

ZEGERI BERNARDI

VAN-ESPEN

JURIS UTRIUSQUE DOCTORIS

SCRIPTA OMNIA

Decem Tomis comprehensa.

ZEGERI BERNARDI
VAN-ESPEN
JURIS UTRIUSQUE DOCTORIS
SCRIPTA OMNIA
Decem Tomis comprehensa.

16·VIII·1646 + 2·X·1728

ZEGERI BERNARDI VAN-ESPEN

PRESBYTERI, JURIS UTRIUSQUE DOCTORIS

ET SACR. CANONUM IN ACADEMIA LOVANIENSI PROFESSORIS

JUS ECCLESIASTICUM UNIVERSUM

CÆTERAQUE SCRIPTA OMNIA

Decem Tomis comprehensa.

OPUS NATIVÆ INTEGRITATI SUMMO STUDIO RESTITUTUM,

Episcopis, eorum Vicariis, & Officialibus Ecclesiasticis, ac Laicis Judicibus, Advocatis, Patronis, Parochis, Confessariis, tam Sac. Theologiæ quam Jurisprudentiæ Viris studiosis utilissimum, & apprime necessarium.

EDITIO RECENTISSIMA

Omnibus anteactis longe præstantior, & nitidior, plurimis Tractatibus hactenus ineditis, Litteris, & Monumentis passim suo loco positis, præsertim vero selectis Adnotationibus

CLARISS. DOCT. THEOLOGI, ET CANONISTÆ

JOANNIS PETRI GIBERT

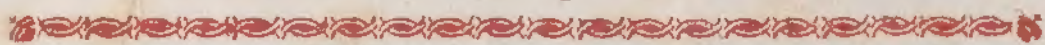
NUPERRIME AUCTA ET ILLUSTRATA.

TOMUS PRIMUS.

VENETIIS, MDCCLXXXI.

EX TYPOGRAPHIA JOANNIS GATTI,

IN VICO S. RAPHAELIS ARCHANGELI,

SUPERIORUM APPROBATIONE, AC PRIVILEGIIS.

DE HAC NOVISSIMA

ZEGERI BERNARDI VAN-ESPEN
SCRIPTORUM OMNIUM EDITIONE
BIBLIOPOLÆ PRÆCEDENTIS VENETI
ADMONITIO.

Uod Italo Litteratorum Cætui jamdiu in votis erat, prælis tandem nostris suscipimus; integram scilicet, omnibusque numeris absolutam celeberrimi Viri Zegeri Bernardi Van-Espen Scriptorum omnium editionem.

Vel ipsum Auctoris Nomen, qui ob acerrimam in utroque Jure, ac singillatim in rebus Canonicis Eruditionem apud ingenuas quasque Nationes, earumque Viros sapientiores maximam & indefectibilem gloriam jure ac merito obtinuit, ita suscepti nostri decus & amplitudinem prædicat ut plura in medium afferre supervacaneum omnino sit.
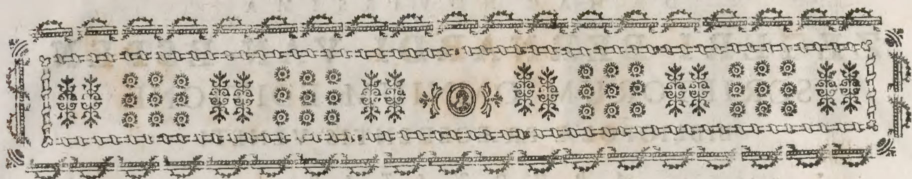
Præstantissima hæc Scripta variis in locis, varioque tempore lucem pluries adspexere; nos autem munus nostrum rite obituri, Virorumque ingenii ac doctrinæ sublimitate illustrium judicio consulto, postremam editionem Gallicanam transcribere constituimus, a qua ne latum quidem unguem nos unquam recessuros pollicemur.

In ea quippe (ut Lovanienses benemeriti Editores admonent) tanti Auctoris scripta eo modo traduntur quo ex ejus calamo prodire, integra nimirum, & ab omnibus mendis diligentissime repurgata. In eodem Gallicano exemplari plures insuper Tractatuum, ac Monumentorum Additiones prostant, quæ diutius sine injuria latere non poterant; inter quas commemorare nobis placet breves equidem sed magni ponderis Notas præclarissimi inter Gallos Canonistæ Jo: Petri Gibert, quæ nunc primum Italicis typis proferuntur.

Lectorum commodo inservientes, utque Auctoris Textus separatim eluceat, prædictas Adnotationes Gibertianas ad calcem cujusque Tomi, rejecimus; eodemque moti consilio Espenii Tractatus in concinniorem aptioremque formam nunc primum digestos exhibemus, ut studiosi horum Operum amatores faciliori methodo, & singulari cum fructu, quidquid in iisdem continetur, apprehendere, ac degustare possint. Qui vero plura de hujusmet Editionis *Præstantia*, nec non de Operibus & Vita Espenii scire cupit, ea quæ infra describuntur, & subsequentem *Historicam Præfationem* adire poterit.

Editio hæc nostra in decem Tomos distributa sistitur; (Gallicanæ ordine admodum servato) papyri conditione, typorum nitore, & correctionis sedulitate cæteris elegantior, & locupletior; sperantes ideo diuturna studia nostra non modo Canonici Juris cultoribus, sed universo quoque Litterario Orbi pergrata fore.

ELEN-

ELENCHUS

EORUM, QUÆ IN PRIMO VOLUMINE CONTINENTUR.

Die decima tertia Junii 1766.

REIMPRIMATUR.

Regiis juribus, legibus moribusque Regni semper salvis.

VARGAS MACCIUCCA.

CARULLI.

PRÆ-

PRÆFATIO HISTORICA.

Solent alicujus operis Editores ejus auctorem summis laudibus efferre; eo more me solvit Espenii fama; brevem igitur ejus vitæ & operum historiam dumtaxat adornare sufficit.

Natus est Lavonii Zegerus Bernardus Van-Espen die decimo-sexto Julii anno 1646. Adolescens litterarum Humaniorum & Philosophiæ magistram habuit Academiam Lovaniensem. Quos animos ad scientias inferiores discendas attulit, eos servavit ubi Theologiæ & gravioribus doctrinis navavit operam.

Espenii Patronus extitit D. D. Alphonsus de Berges Mechliniensis Archiepiscopus: hic Romam profecturus juniorem Theologum ad se vocavit, ut eum sui itineris Comitem adhiberet; sed ea profectio ad irritum cecidit; cur suscepta non fuerit me prorsus latet.

Sui temporis veluti arbiter Espenius, sacrorum Canonum & Disciplinæ Ecclesiasticæ studio accurate incubuit. Canonibus scrutandis impigram dabat operam, cum anno 1673. jubente Archi-præsule Lovaniensi ad sacrum Presbyteratus Ordinem evectus est: duobus deinde annis elapsis Doctor in utroque Jure declaratus fuit.

Augusto Sacerdotii charactere insignitus, ac laurea Doctoris donatus Espenius suscepit indictam sibi legem non solum vitæ innocentiæ, sed etiam majoris scientiæ Canonum comparandæ. Ex ea mente inique conjiceretur, quod Pastoris munus vel ambierit, vel saltem optaverit Espenius: dignitates Ecclesiasticas nunquam quesivit ille, quem earum onus semper terruit. Beneficium Ecclesiasticum novem mensibus vix habuit in Clericum non sanguinis conjunctione, sed meritis sibi charum illud transcripsit, nullos ejus fructu in suum commodum asservato.

Paterna hæreditate contentus id unum desiderabat, ut in Academia Lovaniensi sedem perpetuam figeret: quod ubi noverunt D. D. Van-Viane & Huyges eruditionis nomine conspicui, suum in Collegio Pontificio conturbenium Espenio concessere. In hoc sodalitio is erat ejus animus, ut gravioribus Sacr. Canonum studiis incumberet, quibus Ecclesiæ posset prodesse; mirum, quot progressus in iis fecerit; unde Doctorum Lavaniensium una vox omnium fuit, dignum esse Espenium qui publico munere docendi Jus Ecclesiasticum donaretur.

Suus esse desiit Espenius, ex quo cœpit esse totus omnium qui Jus Canonicum in Belgio ediscere voluerunt. Etenim præter habitas in scholis prælectiones, statutis quibusdam hebdomadæ diebus domi Conventus agebat, ubi iis, qui eo conveniebant, varia disciplinæ Ecclesiasticæ capita exponebantur: huc quamvis docti omnes accederent, nemo tamen inde nisi seipso doctior, & ad operam Ecclesiæ navandam paratior exibat.

In suspicionem adducuntur isti conventus, eo nomine quod in Regno metuendi sint homines qui absque Principis consensu in unum coeunt; Idcirco a Regiis ministris arcesserunt D. D. Huygens & Van-Espen, quibus declaratur eos rem Principi acceptam facturos, si intra opportunum sibi tempus suos virorum litterarum Conventus diriмant: parere spondent viri obedientissimi; nullaque mora interposita, quod Regis nomine nunciatum sibi fuerat, amicis significant.

Fama Espenii non ideo imminuta est. Hæc erat omnium fere mens, ut injuriam a se propulsatam putarent, si doctum Canonistam sui juris arbitrum nanciscerentur. Ab Episcopi, a Magistratibus, ac Principibus consultus, responsa cuivis edebat, difficultatis propositæ arcana ita evolvens, ut intelligerent imperiti, & plauderent peritissimi.

Noverat tamen Espenius plurimas Juris Canonici occurrere quæstiones, quæ sine Juris Civilis notitia & subsidio exponi nequeunt: ea potissimum extitit ratio, quæ eum impulit, ut non solum Jus Romanum, sed etiam usus forenses, edicta Principum, Jusrisprudentiam in supremis Senatibus observatam, & alia quæ Jus novum constituunt, vel vetus confirmant, edisceret.

Noverat Canonum professorem sæpius consuli de casibus, quorum solutio e Jure Civili pendet.

Quid si, ut non raro accidit, ei litium amici componendarum cura incumbat? profecto præter Juris Canonici scientiam, debet quoque Juris Civilis cognitionem sibi vendicare: ea si careat, quo pacto poterit dessidentium rationes expendere, ab utra parte stet justitia, dijudicare, & quod opus est, quemque suadere?

Primus,

Primus, qui in Occidente Juris Civilis studium cum Canonico sociavit, habetur S. Yvo Episcopus Carnotensis antea Canonicus regularis, & S. Quintini Bellovacensis Abbas. Hunc secuti sunt Gratianus aliique Canonum & Decretalium collectores. Inde contigit, ut, qui deinde Juri Canonico operam dederunt, animum quoque ad Jus Civile applicare cœperint. Inde mos natus est, ut in utroque Jure, scilicet Canonico & Civili Graduati complures habiti sint.

Ex gemina Juris utriusque scientia, quam sibi comparaverat Espenius, prodire dissertationes quæ controversias, de quibus consulebatur, elucidaverunt. Quam nostri Canonistæ vis expedita fuerit, probant non solum isti tractatus, sed etiam alia opera quæ primum comparuerunt, & iterum collecta majori numero nunc exhibentur.

In variis editionibus locum principem semper obtinuit opus quod anno 1700. primam in lucem prodiit hoc nomine inscriptum; *Jus Ecclesiasticum universum*. Tres in partes distribuitur: in prima *de personis*, in secunda *de rebus*, in tertia *de judiciis, delictis & pœnis Ecclesiasticis* auctor ejus differit.

Ex titulorum indice statim apparet methodus quam Espenius secutus est: mihi tamen liceat asserere e *Jure Ecclesiastico* Espenii eliminatam fuisse confusionem, quæ in operibus Canonistarum deprehenditur. Neglexit ille incongruam Canonum & Decretalium dispositionem quæ corpus *Juris Canonici* deformat, ut ordinatam observaret: id primum sibi proposuit: ut, quæcumque huc illuc in corpore juris dispersa cernuntur, & sub alienis peregrinantur titulis ea coadunaret, ac suis in locis quoque collocaret. Secundo ut quæ in Jure Canonico sterilia videntur, majoris momenti quæstionibus fœcundaret. Tertio ut ea omitteret, quæ sine scandalo, vel Canonum veterum contemptu in desuetudinem obierunt. Quarto ut ostenderet abrogata non fuisse prœcepta, licet a plerisque per aliquod tempus negligi cœperint. Quapropter ut Ecclesiæ præceptum amplius non obliget, longum temporis spatium ab Espenio desideratur, longam & notam exigit tolerantiam Ecclesiæ, quæ neglectam præcepti executionem non ignoraverit.

Ex eruditione, qua ornatus fuit Espenius, ex methodo, quam secutus est, facile innotescet, vix ullum inter Canonistas extitisse alium, qui de disciplina Ecclesiastica disseruerit doctius, scripserit solertius, judicaverit sanius. Nonnulli tamen Belgæ censores ineunte XVIII. sæculi Espenium insimularunt, quod de jurisdictione Ecclesiastica perperam plurima dixerit. Espenio exprobrarunt quasi Episcopis jurisdictionem propriam negasset, ut iis præcaria dumtaxat tribueretur; Suam hanc esse doctrinam negavit eruditus Canonista, suisque scriptis esse contrariam instrumento publico declaravit ac demonstravit. At suorum adversariorum fidem incassum obsecravit Espenius.

Quippe anno 1701. opus ejus integrum Congregationis Cardinalium S. Officii denunciavit D. Van-Susteren tum doctor Lovaniensis. Duobus fere anni lis sub judice extit; tandem anno 1704. die 22. Aprilis eadem Congregatio dedit Decretum, quo *Jus Ecclesiasticum universum* inter libros fidelibus prohibitos enumeratum est. Hoc judicio res sopita fuit potius quam definita; eadem enim accusatio adversus Espenium ab aliis delatoribus deinceps renovata est, ut dicitur inferius.

Operi, quod inscribitur *Jus Ecclesiasticum universum*, præmiserat doctus Canonista nonnulla Juris Canonici quæstiones, quibus labente sæculo decimo septimo operam navarat. Prima inter eas habetur *Dissertatio Canonica de peculiaritate in Religione, & de simonia circa ingressum Religionis.*
Bruxellis edita primum est ann. 1784. duabus constat partibus: in priori ostendit Espenius, quod *professio Religiosa secum trahat omnimodam rerum temporalium, etiam quoad usum, perfectam in particulari abdicationem, & universam rerum omnium, quæ ad Monasterium & ad Religiosos pertinet communicationem.*

In parte altera demonstrat, quod *simonia & quidem Juris divini incurratur, quando temporale exigitur ab ingressuro*. Subjungit Espenius, quod *Ecclesia possit interdicere, ne Monasteria egentia quidquam ab ingredientibus requirrerent:* declarat tamen *ultro oblata citra simoniam accipi posse.*

Hæc doctrina, quam litterarium operum censor suo probaverat calculo, Belgis quibusdam ex ordine Eremitarum S. Augustini Religiosis molestiam procreavit; isti enim suis in Thesibus an. 1686. eam impugnarunt.

Antea R. P. Winants ejusdem ordinis Theologus subiratus, quod in dissertatione doctrina & auctoritas Christiani Lupi virga censoria notarentur, scripserat libellum, quo utramque vindicare conatus est; simulque Espenius invidiose depinxit, ut *Monachorum invasorem, Rigoristam, Reformatorem asperum*, &c.

Siluisset profecto Espenius, si suo tantum obtrectandi desiderio indulsisset Pater Winants; neque enim Theologo honorificum est dimicare eo certamine, in quo Victoria injuriis foret prupudiosa; at cum præter jurgia, rei argumentum dissereretur, responsum aggressus est. Causam a maledictis scernens, eam pertractavit in opusculo, cujus hic est titulus, *Vindiciæ dissertationis Canonicæ de peculiaritate & simonia*. Eo opusculo lis definita non fuit; etiam cum Oadinis Eremitarom S. Augustini professores varias theses dissertationi præfatæ oponere pergerent, suis vindiciis appendicem subtexuit Espenius, nec tamen eo libello, ut sperabat, contentio sopita fuit.

E scholis Augustinianis novæ prodierunt theses, quarum auctores nec nomini, nec doctrinæ sui adversarii pepercerunt; has theses ut confutaret Espenius, brevem adornavit responsionem, cui Apologiam, ac tandem unum & alterum opusculum subjunxit: an extincta omnino fuerit ea controvesia asserere non ausim: id referam quod legitur in Epistola, quam R. P. Delbecque Dominicanus ad eruditum Natalem Alexandrum direxit, *Ut verbis durioribus suos notaret adversarios, adduci nunqnam potuit Espenius.*

Præfatis opusculis succedit *Dissertatio de instituto & Officiis Canonicorum, sigillatim deducta ex obbligatione & muniis Clericorum*; nullos ea creditur experta adversarios. Sortem quoque pacificam sortita est *Dissertatio Canonico-historica de horis Canonicis*, &c. Geminium illud opusculum eodem anno, scilicet 1685. primam in lucem prodiit.

In

In priori disputatione ostendit, quantæ debeant esse dotes Clericorum, præsertim Canonicorum, cum functiones hierarchicas obire teneantur. Ostendit Espenius quam sollicita olim esset Ecclesia in eligendis rerum sacrarum ministris: removebat longius ab Aris non qui vitio aliquo, sed qui vel leviori nævo notati essent: a suis exigebat non virtutes solas, sed virtutes summas; volebat ministrorum sacrorum castam esse originem, castum corpus, mentem scientia ornatam, fervens charitate pectus, linguam ad enarranda verba divina expeditam, promptam manum & efficacem ad opus, vitam denique constanti & illibata fama commendatam.

Has Canonicorum dotes certa cum methodo pertractat Espenius, easque ad tria capita potissimum revocat: exigit primo ut Canonicus noverit res sacras, quas tractare debet: secundo ut quas noverit, amet, & cum zelo obeat: tertio ut laudes Deo religiose persolvat, animumque in iis persolvendis mercenarium detestetur.

Quæ sequitur de horis Canonicis dissertatio haberi potest ut prioris complementum; eam elaboravit Espenius hortante Collegii Pontificii Præside, cujus nomen non indicat. „ Contubernii mei, inquit, in suo Collegio occasionem „ nactus (Præses) me rogavit, ut SS. Canones ejus Theologis exponere vellem. Ego vero pernoscens quantopere „ SS. Canonum scientia Theologis utilis sit, non ægre admodum me induci passus sum, ut Canones, qui Theolo- „ gis utilis sit, non ægre admodum me induci passus sum, ut Canones, qui Theologorum & vitæ & studio magis „ accommodi sunt, in lectione domestica hebdomadaria prælegerem; cum ergo Concilii Tridentini Decreta *De Re-* „ *formatione*.... explananda suscepissem, incidi,... in argumentum de horis Canonicis; in quo aliquantisper versa- „ tus, nonnulla, quæ in domesticis lucubrationibus, de earum origine, recitatione, ac ritibus corraseram, auditori- „ bus proposui. Cum vero non pauca, præsertim quæ ritus concernebant, ex historiis & antiquitate essent desum- „ pta, nonnulli ea scripto mandari cupiebant. Facile morem gessi, & intermissis parumper, quæ de horis Canonicis „ Mystici tradunt, alia quæ sensum naturalem propius attingunt & elucidant, in has dissertationes congessi ". Hæc Espenius, cujus mens in *Dissertatione de horis Canonicis* elaboranda aperte declaratur.

Anno 1686. tractatum de *Simonia circa beneficia, administrationem Sacramentorum, & celebrationem Missarum* publici juris fecit.

En finis quem auctor sibi proposuit, ostendit scilicet quod Ecclesia suorum ministrorum avaritiam & ambitionem semper aversata fuerit. Non enim alia est de avaritia Clericorum mens hodiernæ Ecclesiæ ac veteris, mutantur Ecclesiæ tempora, sed non mutatur ejus sententia: non minus hodie quam olim Clericos mercenarios detestatur, nec minus illos execratur, qui sibi honorem rapiunt, & in sacros sine Dei missu ordines involant. Gemina parte constat prædictus tractatus; in una differitur de simonia, ejusque speciebus; in altera disceptatur de pensionibus, de Beneficiis imponi solent. Earum antiquitatem discutit Espenius; quærit deinde an sint legitimæ, an earum usum Tridentina Synodus probaverit?

Ad trutinam quoque sacrorum Canonum confecta est *Dissertatio de dispensationibus matrimonialibus*; qua occasione scripta fuerit, quo præcise anno edita, nec auctor declaravit, nec ipsa dissertatio innuere videtur; probabile tamen est eam typis excusam comparuisse anno 1687. aut 1688. De instituto hujus opusculi dicere quædam eo loci superfluum foret, cum ejus præfatiuncula, & titulis facilius possit ejus argumentum innotescere.

Dissertationem de *Dispensationibus matrimonialibus* excipit *tractatus de Jure Parochorum ad decimas, & oblationes, & de competentia Pastorali*. Hactenus fuerunt de hoc argumento litigia, nec eadem Jurisprudentia in omnibus Regnis, atque etiam in ejusdem regni Curiis supremis observatur. At Espenius ex Canonibus, quos Ecclesia ut regulas genuinas spectat, rem decernere conatur. In præfatione, quæ dissertationi de *pristinis Altarium incorporationibus* præfixa est, testatur, quod præter suam mentem *tractatum de Jure Parochorum ad decimas* evulgaverit. Monet autem, quod si quid in eo minus accuratum ipsi elapsum fuerit, elucidandum sit ope *dissertationis de pristinis Altarium incorporationibus*, &c. ubi *Jus Parochorum ad decimas* a se clarius expositum fuisse contendit. Hæc dissertatio anno 1711. pervulgata est; ejus occasio & consilium, quod auctor sibi proposuit, in præfatione delineantur.

Huic dissertationi altera succedit, quæ hanc regulam discutit: *in dubiis semitam debemus eligere tutiorem*. Ex ea dissertatione nata est brevis expositio in hanc Juris regulam: *in pari delicto vel causa potior est conditio possidentis*. Incertum est quo præcise anno geminum illud opusculum primam lucem adspexerit.

Incertus quoque videretur annus, quo *brevis discussio de simonia* in auras primum prodierit, nisi is nobis innotesceret ex anno, quo typis mandatum est *repagulum Canonicum adversus nimiam exemptionum a Jurisdictione Episcoporum extensionem*: hoc autem repagulum anno 1688. sub prælo gemuit, ac deinde publici juris factum est.

Qua occasione confecta fuerit brevis discussio, quæ repagulo præmissa est, refertur in præfatione historica apologetica; at in epilogo, qui ad finem repaguli Canonici appositus est, narratur qua mente hoc elaboratum fuerit. Habetur veluti secunda pars opusculi, quod inscribitur *brevis discussio de simonia*. In hac autem parte secunda Auctoris animus non extitit, ut originem ac progressum exemptionum discuteret: unum voluit, scilicet quasdam regulas a summis Pontificibus comprobatas exhibere, quibus exemptiones limitari ac definiri debeant; ne alias Episcopalis ordinis regimen evertatur.

Quamvis ab anno, quo repagulum Canonicum prodiit, recedere non videatur ortus dissertationis, quam Espenius elucubravit in *legem Juliam de ambitu*; hujus tamen opusculi natalibus eumdem annum scilicet 1688. assignare non ausim, nullum enim suppetit argumentum, quo iste annus indicetur. In ea dissertatione, quæ brevis admodum est, differitur de muneribus seu officiis, quorum venditionem esse illicitam docet Espenius.

Hæc sunt Opera, quæ in primis sex Voluminibus hujus novæ editionis continentur. Quatuor vero reliqua volu-

mina quoad magnam compartem complectuntur egregium illum Codicem manuscriptum, qui nondum lucem conspexerat; hic est doctissimus ille *Commentarius in Jus vetus, novum, & novissimum*, à viris eruditis expetitus; opus profunda eruditione exaratum, ut sunt omnia D. Espenii scripta.

In fronte hujus operis leguntur dissertationes de stabilitate veterum Canonum, & de variis eorum collectionibus; exponit deinde eruditus Canonista Concilia eorumque Canones, quibus vetus disciplina statuitur; en ejus methodus. Singulæ dissertationes singulis Conciliis præluxoriæ annexæ sunt, quas deinde subsequuntur scholia in Canones, qui per octo sæcula disciplinam vel primum constituerunt, vel collapsam restituerunt.

Ubi desinit *Commentarius in Jus vetus Ecclesiasticum*, ibi incipit *Commentarius in Jus novum*; istud constat primo dissertationibus in collectiones, Isidori Mercatoris, Rheginonis, Burchardi, & Yvonis Carnutensis; sequuntur deinde disputationes & observationes in capitula, quæ Hadriano Papæ vulgo tribuuntur, in Capitularia Regum Francorum, in Gratiani Decretum, in quinque libros Decretalium, in Sextum Bonifacii VIII, in Extravagantes Joannis XXII. &c.

His omnibus succedit tandem *Jus novissimum*, in cujus commentario plurima discutiuntur, quæ spectant regulas Cancellariæ Romanæ, statuta Synodorum, nec non Concilii Tridentini promulgationem, quæ in variis Europæ Catholicæ Provinciis facta est. Expenduntur quoque nonnulla Concordata, quæ quosdam Principes inter & quasdam Ecclesias habita sunt, ac tandem plurima edicta, quæ a variis Principibus circa disciplinam Ecclesiasticam emissa afferuntur.

Ut lector tanti operis præstantiam vel leviter sibi adumbret, dicam paucis Espenium habuisse sedulam rationem Codicum, quibus Canones continentur, auctorum, ad quos referuntur, temporum, quibus conditi sunt, & mutationum, quibus fuerunt obnoxii. Cæterum methodus, quam in eo opere Espenius sequitur, innotescet nostra præfatione, quæ ineunte septimo Volumine reperitur; eam adire lector non pertimescat.

Commentario in Jus vetus, novum, & novissimum hujusce novæ editionis volumini VIII. inserto, accedit tractatus de censuris; quo anno primum editus fuerit, determinari non potest; at ejus occasio & argumentum in præfatione huic opusculo præmissa describuntur.

Dissertatio de intercessione Episcoporum . . . . & de asylo templorum vulgata creditur ineunte XVIII. sæculo; atque ejus occasio extitit. Nimirum seditio popularis an. 1700. excitata civitatem Bruxellensem turbaverat. Seditionis Duces in Ecclesias & Monasteria perfugerant, in quibus saluti suæ tutius posse consuli arbitrabantur. At Regius Brabantiæ Senatus visis inquisitionibus, quæ tum ad onus tum ad levamen perfugarum peractæ fuerant, declaravit quod seditiosi jure asyli gaudere non deberent; jussit ergo ut e Monasteriis & Ecclesiis extraherentur, & ad regios carceres transferrentur; quod peractum est.

Ea susceptio Archiepiscopum Mechliniensem plurimum offendit, contendebat Præsul confugas ex Ecclesiis ad carceres sine suo permissu transferri non potuisse, eamque licentiam judicibus Laicis tribui non posse, nisi prius Officiali exhibita fuissent inquisitionum apographa, atque iis visis & examinatis sibi constaret, quod crimen, de quo agitur, esset *de exceptis*; addebat istum in Hispaniis morem huc usque religiose observatum fuisse.

Archiepiscopo responsum est, quod ubi Judex laicus novit crimina confugarum esse ex eorum numero, quæ asyli prærogativa excluduntur, tunc Magistratus potest è Monasteriis vel Ecclesiis reos vi educere, quamvis Præsul, *postquam requisitus fuit*, suum negaret consensum, aut difficilem se gereret.

Regiorum Magistratuum vindicias in dissertatione de intercessione Episcoporum &c. suscepit Espenius; cui responsum opposuit Petrus Gowarius Diœcesis Silvæ-Ducensis Vicarius Apostolicus, nec non Belgici Senatus Consiliarius Clericus. Hic suo tractatui responsorio fecit hunc titulum: *certamen pro immunitate Ecclesiastica*, &c. conatur non solum vindicare hujus immunitatis Ecclesiasticæ independentiam, quam Espenius impugnaverat, sed insuper notare quinque Theologos Belgas, quos accusat, quasi Archiepiscopum Mechliniensem coram Consilio privato criminaliter convenissent.

Rogatus Espenius, ut istorum Theologorum defensionem susciperet, scripsit alterum opusculum, cujus hic est titulus: *Concordia immunitatis Ecclesiasticæ & juris Regii*, &c. hic libellus primum comparuit anno 1700. Ejus auctor totus est ut ostendat, quod Theologi Belgæ, quorum patrocinium suscipit, nulla actione criminali suum Archiepiscopum coram privato consilio convenerint.

Ea Theologorum Belgarum defensio feriit potissimum animos DD. Gowarts & Van-Susteren. Hic anno 1702. Romam profectus Congregationi Cardinalium S. Officii denuntiavit nonnulla Espenii Opera, præsertim illius *Jus Ecclesiasticum Universum hodiernæ disciplinæ*. Quinam autem hujus negotii fuerit exitus, supra enarratum est ubi, diximus opus illud inter libros prohibitos anno 1704. recensitum fuisse.

Tacuit Espenius, sed ejus silentium æquo animo non tulit P. Desiderantius; iste enim, cujus institutum appellare non expedit, suspicionum cuniculis, criminationum machinis, criminibus confictis extremam perniciem Espenio inferre tentavit, sed detectis veteratoris fraudibus anno 1707. Desiderantius calumniæ convictus, sententia Consilii Belgici in exilium pulsus est. Hæc historia Gallico idiomate nuncupata est: *La fourberie de Louvain*.

Quinquennio deinde pacifice vixit Espenius; placide vixisset diutius, si adversariis carere potuisset. Tractatum *de promulgatione legum* anno 1712. vulgavit Auctor noster; istius operis occasione nova in eum mota est procella. Erat tunc albugine excæcatus Espenius; nihil tamen de sollito ardore ad suorum operum defensionem remisit.

In suo de promulgatione legum tractatu primo dixerat summi Pontificis Decretorum publicationem Romæ factam

non

non sufficere, ut Bullæ & rescripta Sedis Apostolicæ apud Belgas vim legis obtinerent; optabat insuper, ut in singulis Provinciis horum Decretorum promulgatio fieret. Dixerat secundo nullam Bullam, nullumque rescriptum, vel aliud quippiam in Provincias Belgarum posse inferri, & vim legis habere, nisi antea Principi innotuerint, suumque eorum promulgationi consensum dederit vel Princeps, vel Consilium supremum.

Non defuere, qui hanc doctrinam ore & calamo aggressi sunt: eorum confutationem satis frigide primum excepit Espenius: forsan omnino siluisset, nisi classicum cecinissent ejus adversarii. Etenim exeunte anno 1718. Archiepiscopo Mechliniensi *Tractatum de promulgatione legum* denunciavit D. Gowarts. Præsuli scripserat *novo fermento universitatem Lovaniensem esse purgandam*. Ea metaphora satis indicabat ex hac Academia pellendum esse Espenium. Hic de injuria conquestus est ad supremum Imperatoris Caroli VI. Consilium Viennæ in Austria habitum. Mandavit Princeps Majori Belgarum Consilio, ut hoc negotium accurate recognosceret. Paruerunt Senatores; re studiosius perpensa, scripserunt fiscalibus Consiliariis, ut comites ad Espenii causam propugnandam accederent, jura Cæsareæ Majestatis simul cum Espenio defensuri. *Le Royal service de Sa Majestè*, scribebant Senatores, *exigeant qu' en ce point ledit Docteur soit protegè.*

Dum ea lis moveretur, altera redintegrata est de Opere, quod inscribitur, *Jus Ecclesiasticum Universum*. Utramque causam vicit Espenius; quippe in ejus gratiam 23. Februarii anno 1722. pronunciavit supremum Belgii Consilium, cujus sententia Decretoria legitur tomo IX. hujus novæ editionis in fine opusculi, quod in suo fronte hunc gestat titulum: *Æquitas Sententiæ Parlamenti Mechliniensis in causa*, &c.

Hic libellus ob suam affinitatem cum *tractatu de promulgatione legum*, huic immediate succedit in nono hujus novissimæ editionis volumine; integrum, de quo agebatur, negotium refert.

Quiete optata frui videbatur Espenius, cum ecce novi turbines eam perturbarunt. Hæc procella orta est ex opusculo, cujus ipse auctor existit, quodque inscribitur; *Tractatus de recursu ad Principem*, &c.

Editum primo est anno 1725; in eo probare conatur jurisdictionem & immunitatem *Ecclesiasticam* non convelli, cum Laicos & Clericos, qui de censuris a Judice Ecclesiastico inflictis expostulant, queribundos ad suum tribunal admittunt Magistratus Laici; contendit his judicibus a Deo potestatem esse concessam, ut de abusu, qui in censuris infligendis committitur, cognoscant; addit Laicos Judices sibi non arrogare auctoritatem Ecclesiasticam vel usum clavium, cum in ejusmodi negotio abusum quandoque reperiri decernunt.

Dum ea lis movebatur, altera supererat antiquior, quæ nata fuerat occasione D. Stenowen; hujus consecrationem in Archiepiscopum Ultrajectensem ab uno dumtaxat Episcopo factam probaverat Espenius. Quid in hoc, quid in altero negotio contigerit, narrent alii Scriptores, quibus suppetit utriusque litis notitia major & accuratior. Id unum dicam, quod Espenius suæ libertati pertimescens fuga salutem petierit. Trajectum ad Mosam primo se contulit, deinde Amersfordiam, ubi 2. Octobris anno Christi 1728. ætatis 82. decessit.

DE PRÆSTANTIA HUJUS EDITIONIS.

Plurimas nostra editio sibi vindicat utilitates, quibus præstat anterioribus editionibus.

Prima, quam lector pluris æstimare debet, ea est, quod erudito commentario in *Jus vetus, novum, & novissimum Ecclesiasticum* adaucta sit & locupletata. Novi quidem quod in editionibus, quæ antecesserunt reperiatur *tractatus historico-Canonicus*, qui Commentarius in Canones merito censetur; sed brevis ille admodum est; deinde plurima maximi momenti in eo desiderantur, quæ in recenti commentario erudite suppleta sunt; tandem in isto opusculo complures sunt nævi, quos in suo commentario emendavit Espenius.

Secunda hujus editionis præstantia in eo consistit, quod partes supplementi anno 1729. editi suis locis insertæ fuerint: quælibet enim additio *Juri Ecclesiastico Universo* facta occupat spatium, quod duas manus interjacet, quarum una initium addimenti, altera ejus finem indicat; hæc additamenta propriis in locis collocata illud opus plurimum perficiunt.

Huic perfectioni multum quoque conferunt opuscula, quæ in IV. & IX. volumine novissimæ hujus editionis edita sunt, cum ex iis plurimæ quæstiones, quæ in *Jure Ecclesiastico Universo* pertractantur, magnam lucem derivare possint. Eo loci liceat monere lectorem de ordine, quem in nostra editione occupant ea opuscula; ex suo loco antiquo quædam novimus, ut series materiarum, quas agunt, servaretur. Quæ enim ejusdem generis aut similis argumenti sunt, ea continenter & ordinate perlecta intelliguntur melius a studiosis, & eorum animis altius mandantur.

Præter utilitates, quas ex opusculis memoratis percipit *Jus Ecclesiasticum Universum*, sunt aliæ, quæ in idem opus redundant ex doctissimo *Commentario in Jus vetus, novum, & novissimum*. Diffiteri enim non possumus quin ille Commentarius plurimis medeatur defectibus, quos in Jure Ecclesiastico Universo deprehendit eruditus Gibertus. Atque ut illud a me confictum nemo arbitretur, referre mihi liceat nonnulla, quæ ab illustri Giberto desiderabantur; hujus Canonistæ observationes leguntur in Opere manuscripto, cujus hic est titulus. *Usages de France sur toutes les matieres Canoniques de pratique . . . pour supplèer à ce qui manque au Livre intitulè* Jus Ecclesiasticum Universum.

I. *M. Van-Espen*, inquit D. Gibert Prolegom. paragr. 1. 2. 3. *auroit du distinguer le Droit purement Ecclesiastiquè du Droit Ecclèsiastique naturel, ou divin, ou civil, ainsi appelle parce qu' il fait executèr la Loi naturelle, ou divine, ou civile. Par cette distinction il auroit expliquè plus convenablement bien des choses qu' il dit dans la suite.*

Sed quod in *Jure Ecclesiastico Universo* omissum asserit D. Gibertus, id clare & erudite exposuit Espenius initio sui *Commentarii in Jus vetus, novum, & novissimum.* Eo loci aperte declarat in Canonibus discutiendum „ quid Juris „ naturalis sit, quid positivi; ex Ecclesiæ præceptis alia esse, quæ tantum cæremonias quasdam spectant, alia, quæ ad „ mores componendos instituta sunt. Tametsi, pergit Espenius, frequenter aliquid Juris positivi contineant; præci- „ puum nihilominus, quod in iis occurrit atque decernitur, potius Juris naturalis ac divini interpretatio, declaratio, „ atque ad particulares casus & causas applicatio, quam Juris positivi nova constitutio dicenda est „ : huc usque Espenius ubi discrimen quod reponi debet inter Jus naturale & Jus positivum; & inter postremi hujus Juris subdivisiones aperte discutit.

II. Altera omissio, quam notavit Gibertus, hæc est. *M. Van-Espen auroit du avertir des fausses pieces citées assez souvent par Gratien, & donner quelques regles pour les connoitre.*

At ista omissio, quæ gravis est, non potest nostræ editioni exprobrari. Legantur enim innumeri textus, quos ex supplemento Espeniano derivavimus, ut *Juris Ecclesiastici Universi* locis suis insererentur; profecto deprehendetur, quod virga censoria falsas Decretales Epistolas notaverit Espenius; certasque dederit regulas, quibus spuriæ a genuinis certo possint secerni; id lector agnoscet non solum in præsenti editione *Juris Ecclesiastici Universi*, sed etiam ubi legerit *Commentarium in Jus vetus, novum, &c.* ac præsertim commentarium, quem in Gratianum edidit.

Hæc profecto satis esse debent, ut evanescant complures aliæ omissiones quas in *Jure Ecclesiastico Universo* arguit Gibertus. Superfluum quoque hodierna die est, quod idem censor asserit de collectione Decretalium Gregorio IX. inscripta, de sexto, qui Bonifacio VIII. tribuitur, de Extravagantibus, quarum auctoritates in *Jure Ecclesiastico Universo* non satis esse a se invicem distinctas arguit Gibertus, vel ejusdem esse ponderis in scholis & Tribunalibus supposuit Espenius.

Non diffiteor in anterioribus editionibus harum Decretalium auctoritates non satis esse distinctas; sunt & alia in eis menda, quæ in nostra præfatione non notamus, ne laudem quærere ex reprehensione aliarum editionum videamur: id unum affirmare generatim liceat, quod hæc nostra editio prodeat non tantum cæteris auctior, sed etiam accuratior.

Fatendum tamen est, quod Espenius plurima adhuc omiserit, quæ ad Jus Ecclesiasticum in Galliis observatum pertinent; his prætermissionibus pro captu nostro supplevimus in notis, quæ in hac editione disseminatæ leguntur. Ad finem prosperabat integra editio, cum observationes, quæ a D. Giberto in *Jus Ecclesiasticum Universum* Espenii Gallico idiomate manu scriptæ sunt, ad nos pervenere. Ex iis non parum doctrinæ exhauriri posse comperimus, & legentium cupiditati perutiles fore, asserere non diffitemur; merentur idcirco in tanto opere sedem aliquam occupare, cum ad Jurisprudentiam Canonicam, qualis in Gallia servatur, intelligendam, lux maxima ex iis observationibus possit derivari. Ne igitur editioni nostræ operum Espenianorum hæc deesset præstantia, hæ observationes in extremis primorum quinque voluminum hujus editionis finibus collocatæ sunt. Atque ut facilius innotescat, cui loco *Juris Ecclesiastici Universi* applicari debeant, citantur in singulis observationibus titulus, caput, & numerus, ad quem revocandæ sunt.

Sequitur aliud commodum, quod spectat textus ex utroque Jure Canonico & Civili allegatos. Ut nullo negotio in operibus, unde derivantur, reperiri possint, modum, quo citantur, exposuimus, qui quidem modus, Prolegomenis, quæ sequuntur, succedit.

Monere adhuc debeo, quod partes supplementi, quæ suis locis in *Jure Ecclesiastico Universo* insertæ sunt, insignes ac plurimas mutationes quantum ad priorem capitum & numerorum ordinem procreaverint; necesse igitur fuit numericas citationes, quas Espenius e suis operibus passim allegavit, mutare, & mutationibus hujus editionis eas accommodare.

Perfectio hujus editionis exigebat quoque, ut textus, qui citantur, recognoscerentur; & loca, quæ non erant accurate allegata, emendarentur. Contuli textus, quos ex sacra Scriptura, ex Conciliis, ex Patribus, aliisque scriptoribus desumpsit Espenius, cum autographis, in quibus leguntur; citationes, quæ omissæ fuerant, supplevi; quæ indiligenter fuerant relatæ emendavi appellatis sæpe editionibus, quas noster auctor consuluerat.

Nonnulla, quæ in anterioribus *Juris Ecclesiastici Universi* editionibus Typographorum incuria omiserat, in hac editione leguntur restituta; verbi gratia, in capite 2. tituli 10. de irregularitate tom. II. parte 2. sect. I. advertet lector numerum 30. & 31. legi, qui tamen duo numeri in editione Lovaniensi a Typographo omissi sunt; & in Coloniensi editione imperfecti ac mutili conspicuntur.

De monumentis quædam dicenda sunt. Monumenta, quæ Gallico idiomate in variis editionibus leguntur, in præsenti editione linguæ Latinæ credita sunt; Latinas eorum versiones simul cum autographis Gallicis edendas esse existimavi; ut qui in idiomate Gallico hospites sunt & peregrini, possint in Latina interpretatione monumentorum sensum intelligere, ac de eorum veritate judicare.

Tandem in decimo volumine, quod postremum est, reperitur index generalis rerum omnium, quæ in singulis Espenii operibus pertractantur; ita ut res singulæ in decem voluminibus comprehensæ suis paginis & numeris extantes determinentur.

PRO-

PROLEGOMENA.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De Scopo, & Materia Operis.

Itulus huic Operi præfixus *Jus Ecclesiasticum Universum* nonnullis eam posset ideam imprimere, quasi hoc Opere omnia, quæ ad hoc Jus spectant, continerentur, universumque Jus Ecclesiasticum plene in eo repræsentaretur (*a*); quod sane non unum alterumve, sed plura eaque prolixa volumina requireret.

Igitur opus hoc inscribitur *Jus Ecclesiasticum Universum*, non quod in eo universa, & singula ad Jus istud spectantia contineantur, & explanentur, sed quod universæ, aut ut minus præcipuæ hujus Juris materiæ eo modo proponantur, & exponantur, ut sperem ex principiis positis ad notitiam hujus Juris Ecclesiastici perveniri posse; atque dubia, & quæstiones in eo occurrentia dissolvi.

Ut autem totius *Juris Ecclesiastici*, seu *disciplinæ Canonicæ* ideam perfectam, & plenam lectori exponerem, Jus pristinum cum recentiore in singulis pene disciplinæ seu Juris Ecclesiastici punctis ita cumulare studui, ut ex Operis hujus lectione innotescat, quid pristina Ecclesiæ disciplina statuerit, & quid hodierna circa singulos articulos decernat, aut toleret.

Nec tantum utrumque Jus Ecclesiasticum, pristinum & hodiernum, simpliciter allegare volui, sed insuper indicare, quando, & qua occasione, quibusque gradibus a pristina ad hodiernam disciplinam descenderimus.

Insuper praxim sive disciplinam hodiernam contra pristinos Patrum mores, & Canonum constituta introductam sic repræsentare studui, ut usum legitimum ab abusu separarem; ostendendo qualiter illi nos conformare possimus, hunc vero vitare; aut etiam ei nos opponere, & contradicere subinde debeamus.

Jus *Ecclesiasticum* sive *Canonicum* affine esse scientiæ *Theologicæ*, plurimasque materias utrique esse communes, quia & ex iisdem principiis resolvendas, nemo, qui utriusque vel modicam notitiam habet, ignorat.

Hinc jam pridem dicere non dubitavit pius ac doctus Joannes Gersonius Universitatis Parisiensis Cancellarius in *Recommendatione Licentiandorum in Decretis*, per quadringentos inclusive annos & amplius, sic fuisse gubernatam Ecclesiam, ut non esset distinctio Theologorum & Canonistarum; additque, quod „ *Canones*, si bene inspiciamus, non „ sint nisi conclusiones elicitæ vel illatæ ex principiis Theologicis, id est, ex Evangelio, & aliis libris Canonicis „ per illos, quibus dicit Christus: *Qui vos audit, me audit* ". Luc. cap. 10. v. 16.

Ut igitur *Universum Jus Ecclesiasticum* repræsentaretur, necesse fuit, etiam attingere materias, quæ primo intuitu ad Theologicam magis, quam Juris Ecclesiastici scientiam pertinere viderentur, puta *de Sacramentis in genere*, & *singulis eorum speciebus*, *Indulgentiis*, aliisque similibus materiis.

Quis enim nescit, hisce in materiis multa ad disciplinam Ecclesiasticam spectantia esse immixta, quæ ex Canonibus, & statutis positivis, non autem e libris Canonicis, aut principiis Theologicis immediate dependent, aut resolvuntur.

Et nonne Pontifices hasce materias Decretalium libris inserendo, sufficienter ostenderunt, eas non a solis Theologis, sed & a Canonistis esse tractandas? Scientes, in his plurimum *Juris Ecclesiastici* sive *disciplinæ* occurrere; uti & Gersonius notavit, subjiciens exemplum in „ uno per quod, ait, sciatur in cæteris. Confessio sacramentalis est de „ lege Evangelica proprie dicta, sed quod fiat hoc tempore, vel illo, & apud suum certum Sacerdotem, vel apud „ illum, de jure positivo est, quod nec clare sequitur ex lege Evangelica, quod sic debeat fieri, nec tamen repu„ gnans. Talia sunt sine numero in reliquis, quæ concernunt Dei cultum, & charitatem erga ipsum, & proximum „ nostrum ": Hæc Gersonius in citata Recommendatione.

Has igitur materias quasi Theologicas hoc in Opere omittere non potui; ea nihilominus servata moderatione, ut ea, quæ ad disciplinam pertinere videbantur, a mere Theologicis secernere studens, illa sola examinarem, hæc vere Theologis tractanda, & resolvenda remitterem.

Hinc super materiis, aut formis Sacramentorum quæstiones inter Doctores scholasticos disputatas, vel etiam super Fidei nostræ dogmatibus, aliisque ejus generis cum hæreticis controversias, vel nullo modo, vel admodum leviter, hæc historice potius, quam Theologice attigi.

Insuper nemo vel parum in Jure versatus ignorat, quam difficulter Jus Civile a Jure Ecclesiastico, præsertim recentiori separari queat; & quantopere legis scientia assequendæ Juris Canonici scientiæ conducat; immo pene necessaria sit. Quapropter nec mirum apparere debet, si plura hinc inde ex Jure Civili huic Operi immixta quis videat. Ut tamen, quantum citra detrimentum Juris Ecclesiastici licuit, me intra scientiam hujus Juris continerem materias illas, quæ ex Jure Civili, & statutis politicis unice pene dependent, omittendas judicavi; uti sunt materiæ contractuum, testamentorum, fideicommissorum, legatorum, hisque similes, de quibus vel nihil, vel pauca, quæ ad Ecclesiasticum Jus propius spectant (puta de Rebus Ecclesiæ alienandis vel non, de testamentis Clericorum, item de successione in bona Clericorum intestatorum) tractare volui.

E quibus Jus hoc universum potissimum hauserimus, in Operis titulo indicatur: sed tamen, quia non omnia ejusdem sunt ponderis, & auctoritatis in hisce Prolegomenis, quæ singulis auctoritas tribuenda sit, paucis exponemus; si prius quis Juris veteris & novi usus esse debeat, paucis annotaverimus.

Quis

(*a*) Alterum lector ferre poterit judicium de hodierna operum D. Van-Espen editione decem tomis in IV. comprehensa: hæc enim dici potest *Universum Jus Ecclesiasticum* repræsentare.

§. II.

Quis debeat eſſe uſus priſtinæ diſciplinæ.

PRiſtinam Eccleſiæ diſciplinam in pleriſque præſertim majoris momenti articulis recentiori, & hodiernæ diſciplinæ ita conjungere ſtudui, ut tamen utramque non confunderem; ſed quid illa præſcripſerit, & in quo hæc ab illa receſſerit, diſtincte exponerem.

Quam utilis, immo pene neceſſaria ſit hæc priſtinæ diſciplinæ notitia, non difficulter intelligetur, ſi reflectatur ad ea, quæ in hoc Opere ſparſim dicuntur.

Apparebit in primis, quod licet Eccleſia nonnunquam a diſciplina jam pridem in Conciliis ſanctiſſime inſtituta, atque per plura ſæcula religioſiſſime ſummo etiam cum rigore obſervata, pro temporum, & perſonarum conditione nonnihil recedere cogatur, ipſamque diſciplinæ relaxationem tolerare vel diſſimulare; nihilominus nunquam non optet deſideretque, eam, quantum poſſibile eſt, ubi nondum collapſa eſt, ſollicite ſervari, collabentem ſuſtineri, & collapſam reſtaurari, velitque in hoc Epiſcoporum Paſtorumque curam, & laborem præcipue colliminare: immo ad hanc collapſæ diſciplinæ totum reformationis opus tendere debere, apparebit ex iis, quæ dicta ſunt *parte prima*, hujus operis *tit.* 20. *c.* 2. & latius in diſſertatione de *veterum Canonum diſciplinæ ſtabilitate, & legitimo eorum uſu*. Hæc autem diſſertatio reperitur inter eas, quæ *Commentario in Canones* præmiſſæ ſunt Tom. VII. hujus editionis: ubi oſtenditur, quam periculoſe pro abolitione ſacrorum Canonum, aut diſciplinæ Eccleſiæ ſumatur argumentum a communi in Eccleſia praxi; aut ab Eccleſiæ tolerantia. Inſuper explicatur, quomodo, & qua moderatione Prælati Eccleſiæ in reſtauranda priſtina diſciplina procedere debeant.

Non tantum priſtinæ diſciplinæ notitia ad hujus conſervationem, aut reſtaurationem conducit; ſed & frequenter exacta hodiernæ diſciplinæ notitia ſine illa haberi nequit; eo quod a priſtina tamquam rivulus e fonte hodierna diſciplina originem ducat; immo plura diſciplinæ hodiernæ puncta non ſunt niſi priſtinæ ipſius diſciplinæ reliquiæ, quæ ſine hujus priſtinæ diſciplinæ notitia, obſcuræ plane, ac inanes ritus ſæpius apparebunt; ſi autem cum priſtina diſciplina, cujus ſunt reliquiæ ſeu quædam veſtigia, conferantur, utiles, & plenæ ſpiritu Eccleſiæ apparebunt; cujus exempla in decurſu operis plurima notavi, & lectori occurrent; ac ſignanter *tom.* 1. *parte* 2. *ſect.* 1. *tit.* 2. *cap.* 3. Ad hæc ex ipſa priſtinæ diſciplinæ ſcientia facilis ſolet eſſe acceſſus ad percipiendum verum ſpiritum Eccleſiæ in his, quæ modernam diſciplinam ſpectant. Licet enim Eccleſia nonnunquam *exteriorem* ſuam diſciplinam mutet, vel relaxet, non tamen mutatur Spiritus Eccleſiæ, ſed hic invariabilis, & immutabilis perſeverat, uti ſæpius in hoc opere monui, & in materiis occurrentibus ſollicite annotavi.

Quin & ex operis hujus lectione innoteſcet, ex ignorantia priſtinæ diſciplinæ, frequenter in craſſos errores circa hodiernam Eccleſiæ diſciplinam prolapſos Interpretes tam Theologos, quam Canoniſtas; eoſque errores notabilibus abuſibus ſubinde occaſionem dediſſe. Quapropter, ut fructuoſe ſtudio Juris Eccleſiaſtici incumbatur, & ad ejus perfectam notitiam perveniatur, nequaquam negligendum eſt ſtudium priſtinorum illorum Canonum, qui Patrum diſciplinam repræſentant. Quod & ſæculo decimo-ſexto recte advertit priſtinæ diſciplinæ zeloſiſſimus Reſtaurator S. Carolus, de quo vitæ ejus auctor ſcribit; „ Canonum ea ſcientia ipſi perjucunda erat, quæ Patrum mores & Acta „ repræſentans Eccleſiæ componendæ atque ordinandæ rationem continet. Dolens autem eos communi conſuetudine „ tantummodo Canones ad interpretandum ſeligi, qui ad lites judiciaque valent; conſtituit ipſe, qui iis declarandis „ præeſſet, unde ſacra *majorum* inſtituta, & ritus, optimumque Eccleſiæ adminiſtrandæ genus hauriretur.

§. III.

Attendenda circa recentiorem praxim in Eccleſia receptam.

NOtavimus præcedenti Paragrapho, Eccleſiam ſubinde diſſimulare, aut tolerare relaxationem diſciplinæ, quæ pro formandis moribus, aut vitiis extirpandis olim ſanctiſſime fuerat inſtituta, & per plura ſæcula ſummo cum rigore obſervata.

Porro ex hac diſſimulatione ſeu tolerantia contingit, ut ſimili relaxatio quaſi pro praxi, & diſciplina ipſius Eccleſiæ interdum invaleſcat, & reputetur; quam tamen revera Eccleſia tolerat potius, quam probet.

Ut ergo votis Eccleſiæ obſequantur Prælati, & Paſtores Eccleſiæ, adlaborare debent, ut priſtina illa diſciplina ſenſim, ubi collapſa eſt, reſtituatur, aut nondum totaliter collapſa ſuſtineatur; ita tamen ut hac in parte procedatur fortiter, & ſuaviter; id eſt, zelo Paſtorali quadam Chriſtiana prudentia, & moderatione temperato, quemadmodum fuſius expoſui Diſſertationibus, quæ Commentario in Canones præmiſſæ ſunt.

Ulterius, circa recentiorem diſciplinam contra priſtinam Eccleſiæ diſciplinam ſenſim introductam attendendum, num hæc concernat materiam morum, & quidem notabilis conſequentiæ; an vero dumtaxat verſetur circa ritus aliquos in adminiſtratione Sacramentorum, & celebratione divinorum Officiorum, vel formam judiciorum, alioſve ſimiles haud magni momenti diſciplinæ articulos.

Quis enim ambigat, quin multa diſſimulanda ſint circa poſteriora, quæ non eſſent circa priora; pluſque adlaborandum, ut in prioribus reſtituatur Eccleſiæ priſtina diſciplina, quam in poſterioribus; atque nonnunquam propter aliquas oppoſitiones, difficultates, & turbationes in populo, permittendam diſciplinam inolitam circa ritus formamve judiciorum, licet contraria etiam appareat conformior ſpiritui Eccleſiæ, ob quas non eſſet permittenda, & toleranda praxis, quæ contra ſacros Canones invaluit in materia morum, & notabilis conſequentiæ.

Attendendum inſuper, num praxis contra ſacros Canones, & jam pridem uſitatam diſciplinam, univerſaliter per totam Eccleſiam, aut ſaltem in his Eccleſiis ab omnibus recepta ſit; an vero ita dumtaxat, ut a pleriſque quidem recipiatur, contraria tamen apud melioris inſtituti homines adhuc perſeveret; ac præterea, num praxis introducta, etiam auctoritate Prælatorum, & Superiorum poſitive ſit probata, puta Synodorum Decretis, aut libris Ritualibus inſerta; num vero dumtaxat ſimpliciter diſſimuletur, & paſſim toleretur. Neque enim dubitari poteſt, quin facilius circa hanc a fidelibus, aut inferioribus Paſtoribus aliquid mutari; aut priſtina diſciplina contraria obſervari, aut urgeri queat, quam circa priorem generaliter receptam, aut Superiorum auctoritate poſitive probatam.

Similia circa priſtinam & modernam diſciplinam ſparſim in hoc opere annotare ſtudui, ut hinc innoteſceret, qualiter Prælati, & Paſtores circa hujus tolerantiam, & illius reſtitutionem ſe gerere debeant; ne dum nimium diſſimulant, nihil ad perfectum adducant, vel dum e contra præcipiti, & inordinato zelo omnia ad priſtinam Eccleſiæ diſciplinam reformare volunt, omnia turbent; licet hac in parte frequentior ſoleat eſſe defectus, quam exceſſus.

§. IV.

De Citationibus Decreti Gratiani.

Mirum forsan nonnullis apparebit, quod Canones, & dicta sanctorum Patrum referens, sollicite annotaverim loca Decreti Gratiani, quibus hi Canones, aut Patrum dicta a Gratiano referuntur; quasi Canonibus, aut Patrum sententiis per relationem in Decretum Gratiani aliquid auctoritatis accederet: cum tamen communi & Canonistarum, & Theologorum consensu receptum sit, Decretum Gratiani nullam habere auctoritatem Juris; neque Patrum sententias, aut particularium Synodorum, aut Episcoporum Decreta accipere auctoritatem Juris publici, & communis, quia in Decretum Gratiani relata sunt. Huic sane Doctorum opinioni lubens subscribo; eamque in Commentario in Canones tom. VII. hujus editionis, pluribus confirmavi; neque loca Gratiani annotavi, ut Canonibus, aut sententiis Patrum auctoritatem Juris ex relatione in hoc Decretum assererem.

Verum, cum scirem, Decretum Gratiani una cum aliis partibus Juris Canonici constituere hodiernum corpus Canonicum, cui ipsi Jurisconsulti ab initio assueverunt; sciremque, ipsis studiosis Juris in Scholis publicis hoc prælegi, & explicari, existimavi haud ingratum eis futurum, si indicarem Canones, Decreta, & Patrum sententias extare in Decreto, quod ipsi in suo corpore Juris Canonici habent, & quo continuo ut quodam Canonum Codice utuntur; immo e quo in controversiis, & quæstionibus occurrentibus passim Canones, non tantum in ipsis scholis Academicis, sed & in judiciis citari, & allegari vident. Ut nec dubitare possim, quin Canones, & Patrum sententiæ aliquid amplius ponderis, saltem apud Jurisconsultos, & in eorum Tribunalibus obtineant, dum e Decreto Gratiani allegantur, quam si immediate ex aliqua particulari Synodo, aut auctore recitarentur; quod & latius ostendi in citato Commentario, ubi una exposui, quæ auctoritas aliquando tam apud Theologos quam Canonistas fuerit hujus Decreti; & unde tanta ei auctoritas accesserit.

§. V.

De Decretalibus Gregorii IX. & aliis posterioribus partibus Corporis Canonici.

Decretalium collectio jussu Gregorii IX. confecta, eo fine publicata est, ut iis in *judiciis & scholis universi utantur*, uti dicitur in Epistola compilationi, præfixa, & Doctoribus, & Scholaribus Universitatis Bononiensis inscripta.

Eadem intentione & subsequentes corporis Canonici partes publicatas esse, indicant earum respective Præfationes.

Porro sicuti hac intentione a Pontificibus publicatæ sunt, ita quoque ubique pene Gentium receptæ fuere, ut quidquid iis continetur, pro Jure communi reputatum sit. Ideoque quidquid iis præscribitur, pro Jure reputatur, quamdiu generali, aut particulari contrario Jure ei derogatum non ostenditur.

Immo si Jus posterius sive scriptum, sive consuetudinarium sit dubium, ex hisce Decretalibus, aliisque libris corporis Canonici, tamquam ex Jure communi interpretationem accipere solet.

Hæc Juris Canonici auctoritas ubique in hisce, & vicinis Regnis ita firmiter erat stabilita sæculo decimo-sexto, ut licet plures Provinciæ auctoritatem Romani Pontificis excusserint, nihilominus hoc Jus Canonicum pro Jure communi constanter retinuerint, uti testatur Arturus Duck *lib.* I. *de Auctoritate Juris Civilis cap.* 7. ubi *num.* 17. & 18. hæc habet: „ Illud porro in Juris Canonici laudibus eximium est, quod Principes Protestantes Germanici, aliive, „ postquam ab Ecclesia Romana secesserant, Lutheri, & Calvini doctrinam amplexi, omnemque Pontificis Romani „ potestatem abdicassent, Jus tamen Canonicum non excusserunt: sed eo in causis suis decidendis etiamnum utuntur, „ eodem plane modo sicut Principes Europæi, postquam renuntiaverant Cæsarum potestati, leges tamen Cæsareas „ adhuc observant. Et licet Martinus Lutherus zelo præpropero, & inconsulto ductus Juris Canonici libros, repu„ gnantibus Jurisconsultis, Wittebergæ combusserat, Juris tamen Canonici usum ab eo tempore Saxonei, Brusvicen„ sei, cæterique Protestantes semper conservarunt, nulla mutatione in eo admissa, sicut in Augustana Confessione „ consenserunt, Jusque Canonicum Wittebergæ, & in reliquis Protestantium Academiis adhuc publice docetur (*a*).

Itaque quæ ex Decretalibus Gregorii IX. aut Sexto Decretalium Bonifacii VIII. vel Clementinis, aut Extravagantibus in hoc opere referuntur, pro Jure communi recipienda sunt, & pro Jure servanda quousque ostendatur, Jure scripto vel consuetudinario, seu generali seu particulari ab hoc Jure communi recessum; de quo latius in citato *Commentario in Canones tom. VIII. hujus editionis.*

§. VI.

De receptione Concilii Tridentini.

Cum decima Decembris anni 1563. finem accepisset Concilium Tridentinum, Pius IV. tunc Pontifex Romanus, universa ejus Acta, & Decreta confirmavit per Bullam, quæ incipit, *Benedictus Deus*, editam & publicatam Romæ 26. Januarii anni 1564. & ab omnibus Christifidelibus suscipienda ac servanda esse decrevit; præcipiens universis Ecclesiæ Prælatis quacumque dignitate fulgentibus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis a sacris Canonibus constitutis, aliisque gravioribus, etiam privationis, ut eadem Decreta & Statuta in Ecclesiis suis, Civitatibus, ac Diœcesibus, in judicio, & extra judicium diligenter observent, & a subditis quisque suis, ad quos quomodolibet pertinet, inviolabiliter faciant observari. Hanc Bullam sequuta est alia ejusdem Pontificis, quæ incipit, *Sicut ad sacrorum*, publicata Romæ 20. Julii ejusdem anni, qua declarat: „ Decreta sacri generalis Concilii Tridentini, ad „ reformationem & jus positivum dumtaxat spectantia eos, ad quos pertinent, a Kalendis Maji proxime præteriti „ omnes obligare cœpisse, neque post eam diem excusationem cujusquam, quod ea ignoraverit, admittendam, atque „ ita Apostolica auctoritate declarat, ac definit, & ab omnibus judicari mandat, atque statuit.

Phi-

(*a*) Ut innotescat auctoritas Juri Canonico attributa in Provinciis, quæ Regi Borussiæ obtemperant, operæ pretium est adscribere dispositionem secundam, quæ in Codice Fridericiano an. 1750. *par.* I. *l.* 2. *tit.* 2. §. 12. statuitur. *Comme nos Sujets de la Religion Catholique*, ait Rex, *doivent, en vertu de la Paix de Westphalie; étre jugés selon leurs principes en matiere de foi, nous conservons au Droit Canon force de Loi, en tant qu' il est necessaire pour cet effet. Mais nous l' abrogeons dans toutes les affaires civiles, & n' en exceptons que ce qui concerne les Offices, & les Dignités dans les Chapitres, comme aussi les Droits qui en dependent, & ce qui regarde les Dimes, que nous voulons étre decidés selon les Loix du Droit Canon, meme parmi nos Sujets Protestans.* Codex, in quo ea dispositio legitur, dicitur Gallico idiomate, *Code-Frederic*; quia conditus est secundum formam, quam statuerat Carolus Fridericus Serenissimus Rex Borussiæ, & sacri Romani Imperii Elector, quin & leges in eo contentæ, munitæ Regia auctoritate observari debent in omnibus ejusdem Principis ditionibus.

Philippus II. tunc Hispaniarum Rex, & Belgarum Princeps, hac in re intentione Concilii, & Pontificis obsequi volens, curavit quamprimum Decreta hujus Concilii in omnibus suis ditionibus publicari, adjuncto mandato ad omnes Officiarios sæculares, ut dum requisiti fuerint, auxiliare brachium in eumdem effectum sine ulla tergiversatione, aut dilatione præstent. Quod quidem mandatum per Hispaniæ regna anno 1564. mense Julio publicatum esse, ex Emmanuele Rodrigues refert Antonius Anselmo in suo Triboniano Belgico *cap.* 32. §. 4.

Scripsit quoque Philippus II. ad Margaritam Parmensem tunc Belgii Gubernatricem, ut Concilium Tridentinum, quoad puncta Reformationis per has Belgicas ditiones publicari, & exacte observari curaret.

Igitur sub initium anni 1564. litteras dedit Margarita nomine Regis ad Archiepiscopum Cameracensem, ut Decreta Concilii expenderet; & de modo, quo in sua Diœcesi secundum jura, privilegia, consuetudines hæc Decreta executioni mandari possent, sententiam suam exponeret. His litteris respondit Archiepiscopus 23. Julii ejusdem anni, celebrationem Synodi Provincialis super receptione Concilii, & publicationem Decretorum per singulas Ecclesiarum Parochias, esse quidem modos Juri consentaneos, & antehac in re simili usitatos; sed magnis difficultatibus fore implicitos, nisi Regia auctoritate Decreta Concilii prius probentur, & admittantur.

Margarita interea ex tumultibus hic excitatis prævidens, quot difficultatibus receptio, & publicatio Concilii Tridentini auctoritate Regia esset obnoxia, uti narrat Famianus Strada de Bello Belgico, prius explorare voluit, non tantum sententiam & judicium Episcoporum, sed & Consiliorum Regiorum, nec non Magistratuum præcipuarum civitatum, atque etiam Academiæ nostræ Lovaniensis, super publicatione Concilii Tridentini in his Belgicis Ditionibus quoad Decreta Reformationis.

Litteræ ejusdem tenoris erant, quarum hæc fere summa, ut Decreta Reformationis quantocyus expenderent, atque deliberarent, qualiter, & quibus mediis, hæc Decreta Reformationis possent mandari executioni, ut eorum uberior fructus speratus habeatur; attendendo ad prærogativas, & Jura suæ Majestatis, Ecclesiarum, & etiam Jura, Privilegia, & consuetudines Provinciarum; atque super singulis suam rescriberent sententiam.

Episcopi, uti & Academia nostra Lovaniensis pauca, vel nihil annotarunt; rescripseruntque, Concilium Tridentinum simpliciter esse pubblicandum.

Consilia Regia autem, uti & Civitatum Magistratus, examinatis & revisis Reformationis Decretis, plura hinc inde annotarunt, quæ Juribus Regiis suorumque Vassallorum, & Privilegiis, atque inveteratis consuetudinibus harum Provinciarum videbantur contrariari: ideoque & judicabant, publicationem non faciendam, nisi adhibita in his articulis quadam modificatione; ne alias ob inveteratos harum Provinciarum mores, & recepta ac usitata hactenus Jura, & Privilegia subito inversa, turbarentur omnia, omnisque Concilii speratus fructus impediretur.

Hanc Regiorum Senatuum, & Civilium Magistratuum resolutionem Margarita Belgii Gubernatrix intimavit Regi Philippo II. qui respondit; „ sibi non placere, in Concilio populis proponendo quidquam excipi, ne & Romæ, ubi „ sermonum avidæ, materies obtrectandi, & reliquis Christianis Principibus in Hispaniam intentis, occasio imitandi „ præberetur. Nam quod Regio ac Provinciali Jure dicebatur, consideratum abunde fuisse, cum de Concilio eodem „ publicando quæsitum fuit in Hispania; in qua illæ plane difficultates existebant: quarum sicut nulla tunc ratio „ habita est, sed Concilium sine ulla exceptione propositum, adhibita tamen perlevi moderatione in ejus usu, ita „ velle in Belgio idem factitari: eoque mitti Hispanicæ promulgationis exemplum, ut parentes imperio suo populi „ ad unam ubique normam pariter exigantur.

Responso Regio accepto ulterioribus deliberationibus finem imposuit Gubernatrix, atque juxta enixam Regis voluntatem, publicationem Concilii simpliciter, & sine ulla restrictione fieri mandavit, nullis Concilii articulis in ipso publicationis Edicto nominatim exceptis, aut restrictionibus appositis.

Verum licet ipsa publicatio simpliciter, & sine limitatione populo esset intimata, ne tamen jura, & mores inveterati Provinciarum non sine populi turbatione inverterentur; ipsaque subitanea mutatio speratum fructum informationis impediret, declaravit Gubernatrix in litteris seu mandatis ad Episcopos, & Magistratus Regios pro executione Concilii. „ Mentem Regis esse, ne propter promulgationem hanc licet illimitate, & sine restrictione factam, „ quidquam immutetur aut innovetur circa Regalia, Jura, Privilegia Suæ Majestatis, aut suorum Vassallorum, Sta„ tuumque suorum & subjectorum, & speciatim circa Jurisdictionem Laicalem, Jus Patronatus Laicis indultum, seu „ Jus Nominationum, cognitionem causarum & materiæ possessoriæ Beneficiorum, Decimarum possessarum, aut præ„ tensarum per Laicos, superintendentiam & administrationem hospitalium, aliorumque piorum locorum: non in„ quit, ad contraveniendum dicto Concilio, sed ut executio accommodetur naturæ cujuslibet Provinciæ.

Litteræ ad Episcopos missæ habentur *part.* 3. Edictorum Flandriæ *lib.* 6. *Rubrica* 1. & ad Magistratus, & Consilia Regia *part.* 2. eorumdem Edictorum *lib.* 2. *Rubrica* 2. atque prædictam clausulam eisdem verbis exprimunt.

Si notæ a Consiliis Regiis, & civitatum Magistratibus conferantur cum materiis in hac clausula expressis, patebit ad oculum, clausulam illam ad illas notas dirigi; atque Regem, earum rationem in executione Concilii haberi voluisse.

Unde & Bertrandus Loth in Resolutionibus Belgicis *tract.* 2. *art.* 9. relatis annotationibus Concilii Arthesiæ mox subjungit: *Concilium Tridentinum quoad dicta puncta non fuit receptum in Arthesia.*

Similiter Antonius Anselmo in *suo Triboniano Belgico cap.* 32. volens exprimere, quæ per dictam clausulam Rex voluit reservata, retulit, servato ordine Sessionum, & Capituum Concilii Tridentini, quid ad singula a Conciliis Belgicis fuerit observatum, haud dubitans, quin hæc essent, quæ Rex per dictam clausulam reservata voluerat; quod & quotidiana praxis confirmat.

Itaque si dictas modificationes, jura Regis ejusque Vassallorum, & inveterata Provinciarum Privilegia ad regimen spectantia excipias, Concilium Tridentinum quoad Decreta Reformationis, & disciplinæ simpliciter, & absolute publicatum fuit, unde & in Synodo Provinciali Cameracensi anno 1565. communi omnium suffragio declaratum fuit, ut *quidquid Œcumenicum Concilium Tridentinum statuerit, id sacrosanctum omnibus sit, & inviolabile.*

Et Synodus Provincialis Mechliniensis anno 1570. primo suo Decreto „ ordinat & præcipit, ut omnes & singu„ li, qui ad hanc Synodum convenerint, simpliciter & sine ulla protestatione ea omnia, & singula, quæ a sancta „ Synodo Tridentina definita & statuta sunt, palam recipiant" secundum tenorem schedulæ sequentis: *Ego N. omnia & singula, quæ a sancta Synodo Tridentina statuta, & definita sunt, palam recipio.*

Conformiter ad hanc generalem publicationem Consilium privatum Regium anno 1569. respondisse fertur Concilio Frisiæ, Decretum Concilii Tridentini *Sess.* 23. *cap.* 6. *de Reformat.* quo decernitur, quod nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus, ante 14. annum Beneficium possit obtinere, deinceps debere observari, non obstante consuetudine immemoriali in contrarium, uti ex Zypæo notavi *part.* 2. hujus operis *sect.* 2. *tit.* 2. *cap.* 1.

Concilio Tridentino igitur in hoc opere usus fui tamquam generaliter quoad Decreta reformationis, & disciplinæ recepto, salvis restrictionibus sub sæpe dicta clausula contentis, quas & sollicite in singulis articulis occurrentibus annotare studui.

De

§. VII.

De usu Synodorum particularium.

Synodi plures tum Provinciales, tum Diœcesanæ in Belgio, Gallia, aliisque Provinciis pro executione Concilii Tridentini, & restauranda Ecclesiæ disciplina celebratæ fuere; qua auctoritate ad asserendam modernam disciplinam sæpius usi sumus in hoc opere.

Quæ sit auctoritas, & vis harum Synodorum quoad vim Legislativam, & quousque hæc se extendat, vel qui earum Decretis obstringantur, sufficienter expositum est *tom.* 1. *part.* 1. *tit.* 18. *cap.* 4. præsentis operis, in quibus speciatim de Synodis Diœcesanis, & Provincialibus tractatum est.

Sed quia pro Belgio non tantum Belgicas, sed & exteras, ac notanter Mediolanenses Synodos sub S. Carolo frequenter adducimus, notandum, quod licet hæ similesque Synodi non exerant vim obligandi, sive Legislativam in Belgicas, aut alias Provincias earum terminis non comprehensas, nihilominus non uno titulo pro stabilienda Belgii, & aliarum Provinciarum utiliter eas adduci.

Primo, quia frequenter Decreta Synodorum potius sunt declarationes quædam, & interpretationes Decreti Concilii Tridentini, aut alterius Legis generalis quam novæ & positivæ ordinationes: quo casu merito assumuntur pro intellectu, & interpretatione hujusmodi Decretis, aut Legis.

Hoc titulo pro intellectu Concilii Tridentini utiliter admodum assumuntur Decreta Synodorum Mediolanensium sub S. Carolo, cujus cura & sollicitudine Concilium Tridentinum multum promotum fuit; quique illud executioni mandare magnopere studuit.

Præterea admodum conducit Synodorum auctoritas, ut Prælati, Pastores, aliique, quibus *disciplinæ Ecclesiasticæ* conservatio, aut restauratio incumbit, ipsam observantiam populo facilius persuadeant; eamque a novitate, aut singularitate, vel rigore nimio (quibus frequenter recta morum disciplina aspergitur) vindicent; dum eam non tantum a privato aliquo auctore, sed & a Synodis probatam ostendunt.

Ad Hæc, sæpe in aliquibus Synodis nonnulla ad rectum Ecclesiæ regimen, animarum directionem multum utilia, & opportuna occurrunt, quæ in aliis desiderantur; quidni liceat Pastoribus, Prælatis, & quibus Ecclesiæ regimen creditum est, hæc ab illis Synodis suggesta impendere, & mutare, tametsi Decreta hæc vim Legis in suis Ecclesiis non habeant?

Quis enim vituperet Prælatos aut Pastores, si e Sanctis Patribus, aut probatis auctoribus assumant, quæ hi pro regimine Ecclesiæ, & animarum directione opportune suggesserunt: tametsi vim legum eorum dicta aut sententiæ nullam habeant?

Nonne jam pridem Ecclesia Romana Synodorum Orientalium, etiam particularium, item Africanarum Decreta pro formanda sua disciplina assumpsit, tametsi se hisce Decretis non ligari sciret? Similiter & notorium est, alias Ecclesias passim recepisse Canones exterarum Ecclesiarum, dum illos disciplinæ formandæ aut stabiliendæ seu asserendæ convenientes intelligebant, quod & in Commentario in Canones pluribus ostendo.

Licet ergo particularium Synodorum auctoritas quoad vim Legislativam certis limitibus concludatur, quatenus tamen præscribunt aut continent ea, quæ *ad rectam Ecclesiæ disciplinam* fovendam, corroborandam, aut restaurandam: aut etiam declarandum alicujus Canonis, aut Decreti sensum conducere possunt, merito assumuntur etiam ab iis, qui de cætero earum auctoritate non ligantur, modo nihil sit contrarium disciplinæ in hac particulari Ecclesia auctoritate Superiorum probatæ, & pro Lege receptæ.

Notandum quod Synodo apposita littera P. significet Synodum Provincialem: littera vero D. Diœcesanam. Numerus autem litteræ appositus significet, eam esse vel primam vel secundam.

§. VIII.

De Edictis Principum.

Ut perfecta haberetur notitia *disciplinæ Ecclesiasticæ*, præsertim *hodiernæ*, necesse fuit plura citare Edicta Principum, quibus ipsa *disciplinæ* servanda præscribitur; quæque in Belgicis vicinisque Provinciis vice Legum, maxime in tribunalibus Regiis habentur, & ex quorum præscripto quæstiones, notanter in possessorio, deciduntur.

Cum vero similia Edicta concipi, & publicari soleant sub nomine Regis Catholici, vel Christianissimi, alteriusve Principis, qui plura inter se omnino distincta Regna, aut distinctas Provincias, sibi subjecta habet, prænotandum hic censui, Edicta non semper ad omnes Regis, aut Principis Ditiones, aut Provincias extendi, tametsi nomen Regis, aut Principis simpliciter præferant.

Exemplum sit in Edictis Principum nostrorum. Licet enim Brabantia, Flandria, Hannonia, pluresque aliæ Provinciæ pareant uni eidemque Principi, nimirum Regi Catholico; nihilominus Provinciæ illæ manent inter se divisæ, atque uni Principi parent salvo singularum Jure; diversisque sæpe Legibus, & Moribus utuntur: neque Lex a Principe uni data, alias adstringit, nisi & his specialiter posita fuerit.

Ne ergo circa auctoritatem, & vim obligandi horum Edictorum aberretur, inquirendum, num Edictum, de quo agitur, sit generale & directum ad omnes Provincias, puta Belgicas Regi Catholico subjectas; an vero dumtaxat sit singulare pro una alterave Provincia, aut etiam particulari territorio: nam pro hac diversitate illius auctoritas magis, vel minus late extenditur.

Ut vero hæc diversitas innotescat, sciaturque quæ Edicta generalia, quæ Provincialia aut particularia dumtaxat sint, reflectendum est ad inscriptionem, eosque, quibus Princeps salutem dicat, & in epilogo executionem ipsius Edicti mandet.

Si omnibus salutem dicit, plerumque Lex generalis est, & ad eum finem Consiliis omnium Provinciarum Legis publicatio, & executio injungi solet. Mandata seu Edicta Provincialia Præsidi, & Consilio; Statuta & Privilegia iis, quos concernunt, inscribi solent; uti tradit Zypæus in introductione ad notitiam Juris Belgici.

„ Solent etiam (ait ibidem Zypæus) condendis Legibus Principes nostri præmittere consultationes cum suis Con„ siliis, juxta *l.* 8. *C. de Constit.* plerumque supremis; publicationem autem omnibus Provincialibus, ut dixi, in epi„ logo injungere: quæ etiam antequam illa fiat, examinare solent, an Juri patrio lex non refragetur, & post illud „ examen, publicationis mandatum primipilari Apparitori, seu Ostiario dare.

Addit Zypæus *num.* 6. „ Ea hic publicatio est semper necessaria in singulis Provinciis (quod unitæ quidem omnes „ sunt, salvo singularum Jure, adeoque nullæ alteris subjectæ) singulisque Metropolibus, tametsi plures sint; ut „ in Brabantia, Lovanium, Bruxella, Antuerpia, Sylvaducis; in Flandria, Gandavum, Brugæ, Ipræ, aliæ alibi, „ ante hanc promulgationem Lex non solet obligare.

Ut igitur de extensione Edicti statuatur, inquirendum, cui inscribatur, cui executio mandetur, quæ Consilia Rex super eo consuluerit, & ex cujus sententia confectum; ac denique, qua forma & loco publicatum; ut ex his omnibus appa-

appareat, an Edictum sit reputandum generale, an Provinciale, an particulare pro certo dumtaxat territorio. Quod de Edictis Principum nostrorum ex. gr. hic dicitur, etiam dicendum est de Edictis similium aliorum Principum, qui diversas, distinctasque Provincias sub suis ditionibus possident (*a*).

§. IX.

De Sententiis Judicum.

CUM animus mihi esset, in hoc Opere exponere non tantum quid jam pridem Sacr. Canonibus, aut etiam recentioribus Decretalibus, quæ Jus Commune constituunt, decretum sit; sed insuper, quid hic in Belgio, Gallia, aliisque vicinis Provinciis observetur; visum fuit, Magistratuum seu Ecclesiasticorum, seu Civilium Judicata inquirere, & annotare, ut ex iis usus sive praxis locorum innotesceret, aut saltem firmaretur.

Ut enim de Jure præsertim consuetudinario, aut de ipsarum Legum observantia, aut sensu statuatur, maximi ponderis semper habitæ fuerunt etiam apud Romanos *receptæ Sententiæ*, hoc est, quæ usu fori & consensu Prudentium probantur. Hinc olim dixit Ulpianus Jurisconsultus in *l.* 34. *ff. de Legibus*. „ Cum de consuetudine civitatis „ vel Provinciæ confidere quis videtur, primum quidem illud explorandum arbitror, an etiam *contradicto* aliquan- „ do *Judicio* consuetudo sit firmata ". Non quod ad consuetudinem introducendam necessarii sint actu *Judiciales*; sed quod ad probandam consuetudinem plurimum valeant, uti passim observant Legum Interpretes.

Eo vero amplioris ponderis erunt, quo plura in eodem vel diverso Auditorio seu Tribunali Sententiæ super eodem articulo emanarint. Immo, quæ incerta erant, si agitata deinde fuerint in Auditoriis, & rerum frequenter judicatarum auctoritate in unam partem definita, Jus Civile fiunt, inquit Stockmannus in prooemio ad decisiones Curiæ Brabantiæ: Quidni & Ecclesiasticum, præsertim in his quæ a praxi, & consuetudine locorum maxime dependent: ut sunt solutiones Decimarum, reparationes Ecclesiarum, Domorum Pastoralium, aliæve similes.

Ne autem circa auctoritatem, seu efficaciam rerum Judicatarum aberretur, notandum, ordinarie res inter privatos, etiam in Supremo Principis Senatu judicatas, Jus generale non facere, etiam in simili plane casu, & iisdem omnino circumstantiis: atque fas esse Magistratibus, licet huic supremo Senatui subalternis, a sententiis illa in judicando recedere, juxta illud vulgatum *non exemplis, sed Legibus judicandum*: nisi tamen Princeps, sive Senatus Principem repræsentans declaret se velle, ut in posterum judicatum pro Lege habeatur, & pro Lege promulgari jubeat: quod subinde in materia magni momenti, & notabilis consequentiæ contingit. Atque de hoc casu intelligenda apparet Constitutio Justiniani Imperatoris in *l.* 12. *Cod. de Leg.* in verbis: „ Si Imperialis Majestas causam cognitio- „ nabiliter examinaverit, partibus cominus constitutis Sententiam dixerit; omnes omnino Judices, qui sub nostro „ Imperio sunt, sciant hanc esse Legem non solum illi causæ, pro qua producta est, sed & omnibus similibus.

Hoc insuper notandum, quod sicuti non omnium Tribunalium par est auctoritas, ita nec rerum Judicatarum parem esse vim & efficaciam: majorisque indubie auctoritatis esse Supremorum Senatuum Arresta, quam inferiorum Judicata.

Ulterius notandum, Arresta & res Judicatas præcipue valere, ut adstruatur consuetudo, aut sensus alicujus Legis illis in locis, quæ subjecta sunt Parlamentis, aut Magistratibus, a quibus hæc Arresta, aut hæ Sententiæ emanarunt: quia Parlamenta & Magistratus præsumuntur judicare juxta consuetudinem, aut interpretationem Legis in suis Provinciis, aut Districtibus vigentem, & receptam.

Nequaquam tamen dubitandum, quin & alicujus ponderis sint Arresta, vel Sententiæ in exteris Parlamentis, & Tribunalibus pronuntiata super alicujus Legis aut Edicti, vel Canonis generalis intellectu; præsertim si nulla in hac Provincia, aut Districtu contraria consuetudo, aut interpretatio invaluerit, sive recepta sit: ipsaque insuper Arresta, aut res judicatæ conformia appareant naturali, & obvio sensui ipsius Canonis Legis, aut Edicti.

Licet igitur sciam, praxim Belgicam non eamdem esse in omnibus Juris Ecclesiastici articulis, notanter ubi de Jurisdictione Ecclesiastica (cui Belgium amplius favere solet) agitur, cum praxi in Gallia vigente nihilominus ad stabiliendam modernam disciplinam Belgicam, non semel Parlamentorum Gallicanorum, & aliorum exterorum Tribunalium Judicata annotavi, ubi nulla contraria Belgii Judicata reperi, nec ea Moribus, aut Legibus harum Provinciarum adversari vidi.

Præcipue autem circa res Judicatas attendendum, an quæstio fuerit super dubio Legis, Canonis, aut Consuetudinis in generali & in abstracto; puta, an ex tali specie fructuum secundum Leges Belgii colligantur Decimæ; an incolæ, an Decimatores teneantur ad reparationem Domus Pastoralis, &c. & an per sententiam hoc dubium decisum sit, sine respectu ad aliquam *specialem* circumstantiam in casu proposito occurrentem.

Si enim in quæstione sive lite particulares fuerint circumstantiæ, ob quas in hoc particulari casu, hoc illove modo Legem aut Consuetudinem interpretari oportuerit: appareatque eas circumstantias verisimiliter ipsum Judicem ad sic judicandum permovisse, Sententia ita prolata inaniter applicabitur, nisi casus cum iisdem circumstantiis occurrat: quemadmodum circa Declarationes S. Congregationis super interpretatione Concil. Tridentini notavi *part.* 1. *tit.* 22. *cap.* 5. hujus operis.

Ut ergo auctoritate rerum Judicatarum securius utamur, examinandus casus cum circumstantiis, super quo sententia prolata est; investigandumque, num appareat, Judicem in concipienda Sententia, aliqua speciali circumstantia in hoc casu occurrente permotum esse; ita ut Sententia non nisi casui cum simili circumstantia applicari queat: an vero dubium aliquod super sensu Canonis, Legis, vel Edicti, aut Consuetudinis in abstracto, sive independenter ab omni speciali circumstantia decisum sit.

Ad hanc porro notitiam assequendam multum facilitabit, si peritiores Jurisconsulti adhibeantur, qui Sententiarum brevicula rite concipiant; quemadmodum notavit Stockmannus in Epistola Curiæ Brabantiæ inscripta, & Decisionibus illius Curiæ præfixa: qui & ibidem deplorat, Curiæ hujus res Judicatas, non ejus auctoritatis & roboris visas fuisse, qua esse debuerunt; quod hinc evenisse credit, „ quod ex infimo grege Legulejorum ad id munus passim de- „ lecti, qui monstra Sententiarum loco rationum Juris deinde nobis efformaverunt.

Hinc quoque patet, non parum attendendum esse, a quo ipsa Arresta allegentur, ut de eorum auctoritate statuatur: utrum ea referentes, eorum prolationi & causarum discussioni interfuerint; vel actorum omnium inspectionem habuerint; eaque ita discusserint, ut intelligere potuerint, super quo Arresta prolata sint.

Quin & illud circa Arresta, & Magistratuum Judicata observandum, non mox iis adhibendam fidem, ubi hæc apud auctorem aliquem relata, vel afferta reperiuntur, quemadmodum de Declarationibus S. Congregationis super interpretatione Concil. Tridentini declaravit *Urbanus VIII.* sed ipsorum referentium auctoritas ponderanda; quia & ad ipsa Curiæ Regesta subinde recurrendum, ut certior de prolatione allegatæ Sententiæ fides, & ejusdem verus sensus haberi queat.

A P-

(*a*) Quæ spectant Concilii Tridentini receptionem, usum Synodorum particularium, Edicta Principum, pertractata sunt *Tom. IX.* dissertatione in Jus novissimum.

APPENDIX.

De Citationibus utriuſque Juris.

UM tam apud veteres, quam recentiores Canoniſtas frequentiſſima ſint e Jure Canonico, & Civili deſumpta teſtimonia; atque non raro contingat, ut ſint lectores qui loca allegata in corpore Juris Canonici, vel Civilis reperire nequeunt; eo quod ipſas Citationum notas non ſatis intelligant; breviter hic Citationes exponam.

De Citationibus Juris Canonici.

DEcretum Gratiani 3. partibus conſtat. In prima parte ſolet fieri citatio per numerum *Diſtinctionum*, & *Canonum*, vel etiam per initialia Canonis verba, hoc modo *Can. 6. diſt.* 8. vel quod idem eſt. *Can.* VERITATE *diſt.* 8. id eſt Canone cujus initiale verbum eſt VERITATE. *Citationes Decreti Gratiani.*

Secundæ partis Canones, uti & tertiæ, ſimiliter vel per numeros, vel per initialia verba citantur, additis in ſecunda parte, Cauſa & Quæſtione, hoc modo: *Can. 6. cauſa* 1. *quæſt.* 1. vel ſubintellecta vocula *cauſa*, hoc modo: *6. quæſt.* 1. *Can.* 3. id eſt *cauſa 6. quæſt.* 1. *Can.* 3.

Tractatus de *Pœnitentia* ſecundæ parti immixtus citatur eodem modo, quo prima pars, additis his verbis *de Pœnitentia*. Verb. gr. *Can.* REPERIUNTUR 2. *diſt.* 2. *de Pœnitentia*.

Ex tertia ſicuti e prima, additione particulæ *de Conſecratione*; hoc eſt diſtinctione 2. in tractatu de Conſecratione.

Decretales Gregorii IX. citantur, vel per initialia verba Capitulorum, vel per numeros, quod commodius eſt, expreſſa rubrica ſeu titulo, ſub quo referuntur: additurque frequenter vocula *Extra*, vel quæ idem ſignificat notula tit., ad indicandum, quod ſit prima collectio hodie recepta, & corpori Canonico incluſa, quæ extra vetus corpus Canonum, hoc eſt Decretum Gratiani extat. Verb. gr. *cap.* OSIUS 2. *extra*, vel *tit. de Elect.* Id eſt Capitulum 2. quod incipit OSIUS in Decretalibus Gregorii IX. ſub titulo de Electione, qui eſt titulus 6. libri 1. Interdum claritatis cauſa additur: apud *Gregorium*, vel *apud Raymundum*: ut intelligatur eſſe in collectione facta auctoritate Gregorii, aut opera Raymundi. Interdum etiam ſimpliciter citatur initium, vel numerus Capituli cum expreſſione tituli quo caſu intelligitur equidem collectio Gregorii tamquam famoſior. *Decretalium Gregorii IX.*

Porro quia in editione harum Decretalium recentiore ſæpe ſuppletur pars Decretalis omiſſa, quæ per Raymundum indicatur per voculam *infra*; & textui Decretalis alio expreſſa charactere ſubjicitur, ſolet dum hæc citatur, in citatione Capituli addi *in parte deciſa*, quaſi diceretur in parte a Raymundo deciſa, ſeu reſciſſa. *Citationes partis deciſæ.*

Collectio *Bonifacii VIII.* quæ in corpore juris Canonici ſequitur Decretales Gregorii IX. citatur eodem modo, quo præcedens, niſi quod ad diſtinctionem addatur *in Sexto*, aut hoc modo *in VI.* vel interdum claritatis cauſa *apud Bonifacium*. *Collectionis Bonifacii VIII.*

In citatione *Clementinarum*, *& Extravagantium* additur *in Clementinis*: *in Extravagantibus Joannis XXII.* vel *in Extravagantibus communibus.*

Interdum tamen 3. hæ poſteriores non citantur ſub nomine Capitulorum, ſed dicitur Verb. gr. *Clementina 2. de Elect.* aut *Extravagante 2. Joannis XXII. De verborum ſignificatione*, aut *Extravag. comm.* 2. *de Præbend.* *Clementinarum Extravagantium.*

Porro quia plures ſæpe tituli in his collectionibus, præſertim Gregorii IX. & Bonifacii VIII. continentur eodem libro; atque inſuper ſingulæ collectiones plures libros comprehendant, neque in citatione exprimatur numerus libri neque tituli; ne Tirones, præſertim Theologi hic hæreant, Index alphabeticus titulorum collectioni Gregorii IX. & Bonifacii VIII. præfixus eſt, quo citatum Capitulum facile inveniatur. *Quomodo Tituli citati inveniantur.*

Pro faciliori etiam Titulorum in collectione Bonifacii VIII. Clementinarum, & Extravagantium notitia, illud quoque animadvertendum, quod in his collectionibus tituli, licet pauciores quam in collectione Gregorii, eodem tamen ordine diſponantur; ideoque ſi quis ſciat Verb. gr. titulum *de Electíon.* inter primos titulos libri I. Decretalium Gregorii; titulum vero *de Præbendis* inter priores libri tertii haberi, & ſic de reliquis: non dubitet, quin illos etiam eodem libro, & inter priores titulos iſtarum collectionum reperiet. Adeoque, ut quis reperire facit queat titulos omnium partium corporis Juris Canonici, ſufficiet, ſi aliquam notitiam habeat titulorum Decretalium Gregorii IX.

De Citationibus Juris Civilis.

DElato ad unum hominem (ſcilicet Auguſtum) Imperio Romano, variæ prodierunt Imperatorum Conſtitutiones, quæ per quingentos circiter annos, ſcilicet ab Auguſto ad Juſtinianum, mirum in modum excreverunt. Magnæ quoque auctoritatis fuerunt *Reſponſa Prudentum*: nam non tantum illorum conſilio jus dicebant Imperatores; ſed eorum quoque nonnulli publicam de Jure reſpondendi facultatem conceſſerunt.

Ex his Imperatorum, ab Hadriano ad Conſtantinum, Conſtitutionibus, compoſiti ſunt duo Codices tempore Diocletiani, alter a Gregorio, alter ab Hermogene viris privatis. Tertium Codicem dedit Imperator Theodoſius junior, octo prudentium virorum laboribus uſus, in quo Imperatorum a Conſtantino ad ſeipſum conſtitutiones concluſit.

Tandem Imperator Juſtinianus ſummam manum Juriſprudentiæ Romanæ impoſuit. Is enim anno Chriſti 528. cum *Imperatoriam Majeſtatem non ſolum armis decoratam, verum etiam legibus vellet eſſe armatam*, illuſtres viros delegit, quibus *maximum illud, & ad Reipublicæ ſuſtentationem reſpiciens opus* commiſit, ut ex tribus legum Codicibus *Gregoriano*, *Hermogeniano*, & *Theodoſiano* amputata prolixitate, alium Juſtiniani nomine inſcribendum componerent. Horum igitur excellentium virorum opera Codicem Juſtinianæum perfecit, & data hanc in rem Conſtitutione confirmavit anno 529. *Diſtributio Juris Civilis.*

Deinde innumeras pene veterum leges unico complexus eſt opere, in quinquaginta libros diviſo, quod *Digeſtorum*, ſeu *Pandectarum* nomine donatum eſt.

Poſteà Juris Civilis Epitomen in quatuor libros diſtributam edidit in gratiam adoleſcentium Juriſprudentiæ ſtudioſorum, quam Epitomen *Inſtitutionum Juris Civilis* nomine inſignivit.

Sed cum nonnulla in Codice vel omissa, vel non satis accurate pertractata deprehenderet, ipsum in multis emendari, & primæ ejus editioni secundam accuratiorem succedere voluit: hicque est *repetitæ prælectionis Codex*.

Additæ sunt *Novellæ*, seu novæ Constitutiones 168. adeo ut *integrum Juris Civilis*, ut vocant, corpus, quatuor constet *collectionibus*, videlicet quatuor *Institutionum* libris, quinquaginta libris *Digestorum*, seu *Pandectarum*, duodecim libris *Codicis*, & *Novellis* 168. ex quibus Novellis excerptæ sunt breves sententiæ, quæ in recognoscendo Codice variis illius locis insertæ sunt, eæque *Authenticæ* dicuntur, quod auctoritate Imperatoria fulciantur Novellæ.

Jam cum quinquaginta *Digestorum*, seu *Pandectarum* libri una cum *Glossis* unico volumine comprehendi non possent, in tria divisi sunt volumina a librariis, qui primum volumen *Digestum vetus* nominarunt, quoniam prius editum est; secundum, *Infortiatum*, quia fortiorem ac pleniorem legum cognitionem suppeditat; tertium denique *Digestum novum*, seu postremo editum nuncuparunt.

Citatio Digestorum seu Pandectarum. Singuli *Pandectarum*, & *Codicis* libri in titulos, tituli in leges, & leges in paragraphos distribuuntur. Cum ergo allegatur lex aliqua Digestorum, seu Pandectarum, nomen Digestorum significatur per litteram majusculam D. Pandectarum vero per Græcum π, cum accentu circumflexo, in cujus locum librarii duplex ff. substituunt. Exempli gratia si quis allegare velit paragraphum tertium legis primæ tituli primi Digestorum, seu Pandectarum, qui titulus est *de Justitia*, & *Jure*, sic dicet. Jus naturale est quod natura omnia animalia docuit, ex l. 1. paragr. 3. D. seu ff. *de Justitia*, & *Jure*; id est lege prima, paragrapho tertio, Digestis, seu Pandectis, titulo *de Justitia*, & *Jure*.

Citationes Codicis, Novellarum, & Institution. &c. In Codice autem L. *Nemo* 2. Cod. *de sacrosanctis Ecclesiis*; idest lege quæ incipit ab hoc vocabulo, *Nemo*, quæ Lex est secunda, in Codice, titulo *de sacrosanctis Ecclesiis*, &c. *Novellæ* propriis nominibus, & numeris allegantur, & Novellarum capita indicantur. Institutiones quoque Juris Civilis per titulos, & paragraphos laudari solent. Hæc nota §. est π Græcum depravatum, & paragraphum significat.

Primo paragrapho præmittitur *principium*, quod sic allegatur *in pr.* id est in principio. Similiter *in f.* id est, in fine. *in sum.* id est, in summa, quæ nempe legi aut paragrapho præfixa est. Item *arg.* id est, argumento, scilicet ex aliqua lege deducto *h. t.* id est, hoc titulo, *gl.* id est, Glossa *j. g.* id est, juncta Glossa, scilicet cum notis, &c.

Auctoritas Juris Civilis Romani. Quamvis Jus Civile Romanorum tanta arte, & opera a Justiniano, tum ex optimis quibusque Jurisconsultorum responsis, & observationibus; tum etiam ex sanctissimis Imperatorum constitutionibus compositum fuerit, non tamen statim a subsequentibus Imperatoribus est approbatum, & in forensibus controversis usurpatum. Sed ipsius auctoritas paulatim crevit, prout magis apud homines innotuit: tandemque apud cunctas fere Nationes, vel ex toto, vel ex parte, cœpit observari. Nunc magnum habet pondus in tota fere Europa, ubi Jus simpliciter nominatur.

Nam etiamsi nulla fere sint Europæ Regna, nullæ Provinciæ, quæ peculiares non habeant usus, & consuetudines; in iis tamen *Jus scriptum*, id est, *Jus Romanum* pro regula est, quotiescumque *Jus*, ut vocant, *Consuetudinarium* deficit. Idque Obertus de Orto Jurisconsultus Mediolanensis recte observat lib. 2. de Feudis tit. 1. his verbis: *Strenuus legis peritus, sicubi casus emerserit, qui Consuetudine feudi non sit comprehensus, absque calumnia uti poterit lege scripta.*

Et Consuetudinum. In Gallia quædam sunt Provinciæ, in quibus *Jus scriptum* obtinet, ut Regio Lugdunensis, Gallo-Provincia, Occitania. In aliis suis vigent Consuetudines ab antiquo observatæ; quas tamen constitutione Caroli VII. anni 1454. scriptis mandatas esse oportet, ac in supremis Curiis comprobatas, ut omnis tollatur variatio, quæ ex testimonii diversitate oriebatur, ac facilius constet Judicibus quid inter judicandum sequi debeant. Ubique tamen fere Jus Romanum velut communis quædam hominum regula merito spectatur. Nam vera & genuina continet æquitatis ac justitiæ naturalis principia; nec aliunde melius Jurisprudentiæ præcepta, & definitiones, quam ex Jure Romano repetuntur.

APPROBATIO.

HOC Opus, cui Titulus, *Jus Ecclesiasticum Universum*, &c. Auctore admodum Reverendo ac Clarissimo Domino ZEGERO BERNARDO VAN-ESPEN Jur. Utr. Doctore, & Sacrorum Canonum in Academia Lovaniensi Professore, multorum votis diu desideratum, & plurium, ut spero, plausibus excipiendum, publicam lucem meretur, & studiosam lectionem: ex eo siquidem Canonum studiosus exactam notitiam Juris tam fori, quam poli haurire poterit, Theologus normam rectæ administrationis Sacramentorum, & Ecclesiastici omnes modum vivendi vocationi ac characteri suo congruum; cumque ut loquitur Concil. Trid. *Sess.* 22. *cap.* 1. *de Reform.* nihil sit quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita, & exemplum qui se divino ministerio dedicarunt, fructus hujus Operis, Deo propitio, in totam Ecclesiæ compaginem diffundetur. Ita censeo Antuerpiæ hac 26. Martii 1700.

ARNOLDUS EYBEN Cath. Antuerp.
Canonicus Theol. Librorum Censor.

APPROBATIO.

UNiversum hoc *Jus Ecclesiasticum* magnis laboribus, & multilega lectione collectum magno prodit universalis Ecclesiæ bono: cum enim ignorantia cunctorum sit causa malorum, iniquitatis radicem hanc exscindit, cordatum modo lectorem inveniat, Juris enim de quo veritas, hic aptis Sacræ Scripturæ textibus illustratur, inconcussis summorum Pontificum Decretis munitur, sacris Conciliorum Canonibus firmatur, sanctorum Ecclesiæ Doctorum assertionibus fulcitur, sanctis Patrum documentis sustinetur, & sparsis hinc inde Gnomis ceu Gemmis ornatur, & splendet, Judicum Sententiis, & Decisionibus ad posteros transmittitur, unde fiet miserante Deo, ut si Juris hujus rectitudini mores hominum collineentur, in obtinendis Dignitatibus confusa recedet cordis ambitio, in distribuendis Beneficiis, & Officiis pelletur injusta Personarum acceptio, nec effrons apparebit Simoniæ facies a non paucis vocata pensio. Volve vel saltem percurre, cordate lector, & dices nos stillam ex fonte propinare, radium lucis pro die vibrare, ex immensis Thesauris obolum proferre; non ambigo quin Opus hoc universum, sanæ Doctrinæ Theologis futurum sit gratissimum, Juris optatissimum, no-

ctûrna diurnaque manu versari dignissimum a Pastoribus, a Canonicis, ab omnibus Clericis. Stilus claritate placet, ordo memoriam juvat, selectarum quarumdam Sententiarum unctio voluntatem perlinit, veritatis splendor passim emicans intellectum inaurat, publica ergo luce longe dignissimum censeo, hac 12. Novembris 1699.

JOAN. LE BEAU S. Adalberti Leodii Curio-Decanus Exam. Synod.

L I C E N T I A

Censoris Ordinarii Coloniensis.

Liber *Jus Ecclesiasticum Universum* inscriptus Auctore adm. Rever. & Clarissimo Domino Zegero Bernardo Van-Espen J. U. Doctore, & Sacr. Canonum in Academia Lovaniensi Professore, alias alibi approbatus, ac Typis mandatus; nunc vero sumptibus D. Wilhelmi Metternick Bibliopolæ Coloniensis impressus, permitto, ut evulgetur. Coloniæ 16. Augusti 1702.

CORNELIUS BREUVER Sacr. Th. Doctor & publicus Professor, S. Severini Canonicus Chori-Episcopus & Pastor, Librorum Censor.

D E C L A R A T I O

Reverendi Patris d'Elbecque ex Ordine Fratrum Prædicatorum, Romæ in Congregationibus Cardinalium Consultoris, & Qualificatoris in Gratiam Juris Universi Ecclesiastici.

REver. P. d'Elbecque nono die Septembris an. 1702. scripsit D. Van-Espen, quod D. Van-Susteren (tunc Vicarius generalis Archiepiscopi Mechliniensis, deinde Episcopus Brugensis) ipsi adsuerit 6. ejusdem mensis; „ atque inter alia verba, quæ colloquebamur, inquit, non dubito, ajebat D. Van-Susteren, Paternitatem vestram „ multum occupari etiam a sacris Congregationibus. Cui ego, immo, Domine, multum occupor, & non infrequenter „ sacræ Congregationes suis mandatis me honorant, ac forte brevi mihi committetur examen *Juris Ecclesiastici* „ *Universi* D. Van-Espen, cum dicatur illud a te jam esse denuntiatum. Tibi autem declaro in antessum, quod si „ istius Operis examen mihi committatur, ex mea sententia certe non condemnabitur. Nam ipsum perlegi, & nihil „ quod censuram mereatur in ipso offendi. Ad hoc ipse mox erubuit, & tantum non obmutuit. Resumpto interim „ animo, humili voce respondit: nec nos librum illum denunciamus, quod aliquid contineat contra fidem „ aut bonos mores; sed quod Jurisdictioni Ecclesiasticæ non satis faveat, immo potius illam impugnet, & deprimat; „ atque inter cætera Jus adscribat potestati sæculari dijudicandi, & resolvendi in dubiis de immunitate (a).

A P P R O B A T I O N (b).

J'Ay lu par ordre de Monseigneur le Garde des Sceaux un Manuscrit intitulé: *Supplementum in Corpus Juris Canonici*: c'est un Ouvrage du célebre M. Van-Espen, Professeur en Droit Canon dans l'Université de Louvain, qui donne un Supplément a plusieurs endroits de son Livre intitulé: *Jus Ecclesiasticum Universum hodiernæ disciplinæ præsertim Belgii, Galliæ, & vicinarum Provinciarum accomodatum*, imprimé à Louvain, & à Bruxelles en. 1700. Ce Manuscrit est plein d'une érudition profonde, qui répond bien à la réputation que l'Auteur s'est si justement acquise par ses précédens Ouvrages: il renferme plusieurs Dissertations doctes, & curieuses sur l'ancienne discipline de l'Eglise, & les instructions que l'Auteur y donne semblent pour la plupart tot-à fait à désirer aux endroits marquez de son premier Ouvrage, c'est pourquoi l'impression n'en peut etre que très-utile & très-agréable au Public. Fait à Paris le 2. Janvier 1727. NOUET.

(a) Hanc declarationem R. P. d'Elbecque detulit D. Van-Susteren ad Cardinales Congregationis S. Officii, nihilominus examen *Juris Ecclesiastici Universi*, &c. R. P. d'Elbecque commissum fuit; discussio ejusdem Operis credita quoque est aliis consultationibus, at præter votum R. P. d'Elbecque prohibitum fuit *Jus Ecclesiasticum* Decreto Congregationis Cardinalium S. Officii, dato die 22. Aprilis 1704. Hoc Decretum refertur sub littera majuscula *A* ad calcem opusculi, cujus hic est titulus: *Æquitas sententiæ Parlamenti Mechliniensis*.

(b) Hæc approbatio hodie spectat contextus, qui in *Jure Ecclesiastico Universo* suis locis inserti duas inter manus leguntur.

INDEX
TITULORUM ET CAPITUM
PARS PRIMA.
DE PERSONIS.

TI-

TITULUS XI.

De Dignitatibus Capitulorum,

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XII.

De Dignitatibus Ecclesiarum Cathedralium.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XIII.

De Electione, & Nominatione Episcoporum.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XIV.

De Confirmatione Episcoporum.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XV.

De Consecratione Episcoporum.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XVI.

De Cura Episcopali.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XVII.

De Visitatione Episcoporum.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XVIII.

De Synodis Diœcesanis, seu Episcopalibus.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XIX.

De Metropolitanis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XX.

De Synodis Provincialibus.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXI.

De Legatis, & Nuntiis Apostolicis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXII.

De Congregationibus Cardinalium.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXIII.

De Officialibus Curiæ Romanæ.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXIV.

De Instituto Regularium, & eorum admissione.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXV.

De Admissione ad Religionem, & de Novitiatu.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXVI.

De Simonia circa ingressum Religionis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXVII.

De Professione, & ejus effectu.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXVIII.

De Voto Obedientiæ.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXIX.

De Voto Paupertatis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXX.

De Voto Castitatis.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXXI.

De Monasteriorum Superioribus.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXXII.

De Regularium Reformatione, & Visitatione.

CAPUT PRIMUM.

TITULUS XXXIII.

De quasi-Regularibus.

CAPUT PRIMUM.

ELENCHUS MONUMENTORUM,

Quæ in primo Volumine Juris Ecclesiastici Universi citantur.

JURIS

JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI PARS PRIMA. DE PERSONIS.

TITULUS PRIMUS. DE CLERICIS.

CAPUT PRIMUM.

De Clericis primæ Tonſuræ.

1 *Olim Tonſura ab Ordinibus non fuit ſeparata.*
2 *Epocha Tonſuræ ſeparatim datæ controvertitur.*
3 *Separationis occaſio.*
4 *Hodie ſemper ſejuncta.*
5 *A multis perverſe appetitur.*
6 *Perverſa intentio a Synodis quomodo reprobata?*
7 *Sollicitudo Epiſcoporum circa Tonſurandos.*
8 *Commoda ex illa ſollicitudine ſperanda.*
9 *A quo primitus Tonſura collata?*
10 *Tonſuræ ſuſceptæ probatio.*

I. RIMIS quinque ut minus Eccleſiæ ſæculis, nullos fuiſſe Clericos primæ dumtaxat Tonſuræ, nullo minore, aut majore Ordine inſignitos, oſtendit Morinus de Ordinationibus *part.* 3. *exercit.* 15. *cap.* 3. ibidem docens Tonſuram ſæculis illis nunquam ſeparatim ab omni Ordine datam fuiſſe, ſed ſimul cum primo Ordine, velut ritum illius collationi annexum.

II. Sunt tamen nonnulli viri eruditi, atque inter alios Joannes Mabillon in præfatione *ad partem* I. *ſæculi* III. *Benedictinorum nu.* XIX. & Chriſtianus Lupus in ſcholis *ad Canonem* XIII. *Concilii Oecumenici* VII. qui contendunt contra Morinum (in textu citatum) Tonſuram, ante tempus a Morino præfixum, ſeparatim & ante alicujus ordinis ſuſceptionem fuiſſe datam.

Quidquid ſit de hac epocha Tonſuræ *ſeparatim* datæ, in hoc tamen Morino conſentiunt, morem illum *paſſim* Tonſuram ut quemdam quaſi Ordinem præmittendi ante omnis Ordinis ſuſceptionem, etiam Minorum, recentioris eſſe diſciplinæ.

III. Qua autem occaſione, tandem circa annum ſeptingenteſimum Tonſura ab omni Ordine ſeparari cœperit, his verbis enarrat Morinus: *Parentes filios ſuos impuberes, immo fere infantes, Eccleſiaſticis officiis conſecrabant, & Epiſcopis inſtituendos offerebant. Eos Epiſcopi in eadem domo educandos, & inſtruendos curabant, ut eſſent Cleri reparandi velut ſeminarium. Eorum inſtitutioni ſenex aliquis e Clero præficiebatur; atque ut plurimum Archidiaconus. Cum autem propter ætatis infirmitatem, Oſtiariorum, aut Lectorum officiis in Eccleſia fungi non poſſent, Ordines illos illis non conferebant; ſed ſolam Tonſuram cum veſte clericali; Tonſuram ideo ab Ordine ſeparantes, ne pueri iſti Eccleſiæ miniſteriis parentum pietate devoti, ut prorſus ſæculares & profani, hominum oculis comparerent. Longo poſt tempore, quod in pueris fiebat propter ætatis infirmitatem, in ætate valentibus uſurpatum eſt; Tonſuraque clericalis, ut Ordo quidam ab aliis ſeparatus, quibuſcumque ſeparatim collata eſt.*

IV. Quod labentibus ſæculis invaluiſſe ſcribit Morinus, id non in Belgio dumtaxat, ſed per totam Eccleſiam Latinam receptum eſt; ut nimirum Tonſura clericalis, tamquam Ordo quidam ab aliis ſeparatus, quibuſcumque ſeparatim conferatur.

Neque inſigniti Tonſura clericali ab ea *Clerici* dumtaxat nuncupantur, ſed etiam de *foro* Eccleſiæ conſtituuntur, & privilegia clericalia adipiſcuntur; uti Epiſcopus ordinans ex Pontificali denuntiat: *Filii chariſſimi*, ait ad Tonſuratos, *animadvertere debetis, quod hodie de FORO ECCLESIÆ facti eſtis, & PRIVILEGIA CLERICALIA ſortiti eſtis*. Pontif. Rom. Edit. 1663. pag. 18.

V. Hinc factum, ut plures, non animo Deo, & Eccleſiæ ſerviendi, ſed laicalis judicii declinandi cauſa, & privilegiis clericalibus gaudendi, Tonſuram clericalem expeterent; quos notavit Synodus Tridentina, eos ad Tonſuram non admittendos declarans, *de quibus probabilis conjectura non ſit, eos, non ſæcularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe*. Seſſ. 23. cap. 4.

Verum, quia in Belgio hæc a juriſdictione laicali exemptio quoad Clericos primæ Tonſuræ, faventibus, vel annuentibus ſummis Pontificibus, multum reſtricta eſt (ut infra, ubi de immunitate & exemptione Clericorum agetur, oſtendemus) pauci ſunt in Belgio qui hac a Synodo Tridentina reprobata intentione, Tonſuram Clericalem expetunt. At alia eſt non minus perverſa & pernicioſa, quæ plurimos ad Tonſuram clericalem hodie in Belgio impellit.

Cum enim in Belgio, uti & in aliis Provinciis, plura ſint Eccleſiaſtica Beneficia, ſolam Tonſuram clericalem requirentia, ut quis proventibus, aut aliqua eorum parte gaudere poſſit, etiam in minori ætate conſtitutus: plurimi, vel proprio, vel parentum inſtinctu, ad Tonſuram clericalem hoc unico motivo impelluntur, ut Beneficii obtinendi fiant capaces, nihil de vocatione ad Statum Eccleſiaſticum, aut propenſione, & animo Deo, & Eccleſiæ ſerviendi ſolliciti.

VI. Carnalem hanc ac terrenam intentionem, non ſecus ac priorem excluſit Synodus Tridentina, declarando, prima Tonſura ſolum initiandos, de quibus probabilis conjectura ſit, *eos hoc vitæ genus elegiſſe, ut Deo fidelem cultum præſtent*. Seſſ.23. *cap.*4. *de reform.*

VII. Hinc e Concilio Tridentino redux Franciſcus Richardotus Epiſcopus Atrebatenſis voluit, ut ad Tonſuram non admittantur, *niſi qui fidem faciant, ſe eo animo hunc gradum optare, ut Deo, & Eccleſiæ ſerviant*. Syn. Atrebatenſis 1570. *tit. de Sacr. Ordinis cap.* 7. Conſonant & aliæ Synodi Belgicæ, vel generaliter, aut etiam ſpecialiter jam citatum Synodi Tridentinæ Decretum probantes. Quibus noviſſime ſuffragatus eſt nominatiſſimus ille Mechlinienſium Archipræſul Jacobus Boonen, in Decreto ſuo de Sacris Ordinationibus 19. Octob. 1654. publicato, in quo a Tonſurando inter cætera requirit, *ut a Parocho, & Ludimagiſtro, eove quem in quovis ſtudiorum genere audit, aut ſi alicui Seminario, vel Collegio adſcriptus eſt, ab illius Rectore loco Parochi, clauſas & obſignatas literas* affe-

afferat, quibus testatum faciat, bonis probisque moribus semper se vixisse, itemque in Ecclesia frequentius, religiosiusque versatum esse, ac sacram Communionem sæpius in anno sumpsisse: Nec non probabilem de se spem præbere, quod in Clericalis Ordinis disciplina sit permansurus, quod potissimum, ut Deo fidelem cultum præstaret, ad hoc vitæ genus fuerit inductus.

His præiverat zelosissimus Mediolanensis Antistes S. Carolus, qui a Tonsurandis inquiri voluit, *Quam ob causam se Clericos fieri velint? An tales sint, qui spem præbeant, Ecclesiæ ministros utiles se fore? A quo Sacerdote, sanctioris vitæ Magistro instituti sint vitæ clericalis modum? An vitæ christianæ præcepta, institutave sciant? Concil. Med. V. an.* 1579. *habitum, part.* 3 *cap.* 2.

Sane si unquam in danda Tonsura vigilare, & sollicitos esse oportuit Episcopos Belgii; indubie hoc tempore oportet. Ad oculum quippe patet, in Belgio locum habere, quod anno vigesimo quarto decimi septimi sæculi deplorabant Patres Concilli Burdigalensis, *c.* 6. §. 2. *In nulla re magis laborare homines hujus sæculi, quam ut filii, præcipue deformes, & ad negotia sæcularia inepti, in sortem Domini assumantur: ad Beneficia certe, non ad officia Ecclesiastica, quacumque ratione, cum eos non vocet Dominus, promovendi.*

VIII. Si eam circa Tonsurandos curam impenderent Episcopi, non dubium, quin plures inepti, & mercenarii a Beneficiis, & Ministeriis excluderentur; qui semel Tonsura accepta, & per eam Beneficiorum capaces redditi, a Patronis, aut Collatoribus Beneficia impetrantes, non sine summa difficultate, & non nisi obstante manifesto impedimento, excludi possunt.

Ad hæc, si Episcopus, qui non nisi Ecclesiæ utiles, & in doctrina, & moribus rite probatos Sacerdotes Diœcesi suæ providere intendit, ni & circa Tonsurandos debitam exactamque adhibeat diligentiam, non raro suo frustrabitur voto. Quid enim facilius, frequentiusque, quam, obtenta jam Tonsura, Beneficium aliquod nullius, aut exigui proventus impetrare in Diœcesi Episcopi, qui scitur omnes pene indifferenter ad sacros Ordines admittere, atque ita titulo Beneficii a tali Episcopo ordinari, a quo ordinari non potuisset, nisi, Tonsura recepta, Beneficium obtinuisset.

Ex his quisque facile intelliget, *permultum propterea referre* (verba sunt S. Caroli in Conc. Mediol. IV. 1576.) *omnem in illa conferenda, & suscipienda, diligentiam adhiberi.*

IX. Tonsuram primitus etiam a Presbyteris, quin & a Laicis subinde datam esse, monet Mabillon in præfatione ad *partem* I. *sæculi* III. *Benedictinorum, n.* XIX.

Neque id adeo mirum videbitur, si attendatur quod primitus Tonsura in simplici quadam capillorum detonsione, & vestium mutatione constiterit.

Per hanc enim capillorum detonsionem, & vestium clericalium assumptionem demonstrabat suscipiens, se animum ad statum Ecclesiasticum habere, eo fere modo, quo in Academicis Collegiis, & Episcoporum Seminariis solent adolescentes vestem & tonsuram in simplici capillorum detonsione consistentem assumere, eaque assumptione animum ad statum Ecclesiasticum profiteri.

Quid igitur mirum, si & Tonsura in hac capillorum, & simplici vestium mutatione consistens, etiam a Presbyteris, quin & a Laicis citra consensum Episcopi dari potuerit?

At postquam labentibus sæculis, sensim hæc capillorum detonsio, & vestium immutatio fieri cœpit, quibusdam precibus & ritibus adhibitis, atque ad instar cujusdam Ordinis reputari, tandem & collatio Tonsuræ ad Episcopum devoluta est; eo etiam titulo quod de vocatione matriculæ Ecclesiæ adscribendorum, præ cæteris cognoscere & inquirere, pertinere videatur ad Episcopum.

X. Illud circa Tonsuram, & Ordines hic in Belgio speciale occurrit, quod *Edictum perpetuum* Alberti Gubernatorum, *Art.* 21. pro eorum probatione requirat literas, nec testes admittat, nisi in casu deperditorum Registrorum: quam perditionem, qui allegat, probare debet; uti notat Antonius Anselmo ad citatum articulum §. 17.

Notatum est, in Belgio per edictum perpetuum Alberti, & Isabellæ non admitti probationem Tonsuræ Clericalis per testes, sed requiri probationem per literas. Addendum, hoc dumtaxat obtinere circa probationem *judicialem*, sive ut Tonsura Clericalis in judicio probetur. Unde cum in admissione ad possessionem non instituatur examen *judiciale*, non videtur quoque necessaria probatio Tonsuræ Clericalis per literas: sed sufficiens apparet, ut de Tonsura, quemadmodum de aliis qualitatibus admittendi ad possessionem, per quamcumque speciem probationis constet: Videturque sufficiens Tonsuræ probatio hodie haberi ex literis Superiorum, & sacrorum Ordinum, sepositis specialibus circumstantiis, uti latius deducit Nicolaus Garzias *part.* 7. *cap.* 2. *de Beneficiis.*

Inter Doctores controvertitur, utrum Tonsura Clericalis probetur per literas ordinum superiorum, utrum vero requirantur literæ Tonsuræ, sive quæ expediuntur, & dantur in specificam probationem datæ Tonsuræ.

In primis apparet quod articulus *Edicti perpetui*, de quo in textu agitur, intelligi debeat de literis *specialiter* collationem Tonsuræ referentibus; sive de illis, quæ expediuntur *speciatim* in probationem collatæ Tonsuræ, solentque vulgo vocari *literæ Tonsuræ.*

Sed & hoc satis constat, hunc articulum loqui de probatione *judiciali*; ut nimirum dum pars in judicio opponit defectum Clericatus, eoque ex capite nullitatem collationis, aut præsentationis arguit, judex nequeat admittere probationem per testes, sed requirere teneatur probationem per *literas* juxta tenorem *Edicti.*

At extra judicium, aut in locis, in quibus non viget lex positiva, probationem per *literas* requirens, sufficiens & plena probatio Tonsuræ haberi posse videtur per literas & probationem superiorum Ordinum, uti pluribus adstruit Nicolaus Garzias de *Benef. p.* VII. *c.* 2.

Scitur enim hodie neminem ordinari, nisi ordinandus Ordinario prævie fidem fecerit de suscepta Tonsura, & aliis Ordinibus inferioribus.

Quin & ipsi ordinandi hodie admodum solliciti sunt, ne omissa Tonsura, ad ordines promoveantur, ob periculum irregularitatis eo titulo incurrendæ: quia juxta modernam disciplinam, & receptam opinionem, *per saltum* censerentur promoti, & ordinati, qui omissa Tonsura, ad Ordinem altiorem promoverentur, quæ promotio irregularitatem hodie inducit. *Toto titulo* X. *de Clerico per saltum promoto.*

Quapropter, si constet per literas, aut aliunde quemquam esse constitutum in sacris Ordinibus, non dubium quin attento more, qui in ordinandis servari consuevit, sufficienter censeri debeat probatum, similem ordinatum etiam esse initiatum prima Tonsura, tametsi *literas Tonsuræ* non possit producere.

Igitur quia Capitula, vel alii, quibus competit jus inducendi præsentatos, vel electos, aut provisos in realem possessionem beneficiorum, non cognoscunt de qualitatibus aut titulis introducendi more judiciario, dubium non videtur, quin etiam sufficiat probatio susceptæ Tonsuræ per literas superiorum Ordinum; vel quod constet eum revera in superiori Ordine constitutum.

Contraria nimium scrupulosa quorumdam Capitulorum, & Prælatorum praxis videtur profluxisse ex ignorantia, aut non adhibita distinctione inter probationem *judicialem* & extrajudicialem.

Sicuti enim de cæteris qualitatibus ipsius instituendi non exigitur examen judiciale, neque requiritur probatio, quæ esset in judicio necessaria, sed sufficere creditur, si instituendus capacitatem quoad mores, & scientiam præbet per testimonia extrajudicialia, quæ moralem saltem certitudinem efficiunt; quidni sufficere debet, si instituendus per probationem extrajudicialem faciat fidem de suscepta Tonsura?

Recte quoque notat post alios Perezius de Lara in tractatu *de Anniversf. & Capell lib.* 2. *cap.* 5. quod etsi nullus queat obtinere titulum beneficii, nisi prima Tonsura initiatus fuerit, tamen si quis sit in possessione, is non teneatur probare Tonsuram; sed quod præsumptio resultans ex quasi possessione beneficii, & clericatus sufficiat, ut saltem in judicio possessorio obtineat, & in beneficii possessione manuteneatur, saltem quoadusque ipse defectus Tonsuræ plene probetur.

CAPUT II.

De Clericis Minorum Ordinum.

1 *Ordines Minores Ordinibus Sacris olim non semper præmissi.*
2 *Aliquando plures, aliquando pauciores præmittebantur.*
3 *Nemini non eodemque tempore plures conferebantur.*
4 *Interstitia etiam inter hos Ordines servata.*
5 *Hodie omnes Sacris Ordinibus præmitti debent.*
6 *Votum Ecclesiæ, ut functiones illorum Ordinum restituantur.*
7 *Ut per interstitia conferantur.*
8 *Disciplina circa hos Ordines multum collapsa.*
9 *Quæ prolapsionis origo?*
10 *Zelus S. Caroli in hac disciplina restituenda.*

I. QUatuor Ordines, quos hodie Minores dicimus, Ostiariatum, Lectoratum, Acolythatum, & Exorcistatum, primis Ecclesiæ sæculis non fuisse semper præmissos Sacris Ordinibus; neque existimatum tunc fuisse, ut hodie creditur, illum *per saltum* aut minus Canonice ordinatum, qui uno aut pluribus, vel subinde etiam omnibus Ordinibus Minoribus omissis, ad Diaconatum altioremque Ordinem fuisset promotus, tam ex Canonibus, quam exemplis Sanctorum ita ordinatorum, fuse ac solide ostendit Morinus *de Sac. Ordinat. part.* 3. *exerc.* II. *cap.* 2. notatque ibidem: Minores illos Ordines eum præcipue in finem Majoribus fuisse præmissos, ut in horum exercitiis, ad altiores Ecclesiæ functiones assumendi prius probarentur, & exercitarentur.

II. Hinc ulterius fiebat, ut nunc plures, nunc pauciores sacris Ordinibus præmitterentur: prout nimirum Episcopi judicabant ipsum ordinandum plus minusve esse probandum & exercitandum.

Neque enim ullus, etiam Minoribus Ordinibus insigniebatur, nisi una alicui Ecclesiæ adscriberetur, ubi Ordinis suscepti functiones obiret.

III. Cumque singulorum Ordinum variæ diversæque essent functiones, nemini uno eodemque tempore plures Ordines dabantur, sed prout his, illisve amplius convenire judicabantur, eos Episcopus conferebat. *Alius*, inquit S. Ambrosius *lib.* 1. *Off. cap.* 44. *Edit.* 1690. *distinguendæ lectioni aptior, alius psalmo gratior, alius exorcizandis, qui malo laborant spiritu, sollicitior, alius sacrario opportunior habetur: Hæc omnia spectet Sacerdos, & quid cuique congruat, id officii deputet. Quo etenim unumquemque suum ducit ingenium, aut quod officium decet, id majore implet gratia.*

IV. Denique nemo eo tempore, Ordine aliquo Minore insignitus ad ulteriorem, etiam Minorem Ordinem ascendebat; nisi præscriptis temporibus, quæ hodie *interstitia* vocamus, in Ordinis illius exercitio laudabiliter versatus esset; & quoddam quasi tyrocinium percurrisset; quo se in majoribus functionibus obeundis idoneum probasset. Quæ omnia fusius prosequitur, & probat Morinus in citato capite, & sequentibus.

V. Moderna vero Ecclesiæ disciplina nullum hodie ad sacrum Ordinem admittit, nisi omnibus quatuor Minoribus insignitum; eumque, qui vel uno omisso Majorem suscepisset, tamquam per *saltum* promotum reputaret, & a suscepti Ordinis functionibus suspensum; saltem quousque omissum Ordinem suscepisset. De quo videri possunt Canonistæ ad tit. 27. lib. 5. Decretalium, *de Clerico per saltum promoto.*

Quoad reliqua puncta, si Ecclesiæ mentem in Canonibus expres-

sam

ſam ſpectemus, reperiemus, modernam circa Ordines Minores diſciplinam Eccleſiæ cum priſtina pene per omnia convenire.

VI. Optat ſiquidem Synodus Tridentina *Seſſ. 23. cap. 17. de ref. Ut Sanctorum Ordinum a Diaconatu ad Oſtiariatum functiones, ab Apoſtolorum temporibus in Eccleſia laudabiliter receptæ, & pluribus in locis aliquandiu intermiſſæ, in uſum juxta Sacros Canones revocentur.* Hortaturque in Domino Eccleſiarum Prælatos, illiſque præcipit, ut quantum fieri poteſt, provideant, ut functiones hujuſmodi in Cathedralibus, & Collegiatis Eccleſiis frequentioribus, per conſtitutos in dictis Ordinibus dumtaxat exerceantur. Et ſane, ni hic eſſet Eccleſiæ ſenſus, quam ob rem Ordinum illorum ſingulas functiones tam ſolicite in Pontificali Eccleſia exprimeret, Ordinatiſque inculcaret, atque ut in iis exercendis eſſent diligentes moneret, Deumque per Antiſtitem deprecari vellet?

VII. Ad hæc etiamnum hodie Eccleſiæ mentem eſſe, ut Ordines Minores per temporum intervalla conferantur, utque in illorum exercitiis Clerici probentur, priuſquam ad ulteriores promoveantur, evidenter probat Synod. Trid. *cap. XI. de ref.* deſiderans, ut Minores Ordines per temporum interſtitia, niſi Epiſcopo aliud expedire magis videretur, conferantur; *ut eo accuratius, quantum ſit hujus diſciplinæ pondus, poſſint edoceri; ac in UNOQUOQUE MUNERE, juxta præſcriptum Epiſcopi ſe* exerceant, idque in ea, *cui* adſcripti erunt, Eccleſia; niſi forte ex cauſa ſtudiorum abſint, *atque ita de gradu in gradum aſcendant, ut in eis cum ætate, vitæ meritum, & doctrina major accreſcat.*

Quid evidentius, quam Synodum Trid. conformiter ad Patrum diſciplinam, velle non ſolum, ut Minorum Ordinum functiones in uſum revocentur; ſed etiam, ut ſinguli per temporum intervalla conferantur: ut ita in eorum exercitiis, tamquam in quodam tyrocinio ad majores Ordines promovendi exerceantur, & probentur.

Hanc diſciplinam probarunt & Synodi Belgicæ, vel generatim probando quæ circa Ordines ſtatuit Synodus Trid. vel eamdem diſciplinam ſuis Decretis ſpecialiter proponentes, & inculcantes,

Nullus, ait Synodus Narmucenſis ſub Franciſco Buſſeret an. 1604. *tit. 7. c. 2. ſe præſentet ad plures Ordines Minores ſimul ſuſcipiendos, niſi Eccleſiæ neceſſitas, aut utilitas hoc poſtulaverit: Cum extra hunc caſum, Sac. Conc. Trid. in Minoribus non minus, quam Majoribus Ordinibus interſtitia ſervari voluerit.* Idem inculcat repetitis ſupra citatis Concilii Tridentini verbis Synodus Audomarenſis an. 1583. *tit. 9. c. 14.* Et noviſſime ſub Wachtendonck Synod. Namurcenſis *tit. 8. c. 4.* declarat: *quod Minorib. Ordin. inſigniti, juxta Conc. Trid. diſpoſitionem, non niſi poſt ann. a ſuſceptione poſtremi gradus Min. Ord. ad Majores Ordines promovebuntur: niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas videatur aliud expoſcere.*

VIII. Attendant Epiſcopi, aliique Eccleſiarum Prælati, quibus diſciplinæ cura incumbit, quam hæc cum moderna Belgii praxi conveniant: ubi Minorum Ord. officia & miniſteria a quolibet occurrente occupantur, & vix aliquando ab initiatis adminiſtrantur.

Immo quis Clericus ob receptos hos Ordines de functionibus Ordinibus annexis obeundis vel unquam cogitat, aut ab Epiſcopo monetur? Quis Epiſcopus, aut Eccleſiæ Prælatus intendit, num Ordinibus Minoribus initiati aliquas ei annexas functiones exerceant? Aut an hi, qui eas obeunt, Ordinibus illis ſint initiati? Adeo quidem de his omnibus altum ſilentium, ut verendum ſit, ne eveniret in Belgio, quod timebat Synodus Trid. *Seſſ. 23. de ref.* quod nimirum, per functionum illarum neglectum, daretur occaſio hæreticis traducendi functiones illas *ut otioſas*.

Quoad interſtitia inter ipſos Ordines Minores, nullum ſupereſt in Belgio veſtigium; immo nec unus ſine altero unquam confertur.

Quin nec Ordines Minores inter & Subdiaconatum pluſquam unius diei ſpatium intercedere ſolet: hoc eſt, feria ſexta quis ad Minores, & Sabbato ſequenti ad Subdiaconatum promovetur.

Ita omnis Canonica per Synodum Tridentinam, & Synodus Belgicas renovata, inculcataque diſciplina, jam tandem non tantum collapſa, ſed penitus quodammodo extincta eſt.

IX. Et unde hæc prolapſio? Non aliunde, quam ex faciliori primum ab Epiſcopis facta diſpenſatione. Cum enim injunctum eſſet Epiſcopis Ordinum Minorum ſervare interſtitia, addita hac moderatione: *Niſi neceſſitas, aut utilitas Eccleſiæ, judicio Epiſcopi, aliud expoſcat* (in Conc. Trid. Seſſ. 23. c. 11. legitur: *Niſi aliud Epiſcopo expedire magis videretur.*) contigit, ut cœperint primum cum aliquibus diſpenſare; credentes, neceſſitatem, aut Eccleſiæ utilitatem eam requirere; qua deinde a nonnullis Epiſcopis nonnihil facilitata, tandem porta aperta eſt huic, quam videmus, prodigioſæ diſciplinæ relaxationi: adeo ut hic verificetur illud Veterum: *Diſpenſatio omnis bonæ diſciplinæ noverca.*

X. Expendere poterunt Epiſcopi, num tantus Canonum neglectus ſit tolerandus: Diſciplinaque illis præſcripta ita negligi poſſit, ut nulla illius vel retinendæ, vel reſtaurandæ cura ſit habenda. Aliud ſane oculatiſſimo Mediolanenſium Antiſtiti S. Carolo viſum fuiſſe, ſat probant, quæ pro reſtituendis Ordinum illorum functionibus, diſciplinaque in eorum collatione reſtituenda, in ſuis Conciliis decrevit. Interim illud indubitatum, non minus hodie, quam olim, ad Sacros Ordines aſſumendos, debere Epiſcopis & quoad mores, & quoad doctrinam eſſe probatos. Quam probationem ſi hodie non accipiant ex hoc, quod Sacris initiandi prius per certa tempora ſe in Minorum Ordinum functionibus laudabiliter exercuerint, & dignos majoribus functionibus probarint, eam indubie aliunde accipere debent.

CAPUT III.

De Subdiaconis, Diaconis, & Presbyteris.

1 *Multis ſæculis Subdiaconatus Minoribus Ordinibus annumeratus fuit.*
2 *Etiam poſtquam continentiæ lex ei fuit annexa.*
3 *Hodie Sacris Ordinibus adjunctus.*
4 *In Ordinatione Subdiaconi non fit impoſitio manuum.*
5 *De ſervanda Caſtitate ſerio monendi qui ad Ordinem Subdiaconatus aſſumendi.*
6 *Officia Subdiaconorum verbis Pontificalis expreſſa.*
7 *Officia Subdiaconi ad ſolam Epiſtolæ decantationem hodie reducuntur.*
8 *Subdiaconi horas Canonicas recitare debent.*
9 *Quare Diaconus antonomaſtice dicatur Miniſter?*
10 *Diaconorum varia officia.*
11 *Hodie multum reſtricta.*
12 *Ad Diaconos monitum Pontificalis.*
13 *Multum collapſa moderna diſciplina circa Diaconorum officia.*
14 *Presbyterorum functiones proponuntur ex Pontificali.*
15 *Prima indicatur per verbum* Offerre.
16 *Secunda per verbum* Benedicere.
17 *Tertia per verbum* Præeſſe.
18 *Quarta per verbum* Prædicare.
19 *Quædam circa poſteriores functiones notanda.*
20 *Presbyteri ordinantur in adjutorium Epiſcoporum.*
21 *Presbyteri in utilitatem proximi ordinantur, non in propriam.*

I. INdubitatum eſt, Subdiaconatum multis ſæculis etiam in Eccleſia Latina, Minoribus Ordinibus annumeratum fuiſſe: & extra Miſſarum ſolemnia, & extra altare collatum: ſoloſque Ordines Diaconatus, & Presbyteratus Majores & Sacros Ordines, qui inter Miſſarum ſolemnia, & ad ipſum altare, ſeu Sanctuarium, Sabbato quatuor Temporum conferrentur, reputatos fuiſſe. Qui mos etiam hodie apud Græcos retinetur; & apud Latinos uſque ad ſæculum IX. generaliter, & in quibuſdam Eccleſiis ad ſæculum XII. conſervatus fuit: uti multis oſtendit Morinus de Sacris Ordinat. *part. 3. exerc. 12.*

II. Sacris autem Ordinibus Subdiaconatum annumeratum credunt communiter Canoniſtæ, *ad cap. 9. tit. de ætate & qualit. Ordinandorum*, cum ei perpetuæ continentiæ lex adjuncta fuit. Sed error videtur. Conſtat enim, quod lex continentiæ Subdiaconis ſæculo quinto imponi cœperit, ex Epiſtola 12. Leonis I. *ult. edit.* & ſæculo ſexto tandem generaliter omnibus ad Subdiaconatum promovendis a S. Gregorio poſita: Ita enim ſcribit *Lib. 1. epiſt. 42.* „ Ante triennium Subdiaconi omnium Eccleſiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Rom. Eccleſiæ nullatenus ſuis uxoribus miſcerentur: Quod mihi durum, atque incompetens videtur, ut qui uſum ejuſdem continentiæ non invenit, neque caſtitatem ante promiſit, compellatur a ſua uxore ſeparari: atque per hoc, quod abſit, deterius cadat. Unde videtur mihi, *ut a præſenti die Epiſcopis omnibus dicatur, ut nullum Subdiaconum facere præſumant, niſi qui ſe victurum caſte promiſerit.*

Poſt hoc Decretum, uti obſervat Morinus, vix deprehenditur, fieri mentio Subdiaconorum conjugatorum: adeo ut ab eo tempore, id eſt, ſæculo ſexto Subdiaconis lex continentiæ indicta fuerit. At demum tribus poſt ſæculis cœpit in aliquibus Eccleſiis Sacris Ordinibus annumerari, & junctim cum his inter Miſſarum ſolemnia, & ante Altare conferri: Qui mos tandem, cum pleraſque Eccleſias occupaſſet, ſenſim in legem tranſivit; & ſæculo decimotertio ab Innoc. III. *in Cap. 9. tit. de ætate & qualit. Ordin.* probatus.

III. Moderna ergo, non ſolum Belgica, ſed univerſalis Eccleſiæ Latinæ diſciplina etiam Subdiaconos perpetuæ caſtitatis legi obſtringit, Subdiaconatum Ordinibus Majoribus & Sacris annumerat, ac junctim cum his confert: hac tamen veteri ex diſciplina manente differentia, quod Diaconi, & Presbyteri ab Achidiacono Epiſcopo ante altare ordinandi præſententur; nequaquam vero Subdiaconi; uti nec ſuper horum Ordinatione, ſed tantum Diaconorum & Presbyterorum populus conſulitur.

IV. Inter priſtinæ diſciplinæ veſtigia illud admodum notandum: quod Subdiaconatus nec hodie per impoſitionem manuum conferatur, uti Diaconatus, & Presbyterum, ſed dumtaxat per inſtrumentorum, & veſtium traditionem, quemadmodum Ordines Minores conferuntur.

V. De lege perpetuæ continentiæ ex præſcripto Pontificalis, tamquam de re maximi momenti monentur ante ipſam Ordinationem, ut ſerio attendant, num legi illi implendæ per Dei gratiam ſe ſufficientes credant; quod ex diurna caſtitatis cuſtodia ſtatui vult S. Gregorius; „ Ne unquam ii, qui ordinati ſunt, pereant, ait, provideri debet quales ordinentur: Ut prius aſpiciatur, ſi vita eorum *continens in PLURIMIS fuit*, ſi ſtudium orationis, ſi eleemoſynæ amorem habuerunt. “ *Lib. 3. Indict. 12. epiſt. 26.*

Merito proinde decrevit Synodus Audomarenſis an. 1583. *tit. 9. cap. 8.* „ Nemo ad Subdiaconatus Ordinem ſuſcipiendum ſe offerat, qui non ſuam ipſius Dei beneficio *caſtitatem expertus*, firmiter ſtatuat, mulieribus & mulierum deſideriis, omniſque generis turpitudinibus perpetuo abſtinere, & tum animi, tum corporis caſtitati ſtudere.

Et Synodus Leodienſis anno 1618. *tit. 8. cap. 4.* inter eos, qui ordinari prohibentur, reponit, num. 14. *qui in adoleſcentia mœchati ſunt.* Et num. 11. ad altiores Ordines non promovendos reponit, *lapſos poſt Ordinem ſuſceptum:*

Quod in textu tum ex Pontificali, tum ex Synodis notatum eſt, neminem ad Subdiaconatum admittendum eſſe, qui ex vita anteacta non probavit ſe poſſe per Dei gratiam *perpetuam* caſtitatem ſervare, etiam Patribus Conc. Trid. inter articulos reformationis nomine Caroli IX. Regis Galliæ præſentatos, ſuggeſtum legitur *art. 1.* his verbis: *Cum Sacerdotes in primis caſtos eſſe oporteat, ex Sacerdotum autem incontinentia in Dei Eccleſia magnæ naſcantur offenſiones, provideat ſancta Synodus, ut non alii in poſterum ordinentur Sacerdotes, quam qui SENIORES ſint, & qui a populo BONUM habeant teſtimonium, ut ex ANTEACTA vita, quales poſtea ſint futuri, non levis ſit conjectura; & Sacerdotum libidines, & flagitia acerrimis pœnis coerceantur.* Habentur hi articuli in libello,

cui titulus: *Instructions & Lettres du Roi Tres-Chrêtien & autres Actes concernant le Conc. de Tr.* Ed. 1654. p. 369.

VI. Officia Subdiaconorum exprimit, & enumerat Pontificale pag. 36. *Subdiaconum*, ait, *oportet*, *aquam ad ministerium Altaris præparare; Diacono ministrare; pallas Altaris, & corporalia abluere: calicem & patenam in usum sacrificii eidem offerre*.

Denique, postquam præscriptis verbis a Pontifice ordinante, amictum, manipulum, & tunicam acceperunt, datur eis liber Epistolarum, hac verborum formula: *Accipite librum Epistolarum, & habete potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis quam pro defunctis In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.*

VII. Verum cum hæc omnia hodie plerumque, etiam per Laicos, aut inferiores Clericos, vel in Missis privatis per ipsum Sacerdotem agantur, omne pene Subdiaconorum officium, ex moderna disciplina reducitur ad ministerium Altaris in Missis solemnibus, præcipuumque creditur solemnis Epistolæ decantatio: quæ tamen inter officia Subdiaconi antiquitus in Ecclesia Latina non recensebatur; nec hodie apud Græcos recensetur; uti probat Morinus *de Sacris Ord. part. 3. exerc.* 11. *c.* 1. ibidem quoque ex vetustis Ritualibus, & auctoribus adstruens, recens esse, Subdiacono in sua Ordinatione librum epistolarum tradi: Similiter contactum sacrorum vasorum, non tantum Subdiaconis, sed & Acolythis olim licitum fuisse.

VIII. Porro cum hodie paucos, aut nullos fere in Ordine Subdiaconatus perseverare videamus, illumque ordinarie assumi tamquam gradum, quo ad Presbyteratum ascendatur, officiaque Subdiaconatus, non ut olim per solos Subdiaconos, sed passim per Presbyteros etiam in officio solemni agantur; non judicavi operosius inquirere, & discutere, quæ hodie sint specialia Subdiaconorum officia, aut olim fuerint. Hoc unum notasse sufficiat, quod cum olim universus Clerus divino Officio recitando aut peragendo adstringeretur, labentibus sæculis obligatio illa ad solos Beneficiatos, ac Clericos Sacris Ordinibus initiatos transierit: inter quos cum Subdiaconi tunc computarentur, obligatio Horas Canonicas ut minus privatim recitandi apud ipsos quoque remansit. Unde ex hodierna disciplina Subdiaconi, vi solius Ordinis suscepti, ad quotidianum Horarum Canonicarum pensum tenentur. De quo latius infra, titulo *de Divino Officio*.

IX. Quemadmodum Subdiaconus quasi subminister Diaconi; ita Diaconus græce, latine minister dicitur; eo quod Episcopis & Presbyteris ministret. Et quidem adeo necessarius olim Sacerdoti credebatur, ut dicere audeat S. Isidorus: *Sine ipsis* (Diaconis) *Sacerdos nomen habet, officium non habet. Lib. 2. cap. 8. de Div. Offic.* Et auctor Constitutionum Apostolorum, post relata plurima Diaconorum officia, ait: *Cæterum sit Diaconus Episcopi auris, & oculus; & item os, cor, & anima, ne Episcopus sollicitudine multarum rerum, sed graviorum tantum urgeatur. Lib. 2. cap. 44.*

Nec immerito hæc dicta esse fatebitur, qui attenderit quæ per Diaconos secundum temporum illorum disciplinam agebantur.

X. Et quidem in peragendo Divino Officio ita Diaconus Sacerdoti Minister assistebat, ut pene omnia, ipso monente, & intendente, peragerentur. „ Ipse clara voce in modum præconis admonebat cunctos, sive in orando, sive in flectendo genua, sive in psallendo, sive in lectionibus audiendis. Ipsi etiam Diaconi, ait Isidorus loco citato, ut aures habeamus ad Dominum, clamant; Ipsi quoque evangelizant: Sacerdos oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat. “ Id est, Sacerdos consecrat oblata, Diaconus vero populo distribuit. Constat enim Diaconos olim Sanguinem Domini a Sacerdote consecratum populo distribuisse. Hinc illud S. Laurentii ad Sixtum Papam: *Cui commisisti Dominici Sanguinis dispensationem.* S. Ambr. *l.* 1. *de off. c.* 41.

Interdum in quibusdam Ecclesiis, etiam Corpus Dominicum, seu Panem consecratum distribuisse constat: ut videre est apud Morinum de Sacris Ordinat. *part. 8. exercit. 9. cap. 3.* §. 6.

Pergit deinde Isid. *l.* 2. *c.* 44. *Ipsis etiam Sacerdotibus propter præsumptionem non licet de mensa Domini velare Calicem, nisi eis traditus sit a Diacono. Levitæ inferunt oblationes in Altaria; Levitæ componunt mensam Domini; Levitæ operiunt Arcam Testamenti.*

His addit Alcuinus, *ap. Morin. l. cit.* §. 5. *Ponit linteum in Altare, ponit Panem & Calicem, quæ nec mittendi, nec auferendi potestatem habet Presbyter, si Diaconus adfuerit. Sicut Presbytero officium consecrandi competit, ita Diacono ministrandi.*

Varia insuper & multiplicia erant Diaconorum officia, ait Morinus loco citato §. 7. *in Sacris Ordinationibus, in Baptismis solemnibus Antiquorum, in consecratione Chrismatis, atque, ut ita dicam, in omnibus prorsus officiis Ecclesiasticis.*

Ad hæc, præter hoc sacrum ministerium in Altari, & officiis Ecclesiasticis, omnia prope Ecclesiastica negotia Episcopi per Diaconos agebant: ut pluribus refert, & probat Morinus dicto loco: ut proinde mirum non sit, si Diaconi antonomastice *Ministri* Episcoporum dicti sint; ac tandem in eam ascenderint auctoritatem, ut etiam se Presbyteris præferre non erubuerint: de qua Diaconorum insolentia, vide notas nostras ad *Can. 1. Nicænum*.

XI. Verum ex moderna Ecclesiæ disciplina, Diaconorum officia, & functiones multum restricta esse notissimum est.

Pontificale Romanum, *pag.* 46. eorum officia his fere verbis complectitur: *Diaconum oportet ministrare ad Altare; baptizare; & prædicare*. Præter hæc tribuitur ei potestas legendi Evangelium sub hac formula verborum: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini.*

XII. Hæc ex Ecclesiæ præscripto hodie Diaconis proponuntur, monenturque, ut tamquam Comministri & Cooperatores Corporis & Sanguinis Domini, sint ab omni illecebra carnis alieni. „ Curate, ait ad ipsos Pontifex ordinans, ut quibus Evangelium ore „ annuntiatis, vivis operibus exponatis; ut de vobis dicatur: „ *Beati pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona.* Ad „ Rom. c. 10. v. 15.

XIII. Si ergo ad mentem Ecclesiæ in Pontificali expressam, & conservatam reflectamus; Diaconi non tantum ad Altaris ministerium, sed etiam ad functiones Hierarchicas ordinantur. At hodie etiam quoad Diaconos, adeo prolapsa est moderna disciplina, ut nullum pene præter ministerium Altaris Diaconis relictum sit officium: Immo nec illud nisi in solemni Missa Diaconis relinquitur. Quin & frequenter, præcipue in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis, Diaconorum ministerium supplent Presbyteri. Ita ut tandem eo deventum sit, ut ordinatio Diaconorum fieri non soleat, ut habeantur, qui Diaconorum functiones obeant, sed ut per Diaconatum tamquam gradum ad Presbyteratum ascendatur. Unde nec ullus ordinari in Diaconum solet eo fine, ut in officio Diaconatus perseveret; sed ut eo suscepto ad Presbyteratum, tempore interstitiorum evoluto, promoveatur. An autem hæc menti, & intentioni Ecclesiæ sint plane conformia, dispiciant Episcopi. Illud certum est, ex intentione Ecclesiæ, nullum debere ordinari, qui judicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis: Nec ullum ordinari, qui illi Ecclesiæ, aut pio loco, pro cujus necessitate, aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus. Sed de hoc latius infra; ubi prius de Presbyterorum functionibus egerimus.

Interim observare liceat eam disciplinæ collapsionem merito displicuisse Episcopis Galliæ, uti intelligitur ex articulis reformationis nomine Caroli IX. PP. Trid. exhibitis, de quibus in nota præcedenti, quorum hic ordine quartus erat: *Diaconis, & aliis sacris ordinibus restituatur debita & antiqua functio, ne amplius nuda, & in cæremoniis tantum nomina dicantur.*

XIV. Presbyterorum functiones Pontificale Ordinandis proponit his verbis: *Sacerdotem oportet offerre, benedicere, præesse, prædicare, & baptizare.* Deinde peracta ordinatione ad Ordinatum dicit: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.* Pontif. edit. 1663. p. 54.

XV. Primum ergo Presbyterorum officium est, *Offerre*; quo nomine oblationem Sacrificii Missæ intelligendam venire indubitatum est: Eaque ex moderna Ecclesiæ disciplina primaria, & omnibus indifferenter vi suæ ordinationis competens, Presbyterorum functio reputatur; De qua latius P. II. agetur.

XVI. Secunda functio exprimitur per verbum *Benedicere*: quæ ex hodierna disciplina exercetur per Presbyteros, dum præscriptis precibus, rebus quibusdam *benedictionem* publicam impertiuntur: v. g. Aquæ, novis fructibus, &c. Sed tamen & in his servandus Ecclesiarum ritus, & usus, qui quasdam *benedictiones* vel Episcopis, vel solis Parochis, aut aliis ab Episcopis delegatis Presbyteris reservat.

XVII. Tertia, quæ verbo *Præesse* indicatur, significat Presbyterorum in conventu publico præsidentiam quam hodie agere videntur, dum nomine totius populi publicas preces fundunt; dum in supplicationibus, aliisve similibus functionibus primum locum occupant, &c.

XVIII. Quarta indicata verbo *Prædicare*, indubie instructionem populi exprimit; Uti & quinta per verbum *Baptizare* expressa, Sacramentorum administrationem indicare videtur. Unde & Synodus Trid. *Sess. 23. cap. 14. de ref.* vult, ut in Presbyteros ordinandi, ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac administranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur.

XIX. Verumtamen circa has postremas Presbyterorum functiones, uti & eam, quæ significatur per illa verba: *Accipe Spiritum Sanctum*, &c. notandum: quod licet functionum illarum exercitium Presbyteris in sua Ordinatione simpliciter, & sine restrictione indulgeatur; nihilominus per Canones, & consuetudinem Ecclesiarum eas multis modis esse restrictas, neque omnibus indifferenter earum exercitium ex hodierna disciplina competere; ut infra, ubi de Sacramentis, & prædicatione verbi divini tractabitur, ostendemus.

XX. Interim illud sat constat, Presbyteros eum in finem ordinari, ut una cum Episcopis, quisque pro suo talento, & ut Ecclesiæ necessitas, aut utilitas postulaverit, laborent, & Ecclesiam ædificent.

Hinc nomine Ecclesiæ Antistes ordinans ordinandos Presbyteros his verbis affatur: „ Filii dilectissimi, quos ad nostrum adjutorium, Fratrum nostrorum arbitrium consacrandos elegit, servate in moribus vestris castæ & sanctæ vitæ integritatem. Agnoscite quod agitis, imitamini quod tractatis: quatenus mortis Dominicæ mysterium celebrantes, mortificare membra a vitiis, & concupiscentiis omnibus procuretis. Sit doctrina vestra spiritualis medicina populo Dei, sit odor vitæ vestræ delectamentum Ecclesiæ Christi, ut prædicatione, atque exemplo ædificetis domum, id est familiam Dei; quatenus nec nos de vestra provectione, nec vos de tanti officii susceptione damnari a Domino, sed remunerari potius mereamur. „ *Pontif. Rom. Edit.* „ 1563. *pag.* 55.

XXI. Denique cum Sacramentum Ordinis, uti recte monet Synodus Iprensis sub Rithovio, *tit.* 18. *cap.* 1. non pro singulorum salute, sed pro totius Ecclesiæ propagatione, & gubernatione institutum sit; nemo quoque ad Ordinem, præsertim Presbyteratus admittendus est, qui non ad utilitatem Ecclesiæ functionibus sui Ordinis occupetur; quod capite sequenti latius ostenditur.

Ea vero, quæ ad qualitatem, ætatem, examen, & titulum ordinandorum spectant, ubi de Sacramento Ordinis agetur, exponentur.

CA-

CAPUT IV.

Clerici certæ Eccleſiæ adſcribendi.

1 *Clericorum vita otioſa admodum ſcandaloſa.*
2 *Ut illi occurratur, certæ Eccleſiæ adſcribi debent.*
3 *Excipiuntur ſtudentes in Univerſitate.*
4 *Quomodo Eccleſiæ deſignatæ inſervire debeant Clerici?*

I. NIhil adeo vocationi Clericali oppoſitum; nihil Eccleſiæ magis probroſum, & Laicis ſcandaloſum eſſe, quam otioſam ac inertem Clericorum vitam, ratione, & experientia compertum eſt.

Hinc Jampridem ſollicita fuit Eccleſia, ne quis in Clerum aſſumeretur, niſi certo loco adſcriberetur, ubi functionibus Ordini ſuo convenientibus occuparetur, & vitam Clerico dignam inſtitueret.

II. Diſciplinam hanc Canone ſexto Concilii Chalcedonenſis probatam, ſed temporum injuria pene collapſam, reſtauratam volens Synodus Tridentina, inhærendo veſtigiis dicti Concilii, ſtatuit: *Ut nullus in poſterum ordinetur, qui illi Eccleſiæ, aut pio loco, pro cujus neceſſitate, aut utilitate aſſumitur, non adſcribatur, ubi ſuis fungatur muneribus, nec incertis vagetur ſedibus.* Seſſ. 23. cap. 16. de ref.

Hoc ſaluberrimum Decretum Synodi Belgicæ uno conſenſu receperunt, & innovarunt: additque Synodus Camerac. P. II. *Ut in proximi Ordinis ſuſceptione examinentur ſinguli, num in iis Eccleſiis, quibus adſcripti fuerint, ſuas functiones obierint.* Tit. 10. cap. 6.

III. Non immerito tamen ab hâc regula Synodus Namurcenſis ſub VVachtendouck, *tit.* 8, *cap.* 9. excipit in Univerſitate, aut Seminario degentes: hi enim, præterquam quod in Oratoriis Collegiorum, aut Seminariorum functiones Ordinum obire ſoleant, etiam ſtudiis aliiſque exercitiis ſe ad altiores Ordines, & majores functiones obeundas ex voto Eccleſiæ præparant: modo juxta leges, & mentem Fundatorum in Univerſitate, & Seminariis ſe exerceant, & occupent; uti infra ſub titulo de Seminariis oſtendetur.

IV. Sive ergo priſtinam, ſive hodiernam Eccleſiæ diſciplinam ſpectemus, nullus ordinari debet; niſi uni Eccleſiæ pro ſua conditione, & ſuo talento ſerviat.

Neque ex mente Eccleſiæ ſufficit, ſi forſan aliquotius in Eccleſia, cui adſcriptus eſt, tamquam Subdiaconus, aut Diaconus miniſtret, vel Presbyter Miſſam celebret, & de reliquo nullum Eccleſiæ ſervitium exhibeat; ſed ita ſe exhibere debet, ut vere dici queat, quod Eccleſiæ illi ſerviat, ejuſque ſervitio ſe impendat, & occupet: v. g. peragendo divino Officio; vel Parocho in catechizandis parvulis, viſitandis ægrotis, aliiſque functionibus aſſiſtendo: ni ipſum major Eccleſiæ utilitas, aut neceſſitas aliis functionibus impendat.

Hoc indubie motivo inducta Synod. Camerac. P. II. *tit.* 21. *cap.* 6. præcipit omnibus Sacerdotibus, & Clericis, qui intra Parochiæ fines degunt, ut Parochum in inſtruenda juventute pro ſua quiſque virili parte adjuvent.

TITULUS SECUNDUS.

De Vita, & Honeſtate Clericorum.

CAPUT PRIMUM.

Singularis in Clericis morum honeſtas requiritur.

1 *Probatur ratione adducta per Tridentinum.*
2 *Probatur ex officio Clericorum.*
3 *Ex Scriptura Sacra.*
4 *Hæ rationes omnes Clericos ſpectant.*
5 *Vita Clericorum eruditio ſit aliorum.*
6 *Nonnulla Clericis ſpecialiter cavenda.*

I. „ NIhil eſt, inquit Synodus Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 1. *de ref.* quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum aſſidue „ inſtruat, quam eorum vita & exemplum, qui ſe divino mini„ſterio dedicarunt. Cum enim a rebus ſæculi in altiorem ſublati „ locum conſpiciantur, in eos tamquam in ſpeculum reliqui ocu„los conjiciunt, ex iiſque ſumunt quod imitentur. Quapropter „ ſic decet omnino Clericos in ſortem Domini vocatos, vitam, „ moreſque ſuos omnes componere, ut habitu, geſtu, inceſſu, „ ſermone, aliiſque omnibus rebus nil niſi grave, moderatum, „ ac religione plenum præ ſe ferant: levia etiam delicta quæ in „ ipſis maxima eſſent, effugiant; ut eorum actiones cunctis affe„rant venerationem.

II. Præterea, cum Clerici Laicorum conſtituti ſint Magiſtri & Doctores; ea morum, vitæque integritate eos vivere oportet, ut quæ verbo alios docent, operibus non negent. Hinc Synodus voluit, „ per Epiſcopos ſæpius monendos Clericos, in *quocumque* „ *Ordine* fuerint, ut converſatione, ſermone, & ſcientia com„miſſo ſibi populo præeant; memores ejus quod ſcriptum eſt: „ *Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum*: Levit. c. 11. v. 44. & „ juxta Apoſtolum: *Nemini dent ullam offenſionem, ut non vitu„peretur miniſterium eorum, ſed in omnibus exhibeant ſe ſicut* „ *miniſtros Dei*: 2. ad Cor. c. 6. v. 3. ne illud Prophetæ di„ctum impleatur in eis: *Sacerdotes Dei contaminant ſancta, &* „ *reprobant legem*. Ezech. c. 22. Sophon. c. 3. Conc. Trid. *Seſſ.* „ 14. in proœm.

III. Hæc omnia conformia ſunt dicto Chriſti ad Apoſtolos, & in ipſis ad univerſum Clerum: *Vos eſtis lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* Matt. 5. v. 14. Cui congruit illud Apoſtoli ad Titum c. 2. v. 7. & 8. *In omnibus præbe teipſum exemplum bonorum operum... Verbum ſanum, & irreprebenſibile: ut is, qui ex adverſo eſt, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.*

IV. Si quis forſan hæc ad ſolos Epiſcopos Apoſtolorum Succeſſores dictum credat, is audiat S. Hieronymum in Comment. ad citatum Apoſtoli textum relatum apud Gratianum *Cauſ.* 8. *q.* 1. *can.* 21. „ Qualis ædificatio erit diſcipuli; ſi ſe intelligat magiſtro „ eſſe majorem? Unde non ſolum Epiſcopi, aut Presbyteri, & „ Diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, „ cui præſident, converſatione, ſermone, & ſcientia præcedant, „ verum etiam & inferior gradus, Exorciſta, Lectores, Æditui, „ Acolythi, & omnes omnino, qui Domui Dei ſerviunt: Qui „ vehementer Eccleſiam Chriſti deſtruit, meliores Laicos eſſe „ quam Clericos.

V. Ut ergo Clerici digne ſua vocatione vivant, ita ſtudere debent vitam componere, ut eorum *vita*, verbis loquor Auguſtini, *eruditio ſit aliorum, & aſſidua ſalutis prædicatio.*

VI. Interim nonnulla ſunt a Clericis plane cavenda; aut in quibus ſingularem honeſtatem & moderationem Clericis neceſſariam eſſe Canones inculcant: De quibus, quid diſciplina, præſertim hodierna & Belgica habeat, paucis exponemus.

CAPUT II.

Honeſtas & modeſtia in habitu Clericorum.

1 *Veſtis ſæcularis cur Clericis indecens?*
2 *Per externum habitum morum honeſtas oſtenditur.*
3 *Clericus veſtes Clericales abjiciens profeſſioni ſuæ renuntiare videtur.*
4 *Quomodo puniendus ex Decreto Concilii Tridentini veſtes Clericales non deferens?*
5 *Quæ ſit dicenda veſtis Clericalis?*
6 *Non deferentes veſtes Clericales Beneficiis privari poſſunt.*
7 *Amittunt privilegium fori.*
8 *Quæ requiruntur, ut Clericus dictas pœnas incurrat?*
9 *Quis judicare debeat, num veſtis ſit Clericalis?*

I. CLerici cum vi profeſſionis ſint a mundo ſeparati, & in militiam Chriſti adſcripti, ab eorum profeſſione alienum eſt, ſi exteriori habitu mundanam militiam, aut vitam laicalem potius quam clericalem profiteri velint.

II. Quapropter, licet Eccleſia noverit, *habitum non facere Monachum*, nec vitæ ſanctitatem in veſte exteriori poſitam eſſe; nihilominus admodum ſemper ſollicita fuit, ut Clerici veſtes proprio congruentes Ordini deferrent: *Ut per decentiam habitus extrinſeci*, ait Synodus Tridentina *Seſſ.* 14. *cap.* 6. *de ref.* *morum honeſtatem intrinſecam oſtendant.*

III. Immo, qui abjectis veſtibus Ordini ſuo congruentibus, laicales aſſumere malunt, nomine, & profeſſione, ac privilegiis clericalibus indignos, functionibuſque Ordinum & Beneficiorum, eorumque proventibus privandos cenſuit: utpote qui veſtium clericalium abjectione, & laicalium aſſumptione profeſſionem ſuam ſe vilipendere, immo erubeſcere, eique quodammodo renuntiare oſtendunt.

IV. Et quidem Syn. Trid. *loco citato*; loquens de Clericis veſtes laicales publice deferentibus, decernit: „ Ut ſi poſtquam per edi„ctum publicum moniti fuerint, honeſtum habitum clericalem, „ illorum Ordini, & dignitati congruentem, & juxta ipſius Epi„ſcopi ordinationem & mandatum non detulerint, per ſuſpen„ſionem ab Ordinibus, ac officio & beneficio, ac fructibus, red„ditibus, & proventibus ipſorum Beneficiorum, necnon, ſi ſemel „ correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem offi„ciorum hujuſmodi coerceri poſſint, & debeant: Conſtitutionem „ Clementis V. in Concilio Viennenſi editam, quæ incipit: *Quo*„*niam*, innovando, & ampliando.

Hoc Synodi Trid. Decretum Synodi Belgicæ pari conſenſu receperunt, & ſæpius innovarunt. Synodus Mechl. P. II. *tit.* 18. *cap.* 4. Camerac. P. I. *tit.* 9. *cap.* 4. & P. II. *tit.* 16. *cap.* 4. & 6. & aliæ communiter.

V. Porro quis ſit dicendus amictus, ſive veſtis Ordini clericali conveniens, difficile eſt generaliter determinare: cum pro temporum & locorum varietate eum varium eſſe, & mutari poſſe indubitatum ſit.

Aſſumenda ergo eſt veſtis, quæ pro loci, & temporis conditione, honeſtati & modeſtiæ clericali ſit conveniens: ita ut exterius modeſtiam, vitamque clericalem omnibus oſtentet; nihilque mundani faſtus, aut vanitatis ſæcularis præferat.

VI. Quare recte dixit Syn. Mechl. P. II. *loco citat.* „ Et quo„niam mundana curioſitas quotidianas adinvenit levitates, omnis „ ille habitus quibuslibet Eccleſiaſticis perſonis interdictus ſit, a „ quo Epiſcopus abſtinendum mandavit". Additque: „ Et qui „ ab Epiſcopo moniti, etiam per edictum publicum, honeſtum ha„bitum clericalem non geſtaverint, per ſuſpenſionem ab Ordini„bus, officio & beneficio, ac fructibus, redditibus, & proventi„bus ipſorum Beneficiorum, nec non, ſi ſemel correpti, iterum

„ in

,, in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum & bene-
,, ficiorum coerceantur.
VII. Similiter Concordato Epiſcopum Leodienſem inter & Carolum V. *cap.* 6. Clerici primæ Tonſuræ privilegio fori privantur, ſi veſtes Ordini clericali minus convenientes, quæ ibidem deſcribuntur, geſtent. Quod & Synodus Trident. comprobavit, declarans, Clericos primæ Tonſuræ, etiam in Minoribus Ordinibus conſtitutos, non gaudere *privilegio fori*, licet alicui Eccleſiæ de mandato Epiſcopi ſint adſcripti, niſi Clericalem habitum, & Tonſuram deferant.

VIII. Attamen, ut Clericus privilegio fori dicatur privatus, aliiſque Canonicis pœnis mulctetur, non ſufficit, quod ex levitate faſtum aut pompam ſæcularem nonnihil affectet, aut una, alterave vice veſtes Clericales, etiam ſine juſta cauſa dimiſerit; ſed requiritur ut ita continuet, ac paſſim veſtibus laicalibus utatur, ut dici queat, *abjeciſſe veſtes Clericales*; *eaſque*, ut loquitur Tridentinum, *parvipendere* videatur, uti obſervat Antonius Faber ad Codicem *tit. de Epiſc. & Cler. definit.* 36. *Nota* 2. & latius Stephanus VVameſius ad Conſtitutiones viginti quatuor in Tridentino innovatas, *Conſt.* 8. *num.* 14. Quin tamen unicum etiam actum abjectionis veſtium clericalium, aut faſtum mundanum in veſte clericali, Epiſcopus pro ratione ſcandali, & exceſſus punire queat, non dubium: & recte monet Zypæus *Conſult.* 1. *tit. de vita & honeſt. Cleric. num.* 7.

IX. Si autem dubitetur, num hic habitus ſit Clericalis, an Laicalis, moribus Belgii fere receptum eſt, de hac quæſtione tamquam *meri facti*, Regios Magiſtratus judicare. Ita teſtatur judicatum eſſe, & ſervari in Burgundia Grivellius *Deciſ.* 30. " Eam-
,, que ſententiam etiam hic, ac paſſim in ſupremis Curiis Fran-
,, ciæ ſervatam, ſecutamque memini, inquit Chriſtinæus, *Volum.*
,, 1. *Deciſ.* 56. ,,. Similiter refert judicatum in Curia Gratianopolitana Guido Papa, *Deciſ.* 238. qui ibidem *num.* 1. notat, Habitum Clericalem dici quoad privilegium fori, " quando ipſum ha-
,, bitum deferens ex inſpectione Clericus præſumitur.

CAPUT III.

Incontinentia, & familiarior cum mulieribus converſatio Clericis cavenda.

1 *Clericos ſummopere dedecet vitium incontinentiæ.*
2 *Ut hoc caveatur, familiarior cum mulieribus converſatio Clericis vitanda.*
3 *Refertur Decretum Synodi P. Cameracenſis.*
4 *Decreta Synodorum PP. Mechlinienſium.*
5 *Plures Synodi Diœceſanæ.*
6 *Ad ſolam monitionem Epiſcopi Paſtores ancillas ſuas dimittere debent.*
7 *Etiam cavenda familiaritas cum mulieribus devotione conſpicuis.*
8 *Tutius eſt Clerico famulum habere quam ancillam.*
9 *Varia ex citatis Decretis corollaria.*
10 *Clericis cavendum, ne quid in verbis, vel factis, aut ſupellectile obſcæni occurrat.*
11 *Specialiter interdicitur Clericis habere ſtatuas, & imagines minus honeſtas.*

I. ,, QUam turpe, ac Clericorum nomine, qui ſe divino cul-
,, tui addixerunt, ſit indignum, in impudicitiæ ſordibus,
,, immundoque concubinatu verſari, ſatis res ipſa (in-
,, quit Synodus Trident. *Seſſ.* 25. *cap.* 14. *de reform.*) communi
,, fidelium omnium offenſione, ſummoque Clericalis militiæ dede-
,, core, teſtatur. ,,
Ut igitur non tantum a vitii hujus reatu, ſed ab omni ejus ſpecie, ac ſuſpicione alieni eſſent Clerici, valde ſollicita ſemper fuit Eccleſia.

II. Hinc omnem non neceſſariam, & familiariorem cum mulieribus converſationem, tamquam incontinentiæ ſuſpicionem & periculum ingerentem, Clericis interdixit. Utque veteres de hac re Conciliorum Canones, & Patrum ſententias omittamus, ſola temporibus & Provinciis noſtris magis accommodata Synodorum Decreta referre lubet.

III. Synodus Cameracenſis P. I. *tit.* 9. *cap.* 3. ita loquitur:
,, Conſortium mulierum Sacerdoti non convenit, quem caſtitas
,, & continentia ornare perpetuo debent: Et ut caſtitas ſervari
,, queat in muliebri conſortio, raro tamen bonum nomen retine-
,, ri poteſt. Quare præcipit S. Synodus, ne qui ſacros Ordines
,, ſuſceperit, in familia ſecum habeat mulierem extraneam, de qua
,, ſuſpicio facile ſiniſtra concipi poſſit; quam ſuſpicionem vitare
,, nequeunt, qui juvenes, comptas, procaces, otioſas, impuden-
,, tes, mali nominis ac famæ, aut quas anteactæ vitæ macula
,, contaminet, vel ſecum alunt, vel frequenter adeunt, aut ad-
,, mittunt. Si quis hac parte peccaverit, monitus caſtigatuſque
,, niſi animum, & vitam mutaverit, graviter Ordinarii arbitrio
,, puniatur.

IV. Idem compendio expreſſit Mechl. P. I. præcipiens: " Ut
,, Clerici a ſuſpecta cum mulieribus converſatione, & cohabita-
,, tione omnino abſtineant ". Ulterius progreſſa Syn. Mechl. P. II. *tit.* 18. *c.* 8. ait " Quoad Clericos concubinarios (ſi qui ſint,
,, quod Deus avertat) vel ſuſpectam cum mulieribus conſuetudi-
,, nem habentes, juxta Decreta Canonum, & Concilii Tridentini
,, rigoroſe puniantur, & hujuſmodi mulieres, ſi monitæ ab Or-
,, dinario ſe ab eorum conſuetudine non ſejunxerint, extra oppi-
,, dum, vel Diœceſim, invocato etiam, ſi opus fuerit, brachio
,, ſæculari, ejiciantur ,,.

V. Provincialibus conſonant Diœceſanæ, inhibentes Clericis,
,, Ne cum ſuis ancillis, quantumcumque honeſtis, nimiam con-
,, trahant familiaritatem, aut cum eis ad convivia, quantumvis
,, honeſta, etiam vocati accedant; multoque minus ad taber-
,, nas, aut ad choreas ,,. Vide Iprenſem an. 1577. *tit.* 3. *cap.* 3. Mechl. an. 1609. *tit.* 17. *cap.* 6. Gandavenſ. an. 1612. *tit.* 17. *cap.* 5.

VI. Quæ duæ poſtremæ addunt: " Si quis ancillam habeat, vel
,, cum alia muliere ſic converſetur, ut obloquium inde, vel ſcan-
,, dalum oriatur, ad monitionem Epiſcopi, vel etiam Capituli,
,, ſub quo degit, hanc ancillam abdicare, ſeu ab hujus mulieris
,, familiaritate ſe ſubtrahere mox teneatur ,,.
Antuerpienſis an. 1610. *tit.* 17. *cap.* 6. ait: " Teneatur unuſ-
,, quiſque ſuam ancillam ſine ſtrepitu dimittere, quamcumque nos
,, in Vicariatu noſtro, aut Decanus, & Capitulum quoad ſibi ſub-
,, ditos, dimittendam judicaverimus ,,. Idem habet Synodus Leodienſis an. 1618. *tit.* 6. *cap.* 1.

VII. Quin & Synodus Audomarenſis perpendens, etiam interdum periculoſam eſſe converſationem cum mulieribus, pietatem licet præferentibus, præcipit: ,, Ut cum mulieribus etiam *ſan-*
,, *ctitate ſpectatis*, extra honeſtatis neceſſitatem non converſetur;
,, *de veſtimentis enim* (quod monet Sapiens) *procedit tinea, & a*
,, *muliere iniquitas viri*: Et melior eſt, minuſque periculoſa in
,, virorum converſatione, *iniquitas viri, quam mulier benefa-*
,, *ciens* ,,. Eccleſiaſtici cap. 42. v. 13. & 14.

VIII. Deinde poſtquam monuit conformiter ad præcitatas Synodos, ne nimis familiariter utantur ancillis ſuis, quantumcumque honeſtis, nec cum eis ad convivia, quantumvis honeſta, etiam vocati accedant, aut etiam ad forum, adjungit: " Sciant
,, vero multo fore & tutius, & honeſtius, ſi ancillarum loco,
,, viri viris inſerviant, atque iis præſertim, qui ſoli agunt,
,, *Tit.* 16. *cap.* 2.

IX. Hæc Synodorum Decreta oſtendunt, quod hodierna Belgica diſciplina abſolute non inhibeat cohabitationem Clericorum cum muliere extranea, nullatenus tamen permittat aliquam cum mulieribus converſationem, quæ vel minimam ſiniſtram ſuſpicionem dare poſſet: ſolliciteque caveant, ne cum ancillis ſuis familiaritatem nimiam contrahant, aut quidquam in illis patiantur, quod vel ſpeciem aliquam mali ingerere poſſet.

Unde juxta Synodorum mentem attendere debent Eccleſiaſtici, ne eorum ancillæ ſuo agendi, aut loquendi liberiori modo, videantur ſibi potius magiſtrarum, quam ancillarum auctoritatem arrogare: hinc enim ſiniſtra facile oritur ſuſpicio, & nimius erga ancillas arguitur affectus.

Inſuper evincunt citata Synodalia Decreta, Eccleſiaſticos omnes illas dimittere, idque ſine ſtrepitu Judicii, debere ancillas, quas Epiſcopus, aliuſve eorum Superior ob cauſam dimittendas judicaverit: & ab earum converſatione abſtinere, quam Superior ſuſpectam aut populo in offendiculum cedere duxerit. Laudanda ſane & pene neceſſaria diſciplina. Quis enim neſcit, quam frequenter circa ſimilia in propria cauſa cæcutiant Eccleſiaſtici, aut non advertant, quantopere offendatur populus ex modo agendi alicujus ancillæ, aut quadam cum muliere nimia aut familiariore converſatione.

Immo Eccleſiaſtici, qui ad monitionem Superioris ancillas ſuas dimittere, aut converſationi renuntiare renuunt, ordinarie vel hoc ipſo reniſu non obſcure oſtendunt, nimium erga has ancillas, aut mulieres humanum, ne dicam carnalem, affectum.

Denique, tametſi Belgica diſciplina non plane omnem ancillam, etiam extraneam, modo honeſtam, Clericis interdicat; ſat tamen in allegatis Synodorum Decretis innuitur Synodorum illarum votum fuiſſe, ut quantum temporum ac locorum circumſtantiæ patiuntur, loco mulierum viri in famulatum aſſumantur, præſertim a Paſtoribus, aliiſque perſonis Eccleſiaſticis qui ſoli familiam inſtituunt.

Et quis hæc non optet, immo pene neceſſaria autumet, qui pericula, quæ continua illa unius cum una converſatio ſecum trahit, expenderit?

X. Denique, ut omnem incontinentiæ vel ſpeciem vitent Clerici, non tantum a mulierum familiariore, aut ſuſpecta converſatione iis cavendum eſt, ſed inſuper ne quid vel in verbis, vel in factis, in tota ſua familia aut quidquam obſcæni, aut minus caſti occurrat.

XI. Quapropter, licet omnibus lex naturalis & divina inhibeat obſcænas minuſque honeſtas imagines, vel ſtatuas expoſitas habere, ſpecialiter tamen Clericis id cavendum eſſe inculcant Belgica Concilia. " Nemo, ait Synodus Mechl. P. II. *tit.* 14. *cap.* 3.
,, Eccleſiaſtici Ordinis laſcivas, & ob nuditatem, vel alias ob-
,, ſcœnas; & quæ pias mentes offendant, imagines in ſuis ædibus
,, ac hortis ponat, vel retineat, ſub pœna arbitraria. Conciona-
,, tores quoque contra hujuſmodi imaginum quocumque etiam pro-
,, fano loco poſitarum deteſtandum uſum, frequenter conciones
,, ſuas inſtituant.

CAPUT IV.

Ebrietas, comeſſatio, popinarum frequentatio Clericis ſpecialiter interdictæ.

1 *Ebrietas continentiæ Clericali ſpecialiter contraria.*
2 *Per Sacros Canones ſingulariter Clericis interdicta.*
3 *Compotationes pomeridianæ ſimiliter vetitæ.*
4 *Popinarum ingreſſus Clericis interdictus.*
5 *Pœnæ in ingredientes decretæ.*
6 *Cura S. Caroli, ne Clerici peregrini ad popinas divertere deberent.*

7 Prin-

7 *Principum noſtrorum Ordinationes circa uſum tabernarum.*
8 *Saluberrimum S. Ludovici Decretum.*
9 *Lucrum ex cellis Capitulorum non quærendum.*

I. CLericos vi ſuæ profeſſionis ſpecialiter continentiæ ſtudere, omnemque incontinentiæ ſuſpicionem, & periculum ſtudioſe declinare debere, præcedenti §. oſtenſum fuit.

Ex quo haud difficulter infertur, ebrietatem quoque, & comeſſationes, omnemque in cibo & potu exceſſum eiſdem cavendum eſſe.

Quis enim ignorat illud Apoſtoli ad Epheſ. 5. v. 18. *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Et illud Sapientis Prov. 20. v. 1. *Luxurioſa res eſt vinum, & tumultuoſa ebrietas.* Hinc illud Hieronymi lib. 2. contra Jovinianum: *Eſus carnium, & potus vini, ventriſque ſaturitas, ſeminarium libidinis eſt.*

II. Merito proinde jampridem Synodus Agathenſis *Can.* 4. apud Gratianum *Diſt.* 35. *Can* 9. dixit: „ Ante omnia a Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix eſt: itaque eum, quem ebrium fuiſſe conſtiterit (ut ordo patitur) aut 30. dierum ſpatio communione ſtatuimus ſubmovendum aut corporali ſubdendum ſupplicio.

Et ſub titulo Decretalium, De vita & honeſtate Clericorum, ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. tamquam honeſtati Clericorum ſumme neceſſarium, refertur: *A crapula, & ebrietate omnes Clerici abſtineant diligenter. Unde vinum ſibi temperent, & ſe vino. Nec ad bibendum quiſpiam incitetur: Cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abuſum penitus decernimus abolendum, quo in quibuſdam partibus ad potus æquales ſuo modo obligant potatores: & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem ſuper his culpabilem ſe exhibuerit, niſi a Superiore commonitus ſatisfecerit, ab officio vel beneficio ſuſpendatur*: Conc. Later. IV. c. 15.

Et quid pluribus hæc probare contendimus? Quandoquidem, ut recte monent Patres Synodi Cameracenſis P. I. *tit.* 8 *cap.* 1. *Quantum probri, & incommodi ebrietas afferat, cum omnibus Ordinibus Reipublicæ, tum Clero maxime, res ipſa docet. Atque eam ob rem ebrioſum hominem navigio jactato ſine ullo gubernaculo Salomon comparat. Nec enim ullum poteſt virtutis, aut mentis conſtans officium præſtare, qui temulentiam, & ebrietatem ſectatur. Propterea lege veteri Sacerdoti mandabatur, vino ut abſtineret, quo tempore munus Sacerdotii eſſet obiturus. Quare præcipit S. Synodus, ut quicumque in Clero, id eſt, in ſorte Domini fuerit annumeratus, ab hac ebrietatis, & crapulæ macula ſe prorſus abſtineat. Tollatur autem omnino turpis ea conſuetudo, qua mutuo ſe quandoque ad hauſtus æquales provocant, certantque hac infamia reliquos vincere. Iſaias enim* (c. 5. v. 22.) *iis execrationem denuntiat, qui* potentes ſunt ad bibendum *vinum. Quicumque vero ex Clero hanc normam contempſerit, niſi a Superiore monitus paruerit, caſtigetur, caſtigatus, ſi non reſipuerit, ſuſpendatur ad tempus ſive ab officio, ſive a beneficio.*

III. Conſonant & reliquæ Synodi Belgicæ, vitium hoc in Clero tamquam ejus vocationi, & functionibus ſummopere contrarium deteſtantes. Ebrietati inſuper adjungentes & *comeſſationes* Clericis non minus indecoras; quarum nomine, quin veniant pomeridianæ illæ in Belgio nimium frequentatæ, dubium non eſt. Unde Synodus Buſcoducenſis ſub Maſio *tit.* 14. *cap.* 4. De vita & honeſtate Clericorum tractans: „ *Compotationes quoque pomeridianas* vel *domui ſuæ*, vel apud alios, & conſortium quorumvis intemperantium, & male moratorum, ſtudioſe declinent.

Hic advertere licet, quam merito ſollicitì fuerint nonnulli hujus Academiæ Collegiorum Moderatores, ut mos ille abrogaretur, quo certus per hebdomadam dies hujuſmodi compotationibus pomeridianis videbatur quodammodo deſignatus: in illis præcipue Collegiis, quæ juventuti ad vitam, & honeſtatem clericalem formandæ inſtituta.

Ad hæc cum in popinis, ſeu, ut hodie loquimur, tabernis, ebrietatis, comeſſationumque vitia præcipue ſoleant regnare, eaſque frequentantes de illis eſſe ſuſpecti, jampridem harum frequentatio, tamquam vitæ, & honeſtati Clericorum adverſa, Clericis per Canones inhibita fuit.

Utque Canonem 24. Laodicenum, item 27. Concilii Carthag. III. alioſque priſtinos Canones, quos videre eſt apud Gratianum *Diſt.* 44. prætercam; in Decretalibus ſub titulo De vita, & honeſtate Clericorum *Cap.* 15. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. legitur: *Clerici tabernas prorſus evitent, niſi forte neceſſitatis cauſa in itinere conſtituti.*

Conſonant & Belgica noſtra Concilia. *tit.* 8. *cap.* 6. „ ne tabernas potatorias adeant, neque diverſoria frequentent, niſi ſint viatores, nec omnino ſe miſceant Laicis compotantibus; vileſcit enim plurimum ex ea turpi & indecora conſuetudine Eccleſiaſtici miniſterii dignitas.

IV. Mechlinienſe P. II. *tit.* 17. *c.* 6. „ Sub pœna arbitraria interdicit omnibus Clericis, ut neque edendi, vel bibendi cauſa tabernas ingrediantur, niſi peregrinationis, vel alia neceſſitate compulſi.

V. Similia & aliæ Synodi pariformiter inculcant; renovatque Antuerpienſis ſub Miræo *tit* 17. *cap.* 4. Statutum Domini Sonnii: „ Ut quicumque Eccleſiaſticus (niſi peregrinationis, aut alia neceſſitatis cauſa compulſus) tabernam bibendi cauſa viſitaverit, incurrat pœnam trium florenorum prima vice, ſecunda dupli, tertia quadrupli: quam pœnam inexcuſabiliter incurrere decernimus, ait, omnes & ſingulos, qui id fecerint.

Ulterius progreſſa Synodus Namurcenſis ſub Buiſſeret an. 1604. *tit.* 8. *cap.* 5. tabernas malorum omnium fontes, non ſolum Clericis prohibet, ſed etiam ſerio injungit Promotoribus, ut ſi quos reſciverint frequentantes, excepta ſola itineris neceſſarii cauſa, eos coram Officialibus mox evocari curent: „ Hiſque injungitur, ut eos primum pœnis pecuniariis, deinde etiam, ſi abſtinere noluerint, carceribus ad meliora compellant.

Synodus Gandenſ. ann. 1613. *tit.* 17. *cap.* 3. & Decreta Synodalia ejuſdem Diœceſis ſub Trieſt. *tit.* 18. *c.* 4. declarant. „ Nec Clericis licitum eſſe tabernas ingredi ſub prætextu contractuum ibidem celebrandorum, ad quas tamquam Notarii, vel alias publicæ perſonæ vocantur; quibus contractibus, ait, intereſſe in tabernis ſimiliter prohibemus.

Ex his ſtatue, diſciplinam Belgicam ingreſſum in tabernas edendi bibendive cauſa Clericis univerſim interdicere, niſi itineris neceſſitate compellantur: „ Et quidem eo caſu non niſi *modica refectionis* gratia, illas ingrediantur, ait Synodus Iprenſis ſub Rithovio *tit.* 3. *cap* 1. ut peregrinantes decet.

VI. Et quia non parum ſæpe incommodi, & periculi imminet Clericis extraneis, dum ad ignota nonnunquam diverſoria accedere, ibidemque cum ſæcularibus utriuſque ſexus, & cujuſcumque conditionis & ſtatus converſari coguntur, merito Epiſcopi adlaborent in id, ad quod S. Carolus in Concilio Mediol. I. *part.* 2. *tit.* 25. ſuæ Provinciæ Epiſcopos hortabatur: „ ut in ſingulis ſuis civitatibus, curent parandum unum, aut alterum publicum, & honeſtum diverſorium, quo ſuarum Diœceſum Clericis ruſticanis neceſſitatis cauſa convenire liceat: nec in eo hoſpitio improbis, aut nequam hominibus locus ſit, neve fœminis ullo modo; ſed tantum Clerici, & Religioſi viri, ſi fieri poſſit, in eo recipiantur.

Interim dum ſimiles in civitatibus domus non habentur, Clericique ad communia diverſoria divertere coguntur, merito, quantum poſſunt, a communi ſæcularium, ac præſertim mulierum convictu, & conſortio ſe ſeparent; ut ita multarum difficultatum, & peccatorum occaſionem, quæ in ſimili occaſione occurrunt, facilius evitent.

VII. Quin & Principes noſtri attendentes multiplicia mala, quæ ex potationibus, & comeſſationibus in tabernis naſcuntur, multa pro earum moderatione, & uſu edixerunt; quæ ſi exacte ſervarentur, multis incommodis, ex earum uſu, & frequentatione naſcentibus, obviaretur.

In primis ſanxerunt, ne quis tabernam exerceat locis infrequentibus; ſed tantum in loco publico cujuſque pagi aut vici, vel ſecus viam publicam, & ad eum numerum dumtaxat admittantur, qui conveniat numero incolarum, aut itinerantium, utque & in civitatibus earum multitudo minuatur: neque aliæ intra milliare a quacumque civitate murata permittantur, niſi neceſſariæ ſint vel incolis, vel itinerantibus, ut ſupra. Edict. Philippi II. 22. Junii 1589. & Alberti & Iſabellæ 1. Julii 1616. Hinc clarum eſt, Principum intentioni contrarias eſſe tabernas, quæ paſſim in civitatum ſuburbiis viſuntur, & pene nonniſi potationibus, & comeſſationibus civium inſerviunt.

Ulterius Edicto 18. Novembris 1585. ſancitum eſt, ut nullus in Brabantia extra civitatem, tabernas exercere queat, niſi cum conſenſu Officialis, & Magiſtratus vicinioris civitatis, circa quam eas exercere intendit. Neque ipſe Officialis, aut Magiſtratus ullos ad hoc exercitium admittat ſub pœna privationis officii, niſi quos prævia informatione, probos, honeſtos, Catholicos, & integræ famæ, & boni nominis eſſe cognoverint.

Denique ordinatum eſt, ut diverſoria, ſive tabernæ ſæpius a locorum Officialibus viſitentur; præſertim veſpertino tempore. Edicto 1. Julii 1609.

Hæc aliaque Principum Edicta, quæ plura citantur ab Antonio Anſelmo in Codice Belgico Verb. (*) *Herbergen*, ſi attentius expendantur, non obſcurum erit, Principum noſtrorum votum eſſe, ut tabernæ nonniſi neceſſariis civium, & incolarum uſibus, & vel maxime itinerantium commoditati, & uſui ſubſerviant.

VIII. Et quidem hanc Principum noſtrorum piam intentionem jam pridem expreſſerat Sanctiſſimus Galliarum Rex Ludovicus IX. inter cujus Statuta relecta & probata in generali Concilio Prælatorum, Baronum, & Militum terræ Regis Galliæ apud Biterum an. 1255. hoc habetur, *cap.* 25. „ Nullus prætérea recipiatur ad moram in tabernis faciendam, niſi ſit tranſiens vel viator, vel in ipſa villa non habeat aliquam manſionem.

IX. Porro ne & ipſi Eccleſiaſtici videantur ipſos ſæculares interdum ad ſuas cellas ſive caveas vinarias, ceu quaſdam tabernas lucri cauſa invitare, non immerito ſanxit Syn. D. Mechl. ann. 1609. „ ut ex cellis ad Capitulorum aut Cleri adminiſtrationem ſpectantibus lucra non quærantur. Et ſi quando ex vinorum venditione, omni expenſa deducta, emolumenti aliquod excreſcere contigerit, in pios tantum uſus id convertatur". *Tit.* 17. *cap.* 7.

CAPUT V.

Ludus alearum, ſeu a fortuna dependens Clericis vetitus; & quæ in ludis licitis cavenda?

1 *Ludus alearum Legibus civilibus jam pridem interdictus.*
2 *Singulariter Clericis vetitus.*
3 *Sub luſu alearum etiam comprehenditur luſus chartarum, & generatim omnis a fortuna dependens.*
4 *Conſuetudo Canones in totum abrogare non poteſt.*
5 *Non contrariatur S. Thomas.*
6 *Circa reſtitutionem lucri ex ludo vetito, quid in Belgio obtineat?*
7 *Hodie victori actio non conceditur ad lucrum petendum.*
8 *Quæ a Clericis in ludis licitis obſervanda?*
9 *Qua ratione Clerici in ludis moderationem facile ſervare poſſint?*

I. ALearum luſus, tamquam diſcordiæ, & rixarum ſeminarium jam pridem legibus improbatus fuit; adeo quidem, ut pecuniæ, quam victus colluſori ſolverit, repetitionem leges dederint, etiam

(*) *Herbergen*, vox Flandrica, & Germanica, quæ ſignificat *in hoſpitium recipere*. Heberger, loger.

etiam poſt 30. annorum lapſum, *L. 1. C. de Aleatoribus*, ipſo autem, vel hæredibus ejus repetere negligentibus, poterit a quocumque repeti, potiſſimum a Magiſtratu, vel Epiſcopo loci, ut in civitatis opera expendatur, dicta *lege 1*.

Hic juris Romani rigor, licet conſuetudinis vi, *etſi injuſta*, ut loquitur Tuldenus ad *tit. Cod. de Aleatoribus*, abrogatus oſtendit nihilominus, quam ſollicite Reipublicæ Moderatores etiam Laicos ab hoc luſu avocare ſtuduerint: Ut proinde mirum non ſit, ſi inter illa, quæ a Clericis ſpeciatim cavenda ſunt, luſum Alearum Eccleſia repoſuerit.

II. Utque nihil dicamus de Juſtiniani Imperatoris Conſtitutionibus in Auth. *Decernimus Cod. de Epiſcopis & Clericis*, deſumpta ex Novella 123. *cap.* 10. item Synodi Quini-Sextæ, aliiſque antiquis Decretis, quibus omnis alearum uſus Clericis interdicitur; Conc. Lat. in *cap. 15. tit. De vita & honeſt. Cleric.* ait: *Clerici ad ales & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint.*

Quod Decretum conformiter ad Synodum Tridentinam, pari conſenſu Belgii noſtri Antiſtites in ſuis reſpective Synodis renovarunt, & inculcarunt. Vide Synodum Mechl. P. II. *tit.* 18. *cap.* 9. Antuerp. ſub Miræo *tit.* 17. *cap.* 9. Buſcoducenſem ſub Maſio *tit.* 14. *c.* 4. Tornacenſem an. 1577. *tit.* 12. *cap.* 4. aliaſque.

III. Sed, inquiet aliquis, ſive antiquas, ſive recentiores Conciliorum ſanctiones conſulamus, nullibi luſum chartarum ſive pagellarum Clericis interdictum reperiemus: adeoque nec hic inter luſus vetitos reponendus videtur. Reſpondeo, verum eſſe, Canones paſſim & plerumque ludi Alearum dumtaxat meminiſſe, omnemque Alearum luſum ſimpliciter Clericis interdicere: ac ſicuti *Alea* per translationem ponitur pro quavis fortuna, ſive periculo, aut periculi dubitatione, diciturque, *aleam* omnem jacere, qui ſe periculo, fortunæque committit: *Et aleæ* emptio juriſconſultis dicitur; cum incertus eventus, v. g. captus piſcium, aut avium emitur, *L. 11. ff. de action. empti*: ita quoque luſus Alearum accipitur pro omni luſu, qui caſu potius, quam arte regitur:

Aleæ nomine, inquit Tuldenus ad Cod. tit. de Aleatoribus, *non tantum teſſerarum luſus, ſed quicumque alius perinde a fortunæ eventu, immo vel a ſolertia pendens, continetur, & in lucrum exercitus legibus improbatur*. Idem notat Vallenſis ad *tit. Decretalium de vita & honeſt. Cleric. num.* 12. aliique paſſim tum Legum, tum Canonum interpretes.

Cum igitur nemini dubium eſſe queat, quin *chartarum* ſive *pagellarum* ludus æque ac teſſerarum a caſu dependeat, dubitari quoque nequit, quin ſub generali *aleæ* ludo & hic ludus contineatur.

Unde S. Antoninus cum dixit nomine *alearum ludi* intelligi omnem, qui innititur fortunæ, etiam ſi fiat ibi aliquid de induſtria, pro exemplo ponit non tantum ludum taxillorum, ſed etiam *chartarum*. *Par. II. tit. 1. cap.* 23.

Et ſane, ſi quis expenderit mala, ob quæ *alearum* ludum, a Clericis præſertim, cavendum eſſe Canones edixerunt; ea non minus in ludo *chartarum*, quam *teſſerarum* occurrere facile intelliget, & quotidiana experientia experietur.

IV. Quæ incommoda ex ſimili ludo provenientia ſi quis attenderit, facile quoque intelliget, quod conſuetudo contraria multorum Clericorum (non paucis tamen eam improbantibus) Canonum illorum auctoritatem non poſſit ita enervare, ut luſum illum Clericis licitum reddat. Si enim hæc mala, ob quæ Canones ludum hunc vetuerunt, expendantur, reperietur, illos non juri mere poſitivo, quod conſuetudine tolli poteſt, ſed etiam naturali inniti, cui oppoſita conſuetudo non legis, ſed corruptelæ nomen meretur.

Unde Innocentius III. *in Cap. 11. tit. De exceſſ. Præb.* Clericum alearum luſui vacantem, & obtentu *conſuetudinis Clericorum Gallicanorum, qua fere univerſi Clerici frequenter ſic ludunt*, ſe a culpa eximere volentem, refellit his verbis: *Nos qui ex officii noſtri debito peſtes hujuſmodi extirpare proponimus, atque ludos voluptuoſos (occaſione quorum ſub quadam curialitatis (a) imagine ad diſſolutionis materiam venitur) penitus improbamus, excuſationem prædictam, quæ per pravam conſuetudinem (quæ corruptela dicenda eſt) palliatur, frivolam reputantes, cum in illis magis plectibilis ſit offenſa, per quos ad excuſandas excuſationes in culpis, delinquendi auctoritas uſurpatur.*

Et ita hanc conſuetudinem tamquam rationi naturali contrariam pro abuſu, non tantum Theologi, ſed & Juriſconſulti reputant. Panormitanus ad *Cap. 15. De vita & honeſt. Cleric.* Fachinæus *Lib. 11. Controv. Cap.* 52. aliique ab iis citati.

V. Neque in ſpeciem his contrariatur S. Thom. 2. 2. *qu.* 32. *art.* 7. *ad* 2. qui ibidem ait, quod victor in ludo aleæ teneatur ad reſtitutionem eorum, quæ accepit juxta leges civiles, niſi contraria conſuetudine in loco illo abrogatæ ſint. Evidens enim eſt, Sanctum Thomam non agere illic de Canonibus, aut legibus ſimpliciter luſum alearum interdicentibus; ſed de lege civili obligante victorem ad reſtitutionem, & concedente ipſi victo repetitionem: quam legem contraria conſuetudine tolli poſſe non diffitemur.

VI. Et quidem in Belgio, viciniſque Provinciis generali conſuetudine receptum eſſe, victo dati ſeu perditi repetitionem non dari, teſtantur Chriſtinæus *vol.* 2. *Deciſ.* 200. Tuldenus, Zypæus, aliique relati a D. Criſtinæo in notis ad *cap.* 230. *lib.* 2. *Bugnyonii de leg. abrog.* quod tamen limitant: *Si quando alter dolo malo vicit: Quando non pecunia, ſed veſtis, aut pallium in ſolutum data ſunt; aut quis ingentem pecuniæ ſummam in magnum familiæ diſpendium in aleæ luſum profudit*. Unde aliquibus locis cautum, ut quis nonniſi ad certam pecuniæ quantitatem ludere poſſit, utque quod eam excedit licite repetatur: Item ſi quis id quod perdidit ludendo nondum ſolverit, ſed ipſi creditum fuerit, non teneatur in foro externo ad ſolutionem, quamvis & fidem eidem de ſolvendo dediſſet. Vide Doct. Chriſtinæum *loco citato*.

VII. Sicuti autem moribus Belgii victo dati repetitio denegatur, ita victori ad id quod promiſſum, aut cautum eſt actio denegatur: Nec is, qui alicui ſciens in aleæ luſum pecuniam credidit, repetendi actionem habet. Chriſtinæus *loco citato*, & in terminis habent Conſuet. Antuerp. *tit.* 54. *art.* 17. 18. 19. & 20. Vide Zypæum in *Notitia Jur. Belgic. tit. De Religioſ. & aleæ luſu*: ibidem monentem: *Edicto 31. Aug.* 1610. *aleas aliunde ferri vetitum, certumque vectigal impoſitum, non tamen id in Brabantia receptum, quia non prævio Ordinum aſſenſu emiſſum, ſine quo pecunia imperari hic non ſolet.*

VIII. Quoad ludos autem non a caſu, ſive a fortuna, ſed ab induſtria dependentes, illos interdum ad relaxationem corporis, vel ſpiritus, ut ſuis functionibus obeundis aptior reddatur, adhiberi poſſe etiam a Clericis, late docet S. Thomas 2. 2. *q.* 168. *art.* 2. Modo tamen, ut monet idem Doctor, *Ludus congruat perſonæ, & tempori, & loco, & ſecundum alias circumſtantias debite ordinetur, ut ſcilicet ſit & tempore, & homine dignus.*

Si ergo Eccleſiaſtici ad animi, corporiſve relaxationem honeſti alicujus ludi exercitium ſibi utile, aut neceſſarium credant, illud ita attemperare debent, ut perſonæ, loco, & tempori conveniat.

Et primo quidem, dum vix contingere poſſit, ut Clerici publice, & coram ſæcularibus hujuſmodi exercitiis occupentur, quin aliquam levitatis notam incurrant; quin & aliquid de exiſtimatione, & reverentia Ordini Clericali debitis detrahatur, nullatenus convenit, ut in loco publico, & ſæcularibus quibuſque patenti ludant.

Quod perpendens Sanctus Carolus, poſtquam omnem ludum alearum Clericis interdictum eſſe declaravit: ſubjungit: *Si autem valetudinis interdum cauſa, parva pila, aut alio non indecoro ejuſmodi exercitationis genere uti contigerit, ne id publice faciant.*

Similiter Synodi Belgicæ dicunt: *Scandaloſum eſſe, Paſtores, alioſque Sacerdotes ad pſittacum jaculari, aut in locis publicis ludere pila palmaria. Ideoque etiam quilibet ab eo abſtinebit ſub pœna arbitraria*. Ita Syn. Gand. an. 1613. *tit.* 17. *cap.* 10. quod renovatum eſt in Decretis Synodalibus ſub Trieſt. *tit.* 17. *cap.* 7. Et Syn. Cameracenſis D. an. 1617. *c.* 6. Item Ordinationes Synod. Antuerp. ſub Nemio *tit.* 17. *num.* 3.

Illud quoque ſummopere cavendum, ne nimio affectu alicui ludo, quantumvis honeſto afficiantur. *Quantumcumque enim honeſta ſit recreatio (ait S. Saleſius in Introd. ad vitam devot.* par. 3. cap. 31.) *vitio certe non caret, animum ei, & affectum applicare.*

Cavendum denique Eccleſiaſticis, ne lucri cupiditate ad ludum principaliter accedant: cui periculo occurrere volens S. Carolus decrevit: *Ut ſi valetudinis interdum cauſa, parva pila, aut alio non indecoro exercitationis genere uti contigerit, ne publice id faciant*, nec pecunia intercedat in ludo; nec quidquam quod facile pecunia æſtimari poteſt.

IX. Hanc in ludricis, & aliis oblectamentis tum corporis, tum animi moderationem, non difficiliter obſervabunt Eccleſiaſtici, qui meminerint, univerſos Eccleſiaſticæ militiæ adſcriptos ad pietatis, religioniſque exercitationes vocatos eſſe; ut monet Synodus D. Mechlin. *tit.* 17. *cap.* 1. ſubditque: *Sciat propterea id in officio ſuo poſitum eſſe, ut cum in Officiis divinis obeundis, vel in frequentandis Eccleſiis quod debet tempus, conſumpſerit, ſi quid reliquum eſt, id omne non in rerum ſæcularium colloquiis, profaniſque actionibus, ſed in divinarum Literarum ſtudiis, & in cœleſtium rerum contemplationibus, & ſanctis piiſque officiis traducat*. Similia habet Synodus Audomar. ann. 1583. *tit.* 16. *cap.* 5. additque: *Qui Paſtoratu funguntur, dent operam, ut proficiant in cognitione eorum, quæ ad ipſorum ſpectant officium, viſitent ægrotos, conſulant ipſi ſecum & cum Deo, qua optima ratione unus Parochianorum ipſorum a vitiis ad virtutem trahi, alius perſuaderi id, quod conſultiſſimum ſit, tertius ad perfectum excitari poſſit.*

CAPUT VI.

Clerici negotiis ſæcularibus ſe non miſceant.

1 *Negotia ſæcularia profeſſioni Clericali contraria.*
2 *Mercatura illis ſingulariter interdicta.*
3 *Decimarum conductio Parochis non convenit.*
4 *Famulatus perſonarum ſæcularium Clericos non decet, uti nec familiarum adminiſtratio.*
5 *Quomodo ſe gerere debeant Principum Capellani?*
6 *Clericis data immunitas a tutela, & ſimilibus publicis officiis: & quare?*
7 *An Clericis conveniat ſtudium Legum civilium?*
8 *Qua ratione Pontifices Clericis indulgeant ſtudium Legum?*
9 *Privilegium Academicum indulgens Clericis ſtudium Legum, & Medicinæ, eſt ſpecies diſpenſationis.*
10 *Hodie Clerici non incurrunt Cenſuras ſtudentes Legibus, aut Medicinæ.*

1. DUO *ſunt genera Chriſtianorum, (ait S. Hieronymus apud Gratianum* Cauſ. 12. q. 1. can. 7.) *Eſt autem unum genus, quod mancipatum divino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare convenit, ut ſunt* Clerici, *& Deo devoti, videlicet converſi. Clerus enim Græce, Latine ſors: Inde hujuſmodi homines vocantur Clerici, id eſt ſorte electi. Omnes enim Deus in ſuos elegit.*

Cum ergo Clerici, & Monachi ſpecialiter vi ſuæ vocationis, Dei, & Eccleſiæ ſervitio ſint addicti, & ea ratione Eccleſiaſticæ militiæ adſcripti; unanimi Patrum conſenſu illis applicatur illud Apoſtoli: *Nemo militans Deo implicet ſe negotiis ſæcularibus: ut ei placeat, cui ſe probavit*. 2. ad Timoth. 2. v. 4. Id eſt, Cleri-

(a) *Curialitas*, vox infimæ latinitatis, derivatur a Curia, ſignificatque vernaculo idiomate, *Courtoiſie*.

eus ad inſtar militis adſcriptus Chriſti militiæ, ut placeat ei, a quo delectus eſt, omnia negotia aliena ab officio illo militari procul a ſe abiiciat; illud unum agens & cogitans, quomodo rite Deo, & Eccleſiæ militari poſſit.

II. Itaque ex ipſa Clericali profeſſione probant Canones, non convenire Clericis mercaturam, quia per illam plurimum abſtrahuntur a militia ſua Eccleſiaſtica, & ſæcularibus implicantur.

Antiquos in hanc rem Canones, & Patrum ſententias recitat Gratianus *Diſt.* 88. quos ſecutus Alexander III. Londinenſi Epiſcopo reſcribit in *Cap. 6. tit. Ne Clerici, vel Monachi*, &c. „ Secundum inſtituta Prædeceſſorum noſtrorum ſub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi, vel Clerici cauſa lucri *negotientur*: & ne Monachi a Clericis, vel Laicis ſuo nomine firmas habeant: neque Laici Eccleſias ad firmam teneant.

Quibus conformia ſunt Synodorum noſtrarum Decreta, mercaturam Clericis etiam ſub pœnarum comminatione interdicentia. Synod. Camerac. P. II. *tit.* 16. *cap.* 1. Mechlin. P. II. *tit.* 17 *cap.* 5.

Adduntque præterea tamquam eodem ex fundamento profluens, Ne decimas, cenſus, prædia, aut terras alienas conducant, quæſtus faciendi cauſa,

III. Et quidem quod ad decimarum conductionem attinet, illud ſingulariter notandum, hodie frequenter a Capitulis decimas Paſtoribus elocari, eo quod ab his, quam a ruſticis, ſibi de ſolutione magis cautum credant: At non advertunt, quod præterquam quod Paſtores per hujuſmodi decimarum conductiones a ſuis functionibus Paſtoralibus ſoleant non parum abſtrahi, contingit, quod indignationem, & odium aliquale ſuorum Parochianorum non raro incurrant: dum hi credunt per Paſtores ſibi lucrum, quod ipſi ex conductione decimarum ſperabant, & ſibi tamquam villicis competere credunt, ereptum vident. Ut vel hinc pateat quam merito harum conductionem Synodi noſtræ Paſtoribus interdixerunt.

IV. Eodem fundamento innixæ Synodi noſtræ conformiter ad reſponſum Pontificis in *Cap. 5. De vita & honeſt. Cleric.* interdicunt Clericis, ne ſe famulatui perſonarum ſæcularium, aut alicujus familiæ adminiſtrationi, ſive procurationi addicant. „ Quomodo enim (ait Synod. Buſcod. ſub Maſio *tit.* 14. *c.* 5.) Procuratores, „ & Diſpenſatores domorum alienarum, atque villarum eſſe potegrunt Clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates "? Et Synodus Namurcenſis an. 1604. *tit.* 8. *cap.* 7. „ Non ſolum contra „ Apoſtolicum præceptum faciunt Clerici, qui negotiationibus operam dant, & quæſtum captant, ſed etiam qui alienos agros, aut „ decimas conducunt, & illis colendis; his vero corrigendis maximam ſui temporis partem quam orationi, & ſacris ſtudiis impendere deberent, inutiliter impendunt; nec non ii, qui dominorum „ temporalium obſequiis ſe tradunt, & in eorum negotiis curandis toti occupantur.

V. Synodus quoque Œcumenica VII. *Can.* 10. vult ut Clericus, qui de conſenſu Epiſcopi „ Principum Cappellanus conſtituitur, „ non liceat ei mundanas, & ſæculares curas ſuſcipere: præſertim „ cum hoc agere prohibeatur a Sacris Canonibus: potius autem „ manet ad magiſterium tam puerorum, quam famulorum, relegens eis Divinas Scripturas: ad hoc enim Sacerdotium conſecutus eſt.

Hic obiter nota, jampridem a Synodo Generali laudatos, qui pueris, quos inſtituendos ſuſcipiunt, Sacras Scripturas prælegunt, & commendant.

VI. Annumerant pariter Sacri Canones negotiis ſæcularibus, a Clericis haud facile ſuſcipiendis, tutelas, curatelas, ſimileſque curas, quæ Clericos multis difficultatibus natæ ſunt implicare, & a divinis functionibus multum impedire, animumque diſtrahere.

Notum eſt (*a*) illud Concilii Africani a S. Cypriano laudatum, *Ne quis de Clericis, & Dei Miniſtris, tutorem vel curatorem teſtamento ſuo conſtituant: quando ſinguli divino Officio honorati, & in Clericali miniſterio conſtituti non niſi Altari, & Sacrificiis deſervire, & precibus, atque orationibus vacare debeant.* Ep. 66. Ed. Rigaltii & Baluzii.

Hanc clericale officium inter & ſimiles functiones incompatibilitatem intelligens Juſtinianus Imperator Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, & Monachis omnibus immunitatem ab omni cujuſcumque generis tutela & curatela conceſſit: Una tamen declarans, eos tantum Clericos, & Monachos hujuſmodi habere Beneficium, qui apud ſacroſanctas Eccleſias, vel Monaſteria permanent: *Cum propter hoc*, ait, *ipſum beneficium eis indulgeamus, ut, aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis miniſteriis inhæreant. L. 15. C. de Epiſc. & Cler.*

Hic per tranſennam obſerva veram ac præcipuam cauſam immunitatum, & privilegiorum Clericalium.

Privilegium Juſtiniani moribus Belgii receptum eſſe quoad immunitatem Clericorum ab onere tutelæ & curatelæ, teſtatur a Sande in Deciſ. Friſiæ *tit.* 9. *Deciſ.* 7.

Itaque ut verbo dicam, negotia ſæcularia, præſertim quæ multum diſtrahere, & implicare hominem ſolent, ſtudioſe a Clericis declinanda: Aut ut minus, ſi neceſſitas, aut proximi charitas expoſcat, ea moderatione ſuſcipienda, & amplectenda, ut quæ vi officii Clericalis ſibi incumbunt, haud negligantur; ne a milite Chriſti, & Eccleſiæ, miles, & ſervus mundi factus videatur.

Quod de negotiis, idem & de ſtudiis ſtatuendum: ut nimirum ſtudia Clericorum vocationi eorum ſint conformia.

Hoc ex capite, jam pridem Monachis, Archidiaconis, Decanis, Plebanis, Præpoſitis, Cantoribus, & aliis Clericis Perſonatus habentibus, nec non Presbyteris ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ prohibitum fuit audire Leges civiles, *Cap.* 3. & *Cap.* 10. *tit. Ne Cler. vel Monachi ſæcul. neg.* &c. „ Ne occaſione ſcientiæ „ (inquit Alexander III. in citato *Cap.* 3.) ſpirituales viri mundanis rurſus actionibus involvantur.

Et ſane, ut recte advertit magnus ille Bathonienſis Archidiaconus Petrus Bleſenſis: „ Res plena diſcriminis eſt in Clericis uſus „ Legum; totum enim hominem adeo ſibi vindicat, ut eum rei „ familiaris providentia fraudet, ſuſpendat a ſpiritualibus, a divinis avellat.

VII. Hinc tamen nemo inferat, Legum humanarum ſtudium Clericis, & Monachis plane eſſe interdictum, quandoquidem certum ſit, Theologicæ ſcientiæ, præſertim, ubi de Jure & juſtitia tractat, Legum civilium notitiam non parum conducere. Canonicam quoque ſcientiam plurimum ex notitia legum adjumenti accipere, nimis evidens eſt. Unde teſte Pontifice in *c.* 1. *tit. De novi operis nunciat.* „ Sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum Statuta Canonum Principum Conſtitutionibus adjuvantur.

Nullatenus proinde ſtatui, aut vocationis Clericorum contrariatur ſtudium Legum civilium, modo ea fiat moderatione, ut nec contra Apoſtoli præceptum, Deo militantes negotiis ſæcularibus implicentur; neque diſceptationum forenſium peritiam per ſtudium iſtud affectent. Cum judicatum ſit, *Abſurdum Clericis eſſe, immo opprobrioſum, ſi peritos ſe velint oſtendere diſceptationum forenſium. L. 41. C. de Epiſcopis & Cler.*

VIII. Quapropter Pontifices concedentes diſpenſationem Presbyteris, aliiſve Clericis audiendi Leges civiles, eam ad triennium reſtringere conſueverunt: „ Ne prætextu longioris temporis ſtudendi (ait Pyrrhus Corradus in Praxi diſpenſationum *part.* 3. *cap.* „ 5. *nu.* 18.) Presbyteri, & alii Clerici ſupra expreſſi, occaſione ſcientiæ mundanis actionibus involvantur, & nimis a contemplatione diſtrahantur, cum per Jus Civile non dirigatur principaliter homo in Deum, ſicut per Jus Canonicum.

Apponunt inſuper hanc clauſulam: *Pro majori Sacrorum Canonum intelligentia.*

IX. Ex his haud difficulter intelligitur, quod dum Pontifices Academiæ Lovanienſi, aliiſque indulgent privilegia, (quæ quædam diſpenſationes ſunt) ut etiam Presbyteri, & Clerici dignitates vel Perſonatus poſſidentes, Phyſicam, Medicinam, & Leges libere audire queant, illa ſint accipienda cum ea moderatione, ut Clerici illis ſcientiis vacare poſſint, quatenus non negligant Canonum, & Theologiæ ſcientiam ſtatui ſuo, & vocationi convenientem; neque occaſione ſtudii Legum, aut Medicinæ mundanis actionibus nimis involvantur, & a contemplatione, & guſtu rerum divinarum nimium abſtrahantur.

X. Quia vero hujuſmodi moderatio generaliter determinari nequit, ac propterea cujuſque conſcientiæ relinquatur; hinc uſu & & moribus Belgii obtinuit, ut Clerici quicumque libere Leges, & Medicinam ſine ullo excommunicationis metu audiant: neque ullus credat, ſibi ſpecialem diſpenſationem Pontificiam eſſe neceſſariam, ut tutus ſit a pœnis Canonicis.

(*a*) Eruditus Van-Eſpen ſecutus eſt Rigaltium. Hic ſupponit Concilium, de quo agitur, notum eſſe omnibus; ejus tamen nomen & locum, in quo habitum eſt, ignorat Baluzius in notis ad Epiſt. 66. S. Cypriani. Forſan omnes latet iſta Synodus, quod probabilius cenſetur.

T I T U L U S   T E R T I U S.

De Paſtoribus, & vice-Paſtoribus.

C A P U T   P R I M U M.

Singulis Parochiis ſinguli Parochi, totius Parochiæ curam ſuſtinentes, præficiendi.

1 *Inſtitutio, & Diviſio Parochiarum male Dionyſio Papæ tribuitur.*
2 *Eſt tamen antiqua.*
3 *Totius Parochiæ cura incumbit Parocho.*
4 *Fines Parochiarum debent eſſe certi, & diſtincti.*
5 *Parochus eſt principalis, & proprius Sacramentorum miniſter in ſua Parochia.*
6 *Divina Parochorum inſtitutio.*
7 *Sæpe Paſtores recogitent ſibi totius Parochiæ curam incumbere.*

I. PArochias jam tum ſæculo tertio fuiſſe inſtitutas, & diviſas, probant communiter Canoniſtæ auctoritate Epiſtolæ, quæ ſub nomine Dionyſii Papæ (qui vixit circa annum 266.) refertur a Gratiano *Cauſ.* 13. *q.* 1. *Can.* 1. In qua Dionyſius Severo Epiſcopo ſcribit: „ Eccleſias ſingulas ſingulis Presbyteris dedimus: Parochias, & cœmeteria eis diviſimus, & unicuique jus „ proprium habere ſtatuimus: ita videlicet, ut nullus alterius „ Parochiæ terminos, aut jus invadat, ſed unuſquiſque ſuis terminis contentus, & taliter Eccleſiam, & plebem ſibi commiſſam cuſtodiat ut ante tribunal æterni Judicis de omnibus ſibi „ commiſſis rationem reddat, & non judicium, ſed gloriam pro „ ſuis actibus accipiat.

Verum cum hodie eruditis omnibus compertum ſit, hanc Epiſtol. S. Dionyſio falſo adſcriptam (*a*) eamque putridis Iſidori Mercatoris mer-

(*a*) Eo loco referre tantum voluit Van-Eſpen, quid de antiquitate Parochiarum ſenſerint Canoniſtæ: neque enim negat eas tertio ſæculo fuiſſe jam inſtitutas, cum inferius numero V. ſuffragetur Gerſonio aſſerenti, *Dominos Curatos eſſe in Eccleſia minores Prælatos & Hierarchos ex primaria Chriſti inſtitutione.* Id unum num. I. ſibi propoſuit eruditus Canoniſta, ut virga Cenſoria notaret Epiſtolam, quam S. Dionyſio Papæ auſus eſt adſcribere Gratianus, eamque inter ſpurias Iſidori Mercatoris merces recenſeret.

mercibus annumerandam esse; ut fusius in Observationibus ad collectionem Isidoris Mercatoris ostendimus, parum solidum, pro earum institutione, & divisione astruenda, hinc argumentum sumitur.

Observare interint quod sequitur, non erit superfluum. Cum frequenter in præsenti opere notatum sit Epistolas Decretales Romanis Pontificibus, qui tribus primis Ecclesiæ sæculis floruerunt, adscriptas esse, quarum plurima fragmenta extant apud Gratianum, & quarum auctoritate etiam Pontifices in suis Decretalibus frequenter usi fuerunt; has, inquam, Epistolas, sive Decretales passim ab omnibus eruditis tamquam supposititias & putridas Pseudo-Isidori merces repudiari; pro omni probatione judicavi hic adjiciendam notam Philippi Labbæi præfixam Decretalibus Clem. I. Papæ, *Tom. I. Concil. general. column.* 78. ubi sic ait. *Mirum est virisdoctissimis Turriano, Rivio, & quibusdam aliis in tanta eruditionis Ecclesiasticæ luce probare potuisse, Decretales illas Epistolas a quocumque seu* Mercatore, *seu* Peccatore *fabricatas, & antiquis Romanæ urbis Pontificibus circiter annum Christianæ Romanæ epochæ octingentesimum suppositas: adeo enim perspicacibus viris deformes videntur, hoc saltem tempore, ut nulla arte, nulla cerussa, aut purpurisso fucari possint: eas omnes, saltem plerasque earum, repudiarunt eruditissimi quique tractatores Catholici*, Baronius, Bellarminus, Peronius, Contius, Antonius-Augustinus, Lorinus, Sirmondus, Ducæus, Petavius, Marca, Bosquetus, *ut alios modo sive antiquiores, sive recentiores silentio obvolvam. De singulis, ut se dabit occasio deinceps; verum obiter tantum* καὶ ἀκροθιγῶς (a) *dicturi sumus. Neque enim vacat pluribus hoc loco traducere* εὐήθειαν (b) *cujusdam novelli* ὑπερπιστοῦ (c) *qui mala ævi ex zelo quidem, sed minus prudenti & considerato, certe non secundum scientiam, easdem ab omni eruditione præstantibus abjectas, ac penitus repudiatas defendere aggressus est.*

II. Quin antiqua sit Parochiarum institutio, & divisio haud dubitari potest. Scribit enim Sanctus Athanasius, *Apolog.* 2. „ Mareotes ager est Alexandriæ, quo in loco nunquam Episcopus „ fuit, immo nec Chorepiscopus quidem, sed universæ ejus loci „ Ecclesiæ Episcopo Alexandrino subjacent, ita tamen, *ut singuli* „ *pagi suos Presbyteros habeant*.

Quod quarto sæculo in Episcopatu Alexandrino erat tempore Sancti Athanasii, hoc sensim, populo Christiano crescente, per totam Ecclesiam factum fuit: id est, districtus Episcopales, quos hodie Diœceses vocamus, in plures divisi fuère portiones, atque cuique portioni sua attributa Ecclesiá, & populus Ecclesiæ illi vicinus, quas hodie *Parochias* appellamus.

III. Porro sicuti singulis Diœcesibus seu districtibus Episcopalibus unicus erat præfectus Episcopus, cui totius Diœcesis regimen incumbebat, & quem populus istius Diœcesis, ut proprium Episcopum colere, & agnoscere deberet; ita & singulis Parochiis datus fuit Presbyter, qui totius Parochiæ curam spiritualem ageret; qui propterea *Parochus*, seu *Presbyter Parochianus* dicebatur: & quem populus tamquam proprium suum Pastorem venerari, & audire deberet: propterea dictus *proprius Sacerdos*.

Ea de causa cautum fuit, *Ut nullus Presbyter alterius Parochianum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, absque licentia sui Presbyteri ad Missam recipiat, vel sollicitare præsumat*. Const. Synod. Heraldi Episcopi Turonensis *cap.* 29.

Et ex Conc. Nannetensi refertur in *c.* 2. *tit. de Par. Ut dominicis, & festivis diebus Presbyteri antequam Missam celebrent, plebem interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesia sit, qui contempto proprio Presbytero, ibi velit Missam audire: quem si invenerint, statim ab Ecclesia abjiciant*.

Quin & an. 1310. statuit Syn. Colon. *Ut nullus Parochianus ab alio, quam a suo vero Plebano communionem recipiat; nisi de hoc privilegiis authenticis sit munitus. Contrarium facientes a perceptione Corporis Christi abstineant, quousque ipsi Plebano satisfecerint de contemptu*.

IV. Hinc Synod. Trid. collapsam disciplinam restaurare desiderans, mandat Episcopis. *In iis quoque civitatibus, ac locis, ubi parochiales Ecclesiæ certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum, quem regant, sed promiscue petentibus Sacramenta administrant; pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut distincto populo in certas propriasque Parochias, unicuique suum* perpetuum, peculiaremque *Parochum assignant, qui eas cognoscere valeat, & a* quo solo licite *Sacramenta suscipiant, aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant. Idemque iis civitatibus, ac locis, ubi nullæ sunt Parochiales, quamprimum fieri curent: non obstantibus quibuscumque privilegiis, & consuetudinibus; etiam immemorabilibus*. Sess. 24. de ref. c. 13.

Qui mentem ac intentionem Concilii jam relatis verbis expressam attenderit, haud difficulter intelliget, satisfactum esse Decreto Concilii, si Parochiæ quidem certos & determinatos fines non habeant, sed certum populum, certasque familias; usque adeo ut Sacramenta promiscue non administrentur, sed Parochi suos noscant, & eum sui: & ita respondisse S. Congreg. testatur Barbosa de *Officio Parochi part.* 1. *cap.* 1.

Ulterius evincit citatum Decretum Syn. unicuique Parochiæ suum debere esse Presbyterum, qui sit Caput Ecclesiastici istius Conventus; & cui totius Parochiæ cura spiritualis principaliter & immediate incumbat; quemque Parochiæ istius populus, ut ordinarium, & proprium Sacramentorum ministrum agnoscat.

V. Proinde merito dicendum cum pio Gersonio Universitatis Parisiensis Cancellario: *Domini Curati sunt in Ecclesia Minores Prælati & Hierarchæ ex primaria institutione Christi, quibus competit ex statu jus prædicandi, jus confessiones audiendi, jus Sacramenta Ecclesiastica secundum exigentiam sui status, & Parochianorum ministrandi, jus sepulturas dandi, jus insuper decimas, & alia jura parochialia recipiendi*. De potest. Eccl. Cons. 12.

VI. Mirum igitur videri non debet, quod Presbyteri Parochiales, sive Parochi, jam pridem dicti fuerint *Minores Prælati & Hierarchæ* ex prima institutione Christi. Neque id sine fundamento a Gersonio dictum facile fatebitur, qui attenderit Parochos jam pridem dictos, & reputatos esse successores lxx. discipulorum, quemadmodum Episcopi dicti fuere Apostolorum successores. Hinc illud apud Gratianum *dist.* 21. *Simpliciter vero majorum & minorum Sacerdotum discretio in novo testamento ab ipso Christo sumpsit exordium, qui* XII. *Apostolos tamquam* majores *Sacerdotes*; lxx. *Discipulos tamquam* minores *Sacerdotes instituit*.

Unde uno consensu & Theologi, & Canonistæ agnoverunt Presbyteros, notanter Parochiales, in partem sollicitudinis pastoralis vocatos, merito dici *minores* Sacerdotes, sive Prælatos & Hierarchas, necnon lxx. discipulorum successores.

Id ipsum & hodiernum Pontificale supponit, Presbyteros recenter ordinatos his verbis per Episcopum exhortans: *Fratres dilectissimi, & Sacerdotes Domini, cooperatores ordinis nostri estis. Nos vice duodecim Apostolorum fungimur, vos ad formam* lxx. *discipulorum estis*.

Itaque ad Presbyteros, & notanter ad Parochos dictum esse a Christo non dubitatur, quod ad lxx. discipulos dixit, *Lucæ*, x. *Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos . . . qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit*.

Igitur dicendum Parochos tamquam septuaginta discipulorum vicem gerentes, esse ex institutione divina, & *a Spiritu Sancto positos ad regendam Ecclesiam Dei*. Act. c. 20. v. 28.

Id ipsum significavit & sanctus Paulus *Act.* 20. in Mileto enim convocatis Episcopis, simul & senioribus, sive *Presbyteris*, dixit ad omnes: *Attendite igitur vobis: & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus* posuit Episcopos regere *Ecclesiam Dei*.

Licet enim solo *Episcoporum* nomine utatur, nihilominus & ad Presbyteros gregem Christi pascentes loquitur: eo quod nomine Episcoporum ex phrasi ejus ætatis & Presbyteri significabantur.

Quod & notavit jam pridem Sanctus Irenæus *lib.* 3. *contra hæreses cap.* 14. *num.* 2. (Paulus) *in Mileto*, inquit, *convocatis Episcopis* & PRESBYTERIS, *qui erant ab Ephe∫o, & reliquis proximis civitatibus, utrumque enim nomen habebant illo tempore*.

Id autem probari asserit ex textu Actorum supra relato. *Idque*, ait, *nos etiam docet Actuum historia: cum enim dixisset sanctus Lucas divinum Apostolum Ephesiorum Presbyteros accersivisse Miletum, exponit etiam quæ illis dicta fuerunt: Attendite*, inquit, *vobis ipsis, & universo gregi, in quo vos posuit Spiritus Sanctus Episcopos pascere Ecclesiam Christi, eosdemque* nominavit Presbyteros & Episcopos. *Act. c.* 20.

Huic consonat S. Hieron. in Ep. ad Titum *c.* 1. *v.* 7. *Episcopos hic non solum Pontifices, sed & Presbyteros intelligimus: non enim in una civitate plures erant Episcopi: hoc etiam in Apostolorum* Actibus *invenitur*.

Et S. Isidorus Hispal. *de Offic. Eccl. lib.* 2. *cap.* 7. ad ea Pauli verba, *in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episc.* reflectens ait: *Dixerat enim supra Presbyteros Ephesi vocatos, quos nunc Episcop. id est*, Superinspectores *nominat*.

Hinc videmus a primis Ecclesiæ sæculis Presbyteros tamquam septuaginta discipulorum successores, una cum Episcopis Apostolorum successoribus Ecclesiam rexisse, atque fidei integritati invigilasse, & Episcopos reputasse hosce, tamquam suos cooperatores, ac secundi ordinis in vinea Domini operarios.

„ VII. Sæpe ergo recogitent Pastores (verba sunt Synodi Gandensis, anni 1613. *tit.* 16. *c.* 9. renovata in Decretis Synodalibus sub D. Triest *tit.* 16. *c.* 14.) „ se ad ovium suarum salutem omnes suas „ actiones, & functiones pastorales dirigere debere, & sibi aliquan- „ do pro animabus earum reddendam rationem in strictissimo Dei „ judicio: ideo etiam earumdem salutem continuis precibus, & „ quotidianis Sacrificiis Deo ferventer commendent, omnibus rite „ dispositis non minus prompte, ac benigne, quam reverenter Sa- „ cramenta administrent, atque ita grandiores pascant verbo Dei, „ ac salutaribus monitis, ut parvulis quoque panem frangere non „ omittant, & in omnibus præbeant seipsos exemplum bonorum „ operum, facti forma gregis ex animo „. Simile monitum exhibet Synodus Antuerp. sub Miræo *tit.* 16. *cap.* 7.

Porro sicuti cura pastoralis totius Diœcesis Episcopo incumbens non impedit, quominus Parochi, aliique inferiores ministri Episcopo in sollicitudine pastorali adjutores accedant; ita nec cura Pastoralis uni Parocho injuncta prohibet, quominus plures in eadem Parochia sub ipso Parocho ut principali, functionibus pastoralibus occupentur, & cum Parocho adlaborent. De quibus capite sequenti.

CAPUT II.

De vice-Pastoribus, a quo assumendi, & quid iis incumbat?

1 *Parochi cogendi ut necessarios Ministros sibi adjungant.*
2 *Vice-Pastorum assumptio pertinet ad Pastorem; nisi speciali titulo aliud obtineat.*
3 *Synodus Trident. Sess.* 21. *cap.* 4. *de ref. agit de vice-Pastoribus, non de Fratribus Mendicantibus.*
4 *Vice-Pastoribus etiam proprie cura Parochiæ incumbit.*

I. „ Episcopi, etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegati (ait Sy- „ nodus Tridentina *Sess.* 21. *cap.* 4. *de ref.*) in omnibus Ec- „ clesiis Parochialibus, vel baptismalibus, in quibus populus ita „ numerosus sit, ut unus Rector non possit sufficere Ecclesiasticis „ Sacramentis ministrandis, & cultui divino peragendo, cogant Re- „ ctores, vel alios, ad quos pertinet, sibi tot Sacerdotes ad hoc „ munus adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & „ cultum divinum celebrandum.

II. Cum ergo Synodus velit, Rectores Ecclesiarum per Episcopos esse cogendos, ut sibi adjungat tot Sacerdotes, quot administrandis Sacramentis, & cultui divino celebrando sunt necessarii,

luci-

(a) Id est *Strictim*.
(b) Id est *Simplicitatem*, vel *Fatuitatem*.
(c) Id est *supra modum Creduli*.

ſuculenter ſupponit, Sacerdotum electionem non ad ipſos Epiſcopos, ſed ad ipſos potius Rectores Eccleſiarum parochialium, qui illos in ſuum adjutorium adjungere coguntur, ſpectare.

Et quidem moribus Belgii etiam obtinuit, ut Parochi ſuos vice-Paſtores aſſumant, niſi forſan ſpeciali titulo electio, vel præſentatio vice-Paſtoris, aut alterius Sacerdotis ſubſidiarii, alteri ſit delata: Qui titulus plene probandus eſt, ut Parochus excludatur.

Et ſane cum vice-Paſtores in ſubſidium Parochorum deſtinentur, eorumque vices ſuppleant, & ipſorum conſequenter Vicarii ſint; non minus ipſis deferenda eorum electio, quam Epiſcopo, aliiſque Prælatis ſuorum reſpective Vicariorum.

Teſtatur Hyacinthus Boniface in ſua additionali collectione Arreſtorum *Tom. I. lib. 5. cap.* 3. judicatum ſæpius fuiſſe, *Vicario perpetuo* competere electionem, & aſſumptionem vice-Paſtoris ad excluſionem Paſtoris primitivi, idque notanter ob Concilii Trid. Decretum *Seſſ.* 21. *c.* 4. *de ref.* aperte deferens primo loco ipſis Rectoribus aſſumptionem Sacerdotum, qui judicantur neceſſarii ad ſcramenta populo adminiſtranda, & cultum divinum celebrandum.

Itaque ſolus titulus *Primitivi Paſtoris* non ſufficit, ut Vicarius *perpetuus* ab electione ſeu aſſumptione ſui vice-Paſtoris excludatur; ſed vel antiqua poſſeſſio, vel alius ſpecialis titulus cum titulo *Primitivi Paſtoris* concurrere debet.

Cum enim aſſumptio vice-Paſtoris reſpiciat curam animarum, quæ plenarie *Vicario perpetuo*, ad excluſionem *Primitivi Paſtoris* competit, vigore ſuæ perpetuæ Vicariæ, juſtum eſt, ut in conſequentiam hujus curæ animarum aſſumptio vice-Paſtoris ei deferatur potius, quam Paſtori primitivo, qui curam animarum non exercet.

III. Ad hæc jam citatum Concilii Tridentini Decretum, Rectoribus injungens, tot ſibi Sacerdotes ad munus paſtorale adjungere, quot ſufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum, intelligi de Sacerdotibus, qui in parochia reſidentes, una cum Parocho Sacramenta adminiſtrent, & cultum divinum celebrent, ipſe tenor Decreti ſat manifeſte declarat.

Quapropter huic Decreto ſatisfactum cupiens Synodus P. II. Cameracenſis *tit.* 5. *cap.* 4. expendenſque in plurimis hujus Provinciæ Eccleſiis parochialibus unum ſe cum ſuo Cuſtode ſeu Clerico Sacerdotem: „ Æquiſſimum judicavit, ut qui in iiſdem Cappellanias „ obtinet ad Paſtori in prædictis cooperandum, ideoque ad perſo„ nalem reſidentiam, juxta veriſimilem Fundatorum intentionem, „ obligentur. Verum cum hoc ſit difficillimum quoad omnes obti„ nentes Cappellanias in uſum revocare, in iis ſaltem hoc omni„ no mandat obſervari, in quibus de dicta obligatione ex Origina„ li aut authentica fundationis copia conſtare poterat.

Non dubitavit ergo hæc Synodus, quin Tridentinum Concilium loqueretur de Sacerdotibus, qui in Parochia reſidentes Paſtoribus in munere Paſtorali eſſent adjutorio: conſequenter non de Fratribus Mendicantibus, qui in adjutorium Parochorum ad unum alterumve actum ſubinde advocari ſolent; ſed de Sacerdotibus, qui in omnibus curam animarum cum Parocho ſuſtinent; quales indubie præcipue ſunt hi, quos *Vice-Paſtores* dicimus.

Hi enim non in uno alterove actu, neque certis dumtaxat ſolemnioribus diebus, quemadmodum Fratres Mendicantes, Parocho aſſiſtunt; ſed indifferenter, idque ſine dierum, aut temporis diſtinctione in omnibus quæ curam animarum ſpectant, una cum Paſtoribus laborant, eiſque opitulantur: adeo ut & propterea Parochiæ cura ipſis incumbat, curamque animarum habere dicantur, non ſecus ac ipſi Parochi: hac tantummodo differentia, quod hi titulum perpetuum habeant, ipſiuſque Parochiæ Caput, & primarius Presbyter, & Curatus ſit, ipſi autem Vice-Paſtores ordinarie tamquam meri Parochorum Vicarii, & ſubſidiarii ſint amovibiles, & ipſi Parocho in his, quæ animarum curam concernunt, ſubjecti.

Modo obſervabam Parochos jure proprio, ſive jure ſui beneficii parochialis exercere functiones ad curam animarum ſpectantes, ac propterea ab his ad nutum, aut arbitrium Epiſcopi ſuſpendi non poſſe; verum vice-Paſtores, titulum beneficii non habentes, in his functionibus a Parochis magis eſſe dependentes, & quodammodo amovibiles.

Nihilominus quia vice-Paſtores, tametſi etiam nullum habentes veri beneficii titulum, cenſentur habere officium curatum, ratione cujus Parochiæ ſunt deputati pro cura animarum ſuſtinenda, atque eo titulo etiam in Parochia fixe reſidere, & domicilium habere jubentur, eique Parochiæ continuo invigilare, non eadem facilitate ad nutum Parochorum ab officio hoc removeri poſſunt, ac cæteri Presbyteri, puta *Stationarii*, qui mere pro beneplacito Parochorum ad certas functiones obeundas, pro occurrente neceſſitate adſciſcuntur, tamquam Parochorum ſimplices ſubſidiarii, qui peractis his functionibus ad propria redeunt; nec hi *Stationarii* dicuntur officium curatum in Parochia habere. Accedit, quod vice-Paſtores non ſine aliqua infamiæ nota poſſint ordinarie a Parochis ſimpliciter ſic dimitti: præſertim quod vice-Paſtores ſoleant in vice-Paſtoratu perſeverare, donec ad aliquod beneficium Parochiale, vel ad aliud beneficium, aut officium aſſumantur, ſeu promoveantur.

IV. Quemadmodum ergo Parocho proprie totius Parochiæ cura incumbere, veruſque *Curatus*, & proprius Sacerdos dicitur, licet ipſi Epiſcopo primario, & principaliter eadem cura incumbat, eique in concernentibus curam animarum ſubjiciatur; ita Vice-Paſtoribus proprie curam animarum habere cenſentur, verique Curati, ſive Paſtores dicuntur, tametſi cura Parocho primario incumbat, eique in hac cura ſubjiciantur.

Ideoque quæ de Parochorum reſidentia, ac obligatione munus Paſtorale *per ſe* obeundi (de quibus infra) decreta ſunt, etiam in Vice-Paſtoribus locum habent; utpote quibus non ſecus ac ipſis Parochis cura animarum incumbit.

CAPUT III.

Parochi, aliique curam animarum ſuſtinentes jure divino tenentur reſidere.

1 *Quod reſidentia ſit juris divini, probatur ex Concilio Tridentino.*
2 *Nullus antiquorum id negavit.*
3 *Edicta Regia circa reſidentiam Paſtorum quid ſtatuant?*
4 *Quid Synodi Belgicæ?*
5 *Quid Concilium Tridentinum, Clerus Gallicanus, Senatus Pariſienſis, Conſilium Status?*
6 *Rigor Synodorum moribus nonnihil mitigatus.*

I. P*Ræcepto divino mandatum eſſe omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his Sacrificium offerre, verbique Divini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum omnium operum exemplo paſcere, pauperum, aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & in certa munia Paſtoralia incumbere*, declarat Synodus Tridentina. Seſſ. 23. cap. 1. de ref.

Porro eodem jure, quo mandatum eſt iis, quibus cura animarum commiſſa eſt, in hæc incumbere, eos ad perſonalem reſidentiam teneri, nemo negarit, qui cum eadem Synodo fatetur hæc omnia ab iis *nequaquam præſtari poſſe, qui gregi ſuo non invigilant, & aſſiſtunt.*

II. Nemo ergo miretur, quod ex Cajetano refert Fagnanus ad Cap. *Ex parte, De Clericis non reſidentibus num.* 21. quod nimirum „ Nullus Antiquorum contradicebat, quin paſtores animarum „ tenerentur ſub præcepto divino ad perſonaliter reſidendum". Quam veterum ſententiam contra quoſdam Neotericos ſolidiſſimis, & evincentibus fundamentis ibidem adſtruit Fagnanus: oſtenditque, quod licet Synodus Tridentina eam ſententiam expreſſe, & in terminis, ut ajunt, non definierit, nihilominus ſufficienter eam in allegatis verbis inſinuavit, & virtualiter declaravit.

Unde Synodus Buſcoducenſis ſub Maſio *tit.* 17. *cap.* 7. præmiſſis functionibus paſtoralibus ſubjungit, *Ad implenda, & præſtanda hæc paſtoralia officii debita, ad aſſiduam apud oves ſuas reſidentiam, ſe jure divino obligatos eſſe intelligant Paſtores.*

III. Hæc conſiderantes Principes noſtri voluerunt, in omnibus litteris *Placeti* (*a*) concedendis ſuper proviſionibus Apoſtolicis Parochialium Beneficiorum, expreſſe exprimi, proviſum teneri perſonaliter reſidere in loco Parochiæ, nec per alium poſſe deſervire. *Edicto* 20. *Octobris* 1540. *art.* 32.

Et in Placeto, quo privilegia Nominationum hujus Academiæ probantur, cavetur, ut in litteris Nominationum ad Beneficia Curata inſeratur clauſula perſonalis reſidentiæ.

Verum quia in Romana Curia nonnunquam obtinebatur diſpenſatio *de non reſidendo*, addiderunt Principes in eodem Edicto, Placetum non eſſe concedendum ſuper privilegio *de non reſidendo* in Beneficiis *curatis*, aut ſuper diſpenſatione ſuper ætate, aut ſuper eo, quod ignoret idioma patriæ.

Verba Edicti in utroque articulo ſunt: *Qu' en toutes Lettres de PLACET, qui s' accorderont pour mettre à exécution aucunes Bulles, ou Proviſions Apoſtoliques de Cures & Egliſes Parochiales, ſera ajouté que l' impetrant ſera tenu de rèſider au lieu de ſa Cure, ſans la pouvoir faire deſſervir par autrui.*

Que Lettres de Placet ne ſeront accordèes ſur privilege de non rèſider ſur les Cures, ou ſur diſpenſe d' age, ou qu' il ne ſcait le langage du Pays, ni auſſi ſur Coadjutories des Prèbendes, ou autres Bènèfices ſimples.

Ex his non obſcurum, quod eo tempore Curia Romana de Beneficiis etiam Parochialibus ſive Curatis provideret perſonis in hiſce reſidere non volentibus, vel ipſis deſervire ob defectum ætatis, aut ignorantiam idiomatis non valentibus; atque ad reprimendos hos abuſus hiſce Edictis opus fuiſſe.

Etiam ex his habemus, quam merito Principes noſtri voluerint non recipi, & executioni mandari reſcripta Romana ſine ſuo *Placito*, uti latius expoſui de hoc Regio Placito.

IV. Synodi noſtræ Belgicæ conformiter ad Synodum Tridentinam vix temporiam, ac quantumvis brevem, a Parochia ſine expreſſa licentia abſentiam concedunt. *Paſtores*, ait Synodus *Buſcod.* loco citato, *nec ab ovibus ſuis ſine licentia Decani ruralis, ac niſi alteri approbato ab Ordinario cura commiſſa, ultra octiduum abſit.* Idem declarat Synodus Antuerp. ſub Miræo *tit.* 16. *cap.* 15. additque; *Habitetque (Paſtor) non ſolum intra limites ſuæ Parochiæ, ſed etiam non procul ab Eccleſia, nullo autem modo in diverſorio quopiam, ſeu taberna, aut in domo quapiam malæ famæ.*

Ulterius progreſſus vigilantiſſimus Gandenſium Antiſtes Antonius Trieſt in Decretis Synodalibus *tit.* 16. *cap.* 15. declaravit: *Nulli Paſtorum licere, ultra quatuor dies (incluſis nempe diebus exitus, & reditus) abeſſe, niſi de licentia ſuorum reſpective Decanorum in ſcriptis obtenta. Quod ſi vero ad octiduum, vel diutius abeſſe cogantur, noſtrum erit hujuſmodi facultatem concedere; nec tum demum licebit eis diſcedere, niſi prævie Decano, deinde populo ſignificaverit, cuinam vices ſuas durante abſentia delegaverit. Contravenientes vero mulctari volumus toties quoties, libra groſſorum, aut alia graviori pro modo culpæ, & arbitraria.*

Quæ Synodalia Decreta plane conſona ſunt Decreto Concilii Tridentini *Seſſ.* 23. *cap.* 1. *de reform.* utpote nullam ſine Epiſcopi licentia Parochis abſentiam quantumvis temporariam annuenti, ut ex ipſis verbis Decreti patet; & pluribus oſtendit Fagnanus ad *cap. relatum, tit. De Clericis non reſidentibus.*

Qua forma hodie ſignanter ex præſcripto Concilii Trid. *Seſſ.* 23. c. 1. Epiſcopi procedere debeant contra Parochos non reſidentes, dedu-

(a) Lettres Patentes.

deducit Prosper Fagnanus ad *cap. Ex tuæ tit. de Clericis non residentibus*, ubi singulatim annotat, in quibus hoc in puncto Concilium Trid. a modo procedendi per jus commune, ac notanter in prædicto Capitulo *Ex tuæ* præscripto recesserit.

Notandum autem quod hæc residendi obligatio etiam obtineat in Beneficiis curatis, sive parochialibus, tametsi ea obtinentes essent Canonici Cathedrales; refertúrque in Actis Cleri Gallicani *Tom. 2. part. 2. Tit.* 14. *cap.* 15. Arrestum Parlamenti Parisiensis die 17. Octob. 1650. quo injungitur Canonicis Cathedralibus Cenomanensibus Ecclesias Parochiales possidentibus, in iisdem residere, alias excaderent proventibus dictorum Beneficiorum applicandis hospitali generali civitatis Cenomanensis; fuitque executio decreta per Arrestum ejusdem Parlamenti 7. Maji 1659. ad instantiam Procuratoris Generalis.

In iisdem Actis *loco citato cap.* 13. refertur judicatum per solemne Arrestum Parlamenti Parisiensis 19. Julii 1654. quod non tantum Canonici Cathedrales, sed etiam ipse Archidiaconus obtinens Beneficium Parochiale in eadem Diœcesi teneretur, *personaliter* residere in Beneficio *Parochiali*, aut dimittere, si in illo residere noller. Et *cap.* 17. ibidem refertur declaratum per Arrestum Consilii Status in modum Regulamenti pro Diœcesi Cadurcensi, quod, dum eadem persona obtinet duas Ecclesias Parochiales, sive sint litigiosæ, sive eas pacifice possideat, provisus non sit gavisurus proventibus nisi illius Beneficii, in quo *personaliter* functiones exercebit; illius autem Beneficii, cui *personaliter* non deservit, aut utriusque, si neutri deserviat, proventus impendentur in sustentationem Vicarii deservientis, vel reparationem ornamentorum, aut utilitatem Ecclesiæ dicti Beneficii, secundum ordinationem Episcopi.

VI. Et licet horum Decretorum rigorem quoad licentiam Episcopi, aut Decani Ruralis pro absentia exigui temporis; modo alteri idoneo interim cura animarum committatur, usus in plerisque locis nonnihil temperaverit; ipsaque absentiæ paucorum dierum causa conscientiæ Pastorum videatur relicta; tamen præallegata Decreta satis ostendunt; quam solliciti esse debeant Parochi, ne unquam oves suas pastorali præsentia priyent; sed illis continuo adsint: idque non tantum præsentia corporali, sed pastorali; id est, continua vigilantia, & sollicitudine. Unde Synodus P. I. Cameracensis *tit. De Pastorum residentia cap.* 2. ait „. Pastores non modo præsentia, sed officio & ministerio resideant in suis Ecclesiis.

C A P U T IV.

Parochi, aliique animarum Curatores tenentur *per se* instructioni populi, aliisque functionibus Pastoralibus incumbere.

1 *Probatur ex Concilio Tridentino.*
2 *Præcipua Pastoris functio est* instructio *populi.*
3 *Eam tenentur per se obire.*
4 *Instructio vulgo dicta* Catechizatio *multum a Synodis commendata.*
5 *Hæc etiam adultis necessaria.*
6 *Nunquam intermittenda.*

I. SYnodus Tridentina Pastorum, aliorumque, quibus cura animarum commissa est, obligationem personaliter residendi colligens ex divino præcepto „ Quo iis mandatum est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, „ Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere „ pro indubitato supponere debuit, Pastores, aliosque curam animarum habentes, eodem divino præcepto teneri ea *per se* facere.

Si enim huic præcepto satisfacerent, modo ea *per alios* facerent: hoc est, alios delegando, qui oves agnoscerent, Sacrificium pro iis offerrent, verbi divini prædicatione pascerent, &c. qua specie ex allegato præcepto Pastorum personalem residentiam concludere potuisset Synodus? Aut quomodo dixisse potuisset Synodus; „ Ea „ omnia nequaquam ab iis præstari, & impleri posse, qui gregi „ suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more di„ serunt „? Quandoquidem hæc omnia etiam ab absentibus, & iis, qui mercenariorum more gregem suum deserunt, facile præstari possent, si ea *per alios* præstare possent.

Nihil ergo evidentius, quam ex mente Synodi, Parochos, aliosque, quibus cura animarum commissa est, debere munia pastoralia *per se* præstare, & implere. Et sane quid a ratione magis alienum, quam habere officium, & non facere, quæ officii sui sunt? Habere curam, & nolle curare? Esse Pastorem, & non pascere?

II. Porro, cum inter cætera, quæ spectant ad curam animarum, teste Concilio Lateranensi in *cap.* 95. *tit. de Officio Ordinarii*, *pabulum verbi Dei per maxime noscatur necessarium*: hi, quibus cura hæc incumbit, præcipue solliciti esse debent, ut illud ovibus porrigatur: exemplo Apostolorum, qui, ut eorum Acta referunt, dixerunt: " Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & mini„ strare mensis. Considerate ergo, Fratres, inquiebant, viros ex „ vobis boni testimonii plenos Spiritu Sancto, & Sapientia, quos „ constituamus super hoc opus, nos vero orationi, & *verbi Dei* „ *ministerio* instantes erimus. *Act. c.* 6. *v.* 2.

Hinc illud Apostoli: *Væ mihi si non evangelizaro.* 1. ad Cor. c. 9. v. 26. Hæc quoque ostendunt, Apostolos haud dubitasse, quin ipsi, & consequenter qui ipsis in curam animarum, & Ecclesiæ regimen succederent, id muneris *per se* implere deberent.

III. Proinde Synodus Tridentina non novam aliquam obligationem Pastoribus imposuit; sed jure naturali, & divino impositam, urget, dum *Sess.* 5. *cap.* 2. *de reform.* præcipit, ut " Quicumque Pa„ rochiales, vel alias curam animarum habentes Ecclesias quocum„ que modo obtinent, *per se*, vel alios idoneos, si legitime impe„ diti fuerint, diebus saltem Dominicis, & Festis solemnibus, ple„ bes sibi commissas pro sua, & earum capacitate pascat salutari„ bus verbis; docendo, quæ scire omnibus necessarium est ad sa„ lutem, annuntiandoque eis cum brevitate sermonis, vitia, quæ „ eos declinare, & virtutes, quas sectari oporteat, ut pœnam „ æternam evadere, & cœlestem gloriam consequi valeant.

Verum cum experientia notorium sit; Catholicis plerisque lacte potius, quam solido cibo opus esse; Pastoribus, & animarum singulariter incumbendum instructioni, in qua prima Fidei, & Religionis rudimenta ad captum & parvulorum traduntur; quam hodie *Catechismum* dicimus. De qua instructione agit Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 4. *de reform.* eamque ut pernecessariam vult in singulis Parochiis diebus Dominicis, & Festis fieri.

IV. Mirum! quanta sollicitudine hanc instructionem Parochis commendent Synodi Belgicæ.

Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 21. *cap.* 5. postquam præcedenti capite de hanc instructione a Parochis instituenda dixisset, ait: „ Si „ quis autem Parochus non legitime impeditus hoc tam necessarium „ officium, quod etiam ex Concilii Tridentini decreto præstare „ debet, prætermiserit, is toties unius floreni mulctam fabricæ „ Ecclesiæ applicandam incurrat, quoties hoc neglexerit.

Denique *cap.* 6. subjungit, „ Ut autem etiam ipsi Parocho suc„ curratur, omnibus Sacerdotibus, & Clericis, qui intra fines Pa„ rochiæ degunt, præcipit hæc Synodus, ut eum in hoc sancto „ docendi munere pro sua quisque virili adjuvent.

Sane si omnes passim Sacerdotes tam sancto, & necessario operi, ubi per alias graviores, & magis necessarias occupationes licet, applicarentur, & populus foret instructior, & Sacerdotes ab otio, multorum malorum, & scandalorum occasione, retraherentur.

Synodo Provinciali consonans Diœcesana Cameracensis anno 1604. præcipit; „ Ut saluberrimam Catechismi doctrinam *nunquam* in„ termittant Parochi, etiamsi *paucissimi* forent auditores; sed sin„ gulis diebus Dominicis ante vel post Vesperas diligenter eo mu„ nere fungantur, magnam a Domino mercedem tam pii operis „ consecuturi. *Tit.* 3. *cap.* 5.

Non minori zelo, & efficacia hoc catechizandi opus reliquæ Synodi inculcant: obsecratque Synodus Gandensis: „ Omnes & sin„ gulos Pastores per viscera misericordiæ Dei; & sub obtestatione „ divini judicii mandat, ut huic officio serio, diligenter, & *sine* „ *intermissione* incumbant, tum in suis Parochiis, tum in Scholis, „ aut si fieri possit, in particularibus Congregationibus per hebdo„ madam aliquando inducendis in vicis a Parochia sua remotiori„ bus. *Tit.* 4. *cap.* 3.

V. Et quia, ut jam dictum est, non solum pueris, sed & adultis necessaria esse solet hæc instruendi ratio, utpote frequenter in præcipuis, & maxime necessariis Religionis articulis parum instructis, merito Synodus Leodiensis anno 1618. *tit.* 4. *cap.* 3. mandat: „ Solliciti sint Parochi, ut diebus Festis, & Dominicis unam ho„ ram in instruendis Parochiæ suæ pueris, aliisque etiam *adultis* „ rudioribus catechizandis, impendant, memores quod pro eorum „ animabus sint Deo rationem reddituri.

Et Synodus Buscoducensis sub Masio *tit.* 11. *cap.* 8. vult: „ Ut „ finita Missa matutinali, tam in hyeme, quam æstate solliciti „ sint, ut pauperes mendici, famuli, ancillæ, atque alii mechani„ ci catechizentur, & erudiantur in his, quæ sine salutis suæ pe„ riculo ignorare non possunt.

Quam necessaria sit hodie hujus Decreti executio, negare non potest, nisi qui ignorat, quanta in hoc hominum genere soleat esse circa præcipua Religionis nostræ mysteria ignorantia. Neque est, quod de fructu hujus exercitationis ambigant Pastores; cum hic manifestus sit in iis Parochiis, in quibus Pastores zelosiores eam instituerunt.

Quin & Synodus Namurcensis 1639. considerans hujus instructionis necessitatem, „ Hortatur omnes verbi Dei præcones, ut con„ ciones suas ita disponant, etiam diebus solemnioribus, ut po„ tius Catechismum, quam concionem redoleant, & captui po„ puli, quantum fieri potest, accommodent. *Tit.* 2. *cap.* 1.

Duo ex his Synodorum Decretis consectaria sunt. Primum nequaquam dubitasse Synodorum Patres, quin Parochis, aliisque curam animarum habentibus incumbat obligatio instruendi tam adultos, quam parvulos, id est, omnes suæ curæ subjectos, singulos nimirum pro eorum capacitate, & necessitate.

VI. Alterum, hanc seu puerorum, seu adultorum instructionem non tantum in hyeme, sed & æstate, id est, toto anni tempore esse faciendam: Neque omittendam, eo quod pauci forsan sint auditores: nam nec hi pabulo Verbi Dei ob aliorum negligentiam, aut impedimenta frustrandi sunt: ne alias & ob neglectum horum vere dicatur: *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret illis.* Thren. c. 4. v. 4. Unde & improbanda, atque a Synodis improbata est illorum Parochorum praxis, seu potius ignavia, qui causantes frequentantium paucitatem tempore æstatis, aut messis, instructionem, præsertim parvulorum, intermittunt. Ex quo contingit, parvulos circa fidem, & Religionis rudimenta nihil aut parum esse instructos: cum ex intermissione tanti temporis facile excidat puerorum memoria, quod leviter in hyeme didicerunt.

Quam procul a mente illorum, qui Synodo Namurc. ultimæ interfuere, hæc Parochorum excusatio abfuerit, claret ex ejus Decreto *tit.* 16. *cap.* 2. quo monet Parochos: „ Ut tempore messis, & „ etiam illis diebus, quibus opiliones, vel bulbuci, vel subulci „ in agris sunt, illos visitent ibidem, & doceant: imitaturi ea in „ parte vestigia Salvatoris nostri Jesu Christi, qui per vicos & „ plateas transibat evangelizare Regnum Dei.

C A P U T V.

Reſpondetur ad cap. 68. de Regulis Juris in VI. & una afferuntur rationes, ob quas ordinarie contingat, inſtructionem Paſtoris eſſe populo utiliorem, quam extranei.

1 *Quid Regula Juris?*
2 *Quid inquirendum pro intellectu Regularum Juris.*
3 *Negotia, in quibus eligitur induſtria perſonæ, alteri mandari non poſſunt.*
4 *Oſtenditur, quod citata Regula hic male applicetur.*
5 *Inſtructio populi cæteris paribus utilius fit per Parochum, quam per alium.*

I. REgula Juris 68. in VI. ita habet: *Poteſt quis per alium, qui poteſt facere per ſeipſum.*

Ut hujus Regulæ ſenſus habeatur, prænotandum: intentionem eorum, qui Regulas Juris compoſuere, fuiſſe, ex multis particularium factorum deciſionibus communia quædam capita, quæ Juriſconſulti *Regulas*, Medici Aphoriſmos vocant, conſtituere; ad quæ veluti ad quaſdam ſtationes, in tanta cauſarum varietate, & multitudine recurri poſſet, ut notat Peckius in proœmio ad Regulas Juris.

Unde *L. 1. ff. de R. J.* ait: ,, Regula eſt, quæ rem, quæ eſt, breviter enarrat. Non ut ex Regula jus ſumatur, ſed ex jure, quod eſt, Regula fiat.

II. Pro genuino ergo Regulæ ſenſu aſſequendo inquirendum, quæ juris deciſiones particulares huic Regulæ conſtituendæ occaſionem dederint.

Certum eſt, multa eſſe negotia, præſertim civilia, quæ nullam perſonæ induſtriam, aut perſonalem qualitatem requirunt, & in quibus ipſa perſonæ induſtria non inſpicitur, aut ſpectatur. Alia vero ſunt, quæ a perſonarum induſtria, & peritia potiſſimum dependent, & ſuam utilitatem potiſſimum ab ea mutuant; & in quibus perſonarum ſingulares qualitates ſpecialiter attenduntur.

Priora, utpote a perſonarum qualitate, ac induſtria non dependentia, per procuratores, alioſve mandatarios æque ac per principales perfici poſſe, in variis factorum generibus deciſum fuit.

III. Hæc vero, quæ a perſonarum induſtria dependent, & in quibus perſonæ induſtria eligitur, alteri committi non poſſe, ex adverſo ſæpius declaratum eſt.

,, Is, cui injungitur (ait Pontifex in *cap. 43. tit. De offic. & poteſt. Judic. Delegat.*) ut perſonaliter negotium exequatur, poteſt, dummodo partes conſentiant, hoc aliis delegare, præterquam, ſi inquiſitionem fieri, vel Eccleſiis de Prælatis, vel aliis Miniſtris provideri mandaremus, cum in his omnibus caſibus *induſtriam*, & fidem perſonæ, cui talia committimus, eligere videamur.

Et Bonifacius VIII. in *cap. 12. eod. in VI.* ait: ,, Is, cui ab Apoſtolica Sede committitur certæ perſonæ proviſio de certo Beneficio in certa Eccleſia, Diœceſi, vel Provincia facienda, poteſt alii committere licite vices ſuas. Sed ſi (non expreſſa certa perſona) committatur eidem, ut alicui perſonæ idoneæ de certa Eccleſia, vel Beneficio debeat providere: (*Quia circa eligendam perſonam ejus induſtria hic videtur electa*) proviſionem ſibi commiſſam alteri demandare non poteſt.

IV. Cum ergo Regula ex Jure ante conſtituto deſumatur, evidens eſt hanc Regulam non concernere ea negotia, quæ perſonæ induſtriam requirunt, ſive in quibus perſonæ induſtria eligitur, ſeu ſpectatur: utpote quæ ex juris deciſione aliis committi nequeunt. Et ita unanimi Canoniſtarum calculo receptum eſt, ad ſimilia negotia hanc Regulam non extendi.

Quis vero ambigat, quin Eccleſia eligens Paſtores, alioſque animarum Curatores, perſonæ qualitates, & induſtriam conſideret, & ſpectet? Ut quid enim tanta circa mores, doctrinam, cæteraſque perſonales qualitates, & dotes inquiſitio, tamque exactum examen (de quibus infra parte II.) niſi ut de his omnibus ſufficienter conſtet, & eorum ratio habeatur?

V. Illud accedit, quod non tantum in Paſtoribus eligatur, & attendatur induſtria, & qualitas perſonæ, ſed quod inſuper munia paſtoralia, præſertim populi inſtructio, multis titulis cum majori fructu per proprium Parochum, quam per extraneum, licet æque induſtrium, & capacem, ordinarie fiat.

Primo, cum Paſtori id muneris a Deo, & Eccleſia ſpecialiter ſit impoſitum; illiuſque populi proprius inſtructor ſive Doctor deſignatus, merito confidendum foret, ut Deus populo ſingulariter per eius verba benedicat.

Secundo, dum populus videt Paſtorem per ſe prædicationi, & inſtructioni incumbentem, & laborantem, magis excitatur ad affectum, & amorem ſui Paſtoris; quo fit, ut non ſolum diligentius & libentius, ſed & cum majori fructu illum audiat.

Tertio, cum Paſtor exactiorem ſuorum notitiam habeat, etiam melius novit, quæ vitia magis regnent, quæ virtutes minus frequententur, quæque conſequenter frequentius, & utilius pro hoc populo ſint dicenda: quibus affectibus, & mediis ſint movendi, & trahendi.

Denique cum Paſtor proventus, & ſubſidia temporalia ſibi habeat aſſignata; neque a populi liberalitate, & benevolentia illa debeat exſpectare, quemadmodum frequenter extranei, & vices Paſtorum ſupplentes illa tenentur ſperare; contingit, ut Parochus etiam liberius, majorique auctoritate vitia, & defectus in populo carpere, & corripere audeat. Cum e contra hi a populo temporalia ſperantes, non raro dicere cogantur ea, quibus favorem populi concilient; ea vero tacere, quæ populum offendunt.

Hæc aliaque, quæ evincunt, Parochi inſtructiones ordinarie populo eſſe utiliores, quam extraneorum; ac præterea Parochum ſpecialiter a Deo, & Eccleſia eſſe delectum, ut populum verbo Dei paſcat; eique proprie curam populi commiſſam, ſat probant, quam inepte quidam mercenarii potius, quam Paſtores, in velamentum ſuæ ignaviæ, & negligentiæ hanc Juris Regulam aſſumant; idque contra adeo manifeſta Eccleſiæ toties iterata Decreta, quibus declarat, Paſtoribus hoc munus incumbere; quæ §. præcedenti ſunt relata; quibus unum ex Synod. Namurc. 1750. ſub Haverio e Synodo Tridentina recenter reduce, addo; quod una declarat, examen de qualitatibus ad Eccleſiam Parochialem aſſumendorum ideo inſtitui, ut appareat, eum poſſe & velle *per ſe* officium paſtorale implere. ,, Animarum cura nemini poſthac credatur, niſi vitæ ac morum integritate, & doctrina talis ſit, qui *velit*, & poſſit populum recte docere, & pro auditorum captu verbum Dei explicare. Itaque ad Paſtoratum nominatus, ſi facto diligenti examine deprehenſus fuerit idoneus, *tum demum* ad munus paſtorale admittatur, *ubi promiſerit, juramento medio, ſe pro viribus ſuæ vocationis ſatisfacturum*. Tit. 9. c. 5.

C A P U T VI.

Epiſcopi cogere debent Parochos, ut *per ſe* populum inſtruant.

1 *Probatur ex Tridentino.*
2 *Parochis contrarius uſus ſuffragari non poteſt.*
3 *Epiſcopus Regulares Parochis ſubſtituere non poteſt.*
4 *Exponitur* Clementina 2. *De Sepulturis.*
5 *Quid Zypæus, Conſilium Brabantiæ, & Card. de Luca de miſſione Mendicantium ſenſerint?*

I. SYnodus Tridentina *loco citato* poſtquam declaravit, Parochos, alioſque, qui curam animarum habentes Eccleſias obtinent, teneri *per ſe*, ſi legitime impediti non fuerint, diebus ſaltem Dominicis, & Feſtis ſolemnibus, plebes ſibi commiſſas paſcere ſalutaribus verbis, ſubjungit; ,, Id vero ſi quis eorum præſtare negligat, etiamſi ab Epiſcopi juriſdictione quavis ratione exemptum ſe eſſe prætenderet; etiamſi Eccleſiæ quovis modo exemptæ dicerentur, aut alicui Monaſterio, etiam extra Diœceſim exiſtenti, forſan annexæ vel unitæ, modo reipſa in Diœceſi ſint, provida paſtoralis Epiſcoporum ſollicitudo non deſit, ne illud impleatur: *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.* Thren. c. 4. v. 4. Itaque ubi ab Epiſcopo moniti trium menſium ſpatio muneri ſuo defuerint, per Cenſuras Eccleſiaſticas, ſeu alias, ad ipſius Epiſcopi arbitrium cogantur, ita ut etiam, ſi ei ſic expedire viſum fuerit, ex beneficiorum fructibus alteri, qui id præſtet, honeſta aliqua merces perſolvatur; donec principalis ipſe reſipiſcens officium ſuum impleat.

Manifeſtum ergo eſt ex mente Concilii Tridentini, muneris Epiſcopalis eſſe adigere Parochos, ut *per ſe* populum inſtruant, ſaltem diebus Dominicis, & Feſtis ſolemnibus, ni legitime *ſe impeditos probent*. Neque Epiſcopum permittere poſſe, ut Parochi haud legitime impediti extraneis inſtructionem committant.

II. Nec Parochis hac in parte contrarius uſus, quantumvis longævus, ſuffragari poteſt; quandoquidem, eadem declarante Synodo, præcepto *Divino* mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas verbi divini prædicatione paſcere. *Seſſ. 23. cap. 1. de reformat.* Cui præcepto contrarius uſus pro abuſu reputandus eſt.

Quapropter nuper declaravit Innocentius IX. Parochos Cruxellenſes per Archiepiſcopum Mechlinienſem cogendos, ut *per ſe* catechizent; tametſi annis 90. continuis per Patres Societatis id feciſſent: Verba Decreti infra referuntur.

III. Procul proinde abeſt a mente Synodi Tridentinæ, ut Epiſcopi, Parochis haud impeditis, immo & *per ſe* munus prædicationis obire volentibus, mittere poſſent Regulares, aut eos in ſuis Stationibus, ut vocant, Parochis invitis, & *per ſe* concionari volentibus, firmare. Quod & ipſa Synodus ſatis declaravit, cum dixit, Epiſcopos non legitime impeditos obligari *per ſe* in ſua Cathedrali Eccleſia, in aliis vero per Parochos, ſive iis impeditis per alios, Sacras Scripturas, divinamque Legem annuntiare. *Seſſ. 24. cap. 4. de reformat.*

Quid enim evidentius, quam Synodum velle, ut Epiſcopus populo Legem divinam annuntiet in Eccleſiis parochialibus a ſua Cathedrali diſtinctis, per *Parochos*; nec niſi iis impeditis, aliis id committat?

IV. Quod ergo dicitur in *Clementina* DUDUM, *De ſepulturis*: ,, In Eccleſiis parochialibus Fratres illi (Prædicatores, & Minores) nullatenus audeant, vel debeant prædicare, vel proponere verbum Dei, niſi Fratres prædicti a Sacerdotibus parochialibus invitati fuerint, vel vocati, & de ipſorum beneplacito, & aſſenſu, ſeu petita licentia fuerit, & obtenta: niſi Epiſcopus vel Prælatus ſuperior per eoſdem Fratres prædicari mandaret " locum habet, cum Parochus vel *per ſe* prædicare non vult; vel ſolus cum iis, qui curam animarum ſuſtinent, inſtructioni populi inſufficiens eſt, & tamen adjutorium irrationabiliter recuſat: quo indubie caſu Epiſcopus, cui primario animarum cura incumbit, quique defectum Parochi in his, quæ eam curam concernunt, ſupplere debet, invito Parocho Fratres mittere poteſt: qui non quidem Parochum in functionibus paſtoralibus impediant, ſed juvent.

V. Ea fuit mens Zypæi *Reſponſ. 4. de Parochiis, num. 7.* Docet enim non ſufficere licentiam *generalem* ab Epiſcopo datam Fratribus Mendicantibus, ut hi, *recuſante Parocho*, queant in ejus Parochia concionari ad ſenſum dictæ Clementinæ; ſed requiri poſt petitam, & recuſatam a Parocho licentiam, *ſpeciale mandatum Epiſcopi, nam & illud* (ait) *CAUSÆ, cur Parochus diſſentiat, COGNITIONEM exigit.*

Nec ſane ſine fundamento addidit Zypæus, quod *& illud, cur Parochus diſſentiat, cauſæ cognitionem exigat.* Cum enim *jure Beneficii Parochialis* Parocho totius Parochiæ cura animarum incumbat,

bat, eamque jure proprio sustineat, & functiones ad eam curam spectantes obire possit, ac debeat; consequens est, quod ipsi tamquam negligenti, aut insufficienti, alius in sua Parochia ad has functiones obeundas substitui nequeat, nisi probata sit eius negligentia, vel insufficientia; sive quod injuste, & irrationabiliter consensum suum deneget.

Ulterius quia Parochus titulo sui Beneficii functiones has exercet; nec nisi servato juris ordine in hac cura, vel functionibus ad eam pertinentibus; quovis modo turbari, vel impediri potest, consequens est, & in hac causæ cognitione ordinem juris esse servandum.

Unde si post cognitionem causæ Parochus prætendat Episcopum irrationabiliter judicasse operam Fratrum Mendicantium in obeundis functionibus pastoralibus esse necessariam; seque a functionibus illis obeundis irrationabiliter impediri, quidni Parochus ab ea sententia, seu declaratione posset per appellationem, vel querelam ad superiorem providere? Scilicet via appellationis, si Episcopus juris ordine servato procedat, vel per recursum ad Protectionem Regiam, si via facti fuerit processum.

Et eo titulo non ita pridem in functione concionandi *Manutenentiam* obtinuit in Consilio Brabantiæ Pastor Aicanus contra quemdam Religiosum ex Ordine Sancti Dominici, prætendentem, Pastore invito, concionari vigore specialis mandati Archiepiscopi Mechlinensis.

Id ipsum obtinere circa Fratres Mendicantes, & alios, quos Episcopi ad obeundas functiones pastorales, puta concionandi, aut confessiones excipiendi, mittere vellent, sub titulo *Missionariorum*, ostensum est in resolutione super simili casu per Doctores Lovanienses: atque ita etiam in Consilio Flandriæ judicatum. Utrumque instrumentum annectitur sub lit. C. in Tractatu nostro *de Recursu ad Principem*.

Notandum, quod etiam refert Cardinalis de Luca *discursu* 27. inter Miscellanea *num.* 3. *&* 7. *quod ubi Parochus idoneus est, & vult prædicare per seipsum, eo casu Episcopus non possit alium deputare; ut plures* (inquit) *declaratum fuit per Congregationem Concilii; & præsertim scio ita declaratum post hæc scripta sub die* 13. *Septembris* 1670.

CAPUT VII.

Fratres Mendicantes instituti sunt ut meri Parochorum subsidiarii.

1 *Probatur auctoritate S. Bonaventuræ.*
2 *Auctoritate S. Thomæ.*
3 *Ex admissione Patrum S. J. in Belgio.*

I. Sanctus Bonaventura de Religionibus Fratrum Mendicantium differens, ait, illas præfiguratas per Joannem & Socios ejus, qui Petro & Andreæ in mari laborantibus, & præ multitudine piscium rete ad terram trahere non valentibus, ex alia navi, scilicet ex vita contemplativa in adjutorium vocati sunt. Ac deinde subdit: ,, Nos sumus illi pauperes, qui remanentes manipulos segetum, & spicas decidentes post messores, & racemos relictos in vinea colligere debemus, id est, illas reliquias, quas Plebani, qui habent officium in plebe sua docendi, & colligendi, relinquunt, ut eas ex area Ecclesiæ ad horreum cœlestis patriæ referamus“. Ac tandem concludens, ait: ,, Temperatissime sic disposuit divina Sapientia, & instituit Sedes Apostolica, ut per Ordines prænotatos in prædicatione, & Confessione defectus Cleri suppleantur, & animæ salventur; & nec in temporalibus, nec spiritualibus Jus Clericorum aliquatenus violetur“. In Tr. *Quare Fratres Minores prædicent*.

Hauserat hæc indubie hic S. Doctor e piissimi Patris sui Testamento, quo inter alia filiis hoc monitum dedit: ,, Etsi haberem tantam sapientiam, quantam Salomon habuit, & invenirem pauperculos Sacerdotes hujus sæculi in Parochiis, in quibus morantur, nolo contra eorum voluntatem prædicare.

II. Similiter S. Thomas sub idem tempus inquirens, utrum aliqua Religio possit institui ad prædicandum, vel Confessiones audiendum, more suo hoc, inter alia pro parte negativa, format argumentum: ,, Id, ad quod Religio instituitur, videtur esse maxime proprium Religioni; sed prædicti actus non sunt proprii Religiosorum, sed potius Prælatorum: non ergo ad hujusmodi actus potest aliqua Religio institui“: Tum resolvens pro affirmativa respondet proposito argumento: ,, Sicuti Religiones instituuntur ad prædicandum, & Confessiones audiendum, non quidem auctoritate propria, sed auctoritate Superiorum, & inferiorum, ad quos ex officio pertinet, & ita subvenire in tali ministerio est hujus Religionis proprium“. 2. 2. *q.* 188. *ar.* 4. *ad* 2.

Manifestum ergo est ut utriusque hujus Doctoris sententia, qui sub initio Fratrum Mendicantium floruere, institutum eorum esse, Prælatis, & Parochis in animarum regimine opitulari, & cooperatores accedere.

Quod de Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus dixere præfati Doctores, id pari ratione de aliis, qui eumdem in finem instituti sunt, asserendum.

III. Quare Patres Societatis an. 1565. postulantes in Belgicas Provincias admitti, gratiasque, ac privilegia eorum Societati a Sede Apostolica indulta, Regia auctoritate confirmari: ut ostenderent, se nonnisi ut subsidiarios Prælatorum, & Parochorum venire, hanc ipsi clausulam libello suo supplici inseruerunt: *Salvo quod prædicare non poterunt, nisi præhabita venia, & permissione Episcoporum, Pastorum, & aliorum Ordinariorum.*

Quin & Rex supplicationi annuens, Societatem juxta ejus Institutum & Professionem ad has Belgicas suas ditiones admittens, hanc specialiter cautionem adjectam voluit: *Quod Socii illius Societatis se non poterunt ingerere exercitio ullius rei spectantis ad munus Pastorale, sine scitu, consensu, & beneplacito, tam Curatorum locorum, quam Episcoporum, & aliorum Ordinariorum, quibus auctoritas competit.*

Quibus consonat, quæ de admissione Societatis in Belgium respondet *imago primi sæculi lib.* 6. *c.* 1. ,, Sed neque nos adhuc usos privilegiis, neque porro usuros cum Pastorum offensione, quibus non æmuli veniamus, sed adjutores, & administri.

Scribit quoque Orlandinus *lib.* 14. *Histor. Societatis ad an.* 1544. *num.* 49. Patrem Bernardum Oliverium respondisse D. Roberto de Croy Episcopo Cameracensi, *quod Ignatii monitu Patres cavissent, ne Parochorum usquam injussu quidquam aggrederentur.*

CAPUT VIII.

Regularium Stationes, quantumvis diuturnæ & continuatæ, Parochum per se concionari, aut catechizare volentem impedire nequeunt.

1 *Instituto Fratrum Mendicantium contrarium est velle Parochis invitis concionari.*
2 *Fratres Mendicantes Parochis per se concionari volentibus cædere debent.*
3 *Quæ sit origo, & natura* Stationum *Fratrum Mendicantium?*
4 *Stationes nullum jus concionandi invito Parocho tribuunt.*
5 *Stationarios contra Parochum præscriptio juvare non potest.*
6 *Ita declaravit Innocentius XI.*
7 *Dicta declaratio comprehendit omnes Regulares.*
8 *Jus Parochorum per sententiam Consilii Privati confirmatum.*
9 *Et Senatus Brabantiæ.*
10 *Parocho non obest, quod Jus nominandi Stationarium sit penes Pastorem primitivum aut Æedituos.*
11 *Parochis prohibetur, ne assumant Presbyterum Regularem, dum alius haberi potest.*

I. Cum capite IV. ostensum sit, Parochis, aliisque curam animarum habentibus præcepto divino mandatum esse, *per se*, si legitime impediti non sint, oves suas verbi divini prædicatione pascere; ac deinde capite præcedenti, Fratres Mendicantes in subsidium Parochorum esse primitus institutos, & ab Ecclesia admissos: ex his nemo non videt, quam sit inordinatum, ipsorumque Fratrum instituto adversum, velle Parochos, quorum subsidiarios se profitentur, in functionibus ex præcepto divino ipsis impositis impedire.

Hanc quorumdam præsumptuosam audaciam expendens Synodus Coloniensis anno 1536. postquam *par.* 4. *c.* 8. dixit: ,, Aliquot retro sæculis in Ecclesiam receptos esse quatuor Mendicantium Fratrum Ordines, quo Parochorum in verbi ministerio cooperarii forent“ (quos nec repellendos esse ait, modo intra Canonicarum Constitutionum cancellos se contineant) capite sequenti subjungit: ,, Qui tamen (Fratres Mendicantes) cum in subsidium tantum vocati sint, ordinariis Ecclesiarum Rectoribus molesti esse desinant: ita videlicet, ne eosdem, cum suo munere ipsimet fungi velint, præoccupent; neve quos in excolenda vinea Domini juvare debent, in concionibus virulenta, ac detrectatoria lingua carpant: uti nonnulli hujus generis solent; qui inflati, ac impositi, populi auribus demulcendis student, suam, non Christi gloriam ambientes.

II. Eodem ex fundamento Synodi Belgicæ sedulo inculcant, ne ullus, quantumvis etiam privilegiatus, Parochum *per se* concionari volentem impedire audeat.

,, Pastoribus *per se* munus prædicationis obire volentibus (ait Synodus Antuerpiensis sub Miræo) meminerint omnes, quomocumque privilegiati, se juxta Decretum Concilii Tridentini cedere debere“. *Tit.* 11. *c.* 7. Conformes sunt Synodus Mechl. D. an. 1609. *tit.* 10. *c.* 4. Gandensis *tit.* 10. *c.* 2. aliæque.

Neque hac in parte Fratribus Mendicantibus suffragari posse Stationes, ut vocant, quantumvis etiam sæculis aliquot continuatas, facile intelliget, qui harum Stationum conditionem, & originem paulisper expendere voluerit.

Et quidem Stationes hæ, saltem pleræque, vel ante Concilium Tridentinum, vel circa tempora absoluti Concilii ortum suum habuere.

III. Cum enim ante Concilium Tridentinum, immo & tempore Concilii magna esset ubique Sacerdotum Parochialium raritas, magna ignorantia, atque non residentium, & mercenariorum more greges suos deserentium ingens copia; ut ex historiis, ipsisque Concilii Trid. & aliorum Conciliorum, etiam Belgicorum circa id tempus celebratorum, Decretis potest constare, contigit, ut vel Episcopi, vel etiam populus, aut Capitula, tamquam primitivi Parochi Presbyteris subsidiariis sufficientibus destituti, rogaverint hujus, illiusve Ordinis Fratres, ut ipsi, qui ad defectum Cleri supplendum, Parochisque opitulandum se institutos profitebantur, quibusdam determinatis diebus ad populum conciones haberent.

Hi vero rogantibus obsequentes diebus sibi assignatis conciones ad populum per aliquem ex Ordine suo habuere; ex quarum continuatione Stationes factæ sunt.

Hic enim Ordo habere dicitur Stationem, qui ex rogatu Parochi, alteriusve jus vocandi habentis, his, illisve per annum diebus conciones habere consuevit; ita ut necesse non sit de novo vocari, sed vi primæ vocationis ex Ordine illo semper mittatur, qui illis diebus conciones habeat, Parochoque in hoc munere subsidio sit.

IV. Cum igitur Regulares, qui vigore harum Stationum concionantur, vocati fuerint tamquam subsidiarii, qui defectum, aut insuffi-

ſufficientiam Parochorum ſupplerent, ipſiſque ſubſidio eſſent: manifeſtum eſt, nullum jus titulo harum Stationum contra Parochos poſſe prætendi: quandoquidem non obſtante quocumque temporis decurſu verum maneat, ipſos non niſi ut Parochorum Subſidiarios eſſe vocatos, adeoque nec aliter quam tales eſſe habendos.

Porro qui hodie indiget ſubſidio, cras non indigere poteſt: & qui hodie eo uti vult, cras nolle poteſt.

Ad hæc quid a natura Subſidiariorum magis alienum, quam eſſe ſubſidio ei, qui ſubſidio nec indiget, nec uti deſiderat? Quid injuſtius, quam eos, qui ſubſidiarios, & opitulatores ſe profitentur Prælatorum, & Parochorum, velle impedire Parochos iis in functionibus, quas ut per ſe obeant, non Eccleſiaſtica dumtaxat, ſed & divina Lex mandat?

V. Nec titulus præſcriptionis obiici poteſt, quaſi longa concionandi poſſeſſione jus aliquod ſibi acquiſiviſſent, *Stationes* illas, *invitis* Parochis, continuandi.

Conſtat enim has *Stationes* ſive concionandi facultates Fratribus Mendicantibus conceſſas eſſe dumtaxat *precario*, ſive in ſubſidium, vel defectum Parochorum, neque ipſos *Stationarios* unquam, niſi ut Parochorum, ordinariorumque Prælatorum adjutores, & ſubſidiarios fuiſſe conſideratos, aut alia in qualitate ad eas functiones admiſſos.

Cum igitur nullus poſſit propria auctoritate ſibi mutare cauſam ſive titulum poſſeſſionis, vel quaſi poſſeſſionis; conſequens eſt: *Stationarios* ſemper *precario*, & tamquam meros ſubſidiarios, Stationes illas continuaſſe.

De natura autem, & conditione *precarii* eſt, quod ad libitum & beneplacitum concedentis revocari queat. *L. 1. §. 1. ff. de precario, & c. 3. tit. eodem tit.*

Unde qui precario jus aliquod exercet, tempore etiam longiſſimo nihil ex illo exercitio poteſt ſibi juris aſſerere, nec illud, quod *precario* exercuit, contra naturam precarii reddere irrevocabile: niſi probaret alium titulum ad præſcribendum ſufficientem interim ſuperveniſſe, atque in vim hujus tituli poſſeſſionem continuatam, tempore ad præſcriptionem requiſito.

VI. Ex his elucet juſtitia declarationis Sacræ Congregationis Cardinalium Concilii Trid. Interpretum, & Decreti Innocentii XI. dati occaſione controverſiæ inter Parochos Bruxellenſes, & Patres Societatis ſuper inſtructione ſive Catechiſmo parvulorum.

Contendebant enim Patres Societatis jus tradendi doctrinam Chriſtianam, ſive Catechiſmum in Eccleſiis Parochialibus, allegantes continuam non interruptam conſuetudinem nonagenariam; ac per hanc jus illud ſibi competere prætendebant. Parochi ex adverſo allegabant, ſibi ex munere & officio jus eſſe in propriis ſuis Eccleſiis, parvulis divini verbi panem frangendi; neque poſſe a quopiam in hoc ſuo munere impediri, aut præoccupari. Quæſtione delata ad Sacram Congregationem, hac die 8. Maii [a] 1681. cenſuit. „ Nullum jus competere Patribus Societatis Jeſu docendi do-
„ ctrinam Chriſtianam in Eccleſiis, invito Parocho, nec in aliis,
„ invito Titulari; Et facta de præmiſſis relatione Sanctiſſimo, San-
„ ctitas ſua ſententiam Sac. Congr. approvabit, addens præterea
„ non modo ad Parochos hoc ſpectare, verum teneri per ſeipſos
„ docere, atque ad eorum partes explendas ab Archiepiſcopo juris
„ mediis cogendos eſſe". Si vero aliorum opera uti debeant, mens eſt Sanctitatis ſuæ, quod Parochi potius, quam alios, adhibeant Patres Societatis Jeſu.

Erat ſignatum F. Cardinalis Columna Præfectus, & contra ſignatum S. Archi-Epiſcopus Brancaccius Epiſcopus Viterbienſis.

Et erat munitum Sigillo dicti Eminentiſſimi Domini Cardinalis Præfecti.

Concordantiam cum ſuo originali aſſervato in Archivis Archi-Epiſcopalibus Bruxellis atteſtor: & erat ſignatum J. de Martyere, Secretarius Illuſt. & Rev. D. D. Archi-Epiſcopi Mechlinienſis. Concordantiam atteſtor.

J. Van. Laethem Nots.

Originale hujus reſolutionis aſſervatur in Archivis Archi-Epiſcopatus Mechlinienſis; & juxta copiam, ut ajunt, authenticam integra exhibetur in Libello D. Obſtraet, cui titulus, *Paſtor bonus p. 2. c. 1. §. 5.*

VII. Sat perſpicuum eſt, reſolutionem Sacræ Congregationis, ipſamque Pontificis approbationem & extenſionem unice inniti juri, & obligationi Parochorum inſtruendi populum ſibi ſubjectum: quam obligationem Patres Societatis, qui ut Parochorum Subſidiarii id muneris aliquandiu ſubierant, Parochis eximere non potuerant, adeoque nec Parochis eſſe obſtaculo, quominus obligationi ſuæ ſatisfacerent.

Ex quo ulterius conſectarium eſt, quod licet Declaratio ſolos Patres Societatis, de quibus erat quæſtio, exprimat, reliquos tamen Fratres Mendicantes eodem, & non fortiori, quo Patres Societatis in tradenda Chriſtiana doctrina in Eccleſiis Parochialibus jure nitentes comprehendi. De quo non dubitans Archiepiſcopus Mechlinienſis in Decreto ſuo 2. Aprilis anni ſequent. 1682. ad hoc Sedis Apoſtolicæ Decretum alludens; poſtquam Parochis omnibus injunxit: „ Ut ſinguli *per ſe* inſtruendæ juventuti, ſeu catechi-
„ zandis rudibus ſedulo incumbant" addit: „ Eo etiam attento
„ quod Sanctiſſimus Dominus noſter anno proxime elapſo octava
„ Maji, juxta ſenſum memorati Concil. Gener. (Tridentini) de-
„ clararit, Catecheſim non modo ad Parochos ſpectare, nec *alios*
„ poſſe in Eccleſiis Parochialibus iis invitis docere, verum teneri
„ per ſeipſos docere, atque ad eorum partes explendas juris me-
„ diis cogendos eſſe.

VIII. Nec ſolus Eccleſiaſticus Magiſtratus Parochorum jus in functionibus paſtoralibus obeundis contra quaſcumque etiam inveteratas & continuatas Regularium Stationes declaravit & firmavit: ſed & Civilis ſeu Regius; dum ad ejus tribunal quæſtio delata fuit, Parochos in hoc ſuo jure manutenuit & confirmavit. Aliquot hujus rei teſtimonia, eaque illuſtriora proferam.

Primum occurrit occaſione Patrum Dominicanorum urbis Inſulenſis. Cum enim in ea civitate ex antiquo uſu Fratres Mendicantes Stationes concionandi in Adventu, & Quadrageſima haberent, contigit, ut anno 1639. ad Patres Dominicanos Statio concionandi in Eccleſia Parochiali S. Salvatoris ſpectaret; at licentiam concionandi his Patribus Epiſcopus Diœceſanus Tornacenſis denegavit; allegans pro cauſa recuſationis, quod hi Patres in quadam cauſa funeralium ſuum tribunal declinaſſent, & ad Regium confugiſſent. Patres hac recuſatione offenſi ad Conſilium Sanctius Bruxellis recurſum habuere, querentes, ſibi approbationem recuſari ex cauſa, quæ in judicio controverteretur. Conſilium audito prius Epiſcopi, qui aliam, præter jam allegatam, recuſationis cauſam non allegaverat, 23. Oct. 1639. reſcripſit Epiſcopo: „ caſu quo
„ Prior aut alius dicti Ordinis Religioſus cum omni reverentia ac
„ ſubmiſſione poſtulet continuationem Stationum in Adventu, &
„ Quadrageſima; una recognoſcens, ait Conſilium, quod ſine Epi-
„ ſcopi licentia concionari nequeant, intentionem & votum Con-
„ ſilii eſſe, ut ſine ulteriori difficultate pro hac vice Stationes
„ conſuetas ipſis continuare permittatis; nequaquam tamen inten-
„ dentes, in aliis circumſtantiis & occaſionibus veſtram in functio-
„ nibus Epiſcopalibus auctoritatem imminuere.

Cum vero nec his litteris moveretur Epiſcopus, perſiſteretque in recuſatione approbationis, nulla alia recuſationis ratione adducta (quæ Regiis Miniſtris inſufficiens; immo eorum auctoritati, & Juriſdictioni videbatur contraria) tandem 3. Decembris ejuſdem anni nomine Principis Cardinalis tunc temporis Belgii Gubernatoris, ſcriptum fuit Epiſcopo, quod pertinax illa approbationis recuſatio magis ac magis oſtendat, hanc recuſationem unice procedere ex diſplicentia obtentæ victoriæ per prædictos Religioſos contra Parochos civitatis *Inſulenſis* in materia funeralium coram Tribunali Laico: ideoque Sua Celſitudo mandet, ut caſu quo Religioſi præſtent ea, quæ in litteris Conſilii fuere expreſſa, eos indilate ad continuandum ſuas Stationes admittat, ſub pœna apprehenſionis temporalium ſui Epiſcopatus: Si tamen, inquit, *Parochus intendat per ſe concionari in ſua Eccleſia per Adventum, & Quadrageſimam, ſua Celſitudo impedire non intendit.*

In vim hujus clauſulæ Parochus per ſe conciones habuit; & Dominicani manſere excluſi. Hæc ex Regiſtro M. S. Archi-Epiſcopatus Mechlinienſis.

Licet ergo inveteratas, & longa annorum ſerie continuatas Religioſorum Stationes, ſine cauſa impedire non poſſe judicarent Miniſtri Regii, eas tamen utpote mere precarias, & ſubſidiarias, nullatenus poſſe juri Parochorum derogare; aut Parochum ſuas functiones *per ſe* obire volentem impedire, haud dubitarunt.

Alterum argumentum ſuppeditat famoſa controverſia, quæ occaſione inſtructionis parvulorum ſive Catechiſmi anno 1643. in civitate Gandenſi exorta eſt.

Patres Societatis admiſſi fuerant in civitate Gandenſi anno 1586. atque ab eo tempore, uſque ad annum 1643. tam in Eccleſiis Parochialibus, quam in Sacellis Eccleſiis Parochialibus ſubjectis, catechizationes parvulorum diebus Dominicis, & feriis quintis habuerant. Verum anno milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo tertio ſeptem Parochi civitatis Gandenſis expoſuerunt Epiſcopo, præcipuum munus Paſtorum eſſe, rite inſtruere parvulos, eiſque verbi divini pabulum ſubminiſtrare, & panem frangere; ideoque ſe intendere, muneri illi *per ſe* conformiter ad jus naturale, & Eccleſiaſticas ſanctiones ſedulo incumbere; eumque in finem gratias agere Patribus Societatis pro labore, quem in hoc pio opere ſpatio circiter 60. annorum ſubierant.

Epiſcopus audito ſuo Vicariatu reſpondit, liberum eſſe Paſtoribus gratias agere Patribus Societatis pro labore hactenus impenſo in catechizatione diebus Dominicis hora prima pomeridiana, & feriis quintis per hebdomadam in Eccleſiis Parochialibus, & Sacellis; ac poſſe poſt hac *per ſe*, vel *ſuos vice-Paſtores* in ſuis reſpective Eccleſiis Parochialibus, & Sacellis, quæ ipſis ſunt ſubiecta, has inſtructiones facere; quo poſſint melius agnos ſuos agnoſcere, & ipſi ab illi agnoſci.

Verum contra tum Epiſcopi, tum Parochorum reſolutionem, cauſam Patrum Societatis ſuſcepere Scholaſticus Eccleſiæ Cathedralis, & Magiſtratus, obtuleruntque reſpective libellum ſupplicem Conſilio Sanctiori, exponentes, Patres Societatis ea conditione ad civitatem Gandenſem fuiſſe admiſſos, ut catechizationes parvulorum haberent: eaſque tamquam eorum inſtituto & profeſſioni conformes ipſis per Scholaſticum, & Magiſtratum, quibus ex officio incumbit inſtructioni juventutis intendere, demandatas, & ſpatio 60. annorum continuatas.

His aliiſque tum ex parte Scholaſtici, tum Magiſtratus allegatis argumentis, repoſuit Epiſcopus: Ut verum ſit, Patres ex ſuo inſtituto mitti ad catechizandum, eaque conditione ad civitatem Gandenſem fuiſſe admiſſos; certiſſimum tamen eſſe, non niſi in qualitate *ſubſidiariorum* venire, nec alia conditione vel in hanc civitatem, vel in Belgium eſſe admiſſos: Quæ admiſſio nullatenus juri ordinario Parochorum derogare poteſt.

Similiter quæcumque auctoritas vel Scholaſtico, vel Magiſtratui competat inſtructioni juventutis invigilandi, ea tamen nequaquam impedimento eſſe poteſt Parochis volentibus muneri catechizandi ſibi ſubditos ſatisfacere; ſed ex adverſo, ſi quæ his eſſet auctoritas, eam impendere deberent, ut Parochi huic ſuo officio, ad quod præcepto divino tenentur, ſedulo incumberent.

Hoc unum pene fuit, quod omnibus tam ex privilegiis, & inſtituto Societatis, quam ex jure Scholaſtici, & Magiſtratus petitis argumentis repoſuit Epiſcopus: idque eo ſucceſſu, ut 18. Martii 1644. Conſilium ſanctius pro Epiſcopo judicaverit; translationemque Stationum a Patribus Societatis ad Parochos probaverit. Cujus ſententiæ meminit quoque Zypæus *Reſponſo 4. de Parochis.*

IX. Ter-

[a] In quibuſdam Codicibus legitur octava Martii.

IX. Tertium Argumentum suppeditat sententia Senatus Brabantiæ pro Præposito, Pastore, & Æדituis Ecclesiæ Parochialis frigidi Montis in civitate Bruxellensi contra Patres Dominicanos.

Patres Dominicani continuaverant Stationes concionandi omnibus diebus Festis, collectamque per aliquem e suis tempore concionis per duo integra sæcula in dicta parochiali Ecclesia. At anno 1674. Æditui una cum Pastore expendentes Ecclesiæ suæ egestatem, intimaverunt Patribus Dominicanis, se non posse ultra permittere dictam collectam in commodum Conventus ipsorum, eamque posthac faciendam in utilitatem Ecclesiæ; cumque non obstante hac intimatione die 11. Maji ejusdem anni, Patre Dominicano concionante, Socius ejus se ad colligendam eleemosynam more consueto accingeret, inpeditus fuit ab Ædituis. Hinc Patres Dominicani ad Senatum Brabantiæ recursum habuere, & allegata immemoriali possessione faciendi dictam *collectam*, & turbatione, litteras *manutenentiæ* obtinuerunt: Quibus se una cum Præposito, & Pastore opponentes Æditui dixerunt, hanc *collectam* esse nudam sequelam, & appendicem *Stationum* concionandi.

Porro *Stationes* illas esse mere precarias, & ad nutum Pastoris revocabiles, & consequenter, cum Pastor egerit gratias Patribus illis pro concionibus, nihil plane juris illos sibi posse asserere ad dictam collectam; ac per consequens litteras manutenentiæ per subreptionem & obreptionem esse obtentas sustinuerunt: & ita cum expensis declaravit Senatus 3. Octob. 1675. (*a*).

X. Quinimmo licet Stationarii deputatio sit penes Capitulum, v. g. ut Pastorem primitivum, aut Ecclesiarum Ædituos; nihilominus Parocho *per se* concionari volenti cedere debere non semel judicatum fuit. Et quidem cum Capitulum S. Petri *Lovanii* jure primitivi Pastoris nominasset in concionatorem Adventus, & Quadragesimæ unum e Societate, voluit ejusdem Ecclesiæ Plebanus *per se* diebus Dominicis Adventus, & Quadragesimæ concionari, quod hactenus per Stationarium a Capitulo fieri consueverat; cumque nonnulli Canonici causam Stationarii sustinere vellent, quæstione ad supremum Brabantiæ Senatum delata, jus concionandi, excluso Stationario, adjudicatum fuit Plebano anno 1648.

Refert quoque de Sercy in libro Gallico, cui titulus: *Definitions du Droit Canon, &c. tit. de Ædituis n.* 19. Ædituos interdum habere jus ex consuetudine immemoriali nominandi concionatorem Adventus, aut Quadragesimæ, sed tamen Parochum posse hujusmodi concionatorem recusare, si ipse velit *per se* conciones habere: *Et ita*, ait, *semper fuit judicatum*.

XI. Difficultates, de quibus supra, quas Regulares, præsertim Ordinum Mendicantium ad functiones hierarchicas, ut subsidiarii, sive coadjutores adsciti, Pastoribus, aut etiam Prælatis prætextu suorum privilegiorum movere, jam pridem experientia docuit, verisimiliter occasionem dederunt Statuto, quod anno 1423. in suo Provinciali Concilio promulgandum duxit Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis, his verbis concepto: *Item statuimus, & ordinamus sub pœna excommunicationis, quam ferimus in his scriptis, ne aliquis Rector, aut perpetuus Vicarius Parochialis Ecclesiæ, seu etiam Cappellæ, ordinet, constituat, vel deputet aliquem* RELIGIOSUM MENDICANTEM, VEL NON MENDICANTEM *ad regendam, vel gubernandam, seu officiandam suam, vel ejus Vicariam seu Cappellam, aut alias vices suas committere talibus præsumat, modo aliter idoneus commode haberi poterit, dolo & fraude seclusis.*

CAPUT IX.

Quæ observanda a Parocho circa Stationarios?

1 *Primo, ne quempiam ad concionandum admittat, nisi de licentia Episcopi docuerit.*
2 *Secundo, ut curet convenientiorem sibi mitti.*
3 *Convenit, ut Parochus per se, vel per alium concioni intersit.*
4 *Conveniens est, ut cum Stationario collationem instituat.*
5 *Stationario in temporalibus subsidio sit.*

OStendimus quidem Capite præcedenti, Fratres Mendicantes vi suarum Stationum quantumvis multorum annorum serie continuatarum, Parochis per se munus prædicandi, aut catechizandi obire volentibus haud posse obsistere, vel impedimento esse; at quia nonnunquam contingit, ut Parochi legitime impediti, vel certis diebus ad magnum populi concursum quibusdam locis, præsertim in civitatibus hactenus insufficientes sint, ut in Quadragesima, & Adventu quotidie, aut Dominicis, Festisque diebus non unam dumtaxat, sed plures conciones habeant; ideoque necesse sit, ut vel Fratres Mendicantes Stationes suas continuare hactenus permittant, vel aliquos in auxilium advocent; expendenda sunt, quæ potissimum circa hujusmodi Subsidiarios Parochis agenda incumbant.

Et quidem cum ex Decreto Synodi Tridentinæ Regulares ad prædicandum in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, ultra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam habere teneantur, sine qua in ipsis Ecclesiis non suorum Ordinum nullo modo prædicare possint; *Sess. 5. c. 2. de ref.* Parochus attendere debet:

I. Primo, ne ullum in sua Ecclesia prædicare permittat, nisi de hac Episcopi licentia prævie in scriptis doceat; Quod & Synodi, & Episcoporum Decreta sedulo, & enixe Parochis inculcant.

II. Secundo, cum Parocho cura ovium suarum incumbat, eoque titulo sollicite attendere debeat, quo pabulo oves suæ reficiantur; non cuivis suas vices indifferenter, & cæco quodam modo, quasi ad se non spectaret, an oves salutari vel insano pabulo pascerentur, committere potest; sed quantum in se est, adlaborare debet, ut is in subsidium suum mittatur, de quo merito confidat, quod populum sincere Evangelicæ doctrinæ pabulo pascet; & affectuose ad vitia declinandum, & virtutes amplectendum movebit, & inclinabit.

III. Quia tamen non ubique a Parocho dependet hujusmodi Stationariorum deputatio, neque semper tales, quas desiderat, obtinere potest; consultum erit interdum a Parochis observari, quod faciendum monuit Synodus Audomarensis an. 1583. *tit.* 19. *cap.* 4. „ Ut quandocumque alius, quam ipsemet Pastor concionatur. Pastor ipse per se, vel per idoneum substitutum concioni intersit, „ diligenterque audiat, an porrigatur Christi ovibus quale convenit „ pabulum, an dicatur aliquid, quod Fidei Catholicæ, aut bonis „ moribus non sit consonum, vel quod pias aures possit offendere: „ Quod si quid hujusmodi observet, moneat Concionatorem, ut „ apud populum id revocet, aut nobis per se, vel per Decanum „ suum id significet: denuntientque Concionatores eos omnes (id „ quod etiam rogamus omnes utriusque sexus fideles pro eo, quo „ tenentur zelo tuendæ gloriæ Dei) qui opere, sermone, aut conversatione scandalosi, vel criminum suspecti, maleque famati, „ plus exemplo suo destruunt, quam verbo ædificant.

IV. Tertio, quia Parochus exactiorem Parochiæ suæ notitiam habere solet, quam Stationarii seu Terminarii (*a*) qui dumtaxat quasi transeundo, & stando, a quo Stationes dicuntur, in Parochiis versantur, multum conveniens, ac pene necessarium est, ut conferant quandoque cum Terminariis, cæterisque Regularibus ipsorum nomine concionantibus, uti monet dicta Syn. *eodem tit. c.* 2. „ iis de rebus, quas expediat maxime in concione ad populum ipsorum tractari, ex. gr. ut in vitia, quæ maxime illic regnant, „ maxime invehantur; ut virtutes, quæ illic frigent, cumprimis „ commendent, & alia pro populi conditione sibi sumant tractanda, quæ non ita possunt novisse foris advenientes Religiosi, ut „ Pastores domestici; & ut noverint, maxime tamen utilis sit hujusmodi collatio, quo & Pastor, & qui ejus loco est Concionator, concordes uno ore loquantur, & sententiam animi sui per „ se uno, per alterum alter dicat.

V. Denique si videat Parochus Stationarios sive Terminarios, aliosve Regulares se veros Parochorum subsidiarios exhibere; sibique in officio pastorali sedulo, & cum fructu subservire, dignum & justum erit, ut illos cum omni benignitate, ac benevolentia recipiat; „ eosque, ut monet Synodus Cameracensis P. I. *tit.* 6. *c.* 6. „ apud populum habeat commendatos tamquam operarios mercede „ sua dignos ". Ubique enim, præcipue tamen in Parochiis ruralibus, Stationarii, aut aliqui ex eorum ordine solent certis diebus eleemosynam a Parochianis, quasi in mercedem suorum laborum petere.

Quin & usus obtinuit, ut Stationarii, qui certis designatisque diebus concionantur, sumptibus communitatis excipiantur, uti testatur de Sercy lib. cui titulus: *Definitions du Droit Canon. &c. tit. de Ædituis n.* 19. Eos vero, qui ab ipso Parocho ob impedimentum repentinum subinde vocantur, ejus sumptibus excipiendos esse monet: quod & moribus Belgii congruit. Conveniens tamen est, ut potius apud Pastorem, quam Laicos hospitentur, ipsaque communitas potius Pastori, quam alteri sumptus suppeditet atque refundat.

CAPUT X.

Sicuti Parochorum est populum instruere; ita Parochianorum est eos audire.

1 *Adstruitur auctoritate Scripturæ Sacræ.*
2 *Auctoritate Concilii Tridentini.*
3 *Auctoritate S. Caroli.*
4 *Commoda ex frequentatione Parochiæ provenientia.*
5 *Rejicitur inepta cujusdam glossa.*
6 *Incommoda ex neglectu frequentationis Parochiæ.*
7 *Motiva dictam frequentationem promoventia.*
8 *Literæ Pastorales S. Caroli ab Episcopis Belgii adoptatæ.*
9 *Omnibus verbi Dei præconibus injungitur, ut hanc obligationem populo proponant.*

I. SIcuti boni Pastoris est, teste ipso summo Pastore Christo *Joan.* 10. oves proprias noscere, eas præire, ac nominatim vocare, & ad salubria pascua educere; ita eodem testificante, ovium est vocem Pastoris audire, & vocantem sequi.

Si ergo Parochi tamquam boni Pastoris sit oves pascere & instituere, etiam reciproce Parochianorum tamquam ovium est, a Pastore divini verbi pabulo velle pasci, ejusque vocem audire.

II. Hanc Parochianorum obligationem supponens Synodus Tridentina *loco citato* Episcopis mandat; *ut moneant populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum verbum Dei.*

III. Huic Synodali Decreto parere volens S. Carolus literas monitoriales, quibus populus de hac obligatione moneretur, in Concilio suo Provinciali VI. edidit; quas in idioma vulgare versas populo prælegi, & explicari per omnes suæ Provinciæ Diœceses voluit.

In his primo ostendit, quanti olim apud antiquos Patres fuerit frequens ad Ecclesiam propriam parochialem fidelium conventus, ac deinde subdit: *Cujus veteris disciplinæ restituendæ, in usumque revocandæ desiderio flagrans olim Summus Pontifex Urbanus VI. eo de genere Apostolica Sanctione diligentissime cavit, & nuper Sacra Tridentina Synodus OEcumenica ab Episcopis fideles non solum hoc moneri*

(*a*) Sententia, quam ea de re tulit Brabantiæ Senatus, primum sub littera A obtinet locum inter Monumenta, quæ ad calcem hujus voluminis suo ordine disponuntur.

(*a*) Terminarii apud Ordines Mendicantes dicuntur, qui habendis per agro cuique Conventui addictos Concionibus destinantur.

moneri voluit, ut frequenter ad proprias Parochiales Ecclesias *saltem Dominicis diebus, festisque majoribus accedant, sed illud etiam diligenter ostendit*, unumquemque teneri, *ubi commode fieri potest, Parochiæ suæ interesse ad audiendum verbum Dei*.

Hæc viri sanctissimi (cui Concilii Tridentini directio præcipue incumbebat, dum allegatum Decretum editum fuit) verba utinam expenderent illi, quos non pudet dicere, Decreto Concilii Tridentini non præceptum, sed consilium contineri.

IV. Prosequitur deinde S. Carolus: *His igitur ejusdem Tridentinæ Synodi Decretis, & veteri, salutarique exemplo adducti, cum populum Urbis, Diœcesis, Provinciæque Mediolanensis nostræ rebus ad salutem necessariis instructum, per bona opera ad præmium sempiternum perducere summopere in Domino cupiamus, hac nostra monitione eos universos, & singulos cohortamur, ac per viscera misericordiæ Jesu-Christi obsecramus, atque obtestamur, ut quamvis in sua vicinia, oppidis, & suburbiis, Oratoria, Cappellas, aliasque Ecclesias habeant, ubi sanctissimo Missæ Sacrificio interesse possint, frequenter tamen Dominicis saltem, aliisque solemnibus festisque diebus ad suam quique Parochialem Ecclesiam conveniant: ubi a Parocho, cui cura commissa est, verbo Dei pascantur, fidei Christianæ rudimentis, aliisque animarum saluti necessariis præceptis erudiantur; ad sanctissima Sacramenta religiosius percipienda instruantur, ad eorumque frequentem usum, ut illa sacra Synodus optat, paternis ejus cohortationibus in dies magis inflammentur: Tum ab eodem item audiant, qui dies festi, si qui in hebdomadam inciderint, colendi, quæ vigiliæ jejuniave servanda sint: Discant ab ipso item, quæ Christianæ pietatis officia in illis religiose colendis præstari oporteat; ac quæ præterea Supplicationes, Processionesve, aut Stationes, Orationes, Indulgentiæ, Jubilæa indicantur, quæ Matrimoniorum Denuntiationes fiant; quæ item pro ratione temporum, admonitu jussuve Episcopali ad diligentiorem eorum institutionem promulgentur.*

V. Si hæc una cum ipsa Concilii Tridentini sanctione paulisper expendisset Auctor Libelli, cui titulus: *Exhibitio Canonum circa prædicationem Regularium*, indubie intellexisset ineptitudinem Glossæ, quam pag. 67. citato Concilii Tridentini Decreto appendit, *Concilium Tridentinum ait, Ecclesiæ Parochialis jus non firmat contra Mendicantium Ordines, sed contra alias Parochiales Ecclesias, ac præsertim contra Oratoria seu Cappellas... Ordinum etiam Mendicantium Ecclesiæ sunt Vicariæ, atque appendices Romanæ Ecclesiæ, ideoque quisque Fidelis potest illic Sacra audire*: Si, inquam, Literas S. Caroli una cum ipsa Tridentini lege attendisset, intellexisset suæ Glossæ ineptitudinem. Cum enim edicat Synodus unumquemque teneri *suæ Parochiæ*, vel ut ait S. Carolus, *Parochiali propriæ Ecclesiæ interesse*, nonne evidentissime etiam contra Ordinum Mendicantium Ecclesias firmavit jus Ecclesiæ Parochialis? Num forsan dicet, Fideles *suæ Parochiæ*, vel Parochiali propriæ Ecclesiæ interesse, quando Ecclesiis Mendicantium intersunt? Hoc qui dicere audeat: etiam dicat Ecclesias Mendicantium esse Fidelium *Parochias*, aut *Parochiales proprias Ecclesias*: ipsosque Fratres Mendicantes Fidelium *proprios Parochos*, coram quibus & Matrimonium contrahi posse affirmet.

Quod vero Auctor addit; Ecclesias Mendicantium esse Vicarias, ac appendices Romanæ Ecclesiæ, haud capio: Hoc scio, Fratres Mendicantes, cum eorum Ecclesiis a Sede Apostolica esse probatos, & admissos, ut Prælatorum, & Parochorum administros, & subsidiarios: Ideoque recte dici, eorum Ecclesias ex intentione Pontificum, & Fundatorum esse vicarias, & appendices subsidiarias, seu succursales Ecclesiarum Parochialium.

Licet credam prædictæ glossæ ineptitudinem sat probatam, nihilominus ut ostendatur ante Concilium Tridentinum, jus de quo agitur Parochialibus Ecclesiis contra Fratres Mendicantes fuisse assertum, atque Concilium Tridentinum jus commune innovasse, addenda est *Extravagans Sixti IV.* quæ incipit *Vices*, relata inter *Extravagantes communes* sub titulo *De treuga, & pace*.

In hac igitur Extravagante in primis narratur, quod in quibusdam partibus Germaniæ dissidium exortum esset inter Fratres *Mendicantes*, signanter *Prædicatores*, *Minores*, & *Carmelitas* ab una parte, & Presbyteros Parochiales ex altera super obligatione audiendi *Missam* diebus Dominicis, & Festivis in Ecclesia Parochiali.

Hoc dissidium Sixtus IV. partibus hinc inde auditis, in hunc modum decidit: *Quod Patres* MENDICANTES *non prædicent, populos* PARÆCIANOS *non teneri* AUDIRE MISSAM IN EORUM PARÆCIIS *diebus Dominicis, & Festivis*, CUM JURE SIT CAUTUM ILLIS DIEBUS PARÆCIANOS TENERI AUDIRE MISSAM IN EORUM PARÆCIALI ECCLESIA, NISI FORSITAN EX HONESTA CAUSA AB IPSA ECCLESIA *se absentarent*.

Hæc clausula finalis conformis est clausulæ, quam suo Decreto adjecerunt Patres Tridentini: *ubi id commode fieri potest*, ut vel inde appareat, Patres Tridentinos in formando suo Decreto ad hanc Extravagantes reflexisse.

Cum ergo hæc controversia verteretur inter Fratres *Mendicantes*, sustinentes Fideles præcepto Ecclesiæ de audienda Missa diebus Dominicis, & Festivis satisfacere, audiendo Missam in eorum Ecclesiis, & *Parochos* contendentes Parochianos *teneri* diebus festis, & Dominicis interesse suæ Parochiæ ad audiendam Missam, evidens est, quod Pontifex præcipiendo, *ut Fratres Mendicantes non prædicent, populos Paræcianos non teneri audire Missam in eorum Paræciis diebus Festis, & Dominicis*, firmet jus Ecclesiarum Parochialium, non tantum contra alias Parochias, Cappellas, aut Oratoria, sed contra Ecclesias Fratrum Mendicantium, de quibus in hac controversia unice quæstio vertebatur.

Verum quidem est nullam hic fieri mentionem de obligatione *audiendi verbum Dei in Parochia*, sed solummodo de obligatione *audiendi Missam*, quia spectata illius temporis disciplina, hoc ipso quo declaratur, Fideles *teneri* diebus Dominicis, & festivis interesse Parochiæ ad *audiendam Missam*, una declaratum censebatur Fideles *teneri* eisdem diebus interesse Ecclesiæ Parochiali *ad audiendum verbum Dei*.

Notum enim est, quod prædicatio verbi Dei, sive explanatio Evangelii partem constituat ipsius Missæ, sive sacræ Liturgiæ, uti pluribus probatum est, *par. 2. tit. 5. cap. 2. num. 17. & seq.*

VI. Propositis fructibus ex diligenti Parochiæ frequentatione sperandis, ex adverso nunc incommoda ex ejus neglectu obvenientia enumerat, & ob oculos ponit S. Carolus. *Hinc, ait, in plerisque sæpe Articulorum, & Dei Sanctæque Matris Ecclesiæ præceptorum, quæ ad salutem consequendam Christianum hominem nosse oportet; imperitia, festorum dierum cultus neglectus, debita Christianæ pietatis opera non exculta, non cognita Christiana familiarum institutio, languescens Sacerdotum Parochorum omne officium, eorum aliquis contemptus; Sanctissimorum Institutorum, & Sacrorum Canonum violatus usus; hinc denique Ecclesiis Parochialibus, quæ a majoribus tanto pietatis studio exædificatæ sunt, instaurandis, ornandis, sartis tectisque habendis cura multis partibus neglecta, in illisque nulla aut pene exigua Ecclesiastica ad divina officia obeunda necessaria supellex.*

His tot tantisque malis, atque incommodis unusquisque occurrere studeat, id diligenter exequendo, quod Sanctorum Patrum suadet auctoritas, quod Tridentina Synodus moneri jubet, quod ex illius jussu nos de uniuscujusque vestrum salute solliciti, paternis vocibus cohortamur, & monemus in Domino.

VII. Denique præoccupat, quæ in excusationem neglectus assumenda prævidebat; motivaque pietatis ad sedulam Parochiæ frequentationem incitantia adducit: *Nec vero quemquam aliquod, quod vel ex pluvia, frigore, æstu, temporumve vicissitudine existat, incommodum ab hoc officio deterreat: immo vero ad illud diligentius exequendum, prout in Domino confidimus, se quisque eorum accendat necesse est: qui salutis suæ memores, hujus rei gravitatem, eorum, quæ commemorata sunt ratione perpendent; quique aliquando animo secum reputabunt, non solum Parochialem Ecclesiam sibi datam esse, in qua primum, Baptismo suscepto, Christo Domino renati, aliis Sacramentis aluntur ad perpetuam salutem: sed Parochum etiam Sacerdotem sibi loco parentis esse debere, quem diligant, colant, atque observent; hoc sibi proponentes, illum pro fidelibus sibi commissis apud Deum Internuntium, ac Deprecatorem esse, divinæ Legis Interpretem, Dispensatorem Mysteriorum Dei, Christianæ vitæ, & morum disciplinæ Magistrum, a quo omne petant pie recteque vivendi consilium, ac denique Ministrum omnium fere, quæ ad salutem eis necessaria sunt.*

VIII. Literas Monitoriales S. Caroli hic referendas judicavi, tum ut ex illis pateat, quid de obligatione frequentandi Parochiam ad audiendum verbum Dei, ejusque momento senserit sanctissimus hic Præsul; tum quia literas has etiam Episcopi Belgii, ut mandato Concilii Tridentini satisfacerent, non semel probarunt, & in suis Diœcesibus promulgari mandarunt.

Et quidem Andreas Preusen Archiepiscopus Mechliniensis cum comperisset, subditos suos in crassa mysteriorum fidei ignorantia versari, eamque pro magna parte oriri ex eo, quod non haberetur diligentia conveniens, & affectus frequentandi Parochiam ad audiendum verbum Dei, ut ipse loquitur in suo Decreto, 26. Octob. 1667. evulgato, voluit has S. Caroli Literas in idioma Flandricum, & Gallicum versas suo Decreto annecti, & populo proponi.

Quod idem modernus Antuerpiensium Antistes Joannes Ferdinandus Van-Beugem, evulgato Decreto, die 21. Martii 1687. fieri mandavit: *Ut quisque, ait, tum auctoritate tanti viri, tum concludentibus ejus rationibus, ad Parochiæ frequentationem impensius incitetur.*

IX. Porro Episcopi Belgii, ut juxta legem sibi a Synodo Tridentina positam, populus sæpius de hac obligatione moneatur, præter iterata a se edita Decreta, insuper omnibus verbi Dei Præconibus, tam Regularibus, quam Sæcularibus hæc duo injungunt: Primum, ut *moneant populum, ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis, & Festis majoribus accedat.* Alterum: *Diligenter item moneant, unumquemque teneri Parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum verbum Dei.* Instructiones pro Concionat. *Art. 9. & 10.*

Hæc continua Episcoporum mandata, & sæpius iteratæ Pastorales exhortationes, sat probant, quantopere hujus legis custodia ipsis cordi sit; quod & amplius patebit, si expenderimus, quæ in hoc nostro Belgio ad promovendam Parochialium officiorum frequentationem decreta sint.

CAPUT XI.

Quæ in Belgio fuerint statuta ad promovendam frequentationem Parochiæ ad audiendum verbum Dei?

1 *Tempore instructionis Parochialis Missa celebrari non debet.*
2 *Nemo tempore concionis Parochialis concionari potest.*
3 *Edicta Regia circa hanc rem.*
4 *Varia ad promovendam frequentationem Catechismi præsertim circa pauperes.*
5 *Magistratuum cura in promovendo Catechismo.*
6 *Quid Literæ Regiæ de hac re habeant?*

SYnodi Belgicæ supponentes obbligationem frequentandi Parochiam ad audiendum verbum Dei, adeo claris ac evidentibus terminis in sacris Canonibus, ac novissime in Synodo Tridentina esse expressam, ut nullo, vel apparenti colore obfuscari posset, non tam fuere sollicitæ, ut hanc legem suis Decretis inducerent, quam ut removerent ea, quibus a Parochiæ frequentatione popu-

populus quacumque ratione avocaretur; eaque ordinarent, quibus ad eam frequentandam incitaretur, & moveretur.

„ I. Quia unuſquiſque juxta Concilium Tridentinum Parochiæ ſuæ intereſſe tenetur ad audiendum verbum Dei, ubi commode id fieri poteſt; quo tempore illud in Eccleſia Parochiali annuntiatur (ait Synodus D. Mechlin. *tit.* 10. *cap.* 5.) nemo in Cappellis quæ Parochiæ finibus continentur, concionari, aut Miſſam celebrare præſumat ſub pœna arbitraria. Et ſimiliter nemo in eadem Eccleſia ſub concione Miſſam, etiam privatam, celebret.

Similiter Buſcoduſcenſis ſub Maſio, *tit.* 11. *cap.* 3. „ Ne Parochiani, qui diebus Dominicis, & feſtivis juxta Concilii Tridentini declarationem, Parochiæ ſuæ intereſſe ad audiendum verbum Dei tenentur, ab illo avocentur, præcipit, ne quis Sacerdos eo tempore in Eccleſia Parochiali, aut extra eam in Cappellis Sacrum facere, aut concionari præſumat a ſub pœna noſtro arbitrio infligenda“. Et alter, ſub eodem Maſio, poſtquam ſtatuit in Parochia, Miſſa matutinali finita, Catechiſmum eſſe inſtituendum, adjungit„: Caveant Sacerdotes, ne tempore concionis hujus matutinæ, ſive etiam Paſtoralis, audeant Miſſam legere, ne occaſione hac Auditores a catechizatione avocentur.

„ Cappellani (ait Synodus Namurcenſis, anno 1639. *tit.* 3. *cap.* 16.) ſive intra, ſive extra Eccleſiam Parochialem tali tempore Miſſas dicant, ut populus hac occaſione a Miſſa Parochiali, Concione, aut Catechiſmo non avertatur.

II. Synodus autem Antuerpienſis ſub Miræo, *tit.* 11. *c.* 8. eamdem frequentandi Parochiam ad audiendum verbum Dei obligationem ex Concilio Tridentino præmittens, ait: „ Nemo in civitate noſtra, & oppidis, Dominicis; & feſtis diebus ante meridiem extra Eccleſiam Parochialem lingua vernacula concionetur; ne quidem ſub prætextu Indulgentiarum, aut Confraternitatum, lingua vero externa non fiat concio ante horam decimam.

Quod hæc Synodus ſtatuit, generaliter in Belgio receptum eſt; ut nimirum nemo in civitate, aut oppidis concionari queat eo tempore, quo concio Parochialis habetur; ne populus hac occaſione avocetur a Parochia, cui ad audiendum verbum Dei intereſſe tenetur.

III. Neque Epiſcopis dumtaxat, ſed, & ipſis Principibus curæ fuit, ne quid populum ab officio Parochiali retraheret. Hinc Philippus II. Edicto anni 1587. ad Synodum Cameracenſem, *art.* 5. cavit: „ Ne quis diebus Dominicis, aut feſtis tempore Concionis, ſummi Sacri, & Veſperarum, audeat ambulare in foro, aut locis publicis, aut prope Eccleſiam, neque intrare popinas, aut publice quocumque ludo ſe occupare, vel choreas ducere, vel piſcari, aut ſcholas gladiatorias, vel hortos Sagitariorum (*a*) frequentare ſub pœna arbitraria“. Et Carolus V. Edicto anni 1531. *art.* 31. ne quis eo tempore ad tabernas recipiatur.

IV. Porro cum non tantum inſtructio Parochi, quæ fit per modum concionis neceſſaria ſit, ſed vel maxime illa, quæ ad parvulorum, & rudiorum captum inſtituitur, quæ Catechiſmus dicitur, varia quoque, quibus tum pueri, tum rudiores adulti ad hujus frequentationem incitarentur, & urgerentur, ordinata ſunt.

Et in primis Synodus Antuerpienſis ſub Miræo, *tit.* 1. *cap.* 4. ſtatuit: „ ut Paſtor inducat Rectores Fabricæ, & Menſæ S. Spiritus, alioſque viros probos, & honeſtas matronas ad charitatis officia præſtanda promptos, ut ſua præſentia, & opera tam ſanctum opus modis omnibus, quibus poſſunt, promoveant: petatque Paſtor a quolibet Magiſtratu unum alterumve virum pium, honeſtum, & talium rerum amantem, qui una cum ipſo Catecheſeos continuationi, & bono ordini ſuperintendat.

Et *cap.* 5. pergit: „ Ad hunc Catechiſmum teneantur Ludimagiſtri, & Magiſtræ ducere ſuos diſcipulos: pueri vero a ſexto ætatis anno uſque ad decimumquintum, qui Scholas quotidianas non viſitant ob paupertatem, deſcribantur a committendis a Magiſtratu loci, qui, & eo compellantur venire, ſub pœna qua parentes, aut ii, quibuſcum habitant, mulctentur: in quem finem ſuſpendatur catalogus in Scholis, qui ſingulis vicibus legatur, abſentes requirantur, quos ſi contingat ſæpius ſine cauſa legitima abeſſe, deferantur ad Superintendentes caſtigandi; & Rectores Menſæ pauperum eleemoſynas dari ſolitas parentibus, qui ſuas proles non mittunt ad Catechiſmum, ſuſpendat. Si vero animadvertatur, quod catechizatio fieri commode non poſſit hora prima, fiat aut mane poſt Miſſam matutinam, aut ſummam Miſſam: ita tamen ut ſemper ſit certa hora, & quantumcumque pauci conveniant, non ideo omittatur.

„ Utque etiam pauperiores, ait, *cap.* 8. ea, quæ ſalutis ſunt, diſcere poſſint, emantur ſumptibus menſarum pauperum, vel committatum, libelli Catechiſmi, & præmia ad pueros excitandos.

V. Quia vero, ajunt Statuta Synodalia Gandenſia ſub Antonio Trieſt, “ Plurimi arte mechanica, & ex eleemoſynis victitantes, quo rudiores exiſtunt, eo tardiores reperiuntur in frequentando Catechiſmo, eos ſingulariter curæ Parochorum, & Catechiſtarum in Domino commendantes, quantum opus eſt mandamus, ut importune opportune inſtent apud Dominos temporales, & Magiſtratus, quatenus omnem operam in promotionem profectus ſpiritualis hujuſmodi ignorantium impendat; ac ipſis exponant Decretum Principis deſuper emanatum litteris ad Conſilium Flandriæ directis, nec non alias litteras ejuſdem Conſilii datas ad ſingulos Diœceſis noſtræ Magiſtratus, quarum copias ad finem horum Decretorum adjiciemus.

VI. Litteræ Regiæ datæ ad poſtulationem Epiſcopi Gandenſis, quarum hæc Decreta meminere, injungunt omnibus Magiſtratibus Diœceſis Gandenſis, ut adigant Ludimagiſtros, & Magiſtras ſub pœna ſuſpenſionis ab officio, adducere pueros Scholas ſuas frequentantes ad locum Catechiſmo habendo per Epiſcopum, aut Decanum ruralem aſſignatum, aut aſſignandum.

Ex his ſat intelligitur Belgii noſtri Moderatores ſeu Eccleſiaſticos, ſeu Politicos nihil prætermiſiſſe, quo tum Prædicationis, tum Catechiſmi Parochialis adeo pium, & neceſſarium opus promoverent, & populus in iis, quæ ſalutem animæ ſpectant, debite inſtrueretur: illud dumtaxat dolendum, tam ſancta ac neceſſaria Decreta adeo negligi, atque ob eum neglectum Fideles præcipue pauperiores in tanta myſteriorum fidei, & Religionis noſtræ ignorantia verſari.

Ceterum de qualitate, & ætate in Paſtoribus, ceteriſque curam animarum gerentibus requiſitis, tractabitur in Parte ſecunda, ubi de qualitate, & ætate ad Beneficia requiſitis agetur. Similiter de examine, & concurſu ad Paſtoratu inſtituendis; item de officio, & jure Paſtorum in adminiſtratione Sacramentorum, celebratione Exequiarum, & Funeralium ſuorum Parochianorum; jure ad decimas, oblationes, atque competentiam Paſtoralem; aliiſque ad munia Parochorum, atque jura Eccleſiarum Parochialium pertinentibus, in ſecunda Parte ſub ſuis reſpective titulis agetur.

(a) Arquebuſiers.

TITULUS QUARTUS.

De Cuſtodibus Eccleſiarum Parochialium.

CAPUT PRIMUM.

De Officio Cuſtodum.

1 *Officium Cuſtodum de Jure communi.*
2 *In Decretalibus non agitur de hodiernis Eccleſiarum Parochialium Cuſtodibus.*
3 *Functiones Cuſtodum ex Synodi Belgicis.*
4 *Cuſtodes cautionem dare debent.*
5 *Cura ipſorum circa nitorem Eccleſiarum.*

I. SI jus Decretalium conſulamus, quod pro jure communi hodie receptum eſt (*b*), Cuſtodis eſt ea, quæ Eccleſiæ competunt, cuſtodire, in Canonicis horis ſigna tintinnabulorum pulſanda, ipſo Archidiacono jubente, pulſare; pallia vel inteamina altaris, ſeu cuncta utenſilia Eccleſiæ indeſinenter cuſtodire: lampades & lucernas in accendendo, ſeu eſtinguendo, pervigilem exiſtere: *Cap.* 1. *De Off. Cuſtodis.*

Ad hæc ſollicitus eſſe debet de omni ornamento Eccleſiæ, & luminariis ſive incenſo; nec non panem, & vinum omni tempore præparatum ad Miſſam habere debet. Præterea omnes oblationes ſeu decimas cum conſenſu tamen Archidiaconi, abſente Epiſcopo, inter Fratres dividat: *Cap.* 2. *tit. eodem.*

(b) Galli non aſſentiunt Domino Van-Eſpen ubi agitur de Jure Decretalium; quamvis *pro Jure communi hodie apud Belgas recepta ſint*, ut ait auctor noſter; non eadem tamen gaudent auctoritate apud Gallos. „ *Les Decretales*, dit M. de Hericourt Loix Eccleſiaſt. part. 1. p. 106. col. 2. qui ont èté inſerèes dans le corps du Droit Canonique, n'ayant pas ètè ſolemnellement publièes en France, n'y ſont regardèes que comme une raiſon ècrite, qui n'eſt obſervèe, que quand les diſpoſitions n'en ſont point contraires aux Ordonnances, aux Uſages, & aux Libertès de l'Egliſe de France.

II. Hic non de Cuſtodibus Eccleſiarum Parochialium, quales hodie in pleriſque ſunt, tractari, ſed potius de Cuſtode Cathedralis, aut Collegiatæ Eccleſiæ, quem Theſaurarium dicimus, & plerumque Canonicos dignitate præcedit, tum officia jam deſcripta, tum illa ab Archidiacono dependentia ſat innuunt; præſertim cum in dicto, Capitulo 2. referatur, ex Concilio Toletano, eam eſſe Cuſtodis eminentiam, ut in his tribus, nimirum, Archidiacono, Archipresbytero, & *Cuſtode*, tamquam in tribus *Eccleſiæ Columnis* conſiſtere debeat *alma Mater Eccleſia*: Quæ nullatenus congruere Cuſtodibus, ſive Matriculariis Parochialium Eccleſiarum nemo non videt. Quapropter cum de his dumtaxat hoc titulo agere decreverim, functiones non tam ex jure communi, quam ex Synodis Belgicis, quæ de his Cuſtodibus ex profeſſo agunt, petendæ ſunt.

Illud cumprimis ex Synodis conſtat, Cuſtodes eſſe Parochorum, eorumve vices gerentium, in adminiſtratione Sacramentorum, divinorumque Officiorum perſolutione miniſtros, & adminiſtros.

„ III. Paſtori, vel ejus vices gerenti, ait Synodus Gandenſis, diebus Dominicis, & Feſtis Veſperas, & Laudes veſpertinas ſolemniter decantanti, Cuſtos in habitu decenti, & ſuperpelliceo indutus debite aſſiſtet, prout & Miſſam ſolemnem, vel privatam quocumque anni die celebranti, ac paratus erit quacumque hora illi a Paſtore ſignificanda ſaltem quoad Miſſas, ut Paſtori inſerviat in muneribus Paſtoralibus ipſius auxilium requirentibus; cavebit igitur, ne ſine Paſtoris licentia ſeſe abſentet; immo ſi interdum ob negotia privata domo ſua abeſſe cogatur, mandamus, ut alteri idoneo, & Paſtori grato vices ſuas committat; vel de abſentia ſua domeſticos, aut vicinos ſuos, vel ipſum Paſtorem certiorem reddat, quonam pergat, quatenus neceſſitate, vel occaſione urgente facile valeat reperiri, & advocari“. *Tit.* 6. *cap.* 19.

Huic conformes ſunt pleræque Belgicæ Synodi, additque Audomaren-

marensis 1583. *tit.* 20. *cap.* 2. „ Ornamenta, bonaque Ecclesiæ, sollicit sint, ut ne perdantur; seduli ut lacera fractave restaurent, aut Ecclesiæ impensis restaurari curent, prudentes ut detrita indecore non prodeant in servitium Dei. Dent operam, ut sursum & deorsum in templis omnia sint munda ac nitida. Pavimenta, parietes, altaria, altarium tecta, & sacras vestes tergant frequenter. Altarium mappas, Sacerdotum amictus, atque albas, sacra Corporalia, calicum purificatoria, priusquam evadant sordida, mutent, aut Sacerdotibus mutanda dent: phialas sive ampullas, quibus vinum & aqua subministrantur, singulis septimanis ut minimum lavent, mundent. Non permittant, nec dent Sacerdotibus ad Sacrificium panem mucidum, aut maculosum, vinum acidum, impurum, evanidum, aut quod pridie profana mensa respuerit. Denique in omnibus diligenter, & fideliter, quæ officii sui sunt, præstent, magnis a Deo præmiis remunerandi.

Quæ hæc Synodus fusius, paucis comprehenderat Synodus I. P. Cameracensis: „ Vestes, ornamenta, supellectilem diligenter conservent, exponantque, & reponant honeste, ut dignum est ". *Tit. de ministeriis Eccles. cap.* 18.

Verum non ubique curæ Custodum eadem concredi, sed alibi pauciora, sat indicat Synodus Namurcensis anni 1684. statuens: „ Ut iis in locis, ubi Matriculariis cura, & custodia ornamentorum, & aliorum mobilium bonorum Ecclesiæ committuntur, non admittantur ad hoc munus, nisi sufficientem judicio Pastoris, & præcipuorum Parochianorum, de iis fideliter conservandis, & restituendis præbuerint cautionem ". *Tit.* 9. *cap* 11.

IV. Quoad hanc cautionem a Custodibus præstandam, Synodus D. Mechl. 1609. vult, ut requisiti dent cautionem pro his, quæ illorum curæ committuntur. Similem cautionem aliæ Synodi quoque nonnullæ sufficientem judicio Pastoris, & Notabilium, in qua re uniuscujusque Ecclesiæ consuetudo, & statuta attendenda sunt.

V. Denique præcipit jam citata Synodus Namurcensis *cap.* 12. „ Ut moneantur diligenter ac frequenter a Pastoribus, ut nullas in altaribus, aut in parietibus, nec in ipso templi pavimento, immo nec in cœmeteriis notabiles sordes patiantur, sed reipsa omnibus testentur, se diligere decorem Domus Dei, cujus ministerio sunt mancipati.

CAPUT II.

Qui ad Officium Custodum admittendi, & qui rejiciendi?

1 *Custodes Ministris Ecclesiæ annumerandi.*
2 *Horum qualitates habere debent.*
3 *Sæcularibus officiis implicati assumi non possunt.*
4 *Debent se exhibere ut Ministros Ecclesiæ.*
5 *Simoniam sapit vendere Officium Custodis.*
6 *Tangitur abusus circa Ministrum Missæ.*

I. QUI functiones, & munia Custodum, præcedenti capite breviter exhibita expenderit, haud difficulter fatebitur, Custodes Ministris Ecclesiæ, eorumque officia ecclesiasticis ministeriis esse annumeranda: adeoque eas merito in Custodibus conditiones, & qualitates requiri, quæ dignos Ecclesiæ ministros decent; eaque omnia ab iis fugienda, quæ hujusmodi Ecclesiæ ministros dedecent, & per quæ ministerium ipsorum vituperatur.

II. „ Considerantes indecorum esse, inquiunt Patres Synodi Brugensis sub Druitio, statui Ecclesiastico, laicos, quibus jure vetitum est, cancellos sive chorum Ecclesiarum ingredi, Custodum officia in diversis Ecclesiis exercere: præcipimus & injungimus singulis Decanis, ne deinceps quispiam ad custodiæ deservituram admittatur non tonsuratus, aut bigamus, aut qui Ballivi, aut clientis officium exercet, aut in judicio criminali interfuit, suamque in eo sententiam protulit, vel officium cauponarii, vel tabernarii, aliudve vile, & Clerico indignum exercet, aut qui barbam defert longiorem, seu vestem Clericis indecentem; atque ante admissionem dictis Decanis de vitæ suæ honestate, & fidei sinceritate testimonium scripto exhibeat.

III. Simile est decretum iisdem pene verbis conceptum Synodi Iprensis sub Rithovio anno 1577. *tit.* 25. *cap. unico*, solos *Tonsuratos* ad hoc ministerium assumi permittens „ & de quorum probitate, religione, peritia, & laudabili conversatione, fide digno testimonio (sicuti decet *Ministros Ecclesiæ*) constet ". Idem requirit Synodus Audomarensis anno 1583. *tit.* 20. *cap.* 3. Synodus quoque Antuerpiensis sub Miræo *tit.* 16. *cap.* 23. ad officium Custodis non admittendos censet „ qui Ballivi, Prætoris, Procuratoris, aut simili officio funguntur, aut cauponam aperiunt; cum hujusmodi officiis distracti, inquit, debite officium Custodis facere non soleant ". Et *cap.* 19. edixerat, ut Custos assumatur, *qui boni sit nominis & famæ, & honestæ conversationis, peritus cantus.*

Quin Synodus Gandensis anno 1613. *tit.* 16. *cap.* 12. & Decreta Synodalia sub Triest *tit.* 16. *cap.* 20. nec ad *deservituram* custodiæ admitti volunt „ qui Collectoris vectigalium, cauponis, tabernarii, vel aliud vile, & sordidum officium exercet; nec bigamum, sine legitima dispensatione.

Denique Synodus I. P. Cameracensis *tit. de ministeriis Ecclesiasticis cap.* 10. paucis multa comprehendens, ait: „ Matricularii, & Custodes Ecclesiarum munera sordida, & plane laica non obeant: Nec sint publicani, sylvarum Custodes, villici locatitii, nec vestitu præ se ferant aliud, quam castum & modestum *Ecclesiæ ministerium*, cui sunt attributi.

IV. Nullatenus ergo ambigi potest, quin Synodi Belgicæ uno consensu Custodes Ministris Ecclesiæ annumeraverint. Hinc Synodus Audomarensis loco jam citato, ait: „ Assumpti autem qui fuerint, abstineant omni tabernarum ingressu, & conversatione indecenti, vitam ducant Dei Ministris dignam, nec prodeant, saltem in Ecclesiam, aut ad obeundum quod sui est muneris, nisi in tonsura, & habitu decenti.

Et Synodus Mechl. P. II. *tit.* 17. *c.* 15. vult, ut in sua assumptione promittant „ se in officio divino, & administratione Sacramentorum superpelliceo usuros, alioquin officio privandos. Et si Custodes non resideant, teneantur providere Ecclesiæ de idoneo aliquo substituto, cum stipendio Ordinarii arbitrio illi constituendo.

V. Ex his patescit, Synodos nostras conformiter ad jus commune non dubitasse, quin officium Custodis, seu Matricularii, sit officium Ecclesiasticum; ipsique Ministris Ecclesiæ sint annumerandi; ideoque tamquam indubitatum supposuerint, veram esse Simoniam mediante temporali hujusmodi officium vel impetrare, ut in casu occurrente etiam respondit VVamsius, *Cons.* 562.

VI. Ad hæc si quis attendat morum, ac vitæ honestatem, aliasve conditiones in Matriculariis requisitas, eo titulo quod Parochis in suis assistere debeant functionibus, facile intelliget, quam a Patrum mente alienum sit, quod in præcipua, & sublimissima functione, scilicet Sacrificio Missæ assistat nescio quis sordidus, & immorigerus puer; isque tamquam minister nomine totius Ecclesiæ Sacerdoti respondeat: sed de hoc summo, & nunquam satis deplorando abusu plura *Part. II. tit. De Sacrificio Missæ.*

CAPUT III.

A quo Custos constituendus; & quæ ejus Jura?

1 *Jure communi electio Custodis spectat ad Parochum.*
2 *Consuetudine, aliove titulo ad Æditues, aliosve spectare potest.*
3 *Parochus suum Ministrum habere debet.*
4 *Unde Custodibus competentia assignanda?*
5 *Custos partem suam habet in oblationibus.*
6 *Circa hoc jus Custodis observanda consuetudo.*

I. CUM Custodes sint ministri Pastoris, ut ipsi serviant in iis omnibus, quæ muneris ejus sunt, uti loquitur Synodus Audomarensis *tit.* 20. *cap.* 2. naturale est, ut Parocho competat jus constituendi Custodem tamquam ministrum suum; ideoque, ni contraria consuetudo, aut alius legitimus titulus probetur, quo Parochus excludatur, non apparet qua ratione ab electione excludi queat,

II. Quia tamen Matricularii quoque ornamenta, aliaque Ecclesiæ utensilia curare est, quorum cura & ad Æditues Ecclesiarum solet spectare; hinc consuetudo multarum Ecclesiarum in constituendo seu eligendo Matriculario, ipsos Æditues una cum Parocho admittit.

Quin tamen ex singulari titulo, aut legitima, aut longa consuetudine ad alios jus illud transferri possit, dubium non est. Unde primo, & ante omnia de titulo, & consuetudine inquirendum, si vero de his non constet, aut non satis probentur, eo casu juxta jam dicta, Parochus, & Æditui ad constituendum Matricularium præ cæteris fundati videntur.

III. Jam pridem decretum fuit in Concilio Nounatensi relatum *in cap.* 3. *tit. De vita, & honestate Cleric.* „ Ut quisque Presbyter, qui plebem regit, Clericum habeat, qui secum cantet, & Epistolam, & Lectionem legat, & qui possit tenere scholas, & admonere suos Parochianos, ut filios suos ad fidem discendam mittant ad Ecclesiam; quos ipse cum omni castitate erudiat.

Clericum, de quo in citato Decreto, eumdem esse, quem hodie *Custodem* vocamus, inter Canonistas convenit; & monet Boetius Epo in commentarios ad dictum Capitulum.

IV. Ulterius ad citatum Capitulum notat Glossa, quod Ecclesia dedicari non debeat, nisi dos pro duobus ad minus sufficiat Clericis.

Proinde non Parochus dumtaxat, sed & Custos jus habet; ut sibi tamquam Ecclesiæ ministro dos competens ad sustentationem assignetur ex proventibus Ecclesiæ. Ideoque cum decimæ sint institutæ, & ab Ecclesia ordinatæ, ut Ministri Ecclesiæ intertineantur (*a*), si hæ ad Monasteria aut Capitula transierint, tenebuntur eam dare ex illis portionem, ut non tantum Parochus, sed & ejus Minister, qui illi functionibus suis assistere debet, decenter vivere queat.

Hinc Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 13. *De reformat.* tantum ex primitiis, decimis, aut aliunde redigi vult, quod pro *Rectoris, aut Parochiæ necessitate decenter sufficiat.*

Cum ergo ambigendum non sit, quin Matricularius Parochiæ necessarius sit, nec ambigendum videtur, quin & assignanda e decimis competentia, quæ illius quoque necessitati respondere debeat.

Hæc tamen intellige, nisi consuetudo, aliusve legitimus titulus onus sustentandi Custodem ad alios transtulerit, uti in Belgio multis in locis onus illud incolis incumbit.

V. Deinde cum Custos in officiis ecclesiasticis Parocho ut Minister accedat, justumque sit, ut qui altari servit de altari vivat; nequaquam injustum est, ut Custos de oblationibus, aliisque in ejusmodi officiorum persolutione dari solitis participet, quod & in plerisque Ecclesiis consuetudine obtinuit.

VI. Attamen circa quantitatem, & particularia quædam oblationum jura, Ecclesiarum non una sæpe est consuetudo; quæ cum nihil per se inordinati habere soleat, observanda est; ut in casu occurrente recte respondit, & probavit Wamsius, *Consil.* 436.

(*a*) Solent entretenus.

T I T U L U S Q U I N T U S.

De Ædituis Eccleſiarum Parochialium, & Magiſtris pauperum ſeu Menſarum Sancti Spiritus (*a*).

C A P U T P R I M U M.

Qui, & à quibus conſtituendi? & quod ab electis præſtandum juramentum?

1 *Jure communi, & moribus hodiernis eligendi ſunt ex communibus Laicis.*
2 *Interdum poſſunt eſſe Eccleſiaſtici.*
3 *Illorum electio pendet à conſuetudine.*
4 *Juſtum eſt ut interveniat Parochus.*
5 *Poteſt tamen ſubinde excludi.*
6 *Quid Parocho incumbat dum electioni intervenire nequit?*
7 *Juramentum noviter electi.*
8 *A quo recipi debeat?*

I. QUOD piorum locorum Rectores, locorum ipſorum cura poſtpoſita, bona, res, & jura ipſorum interdum ex occupatorum, & uſurpatorum manibus excutere negligerent; quinimmo ea collabi & deperdi, domus, & ædificia ruinis deformari permitterent; quin & proventus eorum in uſus ſuos damnabiliter converterent, videns Synodus Viennenſis, ſtatuit: „ Ut „ nullus ex locis ipſis ſæcularibus, Clericis in beneficium confe- „ ratur; etiamſi de conſuetudine (quam, ait, reprobamus) hoc „ fuerit obſervatum; niſi in illarum fundatione ſecus fuerit con- „ ſtitutum, ſeu per electionem ſit in Rectore locis hujuſmodi pro- „ videndum; ſed eorum gubernatio viris providis, idoneis, & bo- „ num teſtimonii committatur, qui ſciant, & valeant bona eo- „ rum, ac jura utiliter regere, & eorum proventus, & reditus „ in perſonarum miſerabilium uſum fideliter diſpenſare; & quos „ in uſus alios bona prædicta convertere præſumptio veriſimilis „ non ſit“. *Clem. quia contingit, De relig. dom.*

Conformiter ad hanc Concilii Viennenſis Conſtitutionem iterato a Concilio Tridentino innovatam, moribus obtinuit, ut Æditui Eccleſiarum, itemque Magiſtri Menſarum S. Spiritus eligantur communes Laici, boni Patresfamilias ex cujuſque Parochiæ incolis; adeo ut nec Eccleſiaſtici, immo nec Laici nobiles, aut Officiales; ſed mercatores, opifices, aliique ſimplices cives, aut pagorum incolæ ſint eligendi; uti tradit Autumnus ad *leg. 33. Cod. de Epiſc. & Cler.*

II. Hoc tamen cum ea limitatione intelligendum, niſi ex fundatione, aut inveterata conſuetudine ſecus obtineat, Eccleſiaſticos enim eſſe ſubinde Eccleſiarum Ædituos, ſeu Magiſtros Fabricæ non tantum ipſa multarum Eccleſiarum, præſertim quibus Canonicorum Capitula intendunt, conſuetudo oſtendit; ſed etiam ipſa Synodus Tridentina ſupponit, volens: „ Ut Adminiſtratores tam „ *Eccleſiaſtici*, quam Laici, Fabricæ cujuſvis Eccleſiæ ſingulis an- „ nis rationem adminiſtrationis reddere teneantur Ordinario“: *Seſſ. 22. cap. 9. de reform.* Idem ſupponunt Concordata inter Carolum V. & Epiſcopum Leodienſem, uti manifeſtum erit ex verbis infra referendis.

III. Quibus vero Ædituorum ſeu Magiſtrorum Fabricæ, aut Menſarum S. Spiritus electio competat, inter diſciplinæ puncta referendum eſt, de quibus dici poteſt cum S. Auguſtino *Epiſt. 54. ad Januarium num. 3.* „ Nec diſciplina ulla eſt in his melior gra- „ vi prudentique Chriſtiano, quam ut eo modo agat, quo age- „ re viderit Eccleſiam, ad quam forte devenerit“. Cum tamen hi Fabricæ, & pauperum Magiſtri in hac bonorum adminiſtratione in locum hac vices Diaconorum, qui viduarum, & pauperum menſis præpoſiti fuere, ſucceſſiſſe videantur; primitivæ ac puriori Eccleſiæ diſciplinæ ſat videtur conforme ſtatutum Archidiaconatus Hasbaniæ in Eccleſia Leodienſi, cujus territorium etiam vicina nobis loca complectitur (*b*), quo edicitur nominationem Mamburnorum ſive Magiſtrorum „ præcipue ad Parochos ſpecta- „ re, niſi ex contraria, & legitime præſcripta conſuetudine, aut „ in largitionum fundatione ſecus fuiſſe inſtitutum appareat evi- „ denter. Quibus rurſum caſibus nihilominus Paſtores nominatio- „ ni ſeu electioni nedum intereſſe, ſed ut rite omnia procedant, „ advigilare volumus... Qua in re ut major cautio adhibeatur, „ fient deinceps ejuſmodi Mamburnorum electiones, populo in „ primis Dominico, aut Feſto die immediate diem electionis præ- „ cedente inter Miſſarum ſolemnia præcertiorato, & in termino „ per campanæ pulſum ſpecialiter convocato, ut is diſpiciat cum „ Paſtore de magis idoneis eligendis.

IV. Quod de Parocho hic dicitur, de conſuetudine ubique pene obtinet; ut nimirum Parochi interventu Magiſtri Fabricæ, & pauperum nominentur; ipſaque Synodalia decreta probant.

Synodus Iprenſis ſub Rithovio *tit. 28. cap. 1.* „ Fabricis Eccle- „ ſiarum cujuſque loci ex communi deliberatione *Paſtoris*, & No- „ tabilium Parochianorum præficiantur Magiſtri ſeu Gubernatores, „ omni exceptione majores, bonæ converſationis, & induſtriæ, „ atque ad bona Fabricarum conſervandum, recipiendum, & uti- „ liter diſpenſandum idonei, & ſufficientes, & nullo modo de „ hæreſi ſuſpecti“. Idem de Magiſtris Menſæ S. Spiritus decernitur capite ſequenti.

Paſſim receptum eſt, Parochum in electione ſeu nominatione Æditiuorum, ſive Magiſtrorum fabricæ, & menſæ Sancti Spiritus intervenire, & ſuffragio gaudere, idipſum pro hoc Ducatu Brabantiæ confirmant Regulamenta auctoritate ſupremi Senatus Brabantiæ facta, occaſione quæſtionum, quæ ſuper hac electione, necnon adminiſtratione bonorum, ac proventuum diſtributione ad fabricam, & menſam Sancti Spiritus ſpectantium exortæ, & ad ſupremum Brabantiæ Senatum delatæ erant.

Quantumvis enim ex his Regulamentis intelligatur in hoc Ducatu Brabantiæ electione horum Magiſtrorum, nec eiſdem perſonis ubique competere; uti nec adminiſtrationem, vel diſtributionem bonorum, & proventuum, vel etiam auditionem computus in omnibus Parochiis uniformiter deferri; nihilominus ex his habemus, Parochorum jus in his eſſe conſervatum.

Cum autem in his Regulamentis plura occurrant in hac materia notanda, & quæſtionibus ſopiendis opportuna, ea integra in appendice Monumentorum retulimus ſub litt. B.

V. Hæc iiſdem verbis repetit, ſuiſque Decretis inſeruit Synodus Audomarenſis anno *1583. tit. 21. cap. 1. & 2.*

Subinde tamen, vel ex fundatione, vel ex vetuſta, & nunquam interrupta conſuetudine etiam contingere poteſt, ut ad ſolos Laicos pertineat; quæ licet nonnihil dura videatur utpote excludens Parochum, cui primario cura Eccleſiæ, & pauperum commendata cenſetur, tamen toleranda eſt; eamque ſuponunt Concordata inter Carolum V. & Epiſcopum Leodienſem in verbis: *Quod ſi Magiſtri Fabricæ, Menſæ Sancti Spiritus, aut Adminiſtratores Hoſpitalium Laici fuerint*, & a Laicis inſtituantur, &c.

VI. Verumtamen ubi conſuetudo ad Laicos privative hanc nominationem detulerit, Parochi erit electoribus inculcare, rationibuſque perſuadere, ut ſine acceptione perſonarum eligant illos, quos adminiſtrandis bonis Eccleſiæ, & pauperum convenientiores ſcient: illis oſtendendo, quod ſi ex affectu carnali incapaces, aut parum idoneos nominaverint, ſe coram Deo debitores conſtitui eorum omnium, quæ per minus fidelem aut parum providam horum adminiſtrationem Eccleſiæ, aut pauperibus ſubtraherentur; quæque habituri fuiſſent, ſi ſine acceptione perſonarum capaciores electi fuiſſent. Hinc Synodus Iprenſis ann. 1609. *tit. 20. cap. 19.* poſtquam monuit multum intereſſe, ut ſemper probi, & fideles Magiſtri Fabricæ, & Menſæ pauperum conſtituantur, ſubjungit: *Viderint proinde, qui alios & negligentes creant, num actionum ſimilium iniquarum coram Deo participes eſſe velint.*

VII. Electi priuſquam adminiſtrationi ſe immiſcere queant, medio juramento promittere debent in hujuſmodi officio fidelitatem; quodque bona Fabricarum, & pauperum conſervabunt; & deperdita, quantum poterunt, recuperabunt; ac utiliter juxta Fundatorum intentionem, & neceſſitatem obvenientem diſpenſabunt: quodque pro eorumdem bonorum conſervatione, & fideli diſpenſatione non minorem, ſed, ſi fieri poteſt, majorem impendent operam, & diligentiam, quam circa res proprias. Hæc eſt formula juramenti expreſſa in Synodo Iprenſi ſub Rithovio *tit. 28. c. 1. & 2.* & Audomarenſi 1583. *tit. 21. c. 1. & 2.* cui quoad ſubſtantiam pleriſque in locis conſueta formula juramenti conſonat, niſi quod alibi addatur aliquid de annua redditione computus: uti videre eſt in Regulamento Conſilii Flandriæ anni 1651. quod extat ad calcem Statutorum Synodalium ſub D. Trieſt.

VIII. A quo juramentum illud recipi debeat, non eadem eſt omnium Eccleſiarum conſuetudo. Alibi enim a Paſtore, tamquam primario Eccleſiæ, & pauperum Intendente, & locum Epiſcopi tenente, recipitur: Hæcque conſuetudo probatur a Synodo Buſcoducenſi tam ſub Methſio, quam ſub Maſio. Prima quidem mandat, ut Magiſtri Fabricæ, & Menſæ S. Spiritus juramentum in præſentia Parochi infra menſem a ſuſcepta adminiſtratione præſtent, *tit. 24. cap. 7.* Altera vero, ut antequam ſe adminiſtrationi immiſceant, teneantur juramentum fidelitatis, inſtar tutorum, & curatorum coram Parocho præſtare, *tit. 12. cap. 1.*

Alibi vero conſuetudo habet, ut juramentum illud recipiatur a Magiſtratu, vel primario Officiali. Et quidem citatum regulamentum Conſilii Flandriæ *art. 2.* injungit Magiſtris Fabricæ, & Menſæ S. Spiritus, præſtare juramentum fidelitatis coram Ballivo Scoltero, vel Scultero, Droſſardo, aut alio primario Officiali, ad quem pertinet.

Et cum Officialis Noviodunenſis cujuſdam Parochiæ Magiſtros Fabricæ evocaſſet ad præſtandum juramentum, injecta appellatione tamquam ab abuſu, juxta uſum Regni Franciæ, ad Parlamentum Pariſienſe, caſſatum, nullumque declaratum fuit Decretum Officialis, dictumque eſt, juramentum hujuſmodi Magiſtrorum utpote qui Laici ſunt, & ſolis rebus temporalibus præfixi, coram Superioribus Laicis eſſe præſtandum. Papon *lib. 4. cap. 12. Arreſt. 14.*

In his ergo cujuſque Eccleſiæ antiqua conſuetudo tenenda eſt unde Synodus Iprenſis 1619. *tit. 20. c. 22.* ſimpliciter dicit: „ U „ qui admittuntur ad adminiſtrationem bonorum Fabricæ, au „ Menſæ pauperum, præſtent *Superioribus* juramentum“ non deſignando vel Eccleſiaſticos, vel ſæculares.

C A P U T II.

Quænam præcipue ab Ædituis, & Magiſtris pauperum in adminiſtratione bonorum obſervanda?

1 *Res ſibi commiſſas ut proprias adminiſtrare debent.*
2 *Nihil alienare poſſunt ſine Superiorum conſenſu.*
3 *A conſuetudine pendet, qui in alienatione intervenire debeant elocationes publicæ inſtituendæ.*
4 *Nec niſi præſtita cautione.*
5 *In elocationibus prandia non facienda.*

6 L

(a) Tuteurs ou Commiſſaires des Pauvres.
(b) Hasbania in ditione Leodienſi, ſita, inter Brabantiam, Moſam, & Leodium Urbem extenditur.

6 *Lites non ſuſcipiendæ ſine auctoritate, & prævio Superiorum examine.*
7 *Litteræ fundationum, aliaque monumenta ſollicite ſervanda.*
8 *Quid obſervandum, dum ex Archivis aliquid extrahitur?*

I. IN primis ex ipſa lege juſtitiæ, & religione ſui juramenti omni fidelitate res Eccleſiæ, & pauperum tamquam res proprias adminiſtrare debent, omnem impendentes curam, & ſtudium, ut nihil vel eorum negligentia pereat, aut deterioretur.

II. Pro ſecuriori autem bonorum conſervatione Principes noſtri in Edicto ad Synodum P. II. Mechlinienſem *art*. 28. conformiter ad jus commune interdixerunt omnem eorum alienationem, permutationem, oppignorationem ſive hypothecationem; & in caſum notabilis neceſſitatis, aut utilitatis, ratione cujus oportet hujuſmodi alienationi conſentire, intentionis ſuæ eſſe declarant, ut omnia prævie examinentur, & ſedulo diſcutiantur per Epiſcopum, alioſque, ad quos hactenus recurri ſolitum fuit, & ut a ſingulis reſpective obtineatur eorum conſenſus in ſcriptis.

Similiter Philippus II. Hiſpaniarum Rex Edicto ad Synodum P. II. Cameracenſem vult, ut Judices Regii, aliique habeant tamquam nullas, & invalidas omnes alienationes rerum Eccleſiaſticarum, „ quæ factæ ſunt ſine conſenſu Superiorum, & convenienti cauſæ „ cognitione; idque non obſtante quacumque contraria conſuetu„ dine quoad alienationes poſt Edictum factas. Inſuper pro invali„ dis reputari vult venditiones granorum, quorum termini non„ dum effluxerunt, factas viliori pretio ob anticipatam ſolu„ tionem.

III. Cum vero Edicta non exprimant, quinam præter Epiſcopum huic alienationi conſentire debeant, ſed ad conſuetudinem hactenus obſervatam remittant, ea omnino attendenda, & examinanda eſt; ut tamen Parochi, & Notabilium Parochianorum, qui de neceſſitate Eccleſiæ, aut Parochiæ, aliiſve juſtis alienationis cauſis, præ ceteris melius ſolent eſſe inſtructi, judicium ſaltem expetatur, æquum juſtumque eſt. Unde & Synodus Iprenſis ſub Rithovio *tit*. 28. *cap*. 4. vult, „ ut in majoribus negotiis, & ma„ xime ubi de præjudicio Fabricarum ſeu pauperum agitur, nihil „ adminiſtratores, niſi de unanimi Paſtoris, & Notabilium con„ ſenſu attentare præſumant.

Ad hæc ne in ipſa bonorum elocatione carnalis affectus ſe immiſceat, & viliori pretio amicitiæ, aliove humano intuitu elocando, cautum eſt Edicto Philippi II. Hiſpan. Regis ſupra citato *art*. 25. ne hujuſmodi bona elocentur, niſi præviis tribus proclamationibus, aut chartularum affixionibus in locis conſuetis; vel ſaltem non elocentur minori pretio, quam bona vicina ejuſdem naturæ & qualitatis elocari conſueverunt; ita ut nec accipi queat poculum vini in diminutionem mercedis elocationis, niſi de conſenſu Superioris, ſub pœna nullitatis talium contractuum.

Similiter Edicto Conſilii Flandriæ ſupra allegato *art*. 5. cautum eſt, ne Magiſtri Fabricæ, aut Menſæ pauperum, aut Receptores quidquam elocent, niſi *publice*, prævia chartularum affixione, & proclamatione; pluſque offerens præferatur.

IV. Idem pleræque Synodi Belgicæ inculcant, adduntque, ut non habeantur ratæ elocationes niſi ſufficienti cautione data. Synodus Audomarenſis anno 1583. *tit*. 21. *cap*. 4. Mechl. an. 1609. *tit*. 21. *cap*. 1. & Iprenſ. an. 1577. *tit*. 25. *cap*. 5. quæ & addit, ut elocationes fiant omni privato favore ſepoſito, præſentibus Notabilibus, & aliis, qui intereſſe voluerint.

V. Denique Synodus P. II. Cameracenſis monet, ne in hujuſmodi elocationibus prandia fiant ſumptibus ipſarum fundationum, niſi quæ a Fundatoribus ſunt inſtituta.

Et ſane quid injuſtius, aut inhumanius, quam bona pauperum, aut Eccleſiæ uſibus deputata, in hujuſmodi conviviorum inutiles, & ſuperfluos ſumptus impendere (*a*)?

VI. Ulterius cum inter majoris momenti negotia merito numerentur lites, quæ, ut experientia notum eſt, non ſine magnis ſumptibus agi conſueverunt; & ad quas Adminiſtratores, & Receptores nonnunquam ob ſperatum lucrum ex vacationibus ſunt juſto procliviores, merito Synodalibus Decretis ordinatum eſt, quod ſine auctoritate Superiorum, & prævio maturo examine, a Magiſtris inſtitui, aut ſuſcipi non poſſint.

„ Rectores Fabricarum, aut Menſarum S. Spiritus nullas lites „ aſſumant (ait Synodus Antuerp. ſub Miræo *tit*. 21. *c*. 25.) niſi „ cauſa prius a nobis, noſtrove Vicariatu examinata, ne alicui „ inconſulta temeritate per injuriam moleſti ſint, atque non ne„ ceſſariis ſumptibus, ſalariis, vacationibuſque Fabricas, aut Men„ ſas pauperum gravent. Quod ſi etiam cauſa gravioris momenti „ ſit, committetur alicui ex Vicariatu, aut Decano Chriſtianita„ tis, ut antequam lites inſtituantur, cum adverſariis ſeria ratio„ ne agant; ut ſi fieri poſſit, res ſine ſtrepitu Judicii terminetur, „ aſſumptis potius, ſi dubium fuerit, utrimque Juriſconſultis, „ quibus deciſio negotii committatur: ſi quis ſecus fecerit, nullo „ modo expenſas in Fabricæ, aut Menſæ S. Spiritus rationes re„ ferat, nec Auditores rationum inferri patiantur in quas forte „ condemnatus erit, aut quas ab adverſario recuperare nequive„ rit ſed eas ipſe in pœnam temeritatis ſuæ luat.

Huic juſtiſſimo Decreto paſſim conſentiunt reliquæ Synodi, requirentes in aſſumptione litis prævium Paſtoris, vel etiam Epiſcopi, & Magiſtratus conſenſum. Synodus Namurc. an. 1639. *tit*. 18. *c*. 7. Boſcoduc. an. 1612. *tit*. 21. *cap*. 4. Iprenſ. an. 1577. *tit*. 28. *cap*. 4. Audomar. an. 1583. *tit*. 21. *c*. 4. quæ duæ ultimæ generaliter decernunt, ut in majoribus, & magis arduis negotiis nihil, niſi de unanimi Paſtoris, & Notabilium conſenſu, attentare præſumant.

VII. Denique cum experientia compertum ſit, multa bona Fabricarum, piarumque fundationum perire, aut deperdi, eo quod litteræ fundationum, aliave monumenta ad probationem neceſſaria non ſatis fideliter, & exacte conſerventur; tum Principum, tum Synodorum Decretis ſancitum eſt, ut omnia documenta, computus, & litteræ Eccleſiarum, & pauperum referantur in unum reſpective archivum, quod vulgo dicitur *De com*. ſub clauſura trium diverſarum clavium; quarum una ſit penes Paſtorem, altera penes Magiſtratum, & tertia penes Magiſtros Fabricæ, vel Menſæ S. Spiritus reſpective; ita Edictum Conſilii Flandriæ ſupra citatum, quod aperte ſupponit eſſe duo archiva, unum monumentis ad Eccleſiam ſpectantibus, alterum ad Menſam S. Spiritus pertinentibus ſubſerviens; ut illius clavis ſit penes Magiſtros Fabricæ, hujus vero apud Magiſtros S. Spiritus.

Edicto jam citato quoad archivum, ejusque ſub tribus diſtinctis clavibus clauſuram Synodi noſtræ conſentiunt, ſed pro monumentis Fabricæ, & pauperum conſervandis, unicum ſupponere videntur, cum paſſim clavium cuſtodiam ita diſtribuant, ut unam quidem Paſtori, reliquas vero primario Mamburno ſeu Magiſtro Fabricæ, & primario Magiſtro Menſæ S. Spiritus reſpective committant. Etenim quoad hanc clavium cuſtodiam, ſi reperiatur Eccleſiarum varia conſuetudo, aut ordinatio, cuique Eccleſiæ ſervanda erit.

VIII. Additque citatum Edictum Conſilii Flandriæ, & communiter Synodi noſtræ, ut ſi quando neceſſe fuerit aliquod monumentum ex ipſo archivo extrahi, loco illius in archivo ponatur ſcripta notitia cum expreſſione nominis & cognominis, & reſidentiæ illius, qui hoc monumentum accepit, una cum ſignatura ipſius, qua fatetur ſe illud accepiſſe.

Quod de clauſura archivi ſeu ſcrinii pro conſervatione monumentorum cautum, idem Edicto Caroli V. anni 1531. *art*. 16. & Synodalibus Decretis ſancitum eſt circa gazophylacia ſive truncos recipiendis Fidelium oblationibus expoſita; ut nimirum tribus diſtinctis ſeris firmentur, utque clavium una ſit penes Paſtorem.

CAPUT III.

Quomodo bona Fabricæ, & Menſæ S. Spiritus diſpenſanda, & a quibus?

1 *Bona Fabricæ, & Menſæ S. Spiritus fideliter diſpenſanda.*
2 *Bona Pauperum ex humano affectu non diſpenſentur.*
3 *Non tantum inopiæ, ſed & morum ratio in hac diſpenſatione habenda, & qui hoc nomine ab eleemoſyna arcendi?*
4 *Quomodo Parochus in horum diſtributione intervenire debeat?*
5 *Qui eleemoſynis gaudent a Parocho examinandi.*

I. BONA Fabricæ ſive Eccleſiæ, in uſus Eccleſiæ eſſe fideliter expendenda, ipſa nominis etymologia evincit. Neque enim alia ratione dicuntur bona Fabricæ ſive Eccleſiæ, niſi quod uſibus Eccleſiæ ſint deſtinata. Quapropter attendendum Æditius, aliiſve bonorum illorum Adminiſtratoribus, ut fideliter in utilitatem Eccleſiæ proventus illorum expendantur; & ſi in alios uſus ex aliquo humano affectu impenderint, reſtitutioni ſe reddi obnoxios. Similiter bona Menſæ S. Spiritus, ſeu pauperum eſſe deſtinata in uſus pauperum, ipſum nomen manifeſtat; adeoque & illa in pauperum uſum fore impendenda.

II. Verum quia pauperum magna ſolet eſſe copia, eorumque multiplex conditio; neque facile generaliter determinari queat, qui ſint habendi ut pauperes, quibus hæc bona recte impendantur; idque fere arbitrio, & prudentiæ credi debeat eorum, qui bonorum illorum diſpenſationi præſunt, ideo in hac diſpenſatione facile ex humano amicitiæ, aut proprii emolumenti affectu a juſtitiæ tramite deflectitur, aut in vitium acceptionis perſonarum inciditur. Quod vitium haud evadunt, qui in diſtributione hujuſmodi eleemoſynarum ex privato aliquo affectu minus merentes magis merentibus præferunt: cum dubitari nequeat, offerentium hujuſmodi eleemoſynas intentionem eſſe, ut dum omnibus pauperibus provideri nequit, magis merentes primo de illis participent.

Hinc Synodi noſtræ paſſim ſollicite inculcant, „ ut eleemoſynæ „ Menſarum pauperum ſine humano affectu, & acceptione perſo„ rum, iis tantum diſtribuantur, qui vere pauperes ſunt". Ita Synodus Mechl. ann. 1609. *tit*. 21. *cap*. 11. Idem & reliquæ Synodi communiter monent; additque Franciſcus Sonnius Antuerpienſium Antiſtes in Decretis Synodalibus, *tit. de bonis Fabricæ, & S. Spiritus*, *cap*. 6. ut „ in ſingulis Parochiis Mamburni S. Spiri„ tus habeant menſam convenienti loco poſitam ad diſtribuendas „ ex ea pauperum portiones, ut videat populus, neque indignos „ admitti, neque dignos repelli, fierique hanc diſtributionem ſine „ perſonarum acceptione.

III. Monet præterea citata Synodus Mechlinienſis, ut in eleemoſynarum diſtributione „ non inopiæ, & egeſtatis tantum, ſed „ morum etiam, ac vitæ probitatis ratio habeatur.

Atque in primis hoc nomine ab his eleemoſynis arcendi ſunt valide mendicantes; qui hujuſmodi eleemoſynis victitantes, in otio, & deſidia, ac quæ exinde ſequuntur multis ſceleribus vitam ducunt: quos & Principes ab eleemoſynis arcendos multis Edictis ſanxerunt. Nam ut de ſimilibus monet Synodus Colonienſis 1536. *part*. 11. *c*. 5. „ Utilius enim eſurienti panis tollitur, ſi de cibo „ ſecurus juſtitiam negligat, quam eidem frangitur, ut ſeductus „ injuſtitiæ acquieſcat.

IV. Hinc facile patebit, diſtributionem eleemoſynarum præ ceteris convenire Parochis, eiſque primo loco deferendam; & ſi conſuetudo eam Magiſtris detulerit, omnino convenire, ut ipſi in eleemoſynarum diſtributione Parochum ad minus conſulant, & audiant. Hinc Synodus Iprenſis ſub Carolo Maſio, an. 1609. *tit*. 20. *cap*. 16. ait: „ Diſtributiones eleemoſynarum liberæ ſemper fiant conſcio Paſto-

(*a*) Extat Decretum Epiſc. Leodienſis, datum an. 1686. adverſus convivia ejuſmodi, ceteroſque abuſus, qui in adminiſtrationem bonorum ſive Eccleſiæ, ſive pauperum irrepere ſolent; relatum eſt ad calcem Vol. I. inter Monumenta ſub littera C.

" Pastore; qui eas non ex humano affectu, aut cum acceptione " personarum, (inquit capite sequenti) sed omnibus indifferenter ,, vere pauperibus, & probis honestisque vel ipse distribuat, vel ,, distribui curet.

Similiter Synodus Namurcensis, an. 1659. *tit.* 22. *§.* 6. ,, Eleemosynæ Mensarum pauperum sine humano affectu; & acceptione ,, personarum iis tantum distribuantur, qui vere pauperes sunt; & ,, in iis nihilominus vitæ ac morum probitatis cujusque ratio habeatur, ad quem finem, ait, poterit adesse Pastor loci.

V. Addit & merito Synodus Buscoducensis sub Masio *tit.* 21. *§.* 5. ,, Ut diebus Dominicis, & festivis post summum Sacrum, & ,, Concionem (quibus omnes interesse debent sub privatione eleemosynæ) sine humano affectu distribuantur ,,. Deinde prosequitur: Notabiliter ante Festum Nativitatis Jesu Christi, & Paschæ ,, Magistri S. Spiritus dabunt nomina Pastoribus gaudentium subsidio S. Spiritus, ut fidem eorum, & Religionem cognoscant: non ,, enim eleemosynis gaudere poterunt, nisi de Confessione, & Communione in Paschate docuerint.

Hæc, aliaque saluberrima Decreta & conditioni horum bonorum, & legibus justitiæ distributivæ plane conformia, si exacte servarentur, non tantum corporalibus, sed & spiritualibus necessitatibus pauperum quam optime provideretur. Adde Decretum Synodi Antuerp. supra citatum.

CAPUT IV.

Qui computibus intervenire debeant?

1 *Quid ex Decreto Concilii Tridentini hic intervenire debeat?*
2 *Episcoporum auctoritas circa administrationem bonorum Fabricæ, & Mensæ S. Spiritus:*
3 *Synodus Tridentina cum limitatione hic recepta.*
4 *Qui interveniant secundum Concordatum inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem?*
5 *Qui ex Edicto Philippi II.?*
6 *Qui ex Edicto Alberti, & Isabellæ?*
7 *Jus Patronorum,*
8 *Interdum cum Parocho intervenire debet Commissarius Episcopi.*

I. ,, Administratores tam Ecclesiastici, quam Laici, *Fabricæ* cujusvis Ecclesiæ, etiam Cathedralis, Hospitalis, Confraternitatis, eleemosynæ Montis Pietatis, & quorumque piorum ,, locorum, singulis annis teneantur, ait Synodus Tridentina *Sess.* ,, 22. *cap.* 9. *De reform.* reddere rationem administrationis Ordinario; consuetudinibus, & privilegiis quibuscumque in contrarium ,, sublatis: nisi secus forte in institutione, & ordinatione talis Ecclesiæ seu Fabricæ expresse cautum esset. Quod si ex consuetudine, aut privilegio, aut constitutione aliqua loci, aliis ad id ,, deputatis ratio reddenda esset, tunc cum iis adhibeatur etiam ,, Ordinarius: & aliter factæ liberationes dictis Administratoribus ,, minime suffragentur.

Ex mente ergo Synodi Tridentinæ in redditione rationum semper intervenire debet Ordinarius loci; nisi in fundatione contrarium expresse cautum sit.

II. Quamvis in Gallia non secus ac in Belgio tum ex particulari lege fundationis, tum etiam ex consuetudine, computus Fabricæ, vel Mensæ sancti Spiritus, nonnunquam reddantur coram aliis, quam coram Ordinario, immo nec Ordinario, ejusve Commissario interveniente, tamen plurimis Parlamentorum Arrestis in Galliam declaratum, & ordinatum fuit, Æedituos seu Magistros Fabricæ debere ipsis Episcopis, eorumve Archidiaconis, vel Commissariis in cursu visitationis exhibere computus, ut ab ipsis revideri possint, & examinari. Quinimmo si de ipsa visitatione instituenda debite fuerint præmoniti Æditui, seu Magistri Fabricæ; jubentur paratos habere computus, ut visitantibus Episcopis, eorumve Archidiaconis, aut Commissariis eos exhibere queant; alias in defectum poterunt Episcopi, vel eorum Archidiaconi ipsis designare tempus, intra quod hos computus rite exhibitos coram iis, qui intervenire solent, deferant ad aulam Episcopalem, ut illos Episcopus, ejusve Commissarius revidere, & examinare queat, prout hæc omnia latius referuntur in Actis Cleri Gallicani *Tom.* 3. *part.* 3. *tit.* 3. ubi quoque notatur, quod in ejusmodi revisione, & examine etiam possit intervenire *Procurator Regius*, si ita visum fuerit.

De hac Episcoporum auctoritate circa proventus Fabricæ, & Mensæ sancti Spiritus, eorumque administratione in Gallia conservata, plura quoque tradit Du-Casse in suo Tractatu de Jurisdictione Eccles. *Tom.* 2. *c.* 9. *n.* 2.

III. Verum notum est, Synodum Tridentinam in Belgio receptam, ac publicatam esse cum quibusdam restrictionibus, quas Regii Magistratus Regiæ suæ Majestati suggesserant; quasque pro pace ac quiete harum Provinciarum, immo & faciliori ipsius Synodi executione necessario adjiciendas publicationi Synodi judicabant; ipsumque Regem in litteris tum ad Archiepiscopum Cameracensem, tum Regios Ministros, quibus executionem Consilii suis Ministris injungit, hanc addidisse clausulam: ,, Ne quid mutetur, aut innovetur circa jura Regalia, privilegia suæ Majestatis, aut suorum ,, vassallorum, & subditorum, & speciatim circa Superintendentiam Hospitalium, aliorumque piorum locorum.

Igitur ad plene dignoscendum, qui computibus, & rationum redditioni hic in Belgio interveniant, non tantum Synodi Tridentinæ Decreta, sed vel maxime inveteratæ Belgii consuetudines, & specialia jura exquirenda sunt.

IV. Et quidem Concordata inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem inita an. 1541. (quæ & in publicatione Concilii Tridentini Brabanti in hac materia conservanda dixerunt) *tit.* 3. §. 11. habent: ,, Quod si Magistri Fabricæ, Mensæ S. Spiritus, aut Administratores Hospitalium Laici fuerint, & a Laicis instituti, ,, rationes administrationum suarum reddere coguntur coram Superioribus suis, vocato ad hoc Curato, si resideat, vel eo absente Vice-curato, vel Vicario perpetuo residente, ut si voluerit, intersit, absque eo quod Decanus foraneus, aut alius Episcopi Commissarius necessario vocari, aut interesse debeat". Sequenti §. dicti Concordati cautum est, ,, ut institutio, destitutio, ,, vel correctio talium Administratorum Laicorum, & a Laicis institutorum ad eosdem Superiores Laicos pertinebit, & in casum ,, negligentiæ ipsorum post monitionem per Episcopum eis legitime ,, factam, eorum negligentiam poterit Episcopus supplere, rationes administrationum exigendo, puniendo, vel destituendo ,, delinquentes pro illa vice. Si administratores omnes, vel maior ,, pars, Ecclesiastici fuerint, tunc omnis cura Administratorum quoad ,, computuum institutionem, &c. ad Episcopum spectabit.

Igitur vi Concordatorum illorum, si Fabricæ, aut Mensæ S. Spiritus Administratores Laici fuerint, & a Laicis instituti, rationes reddi debent coram eorum Superioribus, & Curato, aut ejus Vice-curato, vel Vicario perpetuo residente: Episcopus vero, aut ejus Deputatus nequaquam vocari, aut interesse debet. In casum tamen negligentiæ poterit Episcopus rationes exigere.

V. Edictum Philippi II. ad Synodum Cameracensem *art.* 13. cavet: ,, Ut quo proventus Fabricarum, & aliorum piorum locorum, melius impendantur, & fundationes, prout oportet, conserventur, *redditioni computus* proventuum Fabricarum præsens ,, sit, & vocetur Curatus loci, vel Episcopus mittat unum alium ,, suum Deputatum, quando ex causa id judicaverit expedire; idque sine sumptu dictæ Fabricæ, & sine prejudicio juris, vel ,, auctoritatis Regiæ, aut particularium Toparchorum (*a*) ipsorum locorum.

VI. In Edicto Alberti, & Isabellæ ad Synodum Mechliniensem per octo articulos de administratione piarum fundationum, & locorum tractatur; & quidem *art,* 23. quasi præfando ajunt Principes: ,, Conservationem piorum locorum, eorumque proventuum ,, specialiter sibi esse commendatam; utpote cujus pars notabilis ,, a Principibus suis prædecessoribus, aut eorum Vasallis provenit". Deinde subdunt: " Nos confidentes, nec dubitantes de ,, bono affectu Archiepiscopi, & Episcoporum hac in parte nobis ,, assistendi, & satisfaciendi obligationi, quæ juxta Sacros Canones. ,, ipsorum officio, & dignitati annexa est, statuimus, &c.

Agnoscunt ergo Principes, Episcopis vi sui officii, curam Fabricæ, piarumque fundationum specialiter incumbere; seque Edicta, legesque suas eo dirigere, ut in hac officii executione Episcopis subsidio sint: quem in finem præterea inter alia, " quoad redditionem ,, computuum, seu rationum, præter illos, qui hactenus intervenerunt, sive ex parte Principum, sive Vassallorum, intentionis ,, suæ esse declarant, & præcipiunt, conformiter ad id, quod jam ,, ordinatum fuit per Edictum Regium ad Synodum Cameracensem 1. Junii anni 1587. ut Episcopi, ejusve Commissarii in præfata computuum redditione interveniant sine sumptu, aut onere dictarum fundationum, pro meliori causarum directione, & ,, uniuscujusque satisfactione; omnesque exorituræ difficultates sopiri queant communi arbitrio eorum, qui computibus intendent " *art.* 5.

VII. Observat Zypæus *Consult.* 7. *de Parochiis n.* 5. quod licet ex sententia Concilii Tridentini Patronis Ecclesiarum, aut piarum Fundationum videatur competere sola cura invigilandi, ne quid prodigatur, non autem *statuendi*; Edictum tamen Alberti, & Isabellæ ad Synodum Mechliniensem *art.* 23. indifferenter vocat Patronos *ad rationes audiendas, & super iis cum aliis statuendum.*

Proinde hoc Edicto Principes nostri plus aliquid Patronis circa administrationem bonorum Ecclesiæ per se, suosve majores fundatæ, vel dotatæ dedisse videntur, quam ipsa Synodus Tridentina.

Quod sane quoad Patronos Laicos, quorum Majores Ecclesias ex suis bonis fundarunt, aut dotarunt, ratione non caret. Quis enim ambigat, quin pii Fundatores, & Benefactores desideraverint, ut eorum hæredes curam haberent, ut hæ piæ Fundationes executioni mandarentur, & conservarentur, & bona eum in finem relicta conformiter ad eorum piam intentionem, & dispositionem impenderentur?

VIII. Ex Principum Edictis, & Concordatis sat intelligitur, intentionem eorum fuisse, ut redditioni computuum Parochus interveniat; immo & subinde ultra Parochum Episcopus, ejusve Commissarius.

Et quidem cum ex Concordato inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem expresse Parochus esset vocatus, & ex Edicto Alberti, & Isabellæ præter illos, qui consueverant intervenire, vocetur Episcopus, ejusve Cammissarius, non obscurum est, cur in istis Parochiis, quæ aliquando fuerunt sub Diœcesi Leodiensi, una cum Parocho interveniat Archipresbyter.

Nequaquam ergo Principum intentio fuit, per limitationem publicationi Concilii Tridentini adjectam, Parochum aut Episcopum omnino excludere.

Immo cum Sacri Canones, ipsorumque Principum Edicta jus interveniendi ejusmodi rationum exhibitioni adeo enixe, & evidenter Parocho, & Episcopo asserant, consequens est, quod non nisi evidenter, & juridice contrario titulo probato Parochus, vel Episcopus excludi queat.

(*a*) Id est *Seigneurs*.

C A P U T V.

Quæ circa redditionem computus obſervanda?

1 *Singulis annis computus reddendus.*
2 *Certus dies præfigendus, & a quo?*
3 *Concluſiones computuum purgandæ.*
4 *Expenſæ inutiles vitandæ.*
5 *Bona Pauperum in uſum Communitatis non convertenda.*
6 *Proventus Fabricæ, aut Menſæ S. Spiritus non facile impendi in ſuſtentationem Vice-Paſtorum, aut Matriculariorum.*
7 *Defectus & abuſus circa computus per quos corrigendi?*
8 *Qui cognoſcere debeant de quæſtionibus in hac materia exurgentibus?*

I. „ RATIONES Fabricarum, & Menſuram pauperum, aliarumque piarum fundationum, ait Synodus Mechl. P. II. „ ſingulis annis ubique reddantur, vel ſaltem, ubi tenuiores ſunt „ earum proventus, ſingulis bienniis“. *Tit.* 21. *cap.* 8.

Hanc annuam rationum exhibitionem non tantum Synodi, ſed Principum Edicta urgent; quin & juramento in ſæpe citato Regulamento Conſilii Flandriæ præſcripto, annua illa computus exhibitio exprimitur, & exigitur.

II. Præterea Edicto Principum ad Synodum Mechlinienſem *art.* 23. ſtatuitur: „ Ut Epiſcopi per ſe, vel per Commiſſarios cum „ interventione Patronorum fundationum, vel aliorum, qui hactenus curam habuere, alioquin primarii Officialis, certum perpe- „ tuumque diem præfigant, quo quotannis Adminiſtratores ratio- „ nem ſeu computum reddant.

Ragulamentum Conſilii Flandriæ ſimiliter certum diem ſingulis annis redditioni computus deſignari optat; vultque, ut dies ille publicetur ante fores Eccleſiæ 14. aut minus 10. vel 8. diebus ante; ut unuſquiſque ſe juxta hoc gerere queat.

Cum ergo vi Edicti Commiſſario Epiſcopi, qui ſolet eſſe ipſe Decanus Ruralis, primaria cura incumbat deſignandi diem redditionis computus, non dubium quin ex intentione Principum ipſi Decani Rurales ſpecialiter invigilare teneantur, ut ſuo tempore computus fiant.

III. Ad hæc non tantum invigilare tenentur, ut computus nondum exhibiti exhibeantur, ſed inſuper præcedentes computus examinare, & attendere, num concluſiones debite ſint purgatæ, ſeu reliqua eorum plene ſoluta. Synodus Mechl. P. II. *tit.* 22. *cap.* 10.

Quin & Regulamentum Flandriæ *art.* 3. vult, ut Adminiſtratores Fabricæ, & Menſæ S. Spiritus intra 6. hebdomadas, vel ad ſummum duos menſes a depoſito officio, concluſiones ſuas purgent ad manus ſucceſſorum, ſub pœna executionis.

IV. Ut vero paucioribus expenſis fiant, decrevit Conſilium Flandriæ, ut reddentes computum, aut quem hi deſignare volent ad deſcribendum dictum computum, ſive ſit Graphiarius Parochiæ, ſive quis alius, „ Non amplius poſſint accipere in ſingula folia ex „ utraque parte conſcripta quam quatuor aſſes, etiam cum dupli- „ cato; modo unaquæque pagina contineat 17. aut 18. lineas, & „ ſingulæ lineæ ſex verba, ſic ut Articuli inutiliter non exten- „ dantur, ſub pœna quod horum reſpectu in taxando ſalario nul- „ la habeatur ratio ab Auditoribus computus.

Et Articulo 10. decernitur, ut „ Auditoribus ſive pro auditione, „ ſive concluſione computus loco ſalarii ſingulis unus dumtaxat flo- „ renus detur; Graphiario autem pro lectione, ac ſignatura tam „ originalis quam duplicati duo floreni; neque aliquid præterea „ eorum intuitu in computum induci poſſit; ac ſignanter ne aliquæ „ convivationes fiant ad onus Fabricæ, aut pauperum.

Denique ut omnes ſuperfluæ expenſæ vitentur, nec quocumque colore bona Eccleſiæ, vel pauperum in proprium ſuum commodum Graphiarii, aliique Officiales divertant, cautum eſt, ne expenſis Fabricæ, vel pauperum amplius quam duo exemplaria computus conficiantur; unum reponendum in archiviis Eccleſiæ, & alterum ut maneat apud eum, qui computum exhibuit.

Mandant quoque ſingulariter Synodi noſtræ, ut a comeſſationibus & conviviis, quibus Fabricæ, pauperesque gravantur in redditione computus, & elocatione bonorum, abſtineatur.

Et ſane qui inutilibus, ſuperfluis, immo profanis expenſis res pauperum, & Eccleſiæ conſumunt, aut in proprium uſum quocumque prætextu convertunt, nequaquam ab injuſtitia, & reſtitutione excuſari poſſunt qua de re a Parochis interdum monendi ſunt.

V. Quin nec id juſtum eſt, ut bona in eleemoſynas pauperum diſtribuenda convertantur in honoraria, aut ſalaria eorum, qui Communitati ſerviunt; tametſi pauperes ſint: cum ejuſmodi ſalaria non ut eleemoſynæ debeantur: *Non detur*, ait Synodus Namurcenſis ann. 1639. tit. 18. cap. 23. *ſubulcis* (*a*) *vel Communitati ſervientibus aliquid ſtipend i e Menſa pauperum.*

Deinde *cap.* 27. monet: „ Ut Paſtores bona pauperum, & Fa- „ bricarum, pro Sacris Hebdomadariis, Defunctorum, Venerabi- „ lis Sacramenti, Supplicationum pompa, Citharœdis, ad libitum „ non expendant“. Ne ea occaſione Paſtores res Eccleſiæ, aut pauperum, vel in alienos, vel etiam indirecte in proprios uſus divertant.

VI. Eadem ratione non videtur ſat juſtum, ut proventus dictorum bonorum, quæ a fidelibus ſpecialiter in uſum fabricæ, ac notanter pauperum, ſunt oblata, impendantur in honorarium Presbyteri Miſſam matutinalem celebrantis, vel etiam vice-Paſtoris, aut matricularii, ſive cuſtodia.

Cum enim hic Presbyter Miſſam matutinalem celebret pro majori commodo totius communitatis; nec Beneficium, e quo honorarium haberi queat, fundatum ſit, juſtum apparet, ut potius communitas onus hoc ferat, quam ut honorarium e bonis pauperum deſumatur, atque onus hoc ſolis pauperibus impoſitum cenſeatur.

Id non obſcure indicavit Synodus Prov. I. Mechl. anno 1570. *tit. de divino officio.* Deſiderans enim, ut in omnibus Eccleſiis Parochialibus habeatur Miſſa *matutinalis* pro ancillis, & famulis, ordinavit, „ ut eum in finem revideantur Cappellaniæ in Eccleſiis „ erectæ, ut illarum poſſeſſores ad reſidentiam compellantur, „ aut etiam per *contributionem Parochianorum* honeſto Sacerdoti „ ſtipendia vitæ conſtituantur, qui & Miſſam matutinalem pera- „ gat, & Paſtori occupato, aut infirmo in adminiſtrandis Sacra- „ mentis ſubveniat“: idque conditione tali, quod conſuetum in „ ſimilibus ſtipendium a Parochianis recipere, & retinere poſſit.

Quoad vice-Paſtorem, & Matricularium juxta deducta ſub titulo *de congrua portione Parochorum*, & ſub titulo *de officio Cuſtodum*, hi vel a Decimatoribus, vel ex collectis Parochianorum, vel de Beneficiorum proventibus juxta juris communis, & Concilii Tridentini diſpoſitionem intertinendi ſunt.

Quapropter dum proventus fabricæ, & notanter menſæ Sancti Spiritus in ſimilium Presbyterorum, vel Matriculariorum honoraria ſive ſtipendia impenduntur, in effectu proventus fabricæ, vel menſæ S. Spiritus cedunt in emolumentum vel ipſorum Parochianorum, vel Decimatorum, quorum impenſis hi Presbyteri, vel matricularii eſſent intertinendi.

Si tamen his Presbyteris, vel Matriculariis committatur ſpecialis inſtructio puerorum, uti in pluribus Parochiis moris eſt, nequaquam injuſtum videtur, ut ex proventibus menſæ ſancti Spiritus aliquid aſſignetur Sacerdoti, vel Matriculario in honorarium, ut pauperes *gratis* inſtrui queant, quia hæc reipſa in emolumentum & uſum pauperum cedunt.

Unde in Decretis Franciſci Buiſſeret Epiſcopi Namurcenſis in Congregatione Capitulari Peldonienſi, *tit. de Matriculariis*, publicata anno 1612. 4. Junii, poſtquam declaratum eſt ad Matricularios etiam pertinere, juventutem docere, ſubjungitur: *Ut autem ſua mercede non fruſtrentur, Mamburnis permittimus, ut contemplatione pauperum, quos docebunt gratis, aliquam ipſis portionem ſuper bonis pauperum, vel Eccleſiæ perſolvant.*

VII. Si autem contingat „ Epiſcopos, eorumve Commiſſarios, „ vel in viſitatione, vel in ipſa computuum auditione deprehen- „ dere notabiles defectus, volunt Principes in Edicto ad Syno- „ dum Mechl. *art.* 30. de iis informari Fiſcales Regios, ut hi ex „ officio hujuſmodi defectibus, & abuſibus obvient, & remedium „ adhibeant.

Huic conforme eſt Decretum Synodi Namurc. anni 1659. *tit.* 16. *cap.* 27. ſtatuens, ut „ ubi in reſcriptionibus invenietur, Mam- „ burnos Fabricæ, & Menſæ pauperum alicujus Parochiæ non red- „ dere computum, ad nos deferantur, ut mox certiorato Procu- „ ratore Generali Brabantiæ, & Namurcenſi reſpective per eos ad „ redditionem compellantur.

VIII. Quapropter ſi Edicta, & quotidiana praxis attendantur, etiam in Belgio obtinere videtur, quod de Gallia refert Carolus Fevret (*a*), nimirum Judices Regios eſſe in poſſeſſione cognoſcendi de quæſtionibus occaſione computuum, aut adminiſtrationis bonorum Fabricæ exorientibus. Cum enim agatur de rebus profanis, ſeu temporalibus, ipſique Adminiſtratores ſint perſonæ laicæ; ſuſtinent Magiſtratus Civiles, Ædituos, & Magiſtros pauperum ratione ſuarum adminiſtrationum coram Eccleſiaſtico Judice conveniri non poſſe. Ideoque, ait dictus Fevret, omnia Parlamenta Galliæ abuſivas declarant omnes ſimplices citationes Ædituorum ad Tribunal Eccleſiaſticum, omnemque proceſſum in ordine, ut coram Archidiaconis, aut Officialibus ſuos computus reddere compellantur. Vide etiam Renatum Choppinum de Polit. Eccleſ. *lib.* 2. *tit.* 2.

Hanc diſciplinam confirmat Articulus 26. Edicti Principum ad Synodum Mechlinienſem, quo decernitur: „ Ut ſi occaſione reſo- „ lutionis captæ per Epiſcopum, ejuſve Commiſſarium, & alios „ Superintendentes auditioni computus, quiſpiam prætendat ſe „ læſum, is poſſit querelam deponere coram Superiore *ſæculari* „ Judice loci ipſius fundationis, de cujus adminiſtratione agitur „ cujus ſumptibus tunc ſuſtinebitur, quod per Auditores decretum „ fuerit.

Eodem Carolo Fevret (*b*) referente, Judices Eccleſiaſtici nequaquam judicare poſſunt de deſtitutione, aut inſtitutione Ædituorum, & Magiſtrorum: quod & conforme eſt Concordatis inter Carolum V. & Epiſcopum Leodienſem initis, ſi Æditui, ac Magiſtri pauperum laici ſint, & a laicis inſtituantur; uti in Provinciis plerumque contigit: unde & quæſtiones in hac materia occurrentes vix alibi quam coram Regiis Tribunalibus agitari videmus.

C A P U T VI.

Proponuntur Regulæ generales in hac materia obſervandæ.

1 *In hac materia alia ſunt Juris naturalis, alia ſunt meræ diſciplinæ.*
2 *In his primo inſpicienda cujuſque loci conſuetudo.*
3 *Deficiente conſuetudine, localium Synodorum Decreta, aut Principum Edicta.*
4 *Quæ circa Edicta Regia notanda.*
5 *Deficientibus Synodorum Decretis, & Principum Edictis, attendenda Synodus Tridentina.*

6 *Poſt*

(*a*) Vils Domeſtiques. Legitur quoque *Sabuleis*, Porchers.

(*a*) Traité de l'Abus t. 1. p. 586. Ed. 1667.
(*b*) Ibid. t. 1. p. 587.

6 *Post hæc recurrendum ad Jus commune.*
7 *Præ omnibus tamen attendenda fundatio.*
8 *Quid Edicto Melodunensi Gallis vetatur, & jubetur?*

I. INTER illa, quæ hactenus dicta sunt de Administratione Fabricarum, & Mensarum S. Spiritus sive pauperum, aliqua sunt, quæ lex naturalis servanda præcipit; quæque consequenter nec per locorum spatia, nec per temporum decursum mutari, aut variari possunt: v. g. quod bona ad Fabricam, aut pauperum Mensam spectantia fideliter & in utilitatem Ecclesiæ, ac pauperum administrentur, & dispensentur; nullæ superfluæ ac inutiles expensæ in eorum elocatione, vel redditione computuum fiant; lites, aliave negotia majoris momenti, per quæ notabile damnum bonis illis inferri posset, non nisi prævio maturo examine suscipiantur; proventus pauperum ita distribuantur, ut non tantum corporalibus, sed quantum possibile est, etiam spiritualibus necessitatibus pauperum succurratur; utque sine ullo humano affectu, & personarum acceptione magis mærentibus dispensentur.

Alia vero, eaque non pauca, sunt meræ disciplinæ ex eorum genere, quæ per loca terrarum, & temporum vicissitudines variari possunt. Exempli causa, a quibus eligendi Æditui, aut Mamburnii; a quo recipiendum eorum juramentum; qui redditioni computus intervenire debeant, & alia similia.

II. Super his ergo si forsan quæstio incidat; primo & ante omnia inquirendum erit, utrum antiqua & hactenus non interrupta consuetudo, & possessio non habeatur, quæ casum decidat. Hæc si habeatur, haud facile ab ea in hac materia, & punctis supra expressis, recedendum erit; sed servanda regula, quam in similibus tradit S. Augustinus Epist. 54. ad Januarium num. 3. *Nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam forte devenerit. Ipsa quippe mutatio consuetudinis*, ut ibid. n. 6. dicit August. *etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat.*

III. Deficiente vero consuetudine, vel ea dubia, aut incerta existente, recurrendum erit ad localium Synodorum Decreta, aut Principum edicta in hac materia evulgata: ut si casus in illis decidatur, aut dubium illustretur, illis sit inhærendum: præsertim tamen Principum Edictis.

IV. Illud vero hic observandum: licet Edicta nomine Principis, cui totum Belgium erat subjectum, emanaverint, inde tamen consequens non esse, hæc Belgium integrum, sive omnes ejus Provincias concernere: quia subinde contingit, ut Princeps non nisi unam Provinciam suo Edicto obligare velit: interdum duas, & aliquando omnes. Hoc ut dignoscatur, videndum qua qualitate Legislator loquatur, & quibus. Si omnibus salutem dicit, plerumque generalis Lex est; eoque casu ad calcem publicatio, & executio Conciliis, aut Parlamentis omnium Provinciarum injungi solet. Mandata vero, & Decreta solum Provincialia solis dumtaxat, qui sunt de illa Provincia, inscribuntur: & in fine publicatio, & executio Præsidi & Concilio illius Provinciæ demandantur. Vide Zypæum in procemio Notitiæ Juris Belgici.

V. Si nec ex ipsis Synodorum Decretis, nec Principum Edictis decisio casus haberi queat, inquirendum erit, num ipsa Concilii Tridentini Decreta elucidationem subministrare queant. Nam ut in prolegomenis notatum fuit, & in terminis expressis Senatui Frisiæ 6. Junii anno 1569. respondit Consilium Secretum Regium, Synodus Tridentina in his Provinciis simpliciter publicata fuit, intimata solummodo Archiepiscopo Cameracensi, ac Magistratibus Civilibus Regis voluntate de conservandis Provinciarum consuetudinibus, & Juribus Regiis, ac Vassallorum in hac materia: consequenter ubi vetusta consuetudo, aut Jus Regium, aut Vassallorum non ostenditur, Tridentina Decreta subintrare debent.

VI. His quoque deficientibus, aut non satis aperte casum exprimentibus, ex Juris communis dispositione resolutio quæstionis petenda erit. Commune enim & receptum Jurisconsultorum principium est: Deficiente consuetudine, & jure patrio, juri communi standum esse; illaque si dubia sint, eorum interpretationem ex jure communi desumendam esse.

VII. Porro hæc omnia intelligi oportet, nisi quidquam quoad administrationem ipsius fundationis a Fundatore præscriptum sit: quia leges fundationis in hac materia primum locum obtinere solent. Denique efficacissimum sopiendis quæstionibus remedium erit, si sincero pietatis zelo, in hoc pietatis, & religionis opere omnes procedant, ostendantque se non quærere quæ sua sunt, sed quæ Dei, & pauperum.

VIII. Edicto Melodunensi Gallis expresse vetitum est, ne bona per fundationem ad certum usum Ecclesiæ, vel alicujus Capellæ destinata in alium usum convertant.

Additur præterea, quod si ad alios usus applicata reperiantur, in primum usum fundationis restituantur, uti refertur in Actis Cleri Gallicani *Tom. 3. tit. 3. num. 8.*

Prosequitur Edictum articulo IX. quod si ex dictis bonis post impletam Fundatoris expressam ordinationem, aliqua supersint, illa impendantur, vel in reparationem Ecclesiæ, vel in emptionem ornamentorum, aliave pietatis similia opera, conformiter ad sacros Canones, & non in alios usus, sub pœna, quod ipsi Æditui, seu Magistri fabricæ proprio, & privato nomine pro iis respondere debebunt.

TITULUS SEXTUS,

De Decanis Christianitatis seu Ruralibus.

CAPUT I.

Archipresbyteri alii Urbani, & alii Rurales: Hi a quo eligendi?

1 *Antiquus Archipresbyterorum in Ecclesia usus.*
2 *A multis sæculis plures in una Diœcesi Archipresbyteri constituti.*
3 *Archipresbyterorum electio, & destitutio olim ad Episcopum, & Archidiaconum, hodie ad solum Episcopum spectat.*
4 *Archipresbyteratus hodie nulli Beneficio, aut determinatæ Parochiæ solet esse annexus.*
5 *Functiones Archipresbyterales unice pene dependent ab arbitrio Episcopi.*

I. ANTIQUUM esse Archipresbyterorum usum, & institutionem, testis est Sanctus Hieronymus, qui in Epistola ad Rusticum ait: „ Singuli Ecclesiarum Episcopi, *singuli Archipresbyteri*, Archi„ diaconi, & omnis Ordo Ecclesiasticus suis Rectoribus nititur.

Supponit quidem S. Hieronymus unicum fuisse in singulis Ecclesiis Cathedralibus Archipresbyterum, sicuti unicus erat Episcopus. Nec mirum; eo quippe tempore, prior Ordinatione inter Presbyteros Archipresbyter, seu *primus* Presbyterorum erat; isque toti Collegio Presbyterorum præsidebat: quemadmodum & hodie unicus esse solet Archipresbyter in Cathedrali Ecclesia, qui omnibus Presbyteris, & Clericis civitatis Episcopalis præesse consuevit; & Archipresbyter Cathedralis vocatur; atque inter dignitates numerari solet, de quo hic non agitur, sed de solis Ruralibus, id est, qui extra civitatem Episcopalem curam agunt.

II. Jam enim a multis sæculis populo multiplicato, plures in una Diœcesi Archipresbyteri constitui cœperunt; qui extra civitatem Presbyteris, & Clericis intenderent, & præessent; dicti propterea *Rurales*.

Et quidem sæculo nono inter Constitutiones Riculfi Episcopi Suessionensis *c.* 20. legitur: „ Rationi quoque proximum est, ut uno„ quoque mense statuta die, id est, kalendis uniuscujusque mensis „ per singulas *Decanias* Presbyteri simul conveniant, & de his, „ quæ in eorum Parochiis accidunt, fermonem habeant.

Erant ergo jam tum Diœceses in certas *Decanias* distinctæ; sive designati districtus, quibus singuli Decani præessent; quæ disciplina ad hæc nostra tempora pervenit: hoc unum cavendum, *ne pluribus præficiantur Ecclesiis*, ut (sicuti loquitur Synodus Mechl. P. I. *tit. De Decanis c.* 3.) *quam possint commode regere.*

III. Si jus commune sive Decretalium spectetur, electio, uti & destitutio Decanorum Ruralium communiter ad Episcopum, & Archidiaconum spectat: „ Quia, cum ab omnibus, quod omnes „ tangit, (ait Pontifex in *c.* 7. *tit. De offic. Archid.*) approbari „ debeat, & commune eorum Decanus officium exerceat, communiter est eligendus, vel etiam amovendus.

At quia in Belgio omnis pene Archidiaconorum potestas, & jurisdictio ad Episcopos revoluta est, ut infra dicetur, etiam in plerisque Belgii partibus obtinet conformiter ad Decretum Synodi Mechl. P. I. *c.* 3. „ Ut Archipresbyteri Rurales in singulis Diœ„ cesibus pro discretione Episcoporum assumantur... ac sint ar„ bitrio Episcoporum amovibiles.

IV. Immo moribus Belgii passim obtinuit, ut non tantum Episcopi soli pro suo arbitrio Decanos Rurales constituant, sed insuper libertas eis sit, quemcumque e Presbyteris, quem huic officio maxime judicant convenire, eligere; nec solet officium Archipresbyteratus ulli determinatæ Parochiæ, aut Dignitati, vel Beneficio esse annexum.

Similiter in potestate Episcopi est, districtum Decanorum vel extendere, vel limitare; immo & unam Decaniam sive distinctum Archipresbyteratus in plures dividere; aut plures in unum conflare.

V. Functiones quoque, & potestas Decanorum a commissione, seu instructione, quam ab Episcopis accipiunt, unice dependent: unde in Literis, quibus Archipresbyter ruralis constituitur, inseri consuevit hæc clausula; *Archipresbyterum districtus N. te nominamus, & deputamus cum facultatibus hujusmodi Archipresbyteris concedi solitis ac consuetis juxta instructiones datas.*

Ut ergo de officiis, juribusque Decanorum Ruralium conformiter ad jus Belgii judicemus, Decreta Synodalia, ipsorumque Episcoporum instructiones, quibus facultates, & functiones Archipresbyterorum continentur, potius quam Juris communis præscripta examinanda sunt.

CAPUT II.

Decani Rurales Pastoribus, & Ecclesiasticis sui districtus intendere debent.

1 *Decani Rurales sunt Pastores Pastorum.*
2 *Tenentur ad residentiam.*
3 *Pastoribus invigilare, & de vita & moribus solliciti esse debent.*
4 *Qui in Decanos eligendi?*

I. ARchipresbyteros seu Decanos rurales esse Pastores Pastorum, sive curam Pastorum sui districtus agere, immo & omnium Ecclesiasticorum, nisi consuetudo, aliusve legitimus titulus curam aliquorum ad alium detulerit, tum commissio Archipresbyteris dari solita, tum Synodalia Decreta manifeste supponunt.

Licet Archipresbyteri, sive Decani rurales dicantur *Pastores Pastorum*; & frequenter etiam omnium sui districtus Ecclesiasticorum, ob curam pastoralem ipsis incumbentem; nequaquam tamen habendi sunt

ſunt ut *ordinarii* reſpectu illorum, quemadmodum Parochi reſpectu populi ſuarum reſpective Parochiarum.

Parochi enim titulo ſuorum Beneficiorum parochialium per inſtitutionem canonicam tituli collativam, accipiunt curam animarum omnium fidelium intra diſtrictum ſuæ reſpective parochiæ commorantium, *jure ordinario*, ſive jure ſuorum Beneficiorum: Decani vero rurales eam dumtaxat ſolent accipere ex commiſſione, & delegatione Epiſcopi quaſi jure delegato.

Ulterius tametſi de jure communi in *cap.* 4. *tit. de officio Archipresbyteri*, videatur Archipresbyteris etiam cura plebis, ſive populi incumbere, adeoque inſpecto jure Decretalium, videantur Decani rurales poſſe populo quoque Parochiarum ſub ſuis reſpective diſtrictibus Decanatus conſiſtentium, Sacramenta adminiſtrare: mores tamen nodierni eorum curam ad Paſtores, & Eccleſiaſticos ſuorum reſpective diſtrictuum reſtrinxerunt, uti monet Zypæus *reſponſo unico de officio Archipresbyteri, n.* 5.

II. Onus reſidentiæ Archipresbyteris, ſeu Decanis eſſe impoſitum declaravit Synodus Mechl. P. I. *tit. de Decanis c.* 2. cum prius de reſidentia perſonali Paſtorum dixerat, ſubjungit: „ Cum eadem ſit ratio de Paſtoribus, & Archipresbyteris, ſeu Decanis ruralibus, qui „ & ipſi Paſtores Paſtorum ſunt, & eorum officium in obſervatione „ morum tam Paſtorum, quam Laicorum ſui diſtrictus conſiſtit; ſtatuit hæc Synodus, ut ſicuti ſinguli Paſtores in ſuis Parochialibus, „ ita omnes Archipresbyteri, ſeu Chriſtianitatum Decani in ſuorum „ Decanatuum limitibus ad perſonalem reſidentiam compellantur.

III. Et *c.* 4. deinde infert, ut Archipresbyteri rurales in ſingulis Diœceſibus pro diſcretione Epiſcoporum aſſumantur, *qui poſſint*, inquit, *Paſtoribus vita, conſilio, & exemplo prodeſſe*.

Synodus quoque Cameracenſis, P. II. *tit.* 19. *c.* 12. ſupponens Archipresbyteris curam Paſtorum, & Eccleſiaſticorum incumbere, ait: „ Decani autem rurales Parochorum, adeoque omnium, etiam Sacerdotum, & Clericorum, quin & Laicorum ſuorum diſtrictuum mores „ diligenter obſervent, potiſſimum autem ut Paſtores in prædicatione „ verbi Dei, Sacramentorumque adminiſtratione, ac in ceteris omnibus ſuo muneri ſatisfaciant.

Synodus etiam Antuerpienſis claris terminis hanc Archipresbyterorum obligationem expreſſit, & declaravit: „ Archipresbyteri „ ſeu Decani rurales, cum ſint Parochorum, aut Sacerdotum ſui „ diſtrictus Paſtores, ſolliciti ſint, ait, de eorum ſalute, & profectu ſpirituali, & ſingularem habeant inſpectionem, & curam „ de ipſorum doctrina, vita, & moribus. Et viciſſim mandamus „ Parochis, & Sacerdotibus, ut Decanos uti Superiores ſuos agnoſcant, revereantur, & ament.

Idem omnes paſſim Synodi, & Epiſcoporum inſtructiones ſollicite inculcant; monetque Audomarenſis *tit.* 18. *c.* 1. „ Decanorum eſſe „ in ſui Decanatus partibus ſive Parochiis curare, ut Sacerdotes, & „ Clerici omnes, & ſingulariter ut Paſtores vitam agant ſua vocatione dignam, ac talem ut nemo de ipſis queri poſſit, nihilque in ipſis, niſi grave, modeſtum, imitationeque dignum conſpici; deinde inhoc advigilare, ut Paſtores in prædicatione verbi Dei, Sacramentorum adminiſtratione, & omnino in functione paſtoralis officii ſui recte, diligenter, & quemadmodum oportet, verſentur: „ Ad ipſos, quando opus fuerit, viſitare, monere, corripere, conſolari, conſilio ipſis ſubvenire: denique veri Paſtoris officium erga illos, ſanos & ægrotos, vivos & mortuos, exercere.

Addit Namurcenſis, anni 1639. *tit.* 21. *cap.* 6. ut eos hortentur, „ ut quotidie aliquid temporis orationi, & lectioni ſpirituali tribuant.

Ut vero Parochiarum, & Parochorum notitiam exactiorem habeant, recte monet dicta Synodus Namurcenſis, *tit.* 20. *cap.* 35. ut „ Decani habeant aliquot probos, & ſibi fidos Paſtores, a quibus „ exceſſu vicinarum Eccleſiarum addiſcant.

Duo hic notanda. Primum, omnia hæc a Synodis Decreta unice, ac quaſi per neceſſariam conſequentiam profluere ex cura paſtorali, quam Archipresbyteri Paſtoribus, & Eccleſiaſticis ſibi ſubjectis impendere debent.

Ex quo ulterius conſequens eſt, quod ſuppoſita cura animarum ab Archipresbyteris, omnia, quæ Synodi, ac Epiſcoporum inſtructiones tamquam neceſſaria, aut admodum convenientia pro debito illius curæ exercitio præſcripſerunt, eatenus ſemper, & ubique eſſe obſervanda, in quantum cura paſtoralis, quam Paſtoribus, aliiſque Eccleſiaſticis debent, requirere videtur.

IV. Alterum notandum, quam ſolliciti merito ſint Epiſcopi, ut doctiores, zeloſiores, in cura animarum exercitatiores, ac pietate, morumque integritate eminentiores ad hoc officium eligantur; utpote, qui non Laicis tantum, ſed & ipſis Laicorum directoribus, & conductoribus, vita, conſilio, & exemplo prodeſſe, & præire debeant.

CAPUT III.

De Viſitatione Archipresbyterorum.

1 *Viſitatio Decanorum neceſſaria.*
2 *Singulis annis inſtituenda.*
3 *Primo de vita, & moribus inquirendum.*
4 *Inducere ſtudeant Paſtores ad officia ſpiritualia.*
5 *Satagere debent, ut plenam notitiam Parochiarum ſui diſtrictus accipiant.*
6 *Quæ potiſſimum Decanis attendenda, ut Officium ſuum recognoſcant?*

I. CUm Archipresbyteri omnibus Paſtoribus, & Eccleſiaſticis ſui diſtrictus ſuperintendere, & invigilare debeant; attendere quoque debent, num nihil in Parochiis ſibi ſubjectis, ad earum debitum regimen, & curam animarum ſpectans negligatur: nihil evidentius, quam inter primas Archipresbyterorum obligationes, eſſe Parochiarum ſibi ſubjectarum exactam, & frequentem viſitationem; qua mediante in notitiam Parochiarum venire, & corrigenda corrigere, aut ad Epiſcopum corrigenda referre queant.

II. Et quidem in omnibus Synodis Archipresbyteris injungitur, ut ſemel ad minus ſingulis annis Parochias ſui diſtrictus viſitent; tempuſque viſitationi deſtinatum Paſtoribus tempeſtive præſignificent: caveantque ſerio, ne occaſione viſitationum comeſſationes ullæ fiant.

III. Inter cetera autem viſitaturi ſedulo inquirant, ait Synodus Mechlinenſis, P. II. *tit.* 17. *c.* 11. „ An Paſtores ipſi, ac reliqui Sa„ cerdotes, & Miniſtri Eccleſiæ honeſte vivant; & an officio ſuo „ in prædicatione verbi Dei, celebratione Miſſarum, adminiſtratione Sacramentorum, ac ceteris omnibus, ſatisfaciant,

Et Synodus Namurcenſis, anni 1659. *tit.* 16. *cap.* 13. monet omnes Archipresbyteros: „ ut annales viſitationes obeuntes, & alias di„ ligenter inquirant, quibus rebus Paſtores ſe impendant, ut ſi „ quos otio debitos repererint, ne nihil agendo male agere diſcant, eos actionibus Eccleſiaſtico homine dignis incumbere, & „ per bona opera certam ſuam vocationem facere procurent.

„ Cui fini inducent omnes, & ſingulos (pergit capite ſequenti) „ ut quotidie ad mediam horam lectioni Scripturæ Sacræ, aut a„ licujus pii libri, & aliam mediam horam divinorum myſterio„ rum, & maxime Paſſionis Chriſti meditationi inſumant.

IV. „ Inducent etiam illos, ut quotannis opportuno tempore ſe „ recolligant, faciantque exercitia ſpiritualia apud eos, qui in „ iſta arte verſati ſunt, quibus ſic abſentibus providebitur populo „ de Sacerdote, qui tamen in concionando, celebrando, quam „ confeſſiones audiendo, eorum vices ſuppleat.

Eadem & ceteræ Synodi Archipresbyteris inculcant; ut nimirum „ ſedulo inquirant in ſuis viſitationibus de vita, doctrina, & „ moribus Curatorum, & aliorum Presbyterorum": uti loquitur Synodus Brugenſis ſub Druitio; quæ & addit: „ Ac præceptorum „ ſeu Magiſtrorum; & cujus ſint qualitatis, fidei, & nominis ac „ famæ.

V. Quibus conſonant noviſſimæ inſtructiones datæ Archipresbyteris Diœceſis Mechlinienſis, quibus ante omnia injungitur: „ Cu„ rent viſitationem, ut potiſſimam officii ſui partem, ſedulo, ac„ curate, & cum timore Dei perficere, ac præcipue invigilare, ut „ Altaria, ac Sacramentalia, ipſaque Templa nitida ſerventur, *Pa„ ſtoreſque ipſi, quoad obligationes, & functiones ſuas Paſtorales e„ xacti ſint, & diligentes, an quo ſtudio, quove exercitio otium „ pellant. Quare non plures una die viſitabunt Eccleſias, quam com„ mode poſſint.*

Varia alia, tum ſtatum interiorem, tum exteriorem Parochiarum ſpectantia, ſuper quibus Archipresbyteri viſitando ſe informare debent, Synodi, & inſtructiones Epiſcopales præſcribunt; quo poſſint integrum Parochiæ ſtatum plene cognoſcere, eumque Epiſcopo referre; ut ipſe, Diœceſis ſuæ notitia habita, poſſit intelligere, quæ pro bono cujuſque Parochiæ ordinanda, aut facienda occurrant.

VI. Porro cum unica annua viſitatione vix aſſequi poſſint totius Parochiæ perfectam notitiam, recte monent Synodi, ut præter viſitationem ordinariam, data occaſione, ſæpius Parochias ſibi commiſſas inviſant. Synodus Antuerp. *tit.* 16. *c.* 1. Namurcenſ. anno 1639. *tit.* 21. *cap.* 5. Hinc & in *c.* 4. *tit. De Offic. Archipresbyt.* præcipitur: „ ut ſingulæ plebes Archipresbyterum habeant propter aſſiduam er„ ga populum Dei curam, qui non ſolum imperiti vulgi ſollicitu„ dinem gerat, verum etiam Presbyterorum, qui per minores ti„ tulos habitant, vitam *jugi* circumſpectione cuſtodiat, & qua u„ nuſquiſque induſtria divinum opus exerceat, Epiſcopo ſuo re„ nuntiet.

Et Synodus Iprenſis ſub Rithovio, *tit.* 7. *cap.* 2. Decanorum officium eſſe, ait, „ Paſtores, quando opus eſt, monere, corripe„ re, viſitare, conſolari, bono conſilio ſubvenire, ac veri Paſto„ ris officium erga illos exercere.

VII. Uno verbo, recogitare debent Archipresbyteri, ſe eſſe conſtitutos Paſtorum, & Eccleſiaſticorum ſui diſtrictus Paſtores, & Vice-Epiſcopos, ipſarumque Parochiarum directioni intendere debere, ut vel ipſi defectus corrigant, vel ad minus Epiſcopum de omnibus plene inſtruant.

Hinc apparet, officium Archipresbyterale gravius ſane eſſe, quam vulgo apprehenditur; atque ad illud non eſſe aſſumendos, niſi qui zelo, & pietate Paſtoribus præeant, ac ea doctrina ſint, & eruditione, qui & Paſtoribus conſilia, & ſalutaria monita dare poſſint; & exacte ac prudenter defectus Parochiarum obſervare, & ad Epiſcopum referre.

Ceterum plura, quæ Archipresbyteri circa ſcholas, domos paſtorales, ornamenta Eccleſiarum; immo circa Monaſteria Monialium ſibi ſubjecta, aliaque ſimilia inquirere, & facere tenentur, notabimus ubi Parte ſecunda ſpecialiter de illis rebus tractabitur.

CAPUT IV.

De Congregationibus Paſtorum, & Archipresbyterorum.

1 *Decanus cum expedire judicaverit, Parochos ſui diſtrictus convocare poteſt.*
2 *Quomodo Capitula Paſtorum inſtituenda?*
3 *Quid illis tractandum; & quis eorum ſcopus?*
4 *Etiam Parochi ſine Decano Capitula habere poſſunt utiliter.*
5 *Decani annuatim cum Epiſcopo convenire debent.*

I. „ UT Decani, quæ ipſis ratione Decanatus incumbunt offi„ cia, facilius exequantur, ait Synodus Iprenſis ſub Ri„ thovio, *tit.* 7. *cap.* 3. liceat iis, quoties expedire videbitur, omnes

„ omnes Paſtores ſui Decanatus ad aliquam parochialem Eccleſiam „ convocare, atque cum illis communiter, & diviſim conſilia de „ paſtorali officio, & pro uniformi executione, & obſervatione „ Statutorum tractare.

Præter has extraordinarias ex cauſa conſtituendas Congregationes, volunt inſuper Synodi noſtræ, ut Capitula Paſtorum ſinguli Archipresbyteri quotannis celebrent, præciſe illo die, quem Ordinarius illis ſtatuit. Synodus Mechl. P. II. *tit.* 17. *c.* 14.

II. „ Porro hæc ipſa Capitula ſic celebrentur, ut ea non ad „ computandum, ſed ad tractandum de rebus ſeriis indicta eſſe „ omnibus innoteſcat: Proinde in illis initium rerum agendarum „ ſumatur ab invocatione Spiritus Sancti, quo dirigente de rebus „ Eccleſiæ conferatur. Prandium vero non fiat niſi frugale, & „ moderatum, ut nemo ſumptibus, vel potu gravetur, nec un- „ quam illud in taberna, vel diverſorio inſtituatur. Extranei quo- „ que, per quos tractatio de rebus Eccleſiæ poſſit impediri, ab eo „ excludantur". Ita Synodus Mechl. D. *titul.* 16. *cap.* 9. cui & „ aliæ Synodi conſonant.

III. In his autem Congregationibus de morum correctione, abuſuum reformatione tractetur, ait Synodus Cameracenſis P. II. *tit.* 19. *cap.* 16. & a ſingulis Paſtoribus in ſcriptis referatur ſtatus ſuarum Eccleſiarum; item quidquid in eis defectus animadverſum fuerit: vel ut loquitur Synodus Antuerpienſis *tit.* 16. *c.* 2. ſinguli Paſtores libere aperiant, ſi in ſuis, aut vicinis Eccleſiis aliquos defectus, aut tranſgreſſiones animadverterint.

Monent quoque Synodi, ut Archipresbyteri tamquam Paſtorum Paſtores, & Congregationis Præſides, eoſdem ad Statutorum Synodalium obſervantiam, ac diligentem munerum ſuorum adimpletionem, & defectuum ſuorum Parochianorum declarationem pia, & ſeria oratiuncula adhortentur. Synodus Buſcod. ſub Maſio *tit.* 16. *cap.* 5. & Synodus Camerac. P. II. *loc cit. cap.* 17. quæ ejuſmodi exhortationem haberi vult, vel per Archipresbyteros, vel aliquem ex Paſtoribus ab eis deputatum, in eum finem, ut *omnes de abuſibus, aut negligentiis a poſtrema Congregatione per eos obſervatis ſincere deponant.*

Scopus proinde harum Congregationum unicus hic eſt, ut abuſibus, & defectibus, aut difficultatibus, vel mutua collatione occurri, & mederi poſſit; vel eorum haberi exacta notitia; qua habita de omnibus Epiſcopus informetur, & ejus auctoritate, quod expedire judicabitur, ſtatuatur.

IV. Præter hæc communia omnium Paſtorum cum ſuo reſpective Decano Capitula, hodie ſunt non minus utiles Paſtorum inter ſe Congregationes, quarum meminit, & quas inſtitui vult Synodus Namurcenſis anni 1659. *titul.* 16. *cap.* 16. „ Ubicumque, ait, „ hactenus Paſtores non ſunt reducti in claſſes, qui ſingulis men- „ ſibus, & certo ſtatuendo die, vel horis conveniant, ibique tra- „ ctent de promovenda pietate in Deum, zelo animarum, & de „ ſcientia Paſtoribus neceſſaria, fiat quantocius, ubi per tempo- „ rum difficultates, & armorum ſtrepitus licebit. Præſeriben- „ tur quoque libri tam pii, quam Theologici, quos ante pro- „ ximum conventum legere tenebuntur, & in quibus examinan- „ dum, vel e quibus diſputandum, & cum Confratribus conferen- „ dum erit.

Dum hæ Paſtorum Congregationes modeſte, pie, ac vero paſtorali zelo inſtituuntur, nemo de earum fructu, & utilitate dubitare poterit; ſummum tamen erit adjumentum, ſi inter eos ſint aliqui ſcientia, pietate, & zelo eminentiores, qui juniores, aut rudiores, vel tepidiores erudire, vel excitare queant, ſuaque auctoritate, & eruditione Congregationem dirigere,

V. Ad hæc, ut ipſi Epiſcopi exactius, & opportunius, quæ & generaliter ſuæ Diœceſi, aut aliquibus particularibus Parochiis conveniunt, ſtatuere queant, nonnullæ Synodi ordinarunt, ut quotannis certo deſignatoque die omnes Archipresbyteri Epiſcopum accedant; atque cum illo de ſtatu ſuorum reſpective diſtrictuum conferant, exponantque, quid ſinguli, tum in viſitatione, tum in Congregationibus Paſtorum, aut aliunde obſervarint; quidque pro bono Parochiarum ſtatuendum judicarint; ac deinde poſt mutuam collationem, maturamque deliberationem audiant, quæ pro ſalute, ac utilitate animarum Epiſcopus ſtatuenda, & ordinanda duxerit.

Hic rurſus intelligitur, quam merito Epiſcopi ſint ſolliciti, ut conſtituantur Archipresbyteri eruditione, zelo animarum, & rerum agendarum peritia eminentes, qui una cum ipſis queant de ſtatu, & regimine Diœceſis conferre, & deliberare.

Tales ſane ſi eſſent Archipresbyteri, eaque annuatim Capitula ad morum, & diſciplinæ reformationem celebrarentur, ſpes eſſet, quod illa aliquatenus ſupplerent vicem Synodorum Diœceſanarum, quas quotannis celebrandas præcipit Concilium Tridentinum *Seſſ.* 24. *cap.* 2. *de refor.* & hodie, proh dolor! una cum totius diſciplinæ collapſione negligi penitus videmus.

CAPUT V.

De Juribus Archipresbyterorum.

1 *Decani habent jus viſitandi Parochias ſui diſtrictus.*
2 *Paſtores illos ut Superiores cognoſcere debent.*
3 *Decanorum eſt Paſtoribus ſibi ſubjectis adminiſtrare Sacramenta.*
4 *Etiam pro illis funebre Officium perſolvere.*
5 *Paſtores & Beneficiatos in poſſeſſionem introducere.*
6 *Jus habent interveniendi computibus Fabricæ, Hoſpitalium, Monaſteriorum, &c.*
7 *Nonnulla obſervanda a Decanis circa uſum ſuorum Jurium.*

I. ARchipresbyteris, ſive Decanis Ruralibus incumbere curam Parochiarum ſuorum reſpective diſtrictuum extra dubium eſt; adeoque jus eſt Archipresbyteris viſitandi dictas Parochias, quoties id neceſſarium, aut utile videbitur, ut debitam Parochiæ notitiam habere queant.

II. Ad hæc cum Decani Rurales ſint Paſtorum, & Eccleſiaſticorum ſuorum diſtrictuum Paſtores, etiam juſtum eſt, ut Paſtores, & Eccleſiaſtici ipſos ut Superiores ſuos agnoſcant, revereantur, & ament, uti Synodi noſtræ præcipiunt.

III. Porro quia Paſtorum eſt ſubditis ſuis Sacramenta adminiſtrare, etiam Decanorum eſt, Paſtoribus, aliiſque Eccleſiaſticis ſibi ſubjectis Sacramenta porrigere. Hinc paſſim Synodi monent Archipresbyteros: „ Ut ubi intelligent aliquem e ſui diſtrictus Paſtori- „ bus, aut Sacerdotibus periculoſe laborare, ſtatim ad eum ex- „ currant, moneantque, ut ſaluti ſuæ conſulat, eique, ſi opus „ eſt, Sacramenta adminiſtrent". Ita Synodus Antuerpienſis, *tit.* 16. *c.* 4. cui paſſim reliquæ Synodi, ac Epiſcoporum inſtructiones conſonant.

IV. Ulterius cum Paſtorum ſit ſubditis ſuis e vita decedentibus juſta perſolvere, etiam Archipresbyteris jus eſt. „ Omnibus Eccle- „ ſiaſticis tam ſæcularibus, quam regularibus (verba ſunt Synodi „ Antuerpienſis *c.* 5.) extra Monaſterium degentibus, in ſuo diſtri- „ ctu morientibus, Sacramenta adminiſtrare, & *officium funebre* „ facere. Urgente tamen neceſſitate Paſtor loci, aut vicinus vices „ ſuppleant.

Addit inſuper Synodus Namurcenſis an. 1639. *tit.* 21. *c.* 9. officia per Decanos, ſive Archipresbyteros fieri ſolita; „ ut puta ex- „ equiæ Paſtorum, Sacerdotum, vel in Sacris Ordinibus conſtitu- „ torum, nobilium, leproſorum, & alia hujuſmodi, ſi per Præla- „ tum vel alium fiant, ſerventur Decano ſua jura.

V. In pleriſque quoque Diœceſibus jus eſt Archipresbyteris introducendi Paſtores, alioſque Beneficiatos in poſſeſſionem, recipiendi ab iis Fidei profeſſionem, aliaque ſolita juramenta. Quinimmo in quibuſdam locis obtinuit, „ ut nullæ litteræ curæ ani- „ marum deſervituræ, vel Vice-paſtoratus cuiquam ſuffragentur, „ niſi prævie Archipresbytero iſtius diſtrictus exhibeantur, & ab „ eodem ſubſignentur. Ita Decreta Synodalia Gandenſ. *tit.* 16. *c.* 9.

VI. Solent quoque Archipresbyteri loco Epiſcopi intervenire computibus non tantum Fabricæ, aut Menſæ S. Spiritus in Parochiis ſui diſtrictus, ſed etiam Hoſpitalium, Begginagiorum (*a*), & Monaſteriorum Ordinario ſubjectorum.

VII. Verum circa hæc, aliaque jura, & Officia Archipresbyterorum notandum, illa plurimum ex conſuetudine, & inſtructionibus, ſeu facultatibus, quæ Archipresbyteris in ſingulis Diœceſibus dari conſueverunt, dependere, & variari; adeo ut ex conſuetudine, aut Decreto unius Diœceſis, quoad ſimilia ad alias Diœceſes ordinarie non liceat inferre.

Denique recogitare debent Archipresbyteri, in tuendis, aut exigendis juribus, præſertim temporalibus, ſe admodum moderatos eſſe debere. Cum enim ipſi ſint Paſtores Paſtorum, etiam officii eorum eſt, Paſtoribus oſtendere, & ſuo agendi modo vivaciter imprimere, quod prima cura & ſollicitudo eſſe debeat ſalus animarum: Jura vero præcipue temporalia parum eſſe curanda; maxime ubi eorum rigoroſa exactio nata eſſet profectum animarum, & progreſſum Evangelii impedire.

Uno verbo, Archipresbyteri ita ſuorum jurium curam agant, ut tamen nunquam excidat, quod cum ſint Parochorum, & Sacerdotum ſui diſtrictus Paſtores, ante omnia ſolliciti ſint de eorum ſalute, & profectu ſpirituali, & ſingularem habeant inſpectionem, & curam de ipſorum vita, & moribus, ac diligentia, zeloque circa functiones Paſtorales; ſeque reſpectu Paſtorum gerant non ut dominantes in Clero, ſed tamquam Patres, & forma gregis facti ex animo. Paſtoribus zeloſis, & in officio Paſtorali obeundo intrepidis, & ferventibus conſilio, auxilio, & ſolatio contra obmurmuratores, & refractarios ſua auctoritate aſſiſtant, & opitulentur.

(*a*) Begginagiorum nomine intelliguntur quarumdam Virginum domus, quæ potiſſimum in Flandria, & Brabantia vigent. Virgines iſtæ dicuntur *Beguinæ*, aut *Beghinæ*: hodiernam earum vivendi rationem ſic exponit Lindanus: *Hæ medium vitæ genus agunt inter Monaſticum, & ſæculare. Certis legibus omnes vivunt: de ſuo victitant, a votis libera ſunt. Si nubere viſum, migrant & nubunt, non inutili vitæ inſtituto, cum ſint in illo, & in altero ſexu, qui neque libertatem ferre poſſunt, neque arctum imperium, quibus medium hoc vitæ genus ſaluti eſſe queat.*

TITULUS SEPTIMUS.

De Canonicis Collegiatarum, & Cathedralium Eccleſiarum, & officiis juribuſque utriuſque communibus.

CAPUT PRIMUM.

Unde Canonici Collegiatarum, & Cathedralium Eccleſiarum hodie dicantur SÆCULARES?

1 *Synodi etiam Generales Canonicos quoſdam* ſæculares *vocant.*
2 *Vocabulum* ſæculare *nonnunquam in malam partem accipitur.*
3 Sæculares *interdum dicuntur, qui civilibus negotiis præcipue occupantur.*
4 *Vox* ſæcularis *prout applicatur Canonicis, in malam partem non ſumitur.*
5 *Qua ratione* Canonice *viventes recte dicantur* ſæculares?

CANONICOS Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum non tantum a vulgo, & imperitis, aut malevolis hominibus hodie dici *Sæculares*; eoque vocabulo diſtingui a Canonicis Regularibus in Monaſteriis, ſub trium votorum profeſſione viventibus, ex ipſis Conciliis manifeſtum eſt.

I. Synodus Lateranenſis ſub Innocentio III. non obſcure diſtinguit Eccleſias Canonicorum *Sæculares a Regularibus*: ſed manifeſtius ipſa Synodus Tridentina *ſeſſ. 7. c. 14. de reformat. Sæculares* Clericos a *Regularibus* diſtinguens, & alibi ſæpius Regularium Canonicorum, ut a Sæcularibus diſtinctorum verba faciens, hanc nomenclaturam probavit.

Quod igitur Canonici hodierni, qui votis Monaſterii non adſtringuntur, dicantur *Sæculares*, ipſos offendere non poteſt, cum etiam ipſa Concilia eo nomine a *Regularibus* ipſos diſtinguant.

II. Verum vocabulum illud *ſæculare* frequenter in malam partem accipi, ut v. g. ab Apoſtolo, ad Tit. c. 2. v. 12. dum præcipit, *ut abnegantes impietatem & SÆCULARIA deſideria, ſobrie, juſte, & pie vivamus in hoc ſæculo*, negari non poteſt.

III. Similiter interdum *ſæculares* dicuntur, qui in civilibus rebus, & actionibus occupantur, qui ſolliciti eſſe debent, quomodo uxori placeant, quomodo liberos honeſte educent, & doceant. A quibus negotiis cum ſeſe Eccleſiaſticus Ordo Deo mancipatus abſtrahere debeat, dicente Apoſtolo 2. ad Timoth. c. 2. v. 4. *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus*, alii ad eorum diſcretionem homines *ſæculares* dicti ſunt: ac frequenter in Canonibus Clerici hujuſmodi ſæcularibus opponuntur.

IV. Neque ergo etiam hac ratione Canonici, aut quicumque Eccleſiaſtici, ſi conformiter ſuæ vivant vocationi, *ſæculares* dici poſſunt; neque hac ſignificatione a Conciliis Canonici vocantur *ſæculares*; ſed quatenus opponuntur iis, qui recedentes a ſæculo ad clauſtra, & ſolitudines ſe retrahunt, & exteriori profeſſione per trium votorum emiſſionem omnibus ſæcularibus, & mundanis renuntiantes, ſæculo & mundo nuntium mittere; immo quodammodo mori dicuntur.

V. Horum ergo reſpectu Canonici, poſtquam rejecta communi vita, ſingularem vitam inter ſæculares vivere cœperunt, *Sæculares* dicti ſunt: non ea quidem ratione, qua Laici actionibus civilibus, & ſæcularibus impliciti *ſæculares* vocantur; ſed eatenus, quod jam in ſæculo, hoc eſt, inter ſæculares homines converſentur, & habitent, qui antea in clauſtris ab omni mundi ſtrepitu, & hominum ſæcularium converſatione ſegregati plane e ſæculo exiiſſe videbantur (a).

Hinc Adamus Canonicus Permonſtratenſis apud Molanum *lib. 2. c. 25. de Canonicis*, cum ſibi objeciſſet: *Si Canonici, quomodo ſæculares? Ut cignos nigros, ſic audio dici Canonicos* ſæculares: (ſubdit) *Sed eſto, nec ipſum culpemus modum loquendi. Sit quod ſic appellentur, non quia criminibus ſæculi ipſi ſæculo conformati implicantur, ſed pro eo quod tam arctum vivendi propoſitum non amplectantur, quam arctum illi tenere videntur, qui Regulares appellantur.*

CAPUT II.

Canonici, qui hodie dicuntur *ſæculares*, vitam communem, & clauſtralem egerunt. Et quando ab ea receſſerint?

1 *Canonici ſæculares olim in communi vixerunt.*
2 *Probatur pluribus exemplis.*
3 *Quando deſierit vita communis?*
4 *Quæ deſertionis cauſa?*

I. SI antiqua Canonicorum monumenta, & temporum hiſtoriæ revolvantur, nihil certius quam pleraque, quæ hodie dicuntur Capitula Canonicorum ſæcularium, vitam communem vixiſſe; eodem pene modo, quo hodie Canonici, qui dicuntur *Regulares*; licet vota ſolemnia, præcipue paupertatis non emitterent.

II. Et quidem in Eccleſia Leodienſi ſæculo XII. vitam communem inter Canonicos adhuc ſuperſtitem fuiſſe ſcribit Bartholomæus Fiſen *lib. 10. c. 10. Hiſt. Leodienſis*, ubi loquens de Alberone Principe, ait: „ Ipſo Principe, Canonicorum omnis diſciplina corruit, „ quam neque Præſides curarunt, neque Epiſcopus ipſe: ut qui negligere cœpit Deceſſoribus ſuis ſolemnes Collegiorum inſpectiones. *Clauſtri* ergo ratione omni ſublata, dies noctesque Collegia patuere, etiam equitibus, curribuſque; cum ad eam ætatem clauſa perſeveraſſent, quo ritu hodie Monaſteria.

Et anno 1189. Godefridus III. donans decimas Collegio Canonicorum S. Joannis Leodii, ait: „ Et reſiduum fructuum in uſum „ Fratrum in Eccleſia veſtra reſidentium, juxta *portionem*, quæ „ unumquemque Fratrum in *refectorio* contingere debet, prout com- „ petens videretur, rationabiliter Capitulum diſpenſaret, ”. Apud Miræum in Diplomat. Belg. *c. 65.* quæ videntur vitam communem ſupponunt.

De Eccleſiis Cameracenſibus, aliiſque vicinis teſtatur Chronicon Cameracenſe per Baldericum, & de Trevirenſi, VVormatienſi, Colonienſi, aliiſque Germaniæ Canonicorum Eccleſiis teſtis eſt Trithemius ad annum 975.

Et quid plura? Nonne vitam illam communem clamant etiamnum „ hodie *dormitoria*, *refectoria*, & alia id genus loca publica, „ quibus noſtri Ordinis Canonici, ait Aubertus Miræus *in notis* „ *ad Regulam Canonicorum*, olim uſi fuerunt, hodieque extant, & „ cum admiratione monſtrantur Coloniæ Agrippinæ, Tornaci, „ Leodii, Brugis, Inſulis, & alibi?

III. Hæc vitæ communis inſtitutio in aliquibus citius, in aliis ſerius deſiit. Circa ſæculum X. nonnullos ad vitam ſingularem, abjecta communi, convolaſſe tradit Trithemius *loc. cit.* „ Sub Theo- „ dorico Archiepiſcopo Trevirenſi, Canonici majoris Eccleſiæ ibi- „ dem abjecta vita regulari, quam hucuſque in eadem Eccleſia „ Maiores eorum continuaverant, deſierunt eſſe Regulares, & „ facti ſunt nomine, & converſatione ſæculares. Quorum exem- „ plo malo Canonici quoque S. Paulini Trevirenſes, Sancti Caſtri „ in Confluentia, Moguntinenſes, VVormatienſes, Spirenſes, & „ complurimum aliarum Eccleſiarum, diverſis quidem temporibus, „ ſed uno impietatis ſpiritu, Regularis vitæ communitatem abje- „ cerunt.

IV. Hos ſucceſſivis temporibus alios ſecutos fuiſſe, Scriptores ſæculi XI. & XII. abunde teſtantur, & alte deplorant; eamque mutationem non auctoritati Eccleſiæ, ſed defectui, & refrigeſcenti charitati adſcribunt.

S. Ivonem Epiſcopum Carnotenſem audiamus, „ Quod commu- „ nis vita, inquit, in omnibus Eccleſiis pene defecit tam civilibus, „ quam Diœceſanis, non auctoritati, ſed deſuetudini, & defectui „ adſcribendum eſt, refrigeſcente charitate, quæ omnia vult habe- „ re communia, & regnante cupiditate, quæ non quærit, ea, quæ „ Dei ſunt & proximi, ſed tantum quæ ſunt propria. *Epiſt.* 60.

Similiter ſub idem tempus de hoc Canonicorum tranſitu a vita communi ad ſingularem loquens Stephanus Tornacenſis, dicit, Canonicos tranſitum illum feciſſe, *Quia diſpenſationis lævamen libentius admittebant, quam auctoritatis vigorem*: Quapropter urget Decanum Remenſem, ne patiatur hanc Eccleſiaſticam, & diu ſervatam diſciplinam aboleri, neque tam facile *juventuti ſingulariter*, *ne dicam*, ait, SÆCULARITER *vivere volenti obediat*. Epiſtola 160.

CAPUT III.

Ex deſertione vitæ communis quaſi naturaliter ſecuta eſt vitæ Canonicalis diſſolutio.

1 *Deſertio vitæ communis ſecum traxit ſolutionem diſciplinæ Canonicalis.*
2 *Primum medium conſervandæ diſciplinæ Canonicalis, quod ſuppeditabat vita communis, cum vita ſingulari deſiit.*
3 *Promitur medium ſecundum.*
4 *Tertium.*
5 *Quartum.*
6 *Ex deſertione vitæ communis factum, ut in vita Canonicali homines mundani deſiderata invenerint.*
7 *Hinc totius diſciplinæ Canonicalis ruina.*

I. VIX ullum reperire eſt Scriptorem, qui Canonicorum e vita communi ad vitam ſingularem tranſitum refert, quin una referat, & deploret ut ex ſecutam totius Canonicalis diſciplinæ relaxationem; teſteturque e Regularibus, non nomine duntaxat, ſed vita & moribus etiam factos *ſæculares*. „ Etenim, ait Dionyſius „ Carthuſianus, quæ, quanta, & qualia vitia orta ſint, atque quo- „ tidie oriantur ex relaxatione illa *vitæ communis*, dormitoriique „ ejuſdem, experientia potius docuit, quam lingua poſſit explicare.

Quam vero hæc vitæ Canonicalis diſſolutio ex ea vitæ communis in ſingularem commutatione naturaliter, & quaſi ſua ſponte profluxerit, ultro fatebitur, qui utranque vivendi normam, & exteriorem diſciplinam paulo attentius conſideraverit.

II. Dum in communi vivebant, ſimul in uno reficiebantur refectorio; menſuramque potus, & cibi Superiores pro neceſſitate, non pro voluptate moderabantur: ipſaque convivia ſacra ſemper lectione condiebantur. Unde de Canonicis Remenſibus adhuc in communi viventibus, quaſi exultans ſcribit Stephanus Tornacenſis: „ Pro- „ cedentibus unanimiter de Miſſa ad Miſſam, de ſpirituali refe- „ ctione ad corporalem, præmiſſa invocatione Dominica, & ſigno „ benedictionis, ſuper cibum extenſo, reficiebant convivæ Domini „ minus ventrem, quam mentem, ſonante eis per miniſterium le- „ ctoris *divino eloquio* „. Epiſt. 160.

At arrepta vita ſingulari, tum non ſecundum moderationem, & diſcretionem Superiorum cibus potuſque ſubminiſtrabatur, ſed ſuo quiſ-

(a) Lex Longobardorum l. 3. t. 1. §. 8. alterum reponit diſcrimen inter Canonicos Regulares, & Sæculares. Declarat, Canonicos Regulares eſſe eos, qui ſecundum regulam ſibi præſcriptam, & propriam vivunt, cum Sæculares dicantur vivere ſecundum Canones, ac regulam S. Auguſtini Clericis omnibus indictam. Leges autem Longobardorum a Rothario eorum Rege an. 707. in unum volumen redactæ ſunt.

quisque arbitrio mensam suam instruere potuit, deliciisque, quantum placuerit, affluere, genioque, & concupiscentiis indulgere. Pro lectione sacra discursus non tantum otiosos, & sæculares, sed & peiores, liberum fuit permittere.

III. Vita communis de bonis, & proventibus Ecclesiasticis singulis pro necessitate suppeditabat; quibus usibus datum impenderetur, Prælati invigilabant, & rationem exigebant, at in vita singulari singulis suæ præbendæ sive proventuum portio ita concreditur, ut de ea nulli rationem, nisi soli Deo, reddere teneantur: atque hinc liberrima cuique ex bonis Ecclesiasticis consanguineos, familiaresque ditandi relicta potestas: hinc de patrimonio Christi luxuriandi, nullo freno restricta libertas.

In vita communi, nulla, nisi de licentia Prælati dabatur egrediendi e claustro Canonicorum facultas; atque hinc rara erat cum hominibus sæcularibus Canonicorum conversatio; cum mulieribus autem rarissima. At per vitam singularem reserato, seu potius deserto claustro, libera ac familiaris cum sæcularibus, non viris modo, sed & mulieribus conversatio facta est.

IV. Durante vita communi tempora singula, quibus impendi deberent, ex præscripto Regulæ, & Superiorum erant determinata; atque ita otio pro magna parte occasio subtrahebatur. Aderant & Superiores, qui quid singuli suo tempore facerent, intenderent; minusque recte agentem, aut otio diffluentem monerent, & corriperent.

At nihil horum in vita singulari Canonicorum, quidquid lubet quisque pro suo agit arbitrio; si otiari, si variis, immo & parum Clericum decentibus occupationibus vacare lubet, quis est qui vigilet, qui moneat, aut qui corripiat?

V. Florente vita communi, domo sive claustro omnibus communi; & supellectili vulgari pro discretione Superiorum contenti esse debebant; dum autem vivunt singulariter, quisque domicilia exstruit, aut comparat, ac supellectile ornat, prout suæ ambitioni, aut vanitati congruere judicat.

Uno verbo dicam, cum vita singulari irrepsit libertas Canonicorum pro suo libitu vivendi, reditusque Ecclesiasticos pro arbitrio dispensandi.

Huic vivendi libertati, si quis conjunxerit divitias, & honores etiam mundanos; quos ipse Canonicalis status hodie dare solet, facile videre est; qua ratione homines mundani, carnales, ambitiosi, avari, aliisque vitiis pleni, in vita Canonicorum reperire cœperint, quo suis concupiscentiis, & carnalibus desideriis satisfacere possent.

VI. Hinc contigit, ut Canonicatus, & Præbendas ambire cœperint, in quibus regnabat avaritia, imperabat ambitio; aut quos commode, deliciose, immo splendide, & honorifice, secundum sæculum vivendi incitabat desiderium, jamque vita Canonicalis non amplius considerata fuerit, quasi eam profitentes mundo ejusque pompis, & prætensionibus vale dicerent, seque totos Dei, & Ecclesiæ servitio consecrarent; vitamque secundum Canones seu Regulas ab Ecclesia præscriptas sancte instituere deberent; sed considerari cœpit: quasi vita commoda, & honorifica secundum sæculum, dans ea omnia, quæ homines sæculi existimanda, & optanda, credunt.

Inde felices æstimati, etiam maxime secundum mundum, qui Canonicatus assequuntur; sed eo feliciores, quo *pinguiores*, ut vocant, aut honorabiliores sunt præbendæ.

Ex quo ulterius parentum cura, & studium, ut suos quacumque via ad Canonicatus promoveant; tametsi nec minima in illis appareant vitæ Clericalis specimina.

Quin & parvulis nondum pene natis provida parentum sollicitudo Canonicatus parare cœpit: „ Hunc nos (inquiunt apud S. Bernardum in *Declamat.* §. 5.) illi, vel illi tradamus Episcopo, apud „ quem habemus gratiam, aut cui forte servimus, ut ditetur de „ bonis Domini, nec in tot liberos nostra dividatur hæreditas.

VII. Quid igitur mirum, si postquam ea de vita Canonicali fuit impressa idea, postquam ad illam ambitio, avaritia, ipse mundi spiritus, homines carnales, & mundanos sollicitavit, & induxit, immo & plerumque intrusit, una secuta sit totius disciplinæ relaxatio? Immo sane mirandum, quod adhuc illius vel vestigia superesse reperiantur!

Si enim (*teste Bellarmino de Gemitu Columbæ* lib. 2. c. 8.) *multitudo Monachorum ex monte perfectionis exciderit ad vallem profundam nimiæ relaxationis, quia non duxit eos stella ad præsepium Christi, id est, non traxit eos divina vocatio ad humilitatem Christi sectandam: sed carnalis sensus, qui mentem excæcat, duxit illos, vel ad vitam commodiorem cum essent pauperes, vel ad honores ambiendos in Religione, cum in sæculo non invenirent qua via possent ascendere: vel alio aliquo humano consilio vestem sanctam induerunt. Et quid mirum, si multi vestem Religiosam induant, cum non spiritus Domini, sed carnalis sensus eos ad Religionem duxerit?*

Si, inquam, hæc de Religiosis non recta intentione Monasteria intrantibus vere dixerit Bellarminus, quid dicendum erit de iis, qui vitam commodiorem, & honores non in Monasterio, ubi adhuc vita quædam communis, & austeritas servatur, sed in sæculo, ubi ambitio, & dissolutio dominatur, cum studio quærunt, & sæpe inveniunt?

CAPUT IV.

Ipsa Canonicorum institutio, seu professio semper mansit invariata.

1 *Perversa de vita Canonicali idea.*
2 *Disciplina exteriori mutata, invariata mansit Canonicalis institutio.*
3 *Non minor hodie in Canonicis requiritur morum integritas, quam durante vita communi.*
4 *Sola exterior disciplina mutata est.*
5 *Hæc facilitabat, ut Canonice viveretur, non tamen omnino necessaria erat.*
6 *Alia habenda de Canonicis idea, quam vulgo habetur.*

TANDEM connivente Ecclesia, Canonicos a vita communi ad singularem transivisse, magnamque circa exteriorem vivendi disciplinam mutationem intervenisse, ex dictis capite superiore satis constat.

I. Ulterius ex hac vivendi ac exterioris disciplinæ variatione magnam vitæ libertatem, atque inde totius Canonicalis professionis dissolutionem secutam abunde quoque ostendimus; quæ dissolutio ubi universas pene per orbem Christianum Canonicorum Ecclesias pervasit, eam tandem plerisque impressit ideam, quasi vita Canonicalis esset vita commoda, & honorifica maximeque secundum sæculum optanda; sine ulla pene obligatione divitias, honores, aliaque secundum mundum appetibilia affluenter suppeditans.

Verum nihil a mente Ecclesiæ magis alienum, quam hæc de vita Canonicali sæcularis, & perversa idea.

II. Licet enim disciplinæ exterioris mutationem tandem toleraverit Ecclesia; nunquam tamen de sanctitate vitæ, & vivendi secundum Canones seu Ecclesiasticas Regulas obligatione quidquam remisit: immo immobilem semper supposuit ipsam Canonicalem institutionem, & professionem, si ipsas essentiales, & interiores status Canonicali obligationes spectemus.

Hinc sæculo XV. non de Canonicis in communi viventibus, sed singularem jam vitam agentibus dicebat Dionysius Carthusianus; „ Clerici vocantur Canonici, quoniam regularem, & rectam tenen„ tur ducere vitam, vitiorumque obliquitates vitando, sinceriter „ gradari juxta præfixa eis a SS. Patribus statuta “: *Tract. de vita Canon.*

Quod si ad decimum sextum descendamus, aderit auctoritas Synodi Coloniensis: „ Ut de Canonicis dicamus paucis, inquit, res„ pondeat eorum vita titulo, respondeat *nomini*: sint reipsa, ut „ sunt nomine *Canonici*, id est *Regulares* “. An. 1536. *Part.* 3. c. 4.

Quin & sub finem sæculi decimi septimi Clerus Gallicanus, ut Canonicos ad vitæ rectitudinem, morum integritatem, Canonumque sedulam observantiam efficacius reduceret, ut nominis sui memores essent, admonuit; „ Canonicos semper suæ denominationis memo„ res esse oportet, inquit, ne quis eorum Canones, & Regulas, „ vitæ aut morum pravitate unquam transgrediatur, sed e contra, „ qui exleges sunt, aut in futurum esse possent, eorum exemplo ad „ pietatis, & probitatis, totius formam, & regulam revocentur.

III. Et quid plura? An minorem hodie in Canonicis in cibo potuque, aut mensarum apparatu frugalitatem requirit Ecclesia, quam olim, cum communi refectorio utentes, cibi potusque mensuram suorum Prælatorum arbitrio accipiebant? An minus se a spiritu mundi, & sæcularibus negotiis separare debent Canonici, qui hodie vitam singularem agunt, quam olim in communi viventes? An minus caste vivere; aut mulierum suspecta, & periculosa consortia vitare; quam dum simul in uno claustro habitantes, a sæcularium ac mulierum conversatione manebant separati? An hodie ex proventibus Ecclesiasticis liberalius, & extra necessitatem consanguineos, aut familiares ditare possunt; aut in luxum, usus superfluos, vel profanos erogare, quam dum eos ex communi massa dispensante Prælato pro sua quisque necessitate accipiebat? An minor hodie Canonicorum orandi, divinumque Officium devote ac diligenter persolvendi obligatio; quam dum in una domo commorantes, simul e dormitorio, aut refectorio, instar hodiernorum Religiosorum, statis horis ad persolvendas Horas Canonicas pergebant? An minor est hodie, quam olim fuerit, Canonicorum Deo, & Ecclesiæ serviendi; seque eorum ministerio consecrandi necessitas?

Revolvantur, relegantur que Canones, etiam his postremis sæculis, postquam vita communis Canonicorum in singularem transivit, editi, nihil plane circa hæc mutatum reperietur: sed eadem omnino Canonicis inculcata invenientur, & præscripta.

IV. Uno verbo, quidquid mutationis intervenit, unice ipsam exteriorem vivendi disciplinam concernit, quæ quidem non parum facilitabat, ut Canonici ea, ad quæ vi suæ professionis indispensabiliter adstringuntur, observarent; nequaquam tamen ejus erat conditionis, ut ea non observata, Canonici quæ suæ sunt vocationis & professionis exacte, licet forte difficilius, implere nequeant.

V. Quidni enim inter Canonicos *singulariter*, hoc est, extra congregationem viventes, reperiantur, qui ejus sint virtutis, & perfectionis, ut eam in cibo, & potu totiusque mensæ apparatu sibi præscribant, & servent moderationem, quam etiam in ordinatissima Congregatione Superiores juxta Canones præscriberent? Qui reditus Ecclesiasticos, quantumvis suæ dispensationi pro arbitrio concreditos, summo cum timore ac tremore, tanquam patrimonium pauperum dispensent? Qui curam temporalium sine curis agant? Qui divitias possideant quasi nihil habentes? Inque particulari familia ita vitam instituant, ut munia omnia Canonicorum ad præscriptum Sacrorum Canonum non minus perfecte, & absolute adimpleant, quam si juxta pristinam vivendi disciplinam vitam agerent communem.

VI. Ex his quisque facile intelliget, aliam plane de vita Canonicali esse concipiendam ideam, quam vulgo concipitur, vitamque Canonicalem ex mente Ecclesiæ non esse institutam, aut ordinatam, ut quis commode, laute, ac honorifice secundum sæculum vivat, sed ut a mundo abstractus, omnibusque ejus prætensionibus renuntians, unice Deo, & Ecclesiæ sive orando, sive laborando serviat; vitamque Clericalem juxta Sacros Canones tanto exactius, & ferventius instituat, quanto reliquis Clericis & nomine, & dignitate præcellit.

Ex his quoque non difficulter intelligitur, quam procul a mente Ecclesiæ, & a vera idea, quam de Canonicatibus habere deberent, recedant; qui ad eos tanquam ad res secundum mundum maxime optabiles, & commodas, aspirant; felicesque se autumant, dum ad eos pervenerint, nihil aut parum de obligatione, quam ratione Canonicatus contrahunt, solliciti.

CA-

C A P U T V.

De Congregationibus Capitularibus.

I. DUM olim Canonici vitam communem agerent, unoque clauſtro ſub certa regula, & Superiorum directione viverent, eorum Collegia dicta fuiſſe *Monaſteria*, ex monumentis, & Scriptoribus illorum temporum notiſſimum eſt: ut merito Molanus, *lib. 1. de Canonicis c. 12.* imperitiæ arguat eos, „ qui dum alicubi „ incidunt in locum quemquam apud ſuperiorum ætatum Scripto„ res, in quo Canonicorum Collegium vocatur *Monaſterium*, aut „ errorem eſſe, aut monaſticum ordinem, antequam Canonici eſ„ ſent, in eo viguiſſe, putent, non alia ratione moti, quam quod „ videant Monaſterii nomen illi quandoque tributum eſſe.

At poſtquam Canonici, abjecta vita communi, ad vitam ſingularem tranſierunt, externaque vivendi diſciplina ſe plane a Monachis, & Regularibus in communi viventibus diſcreverunt, ſenſim quoque vocabula communem illam vitam præferentia reſpuerunt; atque ita eorum Eccleſiæ ſive Collegia prius *Monaſteria* nuncupata, dici cœperunt *Capitula*: hocque nomine hodie Canonicorum Sæcularium Eccleſiæ a Monachorum, & Canonicorum Regularium Conventibus diſtinguuntur.

II. Ulterius ſingularitate ſemel inducta, ſuas etiam Congregationes, quæ durante vita communi dicebantur *Conventus*, *Collatio*, aliove ſimili nomine, quo communitas aliquo modo indicabatur, *Capitula* dixerunt; hodieque Congregationes, ſeu Conventus Canonicorum vulgari nomine *Capitula* vocantur, eaque quæ in illis Congregationibus acta ſunt, *Acta Capitularia*, *Capitulariter* acta dicuntur.

III. Ad hanc Congregationem, quæ communiter *Capitulum* nuncupatur, jus habent ſoli *Canonici*, id eſt, qui in ea Eccleſia vere ſunt Canonici, omniaque jura Canonicorum habent.

Unde Beneficiati, qui Canonici non ſunt, licet etiam haberent jus præbendæ, ſive cum Canonicis proventus dividerent, aut participarent; immo & de adminiſtratione bonorum cum Canonicis in communi deliberandi jus haberent, ſi tamen Canonici non ſint, de Capitulo eſſe non cenſentur; neque in electionibus, aliiſque actibus Capitularibus ipſam bonorum adminiſtrationem haud concernentibus, interveniendi jus habent; niſi aliud de conſuetudine, aliove particulari titulo obtineat: uti late Fagnanus ad *c. 1. tit. De elect. n. 33. & ſeq.*

IV. Quinimmo, ſi in eadem Eccleſia ſint dignitates, quarum poſſeſſores ſimul non ſunt Canonici, de jure communi vocem, aut ſedem in Capitulo non habent; niſi ex earum fundatione ſeu erectione expreſſe, aut ex antiqua conſuetudine ſecus obtineat. Unde Gloſſa ad Sanctionem Pragmaticam *cap. ſicut §. quanta*, poſt Innocentium, aliosque Canoniſtas, ait: „ Archidiaconus, alii Prælati inferiores, „ & alii Beneficiati in Eccleſia Cathedrali, niſi habeant Canonicatum, „ non ſunt de Capitulo, nec debent habere vocem in Capitulo.

Et generaliter Rebuffus Tractatu de Nominat. *qu. 8. n. 32.* aſſerit: „ Habentes dignitatem in Eccleſia de jure non ſunt de „ Capitulo, niſi alias ſint Canonici: ſoli enim Canonici faciunt „ Capitulum, & unum corpus cum Epiſcopo.

V. Decanus tamen, licet præbenda Canonicali careat, nec ſpecialem Canonicatum obtineat, quia caput eſt Canonicorum, eorumque curam gerere debet, Capitulo intervenire, eique præſidere conſuevit, niſi forſan de rebus temporalibus ſeu præbendis, in quibus ipſe non participat, tractetur. Ita judicatum pro Decano *non præbendato* Eccleſiæ Cathedralis Ambianenſis in Parlamento Pariſienſi 28. Julii 1672. uti refertur in Libro, cui titulus, *Journal du Palais*, *Tom. 2.*

VI. Quinimmo ſi dignitatem quis obtineat una cum Canonicatu, ſi jus commune ſpectemus, duplici ſuffragio in Capitulo non gaudet; illudque prætendens, vel conſuetudine, aliove particulari titulo munitum ſe eſſe oſtendere debet. Panormitanus ad *c. 12. de ſent. & re jud.* & Cujacius ibid.

VII. Ulterius, quamvis Canonicis per ſolam Canonicatus aſſecutionem, & captam poſſeſſionem quæſita ſint omnia jura Canonicalia, dicanturque eſſe de Capitulo, tametſi etiam nullo Sacro Ordine ſint inſigniti, nihilominus in actibus Capitularibus ſuffragium non habent, niſi ut minus Ordinem habeant Subdiaconatus; etiamſi hoc illis ab aliis eſſet conceſſum, *Clement.* Ut 11. *De ætate, & qualit. & ordine præfic.* innovata per Synodum Tridentinam *Seſſ. 22. c. 4. de reform.* ut nimirum hoc pacto, „ qui divinis in Ca„ thedralibus, vel Collegiatis, Sæcularibus, vel Regularibus Ec„ cleſiis ſunt mancipati officiis, ad ſuſcipiendos Sacros Ordines „ propenſius inducantur", ait dicta Clementina.

Ita quippe comparatum eſt, proh dolor! ut Canonici, qui nihil ex Sacerdotio lucri temporalis expectant, nihilque mundani honori accedere ſibi autumant, ſed libertatem ſibi per ſuſceptionem S. Ordinis potius adimi, ad Sacrorum Ordinum ſuſceptionem quodammodo cogi debeant: Cappellani vero, & viliores Clerici ad Sacerdotium tamquam artem de pane lucrando currant, & feſtinent: quod jam pridem alte deploravit, & graphice expreſſit Philippus Abbas Bonæ Spei S. Bernardo coævus, *De dign. Cler. c. 15. & 16.*

Procedit autem hæc juris diſpoſitio non tantum in voce deciſiva, ſed etiam conſultiva; adeo ut neque aſſiſtentiam, neque ſedem in Capitulo habere poſſit Canonicus, qui Ordine ſaltem Subdiaconatus non eſt initiatus; quemadmodum declaraſſe S. Congregationem refert Garzias *de Benef. p. 3. c. 4. n. 25.*

VIII. Hæc tamen non procedunt in his, quæ a Canonicis fiunt non capitulariter, ſive extra Capitulum. Ita in Eccleſiis, ubi collatio ſpectat ad Canonicum hebdomadarium ſive turnarium, Canonicum in Sacris non conſtitutum ſuam habere hebdomadam ſæpius judicatum fuiſſe refert Garzias *loc. cit. n. 29.*

Verum ſi bene attendatur, dum Canonico *Turnario* Sacro Ordine non inſignito datur jus præſentandi, atque ad ejus præſentationem Capitulum præſentatum inſtituere debet, in effectu datur ſimili Canonico jus concurrendi ad unum e præcipuis actibus Capitularibus, qui eſt nominatio ad Beneficia; atque hac de cauſa Advocatus Regius concluſit, non eſſe dandum jus *Turnarii* cuidam Canonico Eccleſiæ Cathedralis Conſtantienſis Sacris non initiato, non obſtante Statuto, & Conſuetudine trium ſæculorum ejuſdem Eccleſiæ: ſuſtinens Statutum illud, ac Conſuetudinem eſſe merum abuſum tendentem in fraudem juris excludentis ſimiles Canonicos ab actibus Capitularibus, Et ita judicavit Senatus Rothomagenſis, atque inſtante Procuratore Regio una inhibuit omnibus Capitulis ſui Diſtrictus conferre quodcumque Beneficium ad præſentationem Canonicorum Sacris Ordinibus non initiatorum, eamque ſuam Ordinationem per modum Regulamenti publicari præcipit, Vide *Journal du Palais*, *tom. 3.*

IX. In his Capitularibus Conventibus tractandum de iis omnibus, quæ Statum, & Adminiſtrationem Eccleſiæ, quæque ipſum Canonicorum officium concernunt, ac in primis & ante omnia, ipſam diſciplinam, vivendique rationem, morumque reformationem ſpectantia.

Et quidem Regula Canonicorum in Synodo Aquiſgranenſi exarata *c. 123.* præcipit; „ Ut Canonici quotidie ad Collationem veniant, „ ubi & hanc inſtitutionem, & aliarum ſanctarum Stripturarum „ lectiones perlegant, & pro admiſſis veniam poſtulent, & ſen„ tentiam pro qualitate admiſſi ſuſcipiant: ubi etiam de communi „ profectu, & utilitate Eccleſiæ pertractent.

X. Scio quidem cum vita communi hanc ſanctiſſimam diſciplinam in pleriſque Canonicorum Eccleſiis exoleviſſe; at in ejus locum ſucceſſerunt Conventus, quos *Capitula diſciplinæ* vocant,

Synodus Colon. an. 1536. *p. 3. c. 4.* quæ in his potiſſimum tractanda ſint exponens; „ Capitula, inquit, diſciplinæ, quæ vocant, multo „ majori diligentia obſerventur atque hactenus, Id ita fiet, ſi non „ tam profanæ quam res ſacræ in his tractentur; ſi de moribus „ inquiratur, ſi vita expendatur ſingulorum, & quod olim ſancti „ Patres feciſſe dignoſcuntur, ex temporali oratione interdum com„ moneantur Fratres, & in primis ad Sacras Litteras capeſſendas in„ ſtigentur, atque, ut in his optimas horas collocent, incitentur, „ quod hic reperiatur fons vitæ ſcaturiens, ex quo qui haurit „ non ſitit in æternum; hic theſaurus Evangelicus, propter quem „ oportet vendere univerſa, reconditus ſit, ex quo prudens ille „ Paterfamilias profert nova, & vetera,

Indubie admodum eſſet optandum, ut in omnibus Canonicorum Eccleſiis hæc ſpecialia diſciplinæ Capitula frequenter ac ſerio inſtituerentur; vel ſi hæc ſpecialia Capitula non habeantur, ipſæ ordinariæ Capitulares Congregationes ita inſtituantur, ut non plane temporalibus negotiis occupentur, adeo ut nihil morum ac diſciplinæ, divini Officii rectæ inſtitutioni, aut reformationi impendatur; neque cura tantum habeatur de minimis, neglectis majoribus.

Aliud ſane ipſum Canonicorum officium exigit; & Decreta Synodorum clamant.

XI. „ Canonici (inquit Synodus Bituricenſis ann. 1564. *tit. 34. „ can. 9.*) convenientes ad Capitula, primum tractent de celebra„ tione divini Officii, & quoſcumque defectus delinquentium corri„ gant, tum de temporalibus negotiis ſtatuant.

Et Synodus Toloſana an. 1590. *p. 1. c. 2. §. 7.* ait: „ In comitiis ſoda„ litiis, & Capitulo de iis primum, quæ ad divinum cultum ſpectabunt, „ tum de juſta morum reformatione, delictorum debita animadver„ ſione, demum de privatis rebus, temporalibuſque negotiis agant.

Conſonat & Concilium Avenionenſe anno 1594. *tit.* 33. ita decernens: „ In Capitulo clamoſas, & contentioſas confabulationes „ evitabunt, & de iis, quæ ad Eccleſiæ cultum, & ad pietatem „ promovendam ſpectant; de bonorum Eccleſiaſticorum adminiſtra„ tione tractabunt.

Volunt ergo Concilia, ut ea, quæ mores, divinum Officium, ac Eccleſiæ cultum ſpectant, præcipuum ac primum locum in Capitulis obtineant. Et merito, cum nihil juſtius ac rationabilius ſit, quam negotia majoris ponderis, & momenti præferri negotiis minoris momenti. Ac ſane timendum ne Canonici, qui adeo ſolliciti ſunt de rebus temporalibus, aut nihil in eorum Conventibus pene niſi de illis audiatur aut tractetur, ſint non tantum nomine, ſed reipſa Canonici *Sæculares*; vereque dici queat de ipſis, quod de quibuſdam Prælatis ſui temporis dixit Bernardus: *Lib. 4. De conſid. ad Eugen. Papam cap. 6.* „ Optimi videlicet æſtimatores rerum, qui magnam „ de minimis, parvam aut nullam de maximis curam gerunt.

XII. Negotia in Capitulis propoſita ſolent ordinarie ex pluralitate ſuffragiorum concludi; quodque major pars Capituli reſolvit, ipſum *Capitulum* reſolviſſe cenſetur.

XIII. Porro, quia non raro contingit, hoc præſertim tempore quando adeo relaxata, & ab omni pene diſciplina exempta eſt Canonicorum vita, ut plures Canonicorum vel nullam veræ diſciplinæ notitiam habeant, aut etiam eam oderint, unice vovendi libertatem

tatem affectantes, & lucro temporali inhiantes: quidni hinc natum est contingere, ut inter resolutiones, vel etiam ordinationes Capitulares bonis vel reclamantibus, vel subinde pacis causa, aut ad majus malum evitandum, dissimulantibus, reperiantur non paucæ, quæ Canonicæ disciplinæ adversantur; magisque quæstum aut turpe lucrum, immo subinde Simoniam sapiunt, quam pietatem, aut spiritualem profectum; qua de re audire iuber, quæ per experientiam reperiant, & referunt Patres Synodi Coloniensis anno 1536. *part.* 3. *cap.* 19. „ Habent, inquiunt, fere quotquot sunt Cathedrales, aut Collegiales Ecclesiæ suum volumen peculiarium Statutorum, quæ interdum pro affectu privato cujuslibet augentur, aut crescunt. *Inter hæc reperias quamplura, quæ quæstum magis quam pietatem resipiant*, & ad inæqualitatem magis quam æqualitatem faciant: unde discordia inter fratres (ut fieri solet) frequenter alitur, concordia vero scinditur, laceraturque. *Et quantumvis pleraque inter hæc iniqua reperias, adiguntur tamen omnes, qui recens admittuntur, ut ad ejusmodi statutorum observationem* (etiam penitus ignari quid contineant illa) *citra ullum delectum jurejurando se alligent*, cum tamen juramentum non debeat esse iniquitatis vinculum, nec ad ignorata extendi. Operæ pretium itaque nobis videtur, hujusmodi statutorum volumina inter visitandum excutere, & quæ Evangelicæ puritati atque fraternæ charitati, denique disciplinæ Ecclesiasticæ minus consentanea reperta fuerint, resecare, cavereque, ne posthac ulla nova statuta in ejusmodi Ecclesiis (nisi tamen noster accesserit calculus) edantur.

Idem supposuit Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 14. *de reformat*, deplorans, quod in pluribus Ecclesiis tam Cathedralibus quam Collegiatis, & Parochialibus, ex earum *Constitutionibus*, aut ex prava consuetudine, in electione, præsentatione ..... sive admissione ad possessionem alicuius Beneficii, vel Canonicatuum certæ conditiones, seu deductiones ex fructibus, compensationesque illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur turnorum lucra, interponantur. Quæ omnia detestans S. Synodus, mandat Episcopis: „ ut quæcumque hujusmodi in usus pios non convertuntur, atque ingressus eos, qui *Simoniacæ labi*, aut *sordidæ* avaritiæ suspicionem habent, fieri non permittant, ipsique diligentes de eorum *Constitutionibus*, sive consuetudinibus super prædictis cognoscant, & illis tantum, quas ut laudabiles probaverint, exceptis, reliquas ut *pravas* ac *scandalosas rejiciant; & aboleant* „. „ Et eos, qui adversus predicta quavis ratione commiserint, pœnis Simoniacorum subjacere decernit „, „ non obstantibus (inquit Synodus) quibuscumque *statutis*, *constitutionibus*, consuetudinibus, etiam immemorabilibus, etiam *Apostolica auctoritate confirmatis*: de quarum subreptione, obreptione, & intentionis defectu Episcopus tamquam Apostolicæ Sedis Delegatus cognoscere possit.

Ex his quis non videat, per Synodum Tridentinam supponi, in Statutis & Constitutionibus, etiam Cathedralium Ecclesiarum (tametsi per Sedem Apostolicam confirmatis) posse reperiri aliqua, quæ Synodus tanquam de Simoniaca pravitate suspecta detestatur.

Hinc quisque discat non cæco modo in Statuta, & Ordinationes Capitulorum esse jurandum, sed ea prius merito examinari, & expendi debere: eosque multum hallucinari, qui sibi licitum credunt, quidquid in Statutis Capituli probatum invenitur; tametsi etiam Sedes Apostolicæ confirmatio accesserit.

XIV. In plerisque Ecclesiis certi dies, vel per mensem, vel etiam per hebdomadam solent esse designati, quibus stata hora *Capitulum* conveniat; soletque dici *ordinarium*.

Sed quia nonnunquam repentina negotia, quæ dilationem non patiuntur, congregationem Capituli requirunt, in potestate Decani, alteriusve, cui jus convocandi Capitulum ex consuetudine, aliove titulo competit, est, quocumque die, & tempore Capitulum indicere.

XV. Illud tamen observet, ut nisi necessitas urgeat, tempore divinorum Officiorum Capitula non habeantur. „ Canonici, inquit Sanct. Carolus in Concilio Mediolan. I. *part.* 2. *cap.* 38. quo tempore divina Officia celebrantur, non habeant Capitula, nisi fortassis aliter evidens necessitas postulaverit: qui contra fecerint, distributionem ne capiant hujus horæ, in qua id commiserint.

Et Synodus Cameracensis P. II. *tit.* 18. *cap.* 17. „ Canonicorum congregationes pro Ecclesiarum suarum negotiis, quæ Capitula dici solent, hora competenti fiant, nec summæ Missæ tempore ullo modo habeantur, nisi necessaria aliqua causa superveniat, quæ differri non possit, quo casu ut minimum mittantur aliqui Canonici in chorum. Et Mechl. P. II. *tit.* 12. *c.* 11.

XVI. Idem responsum a Sacra Congregatione refert Garzias *De Beneficiis part.* 3. *cap.* 2. *num.* 559. qui ipse, cum esset Canonicus Abulensis (*a*), atque in ea Ecclesia „ sæpe fierent *Capitula*, & haberentur congregationes *Capitulares* tempore divinorum Officiorum, & dum Horæ, etiam Missa major, celebrarentur, juxta statuta; & antiquam consuetudinem in Hispania hactenus observatam; ac esset in hac Ecclesia ordinatio Capitularis, quod Canonicus, qui fuerit in Ecclesia, & non intraverit Capitulum, mulctetur certa pœna, etiamsi sit in choro in divinis Officiis“: his, inquam, sic se habentibus petiit ipse Garzias declarari, an nihilominus „ Canonicus seu capitularis possit licite a Capitulis abesse, stando in choro nec propterea possit mulctari? Secundo, an possit etiam, si velit, interesse Capitulis, quæ fiunt tempore divinorum Officiorum, supposito quod fiunt, & satisfaciat suæ obligationi, & faciat fructus suos, qui in illa hora lucrifiunt. „ Congregatio Concilii ad primum respondit: Congregationes hujusmodi capitulares habendas non esse eo tempore, quo divina Officia celebrantur, nisi causa aliqua urgens eas ad aliud tempus non pateretur differri; quod si hæ congregationes absque causa prædicta tempore celebrationis divinorum habitæ fuerint, Canonicum jure ab his, ut choro intersit, posse abesse, nec propterea esse mulctandum. Ad secundum non posse, juxta responsum ad primum.” Quam declarationem, ait Garzias, authenticam habeo.

XVII. Infertur autem ex dictis, uti notat ibidem Garzias, „ non licere etiam fieri congregationes particulares Commissariorum Capituli, nec occupari Beneficiatos in negotiis, & rebus Ecclesiæ, (quæ alias commode fieri possunt) dum divina officia celebrantur, quamvis oporteret alias eis constituere aliquod stipendium seu salarium.

Infertur etiam non licere facere orationes, & computus bonorum, & redituum Mensæ, vel Fabricæ, dum divina fiunt; & ita respondit S. Congregatio apud Garziam loco citato *num.* 568. his verbis: „ Congregatio Concilii censuit, neque Episcopum, neque Capitulum debere exigere rationum redditionem tempore quo recitantur Horæ Canonicæ, & divina celebrantur.

(*a*) Avila en Espagne.

CAPUT VI.

Canonici divinum Officium diurnum pariter ac nocturnum publice persolvere tenentur.

1 *Præcipuum officium Canonicorum est persolutio divini Officii.*
2 *Unde hæc obligatio Canonicorum?*
3 *Omnibus Horis etiam minoribus interesse debent.*
4 *Debent per se divinum Officium persolvere.*
5 *Contrarium statutum non valet.*
6 *Non improbandus Vicariorum usus.*
7 *Quod Vicariorum officium?*
8 *Quid in his assumendis præcipue attendendum?*

I. SOLEMNEM divini Officii persolutionem unam esse e præcipuis Canonicorum obligationibus nemo dubitat. Quapropter maxima pars Regulæ Canonicorum a Synodo Aquisgranensi conscriptæ, circa modum ac normam persolvendi Horas Canonicas versatur; ac *cap.* 131. monentur Canonici: „ Ut studeant summopere Horas Canonicas vigilantissima cura custodire, & in his divinum Officium humiliter ac devote persolvere. Mox enim, ait Synodus, ut auditum fuerit signum, festinato omnes ad Ecclesiam conveniant, quam non pompatice, aut inhoneste, vel incomposite, sed cum reverentia, & Dei timore ingrediantur.

Hinc in Conciliis, etiam post commutatam vitam communem Canonicorum in singularem, nihil tantopere Canonicis inculcatum, quam *Ut in Choro ad psallendum instituto, hymnis & canticis Dei nomen reverenter* (verba sunt Synodi Trid, *Sess.* 24. *cap.* 12. *De ref.*) *distincte, devoteque laudent*. Ideoque non immerito sæculo 11. ad quemdam Canonicum scripsit S. Ivo Carnotensis; „ Ad hoc instituta est Clericalis militia, ut psalmodiæ, & hymnodiæ quotidianum offerat Deo sacrificium.

II. Unde hæc Canonicorum obligatio profluat, sat indicat ipsa Canonicorum Regula, monens Canonicos: „ Ut laudes Deo in communi persolventes, pro suis populorumque, quorum oblationibus vivunt, delictis Deum exorent.

Quibus non obscure innuit, ideo Canonicis factas oblationes, fundatasque eorum Ecclesias, ut ipsi pro populo, ac Fundatoribus Deum incessanter orarent, & laudarent: „ Nam, inquit Justinianus Imperator *Nov.* 131. qui constituerunt, vel fundarunt sanctissimas Ecclesias pro sua salute, & communis Reipublicæ, reliquerunt illis substantias, ut per eos debeant sacræ Liturgiæ fieri, & ut illis a ministrantibus piis Clericis Deus colatur.

Quam hæc vera sint, propius intelligent Canonici, si fundationum donationumque suarum monumenta, non tantum ad conservationem temporalium, uti fieri solet, sed ad intelligendam suam obligationem, sedulo ac diligenter pervolvant.

III. Porro cum Officium divinum juxta normam a multis sæculis receptam constet septem partibus, nimirum Matutino, sub quo & *Laudes* comprehenduntur, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperis, & Completorio: illæque simul sumptæ integram Officium divinum diurnum, ac nocturnum costituant, consequens est, Canonicos non tantum uni alterive, aut etiam majoribus Horis debere interesse, sed omnibus: quia obligatio Canonicorum est non partem duntaxat divini Officii persolvere, sed integrum; unde de Canonicis, aliisque Clericis choro adstrictis pronuntiat Concilium Generale Lateranense sub Innocentio III. quod teneantur *Divinum Officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebrare*.

IV. Porro si Canonicalis muneris, & obligationis sit, Officium divinum publice, & solemniter persolvere, evidenter consequitur, Canonicos ad eam persolutionem *personaliter* obligari; cum ipsa ratio dictet, & clamet, unumquemque teneri ad ea, quæ ex suo instituto seu professione sibi incumbunt, & injuncta sunt.

Quapropter de Canonicis tam Cathedralibus quam Collegiatis loquens Synodus Trid. *Sess.* 24. *cap.* 12. *De ref.* ait: *Omnes vero PER SE, & NON PER SUBSTITUTOS compellantur obire officia.*

Huic Concilii Tridentini Decreto consonat Synodus Cameracensis P. I. *tit.* 6. *cap.* 7. decernens: „ In choro cum psallitur, Canonici omnes, qui in choro fuerint, & Sacellani psallant, nec sint in sedibus suis otiosi, nec putent se functos Officio, si vicaria tantum opera cultum divinum celebrari curent: modo tamen psallere per valetudinem queant, nec aliis impediti justis de causis fuerint.

Et Synodus Mechl. P. II. *tit.* 12. *cap.* 3. „ meminerint, ait, omnes tam in dignitate constituti, quam Canonici, Cappellani, Vicarii, Beneficiati, & reliqui habituati, mandati Concilii Trid. ut omnes divina *per se*, & non per substitutos compellantur obire Officia, atque in choro ad psallendum instituto hymnis, & canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare.

V. In-

V. Infinita propemodum tum veterum, tum recentiorum Synodorum Decreta, tum probatissimorum auctorum testimonia, hanc Canonicorum obligationem *per se* divina Officia cessante legitimo impedimento, persolvendi asserentia, contrariumque usum tamquam merum abusum ex desidia, & superbia Canonicorum ortum reprobantia, allegare possem, nisi id fuse, & abunde præstitissem in Dissertatione De Canonicis, *part.* 3. *cap.* 2. Illud hic addo, referente Nicolao Garzia, de Beneficiis, *part.* 3. *cap.* 2. *num.* 498. resolutum fuisse conformiter ad jam dicta a Sacra Congregatione, „ si factum sit aliquod statutum, quod Canonici possint inservire per Substitutum, vel alternatim unus pro alio, non habeatur ejus ratio, quia est contra Concilium Tridentinum.

„ Procedit etiam dicta declaratio, ait Garzias, licet ante Concilium esset statutum, vel consuetudo etiam immemorialis in contrarium, ut colligitur ex ipso Concilio.

VI. Quia tamen nonnunquam contingit, præsertim in Ecclesiis Cathedralibus, ut Canonici aliis negotiis Ecclesiæ distracti, Officia *per se* congruenter persolvere nequeant; nullatenus probandum, ut aliquos vicarios assumant, qui Canonicorum legitima ex causa absentium vices suppleant, & in persolvendis divinis laudibus Canonicis adjutores accedant.

VII. Hunc esse Vicariorum finem indicat Synodus Coloniensis, anno 1536. *part.* 3. *cap.* 6. monens Vicarios: „ Ut attendat, quod Canonicis adjutores accedant: horum nimirum vice, qui vel adversa valetudine detenti, vel negotiis necessariis avocari, interesse non possunt.

„ Ita Vicarii opera (inquit Synodus Audomarensis, 1583. *tit.* 12. *cap.* 6.) Officium peragatur, ut nihilominus ii ipsi, quorum proprium est illud agere, qui dignitatem, Canonicatum, aut quodvis aliud beneficium, vel officium in Ecclesia obtinent, nisi legitime impediatur, per seipsos, & non per alios dumtaxat illud faciant.

VIII. Porro in assumendis hisce Vicariis merito attendent Canonici, num mores ac vita officio ab iis obeundo respondeant; ne alias cantando non Deum laudent, sed offendant.

Quare Patres Concilii Cameracensis, P. I. *tit.* 1. *cap.* 14. monent: „ Ut in Ecclesiis sive Cathedralibus, sive Collegiatis non constituantur Vicarii, qui Canonicas, quas vocant, Horas in choro cantant, nisi aut Sacerdotes, aut in Sacris Ordinibus constituti, aut saltem *Lectores ordinati*; atque hi quantum fieri potest sint cælibes, quorum mores vitaque probata fuerit, nec permittatur in choro psallere, nisi vestitu & habitu corporis, ministros se esse Dei, & Ecclesiæ demonstrent". Plura videri possunt in citata Dissertatione De Canonicis, *part.* 3. *cap.* 2. §. 5.

CAPUT VII.

De Distributionibus quotidianis.

1 *Quid Distributiones?*
2 *Quæ institutionis ratio?*
3 *Omnibus Horis etiam minoribus assignandæ.*
4 *Integris Horis interesse debent, qui eas lucrentur.*

I. DISTRIBUTIONES proprie dicuntur *quotidianæ*, ait Stephanus Weymsius ad Constit. 11. per Concilium Tridentinum innovatam *num.* 7. „ Quando singulis diebus, vel etiam singulis horis distribuuntur, in pecunia, victu, potu, vel alia specie, his tantum, qui personaliter præsentes sunt in Officiis divinis, quod moribus hodiernis passim fit per plombetum, vel tesseram.

II. Quis sit harum distributionum scopus, jam pridem ad Paschalem Papam scribens S. Ivo Carnotensis expressit: „ Cum in pluribus Canonicorum Carnotensium desuevisset disciplinæ regularis observantia, ut de negligentibus facerem diligentes, de somnolentis vigilantes, de tardis assiduos ad frequentandas Horas Canonicas, deliberavi apud me, ut darem iis dimidiam Præposituram, ut inde fieret *quotidianus panis*, quem acciperent assidui, amitterent tardi, ut ad quas eos panis interni dulcedo non movebat, panis corporei refectio provocaret, quamvis eorum annua præbenda eis ad hoc sufficiens esse deberet.

Unde & Synodus Coloniensis, anno 1536. *p.* 3. *c.* 10. animadvertens Canonicorum in frequentandis divinis Officiis neglectum, „ Facile, ait, castigabitur hic lapsus, si negligentes subtractione proventuum, seu distributionum mulctentur.

Et ipsa Synodus Tridentina distributiones probans, easque, ubi deferant, reduci desiderans, ac ob id præcipiens, „ tertiam fructuum quorumcumque proventuum, & obventionum, tam Dignitatum, quam Canonicatuum, Personatuum, portionum, & officiorum, separari debere, & in *distributiones quotidianas* converti", hanc suæ præceptionis rationem præmiserat: „ cum beneficia ad divinum cultum, atque Ecclesiastica *munia obeunda sint constituta, ne qua in parte diminuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præstetur: statuit*, &c.

III. Si ergo quotidianæ distributiones eo fine institutæ, & ab Ecclesia probatæ sint, ut Canonicorum, aliorumque Clericorum in frequentandis Horis Canonicis negligentia puniatur, & mulctetur; & ne *qua in parte*, ut loquitur Synodus Tridentina, *diminuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præstetur*, Sess. 24. de reform. quis hinc consequi non videt, eas non aliquibus dumtaxat, sed omnibus Horis, id est, integro Officio divino esse assignandas: ut hoc pacto fiat, ne *qua in parte* cultus divinus diminuatur seu negligatur; nec Canonici suæ impune desint obligationi.

De hac Synodi Tridentinæ sententia non dubitans S. Carolus in Synodo Mediolanensi IV. *part.* 2. *cap.* 13. statuit: „ Ut etiam in Ecclesiis vel Cathedralibus, vel Collegiatis quamvis reliquis divinis Officiis congruus quotidianarum distributionum census assignatus sit, *aliquibus* tamen *Canonicis Horis*, aut ceteris Officiis, etiam extraordinariis, quavis auctoritate institutis, nullæ quotidianæ distributiones adscriptæ, attributæve sint, aut si attributæ sint, exiguæ illæ quidem, atque usque adeo tenues, ut verisimiliter negligantur; in iis Episcopus vel de communi residentiæ, distributionumque quotidianarum censu, si amplius sit, certam portionem arbitrio suo congruam, Capituli ac reliquorum, qui ejusdem census participes sunt, consensu detrahat, eamque ipsam statam *unicuique* ex illis Canonicis Horis, Officiisve attribuat, adscribatve perpetuo, vel omnino ipse auctoritate, & facultate sibi ab eodem Tridentino Concilio data, quemadmodum etiam a sancta Sede Apostolica declaratum est.

Quod hic asseritur a S. Sede Apostolica declaratum esse, ei conforme est quod refert Garzias *De Beneficiis*, *part.* 3. *cap.* 2. *num.* 489. censuisse S. Congregationem, „ distributiones quotidianas, quæ acceptæ fuerunt ex tertia parte fructuum dignitatum alicujus Ecclesiæ, assignari debere non duabus Horis tantum Canonicis, sed etiam *reliquis aliis omnibus*, quibus, qui non interfuerint, distributionem amittant.

Conformiter proinde ad mentem Concilii Tridentini Synodus Mechl. P. II. *tit.* 2. *cap.* 2. „ Ut minores Horæ non negligantur, voluit, pro illis certæ distributiones assignentur, aut Minores illæ Horæ Majoribus adjungantur; ita ut in Majoribus illis Horis nemo distributionibus gaudeat; nisi in Minoribus quoque Horis debite interfuerit.

IV. Ulterius, ipse distributionum quotidianarum scopus, & institutionis ratio sat ostendunt, eas non deberi nisi illi, qui actualiter, integre & complete Horis Canonicis assistit. Unde Synodus Basileensis declaravit, *Sess.* 21. *cap.* 4. „ Ut qui in Matutinis ante finem Psalmi, *Venite exultemus*; in aliis Horis ante finem *primi Psalmi*, in Missa ante ultimum *Kyrieleison* usque in finem divino Officio non interfuerit, nisi forte necessitate cogente, ac petita, & obtenta a Præsidente Chori licentia discedere oporteat, pro illa Hora absens censeatur: salvis, ait, Ecclesiarum consuetudinibus, si quæ forte circa hoc exactiores existunt.

Et Patres Concilii Moguntini, anno 1549. *cap.* 72. „ Animarum periculo obviare, & Ecclesiarum necessitati consulere volentes, decreverunt & ordinarunt, ne quotidianæ distributiones ad brevissima quædam momenta, puta ad lectionem Epistolæ, seu unius Psalmi, aut Responsorii; sed *integris ac totis Officiis & Horis assignentur*, & iis modo tribuantur, qui Officiis divinis, de quibus hæc emolumenta dantur, *ab initio ad finem* interfuerint .... Quibuscumque irrationabilibus, aut pravis consuetudinibus (quæ potius corruptelæ censendæ sunt) non obstantibus.

Eumdem abusum Synodi nostræ Belgicæ pariter damnant, & quidem Mechliniensis, P. II. *tit.* 12. *cap.* 4. ait: „ Careant distributionibus, qui ante *Gloria Patri* primi Psalmi cujusque Officii *usque ad finem* eidem Officio *actualiter* non intersunt.

Synodus vero Diœcesana, anno 1609. *tit.* 11. *cap.* 10. hoc Concilii Provincialis Decretum renovans addit: „ Iis distributionibus quoque privari volumus, qui in Missis votivis, & anniversariorum, quæ ex fundatione sine commendationibus canuntur, ante primam Collectam; in vigiliis vero ante finem secundi Psalmi Vesperarum, & in commendationibus ante initium Psalmi, *In exitu*, usque ad finem non intersunt.

Uno verbo distributiones ex mente Ecclesiæ ita ordinandæ ac dispensandæ sunt, ne *qua in parte* cultus divinus minuatur; sed divinum Officium in omnibus suis partibus tam majoribus, quam minoribus integre, & ordinate ab omnibus persolvatur.

CAPUT VIII.

Distributiones non sunt institutæ, ut propter eas divinum Officium frequentetur.

1 *Multis rationibus improbatur Officium intuitu distributionum frequentare.*
2 *Ratio prima.*
3 *Secunda.*
4 *Tertia.*
5 *De Simonia redduntur suspecti, qui principaliter ob distributiones frequentant.*
6 *Indicia, e quibus cognoscitur, num* principaliter *ob distributiones quis frequentet.*

I. DISTRIBUTIONES quotidianas instituit, & probavit Ecclesia, ut Clericorum in persolvendis divinis Officiis neglectus aut tepor, earum privatione mulctaretur; ipsique hac mulctæ comminatione ad diligentiorem, & ferventiorem divini Officii persolutionem excitarentur; nequaquam vero ut Canonici earum lucrandarum causa ad divinum Officium accederent; sive eo principaliter animo divino Officio interessent, aut ad illud frequentandum moverentur, ut distributionum illarum lucro gaudere possent.

II. Scit enim Ecclesia *voluntarie* sacrificium laudis Deo esse offerendum, juxta illud Psalmistæ a Canonicis quotidie pronuntiandum, *Voluntarie sacrificabo tibi*. Psal. 53.

„ At si propter aliud laudas Deum, ait S. Augustinus in *Psalm.* 53. *ex necessitate laudas*. Si adesset tibi quod amas, non laudares Deum. Vide quid dicam? Laudas Deum, v. g. ut tibi det amplam pecuniam (ut distributiones accipias) si aliunde haberes amplam pecuniam, non a Deo, numquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non *voluntarie* sacrificas Deo, sed *ex necessitate* sacrificas, quia præter illum nescio quid aliud amas.

Qui

Qui ergo divinas laudes Deo persolvit, Horasque Canonicas frequentat, ut distributiones lucretur, non frequentaturus si earum lucrum non spectaret, aut aliunde habere posset, convincitur non *voluntarie*, sed *ex necessitate* Deum laudare, sive divinum Officium persolvere.

III. Ulterius, novit Ecclesia illud jam pridem ab eodem Doctore pronuntiatum: *Quæcumque res propter aliud aliquod quæritur, sine dubio inferior est (nimirum appretiatione quærentis) quam id, propter quod quæritur: Et ideo illud primum est, propter quod rem istam quæris, non ista res, quam propter istud quæris. Quapropter si Evangelium, & Regnum Dei propter cibum quærimus, priorem facimus cibum, & posterius Regnum Dei.*

Qui ergo Officium divinum quærit, seu frequentat propter materiales has distributiones, convincitur pluris æstimare distributiones, quam ipsum divinum Officium; & priores facere distributiones, quam Officium divinum.

IV. Quinimmo, qui eo animo Horas Canonicas frequentat, spiritualibus terrena mercari convincitur: nam, ut ait S. Bernardus, *qui Officium Ecclesiasticum quærit, aut eo tenet animo, eoque intuitu, ut huic vitæ habeat necessaria*, perverso nimis ordine cœlestibus terrena mercatur.

V. Cum igitur ratio Simoniæ in hoc præcipue consistat, quod morali agendi modo, res spirituales temporalibus æquiparentur, aut postponantur; ipsaque spiritualia, ut medium ad obtinendum temporalia ordinentur, non dubitant Canonistæ post Glossam in *cap. unic. De Clericis non resid. in VI.* condemnare *Simoniæ mentalis Canonicum, qui interest Officio divino principaliter pro denario.*

Quid de eo senserint Patres Synodi Coloniensis anno 1536. discant Canonici ex iis, quæ *part.* 3. *cap.* 13. tum optando, tum hortando, & comminando Canonicis proposuerunt: *Utinam, inquiunt, optando a Deo Opt. Max. consequi possimus, ne quisquam* lucri causa *divinis interesset*, alioqui non accessurus sacra, *veluti quem nummi magis quam Dei amor in templum trahit, quæstum pietatem esse putantem: qui non dubium ex numero eorum est, de quibus Isaias dixit:* Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Isaias c. 1. v. 23. *Nec multum is abest (uti plerisque doctissimis viris placuit)* ab horrendo crimine Giezi, qui existimavit divinum munus pecunia redimendum. 1. 4. Reg. c. 5. *Quare viderint Clerici nostri, ut eorum mens & intentio tota in Deum referatur; ut cum David confiteantur* Deo in directione cordis, ac in labiis suis pronuntient omnia judicia oris ejus. In via etiam testimoniorum Domini delectentur sicut in omnibus divitiis. Psalm. 118. *Optandum ut Psalmus ille* 118. *qui toties non sine causa in Ecclesiis replicatur, ore simul & corde, respondente singulis verbis mente decantetur, & cum eodem Psalte ex animo dicatur;* voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est. Psalm. 53. *Non adimit Christus, sed decernit operanti suam mercedem:* Dignus est enim operarius mercede sua. Luc. c. 10. v. 7. *& qui altario deservit, de altario & vivet. Sed interim cogitare debet Clericus, se vivere non ut edat, sed edere ut Christo vivat, habereque semper reconditum Christi verbum*, primum quærite regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Luc. c. 12. v. 31.

Similiter Stephanus Episcopus Parisiensis dubitasse non videtur, simoniam mentalem committi a Clericis, qui divinum Officium ob solam spem materialium distributionum frequentant. „ Prohibemus „ vobis omnibus (inquit in sua Synodo) *ne comittatis Simoniam* „ *etiam mentalem, adeundo ad divinum Officium sub spe materia-* „ *lium distributionum.*

VI. Quis vero censeri debeat *principaliter* Horis Canonicis propter distributionem interesse, licet id ab interiori animi affectu dependere videatur; frequenter tamen non obscura occurrunt externa indicia, hanc animi constitutionem prodentia.

Si v. g. Canonicus Horas illas sollicite frequentet, quibus distributiones majores sunt annexæ, illas vero, quibus nullæ aut exiguæ constitutæ sunt, sine justa causa passim negligant: nullamque illas frequentandi sibi curam esse ostendat, indicium erit non obscurum, quod Horas non amore Religionis, sed amore pecuniæ frequentet; easque tamquam medium ad distributiones ordinet. Canonicus quoque, qui mox ut Officium, cui distributionum lucrum annectitur, est absolutum, e choro discedere solet, neglecto Officio quod distributiones non pendit, tametsi etiam immediate sequatur, difficulter se a suspicione Simoniaca liberabit.

Quapropter Pius Parisiensium Cantor Simoniæ arguit Clericos, qui nolebant Festum S. Stephani, postulante quodam Prælato, ritu duplici cantari. *Nisi una pastum, & refectionem annuam Clericis promitteret, insuper nummos matutinales illius noctis duplicandos; ut sic celebrarent potius Festum nummi duplicati, quam Festum S. Stephani . . . . Quibus sunt similes, pergit Petrus Cantor, quidam in Ecclesia psallentes, & pro pretio cantantes; quibus pecunia disciplina est, nummus Decanus, ac etiam Deus; qui idololatræ sunt, nummum potius adorantes, quam Deum:* non alias Deo cantaturi, nisi propter nummum.

Subdit deinde prædictus Auctor: *Quid vilius, quam duas Horas in Ecclesia quadam (quia ad illas decantandas non est constituta certa pecunia) a Laicis dici* Horas Domini, ceteras denarii, *immo nummi; immo ad has Horas decantandas, & Horas beatæ Virginis non adsunt Clerici, sed præsentes in aliis, ab his fugiunt, ut nullum opus sibi* vendicet in Ecclesia Spiritus S., cum nihil gratis in ea fiat, sed omne sibi vendicet nummus.

Si hodie superesset Petrus; in multis reperiret Ecclesiis, quod in una se reperisse deplorat, & quasdam Horas Vicariorum, quasdam Canonicorum, & Cappellanorum, non immerito appellandas videret.

Nonne cum magno divini Officii dedecore conspicitur, a duobus tribusve Vicariis Horas illas passim cursim, & syncopando decantari, quibus decantandis nullus nummis est constitutus? Numquid qui diligunt decorem domus Dei, magno animi dolore videre coguntur Canonicos, Capellanos, aliosque Clericos ex Horis Canonicis, quibus distributiones quotidianæ sunt assignatæ pene non absolutis, quasi aufugere, & ad plateas aut consortia confabulationis causa se conferre, interim illa Officii parte, quæ distributione caret, neglecta?

CAPUT IX.

De Residentia Canonicorum.

1 *Omnia Beneficia de Jure communi residentiam requirunt.*
2 *Ex Decreto Concilii Tridentini Canonici ad residentiam tenentur.*
3 *Quid sit residere?*
4 *Canonici integro divino Officio assistere debent.*
5 *Sine causa nequidem ad tres menses abesse possunt.*

I. CUM beneficium detur propter officium *cap. fin. de rescriptis in VI.* nullum ad beneficium esse assumendum, ni una in eo loco resideat, ubi officium obire possit, jure cautum est: ideoque ut recte post alios Canonistas notat Fagnanus ad *Cap. Conquerente tit. De Clericis non resid.* „ Beneficium quantuncumque mi- „ nimum, puta viginti solidorum, ex quo habetur pro titulo, de „ jure communi *personalem* residentiam requirit, adeo ut non re- „ sidens beneficio privari debeat ". Hæc Fagnanus, qui addit: „ Iste textus (scilicet citati Cap. *Conquerente*) optime probat be- „ neficium quantumvis tenue; de jure communi obligare ad *per-* „ *sonalem* residentiam.

II. Igitur juxta disciplinam juris communis, Canonicos ad *personalem* residentiam astringi dubitari nequit. Quam æquissimam, taque intentioni fundatorum plane conformem disciplinam tempera Synodi Tridentinæ multum prolapsam, restaurare desiderans eodem Synodus, statuit *Sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* „ Quod obti- „ nentibus in Cathedralibus, aut Collegiatis Ecclesiis dignitates, „ Canonicatus, præbendas, aut portiones, non liceat vigore cu- „ juslibet statuti, aut consuetudinis ultra tres menses ab iisdem „ Ecclesiis quolibet anno, abesse: salvis nihilominus earum Eccle- „ siarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt.

Cum Synodus hanc noveni mensium residentiam requirat, non obstante quocumque statuto, aut quacumque consuetudine contraria, recte respondit S. Congregatio, referente Fagnano *ad cap. Licet titul. De præb. num.* 32. „ Eo decreto sublatam esse consue- „ tudinem *immemorialem* vacandi ultra tres menses a servitio „ chori.

III. *Residere* autem juxta mentem Canonum, & Synodi Tridentinæ. *Est cum effectu Ecclesiæ in divinis deservire; nam residentia, ait Fagnanus* loco citato num. 24. *debet esse laboriosa, non desidiosa; cum beneficia ad divinum cultum, & Ecclesiastica munia obeunda sint constituta* ". Quid enim prodest præsentia in loco, inquit Glossa *ad cap. unic. de Clerico non resid. in VI.* ex quo divinis non adsunt?

IV. Ut ergo Canonici dicantur residere ad mentem Sacrorum Canonum, tenentur divino Officio non tantum pro parte, sed integro assistere; alias enim pro parte duntaxat residerent. Unde cum fuisset quæsitum a S. Congregatione, an valeret statutum, ut una, vel duabus Horis interessentes lucrentur massam grossam, sive præbendam, amissis distributionibus quotidianis; responsum est non valere, Fagnanus dicto loco *num.* 35.

Recte proinde notavit Joan. VViggerius de jure, & justitia *tract.* 9. *cap.* 3. *dub.* 20. *num.* 90. quod *Beneficiati, qui præbendas habent liberas sine alio officio, v. g. docendi, concionandi, audiendi confessiones, aut simili onere non gravatas, rite peragant suam residentiam, non sufficit quod in die intersint semel Officio chori, etiamsi forsitan ex consuetudine Ecclesiæ permittantur tales gaudere proventibus cum aliis, sed debent interesse divinis Officiis omnibus, ita ut a peccato mortali non videantur excusandi illi, qui justa cessante causa absentant se ordinarie ab uno, aut pluribus Officiis.*

Probatur, quia ordo Canonicorum maxime, non Cathedralium, est in Ecclesia principaliter institutus, ut ipsi Horis nocturnis, & diurnis Deum in Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus laudent, pro beneficiis gratias agant, iram Domini precibus, & intercessione sua a populo avertant: & exequantur illud Prophetæ Joelis cap. 2. Inter vestibulum, & Altare plorabunt Sacerdotes ministri Domini, & dicent: parce, Domine, parce populo tuo, & ne des hæreditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes: *quo nomine liberalem passim ex bonis Ecclesiæ obtinent sustentationem. Unde ex officio suo, & ex seria Ecclesiæ voluntate obligantur ista sedulo curare, & præstare.*

V. Denique notandum, concessionem sive permissionem absentiæ ad tres menses, cujus meminit Synodus Trident. non sic esse accipiendam, quasi Canonici libere, & licite abesse possint a choro tanto tempore pro mero libitu; sed hoc sensu, quod tanto tempore abesse possunt ex honestis causis absque speciali licentia Superioris; sive quod illius absentiæ causa legitima permittatur conscientiæ Canonicorum. Immo Synodus proprie nullum tempus absentiæ dedit, aut constituit, sed tantum prohibuit, ne longiori, quam trium mensium spatio abessent; sive, ut ait Fagnanus, non processit *concedendo*, sed *probibendo* (a)

CA-

(a) Die 20. Maji ann. 1669. Senatus Parisiensis Arresto declaravit, abusum inesse veteri Ecclesiæ Senonensis statuto, quo a Canonicis duntaxat exigeretur residentia sex mensium, ut suorum beneficiorum, fructus *Grossos* perciperent. Senatus definivit Canonicos singulis annis teneri saltem ad novem mensium residentiam.

C A P U T X.

De cauſis excuſantibus a reſidentia.

1 *Facilius a reſidentia excuſantur Canonici, quam Paſtores.*
2 *Canonici in ſervitio Epiſcopi occupati a reſidentia excuſantur.*
3 *Non requiritur licentia Capituli.*
4 *Tantum duo, & quidem ſimplices Canonici cum hoc privilegio aſſumi poſſunt.*
5 *Abſentia ſtudiorum cauſa a reſidentia excuſatur.*
6 *De Jure communi requiritur licentia Epiſcopi, ſecus de conſuetudine.*
7 *Debent abſentes incumbere ſtudio S. Theologiæ, aut Sacrorum Canonum.*
8 *Debent tranſmittere litteras teſtimoniales de progreſſu ſtudiis; & quid hæ continere debeant?*
9 *Litteræ teſtimoniales non temere concedendæ.*
10 *Privilegia hæc reſtringuntur ad beneficia ſpeciali titulo perſonale ſervitium non requirentia.*
11 *Clerici, ſtudiorum cauſa abſentes, obſervare debent ſtatuta de vita & honeſtate Clericorum.*
12 *Familiares & Domeſtici Regis a reſidentia excuſantur.*
13 *Limitationes hujus privilegii.*
14 *Variæ reſtrictiones privilegii recipiendi fructus in abſentia.*
15 *Notanda circa cauſas abſentiæ.*
16 *Solent reſtringi dicta privilegia ad fructus groſſos.*

I. QUAMVIS Canonicos ad reſidentiam, & perſonale obſequium in Eccleſia, cui ſunt adſcripti, obligent Sacri Canones, ipſumque Canonicale officium; nihilominus eſſe legitimas nonnullas cauſas, quæ abſentiam licitam faciant, ipſoſque Canonicos a pœnis contra abſentes decretis eximant, conſtat, immo frequentius poſſe eſſe cauſam ſufficientem, ut Canonicorum abſentia ſit legitima, quam parochorum, aut aliorum curam animarum ſuſtinentium; dubium non eſt: tum quod ex illorum abſentia non ſit metuendum tantum, quantum ex horum abſentia, Animarum, & Eccleſiæ nocumentum; tum quod illorum facilius, quam horum abſentia, aliorum præſentia ſuppleri poſſit.

II. Sic Canonicis donec in ſervitio Epiſcopi fuerint ne quidquam ſubtrahatur, quod de communitatis ſibi beneficio debetur, reſpondit Alexander III. in *c. 7. tit. De Clericis non reſid.* Ratio eſt: „ Quia abſentes ab Eccleſia pro ſervitio Epiſcopi, ubi ſervitium eſt neceſſarium, vel utile Eccleſiæ, & reſpicit Epiſcopum, quatenus Epiſcopum, Juris cenſura, ait Fagnanus ad dictum *cap. 7. num.* 12. reputantur præſentes, & cenſentur inſervire Eccleſiæ..... Et ſervitium Epiſcopi quatenus Epiſcopus eſt, cenſetur quaſi ſervitium Eccleſiæ, cui præſidet, cum Eccleſia ſit in Epiſcopo.

Quapropter juxta juris communis depoſitionem duo ſaltem Canonici in actuali ſervitio Epiſcopi exiſtentes poſſunt percipere fructus ſuæ Præbendæ in abſentia; cum autem inter Epiſcopales functiones, una ex præcipuis ſit debita populi inſtructio, non dubium quin ſi Epiſcopus ad hanc inſtructionem judicet ſibi neceſſarios aliquos e Canonicis, eoſque illum in finem ſibi aſſumat, hi Canonici debeant reputari ut exiſtentes in ſervitio Epiſcopi, eoque titulo poſſint conformiter ad jus commune fructibus ſuæ Præbendæ in abſentia gaudere.

Quare non ſine fundamento judicatum eſt, anno 1640. in Conſilio Privato Regis Galliarum, Canonicum deputatum ab Epiſcopo ad obeundam miſſionem, & prædicationem; debere reputari præſentem in choro, prout refertur in Actis Cleri Gallicani *tit.* 1. *c.* 2. §. 27.

III. Et quidem Canonicos in ſervitio Epiſcopi, etiam ſine conſenſu Capituli, fructus in abſentia lucrari, neque Epiſcopum teneri Capitulo probare utilitatem Eccleſiæ, communiter notant Canoniſtæ, id tamen ad *duos* uno conſenſu limitant, auctoritate reſponſi Honorii III. in *cap. 15. de Clericis non reſid.* Quamvis ergo ſupra citatum *Cap. 7.* loquatur ſimpliciter de Canonicis ſine ulla numeri prædefinitione, tamen declarari, & reſtringi debet, inquit Fagnanus, per dictum, *Cap. 15. quod ſpecialiter loquitur de* duobus, *idque Eccleſiarum uſus approbavit.*

IV. Ulterius ſi Canonicus in ſervitio exiſtens Epiſcopi præter Canonicatum in eadem Eccleſia dignitatem obtineret, ratione cujus ad ſpeciale aliquod, & perſonale ſervitium obligaretur, non poſſet occaſione hujus ſervitii fructus illius Dignitatis abſens percipere, nec a reſidentia eximi; ut judicatum refert Carolus Fevret, Tract. *De Abuſu, lib. 3. cap. 1. num.* 13. ibidem notans, Epiſcopos tantum poſſe aſſumere in ſuum ſervitium duos ſimplices Canonicos ſuæ Eccleſiæ, qui hoc privilegio gaudeant.

V. Secunda eaque hodie uſitatiſſima abſentiæ cauſa, eſt ſtudium in Univerſitate publica, & probata. „ Studentes in Theologiæ Facultate, ait Honorius III. in *cap. fin. tit. De Magiſtris*, integre per annos quinque percipiant de licentia Sedis Apoſtolicæ proventus Præbendarum, & Beneficiorum ſuorum, non obſtante aliqua contraria conſuetudine“. Quin & Innocent. III. prædeceſſor Honorii, Canonicis eſſe indultum gratia ſtudiorum, ut in abſentia percipiant fructus ſuarum Præbendarum, reſpondit in *c.* 12. *tit. De Clericis non reſid.* Voluitque & ipſa Synodus Tridentina, *Seſſ. 5. cap. 1. de reformat.* „ Ut Scholares, qui in ipſis ſcholis ſtudent, privilegiis omnibus de perceptione fructuum, Præbendarum, & Beneficiorum in abſentia a jure communi conceſſis, plene gaudeant & fruantur.

VI. Si jus commune ſpectemus, ut quis ſtudiorum cauſa abſens fructus percipiat, requiri expreſſam licentiam Epiſcopi communiter docent Canoniſtæ; & fuſe probat Fagnanus *ad cap. Cum ad hoc tit. de Cler. non reſid.* „ Ideo autem eſt neceſſaria Epiſcopi licentia; quia cum tranſmittendi ad ſtudia litterarum debeant eſſe dociles, Epiſcopus debet ſedule diſquirere, an ſint ætate, natura, & ingenio tales, qui poſſint in litteris proficere, & hos tantum licentiare.

Verum cum & privilegia Univerſitatibus Belgii indulta, ipſaque Concilia paſſim generaliter ſtudiorum cauſa abſentibus fructus Beneficiorum in abſentia indulgeat, praxis Belgii hanc Ordinarii licentiam non requirit; & ita quoque ſervari refert Rebuffus in praxi Benef. *p. 2. De diſp. de non reſid, num.* 25. & judicatum ait Fevret loco citato; qui & ibidem monet, hoc privilegium non concedi niſi ſub certis conditionibus; quarum prima hæc eſt, quod ii ſoli hoc gaudeant privilegio, qui ad publicas Univerſitates mittuntur, ut ſtudeant Theologiæ, vel Sacris Canonibus.

VII. Et ſane cum Theologia, & Sacrorum Canonum ſcientia pene unica ſit Canonicorum, & Clericorum vocationi conveniens; ideoque *ſola Clericorum Scholaſtica diſciplina vocetur*, merito requiritur, ut illi operam ſuam navent. Unde S. Carolus in Concilio Mediol. 1. *p. 2. cap.* 27. recipientibus fructus in abſentia cauſa ſtudiorum impoſuit hanc legem, „ ut vere in publico, celebrique Gymnaſio, *Theologiæ vel Sacris Canonibus* ſtudeant.

Huic conſonat praxis Curiæ Romanæ, quæ concedens licentiam abſentiæ ſtudiorum cauſa apponit hanc clauſulam: „ Orator operam in aliqua approbata Univerſitate ſtudii generalis, ſeu Gymnaſio publico, ſtudio *Theologiæ*, aut *Decretorum*, actu navare teneatur“. Pyrrhus Corradus, *Prax. Diſpenſ. l. 5. cap.* 6.

VIII. Altera eaque notanda conditio eſt, quod teneantur reſidentes in Univerſitate ſingulis ſemeſtribus, aut ad minus ſingulis annis, Epiſcopo, aut Capitulo litteras teſtimoniales ſui Regentis ſeu Profeſſoris de progreſſu in ſtudiis exhibere.

Et quidem S. Carolus in Concilio Mediol. 1. *part. 2. cap.* 27. ſtatuit, ut ii, qui ſtudiorum cauſa abſunt, „ ſingulis ſex menſibus Epiſcopo ſcriptum ſui Doctoris exhibeant, quo is ipſos in eo ſtudii genere proficere teſtetur: quod etiam Epiſcopus ſecreto ab aliis cognoſcere ſtudeat.

Similiter Patres Concilii Toloſani, ann. 1590. *part. 1. cap. 2.* §. 5. volunt, „ ut ſtudentes Canonici temporis fideliter exacti, ſtudiorumque progreſſus Capitulum ſingulo anno admoneant. Cujus rei ſtatim a Capitulo Epiſcopus certior fiet.

Synodus quoque Colonienſis, anno 1536, *part. 1. cap.* 5. loquens de Canonicis ad Univerſitates ſtudiorum cauſa mittendis, adjicit hanc cautionem: „ dum tamen certis teſtimoniis ſingulis annis ad Collegia mittendis conſtet, nec perverſius, moribus eos deditos, nec ſtudia vana, quæ ad Eccleſiæ ædificationem non conducant, ſectari: committendum enim non eſt, ut divino cultui dicata ſtipendia, in hujuſmodi Canonicos dyſcolos erogentur.

Eodem collimant litteræ teſtimoniales, quas ſigillo Univerſitatis munitas a Canonicis, aliiſque Clericis ſtudentibus, ſingulis annis exhiberi vult Synodus Mechl. P. I. *tit. De vita, & honeſt. Cleric. c.* 4. quæ & præcipit, ut litteræ illæ quoque teſtentur, utrum Clerici ſtudentes utantur veſtitu Ordini ſuo, & vocationi congruo.

Ex his evidens eſt, hoc Studentium privilegium eo unice collimare, ut Eccleſia aliquando egregios, & eruditos Miniſtros, & Operarios habere queat; ut proinde nullatenus improbandum ſit, quod judicatum in Parlamento Toloſano refert Tornet, *Litt. C. Cap. VIII.* ut ſi Canonicus ſtudens in Univerſitate poſtmodum tranſeat ad ſtatum matrimonialem, ut nolit eſſe profeſſione Eccleſiaſticus, Capitulum poſſet repetere fructus perceptos.

IX. Ex his facile intelligitur, litteras teſtimoniales Clericis ſtudentibus, a Doctoribus aut Univerſitate non eſſe annuendas, niſi, prævio examine, conſtet de eorum in ſtudiis diligentia, & progreſſu; ne alias per hujuſmodi teſtimonia Epiſcopis, & Capitulis imponatur.

X. Solent denique hæc abſentiæ privilegia reſtringi ad Canonicatus, & Beneficia, quæ ſpeciali titulo *fundationis* non exigunt aliquod *perſonale*, & particulare ſervitium; uti aliquoties in contradictorio judicio deciſum fuiſſe teſtatur Fevret *Tract. de abuſu lib. 3. c.* 1. qui & addit, nonnunquam numerum Canonicorum volentium abeſſe ſtudiorum cauſa, reſtrictum fuiſſe ad duos, aut quatuor pro majore, vel minore numero Canonicorum præſentium, ne alias officium divinum, aliaque Eccleſiæ munia abſolvi non poſſent. Vide etiam Brodeau in notis ad Louetium, *Litt. C. cap.* 6.

XI. Denique meminiſſe oportet Canonicos in Academia ſtudiorum cauſa verſantes; quod Canones, ac Romani Pontifices pro tempore quidem eos a perſonali reſidentia abſolvant, ut commodius, majorique otio ſtudiis incumbere queant, ſcientiamque ſuæ vocationi congruentem comparare; nequaquam tamen eos eximant ab obſervatione eorum, quæ de vita & honeſtate Clericorum Canonibus decreta ſunt; nullumque ſtudiis impedimentum ingerunt.

Quapropter voluere Patres Synodi Mechl. P. I. loco citato, „ ut Clerici, qui in Academiis, aut Scholis majoribus, vel minoribus vivunt, & in alio quam in ſui Beneficii loco reſident, intra menſem a die publicati hujus Concilii Provincialis, corona, pileo, caligis, & veſtitis Ordini ſuo, & vocationi congruo utantur“: cujus rei etiam in litteris teſtimonialibus ſingulis annis tranſmittendis mentionem fieri mandat.

XII. Plures alias, tum ex jure communi, tum ex privilegiis particularibus cauſas abſentiæ recenſent Doctores, & quidem Gloſſographus ad Sanctionem Pragmaticam titulo *Qualiter Horæ ſint dicendæ*, Verbo *Teneantur*, dicit; „ Ex privilegio Pii II. Mantuæ conceſſo, Cappellani, Clerici familiares, & Domeſtici Regis, & Reginæ, in eorum ſervitio, percipiunt groſſos fructus ſuorum Beneficiorum, tamquam ſi in iis reſiderent, non obſtante quod non fecerint primam reſidentiam ex ſtatuto.

XIII. Verum hoc privilegium probans Parlamentum Pariſienſe in favorem Cappellanorum Cappellæ Regiæ, illud limitavit, inquit Fevret Tract. *de abuſu l. 3. c.* 11. ad fructus groſſos, & tempus ſervitii. Et Litteræ Regiæ, quibus Cappellanis Oratorii Regii conceditur jus percipiendi fructus in abſentia, nominatim excipiunt diſtributiones quotidianas. Plurima judicata occaſione hujus privilegii videre licet apud Brodeau in notis ad Louetium *Litt. C. cap.* 32. qui & *c.* 24. eodem privilegio gaudere, aſſerit, Conſiliarios Eccleſiaſticos ſupremorum Parlamentorum tamquam Domeſticos Regios; quique Regi in adminiſtranda juſtitia continuo aſſiſtant; atque hoc titulo,

anno 1641. Concilium Privatum adjudicavit Eustachio l' Escuier Canonico Tornacensi, & Consiliario Ecclesiastico in Senatu Montensi fructus suæ Præbendæ in absentia, ut refertur in Registro M. S. Archiepiscopatus Mechlinensis, *Centuria* 2. *art.* 35. Hoc tamen privilegium, ut & præcedens non habere locum in Beneficiis curam animarum habentibus, aut ex fundatione particulare & personale officium requirentibus, sæpius judicatum testatur Choppinus in Monastico, *Lib.* 2. *cap.* 3. & de Polit. Eccles. *Lib.* 3. *tit.* 3. *num.* 20.

Idem privilegium Principum nostrorum Domesticis, & Cappellæ Burgundiæ Cappellanis concessum esse nostrates asserunt, & praxis comprobat; de quibus vide Zypæum in jure novo, *tit. de Clericis non resid. num.* 19.

XIV. Privilegia Absentiæ cum ea moderatione, & restrictione intelliguntur, ut numerus præsentium judicetur sufficiens divinis Officiis rite persolvendis.

Hinc in Actis Cleri Gallicani, *tom.* 2. *part.* 2. *tit.* 14. *cap.* 12. refertur judicatum per Parlamentum Parisiense, die 4. *Martii* 1714. non posse esse in eadem Ecclesia ultra *quatuor* Canonicos, qui dispensentur a residentia causa studiorum.

Et *c.* 10. ibidem refertur Arrestum Consilii Privati datum in judicio contradictorio die 19. *Jun.* 1685. quo in primis declaratum est, Consiliarios Clericos, necnon Officiarios Cappellæ Regiæ de Canonicatu provisos, obligatos esse residere extra tempora exercitii suorum officiorum.

Præterea declaratur, quod in Ecclesiis Cathedralibas, & Collegiatis, quæ non pertinent ad provisionem suæ Majestatis non nisi *duo* queant esse privilegiati dictæ Cappellæ Regiæ: & in Ecclesiis ad collationem suæ Majestatis spectantibus non ultra *quatuor*.

Immo licet numerus Canonicorum ascendet ad 40. non possent tamen esse ultra *sex* lucrantes fructus suarum præbendarum in absentia, absque distributionibus manualibus, quæ præsentibus affectæ remanebunt.

XV. Porro circa hæc aliaque privilegia Canonicos, aliosque Ecclesiasticos a residentia eximentia observandum, illa esse species quasdam dispensationis, ideoque iis utentes expendere debent, num sit sufficiens causa iis utendi, id est, ea Ecclesiæ utilitas, aut necessitas, quæ compenset incommodum ex non residentia proveniens: nimirum quod fructus destinatos hujus particularis Ecclesiæ ministro percipiat, cum nullum interim huic Ecclesiæ officium impendat ac insuper ministro privet quem habere posset, si beneficium, quod absens retinet, dimitteret.

XVI. Denique notandum, pleraque causas, sive de jure communi, sive ex privilegio a residentia excusantes, restringi ad *fructus grossos* in absentia percipiendos; pauciores vero esse, quæ quotidianas distributiones comprehendat, de quibus capite sequenti.

CAPUT XI.

De causis legitimis recipiendi distributiones in absentia.

1 *Distributiones Jure communi absentibus vix unquam conceduntur.*
2 *Corporalis infirmitas, aut Ecclesiæ utilitas non sufficit, nisi concurrat consuetudo.*
3 *Consuetudo Belgii non nihil laxior quam jus commune.*
4 *An audientes Confessiones, & celebrantes tempore divini Officii gaudeant distributionibus?*
5 *An publice docentes tempore divini Officii?*
6 *Quibus cedant distributiones absentium?*

I. SI Jus commune spectemus, nonnullæ causæ quidem ut legitimæ probantur, ob quas Canonici, aliique similes Beneficiati a residentia excusentur, fructusque Beneficiorum etiam absentes percipiant; sed pene in omnibus cum restrictione ad solos fructus *grossos* suæ præbendæ, ut vocant; exclusis distributionibus quotidianis, quæ *victualia*, vel *manualia* dicuntur; eo quod in manum præsentem quasi tradantur; quæ de jure communi vix ulli absenti concedi reperies; adeo ut etiamsi quis rescriptum, sive privilegium a Sede Apostolica obtinuerit de percipiendis fructibus cum clausula, *ac si præsens esset*; ,, Nihilominus, ait Fagnanus ad *Cap. Licet de præben.* 101. distributiones non deberentur. Nam harum distributionum ea est natura propria, ut debeantur his tantum, qui *vere* intersunt Officiis divinis, non autem his, qui ficte resident, aut juris interpretatione".

Similiter Synodus Tridentina, *Sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* statuit: ,, ut distributiones, qui statis Horis interfuerint, recipiant; reliqui, quavis collusione aut remissione exclusa, his careant, juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit *Consuetudinem*, quod S. Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis, & consuetudinibus".

II. Nulli ergo, nisi *actualiter* Horis Canonicis interfuerit, ex mente Concilii Trident. distributiones concedendæ sunt; idque juxta Decretum Bonifacii VIII. a Synodo innovatum: quod Decretum relatum in *cap. unico de Clericis non resid. in VI.* reprobat tamquam corruptelam omnem consuetudinem concedentem distributiones quotidianas aliis, quam qui *actualiter*, & *vere* Horis Canonicis interfuerint, *exceptis illis*, ait, *quod infirmitas, seu juxta & corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret.*

Hac exceptione nequaquam intendit Pontifex, distributiones concedendas iis omnibus, qui ex evidenti Ecclesiæ utilitate absunt, aut quorum absentiam utilitas Ecclesiæ aliunde compensat, & excusat; sed solum vult, non esse improbandam consuetudinem, aut ordinationem Ecclesiæ, distributiones absentibus annuentem, si modo vel infirmitas corporalis, aut evidens Ecclesiæ utilitas concurrat.

Quis enim dubitet, in Ecclesiæ utilitatem cedere, ut Canonici in regimine Diœcesis Episcopo assistant, & inserviant? & tamen si jus commune spectemus, *distributiones* eis absentibus non debentur. Similiter negari nequit, quin absentia Canonicorum studiorum causa cedere possit in Ecclesiæ utilitatem, & tamen distributiones quotidianas nemo eis assignat.

Ut ergo de recipiendis in absentia distributionibus recte judicemus, non tantum inquirendum, an corporalis infirmitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas absentiam excuset, sed an etiam aliqua Ecclesiæ ordinatio, vel consuetudo concurrat.

Ita in plerisque Ecclesiis absentes ob corporis infirmitatem lucrantur distributiones illarum Horarum, quibus, dum sani sunt, interesse solent. Et licet Bonifacius VIII. in citato, *cap. unico* idem velit observari quoad distributiones in defunctorum anniversariis largiendas, tamen in nonnullis Ecclesiis Canonici absentes ob corporalem infirmitatem accipiunt distributiones Horarum, & non anniversariorum: ut proinde id a consuetudine cujusque Ecclesiæ maxime dependeat.

III. Similiter, licet de jure communi tantum gaudeant distributionibus, qui occupantur in negotiis Ecclesiæ suæ, nihilominus consuetudo Ecclesiarum Belgii debet, conformiter ad Synodos Provinciales, intelligi ,, in Ecclesiæ negotiis occupari non solum eos, qui Capituli, vel Fabricæ negotia tractant, (verba sunt Synodi Mechl. P. I.) sed & Episcopum, Archidiaconum, Pœnitentiarium, atque illos omnes, qui propria dignitatum, vel præbendarum suarum omnia obeunt, aut Episcopis Ordines conferentibus, visitantibus, ac in aliis Episcopatus negotiis occupatis adsunt, vel aliquo ab eis missi consilium, & operam suam impendunt, quos pro eo tempore (fraude & dolo seclusis) decernit pro præsentibus reputari, & omnibus emolumentis gaudere debere, sicut si *personaliter* divinis interessent". *Tit. de Offic. divino cap.* 5.

IV. Idem declarans Synodus Camerac. P. II. *tit.* 18. *cap.* 5. & *cap.* 6. ait: ,, Similiter eos, qui vel celebrant, vel audiunt confessiones, ipsa Hora, qua hæc faciunt, pro præsentibus habendos esse, modo tamen ad principales Horas juxta Ecclesiæ suæ consuetudinem ingressum fecerint; & Missa sua, aut confessionibus finitis, si nondum sit peractum Officium chori, in ipsum redeant". Idem quoad celebrantes habet dicta Synodus Mechliniensis, *cap.* 6. Et ita quoad celebrantes, & audientes confessiones tempore divini Officii in Belgio obtinet; tametsi jus commune quoad eos, quibus ex munere non incumbit onus excipiendi confessiones, vel obligatio illis Horis celebrandi, non omnino consonet; uti videre est apud Fagnanum ad *Cap. Licet de præb. num.* 118.

Illud quoque notandum, quod consuetudo celebrantes tempore divini Officii non excuset, ni cum consuetudine concurrat juxta Constitutionem Bonifacii VIII. utilitas Ecclesiæ. Unde Canonici, qui aliis majoribus negotiis non distrahuntur, tempusque sufficientem habent, ut extra tempus divini Officii celebrent; neque aliquid notabile occurrit, quod celebrationem eo tempore exigit, nescio an vi hujus consuetudinis satis sint securi, dum ita passim divina Officia negligunt, & chorum deserunt celebrationis causa.

V. Ad hæc citata Synodus Cameracensis, *cap.* 7. ,, Favore studiorum eos, qui ad docendum in ipsis Ecclesiis Cathedralibus, aut Collegiatis, vel in Universitatibus (quoad beneficia, quæ in ipsis Universitatibus possident) obligantur, iis diebus, quibus actu docebunt, aut publicis disputationibus intererunt, pro præsentibus habendos esse statuit, modo duabus de majoribus Horis in die intersint".

Evidens est juxta hujus Synodi decretum, quod Professores Academici, qui vi suarum lectionum sunt Canonici, deberent haberi pro *præsentibus*, in iis saltem Horis, quibus actu in lectionibus, & disputationibus publicis occupantur; contrarium tamen de consuetudine obtinere manifestissimum asserit Zypæus *De Clericis non resid.* *n.* 40. qui ibidem quoque multis probat, maxime dependere a consuetudine, & ordinatione Ecclesiarum, quæ sit dicenda *Ecclesiæ utilitas* aut *necessitas*, ut distributiones absentibus dari possint.

Qui ergo sine probata causa, secundum jam dicta, ,, *personaliter* competens sibi officium juxta formam ab Episcopo præscribendam quolibet die statuto non impleverit, illius diei distributionem amittant, nec ejus (ait Synodus Trid. *Sess.* 22. *cap.* 3. *de reformat.*) quoquo modo dominium acquirannt, seu Fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco, Ordinarii applicetur".

VI. Verum quoad applicationem portionis, quæ absenti cedere deberet, aliter in plerisque Ecclesiis usus obtinet.

Cum enim bona Ecclesiæ, sive Fabricæ soleant esse distincta, & separata a bonis Canonicorum, aliorumque Ministrorum Ecclesiæ, sive mensa Capitulari: quoad distributiones absentium, usus habet, ut si singulis Canonicis, & Beneficiatis certa portio assignata sit; seu cuilibet, qui Divinis interfuerit, detur certa quantitas; tunc portio absentis, sive id quod superest, inter præsentes non dividitur, sed manet in massa communi: si vero certa portio seu quantitas singulis non sit assignata, sed una omnibus, quæ inter præsentes sit distribuenda, tunc portio absentium manet apud præsentes, augeturque propter absentiam aliorum; idque non tam jure accrescendi, quam non decrescendi, ut loquuntur Jurisconsulti.

Hæc tamen intelligi debent quoad prius membrum, si portiones desumantur ex massa, seu bonis Capitularibus: si enim v. g. ab hæredibus defuncti singulis Canonicis, aut Beneficiatis detur certa quantitas in exequiis, aut sepulturis, absentium portiones manebunt apud hæredes. Similiter hæc omnia intelligenda sunt, nisi alia consuetudo Ecclesiæ, quoad hanc applicationem, obtineat. Vide Garziam de Beneficiis, *par.* 5. *cap.* 2. *num.* 443. & *seqq.*

,, Similiter dicendum est, ait Garzias dicto loco *n.* 449. de fructibus præbendæ amissis ob non residentiam, vel alias, quod si in Ecclesia non sunt præbendæ distinctæ, nec est facta divisio redituum inter Ecclesiam, & ejus Ministros, sed ex patrimonio, & bonis Ecclesiæ dentur præbendæ, & reditus Ministris, assignata cuilibet certa portione; tunc fructus amissi ad ipsam Ecclesiam pertinent; si vero est mensa Capitularis, & massa communis Canonicorum, & Beneficiatorum distincta a patrimonio Ecclesiæ, seu Fabricæ, quæ inter residentes pro suis præbendis dividitur, ut communiter est in Ecclesiis Hispaniæ, tunc portio absentium, seu alias amissa in mensa Capitulari remaneat cum reliquis ejusdem fructibus inter residentes dividenda.

TITULUS OCTAVUS.

De Capitulo Cathedrali.

CAPUT PRIMUM.

Capitulum Cathedrale Ecclesiæ Senatum repræsentat, & unum cum Episcopo corpus constituit.

1 *Primis sæculis Presbyteri, & Diaconi unum cum Episcopo Ecclesiæ Senatum componebant.*
2 *In eorum locum successit Capitulum Cathedrale.*
3 *Capitulum Cathedrale esse Senatum Ecclesiæ probatur.*
4 *Capitulum Cathedrale tamquam Senatus Ecclesiæ præcedit cetera corpora Ecclesiastica.*
5 *Etiam Magistratum Civilem.*
6 *Singuli Canonici Cathedrales præcedunt omnium inferiorum Ecclesiarum Canonicos.*
7 *Canonici Cathedrales ut singuli in dignitate non sunt constituti, ad eam tamen accedunt.*

I. PRIMIS nascentis Ecclesiæ sæculis Presbyteri, & Diaconi in civitate Episcopali curam animarum gerentes, unum cum Episcopo corpus quasi constituebant, Senatumque formabant, quos idcirco Vir Apostolicus B. Ignatius Martyr scribens ad Magnesianos, ait esse loco *Senatus Apostolici*. Et in Epistola ad Trallianos vocat *Consistorium Sacrum*, *Consiliarios*, & *Assessores Episcopi*. De quibus & Hieronymus in Caput 3. Isaiæ, *Et nos habemus*, inquit, *in Ecclesia Senatum nostrum, Cœtum Presbyterorum*.

II. Subsequentibus sæculis paulatim Presbyterorum, Clericorumque numero crescente, cœperunt Episcopi e Clero quosdam eligere, sibique propius assignare, quorum consilio, & opera Diœcesim suam regerent; quos posterior ætas *Canonicos Cathedrales* tamquam *Cathedræ* Episcopali propius adhærentes, & eorum Cœtum *Capitulum Cathedrale* vocavit: quæ enim primitus per Episcopum cum consilio, & consensu *Cleri* erant secundum Canones tractanda, & resolvenda, tandem tractari, & absolvi cum consilio, vel consensu Capituli, neglecto reliquo Clero, cœperunt.

Admodum verisimile est, hoc jus ad Capitula Cathedralia, excluso reliquo Clero, demum sæculo decimo, aut undecimo devolvi cœpisse, quando & Beneficiorum, & Dignitatum tituli erecti, & separatim ab ordine collati leguntur: quemadmodum sub idem fere tempus, electio Episcoporum ad Cathedrales Canonicos, reliquo Clero excluso, translata scitur.

Verum etiamsi hæc hodie disciplina invaluerit, & recepta sit, ut scilicet Capitulum Cathedrale *Senatus* Ecclesiæ reputetur, atque Episcopus illud, ut suum *Senatum* habeat, quemadmodum olim suum Clerum; nihilominus indubitatum est, quod non raro expediret, ut Episcopus in suum consilium alios e suo Clero, notanter Parochos, atque Archipresbyteros adscisceret, maxime dum agitur de his, quæ curam animarum, & regimen spirituale populi concernunt, & in quibus frequenter hi præ Canonicis Cathedralibus solent esse versati, & de abusibus reformandis propius instructi; utpote Episcopis in hac cura, & regimine cooperatores.

Unde optarunt Synodi, ut Episcopi, ut minus annuatim convocent Archipresbyteros, ut cum iis deliberent, ac statuant, quæ ad extirpandos abusus, & procurandam salutem animarum intellexerunt opportuniora, uti supra *tit. 6. c. 4. n. 5.* dictum est.

III. Porro quemadmodum antiquitus Presbyteri, & Diaconi civitatis Episcopalis *Senatum* Episcopi, atque unum cum Episcopo corpus formabant, sic Capitulum Cathedrale, quod huic Presbyterorum & Diaconorum cœtui successit, *Senatum* Ecclesiæ, & unum cum Episcopo corpus constituere dicitur.

Unde monet Synodus Tridentina *Sess. 24. c. 12. de reform.* Canonicos Cathedrales: „ ut vestitu decenti tam in Ecclesia quam extra assidue utantur; ab illicitisque venationibus, aucupiis, choreis, tabernis, lusibusque abstineant; atque ea morum integritate polleant, ut merito Ecclesiæ *Senatus* dici possit.

Et Synodus Burdigalensis anno 24. decimi septimi seculi *cap. 9. §. 8.* „ Decet Metropolitanam Ecclesiam, & alias Cathedrales Ecclesias eas personas ita probitate, & scientia commendatas ad Canonicatus eligere, & assumere, ut ex iis corpus Capituli coalescens *Senatus* Episcoporum, unde consilium accersant, merito dici possit.

IV. Porro quia Capitulum Cathedrale ipsum quodammodo totius Diœcesis Clerum repræsentat, atque unum cum Episcopo Senatum ac corpus constituit, etiam prærogativa præcipua gaudet, ceteraque omnia Corpora Ecclesiastica præcedit.

Hinc concludit Chassanæus in Catalogo gloriæ mundi *part. 4 consid. 32.* quod „ Abbates non debeant supersedere Canonicos Ecclesiæ Cathedralis, nec debent eos præcedere, maxime quando processionaliter procedunt, & ita quasi universaliter servatur, maxime in Regno Franciæ, ubi semper Ecclesiæ Cathedrales præferuntur in quibuscumque Processionibus, & aliis actibus Ecclesiasticis.

V. Cumque quæstio incidisset inter Capitula Cathedralia, & Magistratus Civiles super *præcedentia*, hæc non semel in contradictorio judicio Capitulo Cathedrali utpote *Senatum* Ecclesiæ repræsentanti adjudicata fuit; atque generaliter Rex Galliæ declaravit 8. Februarii 1657. Canonicos Cathedrales esse manutenendos in præcedentia in omnibus conventibus publicis, & privatis ante Officiarios, & Magistratus, etiam Senatus Regios Præsidiales ut vocant, sive Curiarum subalternarum, ita ut Corpus Canonicorum præcedat Corpus Officiariorum, & singuli Canonici singulos Officiarios. Vide Acta Cleri Gallicani *tom. 1. tit. 1. cap. 8. n. 28. & seq.*

VI. Quin & singuli Canonici Cathedrales præcedunt singulos Canonicos omnium inferiorum Ecclesiarum, possuntque Canonici Cathedrales juxta Innocentium III. *in cap. Sedes Apostolica tit. de rescriptis* dici Clerici *primi* gradus, alii autem Clerici *secundi* gradus.

VII. Quia tamen singuli Canonici proprie non constituunt *Senatum*, aut Corpus ipsam Ecclesiam Cathedralem repræsentans; neque jurisdictio, aut auctoritas singulis Canonicis, sed corpori competit, singuli quoque Canonici Cathedrales Dignitatem habere non dicuntur; distinguunturque a constitutis in Dignitate in *cap. Statutum de rescriptis in VI.* ut notat Zypæus *Consult. 2. de Majorit. & obed.* Docetque Canonicos Cathedrales ut singulos cedere debere canis, Præpositis, aliisque in Dignitate constitutis, etiam Ecclesiarum Collegiatarum, quamquam & in his consuetudo locorum varia esse possit, quæ in similibus attendenda est, ut recte monet Chassanæus in Catalogo gloriæ mundi *part. 4. Cons. 38.*

Prærogativa quidem horum Canonicorum vel in hoc elucet, quod ipsi Judices a Sede Apostolica *in partibus* delegari queant, quod nulli alteri de Clero præterquam in Dignitate constituto conceditur.

CAPUT II.

Capitulum Cathedrale quantumvis exemptum debet Episcopo tamquam Capiti reverentiam, & honorem exhibere; & in quibus hæc consistant?

1 *Episcopus semper habitus Caput sui Cleri.*
2 *Capitulum Cathedrale eum pro tali agnoscere debet.*
3 *Capitula Cathedralia deserta vita communi a jurisdictione Episcoporum se eximere cœperunt.*
4 *Synodus Trid. voluit præcipuum honorem adhiberi Episcopo, non obstante exemptione.*
5 *Nulla exemptio excusare potest Capitula ab exhibendis iis, quæ sunt honoris, & reverentiæ.*
6 *Capitula etiam exempta impedire nequeunt, ut Episcopus solemniter ad suam Cathedram deducatur; eique benedictionem danti se inclinare debent.*
7 *Episcopo in Ecclesia Cathedrali etiam exempta prima, & honorabilior Sedes sæpius adjudicata.*
8 *Non obstante exemptione Canonici opera, & consilio Episcopo assistere debent; & ad postulationem Episcopi congregationem indicere.*
9 *Canonici etiam exempti jura reverentialia suo debent Episcopo.*

I. TOTIUS Cleri Episcopum Caput esse, eique præcipuam agendorum in sua Diœcesi curam incumbere indubitatum est. Hinc illud Concilii Carthaginensis IV. *Can. 35.* apud Gratianum *Dist. 95. Can. 10.* „ Ut Episcopus in Ecclesia, & consessu Presbyterorum *sublimior* sedeat "; Et illud viri Apostolici S. Ignatii in Epistola ad Smyrnenses, „ Omnes Episcopum sequimini, ut Christus „ Patrem, & Presbyterorum Collegium ut Apostolos. Et Diacones „ revereamini ut ex Dei præcepto administrantes. Sine Episcopo „ *nemo* quidquam faciat eorum, quæ ad Ecclesiam spectant.

II. Cum vero Capitulum Cathedrale præcipuam Cleri partem constituat, atque totius Diœcesis quodammodo Clerum repræsentet, *Senatumque* componat; Hierarchicus Ordo, atque Episcopalis Dignitas exigunt, ut Capituli Cathedralis Caput ac Præses sit Episcopus; ipsumque ut talem Canonici revereantur, atque suspiciant, uti respondit Alexander III. in *cap. Novit tit. De his quæ fiunt a Prælato sine consensu Capituli.*

III. Vita communi Canonicorum durante, quando Canonici, quos hodie *Cathedralis* dicimus, cum Episcopo, atque sub ejus directione in communi vivebant; perfectissima erat capitis, & membrorum conjunctio; At vita communi in singularem mutata, ipsique Capitulorum proventibus ab Episcopalibus separatis, cœperunt Canonici non secus ac Monachi a jurisdictione Episcoporum quærere exemptiones.

IV. Quas exemptiones utpote Episcopis in præcipuam sui Cleri partem subtrahentes auctoritatem; atque liberius delinquendi facultatem Canonicorum foventes, aboleri ipsaque Capitula Cathedralia ad pristinam subjectionem Episcopi reducere desiderantes Patres Tridentini, nonnulla decrevere, quæ temporum ac rerum conditio patiebatur pro restituenda Episcopali in Capitula Cathedralia auctoritate, *Sess. 25. c. 6. de reformat.* „ Atque inter alia, ut Episcopis ubique is honor tribuatur, qui eorum dignitati par est eisque „ in choro, & in Capitulo, in Processionibus, & in aliis actibus „ publicis sit prima sedes, & locus, quem ipsi elegerint, & præcipua omnium rerum agendarum auctoritas.

V. Et sane, non obstante quacumque exemptione, Episcopus manet Caput, & Primarius Pastor, ac Pater sui Cleri, ac totius Ecclesiæ sibi creditæ; ideoque nullatenus Canonici, quantumvis exempti a jurisdictione Episcopi, ipsi negare possunt, quæ *honoris* ac *reverentiæ* sunt, non magis quam filius emancipatus naturalia illa obsequii, & honoris jura negare queat Patri suo naturali; uti recte observat Carolus Fevretius Tract. *de abusu lib. 3. cap. 1. cum nusquam exempti liberi esse censeantur*, inquit, *ab obsequio reverentiali*.

VI. Hac de causa Capitula quantumvis exempta impedire nequeunt; quominus Episcopus in Pontificalibus incedens per Apparitores, & Accensos (a) suos, cum suis respective sceptris, & virgis ad Cathedram suam deducatur; dictique Ministri sua loca prope Episcopum,

(a) Vassaux.

pum, quo præsto esse queant in ejus servitio, obtineant: quemadmodum ibidem notat Fevretius; addit insuper, quam injuste ac parum christiane quidam Canonici prætenderent vi suæ exemptionis se eximere a genuflexione, aut corporis inclinatione cum reliquo populo, dum Episcopus solemniter benedictionem impertitur; atque ab hac sua prætensa denegatione destitisse, cum præviderent se a Senatu Regio, cujus protectionem Episcopus imploraverat, certo condmnandos.

VII. Ulterius, ex Decreto Synodi Tridentinæ, Episcopis in omnibus actibus publicis, & in choro debetur prima sedes, & locus, quem ipse elegerit, idque rursus non obstante quacumque Capituli exemptione a jurisdictione Episcopi; eo quod hæc juribus, & obsequiis honorificis atque reverentialibus, ratione characteris Episcopalis debitis, minime deroget.

Quapropter Episcopus in sua Ecclesia Cathedrali, tametsi exempta: potest habere sedem, seu thronum elevatum uti judicatum in Parlamento Regio pro Episcopo Catalaunensi contra suum Capitulum 15. Feb. 1664. ex Renato Choppino refert Fevretius *Lib.* 3. *c.* 3. Similiter cum nonnulli Canonici Ecclesiæ Cathedralis Æduensis vellent impedire Episcopum, ne Cathedræ suæ imponeret umbellam (*a*), quæstione ad Parlamentum Regium delata, declaratum fuit 14. Martii 1657. referente ibidem Fevretio, Episcopo liberum esse habere umbellam in Cathedra sua elevata ad tres gradus; ad quam possit accedere sive in habitu Pontificali, sive Canonicali, quotiescumque ei libuerit.

VIII. Ad hæc, quia Episcopo semper intacta ac integra manet cura totius Diœcesis, atque præcipua omnium rerum gerendarum auctoritas; nec non ipsa Capitula Cathedralia obligentur, quacumque exemptione non refragante, consilio ac opera ei assistere; cum eum in finem fundata sint, & instituta, consequens est, Canonicos negare juste non posse congregationem Capituli, cum eam Episcopus necessariam pro negotiis Ecclesiæ suæ judicaverit. Atque hinc a Senatu Parisiensi 15. Feb. 1564. judicatum fuit, Episcopum Cabilonensem imperare posse, ut cogatur Capitulum, quotiescumque deliberandum erit pro negotiis Ecclesiæ, aut concernentibus servitium Regis. Carolus Fevretius *lib.* 3. *cap.* 1.

IX. Cum Episcopus, non obstante quacumque exemptione remaneat Caput, & Prælatus totius sui Cleri, & Capituli, & eo titulo debeatur illi debita reverentia, & honor externus sit ipsi exhibendus, ejus characteri correspondens, non sine fundamento iam pridem condemnati fuerunt quidam Canonici Ecclesiæ cujusdam Cathedralis, non obstante allegata per eos contraria possessione, comitari suum Episcopum in publicis Processionibus; nec posse *separatim* procedere: uti refert Joannes Galli *qu.* 326. ubi Carolus Molinæus in margine ad verbum *Canonici* adjicit: *Quamvis exempti, quia non sunt exempti a jure reverentiali; nec ab onere, & obligatione ministerii communis, sed a contentiosa jurisdictione.*

Hæ quæstiones Galli cum notis Molinæi habentur insertæ volumini secundo Operum Molinæi ultimæ editionis Parisiensis.

CAPUT III.

Quomodo Episcopus Capitulis etiam exemptis interveniat?

1 *Synodus Trident. voluit, ut in Capitulis etiam exemptis Episcopi præsiderent.*
2 *Hoc decretum quantumvis justissimum ubique executioni mandari non potuit.*
3 *Episcopi postularunt unionem præbendæ suo Episcopatui, ut Capitulum tamquam Canonici intrare possint.*
4 *Non est novum, quod Episcopus in qualitate Canonici Capitulo intersit.*
5 *Unde dignoscatur, an interveniat* ut Canonicus, *an* ut Prælatus?
6 *Quem locum obtineat, dum intervenit ut Canonicus?*
7 *Non præsidet, dum intervenit ut Canonicus, nisi privilegio, aut consuetudine contrarium obtineat.*
8 *Quod suffragium Episcopus in Capitulum habeat?*
9 *Exemptio Capitulorum quomodo limitanda?*

I. SYNODUS Tridentina auctoritatem, atque jurisdictionem in Capitula sua Cathedralia, quantum temporum conditio patiebabatur, Episcopis restituere volens, præter ea, de quibus capite præcedenti, statuit, ut " si Episcopi aliquid Canonicis ad delibe- „ randum proponant, nec de re ad suum, vel suorum commodum „ spectante agatur, Episcopi ipsi Capitulum convocent, vota ex- „ quirant, & juxta ea concludant ". *Seff 25. cap. 6. de reformat.*

Itaque ex mente Patrum Synodi Tridentinæ; Episcopi sunt ipsorum Capitulorum Moderatores, atque Præsidentium munia, & functiones exercent: idque non tantum quoad Capitula jurisdictioni suæ subiecta, sed etiam *exempta*; utpote de quibus unice in suo Decreto agit Synodus.

Et sane quid justius, ac ipsi Ordini Hierarchico conformius, quam ut is in consessu sui Cleri præsideat, ac negotia proposita Præsidentis instar moderetur, qui præcipuum in Hierarchia locum obtinet, atque eminenter omnem Ecclesiasticam auctoritatem, quæ in Clero inferiori reperitur, continet, immo a quo tamquam e fonte in reliquum Clerum defluere debet? ut propterea Episcopatus plenitudinem Sacerdotii, reliqui vero Ordines, aut Dignitates Clericales portionem aliquam duntaxat habere dicantur.

II. Quapropter, uti ex historia Concilii Tridentini intelligitur, votum Patrum erat, eas exemptiones plane abolere, atque Capitula Cathedralia ad plenam Episcopi subjectionem reducere; at temporum ac rerum conditio aliquam in his moderationem a Concilio extorsit; & nihilominus tamen, uti queruntur Patres Concilii Rothomagensis an. 1581. „ Exemptiones Capitulorum, propter quas „ eorum non potest restitui Ecclesiastica disciplina, nec emendari „ abusus Ecclesiarum Cathedralium, nequeunt ad hanc moderatio- „ nem Concilii Tridentini reduci propter Capitulorum resistentium „ multitudinem, eorumque potentiam.

III. Hinc iidem Episcopi Rothomagensis Provinciæ consenserunt salvas manere exemptiones: " ne, inquiunt, propter eas Concilio „ Provinciali poneretur obstaculum ". Deinde subdunt, atque Pontifici exponunt: " Sed salvis illis, viderunt jam sibi viam paratam „ a D. Metropolitano ad ingrediendum Capitula, & eis præsiden- „ dum, in ipsisque reformandum omnia. Nam antea Archiepisco- „ pi nostri impetrarunt a Sede Apostolica Bullas ad uniendum Ca- „ nonicatum, & præbendam Archiepiscopatui, ut ita Archiepisco- „ pus tanquam Canonicus intraret Capitulum, quoties vellet, & „ in ipso præsideret: quo jure nunc etiam utitur, Supplicant hu- „ milime Episcopi Sanctitati suæ, ut dignetur omnibus ejusdem Pro- „ vinciæ Episcopis Bullam communem conferre ad uniendum Epi- „ scopatui Canonicatum, & præbendam, quam vacantem deligere „ voluerint, ad instar unionis Archiepiscopo Rothomagensi dudum „ concessæ, atque ad eumdem effectum, & finem.

IV. Quod hic dicitur indultum Archiepiscopo Rothomagensi, aliisque ejusdem Provinciæ Episcopis indulgeri petitur; nimirum Episcopatibus præbendam, & Canonicatum Cathedralem uniri, ut ea mediante *tamquam Canonici* Capitulo interesse possent, novum non est: nam in *Cap.* 15. *tit. De Concessione Præbendæ, &c.* cum quæsitum esset, collatione Præbendarum spectante ad Episcopum, & Capitulum, utrum Capitulo negligente intra tempus legitimum collationem, jus conferendi devolveretur ad Episcopum; respondit Innoc. III. collationem non devolvi ad Episcopum, sed secundum Statuta Lateranensis Concilii devolvi ad Superiorem: *nisi forte, non ut Prælatus, sed ut Canonicus vobiscum jus habeat conferendi*; quo responso supponitur, Episcopum interdum *ut Prælatum*, interdum vero *ut Canonicum* Capitulo intervenire, & cum Canonicis deliberare; quod & ad citatum Capitulum uno consensu notarunt Canonistæ.

Hac similiter distinctione utitur Pontifex in *cap.* A collatione *De appellationibus in VI.* respondens a collatione Beneficii, quæ communiter a Capitulo, & Episcopo fit, appellari oportere non ad Episcopum, sed ad ejus Superiorem, si ut *Prælatus* interveniat; alias si *ut Canonicus*, ad ipsum Episcopum esse appellandum.

V. Si vero quæratur, qua qualitate Episcopus Capitulo intervenire censeatur; an *tamquam Prælatus* & Caput, an *tamquam Canonicus* sive membrum Capituli, censent Canonistæ, quod si in Ecclesia sit statutum, aut vetusta consuetudo, determinans qua qualitate Capitulo Episcopus interveniat, illi standum esse: his vero deficientibus, aut dubiis, tunc decidendum esse ex conjecturis. Quia si Episcopus non tenet primum locum, & honorabiliorem, censetur interesse *ut Canonicus*: si autem præsideat, & teneat honorabiliorem locum, censetur esse in Capitulo *ut Prælatus*.

VI. Nam ut post Abbatem in *cap. Postulasti tit. De concess. præb. n.* 8. passim tradunt Canonistæ, " ubicumque Prælatus interest in „ aliquo Collegio, non *ut Prælatus* illius Collegii, sed *ut singula-* „ *ris* illius Collegii, non debet tenere Caput illius Collegii; licet „ persona sua seu dignitas sit in se honorabilior, quam dignitas „ Præsidentis in illo Collegio: quia non stat ibi tamquam constitu- „ tus in sua dignitate, sed *tamquam singularis* de Collegio ". Hæc „ Abbas, & post ipsum communiter Canonistæ, & inter alios Fagnanus ad citatum Caput *Postulasti*; qui & addit: quod Episcopus, qui est Canonicus in sua Ecclesia, & *ut talis* Capitulo intervenit, debeat sedere immediate post eum, qui præest Capitulo: si autem in aliena Ecclesia habeat Canonicatum, debeat sedere in loco Canonicatus. " Sic in præsens, ait, in Basilica S. Petri Patriarcha „ Hierosolymitanus, qui est etiam Canonicus, sedet in choro post „ Canonicos ante ipsum receptos.

VII. Quod igitur Archiepiscopus Rothomagensis assistens Capitulo ratione Canonicatus suo Archiepiscopatui annexi, dicatur in Capitulo *præsidere*, consuetudini, aut privilegio tribuendum est: quod sane & dignitati Episcopali, & disciplinæ primitivæ, & puriori admodum consentaneum est. In erectione quoque novorum Episcopatuum Belgii, annexus sive incorporatus fuit Canonicatus seu præbenda mensæ Episcopali, ratione cujus *Episcopus persona Capitularis sit, vocemque, & auctoritatem etiam in Capitulo super Decanum, & Canonicos habeat.*

VIII. Illud insuper notat Glossographus ad allegatum Capitulum *a collatione*, & post eum Canonistæ, quod Episcopus interveniens Capitulo *ut Canonicus*, habeat vocem, & sua vox augeat numerum: si autem *ut Prælatus*, non habeat vocem, sed solum habeat potestatem concludendi secundum maiorem partem Capituli.

Hoc tamen Glossographi dictum intelligi debet de voce *absoluta*, non autem de *decisiva* in paritate, quæ in omni Congregatione præsidenti, & concludenti competere solet.

IX. Insuper dictum illud Glossographi intellige, nisi consuetudo, aut speciale statutum Episcopo aliquid amplius deferat: uti Bulla erectionis novorum Episcopatuum Belgii, in electione Canonicorum Graduatorum dat Episcopo tamquam Canonico primum suffragium æquivalens suffragio unius e reliquis Canonicis Graduatis, ac insuper in paritate suffragium decisivum, sive paritatem dirimens.

CAPUT IV.

In quibus Episcopus teneatur consilium, vel consensum Capituli petere?

1 *Olim Episcopi Presbyterorum, & Diaconorum consilio utebantur.*
2 *In decidendis caussis Episcopo assistebant.*
3 *In locum Diaconorum, & Presbyterorum successit Capitulum Cathedrale.*

(*a*) Un Dais.

4 Ca-

4 *Canonici Cathedrales in regimine Eccleſiæ opera, & conſilio Epiſcopo aſſiſtere debent.*
5 *Epiſcopus conſilium petere, non tamen ſequi, ordinarie tenetur.*
6 *In collatione Beneficiorum interdum conſenſum Capituli habere debet.*
7 *Conſenſus Capituli requiritur in alienatione bonorum.*
8 *Item in unione Beneficiorum.*
9 *Moribus Belgii loco Capituli interdum ſuccedit Vicariatus.*

I. QUAMQUAM penes Epiſcopos præcipua ſemper fuerit in Eccleſiæ regimine auctoritas, ac tamquam ſummi Sacerdotes, ipſamque plenitudinem Sacerdotii obtinentes, fuerint conſiderati; nihilominus ab ipſis Eccleſiæ primordiis, fuit & Presbyterorum Diaconorumque ordo & cœtus, quorum conſilio, & opera Epiſcopi in Eccleſiæ regimine uterentur.

Hinc illud Cypriani ad Presbyteros, & Diaconos ſuos, *Epiſt.* 5. „ Quamquam cauſa compelleret, ut ipſe ad vos properare, & venire deberem: primo cupiditate, & deſiderio veſtri, quæ res in „ votis meis ſumma eſt, tum deinde, ut ea, quæ circa Eccleſiæ gubernaculum utilitas communis expoſcit, tractare ſimul, & „ plurimorum conſilio limare poſſemus, &c. ". Et infra: „ Ad „ id vero, quod ſcripſerunt mihi Compresbyteri noſtri Donatus, & „ Fortunatus, Novatus, & Cordius, ſolus reſcribere nihil potui: „ quando a primordio Epiſcopatus mei ſtatuerim, nihil ſine conſilio „ veſtro, & ſine conſenſu plebis, mea privatim ſententia gerere.

Cui conſonat illud S. Ignatii: *Revereantur omnes Epiſcopum, ut Jeſum Chriſtum exiſtentem Filium Patris; Presbyteros autem ut conſilium Dei, & conjunctionem Apoſtolorum. Epiſt.* ad Tarſenſes.

II. Hac de cauſa videmus paſſim Sacros Canones in judiciis, cauſarumque deciſionibus Presbyteros, Diaconoſque Epiſcopis jungere: immo ex Concilii Carthag. IV. Can. 23. *q. 7. can.* 6. „ Ut Epiſcopus „ nullius cauſam audiat abſque præſentia ſuorum Clericorum: a„ lioquin irrita erit ſententia Epiſcopi, niſi Clericorum præſentia „ confirmetur.

III. Cum ergo Capitulum Cathedrale præcipuam Cleri portionem, unumque cum ipſo Epiſcopo Corpus, Senatumque conſtituat, priſtinumque Presbyterium, quo inconſulto nihil majoris momenti Epiſcopi in negotiis Eccleſiaſticis expedire conſueverant, repræſentet; æquum juſtumque, atque regimini Eccleſiæ convenire judicatum eſt, ut Epiſcopi in regimine, & adminiſtratione Eccleſiæ ſuæ Canonicorum Cathedralium opera, & conſilio uterentur; immo, & in quibuſdam nec ſine eorum eſſenſu procedere poſſent.

Et quidem ad Patriarcham Hieroſolymitanum ſcribit Alexander III. in *cap. Novit, tit. De his, quæ fiunt a Prælato ſine conſenſu Capituli*: „ Novit plenius tuæ diſcretionis prudentia, qualiter tu, „ & fratres tui unum corpus ſitis, ita quod tu Caput, & illi mem„ bra eſſe probantur. Unde non decet te omiſſis membris, & alio„ rum conſilio in Eccleſiæ tuæ negotiis uti; cum id non ſit du„ bium, & honeſtati tuæ, & Sanctorum Patrum conſtitutionibus „ contraire.

„ Innotuit ſiquidem auribus noſtris, quod tu ſine conſilio fra„ trum tuorum Canonicorum S. Sepulcri, Abbates, & Abatiſſas, „ & alias Eccleſiaſticas perſonas inſtituis. Ideoque id auſtoritate A„ poſtolica prohibemus. Nos enim tales inſtitutiones, & deſtitu„ tiones carere decernimus robore firmitatis.

Et in *cap. Quanto tit. eod.* rurſus eidem reſcribit. „ Quia non „ decet prudentiam tuam in negotiis tibi commiſſæ Eccleſiæ *con„ ſilium* Fratrum tuorum poſtponere, cum quibus unum corpus e„ xiſtere comprobaris, Fraternitati tuæ mandamus, quatenus in „ conceſſionibus & confirmationibus, & aliis Eccleſiæ tuæ nego„ tiis Fratres tuos requiras, & cum eorum conſilio, vel ſanioris „ partis eadem peragas & pertractes, & quæ ſtatuenda ſunt, ſta„ tuas, & errata corrigas, & evellenda diſſipes, & evellas.

IV. Juxta mentem Alexandri III. Epiſcopus Canonicos Cathedrales ut ſuum Senatum, cujus conſilio Eccleſiam ſuam adminiſtret, ſuſcipere tenetur: ipſi Canonici ſedulo expendere debent, „ Canonicatuum ac Præbendarum inſtituendi rationem, & cauſam „ hanc fuiſſe, ut bene monuit Cardinalis Polus in *Decr. de reform.* „ *Cleri Anglicani*, ut qui ad eas aſſumuntur, Epiſcopo aſſiſtant, „ eumque in muneris ſui functione *conſilio*, & opera adjuvent, in „ divinis celebrandis Eccleſiæ inſerviant.

Hac de cauſa Canonicos Cathedrales monuit magnus ille Gandenſium Antiſtes Guilelmus Lindanus: „ Ut nulla ratione puta„ rent ſe apud Deum excuſari, ſi ſolum Officio recitando occupen„ tur: in primis vero, ait, per Germaniam, qui ad docendum, E„ piſcopoque ſuo ſerviendum præcipue ſunt a Carolo Magno inſti„ tuti; quemadmodum tabulæ fundationum ſonant. *Par. Apologiæ.*

Ea quoque Gallorum mens extitit Canonicos Cathedrales fuiſſe potiſſimum inſtitutos, ut opera, & conſilio aſſiſtant Epiſcopis in regimine Eccleſiarum.

Hinc, & inter articulos reformationis nomine Caroli IX. Regis Galliæ Patribus Tridentinis propoſitos, erat hic ordine 27. his verbis expreſſus: *Cum Epiſcopus ea juriſdictione uti non debeat ſecundum antiqua decreta, niſi conſulto Capitulo, quemadmodum nec alia ſuæ Diœceſis gravia negotia tractare, danda eſt diligens opera, ut Canonici Cathedralium Eccleſiarum ſint aſſidui in Eccleſia Cdthedrali bonis moribus, & ſcientia præditi: quique ſaltem vigeſimum quintum annum attingant: nam ante illam ætatem, cum non poſſint per leges humanas rebus ſuis proſpicere, quomodo Epiſcopo ſuo conſulere poterunt?*

V. Verum tametſi Eccleſiæ mens ſit, ut Epiſcopi in Eccleſiarum adminiſtratione, arduiſque negotiis *conſilio* Fratrum ſuorum, ſive Canonicorum utantur; præcipuam tamen auctoritatem, arbitriumque penes Epiſcopum eſſe vult; ut ipſo audito, & mature expenſo Canonicorum conſilio id decernat, quod Eccleſiæ hic & nunc magis expedire judicaverit.

Qui enim aliquos ut *Conſiliarios*, ſive per modum conſilii audire debet, rationes quidem ipſorum expendat juſtum eſt: ad eorum *conſilium* ſequi non tenetur; neque conſenſum Capituli expectare; ni id ſpeciali jure expreſſum ſit, communiter tradunt Canoniſtæ ad Titulum Decretalium *De his, quæ fiunt a Prælato ſine conſenſu Capituli*, quod S. Carolus in ſua Synodo Provinciali V. *part.* 3. *c.* 11. his verbis expreſſæ: „ Quibus in actionibus, aut delibera„ tionibus Oecumenita Synodo Tridentina, aut Provincialibus Con„ ciliis conſtitutum eſt de Capituli, Clerive conſilio aliquid agen„ dum eſſe, non propterea tamen illud ſequendi neceſſitatem ſibi „ impoſitam eſſe, Epiſcopus exiſtimet, niſi in iis tantum, de qui„ bus id ſpeciatim nominatimque cautum eſt.

Cui conformis eſt reſolutio Sacræ Congregationis Cardinalium, quam refert Piaſecius in praxi Epiſcoporum, *part.* 2. *cap.* 2. *n.* 8. qua declaratur, Epiſcopum in edendis Conſtitutionibus debere requirere conſilium Capituli, *Licet illud non teneatur ſequi, niſi in caſibus a jure expreſſis.*

VI. Caſus vero a jure expreſſos ibidem enumerat Piaſecius; atque in primis requiritur non *conſilium* dumtaxat, ſed & conſenſus Capituli in illis omnibus, in quibus *vertitur intereſſe* (*a*) Capituli, *Cap. fin. tit. De his, quæ fiunt a Prælato ſine conſenſu Capituli.* Unde ſi collatio Beneficio pertineat tamen ad Capitulum, quam ad Epiſcopum, nihil poteſt de illis diſponere Epiſcopus ſine conſenſu Capituli; *Cap.* 6. *tit. eod.*

VII. Item, ſi agatur de notabilium aliquarum rerum ad Eccleſiam ſpectantium alienatione, *Cap.* 1. 8. & 9. *tit. eod.*

VIII. Hoc ex capite in Eccleſiarum, & beneficiorum unione conſenſum Capituli intervenire debere, non obſcure innuitur in *Clement. fin. de rebus Eccleſiæ non alienandis*. Plura de his caſibus a jure exceptis vide apud Barboſam Tractatu de Canonicis *Cap. finali.*

IX. Notat autem Zypæus, *Conſult.* 17. *De Regularibus, num.* 38. quod „ in his regionibus paſſim negotia Epiſcopalia, & ſingulatim „ uniones, per Epiſcopos expediantur non interveniente Capitulo, „ ſed conſilio Vicariatus. Uſus autem is notorius eſt quam quo„ tidiana praxi, quam infinitis hodiernarum; & veterum unionum „ litteris ubique extantibus „. Hæc ille, qui ibitem notat, conſuetudinem hanc non eſſe plane diſſonam a mente Concilii Tridentini, quod in multis negotiis non integrum Capitulum, ſed aliquos de Capitulo ab Epiſcopis in conſilium adhiberi vult, ut infra videbitur, ubi de illis materiis tractabitur.

Praxis hæc, de qua Zypæus nequaquam univerſalis eſt in Eccleſiis Cathedralibus Belgicis: plures enim ſunt, in quibus, Sede non vacante, nullus Vicariatus inſtituitur; omniaque negotia *capitulariter* peraguntur; & ab Epiſcopis conſulitur Capitulum.

(*a*) Id eſt *Intereſt*.

TITULUS NONUS.

De Capitulo, Sede vacante.

CAPUT PRIMUM.

Capitulum, Sede vacante, in ordinariam Juriſdictionem Epiſcopi ſuccedit.

1 *Clerus olim, Sede vacante, Eccleſiam adminiſtrabat.*
2 *Capitulum Cathedrale Clerum repræſentans, tunc vices Epiſcopi ſupplet.*
3 *Quo Jure Capitulum ſuccedit in jus Epiſcopi, Sede vacante?*
4 *Quæ competunt ſublata reſervatione, tranſeunt in Capitulum, Sede vacante.*
5 *Illud procedit etiam quoad ea, quæ Epiſcopo ſpeciali jure competunt.*
6 *Et generaliter tam quoad juriſdictionem contentioſam quam voluntariam.*
7 *Licet excludantur inferiores Prælati, non tamen Capitulum.*

I. CUM ob tyrannorum perſecutiones S. Cyprianus Eccleſiam ſuam deſerere debuiſſet, ad Clerum Romanum, Sede vacante, per mortem Fabiani Pontificis, ſcripſit Clerus Carthaginenſis, cui reſpondens Clerus Romanus inter alia dicit: „ Et cum incum„ bat nobis, qui videmur *Præpoſiti* eſſe, & vice *Paſtores*, cuſto„ dire gregem, ſi negligentes inveniamur, dicetur nobis, quod & „ Anteceſſoribus noſtris dictum eſt, qui tam negligentes Præpoſiti „ erant: quoniam perditum non requiſivimus, & errantem non „ correximus, & claudum non colligavimus, & lac eorum edeba„ mus, lanis eorum operiebamur... Nolumus ergo, Fratres dile„ ctiſſimi, & vos Mercenarios invenire, ſed bonos Paſtores, cum „ ſciatis non minimum periculum imminere, ſi non hortati fueri„ tis Fratres noſtros ſtare in fide immobiles; ne præceps iens ad „ idolatriam funditus eradicetur fraternitas „. Hactenus Clerus Romanus *Epiſt.* 2. inter Epiſtolas Cypriani editionis Rigaltii: quæ evidenter oſtendunt, curam regimenque Eccleſiarum Romanæ, & Carthaginenſis Paſtore viduatarum, Clero illarum reſpective Eccleſiarum incubuiſſe.

II. Proinde a Patrum deſcendit traditione, quod in Capitulum Cathedrale, Clerum Eccleſiæ repræſentans, Diœceſeos regimen, ipſaque Epiſcopalis auctoritas, Sede vacante, devolvatur. *Cap.* 11. & 14. *tit. De majorit. & obed. Cap. unico, Ne Sede vacante in VI. Cap. penult. de ſuppl. neglig. Prælatorum in VI.* & aliis multis, e quibus

Canoniſtæ hanc formant Regulam: Capitulum, Sede vacante, fungitur vice Epiſcopi, & ſuccedit in omnibus, quæ ſunt juriſdictionis ordinariæ, exceptis caſibus in jure expreſſis; licet etiam non competerent Epiſcopo jure communi, ſed ſolum ex conſuetudine, vel ſtatuto ſive indulto ſpeciali: modo tamen competant tamquam Epiſcopo, & Ordinario.

III. Sed recte notat Cardinalis de Luca *Diſc.* 31. *in Conc. Trid.* „ quod, Epiſcopali Sede vacante, de jure Epiſcopalis juriſdictio, „ atque Eccleſiæ adminiſtratio devolvatur ad Capitulum, non qui„ dem ex aliquo privilegio, vel delegatione, ſed ex ratione *juris* „ *non decreſcendi*: quia Eccleſia Cathedralis efformatur conjunctim „ ab Epiſcopo, & Capitulo; ab illo ſcilicet tamquam capite, ab „ iſto tamquam reliquo corpore; Eccleſiaſtica juriſdictione penes „ *totum* corpus *habitualiter* reſidente; exercitio autem in pleriſque „ competente capiti.

Hinc infert *n.* 3. „ Et conſequenter, defecto capite, jure con„ ſolidationis, vel ex jure *non decreſcendi*, univerſa juriſdictio, „ ſeu totum jus Cathedraticum, tam in habitu, quam in exerci„ tio, manet penes Capitulum, tamquam reliquum corpus politi„ cum, ſeu intellectuale.

IV. Quapropter ea, quæ Epiſcopis vi ſuæ juriſdictionis Epiſcopalis competunt, Sede vacante, competunt Capitulo, niſi, ut jam dictum eſt, ſpeciali jure ſint excepta.

Cum autem certum ſit, primis octo ut minus ſæculis integram remanſiſſe Epiſcopis juriſdictionem, & auctoritatem quoad ea omnia, quæ regimen populi, & Cleri ſui requirebant, nec niſi labentibus ſæculis, præſertim poſt inductas falſas Decretales, & receptum Decretum Gratiani nonnulla fuiſſe Sedi Apoſtolicæ reſervata, conſequens eſt, quod ſi hæc ſive conſuetudine, ſive ſpeciali Decreto concedantur, dici debeat, quod non de novo Epiſcopis attribuantur; ſed potius quod auctoritas Epiſcopalis in integrum reſtituatur, ac proinde dici debeant hæc ab Epiſcopis *jure ordinario* exerceri, non autem ex ſpeciali delegatione.

Et per conſequens Capitulum, *Sede vacante*, etiam in ſimilia, tamquam auctoritati Epiſcopali ordinariæ annexa ſuccedere, & penes Capitulum eſſe eorum exercitium, niſi oſtendatur, ſpeciali Eccleſiæ decreto exercitium illius Capitulo eſſe interdictum.

V. Unde facultas conceſſa Epiſcopis a Concilio Tridentino *Seſſ.* 24. *c.* 6. *de reform.* diſpenſandi ſuper irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, etiam competit Capitulo, Sede vacante: Nam licet illa facultas (ait Garzias *De Beneficiis part.* 3. *c.* 7. *nu.* 40.) Epi„ ſcopo competat jure ſpeciali dicti Decreti, tamen competit ei „ jure communi, & ex *juriſdictione ordinaria* ei attributa per di„ ctum Decretum". Quandocumque ergo vel a conſuetudine, vel aliunde v. g. a Synodo Tridentina datur Epiſcopis aliqua facultas, extendendo, aut prorogando eorum juriſdictionem ordinariam; aut in aliquibus caſibus tollendo Monaſteriorum, aut Capitulorum exemptionem, quæ juriſdictioni ordinariæ objiciebat, Capitulum, Sede vacante, ſuccedit, uti recte monet Garzias dicto loco *numer.* 48.

VI. Procedit autem tam in juriſdictione contentioſa, & neceſſaria, quam voluntaria, & gratioſa. Vide Gloſſam Pragmat. *Tit. de concubinariis*, verbo *Superiores*.

VII. Quin licet *Cap.* 20. *Seſſ.* 24. *De reformat.* cauſæ matrimoniales, & criminales ſolius Epiſcopi cognitioni reſerventur, excluſis omnibus inferioribus Judicibus, tamen non intelligi excluſum Capitulum, Sede vacante, ex Quaranta monet Zypæus, qui *non eſt inferior Prælatus, ſed fungitur ipſa juriſdictione Epiſcopi.*

CAPUT II.

In quæ Capitulum, Sede vacante, Epiſcopo non ſuccedat?

1 *Capitulum in juriſdictionem ordinariam Epiſcopi, non extraordinariam ſuccedit.*
2 *Quandonam ſuccedat in iis, quæ Epiſcopis conceduntur tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegatis?*
3 *Quomodo ſuccedat in Collationem Beneficiorum?*
4 *Quandonam Collatio Beneficii eſt libera?*
5 *Quæ poteſtas Capituli circa alienationem bonorum ad menſam Epiſcopalem ſpectantium?*
6 *Non ſuccedit in ea, quæ Ordinis ſunt.*
7 *Poteſt tamen facultatem dare Ordines conferendi, & Ordines ſuſcipiendi.*
8 *Collatio omnium Beneficiorum olim pertinuit ad Capitulum.*
9 *Hæc facultas quomodo a Synodo Tridentina limitata?*
10 *An Capitulum poſſit dare facultatem recipiendi Ordinem titulo Patrimonii?*
11 *Quamdiu Sedes cenſeatur vacare moribus Belgii?*

I. Capitulum, Sede vacante, Epiſcopo tamquam totius ſuæ Eccleſiæ Ordinario Paſtori, & Judici ſuccedit, atque in omnibus, quæ ipſi *ut Epiſcopo* competunt, vicem ejus ſupplet, niſi ſpecialiter excipiantur: quæ vero Epiſcopo, *non ut Epiſcopo*, ſeu *Ordinario* ſuæ Diœceſeos, ſed in alia qualitate *ſpeciali*, & *quaſi extranea* attribuuntur, in his Capitulum Epiſcopum non repræſentat, nec ejus vices ſupplet.

II. Unde infertur, quod poteſtas attributa a Concilio Tridentino Epiſcopis *tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegatis*, defuncto Epiſcopo, in Capitulum non tranſeat, uti in terminis poſt alios tradit Fagnanus ad *cap. His quæ tit. De majorit. & obedientia num.* 55. una monens, hoc non procedere, ſi facultas illa Epiſcopis competat *utroque jure*, ſcilicet *Ordinario* & *Delegato*; veluti ſi Concilium det illis facultatem procedendi *etiam* auctoritate Apoſtolica.

Et quidem ſi Concilium tribuat Epiſcopis auctoritatem procedendi auctoritate Apoſtolica iis in caſibus, quibus ante Concilium poterant procedere auctoritate *ordinaria*, eo caſu Concilium non cenſebitur derogaſſe auctoritati ordinariæ, ſed eidem adjunxiſſe auctoritatem Apoſtolicam.

Id perſpectum habens S. Carolus declaravit, quod „ Si Epiſco„ pus tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus ſententiam iis in ca„ bus tulerit, in quibus ante Concilium Tridentinum *Ordinarius* „ eadem juriſdictione, poteſtateve uti poterat, *non ad Sedem Apo*„ *ſtolicam*, ſed *ad Archiepiſcopum* ab illa ſententia devolvatur „ appellatio „. *In Concil. Mediol. V. part.* 3. *cap.* 11.

Itaque Capitulum Cathedrale ad exemplum priſtini Presbyterii ſive Cleri, Sede vacante, fungitur vice *Paſtoris*, eique incumbit curam Diœceſis gerendo, ea omnia facere, quæ Epiſcopus vi ſui officii Epiſcopalis agere deberet; niſi quædam ſpeciali jure futuro Epiſcopo ſint reſervata.

III. Cum autem a Miniſtrorum electione maxime dependeat bonum Eccleſiæ regimen, voluit Eccleſia, ut ſi ea conformiter ad jus commune, & primævam ac Apoſtolicam diſciplinam Epiſcopis ſolis competat, futuro Epiſcopo illa reſervetur.

Hinc inter caſus ſpecialiter exceptos, in quibus Capitulum, Sede vacante, non ſuccedit, præcipuum eſſe, tradunt Canoniſtæ collationem Beneficiorum; idque ſive competat jure collationis ſtricte dictæ, ſive præſentationis; ſive jure proprio, ſive jure devoluto: modo tamen collatio ſive præſentatio ſit libera, neque conjunctim cum Capitulo, ſed ſoli Epiſcopo competat.

Si enim collatio, vel confirmatio, aut inſtitutio tantum competat Epiſcopo ad præſentationem Patroni Laici, vel Eccleſiaſtici, vel collatio ſit quidem libera, ſed ſpectet *conjunctim* ad Epiſcopum & Capitulum, Sede vacante, Epiſcopo ſuccedit, & collationem, confirmationem, vel inſtitutionem dare poteſt; uti communiter docent Interpretes, & communis praxis probat.

Immo ſi ex aliquo privilegio aut gratia, Beneficium ſpectans ad ſolius Epiſcopi collationem, debeatur *certæ* perſonæ v. g. Nominato Academico, eo caſu poſſe Capitulum aut Vicarium, Sede vacante, conferre, tradit Garzias *De Benef. part.* 5. *c.* 3. ubi *n.* 75. docet eam collationem dici neceſſariam, quæ eſt debita certæ perſonæ, ſeu certo generi perſonarum. Et ideo, ait *n.* 75. quando Patronus præſentaſſet plures æque idoneos, poſſet nihilominus Capitulum, Sede vacante, inſtituere quem maluerit ex præſentatis.

Conformiter ad hanc diſtinctionem, Synodus Diœc. Mechlinienſis *tit.* 15. *c.* 6. declarat: „ Beneficia ad collationem Archiepiſcopi „ ſpectantia, per Capitulum vel Vicarium non conferantur: De„ ſervitores tamen, & adminiſtratores ejuſmodi Beneficiorum va„ cantius licite conſtituentur: & præſentati a Patronis, ſi idonei „ judicati fuerint, per Archidiaconum inſtitui poterunt.

Et c. ſequenti addit. „ Si quam ex novem Præbendis affectis (id „ eſt Gradutis) Sede vacante, vacare contigerit; reliqui ejuſmodi „ Præbendas obtinentes, libere illam, debite tamen qualificato, „ conferre poterunt, Sedis vacatione non obſtante": idque ideo indubie, quia harum Præbendarum collatio ſpectat conjunctim ad Epiſcopum, & Canonicos Graduatos: ut infra dicetur.

IV. Quandoquidem, ut collatio dicatur non libera, ſufficit, quod Epiſcopus conferre teneatur uni ex certa familia, vel ex pluribus per Patronum præſentatis, uti ex Garzia ſuperius notatum: mirum non eſt quod refert Renatus Choppinus de ſacra Politia *lib.* 1. *tit.* 5. *n.* 14. ſi, Sede vacante, ſimplicia Beneficia ad collationem Epiſcopi vacare contigerit, in menſe Graduatis affecto, poſſit Capitulum, Sede vacante, illa conferre uni Graduatorum, tametſi liberum ſit Capitulo uni ex pluribus Graduatis conferre; nihilominus ipſa collatio habetur pro neceſſaria ſive non libera; tamen in Galliis Beneficia ſimplicia collationis Epiſcopalis vacantia in Regalia ſunt ad collationem ipſius Regis; uti annotatum eſt *part. II. titul.* 25. *cap.* 8.

At & illud communiter obſervant Canoniſtæ, quod ſi Epiſcopus in collatione Beneficii *duntaxat* conſilium Capituli petere debeat, eo caſu non cenſeatur proviſio *ſimultanea* penes Capitulum & Epiſcopum; ſed ad *ſolum* Epiſcopum ſpectare, ut proinde Capitulum, Sede vacante, de illo Beneficio diſponere nequeat, uti notat Cabaſſutius in ſua Juris Canonici theoria & praxi, *lib.* 2. *c.* 24. *n.* 17. una obſervans, quod ſimiliter Capitulum, mortuo Epiſcopo, aut in longinquis agente, poſſit Beneficium conferre, licet jubeatur in collatione conſilium Epiſcopi expetere juxta *Caput unicum ne Sede vacante in VI.*

Neque neceſſitas expetendi *conſilium* Epiſcopi reddit collationem *ſimultaneam*. *Conſilium* autem expetendi obligatio ceſſare videtur, dum aut abſolute expeti nequit, puta mortuo Epiſcopo, aut admodum difficulter haberi, uti in caſu dicti Capituli.

V. Ad hæc Eccleſia ſuo deſtituta Patre, & Paſtore, viduæ ac pupillo comparatur. Quare ſicuti alienatio bonorum pupilli interdicta eſt Tutoribus & Curatoribus, pariformiter alienatio bonorum Eccleſiæ ſeu Epiſcopatus, ſive ad menſam Epiſcopalem ſpectantium, Capitulo, Sede vacante, interdicta eſt; Fagn. *loc. cit. n.* 58. & alii ibidem citati.

VI. Ulterius, quia ea, quæ Ordinis ſunt Epiſcopalis, dependent a charactere Epiſcopali, qui nec Capitulo, nec ſingulis de Capitulo communicatur, etiam in Capitulum non tranſeunt, quæ ab Ordine Epiſcopali dependent.

VII. Verum, quia non tam Ordinis, quam Juriſdictionis eſt, licentiam impertiri ſubditis, ut ab alio quam Diœceſano Ordines ſuſcipiant; aut ut Epiſcopus in aliena Diœceſi, quæ Ordinis ſunt, exerceat; hinc eſt, quod Capitulum, Sede vacante, nequeat quidem ea, quæ Ordinis ſunt, per ſe, ſive Vicarium ſuum exercere; poſſit tamen vi juriſdictionis ordinariæ per vacationem Sedis ad ſe devolutæ concedere; ut ſubditi ſui ab alio Ordines ſuſcipiant, *Cap.* 3. *De temporib. Ordinat. in* VI. vel alteri Epiſcopo licentiam impertiri, etiam in Diœceſi viduata, quæ Ordinis ſunt exercendi.

VIII. Quemadmodum Capitulum, Sede vacante, ſemper potuit & hodie poteſt examinare & deligere eos, quos per ſacram ordinationem judicat miniſteriis Eccleſiaſticis applicandos, conſequens eſt, & Capitulo ſeu Clero, Sede Epiſcopali vacante, licuiſſe deligere & nominare eos, qui in Eccleſia miniſtrarent, & de proventibus

Eccle-

Ecclesiarum participarent, sive ut hodie loquuntur, de *Beneficiis* providere licuisse, quoad usque institutis titulis Beneficialibus, Beneficia separatim ab ipsis Ordinibus conferri cœperunt.

Postquam enim collatio Beneficiorum separari cœpit ab Ordinatione, atque majora & opulentiora Beneficia, puta Canonicatus, & Dignitates in Ecclesiis Collegiatis, & Cathedralibus potius pene temporalia quam spiritualia, sive officium Ecclesiasticum considerari cœperunt, sensim una invaluit, ut Beneficiorum collatio ad Episcopum spectans quasi inter *fructus* Episcopales numerari cœperit.

Hinc ulterius verisimiliter contigit, ut quemadmodum ipsa alienatio temporalium Capitulo esset interdicta, & Episcopo integra temporalia conservari deberent, pariter creditum fuerit, quod collatio Beneficiorum fructibus Episcopalibus annumerata, censeretur integra Episcopo reservanda. Igitur nec mirum hujus reservationis nullum in vetustioribus Canonibus vestigium occurrere.

IX. Hanc tamen Capituli potestatem limitavit Synodus Tridentina *Sess. 7. c. 10. de reform.* „ ut non liceat Capitulis Ecclesiarum, „ Sede vacante, infra annum a die vacationis, ordinandi licentiam, „ aut Literas Dimissorias, seu reverendas, ut aliqui vocant, tam „ ex juris communis dispositione, quam etiam cujusvis privilegii, „ aut consuetudinis vigore, alicui, qui Beneficii Ecclesiastici rece„ pti, sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere.

Hoc Decreto etiam comprehendi Dimissorias pro prima Tonsura notat Garzias *De Beneficiis part. 5. c. 7. n. 93.* non obstante declaratione S. Congregationis Cardinalium ad calcem hujus Decreti relata his verbis: *Congregatio censuit, textum hunc non comprehendere primam Tonsuram;* quia, ut monet Garzias, intelligenda est, non quoad prohibitionem, sed quoad pœnas in Decreto adjectas; hancque explanationem communis praxis comprobat: notatque Fevretius, Capitula, Sede vacante, non posse infra annum Dimissoriales concedere, tametsi consuetudine immemoriali essent munita. *Traité de l'Abus l. 3. ch. 6.*

Restringit tamen Synodus Tridentina suum Decretum ad eos, qui Beneficii Ecclesiastici recepti, sive recipiendi occasione arctati fuerint: his enim Dimissorias etiam a die vacationis Capitulum dare potest. *Arctati* ratione *Beneficii recepti* dicuntur, qui obtinent Beneficium, ratione cujus infra determinatum tempus tenentur ad certum Ordinem promoveri; quod tempus si infra annum a ratione Sedis Episcopalis elabatur, poterit Capitulum ei tamquam *arctato* ratione *Beneficii recepti* Literas Dimissoriales concedere. Si vero nullum Beneficium habeat, sed præsentetur a Patrono ad aliquod Beneficium, quod certum Ordinem actu requirit, poterunt ei dari Literæ Dimissoriales tamquam *arctato* ratione *Beneficii recipiendi*.

X. Post annum vero libera est potestas Capitulo, tamquam vices Ordinarii supplenti, dare Dimissorias, etiam titulo patrimonii vel pensionis, si id Ecclesiæ necessitas aut utilitas requirat, conformiter ad *cap. 2. Sess. 21. de reformat.* quamvis S. Congregatio videatur declarasse, Capitulum, Sede vacante, non posse dare Dimissorias ordinandi *ad titulum patrimonii*; quia uti de Regno Castellæ monet Garzias *loc. cit. n. 93.* ita & de Belgio dici potest; nimirum declarationem illam non videri receptam, uti monet Zypæus in jure novo *Tit. De Sede vacante n. 2.*

XI. Vacare autem Sedes censetur, saltem de consuetudine Belgii, donec Literas confirmationis a Pontifice obtentas Regi sive Consilio Regio Episcopus confirmatus ostenderit, illæque placetatæ (*a*) Capitulo exhibitæ sint; atque in vim illarum per se, vel per alium possessionem acceperit: quod & in Hispania, aliisque Regnis servari testatur Garzias *De Benef. part. 5. c. 4. n. 258.*

CAPUT III.

Qualis Vicarius, Sede vacante, hodie constitui soleat?

1 *Olim Clerus in communi, Sede vacante, Ecclesiam administrabat.*
2 *Hodie ex Decreto Concilii Tridentini constituendus Vicarius.*
3 *Synodus Tridentina Officialem; & Vicarium pro uno eodemque accipit, secus obtinet in Belgio.*
4 *Quare Synodus Tridentina Officialem, & Vicarium pro eadem persona accepit?*
5 *Moribus Belgii Capitulum Officialem distinguit a Vicario.*
6 *Officiales a Capitulo eligi non solent, sed constituti ab Episcopo continuari.*
7 *Decretum Concilii Tridentini moribus Belgii solum habet locum in Vicario obtinente jurisdictionem voluntariam.*
8 *Intra octo dies a vacatione constitui debet, vel ab Episcopo constitutus continuari.*
9 *Non debet esse graduatus in Jure.*
10 *Moribus hodiernis constituendus est Vicarius distinctus ab Officiali.*
11 *Possunt plures constitui Vicarii.*
12 *Præter Vicarium potest constitui Vicariatus.*

I. DE jure communi jurisdictionem Episcopi devolvi ad Capitulum, Sede vacante, supra ostendimus; illamque per se in communi olim exercere poterat; atque ita Clerum Romanum, vacante Sede, eam exercuisse ex supra relatis ejus ad Clerum Carthaginensem literis sat manifestum est.

II. At cum compertum esset, etiam hic non raro locum habere illud tritum:

Segnius expediunt commissa negotia plures;

declaravit Synodus Tridentina *Sess. 24. cap. 16. de reformat.* quod „ Capitulum, Sede vacante, Officialem seu Vicarium infra octo „ dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirma„ re omnino teneatur, qui saltem in jure Canonico sit Doctor, „ vel Licentiatus, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus: si „ secus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi „ devolvatur.

Pro intellectu hujus Decreti prænotanda sunt sequentia.

III. Primo, Concilium in hoc Decreto pro uno eodemque accipere Officialem, & Vicarium; idque juxta usum plurium Ecclesiarum, & quidem totius Italiæ; ubi referente Thomassino, *De disciplina Eccl. par. 4. lib. 1. c. 25. §. 5.* etiamnum hodie Officialis, & Vicarius Episcopi solet esse eadem persona; at in hisce, vicinisque Provinciis solent Episcopi habere Officialem, qui contentiosam jurisdictionem, & Vicarium, qui voluntariam exerceat; hicque *Vicarius generalis* dici consuevit.

IV. Cur autem Synodus Trident. *Officialem, & Vicarium* pro una eademque persona juxta morem Italiæ acceperit, Cardinalis de Luca *Disc. 31. in Conc. Trid.* subjicit sequentem rationem: „ Cum enim (inquit) illud in magna parte ex Italis Cardinalibus, „ Episcopis, & Prælatis constaret, ita *secundum Italiæ mores* sen„ sisse visum est": atque hinc recte ulterius observavit, quod *Vicarius Generalis*, qui juxta Italiæ praxim simul est *Officialis*, debeat esse Doctor, aut Licentiatus in *Jure*. Et *n. 18.* monet quod in Hispania constans sit Ecclesiarum consuetudo eligendi in Vicarium, Sede vacante, etiam *non Doctorem*, indubie quia & in Hispania Vicarius Generalis distinguitur ab Officiali, neque contentiosam jurisdictionem habeat, sed hæc pene solum Officialem sit.

Ex his itaque habetur, quod mirum quoque non sit, si ob multitudinem Episcoporum, & Prælatorum Italiæ, quæ numerum Episcoporum, & Prælatorum omnium aliarum Nationum simul collectorum longe superabat, Decreta hujus Concilii ad mores Italiæ magis, quam aliarum Nationum fuerint inflexa, & formata: quare & nemo mirari debet, si in plerisque Regnis extra Italiam Decreta reformationis hujus Concilii non fuerint simpliciter, & generaliter recepta; sed cum quadam moderatione conformiter ad mores cujusque Regni, & Provinciæ, uti sæpius in hoc opere notatum fuit.

V. Simili modo, Capitulum, Sede vacante, in jurisdictionem Episcopi, & contentiosam, & voluntariam succedens, alterum Officialem, qui contentiosæ jurisdictioni præsit, & Vicarium Generalem, qui voluntariæ, de novo creare, vel ab Episcopo creatum confirmare consuevit.

VI. Et quidem quoad Officiales constitutos ab Episcopis, hi in officio suo, Sede vacante, continuari consueverunt; raroque a Capitulo novi eliguntur: quin moderna praxis in Regno Galliæ obtinet, sæpius in contradictorio judicio firmata, Capitulum, Sede vacante, Officiales ab Episcopo institutos destituere non posse, nisi Capitulum probet se esse in antiqua possessione contraria, uti late refert Brodeau in *Notis ad Louet. Lit. O art. 2.*

VII. Decretum proinde Concilii Tridentini, in quantum injungit Capitulo post mortem Episcopi constituere Officialem, seu Vicarium infra octo dies, moribus nostris attentis, fere unice locum habet in Vicario Generali *voluntariam* jurisdictionem, & curam spiritualem obtinente.

VIII. Et quidem si similem Vicarium infra octo dies non constituerit, vel existentem non confirmarit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi devolvitur: poterit tamen lapso octiduo moram purgare, & Vicarium eligere, quamdiu Metropolitanus manum non apposuit: uti & in his partibus, etiam Collatores, & Patroni Beneficia conferunt, & ad ea præsentant, quamdiu Superior nihil præstitit. Zypæus in jure novo *Tit. Ne Sede vacante*.

Hunc Vicarium vel de novo constituere, vel ab Episcopo constitutum confirmare in arbitrio est Capituli.

IX. Cum vero in similem Vicarium Generalem transire non soleat jurisdictio contentiosa, sed ea apud eum, qui *Officialis* dicitur, resideat, etiam non requiritur, ut hic Vicarius sit Doctor aut Licentiatus in Jure Canonico; quam qualitatem requirit dumtaxat Synodus Tridentina in Vicario, cui exercitium jurisdictionis contentiosæ committitur; quem & propterea cum Officiali confundit.

Hinc, uti bene notat Zypæus in jure novo *tit. Ne Sede vacante*, videmus hic tam ab Episcopis, quam Capitulis, Sede vacante, in *Theologia graduatos* Vicarios passim constitui ad exercendam voluntariam jurisdictionem.

X. Ulterius, quia Synodus Tridentina Vicarium confundit cum Officiali, videtur, attentis verbis Decreti, unum dumtaxat posse constitui a Capitulo Vicarium, qui & contentiosam, & voluntariam jurisdictionem exerceat. Verum cum notorium sit, in hisce, aliisque multis Provinciis Officialem a Vicario distingui, etiam notorium est, Sede vacante, præter Officialem insuper Vicarium eligi. Unde quando Synodus D. Mechliniensis voluit, ut Capitulum Metropolitanum, Sede vacante, intra octo dies non plures Vicarios, sed unum tantum Vicarium constituat, vel existentem confirmet juxta præscriptum Concilii Tridentini: indubie intelligi debet de illo, qui attento harum Provinciarum usu, Vicarius dicitur, & ab Officiali distinguitur.

XI. Insuper notandum, quod in pluribus, etiam Belgicis Ecclesiis consuetudine immemoriali obtineat, ut plures Vicarii, Sede vacante, cum eadem auctoritate, & æquali jurisdictione constituantur: quam consuetudinem a Concilio non esse sublatam multis probat Garzias, *De Beneficiis part. 5. c. 7. n. 36.* referens ita a S. Congregatione responsum fuisse.

XII. Ulterius, moribus nostris obtinuit, ut quemadmodum Episcopus alipuos Canonicos interdum eligit, e quibus consilium suum, quod *Vicariatum* vocat, componit, ita quoque Capitulum, Sede vacante, subinde unum nominat Vicarium generalem, ac insuper aliquos e Canonicis, qui *Vicariatum* constituant; cujus consilio, vel assensu Vicarius generalis juxta Capituli deliberationem in regimine Diœcesis procedat.

(*a*) Literæ placetatæ dicuntur illæ, quibus *Placet* Regis vel Superioris adscribitur, ut petitio vim habeat.

CA-

CAPUT IV.

A quo, & qualem jurisdictionem accipiat Vicarius?

1 *Vicarius jurisdictionem accipit a Capitulo.*
2 *Jurisdictio devolvitur ad Capitulum non ad Vicarium.*
3 *Cura & sollicitudo Ecclesiæ, etiam constituto Vicario, manet apud Capitulum.*
4 *Si Vicarius sit suspectus, Capitulum de causa suspectationis cognoscit.*
5 *Capitulum potest jurisdictionem Vicarii limitare.*
6 *An Vicarius pro libitu, & arbitrio Capituli possit revocari?*
7 *Quid circa hoc moribus Belgii obtineat?*
8 *Merito solliciti sunt Canonici, ut bonus constituatur Vicarius.*
9 *Ultra Vicarium a Capitulo constituendus OEconomus, qui rebus temporalibus Episcopatus intendat.*
10 *Fallit in Episcopatibus, qui subjacent Juri Regaliæ.*
11 *Fructus Episcopatus vacantis reservati Cameræ Apostolicæ.*
12 *OEconomi a Capitulo deputati succedenti Episcopo rationem administrationis reddere debent.*

I. SIcuti Vicarius Episcopi omnem suam auctoritatem, & jurisdictionem ab Episcopo recipit, eamque juxta limites, & formam sibi ab Episcopo præscriptos exercere debet; ita quoque Vicarius a Capitulo, Sede vacante, nominatus omnem suam jurisdictionem, & auctoritatem a Capitulo mutuat.

II. Licet enim Synodus Tridentina voluerit a Capitulo constitui Vicarium, nihil tamen circa jurisdictionis immediatam devolutionem mutavit: sed eam in terminis juris comunis reliquit; ut quemadmodum de jure communi tota ad Capitulum devolvebatur; ita & nunc devolvatur, maneatque ipsa jurisdictio radicaliter, etiam constituto Vicario, apud ipsum Capitulum, exercitium vero apud Vicarium; quod fieri mandavit Tridentinum: quia pene impossibile esset, ut, si Capitulum *per se* administraret, singulis Ecclesiæ necessitatibus; præsertim repentinis, & moram non ferentibus; pro debito posset satisfieri: Vide Zypæum *resp.* 1. *De Sede Vacante*.

III. Hinc ulterius consequens est, uti ibidem notat Zypæus, Capitulo post nominationem Vicarii adhuc incumbere sollicitudinem Episcopalem, in quam successit; neque ab ea, constituto Vicario, plene exonerari; quod etiam evidenter supponit Epistola Clementis VIII. ad Capitulum Neapolitanum, quam ex Quaranta ibidem refert Zypæus.

IV. Eodem ex fonte, si Vicarius sit in aliqua causa suspectus, providet Capitulum: atque vi jurisdictionis apud ipsum remanentis de causis suspectationis cognoscit; ut tradit Fagnanus ad *c. His quæ tit. de major. & obed. n.* 75.

V. Quin eodem ex capite, si Capitulum det Vicario limitatam jurisdictionem, & auctoritatem reservando sibi aliqua, ea Vicarius exercere non potest. Garzias *de Beneficiis part.* 5. *c.* 7. *n.* 30. cui & Ecclesiarum multarum praxis consentit.

VI. Quandoquidem de ratione Vicarii esse videatur dependere a voluntate, & arbitrio constituentis, sive illius, cujus vices sustinet, consequens apparet, Vicarium Capituli, non secus ac Vicarium Episcopi, pro libitu, & arbitrio Capituli revocari posse, & ita ante Concilium Tridentinum unanimi consensu sentiebant Canonistæ. At cum hodie ex præscripto Tridentini Concilii, Capitulum Vicarium nominare jubeatur; adeoque nominatio Vicarii, vel non designatio non ita sit in arbitrio Capituli, quemadmodum est in arbitrio ipsius Episcopi; hinc etiam penes Episcopum hodie videtur esse liberior revocatio ipsius Vicarii, quam penes Capitulum.

Et quidem Synodus Mechliniensis decernit: „ Vicarium semel a „ Capitulo electum, vel confirmatum, postea *sine justa & rationa-* „ *bili causa* removeri non posse.

Quin & refertur declarasse Sacram Congregationem, Vicarium a Capitulo nominatum removeri non posse, nisi ex causa a Sacra Congregatione Episcoporum probanda: „ Sed, ait Zypæus in Jure „ novo *loc. cit.* credo hic non obtinere eum recursum.

VII. Interim tamen, quia Vicarii Generales a Capitulo electi solent constitui pro tempore vacantis Sedis, nec nisi rarissime renovari solent; ægre mores Belgii paterentur, ut sine causæ allegatione, & probatione Vicarius officio suo destitueretur; præsertim cum ea amotio vix sine aliqua infamiæ nota hodie fieri posset.

Ita quippe consuetudine passim obtinuit, ut licet officia seu sæcularia, seu Ecclesiastica sint de natura sua, aut etiam speciali statuto revocabilia; immo teneantur possessores eorum singulis annis ea ad manus constituentium resignare, nequeant tamen iis privari, nisi ex causa vera, & probata; si talia sint, quæ revocari, & mutari non soleant; sed ad vitam continuari, ac ut talia vulgo reputari; adeo ut mutatio, vel revocatio sine nota infamiæ fieri non posset. Vide Wamesium *Consilio Canonico* 301. & Dominum Christinæum in Notis ad Bugnyonium *de Leg. abrogat. lib.* 1. *Satyra* 1.

Interim tamen cum ex justa & rationabili causa Capitulum possit Vicarium electum, & confirmatum removere, argumentum est nequaquam obscurum, jurisdictionem penes Capitulum etiam constituto Vicario manere: licet exercitium illius juxta terminos a Capitulo præfixos sit apud Vicarium, & non apud Capitulum.

VIII. Ex his facile quisque judicare poterit, quanta debeat esse Canonicorum cura, & sollicitudo, ut prudens, peritus, ac zelosus Vicarius eligatur; quandoquidem bonum vel malum regimen totius Diœcesis unice pene dependeat a bono, vel a malo Vicario.

IX. Ultra Vicarium, cui regimen Ecclesiæ committitur, vult Synodus Tridentina, ut Capitulum, Sede vacante, Œconomum unum, vel plures fideles ac diligentes decernat, qui rerum Ecclesiasticarum, & proventuum curam gerat.

X. Hanc tamen dispositionem Concilium limitat ad casum, ubi fructuum percipiendorum cura Capitulo, Sede vacante, incumbit. Unde si Episcopatus Juri Regaliæ sint subjecti, Sede vacante, rerum temporalium administratio, non ad Œconomos a Capitulo deputandos, sed ad Officiarios Regis spectare consuevit.

XI. Quod dicitur de Episcopatibus subjectis Regaliæ juxta mores Galliæ, simile obtinet in plerisque Episcopatibus Italiæ.

Quemadmodum enim in Gallia proventus Episcopatuum huic juri subjectorum cedunt, Sede vacante, Ærario Regis, ita in Italia, Sede vacante, sunt reservati Cameræ Apostolicæ, iisque colligendis deputantur Collectores, qui Œconomos nominare consueverunt, uti notat de Luca *Discursu* 31. *in Concil. Trid. n.* 6. quæ reservatio verisimiliter profluxit ex quadam specie Regaliæ, quam posteriores Pontifices exercuerunt in Episcopatus Italiæ, præsertim in temporalibus sibi subjectos: neque enim pristinis sæculis similis reservatio in commodum Cameræ Apostolicæ nota fuit.

XII. Œconomi a Capitulo deputati solam custodiam, & curam rerum ad Episcopatum spectantium habent: unde instar Curatorum nihil de fundis, aut rebus Episcopatus alienare possunt: tenenturque hi Œconomi Episcopo ad vacantem Ecclesiam promoto rationem suæ administrationis, si exigat, reddere; tametsi ex ipso Capitulo fuerint assumpti, potestque eos Episcopus punire, si in officio administrationis deliquerint; etiamsi prædicti Officiales, ait Tridentinum, redditis rationibus, a Capitulo, vel deputatis ab eodem, absolutionem, aut liberationem obtinuerit.

TITULUS DECIMUS.

De Canonicis Graduatis.

CAPUT PRIMUM.

Qua ratione, & quomodo Canonici Graduati, præsertim in Belgio instituti?

1 *Ecclesia semper desideravit, ut ad Canonicatus Graduatos assumerentur Viri docti.*
2 *Gradus Academicus requiritur tempore electionis.*
3 *Hoc ut assequeretur, Gradus Academicos Canonicatibus annexuit.*
4 *Eumdem in finem in erectione novorum Episcopatuum Belgii instituti sunt Canonici* Graduati.
5 *Hi tenentur specialiter opera, & consilio Episcopo assistere.*
6 *Ex iisdem eligendi Archidiaconus, Archipresbyter, & Pœnitentiarius.*
7 *Eligendi per Episcopum & Graduatos; & quare?*
8 *Hæ præbendæ sub nullis reservationibus, &c. comprehenduntur.*
9 *Tres ex iis Canonicis examinant admittendos ad Sacros Ordines, & curam animarum.*

I. CAnonicos Cathedrales successisse pristino Presbyterio, quod Episcopo pro Senatu esse in Ecclesiæ suæ administratione solebat, supra vidimus; ipsosque ex sua institutione, ac mente Ecclesiæ debere opera ac consilio Episcopis assistere; ac una cum ipsis Episcopis Senatum Ecclesiæ olim constituisse, ostendimus.

Quapropter sollicita admodum fuit Ecclesia, ut ad hos præsertim Canonicatus assumerentur viri eruditione, ac moribus ita conspicui, ut merito sperari queat, quod ex iis Corpus tale coalescat, a quo Episcopi in Ecclesiæ regimine operam, & sanum consilium habere queant. „ Decet namque (ait Synodus Burdiga- „ lensis anno 1624. *cap.* 9.) Metropolitanam, aliasque Cathedra- „ les Ecclesias, eas personas ita probitate ac scientia commenda- „ tas ad Canonicatus assumere, & eligere, ut ex iis Corpus Ca- „ pituli coalescens, *Senatus* Episcoporum, unde *consilium* accer- „ sant, merito dici possit.

II. Gradum Academicum in electione Graduatorum requiri tempore electionis, nec satis esse, quod electus esset *proxime* dispositus ad gradum suscipiendum, resolvit & probat Wamesius *Consilio Canonico* 18. atque id ipsum non obscure probat textus Bullæ erectionis novorum Episcopatuum in Belgio, cum in ea dicatur, novem illas præbendas, seu Canonicatus, conferendas *Graduatis in Theologia, vel Jure*; ita ut ipse gradus Academicus ipsam collationem respiciat: quo casu qualitas expressa exigitur in ipso actu collationis, uti de ordine requisito notatur *par.* 2. *tit.* XIX. *c.* 2. *n.* 5.

III. Hoc ut facilius, & efficacius consequerentur, Patres Concilii Basileensis *Sess.* 31. voluerunt: „ Ut in qualibet Cathedrali, „ & Collegiata Ecclesia ultra Præbendam Theologo assignandam, „ tertia pars Præbendarum conferretur *Graduatis* ". Hoc Decretum non tantum in Sanctionem Pragmaticam jussu Caroli VII. Galliarum Regis relatum est; sed etiam Concordato inter Leonem X. & Franciscum I. conservatum, & de novo confirmatum.

Quin & Synodus Tridentina expendens, quantopere Ecclesiæ intersit, ut ad Canonicatus promoveantur Viri doctrina, & probitate insignes, & probati, hortatur, ut „ in Provinciis, ubi id „ commode fieri potest, Dignitates omnes, & saltem dimidia pars „ Canonicatuum in Cathedralibus Ecclesiis, & Collegiatis insigni- „ bus conferantur tantum Magistris, vel Doctoribus, aut etiam „ Licentiatis in Theologia, vel Jure Canonico ". *Sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.*

IV. Eumdem in finem in erectione novorum Episcopatum Belgii, facta ad instantiam Philippi II. per Paulum IV. statutum fuit; „ Ut decem Canonicatus sive Præbendæ primo vacantes sic maneant „ affecti, quod ipse Episcopus unum vel unam omnium primo va-

„ ca-

,, caturos tamquam mensæ Episcopali perpetuo unitos obtinere, illorumque ratione persona Capitularis esse, vocemque & auctoritatem etiam in Capitulo super Decanum, & Canonicos habere possit.

,, Reliqui vero novem Canonicatus, & Præbendæ prædicti tribus *Magistris*, aut Licentiatis in Theologia, & tribus aliis *Doctoribus Decretorum*, seu in iis Licentiatis, ac tribus aliis *Nobilibus* eius Diœcesis, etiam in Jure, vel Theologia saltem gradu Licentiaturæ in famosa quapiam Universitate Studii generalis, secundum tenorem prædictarum litterarum promotis, ordine in dicta consignatione expresso, in perpetuum concedi, & assignari debeant.

V. ,, quodque ad sex priores, tam Nobiles, quam alii non Nobiles, ut præfertur, tamen qualificati, ad reliquos vero tres Canonicatus, & tres Præbendas ex reliquis novem Canonicatibus, & præbendis hujusmodi, nulli nisi Nobiles & Graduati, ut præfertur, assumi possunt; ac omnes & singuli ratione suarum hujusmodi Præbendarum consilium, & operam in negotio Ecclesiæ, & Religionis, ceterisque difficultatibus pro tempore emergentibus, quoties ab Episcopo suo requisiti fuerint, tam conjunctim quam divisim præstare teneantur.

,, VI. Ac unus Archidiaconus ad Archidiaconatum, & alius Archipresbyter ad Archipresbyteratum, nec non reliquis ex dictis Graduatis, Pœnitentiarius ad Pœnitentiariam hujusmodi, ad nominationem Episcopi assumi, & omnium primi post Episcopum vacaturos Canonicatus, & Præbendas, prædictos simili ordine consequi debeant.

Hæc sat patenter evincunt, hanc Graduatorum institutionem unice factam, ut in Cathedralibus Ecclesiis aliqui ut minus inter Canonicos essent, qui scientia ac eruditione in Sacra Theologia, & Sacris Canonibus excellerent; qui Episcopis consilio, & opera in regimine suæ Ecclesiæ assistere possint.

,, VII. Ut autem, prosequitur Bulla erectionis, de viris spectatæ doctrinæ, & probitatis, ad ædificationem Ecclesiæ Dei, accuratius prospiciatur, quod ipsi novem Canonicatus, & novem Præbendæ hac prima vice per Episcopum duntaxat, & deinde quoties illi futuris temporibus vacaverint, ut præfertur, ad electionem Episcopi, & aliorum Graduatorum præfatorum superstitum per eos conferantur, & in hujusmodi electione suffragium Episcopi non plus juris sive momenti, quam cujusvis Graduatorum habeat; nisi vocum paritate occurrente, tuncque iteratum ad hoc Episcopi suffragium paritatem dirimat.

,, VIII. Ex his erectionis verbis intelligant Canonici Graduati electionem loci vacantis sibi esse delatam; ut nimirum, *de Viris spectatæ doctrinæ, & probitatis, ad ædificationem Ecclesiæ Dei accuratius prospiciatur*. Proinde hinc intelligant, quam solliciti esse debeant, ut omni humano respectu seposito, hujusmodi viros eligant.

Hac de Episcopis, & Canonicis Graduatis spe concepta, pro stabilienda eorum in hac electione libertate, declaratur & statuitur in ipsa erectionis Bulla: ,, Quod ipsi novem Canonicatus, & novem Præbendæ sub nullis specialibus, vel generalibus etiam mentalibus reservationibus, affectionibus, etiam in Corpore Juris clausis, nec non expectativis, coadjutoriis, mandatis, facultatibus, indultis de providendo, commendando, & alias disponendo, primariis precibus nuncupatis, vel aliis gratiis præventivis, per nos, aut Romanos Pontifices, pro tempore existentes, & Sedem Apostolicam prædictam, vel ejus Legatos etiam consideratione, intuitu, contemplatione, vel ad instantiam Imperatoris, Regis, Ducum, ac aliorum Principum, aut ejusdem S. R. E. Cardinalium, & ex quacumque causa quantumlibet urgenti pro tempore factis, & concessis comprehendantur, nec etiam tamquam vacantes apud Sedem eamdem, aut ulla alia ratione generaliter, vel specialiter reservari, nec illorum vacatione per resignationem, etiam ex causa permutationis apud Sedem eamdem, pro tempore occurrentem, per Romanum Pontificem, aut Sedem hujusmodi; de illis provideri, aut alias quoquo modo disponi possit, sed forma electionis præmissæ omni tempore servari, nullaque causa infringi debeat.

Ad hæc, quod magna de eruditione, ceterisque qualitatibus Canonicorum Graduatorum concepta fuerit idea, & illud non obscure evincit, quod e novem Graduatis eligi debeant ab Episcopo tres præcipui ejus ministri, scilicet Archidiaconus, Archipresbyter Cathedralis, & Pœnitentiarius.

IX. Accedit, quod in Bulla dicitur: ,, Ex senioribus præfatis Canonicis duo in Theologia, & unus in Jure Canonico, Graduati una cum Archidiacono curam habeant examinandi promovendos ad Sacros Ordines, & admittendos ad curam animarum; quacumque illi auctoritate provisi fuerint.

CAPUT II.

De Graduatis Theologis, & Canonistis.

1 *Solent Graduati in Theologia, & Jure Canonico æquiparari.*
2 *Objectio contra hanc paritatem.*
3 *Solvitur objectio.*
4 *Canonista Canonibus Sacris ut oportet instructus, etiam aliquo modo Theologus est.*
5 *Pluribus sæculis Canonistarum, & Theologorum distinctio fuit ignota.*
6 *Utiliter Canonista studium Theologiæ, & Theologus studium Canonum jungunt.*
7 *Quæ causa quod Graduati in Jure Canonico Sacris Canonibus ut oportet non sint instructi?*
8 *Quare Graduati in Jure Canonico non bene callent disciplinam Ecclesiasticam?*
9 *Conveniens esset, ut Gradus in Jure civili non semper jungeretur Gradui in Jure Canonico.*
10 *Ex præmissis ostenditur, Canonistam posse Theologo comparari.*

I. SYNODUS Tridentina, sive in promovendis ad Canonicatus, & Præbendas, sive in promovendis ad primarias Dignitates Ecclesiasticas, etiam Episcopatum, requirens gradum Academicum, ubique gradum in Jure Canonico jungit gradui in Sacra Theologia; ita ut velit promovendum esse Graduatum in Theologia, aut Jure Canonico. Similiter Bulla erectionis novorum Episcopatuum in Belgio numerum æqualem Graduatorum in Jure Canonico, & Graduatorum in Theologia instituit; neque in electione ad Dignitates, Theologos Canonistis præfert; sed Episcopo liberam relinquit, vel ex his, vel ex illis assumere.

II. Verum cum Canonici Cathedrales, ac præcipue ipsi Graduati instituti sint, ut Episcopo in regimine Ecclesiæ consilio, & opera assistant; illudque regimen unice fere spiritualem animarum profectum atque directionem respiciat, qua ratione Canonistæ cum Theologis in hoc munere concurrere, aut his æquari possunt.

Canonistarum quippe scientia non tam regimini spirituali subservire posse videtur, quam litibus, ac controversiis forensibus terminandis; quæ minima ac infima est regiminis Episcopalis portio.

III. Negari non potest, non paucos hodie inter Graduatos in Jure Canonico reperiri, qui unice pene incubuerunt Canonibus, & Decretalibus, qui ad lites & judicia valent; eosque fere solos in prælectionibus exponi audiverunt: adeoque forensibus judiciis, ac litibus prosequendis, aut terminandis idonei duntaxat reperiuntur: sed absit, ut hujusmodi Graduatos in Jure Canonico ad Canonicatus, ac Dignitates Ecclesiasticas, ut Episcopis in regimine, & cura Ecclesiæ adjutores, & Consiliarii essent, Ecclesia, aut Fundatores, desideraverint; sed veros indubie voluerunt præfici Canonistas; id est, ea Canonum scientia refertos, qui Patrum acta ac mores repræsentantes, optimam Ecclesiæ componendæ atque ordinandæ rationem continent.

,, Hi autem Canones (uti recte monuit pius Parisiensis Universitatis Cancellarius Joannes Gersonius *Recommend. in Decretis facta T. 2. p. 833. Edit. 1606.*) ,, si bene inspiciamus, non sunt nisi conclusiones elicitæ vel illatæ ex principiis Theologicis, id est, ex Evangelio, & aliis Libris Canonicis per illos, quibus dicitur ": *Qui vos audit, me audit. Luc. caput 11.*

IV. Hisce Canonibus si rite essent instructi Canonistæ, sive in Jure Canonico Graduati, quis non videat, quam hi possent, non secus ac Theologi, regendæ Ecclesiæ esse idonei.

Immo si hisce Canonibus sese occuparent, qui Juri Canonico operam navant; atque ad Ecclesiæ serviendum se studio illi impendunt, etiam in Theologicis scientiis non essent ignari.

V. Si enim Canones sint *Conclusiones ex principiis Theologicis elicitæ vel illatæ*, qui illorum plenam notitiam, ac genuinum assequi sensum desiderat, etiam principiorum, e quibus deducuntur, plane ignarus esse non potest.

Hinc Gersonius asserere non veretur, ,, per quadringentos & amplius annos ita gubernatam fuisse Ecclesiam, ut non esset distinctio Theologorum & Canonistarum: licet Canones Sacri multi essent ultra tenorem expresse traditum in Evangeliis, & ceteris Libris Canonicis.

VI. Deinde monet: ,, Dominum non ita distinxisse Theologiam a Sacris Canonibus, & e contra, quin utiliter & salubriter possint ab eodem homine, quantum sibi conceditur, investigari. Si enim reperti sunt, qui ultra Canones Sacros Legibus humanis dederunt studium suum, & e contra, & profecerunt in utrisque; si ultra Philosophiam, & Metaphysicam multi quotidie in Theologia se vehementer exercent: hoc convenientius habet fieri quod Theologus descendat ad inspiciendum Canones tamquam conclusiones elicitas ex suis principiis Theologicis deducere. Sic erit talis ambidexter Theologus Canonizans, & Canonista Theologizans: Et quis est iste, & laudabimus eum? Quid autem facilius est ex ambobus aut per Theologiam Sacram cognoscere Canonicam scientiam; vel e contra? Existimo, quod primum, sicut facilius est, & ordinatius deducere ex principiis conclusiones, quam ex conclusionibus ad principiorum notitiam devenire ,, . *Recomm. licentiand. in Decret. T. 2. p. 834.*

Si hoc Gersonii consilium attenderent tam Theologi quam Canonistæ, illi nimirum Sacris Canonibus, utpote conclusionibus practicis ex principiis Theologicis elicitis; hi vero Libris Canonicis, & Sanctis Patribus incumbendo, non dubium, quin & illi & hi majori cum fructu Ecclesiæ regendæ, & Episcopis consilio & opera assistendi forent capaciores.

Ejusdem cum Gersonio sententiæ fuisse S. Carolum, refert in ejus vita Carolus a Basilica S. Petri: ,, Ea, inquit, Canonum scientia ipsi perjucunda erat, quæ Patrum mores & acta repræsentans, Ecclesiæ componendæ, atque ordinandæ rationem continet. Dolens autem eos communi consuetudine tantummodo Canones ad interpretandum seligi, qui ad lites, judiciaque valent; constituit ipse, qui iis declarandis præesset, unde sacra Majorum instituta & ritus, optimumque Ecclesiæ administrandæ genus hauriretur.

Ut ergo scientiam Canonum, qua Ecclesiæ serviendi reddantur idonei, facilius assequerentur Juris Canonici Studiosi, optandum esset, ut hi saltem, qui se non forensibus controversiis occupare, sed in Clericali statu Deo, & Ecclesiæ servire intendunt, potius studium Theologicum, id est, Sacræ Scripturæ, & Sanctorum Patrum, quam Legum Civilium jungerent, aut præmitterent studio Sacrorum Canonum.

VII. Et sane quod hodie Juris Canonici Studiosi pene non imbuantur, nec studeant nisi Canonibus aut Decretalibus, quæ ad lites, judiciaque valeant, quidni magna ex parte inde proveniat,

quod nulli hodie creari ſoleant Doctores Canonum ſeu Decretorum, ni una & Legum Doctores creentur; paucique Juris Canonici aut Decretorum duntaxat Licentiati fiant?

Cum enim Legum ſtudium ad forenſes controverſias, judiciaque terminanda pene unice ſpectet, facile contingit, ut etiam ſtudium Canonum eo conferant.

VIII. Quod ſtudentes Juri Canonico vix hodie imbuantur ea ſcientia Canonum, quibus purior Eccleſiæ diſciplina repræſentatur, vel inde magna ex parte oritur, quod in ſcholis plerumque non exponantur, niſi recentiores Romanorum Pontificum Decretales, neglectis magna ex parte priſtinis Canonibus, qui optimam regiminis Eccleſiaſtici rationem, per octo circiter ſæcula ſollicite conſervatam, & renovatam exhibent.

Quod vero ex auctore vitæ S. Caroli num. VI. ſuperius retulimus, nimirum quod conſtituerit ipſe, qui iis Canonibus declarandis præeſſet, unde ſacra majorum inſtituta, & ritus, optimumque Eccleſiæ adminiſtrandæ genus hauriretur; vix dubium quin id intelligi debeat de eo, qui Decreti Gratiani expoſitioni, & prælectioni a S. Carolo fuerit præpoſitus.

Certum enim eſt, quod licet hoc opus Gratiani magna confuſione contextum ſit, & contineat plurima apocrypha, ſuppoſititia, mutilata, ac nonnunquam in alienum ſenſum a mente auctoris ad ſui temporis diſciplinam, & amplificationem Pontificiæ poteſtatis detorta; nihilominus & illud oportet fateri, in hoc Gratiani Decreto eſſe reſperſos Canones, & Sanctorum Patrum ſententias in omni pene materia, quibus optima regendæ Eccleſiæ ratio hauriri queat, modo is, cui illud prælegendi, & exponendi munus incumbit, ſciat falſa a veris, ſuppoſititia a ſinceris, & contorta ab integris rite diſcernere.

Proinde nec ambigendum, quin prælectio hujus Decreti Gratiani multo aptior & convenientior ſit, ut ex ea ſacra majorum inſtituta, & ritus, optimumque adminiſtrandæ Eccleſiæ genus hauriri queat, quam prælectio Decretalium Gregorii XI. & ſequentium Pontificum, quæ pene unice quæſtiones de variis materiis incidentes, & ad forum contentioſum pertinentes reſpiciunt, eaque vel decidunt, vel formam, & modum decidendi præſcribunt; nihil autem vel parum in iis occurrit, unde purior Eccleſiæ diſciplina dignoſci poſſet.

Hac ratione inductus Philippus II. pluribus jam inſtitutis prælectionibus Juris Canonici in hac Academia Lovanienſi, adjunxit prælectionem Decreti *Gratiani*, uti conſtat litteris Ducis Sabaudiæ Belgii Gubernatoris anni 1557. datis ad Collegium noſtrum. J. V. ad calcem hujus vol. ſub D. reperiuntur.

IX. Ut ergo verum, ac Eccleſiæ utile Canonum ſtudium amplius floreret, optandum eſſet, ut non tantum Licentiati, ſed & Doctores crearentur, qui unice ſe Canonum ſtudio occuparent, verumque ſenſum e ſuis fontibus eruerent; quemadmodum in ipſis Univerſitatis noſtræ florentibus exordiis, frequens fuiſſe ipſi Faſti Academici abunde teſtantur, in quibus referuntur plurimi ſolius Juris Canonici ſeu Decretorum Doctores.

X. Hæc ſat oſtendunt, qua ratione Graduatus in Jure Canonico, ſi ſcientia Sacrorum Canonum, qui veram Eccleſiæ diſciplinam, quin & *Patrum mores actaque repræſentant*, ſit debite inſtructus, quemadmodum publicum Academicum teſtimonium ſive Gradus præfert, poſſit una cum Graduato Theologo Epiſcopis in adminiſtratione Eccleſiæ eſſe admodum idoneus.

Ad hæc, quis ultra mirabitur, ſi ad præcipuas Eccleſiæ Dignitates, ac munia vocentur indifferenter Graduati in Jure Canonico, & Theologia, qui attenderit, Sacros Canones eſſe concluſiones e Libris Canonicis, & Sanctis Patribus elicitas; ac per conſequens peritum Sacrorum Canonum, etiam Sacrarum Litterarum, ac Patrum non poſſe eſſe ignarum; e quorum lectione etiam Theologus ſuam haurire debet ſcientiam.

Sicuti enim Canoniſtæ nomen non meretur, ſaltem ut ad Eccleſiaſtica munia aſſumatur, iis Canonibus tantum inſtructus, qui ad forenſes quæſtiones, judiciaque terminanda conducunt; ita nec Theologi nomine dignus eſt, qui ſcientiam ſuam e Sacris Litteris, & Patribus non hauſit.

CAPUT III.

De Graduatis Nobilibus.

1 *An probanda conſuetudo Capitulorum nullos admittendi niſi Nobiles?*
2 *In electione ad munia Eccleſiaſtica magis attendenda virtutum quam generis nobilitas.*
3 *Poteſt tamen quandoque generis nobilitas attendi.*
4 *Hæc debet attendi cum reſpectu ad bonum Eccleſiæ.*
5 *Nobilitas poteſt conferre, ut quis magis proſit Eccleſiæ.*
6 *Quid Nobilibus Canonicis præ reliquis incumbat?*
7 *Nobiles etiam gradu Academico inſigniti eſſe debent.*
8 *Gradus Academici magna cautione concedendi.*

I. NONNULLA ſunt Canonicorum Collegia, in quibus invaluit conſuetudo, quam etiam nonnunquam ex ipſa fundatione originem habere aſſerunt, ut nullos ad ſuum gremium admittant, niſi ſuam nobilitatem legitimis teſtimoniis aſſeruerint; contra quam referente Molano *lib. 2. de Canonicis cap. 29.* prolixe ſcribit Guilelmus Peraldus, acriter reprehendens conſuetudinem illarum Eccleſiarum, quæ nolunt *canonicare*, ut loquitur, *niſi Nobiles*.

Peraldo conſentire videtur Gregorius IX. in *cap. 37. tit. de Præbendis, & Dignitatibus*. Cum enim auctoritate Apoſtolica Epiſcopus Portuenſis, tamquam Sedis Apoſtolicæ Legatus contuliſſet jure devoluto Præbendam in Eccleſia Argentina cuidam Clerico, & Capitulum illum admittere nollet, allegans conſuetudinem antiquam inviolabiliter obſervatam, juxta quam nullum niſi *nobilem*, & liberum, & ab utroque parente illuſtrem, honeſtæ converſationis, ac eminentis ſcientiæ in ſuum conſortium hactenus admiſerant: quæſtione ad Sedem Apoſtolicam devoluta, reſpondit Pontifex Gregorius IX. „ Nos igitur attendentes, quod non *generis*, ſed virtu„ tum *nobilitas*, vitæque honeſtas, Deo gratum faciunt, & ido„ neum ſervitorem, ad cujus regimen non multos ſecundum car„ nem nobiles, & potentes elegit, ſed ignobiles, ac pauperes: eo „ quod non eſt acceptio perſonarum apud ipſum; & vix ad culmina „ dignitatum (nedum ad Præbendas) viri eminentis ſcientiæ valeant „ reperiri, exceptiones hujuſmodi non duximus admittendas.

II. Profecto, quin in electione, & vocatione ad Eccleſiaſtica miniſteria, vitæ merita, ac eruditio potius ſint attendenda, quam familiæ proſapia, & nobilitas, nemo ambigere poteſt: ut propterea merito dicat Molanus *loc. cit.* quod „ reprehendenda, & refor„ manda ſunt Collegia, in quibus poſtpoſito de pietate, & eru„ ditione examine, hoc ſolum diligentiſſime diſcutitur; an nomi„ natus ſit ſatis nobilis, qui admittatur, an ſtemma ejus nuſquam „ deficiat, an tot recenſere poſſit proximos ſuos parentes aut Ba„ rones, aut Comites; an habeat omnia ſua quarteria, ut loquun„ tur, integra, & ſimilia, quæ nec recenſere valeo, nec comme„ morari neceſſe eſt.

III. At vero ubi pietas, ac eruditio non deſunt, quin & ipſa generis nobilitas ſubinde conſiderari expendique queat, inficiari nullus poteſt: Certum enim atque experientia notorium eſt, quod nonnunquam Nobiles atque Illuſtres Viri, dum de cetero pietate, & eruditione ſunt inſignes, multa ſua auctoritate in bonum Eccleſiæ præſtare poſſint, quæ alii pari, aut majori pietate, ac eruditione conſpicui præſtare non poſſent.

IV. Tametſi ergo in electione ad munia Eccleſiaſtica generis nobilitas, vel familiæ proſapia nequaquam per ſe, ac ſimpliciter ſit attendenda; nihilominus cum reſpectu ad bonum Eccleſiæ, ſive in quantum ea conferre poteſt, ut Nobilis majori auctoritate Eccleſiæ ſerviat, merito attenditur; poteritque interdum Nobilis ignobili, licet nonnihil doctiori, & capaciori, ſine perſonarum acceptione præferri.

Hæc præ oculis habuiſſe creditur Pontifex, dum ad inſtantiam Philippi II. Hiſpan. Regis, inter novem Graduatos in ſingulis Cathedralibus Eccleſiis noviter erectis, tres Nobiles Graduatos eſſe voluit; non quoſvis, ſed Nobiles ipſius Diœceſis.

V. „ Quod enim, ait Molanus, *lib. 2. de Can. cap. 29.* ad mi„ niſterium Eccleſiæ vocentur, & invitentur, hoc fit; ut non „ ſolum per eruditionem, & pietatem, ſed per *nobilitatem* quo„ que ſuam Eccleſiam Dei juvent. Cum enim *Nobiles* ſæculares „ gladium portent, & per ſuam potentiam poſſint Eccleſiæ Dei, „ & viris Eccleſiaſticis multum prodeſſe, valde expedit ex eorum „ familiis in Clero aliquos eſſe, ut eorum favor, obſequium, & „ reverentia erga Eccleſiam, & Eccleſiaſticos magis foveatur, & „ conſervetur: Immo dum in Clero ſunt Nobiles, libenter Nobi„ les Viri, & Illuſtres Principes eo filios ſuos deſtinant, ut nobi„ litati ſtemmatis nobilitatem addant morum, animum liberali„ bus, & honeſtis ſtudiis excolant, & a teneris annis reverentiam „ Eccleſiaſtici Ordinis imbibant.

VI. „ Nobiles proinde Canonici ſemper meminerint ſui officii, „ atque ſuæ vocationis eſſe, ut Nobiles ſæculares, apud quos „ propter carnis, & ſanguinis nobilitatem plerumque præ reliquis „ Canonicis gratiores, & majoris auctoritatis ſunt, adhortentur & „ doceant, Deum & Eccleſiam ab iis requirere, ut veluti nutritii „ Eccleſiæ Chriſti ante omnia tueantur honorem Dei, fidem Ca„ tholicam, pacem Chriſtianorum, pietatem, & bonos mores, „ Eccleſiam, Viros Eccleſiaſticos, eorumque privilegia, & immu„ nitates. Et ut filios ſuos a teneris annis ſic inſtitui curent, ut „ ſimul cum pietate obſervantiam Sacerdotii, & Cleri imbibant. „ Ex quo facile intelligitur, cur conveniat patrios Nobiles exte„ ris præferre, quod hi plus apud nobilitatem Patriæ, & Diœce„ ſis, quam exteri Nobiles præſtare poſſint.

VII. Neque *Nobilitatem* duntaxat, ſed & eruditionem deſideravit Pontifex, dum ad inſtantiam Philippi II. tres Præbendas, ſive Canonicatus in ſingulis noviter erectis Eccleſiis Cathedralibus, *Nobilibus* Diœceſanis aſſignavit: id vel inde intelligitur, quod ultra Nobilitatem etiam gradum Doctoratus, aut Licentiæ in *Theologia*, aut *Jure Canonico* requiſiverit; ut ſcilicet hoc publico Academico teſtimonio probarent ſe non tantum generis, ſed & eruditionis nobilitate inſignes, & idoneos, qui Eccleſiæ opera, & conſilio ſervire poſſent.

VIII. Ex hactenus dictis quiſque facile intelliget, quam ſolliciti eſſe debeant, quibus incumbit Gradus Academicos annuere, ne aliis annuant, quam qui eruditionem, aliaſque animi dotes habent, quas Gradus ille Academicus ceu publicum quoddam teſtimonium præfert.

Ut quid enim Gradus illi requirunt, niſi ut per illos conſtet de eruditione, & capacitate promovendi? ſed de his alibi latius.

TITULUS UNDECIMUS.

De Dignitatibus Capitulorum.

CAPUT PRIMUM.

De Præposito.

1 *Quales durante communi Canonicorum vita essent Præpositi?*
2 *Hodierni Præpositi ab antiquis in multis distincti.*
3 *Non omnium Præpositorum eadem jura, & officia.*
4 *In his attendenda consuetudo, statuta & fundatio.*

I. IN plerisque Ecclesiis Cathedralibus prima post Episcopalem Dignitas, & in Collegiatis absolute prima est Præpositi.

Officium Præpositorum in Ecclesiis Canonicorum, cum inter Canonicos adhuc vigeret vita communis, describit Synodus Aquisgranensis anno 816. *cap.* 139. *Quamvis, ait, omnes, qui præsunt, Præpositi rite dicantur, usus tamen obtinuit, eos vocari Præpositos, qui quamdam Prioratus curam sub aliis Prælatis gerunt. Hi tamen qui juxta hunc morem Præpositi vocantur, tales & tam strenui sunt constituendi, qui & vitæ probabilis sint, & ea, quæ sibi injuncta sunt, fideliter, humiliterque expleant; & pro eo quod aliis prælati sunt, nequaquam parvipendent Canonica instituta; sed quanto plus implicantur in fratrum curis, tanto magis studeant cœlestibus obtemperare monitis. Debent igitur cunctæ congregationi esse utiles; & de ministerio commisso fideliter prodesse. Ea vero, quæ fratribus dare debent, cum charitate tempore opportuno incunctanter præbeant, quatenus a Domino de fideli administratione gradum bonum acquirant. Erga hujuscemodi vero delinquentes, & obedientiam sibi commissam bene administrantes, modus superius comprehensus tenendus est.*

II. Si quis attendat, quæ hic Præpositis injunguntur, & incumbunt, facile apparebit, quantum moderni Præpositi, quos in Belgio habemus, ab illis, quos describit Synodus, discrepent.

Tunc Præpositura erat officium, nunc non solum est beneficium, sed primaria Dignitas. Tunc cura & regimen Canonicorum, & Clericorum in communi viventium Præposito incumbebat; nunc pauci sunt, quibus cura animarum, aut aliquod spirituale regimen incumbit. Tunc Præpositi in congregatione, & per vigili cura fratrum assidui erant: hodie vero plures credunt se ab omni residentia personali exemptos: Immo in Diœcesi Leodiensi omnes opulentiores Collegiatarum Ecclesiarum Præpositurae possidentur a Canonicis sancti Lamberti. Uno verbo, uti recte notat Molanus *lib.* 2. *de Canonicis cap.* 4. „ Si nostros Præpositos ad priscos illos „ conferamus, nihil fere aliud videmur reservasse, quam umbram „ quamdam Præposituræ, quæ adhuc relucet in prima sessione, in „ opimis fructibus, qui tamen in nonnullis locis, justo Dei judi„ cio, propter intermissam residentiam multum attenuati sunt: „ rursus in collatione Beneficiorum, & nonnullis aliis ". Hæc Molanus; quæ tamen commode intelligenda sunt.

III. Constat enim & in Belgio nostro esse quasdam Præposituras, quibus Canonicorum, & Cleri cura spiritualis est annexa, Præpositusque est Canonicorum Pastor; quique consequenter etiam de jure naturali ac divino ad residentiam tenetur; Alii sunt, quibus alia officia etiamnum hodie incumbunt.

Et quidem Ecclesiæ Coloniensis Præpositos vi sui juramenti adstringi ad defensionem jurium, Privilegiorum, & Statutorum Ecclesiæ, aperte supponit Synodus Coloniensis, an. 1536. *Remedio* 3. *cap.* 5.

Et inter Statuta Ecclesiæ Metropolitanæ Mechliniensis titulo *de Officio Præpositi* legitur: *Absente vel impedito Archiepiscopo, ejus vices in divinis supplebit Præpositus, cum huic Ecclesiæ aliquis datus erit, celebrabitque Sacrum secundum præscriptum Tabulæ capitularis, & in decisionibus capitularibus habebit primum suffragium post Reverendissim. & Illustrissim. D. Archiepiscopum: Post quem etiam habebit primum locum in confessibus, & actibus publicis; suberit tamen Capitulo, Decano autem ut Pastori.*

IV. Itaque quoad jura, dignitatem, & munia Præpositorum, cujusque Ecclesiæ fundationes, statuta, & consuetudines attendenda sunt, ut ex illis, quid Præpositis competat, aut incumbat, judicari possit. Illud autem merito monet Molanus loco citato, ut Præpositus, qui a cura animarum est liber, *meminerit saltem, ut purus sit in conferendis Beneficiis, ne si aliter faciat, gravissimum reportet Dei judicium: Et quia nunquam Clericis bonæ voluntatis desunt officia, & exercitia Ecclesiastica, quibus se & Deo, & hominibus commendent, meminerit eum, qui ceteris antistat honore, etiam merito, & labore antistare debere, seque tanto magis Ecclesiæ Dei debitorem esse, quanto abundantiores, & majores sunt fructus, quos de Altario Dei percipit.*

CAPUT II.

De Decano.

1 *Decanorum origo.*
2 *Cura animarum a Præpositis translata in Decanos.*
3 *Hodie unicus est in singulis Capitulis Decanus, cui totius Cleri cura incumbit.*
4 *Solet esse Caput, & Præses Capituli.*
5 *Jurisdictio Decani maxime a consuetudine dependet.*
6 *Jurisdictio interdum est non apud Decanum; sed apud Capitulum. Interdum apud utrumque.*
7 *Jure communi non habet jurisdictionem* contentiosam, *sed duntaxat* correctionalem.

8 *Jurisdictio correctionalis competit Capitulo vel Decano, etiam in Capitulo non exempto.*
9 *Etiam Capitulum hanc aliquando exercet in Decanum.*
10 *Potest Decanus, & Capitulum Canonicos ob indecentiam in vestibus, aut irreverentiam in Ecclesia suspendere ab introitu Chori, & Capituli.*
11 *Officialis Episcopi non potest suspendere resolutiones Capitulares in materia disciplinæ.*
12 *Jurisdictio, quæ Decanis, & Capitulis competit, solet esse correctionalis.*
13 *Quod grave sit Decanorum officium?*

I. NOTISSIMUM est ex historiis, & Regulis Patrum, olim fuisse in plerisque Monachorum Congregationibus, præter Abbatem & Præpositum, varios Decanos qui singuli sub sua cura habebant decem Monachos. „ Si major fuerit Congregatio, ait S. „ Benedictus in *Regula cap.* 21. eligantur de ipsis Fratres boni testimonii, & sanctæ conversationis, & constituantur *Decani*, qui sollicitudinem gerant super *Decanias* suas.

Cum vero Canonici in communi viventes disciplinam Monasticam in plurimis æmularentur, etiam ad imitationem Monachorum Decanos constituerunt; quare & in plerisque Hispaniarum Ecclesiis Cathedralibus Decani olim vocabantur *Priores*, teste Innocentio III. *Lib. I. Epist.* 77. „ Quia Asturicensis Ecclesia dignitatem De„ canatus a longis retro temporibus noscitur habuisse, licet, qui „ eo fungebatur honore, promoveretur aliquando, & destitueretur „ pro Episcopi, & Capituli voluntate, nec Decani, sed *Prioris* „ nomine vocaretur, secundum consuetudinem fere *omnium* Eccle„ siarum Hispaniæ, quæ tunc temporis ibi vigebat, &c.

II. Cum vero Præpositi ob curam temporalium curam spiritualem negligerent; sæpiusque a Congregatione ob eam temporalium curam abesse deberent, tandem interior cura ad Decanos translata fuit: ipsique Decani in plerisque Ecclesiis Capita Congregationis, saltem quoad disciplinæ directionem constituti fuere.

III. Et quidem in plerisque tam Cathedralibus quam Collegiatis Ecclesiis Decani solent totius Capituli, & Cleri Capitulo subjecti curam spiritualem habere; usuque receptum est, ut quantumcumque numerosum sit Canonicorum Collegium, unicum habeat Decanum, qui tam Canonicorum, quam inferioris Ecclesiæ suæ Cleri curam habeat.

Unde Synodus Coloniensis anno 1260. firmiter præcipiendo Decanis injungit: „ Tota eos ad id niti solertia, quod in Ecclesiis „ disciplinalis observantia vigeat honestatis: & sicubi enervata ex„ titerit, ipsam studeant reformare, commissam sibi excessuum cor„ reptionis potestatem, & regimen sui officii totaliter exequendo, „ ut boni dispensatores in domo domini super ejus familiam digna „ possint commendatione censeri. Et hoc quidem se facere arbitren„ tur, si ipsi disciplinati appareant in seipsis, & per bonum exem„ plum confortent, & animent suos confratres.

Similiter sæculo præterito (1536.) altera Synodus Coloniensis iisdem vestigiis insistens, monet utrobique: *Decanis* „ curæ sit, ut „ Clericos suos ad observationem piorum rituum provocent ac re„ ducant; ut ad agendam vitam Clericis dignam perpetuo cohor„ tentur ac impellant, ut a negotiis, a tumultibus mundanis re„ vocent, ne magis sæculi quam Christi milites videantur, ut co„ messationibus, ebrietatibus, ac omni luxui interdicant, denique „ ut suo officio satisfacere compellant ". Ann. 1536. *part.* 3. *cap.* 2.

Et sane de jure communi Decano incumbere curam animarum ostendit Concilium Lateranense in *Cap.* 7. *tit. de elect.* statuens: „ Ut *Decanatum*, Archidiaconatum, & alia, quæ curam anima„ rum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed Parochialis „ Ecclesiæ regimen, nisi qui jam 25. ætatis annum attigerit, & „ qui scientia & moribus existat commendandus.

IV. Nec tantum Pastor est, seu curam animarum sustinet totius Cleri, sed & in plerisque Ecclesiis caput est totius Collegii; ipseque in Congregatione Capitulari præsidere, proponere, & ex resolutione Canonicorum concludere solet; tametsi etiam in Choro, & publicis confessibus Præpositus ipsum Decanum præcedat.

V. Quoad jurisdictionem Decani in Canonicos, aliosque Ecclesiæ suæ Clericos plus ex consuetudine, & privilegio, quam ex jure dependet; uti monet Glossographus ad *Sanctionem Pragmaticam Tit. Quomodo divinum Officium sit celebrandum* Verbo *Decanus*, ibidem tamen monens: „ Ubi Decanus esset Prælatus Ecclesiæ Col„ legiatæ, de jure haberet jurisdictionem ordinariam in illos de „ Collegio ". Additque quod quasi in omnibus Ecclesiis Regni Gal„ liæ hæc obtineat consuetudo, quod Decani jurisdictionem habent „ in Capitulum, & in aliquam partem Cleri.

VI. Hoc Glossographi dictum commode intelligendum est, etiam quoad Ecclesias Regni Galliæ; cum certum sit, non tantum in Belgio, sed & in Gallia plures esse Ecclesias, in quibus de consuetudine jurisdictio est non apud solum Decanum, tametsi caput Capituli, sed vel apud solum Capitulum, vel apud Capitulum & Decanum conjunctim.

Et quidem immediate post allegata Glossographi verba, observandum subjicit ejus notator Philippus Probus, quod „ Decanus Pa„ risiensis jurisdictionem non habet in Capitulum, nec, in Cle„ rum, sed ipse & Capitulum cam simul in singulos Ecclesiæ Mi„ nistros, etiam Canonicos Præbendatos, etiam Dignitates in ea „ obtinentes habent, quam per Officialem capitulariter institutum „ exercent.

Inter statuta quoque Ecclesiæ Metropolitanæ Mechliniensis *Tit De Officio Decani*, legitur, quod Decano quidem onus curæ ani-

marum in omnes Capitulares, & Capitulo subditos incumbat, sed tamen quod „ propria auctoritate graviores pœnas nemini in„ fliget, sed monitum, & non resipiscentem Capitulo deferet, „ porro puniendum.

VII. Verum sive Capitulo, sive Decano, sive utrique conjunctim jurisdictio competat, ea tamen de jure communi non *contentiosa*, sed *correctoria*, seu *correctionalis*, ut loquuntur Canonistæ, esse intelligitur: unde cum diceretur in *cap. 6. de sententia excommunicationis in VI.* quod Decanus usus fuerit gladio spirituali excommunicationis, idque probaretur ab Innocentio IV. observat Glossa: „ Quod decanus iste de *consuetudine*, vel *privilegio* haberet „ jurisdictionem ordinariam, vel saltem potestatem fulminandi cen„ suram.

Itaque nisi consuetudo, aut alius specialis titulus Decano, aut Capitulo jurisdictionem contentiosam tribuerit, sola *correctionalis* competet; reliqua apud Episcopum ex jure communi remanente.

Hinc cum Capitulum Nivernense quemdam suum subditum carceri mancipasset; isque ab illo Capituli Decreto tamquam ab abusu, juxta mores Regni Galliæ, ad Senatum Regium provocasset; auctoritate Senatus, Decretum Capituli cassatum fuit; declaratumque, incarcerare Canonicos spectare ad Episcopum, non ad Capitulum. Menardus in suis Arrestis *lib. 1. tit. 3. Arrest. 3.*

VIII. At ea, quæ correctionem paternam, & disciplinam spectant, ad Capitulum, vel Decanum, etiam in Capitulis nonexemtis, pertinere vulgo receptum est. Quapropter, si quis Canonicus, aliusve de Clero Capitulo subjectus, aliquam in divino Officio, aut Capitulo, vel alibi irreverentiam, aut insolentiam committat, Capitulum vel Decanus, pro Ecclesiarum diversa consuetudine, vel statuto poterit punire eam *contentiose*, sed *correctionaliter*; idque per modum jurisdictionis, quam Canonistæ dicunt *correctionalem*; v. gr. privando similes irreverentes, aut insolentes suis distributionibus, vel ingressu Chori, vel Capituli ad certum tempus; vel quod in inferioribus sedilibus aliquanto tempore consistere debebunt, aliave simili leviori pœna mulctando; quæ potius ad correctionem, quam ad punitionem tendere videtur; argumento *cap. 13. tit. De Ordin.* ubi notat Panormitanus, quod quilibet Prælatus habens sub„ ditos possit & debeat procedere ad correctionem excessuum, & „ reformationem morum.

IX. Conformiter ad hanc decisionem, Capitulum Carnutense privaverat Decanum suum distributionibus suis per octiduum, eo quod in pleno Capitulo unum e Canonicis contumeliose tractasset; cumque ab hac Capituli resolutione Decanus tamquam ab abusu appellasset ad Parlamentum Parisiense, resolutio Capituli confirmata fuit. Fevret. *Tract. de abusu lib. 4. cap. 4. num. 3.*

X. Similiter quidam Canonici Ecclesiæ Collegiatæ Divæ Virginis Baunensis, ob indecentiam in cappellis, & vestitu, necnon irreverentiam commissam erga Decanum, per deliberationem Capitularem condemnati fuere petere veniam a Decano & Capitulo, & abstinere ab introitu Chori per quindenam, & ab introitu Capituli per mensem: A qua deliberatione appellantes dicti Canonici ad Officialem Augustodunensem, obtinuerunt ab eodem Officiali interdictum contra Capitulum procedendi ad executionem istius deliberationis: Quod cum Syndico Capituli esset intimatum, mox a dicto Decreto Officialis interjecit appellationem *tamquam ab abusu*: Atque per Sententiam Parlamenti Regii 31. Maji 1633. declaratum fuit, nulliter & abusive per Officialem fuisse decretum, annullavitque omne, quod in vim illius interdicti actum erat, condemnatis Canonicis in expensas, & mulctam 20. librarum: ac jus dicendo super principali, dixit, deliberationem esse exequendam in omnibus suis punctis.

Per hanc sententiam, ait Fevretius loco citato, Senatus Regius duo puncta decidit. Primum, quod Capitulum potuerit uti hac moderata, & levi correctione pro conservatione disciplinæ, juxta id quod dicitur in *l. unica Cod. de emendat. propinq. lib. 9.* „ Jure „ patrio auctoritas corrigat propinqui juvenis erratum, & privata „ animadversione compescat. Quod si atrocitas facti jus domesticæ „ emendationis excedat, placet enormis delicti reos dedi Judicum „ notioni.

XI. Alterum, quod Officialis non potuerit dare Decretum suspensivum in materia correctionis. Plures similes sententias, quibus declaratum fuit, Capitulis & Decanis pro varietate Ecclesiarum competere jurisdictionem *correctionalem* in materia disciplinæ, vide apud Tournet *Litt. C. cap. 49. 53. & 54.*

XII. Jurisdictio *correctionalis*, quæ Capitulo, vel Decano competere consuevit, pertinet duntaxat ad defectus leviores, præsertim spectantes disciplinam Canonicalem; non autem graviora crimina, quæ manent punienda per Ordinarium; & ordine judiciario servato, uti superius notatum est.

Eamdem distinctionem inter leviores defectus contra disciplinam Canonicalem, aut modestiam, & honestatem Clericalem; & *graviora* Canonicorum delicta, sive crimina, notavit vir clarissimus, & in materia Canonica non parum versatus Franciscus Pinsonius in notis ad Molinæum ad *cap. Irrefragabili 13. tit. de Offic. Ordin.* relato eam in rem Arresto Parlamenti Paris. de anno 1671.

Monet & ibidem Pinsonius, a sententia correctionali Decani, vel Capituli super hujusmodi defectibus, non admitti appellationem cum effectu *suspensivo*.

Insuper notat, quod, si post monitionem Ordinarii Capitulum in corrigendis defectibus maneat in mora, poterit Ordinarius negligentiam Capituli supplere, *cap. 13. Irrefragabili tit. de officio Judicis Ordinarii*; quia jurisdictio, quæ ab Episcopo consuetudine, vel privilegio transivit ad Capitulum, facile rursus ad Episcopum redit, uti recte notat Dandinus Alteserra *lib. 8. de Jurisdict. c. 15.*

Porro sicuti hæc correctionalis Jurisdictio nonnisi circa *leviores* defectus versatur, nec ad graviora delicta, vel crimina se extendit, ita quoque vigore hujus jurisdictionis graviores pœnæ non decernuntur, sed leviores, puta privatio distributionum, vel introitus ad Chorum, vel Capitulum, aut etiam suffragii ad tempus, pro gravitate excessus: quæ pœnæ non absimiles sunt suspensionibus, & excommunicationibus, quæ passim occurrunt in regulis Monachorum inter pœnas, quas Abbates etiam pro delictis subinde levioribus, Monachis infligere jubentur: quæ nequaquam a jurisdictione aliqua contentiosa, vel potestate clavium, sed solummodo a correctionali, & paterna auctoritate procedebant; unde nec similes suspensiones, aut excommunicationes *censuris* ecclesiasticis a Clavium potestate procedentibus annumerabantur, uti nec suspensiones Canonicorum pro levioribus excessibus contra disciplinam Canonicalem hodie infligi solitæ pro *censuris* reputari possunt; nec consequenter operari effectum Censurarum. Unde Canonicus ob similem aliquem leviorem excessum suspensus, aut interdictus ab introitu Chori, contra interdictum introeundo Chorum, & divino Officio assistendo, non fiet irregularis.

XIII. Ceterum non tantum quoad jurisdictionem, sed etiam quoad alia jura Decanorum potissimum inspicienda sunt antiqua singularum Ecclesiarum statuta, & consuetudines; & si inspiciantur Ecclesiarum Belgii consuetudines, & statuta, in plerisque verissimum esse reperietur, quod monet Molanus *lib. 2. de Canonicis cap. 6. Multa sane opus est prudentia, auctoritate, eruditione, & morum probitate, ut Decanus Dignitatem suam tueatur. Pastor est omnium Canonicorum, & inferioris Cleri, qui pro his omnibus & singulis redditurus est Deo rationem. Nec tantum Pastor est, sed Caput Collegii, qui, sicut bonus Paterfamilias, domi suæ præesse debet. Est enim ei familiæ Ecclesiasticæ regimen commissum, ut honorem domus Dei tueatur, ut disciplinam conservet in Clero, ut in rebus spiritualibus, & temporalibus conservandis ministerium sibi concreditum adimpleat, nec tam præesse, quam omnibus & singulis prodesse velit. Quam arduum autem sit hoc munus, non ignorant multi viri boni, qui in Collegiis Canonicorum sincere Deo placere cupiunt.* Hæc Molanus; quæ utinam attenderent, qui ad Decanatum tamquam ad Dignitatem, & Officium sine onere currunt.

CAPUT III.

De Cantore.

1 *Cantor olim dictus* Primicerius.
2 *Officium Cantoris.*
3 *Cantor dictus Chori Episcopus.*
4 *Cantor irreverentes, & defectuosos in divino Officio punire potest.*
5 *Cur baculum in præcipuis Festivitatibus ferat?*
6 *Cantor in plerisque Ecclesiis inter Dignitates computatur.*
7 *Obligationes Cantoris merito expenduntur.*

I. INTER omnes pene Canonistas convenit, *Primicerium*, de quo est titulus Decretalium, esse eumdem, quem hodie in plerisque Ecclesiis Canonicorum dicimus *Cantorem*: dictumque credunt *Primicerium*, eo quod in Ecclesiis sit Canonicis, & aliis Clericis præfectus, atque Cantoribus instituendis, & docendis ad cantum in Choro destinatus; atque ita velut *primus* in Choro, & *primus* in cantu. Primicerius enim dictus est, „ *quasi primus* in ordine ce„ ræ seu scripturæ (ait Vallensis ad Titulum *de officio Primicerii*) „ in omnibus ordinibus dignior: sic enim sæpius legimus in No„ vella 8. *Notariorum Primicerium*, id est, primum, seu in Ma„ tricula Notariorum primo scriptum, & in Codice *lib. 12. Pri„ micerium mensorum* . . . . Et Augustinus vocat Stephanum, *Pri„ micerium Martyrum*. Is vero, qui Primicerium in quocumque „ sequebatur, Secundicerius & sic deinceps dicebatur ". Hæc „ ille.

II. Cantoris autem, qui & interdum dicitur *Præcentor*, officium est, Choro præesse, ut ibidem Canonicos, reliquosque Clericos, & Ministros ad divina dirigat Officia, & modum canendi, quod divinæ laudis in communi Choro decantandum est, per eum præordinetur, & sollicite psallendi ordinem, ac orandi modum committat, silentiumque indicat, risus cohibeat, & colloquia; ac curet, ne quis in psallendo nimium festinet, vel tardet; nec versus alter ante alterius finem incipiatur. Uno verbo, Cantoris oneri incumbit, ut divina Officia graviter, & ordinate Altissimo persolvantur; ut juxta Apostolum omnia *secundum ordinem fiant* in Ecclesia: 1. Cor. cap. 14. v. 40. Ita post Barbosam *de Canonicis cap. 9.* aliosque Canonistas tradit Farmosinus in Commentario ad *Titulum de Offic. Primicerii quæst. 1. num. 19.*

III. Mirum ergo videri non debet, quod in Synodis Coloniensibus anni 1260. & anni 1536. Cantores dicantur *Chori Episcopi*, sive latine Chori *inspectores*.

IV. Et inter statuta Ecclesiæ Metropolitanæ Mechliniensis sub *titulo de Officio Cantoris* habetur: *Chorum reverenter diriget, discursiones, confabulationes, cachinnationes, omnesque alias insolentias, & irreverentias compescet; curamque geret, ut omnes Chori leges, & statuta bene observentur, & maxime ut totum divinum Officium tractim, distincte, articulatim, ac reverenter peragatur; & quos in prædictis delinquere videbit, semel monitos propria auctoritate corripiet, & distributionibus privabit.* Tradit quoque Renatus Choppin. *lib. 1. de Polit. Eccles. cap. 3. num. 10.* ex Glossa Pragmatica, quod in plerisque Ecclesiis sit *Cantor Præses seu Præsul Chori dictus, aut Chori Director; cum sacra potestate Juridica in Sacrificulos templi, vel Canonicos quidem, & alios Ecclesiastica præstantes Dignitate.*

V. In signum hujus potestatis receptum videtur in quibusdam Ecclesiis, ut Cantor utatur in præcipuis festivitatibus *baculo* argenteo, quem *baculum Cantoralem* vocant; cujus usus præscribitur in ritibus Ecclesiæ Lugdunensis, quos cum observationibus nuper evulgavit Antonius Bellot Lugdunensis Decanus; qui ibidem

pag. 739. ex Honorio Augustodunensi mysticam illius baculi significationem refert.

VI. Immo in hac nostra Ecclesia Collegiata S. Petri Lovanii, licet Cantoria non sit Dignitas, locumque post omnes Canonicos primæ fundationis in Choro habeat, tamen *personaliter* in solemnioribus Officiis assistens, Canonicos omnes, qui per ordinem ei assistunt, præcedit, quasi in Dignitate constitutus.

VII. Utinam hæc onera, quæ sibi ex officio incumbunt, expenderent Ecclesiarum Cantores; facile intelligerent, se in Clero digniorem locum habere, proventusque Ecclesiasticos percipere, non ut inde superbiant, aut otientur, & commode vivant, sed majori auctoritate munera sibi incumbentia exsolvere queant; recogitentque serio, defectus & irreverentias divini Officii, si muneri suo desint, aliquando in districto Dei judicio sibi imputandos.

CAPUT IV.

De Scholastico.

1 *In Collegiis Canonicorum olim fuerunt Scholæ puerorum.*
2 *Ecclesiæ Cathedrales, & Collegiatæ suas Scholas retinuerunt.*
3 *Scholasteria olim simplex beneficium sensim ad dignitatis honorem evecta est.*
4 *Decretum Concilii Tridentini circa Scholasterias.*
5 *Scholastici per se formandæ juventuti intendere debent.*
6 *Eorum cura in constituendis Scholarum Magistris.*
7 *Sæpius Scholas frequentare, & curare debent.*
8 *Primaria cura semper manet apud Scholasticos.*

I. JAMPRIDEM in Canonicorum Collegiis, vigente adhuc vita communi, fuisse adolescentum, & puerorum Scholas, in quibus a pueritia paulatim ad vitam Clericalem formarentur, notissimum est.

Ut vero Scholæ illæ non solum essent Scholæ litterarum, sed virtutum, unus ex probatissimis Senioribus; qui pueros & adolescentes in bonis moribus, & vitæ sanctitate erudiret, sollicite deputabatur. „ Frater (ait Regula Canonicorum *cap.* 135.) cui hæc „ cura committitur, si eorum curam parvipenderit, & aliud quam „ oportet, aut eis in aliquo læsionis maculam ingesserit, severissime correptus ab officio amoveatur: & Fratri alii id committatur, qui eos & *innocentis* vitæ exemplis informet, & ad *opus* „ *bonum* peragendum excitet.

II. Vita communi Canonicorum in singularem commutata, licet pueri & adolescentes Canonicis sensim quoque cohabitare desierint, nihilominus mansere puerorum, & adolescentum Scholæ Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis subjectæ; mansitque & unus e Clero, qui eam curam ageret, qui hodie *Scholasticus*, sive interdum *Scholarchus*, hoc est, Scholæ Præpositus sive Præfectus nuncupatur.

III. Olim Scholasteria sive munus Magistri Scholarum erat simplex officium, a quo, si quis minus conveniens judicabatur, pro arbitrio Superiorum amovebatur; ac stabilita tandem singulari Canonicorum vita, uti & pleraque Canonicorum munia, in Beneficium, immo & in aliquibus Ecclesiis ad Dignitatem evecta est. Hinc ulterius contigit, ut, ob splendorem Dignitatis & proventus amplos annexos, munia illa ambiri cœperint, constituique *Scholastici*, qui vix seipsis regendis essent idonei, autumantes satis esse, si ipsi Dignitate & proventibus potirentur, officium vero a se in alios derivarent. *Ætate nostra*, ait Albertus Krantzius *lib.* 7. *VVandal. cap.* 4. *Scholastici nullum officium est, nisi collectas pauperum Scholarium in usus mensæ suæ vertere.*

IV. Huic abusui obviare volens Synodus Tridentina statuit *Sess.* 23. *c.* 18. *de reformat.* Ut „ de cetero officia vel Dignitates illæ, „ quæ Schalasteriæ dicuntur, non nisi Doctoribus, vel Magistris, „ aut Licentiatis in Sacra Pagina, aut in Jure Canonico, & aliis „ personis idoneis, & qui per seipsos id munus explere possint, „ conferantur; & aliter facta provisio nulla sit, & invalida, non „ obstantibus quibusve privilegiis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus.

V. Hoc Decreto apertissime declarat Synodus, Scholasticos tales esse constituendos, qui *per se* munus suum expleant; id est, curam Scholarum habeant, & formandæ instituendæque juventuti intendant.

VI. In primis igitur Scholastici est curare, ut si ad ipsum spectet constituere magistros, sive magistras Scholarum, nullum aut nullam admittat, nisi prius de illius capacitate, & bona conversatione, ac piis moribus apprime sit instructus, de quo merito sperare queat, quod tenellæ juventuti continua virtutum exempla ob oculos ponet; & cui nihil magis curæ sit, quam puerorum malas inclinationes refrænare, ac mortificare, & virtutum semina inserere.

Si enim Magistri, aut Magistræ non undequaque a vitiis sint immunes, facile aliquam vitiorum illorum maculam juventuti communicabunt. Notum quippe est, quam facile pueri velut novæ, & adhuc recentes testæ odorem aliquem, quem diu reservent, recipiant.

VII. Neque hic sistere potest Scholasticus, quasi sufficeret, quod magistrum aut magistram Scholis designaverit, & instituerit, sed ipse meminisse debet, se semper manere Scholarum Præfectum, ideoque jugem Scholarum curam sibi incumbere; seque invigilare debere, num juventus tam in litteris, quam moribus rite instituatur, & proficiat: eumque in finem frequenter *per se* visitet, examen instituat, eaque omnia faciat, quæ ostendant, eum juventuti sedulo invigilare, atque de eorum profectu in litteris, ac morum pietate multum esse sollicitum, verumque esse Scholarchum, sive Scholarum Præfectum. Et quidem tanto vigilantior esse debet Scholasticus, puerorum magister ab Ecclesia designatus, quanto tenella juventus facilius, vel perversa doctrina, vel perversis moribus inficitur, eoque periculosior sit vel minima puerorum infectio, quod ea, quæ primum cum lacte quasi imbibunt, etiamsi pessima sint, plerumque usque ad senectam, immo ad mortem usque retinere soleant.

VIII. Tametsi ergo hodie a Scholasticis, aliisve, quibus id ex consuetudine aliove titulo competit, præficiantur instituendæ, & formandæ juventuti magistri, vel magistræ, tamen præcipua ac primaria cura manet apud Scholasticos: quæ sane non exiguam prudentiam, eruditionem, ac zelum requirere solus inficiabitur, qui nescit, quanta peritia, quantusque labor & industria requirantur, ut juventutis corrupta natura in novam commutetur, atque in ea conservetur; ut propterea non immerito Synodus Tridentina tam sollicite inculcaverit, ut Scholasteriæ non nisi Doctoribus, vel Magistris, aut Licentiatis in Sacra Pagina, aut in Jure Canonico, aliisve personis idoneis, qui per seipsos id munus explere possint, conferantur.

Porro qua ratione Scholæ tum in Civitatibus, tum in Pagis ex Synodorum, & Principum nostrorum Decretis sint instituendæ, quæque circa eas observanda, pluribus exponetur *Part. II. tit. De Scholis.*

CAPUT V.

De Thesaurario.

1 *Thesaurarius unde dictus.*
2 *Thesauraria interdum simplex Officium, interdum Dignitas.*
3 *Officium Thesaurarii.*
4 *Thesaurario cura supellectilis Ecclesiasticæ incumbit.*
5 *Custodia actorum, & litterarum ad Ecclesiam spectantium incumbit eidem.*
6 *Quomodo Thesaurarius a consuetudine Ecclesiæ suæ officia metiri debeat.*
7 *Thesaurario ordinarie plura incumbunt, quam apprehenditur.*
8 *Monitum Molani ad Thesaurarios notandum.*

I. IN plerisque Canonicorum Ecclesiis solet esse unus *Thesaurarius*, a thesauris Ecclesiæ, qui ejus custodiæ committuntur, nomen habens, inquit Molanus *lib.* 2. *de Canon. cap.* 13.

II. Est autem Thesauraria apud quosdam, ut, exempli gratia, in Ecclesia Collegiata S. Petri Lovanii, simplex officium, a quo, si inidoneus appareat, amoveri potest. In plerisque vero Ecclesiis est vel Beneficium, vel Dignitas, etiam interdum ex primariis. Et quidem tempore Innocentii III. Thesaurariam Nivernensem fuisse pro dignitate reputatam, inde apparet, quod Thesaurario Nivernensi causæ cognitio delegata reperiatur in *Cap.* 32. *tit. de Offic. Judicis Delegati*. Notat autem Molanus, „ quid prius (scilicet esse simplex officium) simplicitati vetustatis magis competat; tunc enim omnia officia in Clero erant obedientiæ, ut alicubi Clerus Coloniensis loquitur. Posterius vero ex divitiis enatum est, quæ in Cathedralibus, aliisque Capitularibus Ecclesiis „ varia officia, non modo in Beneficia, sed etiam in Dignitates „ evexerunt. Quo fit, ut aliquando is fiat Thesaurarius, qui seipsum custodire ac gerere nesciat, quique ineptus sit ad cujuscumque parvæ domus custodiam.

III. Officium Thesaurarii describit conformiter ad ea, quæ dicuntur sub titulis Decretalium *De Officio Sacristæ*, & *De Officio Custodis*, Rodericus Zamorensis Episcopus, his verbis: „ Thesaurarius sive custos præcipua quadam prærogativa, ac honoris „ præminentia in Sacrosancta Ecclesia fulget; illorum enim Dignitati & Officio, Basilicarum primo incumbit custodia & tuitio, „ Ostiariorum institutio, luminarium incensio, & præparatio, cura denique baptisterii. Vasorum quoque Sanctorum, ac Sacerdotalium vestium, nec non Sacrarum Reliquiarum, ac tandem totius Ecclesiæ Thesauri ad eum principalius pertinet custodia. „ Sed & inter Ecclesiæ ministros, pro modo obsequii, & personarum differentiis, reditus, & oblationes dividit. Merito igitur „ S. Synodus idipsum dignitatis officium, ut unam Ecclesiæ columnam, summo studio eligendum, honorique habendum decrevit, ut nullus in ea nisi sanctior, & melior ordinetur.

Hæc ille, supponens cum pluribus aliis Canonistis ea, quæ in Decretalibus *de officio Sacristæ, & Custodis* leguntur, hodiernis Thesaurariis esse applicanda; neque iis, qui hodie in Ecclesiis, sive Canonicorum, sive Parochialibus *Custodes*, seu *Matricularii* vulgo appellantur, applicari posse; quod & supra *titulo IV. cap.* 1. notavi.

IV. Concilium Coloniense anno 1260. Thesaurarios cum Custodibus confundit; monetque, „ ut luminaria Ecclesiæ ita fideliter administrent, & generaliter omnis Ecclesiasticæ supellectilis seu Thesauri custodiam; eorum fidei, atque curæ commissam, ita conservent fideliter & solerter, quod inde non „ sint reprehensibiles, & quod pœnam Canonicæ castigationis evitent.

V. Nec tantum vasa, & ornamenta sacra; sed etiam acta omnia, instrumenta, & privilegia, quibus feuda, beneficia, & reliqua omnia jura continentur, sub Sacristæ, seu Thesaurarii manu remanere debere ex *Epist.* 57. *lib.* 1. *Innocentii III.* tradit Cironius in commentario ad titulum *De officio Sacristæ*; qui tamen ad titulum *De officio Custodis* recte monet, de his non esse certi quippiam statuendum, propter varias Ecclesiarum consuetudines, „ ad „ quas, inquit, omnia hæc Officiorum, & Dignitatum jura semper referre debemus.

VI. Hæc tamen nolim ita intelligi, quasi sufficiat Thesaurario, alterive Dignitatem, aut Beneficium in Ecclesia obtinenti examinare, quid eorum Prædecessores aliqui egerint; aut quid similem

Di-

Dignitatem in aliis Ecclesiis obtinentes passim agant. Cum nihil sit frequentius, quam inter hujusmodi generis homines reperiri, qui nihil pene eorum, quæ Officium requirit, adimplent; rati sufficere, si dignitate, & proventibus potiantur, sed horum negligentia non pro legitima consuetudine, sed pro enormi, & deplorando abusu reputanda est.

VII. Ut ergo de sua obligatione statuat Thesaurarius, aliusve Dignitatem, aut Beneficium obtinens; consulere debet Sacros Canones, litteras fundationis sive erectionis, statuta suæ Ecclesiæ, aliaque similia monumenta, ut ex illis, quid sui officii sit, intelligat; nec dubitandum, si hæc serio revolvantur, quia constabit, nullum esse Beneficium, aut Dignitatem, cui non sit ex mente Ecclesiæ, & Fundatorum onus notabile annexum; atque omne Beneficium dari propter Officium; verissimeque dictum esse a Molano, *lib.* 2. de Canonicis: *Etsi Thesaurii nomen perdulce sit, difficile tamen est Officium, si recte geratur!*

VIII. Unum hic præterea monendum censuit Molanus, quod & præsenti temporum calamitati admodum congruit, nimirum ,, multos esse nedum Thesaurarios, sed & corpora sive Collegia Canonicorum, qui nesciant, quid sit custodire Thesauros Ecclesiæ. Putant enim tunc demum eos custodiri, si ad ornatum templi Dei custodiantur. Si quis vero vel propter publicam famen, vel propter redemptionem captivorum, eos alienare velit, quam multi clamabunt non custodiri, sed distrahi, & dissipari vasa Dei? Quasi vero quod in viva Dei templa ex necessitate impenditur, hoc malitiose materiali Dei templo detrahatur! Sic carnales homines sapiunt, sed longe aliud est Sanctorum Dei judicium.

CAPUT VI.

De Canonico Theologo.

1 *Decretum Concilii Lateranensis de institutione Theologi.*
2 *Decretum Concilii Basileensis.*
3 *Decretum Concilii Tridentini.*
4 *Consectaria ex Decreto Concilii Tridentini.*
5 *Præbenda non intelligitur affecta Theologo nisi per actualem deputationem.*
6 *Quoties, & quo tempore Theologus prælegere debeat, Synodus Tridentina non determinavit.*
7 *Hac de re S. Caroli Decretum.*
8 *Pleraque Concilia volunt bis, aut ut minus semel per hebdomadam doceri,*
9 *Et Canonici lectioni interesse debent.*
10 *Ex mente Ecclesiæ Theologus* per se *docere, & omnes de Clero Ecclesiæ lectioni interesse debent.*
11 *Theologus iis horis, quibus docet, etiam* distributiones *in absentia lucratur.*

I. Concilium Lateranense sub Innocentio III. in *cap.* 4. *De Magistris*, voluit, ut Metropolis Ecclesia Theologum habeat, qui Sacerdotes, & alios in Sacra Pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur.

II. Hoc generalis Concilii Decretum per Synodum Basileensem, *Sess.* 31. *cap.* 3. extensum fuit ad Ecclesias Cathedrales, taliter videlicet: ,, Quod quilibet Collator ipsarum Præbendarum teneatur, & debeat Canonicatum, & Præbendam, quamprimum facultas se obtulerit, & inveniri potuerit, uni Magistro Licentiato, vel in Theologia Baccalaureo formato conferre, qui per decennium in Universitate privilegiata studuerit, & onus residentiæ, & lecturæ, & prædicationis subire voluerit, quique bis, aut semel ad minus per singulas hebdomadas, cessante legitimo impedimento, legere debeat; & quoties ipsum in hujusmodi lectura deficere contigerit, ad arbitrium Capituli in subtractione distributionum totius hebdomadæ puniri possit. Et si residentiam deseruerit, de alio provideatur. Verumtamen ut liberius studio vacare possit, nihil perdat, cum absens fuerit a Divinis.

Decretum illud ad verbum Sanctioni Pragmaticæ, nec non Concordato inter Franciscum I. Regem Galliæ, & Leonem X. insertum est.

III. Intelligens autem Synodus Tridentina hæc saluberrima Decreta non ubique suum hactenus obtinuisse optatum effectum, edixit, *Sess.* 5. *cap.* 1. *De reform.* ,, Ut in Ecclesiis Metropolitanis, vel Cathedralibus, si civitas insignis, vel populosa, ac etiam in Collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido, etiam nullius Diœcesis, si ibi Clerus numerosus fuerit; ubi nulla Præbenda, aut præstimonium seu stipendium hujusmodi deputatum reperitur; Præbenda quomodocumque, præterquam ex causa resignationis, primo vacatura, cui aliud onus incompatibile injunctum non sit, ad eum usum ipso facto perpetuo constituta, & deputata intelligatur. Et quatenus in ipsis Ecclesiis nulla vel non sufficiens Præbenda foret, Metropolitanus, vel Episcopus ipse per assignationem fructuum alicujus simplicis Beneficii, ejusdem tamen debitis supportatis oneribus, vel per contributionem Beneficiatorum suæ civitatis, & Diœcesis, vel alias, prout commodius fieri poterit, de Capituli consilio ita provideat, ut ipsa sacræ Scripturæ lectio habeatur: ita tamen, ut quæcumque aliæ lectiones, vel consuetudine, vel quavis alia ratione institutæ, propter id minime intermittantur. Ecclesiæ vero, quarum annui proventus tenues fuerint, & ubi tam exigua est Cleri, & populi multitudo, ut Theologiæ lectio in eis commode haberi non possit, saltem Magistrum habeant ab Episcopo cum consilio Capituli eligendum, qui Clericos, aliosque Scholares pauperes Grammaticam gratis doceat, ut deinceps ad ipsa Sacræ Scripturæ studia, annuente Deo, transire possint, ideoque illi Magistro Grammatices vel alicujus simplicis Beneficii fructus, quos tamdiu percipiat, quamdiu in docendo perstiterit, assignentur; dum tamen Beneficium ipsum suo debito non fraudetur obsequio: vel ex Capitulari, vel Episcopali mensa condigna aliqua merces persolvatur: vel alias Episcopus ipse aliquam rationem ineat suæ Ecclesiæ, & Diœcesi accommodam; ne pia hæc, utilis, atque fructuosa provisio quovis quæsito colore negligatur. In Monasteriis quoque Monachorum, ubi commode fieri queat, etiam lectio Sacræ Scripturæ habeatur.

IV. Ex mente proinde Concilii Tridentini, non tantum in Cathedralibus, & Metropolitanis Ecclesiis juxta præcedentium Conciliorum Decreta; sed etiam in Collegiatis insignibus, ubi numerosus est Clerus, constituendus Theologus, qui Sacram Scripturam prælegat; eique Præbenda quomodocumque, præterquam ex causa resignationis, primo vacatura, cui aliud onus incompatibile injunctum non sit, ipso facto perpetuo constituta, & deputata intelligatur.

V. Hoc tamen intelligendum est, modo ipse Episcopus primo vacantem Præbendam huic muneri *actualiter* deputarit, & annexuerit, Theologalemque declaraverit. Ante enim hanc actualem Episcopi deputationem, Præbendam non censeri Theologalem; sed manere liberam, communiter tradunt Canonistæ; & ita declarasse S. Congregationem Cardinalium refert Fagnanus ad *cap.* 4. *tit. De Magistris*. Vide Zypæum *Consult.* 2. *tit. De Magistris*.

VI. Quoties vero per hebdomadam, & quo tempore debeat; Synodus non expressit; censuitque S. Congregatio, teste Garzia, *De Beneficiis, part.* 3. *cap.* 7. *num.* 155. quod de tempore & hora, & materia Scripturæ, Theologiæ, quæ in S. Scriptura continetur, super qua legendum sit, relinquitur arbitrio Ordinarii. Et ita Synodi, pro executione Synodi Tridentinæ, celebratæ quoque intellexerunt. Synodus P. I. Cameracensis, postquam nonnulla de lectionibus Theologicis in Capitulis, & Monasteriis habendis statuisset, in fine adjungit: *Relinquatur autem Episcoporum, Capitulorum, & Abbatum judicio, qua hora, quibusve diebus sit prælegendum.*

VII. Concilium Mediolanense V. sub S. Carolo statuit: ,, Ut quicumque Præbendam Theologalem vel Tridentino Decreto, vel alia auctoritate ratione ve institutam, in Cathedrali, Collegiatisque Ecclesiis obtinet, is & quæ sacrarum lectionum genera, & quibus diebus Episcopus præscripserit, ut interpretationis suæ munere fugatur, accurate ad illius præscriptum præstet; ita ut etiam, si expedire censuerit, & in Seminario, & in aliis Clericalibus, Sacerdotalibusque Collegiis doceat: in basilica vero Cathedrali, saltem die festo, semper Sacram Scripturam publice interpretetur, & exponat, nisi aliquando aliud jusserit Episcopus.

Et in Synodo sua Diœcesana XI. declarat S. Carolus, ut si singulis feriis prælegere non possit, *ter* saltem per singulas hebdomadas id præstet: additque ,, Clericos porro inferiorum ordinum aut Catechismi Romani doctrina, aut alia lectione etiam separatim reliquo Clero sæpius in hebdomada erudiat, atque instituat, ex præscripto regularum nostrarum.

VIII. Alia Concilia pressius inhærendo determinationi Concili Basileensis insertæ Concordato Leonem X. inter, & Franciscum I. Regem Galliæ, & probatæ in Concilio Lateranensi sub eodem Leone, decernunt, ut Theologalem Præbendam obtinentes teneantur *bis*, aut ad minus *semel* in hebdomada prælegere, & diebus Dominicis, & Festis solemnibus concionem publicam habere. Synodus Turonensis an. 1583. *cap.* 13. Bituricensis 1584. *tit.* 34. *Can.* 7. Aquensis, *tit. De Canonicis*; quæ ultima vult, ut *saltem bis* in hebdomada doceat.

IX. Porro cum frustranea esset Theologiæ prælectio, nisi sint qui eum prælegentem audiant; curare debent Episcopi, Capitula, aliique Superiores, ut Clerici instructione indigentes diligenter prælectioni intersint.

,, Curent autem Episcopi (inquit Synodus, P. I. Cameracensis) cum Capitulis, & monasteriis, quacumque ratione commodius fieri queat, proposita sive pœna, sive præmio, ut frequens sit auditorium; qua in re plerumque valebit docentis industria, si sit efficax in docendo; ut non tantum rem exponere, sed Auditorem retinere, oblectare possit". Atque eum in finem capite præcedenti monuerat, ,, ut ii qui Theologiam in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, aut Monasteriis docent, in eo præstando eum ordinem teneant, qui maxime Auditoribus sit commodus, ut lectionis adminiculo non doctiores tantum, sed probiores evadant.

Synodus Turonensis jam citata, postquam dixit, cogendos esse ad sui muneris expletionem Canonicos Theologales, tamquam consequens subjungit: ,, Ceteris Canonicis, Cappellanis, Vicariis, Presbyteris, & Clericis civitatis injungentes, ut prædicationibus, & lectionibus intersint". Bituricensis loco supra allegato vult, ut ,, etiam *Dignitates* habentes cum reliquis Canonicis, & Ecclesiasticis concionanti, aut prælegenti teneantur adesse sub pœnis indicendis; graviore autem pœna plectentur, ait, qui semel atque iterum moniti abfuerint ,, : Synodus Aquensis ejus lectioni interesse quoque vult Clericos Seminarii, si ita Episcopo videbitur.

X. Itaque ex mente Ecclesiæ, & natura ipsius Præbendæ Theologalis, tenetur ejus possessor *per se*, & non per substitutum, cessante legitimo impedimento Scripturam prælegere; ejusque prælectioni Clerus Ecclesiæ interesse.

Hinc cum Canonicus Theologalis Ecclesiæ Sagiensis esset monitus a Capitulo, ut conformiter ad Conciliorum Sanctiones concionaretur, & prælegeret, sub pœna amissionis fructuum suæ Præbendæ; isque replicasset, prælectionem suam futuram inutilem: eo quod Canonici non interveniant; quodque Decreta Theologo prælectionem injungentia, similiter injungant Canonicis, ut prælectioni assistant; quæstione ad Senatum Regium delata, utrique parti injun-

injunctum fuit, ut respective Decreta, & Canones servarent: id est, Theologus suo muneri satisfaceret, & Canonici assisterent. Tournet, *Litt. C. cap. 18.*

XI. Ut vero Theologus utilius, & fructuosius suo muneri satisfacere, studiisque liberius vacare possit, *etiamsi absens fuerit a divinis*, ait Synodus Basileensis, *habeatur pro præsente, ita ut nihil perdat.*

Quare non tantum grossi fructus, sed & quæcumque proprie dictæ distributiones quotidianæ, etiam ex anniversarii provenientes, Theologo absenti debentur, iis saltem diebus, quibus docere debet.

Hac de causa, cum Officialis Carnutensis privasset Canonicum Theologalem distributionibus quotidianis, quia ordine in tabella Chori designato lectiones nocturni non cantasset, interjecta appellatione tamquam *ab abusu* ad Senatum Regium, sententia Officialis cassata fuit; declaratumque, Canonicum Theologalem a servitio Chori esse exemptum; nec nomen esse inscribendum tabellæ pendenti in Choro. Tournet, *Litt. C. cap. 17.*

Refert quoque Nicolaus de Rebbe Canonicus Insulensis in Tractatu *De Canonicatu Theologali*, *quæstione 7.* Gregorium XIII. ex certa scientia, & de consilio Cardinalium sanctione irrefragabili ordinasse, ut Theologus solitus legere, absens a servitio Chori, percipiat integros fructus Præbendæ, exceptis distributionibus quotidianis proprie dictis: quas & percipiet diebus lecturæ.

TITULUS DUODECIMUS.

De Dignitatibus Ecclesiarum Cathedralium.

CAPUT PRIMUM.

De Archidiacono.

1 *Primus Episcopi Minister est Archidiaconus.*
2 *Amplissima olim erat Archidiaconi auctoritas.*
3 *Archidiaconus erat generalis Episcopi Vicarius.*
4 *Ejus auctoritas etiam ad Presbyteros extendebatur.*
5 *Archidiaconi auctoritas primum tantum fuit vicaria, sive delegata.*
6 *Quomodo sensim facta sit ordinaria.*
7 *Sæculo XIII. erat ordinaria.*
8 *Archidiaconi interdum habuerunt jurisdictionem Fori contentiosi.*
9 *Non omnium Archidiaconorum eadem fuit auctoritas, & jurisdictio.*
10 *Archidiaconorum potestas multum diminuta.*
11 *Jurisdictio Archidiaconorum per Concilium Tridentinum restricta.*
12 *In plerisque Ecclesiis hodie nulla est Archidiaconorum jurisdictio contentiosa, sed sola cura extrajudicialis.*
13 *Distinguenda quæ facit Archidiaconus jure proprio ab iis, quæ agit tamquam Officialis Episcopi.*
14 *Archidiaconorum est Ordinandos præsentare Episcopo.*
15 *Archidiaconi examini ad Ordines, & Beneficia jure suo interveniunt.*
16 *Jure communi Archidiaconi jus habent visitandi Diœcesim.*
17 *An sine consensu Episcopi post Concilium Tridentinum Archidiaconi visitare possint?*
18 *Consensum suum Episcopus facile negare non debet.*
19 *Decani Rurales jure communi ab Archidiacono, & Episcopo olim dependebant, secus hodie.*
20 *De jure communi institutio corporalis Beneficiorum ad Archidiaconum spectat.*
21 *De consuetudine institutio tituli collativa etiam spectat ad Archidiaconum.*
22 *In nonnullis Ecclesiis adhuc hodie amplissima est Archidiaconorum jurisdictio.*
23 *Exemplum suppeditat Ecclesia Leodiensis.*
24 *Aliud exemplum est in Ecclesia S. Jacobi Lovanii.*
25 *Auctoritas Archidiaconorum Ecclesiæ Ultrajectensis.*
26 *Quidquid Archidiacono competit jure ordinario.*
27 *Qua ratione Archidiaconus hodie adhuc dicatur Vicarius Episcopi.*
28 *An Archidiaconus Ordinandos præsentare possit, quos indignos novit, si eos Episcopus dignos judicet?*
29 *Archidiaconi debent esse ad minus Licentiati in Theologia, aut Jure Canonico, & in Belgio ex Canonicis Graduatis assumi.*

DIACONOS olim fuisse præcipuos Episcoporum tum in sacris, tum temporalibus ministros supra, *tit. 1. cap. 3.* ostendimus.

I. Porro inter Diaconos eminebant Archidiaconi tamquam primi Diaconorum, sive primi ministrorum.

Archidiaconus itaque quasi *præcipuus* Episcopi minister, negotiis Ecclesiasticis præficiebatur.

Unde S. Leo conqueritur de Anatolio Episcopo Constantinopolitano, quod eum Archidiaconum constituisset, qui Eutychianæ hæreseos se prodiderat defensorem: „ quem quia, inquit, *nunc Ecclesiasticis negotiis præposuit*, propter hæreticam perversitatem eidem favorem suum præstare convincitur ". *Epist. 85. ult. ed.*

Archidiaconus itaque generalis quodammodo erat Episcopi Vicarius; tantæque propterea auctoritatis, ut de S. Joanni Archidiacono, qui postmodum fuit Episcopus Cabilonensis, loquens Sidonius Apollinaris, dicat, cum diu hæsisse in officio Archidiaconi priusquam ad Sacerdotium elevaretur, quia non inveniretur, qui digne officio illo fungeretur: in quo Archidiaconi gradu, seu ministerio, multum retentus propter industriam, diu dignitatem non potuit augeri, ne potestate posset absolvi. *Lib. 4. Epist. 25.*

II. Amplissimam hanc Archidiaconorum auctoritatem terminis specificis expressit sæculo sexto S. Isidorus Hispalensis, & refertur apud Gratianum, *Dist. 25. can. 1.* „ Archidiaconus, inquit, „ imperat Subdiaconis, & Levitis: ad quem ista ministeria pertinent, ordinatio vestiendi Altaris a Levitis, cura incensi, & Sacrificii necessaria sollicitudo; quis Levitarum Epistolam, & Evangelium legat, quis preces dicat, seu responsoria in Dominicis diebus, aut solemnitatibus decantet; sollicitudo quoque Parochiarum, & ordinatio, & jurgia ad ejus pertinent curam: pro reparandis Diœcesanis Basilicis ipse suggerit Sacerdoti: ipse inquirit Parochias cum jussione Episcopi, & ornamenta, vel res Basilicarum Parochialium; gesta libertatum Ecclesiasticarum Episcopo idem refert; collectam pecuniam de Communione ipse accipit, & Episcopo defert, & Clericis proprias partes idem distribuit. Ab Archidiacono nuntiantur Episcopo excessus Diaconorum: ipse denuntiat Sacerdoti in sacrario jejuniorum dies, atque Solemnitatum, & ab ipso publice in Ecclesia prædicatur.

III. Hæc Isidori expressio ostendit, Archidiacono integram Episcopalem jurisdictionem, tam in spiritualibus, quam in temporalibus fuisse concreditam, eique visitationem Parochiarum, & Ecclesiarum demandatam fuisse. Uno verbo, Archidiaconus erat Episcopi generalis, & universalis Vicarius; ut merito Vincentius Fortunatus scribens ad Archidiaconum Meldensem, eum *Magnum* ministrum dixerit, hocque Poema cecinerit:

Det tibi larga Deus, qui curam mente fideli
De grege Pontificis, Magne Minister, habes.

IV. Ad hæc non tantum in Laicos, aut inferiores Clericos, vel etiam Diaconos, sed & in ipsos Presbyteros auctoritatem, & potestatem exercebant Archidiaconi, uti ex relatis Isidori Hispalensis verbis colligi potest; qui id ipsum eodem loco evidentioribus & expressioribus terminis declarant dicens: „ Archipresbyter vero „ se esse sub Archidiacono, ejusque præceptis, sicut Episcopi sui, „ sciat obedire.

Attamen verba illa, quibus Archipresbyter jubetur subesse Archidiacono, & ex Isidoro relata, apud Isidorum Hispalensem non extant; neque apud Burchardum, *lib. 3. Decreti, cap. 50.* ubi hæc epistola refertur, uti nec in Pannormia Ivonis, *lib. 3. cap. 41.*

Legitur tamen hæc periodus in Decreto Ivonis, *part. 6. cap. 20.*

Ad hunc locum Ivonis notat Joannes Molinæus Doctor Lovaniensis, quod „ hæc periodus, nimirum de superioritate, & auctoritate Archidiaconi in Archipresbyterum, non habeatur in „ Codice Regio; suspectaque (inquit, mihi perpetuo visa sunt, „ quod Archipresbyter subdatur Archidiaconis, quod vetustum non „ esse, in Canonibus Conciliorum, vel mediocriter versatus nemo ignorat.

Verisimile est, Gratianum nactum fuisse exemplar Decreti Ivonis, in quo prædicta legebantur sub nomine Isidori; atque Gratianum more suo illa sine ulteriori examine in suum Decretum retulisse tamquam verba Isidori.

Ulterius verisimile est verba illa ex Decreto Gratiani relata esse in Decretales Gregorii IX. in *cap. 1. tit. de Officio Archidiaconi*; ubi quidem referuntur tamquam ex Concilio Toletano, sed in nullo Concilio Toletano hactenus reperta sunt.

Illud indubitatum est, auctoritatem Archidiaconi supra ipsos Archipresbyteros, per horum verborum relationem in Decretales stabilitam fuisse, & quasi in jure communi fundatam reputari cœpisse.

Hic rursus videmus auctoritate Gratiani factum esse, ut contra pristinam Patrum disciplinam, ipsamque Sacerdotii dignitatem, nova disciplina fuerit inducta; & Archidiaconi non tantum supra Presbyteros, sed & Archipresbyteros, altiorem gradum obtinuerint, immo jurisdictionem in eos exercendi *auctoritatem*.

V. Verum quia Archidiaconorum auctoritas solummodo erat *vicaria*, sive delegata, totaque ab Episcoporum delegatione dependens; ea pro diversitate locorum, & temporum, nunc extensior, nunc restrictior fuisse legitur.

VI. Cum vero Episcopi vices suas Archidiaconis generaliter, & pene semper committere solerent, & ipsi auctoritatem suam, etiam absentibus Episcopis, vi suæ *generalis*, & *solitæ* commissionis *per se* exercere: paulatim auctoritas illa Archidiaconorum, origine sua, *vicaria*, & *delegata*, in *ordinariam* mutari cœpit; ipsique Archidiaconi ea agere jure *proprio* cœperunt, quæ prius jure dumtaxat *delegato*, seu *vicario* exercuerant. Cumque prius Archidiaconorum ministerium tantum esset *merum officium* ab arbitrio Episcopi committentis *dependens*, tandem in *beneficium*, & *dignitatem* mutatum fuit; ipsique Archidiaconi, qui hactenus Episcoporum dumtaxat fuerint *vicarii*, sensim Prælatis *ordinariis* annumerati sunt.

Et quidem jure Decretalium, nec non hodierno, ac signanter Belgii, omnis Archidiaconorum auctoritas, & jurisdictio reputatur *ordinaria*, ita ut eam jure *proprio*, sive *jure dignitatis* exerceant; neque magis ab Episcoporum arbitrio dependeat quam aliorum Prælatorum *ordinariorum*; tametsi etiam hodie recte dicantur *oculi* Episcoporum: utpote qui ipsi Diœcesi in adjutorium Episcoporum, non auctoritate *vicaria*, sed *ordinaria* invigilare debeant.

VII. Hinc Synodus Auxoniensis, anno 1287. Archidiaconos Judicibus *ordinariis* annumerat: „ singulis *Archidiaconis*, eorum Officialibus, ceterisque jurisdictionem *ordinariam* habentibus, præcipimus, &c. *Can. 35.*

Similiter Innocentius IV. respondit, ab Officialibus Suffraganeorum Rhemensis Ecclesiæ, non posse appellari ad ipsos Suffraganeos

ne ab

ne ab *eodem ad eumdem* appelletur; sed appellandum esse ad Curiam Archiepiscopi. „ At ab Archidiaconis, aliisque, ait, inferioribus „ Prælatis Suffraganeis subjectis eisdem, & eorum Officialibus ad „ *Suffraganeos* ipsos debet, & non ad *eamdem Curiam* (omissis di- „ ctis Suffraganeis) appellari " *cap. 3. de appellat. in 6.*

Supposuit igitur Innocentius, Tribunal Archidiaconi non esse *vicarium*, uti erat & nunc esse solet Officialium.

VIII. Insuper ex hac Decretali, aliisque quamplurimis constat, Archidiaconos tunc temporis habuisse jurisdictionem fori *contentiosi*; eamque ordinariam, & a delegatione Episcopi *independentem*: quin & ex *c. 54. tit. de elect.* intelligitur, quod Archidiaconus Ambianensis de consuetudine suspenderet, excommunicaret, & absolveret Præsbyteros, & Priores, & Parochiales Ecclesias interdiceret; nec non visitaret, & inquireret, quæ viderentur inquirenda, & procurationes ratione visitationis reciperet, ex quibus concludit Pontifex, *evidenter* apparere, quod hic Archidiaconus curam animarum haberet; ideoque aliud Beneficium curatum cum Archidiaconatu habere non posset.

IX. Non omnium tamen Archidiaconorum nec olim fuit, nec hodie est eadem auctoritas, & jurisdictio; sed ea fere a consuetudine dependet. Unde respondit Honorius III. in *cap. 10. tit. de Off. Archid.* Archidiacono Sononensi nihil amplius licere jurisdictionis, vel auctoritatis in Monasteria exercere, quam constiterit Prædecessores ejus *de pacifica sic obtenta consuetudine* exercuisse.

X. Et quidem postquam Archidiaconorum potestas in *ordinariam*, & ab Episcopi arbitrio quasi *independentem* mutata fuit, multum per Episcopos, & Synodos, ac iis faventem consuetudinem restricta fuit; paucique hodie sunt Archidiaconi, qui pristinæ auctoritatis, & jurisdictionis insignia, immo vestigia retinuerunt.

XI. Quod enim ad jurisdictionem *contentiosam*, sive fori externi attinet, in primis receptum est hic in Belgio Decretum Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 20. de reformat.* quo cavetur, ut „ causæ „ matrimoniales, & criminales non Decani, *Archidiaconi*, aut alio- „ rum inferiorum judicio, etiam visitando; sed Episcopi, tantum „ examini, & jurisdictioni relinquantur ". Receptum similiter Decretum *Sess. 25. cap. 14. de reformat.* quo Clericorum concubinariorum, aut de hujusmodi crimine suspectorum, causa sive cognitio *Archidiaconis* adimitur, & Episcopis reservatur.

XII. Quin & in plerisque Belgicis Ecclesiis consuetudo omnem plane jurisdictionem *contentiosam* Archidiaconis ademit, & ad Episcopos, ejusve Officiales transtulit: salva tamen Archidiaconis cura, & sollicitudine tam in Clerum, quam in populum; ut nimirum, tamquam *oculi* Episcoporum omnia lustrent, & omnibus intendant, & leviora, quæ emendatione indigent, tamquam *vices gerentes* sui Episcopi corrigant, & emendent, idque sine strepitu judicii; majora vero, & ardua ad Episcopum referant; uti notat Zypæus *Consult. de Offic. Archid. num 2.* ibidem *n. 3.* monens, quod *criminales* causas, quas Synodus Tridentina cognitioni Archidiaconorum subtrahit, accipere oporteat stricte, ut non comprehendat *correctorias*, quæ tantum pro emendatione excessuum proponuntur; sed illas, quæ ad punitionem, & pœnas *ordinarias* legales, & Canonicas.

Et *num. 4.* docet, „ secundum eum sensum etiam reservari ju- „ dicio Episcopi causam *concubinatus*; scilicet quando agitur ad „ *pœnas* ibidem propositas, non vero si vel criminaliter non aga- „ tur; vel in rigore verbi non sit concubinatus: ita ut fornicatio, „ & non assidua frequentatio, monitio etiam concubinarii ad Ar- „ chidiaconi curam spectent; non autem rigorosa dicti capitis 14. „ punitio: sed illa jam sit redacta in ordine arduorum negotio- „ rum, quæ nequeunt sine majoris præsentia terminari, dicto ca- „ pite 7. nec excludatur Episcopus per monitiones, aut correctio- „ nes Archidiaconi; ut in aliis casibus Synodus Mechliniensis de- „ crevit.

XIII. Unde conformiter ad modernam præsertim Belgicam disciplinam recte monet Carolus Fevret *Tractatu de abusu lib. 4. cap. .. num. 20. & 21.* diligenter esse distinguenda quæ nude ad Archidiaconi, ut Archidiaconus est, Officium pertinent, & quæ exercere potest non *jure suo*, & tamquam Archidiaconus, sed tamquam *Vicarius*, aut *Officialis* Episcopi: hæ quippe duæ qualitates disparatæ in eumdem concurrere subinde possunt.

Tamquam Archidiaconus enim regulariter, & ex Juris Canonici præscripto levem solum, ac volatilem habet jurisdictionem. Cum enim Officialis Episcopi sit gravium controversiarum Judex, earumque omnium, quæ causæ cognitionem postulant, & ab Ecclesiastica jurisdictione pendent, iniquum profecto videretur duos Judices diversos, duoque diversa Tribunalia in una eademque Diœcesi reperiri. Idcirco Archidiaconorum jurisdictio ad levia tantum negotia revocatur, quæ obiter in transitu, in cursu visitationis expediri possunt, & dum hujus levioris correctionis, & momentaneæ cognitionis terminos transgredi, sine speciali aliquo titulo præscriptionis, aut immemorialis consuetudinis, voluerunt; omne quod egerunt, tamquam abusivum, & Sacris Canonibus contrarium cassatum fuit, ait idem Auctor, idipsum prolatis nonnullis Parlamentorum Arrestis confirmans.

XIV. De jure communi, quod & hodie adhuc obtinet, Archidiaconorum est, Ordinandos præsentare Episcopo *cap. 9. tit. de Offic. Archid.* Cui consonat præscriptum Pontificalis Romani, jubens Ordinandos Diaconos, & Presbyteros per Archidiaconum Episcopis præsentari.

Cum ergo ex præscripto Pontificalis Archidiaconi de capacitate testimonium ferre debeant; nemo non videt, quam justum & æquum sit, ut Archidiaconi Ordinandorum examini interveniant, ut Ordinandorum capacitas iis perspecta esse queat.

XV. Nec tantum Ordinandorum, sed & promovendorum ad Beneficia examini jus interveniendi Archidiaconis jure communi, & hodierno competit. Et licet Concilium Tridentinum, aut Synodi locales, vel Episcoporum Decreta aliquos speciales examinatores nominent, nullatenus ipse Archidiaconus censetur exclusus, sed hi Archidiacono censebuntur adjuncti; uti recte advertit Zypæus in dicta consultatione. Unde Bulla erectionis novorum Episcopatuum Belgii volens, ut duo seniores ex Canonicis Theologis graduatis, & unus in Jure Canonico graduatus curam habeant examinandi promovendos ad Ordines, & curam animarum, expresse dicit, examen illud instituendum *una cum Archidiacono*; sat insinuans, Archidiaconum in hoc examine præcipuam personam sustinere.

XVI. Hunc in finem jure communi Archidiaconis visitandi Diœcesim jus est. *Cap. 1. & 6. tit. de Offic. Archid.*

XVII. Circa hoc tamen visitandi jus, notandum Concilii Tridentini Decretum *Sess. 24. c. 3. de reform.* quo decernitur, ut „ *Ar-* „ *chidiaconi*, Decani, & alii inferiores in iis Ecclesiis, ubi hacte- „ nus visitationem exercere legitime consueverunt, debeant qui- „ dem, *assumpto Notario*, de consensu Episcopi deinceps *per seipsos* „ *tantum* ibidem visitare.

Hoc Decretum ita videtur intellexisse Franciscus Richardotus Episcopus Atrebatensis (qui Concilio Tridentino interfuit, & in hujus Sessionis apertione coram Patribus peroravit) ut verba illa *De consensu Episcopi* referantur ad *assumendum Notarium*, non ad facultatem visitandi; ita ut *Notarium* de *consensu* Episcopi assumere deberet, qui acta visitationis scribat, sed *consensus* Episcopi, ut visitationem instituat, non esset necessarius.

Nam in Synodo sua Diœcesana anni 1577. *tit. De visitationibus cap. 1.* declarat: „ Cum in hac Diœcesi nostra Parochialium Eccle- „ siarum visitatio ex antiqua consuetudine sit penes Archidiaconos „ Ecclesiæ nostræ, quibus ex Decreto Tridentini Concilii manda- „ tur, ut visitationem hanc *adjuncto Notario nostro* personaliter „ obeant, &c. " Quibus verbis non obscure innuit, Concilium nihil circa visitationem Archidiaconorum statuisse, nisi ut visitationem, *adjuncto Notario Episcopi*, & *personaliter* obeant.

Non desunt tamen, qui credant, mentem Patrum Tridentinorum fuisse, ut Archidiaconi, aliique inferiores, quibus jus visitandi quacumque ex causa competit, illud sine consensu Episcopi posthac obire nequeant: quæ interpretatio magis congruere videtur cum verbis sequentibus ipsius Decreti, quæ volunt, ut „ Visita- „ tores a Capitulo deputandi, ubi Capitulum jus visitandi habet, „ *prius ab Episcopo approbentur*.

XVIII. Si juxta hunc sensum Concilium accipiatur, recte monet Zypæus in citata consultatione, id tamen accipiendum esse moraliter; ita ut Episcopus non semper, & præfracte dissentire possit, ne Archidiaconus visitet, sed arbitrio boni viri. Non enim intendit Concilium, sollicitudinem Archidiaconorum extinguere; sed ut omnia ordinate fiant, & concorditer: Nam *unus ædificans, & unus destruens, quid prodesset illis nisi labor. Ecclesiast. 34.* Unde & decernit Concilium in *eod. cap. 3.* ne inferiorum visitatio Episcopi visitationem impediat, & ut illi huic peractæ visitationis rationem reddant. Hæc Zypæus, qui ibidem iis ex causis dubitat, num Concordatum olim inter Episcopum, & Archidiaconos Cameraci initum, ne scilicet in posterum hi visitarent, sed nomine utriusque Episcopi, & Archidiaconi visitaret Decanus Christianitatis, juraque reciperet, undique fuerit rationabile; & an non rationi magis congrueret, ut sicuti Archiepiscopi Cameracenses nunc *per se* visitant, ita quoque Archidiaconi *per se* visitarent, quam quod Decanus loco utriusque non visitantis, jura reciperet?

Illud insuper observandum, uti bene monet Franciscus Richardotus Episcopus Atrebatensis loco citato: „ ut visitatio Archidia- „ conorum diligenter fiat, non autem perfunctorie, neque ut tan- „ tum cognoscatur de bonis Ecclesiasticis, quomodo insumantur; „ aut de Ecclesiarum rebus, cujusmodi sint ornamenta, libri, al- „ taria aut de Sacrosanctæ Eucharistiæ honesta conservatione, aut „ baptisteriis, & hujusmodi aliis, sed de Sacerdotum, Clericorum, „ & Laicorum fide, vita, & moribus.

XIX. Ex hoc interim Concordato, tametsi undique rationabile non esset, sat apparet, Decanos sive Archipresbyteros ad Episcopum, & Archidiaconum habuisse communem aliquem respectum juxta *cap. 7. §. fin. tit. de Off. Archid.* ubi dicitur, quod cum Decanus *commune* eorum (Episcopi, & Archidiaconi) officium exerceat, communiter est eligendus, vel etiam amovendus.

At hisce in locis hujusmodi Decani a solis Episcopis constituuntur, & amoventur juxta Synodum P. I. Mechliniensem *tit. de Decanis cap. 3.*

XX. Insuper institutio corporalis, sive missio in possessionem de jure communi competit Archidiacono *cap. 7. tit. de Off. Archid.* Institutionem vero *auctorizabilem*, seu tituli attributivam, & de qua loquitur regula Juris: *Beneficium Ecclesiasticum non potest licite, sine Canonica institutione obtineri*; de jure communi ad solum Episcopum spectare tradunt Canonistæ ad *cap. 4. tit. de Off. Archid.* ipsam scilicet institutionem auctorizabilem cum commissione, seu datione curæ animarum confundentes, juxta illius Capituli rubricam, quæ habet: *Archidiaconus sine mandato Episcopi non committit curam animarum, id est, non habet institutionem auctorizabilem.*

XXI. At in hoc puncto a jure communi; & hac Canonistarum interpretatione, in his Provinciis per consuetudinem nonnihil recessum est.

His enim in locis, institutionem *corporalem* consuetudo fere ad Episcopos, qui eam Archipresbyteris committere solent, transtulit: Institutio vero *auctorizabilis*, seu tituli attributiva, etiam in Beneficiis Curatis Archidiaconis competere consuevit: ita tamen ut curam animarum ab Episcopo obtinere debeant: ideoque consuetudo Belgii institutionem auctorizabilem a datione curæ animarum distinguit.

Et quidem adeo propria est Archidiaconis Beneficiatorum institutio, ut Collegia Canonicorum, dum Collegas suos ipsi instituant (uti plerisque in locis consuetudine obtinuit) id *jure Archidiaconali* se facere dicant; satis insinuantes, actum illum proprie esse Archidiaconorum, eumque peragendo se de juribus Archidiaconalibus aliquid participare; & in hoc actu jus Archidiaconale obtinere.

XXII. Ex

XXII. Ex his sat manifestum est, jura Archidiaconorum magis ex consuetudine, quam e jure communi esse metienda; quæ consuetudo in nonnullis Diœcesibus præsertim latis, & diffusis, & ubi Episcopi simul sunt Principes sæculares, amplissimam jurisdictionem, & auctoritatem iis attribuit, seu potius conservavit.

XXIII. Exemplum suppeditat Belgii nostri Ecclesia Leodiensis, quæ octo habet Archidiaconos, anno 799. a Leone III. Pontifice institutos. Scribit enim Bartholomæus Fisen *Lib. 5. histor. Ecclesiæ Leodiensis* §. 28. quod „ cum Diœcesim admodum vastam Episcopus lustrare „ pro munere suo unus ipse non posset, magnis potissimum Rei- „ publicæ negotiis alio sæpe avocantibus, immo accersentibus e „ vicino plerumque Regibus ad graviora Regni negotia, id mune- „ ris partitus est Pontifex in Archidiaconos octo. Primum jussit „ esse ipsum S. Lamberti Præpositum, attribuitque Provinciam, „ civitatem Leodiensem. Reliquam omnem Diœcesim in 7. alias „ portiones distribuit, Ardennam, Brabantiam, Campiniam, Con- „ drusos, Famennam, Hannoniam, & Hasbaniam. Singulas sin- „ gulis Archidiaconis subjecit, quorum ea est dignitas in Ecclesia „ Leodiensi, ut Abbates etiam in consessibus antecellant ". Hæc ille.

De his Archidiaconis etiamnum hodie vere dici potest, quod in omnibus sint *vicarii*, & *oculi* Episcoporum; omnem curam, & sollicitudinem in Clero, & Ecclesiis impendendo; jurgia singulorum audiendo; causasque eorum decidendo; idque non jure *mere vicario*, uti olim, sed *jure quasi ordinario*; id est jure dignitatis.

Hinc Synodus Leodiensis anni 1618. monet Archidiaconos, ut „ visitent Ecclesias suas diligenter, & in visitatione facienda con- „ tenti sint moderatis, & frugalibus expensis. In processibus con- „ tra Pastores, & alias personas Ecclesiasticas, gerant se Archi- „ diaconi, & eorum Officiales, mature & circumspecte; ne quid „ in contemptum status illorum temere committatur.

Item vult, ut Archidiaconi Synodos consuetas juxta laudabilem Diœcesis Leodiensis consuetudinem celebrent, ac temerarios a Synodis absentes puniant.

Plura, quæ his Archidiaconis competunt, videri possunt in Concordatis inter Episcopum, & Archidiaconos generaliter, & Archidiaconum Brabantiæ specialiter initis 24. Sept. 1334. quæ utique, ait Zypæus in citata consultatione *n.* 18. „ etiam nunc obtinere debent, „ quatenus Canones Tridentini, aut novæ hic erectiones non dero- „ garunt, in iis locis, quæ ab Episcopatu Leodiensi sunt præcisa.

XXIV. Similiter Decanus Capituli S. Jacobi (quod ad hanc civitatem an. 1456. translatum est, cum primitus esset Encuriæ in Gallo-Brabantia Diœcesis olim Leodiensis, nunc Namurcensis) hic, inquam, Decanus est Archidiaconus cum amplissima jurisdictione etiam in foro contentioso, sive judiciali in Parochos, & Clericos quatuor Parochiarum, tam in causis criminalibus quam civilibus.

XXV. Non minorem quoque auctoritatem, & jurisdictionem conservare conati sunt Archidiaconi Ecclesiæ Metropolitanæ Trajectensis ad Rhenum, & aliarum Ecclesiarum ejusdem Provinciæ. Legitur harum Provinciarum Archidiaconos se fortiter opposuisse publicationi Concilii Tridentini, quoad Decreta reformationis; quia per hæc Decreta videbantur auctoritas, & jurisdictio Archidiaconorum diminui, & ad Episcopos transferri: quod tamen sine magnis incommodis fieri non posse prætendebant, uti hæc latius exponuntur in opere, cui titulus *Batavia sacra*, ubi *part.* 2. recitantur Acta Synodi Provincialis hujus Provinciæ sub Friderico Schenkio Archiepiscopo celebratæ anno 1565. & in qua de publicatione Concilii Tridentini agebatur, ubi hæ Archidiaconorum oppositiones recitantur.

XXVI. Porro quidquid consuetudo, aut jus hodiernum Archidiaconis detulit, aut conservavit, illud non jure *delegationis*, sive vicario, sed *jure ordinario*, sive jure suæ dignitatis exercere censentur; ideoque nec illud proprie *vice* Episcopi, at *jure proprio* agere dicuntur.

XXVII. Verissimum proinde est, saltem inspecto jure hodierno Belgii, quod post Innocentium, aliosque Canonistas asserit Fagnanus ad *c. Ad Hæc tit. de Offic. Archid. n.* 31. Archidiaconos ideo dici Vicarios Episcopi, quia exercent ea, quæ etiam ad Episcopos pertinent; illos tamen non esse *tantum Vicarios*, sed *certa Dignitate* potiri, adeo ut propterea removeri non possint *ad libitum* Episcopi, nec ipse per suo velle illorum officia exercere, multo minus Archidiacono adimere, & alteri committere.

Quare cum Ordinandorum præsentatio de jure, & consuetudine ad Archidiaconum pertineat, eam, excluso Archidiacono, Episcopus alteri committere nequit.

XXVIII. Sed quid, si Episcopus ordinare velit eos quos Archidiaconos *dignos* non novit, immo *indignos* esse novit, num eos Episcopo præsentare debebit, aut poterit? Nequaquam. Quomodo enim juxta Formulam Pontificalis dicet: *Scio & testificor eos dignos esse, quantum humana fragilitas nosse sinit,* si nesciat dignos, aut quod amplius, indignos esse sciat?

Verbum, cum Archidiaconi *oculi* sint Episcopi, ut loquitur Conventus generalis Cleri Gallicani an. 1579. *tit. de Eccles. visitat.* „ Juxta antiquos & recenter editos Canones, Constitutionesque „ ita suum officium ac munus obeant, ut fidelem hac in re tam „ sancta, tamque necessaria, cum Ecclesiæ, tum Episcopo operam „ suam comprobent.

XXIX. Ut vero ea eruditione, ceterisque dotibus ad id muneris obeundum necessariis instructi assumantur, decrevit Concilium Trid. *Sess. 24. c. 12. de reformat.* ut Archidiaconi, qui oculi dicuntur Episcopi, sint in omnibus Ecclesiis, ubi fieri poterit, Magistri in Theologia, seu Doctores, aut Licentiati in Jure Canonico.

Hic in Belgio in Ecclesiis Cathedralibus noviter erectis non tantum debet esse Licentiatus in Theologia, aut Jure Canonico, sed assumendus est ex novem Canonicis Graduatis.

Hic rursus advertitur, cujus debeant esse eruditionis, quibus Gradus illi Academici conceduntur; & quanta debeat esse Doctorum cura, ne inidonei ad Gradus illos admittantur, ac ita per illos Gradus ad primarias Ecclesiæ Dignitates inidonei promoveantur.

CAPUT II.

De Archipresbytero Cathedrali.

1 *De hoc Archipresbytero agitur in Decretalibus Titulo* De Officio Archipresbyteri.
2 *Dignitas, & officia Archipresbyteri multum pendent a consuetudine.*
3 *Hic Archipresbyter eandem pene auctoritatem habet in Clerum Civitatis Episcopalis, quam Decanus Ruralis in Clerum sui districtus, cum quadam tamen differentia.*
4 *Officia Archipresbyteri de jure communi.*
5 *Quoad celebrationem divini Officii spectanda consuetudo cujusque Ecclesiæ.*
6 *Idem pene jus competit huic Archipresbytero jure proprio, quod Decanis Ruralibus jure delegato.*
7 *Archipresbyter assumendus ex Canonicis Graduatis.*

I. Inter Dignitates Ecclesiarum Cathedralium post Archidiaconatum in plerisque Belgii Ecclesiis est Archipresbyteratus; de quo in *c. 1. 2. & 3. tit. de Officio Archipresbyteri* tractari notarunt Interpretes; diciturque *Archipresbyter Urbicus*, sive *Urbicarius*, id est, urbis Episcopalis, ad distinctionem Archipresbyterorum *Ruralium*, quos hodie *Decanos Christianitatis* dicimus, de quibus supra *Tit. VI.* actum fuit.

II. Porro Archipresbyteri Dignitas, & munia, quemadmodum de Archidiaconis notatum fuit, magis ex singularum Ecclesiarum consuetudine, quam e jure scripto metienda sunt.

III. Solent autem Archipresbyteri Cathedrales similem curam, & auctoritatem, eaque jura obtinere in Clerum, & personas Ecclesiastica *urbis Episcopalis*, quam Decani Rurales in suis respective districtibus. Hac tamen differentia, quod Decani sive Archipresbyteri Rurales nullam de consuetudine Belgii dignitatem, sed merum officium habere censeantur; ac in omnibus suis functionibus ab instructionibus Episcoporum dependeant: Archipresbyteratus vero Cathedralis vera sit dignitas, muniaque de jure, vel consuetudine annexa, *jure* dignitatis, id est, jure *ordinario* sicuti Archidiacono, habeant; ideoque nec pro arbitrio Episcoporum tolli, aut diminui possint.

IV. De jure communi Archipresbyter in Episcopi sui absentia, ad vicem ejus Missarum solemnia celebrat, collectam dicit, aut is cui ipse injunxerit *c. 1. tit. de Off. Archipresbyt.* Itaque hinc concludunt Canonistæ, Archipresbyterum *in divinis*, non *foris* Archidiaconum præcedere; sed hanc Archipresbyterorum præcedentiam nulla Belgica Ecclesia novit, sed ubique locorum, etiam in Choro Archidiaconus solet præcedere Archipresbyterum.

V. Quod ad celebrationem Officiorum in absentia Episcopi, attinet, singularum Ecclesiarum consuetudines, & constitutiones attendendæ sunt; quæ subinde eam curam ad Præpositum, Decanum, Archidiaconum, aliumve in Dignitate constitutum transtulerunt, quemadmodum & cura Pastoralis ipsorum Canonicorum, & Cleri Cathedralis ad Decanum, aliumve plerumque spectat; ita ut Archipresbyteri solum inferiorem Clerum civitatis sibi subjectum habeant.

VI. Porro quid Archipresbytero respectu Cleri, & Monasteriorum sibi subjectorum incumbat; & quomodo curam & sollicitudinem Pastoralem eis impendere debeat; colligi potest ex iis, quæ de Decanis Ruralibus dicta sunt: cum non minor sit Archipresbyteri Cathedralis obligatio respectu Cleri sui districtus, quam Decanorum Ruralium intuitu suorum subditorum.

Unde indubie hæc Dignitas annumeranda est Dignitatibus, quibus cura animarum subest; & ad quam consequenter ex Decreto Concilii Tridentini *Sess. 24. c. 12. de reform.* nemo promoveri possit, nisi qui saltem 25. suæ ætatis annum attigerit.

VII. Et quamvis vi Tridentini Concilii necessario conferenda non sit hæc Dignitas Graduatis in Theologia, aut Jure Canonico; in Belgicis tamen Ecclesiis noviter erectis, uni e novem Graduatis Canonicis hæc Dignitas conferri debet.

CAPUT III.

De Pœnitentiario.

1 *Jam pridem fuerunt Presbyteri, qui Episcopis in excipiendis confessionibus assisterent.*
2 *Horum Presbyterorum potestatem tum quoad personas, tum quoad crimina, Episcopi pro suo arbitrio limitabant.*
3 *Sæculo XIII. necdum invaluerat consuetudo approbandi Confessarios pro tota Diœcesi.*
4 *Liberum non erat Confessarium pro libitu eligere.*
5 *Poterat tamen ad Episcopum quisque recurrere.*
6 *Episcopus unum nominabat, ad quem unicuique liberum erat accedere; & quem inferiores Presbyteri in dubiis consulerent.*
7 *Huic graviora crimina reservabantur.*
8 *Ad illum pœnitentes graviorum criminum mittebantur.*
9 *Pœnitentiarius erat quasi Vicarius generalis Episcopi in injungendis pœnitentiis, & arduis causis decidendis.*
10 *Magna requiritur eruditio, & prudentia in Pœnitentiario.*
11 *Ex Decreto Concilii Tridentini in omnibus Ecclesiis Cathedralibus constituendus Pœnitentiarius; & qualis?*
12 *In Belgio assumi debet ex Canonicis Graduatis.*
13 *De consuetudine Belgii Pœnitentiariatus est Dignitas.*
14 *Vi sui officii est Confessarius ordinarius totius Diœcesis, & quilibet ei etiam in Paschate confiteri potest.*
15 *Tenetur confessiones excipere, & ad id ab Episcopo cogi potest.*
16 *Pœnitentiarii eximiæ scientiæ esse debent.*
17 *Quid in illis requisiverit S. Carolus?*

I. Inter Coadjutores, & Vicarios Episcoporum jam olim fuere Presbyteri, qui excipiendis confessionibus, & imponendis pœnitentiis vices Episcopi supplebant.

Hinc illud Concilii Lateranensis sub Innocentio III. in *cap. 15. tit. de Off. Ordinarii*: „ Præcipimus tam in Cathedralibus, quam „ aliis Conventualibus Ecclesiis Viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coadjutores, & cooperatores habere, non solum in „ prædicationis officio, verum etiam in *confessionibus audiendis*, & „ *pœnitentiis* injungendis.

II. Vicariorum sive cooperatorum horum potestatem, & jurisdictionem Episcopi ad quasdam personas, & certa crimina restringere solebant: ut nimirum pro diversa personarum conditione varios assignarent Confessarios; graviora quoque crimina sibi nonnunquam reservantes.

Alii quoque Confessarii Laicis, alii Clericis, alii Monialibus, & alii subinde sublimioribus personis deputabantur: quibus solis, & non aliis tales confiteri possent.

„ Volumus (inquit Synodus Wigorniensis, an. 1240. *can.* 17.) ut „ ad audiendas *Clericorum* confessiones *certi* deputentur in singulis „ Decanatibus Confessores, quos in præsenti Synodo per ipsos electos volumus nominari.

Et Synodus Cicestrensis, an. 1289. *can.* 12. ait; „ In singulis autem Decanatibus per Capitulum eligantur duo Presbyteri, qui „ moribus, & scientia præditi confessiones audiant *Sacerdotum*.

III. Neque enim hactenus invaluerat consuetudo hodierna approbandi passim Confessarios, quorum potestas se per totam Diœcesim generaliter extendat; qui omnium scilicet *indifferenter* confessiones excipere queant; ita ut *unicuique* liberum sit quemcumque voluerit, sive sæcularem, sive regularem hujusmodi Confessarium approbatum eligere.

IV. Quin nec juri communi, quod Decretalibus Gregorii IX, continetur, hæc moderna disciplina consonat; cum jure Decretalium electio libera Confessarii privilegii loco habeatur, *cap. fin. tit. de pœnit. & remiss.*

V. Verum in hac particularium Confessariorum designatione semper manebat salva ipsa auctoritas Episcoporum; ita ut liberum esset ad ipsos Episcopos recurrere, ac, omissis designatis Confessariis, conscientiam iis aperire.

VI. Cum vero hujusmodi recursus essent tunc temporis frequentiores, Episcopi tum nominare cœperunt prudentia, eruditione, ac pietate præstantiorem, ad quem tamquam ad Episcopum omnibus pateret accessus; quem *Confessorem*, aut *Pœnitentiarium generalem* nominabant: (*a*) quem similiter inferiores Confessarii, & Pœnitentiarii in casibus dubiis consulere possent; & ad quem tamquam Episcopum graviorum criminum absolutio, & pœnitentiæ impositio referentur. Synodus Oxoniensis, anno 1287, *can.* 5. postquam statuit, „ ut Archidiaconi, qui de Sacerdotum moribus, & prudentia pleniorem habent notitiam, de quolibet Decanatu unum vel „ duos eligant Confessores, quos ad hæc (ad audiendas confessiones) scientia, & meritis crediderint magis idoneos; qui vice Episcoporum, Decanorum Ruralium, Rectorum, Vicariorum, & „ Parochialium Sacerdotum audiant confessiones “; subjungit sequentia: „ *Pœnitentiarii* nostri *generalis* auctoritate in omnibus salva, ad cujus *arbitrium* in *dubiis*; & *gravioribus* recurratur, nisi forte talis emergat articulus, qui nobis inconsultis nequeat „ expediri.

VII. Et infra: „ Majora, & notoria crimina *Pœnitentiario* nostro *reservet* (Sacerdos) & pœnitentem sibi transmittat cum litteris causam delicti, & circumstantias ipsius continentibus. Pœnitentes iterum cum litteris Pœnitentiarii, absolutionis & pœnitentiæ modum continentibus, ad suum redeant Sacerdotem; revertenti aliter non credatur. Hæc nedum in foro pœnitentiali, „ sed judiciali præcipimus firmiter observari.

VIII. Synodus quoque Cicestrensis, anno 1289. *can.* 12, enormia delicta Episcopo, vel ejus Pœnitentiario ad hoc specialiter deputato, præterquam in articulo mortis, reservat. „ Litteras autem, „ ait, Archidiaconi, Decani, vel Officiariorum ad Pœnitentiarium „ *gratis* concedi pœnitenti volumus, & præcipimus. Et ut liqueat, *qualis* fuerit *pœnitentia*, & pro *quo* crimine specialiter „ injuncta, pœnitens litteras *Pœnitentiarii* referat admittentem.

IX. Itaque Pœnitentiarius erat quasi Vicarius *generalis* Episcopi in injungendis pœnitentiis, & arduis causis in illo tribunali occurrentibus decidendis, & resolvendis;

„ Ad illum, inquiebat, anno 1218, Episcopus Ambianensis „ loquens de Pœnitentiario a se recenter instituto, *tamquam* „ ad illum, quem post *nos* in hoc Officio (audiendi confessiones) *proximum* esse volumus, *dubitationes*, si quæ emergunt in „ foro pœnitentiali, jubemus *reportari* “. Hab. *tom.* 12. Spicil, Dacheriani.

Et Synodus Bituricensis, anno 1584. *tit.* 21. §. 21. *can.* 15. ait: „ confessionibus audiendis præpositi dubitantes de casuum gravitate, aut differentia, consulant Episcopos, aut eorum *Pœnitentiarios, aut viros in ea re versatos*, non expressis pœnitentium „ nominibus.

X. Si quis porro expendat, quam graves difficilesque casus, & dubitationes in hoc tribunali occurrant, facile intelligent, quanta eruditio, experientia, ac prudentia in Pœnitentiario requiratur; quamque optandum esset, ut similis ubique haberetur, quem in difficilioribus casibus, inferiores tuto consulere, & a quo difficultatum suarum optimam, ac fundatam resolutionem referre possent: quique majoribus & enormioribus criminibus convenientes pro qualitate criminum, & pœnitentium satisfactiones, & remedia salutaria injungere novisset.

XI. Et quidem Synodus Tridentina, *Sess.* 24 *cap.* 8. *de reform.* voluit, ut „ in omnibus Cathedralibus Ecclesiis, ubi id commode fieri poterit, Pœnitentiarius aliquis cum unione Præbendæ proxime vacaturæ ab Episcopo instituatur; qui Magister sit, vel „ Doctor, aut Licentiatus in Theologia, vel Jure Canonico, & „ annorum quadraginta, seu alias, qui aptior pro loci qualitate „ reperiatur.

Hoc Concilii Tridentini Decretum Belgicæ, variæque Ecclesiæ uno consensu recepere.

XII. Bulla erectionis novorum Episcopatuum vult Pœnitentiarium ab Episcopo assumi e novem Graduatis Canonicis; adeoque licet vi Concilii Tridentini Pœnitentiarius etiam non Graduatus assumi interdum posset; id recentiorum illarum Ecclesiarum erectio non permittit.

XIII. Ulterius, consuetudine Belgii, vicinarumque Ecclesiarum obtinet, ut Pœnitentiariatus non sit merum officium, & Pœnitentiarius simplex Episcopi *Vicarius*; sed ut Pœnitentiariatus Beneficium sit, immo & Dignitas, ipseque Pœnitentiarius reliquos Canonicos tametsi seniores præcedat; ita tamen ut novissimum inter Dignitates locum obtineat: ni alia sit particularis Ecclesiæ consuetudo, quæ servanda erit.

XIV. Quapropter verissimum est, in Belgio præsertim, quod communiter tradunt Canonistæ, Pœnitentiarium institutum, eo ipso habere *a jure* facultatem audiendi confessiones Pœnitentium illius Diœcesis, & jurisdictionem ad absolvendum a peccatis, & esse veluti *Parochum* totius Diœcesis, nec requiri novam licentiam Ordinarii: cum sit ordinarius Confessor Diœcesis: ejusque jurisdictio ordinaria. Vide Fagn. ad *cap. Grave tit. de præb. num.* 12. & Garziam *de benef. part.* 5. *cap.* 4. *num.* 112. qui & *num.* 113. infert; „ Unde quilibet poterit ei confiteri peccata, & satisfacere præcepto „ *Capitis, Omnis utriusque sexus de pœnit. & remis.* ut censuit Sacra Congregatio 16. Feb. 1593. his verbis; An si quis confessus „ fuerit sua peccata semel in Paschate Pœnitentiario deputato in „ vim Decreti Concilii Tridentini, *Sess.* 24. *cap.* 8. dicatur satisfecisse præcepto contento in dicto, *cap. Omnis utriusque sexus*, „ Congregatio censuit satisfecisse,

XV. Cum itaque vi sui Officii, & Dignitatis Pœnitentiarius sit quasi Vicarius *natus* Episcopi in audiendis confessionibus, etiam tenetur munus illud tempore, & loco arbitratu Episcopi designandis obire; & in casum negligentiæ ab Episcopo puniri, immo & Dignitate privari potest; ut censuisse S. Congregationem testatur Garzias, *loc. cit. num.* 117, *& seqq.*

XVI, Qui igitur Pœnitentiarii „ munere funguntur, *eximiæ* „ scientiæ esse debent (inquit Synodus Turonensis, anno 1583. *cap.* „ 13.) ut vitium a vitio discernere, & animas, quæ peccaverunt, „ modo leniter blandisque verbis consolari, mœstasque reficere, modo acerbe & graviter increpare, atque etiam instruere valeant.

XVII. Hujus Dignitatis, & Officii gravitatem expendens S. Carolus in Synodo Mediol. V. *part.* 3. §. 5. decrevit: „ Ut ubi primum Præbenda pœnitentialis vacaverit, edictum de more proponatur, quo ad concursum evocentur quicumque sint, qui illius „ muneris causa examen subire velint, aliosque nominare, qui subeant... Episcopus adhibitis sibi pro arbitrio suo aliis peritis probisque Viris, tum etiam de illorum vita, & moribus, ætate, „ Gradu, Ordine, ceterisque conditionibus ad tale munus necessariis accurate perquirat. Tum demum Episcopus ipse solum rebus iis omnibus accurate perpensis, mature in Domino deliberet, & libere deligat, quem pro conscientia religione digniorem „ aptioremque existimet, cui tale munus tantique ponderis recte „ committatur. Quin in deliberatione idem videat, ut quod præsertim ad Pœnitentiarium attinet, cum peritiam necessariam spectarit, tum maxime vitæ innocentiam, morum gravitatem, spiritualium exercitationum studium, & usum diuturniorem in confessionibus audiendis, exercitationem, prudentiam, ceterasque „ religiosæ pietatis virtutes perpendat.

Si eum Episcopi in conferenda hac Dignitate delectum facerent, omnibus facile appareret, quam merito hujusmodi Dignitas in Ecclesiis instituta sit: quæ hodie pene inutilis, & sine ullo officio aut onere esse apparet.

C A P U T IV.

De Officiali Episcopi.

1 *Officialis, & Vicarius Episcopi jure communi sæpe pro eodem sumuntur.*
2 *Secus moribus Belgii.*
3 *Officialis dicitur, qui foro contentioso præest, olim dictus* Missus.
4 *De jure communi Episcopus potest creare plures Officiales.*
5 *Quis Officialis principalis, & quis foraneus?*
6 *Moribus hodiernis Episcopi tenentur interdum plures Officiales constituere.*
7 *Officialis principalis jure communi aliquam dignitatem habere videtur.*
8 *Quæ tamen non est proprie Beneficium, nec cum alia dignitate incompatibilis.*
9 *Officialis etiam principalis jurisdictio de jure communi tantum est vicaria, & ad nutum revocabilis, secus moribus nostris.*
10 *Utrum Officiales sint revocabiles ad nutum Episcopi?*
11 *Mornacii hac de re opinio.*
12 *Utrum Episcopi possint per se jus dicere?*
13 *An Officialis principalis jurisdictio morte Episcopi extinguatur?*
14 *Tribunal Officialis non est distinctum a tribunali Episcopi.*
15 *Qualis constituendus Officialis?*
16 *De hoc Officiali intelligitur Concilium Tridentinum, Sess. 24. cap. 16. de reform.*
17 *Religiosi nequidem de consensu Superiorum possunt esse Officiales.*

I. SI jus commune spectemus, Vicarius & Officialis Episcopi sæpius coincidunt; ipseque Officialis, Vicarius Episcopi dicitur. Et quidem toto titulo Sexti Decretalium, qui inscribitur simpliciter *de Officio Vicarii*, vix de alio quam *Officiali* Episcopi tractatur

(*a*) Inferius, tit. 13. cap. 4. num. 3. supponitur existentia Pœnitentiarii antiquior, quam eo loco dicitur: Utrumque locum conferat lector.

statur; ipsaque hodierna Italiæ praxis est, ut Vicarius Episcopi sit & Officialis; quam secuta Synodus Tridentina, *Seff.* 24. *cap.* 16. *de reform.* Officialem cum Vicario Episcopi confundit; uti supra notavimus.

II. At moribus Belgii, vicinarumque Ecclesiarum Officialis a Vicario Episcopi simpliciter dicto, omnino diversus est.

III. Officialis enim is dicitur, qui jurisdictioni contentiosæ præest; atque in forensibus vices gerit Episcopi, ejusque tribunali præsidet: qui olim *Missus* Episcopi dictus fuit, *cap.* 2. *tit. de Regularib.* & *cap.* 1. *tit. de frigidis*, & *malefic.* notatque Glossa *ad cap.* 2. *Verb. Officialem de off. Vicarii in* 6.

IV. De jure communi Episcopum posse plures creare Officiales expeditum est. *Clem.* 2. *de Rescriptis*, ubi distinguitur Officialis *principalis* Episcopi ab Officiali *foraneo*.

V. Principalis dicitur, qui constituitur in ipsa civitate Episcopali, ut jus dicat in ipso tribunali, in quo ipse Episcopus jus dicere consuevit.

Foraneus vero, qui extra civitatem Episcopalem in aliqua parte Diœcesis juri dicendo præest.

VI. Hæc Officialium multiplicatio licet spectato jure communi, arbitrio Episcoporum committatur, moribus tamen obtinuit ut, si Diœcesis se in plures Provincias Civiles extendit, Episcopus teneatur in singulis Provinciis tribunal erigere, atque Officialem præficere; ne alias contra notoria Belgii, aliarumque vicinarum Provinciarum antiqua privilegia, & inveteratas consuetudines, subditi in jus vocentur extra Provinciam. Vide Carolum Fevret, *Tract. de abusu*, *lib.* 4. *cap.* 3. §. 7. qui ibidem asserit, extra hunc casum ordinarie ab Episcopo unicum, idque in ipsa civitate Episcopali, Officialem constituendum: testaturque, an. 1600. in Parlamento Parisiensi eo ex capite r jectam fuisse tamquam abusivam nominationem Officialis, quem pro loco a civitate Episcopali 12. milliaribus distante nominaverat Episcopus: idque confirmat auctoritate Baldi dicentis: „ Neque enim debent esse unius civitatis plures Episcopi, ut nec „ plures Vicarii, aut Officiales". Sed in moribus Belgii receptum non est. Plures enim in una eademque Provincia, v. g. Brabantiæ, ob ejus extensionem, ejusdem Episcopi Officiales creari videmus.

VII. Principalis Officialis, qui in ipsa civitate Episcopali constituitur, etiam jure communi aliquam dignitatem habere videtur: quandoquidem ei per rescriptum Apostolicum causæ committi possint, *Clem.* 2. *de Rescriptis*: quæ non nisi Canonicis Cathedralibus, aut aliis Dignitate constitutis committi queunt, *cap. Statutum de Rescriptis in* 6. secus vero de Officiali foraneo; cui nec similes causas committi posse in eadem Clementina deciditur.

VIII. Hæc tamen dignitas nec ut beneficium, nec proprie in titulum possidetur; ut Archidiaconatus, Decanatus, & similes; quare nec cum alia Dignitate incompatibilis est, quemadmodum observat Rebuffus in praxi *de Vicariis Episcoporum*, *num.* 4. & 7.

IX. Quin si jus commune spectemus, Officialis tametsi principalis, sive Cathedralis, jurisdictionem habet dumtaxat *vicariam* ad arbitrium Episcopi *revocabilem*; quod hodie secus obtinere contendit Carolus Fevret; prætenditque, Officialem semel institutum non posse a constituente, aut ejus successore pro arbitrio removeri. (*a*).

Cum enim Episcopi non amplius soleant *per se*, quæ sunt contentiosæ jurisdictionis exercere, videntur, inquit Fevret, Officiales hodie esse veri, & *ordinarii* Ministri jurisdictionis Episcopalis; adeo ut ea de causa non dicantur Officiales *Episcopi*, sed *Episcopatus*; ipsaque rescripta Romana inscribantur non Officiali *Episcopali* Mechlinensi, sed simpliciter *Officiali Mechlinensi*.

X. Quæstionem de revocabilitate, aut irrevocabilitate Officialium in Gallia sæpius fuisse agitatam, variaque Parlamentorum Arresta, nunc pro revocabilitate, nunc pro irrevocabilitate fuisse pronunciata notat Ducasse, Archidiaconus, & Officialis Condomensis in sua praxi Jurisdictionis Ecclesiasticæ, *tom.* 3. *cap.* 2. *num.* 6. donec tandem Rex Galliæ, anno 1700. declaravit Officiales Episcoporum esse amovibiles; eamque Regiam declarationem dicit in Parlamentis Regiis fuisse registratam: hoc tamen una observat *n.* 5. Officialem non posse ab Episcopis onstitui ad unam particularem causam.

Quod Belgium, consuetudo, & usus Ecclesiarum Belgicarum inamovibilitati Officialium favet: adeo ut cum Archidiaconus Condrusii (*b*) in Ecclesia Leodiensi Officialem suum in Provincia Limburgensi residentem tentasset amovere; hic a supremo Brabantiæ Senatu, cujus foro dicta Provincia subjacet, fuerit in hoc suo Officio manutentus per solemnem sententiam in contradictorio latam 20. Mart. 1700.

Quoad hanc sententiam notandum est, quod Fiscus Regius, & status Provinciæ Limburgensis sese eidem Officiali adversus hanc amovibilitatem junxissent. Habetur sententia sub E. in extremo hoc volum.

XI. Censet Monarcius ad *L.* 1. §. 1. *ff. de Off. ejus*, *cui mandata est jurisdictio*: „ Episcopos non posse pro animi sui libidine per- „ mutare judices, novosque ad singulas lites in hanc vel illam par- „ tem sufficere: perpetuum enim debere esse eum, quem semel e- „ legerunt, ut vice sua judicet: nisi incidat delegandi alterius cau- „ sa ex morbo, recusatione, aut absentia, quæ impedimento sit, „ quominus ipse cognoscat de Episcopalis juridicinæ negotio": adjicitque Mornacius, in causa appellationis tamquam ab abusu interjectæ, occasione hujusmodi particularis delegationis, & designationis judicis ad unam causam, a Senatu Regio judicatum, Episcopum abusum fuisse sua jurisdictione, & in expensas condemnatum. Simile judicatum Senatus Parisiensis, an. 1602. refert Peleus, *Lib.* 1. *cap.* 37. *action. forens.* Plura tamen eaque recentiora Parlamentorum judicata, quibus potestas revocandi suos Officiales Episcopis fuit adjudicata, referuntur in Actis Cleri Gallicani, *part.* 1. *tom.* 2. *cap.* 15. *num.* 27. 28. 29. 30. & 31. Item, *part.* 8. *tit.* 3. *num.* 1. & 2. quin tamen Officiales suos foraneos facilius, quam principalem sive Cathedralem revocare queant, dubium non est.

XII. Quin, & prætendit sæpe citatus Carolus Fevret, Episcopo adeo se hodie jurisdictione contentiosa exuisse, eamque in Officiales suos transtulisse, ut nec possint causas Ecclesiasticas ad forum suum spectantes sibi judicandas, & *per se* decidendas reservare; quod num verum sit, multum sane dubito.

Contrarium insinuat Concilium Narbonense, anno 9. currentis sæculi (1609.) habitum, *cap.* 42. mandans: „ ut Episcopi *per se*- „ *ipsos* causas audiant; quas si *omnes* audire nequeant, Officiales de- „ putent". Cui conformis videtur Belgii nostri moderna disciplina, quæ Episcopis auctoritatem causarum decisionem sibi reservandi hactenus conservasse videtur.

XIII. Jure communi Officialiatus etiam principalis, tamquam Officium mere *vicarium*, morte ipsius concedentis extinguitur; quod Ecclesiarum Belgicarum consuetudinem nec dum abrogasse manifestum est; quandoquidem praxis notoria, saltem quarumdam Ecclesiarum habeat, quod Capitulum, Sede vacante, Officialem, etiam Cathedralem vel de novo eligat, vel constitutum confirmet; tametsi Fevretius moribus Galliæ secus obtinere asserat (*a*).

XIV. Quocumque demum jure, sive titulo Officialis hodie sua jurisdictione utatur, certum est, illam esse Episcopalem; nec tribunal Officialis distinctum esse a tribunali Episcopi: adeoque, & certissimum est etiam moribus hodiernis, ab Officiali sive principali, sive foraneo non appellari ad Episcopum, sed provocandum esse ad eum, ad quem esset appellandum, si Episcopus per se sententiam dixisset.

XV. Cum igitur Officialis jurisdictioni contentiosæ, causarumque forensium decesioni præsit, merito monentur Episcopi, ut personas providas, & ab omni avaritia vacuas, & Jure Canonico, atque disciplina Ecclesiastica multum exercitatas, & Officiales constituant.

XVI. De hoc quoque Vicario sive Officiali intelligitur Synodus Trident. *Seff.* 24. *cap.* 16. *de reform.* requirens: „ ut Capitulum, Sede „ vacante, teneatur infra 8. dies post mortem Episcopi *Officialem*, „ seu Vicarium constituere, vel existentem confirmare, qui saltem „ in Jure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus, vel alias quan- „ tum fieri potest idoneus.

Neque Capitulum posse vi finalis clausulæ eligere non *Graduatum*, si in Capitulo adsint Doctores, aut Licentiati in Jure Canonico huic Officio idonei, censuit S. Congregatio apud Garziam, *de Benef. par.* 5. *cap.* 7. *num.* 12.

XVII. Quam parum Monasticæ professioni congruat munus Officialitatus, quod totum in strepitu forensi pene versatur, nemo non videt: unde notat Mornacius ad *L. Placet. Cod. de Episcopis & Clericis*, moribus hodiernis, ne quidem de consensu Superiorum ad hujusmodi Officium eos assumi posse; ideo ait Mornacius, *abusivum id esset*, *contrariumque Monasticæ Professioni*, *si Episcoporum vel Archidiaconorum fierent Officialis Religiosi* (*b*).

Ceterum plura de observandis ab Officialibus in exercitio suæ jurisdictionis, & de abusibus, qui irrepserunt, dicemus Parte III. ubi de jurisdictione Ecclesiastica agetur.

CAPUT V.

De Vicario Episcopi.

1 *Moribus nostris Officialis Episcopi distinguitur a Vicario.*
2 *Vicarius Episcopi nullam jurisdictionem contentiosam habet.*
3 *Non potest negotia judicialiter examinare.*
4 *Potest Episcopus unum, vel plures pro libitu constituere.*
5 *Potestas Vicarii est tantum delegata ad nutum Episcopi revocabilis.*
6 *Debet habere commissionem suam in scriptis.*
7 *Episcopus potest Vicarii potestatem pro arbitrio restringere.*
8 *Episcopo mortuo, vel alias sua jurisdictione destituto, extinguitur etiam jurisdictio Vicarii.*
9 *Quæ forma revocationis Vicarii?*

I. TAMETSI in jure Vicarius Episcopi, & Officialis ejus frequenter confundantur, & pro synonymis accipiantur, ut supra notatum est, moribus tamen nostris quoad functiones, & jurisdictionis exercitium omnino distinguuntur.

II. Officialis enim, de quo capite præcedenti, ea, quæ contentiosæ jurisdictionis sunt, exercet; at qui hodie Vicarius Episcopi dicitur, nihil jurisdictionis contentiosæ habet; sed omnis ejus aucto-

(*a*) Scribebat Carolus Fevret longe ante annum 1700. quo declaratum est a Rege Ludovico XIV. Officiales posse revocari a suis Episcopis. Ista autem revocatio non aliter quam scripto fieri debet. Quid quod jubetur ut in Tabulario Insinuationum Diœceseos descripta maneat: id enim definitum est Edicto Regio, an. 1691. art. 21. cujus hæc sunt verba. *Seront sujettes a semblables insinuations ..... les Provisions d'Official, celles de Vicegerent, de Promoteur, de Greffier des Officialités, ou Chapitres, & les Actes de Remercimens faits par les prélats ou Chapitres auxdits Officiers, pour en pourvoir d'autres en leur place.*

(*b*) Le Condrotz entre Liège, & Namur.

(*a*) Fevretio contradicit D. de Hèricourt, Loix Eccles. part. 1. cap. 2. num. 34. *L'Emploi de l'Official n'etant qu'une simple commission*, dit ce sçavant Canoniste, *qui donne une autorité émanée de celle de l'Evêque, il perd de plein droit toute sa Jurisdiction, dés que l'Evêque est depouillé de la sienne par la mort, ou de quelque maniere que ce puisse être, Quand le pouvoir des Evêques est suspendu par quelque censure, celui de l'Official doit aussi demeurer suspendu.* Vir autem laudatus nititur, Cap. *Romana*, de Officio Vicarii in VI. ubi Innocen. IV. definiit post Excommunicationem Episcopi, ejus Officialem nihil posse gerere *quod vigorem obtineat.*

(*b*) Refragari licet Mornacio; Canones, quos citat, quique Religiosos viros amoveant e munere Judicis, spectant dumtaxat Tribunalia Civilia, & Sæcularia; nullus autem Canon, nulla Regum nostrorum Sanctio, nullæ Leges laudari possunt, quibus prohibeatur viris Religiosis, ne munere Officialis fungantur. Quin immo declaravit Senatus Parisiens. 2. Mart. an. 1683. Monachum Benedictinum e Congregatione S. Mauri legitime fuisse designatum Officialem Abbatiæ Sanctissim Trinitatis Fisci-Campi (Fescamp). Illud Arrestum reperitur in 2. vol. Diarii Palatii.

auctoritas verſatur circa ea, quæ voluntariæ juriſdictionis ſunt; adeo ut Vicarius limites ſuæ juriſdictionis excederet; ſi *judicialiter* partes coram ſe citari juberet, aut judiciales informationes ſuper commiſſo crimine caperet.

III. Hoc ex capite, cum quidam Vicarius certam Confraternitatis erectionem examinaſſet, & diſcuſſiſſet *judiciabiliter*, ſive in forma judiciali, per Senatum Regium judicatum fuit, abuſive Vicarium proceſſiſſe: eo quod nullam juriſdictionem *contentioſam* vi ſui Vicariatus haberet, ſed ea in ſolidum penes Officialem reſideat: ita refert Gemanus Forget in ſuo Tractatu *de perſonis, & rebus Eccl. lib.* 1. *c.* 42. *n.* 10. Vide etiam Fevretium *l.* 3. *c.* 5. *n.* 4. notantem quod ſi cauſa alias ad Officium Vicarii ſpectans more judiciali inſtituatur, & examinetur, agitari debeat coram Officiali non coram Vicario, & ſi ſecus fiat, abuſivum eſſe; atque ita aliquando judicatum fuiſſe.

IV. Poteſt Epiſcopus unum vel plures, ut ſibi viſum fuerit, Vicarios conſtituere. Et quidem in quibuſdam Eccleſiis Epiſcopi plures nominant Vicarios, qui ſimul corpus unum, quod Vicariatus dicitur componunt; a quo pleraque, quæ juriſdictionis voluntariæ ſunt, expediuntur.

Et ſi Zypæo credimus *Conſult.* 17. *n.* 38. *de Regular.* his in regionibus paſſim Epiſcopalia negotia, & ſingulatim uniones, per Epiſcopos expediuntur non interveniente Capitulo, ſed conſilio Vicariatus.

V. Porro auctoritas, & poteſtas horum Vicariorum tam de jure, quam conſuetudine mere vicaria eſt, & a beneplacito Epiſcopi dependet; adeo ut eam extendere, & reſtringere libere queat: quare de Vicariorum auctoritate ex ipſa commiſſione judicandum eſt.

VI. Unde ne fraus, aut error in his contingat, Vicarius non debet Officium ſuum exercere, niſi habeat ſcripturam ſuæ poteſtatis, inquit Rebuffus in Praxi benef. *tit. de Vicariis Epiſc. n.* 9. qui & *n.* 13. monet „ in conſtitutione Vicariatus intervenire debere teſtes; alioquin, ait, inſtrumentum cum ſigno ſui Secretarii tantum eſſet ſcriptura privata, quæ non probaret. Et bonum „ eſſet, ait *n.* 14. quod nullus reciperetur Vicarius, niſi inſtrumentum Vicariatus eſſet regiſtratum in actis, & ita fuit in Senatu „ ſtatutum requirente Dionyſio Riant Advocato tunc egregio Univerſitatis, nunc autem Advocato Regio an. 1548. menſe Martio.

Hæc Rebuffus; quæ latius ſecundum praxim Regni Galliæ deducit Fevretius in ſuo Tractatu de abuſu *Lib.* 3. *c.* 5. *n.* 13. *&* 14.

VII. Si litteræ commiſſionis mandatum reſtringant ad certos actus, aut locum vel tempus, termini commiſſioni ſervandi erunt. Si vero nulla ſpecialis reſtrictio, ſive limitatio facta ſit, ſed generalis ſit, tunc mandata creduntur omnia, quæ voluntariæ juriſdictionis ſunt, complecti; iis exceptis, quæ de jure aut conſuetudine ſub generali mandato, ſive commiſſione non veniunt, ſed ſpeciale mandatum requirunt; de quibus conſule Rebuffum in praxi *tit. de forma* Vicariatus Archiepiſcoporum, & aliorum Collatorum.

VIII. Quandoquidem jure communi, cui mores hactenus non derogarunt, Vicarii Epiſcoporum habeant duntaxat mandatam poteſtatem, omnis eorum poteſtas non tantum morte Epiſcopi, quandocumque ea intervenerit; ſed & quoties Epiſcopus ſua auctoritate, vel juriſdictione exuitur, v. g. per excommunicationem, vel renuntiationem, plene extinguitur; quandoquidem omnimodo tamquam rivulus a ſuo fonte, a juriſdictione Epiſcopi dependeat, immo Vicarii juriſdictio non eſt, niſi ipſa Epiſcopi juriſdictio mandata, ſive delegata.

IX. Eodem ex fundamento poteſt Epiſcopus Vicarium etiam generalem revocare, ſive deſtituere, etiam ſine conſenſu Capituli, ſicuti abſque ejus conſenſu conſtitui poteſt: debet tamen revocatio inſinuari Vicario; quin uti poſt Rebuffum, Boerium, alioſque, docet Garzias *de Beneficiis par.* 5. *c.* 8. *n.* 176. *&* 177. hæc revocationis intimatio adeo neceſſaria eſt, ut alias geſta a Vicario valebunt, etiamſi habeat notitiam revocationis, & illa publice ſit nota.

Sed hic notandum, Rebuffum, alioſque per Vicarium *generalem* Epiſcopi, intelligere illum, qui non tantum in ſpiritualibus, & in iis, quæ voluntariæ ſunt juriſdictionis, conſtituitur, ſed etiam in contentioſis, & Ordinariam juriſdictionem concernentibus; verbo, qui in omnibus Epiſcopi v. g. abſentis vices ſuppleat, & cui omne regimen Eccleſiæ, omniſque juriſdictio Epiſcopalis commiſſa ſunt; nequaquam vero iſtum, quem hodie Vicarium *generalem* hic dicimus, qui ad nutum Epiſcopi conſtituitur, & revocatur, & cui duntaxat quædam voluntariæ juriſdictionis munia, nec tamen omnia committuntur.

In hoc porro Vicario ſupradicto omnia requiri, ſive in conſtitutione, ſive revocatione, non credimus.

TITULUS DUODECIMUS PRIMUS.

De Electione, & Nominatione Epiſcoporum.

CAPUT PRIMUM.

Quas partes olim populus habuerit in hac Electione?

1 *Populus Electioni olim interveniebat; idque ex Apoſt. traditione deſcendit.*
2 *Probatur hæc diſciplina ex antiquo Teſtamento.*
3 *Eadem diſciplina ſæculo* v. *erat tam in Eccleſia Græca quam in Latina.*
4 *Synodus Laodicena Laicos ab electione non excluſit.*
5 *Serius in Eccleſia Latina quam in Græca*
6 *Sæculo* IX. *ſuperſtes fuit etiam in his partibus.*
7 *Rationes hujus diſciplinæ.*
8 *In hac electione tamen præcipuas partes habebant Epiſcopi.*
9 *Poterant Epiſcopi Electum a populo interdum rejicere.*
10 *Poterant etiam ſine prævia plebis Electione ordinare Epiſcopum.*
11 *Electio populi nullum jus tribuebat Electo.*
12 *Epiſcopo defuncto, mittebatur Viſitator, ut populum circa Electionem inſtrueret.*
13 *Electio examinanda mitti debebat ad Metropolitanum.*
14 *Metropolitanus cum ſuæ Provinciæ Epiſcopis Electionem, & perſonam examinabat.*
15 *Auctoritas Epiſcoporum in electione, & confirmatione novi Epiſcopi oſtenditur.*

I. DISCIPLINAM, quam in Electione Epiſcopi ex traditione Apoſtolica primis ſæculis univerſalis ſervabat Eccleſia, deſcribit S. Cyprianus *Epiſt.* 68. editionis Rigaltii: „ Propter quod (nimirum ne indignus promoveatur) diligenter de traditione Divina, & *Apoſtolica obſervatione*, obſervandum eſt, & tenendum, „ quod apud nos quoque, & fere per *provincias univerſas* tenetur, „ ut ad Ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui Præpoſitus ordinatur, Epiſcopi ejuſdem Provinciæ proximi quique „ conveniant; & Epiſcopus eligatur *plebe præſente*, quæ ſingulorum „ vitam *pleniſſime* novit, & uniuſcujuſque actum de ejus *converſatione* perſpexit. Quod & apud vos factum videmus in Sabini „ Collegæ noſtri Ordinatione, ut de *univerſæ Fraternitatis ſuffragio*, & de Epiſcoporum, qui in præſentia convenerant, quique „ de eo ad vos litteras fecerant, judicio, Epiſcopatus ei deferretur, & manus ei in locum Baſilidis imponeretur.

II. Et paulo ante: „ Quod & ipſum videmus de divina auctoritate deſcendere, ut Sacerdos *plebe* præſente ſub *omnium* oculis „ deligatur, & dignus atque idoneus publico judicio ac teſtimonio „ comprobetur, ſicut in Numeris Dominus Moyſi præcepit dicens: „ *Apprehende Aaron fratrem tuum, & Eleazarum filium ejus, &* „ *impones eos in montem coram omni Synagoga; & exue Aaron ſtolam ejus, & indue Eleazarum filium ejus, & Aaron appoſitus moriatur illic* (a). Coram *omni* Synagoga jubet Deus conſtitui Sacerdotem, id eſt, inſtruit & oſtendit, Ordinationes Sacerdotales non „ niſi ſub populi aſſiſtentis conſcientia fieri oportere, ut plebe præſente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita „ prædicentur, & ſit Ordinatio juſta & legitima, quæ omnium judicio, & ſuffragio fuerit examinata.

Conformiter ad hanc diſciplinam, Cornelium Romæ Clericorum, *plebiſque* ſuffragio Epiſcopum ordinatum, teſtis eſt idem Cyprianus *Epiſt.* 41. *&* 42. atque de ipſo Cypriano teſtatur Pontius Diaconus in ejus vita, „ quod judicio Dei & *plebis* favore ad Officium Sacerdotii, & Epiſcopatus gradum adhuc Neophytus, & ut putabatur, novellus, electus eſt.

III. Quin & eam diſciplinam, etiam quoad ſuffragium *plebis*, non tantum in Eccleſia Latina, ſed & Græca, integram ac illibatam fuiſſe poſt Synodum Laodicenam ſub initio ſæculi quarti celebratam conſtat. Nam in Synodo Chalcedonenſi actione II. Stephanus Epiſcopus Epheſinus volens oſtendere ſe canonice electum, ait: „ Me „ quadraginta Epiſcopi Aſiani, ſuffragio Clariſſimorum Primatum, „ & totius Reverendiſſimi Cleri, & omnis civitatis ordinaverunt.

Quin & Novellæ Juſtiniani expreſſe volunt in electione Epiſcopi una cum Clero *Primates* Civitatis, cui Epiſcopus ordinandus eſt, intervenire. *Novel.* 123. *cap.* 1.

IV. Admodum veriſimile eſt, Juſtinianum ad id conſtituendum permotum fuiſſe auctoritate Synodi Laodicenæ, cujus Canones ætate Juſtiniani, Codici Canonum tam Eccleſiæ Græcæ, quam Latinæ inſerti, non exiguæ erant auctoritatis.

Porro *Canone* 13. hujus Synodi cautum erat, *turbis non eſſe permittendum, eorum, qui ſunt in Sacerdotio conſtituendi, electionem facere.*

Itaque Juſtinianus ut conformiter ad mentem hujus Canonis tumultuoſas electiones præcaveret, non quidem ipſum populum, ſed duntaxat *tumultuantem plebem*, & turbas ab electione ſubmovit; atque jus eligendi una cum Clero ad *Honoratos*, ſive Primates civitatis tranſtuliſſe videtur, tamquam qui plebem, & populum civitatis repræſentant.

Et revera per dictum Canonem Laodicenum non fuiſſe ab electione Epiſcopi laicos, ſive populum omnino ſubmotos, evincit tam Eccleſiæ Græcæ, quam Latinæ per plura ſæcula, poſt editum & receptum hunc Canonem, continuata diſciplina, populum una cum Clero ad electionem admittens.

Fatendum quidem eſt hunc Laodicenum Canonem a quibuſdam, ac notanter a Gratiano in eum ſenſum acceptum eſſe, quaſi ab electione *populus* totaliter per eum eſſet excluſus; nam *Diſt.* 63. eum adducit in probationem hujus aſſerti: *Laici nullo modo debent ſe electioni immiſcere.*

Verum & hoc notum eſt, Gratiano ſat familiare fuiſſe Canones detorquere ad diſciplinam ſui temporis, notanter Eccleſiæ Romanæ, Canonibus ſenſum plane a mente Patrum alienum affingendo.

Liquet autem ex hiſtoricis, eo tempore quo Gratianus Decretum compilavit, laicos fuiſſe ab electione Epiſcopi Romani auctoritate Innocentii II. excluſos; & ſolis Clericis delatam.

V. Hoc equidem conſtat; apud Græcos citius quam Latinos, ab Epiſcoporum electionibus laicos excluſos fuiſſe; ſiquidem ſæculo IX. Synodus VIII. Œcumenica *can.* 22. ſtatuit, atque jure promul-

(a). S. Cyprianus citat eo loco Scripturam Sacram ſecundum Verſionem Italam, quam Patres olim ſecuti ſunt.

mulgat ,, *neminem laicorum* Principum, vel Potentum ſemet in-
,, ferere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, ,, ac cujuslibet Epiſcopi, ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat confuſio, vel contentio: præſertim cum nullam in talibus poteſtatem quemquam poteſtativorum, vel ceterorum laicorum habere conveniat, ſed potius ſilere, ac attendere ſibi, ,, uſquequo regulariter a Collegio Eccleſiæ ſuſcipiat finem electio ,, futura Pontificis.

VI. At in Eccleſia Latina ſæculo IX. etiam laicos electioni interveniſſe, plebiſque ſuffragia fuiſſe expetita, ex hiſtoriis formuliſque electionum eſt notorium. Utque prætereamus, quæ remotiores Eccleſias concernunt, una ſufficiet Epiſtola Hincmari Archiepiſcopi Remenſis ad Hedenulphum Laudunenſem Epiſcopum, ut Viſitatoris officio fungatur in electione Epiſcopi Cameracenſis, quā eum his verbis hortatur: ,, Ad eamdem Eccleſiam quantocius ſtudeas properare, ac aſſiduis hortationibus Clerum, *plebemque* Eccleſiæ publice admonere feſtines, ut remoto privato ſtudio, uno eodemque conſenſu talem ſibi præficiendum expetant, ac eligant Sacerdotem, qui & tanto miniſterio dignus valeat reperiri, & a venerandis Canonibus nullatenus reſpuatur.... Quæ electio non tantum a civitatis Clericis erit agenda, verum & de omnibus Monaſteriis ipſius Parochiæ, & de ruſticanarum Parochiarum Presbyteris occurrant Vicarii, commorantium ſecum concordia vota ferentes; ſed & Laici nobiles, ac cives adeſſe debebunt: quoniam ab omnibus debet eligi, cui debet ab omnibus obediri ". ,, Habetur hæc epiſtola tom. 8. Conciliorum Generalium collectionis Labbeanæ *col.* 1867. ibi & columna ſequenti extat ejuſdem ,, Hincmari epiſtola ad Clerum, & *plebem* Cameracenſem, ut Canonicam electionem faciant cum Viſitatore ſibi deſignato.

Non dubium ergo in Cameracenſi, uti & in aliis vicinis Eccleſiis, quod formulæ ibidem relatæ oſtendunt ſæculo IX. non Clerum duntaxat, ſed & *plebem* ad Epiſcopi electionem concurriſſe.

Præterea probat Liber diurnus Romanorum Pontificum, quem edidit, & notis, ac obſervationibus illuſtravit Joannes Garnerius e Societate Jeſu Presbyter, eam formam ſervatam fuiſſe in electione Epiſcopi Romani etiam ſæculo VIII.

Refertur etiam Decretum de electione Pontificis, cui ſubſcribit Presbyter hac formula. ,, N. humilis Presbyter ſanctæ Romanæ ,, Eccleſiæ huic Decreto a nobis facto in N. ſanctiſſimum Presbyterum conſenſi, & ſubſcripſi.

Deinde dicitur quod ſubſcripſerint ,, totus Clerus, Optimates, ,, & Milites, & Cives.

Ex qua formula ſubſcribendi habetur, uti & notat ibidem Garnerius: ,, eam non eſſe hominum laicorum, qui conſentiant tantum, laudentque electionem, ſed qui revera eligant cum Clericis.

Et in eodem Libro diurno *c.* 2. *tit.* 4. exhibetur relatio de electione Pontificis ad Exarcham, atque exponitur, quod defuncto Epiſcopo, *triduo ab* ejus *obitu* ,, divina gratia ſuffragante, & omnium animis inſpirante, in unum convenientibus nobis, ut moris eſt, a parvo uſque ad magnum in perſonam ſanctiſſimi hu jus ſanctæ Apoſtolicæ Sedis Romanæ Eccleſiæ Archidiaconi, Deo cooperante & BB. Apoſtolorum anniſu, concurrerit, atque conſenſerit electio.

Recte hic rurſus obſervat Garnerius, ex verbis hiſce conſtare, non ea tantum de cauſa ,, conveniſſe tunc temporis *proceres*, ,, alioſve *laicos* ,, cum Pontifex eligeretur, ut aſſenſum darent electoribus Clericis, vel teſtimonium ferrent de probitate eligendi, ſed *ut vere eligerent*.

Id ipſum notavit Daniel Papebrochius *Diſſertatione* 16. in Conatu Chronico-Hiſtorico, ſubjecta vitæ Gregorii II. *n.* 6.

Probat autem Garnerius prædictum Decretum electionis, uti & hanc relationem ad Exarcham, concernere electionem Gregorii II. qui circa annum 714. electus fuit in locum Conſtantini Papæ.

Ex his habemus, ad electionem Romani Pontificis, quemadmodum ad electionem aliorum Epiſcoporum concurriſſe *Primores*, populumque cum Clero Romano, etiam ſæculo octavo.

Ulterius ex prædicto electionis Decreto nequaquam obſcurum eſt, electionem quidem factam per Clerum, & *populum* Romanum, nequaquam tamen *plebem*, & *vulgum* populi erectioni interveniſſe, ſed ſolos *Primores*, ſive *Honoratos* populum repræſentantes; conformiter ad conſtitutionem Juſtiniani, de qua ſuperius numero IV.

Immo ſi ſit fides erudito viro Onuphrio Panvino in notis ad Platinam in vita Innocentii II. ea electionis forma per populum, & Clerum in Eccleſia Romana conſervata fuit, uſque ad tempora hujus Pontificis. Scribit enim ſub hoc Pontifice *primum* populum Romanum a Pontificiis Comitiis omnino fuiſſe excluſum; atque primum *ſine ullo* populi interventu Papam creatum eſſe, mortuo Innocentio II. Cæleſtinum II. ſub medium ſæculi XII.

VII. Rationem hujus diſciplinæ ex Cypriano ſupra audivimus; nimirum, ut *plebe præſente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur*.

Alteram dat S. Leo *Ep. ad Epiſcopos* Provinciæ Viennenſis, quæ eſt 10. in editione Quenelliana. Cum enim dixiſſet, ,, per pacem, ,, & quietem Sacerdotes, qui futuri ſunt, poſtulentur " addit: ,, Teneatur ſubſcripto Clericorum, Honoratorum teſtimonium, Ordinis conſenſus & *plebis*. *Qui præfaturus eſt omnibus ab omnibus* ,, *eligatur* ,,. Vel ut loquitur Cæleſtinus I. Nullus *invitis* detur ,, Epiſcopus: Cleri, Plebis, & Ordinis conſenſus, & deſiderium ,, requiratur ,,: *Ep.* 2. *c.* 5. apud Gratianum *Diſt.* 61. *Can.* 13. Aut ſicuti exprimitur in citata Epiſtola Hincmari Remenſis: *Quoniam ab omnibus debet eligi, cui ab omnibus debet obediri*.

VIII. Dum vero his rationibus permota Eccleſia, plebem ac Clerum totum in ſui Paſtoris Electione intervenire, atque audiri voluit, præcipuas tamen in hac momentoſa electione partes eſſe voluit Metropolitani, ac Comprovincialium Epiſcoporum; atque ab his proprie eligi ac præfici Epiſcopum; populumque ne in hac nominatione, aut poſtulatione Paſtoris errare contingat docere; errantemque in viam rectam reducere.

Hinc Synodus Nicæna *Can.* 4. ſtatuit: ,, Epiſcopum convenit ,, ab omnibus, qui ſunt in provincia, conſtitui. Si autem ſit hoc ,, difficile, vel propter urgentem neceſſitatem, vel viæ longitudinem; tres omnino eumdem in locum congregatos, abſentibus ,, quoque ſuffragium ferentibus, ſcriptiſque aſſentientibus, tunc ,, Electionem fieri.

Canonem non tantum de conſecratione, ſed etiam de electione loqui oſtendimus in Scholiis; neque de hoc eſſe dubitandum monet Chriſtianus Lupus *part.* 4. *Schol. pag.* 148. Epiſcopis ergo tribuit Electionem, ſive ordinationem; quia plebe Cleroque poſtulante, aut conſenciente, ordinatio ſive nominatio Epiſcopi ipſis præcipue competebat.

Hinc Epiſcopi Alexandriæ, quorum plures Concilio Nicæno interfuerant, deſcribentes ordinationem S. Athanaſii in Epiſcopum Alexandrinum; eamque ab Arianorum calumniis vindicantes, dicunt, quod cum conveniſſent ad conſtituendum in locum Alexandri defuncti, Epiſcopum; tunc ,, omnis multitudo, & omnis populus ,, Catholicæ Eccleſiæ, tamquam ex una anima, & corpore convenientes, vociferabantur, clamabant petentes Athanaſium Epiſcopum Eccleſiæ: hoc precabantur publice a Chriſto, & hoc *nos* adjurabant facere, per multos dies & noctes, ipſi neque ab Eccleſia diſcedentes, neque *nos* ſinentes abire: hujus rei nos teſtes ,, ſumus, hujus & urbs univerſa, & Provincia. *Vita S. Athanaſii* ,, *in nova Ed. ejus Operum*.

Liquet ergo, Synodum Epiſcoporum tunc habitam fuiſſe ad celebrandam Epiſcopi ordinationem, & populum prævie ſuum teſtimonium de eligendo tuliſſe; ac juxta populi poſtulationem ab Epiſcopis electum ac ordinatum fuiſſe Athanaſium.

IX. At ſi populus tumultuoſe, aut paſſione aliqua præventus, vel ignorantia ſeductus inidoneum, aut minus convenientem poſtulaſſet, eum Epiſcopi rejicere poterant, & debebant; atque de hoc caſu ſcribit Cæleſtinus I. ad Epiſcopos Apuliæ, & Calabriæ; ,, Docendus eſt populus, non ſequendus. Noſque (ſi neſciunt) ,, eos, quid liceat, quidve non liceat, commonere, non his conſenſum præbere debemus ,,. *Epiſt.* 3. *c.* 3. Et apud Gratianum ,, *Diſt.* 62. *Can.* 2.

X. Quinimmo interdum, ubi perſona aliqua divino indicio ad regimen Eccleſiæ videbatur vocata, etiam ſine plebis conſenſu Metropolitanus cum Epiſcopis ſuffraganeis Epiſcopum ordinabant: ait enim Cyprianus ad Clerum, & plebem ſuam ſcribens: ,, In ordinandis Clericis, fratres chariſſimi, ſolemus vos ante conſulere, ,, & mores, ac merita ſingulorum communi conſilio ponderare; ,, ſed expectanda non ſunt teſtimonia humana, cum præcedunt ,, divina ſuffragia.

XI. Neque etiam eo tempore electio illa plebis jus aliquod *ad rem* dabat ipſi Electo, ſed potius erat ſimplex poſtulatio ipſius Plebis, & Cleri de perſona ſibi grata ordinanda in ſuum Paſtorem.

Quia tamen voluntati, deſiderioque populi non conſentire difficile erat; atque invitis, ac reluctantibus Paſtorem dare infauſtos non raro pariebat effectus: hinc multum ſolliciti erant Epiſcopi, ut rite populus inſtrueretur, atque ad poſtulandum idoneum induceretur.

XII. Quapropter durante hac diſciplina, Metropolitanus mox ut aliquam in ſua Provincia Eccleſiam ſuo viduatam Epiſcopo intellexerat, Epiſcopum Viſitatorem ad viduatam Eccleſiam deſtinabat, qui populi Clerique animos ad concordem ac Canonicam digni Præſulis electionem faciendam diſponeret; cujus Viſitatoris frequens mentio occurrit in Epiſtolis S. Gregorii, ac ſignanter *lib.* 2. *epiſt.* 19. ad Benenatum Viſitatorem Eccleſiæ Cumanæ; ubi quæ ejus ſint munia late deſcribit; quæ omnia allegata tum in epiſtola Hincmari ad Hedenulphum Laudunenſem, tum in ejuſdem ad Clerum; & plebem Bellovacenſem; atque in allocutione Viſitatoris Epiſcopi ad Clerum, & plebem electionis cauſa congregatum, etiam exprimuntur; atque eam diſciplinam ſæculo IX. & in hiſce partibus conſervatam evincunt. Habentur in dicto tom. VIII. Conciliorum *col.* 1767. *& ſeqq.*

XIII. Illud notandum, quod in epiſtola Hincmari Archiepiſcopi Remenſis ad Clerum, & plebem Bellovacenſem, poſtquam de pluribus in electione ſervandis eos inſtruxit; qualitateſque eligendi expoſuit, ſubdit: ,, Hujuſmodi autem, quantum Dominus dederit, ,, ipſo cooperante, Electum cum Viſitatore veſtro, præſente ſcilicet ,, confratre noſtro, & cum Decreto Canonico, ad humilitatis noſtræ ſollicitudinem examinandum adducite; quia, ut longe ante nos dictum eſt, non *eſt facile dimittendus, cui eſt proximus* ,, *committendus*. Prænoſcere vos denique volo, quia ſi perſonam ,, a Sacris Canonibus deviam *ſcienter* nobis adduxeritis, non ſolum ,, ex ea Pontificem non habebitis, verum etiam pro illicita electione, ut contemptores Canonum, judicium incurretis. Sed & ,, noſtro, & Coepiſcoporum noſtrorum judicio refutata rationabiliter electione veſtra incongrua, talem ſecundum Laodicenſes ,, Canones ſtudebimus eligere, qui veſtris vitioſis voluntatibus non ,, valeat conſentire.

Hæc oſtendunt, Metropolitanum, & Epiſcopos Comprovinciales, non ita fuiſſe electione populi, & Cleri conſtrictos, quin eam ex cauſa legitima rejicere poſſent.

Electione itaque peracta *Decretum Canonum* Electionis, Clericorum, Monachorum, ac Laicorum ſubſcriptione munitum, conficiebatur; illudque Metropolitano offerentes, Electum in Epiſcopum ſuæ Eccleſiæ ordinari poſtulabant. Plures hujuſmodi *Decreti formulæ* extant *Tom.* VIII. *Conciliorum*.

XIV. Hoc decreto accepto, Metropolitanus convocatis ſuæ Provinciæ Epiſcopis tum electionis formam, tum qualitates Electi examinabat; quæ ſi examine inſtituto Canonica reperiebantur, Electum cum conſenſu Epiſcoporum ſuæ Provinciæ in Epiſcopum conſecrabat: atque cum Canonicis litteris, quibus novus Epiſcopus de ſuo officio inſtruebatur, ad Eccleſiam ſibi commiſſam mittebat. Exemplar tam dicti examinis, quam litterarum Canonicarum extat in allegato tom.

to tom. VIII. Conciliorum; atque in illis plura occurrunt, quæ ad notitiam disciplinæ illius temporis conducere possunt.

XV. Quandoquidem Hincmarus Archiepiscopus Remensis in Epistola ad Clerum, & plebem Bellovacensem sæculo IX. scribat, penes Metropolitanum, & Coepiscopos esse auctoritatem refutandi, & rejiciendi electionem, si persona electa judicetur indigna; atque eo casu penes ipsos sit potestas aliam personam dignam eligendi juxta *Canones Laodicenses*; nequaquam obscurum est, etiam eo tempore non solius Metropolitani, sed & aliorum comprovincialium Episcoporum judicio, formam electionis, ipsamque personam electam fuisse submissam.

Constat enim per *Canonem* XII. Laodicensem, electionem Episcoporum ad judicium Metropolitani, & Coepiscoporum comprovincialium fuisse remissam, & ipse Hincmarus in citata Epistola expresse monet Clerum, plebemque Bellovacensem, quod, si personam a Sacris Canonibus deviam elegerint, & adduxerint, non solum illam personam electam in Pontificem non sint habituri, sed quod suo, *& Coepiscoporum suorum judicio*, refutata rationabiliter eorum electione incongrua, talem secundum *Canonem Laodicensem* eligant; qui *vestris*, ait, *vitiosis voluntatibus non valeat consentire*.

Itaque non nisi posterioribus sæculis, ac signanter post evulgatas, & receptas Gregorii IX. & sequentium Pontificum Decretales, jus confirmandi electum ad solum Metropolitanum fuisse translatum constat; hoc autem ob difficultatem congregandi Episcopos comprovinciales sensim inductum & receptum fuisse credit De Marca, *de Concord. Sacerdotii, & Imperii*, *lib.* 8. *c.* 8.

Insuper ex prædicta epistola Hincmari, necnon ex relatis ex diurno Romanorum Pontificum in notis ad num. 5. intelligimus *Laicos* ea ætate nondum fuisse ab electione Episcoporum omnino exclusos, neque Hincmarum tametsi Canonum scientia instructissimum existimasse, per *Canones Laodicenses* Laicos ab electione Episcoporum plane fuisse submotos.

CAPUT II.

Quomodo Electio Episcoporum ad Capitula Cathedralia sit devoluta? & una de Concordatis Germaniæ.

1 *Sæculo* XI. *Electio adhuc erat penes populum, & Clerum.*
2 *Sæculo* XII. *cœpit transire ad Capitula Cathedralia.*
3 *Occasio qua Electio Episcoporum ad Capitula Cathedralia devoluta sit.*
4 *Sæculo* XIII. *penes Capitula Cathedralia erat Electio Episcopi exclusis etiam Suffraganeis.*
5 *Per reservationes Pontificias jus illud Capitulis fuit ademptum.*
6 *Reservationes illæ non ubique fuerunt receptæ.*
7 *In Concilio Constantiensi contra dictas Reservationes tractari cœpit.*
8 *Decretum Concilii Basileensis contra dictas Reservationes Sanctione Pragmatica Regis Galliæ probatum.*
9 *Urgentibus Pontificibus Romanis Pragmatica Sanctio quodammodo abolita fuit.*
10 *Sanctio Pragmatica Caroli VII. Francorum Regis hodie salva manet, exceptis articulis, quibus expresse per Concordata fuit derogatum.*
11 *Pro restituendis Electionibus inita sunt Concordata inter Romanum Pontificem, & Principes Germaniæ.*
12 *Quid in his Concordatis contineatur quoad Electiones?*
13 *Concordata hæc concernunt duntaxat illos, qui sunt sub Imperio.*
14 *Non extendunt se in Brabantiam exceptis paucis civitatibus.*
15 *Ad quas Belgii civitates se extendant Concordata Germaniæ?*
16 *Hæc Concordata tantum obligant illos, qui ea acceptarunt.*
17 *Beneficia extra fines Imperii sita non subjacent Concordatis, licet Collatores sint sub Imperio.*
18 *Solæ Ecclesiæ Nationis Germanicæ jus Electionis conservant.*

I. CLERUM ac populum electionibus Episcoporum in Ecclesiis Occidentalibus adhuc sæculo undecimo intervenisse, testantur epistolæ Gregorii VII. ac signanter *lib.* 1. *epist.* 35. *lib.* 5. *epist.* 8. in qua postrema inter plura contra Episcopum Aurelianensem allegata recenset: „ Dicitur siquidem legitimam ætatem non „ habens contra Decreta Sanctorum Patrum, sine idonea Cleri, „ & *populi* electione Ecclesiam invasisse.

II. Quin & sæculo duodecimo electiones Episcoporum Cabilonensis, & Gebennensis adhuc peractas fuisse cum consensu *populi*, non obscure innuit S. Bernardus *epist.* 13. *&* 27. tametsi fatendum sit, sæculo illo cœpisse electiones Episcoporum a populo & Clero transire, & transferri ad Capitula Cathedralia, tamquam Clerum totius Diœcesis repræsentantia, atque unum cum suo Episcopo Corpus, & Collegium constituentia.

III. Quamvis multis sæculis, præsertim in Ecclesia Latina, ad electionem Episcopi populus una cum Clero concurrerit; certum tamen est, Clerum in hac electione præcipuas semper partes habuisse.

Cum enim Presbyteri, & Diaconi, aliique inferiores Clerici unum semper constituerint Collegium, cui Episcopus præsidebat, tamquam Collegii istius caput, justum ac naturale apparuit, ut hi, qui Collegium constituebant, e suo Collegio eligerent, qui Collegio præsidere deberet.

Hinc & illud S. Hieronymi in epist. ad Evagrium apud Gratianum *Epist.* 93. *can.* 24. legimus: „ Alexandriæ a Marco Evangeli„ sta usque ad Heraclem, & Dionysium Episcopos, Presbyteri sem„ per unum *ex se* electum in excelsiori loco collocatum *Episcopum* „ nominabant; quomodo si exercitus sibi Imperatorem faciat, aut „ Diaconi eligant de se, quem industrium noverint, & Archidia„ conum nuncupent.

Postquam igitur ad Capitula Cathedralia pristini Cleri, seu Presbyterii auctoritas sensim fuit devoluta; & creditum fuit Capitula Cathedralia unum cum Episcopo, ut capite, corpus constituere, mirum non est, quod & electio Episcopi ad illa sensim fuerit devoluta: quantumvis fatendum sit, a forma electionis ab Apostolica Traditione descendente, & per plura sæcula conservata, per hanc devolutionem ad Capitula Cathedralia, excluso reliquo Clero & populo, multum fuisse recessum, uti capite præcedenti constare potest.

Admodum itaque verisimile est jus hoc electionis ad Capitula Cathedralia demum transiisse, postquam jus Cleri Romani in electione Romani Episcopi ad solos Cardinales translatum fuit; quod contigisse sub Alexandro III. id est, sub finem sæculi XII. notat in hujus Pontificis vita Onuphrius.

Relato enim diuturno schismate, quod fuit sub hoc Pontifice, ait: „ Ex hujus rei occasione, *Clero* ac *populo* omnino a Pontifi„ cis electione exclusis, ea ad *Cardinales solos* tum primum reda„ cta fuit.

Dum igitur ad solos Cardinales, excluso reliquo Clero, electio Romani Episcopi tandem transiit, ipsique considerari cœperunt tamquam unum cum Romano Episcopo Corpus seu Collegium constituentes, & ipsum Romanæ Ecclesiæ Clerum, seu Presbyterium repræsentantes, sensim creditum fuit, Canonicos Cathedrales, tamquam Cathedræ Episcopali proprius adhærentes, posse considerari tamquam unum cum Episcopo corpus constituentes & Clerum, sive Presbyterium Ecclesiæ repræsentantes: atque ita jus electionis, aliaque jura Cleri, sive Presbyterii ad solos Canonicos Cathedrales, seu Capitula Cathedralia transiisse.

Id autem demum contigisse post tempora Alexandri III. vel inde colligitur, quod de hac repræsentatione, vel juribus Capitulorum Cathedralium, nihil simile in pristinis Canonibus, immo nec in Decreto Gratiani occurrat, sed simpliciter jus electionis Clero deferatur, asseraturque Episcopum debere majora Ecclesiæ negotia cum consensu sui Cleri absolvere.

Nec scitur ante Innocentium III. hæc Capitulorum Cathedralium jura fuisse stabilita. Legitur enim hunc Pontificem per suas Decretales respondisse, Episcopum cum Canonicis Cathedralibus, tamquam Fratribus suis unum corpus constituere; atque cum consensu, vel consilio eorum (nulla Cleri facta mentione) negotia Ecclesiæ debere tractare.

Hæ vero Decretales per Gregorium IX. in collectionem Decretalium relatæ in *c.* 4. *&* 5. *De his quæ fiunt a Prælato sine consensu Capituli*, &c. pro jure communi receptæ sunt in Italia.

Tandem creditum fuit non tantum jus electionis, & cetera jura Cleri ad Capitula Cathedralia tamquam Clerum repræsentantia transiisse.

Quapropter & creditum est, quod Episcopi, dum negotia Ecclesiæ peragunt cum consilio vel consensu Capituli, censeantur ea pertractare, & absolvere juxta Canones cum consilio, vel consensu sui Cleri.

Hanc indubie inductam sensim disciplinam præ oculis habuere Patres Concilii Tridentini *sess.* 24. *c.* 12. *de Reform.* dum dixerunt, Canonicos Cathedrales constituere Senatum Ecclesiæ, quem Sancti Patres, ac signanter S. Ignatius per integrum Clerum constitui jam pridem dixere.

Illud ambigi nequit, quin per eam devolutionem jurium Cleri ad solos Canonicos Cathedrales, quasi Clerum repræsentantes, a mente ac spiritu Canonum plurimum sit recessum.

Certum quippe est, quod Ecclesia, dum voluit, ut Episcopi negotia Ecclesiæ cum consilio & consensu Cleri tractarent, una voluerit, ut negotia regimen spirituale, & animarum salutem spectantia plurium consilio tractarentur, præcipue eorum, quibus perspectum esset, quid huic spirituali regimini animarum esset convenientius, & magis necessarium.

Præterea negari nequit, quin de his instructiores merito supponantur, & habeantur, qui una cum Episcopo in hoc spirituali animarum regimine laborant, uti sunt præ reliquis Pastores, sive Curata Beneficia possidentes, necnon Archipresbyteri, ac similes curam animarum sustinentes.

Et quidem dum juxta Canones Episcopi una cum suo Clero negotia tractabant, & absolvebant, Decretaque, & Ordinationes pro regimine Ecclesiæ formabant, & emittebant, ea reputabantur quasi Synodice acta.

Quid enim proprie est Synodus Diœcesana, nisi conventus constans ex Episcopo, & Clero suæ Diœcesis, præsertim eorum de Clero, qui una cum ipso curam animarum sustinent.

IV. Circa initium sæculi decimi tertii jus Capitulorum Cathedralium circa electiones Episcoporum, plane fuisse stabilitum, colligitur ex epistolis, ac responsis Innocentii III. & sequentium Pontificum, quæ Decretalibus Gregorii IX. sunt inserta; adeo quidem, ut cum Canonici Strigoniensis Ecclesiæ Colocensem Archiepiscopum sibi dari in Episcopum ab Innocentio III. postulassent; ac Suffraganei Episcopi prætenderent, eam postulationem non debuisse fieri nisi ipsis consultis, ut qui solerent electioni Strigoniensis Archiepiscopi interesse cum Capitulo; respondit Innocentius Præposito, & Capitulo Strigoniensi; „ Vobis dedimus in mandatis, ut ad promoven„ dum vobis Pastorem idoneum per electionem Canonicam, vel po„ stulationem concordem (requisito Suffraganeorum assensu, si es„ set de antiqua, & approbata consuetudine requirendus) " procede„ re curaretis, alioquin nos ipsi provideremus Ecclesiæ viduatæ". *Cap.* 4. *tit. de postulat. Prælat.*

Itaque jus electionis tempore Innocentii III. ita *privative* spectabat ad Canonicos Cathedrales; ut ne ipsi quidem Suffraganei Episcopi ad electionem sui Metropolitani cum Capitulo concurrerent; immo nec ipsorum assensus requirendus, nisi esset assensus *de antiqua, & approbata consuetudine* requirendus.

„ V. Duravit (ait Barbosa *Lib.* 1. *Juris Eccl. c.* 8.) hujusmodi „ potestas eligendi Episcopum in Capitulis & Canonicis usque ad „ tempora Bonifacii VIII. & Clementis V. ut constat ex titulis *De* „ *Electione in Sexto, & Clementinis*.

„ Pri-

„ Primum Cathedrales Ecclesias, quæ apud Romanam tantum Curiam vacare contigisset, suæ dispositioni (inquit Barbosa dicto loco) reservare cœpit Clemens V. in *Extrav. Et si in temporalium de præbendis in Comm.* Deinde vero idem Clemens V. eorum quoque Ecclesiarum provisionem, quæ Clero, & populo Christiano carerent, Romani Pontificis dispositioni reservavit, *in Clem. In plerisque de Elect.* Postea Benedict. IX. *in Extravag. Sancta Romana de Elect. inter Comm.* statuit, quatuor Patriarchalibus Ecclesiis vacantibus; illis non posse provideri, Romano Pontifice inconsulto, Hinc Joannes XXII. *in Extrav. Ex debito eodem Tit. de Elect. inter Comm.* provisioni suæ reservavit Episcopales, & earum superiores Sedes, quæ apud Sedem illo vivente vacare contigerint. At Benedictus XII. *in Extrav. Ad regimen de præbendis inter Comm.* dispositioni Apostolicæ reservavit omnes Parochiales, Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesias, &c. tunc apud Sedem Apostolicam quomodocumque vacantes, & in posterum vacaturas. Denique per sequentes Romanos Pontifices reservatio facta fuit simpliciter, & generaliter quoad omnes Ecclesias Episcopales tam apud Sedem Apostolicam, quam extra Curiam vacantes in *Regula* 2. Cancellariæ.

Per has reservationes ad nihilum redactum esse jus eligendi Prælatum, quod habebant Capitula Cathedralia, & Collegiata, etiam post alios Canonistas observat Fagnanus ad *cap. Nullus, tit. de Electionib.*

VI. Verum reservationes illæ non ubique receptæ fuerunt, aut probatæ, renitentibus tum Episcopis, Capitulis, & Patronis, quibus jus eligendi, conferendi, & præsentandi pene omne per has adimebatur; tum etiam Regibus, & Principibus Vassallorum suorum, atque Subditorum jura tuentibus; quippe qui malebant penes Capitula, aliosque sibi subditos esse jus electionis, quam penes Pontifices.

Nec enim metuebant Principes, ne manente electione apud Capitula sibi subdita, facile aliquis sibi non gratus, aut in sui Regni negotiis suspectus ad Prælaturam eligeretur, quod e contra manente apud Pontifices provisione, se metuere/per promotionem extraneorum dicebant.

VII. Et quidem in Concilio Costantiensi, Prælati, præsertim Regni Galliæ, instanter petierunt, ut *jus Electionis* per reservationes quodammodo extinctum restitueretur iis, quibus de jure communi competit. Sed Concilium hoc unice pene occupatum, & intentum extinguendo schismati, quod per plures annos Ecclesiam sciderat, & afflixerat; hunc articulum *de reservationibus Sedis Apostolicæ*; item *de collationibus Beneficiorum, & gratiis expectativis*; item *de confirmationibus Electionum*, futuro Romani Pontifici per Concilium eligendo commisit; ut super illo una cum Concilio, aut deputatis ex qualibet Natione, secundum æquitatem, ac bonum Ecclesiæ regimen ante dissolutionem Concilii provideret.

VIII. Cum vero Martinus V. a Concilio Costantiensi electus nihil super his articulis statuisset, rursus in Concilio Basileensi institerunt Patres, ac præcipue Ecclesiæ Gallicanæ pro abrogatione reservationum, atque restitutione Canonicarum electionum; ac tandem, *Sess.* 23. hoc editum fuit Decretum, quod & in Conventu Bituricensi Cleri, ac Procerum Regni Gallicani probatum, ac auctoritate Caroli VII. Galliarum Regis cum aliis pluribus articulis partim ad verbum, partim cum aliqua moderatione ex Synodo Basileensi desumptis, probatum & evulgatum est sub nomine, ac titulo *Pragmaticæ Sanctionis* „ Sancta Synodus in Spiritu Sancto congregata statuit, & definivit, generalem reservationem omnium Ecclesiarum Metropolitanarum, Cathedralium, Collegiatarum, & Monasteriorum, ac Dignitatum electivarum, per Romanum Pontificem de cetero fieri, aut factis, uti non debere, reservationibus in corpore juris clausis, & his, quas in terris Romanæ Ecclesiæ ratione directi seu utilis dominii mediate, vel immediate subjectis fieri contigerit, semper exceptis: sed quod per electiones, & confirmationes Canonicas, secundum juris communis dispositionem, prædictis Metropolitanis, Cathedralibus, Monasteriis, & Collegiatis Ecclesiis, ac Dignitatibus Electivis vacantibus, debite provideatur: non derogando propterea statutis, privilegiis, & consuetudinibus rationabilibus, quibuscumque postulationibus in dispositione juris communis remanentibus. Decernitque hæc Sancta Synodus rationi fore consentaneum, & Reipublicæ accommodum, ut contra hoc salutare Decretum Romanus Pontifex nihil attentet, nisi ex magna rationabili, ac evidenti causa, in litteris Apostolicis nominatim exprimenda. Et ut eo firmius hoc salubre Decretum custodiatur, vult eadem Sancta Synodus, ut inter alia, quæ Romanus Pontifex in sua assumptione profitebitur, juret Decretum hoc inviolabiliter observare. Et quoniam tales (ut prædictum est) oportet esse Prælatos, hi, ad quos jus pertinet eligendi, omnem curam adhibeant, ut dignam coram Deo, & hominibus electionem faciant, exactamque proinde apponant sollicitudinem, ut tales eligant, qui tanto officio valeant satisfacere; scientes quod si vel dolose, vel negligenter, ac timore Domini postposito in re tam gravi se gesserint, sicut auctores erunt, & causa malorum Pastorum, ita participes fient pœnarum, quas ipsi mali Pastores in districto Dei judicio patientur.

IX. Hoc igitur Decreto electio Episcoporum Capitulis Cathedralibus restituta fuit; atque Reservationes magna ex parte abolitæ, ac multum limitatæ. Sed cum in hac Pragmatica Sanctione non tantum electiones Capitulis restituerentur, ac Reservationes Pontificiæ abolerentur; verum & confirmationes Prælatorum inferioribus, & Ordinariis reservarentur, aliaque plura præjudiciosa Sedi Apostolicæ in illa occurrere viderentur; Pius II. anno 1458. ad Pontificatum assumptus, aliique ejus Successores apud Reges Galliæ vehementer pro ejus abrogatione institerunt; sed quia Prælati, Parlamenta Regia, atque Parisiensis Universitas ejus observantiam, ac necessitatem ex adverso vehementer urgerent, contingit, ut per quinquaginta & amplius annos super hac re certatum sit (uti in historia Pragmaticæ, & Concordatorum videri potest); donec tandem, anno 1516. initis Concordatis inter Leonem X. & Franciscum I. res tota sopita fuit, atque iterum electiones abrogatæ, nominationem Episcoporum ipsi Regi, confirmationem vero Pontifici delata, ut in capitibus, quæ subsequuntur, latius exponetur.

X. Historia Pragmaticæ Sanctionis Caroli VII. Regis Francorum, ad quam superius lector remittitur, latine extat in Appendice Monumentorum ad calcem hujus Pragmaticæ Sanctionis cum Glossis Cosmæ Guimier, &c. editionis, anni 1666. cura, & opera Francisci Pinsonii.

Ex hac historia liquet, quod, licet Romani Pontifices, Pius II. Julius II. & Leo X. summopere institerint, pro tali ejus abrogatione; ac tandem obtinuerint Concordata inter Leonem X. & Franciscum I. tamen totalem abrogationem obtinere non potuisse ex hac ipsa historia manifestum est: legitur enim, *pag.* 730. editionis Francisci Pinsonii, Nuntium Apostolicum obtulisse Regi Galliarum Francisco I. duos libros subsignatos, necnon plumbo sigillatos, quorum alter erat Concordatorum a Concilio Lateranensi, sub Leone X. comprobatorum; alter vero erat liber, actum continens, *Revocationis Pragmaticæ*.

Nuntius vero expetiit a Rege utriusque actus approbationem, & publicationem in Curia Parlamenti habendam. Rex vero cum utramque Bullam recepisset, decrevit *unicam Concordatorum Bullam* publicandam quoad revocationem vero *Pragmaticæ*, de ea nihil publicari voluit.

Insuper in eadem historia refertur, *pag.* 735. „ quod cum Curia Parisiensis rescivisset Congregationem Romæ habitam (quæ Concilium Lateranense nuncupatur) omnia tentasse, ut Pragmaticam Sanctionem rescinderet, ex ejus Decreto Procurator Generalis procuraverit, omnium Regnicolarum nomine; quodque cum primum Pragmaticæ cassatio ad notitiam pervenisset, Curia, cum eidem appellationi adhæreret, demum provocaverit ad Papam melius consultum, necnon futurum Concilium generale legitime congregandum, vel ad illum, vel ad illos, ad quem, seu quos, petendo Apostolos instantissime ab Episcopo Lingoniensi Pari Franciæ ipsi Curiæ præsente.

„ Atque eos quidem *Apostolos* dictus Episcopus Lingoniensis, ad honorem Dei Omnipotentis, pro Ecclesiæ Gallicanæ, Regni & Reipublicæ præsidio, & conservatione concesserit Reverentiales, & quales de jure pro remedio opportuno secundum temporis necessitatem concedere possit, & debeat; illudque amplius, Curia actum sibi authenticum confici postulaverit, de toto processu ab Actuariis, & Manuensibus prædictis.

Bulla seu Decretum abrogationis Pragmaticæ Sanctionis, a quo Procurator Generalis dicitur appellasse, & Curiam ejus appellationi adhæsisse; promulgatum fuit a Leone X. *Sess.* XI. Concilii Lateranensis, & integra refertur, tom. 14. Concil. General.

Narratur quoque in eadem historia Pragmaticæ Sanctionis, quod ad querelam Universitatis Parisiensis super publicatione *Concordatorum* inter Leonem X. & Franciscum I. inter alia responderit Curiæ Parisiensis Proto-Præses: „ quod licet ad Concordatorum publicationem procederetur, nullum ex ea præjudicium Academiæ Parisiensi suboriretur, necnon Curia controversias judiciales definire secundum Pragmaticæ Decreta, ut ante publicationem consueverat.

Hinc etiamnum hodie notoria contraventio Pragmaticæ Sanctionis locum facit in Regno Galliæ appellationi tamquam *ab abusu*, uti infra, *part.* 3. *tit.* 10. *cap.* 4. notatum est.

Ad hæc, & hodie in Parlamentis Gallicanis causæ deciduntur conformiter ad hanc Sanctionem Pragmaticam, crediturque eam in suo mansisse vigore, exceptis solis articulis, quibus nominatim & expresse per dicta Concordata est derogatum.

XI. Neque Galli dumtaxat de sublatis per Reservationes juribus Ordinariorum, Capitulorum, Patronorum, atque Collatorum conquesti fuere; sed eadem quoque Germanorum fuit querela; quos inter, & Sedem Apostolicam pro ipsius tranquillitate inita atque conclusa est *concordia*, quæ vulgo dicitur, *Concordata Germaniæ*; & a Nicolao V. Speciali Bulla, quæ incipit *Ad sacram*, probata.

XII. In His Concordatis quoad electiones Episcoporum hæc habentur: „ Placet nobis, quod in Metropolitanis, & Cathedralibus, etiam immediate non subjectis Ecclesiis, & Monasteriis immediate subjectis Sedi Apostolicæ, *fiant Electiones Canonicæ*, quæ ad dictam Sedem deferantur. Quas etiam ad tempus Constitutionis felicis record. Nicolai Papæ III. quæ incipit, *Cupientes*; expectabimus, & elapso dicto termino, si non præsentatæ, vel si præsentatæ minus Canonicæ fuerint, providebimus, & si Canonicæ fuerint, eas confirmabimus, nisi ex *rationabili*, & *evidenti* causa, ac de dictorum Fratrum Cardinalium consilio de digniori, & utiliori persona duxerimus providendum, proviso quod confirmati prædicti, & per Nos provisi Metropolitanis suis, & aliis præstent debita juramenta, & alia ad quæ de jure tenentur.

Itaque vi horum Concordatorum, Capitulis Cathedralibus competit jus eligendi suos respective Episcopos, prout jure communi præscribitur: „ exceptis tamen Cathedralibus, & Metropolitanis, quas apud *Sedem Apostolicam* quocumque modo vacare contigerit; necnon quæ per mortem Cardinalium, aut Officialium quorumcumque dictæ Sedis; quamdiu ipsa Officia *actualiter* tenebunt, & etiam quorumcumque Legatorum, seu Collectorum, ac in terris Romanæ Ecclesiæ Rectorum, & Thesauriorum deputatorum, seu missorum vacabunt, ubicumque dictos Legatos, vel Collectores seu Rectores, & Thesaurios, antequam ad Romanam Curiam redierint, seu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis; quæ omnes Sedi Apostolicæ reservantur; uti & quorumlibet pro quibuscumque negotiis ad Romanam Curiam venientium, seu etiam recedentium ab eadem, si in locis a dicta Curia ultra duas dietas legales non distantibus ab hac luce transire contigerit ". Constitutio Nicolai III.

„ ad

„ ad quam textus Concordatorum remittit, refertur in *cap. 16. de* „ *elect. in 6.*

XIII. Porro *Concordata* hæc inita, & conclusa per Fridericum III. Imperatorem; necnon quosdam Principes Nationis Germanicæ ex una parte, & Legatum Apostolicum sufficienti auctoritate suffultum ab altera, & per Nicolaum V. confirmata, ultra Nationem Germanicam non extenduntur, nec alios, quam qui sub Imperio sunt; complectuntur.

XIV. Cum igitur Brabantiæ Ducatus Imperatorem pro Superiore non cognoscat, nec sub Imperio comprehendatur, neque in Brabantia ullæ Leges Imperiales, Constitutiones, aut Decreta locum habeant; nec hæc quoque Concordata Brabantinos concernunt; neque Beneficia in Brabantia sita unquam subjecta fuere regulis, aut conditionibus in hisce Concordatis præscriptis: uti late post Wamesium, *Consilio Can.* 255. ostendit Zypæus, *Consult.* 3. *de Præbendis*; quamvis interim negari non possit, hæc Concordata Trajecti ad Mosam, & Nivellis, quantumvis Ducatus Brabantiæ civitatibus, notorie observari: nam, uti notat Zypæus loco citato: *Proclive est credere Dominam Nivellensem, olim fundationis Imperatoriæ, & Principem ipsius Imperii, imperii concordata acceptasse, & iis conformes fecisse collationes Præbendarum. Trajectum porro fuit a Philippo Imperatore, Henrico II. Duci beneficiario jure concessum (ann. 1204.), & a Friderico II. & Henrico ejus filio confirmatum; & a Leodiensibus varie controversum, ut refert Divæus in Brabantia*, lib. 1. cap. 11. & *Kinschot*, tractat. 1. cap. 2. *ut quamvis a Carolo V. demum Brabantiæ sit annexum, non desierunt tamen Leodienses indivisa ibi jura possidere. Unde nec erectis novis Belgii Episcopatibus inde est abscissum, ut mirum non sit, si illa Ecclesia Cathedræ suæ mores sit imitata, cui in spiritualibus, & temporalibus non desierat subesse; adeoque Concordata Germanica acceptaverit.*

XV. Certum tamen est Concordata Germaniæ, quantum ad articulum de collatione, & reservatione Beneficiorum non vigere, nec unquam viguisse in Ducatu Brabantiæ; immo neque hæc in Ecclesia Cathedrali Antuerpiensi locum habent, tametsi hæc civitas retinuerit titulum, *Marchionatus Sacri Imperii*, quod inde contigisse verisimile est, quod Dux Brabantiæ hæc Concordata inter terminum in Concordatis præscriptum non acceptaverit: quæ tamen acceptatio requirebatur.

Quod autem ad civitates, & Ecclesias Trajectensem, & Nivellensem attinet; cum hæ civitates tempore initorum Concordatorum nondum essent totaliter ab Imperio avulsæ, & emancipatæ, acceptatio Concordatorum facta per Imperatorem sufficere potuit ad introducenda ibidem Concordata: uti observat celebris hujus Universitatis Jurisconsultus Van de Velde in suis Adnotationibus mss. ad Regulam Cancellariæ de reservatione mensium, *dubio* 4.

Notat, & ibidem, quod Concordata hæc obtineant in Ducatu Luxemburgensi, comprehenso etiam Comitatu Chimacensi, utpote qui fuit sub Imperio usque ad ejus emancipationem postmodum factam, id est post tempus initorum Concordatorum. Monet quoque in civitate Thenensi haberi quidem sex menses; sive *alternativam*, quali gaudent Ecclesiæ his Concordatis subjectæ.

XVI. Ulterius, quia Concordata illa inita non fuerunt per totam Nationem Germanicam; sed tantum per Imperatorem, & aliquos Principes, *inclytæ Nationis Germanicæ*, illa nequaquam omnes omnino Imperii Principes comprehenderunt, aut obligarunt, sed eos dumtaxat, qui illa acceptanda duxerunt, quemadmodum late probat Zypæus: *Multi siquidem, ait*, num. 6. *per Germaniam eadem Concordata non acceptarunt, ut Harbipolenses, Bambergenses, aliique, qui ampliora Privilegia, vel sibi forte convenientiora obtinuerant.*

XVII. Ad hæc notandum, quod tametsi Collatores hæc Concordata acceptaverint, atque sub illis comprehendantur; si tamen Beneficia ad eorum collationem spectantia sita sint extra fines Imperii; in horum collatione Concordatis locum non esse.

Unde nec litteræ Maximiliani Imperatoris scriptæ 11. Januarii, 1518. ad Leodienses, & Caroli V. ad Cameracenses 9. Februarii 1554. quibus sub gravissimis pœnis injungitur, ne quem ad Beneficium quodcumque admittant vigore litterarum Apostolicarum, nisi juxta terminos Concordatorum, concernunt Beneficia in Brabantia sita. Et quamvis tam Maximilianus, quam Carolus essent Duces Brabantiæ, non tamen in hac qualitate *Ducis*, sed *Imperatoris* litteras scriptas probat Zypæus, & ipse litterarum contextus ostendit.

XVIII. Ecclesiæ ergo Nationis Germanicæ, quæ hæc Concordata acceptarunt, etiam hodie, eæque pene solæ, jus Electionis conservarint: quæ in sua Electione formam jure communi præscriptam servare debent: nisi ex speciali privilegio, consuetudine, aut fundatione aliquid secus obtinere probetur: cum Concordata nullum specialem Electionis ritum, aut formam præscribant. Quæ vero forma in Electionibus sit servanda, infra Parte II. dicemus (*a*).

CAPUT III.

De Imperatorum consensu ad eligendos Episcopos olim requisito.

1 *Ex quo Principes Fidem Catholicam susceperunt, Electioni Episcoporum intenderunt.*
2 *Sæculo VI. Episcopos de consensu Principis fuisse ordinatos, probatur auctoritate S. Gregorii.*
3 *Episcopos nominatos fuisse ab Imperatoribus, probatur testimoniis Leonis IV. & Stephani IV.*
4 *Electus Pontifex Romanus consecrari non potuit ante obtentum assensum Imperatoris.*
5 *Incertum est quo tempore Imperatorum consensus requiri cœperit.*
6 *Assensus ille post sextum sæculum diu petitus est.*
7 *Ejus defectu Romana Ecclesia suo Pastore quandoque diu viduabatur.*
8 *Huic incommodo ut mederetur Ravennæ Exarcha, aut alter Imperatoris CP. Legatus suum nomine Principis consensum Electioni Pontificis dabat.*
9 *Exarcha tamen, aut Legatus ad Electionem non vocabatur, ut ei præsideret.*
10 *Ut ordinaretur Electus, expectari solebat consensus Imperatoris, aut sui Legati.*
11 *Imperatoris Germaniæ consensum desideravit Gregorius VII.*
12 *Dissidium investiturarum, & intentio contendentium.*
13 *Gregorius VII. asserebat investituras libertati Electionum esse contrarias.*
14 *Imperator Henricus V. juri conferendarum investiturarum renunciavit.*

I. UBI Fides Christiana primum prædicari cœpit, ut occulta hæc primum fuit propter metum Principum Ethnicorum ita inconsultis Principibus Sacerdotales Dignitates ab Episcopis, assentiente *Clero populoque*, uti supra expositum fuit, conferebantur. Sed simul, ac Fidem Christianam susceperunt Principes, & Reges, continuo, & ipsi cœperunt curam, & auctoritatem adhibere; non quidem ut ad se plenum jus conferendi, aut nominandi avocarent (nam illud etiam aliquot sæculis post Constantini ad Fidem Christianam conversionem penes Episcopos, Clerum, populumque mansit) sed quo providerent, ut Sacerdotia rite ac canonice conferrentur; nec quisquam indignus, aut qui Ecclesiæ, aut Reipublicæ Statum ac pacem turbaretur, intruderetur; ideoque, & sine suo assensu consecrari, aut confirmari Electos Episcopos ægre sinebant.

Unde recte notat Christianus Lupus in dissertatione, *De Regia nominatione*, *tom.* 3. Scholiorum præfixa, *cap.* 6. Imperatorium consensum electioni dandum, esse antiquum, & a Romana etiam Ecclesia probatum, aut certe toleratum. „ Etenim, pergit Lupus, Eu„ sebianæ factionis Antiochena Synodus, dum ejusdem Civitatis „ Patriarcham S. Eustachium dejecit, electum a se Eusebium Cæ„ sariensem Constantino Augusto obtulit, & petiit confirmari; fa„ ctamque de illo electionem, quod Canon Apostolicus, & Nicæ„ na Synodus vetarent translationes, Princeps cassavit. Ita in hu„ jus vita scribit ipse Eusebius, & Hermias Sozomenus“. *Hæc ille*; qui ibidem plura refert, quibus ostenditur jam sæculo quarto Principes Electioni Episcoporum se immiscuisse.

II. Ut ad recentiora veniamus: S. Gregorius sæculo VI. scribit Joanni primæ Justinianæ Illyrici Episcopo: „ Quia suscepta „ Fratrum, & Coepiscoporum nostrorum relatio, ad locum vos „ Sacerdotii totius Concilii unito consensu, & *Serenissimi Prin*„ *cipis voluntate* declarat accersiri, gratias Omnipotenti Deo Crea„ tori nostro magna cum exultatione retulimus“. *Lib.* 4. *Epist.* 8. apud Gratianum, *Dist.* 63. *can.* 9.

III. Et apud Gratianum eadem distinctione, *can.* 16. scribit Leo IV. pro Colono Reatinæ Ecclesiæ Electo ad Lotharium Augustum, ac Ludovicum ejus filium: „ Vestram mansuetudinem deprecamur, „ quatenus Colono humili Diacono eamdem Ecclesiam (scilicet „ *Reatinam*) ad *regendam concedere dignemini, ut vestra licentia* „ *accepta* ibidem eum, Deo adjuvante, consecrare valeamus Epi„ scopum. Sin autem in prædicta Ecclesia *nolueritis*, ut præficia„ tur Episcopus, Tusculanam Ecclesiam, quæ viduata existit, illi „ *Vestra Serenitas dignetur concedere*, ut a nostro Præsulatu con„ secratus, Deo Omnipotenti, Vestroque Imperio grates perage„ re valeat.

Similis est Epistola Stephani IV. ad Guidonem Comitem, quam ibidem, *Can.* 18. retulit Gratianus; ad quam respexisse videtur S. Ivo Carnotensis in Epistola ad Hugonem Lugdunensium Primatem, in qua scribit: „ Post Canonicam Electionem Reges Apostolica au„ ctoritate a concessione Episcopatuum prohibitos minime vide„ mus. Legimus enim sanctæ recordationis summos Pontifices ali„ quando apud Reges pro Electis Ecclesiarum, ut eis ab *ipsis Re*„ *gibus* concederentur Episcopatus, ad quos Electi erant, inter„ cessisse; aliquorum, quia *concessiones Regum* nondum consecuti „ fuerant, consecrationes distulisse.

IV. Jam pridem obtinuisse, ut ad Episcopatum electi per Clerum & populum, in Episcopos consecrari non possent, priusquam consensus Principis haberetur, observarunt Historici & Canonistæ.

Cum autem Imperator in urbe Roma summum obtineret Imperium, jam pridem quoque obtinuit, ut electus in Episcopum Romanum ordinari non posset, priusquam consensus Imperatoris accessisset, & in personam electam consensisset.

Et quidem Platina tamquam singulare notat in vita Pelagii II. quod propter obsidionem urbis Romanæ a Longobardis, Pelagius, *injussu* Imperatoris, tum Pontifex creatus sit, quia extra obsessam ab hoste Urbem mitti quispiam non posset. „ Nil (inquit) tum a „ Clero in eligendo Pontifice actum erat, nisi eius electionem Im„ perator approbasset“: additque Platina, quod ad placandum Imperatorem missus fuerit Constantinopolim Gregorius Diaconus, qui ipsi Pelagio postmodum successit sub nomine Gregorii II.

V. Quo tempore iste Imperatoris consensus requiri cœperit, incertum est. Arbitratur Onuphrius Panvinus in notis ad Platinam, tempore Justiniani Imperatoris hunc morem fuisse inductum, ut electus a Clero, & populo Romano in Episcopum Romanum ordinari non posset, neque electus administrationem Pontificatus suscipere, antequam consensus Imperatoris accessisset: „ Impera„ tor (ait Onuphrius) certus esset de conditionibus novi Pontifi„ cis, cujus maxima tum auctoritas esse cœperat, Imperatoribus „ præsertim Italia absentibus.

Quid-

(*a*) Ad calcem Tomi ultimi habetur Dissertatio, quam Editor hujus operis elaboravit: in ea agitur de observatione Concordatorum inter Nicolaum V. Summum Pontificem, & Fridericum III. Imperatorem, initorum.

Quidquid sit de hac Onuphrii annotatione, id satis constat, morem hunc a tempore Justiniani pluribus sæculis fuisse usitatum.

Et quidem habetur ex Joanne Diacono in vita S. Gregorii, quod cum invitus per Clerum, & populum in locum Pelagii II. esset electus: „ Ipse intelligens se esse electum, *omnimodo* tentavit prævenire Principem, ut electionem de se factam non approbaret, „ atque ita ordinationem declinaret ". Evidens argumentum, existimasse Gregorium electionem de se factam, suo frustrandam effectu, si Principis non accederet assensus.

VI. Hunc Principis sive Imperatoris assensum diu etiam post tempora S. Gregorii necessarium fuisse, evincit Liber diurnus Romanorum Pontificum per Garnerium e Societate Jesu Presbyterum nuper editus, ac notis, & observationibus illustratus.

In hoc Libro refertur *cap. 2. tit. 3.* formula relationis de *electione Pontificis* ad Principem: in qua exponunt electores, „ quod in „ electionem venerabilis Apostolicæ Sedis Archidiaconi, omnium, „ Deo volente, declinaverit assensus.

Post hæc supplicant Principi, ut „ Dominorum pietas servorum „ suorum obsecrationes dignanter exaudiat, & concessa pietatis „ suæ jussione petentium desideria, pro mercede Imperii sui ad effectum, de *ordinatione* ipsius præcipiat pervenire.

Ex toto hujus formulæ contextu manifestum est, hanc supplicationem esse libellum, quo approbatio electionis a Principe expetebatur.

Unde & summarium hujus tituli ita expressit Garnerius: *De electione, quæ mox referebatur ad Principem, id est Constantinopolitanum Imperatorem, postulabaturque electionis approbatio.*

VII. Verum ob hanc habendi Imperatoris Constantinopoli residentis consensus necessitatem, plerumque multo tempore Romana Ecclesia suo viduata manebat Pastore.

Et quidem Daniel Papebrochius in vita Benedicti II. in suo Conatu Chronologico observat, causam longioris moræ, quæ deprehenditur intercessisse inter electionem, & ordinationem hujus Pontificis, necnon Leonis II. immediati hujus Benedicti prædecessoris, in hanc obtinendi Imperatoris consensus necessitatem esse refundendam.

VIII. Ut autem occurreretur his incommodis, quæ ex mora diuturnæ vacationis proveniebant, contigit ut Imperatores nonnunquam electionis confirmandæ auctoritatem Exarchæ suo Ravennæ residenti, & negotia Italiæ nomine Imperatoris administranti committerent, uti a Constantino Imperatore ad instantiam Benedicti II. factum credit Papebrochius loco citato.

Idipsum probat allegatus liber diurnus Romanorum Pontificum, in quo inter alia *cap. 2. tit. 4.* exstat formula precum, sive supplicationis Cleri, & Populi ad Exarcham Ravennæ, cujus hoc est summarium per Garnerium huic supplicationi præpositum: *Referebatur etiam ad Exarcham Ravennæ*, „ *ut electionem vel Nomine* „ *Principis confirmet, vel confirmandam curet.*

Ex pluribus autem circumstantiis probat ibidem Garnerius, prædictas preces, sive supplicationem pertinere ad electionem Gregorii II. quæ contigit sub initium sæculi VIII.

Quæ hactenus notata sunt, evincunt quidem ad consecrationem electi in Romanum Episcopum procedi non potuisse, nisi electio ab Imperatore, vel ejus nomine, per Exarcham esset probata: sed prævie ad electionem necessarium fuisse Principis consensum, aut ejus Missos, sive Legatos ad electionem debuisse vocari non constat.

IX. Quin & legitur apud Anastasium Bibliothecarium in vita Hadriani II., & ex ipso apud Gratianum *Dist. 63. Can. 29.* „ Cum „ *Hadrianus II. ad Romanum Pontificatum* ab Ecclesia Dei Genitricis Dominæ nostræ, quæ dicitur *ad Præsepe*, traheretur ad „ Lateranense Patriarchium, certatim a Clero, & Proceribus, & „ plebe deportatus est: quod audientes *Missi* Ludovici Imperatoris, moleste tulerunt, indignati scilicet, quod dum præsentes „ essent, non fuerunt invitati, nec optatæ a se futuri Præsulis „ electioni interesse meruerunt: qui accepta ratione, quod non „ causa contemptus Augusti, sed futuri temporis prospectu commissum hoc fuerit " (ne videlicet Legatos Principum in electione Romanorum Præsulum expectandi mos per hujusmodi fomitem inolesceret) „ omnem indignationem medullitus sedaverunt, & ad „ salutandum electum etiam ipsi humiliter accesserunt.

Post enarratam electionem Hadriani II. & datam satisfactionem *Missis* Imperatoris, subditur: „ Denique omnes hunc certatim co„ ram iisdem Legatis rapere, & ad summum Pontificatus apicem „ provehendum trahere, ac anxie nitebatur portare, nisi blanditiis „ Senatorum, & consiliis aliquantulum sedati fuissent. Quorum „ omnium unanimitatis desiderium audiens Ludovicus Christianissimus Imperator, cognoscens etiam, qualiter in eo Decretum suum „ suis subscriptionibus roboraverunt, gavisus est.

Scripsit & Imperator epistolam ad Romanos, qua ipsos laudavit, quod talem Pontificem unanimiter elegerint.

Ex his patescit Romanos prætendisse *Missos* Imperatoris, tametsi in Urbe præsentes, ad electionem non debuisse vocari, neque eorum adventum esse expectandum, priusquam ad electionem procedatur.

Constat & ex his actis, quod populus voluerit etiam mox a facta electione, sine Imperatoris consensu ad consecrationem electi procedi, sed Senatorum blanditiis, & consiliis aliquantulum fuerit sedatus, & consecratio electi dilata.

X. Itaque etiam eo tempore persuasum erat Romanis *Senatoribus* ad electi ordinationem non esse procedendum, priusquam haberetur Imperatoris assensus.

Verum nec id negari potest, quin hoc Populi Romani propositum, & desiderium, ut non expectato Imperatoris assensu electus mox ordinaretur (uti in actis legitur) necnon eorum ad querelas *Missorum* Principis responsum innuant, Romanos tum temporis cœpisse aspirare ad excutiendam necessitatem expectandi consensum Imperialem prævie ad consecrationem electi.

Id ipsum Romanorum desiderium, & studium insinuant, quæ ex Sigonio refert Daniel Papebrochius in vita hujus Pontificis Hadriani II. quod „ sub Ludovici filio Carolo Crasso difficilibus bellis „ occupato, Hadrianus, compellentibus Romanis, ediderit Decre„ tum pro libertate Romanorum; ut Pontifex designatus conse„ crari sine præsentia Regis, aut Legatorum ejus possit.

Atque hinc non sine fundamento supponit Papebrochius aliquandiu Pontificum non tantum electionem, sed & consecrationem liberam habuisse Romanos, quod non obscure probat Concilium Ravennatense habitum anno 904. sub Joanne IX. ubi in primis *Can. 1.* deplorat Pontifex, *quod S. R. Ecclesia plurimas patiatur violentias, Pontifice obeunte, quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperatoris notitia, & suorum Legatorum præsentia, Pontificis fit consecratio, nec canonico ritu, & consuetudine ab Imperatore directi intersunt Nuntii, qui violentiam, & scandala in ejus Consecratione non permittant fieri.*

His incommodis ut occurratur, eodem Canone statuitur: „ *Vo*„ *lumus ut deinceps abdicetur*, & constituendus Pontifex, conve„ nientibus Episcopis, & universo Clero eligatur, expetente Sena„ tu & populo, qui ordinandus est sic in conspectu omnium, ce„ leberrime electus ab omnibus, *præsentibus Legatis Imperialibus* „ *consecretur.*

Et sane subsequentes Pontifices, electionem suam non sat firmam existimasse, nisi accesserit consensus, & confirmatio Imperatoris, evincunt, quæ circa electionem Gregorii VII. acta fuisse narrantur.

XI. Cum enim facta esset electio per populum, & Clerum Romanum de ejus persona, sine speciali licentia, & interventu Imperatoris, veritus Hildebrandus electus in Pontificem, ne postmodum ob defectum consensus Imperatoris ejus electio, & ordinatio in Pontificem irrita, & invalida declarari posset, ordinationem suam differendam censuit, quoadusque consensum & approbationem Imperatoris obtinuisset, pro quibus obtinendis Legatos suos misit ad Imperatorem, scribitque Lambertus Schafnaburgensis: „ quod „ cum Hildebrandus zelo Dei ferventissimus erat, Episcopi Gal„ liarum protinus grandi scrupulo permoveri cœperint, ne vir ve„ hementis ingenii, & acris erga Deum fidei districtius eos pro „ negligentiis suis quandoque discuteret, atque ideo communibus „ omnes Consiliis Regem adorti orabant, ut electionem, quæ ejus „ injussu facta fuerat, irritam esse decerneret, asserentes, quod, „ nisi impetum hominis prævenire maturaret, malum hoc non in „ alium gravius, quam in ipsum Regem redundaturum esset.

„ Statim Rex a latere suo Eberhardum Comitem misit, qui Ro„ manos Proceres, conveniens causam ab eis sciscitaretur, quare „ *præter consuetudinem Majorum*, *Rege inconsulto*, Romanæ Ec„ clesiæ Pontificem ordinassent, ipsumque, si non idonee satisfa„ cerent, illicite acceptata dignitate abdicare se præciperet.

„ Is veniens Romam benigne a prædicto viro susceptus est, „ cumque illi mandata Regis exposuisset, respondit se, Deo teste, „ honoris hujus apicem nunquam per ambitionem affectasse; sed „ electum se a Romanis, & violenter sibi impositam fuisse Eccle„ siastici Regiminis necessitatem; cogi tamen nullo modo potuisse, „ ut ordinari se permitteret, donec in electionem suam tam *Re*„ *gem*, quam Principes Teutonici regni *consensisse* certa legatione „ cognosceret.

„ Hac ratione distulisse adhuc ordinationem suam, & sine du„ bio dilaturum, donec sibi voluntatem Regis certus inde veniens „ Nuntius intimaret.

„ Hoc ubi Regi est renuntiatum, libenter suscepit satisfactio„ nem, & lætissimo suffragio, ut ordinaretur, mandavit: quod & „ factum est anno sequenti in Purificatione S. Mariæ ". Hucusque Lambertus Schafnaburgensis ad annum 1073. *pag.* 191.

Ex his manifestum est Hildebrandum electum in Pontificem, nequaquam credidisse suam electionem sine consensu Principis factam, firmam satis esse, ipsosque Episcopos Gallicanos existimasse, in arbitrio Regis esse electionem sine suo consensu factam, irritam declarare, prout hæc omnia latius prosequitur, & probat Ludovicus Maimbourg, *Histoire de la decadence de l'Empire pag. 224. & seqq. Edit. Paris. ann.* 1684. Notatque ibidem *pag.* 404. quod hac potestate uti desierint Imperatores, post initam Concordiam super Investituris inter Callistum II. & Henricum V. in Concilio Lateranensi (*a*).

XII. Et sane ex historia dissidiorum inter Romanos Pontifices, & Imperatores, occasione *Investiturarum*, haud obscurum est, Romanos Pontifices in hac controversia unice intendisse, Imperatores ab electione sive investitura Prælatorum, ac notanter Romani Pontificis totaliter excludere.

Sufficienter quoque ex eadem historia constat, per *Investituram*, & in hac tota luctuosa controversia, Imperatores id unum prætendisse, ut electione canonice per Clerum, & populum peracta, electus ordinari non posset, priusquam electio, & persona electa Imperatori fuisset notificata, & Imperatoris assensus accessisset. Deinde quod electus deberet ab Imperatore de novo recipere Regalia, quæ concessio fiebat per *Investituram*, porrigendo electo *annulum*, & *baculum*, quemadmodum id coram Paschali II. Papa, nomine Imperatoris Henrici V. declaravit Archiepiscopus Trevirensis his verbis: „ Talis est Domini Imperatoris, pro qua mitti„ mur, causa: temporibus antecessorum vestrorum sanctorum, & „ Apostolicorum virorum, Magni Gregorii, & aliorum, hoc a„ jus Imperii pertinere dignoscitur, ut in omni electione [...]

(*a*) Non in Concilio Lateranensi, quod Præside Callisto II. [...]abitum est, definita fuit lis Investiturarum, sed in Curia seu Conventu G[...]manico, quem habuit Imperator Henricus V. prope VVormatiam. Id eni[...] testantur Otto Frisingensis, Albericus, Conradus Urspergensis, & vigint[i] prope alii Auctores tam antiqui, quam recentiores. Hac de re vide pleniu[s] Meibonium Differt. de Jure Investiturarum, & P. Barre, Auctorem Generalis [H]istoriæ Germaniæ, *Alemagna*, Tom. 4. pag. 521. 522.

„ ordo servetur; antequam electio in palam proferatur, ad aures „ Domini Imperatoris perferre, & si personam deceat, assensum „ ab eo ante electionem factam assumere, deinde in conventu, „ secundum Canones, petitionem populi, electionem Cleri, assen- „ sum Honoratorum proferre: consecratum libere nec simoniace „ ad Dominum Imperatorem pro *Regalibus*, ut annulo, & virga „ investiatur, redire, & dominium facere.

Et sane hanc fuisse communem electionis, & Investiturarum formam sub Imperatoribus ante tempora Gregorii VII. pacifice, & sine ulla controversia usitatam, sat constare potest ex iis, quæ tunc hoc capite notata sunt, tum passim ex iis, quæ in historicis istius ætatis occurrunt; eamque formam sub S. Henrico servatam fuisse intelligitur ex Ditmaro Episcopo Merspurgensi *lib. 6. pag.* 44. circa annum 1012. qui refert, quod „ defuncto Tagmone, „ Magdeburgensi Archiepiscopo, S. Henricus Imperator, cum ejus „ obitum intellexisset, miserit Episcopum Herbipolensem, ut per „ eum intelligeret intentionem Capituli, & Vassallorum Magde- „ burgensium circa personam ad Archiepiscopatum promovendam; „ cumque ex iis intellexisset, ipsos inclinari in Walterdum Præpo- „ situm ejusdem Ecclesiæ, Rex Henricus eum ad se accersit, „ cum a Rege ad suos diverteretur, eis *annulum*, quem in *ar-* „ *rham* acceperat a Rege, ostendit: post hæc ad canonicam ele- „ ctionem processum fuit, ipseque Walterdus canonice electus, & „ mox facta electione, Rex electo *Baculum Pastoralem* porrexit, „ præstitoque juramento fidelitatis Regi, in Ecclesiam introductus „ fuit „. Hæc refert Ditmarus, qui ipse præsens adfuit.

XIII. Ulterius constat Gregorium VII. ejusque successores in luctuosa illa de Investituris controversia cum Imperatoribus, prætexisse, hæc ab Imperatoribus prætensa circa Investituram jura, esse contraria *libertati sacrarum electionum*; ipsamque Ecclesiam quodammodo in servitutem redigi, quemadmodum inter alios expressit Paschalis II. expositis enim per Trevirensem Archiepiscopum, nomine Henrici Imperatoris, verbis supra relatis, respondens dixit; „ Ecclesiam pretioso Jesu Christi sanguine redem- „ ptam, & liberam constitutam, nullo modo iterato *ancillari* „ oportere: si Ecclesia, eo inconsulto, Prælatum eligere non pos- „ sit, cassata Christi morte ei *serviliter* subjacere, si *virga*, & „ *annulo* investiatur, cum ad altiora ejusmodi pertineant, contra „ Deum ipsum usurpare, si sacratas Corpori, & Sanguini Domi- „ nico manus, laici manibus gladio sanguinolentis obligando sup- „ ponant, ordini suo, & sacræ Unctioni derogare.

Supradicta tum per Archiepiscopum Trevirensem nomine Imperatoris exposita; tum hæc Pontificis responsa referuntur ex Sugerio apud Juretum in notis ad *epist.* 236. Ivonis Carnotensis.

Præterea habetur Henricum V. in solemni illa Concordia super hac luctuosa controversia anno 1122. inter ipsum, & Callistum II. Actam dedisse, in qua hæc inter cetera leguntur: „ pro amore „ Dei & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Domini Papæ Callisti, & „ pro remedio animæ meæ, dimitto Deo, & sanctis ejus Aposto- „ lis, Petro & Paulo, & sanctæ Ecclesiæ Catholicæ omnem *Inve-* „ *stituram* per *Annulum*, & *Baculum*, & concedo in omnibus Ec- „ clesiis fieri electionem, & *liberam* consecrationem „. Integra Acta legitur *to.* x. *Concil. General.* columna 901. editionis Labbeanæ.

Cum igitur per hanc Actam non tantum Imperator renunciaret Investituræ per *Annulum*, & *Baculum*, sed insuper electionem, & liberam consecrationem omnibus Ecclesiis concederet, nequaquam dubitarunt Romani Pontifices Imperatorem remisisse jus probandi, sive confirmandi electionem, & personam electam, priusquam electus in Pontificem ordinari, vel consecrari posset, quandoquidem ipsi Romani Pontifices in hac controversia contenderent, per hoc prætensum jus Imperatorum libertatem electionis, & consecrationis labefactari.

CAPUT IV.

De Regia Episcoporum nominatione.

1 *Reges Hispaniarum nominasse Episcopos ostendit Concilium Toletanum XII.*
2 *Galliæ Reges sæculo* VIII. *jus habuerunt nominandi Episcopos.*
3 *Licet Electio fieret a Capitulis Cathedralibus, licentia tamen eligendi petenda erat a Regibus.*
4 *Nullus facile eligebatur a Capitulis, nisi quem Rex electum volebat, & ideo electionibus favebat.*
5 *Reservationis Romanæ Principibus displicuerunt.*
6 *Pontifices maluerunt jus nominandi Regibus concedere, quam Canonicas Electiones, & confirmationes restituere.*
7 *Probatur ex Concordatis Leonem X. Inter & Franciscum I. initis.*
8 *Jus nominandi, abrogatis Electionibus, Regi Galliæ delatum est per dicta Concordata.*
9 *Hæc Concordata non sine contradictione recepta fuere.*
10 *Exceptæ sunt Ecclesiæ, quæ specialibus Pontificum privilegiis jus eligendi se habere, poterant demonstrare.*
11 *Hæc exceptio hodie locum non habet.*
12 *Regi Catholico Indulta nominandi Episcopos a variis Pontificibus concessa fuerunt.*
13 *Ius illud Regibus Hispan. etiam competere dicitur titulo Jurispatronatus.*
14 *In [e]rectione novorum Episcopatuum Belgii jus nominandi Principibus reservatur.*
15 *Idem jus [pa]ssim aliis etiam Principibus Catholicis concessum.*
16 *Rex Catholi[cus] in litter[is] non tantum Indulti Apostolici, sed etiam Regaliæ Nominationis meminit.*

I. SÆculo VII. Reg[um] Hispaniarum consensum in Electione Episcoporum desider[at]um fuisse, constat ex istius Regni Auctoribus; quin nec quemquam nisi ab eo prius designatum consecrari potuisse manifestum est ex *Canone* 6. Concilii Toletani XII. qui & a Gratiano *Dist.* 63. *can.* 25. refertur in probationem hujus assertionis: *In Electione Episcoporum, Principis desideratur assensus.*

Idem ad citatum Canonem sextum notat Garzias Loaisas, qui ibidem relatis Litteris Isidori Hispalensis, nec non Decreto Concilii Toletani XVI. concludit; „ Unde constat *ad Regiam curam* „ *pertinere nominare Episcopos*; quod, ait, si fiebat hoc pacto: „ Rex de ea re nominationem referebat ad Concilium, Concilium „ autem inquirebat, an nominatus dignus esset eo munere, ut ad „ Episcopatum eveheretur, quod si inventus esset moribus, & do- „ ctrina ornatus, statim a Concilio confirmabatur.

II. Nec tantum in Hispania, sed & in Gallia sub primis Regibus nominationem Episcoporum fuisse penes Reges, notat Jacobus Sirmondus in præfatione de antiquo more promovendi Episcopos; quæ extat Tomo VIII. Conciliorum Generalium editionis Labbeanæ; ubi una ex eodem Sirmondo referuntur formulæ antiquæ de *Episcopatu*, quarum usus fuit sub primis Regibus; sub his titulis: Primo, *Cleri plebisque viduatæ civitatis preces ad Regem pro Episcopo instituendo.* Secundo: *Præceptum Regis de Episcopatu, ad Episcopum designatum.* Tertio: *Indiculus Regis ad Metropolitanum, ut designatum Episcopum ordinet cum suis Comprovincialibus:* Quarto: *Indiculus alter ad Episcopum, pro eadem designati Episcopi ordinatione.*

Ex his formulis non evincitur, Regibus Galliæ fuisse plenum jus dandi consensum electioni faciendæ, vel factæ; ostendit tamen Petrus de Marca, *de Concord. Sacerdotii, & Imperii lib. 8. cap. 9. & sequentibus*, hoc jure Reges Galliæ, & Hispaniæ, necnon Principes Romanos plene usos fuisse, etiam probantibus Ecclesiæ Proceribus; quin & Synodorum Decretis jus illud Regibus conservatum, & confirmatum fuisse docet ac probat.

Legitur sæculo nono, & sequenti apud Clerum, & populum electionem fuisse, sed quasi beneficio Principis aut Regis; nam ad electionem procedere fas non erat, nisi prævia Principis licentia.

Extat etiam hodie in appendice ad tomum VIII. Conciliorum Generalium Epistola Hincmari Remensis Archiepiscopi ad Carolum Regem Francorum, qua petit, ut Clero, & plebi Silvanectensi Episcopi electionem permittat, ac Visitatorem, qui electioni præsit, designet. Et in Decreto Cleri, & plebis Senonensis de electione Ansegisi, quo ab Episcopis Provincialibus electum sibi in Pastorem ordinari petunt, asserunt, elegisse se per licentiam Episcoporum, *Domino etiam Christianissimo Carolo annuente.*

III. Et licet sæculo XIII. electiones Episcoporum ad Capitula Cathedralia fuerint devolutæ; atque inter alios S. Ludovicus Galliarum Rex in sua Sanctione Pragmatica anno 1268. decrevisset: „ Item Ecclesiæ Cathedrales, & aliæ Regni nostri libe- „ ras electiones, & earum effectum integraliter habeant „ nequaquam tamen hæ electiones sine licentia, ac inspectione Principis peragebantur.

Nam hoc ipso anno, quo prædicta Pragmatica Sanctio edita fuit, Decanus & Capitulum Morinense ad S. Ludovicum destinarunt suum Archidiaconum, & Scholasticum „ ad petendum, in- „ quiunt, nomine nostro a supereminenti, & magnifica Regia Do- „ minatione, & munificentia *licentiam eligendi*, & providendi no- „ bis, & nostræ Ecclesiæ de Pastore.

Eamdem licentiam anno sequenti ab eodem Sancto Rege postularunt Decanus, & Capitulum Cenomanensis Ecclesiæ; uti patet ex supplica, quæ una cum prædicta supplica Morinensis Capituli, necnon Pragmatica Sanctione Sancti Ludovici extat inter probationes libertatum Ecclesiæ Gallicanæ editas per Pithæum *tomo* I. *cap.* 15. qui & ibidem plurimas similes supplicas, Regibus subsequentibus exhibitas producit. Voluerunt ergo Reges, ut Ecclesiis Cathedralibus libera electio esset suorum Prælatorum, sed prævia eorum licentia, quo innuerent. Capitula eam eligendi libertatem debere libertati Regum acceptam referre. „ Quia, „ ait Christianus Lupus, Reges etiam *nominationis* sibi jus arro- „ gabant, Canonicam electionem censuerunt esse *suum singulare* „ *beneficium*; ideoque per singulares preces singulis vicibus im- „ plorandum.

IV. Sive autem electioni faciendæ consensum Principis expectare deberent Capitula, sive electionis factæ approbationem; semper tamen natum erat contingere, ut non alius eligeretur, aut admitteretur, nisi quem Princeps cupiebat.

Non mirum proinde quod Principes Capitulis sibi subjectis annuerent Canonicam electionem, quam vel ipsi pro suo arbitrio fieri permittebant, aut probabant, vel improbabant. Quin & facile eis erat sua auctoritate, aut precibus interpositis a Capitulis impetrare, ut illum in Episcopum eligerent, quem Principes desiderabant.

V. Porro cum viderent per reservationes Pontificias Prælatorum nominationes ad Curiam Romanam devolutas, non perinde amplius a suo dependere arbitrio Ecclesiarum Cathedralium provisiones; immo frequenter personas extraneas sibi haud gratas; quin & nonnumquam suspectas ad Prælaturas suorum Regnorum nominari, omni conatu studioque illis reservationibus sese opposuerunt; atque Canonicas electiones restitui voluerunt; suamque, quam in iis jam pridem habuerant, auctoritatem reduci.

VI. E contra Pontifices attendentes, quod restitutis Canonicis electionibus reipsa quodammodo ad Reges, & Principes devolveretur Prælatorum Nominatio; ipsi vero Pontifices in totum ab eis excluderentur; in tantum ut nec Prælatorum confirmatio, quæ de jure communi Metropolitano competit, ab ipsos in posterum spectaret; convenientius crediderunt, si Regibus concederent privilegium, seu indultum nominandi, sive præsentandi *ipsi Pontifici* personas ad Episcopatus promovendas, & ita Reges jus nominandi Episcopos ex privilegio, aut indulto Sedis Apostolicæ habere viderentur; ac una Sedi Apostolicæ Episcoporum promotio, & confirmatio reservaretur.

VII. Et sane Franciscum I. Galliarum Regem non desiderasse abro-

abrogationem Canonicarum electionum, quæ per Sanctionem Prag-
maticam erant restitutæ, & per famosa Concordata inter ipsum Fran-
ciscum, & Leonem X. una cum Sanctione Pragmatica sunt abro-
gatæ, sat innuere videtur in prooemio Concordatorum. Ibidem
enim exponens, qualiter sibi cura fuerit, ut Concordata ita essent
confecta temperataque: ,, ut pleraque Pragmaticæ Sanctionis fir-
,, ma nobis, ait, posthac rataque futura sint ,, ac tum pluribus
articulis Pragmaticæ Sanctionis relatis, qui post Concordata salvi
manserunt, ad articulum de electionibus descendens, ait: ,, Quod
,, vero ad electiones pertinet, minime *quod optabamus* obtinere
,, potuimus.

E contra Leo X. totus est, ut ostendat electiones esse abrogan-
das; asseritque ex electionibus, quæ in Ecclesiis Cathedralibus, &
Metropolitanis a multis in Regno Galliæ fiebant, grandia anima-
rum pericula provenire; idque hac inter alias ratione, quod *ple-
ræque per abusum sæcularis potestatis* fierent.

Supposuit ergo Pontifex, electiones plerasque ad arbitrium, &
beneplacitum Principum fieri.

VIII. Itaque post multas discussiones, ac deliberationes Concor-
data inter Leonem X, & Franciscum I. Regem Galliarum conclu-
sa, & recepta fuere anno 1516. quorum primus articulus hic
est: ,, Quod de cetero Cathedralibus, & Metropolitanis Eccle-
,, siis in Regno Galliæ, Delphinatu, & Comitatu Diensi, ac
,, Valentinensi nunc & pro tempore etiam per cessionem in ma-
,, nibus nostris (Pontificis) & Successorum nostrorum Romano-
,, rum Pontificum Canonice intrantium sponte factam vacanti-
,, bus, illarum Capitula & Canonici ad electionem, seu postula-
,, tionem, inibi futuri Prælati procedere non possint: sed illa-
,, rum occurrente hujusmodi vacatione, Rex Franciæ pro tem-
,, pore existens, unum gravem Magistrum, seu Licentiatum in
,, Theologia, aut in utroque, seu altero Jurium Doctorem, aut
,, Licentiatum in Universitate famosa, & cum rigore examinis,
,, & in vigesimo septimo suæ ætatis anno ad minus constitutum,
,, & alias idoneum infra sex menses a die vacationis Ecclesia-
,, rum earumdem computandos, *nobis* & Successoribus nostris Ro-
,, manis Pontificibus, seu Sedi prædictæ *nominare*, & de perso-
,, na per Regem hujusmodi nominata per nos, & Successores no-
,, stros, seu Sedem prædictam *provideri debeat*, & si contingeret
,, præfatum Regem personam taliter non qualificatam ad dictas
,, Ecclesias sic vacantes nominare, per nos & Successores, seu Se-
,, dem hujusmodi de persona sic nominata eisdem Ecclesiis minime
,, provideri debeat, &c.

IX. Hæc Concordata tandem post multas, tam ex parte Curiæ
Regiæ, quam Prælatorum, atque Universitatis Parisiensis opposi-
tiones, auctoritate Regia publicata, & executioni mandata fuere;
atque hodie in vim illorum Rex ad Episcopatus, & Archiepisco-
patus nominat.

X. Declarat tamen Pontifex, se non intendere per præmissa in
aliquo præjudicare Capitulis Ecclesiarum *Privilegia a Sede Aposto-
lica* proprium eligendi Prælatum *obtinentibus*, *quominus* ad electio-
nem libere procedere possint, juxta formam in eorum privilegiis
contentam: ,, Et si in eorum privilegiis forma aliqua expressa
,, non fuerit, tum formam Concilii generalis, Capituli *Quia
,, propter* tantum, servare teneantur: dummodo de privilegiis sibi
,, concessis hujusmodi, per litteras Apostolicas, seu alias authen-
,, ticas scripturas docuerint, omni alia specie probationis eis in
,, hoc adempta.

XI. Verum, primum ipse Leo X. ac deinde Clemens VII.
per speciale indultum concesserunt ipsi Francisco I. suspensionem
privilegiorum, si quæ Sedes Apostolica quibusdam Ecclesiis an-
nuisset; permittentes interim Regi nominationem ad Prælaturas,
Simile indultum Pius IV. postmodum Carolo IX. dedisse legitur;
ac inter ea injungebatur omnibus Capitulis, ut si quæ præten-
derent hujusmodi privilegia a Sede Apostolica accepisse, eorum
litteras Cancellario Regio examinandas traderent. Post hæc Re-
ges Galliæ manserunt in possessione nominandi omnes sui Regni
Ecclesias Cathedrales, vel quod privilegia in forma authenti-
ca non fuerint producta, vel quod longa possessio jus illud
formaverit, & firmaverit; uti observat Pinsonius in Historia de
Indultis; qui & ibidem refert plura Indulta Regibus Galliæ
a variis Pontificibus concessa, quibus jus nominandi extendi-
tur ad Provincias, & Ecclesias Concordatis non comprehen-
sas.

XII. Regi Catholico similia quoque Indulta nominandi ad Ca-
thedrales Ecclesias concessa, testantur unanimiter rerum Hispani-
carum Scriptores; atque hodie Præsentatio, sive Nominatio fit a
Rege, teste Garzia *de Benef. part. 5. cap. 1. numer.* 217. ,, cu-
,, jus juris præsentandi, ait, & patronatus præcipuum funda-
,, mentum est privilegium Apostolicum, quod habent Reges Hi-
,, spaniæ ,,. Deinde ex Mariana in Historia Hispanica *lib*, 24. *c.*
16. refert, quod ,, cum fuisset de hoc controversia, Sixtus IV.
,, concessit perpetuo Regibus Castellæ, quod in Episcopatibus eli-
,, gerentur per eos nominati, & petiti ,,. Quin & teste Mariana
lib. 24. *cap.* 5. uti ibidem etiam retulit Garzias, ,, Papa Hadria-
,, nus VI. concessit Carolo Imperatori, Regi Hispaniarum, & ejus
,, Successoribus jus præsentandi Episcopos Hispaniæ, qui ante pro-
,, videbantur ad supplicationem Regum.

XIII. De hoc jure Regum Hispaniæ latius tractat Covarruvias
ad *cap. Possessor part.* 2. §. 10. *numer.* 5. ibique observat, quod
non tantum ex privilegio, sed vi jurispatronatus competat Regi-
bus Catholicis jus præsentandi: ,, Siquidem, ait, Hispania-
,, rum Reges Patronatus jus obtinent in Ecclesiis Cathedralibus,
,, cum eas erexerint, construxerint, & amplis patrimoniis dota-
,, verint.

Uno verbo, uti recte monet Covarruvias, absque ulla contro-
,, versia Hispaniarum Reges jus, & quasi possessionem habent ab
,, eo tempore, cujus initium memoriam hominum excedit, eli-
,, gendi, & nominandi eos, qui a Romanis Pontificibus sunt præ-
,, ficiendi, ita quidem, ut nisi a Rege nominatus nemo possit his
,, dignitatibus insigniri.

XIV. Et in Bulla erectionis novorum Episcopatuum Belgii, Pau-
lus IV. Philippo Regi, eisque Successoribus, qui pro tempore
ejusdem Regionis (scilicet ejus partis inferioris Germaniæ, quæ
Philippo Regi Catholico hereditario jure subjecta erat) in tempo-
ralibus Domini essent, jus nominandi Romano Pontifici pro tem-
pore existenti personas idoneas ad dictas Ecclesias, quotiescumque
illas vacare contingeret, per eumdem Pontificem in Archiepisco-
pos, & Episcopos ad Nominationem hujusmodi ordinandos, in
perpetuum reservavit.

XV. Pari jure omnes pene Principes, & Reges Catholicos sua-
rum respective Ditionum Episcopos nominare asserit Martha Tra-
ctatu de Jurisdictione *part. 2. cap.* 4. & latius Michael Roussel in
Historia Pontificiæ Jurisdictionis *lib. 2. cap.* 7.

XVI. Porro ,, Principes nostri (uti post Boerium Eponem, ad-
vertit Zypæus in Jure novo tit. de electione *numer.* 3.) ,, cum
,, ad Episcopatum aliquem nominant, præfantur, se id facere vi-
,, gore *Regaliæ Indulti Apostolici*, seu *quovis* alio jure sibi com-
,, petente. Pontifex vero in litteris confirmationis providet nomi-
,, nato in vim *Indulti Apostolici*, omissa *Regaliæ* mentione, ut-
,, pote quasi rejectæ, si non agnitæ.

CAPUT V.

Quæ conditiones in Nominatione Regia sint servandæ?

1 *Nominandus secundum Concordata Galliæ debet esse graduatus in Jure, vel in Theologia.*
2 *An magis expediat, ut sit graduatus in Theologia, quam in Jure?*
3 *Exceptio a dicta Regula Concordatorum.*
4 *Rex Catholicus, aliique Principes ex præcepto Concilii Tridentini qualem nominare debeant?*
5 *Decretum Tridentini ostendit, non exiguam curam adhibendam in concedendis gradibus Academicis.*
6 *Vi Concordatorum Galliæ nominatio fieri debet intra sex menses a die vacationis.*
7 *Si Rex personam non qualificatam nominaverit, tenetur intra tres menses a die recusationis aliam nominare.*
8 *Quomodo recusatio intimanda, & cui?*
9 *Prædictæ limitationi temporis non adstringitur Rex Catholicus, nec alii Principes.*
10 *Pontifex vigore prædictorum Concordatorum libere providere potest de Ecclesiis apud Sedem Apostolicam vacantibus: & quid sit ibidem vacare?*
11 *Interdum Rex Galliæ provisioni Pontificis se opponere posset.*
12 *Regia nominatio Pontifici præsentanda.*
13 *Speciales conditiones in Concordatis seu Indultis in Nominatione Regia sunt servandæ.*

I. PLURES conditiones in Concordatis inter Leonem X. & Fran-
ciscum I. in Nominatione Regia servandæ præscribuntur.
Et quidem, quod ad personam a Rege nominandam attinet,
decernitur, nominandum a Rege esse debere ,, Virum gravem,
,, Magistrum seu Licentiatum in Theologia, aut in utroque Jure
,, seu in altero Jurium Doctorem, aut Licentiatum in Universita-
,, te famosa, & cum rigore examinis, & in XXVII. ætatis suæ
,, anno ad minus constitutum.

II. Notat autem Michael Roussel in Historia Jurisdictionis Pon-
tificiæ *lib. 2. cap. 6. num.* 19. quod Henricus II. statuerit in Co-
mitiis Blesensibus, neminem se nominaturum, nisi qualitates ha-
beret; ac insuper voluerit, ut nominatus examinaretur ab Episco-
po, vel Archiepiscopo, & duobus Theologis: ,, Sed tutius esset,
,, ait Rousellius, neminem nominari, nec nominatum admitti,
,, nisi qui *Theologiæ Doctoratum optimo marte meruisset*: sic enim
,, dignitas Ecclesiæ, quæ maxime viget in doctis, & bene moratis
,, Præsulibus (a doctrina autem præclari mores plerumque nascun-
,, tur, ut ab ignorantia pravi) facile restitueretur: idque abso-
,, lute addi Concordato debuerat; siquidem nemo nescit, quam fa-
,, cile gradus Jurium obtineantur, ut ex illis doctus, & capax
,, præsumi non debeat.

Videant qui hodie annuendis Gradibus Academicis præsunt, an
hoc Rousellii dictum hodie non verificetur.

III. Porro conditioni de gradu Academico in nominando requi-
rendo, hæc moderatio subjicitur: ,, Exceptis consanguineis Re-
,, gis, ac personis sublimibus ex causa rationabili & legitima, in
,, Nominatione, & Apostolicis litteris exprimenda, necnon Reli-
,, giosis Mendicantibus *Reformatis*, *eminentis* scientiæ, & *excel-
,, lentis* doctrinæ, qui juxta Ordinis Regularia Instituta ad Gradus
,, hujusmodi assumi non possunt.

IV. Rex Catholicus, aliique Principes, licet legibus horum Con-
cordatorum non adstricti; nihilominus easdem pene circa Nomi-
nandas personas quoad hunc articulum, leges servare tenentur vi
Concilii Tridentini, quod *Sess. 24. cap. 1. de Reform.* præscribit:
,, Ut quicumque posthac ad Ecclesias Cathedrales erit assumendus
,, præter ceteras qualitates, scientia ejusmodi polleat, ut muneris
,, sibi injungendi necessitati possit satisfacere. Ideoque antea in
,, Universitate studiorum Magister, sive Doctor in Sacra Theolo-
,, gia, vel Jure Canonico merito sit promotus, aut publico ali-
,, cujus Academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur.

V. Hinc notandum, Synodum Tridentinam in defectum Gra-
dus Academici requirere, ut Nominandus, sive Promovendus *pu-
blico* alicujus Academiæ *testimonio* idoneus ad alios docendos o-
stendatur; adeoque non obscure insinuare, & supponere, Gradus

Academicos esse publica eruditionis ac scientiæ testimonia; ac consequenter, qui his muniti fuerint, alio publico Academiæ testimonio non indigeant.

Hinc patet, quam solliciti esse debeant Doctores, quibus admisso ad hujusmodi Gradus incumbit, ne publica illa eruditionis, ac capacitatis testimonia annuantur iis, qui scientia atque capacitate, quam Gradus præfert, debite non fuere instructi: ne alias levius illa concedentes, Ecclesiæ ac Fundatoribus, qui Gradus illos tamquam eruditionis testimonia requisierunt, in re summi momenti imponatur.

Unde inter rationes, quibus pius ille Parisiensis Universitatis Cancellarius Joannes Gersonius ad renunciandum Officio Cancellarii movebatur, hæc una erat: „ Cogor ad deliberationem aliorum, vel pro consuetudine temporis, *ignaros* scientia, & *perniciosis* moribus promovere ". Ad quæ reflectens Joannes Sinnichius ait: „ Censuit nimirum: indignorum ad Gradus Academicos „ promotionem *gravem* esse *iniquitatem*; ideo utique, quia *immanem* Reipublicæ tam Ecclesiasticæ, quam Politicæ infert perniciem ". Saul Exrex. *lib.* 1. *cap.* 122. §. 469.

VI. Aliæ sunt conditiones in præfatis Concordatis, quæ respiciunt tempus, intra quod Nominatio a Rege fieri debet; nimirum intra *sex menses* a die vacationis Ecclesiarum computandos.

VII. Deinde additur: „ Et si contigerit, Regem personam taliter *non qualificatam* ad dictas Ecclesias sic vacantes nominare, „ nos (Leo X.) & Successores seu Sedes hujusmodi de persona sic „ nominata iisdem Ecclesiis minime providere debeat; Sed teneatur idem Rex infra *tres alios menses a die recusationis* personæ „ nominatæ non qualificatæ, sollicitatori Nominationem non qualificatam prosequenti, *consistorialiter* factæ intimandæ computando, alium supra dicto modo nominare.

Prima ergo Nominatio per Regem fieri debet *infra sex menses a die vacationis*; si autem nominata sit persona, non qualificata juxta præscripta in Concordatis, eamque Pontifex confirmare recusaverit, alium nominare Rex poterit, sed intra *tres menses*; si vero prima Nominatio Regia non fuerit plene sortita effectum; utpote quia nominatus consentire recusavit, vel post consensum juri suo renuntiat, aut forte diem clausit extremum, seu propter occultum ejus vitium Nominatio irritatur, tunc inquit Rebuffus, habebit alios *sex menses*, ac si vacatio nova esset.

VIII. Prædicti vero *tres menses* computandi sunt a die *recusationis intimatæ prosequenti* Nominationem.

Hinc infert Rebuffus in Commentario ad Concordata titulo *de Regia Nominatione*, verbo *prosequenti*, quod *sollicitator* Regis debeat prosequi Nominationem factam per Regem; „ Atque per hoc „ infertur, ait Rebuffus, quod Rex tenetur habere Romæ *sollicitatorem*, qui Nominationem hanc prosequatur. Quod si *sollicitator* mortuus sit, tunc putarem, ait idem, recusationem posse „ intimari *Procuratori Nominati*, vel illi cui directæ sunt litteræ, forte etiam posset eo casu recusatio intimari *Protectori* Galliarum, vel alteri *negotia* Regis Romæ *gerenti*, vel alteri *sollicitatori* prosequenti hanc Nominationem.

Immo juxta stilum hodiernum, Rex tres litteras Romam pro expeditione, ac prosecutione Nominationis mittit; Unam ad Pontificem, alteram ad suum Legatum Romæ residentem, & tertiam ad Cardinalem Protectorem Regni Franciæ; qui etiam in Consistorio negotium illud proponit ac refert; uti titulo sequenti dicetur.

Porro hæc *recusationis intimatio* nequaquam fieri debet *consistorialiter*, uti nonnulli ex verbis Concordati concludere voluerunt; sed *recusatio* tantum *consistorialiter*, sive in *Consistorio* concludenda est; quemadmodum observat, & probat Rebuffus loco citato, verbo *Consistorialiter*.

IX. Porro ea temporis limitatione per Concordata præfixa nec Rex Catholicus, nec alii principes Concordatis hisce non comprehensi constringuntur; quinimmo Regibus Hispaniæ non currit tempus *quatuor* mensium, quod de jure omnibus Patronis laicis præscriptum est; etiamsi *sciat* Rex vocationem; idque ex legitima præscriptione, qua omnes Reges Hispaniæ *usi* sunt, ait Garzias *de beneficiis part.* 10. *cap.* 2. *num.* 34. „ eo quod impediti multis oc„cupationibus tam in bello, quam in pace; non possint intra il„lud tempus præsentare. Et ita *semper practicari videmus*, cum „ Rege enim non curatur de tempore, & termino ad præsentandum, tam in Episcopatibus, quam in aliis præsentationibus.

X. Præscribitur præterea in sæpe dictis Concordatis, quod de Ecclesiis per *obitum* apud *Sedem* Apostolicam vacantibus, semper, etiam nulla Regis præcedente Nominatione, *libere* per *Pontificem* provideri possit.

„ Tunc dicitur *apud Sedem* vacare, (ait Rebuffus in verbo, „ *apud Sedem*) etiamsi in locis vicinis per *duas dietas* moriatur, „ sive ibi occasione *Curiæ* moraretur, sive *alia causa* apud *Sedem* „ *prædictam* esset.

Restringitur autem vacatio hæc ad vacationem *per obitum*: ideoque si per resignationem, alio ve modo apud Sedem vacare contigerit, Pontifex providere non poterit; nisi prævia Nominatione, aut saltem prævio Regis consensu, uti notat Rebuffus verbo, *per obitum*, & latius prosequitur Fevretius *lib.* 2. *de abusu cap.* 7. *num.* 11.

XI. „ Posset etiam Rex Franciæ (inquit Rebuffus ibidem verbo, *Provideri possit*) " in hoc casu quando vacat per obitum in „ Curia, contra provisum per Papam se opponere, & excipere, si „ timeret *de conjurationem*, seu *proditione patriæ*, seu revelatione „ *secretorum* suorum ratione patriæ, unde provisus est oriundus, „ vel propter parentes suos, qui semper Regi fuerunt infesti; & „ tunc esset audiendus; quia satis prosequitur interesse proprium.

XII. Denique vi Concordatorum, Regia Nominatio ad Romanum Pontificem deferenda est; a quo solo provisoria seu confirmatoria diplomata concedi possunt; quod hodie etiam in aliorum quorumcumque Regum, ac Principum Nominatione, quin & in electione, quæ vi Concordatorum Germaniæ fit, ubique obtinet; idque contra pristinam, ac etiam jure Decretalium stabilitam Ecclesiæ disciplinam, quæ Episcoporum confirmationem, vel Conciliis Provincialibus, vel Metropolitanis deferebat, uti latius titulo sequenti exponetur.

XIII. Si quæ præterea speciales conditiones in Concordatis, aut Indultis, vel privilegiis, quibus Regibus, & Principibus jus nominandi concessum est, fuerint expressæ, & acceptatæ, hæ indubie juxta tenorem expressum servandæ sunt, præter illa, quæ ipsa ratione, & divina lex omnibus, quibus jus nominandi, aut eligendi Ministros Ecclesiæ competit, servanda præscribit.

CAPUT IV.

Quædam circa Electionem, & Nominationem Episcoporum invariata manserunt.

1 *Qui ad Electionem, & Nominationem concurrunt, tenentur bonum Ecclesiæ præ oculis habere.*
2 *Patroni etiam laici vi sui juris Ecclesiæ Ministros designant.*
3 *In distributione Beneficiorum committitur acceptatio personarum, dum ex humano respectu minus dignus digniori proponitur.*
4 *Probatur auctoritate S. Thomæ.*
5 *In promotione ad Episcopatum acceptio personarum est grave peccatum.*
6 *Nominationem Episcoporum recusavit Valentinianus Imperator, & quare?*
7 *Ludovicus VI. Galliarum Rex noluit acceptare Privilegium conferendi munia Ecclesiastica.*
8 *Idem fecit S. Ludovicus.*
9 *Quam sollicitus hic fuerit, ut digni ad munia Ecclesiæ promoverentur?*
10 *Qui in Nominatione ad Episcopatus non multum sunt solliciti de qualitatibus promovendorum, convincuntur non satis æstimare pretium animarum.*
11 *Ab Episcopatu repellendi ambientes.*
12 *Prævie ad Nominationem diligens instituenda inquisitio.*
13 *Pro obtinendo bono Pastore, tum publicæ, tum privatæ preces instituendæ.*
14 *Quomodo ad has populus excitandus?*

VARIAM fuisse circa personas eligentes, aut ad electionem concurrentes disciplinam, & electionis formam, ex Historiis, & sacris Canonibus, aliisque Ecclesiasticis monumentis in præcedentibus sufficienter est ostensum.

I. Verum quæcumque in his potuerit pro ratione temporum, aut locorum intervenire mutatio, illud semper mansit, & manebit immutabile, ac invariabile, quod quicumque, sive Clerici, sive Laici, seu Reges, seu populus ad Electionem, vel Nominationem concurrant, teneantur in Electione, sive Nominatione bonum Ecclesiæ, cui Pastor præficiendus est, præ oculis habere.

II. Indubitatum quippe est, quod etiam Reges, aliique Patroni laici vigore jurispatronatus, aut indulti, vel alterius tituli ad Episcopatus, ceteraque Ecclesiastica Beneficia nominantes, aut præsentantes, vi illius Ecclesiæ Ministros designent, atque Ecclesiastica munia distribuant.

III. Certum autem est, in distributione Beneficiorum, seu officiorum Ecclesiæ eam qualitatem personæ attendendam esse, quæ personam magis idoneam, aut utilem ad ministrandum, & serviendum Ecclesiæ ostendit; id est, attendendam esse qualitatem, quæ ad bonum Ecclesiæ facit.

Hinc ulterius consequitur, quod quicumque ad Beneficia nominant, vitium acceptionis incurrant, ipsamque justitiam distributivam lædant, si ex humano aliquo respectu, & intuitu qualitatis personæ, aut motivi, quæ nullatenus Ecclesiæ utilitatem respiciunt, nec personam ministerio, ad quod eligitur, digniorem reddunt, ad nominandum aliquem minus dignum, relicto digniore, moveantur.

IV. „ Si potest haberi aliquis magis idoneus (ait Sanctus Thomas 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *ad* 3.) erga aliquam dignitatem, & „ alius præferatur, oportet quod hoc sit propter aliquam causam: „ quæ quidem si *pertineat ad negotium*, quantum ad hoc erit ille, qui eligitur, magis idoneus: si vero non pertineat ad negotium, id quod consideratur ut causa, erit *manifeste acceptio personarum*.

V. „ Nec sane quantum arbitror (inquit S. Augustinus *epist* 54.) „ putandum est, leve esse peccatum in personarum acceptione habere fidem Domini nostri JESU CHRISTI; si illam distantiam sedendi, & standi ad honores Ecclesiasticos referamus. Quis enim „ ferat eligi divitem ad sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore atque sanctiore?

Si hoc generatim de *honoribus Ecclesiasticis* putaverit Augustinus, quid non censendum, si hæc personarum acceptio ad *Episcopatus* referatur? Nam, ut merito monuerunt Patres Tridentini *Sess.* 24. *cap.* 2. *de reformat.* „ Si in quibuslibet Ecclesiæ gradibus providenter scienterque cavendum est, ut in domo Domini nihil sit inordinatum, nihilque præposterum: multo magis elaborandum, est, „ ut in Electione ejus, qui supra omnes gradus constituitur, „ non erretur. Nam totius familiæ Domini status, & ordo „ nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite.

Ac deinde tamquam ex prædictis consequens subjungit: „ Omnes vero & singulos, qui ad proportionem præficiendorum quodcumque jus quacumque ratione a Sede Apostolica habent, aut „ alioquin operam suam præstant; nihil in iis pro præsenti temporum ratione innovando, hortatur & monet, ut in primis „ meminerint, nihil se ad Dei gloriam, & populorum salutem

„ uti-

„ utilius posse facere, quam si bonos Pastores, & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promovere studeant, eosque alienis peccatis communicantes *mortaliter* peccare, nisi quos *digniores*, & Ecclesiæ „ *magis utiles* ipsi judicaverint; non quidem *precibus*, vel *humano* „ *affectu*, aut *ambientium suggestionibus*, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint; & quos ex legitimo matrimonio natos, & vita, ætate, doctrina, atque aliis omnibus „ qualitatibus præditos sciant, quæ juxta Sacros Canones, & Tridentinæ hujus Synodi Decreta requiruntur.

VI. Hoc periculum in Electione, seu Nominatione ad Ecclesiæ ministeria, præsertim Episcopatus, expendens Valentinianus Imperator, ad eligendum Mediolanensem Episcopum Synodum Episcoporum quidem convenire jussit; eosque exhortatus est, ut talem eligerent Episcopum, qui *non solo verbo, sed etiam conversatione gubernet subjectos, & totius semetipsum imitationem virtutis ostendat, testemque doctrinæ conversationem bonam habeat*; at cum Synodus petiisset, ut *magis ipse decerneret* eligendum *sapiens, & pius*, mox respondit: *Supra nos est talis Electio. Vos enim gratia divina potiti, & splendore fulgentes, melius poteritis eligere*. Apud Gratianum *Dist.* 63. *Can.* 3.

VII. De Ludovico VI. Galliarum Rege refertur: „ Reversus de „ Hierosolymitana contra Saracenos expeditione, cum quidam „ Clericus Roma Papale quoddam privilegium attulisset; quo in „ omni Ecclesia Cathedrali sui regni jus conferendi, cui vellet, „ primam vacaturam cum cunctis fructibus medio tempore provenientibus, consequebatur, confestim combussit literas, dicens”; *Malo illas hic comburere, quam si propter illas in inferno comburerer*. Thomas Walsingam in hypodigm. Neustriæ.

VIII. Scribit Broymarus Cancellarius S. Ludovici Galliarum Regis in ejus vita; „ cum ei instituendi Pastores a Pontifice potestas „ facta esset, ad idque diploma Legatus Roma rediens attulisset: „ quod mea, inquit, Romæ negotia strenue obieris, laudo: quod „ mihi a Pontifice munus hoc retuleris, non probo. Intelligo enim „ *quanto cum periculo animæ meæ*, & regni id susciperem, ac pro- „ tinus diploma in ignem projecit.

IX. Quam vero ipse sollicitus esset, ut optime in Ecclesiæ bonum de Beneficiis ad suam Nominationem spectantibus, provideretur, exponit Nangius in ejus vita *pag.* 369. „ Sane in Beneficiis „ conferendis, quæ ad patronatum, sive donationem ipsius pertinebant, *Deum semper* præ oculis habebat, & Electis & probatis personis, quantum poterat, conferebat. Quas personas eli- „ gi, & *inquiri* faciebat per Cancellarium Parisiensem, & alios „ bonos viros.

X. Et profecto Principes, eorumque Ministri, qui in nominatione ad Beneficia Ecclesiastica, præsertim Episcopatus, unde salus unius integræ Diœcesis magna ex parte dependet, solliciti non sunt, ut capaciores ac digniores promoveantur, convincuntur non æstimare pretium animarum. Divinitus enim jampridem dixit Hormisdas Papa *Epist.* 25. *cap.* 1. „ Æstimet quis pretium Dominici Gre- „ gis, ut sciat quod meritum constituendi deceat esse Pastoris.

XI. Sed proh dolor! frequenter amplius inquirunt, magisque anxii sunt, ut fidelem ac expertem constituant civitatis alicujus, aut castri Rectorem, aut Gubernatorem, cui salus & conservatio temporalis concredatur, quam quis constituatur Civitatis, aut Diœcesis Episcopus, cui tot animarum æterna salus committitur: non raro hic vix aliud considerantes, quam quis pluribus commendationibus, ne dicam muneribus, & obsequiis sit instructus.

Utinam hi expenderint illud nunquam satis expendendum Imperatorum in *Lib.* 31. *Cod. de Episcopis, & Clericis*: „ Tantum ab „ ambitu debet esse sepositus (ordinandus Episcopus) ut *quæratur* „ *cogendus*, rogatus *recedat*, invitatus effugiat, sola ei suffragetur „ *necessitas* excusandi. Profecto *indignus* est Sacerdotio, nisi fuerit „ ordinatus *invitus*.

XII. Laudandum ergo fuit Decretum Henrici II. Galliæ Regiis in Comitiis Blesensibus promulgatum, ne Nominatio Regia ad Episcopatus fieret ante mensem a vacatione, ut maturius de persona nominanda deliberari, ac inquiri posset.

Quam hæc inquisitio necessaria sit, & quomodo nullatenus excusentur prætextu ignorantiæ, si omissa sedula, ac studiosa inquisitione, Ecclesiæ zelosum ac fidelem Ministrum non dederint, quibus jus eligendi, aut nominandi competit, multis ostendit S. Chrysostomus *Lib.* 1. *de Sacerd. cap.* 2.

Ulterius, quamvis moderna Ecclesiæ disciplina nec populum, nec Clerum saltem inferiorem ad electionem Episcoporum admittat, tamen illud semper verum manebit, tam populi, quam Cleri plurimum interesse, ut talis Pastor Ecclesiæ detur, qui boni Pastoris qualitatibus sit instructus.

XIII. Et quia scimus, cor Regis esse in manu Dei, & quod a Summo animarum Pastore dependeat, mittere operarios in messem suam, illud saltem populo & Clero incumbit, ut precibus ad Deum fusis bonum Pastorem instanter, ac humiliter petant.

Quapropter durante disciplina, quæ electionem Clero, populoque deferebat, Visitator electioni intendens universos monebat. „ Magnopere studendum est, dilectissimi fratres, *Deum suppliciter* „ *deprecari*, ut talem inter vos, ad suum servitium aptum, & „ vobis profectuosum per suam magnam clementiam manifestare „ dignetur. Ideoque admonemus, ut *triduana jejunia* ab omnibus „ in ista Parochia commorantibus fieri jubeantur, & ut *eleemosynæ* quantum quisque dare potuerit, in suo maneat arbitrio, Simulque omnes una voce, unaque mente omnipotentem Deum „ deprecemur, ut talis Dei famulus, Deoque dignus, & bonis hominibus acceptus, ad illam Venerabilem Sedem Pontifex eligatur; qui postmodum nullo vitio, nulla reprehensione arguatur: „ sed sit bonis moribus ornatus, & sancta conversatione suffultus, „ Sacrisque Literis imbutus, & idoneus Minister esse possit ad perficiendum ea, quæ ei commissa fuerint.

Eadem ratione, stante moderna disciplina, Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat.* statuit: „ Ut cum primum Ecclesia „ vacaverit, supplicationes ac *preces publice privatimque* habeantur, atque a Capitulo per civitatem, & Diœcesim indicantur, „ quibus Clerus, populusque bonum a Deo Pastorem valeat impetrare.

XIV. Plurimum valebit ad excitandum populi devotionem, & fervorem, si animarum Directores frequenter, ac vivaciter populo exponant, quantum mali sibi, si pro Pastore bono mercenarius, aut etiam lupus aliquis intret; quodque Deus interdum ob peccata populi permittat, ut non mercenarii dumtaxat, sed & lupi in ovile suum intrent, illudque tum suis malis exemplis, & moribus, tum perversis doctrinis devastent, ovesque spiritualiter occidant.

TITULUS DECIMUSQUARTUS.

De Confirmatione Episcoporum.

CAPUT PRIMUM.

Ad quem spectat Episcoporum Confirmatio?

1 *Primitus ad Metropolitanum cum Episcopis Comprovincialibus spectavit.*
2 *Prolatur ex Concilio Nicæno, & Laodiceno.*
3 *Confirmatio Romani Pontificis ad quem olim pertinuit?*
4 *Præcipua auctoritas erat penes Metropolitanum, & ad hunc solum sensim devolutum est jus confirmandi.*
5 *Episcopi suburbicarii a Rom. Pontifice Jure Metropolitico confirmati, & ordinati.*
6 *Per* XIII. *sæcula apud Metropolitanum permansit.*
7 *Confirmatio Episcoporum non nisi posterioribus sæculis ad Rom. Pontificem devoluta, & ab ordinatione sejuncta.*
8 *Per reservationes Pontificias sæculo* XIV. *ad Sedem Apostolicam jus confirmandi devolvi cœpit.*
9 *Etiam post sublatas Reservationes mansit jus confirmandi penes Pontificem.*
10 *Concordata Germaniæ illud Sedi Apostolicæ deferunt.*
11 *Item Concordata Galliæ.*
12 *Similiter indulta, & Privilegia nominandi Episcopos Regi Catholico, aliisque Principibus concessa.*

I. ELectionem Episcoporum multis sæculis, præsertim in Ecclesia Latina suffragio Cleri, ac populi factam fuisse, supra ostendimus; una quoque ibidem notavimus, non eam fuisse hujus electionis vim, sive auctoritatem, ut necessario is esset ordinandus, quem populus ordinandum expetiisset, sed penes Metropolitanum cum Episcopis suffraganeis jus fuisse, electionem, electamque personam examinandi; utrum nimirum & illa Canonica esset, & hæc ad Ecclesiam regendam, & onus Episcopale sustinendum sufficiens: atque ulterius in potestate Metropolitani, & Episcoporum fuisse, electionem probare, vel improbare; prout eam vel Canonicam, aut minus Canonicam judicarent. Hoc insuper notandum, quod nec per ejusmodi electionem, uti hodie, jus aliquod *ad rem* ipsi Electo acquireretur, antequam per Metropolitanum, ac Episcopos Comprovinciales electio seu nominatio populi esset probata, & admissa, ipseque electus ordinatus, & in Cathedra collocatus.

II. Itaque Confirmatio electionis, vel nominationis approbatio primis Ecclesiæ sæculis omnimoda erat penes Episcopos Ordinatores, id est, Metropolitanum cum Suffraganeis juxta Canonem IV. Nicænum, quo decernitur: „ Episcopum oportet maxime quidem „ ab *omnibus*, qui sunt in Provincia, *constitui*: si autem sit hoc „ difficile, vel propter urgentem necessitatem, vel viæ longitudinem, tres omnino eumdem in locum congregatos, absentibus „ quoque suffragium ferentibus, scriptisque assentientibus, tunc „ electionem fieri, eorum autem, quæ fiunt, Confirmationem in „ unaquaque Provincia *a Metropolitano* fieri.

Hoc Canone non de sola ordinatione sive consecratione agi, sat innuit ipse consensus absentium in scriptis requisitus; qui ad confirmationem sive approbationem electionis, nequaquam ad ipsam formalem ordinationem sive consecrationem aliquid conferre potest.

Unde Canone 12. Synodi Laodicenæ edicitur, ut „ Episcopi ju- „ dicio Metropolitanorum, & eorum, qui circumcirca sunt Epi- „ scoporum, provehantur ad Ecclesiasticam Dignitatem; ii vide- „ licet qui plurimo tempore probantur tam verbo fidei, quam re- „ ctæ conversationis exemplo.

III. Quemadmodum electio Romani Pontificis eodem ritu, quo aliorum Episcoporum electio per Clerum, & populum per decem ut minus sæcula peracta fuit, uti titulo præcedenti probatum fuit; similiter & electionis confirmatio, & personæ electæ ordinatio juxta præscriptum Sacrorum Canonum, ac notanter Nicænorum, sicuti aliorum Episcoporum facta legitur.

Et quidem etiam sæculo XI. eam fuisse usitatam formam confirmationis Romani Pontificis non obscure indicat Gratianus *Distinct.* 23. *Canon. Omnes*, ubi relata forma electionis usitata Alexandri II ætate, dicit: *Quia Sedes Apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur Ecclesiis, atque ideo super se Metropolitanum habere non possit, &c.*

Cum

Cum igitur Episcopus Romanus nullum haberet supra se Metropolitanum, consequens apparebat, electum in Romanum Episcopum ad normam Canonum Nicænorum non esse confirmandum. Verum verba per Gratianum addita evincunt etiam eo tempore Romanum Episcopum ad instar aliorum Metropolitanorum confirmari consuevisse. Subiicit verbis jam relatis, *Cardinales* Episcopi *procul dubio Metropolitani officio funguntur, qui videlicet electum Episcopum ad Apostolici culminis apicem provehunt*. Quæ verba non obscure significant electionem Romani Episcopi, non secus ac reliquorum Metropolitanorum, confirmationi, examini, ac judicio Episcoporum Provincialium fuisse subjectam.

Scitur enim, quod Episcopi, quos posterior ætas vocavit *Episcopos Cardinales*, sint ipsi Episcopi Romæ adjacentes, cum Episcopo Romano tamquam Metropolitano unam provinciam constituentes.

Quapropter dum in præcitato Decreto asseritur, *Episcopos Cardinales Metropolitani officio fungi, qui videlicet electum Episcopum ad Apostolici culminis apicem provehunt*, perinde est, ac si diceretur, *Provinciales Episcopos vice Metropolitani fungi*, & electionem perficere & probare; atque hoc sensu Decretum hoc a pristina disciplina non discordat; quandoquidem sciatur Metropolitanos Episcopos ab Episcopis Comprovincialibus fuisse confirmatos & ordinatos, saltem iis temporibus; quibus nondum Patriarcharum jura per Orientem, & Occidentem essent stabilita. Scitur enim inter jura Primatum, & Patriarcharum tandem; & jus ordinandi Metropolitanos fuisse numeratum.

IV. Synodi Nicæna, & Laodicena, quæ eodem sæculo celebratæ fuerunt, detulerunt, ut dictum est, Metropolitano, & Episcopis Comprovincialibus *constitutionem*, sive *provectionem* Episcoporum, idque indubie ob approbationem, & confirmationem, electionis, quæ ab ipsis, secundum temporis illius disciplinam dependebat.

Quoniam tamen inter Episcopos Ordinatores, primus & præses esset Metropolitanus; neque semper omnibus Comprovincialibus Episcopis commodum esset, ad singulas Episcoporum ordinationes convenire sensim ex quodam ut minus tacito Ecclesiæ consensu ad Metropolitanum, integrum pene devolutum est jus electiones discutiendi, easque vel ut Canonicas probandi, vel ut minus Canonicas reprobandi.

Et quidem Nicæna Synodus hanc Metropolitani auctoritatem in Episcoporum ordinatione in relato Canone non obscure expressit his verbis: „ Potestas sane vel *confirmatio* pertinebit per singulas „ Provincias ad Metropolitanum Episcopum ", Gratianus, *Dist.* 74. *Can.* 1.

Et Canone 6. ait: „ Illud generaliter clarum est: quod si quis „ præter *sententiam Metropolitani* fuerit factus Episcopus, hunc „ magna Synodus definivit, Episcopum esse non oportere ". *Dist.* 64. *Can.* 8.

Hinc Illud Innocentii I. „ Extra *conscientiam Metropolitani* Episcopi, nullus audeat ordinare Episcopum ", *Dist.* 64. *Can.* 5.

Quin & si inter Electores circa personam eligendam sit dissensio, Metropolitani est, eum ordinare, qui majoribus meritis juvatur: Ita enim ad Anastasium Thessalonicensem scribit S. Leo: „ Cum „ ergo de summi sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus proponatur, quem Cleri, plebisque consensus, *concorditer* postulavit; „ ita ut si in aliam forte personam partium se vota *diviserint*, „ *Metropolitani judicio*, is alteri præferatur, qui majoribus & studiis juvatur, & meritis.

Synodus VII. *Can.* 2. Metropolitani munus esse declarat, futurum Episcopum examinare, probareque, an sacra scientia sit satis instructus.

V. Notatum est, quod a primis sæculis penes Metropolitanos præcipua fuerit auctoritas in electione, & ordinatione Episcoporum, atque sine consensu Metropolitani Episcopus ordinari non potuerit, quemadmodum, & Synodus Nicæna, *Can.* 5. expressit.

Itaque & confirmatio, & Ordinatio Episcoporum spectare censebatur ad Metropolitanum cujusque Provinciæ.

Verum & hoc scitur, quod sensim hoc jus Metropoliticum quorumdam Episcoporum extensum sit ad plures Provincias.

Et quidem jus Metropoliticum Episcopi Romani, uti & Alexandrini tempore Concilii Nicæni ad plures Provincias, & Ecclesias in illis consistentes se extendebat, uti probat, *Can.* 6. hujus Synodi.

Unde hoc jure usum fuisse Episcopum Romanum, in Provinciis, & Ecclesiis Suburbicariis jure Metropolitico subjectis, non tantum tempore Concilii Nicæni, sed & pluribus sequentibus sæculis, evincitur ex Libro diurno Romanorum Pontificum, in quo Libro, *cap.* 3. exhibetur per plures articulos sive titulos ritus Ordinationis Episcopi *Suburbicarii* per Pontificem Romanum.

Porro cum in hoc Libro diurno nullus ordinationis ritus præterquam Suburbicarii occurrat, immo nec ullius alterius ordinationis tamquam ad Episcopum Romanum spectantis mentio fiat, non sine fundamento concluditur, tempore confecti hujus Libri, id est sub initium sæculi VIII. Pontificem Romanum nullius Episcopi ordinationem sibi vindicasse, nisi Ecclesiarum Suburbicariarum, sibi jure Metropolitico subjectarum, uti ad Canonem VI. Nicænum probatum est.

Cum vero eo tempore confirmatio una cum ordinatione perficeretur, consequens est toto illo tempore nullius alterius Episcopi confirmationem ad Romanum Episcopum pertinuisse.

Ulterius, quia ea ætate confirmatio non sejungebatur ab ordinatione, mirum videri non debet nullum in dicto Libro diurno vestigium apparere confirmationis, prout hodie in usu est.

Quin & ritus ordinationis Episcopi Suburbicarii, ut in hoc Libro describitur, manifeste probat, Episcopum Romanum eodem ritu tum temporis ordinasse, & confirmasse Episcopos sibi jure Metropolitico subjectos, quo ceteri Metropolitani suos respective Episcopos suffraganeos, sive suæ respective Provinciæ.

Et eodem ritu ordinationis ibidem descripto, *tit.* 8. habetur, quod Episcopus ordinatus non tantum Episcopo Romano tamquam suo Metropolitano, & Ordinatori obedientiam promittere, sed & insuper suo Principi fidelitatem: quare, & Garnerius huic titulo præfixi hoc summarium: „ Episcopus addebat indiculum de obe„ dientia erga Romanum Pontificem, & *fidelitatem erga Principem* „ servanda.

VI. Hæc disciplina Metropolitano Confirmationem suorum Suffraganeorum attribuens per tredecim facile sæcula inconcussa permansit; eamque & jus commune Decretalium Gregorii IX. apertissime supponit, & confirmat; unde uno consensu tradunt Canonistæ, Episcopum de jure communi confirmandum esse a suo Metropolitano.

Unde Joannes Eckius, ille famosus Lutheri Antagonista, *lib.* 3. *de Primatu Petri*, *cap.* 40. ait, ab antiquo constitutum; Episcopum quemlibet a suo Metropolitano confirmandum, & Metropolitanum a Primate, & Primatem a suo Patriarcha: miraturque quomodo contra jura (quæ plurima ibidem profert) suas Confirmationes Episcopi, præsertim Germani, ex Roma petant. Pergit enim; „ Quod jugum nescio quomodo Episcopi excusserunt, ut confirma„ tionem, saltem in Germania, omnes ex Roma petant. Forsan „ Viri magni & potentes, ac natalibus illustres, dedignabantur „ confirmari ab humilis generis Metropolitano. Hoc autem de Con„ firmatione per Metropolitanum facienda, constitutum fuit in „ Concilio Nicæno, &c.

VII. Quod modo dictum est, confirmationem Episcoporum penes Metropolitanos integram fuisse jure Decretalium, id est etiam sæculo XIII. intelligi oportet de *vera* confirmatione electionis, quæ ipsam Episcopi Ordinationem præcedere debebat; ut nec ante hanc confirmationem obtentam electus ordinari in Episcopum posset, neque administrationi seu in temporalibus, seu spiritualibus ullatenus se immiscere.

Hujus generis confirmatio, etiam iure Decretalium, Metropolitanis integra mansit, neque a Sede Apostolica per litteras, & Bullas obtineri debuit.

Ceterum & hoc verum est, quod similis confirmatio, qualis hodie ordinationi præmitti debet, & per quam Episcopatus quodammodo confertur, ab ipsa ordinatione *omnino separata*, & speciales suos effectus producens, prioribus sæculis ignota fuerit; ut numero V. dictum fuit.

Quo vero tempore confirmatio Episcoporum ab ipsa ordinatione cœperit sejungi, & suos speciales effectus producere, incertum est: admodum verisimile est, non nisi circa sæculum XI. aut XII. initium habuisse: dum scilicet Beneficiorum collatio, & provisio ab ipsa ordinatione separari cœpit. Ipsa enim moderna Episcoporum confirmatio in effectu est Episcopatus *collatio* seu *provisio*, quæ similiter, ut Beneficiorum provisio in ipsa ordinatione fiebat.

Unde & Pontifex juxta hodiernum stilum asserit in litteris confirmationis, se Ecclesiæ *vacanti* de Pastore, & Episcopo providisse.

VIII. Inquiritur qua occasione Episcopi aliquando pro sua confirmatione ad Sedem Apostolicam recurrerint. Inter nonnullas occasiones, quæ solent afferri, illa certior videtur, scilicet, quod sicuti per Reservationes Pontificias, quæ potissimum a Joanne XXII. incrementum accepere, ad Sedem Apostolicam sæculo XIV. provisiones, sive nominationes fuere devolutæ; atque eo titulo electiones Canonicæ quodammodo abolitæ; pariter ius confirmandi Episcopos Metropolitanis ademptum, & Sedi Apostolicæ fuerit reservatum. Indignum quippe credebatur, ut a Romano Pontifice ad Episcopatum designatus, a Metropolitano Confirmationem petere, & accipere juberetur. Quid enim id aliud, quam nominationem, Metropolitani judicio probandam, vel improbandam subjicere?

IX. Licet vero hæ Pontificiæ reservationes quoad Episcopatus, & Prælaturas, sive per Concordata, sive per indulta, ac privilegia Regibus concessa, quoad nominationes, & electiones ad Cathedrales Ecclesias fuerint in multis restrictæ; scilicet reservando ipsis Capitulis Canonicas electiones, ut contigit per Concordata Germaniæ; vel jus nominandi Regibus, ac Principibus indulgendo: tamen Confirmationes Romano Pontifici hactenus reservatæ mansérunt; nec quidquam juris Metropolitanis restitutum est.

X. Et quidem Concordata Germaniæ volunt; „ quod in Metro„ politanis, & Cathedralibus Ecclesiis immediate non subjectis Se„ di Apostolicæ, fiant electiones Canonicæ, quæ ad dictam Sedem „ deferantur; quas etiam, ait Pontifex Nicolaus V. ad tempus „ constitutum in Constitutione Nicolai Papæ III. quæ incipit *Cu„ pientes*, expectabimus, & elapso dicto termino si non præsenta„ tæ, vel si præsentatæ minus Canonicæ fuerint, providebimus, „ & si Canonicæ fuerint, eas *confirmabimus*, nisi ex rationabili, „ & evidenti causa, ac de dictorum Fratrum consilio de digni„ ori, & utiliori persona duxerimus providendum, proviso, quod „ Confirmati prædicti, & per nos provisi, Metropolitanis tamen „ suis, & aliis præstent debita juramenta, & alia, ad quæ de ju„ re tentur.

XI. Concordata similiter inter Leonem X. & Franciscum I. Regem Franciæ habent, ut Rex virum gravem, qualitatibus ibidem expressis instructum, & alias idoneum infra sex menses a die vacationis Ecclesiarum, Romanis Pontificibus seu *Sedi Apostolicæ nominabit*, & de persona per Regem hujusmodi nominata per *Romanos Pontifices*, seu *Sedem* prædictam *providebitur*.

Itaque etiam vi horum Concordatorum requiritur Papæ provisio: „ Alioquin si a Rege nominatus (inquit Rebuffus *de Regia ad* „ *Prælaturas nominatione*, verbo *Provideri*)" receperit fructus E„ piscopatus *ante Papæ provisionem*, amittit jus nominationis, & „ dicitur *intrusus* (a).

XII. Indulta quoque ac privilegia, quibus Romani Pontifices Regibus Hispaniæ, & Principibus nostris jus nominandi ad Cathedrales Ecclesias indulserunt, Confirmationem sive Provisionem Romanis Pontificibus seu Sedi Apostolicæ reservarunt; nec alteri, quam Sedi Apostolicæ personam a Rege præsentari volunt.

(a) In Galliis non diceretur *Intrusus*, si *ante Papæ Provisionem* Episcopo, aut Abbati nominato Rex tribueret Beneficii fructus: ea enim Regis Galliarum facultas nititur Jure Regaliæ.

CAPUT II.

Confirmatio dari debet prævia causæ cognitione.

1 *Confirmanti merito applicatur illud Apostoli* : Manus cito nemini imposueris.
2 *Quid sit* manus cito imponere?
3 *Confirmatio danda est prævio diligenti examine,*
4 *Ante Confirmationem citandi, qui electioni se volunt opponere, & quomodo?*
5 *Informatio accipienda etiam circa personam electam.*
6 *Informatio facienda in loco, in quo Electus solitus conversari.*
7 *Quam sollicite inquisierit circa personam electam ante Confirmationem S. Gregorius?*
8 *Exactum fuisse institutum examen sæculo nono in Provinciis Galliarum, ostendit.*

I. CUM is, qui confirmat electum vel nominatum, eumdem instituat, ac proprie Ecclesiæ Pastorem provideat, & constituat; merito Innocentius III. in *c. 19. tit. de Elect.* confirmanti applicat illud Apostoli ad Timotheum: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. 1. ad Timoth. 5. 22.*

II. „ Quid vero est (ait S. Leo *epist. 1. ca. 2.*) *cito manus imponere*, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus *examinis*, ante „ meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, Sacerdotalem honorem tribuere *non probatis* ". Gratianus *Dist. 78. Can. 3.*

III. Merito ergo jampridem Sacris Canonibus cautum fuit, ne Metropolitani, aliique Prælati, quibus jus confirmandi seu probandi electiones, aut nominationes ad ministeria Ecclesiastica præsertim Episcopatus competit, præcipitanter sine prævio, maturo, ac diligenti examine, & informatione ad Confirmationem prosiliant. Hos renovans Concilium Lateranense sub Innocentio III. „ irrefragabili Constitutione sancivit, quatenus cum quisquam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quem pertinet ipsius confirmatio diligenter, *examinet*, & *electionis processum*, & *personam electi*: ut cum omnia rite concurrerint, manus ei Confirmationis impendat: quia si secus fuerit incaute præsumptum, non „ solum dejiciendus est indigne promotus, verum etiam *indigne promovens puniendus*. Ipsum quoque decernimus hac animadversione puniri: ut cum de ipsius constiterit negligentia, maxime si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, vel ætatis illegitimæ approbaverit: non solum confirmandi primum successorem illius careat potestate, verum etiam (ne aliquo casu pœnam effugiat) a perceptione proprii Beneficii suspendatur, quousque (si æquum fuerit) indulgentiam valeat promereri. Si vero convictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, graviori subjaceat ultioni ". *Cap. 44. tit. de Elect.*

IV. Si electus coelectum, aut specialem suæ electionis adversarium habeat, is ante Confirmationem *nominatim* vocandus erit; alias ubi *concors* fuit electio, aut nullus *nominatim* se electioni opponit, generale ac peremptorium edictum proponendum est in Ecclesia, in qua electio facta est: ut si qui sint, qui se volunt opponere, constituto termino veniant. *Cap. fin. de elect. in VI.* ubi & Confirmationes hisce non observatis factæ, declarantur viribus omnino carere, irritæ & inanes.

V. Examen, seu informationem esse faciendam, non tantum circa electionis processum, sed etiam *personam electi*, declarat citatum Lateranensis Concilii sub Innocentio III. Decretum, & quidem quod tria præcipue inquirenda sint in persona electi, videlicet, ætas legitima, morum honestas, & litteratura sufficiens, scribit idem Innocentius Archiepiscopo, & Capitulo Capuano in *capite 19. titul. de Election. In integra*.

VI. Quia vero vita cujusque exactius nosci potest in loco, in quo quis diu conversatus fuit, ibidem inquirendum est de moribus electi, *c. 3. tit. de elect.* quod sub nomine Gregorii III. retulit Raymundus; at uti recte notavit Antonius Augustinus in notis ad primam collectionem Decretalium, fragmetum est, licet truncatum; & in nonnullis immutatum, *Epist. 18. lib. 8.* S. Gregorii ad Anthemium Subdiaconum Campaniæ; ex qua apparebit, quam fuerit hic S. Pontifex sollicitus, ut accurate de vita, moribusque electi esset instructus, priusquam electionem suo assensu probaret, atque una intelligetur, quam utile sit ad intellectum Decretalium, recurrere ad fontes, e quibus sua Raymundus, aut alii Decretalium Collectores hauserunt: uti latius in tractatu Historico-Canonico in Canones *part. 8. c. 1. §. 6.* monui.

VII. Itaque in citata Epistola scribit S. Gregorius: „ Postquam „ is, qui ad Episcopatum Surentinæ civitatis electus fuerat, aptus nobis visus non est, Amandum Presbyterum Oratorii S. Severini quod in castro Luculano situm est, elegerunt. Ea propter „ experientiæ tuæ præcipimus, ut eumdem Presbyterum, excusatione postposita, sub omni ad nos studeat festinatione transmittere: quatenus petentium desideria cum Christi auxilio, si nihil „ est quod eum impediat, impleantur. Cujus vita vel actus, quia „ melius possunt illic, ubi diu est conversatus, agnosci, curæ tuæ „ sit cum fratre, & Episcopo nostro Fortunato de eo *diligenter inquirere*. Et si nulla sunt, quæ ad Sacrum Ordinem obsistere „ valent, ad nos debet omni postposita tarditate transmitti.

VIII. Quam exactum examen super electionis processu, & persona electi per Metropolitanum sæculo nono, etiam hisce in partibus institueretur, abunde probat examinatio Willeberti Catalaunensis ordinandi Episcopi per Hincmarum Remensem Metropolitanum, assidentibus Provinciæ Remensis, & aliarum Provinciarum Episcopis: quæ extat integra in appendice *tom. VIII.* Conciliorum Generalium editionis Labbeanæ *col. 1878.*

Firmum itaque, & constans semper fuit, Confirmationem Episcoporum non esse *leviter* annuendam; sed serium tam super qualitatibus electi, quam forma electionis examen esse præmittendum; quamvis ritus hujus examinis, & Confirmationis pro temporum, & locorum diversitate varius fuerit; quemadmodum in sequentibus ostendetur.

CAPUT III.

Per quos, & qua forma hodie informatio de Nominatis ad Episcopatus sumatur.

1 *Synodus Tridentina non determinavit per quem, aut qua forma facienda sit informatio.*
2 *Vult dicta Synodus, ut in Synodo Provinciali forma præscribatur.*
3 *Forma examinis in Synodo Provinciali Cameracensi anno 1565. præscripta.*
4 *Eadem in Synodo ejusdem Provinciæ anno 1586. & in Mechliniensi anno 1570. probatur.*
5 *Patres harum Synodorum non crediderunt, per Synodum Tridentinam solis* Nuntiis *Apostolicis informationem demandatam fuisse.*
6 *Neque id in Gallia creditum; & quid in Comitiis Blesensibus super forma examinis decretum?*
7 *Gregorius XIV. & Urbanus VIII. declararunt, informationem non esse sumendam per Ordinarios, nisi* deficientibus *Legatis Sedis Apostolicæ.*
8 *Synodus Provincialis Mechliniensis anno 1607. recepit Bullam Gregorii XIV.*
9 *Conformiter ad illam Bullam in Belgicis Provinciis soli Nuntii Apostolici, exclusis Ordinariis, informationes accipiunt.*
10 *In Gallia id non æque receptum.*
11 *Quid anno 1596. Notabiles Regni in conventu Rothomagensi de hac re Regi proposuerint?*
12 *Quid occasione Nominati ad Episcopatum Convennarum anno 1639. a Parlamento Parisiensi decretum sit?*
13 *Praxis Galliæ habet, quod Nominatus jubeat informationes accipi per Episcopum ultimæ suæ residentiæ.*
14 *Omnes, quibus jus nominandi, aut confirmandi Episcopos competit, merito de vita, & moribus inquirunt.*
15 *Pontifices a facienda informatione excludunt, qui Nominatum in tertio consanguinitatis, aut affinitatis gradu contingit.*
16 *Prælati ad faciendam informationem designati, tenentur eam facere* per se.
17 *Prælatus inquirens per se ex officio testes vocare, & examinare debet; idque secreto.*
18 *Testes debent esse viri graves, prudentes, & pii.*
19 *Testes debent scire, quæ requirantur in promovendo ad Episcopatum.*
20 *Consanguinei, & familiares; item æmuli, & inimici in testes non recipiendi.*
21 *Non sufficit aliquem gradu Academico esse insignitum, sed major de ejus doctrina habenda notitia.*

I. SYnodus Tridentina *Sess. 22. cap. 2. de reform.* expressis qualitatibus in assumendo ad Ecclesiam Cathedralem requisitis, subjungit: „ Quarum rerum instructio, si ejus notitia nulla aut recens in Curia fuerit, a Sedis Apostolicæ Legatis seu Nuntiis Provinciarum, aut ejus Ordinario, eoque deficiente, a vicinioribus „ Ordinariis sumatur.

Decretum hoc nequaquam determinat, per quem, ut qua forma in singulis Provinciis informatio, sive instructio de qualitatibus assumendi ad Ecclesiam Cathedralem sumenda sit: sed eam vel a Legatis seu Nuntiis Apostolicis, aut Ordinario ejus, qui assumendus est, accipi posse tantummodo dicit: quod & non obscure insinuat *Sess. 24. c. 1. de reform.* ubi expresse fatetur, in accipienda hac informatione, *non uniformem* rationem ubique ex nationum, populorum, ac morum varietate posse adhiberi.

II. Quapropter mandat: „ ut in Provinciali Synodo per Metropolitanum habenda, præscribatur, quibusque locis, & Provinciis *propria examinis*, seu inquisitionis, aut instructionis faciendæ *forma*, Sanctissimi Romani Pontificis *arbitrio* approbanda, quæ „ magis eisdem locis *utilis*, atque *opportuna* esse videbitur.

III. Conformiter huic Tridentino Decreto, Synodus Cameracensis Provincialis anno 1565. titulo *de examine Episcoporum*, formam inquisitionis, sive informationis de nominato ad Cathedralem Ecclesiam his verbis expressit: „ Ubi autem vel electio, vel postulatio, aut nominatio facta fuerit; per eos eumve, quorum aut cujus intersit, auctoritate Metropolitani, aut si defuerit, vicinioris „ Episcopi Provinciæ, affixis schedulis denuntiatoriis ad valvas vacantis Ecclesiæ, denuntientur patere aditum omnibus, qui sciant „ aut impedimentum, aut vitium esse aliquod, quamobrem electus, „ vel postulatus, aut nominatus minime promoveri debeat; ut libere, ac tuto eidem Episcopo aut Archiepiscopo denuntianti intra tempus definitum significent: idemque assumptis secum duobus vacantis Ecclesiæ Canonicis testes productos audiat, & examinet: quæraturque de natalium integritate, de ætate, an sit „ annorum triginta, de vita, moribus, & exercitiis, de gradu, „ statu, facultate, an Doctor, an doctus saltem; sitque iis virtutibus præditus, quas Apostolus in Episcopo requirit, & an sex „ mensium spatio in sacro Ordine fuerit constitutus. Quæ omnia „ fideliter descripta, ac ejusdem Episcopi, aut Archiepiscopi manu, ac sigillo firmata, & obsignata, mittantur ad S. D. Papam, „ ut sufficienter instructus confirmare tutius electum, postulatum, „ aut nominatum queat.

IV. Et ejusdem Provinciæ altera Synodus an. 1586. habita, vult, ut „ novo Episcopo Electo, aut Nominato processus super „ ejus doctrina, & moribus Romam transmittendus fiat, juxta „ dispositionem ait, Decreti primi Concilii Provincialis ". *Tit. 17. cap. 9.*

Similem formam sumendæ informationis in Synodo Provinciali Mechliniensi, titulo *de Episcopis c. 1. & 2.* præscriptam habemus.

V. Hinc patet, quod tametsi Episcopatuum Belgii tunc temporis provisio ac Confirmatio a Sede Apostolica petenda, & accipienda esset, nihilominus instructio seu informatio super qualitatibus promovendorum per Metropolitanum, aut eo absente, per seniorem

Suf-

Suffraganeum fieret; adeoque nec crederent Synodorum harum Patres, vi Decreti Concilii Tridentini solis Legatis, seu Nuntiis Sedis Apostolicæ jus sumendi informationes competere.

VI. In Gallia quoque non obstante prædicto Concilii Tridentini Decreto, informationes nequaquam per Nuntios Apostolicos, sed per Ordinarios pluribus annis factæ sunt.

Nam in Comitiis Blesensibus anno 1576. inter alia decretum fuit, ut priusquam litteræ Nominationis Regiæ ad Pontificem mitti solitæ expediantur, nomina eorum qui per Regem Nominati sunt, mittantur ad *Episcopum Diœcesanum* loci, ubi Nominati *ultimis annis* resederint, & domicilium hebuerint; ac etiam ad Capitula Cathedralium Ecclesiarum vacantium, qui respective inquirent de vita, moribus, bona disciplina, & conversatione Catholica dictorum Nominatorum, & de omnibus conficient legitimos processus verbales, quos clausos & obsignatos quantotius transmittent.

Insuper statutum est, ut ante expeditionem litterarum nominationis, dicti Nominati examinentur super eorum in Sacris Litteris eruditione, per unum Archiepiscopum, aut Episcopum per Regem designandum, adscitis duobus Doctoribus Theologiæ, qui de Nominatorum sufficientia, aut insufficientia testimonium ad Regem mittent.

Post hæc supervenit Bulla Gregorii XIV. quæ incipit, *Onus Apostolicæ*, edita, 2. Maji 1591. qua prædictum Decretum Concilii Tridentini renovatur, ac multa insuper circa formam faciendæ informationis adducuntur, & explicantur.

VII. Ac in primis præcipit: „ ut cum extra Romanam Curiam examen, instructio sive inquisitio facienda erit, nemo omnino cujuscumque status, gradus, conditionisve fuerit, inquisitionem sibi arrogare præsumat, sed integrum hoc negotium iis, qui a prædicto Tridentino Concilio designantur, Apostolicæ videlicet Sedis Legatis, seu Nuntiis Provinciarum, aut ejus, de quo inquisitio sit, Ordinario, *eoque deficiente* Ordinariis vicinioribus relinquatur; de causis nobis, aut pro tempore existenti Romano Pontifici, per speciale mandatum alicui alteri hoc munus quandoque committendum visum fuerit.

Deinde addit: „ Quod si forte aliquis prædictorum consanguinitate, aut affinitate usque ad tertium gradum inclusive promovendum contigerit, ut omnis suspicio carnalis affectus a tam sancto negotio repellatur, ille quidem eo casu censeatur exclusus, atque ad eum, qui *proxime* sequitur, hoc est, *si Legatus excludendus* erit, *ad Nuntium*; si *Nuntius*, ad *Ordinarium*; si Ordinarius, ad viciniorem Ordinarium inquisitionis Officium deferatur.

Ex quibus non obscurum est, Pontificem in hac Bulla, inquisitionem sive examen de qualitatibus promovendi, duntaxat *deficientibus* Legatis, vel Nuntiis Apostolicis, per Ordinarios fieri velle; quod & in sequentibus his verbis rursus insinuat: „ Quod si de Episcopo, vel Metropolitano extra Romanam Curiam degente ab una Ecclesia ad aliam ex aliqua gravi, & justa causa transferendo ageretur, hoc munus Legato vel Nuntio Apostolico ejus Provinciæ, aut Regni ubi Ecclesia ipsa, a qua transfertur, sita erit; ad Metropolitanum, si Episcopus, ad Suffraganeum vero antiquiorem residentem, si Metropolitanus transferendus erit, pertinere declaramus.

Hanc Sedis Apostolicæ mentem clarioribus terminis expressit Urbanus VIII. anno 1627. in nova ac particulari instructione circa conficiendos processus inquisitionis super qualitatibus promovendorum ad regimen Cathedralium, aut aliarum Superiorum Ecclesiarum.

„ Si processus inquisitionis, ait, conficiendus sit extra Romanam Curiam, hoc munus spectat ad Legatos Sedis Apostolicæ, vel ad Nuntios Provinciarum in locis, in quibus commorantur: *Si non adsint* Legati, neque Nuntii, spectat ad Ordinarios personarum promovendarum, & ipsis deficientibus, ad Ordinarios viciniores, *qui ordo servandus est*, neque quisquam debet sibi hoc munus arrogare præter ordinem supradictum, nisi Romano Pontifici per *speciale mandatum* alicui alteri illud demandare placuerit. Quo casu apparere debet de mandato speciali in principio processus.

VIII. Synodus Provincialis Mechliniensis anno septimo sæculi decimi septimi juxta præcitatam Gregorii XIV. Bullam, processum super qualitatibus promovendi ad Episcopatum fieri mandat. „ Facta novi Episcopi nominatione, (inquit *tit.* 16. *c.* 8.) processu super ejus natalibus, vita, ætate, doctrina, & moribus, Romam transmittendus; fiat juxta dispositionem Bullæ Gregorii XIV. quæ incipit, *Onus Apostolicæ*.

IX. Porro, quia hæc Bulla, uti jam notatum est, informationem non permittit fieri per Ordinarios, nisi *deficientibus* Legatis aut Nuntiis Apostolicis; in Belgio tandem receptum fuit, ut dicta informatio, ac processus fiant per Nuntium sive Internuntium Apostolicum in hisce Provinciis residentem; neque Ordinarii ullas in processu illo formando partes habeant.

X. Galli vero ægre hanc provinciam Nuntiis Apostolicis permittere volunt, sed ad Ordinarios, & alios a Rege committendos spectare contendunt.

Et quidem in reconciliatione Henrici IV. propositus a Pontifice hic articulus, quod *omnes informationes de vita, & moribus, & religione, quæ posthac fient. ratione provisionis Beneficiorum consistorialium in Gallia, fient per Nuntios, & alios Ministros Sedis Apostolicæ*, tamquam moribus Regni contrarius a Rege rejectus fuit.

XI. Rursus anno 1596. Notabiles sive Primores Regni congregati Rothomagi suggesserunt Regi, quod iis in locis, in quibus non videtur hactenus Regiæ suæ Majestati conveniens restituere electiones, dignetur interea in Nominationibus suis jubere observari articulum 2. Comitiorum Blesensium anni 1576. atque eumdem ampliando præcipere, ut informationes super religione, vita, moribus, & doctrina promovendorum ad Archiepiscopatus, fiant per Episcopum Provincialem seniorem in ordine Episcopali, & residente: Et promovendorum ad Episcopatus, per Archiepiscopum in Provincia residentem; & in hujus absentia per seniorem Episcopum Provinciæ similiter residentem, adscilis ad hunc effectum deputatis.

Et ad obviandum abusibus, qui committuntur in faciendis informationibus ad Curiam Romanam mittendis per dictos Nominatos ad Prælaturas, pro quibus informationibus faciendis accipiunt commissarios, & testes adducunt, quos sibi convenire judicat; supplicant Regi, quatenus dignetur statuere, ut prædictæ informationes fiant a dictis Archiepiscopis, & Episcopis, in forma superius rescripta; quodque Archiepiscopi, & Episcopi has informationes facientes, inquirent quoque de mediis, quibus obtentæ sint nominationes ad Archiepiscopatus vel Episcopatus; etiam de confidentia, & Simonia, pensionibus, & pactionibus illicitis, si quæ intervenerint. Et ubi hæc informationum forma observata non fuerit, possunt Capitula interponere appellationem tamquam *ab abusu* ab executione provisionum ad Archiepiscopatus, & Episcopatus; qua pendente non tenebuntur provisos recipere ad Archiepiscopatus vel Episcopatus, nec ut tales agnoscere.

XII. Rursus cum anno 1639. Pontifex differret dare provisionem Nominato a Rege ad Episcopatum Convennarum, quia informationes ad Curiam Romanam missæ, factæ essent in forma superius descripta; ac insuper a Sacra Congregatione decretum fuisset, ut dictus Nominatus institui juberet novam informationem in Curia Romana, & si desint testes, Dominum Nuntium posse *delegare* Ordinario eos articulos, super quibus informatio Parisiis fieri non poterit; Procurator Regius, habita eorum notitia, Parlamento Regio exposuit, quod juxta primum articulum Comitiorum Blesensium, informationes super vita, moribus ac doctrina Nominatorum a Rege ad Prælaturas, fieri debent per Episcopos Diœcesanos Galliæ; quod tamen, eo non obstante, Nuntii Apostolici eas sibi eousque attribuerint, ut Bullæ aliæque provisiones Romæ non expediantur, nisi informationes per Nuntium sint factæ. Quandoquidem vero, aiebat Procurator Regius, dictæ informationes unice fiant, ut securius ac maturius in Nominationibus, quæ ad Regem pertinent, procedatur; neque Romam mittantur, nisi ut Pontifici ostendatur, Nominatum esse instructum qualitatibus a Sacris Canonibus, & in Concordato requisitis: & per consequens Nominatum recusari non posse: justum apparet, ut Decreta, & Ordinationes Regiæ per solos Regios Commissarios executioni mandentur. Addebat insuper Procurator Regius, quod per iura ac Libertates Ecclesiæ Gallicanæ, Nuntii Apostolici in Gallia residentes nullam jurisdictionem exercere possint. Hisce aliisque per Regium Procuratorem expositis, Parlamentum Regium edixit, ut informationes super ætate, vita, moribus, & conversatione Catholica Nominatorum a Rege ad Episcopatus, aliasque Prælaturas, & Beneficia, posthac fiant per Episcopos Diœcesanos illius loci, in quo Nominatus ultimis quinque annis resederit, conformiter ad articulum primum Comitiorum Blesensium. Inhibitione insuper facta Nominatis, utendi aliis informationibus quam per prædictos Episcopos factis, sub pœna excidendi jure per nominationem acquisito. Præterea inhibitum fuit omnibus Regniccolis, depositiones facere, aut testimonia reddere in ordine ad has informationes, aliter quam coram prædictis Episcopis; atque omnibus Banquariis, & Expeditionariis alias informationes Romam mittere sub pœna privationis suorum officiorum, & punitionis, quæ infligitur pacis publicæ perturbatoribus. Mandatumque fuit, ut præsens Decretum ubique publicaretur. Vide Carolum Fevretium *Lib.* 3. *c.* 4. *n.* 11. & latius Tractatum Gallicum *de informatione Nominatorum ad Episcopatus*.

XIII. Unde praxis hodierna Galliæ habet, uti asserit D. Fleury in Institutionibus Juris Canonici *part.* 1. *c.* 10. quod Nominatus curet informationem de vita, & moribus suis fieri per Episcopum suæ ultimæ residentiæ.

In Galliis e jure informandi excluditur Nuntius; cum enim careat omni jurisdictione, non potest efficaciter citare testes, aut eos ad ferendum testimonium cogere defectu jurisdictionis; atque hinc contingere solet, ut informationes recipiantur ex sola depositione eorum, qui per Nominatum ad ferendum testimonium mittuntur plerumque deponentes juxta instructionem sibi a Nominato, ejusve amicis datam.

Nec id ambigi potest, quin vita, moresque Nominati soleant Ordinario domicilii, in quo Nominatus resedit, & vixit, propius esse noti, quam Nuntiis Apostolicis in Metropoli (seu in urbe, quæ Caput Regni dicitur) continuo morantibus. (a)

XIV. Quin Reges, aliique, quibus aut nominatio, aut electio Episcoporum incumbit, merito per se vel Ministros suos aliosve, quos ad id conventiores judicaverint, ut de vita ac moribus promovendi informationes sumant, nemini dubium esse potest Cum vero Romanus Pontifex, juxta modernam disciplinam, in danda Confirmatione, & provisione ad Episcopatus successerit Metropolitano, merito & ipse inquirit, ac informationes de vita, ac moribus, ceterisque Nominati, aut Electi qualitatibus *per se* aut alios capit; formamque informationis capiendæ præscribit; quam ad assequen-

dam

(a) Id enim constat Arresto, quod Supremus Parisiorum Senatus dedit 12. Decembris an. 1639. cujus hæc sunt verba. „ *La Cour ordonne . . . que les Informations de l'âge, vie, & mœurs, & conversation Catholique de ceux que le Roi nomme aux Evechés, &c. se feront a l'avenir par les Evêques Diocésains des lieux ou ils auront fait leur demeure, & residence les 5 années précedentes; Fait défenses a ceux, qui auront obtenu du Roi la Nomination, de s'en aider d'autres que de celles faites par lesdits Evêques Diocésains, à peine d'être déchus de la grâce: A tous Sujets du Roi de leur rendre les dépositions, & temoignages pardevant d'autres; A tous Notaires Apostoliques, de les recevoir; & à tous Banquiers, & Expeditionaires, d'en envoyer à peine de privation de leurs Charges, & d'être punis comme perturbateurs du repos public* ". Hoc arrestum legitur in Notis ad art. 75. *pag.* 593. Operis quod in fronte Titulum hunc gerit, *Preuves des Libertés de d'Eglise Gallicane*.

Notandum tamen est, quod Rex Ludovicus XIV. permiserit, ut ista morum informatio fieret coram Nuncio Sedis Apost. Sed ea permissio cum data fuerit voce tenus, nec munita sit litteris Regiis, idcirco habetur velut *tolerantia*, non ut *permissio proprie* dicta.

dam convenientem notitiam de capacitate Nominati aptiorem credit.

XV. In primis circa perſonas, quibus inquiſitio ſive informatio committitur, inter alia decernitur: ut ſi aliquis e Prælatis, ad quem in ordine ſupradicto ſpectat proceſſum conficere, conſanguinitate vel affinitate uſque *ad tertium gradum incluſive* Promovendum contingat, ille *excludatur* ab hoc munere, quod eo caſu deferatur ad illum, qui proxime ſequitur, ſervato eodem ordine, & gradu.

XVI. Ad hæc Prælati in Bulla deſignati „ non per ſuos Vica-„ rios, Auditores, vel alios Miniſtros, ſed per *ſeipſos* inquirendi „ munus, ait Gregorius XIV. exercere debent; quamvis ab hujuſ-„ modi perſonis aliiſque viris peritis juvari poſſint ". Rationem hujus præmiſerat: „ Quia Sacrum Concilium Tridentinum non ſine „ *magna* ratione eminentes perſonas, & quæ negotii *magnitudinem* „ *probe* intelligerent, ad hoc officium nominavit.

XVII. „ Ad hoc autem, ut mens ejuſdem Sacri Concilii (pergit „ Gregorius XIV.) recte ac fideliter debitæ executioni mandetur, „ & tale ſit examen, quale requiritur in negotio tanti ponderis; „ declaramus ac ſtatuimus, non eſſe in vita, ac doctrina Promo-„ vendi inveſtiganda, eam rationem adhibendam, ut ab ipſo Pro-„ movendo articuli offerantur, ac teſtes producantur; ſed oportet „ ut Prælatus, qui munus inquirendi ſuſcepit, articulos conſcri-„ bat; atque ipſe ex officio ſuo illos teſtes vocet, atque exami-„ net, quos de rebus inquirendis ſincerum ac fidele teſtimonium da-„ turos eſſe exiſtimet. Verum, ut inquiſitio prædicta facilius ac „ plenius perfici atque expediri queat, utile erit ſi Prælatus, qui „ inquiſitionem facturus eſt, vel a Promovendo, vel ab aliquo alio „ confici curet ſchedulam, in qua ſint ordine deſcripta, nomen „ Promovendi, cognomen, patria, parentes, ætas, ordo, gradus, „ profeſſio, functio, ſi quam is forte exercuit, loca, in quibus, „ aut Theologiæ vel Juri Canonico operam dederit, aut longo tem-„ pore verſatus fuerit, denique amici ac familiares, qui tam ip-„ ſum, quam parentes ejus intime norint. Quod ſi promovendus „ documentum aliquod exhibere voluerit, unde ipſius ætas, gradus, „ dignitas, ſacri Ordines, functio, officia, muneraque, aut aliquid „ ejuſmodi comprobetur, admittendum, ac proceſſui inſerendum „ erit, modo documentum publicum ſeu authenticum erit.

Eadem habet inſtructio Urbani VIII. quæ inſuper addit: „ Ipſe „ (Prælatus inquirens) ex officio ſuo *ſecreto* vocari mandet, & „ *ſecreto* examinet, *ipſemet* recipiat in manibus ſuis ſingulorum „ teſtium juramentum.

XVIII. Nec quoſcumque teſtes adhibendos eſſe voluere Pontifices, ſed „ Teſtes ſint viri *graves*, *pii*, *prudentes docti*, & qui de „ qualitatibus Promovendorum rectum judicium ferre valeant, *ſin-*„ *cerumque* ac *fidele* teſtimonium veriſimiliter ſint daturi; præſer-„ tim vero hujuſmodi qualitates eſſe debent in teſtibus, qui inter-„ rogandi erunt de fide Catholica, vita, moribus, doctrina, & „ aptitudine Promovendi ad regendam Eccleſiam.

XIX. Deinde rationem, quæ teſtes hujuſmodi dotibus inſtructos aſſumendos ſuadet, hanc apprime notandam ſubjicit: „ Scire enim „ debent ipſi teſtes, quæ requirantur in eo, qui recturus eſt Ec-„ cleſiam Cathedralem, ad hoc ut ſit idoneus ad alios docendum, „ aptus ad illam gubernandam, & dignus qui ad eam promo-„ veatur.

XX. Pergit deinde: „ Non ſunt recipiendi in teſtes *Cognati*, vel „ *nimium familiares*, aut *inimici*, ſive *æmuli* perſonæ promoven-„ dæ. In inveſtigandis teſtium qualitatibus, adhibenda eſt diligen-„ tia per Prælatum inquirentem, ut cognoſcere poſſit quam ſint „ erga Promovendum affecti, exindeque conjicere, utrum ex affe-„ ctu, an ex veritate teſtimonium dicant. Si aliquando Prælato „ inquirenti ita expedire videbitur, teſtibus ad memoriam redu-„ cet vim juramenti, & gravitatem perjurii, admonebitque ipſos „ reos futuros apud Deum eorum omnium, quorum vel commit-„ tendo, vel omittendo, rei erunt qui promovebuntur, ſi vel fal-„ ſa narrando, vel retinendo vera, cauſa erunt, ut homines in-„ digni vel minus idonei Eccleſiis præficiantur.

XXI. Hæc ad verbum deſumpta ſunt ex *Inſtructione* juſſu Urbani VIII. emanata, quæ præter hæc exhibet quoque interrogatoria, quæ neceſſaria ſunt ad inquirendum in omnes qualitates in Promovendis requiſitas, quæ pleraque circa vitam, mores, fidem Catholicam, & doctrinam ipſius Promovendi verſantur; ſed præ reliquis notandus hic articulus: „ An ſciat eum aliquo gradu in Ju-„ re Canonico, vel in Sacra Theologia inſignitum eſſe, quibus in „ locis, quanto tempore, & quo fructu ipſi Theologiæ, vel Juri „ Canonico operam dederit, & an *vere ea doctrina polleat*, quæ „ in Epiſcopo requiritur, ad hoc, ut poſſit alios docere, & quæ „ ſit cauſa ſcientiæ.

Ex hoc articulo non obſcure colligitur, Pontificem haud credidiſſe, eos omnes ſufficienti doctrina pro Epiſcopatu eſſe inſtructos, qui gradu Doctoratus, aut Licentiæ in Theologia, vel Jure Canonico ſunt inſigniti; quod apertius expreſſit Gregorius XIV. Cum enim renovavit Decretum Concilii Tridentini, in Promovendis ad Eccleſias Cathedrales dictum gradum Academicum, aut certe publicum alicujus Academiæ teſtimonium requirens, ſubjungit: „ Ta-„ men quia circa doctrinam plures fraudes committi ſolent, & ſæ-„ pe contingit, ut nonnulli ſcientia vacui, de ſolo Doctoris titu-„ lo, aut privilegio glorientur, volumus, ut de eorum etiam do-„ ctrina diligenter inquiratur, qui vel Doctoratus, vel Licentiæ „ titulis, & privilegiis gaudent, vel etiam a publicis Academiis „ teſtimonium habuerunt, quod idonei eſſent ad alios docendos; „ niſi forte aliquorum inſignis doctrina ex publica ipſorum functio-„ ne notoria eſſet.

Quam hæc cautio etiam hodie omnino ſit neceſſaria, nemo non agnoſcet, qui expenderit; quam leviter, & quanta facilitate hi gradus nonnunquam concedantur.

Ex his breviter ac in compendio relatis non difficulter quoque judicare quiſque poterit, quam exacta notitia Promovendorum ad Prælaturas ſperari poſſet, ſi ſerio & exacte juxta mentem Concilii Tridentini, & Pontificum, qui has inquirendi formulas præſcripſere, informatio, & inquiſitio fieret. Bulla Gregorii XIV. extat in Bullario Romano *tom. 2. pag. 705.* edit. anni 1635. Inſtructio Urbani VIII. habetur apud Barboſam *Lib. 1. Jur. Eccleſ. c. 8.*

CAPUT IV.

Quo ritu expediatur Confirmatio?

1 *Olim Confirmatio a conſecratione vix ſeparata fuit.*
2 *Ex ſtilo Decretalium Electus ante conſecrationem, tametſi Confirmatus, non dicitur ſimpliciter Epiſcopus, ſed* Electus.
3 *Quæ forma Confirmationis obſervaretur, cum electio eſſet penes populum, & Clerum?*
4 *Quomodo peteretur Confirmatio Nominati a Principe?*
5 *Quomodo Capitula Cathedralia Electum Metropolitano præſentarent? & quomodo hic confirmaret?*
6 *Ex Decreto Tridentini Concilii proceſſus inquiſitionis mitti debet ad Pontificem, a quo Confirmatio habenda eſt.*
7 *Moderatio dicti Decreti juxta ſtilum hodiernum.*
8 *Prælatus, qui inquiſivit, judicium ſuum de teſtibus, & perſona promovenda tranſmittere debet.*
9 *Totus inquiſitionis proceſſus a Cardinale Relatore cum tribus aliis accurate examinari debet; & in duobus ſucceſſivis Conſiſtoriis relatio fieri.*
10 *Quis hodie ſoleat eſſe* Relator; *& qui alii tres Cardinales?*
11 *In primo Conſiſtorio fit nuda propoſitio, vocaturque* præconizatio; *in ſecundo fit totalis relatio; atque ex ſuffragiis Cardinalium nominatum Pontifex ſub certa forma Epiſcopum pronuntiat.*

I. PRISTINA diſciplina, quæ facile per decem ſæcula inconcuſſa permanſit, Confirmationem Epiſcoporum ab eorum conſecratione vix ſejunxit; ſed Epiſcopus Electus a Metropolitano, & Comprovincialibus examinatus, uno eodemque quaſi actu, & tempore conſecrabatur, & confirmabatur; ſive potius ordinando confirmabant; neque ante ordinationem Prælatus, aut Epiſcopus dicebatur, niſi ad ſummum cum addito, *Electus*.

II. Quin ex ſtilo Decretalium, uti obſervat cum aliis Fagnanus ad *cap. Eam te tit. de Reſcriptis*, ante conſecrationem non dicitur Epiſcopus ſimpliciter, ſed *Electus*. „ Et merito, ait, quia ele-„ ctio, & conſecratio *unum* faciunt Epiſcopum .... Quod locum „ habet non modo in Canonice Electis & Confirmatis, ſed etiam in illis, quos *Papa* pronuntiavit *Epiſcopos*; quia ante conſecratio-„ nem vocantur *Electi* ... Nec Electus in Papam ante benedictio-„ nem, coronationem, & *conſecrationem* ex ſtilo intitulatur *Pon-*„ *tifex*, nec ſcribit *Pontificatum* in *data*.

Hæc ſunt, inquit Ludovicus Thomaſſinus *de Diſciplina Eccleſiæ part. 4. lib. 2. c. 50. num. 8.* reſtantes reliquiæ priſtinæ diſciplinæ, quæ Confirmationem a conſecratione non diſtinguebat; immo vix apud Veteres ante decimum, aut undecimum ſæculum *confirmationis* Epiſcoporum, ſed electionis, conſecrationis, & ordinationis duntaxat mentio fit.

Juxta diſciplinam ergo priſtinam, quæ per decem, & amplius ſæcula duravit, Confirmatio hac fere forma peragebatur.

III. Quam primum electio a Clero populoque facta erat, Decretum electionis, eligentium ſubſcriptionibus roboratum ad Metropolitanum, & Epiſcopos Comprovinciale mittebatur, ut Electus in Epiſcopum ab ipſis ordinaretur.

Extat in Appendice tomi VIII. Conciliorum generalium Decretum Cleri, & Plebis Eccleſiæ Laudunenſis de electione Hedenulphi Epiſcopi ad Hincmarum Metropolitanum Remenſem, & Epiſcopos Provinciæ, ut illum in Epiſcopum ordinent.

Hic poſtquam præfati ſunt, æquum eſſe, ut ab omnibus eligatur, cui debet ab omnibus obediri; Metropolitanum interpellantes, dicunt: „ Quapropter cum *Decreto noſtræ electionis* manibus „ ſingulorum noſtrorum roborato ad Paternitatem veſtram acceden-„ tes, Hedenulphum Eccleſiæ noſtræ filium, & in Eccleſia noſtra, „ ſuffragantibus ſtipendiorum meritis, ad onus uſque Sacerdotale „ promotum, vita, & moribus, ac ſancta converſatione idoneum „ approbatum, quem per licentiam veſtram, favente Chriſtianiſ-„ ſimo Imperatore Carolo pari conſenſu, ac concordi devotione, „ atque unanimi voluntate eligimus, per *manus veſtras*, ac *cetero-*„ *rum veſtræ Diœceſeos Sanctorum Epiſcoporum*, *conſecrari*, nobiſ-„ que & Eccleſiæ noſtræ *Doctorem* atque *Pontificem inſtitui* implo-„ ramus, precamur, ac petimus.

Extat quoque ibidem ſub. *n.* 13. Decretum Cleri Pariſienſis de electione Æneæ Epiſcopi, ad Metropolitanum Senonenſem, ejuſque Provinciales Epiſcopos, & *n.* 14. Decretum Cleri, & Plebis Senonenſis de electione Anſegiſi Metropolitani, qui ex alia Provincia petitus eſt, ad Epiſcopos Provinciæ Senoneſis.

Hæc Decretra, præter alia plura ad diſciplinam Eccleſiæ ſpectantia, oſtendunt, eo tempore, facta electione a Clero, & Plebe, electionem fuiſſe oblatam Metropolitano, ut ipſe illam cum Epiſcopis Comprovincialibus examinaret, & Electum in Epiſcopum ordinaret; ſi omnia canonice acta, ipſumque Electum ſecundum Canones idoneum reperiſſet: prout ex actis, quæ in eadem Appendice referuntur, ac ſupra *tit.* 13. *c.* 1. annotavimus, intelligi poteſt.

IV. Reges quoque nominatum a ſe ad Epiſcopatum Metropolitano in Epiſcopum ordinandum præſentaſſe, ex Concilio Toletano 12. *Can.* 12. ſuperius notatum fuit; & probat forma præſentandi quæ in ſæpius citata Appendice *ad tom.* VIII. Conciliorum generalium exhibetur ſub hoc titulo: *Indiculus Regis ad Metropolitanum, ut deſignatum Epiſcopum ordinet cum ſuis Comprovincialibus.*

Verum quidem eſt, in dictis formulis ac Decretis unice pe-

a Metropolitano, ut una cum Comprovincialibus, Epiſcopum electum *ordines*, & *conſecret*: quia, ut jam monuimus, diſciplina illius temporis Confirmationem a conſecratione ſeu ordinatione non diſtinguebat; ſed Metropolitanus conſecrando probabat, & admittebat electionem, & electum Eccleſiæ Paſtorem dabat.

V. Et licet poſtmodum Confirmatio a conſecratione diſtingui cœperit, atque ob raritatem Conciliorum Provincialium ad ſolum Metropolitanum Confirmatio fuerit devoluta, tamen illa fere juxta priſtinam formam petebatur, atque cum cauſæ cognitione a Metropolitano expediebatur. „ Nam Capitulum (ait Barboſa *Lib. 1. Juris Eccleſiaſtici cap. 9. n. 5.*) „ cui jus eligendi ſuum Epiſcopum „ de jure communi ſpectat, eidem Metropolitano ſeu alteri Superiori mittebat litteras ſigillo ſuo, & ſingulorum munitas, ac per „ Canonicos ſubſcriptas, quæ appellabantur Decretum, in quibus „ Electio facta ſeriatim narrabatur, & Confirmatio petebatur.

Hodie vero omnium Epiſcoporum confirmatio ad Romanum Pontificem ſpectat; eaque hac fere forma expediri ſolet.

VI. Cum inquiſitio de perſona promovenda (forma capite præcedenti expreſſa) „ perfecta fuerit, ea in inſtrumentum publicum „ redacta (inquit Synodus Tridentina *Seſſ. 24. cap. 1. de reform.*) „ cum toto teſtimonio, ac profeſſione fidei ab eo (Nominato aut „ Electo ad Epiſcopatum) facta, quamprimum ad Sanctiſſimum Romanum Pontificem omnino tranſmittatur, ut ipſe Summus Pontifex, plena totius negotii, ac perſonarum notitia habita, pro „ gregis Dominici commodo de illis, ſi idonei per examen ſeu per „ inquiſitionem factam reperti fuerint, Eccleſiis poſſit utilius providere.

VII. Quod hic dicitur de tranſmiſſione proceſſus ſive inquiſitionis ad Romanum Pontificem, intelligi debet juxta ſtilum hodiernum, ſi Eccleſiæ non ſint ad nominationem vel præſentationem Imperatoris, vel Regis alicujus; quia ſi ſit de hujuſmodi nominatione vel præſentatione, Prælatus, qui proceſſum confecit, eum tranſmittet ad Cardinalem illius Regni, vel Provinciæ protectorem, in qua eſt Eccleſia providenda de Paſtore.

VIII. „ Ipſe quoque Prælatus, qui proceſſum examinis confecit, „ vel per litteras ſeparatas (juxta Decretum Urbani VIII.) „ ſimul tamen cum proceſſu mittendas, vel per ſubſcriptionem hujuſmodi proceſſus ſignificabit quanta fides teſtibus examinatis, „ eorumque dictis, & ſcripturis productis, ſuo judicio, habenda „ ſit, ſimul etiam quid de promovendo ipſe ſentiat.

IX. „ Omnes vero inquiſitiones, informationes, teſtimonia, ac „ probationes quæcumque de promovendi qualitatibus, & Eccleſiæ ſtatu a quibuſcumque, etiam in Curia Romana habitæ (ait „ Synodus Trid. *loc. citat.*) „ per Cardinalem, qui relationem facturus erit in Conſiſtorio, & alios tres Cardinales diligenter examinentur; ac relatio ipſa Cardinalis relatoris, & trium Cardinalium ſubſcriptione roboretur; in qua ipſi ſinguli quatuor Cardinales affirment, ſe, adhibita accurata diligentia, inveniſſe promovendos qualitatibus a jure, & ab hac ſancta Synodo requiſitis præditos; ac certo exiſtimare ſub periculo ſalutis æternæ „ idoneos eſſe, qui Eccleſiis præficiantur; ita ut relatione in uno „ Conſiſtorio facta, quo maturius interea de ipſa inquiſitione cognoſci poſſit, in aliud Conſiſtorium judicium differatur; niſi aliud „ Beatiſſimo Pontifici videbitur expedire.

X. Cardinalis proponens ex ſtilo hodierno, ſi de Eccleſia ſpectante ad nominationem Regis agatur, eſt Cardinalis *Protector* illius Regni. Tres alii Cardinales ſunt, primus Cardinalis Epiſcopus, primus Cardinalis Presbyter, & primus Cardinalis Diaconus.

XI. In primo Conſiſtorio fit nuda propoſitio Nominati ad Eccleſiam vacantem per Cardinalem Proponentem; diciturque *Præconizatio*; reſolutione tamen dilata in alterum Conſiſtorium; ut interea Pontifex, & Cardinales de perſona *Promovenda* melius ſe informare queant. In ſecundo Conſiſtorio idem Cardinalis rurſus præſentat Promovendum; ac de omnibus, quæ ſtatum Eccleſiæ, ac qualitates Promovendi ſpectant, Pontificem, & Cardinales informat; vocaturque hæc præſentatio *Propoſitio*. Omnibus abſolutis, Pontifex colligit ſuffragia Cardinalium, & ſi dicant, Nominatum eſſe confirmandum, Pontifex pronuntiat ipſum Epiſcopum, per hæc verba: „ Auctoritate Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus „ Sancti, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, ac noſtra, Eccleſiam N. de perſona N. providemus, ipſumque illi in Epiſcopum præficimus, & Paſtorem, curam, & adminiſtrationem ipſius „ eidem in ſpiritualibus, & temporalibus plenarie committendo (a).

Si hæc tam ſerio atque exacte obſervarentur in facienda informatione ſuper moribus, atque converſatione Nominati, aut Electi ad Cathedrales Eccleſias, quam a Conciliis, & Romanis Pontificibus ordinata ſunt, indubie ſpes eſſet, quod ſat exacta etiam haberetur de Promovendis notitia.

C A P U T V.

De effectu Confirmationis; & quæ hodie requirantur, ut plenum effectum ſortiatur?

1 *Ante Confirmationem Epiſcopus electus, aut nominatus adminiſtrationi ſe ingerere nequit.*
2 *Epiſcopi immediate Romano Pontifici ſubjecti debent, antequam plenitudinem officii accipiant, ſe eidem præſentare ex Decreto Concilii Lateranenſis.*
3 *Ne quidem ſub titulo OEconomi, aut Procuratoris poſſunt adminiſtrationem ante Confirmationem ſuſcipere.*
4 *Hæc non tantum in Electo, ſed quocumque Nominato locum habent.*
5 *Fallit in Electis* concorditer, *in partibus a Curia Romana re*motis.
6 *Sub remotis etiam Angli, Franci, & Alemanni comprehenduntur.*
7 *Per Confirmationem Electus, aut Nominatus verus Paſtor Eccleſiæ conſtituitur.*
8 *Recentioris diſciplinæ eſt, ut quis electus in Epiſcopum ante ſuam ordinationem dicatur Paſtor Eccleſiæ.*
9 *Cur Epiſcopus Confirmatus ante Conſecrationem ex ſtilo Decretalium non dicatur ſimpliciter Epiſcopus, ſed Electus?*
10 *Epiſcopus confirmatus omnia poteſt, exceptis his, quæ* Ordinis *ſunt.*
11 *Inſpecto Jure Decretalium ſola Confirmatio expedita hac operatur; ſecus ex Conſtitutione Bonifacii VIII. & ſtilo hodierno.*
12 *Juxta ſtilum hodiernum Epiſcopus confirmatus non poteſt accipere poſſeſſionem niſi litteris expeditis, & Capitulo exhibitis.*
13 *Debent a Rege* placitari.
14 *Ut proviſi de Eccleſiis, quæ juri* Regaliæ *ſunt ſubjectæ, plenum effectum Confirmationis obtineant,* Regalia *debet eſſe* clauſa.
15 *Ut* claudatur, *debet proviſus præſtitiſſe juramentum Fidelitatis Regi.*
16 *Quæ inſuper* ad clauſuram *requirantur?*
17 *Quædam notanda pro intellectu* Regaliæ.
18 *Quæ Eccleſiæ in Gallia huic juri ſint ſubjectæ?*
19 *Quid in Germania, & Belgio obtineat?*

I. QUemadmodum olim Electus a Clero & populo, aut a Rege nominatus, nullatenus Paſtor; aut Epiſcopus cenſebatur Eccleſiæ vacantis, priuſquam a Metropolitano, & Epiſcopis Provincialibus confirmatus, atque in Eccleſiæ Paſtorem, & Epiſcopum ordinatus eſſet; ita nec de jure communi, & hodierno, Electi a Capitulis Cathedralibus, aut Nominati a Regibus, ſe adminiſtrationi Eccleſiæ ſive in temporalibus, ſive ſpiritualibus quocumque prætextu immiſcere poſſunt ante confirmationem expeditam *c. 17. tit. de elect.* quia, ut ait ibidem Pontifex, *nemo debet ſibi honorem aſſumere; ſed qui vocatur a Deo tamquam Aaron*. Hebr. cap. 5. verſ. 4.

II. Et Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. „ ut qui ad „ Romanum pertinent immediate Pontificem, ad percipiendam ſui „ Confirmationem officii, ejus ſe conſpectui (ſi commode fieri poteſt) *perſonaliter* repræſentent, aut perſonas tranſmittant idoneas, per quas diligens inquiſitio ſuper electionibus, & electis „ haberi poſſit; ut *ſic demum* per ipſis circumſpectionem conſilii, „ ſui *plenitudinem* officii aſſequantur, cum eis nihil obſtiterit de „ Canonicis inſtitutis ". *c. 4. tit. de elect.*

III. Cum vero nonnulli hanc Concilii ſanctionem illudere volentes, ſub titulo Œconomi aut Procuratoris ſe adminiſtrationi Eccleſiarum ante Confirmationem ingererent, Concilium Lugdunenſe ſub Gregorio X. his fraudibus obviare volens, generali Conſtitutione ſancivit: „ ut nullus de cetero adminiſtrationem dignitatis „ (ad quam electus eſt) priuſquam celebrata de ipſo electio confirmetur, ſub œconomatus, vel procurationis nomine, aut alio „ de novo quæſito colore, in ſpiritualibus vel temporalibus; per „ ſe vel per alium, pro parte vel in totum, gerere vel recipere, „ aut illis ſe immiſcere præſumat, omnes illos, qui ſecus fecerint, „ jure (ſi quod eis per electionem quæſitum fuerit) decernens eo „ ipſo privatos ". *c. 5. de elect. in VI.*

IV. Nec tantum in electione obtinet hæc Juris deciſio, ſed & in præſentatione ſive nominatione, uti poſt alios Canoniſtas tradit Fermoſinus *ad c. 15. tit. de elect. quæſt. 2. num. 11.* „ Nam ſi „ perſona præſentati, ait, ſe ingerat ante Confirmationem, revera „ dicitur *intruſus*, & ſubjectus *pœnis* dicti *cap. Avaritiæ*.

V. Nullo ergo titulo, Electi aut Nominati ſe adminiſtrationi Eccleſiæ viduatæ ingerere poſſunt ante Confirmationem; eamque juxta ſtilum hodiernum in Curia Romana expediendam; niſi tamen „ *valde remoti* ſint, videlicet ultra Italiam conſtituti: hi ſi electi „ fuerunt *in concordia* " (inquit Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. in *cit. c. 44*) diſpenſative propter neceſſitates Eccleſiarum, & utilitates in ſpiritualibus, & temporalibus adminiſtrent; ſic tamen ut de rebus Eccleſiaſticis nihil penitus alienent.

VI. In *cap. 28. tit. de electione* in integra Decretali, inter remotiores hoc Privilegio gaudentes exprimuntur Metropolitani Angliæ, Franciæ, & Alemanniæ; hac aſſignata ratione: „ Quia ſi tanto „ tempore quouſque poſſet Electus Confirmationem cum Pallio a „ Sede Apoſtolica obtinere, *Regalia* non reciperet, Eccleſia, quæ „ interim adminiſtratione careret, non modicum incurreret detrimentum.

Hic obiter notandum, tempore Innocentii III. auctoris dictæ Decretalis, in Anglia, Francia, & Alemannia nota fuiſſe *Regalia*.

VII. Itaque ex hactenus dictis conſtat, Electum aut Nominatum ante Confirmationem non tantum Paſtorem, aut Epiſcopum non eſſe; ſed nec adminiſtrationi Eccleſiæ ullatenus ſe poſſe regulariter ingerere; at obtenta Confirmatione, tamquam verus Paſtor, & Epiſcopus Eccleſiæ vacantis reputatur.

Quod non tantum olim, dum Confirmatio a conſecratione vix ſejuncta erat; verum & hodie, ſi jus commune Decretalium ſpectemus, obtinet; ipſaque formula proviſionis, ſive Confirmationis Pontificiæ manifeſte exprimit. Dicit enim: „ Eccleſiam N. de perſona N. providemus; ipſumque illi in *Epiſcopum* præficimus, & „ *Paſtorem*, curam, & adminiſtrationem eidem in ſpiritualibus, & „ temporalibus *plenarie* committendo.

Verus igitur Paſtor, & Epiſcopus per Confirmationem, ſive proviſionem Pontificiam conſtituitur; omniſque cura Paſtoralis, & Epiſcopalis *plenarie* ei competit; eamque tamquam Epiſcopus, & Ordinarius Eccleſiæ Paſtor adminiſtrare poteſt, uti uno conſenſu tradunt Canoniſtæ.

VIII. Quod hodie obtinet jure Decretalium, ut electus in Epiſcopum obtenta Confirmatione Pontificia habeatur ut *verus Paſtor*

Eccle-

(a) In Gallus agnoſcitur Conſiſtorii auctoritas, cum agitur de perſonis ad Beneficia, quæ *conſiſtorialia* dicuntur promovendis: modo illæ perſonæ a Rege antea nominatæ ſint ad ea poſſidenda. In aliis autem rebus Deciſiones, quæ ex ea Congregatione emanant, Jus in Regno Francorum non conſtituunt.

Ecclesiæ, possitque omnia, quæ jurisdictionis sunt, tamquam Episcopus exercere, contrarium esse primitivæ Ecclesiæ disciplinæ, & primario fini instituti Episcopatus, dubium non est: constatque decem ut minus sæculis ignotum fuisse ut quis diceretur Episcopus; aut jurisdictionem aut munus Episcopi obiret, priusquam in Episcopum esset ordinatus.

Et sane nequaquam videtur congruum, ut is Ecclesiam tamquam *Episcopus* regat, omnemque in Clerum, & populum auctoritatem, & jurisdictionem exerceat, qui hactenus nec per manuum impositionem, plenitudinem Spiritus Sancti accepit, nec Sacerdotii Christi particeps factus est, & ob hujus defectum, nec ea, quæ Ordinis sunt, & maxime Episcopis propria, exercere potest.

Hac ratione motus Cardinalis Lotharingus coram Patribus Concilii Trid. dicere non dubitavit: „ Absurdissimum est Cardinalibus *Diaconis* Episcopatum committi, abominandum siquidem est, ut is Episcopatum obtineat, qui Episcopus esse non vult.

Nec dissimulavit dicere: „ Hæreticis gravi esse offensioni, quod in causis Religionis ii judicent, qui potestatem imponendi manus non habent, & pene laici sunt.

Certum quoque est, quod nec Romanus Pontifex legitime electus pro Romano Pontifice reputatus olim fuerit ante suam ordinationem.

Quare electus anno 752. die 6. Martii Stephanus vulgo dictus Secundus, qui ante ordinationem suam obiit, inter Pontifices numeratus non fuit per Anastasium Bibliothecarium, nec alium quemquam ante Baronium, qui ceteros ejusdem nominis uno deinceps gradu submovit, & quem alii omnes appellant *Secundum*, ipse facit Tertium, & sic consequenter, uti notavit Daniel Papebrochius in suo Conatu Chronico-Historico ad vitam hujus Stephani: qui una observat, idipsum liquere ex electione Presbyteri Petri post mortem Joannis quæ V. sine dubio legitima fuit, quippe a Clero præcipue pendens, neque per militarem tumultum irritabilis, nusquam tamen ille inter Pontifices numeratur, quia nunquam processum est ad ejus ordinationem.

IX. Verum quidem est, illum ante *consecrationem* juxta stillum hodiernum non dici simpliciter *Episcopum*, sed cum addito *Electum*: sed id aliunde non fit, quam quod ante consecrationem, *characterem* seu Ordinem ipsum Episcopalem necdum acceperit; ideoque nec plenitudinem Sacerdotii habeat, quæ requiritur ut quis simpliciter, & absolute *Episcopus*, aut *Summus Sacerdos* dicatur.

X. Hinc concludunt Canonistæ, & communis praxis probat, Episcopum *confirmatum, non consecratum*, posse plenarie jurisdictionem suam exercere; eaque omnia, quæ ad curam Pastoralem, & Episcopalem pertinent, agere, exceptis his dumtaxat, quæ Ordinis seu characteris sunt Episcopalis; qualia sunt Ordines Sacros *per se* conferre, Chrisma conficere, Sacramentum Confirmationis dare, &c. Ita decrevit Cælestinus III. *c. Transmissum tit. de Elect. potest*.

XI. Et quidem si citata provisionis verba, & jus commune Decretalibus Gregorii IX. comprehensum spectemus, sola Confirmatio prædictos effectus parit; possetque Electus, aut nominatus mox ab accepta confirmationis notitia, administrationem & curam Ecclesiæ sibi commissæ suscipere; at Constitutione Bonifacii VIII. quæ refertur in *Extravagante Injunctæ de Elect. in Communibus*, & cui praxis hodierna conformis est, sancitum est; „ ut Episcopi, aliique Prælati superiores quocumque nomine censeantur, qui apud Sedem Apostolicam promoventur, aut *Confirmationis*, consecrationis, vel benedictionis munus recipiunt, ad commissas eis Ecclesias absque dictæ Sedis *Litteris*, hujusmodi eorum promotionem, *Confirmationem*, consecrationem, seu benedictionem continentibus accedere, vel bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere non præsumant; nullique eos absque dictarum Litterarum ostensione recipiant, aut eis pareant, vel intendant. Quod si forsan contra præsumptum fuerit, quod per Episcopos, Prælatos, Abbates, Priores, & alios Monasteriorum regimina exercentes prædictos medio tempore actum fuerit, irritum habeatur: nec quidquam interim iidem Episcopi, vel Prælati, Abbates, Priores, vel regimina exercentes, de Ecclesiarum, vel Monasteriorum proventibus percipiant eorumdem. Capitula vero, & conventus Ecclesiarum, & Monasteriorum ipsorum, & alii quicumque ipsos absque hujusmodi dictæ Sedis litteris recipientes, vel obedientes eisdem, tamdiu sint a Beneficiorum suorum perceptione suspensi, donec super hoc ejusdem Sedis gratiam meruerint obtinere.

XII. Itaque provisus a Sede Apostolica, non potest possessionem adipisci, uti bene notat Zypæus ad titulum *de causa possess.* nisi Litteris in forma expeditis: quin nec sufficit Litteras in Curia Romana in forma esse expeditas, sed super desideratur, ut provisus eas exhibeat, & præsentes ipsi Capitulo: neque sufficit per testes earum expeditionem probare.

Ulterius, si consuetudinem, ac praxim Belgii spectemus, verissimum est, quod de praxi Hispaniæ testatur post Garziam, & alios citatos, Fermosinus ad *cap.* 15. *tit. de elect. quæst.* 3. scilicet, Provisum non posse administrare, nisi naturalem, & *actualem* possessionem acceperit.

XIII. Quin & illud Belgii nostri praxi plane consonat, quod de Hispania, ex Garzia, ac aliis testatur Fermosinus *loco citato quæst.* 4. *n.* 23. „ quod Episcopus etiam Confirmatus, litteras Confirmationis teneatur mittere Regi, & ejus Regio Consilio, & quod antequam ibidem expediantur, non capitur possessio. Quid enim notius, quam hisce in Provinciis vigore litterarum Curiæ Romanæ non posse accipi possessionem cujuscumque Beneficii, nisi prius Litteræ Regi in suo Consilio exhibitæ, & ibidem *placitatæ* fuerint?

XIV. Provisi de Ecclesiis Cathedralibus, quæ Juri *Regaliæ* subjectæ sunt, ut post obtentam provisionem Pontificiam, plenam temporalium sui Episcopatus administrationem, ac Beneficiorum collationem obtineant, debent *manus Regiæ levationem* obtinuisse; sive ut loquuntur; *Regalia* debet esse *clausa*.

XV. Ut vero *clausura* fiat, requiritur primo, ut Provisi juramentum fidelitatis Regi præstiterint, quod nimirum „ Regi erunt *legales*, & *fideles* in suo Episcopali statu, & populum earum Civitatum, & Episcopatuum, in quantum poterunt in obedientia, & recognitione supremæ potestatis erga Regem, & suam successionis sanguinis posteritatem tenebunt „. Ita refert Philippus Probus in Supplemento ad Tractatum *Juris Regaliæ* per Arnulphum Ruzæum, q. 2, *n.* 6. qui *n.* 7. asserit, ob hoc juramentum, omnes Episcopos Regni Franciæ *fideles Consiliarios Regis* appellari.

XVI. Nequaquam tamen sufficit hoc fidelitatis juramentum præstitum esse, sed insuper requiritur, quod „ Litteræ Regiæ attestantes dictum juramentum sic fuisse præstitum (inquit Philippus Probus *loco citato quæst.* 3. *n.* 2.) præsentatæ, registratæ, & expeditæ fuerint in Camera Computorum, & quod Receptor seu Commissus ad receptam ipsius Regaliæ receperit mandatum a prædicta Camera emanatum, per quod mandetur quod levet manum Regis, & permittat dictum Episcopum uti, & gaudere, ponendo ipsam temporalitatem ad plenam deliberantiam, nec ante receptionem hujusmodi mandati a dicto Receptore, seu Commisso, reputatur dicta Regalia clausa, sed usque ad diem ipsius receptionis, tenetur reddere computum, & rationem de fructibus hujusmodi temporalibus, & confert Rex Beneficia tamquam in Regalia vacantia, & hoc de jure, & consuetudine Regis, & suæ Coronæ Franciæ.

XVII. Ut facilius intelligantur, quæ hic de apertione, & *clausura Regaliæ* dicuntur, notandum, Jus *Regaliæ* juxta hodiernum, præcipue Regni Galliæ, stilum & modum loquendi esse Jus, quo Rex, Sede vacante, sibi attribuit dispositionem omnium proventuum Episcopatus, & collationem *pleno* jure omnium Beneficiorum non Curatorum ad liberam collationem Episcopi spectantium.

Dicitur ergo Regalia *aperta*, quando per mortem Episcopi, aut alia modo Sedes vacat; tunc enim Regi Jus *Regaliæ* jam descriptum acquiritur, sive *aperitur*.

Manet autem *aperta Regalia*, sive Jus illud apud Regem manet, quousque novus Episcopus præstito juramento, ac litteris Regiis obtentis, & registratis, & manus Regiæ levatione facta possessionem Episcopatus *per se* acceperit; quo demum, juxta modernam praxim, Regalia *clauditur*: sive Jus Regium tam quoad proventuum dispositionem, quam beneficiorum collationem extinguitur, & plenaria dispositio Episcopo defertur.

XVIII. Porro de hoc Jure *Regalia* plura dicemus Parte seconda, ubi de collatione Beneficiorum tractandum erit; illud equidem sciendum, neque in Regno Galliæ jam pridem omnes Episcopatus huic juri fuisse subjectos, uti passim Auctores de illo jure tractantes testantur; atque inter ceteros Philippus Probus, qui loco supra allegato *qu.* 60. enumerat Archiepiscopatus, & Episcopatus, qui huic fuerint subjecti, & qui ab eo exempti: manseruntque plures Ecclesiæ ab hoc jure liberæ; atque per Arresta Regia in ea libertate conservatæ fuerunt usque ad annum 1673. quando in conformitatem Arresti Parlamenti Parisiensis Rex declaravit, jus *Regaliæ* esse inalienabile, & impræscriptibile; illudque sibi *generaliter* in *omnibus* Archiepiscopatibus, & Episcopatibus sui Regni, ac ditionum suæ obedientiæ competere, iis solis exceptis, qui titulo *oneroso* sunt exempti,

Conformiter ad hanc Declarationem Regiam, & alteram die 2. Aprilis 1675. prioris confirmativam, & explanativam, Jus *Regaliæ*, Rege urgente, ac tandem etiam Clero consentiente, licet nonnullis Episcopis fortiter resistentibus, ad omnes Ecclesias Metropolitanas, & Cathedrales extensum est (*a*).

XIX. In Imperio quoad *Regaliam* moderatius agitur, ut notat Zypæus in Jure novo *de electione num.* 3. „ ut Episcopi, qui & Principes sint (ut sunt plerique) statim per se, vel alios juramenta debita præstent quidem, & Regalia, ac feuda sua relevent; non tamen, vacante Sede, temporalitas ad manus Imperatoris ponitur, sed Capitulum administrat pro Successore: sed id forte, quia Pontifices Germanos Imperatores Fridericum, Henricum, &c. superarunt: Bonifacius VIII. Philippum Pulchrum aut Successores non item.

Belgii Episcopatus, si Tornacensem excipiamus, juri *Regaliæ* subjecti non sunt; unde temporalia per Capitulum, aut OEconomum a Capitulo deputandum, Sede vacante, administrantur pro Successore; atque ipsa Beneficiorum collatio novo Episcopo reservatur; juxta ea quæ titulo IX. *c.* 2. dicta sunt.

(*a*) Ut id clarius evadat, notandum est ineunte XVII. sæculo motam fuisse hanc controversiam, an jus *Regalia* per omnes Regni Cathedrales diffunderetur, an vero ad certas quasdam esset restrictum; hujus quæstionis decisio cum a Senatu Parisiensi in longiorem deliberationem protracta fuisset, tandem ann. 1608. latum ab eo est judicium, quo jus *Regalia* in omnes Regni Cathedrales confirmatum fuit. Contra illud Arrestum Clerus Gallicanus apud Henricum IV. conquestus est, & litteras negotii illius avocatorias obtinuit, quibus cognitio illa Senatui fuit interdicta, & status Ecclesiarum, quæ se ab eo jure immunes esse credebant, Consilii Sanctioris judicio permissus est. Declaratione ann. 1673. statuit Ludovicus XIV. his verbis: *Declarons le droit de Regale nous appartenir universellement dans tous les Archevêchez de notre Royaume, a le reserve de ceux qui en sont exempts à titre onereux.* Quod ann. 1682. a Comitiis Cleri Gallicani probatum est.

TITULUS DECIMUSQUINTUS.

De Consecratione Episcoporum.

CAPUT PRIMUM.

A quibus, intra quod tempus, & quo loco Consecratio fieri debeat?

1 Præcipua in Consecratione auctoritas erat penes Metropolitanum.
2 In conservanda hac Metropolicanorum auctoritate valde religiosi fuerunt Romani Pontifices.
3 Suffraganeorum in Consecratione olim requisita fuit præsentia, aut ut minus assensus.
4 Tres ut minus Episcopi debent esse præsentes.
5 Hæc disciplina tam in Græca, quam Latina Ecclesia etiam hodie obtinet.
6 Ratio hujus disciplinæ.
7 Præsentia plurium Episcoporum spectat dumtaxat ad disciplinam.
8 Necessitate cogente potest interdum ab hac disciplina recedi, & a duobus Consecratio peragi.
9 Ita ordinatus Pelagius I. Papa.
10 Etiam ab uno Episcopo fieri potest Consecratio, nec apud Veteres desunt exempla.
11 Probatur auctoritate S. Gregorii.
12 Conformis est moderna praxis Curiæ Romanæ.
13 Quoad Consecrationem Episcoporum hodierna disciplina difformis est a pristina.
14 Consecratio tam ex veteri, quam moderna disciplina debet fieri intra tres menses.
15 Est tamen differentia in tempore, a quo tres menses computari debent.
16 Quo in loco fieri debeat?

I. PRæcipuam in confirmatione Episcoporum auctoritatem per duodecim, & amplius sæcula fuisse penes Metropolitanos, titulo præcedenti abunde probatum fuit. Cum vero confirmatio ab ipsa Consecratione vix sejungeretur, sed Metropolitanus una cum Episcopis Comprovincialibus, examine supra electionis forma, ac persona electa facto, ad ordinationem seu Consecrationem procederet; si electionem canonicam, & personam electam idoneam reperisset, mirum non est, si primas quoque in Consecratione Episcoporum partes duodecim sæculis facile Metropolitano delatas esse videamus.

Et quidem Canone 6. Nicæno dicitur: „ Illud generaliter est „ clarum, quod si quis *præter sententiam Metropolitani* fuerit *fa-* „ *ctus* Episcopus, hunc magna Synodus definivit Episcopum esse „ *non oportere* ". Apud Gratianum *Dist. 64. can.* 8.

Hinc illud Innocentii I. ad Victricium Episcopum: „ Extra con- „ scientiam *Metropolitani* Episcopi, nullus audeat *ordinare* Episco- „ pum . . . Hoc enim & Synodus Nicæna constituit atque de- „ finivit ". Gratianus ibidem *can.* 5.

II. Eam Metropolitani in consecrandis Episcopis suis Suffraganeis prærogativam pluribus inculcat Gelasius I. apud Gratianum loco citato *can.* 6. atque in illa conservanda adeo erant religiosi Pontifices, ut Stephanus VI. (*a*) ne hanc perturbaret; Episcopum Lingonensem a populo, & Clero rite electum, & Romam pro Consecratione cum Decreto electionis missum (recusante Lugdunensi Metropolitano eum consecrare) illum consecrare bis renuerit, ac repulerit, ad Lugdunensem scribens, & rescribens, ut ipse suo munere in hujus Consecratione fungeretur; tertio demum interpellatus, vix magna Lugdunensis pertinacia coactus, illum consecravit; uti latius ex Frodoardo in historia Remensi refert Baronius ad *ann.* 885.

Similiter Gregorius VII. licet ipse Robertum Carnutensem ab Episcopatu deposuisset; non tamen propterea sibi alterius suffectionem, aut ordinationem reservavit; sed ad Ordinarios tam electores, quam Consecratores illum misit. Senonensi enim Metropolitano, & Suffraganeis ita scribit: „ Ecclesiam illam (Carnutensem) „ Canonicam electionem in aliquam idoneam personam facere ad- „ monuimus; admonemus & vos, ut eidem electioni, eam quam „ oportet aut per vos, aut idoneos Nuntios vestros diligentiam „ adhibentes, quem electum Canonice cognoveritis, & *manus im-* „ *ponere*, & in Episcopum *Consecrare*, nulla occasione recusetis ". *Lib.* 4. *Epist.* 15.

III. Porro licet præcipua fuerit in Episcoporum confirmatione, & Consecratione penes Metropolitanum auctoritas, aliorum tamen Suffraganeorum seu Comprovincialium nequaquam negligendus erat consensus, & auctoritas.

Confirmationem enim Episcoporum Metropolitano, & Episcopis Suffraganeis per Canones Nicænos; aliosque subsequentes per continuam decem sæculorum seriem delatam fuisse, supra ostendimus. Cumque ordinatio sive Consecratio a confirmatione necdum esset sejuncta, etiam Consecrationem Episcoporum, Metropolitano cum Episcopis Comprovincialibus delatam fuisse cognoscimus: idque uno consensu Theologi, & Canonistæ fatentur; eamque disciplinam etiam Jure communi seu Decretalium conservatam tradunt ad *cap.* 7. *tit. de Temporibus Ordinat.*

IV. Verum quia difficile erat ad omnem Episcopi ordinationem omnes Provinciæ Episcopos *personaliter* convenire & assistere, Canone 4. Nicæno cautum fuit „ ut si hoc difficile fuerit, vel ali- „ qua urgente necessitate, vel itineris longitudine, certe tres Epi- „ scopi debeant in unum congregari, ita ut etiam ceterorum, qui „ absentes sunt, consensum in litteris teneant, & ita faciant or- „ dinationem ". Gratianus *Dist.* 64. *can.* 1.

V. Et licet tum præsens Canon, tum plerique alii eamdem disciplinam præscribentes, videantur non tantum de Consecratione, sed vel præcipue de electione, & confirmatione Episcopi agere; nihilominus ex hisce Canonibus stabilita ac conservata fuit in Græca pariter, ac Latina Ecclesia hactenus disciplina, ut ad Consecrationem Episcopi convenire, eique *personaliter* assistere debeant, præter Metropolitanum, aliumve Episcopum ordinantem, duo alii Episcopi.

„ Adsint (ait modernus Pontificale Romanum *Titulo de Conse-* „ *cratione Electi in Episcopum*) duo ad minus Episcopi assistentes ". Et Rituale Græcorum ordinem in Consecratione Episcopi servandum præscribens, ait: „ *Tres* vero Pontifices, sive etiam plures, „ Pontificium omnem ornatum induti, in sellis suis sedent ante „ sacras sancti altaris fores.

VI. Rationem hujus disciplinæ jampridem assignavit Innocentius I. in Epistola ad Victricium apud Gratianum *Dist.* 64. *can.* 4. „ Ne „ unus Episcopus ordinare præsumat Episcopum, ne, ait, *furti-* „ *vum Beneficium* præstitum videatur. Hoc enim & in Nicæna „ Synodo constitutum est, atque definitum.

Quasi diceret: noluit Synodus, ut Episcopus *furtive* sive tamquam *fur* clam in ovile Christi ascendat; sed *publice*, id est, Ecclesia universa, per cujusque Provinciæ Episcopos repræsentata, probante & assentiente.

Non absimilem hujus disciplinæ rationem dedit S. Anselmus Cantuariensis in litteris ad Regem Hiberniæ, improbans in Regno illo *ab uno Episcopo Episcopum sicut quemlibet Presbyterum ordinari*, subjungit: „ Minus quam a *tribus* Episcopis ordinari non debet, „ cum propter multas alias, & rationabiles causas, quas epistola- „ ris brevitas non admittit; tum ut *fides*, *vita*, & *sollicitudo* „ *ejus, qui invigilare debet, idoneis & legalibus testibus comprobe-* „ *tur* ". Lib. 3. Epist. 247.

VII. Hic nota, nec Innocentium, nec Anselmum, Episcoporum Ordinationes sive Consecrationes sine legitimo Episcoporum numero factas, tamquam nullas invalidasque rejicere, sed solum arguere, eas clandestine, ac sine legitima quasi approbatione peragi; ipsorumque Episcoporum præsentiam non tam ad substantiam & validitatem Consecrationis, quam ad discutiendam, & comprobandam Ordinationem requirere: quod & probat absentium Episcoporum Comprovincialium per litteras requisitus consensus.

VIII. Licet ergo disciplina hæc, utpote ab Apostolis nobis tradita, & hactenus in Ecclesia conservata, merito religiose observetur, nihilominus, sicut in aliis disciplinæ articulis contingit, necessitate cogente, ex Superiorum judicio, ab ea nonnihil recedi posse, & ratio, & auctoritas probant.

Et quidem in Constitutionibus Ecclesiæ Alexandrinæ sub nomine Apostolorum præcipitur, *Ut ordinetur Episcopus a tribus Episcopis; necessitate vero cogente a duobus.* Apud Guilelmum Beveregium in notis ad Canonem 1. Apostolorum.

Et in Constitutionibus vulgo Apostolorum *lib.* 3. *cap.* 20. „ Ju- „ bemus autem, ut *a tribus* Episcopis Episcopus ordinetur, & *ut* „ *minimum a duobus*; ita ut ab uno constitui non possit; testimo- „ nium enim duorum & trium firmius est, & certius.

IX. Sic ordinatus est Pelagius I. Episcopus Romanus a duobus Episcopis, & uno Presbytero, scilicet „ Dum non essent Episco- „ pi, qui eum ordinarent, inventi sunt *duo* Episcopi, Joannes de „ Perusio, & Bonus de Ferentino, & Andreas *Presbyter* de Ostia, „ & eum ordinaverunt Pontificem; tunc enim non erant in Cle- „ ro, qui poterant eum promovere ". Anastasius Bibliothecarius in ejus vita.

X. Quin & eadem necessitate urgente quidni ab *uno* Episcopo Episcopus ordinari posset? cum sicuti *trium*, ita quoque *duorum* præsentia ad disciplinam, non ad substantiam seu essentiam Consecrationis spectare videatur: nec desunt apud veteres hujusmodi ordinationis exempla.

Synesius Siderium Palæbiscæ Episcopum a Philone Cyrenensi solo ordinatum fuisse refert; additque: *Verum in temporibus formidolosis; summum jus prætermitti necesse est.* *Epist.* 67.

XI. Sed in hanc rem dignissima notata est S. Gregorii ad Augustinum Anglorum Apostolum responsio. Interrogaverat eum Augustinus: „ Si longinquitas itineris magna interjaceat, ut Episcopi „ non facile valeant convenire, an debeat *sine aliorum* Episcopo- „ rum præsentia Episcopus ordinari? Respondit Gregorius: Et qui- „ dem in Anglorum Ecclesia, in qua adhuc *solus* Episcopus inve- „ niris, ordinare Episcopum *non aliter nisi sine Episcopis* potes ". Ita Beda in Hist. Angl. *lib.* 1. *cap.* 27. a quo primum hanc epistolam accepimus, uti notat Vir eruditus Petrus Gussanvillæus in notis ad hanc epistolam, quæ est 32. *lib.* 12. observatque tam ex antiquis quam recentioribus editionibus, codicibus manuscriptis, & auctoribus Ecclesiasticis, hanc esse genuinam epistolæ lectionem; vitiosam vero quorumdam exemplarium, quæ habet: *Ordinare Episcopum non aliter nisi cum Episcopis potes.* Idem notat ac solide probat Guilelmus Beveregius Presbyter Anglicanus in notis ad Canonem I. Apostolorum.

XII. Hisce conformis est moderna praxis Curiæ Romanæ. Hodie quippe, teste Fagnano, in Litteris pro Consecratione Episcoporum in Indiis apponitur clausula infra scripta, videlicet: *Tibi Presbytero, ut a quocumque malueris Catholico Antistite gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habente, accitis & in hoc illi assistentibus duabus, vel tribus Dignitatibus, munus Consecrationis recipere valeas.* Ad *cap.* 7. *tit. de temporib. Ordinat. num.* 20.

(*a*) Auctor noster hunc Stephanum nuncupat Sextum, quamvis propter rationem ab ipso deductam superius *cap.* 5. *num.* 8. hic Papa vocari solummodo deberet Stephanus Quintus. At satius judicavit Baronii forsan errantis Computum sequi, ut clarius scriberet, quam Summorum Pontificum ordinem interturbare in opere Juris Canonici, ubi non de eorum serie, & numero, sed de eorum Decretis, & auctoritate agitur.

XIII. Quoad ipsum vero Consecratorem Episcopum hodierna disciplina a pristina nonnihil dissona est. Nam juxta disciplinam Sacris Canonibus, & Decretalibus Gregorii IX. expressam, ordinarius Consecrator est Metropolitanus respectu suorum Suffraganeorum; hodie vero sicuti Episcoporum Confirmatio, ita & Consecratio ad Pontificem devoluta est. Unde in Pontificali Romano sub titulo *de Confirmatione Electi in Episcopum* præmittitur hoc monitum: „ Nemo consecrari debet, nisi prius constet Consecratori de „ *commissione* consecrandi, sive per *Litteras Apostolicas*, si sit ex„ tra Curiam; sive per *commissionem* vivæ vocis oraculo, a Sum„ mo Pontifice *Consecratori factam*, si Consecrator ipse sit Car„ dinalis.

Et ex præscripto ejusdem Pontificalis, Ordinator priusquam Consecrationem inchoet, petit ab Episcopis Assistentibus, & Electum Consecratori, ut eum ad onus Episcopatus sublevet, præsentantibus; *Habetis mandatum Apostolicum?* quo lecto demum ad Consecrationem procedit.

XIV. Jampridem in Concilio Chalcedonensi decretum fuit; „ ut „ intra *tres menses* Episcoporum ordinationes fiant, nisi inexora„ bilis utique necessitas effecerit, ut dilationis tempus proroge„ tur ". Gratianus *Dist.* 75. *Can.* 2.

Synodus Tridentina advertens plures Episcopos electos, munus consecrationis negligere; ratos sibi sufficere accepta confirmatione, ea, quæ jurisdictionem & temporalium administrationem, & usum spectant, pleno jure obtinuisse, edixit: „ Ecclesiis Cathedralibus, „ seu superioribus quocumque nomine ac titulo præfecti, etiam si „ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint, si munus Consecratio„ nis intra *tres menses* non susceperint, ad fructuum preceptorum „ restitutionem teneantur: si intra totidem menses postea id face„ re neglexerint, Ecclesiis ipso jure privati ". *Sess.* 23. *cap.* 2. *de reformatione*.

XV. Sive ergo pristinam, sive modernam spectemus disciplinam, Consecrationi perangendæ trium mensium tempus est præfixum; hac tamen differentia, quod Canon Chalcedonensis (uti recte monet Lupus) „ *a cœpta vacatione*, Tridentinum vero Decretum *a data* „ per D. Papam *confirmatione*, velit tres menses computari.

Dum enim Metropolitano, & Episcopis Comprovincialibus præcipuæ partes essent in eligendo, confirmando, & consecrando Episcopo, omnia facile intra tres menses a die vacationis expediri poterant: sed devoluto jure confirmandi, & providendi ad Sedem Apostolicam, vix possibile est, ut omnia intra tres menses a die vacationis expediantur: ideoque a die obtentæ provisionis Apostolicæ tempus trium mensium consecrationi præfixum computari cœpit.

XVI. „ Consecratio vero (ait Synodus Tridentina loco citato) „ si extra Curiam Romanam fiat, in Ecclesia, ad quam promoti „ fuerint, aut in Provincia, si commode fieri poterit, celebretur.

CAPUT II.

De Juramento ab Episcopis ante Consecrationem Romano Pontifici præstando.

1 *Ab Ordinandis exigi professionem juratam olim Patribus displicuit.*
2 *Professionem obedientiæ sine juramento olim Episcopi etiam præstabant suis Metropolitanis.*
3 *Professio Fidei simplex absque jurejurando facta Summo Pontifici.*
4 *Circa sæculum* XI. *professioni obedientiæ cœpit adjungi Juramentum.*
5 *Sola obedientia Canonica promittebatur usque ad tempora Gregorii VII. qui novam juramenti formulam induxit.*
6 *Novam hanc esse formulam probatur.*
7 *Sæculo* XIII. *Juramentum cum dicta formula exigebatur in concessione* Pallii.
8 *Eodem sæculo exigi cœpit per Romanos Pontifices ab Episcopis eorum ordinationi* immediati *subjectis, & per Metropolitanos a suis Suffraganeis.*
9 *Hodie ab omnibus Episcopis præstatur Romano Pontifici juxta formam in Pontificali expressam.*
10 *Tres priores articuli in formula juramenti expressi, conformes sunt Juramento fidelitatis a vasallo præstando Domino directo.*
11 *Juramentum nonproponendum Episcopis, qui ratione temporalium Summo Pontifici non sunt obstricti.*
12 *Refertur quartus articulus juramenti, & quæ sit ejus genuina lectio, ostenditur.*
13 *Quid per* Regalia Sancti Petri *intelligatur?*
14 *Quintus articulus.*
15 *Sextus articulus.*
16 *Septimu. articulus.*
17 *Tres posteriores articuli cum quadam moderatione intelligendi.*
18 *Desideratur major claritas in articulis juramenti ab Ordinatione præstandi.*
19 *Visitationis Liminum Apostolorum, de qua in articulo septimo, meminit Synodus Romana anno* 743.
20 *Visitare Limina Apostolorum primitus idem fuit quod ad Synodos convenire; & solos Episcopos ad Metropolim Romanam pertinentes obligabat.*
21 *Quare citius Metropolitanis quam reliquis Episcopis hæc obligatio fuerit imposita?*
22 *Hodie omnibus generaliter Episcopis vi Juramenti imponitur, & quare?*
23 *Quoties Episcopi Belgii Limina Apostolorum visitare debeant?*
24 *Quid per Limina Apostolorum in formula juramenti intelligatur?*
25 *Quis præcipuus scopus visitationis?*
26 *Juxta formulam Juramenti Episcopi non nisi legitimo impedimento detenti per specialem Nuntium huic obligationi satisfacere possunt, & qualis debeat esse ille Nuntius?*
27 *De praxi, & consuetudine Belgii Episcopi visitationem hanc absolvunt per Nuntium.*
28 *Refertur articulus octavus Juramenti, & ostenditur quomodo hic, & alii articuli cum quadam moderatione sint intelligendi.*
29 *Proponitur articulus nonus Juramenti.*
30 *Sæculo etiam XIV. simile Juramentum fidelitatis, & obedientiæ ab Episcopis præstabatur Metropolitanis.*
31 *Formulæ hodiernæ multa addita sunt post tempora Gregorii VII.*

I. PRistina Patrum ætas attendens, quam enixa ac severe Christus inculcasset, & Apostolus Jacobus monuisset, *non jurare omnino . . . . . sit autem sermo vester, est, est: quod autem his abundantius est, a malo est.* Matth. 5. v. 34. & 37. Jac. ep. c. 5. v. 12. admodum sollicita fuit, ne citra necessitatem inevitabilem juramentum, præsertim a Ministris Ecclesiæ exigeretur.

Hinc illud etiam sæculo IX. Concilii II. Cabillonensis: „ Dictum „ est interea de quibusdam fratribus, quod eos, quos ordinaturi „ sint, *jurare* cogant, quod digni sint, & contra Canones non sint „ Episcopo, qui eos ordinat, & Ecclesiæ, in qua ordinantur. „ Quod juramentum quia *periculosum* est, omnes una inhibendum „ statuimus ". *Can.* 13.

Et in Conventu Episcoporum, Abbatum, Comitum, vel Majorum natu Francorum, jussu Ludovici Pii Imperatoris anno 816. Aquisgrani habito decretum est: „ De Episcopis vero in Longo„ bardia constitutis, qui ab his, quos ordinabant, *Sacramenta*, & „ munera contra divinam, & Canonicam auctoritatem accipere, „ vel *exigere* soliti erant, modis omnibus inhibitum est, ne ulte„ rius fiat; quia juxta Sacros Canones uterque gradu proprio ta„ lia facientes dec.di debent ". *Cap.* 16. & refertur *lib.* 1. *Capitular. Regum Francorum cap.* 91.

II. Ipsam juramentorum exactionem præcipue displicuisse, non vero obedientiæ professionem, sat innuunt illa ipsa Regum Francorum Capitularia, in quibus *lib.* 7. *cap.* 466. legitur: „ Quando „ Presbyteri, aut Diaconi per Parochias constituuntur, oportet „ eos *professionem* Episcopo suo facere ". Quid hæc professio contineret, titulus ipsius Capitularis ostendit: „ Ut Presbyteri & Dia„ coni quando per Parochias constituuntur, *stabilitatis & obedientiæ suæ*, atque *statuta servare* promissionem suo faciant Epi„ scopo.

Similem professionem suis Metropolitanis in sua ordinatione faciebant Episcopi. Extat in Appendice Tom. VIII. Conciliorum generalium *col.* 1881. professio Adalberti futuri Episcopi Morinensis, Hincmaro Remorum Archiepiscopo oblata, in qua præter professionem fidei habetur: „ Privilegio etiam Metropolis Remorum „ Ecclesiæ ac ejus *Præsulis*, secundum Sacrotanctos Conciliorum „ Canones, & Decreta Sedis Apostolicæ ex Sacris Canonibus, & „ legibus promulgata, pro scire & posse, absque dolo & simula„ tione, vel indebita & pertinaci contradictione, me *obediturum* „ profiteor ".

Eamdem professionem eidem Remorum Archiepiscopo fecisse Hincmarum Laudunensem Episcopum ejus nepotem, scribit Amoinus, aut ejus Continuator ad annum 870. eamque in Concilio apud Attiniacum Episcoporum decem Provinciarum, cum de multis, atque inter alia de inobedientia erga suum Archiepiscopum impeteretur, propria manu subscriptam porrexit.

Porro in hac professione nullius juramenti mentio occurrit; nec aliud quam Canonicam obedientiam Metropolitano debitam exprimit. Unde Hincmarus Remensis de Laudunensi loquens ait: „ Non „ debuerat oblivisci *professionis*, & subscriptionis suæ, ante Ordi„ nationem Episcopalem: qui coram Altari Sanctæ Mariæ, & cun„ ctis qui adfuerunt, non solum de Remensi Ecclesia, & de Lau„ dunensi Parochia, verum & de Remorum Provincia Episcopis, „ & aliis diversi ordinis Viris, secundum morem Remensis Eccle„ siæ, sicut *soliti erant Episcopi Ordinandi subscribere*: post Catho„ licæ fidei professionem, de *obedientia* sua secundum sacras regu„ las erga *Remorum Metropolim* propria manu subscripsit.

III. Quam fidei professionem absque juramento coram suis Metropolitanis olim emittebant Episcopi, eam quoque obtinuisse in Ecclesia Romana evincitur ex libro diurno Romanorum Pontificum, in quo legitur *cap.* 3. *tit.* 6. professio fidei, quam Episcopus Ecclesiæ suburbicariæ emittebat coram Episcopo Romano tamquam suo Metropolitano, nulla tamen facta mentione juramenti, sed ita simpliciter concluditur: „ Et ut *nostræ fidei* vestro Apostolatui, „ sanctæque ejus Catholicæ Ecclesiæ integritas ac puritas monstra„ retur, per præsentis *promissionis* nostræ paginam per N. Nota„ rium scribendam dictavimus, & sacro scrinio sanctæ Apostolicæ „ beatitudinis vestræ contradimus.

Simplex igitur erat fidei declaratio, & professio; unde & titulus habet: *Promissio fidei Episcopi*.

Observat autem Garnerius, hanc promissionis formulam referendam ad annum 683. additque hujus formulæ auctorem esse Leonem II. prout ibidem legitur; nam similes formulæ temporum successu varia passæ sunt additamenta, uti ibidem recte monet Garnerius.

Ex his interim patet, quod nec eo tempore ab Episcopis, licet Romani Episcopi ordinationi subjectis, obedientia, aut fidei professio, medio *juramento*, fieri solita esset.

IV. Tametsi circa sæculum undecimum professioni Juramentum subinde adjungi cœperit, nihilominus illa professio solam adhuc *Canonicam obedientiam* respiciebat; quod ex professione Thomæ Eboracensis facta B. Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi manifestum est.

Postquam enim anno 1072. multum disputatum fuisset de subjectione, quam Ecclesia Eboracensis debebat Ecclesiæ Cantuariensi, tandem „ Lanfrancus Dorosiernensis (*a*) Archiepiscopus ex anti„ qua Antecessorum consuetudine ostendit, Archiepiscopum Ebo-

„ ra-

(*a*) Cantobery.

„ racensem professionem Archiepiscopo Cantuariensi facere etiam cum *Sacramento* debere (inquiunt Acta Concilii Anglicani tom. x. Conciliorum generalium *col.* 1211.) sed ob amorem Regis, Thomæ Archiepiscopo Eboracensi Sacramentum relaxavit, scriptamque tantum professionem recepit, non præjudicans Successoribus suis, qui voluerint *Sacramentum* cum professione a Successoribus Thomæ exigere ". Hactenus Acta dicti Concilii; quibus subjicitur professio Thomæ Eboracensis facta Lanfranco Cantuariensi; in qua hæc leguntur: „ Ego Thomas ordinatus jam Eboracensis Ecclesiæ Metropolitanus Antistes, auditis cognitisque rationibus, absolutam tibi, Lanfrance Dorobernensis Archiepiscope, tuisque Successoribus, de *Canonica obedientia* professionem facio, & quidquid a te, vel ab eis juste ac canonice injunctum mihi fuerit, servaturum me esse promitto.

V. Sacramentum ergo sive juramentum professioni adjici quidem cœpit; at nihilominus *sola obedientia Canonica* hactenus exigebatur; neque aliam etiam a Romanis Pontificibus exactam fuisse, vel in Ordinatione Episcoporum, aut Metropolitanorum; immo nec in concessione *Pallii* Archiepiscopalis legitur ante tempora Gregorii VII. qui primus anno 1079. a Patriarcha Aquilejensi in Concilio Romano exegit non *Canonicam* dumtaxat obedientiam; sed Juramentum *fidelitatis* non absimile illi, quod Vasallus præstare solet Domino directo; *Non ero in consilio, neque in facto, ut vitam, aut membra, aut Papatum perdant, aut capti sint mala captione.*

VI. Novam fuisse hanc juramenti formulam sufficienter quoque probat epistola Paschalis II. sub finem sæculi XI. aut initium sæculi XII. scripta ad Archiepiscopum Panormitanum, cujus fragmentum extat in *cap.* 4. *tit. de elect.* & integra refertur in prima Decretalium Collectione Antonii Augustini eodem titulo *cap.* 21. & tom. X. Conciliorum inter epistolas Paschalis II. ubi tamen inscriptio alia est. *Nec mirum*, inquit Vir eruditus Franciscus Florens ad titulum *de electione p.* 119. edit. anni 1679. *eodem enim exemplo, ad plures Metropolitanos missam fuisse; varietas inscriptionis indicat.*

Ita Litteras orditur Paschalis. „ Significasti Reges, & Regni Majores admiratione permotos, quod Pallium tibi ab Apocrisariis nostris tali conditione oblatum fuerit, si Sacramentum, quod a nobis scriptum detulerant *exhiberes* "; vel ut alia lectio habet, *jurares*.

Hæc quid aliud, quam rem hactenus inusitatam, quæ sua novitate admirationem ingerere solet, indicant? Quod & totus epistolæ contextus ostendit, qui unice in hoc collimat, ut evincat, Pontifici liberum esse in concessione Pallii exigere juramentum, quod pro conservanda Ecclesiæ unitate, & obedientia in Sedem Apostolicam judicat necessarium; unaque obloquentium argumentis occurrere conatur, atque ipsius juramenti æquitatem, & necessitatem adstruere.

Mirum ergo videri non debet, si nec in Ordine Romano veteri, nec apud Alcuinum, Amalarium, Rabanum Maurum, atque his recentiorem Rupertum Abbatem, ulla hujusmodi juramenti mentio occurrat; quamvis omnes vel Galli, vel Germani, aut Scoti fuerint, non obscure innuitur, illis in partibus juramentum hoc, etiam in receptione Pallii, serius notum fuisse.

VII. At sæculo decimo tertio in concessione Pallii, Romanos Pontifices a nonnullis saltem Metropolitanis hujusmodi juramentum exegisse, evincunt Acta Innocentii III. edita a Francisco Bosqueto; in quibus pagina 64. extat Formula dandi Pallium cum adjuncto fidelitatis juramento simili Gregoriano.

VIII. Quin & eodem labente sæculo invaluisse, ut idem juramentum exigeretur etiam ab Episcopis ad ordinationem Pontificis Romani immediate spectantibus; sive *a suis Coepiscopis sibi immediate subjectis*, testatur Gregorius IX. *in cap.* 13. *tit. De Majoritate, & Obed.* ibidem respondens, simile quoque juramentum exigi posse per Metropolitanum ab Episcopis sibi subjectis; eoque per Metropolitanum ab Episcopis sibi subjectis; eoque debere esse contentum; hoc est, juramento Gregorii VII. de quo *in cap.* 4. *De jurejurando* uti ad dictum *cap.* 13. monet Glossographus, verbo *Forma*.

IX. Postquam vero omnium Episcopatuum provisio ad Sedem Apostolicam, exclusis Metropolitanis, & Episcopis Comprovincialibus, translata fuit; atque solius Sedis Apostolicæ auctoritate confirmari, & consecrari cœperunt, etiam ab omnibus, tamquam ordinationi Sedis Apostolicæ immediate subjectis, juramentum hoc Romano Pontifici præstandum exigitur, idque hodie præstatur juxta formulam a Clemente VIII. reformatam, & extensam, ac Pontificali Romano insertam.

X. Formula Juramenti prout a Gregorio VII. proposita fuit, & in *cap.* 4. *tit. de jurejurando* refertur, septem continet articulos, sive clausulas; quorum tres primi plane conformes sunt iis, qui in Juramento fidelitatis, quod Vasallus præstare tenetur Domino directo, continentur, uti videre licet *Lib.* 2. *Feud. tit.* 5. 6. & 7. atque his verbis in formula Juramenti exprimuntur: *Ego N. Episcopus* (Pontificale addit: *Electus Ecclesiæ N.*) *ab hac hora in antea fidelis ero Sancto Petro, Sanctæque Romanæ Ecclesiæ, Dominoque meo Papæ C. ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio* (Pontificale addit: *aut consensu*) *neque facto, ut vitam perdat aut membrum, vel capiatur mala captione* (addit Pontificale: *aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur; vel injuriæ aliquæ inferantur, quovis quæsito colore*). *Consilium quod mihi aut per se, aut per litteras, aut Nuntium manifestabit, ad ejus damnum* (Pontificale addit: *me sciente*) *nulli pandam.*

Hi articuli sat ostendunt, hoc Juramentum Fidelitatis præcipue concernere Episcopos, qui Sedi Apostolicæ non in spiritualibus dumtaxat, sed & in temporalibus subjecti sunt.

* XI. Quandoquidem plures ex articulis juramenti ab Episcopis in sua ordinatione præstandi sint plane conformes iis, quos continet juramentum a Vasallo præstandum Domino directo, non satis conveniens apparet, ut similes articuli proponantur Episcopis, qui Romano Pontifici in temporalibus nec immediate, nec mediate sunt subjecti, neque Pontifici tamquam ejus Vasalli ratione temporalium sunt obstricti, præsertim ut idipsum jurejurando obsignent. *

XII. Quartus articulus in *cap.* 4. *tit. de jurejurando*, exprimitur hac forma: *Papatum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & regula Sanctorum Patrum* (pro his finalibus verbis legitur in Pontificali: *Et regalia Sancti Petri*) *adjutor ero ad defendendum, & retinendum, salvo ordine meo, contra omnes homines.*

Pontificali Romano consonat formula Gregorii VII. prout refertur in Concilio Romano VI. anno 1679. quæ extat tom. X. Conciliorum generalium edit. Labbeanæ *col.* 379. Ibi enim legitur: *Papatum Romanum, & Regalia Sancti Petri adjutor ero ad retinendum, & defendendum, salvo ordine meo.*

Hanc lectionem sibi *valde placere*, dixit Antonius Augustinus ad *cap.* 20. *De elect.* in prima collectione; atque una dicit: „ Erratum esse videtur ex litterarum compendio. In alia formula Sacramenti Roberti Ducis Apuliæ, Calabriæ, & Siciliæ, est: Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, tibique adjutor ero ad tenendum, acquirendum, & defendendum *regalia Sancti Petri*, ejusque possessiones pro meo posse contra omnes homines ". Hæc ille; notatque & vir eruditus Franciscus Florens, hanc esse veram, & antiquam lectionem.

XIII. *Regalia S. Petri* hic accipiuntur *pro Patrimonio* Sancti Petri; quod aperte confirmat Formula Innocentii III. extans in ejus gestis *pag.* 64. in qua ita explicantur Regalia: *Honores, & dignitates, & rationes Apostolicæ Sedis defendam pro posse, salvo ordine meo:* & pluribus probat D. Du-Cange in suo *Glossario*, verbo *Regalia*: ideoque dici potest, quod sub nomine *Regalium*, eorumque defensionis in Formula Gregorii VII. omnia essent comprehensa, quæ latius in Pontificali Romano, ex præscripto Clementis VIII. his verbis sunt expressa: „ Jura, honores, *privilegia, & auctoritatem* Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Domini nostri Papæ, & successorum prædictorum, conservare, defendere, augere, promovere curabo. Neque ero in consilio, vel facto, seu tractatu, in quibus contra ipsum Dominum nostrum, vel eamdem Romanam Ecclesiam, aliqua sinistra, vel præjudicialia personarum, *Juris, honoris, status, & potestatis* eorum machinentur. Et, si talia a quibuscumque tractari, vel procurari novero, impediam hoc pro posse, & quanto citius potero, significabo eidem Domino nostro, vel alteri, per quem possit ad ipsius notitiam pervenire.

XIV Quintus Articulus habet: *Vocatus ad Synodum, veniam, nisi prædictus fuero Canonica præpeditione.* In antiqua formula Gregorii VII. ita exprimitur: *Ad Synodum, ad quam me vocabunt, vel per se, vel per suos Nuntios; vel per suas litteras, veniam; & Canonice obediam, aut si non potero, Legatos meos mittam.*

XV. Sextus Articulus: *Legatum Apostolicæ Sedis, quem certum esse cognovero*, (hæc postrema clausula, *quem certum*, &c. in Pontificali omittitur) *in eundo, & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo.*

XVI. Septimus est: *Limina Apostolorum singulis annis* (Pontificale: *Singulis triennis*) *per me, aut per certum Nuntium* (Pontificale: *Personaliter per meipsum*) *visitabo: nisi eorum absolvar licentia.* Hæc ultima clausula non habetur in Pontificali, sed adduntur sequentia: *Et Domino nostro, ac successoribus præfatis, rationem reddam de toto meo Pastorali officio, ac de rebus omnibus ad meæ Ecclesiæ statum, ad Cleri, & populi disciplinam, Animarum deinde, quæ meæ fidei traditæ sunt, salutem, quovis modo pertinentibus*, & cetera, quæ inferius referentur.

Totus hic Articulus de visitatione Liminum Apostolorum deest in formula Gregorii VII. supra citata; sed vice illius habentur hæc, quæ nec in Decretalibus, nec in Pontificali occurrunt: *His, quos nominatim excommunicaverint, scienter non communicabo: Romanam Ecclesiam per Sæcularem Militiam fideliter juvabo, cum invitatus fuero.*

Hic rursus non obscure innuitur, juramentum hoc primitus conceptum fuisse pro solis Episcopis, qui etiam in temporalibus Sedi Apostolicæ aliquo vinculo obstricti essent.

XVII. Ceterum circa tres posteriores articulos notandum, tria ibidem præscripta, ita commode, & recte ab Episcopis præstari posse, dummodo consensus Regis, & Principum interveniat; præsertim in Gallia, & hisce Provinciis, in quibus absque consensu Regis, nec Legatum Pontificis ut talem agnoscere, adire; excipere, & comitari; nec Regni finibus excedere, vel ad Synodum, vel ad Pontificem licet proficisci. De quibus videri potest Franciscus Florens ad titulum *De concessione Pallii pag.* 231. & ab eo citati, & quæ infra titulo de Nuntiis, & Internuntiis Apostolicis notata sunt.

* XVIII. Observare non erit superfluum nonnullos articulos juramenti ab Episcopis in Ordinatione præstandi, ita expressos esse, ut attento expressionis tenore, & spectatis provinciarum inveteratis moribus, sat ambiguum sit, num Episcopi suo juramento quoad hos articulos, satisfacere possint. Optandum esset, ut ob religionem juramenti, articuli clarioribus terminis, & Provinciarum juribus, & consuetudinibus conformibus exprimerentur, atque ita omnis æquivocatio, & ambiguitas, quæ in juramentis sollicite vitanda est, evitaretur; quin & satius esset, juxta sanctos Canones, & laudatissimam Patrum disciplinam, ab omni exactione juramenti abstineretur, & sola fidei professio, & obedientiæ promissio exigeretur, quæ sola per decem & amplius sæcula in usu fuisse legitur.

Etiam hic merito attendendum, hanc juramenti formam per Gregorium VII. demum fuisse propositam, & exactam, qui primus inter Pontifices sibi attribuit plenam, & universalem auctoritatem in temporalia, uti ex hujus Pontificis litteris ostendit Dominus Fleury in sua Historia Ecclesiastica *lib.* 63. *nu.* 2. *

XIX. De *Liminum Apostolorum* visitatione mentio fit in Synodo Romana sub Zacharia Papa anno 743. *can.* 4. ex qua desumptus

est

eſt *Canon* 4. *diſt.* 93, apud Gratianum, uti recte notarunt Correctores Romani.

In hoc Canone ſtatuitur: „ Ut juxta Sanctorum Patrum, & „ Canonum ſtatuta, omnes Epiſcopi, qui hujus *Apoſtolicæ Sedis* „ *ordinationi ſubjacent*, qui *propinqui* ſunt, *annue* circa Idus Maji, „ Sanctorum Principum Apoſtolorum Petri, & Pauli *liminibus* præ„ ſententur, omni occaſione ſepoſita: qui vero de *longinquo* juxta „ *chirographum* ſuum impleant. Nam qui hujus Conſtitutionis con„ temptor extiterit, præter quam ſi ægritudine valida fuerit de„ tentus, ſciat ſe *Canonibus* ſubjacere.

XX. Duo nobis hic Canon aperit. Alterum, quod Epiſcopi Liminibus Apoſtolorum ſe præſentare deberent, ut Synodo annue juxta Canones celebrandæ intereſſent; atque *Liminibus Apoſtolorum ſe præſentare*, idem eſſet, quod Romam ad Synodum juxta Limina Apoſtolorum celebrandam convenire.

Alterum, obligationem ſe præſentandi liminibus Apoſtolorum ſolis Suffraganeis Romanæ Metropolis, ſive qui ordinationi Sedis Apoſtolicæ ſubjacebant, fuiſſe impoſitam; nec tamen his omnibus, ſed ſolis *propinquis*; remotiores enim, tametſi ad Romanam Metropolim ſpectantes, ipſi venire non tenebantur; ſed ſatis erat, ſi chirographo ſuo, quæ in Synodo agebantur, confirmarent.

Itaque obligatio adeundi limina Apoſtolorum profluxiſſe videtur ex obligatione accedendi ac Synodos Metropolitanas; quod apertius indicat S. Leo, qui ſcribens ad Epiſcopos Siciliæ, Pontificis Romani ordinationi ſubjectos, ait: „ Illud primitus pro concordiſſi„ mæ unitatis cuſtodia exigimus, ut quia ſaluberrime a Sanctis „ Patribus conſtitutum eſt, *binos* in annis ſingulis Epiſcoporum de„ bere eſſe *conventus*, *terni* ſemper *ex vobis* ad diem tertium Ka„ lend. Octobr. *Romam* fraterno *Concilio ſociandi*, indiſſimulanter „ occurrant.

Hic ergo manifeſtum eſt, obligationem veniendi Romam a Sancto Leone elici ex obligatione accedendi ad Synodos Provinciales.

Cum vero juxta priſtinam Eccleſiæ diſciplinam, Epiſcopi ad ejus ſpectarent Synodum, a quo ordinationem acciperent, facile intelligitur, cur Epiſcopi ordinationi Sedis Apoſtolicæ immediate ſubjecti ad Limina Apoſtolorum accedere ſpecialiter adſtricti eſſent.

XXI. Hinc ulterius intelligimus, quare hæc obligatio citius Metropolitanis, quam Epiſcopis cæteris impoſita ſit; uti colligitur ex Epiſtola 6. Paſchalis II. quia ſcilicet, Metropolitanorum ordinatio citius, quam Epiſcoporum ad Sedem Apoſtolicam translata eſt; atque Metropolitani ab eadem Sede *Pallium*, & cum eo *plenitudinem* Sacerdotii accipere conſueverant.

Quod intelligens antiquus Juris Canonici Gloſſographus ad *cap.* 4. *tit. de Jurejurando*, verbo, *ſingulis annis*, notavit obligationem viſitandi Limina Apoſtolorum, de qua in citato Capitulo, intelligendam de *Archiepiſcopis*, & *Epiſcopis*, *qui ſubſunt Domino Papæ nullo medio*. Additur in margine ex Joanne Andrea: *Idem ſervatur in aliis, ſi confirmationem, Conſecrationem, vel Pallium a Papam recipiunt.*

XXII. Translata ergo non tantum Metropolitanorum, ſed & Epiſcoporum Confirmatione, & Conſecratione ad Sedem Apoſtolicam, una ipſa obligatio viſitandi Limina Apoſtolorum, ſive accedendi ad Sedem Apoſtolicam, cujus jam ordinationi omnes immediate cenſentur ſubjici, generaliter ad Epiſcopos una cum juramento extenſa fuit.

XXIII. Cumque jam inter Epiſcopos huic obligationi ſubjectos eſſent nonnulli in Provinciis remotis, quibus ſingulis triennis Limina Apoſtolorum viſitare, eſſet non parum incommodum, Sixtus V. varia temporum intervalla pro varietate Provinciarum, & Regnorum præfixit; quæ in Pontificali Romano expreſſa ſunt; atque inter alia ait: „ Ad tempus ſingulorum quadrienniorum tenentur „ Germani, Galli, Hiſpani, Belgæ, Boemi, Hungari, Angli, „ Scoti, Iberni, & ceteri omnes, qui in Europa ſunt citra mare „ Germanicum, & Balticum, atque omnium Inſularum maris Me„ diterranei.

XXIV. Per *Limina Apoſtolorum* in Formula juramenti relata in citato *cap.* 4. non intelligi Eccleſias SS. Petri, & Pauli, nec mortua eorum corpora, vel ſepulcra, ſed Papam, vel Sedem Apoſtolicam, aperte colligitur ex verbis, quæ ſubjiciuntur: *Niſi eorum abſolvar licentia*: quæ neceſſario ita debent exponi, niſi *abſolvar* per Papam, qui illis *Liminibus* præeſt, & illorum Apoſtolorum vice fungitur: uti poſt alios Canoniſtas notat Fagnanus ad citatum *cap.* 4. Unde obligatio Epiſcoporum viſitandi materiales illas Apoſtolorum Baſilicas, non tam ex juramento, quam conſuetudine, atque poſteriorum Pontificum Decretis profluit; quod & Fagnanus ibidem notavit.

XXV. Porro præcipuus ſcopus hujus viſitationis, uti colligitur ex Bulla Sixti V. & hodierno ſtilo Curiæ Romanæ, eſt, ut Epiſcopi Sedem Apoſtolicam de ſtatu Eccleſiæ ſuæ plene informent; eumque Sacræ Congregationi Cardinalium ſuper Interpretatione Concilii Tridentini (quæ ad hoc ſpecialiter deputata eſt) referant; quod ex hodierna formula juramenti in verbis ſupra relatis exprimit.

Hic autem ſtatus duplex eſt, materialis, & ſpiritualis. „ Mate„ rialis verſatur circa loca urbana, ſuburbana, ruralia, ſilveſtria. „ Item circa Cathedralem, Collegiatas, Parochiales, & alias Ec„ cleſias, & Oratoria. Item circa Monaſteria tam virorum, quam „ mulierum, Hoſpitalium, Montem pietatis, Collegia, Confrater„ nitates; & alia pia loca tam Civitatis, quam Diœceſis; & circa earumdem Eccleſiarum, & locorum ſitum", fabricam, ornatum, bona, reditus, ſacram ſupellectilem, perſonarum, ac miniſtrorum numerum, & ordinem, & alia his ſimilia. Et quoad hunc ſtatum materialem praxis eſt, ut unuſquiſque Epiſcopus in prima ejus viſitatione plenam exhibeat relationem; in ſequentibus autem viſitationibus ſuper hoc ſtatu materiali ſimpliciter ſe referat ad relationem primo exhibitam, & tantum adjiciat, ſi quid additum, imminutum, immutatum fuerit; quod S. Congregationem ſcire expediat." Hæc Fagnanus ad dictum *cap.* 4. *numer.* 73.

Status ſpiritualis, ſive formalis, ut eum vocat Fagnanus, in quo præcipue eniti debent, verſatur circa Paſtorale officium, atque omnia, quæ ad ipſarum, quibus præſunt, Eccleſiarum regimen, & animarum ſalutem pertinent, de quibus S. Congregatio juxta præſcriptum Sixti V. edoceri vult, ſcilicet „ quæ in Eccle„ ſiis eorum curæ ac fidei commiſſis, Cleri, populique morum di„ ſciplina ſit, quæ Concilii Tridentini; cum in omnibus, tum præ„ cipue in reſidentiæ munere executio, quæ item piæ conſuetudi„ nes, & qui omnium denique in via Domini ſint progreſſus". Sive ut in ſuo juramento ad præſcriptum Pontificalis exprimit Epiſcopus: „ Rationem reddam de toto meo Paſtorali officio, de „ rebus omnibus ad meæ Eccleſiæ ſtatum, ad Cleri, & populi di„ ſciplinam, animarum denique, quæ meæ fidei traditæ ſunt, ſa„ lutem quovis modo pertinentibus, & viciſſim mandata Apoſtoli„ ca humiliter recipiam, & quam diligentiſſime exequar.

Et hæc quidem generalia ſunt; ſuper quibus S. Congregatio informari debet; quæ pro accuratiore informatione ad ſpecialia deſcendere ſolet; quemadmodum monet Fagnanus, qui & articulos illos ibidem annotat. De quibus ſi ſincere ac pro rei veritate Congregatio informetur, non dubium, quin frequenter perſpectum eſſe debeat Sedi Apoſtolicæ quantus ſit in pluribus Eccleſiis ſuper hiſce defectus, cui per Sedem Apoſtolicam opportunis remediis merito occurratur.

XXVI. Formula Juramenti expreſſa in *cap.* 4. *tit. de jurejurando*, tantum obſtringit jurantem, ut *per ſe vel per certum nuntium* Limina Apoſtolorum viſitet; at formula in Pontificali expreſſa obligat *perſonaliter* per *ſeipſum* viſitare; nec niſi *legitimo impedimento* detentum, per alium; atque hoc caſu, uti habent verba juramenti: „ per *certum* Nuntium ad hoc *ſpeciale mandatum* haben„ tem, de *gremio* mei Capituli, aut alium in *dignitate* Eccleſiaſti„ ca conſtitutum, ſeu alias *perſonatum* habentem; aut his mihi „ deficientibus, per Diœceſanum Sacerdotem, & Clero deficiente „ omnino, per aliquem alium Presbyterum ſæcularem, vel regula„ rem ſpectatæ probitatis, & religionis, de ſupradictis omnibus „ plene inſtructum. De hujuſmodi autem *impedimento* docebo per „ *legitimas* probationes, ad Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem „ *Proponentem* in Congregatione *Sacri Concilii*, per ſupradictum „ Nuntium tranſmittendas.

XXVII. Moderna Belgii, vicinarumque Provinciarum conſtans, ac uniformis praxis habet, ut viſitatio per Nuntium fiat; quaſi ob itineris longitudinem, moleſtias, & expenſas, atque diuturniorem a Diœceſi abſentiam, legitimum ac continuum impedimentum ſubſit; neque ulli Epiſcopo hinc difficultatem moveri hactenus inteleximus; in Gallia vero hic articulus non obſervatur, ait D. Fleury in Inſtit. Juris Canonici *parte* 1. *cap.* 11.

XXVIII. Præter ſeptem articulos in formula Juramenti Gregoriani, prout refertur in dicto *cap.* 4. contentos, addit inſuper formula Pontificalis moderna: „ Regulas Sanctorum Patrum, Decre„ ta, ordinationes ſeu diſpoſitiones, reſervationes, proviſiones, & „ mandata Apoſtolica totis viribus obſervabo, & faciam ab aliis „ obſervari.

„ Hæc clauſula (inquit Vir eruditus Franciſcus Florens ad titu„ lum de conceſſione Pallii *pag.* 230.) latiſſime patet, nec eam „ uſus noſter admittit in pleriſque. Ideoque omiſſa eſt in *formula* „ Gregorii XV.

Formula Gregorii XV, cujus hic meminit Florens, eſt illa, quam novum Archiepiſcopum Pariſienſem eidem Pontifici præſtitiſſe teſtatur Florens; extatque apud Andream Du-Sauſſai, libro *de myſticis Galliæ Scriptoribus* (a).

Quod de Gallia aſſerit Florens, id quoque de Belgio affirmari poſſe non dubium. Nihil enim certius, quam proviſiones, reſervationes, ac mandata Apoſtolica non generaliter, & indiſtincte, ſed cum certis limitationibus juxta jure, ac receptas Provinciarum, atque Eccleſiarum conſuetudines hic admitti; credendumque nec eorum obſervantiam aliter jurari velle Pontifices; videturque uſus, ac communis intellectus, in hunc ſenſum juramentum expoſuiſſe, non tantum quoad hunc articulum, ſed etiam reliquos; ut ſcilicet contenta in illis articulis intelligantur, prout Provinciarum jura, ac conſuetudines illa obſervari permittunt.

XXIX. Denique additur in formula *Pontificalis*: „ Poſſeſſiones „ vero ad menſam meam pertinentes non vendam, nec donabo, „ neque impignorabo; nec de novo infeudabo, vel aliquo modo „ alienabo, etiam cum conſenſu Capituli Eccleſiæ meæ, inconſulto „ Romano Pontifice. Et ſi ad aliquam alienationem devenero; pœ„ nas in quadam ſuper hoc edita Conſtitutione contentas, eo ipſo „ incurrere volo.

XXX. Juramenti ab Epiſcopis præſtandi de non alienandis rebus ad ſuam menſam ſpectantibus fit mentio in *cap.* 8. *tit. de Rebus Eccleſiæ non alienandis*: illudque vel Pontifici, vel Metropolitano præſtandum erat. „ Nam (ut ait Gloſſa ibidem verbo, *Sacramen„ to*) quilibet Epiſcopus, qui *immediate* Domino Papæ ſubeſt, ju„ rat ei fidelitatem, quod non alienabit bona Eccleſiæ, nec in„ feudabit, & idem juramentum præſtant alii Epiſcopi *ſuis Metro„ politanis*.

Hic nota, tempore Gloſſographi hujus, id eſt, ſæculo XIV. nondum omnes Epiſcopos præſtitiſſe hoc juramentum fidelitatis Romano Pontifici; ſed tantum immediate Pontifici ſubjectos: reliquos vero illud idem præſtitiſſe ſuis Metropolitanis; ſive Epiſcopos, uti ante diximus, juramentum præſtitiſſe illi, a quo ordinationem, ſive confirmationem accipiebant. Et etiamnum hodie extat in Pontificali Romano ordo Conſecrationis, quo a Metropolitano electus ordinari ſolebat; ubi idem pene per omnia juramentum, quod hodie Pontifici præſtatur, præſtandum præſcribitur Metropolitano. Habetur in Pontificali ſub titulo, *de ſcrutinio, quo Antiqui utebantur*-

(a) Gregorius XV. ille eſt, qui, poſtulante Ludovico XIII. Sedem Pariſiorum Epiſcopalem ad Archiepiſcopatus Dignitatem evexit die 20. Octob. 1622.

bantur, antequam electus in Episcopum consecraretur. Plura de hoc juramento dicentur infra Titulo *de Metropolitanis*.

XXXI. Notandum quoque, hujus clausulæ *de non alienandis rebus* Ecclesiæ, nullam in Formula Gregorii VII. prout vel in Concilio Romano, vel Decretalibus exhibetur, fieri mentionem; unde post tempora Gregorii VII. insertam fuisse recte observat Franciscus Florens loco citato *pag.* 231. quemadmodum plura alia successu temporis addita fuisse, ex dictis facile intelligi potest, & utrumque formulam inter se conferenti ad oculum patebit.

CAPUT III.

De moderno ritu Consecrationis.

1 *Electus præsentatur Consecratori.*
2 *Olim interrogabat Metropolitanus, num præsentes scirent electum esse dignum: quod etiam tempore Innocentii III. in usu fuit.*
3 *Inquiritur utrum ante Innocentium III. ritus iste ceperit usurpari?*
4 *Olim solebat fieri præsentatio electi pridie ante Consecrationem per Archipresbyterum, vel Archidiaconum Ecclesiæ vacantis.*
5 *Hodie Consecrator tantum petit a præsentantibus electum, an habeant* mandatum Apostolicum, *& quæ hujus ratio?*
6 *De examine electi faciendo ante Consecrationem.*
7 *Formula examinis istius antiqua non est. Professio fidei ab electo Episcopo emittenda.*
8 *In quo hæc examinandi ratio differat a pristina Patribus usitata?*
9 *Consecrator electo exponit, quid Episcopum facere oporteat.*
10 *Liber Evangeliorum cervicibus, & scapulis electi imponitur, & Consecrator cum Episcopis assistentibus manus capiti Consecrandi imponit.*
11 *Manuum impositio ritus est antiquissimus, semper in Ecclesia tam Latina, quam Græca observatus.*
12 *Impositio libri Evangeliorum etiam est antiquissima, non tamen universaliter ubique eodem tempore recepta.*
13 *Hæc verba* Accipe Spiritum Sanctum *recitari in ipsa manuum impositione recens est cæremonia; non tamen frustra dicuntur.*
14 *Oratio Consecratoris pro Consecrato.*
15 *De unctione capitis, & manuum Consecrati.*
16 *Hujus unctionis ætas quæritur.*
17 *Benedictio & traditio* Baculi *Pastoralis, & hujus cæremoniæ antiquitas.*
18 *Cur in ordinatione Romani Pontificis hæc cæremonia omittatur, & an olim non fuerit adhibita?*
19 *Impositio* annuli, *& ejus antiquitas.*
20 *Traditio libri Evangeliorum ipsi Consecrato est recens cæremonia.*
21 *Consecratus offert panem, & vinum, quod antiquitus etiam a populo fiebat.*
22 *Consecratus cum Consecratore stando Missam peragit, & de eadem Hostia, & eodem Calice communicant.*
23 *Hic ritus olim in Ecclesia Latina, & hodie etiam in Ecclesia Græca est usitatus, & ordinarius.*
24 *Impositio* Mitræ, *& quando ejus usus inceperit?*
25 De Chirothecis *Pontificalibus.*

I. RITU hodierno, Electus sive Nominatus medius inter duos Episcopos ducitur ad Metropolitanum sive Consecratorem, & senior assistentium eum Consecratori præsentat consecrandum sub hac formula verborum: *Reverendissime Pater, postulat Sancta Mater Ecclesia Catholica, ut hunc præsentem Presbyterum ad opus Episcopatus sublevetis.*

II. Tempore electionis petebat Metropolitanus: *Scitis illum esse dignum?* Respondebat Episcopus: *Quantum humana fragilitas nosse sinit, & scimus, & credimus illum dignum esse.*

Hancque formulam in usu fuisse tempore Innocentii III. patet ex ejus responso relato in *cap. unico tit. de scrutinio in Ordine faciendo*; ubi interrogatus, an Episcopus assistens hoc responsum dare queat, dum Electi conversatio minus sibi cognita, aut penitus ignota est, respondit: „ In tali responsione aliquem peccare non „ credimus, dummodo contra conscientiam non loquatur: quia „ non simpliciter illum asserit dignum, sed *in quantum humana fra-* „ *gilitas nosse sinit*: cum illum, quem indignum esse non novit, „ dignum debeat æstimare. Hujusmodi ergo responsione secure uti „ poteris, nisi forte de *indignitate* tibi constiterit Consecrandi.

Ad hanc responsionem reflectens antiquus Glossographus, ait: „ Mirabilis est responsio isto: potius enim dicere deberet, *se nul-* „ *lam habere scientiam* de ejus dignitate vel indignitate ". Deinde respondet: „ Ex eo, quod videt illum electum *a bonis*, quamdam „ videtur habere notitiam de dignitate ipsius, & de tali respon- „ det, quia audivit ab aliis.

Hoc responsum Glossæ attendens Panormitanus, ait; præsumitur hoc in casu dignus, quia præsumptio est pro ejus dignitate; eo quod per alios est præsentatus *ut bonus*, ad hoc est electus *ut bonus*, & confirmatus: sicut in illo, qui petit consecrari, & tunc præsumitur accidentalis bonitas. Hæc quidem vera sunt, quando ipsi testanti constat, in electione, aut confirmatione Consecrandi ita fuisse inquisitum in idoneitatem Consecrandi, ut revera notitiam illius habere censeatur; ideoque de illa testari possit: alioquin, uti recte monet Joannes Andreas, *Quomodo testificabitur de eo quod non novit?*

* III. Quandonam Formula prædictæ interrogationis, & responsionis invaluerit, incertum est.

Constat eam tempore Innocentii III. fuisse usitatam, uti & in textu observatum est; sed pristinis sæculis in usu fuisse non legitur. Occurrit quidem in Libro diurno Romano *cap.* 3. de Ordinatione Episcopi Suburbicarii *tit.* 3.

Verum hæc alia non erat, quam *Precatoria*, quam Diaconus Ecclesiæ viduatæ missus una cum electo Episcopo, nomine Cleri, & plebis Ecclesiæ viduatæ secum ferebat, & coram Episcopo Romano, adstante electo prælegebat, *deprecans* electum in Episcopum ordinari, uti in notis latius exponit Garnerius; observatque, hujus *Decretalis* meminisse Alcuinum *de Officiis Divinis*, dum ait: „ Cum Episcopus civitatis fuerit defunctus, eligitur alius a Clero „ seu populo, fitque *Decretum* ab illis, & veniunt ad Apostoli- „ cum cum suo electo, deferentes secum suggestiones, seu rogato- „ rias litteras, ut eis consecrent Episcopum.

Nulla tamen ibidem hujus interrogationis, aut responsionis fit mentio: sed neque in *Ordine Romano*, qui hoc Libro diurno recentior est (uti notat Garnerius) quidquam de hac interrogatione, aut responsione occurrit.

Itaque dubitari nequit, quia recentioris ætatis sit hic ritus: qui nec hodie in usu est, uti superius notatum est.

IV. Solebat insuper die præcedente ipsam Consecrationem fieri alia præsentatio ipsius electi per Archipresbyterum, vel Archidiaconum Ecclesiæ, cui Electus erat præficiendus; qui Electum medium inter duos Canonicos ejusdem Ecclesiæ Metropolitano præsentabat; qui Metropolitano interroganti: *Fili mi, quid petis?* respondebat: *Ut Deus & Dominus noster concedat nobis Pastorem.* Rursus eum interrogabat Metropolitanus: *Quid vobis complacuit in in illo?* Respondebas præsentans: *Modestia, humilitas, patientia, & ceteræ virtutes.* Ulterius Metropolitanus: *Habetis Decretum?* Respondebat: *Habemus.* Tum legebatur Decretum, quo declarabatur, Canonicos præsentem Presbyterum in suum Episcopum elegisse, eumque in Pontificem ordinari postulare: quæ latius referuntur in Pontificali Romano sub titulo *de Scrutinio Serotino*.

V. Hodie omnibus hisce interrogationibus, & responsionibus omissis, Consecrator postulationi Episcopi offerentis hoc unum reponit: *Habetis mandatum Apostolicum?*

Respondente Episcopo assistente, *habemus*; jubetur legi mandatum; quo auctoritate Sedis Apostolicæ consecrandi potestas committitur.

Cum ergo *Consecratio* fiat auctoritate Sedis Apostolicæ, sive ex ejus delegatione, mirum non est, si Consecrator ex præscripto Pontificalis Romani, non interrogat Episcopos assistentes, & electum consecrari postulantes, *num sciant eum esse dignum*; quia, uti refertur in citato responso Innocentii III. Pontifex non in ordinatione Pontificis, sed in ordinatione Diaconi, vel Presbyteri id interrogare etiam in eo tempore solebat.

VI. Lecto mandato Apostolico, necnon præstito per Electum juramento, de quo capite præcedenti, incipit Consecrator Electum examinare, quod antiquam Patrum institutionem docere asserit; tum observetur illud Apostoli, 1. ad Timoth. c. 5. v. 22. *Manus nemini cito imposueris*: tum, ut etiam is, qui ordinandus est, erudiatur, qualiter sub hoc regimine constitutum oporteat conversari in Ecclesia Dei.

Extat formula examinis, modernæ plane similis, in antiquo Ordine Romano; in qua tamen post articulum de obedientia ac subjectione Romano Pontifici exhibenda, subjicitur articulus, quo similis fides, & subjectio Metropolitano, ejusque Successoribus promittebatur a Consecrando.

* VII. Formula examinis instituendi in ipsa ordinatione per Metropolitanum ordinantem, & responsionis Ordinandi ad singulos articulos sibi a Metropolitano propositos recentioris apparet instituti, quandoquidem in Libro diurno Romano, per Garnerium evulgato, nulla hujus examinis memoria occurrat, sed præscribitur *c.* 3. *tit.* 6. formula *Professionis fidei* ab Ordinando emittenda.

Hujus vero professionis fidei non meminit *Ordo Romanus*, qui cum aliis Libris de *Divini Officiis* editus; sed vice *Professionis fidei*, exhibet *interrogationem* ab ordinante Pontifice faciendam, non absimilem illi, quæ in hodierno Pontificali exhibetur.

Ex quo non sine fundamento concludit Garnerius hunc Ordinem Romanum esse Libro diurno posteriorem. *Professioni enim*, ait, *interrogatio successit.*

Similem fidei professionem jam pridem emisisse electum in Episcopum Romanum, testis est Joannes Diaconus in vita sancti Gregorii, quam *Symbolum* vocat.

Recentiorem professionis formulam exhibet Garnerius in citato Libro diurno *cap.* 2. *tit.* 9. vocaturque *Indiculum*. Credit autem Garnerius eam referendam ad ætatem Canonicis, aut Sergii Pontificum.

Ex contextu autem hujus Professionis sive *Indiculi* patet electum in Pontificem Romanum, simplicem, nullo interposito juramento, fidei Professionem fecisse: quod & notavit Garnerius, una observans in notis ad citatum titulum 9. verbo *Electus*. „ Nempe pro- „ fitebatur (ait) orthodoxam fidem, velut *unus fidelium*, ante- „ quam in Cathedra Petri docturus Ecclesiam sederet ". Additque: „ Professio hæc videtur, fuisse totius cæremoniæ initium.

Intelligitur insuper ex hac Professionis formula electum in Romanum Pontificem professum fidem suam, & „ tam de Sanctæ, & „ Individuæ Trinitatis, quæ unus est Deus, quam de dispensatio- „ ne, quæ secundum carnem facta est, Unigeniti Filii Dei Domi- „ ni nostri Jesu Christi, & de Ecclesiæ Dogmatibus, *sicut in Uni-* „ *versalibus Conciliis*, & Constitutis Apostolicorum Pontificum, „ probatorum atque Doctorum Ecclesiæ scriptis sunt commendata.

Ad hunc ordinem expressionis in hac fidei Professione observatum, reflectendum monet Garnerius in notis verbo *Universalibus Conciliis*. „ Adverte (ait) ordinem regularem fidei a Summis Pon- „ tificibus coram Ecclesia constitutum.

Deinde monet ibidem Garnerius verbo *nihil de traditione* hujus Professionis fidei, quæ prima in Libro diurno ponitur, meminisse, & ejus partem referre Ivonem Carnutensem *part.* 4. *c.* 132. *sui Decreti*, & in Epistola 57. ab Abbatem Majoris Monasterii: atque hinc concludit, etiam ætate Ivonis, id est, circa annum 1115. Summos Pontifices eam fidei Professionem emisisse.

Ex quo concluditur ad eam usque ætatem Romanos Pontifices in

in ordine regularum *fidei* coram Ecclesia in sua ordinatione *Universalibus Conciliis* primum locum dedisse, atque Constitutis Apostolicorum Pontificum præposuisse.

Neque sane fundamento caret hoc examen, quod hodie in ordinatione instituitur, & mere rituale est, & hodie inter ritus ordinationis refertur successisse pristinæ Professioni fidei, quam Episcopus etiam Romanus in sua ordinatione emittebat.

Professio enim hæc eosdem pene fidei articulos continebat, qui in hodierno Rituali Ordinando proponuntur. *

VIII. Indubitatum est, semper Ecclesiam valde sollicite inculcasse, ut ante ordinationem Episcoporum serium atque exactum de fide, & moribus Ordinandorum examen institueretur; adeoque ritus hic, in quantum prævium illud examen repræsentat, ex Patrum Traditione descendere recte dicitur: At illud dolendum, quod, quæ a Patribus serio fiebant, exactam notitiam ipsius Ordinandi consequerentur, hodie tamquam mera ac nuda cæremonia, juxta Formulam præscriptis verbis expressam, adhiberi & proponi, neque ad aliud in Pontificali conservari videantur, quam ut omnibus, quibus Episcopos promovendi officium incumbit, in memoria revocetur, quam enixe semper voluerit Ecclesia, ut de persona promovenda exactum atque serium examen institueretur; ne alias, manus cito imponentes, alienis peccatis communicent.

IX. Examine peracto, Consecrator versus ad Electum dicit: *Episcopum oportet judicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, baptizare, & confirmare.*

X. Tum precibus aliquibus cum Litaniis recitatis, Consecrator accepto Libro Evangeliorum, illum apertum, adjuvantibus Episcopis Assistentibus, nihil dicens, imponit super cervices, & scapulas Electi: quem unus ex Cappellanis Electi, post ipsum genuflexus, quousque Liber ipse eidem Electo in manus tradendus sit, continue sustinet. Deinde Consecrator, & Assistentes Episcopi, ambabus manibus caput Consecrandi tangunt, dicentes, *Accipe Spiritum Sanctum.*

XI. Ritum hunc, in quantum *manum impositionem* continet, à Judæi ac Synagoga in Ecclesiam traductum, atque ab Apostolis observatum, & per eorum Successores ad nos transmissum fuisse, ostendit Guilelmus Beveregius *ad Canonem primum Apostolorum*; notatque Morinus de Sacris Ordinationibus *part. 2. exercit. 1. cap. 1.* tam Græcos, quam Latinos Libros Rituales veteres, & recentiores in Consecratione Episcoporum præscribere *manuum Episcoporum impositionem*: immo Sancti Patres, cum Episcopatus causam allegant, ad manuum impositionem confugere, semperque dicere, per manuum impositionem aliquem Episcopatus gratiam consecutum, vel ordinatum, vel factum Episcopum.

XII. Nec tantum ritus hic, quoad manuum impositionem, est antiquissimus, sed etiam quoad ipsam *Evangelii impositionem* Patribus usitatus fuit; „ eamque *omnes* Rituales antiqui, & recentes Latini, Græci, Syri commemorant: quam S. Clemens, S. Dionysius, Concilium Carthaginense IV. referunt, & explicant, quam denique laudat S. Chrysostomus in oratione, qua probat, unum esse Novi & Veteris Testamenti Legislatorem " inquit Morinus loco citato *n.* 3. qui tamen ibidem *n* 5. observat, quod antiquissima hæc cæremonia non fuerit universaliter ab omnibus Ecclesiis accepta; quod ibi latius prosequitur, asseritque, plures Ecclesias in Gallia, & Germania hanc cæremoniam olim non observasse, immo nec forsan primis temporibus Romanam Ecclesiam.

XIII. Quoad illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, quæ Consecrator, & Episcopi assistentes in ipsa manuum impositione pronuntiant, recens est cæremonia, solisque Latinis (si Morino credimus) nota. „ Nulli enim, ait, Rituales Latini antiqui hæc habent verba; nusquam comparent; etiam in recentioribus multis nulla eorum mentio. Antiqui Scholastici, Hugo de S. Victore, Alexander Alensis, Guilelmus Altisiodorensis, S. Bonaventura, S. Thomas, licet quæ ad Ordines spectant *diligenter*, & *minute* persequantur, eorum non meminerunt. Apud Latinos cœpta sunt usurpari vix ab annis *quadringentis*. Apud Græcos autem & Syros, nec est, nec unquam fuit illorum usus. Itaque nulla ratione dici possunt ad Ordinis substantiam pertinere ". Qui deinde ostendit, quod nihilominus recte pronuntiaverit Synodus Tridentina *Sess.* 23. *can.* 4. *de Ordine*. „ Si quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum; ac proinde frustra Episcopos dicere, *Accipe Spiritum Sanctum*, &c. anathema sit. „ Catholicis quippe certum est, ait Morinus, Ordinationis ritu, obicem non ponentibus, Spiritum Sanctum dari, & gratiam produci. Præterea ab *antiquissimis temporibus* tam apud Latinos, quam apud Græcos non modo in Ordinatione Episcopi, sed etiam Presbyteri, & Diaconi, invocatur Spiritus Sanctus. Invocationem illam nobis repræsentant Rituales *omnes*, Latini, Græci, Syri, antiqui & recentiores in hunc usque diem.

XIV. Prædicta cæremonia expleta, Consecrator recitat Præfationem, in qua Deum precatur, ut dignetur Electo dare virtutes, quas vestes Summi Sacerdotis Veteris Testamenti figurabant; „ Illius namque, ait, Sacerdotii anterioris habitus, nostræ *mentis ornatus est*, & Pontificalem gloriam non jam nobis honor commendat vestium, *sed splendor animarum*. Quia & illa, quæ carnalibus *blandiebantur obtutibus, ea potius, quæ in ipsis erant intelligenda*, poscebant.

XV. Interea vero Choro decantante hymnum, *Veni Sancte Spiritus*, Chrismate ungit caput Electi, dicens: *Ungatur, & consecretur caput tuum cœlesti benedictione, in Ordine Pontificali.*

Unctionem hanc apud Latinos antiquissimam esse contendit Morinus *de Sacris Ordinat. part. 3. exercit. 6. cap. 2.* in aliquibus tamen Ecclesiis citius, in aliis serius adhibitam fuisse probat; ipsamque Episcopalem Unctionem in Ecclesia Romana antiquiorem esse Presbyterali.

Expleta Unctione, Consecrator resumit Præfationem, precaturque, ut Deus virtutum, & gratiarum abundantiam, per hanc materialem Unctionem designatam, Electo infundere dignetur, *Hoc*, *Domine*, ait, *copiose in caput ejus influat; hoc in oris subjecta decurrat; hoc in totius corporis extrema descendat, ut tui Spiritus virtus, & interiora ejus repleat, & exteriora circumtegat.*

Finita Præfatione, Chorus canit Psalmum 132. qui loquitur de unctione Aaron; atque interea Consecrator ungit Chrismate manus Electi; precaturque, ut ipse Deus eum *Chrismate, & mysticæ delibutionis liquore perfundat, & spiritualis benedictionis ubertate secundet: Quidquid benedixerit, benedicatur; & quidquid sanctificaverit, sanctificetur; & consecratæ manus istius, vel pollicis impositio cunctis proficiat ad salutem.*

* XVI. Ritum Unctionis Episcoporum latius exponit Innocentius III. *in cap. unico de sacra Unctione*, eumque procedere ex *institutione Apostolica* probare contendit auctoritate Decreti, quod sub nomine Anacleti Papæ legerat apud Gratianum *Dist. 76. Can. Ordinationes Episcoporum*, desumptum ex epistola secunda Decreti huic Pontifici adscripta: sed hanc, & duas reliquas epistolas Decretales extantes sub nomine hujus Pontificis esse putidas Pseudo-Isidori merces norunt Eruditi: notatque Philippus Labbæus in nota marginali ad primam harum epistolarum: *has epistolas non ausus est Bellarminus indubitatas affirmare, nec negat in eas aliquos errores irrepsisse; eruditis vero Catholicis videntur suppositæ.*

Sed & hoc scitur ab Innocentio III. atque a plerisque Auctoribus illius ætatis pro indubitato, & authentico reputatum fuisse, quidquid apud Gratianum legebatur.

Et hinc contingit plurima ab Innocentio III. & subsequentibus Pontificibus, & Auctoribus adscribi instituto Apostolico, & reputari tamquam ex *traditione Apostolica* descendentia, quæ demum mediis Ecclesiæ sæculis statuta sunt, vel sensim post receptas has falsas Decretales, & editum Decretum Gratiani, inducta & recepta fuerunt. *

XVII. Post Unctionem Episcopi electi, Consecrator benedicit Baculum Pastoralem, eumque tradit Consecrato, dicens: *Accipe Baculum Pastoralis Officii; ut sis in corrigendis vitiis pie sæviens, judicium sine ira tenens, in fovendis virtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate severitatis censuram non deserens.*

Baculi hujus Pastoralis, qui communiter dicitur *Pedum*, meminit quoque antiquus Ordo Romanus; quin Concilium Toletanum IV. anno 633. *can.* 28. inter ornamenta Episcopalia *Baculum* numerat.

Apud Græcos, quemadmodum observat Jacobus Goar in notis ad Rituale Græcorum *pag.* 313. edit. Parisiensis anni 1647. „ a cunctis, tum Pontificibus, tum Monasteriorum Præfectis, manibus fertur; illoque utpote breviori, & minus pretiosa materia conspicuo (raro namque argenteus est, sæpius autem ebore & ebeno solum variegatur) per viam gradientes se sustentant: Illoque ut potestatis in inferiores exercendæ symbolo, ab Imperatoribus quondam donari solitos Patriarchas, & alios præcipuos animarum Præfectos, scribit Codinus *cap.* 20. Patriarcham quidem his verbis: *Patriarcha deinde in suggestum conscendens, a manu Imperatoris pedum Pastorale accipit.*

Non immerito ergo notavit Morinus citata exercitatione 2. *cap.* 2. *num.* 5. hanc cæremoniam esse *admodum antiquam*.

XVIII. Illud tamen notandum, quod Romanus Pontifex *non utatur Baculo Pastorali, tum propter historiam, tum propter mysticam rationem*, ait Innocentius III. *cap. unico tit. de Sacra Unctione.*

Pontificem hic citare acta S. Martialis Lemovicensis, atque alludere ad historiam in illis relatam recte monet Baronius ad diem 30. Junii; quam historiam Glossa recitat his verbis: „ Martialis unus de Discipulis Petri, quem posuit Dominus inter Discipulos, cum dixit, Matth. c. 18. v. 4. *Nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in Regnum Cœlorum*, &c. quem postea Petrus cum alio, scilicet Materno, ad prædicandum misit in Germaniam, quo cum iret, mortuus est, & rediit collega ad Petrum: & Petrus ait: *Accipe baculum*, & tangens eum dic, ut in nomine Domini surgat, & prædicet, & ivit. Et 40. die a tempore mortis tetigit eum, & resurrexit, & prædicavit, & ita Petrus *removit a se baculum*, & dedit subditis.

Verum adverterunt Eruditi, hæc acta Martialis, quia tamquam ab Aureliano ejus immediato Successore scripta circumferantur, non obscura præferre suppositionis, & falsitatis indicia. Et quidem per crassam inscitiam auctor dicit, Vespasianum successisse *immediate* Neroni. Asserit insuper, Martialem parem cum Apostolis a Christo post resurrectionem accepisse potestatem; cum nunquam esurisse vel sitivisse, aut aliquo dolore laborasse, & alia plura narrantur, quæ non minus fabulosa sunt, quam quæ in Synodo Lemovicensi anno 1031. celebrata pro asserendo S. Martialis Apostolatu narrantur. Cujus consequenter auctoritatis reputanda sit historia, quæ unice innititur fidei hujusmodi actorum, intelligi potest,

Mysticas rationes plures allegant Glossa, Joannes Andreas, aliique relati ad citatum *Cap Unicum*, verbo, *Mysticam rationem*: quæ, an sat sint convenientes merito Lector expendet: illud interim constat, Romanos Pontifices olim etiam usos fuisse virga Pastorali.

Luitprandus enim loquens de exauctoratione Benedicti V. Pontificis in quodam Romano Conciliabulo facta anno 964. inter alia dicit: „ Post hæc Pallium sibi abstulit (Benedictus) quod simul cum *Pontificali Ferula*, quam manu gestabat, Domino Papæ Leoni reddidit, quam *Ferulam* idem Papa fregit, & factam populo ostendit ". Habetur tom. IX. Conciliorum Generalium *col.* 659. „ Eadem habet auctor Appendicis ad Reginonem anno 964. Et Cencius Camerarius in Cæremoniali, de inauguratione Cœlestini III. Papæ: „ Idem Electus sedet ad dexteram in sede Porphyretica, ubi Prior Basilicæ S. Laurentii dat ei *Ferulam*, quæ est signum *Regiminis*, & *correctionis*.

XIX. Post traditum Baculum Pastoralem, Consecrator benedicit *annulum*; eumque in digitum annularem dexteræ manus Consecrati immittit, dicens: *Accipe annulum; fidei scilicet signaculum, quatenus Sponsam Dei, Sanctam videlicet Ecclesiam, intemerata fide ornatus, illibate custodias.*

Meminit quoque *annuli* tamquam ornamenti Pontificalis vetus Ordo Romanus, ubi & tres verborum formulæ, per quas annulus tradi poſſit, referuntur; quarum ſola tertia hodiernæ formulæ conformis eſt.

Et ante annos mille jam citatum Concilium Toletanum IV. *Can.* 28. ornamentis Epiſcopalibus annumeravit *annulum* : ut proinde etiam hanc cæremoniam jure merito *admodum antiquam* dicat Morinus loco ſupra citato. Attamen quia apud Alcuinum, Amalarium, & Rabanum de *annulo* ſummum eſt ſilentium, argumentum eſt ſat plauſibile, ſerius in Gallia & Germania fuiſſe notam; quemadmodum *Græcos Epiſcopos annuli uſum ignorare*, teſtatur Jacobus Goar loco citato.

XX. Impoſito *annulo*, Conſecrator accipit Librum Evangeliorum de ſcapulis Conſecrati, & adjuvantibus ipſum Epiſcopis aſſiſtentibus, tradit eum clauſum Conſecrato, tangenti illum ſine apertione manuum, dicens *Accipe Evangelium, & vade, prædica populo tibi commiſſo; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam.*

Huic traditioni vim Conſecrationis nonnulli Scholaſticorum dare voluere; at eos refutat Morinus, obſervans: „ Quod traditio illa „ res ſit *nupera*, quam, ait, nulli Rituales ante quingentos annos „ ſcripti, nulli Auctores ante idem tempus commemorant, licet „ nonnullis, ut Iſidoro, Alcuino, Amalario, & aliis commemo- „ rationis cauſa non defuiſſet. Nec etiam illa ætate invenies Au- „ ctorem aut Ritualem, qui de Ordinationibus Sacris agentes, „ iſtius cæremoniæ meminerint.

Deinde judicioſe reflectit Morinus, quod & in traditione Baculi Paſtoralis, annuli, & Evangelii ſemper Epiſcopus dicatur *Conſecratus*, antea ſemper *Electus*. Indicium minime obſcurum, quod etiam Liber Pontificalis, ante hanc traditionem, eum habeat pro *Conſecrato*; adeoque & traditiones illas ut meras cæremonias Conſecrato Epiſcopo accedentes.

XXI. His peractis, Conſecrator pergit in Miſſa uſque ad Offertorium incluſive. Dicto Offertio, ſiſtit ſe Conſecratus medius inter Epiſcopos Aſſiſtentes coram Conſecratore; eique offert duo intorticia accenſa, duos panes, & duo barilia vino plena; idque juxta antiquam Eccleſiæ diſciplinam, cujus hic memoria conſervatur. Ipſe enim Ordo Romanus circa ſæculum IX. aut X. compoſitus ritum offerendi deſcribens, ait: „ Populus dat oblationes, id eſt „ *panem & vinum*, & offerunt cum fanonibus (*a*) candidis primo „ maſculi, deinde fœminæ ". Sed de his plura infra parte 2. Titulo *de Oblationibus*.

XXII. Poſt hæc Conſecratus ad poſterius cornu Epiſtolæ altaris accedit, & ibi ſtans medius inter duos Epiſcopos Aſſiſtentes, ante ſe habens Miſſale ſuum, ſimul cum Conſecratore dicit, & facit omnia prout in Miſſali. Deinde cum ad Communionem ventum eſt, Corporis Chriſti Communionem accipit a Conſecratore reverenter inclinatus, non genuflexus. Unam autem hoſtiam ambo, id eſt, Conſecrator & Conſecratus conſecrant, & de ea participant. Similiter Conſecrans poſtquam Sacri Sanguinis partem cum hoſtiæ particula intincta ſumpſit, reliquum Sanguinis Conſecrato tradit.

XXIII. Hæc rurſus ſi cum moderno Eccleſiæ Latinæ ritu conferantur, plane extraordinaria apparebunt; at ſi comparentur cum ritu, qui ante quingentos, aut ſexcentos annos viguit in Eccleſia Latina, & adhuc hodie viget in Eccleſia Græca, apparebit nihil hic extraordinarii fuiſſe ſtatutum, ſed hic conſervatum eſſe veteris ritus monumentum.

Nihil enim olim tum in Eccleſia Latina, ac etiamnum hodie in Eccleſia Græca uſitatius ac frequentius, quam plurium Presbyterorum, aut Epiſcoporum cum uno principaliter celebrante concelebratio; idque eodem pene per omnia ritu, qui hodie in Epiſcopi Conſecratione ſupereſt, quemadmodum late probat, & deſcribit Morinus *de Sacris Ordinat. part.* 3. *exercit.* 8. *c.* 1. eumque tempore Innocentii III. id eſt, ſub initium ſæculi XIII. nondum abolitum fuiſſe advertit, licet tunc aboleſcere cœperit; ejuſque abolitioni multum ſubſerviiſſe Theologiam Scholaſticam, quæ ſub id tempus præcipue emerſit; eo quod mos ille ſive ritus fuerit Doctoribus Scholaſticis innumerarum difficultatum ſeges ampliſſima.

XXIV. Finita Miſſa Conſecrator benedicit *Mitram*; eamque adjuvantibus ipſum Aſſiſtentibus Epiſcopis capiti Præſulis Conſecrati imponit, dicens: *Imponimus, Domine, capite hujus Antiſtitis & agoniſtæ tui, galeam munitionis, & ſalutis: quatenus, decorata facie, & armato capite cornibus utriuſque Teſtamenti, terribilis appareat adverſariis veritatis, &, te ei largiente gratiam, impugnator eorum robuſtus exiſtat: qui Moyſis famuli tui faciem ex tui ſermonis conſortio decoratam lucidiſſimis tuæ claritatis, ac veritatis cornibus inſigniſti, & capiti Aaron Pontificis tui tiaram imponi juſſiſti.*

Vir eruditus Hugo Menardus in notis ad Librum Sacramentarium S. Gregorii *pag.* 362. de Mitræ uſu loquens, ait: „ Cujus in „ Sacramentariis noſtris manuſcriptis, in Ordinibus Romano, & „ Tiliano, in Pontificali manuſcripto, quod ſervatur in Sacriſtia „ Eccleſiæ Rothomagenſis, & putatur eſſe Remenſe in Miſſa ab „ Illyrico edita, apud Alcuinum, Amalarium, Rabanum, & alios „ antiquos Scriptores, qui de Officiis Divinis tractavere, & orna- „ menta Pontificalia recenſent, mirum eſt ſilentium: ita ut exiſti- „ mem, vix *ante annum* poſt Chriſtum natum *milleſimum* Mitræ „ uſum in Eccleſia fuiſſe.

„ A Mitra ſive Pontificio pileo capiti imponendo (ait Jacobus „ Goar in notis ad Rituale Græcorum *pag.* 314.) hucuſque vulgo „ Græci abſtinuerunt ": cujus rationes prolixe ibidem proponit Goarius.

XXV. Poſt hæc, ex præſcripto Pontificalis ſequitur benedictio chirothecarum, quas, adjuvantibus Epiſcopis aſſiſtentibus, Conſecrator imponit manibus Conſecrati, dicens: *Circumda, Domine, manus hujus Miniſtri, qui munditia novi hominis, qui de cælo deſcendit: ut quemadmodum Jacob dilectus tuus, pelliculis hædorum opertis manibus, paternam benedictionem, oblato Patri cibo potuque gratiſſimo, impetravit; ſic & iſte oblata per manus ſuas hoſtia ſalutari, gratiæ tuæ benedictionem impetrare mereatur.*

Chirothecarum uſum Apoſtolicæ traditionis eſſe aſſerit Honorius Auguſtodunenſis in Gemma animæ *Lib.* 1. *c.* 215. ubi ait: *Chirothecarum uſus ab Apoſtolis eſt traditus.* Sed (ait Cardinalis Bona *Lib.* 1. *rerum Liturg. c.* 24. *§.* 12.) „ hoc credibile non eſt, cum per aliquot „ ſæcula, nullum earum reperiatur monumentum, nec „ illis unquam uſa ſit Eccleſia Orientalis.

Meminit interim chirothecarum ſive *Manicarum* in Ordinatione Epiſcopi ſub certa verborum formula manibus Præſulis Conſecrati imponendarum, vetus Ordo Romanus: earumdem quoque inter ornamenta Pontificalia meminit vetus Liber Sacramentarius, juſſu Rothaldi Abbatis Corbejenſis ante annum milleſimum ſcriptus, uti in præfatione ad Sacramentarium Sancti Gregorii monet Menardus, qui primus illum publicavit.

In Miſſa quoque, quam Illyricus ſub nomine Miſſæ veteris Gallicanæ præcedenti ſæculo edidit, & quam Cardinalis Bona in appendice ad libros ſuos rerum Liturgicarum ſub titulo *Miſſæ Romanæ variis orationibus interpelatæ*, evulgavit, extat quoque oratio ad *induendas manus*: „ Creator totius creaturæ, dignare me indignum „ famulum indumentis juſtitiæ, & lætitiæ induere, ut puris mentibus „ ante conſpectum tuum aſſiſtere merear mundus.

Hinc apparet hunc uſum non adeo eſſe in Eccleſia recentem.

Hactenus dicta ſat oſtendunt, ritus ac ornamenta Pontificalia in Ordine Epiſcoporum, unice ex mente Eccleſiæ ad hoc adhiberi, ut ipſis Epiſcopis in memoriam reducatur, quas virtutes miniſterium Epiſcopale in ipſis exigat, & qualiter ſuo Officio eos incumbere oporteat. Hinc videant Epiſcopi quantopere a ſpiritu Eccleſiæ aberrent, qui illa Pontificalia ornamenta ſibi quaſi ad pompam ac faſtum mundanum impoſita, & data credunt.

CAPUT IV.

De Epiſcopis, qui ſolent nuncupari *Titulares*.

1 *Finis, quem ſibi ſemper propoſuit Eccleſia in ordinandis Epiſcopis.*
2 *Epiſcopi Titulares dicuntur impropriæ Titulares.*
3 *Eorum origo, & progreſſus.*
4 *Concilium Ravennatenſe prohibuit, ne ad obeunda Epiſcoporum munia admitterentur.*
5 *Uſus hodiernus huic Decreto contrarius.*
6 *Abuſus in Epiſcop. Titul. notati.*
7 *Quid Franciſcus de Vargas, nonnullique alii de iis Epiſcopi ſenſerint, exponitur.*
8 *Eorum querelæ non diriguntur adverſus quoslibet Epiſcopos, qui Titulares habentur.*

* I. SUPERIORI capite III. num. 20. notatum eſt, quod in conſecratione Epiſcopi, Ordinans, poſtquam digito Ordinati impoſuit annulum, tradat Librum Evangeliorum Ordinato, dicens: *Accipe Evangelium, & vade, prædica populo tibi commiſſo, potens eſt enim Deus, ut augeat tibi gratiam ſuam.*

Hæc oſtendunt Eccleſiam deſiderare, ut qui ordinatur Epiſcopus, commiſſum ſibi habeat populum, cui prædicet Evangelium.

Unde a pluribus deploratum jam pridem legitur ordinari Epiſcopos, quos Titulares dicimus, non ad regendum populum ſibi commiſſum, quem non habent, ſed dumtaxat ut characterem, & dignitatem Epiſcopatus accipiant.

II. De his Epiſcopis Titularibus recte notavit Ludovicus Thomaſſinus de Diſciplina Eccleſiæ *part.* 3. *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 2. hos Epiſcopos improprie dici *Titulares*; quandoquidem Epiſcopi, & Clerici dicantur ad *titulum* ordinati, dum certæ Eccleſiæ in ſua ordinatione aſſignantur, ſive intitulantur, ut ibidem ordinum ſuorum functiones, & munia obeant.

Hi vero ad certas Eccleſias ordinantur ſive *intitulantur*, non ut ibidem munia, & functiones Ordinis Epiſcopalis obeant, ſed ut *nudum* Eccleſiæ, ad quam ordinantur, *nomen* mutuent.

Unde recte concludit Thomaſſinus, hos Epiſcopos dici *Titulares*, eo quod *nudum titulum* habeant Eccleſiæ, ad quam ſunt ordinati.

III. Obſervat quoque Thomaſſinus *part.* 4. *lib.* 1. *c.* 7. hos Epiſcopos *Titulares* in Eccleſia Latina præcipue originem accepiſſe circa ſæculum XII. & XIII. originis illius occaſionem, & progreſſum ibidem ſummatim deducens.

Et quidem ex his, quæ ibidem refert Thomaſſinus, habetur, quod primo in Eccleſia Orientali, ſive Græca, ac deinde in Eccleſia Latina ordinari cœperint Epiſcopi titulo Eccleſiarum Cathedralium, in quibus quidem erant Epiſcopi ordinati, ſed qui populi idioma ignorarent, uti contigit in quibuſdam Eccleſiis Orientalibus ſeu Græcis ſæculo XII. & XIII. quando per exercitus Chriſtianorum occupata Terra Sancta populi Latini permixti fuere Græcis, & cum illi idioma Græcum ignorarent, nec ritibus Græcanicis eſſent aſſueti, ordinati ſunt Epiſcopi, & Presbyteri Latini, qui populis illis Verbum Dei annuntiarent, & Sacramenta ritu Latino adminiſtrarent.

Leguntur & nonnunquam Epiſcopi pro Eccleſiis ſub infidelium Principum dominatione conſtitutis ordinati, ad quas ordinatis Epiſcopis non patebat acceſſus, ſed adhuc populus Catholicus reſtabat, qui Epiſcopo indigebat; vel ſpes erat fore, ut hæ civitates ad Principis Catholici dominationem reducerentur, atque ita Epiſcopis ordinatis ad eas pateret acceſſus.

Verum ſenſim his cautionibus prætermiſſis cœperunt ordinari paſſim ad Eccleſias in partibus infidelium conſiſtentes, Populo, Cle-

roque

(*a*) Variæ ſunt *Fanonum* acceptiones; aliquando ſumitur *Fanon* pro Manipulo, aliquando pro Veſte Sacra Summi Pontificis, aliquando pro Mappulis lineis candidis, ad rerum oblatarum munditiem ſervandam, & reverentiam, adhibitis. De Fanonibus erudite pertractavit Juſtus Fontaninus, Diſſertatione *de oblat. Myſteriis*, &c. In Ordine Romano agitur de Fanonibus ſeu Mappulis lineis, quibus panis Euchariſticus involvebatur.

roque Catholico omnino carentes; & de quibus reducendis ad Principis Catholici dominationem spes nulla affulgebat: immo & certum erat, quod tum ad ignorantiam idiomatis, aliasque conditiones, ordinatus Episcopus nunquam curam istius Ecclesiæ esset suscepturus, quin ex omnibus circumstantiis & manifestum erat Ecclesiam illam in ordinatione unice pro mero, & quasi imaginario titulo assignari.

Cum interim similes ordinati Episcopi per hanc ordinationem, Episcopalem dignitatem, & characterem acciperent, ac omnia munia Episcopalia exercendi jus adipiscerentur, plures etiam in similes Episcopos ordinari ambierunt, qui nullum populum, cui præessent, habentes, per diversa loca discurrentes, & e functiobus Episcopalibus turpem quæstum quærentes, Episcoporum Diœceses, & regimen turbabant, & Episeopalem dignitatem in vilipendium vertebat, uti ex querelis illorum temporum contra hos *Titulares* Episcopos intelligitur.

IV. Concilium Ravennatense anno 1314. *Rubrica IV.* ait: „ Item „ exhortamur pro unitate fidei; & honore sanctæ Romanæ Eccle- „ siæ, & affectuose rogamus, ac attentius requirimus omnes, & „ singulos exemptos intra Ravennatem Provinciam constitutos, ut „ nullos Episcopos peregrinos vel ignotos, & populum subditum „ citra mare non habentes invitent, seu admittant ad ordinatio- „ nes tenendas, seu alia Pontificalia exercenda in ipsorum Eccle- „ siis, Monasteriis, vel locis. Quod si contra fecerint, volumus „ eos privilegiis, beneficiis, & favoribus præsentis Concilii, & „ omnium aliorum Conciliorum Ravennatis Provinciæ ipso facto „ esse privatos.

V. Hodie in Galliis usus obtinet, ut Episcopi titulares admittantantur ad tenendas ordinationes, proprio Episcopo invitante.

VI. Similes Titulares Episcopatus præ ceteris ambiisse Religiosos, notanter Ordinum Mendicantium, atque sub obtentu horum Episcopatuum etiam sui Ordinis deposuisse habitum, habemus ex Decreto Concilii Salsburgensis anno 1420. in verbis: „ Cum plerique *Fratres Ordinum Mendicantium, ac Religiosi Ordinum aliorum intitulati ad Ecclesias Cathedrales* suæ Religionis habitum absque rationabili causa manifeste non deferentes, &c.

Id ipsum de Religiosis indicavit Clemens V. in sua adversus hos *Titulares* Episcopos edita Constitutione relata in *Clem. In plerisque de Elect.* Verum neque per hanc Clementis Constitutionem, neque per Synodorum Decreta, aut piorum querelas abusibus, & scandalis, quæ hæc Episcoporum frequens ordinatio causabat, occurri potuit, quapropter plures viri pii eorum ordinationem non convenire dicebant.

Inter alios Joannes Gersonius de *Statu Præl. consid.* 8. quamvis admodum moderate loquatur de his Episcopis, asseratque statum Episcopalem esse posse sine populo, & sine usu, vel exercitio, nihilominus dicere non dubitat: „ quod hoc fieri non conveniat, „ *quia,* (ait) vanum, *& monstruosum videtur in Ecclesia, quoniam* „ *frustra est potestas, cui non subest operatio.*

Cumque nec tempore Concilii Tridentini scandala, & abusus ex horum Episcoporum ordinatione provenientia cessarent, in ipso Concilio non defuere Patres, qui contra hos abusus, & scandala declamarunt, horum Episcoporum totalem abolitionem optantes.

VII. Scribit enim e Concilio Franciscus de Vargas in epistola die 26. Nov. 1551. scripta, altera die post celebratam Sessionem XIV. ad Cardinalem Granvellanum Episcopum Atrebatensem, quod Decreta Reformationis hac Sessione edita, nequaquam essent sufficientia pro tollendis abusibus: deploratque, quod Decretum contentum *cap.* 2. potius ad obfirmandos quam tollendos abusus conducat, eo quod hoc Decreto confirmantur Episcopi *Titulares in partibus infidelium*, *qui* (ait) *deberent aboleri tamquam contrarii Juri Canonico, & plurimorum in Ecclesia malorum causa sunt.*

Et cum rursus sub Pio IV. tractaretur de Sacramento Ordinis, plures contra hos Episcopos *Titulares* reclamarunt, atque inter alios, teste Pallavicino *lib.* 26. *c.* 16. *n.* 12. Archiepiscopus Granatensis damnavit usum Episcoporum *Titularium*, tamquam quos primæva Ecclesia ignoverit.

Et Ludovicus Caranza in Tractatu de Residentia Episcoporum, quem sub tempus Concilii Tridentini evulgavit *pag.* 140. hos Episcopos *Titulares* vocare non dubitavit *monstra, a quibus vexatur Ecclesia.*

Et licet eorum usum a Concilio Tridentino toleratum recentiores Canonistæ improbare non audeant, dicere tamen non dubitat Prosper Fagnanus ad *cap. Ex parte tit. de Clericis non resid. n.* 48. „ Creare Episcopos *Titulares* sine rationabili causa, & eo tantum „ fine, ut ea dignitate alicujus persona qualificetur seu decoretur, „ abusionis est.

Sat bene congruit hisce Episcopis *Titularibus*, quod de Episcopis sine certa Parochia ordinatis sæculo XI. scripsit sanctus Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis ad Muriardachum Regem Hiberniæ *lib.* 3. *epist.* 167. „ Dicitur, Episcopos in terra vestra passim eligi, & „ sine *certo Episcopatus loco* constitui: Episcopus, nisi *certam paro-* „ *chiam, & populum, cui superintendat, habeat, constitui secundum* „ *Deum non potest*, quia nec in sæcularibus nomen, vel officium „ pastoris habere valet, qui gregem, quem pascat, non habet.

VIII. Ex hactenus notatis intelligi potest; querelas contra Episcopos *Titulares* nequaquam dirigi posse, nec jam pridem fuisse directas contra eos, qui ordinantur cum respectu ad Ecclesias populum Clerumque Catholicum habentes, quem pascant, & regant, sed tamen sub titulo sive nomine alicujus peregrinæ Ecclesiæ in partibus infidelium consistentis ob politicas rationes latere jubentur: licet reipsa, ut Episcopi & Pastores populi, & Cleri prædictarum Ecclesiarum ordinentur.

Exemplum vidimus in Ecclesiis nobis vicinis, nimirum Metropolitana Ultrajectensi, & Cathedrali Harlemensi, quæ a centum circiter annis in potestate Acatholicorum constitutæ numerosum admodum populum cum suo proprio Clero, & ordinariis Pastoribus retinuerunt; quibus & Episcopus datus fuit, qui tametsi ad eas Ecclesias regendas, & administrandas ordinaretur; quin & earum Ecclesiarum vulgo a populo, & Clero haberetur, & reputaretur Episcopus, nihilominus propter politicas rationes non sinebatur ad titulum earum Ecclesiarum ordinari, sed peregrinæ Ecclesiæ nomen mutuare debebat, & ab eo nomen Episcopi gerere: quæ latius deducta sunt in quadam Consultatione ad instantiam Cleri Trajectensis data, per Doctores Lovanienses, & per Doctores Parisienses ultra centum probata, in qua & adstruuntur Capituli illius Ecclesiæ jura, Sede vacante, uti Capituli Ecclesiæ Harlemensis in alio scripto, cui titulus *Motivum pro Capitulo Harlemensi.* *

C A P U T V.

De effectu Consecrationis; ac præcipue de Vinculo, quo Ecclesiæ alligatur Episcopus; & una de prohibita translatione Episcoporum.

1 *Olim ante Consecrationem nullum jus acquirebatur Electo.*
2 *Per Consecrationem olim in Episcopum transibant non solum, quæ erant* Ordinis, *sed &* Jurisdictionis.
3 *Hodie sola conferuntur, quæ sunt* Jurisdictionis.
4 *Plenitudo nihilominus Sacerdotii confertur per Consecrationem.*
5 *Episcopus alligatur Ecclesiæ, cui præficitur, eamque sibi desponsat.*
6 *Transmigrationes de una Ecclesia ad aliam vetitæ per Synodum Nicænam.*
7 *Huic obsequens Eusebius Cæsariensis laudatur a Constantino Magno.*
8 *Ariani Episcopi Synodi Nicænæ Decretum contemnunt.*
9 *Patres Sardicenses hisce occurrere volentes, graviori pœna transmigrationes Episcoporum prohibent.*
10 *Communione laica etiam in fine vitæ privant Episcopos sine causa ad alias Ecclesias transmigrantes; & quæ hujus disciplinæ ratio.*
11 *Sensum Canonis intervertit Raymundus Decretalium compilator.*
12 *Hæc disciplina rigorose observata in Ecclesia Romana.*
13 *Canon Sardicensis etiam sæculo X. renovatus.*
14 *Sub his Canonibus non comprehenduntur translationes Episcoporum factæ necessitate, aut utilitate Ecclesiæ cogente.*
15 *Translationes olim fiebant auctoritate Synodi Provincialis.*
16 *Auctoritas illa Synodi Provincialis mansit inconcussa sæculo IX.*
17 *Sæculo duodecimo Sedi Apostolicæ videtur fuisse reservata.*
18 *Innocentius III. dicit,* Institutione Divina *translationem Episcoporum esse reservatam.*
19 *Quomodo illud dictum Innocentii intelligendum?*
20 *Hodie sola auctoritate Romani Pontificis Episcopus a sua Ecclesia absolvi potest.*
21 *Translatio Episcopi hodie fieri nequit sine consensu Regis, ejusque nominatione.*
22 *Etiam hodie translationes fieri nequeunt sine necessitate, aut majori utilitate Ecclesiæ.*

I. MULTIS sæculis Consecrationem Episcoporum haud fuisse ab eorum Confirmatione sejunctam, non semel in præcedentibus notavimus; ac insuper observavimus, olim per electionem Cleri, & Plebis nullum proprie jus Electo fuisse acquisitum, multisque sæculis ignotum fuisse per electionem acquiri Electo *jus ad rem*; per Confirmationem vero *jus in re*: hæc enim Patrum ætas ignoravit.

II. Hac ergo disciplina durante, Electus nullum jus habebat in administratione Ecclesiæ; neque Ecclesiæ Pastor, aut Prælatus habebatur ante Consecrationem; sed demum per Consecrationem, sive ordinationem Episcopus constituebatur. Unde Patribus idem erat, Ordinare aut Consecrare Episcopum, & constituere Episcopum, aut Ecclesiæ de Episcopo providere: neque inter illa decem primis Ecclesiæ sæculis in Sacris Canonibus ullum discrimen reperitur.

Itaque si pristinam illorum temporum disciplinam spectemus, per Consecrationem demum, omnem accipiebant Episcopi auctoritatem, & potestatem; tam quoad ea quæ *jurisdictionis*; quam quæ *Ordinis* dicuntur. Neque illa sine his in Episcopos transibant.

III. At posterior ætas, quæ Confirmationem a Consecratione distinguere cœpit, etiam ea, *jurisdictionis*, sunt, ab his, quæ *Ordinis* sunt tandem separavit; atque per Confirmationem ante Consecrationem, *quæ jurisdictionis* sunt in Episcopum transire voluit; immo per Confirmationem Pastorem, ac Prælatum Ecclesiæ sine Consecratione constitui, omneque regimen Ecclesiæ committi; solis iis exceptis, quæ *Ordinis* sunt; quæ tamen, ut in Ecclesia sua, aut Subditis suis per alios Episcopos conferantur, & impendantur, permittere, aut delegare potest. uti titulo præcedenti *c.* 4. latius ostendimus.

IV. Itaque juxta hodiernam disciplinam, Consecrationis proprius effectus censetur, Electo & Confirmato conferre characterem Episcopalem; vi cujus accipit plenitudinem Sacerdotii, & vi hujus consequitur plenissimam Episcopalis ministerii exercendi auctoritatem, etiam quoad ea, quæ *Ordinis* sunt; atque arctiori quodammodo vinculo Ecclesiæ alligatur, seu consecratur.

Hinc illud Innocentii III. spectata recentiori disciplina: „ Spirituale fœdus conjugii, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, in „ electione *initiatum*, in confirmatione *ratum*, & in consecratio- „ ne intelligitur *consummatum*". *Cap.* 4. *tit. de Translat. Episc.*

V. Porro seu disciplinam veterem, sive recentiorem attendamus, Episcopus semel certæ Ecclesiæ datus, & ordinatus, ille tamquam perpetuus illius Minister ac Pastor alligatus est; eamque quodammodo sibi sponsam, & uxorem desponsat; ideoque eam facile deserere, aut aliam desponsare, adulterii cujusdam spiritualis species Patribus visa olim fuit, præterquam quod transcursiones de una ad aliam Ecclesiam, ipsis Ecclesiis perniciosas, & populo scandalosas existimarent, nec aliunde quam ex avaritia, vel ambitione procedere.

Et quidem a tempore, quo Ecclesia pleniori pace sub Constantino Magno frui cœpit, atque temporalibus magis abundare, necesse fuit huic avaritiæ ac ambitioni frenum per Sacros Canones injicere.

VI. „ Propter multum tumultum (ait Canon 15. Nicænus) & seditiones, quæ fiunt, omnino visum est, ut consuetudo, quæ præter Canonem in nonnullis partibus invenitur, tollatur: ut a Civitate in Civitatem nec *Episcopus*, nec Presbyter, nec Diaconus *transeat*. Si quis autem post sanctæ, & magnæ Synodi definitionem tale quippiam aggressu fuerit; vel se rei ejusmodi dederit, quod factum erit, omnino reformabitur, & Ecclesiæ restituetur cui Episcopus, vel Presbyter ordinatus fuerit ".

VII. Hunc Canonem, ejusque rationem perpendens Eusebius Cæsariensis, qui Concilio Nicæno interfuerat, recusavit relicta Ecclesia Cæsariensi ad Antiochenam transire: cujus factum laudans Constantinus in litteris ad Eusebium datis, dixit: „ Rectissime fecit prudentia tua, quæ & mandata *Dei*, & *Apostolicam*, atque *Ecclesiasticam* regulam custodire statuit, Episcopatum Antiochensis Ecclesiæ repudians, & in eo potius permanere desiderans, quem *Dei mandatu* ab initio suscepisset ". Apud Eusebium *Lib. 3. de vita Constantini cap.* 31. editionis Valesianæ.

Quasi diceret; rectissime fecisti, quod Ecclesiam, cui *Dei mandatu* ab initio fuisti mancipatus, non deserueris, sive repudiaveris alia desponsata.

VIII. Non obstante æquissima hac Apostolica, & canonica Regula a Synodo Nicæna exposita, & probata, Episcopi plures præsertim Ariani, crebris mutationibus, & translationibus, eo tempore, omnes Orientales Ecclesias perturbabant; idque tum ambitione, tum avaritia ducti; tum etiam ut hæresim suam latius spargerent: exemplum secuti Ducis sui Eusebii (*a*), qui primum Beryti Episcopus, deinde Episcopatum Nicomediæ, postea Constantinopolis ambivit, & obtinuit, ope Imperatoris Constantii: „ Quin etiam depositis Episcopis Orthodoxis, aliquando relegatis, immo & necatis, in eorum Episcopatus transferebant Ariani suarum partium Episcopos: ut constat ex epistola Synodi Alexandrinæ, relata ab Athanasio in 2. *in Apologia de fuga sua*, & in *epistola ad vitam solitariam degentes*, *tom.* 1.

IX. Hisce ut occurrerent, Patres Sardicenses graviore sanctione, & pœna coercendas hasce transmigrationes censuere. Itaque Osius Præses Concilii, Patres alloquens, dixit. „ Non minus mala consuetudo, quam perniciosa *corruptela* funditus eradicanda est: ne cui liceat Episcopo de Civitate sua ad aliam transire Civitatem ". Deinde hanc hujus *corruptelæ* rationem notandam, ac utinam non modernarum translationum ordinariam causam! subjicit: „ *Manifesta* est causa, qua hoc facere tentant: cum nullus in hac re inventus est Episcopus, qui de majori ad minorem transiret. Unde *apparet avaritiæ ardore* eos inflammari, & *ambitioni* servire, & ut dominationem agant. Si omnibus placeat, hujusmodi pernicies sævius (*b*) & austerius vindicetur, ut nec laicam communionem habeat, qui talis est. Responderunt universi: *Placet* ".

Canon II. ita habet: „ Osius Episcopus dixit: Etiamsi talis aliquis extiterit temerarius, ut fortasse excusationem afferens, assereret, quod populi litteras acceperit, cum manifestum sit, potuisse paucos præmio, & mercede corrumpi eos, qui sinceram fidem non habent, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur Episcopum; omnino has fraudes damnandas esse arbitror, ita ut nec laicam in fine communionem talis accipiat. Si vobis omnibus placet, statuite. Synodus respondit: *Placet* ".

X. Communione ergo laica, nec in fine vitæ donandos Episcopos, contra Canonicas Sanctiones de una ad aliam migrantes Ecclesiam, decernit Canon; ad quem rigorem reflectens Aristenus, ait: „ Hoc enim inauditum & horrendum est, ut neque in discessu communione dignus censeatur, quod alibi in Canonum ullo non inveniens cuilibet impositum, & inflictum peccato ".

A vero forsan non aberravit Aristenus Auctor Græcus, si ad Orientales reflexerit Ecclesias: nam ipse Morinus *lib.* 9. *c.* 19. *de pœnit.* fatetur, in Orientalibus nulli unquam crimini hanc pœnam impositam fuisse: in aliquibus tamen Ecclesiis, primis sæculis, tria crimina, nimirum idololatriam, homicidium, & mœchiam hac pœna fuisse vindicata: id est, illi, qui horum aliquod admisisset, etiam in fine vitæ reconciliationem denegatam fuisse, *diffiteri, ut opinor*, ait Morinus, *nemo poterit, qui antiquorum testimonia de hac re tantisper animo versaverit*.

Cum ergo mœchiæ carnali olim in aliquibus Ecclesiis imposita legeretur hæc pœna; eamdem hic imponi non abs re censuit Synodus Sardicensis, uti notavit Christianus Lupus scribens: „ Episcopi enim sine competenti causa translatio est *Spirituale adulterium*, nequaquam minus carnali; cui eamdem pœnam antiqua Ecclesiæ disciplina inflixit ". In Scholis ad *Dictatum Gregorii VII. Can.* 13.

Si ergo ex rigore, & atrocitate pœnæ liceat arguere de enormitate delicti, expendant Episcopi, qui, tam facile paupere, & humili Ecclesia deserta, ad ditiorem ac honorabiliorem transeunt, quanti peccati periculo se exponant.

XI. Canonis 1. fragmentum refertur in *c.* 1. *tit. de Clericis non residentibus*. Canon vero 2. relatus est in *c.* 2. *tit. de Elect.* Sed Raymundus Decretalium Gregorii IX. Compilator reflectens ad pœnam hoc Canone inflictam, scilicet, privationem communionis *Laicæ*, etiam in *fine vitæ*, eamque disciplinæ sui temporis dissonam videns, addidit hanc parenthesim, *nisi de hoc pœnituerit*, non solum contra omnium Latinorum, & Græcorum Codicum, atque ipsius pristinæ Decretalium compilationis fidem, verum etiam contra manifestum Canonis sensum. Ut vel hinc appareat, quam necessarium sit ad ipsos fontes, e quibus sua desumpsit Raymundus, recurrere, ut genuinus Canonum sensus habeatur.

Innumeri sunt Ecclesiæ Canones, & Pontificum Decreta, hanc disciplinam stabilientes, Canonesque Nicænos, & Sardicenses innovantes; quorum plures a Gratiano *causa* 7. *q.* 1. referuntur.

XII. Et quidem adeo tenax hujus disciplinæ fuit Sedes Apostolica, ut primus de alia Ecclesia ad Romanam transmigrasse dicatur Formosus circa finem sæculi IX. neque in omni illa horrenda barbarie, quam adversus defunctum exercuit Stephanus VII. aliud ei improperasse legitur, nisi, *cum Portuensis esses Episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam universalem Sedem usurpasti?*

XIII. Joannes IX. successor Stephani volens reparare, quæ nimia atrocitate, & odio in Formosum attentaverat Stephanus; & ne tamen factum Formosi ab aliis in perniciosum exemplum traheretur, hunc in Concilio Romano anno 904. Canonem edidit: „ Quia necessitatis causa de Portuensi Ecclesia Formosus pro vitæ merito ad Apostolicam Sedem provectus est, statuimus, & omnino decernimus, ut id in exemplum nullus assumat; præsertim cum Sacri Canones hoc interdicant, & præsumentes tanta feriant ultione, ut etiam *in fine Laicam eis prohibeant* communionem: quippe quod necessitate aliquoties inductum est, necessitate cessante in auctoritatem sumi non est permissum.

* Ex his, quæ in Concilio Romano decreta fuerunt ad cautelam, ne exemplum *Formosi* in consequentiam traheretur, evincitur quam periculosum sit, & exemplum perniciosum obtentu necessitatis, & dispensationis a regulis Ecclesiasticis semel recedere. Quandoquidem nec obstante toties iterata prohibitione, & nominatim opposita cautione, nihilominus exemplo *Formosi*, prætextu necessitatis & utilitatis Ecclesiæ, sensim translationes contra sacros Canones in Ecclesia Romana adeo invaluisse conspiciamus, ut a pluribus sæculis vix ullum in Episcopum Romanum assumptum legamus, qui prius alterius Ecclesiæ Episcopus non fuerit ordinatus, atque ita de una ad aliam Ecclesiam transferri non debuerit. *

XIV. Canon supra citatus dum ostendit, quantum Sacri Canones transmigrationes Episcoporum, quarum avaritia, vel ambitio causa est, aversentur, una quoque ostendit, translationem Episcopi, quam necessitas, aut utilitas Ecclesiæ exigit, hac prohibitione non comprehendi. Tunc enim non tam dicuntur Episcopi suam Ecclesiam deserere, repudiare, aut ad aliam migrare, aut invadere; quam, cogente necessitate, aut utilitate Ecclesiæ, ab Ecclesia avelli, & ad aliam protrudi sive transferri.

Hanc distinctionem manifeste supponit antiquus Canon 14. Apostolorum: „ Episcopo non liceat sua relicta Parochia ad aliam transire, etiamsi a pluribus cogatur, nisi sit aliqua causa rationi consentanea, quæ eum *cogat* hoc facere, utpote ad majus lucrum, cum possit ipse iis, qui illic habitant, pietatis verbo conferre, idque non *ex se*, sed ex *multorum Episcoporum judicio*, & *maxima* exhortatione.

Et apud Gratianum legitur ex epistola Anteri Papæ: „ Non enim transit de civitate ad civitatem, nec transfertur de minore ad majorem, qui hoc non ambitu nec propria voluntate facit, sed aut vi a propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci, aut populi, non superbe, sed humiliter ab aliis translatus, & inthronizatus est ". 7. *quæst.* 1. *Can.* 34.

Plura in hanc rem ibidem recitat Gratianus, atque inter alia ex Synodo Carthaginensi IV. *Can.* 27. „ Episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris Ordinis Clericus. Sane, si *utilitas* Ecclesiæ fiendum poposcerit, *Decreto* pro eo *Clericorum*, & Laicorum *Episcopis porrecto*, in *præsentia Synodi* transferatur, nihilominus alio in locum ejus Episcopo surrogato.

Etiam antiquum in hanc rem Canonem, atque plura antiquorum, & Sanctorum Episcoporum exempla profert Socrates *lib.* 7. *Hist. Eccl. c.* 35.

XV. Insuper ex citatis Canonibus, & aliis innumeris veteris disciplinæ monumentis, & historiis compertum est, ad Metropolitani, & Episcoporum Comprovincialium cognitionem olim spectasse, an ex translatione hujusmodi emersura sit utilitas Ecclesiæ tanta, aut ea urgeat necessitas, ut omnibus expensis merito Episcopus a vinculo, quo Ecclesiæ suæ tenetur alligatus, absolvatur, & alteri alligetur.

Et Canon Antiochenus 16. aperte quoque supponit Episcopum auctoritate Synodi Provincialis, quam *perfectam* Synodum vocat, de Ecclesia in Ecclesiam transferri posse; quam disciplinam usque ad sæculum decimum inconcussam mansisse ostendit Thomassinus; atque circa illa tempora paulatim ad Sedem Apostolicam devolvi cœpisse Episcoporum translationes; utpote quæ *majoribus causis*, quæ sub idem tempus Sedi Apostolicæ reservari cœperunt, tunc annumeratæ fuerunt. *De disc. Eccl. par.* 3. *lib.* 2. *c.* 40.

XVI. Hinc in epistolis illis, quas primis Romanis Pontificibus supposuit, nescio quis Pseudo-Isidorus circa sæculum nonum, integra adhuc circa translationes Episcoporum elucet Synodorum Provincialium auctoritas: „ Nam (ait supposititius sive fictus Anterus in citata epistola) sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos, & reliquos Sacerdotes, sic quoties utilitas, aut necessitas coegerit, supradicto modo & *mutare*, & inthronizare potestatem habent.

Additur quidem apud Gratianum: *Non tamen sine Sacrosanctæ Romanæ Sedis auctoritate, & licentia*; sed, uti recte notarunt Correctores Romani, hæc verba non leguntur in epistola Anteri, neque in Panormia, neque apud Burchardum, & Ivonem.

Non obscurum sane argumentum, tempore Pseudo-Isidori, id est cir-

(*a*) Eusebius, de quo hic agitur, distingui debet ab altero Eusebio, de quo dictum est superius numero septimo, quod ad Antiochenam Ecclesiam transire noluerit; hic celebris extitit plurimis, quas conscripsit, lucubrationibus; has inter palmam tulit Historia Ecclesiastica, cujus merito Parens dicitur, cum nullus in hoc scriptionis genere præiverit Eusebio. Alter vero Eusebius, qui num. octavo Dux Arianorum dicitur, Nicomediensis Episcopus sæpius in veteribus, & recentioribus Historicis appellatur; an uterque sanguinis vinculo fuerit conjunctus, ignoratur.

(*b*) In triplici Textu, qui in Conciliis Labbæanis legitur, occurrit *sævius*, id est severius.

est circa sæculum IX. adhuc constantem fuisse disciplinam, quæ Synodis Provincialibus translationes Episcoporum tribuit.

XVII. Sæculo vero XII. quo Gratianus Decretum suum compilavit, eas Sedi Apostolicæ fuisse delatas; ac propterea dictam clausulam epistolæ Anteri fuisse adiectam,

XVIII. Igitur cum magna moderatione intelligi oportet, quod scripsit Innocentius III. Decano & Capitulo Andegavensi, & refertur in *c. 2. tit. de transl. Episc.* „ Non enim humana, sed potius „ *divina potestate* conjugium spirituale dissolvitur, cum per trantlationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Romani Pontificis, quem constat esse Vicarium Jesu Christi, Episcopus ab „ Ecclesia removetur, & ideo tria hæc, quæ præmisimus, non „ tam *Constitutione Canonica*, quam *institutione, divina* soli sunt „ Romano Pontifici reservata.

„ Et rursus in *c. 3. eodem tit.* dicit: „ Potestatem transferendi „ Pontifices, ita sibi retinuit Dominus, & Magister, quod soli „ Beato Petro Vicario suo, & per ipsum Successoribus suis, speciali privilegio tribuit, & concessit, sicut testatur antiquitas, „ cui Decreta Patrum sanxerunt exhibendam reverentiam, & evidenter asserunt Sacrorum Canonum sanctiones. Non enim homo „ sed Deus separat, quos Romanus Pontifex (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris), Ecclesiarum necessitate, vel utilitate pensata, non humana, sed *divina* potius auctoritate dissolvit.

Hæc, inquam, non severe ad rigorem expressionis sunt accipienda, sed benigna interpretatione molienda. Neque enim quidquam evidentius, quam vinculum conjugii spiritualis inter Episcopum, & Ecclesiam sola auctoritate humana inductum, eadem quoque dissolvi; illudque multis sæculis non solius Romani Pontificis, sed & Synodorum Provincialium auctoritate fuisse dissolutum; atque cessiones, ac translationes Episcoporum earum auctoritate fuisse factas.

XIX. Quid igitur voluit Pontifex, dum asserit, *non tam Constitutione Canonica, quam institutione Divina soli sunt Romano Pontifici reservata*; scilicet, translatio, depositio, & cessio Episcoporum? Ludovicus Thomassinus, aliique nonnulli credunt, Pontificem voluisse, translationem, depositionem, & cessionem Episcoporum *divina* dispositione reservatam, quatenus scilicet *Primatus jure divino* a Christo collati Petro, & ejus Successoribus Romanis Pontificibus, appendix quædam est jus illud cognoscendi de *causis majoribus*; atque Episcopos rationem habuisse hujus Primatus, cum *causas majores*, inter quas est *translatio Episcoporum*, ad Sedem Apostolicam referendas sanxere. Ita Thomassinus *part. 4. de discipl. Eccl. lib. 2. c. 56. n. 7.*

Et quidem hanc suam fuisse mentem, insinuat Innocentius III. *epist. 16. lib. 1.* ad Capitulum S. Anastasiæ scribens: „ Ex illo singulari *excellentiæ privilegio*, quod *Unigenitus ille Filius Jesus* „ *Christus* Apostolorum Principi *Petro* concessit, *Sanctorum Patrum* „ *postmodum Instituta manarunt*, ut *majores causæ* ad Sedem Apostolicam perferrentur ". Idem innuit epistola 48. ad Patriarcham Antiochenum, cujus fragmentum proposito subserviens legitur in *cap. 1. tit. de translat. Episcopi.*

XX. Quidquid sit, illud certum est, juxta stabilitam jure communi Decretalium, & hodie per totam Ecclesiam receptam disciplinam, translationes Episcoporum, uti & cessiones soli Romano Pontifici esse reservatas; nec posse sine ejus expressa licentia Episcopum a vinculo, quo suæ Ecclesiæ est alligatus, absolvi; ne quidem auctoritate *Legati a Latere*, sine speciali Sedis Apostolicæ indulto *cap. 3. titul. de Officio Legati.*

XXI. Ulterius cum translatio fieri nequeat, nisi Ecclesia, a qua fit translatio, vacet, & alteri de novo provideatur, hinc usu notorio receptum est, quod ubi Reges ad Episcopatus jus nominandi habent, nequaquam sine consensu Regis translatio fieri possit.

„ Necesse est (inquit Rebuffus in praxi titulo *de translatione Episcopi*) „ Regem translationibus Episcoporum consentire, cum „ ejus intersit, tamquam Fundatoris; alioquin appellaretur ab „ abusu.

Immo nec solus Regis consensus seu approbatio sufficit, sed debet insuper in ipsa Bulla provisionis fieri mentio nominationis Regiæ; quemadmorum solemni Arresto aliquando decisum esse refert Joannes Tornet in sua collectione Arrestorum *litt. R. c. 82.* Et ita passim videmus, etiam in Belgio, ad nominationem Regiam Episcopo transferri.

XXII. Porro licet mutata nonnihil sit disciplina quoad ipsam translationis formam, semper tamen mansit, & manebit inconcussa Patrum Regula, quod non nisi necessitate, aut utilitate cogente, translationes Episcoporum fieri possint; nec minus hodie, quam ætate Sanctorum Patrum culpabiles sunt Episcopi, qui avaritia, aut ambitione ducti, de una Ecclesia migrant ad aliam.

Unde in Dictatu vulgo (*a*) Gregorio VII. adscripto Canone 13. *Quod Papa liceat de Sede ad Sedem, Necessitate cogente, Episcopos transmutare.*

Et inter monita Cardinalis Bellarmini ad Clementem VIII. hoc unum erat: „ Translatio Episcoporum secundum Canones, & usum „ veteris Ecclesiæ, non debet fieri, nisi ob *Ecclesiæ necessitatem*, „ vel *majorem utilitatem*, Nec enim institutæ sunt Ecclesiæ propter Episcopos, sed Episcopi propter Ecclesias. Nunc autem „ quotidie fieri translationes videmus, ea solum de causa, ut Episcopi honore, vel opibus augeantur.

De hac veritate non minus persuasus ipse Pontifex, quam ipse Bellarminus, respondit: *Nos cum difficultate transferimus, & non deluimus monere Princepes per nos, & per Nuntios nostros.*

C A-

(*a*) Dicitur, *vulgo*, quia sunt plurimi Auctores, qui negant hunc Dictatum esse Genuinum Gregorii VII. fœtum.

C A P U T VI.

De mente Decretalium circa vinculum, quo Episcopus suæ Ecclesiæ alligatur.

1 *Decretales Callisto, & Evaristo attributæ, vinculum illud nexui matrimoniali comparant.*
2 *Antiquis Patribus ignota fuit hæc comparatio.*
3 *Ex hoc capite, aliisque nominibus judicantur suppositiæ.*
4 *Ex prædictis Decretalibus nata est occasio coæquandi vinculo matrimoniali vinculum, quod intercedit inter Episcopum, & Ecclesiam.*
5 *Patres suam indignationem adversus Episcoporum translationes non fundarunt eo vinculo, sed avaritia, & ambitione.*
6 *Sæculo* XII. *auctoritas transferendi Episcopum nondum erat generatim reservata Sedi Apostolicæ.*
7 *Ad Metropolitanum, & ejus Suffraganeos pertinebat jus examinandi causas Translationis Episcopi suffraganei.*
8 *Ante Innocentium III. per electionem fiebat ejusmodi translatio, deinceps per viam* Postulationis *facta est.*
9 *Observatio in opinionem Thomassini* cap. 5. num. 19. *expositam,*
10 *Ea confutatur.*
11 *Exponitur illud effatum Canonistarum*: Romanus Pontifex non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris.
12 *Expenditur quænam olim fuerit Gratiani auctoritas.*
13 *Sæculo circiter* VII. *penes Synodos Provinciales integrum erat jus transferendi Episcopum ex una Sede ad alteram.*
14 *Indissolubilitas vinculi, quod intercedit in Episcopum, & ejus Ecclesiam ante Innocentium III. nota non erat.*
15 *Exponitur sententia Gulielmi Barclai, Cardinalis Contareni de potestate, quam nonnulli Canonistæ Summo Pontifici tribuunt.*

* I. DE vinculo quasi matrimoniali inter Ecclesiam, & Episcopum loquuntur epistolæ Decretales sub nomine Callisti, & Evaristi Pontificum, quarum fragmenta extant apud Gratianum *caus. 7. q. 1. Can. 1. & 39.* Et quidem in Decretali Callisti in citato *Can. 39.* legitur: „ Apostolus ait: *Alligata est uxor legi, quamdiu* „ *vir ejus vivit, eo vero defuncto, soluta est a lege viri: similiter* „ *& sponsa Episcopi* (quia sponsa uxorque ejus dicitur Ecclesia) „ illo vivente, ei est alligata, eo vero defuncto, soluta est, & „ cui voluerit nubat, tantum in Domino, id est regulariter: si „ enim, eo vivente, alteri nupserit, adultera judicabitur: similiter & ille, si alteram sponte duxerit, adulter existimabitur, & „ communione privabitur.

II. Quin pene a temporibus Apostolorum singuli Episcopi singulis Ecclesiis particularibus fuerint præpositi, & alligati, dubitari nequit, sed eum esse vinculi nexum, quo Episcopus Ecclesiæ suæ vinculatur, sive alligatur, qualis est nexus matrimonialis inter ipsos conjuges, nequaquam apud antiquos legitur.

III. Unde vel ex hoc capite hæ epistolæ merito supposititiæ haberentur, quantumvis plurimis aliis titulis uti apocryphæ, & his Pontificibus falso adscriptæ ab eruditis jam pridem fuerint repudiatæ, atque inter alios monet Philippus Labbæus in nota marginali ad epistolam Callisti I. „ Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis *Dialog. 4. l. 2.* de emendatione Gratiani, testatur Callisti epistolas rejectas fuisse a selectis viris, qui Romæ operam navarunt „ Gratiano corrigendo; idem sentiunt viri eruditi, & res ipsa „ clamat.

Non minus fortiter vinculum inter Ecclesiam, & Episcopum comparatione facta ad vinculum carnalis matrimonii expressum est in fragmento epistolæ Decretalis Evaristi Papæ in *cit. Can. 39.* & integra cum alia epistola ejusdem Pontificis extat *Tom. 1.* Concil. Generalium, atque priori harum hanc notam posuit Labbæus: *Supposititia Antonio Contio, aliisque eruditis Catholicis.*

IV. Interim non dubium quin hæ epistolæ Decretales, præsertim postquam eas Gratianus in suum Decretum transtulit, occasionem dederint, vinculum illud, quod intercedit inter Episcopum, & Ecclesiam, coæquandi vinculo matrimonii inter conjuges intercedenti, prout in Decretalibus sequentium Pontificum, ac notanter Innocentii III. hæc coæquatio sæpius occurrit, qui & inde concludit vinculum hujus matrimonii spiritualis inter Episcopum, & Ecclesiam *solius* Romani Pontificis auctoritate, tamquam *vices in terris gerentis*, solvendum, uti infra in nota ad n. 18. ostenditur.

V. Verum quidem est, sub gravissimis pœnis jam pridem per sacros Canones, ac notanter Sardicenses vetitum fuisse Episcopis Ecclesiam, cui erant in sua ordinatione adscripti, deserere, & ad aliam transire (uti supra ostensum est) sed hanc suam indignationem contra has de una ad aliam Ecclesiam transitiones, non fundant Patres in violatione vinculi spiritualis matrimonii inter Episcopum & Ecclesiam, sed in *avaritia*, & *ambitione*, quæ solet Episcopos impellere ad transeundum de una ad aliam Ecclesiam.

VI. Ex epistola Eugenii III. ad Episcopos Germaniæ data occasione electionis Guicmanni Culmensis Episcopi in Archiepiscopum Magdeburgensem, colligitur quod etiam sub medium sæculi XII. auctoritas transferendi Episcopum de una Ecclesia ad aliam nondum esset generatim Sed Apostolicæ reservata: licet enim Pontifex in hac epistola accerrime redarguat Episcopos, qui huic electioni consensum præbuerant, ipsamque electionem improbet; ne verbo tamen conqueritur, quod Guicmannus sine auctoritate Sedis Apostolicæ de Culmensi Ecclesia ad Magdeburgensem translatus sit; sed dumtaxat conqueritur, quod in hac electione „ *solius Principis favor expectetur*, „ & nec inspecta necessitate illius Ecclesiæ, nec considerata utilitate „ personæ, *Clero nolente*, immo ut dicitur, ex *parte maxima reclamante*, in Magdeburgensi Ecclesia eum dicant supplantandum.

Ut proinde ex hisce non obscurum sit, quod Eugenio minime displicuisset electio Guicmanni Culmensis Episcopi in Archiepiscopum Magdeburgensem, si modo necessitas Ecclesiæ, vel utilitas personæ in hac electione considerata fuisset, & concors fuisset Cleri, & plebis in hac electione consensus.

VII. In-

VII. Insuper ex hac epistola Eugenii, & aliis plurimis veterum translationum formulis habetur, quod eadem forma, eodemque ritu electio per Clerum, & populum peragerετur, sive in Episcopum Ecclesiæ vacantis eligeretur aliquis jam Episcopus consecratus, & alteri particulari Ecclesiæ præpositus, sive eligeretur simplex Presbyter, aut Diaconus: quodque ipsa electio, & electus pariformiter utroque casu a Metropolitano, ejusque Suffraganeis examinarentur, & discuterentur, hanc dumtaxat interveniente differentia, quod dum de transferendo Episcopo de una Ecclesia ad aliam agetur, per Metropolitanum, & Episcopos Suffraganeos, non tantum ipsa forma electionis, & qualitates electi essent discutiendæ, sed insuper expendendum esset, num causa subesset sufficiens, & legitima; ut Episcopus de Ecclesia, cui per ordinationem erat adscriptus, ad vacantem Ecclesiam, ad quam erat electus, transferri deberet.

VIII. Quod igitur hodie Episcopus uni Ecclesiæ alligatus, non possit per communem formam electionis ad aliam Ecclesiam elegi, sed in eius electione procedendum sit per viam *postulationis*, recentioris est disciplinæ, neque in Decreto Gratiani, aut sanctis Canonibus specialis hæc postulationis forma occurrit; immo nec ante Innocentium III. forma *postulationis* a communi forma electionis distincta, nota fuisse videtur; neque sub titulo Decretalium *De postulatione Episcopi*, ulla de hac forma legitur Decretalis antiquior Decretalis hujus Pontificis. Unde nec illud olim obtinuisse legitur, ut per electionem, ipsiusque electionis acceptionem jus aliquod acquiratur electo ad Prælaturam secus vero per postulationem, licet per postulatum acceptatam, nisi prius hæc a Romano Pontifice fuerit probata.

IX. Capite 5. num. 19. superius notavimus Ludovicum Thomassinum in suo opere *de Disciplina Ecclesiæ*, existimare quod Innocentius III. dum asseruit in *c.* 2. 3. *&* 4. *tit. de translat. Episcopi*, quod *cessio*, *depositio*, *& translatio Episcoporum*, *non auctoritate humana*, *Sed Institutione Divina Romano Pontifici esset reservata*, aliud noluerit dicere, nisi quod hæc esset Romano Pontifici *jure divino* reservata; quatenus scilicet Primatus jure divino collati Petro, & eius Successoribus quædam appendix „, est jus illud cognoscendi de „ *causis majoribus*, atque *Episcopos* rationem habuisse hujus Primatus, *cum causas majores*, inter quas est translatio Episcoporum, „ ad Sedem Apostolicam referendas sanxerunt (*a*).

Verum ex hac Thomassini interpretatione sequeretur auctoritatem cognoscendi de causis majoribus, & transferendi Episcopos, non tam ex institutione *divina* quam ex positivo, & humano Episcoporum constituto esse Romano Pontifici reservatam; tametsi Episcopi in hoc constituto aliquam rationem *Primatus* habuisse viderentur.

X. Sane si verba Innocentii III. necnon argumenta attendantur, quibus hæc tria *cessio*, *translatio*, & *depositio Episcoporum* Romano Pontifici, *non humana auctoritate*, sed *Divina institutione* docet reservata; nequaquam obscurum est, hunc Pontificem voluisse, & existimasse, quod hæc tria essent *speciali* Christi privilegio, & institutione Romano Pontifici reservata, idque independenter ab omni Episcoporum positivo constituto. In primis enim pro fundamento suæ assertionis supponit in *capite* 2. quod fortius sit spirituale vinculum matrimonii, quod dicitur intercedere inter Episcopum, & Ecclesiam, quam *carnale* inter conjuges.

Hinc ulterius concludit; dubitari non debere „ quin omnipotens „ Deus spirituale conjugium, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, *suo tantum judicio reservaverit dissolvendum*, qui dissolutionem etiam carnalis conjugii, quod est inter virum, & fœminam suo *tantum* judicio reservavit, præcipiens, ut *quod Deus* „ *conjunxit*, *homo non separet*.

Similiter in *cap.* 3. tractans idem argumentum, redarguensque Episcopum Hildesemensem, quod, relicta hac Ecclesia, sine auctoritate Romani Pontificis transiisset ad Herbipolensem Ecclesiam, ait: „ Non satis attendens, quod Veritas in Evangelio protestetur, Matth. cap. 19. v. 6. ” *quod Deus conjunxit*, *homo non separet*, evidenter verba illa Christi applicans vinculo spiritualis matrimonii inter Episcopum, & Ecclesiam.

Ex his habetur Innocentium credidisse, quod Deus sibi reservaverit dissolutionem *spiritualis* conjugii, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, eo modo quo sibi reservavit dissolutionem carnalis conjugii.

Hoc & evincit consequentia, quam inde format: immediate enim subjungit, & concludit: „ Non enim humana, sed *potius* divina „ potestate conjugium dissolvitur; cum per *translationem*, *depositionem*, *aut cessionem* auctoritate Romani Pontificis, quam constat esse Vicarium Jesu Christi, Episcopus ab Ecclesia removeatur ”. Sive ut loquitur in *cap.* 3. Non enim homo, sed *Deus* „ separat, quos Romanus Pontifex (*qui non Puri hominis*, *sed veri* „ *Dei vicem gerit in terris*) *Ecclesiarum necessitate vel utilitate* „ *pensata*, *non humana*, *sed Divina potius auctoritate dissolvit*.

An non eodem argumento concludendum fuisset Romanum Pontificem posse dissolvere vinculum matrimonii *carnalis*, dicendo, quod dum illud dissolvit, non *homo*, sed *Deus* dissolvat? Certum enim est, quod Deus sua auctoritate matrimonium carnale, etiam consummatum dissolvere possit.

XI. Quod autem dicit, *Romanum Pontificem non Puri hominis*, *sed Veri Dei vicem gerere in terris*, nequaquam hoc sensu sine blasphemia intelligi potest, quasi Romanus Pontifex aliquid in se Divinitatis haberet, sed dumtaxat, quod tamquam minister, & Vicarius Christi constitutus sit ad regendam Ecclesiam Dei, quodque hac auctoritate a Christo sibi concessa, sit dispensator mysteriorum Dei: quod & indubie de Episcopis, & Ecclesiæ Pastoribus, *quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei*, Act. c. 20. v. 28. eadem ratione affirmari potest: possunt & ipsi, dum peccatores ligant, aut solvunt, dicere quod ligent, & solvant, non *humana*, sed *Dei* auctoritate, & tamquam vicem Christi in dispensatione mysteriorum Dei, & usu clavium, gerentes.

Quod autem dicit Innocentius in citato cap. 3. *quod potestatem transferendi Pontifices*, *ita sibi retinuerit Dominus*, *& Magister*; *quod Soli Petro Vicario suo*, *& per ipsum successoribus suis Speciali privilegio tribuit*, *& concessit*, evidenter repugnat praxi, & disciplinæ Ecclesiæ, quæ a temporibus Apostolorum per decem ut minus sæcula, constanter perseveravit, quæ translationem Episcoporum de una ad aliam Ecclesiam Synodis Provincialibus atribuit (*a*).

Quod in probationem sui asserti subjungit Innocentius: *Sicut testatur Antiquitas*, *cui Decreta Patrum sanxerunt reverentiam exhibendam*, *& evidenter asserunt sacrorum Canonum sanctiones*, refertur indubie ad Decretalem *Anteri* Papæ; cujus fragmentum refert Gratianus *causa* 7. *q.* 1. *can.* 34. ac signanter cum hoc additamento: *Non tamen sine sacrosanctæ Romanæ Sedis auctoritate*, *& licentia*.

XII. In primis scitur, quod tempore Innocentii III. Decretales a Psaudo-Isidoro primis Romanis Pontificibus afflictæ, passim pro veris, & genuinis illorum Pontificum epistolis reputarentur, præsertim postquam in Decretum Gratiani erant relatæ; ea enim erat Gratiani auctoritas, ut quidquid in Gratiani Decreto legebatur, pro authentico antiquitatis monumento reputaretur.

Quapropter videmus ab Innocentio III. aliisque ejus ætatis Pontificibus, & Doctoribus scholasticis indistincte in auctoritatem assumptum quidquid a Gratiano referebatur.

Hujus itaque Decretalis auctoritate, prout a Gratiano hoc additamento aucta referebatur, inductus verisimiliter fuit Innocentius, ut asserere non vereretur, ex *traditione Apostolica* descendere, quod *soli* Petro, ejusque successoribus *speciali* privilegio Dei reservata esset Episcoporum de una Ecclesia ad aliam translatio, sive dissolutio vinculi spiritualis, quo Episcopus suæ Ecclesiæ alligatur.

Porro hodie eruditis passim notum est, dictam Decretalem Antero Papæ a Pseudo-Isidoro esse falso suppositam.

Unde huic Decretali hanc notam marginalem apponit Philippus Labbæus, *Suspecta pariter viris doctis vel ex unius Hieronymi segmentis*. Monent insuper Correctores Romani (uti numer. 16. notatum fuit) verba hæc, *auctoritate hujus sanctæ Sedis*, non legi in epistola Anteri, neque in Panormia, neque apud Burchardum, vel Ivonem: qui & observant, idem esse de verbis illis prope finem Canonis, *non tamen sine sacrosanctæ Sedis auctoritate*, *& licentia*.

XIII. Hæc sane Anteri Decretalis, prout per Pseudo-Isidorum sæculo circiter VIII. supposita fuit huic Pontifici, refertur ex collectione Isidori tom. 1. Conciliorum, idque sine additamento illo de auctoritate Romani Pontificis in translatione Episcoporum. Argumentum evidens, ea ætate nequaquam creditum fuisse, in hac translatione licentiam vel auctoritatem Romani Pontificis necessariam: id enim a confictore, qui totus erat ad amplificandam Romani Pontificis auctoritatem, nequaquam fuisset prætermissum; quin vel ex suppostitia Decretali haud obscurum est, ea ætate auctoritatem transferendi Episcopos de una Ecclesia ad aliam adhuc integram fuisse penes Synodos Provinciales; quandoquidem apertis verbis hæc Decretalis, uti ab Isidoro Antero supposita est, eam auctoritatem Episcopis attribuat: ita enim legitur: *Nam sicut Episcopi regulariter habent ordinare Episcopos*, *& reliquos Sacerdotes*, *sic quoties utilitas*, *aut necessitas exegerit*, *supra dicto modo*, *& mutare*, *& inthronizare potestatem habent*.

XIV. Ad hæc quod Innocentius III. in sua Decretali, quasi pro fundamento suæ assertionis assumit, vinculum matrimonii spiritualis, quod intercedit inter Episcopum & Ecclesiam esse *fortius* vinculo matrimonii carnalis inter virum & uxorem, a nemine ante Innocentium dictum fuisse legitur; uti nec illud, quod hic Pontifex dictum fuisse legitur; uti nec illud, quod hic Pontifex dixit in allegato Capite 4. de *Translationem Episcoporum*; „ Fœdus spiritualis „ conjugii, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, quod in *ele-* „ *ctione initiatum*, *ratum in confirmatione*, *& in consecratione intel-* „ *ligatur consummatum* ”: illaque ex falsis Decretalibus in Decretum Gratiani relatis deducta, & desumpta, supra ostensum est.

XV. Nequaquam proinde mirum anerere virum clarissimum Guillelmum Barclajum in Tractatu de Potestate Papæ *cap.* 28. „ Nul- „ lum esse in jure Pontificio locum *verbis* quidem *planiorem*, & „ *apertiorem*, *intellectu* autem difficiliorem: adeo ut (ait) in eo „ explicando interpretum omnia ingenia concidant; nam quid ma- „ gis intelligenter, plane, & perspicue dici potest, quam non *ho-* „ *minem* sed Deum separare, quos Romanus Pontifex separat, seu „ dissolvit? aut cui magis consequens quam hoc illi: Romanum „ *ergo* Pontificem posse dissolvere matrimonium *inter conjuges car-* „ *nali copula consummatum*, qua conclusione tamen nihil falsius, „ ac proinde illud, ex quo sequitur, falsum esse fatendum est, „ quemadmodum sequi falsum ex vero numquam potest.

Insuper ibidem non sine fundamento observavit Barclaius, quod plerique Canonistæ nudis verbis Decretalium inhærentes, hisce Innocentii III. Decretalibus abrepti; Romanis Pontificibus non *humanam* dumtaxat, sed quasi divinam tribuerent auctoritatem; relatis enim prædictis Decretalibus, de similibus Canonistis subjungit: „ Hæc illa sunt; quibus homines isti in præcipitem erro- „ rem deferuntur, ut *quidquid a Papa fiat*, *a Deo factum esse* „ *putent*.

Quidni

(*a*) Quæ in hac, & altera columna leguntur, desumpta sunt ex Supplemento, quod D. Van-Espen plurimis annis scripsit post suum de Jure Ecclesiastico Opus editum. Sententiam Innocentii III. de vinculo, quo Episcopus suæ alligatus est Ecclesiæ, aliter, in suo Supplemento, aliter in priori Opere tit. 15. c. 5. num. 18. videtur exposuisse. Arbitrarer a D. Van-Espen primam explicationem fuisse relictam, ut alteram, quæ in Supplemento legitur, susciperet. Utramque Textum comparet Lector, & sit ipse judex, & arbiter.

(*a*) Ad Metropolitani, & Episcoporum Comprovincialium cognitionem spectabat, an ex translatione Episcoporum decernere poterant. Diserta prorsus in eam rem sunt verba Concilii Carthag. IV. Can. 27. „ Episcopus de loco ignobili ad „ nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis Cleri- „ cus. Sane si utilitas Ecclesiæ fiendum poposcerit, decreto pro ea Clericorum; „ & Laicorum Episcopis porrecto, in præsentia Synodi transferatur, nihilominus „ alio in locum ejus subrogato “. Canon iste a Gratiano relatus est. Dist. 7. quæst. 1. c. *Episcopus*. Ea disciplina observata videtur usque ad Innocentium III, qui *novo jure translationes Episcoporum sedi Apostolicæ reservavit*. ait D. De Marca in suo opere de Concordia Sacerdotii & Imperii *pag.* 875.

Quidni hisce, & similibus Decretalibus adscribenda est ista quorumdam imperitorum Canonistarum perversa opinio, de qua Cardinalis Contarenus in Epistola ad Paulum III. „ Voluntatem Pon- „ tificis regulam quamdam esse, qua ejus actiones dirigantur: ne- „ que in jure positivo constituendo, aut abrogando, aut dispen- „ sando regulam quampiam Pontifici esse constitutam.

Et sane vix credibile est, quod jurisperiti illi hanc impiam propositionem proponere ausi fuissent, nisi in Pontifice aliquid supra humanam potestatem agnovissent, verbis illis Innocentii III. forsan abrepti, quibus asserit Pontificem in dissolvendo vinculo matrimonii spiritualis, *non Puri hominis, sed Veri Dei vices gerere*, nam uti recte advertit Contarenus, *Hæc propositio* (de qua supra Contarenus) *non tantum adeo falsa, adeo repugnans sensui communi, adeo est contraria Doctrinæ Christianæ, adeo depravat universi Christiani populi gubernationem, ut nihil Perniciosius inveniri potuerit; sed insuper* (ait) *Idololatriam sapit. Cui namque* (pergit Contarenus) *Creaturæ hoc attribui potest, quod actionum suarum Voluntas ejus sit regula; an hoc non proprium sit Solius Dei?* *

TITULUS DECIMUS EXTUS.

De Cura Episcopali.

CAPUT PRIMUM.

Quomodo Episcopi successerint in locum Apostolorum?

1 *Christus in opere sibi injuncto socios habere voluit.*
2 *Ad hoc elegit specialiter duodecim Apostolos.*
3 *Hos misit sicut ipse missus erat a Patre.*
4 *Dedit Apostolis etiam potestatem alios mittendi.*
5 *Apostoli in suos successores transmiserunt, quæ pro regimine Ecclesiæ essent necessaria.*
6 *Probatur Episcopos esse Apostolorum successores.*
7 *Quæ Apostolis ut* Episcopis *commissa fuerunt, in Episcopis transmissa sunt.*
8 *Nequaquam quæ Apostolis ut* Apostolis *erant propria; & quæ illa sint?*
9 *Episcopatus plenitudinem Sacerdotii continet, & in quo hæc plenitudo consistat?*

I. REDEMPTOR humani generis Christus Homo-Deus, missus a Patre ut perficeret opus ejus, nimirum conversionem hominum ad fidem per prædicationem Evangelii, socios habere voluit & ministros; quorum opera ad ejusdem Evangelii prædicationem uteretur, & quibus idem opus committeret.

II. Ad hoc igitur ex numerosa Discipulorum turba duodecim elegit, *quos & Apostolos* nominavit, Luc. c. 6. v. 13. quos familiaritate continua, verbis & factis optime instructos, deinde ad prædicationem Evangelii mitteret, tamquam testes oculatos vitæ, doctrinæ, & resurrectionis suæ; *Et vos*, ait illis, *testimonium perhibetis, quia ab initio mecum estis*. Joan. c. 15. v. 27.

III. Hos igitur misit prædicare, & evangelizare; atque post resurrectionem totum illud officium, quod ipse acceperat a Patre, perficiendum generali mandato commisit, dicens: *Sicut misit me vivens Pater, & ego mitto vos*. Joan. 20. Ad idem nimirum opus perficiendum, quod quidem ipse Christus a Patre missus, tamquam præcipuus, propria auctoritate, propriaque doctrina hic existens in terris visibiliter exercuit, *circumeundo civitates & castella*; Mat. c. 9. Marc. c. 6. ipsi vero tamquam ejus ministri; auctoritate *delegata*, & doctrina eis tradita ac infusa, & exprimentali continuarent, & quod ipse cœperat, ipsi prosequerentur.

IV. Verum Christus, qui est ipsamet increata Sapientia, Ecclesiæ suæ, quam tamquam aciem castrorum ordinatam, Ducibus, Tribunis, & Centurionibus bene instructam esse voluit, haud sat prospexisset, si solis eam Apostolis ita commendasset, ut illis extinctis, utpote mortalibus, nulli alii succederent in eodem gubernandi munere.

Verum quidem est, quod Christus tametsi non amplius visibiliter cum hominibus conversetur, tamen Ecclesiam sponsam suam non omnino deserat, sed Spiritu suo perpetuo præsens, eam ipsemet regat adhuc & gubernet, tamquam Caput & Dominus; cui promisit se adfuturum usque ad consummationem sæculi; nihilominus uti voluit ministris & operariis, qui ipsius nomine ea exhibeant ministeria, quæ opere peraguntur corporali, & visibili.

Hi primi fuere Apostoli ab ipsomet Christo, ut dixi, electi, & ad hoc munus assumpti; qui tamen, ut ipsi etiam possent aliquo modo esse perpetui in Ecclesia, dedit & eis potestatem alios eligendi, & assumendi ad idem opus, sicut ipse eos elegerat, & assumpserat. Dixit igitur illis: *Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos*. Joan. c. 20. cum commissione, & mandato generali; ut sicut ipse habuit a Patre mandatum generale docendi, instruendi, & convertendi mundum ad cognitionem veri Dei, & Ministros ad hoc necessarios, necessaria auctoritate instructos deputandi; ita & ipsi haberent idem officium & mandatum, cum eadem potestate Ministros eligendi simili auctoritate instructos; idque continuata successione usque ad consummationem sæculi.

V. Apostoli ergo auctoritate a Christo sibi delegata, quidquid pro Ecclesiæ debita administratione necessarium erat, in Episcopos tamquam legitimos Successores transfuderunt.

VI. Hinc illud Psalmistæ, *Pro Patribus nati sunt tibi filii*, sic exponit Augustinus: „ Patres missi sunt Apostoli, pro *Apostolis* „ filii nati sunt tibi, *constituti sunt Episcopi*. Hodie enim *Episco-* „ *pi*, qui sunt per totum mundum, unde nati sunt? Ipsa Ecclesia „ Patres illos appellat, ipsa illos genuit, ipsa illos constituit in „ *Sedibus Patrum*. Non ergo te putes desertam, quia non vides „ Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos „ nata es, de prole tua tibi crevit paternitas, *pro Patribus tuis* „ *nati sunt tibi filii* ". In Psal. 44.

Sanctus Cyprianus ad Cornelium Papam scribit: „ Hoc vel ma- „ xime, Frater laboramus, & laborare debemus, ut unitatem a „ Domino, & per Apostolos nobis *successoribus* traditam, quantum „ possumus, obtinere curremus ": *epist.* 42. Item, Christus dicit „ ad Apostolos, ac per hos ad omnes Præpositos, qui *Apostolis vi-* „ *caria ordinatione succedunt*: *Qui vos audit, me audit* ". Epist. 69.

Apud nos Apostolorum locum, ait Hieronymus, *Episcopi tenent*. Et Sanctus Gregorius: „ *Horum* profecto (Apostolorum) „ nunc „ in Ecclesia *Episcopi* locum tenent, ligandi atque solvendi aucto- „ ritatem suscipiunt, qui *gradum regiminis* sortiuntur ". *Homil.* 26. *in Evang.*

His aliisque Patribus inhærens Synodus Tridentina declarat, *Episcopos*, qui in *Apostolorum locum successerunt*, ad Ordinem Hierarchicum præcipue pertinere. *Sess.* 23. *De Ordine c.* 4.

VII. In ipsam ergo Apostolicam auctoritatem succedunt Episcopi, ita nimirum, ut quidquid potestatis Episcopalis, id est, ad regimen Ecclesiæ spectantis, Apostoli habuerunt, id ab ipsis in Episcopos, tamquam eorum in Ecclesiæ administratione, & regimine Successores transfusum sit.

VIII. Ea vero, quæ Apostolis non ut Episcopis, sed ut Apostolis sunt propria; neque debito Ecclesiæ regimini, & administrationi sunt necessaria, ni forte ad tempus, in Episcopos non transierunt; neque in his Apostolis successerunt: ut propterea non *Apostoli*, sed simpliciter *Episcopi* dicantur.

Verbo, succedunt Apostolis in *regiminis* Ecclesiastici *ministeriali* potestate, nequaquam vero in hoc, ut sint testes vitæ, doctrinæ; & resurrectionis *Jesu Christi* Domini nostri, & sane testes *oculati*, neque in eo quod a Christo *immediate* eligantur, & ad evangelizandum mittantur: neque in multis gratiis, & prærogativis; ut in *copia* Spiritus Sancti, in *doctrinæ infallibilitate*, in *plenitudine scientiæ*, in *dono linguarum*, & *miraculorum*, &c. In his enim Apostolorum proprietatibus nulla datur successio *ordinaria* in Ecclesia: fuerunt enim dona, & privilegia *Apostolatus proprie dicti*, in quem Episcopi non successerunt: Quidquid vero reliquæ potestatis, ac officii habuere Apostoli, id totum fuit Episcopale, & in Episcopos tamquam eorum Successores pro regimine suarum Diœcesum *plenarie* transfusum est.

IX. Episcopatus ergo *per se* plenam regiminis Ecclesiastici potestatem, & ipsius Sacerdotii plenitudinem continet: adeo ut Episcopi, præveniendo omnem Ecclesiæ restrictionem seu limitationem, eamdem in regimine Ecclesiastico illimitatam, quam Apostoli habuere, auctoritatem *vi suæ* Ordinationis accipiant.

Hinc illud Clari a Mascula apud Augustinum *lib.* 7. *de Bap. contra Donatist. c.* 43. „ Manifesta est sententia Domini nostri Jesu „ Christi Apostolos mittentis, & ipsis solis potestatem sibi a Patre „ datam permittentis, quibus nos successimus, *eadem potestate* Ec- „ clesiam Domini *gubernantes*.

CAPUT II.

De auctoritate regendi Ecclesiam omnibus Apostolis data.

1 *Apostoli missi sunt cum pari potestate ad prædicandum Evangelium.*
2 *Petrus repræsentabat collegium Apostolorum, cum Christus ei dixit:* Tu es Petrus, &c. Pasce oves meas, &c.
3 *Glossema Glossographi de inæqualitate jurisdictionis Apostolorum confutatur.*
4 *Ea æqualitas in regimine non nocet Primatui S. Petri.*
5 *Omnibus Episcopis ut Apostolorum successoribus plenaria gubernandi Ecclesiam auctoritas competit.*
6 *Ea auctoritas agnita fuit a Patribus, & Gratiano.*

* I. EX verbis, quæ capite 20. Joannis relata sunt, manifestum est Christum omnes Apostolos misisse in mundum universum ad prædicandum Evangelium omni creaturæ, idque cum pari auctoritate, neque uni præ alio majorem dedisse auctoritatem in hac missione; sed quod omnes, & singuli ex æquo cum ea missi fuerint potestate, qua ipse ut homo missus fuerat a Patre: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*. Joan. c. 20. v. 21.

II. Scitur quidem Christum nonnumquam singulariter ad Petrum verba direxisse, dum de potestate *clavium*, necnon de Pastura spirituali agebatur, sed & hoc annotatum jam pridem fuit a sanctis Patribus, dicta ad Petrum, Ecclesiæ sive toti collegio Apostolorum eam repræsentanti in persona Petri dicta fuisse.

Apud Gratianum *caus.* 24. *q.* 1. *Can.* 17. id annotatum occurrit ex sancto Cypriano: „ Loquitur Dominus ad Petrum *ego dico tibi*, „ inquit, *Tu es Petrus & super istam petram ædificabo Ecclesiam* „ *meam*, super unum ædificat Ecclesiam, & quamvis Apostolis *om-* „ *nibus* post resurrectionem suam *parem* potestatem tribuat, & di- „ cat: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum* „ *sanctum*: tamen ut *unitatem* manifestaret *unitatis* ejusdem origi- „ nem ab uno incipientem auctoritate sua disposuit. Hoc erant „ utique, & ceteri Apostoli, quod fuit & Petrus, *pari consortio* „ *prædili honoris, & potestati*. Sed exordium ab unitate profici- „ citur, ut Ecclesia una monstretur.

Id

Id ipſum notavit ſanctus Hieronymus *lib.* 1. *contra Jovinianum* circa medium ; ,, At dices , ſupra Petrum fundatur Eccleſia , licet ,, idipſum alio loco ſuper *omnes* Apoſtolos fiat ; & *cuncti* claves ,, Regni Cælorum accipiant , & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ forti- ,, tudo ſolidetur : tamen propterea inter duodecim *unus* eligitur , ,, ut *capite* conſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio.

His conſonat ſanctus Auguſtinus *lib. de Agone Chriſtiano cap.* 30. ,, Non enim (ait) ſine cauſa inter omnes Apoſtolos hujus Eccle- ,, ſiæ Catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus . *Huic enim* (Eccleſiæ) ,, claves Regni Cælorum datæ ſunt , cum Petro datæ ſunt , & ,, cum ei dicitur , *ad omnes dicitur , Amas me? Paſce oves meas* .

Et rurſus apud Gratianum *cauſ.* 24. *q.* 1. *can.* 6. ex tractatu ejuſdem Doctoris in Joannem hæc leguntur : ,, Quodcumque liga- ,, veris ſuper terram , erit ligatum & in cælis . Si hoc Petro tan- ,, tum dictum eſt , non hoc facit Eccleſia . . . Si ergo hoc in Ec- ,, cleſia fit , Petrus quando claves accepit , Eccleſiam ſanctam re- ,, præſentavit .

Itaque tametſi Chriſtus ſubinde verba direxerit ad ſolum Petrum, hæc nihilominus ad totum Apoſtolorum collegium , ſive *omnes* Apoſtolos , quorum perſonam gerebat Petrus , directa fuiſſe , cenſuere Patres .

Et quidem adeo conſtans erat hæc opinio de data *ex quo* auctoritate omnibus Apoſtolis annuntiandi Evangelium , & regendi Eccleſiam ſæculo VIII. ut etiam eam de data ex æquo auctoritate opinionem ipſe Pſeudo-Iſidorus expreſſerit in Decretali Anacleto Papæ ſuppoſita ; cujus fragmentum refert Gratianus *diſt.* 21. *can.* 3. *In novo* .

Poſt relata enim verba Chriſti , quibus Petro claves Regni Cælorum , & ſuper eum Eccleſiam ſe fundaturum promiſit , concludit : ,, Hic ergo ſolvendi , ligandique poteſtatem primus accepit a ,, Domino , primuſque ad fidem populum ſuæ prædicationis unita- ,, te adduxit , verboque inſtituit . *Ceteri vero Apoſtoli* (ait) *cum* ,, *eodem pari conſortio honorem , & poteſtatem acceperunt* .

Scio Gloſſographum ad hunc Canonem , verbo *pari* , uti & ad Canonem *Loquitur cauſ.* 24. *q.* 1. hoc appendiſſe gloſſema : ,, Ar- ,, gumentum quod omnis Epiſcopus ſit *par* Apoſtolico , quantum ,, ad *ordinem* , & rationem *Conſecrationis* . *Petrus enim major* fuit ,, aliis in adminiſtratione .

III. Verum quam ineptum ſit hoc gloſſema evincunt verba Chriſti , quibus Apoſtolis omnibus Eccleſiam commendavit , eoſque pari cum poteſtate miſit , utpote quæ evidenter de ipſius Eccleſiæ regimine , & adminiſtratione loquuntur ; ac ita evincunt , a Chriſto datam eſſe plenariam poteſtatem Eccleſiam inſtituendi , & gubernandi , omniaque ad ejus debitum regimen neceſſaria ordinandi , tamquam fideles diſpenſatores myſteriorum Dei , & miniſtri , ac boni Paſtores , cum eadem poteſtate , qua ipſe miſſus fuerat a Patre : quo ſenſu & textus a Gratiano relati poteſtatem ex *æquo* datam ſupponunt .

Id ipſum notavit Cardinalis Cajetanus in tractatu de auctoritate Papæ , & Conciliorum , *c.* 3. Poſt relata enim Chriſti verba , quibus miſit Apoſtolos , & propagationem ac regimen Eccleſiæ ipſis commiſit , atque ex his concluſit , Apoſtolos pari auctoritate a Chriſto fuiſſe miſſos , ulterius ita ſtatuit : ,, Ex his facile eſt videre , ,, quod Apoſtoli , in quantum Apoſtoli , habuerint non ſolum po- ,, teſtatem *ordinis* , ſed juriſditionis ; auctoritas enim gubernandi Ec- ,, cleſiam , quæ eſt Apoſtolatui *propria* , ſine *juriſdictionis* poteſtate ,, non eſt .

Fatetur igitur Cajetanus , quod ſicut ipſe Apoſtolatus æqualis fuit omnibus Apoſtolis , ita poteſtas gubernandi Eccleſiam in omnibus fuerit æqualis : utpote quæ eſt *Apoſtolatus propria* , eaque non tantum *ordinis* , ſed & *juriſdictionis* , quia ſine hac poteſtas gubernandi Eccleſiam non eſt .

IV. Hæc tamen inter Apoſtolus æqualitas nullatenus Petri tollit Primatum . Evidens enim eſt , inter plures in regimine , & auctoritate pares , & æquales , unum eſſe poſſe primum , & primatum etiam cum quibuſdam prærogativis obtinere ; ut proinde ex æqualitate poteſtatis ac juriſdictionis , quam inter Apoſtolos agnoſcunt ſancti Patres , nihil concludi queat contra Primatum Petri .

V. Superius c. 1. n. 7. notavimus , Epiſcopos in ordinaria poteſtate , & auctoritate gubernandi Eccleſiam ſucceſſiſſe Apoſtolis , & quidem omnibus in *communi* ; ſive Apoſtolorum Collegio .

Ex his conſequens eſt , omnes Epiſcopos ex ſua inſtitutione præveniendo omne jus poſitivum eſſe in poteſtate , & auctoritate gubernandi Eccleſiam æquales ; non tantum quoad ea , quæ ordinis ſunt , ſed & quæ juriſdictionis ſunt , in quantum hæc ad ſalutem populi , & rectum Eccleſiæ regimen ſpectant .

Certum quippe eſt ſucceſſorem in jura ſui prædeceſſoris ſuccedere , niſi oſtendatur hæc in ſucceſſore reſtricta eſſe , vel excepta , aut legitime alterata .

Itaque ſicut Apoſtoli cum plenaria ex *æquo* poteſtate ad propagandam , & gubernandam Eccleſiam miſſi fuerunt , uti n. 1. & 2. probatum eſt , ita in eadem *plenariam* poteſtatem , & auctoritatem Epiſcopi præveniendo omne jus poſitivum ex *æquo* Apoſtolis ſuccedere dicendi ſunt .

VI. Hanc conſequentiam notavit ſanctus Hieronymus in epiſtola ad Evagrium relata apud Gratianum *diſt.* 93. *can. Legimus* , æqualitatem Epiſcoporum maximarum , & minimarum civitatum ex hac ſucceſſione adſtruens . ,, Ubicumque fuerit Epiſcopus , ſive Romæ , ,, ſive Eugubii , ſive Conſtantinopoli , ſive Rhegii , ſive Alexan- ,, driæ , ſive Tanis , ejuſdem meriti , ejuſdem eſt & Sacerdotii . ,, Potentia divitiarum , & paupertatis humilitas vel ſublimiorem , ,, vel humiliorem non facit Epiſcopum .

Hujus æqualitatis rationem deinde ſubdit : *Ceterum omnes ſucceſſores Apoſtolorum ſunt* , quaſi diceret , cum omnes æqualiter Apoſtolis ſuccedant in communi , etiam ejuſdem reputandi ſunt *meriti* , *& Sacerdotii* .

Cui conforme eſt illud ſancti Cypriani apud Gratianum *cauſ.* 24. *qu.* 1. *can.* 16. ,, Nemo fraternitatem fallat , nemo fide veritatem ,, perfida prævaricatione corrumpat , Epiſcopatus *unus* eſt , cujus ,, a ſingulis pars in ſolidum tenetur .

Et rurſus in Synodo Carthaginenſi ſuper quæſtione de validitate , aut invaliditate Baptiſmi collati per hæreticos , ad Epiſcopos dicere non dubitavit ; *Quod habeat omnis Epiſcopus pro licentia libertatis , & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium , tamquam judicari ab alio non poſſit , cum nec ipſe poſſit alterum judicare , ſed expectemus univerſi judicium Domini noſtri Jeſu Chriſti , qui unus & ſolus habet poteſtatem , & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione , & de actu noſtro judicandi* .

Itaque non dubium quin præveniendo jus poſitivum , ſinguli Epiſcopi habeant plenam auctoritatem ſtatuendi , & agendi omnia , quæ ad populi ſibi commiſſi ſalutem , & rectam miniſtrorum inſtructionem judicaverint neceſſaria , quodque habeat omnis Epiſcopus ſuæ poteſtatis liberum arbitrium , neque ab altero judicari queat , niſi a definitis , & decretis Eccleſiæ recedere reperiatur .

Quin & hæc plena auctoritas penes Epiſcopos ſeptem ut minus ſæculis manſiſſe videtur ; at ſubſequentibus ſæculis præſertim poſt invectas , & receptas falſas decretales , multa ſenſim Pontifici Romano reſervari cœperunt ; uti in decurſu hujus operis ſæpius notatum eſt . *

CAPUT III.

Epiſcopi vocantur ad nudum Eccleſiæ miniſterium , & ſervitutem .

1 *Oſtenditur Apoſtolos ad laborandum vocatos fuiſſe* .
2 *Munus Apoſtolorum non niſi laborioſum fuiſſe* .
3 *Epiſcopi tamquam Apoſtolorum ſucceſſores non niſi ad laborem vocantur* .
4 *Nomen ipſum Epiſcopi ſignificat eos ad ſollicitudinem , & laborem eſſe vocatos* .
5 *Monitum Synodi Tridentinæ ad Epiſcopos* .
6 *Dictum Doctoris Clictovii contra illos , qui onus Epiſcopale in Vicarios conjiciunt* .

I. SI eas Apoſtolorum prærogativas , quæ dona fuere temporis potius , quam perſonarum , ut loquitur Auguſtinus , exceperis , unice ad Eccleſiæ miniſterium , ac populi inſtructionem , & ipſius Eccleſiæ ſpiritualem ædificationem miniſterialem vocati fuere ; ut propterea Apoſtoli , ſeipſos tamquam ſimplices Miniſtros , & Operarios ad laborandum in vinea Domini , eamque excolendam reputaverint ; atque eumdem in finem ad idem miniſterium ſibi Succeſſores ordinaverint .

Ita Paulus vocat ſe *Miniſtrum Evangelii* , & Eccleſiæ : *Cujus ego* Eccleſiæ , inquit , *factus ſum Miniſter ſecundum diſpenſationem Dei , quæ data eſt mihi in vos , ut impleam verbum Dei* . Ad Coloſſ. 1. Et alibi plantandi , & rigandi officium ſibi applicat ; quod eſt , eſſe mere operarios in vinea Domini : *Dei enim Adjutores* , inquit , *ſumus , Dei Agricultura eſtis ; omnia enim veſtra ſunt* : 1. Cor. cap. 3. v. 9. id eſt , in veſtri gratiam ; quaſi diceret ; omnia quæ agimus tamquam Dei Adjutores , & Operarii , in veſtri gratiam & profectum ſpiritalem facimus .

Unde & ipſe Chriſtus *dedit quoſdam quidem Apoſtolos , quoſdam autem Prophetas , alios autem Evangeliſtas , alios autem Paſtores , & Doctores ad conſummationem Sanctorum in opus Miniſterii in ædificationem Corporis Chriſti* , Eph. cap. 4. v. 12. En opus Miniſterii , ad quod Apoſtoli , & Paſtores vocantur ; nimirum ad ædificationem Corporis Chriſti , quod eſt Eccleſia .

II. Recte ergo Os vere aureum Sanctus Chryſoſtomus recenſens munera Apoſtolorum , non niſi laborioſa , obſequioſa , miniſterialia , protulit : ,, *Columnæ* quidem , quoniam virtute ſua Eccleſiæ ,, robur ſunt . . . . *Gubernatores* , quoniam orbem terrarum viam ,, rectam docuerunt ; *Paſtores* , quoniam lupos abegerunt , & oves ,, conſervaverunt : *Aratores* , quoniam ſpinas eradicaverunt ; *Vinitores* , quoniam labruſcas eradicaverunt , & ſemina pietatis plan- ,, taverunt ". *Serm. de Pentecoſte* .

Vocati ergo fuere Apoſtoli , eorumque Succeſſores ad miniſterium , id eſt , ut Vineam Domini excolant ; ejus Gregem cuſtodiant , & paſcant , atque ad æternæ vitæ paſcua perducant .

III. Hæc expendens S. Gregorius , in perſona Joannis Epiſcopi , primæ Juſtinianæ omnibus Epiſcopis ſcribit : ,, Eſtote in *cuſtodia* ,, commiſſi gregis *vigilantes* , atque *ſolliciti* , & diſciplinæ zelo di- ,, ſtricti , ne Lupus inſidians , nec olive turbare Dominicum , nec ,, nocere ovibus aliqua fraudis occaſione prævaleat . Animarum ,, lucrum tota mentis intentione *ferre* feſtinate : nomen nos *Paſto-* ,, *ris , non ad quietem* , ſed *ad laborem* ſuſcepiſſe cognoſcite . Exhi- ,, beamus ergo in opere , quod ſignamur in *nomine* . Sacerdotii ,, prærogativam ſi recta conſideratione penſemus , *ſollicitis* & *bene* ,, *gerentibus* in honore , *negligentibus* autem profecto erit in onere . ,, Sicut igitur *laborantes* ; & circa animarum ſalutem *ſollicitos* hoc ,, nomen ante Deum æternam ducit ad gloriam ; ita *deſides* ac ,, *torpentes urget ad pœnam* ". Lib. 4. epiſt. 8.

IV. Et S. Auguſtinus , *lib.* 19. *de Civit. Dei* , *cap.* 19. apud Gratianum 8. *quæſt.* 1. *Can.* 11. ex ipſo nomine *Epiſcopi* oſtendit , Epiſcopum ad curam & laborem vocari ; onuſque Epiſcopale non niſi cogente charitate eſſe ſuſcipiendum . Verba ejus ſunt : ,, *Qui* ,, *Epiſcopatum deſiderat , bonum opus deſiderat* : 1. Tim. c. 3. v. 1. ,, Exponere voluit , quid ſit Epiſcopatus : quia nomen eſt *operis* , ,, non honoris . Græcum eſt enim , atque inde ductum vocabulum , ,, quod ille , qui præficitur , eis , quibus præficitur , ſuperintendit , ,, curam eorum ſcilicet gerens : ἐπὶ quippe , ſuper ; σκοπὸς vero , in- ,, tentio eſt . Ergo Epiſcopos , ſi velimus , Latine Superintendentes ,, poſſumus dicere : ut intelligat non ſe eſſe Epiſcopum , qui præ- ,, eſſe dilexerit , non prodeſſe . Itaque a ſtudio cognoſcendæ veri-

,, tatis

,, tatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Locus vero superior, sine quo regi populus non potest, etsi ita teneatur, atque administretur, ut decet, tamen non decenter appetitur. Quamobrem otium sanctum quærit *charitas veritatis*: negotium justum suscipit *necessitas charitatis*: quam sarcinam si ullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati, si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem: sed nec sic omnimodo veritatis delectatio deferenda est, ne subtrahatur illa suavitas, & opprimat ista necessitas.

V. Itaque optandum esset, (verbis loquor Synodi Tridentinæ *Sess. 24. cap. 1. de Reform.*) ,, ut ii, qui Episcopale ministerium suscipiunt, quæ suæ sint partes agnoscant; ac se non ad propria commoda, non ad divitias aut luxum, sed ad *labores*, & *sollicitudinem* pro Dei gloria vocatos esse intelligant.

VI. Videant ergo hi, qui se Apostolorum successores esse gloriantur, ne dum rejecto in alios pondere diei, & æstus, reservatis sibi honoribus, & divitiis, in ipsis verificetur, quod dictum refertur de similibus a Judoco Clictovio Doctore Sorbonico: *Adibunt hujusmodi per Vicarios paradisum, in persona inferos.* Apud Espencæum *lib. 3. digress. cap. 2.*

CAPUT IV.

De modo, quo summus Pontifex, & Episcopi influunt in Ecclesiæ membra.

1 *Summus Pontifex, & Episcopi exercent in Ecclesia actus Hierarchicos.*
2 *Per illos actus Christus suæ gratiæ influxum interiorem membris Ecclesiæ communicat.*
3 *Proprie loquendo nec summus Pontifex nec Episcopi dici possunt largiri hunc influxum.*
4 *Christus caput primarium Ecclesiæ, summus Pontifex ministeriale.*
5 *Hac de re quid sentiant Biel, Petrus Alliacensis, & Synodus Basileensis exponitur.*
6 *Declaratur quoque sententia Gersonii, & Bellarmini.*

* JAM dictum est Apostolos, & Episcopos eorum successores, & generatim omnes Pastores, positos tamquam operarios, & coadjutores in ministerium Evangelii.

I. Verum & hoc notandum, ipsos dumtaxat a Christo positos ut *meros* ministros, qui per actus hierarchicos, & externos applicent, & impendant hominibus ea, per quæ Christus voluit *spiritum* suum, & interiorem influxum gratiæ suæ largiri; uti sunt verbi divini prædicatio, Sacromentorum administratio, aliaque similia.

II. At vero interiorem illum influxum sui Spiritus, & gratiæ Christus nulli homini, aut puræ creaturæ in anima operandi potestatem communicavit, sed eam sibi soli reservavit: hinc illud Apostoli: *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.*

Igitur nec Episcopi, nec Pastores dici possunt Vicarii Christi, vel ejus vicem in terra gerentes, quantum ad hunc interiorem, & spiritualem influxum, sed duntaxat quoad externam Ecclesiæ gubernationem, & sensibilem ac simplicem applicationem eorum, per quæ interiorem eum gratiæ, & Spiritus sancti influxum Christus applicare, & communicare voluit.

III. Unde proprie loquendo nullus ministrorum Ecclesiæ, etiam Romanus Pontifex dici potest dare verum influxum *interiorem*; sed hic influxus soli Christo tamquam unico, & proprie dicto capiti essentiali suæ Ecclesiæ competit, per quem etiam, tamquam caput, omnia ejus membra vitam, & motum interiorem gratiæ accipere debent.

Proinde improprie, & æquivoce tantum influxus hic Pontifici, aut Episcopis tribui potest; quatenus scilicet extrinsece per ministeria externa, sive actus sensibiles, & hierarchicos mysteria Christi dispensant.

IV. Inde & habetur, quod Episcopi, quin & Romanus Pontifex, non nisi improprie dici queant *caput* Ecclesiæ; sed solus Christus *Caput* Ecclesiæ dicendus sit: utpote, qui solus in membra influit, ac per interiorem spiritum motum vitalem tribuit, & sine cujus continuo influxu membra motum, & vitam spiritualem amittunt, atque arescunt.

Verum quemadmodum Episcopi, & Pastores dicuntur nonnunquam influere, in quantum per actus hierarchicos externos applicant ea, quibus Christus influxum hunc gratiæ suæ interioris, & sui etiam Sacerdotii communicationem annexuit, ita quoque *capita* ministerialia suarum respective Ecclesiarum Episcopi tamquam primi ministri, & Pontifex Romanus utpote primus inter omnes, totius Ecclesiæ *caput ministeriale* appellari potest.

V. Id jam pridem notavit Gabriel Biel accurate explicans, qua ratione Romanus Pontifex dici queat influere in corpus Ecclesiæ, aut ejus *caput* nuncupari, *Lectione 23.* in *Canonem Missæ Litt. N.* dicens: ,, Præterea Christus est caput Ecclesiæ *principale*, & *primarium*, in se omnia dona & gratiarum charismata continens, & propria virtute, & auctoritate membra vivificans, ac motum, & sensus spirituales influens, Papa vero caput est Ecclesiæ *secundarium*, & Vicarium, nonnunquam virtutis gratie vacuum: neque enim ipse *influit vitam* spiritualem in membra; neque enim ipse dat membris sensum, & motum, nisi ut minister, & Vicarius Christi, propter quod dicit Apostolus 2. Corinth. 5. *pro Christo legatione fungimur tamquam Deo exhortante per nos*,

,, Adde, & illud prioris ad Corinth. 3. *neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus.*

Et Petrus Alliacensis Cardinalis, & Episcopus Cameracensis in tractatu de Ecclesiæ auctoritate, *part. 1. cap. 1.* notavit quod licet Christus ,, solus & *proprie* sit, & maxime Caput *Ecclesiæ*, tamen nihilominus Petrus, & quilibet ejus successor Vicarius Pontifex summus, potuit dici *caput* Ecclesiæ, in quantum est *principalis inter ministros.*

Hinc ulterius *part. 3. cap. 4.* concludit: ,, quod quamvis Papa concedatur *caput* Ecclesiæ, tamen hoc est sub principali, & essentiali Capite Christo, & ideo subordinatio corporis Ecclesiæ ad Papam est solum *accidentalis*, sed essentialis ad Christum.

Et Synodus Basileensis in responsione Synodali edita anno 1432. (quæ incipit *Cogitanti*, & integra habetur tom. 12. Concil. general. col. 673.) asserit: quod Papa eatenus sit caput Ecclesiæ, quod sit *principalis Prælatus*, corporis mystici; & propterea sit nihilominus intra corpus: ,, Nam si esset extra corpus, tunc non pertineret ad corpus, nec tunc caput esset. Corpus igitur hoc totum continet, & ipsum, quod dicitur *caput* & singula membra.

Cum ergo Romanus Pontifex non nisi caput Ecclesia ministeriale dici, & reputari queat, tanquam primus minister & principalis Prælatus; neque dici queat proprie influere in corpus Ecclesiæ, ei motum, aut vitam spiritualem subministrando, consequens est, non posse duci similitudinem a capite *naturali* respectu corporis humani, ad caput ministeriale, quale est Papa, respectu Ecclesiæ: neque prætendi posse integritatem corporis Christi mystici dependere ab incolumitate hujus *capitis*, quemadmodum a capite naturali dependet incolumitas corporis humani.

VI. Id ipsum jam pridem notavit Joannes Gersonius *art.* 11 inter articulos contra Petrum de Luna: ,, Respondeo (ait) quod similitudo corporis veri, & mystici non est usquequaque eadem, quoniam sine capite naturali corpus non potest vivere, sed sine capite *secundario* corpus mysticum potest habere vitam, sicut in casu nostro patet de Papa, quo remoto, vel abscisso stat unitas, & vita in corpore mystico Ecclesiæ, & hoc in *virtute Capitis essentialis, & primi*, quod est Christus.

His & consentit Bellarminus *lib. 2.* de Concil. auctoritate *cap.* 19. ,, In corporibus naturalibus amputato capite totum corpus moritur, at corpus Ecclesiæ non moritur, moriente Papa.

Unde, mortuo Papa, manet *Una, Sancta, Catholica, & Apostolica Ecclesia*, & ut talem publice per symboli recitationem, etiam nullo existente Romano Pontifice, confitemur. *

CAPUT V.

Quisque Episcopus hodie habet distinctam Diœcesim, extra quam jurisdictionem, aut Pontificalia exercere nequit.

1 *Christus Apostolos non misit ad certam Ecclesiam, sed in universum mundum.*
2 *Ipsi certas orbis partes singuli delegerunt.*
3 *Apostoli certas Ecclesias fundabant, & his proprios Episcopos assignabant, idque cum potestate rursus alios ordinandi.*
4 *Tempore Apostolorum erant Episcopi quidam certa Ecclesiæ alligati, quidam nulli, inter quos tamen nullum erat essentiale discrimen.*
5 *Post tempora Apostolorum singulis Episcopis sua fuit assignata Ecclesia.*
6 *Episcopis interdictum fuit quidquam in aliena Diœcesi ordinare, aut agere sine licentia Ordinarii.*
7 *Synodus Tridentina interdixit Episcopis exercere* Pontificalia *in alterius Diœcesi sine licentia Ordinarii.*
8 *Quis ad mentem Concilii Tridentini dicatur Ordinarius?*
9 *Episcopus in loco* simpliciter exempto *suæ Diœcesis potest* Pontificalia *exercere.*
10 *Archiepiscopus in Diœcesi sui suffraganei* Pontificalia *ordinarie exercere non potest.*
11 *Quid sub nomine* Pontificalium *contineatur?*
12 **Non potest Episcopus in aliena Diœcesi Missam in* Pontificalibus *celebrare; nec solemnem benedictionem impertiri sine licentia Ordinarii.*
13 *Archiepiscopi, vel Primates non possunt extra suam Diœcesim incedere* cruce elevata.
14 *Actus* voluntariæ *jurisdictionis usum* Pontificalium *non exigentes, in aliena Diœcesi expediri possunt.*

I. CHRISTUS Dominus ascensurus ad Patrem, & Ecclesiam suam visibiliter derelicturus, dixit Apostolis: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.* Deinde subdit Sacer Textus: *Illi autem profecti, prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Marc. c. 16. v. 20.

II. Nequaquam ergo Christus Apostolos suos ad *certam*, ac limitatam orbis *partem* misit; sed in mundum *universum*, ut docerent *omnes* gentes, & prædicarent *ubique*.

Verum cum singuli non possent *ubique* prædicare Evangelium, & actualiter operi Apostolico incumbere, sed tantum in ea orbis parte, in qua præsentes erant, initio quidem, ex communi mutuoque consensu, non tamen sine interna Spiritus Sancti inspiratione, quia pauci erant, ut tamquam testes *oculati* vitæ, & doctrinæ Christi, ejusque Resurrectionis, Evangelium per *universum* mundum disseminarent; admodum latas, & diffusas orbis partes, seu ut hodie loquimur, Diœceses singuli sortiti sunt: adeo ut etiam integra ac latissima Regna pro sua quisque Diœcesi haberet; in qua *actu* quisque operaretur.

III. Ad hæc quocumque Apostoli perveniebant, non solum evan-

gelizabant, atque populos docebant, & Ecclesias fundabant, sed etiam proprios Episcopos creabant, quibus Ecclesias noviter fundatas commendabant: ac insuper quo ipsi pertingere non poterant, Discipulos in doctrina Christi rite instructos, & ordinatos abligabant; idque rursus ad amplas Diœceses, & cum potestate alios constituendi, & ordinandi.

Exemplum habemus in Apostolo Paulo, qui Titum reliquit Cretæ, *ut ea*, ait, *quæ desunt corrigas, & constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi*. Ad *Titum* 1. cujus prius opera confirmaverat alias quoque Ecclesias, Dalmaticam, & Corinthiacam.

IV. Ut proinde dubitari nequeat, tempore quoque Apostolorum fuisse Episcopos, qui non secus quam Apostoli, indiscriminatim per Orbem, & varias Regiones discurrentes, semina Evangelii mitterent; alios vero particularibus partibus orbis seu Ecclesiis adstrictos, & destinatos; quod tamen nullum inter illos essentiale discrimen constituebat.

V. Post mortem vero Apostolorum, cernens Ecclesia ex indiviso illo regimine non raro oriri confusionem, & perturbationem in Ecclesiæ regimine, *singulis Pastoribus* (uti loquitur S. Cyprianus) *portio gregis fuit adscripta, quam regat unusquisque, & gubernet*.

VI. Hæcque disciplina confusioni tollendæ adeo necessaria visa fuit, ut eam Ecclesia in hodiernum usque diem conservaverit, variisque Canonibus frequenter stabilierit; interdixeritque severè Episcopis, in aliena Diœcesi quidquam ordinare, aut agere sine licentia Episcopi Diœcesis illius,

„ Episcopus (iniquit Synodus Antiochena anno 341. *can.* 22.) „ in aliam civitatem, quæ ei subiecta non est, non ascendat, nec „ in Regionem, quæ ad eum non pertinet, ad alicujus ordinatio„ nem, nec Presbiterum, nec Diaconum constituat in locis alii „ Episcopo subjectis, nisi cum voluntate proprii illius Regionis „ Episcopi; si quis autem tale quid ausus fuerit, infirma sit or„ dinatio, & ipse a Synodo puniatur.

Apud Gratianum 9. *q.* 1. *can.* 7. ubi plures antiquos Canones in eamdem rem profert.

VII. His insistens novissime Synodus Tridentina *sess.* 6. *cap.* 5. *de reformat.* ait: „ Nulli Episcopo liceat cujusvis privilegii præ„ textu Pontificalia in alterius Diœcesi exercere; nisi de Ordinarii „ loci expressa licentia; & in personas eidem Ordinario subjectas „ tantum, si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontifi„ calium, & sic Ordinati ab executione Ordinum sint ipso jure „ suspensi.

VIII. Ordinarius, cujus Licentia hic desideratur, dicitur qui jurisdictionem, & auctoritatem Episcopalem in loco obtinet; sive sit Episcopus, sive alius Prælatus non Episcopus; Episcopalem tamen jurisdictionem, vel ex privilegio, aut Jure communi obtinens.

Unde Capitulum, Sede vacante, aut ejus Vicarius exercitium Pontificalium Episcopo extraneo concedere potest.

Eodem ex capite eamdem licentiam impertiuntur Abbates, aliique Prælati non *simpliciter* exempti, sed *nullius* Diœcesis, qui Episcopalem jurisdictionem ex privilegio, aut inveterata consuetudine exercent. Adeo quidem, ut nec vicinior Episcopus, aut is, qui ad visitanda similia loca in Concilio Provinciali, juxta Decretum Concili Trident. *sess.* 24. *cap.* 9. *de reform.* electus est, Pontificalia sine hujusmodi Abbatis, aut Prælati Licentia exercere queat; uti notat Zypæus *Resp.* 1. *de excess. Præl.*

IX. In loco autem *simpliciter exempto*; quique manet illius Diœcesis, intra cujus fines situs est; nullus Episcopus sine licentia Ordinarii illius Diœcesis Pontificalia exercere potest; ipse vero Episcopus Diœcesanus in simili loco exempto, absque consensu Superioris illius loci, *Pontificalia* agere potest: idque ob reliquias jurisdictionis, quas Episcopus in loca quantumvis exempta suæ Diœcesis retinet. Quare dici non potest, hoc casu, Episcopum in aliena Diœcesi Pontificalia exercere. Et ita judicatum fuit a Concilio Privato Regio pro Episcopo Audomarensi contra Abbatem, & Conventum S. Bertini in civitate Audomarensi 21. Augusti 1593. & rursus 25. Septembris ejusdem anni; uti refertur in Registro MS. Archiepiscopatus Mechliniensis Centuria 2. *art.* 88.

X. Aliud est de Archiepiscopo quoad Diœceses suorum Suffraganeorum. Cum enim in his jurisdictionem ordinariam non obtineat, citra consensum Ordinarii in his exercere Pontificalia nequit; si casum visitationis excipias. Vide Zerolam in praxi V. *Archiepiscopus*: & Zypæum in jure novo *titul. de excess. Prælat. num.* 1. item Cardinalem De Luca *ad Concil. Trid. Disc.* 6.

XI. Sub exercitio Pontificalium a Synodo Tridentina comprehenditur, non tantum Ordinum collatio; quamvis præcipue ad eam respiciant verba Decreti, sed & alia, quæ aliquam jurisdictionem aut Episcopalem, sive pontifitificalem auctoritatem requirunt, & præ se ferunt.

XII. Unde nec Missam quidem in Pontificalibus citra licentiam Ordinarii celebrare posse plures docent, atque novissime Cardinalis De Luca in annotationibus ad Concilium Tridentinum *disc.* 6. qui addit, nec Nozzettam deferre, nec benedictionem impertire posse, quod ille Pontificalium ornamentorum publicus solemnis usus aliquam jurisdictionis speciem referat in utente. Et quidem dum Baculus Pastoralis Episcopo in Ordinatione traditur, ex præscripto Pontificalis dicitur: *Accipe Baculum Pastoralis Officii, ut sit in corrigendis vitiis pie sæviens*, &c.

Hinc evidens est, Baculum Pastoralem jurisdictionis, & superioritatis cujusdam esse signum; quod & de reliquis ornamentis Pontificalibus facile esset ostendere. Et hæc Doctorum opinio conformis est modernis Belgii moribus, qui nullum extraneum sine consensu Ordinarii in Diœcesi in Pontificalibus celebrare permittunt: quamvis credat Zypæus in citato responso, non videri tamen ubique quoad pœnam suspensionis ex sola celebratione, esse certo usu receptum.

XIII. Eodem ex capite, judicatum legitur, nec Archiepiscopum, nec Primatem posse extra suæ jurisdictionis terminos, *cruce elevata*, procedere: eo quod *crucis* illa solemnis delatio indicium jurisdictionis præferat: de quo consule Carolum Fevret, & ab eo citatos *Tract. de abusu sect.* 3. *cap.* 2. §. 12. & sequentibus.

VIV. Si autem agatur de actibus *voluntariæ* jurisdictionis, qui non exigunt usum Pontificalium; ut sunt provisiones beneficiorum, ac deputationes Officialium, vel delegationes causarum cum similibus, hæ in aliena Diœcesi expediri possunt; uti notat De Luca loco citato: qui addit, quod propterea prima Tonsura ab Episcopo proprio Subdito in aliena Diœcesi sine licentia Ordinarii conferri possit: quia etiam in camera sine Pontificalibus dari potest; & quia proprie Ordo non est, sed introductio ad Ordines.

CAPUT VI.

De Sollicitudine Pastorali, ejus amplitudine, & restrictione.

1. *Apostolorum adscriptio certis quibusdam locis nullam inter eos differentiam essentialem induxit, nec inter Episcopos eorum successores.*
2. *Restrictio Episcopalis sollicitudinis jure positivo inducta fuit.*
3. *Urgente necessitate videtur, quod Episcopus possit ad alteram Diœcesim extendere suam sollicitudinem, vel etiam auctoritatem.*
4. *Ita olim senserunt SS. Epiphanius, Cyprianus, Gregorius Nazianz. Eusebius Samosatenus, &c.*
5. *Urgens* necessitas, *vel* charitas *motivum illorum erat.*
6. *Præter sollicitudinem omnium Ecclesiarum,* Romano Pontifici *sua est particularis Ecclesia.*
7. *Licet Primatum obtinens, est tamen proprius Romæ Pastor, & Episcopus.*
8. *Ejus Diœcesis, ut particularis Ecclesia, non est nisi pars integralis Ecclesiæ universæ.*

* I. INter Apostolos, & eorum ætate inter Episcopos quidam certæ Ecclesiæ alligati dicuntur; quidam nulli particulari loco fuerunt adscripti; prout id convenientius videbatur. At post tempora Apostolorum vitandæ confusionis causa singulis Pastoribus certam gregis portionem adscriptam fuisse insuper in textu notatum, quam regat unusquisque, & gubernet,

Porro quemadmodum hæc ad certam Ecclesiam adscriptio nullam inter Apostolos essentialem differentiam induxit, ita nec inter Episcopos de eorum auctoritate; & missione ad gubernandam Ecclesiam quidquam diminuit.

Unde quemadmodum Apostoli omnes vi suæ missionis, quam a Christo acceperant, Evangelium annuntiare debebant per mundum universum; ita quoque Episcopi eorum successores, non obstante hac ad certam Ecclesiam adscriptione, vocati censentur ad impendendam curam pastoralem omnibus fidelibus, & annuntiandum Evangelium omni creaturæ, dum necessitas, aut salus proximi id exigit.

II. Quidni igitur pari ratione ex mente Ecclesiæ esse dicamus omnem restrictionem Episcopalis sollicitudinis jure positivo inductam, debere cessare, dum necessitas Ecclesiæ, aut charitas proximi eam restrictionem non patitur; sed auctoritatem Episcopalem, & plenitudinem sacerdotii in ordinatione acceptam ad alias Ecclesias extendi postulat?

Omnis enim Episcopalium Diœcesium, non secus ac Parochiarum divisio, & ad certos terminos restrictio, ex lege positiva dimanat, quæ legi necessitatis, & charitatis cedit.

III. Quidni igitur si noverit Episcopus Ecclesiam aliquam ministris necessariis, & catholicis destitutam videns, neque huic populo esse proprium Episcopum; qui Presbyteros, & necessarios ministros ordinet? Quidni, inquam, poterit, immo teneretur, urgente Ecclesiæ hujus necessitate, Episcopalem suam auctoritatem, & sollicitudinem ad eam Ecclesiam seu populum extendere, ei necessarios ministros ordinando? Quemadmodum Parochus ob defectum proprii Parochi, vel Presbyteri potest, quin & tenetur ultra limites propriæ parochiæ curam pastoralem alteri populo impendere.

IV. De hac mente Ecclesiæ indubie persuasus erat sanctus Epiphanius, de quo legimus apud sanctum Hieronymum *epist.* 60. „ Quod cum aliquando esset in Diœcesi Hierosolymorum, in mo„ nasterio Bethleemitico, Diaconum *ordinaverit* quemdam, & po„ stea Presbyterum; illiusque monasterii in spiritualibus ferme „ destituti curam gesserit non exiguam, illudque egregie instituerit, & instruxerit.

Hoc Epiphanii facto offensus *Joannes Hierosolymorum Episcopus*, in ipsum Epiphanium excanduit, uti habetur, ex litteris sancti Epiphanii ad ipsum Joannem, quibus ostendit, immerito hanc ob causam in ipsum excanduisse Joannem, tametsi non diffiteatur *monasterium Bethleemiticum*, cujus curam egerat, & cui Presbyterum ordinaverat extra suam Diœcesim, & in Diœcesi Joannis Hierosolymorum Episcopi situm, rationem notandam subjiciens: „ Ob Dei „ timorem (ait) hoc sumus facere compulsi, maxime cum nulla sit „ diversitas in Sacerdotio Dei, & ubi Ecclesiæ utilitati provide„ tur: Nam etsi singuli Ecclesiarum Episcopi habeant sub se Ec„ clesiam, cui curam videntur impendere; & nemo super alienam „ mensuram extenditur, tamen præponitur *omnibus charitas Christi.*

Ex his Epiphanii verbis habemus, ipsum existimasse in Sacerdotio Dei nullam esse diversitatem; atque ex Christi instituto nullis locis officium Episcopale, sive sacerdotale concludi, atque ita dictante charitate, quæ humanis legibus non adstringitur, singulos Episcopos posse etiam aliorum Ecclesiis curam impendere.

His consonat, quod Alexander Episcopus Alexandrinus; orta hæresi

hæresi Ariana, scribit in epistola, qua, de hac hæresi in sua Diœcesi exurgente, certiores reddit ceteros Episcopos: „ cum (ait) in „ sacris litteris sit unum corpus Ecclesiæ Catholicæ nobis traditum, & præceptum, ut concordiæ ac pacis vinculum firmum „ teneamus. " Apud Socratem *lib.* 1. *cap.* 5.

Hic videmus, Alexandrum ad movendos Episcopos ad debellationem hujus exorientis hæresis in sua Diœcesi Alexandrina, eo præcipue fundamento ursisse; quod singulis Episcopis, non tantum singularum suarum Diœcesium, sed *unum corpus* Ecclesiæ *omnibus*, & *singulis* traditum, & præceptum esset.

Indubie idipsum movit sanctum Cyprianum, ut non tantum Ecclesiæ Carthaginensis (cujus erat Episcopus) curam egerit, sed & eam curam ad Romanam Ecclesiam, ceterasque etiam per Orientem Ecclesias extenderet.

De ipso namque ita scribit Gregorius Nazianzenus Orat. 19. in Cyprianum: Non enim Ecclesiæ Carthaginensium præsedit *soli* seu Africæ, quæ ex illo, & per illum celebris in præsentem usque diem facta est, sed *Hesperiæ universæ*, immo Orienti fere ipsi ad finem usque Meridiei, & Septentrionis.

Notissimum est, qualiter sanctissimi Episcopi Athanasius, Basilius, Chrysostomus, aliique, universis Ecclesiis, ubi eas periclitari cernebant, vel forsan etiam a suis Episcopis negligi, vel erroribus, & hæresibus infici, succurrerint; quin & ubi inter Ecclesia dissidia contentionesque nata videbant, sese ut concordiæ, & pacis arbitros ex suo pastorali officio impenderint.

Notabile est, quod de Hilario Pictaviensi, & Eusebio Vercellensi scribit Theodoretus in sua historia *lib.* 5. *cap.* 4. „ Ita dico: isti „ viri velut magnifica quædam lumina, Illyricum, & Italiam, „ Galliasque suo splendore radiarunt.

V. Quidni & credamus Eusebium Samosatensem Ecclesiæ hujus Episcopum, varios per *Syriam*, & Mesopotamiam ordinasse Episcopos Catholicos, uti testatur de ipso Theodoretus loco præfato, *eadem charitate*, & *necessitate urgente*, ut eas Ecclesias vel ad hæresi Ariana purgaret, vel præservaret.

Nec enim Theodoretus, aliusque ejus ætatis scriptor, ut delegationis alicujus Episcopi, vel ullius Synodi, meminit, cujus auctoritate munitus Eusebius has ordinationes extra suam propriam Diœcesim, quin & Provinciam fecisset.

Omnes igitur hi, aliique vigilantissimi Episcopi persuassimum sibi habebant; officium Episcopale ipsos obligare non tantum ad laborandum pro una particulari Ecclesia, cui in sua ordinatione fuere adstricti, sed quod hoc officium universæ Ecclesiæ deberent; ubi *necessitas vel charitas* id juxta leges christianæ prudentiæ exigeret, quemadmodum eam extendit S. Eustachius Episcopus Antiochenus; uti scribit S. Chrysostomus in laudibus huius Episcopi. „ Hic edo„ ctus probe fuerat a sancti Spiritus gratia, Ecclesiæ Antistitem „ non de illa solum, quæ ipsi a sancto Spiritu sit commissa, cu„ ram debere gerere; verum etiam de *universa*, quæ per orbem „ terrarum degit.

VI. Quamvis Romano Pontifici potissimum incumbat omnium Ecclesiarum sollicitudo; ipsi tamen certa dominici gregis portio fuit assignata, quam ipse regat tamquam proprius Pastor, & Episcopus.

De Ecclesia Romana ita considerata, atque certis limitibus circumscripta, & uni Episcopo Romano tamquam proprio Pastori concredita; intelligitur illud Hieronymi in epistola ad Evagrium apud Gratianum *Dist.* 93. *Can.* 24. „ Ubicumque fuerit Episcopus „ sive *Romæ*, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive „ Alexandriæ, sive Tanis, ejusdem meriti, ejusdem est & Sacer„ dotii potentia divitiarum, & paupertatis humilitas vel sublimio„ rem, vel inferiorem Episcopum non facit. Ceterum omnes, „ Apostolorum successores sunt.

Quid manifestius, quam Hieronymum hic considerasse Pontificem Romanum, ut Episcopum Urbis Romanæ, eaque in qualitate ceteris Episcopis æqualem, sive ejusdem meriti, ejusdem & Sacerdotii reputasse?

Et ante ipsum sanctus Irenæus Lugdunensium Episcopus scribens contra hæreses, ac probans Catholicæ doctrinæ veritatem, ex Apostolica traditione in certis Ecclesiis per manus, & successiones ab Apostolis illarum Fundatoribus accepta longum futurum nimis existimans, si vellet omnium Ecclesiarum numerare successiones; ex omnibus tamen Ecclesiis particularibus sumit tres dumtaxat, *maximam*, & *antiquissimam*, & *omnibus cognitam*, *illam quæ a duobus Apostolis Petro*, & *Paulo fuit fundata. Romæ.* Deinde sumit *Smyrnensem*, & *Ephesinam*.

Reputavit igitur Irenæus, Ecclesiam Romanam, ut Ecclesiam ab Apostolis fundatam, & antiquissimam, sed tamen tamquam unam particularem, & a reliquis distinctam.

VII. Cum igitur Episcopus Romanus, tametsi inter ceteros *Primus* & *Primatum* obtinens, semper ordinatus, & reputatus fuit, tamquam Ecclesiæ Romanæ certis limitibus circumscriptæ proprius Episcopus, & Pastor, etiam pluribus sæculis obtinuit; & religiose servatum est, ut more ceterorum Episcoporum, non nisi a Presbyteris, aut Diaconis Ecclesiæ Romanæ, tamquam ejus proprias Pastor eligeretur: uti etiam recenter notavit Joannes Garnerius in secunda appendice ad librum diurnum Romanorum Pontificum, una monens, non reperiri, quod primis septem sæculis, Episcopi Romani consecratio ritu alio fuerit peracta, quam aliorum Episcoporum: „ Non aperte (inquit) constat, utrum in consecratione Pon„ tificis alius ritus servatus fuerit primis *septem* sæculis, quam qui „ servari solitus in consecratione aliorum Metropolitanorum, im„ mo & Episcoporum: additque, quod ea tempestate non ex Epi„ scopis summi Pontifices fierent (id enim tentatum primo in For„ moso) sed ex Diaconis ut plurimum, & Presbyteris Ecclesiæ „ Romanæ, ut historia Pontificum docet.

Hinc & olim Pontifices Romani ad instar aliorum Episcoporum, qui a sua particulari Ecclesia nomen mutuabant; etiam & ipsi a Romana Ecclesia tamquam a sua particulari Ecclesia dicti fuere *Urbis Romæ Episcopi*.

Ita Hieronymus quoties de Romano Pontifice loquitur, eum Romanæ Ecclesiæ, aut simpliciter *Urbis* Episcopum vocat. Ita enim in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis loquens de epistolis Dionysii Corinthii, ait: „ Septima Dionysii epistola est ad Romanos, quam „ scripsit ad *Sotherem Episcopum eorum*: " Evidenter significans *Sotherem* esse Romanorum particularem Episcopum. Et de Victore loquens: „ Victor tertius decimus (ait) *Romæ Urbis Episcopus*". Et alios plures ibidem Pontifices ennumerans, ipsos Urbis *Romæ* Episcopos vocat.

VIII. Porro in quantum Ecclesia Romana consideratur ut particularis Ecclesia, eatenus quoque cum ceteris Ecclesiis particularibus per modum partis *integralis* constituit unam universalem Ecclesiam.

Quare ita considerata, ipsa reputari nequit, nisi per modum partis *integrantis* ipsum corpus, quod universalis Ecclesia dicitur, & ita a Patribus fuit considerata.

Id ipsum observavit Edmundus Richerius *lib.* 1. Historiæ Concil. *cap.* 13. ubi recolligens, quæ in Historia octo primorum Conciliorum Generalium sibi præ ceteris notanda videbantur, *num.* 1. versiculo 5. notandum duxit: „ Novem primis sæculis, quibus octo u„ niversalia Concilia habita sunt, nunquam auditum, aut lectum, „ *Romanam Ecclesiam* alia notione, aut significatione sumptam, „ quam pro *singulari*, aut particulari Ecclesia, atque membro pri„ mo Ecclesiæ universalis.

Quapropter & legitur, quod Ecclesia Romana tamquam particularis Ecclesia suas habuerit particulares disciplinæ regulas, seu Canones, & Canonum codicem; nec non ritus, & cæremonias uti in hoc opere, & in Tractatu Historico-Canonico in Canones non semel notatum est.

CAPUT VII.

Cura & regimen totius Diœcesis primario, & principaliter incumbit ipsi Episcopo.

1 *Episcopus est primarius Pastor totius Diœcesis, eique cura omnis populi incumbit.*
2 *Ob hanc curam Episcopatus habitus semper fuit pro formidabili onere.*
3 *Ministri inferiores a cura suæ Diœcesis eum non eximunt.*
4 *Presbyteri omnes sunt in adjutorium Episcoporum.*
5 *Nec Presbyteri, nec quicumque Beneficiati quidquam agere possunt, in cura animarum nisi cum subjectione ad Episcopum.*
6 *Nulla exemptio quantumvis generalis eximere potest ab obedientia Episcopi, in his quæ concernunt curam animarum.*
7 *Quia Episcopo incumbit cura totius Diœcesis, ideo ad eum de jure communi spectat collatio omnium Beneficiorum in sua Diœcesi.*
8 *Nullus potest dare curam animarum, nisi Episcopus.*
9 *Illud etiam conforme est moribus Belgii.*

I. SPECTATA disciplina Ecclesiæ a primis sæculis accepta, & hactenus conservata, Episcopi in ipsa Ordinatione deputantur singuli ad suam respective singularem Ecclesiam, sive Diœcesim, in qua actu quisque laboret, & ministerium suum impleat, juxta illud vulgare Sancti Cypriani: „ Singulis Pastoribus portio gregis est „ adscripta, quam regat unusquisque, & gubernet.

Hujus igitur gregis cura Episcopo tamquam primario, & principali Pastori incumbit; propterea Episcopos verbis Apostoli monendos duxit Synodus Tridentina *sess.* 6. *cap.* 1. *de reform.* „ *Ut atten„ dentes sibi, & universo gregi, in quo Spiritus Sanctus posuit eos „ regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, vigilent, in „ omnibus laborent, & ministerium suum impleant* ". Act. c. 20. v. „ 28. 2. ad Timoth. c. 4. v. 5.

Hinc Episcopum, illum esse dicit Canon 38. Apostolorum: „ Cu„ jus fidei *populus* est *creditus*, & a quo pro animabus ratio exi„ getur.

Et Canon 24. Antiochenus vult res Ecclesiæ esse in potestate Episcopi: „ Cui ait, est *omnis* populus creditus, & *eorum animæ*, „ quæ in Ecclesiam conveniunt.

II. Hanc totius populi curam Episcopis incumbentem expendentes Sancti Patres Episcopatum esse onus humeris Angelicis formidandum dicere haud dubitarunt; eosque ad indefessam, ac vigilem gregis custodiam hortati fuere. „ Estote (ait S. Gregorius in per„ sona Joannis Episcopi primæ Justinianæ ad omnes Episcopos) in „ custodia commissi gregis vigilantes, atque solliciti, & disciplinæ „ zelo districti; ne lupus insidians, nec ovile dominicum turbare, „ nec nocere ovibus aliqua fraudis occasione prævaleat. Anima„ rum lucrum Deo nostro tota mentis intentione facere festinate: „ nomen vos Pastoris non ad quietem, sed ad laborem suscepisse „ cognoscite ". *Lib.* 4. *epist.* 8.

III. Verum quidem est, spectata Diœcesium latitudine, & extensione, quæ sæpe etiam centena hominum millia complectitur, solum Episcopum haud posse omnem totius Diœcesis populum actum, & continuate pascere, ac dirigere; eaque omnia facere, quæ ad spiritualem totius populi curam, & Diœcesis regimen requiruntur: ideoque necessarium fuisse, ut & plures sint inferiores Sacerdotes, & ministri, qui una cum Episcopo populi curam, atque Ecclesiæ regimen suscipiant. At hæc inferiorum ministrorum cura, ac sollicitudo nequaquam Episcopum a totius Diœcesis cura eximit. Ipse namque est, & manet totius Diœcesis Caput, & principalis minister, cui omnes inferiores adjutores, & administri accedunt, cum quadam ad ipsum Episcopum, in his, quæ Ecclesiæ regimen, & functiones hierarchicas spectant, dependentia, & subjectione.

IV. Unde Ordinandos Presbyteros, ex præscripto Pontificalis Romani ita alloquitur Episcopus ordinans: „ Tales esse studeatis, „ ut in *adjutorium* Moysis, & duodecim Apostolorum, *Episcopo-*

,, *xum* videlicet *Catholicorum*, qui per Moysen, & Apostolos figurantur, digne per gratiam Dei, eligi valeatis . . . . Itaque Filii dilectissimi, quos ad nostrum *adjutorium* Fratrum nostrorum arbitrium consecrandos elegit, servate in moribus vestris castæ, & sanctæ vitæ integritatem.

Post hæc orat Deum his verbis: ,, Quapropter *infirmitati* quoque nostræ, quæsumus, hæc *adjumenta* largire; qui quanto fragiliores sumus, tanto his pluribus indigemus.

Itaque constat, Sacerdotes in solum *adjutorium* Episcoporum ordinari: non quo Episcopi a cura eximantur, sed in cura sustinenda adjuventur.

V. Quin & omnia Ecclesiæ ministeria, & Ecclesiastica Officia, sive Dignitates, sive Beneficia, juxta modernum loquendi usum, & Ecclesiæ disciplinam dixeris, in adjutorium Episcoporum instituta sunt; atque ipsum Episcopum, in iis quæ regimen Ecclesiæ, & curam populi concernunt, tamquam superiorem, & cui primario cura incumbat; & a quo tamquam e fonte omnis Ecclesiastica potestas in inferiores ministros derivatur, suspicere tenentur.

Hinc illud Viri Apostolici S. Ignatii Martyris: ,, *Sine Episcopo* nemo *quidquam* faciat eorum, quæ *ad Ecclesiam* spectant; & honora Deum, ut omnium auctorem, & Dominum; Episcopum vero, ut *Principem Sacerdotum*; imaginem Dei referentem: Dei, inquam, propter *Principatum*, Christi vero propter *Sacerdotium* ": *epist. ad Trallef.*

Item illud Canonis 38. Apostolici: ,, Presbyteri, & Diaconi sine *licentia Episcopi nihil* perficiant: ipse enim est, ait, cujus fidei populus est creditus, & a quo pro animabus ratio exigetur.

VI. Quapropter nulla, quantumvis generalis ab Episcopi jurisdictione, cuicumque seu personæ, seu corpori, aut congregationi indulta exemptio, eximit a dependentia, & subjectione Episcopali, *in his* quæ *curam* populi, & *regimen* Ecclesiæ concernunt; uti infra ubi de exemptione Regularium, & ea occasione etiam Canonicorum agendum erit, ostendetur.

VII. Ulterius, eodem ex principio profluit vulgatissimum illud, ac fundatissimum Canonistarum principium, nimirum, Episcopum esse de jure communi collatorem Beneficiorum in sua Diœcesi; ideoque qui alicujus Beneficii collationem ad exclusionem Episcopi sibi competere asserit, debere probare titulum, vi cujus contra jus commune collatio ipsi, excluso Episcopo, competat. Cum enim totius Diœcesis regimen illi incumbat, merito etiam electio Ministrorum, quales sunt omnes Beneficiati, ei concredita censetur: sed de hoc latius in secunda Parte hujus operis ubi de collatione Beneficiorum agetur.

VIII. Similiter, quia Episcopatus *plenitudinem* Sacerdotii habet; atque ex ejus plenitudine in inferiores ministros defluit, nemo ea, quæ *curam animarum* respiciunt, in ejus Diœcesi exercere potest, nisi auctoritate, & facultate ab Episcopo accepta.

Quare Archidiaconum Eliensem reprehendit Alexander III. in *cap.* 4. *tit. de Offic. Archidiac.* quod obtentu *consuetudinis* sine licentia, & mandato Episcopi *curam animarum* committere præsumat: ,, Cum satis sit absurdum, ait, & a *sanctorum Patrum* institutionibus alienum, ut Archidiaconus auctoritate *propria* debeat cuilibet *Ecclesiarum curam* committere.

IX. Quod & moribus Belgii consonum est. Licet enim Archidiaconi quidam, aliique nonnulli ex privilegio, vel antiqua consuetudine prætendant non tantum quorumdam Beneficiorum collationem, sed etiam eorum institutionem *authorizabilem*, sive *tituli collativam*, *c· am* tamen *animarum* ab Episcopo habendam esse concedunt; & licet vi collationis, aut institutionis acceptæ possessionem corporalem ipsius Beneficii accipere posset Beneficiatus, nequaquam tamen his, quæ *animarum curam* spectant, se posse sine licentia Episcopi immiscere concedunt, & usu notorio comprobatur.

CAPUT VIII.

Episcopi jure divino tenentur ad residentiam; & qualis debeat esse illa residentia?

1 *Ex cura Pastorali sequitur obligatio residendi.*
2 *Consequentiam hanc probat Synodus Tridentina.*
3 *Eodem jure, quo Episcopo incumbit cura animarum, etiam incumbit necessitas residendi.*
4 *Nullus Antiquorum negavit Episcopos jure divino ad residentiam teneri, idque Synodus Tridentina sat patenter declaravit.*
5 *Sancti Patres non ex positivis Decretis, sed ex sacris Litteris necessitatem residendi adstruxerunt.*
6 *Episcopi non eximuntur a residentia substituendo Vicarios.*
7 *Nulla inveterata consuetudo Episcopi a residentia excusare potest.*
8 *Synodus Tridentina veteres Canones circa residentiam tamquam nunquam abrogatos innovat.*
9 *Nulla eminentia personæ Episcopum a residentia eximit.*
10 *Residentia mere corporalis non sufficit, sed debet esse laboriosa.*
11 *Ipsum verbum residere id eitam importat.*
12 *Canones loquuntur non de residentia otiosa, sed laboriosa.*
13 *Etiam Pastores* mercenarii *corporaliter resident, & de hac re discursus Bartholomæi De Martyribus.*
14 *Decretum Synodi Aquilejensis contra otiosam residentiam Episcoporum.*

JUXTA inveteratam, & hactenus conservatam Ecclesiæ disciplinam, Episcopi singuli in sua Ordinatione certæ Ecclesiæ deputantur, in qua actualiter officium Episcopale obeant; e qua particulari deputatione, & applicatione sat patenter oritur ipsa Episcoporum in sua Ecclesia residendi necessitas.

Cum enim quis ad Episcopatum promovetur, una fit Pastor & Minister; Christique locum in Ecclesia accipit in ea parte, in qua legitime fuerit per Ecclesiam constitutus; quæ omnia cum sint *personalia* ipsis personis alligata, residentiæ personalis obligationem secum trahunt.

II. Quapropter Synodus Tridentina residendi necessitatem Episcopis, aliisque Ecclesiarum Rectoribus persuadere, & inculcare volens, munia illa personalis Episcopis, aliisque Ecclesiarum Rectoribus incumbentia proponit; atque ex illis obligationem residentiæ sua sponte profluentem educit. ,, Cum *præcepto divino* mandatum sit omnibus, ait, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre; verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cetera munia pastoralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab iis præstari, & impleri possunt, qui gregi suo *non invigilant*, *nec assistunt*, sed mercenariorum more deserunt: Sacrosancta Synodus eos admonet, & adhortatur, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio & veritate pascant: & regant ". *Sess.* 23. *cap.* 1.

III. Itaque eodem titulo, eodemque jure obligari Episcopos ad residendum credit Synodus, quo eis injunctum est, iis incumbere, quibus sine personali apud gregem residentia satisfacere nequeunt.

IV. Nemo proinde miretur, uti ex Cajetano refert Fagnanus ad *c. Ex parte de Cleric. non resid. num.* 21. quod ,, nullus Antiquorum contradicebat, quin Pastores animarum tenerentur *præcepto divino* ad personaliter residendum ". Quam Veterum sententiam contra quosdam Noetericos solidissimis ac convincentibus rationibus adstruit ibidem Fagnanus: una advertens & ostendens, quod licet Synodus Tridentina eam sententiam verbis formalibus, & in terminis expressis, ut ajunt, non definiverit, nihilominus sufficienter eam in allegatis verbis insinuaverit, & virtualiter declaraverit: declarando nimirum, quod illa omnia, quæ *præcepto divino* Episcopis, aliisque curam animarum habentibus incumbunt, nequaquam ab iis præstari, & impleri possint, qui gregi suo invigilant, neque assistunt; sed mercenariorum more deserunt.

V. Et sane residendi necessitatem non ex Ecclesiæ positivis Decretis; sed ipsis Litteris, & ipso pastorali officio Patres adstruxerunt.

,, Nosti (inquiebat S. Athanasius ad Constantium Imperatorem) ex *lectione Scripturarum*, quanti sceleris sit Episcopum Ecclesiam suam deserere, & negligere gregem Dei. Pastorum enim absentia lupis invadendi gregis occasionem præstat. Si fugissem, quam excusationem apud veros Episcopos, vel potius apud eum, qui mihi hunc gregem credidit, habuissem "? *Apol. ad Constantium.*

VI. Nec obstat si dicatur: Episcopi possunt hæc munia exercere per Vicarios, & alios Episcopos pauperes: quoniam, ut verbis utar Cajetani relatis a Fagnano loco citato, *n.* 44. ,, *Abusionis* est *detestabilis*, ut pauper Episcopus, relicta sua Ecclesia, alteri deserviat: cum singuli Episcopi teneantur ad hæc omnia *per se* explenda in sua Diœcesi.

Insuper Episcopus pauper, vel titularis non est proprius hujus populi Pastor; sed alienus: ,, at grex a Domino jubetur pasci per *proprium* Pastorem; non per *Mercenarium*, ad quem non pertinet de ovibus ": ait enim Dominus Joan. 10. *Qui autem intrat per ostium, Pastor est ovium; cujus vocem oves ejus audiunt, & proprias oves vocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oves emiserit, ante eas vadit, & oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus; alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum.*

Hæc ibi: ,, Pondera singula verba (ait Fagnanus *num.* 49.) quæ *evidenter* demonstrant, officium Pastoris animarum esse omnino *personale* ex *præcepto Evangelico*, nec posse ex sui natura per alium adimpleri.

Ad hæc, quid certius, uti rursus advertit Fagnanus, quam in electione ad Episcopatum considerari industriam, & qualitates personæ? In his autem, in quibus personæ industria requiritur, & attenditur, operam vicariam non admitti in confesso est: Unde merito hic applicatur dictum S. Bernardi relatum ab Hostiensi in *cap. Extirpandæ tit. de præb. Qui per Vicarium inservit, per Vicarium remunerabitur.*

VII. Quemadmodum ergo nulla, quantumvis inveterata consuetudo, seu potius corruptela efficere potest, quin Episcopi debeant *attendere sibi, & universo gregi, in quo eos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei*; Act. c. 20. v. 28. nec non implere, quod ipsis in persona Timothei dixit Apostolus, 2. Tim. c. 4. v. 5. *Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple*, ita nec consuetudo sufficiens est, ut a residentia, sine qua illa præstari nequeunt, excuset.

VIII. Unde Synodus Tridentina sciens Canones residentiam Episcopis præscribentes, jus divinum potius, quam positivum continere; ideoque hac in parte consuetudine quidem conculcari; sed aboleri haud posse, non dubitavit, autiquos Canones, ,, qui *temporum* atque hominum *injuria* pene *in desuetudinem* abierant, adversus non residentes promulgatos innovare; quemadmodum, ait, virtute præsentis Decreti innovat ". *Sess.* 6. *c.* 1. *de reform.*

IX. Uti temporis lapsus, ita nec personæ eminens qualitas a gregis sui custodia, & pastorali sollicitudine, ac consequenter neque a residentia, eximere Episcopos sufficit.

Quod probans Synodus Tridentina declarat: ,, omnes Patriarchalibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Ecclesiis quibuscumque, quocumque nomine & titulo Præfectos, etiamsi Sanctæ *Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint*, obligari ad personalem in sua Ecclesia, vel Diœcesi residentiam, ubi injuncto sibi officio defungi teneantur ". *Sess.* 23. *cap.* 1. *de reform.*

X. Verum, quia ipsa Episcoporum residentiam corporalis parum prodesset, nisi etiam residentes se Pastores, & Rectores gregis sibi commissi ostenderent; atque ea obirent, ob quæ ipsa personalis resi-

den-

dentia præcipue exigitur, merito Synodus Tridentina neceſſitatem reſidendi inculcans; Canoneſque adverſus non reſidentes innovans, aliaque pro eorum meliore executione adjungens, omnes Patriarchalibus, Metropolitanis, & Cathedralibus quibuſcumque, quocumque nomine ac titulo præfectos monet, ac monitos eſſe voluit, (*Seſſ. 6. cap. 1. de reform.*) „ ut *attendentes ſibi, & univerſo gregi, in quo Spiritus Sanctus poſuit eos regere, Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine, ſuo vigilent, ſicut Apoſtolus præcipit, in omnibus laborent, & miniſterium ſuum impleant*: implere autem ſe nequaquam poſſe ſciant, ſi greges ſibi commiſſos mercenariorum more deſerant, atque ovium ſuarum, quarum ſanguis de eorum eſt manibus a ſupremo Judice requirendus, *cuſtodia minime incumbant**; cum certiſſimum ſit, non admitti Paſtoris excuſationem, *ſi lupus oves comedit, & Paſtor neſcit*.

Et in alio ſuo de reſidentia Epiſcoporum Decreto, non ſolum ex officio paſtorali Epiſcopis incumbente, reſidendi neceſſitatem conſequi oſtendit, ſed inſuper declarat; eos obligari ad perſonalem in ſua Eccleſia, vel Diœceſi reſidentiam, *ubi injuncto ſibi officio defungi teneantur*.

Ex his perquam manifeſtum eſt, non localem & corporalem dumtaxat præſentiam requiſiiſſe Synodum; dum Epiſcopos ad reſidentiam obligari declaravit, & edixit; ſed *laborioſam*, id eſt, ut tamquam veri Paſtores gregi ſuo *attenderent*, & *invigilarent*, in *omnibus laborarent*, & *miniſterium ſuum implerent*; atque ovium ſuarum, quarum ſanguis de eorum eſt manibus a ſupremo Judice requirendus, *cuſtodiæ* incumbant, eaſque *a lupis defendant*, & præſervent.

XI. Quin & ipſum verbum *reſidere*, uti poſt alios Canoniſtas notat Fagnanus de reſidentia Canonicorum diſſerens, „ accipiendum eſt cum effectu, id eſt, Eccleſiæ in divinis Officiis deſervire: Nam reſidentia debet eſſe *laborioſa*, non *deſidioſa*; cum Beneficia ad divinum cultum, & Eccleſiaſtica munia obeunda ſint conſtituta ". *Ad cap. Licet tit. de præbend. num.* 23.

XII. Quapropter ſi expendantur Canonum, atque Sanctorum Patrum de neceſſaria Paſtorum, ac præſertim Epiſcoporum reſidentia, dicta & Decreta univerſa, apparebit, non mere *localem*, ac *otioſam* apud gregem præſentiam, ſed *laborioſam*, & *invigilantem* urgeri, & deſiderari.

Unde nec Eccleſia in ordinatione, ſeu conſecratione Epiſcopi tantum ad reſidentiam, ſed ad laborem Epiſcopos mittit, dum Ordinando dicit: *Vade, & prædica populo tibi commiſſo*: quaſi diceret, non tantum ad populum *vade*, ſive accede, ut præſens eis ſis, ſed *prædica*, id eſt, labora, uti infra latius exponetur.

XIII. Et quid magnum eſſet, nudam ac ſterilem reſidentiam, ſeu præſentiam Epiſcoporum obtinere, cum hæc in illis, quos Chriſtus odioſo nomine *Mercenariorum* exagitat, etiam reperiatur? Ni enim gregi ſuo adeſſent, non dicerentur fugere dum vident lupum venientem; quemadmodum pie, & docte advertit Bartholomæus De Martyribus Archiepiſcopus Bracarenſis, *Vir* (fatente Pallavicino *lib. 15. hiſt. Conc. Trid. cap. 11.*) *ſanctitate, doctrinaque ſpectabilis*, dum in ipſo Concilio Tridentinto ſuper formando Decreto de reſidentia Epiſcoporum ſuum ſuffragium depromeret. Diſcurſum dignum judico, qui in gratiam Lectoris integer hic referatur.

„ Ex Prælatis plures, qui ante me locuti ſunt, plus ſatis & magno numero exhibuerunt loca Conciliorum, & Sanctorum Patrum, ſpeciatimque S. Thomæ, e quibus videre eſt, reſidentiam Paſtorum, & indiſpenſabilem, & *juris divini* eſſe. Sed ſi quod in animo eſt, mihi licet verbis enuntiare; infelices profecto videmur, quod ſuper hoc negotio ſententiam proferre debeamus. Quo enim heu! Eccleſiam redacta eſt, ſi illi ipſi, quos Deus protectores & cuſtodes ejus conſtituit, incumbatne ipſis obligatio cum ipſa fideliter remanendi, in dubium revocent? Intolerabile nobis foret, ſi quiſpiam vel dubitaret ſolum, teneaturne fidelis famulus parvulis ſuæ curæ commiſſis, Paſtor gregi ſuo, vel mater filio, quem lactat, fideliter adhærere, & dubitamus, an Deus, qui curam commiſit nobis filiorum ſuorum, quorum, teſte Paulo, ſimul & Paſtores, & patres, & matres ſumus, indiſpenſabili vinculo ipſis adhærendi nos adſtrinxerit? Paſtores vocat S. Ambroſius Vicarios amoris Chriſti, *vicarii amoris Chriſti*; vultque, quemadmodum Chriſtus ipſos hæredes effecit Sacerdotii ſui, ita fiant & imitatores perfectæ ejus charitatis. Propterea a Sancto Petro, & in Petri perſona ab omnibus Paſtoribus, antequam Paſtorem agnorum ſuorum eum conſtituat, triplicem amorem expoſcit. An ergo dubitabimus, teneamurne cum illis manere, pro quibus omni momento ipſam etiam animam ponere paratos nos eſſe oportet? Diſceptamus an noſtra præſentia ipſis debita ſit, qui tamen diffiteri nequaquam poſſumus, vitam noſtram ipſorum magis quam noſtram eſſe. Qui igitur audent quidam prætendere, in his nos & nimis multa expetere, & quodammodo excedere? E contrario hac ſuper re dicere nobis licet, quod dicebat, olim Divus Bernardus Eugenio Pontifici: *Non fortia loquimur, ſed poſſibilia: non exhibemus hic, quod maxime perfectum eſt; ſed tantum quod poſſibile*. Ne nobis abblandiamur, ne nos ipſos decipiamus, maximum malum, &, velut exiſtimamus, magnum crimen Epiſcopo eſt, non reſidere; ſed hinc non ſequitur, laudabile eſſe valde, quod reſideat. Ita non laudatur propterea famulus, quod ſemper adſit hero ſuo, nec Gubernator, quod ſuum locum non deſerat, neque Medicus, quod ægro ſuo fideliter aſſiſtat. His quid omnibus neceſſaria eſt præſentia, ut officio ſuo fungantur; ſed ſola non ſufficit, aliæ inſuper conditiones deſiderantur, quas aſſidua illa, & exterior præſentia ſupplere non poteſt. Dum ergo optamus, ut reſidentia ſtabiliatur tamquam indiſpenſabiliter trahens ſecum obligationem, non requirimus, ut Ordo Epiſcopalis primævæ, & antiquæ ſuæ perfectioni reſtituatur, quemadmodum dicunt quidam nos velle; ſed ſolummodo, ut ab eo maxima, & maxime omnium pudenda exulet inordinatio: maxime, inquam, omnium pudenda: cum Paſtores infra *ipſammet mercenariorum conditionem*, quæ tamen & coram Deo, & coram hominibus adeo contemptibilis eſt, *deprimat*, deturbetque. Propterea gemens, & ſuſpirans, ait quidam Eccleſiæ Pater, *damnat Salvator Paſtores mercenarios*, ſed utinam Eccleſia hodie vel *mercenarios* haberet, qui eam regerent. Mercenarius enim, ſaltem prout eum nobis exhibet Evangelium, *apud gregem ſuum manet*, cum fugiat dum videt lupum venientem, qui certe non fugeret, niſi ovibus adeſſet. Sed hodie Paſtores, ut gregem ſuum deſerant, non expectant donec veniat lupus, quaſi ad eos nihil de ovibus pertineat, propria ſponte dimittunt, nihil ſolliciti, an hoſtis ille animarum eas diſpergat, capiat, dilaniet, nec ne. Præveniunt illi inhumanitate & negligentia ſua, quod mercenarii non niſi timentes, & periculo tam propinqui exequuntur. Inſuper mercenarius, ut loquitur Auguſtinus, etiam dum fugit apud gregem manet: fugit enim a facie Dei, non a loco, in quo eſt, dum innocentiam, & veritatem deſerit, dum timiditas, qua poſſidetur, linguam alligat, impeditque ne & agat, & loquatur, ut eas defendat. *Fugiſti, quia tacuiſti*, inquit iſte Sanctus, *tacuiſti, quia timuiſti*. Amoveamus igitur ab Eccleſia tam ignominioſum opprobrium. Ne ſinamus, ut Epiſcopi, qui eam regunt, infra mercenarios ipſos deprimantur; dicamus ſincere, reſidentiam & juris divini eſſe, & indiſpenſabilem. Lacrymas abſtergamus Eccleſiæ matris noſtræ, quæ undequaque filios ſuos a patribus derelictos circumſpicit. Siſtamus tandem tam horrendam inordinationem, & diſſolutionem, quæ tam multarum aliarum fons eſt, & origo, ne, ſi adhuc diſſimulemus, dum Deus eam in ira ſua conſiderat, dum eam probi omnes cum gemitu deplorant, dum eam irrident hæretici, de Eccleſia dicatur, quod plaga ejus incurabilis facta ſit, & deſperata; cum nec mala ſua, nec remedia perferre valeat ". Extat in ejus vita Gallice conſcripta *lib. 2. cap. 11.*

XIV. Concludamus ergo cum Patribus Concilii Aquilejenſis anni 1596. Tit, *de reſid. Epiſcoporum*: „ Quod de reſidentia Epiſcoporum a Sacro Tridentino Concilio, & ſummorum Pontificum Conſtitutionibus cautum eſt, hoc non eſt intelligendum, ut præſentia aſſideant, nihil præterea agant: cum ex Sacris Canonibus reſidentia ſit accipienda in eum ſenſum, ut ſit *laborioſa, non otioſa*. Id quod duobus præſertim Tridentinæ Synodi verbis egregio exprimitur, ut *paſcant*, & *regant*: quorum primum ad vitæ innocentiam, ad ſalutaris verbi prædicationem, ad Sacramentorum adminiſtrationem, & bonorum operum exemplum pertinet: ſecundum, ad diſciplinam reſtituendam, ad mores purgandos, & Juris Eccleſiaſtici ditionem, ad bonorum laudem, & vindictam malorum ſuſtinendam ſpectat. Utrumque ſi præſtiterint Epiſcopi, ſatis illa, quæ ſunt Epiſcopalis muneris, videbuntur præſtitiſſe, & impleviſſe.

CAPUT IX.

De legitimis cauſis abſentiæ Epiſcoporum á ſuis Diœceſibus.

1 *Interdum Epiſcopus plus poteſt prodeſſe abſens quam præſens.*
2 *Bonum univerſalis Eccleſiæ interdum abſentiam requirit.*
3 *Synodus Tridentina nonnullas abſentiæ cauſas probat.*
4 *Quinam ex Decreto Concilii Tridentini de cauſa abſentiæ cognoſcere debeant?*
5 *Indulgentia abſentiæ eſt quædam ſpecies diſpenſationis.*
6 *Regulæ obſervandæ in diſpenſatione, etiam hic ſervari debent.*
7 *Notandum hac de re Concilium Toletanum anni 1566.*
8 *Bonum Eccleſiæ univerſalis non eſt legitima abſentiæ cauſa; ſi illud per alium procurari poſſit.*
9 *Reſidentes in Curia Romana, & Curiis Principum non ſemper a reſidentia excuſantur.*
10 *Synodus Tridentina permittit Epiſcopis duorum, vel trium menſium per annum abſentiam.*
11 *Ut licite hac licentia Epiſcopus utatur, debet ſubeſſe juſta cauſa; quæ an ſubſit, ejus conſcientiæ relinquitur.*
12 *Cavendum ne in ſolemnioribus Feſtis ab Eccleſia ſua abſit.*
13 *Quando corporaliter abeſſe coguntur, curam tamen gregis ſui negligere non poſſunt.*
14 *Quandonam ob imminentem perſecutionem Epiſcopi Eccleſiam ſuam deſerere poſſint?*
15 *Quinam ſpiritualiter fugere cenſeantur, licet corporaliter ſuo gregi aſſiſtant?*
16 *Quomodo hodie plures fugiant, & deſerant ſpiritualiter gregem ſuum, & lupis exponant?*

I. EPiscopos, alioſque curam animarum habentes, teneri *jure divino* ad reſidendum in ſuis Eccleſiis, ſive Diœceſibus, vel Parochiis, ubi injuncto ſibi officio defungi queant, in præcedentibus oſtendimus; una quoque probavimus ex mente Eccleſiæ reſidentiam requiri non mere corporalem, & otioſam, ſed *laborioſam*, id eſt, in Eccleſiæ, & gregis ſibi commiſſi utilitatem, ac profectum.

Si ergo Epiſcopus, aut Paſtor ſua abſentia interdum queat plus ovibus ſuis prodeſſe, quam *corporali* ſua præſentia; indubie intentioni Eccleſiæ requirentis reſidentiam contrairet, ſi tali caſu localem præſentiam abſentiæ corporali præferret.

II. Ad hæc, cum bonum univerſalis Eccleſiæ nonunquam præferri debeat commodo particularis Eccleſiæ, contingere quoque poteſt, ut particularis Eccleſia debeat corporali ſui Paſtoris præſentia, etiam cum aliquo forſan ſuo incommodo, carere, ſi id bonum notabile univerſalis Eccleſiæ exigat.

III. Hinc Synodus Tridentina, poſtquam omnes quacumque dignitate, etiam Cardinalitia fulgentes, Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Eccleſiis Præfectos ad reſidentiam

dentiam obstrictos dixit, declarat quidem eos ab Ecclesiis haud posse abesse, sed cum hac clausula: „ Nisi ex *causis*, & modis infra scriptis ”: id est; „ *cum Christiana charitas*, *urgens necessitas*, *debita obedientia*, ac *evidens Ecclesiæ*, vel *Reipublicæ* utilitas aliquos nonnunquam abesse postulant, & exigunt.

IV. Verum num *Christiana* charitas, *urgens* necessitas, vel *evidens* Ecclesiæ, aut Reipublicæ utilitas absentiam requirant, Synodus noluit proprio Episcoporum judicio permittere; sed decernit: „ Has legitimæ absentiæ causas a Beatissimo Romano Pontifice, aut a Metropolitano, vel eo absente, Suffraganeo antiquiori residente, qui idem Metropolitani absentiam probare debebit, in scriptis esse probandas; nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus, & Reipublicæ officium, Episcopatibus adjunctum; cujus quoniam causæ sunt notoriæ, & interdum repentinæ, ne eas quidem significari Metropolitano necesse erit: ad eumdem tamen cum Concilio Provinciali spectabit judicare de Licentiis a se, vel a Suffraganeis datis; & videre, ne quis eo jure abutatur; & ut pœnis Canonicis errantes puniantur.

V. Porro, quia indulgentia absentiæ quædam est quasi dispensatio in regula, quæ residentiam præscribit; ideo qui causis absentiæ examinandis præsunt, quique iis uti volunt, regulas in materia dispensationum a Patribus, & Sacris Canonibus præscriptas, & traditas attendere, & observare debent.

VI. Debent itaque ante omnia expendere, num bonum, quod ex absentia proventurum speratur, prævaleat incommodis, quæ Pastoris absentia secum trahere nata est, quam regulam in dispensationibus sequendam post Patres, & Sacros Canones tradit doctissimus, ac sanctissimus Canonum Collector S. Ivo Carnutensis in suo erudito Prologo, qui Decreto præfixus est: „ In his, ait, quæ propter rigorem disciplinæ, vel muniendam salutem Posteriorum sanxit diligentia, si *honesta*, vel *utilis* sequatur *compensatio*, potest præcedere, auctoritate Præsidentium diligenter deliberata dispensatio ”. Id est, si incommodum, quod secum trahit Canonum infractio, compensetur per bonum, quod ex dispensatione proventurum speratur, honesta ac utilis sequatur dispensatio.

VII. Sapientissime proinde Patres Concilii Toletani anni 1566. *act.* 2. *Decreto* 1. declarant conformiter ad Synodum Tridentinam; „ quod non *quævis* causa, quæ vel ad Christianam charitatem, urgentem necessitatem, debitam obedientiam, evidentem Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitatem cuiquam pertinere videbitur, a residentia excusare debeat: sed ea tantum, quæ Superioribus *diligentissime examine*, *maturo judicio*, *exactaque* censura sic probata fuerit, ut *vere* seclusa omni indulgentia, aliqua ex prædictis ratione, dubio procul justa sit *omnino* censenda; atque ei utilitati, quæ ipsius Pastoris præsentiam exigit, & quæ non potest non esse *publica*, sit *nihilominus præferenda*.

VIII. Ad hæc expendendum, num illud bonum, quod absens Episcopus Ecclesiæ, aut Reipublicæ præstat, per alium curæ animarum non incumbentem, haberi nequeat.

Si enim bonum Ecclesiæ, aut Reipublicæ, quod ex absentia Episcopi speratur, aliunde haberi non minus queat, causa sufficiens non erit legitimæ absentiæ, quandoquidem non requiratur absentia Episcopi eo casu, ut bonum illud Ecclesiæ procuretur; cum supponatur sine ejus absentia illud haberi per alium posse.

Huic principio insistens Cardinales Cajetanus, quem refert, & sequitur Fagnanus *ad cap. Ex parte tit. de Clericis non resid. num.* 85. docet, distinctione opus esse, ut resolvatur, an negotium utile Ecclesiæ, aut Reipublicæ sit legitima causa non residentiæ Episcopalis; utrum nimirum „ negotium universalis Ecclesiæ sit *necessario exigens Episcopum*, vel non: nam si negotium *necessario* exigit *Episcopum*, ut ire ad Concilium generale, vel Synodum Provincialem, quæ etiam se habet ad Ecclesiam Episcopalem ut totum ad compartem; constat, quod rationabilis est absentia: sed si negotium universalis Ecclesiæ non *necessario* exigit *Episcopum*, puta quia persona Episcopi habet officium, quo oportet ipsum universalis Ecclesiæ servitio perpetuo *personaliter* Romæ deservire, v. g. est Secretarius Sedis Apostolicæ, vel Auditor Rotæ, aut hujusmodi: *non ex hoc excusatur a residentia quoad Deum* . . . . . Et quia servitia quædam, ut ire ad Synodum, sunt manifeste in articulo necessitatis Ecclesiæ universalis, vel Provincialis, servitia autem, quæ Romæ in hujusmodi officiis exhibentur, *nulla necessitate* communiter exigunt, ut *Episcopi* incumbant talibus officiis, sed sunt tales in Ecclesia Dei, velut *monstra in natura*: ideo non excusantur a residentia. Et si instetur, quod residentes in Ecclesia communi, qualis est Romana, censentur ubique residere: Respondetur, quod si hoc est verum *fictione juris positivi*, quod Juristis relinquo, non tamen est verum *quoad Deum*.

IX. Hæc post Cajetanum Fagnanus, qui ad *cap. qualiter tit. eods num.* 13. refert expostulationem Cardinalis de Turrecremata contra Episcopos in Aulis Principum, & Curia Romana perpetuo residentes.

„ Turpe est, ait, ut Episcopi se inserant ad servitia Imperatoris, vel alterius Principis sæcularis, & deserant causam subditorum, & officia devotionis. Hæc non facerent, si mortem spiritualem timerent, & intelligerent se reddituros rationem de ovibus suis Deo summo Judici. Utinam etiam de Curia Romana hoc in parte observaretur, in qua plures Episcopi conveniunt non devotionis gratia, sed ambitionis spiritu propulsati, ut altiora quærant, aut beneficia addant beneficiis, aut honores honoribus, utque officia, & legationes quærant, quæ curæ animarum sibi commissarum adferunt plurimum impedimenti! Utinam summi Pontifices considerarent, quanta negligentia circa animas committitur ex absentia Prælatorum ab Ecclesiis suis.

Eumdem de Episcopis a sua Diœcesi absentibus, & in Curia Romana honoribus, & beneficiis aucupandis intentis, abusum exagitavit sæculo præterito Gentianus Hervetus, epistola ad Salmeronem S. J. in qua introducit Episcopum alloquentem Pontificem in hæc verba: „ Quam vero hoc est miserandum, & plane deplorandum, quod cum in Italia tot sint Diœceses vix tamen vigesimus quisque Episcopus in sua Ecclesia resideat, & populum pascat! Neque vero hoc te fugere potest, Beatissime Pater, cum omnes fere, qui Romæ in Aula tua Magistratus gerunt, & munera obeunt, ex eorum sint numero, & diebus festis in tuo Sacello tantam eorum videre possis multitudinem, ut fere ex ea justus conscribi possit exercitus.

Cardinalis Bellarminus proponens Clementi VIII. quædam in Ecclesia reformanda, inter cetera residentiam Episcoporum quoque urgebat; præcipue eorum, qui ad longum tempus a Diœcesibus suis absunt ob Nuntiaturas eis a Pontifice demandatas; vel ob negotia, & munia Politica, quibus sunt implicati; aut denique, ob officia, & ministeria in Curia Romana, quæ per alios quam Episcopos exerceri possunt. Quin tamen ad tempus aliquod ex justa causa Pontifex Episcopos a residentia eximere queat, non dubitabat Bellarminus; „ Fateor quidem, ait, aliquos Episcopos a residentia per obedientiam excusari: neque istud inficior summum Pontificem certis de causis, atque ad tempus Episcopos aliquos a residentia eximere. Sed nescio, an Deo placeat, ut tantus numerus Episcoporum tam longo tempore cum tanto animarum detrimento, a propriis Ecclesiis absit, quos certe suo muneri satisfacere non posse perspicuum est.

Illud præterea indubitatum est, causam absentiæ eo debere esse majorem, & urgentiorem, quo absentia est diuturnior.

X. „ Quoniam autem, qui aliquantisper tantum adsunt; ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt: Sacrosancta Synodus (Tridentina) vult, illud absentiæ spatium singulis annis sive continuum, sive interruptum, extra prædictas causas, nullo pacto debere duos, aut ad summum tres menses excedere; & haberi rationem, ut id æqua ex causa fiat, & absque ullo gregis detrimento: quod an ita sit, abscedentium conscientiæ relinquit, quam sperat religiosam & timoratam fore, cum Deo corda pateant. Cujus opus non fraudulenter agere, suo periculo tenentur.

XI. Concedit ergo Synodus, conformiter ad veteres Canones, ut Episcopus aliquantisper abesse queat, si nimirum fuerit justa causa, quæ absentiam postulet; idque etiam ad *duos*, vel *tres* menses; quia & in hac duorum, aut trium mensium absentia justam causam requirit Synodus; ita tamen ut ipsorummet Episcoporum conscientiæ relinquat, num justa ac sufficiens subsit causa temporis illius absentiam postulans; ipsique secum expendant, num eam coram summo Pastore, cui de cura suarum ovium exactam rationem reddere tenebuntur, sufficientem probare poterunt.

XII. Interim ipsos admonet, & in Domino hortatur: ne per „ illius temporis spatium *Dominici Adventus*, *Quadragesimæ*, *Nativitatis*, *Resurrectionis Domini*, *Pentecostes*, item & *Corporis Christi* diebus, quibus refici maxime, & in Domino gaudere Pastoris præsentia oves debent; ipsi ab Ecclesia sua *Cathedrali* ullo pacto absint; nisi Episcopalia munia in sua Diœcesi eos alio vocent.

XIII. Illud etiam cogitent Episcopi a grege suo justa de causa absentes, ut si corpore adesse nequeant, affectu tamen, & cura, quantum fieri potest, semper adsint; ad exemplum S. Augustini, qui de sua absentia ita ad Clerum, & populum Hipponensem scribit: „ Peto charitatem vestram, & per Christum obsecro, ne vos mea contristet absentia *corporalis*. Nam *spiritu*, & *cordis affectu* puto vos non dubitare nullo modo me *a vobis* posse discedere: quamvis me amplius contristet, quam forte vos ipsos, quod infirmitas mea sufficere non potest omnibus curis, quas de me exigunt membra Christi, quibus me & timor ejus, & charitas servire compellit.

XIV. Hæc Augustinus *epist.* 122. qui *epistola* 128. ad Honoratum fuse inquirit, & docte ac pie resolvit, quando Episcopis, aliisque Pastoribus ob imminentem persecutionem fugere liceat; atque in primis hanc assignat regulam; „ Fugiant omnino de civitate in civitatem, quando eorum quisquam *specialiter* a persecutoribus quæritur, ut ab aliis, qui non ita requiruntur, non deserantur Ecclesia, sed præbeant cibaria conservis suis, quos aliter vivere non posse noverunt. Cum autem *omnium*, id est Episcoporum, Clericorum, & Laicorum est commune periculum, si qui aliis indigent, *non deserantur ab his*, *quibus indigent*. Aut igitur ad loca munita omnes transeant, aut qui habent remanendi necessitatem, non relinquantur ab eis; per quos illorum est Ecclesiastica supplenda necessitas, ut aut pariter vivant, aut pariter sufferant, quod eos Pater-familias volet perpeti.

Post hæc, sermonem vertit ad eos; „ Qui sibi putant *indifferenter* obtemperandum esse præcepto, ubi legunt, *de civitate in civitatem esse fugiendum*; & mercenarium non exhorrent, qui videt lupum venientem & fugit, quoniam non est ei cura de ovibus. Cur, inquit, non istas duas Dominicas, verasque sententias; unam scilicet, ubi fuga sinitur aut jubetur, alteram, ubi arguitur atque culpatur, sic intelligere student, ut inter se reperiantur non esse contrariæ, sicut non sunt? Et hoc quomodo reperitur, nisi attendatur, quod jam superius disputavi, tunc de locis, in quibus fuimus, premente persecutione, fugiendum esse Christi ministris; quando ibi aut *plebs* Christi *non fuerit*, cui ministretur, aut etiam fuerit, & potest impleri *per alios* necessarium ministerium; quibus eadem non est causa fugiendi.

Sed forte quis dicat: „ Ideo debere Dei ministros fugere talibus imminentibus malis, ut se pro *utilitate* Ecclesiæ, temporibus *tranquillioribus* servent ”. Respondet Augustinus: „ *Recte* hoc fit a *quibusdam*, quando non desunt alii, *per quos* suppleatur Ecclesiasticum ministerium, ne ab omnibus deseratur; quod fecisse Athanasium supra diximus . . . . . . Sed quando est *commune* periculum, magisque timendum est, ne quisquam id facere credatur, non *consulendi* voluntate, sed *timore moriendi*, magisque

„ *fugien-*

,, *fugiendi obſit exemplo*; quam *vivendi proſit officio*, nulla ratione ,, faciendum eſt.

XV. Hactenus Auguſtinus; quæ forſan nonnullis videbuntur hodie raro, aut nunquam locum habere: utpote Tyrannorum perſecutione haud fervente; at cum eodem Doctore advertamus, Paſtorem illum etiam eſſe mercenarium, & ſpecialiter fugere, qui publicos peccatores, & in grege graſſantes arguere timet: ,, ne ſcilicet *perdat* quod *ſectamur*, *humanæ amicitiæ comoditatem*, & ,, *inimicitiarum humanarum incurrat moleſtiam*, tacet, non corripit. Ecce Lupus ovi guttur apprehendit: diabolus fidei adulterium perſuaſit, *tu taces*, non increpas: o mercenarie, Lupum ,, venientem vidiſti, & fugiſti. Reſpondet forte, & dicit: *Ecce* ,, *hic ſum, non fugi*. *Fugiſti*, quia *tacuiſti*: *tacuiſti*, quia *timuiſti*. ,, Fuga animi timor eſt. Corpore ſtetiſti; ſpiritu fugiſti ". *Tract. 46. in Joan. num.* 8.

XVI. Hanc ſpiritualem fugam, frequenter non minus pernicioſam quam corporalem, ſi ſerio expenderimus, facile deprehendemus plurimos hodie mercenarios eſſe, qui videntes Lupum venientem, immo & in grege ſuo crudeliter graſſantem, fugiunt, id eſt *tacent*; idque hoc prætextu, quod Lupis ſe opponendo, vitia arguendo, peccantes pro merito increpando, & puniendo, Magnatum vel Principum indignationem incurrant; atque ita inidoneos ſe reddant, ut *proſint* gregi ſuo.

CAPUT X.

Præcipuum munus Epiſcoporum eſt Prædicatio verbi Dei.

1 *Apoſtoli arbitrati ſunt præcipuum munus ſuum eſſe prædicare verbum Dei.*
2 *Quare Apoſtoli* per ſe *officium prædicandi*, & *per alias officium baptizandi obirent?*
3 *Synodus Tridentina iterato declarat Epiſcopos* per ſeipſos *teneri ad prædicandum verbum Dei.*
4 *Idem fortiter inculcat S. Carolus.*
5 *Eamdem obligationem urgent Synodi Belgicæ.*
6 *Nulla conſuetudo Epiſcopos ab hac obligatione eximere poteſt.*
7 *Non ſufficit ad ſatisfaciendum huic obligationi aliquoties per annum publice concionari.*
8 *Epiſcopi præcipue intendere debent, ut populus rite ſit inſtructus.*
9 *Inſtructioni Cleri, & populi ſervire poſſunt Inſtructiones, & Epiſtolæ Paſtorales.*
10 *Hoc egregie præſtitit S. Carolus.*
11 *Expenditur Epiſtola ejus Paſtoralis pro orationis in communi agendæ inſtituto, in ſingulis familiis tempore veſpertino inſtituendæ.*
12 *Notandæ ejus Epiſtolæ pro tempore Adventus, & Quadrageſimæ.*
13 *Epiſcopus nihil omittere poteſt, quod ad inſtructionem populi ſit neceſſarium.*

I. PRÆCIPUUM Apoſtolorum officium eſſe miniſterium verbi, ſive prædicationem Evangelii, ſat declararunt Apoſtoli, dum convocata multitudine Diſcipulorum, dixerunt: ,, Non eſt æquum ,, nos *derelinquere verbum Dei*, & miniſtrare menſis. Conſiderate ,, ergo, fratres, viros ex vobis boni teſtimonii ſeptem, plenos ,, Spiritu Sancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. ,, Nos vero orationi, & *miniſterio verbi*, inſtantes erimus ". *Act.* 6.

Et Apoſtolus Paulus audacter pronuntiat, *non miſit me Dominus baptizare, ſed prædicare*. 1. *Corinth.* 1. v. 18. Et quid rurſus aliud indicat vehemens ejuſdem Apoſtoli ad hoc opus in perſona Timothei exhortatio, & adjuratio? *Teſtificor coram Deo, & Jeſu Chriſto, qui judicaturus eſt vivos & mortuos, per adventum ipſius, & regnum ejus: Prædica verbum, inſta opportune, importune: argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina*. 2. ad Timoth. 4.

II. Hinc S. Thomas advertit: ,, Quod utrumque officium, ſcili- ,, cet *docendi & baptizandi*, Dominus Apoſtolis injunxit, quorum ,, vicem gerunt Epiſcopi: aliter tamen, & aliter. Nam officium ,, docendi commiſit eis Chriſtus, ut ipſi illud *per ſe* exercerent ,, tamquam *principaliſſimum* . . . Officium autem *baptizandi* com- ,, miſit Apoſtolis, ut *per alios* exercendum . . . Et hoc ideo, quia ,, in baptizando nihil operatur meritum & ſapientia miniſtri, ſicut ,, in docendo ", 3. *part. q.* 67. *art.* 2. *ad* 1.

III. Utque infinita prope Patrum, & Canonum dicta & Decreta, quæ hanc Epiſcoporum obligationem vehementiſſime urgent, ſileam, Synodus Tridentina duobus locis iterato inculcatum voluit: ,, Prædicationem Evangelii, ſive prædicationis *munus* eſſe Epiſco- ,, porum *præcipuum*; eoſque teneri *per ſeipſos*, ſi legitime impediti ,, non fuerint, ad prædicandum ſanctum *Jeſu Chriſti* Evangelium ". *Seſſ.* 5. *c.* 2. & *ſeſſ* 24. *c.* 4. *de reform.*

IV. Sanctus Carolus fideliſſimus Concilii Tridentini executor in ſua prima Provinciali Synodo *part.* 1. *tit.* 6. ita loquitur: ,, Apo- ,, ſtoli, in quorum locum Epiſcopi ſucceſſerunt, ſatis nobis ape- ,, ruerunt, *verbi Dei prædicationem* eſſe *præcipuum* illorum mu- ,, nus, qui in Epiſcopali Sede collocantur. Quamobrem nos aucto- ,, ritatem Sacroſancti Tridentini Concilii, & veterum Patrum ſe- ,, cuti, in Domino Epiſcopos hortamur, ut *toto pectore* in hanc ,, curam incumbentes, greges ſibi commiſſos *ipſimet*, præſertim in ,, Eccleſia, ſua *verbo Dei paſcant*. Quod ſi *levi* de cauſa, aut ,, quodam *animi languore* impediti non fuerint, ſciant ſibi præter- ,, miſſi neceſſarii officii, Judici Deo præcipue rationem eſſe red- ,, dendam. Sin autem ſe interdum *vere* impeditos cognoverint, ,, per viros idoneos, ex præſcripto ejuſdem Concilii deligendos, ,, hoc munus ſtudioſiſſime populo præſtent.

V. Non minus hanc obligationem urgent Patres Synodi P. II. Cameracenſis *tit.* 17. *c.* 2. ,, Et quia inter munia Epiſcopalia po- ,, tiſſimas partes ſibi merito vindicat prædicatio verbi Dei, & ab ,, Apoſtolis memoriæ proditum ſit, non eſſe æquum ipſos relinque- ,, re verbum Dei, & miniſtrare menſis; quantum fieri poterit, di- ,, ligentiam adhibere ſtudebunt Epiſcopi, ut negotiis ſæcularibus ,, ſeſe expediant, etiam regiminis Epiſcopalis maximam partem do- ,, ctis, & prudentibus viris committendo, & rerum temporalium ,, adminiſtrationem OEconomo fideli concredendo, ut prædicationis ,, officio ſibi proprio liberius vacare poſſint. Quod ſi legitime im- ,, pediti per ſeipſos id præſtare non poſſint, alios viros doctos tum ,, in ſuis Eccleſiis Cathedralibus, tum in aliis ſuæ Diœceſis depu- ,, tent, qui eorumdem nomine hoc aſſidue præſtent; ſaltem quoad ,, dictas Cathedrales ſolemnioribus feſtis, & tempore Adventus, & ,, Quadrageſimæ, ut minimum ter in ſeptimana; horam autem, ,, cum ipſemet Epiſcopus concionatur, ſibi commodiorem præſcri- ,, bere poſſit, non obſtantibus quibuſcumque.

Et Synodus P. II. Mechlinienſis *tit.* 16. *c.* 3. ait: ,, Inter cete- ,, ra meminerint Epiſcopi oneris prædicationis verbi Dei.

VI. Nulla proinde conſuetudo, nulla contraria multorum praxis, Epiſcopos ab hoc munere prædicationis eximere poteſt; ſed eadem indiſpenſabili lege, qua ſalutem ſubditorum, ſuorum procurare tenentur, eadem hoc prædicationis officium eiſdem impendere jubentur: quia, ut ait Concilium Lateranenſe III. ſub Innocentio III. in *c.* 15. *tit. de Offic. Ordin.* ,, inter cetera, quæ ſpectant *ad ſalu-* ,, *tem* populi Chriſtiani, *pabulum Verbi Dei permaxime* ſibi noſci- ,, tur eſſe *neceſſarium*; quia ſicut corpus materiali, ſic anima ſpi- ,, rituali cibo nutritur.

Unde illud S. Ambroſii de ſemetipſo: *Officium docendi nobis impoſuit Sacerdotii neceſſitudo*. Lib. 1. Offic. cap. 1.

Synodus quoque Tridentina *ſeſſ.* 23. *c.* 1. *de reform.* declarat, *præcepto divino mandatum eſſe omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere . . . verbique divini prædicatione paſcere.*

Nequaquam ergo (uti etiam recte advertit Fagnanus ad *c. Inter cætera tit. de officio Ordinarii n.* 12.) in his Epiſcopi poſſunt ſe excuſare in vim contrariæ conſuetudinis; quia cum ſit contra præceptum divinum, illa conſuetudo reputari debet pro corruptela, & abuſu.

VII. Verum cum præcipuus ſcopus hujus Paſtoralis, & Epiſcopalis muneris, ſit debita populi inſtructio, id eſt, ut de omnibus, quæ ad ſalutem conſequendam ſcitu ſunt neceſſaria, ſit plene inſtructus Epiſcopus huic ſuo muneri haud ſatisfaciet, ſi v. g. aliquoties per annum publice ex cathedra concionetur; ſed vel præcipue in hoc totis viribus incumbere debet, ut populum ſibi commiſſum *per ſe*, quantum poteſt, alioſque inſtruat.

VIII. Hinc illæ ſanctorum, ac zeloſorum Epiſcoporum non tantum frequentes ad populum & Clerum publicæ conciones, & exhortationes, ſed etiam continuæ per vicos, & civitates, viſitationes, & curſationes, ut de populi, & Cleri debita inſtructione informarentur, ac mediis opportunis, ubi defectum inveniſſent, providerent.

IX. Hinc quoque ſimilium Epiſcoporum epiſtolæ Paſtorales pietate doctrinaque refertæ, quibus totam Diœceſim longe lateque diffuſam indeſinenter quodammodo de præcipuis Religionis myſteriis, & hominis Chriſtiani officiis inſtruebant.

Huc quoque referri poſſunt Inſtructiones, quas ad Cleri præcipue directionem emittebant, & publicabant; ut hoc modo omnes non uno tantum tempore certiſque diebus, aut uno loco; ſed ſemper, & ubique, quantum poſſibile erat, inſtruerent, & normam vivendi præberent.

X. Ex hoc Epiſcopali, & vere Apoſtolico zelo, quo in ſuorum ſalutem ferebatur S. Carolus, prodierunt tot ejus doctiſſimæ & piiſſimæ Inſtructiones, & epiſtolæ Paſtorales, quas in magna copia exhibent Acta Eccleſiæ Mediolanenſis, dignæ ut ab omnibus, præſertim Eccleſiaſticis, legantur & ruminentur.

XI. Inter has vero valde notanda eſt, quam pro orationis in communi deinceps agendæ inſtituto, quæ in ſingulis familiis ſerotinis horis fieri poterit, emiſit; atque per omnes ſuæ Diœceſis parochias publicari fecit. Hic verus animarum zelator vivaciter ob oculos ponit orandi neceſſitatem, atque una utilitatem præcipuam orationis in communi recitatæ: atque eum in finem mandat: ,, in ,, civitate Mediolanenſi, media hora circa noctis initium (id eſt ,, circa veſperam) pulſetur campana in Eccleſia noſtra majori, ,, aliiſque, & ut in univerſa Diœceſi idem a ſingulis Paſtoribus ,, eadem hora obſervetur.

,, Quamobrem adhortamur, pergit Carolus, paternoque animo ,, omnes & ſingulos rogamus in Domino, ut eo ipſo quo campa- ,, næ ſignum pro oratione audierint, quiſque domum ſuam devote ,, ſe conferat, ea mente, qua credat non poſſe ſe niſi ex pietatis ,, Chriſtianæ nævo, & Religionis injuria ex tot diei horis tam pu- ,, ſillum temporis, ut ſeipſum colligat, & mundi hujus negotiis ,, plene vacuo animo pro ſua ſalute Deum alloquatur, non impen- ,, dere. Patresfamilias, quorum curæ, & periculo non propria ,, modo, ſed & domeſticorum animæ committuntur, omnes e ſua ,, familia ad hanc orationem convocent, ita ut nulli ſervo, aut ,, ancillæ, filiis, aliiſve ab ea abeſſe fas ſit.

Poſt hæc ſubjicit materiam, circa quam ipſi orantes tempore hujus orationis occupari queant; atque ſummarium adjungit, quo modus rituſque habendæ hujus orationis latius exponuntur; ac inter cetera monet, quod ,, cum opificibus, & officinarum magiſtris, eo- ,, rum famulis, & conductitiis operariis difficile ſit, ſe tum domum ,, ſuam recipere, poterunt in ipſis officinis operumque locis ſeſe ,, pro oratione, quam ibi habebunt colligere, magiſtrorumque eris ,, ſubditos artifices, tirones, operarioſque in ſuis ædibus degentes, ,, ut hoc quadrantis ſpatio vacent orationi, præſtare.

Optat quidem, ut communis hæc oratio ab omnibus ſimul eodemque tempore ad pulſum campanæ obſervetur; ſed tamen ſi ob domeſticum impedimentum haberi eo tempore nequeat, nequaquam tamen omittatur: ſed hora proxime ſequenti inſtituatur, atque ad quadrantem ſaltem duret.

Hoc pium ac ſalutare Caroli inſtitutum multum laudans Grego-

rius

rius XIII. atque desiderans, ut illud etiam extra Diœcesim Mediolanensem longe lateque diffunderetur„ plures indulgentias huic orationis exercitio incumbentibus elargitus est; quæ Bulla Indulgentiarum una cum prædicta epistola Pastorali refertur in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *part. 7. pag. 906.* & sequentibus, edit. Lugdunensis anni 1683.

Deinde sequuntur *Instructiones pro oratione sine intermissione*, non minus pie ac salutares; ubi inter calamitates, quarum causa hæc oratio habetur, reponit hanc: „ Pro persecutionibus & damnis, „ quæ ab hæreticis *Gallia* & *Belgium* sustinent, cum tot anima- „ rum detrimento, sanctique nominis Dei dedecore.

Quidni ergo jure merito plures civitates, atque præ ceteris hæc Lovaniensis hunc in Patronum assumant; eumque speciali cultu, & fiducia colant & invocent, qui etiam vivens Belgii nequaquam oblitus est, & cujus precibus forsan debemus, quod in Catholica fide conservati simus.

XII. Quia vero tempore Adventus, & Quadragesimæ præcipue populus debet a suis Pastoribus instrui, & ad pietatis exercitia excitari; epistolas Pastorales per universam suam Diœcesim misit, populoque prælegi jussit, quibus mysteria hisce temporibus præcipue recolenda proponit; variaque Christianæ pietatis opera, quibus tempora illa utiliter traducantur, præscribit; quæ lectu dignissimæ cum aliis multis instructionibus, & epistolis Pastoralibus, in citatis Actis referuntur.

XIII. Muneris ergo Episcopalis est, nihil omittere quominus populus sibi commissus sciat ea, quæ necessaria sunt, ut salutem æternam assequi, & pœnas æternas evadere queat; possitque ipse, consummatione sui cursus instante, dicere ad gregem sibi commissum ad exemplum Apostoli: *Vos scitis quomodo nihil subtraxerim utilium, quominus annuntiarem vobis, & docerem vos publice, & per domus . . . . nec facio animam meam pretiosiorem quam me, dummodo consummem cursum meum, & ministerium verbi, quod accepi a Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei.* Act. c. 20. v. 18. 23. 24.

CAPUT XI.

Nullus sine auctoritate Episcopi publice prædicare potest.

1 *Olim nullus, nisi ex* speciali *commisione Episcopi, Verbum Dei populo annuntiare poterat.*
2 *Sicuti cura animarum, ita auctoritas prædicandi ab Episcopo in inferiorem Clerum diffund tur.*
3 *Synodus Tridentina supponit, neminem posse annuntiare publice verbum Dei, nisi auctoritate Episcopi.*
4 *Episcopus legitime impeditus deputat Concionatorem, qui ejus vices suppleat in Ecclesia Cathedrali; non obstante etiam consuetudine* immemoriali.
5 *Secus fit in Ecclesiis Cathedralibus, quæ simul sunt Parochiales.*
6 *Etiam Parochi auctoritate Episcopi verbum Dei annuntiant.*
7 *Olim auctoritas concionandi in omnibus Presbyteris erat revocabilis ad voluntatem Episcopi.*
8 *Aliud hodie obtinet respectu Parochorum, & quare?*
9 *Episcopus nequit hodie pro libitu Parochum suspendere a concionibus.*
10 *Parochis legitime impeditis, aut non sufficientibus, Episcopi est mittere Concionatores.*
11 *Episcopi quoque est mittere Concionatores pro Adventu, & Quadragesima, etiamsi esset contraria consuetudo.*
12 *Consuetudo tamen* immemorialis *potest nominationem Concionatorum ad alios, etiam Laicos transferre.*
13 *Quæ de nominatione Concionatorum dicta sunt, probantur per Arresta Regia, & notoriam praxim Belgii.*
14 *Jus nominandi Concionatorem est simile juri patronatus ad Beneficia Ecclesiastica.*
15 *Super approbatione Regularium magna fuit inter Patres Concilii Tridentini concertatio.*
16 *Distinctio facta est inter Regulares concionantes in* Ecclesiis suorum Ordinum, *& concionantes in Ecclesiis* non suorum Ordinum.
17 *Hæc distinctio non placuit Episcopo Felusano; eique in oratione publica multa opposuit.*
18 *Juxta Decreta Synodi Tridentinæ nequeunt Regulares etiam in Ecclesiis* suorum Ordinum *sine tacita saltem Episcopi licentia concionari.*
19 *Praxis S. Caroli circa licentiam concionandi indulgendam Regularibus in Ecclesiis* suorum Ordinum.
20 *Synodus Bituricensis requirit licentiam Episcopi, ut Regulares concionari possint in* Ecclesiis suorum Ordinum.
21 *Facultas concionandi data Sæcularibus, aut Regularibus non habentibus Beneficia Curata, potest pro arbitrio Episcopi restringi, ac etiam revocari.*
22 *Parochi ad concionandum admittere non possunt Regulares, nisi exhibita licentia Ordinarii in scriptis.*
23 *Episcoporum est intendere Concionatoribus, nec Judices Regii impedire eos possunt in capienda informatione super doctrina ab illis proposita.*
24 *Propositio, qua Judicibus Regiis attribuit potestatem approbandi Concionatores in defectum Episcopi, censurata.*

I. NUM primis Ecclesiæ sæculis soli Episcopi sermonem ad populum habuerint, a multis in controversiam, & quæstionem revocatum fuit. Illud equidem expeditum est, prædicandi munus pleno jure exercere, tamquam potiorem Apostolici muneris partem, Episcoporum esse proprium; neque illud umquam Presbytero, aut Diacono, aut cuivis de Clero sine Episcopi auctoritate licuisse. Quod observans Balsamon ad Canonem 64. Trullanum ait: „ Populum Domini docere, & divina Decreta interpretari, „ *solis Antistitibus* a divina Spiritus gratia concessum est, & eis „ quibus ab his permissum est.

Et ad Canonem 19. Trullanum notatum vult: „ Quod populum „ docere *solis* Episcopis datum est, & magnæ Ecclesiæ Doctores „ Patriarchæ jure docent ": hoc est, ex commissione, & auctoritate Patriarchæ.

Ita ex commissione Valerii Hipponensis Episcopi S. Augustinum adhuc Presbyterum ad populum sermonem habuisse, testis est Possidius in ejus vita *c. 5.* Et de S. Chrysostomo in ordine Presbyteratus constituto refert Palladius: „ Agebat *vices Episcopi* in præ- „ dicatione verbi Dei, omniumque corda mirabili facundia Scri- „ pturarum dulcedine ornata ad se rapiebat.

II. Quemadmodum enim omnis animarum cura, & Sacerdotii plenitudo penes Episcopos, atque ab his in inferiorem Clerum diffunditur: ita quoque prædicandi auctoritas, quæ Sacerdotii, & pastoralis officii præcipua portio est, tota & plenarie penes Episcopos est, atque ab his in alios inferiores ministros diffunditur; qui, nisi auctoritate ab Episcopo accepta, id muneris obire non possunt.

Unde Synodus Lateranensis sub Innocentio III. *in cap. 15. tit. De Offic. Ordinarii*, & renovatur a Synodo Tridentina *sess. 5. cap. 2. de Reformat.* advertens, „ Episcopis non sufficere, *per seipsos* „ ministrare populo verbum Dei maxime per amplas Diœceses, & „ diffusas, generali Constitutione sancivit, ut Episcopi viros ido- „ neos ad sanctæ *Prædicationis* officium salubriter exequendum as- „ sumant, potentes in opere, & sermone, qui plebes sibi commis- „ sas *vice ipsorum* (cum per se iidem nequiverint) sollicite visi- „ tantes, eas *verbo* ædificent, & exemplo.

III. Et Synodus Tridentina *sess. 24. cap. 4. De Ref.* mandat: „ ut in Ecclesia sua ipsi Episcopi *per se*; aut si *legitime* impediti „ fuerint, per eos, quos ad *Prædicationis munus assument*; in aliis „ autem Ecclesiis per Parochos, sive iis impeditis, per alios *ab* „ *Episcopis*, impensis eorum, qui eas præstare vel tenentur, vel „ solent, deputandos in civitate, aut in quacumque parte Diœce- „ sis censebunt expedire, &c.

Supposuit ergo Synodus Tridentina Episcoporum proprium esse, verbum Dei populo annuntiare; neque alios id nisi ex auctoritate, & missione ab Episcopis accepta, præstare posse.

IV. Et quidem in Ecclesia sua propria Cathedrali, si Episcopus *legitime* impeditus *per se* prædicationis munere fungi nequeat, ipsius est Concionatorem eligere, & deputare, & ita quidem, ut nec Canonici sive Capitulum, nec alius quispiam illius deputationi se immiscere queat; tametsi etiam essent in possessione *immemoriali* deputandi Concionatorem; quam sustulisse Synodum Tridentinam non semel respondit S. Congregatio, uti refert Fagnanus ad *cap. Inter cetera tit. De Off. Ordinarii.*

Neque quidquam hac in parte exemptio Capituli juvare potest: atque ita pro Episcopo Catalaunensi contra Capitulum licet exemptum judicavit Senatus Parisiensis, teste Renato Choppino *Lib. 1. de Sac. Pol. tit. 5. nu. 8.*

V. Si tamen Cathedralis simul sit Parochialis; atque in ea soleat per Parochum verbum Dei, quemadmodum in aliis Ecclesiis Parochialibus annuntiari, exceptis quibusdam diebus solemnioribus Episcopo reservatis, eo casu circa deputationem Concionatoris observandum, quod Synodus Tridentina circa deputationem Concionatorum in aliis Ecclesiis, quam Cathedralibus, decrevit.

VI. Vult itaque, ut Episcopi *legitime* impediti, aut non sufficientes, ut *per se* toti suæ Diœcesi verbum Dei annuntient, id præstent in aliis Ecclesiis distinctis a Cathedrali per *Parochos*.

Hinc patet, Parochos *vice* quodammodo, & *auctoritate Episcopi* verbum Dei annuntiare.

VII. Et sane si pristinam Ecclesiæ disciplinam attendamus, nemo Presbyterorum concionari sive verbum Dei populo annuntiare poterat, nisi ex *speciali* commissione Episcopi; ideoque *dependenter* ab ejus voluntate, & nutu; adeo ut penes Episcopum esset libera facultas, auctoritatem concionandi, quando ei visum esset, renovare, at hodie postquam officia, & ministeria Ecclesiæ in Beneficia, ac Dignitates transivere, non eadem mansit Episcoporum auctoritas seu libertas.

VIII. Parochi quippe, aliique Beneficia curata possidentes, vi suorum Beneficiorum juxta modernam disciplinam jus *quasi ordinarium*, & perpetuum accipiunt; ita ut, titulo sui Beneficii jure *proprio*, & *ordinario* exerceant ea omnia, ad quæ vi sui Beneficii obligantur.

Itaque Parochus, ceterique Beneficia curata possidentes, accipiunt quidem, etiam secundum hodiernam disciplinam, institutionem Canonicam, atque curam animarum ab Episcopo; atque eatenus jus concionandi, quod præcipue ad curam animarum pertinet, ab Episcopo in ipsos derivatur; at institutione seu *cura animarum* semel accepta, jam jure sui Beneficii, quod est jam *perpetuum*, functiones Beneficio suo annexas persolvunt.

IX. Sicut ergo Episcopus non potest illum, spectata moderna disciplina, pro libitu, nullo juris ordine servato, privare Beneficio; ita nec liberum est Episcopo, pro suo arbitrio suspendere, aut impedire a functionibus Beneficio suo essentialiter annexis, qualis est, Verbum Dei populo annuntiare.

Quod etiam non obscure innuit Synodus Tridentina, dum vult, ut Episcopi legitime impediti, in aliis Ecclesiis a Cathedrali distinctis, per *Parochos* divinam legem annuntient; *his* autem *impeditis*, *per alios ab ipso deputandos*: sat indicans, Episcopos, debere *Parochis* tamquam *Ordinariis*, sed subalternis verbi Dei præconibus, permittere ejusdem prædicationem; neque aliis eam posse committere, nisi dum ipsi *Parochi* legitime fuerint impediti.

X. Parochis autem *legitime* impeditis, Episcopi est deputare, & eligere Concionatores; idque per totam Diœcesim, & quidem impensis eorum, qui eas præstare tenentur, vel solent.

Unde etiam hodie ex Decreto Concilii Tridentini Episcopus habet

fundatam intentionem deputandi, & mittendi Concionatores, qui in civitate, aut in quacumque parte Diœcesis annuntient verbum Dei, *Parochis impeditis*, aut *insufficientibus*, ut illud *per se* pro necessitate populi annuntient.

XI. „ Hinc cum Episcopus Miletensis providere voluisset (ait „ Fagnanus *loco citato num.* 25.) de Concionatore in suburbio Vi„ ctoriosæ subditis suis, & Officiales ipsius, consulto prius magno „ Magistro Petro de Monte, respondissent electionem dicti Conciona„ toris *non spectare ad Episcopum*, sed ad *eos*, *qui eleemosynam Concio„ natoribus ex bonis Universitatis ministrant*, Episcopo super hoc decla„ rationem postulante, S. Congregatio censuit: Electionem Concio„ natoris *ad Episcopum* pertinere ex Decreto Concilii „. *cap.* 4. *sess.* 24.

Quin, etsi populus, aut alius ex consuetudine *non immemoriali* eligeret Concionatorem, qui certis diebus verbum Dei annuntiet, posset nihilominus Episcopus, non obstante hac consuetudine, Concionatorem deputare, uti sæpius resolvit S. Congregatio apud Fagnanum *num.* 27. & 31.

XII. Sed si ex consuetudine *immemoriali* ad populum, Capitulum, Parochum, aliosve hujusmodi electio, sive designatio spectet, ea servanda erit; nec ad Episcopum eo casu deputatio Concionatoris in Ecclesia non Cathedrali spectabit: „ quia, inquit Fagnanus *num.* 28. „ Concilium Tridentinum *sess.* 24. *cap.* 4. *de reformat.* non sustu„ lit consuetudinem *immemorialem*, secundum quam facultas no„ minandi Concionatorem in Ecclesiis *non Cathedralibus*, alii, quam „ Episcopo competeret, ut sæpius fuit resolutum.

Refert Carolus Fevretius in tractatu suo *de Abusu lib.* 3. *cap.* 4. §. 22. esse plura Regiorum Tribunalium Arresta, quibus declaratum fuit, liberum esse Episcopis mittere Concionatores ad concionandum per Adventum, & Quadragesimam in Ecclesiis suarum respective Diœcesium, quibus locorum incolæ obligabuntur dare hospitium & victum.

XIII. Et in specie, cum circa annum 1655. Episcopus Augustodunensis misisset ad quamdam suæ Diœcesis civitatem Concionatorem ex Minimorum Ordine ad concionandum per Adventum: ipseque civitatis Magistratus ipsi hospitium, & alimenta recusaret, Episcopus, junctis sibi Commissariis Cleri Gallicani, recurrit ad Consilium privatum Regium: ubi dictum fuit, ut dictus Magistratus, & Syndicus Cleri Gallicani contestarentur; ac interim per provisionem conformiter ad Arresta die 30. Martii 1636. & 26. Augusti 1639. Concionatores, qui mitterentur ad concionandum in dicta civitate consuetum hospitium, & victum acciperent. Cumque Episcopus ulterius pro definitiva urgeret; & ipse Magistratus civitatis affirmaret, se esse in possessione *immemoriali* præsentandi Concionatores pro Adventu, & Quadragesima ipsi Episcopo: die 17. Decembris ejusdem anni 1655. decretum fuit, ut Magistratus, & Incolæ illius civitatis probarent *intra tres menses*, se esse in possessione *immemoriali* nominandi, & præsentandi dictos Concionatores Episcopo; salva Episcopo probatione contraria; interim per provisionem & sine præjudicio juris alterutrius in principali, declaravit Episcopum esse manutenendum, & defendendum in jure eligendi, & mittendi Concionatores, quibus prædicti incolæ tenebantur hospitium. & victum præbere; nec non permittere solitam quæstuationem. Quæ sententia provisionalis postmodum in definitivam transivit; ut latius in Actis Cleri Gallicani refertur *tom.* 1. *tit.* 3. *cap.* 8.

Hic duo, quæ supra diximus, Regio Arresto decisa videmus. Primum, Episcopum de jure habere fundatam intentionem eligendi, ac mittendi Concionatores per totam suam Diœcesim, qui Parochis legitime impeditis, aut insufficientibus, verbum Dei annuntient.

Secundum, quod consuetudo seu possessio immemorialis possit jus Concionatores eligendi, & nominandi transferre non tantum in Capitula, Parochos, aliosve Ecclesiasticos, sed etiam in Laicos; quod aperte supponit sententia provisionalis 17. Decembris anno 1655. prolata; atque in terminis pro Æditúis judicatum refert Du-Fresne in libro, cui titulus *Journal des Audientes tom.* 1. *cap.* 18. & probat notoria Belgii praxis; quæ electionem, & nominationem Concionatoris passim ad Parochos, Capitula, Æditúos, aliosve, pro varia locorum consuetdine transtulit.

XIV. Hæc porro Concionatoris electio seu nominatio, est instar juris Patronatus ad Beneficia Curata, quod & Laicis competere potest. Unde sicuti præsentatus a Patrono sive Ecclesiastico sive Laico se functionibus pastoralibus immiscere nequit, ni prius ab Episcopo curam animarum acceperit; ita & nominatus seu electus in Concionatorem, debet ab Episcopo concionandi licentiam obtinuisse: nec in vim hujusmodi consuetudinis immemorialis aliud competere potest sive Ecclesiasticis sive Laicis, quam eligere Concionatorem unum ex approbatis ab Episcopo, vel sub illa clausula, modo licentiam obtineat.

Certum enim est, nec quisquam in dubium vocat, nullum Presbyterum, aut Clericum sæcularem, nisi Beneficium Curatum habeat, sine approbatione, & expressa licentia *Ordinarii loci publice* concionari posse.

XV. Quoad Regulares, ob varia, quæ prætendebant sibi a Summis Pontificibus indulta in hac materia privilegia, non exigua fuit inter Patres Concilii Tridentini consecratio; de qua videri potest ejusdem Concilii historia a Pallavicino conscripta *lib.* 7. *c.* 4.

XVI. Post hanc concertationem tandem *Sess.* 5. *cap.* 2. *de reform.* quoad licentiam ab Ordinario obtinendam, distinctio aliqua facta est inter facultatem concionandi in Ecclesiis *suorum Ordinum*, & Ecclesiis *non suorum Ordinum*, ut scilicet „ Regulares cujuscumque Ordi„ nis, nisi a Superioribus suis de vita, moribus, & scientia exami„ nati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia etiam in Eccle„ siis *suorum Ordinum*, prædicare non possint: cum qua licentia „ *personaliter*, & ab eis *benedictionem petere teneantur*, antequam „ prædicare incipiant. In Ecclesiis vero, quæ *suorum Ordinum non „ sunt*, ultra licentiam suorum Superiorum, etiam *Episcopi licen„ tiam* habere teneantur; sine qua in ipsis Ecclesiis *non suorum Or„ dinum* nullo modo prædicare possint. Ipsam autem licentiam E„ piscopi gratis concedant.

„ Si vero (pergit Synodus) quod absit, Prædicator errores, aut „ scandala disseminaverit in populum, etiamsi in Monasterio sui „ vel alterius Ordinis prædicet; Episcopus ei prædicationem inter„ dicat. Quod si hæreses prædicaverit, contra eum, secundum ju„ ris dispositionem, aut loci consuetudinem procedat; etiamsi Præ„ dicator ipse generali vel speciali privilegio exemptum se esse „ prætenderet. Quo casu Episcopus auctoritate Apostolica, & tam„ quam Sedis Apostolicæ delegatus procedat.

XVII. Hoc decretum, in quantum Regularibus permittit prædicare in Ecclesiis *suorum Ordinum*, ex sola Superiorum licentia ipsi Episcopo *simpliciter* præsentanda, & *benedictione* ab ipsis *petita*; & insuper Episcopis prædicationem Regularibus interdicendi potestatem demum facit, dum Prædicator errores, aut scandala in populum disseminaverit: nonnullis e Patribus Tridentinis, atque præ ceteris Brachio Martello Episcopo Fesulano mire displicuit; ajebatque publice in cœtu Patrum super discussione hujus decreti instituto 15. Aprilis anno 1546. „ Acerbe se angi; quod liberum esset Regulari„ bus, neque *missis*, neque *vocatis*, suis in Cœnobiis per Episcopo„ rum Diœceses Concionari. *Quod*, exclamavit, *quidnam est aliud*, „ *o Patres nisi permittere*, *ut lupi non per ostium*, *sed aliunde in„ gressi ovile perturbent?* Deinde eosdem per Deum, ac Superos ob„ secrare non destitit, ne id paterentur: si abnuerent, se pro sua „ virili parte causam sustentaturum, provocantem ad cæleste Tri„ bunal, apud quod contestabatur, se insontem in eo esse, & su„ per illos populorum crimen, ac sanguinem abiturum: „ Hæc Pallavicinus *loc. cit. n.* 3.

Deinde in generali Congregatione habita 10. Maji rursus prolixa oratione coram Patribus, idem vehementissime urgere perrexit, atque ipsos Regulares de privilegiis suis contra auctoritatem Episcoporum gloriantes alloquens, ait: „ Nolite nos ita tardo ingenio „ existimare, ut ista sophismata sive paralogismata non intelliga„ mus, putemusque vos *vestris in Monasteriis non populo nostro*, sed „ *Fratribus vestris tantum*, aut tectis, & parietibus esse concio„ naturos. Nolite adeo inhumaniter, ne dicam irreverenter cum „ sanctissimis Episcopis agere, ut *nostras plebes* docere *sine permis„ su*, & *consilio* nostro cogitetis.

His contendebat Antistes ille, nec in Monasteriis *suorum Ordinum* permittendum esse Regularibus *sine licentia Episcoporum* concionari: cum non minus in Ecclesiis suorum Ordinum, quam non suorum Ordinum, populum Episcoporum curæ commissum doceant.

Post hæc prosequitur Fesulanus: „ Additum est nescio quid de „ coercendis his, qui in concionando a fide aberraverint. Hic ergo „ jam illud, quod notissimum est, non disputabo, quam non sit „ facile errantem aliquem, & perniciosa docentem redarguere; pro„ pterea quod non solum habent isti tot latebras, tantosque re„ cessus, ut etiam deprehensi facile elabantur: sed veniunt ita sæ„ pe ad fallendum instructi, atque artificiosa concionandi ratione, „ ut vel eruditissimas quasque aures, atque attentissimas non ma„ gno labore fallere, atque in dicendo præterire possint. Sed „ quæro, utrum tandem ad ulciscendas oves nostras, an ad custo„ diendas vocati sumus. *Pascite*, nobis dictum est, *gregem*, & *cu„ stodite*, *non vindicate*. *Mihi* enim *vindicta*, & *ergo retribuam*, „ atque *occisarum* ovium a nobis, non occidentium luporum san„ guis requiretur.

Hæc & plura Fesulanus Antistes in oratione coram Patribus Tridentinis pronuntiata, & inserta *tom.* XIV. *Concil. col.* 1639. sub hoc titulo, *Brachii Martelli Florentini*, *Episcopi Fesulani sententia*, *qua declarat*, *Regulares sine licentia Episcoporum*, *nec in Monasteriis*, *nec extra Monasteria debere fungi officio prædicandi*.

XVIII. Et licet Patribus Tridentinis tunc visum haud fuerit postulatis hujus Episcopi per omnia consentire, eamque distinctionem inter facultatem concionandi in Ecclesiis *suorum Ordinum*, & *non suorum Ordinum* omnino tollere; his tamen, aut similibus rationibus indubie effectum est, ut *Sess.* 24. *c.* 4. *de reform.* habita 11. Novemb. 1563. cum jam numerus Episcoporum esset frequentior, & temporum conditio convenientior, decretum sit, ut „ Nullus Sæcularis, sive Regu„ laris, etiam in Ecclesiis *suorum Ordinum*, *contradicente* Episcopo, „ prædicare præsumat „. Quo Decretum, si cum Decreto priori combinetur, omne *in effectu*, quod Fesulanus optabat, haberi poterit.

Cum enim ex Decreto *Sess.* 5. *c.* 2. *de reform.* Regulares priusquam concionari incipiant, etiam in Ecclesiis *suorum Ordinum*, ab Episcopis benedictionem petere debeant; & vi posterioris Decreti non possint in Ecclesiis suorum Ordinum, *contradicente* Episcopo, prædicare, nonne in potestate Episcoporum est, efficere, ut nemo Regularium, etiam in Ecclesiis *suorum Ordinum* concionetur, de cujus vita, moribus, doctrina & sufficientia non sint plene instructi; & quem ad id muneris saltem tacite non approbaverint?

XIX. Id sane obtinebunt Episcopi, si ad exemplum S. Caroli statuant: „ Ne patiatur Parochus, cujusvis Ordinis Regulares in *Or„ dinis sui Ecclesiis*, intra fines Parochiæ suæ sitis, concionem ha„ bere, nisi ex *scripto testimonio* perspexerit, eos muneris hujusmodi „ in illis Ecclesiis obeundi causa, *sed ad Episcopum* cum concio„ nandi facultate, quam a Superioribus suis ipsi obtinuerint, *con„ tulisse*, & *benedictionem*, ut Tridentino Concilio cautum est, ab „ *eodem petiisse* “. In Concilio Mediolan. III. *c.* 3.

Hoc quippe pacto fiet, quod nullus Regularis etiam in *Ecclesiis suorum Ordinum* concionetur, de quo non constet, eum se præsentasse Episcopo, & benedictionem an eodem petiisse; adeoque in Episcopi potestate fuisse, ei quoad conciones habendas contradicere, si de ejus moribus, & doctrina non satis sit instructus; qua contradictione vi Concilii Tridentini fit; ut nec in *Ecclesiis suorum Ordinum* concionari queat; adeoque si Episcopus benedictionem impertiatur, testimoniumque illius annuat, neque contradicat, an non sat aperte censebitur illum Regularem, saltem *tacite*, ad concionandum approbare, & licentiam concedere? præsertim quia simplex Episcopi contradictio, nulla expressa contradictionis causa, tam in Sæcularibus, quam in Regularibus Beneficium Curatum non haben-

tibus sufficit; eo quod horum concionandi potestas tantum sit *Vicaria* seu *delegata*, quam ad nutum revocari posse apud omnes in confessio est. Unde sine ulla hæsitatione ait Zypæus in jure novo *tit.* 1. *n.* 10. „ Episcopo contradicente etiam *non dicta causa* (quam- „ vis sine causa id facere non debeat) nemo prædicare potest, *quan-* „ *vis exemptus*, *quovis privilegio*, & appellatione non obstante.

XX. Nullatenus proinde a mente Synodi Tridentinæ aberrasse videntur Patres Synodi Bituricensis an. 1584. *tit.* 3. *can.* 4. decernendo; ut „ Regulares cujuscumque sint Ordinis prædicare non præsu- „ mant, etiam in Ecclesiis *suorum Ordinum*, nisi prius examinati, „ & approbati a suo Superiore, & *impetrata* ab Episcopo, aut e- „ jus Vicario benedictione, & *licentia* ". Tacita nimirum *licentia*; quæ data intelligitur, dum benedictione impertita, non contradicendo, ad concionandum dimittitur.

XXI. Ulterius cum facultas concionandi seu Regularibus, seu sæcularibus non habentibus Beneficium Curatum concessa, dumtaxat sit delegata, & Vicaria, ea ad libitum revocari, restringi, & modificari, adinstar jurisdictionis delegatæ, potest.

XXII. Hac de causa præcipiunt passim Synodi, & frequenter Episcoporum Decretis renovatum fuit, ut Pastores neminem in Ecclesiis sui concionari permittant, nisi de *licentia Ordinarii* in *scriptis* prædocuerit. Synod. Mechl. P. II. *titul.* 11. *cap.* 1. Gand *tit.* 10. *cap.* 1, Namurcensis ann. 1659. *tit.* 10. *c.* 1, &c.

XXIII. Porro sicuti etiam ad Episcopum sive Ordinarium spectat principaliter munus prædicandi, populumque instruendi; atque inferiores quodammodo tantum *vices* ejus suppleant; eique adjutores sint, & ab ipso missionem, ac licentiam accipiant; ipsius quoque est invigilare, atque intendere, num officio in nullo desint; sed diligenter instructioni populi incumbant, eique sincerum, & conveniens spirituale verbi divini pabulum porrigant; eosque, si in eo delinquant, corrigere, & punire.

Quapropter cum Senatus Burdigalensis interdixisset Episcopo Vasatensi, inquirere in doctrinam inter concionandum propositam, causa ad Consilium privatum Regium devoluta, Rex, cassato dicto Burdigalensis Senatus Decreto, inhibuit tam prædicto Senatui Burdigalensi, quam aliis Senatibus, & Judicibus Laicis, ullo titulo, aut prætextu esse impedimento Prælatis in capienda informatione super *doctrina* in concionibus, sive a Sæcularibus, sive Regularibus proposita, ipsam religionem concernente.

Similiter inhibito Regia facta fuit ann. 1657. Parlamento Parisiensi, & ceteris omnibus, cognoscendi de materia doctrinæ, missionibus Concionatorum, approbationibus Confessariorum, & aliis materiis mere spiritualibus, & per sententiam Consilii Sanctioris rursum confirmatum fuit. Referuntur hæc Arresta, & Decreta in Actis Cleri Gallicani *tom.* 1. *tit.* 2. *c.* 20. 22. 23. *&* 24.

XXIV. Et inter propositiones, quas anno 1656. 10. Archiepiscopi cum 73. Episcopis, plurimisque Abbatibus, aliisque Prælatis Conventum generalem Cleri Gallicani constituentes, tamquam temerarias, scandalosas, falsas, erroneas, in hæresim, & schisma inducentes, Sedi Apostolicæ, Conciliis tum OEcumenicis, tum Provincialibus, & præcipue Sacro Tridentino, & Ordini Episcoporum Apostolico contrarias, & injuriosas, Ecclesiasticæ Hierarchiæ destructivas, respective damnarunt, erat hæc: „ Regulares Mendicantes pe- „ tere possunt licite a Judicibus sæcularibus, ut injungant Episco- „ pis, quatenus ipsis mandata concedant ad prædicandum in Ad- „ ventu, & Quadragesima; quod si renuant facere Episcopi, De- „ cretum Judicum sæcularium *tantundem valet*, ac *si permissio di-* „ *ctis Religiosis concessa* fuisset.

Quin tamen interdum Magistratus Regii procedere, atque informationes sumere possint contra Concionatores seditiosa, aut scandalosa in populum spargentes, quæ magis ad emotionem, & seditionem, quam ad pietatem, & debitam erga Superiores, & Magistratus observantiam plebem excitare possent, non est dubium. (*a*)

Unde cum quidam Parochus in urbe Parisiensi aliqua admodum seditiosa, quæ populum contra Magistratus incitare; & commovere nata erat, in concione dixisset, per sententiam Senatus Regii decreta fuit dicti Parochi incarceratio, quoadusque aliter per Curiam esset statutum, 11. Junii 1590. Rursus 8. Martii 1592. injunctum fuit per Senatum Regium ad instantiam Procuratoris Regii omnibus Concionatoribus, ne in suis concionibus utantur discursibus seditiosis, qui populum ad emotionem excitare possent, sub pœna quod adversus contravenientes pro casus exigentia procedetur; injungens una locorum Officialibus, ut manum adhibeant, atque in contravenientes secundum rigorem ordinationum procedant. Quæ omnia, aliaque plura latius referuntur in probationibus Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ. *c.* 29.

CAPUT XII.

Episcoporum est pro populo orare; populum ad orationem excitare; preces publicas indicere, & dirigere; & abusus, si qui erepserint, tollere.

1 *Instantiam orationis præcipuum esse suum officium, crediderunt Apostoli; & quare?*
2 *Episcopi certam horam orationi destinare debent.*
3 *Episcopo præcipue incumbit sacrificii incruenti oblatio.*
4 *Quandonam specialiter Episcopus Missæ sacrificium offerre debeat?*
5 *Episcopus populum ad orandum excitare, modumque orandi docere debet.*
6 *Libellos precum examinare Episcopo incumbit.*
7 *Orationes publicas ex causa publica, & communi, Episcopi est indicere, & dirigere.*
8 *Episcopi est præscribere orationem* Quadraginta horarum: *& quomodo hanc instituerit Sanctus Carolus?*
9 *Non sufficit in hac oratione publice exponi* Venerabile; *sed præcipue incitandus populus ad solidam devotionem.*
10 *Preces publicas indicere ad Episcopum spectare sæpius declararunt Parlamenta Regia.*
11 *Precibus publicis annumerantur supplicationes, seu Processiones; hasque indicere pertinet ad Episcopum.*
12 *Exemptio non impedit hac in parte auctoritatem Episcopi.*
13 *Episcopi est præscribere quomodo Processiones sint habendæ; & quæ in iis cavenda, aut observanda?*
14 *An Episcopus possit præscribere, ut in Processionibus Venerabile non circumferatur cum Imaginibus, aut Reliquiis Sanctorum?*
15 *Episcopi est componere controversias de* præcedentia; *quæ inter personas Ecclesiasticas in processionibus oriuntur.*
16 *Hæ controversiæ* summarie *absolvi debent.*
17 *Interdum super his controversiis ad Tribunalia Regia recurritur.*
18 *Clerici tam Regulares, quam sæculares ad publicas Processiones vocati accedere debent; & etiam compelli possunt.*
19 *Etiam exempti accedere tenentur.*
20 *Consuetudo nequidem immemorialis eximere potest Capitula Cathedralia ab accessu ad publicas supplicationes.*
21 *Episcopus mutare, aut etiam abrogare potest antiquas supplicationes.*
22 *Precibus publicis, quarum directio est apud Episcopum; annumerandum Officium Canonicum.*
23 *Episcopi est, Breviaria, Missalia, aliosque libros ad divinum Officium pertinentes, revidere, & emendare.*
24 *Correctio Breviarii Aurelianensis nuper ab Episcopo facta; & quæ hic observata?*
25 *Ubi est receptus ritus Romanus, observanda Bulla Pii V. & stilus Curiæ Romanæ.*
26 *Episcopus abusus circa Missæ Sacrificium corrigere debet.*
27 *De retentione particularium Breviariorum in variis Galliarum Diœcesibus.*

I. Apostoli convocantes multitudinem Discipulorum, dixerunt: *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo, Fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu Sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos vero Orationi, & ministerio verbi Instantes erimus.* Actorum 6.

Ministerio ergo verbi junxerunt Apostoli *instantiam orationis*, scientes, quam esset necessarium hanc illi jungere, si Prædicationis fructum in populo videre vellent; juxta illud quod postmodum dixit Apostolus: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus*. 1. Cor. c. 3. v. 7.

Hoc vero incrementum divinum quis suis precibus præcipue in populum attrahet, nisi is *quis ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis*; id est omnis Pontifex sive Episcopus? *Hebr. cap.* 5. *v.* 1.

Hinc illud Apostoli ad Colossenses 1. v. 9. *Non cessamus pro vobis Orantes.* & *Postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis ejus in omni sapientia, & intellectu spirituali.*

II. Cum ergo *in Oratione, sanctisque meditationibus eos* (*Episcopos*) *frequentes esse oporteat*, (*verba sunt S. Caroli in Concilio Mediolanensi IV.* par. 3. c. 1.) *certam sibi horam quotidie sumant, quam in contemplationum divinarum studio, exercitationeque attentissimis religiosæ mentis cogitationibus ponant. Qua oratione* non sibi ipsis tantum *divini luminis illustratione deposcant, sed etiam* pro fidelibus *suæ curæ commissis humiles preces fundant*; eorum peccata deplorando, *pioque gemitu, & religiosa supplicatione Deum orando, ut disjectis peccatorum nubibus, pluviam, & rorem suæ divinæ gratiæ, ac misericordiæ effundat in hæreditatem, & agrum Ecclesiæ suæ.*

Et Patres Concilii Tolosani anno 1590 „ Orationibus, & me- „ ditationibus singulo quoque die, certis statisque horis incumbant, „ quibus in cœlestium rerum contemplatione versantes, divinam „ sibi, suisque gregibus gratiam summa & veneratione, & contri- „ tione deprecabuntur ". *Par.* 1. *tit. De Episcopis*.

Idipsum & Concilium Narbonense ann. 1609. Episcopis ardentissime inculcat: „ ut quod, ait, in Fidelibus sibi commissis confra- „ ctum, divina bonitate alligetur, quod languidum est sanetur, „ perditum reparetur, & quod bonum est conservetur.

III. Porro excellentior, & efficacior species orationis cum sit Missæ Sacrificium, hujus quoque celebratio præcipue ad Episcopum spectat. Nec primis Ecclesiæ sæculis Presbyteris oblatio hujus Sacrificii concedebatur, nisi absente, aut impedito Episcopo, immo tam apparuisset insolitum, quod Episcopus diebus Dominicis festisque conventui Fidelium non præsedisset, verbum Dei non explanasset, aut Sacrificium non obtulisset, quam si Judex diebus juri dicendo designatis pro tribunali non sedisset.

Quare S. Gregorius volens exprimere magnitudinem dolorum, quos ex podagra patiebatur, scribit „ se tantis podagræ doloribus affli- „ gi, ut vix in diebus Festis usque ad horarum trium spatium sur- „ gere valeat, *Missarumque Solemnia* celebrare ". *Lib.* 8. *epistola* 35.

Non immerito proinde dixit Synodus P. I. Mecliniensis: „ Inter „ ceteras Episcoporum functiones non infimum locum habet *oratio* „ pro populo, & *communis Sacrificii oblatio*: de quibus si bonum „ habeant testimonium, non parum inde eis auctoritatis accedet ". *Tit. de Episcopis c.* 3.

IV. Recte ergo Episcopos monuit S. Carolus in suo Concilio Med. IV. *loc. cit.* „ Missæ Sacrificium frequentius celebrare studeant. „ Dominicis vero, festisque diebus, ne id præstare omittant. Hoc „ vero ipsum facere curent crebrius in Ecclesiis, quam in priva- „ tis oratoriis.

„ Præterea Missæ Sacrificium facere studeant illis diebus, qui- „ bus Ecclesiastica Beneficia conferent; & generalia Clerico- „ rum, qui initiandi sunt, & Confessariorum examina habebunt,

„ cete-

(*a*) Id quidem constat Litteris Patentibus, quas Henricus IV. Galliarum Rex dedit 22. Sept. 1595. quæ in Commentarios Senatus Provincialis (*de Provence*) relatæ sunt.

„ ceterasque denique graviores consultationes, & deliberationes inibunt.

V. Nec tantum ipse pro se populoque suo multum orare debet, sed insuper populum ad orandum incitare, ipsumque orandi modum docere; nec non preces tum privatas præscribere, ac dirigere.

Quanta cura, & solicitudine S. Carolus populum sibi commissum ad orationis exercitium quotidianum excitaverit, paternoque affectu monuerit, ipsumque orandi modum docuerit, ejus Litteræ Pastorales ea de re ad universos suæ Diœcesis Fideles missæ ostendunt, quarum compendium supra *cap.* 7. retulimus.

VI. Quia vero populus ad evitandas distractiones, & ad excitanda in se pia desideria, & affectum inflammandum uti solet certis libellis devotionis, aut formulis precationum, Episcoporum atque Pastorum est, invigilare in hujusmodi libellos, & precationum formulas, num ad solidam devotionem excitandam, & fovendam sint convenientes; utrum nihil sanæ doctrinæ, aut solidæ pietati contrarium contineant; utrum nihil superstitionis, aut ad eam inclinans sua specie pietatis misceatur.

„ Libri, quibus preces variæ continentur (ait Synodus Cameracensis P. I. *tit.* 1. *c.* 3.) plerumque falsis, superstitiosisque titulis aspergutur: ea omnia *purgari* diligenter, & ad *proportionem fidei reduci Episcoporum sedulitate* præcipit Sancta Synodus.

VII. Ad Episcopum quoque spectat, preces publicas, & communes instruere, ipsique populo præscribere, modumque in illis servandum constituere.

Hujusmodi preces publicas, & communes, non tantum pro calamitatibus, & periculis temporalibus Reipublicæ, aut populo imminentibus, sed vel præcipue ut spiritualia animarum pericula, & calamitates avertantur, instituere, exemplo Sancti Caroli, Episcopis incumbit; vel dum aliquo negotio, a quo multarum animarum salus dependet, tractatur.

VIII. Et quidem de *Oratione* 40. *horarum*, quæ una eaque hodie vulgatissima Orationis *publicæ* species est, dicit Sanctus Carolus in Concilio suo Med. II. *tit.* 1. *dec.* 16. „ Oratio, quæ *quadraginta horarum* dicitur, ne ulla in Ecclesia extra ordinem constituatur *sine Episcopi concessu*. Isque eam ita sancte geri curet, ut pii illius instituti ratio exigit.

Ut autem hoc assequeretur, plura postmodum statuit in suo Concilio Med. IV. *part.* 2. *tit. Quæ ad Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum pertinent*; atque inter alia: „ In iis solum Ecclesiis sive sæcularibus, sive Regularibus fiat, celebraturve, in quibus Sanctissimum Sacramentum asservatur: nec vero in iis omnibus, sed in illis tantummodo, quas *Episcopus statuerit*, Fiat autem in conspectu Sanctissimi Sacramenti: quod e tabernaculo expositum, in majori, aliove, *si Episcopus ita censuerit*, altari propalam collocetur.

Post hæc vult, ut non minus quam sex cerei, & tres lampades ante Venerabile luceant; nec plures quam decem cerei, aut 12. vel 13 lampades; *nisi Episcopus ex causa majorem luminum numerum permittat*. Deinde orationis initio cum Sanctissimum Sacramentum palam promovendum est, Clerus omnis ipsius Ecclesiæ superpelliceo indutus Sacerdoti Venerabile exponenti assistat; & si pauciores sint, quam sex in illa Ecclesia, aliunde advocentur; ut ne eo numero pauciores sint; hique *cum luminibus accensis*; tum homines itidem Parochiæ, in cujus Ecclesia finibusve oratio exponitur, præsertim Sodalitati Sanctissimi Sacramenti adscripti.

Dum illud in altari propositum est; interdiu duo Clerici superpelliceo induti, capite aperto ad altare semper assistant: quorum alter Diaconus saltem sit; noctu vero saltem unus, isque in sacro Ordine constitutus.

„ Ad excitandam populi in stata hac oratione versantis pietatem, ait, hoc curetur, ut aliquando, quo præsertim tempore, quave hora frequens est Fidelium ad eam concursus, *sermo isque brevis*, ad *piæ meditationis* studium inflammandum apposite habeatur.

Præterea vult ab Episcopo designari viros aliquos graves pietatis spiritualisque vitæ amantes, qui in sua quique regione orationis hujus curam gerant, quo tempore illa celebratur. Qui inter cetera curabunt, ut oratio hæc per 40. horas *continenter* fiat; quem in finem Parochiam, in cujus finibus oratio habetur, in certas classes partientur, singulisque suas horas assignabunt; ut tamen fœminæ noctu ad Ecclesiam non accedant: Et si noctu orantes deessent, Venerabile in tabernaculo reponatur:

IX. Hic in primis intelligant Episcopi, & Pastores, quibus instituendi, ac dirigendi hujusmodi publicas preces officium incumbit, non satis fuisse Sancto Carolo, uti hodie a nonnullis apprehendi videtur, ut Venerabile Sacramentum publice in Ecclesia exponatur; sed præcipue curæ fuisse, ut populus ad solidam, ac sinceram devotionem excitetur; atque preces illæ vero devotionis affectu agantur.

Insuper videmus, non dubitasse S. Carolum, ceterosque, qui ipsi in celebratione Concilii Provincialis astiterunt, quin publicæ hujus orationis institutio, & directio *ad Episcopos* spectaret.

Nec mirum, cum enim similes publicæ rationes populum præcipue concernant, atque ad populi pietatem, & devotionem excitandam instituantur, quis naturalior earum director esse potest, quam Episcopus, cui totius populi, cura, & directio in his, quæ ad pietatem, & religionem sunt, incumbunt?

X. Unde cum Magistratus, & Intendentes cujusdam Urbis sua propria auctoritate ordinassent cantari solemniter *Te Deum laudamus*; ipsosque Ecclesiasticos ad id coegissent, priusquam intervenisset Decretum Episcopi Diœcesani, facta insuper inhibitione recipiendi Episcopale mandatum, si quod daretur. Re delata per Episcopum ad Consilium Sanctius, per Arrestum Consilii 14. Decembris 1618. cassata fuit dicti Magistratus ordinatio ipsique Ecclesiastici exonerati a mulcta per Magistratum comminata, cum inhibitione facta Magistratui, imposterum quidquam statuendi, quod Ecclesiam concernit; aut turbaret Episcopum in functionibus suæ curæ. Refertur in Actis Cleri Gallicani *tom.* 1. *tit.* 2. *cap.* 5. *num.* 6. Et *num.* 7. (*a*) refertur Arrestum ejusdem Consilii Regii, quo 28. Novemb. 1643. declaratum fuit, Capitulum Burdigalense non debere recipere mandata, pro publica gratiarum actione, aliisque publicis precibus, quas Rex judicasset esse faciendas in Ecclesia Burdigalensi, ab alio, quam *Archiepiscopo, ejusque Vicario* generali in ejus absentia.

XI. Et *num.* 8. asseritur, per Senatum Parisiensem 8. Januarii 1647. declaratum, *Processiones generales, Te Deum*, aliasque *publicas Preces*, quæ fient ad instantiam Regis, indicendas esse per *Episcopum*, ejusve *Vicarium*, de quo Capitulum *gratiose* monebitur. Particulares vero preces ex communi Episcopi, & Capituli resolutione.

Hic precibus publicis, quarum indictio & directio Episcopi adjudicatur, annumerantur *Processiones*; utpote quæ & ad populi pietatem removendam instituuntur.

His consonat resolutio S. Congregationis, quam ex Barbosa recitat Zypæus in Jure novo *Tit. de majorit. & obed. num.* 12. nimirum, Episcopum in indicendis *Processionibus publicis* non debere habere consensum Capituli, & quidem non obstante quasi possessione contraria, aut consuetudine.

XII. Neque Prælatum quantumvis exemptum posse impedire Episcopum indicere *Processiones* in sua Ecclesia, judicavit Consilium Privatum, pro Episcopo Audomarensi 21. Aug. 1593. & 25. Septemb. eodem anno, contra Abbatem S. Bertini. Habetur sententia in Registro sententiarum Consilii Privati, quod incipit a prima Februarii 1591. fol. 25.

XIII. Nec indicere duntaxat Processiones, seu Supplicationes solemnes ad Episcopum spectat, sed etiam qua via, & quo ducendæ & dirigendæ; item quo ritu, & forma instituendæ; quæque in iis cavenda, aut observanda sint.

Hac ratione mandavit in sua Syn. Diœc. an. 1567. Archiepiscopus Cameracensis Archipresbyteris suis: „ Ut sollicite perspiciant in Ecclesiarum visitatione, num non irrepserint aliqua superstitiosa, & vana *in Processiones*. Ubi vero hujusmodi aliquid compertum habuerint, volumus, ait, nobis nostrisque Vicariis quamprimum denuntiari, ut ab omni irreverentia repurgatis Ecclesiis, in vera pietate Fideles omnes contineamus.

Eadem fere ratione vetuere Episcopi Belgii in suis respective Synodis, „ Ne in *Processionibus*, quas *dedicationum* vocant, *Venerabile Sacramentum* circumferatur: eo quod ad hujusmodi Processiones populus magis spectandi, quam orandi causa accedere soleat.

Et Synodus Mechliniensis P. II. *tit.* 14. *c.* 2. & 5. „ Imagines sacras sæculariter comptas, nec in Templis, nec in *Processionibus* tolerent Episcopi, & quæ ad ornatum *Supplicationum* proponuntur, ejusmodi sint; quæ oculos spectantium non offendant . . . Nunquam etiam Reliquiæ, vel Imagines in *Processionibus* deferantur, nisi per Clericos sacris initiatos, quantum fieri potest; neque tam longi itineris circuitu, ut aut populi devotio languescat, aut compotationibus, aliisque insolentiis occasio præbeatur.

XIV. Similiter licet *per se* inordinatum non sit, Imagines aut Reliquias Sanctorum una cum Venerabili Sacramento in *Processionibus* circumferre; *significantes*, ut ait Synodus Coloniensis anno 1549. *illos nunc cum ipso regnare, & triumphare in cœlis, qui vestigia ejus hic in terris secuti sunt*; si tamen Episcopus videat, eam esse populi sui circa aliquas Sanctorum Imagines, aut Reliquias inordinatam devotionem, ut ex externo agendi modo sat appareat, honorem SS. Sacramento debitum ad Sanctorum Imagines potius, quam ad ipsum Venerabile referri; idque etiam non raro cum summo hæreticorum scandalo: poterit Episcopus præcipere, ne cum ipso Venerabili Sanctorum Imagines, aut Reliquiæ circumferantur.

Quod etiam pridem, ob illud indubie periculum, sæpius decretum fuit: „ In solemni illa Processione, ait S. Carolus, in qua Sanctissimi Domini Corpus per urbem religioso cultu defertur, *ne Reliquiæ illæ*, sed *illud solum*, ut *veteris* instituti, *Ecclesiæque Romanæ Matris consuetudinis est*, pio, religiosoque apparatu, solemnique celebritate feratur". Concil. Med. IV. *par.* 2. *c.* 4.

Similiter anno 1639. Synodus Namurcensis statuit: „ Quando continget Venerabile Sacramentum deferri, nullæ aliæ Reliquiæ, vel imagines Sanctorum deferantur . . . . in die vero Patroni sola ejus Imago, vel Reliquiæ deferantur.

Quin & anno 51. decimi septimi sæculi Maximilianus Henricus Archiepiscopus Coloniensis decrevit: „ quod tametsi pium, & laudabile sit, ut in communibus Processionibus, & supplicationibus, ac stationibus deportentur Sanctorum (si quæ in Ecclesiis habentur) Reliquiæ, vel sola Imago Divi loci Titularis, in eis tamen Processionibus, & supplicationibus ubi SS. Sacramentum circumfertur, nullæ merito Sanctorum, vel Imagines vel Statuæ juxta S. Caroli Borromæi præscriptum (nisi pia multorum locorum consuetudo aliud postulet) deportentur; de qua tamen *consuetudine integrum erit nobis nostrove in spiritualibus Vicario generali, seu Decanis ruralibus cognoscere, an cum pietate veræ, & persuasa consistat*.

Hinc patet, dictum Archiepiscopum desiderasse quidem, ut juxta S. Caroli præscriptum cum Venerabili Sacramento Sanctorum Imagines non circumferantur, aliquid tamen consuetudini in re de se minime inordinata detulisse; ita tamen ut sibi integrum esse de- cla-

(*a*) In Galliis tamen, cum in civitate adsunt aut Gubernator, aut Legatus Generalis Provinciæ, vel Parlamentum, aut supremus vel Rationum, vel Subsidiorum Senatus, cautum est Edicto Regio, ut Episcopus cum eis conveniat de die, & hora, quibus *preces* & *processiones* fieri debent. Ecce verba Edicti, quod mense Aprili, an. 1695. datum est a Ludovico XIV. Francorum Rege.

Lorsque nous avens ordonne de rendre graces a Dieu, ou de faire des prieres pour quelque occasion, sans en marquer le jour & l'heure, les Archeveques & Evequés les donneront, si ce n'est que nos Lieutenans Generaux, & Gouverneurs pour nous dens nos provinces, ou nos Lieutenans en leur absence, se trouvent dans les villes ou la cérémonie devra être faite, ou qu'il y ait aucunes de nos Cours de Parlement, Chambres de nos Comptes, & Cours des Aydes qui y soient établies, auquel cas ils en conviendront ensemble, s'accommodant reciproquement a la commodité des uns, & des autres, & particulierement a ce que lesdits Prélats estimeront le plus convenable pour le service divin.

Observandum est in Edicto supponi, quod Rex independenter ab Episcopis habeat jus condicendi diem, & horam, quibus preces ab ipso imperatæ fieri debeant.

claraverit, judicare, num hic & nunc conſuetudo illa veram populi devotionem non impediat, nec ejus erga SS. Sacramentorum reverentiam potius diminuat, quam promoveat.

Et merito; in his enim, quæ interdum devotioni congruere, ſubinde vero ob temporum circumſtantias, & populi conditionem officere poſſunt, Epiſcoporum eſt invigilare, & judicare, quid conveniat; ſubditorum vero obedire, & judicio Epiſcopi ſe ſubmittere; juxta illud Auguſtini in ſimili materia indifferenti: *Epiſcopo tuo in hac re noli reſiſtere, & quod facit ipſe, ſine ullo ſcrupulo, vel diſceptatione ſectare.*

XV. Hæc plenam Epiſcoporum auctoritatem in indicendis, dirigendiſque *Proceſſionibus*, utpote publicis precibus populum ſpectantibus abunde evincunt; quam & Synodus Tridentina ſupponit, dum *Seſſ.* 25. c. 13. *De regularib.* voluit, ut „ controverſias omnes „ de præcedentia, quæ perſæpe maximo cum ſcandalo oriuntur inter Eccleſiaſticas perſonas, tam Sæculares, quam Regulares, cum „ in *Proceſſionibus publicis*, tum in iis quæ fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, & in deferenda umbella, & aliis ſimilibus; Epiſcopus, amota omni appellatione, & non obſtantibus „ quibuſcumque, componat.

XVI. Cum præcipue in hoc Decreto Synodus intendat obviare ſcandalis, quæ ex hiſce controverſiis nata ſunt oriri, ni mox & indilate ſiſtantur; compoſitio Epiſcopi eo maxime tendere debet, ut brevi manu, ſummarie, ac de plano, ſine ſtrepitu, & figura Judicii expediat univerſa, quemadmodum S. Congregationem declaraſſe fertur, quæ ſimiliter declaravit, appellationem hic amotam duntaxat quoad effectum ſuſpenſivum; nequaquam vero quoad effectum devolutivum.

XVII. Quia vero interdum Epiſcopalis auctoritas hujuſmodi controverſiis diminuendis, ac ſopiendis haud ſat potens & efficax eſt, Regia nonnunquam accedit; quæſtioneſque ſuper hiſce controverſiis ad Conſilia Regia, præcipue ſi de poſſeſſorio agatur, frequenter devolvuntur; quod quotidiana praxi notius eſt, quam ut probari debeat. Et plura Regia Arreſta in hac materia refert Renatus Choppinus *lib.* 2. *Monaſt. tit. ult. n.* 23.

XVIII. Addit deinde Synodus Tridentina; „ Exempti autem „ omnes, tam Clerici Sæculares, quam Regulares, quicumque, „ etiam Monachi, ad *publicas* Proceſſiones *vocati* accedere compellantur, iis tantum exceptis, qui in ſtrictiori clauſura vivunt.

Vigore hujus Decreti deciſum eſſe teſtatur Stephanus Gratianus *Deciſ.* 232. *n.* 15. in Curia Epiſcopali Papiæ: „ Monachos poſſe „ compelli ad Epiſcopo, & Cenſuris diſtringi, aut ſaltem pœnis „ pecuniariis, ut vadant ad Proceſſiones publicas.

XIX. Et Eraſmus Choquier poſt Choppinum *de ſacra Politica lib.* 2. *tit.* 6. *n.* 18. refert judicatum: „ quod omnes, *quantum-* „ *cumque exempti*, accedere tenentur ad Proceſſiones conſuetas, „ aut indictas pro bono publico vel honore". *De juriſd. in exemptos part.* 2. *q.* 45. *n.* 109.

XX. Fuere quidem nonnulla Capitula Canonicorum, quæ titulo *immemorialis* conſuetudinis, & poſſeſſionis ſe prætendebant, ab hac accendi ad Proceſſiones obligatione exemptos; ſed obſervat Aloyſius Riccius in *praxi ſua Neapol.* hanc conſuetudinem in Gallia eſſe reprobatam tamquam illegitimam, & irrationabilem. Et in ſpecie Canonici Metenſes, quantumvis exempti, declarati ſunt non receptibiles ad prætendendum ſe non eſſe obligatos comitari ſuum Epiſcopum in publica ſupplicatione, per ſententiam Senatus Pariſienſis an. 1583. Similia duo alia Arreſta contra Canonicos titulo *antiquæ poſſeſſionis* idipſum prætendentes, referuntur per Meynardum *lib.* 1. *Notab.* 44. *c.* 5.

XXI. Hac eadem auctoritate poſſunt Epiſcopi Proceſſiones antiquitus inſtitutas, ac multo tempore obſervatas, vel in totum abrogare, aut immutare, ſi in eas abuſus irrepſiſſe viderint, nec tam ad excitandam devotionem, quam ad exceſſus committendos conducere perſpexerint.

Hoc motivo Patres Synodi Colonienſis anno 1536. Proceſſiones, quæ per agros, & campos peragebantur, abrogarunt, ſive voluerunt, ut hæ Proceſſiones de cetero intra ſepta Eccleſiarum religioſe fierent, ac ut in templo, loco precationibus peculiariter dedicato, oretur Deus, habeaturque tum pius rei, ac tempori conveniens, ſermo commonitorius.

Rationem hujus deſideratæ mutationis aſſignant, quod Proceſſionum harum inſtitutio rationem quidem habeat, nempe quod populus oret, *ut ſegetes ac fruges terræ a Domino conſerventur*: „ Verum ut alia plurima, inquiunt, ita & hic mos hominum malitia depravatus eſt, quod per occaſionem talis deambulationis, „ quæ Deo placando erat inſtituta, pleraque ſcelera committantur. „ Quamobrem nobis ſatius videtur, ut hæ, aliæque ſupplicationes, „ ac Proceſſiones, de cetero intra ſepta Eccleſiarum religioſe fiant; „ ac ut in templo, loco precationibus peculiariter dedicato, oretur Deus, habeaturque tum pius rei, ac tempori conveniens ad „ populum commonitorius ſermo.

XXII. Quin inter ſpecies orationis publicæ recenſendum ſit Officium Canonicum, ſive Horarum Canonicarum ſolemnis perſolutio, indubitatum eſt, ut proinde etiam hic cura Epiſcopalis invigilare debeat, num omnia rite, devote, ac recto ordine peragantur; nihilque ſolidæ devotioni, ac divini Officii majeſtati contrarium immiſcatur.

XXIII. Quapropter non tantum in priſtinis, ſed etiam recentioribus, ac noſtræ pene ætatis Synodis frequenter inculcatum Epiſcopis legitur, ut Breviaria, Miſſalia, Antiphonalia, alioſque ad Eccleſiaſticum Officium ſpectantes libros diligenter examinent, & ſi quid ſuperfluum, aut cultui divino indecens, aut minus dignum repererint, tollant.

Concilium Senonenſe decimo ſexto ſæculo Lutetiæ Pariſiorum ſub Antonio a Prato S. R. E. Cardinale, nec non Senonenſium Archiepiſcopo, & Galliarum Primate celebratum, ſtatuit: „ ut „ Diœceſani ſtatim poſt diſſolutam præſens Concilium diligenter „ viſitent Breviaria, Miſſalia, Antiphonalia, ac Sanctorum Legendas. Et quæ deprehenderint in illis ſuperflua, aut non ſatis „ pro Eccleſiæ dignitate convenientia, ipſi continuo tollent, & „ reſecabunt, & quæ viderint eſſe neceſſaria, adjicient". *c.* 1.

Similiter ſub idem pene tempus, Patres Concilii Colonienſis attendentes „ nonnulla in divinum Officium cæco quodam judicio „ invecta, judicarunt operæ pretium facturi, ſi Miſſalia perinde, „ atque Breviaria pervideri curarent, ut amputatis tantum ſuperfluis, & quæ ſuperſtitioſius invecta videri poſſint, ea tantum, „ quæ dignitati Eccleſiæ & priſcis inſtitutis conſentanea fuerint, „ relinquantur". an. 1636. *part.* 2. *c.* 11.

Concilium quoque Mechlinienſe intelligens, quoniam in divino Officio quandoque „ & potiſſimum in feſtis; quæ certis Diœceſibus propria ſunt, in hiſtoriis quæ leguntur, & ſequentiis Miſſarum quædam occurrunt, quæ ſubinde pios offendunt; ſtatuit; „ ut curent Epiſcopi, & quod in eo officio purgandum videtur „ & corrigendum, expurgent & corrigant, aut loco officii hujuſmodi jubeant Officium de communi cantari.

Hiſce addi poſſunt quæ in ſua Synodo anno 1570. ſtatuit Epiſcopus Namurcenſis Antonius Havetius, qui Concilio Tridentino interfuit, titulo *de ſacra Euchariſtia & divini officii perſolutione c.* 8. „ In divino Officio, ea tantum convenit decantari vel legi, „ quæ ſolida ſunt, & ad ædificationem faciunt tam proferentium, „ quam auditorum. Quare Eccleſiarum Rectores, & Præfecti diligenter advertant, an in ſuis Eccleſiis aliqua ſint immixta Officio Eccleſiaſtico, *falſa*, *incerta*, vel *non veriſimilia*: quæ ſi deprehenderint, ad nos deferant, ut eorum loco, *ex ſcriptura*, „ *vel veteribus, ac probatis ſcriptoribus ſolida ſubſtituantur.*

Nullatenus proinde dubitarunt Epiſcopi, quin Breviariorum, aliorumque librorum ad divinum Officium ſpectantium viſitatio atque correctio ſibi incumberet.

XXIV. Hac auctoritate uſus Epiſcopus Aurelianenſis anno 1693. novam Breviarii Diœceſis ſuæ editionem; & emendationem procuravit.

In hac vero emendatione, ſeu correctione in primis obſervavit: „ ut nihil in *Antiphonis*, nihil in *Verſibus*, & *Reſponſoriis* ſit inſertum, quod ex *Scripturis ſacris* non ſit deſcriptum, ita ut „ (verba ejus ſunt in præfatione Breviario correcto præfixa) in „ his omnibus vel Deus ipſe nos alloquatur, vel verba ſuppeditet, quibus ipſum alloquamur. *Amica* enim *& familiaris* oratio eſt (ait S. Cyprianus Martyr, & Epiſcopus *lib. de orat. Dom.*) *Deum de ſuo rogare.*

Ulterius in dicta præfatione exponit: Optandum quidem eſſe, „ totam utique Scripturam una ſerie in Officiis divinis ſingulis „ annis legi potuiſſe: ſed, ait, cum plura contineat, quam ut „ integra hoc temporis ſpatio legatur; id ſaltem effecimus, ut ex „ Scripturæ lectionibus nulla (pauciſſimis exceptis) unquam omitteretur, & lectiones ipſæ ex iis deſumerentur locis, quæ & „ ſcitu magis eſſent neceſſaria, & ad animos rerum cæleſtium „ amore inflammandos magis efficacia.

„ Lectiones ex *genuinis*, & *indubitatis* ſanctorum Patrum operibus, inquit, depromptæ ſunt; quæ Scripturarum locis difficilioribus lucem afferant, fidei dogmata firmius ſtabiliant, Chriſti „ præcepta inculentius explicent, peccati odium altius in animis „ imprimant, ac vitæ æternæ deſiderium ferventius excitent.

Pſalterium ſic diſpoſuit, ut ſingulis fere hebdomadis totum recitetur.

Hoc vero vel maxime cordi fuit huic Antiſtiti, ac quid falſi aut incerti, vel fabuloſi in Officio divino legeretur; quare omnia ſtudio in hoc allaboratum fuiſſe, ait; „ Ut veritati ſimul ac Fidelium ædificationi conſulentes, *falſa* ac *dubia* removerentur; eaque ex Sanctorum hiſtoria proponerentur, quæ legentium animos ad Deum amandum; & Sanctos imitandos ſuavius allicerent.

Denique cum nulli Sacerdotum Canones ignorare permittatur; ideo „ quæ Clericos, & maxime Sacerdotes, qui pro aliorum ſalute invigilant, circa fidem & mores ſcire apprime convenit, „ ex Conciliorum Decretis, & Sanctorum ſcriptis excerpſit, & ad „ calcem Breviarii edi curavit: ut ſingulis diebus ad *Primam*, „ etiam ab iis, qui privatum Officium recitant, aliquid inde legatur.

Et quidem pro die 29. Aprilis, qua die hæc ſcribo, hoc a Canonicis, Clericiſque notandum Synodi Colonienſis Decretum aſſignatur: „ utinam optando, à Deo Optimo Maximo conſequi poſſimus, ne quiſdam lucri cauſa divinis intereſſet, alioquin non „ acceſſurus ſacra; veluti quem nummi magis, quam Dei amor in „ templum trahit, quæſtum pietatem eſſe putant: qui (non dubium) ex numero eorum eſt, de quibus Iſaias dixit: omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Optandum, ut & Breviarii Romani, quo plerique in Belgio utuntur, aliqua nova „ correctio fieret: qua præſertim apocrypha, & dubia tollerentur, atque certa; & indubitata ſubſtituerentur.

XXV. Sed cum pleræque Eccleſiæ, præſertim ſæculares receperint Breviarium, & Ritum Romanum, attendenda erit circa Librorum divinorum correctionem Bulla Pii V. quæ Breviario Romano præfixa foret; atque ſtilus Curiæ Romanæ, qui omnia pene ad Ritus ſpectantia Congregationi; quæ *Rituum* dicitur, commiſit; ubi de hac Congregatione agetur, latius oſtendetur.

XXVI. Denique Synodus Tridentina hanc circa preces publicas Epiſcopalem auctoritatem expendens, ipſis Epiſcopis mandavit, ea omnia, quæ a Sacrificii Miſſæ dignitate aliena ſunt, quæque vel avaritia, vel irreverentia, vel ſuperſtitio induxit, e medio tollere ſedulo curent, non obſtantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac conſuetudinibus quibuſcumque; uti fuſius dicetur, & abuſus e medio tollendi proponentur infra *part.* 2. *titulo de celebratione Miſſarum.*

XXVII. Sed ut ea, quæ de Breviariorum emendatione dicta ſunt, planius intelligantur, non pigeat excipere quod exeunte XVI. & ineunte XVII. ſæculo apud Gallos hac de re contigerit.

☞ Tunc temporis in Gallia plures ſuum particulare Breviarium retinendum cenſuerunt, tametſi Curia Romana frequenter, ac præſertim poſt Concilium Tridentinum inſtiterit, ut Breviarium

Romanum, ceteris particularibus Breviariis abjectis, in omnibus ubique Ecclesiis reciperetur.

Ita legitur circa an. 1581. Curiam Romanam fortiter institisse ut Ecclesia Parisiensis, abjecto proprio ritu divini Officii, reciperet ritum Romanum, uti refertur inter probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *c.* 31. *n.* 3. extatque ibidem resolutio Capituli Parisiensis super retentione, & reformatione *sui particularis*, & antiqui Breviarii; ac una subjunguntur rationes Theologorum Parisiensium, quibus ostendebant nullatenus esse recipiendum ritum Romanum, abjecto Parisiensi; sed potius expedire, ut unaquæque Diœcesis suum retineat ritum, & particularia sua Breviaria.

Porro inter alia observant dicti Theologi: ,, quod sancti Patres ,, tanta sapientia & prudentia illustres, justis de causis, singulis ,, Diœcesibus singula concesserint, & ordinaverint Breviaria.

Præterea notant: Quod ,, reliqui Episcopi habeant potestatem ,, politiæ, & ordinationis in suis Diœcesibus, ut Romanus in sua. ,, Hoc autem bona ex parte convelleretur.

Et infra addunt: ,, Hi Episcopi in suis Diœcesibus (si intelligant ,, quod sunt) habent potestatem orationis modum instituendi, sicut ,, Papa in Romana Diœcesi, & Ecclesia (hoc enim sonat, & ,, significat vocabulum *Pontifex Hebr. c.* 5. & 9.) alioquint fierent ,, Papæ Cappellani.

Præterea observarunt: ,, quod ubi Deus Optimus Maximus dedit ,, Sanctos, ibi quoque velit per illos invocari a fidelibus populis, ,, sicuti voluit rogari a filiis Israel per Patres illorum Abraham, ,, Isaac, & Jacob, hac de causa retinenda esse singularum Diœcesium particularia Breviaria, utpote quæ singularum quoque Diœcesium *Sanctorum* officia continere consueverunt.

Non prætermittunt insuper libere edicere, quod hæc particularium Breviariorum abrogatio, & in locum eorum Romani Breviarii inductio, non tam augmentum Religionis, quam Romanæ Curiæ amplificationem pro fine habeat: ,, Quid enim (inquiunt) inde ,, provenit, nisi Romanæ, non dico religionis, sed superbiæ, & ,, ambitionis auctio?

Hæc Theologorum resolutio integra exhibetur per Pythæos inter probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *c.* 31. *n.* 11. Et ibidem *n.* 12. refertur Arrestum Parlamenti Parisiensis de 27. Febr. 1603. quo ad instantiam Procuratoris Regii cassatur ordinatio Episcopi Andegavensis, qua voluit per suam Diœcesim recitari divinum Officium juxta ritum Breviarii, & Missalis Romani, abrogato antiquo ritu Ecclesiæ Andegavensis, & injunctum fuit eidem Episcopo, ne ullam circa ritum Ecclesiasticum immutationem, aut innovationem induceret absque permissu Regis. Vide utrumque Monumentum in appendice sub litt. F. G.

TITULUS DECIMUS SEPTIMUS.

De Visitatione Episcoporum.

CAPUT PRIMUM.

De necessitate, & scopo Visitationis.

1 *Cura animarum necessario requirit Episcoporum Visitationem.*
2 *Canones obligationem Visitandi urserunt.*
3 *Synodus Tridentina quotannis Visitationem institui voluit.*
4 *Episcopus non adstringitur ad* unicam *Visitationem* annuam.
5 *Synodus conscientiæ Episcoporum permisit, num plures, quam annuæ Visitationes sint necessariæ.*
6 *Episcopus, cessante legitimo impedimento,* per se *visitare tenetur.*
7 *Quid Episcopum agere conveniat, si Diœcesim ob ejus latitudinem convenienter* per se *visitare nequeat?*
8 *Scopus visitationis a Synodo Tridentina expressus.*
9 *Visitatio præcipue versari debet circa interiorem statum Diœcesis.*
10 *Quæ præcipue inquirenda ex mente Synodorum?*
11 *Scopus Visitationum compendiose a S. Carolo expositus.*
12 *Vetus formula Visitationis multa hisce quoque temporibus utilia continet.*
13 *Episcopus, ut facilius ac* celerius *cum fructu Visitationem absolvat, debet Ministros inferiores præmittere.*
14 *Hoc etiam probavit S. Carolus.*
15 *Litteræ Pastorales materiam, & scopum Visitationis continentes, præmittendæ, & quid hic fecerit S. Carolus?*
16 *Parochi litteras populo prælegere, eumque ad Visitationem obedienter recipiendam inducere tenentur.*

I. ANIMARUM curatio rite peragi nequit, si morbi nesciantur. Hi vero sciri nequeunt, nisi medici ægros visitent, in morbos inquirant, & studiose examinent. Quapropter nihil adeo a Patribus, & Sacris Canonibus Episcopis inculcatum fuit, quam continua Diœcesium perlustratio, & visitatio: præcipuaque Sanctorum Episcoporum occupatio fuit Diœcesium continua circuitio, & perlustratio.

II. Cumque labentibus sæculis hæc Episcoporum sollicitudo interdum flaccesceret; atque inde sensim, dormientibus Pastoribus, zizania malæ doctrinæ; aut morum abusus seminarentur, & crescerent: non defuere Concilia, & Pontifices, qui Episcoporum hac in parte obligationem urgerent, & ob oculos ponerent.

,, Multorum casuum (ait Synodus Tarraconensis III. *can.* 8.) ,, experientia magistrante, reperimus nonnullas Diœcesanas Ecclesias esse destitutas; ob quam rem hac Constitutione decrevimus; ,, ut antiquæ consuetudinis ordo servetur, & *annuis* vicibus ab ,, Episcopo Diœcesano *visitentur*, & si qua forte Basilica reperta ,, fuerit destituta, ordinatione ipsius reparetur.

Synodus Legionensis in Galæcia, & Portugalia Diœceses multiplicari voluit: ,, quia in tota Gallæciæ regione *spaciosæ* satis Diœceses ab Episcopis tenentur: ita ut aliquantæ Ecclesiæ per *singulos annos vix* possint a suo Episcopo *visitari*.

III. His aliisque infinitis propemodum Canonibus, qui visitationem, tamquam præcipuam ac maxime necessariam Episcoporum functionem urserunt, insistens Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 3. *de reformat.* decrevit: ,, ut Patriarchæ, Primates, Metropolitani, ,, & Episcopi propriam Diœcesim per *seipsos*, aut si legitime impediti fuerint, per suum generalem Vicarium, aut Visitatorem, ,, si *quotannis* totam, propter ejus latitudinem, visitare non poterunt, saltem majorem ejus partem; ita tamen, ut *tota biennio* ,, *per se*, vel *Visitatores suos* compleatur, visitare non prætermittant.

IV. Porro cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, *oves suas agnoscere*, uti loquitur Synodus Tridentina *Sess.* 33. *c.* 1. *de reform.* nullatenus ex mente Patrum Concilii est, quod Episcopi unica Diœceseos Visitatione *annua*, aut *biennali* obligationi suæ semper satisfaciant: quandoquidem fieri possit, frequentiores Visitationes requiri, ut oves suas cognoscere, & statum suæ Diœcesis perspectum habere queant.

Et uti recte advertit Cardinalis de Luca Discursu 5. ad Concilium Tridentinum: ,, terminus *unius* anni, vel saltem *biennii* (de ,, quo in Decreto Concilii Tridentini) quamvis ex præcepto statutus videatur, ne id negligi valeat; non tamen adeo *taxativus* ,, est, ut intra breviorem terminum, quando Episcopus seu Ordinarius opportunum, vel salubre credat, visitare non possit; cum ,, etiam *bis in eodem* anno, juxta casuum contingentiam, ac rerum opportunitatem, id facere valeat; dummodo tamen ad bonum finem, bonoque zelo id agatur, non autem ut id serviat ad ,, solum pretextum exigendi a Capitulis, & Clericis, aliisque subditis procurationes, ac munera, victualia, sub quorum prætextu ,, magnæ fieri solent extorsiones.

V. Itaque Synodus quidem voluit, ut semel saltem quotannis Diœcesim suam visitarent; permittens de cetero Episcoporum conscientiæ, num pro Diœcesis & ovium sibi commissarum notitia frequentiores requirantur; juxta Leonis IV. ad Episcopos Britanniæ apud Gratianum 10. *q.* 1. *can.* 4. ,, Regenda est unaquæque Parochia sub ,, tuitione, & provisione Episcopi per Sacerdotes, vel ceteros Clericos, quos ipse cum Dei timore providerit, cum jure pertinere ,, videtur, & *circumire*, ut sibi necessarium visum fuerit, Ecclesiastica utilitate cogente.

VI. Cum enim Episcopus *per se* curam suæ Diœcesis habere, & gerere debeat, merito quoque injungitur, quod eam *per se* lustrare visitareque teneatur, & si vel ob ejus latitudinem, aut legitima impedimenta eam totius *per se* circumire ac visitare nequeat, ut perfectam illius notitiam accipiat, satagat, ut per inferiores v. g. Archidiaconos, Decanos, seu Archipresbyteros, aut Visitatores specialiter ab ipso designandos, visitatio ita instituatur, & agatur, ut per ipsos plenam totius Diœcesis, & ovium sibi commissarum notitiam habere nequeat.

VII. Ita S. Carolus, quantumvis in visitatione suæ Diœcesis indefessus, & assiduus, quemadmodum ejus acta, ac vita testantur, cum nimium suæ Diœcesis videret spatium, ac infinita propemodum reformanda con[illegible]et: ,, ea ab eo inita fuit deliberatio, ut ,, quo diligentius & visitatio, & per executionis usum perpetuo salutaria Decreta inducantur; Ecclesiastici aliquot homines, spectata morum probitate, prudentia, doctrina, disciplinæque Ecclesiasticæ usu periti degligerentur, quibus tum visitandi, tum omnem ,, executionem procurandi, promovendique munus committeretur.

Hæc in præfatione Instructionum pro Visitatoribus, quæ merito ab Episcopis aliisque, quibus visitandi obligatio incumbit, leguntur in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *part.* 4. *pag.* 549. & *seqq. edit.* 1683.

VIII. Synodus Tridentina postquam ostendit, quando Episcopi, Archidiaconi, aliique, quibus jus visitandi competere consuevit, visitationem instituere debeant, subjungit: ,, Visitationum autem ,, omnium istarum præcipuus sit scopus, sanam orthodoxamque doctrinam, expulsis hæresibus, inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere; populum cohortationibus, & admonitionibus ad ,, religionem, pacem, innocentiamque accendere; cetera, prout ,, locus, tempus & occasio feret, ex Visitantium prudentia ad Fidelium fructum constituere.

IX. Scopum hunc ut assequantur Visitatores, non sufficit informari de iis, quæ externum Ecclesiarum statum concernunt; sed præcipue de interiori statu dignoscendo allaborandum est.

Unde in formula visitationis, quam ann. 1579. in generali Conventu proposuit Clerus Gallicanus, non tantum quid de exteriori statu Ecclesiarum (circa quem plerique hodie Visitatores occupantur) sed præcipue, quid de interiori inquirendum sit, proponitur, quemadmodum & in ea, quam S. Carolus in sua Synodo Provinciali IV. exhibuit.

X. Unde Synodus P. I. Cameracensis *tit. de visitatione cap.* 2. vult, ut Episcopi in visitatione ,, primum cognoscant de fide, vitæ ,, sanctimonia, ac moribus; sive visitatio fiat in Monasteriis, sive ,, Capitulis tam Cathedralibus, quam Collegiatis, vel etiam aliis ,, Ecclesiis. Quoniam id *præcipue* spectandum est, ne doctrinæ sinceritas ullo errore corrumpatur; nec præterea vitiis vita maculetur. Cognoscant deinde de regula ac statutis, an serventur, an ,, negligantur, & singula rite ac ordinate constituantur.

Deinde *cap.* 3. ,, Externa etiam visitando non negligant: ut sunt ,, habitus, decens Tonsura, & hujusmodi reliqua.

Post hæc subjungit *cap.* 4. ,, Sed illud *præcipue* spectent, quam ,, recte & diligenter *Pastores* ministeria sua obeant: sive docendo,

sive

„ ſive Sacramenta miniſtrando , & Venerabile Sacramentum , &
„ unctiones , & Baptiſteria honeſte conſervando . Cognoſcant præte-
„ rea de bonis Eccleſiarum , ac ſupellectile , de bibliothecis , &
„ aliis hujuſmodi , ne quid per negligentiam pereat . Provident eti-
„ am ut & fundationes obſerventur , & eleemoſynæ liberalitate
„ piorum hominum inſtitutæ pauperibus nulla fraude diſtribuantur.

XI. Hæc aliaque ſimilia paſſim in Synodis , Viſitatoribus , atque
in primis Epiſcopis inculcantur , quæ manifeſte oſtendunt Eccleſiæ
mentem eſſe , ut Epiſcopi „ diligentiam omnem viſitando adhi-
„ beant (verba ſunt Concilii Mediolanenſis IV. *part.* 3. *titulo de*
„ *Viſitatione*) „ non modo in Eccleſiarum cultu , & ornamento
„ tuendo , augendove , ſed maxime in omni & Cleri , & populi
„ priſtina Chriſtiana diſciplina reſtituenda ; in utriuſque item mo-
„ ribus cognoſcendis , iiſdemque depravatis corrigendis .

XII. Vetus Formula Inquiſitionis , juxta quam Epiſcopi , aliique
inferiores Prælati olim Viſitationem ſuam dirigere debeant , idem
evincit . Nam Formula hæc prout eam circa ſæculum X. evulgavit
Regino Abbas Prumienſis in ſuo Opuſculo de Eccleſiaſticis diſcipli-
nis , in duos libros erat diſtincta ; atque in primo continebatur ,
quid ab Epiſcopis circa Eccleſiaſticos viros eſſet inquirendum ; in
ſecundo autem , quid circa Laicos .

Plura de hac Inquiſitionis Formula , & Opuſculo Reginonis ob-
ſervavi Tractatu Hiſtorico-Canonico in Canones *part.* 5. *c.* 1. Ne-
que inutiliter Formula inquiſitionis una cum Opuſculo Reginonis
legetur ab iis , quibus viſitandi munus incumbit ; plurima quippe , &
hodie utilia , ac modernis temporibus accommodata diligens lector ,
& peritus ſcrutator reperiet ; eamque conſuluiſſe S. Carolum , aut
eos , qui inſtructionibus Viſitatorum , quæ in Actis Eccleſiæ Medio-
lanenſis parte IV. proſtant , formandis fuere occupati , innuit ha-
rum cum prædicta Inquiſitione in multis conſonantia .

Poſt expoſitum ſcopum omnium Viſitationum , Synodus Triden-
tina Viſitatores inſtruere pergit ; quæque ad ſcopum illum aſſe-
quendum conducant , proponit . „ Quæ ut facilius feliciuſque ,
„ ait , ſuccedant ; monentur prædicti omnes , & ſinguli , ad quos
„ Viſitatio ſpectat , ut *paterna charitate* , *Chriſtianoque zelo* omnes
„ amplectantur : ideoque modeſto contenti equitatu , famulatuque ,
„ ſtudeant *celerrime* , debita tamen *cum diligentia* , Viſitationem
„ ipſam abſolvere .

XIII. Ut vero Epiſcopus celerius , debita tamen cum diligentia ,
viſitationem abſolvere queat , jam olim decretum fuiſſe legitur :
„ Cum Epiſcopus ſuam Diœceſim circuit , Archidiaconus , vel Ar-
„ chipresbyter eum præire debet uno ; aut duobus diebus per Pa-
„ rochias , quas viſitaturus eſt , & plebe convocata , adnuntiare de-
„ bet proprii Paſtoris adventum , & ut omnes ad ejus Synodum
„ die denominata imprætermiſſe occurrant , omnimodis ex auctori-
„ tate ſanctorum Canonum præcipere ; & minaciter denuntiare ,
„ quod ſi quis abſque gravi neceſſitate defuerint , procul dubio a
„ communione Chriſtiana ſit repellendus . Deinde aſcitis ſecum Pres-
„ byteris , qui illo in loco ſervitium debent exhibere Epiſcopo ,
„ quidquid de minoribus , & levioribus cauſis corrigere poteſt ,
„ emendare ſatagat ; ut Pontifex veniens nequaquam in facilioribus
„ negotiis fatigetur , aut ibi immorari amplius neceſſe ſit , quam
„ expenſa ſufficiat " . Apud Reginonem *lib.* 2. *cap.* 1.

XIV. Hoc Rothomagenſis Concilii Decretum , tamquam viſitatio-
ni celerius ac fructuoſius perficiendæ ſummopere opportunum re-
novavit , ac obſervari præcepit S. Carolus in ſuo Concilio IV.
Mediolanenſi : permittens tamen Epiſcoporum arbitrio , num Archi-
diaconum , Archipresbyterum , aut alium Eccleſiaſticum hominem
præmittere velit .

XV. Inſuper zeloſiſſimus hic Paſtor , ut majori cum fructu , ac
minori mora Viſitationem abſolveret Epiſcopi , Litteras Paſtora-
les , quæ Viſitationis materiam , ſcopum , atque alia eo ſpectantia
continebant , Viſitationi præmittendas cenſuit . „ Porro Parochus ,
„ aliuſve Eccleſiæ Rector , vel Præfectus , in qua animarum curam
„ gerit , cum viſitandus erit , Paſtorales Epiſcopi Litteras , Viſita-
„ tionis nomine editas , ante illius adventum proximis feſtis die-
„ bus , intra Miſſarum ſolemnia , cum populi frequentia adeſt ,
„ de ſcripto recitet . Itidem Parochus , aut Eccleſiæ Rector præſtet
„ de Litteris , quas de Confirmationis Sacramento rite religioſe-
„ que ſuſcipiendo , Epiſcopus inſtructionem monitionumve nomine
„ ediderit .

Deinde monet : „ Ut Parochus Litterarum , edictorumve Epiſco-
„ palium evulgationem , recitationemve & Sermone , & Concio-
„ ne , & monitionibus , & omni alio tum publico , tum privato
„ cohortationum officio proſequatur , prout expedire animadverte-
„ rit ; quo fidelium animos diligentius præparet , atque excitet ad
„ ſuſcipiendum Epiſcopalis Viſitationis officium .

C A P U T II.

Quæ *procurationes* ab Epiſcopo Viſitante exigi , vel recipi poſſint , & qui ad eas teneantur ?

1 *Proponitur Decretum Synodi Tridentinæ circa* procurationes .
2 *Ratione* Viſitationis *nihil etiam* ultro oblatum ab *Epiſcopis exi-
gi permittit* .
3 *Non prohibet peti , quæ alio titulo debentur* .
4 *Ratio cur Synodus nihil voluerit ab Epiſcopis exigi ratione Vi-
ſitationis* .
5 *Permiſit Synodus accipi* victualia .
6 *Quid veniat nomine* victualium?
7 *Synodus Tridentina ita* victualia *reſtrinxit , ut omnis luxus ex-
cludatur* .
8 *Ex mente Synodi , Epiſcopi deberent eſſe contenti iis , quæ ipſis
diponuntur ; quod ſuo exemplo oſtendit S. Carolus* .
9 *Victualia tantum ſubminiſtranda pro temporis* neceſſitate .
10 *Epiſcopus eodem die viſitans plures Parochias , aut Eccleſias ,
debet eſſe contentus* unica *procuratione* .
11 *Epiſcopo viſitanti Eccleſias Civitatis ſuæ Cathedralis non debe-
tur* procuratio .
12 *Synodus Tridentina intendit ſublevare Viſitandos ab omni gra-
vamine* .
13 *Permiſit arbitrio* Viſitandorum , *an conſuetam procurationem
in* pecunia *continuare velint ; an convertere in ſimplicia*
Victualia .
14 *Præſervat conventiones , & conſuetudines de non ſolvendis
etiam* victualibus .
15 *Obſervanda circa illas conſuetudines . Juxta hodiernam Belgii
praxim Epiſcopi viſitantes , a* Laicis *procurationes exigere
nequeunt* .
16 *Idem ſervatur in Regno Galliæ ; ubi & queſtio de* procuratio-
num *ſolutione in Tribunali Regio agitari debet* .
17 *Mores hodierni non patiuntur , ut Epiſcopus per* cenſuras *cogat
ſubditos ad* procurationes *ſolvendas* .
18 *Quas pœnas Synodus Tridentina decernat in Viſitantes , qui ma-
jores* procurationes *exigunt ?*
19 *Decretum de moderatione procurationum ; & pœna contra ex-
cedentes decreta , etiam ad Familiares , & Miniſtros Epi-
ſcoporum extenduntur* .

I. UT Viſitatio a populo , & Clero gratiori animo ſuſcipiatur ,
vult Synodus Tridentina : „ ut Epiſcopi Viſitantes cave-
„ ant , ne inutilibus ſumptibus cuiquam graves oneroſive ſit : ne-
„ ve ipſi , aut quiſquam ſuorum quidquam procurationis cauſa pro
„ Viſitatione , etiam teſtamentorum ad pios uſus , præter id quod
„ ex relictis piis jure debetur , aut alio quovis nomine , nec pe-
„ cuniam , nec munus , quodcumque ſit , etiam qualitercumque
„ offeratur , accipiant ; non obſtante quacumque conſuetudine ,
„ etiam immemorabili .

II. His verbis voluit Synodus , ne quidquam cauſa Viſitationis ,
etiam *ultro oblatum* a Viſitatoribus recipiatur , nequidem pro *Viſi-
tatione ad pios uſus* ; quæ eatenus Viſitationi Epiſcoporum de jure
communi ſubjacent , ut perſpiciat Epiſcopus , num juxta volunta-
tem Teſtatorum executioni mandentur .

III. Quod vero alio quam Viſitationis titulo , ut v. g. ex *reli-
ctis piis* , uti loquitur Synodus Tridentina , Epiſcopo debetur ,
ſublatum non eſt ; ideoque nec *Cathedraticum* Epiſcopis debitum
ſublatum eſſe declaravit S. Congregatio apud VVeymeſium *ad* 24.
Conſtitutiones per Concilium Trident. innovatas conſtitut. 17. *nu-
mer.* 21 ,

IV. Et merito Synodus voluit , Epiſcopos in ipſa Viſitatione ab
omni , vel ſpecie avaritiæ , aut habendi cupiditate eſſe alienos . Si
enim (teſte eadem Synodo *Seſſ. 25. cap. 1. de reform.*) ad reſti-
tuendam diſciplinam præcipuum ſit , quod fideles Præpoſitos ſuos
videant non ea , quæ mundi ſunt , ſed animarum ſalutem , ac cæ-
leſtem patriam cogitare ; idipſum vel maxime in ipſa Viſitatione ,
quæ tota ad reſtituendam Eccleſiaſticam diſciplinam , vitia eradi-
canda , virtuteſque plantandas dirigenda eſt , Epiſcopi ſuo agendi
modo oſtendere debent , ut dicere confidenter queant cum Apoſto-
lo : *Non enim quæro , quæ veſtra ſunt , ſed vos* . 2. Cor. c. 12. v. 14.

V. Exemplo tamen Chriſti , qui mittens Diſcipulos ſuos ad præ-
dicandum Regnum , dixit : *In eadem domo manete , edentes & bi-
bentes , quæ apud illos ſunt : dignus eſt enim operarius mercede ſua...
Et in quamcumque civitatem intraveritis , & ſuſceperint vos , man-
ducate , quæ apponuntur vobis* . Lucæ 10. v. 8. Hoc , inquam ,
exemplo , Synodus Tridentina generali prohibitioni quidquam
etiam *ultro oblatum* ratione viſitationis accipiendi , hanc ſubjecit
exceptionem : „ Exceptis tantum *Victalibus* , quæ ſibi ac ſuis *fru-
„ galiter* , *moderateque* pro temporis tantum neceſſitate , & non
„ ultra , erunt miniſtranda .

VI. Hæc *victualia* ſive præſtationes comprehenduntur ſub nomi-
ne *procurationum* , de quibus ſæpius in Jure Canonico merito oc-
currit ; inde dictæ , quod *procurari* ſive ſubminiſtrari debeant ab
iis , qui viſitantur .

VII. Cum hæ procurationes ex Decreto Concilii Tridentini ad
ſola *victualia* , hoc eſt , eſculenta , & poculenta reſtringantur ,
„ traditum eſt , ait VVeymeſius ex Zerola , ſubditos non teneri
„ ad medicinam Viſitantium , vel alia ſimilia , quæ extra commu-
„ nem victum ſunt ; propterea quod appellatione expenſarum vi-
„ ctualium veniant ea dumtaxat , quæ in victu conſiſtunt , non
„ etiam alia , quæ concernunt alias perſonarum neceſſitates , ne
„ alioquin etiam tandem ad veſtitum congerentur ; neque enim
„ debentur victualia niſi actu viſitantibus , quorum numero habe-
„ ri vix poſſunt , qui ægrotant .

VIII. Dum autem addidit Synodus victualia *moderate* , ac *fru-
galiter* eſſe miniſtranda , indubie omnem luxum conviviorum , &
epularum abundantiam excluſam voluit ; ut ſcilicet vel in ipſo
actu Viſitationis mores ſuos ita componant Epiſcopi , aliive Præ-
lati , „ ut reliqui ab eis *frugalitatis* , modeſtiæ , continentiæ , ac ,
„ quæ nos tantopere commendat Deo , ſanctæ humilitatis exempla
„ petere poſſint " ; quemadmodum Synodus Tridentina monet *ſeſſ.*
„ 25. *cap.* 1. *de reformat.*

Immo ſat oſtendit Synodus per moderationem . ac frugalitatem ,
qua victualia ſubminiſtrari vult , ſe deſiderare , ut Epiſcopi , alii-
que Viſitatores obſervent id , quod a Chriſto Diſcipulis ſuis in-
culcatum eſt , ut ſcilicet non ſolliciti de menſarum inſtructione ,
aut victualium apparatu , contenti eſſent iis , quæ ipſis appo-
nuntur .

Quod apprime intelligens S. Carolus ſevere ſuis inhibebat , ne
quid exſculenti ac poculenti ſecum ferrent , ſed contenti eſſent iis ,
quæ Viſitandi ad manducandum apponerent ; quo fiebat , ait Go-
dæus in ejus vita *lib.* 1. *cap.* 13. ut frequenter pro lecto nihil
præter ſtramina , aut arborum folia ; & pro cibis delicatioribus ,
nuces , caſtaneas , aut caſeum reperiret ; volebatque , ut tam ipſe ,
quam

quam sui, tum in manducando, tum in cubando paupertati in montibus habitantium se conformarent.

IX. Ad Synodum Tridentinam revertamur: quæ non *moderate*, ac *frugaliter* dumtaxat victualia dicit esse ministranda; sed insuper addit, *pro temporum tantum necessitate, & non ultra* (a).

X. Unde si una die Episcopus visitet duas Parochias, „ debet esse contentus una procuratione; etiamsi locus quibet visitatus ab illo sufficeret ad procurationem integram persolvendam; cum eidem sufficere debeat, ut temporalia metat a locis personaliter visitatis, pro *diebus*, quibus eis spiritualia subministrat". *Cap. 3. de censibus in* VI. „ Quo fit, inquit VVeymesius loco citato, ut si secus faciant Visitatores, vel exigendo duplices procurationes ab uno vel duobus locis visitatis eodem die, vel etiam procrastinando suam Visitationem eo fine, ut duplicatas procurationes lucrentur, male versentur, ut ad acceptorum restitutionem teneantur, ipsum Deum habituri ultorem; quia sic proprium suum compendium quæsiverint, non quæ Jesu Christi sunt.

XI. Eodem fundamento, dum Episcopus visitat Ecclasias civitatis Cathedralis non potest prætendere *procurationem*, aut victualia a Visitatis; „ Quia, iuquit Fagnanus ad *cap. Venerabili tit. de censibus num.* 15. cessat illa *necessitas temporis*, quam Concilium ad hoc præcise requirit: cum, visitatione expleta, possint domi suæ victum sumere: & hanc sententiam jam pridem probavit Sacra Congregatio ejusdem Concilii Interpres: Nam dubitanti Episcopo Tarenti, an in Visitatione posset exigere procurationem a Canonicis Cathedralis Ecclesiæ, censuit *cap. 3. sess. 24. de reform.* dum de victualibus subministrandis disponit, non habere locum in Visitatione Cathedralis Ecclesiæ, sed Diœcesis tantum, ibi, *æquitatis*, ibi, *pro temporis necessitate*, &c. Sed & alias censuit, nullam deberi procurationem Episcopo visitanti Clerum civitatis. ubi *est Cathedra*". Hæc Fagnanus.

XII. Ex his facile animadverti potest, Synodum Tridentinam exemplo Pontificum, quorum Decreta referuntur in Jure Canonico, huic rei potissimum intendisse, ut subditos, quantum posset, a Visitatorum immoderatis, & insuetis oneribus sublevaret.

XIII. Quapropter ut Visitandi etiam procurationes, quæ in solis moderatis, ac necessariis victualibus consistunt, facilius ac levius ferre possent, voluit; „ ut sit in optione eorum, qui visitantur, si malint solvere id, quod erat ab ipsis antea solvi, certa pecunia taxata, consuetum: an vero prædicta victualia subministrare: (Deinde insuper addit) salvo item jure conventionum antiquarum cum Monasteriis, aliisve piis locis, aut Ecclesiis non Parochalibus inito, quod illæsum permaneat. In iis vero locis seu Provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud a Visitatoribus accipiatur, sed omnia *gratis* fiant, ibi id observetur.

XIV. Illud porro circa hujusmodi consuetudinem negativam, quam Concilium præservat, non solvendi *procurationem*, advertendum monet Fagnanus loco citato *num.* 29. „ quia ad hoc, ut de tali consuetudine dicatur constare, ex ipsius Congregationis sententia, non sufficit, ut Visitati nunquam Episcopum procuraverint, sed probari oportet Episcopum *petiisse* procurationem, & Visitatos *detrectasse* illam solvere, & postea Episcopum per longum tempus acquievisse, prout requiritur in facultativis.

XV. Insuper notandum, Episcopos, aliosve jus Visitationis habentes, nec in toto, nec in parte posse a Laicis visitatis procurationem exigere, juxta notoriam harum, & vicinarum Pro inciarum consuetudinem, in eo fundatam, quod Canones de solis Ecclesiasticis loquantur, quando de procurationibus agunt; uti monet Zypæus in Jure novo *tit. de censibus num.* 9. Et latius Grivellius *decis.* 119. qui Litteras Ducum nostrorum Alberti, & Isabellæ ad Senatum Dolanum recitat, quibus declaratur, fas non esse Episcopo a Laicis exigere *procurationes* (b).

XVI. Idem quoad regnum Galliæ testatur Carolus Fevret tractatu *de abusu lib. 3. cap. 4.* qui & ibidem notat, inspectis dispositionibus Juris Canonici, quæstionem de solvendis procurationibus agitandam, & decidendam esse coram Judice Ecclesiastico; sed id hodie in Gallia haud observari; futurumque abusum si Judex Ecclesiasticus prætendisset adjudicare hoc jus pecuniarium procurationis,

XVII. Notat insuper, si Episcopus, aut Archidiaconos præsumerent excomunicare Parochum, aut Ecclesiam interdicto subjicere ob recusatam procurationem, futurum abusum; & Senatum Regium ita judicasse contra Episcopum Bayonensem refert ex Mornacio *ad l. 3. Cod. de Apostatis*: „ eo quod Ecclesiam Harsanam; ob solum Diœcesanæ visitationis refusum viaticum, interdicto subjecisset.

XVIII. Ut vero Synodus Tridentina significaret, quam sibi cordi esset, ut præscriptam in procurationibus moderationem, & frugalitatem Episcopi servarent, decernit: „ Quod si quisquam, quod absit, aliquid amplius in supradictis omnibus casibus accipere præsumpserit; is, præter dupli restitutionem intra mensem faciendam, aliis etiam pœnis juxta Constitutionem Concilii generalis Lugdunensis, quæ incipit, *Exigit*; necnon & aliis pœnis in Synodo Provinciali arbitrio Synodi, absque ulla spe veniæ, mulctetur.

Constitutio Lugdunensis Concilii a Tridentina Synodo hic innovata refertur in *cap. 2. de censibus in VI.* qua statuitur: „ Ut universi & singuli, qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam a volente recipere, vel alias Constitutionem ipsam recipiendo munera, sive Visitationis Officio impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione, violare præsumpserint, duplum ejus quod receperint Ecclesiæ, a qua id receptum fuerit, intra mensem reddere teneantur. Alioquin ex tunc Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, duplum ipsum ultra prædictum tempus restituere differentes ingressum sibi Ecclesiæ sentiant interdictum. Inferiores vero ab officio, & beneficio noverint se suspensos, quousque de duplo hujusmodi gravatis Ecclesiis plenariam satisfactionem impendant: nulla eis in hoc dantium remissione, liberalitate seu gratia valitura.

XXI. Hæc interdicta ipsis Visitatoribus, etiam esse interdicta ipsorum familiaribus & ministris, ne possint causa Visitationis quidquam pecuniæ aut muneris, etiam ultro oblati, accipere; & quod, si acceperint, iisdem pœnis sint obnoxii, tam Constitutio Innocentii IV. in *cap.* 1. quam Constitutio Concilii Lugdunensis in *cap. 2. de censibus in VI.* ac novissime Synodus Tridentina sat patenter insinuant.

CAPUT III.

Quæ loca ab Episcopis *visitari* debeant, & possint?

1 *Episcopus fundatus est de jure in visitatione totius suæ Diœcesis.*
2 *Episcopus excludi nequit a visitatione Ecclesiarum Parochialium, aut Beneficiorum Curatorum.*
3 *Synodus Tridentina declaravit Beneficia Curata* visitationi *Epicopali esse subjecta.*
4 *Exemptio* visitationem *in his non impedit.*
5 *Datio in* commendam *etiam non impedit.*
6 *Ecclesiæ Curatæ unitæ, aut incorporatæ Monasteriis, aut Capitulis axemptis* visitationi *subsunt.*
7 *Etiam ubi Prœlati habent utramque jurisdictionem.*
8 *Ecclesiæ Parochiales unitæ Ordini S. Joannis Hierosolymitani subjectæ visitationi.*
9 *Variis Regiis Arrestis confirmatum jus* visitandi. *quoad Beneficia unita Monasteriis exemptis.*
10 *Nulla exemptio, aut consuetudo dictas Ecclesias a visitatione eximere potest.*
11 *Clerici merito* visitationi *Episcoporum subjecti.*
12 *Illos generaliter iterato Decreto Episcoporum* visitationi *subjectos declaravit Synodus Tridentina.*
13 *Capitula Cathedralia etiam* exempta *visitationi Episcopi subjecta.*
14 *Potest in visitatione Episcopus* solus *procedere.*
15 *Quid circa visitationem* Monasteriorum *remissive?*
16 *Quod jus competat Episcopis hodie* visitandi *Hospitalia, & alia pia loca remissive?*

I. QUEMADMODUM Episcopo totius suæ Diæcesis cura incumbit; omnesque in sua Diœcesi consistentes sunt ejus curæ commissi, etiam totius Diœcesis visitatio Episcopo incumbit; quia sine visitatione curam ovium habere nequit. Unde communiter tradunt Canonistæ, uti notat Fagnanus *ad cap. Ex Parte tit. de Clericis non residentibus num.* 39. personalem visitationem Prælatorum esse de *jure divino*.

Hinc concluditur, nulla consuetudine, nullove privilegio Episcopum impediri posse a visitatione, quæ exigitur, ut animas sibi commissas regere, ac dirigere, possit.

II. Hoc titulo Episcopus excludi nequit a Visitatione Ecclesiarum, quibus cura animarum personarum sæcularium, quæ Episcoporum curæ sunt concreditæ, annexa est; saltem quoad ea, quæ curam illam concernunt. Si enim ab hac Visitatione excluderetur, curam animarum sibi commissarum debitam habere non posset.

III. Unde Synodus Tridentina *sess. 7. cap. 7. de reformat.* declaravit: „ Beneficia Ecclesiastica *curata*, quæ Cathedralibus, Collegiatis, seu aliis Ecclesiis, vel Monasteriis, Beneficiis, seu Collegiis, aut piis locis quibuscumque perpetuo unita, & annexa reperiuntur, ab Ordinariis locorum annis singulis visitentur.

IV. Et ne Ecclesiarum *exemptio* hanc necessariam visitationem impediret, *cap.* 8. ulterius declaravit: „ Locorum Ordinarii Ecclesias quascumque, quomodolibet exemptas, auctoritate Apostolica, singulis annis visitare teneantur, & opportunis juris remediis providere, ut, quæ reparatione indigent, reparentur: & cura animarum, si qua illis immineat, aliisque debitis obsequiis minime defraudentur: appellationibus, privilegiis, consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore præscriptis, Judicum deputationibus, & illorum inhibitionibus penitus exclusis.

V. Ulterius quum titulo *commendationis* prætenderentur Beneficia etiam *curata* a Visitatione Episcopi libera, statuit Synodus *sess. 21. cap. 8. de reformat.* „ Quæcumque in Diœcesi ad Dei cultum spectant, ab Ordinario diligenter curari, atque iis, ubi oportet, provideri æquum est; propterea commendata Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præposituræ nuncupatæ, in quibus non viget regularis observantia, nec non Beneficia tam curata, quam non curata, Sæcularia, & Regularia, qualitercumque commendata, etiam exempta ab Episcopis, etiam tamquam Appostolicæ Sedis delegatis, annis singulis visitentur; curentque iidem Episcopi congruentibus remediis, etiam per sequestrationem fructuum, ut quæ renovatione indigent, aut restauratione, „ resi-

(a) Ea quoque mens extitit Cleri Gallicani in comitiis, quæ Meloduni anno 1579. habita sunt. „ Justum est, inquiunt Episcopi, & æquum sumptus necessarios, juraque consueta (quam procurationem Canones vocant) per Parœcianos, Parochosque Visitatoribus suppeditari. Cavendum tamen hac tempestate, ne Visitatio fiat onus intolerabile, & offensio detur Evangelio; sed Visitatores tractent Visitandos ut filios; ac pro sua decentia, comitatu, ac victu mediocri sint contenti: & si Parœciæ sint tenues, benigne & gratis visitentur". *Voyez les nouveaux Memoires du Clergé de France. t. 7. col.* 282.

(b) Attamen idem Grivellius deinde observat hanc declarationem mutatam fuisse; quippe anno 1611. Senatus Dolanus annuentibus Principibus Alberto, & Isabella pactus est cum Archiepiscopo Vesuntino ea lege, ut Laici solverent partem expensarum in visitationibus fieri solitarum; sed pacto appositæ sunt conditiones, quas exponit *Grivellius in suis Decisionibus pag.* 315. &c. Edit. Antuerp. an. 1663.

„ reficiantur: & cura animarum, si qua illis vel eorum annexis imminéat, aliaque debita obsequia recte exerceantur; appellationibus quibuscumque, privilegiis, consuetudinibus, etiam immemorabili tempore præscriptis, conservatoriis, Judicum deputationibus, & eorum inhibitionibus non obstantibus.

Cum vero nonnulli contra mentem Synodi prætenderent, hoc Decretum non pertinere ad Ecclesias *nullius Diœcesis* (de quibus sub titulo de exemptionibus agetur) Synodus novo edito Decreto mentem suam clarius expressit *sess. 24. cap. 9. de reformat.* „ Quæ alias sub fel. rec. Paulo III. & nuper sub Beatissimo Domino nostro Pio IV. in hoc eodem Concilio de adhibenda ab Ordinariis diligentia in Beneficiorum, etiam exemptorum, visitatione constituta sunt; eadem etiam in iis Ecclesiis sæcularibus observentur, quæ in *nullius Diœcesis* esse dicuntur; ut ab Episcopo, cujus Cathedralis Ecclesia est proximior, si id possit, alioquin ab eo, qui semel in Concilio Provinciali a Prælato loci illius electus fuerit, tamquam Sedis Apostolicæ delegato, visitentur, non obstantibus privilegiis, & consuetudinibus quibuscumque, etiam immemorabilibus.

VI. Quandoquidem non minus Episcopo cura populi incumbat; ejusque saluti, ac directioni æque invigilare debeat, sive Regulares, sive sæculares tamquam inferiores ministri ipsi in cura animarum assistant, ac curam populi agant, merito Synodus Tridentina *Sess. 25. cap. 11. de Regularib.* edixit: „ In Monasteriis seu domibus virorum, seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum sæcularium, præter eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum seu locorum familia, personæ, tam regulares quam sæculares, hujusmodi curam exercentes, subsint immediate in iis, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum administrationem pertinent, jurisdictione, visitationi, & correctioni Episcopi, in cujus Diœcesi sunt sita.

VII. Et quidem declaravit Pius V. die 4. Sept. 1570. ab hoc nullas Ecclesias, quibus cura animarum personarum sæcularium annexa, excipi; tametsi etiam essent sitæ in Monasteriis, quorum Præpositi haberent utramque jurisdictionem temporalem, & spiritualem; idemque Sacram Congregationem declarasse 7. Aprilis 1592. notatur in Declarationibus ad citatum *Cap.* 11.

VIII. Conformiter ad citatum Synodi Decretum an. 1629. Edicto Ludovici XIII. Regis Galliarum declaratum fuit: „ Beneficia Curata, Ecclesias, Cappellas dependentes ab Ordine S. Joannis Hierosolymitani fore subjectas *visitationi*, & correctioni Ordinariorum in his, quæ concernunt correctionem abusuum, qui committuntur in administratione Sacramentorum tam Matrimonii, quam aliorum; celebratione divini Officii, & ejus assiduitate, salvis Ordinis Privilegiis in reliquis.

IV. Hinc Episcopus Abrincensis per Sententiam magni Consilii Parisiensis fuit manutentus in jure visitandi Ecclesiam Parochialem Montis S. Michaelis dependentem a Monasterio ejusdem loci, spectantemque ad collationem *pleno jure* Abbatis, uti & visitandi Monasterium, tametsi Congregationi S. Mauri unitum, exceptis tamen locis Regularibus, disciplina monastica, & personis Regularibus, quamdiu manebit in dicta Congregatione, 3. Febr. 1648. Eodem Aresto decisum fuit, Parochum dictæ Ecclesiæ Parochialis debere assistere Synodo Diœcesanæ; inhibitumque fuit dictis Religiosis excipere confessiones ullius personæ sæcularis, aut ad eum effectum quemquam committere sine Episcopi approbatione.

Post hæc 18. Junii 1650. rursus intervenit Sententia arbitralis inter Episcopum, & dictum Monasterium, qua declaratum fuit, Ecclesiam Parochialem unitam dicto Monasterio esse *pleno* jure subjectam Episcopo in omnibus, quæ concernunt curam animarum, tametsi illa etiam exerceretur per Priorem Claustralem dicti Monasterii exempti vigore privilegii Congregationis S. Mauri.

Hæc latius referuntur in Actis Cleri Gallicani *par. 1. tit. 2. cap. 12. n. 19. & 20.* Deinde *n. 21.* refertur, Archiepiscopum Viennensem manutentum fuisse in jure visitandi iu Ecclesia S. Antonii Ordinis ejusdem S., Fontes batismales, & Cappellam seu Parochialem cum omnibus suis annexis, atque in his exercendi omnia, quæ curam animarum spectant, sicut in aliis Beneficiis curatis suæ Diœcesis, 17. Aprilis 1668. Et *n. 22.* idem judicatum fertur pro Episcopo Ambiensi 5. Feb. 1664.

Uno verbo, nulla exemptio, nullaque incorporatio, aut vetusta consuetudo eximere potest loca seu Regularia seu Sæcularia qualiacumque a *visitatione*, aut correctione Episcoporum; ni una Episcopalis auctoritas, & Hierarchica subordinatio penitus destruatur; quemadmodum latius infra titulo *de exemptionibus* ostendetur.

X. Cum vero nihil sit (ut loquitur Synodus Tridentina *sess. 22. cap. 1. de reformat.*) „ quod alios magis ad pietatem & Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita & exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt": sat intelligitur, quantopere intersit Episcopi, ut Clerici seu Sæculares seu Regulares ita vitam suam coram populo componant, atque ita in omnibus se exhibeant, ut nihil nisi grave, modestum, ac religione plenum præ se ferant.

XI. Quapropter, ut id Episcopi facilius assequi possint, Synodus *sess. 6. c. 3. de reform.* declaravit, quod nemo sæcularis Clericus, „ cujusvis personalis, vel Regularis extra Monasterium degens, etiam sui Ordinis privilegii prætextu tutus censeatur, quominus, si deliquerit, ab Ordinario loci, tamquam super hoc a Sede Apostolica delegato, secundum Canonicas sanctiones visitari, puniri, & corrigi valeat.

Hoc Decretum rursus *sess. 14. cap. 4. de reformat.* generaliter *omnes Clericos* concernere, nulloque prætextu restringi posse, declaravit. „ Omnes Ecclesiarum Prælati, ait, qui ad corrigendos subditorum excessus diligenter intendere debent, & a quibus nullus Clericus per hujus sanctæ Synodi statuta, cujusvis privilegii prætextu, tutus censetur, quominus juxta Canonicas sanctiones visitari, puniri, & corrigi possit; si in Ecclesiis suis resederint, quoscumque sæculares Clericus, qualitercumque exemptos, qui alias suæ jurisdictioni subessent, de eorum excessibus, criminibus & delictis, quoties, & quando opus fuerit, etiam extra visitationem, tamquam ad hoc Apostolicæ Sedis delegati, corrigendi, & castigandi facultatem habeant: quibuscumque exemptionibus, declarationibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantum suos obligent auctores, ipsis Clericis, ac eorum consanguineis, Cappellanis, familiaribus, procuratoribus, & aliis quibuslibet, ipsorum exemptorum contemplatione, & intuitu minime suffragantibus.

Quin & eodem motivo noluit Synodus, vel ipsa Capitula Cathedralia ullo exemptionis, aliove titulo a Visitatione Episcopi esse libera.

XIII. „ Capitula Cathedralium, & aliarum majorum Ecclesiarum (ait *sess. 6. c. 4. de reformat.*) illorumque personæ, nullius exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantum suos obligent auctores, non etiam successores, tueri se possint, quominus a suis Episcopis, & aliis maioribus Prælatis, per seipsos solos, vel illis, quibus sibi videbitur, adjunctis, juxta Canonicas sanctiones, toties quoties opus fuerit, visitari, corrigi, & emendari, etiam auctoritate Apostolica, possint, & valeant.

Hoc Decretum tamquam disciplinæ Ecclesiasticæ retinendæ, ac restituendæ summopere necessarium renovat Synodus *sess. 25. c. 6. de reform.* declaratque, Episcopum, dum *visitando* procedit, nequaquam observare debere modum procedendi ibidem præscriptum; sed eum duntaxat observandum esse, dum *extra Visitationem* contra Capitula Cathedralia exempta procedit.

XIV. Quapropter refert Fagnanus ad *cap. Ut juxta tit. de offic. Ordinarii num.* 38. Sacram Congregationem declarasse, Episcopum posse *visitare* Capitulum Cathedrale per seipsum *solum*, *nullis* sibi Capitularibus *adjunctis*: immo posse assumere aliquos extra Capitulum, omissis *Capitularibus suis*, juxta dictum *caput* 4. *sess. 6. Concilii Tridentini*, quam resolutionem ibidem pluribus probat.

XV. Quoad Visitationem Monasteriorum tam virorum, quam mulierum circa disciplinam regularem interiorem & exteriorem, multa statuit Synodus Tridentina; eaque alia circa exempta, & non exempta; item diversa circa illa, quæ alicui certæ Congregationi subjecta suos particulares Visitatores habent, & illa quæ nulli Congregationi sunt incorporata, nec speciales Visitatores hactenus habent; de quibus infra, ubi de Monasteriis eorumque exemptionibus tractabitur: ibi quoque expendentur casus, quibus hodie etiam Monasteria *exempta* visitationi Episcoporum subsint; & quæ in visitatione Monasteriorum præsertim Monialium inquirenda sint; & qua forma visitatio instituenda.

XVI. Synodus Tridentina *sess. 22. cap. 8. de reformat.* declarat, quod „ Episcopi, etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegati, in casibus a jure concessis, omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quam inter vivos, sint executores; habeant jus visitandi Hospitalia, Collegia quæcumque, ac confraternitates Laicorum, etiam quas Scholas, sive quocumque alio nomine vocant, non tamen quæ sub Regum immediata protectione sunt, sine eorum licentia: eleemosynas Montis Pietatis, sive Charitatis, & pia loca omnia, quomodocumque nuncupentur, etiamsi prædictum locorum cura ad Laicos pertineat, atque eadem pia loca exemptionis privilegio sint munita; ac omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo juxta sacrorum Canonum statuta cognoscant, & exequantur: non obstantibus, quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio, aut statuto.

Verum cum certum sit, hoc Concilii Tridentini Decretum in tota sua generalitate in Belgio, aliisque vicinis Provinciis non esse receptum; atque circa hanc Episcopi visitationem non esse statuendum quoad omnia Hospitalia, & loca pia; sed varium esse jus Episcoporum pro varietate locorum, & superintendentium; idcirco de jure Visitationis, quod Episcopis competit in hæc loca, agetur *part. II.* sub titulo *de Hospitalibus, aliisque piis locis*.

C A P U T IV.

Quomodo in Visitatione procedendum; & quem effectum Decreta in Visitatione habeant?

1 *Episcopi in Visitatione maxime intenti esse debent ad morum reformationem ex Decreto Synodi Tridentinæ.*
2 *In Visitatione non judiciali, sed paterno modo est procedendum.*
3 *Officium Visitatorum non male comparatur officio Ædilium Romanorum.*
4 *Debent emendare quæ judiciariam indaginem non requirunt.*
5 *In Visitatione imponi non possunt pœnæ* ordinariæ.
6 *Episcopus visitando processum formare non potest super excessibus non notoriis.*
7 *Decreta in Visitatione circa reformationem morum per appellationem non suspenduntur ex Decreto Synodi Tridentinæ.*
8 *Idem obtinet Jure Decretalium.*
9 *Neque in Gallia per appellationem tamquam ab* abusu.
10 *Principes nostri noluerunt Episcopum in Visitatione impedire prætextu Jurispatronatus.*
11 *Jam pridem pro faciliore executione eorum, quæ in Visitatione ordinata sunt, Ministri Regii Episcopis adjuncti fuerunt.*
12 *Hæc Ministrorum Regiorum adjunctio non præjudicat Episcoporum auctoritati.*
13 *Egregium hac de re Caroli Magni Decretum.*

14 *Nisi*

14 *Nisi Regia auctoritas accedat, frequenter Visitationes redduntur inutiles.*

15 *Interdum ordinata in Visitatione etiam per appellationem suspenduntur.*

I. SYNODUS Tridentina *sess. 24. cap. 10. de reformat.* volens providere, ne Prælatorum Visitationes suo frustrarentur effectu; atque una ut illæ ad mentem Ecclesiæ instituerentur, statuit: „Episcopi, ut aptius, quem regunt, populum possint in officio atque obedientia continere, in omnibus iis, quæ ad visitationem, ac morum correctionem subditorum suorum spectant, jus & potestatem habeant, etiam tamquam Apostolicæ Sedis delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi, juxta Canonum sanctiones, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, ac Diœcesis suæ utilitate necessaria videbuntur. Nec in his, ubi de visitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut judicata fuerint, quoquo modo impediat, aut suspendat.

II. Hoc Concilii Tridentini Decretum plane consonat Decreto Innocentii IV. in *cap. 1. §. Sane de Censibus in VI.* ubi modum, quem in visitatione Prælati observare debent, ita describit. „Sane hujusmodi impensurus officium (visitationis) proposito verbo Dei quærat de vita, & conversatione ministrantium in Ecclesiis, & locis aliis divino cultui deputatis, ac ceteris, quæ ad officium spectant absque coactione, & exactione qualibet juramenti, ad ipsorum subditorum emendationem per salubria monita, nunc levia nunc aspera, juxta datam sibi a Deo prudentiam diligenter intendentes. Quod si de aliquibus orta fuerit infamia, contra eos Ordinariis ipsorum, ut super his solemniter inquirant, denuntiet, si viderit expedire. Notoria vero crimina, quæ examinatione non egent, libere corrigat, pœnam debitam pro illis infligendo.

III. Hinc conficitur, visitationem ad morum correctionem magis, quam ad judiciarium processum pertinere; ideoque officium Visitatorum non male conferri cum officio Ædilium Romanorum, quod magis in lustrando, & exequendo, quam cognoscendo consistebat. Si quid enim obvium esset, quod politiam notorie offenderet, Ædiles e medio tolli, frangi, emendari jubeant, magis facti, quam juris tramitem servantes. Et hodie quid simile fieri videmus in visitandi per Magistratus, & Prætores viis & aggeribus, qui si quid inveniant, quod notorie vias publicas, aut aggeres impediat, mox emendant ac corrigunt; vel emendandum aut corrigendum sine ullo judicii strepitu decernunt.

IV. Itaque Episcopi, aliique Visitatores in sua visitatione Diœcesim circumire, ac lustrare debent; & quidquid inordinatum repererint, reforment sine strepitu, ac forma ordinaria judicii, sed summarie, non pœnas ordinarias imponendo, sed correctiones; neque circa dubia & altiorem indaginem requirentia, sed circa notoria versari potissimum debent; uti bene notat, & probat Zypæus in Jure novo *tit. de Accusat. num. 9.*

V. Idem quoque refert, Sacram Congregationem Concilii Tridentini Interpretem respondisse 24. Aprilis 1595. „Episcopum non posse imponere in visitatione pœnas ordinarias, sed tantum extraordinarias, quæ magis *morum emendationem*, & *correctionem*, quam *delicti vindictam* respiciant.

VI. Et teste Fagnano ad *cap. Dilectus tit. de rescript. num. 46.* Sacra Congregatio 1. Feb. 1607. præcepit Episcopo Tornacensi; „Ut in visitatione Collegiatæ Ecclesiæ exemptæ contineret se intra limites notissimo visitationis, ita ut nec ad *specialem inquisitionem* descenderet, nec *processus* conficeret, nec sententias ferret; sed in his, quæ morum correctionem, & emendationem respiciunt, sine *strepitu* Judicii decerneret.

VII. Dum hos limites visitationis non excedunt Episcopi, ac unice morum correctionem, ac emendationem intendunt; nulla exemptio, nulla appellatio, aut querela executionem eorum, quæ ab ipsis visitando ordinata sunt, impedire potest ex Decreto Concilii; id est, appellatio effectum *suspensivum* in his nullum habet.

VIII. Quod & jam pridem in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. statutum fuerat, ut scilicet, *correctionis, & reformationis officium libere valeant exercere.* Cap. 13. *tit. de Offic. Ordin.*

IX. Similiter refert Choppinus *lib. 2. de sacra Polit. tit. 4. num. 28.* procurationis, sive appellationis tamquam *abusus interjectu* non suspendi Decreta concernentia correctionem morum. „Quod supra scriptum est, ait, provocationis *interjectu* ab executione sententiæ non supersedere in multis causarum generibus, id pertinet etiam ad eas fori controversias, quibus morum castigatio, reformatioque agitur, Ecclesiasticæ disciplinæ vinculum. Nam hoc casu, ait, edixit Princeps noster, callidum appellationis perfugium rei judicatæ executioni impedimento esse non debere. Lege judiciaria Francisci I. anno 1539. & Caroli IX. lata 16. Kal. Majas anno 1571. art. 5. quam Ornatiss. Curia solemni more comprobavit 7. Idus Septembris eodem anno . . . . . . Quibus consonat Curiæ Decretum, ad quam in emendationis morum negotio fuerat provocatum, abusus nomine 5. Idus Decembr. anno 1550. secundum Cathalaunense summi templi Collegium. Eodem vergit Allobrogica Sanctio, ne applicationis obtentu, quæ abusus ergo interposita sit, Ecclesiastica morum censura, correctioque retardetur.

X. Idipsum quoque, uti monet Zypæus loco citato, Philippus II. Hispaniarum Rex expressit in Ordinationibus Parlamenti Mechliniensis *tit. de Requestis art. fin.*

„Sic & Princeps noster (ait Zypæus in Jure novo *tit. de Accusationibus num. 9.*) interpellatus ut Patronus Ecclesiæ Insulensis, nulla ratione induci potuit, ut Episcopus Tornacensis a visitatione excluderetur, sed si quid ordinando excederet, se querelas auditurum, ante paucos annos respondit.

XI. Cum vero Episcoporum auctoritas, immo & Ecclesiasticæ censuræ ad emendationem vitiorum, & abusuum, præcipue inveteratorum, & longe lateque grassantium, frequenter non sufficiant, jam pridem in more positum fuit, ut Episcopis Ministri Regii, quos media ætas *Missos Dominicos* vocabat, adjungerentur.

Dignum ac necessarium est, ait Synodus Moguntinensis ann. 813. *cap. 20.* ut Missi per quæque loca directi „simul cum Episcopis uniuscujusque Diœcesis perspiciant loca Monasteriorum, Canonicorum pariter, & Monachorum, similiterque puellarum, si in apto & congruo loco sint posita, ubi commodum necessarium possit acquiri, quod ad utilitatem pertinet Monasterii, sicut in sancta regula dicitur". Quod iisdem verbis repetitur in Capitularibus Regum Francorum *lib. 5. cap. 143.*

XII. Nec id ad imminutionem seu depressionem potestatis Ecclesiasticæ, aut ejusdem usurpationem fiebat; sed ad faciliorem executionem eorum, quæ Episcopi visitando pro morum correctione ordinanda censebant; protestantibus ipsis Regibus, ad hoc a se *Missos* esse constitutos, ut Episcopi eorum adjutorio munus suum, & ministerium facilius implerent; *lib. 2. Capitular. cap. 26. ut si quos* (verba sunt Concilii Arelatensis an. 813. *cap. 17.*) *Sacerdotalis admodum non flecteret ad justitiam, Regalis potestas ab improbitate reduceret ad pietatem, & obedientiam.*

☞ XIII. Hanc in rem notandum Caroli Magni Decretum anni 789. directum ad Episcopos, & Prælatos Ecclesiæ. In hoc Decreto in primis monet Episcopos, & Prælatos: „ut vigili cura, & sedula admonitione populum Dei in pascua vitæ æternæ ducere studeant, & errantes oves bonorum operum exemplo seu adhortatione humeris intra Ecclesiasticæ firmitatis muros reportare satagant, ne lupus insidians aliquem Canonicas functiones transgredientem; vel paternas traditiones Universalium Conciliorum excedentem (quod absit) inveniens devoret.

Ut hoc facilius assequerentur, subjungit: „In quo opere, & studio sciat certissime Sanctitas Vestra, nostram vobis cooperari diligentiam, quapropter & nostros ad vos direximus Missos, qui & nostri nominis auctoritate, una vobiscum corrigerent, quæ corrigenda essent". Extat integrum apud Baluzium inter Capitularia Regum Francorum *tom. 1. col. 209.* ☜

XIV. Si & hodie aliqui subinde Regii deputati seu Missi Episcopis visitantibus essent juncti, atque eorum, quæ ad morum correctionem, & emendationem Episcopi ordinarunt, executionem Regia auctoritate urgerent, & firmarent, major indubie esset sæpius visitationum fructus; ordinataque firmiorem, ac stabiliorem sortirentur effectum.

Hoc attendens Sebastianus Zamet Episcopus Ligonensis conquerebatur fructum suarum visitationum, & effectum ordinatorum contra Clericos incontinentes non haberi; eo quod frequenter eluderentur per appellationes *tamquam ab abusu*, aliasque technas; ideoque resolvit ad obviandum hujusmodi impedimentis petere a Parlamento Diensi, ut dignaretur assignare unum e Consiliariis Parlamenti, qui visitationibus suis assisteret, & exequi juberet ea, quæ contra Clericos incontinentes ipse in visitatione decernerent, uti refert Carolus Fevretius tractatu De Abusu *lib. 3. c. 4. num. 7.*

XV. Quamvis summus sit visitationis favor, nequaquam tamen generaliter ac indefinite recipiendum est, Decreta in visitatione per appellationem non suspendi; quoniam (ut recte advertit Cardinalis De Luca Disc. 5. ad Concilium Tridentinum) „id percutit solum ea, quæ concernunt correctionem morum, aliasque provisiones, quas in forma extrajudiciali potius more prudentis Patrisfamilias prompte dare oporteat, vel congruat, non autem in iis, in quibus more judicis, æque in figura, seu forma judicii procedi debeat; cum tunc dispositio Canonum, seu juris communis incorrecta remaneat; nihilque refert ad effectum appelationis, ac ordinis judiciarii bene servandi, an de tempore visitationis, vel extra id fiat (*a*).

(*a*) Gravis quæstio mota olim est, an Episcopi in decursu suarum Visitationum habeant exercitium *Jurisdictionis contentiosæ*? Hæc viride pertractata reperitur t. 7. novorum Commentariorum Cleri Gallicani Col. 152. 153. 154. &c. usque ad col. 164.

TITULUS DECIMUS OCTAVUS,

De Synodis Diœcesanis, seu Episcopalibus,

CAPUT PRIMUM,

Quoties hæ Synodi celebrandæ, & qui interveniant?

1 *Primis Ecclesiæ sæculis frequentissimæ erant hæ Synodi,*
2 *Labentibus sæculis* bis *annuatim haberi cœperunt,*
3 *Synodis Lateranensis annuam celebrationem admisit,*
4 *Mansit tamen consuetudo in aliquibus Ecclesiis annuatim* bis *celebrandi has Synodos,*
5 *Synodus Tridentina annua celebratione fuit contenta,*
6 *Decretum Concilii Tridentini hodie non observatur,*
7 *Quinam ex Decreto Concilii Tridentini Synodo intervenire debeant?*
8 *Regulares quantumvis exempti curam animarum exercentes Synodum accedere debent, & ab Episcopo cogi possunt.*
9 *Sufficit quod Beneficium sit in Diœcesi, licet Beneficiatus habitet extra Diœcesim,*
10 *Quinam Synodo interesse debeant, multum dependet a consuetudine,*
11 *Probatur ex Synodis Belgicis.*
12 *Quinam Synodo Diœcesanæ S. Caroli intervenerint?*
13 *Sæpe contentiones oriuntur cum exemptis Regularibus, an Synodo intervenire debeant,*
14 *Synodo Diœcesanæ interveniant præ ceteris cum Episcopo, qui animarum curam sustinent,*
15 *Congregationes Pastorum cum suo Episcopo Synodorum vicem quodammodo supplent,*

I. PRistinis Ecclesiæ sæculis frequentissimos fuisse Episcoporum cum suo respective Clero, quasi cum suo Senatu, quem *Presbyterum* vocare solebant, Conventus, quos hodie Synodos *Diœcesanas* dicimus, sat constat,

Neque primis sæculis hisce Conventibus habendis certa tempora designata fuisse legimus; sed quandocumque ardua quæque negotia occurrebant, Episcopus Senatum seu Presbyterium suum convocabat; ut simul super negotiis deliberarent. Hæc ex Epistolis S. Cypriani, aliorumque Patrum manifesta sunt.

II. Labentibus vero sæculis harum Synodorum celebratio *bis* in anno haberi cœpit; creditumque fuit duplicem hanc celebrationem sufficere, eo quod Canones Synodum Provincialem *bis* in anno celebrari juberent,

Deinde cum paulatim invaluisset, ut Synodi Provinciales *singulis* annis *semel* duntaxat haberi deberent, una quoque invaluit, ut Synodi Diœcesanæ *semel annuatim* haberentur.

III. Et quidem Synodus Lateranensis sub Innocentio III. in *cap. 25. tit. de accusat.* hanc consuetudinem supposuit, & tacite saltem approbasse videtur. Nam jubens *singulis* annis celebrari Synodum Provincialem, una præcipit, ut „ ea, quæ statuerint, faciant observari; publicaturi ea in Episcopalibus Synodi *annuatim* celebrandis.

IV. Post hoc Concilii Lateranensis Decretum videmus in plerisque Concilii injunctum fuisse, ut conformiter ad hoc Concilii Decretum, Synodi Diœcesanæ *annuatim* haberentur; in aliquibus tamen Ecclesiis consuetudo remansit, ut juxta pristinam disciplinam *bis* annuatim haberentur; quam expresse supponit, & probat Synodus Basileensis *sess.* 15. decernens; „ Synodum Diœcesanam *ad minus semel* in anno, ubi non est consuetudo *bis annuatim* celebrari,

Ita legimus in Concilio Coloniensi an. 1549. ordinatum fuisse, ut Synodus Diœcesana *quotannis bis*, pro veteri more celebretur; sed addit; „ Suffecerit tamen in Diœcesi Leodiensi propter ejus latitudinem, & multitudinem Prælatorum *semel* quotannis recte, & studio ferventi celebrari.

V. Synodus Tridentina tametsi frequentiorem Synodorum celebrationem pro reformatione morum desideraret, nihilominus amplexa moderationem Concilii Lateranensis, tantum *annuam* harum Synodorum celebrationem injunxit, *sess. 24. cap. 2. de reform.*

VI. Verum nec hoc moderatum Concilii Decretum hodie observatur; cum nullibi *annuam* hanc Synodorum celebrationem fieri videamus; immo in multis Diœcesibus nec spatio quinquaginta & amplius annorum ullam Synodum celebratam; quæ vero sint causæ, quæ ad hanc Synodorum intermissionem inducendam contribuere potuerint, in decursu notabimus.

VII. Qui his Synodis interesse debeant, verbis subsequentibus indicat Synodus Tridentina; „ Ad quas exempti etiam omnes, qui alias, cessante exemptione, interesse deberent, nec Capitulis generalibus subduntur, accedere teneantur; ratione tamen Parochialium, aut aliarum sæcularium Ecclesiarum, etiam annexarum, debeant ii, qui illarum curam gerunt; quicumque illi sint, Synodo interesse.

VIII. Vi hujus Decreti Regulares omnes sive sint exempti, sive non, qui vel Capitulis generalibus non subduntur, vel curam animarum exercent, tenentur & cogi possunt ad Synodum accedere, sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrenda, aliisque pœnis arbitrio Episcoporum, etiam excommunicationis; adeo ut jus declarandi, & pœnas imponendi ad Episcopos, exemptione non obstante, pertineat, quemadmodum S. Congregatio apud Fagnanum ad *cap. Quod super tit. de majorib. & obed. num.* 8. declaravit,

IX. Ut vero quis ratione Beneficii Synodo interesse cogatur, attendendum est, num Beneficium tale habeat *in Diœcesi*, cujus Synodus agitur, tametsi alibi domicilium habeat; & ita in terminis declaravit S. Carolus in Synodo Mediolanensi V. *part. 3. tit. Quæ ad Synodum attinent.*

X. Præter curam animarum exercentes, qui Synodo assistere debeant, non ex Canonum sanctionionibus duntaxat, sed & varia locorum consuetudine petendum est,

XI. Quare in Synodorum Belgicarum indictione videmus generaliter vocari Capitulum Episcopale, Reverendos Dominos Abbates, Abbatissas, Præpositos, Archipresbyteros Rurales, Priores, Priorissas, ceterosque omnes, qui *de jure*, vel *consuetudine* Synodo Diœcesanæ interesse debent,

Hæc ex convocatione Synodi D. Mechliniensis sub Bzovio. In formula indictionis Synodi Antuerpiensis sub Miræo præter expressos in dicta formula Mechliniensi, exprimuntur, *Capitula Ecclesiarum Collegiatarum, Pastores, Pastoratuumque Deservitores*, In convocatione ultimæ Synodi Namurcensis anno 1659. formula Mechiniensis servata est; eo solo excepto, quod *Capitula Ecclesiarum Collegiatarum* nominatim exprimantur,

Synodus Namurcensis anno 1639. *tit.* 26. *cap.* 1. cum pro annua Synodi Diœcesanæ celebratione designasset feriam tertiam post Dominicam *Jubilate*, quæ est tertia post Pascha, subjungit: „ Ea propter omnes, qui de jure, vel *consuetudine* illi interesse debent, illo die deinceps compareant". Quæ manifeste supponunt, Patres illius Synodi non dubitasse, quin a *consuetudine* dependeat, qui Synodo interesse debeant; quod & Sanctus Carolus in sua Synodo V. Mediolanensi supposuit,

XII. Qui Synodis Diœcesanis sub S. Carolo interfuerint ex ejus ad Clerum oratione in ejus Synodo XI. Diœcesana habita colligere possumus. Ita enim ad Synodum loquitur: „ Quid agimus, Fratres? Synodum agimus; & quid Synodi nomen importat? Congregationem significat, atque conventum. Et quarum personarum? Nempe adeo excellentium & eminentium in Sancta Ecclesia; Episcopi videlicet, & membrorum ei conjunctorum, Canonicorum Metropolitanæ hujus Ecclesiæ, tum etiam aliarum; Præpositorum, Parochorum, Sacerdotum, Clericorum,

XIII. Nihilominus tamen (uti notat de Luca *disc.* 30. *ad Concilium Tridentinum*) „ Super convocatione, sive interventu in Synodo, controversiæ oriri solent cum Capitulis & Cleris oppidorum, aliorumque locorum Diœcesis, an scilicet omnes Presbyteri, & Clerici ad Synodum convocari possint, ut ab aliquibus Episcopis (& utinam non ad industriam, & occasione mulctarum, & pœnarum, sive extorsionum, & contributionum) fieri consuevit; ideoque provisum est, ut sufficiat interventus Deputatorum Cleri cujuslibet loci, & Parochorum, seu Vicariorum, aut illorum, quibus alias exercitium curæ animarum, & administrationis Sacramentorum incumberet; licet enim Capituli Cathedralis interventus requiratur, attamen id incommodum non præbet, ex quo in eadem Cathedrali Synodus celebranda est,

„ Majores autem, ac frequentiores esse solent controversiæ cum exemptis, præsertim Regularibus, an ipsi, eorumque Prælati in Synodo intervenire debeant, receptaque distinctio est (ut in Regularium adnotationibus advertitur) ut illi intervenire debeant, atque cogi valeant, qui curam animarum habeant, & administrationem Sacramentorum exerceant; cum in hac parte subditi sint, atque a primo Pastore, qualis est Episcopus, instruendi sint, quomodo in sibi commissarum ovium cura, & regimine se gerere debeant; quod etiam procedit in aliis sæcularibus exemptis, suum inferiorem Prælatum habentibus cum ordinaria, quasi Episcopali jurisdictionem; potissime ubi de illis agitur, qui hanc jurisdictionem habent in locis intra Diœcesis fines existentibus.

☞ XIV. Ex decreto Concilii Tridentini, aliisque superius notatis manifestum est ex mente Concilii Tridentini esse, ut Synodo Diœcesanæ hi præ ceteris interveniant cum Episcopus, qui una cum ipso curam animarum, & regimen spirituale Ecclesiæ sustinent.

Nec mirum: quandoquidem in hisce Synodis, & conventibus præcipue de regimine animarum, & quæ ad illud spectant, tractandum sit: ut propterea Episcopi, quo tempore secundum Canones una cum suo Clero, cujus præcipua portio erant Presbyteri curam animarum sustinentes, negotia suarum Ecclesiarum absolvebant, in effectu synodaliter regere, & causas tractare, & examinare dicerentur,

XV. Unde si & hodie Episcopi Archipresbyteros, & Parochos saltem annuatim convocarent, & cum illis, quæ ad curam animarum, & regimen spirituale suæ Diœcesis pertinent, sedulo investigarent, & quæ opportuna ex eorum relatione pro salute animarum, & recto regimine Ecclesiæ deprehenderent, in hoc Archipresbyterorum, & Pastorum conventu observanda decernerent, non dubium, quin similes conventus vicem, & effectum Synodi Diœcesanæ aliquatenus supplere possent,

Cum autem hujusmodi Congregationes sine ulla pene difficultate per Episcopos indici queant; quin & in nonnullis Synodis Belgicis, ut habeantur, Episcopi excitentur (uti supra *tit.* 6. *cap.* 4. notatum fuit) sat ostendunt Episcopi, qui has congregationes negligunt, parum sibi curæ esse, ut exactam suarum Diœcesium notitiam, præcipue eorum, quæ ad animarum curam pertinent, assequantur; quæque pro vitiis exstirpandis, & virtutibus plantandis convenienter essent statuenda, & decernenda.

CAPUT II.

Quæ in Synodo Diœcesana tractanda?

1 *Vetus formula habendi Synodum Diœcesanam.*
2 *Juxta hanc formulam ad Synodum conveniunt Presbyteri, Diaconi, & aliqui Laici.*
3 *Omnes Presbyteri Synodum cum Episcopo conficiunt.*
4 *Presbyteri hic idem sunt quod Parochi.*
5 *In Synodo omnia non contentiose agenda.*
6 *Controversiæ Laicos inter & Clericos deciduntur,*
7 *Synodi tunc temporis erant quasi tribunalia justitiæ.*
8 *Lites Clericorum, aut Laicorum in Synodis hodie raro determinantur.*
9 *In Synodis præcipue de corrigendis excessibus, & reformandis moribus agitur.*
10 *Synodi Diœcesanæ habentur, ut Decreta Conciliorum generalium, & Provincialium uniformiter executioni mandentur.*
11 *Probatur ex S. Carolo,*
12 *Item ex Synodo Audomarensi,*
13 *Ut fructum Synodorum assequeretur Sanctus Carolus, per Vicarios inquiri jussit, quæ in Diœcesi essent reformanda.*
14 *Ante Synodum Congregationes super reformandis moribus a S. Carolo institutæ.*
15 *Antiquum est institutum, ut quæ Clericalem disciplinam spectant. breviter ab Episcopo in Synodo proponantur.*
16 *Formula istius admonitionis extat apud Reginonem, & in Pontificali Romano.*
17 *Convenientes admonitiones Clero proponendas S. Carolus proposuit.*
18. *In Synodo Diœcesana constituendi* Examinatores *vulgo* Synodales.
19 *Item Judices Synodales.*

I. APUD Burchardum VVormatiensem reperitur formula habendi Synodum Diœcesanam sub nomine Concilii Salegunstadiensis anni 1022, quod &, teste Baronio, ab auctore Micrologi *Moguntinum* nuncupatur; eoque nomine merito appellari in sua historia Moguntina existimat Nicolaus Sararius, eo quod Salegunstadium jam tum Moguntinæ esset Diœcesis.

II. Juxta hanc formulam Synodus in Ecclesia celebranda est; atque sella in media ponenda, & super eam *Sacræ Reliquiæ*.

Deinde dicitur: „ Convenientes Presbyteri omnes intrent, & secundum ordinationis suæ tempus resideant. Post hos ingrediantur Diaconi probabiles, quos ordo poposcerit interesse. Exinde introducantur Laici bonæ conversationis. Tunc ingrediatur Episcopus, si voluerit, vel si necessitas exegerit: & si non aderit Episcopus, ejus Vicarius eadem faciat.

III. Post hæc Episcopus salutat præsentes, ac varias preces una cum præsentibus recitat; quibus expletis jubentur egredi omnes, *exceptis Presbyteris*, & ceteris idoneis Clericis:

IV. Hic nota, omnes indistincte Presbyteros ad Synodum admitti. Nec mirum; quia juxta phrasim illius temporis, nomine Presbyterorum veniebant Parochi; adeo ut *admittere Presbyteros* ad Synodum idem tunc significaret, quod hodie *admittere Parochos*.

V. Presbyteris ergo seu Parochis cum ceteris idoneis Clericis consedentibus, nec non lecto Canone Concilii Toletani modum celebrandi Synodum exprimente, admonitio ab Episcopo, vel etiam a Diacono legitur.

In hac inter alia monet; „ Quod si forsitan aliquis nostrum, aliter quam dicta fuerint, senserit: sine aliquo *scrupulo contentionis* in nostrum omnium copulatione ea ipsa, de quibus dubitaverit, conferenda reducat, qualiter, Deo mediante, aut doceri possit, aut doceat.

VI. Prosequitur post hæc admonitio; „ Deinde vos simili obtestatione conjuro, ut nullus vestrum in judicando aut personam accipiat, aut quolibet favore, aut munere pulsatus a veritate discedat. Sed cum tanta pietate quidquid cœtui se judicandum intulerit retractare, ut nec discordans contentio ad subversionem justitiæ inter nos locum inveniat, nec iterum in perquirenda æquitate rigor nostri ordinis, vel sollicitudo tepescat.

VII. En manifestum argumentum Synodos has Diœcesanas æque, ac Provinciales fuisse quasi quædam Tribunalia justitiæ, in quibus sine strepitu Judicii, aliisque formalitatibus forensibus, Clericorum, & Laicorum quæstiones summarie deciderentur.

Primum quidem Clericorum, idque prima die Synodi; ideoque immediate post expletam admonitionem subjungitur: „ Post hanc exhortationem, *quisquis Clericorum* velit, *querelam* conferat.

Secunda die Synodi: „ Tunc si Cleri querelam non habent conferendam, *Laici* intromittantur. Quisquis ex *Laici* habet querelam, proferat.

VIII. Hodie vero raro querelæ sive lites Clericorum, vel Laicorum in Synodis terminantur; sed illæ vel in Tribunalibus Ecclesiasticis coram Officialibus, vel Tribunalibus Laicis pro diversitate materiæ & personarum agitari, & terminari consueverunt.

IX. In Synodis vero præcipue de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in Clero, diligens cum Dei timore habendus est tractatus, uti loquitur Synodus Lateranensis loco citato.

Hinc juxta præscriptum Pontificalis Romani sub titulo *De Ordine ad Synodum*, ita præsentes in Synodo Episcopus alloquitur. „ Venerabiles consacerdotes, & fratres nostri charissimi, præmissis Deo precibus, oportet, ut ea, quæ de divinis Officiis, vel Sacris Ordinibus, aut etiam de nostris moribus, & necessitatibus Ecclesiasticis; a nobis conferenda sunt, cum charitate, & benignitate unusquisque vestrum suscipiat, summaque reverentia, quantum valet, Domino adjuvante, percipiat; vel quæ emendatione digna sunt, omni devotione unusquisque fideliter studeat emendare.

X. Ad hæc Synodi Diœcesanæ celebrantur, ut Universalium atque Provincialium Synodorum Decreta facilius executioni mandentur; atque interdum in nonnullis articulis Diœcesi particulari accommodentur; habeaturque uniformis totius Diœcesis pro executione resolutio.

XI. Unde S. Carolus in oratione ad Clerum in Synodo XI. Diœcesana congregatum inter alia, ob quæ Synodus esset coacta, hæc proponit: „ Hic præterea applicatio fit magis particularis Conciliorum tam Universalium, quam Provincialium: mutuo sese Episcopus cognoscit, & Clerus; qui quidem, vel solus aspectus, maximam excitat charitatem, animosque conciliat, ad adjuvandum, & promovendum unanimiter Dei honorem: Hic consultantur ea, quæ ad hoc spirituale regimen pertinent, cum his, qui administrationis participes sunt; hic uniformitas deliberatur in executione legum præteritarum; hic abusus, qui vigent in populo, disquiruntur, & opportuna eis adhibenda remedia statuuntur; ac quam quisque in hac re diligentiam adhibeat, cognoscitur. Hic demum præterita tempora cum futuris conferentes, & utriusque Decreta, ac Constitutione jam editas applicantes, culpas quidem præteritas deflemus, emendare vero in posterum deliberamus.

XII. Similiter Episcopus Audomarensis in Synodo Diœcesana anno 1583. allegans causam indicendarum *annuatim* harum Synodorum, ait: „ Quædam sunt ita communia mala, ut Diœcesim unam integram obtineant, ne facile possint, nisi communi consilio, & auxilio eorum omnium, qui in Diœcesi præsunt, exstirpari. Ad hæc congruit, ut *eadem una* Diœcesis, *eodem uno modo*, & *eisdem* unis *legibus universa* regatur. Quare recte a Patribus, & nominatim a Tridentinis statutum est, ut præter particulares Ecclesiarum visitationes, quotannis etiam Synodi Diœcesanæ celebrentur, in quibus, congregatis totius Diœcesis Capitibus omnibus, statuantur ea, quæ pro communi totius Diœcesis bono statuenda videri possint, & caveatur, ne quæ bene constituta sunt, temerentur.

XIII. Hunc Synodorum Diœcesanarum fructum, ut uberius assequeretur Sanctissimus Præsul, quem Pastoralis sollicitudo gloriosum reddidit, præter ferventes, ac instantes preces, ad quas populum Clerumque, instantes Synodo, excitandum voluit, insuper præcipit: „ ut & in civitate ii, quibus id curæ Episcopus dederit, & in Diœcesi Vicarii foranei (qui cum nostris hodiernis Decanis Ruralibus pene coincidunt) „ & Parochi præterea tum urbani, tum Diœcesani, ipsi Episcopo adjumentum adferant, ut diligenti aliqua carum rerum indagatione, ac relatione, quibus per eum consuli, aut provideri in Synodo præsertim oportebit, sedulo videant, ac notent: ut ea omnia ad præscriptam ab eo rationem, & normam tum litteris, tum coram, constituto tempore deferant.

„ Primo igitur ii omnes pro suorum quique munerum, officiorumve ratione, & cura dispiciant, quæ Cleri sit in Clericalis vitæ moribus progressio, quæ in vita spirituali disciplina, & quam solicitum in divinorum Officiorum cultu studium; quam diligens in Ecclesiasticis functionibus obeundis sollicitudo, quæ etiam, & quam frequens in litterarum exercitationibus cura; qui in earum studiis progressus item.

„ Vicarii autem foranei, & regionarii in civitate præfecti, aliive Ecclesiastici homines, quos ob eam causam Episcopus delegerit, exquirant; qui præterea Parochorum in primis zelus in animarum salute procuranda; quæ in Sacramentis ministrandi sedula diligentia; quam frequens in pascendis verbo Dei fidelibus officium; quæ denique in omnibus Parochialis muneris partibus vigilantia, quæve assiduitas.

„ Deinde ii omnes & singuli pro sui officii munere investigent, quæ populi in Christianæ charitatis operibus exercitatio, quam religiosus festorum dierum cultus, quam pia in Ecclesiis conversatio, quæ in doctrinæ Christianæ scholis frequentia: tum de aliis piis sodalitatibus disquirant, tum denique de reliqua omni ejusdem populi disciplina, & in via Domini progressu.

Hæc aliaque plura pro instructione Episcopi notari, atque ad Synodum referri voluit, & proponuntur in Concilio V. Provinciali Mediol. *par.* 3. *Quæ ad Synodum, Congregationesve alias Clericales, & visitationem attinent*: ubi una exponens, qualiter ipsa Synodus habenda sit, & quam sancte se gerere debeant Sacerdotes eo tempore, quo Synodus agitur: ut „ cum eos posuerit Deus in acquisitionem salutis, atque in ædificationem, officii sui memores, *ambulent digne Deo*, sancteque, sicut decet Ministros Mysteriorum Dei, vivant.

XIV. Eadem quoque intelligi possunt ex litteris, quas immediate ante Synodum mittebat ad Vicarios foraneos, & Parochos, quarum exemplar habetur in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *par.* 8. ubi similiter referuntur Congregationes, quas cum Vicariis foraneis, & Visitatoribus suis, Synodali die appropinquante, instituebat; & quæ in illis inquireret; ac deinde fuse describuntur Acta Synodi XI. & ultimæ, quam celebravit sanctissimus hic Archipræsul; in quibus integra forma celebrandæ Synodi Diœcesanæ repræsentatur.

XV. Pervetus illud quoque institutum est, ut quæ Sacerdotalem Clericalemque disciplinam, officia ac partes ejus maxime attingunt, ea certis monitionibus, iisque brevibus comprehensa ab Episcopo in Synodo Clero proponantur; quo brevius illa expressa, crebriusque repetita, diligentius item non solum animis, mentibusque imprimantur, sed etiam omni studio inviolate serventur.

XVI. Extat veteris admonitionis formula sub nomine inquisitionis duobus libris distincta apud Reginonem Abbatem Prumiensem; de qua egi in Tractatu Historico-Canonico in Canones *par.* 5. *c.* 1. ibique ostendi, quod pro assequenda notitia disciplinæ Ecclesiasticæ lectio illius non parum conducere queat: & §. 2. ostendi, quomodo in nonnullis articulis hæc formula differat formula *admonitionis*, quæ in hodierno Pontificali Romano prostat; atque ex illa differentia evincatur, hanc esse recentiorem, aut a recentiori manu immutatam.

XVII. S. Carolus in omnibus Sanctorum Patrum vestigia premens, nihilque quod ad instructionem, reformationemque Clericorum con-

conducere posset omittens, monitiones edidit, in unaquaque Synodo Diœcesana, Sessione publica, universo Clero accurate legendas, graviterque pronuntiandas, quæ compendiosam atque accuratam vitæ Clericalis disciplinam, atque vivendi rationem continent; una cum annotatione omnium, quæ Clerici præcipue cavere debent; ita ut in hisce Monitionibus Lector reperturus sit totius Clericalis instituti exactissimum, & perfectissimum compendium.

Publicavit primum illas Monitiones in Concilio suo Provinciali IV. de Episcoporum suorum Suffraganeorum consilio, & assensu, cum hac tamen clausula: „ Quibus (Monitionibus) quisque Episcopus addat, & detrahat, prout Ecclesiæ suæ Clero pro temporum ratione utile esse viderit.

Hanc clausulam utinam notent Episcopi, qui Clero suo in sacris Ordinationibus, aliisque publicis consessibus nihil præter generales, & præscriptas jam pridem formulas prælegunt; non attendentes, quid Clero suo pro temporum ratione utile sit.

Aliter exemplo suo docuit S. Carolus, dum has generales *Monitiones* in Synodo sua Diœcesana III. uberiores, accommodatioresque ad usum suæ Ecclesiæ Mediolanensis edidit; & ita auctæ, & accommodatæ extant in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *par.* 2. *pag.* 299. *edit.* an. 1683.

XVIII. Ex præscripto Concilii Tridentini *Sess.* 24. *c.* 18. *de reform.* singulis annis in Synodo Diœcesana ab Episcopo, vel ejus Vicario ad minus sex Examinatores proponendi sunt; qui Synodo satisfaciant, & ab ea probentur; advenienteque vacatione cujuslibet Ecclesiæ Parochialis tres ex illis eligat Episcopus, qui cum eo examen in concursu perficiant, indeque succedente alia vacatione, aut eosdem, aut alios tres, quos maluerit, ex prædictis illis sex eligat.

Hi Examinatores quia in Synodo eligendi, & probandi sunt, vulgo *Synodales* etiam hodie dici solent; tametsi extra Synodum ab Episcopis eligi, & probari, ob intermissam Synodorum celebrationem consueverint; de quibus infra *part.* 2. *tit. de concursu ad Ecclesias Parochiales*, fusius tractabitur.

XIX. Præterea idem Concilium *Sess.* 25. *c.* 10. *de reform.* statuit: „ In singulis Conciliis Diœcesanis aliquot personas, quæ qualitates habeant juxta Constitutionem Bonifacii VIII. quæ incipit *Statutum*, & alioquin ad id aptas designari, ut præter Ordinarios locorum, his etiam post hæc causæ Ecclesiasticæ, ac spirituales, & ad forum Ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegandæ committantur.

Porro quemadmodum Examinatores Synodales ob intermissas Synodos solent extra Synodum ab Episcopis designari; ita quoque consuetudo invaluit, ut hæ personæ, quas Judices Synodales dicimus; ab Episcopis sine Synodo constituantur; de quibus latius *par.* 3. agetur.

CAPUT III.

De Testibus Synodalibus.

1 *Synodus Lateranensis vult designari personas in Synodis Provincialibus, qui in excessus, & abusus inquirant.*
2 *A Canonistis vocantur Testes Synodales.*
3 *Hi jam pridem a Synodis Diœcesanis constituti fuerunt; & Episcopi vigilantiores iis sunt usi.*
4 *Institutum illorum innovavit S. Carolus.*
5 *Quales eligi debeant?*
6 *Testes jurare debent, se officium suum fideliter expleturos.*
7 *Quæ sit formula juramenti?*
8 *Testes sincere, & libere officium suum obire debent?*
9 *Circa quæ Testes inquirere debeant?*
10 *Quo tempore relationem coram Episcopo facere teneantur?*
11 *Clerus Gallicanus officium Testium Synodalium descripsit.*
12 *Franciscus Sonnius Antuerpiensium Episcopus Testium Synodalium necessitatem agnovit, eosque institui mandavit.*
13 *Ex defectu Testium Synodalium natum est contingere, ut exacta Diœcesis notitia non habeatur.*
14 *Defectum Testium Synodalium aliquatenus supplere posset diligentia Archipresbyterorum.*

I. SYNODUS Lateranensis sub Innocentio III. postquam Sanctorum Patrum institutum de celebrandis Conciliis Provincialibus renovavit, mandavitque in iis de corrigendis excessibus, & reformandis moribus diligenter esse tractandum; subjicit: „ Ut autem id valeat efficacius adimpleri, per singulas Diœceses statuant personas idoneas, providas videlicet, & honestas, quæ per totum annum simpliciter, & de plano absque ulla jurisdictione sollicite investigent, quæ correctione, vel reformatione sunt digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum, & Suffraganeos, & alios in Concilio subsequenti, ut super his, & aliis (prout utilitati & honestati congruit) provida deliberatione procedant.

II. Hæ personæ communiter a Canonistis dicuntur *Testes Synodales*, eo quod a Synodo sint constitutæ, ut *testimonium* ferant.

III. An de his Testibus loquatur Canon *Episcopus in Synodo*, *Causa* 35. *q.* 6. a Gratiano sub nomine Eutychiani Papæ relatus, sat incertum est; quemadmodum notat Stephanus Baluzius in notis ad Gratianum: illud certius est, jam pridem usitatum fuisse, hujusmodi Testes non tantum in Synodis Provincialibus, sed & Diœcesanis fuisse nominatos, iisque vigilantiores Episcopos usos fuisse; ut exactiorem totius suæ Diœcesis notitiam accipere possent, atque abusus, & excessus in Synodis reformandos, & corrigendos facilius, & exactius cognoscere.

IV. Id expendens vigilantissimus Mediolanensium Antistes S. Carolus, ejusque Suffraganei, in Concilio Mediolanensi IV. decreverunt, ut institutum illud nonnullis in locis intermissum restituatur; atque ut non nomine tantum, sed certis officii partibus recte per eos geratur, quibus in Synodo vel Provinciali, vel Diœcesana committetur, plura ordinarunt.

V. Atque in primis, ut „ Viri Ecclesiastici ætate moribusque graves, prudentes, ac virtutum Christianarum studiosi, & spiritualis vitæ amantes in Concilio Provinciali Metropolitano ex unaquaque Diœcesi duo saltem; in Synodo Diœcesana ab Episcopo e Diœcesi sua *septem*, pluresve, prout expedire viderit, *Testes Synodales* deligantur.

„ VI. Qui a Metropolitano delecti, & nominati sunt in eodem Provinciali Concilio, qui ab Episcopo in ipsa Diœcesana Synodo jurati, allatis Sanctorum pignoribus, sancte spondeant, ex formula verborum infra præscripta, muneris sui partes, infra constitutas, se executuros esse.

„ Si vero a Concilio Provinciali abest, qui a Metropolitano nominatus est, tunc Episcopus, pro cujus civitate, vel Diœcesi ille electus est, unius mensis a fine Concilii spatio, eum ad se litteris accersat: eumdemque ex ipsa præscripta formula jurejurando obstringat, ac jurisjurandi præstiti testimonium, publica auctoritate munitum, intra alium mensem ad Metropolitanum omnino mittat.

VII. Post hæc inseritur formula juramenti eadem, quæ habetur apud Gratianum in citato Canone *Episcopus in Synodo*; ut vel hinc appareat, S. Carolum credidisse, Canonem illum de *Testibus Synodalibus* loqui; aut saltem non dubitasse, quin juramentum quod ibidem a septem ex plebe ipsius Parochiæ de dicenda veritate super abusibus, & excessibus in Synodo exigendum præscribitur, merito a testibus Synodalibus exigi posset: utpote qui similiter eliguntur a Synodo, ut de iisdem inquirant, & postmodum in Synodo aut coram Episcopo sincere ac veraciter deponant.

VIII. Deinde ipsos Testes monent, ut „ hoc perpetuo meminerint, se non amore, non odio, non invidia, non spe, non metu, non pœna, non præmio, non cognatione, non ulla denique re commoveri, aut impediri debere, quominus libere, & integre munus suum pro ratione infra præscripta præstent.

IX. Post hæc quid agere debeant describunt, atque inter cetera: „ Quo tempore hoc munus gesserint, personas discretas interrogando simpliciter, & de plano, absque ulla jurisdictione sollicite investigent hæc, quæ sequuntur; idque singuli, aut in universa civitate & Diœcesi, aut in regione, unicuique eorum potissimum nominatimque commissa.

„ An Parochi, Canonici, & alii quicumque Ecclesiastici homines quos residere oportet, præsentes in Ecclesiis suis adsint; anque rursus si præsentes in Parochialibus, vel Canonicalibus, Clericalibusque ædibus habitent.

„ An Parochi præterea, aliique animarum Curatores sollicite, ut debent, Fidelium sibi commissorum saluti invigilent.

„ An in Sacramentis sancte ministrandis, in verbi Dei prædicatione, in salutaribus monitis, in rudium, & puerorum ad doctrinam Christianam institutione, & in ceteris omnibus curæ Parochialis officiis, diligentis muneris partes præstent.

„ An reliqui, quicumque sint, Ecclesiastici Ordinis homines Ecclesiæ, in quam obtinent, aut in qua Dignitatem, vel Canonicatum, vel Cappellam, vel Ecclesiasticum aliquod munus habent, aut in qua adscripti sunt, oneribus satisfaciant, & præscriptas sibi functiones obeant.

„ An Ecclesiæ sartæ tectæ sint; an ornamentis, & suppellectili Ecclesiastica necessaria, & congrua instructæ; an in illis, aut earum cœmeteriis atriisve aliquid incultum sit, quodque sordibus obsolescat, anve aliquid a religioso cultu, & pietate alienum.

„ Videant item, an populus in via Domini ambulet, frequensque adsit divinis Officiis, & sacris concionibus, & in Ecclesia pie religioseque versetur, atque dies festos colat.

„ An jejunium Quadragesimæ, quatuor Temporum, stataque reliqua Ecclesiæ jejunia observet.

„ An idem decimas, primitias, aliaque debita emolumenta, adjumentave præstare, aut solvere recuset.

„ An in populo sacrilegi, blasphemi, concubinarii, adulteri, incestuosi, virginum raptores, an excommunicati, an hæresis, & magiæ, superstitionumve nomine suspecti sint.

„ An denique aliæ in eodem populo morum corruptelæ, quæ correctionem, emendationemve requirant.

„ Dispiciant item, an quæ Romanorum Pontificum Constitutionibus, OEcumenicis, Provincialibus, Diœcesanisque Synodis, Episcoporumque Edictis, quovis de genere decreta, sancitave sunt, ab iis serventur, quorum interest, sive Ecclesiastici, sive Laici homines sint.

X. Ut vero hæc præstent utilius, qui a Synodo Provinciali constituti sunt, omnia quæ reformatione, aut emendatione indigere judicaverint in scriptum redacta, tribus mensibus antequam dies Concilio Provinciali præstituta venerit, ad Metropolitanum deferre debebunt: qui vero a Synodo Diœcesana, uno mense ante habendam Synodum Diœcesanam, ad Episcopum. Hæc aliaque habentur in Concilio Mediolanensi IV. *part.* 3. *tit. de testibus Synodalibus*.

Hisce addidit in Synodo sua Diœcesana XI. „ Testes Synodales quarto quoque mense, de his, quæ pro ratione sui muneris agere debent, ad nos, Vicariumve nostrum generalem, cum absumus, scribant.

XI. Clerus quoque Gallicanus in Conventu Melunensi an. 1579. meminit *Testium Synodalium*; & quæ in Diœcesi, aut Parochia sibi ad visitandum commissa inquirere debeant, describit; atque inter alia hoc merito notandum: „ Si Opiliones christiane versentur in agris curam pecorum agentes.

Quam enim frequenter illud hominum genus in vitiis abominandis, & crassa fidei, & religionis ignorantia versetur, sat notum est; ut proinde non immerito Episcopi, & Pastores in illos inquirerent.

XII. Quin & Franciscus Sonnius primus Antuerpiensium Episcopus videns, quia peccandi licentia multum invaluisset ex eo, quod crimina Superioribus plerumque celentur, hinc in Synodo sua Diœcesa-

cesana an. 1576. observari voluit Canonem *Episcopus 35. q. 6.* „ Mandantes, ait, Decanis nostris, ut in singulis Parochiis constituant „ duos viros honestos, & zelosos Testes Synodales, qui concubinarios, adulteros, Clericorum invasores, ac percussores, usurarios, „ contractusque illicitos exercentes, & quæcumque crimina ad nostram correctionem spectantia, quotannis coram ipsis Decanis, „ aut aliis ad hoc a nobis deputandis exponant, ut habita inquisitione possit contra eos procedi ad emendationem.

XIII. Hæc satis ostendunt, institutum *Testium Synodalium* aptissimum semper judicatum fuisse, ut Episcopi ad plenam abusuum, & defectuum corrigendorum notitiam pertingant; eorumque intermissioni, & neglectui non immerito imputari, quod Episcopi nonnunquam in crassa, & multum noxia Diœcesis suæ ignorantia versentur; neque de vitiorum, atque abusuum grassantium, quos ignorant, emendatione, & correctione anxii sint.

XIV. Illud tamen haud diffitendum, quod si Episcopi in Decanos seu Archipresbyteros Rurales eligerent doctos, zelosos, atque in cura animarum exercitatos, qui diligenter, prout officium exigit, Parochiarum sibi subditarum statum inquirent (prout supra *tit. 6. c. 2. & 3.* exposuimus) magna ex parte per horum vigilantiam, & sollicitudinem suppletum iri *Testium Synodalium* defectum; quemadmodum annuæ Congregationes Decanorum cum Episcopo supplere aliquatenus possent defectum Synodorum Diœcesanarum, uti *eod. tit. c. 3.* notatum est.

Non parum quoque conduceret ad supplendum defectum *Testium Synodalium*, si „ Decani habeant aliquot probos, & sibi fidos Pastores, a quibus excessus vicinarum Ecclesiarum addiscant: Similiter quilibet Pastor habet viros probos, & bonos e sua Parochia, qui sibi defectus Parochiæ referant ". Quemadmodum præcipit Synodus Namurcensis an. 1639. *tit. 20. c. 35.* Idem habet Synodus Tornacensis anni 1589. *tit. 23. c. 7.*

CAPUT IV.

Qui his Synodis subdantur, & quæ earum auctoritas?

1 *Synodi Diœcesanæ suam auctoritatem mutuant ab Episcopo.*
2 *Multis sæculis omnes Clerici indifferenter Synodis subjiciebantur.*
3 *Nulla hac in parte erat differentia inter Clerum Sæcularem, & Regularem?*
4 *Monachi etiam Synodis subjiciebantur.*
5 *Exemptiones Capitulorum, & Monasteriorum quæstiones pepererunt.*
6 *Capitula subjiciuntur Synodis quamdiu* plene *non probatur exemptio.*
7 *Subjiciuntur Synodis in materia* non exempta.
8 *Item in his, quæ concernunt correctionem morum.*
9 *Regulares etiam exempti Synodis subjiciuntur in materia* non exempta.
10 *Item in his, quibus subjiciuntur Episcopis tamquam Sedis Apostolicæ* Delegatis.
11 *Exemptiones præsertim Regularium circa subjectionem Synodorum pariunt multas quæstiones.*
12 *Constitutiones Synodales in Italia edi non possunt, nisi prius a S. Congregatione examinatæ, & probatæ.*
13 *Hodie etiam Laici quæstiones movere solent super observatione Decretorum Synodalium.*
14 *In Belgio ægre permittitur promulgatio Synodorum sine consensu Regis, & quare?*
15 *Quæ sint causæ, quod hodie rarius habeantur Synodi Diœcesanæ?*
16 *Litteræ Regiæ, ut publice edantur Decreta Synodi Diœcesanæ.*

I. SYNODOS Diœcesanas præcipuam suam auctoritatem, ac vim obligandi mutuare ab Episcopo, qui illis *per se*, aut Vicarium suum præest, illarumque statutis obstringi omnes, qui Episcoporum Decretis ac mandatis subjecti sunt, indubitatum est: quandoquidem ambigi nequeat, quin ut minus tantæ sint auctoritatis Synodorum Diœcesanarum Sanctiones, quam Episcoporum Decreta.

II. Porro constat per undecim & amplius sæcula universum Clerum jurisdictioni, & regimini sui respective Episcopi fuisse subjectum; nec unquam per ea tempora in quæstionem venisse, num Clerici Decretis Episcoporum in his, quæ morum atque disciplinæ reformationem attinebat, essent subjecti, eisque obedire deberent: ideoque nec ambigebatur, quin Clerici omnes etiam Synodorum Episcopalium sanctionibus tenerentur, iisque in omnibus se subjicere juberentur.

III. Neque hac in parte ulla erat Clericos Regulares inter & Sæculares distinctio. Hoc ipso enim quo Monachi sive Religiosi Clero adscribebantur, mox in omnibus non secus ac alii de Clero subjiciebantur ipsi Episcopo, tamquam totius Cleri suæ Ecclesiæ Capiti, & Pastori.

IV. Quinimmo multis sæculis juxta Canonicas sanctiones, præsertim Concilii Chalcedonensis Canonem quartum, Monachi universi Episcoporum jurisdictioni subjecti fuere; ipsorumque consequenter Episcoporum, ac Synodorum Episcopalium Ordinationibus, & Decretis subjecti, uti latius infra ubi de exemptionibus Monachorum agetur, probabitur.

V. At postquam hisce posterioribus Ecclesiæ sæculis, non tantum Monachi, sed etiam Clerici præcipue Canonici exemptionem a jurisdictione Episcoporum a Romanis Pontificibus prætenderunt, & subinde obtinuerunt, quæstiones frequentes excitari cœperunt circa obedientiam, quam Capitula Canonicorum, & Monachorum Monasteria deberent Decretis, & Ordinationibus Synodorum Episcopalium.

VI. Illud in primis indubitatum manet, Capitula Canonicorum, aliosque Clericos subjici Synodis Episcopalibus in omnibus, quæ ipsos concernunt, quamdiu plene non constat de eorum exemptione. Quamdiu enim dubia est exemptio, salva manet ordinaria Episcoporum auctoritas juri communi innixa; uti latius dicetur *l. c.*

VII. Ad hæc certum quoque est, Canonicos etiam exemptos subjici Ordinationibus Synodorum Episcopalium in omnibus, quæ concernunt materiam *non exemptam*; id est, in his ad quæ exemptio se non extendit; de quibus similiter infra tractabitur.

VIII. Quinimmo cum ex Decreto Synodi Tridentinæ Clerici in his, quæ correctionem ac reformationem morum, & abusuum concernunt, Episcopis subjiciantur, non obstante quacumque exemptione, etiam Synodis Episcopalibus in his subjecti erunt.

Cum vero Synodi hodie non tam circa forensium quæstionum decisionem, aut judiciarios processus, quam circa reformationem morum, & disciplinæ versentur, videtur quod Capitula Canonicorum quantumvis exempta merito dici possint Decretis Synodorum esse subjecta; atque ita declarasse Sac. Cong. Conc. Trid. Interpretem testatur Synod. D. Mechliniensis *tit. 24.* „ Sciant, ait, Capitula „ *exempta*, exemptionemque prætendentia se non tantum ad Statutorum *Synodi Diœcesanæ*, verum etiam ad Decretorum Synodi „ Provincialis, uti a Sac. Cong. declaratum est, observationem *teneri* ". Idem repetiit Synodus Namurcensis an. 1659. *tit. 25.*

IX. Quoad Regulares *exemptos*, ipsos legibus Synodorum Episcopalium teneri in iis omnibus, quæ materiam non *exemptam* concernunt; & generaliter in omnibus, in quibus etiam Episcoporum Decretis, non obstante exemptione, subjiciuntur, ambigi nequit. Unde consequenter, ut intelligi queat, in quibus Regulares exempti Synodis Diœcesanis subdantur, scire oportet, ad quæ exemptio ipsa Regularium se extendat, quod infra titulo *De exemptionibus* latius dicetur.

X. Quin si Episcoporum jurisdictioni tamquam Sedis Apostolicæ *Delegatorum* Regulares subdantur, etiam ad Synodum Episcopalem accedere tenebuntur, si ad eam ab Episcopo tamquam Sedis Apostolicæ *Delegato* vocentur, ejusque ordinata observare, ut late probat Fagn. ad *Cap. Quanto tit. de Officio Ord.* & per speciale Breve declaravit Alexander VII. quod ib. a Fagnano refertur *num.* 64.

XI. Quia autem non satis convenit Episcopos inter & exemptos, quæ sit materia *exempta*, quæ *non exempta*; & in quibus obedire teneantur, variæ solent, occasione istarum exemptionum, oriri quæstiones, & jurgia Episcopos inter & exemptos, præcipue Regulares.

XII. Hac de causa, teste Cardinali De Luca *disc.* 30. *ad Conc. Trid. n.* 9. ob ista jurgia, quæ Synodi Diœcesanæ cum exemptis parere solent, „ a Sac. Cong. in Italia injunctum est Episcopis, ut jam „ editas Synodales Constitutiones eidem examinandas, & confirmandas transmittere debeant, *istaque*, ait, *est praxis*.

XIII. Ulterius, quia in Synodis interdum quædam occurrunt, quæ licet Ecclesiastica officia, aut functiones, vel Ecclesiasticorum, aut Ecclesiarum jura concernere videantur, temporalia tamen etiam attingunt, difficulter Laici hisce Ordinationibus se subjiciunt, nisi auctoritas Regia accedat.

Neque enim credunt, auctoritatem Episcoporum, aut Ecclesiasticorum eo se extendere, ut in his, quæ temporalia sunt, Laicis absque Regio consensu legem ponant: ut sunt v. g. jura sepulturæ, decimarum, oblationum; item quæ Hospitalium, aut etiam mensarum S. Spiritus, aut Fabricæ Ecclesiæ administrationem concernunt; aliaque similia.

Hinc videmus Synodos passim confirmationem Regiam postulasse; atque ultimam Diœcesanam Namurcensem a Rege tam in Consilio Privato, quam Brabantiæ examinatam, & probatam videmus.

XIV. Quin & ægre hic in Belgio permitteretur sine prævio Regis consensu Synodorum publicatio; ne forte aliquid contra jus Regis, aut Vasallorum contineretur.

Et quidem cum anno 1639. Episcopus Namurcensis Synodalia sua Statuta evulgasset sine consensu Regis, Senatus Namurcensis litteris datis ad Consilium Privatum exposuit, Episcopum hac publicatione præjudicare auctoritati Regiæ. Habita deliberatione, Consilium Privatum scripsit Episcopo Namurcensi, quod excessisset limites suæ potestatis, atque præjudicasset auctoritati Regiæ publicando sua Statuta Synodalia sine consensu Regis; injunxitque ipsi, ut omnia exemplaria dictorum statutorum retraheret, & eorum executionem suspenderet; deinde Consilio Namurcensi scripsit, ut invigilaret, an hæc mandata executionem haberent. Hæc scripta fuere an. 1644.

Idem judicavit Consilium Privatum anno 1605. circa Synodum Tornacensem similiter sine consensu Regis publicatam: ac iterum occasione ulterius Synodi Tornacensis an. 1645. Hæc latius referuntur in sæpius citato Regesto MS. Archiepiscopatus Mechliniensis.

XV. Hæ controversiæ, & quæstiones, quæ tum ratione exemptionum Regularium, & Capitulorum, tum jurium Laicorum oriri solent inter Episcopos & Exemptos, ac etiam Laicos super executione Ordinationum Synodalium, non dubium, quin contribuerint ad omissionem Synodorum; quantumvis negari nequeat quin ex earum omissione magnopere disciplina Ecclesiæ patiatur, & abusus incrementum accipiant.

☞ XVI. Litteras Regias ad Episcopum Namurcensem, nec non ejusdem Civitatis Senatum super impressione Synodi, de quibus supra, integras exhibet D. de Laury in sua Arrestorum collectione *Arresto* 122. ibidem adstruens, Synodos sive earum Decreta sine *placito Regio* non posse publicari: ne forsan inter hæc Decreta quidpiam contineretur, quod Principis jura, ejusque Vasallorum violaret, vel regimini politico in hisce Provinciis recepto & stabilito officeret (*a*). ☜

(*a*) In Galliis Episcopi non tenentur Litteras petere Regias, ut Statuta eorum Synodalia vim legis in eorum Diœcesi obtineant. Hæc tamen Statuta eo duntaxat jure gaudent, modo nullam includant dispositionem, quæ sit contraria Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, nec adversentur Edictis Regiis, vel Diœceseos usibus, qui sint legitimi.

TITULUS DECIMUS NONUS.

De Metropolitanis.

CAPUT PRIMUM.

Quando, & a quibus Metropolitani instituti?

1 *Antiqua est Metropolitanorum Institutio.*
2 *Synodum Nicænam præcessit.*
3 *Metropolitanorum nomen derivatur a Metropoli Civili.*
4 *Episcopus, qui Metropoli præest, dictus est Metropolitanus.*
5 *Metropoles Ecclesiasticæ ad normam Civilium formatæ fuerunt.*
6 *Probatur ex Concilio Nicæno.*
7 *Item ex Concilio Taurinensi.*
8 *Ratio hujus disciplinæ.*
9 *Divisa per Principem Provincia duo costituebantur Metropolici.*
10 *Posterioribus sæculis Metropolis Ecclesiasticæ erectio a Metropoli Civili sejuncta fuit.*
11 *Devoluta est illius erigendæ auctoritas ad Romanum Pontificem.*
12 *Intervenire debuit consensus Principis; quod pluribus exemplis probatur.*
13 *Hæc est moderna Ecclesiæ disciplina.*
14 *Archiepiscopus Rhemensis protestatus est contra erectionem Metropolis Cameracensis, quia consensus Regis non intervenerat.*

I. TAMETSI non constet, Metropoliticam dignitatem ab Apostolis esse institutam; vel utrum Apostoli aliquibus Ecclesiis a se fundatis, aut earum Episcopis quædam jura, & privilegia in alias Ecclesias concesserint, eam tamen antiquissimam esse nemo inficiari potest.

II. Synodus Nicæna sub Constantino Magno multis locis supponit, Metropolitanorum institutionem ab antiquo factam. Canone IV. ait: „ Eorum autem, quæ fiunt, confirmationem in unaquaque Provincia a Metropolitano fieri oportet ". Item Canone VI. „ Illud autem est omnino manifestum, quod si quis absque „ *Metropolitani* sententia factus sit Episcopus, eum magna Synodus definivit non esse Episcopum ". Immo Canone VII. annuens Episcopo, qui est in Ælia, sive Episcopo Hierosolymitano aliquam honoris prærogativam deberi; addit hanc cautionem: *Metropoli propria dignitate servata*: quæ omnia Metropolitanorum institutionem, non a Synodo Nicæna primum institutam; sed jam ab antiquo factam sat patenter supponunt.

III. Unde vero Metropolitanorum institutio originem suam sumserit, non æque expeditum. Hoc sat constat, Metropolitanos dici a *Metropoli*. Metropolim vero dici *Urbem matrem*: id est, quasi primam, & præcipuam reliquarum veluti *matrem*. Quoniam vero in unaquaque Provincia urbs est aliqua, quæ inter ceteras eminet, hæc dicta est *Metropolis*; ac ideo Episcopus, qui hujusmodi urbi præest, *Metropolitanus* dictus fuit; qui quibusdam juribus, & prærogativis præ ceteris, & in ceteras Ecclesias donatus fuit.

IV. Illud quoque sat compertum est, jam pridem Metropolitanum dictum fuisse Episcopum, qui *Metropoli*, sive civitati, quæ in certa Provincia prærogativis, & juribus ceteras antecellebat, præesse.

V. Neque illud ambigi potest, quin Metropoles Ecclesiasticæ ad normam Metropoleon Civilium formatæ fuerint; sive consuetudine primum introductum, ac postmodum Conciliorum Decretis firmatum fuisset, ut *Metropoles* Civiles simul essent Metropoles Ecclesiasticæ: seu, ut Episcopus qui præesset civitati, quæ in divisione Imperii esset totius Provinciæ prima, seu Metropolis, unde aliæ dependerent, etiam in Hierarchia Ecclesiastica esset Metropolitanus, ceterisque Episcopis ejusdem Provinciæ præesset: immo tota Ecclesiarum distributio ad formam Imperii facta est, Urbesque Metropoles etiam Metropoles fuere Ecclesiasticæ, atque earum Episcopus factus Metropolitanus; qui & sensim variis juribus, & prærogativis in ceteras Ecclesias ejusdem Provinciæ fuit donatus.

VI. Ecquid enim Nicænos Patres impellere potuit, ut potius Cæsareæ jus Metropoliticum, quam Æliæ conferrent, sive conservarent? nisi quod illa Provinciæ esset Metropolis, non hæc; atque propterea jus Metropoliticum ad illam esset translatum: ideoque Patres Nicæni etiam simpliciter dicunt: *Metropoli propria dignitate servata*: sat innuentes, eam *Metropoli* esse *propriam*.

VII. In Concilio Taurinensi statutum est, illi totius Provinciæ *Primatum deberi, qui suam civitatem demonstrasset Metropolim*: quia scilicet non aliunde Metropolitana Ecclesia statuitur, quam ex ipsius urbis Metropolitica Civili dignitate.

VIII. Quid apertius expresserunt Patres Antiocheni, qui & rationem illius aliquam addunt *can.* 9. „ Episcopum, qui Metropoli „ præest, etiam curam suscipere oportet totius Provinciæ: eo „ quod in *Metropolim undequaque* concurrant omnes, qui habent „ negotia. Unde visum est, eum, quoque honore præcedere, reliquos autem Episcopos nihil magni momenti aggredi sine ipso debere.

Constat ergo Metropole civiles electas fuisse, ut essent Metropoles Ecclesiasticæ; atque Episcopus *Metropolis* foret *Metropolitanus*, qui totius Provinciæ curam ageret, eo quod ad Metropolim civitatem undequaque concurrant omnes, qui habent negotia: ideoque conveniens quoque videbatur, ut ad eam civitatem negotia Ecclesiastica potius, quam ad ullam aliam, deferrentur; eoque potius, quam alibi, Episcopi, aliique, qui quæstiones haberent, convenirent.

IX. Hinc ulterius contigebat, quemadmodum etiam notat Lupus ad Canonem XII. Chalcedonensem: „ Ut divisa per Principem „ Provincia, quomodo duos Præsules, seu Civiles Rectores, ita „ duos acciperet Episcopos Metropolitas.

Unde factum, ut Episcopi Metropolitica jura ambientes Imperatores adirent, a quibus obtenta Metropoleos in urbis suæ gratiam dignitate, Ecclesiastica etiam Metropolitica jura, & Provinciarum ordinationes invadebant: uti latius exposui *ad Canonem XII. Chalcedonensem*; ubi una ostendi, quomodo Synodus Chalcedonensis, salva Principum auctoritate in distribuenda una Provincia in plures, hanc Episcoporum ambitionem reprobaverit, & refrænaverit.

X. Labentibus autem sæculis Metropoles Ecclesiasticæ paulatim a Metropoli civili disjungi cœperunt; neque urbium evectio ad Metropolim civilem secum traxit Metropolim Ecclesiasticam; sed pro utilitate ac necessitate Ecclesiæ, quædam Ecclesiæ, quæ opportuniores videbantur, in Metropoles erectæ fuerunt.

XI Porro hæc Metropoleon institutio, & erectio jam a sæculis aliquot ad Romanum Pontificem devoluta fuit, ita tamen ut consensus Principis interveniat; nec non Suffraganei, aliique interesse habentes audiantur.

XII. Et quidem anno 832. Ludovicus Pius ordinari jussit Ansgarium Amaburgensem (*a*) Archiepiscopum in quadam Synodo Nationali, obtinuitque pro eo *Pallium*, & ordinaria Metropolitanorum jura a Pontifice, uti narrat Adamus Chronologista *lib.* 1. *c.*17: his verbis: „ Habito Sacerdotum generali Concilio, *Pius Cæsar* votum Parentis impleri cupiens, Amaburg civitatem Transalbianorum *Metropolim statuit*, ejque Cathedræ primum Archiepiscopum „ ordinare fecit Ansgarium, &c. roborante id *Gregorio IV.* Apostolica auctoritate, & pallii donatione.

Eodem sæculo Joannes VIII. Ecclesiam Ovetensem (*b*) in Galæcia in Metropolim erexit ad postulationem Regis Alphonsi: „ Et „ Ecclesiæ Ovetensi, ait, „ quam vostro consensu, & assidua petitione Metropolitanam constituimus, omnes vos subditos esse „ mandamus. Et concedimus etiam prædictæ Sedi, ea, quæ Reges seu fideles juste obtulerunt . . . rata, firma, & inconcussa „ manere in perpetuum.

De erectione Ecclesiæ Beneventanæ in Metropolim scribens ad recenter evectum illius Ecclesiæ Metropolitanum Joannes XIII. ait, se illam Ecclesiam in Metropolim erexisse hortatu Imperatoris, Episcoporum, & Clericorum Ecclesiæ Romanæ in Synodo Romana, & postulante Principe Capuano; uti videri potest in Epistola ipsius Papæ, quæ extat tom. 9. Conc. generalium *col.* 1238.

XIII. Hæcque est moderna Ecclesiæ disciplina; ut & Episcopatuum, & Archiepiscopatuum, sive Metropoleon institutio, seu erectio, non nisi auctoritate Papæ, interveniente tamen Principis consensu, immo fere non nisi ad ejus postulationem fiat.

Ita quoque ad postulationem Philippi II. Hispaniarum Regis erectos fuisse novos in Belgio Episcopatus, & Metropoles, significat ipse Pontifex Paulus IV. in Bulla erectionis.

XIV. Quin protestatum fuisse Archiepiscopum Rhemensem in suo Concilio Rhemensi anni 1564. contra erectionem Ecclesiæ Cameracensis in Metropolim; eo quod, non audito Rege Christianissimo, ab Archiepiscopatu Rhemensi divulsa esset ipsa Cameracensis, aliæque, quæ cum antea essent Suffraganeæ Rhemensis Ecclesiæ, jam essent Suffraganeæ Cameracensis, testantur acta Concilii Rhemensis anni 1564.

CAPUT II.

De prærogativis, quibus super alios Episcopos fruuntur Metropolitani.

1 *Istæ prærogativæ referri non debent ad Apostolos Auctores.*
2 *Derivari possunt ex usu.*
3 *Non tantum dignitas civilis Urbium Metropoleon, sed etiam adminicula alia sensim erexerunt Metropolitanos super alios Episcopos.*
4 *Inter ea adminicula præcipuum videtur jus consecrandi suæ provinciæ Episcopos.*
5 *Quod jus primum fuit libertatis, deinde in necessitatem transiit.*
6 *Episcopi, quos posterior ætas vocavit Archiepiscopos, primitus dicti fuerunt Metropolitani.*
7 *Nomen Metropolitani fuit ignotum in Africa, sed ejus prærogativis Episcopus senior fruebatur.*
8 *Labentibus sæculis jus erigendi Metropoles ad Papam fuit devolutum.*
9 *Erectio Metropoleon Papæ reservata fuit auctoritate falsarum Decretalium.*
10 *Eadem auctoritate Romanus Pontifex sibi vindicavit jus erigendi Ecclesias Primatiales.*
11 *Quo tempore in Italia cœperunt multiplicari Metropoles?*

I. PRÆTENDITUR a nonnullis, Metropolitanos, eorumque super alios Episcopos prærogativas, ab Apostolis originem accepisse, atque propterea dici posse *instituti Apostolici*.

Verum decreta Nicænæ Synodi id non evincunt. Probant quidem hæc Decreta Metropolitanorum institutionem, nec non quasdam eorum prærogativas super alios Episcopos præcessisse hanc Synodum; sed nequaquam evincunt speciali aliquo Decreto Apostolorum, hanc institutionem fuisse factam; sive Apostolos instituisse in quibusdam civitatibus, puta *Metropolibus*, Episcopos cum aliqua superioritate, vel prærogativa subordinationis super alios ejusdem Provinciæ Episcopos.

II. Immo Synodus Nicæna sat aperte supponit, jura Metropolitanorum potius ex consuetudine, & moribus; quam ex Apostolorum insti-

(a) *De Hembourg.*
(b) *D'Oviedo.*

instituto esse petenda, & definienda. Siquidem Canone 6. firmans privilegia trium principalium Ecclesiarum, Romanæ, Alexandrinæ, & Antiochenæ, illa petit ex *consuetudine*, & *moribus*, decernens: „ *Ut antiqui mores* serventur, qui sunt in Ægypto, Lybia, & „ Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat po„ testatem; quandoquidem & Episcopo Romano *hoc est consuetum*. „ Sive ut vertunt Dionysius, & Isidorus *parilis mos est*.

Deinde eodem Canone prosequitur: „ Similiter & in Antiochia, „ & in aliis Provinciis sua privilegia, ac suæ dignitates, & au„ ctoritates Ecclesiis serventur.

Nequaquam obscurum est, Synodum Nicænam privilegia, & jura illarum Ecclesiarum ex *consuetudine*, & *moribus* petivisse; atque decrevisse, ea debere manere firma, quæ probantur *antiquis moribus*, & consuetudine, nulla Decreti Apostolorum facta mentione.

III. Superius probatum est a dignitate civili Urbium Metropoleon etiam in Episcopos earum Civitatum aliquid dignitatis derivasse, atque a nomine Urbis nomen Metropolitani mutuatum esse.

Hæc tamen sola eminentia Metropoleon civilium non videtur fuisse sufficiens, ut Episcopis civitatibus illis Metropoliticis præfectis in alios Episcopos auctoritatem, sive superioritatem aliquam conferret, sed alia nonnulla concurrisse videntur adminicula, quæ sensim hos Episcopos super alios Episcopos elevarunt; quin & tandem Metropolitanis subjecerunt.

IV. Inter hæc adminicula præcipuum fuisse videtur ordinatio, seu consecratio Episcoporum, quæ sensim Episcopo Metropoli Præfecto delata fuit.

Cum enim antiquitus moris esset, ut Episcopi a vicinis, sive ejusdem provinciæ Episcopis ordinarentur, facile contigit, ut ubi paulatim ex civitatum splendore Episcoporum dignitas incrementum accipiebat, & frequentior ad Urbes Metropoles, ob varia incidentia negotia erat aliorum Episcoporum accessus, cœperint in ipsa Urbe Metropoli ordinationes fieri; atque per Episcopum Metropoli præfectum, ceteris provinciæ Episcopis assistentibus, peragi.

V. Hoc, cum ab initio forsan fuisset libertatis, tandem in necessitatem transivit, atque ita *consuetudine* potius, quam positivo aliquo decreto, jus ordinandi Episcopos Provinciales primitus Metropolitanis assertum, postmodum Synodus Nicæna per suos Canones firmavit, & integrum eis conservatum voluit.

Porro existimatum fuit Episcopos Ordinatori suo quamdam debere reverentiam, & subjectionem. Hinc sensim jura Metropolitanorum, in Episcopos ad suam ordinationem spectantes, fluxisse verisimile est.

Et revera veteris disciplinæ fuisse, observat Petrus De Marca *lib. 1. de Concord. Sacerd. & Imp. cap. 7. n. 3.* ut Synodis se sisterent Episcopi apud eum, cujus arbitratu ordinati erant: „ Unde (ait) „ profectum est, ut pertinere ad alicujus Concilium, vel ad conse„ crationem promiscue, & passim dicantur Episcopi, qui a Prima„ tibus suis pendent.

Quapropter olim nulli Episcopi accedere jubebantur ad *limina Apostolorum*, sive, quod idem erat, ad *Synodum* Romanam, nisi qui „ ad Episcopi Romani ordinationem spectabant, uti supra *tit.* 15. *cap.* 2. ostendimus ex sancto Leone.

VI. Postquam vero sensim jura illa Metropolitanorum firmata fuere primum Canone Nicæno, ac deinde aliis Canonibus, cœperunt & ipsi vocari Archiepiscopi, quo nomine, nec ævo sancti Leonis, id est, sæculo quinto fuisse appellatos, saltem apud Latinos, observavit vir eruditus Paschasius Quesnellius in notis in *Epistolam* 9. sancti Leonis, monetque ibidem, quod qui hanc epistolam authenticum esse volunt sancti Leonis fœtum, una sustineant vocem *Archiepiscopi* per oscitantiam exscriptoris pro nomine *Episcopi* irrepsisse.

Itaque dubium non est, quin Episcopi, quos posterior ætas vocavit Archiepiscopos, primitus dicti fuerint simpliciter *Metropolitani*, mutuato nomine a civitate Metropoli.

Probat id ipsum Ecclesiæ Africanæ praxis: cum dignitas, & jura Episcoporum non peterentur a dignitate civitatum, quibus erant præfecti, sed a *prioritate ordinationis*, ita ut hic juribus, & prærogativis Metropolitani gauderet, qui inter Episcopos provinciales erat *ordinatione* senior.

VII. Nomen Metropolitani etiam in Africa ignotum fuit; sed *senior* Episcopus juribus, & prærogativis Metropolitani gaudebat, & utebatur, uti observat, & pluribus probat Petrus de Marca dissertatione de Primatu Lugdunensi, quæ integra extat tom. 10. Concil. General. pag. 520. observatque ibidem, quod in Africa Episcopus *senior* ordinatione etiam dictus fuerit *Primas*, quasi primum locum obtinens inter reliquos Episcopos, sed nomen *Metropolitani* illi datum non legitur.

VIII. At & hoc observatum labentibus sæculis, hanc dependentiam a Metropoli civili desiisse, atque sensim cepisse independenter a jure Metropolis civilis, quasdam civitates, vel sedes Episcopales in Metropoles auctoritate Ecclesiastica erigi, quin & tandem hoc jus erigendi Metropoles ad Sedem Apostolicam fuisse devolutum.

Admodum autem verisimile est hoc jus sibi cœpisse vindicare Pontifices Romanos circa sæculum decimum, post inductas falsas Decretales.

Et quidem legitur, quod Joannes IX. sub initium sæculi x. ordinaverit, sive instituerit Metropolitanum, & tres novos Episcopos in terris Sclavorum, qui a sua ad Christianam fidem conversione subjecti fuerant Episcopo Pataviensi. De hac autem nova institutione, tanquam sanctis Canonibus contraria, & Episcoporum auctoritati derogante, alte conquesti sunt Pheotmarus Juvavensis Ecclesiæ Archiepiscopus, aliique Episcopi, in Epistola ad dictum Pontificem, quæ legitur tom. 9. Concil. Gener. *col.* 498.

Hæc querela Episcoporum de hac per Romanum Pontificem facta erectione sat ostendit, nondum eo tempore generaliter agnitam fuisse auctoritatem erigendi Ecclesias Metropoliticas, aut Cathedrales, ad Romanum Pontificem contra pristina Canonum instituta, & Ecclesiæ consuetudinem, esse devolutam.

IX. Itaque verisimile est erectionem Metropoleon non secus ac Episcopatuum erectionem sibi vindicasse Romanos Pontifices auctoritate falsarum Decretalium; ac signanter Clementis I. ad Jacobum fratrem Domini, cujus fragmentum extat apud Gratianum *Dist.* 80. *Can.* 2. nec non secundæ epistolæ Anacleti Papæ *can.* 4. cujus verba retulit quoque Gratianus *Dist.* 99. *can.* 1. In his enim mentio fit, non solum Metropolitanorum, sed & Archiepiscoporum, Primatum, & Patriarcharum, quin & Archiflaminum, quos a *Sancto Petro*, & *Clemente* per Provincias constitutos fuisse asseritur.

Et licet omnibus hodie falsitas harum Decretalium sat sit perspecta, sciaturque nomen *Patriarcharum*, & *Primatum*, quin & *Archiepiscoporum*, sed vel maxime *Archiflaminum*, ævo dictorum Pontificum Petri, & Clementis, in Ecclesia fuisse ignotum, nihilominus & id scitur sæculo x. & sequentibus has Decretales in auctoritatem fuisse receptas, præsertim post earum in Decretum Gratiani relationem.

Unde vir clarissimus Claudius Fleury asserere non dubitat auctoritatem instituendi novos Metropolitanos, sive civitates erigendi in Metropoleos Ecclesiasticas, ad Sedem Apostolicam devolutam ope dictarum Decretalium.

X. Similiter auctoritate harum Decretalium Romanos Pontifices sibi asseruisse potestatem erigendi particulares Ecclesias in Ecclesias *Primatiales*, cum prærogativa, & jurisdictione supra Metropolitanos, observat Petrus de Marca in dissertatione de *Primatu Lugdunensi*, una observans ante confictas, & receptas has Decretales nullam fuisse Ecclesiam *Primatialem* cum superioritate, & jurisdictione in alias Ecclesias Metropolitanas: neque nomen *Primatum* ante receptas has Decretales datum fuisse nisi Metropolitanis, aut iis, qui jure Metropolitani gaudebant, qualis erat in Africa *senior* ordinatione inter Episcopos Provinciæ.

Id ipsum post De Marca observavit Dominus Fleury in sua historia Ecclesiastica *lib.* 62. *cap.* 61. & sat patenter intelligitur ex litteris Gregorii VII. quibus Ecclesiam Lugdunensem in Primatialem erigit, eique subjicit tres Metropolitanos, scilicet Rothomagensem, Turonensem, & Senonensem, expresse profitendo in hac erectione, *antiqua sanctorum Patrum vestigia* se imitari desiderare.

Nequaquam obscurum est Gregorium VII. in his verbis reflexisse ad falsam Decretalem Clementis I. cujus fragmentum refert Gratianus *dist.* 80. *can.* 2. quod & manifestius patet ex ejusdem epistola ad prædictos tres Metropolitanos, in qua pro firmando jure Sedis Apostolicæ erigendi Ecclesias Primatiales impendit fragmentum prædictæ suppostitiæ Decretalis Anacleti I. Papæ relatum apud Gratianum *dist.* 99. quod & ad dictum Canonem Correctores Romani notarunt his verbis. „ Hoc caput integrum reperitur a Gregorio VII. „ *lib.* 6. *Regesti epist.* 35. Rothomagensi, Turonensi, atque Senonensi „ Archiepiscopis scripta, ex qua & originali nonnulla sunt resti„ tuta.

Ex his nequaquam obscurum est per falsas Isidorianas Decretales originem sumpsisse hunc novum ordinem Primatum sive Ecclesiarum Primatialium, ad quos a judicio Metropolitanorum gradatim esset appellandum: cujus appellationis ante invectas has Decretales nulla memoria occurrit, neque reservationis juris instituendi novos Metropolitanos Romano Pontifici.

XI. Interim postquam auctoritates erigendi novas Metropoles Ecclesiasticas ad Romanum Pontificem fuit devoluta, cœperunt notanter in Italia Metropoles multiplicari; visumque est quod Pontifices nonnunquam civitates aliquas in Metropoles erexerint, ut eas hoc titulo decorarent, uti notavit Dominus Fleury in sua historia *loc. cit.* notatque primitus Metropoles multo fuisse diffusiores, pluresque sub se complectentes Episcopos suffraganeos, ac propterea Synodos Provinciales, ex majori numero Episcoporum coaluisse. Proinde mirum non est, quod legatur antiquitus, has Synodos subinde dictas fuisse *plenarias* & *perfectas* Synodo.

CAPUT III.

Quam obedientiam Episcopi Suffraganei debeant suis Metropolitanis?

1 *Canones, qui Apostolis vulgo tribui solent, Episcopos suis subjiciunt Metropolitanis.*
2 *Canonis Apostolici meminit Synodus Antiochena.*
3 *Synodus Nicæna Episcopos suis Metropolitanis subjicit.*
4 *Eamdem auctoritatem agnovit Innocentius III.*
5 *Episcopum non obedientem suo Metropolitano increpavit S. Gregorius.*
6 *Episcopi jam pridem juramentum fidelitatis præstiterunt suo Metropolitano.*
7 *Refertur formula ex Pontificali Romano.*
8 *Juramentum illud simile est illi, quod hodie exhibetur Pontifici Romano.*
9 *Unde hodie imminuta Metropolitanorum auctoritas?*

I. Metropolitanorum auctoritatem in suos Suffraganeos, sive Episcopos suæ Provinciæ, jam pridem Canones Conciliorum, & Pontificum Decreta amplissime adstruxerunt.

„ Episcopos (ait Canon 33. Apostolorum) uniuscujusque gentis „ nosse oportet eum, qui in eis est *primus*, & existimare, ut *Caput*; & nihil facere, quod sit arduum aut magni momenti, præ„ ter illius sententiam: illa autem facere unumquemque, quæ ad „ suam Parochiam pertinent, & ad pagos, qui ei subsunt. Sed „ nec ille absque omnium sententia aliquid agat " (in aliquorum „ versione additur: *aliquid in eorum Parochiis*): „ Sic enim erit „ concordia, & glorificabitur Deus per Dominum Nostrum *Jesum* „ *Christum*.

II. Ad hunc Canonem sat aperte alludunt, eumque innovant Patres Concilii Antiocheni *can.* 9. „ Episcopos, qui sunt in unaquaque Provincia, scire oportet Episcopum, qui præest Metropoli,

„ etiam

„ etiam curam suscipere totius Provinciæ, eo quod in Metropolim undequaque concurrunt omnes, qui habent negotia. Unde visum est eum quoque honore præcedere; reliquos autem Episcopos nihil magni momenti aggredi sine ipso, ut vult, qui ab initio obtinuit, *Patrum Canon*.

III. Quid plura? „ Decreta Nicæna (inquiunt Patres Africani in Epistola ad Cælestinum Papam) „ sive inferioris gradus Clericos, sive ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissime commiserunt". Habetur tom. 2. Conc. generalium *col.* 1674.

Hinc compertum est, Episcopis quidem semper liberum fuisse Diœcesium suarum regimen seu directionem: neque Metropolitanis fas fuisse in hoc regimine Episcopos turbare; nihilominus Episcopos debuisse agnoscere Metropolitanum tamquam *Caput*, & Superiorem, qui juxta regulas sibi ab Ecclesia præscriptas, vel solus, vel una cum ceteris Provinciæ Coepiscopis ipsos delinquentes, vel a Canonum præscripto in suæ Diœcesis regimine deflectentes, corrigere, & interdum punire posset; eoque sensu Metropolitanus, jam pridem habitus fuit ordinarius admonitor, corrector, & judex suorum Suffraganeorum.

IV. Innocentius III. ad Suffraganeos Arelatensis Metropolitani scribens, ipsum Suffraganeorum *Prælatum* vocat: „ quatenus ipsi tamquam *Patri*, inquit, & *Episcopo animarum vestrarum*, devote studeatis, & humiliter *obedire*: ad vocationem ipsius, nisi evidens necessitas contradicat, secundum traditionem Canonicam, sine difficultate qualibet accedentes". *Lib.* 1. *epist.* 466. Et ad Suffraganeos Archeruntinæ (*a*) scribit: „ Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ad eum (Archiepiscopum Acheruntinum) sicut *Patrem*, & *Pastorem* pium geratis devotionis respectum". *Lib.* 2. *epist.* 159.

V. Indubitatum ergo fuit, quod Episcopi ad reverentiam, ac obedientiam tenerentur. Unde S. Gregorius Felicem in Sardinia Episcopum graviter objurgavit, quod suo Metropolitano *obediens* non esset, vindictamque ei, ni obediat, comminatur: „ Contristamur, ait, quia superbiæ de te manifeste præbes indicium . . . hortamur, ut mentis tumore deposito, *Ordinatori* tuo antedicto Fratri, & Coepiscopo nostro humilem te exhibere, ac parere non desinas." *Lib.* 4. *epist.* 10.

VI. Sed nihil est quod luculentius exprimat obedientiam, & subjectionem, quam suis Metropolitanis jampridem debuere Episcopi, quam juramentum, quod in Ordinatione sua præstare debebant, & cujus formula etiamnum in hodierno Pontificali conservatur sub titulo *de scrutinio serotino*.

VII. Sub hoc titulo describitur, quo ritu perageretur examen Episcopi, ejusque consecratio a Metropolitano, dum ipsa Episcoporum electio esset penes Canonicos Cathedrales, & confirmatio, & consecratio fiebat a Metropolitano; atque inter alia refertur juramentum ab Ordinario præstandum ipsi Metropolitano sub hac formula: „ Ego N. Ecclesiæ N. vocatus Episcopus, promitto in conspectu omnipotentis Dei, atque totius Ecclesiæ, quod ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero perpetuo more prædecessorum meorum Beato N. sanctæque Ecclesiæ N. *nominando Ecclesiam Metropolitanam*, & vobis Dom. meo N. Dei gratia ejusdem Ecclesiæ Archiepiscopo, vestrisque successoribus canonice intrantibus, prout est a Sanctis Patribus institutum, & Ecclesiastica, ac Romanorum Pontificum commendat auctoritas. Non ero in consilio, aut consensu, vel in facto, ut vitam perdatis, aut membrum, aut capiamini mala captione. Consilium, quod mihi per vos, aut per litteras, vel per nuntium credituri estis, ad damnum vestrum, me sciente, nulli pandam. Vocatus ad Synodum veniam, nisi præpeditus fuero Canonica præpeditione. Vos quoque, & nuntios vestros, ac Ecclesiæ N. *nominando Ecclesiam Metropolitanam*, quos certos esse cognovero, in eundo, stando, & redeundo, honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo: possessiones vero ad mensam mei Episcopatus pertinentes non vendam, neque donabo, neque de novo infeudabo, vel aliquo modo contra jus vel consuetudinem Ecclesiæ meæ alienabo, vobis, vel vestris successoribus inconsultis.

„ *Deinde librum Evangeliorum, quem Metropolitanus coram eo apertum super genibus tenebat, Electus ambabus manibus supra scripturam tangebat, dicens:*

„ Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

VIII. Hanc formulam si quis conferat cum formula juramenti, quod Romano Pontifici præstant Episcopi, apparebit, Episcopos eamdem pene obedientiam jurasse Metropolitanis, quam hodie promittunt ipsi Romano Pontifici; atque verissimum esse, quod notavit antiquus Glossographus Juris Canonici, juramentum fidelitatis tantum præstitum fuisse Romano Pontifici ab Episcopis immediate Romano Pontifici subjectis; sive qui ad eius ordinationem spectabant; reliquos vero illud suis Metropolitanis tamquam suis Ordinatoribus præstitisse; uti supra *tit.* 15. *c.* 2. observavimus.

IX. Cum vero circa sæculum decimum quartum confirmatio, & consecratio Episcoporum ad Romanum Pontificem cœpit devolvi, atque Romanus Pontifex exclusis Metropolitanis, ordinarius Episcoporum Consecrator constitutus fuit, etiam ipsi soli juramentum obedientiæ, & fidelitatis præstitum est; atque exinde una cœpit Metropolitanorum in Episcopos Suffraganeos auctoritas nonnihil diminui; eamque hodie non parum imminutam esse recte notavit Zypæus *in Jure Novo, titulo de Officio Ordinario n.* 15. & ex infra dicendis patebit.

(a) *D' Acerenza dans le Royaume de Naples.*

CAPUT IV.

In quibus causis Metropolitanus sit Judex Ordinarius Episcoporum?

1 *Querelæ Episcoporum juxta Canonum Decreta ad Metropolitanum deferendæ.*
2 *Id etiam locum habebat in prima instantia.*
3 *Etiam per censuras contra Episcopos procedere possunt Metropolitani.*
4 *Metropolitanus est Judex Ordinarius suorum Suffraganeorum.*
5 *Metropolitanorum auctoritatem in causis Episcoporum imminuit Synodus Tridentina.*
6 *Causæ criminales, ubi Episcopi personaliter comparere debent, coram Pontifice celebrandæ.*
7 *Majores causæ criminales Episcoporum a solo Pontifice decidendæ.*
8 *Quando hæ causæ Sedi Apostolicæ sint reservatæ, incertum; fuerunt tamen ante Synodum Tridentinam.*
9 *Quædam circa hæc Decreta Concilii Tridentini a Belgicis Magistratibus in publicatione Concilii observata.*
10 *Mores Belgii non patiuntur, ut Episcopi extra suas Provincias judicentur.*
11 *Debent dari Judices* in partibus.
12 *Metropolitani in causis civilibus manent judices suorum Suffraganeorum.*
13 *Quid hic in Belgio obtineat?*
14 *Hodie Episcopi vix in civilibus coram Metropolitanis conveniuntur.*

I. IN Concilio Carthaginensi III. *can.* 7. & apud Gratianum 4. *q.* *can.* 1. legitur: „ Quisquis Episcoporum accusatur, ad *Primatem* Provinciæ ipsius causam deferat accusator, nec a communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam, die statuta, Primatis Litteris evocatus minime occurrerit.

Ad intellectum hujus Canonis notandum in Africa *Primates* Provinciarum eosdem fuisse, qui hodie dicuntur *Metropolitani*; adeoque Episcopos accusari apud *Primatem Provinciæ*, est accusari apud *Metropolitanum* Provinciæ.

Indubitatum ergo est, apud Africanos, Primates seu Metropolitanos actus judiciarios in Episcopos exercuisse.

Et ex Concilio Toletano III. refertur apud Gratianum 10. *q.* 3. *can.* 6. „ Ut Clerici tam locales, quam Diœcesani, qui se ab Episcopo gravari cognoverint, *querelas* suas ad *Metropolitanum* deferre non differant, & Metropolitanus non moretur ejusmodi præsumptiones coercere.

II. Patet hic non de appellationibus sermonem esse, sed de excessibus Episcoporum, quos per modum simplicis querelæ læsi deferant contra Episcopum lædentem ad Metropolitanum, tamquam Judicem Primarium, & Ordinarium Episcoporum.

Quod & aperte decidit Concilium Matisconense II. ubi *can.* 9. habetur: „ Si aliquid contentionis adversus Episcopum potentior persona habuerit, pergat ad Metropolitanum Episcopum, & ei causas alleget, & ipsius sit potestatis honorabiliter Episcopum, de quo agitur, evocare, ut in ejus præsentia accusatori respondeat; & oppositas sibi actiones extricet. Quod si talis fuerit immunitas causæ, ut eam solus Metropolitanus definire non valeat, advocet secum unum, vel duos Coepiscopos. Quod si & ipsis dubietas fuerit, Conciliabulum definito die, vel tempore instituant, in quo universa rite fraternitas collecta, Coepiscopi sui causas discutiat, & pro merito aut justificet, aut culpet.

III Utque pristina Conciliorum de hac Metropolitanorum in Episcopos ordinaria, & judiciarii auctoritate Decreta plura omittam, ipse Honorius III. in *c.* 55. *tit. de sententia excomm.* Cenomanensem Episcopum a sententia excommunicationis in ipsum per Turonensem Archiepiscopum tamquam suum Metropolitanum lata ad cautelam tantum absolvit, ipso Episcopo in præsentia Procuratoris dicti Archiepiscopi præstante corporaliter juramentum, quod parebit mandatis, quæ idem Archiepiscopus sibi propter hoc fecerit; si constiterit ipsum in eo, pro quo fuit lata sententia prædicta, culpabilem esse.

Agnovit proinde Honorius III. in Metropolitano potestatem excommunicandi Episcopum Suffraganeum; quam & in Archiepiscopo Rhemensi respectu suorum Episcoporum Suffraganeorum supposuit Innocentius IV. in *c.* 1. §. *fin. de Officio Ordin. in VI.*

IV. Hinc uno consensu tradunt Canonistæ, de jure communi Metropolitanum esse judicem ordinarium suorum Suffraganeorum, & contra illos per solam querelam, etiam sine appellatione, posse coram Metropolitano induci accusationes; ipsosque Metropolitanos posse quibusque censuris in Suffraganeos ex justa causa agere, apertissime concedunt. Vide Stephanum Quarantam in summa Bullarii, verbo: *Archiepiscopi auctoritas*; & Panormitanum, aliosque veteres Interpretes *ad c. Pastoralis tit. de Officio Ordin.*

V. Hanc Metropolitanorum in suos Suffraganeos judiciariam potestatem per Concilium Tridentinum in aliquibus causis, præsertim criminalibus imminutam, ac immutatam esse, recte advertit Zypæus *loc.* supra *cit.*

VI. Et quidem *Sess.* 13. *cap.* 8. *de reformat.* decretum est: „ Causæ Episcoporum, cum pro criminis objecti qualitate comparere debeant, *coram Pontifice Maximo* referantur, ac per ipsum terminentur.

VII. Rursus *sess.* 24. *cap.* 5. *de reform.* „ Causæ criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis, quod absit, quæ depositione, aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantum summo Romano Pontifice cognoscantur, & terminentur. Quod si ejusmodi sit causa, quæ necessario extra Romanam Curiam sit committenda, nemini prorsus ea committatur, nisi Metropolitanis, aut Episcopis, a Beatissimo Papa eligendis. Hæc vero commissio & specialis sit, & manu ipsius Sanctissimi Pontificis signata, nec un-

„ quam

„ quam plus his tribuat, quam ut solam facti instructionem summant, processumque conficiant: quem statim ad Romanum Pontificem transmittant, reservata eidem Sanctissimo sententia definitiva. Cetera alias sub fel. rec. Julio III. super his decreta; nec non & Constitutio sub Innocentio III. in Concilio generali, quæ incipit, *Qualiter & quando*; quam sancta Synodus in præsenti innovat, ab omnibus observetur. Minores vero criminales causæ Episcoporum in Concilio tantum Provinciali cognoscantur, & terminentur, vel a deputandis per Concilium provinciale.

Hoc itaque Decreto causæ criminales contra Episcopum, quæ *depositione*, aut *privatione* dignæ sunt, *soli* Romano Pontifici, saltem quoad *sententiam definitivam* reservantur; adeo ut in his causis Metropolitani Judices Ordinarii Episcoporum nón sint.

VIII. Quandonam hæ causæ Sedi Apostolicæ fuerint reservatæ, incertum est; illud satis constat, Episcoporum *depositionem*, uti & translationem inter *majores causas* jamdudum ante Synodum Tridentinam fuisse computatas; atque ut tales Sedi Apostolicæ reservatas, ubi supra de translatione Episcoporum ex Innocentio III. ostendimus, *tit.* 15. *c.* 4. & in causa hæresis contra Episcopum etiam tempore Bonifacii VIII. reservatam fuisse in tantum, ut Inquisitores hæreticæ pravitatis a Sede Apostolica generaliter deputati, non possent de crimine hæresis contra Episcopos inquirere, aut eo prætextu contra eos agere; nisi in litteris commissionis Apostolicæ, quod hoc possint, contineretur *expresse*: sed si quos sciverint hoc crimine infecto, aut de illo diffamatos, tenerentur Sedi Apostolicæ nuntiare, colligitur ex *c.* 16. *de Hæreticis in VI.*

IX. Ceterum circa hæc Concilii Tridentini Decreta observandum; quod cum prævie ante Concilii publicationem Decreta reformationis missa essent ad Concilia Regia, ut super iis judicium suum „ depromerent, ad *c.* 8. *sess.* 13. speciatim Brabantinos observasse, „ hac ratione subditos extra patriam fore trahendos, quod directo „ adversatur Indulto summorum Pontificum, Leonis & Clementis, & Constitutionibus suæ Majestatis, & Illustrissimorum ejus „ Prædecessorum, qui non sine gravi, ac prægnanti causa id concesserunt". Et ad *c.* 5. *sess.* 24. „ Brabantini, Flandri, aliique „ monuerunt, posse Regem inhærere veteri juri, & auctoritati „ suæ, ad conservandam securitatem, & tranquillitatem Reipublicæ, & subditorum.

X. Neque Belgii Leges ac privilegia, quæ in promulgatione Concilii Tridentini salva voluit Rex Catholicus, patiuntur, ut subditi præsertim Brabantini, extra Provinciam in jus vocentur, & judicentur: de quo usu sic loquitur Renatus Choppinus de Sac. Pol. *lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 8. „ In Belgicis Hispani Regis ditionibus usu receptum est absque pacto convento inter Regem & Pontificem, „ ne causæ Ecclesiasticæ alibi, quam in patriis litigatorum finibus, dirimantur.

De hisce Belgii moribus similiter testatur Guicciardinus in generali descriptione Belgii sub finem, his verbis: „ Pontifex nullius „ omnino prætensionis, vel correctionis prætextu quemquam hominem, sive Ecclesiasticus sit, sive Laicus, evocare potest extra Provinciam. Unde si quid forte occurrat, oportet ut mittat, vel hic deputet commissarios, qui de prætensa causa cognoscant.

XI. Profert quoque Antonius Anselmo Jurisconsultus Antuerpiensis in appendice ad suum Commentarium in Edictum perpetuum Principum nostrorum Alberti, & Isabellæ, declarationem Senatus Brabantiæ, datam ad instantiam Procuratoris Regii confirmativam hujus privilegii, annullativam cujusdam prætensæ citationis factæ de persona Archiepiscopi Mechliniensis, & Episcopi Gandensis ad Curiam Romanam.

XII. Hæc quidem quoad causas criminales: quoad civiles autem nihil a Synodo Tridentina immutatum apparet, adeoque in his juxta jura communia Episcopi suos respective Metropolitanos tamquam Judices Ordinarios agnoscere tenentur; nisi privilegio exemptionis suffulti, immediate Sed Apostolicæ sint subjecti.

XIII. Porro in Concordatis initis inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem an. 1541. *tit.* 3. *art.* 7. conventum est: „ Abbates, Abbatissæ, & alii de Statibus Brabantiæ existentes, juri „ stabunt active, & passive coram Judicibus illis, coram quibus, „ de antiqua consuetudine, stare juri consueverunt": scilicet (uti monet Zypæus in Jure novo *tit. de Foro competenti n.* 2.) „ coram Duce seu ejus Consilio Brabantiæ, qui in hoc Ducatu est „ supremus Senatus: prout passim praxis induxit, ut Prælati, ac „ Collegia Ecclesiastica coram Principum Consiliis conveniantur, „ & alios eo trahant". Hæc Zypæus *loc. cit.*

XIV. Et tametsi ea jurisdictio Regia non sit privativa, & exclusiva jurisdictionis Ecclesiasticæ, quemadmodum monet Zypæus, rarissime tamen videmus Episcopos in Belgio coram alio, quam Regiis Senatibus in causis civilibus juri stare: adeo ut Metropolitanorum jurisdictio in his causis respectu Episcoporum Suffraraneorum pene nulla sit.

CAPUT V.

Quam auctoritatem Metropolitani hodie habeant in Diœcesi suorum Suffraganeorum?

1 *Episcopi habent liberam suæ Diœcesis administrationem?*
2 *Metropolitanus nullam habet* immediatam *jurisdictionem in subditos suorum Suffraganeorum.*
3 *Qua ratione Metropolitanus sit Judex totius Provinciæ?*
4 *Metropolitani auctoritas se non extendit ad Diœceses Suffraganeorum, nisi in ipsorum defectu.*
5 *Metropolitani de jure communi Diœceses suorum Suffraganeorum visitare possunt.*
6 *Hæc auctoritas per Synodum Tridentinam restricta.*
7 *Hodie Metropolitani non visitant Diœceses Suffraganeorum? & quare?*
8 *Suffraganei ad Ecclesiam Metropolitanam accedere debebant; sed Synodus Tridentina necessitatem illam limitavit.*
9 *Quomodo intelligendum Decretum Concilii Tridentini?*
10 *Metropolitani etiam hodie manent Superiores suorum Suffraganeorum.*
11 *Causæ a Suffraganeis per appellationem devolvuntur ad Metropolitanum tamquam Superiorem.*
12 *Ex sola negligentia Suffraganeorum etiam ad Metropolitanum transeunt.*
13 *Auctoritatem Metropolitanorum in Diœceses Suffraganeorum recte explicat Gratianus.*
14 *Auctoritatem Metropolitanorum in supplendis defectibus Suffraganeorum agnovit Synodus Tridentina.*
15 *Super defectu in officio Episcopali Suffraganeos suos monere debent Metropolitani, eosque corrigere.*

I. EPISCOPIS singulis suam esse attributam Diœcesim, ut illam pleno jure regant, supra *tit.* 15. *c.* 3. ostendimus: ita ut nullus Prælatus sine ejus consensu actum aliquem, vel minimum jurisdictionis, præcipue in ejus subditos exercere, aut Pontificalibus in ejus Diœcesi uti queat. Nam, ut ait Canon IX. Antiochenus: „ Unumquemque Episcopum oportet habere suæ Diœcesis potestatem, & administrare pro unicuique conveniente religione, & „ totius regionis curam agere, quæ suæ urbi subest.

II. Et licet Metropolitanus, seu Archiepiscopus aliquam in Suffraganeos jurisdictionem, & superioritatem habeat, nullam tamen *immediatam* in subditos Suffraganeorum, ejusque Diœcesim habere expeditum est.

III. Hinc communiter tradunt Canonistæ, quod Metropolitanus quidem sit Judex totius Provinciæ tamquam habens jurisdictionem Archiepiscopalem; non tamen tamquam habens jurisdictionem Episcopalem, seu ordinariam in totam Provinciam, seu singulas ejus Diœceses.

Jurisdictio vero Archiepiscopalis tantummodo se extendit ad ipsos Suffraganeos Episcopos, nequaquam autem in eorum subditos, nisi *mediate*; quatenus nimirum Suffraganeorum negligentia, sive defectus esset supplendus, aut eorum procedendi modus corrigendus.

IV. Quapropter Metropolitanorum auctoritas in Diœceses Suffraganeorum se non extendit, nisi ipsi Episcopi a Sacris Canonibus deflectant, aut in eorum executione sint defectuosi: adeo ut de Metropolitanis dici queat, quod de Sede Apostolica dixit S. Gregorius *lib.* 7. *Epist.* 64. *ind.* 4. „ Si qua culpa in Episcopis invenitur, nescio quis Sedi Apostolicæ Episcopus subjectus non sit: „ cum vero culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis æquales sunt.

Itaque Metropolitanus nullam quidem ordinariam, & Episcopalem auctoritatem habet, aut exercere potest in Diœcesibus suorum Suffraganeorum; attamen Archiepiscopalem eatenus obtinet, ut in Suffraganeorum defectus inquirere, eosque corrigere ac supplere possit.

V. Hac de causa „ Metropolitanus jure communi potest per totam Provinciam, vel ejus partem visitationis officium exercere, civitates, Diœceses, Suffraganeos suos, & eorum subditos, „ Cathedralium, & aliarum Ecclesiarum Capitula, & Monasteria, „ Ecclesias, & alia religiosa, & pia loca, Cleros & populos libere „ visitando, ac procurationes a locis tantum recipere visitatis". Prout late describitur in *c.* 1. *de Censibus in VI.*

VI. At Synodus Tridentina etiam in hoc articulo Metropolitanorum auctoritatem nonnihil limitavit, decernendo *sess.* 24. *c.* 3. *de reform.* ut „ a Metropolitanis, etiam post plene visitatam propriam Diœcesim, non visitentur Cathedrales Ecclesiæ, neque „ Diœceses suorum Comprovincialium, *nisi causa cognita, & probata in Concilio Provinciali*.

VII. Cum vero hodie rarissime habeantur Concilia Provincialia; ac super illa ex pluribus Episcopis Comprovincialibus, (qui visitationem suarum Diœcesium a Metropolitano fieri haud optant) & uno dumtaxat Metropolitano constent, etiam Metropolitanorum hæc visitatio in desuetudinem abiit; nec facile stante hoc Decreto obtinebitur: neque hodie videamus per Metropolitanos visitationem Provinciæ fieri.

VIII. Insuper Metropolitani tamquam Superiores Suffraganeorum poterant ad se vocare suos Suffraganeos: atque in multis Ecclesiis consuetudine invaluerat, quod Suffraganei ad suos Metropolitanos statutis temporibus accedere tenerentur: at hic rursus Synodus Tridentina Episcopis subvenit, statuens: „ Ne Episcopi Comprovinciales prætextu cujuslibet consuetudinis ad Metropolitanam „ Ecclesiam in posterum accedere *inviti* compellantur". *Sess.* 24. *cap.* 2. *de reform.*

IX. Hic de personali dumtaxat accessu sermonem esse, aliquando censuerat S. Congregatio Concilii Tridentini Interpres; at postmodum de eadem re maturius deliberans censuit, Concilium liberasse Suffraganeos etiam ab onere mittendi procuratorem, non obstante contraria consuetudine etiam immemoriali. Ita Fagn. *ad c. Quoniam tit. de constit. n.* 57. qui insuper *ad c. Si Archiepiscus de temp. ordin.* credit, Concilium non exemisse Episcopos Comprovinciales ab obligatione accedendi ad Ecclesiam Metropolitanam, quæ ex jure communi profluit; sed tantum ab ea, quæ ex particularibus consuetudinibus, quibus Episcopi nimium gravabantur, profluebat; quas tamquam abusus, & corruptelas Concilium sustulisse, sacram Congregationem declarasse testatur: adeoque ex sententia Sacræ Congregationis de subjectione Episcoporum Comprovincialium respectu Metropolitani Synodus Tridentina hoc suo Decreto nihil detraxit, quod jure communi competebat introductum, aut probatum.

Si tamen Pallavicino *Lib.* 23. *hist. Concil. Tridentin. cap.* 10. *num.* 2. credimus, sententia Patrum fuit, ut Episcopi Suffraganei solverentur ab obligatione adeundi Metropolitanorum Sedes, excepta Synodi convocatione.

X. Quidquid ſit de hujus Decreti ſenſu, hoc in primis conſtat, eam ad Eccleſiam Metropolitanam accedendi conſuetudinem, de qua Synodus, paſſim in deſuetudinem abiiſſe.

Ad hæc certum ſimiliter eſt, Metropolitanos etiamnum hodie poſt Synodum Tridentinam eſſe Suffraganeorum ſuorum Superiores; eiſque Suffraganeos eſſe ſubjectos, niſi probent ſe particulari Jure aut privilegio eſſe exemptos.

XI. Hoc ex capite per legitimam appellationem etiamnum hodie cauſæ totius Provinciæ immediate a Suffraganeis, aut eorum Officialibus devolvuntur ad Metropolitanum tamquam *immediatum* Superiorem; de quo jure latius *part. 3. tit. de Appellationibus*.

XII. Eodem ex capite non tantum per appellationem, ſed etiam ex ſola negligentia Epiſcoporum, cauſæ Subditorum totius Provinciæ ad Metropolitanum devolvuntur; ut ipſe tamquam Superior negligentiam eorum ſuppleat; juxta illud Hilari Papæ jampridem ad Aſcanium Metropolitanum. ,, Tuæ ſollicitudinis eſt, Frater cariſſime, omnia debita tibi auctoritate tueri, & illicitis non modo non præbere aſſenſum, ſed etiam cuncta, quæ contra regulam facta reperis, coercere ": ſcilicet per totam Provinciam, ubi Epiſcopi muneri ſuo deeſſent: de quo aperte ipſa Epiſtola loquitur, quæ extat tom. 4. Conciliorum generalium *col.* 1037.

XIII. Auctoritatem hanc Metropolitanorum optime explicat Gratianus: poſtquam enim aliquot collegit Canones, quibus Metropolitanus monetur, ne ſe ingerat in regimen Eccleſiarum ſuorum Suffraganeorum, ſubjungit: ,, Sed aliud eſt, quod ex temeritate aſſumitur præſumptionis: aliud, quod ex neceſſitate geritur charitatis. Cum Suffraganei Archiepiſcoporum ſubditis ſuis ad malum favere cœperint; atque circa eorum correctiones negligentes extiterint, tunc licet Metropolitanis præter illorum voluntatem, & ligandos damnare, & reconciliandos abſolvere. Cum vero Epiſcopi zelo divinæ charitatis accenſi, bonos verbo, & exemplo ædificant, & malorum vitia aſpera increpatione redarguunt, abſque talium conſilio non licet Metropolitanis in eorum Parochia aliquid agere, vel diſponere. Unde in fine capituli *Martini Papæ* non ſimpliciter dictum eſt (*nihil agat*) ſed cum determinatione (*nihil præſumptive aſſumat abſque eorum conſilio*) ut vitium præſumptionis videatur improbatum, non officium charitatis. Sic & Apoſtolus, quia Corinthios vidit negligentes circa correctionem fornicatoris, ſua auctoritate illum damnavit. Joannes vero, qui Epiſcopum Epheſiorum vidit paratum ad corrigenda vitia ſubditorum, ſine ejus auctoritate illos corrigere noluit: ſed illum tantum de eorum correctione admonuit ". *Cauſa 9. qu. 3.* in fine.

XIV. Hanc auctoritatem in Metropolitanis agnoſcens Synodus Tridentina voluit, ut ,, ſi Cathedralium, & aliarum majorum Eccleſiarum Prælati in Seminarii erectione, ejuſque contributione negligentes fuerint, ac ſuam portionem ſolvere detrectaverint: *Epiſcopum Archiepiſcopus*, Archiepiſcopum, & Superiores Synodus Provincialis *acriter corripere*, & ad ſupradicta *cogere* debeat ". *Seſſ. 23. cap. 18. de reform.*

XV. Manent ergo Metropolitani Suffraganeorum Superiores, atque per totam Provinciam Metropoliticam auctoritatem retinent, ut Suffraganeorum defectus ſuppleant, eoſque officii ſui admoneant, atque etiam ad ea, quæ ſui muneris ſunt, exequenda cogant. Quare etiamnum hodie ſi Metropolitani videant Suffraganeos negligentes in inſtructione populi, etiam ipſos non tantum monere, ſed cogere poſſunt, & debent, juxta illud Concilii Toletani XI. *Can.* 2. ,, Inſiſtendum ergo ſemper erit majoribus, ut quos ſub regiminis ſui cura tuentur, fame verbi Dei perire non ſinant. Sic Metropolitanis in confinitimos ceteroſque Eccleſiaſticis ordinibus deditos: ſic confinitimis in commiſſo ſibi religioſorum numero vigilandum eſt, qualiter neſcientia talium divinæ legis traditionibus imbuatur.

CAPUT VI.

Auctoritas Metropolitanorum in Diœceſi ſuorum Suffraganeorum adhuc perpenditur.

1 *Quomodo Epiſcopus Romanus in Eccleſiis ſuburbicariis jus Metropoliticum exercuit?*
2 *Qua occaſione auctoritas ſupplendi defectus Epiſcoporum ad Metropolitanos devoluta?*
3 *Jus Metropolitani in Epiſcopos ſuffraganeos videtur profluxiſſe ex officio charitatis.*

I. SUPERIORI Capite Num. III. obſervatum eſt Metropolitanos non poſſe ullam immediatam Epiſcopalem juriſdictionem exercere in Diœceſibus ſuorum ſuffraganeorum.

Et id quidem jam pridem adeo religioſe ſervatum fuit, ut nec Romanus Epiſcopus, licet non tantum jure Metropolitico, & Patriarchali, ſed & jure Primatus gauderet, nequaquam tamen primis ut minus octo ſæculis juriſdictionem *Epiſcopalem* exercere prætendebat in Eccleſiis jure Metropolitico, ſive Exarchico ſibi ſubjectis; nec eam exercuiſſe legitur, ſed ſingulis Epiſcopis juxta Canones, præſertim Antiochenos, integrum atque in ſolidum Eccleſiarum regimen permittebat, & conſervabat. Probat & id liber diurnus, quem edidit Joannes Garnerius, in quo nihil occurrit eorum, quæ in Eccleſiis Suburbicariis Epiſcopus Romanus exerceret, præter jura Metropolitica, qualia etiam ceteri Metropolitani in ſuis reſpective Eccleſiis ſibi jure Metrpolitico ſubjectis juxta Canones exercebant.

II. Quantumvis a primis Eccleſiæ ſæculis, ſingulis Epiſcopis ſua fuerit aſſignata Diœceſis, ſive portio Dominici gregis, quam ſinguli regant, & gubernent, nihilominus omnes, & ſingulos tamquam membra unius univerſalis Eccleſiæ, & operarios in vinea Domini etiam reliquis Eccleſiis, ubi *neceſſitas*, vel *charitas* exegerit, ſuccurrere debere, id ſuperius *tit. 16. de Cura Epiſcopali, cap. 6. num. 4. & 5.* pluribus oſtendimus; atque hoc titulo ſanctiſſimos quoſque, & zeloſiſſimos Epiſcopos eam curam aliis Eccleſiis impendiſſe notavimus.

Verum nec hoc negari poteſt, quin hoc charitatis officium Epiſcopi, qui ob locorum vicinitatem arctiori ſibi vinculo uniuntur, etiam ſibi mutuo hoc ſpeciali titulo merito impendant.

Inſuper & hoc ſcitur, quod error aut abuſus ob vicinitatem locorum facile propagetur; atque idcirco Epiſcopi merito ſolliciti ſint, ut error aut abuſus in vicina Eccleſia exortus, aut in eam irrepens ſupprimatur.

Hoc indubie fundamento primum conſuetudine inductum, ac deinde ſanctis Canonibus firmatum fuit, ut diviſis provinciis, Epiſcopi ejuſdem Provinciæ ſuper ſingulos Epiſcopos Provinciæ ſpecialiter invigilarent, eorumque negligentiam ſupplerent, & corrigerent, quin & eorum graviores exceſſus etiam punirent.

Ut autem hæc exactius, ac majore auctoritate peragerentur, primum conſuetudine invaluit, ac dein Canonibus firmatum, ut Epiſcopi ſingularum Provinciarum certis temporibus convenirent, atque in communi de exceſſibus Epiſcoporum, & aliis ad rectum Eccleſiarum regimen ſpectantibus tractarent.

Hanc Synodorum Provincialium auctoritatem in corrigendis Epiſcoporum exceſſibus, & defectibus patenter agnovit Synodus Nicæna; quæ & eum in finem bis in anno has habendas decrevit, uti latius titulo ſequenti oſtendetur.

Verum quemadmodum labentibus ſæculis ob difficultatem toties in Synodum conveniendi, confirmatio & ordinatio Epiſcoporum ad ſolum Metropolitanum ut Synodi Caput devoluta eſt; ita eadem ratione ſenſim ad Metropolitanum devolvi cœpit auctoritas defectus Epiſcoporum Suffraganeorum ſupplendi, & corrigendi: atque inde natum jus appellandi ab Epiſcopo ad Metropolitanum.

III. Itaque jus Metropolitani in Epiſcopos ſuffraganeos, ejuſque ſuperioritas primitus videtur profluxiſſe ex officio charitatis, quod omnes, & ſinguli Epiſcopi, tamquam unius corporis membra, & Sacerdotii Chriſti participes, ex quodam charitatis officio omnibus Eccleſiæ membris, & partibus impendere jubentur; ſed ad confuſionem vitandam, & ordinem debitum ſervandum, primum, ad Epiſcopos ſingularum Provinciarum Synodum Provincialem componentes; ac demum ad ipſos Metropolitanos, tamquam Synodorum Præſides, & Provinciarum Primates devolutum fuit.

Igitur ſicuti hoc charitatis officium ab Epiſcopis minime erat aliis Eccleſiis impendendum, ſed integre, & in ſolidum permittendum erat ſingulis Epiſcopis ſuam reſpective Eccleſiam regere, niſi a fide, aut ſanctis Canonibus, & Eccleſiæ inſtitutis reperirentur deviare; ita quoque omne jus Metropolitanorum, ac Primatum in ſuos Epiſcopos Suffraganeos ceſſat, omneſque in regimine ſuarum Eccleſiarum æquales reputandi ſunt; nulluſque inter eos ſuperior cum auctoritate imperandi, aut præcipiendi reperitur, ubi ipſi in Eccleſiaſtico regimine defectuoſi non reperiuntur, vel ut tales non deferuntur; ut conſequenter illud ſancti Gregorii ſuperius relatum hic applicari queat: ,, Si quæ culpa in Epiſcopis invenitur, neſcio quis Sedi Apoſtolicæ Epiſcopus ſubjectus non ſit; cum vero culpa non exigit, *omnes* ſecundum rationem humilitatis *æquales* ſunt.

CAPUT VII.

De Pallio, & Cruce Archiepiſcopali.

1 *Inter ornamenta Pontificalia* Pallium *proprium eſt Metropolitanis.*
2 *Ejus antiquitas non ſufficienter adſtruitur ex Decreto* Donationis *Conſtantini; neque ex libro Pontificali.*
3 *Tempore S. Gregorii, & Juſtiniani Imperatoris notus uſus Pallii.*
4 *Multa circa* Pallium *apud antiquos obſcura.*
5 *Forma* Pallii *ex Innocentio III.*
6 *Quid huic formæ additum?*
7 *Ex qua lana conficiantur* Pallia, *& quomodo* agni *ad hoc ſpecialiter offerantur?*
8 *Quomodo* Pallia *benedicantur?*
9 *Quare dicantur ſumpta de* corpore Beati Petri?
10 *A ſolo Pontifice hodie dantur.*
11 *Quomodo peti debeant?*
12 *Qua forma petentibus dentur?*
13 *Etiam ad abſentes mittuntur, & quomodo eis imponantur?*
14 *Qua ratione per* Pallium *dicatur dari* Pontificalis officii plenitudo?
15 *Quæ reſtrictio quoad loca, & tempora in datione Pallii addi ſoleat?*
16 Pallium *eſt mere perſonale.*
17 *Ademptio Pallii eſt ſignum exauctorationis.*
18 *De Cruce Archiepiſcopali.*

I. PRÆTER ornamenta Pontificalia omnibus Epiſcopis communia, eſt unum admodum famoſum ipſis Metropolitanis, ſive Archiepiſcopis proprium; nec ullis Epiſcopis, ſaltem in Eccleſia Latina juxta modernam diſciplinam commune, niſi ſpeciali privilegio Sedis Apoſtolicæ eis indultum ſit: dicitur ornamentum illud apud Latinos *Pallium*; de cujus uſu, & auctoritate ſpecialis habetur titulus in Decretalibus Gregorii IX.

Quando & quomodo uſus illius ornamenti inceperit, ſat obſcurum eſt, ſive Græcam, ſive Latinam Eccleſiam ſpectemus.

II. Si Decretum illud *Donationis* vulgo Conſtantini, cujus fragmentum refertur a Gratiano *Diſt. 96. Can. 14.* ſide certa ſubſiſteret, facile

facile probaretur a Constantini dono ornamentum illud initium accepisse; at cum eruditis hodie sufficienter persuasum sit, Decretum illud posteriori ætate fabricatum esse, frustra initia illius ex illo adstruere prætenderemus.

Meminit quoque ornamenti hujus liber Pontificalis, qui sub nomine Damasi circumfertur, in quo de *Pallii usu*, vivente adhuc Constantino Magno, sermo est; ita enim de Sancto Marco Papa loquitur: „ Hic constituit, ut Episcopus Ostiensis, qui consecrat „ Episcopos Urbis, tunc *Pallio* uteretur, & ab eodem Urbis Epi- „ scopo consecraretur.

Sed quam parva huic libro fides danda sit pariter eruditis notum; ut proinde nec hujus testimonio certa de vetustate Pallii fides haberi queat.

III. Illud equidem certum, tempore S. Gregorii, & Justiniani Imperatoris, tam in Ecclesia Latina, quam Græca usum Pallii fuisse; uti ex illius Epistolis (quarum plura fragmenta extant apud Gratianum *Dist.* 100.) atque hujus novellis Constitutionibus est manifestum.

IV. A quibus vero antiquitus, sive in Ecclesia Latina, sive Græca tradita fuerint, quibus concessa, quæ eorum forma, materia, & usus, multum obscurum est, eaque pluribus discutit Ludovicus Thomassinus in opere suo *de Disciplina Ecclesiastica*: quem curiosus Lector consulere poterit: nobis sufficiet breviter modernam disciplinam proponere.

V. Formam *Pallii* ita describit Innocentius III. *Lib.* 1. *Myster. Missæ c.* 63. „ Pallium fit, ait, de candida lana contextum, habet „ desuper circulum humeros constringentem, & duas lineas sive „ fascias ex eodem panno ab utraque parte dependentes; quatuor „ autem Cruces purpureas, ante & retro, a dextris & sinistris „ Pallium est duplex, simplex a dextris; cui in tres partes conciso „ tres acus infiguntur (spinas vocant alii) quibus consuitur.

„ VI. Atque ex his Innocentii verbis habemus (inquit Nicolaus „ De Bralion Presbyter Oratorii in sua particulari de *Pallio* Dis- „ sertatione *cap.* 3.) fidelem & exactam formæ sacri Pallii delinea- „ tionem, etiam ut nunc est, hoc excepto, quod habet nunc sex „ Cruces ex serico insertas (additis duabus, paucis, ut opinor, „ abhinc annis) quatuor scilicet in circulo, nempe ante, & retro, „ a dextris, & a sinistris: & præterea unam in medio utriusque „ lineæ, & quod Cruces intextas, quas dicit esse purpureas, re- „ centiores quidam Canonistæ scribant esse nigras, & revera nigræ „ apparent, non solum in Palliis, quibus nunc utuntur Archiepi- „ scopi, sed in illo antiquissimo, quo utebatur Stephanus III. Pa- „ pa, qui sedebat anno septingentesimo quinquagesimo, quodque „ ipse reliquit apud D. Dionysii Basilicam Mausoleis Regum Chri- „ stianissimorum celebrem, ubi adhuc ostenditur.

Porro juxta modernum usum, *Pallia* conficiuntur ex lana agnorum prius in Missa solemni in Ecclesia Sanctæ Agnetis extra muros Urbis, die ejus cultui dicato, oblatorum.

VII. Qua autem forma hi agni offerantur, & quem in finem a Pontifice benedicantur, ac postmodum educantur, describit De Bralion.

Subdiaconi Apostolici, seu Ministri Ecclesiastici Papæ, qui quidem quinque numero sunt, procurant ut die festo Sanctæ Agnetis, qui est 21. Januarii, habeantur duo candidissimi agni, qui ponuntur supra equum hinc inde in duobus cistellis, in ejus Ecclesiam portandi. Consuetudo autem est, ut conductor primum cum his transeat per plateam Sancti Petri ante Palatium Vaticanum Papæ, qui e fenestra manu eos benedicit. Dehinc vero per mediam urbem eos defert ad præfatam Ecclesiam Sanctæ Agnetis, in qua ejus sanctum corpus religiose asservatur, & colitur, ubi in Missa solemni, cum perventum est ad *Agnus Dei* offeruntur a Religiosis hujus Ecclesiæ, qui nunc sunt Canonici Regulares Congregationis Sancti Salvatoris; deinde traduntur duobus Canonicis Basilicæ Lateranensis Sancti Joannis, quæ est Cathedralis Papæ, a quibus eorum cura committitur dictis Subdiaconis Apostolicis, qui primum eos in pascuis quibusdam particularibus ad tempus servant, deinde eorum lanam a certis Monialibus in filum duci curant, ex quo filo, adhibito tamen alio ex ordinaria lana, cum ista non sufficiat, vel ipsi, vel illæ Moniales fasciolas, eas lanas, intertexendo conficiunt, & ex iis Pallia, postea benedicenda apud Sanctum Petrum.

VIII. Hæc benedictio Palliorum non fit singulis annis, sed rarius prout necessitas mittendorum Palliorum exigit: & fit non in altari majori S. Petri, quod cernitur in medio superioris partis Ecclesiæ, sed in alio inferioris partis, quod est sub isto, & ideo sepulturæ S. Petri viciniori. Facta demum benedictione, relinquuntur Pallia una nocte super altare sepulturæ S. Petri; deinde reconduntur in capsula, seu arcula parva, quæ ponitur, & asservatur supra Cathedram S. Petri, in qua primum Romæ sedit.

IX. Hic intelligitur, cur dicat Paschalis II. in *c.* 4. *tit. de elect.* scribens Panormitano Archiepiscopo, & loquens de Pallio: insignia hæc dignitatis a *Beati Petri tantum Corpore assumi*: quia scilicet „ *Pallium* benedicitur, & consecratur a Papa super altare Beati „ Petri, & ibi ponitur (uti notat Glossa), & ille, qui debet uti „ *Pallio*, recipit ipsum de altari, si est præsens: vel alius pro „ ipso, si est absens, & sic assumitur de *corpore* Beati Petri.

X. Cum Pallium de *corpore* Beati Petri assumi debeat, etiam a solo Romano Pontifice dari potest.

Scribit Guil. Tyrius *lib.* 15. *cap.* 13. Radulphum Patriarcham Antiochenum, Romanæ Ecclesiæ subjacere dedignantem, quod diceret, utramque *Petri esse Cathedram*, suamque quasi primogenitæ insignem prærogativa, Pallium de *Altari Antiochenæ* Ecclesiæ sua sibi sumpsisse auctoritate: sed postmodum eo resignato, aliud ei sumptum de *corpore* Beati Petri more solemni per priorem Diaconorum traditum. Ita refert Du-Cange in Glossario, verbo *Pallium*. Col. 70. edit. 1734.

Et quidem ita propria fuit sæculo XIII. Pontifici Romano concessio Pallii, ut illud Patriarchæ Constantinopolitano Innocentius III. dederit; atque insuper potestatem ei fecerit, illud auctoritate Apostolica Metropolitanis sibi subjectis concedendi. Extat charta concessionis in Actis dicti Pontificis editis a Bosqueto *p.* 102. quod postmodum privilegium datum fuit omnibus quatuor Patriarchis ab eodem Pontifice; & refertur in *cap.* 23. *tit. de Privilegiis*.

Possunt itaque hodie Patriarchæ quidem concedere Pallium Metropolitanis; modo tamen ipsi prius illud a Pontifice Romano acceperint.

XI. Itaque verum est juxta modernum stilum, illud a solo Romano Pontifice proficisci; illudque peti debet cum *instantia* juxta illud S. Gregorii apud Gratianum *Dist.* 100. *can.* 2. „ Prisca consuetudo obtinuit, ut honor Pallii, nisi exigentibus meritis, & „ *fortiter postulantibus* dari non debeat.

Quapropter Archiepiscopi Romæ præsentes per seipsos, vel etiam procuratores absentium petunt a Summo Pontifice in Consistorio suum *Pallium*, idque juxta formam petitionis *instanter*, *instantius*, & *instantissime*. Papa autem petitioni annuens committit Priori Diaconorum Cardinalium ut illud det, quod fit sequenti modo.

Statuta die Prælatus Pallium recepturus, si est præsens, vel ejus Procurator in ejus absentia, cum speciali mandato venit ad locum destinatum, qui sæpe est Cappella Palatii ipsius Cardinalis Diaconi: aliquando tamen datur Pallium in ipsa Ecclesia Principis Apostolorum Sancti Petri, & ad altare majus. Adest ipse Cardinalis cum suis Cappellanis, ac etiam unus ex Subdiaconis Apostolicis, quibus, ut diximus, cura Palliorum committitur, qui Pallium extendit in medio Altaris, & Prælatus indutus Planeta super rochetum, genuflexus ante Cardinalem, qui stat in cornu dextro Altaris, scilicet a parte, in qua legitur Evangelium in Missa, petit sacrum Pallium hac formula.

„ Ego N. Electus Ecclesiæ N. instanter, instantius, & instan- „ tissime peto mihi tradi, & assignari Pallium de Corpore Beati „ Petri sumptum, in quo est plenitudo Pontificalis Officii.

XII. Qua autem forma tradatur, sive præsenti, sive procuratori absentis, his verbis describit De Bralion in citata Dissertatione *cap.* 12. „ Tum Cardinalis, ait, accipit Pallium de altari, & im- „ ponit illud super humeros Prælati genuflexi, dicens:

„ Ad honorem Omnipotentis Dei, & Beatæ Mariæ semper Vir- „ ginis, atque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, necnon „ Ecclesiæ N. tibi commissæ, tradimus tibi Pallium de corpore „ Beati Petri sumptum, in quo est plenitudo Pontificalis Officii; „ cum Patriarchalis (vel Archiepiscopalis) nominis appellatione, „ ut utaris eo intra Ecclesiam tuam certis diebus, qui exprimun- „ tur in privilegiis ab Apostolica Sede concessis.

XIII. Olim quidem nonnisi Romam, & ad Limina Apostolorum venientibus Pallium dari solebat; idque auctoritate Pontificum suorum Antecessorum decretum fuisse, scribit ad Brunonem Episcopum Veronensem Gregorius VII. „ Quam utique dilectionem tuam in „ his, quæ a nobis expostulasti, id est in Pallii concessione, ad præ- „ sens non recompensamus, quia Antecessorum nostrorum decrevit „ auctoritas, nisi præsenti personæ Pallium non esse concedendum. „ Unde si Fraternitas tua Apostolicæ Sedis privilegiis munita ad „ nos venerit, honorem, quem Romani Pontifices Antecessoribus „ tuis contulerunt, nos tibi, Deo concedente, conferemus.

Circa idem tempus Lanfranco electo Archiepiscopo Cantuariensi Hildebrandus Archidiaconus Romanus scripsit, quod ipsi missum fuisset Pallium, si vel uno exemplo ostendi potuisset, quod *absenti* Pallium missum fuisset: *Si alicui Archiepiscoporum vestris temporibus hoc concessum fuisse vidissemus*. Ep. 6. inter Epistolas Lanfranci.

Eamdem disciplinam asserit Petrus Damiani *lib.* 7. *ep.* 4. ubi tamen admittit, *Pallium* a Romanis Pontificibus ad plurima loca sæpe per Nuntios fuisse transmissum; sed respondet; quia tunc temporis Legati Romanæ Ecclesiæ vice Papæ fungebantur, per Provincias constituti. Illi igitur eos, qui ad Episcopatus apicem promovebantur, examinabant, sicque examinati *Pallium* ab Apostolica Sede per Nuntios accipiebant. Quod nonnullis ibidem ex S. Gregorio adductis exemplis adstruit; ac deinde adducit Decretalem quamdam sub nomine Damasi Papæ, quæ privat Metropolitanos sua dignitate, qui ultra tres menses post ordinationem suam Romano Pontifici fidem suam exponere, & Pallium flagitare distulerint: quam Decretalem sub nomine Pelagii retulit Gratianus *Dist.* 100. *Can.* 1. Eam vero nequaquam Damasi esse, aut Pelagii; sed unam ex fœtidis mercibus Isidori Mercatoris, jam norunt Eruditi. Ex hac tamen Decretali originem sumpsisse disciplinam non mittendi Pallium ad absentes, valde verisimile est, uti notat Ludovicus Thomassinus *de Disciplina Ecclesiæ part.* 4. *lib.* 1. *c.* 38. ut proinde mirum non sit, disciplinam tam infirmo nixam fundamento in desuetudinem jampridem abiisse; maxime accedente difficultate accedendi personaliter ad Limina Apostolorum; quare nec in Decretalibus Gregorii IX. ullum reperitur hujus disciplinæ vestigium. Hodie per Procuratores peti consuevit, & ad Provincias mittitur; atque alicui Episcopo sive Pontifici illud Metropolitano imponendi cura mandatur. Hic vero ex præscripto Pontificalis Romani statuta die cum Electo convenit in Ecclesia sua, si commode fieri potest, vel alia Ecclesia suæ Diœcesis vel Provinciæ magis commoda, in qua Missarum Solemnia peraguntur. Et facta communione per celebrantem, Pallium reponitur supra medium Altaris extensum, & serico, in quo involutum portatum fuit, coopertum: deinde peractis Missarum solemniis, ac per Electum fidelitatis „ *Juramento præstito*, (de quo infra) *Pontifex* (sive Episco- „ pus) *surgit cum mitra*, & *Pallium de Altari accipit*, & *illud su-* „ *per humeros Electi adhuc ante se genuflexi imponit*, *dicens*:

„ Ad honorem Omnipotentis Dei, & Beatæ Mariæ semper Vir- „ ginis, ac Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, Domini nostri „ N. Papæ N. & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nec non Ecclesiæ N. „ tibi commissæ, tradimus tibi Pallium de corpore Beati Petri „ sumptum, in quo est plenitudo Pontificalis Officii, cum Patriar- „ chalis (*vel* Archiepiscopalis) nominis appellatione; ut utaris eo „ intra Ecclesiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in privile- „ giis ab Apostolica Sede concessis. In nomine Patris, & Filii; & „ Spiritus Sancti. Amen.

XIV. Quod autem dicitur in *Pallio* contineri *plenitudinem Pontificalis Officii cum Archiepiscopalis nominis appellatione*, reperitur quoque in *cap. 3. tit. de auct. & usu Pallii*. Id tamen nequaquam hoc sensu accipiendum est, quasi ipsum *Pallium* aliquam revera Ordinis potestatem ipsi Consecrato tribueret; cum sit merum externum aliquod ornamentum; sed quod ante illius receptionem ex jure mere positivo, seu consuetudine jam recepta, Metropolitani nec suas functiones obire, nec nomen Archiepiscopi assumere queant: quæ disciplina quo præcise tempore invaluerit, incertum est; videtur autem tempore Concilii VIII. OEcumenici saltem in Oriente fuisse nota; & ex Oriente ad Latinam Ecclesiam transiisse. Quidquid sit, certum est, quod hodie Metropolitani ante receptum Pallium nec Synodos celebrare, nec Episcopos consecrare valeant; quinimmo neque Sacros Ordines conferre, neque Chrisma conficere, nec dedicare Basilicas, quamvis ea Episcopi consecrati sine Pallio possint; *Cum* (ait Innocentius III. *in cap. 28. tit. De electione*) *id non tamquam simplex Episcopus, sed tamquam Archiepiscopus facere videatur*.

XV. Cum vero *Pallium* designet *plenitudinem Pontificalis Officii*; atque inter Pontificalia ornamenta præcipuum sit, facile hinc deducitur, quod illo in aliena Diœcesi sine licentia Ordinarii uti non possit: cum nec hic Pontificalibus uti ei permissum sit: at ipsius *Pallii* usus restrictior est, quam Pontificalium. Nam in ipsa datione Pallii dicitur: *Tradimus tibi Pallium, ut eo intra Ecclesiam tuam utaris*. ,, Quod ita intelligitur (ait Pontifex in *cap. 1.* ,, *tit. De auctoritate, & usu Pallii*) videlicet intra quamlibet Ec- ,, clesiam Provinciæ tibi commissæ. Si vero fueris indutum vesti- ,, bus Ecclesiam *processionaliter*, vel alio modo *exire* contigerit, ,, tunc tuo Pallio minime uti debes.

In hoc igitur restrictior est usus *Pallii*, quam *Pontificalium*, quod his etiam extra suam Ecclesiam materialem uti queat, non autem *Pallio*.

Quod vero permittatur intra *quamlibet Ecclesiam Provinciæ sibi commissæ* Pallio uti, id nequaquam usum *Pallii* extensiorem facit, quam Pontificalium: quia ante Concilium Tridentinum, etiam usus Pontificalium Metropolitano intra quamlibet Ecclesiam Provinciæ sibi commissæ licitus erat. Synodus vero Tridentina usum Pontificalium in aliena Diœcesi sine consensu Ordinarii inhibens, etiam usum Pallii inhibuisse censenda est.

Ad hæc non tantum quoad loca, sed & tempora usus Pallii, juxta jus commune, & hodiernum restringitur: asseritque Innocentius III. in *cap. 4. tit. de auctoritate, & usu Palli*, quod solus Romanus Pontifex in Missarum solemniis Pallio *semper* utatur, & *ubique*: ,, Quoniam, ait, assumptus est in *plenitudinem* Ec- ,, clesiasticæ potestatis, quæ per Pallium significatur. Alii autem ,, eo, nec semper, nec ubique, sed in Ecclesia sua, in qua juri- ,, sdictionem Ecclesiasticam acceperunt, certis debent uti diebus. ,, Quoniam vocati sunt in *partem* sollicitudinis, *non in plenitudi-* ,, *nem* potestatis.

Qui autem sint illi dies, & tempora, quibus aliis Metropolitanis, aut Episcopis, quibus ex speciali privilegio usus Pallii est indultus, Pallio uti liceat, annotat Glossa ad citatum Caput 4. & latius exprimit modernum Pontificale Romanum.

Et quidem hanc limitationem ad *certa* tempora etiam apud Græcos sæculo IX. receptam fuisse, colligitur ex Concilio VIII OEcumenico, ubi Canone 14. ex editione Græca legitur: ,, Sancimus, ,, ut designati ad *superhumeralia* gestanda Episcopi *certis statisque* ,, *temporibus*, temporibus illis ea & locis gestent, nec hujusmodi ,, cultu per fastum, & superbiam abutantur, aut *quovis* tempore ,, divini Sacrificii, & quacumque Ecclesiastica functione ferant.

Anastasius Bibliothecarius per *superhumeralia* hic *Pallia* intelligi nequaquam dubitavit: ita enim vertit ex Græco: *Quibus concessum est Palliis uti*. In hac Anastasii editione hic Canon numeratur 27. atque ex illo Canone præterea elicitur, eo saltem tempore non omnibus Episcopis usum Pallii etiam in Ecclesia Græca concessum fuisse; quamvis hodie omnes illo utantur: ut observat Goarius in notis ad Rituale Græcorum *pag.* 312.

XVI. Denique notandum, *Pallium* esse ornamentum adeo personale, ut Cœlestinus III. in *cap. 3. tit. de Auctoritate, & usu Pallii* responderit cuidam ipsum interroganti: quod non videatur esse conveniens ,, ut Pallium tuum alicui commodes: cum Pal- ,, lium *in personam non transeat*, sed quisque debeat cum eo (si- ,, cut tua novit discretio) *sepeliri*.

Immo si Archiepiscopus de una Ecclesia Metropolitana ad aliam transferatur, Pallio, quod acceperat, uti non potest: multo minus Prædecessoris defuncti seu translati; sed debet de novo aliud petere, & obtinere; & interim ab omnibus functionibus, quæ sine Pallio exerceri nequeunt, abstinere: uti præscribit Pontificale Romanum.

Juramentum, quod hodie exigitur in traditione Pallii pene incidit cum juramento, quod ab omnibus Episcopis in consecratione exigitur; illudque in datione Pallii circa sæculum XI. exigit cœpisse, ostendimus *tit.* 15. *cap.* 2.

XVII. Denique sicut traditio Palli perficit Archiepiscopum, & plenitudinem Pontificalis officii confert; ita & ademptio *Pallii* jam pridem signum fuit exauctorationis, & depositionis: vel abdicationis, sive renuntiationis.

Liberatus Diaconus in Breviario *cap.* 21. ait: *Anthimus videns se Sede pulsum, Pallium quod habuit, Imperatoribus tradidit*. Et *cap.* 23. ita de Paulo Alexandrino Patriarcha: *Auferentes Paulo Pallium deposuerunt*. Anastasius in vita Sylverii; ,, Joannes Sub- ,, diaconus tulit *Pallium* de collo ejus, & *expolians* eum induit ,, veste monachica". Item apud Flodoardum *lib. 4. cap.* 45. ita loquitur Artaldus Rhemensis Episcopus: ,, Qui postquam me in po- ,, testate sua conspiciunt, quærere cœperunt, ut eis *Pallium* a Se- ,, de Romana mihi collatum traderem, & Sacerdotali me mini- ,, sterio penitus *abdicarem*.

XVIII. Insigne quoque particulare Archiepiscoporum, seu Metropolitanorum est *Crux*, quam ante se *elevatam* in signum jurisdictionis, & potestatis deferri faciunt.

Hoc insigne primum *Legatis Apostolicis* a Sede Apostolica concessum, ac deinde Patriarchis, ac Primatibus indultum fuisse, multis ostendit Ludovicus Thomassinus *de Disciplina Ecclesiæ part. 4. lib. 1. cap.* 39. Ac demum cum variis Metropolitanis per speciale privilegium a Sede Apostolica esset indultum, tandem insigne omnibus Archiepiscopis commune factum est; illudque sat aperte supposuit Concilium Viennense V. in *Clementina 2. De Privilegiis*: ,, Archiepiscopo per *quævis* loca *exempta* suæ provinciæ facienti ,, transitum, aut ad ea forsam declinanti, ut Crucem ante se li- ,, bere portare faciat ..... sacro probante Concilio, præsentis Constitutionis serie duximus concedendum.

Hanc Clementinam recepit, & probavit Clerus Gallicanus ann. 1635. nihilominus eam restringendam ad terminos Concilii Tridentini *sess. 6. cap. 5. de reform.* bene advertit Zypæus ad titulum *de Officio Ordinarii num.* 18. & notatum fuit supra *tit.* 16. *cap.* 2. ubi quoque *num.* 13. observavimus, Archiepiscopos non posse incedere *Cruce elevata* extra limites suæ jurisdictionis.

CAPUT VIII.

Pallii origo, prærogativæ, & earum progressus observantur.

1 *Pallium primitus fuit ornamentum imperiale.*
2 *E benignitate Imperatorum profectum est.*
3 *Non sine eorum consensu olim a summo Pontifice conferebatur.*
4 *Quo tempore Imperatores Pallium Romano Pontifici, & Patriarchis Orientalibus communicarint, compertum non est.*
5 *Incertum quoque est, qua occasione fuerit proprium Metropolitanis.*
5 *Pallium primitus a Pontificibus datum videtur in signum vicariatus Sedis Apostolicæ.*
7 *Per concessionem censebatur dari iste vicariatus cum potestate ei annexa.*
8 *Septimo, & octavo sæculo inter Metropolitas Gallos soli Archiepiscopo Arelatensi conferebatur Pallium.*
9 *Synodus Maguntina, cui præfuit Bonifacius Archiepiscopus, decrevit ut omnes Metropolitæ Galli Palium peterent.*
10 *Ratio cur isti Præsules huic decreto noluerint primum obtemperare.*
11 *Tandem, instigante Bonifacio, Pallium petierunt.*
12 *Hodierna Pallii forma a pristina diversa est.*
13 *Quomodo facta est illa mutatio?*
14 *Necessitas petendi Pallium a Romano Pontifice Patriarchis Orientalibus quando imposita?*
15 *Conditiones in concessione Pallii Metropolitanis impositæ.*
16 *Quo tempore, & qua occasione impositæ fuerint, conjiciunt tantum Historici, & Canonistæ.*
17 *Gregorius VII. acriter redarguit Archiepiscopum Rothomagensem, quod ante obtentum Pallium Clericos ordinaverit.*
18 *Pontifex Romanus omni tempore, & omni loco potest uti Pallio, non ita Metropolitani; ratio istius discriminis.*
19 *Inquiritur Auctor cujusdam Canonis a Gratiano relati, ubi illud discrimen primo refertur.*

☞ I. QUAMVIS non omnino sit compertum, in quo constiterit primitus ornamentum illud Ponticale, quod hodie *Pallium* dicitur, uti superiori capite monuimus; id nihilominus sat constare videtur ornamentum hoc primitus fuisse ornamentum *Imperiale*: hocque primum per Imperatores Patriarchis, ac deinde per hos Metropolitanis, ac demum per Metropolitanos aliis Episcopis communicatum; saltem apud Orientales in Ecclesia Græca, uti post Petrum De Marca, aliosque, probat Ludovicus Thomassinus *de Discip. Eccles. par. 3. lib. 1. cap.* 24. qui & *num.* 9. observat: ,, Hoc autem pene indubitatum esse aliquot saltem sæcu- ,, lis non sine voluntate Imperatoris in Oriente *Pallium*, sicut & ,, in Occidente concessum fuisse.

,, II. Cum enim (ait) vestimenti id genus initio *Regium* fuis- ,, set, eoque voluissent Imperatores, quæ eximia eorum erat & ,, singularis pietas, Regale Christi decorare Sacerdotium; hanc vi- ,, cissim illis per aliquot sæcula pietatem, gratitudinemque rependit ,, Ecclesia, ut illo, præter eorum assensum, indueretur nemo.

Refert Liberatus Diaconus in Breviario *cap.* 21. ,, Anthimus ,, Patriarcha Constantinopolitanus videns se Sede pulsum, *Pallium*, ,, quod habuit, *Imperatoribus* tradidit.

Argumentum nequaquam obscurum, Anthimum, *Pallium*, ut ornamentum Imperiale, & ab horum liberalitate, & pietate profectum reputasse; atque idcirco, & Imperatoribus reddendum.

Ipsos quoque Romanos Pontifices hoc ornamentum pluribus sæculis reputasse ornamentum Imperiale, & ex Imperatorum pietate, & munificentia profectum, ac propterea nec sine eorum assensu aliis communicandum, etiam sæculo VI. ex Epist. S. Gregorii manifestum est.

III. Scribit hic *lib. 9. epist.* 11. Brunichildæ Reginæ Francorum ,, Syagrio (Episcopo Augustodunensi) Pallium dirigere secundum ,, postulationem *vestram* volumus". Deinde subiungit: ,, Propter ,, quod & *Serenissimi Domini Imperatoris*. quantum nobis Diaco- ,, nus noster, qui apud eum responsa Ecclesiæ faciebat, innotuit, ,, prona voluntas est, & concedi omnino desiderat.

Ex hac itaque epistola constat, citra consensum Imperatoris *Pallium* non fuisse concessum; ut & ad hanc epistolam notarunt eruditi Monachi Benedictini Operum sancti Gregorii revisores *litt. M.*

Proinde cum expeditum sit, hoc ornamentum fuisse Patriarchis primitus, ut ornamentum Imperiale donatum, non sine fundamento redarguit Baronium Edmundus Richerius Doctor Parisiensis in Historia Concilii VIII. quod privilegium a Valentiniano Imperatore Ecclesiæ Ravennatensi datum, quo eam erigit in Metro-

polim

polim eo titulo in suspicionem falsi adducat; quia eidem Episcopo conceditur, ut honore Palii utatur: „ Quoniam (ait Baronius) Ro- „ manorum est Pontificum, non Imperatoris, dare Pallium Episcopis.

Uti enim recte reflectit Richerius, frustra in auctoritatem adducit Baronius, quæ sæculis subsequentibus a Pontificibus in concessione Pallii acta fuere: „ Quandoquidem hic non quærendum esset, „ utrum a Pontificibus, labentibus sæculis auctoritas assumpta fue- „ rit in concessione Pallii, sed a quo primitus, ac signanter ævo „ Valentinianis Imperatoris, usus Pallii indultus fuerit.

IV. Quo autem tempore, & a quo Imperatore, hoc ornamentum Patriarchis Orientalibus, ac Romano Pontifici ut Occidentis Patriarchæ communicatum fuerit, hactenus compertum non est.

Ex facto Anthimi reddentis *Pallium* Imperatoribus (de quo supra) constat, tempore Justiniani, Constantinopolitanum Patriarcham (qualis erat Anthimus) illud ab Imperatoribus accepisse.

Quin sæculo nono, & sequentibus, a pluribus creditum, fuit inter cetera ornamenta Imperialia, hoc quoque ornamentum *superhumerale* per Constantinum Magnum donatum Sylvestro Papæ, ejusque successoribus, idque auctoritate privilegii, quod vulgo vocatur, *Donatio. Constantini*, quæ una cum falsis Decretalibus circa sæculum VIII. innotuit, & cum hisce Decretalibus in auctoritatem recepta fuit, & hodie paris cum his Decretalibus fidei reputatur.

V. Superius dictum est inter ornamenta Pontificalia unum hodie proprium esse Metropolitanis, scilicet, *Pallium*. Quo vero tempore, & qua occasione hoc *Imperiale* indumentum Metropolitanis, & Episcopis fuerit communicatum, sat incertum: illud sat constat, citius fuisse communicatum Metropolitanis Græcis, quam Latinis: cum enim in Orientalibus Ecclesiis etiam primitus usitatum fuerit, quod Metropolitani a sui respective Patriarchis ordinarentur, videtur hoc ornamentum per Patriarchas *omnibus* Metropolitanis in ordinatione fuisse indultum.

Quod autem in Ecclesia Latina serius Metropolitanis a Romano Pontifice tamquam Occidentis Patriarcha Communicatum legatur, inde contigisse verisimile est, quod pluribus sæculis multi fuerint per Occidentem Metropolitani, quorum ordinatio erat independens a Romano Pontifice.

Et quidem observat Petrus de Marca, *De concord. Sacerd. & Imp. lib. 6. cap. 7. n. 3.* „ quod ævo Divi Gregorii invaluisset, ut „ Romanus Pontifex *Pallio* ornaret præcipuos Metropolitanos, qui „ ad ejus consecrationem pertinebant; aut eos, *quibus vices suas* „ in provinciis committebat. Primi generis fuere Episcopi Raven- „ nates in Italia, Syracusani in Sicilia, Calaritani in Sardinia.

„ Secundi vero generis Archiepiscopus Thessalonicensis, & Ju- „ stinianeæ primæ, sive Bulgariæ Metropolita, & in Galliis Are- „ latensis. Leandrum insuper Episcopum Hispalensem in Hispania „ Gregorius Pallio ornavit, rogante Recaredo Rege.

„ Quod non ita accipi velim (ait de Marca) ut ea ratione Gre- „ gorius Leandri ordinationem confirmasse dicatur: cum hæc ante „ multos annos peracta fuerit; sed ut suam, & Sedis Apostolicæ „ in eum benevolentiam illi ostenderet, novo hoc honore tri- „ buto. Ob eamdem quoque causam eodem honore prosecutus est, „ Syagrium Augustodunensem Episcopum, qui præcipua apud Re- „ ges Francorum gratia vigebat.

VI. Non sine fundamento quidam eruditi arbitrantur, *Pallium* primitus a Pontificibus datum in signum collati Vicariatus Sedis Apostolicæ, & ab eo dependentis potestatis Apostolicæ.

Cum enim solis Patriarchis hoc *Pallii* ornamento uti permissum videretur, Metropolitani, qui eo utebantur, per hanc vestem exteriorem repræsentare non incongrue videbantur vices Romani Pontificis, cui tamquam *Patriarchæ* Occidentis ornamentum hoc *proprium* videbatur.

Id ipsum non obscure significat Vigilius Papa in epistola ad Auxanium Episcopum Arelatensem, scribens: „ Quia digna credimus „ ratione compleri, ut agenti *vices* nostras *Pallii* non desit orna- „ tus, usum *tibi* ejus, sicut Decessori tuo Prædecessor noster san- „ ctæ recordationis Symmachus legitur contulisse, beati Petri au- „ ctoritate concedimus.

Ex his non obscurum est, ideo *Pallium* Episcopo Arelatensi concessum fuisse, quod esset Sedis Apostolicæ Vicarius, ut sicut ipse Pontifex hoc ornatu a reliquis distinguitur, ita quoque ejus Vicarius hoc charactere repræsentativo ab aliis Metropolitanis secerneretur.

VII. Immo per concessionem *Pallii* una censebatur dari Vicariatus Sedis Apostolicæ cum potestate ei annexa; atque inde eveniebat, quod Metropolitani, qui hoc ornamentum a Sede Apostolica impetrarant, ceteris Metropolitanis, tamquam *Vicarii* Sedis Apostolicæ, eamque repræsentantes præeminerent; ut proinde mirum non sit, *Pallium*, & ei annexum vicariatum Sedis Apostolicæ ab Arelatensibus Episcopis fuisse expetitum, & magnopere desideratum.

Porro concessionem *Pallii* indicium fuisse concessi Vicariatus Sedis Apostolicæ, etiam significare videtur sanctus Gregorius *lib. 2. epist.* 64. ult. edit. Benedictinorum scribens Augustino, suo apud Anglos Legato, & Vicario, in responso ad nonam interrogationem: *In Galliarum Episcopos nullam tibi auctoritatem tribuimus, quia ab antiquis Prædecessorum meorum temporibus* Pallium *Arelatensis Episcopus accepit, quem nos privare auctoritate percepta minime debemus: Si ergo contingat, ut fraternitas tua ad Galliarum provincias transeat, & aliquid ex auctoritate agendum fuerit, cum prædicto Arelatensi Episcopo agatur.*

Tametsi enim nihil de Vicariatu hic dicat Gregorius, neque de auctoritate Apostolica Episcopo Arelatensi, ut Sedis Apostolicæ Vicario collata, id tamen sat significatum existimat, ubi Augustino indicavit, Arelatensi Episcopo Pallium esse donatum.

Hinc patescit, nequaquam concludi posse a sancto Gregorio quibusdam Metropolitanis donatum fuisse *Pallium* absque Vicariatu Sedis Apostolicæ; eo quod in concessione *Pallii*, nulla concessi Vicariatus mentio fiat, quia ipsa *Pallii* concessio Vicariatum secum trahebat.

Itaque verisimilius videtur, sanctum Gregorium non aliis Metropolitanis usum *Pallii* indulsisse, nisi qui ad ejus ordinationem pertinebant, vel quos Vicariatu Sedis Apostolicæ ornare volebat.

VIII. Cum vero Metropolitani per Gallias constitutis suis respective Episcopis Suffraganeis ævo sancti Gregorii ordinarentur; nullasque in horum ordinatione sibi partes assumeret Romanus Pontifex, etiam nec eos *Pallium* petivisse, nec accepisse legitur, nisi solum Archiepiscopum Arelatensem, qui *Pallium* non in qualitate Metropolitani, sed in qualitate Vicarii Sedis Apostolicæ a sancto Gregorio ejusque præcessoribus accepisse legitur.

Credidit autem de Marca loco citato *n. 4.* Galliarum Metropolitanos in qualitate Metropolitani nec postulasse *Palium* a Romano Pontifice ante sæculum VIII.

At sub hoc tempus (uti arbitratur de Marca) videntur Metropolitani Galliarum cœpisse Pallium postulare a Romano Pontifice: idque eos ad hoc inducente Bonifacio Archiepiscopo Moguntino, qui eo tempore vices Sedis Apostolicæ per Germaniam, & Gallias agebat.

Quidquid sit de hac opinione Petri de Marca, hoc constat, quod Bonifacius an. 742. Synodum plurimorum Episcoporum Germaniæ celebraverit, in qua inter cetera statutum fuit: „ ut omnes dein- „ ceps viverent in unitate, & subjectione Ecclesiæ Romanæ, & „ Vicarii beati Petri, & Metropolitani a Sede Romana Pallium „ *quærerent*, & per omnia canonice obsequerentur præceptis bea- „ ti Petri (ait) decrevimus.

IX. Hujus Synodalis Decreti meminit ipse Bonifacius *epist.* 105. ad Zachariam Papam scribens: „ In nostro Synodali conventu, & „ confessi sumus fidem Catholicam, & unitatem, & subjectionem „ Romanæ Ecclesiæ fide tenuimus servare sancto Petro, & Vica- „ rio ejus vel subjici; Metropolitanos *Pallia* ab illa Sede quære- „ re, & per omnia, præcepta sancti Petri canonice sequi.

Nequaquam obscurum est, uti etiam notat de Marca, scopum Bonifacii fuisse, Metropolitanos Galliarum, hac Palliorum a Sede Apostolica postulatione, arctiori vinculo Apostolicæ Sedi obstringere, & ab ea dependentes facere.

Interim conformiter ad hoc Decretum, Bonifacius adstipulante Carolomanno, tria Pallia a Zacharia Papa impetravit pro tribus Metropolitanis, nimirum Rothomagensi, Senonensi, & Rhemensi, uti habetur ex *ep. 5.* Zachariæ Papæ ad Bonifacium.

X. Verum Metropolitani Galliarum subodorantes se per hanc Palliorum petitionem, & receptionem reddi Sedi Apostolicæ magis obnoxios, & veriti, ne per hanc novitatem adigerentur ad insolitam quamdam subjectionem Sedi Apostolicæ, quin & sensim per eam exciderent ab ea auctoritate, quam Canones tribuunt Metropolitanis, dubii, & anxii hæserunt, num Decreto Bonifacii, de *petendis Pallis a Sede Apostolica*, se subjicere vellent; quapropter & a petitione Palliorum tempore aliquo cessasse videntur.

De hac cessatione, & mora conquestus est Zacharias Papæ in præcitata epistola ad Bonifacium, atque non obscure fatetur Bonifacius in responso ad hanc epistolam scribens: „ De eo quod „ jam præterito tempore de Archiepiscopis, & de *Pallis* a Ro- „ mana Ecclesia petendis, juxta promissa Francorum Sanctitati „ Vestræ notum feci, *indulgentiam* Apostolicæ Sedis flagitto ": *Quia, quod promiserunt, tardantes non impleverunt, & ventitatur, & quid inde perficere velint, ignoratur.*

XI. Ex his verbis Bonifacii habetur Metropolitanos super postulatione Palliorum a Sede Apostolica hæsitasse, & quid agendum esset, deliberasse. Sed & hoc constat, quod sensim, tum instigante & promovente Bonifacio, tum vero non nihil stimulante quadam æmulatione honoris, & præeminentiæ, quæ per Pallii acceptionem, & usum videbantur Metropolitanis accedere, tandem Metropolitanos generatim huic necessitati postulandi Pallium se subjecisse.

XII. Hodiernam Pallii formam, de qua superius egimus, esse plane diversam a pristina hujus ornamenti forma, eruditis hodie sat persuasum est; neque enim moderna hæc forma ullatenus ornamento, seu chlamydi Imperiali congruit.

Cum igitur ornamentum Pontificale, quod hodie *Pallium* nuncupatur in sua origine fuerit ornamentum Imperiale (uti supra probatum est) admodum verisimile est *Pallium* primitus fuisse vestem *talarem* in modum chlamydis, totum quasi corpus contegentis, ut ita vestem Imperialem præferret; hodiernæ vero laneæ fasciolæ hodierna Pallia conficientes, nullatenus chlamydem Imperialem repræsentare idoneæ sunt, uti recte observat Petrus de Marca *l. 6. de Concord. Sacerd. & Imp. c. 6.* ibidemque ait: „ Forma porro ejus, „ ut indicare videntur veterum Pontificum imagines, prorsus refe- „ rebat indumenta illa, quæ nunc *Cappas*, aut *Pluvialia* vocamus.

XIII. Admodum verisimile est, veterem Pallii formam, ornamentum *Imperiale* præferentem, sensim in aliam formam, ac tandem in modernam transiisse, postquam Romani Pontifices Pallium independenter a consensu, & benignitate Imperatorum sua auctoritate, tamquam ornamentum *Pontificale*, Metropolitanis, & Episcopis communicare cœperunt.

Neque enim congruum apparebat ornamentum, quod a solius Pontificis Romani auctoritate, & munificentia communicari prætendebatur; formam chlamydis *Imperialis* præferre: sed convenientium visum fuit, ut vestis sacræ formam exhiberet; atque ita componeretur, ut ab omnibus tamquam Pontificale ornamentum reputaretur.

Ut autem hoc ornamentum evidentius præferret ornamentum *sacrum*, & *Pontificale*, cœperunt hisce fasciolis laneis imprimi cruces; quin & instar ceterarum sacrarum vestium, seu indumentorum, quibusdam adhibitis precibus, & ritibus solemniter benedici, prout supra expositum est: quorum omnium apud veteres auctores de hoc ornamento tractantes nihil occurrit.

XIV. Observatum est *num. 10. cap. 7.* Innocentium III. concessisse *Pallium* Patriarchis Orientalibus, cum auctoritate illud respective suis Metropolitanis concedendi.

Porro constat, primitus auctoritatem illud aliis communicandi non minus *Patriarchis Orientalibus*, quam Romano Pontifici tamquam *Patriarchæ Occidentis* competiisse.

Neque legitur, quod ante Innocentium III. necessitas impetrandi

hoc

hoc ornamentum a Romano Pontifice, aut auctoritatem illud aliis communicandi *Patriarchis Orientalibus* fuerit imposita. Id & observat Ludovicus Thomassinus *de Discip. Eccles. part.* 3. *lib.* 1. *cap.* 24. *num.* 6. ,, Postquam enim (ait) sub Innocentio III. Constanti- ,, nopolitanam Urbem, & Orientale Imperium subjecere Latini, ,, hic Pontifex statuit in Concilio Lateranensi, ut Patriarchæ O- ,, rientales reciperent Pallium a Papa, & suis Metropolitanis ,, communicarent, postquam a Romano Pontifice illud recepe- ,, rint. Ante enim hoc Decretum Patriarchæ Græci non accipie- ,, bant Pallium nisi a suis consecratoribus; vel illa accipiebant a ,, solo Imperatore.

Id hanc Decretalem Innocentii III. reflectens Edmundus Richérius in historia Concilii VIII. *n.* 13. dicere non veretur: ,, Certe ,, sequentibus sæculis hoc ritu deferendi *Pallium* Pontifices Roma- ,, nos, non modo omnes Ecclesias Occidentales, sed etiam Orien- ,, tales monarchice subdere voluisse perspicuum redditur.

XV. Observat Petrus de Marca, quod posteaquam Metropolitani necessitatem obtinendi Pallii a Romano Pontifice sibi passi sunt imponi, Pontifices adjecerint in ipsa datione *Pallii* plures conditiones Metropolitanis admodum graves, & quæ ipsos in suis functionibus a Romano Pontifice dependere facerent; atque inter alias, quod ante receptionem Pallii, nullas Pontificales functiones obire possent: cum mox a consecratione sua *independenter* a consensu Romani Pontificis, suas functiones libere exercerent.

Similiter & Ludovicus Thomassinus *de Discip. Eccles. part.* 2. *cap.* 25. *num.* 10. notat, non reperiri, quod primitus Metropolitani, obtenta consecratione, impedirentur obire functiones, quoad usque recepissent *Pallium*.

XVI. Quo autem tempore, & qua occasione similes conditiones in datione Pallii adjici, & Metropolitanis imponi cœperint, incertum est.

Admodum verisimile est, id primum cœpisse post invectas, & receptas falsas merces, seu Decretales Pseudo-Isidorianas; ipsosque Romanos Pontifices potissimum impendisse auctoritatem epistolæ Decretalis Pelagio I. per Isidorum suppositæ, & cujus fragmentum in suum Decretum postmodum transtulit Gratianus Dist. 100. Can. 1. Hic inter alia dicitur. *Placuit, ut quisquis Metropolitanus ultra tres menses consecrationis suæ, ad fidem suam expendendam, Palliumque suscipiendum ad Apostolicam Sedem non miserit, commissa sibi careat dignitate, sitque Metropolitanis aliis licentia, post secundam, & tertiam commonitionem, viduatis Ecclesiis cum consilio Romani Pontificis, ordinando Episcopos, subministrare*, &c.

Et quidem videmus, quod Concilium Ravennatense anno 877. sub Joanne VIII. celebratum Can. 1. verbis citatæ hujus Decretalis eam necessitatem emittendi professionem fidei coram Sede Apostolica, & ab ea postulandi Pallium Metropolitanis imponat. Verba Canonis sunt: *Quisquis Metropolitanus intra tres menses consecrationis suæ ad fidem suam exponendam, Palliumque suscipiendum ab Apostolica Sede, nulla necessitate inevitabili imminente non miserit, commissa sibi careat dignitate*, &c.

Verum quod auctoritatem harum Decretalium nonnulli Galliarum Episcopi, & Metropolitani recognoscere detrectarent, recusarentque a receptis hactenus moribus recedere, etiam sæculo undecimo Archiepiscopum Rothomagensem ante postulatum, & obtentum a Romano Pontifice *Pallium* Clericos ordinasse, consecrasse, aliasque sacras functiones peregisse, constat ex epistola Gregorii VII. ad ipsum Metropolitanum Rothomagensem; habeturque inter epistolas hujus Pontificis *Lib.* 9. *epist.* 1.

XVII. Acriter ipsum redarguit Gregorius, quod & *Pallium* a Sede Apostolica postulare neglexerit, & functiones has ante obtentum *Pallium* obire præsumpserit: ac deinde præcipiendo concludit: ,, Proinde Apostolica tibi præcipimus auctoritate, ut, quia ,, sanctorum Patrum statuta parvipendisti, nullum deinceps Epi- ,, scopum, vel Sacerdotem ordinare, seu Ecclesias præsumas con- ,, secrare, donec honoris tui *supplementum*, Pallii videlicet usum ,, ab hac Sede impetraveris.

Ex toto hujus epistolæ contextu nequaquam obscurum est, Gregorium quoque respexisse ad citatum suppostitium Decretum Pelagiii Papæ.

Proinde non sine fundamento inter puncta recentioris disciplinæ per falsas Isidorianas inducta & hoc reponitur, quod auctoritas Metropolitanorum, quoad præcipuas functiones, suspendatur a receptione hujus meri cæremonialis ornamenti.

Quod ipsum deplorat Edmundus Richerius in historia Concilii VIII. *n.* 12. reflectens ad juramentum in receptione Pallii præstandum, atque ad hanc dependentiam in obeundis sacris functionibus, ab hac Pallii acceptione, his verbis: ,, Quod primitus in honoris ac ,, dignitatis indicium, & notam tribuebatur, tum demum in onus ,, gravissimum transiit, ita ut Curia Romana prohibeat Archiepi- ,, scopis ea obire munia, ad quæ jure divino tenentur, antequam ,, Pallium acquisierint, quod tamen est res pure cæremonialis ni- ,, hil ad potestatem Episcoporum conferens.

XVIII. Non erit superfluum paulo fusius pertractare ea, quæ *num.* 15. *cap.* 7. breviter diximus de Decretali Innocentii in *cap.* 4. *tit. de usu Palli*, quod solus Romanus Pontifex Pallio *ubique*, & *semper* utatur, alii autem *nec semper, nec ubique*, hac subjecta ratione: Quoniam hic (Romanus Pontifex) assumptus est in *plenitudinem* Ecclesiasticæ potestatis, quæ per Pallium significatur, alii autem eo nec semper, nec ubique: Quoniam vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.

Hanc rationem adductam fuisse ante Innocentium III. pro adstruenda auctoritate in Romano Pontifice utendi Pallio *ubique*, & *semper*; & ejus usum restringendi in ceteris Metropolitanis, aut Episcopis ad determinata loca, & tempora, non legitur.

Illud autem ex contextu Decretatis perspicuum est Innocentium hac formula loquendi significare voluisse pastoralem sollicitudinem, & plenitudinem Ecclesiasticæ potestatis Romani Pontificis ad omnes orbis Ecclesias se extendere, eamque Pontificem posse ubique *per se* fidelibus impendere: sed quia ubique præsens esse non potest, ut eam *personaliter* impendat, idcirco hujus *sollicitudinis partem* aliis Episcopis per varias regiones, & Ecclesias constitutis ipse communicat; ipsa tamen *plenitudine* potestatis, sive *sollicitudinis* formaliter, & jure proprio in Romano Pontifice remanente.

Id ipsum evidentioribus terminis expressit hic Pontifex *lib.* 1. *ep.* 359. his verbis. ,, Apostolica Sedes inter Fratres, & Episcopos ,, nostros Pastoralis dispensavit oneris gravitatem, sic eos in cre- ,, ditæ sibi sollicitudinis partem assumpsit, ut nihil sibi subtrahe- ,, ret de plenitudine potestatis.

Eam Romanos Pontifices sibi plenitudinem potestatis, aut Pastoralis sollicitudinis asseruisse primis, ut minus septem sæculis non legimus; sed Pastoralem, & Episcopalem sollicitudinem intra sua particularem Ecclesiam, sive uti hodie loquimur, Diœcésim juxta Canones continebant; nec Metropoliticam ultra regiones, & Ecclesias Suburbicarias protendebant, uti in hoc opere ostendimus, notanter auctoritate libri diurni Romanorum Pontificum per Joannem Garnerium evulgati, & notis illustrati.

Interim certum est, plura tum per Pseudo-Isidorum in suam collectionem esse relata, tum postmodum per Gratianum assumpta, quæ hanc in Pontifice Romano plenitudinem potestatis, & Pastoralis officii supponunt, & iisdem pene verbis proponunt, quibus eam Innocentius III. expressit.

XIX. In primis occurrit ex Isidoriana collectione assumptum, & relatum *Causa* 2. *q.* 6. *can.* 12. fragmentum Epistolæ sub nomine Vigilii Papæ in hæc verba. ,, Qui se scit aliis esse præpositum, ,, non moleste ferat, aliquem sibi esse prælatum: ipsa namque Ec- ,, clesia quæ prima est, ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit lar- ,, giendas, ut in partem vocatæ sint sollicitudinis, non in pleni- ,, tudinem potestatis.

Monent ad hunc Canonem Correctores Romani: ,, Restitutum ,, est hoc caput Vigilio antiquorum exemplarium auctoritate: an- ,, tea vero tribuebatur *Julio*.

Monet & vir clarissimus Stephanus Balutius in votis ad hunc Canonem: ,, Multifariam multisque modis inscriptum est hoc ca- ,, put in antiquis Gratiani exemplaribus, & editionibus. Indubie ,, hæc varia hujus Canonis inscriptio non exiguum præbet suppo- ,, sitionis, & fictionis argumentum.

Fatetur quidem Balutius extare epistolam Vigilii per Correctores Romanos indicatam, non quidem ad *Eutherium*, sed ad *Profuturum* Episcopum Bracarensem, quod latius prosequitur in sua nova Conciliorum Collectione *p.* 1467. sed una ibidem monens, caput *ultimum* hujus epistolæ Vigilii ad Profuturum de *Primatu Romani Pontificis* (quod conficit prædictum Canonem apud Gratianum) in optimo Codice Bibliothecæ Colbertinæ non reperiri a nobis (ait) *propterea omissum*. ,, Et sane (pergit Balutius) cum cetera capita ,, referantur integra in *Codice* 408. Colbertino, & Lugdunensi, ,, idem tamen non habent, quæ de primatu Romanæ Ecclesiæ ad- ,, duntur in Collectione, quæ præfert nomen Isidori.

Hinc idem Balutius in additionibus ad *lib.* 5. Petri de Marca *c.* 26. *num.* 9. reflectens ad prædicta verba Canonis sub nomine Vigilii, dicere non dubitat: ,, Postremum caput Epistolæ, quæ circum- ,, fertur sub nomine *Vigilii* Papæ ad Eutherium, esse *additamen- ,, tum illius Impostoris*, qui nomine Isidori abusus est, in vulgan- ,, dis falsis veterum Pontificum Romanorum Epistolis.

Similiter hoc fragmentum conficiens prædictum Canonem recentiori manu huic Epistolæ additum notavit Ludovicus du-Pin, in sua Bibliotheca Ecclesiastica *t.* 5. *p.* 71. editionis 1891. sumptumque ipsi apparet ex suppostitia Decretali Julii Papæ ad Orientales.

Refertur & apud Gratianum *eadem Causa* 2. *q.* 6. *Can.* XI. sub nomine Gregorii fragmentum, quo hæc plenitudo potestatis simili forma exprimitur his verbis. ,, Quæ (Ecclesia Romana) vices suas ,, ita aliis impertivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ sollicitu- ,, dinis, non in plenitudinem potestatis.

Quis sit hic Gregorius, cui hæc epistola attribuenda sit, titulus Canonis non indicat. Monent autem Correctores Romani hæc verba: ,, ut *honoretur*, usque ad verbum *auctoritas*, addita esse ex epi- ,, stola, quæ extat in Bibliotheca Dominicana, & videtur esse Gre- ,, gorii IV. ". Extatque sub nomine hujus Pontificis inserta *tom.* 7. *Concil. General. pag.* 157.

At cum hic Pontifex sederit demum circa medium sæculi IX. post evulgatam Pseudo-Isidori Collectionem, quidni Pontifex Gregorius auctoritatem hujus Collectionis secutus hanc clausulam de plenitudine potestatis sumpsisse potuit ex suppostitia epistola Julii Papæ, prout in Isidoriana Collectione continebatur?

Insuper ex Epistola, prout extat apud Gratianum, & *tom.* 7. Conciliorum est inserta, habetur, eam scriptam esse in causa Aldrici Episcopi Cenomanensis. ,, Cum autem nulla illius mentio ha- ,, beatur in gestis ejus Episcopi, & multa in ea contineantur ab- ,, surda, non invitus in eorum sententiam transeo, qui putant eam ,, esse suppositiam, ait Balutius in additionibus ad Petrum de ,, Marca ". *lib.* 5. *cap.* 26. *num.* 9.

Legitur quoque apud Gratianum fragmentum Epistolæ S. Leonis ad Episcopum Thessalonicensem, *Causa* 3. *q.* 9. *Can.* 8. quo hæc plenitudo potestatis in Romano Pontifice similiter asseri videtur; verum si integer contextus epistolæ Leonis attendatur, nec non de qua potestate hic agat S. Leo, manifestum erit S. Leonem nequaquam de hac plenitudine, de qua Innocentius III. locutum fuisse, uti ostenditur inferius *ad tit.* 21. *c.* 2. *num.* 10. & fusius ostendit Balutius loco ibidem citato.

Quod vero Innocentius III. ob eam *plenitudinem potestatis* asserit, Pontificem *Pallio semper uti, & ubique*, nullum e Pontificibus ante Innocentium asseruisse legimus; neque scitur, quod primis sæculis majori libertate Episcopus Romanus hoc ornamento usus fuerit, quam Patriarchæ Orientales (*a*).

(*a*) Qui plura de Pallio voluerit, negat eruditam Dissertationem, quam de eodem adornavit doctissimus Benedictin. Thierri Ruinart. Hæc reperitur in t. 3. operum posthum. DD. Mabillon, & Ruinart.

T I T U L U S V I C E S I M U S.

De Synodis Provincialibus.

CAPUT PRIMUM.

Quoties Synodus Provincialis celebranda; & qui illi interveniant?

1 *Synodos Provinciales indicere eſt Metropolitani.*
2 *Illo impedito, Comprovincialis ſenioris.*
3 *Olim Synodus Provincialis bis ſingulis anni haberi debebat.*
4 *Labente tempore ſemel in anno haberi cœpit.*
5 *Hæc moderatio primum licet ægre, tamen admiſſa fuit ab Eccleſia Græca.*
6 *Eam etiam toleravit Eccleſia Latina.*
7 *Sæculo XIII. ſummus fuit in celebrandis his Synodis defectus.*
8 *Hic defectus effecit, ut tandem ad* Triennium *protracta ſit celebratio Concilii.*
9 *Synodus Tridentina tantum ſingulis trieniis jubet celebrare Synodum.*
10 *Optat Synodus Tridentina frequentiorem Synodorum celebrationem.*
11 *Collapſio diſciplinæ imputanda pro magna parte defectui Synodorum.*
12 *Synodo intereſſe debent omnes Provinciæ Epiſcopi.*
13 *Quid de Epiſcopis nulli Archiepiſcopo ſubjectis?*
14 *Qui præter Epiſcopos Synodo intereſſe debeant, pendet a conſuetudine.*
15 *Qui primæ Synodo Provinciali Cameracenſi interfuerint?*
16 *Soli Epiſcopi ſuffragium habent* deciſivum, *alii tantum* conſultivum.
17 *Quod ſi Epiſcopi diſſentiant a Metropolitano Epiſcoporum ſuffragia prævalent.*
18 *Metropolitanus ſolus Synodum diſſolvere. aut aliquid in ea faciendum mandare non poteſt.*

CONCILIUM Provinciale dicitur, ad quod una cum ſuo Metropolitano conveniunt totius Provinciæ Epiſcopi.

I. Concilium a Metropolitano convocandum eſſe adeo verum eſt, ut Epiſcopi Provinciæ convenire ſine ejus conſenſu nequeant; quemadmodum conceptis verbis definivit Concilium Antiochenum *Can.* 20. Poſtquam enim conformiter ad Canonem 5. Nicænum ſtatuit, bis in anno celebrandas eſſe Synodos Provinciales, ſubjungit: „ Nullis vero liceat apud ſe Synodos per ſe facere ſine „ iis, quibus ſunt creditæ *Metropoles*": Nimirum Provinciales, de quibus unice in hoc, & aliis iſtius Synodi Canonibus actum fuit.

Immo illud Concilium *perfectum* dicitur a Patribus Antiochenis, cui Metropolitanus intereſt, „ Sit autem, inquiunt, illa *per-* „ *fecta* Synodus, cui una quoque adeſt Metropolitanus". *Can.* 16.

II. Metropolitano vero legitime impedito Coepiſcopus antiquior ex Decreto Synodi Tridentinæ *ſeſſ.* 24. *c* 2. *de reform.* Synodum Provincialem convocat. Idemque eſſe, Sede Metropolitana vacante, docet poſt alios Fagnanus ad *Cap. Cum olim tit. de accuſationibus num.* 17.

III. Synodus hæc ſecundum priſtinas Patrum Regulas *bis* in anno celebranda erat. „ Synodi autem fiant (nimirum Provincia- „ les) *una* quidem, ait Synodus Nicæna *Can.* 5. ante Quadrage- „ ſimam, ut omnibus animi ſordibus ſublatis, purum munus Deo „ offeratur: *ſecunda* autem autumni tempore.

Hunc Canonem renovantes Patres Concilii Antiocheni anno 341. *Can.* 20. ſtatuerunt, ut „ propter uſus Eccleſiaſticos, & pro „ componendis controverſiis, Synodi Epiſcoporum in unaquaque „ Provincia fiant *bis* in anno.

Patres Synodi Chalcedonenſis intelligentes, quod in Provincia conſtituta Epiſcoporum Concilia minime celebrarentur, ſtatuere: „ ſecundum *Regulas Patrum bis* in anno in unum convenire Epi- „ ſcopos, ubi ſingula, quæ emerſerint, corrigantur". *Can.* 19.

Hos alioſque plures priſtinos Patrum Canones *binas* per annum Synodos præſcribentes, refert Gratianus *Diſt.* 18.

IV. At labente tempore cum difficile videretur ac incommodum, toties Epiſcopos convenire, paulatim ad annum celebratio Synodorum Provincialium protrahi cœpit.

V. Et quidem Juſtinianus Imperator de his Synodis loquens, ait: „ Quando autem, quod in Canonibus cautum eſt, de Syno- „ dis Sanctiſſimorum Epiſcoporum per ſingula Provincias congre- „ gandis, huc uſque obſervatum minime eſt, illud in primis cor- „ rigere neceſſarium eſt". Deinde adducto Canone 36. Apoſtolorum, quo jubetur, ut bis in anno Synodi Provinciales congregentur, concludit: „ nos autem invenientes, quod ex hujuſmodi „ negligentia multi diverſis peccatis impliciti ſunt, jubemus om- „ nibus modis *unam* Synodum fieri ſingulis annis in ſingulis Pro- „ vinciis, menſe vel Junio, vel Septembri". *Novell.* 137. *cap.* 4.

Synodus Quini-Sexta, ſeu Trullana volens omnia, quæ a Sanctis Patribus decreta fuerunt, rata ac firma eſſe, Canonem quoque renovat, qui jubet uniuſcuiuſque Provinciæ *binas quotannis Synodos* fieri, ubi Metropolitanus Epiſcopus ſatius eſſe duxerit. „ Quoniam autem propter Barbarorum incurſiones, inquit, & „ quaſdam alias incidentes cauſas non poſſunt, qui Eccleſiis præ- „ ſident, Synodus *bis* in anno facere; viſum eſt, ut omnino *ſe-* „ *mel* in anno propter Eccleſiaſticas quæſtiones, ut conſentaneum „ eſt, emergentes, fiat dictorum Epiſcoporum Synodus a S. Pa- „ ſchæ feſto, & uſque ad Octobris menſis complementum ſingulis „ annis, in loco, quem ut prædictum eſt, Metropolitanus Epi- „ ſcopus aptiorem judicaverit.

Hic patet, Synodum hanc optaſſe quidem, ut Canon duas quotannis Synodos requirens, fuiſſet ſervatus: nec eum abrogatum exiſtimaſſe; ſed nonniſi ob neceſſitatem permiſiſſe, ut *ſemel* tantum in anno congregaretur; quod & Synodus VII. *Can.* 6. ſimiliter permiſit.

VI. Similem Canonum moderationem quoad celebrationem Synodorum Eccleſia Latina ægre quidem, ſed neceſſitate coacta paulatim admiſit; uti conſtat ex Concilio Toletano III. *Can.* 18. S. Gregorio *lib.* 7. *Epiſt.* III. Concilio Pariſienſi VI. *cap.* 26. quæ tamen una innuunt, Canones Patrum *binam* in anno Synodorum requirentes in ſuo robore manere.

Hæc interim moderatio ob ſolam neceſſitatem admiſſa, adeo tandem invaluit, ſcilicet unam tantum eſſe Synodum annue celebrandam, ut obliterata Patrum diſciplina de bina Synodorum annuatim celebratione, hanc moderationem quaſi a Sanctis Patribus promanantem Innocentius III. in Concilio Lateranenſi obſervari voluerit in *Cap. Sicut olim tit. De Accuſationibus*: „ Sicut „ olim, inquit, *a Sanctis Patribus* noſcitur inſtitutum, Metro- „ politani *ſingulis* annis cum ſuis Suffraganeis Provincialia non „ ommittant Concilia celebrare.

VII. Verum nec hoc Decretum tanta moderatione conceptum, potuit vel annuam Synodorum Provincialium congregationem efficaciter perſuadere; adeo ut Gregorius IX. ſcribat ad Archiepiſcopum Narbonenſem anno 1275. „ quod celebratio Conciliorum ubi- „ que fere terrarum, quod, inquit, dolenter referimus, longis „ temporibus eſſet negligenter omiſſa: propter quod idem Clerus „ ab honeſtate ſui primævi ſtatus non modicum excidit, multi- „ pliciter in devium declinavit, &c.

VIII. Hæc negligentia in convocandis Conciliis Provincialibus cum continuo magis magiſque creſceret; ac tandem omnis pene eorum uſus penitus ceſſaret, cum ſumma in doctrina, ac diſciplina reformatione, Patres Baſileenſes attendentes ab una parte neceſſitatem Conciliorum, & ab altera, quam difficulter etiam *annuam* celebrationem reducerent, decreverunt, ut *ad minus ſemel de triennio ad triennium Concilium Provinciale celebretur*; quam moderationem Concilia quædam particularia, nec non Leo X. in Synodo ſua Lateranenſi admiſerunt.

IX. Ipſa tandem Synodus Tridentina hanc moderationem admittens, ſtatuit, ut „ Metropolitani per ſe ipſos, ſeu illis legi- „ time impeditis, Coepiſcopus antiquior intra annum ad minus a „ fine præſentis Concilii, & deinde quolibet *ſaltem triennio* poſt „ Octavam Paſchæ Reſurrectionis Domini N. J. C. ſeu alio com- „ modiori tempore pro more Provinciæ, non prætermittat Sy- „ nodum in Provincia ſua cogere". *Seſſ.* 24. *cap.* 2. *de reform.*

X. Ex verbis Decreti nequaquam obſcurum eſt, Patres Tridentinos non quidem priſtinos Eccleſiæ Canones frequentiorem Synodorum celebrationem præſcribentes abrogaſſe; ſed dumtaxat præſcripſiſſe, ut *ſaltem* ſingulis *trienniis* Synodus Provincialis cogeretur: ut conſequenter voto Patrum Synodi Tridentinæ obſequerentur Epiſcopi, qui frequentius, quam ſingulis trienniis Synodos celebrarent.

XI. Sed proh dolor! ea eſt temporum noſtrorum miſeria, ac iniquitas, ut nec ſingulis trienniis; immo nec vicenniis Synodus Provincialis habeatur; immo jam anni ſunt fere nonaginta, quod Belgium noſtrum Synodum Provincialem congregatam non viderit.

Examinent ipſi Metropolitani, aliive, qui ut Synodi cogantur curare debent, quomodo Deo, & Eccleſiæ (quæ per multiplices pœnas, quas negligentibus minatur, enixam ſuam voluntatem ſufficienter expreſſit) reſpondeant. Hoc ſat conſtat, per hunc Synodorum neglectum, Eccleſiæ diſciplinam ita eſſe collapſam, ut vix veſtigium ſuperſit; vitiaque omnia ubique ita invaluiſſe, & abundare, ut pro nihilo reputentur; & populus iniquitatem quaſi aquam bibere videatur.

XII. Synodo Provinciali intereſſe debere, atque ad eam eſſe vocandos omnes totius Provinciæ Epiſcopos indubitatum eſt; & Canones ſupra citati exprimunt. Immo „ ſi quis Epiſcoporum „ communitus a Metropolitano (verba ſunt Concilii Tarraco- „ nenſis *can.* 6.) ad Synodum, nulla gravi intercedente neceſſi- „ tate, corporaliter venire contempſerit (ſicut *Patrum* Statuta „ ſanxerunt) uſque ad futurum Concilium cunctorum Epiſcopo- „ rum charitatis communione privetur". *Diſt.* 18. *can.* 14.

XIII. Si vero ſint „ Epiſcopi, qui *nulli* Archiepiſcopi ſubji- „ ciuntur, aliquem *vicinum* Metropolitanum ſemel eligant; in „ cujus Synodo Provinciali (ait Synodus Tridentina loco citato) „ cum aliis intereſſe debeant: & quæ ibi ordinata fuerint, ob- „ ſervari faciant.

XIV. Qui vero præter Epiſcopos ad Synodum Provincialem vocandi ſint, non e jure ſcripto duntaxat, ſed vel maxime a conſuetudine deſumi debet; quod & Synodus Tridentina innuit, dum monet Metropolitanum Synodum in ſua Provincia cogere; „ quo „ Epiſcopi omnes, & alii, qui de jure, vel *de conſuetudine* in- „ tereſſe debent, convenire omnino teneantur.

XV. Synodo Provinciali Cameracenſi an. 1565. Præter Epiſcopos Suffraganeos interfuere, atque eidem ſubſcripſerunt primo loco Capitulorum Cathedralium Deputati; poſt hos, variorum Ordinum Abbates, alii nomine proprio, alii per procuratores; deinde Abbatiſſæ quoque per ſuos procuratores.

Hos ſequuntur Eccleſiarum Collegiatarum Deputati, quos excipiunt nonnulli Præpoſiti, Priores, & una Prioriſſa. Denique ſubſcribunt Archipresbyteri, ſeu Decani Chriſtianitatis Diœceſis Cameracenſis, tam ſuis, quam Curatorum ſuorum Decanatuum reſpective nominibus.

XVI. Quicumque vero præter Epiſcopos, ſive de jure; ſive de conſuetudine Synodo Provinciali interſunt, votum *conſultivum* dumtaxat habere communiter receptum eſt; refertque Fagnanus *ad*

Cap.

Cap. Et si membra tit. De his quæ fiunt a Prælato, &c. num. 53. ,, Abbates Commendatorios, & Capitulorum Deputatos vocem ,, duntaxat *consultivam* in Concilio Provinciali habere. Episco- ,, porum vero procuratores posse habere etiam *decisivam*, si Con- ,, cilio Provinciali placuerit.

Ita quoque responsum fuit a Pontifice, audita prius relatione Congregationis Concilii, occasione difficultatum, quas ad Sedem Apostolicam remiserant Patres Concilii Rothomagensis anno 1581. & habentur responsa una cum difficultatibus propositis *tom.* 15. Conc. General. *cap.* 871.

XVII. Soli itaque Episcopi Comprovinciales cum Metropolitano vocem *decisivam* obtinent; unaque cum Metropolitano judicant: ,, Si igitur Metropolitanus est unius sententiæ, & Suffra- ,, ganei alterius, S. D. N. dixit, inquit Fagnanus, sententiam ,, prævalere Suffraganeorum, & hoc quia habent votum decisi- ,, vum, & sunt conjudices ". *Ad Cap. Sicut olim tit. de Ac- ,, cusat. num.* 104.

XVIII. Eodem fundamento ,, Archiepiscopus non potest dissol- ,, vere Synodum, nisi de consilio, & assensu Coepiscoporum; ,, nec nisi de eorumdem concilio, & assensu cuiquam silentium ,, indicere, vel jubere aliquod scriptum, aut libellum legi, aut ,, non legi " ait Fagnanus loco citato.

CAPUT II.

Usus, & utilitas Conciliorum Provincialium; causa cur eorum celebratio fuerit interrupta.

1 *Quid S. Leo V. sæculo censuerit de celebrandis Conciliis Provincialibus?*
2 *Olim Romani Pontifices vix aliquid gravioris momenti extra Synodum decreverunt.*
3 *Decreta Romanorum Pontificum in majoribus negotiis non reputabantur olim Canonica, nisi essent Synodalia.*
4 *Romani Pontifices, fideles Canonum custodes, & executores.*
5 *Sensim periit consuetudo celebrandi quotannis Synodos Provinciales.*
6 *Duravit ille mos in Ecclesia Latina quamdiu duravit Conciliorum Provincialium superma auctoritas in judicandis Presbyterorum causis.*
7 *Harum Synodorum celebratio, & auctoritas Decretalibus potissimum enervatæ sunt.*
8 *Illarum tamen celebeationem Ecclesia sæpius commendavit.*

☞ I. UT æstimetur certius, quam frequens extiterit Conciliorum Provincialium celebratio, videndum est, quid Ecclesia de eorum utilitate olim senserit. Ad Nicænos Canones evidenter reflexit sanctus Leo scribens *Epist.* 16. *cap.* 7. universis Episcopis per Siciliam constitutis: ,, Quare illud primitus pro cu- ,, stodia concordissimæ unitatis exigimus, ut, quia saluberrime a ,, sanctis Patribus constitutum est, binos in annis singulis Episco- ,, porum debere esse conventus, terni semper ex vobis ad diem ,, 3. Kalendas Octobris Romam *fraterno Concilio* sociandi indissi- ,, mulanter occurrant: quoniam adjuvante gratia Dei, facilius ,, poterit provideri, ut in Ecclesiis Christi nulla scandala, nulli ,, nascantur errores, cum coram beatissimo Apostolo Petro id ,, semper in *Commune* tractandum fuerit, ut omnia ipsius Consti- ,, tuta, Canonumque Decreta, apud omnes Domini Sacerdotes ,, inviolata permaneant.

Evidens est, Leonem hic urgere observantiam *Can.* 5. Nicæni, quo statutum erat bis in anno Synodum Provincialem celebrari.

Unde & hic loquitur sanctus Leo de solis Conciliis Provincialibus, sive de Conciliis Episcoporum qui Romano Pontifici tamquam Metropolitano erant subiecti.

Constat enim, quod jus Metropoliticum Episcopi Romani, etiam tempore Concilii Nicæni, ad plures Provincias, sive Ecclesias plurimarum Provinciarum (quæ *Suburbicariæ* dicebantur) se extenderet: quodque etiam *Sicilia* sub hisce Regionibus suburbicariis ætate Leonis contineretur; ut proinde mirum videri non debeat, si ad Concilium ab Episcopo Romano tamquam Metropolitano evocarentur Episcopi per *Siciliam* constituti, ut hi cum ipso Episcopo Romano tamquam Metropolitano Concilium Provinciale, juxta Canonem Nicænum *bis* in anno celebrarent.

Quapropter & eosdem Episcopos per *Siciliam* constitutos redarguens in citata Epistola *c.* 1 quod Baptismus solemnius, & frequentius apud ipsos conferretur in *die Epiphaniæ*, quam in *Domi- ,, nica Resurrectionis*, ait: Quam in culpam nullo modo potuis- ,, setis incipere, si *unde Consecrationem honoris* accipitis, inde le- ,, gem totius observantiæ sumeretis, & beati Petri Apostoli Se- ,, des, quæ vobis Sacerdotalis est Mater dignitatis, esset Ecclesia- ,, sticæ Magistra rationis.

Quo rursus evidenter stabilitur jus Metropoliticum Episcopi Romani per Siciliam, tamquam inter Regiones suburbicarias constitutam.

Scitur enim, ordinationes Episcoporum juxta Canones Nicænos, quorum observantiam Leo mirum in modum augebat, ad Metropolitanos spectasse.

Quare juxta phrasim istius ætatis, Episcopos ad ordinationem alicujus Episcopi spectare, idem erat, atque illi Episcopo tamquam *Metropolitæ* subiici.

II. Insuper ex his evidens est, sanctum Leonem nequaquam dubitasse, Canones notanter Nicænos præcipientes *bis* in anno Synodos Provinciales celebrari, ipsam Ecclesiam Romanam, non secus ac alias Ecclesias spectasse. Hinc & indubie contigit primis sæculis frequentissima fuisse Concilia Romana; ipsosque Romanos Pontifices vix aliquid gravioris momenti extra Synodum decrevisse, aut statuisse.

Hoc ipsum notavit Cardinalis Bellarminus *lib.* 1. *de Clericis c.* 16. inquirens enim, qua ratione primitus Episcopi *non Cardinales* præcederent, majorisque dignitatis æstimerentur, quam *Cardinales* Presbyteri, aut Diaconi eam inter alias assignat rationem quod eo tempore Episcopi *non Cardinales* opera, & concilio in regimine Ecclesiæ, Romano Pontifici solerent assistere, ejusque *Consiliarii* essent, non autem soli Cardinales: ,, Siquidem (ait) primis ,, sexcentis, vel octingentis annis Summi Pontifices ad graviora ,, negotia dijudicanda cogebant *Concilia Nationalia Episcoporum* ,, *Italiæ*, quibus Conciliis intererant quidem Cardinales Presby- ,, teri, sed tamen primus locus Episcoporum erat.

Igitur Bellarmino fatente primis sexcentis, vel octingentis annis frequentissima celebrabant Romani Pontifices Episcoporum Concilia, eaque ad graviora negotia Ecclesiæ dijudicanda cogebant.

Notavit id ipsum vir eruditus Lucas Holstenius in notis ad Concilium Romanum sub Bonifacio II. anno 531. celebratum; monens, quod, dum Pontifices consulerentur de negotiis *majoris* ,, momenti, ,, Synodos Episcoporum cogerent, ut de negotiis ,, his tractarentur, & resolutio formarentur.

III. Immo Decreta Romanorum Pontificum in *majoribus* negotiis non fuisse reputata ut *Canonica*, nisi essent *synodaliter* probata & edita, neque ut talia a successoribus eorum reputata, probat professio fidei, quam novus Pontifex electus ante suam ordinationem emittebat; extatque in Libro Diurno Romanorum Pontificum *c.* 2 *tit.* 8. In hac enim profitetur Constituta, & Decreta a Romanis Pontificibus prædecessoribus suis observare, sed cum hæc restrictione: quæ *synodaliter* statuerunt.

IV. Hoc agendi modo ostenderunt Romani Pontifices, se esse fideles Canonum executores & custodes: nihil enim adeo sacri Canones urgent, quam eam frequentem Conciliorum celebrationem, ut ita majora negotia non unius Metropolitani judicio quasi monarchice; sed in *communi* tractarentur, & deciderentur, quo possent se de assistentia Spiritus Sancti reddere securiores juxta illud Christi: *Ubi duo aut tres fuerint congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.* Matth. cap. 18 v. 20. Addit Bellarminus, quod eo tempore *Episcopi non Cardinales* opera, & *consilio* in regimine Ecclesiæ Romano Pontifici solerent assistere, ejusque *Consiliarii* essent. Si per hæc significare voluerit Bellarminus, Episcopos hisce Conciliis duntaxat intervenisse tamquam Romani Pontificis *Consiliarios*, non autem ut *judices*, quemadmodum ceteris Synodis Provincialibus Episcopi cum Metropolitano suo olim intervenerunt, & hodie interveniunt, a vero aberravit Bellarmin.

Certum quippe est, Romanos Pontifices convocasse *bis* in anno Episcopos ad celebrandas Synodos conformiter ad Canones Nicænos. Porro evidens est, quod Patres Nicæni, dum Synodos Provinciales celebrari præceperunt, voluerint, ut de majoribus negotiis Episcopi una cum Metropolitano tractarent, & judicarent: idque ad exemplum Apostolorum, qui convenientes super quæstione de observantia Legalium in *communi* deliberarunt, & quid tenendum, & Fidelibus proponendum esset, pariter deciderunt: Decretumque non sub unius Petri, sed omnium nomine conceptum fuit his verbis: *Visum est nobis, & Spiritui Sancto*, &c. Act. c. 15. v. 28.

V. Sensim labentibus sæculis celebratio Synodorum Provincialium quasi interiit: sed quo tempore signanter in Ecclesia Latina flaccescere cœperit incertum est.

VI. Porro notat Petrus de Marca *de Concord. Sacerd. & Imp.* 6. *c.* 15. *n.* 3. celebrandorum Conciliorum Provincialium morem in Ecclesia Latina perdurasse, quamdiu perduravit horum Conciliorum *suprema auctoritas* in dijudicandis causis Presbyterorum, Monachorum, aliorumque Clericorum: notatque hanc supremam auctoritatem hisce Conciliis sartam tectam in Occidente conservatam fuisse, etiam ævo Caroli Magni, uti habetur ex Concilio Francofordiensi an. 794. celebrato, ubi *Canone* 6. legitur. ,, Statutum est a Domino Rege, & sancta Synodo, ut Episcopi ,, justitias faciant in suis Parochiis, si non obedierit aliqua per- ,, sona Episcopo suo de Abbatibus, Presbyteris, Diaconibus, ,, Subdiaconibus, Monachis, & ceteris Clericis, vel etiam aliis ,, in ejus Parochia, veniant ad Metropolitanum suum, & ille di- ,, judicet causam *cum suis Suffraganeis*: Comites quoque nostri ve- ,, niant ad judicium Episcoporum, & si aliquid est, quod Episco- ,, pus Metropolitanus non possit corrigere, vel pacificare, tum ,, tandem veniant accusatores cum accusato, cum litteris Metro- ,, politani, ut sciamus veritatem rei.

Nec sane obscurum est, hoc Canone Consiliorum Provincialium supremam auctoritatem in dijudicandis Clericorum causis & stabiliri, & recognosci, nullamque admitti appellationem a judicio Metropolitani cum suis Suffraganeis, sive Concilii Provincialis; hoc solum permittente Canone condemnatis, ut si post sententiam Concilii superlit adhuc aliqua controversia, accusans, & accusatus adeant Principem cum litteris Metropolitani, ut Rex *extrajudicialem* causæ cognitionem suscipiat, auctoritatemque suam tribuat pro executione rei judicatæ; aut suam protectionem subditis, si contingeret eos opprimi in injuriam Legum, & Canonum, impartiatur, De Marcha citato libro *c.* 14. *n.* 6.

Cum vero in his Conciliis non tantum causæ Clericorum, sed & *Laicorum*, præsertim quas hi habebant contra Clericos, agitarentur, & definirentur, non mirum, si & hisce Conciliis juberentur interesse Comites, ut & hi sua auctoritate similes causas secundum leges definirent.

Quapropter *Can.* 30. hujus Concilii Francofordiensi edicitur: ,, Si forte inter Clericum, & Laicum fuerit orta altercatio, Epi- ,, scopus & *Comes* simul conveniant, & unanimiter inter eos cau- ,, sam definiant secundum rectitudinem.

VII. Indubitatum est harum Synodorum celebrationem multum fuisse interruptam, & neglectam, postquam sæculo IX. & sequentibus, auctoritate falsarum Decretalium admitti cœperunt Clericorum appellationes ab his Synodis ad Romanum Pontificem; at-

quæ suprema auctoritas in hisce causis decidendis enervata fuit.

Et ex Epistola Hincmari Rhemensis nomine Caroli Calvi Imperatoris sub medium sæculi IX. ad Joannem Papam VIII. missa habemus, Episcopos Gallicanos contra has appellationes, tamquam sanctis Canonibus, notanter Nicænis, & Africanis, nec non inveteratis moribus contrarias insurrexisse, atque inter alia non veritos significare Pontifici, quod, si similes appellationes ulterius admittantur, a Synodis Episcoporum celebrandis abstinebunt.

Et sane in hac Epistola signanter *Cap.* 19. fat bene probatur, per has appellationes Synodorum judicata contra accusatos Presbyteros, ceterosque Clericos, & Monachos, etiam attrocium criminum reos, & de his plene convictos omnino reddi inefficacia, ipsosque Episcopos multis molestiis, & gravibus incommodis exponi, si causas per appellationes Romam delata ibidem prosequi juberentur. Integra epistola extat inter Opera Hincmari Rhemensis.

Quantumvis dubium non sit, quin per admissas has ad Romanum Pontificem appellationes, & enervatam Synodorum in dijudicandis Clericorum causis auctoritatem, earum celebrationem contigerit intermitti, nihilominus & hoc certum est, modernum Synodorum Provincialium neglectum eo titulo seu prætextu justificari non posse.

Certum quippe est hanc Synodorum celebrationem vel præcipue commendatam, & præceptam, ut in his de conservanda, vel restauranda disciplina in communi tractaretur: & quod recto spirituali regimini cujusque Provinciæ magis necessarium, & opportunum esset, expenderetur, & ad abusus tollendos statueretur.

VIII. Quare harum Synodorum frequentiorem celebrationem urgere, & Episcopis præcipere non intermisit Ecclesia, etiam post erecta, & recepta Ecclesiastica tribunalia, iisque præpositos judices, quos hodie *Officiales* dicimus, coram quibus causæ Clericorum seu criminales, seu civiles, judicialiter, & juxta stilum forensem instruuntur, & deciduntur, uti *Parte III.* latius est expositum.

Unde fatendum est, deplorandam, quam hodie videmus, disciplinæ Ecclesiasticæ collapsionem, nec non abusuum, & vitiorum inundationem, neglectui harum Synodorum magna ex parte adscribendam esse.

CAPUT III.

Quæ in Concilio Provinciali tractanda?

1 *Synodus Nicæna vult Synodos haberi, ut excommunicationes ab Episcopis inflictæ examinentur.*
2 *Qui se læsos ab Episcopis existimant in Synodis audiendi.*
3 *Accusationes etiam contra Metropolitanum in Synodo discutiendæ.*
4 *Causæ etiam criminales Episcoporum indistincte olim in Synodis terminabantur.*
5 *Hodie distinctio adhibenda.*
6 *In Synodis vitia corrigenda, & mores reformandi.*
7 *Quis modus servandus in vitiis corrigendis?*
8 *Quæ ratio ineunda in reformatione morum?*
9 *Patrum disciplinam Episcopi sibi ob oculos ponere debent.*
10 *Zelus Mathiæ Hovii Archiepiscopi Mechliniensis in restituenda integra disciplina.*
11 *Ad integram reformationem suos animabat Metropolita Cameracensis.*
12 *Decretum S. Caroli pro assequendo feliciori Synodorum effectu.*
13 *Testes Synodales convenientes pro facilitando Synodorum optato exitu.*
15 *Ut perfecta morum ac disciplinæ reformatio obtineatur, conveniens est crebra Synodorum celebratio.*
15 *Id expertus fuit S. Carolus.*
16 *Quare in Synodis Belgicis immediate post Synodum Tridentinam habitis, non sit expressa perfecta morum disciplina?*

I. SYNODUS Nicæna postquam declaravit, ut obtineat sententia secundum Canonem, qui pronuntiat eos, qui ab aliis ejecti sunt, non esse ab aliis admittendos: „ Examinetur autem numquid vel pusillanimitate, vel contentione, vel aliqua hujusmodi „ Episcopi acerbitate, congregatione pulsi sint. Ut ergo digna hæc „ possint examinatione perquiri, recte visum est, ut *singulis* annis in unaquaque Provincia *bis* in anno Synodi fiant ". *Can.* 5.

Hic manifestum est Synodum Nicænam indictas voluisse Synodos Provinciarum, ut examinetur, num Episcopi in excommunicatione ferenda recte processerint.

II. „ Propter utilitates Ecclesiasticas, & *absolutiones* earum re„ rum, quæ dubitationem *controversiamque* recipiunt, optime pla„ cuit (ait Concilium Antiochenum *Can.* 20.) ut per singulas quas„ que Provincias bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur.... „ In ipsis autem Conciliis adsint Presbyteri & Diaconi, & omnes, „ qui se *læsos* existimant, & Synodi experiantur judicium.

Plura uno verbo complectens Synodus Chalcedonensis vult: „ ut „ bis in anno eumdem in locum conveniant cujusque Provinciæ E„ piscopi, ut Metropolitanus melius esse perspexerit, & *singula* „ *emergentia corrigant* ". *Can.* 10.

III. Primo itaque loco in Synodo Provinciali discutiendæ controversiæ seu quæstiones a quibuscumque ad Synodum delatæ. „ Quapropter; inquit Fagnanus *loc. cit. n.* 41. expostulantium querelæ, „ & *accusationes* non modo contra inferioris Ordinis Clericos, sed „ potissimum contra *Episcopos*, ipsumque *Metropolitanum* æquis au„ ribus excipientur, & prout justitia suaserit *terminabuntur*.

IV. Et sane negari non potest, quin controversiæ, atque querelæ Ecclesiasticorum, & Laicorum contra Episcopos in Synodis Provincialibus olim terminari solerent; immo & accusationes quascumque etiam in causis criminalibus, quæ depositione mulctandæ erant, in Synodis institui, & terminari solitas fuisse expeditum est.

V. Nihilominus quoad causas criminales Episcoporum hodie distinctio est adhibenda ex præscripto Synodi Tridentinæ, ut graviores quidem, quæ *depositione*, aut *privatione* dignæ sunt, ab ipso *tantum summo* Pontifice cognoscantur, & terminentur, uti supra monui, *minores* vero in Concilio tantum Provinciali cognoscantur, & terminenter; quæ si pleniores probationes, & cognitionem postulent, quam ut brevi illo tempore, quo Synodus Provincialis est congregata, expediri possint, Judicibus a Synodo deputatis cognoscendæ committentur ad præscriptum Synodi Tridentinæ *Sess.* 24. *c.* 5. *de reform.*

VI. Præter controversiarum, ac querelarum decisionem, Synodis Provincialibus adlaborandum est, ut vitia, abususque corrigantur, ac mores ad optimam Sacrisque Canonibus conformem disciplinam revocentur. „ Sicut olim a Sanctis Patribus noscitur institutum, „ ait Concilium Lateranense sub Innocentio III. Metropolitani „ singulis annis cum suis Suffraganeis Provincialia non omittant ce„ lebrare Concilia: in quibus de corrigendis excessibus, & mori„ bus reformandis, præsertim in Clero, diligentem habeant cum „ Dei timore tractatum ". *Caput* 25. *tit. de accusat.*

VII. „ In delictis corrigendis (inquiebat S. Carolus ad Patres in primo Mediolanensi Provinciali Concilio congregatos) „ illa nobis „ ineunda ratio est, ut pro vi, & modo morborum, ægrotorum„ que natura, medicinam accommodemus, nunc levibus admonitio„ nis, & objurgationis remediis errata castigantes, nunc acriori cu„ ratione utentes; denique exulceratis partibus ferrum & ignem „ admoventes, quemadmodum mali ratio, & congregationis pericu„ lum postulabit, memores semper nos esse Patres, non Dominos.

VIII. „ Morum autem disciplinam (pergit zelotissimus Antistes) „ facile restituemus, si qua ratione, quibusve factis primum con„ stituta, diuque conservata est, eamdem nos in restituenda adhi„ bebimus, illorum vestigia persequentes, qui hanc bonorum am„ plitudinem nobis, Deo auctore, sua virtute pepererunt. Propo„ namus nobis quæso Patres, illorum vitæ sanctitatem, & in ad„ ministratione sui officii sapientiam. Erant integri, casti, simpli„ ces, modesti, humiles, bene morati, in oratione, & lectione „ assidui, sui despicientes, in alienæ salutis cura, & cognitione de„ fixi, consilio, & opera benigni, hospitales, in domestico cultu „ & victu parci, in alios benefici, & liberales. Erant vigilantes „ super gregibus suis, vineam Domini summa diligentia & labore „ colentes, & custodientes. Pascebant assidue oves sibi commissas „ triplici salutis cibo, verbo, exemplo, & sacramentis; memores „ quoque, & imitatores summi Pastoris Christi, qui pro universo „ grege suo Sanguinem, & vitam profudit, ipsi pro suarum ovium „ incolumitate quemvis excipere laborem, subire omnes casus, „ omnem vim, atque injuriam perferre, denique ut bonus ille „ Pastor Evangelicus, animam suam pro ovibus ponere non dubi„ tabant, nullum inde hujus vitæ fructum exspectantes, ut maxi„ mos cœlestis retributionis fructus consequerentur. Hæc si, ut „ debemus, Patres, ante oculos habebimus, facile intelligemus, „ quid in restitutione Ecclesiasticæ disciplinæ nobis sit hoc tem„ pore agendum. In quo illud etiam animadvertendum erit, ut, „ quemadmodum in conformanda, & constituenda Ecclesiastica ra„ tione Christus Dominus ab ipsis Apostolis, quos Christianæ vitæ „ magistros esse voluerat, initium fecit: sic nos a nobis ipsis Pa„ storibus, quos vivendi exempla, & præcepta aliis tradere opor„ tet, in conformanda, restituendaque morum disciplina exordia„ mur.

IX. Quam vero morum disciplinam restaurare, aut ut minus præ oculis habere debeant Episcopi, ab ipso rursus Sanctissimo Metropolita accipiamus: „ Non adumbratam quamdam (ait ad Patres in secundo Provinciali Concilio congregatos) sed expressam „ illam disciplinæ Christianæ formam, afflante Spiritu sancto, De„ cretis nostris restituere curemus, quam, nascente Ecclesia, in„ stituit *vivus sermo Dei, & efficax, penetrabilior omni gladio* „ *ancipiti, pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, com*„ *pagum quoque, ac medullarum & discretor cogitationum, & in*„ *tentionum cordis*. Hebr. c. 4. Nam si vitiorum semina non fundi„ tus tollere studemus, sed satis id esse putamus, ut externa quæ„ dam tantum, quæ oculis offensionem in vulgus præbent, quasi „ levi manu emendemus, id nobis eveniet, quod agricolis, dum „ herbas inutiles radicitus evellere negligunt, quæque solum e ter„ ra extant, amputant, ne agrum quidem a stirpibus noxiis pur„ gant, sed etiam quod plane nolunt, id sane efficiunt, ut ube„ riores paucis post diebus emanent. Nec vero est, cur a mune„ ris nostri ratione deterreamur, vel quia his pastoralibus nostris „ studiis actionibusque animos eorum exulcerari videamus, qui filii „ sunt perditionis; vel quia populares illæ, quibus quasi ficus fo„ liis reformes, pravique mores contegi solent, voces audiantur: „ Non ferunt hæc tempora veterum Canonum severitatem: sic „ jamdiu viximus, sic vixerunt; ita egerunt, qui ætate antecesserunt; vitæ institutum nihil est, quod mutemus. At nos hæc, „ atque adeo alia ejusmodi contemnamus, proponamusque nobis ob „ oculos libertatem illam spiritus, & virtutem, qua armati pa„ tres nostri Apostoli, qua muniti Martyres, qua instructi nostri „ ordinis sanctissimi homines, Athanasius, Chrysostomus, Ambro„ sius, hujus Ecclesiæ Antistes; qua affecti alii religiosi viri, Apo„ stolico quodam animorum ardore flagrantes, nullis non minis, „ non hominum clamoribus, non furoribus quasi tribunitiis fra„ cti, nec debilitati pro Dei gloria, pro gregis commissa salute, „ forti constantique animo adhibuerunt illam quasi censoriam „ virtutem, acerrimam peccatorum vindicem. Eorum fere e„ xemplo adducti nos quoque Apostolica illa constantia, & E„ vangelica virtute, qua una nihil est in Ecclesiasticis Pasto„ ribus illustrius, nihil magis necessarium, sine metu, & con„ stanter certe agamus, atque adeo perficiamus, quod Evan„ gelium docet, quod Christus jubet, quod ratio præcipit, „ quod gregis salus, quod Ecclesiæ auctoritas, dignitasque po„ stulat, [illegible]

X. Eodem spiritu suos animabat magnus ille Mechliniensis Provinciæ Metropolita Mathias Hovius: ,, Evellamus, inquit, quæ in agro Dominico deprehenderimus succrevisse zizania, quæque in atriis Domini subnata virgulta: destruamus male fabricata per præteritorum temporum nimiam licentiam: plantemus e diverso salutarium legum, sanctarumque Constitutionum surculos, unde piorum operum, & vitæ vere Ecclesiasticæ fructus proveniant". In Oratione habita in Synod. Prov.

XI. Et Cameracensis Metropolita Ludovicus Berlaymontius, postquam exposuisset, quomodo in Synodo summa animarum concordia, ac benignitate & mansuetudine ad emendationem defectuum, & morum reformationem esset procedendum, concludit: ,, Atque ita totius hujus convocationis scopum fuisse cognoscetis, ut mecum pro reformanda Ecclesia nostra consideretis sollicite, quæ deesse & deficere nostris, & ejus rebus videantur: quin etiam, quæ impedire possint fructus & effectus nostrarum Constitutionum, & quibus præcipue remediis, & medicamentis languentes tantopere hujus Provinciæ Ecclesias sublevare, sanare, & in pristinam status sui valetudinem restaurare, Deo cooperante, possimus, judicetis.

XII. Ut hic Synodorum fructus haberi commodius possit, saluberrimum est S. Caroli Synodo sua IV. evulgatum Decretum, nimirum: ,, Eo religiosius, & frequentius Episcopus unusquisque in oratione, & precibus, & sanctissimis Sacrificiis, illo præsertim tempore, quo diem habendæ Synodi instare cognoverit, versari studebit; quo planius se ad rerum gravium consultationem, & deliberationem vocatum esse videt.

,, Quo autem instructior ad Synodalium rerum tractionem conveniat; perquirat primo, quæ Triæentina, & Provincialia Decreta executus sit, quæ non item. Videat præterea, quæ ab aliis, quorum interest, præstita non sint, quæve non serventur.

,, Hæc vero accurate investiget in primis, an qui vel jure, vel consuetudine, vel alia quavis ratione residere debent, ipsi resideant, atque residentiæ munera per eosdem præstentur.

,, An Regulares exequantur, quæ Tridentina Constitutione de eis sancita, in defectum Capitulorum generalium in Provinciali Concilio supplenda, providendave sunt, ejusdem Concilii Tridentini Decreto.

,, Diligentissime quoque indaget, si quæ superiorum Provincialium Synodorum Decreta sunt, quæ in sua Diœcesi executionem non habuerint.

,, Id denique omni Christianæ disciplinæ studio perspiciat, si quæ sunt, quæ pro corrigendis moribus, pro abusibus tollendis, pro controversiis componendis, aut alia pro universæ Provinciæ Ecclesiastica, & Christiana morum gubernatione sancte instituenda, vel restituenda, tractari, aut decerni Concilio oportet.

,, Quo studiosius autem id omne præstet, paucis ante diebus, quam Synodi Provincialis stata, & indicta dies venerit, urbis Diœcesisque suæ Sacerdotes aliquot pietatis zelo flagrantes, rerumque Ecclesiasticarum peritia atque usu præditos, ut expedire videbitur, convocet; quibuscum agat de iis singulis Conciliarium rerum tractationibus, ac præsertim, quæ ad vitæ Christianæ, & ad Clericalis disciplinæ instituta interesse possunt.

XIII. Præterea ad assequendum Synodorum præcipuum scopum; nimirum vitiorum extirpationem, & morum reformationem, non parum efficax erit exacta observatio Decreti Concilii Lateranensis sub Innocentio III. *in cap. 25. de Accusat.* ut Episcopi ,, per singulas Diœceses statuant personas idoneas, providas videlicet & honestas, quæ per totum annum simpliciter, & de plano absque ulla jurisdictione, vel reformatione sunt digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum, & Suffraganeos, & alios in Concilio subsequenti, ut super his & aliis (prout utilitati, & honestati congruerit) provida deliberatione procedant.

Hæ personæ vulgo dicuntur Testes Synodales, de quibus supra fusius actum est.

XIV. Hanc perfectam ac integram pristinæ disciplinæ normam, quam Episcopi tamquam formam sibi præscriptam continuo intueri debent, quia temporum ac personarum conditio restitui interdum non patitur, prudenter Ecclesia instituit, ut Synodorum celebratio nunquam intermitteretur; quo fieret, ut quod primo obtineri haud potuit, sequentibus sensim obtineatur; atque ad integram reformationem, & perfectam quamdam morum disciplinam gradatim, & suaviter populus ducatur.

XV. Ita expertus fuit S. Carolus, quemadmodum in sua ad Patres Concilii sui secundi oratione aperuit: una vel hoc titulo Coepiscopis suis persuadere studens, quam necessaria esset frequens Synodorum celebratio. ,, Quo tempore, inquit, huc primo in Concilium convenimus; populis nostris, tamquam parvulis, aut certe infirmioribus, si præter lac escam dedimus, at solidiorem cibum tum præbere vix potuimus, idque Christo Domino magistro, qui multa cum haberet, quæ Apostolis diceret, non omnia tamen uno tempore eos docuit, propterea quod ad ea portanda tunc sane essent minus idonei. Et quemadmodum is longo temporis progressu, tum excitatis Sanctorum Patrum mentibus, tum Sacrosanctis habitis Conciliis, Ecclesiam suam doctrinæ splendore in dies magis atque magis illustrare voluit, cum vel momento temporis id ipsum præstare potuisset: sic nobis, qui Matrem Ecclesiam colimus, atque observamus, illud ab ejus benignitate sperandum est, ut & nunc, & in posterum, prout temporum ratio requiret, ea patefaciat, atque aperiat, quæcumque superioris nostri Concilii temporibus non opportuna ipsius Dei Spiritus non suggessit, ut illa fidelibus nostris tunc traderemus.

XVI. Quid igitur mirum, si in Belgicis nostris Synodis sub finem præteriti, vel initium præsentis sæculi celebratis, quo summa erat in Clero deformatio, & totius pene disciplinæ conculcatio, ac rerum civilium summa perturbatio, integram morum disciplinam restitutam non videamus? Sed illud dolendum, quod qui Ecclesiæ pro Patribus nati sunt filii, tamquam providi Architecti super fundamento, a Patribus posito, superædificare non perrexerint, ipsumque opus ad perfectum perducere non studuerint.

Ad hæc consideret quisque (verba sunt Mathiæ Hovii in oratione Synodali) nullum agrum, nullum hortum tam bene excultum, qui subinde indigeat expurgatione, & rastro: Nullam quoque tam exacte ædificatam domum, quæ non aliquando restaurationem requirat. Quocirca & mira providentia Spiritus Sanctus Ecclesiam suam regens, per Sacrum Concilium Tridentinum mandavit, in omni Provincia Concilium singulis trienniis, in omni Diœcesi singulis annis cogendum.

CAPUT IV.

Qui Decretis Synodorum Provincialium sint subjecti? & de confirmatione Sedis Apostolicæ super his Synodis.

1 *Qui Episcopis subjiciuntur quocumque titulo, etiam his Synodis subjiciuntur.*
2 *Exhortatio Archiepiscopi Mechliniensis pro obedientia Decretis Synodorum exhibenda.*
3 *Quare postremis temporibus pro confirmatione recursum fuerit ad Sedem Apostolicam?*
4 *Synodus Provincialis Mechliniensis prima petiit confirmationem a Sede Apostolica.*
5 *Nonnulli articuli reformationis istius Synodi missi fuerunt ad Archiepiscopum Mechliniensem.*
6 *Exemplar litterarum, cum quibus dicti articuli missi fuerunt.*
7 *Reformationes seu annotationes editæ non fuerunt, nec Decreta Synodi immutata.*
8 *Referuntur quædam illarum annotationum ex quodam manuscripto; & primum ad Titulum de* Sponsalibus.
9 *Annotatio ad Titulum de* Jejuniis.
10 *Ad Titulum de* Sigillis.
11 *Ad Titulum de* Ministris Ecclesiæ.
12 *Ad Titulum de* Decanis.
13 *Ad Titulum de* Seminariis.
14 *Ad Titulum de* Unionibus.
15 *Synodus Provincialis Mechliniensis secunda confirmationem Sedis Apostolicæ petiit, & obtinuit.*
16 *Aliqua in ea fuerunt mutata, sed quæ, ignoratur.*
17 *Plures Synodi Provinciales similiter in Gallia confirmatæ fuerunt.*
18 *Synodi Mediolanenses S. Caroli per speciale Breve confirmationem Sedis Apostolicæ obtinuerunt.*

I. QUIN Exempti in omni materia non exempta, & omnibus iis casibus, quibus vel ex speciali Sedis Apostolicæ, vel Concilii Tridentini Decreto Episcopi subjiciuntur, etiam statutis ac ordinationibus Conciliorum Provincialium obedire teneantur, dubitari nequit: cum in hasce ordinationes non unius dumtaxat Episcopi, sed omnium Episcoporum totius Provinciæ auctoritas concurrat. & influat.

Hinc teste Fagnano ad *c. Etsi membra tit. de his, quæ fiunt a Prælato sine consensu Capituli n. 51. & 52.* declaravit Sacra Congregatio: ,, ad observationem Concilii Provincialis omnes esse obligatos, *qui jurisdictioni* Episcoporum subjiciuntur: exemptos etiam in casibus, in quibus a jure communi, & Concilii Tridentini Decretis *specialiter* Episcopis, aut Concilio Provinciali in ipsos potestas tributa est, & contra *inobedientes* esse *procedendum*.

II. Optandum sane esset, ut ,, nemo contra id, quod verum, justum, & sanctum est, quod Canonibus veteribus, quod denique novo juri sacrosancti Concilii Tridentini conforme, sui Capituli, sui Monasterii, suæ Ecclesiæ *consuetudines* alleget (verba sunt Mathiæ Hovii Archiepiscopi Mechliniensis in citata oratione), sed evelli obedienter patiatur, quod per inolitam consuetudinem male succrevit, ut meliori plantæ locus fiat: nemo hic jus acquisitum contra jus in sacris Canonibus, aut sancto Concilio Tridentino sancitum alleget: nemo privilegia contra intentionem dantis extendat, aut abrogata obtendat: nemo denique se a Dei lege, aut Apostolicæ Sedis Delegatis, exemptum putet. Hortor autem vos paucis, cum Apostolo dicente: *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis; ipsi enim pervigilant tamquam rationem reddituri pro animabus vestris.* Heb. c. 13. v. 17. Serio consideret quisque, nullum agrum, nullum hortum tam bene excultum, qui non subinde indigeat expurgatione, & rastro: nullam quoque tam exacte ædificatam domum, quæ non aliquando restaurationem requirat. Quocirca & mira providentia Spiritus Sanctus Ecclesiam suam regens, per sacrum Concilium Tridentinum mandavit, in omni Provincia Concilium singulis trienniis, in omni Diœcesi singulis annis cogendum. Quod totum indubie frustraneum, & illusorium erit, nisi adsit, ut ante diximus, vera obedientia: quæ ubi deesse solet, & Conciliorum celebratio, & ipsa quoque religio tandem perire solet.

III. Quia his postremis temporibus frequenter ipsi exempti, præsertim Regulares, prætextu suarum exemptionum se subjicere renuebant Decretis Synodorum Provincialium, etiam in materia non exempta; aut quoad Decreta totius Provinciæ regimen concernentia; indeque Decretorum aptata executio impediretur; quin & in contemptum, & vilipendium populi adducerentur; dum illa a Regularibus, negligi, aut etiam contemni videbat, Episcopis visum fuit, ad Sedem Apostolicam recurrere, ut ab ea Decretorum Synodalium approbatione, & confirmatione obtenta facilior, promptior, atque efficacior Decretorum haberetur executio; atque omnis subtraheretur iis obloquendi, aut ea carpendi occasio; quando ea a Sede Apostolica probata, & confirmata intelligerent illi præsertim, qui privilegia sua unice Sedi Apostolicæ accepta referre debent: & cui illa interpretandi auctoritas competit.

Et

Et quidem plerasque Synodos Provinciales post Synodum Tridentinam habitas, Sedis Apostolicæ confirmationem seu approbationem postulasse, & obtinuisse, ex eorum Actis liquet.

IV. Synodi Provincialis Mechliniensis habitæ sub Cardinali Granvellano primo Mechliniensis Metropolita, Decreta Sedi Apostolicæ fuisse præsentata; innuit hæc finalis Synodi clausula: „ Submittens, se suaque omnia *beneplacito Sanctæ Sedis Apostolicæ*, „ quam humiliter rogat, ut eadem, quo *meliorem* habeant *pro-* „ *gressum*, *sua auctoritate roborare* dignetur.

V. Nihil quidem impressa Synodi hujus exemplaria de hac Sedis Apostolicæ roboratione, aut judicio ejusdem Sedis de Synodalibus hisce Decretis habent; at in quodam libro, quem Bibliothecæ Collegii Mechliniensis in Academia Lovaniensi dono dedit Claudius Verydt Archipresbyter Rothnacesis, habetur manu ejus propria exaratum exemplar articulorum reformationi dicti Concilii a Sede Apostolica confirmationem, cum litteris clausis missum fuit a Deputatis ex ordine Interpretum Concilii Tridentini ad Cardinalem Granvellanum Archiepiscopum Mechliniensem.

VI. Litteræ erant directæ ad Cardinalem Granvellanum Archiepiscopum Mechliniensem, in hæc verba: Illustrissime & Reverendissime Domine noster colendissime: Cum Amplissimorum Patrum „ sacri Concilii Tridentini Interpretum Ordo Provincialem Synodum „ Mechliniensem nobis seorsim tribus inspiciendam atque discutiendam dederit, ea cura, ut si quid in ea nobis notatione dignum „ videretur id, ad Ordinem ipsum referremus: Cumque nos injuncto nobis muneri sane, & accurate, quantum in nobis fuit, satisfecerimus; nonnullaque notaverimus, quæ attentius considerranda atque etiam reformanda duximus: Visum nobis est pro „ ea, quæ Amplitudinæ tuæ Illustrissimæ a nobis debetur observantia, ea prius diligenter præscripta cum his ad eam litteris mittere, unaque illi rationem, qua moti sumus, explicare. Proinde „ Amplitudinem tuam Illustriss. rogamus, ut cum primum per „ arduas atque immensas occupationes licuerit, quid & ipsa sentiat, quidque nobis faciendum judicet, plene nobis aperteque significet. Nos interim illi omnia fausta plene felicia cupimus, & „ precamur: Romæ die 29. Maii 1571. subscriptum, Stanislaus „ Cardinalis VVarmiensis: J. L. Cardinalis Ursinus: Claudius de „ Aquaviva". Et superscriptum: „ Illustrissimo & Reverendissimo „ Domino Cardinali Granvellano Domino nostro observantissimo.

In eodem libro eadem manu exaratæ sunt annotationes ad plura ejusdem Synodi Decreta; de quibus in dictis litteris trium Cardinalium, quibus a Congregatione super interpretatione Concilii Tridentini, examen Concilii Provincialis Mechlidiensis demandatum fuerat.

VII. Quid tandem a Granvellano responsum sit, nescio; id constat, Decreta illius Synodi nullam ex dictis annotationibus mutationem accepisse; sed edita esse, hodieque extare quemadmodum Romam emissa fuerant; uti ex collatione Decretorum cum dictis annotationibus, quarum præcipuas hic ex dicto MS. subjicio, poterit videri.

VIII. De *Sponsalibus*, *& Matrimonio*, ad *cap.* 4. *&* 5. hæc erat observatio: „ Non est permittendum, ut a volentibus contrahere Matrimonium, aliquid *exigatur*: ideo loco illorum verborum: *Decani autem*. &c. opponatur, prohibitio: *Decani au-* „ *tem*, *& Pastores*, *ratione hujus examinis nihil recipiant*". Et in capite sequenti „ ibi, *Atque Episcopi*, ab illo verbo deleantur: „ & ibi, *litterarum*. dicatur, *quæ gratis dentur*.

Ad *c.* 7. *ibid.* „ Non expedit pecuniariam legi pœnam apponere; „ quæ pro modo culpæ quandoque augenda, quandoque minuenda est. Satius esset simpliciter manere præceptum, delendo il- „ lud, *sub pœna*.

IX. Titulo *De Jejuniis* ad *c.* 1. „ Exprimantur vigiliæ aliorum „ Apostolorum præter Joannis Evangelistæ, Philippi & Jacobi, „ juxta *c.* 2. *De Observ. jejun.* nam communis sententia excludit „ contrariam sententiam.

X. Titulo *De Sigillis*, ad *c.* 2. *&* 6. „ Quoad prius consulenda est Sacra Congregatio, an quoad illa locum habeat Concil. „ Trid. *Sess.* 21. *c.* 1. *pro litteris*, & juxta illud sit limitandum. „ Et ex *c.* 6. delendum est quod dicitur, *de applicando fabricæ*, „ *& seminario*, ne contra mentem Concilii *c.* 10. *Sess.* 21. ex „ hujusmodi proventibus, indirecte commodum aliquod proveniat. „ Et *c.* 5. ibid. delendum est.

XI. Titulo de *Ministris Ecclesiæ*, ad *c.* 7. „ Consulenda est Congregatio, an sit bonum declarare absolutionem nullam. Et consideretur *c.* 15. *Sess.* 23. *Conc. Trid.* Eodem capite, considerandum „ est, an melius sit omittere *saltem mortalia*, an potius dicere licet: „ mortalia tantum de necessitate confiteri teneantur: quia tamen periculosum est discernere venialia a mortalibus, doceantur omnes.

XII. Titulo de *Decanis*, ad *c.* 6. „ Ante verbum *dispositionem* „ dicatur: formam traditam a Concilio Tridentino, & inferius post „ verbum *necessaria* deleantur illa: *Locorum Episcopis auctoritate ejus-* „ *dem Concilii commiti*, sed dicatur; servatis tamen quæ idem Concilium super hoc salubriter statuit. Nam est caput 18. *Sess.* 24. „ quod quam Episcopis, & Provinciali Synodo det facultatem addendi, vel minuendi circa formam examinis, non tamen omnia circa examen, eorum voluntati remittit, ut etiam, omisso examine, valeat collatio; quod verba Synodi inferre videntur.

XIII. Titulo de *Seminariis* ad *c.* 2. „ Deleatur verbum, *Seminaria*, & addatur post verbum *curas Seminario*, Consulenda „ tamen est Congregatio, an quæcumque jam instituta Seminaria, an vero destinata tantum, credat quod ad alendos pueros „ Seminario sint applicanda.

XIV. Titulo de *Unionibus* ad *c.* 2 „ Ibi: *ad proportionem*, deleantur verba illa, *quatuor* &c. usque ad finem. Ibidem in fine „ deleantur verba, *Infra dictam taxam*: & dicatur, ad proportionem aliquam, prout attentis circumstantiis, judicaverint expedire, reduci posse.

Ad *c.* 3. ibid. „ Deleatur illud, *juxta taxam præscriptam*; & „ addatur: non admittantur nisi de competenti eleemosyna arbitrio Ordinarii Sacerdotibus provisum fuerit. Absonum est in „ lege inveniri quasi præscriptum pretium Missæ Sacrificio.

XV. Decreta Synodi Mechliniensis sub Hovio anno 1607. habitæ, per Dionysium *Christophori* Canonicum, & Scholasticum Ecclesiæ Brugensis de mandato Episcoporum, Romam fuisse delata pro obtinenda confirmatione, constat ex Brevi Pauli V. super confirmatione dictæ Synodi, quod ad calcem Synodi extat. Ex quo insuper constat, eadem Decreta recognita fuisse a Cardinalibus Interpretibus Sacri Concilii Tridentini; atque, *nonnulis mutatis*, auctoritate Apostolica fuisse approbata: „ hortamurque, atque auctoritate Apostolica, quam a Deo benignitate licet immeriti accepimus, inquit, „ jubemus, ut ejus Synodi Decreta omnia, quæ ad Sacrorum Canonum præscriptum omnes istius Provinciæ Episcopos, omnesque eorum Diœcesanos obstringunt, ab omnibus quam diligentissime ac inviolate serventur.

XVI. Quæ sint *mutata* illa, de quibus in Brevi Apostolico, hactenus mihi scire non licuit; sicut nec quæ fuerint *protestationes*, quas Cardinalis Pamphilius in suis secundis litteris ad Archiepiscopum Mechliniensem, in Synodo habitas, ac in ipsa Synodi calce descriptas, atque in ipsa Congregatione perlectas, expensas, ac ponderatas fuisse, asserit.

XVII. Synodi quoque Provinciales sub idem tempus in Regno Galliæ habitæ, Decreta sua Sedi Apostolicæ submiserunt; eaque a S. Congregatione examinata, & in nonnullis plerumque emendata, seu mutata receperunt; uti ex actis illarum videre licet.

XVIII. Testatur quoque Fagnanus, „ Concilia Provincialia Mediolanensia approbari consuevisse a Summo Pontifice per litteras in forma *Brevis*: cum tamen alia Provincialia Concilia non „ confirmentur, sed tantummodo recognoscantur, & emendentur a S. Congregatione Concilii, ad præscriptum Sixti V. super institutione ejusdem Congregationis „. *Ad c. firmiter. tit. de summa Trinitate n.* 48.

CAPUT V.

Exponitur mos postulandi a Sede Apostolica confirmationem Synodorum Provincialium.

1 *Mos ille ante promulgatas Decretales Epistolas non obtinebat.*
2 *Post receptum Gratiani Decretum invalescere cœpit.*
3 *Tunc ratum non habebatur Concilium, nisi auctoritas Sedis Apostolicæ accederet.*
4 *In Decreto Tridentino præcipitur, ut singulis triennis Synodus Episcoporum in singulis Provinciis cogatur: sed nihil occurrit de confirmatione a summo Pontifice petenda.*
5 *Hanc tamen confirmationem esse necessariam declaravit Congregatio Concilii Tridentini Interpres.*
6 *Declarationes hujus Congregationis vim legis non obtinent, neque in Belgio, neque in Gallia.*
7 *Quædam in Decretis Synodorum Belgicarum mutaverunt Revisores Romani, sed nulla harum immutationum ratio habita est.*

☞ I. MOS ab aliquot sæculis invaluit, ut a Sede Apostolica Synodorum Provincialium confirmatio, & approbatio peteretur; atque etiam post Tridentinum Synodum, & in Gallia, & in Belgio postulata per Episcopos aliquando fuit.

Observat autem vir clarissimus Petrus Pithæus in commentario ad Libertates Ecclesiæ Gallicanæ *c.* 10. „ Non reperiri, quod ulla Synodus Gallicana octo primis sæculis ullam a Sede Apostolica Decretorum suorum confirmationem postulaverit.

II. At post publicatas falsas Decretales, primis Romanis Pontificibus suppositas, ac notanter post editum, & receptum Decretum Gratiani invalescere cœpit opinio, præsertim apud Romanos; nullam Synodum cogi, aut ejus Decreta rata esse posse, nisi Sedis Apostolicæ accesserit assensus.

In supposititia enim epistola Marcelli Papæ ad Maxentium, apud Gratianum *dist.* 17. *Can.* 1. legitur: „ Synodum Episcoporum „ *absque hujus sanctæ Sedis auctoritate* (quamquam quosdam Episcopos congregare possitis) non potestis regulariter facere.

III. Et ipse Gratianus referens *dist.* 17. *Can.* 3. fragmentum suppositiтiæ Decretalis sub nomine Julii I. ad Orientales, Canoni hoc sommarium præfixit: *Non est ratum Concilium, quod auctoritate Romanæ Ecclesiæ suffultum non sit.*

Horum itaque auctoritate tandem invaluit opinio, Concilia Episcoporum rata non esse, nisi auctoritas Sedis Apostolicæ intervenerit, quod & notavit vir clarissimus Claudius Fleury in sua Historia Ecclesiastica, & notanter in quarto Discursu historico *num.* 2. una ibidem observans, ob hanc persuasionem indubie factum, ut nulla pene Synodus a sæculo XII. legatur celebrata, cui non interfuerit, & præsederit Legatus Romani Pontificis.

Hanc fuisse Romanorum persuasionem tempore Concilii Tridentini, testatur Franciscus de Vargas in epistola, quam Tridento scripsit 26. Novembris anno 1551. ad Episcopum Atrebatensem, Cardinalem Granvellanum.

Scribit enim, quod inter articulos instructionis per Carolum V. Imperatorem missos, ut Patribus Concilii Tridentini proponerentur *sessione* 14. sub titulo 3. fuerit articulus de *cogendis Synodis Episcoporum*, quodque hic articulus Patribus propositus multum conturbaverit Legatum Pontificis.

Post hæc scribit, suam opinionem fuisse, articulum non proponendum; eo quod ipse jam novisset prætentiones Papæ, ejusque Ministrorum: quodque tot jam essent de celebrandis his Conciliis edita Decreta, ut superfluum videretur, novum rursus ea de re Decretum publicare. Addit denique, quod „ Pontifices efficiant, ut

„ Synodi Provinciales restitui nequeant, nisi eo, quo ipsis placuerit, modo; eaque conditione, quod hisce Synodis semper intersint Legati, sive Præsides, qui *vice sua* iisdem præsideant; atque hoc pacto fiat, quod Curia Romana integrum Ecclesiæ Corpus sibi ita subjectum tenebit; ut tandem nullus particularis audeat vel minimo resistere.

IV. Porro hac decima quarta sessione sub Julio III. habita, nihil de cogendis Episcoporum Synodis decretum legitur, forsan, quia Cæsaris Oratores id urgere conveniens tunc non judicabant. At nec in Decreto *sessionis 24. cap. 2.* quo præcipitur singulis trienniis Synodum Episcoporum cogendam, nihil occurrit de assistentia, aut præsidentia Legati Apostolici; vel confirmatione, aut approbatione postulanda, aut obtinenda a Sede Apostolica.

Verum cum in Curia Romana ea esset recepta opinio auctoritate Gratiani, Decreta Synodorum non posse suum plenum habere effectum, & firmitatem, nisi postquam per Sedem Apostolicam essent probata, Decretum Concilii Tridentini in Curia Romana ita receptum fuit, ut quidem conformiter ad hoc Decretum, de triennio in tienium deberet haberi Concilium Provinciale in singulis Provinciis, sed tamen statuta plenum non haberent effectum, & executionem, antequam per Sedem Apostolicam essent revisa, & probata.

V. Cum hac moderatione Decretum Concilii Tridentini in Curia Romana receptum, & intellectum fuisse, evincit declaratio sacræ Congregationis Cardinalium super interpretatione Concilii Tridentini sexto die Aprilis 1596. relata inter declarationes Cardinalium ad calcem dicti *c. 2. sess. 24. de Reformat.* his verbis. *Quæ in Conciliis Provincialibus conduntur, publicari non debent, inconsulto Pontifice.*

Hujus declarationis meminit & Petrus de Marca *lib. 6. de Concord. Sacerd. & Imp. c. 4. nu. 2.* sub finem addens: „ Dissimulandum non esse, Cardinales per hanc declaratione, auctoritatem Synodorum Provincialium limitibus quibusdam circumscripsisse, *vim apertam* inferendo verbis Tridentinæ Synodi.

VI. Monet & ibidem de Marca: *Declarationes illæ vim legis non obtinent in Gallia.*

Nequaque in Belgio has declarationes vim legis habere, notorium est, & non semel in hoc opere notavimus: ac notanter hanc declarationem in Belgio agnitam non fuisse, neque creditum Decretorum Synodalium auctoritatem a confirmatione Romana dependere, certum est.

VII, Scitur quidem Synodorum Provincialium, quæ post Concilium Tridentinum in Provincia Mechliniensi sub Cardinale Granvellano anno 1570. & sub Mathia Hovio anno 1607. celebratæ fuere, confirmationem a Sede Apostotica fuisse postulatam, eumque in finem, etiam Decreta Romam transmissa, atque nonnulla ex illis Decretis per Romanos Revisores fuisse immutata: Verum & hoc scitur, in Belgio nullam harum immutationum rationem habitam fuisse; sed Decreta Synodalia, prout per Episcopos fuerant edita, & a Principe probata vim suam habuisse, & juxta illa hactenus observata fuisse, uti in Capite superiori, item Parte prima *tit. 30. c. 4. n. 16.* notatum fuit.

CAPUT VI.

Quæ Principum circa Synodos Episcopales auctoritas?

1 *Synodi interdum per Principes convocatæ sunt.*
2 *Probatur ex actis Synodorum.*
3 *Synodi olim vix sine licentia Principis fiebant.*
4 *Hodie agre permitteretur Synodus congregari sine principis licentiæ.*
5 *Nulla hic pene Synodus, in cujus indictione mentio licentiæ Principis non occurrat.*
6 *Ex Synodo Turonensi probatur necessitas hujus licentiæ.*
7 *Synodus Rhemensis de licentia Regis indicta.*
8 *Cameracensis prima similiter meminet obtenta licentia.*
9 *Archiepiscopus Mechliniensis in indictione sua Synodi mentionem quoque illius fecit.*
10 *Quare Principum licentia requiratur?*
11 *Principes non attribuunt sibi auctoritatem decidendi in Synodis.*
12 *Pro faciliore executione aderat interdum Minister Regius.*
13 *Quas partes Principes, vel eorum Legati in Synodis habuerint?*
14 *Difficilis est Decretorum Synodalium, sine Regia auctoritate executio; ac ideo petitur confirmatio Regia.*
15 *Id olim solitum fuisse probatur.*
16 *Synodus Cameracensis II. non fuit pubblicata nisi obtenta confirmatione Regia.*
17 *Nec Synodus Mechliniensis sub Hovio.*
18 *Corollarium ex hactenus dictis.*

I. SYNODOS jam pridem nonnunquam jussione Regum, ac Principum convocatas fuisse ipsa Acta Synodalia, atque temporum historiæ dubitare non sinunt.

II. Patres Concilii Aurelianensis I. anno 511. scribunt Chlodoveo Regi in hæc verba: „ Domino suo Catholicæ filio Chlothovecho gloriosissimo Regi, omnes Sacerdotes, quos ad *Concilium* venire *jussistis*. Quia tanta ad Religionis Catholicæ cultum gloriosæ fidei cura Vos excitat, ut Sacerdotalis mentis affectu Sacerdotes de rebus necessariis tractaturos *in unum colligi jusseritis*, secundum voluntatis vestræ consultationem, & titulos quos dedistis, ea quæ nobis visum est definitione respondimus, ita ut si ea quæ nos statuimus etiam vestro recta esse judicio comprobantur, tanti *consensus Regis* ac Domini majori auctoritate servandam tantorum firmet sententiam Sacerdotum.

Et in præfatione ejusdem Concilii legitur: „ Cum Auctore Deo ex *evocatione* gloriosissimi Regis Chlothovechi, in Aurelianensi urbe *fuisset Concilium congregatum* summorum Antistitum &c.

Rursus in præfatione Synodis Aurelianensi. II. ann. 533. Patres dicunt: „ Cum *ex præceptione gloriosissimorum Regum* in Aurelianensem urbem, de observatione legis Catholicæ tractaturi, Deo auxiliante, *convenissemus* " &c.

Præfatio quoque Synodi Aurelianensis V. anno 549. Childebertum Regem Synodum congregasse testatur. „ Ad divinam gratiam referendum est, quando vota Principum concordant animis Sacerdotum, ut, dum fit Pontificale Concilium, normam vivendi teneat recapitulatio antiqua Canonum, vel, ut locus tempusque est, in quibuscumque titulis veteribus adhærens nova Constitutio sanctionum. Igitur cum *clementissimus Princeps* triumphorum titulis invictissimus *Dominus Childebertus Rex* pro amore sacræ fidei, & statu Religionis in Aurelianensi urbe *congregasset* in unum Domini Sacerdotes, cupiens ex ore Patrum audire quod sacrum est " &c.

Infinita pene sunt hanc in rem veterum Synodorum testimonia, quæ evincunt Regum ac Principum auctoritate, & præcepto Synodos congregatas fuisse.

III. Quin si Synodorum atque præteritorum temporum monumenta evolvamus, reperiemus, vix sine licentia Regum ac Principum Episcopos, & Prælatos in unum synodaliter convenisse.

„ Poscendum) inquiebant Patres Concilli Tullensis apud Saponarias anno 859.) a Christianissimis, & piissimis Principibus nostris, ut *Concilia Episcoporum juxta antiquam Ecclesiæ observantiam*, & studium Catholicorum Principum, tam Patrum suorum, quam etiam eorum, qui ante illos extiterunt, *nullatenus omittantur*. Sed per singulas quasque Provincias saltem semel per annos singulos cum *eorum favore*, & *pia exoratione celebrentur*. In eorum quoque Palatiis saltem semel intra biennium generalis Episcoporum Conventus agatur.

Hic non obscure Synodi illius Patres innuunt, celebrationem Conciliorum ægre sperari posse, ni Principum auctoritas, aut saltem licentia accedat.

IV. Quinimmo sicuti in Italia, teste Cardinale De Luca *disc. 30. ad Concilium Tridentinum*, prohibita fuit convocatio Synodi Provincialis inconsulta Sacra Congregatione, ita quoque hisce in Provinciis ægre permitteretur Synodorum Congregatio sine prævia Regis licentia.

V. Hinc nullam pene in hisce Provinciis convocatam Synodum videmus, ni una in ipsis litteris convocationis Principis, aut Regis licentiæ, aut assensus mentio fiat.

VI. Patres Sinodi Turonensis anno 1583. in proœmio Synodi ita loquuntur: „ In primis Deo optimo hæc Synodus gratias referendas censuit, prout refert, quod divini ejus spiritus afflatu Christianissimus Rex noster, Ecclesiæ Dei statum, ac ordinem modis omnibus robore disponens Consiliorum Provincialium in universo Galliæ regno celebrationem gratam non solum habuerit, sed eam etiam indici procuraverit.

VII. In litteris indictionis Concilii Rhemensis ann. 1583. hæc leguntur: „ Nos igitur divino favore freti, Sanctorum Patrum exemplo adducti, grassantibus Ecclesiarum nostrarum morbis pro virili mederi cupientes, huc etiam accedente Sanctæ Sedis Apostolicæ auctoritate, nec non Christianissimi Regis nostri Henrici *consensu* simul, & hortatu, Concilium Provinciale in Ecclesia nostra Rhemensi, Dominica 1. post Festum Epiphaniæ celebrare decrevimus, & statuimus,

VIII. Et Maximilianus a Bergis Archiepiscopus Cameracensis indicendo Synodum suam Provincialem an. 1565. se ad hanc indictionem potissimum animatum fuisse dicit, quod intelligeret, Regem celebrationem Synodi probare. Postquam enim multis exposuisset miserum Ecclesiæ Belgicæ statum, atque periculum, quod Belgio immineret, nisi remedium opportunum adhiberetur, subjicit: „ Quare eum sæpius inter nos de periculo, quod maximum Ecclesiis impendit, depellendo quæreremus: hæc una, in ceteris, sacra nobis ancora visa est, si mature Concilium Provinciæ Cameracensis haberetur, in quo cum de restauranda disciplina, tum vero de doctrina Christiana conservanda inter Patres ageretur. Huic autem iudictioni addidit animum invictissimi atque religiosissimi *Principis Philippi Regis* Catholici omnium optimi, & maximi *Pietas* (in cujus ditione tota pene nostra Provincia patet) qui cum id sibi *vehementer placere*, ac *probari declarasset*; tum nihil potius habuimus, quam ut diem indiceremus ejus ineundi Concilii.

IX. Mathias Hovius Archiepiscopus Mechlinien. suam convocans Synodum anno 1607. non omisit quoque in ipsis convocationis litteris significare, ipsam Synodi indictionem & quoad tempus, & locum Principi placere. „ Synodi Provincialis convocationem existimavimus, inquit, non diutius differendam; sed eam proxima hac æstate, Deo opitulante, celebrandam, *idque prout etiam Serenissimæ suæ Celsitudini visum est*, in civitate Mechlinien., Ecclesiaque nostra Metropolitana.

X. Ex his cognoscitur, convocationem atque indictionem Synodorum Provincialium semper mansisse penes Metropolitanos, sed tamen hanc convocationem nequaquam fieri solitam esse, ni Principis, in cujus ditione Synodus convocanda est, consensus accedat: tum quia Principis interest scire, qui conventus, præcipue tam illustres, & numerosi in suis ditionibus cogantur: tum etiam, quod Metropolitanorum auctoritas ordinarie esset insufficiens, ut omnes, qui ad Synodum accedere tenentur, in unum convenire cogeret, nisi Regia, aut Principalis auctoritas accederet.

XI. Ad hæc tametsi videamus frequenter Reges, & Principes, tamquam Sacrorum Canonum executores, & disciplinæ Ecclesiasticæ defensores, ac protectores, Episcopos ad Synodum celebrandam convocasse; atque eorum auctoritate se convenisse Episcopi frequenter professi fuerint, omnis tamen decernendi atque statuendi auctoritas penes Metropolitanum, atque Episcopos inviolata remansit; uti ex supra allatis Synodorum præfationibus (quibus probatum fuit Regia auctoritate Synodos nonnunquam convocatas fuisse) patet.

XII. Aderat quidem nonnunquam in ipsa Synodo Minister

Regius,

gius, sed nequaquam, ut decideret, sed ut sua auctoritate Synodum
tueretur, turbantes coerceret, atque inobedientes, ac rebelles in
ordinem redigeret; uti recte notat Archiepiscopus Turonensis an.
1583. in Epistola ad Henricum III. Regem Galliarum, in qua in
primis advertit: ,, quod ad Concilia Episcoporum olim etiam Im-
,, peratores, Reges, Principes, pro Episcoporum virtute, fiducia,
,, ac fide, non solum Clericorum, sed etiam Laicorum, potenti-
,, um, divitum, Judicumque graviores causas referrent judican-
,, das. Deinde adiungit; Quin etiam, ut ne quid ex Regia decer-
,, peretur auctoritate, & dignitate, aderat ibi Regius Procurator
,, (quem appellabant *executorem*), qui in exequendis contra secu-
,, lares Ecclesiæ Decretis operam navaret strenuam, & efficacem.

☞ XIII. Alterum quoque finem sibi proposuerunt Principes,
cum ad Synodos Episcoporum suos mittebant Legatos, aut ipsi-
met intererant; quamvis inter Episcopos non sederent judices,
nihilominus officii sui esse duxerunt, suggerere, & proponere, su-
per quibus a Patribus videbatur esse deliberandum, & statuendum,
uti inter alia fidem facit Concilium Suessionense II. in Monasterio
Sancti Medardi apud Suessiones, præsente Carolo Calvo Rege, a
quinque Provinciarum Episcopis celebratum anno Christi 853.

In primis enim in Præfatione profitentur Patres, quod ipsis Sy-
nodum celebrare volentibus annuerit Carolus Rex; ipsosque ad
Urbem Suessionum in Monasterio sancti Medardi, & sancti Seba-
stiani 10. Kalendas Majas convenire præcepit.

Insuper, quod ipsemet ,, Rex dignatus fuerit Synodo interesse,
,, ut se (inquiunt) non solum devotione Ecclesiæ filium esse osten-
,, deret, verum etiam, sicubi opus esset, Protectionem Regiam
,, auctoritate monstraret.

Post hæc *Can.* 1. subjungunt: ,, Cum itaque Præsules diversa-
,, rum Ecclesiarum, Pro Rege *multa humiliter, & prudenter pro-*
,, *ponente*, tractassent potius quædam, quam definivissent, VI. Ka-
,, lendas Maji, præsidentibus Synodo Hincmaro Rhemorum, &c.

Articuli per Regem Patribus exhibiti referuntur ad calcem Con-
cilii tom. 8. Concil. General. *colum* 92. sub hoc titulo, *Capitula
a Domino Carolo Rege in eadem Synodo apud Suessionis Civitatem
in Monasterio sancti Medardi* proposita anno Incarnationis Domi-
nicæ 853. in mense Aprili.

Nec tantum in Synodis Provincialibus, sed & in Conciliis Ge-
neralibus soliti fuere Principes Patribus exponere, suggerere, quæ
ipsis pro reformanda disciplina aptiora, & magis necessaria vide-
bantur; quod & in novissima Tridentina Synodo per Imperatores,
& Reges factum fuisse, acta hujus Synodi testantur, & in decursu
hujus Operis ostenditur, quod articulorum a Principibus, Patri-
bus Tridentinis propositorum ratio habita fuerit. ☜

XIV. Id enim licere Regibus Christianis mirum non est; hi quip-
pe sunt Ecclesiæ, & ejus Decretorum defensores ac Patroni: ea-
dem auctoritate & jura sua sanciunt, & oracula Dei, ac Ecclesiæ
tuentur. *Habet Rex cælestis*, ajebat Sixtus III. *terrarum Reges suo
numini fœderatos*. Et sane quam difficilis, immo & inefficax sit
futura Synodalium statutorum executio, nisi executioni suffrage-
tur, & accedat Regis, vel Principis auctoritas, per experientiam
plusquam notorium semper fuit.

Hinc etiam jam pridem observatum, ut quæ in Synodo Pro-
vinciali Episcopi statuerant, & decreverant, Principi præsentaren-
tur; ejusque auctoritate, & approbatione confirmari, atque robo-
rari peterentur (*a*).

XV. Archiepiscopum Turonensem in citata Epistola ad Henricum
III. Galliarum Regem pro confirmatione Decretorum Synodalium
suo, & Coepiscoporum suorum nomine supplicantem audiamus:
,, Offerimus tibi libellum exemplo Patrum Concilii Cabilonensis
,, secundo (anno 813.), qui Imperatori Carolo Magno sua Decre-
,, ta duxerunt offerenda, ut sacratissimo ipsius judicio, quæ ab i-
,, psis recte erant sancita, *confirmarentur*, & sicubi forsan esset
,, omissum quidpiam, ejus prudentia suppleretur. Quod pridem &
,, ita fecisse Concilii Turonensis tertii (anno 813.) Patres, ex i-
,, psius fine haud dubie colligitur. Neque enim dum offerimus,
,, ignoramus, quantum Ecclesiæ Ministris tribuas, quam religiosus
,, sis in tractandis Ecclesiæ Decretis, quam diligenter in mentem
,, tuam introspicias, & percuncteris teipsum, antequam de Mini-
,, strorum Dei statutis aliquid existimes immutandum. Grato igi-
,, tur animo accipe, optime Princeps, tuorum humilium Orato-
,, rum Canones, *eosque observari* per totam Provinciam *jubeto* ".
Habetur tom. 15. Conciliorum general. *col.* 1064.

XVI. Patrum ergo exemplo excitati, & executionis difficulta-
tem prævidentes Episcopi Belgii, suarum respective Synodorum
Decreta Principibus obtulerunt, nec nisi earum obtenta approba-
tione promulgare voluerunt.

Et quidem Ludovicus De Berlaymont Archiepiscopus Camera-
censis, cum Synodum suam Provincialem celebrasset, & conclusis-
set 23. Octobris an. 1586. ejusdemque publicationem in diem 25.
Septembris anni sequentis distulisset, rationem hujus dilationis in
litteris publicationis his verbis expressit: ,, Ea (Decreta Synoda-
,, lia) ne in lucem venirent citius ex eo accidit, quod pro feli-
,, ciore eorumdem executione Regiam Majestatem Catholicam
,, multis de causis imploranda duximus; quæ dum maturo Sena-
,, torum suorum consilio modum expendit, quo minore negotio,
,, & majore cum fructu per totam Provinciam hæc executio de-
,, cernatur, supervenientibus interim undequaque gravissimis aliis
,, rei bellicæ negotiis tempus elapsum est, sed ut speramus non sine
,, fructu. Cum enim dicta sua Maiestas pro sua in Deum pietate,
,, in Catholicam religionem zelo, in Ecclesiasticum statum studio,
,, publico edicto ea, pro quibus maxime Regia ipsius auctoritas ne-
,, cessaria visa fuerat, a vobis omnibus juxta mentem Patrum di-
,, cti Concilii inviolabiliter observari caverit; confidimus, Deo
,, bene juvante, futurum, ut, dum concordes inter se, in vos
,, autem communemque vestram salutem propensissimas intelligetis
,, Superiorum vestrorum tam spiritualium, quam temporalium vo-
,, luntates, conjunctis etiam animis in hoc unum incumbatis, ut
,, piissimis eorum desideriis, & conceptæ de vobis expectationi mo-
,, dis omnibus respondeatis.

Manifestum ergo est, quod publicationem Decretorum Synoda-
lium sine prævio Principis consensu haud convenire judicaverit Me-
tropolita Cameracensis; atque spem optatæ executionis magna ex
parte, in Edicto Regio super executione ipsius Synodi, collo-
caverit.

XVII. Similiter Mathias Hovius concludens Synodum suam Pro-
vincialem 20. Julii anno 1607. de his Patres monuit, quod de *ple-
risque rebus* in Synodo actis, *sint consulendæ Serenissimæ Celsitudi-
nes, quarum protectione*, ait, *speramus faciliorem executionem*.

Post hæc ipsa Decreta Synodalia, tam ipsius Archiepiscopi,
quam Episcoporum Comprovincialium nomine, Serenissimis Celsi-
tudinibus Alberto, & Isabellæ oblata fuerunt; atque ab his trans-
missa ad Consilium Regium, & Senatum Brabantiæ examinanda;
quo examine facto, edictum Principum super ejusdem Synodi exe-
cutione constans 30. articulis ultima Augusti ann. 1608. prodiit.
Quod edictum, uti & edictum Philippi II. ad Synodum Camera-
censem (de quo supra) hodie hic in Belgio pro lege servantur; uti
supra titulo V. De Æditius Ecclesiarum notavimus, & in decur-
su hujus operis sæpius adhuc notandum erit.

XVIII. Quod ergo Episcopi agnoverint, quod auctoritas etiam
Regia in executione Decretorum Synodalium concurrere debeat;
atque sine hac auctoritare vix eorum sperandam esse optatam exe-
cutionem sat manifestum: illud optandum, ut Ministri Regii,
quos Ecclesia Canonum suorum vindices, & protectores agnoscit,
etiam allaborarent, ut juxta toties iteratas Conciliorum, ac si-
gnanter novissimi OEcumenici Concilii Tridentini Sacrosanctas San-
ctiones, frequentior esset Synodorum celebratio; quarum intermis-
sioni magna ex parte disciplinæ Ecclesiasticæ collapso, & abusu-
um vitiorumque multiplicatio adscribenda.

(*a*) Quod si in Gallis Canones Conciliorum nationalium istius muniti sint con-
ditionibus, tunc ad auctoritatem legis, quæ nationem Gallorum obliget, assurgunt.
Statuta vero, quæ in Concilio Provinciali facta sunt, obligant ejus Provinci-
am, modo etiam auctoritate Regia fuerint confirmata.

TITULUS VIGESIMUS PRIMUS.

De Legatis, & Nuntiis Apostolicis.

CAPUT PRIMUM.

De variis Legatorum speciebus.

1 *Tres Legatorum species.*
2 *Quid Legati a* latere?
3 *Quid Legati* Missi?
4 *Legati* Missi *interdum mittuntur cum potestati a* latere.
5 *Quid Legati* nati?
6 *Variæ Legatorum species ex illis, quæ olim gesta originem sum-
psetunt.*
7 *Frequentes olim fuere Legationes Pontificiæ ad Imperatores pro
particularibus negotiis Ecclesiæ.*
8 *Huic Legatorum generi correspondent hodierni Legati a* latere.
9 *Jampridem fuere* Legati *Pontificum, qui in Comitatu Principum
moras traherent pro quibuscumque negotiis emergentibus.*
10 *Ex simili delegatione originem sumpsit consuetudo mittendi* Re-
sponsales, *& quod horum officium?*
11 *Hi dicti fuere* Apocrisiarii; *quorum frequens apud Veteres me-
moria.*
12 *Ex his originem habuere Legati* Missi.
13 *Hi subinde vocantur* Nuntii, *interdum* Internuntii.
14 *Olim Pontifices* Legatos *suos constituebant illustrium Ecclesiarum
Episcopos.*
15 *Hinc profluxere Legati* nati.
16 *Si Quesnellio credatur, Julianus sæculo V. fuit Apocrisiarius S.
Leonis.*

I. INNOCENTIUS IV. in *Cap.* 1. *De Officiis Legati in VI.* statuit:
,, ut Ecclesiæ Romanæ Legati quantumcumque plenam Le-
,, gationem obtineant, sive *a nobis Missi* fuerint, sive suarum *præ-
,, textu Ecclesiarum Legationis* sibi vindicent dignitatem: ex ipsius
,, Legationis munere conferendi Beneficia nullam habeant potesta-
,, tem, nisi hoc alicui specialiter duxerimus indulgendum. Quod
,, in *fratribus* nostris *Legatione* fungentibus nolumus observari:
,, quia sicut honoris prærogativa lætantur, sic eos auctoritate fun-
,, gi volumus ampliori.

Ex hac Pontificis decisione notarunt Canonistæ post glossam ad
citatum Capitulum, tres esse Legatorum species; nimirum Lega-
tos *a latere*, Legatos *Missos*, & Legatos *Natos*.

II. Legati *a latere* vocantur Legati *Cardinales*: ,, & hoc ideo
,, ait Glossa, quia assumuntur *de latere* Papæ. Nam sicut Impera-
,, tor, & Patricii sive Consiliarii faciunt unum Corpus, cujus Im-
,, perator est caput, & Consiliarii, qui sibi assistunt in secretis, di-
,, cuntur esse membra, ita similiter Papa, & Cardinales faciunt
,, unum corpus, cujus Papa est caput, & Cardinales sunt membra.
,, Ideo quando aliquis assumitur de Cardinalibus, ut mittatur Le-
,, gatus, dicitur sumptus *de latere*, & appellatur *Legatus de latere*

III. Le-

III. Legati *Missi* sunt, qui mittuntur ad aliquam Provinciam, sed non sunt *Cardinales*, & hujus generis esse solent hodierni *Nuntii*, & *Internuntii*, apud Reges, & Principes tamquam Legati Pontificis residentes.

IV. Notandum tamen, quod Legatus non Cardinalis, qui *Nuntius* dici consuevit, mittatur interdum adjecta in eius Facultatibus hac clausula, *cum potestate Legati a latere*, quæ de stilo Curiæ Romanæ consuevit adjici mandatis Legatorum, qui fimbriam vestimenti Papæ tetigerunt, seu qui ab eo vivæ vocis oraculo mandatum acceperunt; uti post alios monet Barbosa *Lib. 1. Juris Eccles. cap. 5.*

V. Legati *nati* vocantur, qui dignitati suæ Ecclesiasticæ officium, & munus Legati Apostolici annexum habent. Qui ideo *nati* dicuntur, quia per ipsam dignitatis adeptionem, sine nova ulla Sedis Apostolicæ, vel Pontificis commissione Legati Apostolici constituuntur, sive *nascuntur*.

VI. Tametsi hæc Legatorum Sedis Apostolicæ distinctio, præcipue sub his *nominibus*, & cum ea distinctione, quæ juxta modernum Jus Canonicum inter ipsos intercedit, veteribus cognita non fuerit, nihilominus variæ reperiuntur jam pridem Legatorum a Romanis Pontificibus ad Reges, & Principes destinatæ Legationes, variique missi Legati, qui si attente considerentur, videbitur has tres Legatorum species ex usitato jam olim vario *delegandi* modo sensim prodiisse.

VII. Præter Legatos enim, quos Pontifices Romani ad Concilia OEcumenica jam olim mittere consueverant, & quorum in Conciliorum Actis frequens mentio occurrit, non erant infrequentes eorumdem Legationes ad Imperatores Christianos pro negotiis Ecclesiæ procurandis.

Hujus generis Legatos ad Constantium Liberius destinavit, ut Concilium Aquileiæ cogendum impetraret, ubi de novo adversus S. Athanasium objecto crimine majestatis, & de veræ fidei restitutione tractari posset. Missi fuere ad Constantium Vicentius Capuensi Episcopus, cum Marcello æque ex Campania Episcopo, qui Arelatem accedentes, Athanasii damnationi minis Constantii inflexi subscripserunt, uti patet ex fragmento Epistolæ Liberii ad Osium Cordubensem Episcopum, & pluribus narrat Baronius ad annum 353. Quare fidem Nicænam in causa Athanasii valde periclitari cernens, secunda legatione Constantium adivit, misso Lucifero Calaritano Episcopo, Pancratio Presbytero, & Hilario Diacono, ut Concilium impetraret: „ Ad exorandam igitur mansuetudinem tuam (inquit „ in litteris ad Constantium) ut benevolo animo allegationes no- „ stras audire digneris, fratrem & Coepiscopum meum sanctum vi- „ rum Luciferum cum Pancratio Compresbytero meo, & Hilario „ Diacono placuit proficisci: quos credimus de Clementia tua *ad pa-* „ *cem* omnium *Ecclesiarum* Catholicarum *non difficulter posse Conci-* „ *lium* impetrare. Dei omnipotentis clementia te nobis custodiat.

Eusebium Vercellensem in Gallia Episcopum litteris quoque suis hortatus est Liberius, ut se Legatis suis adjungeret. „ Quia scio, „ inquit, sanctum fidei tuæ calorem cum ejus (Luciferi Calaritani) „ animo concordare.

VIII. Huic Legatorum generi quidni respondeant extraordinarii illi moderni Sedis Apostolicæ Legati, „ qui juxta modernam pra- „ xim (ait Cardinalis de Luca) nonnisi constituti in dignitate *Car-* „ *dinalitia* deputari solent, & qui *de latere* dicuntur, apud Reges „ & Principes *pro bellis* componendis, vel *pro fœdere* adversus in- „ fideles, vel hæreticos, similibusque *gravioribus* negotiis". In relat. Rom. Curiæ *Disc. 4. num. 11.*

IX. Aliæ itidem fuere jam pridem Romanorum Pontificum Legationes, quæ longiores moras in Comitatu, sive Curia, aut Urbe Regia trahebant; quæque non alicui negotio specialiter adstrictæ, ad quascumque causarum emergentium figuras porrigebantur.

Istius legationis exemplum videre est in persona Juliani Coensis Episcopi; cui mox post solutam Chalcedonensem Synodum S. Leo hanc specialiter curam commendavit, ut prospiceret solerter, ne hæresis Nestoriana, vel Eutychiana invalesceret: quæ suggerenda Principibus forent, vice Pontificis insinuaret; de rebus ambiguis Pontificem consuleret, eumque de statu Ecclesiarum Orientis creberrimis relationibus admoneret. „ Studeat ergo Dilectio tua (inquit „ *Epist.* 86. ad Julianum) piam, & necessariam curam sollicitudini „ Apostolicæ Sedis impendere, quæ tibi apud se nutrito, Catholi- „ cam contra Nestorianus; & Eutychianos hæreticos actionem ma- „ terno jure commendat, ut divino fultus auxilio speculari de Con- „ stantinopolitanæ urbis opportunitate non desinas: ne prædictorum „ dogmatum impius usquam turbo consurgat.

X. Ex hac delegatione, ait Petrus de Marca *lib. 5. c. 16. De Concord. Sac. & Imp.* „ Occasio profecta est mittendorum ad Urbem „ Regiam *Responsalium* Apostolicæ Sedis; præcipue post Justiniani „ tempora, qui felicibus armis triumpho de Gothis acto, Italiam „ imperio consolidavit. Tunc enim erant assidui in Comitatu „ Diaconi *Responsales*, qui & *causas proprias Ecclesiæ Romanæ* „ apud *Principem* prosequebantur, & pro *negotiis fidei*, & *disci-* „ *plinæ excubabant*; simulque veluti fidei publicæ obsides in Co- „ mitatu degebant, obsequii Principibus debiti fidei jussionem præstantes.

XI. Legati dicti sunt *Responsales*; sive *Apocrisiarii* ab illius temporis Scriptoribus, quod responsa seu mandata exequerentur eorum, a quibus missi erant.

Ita Agapetus Papa apud Imperatorem, Apocrisiarium Ecclesiæ suæ Pelagium Diaconum suum constituit, uti refert Liberatus in Breviario *cap. 22.* Et Gregorium Magnum, dum adhuc esset Diaconus, nomine Pelagii II. Apocrisiarii, seu Legati munere apud Imperatorem functum fuisse testatur ipsemet *lib. 3. Dial. cap. 23.* his verbis: „ Tempore quo exhibendis *responsis* ad Principem ipse transmissus „ sum". Et *Apocrisiariorum* meminit Justinianus in *Novella 6. cap. 2.* vetanis: „ ne Episcopi ad Comitatum accedant, sed negotia sua „ ibidem per *Apocrisiarios* agant.

XII. Huic Legatorum, seu Apocrisiariorum generi respondent hodierni Sedis Apostolicæ Legati, quos Canonistæ *Legatos missos* vocant, vulgo vero *Nuntii*, vel *Internuntii* dicuntur.

XIII. Qui enim nomine Pontificis assistunt apud Imperatorem, ac Reges, aliosque supremos Principes, hodie *Nuntii* Apostolici dicuntur. „ In iis vero Regnis, & Principatibus, in quibus ipse „ Princeps non residet, sed ejus Vicarius, vel alter supremus Ma- „ gistratus, Papa deputat (inquit Card. de Luca) Officiales sub „ nomine Collectorum, *Internuntiorum*, seu Respondentium, qui „ quamdam *Nuntiorum* imaginem habent, iisque Facultates majo- „ res, vel minores communicari solent juxta diversos stilos.

XIV. Denique Pontifices Romani intelligentes, quanti momenti esset ad firmandam auctoritatem suam apud gentes gratia, & favor Episcoporum principalium, & illustrissimarum Ecclesiarum, quibus ob prærogativam urbium præsto quoque erat Principum favor, illos dignitate Vicariorum Sedis Apostolicæ jam pridem honorarunt.

Et ita Patroclo Arelatensi Episcopo propter summam Urbis celebritatem, quam *Gallicam Romam* vocat Ausonius, vices suas commisit Zosimus Papa; Hilarus rursus Leontio; Gelasius I. Æonio; Symmachus Cæsario Arelatensi; Vigilius Auxomio.

XV. Unde cum per plurium seriem Pontificum Arelatensibus Episcopis continuata fuisset legatio Pontificia per plures annos, generali tandem concessione Pontificum, jus *perpetuæ* legationis *ipsi Sedi*, & *Ecclesiæ Arelatensi* fuit tributum, & assignatum. Quam in rem notandæ sunt Epistolæ S. Gregorii *lib. 4. Epist. 50. 52. & 54.* Item ejusdem responsum 9. ad Augustinum Anglorum Episcopum, relatum a Gratiano *25. qu. 2. Can. 3.*

Similia legationis privilegia a Pontificibus illustrioribus Ecclesiis concessa, tum antiqua, tum recentiora Ecclesiastica monumenta plura suppeditant: quemadmodum videre est apud Interpretes ad titulum Decretalium *De Officio Legati*: dicunturque, qui hujusmodi legationis privilegio sunt insigniti, *Legati nati*: eo quod statim, ut Ecclesiis suis præficiuntur, & Præsules creantur, id muneris & officii Legati Apostoli nanciscantur; uti superius notatum est.

☞ XXI. Diximus *num. 9.* Julianum Coensem Episcopum fuisse S. Leonis Papæ Legatum; credit tamen Paschasius Quesnellius nota sexta ad Epistolam 84. S. Leonis, Marciano Augusto inscriptam, *Apocrisiarios*, quos hodie *Nuntios* vocamus, in comitatu Principis vices Romani Pontificis agentes, primum fuisse institutos in persona hujus Juliani.

Quin & ibidem observat, hinc originem habuisse Vicarios, seu ut nunc loqui consuevimus, *Nuntios* Sedis Apostolicæ.

Observat insuper, hos Vicarios, seu Nuntios a viris dictis non male comparari cum *Apocrisiariis* Patriarcharum Orientalium; licet discrimina nonnulla inter eos intercessisse, observet.

Quo motivo inductus fuerit sanctus Leo, ut ad Urbem Regiam destinaret *Vicariam*, qui ibidem intenderet iis, quæ agebantur, præsertim ab Episcopo Constantinopolitano; latius exponit ibidem Quesnellius, notans quoque, quare præ ceteris in suum Vicarium elegerit sanctus Leo hunc Julianum Episcopum.

De origine autem *Apocrisiariorum*, eorumque apud Imperatores residentia, & officiis fusius tractat Petrus de Marca *lib. 5. de Concord. Sacerd. & Imp. cap. 16. 17. & 18.* observatque *cap. 16. num. 4.* ex *Novella 6.* Justiniani *cap. 3.* quod ævo hujus Imperatoris, soli Patriarchæ suos haberent in Aula Imperatoris residentes *Apocrisiarios*, hosque distinctos fuisse a Clericis & OEconomis ceterorum Episcoporum, qui ad Palatium mittebantur.

Notat insuper *cap. 17. num. 3.* quod *Apocrisiarii*, sive *Responsales* nullam jurisdictionis partem attingerent; nisi ex delegatione speciali, quæ aut a Principe fiebat, aut aliquando a summo Pontifice, quod tamen raro contingebat, uti ibidem monet de Marca.

Quoad hunc articulum, hodierni Nuntii, sive Internuntii Apostolici cum pristinis illis Patriarcharum Apocrisiariis fere conveniunt. Scitur enim in plerisque Regnis, ac notanter in Gallia, & Belgio hodiernos Nuntios nullum jurisdictionis actum exercere posse, immo nec facultatibus suis uti posse, nisi per Principem, aut per ejus suprema Auditoria, recognitæ & admissæ fuerint, uti in hoc opere probatum est. ☜

CAPUT II.

De Auctoritate, & Dignitate Legatorum.

1 *Legati in Comitatu Principis pro custodia fidei, & disciplinæ observantia excubabant.*
2 *Episcopo Thessalonicensi a tempore Damasi Papæ Legatio Sedis Apostolicæ facta fuit.*
3 *Custodia Regularum seu Canonum per omnes Ecclesias Legationi suæ subjectas ipsi incumbebat.*
4 *Curam omnium illarum Ecclesiarum habere debebat, & ordinationi Clericorum intendere.*
5 *Ipse inconsulto Episcopi ordinari non poterant; Metropolitanos ipse ordinare debebat.*
6 *Habebat jus convocandi Synodum.*
7 *Majores causæ Pontifici reservantur.*
8 *Ob non reservatas majores causas Sedi Apostolicæ redarguitur Legatus.*
9 *Metropolitanis sua jura servantur.*
10 *Quomodo in habendis Conciliis se gerere debeat?*
11 *De servanda moderatione in evocandis Episcopis ad Concilia.*
12 *Corollarium ex præcedentibus.*
13 *Major primis septem sæculis fuit auctoritas Legatorum, quos hodie dicimus* Natos, *quam* Missorum.
14 *Cur sequentibus sæculis illorum diminuta, horum aucta?*
15 *Alexander II. necessitatem mittendorum Legatorum desumit ex cura omnium Ecclesiarum Pontifici incumbente.*
16 *Eadem multum ursit, & magnificis verbis expressit Innocentius III.*

17 *Hoc posito fundamento omnia pene negotia ad Legatos Missos devoluta sunt.*
18 *Legati reputantur* Ordinarii, *& eorum potestas* ordinaria.
19 *Statuta eorum morte non extinguuntur,*
20 *Poterant de causis in prima instantia cognoscere.*
21 *Legatorum officium morte Pontificis non exspirat.*
22 *Legatis etiam* procurationes, *seu necessarii sumptus tandem subministrari debuerunt.*
23 *Excessus Legatorum in harum exactione, & quæ adhibita moderatio?*
24 *Legati reputati fuerunt tamquam* Proconsules *Romani.*
25 *Ad horum exemplum* insigniis *Legationis utebantur extra loca suæ Legationis.*
26 *Nequidem Patriarcha, præsente Legato, potest jubere sibi præferri* crucem; *nec Episcopus actum jurisdictionis ordinariæ exercere.*
27 *Præsente* Legato a latere, *aliorum Legatorum auctoritas cessat.*
28 *Legati* a latere *jurisdictionem saltem* voluntariam *extra fines suæ Legationis exercent.*
29 *Potest Legatus* a latare *conferre Beneficia juris Patronatus Ecclesiastici.*
30 *Aliqua semper Pontifici sunt reservata,*
31 *Ex his plura, vel pauciora pro arbitrio Pontificum Legatis committuntur.*
32 *Non parum obscurum est determinare ex Jure, quæ Legatis competant, & quare?*
33 *Prudenter Pontifices in instructionibus, quas Legatis concedunt, exprimunt ea, quæ eorum curæ concredunt.*

I. SANCTUS Leo scribens ad Pulcheriam Augustam, Juliani Coensis Episcopi, atque sui ad Urbem Regiam Legati munus eleganter expressit his verbis: ,, Cum in *causa fidei*, cui gloria vestra famulatur, *vicem* ipsi meam aliquatenus *delegaverim*, ut ab ea, quæ vobis debetur, observantia non recedens, pietati me vestræ præsentare non desinat: exequens *in custodia fidei*, & in *Ecclesiasticis disciplinis* per omnia sollicitudinem meam, & *opportunis suggestionibus*, quod *universali* Ecclesiæ prosit, *insinuans*: ut in ipso, nec Catholicis vestrum præsidium, quibus volumus subveniri, nec meum vobis desit obsequium ". *Epist.* 85. *cap.* 2. editionis Quesnellii.

II. Quanta autem esset eo tempore eorum auctoritas, quos hodie Legatos *natos* dicimus, facile possumus cognoscere ex litteris S. Leonis ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum.

Pro quo notandum, Episcopo Thessalonicensi jam a temporibus Damasi Papæ vices Sedis Apostolicæ fuisse per Illyricum delegatas; uti sat manifestum est ex Epistola Innocentii I. qui non ita multo post Damasum in Cathedra Petri sedit. Hic enim ad Anysium Thessalonicensem Episcopum scribens, ait, se ipsi eamdem potestatem committere, quam a Damaso, Siricio, & Anastasio ante acceperat. ,, Cui etiam (idest ,, Anysio) tanti ac tales viri prædecessores mei Episcopi, idest, sanctæ memoriæ *Damasus*, Siricius, atque supra memoratus vir (id est Anastasius) ita detulerunt, ut omnia, quæ in illis partibus gererentur, Sanctitati tuæ, quæ plena justitiæ est, traderent cognoscenda.

Et in Epistola ad Ruffum Thessalonicensem similiter Episcopum Anysii successorem, qua ei vices suas per Illyricum delegat: ,, *non primitus* hæc ista statuentes, sed *Prædecessores nostros Apostolicos* imitati, qui beatissimis Acholio, & Anysio injungi pro eorum meritis ista voluerant ". Habentur hæ litteræ Innocentii in Actis Synodi Romanæ sub Bonifacio II. anno 531. *tom.* 4. *Conc. col.* 1701.

Successores Innocentii prædecessorum vestigia prementes, vices suas Episcopo Thessalonicensi demandare perrexerunt, quemadmodum fuse deducit Stephanus Balutius in appendice ad librum V. Petri de Marca *De Concordia Sacerdotii, & Imperii c.* 34. *&* 35.

III. Quæ autem fuerit Episcopi illius in qualitate Vicarii, seu Legati Sedis Apostolicæ per Illyricum auctoritas tempore S. Leonis, ex ejus litteris facile cognosci potest.

Anastasius Thessalonicensis Episcopus a Sixto II. prædecessore Leonis Vicariatu Sedis Apostolicæ fuerat ornatus, eumque per multos annos gesserat; atque eumdem sibi a Leone Sixti successore continuari petiit, quod Leo concessit, ad illum scribens in hæc verba: ,, Postquam itaque petitio tuæ dilectionis innotuit per filium nostrum Nicolaum Presbyterum, ut *tibi* quoque *a nobis*, sicut *decessoribus tuis*, *per Illyricum* cum nostra vice propter *custodiam Regularum auctoritas* præstaretur. præbentes assensum, nostra adhortatione compellimus, ut nulla dissimulatio, negligentia nulla proveniat circa Ecclesiarum regimen per Illyricum positarum, *quas* dilectioni tuæ *vice nostra committimus*, beatæ recordationis Siricii exemplum secuti, qui sanctæ memoriæ Anysio prædecessori tuo, bene de Apostolica Sede tunc merito, & rebus post sequentibus approbato, certa tum primum ratione commisit: ut per illam Provinciam positis, quas ad disciplinam teneri voluit, Ecclesiis subveniret ". Et infra: ,, Imitatorem te tam prædecessoris tui, quam decessoris, qui pari modo hoc & meruisse, & egisse cognoscitur, esse volumus: ut de profectu Ecclesiarum, quas tibi vice nostra committimus, gaudeamus ". *Epist.* 4. edit. Quesnellii.

IV. Post narrationem illam, exhortationem subjicit: ,, Credita itaque tibi, Frater carissime, *gubernacula* pervigil tene, & mentis tuæ oculos per omnia, quæ curæ tuæ videas injuncta, circumfer, in mercedem tuam profutura custodiens, & his, qui disciplinam Canonum labefactare nituntur, obsistens; divinæ legis sanctio veneranda, & Canonum specialius Decreta serventur. Per commissas tibi Provincias tales Domino Sacerdotes, quibus sola vitæ, & Clericalis Ordinis suffragentur merita, consecrentur. Nihil gratiæ personali, nihil ambitioni, nihil redemptis permittas licere suffragiis. Examinentur diligentius, & per *longum vitæ tramitem* disciplinis Ecclesiasticis, qui ordinandi fuerint, imbuantur. Si tamen illis omnia, quæ a SS. Patribus sunt constituta, conveniant, & quæ Beatum Apostolum Paulum de talibus legimus præcepisse, custodierint: ut unius uxoris vir sit, & hanc virginem, ut auctoritas divinæ legis cavet, acceperit.

V. Docet deinde bigamum vere esse, qui nondum Christianus habuerit uxorem, &, ea mortua, aliam duxit in uxorem. Post hæc pergit in dandis mandatis: ,, Nullus, *te inconsulto*, per illas Ecclesias *ordinetur Antistes*; ita enim fiet, ut sint de eligendis matura judicia, dum tuæ dilectionis examinatio formidetur. Quisquis vero a Metropolitanis Episcopus contra nostram præceptionem, præter tuam notitiam, fuerit ordinatus, nullam sibi apud nos status sui esse noverit firmitatem, eosque usurpationis suæ rationem, qui hoc præsumpserint, reddituros. Singulis autem Metropolitanis sicut potestas ista committitur, ut in suis Provinciis jus habeant ordinandi; ita eos Metropolitanos a te volumus ordinari, maturo tamen & decocto judicio. Quamvis enim omnes Antistites probatos, & Deo placitos deceat consecrari, hos tamen præcellere volumus, quos pr futuros his, qui ad te pertinent, Consacerdotibus, noverimus. Quod dilectionem tuam sollicitius agere præmonemus, & cautius, ut illud Apostolicum custodias, quod scriptum est: *Manus cito nemini imposueris* " 1. Tim. cap. 5. v. 22.

Duo hic Vicario suo tribuit Leo. Primum, ut nullus Episcopus a suo ordinetur Metropolitano, nisi cum notitia ipsius Vicarii. Secundum, quod Metropolitani non modo consulto prius Vicario Apostolico, sed ab ipso Vicario per omnes Illyrici Provincias ordinentur.

VI. Ulterius in dandis mandatis prosequitur: ,, Ad Synodum *quisquis Fratrum* fuerit *evocatus*, *occurrat*, nec Sanctæ Congregationi se deneget: in qua maxime constituendum esse noverit, quod ad disciplinam poterit Ecclesiasticam pertinere. Melius enim culpa vitabitur, si inter Sacerdotes Domini collatio frequentior habeatur, & emendationi pariter, & charitati plurimum præstat adunata societas. Illic, si quæ causæ natæ fuerint, præstante Domino, ita poterunt terminari, ut contentio nulla resideat; sed solida inter Fratres charitas coalescat.

His verbis factam esse auctoritatem Episcopo Thessalonicensi evocandi quoscumque Episcopos Illyricianos ad Synodum, evidens est; hocque jam pridem ab Innocentio I. Thessalonicensi Episcopo tamquam vices Sedis Apostolicæ gerenti datum fuisse privilegium, colligitur ex litteris Innocentii ad Ruffum Thessalonicensem Episcopum: ,, Licitum autem, & Apostolicæ Sedis favore permissum tuæ Fraternitati cognosce, ut cum aliqua Ecclesiastica ratio, vel in tua, vel in memoratis Provinciis agitanda, cognoscendaque fuerit, *quos velis Episcoporum socios quibuscumque de Ecclesiis assumas tecum*, quorum & fide, & moderatione quidquid necessitas, causave flagitaverit, optimus dirigas arbiter, & præcipuus, quippe a nobis lectus definias intercessor.

VII. Huic mandato hanc adjungit Leo cautionem: Si qua vero causa *major* evenerit, quæ a tua Fraternitate illis præsidente non potuerit definiri, relatio tua missa nos consulat: ut revelante Domino, cujus misericordiæ profitemur esse quod possumus, quod ipse nobis aspiraverit, rescribamus; ut cognitioni nostræ pro traditione *veteris* instituti, & *debita* Apostolicæ Sedis *reverentia*, nostro examine vindicemus; ut enim auctoritatem nostram vice nostra exercere te volumus; ita nobis, quæ illic componi non potuerint, vel qui vocem appellationis emiserit, reservamus.

VIII. Unde cum postea Anastasius Thessalonicensis Episcopus, cui hic suas vices, & mandata dederat Leo, Atticum veteris Epiri Metropolitanum aspere nimis tractasset, deque ea re idem Atticus querelas suas ad Leonem retulisset, ipse ad Anastasium rescribens de indignissimo modo, quo Atticum tractasset (quemadmodum diserte, & late describit Leo in *Epist.* 12. edit. Quesnellianæ) in memoriam ei revocat illa mandata, eum redarguens, quod ea non servasset. ,, Nam cum *majora* negotia, & *difficiliores* causarum exitus liberum tibi esset, sub nostræ exspectationis sententia expendere, nec ratio tibi, nec necessitas fuit in id, quod mensuram tuam excederet, deviandi.

Et inferius eamdem causam repetit, pronuntians Anastasium non debuisse causam Attici, qui Metropolitanus Episcopus erat, judicare, donec ad ejus consulta Leo rescripsisset. ,, Præsertim, ait, cum etiamsi ,, tale aliquid mereretur, exspectandum fuerat, quid ad tua consulta rescriberem ". Et paucis interjectis: ,, Sed etiamsi quid *grave intollerandumque* committeret, nostra erat exspectanda censura, ut nihil prius ipse decerneres, quam quid nobis placeret, agnosceres. Vices enim nostras ita tuæ credidimus charitati, ut in *partem* sis vocatus *sollicitudinis*, *non in plenitudinem* potestatis "*. *Epist.* 12.

Sic castigato increpatoque Anastasio ob transgressos suæ auctoritatis limites; nova dat mandata sumpta partim ex veteribus, quæ hic vel explicantur, vel illustrantur, partim de novo addita, atque ex his præcipue notanda sequentia.

IX. Primum, quod his verbis exprimitur; ,, Secundum SS. PP. Canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentia consecratos, Metropolitanos singularum Provinciarum Episcopos, quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura prætenditur, jus traditæ sibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus, ita ut a regulis præstitutis nulla aut negligentia, aut præsumptione discedant ". Apud Gratianum 25, *quæst.* 2. *Can.* 5.

X. Septimum pertinens ad gravissimum disciplinæ punctum, quod versatur in causarum judicio. ,, De Conciliis autem Episcopalibus, ait, non aliud indicimus, quam Sancti Patres salubriter ordinarunt: ut scilicet bini conventus per annos singulos habeantur, in quibus de omnibus querelis, quæ inter diversos Ecclesiæ ordines nasci adsolent, judicetur. Ac si forte inter

,, ipsos,

„ ipsos, qui præsunt, de majoribus, quod absit, peccatis causa nascitur, quæ Provinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negotii qualitate Metropolitanus curabit instruere, ut si coram positis fratribus, nec tuo fuerit res sopita judicio, ad nostram cognitionem, quidquid illud est, transferatur.

XI. Decimum caput præscribit modum, quo Legatus se gerere debeat in evocandis Episcopis ad generalem Synodum totius Illyrici. „ In evocandis ad te Episcopis moderatissimum esse te volumus, ne per majoris diligentiæ speciem, fraternis videaris gloriari injuriis. Unde si causa aliqua major extiterit, ob quam rationabile ac necessarium sit, fraternum advocare conventum: binos de singulis Provinciis Episcopos, quos Metropolitani crediderint esse mittendos, ad fraternitatem tuam venire sufficiat, ita ut præstituto tempore non ultra 15. dies, qui convenirent, retardentur.

XII. Ex his patet, jam tum tempore S. Leonis non exiguam fuisse Vicariorum Sedis Apostolicæ auctoritatem; ita tamen moderatam, ut Synodorum Provincialium, & Metropolitanorum jura illibata esse vellet Leo; nec non graviores, ac difficiliores causas, quæ sine multis contentionibus in Provinciis terminari non poterant, ad Sedem Apostolicam per Vicarium esse referendas.

XIII. Ad hæc notandum, eam auctoritatem potissimum creditam fuisse Episcopis amplissimarum civitatum; qui, uti supra monui, successu temporis titulo suæ dignitatis *Legatos* Sedis Apostolicæ se dixerunt; atque inde vocati *Legati nati*.

Hos vero, qui ad Principes aut Reges a Sede Apostolica mittebantur, nusquam legimus primis sæculis tanta auctoritate instructos; immo plerimque Diaconi dumtaxat erant, *Responsales*, sive *Apocrisiarii* dicti, nulla jurisdictione instructi, solis negotiis Sedis Apostolicæ gerendis apud Principes occupati: ideoque primitus auctoritas eorum, qui hodie Legati *nati* vocantur, amplior fuit, quam eorum, qui pro certis negotiis ad Provincias mittebantur, vel apud Principes nomine Pontificis residebant; quos hodie *Nuntios* dicimus.

XIV. At cum lapsu temporis jus perpetuæ legationis esset quibusdam Ecclesiis annexum; viderentque Pontifices, personarum, quæ illis præficiebantur Ecclesiis, delectum nequaquam a libero suo pendere arbitrio, cœperunt horum Legatorum auctoritatem imminuere; aliorum vero, qui ab ipsorum libera dependebant nominatione augere; quæ auctoritas circa sæculum undecimum summum incrementum accepit.

XV. Legatorum mittendorum necessitatem Alexander II. circa annum 1062. ex eo capite accersit, quod *cura universalis* Ecclesiæ eum cogat mittere ad *Vicem* suam personas, quæ visitent Ecclesias, cum id ipse *per se* facere non possit; atque hinc sumit occasionem mittendi in Gallias Petrum Damiani Cardinalem, & Episcopum Ostiensem, qui ille personam Pontificis repræsentaret. Epistola hæc scripta est ad Archiepiscopos Galliæ, & extat tomo 9. Concil. generalium *col.* 1131.

Altius hoc jus repetit Gregorius VII. qui Legatum in Gallias mittens, Amatum Episcopum Oloromensem, dicit „ se id facere, quod Romana Ecclesia hanc consuetudinem habuit *ab ipsis suæ fundationis primordiis*, ut ad omnes partes, quæ Christianæ religionis titulo prænotantur, suos Legatos mitteret, quatenus ea, quæ gubernator, & rector ejusdem Ecclesiæ per suam præsentiam expedire non prævalet, vice sua Legatis concessa, monita salutis, & morum honestatem per eos *cunctis per orbem terrarum* constitutis Ecclesiis nuntiaret, eaque Apostolica doctrina in omnibus, quæ Sacræ Religioni conveniunt, diligenter instrueret.

XVI. Eamdem veterem consuetudinem, & rationem allegarunt passim sequentes Pontifices, ut Legatorum mittendorum necessitatem, & eorum auctoritatem adstruerent; sed præ reliquis Innocentius III. magnificis verbis elocutus est, quod Prædecessores sui simplici sermone dixerant. Primum igitur scribit, Dominum Jesum Christum Sedem Apostolicam instituisse, totius Christiani orbis caput, & Magistram, a qua panis intellectus, & vitæ ad alias procedat Ecclesias. Pontificem Romanum portare onera gravia cum plenitudine potestatis. Verum quia ipse cuncta per se facere non potest, multos sibi operarios, & coadjutores, ac per eos exequi, quod per se non potest personaliter adimplere, sic vices suas aliis committendo, ut intelligatur ipsemet facere, quod per alios fieri decernit. Cum autem necessitas Ecclesiæ Constantinopolitanæ postulet illuc mitti Legatum *a latere*, destinasse se in eam rem Pelagium Episcopum Albanensem; „ cui nos vices nostras commisimus, inquit, ut juxta verbum Propheticum evellat & destruat, ædificet & plantet, quæ secundum Deum evelenda & distruenda, nec non ædificanda cognoverit, & plantanda.

Hæc Epistola scripta ad Imperatorem Constantinopolitanum extat *lib.* 16. *epist.* 104.

XVII. Hoc posito fundamento, Legatorum Sedis Apostolicæ ita crevit posterioribus sæculis auctoritas, & dignitas, ut cuncta omnino Provinciarum negotia ad eos deferrentur, sive de judiciis ageretur, sive de confirmationibus privilegiorum; tum de aliis quibuscumque negotiis tractaretur, ut ex actis illorum temporum manifestum est.

Et quidem sæculo undecimo ad Regem Anglorum scribebat Paschalis II. „ Universum siquidem terrarum orbem Dominus, & Magister suis discipulis dispertivit; sed Europæ fines Petro singulariter commisit, & Paulo. Nec per eorum tantum, sed per Successorum Discipulos ac *Legatos* Europæ universitas conversa est, & confirmata. Unde usque ad nos (licet indignos) eorum Vicarios hæc consuetudo pervenit; ut per *nostræ Sedis Vicarios* graviora Ecclesiarum per Provincias negotia pertractarentur, seu retractarentur.

XVIII. Quin & licet *Legati* vices agerent Pontificis; ac ob id Sedis Apostolicæ *Vicarii* dicerentur; atque propterea *delegatam* dumtaxat auctoritatem vi suæ legationis viderentur obtinere; nihilominus Clemens IV. cuidam Presbytero Cardinali Apostolicæ Sedis Legato scribit; „ Legatos, quibus in certis Provinciis committitur legationis officium, ut ibidem evellant, & dissipent, ædificent atque plantent: Provinciarum sibi commissarum ad instar Proconsulum, ceterorumque Præsidum, quibus certæ sunt decretæ Provinciæ moderandæ, *Ordinarios* reputantes „ &c.

Hoc Clementis responsum refertur in *cap.* 2. *de Officio Legati, in VI.* atque ejus auctoritate uno consensu tradunt Canonistæ, *Legatos* Sedis Apostolicæ habere *ordinariam* auctoritatem; atque *Ordinarios* per omnes suæ Legationis Provincias reputari.

XIX. Unde sicuti Ordinariorum est, auctoritate *ordinaria* statuta *perpetuo* duratura edere; ita & Legatorum statuta *perpetua* esse declararunt Pontifices; „ Nemini dubium esse volumus, iniquit Gregorius IX. quin Legatorum Sedis Apostolicæ *Statuta* edita in Provincia sibi commissa, durent *tamquam perpetua*, licet eamdem postmodum sint egressi". *cap.* 10. *tit. de Officio Legati.*

XX. Ulterius, quia *Ordinarii* reputabantur; atque tamquam *Ordinarii* in Provincia constituti, qui vice Sedis Apostolicæ *evellant & dissipent, ædificent atque plantent*; idcirco jure delegationis non tantum poterant causas *per appellationem* ad se delatas cognoscere, & decidere; sed etiam quæ per *simplicem querimoniam* pervenirent ad ipsorum audientiam, uti respondit Alexander III. in *c.* 1. *tit. de Officio Legati.*

XXI. Eodem fundamento declararunt, Legationis officium non expirare morte Pontificis, a quo missi fuere, *c.* 2. *de Officio Legati in VI.*

XXII. Ad hæc cum Legati haberentur tamquam *Ordinarii*, qui vice Sedis Apostolicæ curam Provinciarum in spiritualibus agerent, tandem quoque invaluit, ut ipsis tamquam *operariis*, & *ministris* Ecclesiæ *necessarii sumptus* suppeditarentur. Et quidem Gregorius VII. in formula juramenti, quam a Metropolitanis in traditione Pallii exegit, & quæ successu temporis ad omnes Episcopos extensa est, addidit clausulam de procurationibus Legatorum, quam hoc verborum tenore expressit: *Legatum Romanum eundo, & redeundo honorifice tractabo, & necessitatibus suis adjuvabo.*

XXIII. Stabilita vero semel necessitate suppeditandorum sumptuum, præscriptus ab iis est ordo solutionis, coactique Provinciales immensas nonnunquam auri argentique moles spendere; quæ adeo publica erant ævo Sancti Bernardi, ut scribens ad Eugenium III. cum moneat, ut tales in Cardinales eligat, qui, cum legatione Sedis Apostolicæ ornati fuerint, „ *Ecclesias non spolient, sed emendent, qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & crimina corrigant*, qui cum ad Apostolicam redierint, *redeant fatigati* quidem, sed non suffarcinati: simul & gloriantes, non quod curiosa seu pretiosa quæque terrarum attulerint, sed quod reliquerint pacem regnis, legem barbaris, quietem Monasteriis, Ecclesiis ordinem, Clericis disciplinam, Deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

Hinc frequentes Pontificum, atque Conciliorum sanctiones, quæ Legatorum in exigendis *procurationibus* excessum non semel castigarunt, atque intra moderatos *necessitatis* limites concluserunt, „ ut *nulla Ecclesia, vel Prælatus se indebite prægravari rationabiliter conqueratur. Cap.* 17. *&* 23. *tit. de Censibus.*

XXIV. Constat ergo, *Legatos* Sedis Apostolicæ tamquam *Ordinarios* per omnia reputatos fuisse; quin eorum, præcipue *Legatorum a latere*, ea fuit auctoritas & dignitas, ut instar *Proconsulum, ceterorumque Præsidum*, ad regendas Provincias mitti dicerentur. *Cap.* 2. *de Officio Legati.*

XXV. Et quidem sicuti Proconsules Romani, euntes & redeuntes e Provinciis sibi concreditis utebantur insigniis suæ dignitatis, ita quoque Legati utuntur insignis Apostolicæ dignitatis, puta, vestibus rubeis, palafredo albo, freno & calcaribus deauratis, uti post Hostiensem ad *c. Antiqua tit. de Privilegiis* notant cummuniter Canonistæ, idque mox ut ex Urbe recesserint.

XXVI. Quin ea erat dignitas Legatorum, ut nec Archiepiscopi, immo nec Patriarchæ possent Dominicæ Crucis vexillum sibi jubere præferri ubicumque præsens esset Summi Pontificis Legatus utens insigniis Apostolicæ dignitatis, *cap. Antiqua tit. de Privilegiis*; quia in præsentia majoris deponitur potestas reverentialis minoris, inquit Barbosa *lib.* 1. *juris Eccles. c.* 5. *n.* 21.

Unde, uti ibidem observat Barbosa, Episcopus in civitate, & Diœcesi, cui præest, non potest, præsente Legato *de latere*, benedicere populum, & deferre vestes, scilicet Mozzetam significantem jurisdictionem illius ordinariam.

XXVII. Simili ratione scripsit Gregorius IX. Patriarchæ Hierosolymitano: „ Fraternitati tuæ Legationis officium in Provincia tua duximus committendum, ita tamen quod si Legatus ad partes illas *de latere nostro* contigerit destinari, *executionem* ipsius officii, *quamdiu Legatus ipse ibi fuerit*, pro Sedis Apostolicæ reverentia omnino *dimittas*". *Cap.* 8. *tit. de Officio Legati.*

XXVIII. Potestas, & dignitas Legationis *a latere*, & in hoc supra aliorum Legatorum dignitate eminet, quod ipsi quoque ad instar Romanorum *Proconsulum* aliquam jurisdictionem, saltem voluntariam exerceant extra fines Provinciæ sibi commisse; v. g. absolvendo aliquem ab excommunicatione pro injectione manum violenta in Clericum; quemadmodum ad *cap.* 9. *tit. de Off. Legati* post Glossam notant Canonistæ.

XXIX. Potest quoque Lagatus *a latere* conferre Beneficia in Provincia sibi credita, licet sint Juris Patronatus Ecclesiastici: *cum plus juris habeat in concessione Prælatus*, ait Innocentius III., *quam in præsentatione Patronus, nec præjudicetur Prælato, si quando per Apostolica Sedis Legatum, eo inconsulto, Ecclesia concedatur. Cap.* 6. *tit. de Officio Legati.*

XXX. Verum, licet amplissima fuerit posterioribus sæculis Legatorum, præsertim *a latere*, auctoritas ac potestas, nihilominus tamen plura in signum suæ supremæ potestatis Pontifices reservarunt, quæ eorum Legatis *a latere* non competunt, nisi speciali-

ter,

ter, & nominatim in eorum facultatibus, & mandatis a Pontifice ſint expreſſa; qualia ſunt transferre Epiſcopos, aut Archiepiſcopatus; aut alteram Sedem Epiſcopalem alteri ſubjicere; aliaque quædam ſimilia, quæ ad *cap. 4. de Offic. Legati* annotavit Gloſſographus.

XXXI. Ex his vero cauſis Pontifici ſpecialiter reſervatis, Pontifices ſolent ſuis Legatis, vel plures vel pauciores committere, quatenus gratia vel auctoritate apud Pontificem prævalent: eaſque exprimere ſolent in mandatis, & facultatibus, quas Legatis ſuis tradere conſueverunt.

XXXII. Ex varia hac Pontificum delegatione nunc ampliore, nunc reſtrictiore, factum eſt, ut veriſſime annotavit Panormitanus in *cap. Fin. De Confirmat. utili*, adeo perfuſorie, & generaliter de Officio Legati in Jure Canonico tractari, ut vix conſtitui poſſint ea, quæ jure Legationis proprie ad Legatum pertinent.

XXXIII. Hinc & prudenter hodie Pontifices ſolent mandatis, ſive facultatibus Legatorum, ſeu Nuntiorum inſerere ea omnia, quæ Legatis committenda eſſe cenſent. Unde etiam monet Cardinalis De Luca *diſc.* 33. ad Concilium Tridentinum *num.* 21. quoad jura Legatorum certam regulam ſtatui non poſſe, *cum totum pendeat a tenore facultatum*. Facultates, quas habuit Decius Caraffa Nuntius Apoſtolicus in Belgio ſub Alberto & Iſabella, exhibet Zypæus titulo *De officio Legati*; notatque eas eſſe, quales plerumque Nuntii habere ſolent.

CAPUT III.

De quibuſdam Legatorum prærogativis, de earum origine, & abuſu.

1 *Cauſæ majores ævo Sancti Leonis Sedi Apoſtolicæ nondum erant reſervatæ.*
2 *Cauſas majores aliquas ad conſultationem magis, quam ad judicium evocat Sanctus Leo.*
3 *S. Leo non commiſit vices ſuas Epiſcopo Theſſalonicenſi, niſi ſub aliqua moderatione.*
4 *In Epiſt. ad hunc Præſulem S. Leo cogitat tantum de poteſtate, quæ Sedi Apoſtolicæ competebat in Provinciis Illyricianis.*
5 *In Romano Pontifice diſtinguendæ ſunt dignitates Epiſcopi, Metropolitani, Patriarchæ, & Primatus; ut tollatur obſcuras.*
6 *Senſim Legati Sedis Apoſtolicæ ſibi vindicarunt jura Metropolitanorum.*
7 *Primatus Archiepiſcopi Senonenſis.*
8 *Adverſus eum reclamarunt Epiſcopi.*
9 *Senſim Primates; ac præcipue Legati ad ſe traxerunt jura Metropolitanorum.*
10 *Legati ſenſim enervaverunt Metropolitanorum auctoritatem.*
11 *Plura Legatis indulta fuere ad eorum dignitatem extollendam.*
12 *Legati ſua abutuntur auctoritate.*
13 *Immenſa Legatorum jura vix nota ante finem XII. Sæculi.*
14 *Circa hæc tempora Domus ſummi Pontificis dicta eſt Curia Romana.*
15 *Diſplicuit tunc nonnullis iſta nuncupatio.*

☞ I. EX Epiſtola Sancti Leonis *num.* 7. capitis immediate præcedentis, deſcripta credi forſan poſſet, etiam tempore hujus Pontificis, id eſt, ſæculo quinto cauſas *majores* Sedi Apoſtolicæ fuiſſe reſervatas.

Verum ſi preſſius textus hujus epiſtolæ attendatur, apparebit ſanctum Leonem voluiſſe dumtaxat, ut, *ſi quæ majores inter Epiſcopos cauſæ ſunt, quæ in Provinciis ſuis nequeant terminari, ad ejus* (*Vicarii*) *notitiam* referantur, eaſque non tam a ſuo Vicario tamquam *judice* diſcuti, finirique mandat, quam ab eodem, *ut arbitrio ſub divini timore judicii componantur*, uti loquitur Epiſtola 13. c. 1.

II. Unde recte notat Paſchaſius Queſnellius, in notis ad dictam epiſtolam, *nota prima*, hinc elici *majorum cauſarum judicia ad majores ſedes referri, non ex defectu poteſtatis in Metropoliticis Epiſcopis, ſed ex difficultate incurrentium quæſtionum; quæ dum ſæpius, & a pluribus examinantur, tandem ex ſapientiorum conſilio componuntur*. „ Et revera (ait Queſnellius) ſaltem aliquas illarum ad „ conſultationem magis, quam ad judicium evocat ſanctus Leo, ut „ ex his verbis *Epiſtolæ* 4. ad Anaſtaſium *cap.* 5. fit manifeſtum: „ Si qua (inquit) cauſa *major* evenerit, quæ a Fraternitate tua „ illic præſidente non potuerit definiri, relatio tua miſſa nos *con-* „ *ſulat*, ut revelante Domino, cujus miſericordia profitemur eſſe „ quod poſſumus, quod ipſe nobis aſpiravit, reſcribamus.

Ex verbis ſancti Leonis in citata *epiſtola* 13. *cap.* 2. inſuper habemus, cauſas illas *majores*, maximaſque, quæ in Provinciis terminari nequibant, non ex ſolius Vicarii nutu pependiſſe, ſed eaſdem in *Concilio Epiſcoporum* e diverſis Provinciis evocatorum diſcuſſas, finitaſque fuiſſe.

Licet ergo hic videamus ſanctum Leonem *majores* cauſas ſibi reſervare, ſive ſibi referri voluiſſe, nequaquam ex his concludi poteſt, ævo ſancti Leonis *majores* cauſas fuiſſe Sedi Apoſtolicæ reſervatas ejus *ſolius* judicio terminandas: quandoquidem ex verbis ſancti Leonis evidens ſit, dumtaxat, ipſum ſuo mandaſſe Vicario, ut ſi *major* emergeret cauſa, quæ *ibidem terminari non poſſet*, ipſe eam ſuo proprio arbitrio, & judicio non terminaret, ſed ejus deciſionem ſuſpenderet, donec Leonis ſententiam intellexiſſet: quod & habetur ex verbis ejuſdem Leonis in *Epiſtola* 12. relatis cap. præced. *num.* 8.

III. Ex verbis ſancti Leonis in ejus epiſtola 12. *n.* 8. relatis, ſat compertum eſt, Leonem per illa verba finalia: „ Vices enim no- „ ſtras ita tuæ credidimus charitati, ut *in partem ſit vocatus ſol-* „ *licitudinis, non in plenitudinem poteſtatis* " aliud non voluiſſe ſignificare Epiſcopo Theſſalonicenſi, niſi quod ipſum deſignando ſuum per *Illyricum Vicarium*, vices ſuas ei commiſerit, ſub ea moderatione, ut in arduis negotiis, quæ in Provinciis non poſſent facile decidi, deberet conſulere Pontificem; ejuſque ſuper iis ſententiam exſpectare, uti ſuperius oſtendimus.

Præterea ex toto contextu epiſtolæ manifeſtum eſt, ſanctum Leonem hic non loqui de *plenitudine poteſtatis*, quam Chriſtus dederit Petro, & ſucceſſoribus ejus Romanis Pontificibus, quaſi *ſolus* ille *plenitudinem* iſtam habeat, ceteri vero Epiſcopi vocati tantum ab eo ſint in partem ſollicitudinis: ſed de poteſtate Patriarchali, quam eo tempore, id eſt, ætate Leonis, Romanus Pontifex per Illyricum obtinebat, uti & obſervat, & fuſius probat Stephanus Balutius in appendice ad Librum 5. Petri de Marca *de Concord. Sacerd. & Imp. cap.* 26.

IV. Monet ibidem Balutius *n.* 5. quod occaſione hujus epiſtolæ ſancti Leonis, „ explicare intendat effatum illud *ultimorum tem-* „ *porum*, nimirum, ceteros Epiſcopos vocatos eſſe in *partem ſol-* „ *licitudinis*, ſed ſolum Romanum habere *plenitudinem poteſtatis*: „ oſtendamque (ait) Leonem non cogitaſſe hoc loco de ſuprema „ auctoritate Romanæ Sedis in *Univerſum*, ſed tantum de poteſta- „ te, quæ Sedi Apoſtolicæ competebat in Provincis Illyricianis, „ in cujus poteſtatis exercitio *vices* ſuas Anaſtaſio tribuerat, ita „ tamen ut ab eo vocatus fuerit in *partem ſollicitudinis*, non in „ *plenitudinem poteſtatis*; illius nimirum Exarchicæ, vel Patriar- „ chalis, quæ ſpeciali jure vel conſuetudine, ævo ſancti Leonis per „ Illyricum competebat Romano Epiſcopo, non titulo Primatiæ, „ ſive ſui Primatus, qui ſe ad omnes Eccleſias protendit, ſed ti- „ tulo Exarchatus, vel Patriarchatus intra fines, & terminos con- „ cluſi, uti ibidem oſtendit Balutius.

V. Hic rurſus pateſcit, ſedulo in Romano Pontifice diſtinguendam qualitatem ſpecialis Epiſcopi Romani; item Metropolitani, nec non Patriarchæ, ac ejuſdem Primatus, ne geſta ſub una earum qualitatum, credantur ſub alia qualitate, ac ſignanter titulo *Primatus*, Romanos Pontifices ſibi, etiam primis Eccleſiæ ſæculis vindicaſſe.

VI. Ex epiſtola S. Leonis *n. 6. c. præc.* relata intelligimus ſanctum Leonem enixe injunxiſſe ſuis Legatis, ſive Vicariis, ut ita Vicarii functiones obirent, ut tamen conformiter ad ſanctos Canones, notanter Nicænos, jure Metropolitanorum intacta ſervarent.

Verum huic ſaluberrimo, juſtiſſimoque monito Vicarii, ſeu Legati Apoſtolici non per omnia obſequentes; quin & ipſi Romani Pontifices notanter ſæculo nono, & ſequentibus poſt evulgatas, & receptas falſas Decretales, jura & privilegia ſuorum Vicariorum in præjudicium Metropolitanorum ſenſim protendentes, varias horum querelas, & oppoſitiones excitarunt.

VII. Inter alia legimus, quod Joannes VIII. conſtituens Anſegiſum Archiepiſcopum Senonenſem; ſuum per Gallias & Germaniam Vicarium, ei dedit auctoritatem, ut „ quoties utilitas Eccleſiaſtica „ dictaverit, ſive in evocanda Synodo, ſive in aliis negotiis exer- „ cendis, per Gallias & Germaniam Apoſtolica vice fungantur, & „ Decreta Sedis Apoſtolicæ per ipſum Epiſcopis manifeſta effician- „ tur, & rurſus, quæ geſta fuerint, ejus relatione, ſi neceſſe fue- „ rit, Apoſtolicæ Sedi pandantur, & *majora* negotia ad difficilio- „ ra quæquæ quæ ſuggeſtione ipſius a Sede Apoſtolica diſponenda, „ & enucleanda quærantur ": uti habet Epiſtola Joannis VIII. qua Anſegiſo Vicariatum committit, quæque conſcripta eſt ad Epiſcopos Galliæ, & Germaniæ.

VIII. Nequaquam obſcurum eſt, hac commiſſione jura Metropolitanorum in convocandis Epiſcoporum Conciliis, & *majoribus* negotiis terminandis labefactari. Quapropter cum hæc Epiſtola in Concilio, præſente Rege Francorum Carolo Calvo, legeretur; atque peteretur, nomine Caroli ab Epiſcopis ibidem præſentibus, quod de his juſſis Apoſtolis reſponderent, reſponſio eorum fuit: „ Ut *ſervato ſingulis Metropolitanis jure* privilegiis, ſecundum ſan- „ ctos Canones, & juxta Decreta Sedis Romanæ Pontificum, ex „ ejuſdem Canonibus promulgata, Domini Joannis Papæ Apoſto- „ licis mandatis obedirent.

„ Et cum Imperator, & Legatus Apoſtolicus ſatagerent, ut *ab-* „ *ſolute*, & *ſimpliciter* Epiſcopi reſponderent, ſe obedituros de „ Primatu Anſegiſi ſicut Apoſtolicus ſcripſit, aliud, niſi quod præ- „ dictum eſt, reſponſum ab iis extorquere non potuerunt.

Imperator autem volens exequi, quod Pontifex Anſegiſo conceſſerat, illum juſſit ſedere ante omnes Epiſcopos in qualitate *Primatus*, ſeu Vicarii Apoſtolici, etiam ipſa ordinatione anteriores, Rhemorum Archiepiſcopo *reclamante*, audientibus omnibus, hoc factum ſacris regulis obviare. Referuntur hæc tom. 9. Concil. General *col.* 281.

Ex hac Metropolitanorum, & Epiſcoporum reſiſtentia, & reclamatione noſcitur, recte notaſſe virum eruditum Franciſcum Florentem in commentario ad titulum de Officio *Legati*. „ Novas hu- „ juſmodi Legationes Metropolitanis, & Epiſcopis Galliæ exoſas „ fuiſſe, tamquam adverſus antiqua privilegia Metropolitanorum, „ quam in rem notanda quoque Epiſtola, quam prædictus Rhemo- „ rum Archiepiſcopus nomine Hincmarus ſcripſit adverſus novam „ illa Anſegiſi Senonenſis Archiepiſcopi Legationem.

IX. Et ſane ſenſim labentibus ſæculis Vicarios, ſive Legatos Sedis Apoſtolicæ omnia pene jura Metropolitanorum ad ſe traxiſſe clarius conſtabit ex dicendis. *Nu.* 16. *c. præcedentis* notavimus Summos Pontifices ſæculo undecimo, & ſequentibus, neceſſitatem mittendi Legatos per varias Provincias cœpiſſet adſtruere ex *plenitudine* Paſtoralis Officii in ipſo Romano Pontifice reſidente, quam & præ cæteris, magnificis verbis expreſſit Innocentius III. Porro hanc *Paſtoralis officii plenitudinem* a nullo Pontifice in fundamentum mittendi ſuos Legatos per Provincias aſſumptam legimus ante ſæculum x. vel xi. eamque auctoritate falſarum Decretalium Romanos Pontifices ſibi aſſeruiſſe, ſupra oſtendimus ad *tit.* 19. *cap.* 5. *num.* 15.

X. Notavit autem Dominus Fleury in ſua Hiſtoria, ac ſignanter in ſuo quarto Diſcurſu hiſtorico, quod poſtquam Pontifices auctoritate falſarum Decretalium, & Decreti Gratiani aſſeruerunt ſibi

ram officii Pastoralis plenitudinem, coacti fuerint aliis hanc auctoritatem delegare: nam impossibile erat, ut ipsi Pontifices *personaliter* adirent, vel ut adessent, omnes evocarent; atque hinc frequentes esse cœperunt Pontificum Legationes a seculo xi.

Præterea ibidem monet: „ Quod & sub idem tempus, Legati „ omnia negotia cœperint sua auctoritate tractare, & absolvere; „ atque inde contigerit, ut omnis pene Metropolitanorum aucto- „ ritas evanuerit, nihilque Metropolitanis supra reliquos Episco- „ pos superesset, nisi prærogativa Consessus, nomen Metropolita- „ ni, & ornamentum Pallii.

De hac amplificata Legatorum potestate ex hoc jacto fundamento necessitatis mittendorum Legatorum; nec non diminutis Metropolitanorum, & Episcoporum juribus fusius agit clarissimus Balutius in appendice ad *l. 5. Petri de Marca de Concord. Sacerd. & Imp. c. 47.* observatque *n.* 6. quod Legati, tametsi omnia pro suo arbitrio gererent, ut plurimum tamen cuncta peragerent in Conciliis; ut quæ ipsi statuebant, etiam Episcoporum auctoritate tenerent. Hoc insuper notans, quod postremis temporibus, postquam solidata fuit suprema illorum potestas, vix habuerint rationem aliquam Episcoporum, satis dignitati illorum prospectum putantes, si coram illis Decreta conderentur.

Unde nonnumquam Decreta in Conciliis Episcoporum, quibus ipsi præsederant, edita suo dumtaxat nomine Legati publicabant, & ab omnibus Episcopis observari mandabant; uti a Gerardo Episcopo Sabinensi, & Apostolicæ Sedis per Siciliam Legato, in publicatione Decretorum in Concilio Generali, apud Melphiam anno 1284. conditorum, factum fuisse ibidem notat Balutius; ut proinde omnis pene Episcoporum auctoritas in solis Legatis Apostolis residere videretur.

XI. Quanta esset Legatorum ambitio, quantoque fastu, & pompa Provincias ingrederentur, & se supra Metropolitanos, & Episcopos efferre ambirent, atque in Conciliis Generalibus Episcoporum præsidere, & suffragii prærogativa gaudere, pluribus deducit Balutius in dicta appendice *ad lib. 5. Petri de Marca de Concord. Sacerd. & Imp. c. 25.* ibidem una observans *n.* 15. Insignia Pontificia, de quibus loquitur Innocentius III. in *cap. Antiqua tit. de privil.* fuisse indumenta Pontificalia; atque hinc concludit, indumenta Romanorum Pontificum, quæ rubea erant, communicata fuisse cum Legatis, sicut olim Pallium; conaturque ostendere, vests Romanorum Pontificum olim fuisse purpureas.

Indubie hæc ornamenta Legatis suis communicavere Romani Pontifices, ut hoc ornatu ipsam personam Pontificis manifestius exhiberent, & ita honor, & reverentia, quæ Romano Pontifici debetur, Legatis personam ejus repræsentantibus exhiberetur.

XII. Adhæc *cap. 53.* ostendit Balutius, quod tantus quondam fuerit Legatorum excessus, & insolentia, ac nimiæ auctoritatis suæ abusus, ut etiam ipsos Romanos Pontifices ad eos revocandos commoverint, ipsosque pœnituerit, tantam auctoritatis amplitudinem suis Legatis dedisse: quia uti recte reflectit Balutius ibidem *n.* 1. „ Ea est Romanæ Ecclesiæ consuetudo, quemadmodum ob- „ servet Ivo Carnotensis Episcopus, ut neque soleat, neque velit „ Decretis suis *patenter* obviare; toleranda aliqua fuerunt, ne si „ statim quorumlibet Legatorum facta in quæstionem adducen- „ tur, bona Romanæ Ecclesiæ fama periclitaretur, quam Sedi illi „ valde necessariam esse, ait idem Ivo.

„ Itaque cum Legati gradus, & ordinis sui immemores, potesta- „ tem, quam acceperant, in assertam licentiam vertebant, tum „ vero fremere, & indignari Romanos Pontifices, & si decens fuis- „ set, facta Legatorum mittere in irritum: Verum quia periculum „ erat, ne infamia Apostolicæ Sedis inconstantia notaretur, & quo- „ niam (ut ait Baronius) *prudentia carnis & non spiritus* perpe- „ ram facta a Ministris defendi solent ab eorum Dominis, Ro- „ mani Pontifices non palam quidem rescindebant, quæ acta a „ Legatis essent in Provinciis, sed tamen interdum eos pœnitu- „ it, quod amplissimam potestatem Legatis concessissent ": hæc Balutius.

Ex his intelligitur, quam ægre Romani Pontifices perperam gesta, etiam a suis Legatis, & Ministris palam improbare, & irritum mittere, sive emendare jam pridem soliti fuerint; quod merito Cardinalis Baronius *non spiritus*, sed carnis prudentia adscribit.

XIII. Si quis conferre voluerit ea, quæ in Decretalibus Gregorii IX. sub *tit. de Off. Leg.* nec non sub *tit. de Censib. Exactionib. & Procurationibus*, & in vi. *Decretalium* sub eisdem titulus referuntur de auctoritate, dignitate ac juribus Legatorum, cum iis, quæ Vicariis, & Apocrisiaris Romanorum Pontificum a tempore sancti Leonis, & aliquot seculis sequentibus competebant, facile intelliget, pleraque, quæ de eorum dignitate, auctoritate, & juribus a Canonistis conformiter ad jus Decretalium dicuntur, sapere tempora illa, quibus dignitas, & auctoritas, nec non jura Legatorum in immensum excreverant, & quando Romani Pontifices Legatos ad Aulas Principum mittere cœperant ad modum Imperatorum, & Regum, quod circa seculum xii. post tempora Gregorii VII. sua initia, & incrementa accepisse ex Scriptoribus, & Historicis illius temporis compertum est; apud quos de Legatorum, & Ecclesiæ Romanæ in hac missione excessibus querelæ leguntur.

Unde in Decretalibus Gregorii IX. sub titulo *de Officio Legati* nulla occurrit Decretalis antiquior Decretali Alexandri III. qui sub finem seculi xii. demum sedit: ut ea, quæ de juribus, ac dignitate, & prærogativis Legatorum in libris Juris Canonici dicuntur, nota vix fuisse videantur.

XIV. Circa hæc quoque tempora videtur invaluisse, ut Ecclesia Romana dici cœperit *Curia* Romana, cum huc usque instar aliarum Ecclesiarum dici soleret simpliciter *Ecclesia Romana*.

XV. In hanc enim nominis mutationem quasi recenter inductam invehitur Gerchus Præpositus Recherspergensis, sancto Bernardo coævus, in expositione in *Psalmum* 64. sive libro *de corrupto Ecclesiæ statu* ad Eugenium III. Papam; ubi Ecclesiæ Romanæ maculas describere satagens, ait: „ Neque vel hoc ipsum carere macula vi- „ detur, quod *nunc* dicitur *Curia Romana*, quæ *antehac* dicebatur „ *Ecclesia Romana*; nam si revolvantur antiqua Romanorum Pon- „ tificum scripta, nusquam in eis repetitur hoc nomen, quod est „ *Curia*, in designatione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ rectius „ *Ecclesia*, quam *Curia* nominatur; quia nomen *Curiæ*, ut ante „ nos dictum est, a *curare* derivatur, sive a *curis*, ut ait qui- „ dam: „ *quia curarum genitrix, nutrixque malorum, injustos, ju- „ stis, inhonestos æquat honestis* ". Extat hic liber *tom. 5. Miscel- „ laneorum* Stephani Baluti *pag.* 63.

Cæterum nec hodie in Belgio, aut Gallia, pluribusque aliis Provinciis, & Regnis nota, & recepta sunt ea omnia, quæ in Decretalibus Legatis, sive Nuntiis Apostolicis attribuuntur; ac signanter quæ de jure *Procurationum* dicuntur, uti sparsim in hoc opere notatum est.

CAPUT IV.

Quid moribus hodiernis, præsertim Galliæ, & Belgii circa Legatos, & Nuntios Apostolicos obtineat?

1 *Legati & Nuntii Ordinarios in sua jurisdictione turbare non possunt.*
2 *Olim multum solliciti fuere Pontifices, ne per Legatos Ordinariorum jurisdictio, & auctoritas impediretur.*
3 *Solliciti quoque erant, ut essent grati Principi, ad quem mittebantur.*
4 *A multis seculis obtinuit, ut sint prævio Principis consensu non mittantur.*
5 *In Gallia id in usu erat tempore Bonifacii VIII.*
6 *Consuetudo Angliæ de non mittendis Legatis sine prævio Regis consensu, probata a Callisto II.*
7 *Legati debent Bullas suæ Legationis Regi exhibere.*
8 *In Gallia Facultatibus Legatorum modificationes addi solent.*
9 *Item observatur in Hispania, & Belgio.*
10 *Modificationes Facultatum Legatorum* a latere *annotantur in Registris Curiæ, & ad quid?*
11 *Referuntur articuli modificationum in Gallia apponi soliti.*
12 *Legati etiam* a latere *debent Legationem exercere per se.*
13 *Legatorum potestas hodie non censetur* ordinaria.
14 *Legati non possunt exercere suam Legationem, nisi quam diu Regi placuerit.*
15 *Legatus discedens debet Legationis acta reponere ad manus alicujus a Curia Regia designati.*
16 *Articuli modificationum in Gallia apponi consueti, multum moribus Belgicis consonant.*
17 *In quibus potissimum hodie versetur Nuntiorum officium?*
18 *Legati & Nuntii plurimum Ecclesiæ prodesse possunt, si debitis dotibus sint instructi: quæ ibidem referuntur.*

I. SYNODUS Tridentina *sess. 24. c. 20. de reform.* statuit: „ Le- „ gati quoque, etiam *de latere*, Nuntii, Gubernatores Ec- „ clesiastici, aut alii, quarumcumque facultatum vigore, non so- „ lum Episcopos in prædictis causis impedire, aut aliquo modo eo- „ rum jurisdictionem iis præcipere, aut turbare non præsumant: „ sed nec etiam contra Clericos, aliasve personas Ecclesiasticas, „ nisi Episcopo prius requisito, eoque negligente, procedant: alias „ eorum processus, ordinationesve nullius momenti sint: atque „ ad damni satisfactionem partibus illati, teneantur.

Hic patet, Synodum Tridentinam in nullo velle auctoritatem, & jurisdictionem Ordinariorum per Legatos, aut Nuntios perturbari, aut impediri: unde etiam notat Zypæus in Jure novo titulo *de Officio Legati*, quod generatim Nuntiis præscribatur, ut procedant sine præjudicio Ordinariorum: quod & Rex in litteris *placeti* addere solet, ut infra parebit.

II. Quam solliciti jam pridem fuerint Pontifices, ne Legati jurisdictioni, vel auctoritati Episcoporum in aliquo detraherent, liquet ex verbis S. Leonis Legationi Juliani Episcopi Coensis, de quibus capite secundo, subjunctis. „ Consulenti autem dilectioni „ tuæ de his, in quibus putaveris ambigendum; non deerit rela- „ tionibus tuis meæ responsionis instructio: ut sequestrata earum „ actione causarum, quæ in quibusque Ecclesiis Præsulum suorum „ debent cognitione firmari, hanc specialem curam vice mea fun- „ ctus assumas, ne hæresis vel Nestoriana, vel Eutychiana in ali- „ qua parte revirescat " &c.

III. Neque minus solliciti erant, ut Legati, præcipue qui eum in finem ablegabantur, ut in comitatu Principis morarentur. Principi grati essent; ejusque patrocinio foverentur. Unde nec facile suos ad Principes Legatos mittebant, ni una benevolentiam Principis sollicitarent, omnemque Legatorum erga Principem observantiam sponderent; quemadmodum in Epistolis S. Leonis ad Martianum, & Pulcheriam, nec non variis Epistolis S. Gregorii, videre licet.

IV. Immo a multis seculis apud plerasque gentes invaluit, ut Legati Pontificii ad Provincias sine prævio Principis consensu non admittantur; quemadmodum nec Principum Legati a Pontifice, nisi de ejus consensu, recipiuntur.

☞ Quo tempore, & qua occasione is consensus Principum requiri cœperint, non certo scitur. Verisimile est non ubique eodem tempore, nec eadem occasione inductum.

Extat hac de re notanda Epistola Friderici Imperatoris sub medium seculi xii. data ad Hadrianum IV. Pontificem, qua respondit querelæ hujus Pontificis, quod Cardinalibus a se ad Imperatorem destinatis, non tantum Ecclesias, sed & portas civitatis occludi fecisset, respondet Imperator: „ Cardinalibus utique vestris clausæ sunt „ Ecclesiæ, & non patent civitates; quia non videmus eos Præ-

„ raso-

„ dicatores, ſed Prædatores; non pacis corroboratores, ſed pecu-„ niæ raptores; non orbis reparatores, ſed avri inſatiabiles cor-„ raſores: cum autem viderimus eos, quales requirit Eccleſia, „ portantes pacem, illuminantes patriam, aſſiſtentes cauſæ humi-„ lium in æquitate, neceſſariis ſtipendiis, & commeatu eos ſu-„ ſtentare non differemus". Habentur hæ litteræ apud Goldaſt. tom. 1. Conſtitut. Imper. edit, 1607. *pag.* 38.

Similiter narrat Hector Boetius lib. 13. *Hiſtoria Scotorum folio* 283. cum Romani Pontifices frequenter e ſuo corpore mitterent Legatos in Scotiam, qui Scotiam raptarent ſub umbra Legationis, rem eo deductam eſſe anno 1221. ut cum illuc miſſus eſſet ab Honorio Papa Legatus, Alexander Rex conſulendos ſuos ratus, Concilium convocaverit: ibi Præſul quidam præfatus de avaritia, & pravis moribus Legatorum, demum huc flexit, ut cenſeret, non modo hunc non admittendum reclamante populo, ac Regno exhauſto, ſed ne in poſterum quidem hunc, aliumve.

Addit autem Hector Boetius, ea liberrima Præſulis illius oratione permotos, qui in Conventu aderant, Legatum cenſuiſſe in Regnum admittendum non eſſe. Quæ cum ſummo Regis (inquit), & aſſidentium aſſenſu probata eſſent, Legatus in Regnum admiſſus non eſt.

V. Illud in Regno Galliæ tempore Bonifacii VIII. & Philippi Pulchri Galliarum Regis obtinuiſſe, ſat manifeſtum eſt ex articulo, quem inter alios Bonifacius per ſuum Legatum Philippo proponi voluit; ipſiuſque Philippi dato reſponſo. Articulus proponendus hic erat; „ Item ad denuntiandum, vel declarandum eidem „ Regi, quod Romanus Pontifex Legatos *de latere*, ac Nuntios „ libere mittere poteſt ad quævis Imperia, Regna, & loca, *prout* „ *vult*, *abſque petitione* cujuslibet, vel *conſenſu*; uſu vel conſue-„ tudine contrariis nequaquam obſtantibus „. Huic articulo reſpondit Rex: „ Quod non impedivit, nec impedire intendit Lega-„ tos, Nuntios, vel alias quaſcumque perſonas, quominus ingredi „ valeant Regnum ſuum, niſi *ſibi*, & *Regno ſint legitima ratione* „ *ſuſpecti*, vel alias habeat juſtam cauſam (*a*).

VI. A Caliſto Papa II. conceſſum fuiſſe Henrico I. Angliarum Regni, ut vetuſtæ Regni ſui conſuetudines firmæ manerent; atque inter alias hæc, ut nullus Legatus in Regnum ejus mitteretur, niſi a Rege poſtularetur, refert Rogerius De Hoveden in priore parte Annalium; verba ejus ſunt: „ Rex a Papa impetravit, ut „ omnes conſuetudines, quas Pater ſuus in Anglia, & in Nor-„ mannia habuerat, ſibi concederet, & maxime ut *nominem Le-* „ *gati* officio in Anglia fungi permitteret, ſi non ipſe (aliqua „ præcipua querela exigente, quæ ab Epiſcopis regni terminati „ non poſſet) *hoc fieri a Papa poſtularet*.

Hæc praxis non admittendi Legatos ſeu Nuntios Apoſtolicos ſine Regio conſenſu uſque ad hæc noſtra tempora, non in Gallia, aut Anglia dumtaxat, ſed & in Hiſpania, ac Belgio noſtro conſtantiſſime ſervatur.

VII. Immo quemadmodum olim Proconſules Romani (quibus Legati Apoſtolici, præſertim *a latere* comparantur) ſecum ferebant Facultatum ſeu mandatorum ſuorum articulos in Provincia ſibi demandata exibendos; ut juxta illos ſuam auctoritatem, ac juriſdictionem exercerent; ita quoque moribus obtinuit, ut Legati ſive Nuntii Apoſtolici Facultates ſuas habere debeant, eaſque Regi, ejuſve Parlamento exhibere; ut iis viſis, & examinatis expendatur, num nihil in illis contineatur juribus Regiis, aut Regni, vel ſubditorum contrarium.

VIII. „ Legati *de latere* (ait Franciſcus Marcus *Deciſ. Delphin.* „ *par.* 2. *deciſ.* 14.) apud Gallos nuſquam funguntur Legationis „ officio, niſi in eorum ingreſſu inſinuaverint ſuæ poteſtatis litte-„ ras ſupremæ Curiæ Parlamenti". Et Renatus Choppinus de P. S. *lib.* 2. *tit.* 4. „ Sacri Legati poteſtas initium ſumit apud Gallos, „ ex quo primum *Curia codicillos Pontificios approbaverit*.

„ Patiuntur Romani Pontifices (inquit Mornacius ad *l.* 1. *Cod.* „ *de ſumma Trinit.*) Legatos ſuos, quos mittunt in Galliam, „ Lugduni ſemper, atque in hunc diem gradum ſiſtere, donec *fin-* „ *gula Legationis capita temperentur a Senatu Francico*, qui indi-„ cit, & cancellat (*b*) libere, ſi imminutum in aliquo jus in re „ profana ſeu temporali regium viderit.

IX. Quod de Gallia uno conſenſu Practici teſtantur, & notoria praxis evincit, idem de Hiſpania, & Belgio refert tanquam indubitatum, & Caroli V. edicto firmatum, Didacus Covarruvias *Pract. qq. cap.* 35. §. 4.

„ Sicuti apud Hiſpanos, ait, poteſtas Legatorum, ſeu Nuntio-„ rum Apoſtolicæ Sedis examinatur, ut admoneri poſſint a ſum-„ mo Regis Prætorio, quibus uti conveniat diſpenſationibus, & „ commiſſionibus, ne quod fiat in Reipublicæ diſpendium: cum „ plerumque Nuntii Apoſtolici exteri ſint, nec ſatis noverint, quæ „ ſint omnino præcavenda, ne falſis precibus, & ſuggeſtionibus „ decipiantur: ita & idem fieri ſolet apud Gallos teſte Carolo Mo-„ lin. in Reg. Cancellariæ *de infirmis reſignantibus num.* 139. Ita „ enim, inquit, de Regno Franciæ: in quo nec Legatus quidem „ Papæ, ſive Lateralis, ſive Miſſus quidquam auctoritate Papali „ exequi poteſt in regno, niſi prius permiſſionem expreſſam a Re-„ ge obtinuert homologatam a ſupremo Tribunali Regio, in quo „ Legatus aliquid exequi nec in terris Regni, quæ nuper adhuc erant „ in poſſeſſione Regis Franciæ, ſine conſenſu Comitis Flandriæ, „ ut vidi per programma Caroli V. Imperatoris, qui idem jus con-„ ſervat, cujus programmatis exemplar habeo ſub data 13. die „ Maii anno 1531. Hactenus Molinæus. Ex quo apparet, non „ tantum in Hiſpania, ſed & in Flandria, & apud Gallos hoc „ ipſum frequentiſſime fieri". Hæc Covarruvias.

X. Ob reverentiam quidem Legatorum *a latere* ſolet Curia Regia, teſte Fevretio *lib.* 3. *de abuſu cap.* 2. ipſis reddere Bullas Legationis nulla facta mentione reſtrictionum, ſive modificationum, quæ in regiſtris Curiæ dumtaxat annotantur, ut ad illas, cum opus fuerit, redurri poſſit. Si tamen Legatus his contraveniat ſive voluntariam, ſive contentioſam juriſdictionem concernant abuſus judicatur, atque ab illo actu *tamquam ab abuſu* ad Curiam Regiam appellatur.

XI. Jacobus Thuanus *lib.* 3. *Hiſtoriæ ſuæ ad annum* 1547. in unum redegit, & per ordinem retulit modificationes, quæ in verificatione, ut ajunt, Facultatum, ſive Bullarum Legatorum *a latere* per Curiam Regiam diverſis temporibus appoſitæ fuerunt, quemadmodum ex litteris ipſis verificationum relatis *tom.* 2. *Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ cap.* 23. videri poteſt.

Cum vero ex dictis articulis elucescat, quæ ſit moderna circa auctoritatem, & Facultates Legatorum, & Nuntiorum diſciplina, & praxis, non inutile fore credidi dictos articulos eo ordine, quo a Thuano recitantur referre.

Ut Legatus „ mandatorum vi nullam juriſdictionem in Regis „ ſubditos, ne ipſis quidem conſentientibus, exerceat, nec etiam „ in eos e Sacro Ordine, qui juriſdictioni ordinariæ exempti ſunt, „ & directe ad S. S. pertinent; quibus ſi opus ſit, judices in partibus „ delegatos dare tenebitur, qui de appellationibus eorum cogno-„ ſcant, & finem liti imponant: natalium reſtitutionis beneficium „ ſpuriis non impertiatur, niſi ut ad Sacros Ordines admitti, & „ Sacerdotia obtinere poſſint, modo ne eo beneficio privilegiis, im-„ munitatibus, ac juribus Sacrorum Collegiorum, quæ ſpurios nul-„ lo caſu admittunt, derogetur; non autem beneficium ad id por-„ rigatur, ut ſpurii ad ſucceſſiones, & Magiſtratus civiles, ac „ hujuſmodi publica munia admittantur: nullam Sacerdotiorum „ unionem ſanciat; tantum reſcripto judices deleget juxta Syno-„ di Conſtantienſis ſtatutum: iis qui ob gradus prærogativam ad „ Sacerdotia per nominationem jus habent, ſtudiorum curriculi „ gratiam non faciat: nulla penſione Sacerdotia, etiam conſentienti-„ bus, qui ea obtinent, oneret, niſi commodo eorum, qui ea ejera-„ bunt, aut litigii componendi cauſa; neque patiatur, ut qui ea „ ejerabunt, penſionis loco omnes fructus retineant, concedatve, ut „ qui ea tenent, bona ſoli ulla de cauſa, aut quovis contractu alienare „ poſſint; etiam ſi ea Sacerdotia nulli regni juriſdictioni ſubjace-„ ant, & nullo medio ad ſanctitatem ſuam pertineant: tantum eo „ caſu Judices in regno deleget, qui cauſa cognita, juxta juris „ præſcriptum auctoritatem Decreto interponant: Cœnobia Reli-„ gioſorum utriuſve ſexus, nulli, vita durante, aut ad tempus, „ cum titulo attribuere, aut commendare queat, citra Regis no-„ minationem, juxta pacta cum Leone X. inita; neque Sacerdo-„ tiorum vacantium gratiam ulli faciat in indulti a P. P. Pariſien-„ ſis Senatus Aſſeſſoribus a Rege nominandis conceſſi præjudicium: „ nullam inter Regis ſubditos juriſdictionem exerceat de falſo, uſu-„ ris, ſeparatione conjugatorum, quoad petitionem dotis, & bo-„ norum per contractus illicitos ablatorum reſtitutionem; de cri-„ mine item novæ ſectæ, quæ quietem publicam turbet, cum de „ facto tantum queretur, non cognoſcat; quippe cum eorum om-„ nium cognititio ad Regem ejuſque judices pertineat; neque Re-„ gis ſubditos in iis cauſis abſolvat, niſi quod ad conſcientiam, „ & pœnitentiam; teſtandi contra Provinciarum conſuetudines, „ jura Regni, ac Conſtitutiones in Curia promulgatas, ullis Sa-„ cerdotia in Regno tenentibus, aut in Cœnobiis vitam Monaſti-„ cam profeſſis, gratiam non faciat: in diplomat. ſuis patrono-„ rum, aut aliorum Ordinariorum juribus non deroget contra ſta-„ tuta, & laudabiles primariarum Eccleſiarum, aut Collegialium „ conſuetudines, ac privilegia, Regis poſtulatu a Pontificibus con-„ ceſſa, gratiam nulli faciat; plura Sacerdotia uni ſub eodem te-„ cto non conferat: executoribus teſtamentorum tempus a lege „ præſtitutum non proroget: legata pia in alios uſus, quam quos „ teſtator voluit, non convertat, niſi eo caſu, quo voluntas de-„ functi plane impleri non poſſit, & dummodo commutatio in rem „ fiat, quæ teſtationi ejus ultimæ æquipolleat: regulæ *de veriſimili* „ *notitia, & publicandis reſignationibus* non deroget: de fructibus „ preceptis cum iis non paciſcatur, qui in Sacerdotiorum poſſeſſio-„ nem ſe vere intruſerint, aut eos ipſis omnino remittat; cum „ ſcilicet in uſum, & utilitatem ipſarum Eccleſiarum, a quibus pro-„ fecti ſunt, reſarciri debeant: in conferendis Sacerdotiis, quæ eje-„ rata fuerint, non ſtatuat, ut fides diplomatibus ſuis adhibeatur, e-„ tiam non exhibitis procurationibus, quarum vi ea Sacerdotia eje-„ rata fuerint: in diplomatibus ſuis clauſula, *anteferri* aut ſimili, in „ præjudicium juris jam alteri quæſiti, non utatur; cauſas Eccle-„ ſiaſticas ad ſe evocare, aut de iis agnoſcere contra caput, *de* „ *cauſis*, aut rei ſequeſtratione uti non poſſit: de criminibus, „ quæ vere Eccleſiaſtica non ſunt, etiam ſi miſta fuerint, contra „ pure Laicos non cognoſcat, ſed tantum contra Eccleſiaſticos; ne-„ que in criminibus pure Eccleſiaſticis mulctas pecuniarias Laici ir-„ roget; ei tamen contra Eccleſiaſticos hujuſmodi mulctis uti jus „ ſiti, ſecundum ſanctiones Canonicas, dum ne derogetur Sacris „ Conciliorum Decretis in Cenſura Canonica comprehenſis; reſtitu-„ tiones in integrum aut contractuum inter Laicos factorum reſciſ-„ ſiones non concedat; de actionibus in rem, etiam ſi contrahen-„ tes Sacris addicti fuerunt, aut de contractibus inter quaſcumque „ perſonas Laicas, aut Eccleſiaſticas factis, qui obbligationes in „ perſonam contineant, ſi a Notariis Regis publica auctoritate con-„ firmati fuerint, non cognoſcat: perſonas Laicas infamia notatas fa-„ mæ, & dignitati non reſtituat, ſed tantum Clericos, quoad Sa-„ cros Ordines, & Sacerdotales dignitates: non permittat iis, qui „ Sacerdotia ejerando poſitiones retinuerint, eas in alium transfer-„ re: Sacerdotia Regni, quæ conferre ei, quamdiu in regno erit, „ jus eſt, cum extra regnum erit, conferendi facultatem non ha-„ beat; & cum e regno diſcedet, in cujuſdam viri ſpectatæ fi-„ dei manus, acta Legationis ſuæ conſignare teneatur: nihil po-„ ſtremo faciat, quod deroget, aut præjudicet ſacris Decretis,

(*a*) Summi Pontifices non poſſunt in Gallias mittere Legatum *a latere*, quin antea Rex aut eum poſtulaverit, aut explicite conſenſerit Papæ deſideranti ad Gallos Legatum dirigere. *Mem. du Clergé, edit.* 1719. *col.* 1424.

(*b*) *Raye.*

„ dictis inter Reges, & Pontifices initis, Conciliis OEcumenicis, „ Juribus, immunitatibus, Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, Aca- „ demiis, & publicis regni scholis, idque scripto manu propria „ idonee subsignato promittat (*a*).

XII. Ulterius quia in Legatione electa est industria personæ, ideo in verificatione Facultatum seu Bullarum injungitur, ut Legationem suam exerceat *per se*, *non per alios*, Unde Curia Regia an. 1519. admisit quidem Legationem Cardinalis Ambrosii, ut tamen ipse nequeant dare in sua absentia, aut alio quocumque prætextu aliquem Vicarium, aut substitutum cum pari auctoritate, aut facultate: sed posset committere, aut delegare dumtaxat aliquem Regentem Cancellariæ suæ, & alios Officiarios pro Legationis suæ exercitio. Habentur hæ litteræ verificationis *tom.* 2. Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *cap.* 23. *n.* 27.

XIII. Legatorum præsertim *a latere* potestatem jure communi *Ordinariam* reputari supra notum fuit: „ At in terra Gallica (ait „ Renatus Choppinus *lib.* 2, *de sacra Politia tit*, 4. *nu.* 4.) quæ „ unius Regis profanum hactenus dominatum experta est, Legati „ functionem nos *alienam* potius interpretamur, delatamque a „ Pontifice, quam illius *propriam*, ac *ordinariam*.

XIV. Monet quoque ibidem Choppinus *n.* 3, „ adjectum fuisse „ Senatus Consulto, Legatum tamdiu potestate usurum, quamdiu „ ageret in Provincia dumtaxat, (non si Regno Francico semel „ exisset) aut *quousque placuisset Principi*,

Tomo 2, Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *c*, 23, *n*, 30, referuntur litteræ Archiepiscopi Barensis Nuntii Sedis Apostolicæ ad Curiam Regium, in quibus hæc habentur; „ Per has præsentes promittimus, „ ac juramus, præfato Christianissimo (Regi Franciæ) quod jam „ dicta Legatione non utemur in regno suo, terris, & Dominiis „ sibi subditis, nisi quamdiu suæ libuerit voluntati: adeo ut cum „ primum certiores efficiemur, quod suæ voluntatis est, ut am- „ plius illa non utamur, statim cessabimus, & desistemus illa uti.

Idem scripto promisit Antonius De Prato Cardinalis tituli S. Anastasiæ, & Archiepiscopus Senonensis, Legatus *a latere* anno 1529. & extat promissio dicto *c*. 23. *num*, 39.

XV. Denique notat Choppinus loco citato; „ Gallicis autem fini- „ bus abscessuro Legato injunctum est, omnia suæ Legationis *acta*, „ & *commentaria* dimittere *penes Curiæ Præsidem*, aut *Consiliari-* „ *um*, quecumque ei idcirco *Senatus designasset*. Quorum omnium „ syngrapham, tesseramque assertoriam Legatus Regi præberet, „ *Curiæ Regestis* postea *inscribendam*, sicuti hæc omnia Senatorio „ Decreto expressa sunt 17. kalend. Januar. anno 1551.

In formula juramenti Cardinalis Mauroceni Legati *a latere*, præstiti Henrico III. Francorum Regi an. 1576. ibidem *n*. 70. habentur sequentia: „ Juro & promitto in verbo Cardinalis per Sacros „ Ordines meos manibus ad pectus positis Christianissimo Regi, „ me Legati munere non functurum, nec Facultatibus mihi a San- „ cta Sede concessis usurum, nisi quamdiu in Regno ero, & suæ „ Majestati Christianissimæ placuerit, adeo ut certior factus de „ illius voluntate, illi convenienter Legati nomen, & jus conti- „ nuo sim depositurus: simulque omnium, quæ gerentur a me, „ Legatione finita, codicillos relicturum in manibus ejus, quem „ voluerit sua Christianissima Majestas: etiam leges, & statuta, & „ consuetudines Regni servaturum, nec ullo modo auctoritati, & „ jurisdictioni Regiæ, juribus, Libertatibus, & Privilegiis Eccle- „ siæ Gallicæ, & Universitatum derogaturum.

XVI. Prædicti articuli modificationum, & reliqua usum Regni Galliæ exponentia si attendantur, & conferantur cum moderna Belgii nostri praxi, apparebit, in multis mores Belgicos hac in parte Gallorum moribus consentire.

Et quidem Philippus II. Hispaniarum Rex in litteris *Placeti* super Legatione Caroli Caraffæ in has Provincias, datis Bruxellis 18, Decembris 1557. postquam declaravit; „ quod dictus Caraffa sibi „ exposuisset, se nolle in hisce Provinciis uti Facultatibus, seu Bul- „ lis suæ legationis sine notitia, & consensu Regis, quam postulari „ fecit, dicit: se consensisse, atque per præsentes consentire, ut „ Legatus suis *Facultatibus*, & *Bullis* utatur; ita tamen, quod „ non poterit præjudicare Indultis, aut Privilegiis Regiis nomi- „ nandi ad Monasteria, Dignitates, ac Beneficia in his Provinciis; „ neque etiam ordinationibus, aut edictis publicis harum Provin- „ ciarum: quod non derogabit Juri Patronatus Laicorum; neque „ ulli fundationi quovis prætextu; quod non utetur præventione in „ præjudicium Ordinariorum Collatorum Beneficiorum; non pote- „ rit quoque dispensare super retentione duorum Beneficiorum „ Curatorum, neque duorum Beneficiorum in eadem Ecclesia: „ quodque hi, qui ab eodem Legato obtinebunt quamcumque gra- „ tiam, provisionem, aut Bullam, iis uti non poterunt sine præ- „ viis litteris *Placeti Regii*, quemadmodum, ait, observare sole- „ mus in omnibus provisionibus, & Bullis Apostolicis „. Haben- „ tur hæ litteræ in quodam libello continente Privilegia nominationum Lovaniensium; nec non diversa alia Indulta nominandi ad Beneficia, & Dignitates Principibus Belgii indulta, impresso Leodii apud Mathiam Hovium anno 1663. *pag*. 137.

XVII. Auctoritas itaque Nuntiorum Apostolicorum in Gallia, ac Belgio fere in his consistit.

Primo in concedendis rescriptis, quibus designantur Judices Synodales in Partibus, qui de causis per appellationem, aut alium quemcumque titulum ad Sedem Apostolicam devolutis, cognoscant, & judicent.

Secundo, in concedendis dispensationibus, vel conferendis Beneficiis, aliisve gratiis elargiendis, quæ privative ad Sedem Apostolicam spectant; prout scilicet Sedes Apostolica eas per Legationis Bullas, seu Facultates ipsis Legatis, seu Nuntiis censuerit communicandas (*b*).

Tertio, ipsi Nuntii etiamnum hodie vice Pontificis in Provinciis pro fidei integritate, & conservatione, nec non Canonum custodia excubare debent; atque apud Reges, & Principes tamquam Ministri Pontificii negotia Pontificis procurare, Solent quoque Pontifices per Nuntios tamquam suos Ministros apud Principes, & Reges in Provinciis agere: omniaque per manus ipsorum transire solent. Ipsi quoque omnia majoris momenti Romano Pontifici, atque Curiæ Romanæ referunt; quæque agenda sint a Pontifice, expectant, atque de singulis Pontificem, ac Curiam Romanam informant. Quare a vero aberrare non videntur, qui hodiernos Nuntios Apostolicos, pristinis Apocrisiariis, & Responsalibus (de quibus capite secundo) comparari posse credunt.

XVIII. Indubitatum quoque est, non exiguam etiam hodie esse Nuntiorum apud Principes, & Ecclesiæ Prælatos auctoritatem, propter reverentiam & eminentiam Sedis Apostolicæ, cujus ipsi vices gerunt, & pro qua Legatione funguntur; quodque plurimum Ecclesiæ sua auctoritate prodesse possint, præsertim si tales sint, quales S. Bernardus *l*. 4. *de Consider. ad Eugenium c*. 6. describit: „ Qui mis- „ si post aurum non eant, sed Christum sequantur. Qui quæstu Le- „ gationem non æstiment, nec requirant datum, sed fructum. Qui „ Regibus Joannem exhibeant, Ægyptiis Moysem, fornicantibus „ Phineem, Heliam Idololatris, Elisæum avaris, Petrum mentien- „ tibus, Paulum blasphemantibus, negotiantibus Christum. Qui „ vulgus non spernant, sed doceant; divites non palpent, sed ter- „ reant: pauperes non gravent, sed foveant: minas Principum „ non paveant, sed contemnant. Qui non cum turba intrent, nec „ cum ira exeant: qui Ecclesias non spolient, sed emendent. Qui „ marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & crimina cor- „ rigant: famæ provideant suæ, nec invideant alienæ. Qui oran- „ di studium gerant, & usum habeant, ac de omni re orationi „ plus fidant, quam suæ industriæ, vel labori. Quorum ingressus „ pacificus, non molestus exitus sit. Quorum sermo ædificatio, „ quorum vita justitia, quorum præsentia grata, quorum memoria „ in benedictione. Qui se amabiles præbeant non verbo, sed ope- „ re; reverendos exhibeant, sed actu, non factu, Qui humiles cum „ humilibus, & cum innocentibus innocentes, duros dure redar- „ guant, malignantes coerceant, reddant retributionem superbis. „ Qui non de dote viduæ, & patrimonio crucifixi se vel suos di- „ tare festinent, gratis dantes quod gratis acceperunt, gratis facien- „ tes judicium injuriam patientibus, vindictam in nationibus, in- „ crepationes in populis. Qui de tuo denique spiritu, illorum in- „ star septuaginta Moysi accepisse, cernantur, per quem sive ab- „ sentes, sive præsentes contendant, placere tibi, placere Deo.

(*a*) Clara sunt, quæ a Jacobo Thuano de jurisdictione a Legatis exercita in Galliis dicta sunt; attamen non pigeat consulere D. Pithæum in suo Opere *de Libertatibus Gallicanis*.

(*b*) Nescio, utrum, quæ in eo numero dicta sunt de auctoritate Nuntiorum, possint conciliari cum iis, quæ noster Auctor statuit capite 1. hujus tituli num. 16. ubi docet in Belgio, in Gallia, & in plerisque Regnis, nullum jurisdictionis actum posse a Nuntiis exerceri; eo loci excludit tum contentiosam, tum voluntariam jurisdictionem, unde sequitur, quod Nuntii concedere nequeant dispensationes, nec rescripta, quibus designantur Judices Synodales in *partibus* &c. sicut asseruit num. 17. cap. 4. facultas enim concedendi dispensationes, & designandi Judices supponit auctoritatem jurisdictionis. Quod autem non solum in Galliis, sed etiam in Hispaniis, Nuntii nullius jurisdictionis actum independenter a Regibus possint exercere, constat ex Bobadilla Auctore Hispano, lib. 2. cap. 2. *de la Jurisdi Real y mixto fuero*. Addit non tantum Hispanias, sed Comitatum Burgundiæ, & integrum Belgium nullam in Nuntiis Apostolicis agnoscere jurisdictionem, *si*, inquit, *primero no tienen licentia Real para ello*, Quapropter in iis Provinciis, sicut in Galliis Nuntii non possunt cognoscere, & ferre judicium de secularizatione Monasteriorum, de unione Beneficiorum, de informationibus, quæ vocari solent *de commodo* & *incommodo*, & de actis cæteris, quæ supponunt potestatem jurisdict. unde nec Tribunal erigere audent, nec Assessores ad jus dicendum in Galliis, & in Hispaniis sibi vindicant.

TITULUS VIGESIMUS SECUNDUS.

De Congregationibus Cardinalium.

CAPUT PRIMUM.

De Origine, & Dignitate, & Officiò Cardinalium.

1 *Qui dicti olim fuerint, Episcopi, Presbyteri, & Diaconi* Cardinales?
2 *Unde olim dicerentur* Cardinales?
3 *Quomodo Episcopi, Presbyteri, & Diaconi* Cardinales *distinguerentur a* non Cardinalibus?
4 *Episcopum proprium Ecclesiæ S. Gregorius vocat* Cardinalem.
5 *Eodem sensu dicit Presbyterum* Cardinalem.
6 *Diaconum* Cardinalem *eodem sensu accepit*.
7 *Olim non tantum in Ecclesia Romana, sed etiam in aliis erant Presbyteri, & Diaconi* Cardinales?
8 *Etiam seculo XI. Presbyteri Ecclesiarum Parochialium dicti sunt* Cardinales.
9 *Quæ primitus fuerint* Diaconiæ *in Urbe Roma?*
10 *Quomodo paulatim transierint in titulos* Cardinalium?
11 *Quatuordecim primum fuere Diaconorum Cardinalium tituli quibus quatuor alii additi.*
12 *Primus Leo X. octodecim titulis Diaconorum* Cardinalium *novum addidit.*
13 *Olim fuere 28. tituli Presbyterorum* Cardinalium, *& quamdiu numerus ille manserit immutatus?*

14 Epi-

14 *Epiſcopi* Cardinales *Romæ multis ſæculis ignoti fuere, & quomodo initium habuerint?*
15 *Quomodo numerus* Cardinalium *ſubinde diminutus, & ſubinde nimium auctus fuerit? Hunc Synodus Baſileenſis limitavit.*
16 *Sixtus IV. numerum primus valde ampliavit.*
17 *Hodie ad ſeptuaginta redactus.*
18 *Antiquitus Cardinales Eccleſiæ Romanæ erant ipſe Clerus illius Eccleſiæ; quem* Presbyterium *dicebant.*
19 *Presbyteri, aut Diaconi Cardinales olim ſupra reliquum Clerum non eminebant.*
20 *Multis ſæculis Epiſcopi Prælati fuere* Cardinalibus.
21 *Dignitas Cardinalitia cum dignitate Romani Pontificis ſenſim crevit.*
22 *Circa ſæculum XII. cœperunt* Cardinales Epiſcopi.
23 *Pileus rubeus, aliaque inſignia Cardinalibus data.*
24 *Quando Cardinales dicti ſint* Eminentiſſimi?
25 *Cardinales nullo alio titulo quam* Cardinalitio *uti poſſunt.*
26 *Cardinalitia dignitas omnem aliam ſuo ſplendore abſorbere videtur.*
27 *Cardinales nonnunquam Epiſcopos indigne tractarunt.*
28 *Bartholomæus De Martyribus conqueritur, Epiſcopalem dignitatem per Cardinalitiam in vilipendium veniſſe.*
29 *Præcipuum officium* Cardinalium *olim fuit intendere Eccleſiis ſuorum reſpeetive titulorum.*
30 *Hodie præcipuum ipſorum officium eſt, aſſiſtere Pontifici; ratione cujus poſtmodum ſuum nomen mutuarunt.*
31 *Quod ſi Pontifex Cardinales in Conſilium admittat, eorum tamen aſſenſu credit non indigere.*
32 *Cardinales hodie cum Pontifice majora Eccleſiæ negotia agunt.*
33 *Quæ qualitates in Cardinalibus requirentur?*
34 *Quid in Conc. Trid. egerint oratores Galli circa reformationem Cardinalium.*
35 *Cardinalium Congregationes pro negotiis dirigendis.*
36 *Variæ harum Congregationum ſpecies.*
37 *Quarum Congregationum notitiam habere hic conveniat?*

I. A MULTIS retro ſæculis notiſſimum fuit *Cardinalium* in Eccleſia nomen; ſed a modernis Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus plane diverſorum.

Epiſcopus quippe *Cardinalis* antiquitus dictus fuit, omnis ille Epiſcopus, qui Eccleſiæ alicui Cathedrali erat intitulatus ſive *incardinatus*, hoc eſt, proprius illius Eccleſiæ Epiſcopus.

Similiter Presbyter, aut Diaconus *Cardinalis* vocatus eſt, qui alicui Eccleſiæ, aut loco pio tanquam *ordinarius*, & *proprius* Presbyter, aut Diaconus erat intitulatus, ſive *incardinatus*.

II. Hujuſmodi Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi vocabantur *Cardinales*; quia, ſicut *cardo* fixus eſt, & immobilis, ac circa illum valvæ volvuntur; ita quoque circa illos Epiſcopos, Presbyteros, ac Diaconos, tanquam *fixos*, & proprios Eccleſiarum *cardines*, populus eorum curæ commiſſus in Eccleſiaſtico regimine, & animarum cura quodammodo volveretur.

III. Verbo, Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi *Cardinales* in hoc unice ab aliis *non Cardinalibus* differebant, quod illi tanquam *proprii*, & quaſi *fixi* ac *immobiles* Miniſtri, Eccleſiis ſuis eſſent intitulati: hi vero tanquam *adventitii*, & *ſubſidiarii* alicui Eccleſiæ eſſent aſſignati; atque ita juxta veterem *Cardinalium* nomenclaturam hodieni Parochi vere dicerentur presbyteri *Cardinales*; Vice-Paſtores vero *non Cardinales*.

Hoc ſenſu Gelaſius I. in litteris ad Cœleſtinum Epiſcopum apud Gratianum *Diſt.* 24. *Can.* 4. Pontificem *Cardinalem* opponit Pontifici, ſeu Epiſcopo *Viſitatori*: qui ſcilicet duntaxat ad tempus alicui Eccleſiæ tanquam *Viſitator* invigilat.

☞ Notant paſſim viri Eruditiores ante Gelaſium, nomen Cardinalis non legi tributum Epiſcopis, Presbyteris, aut Diaconis. Occurrit quidem in quadam Synodo, quæ habita dicitur ſub Sylveſtro Papa ſæculo IV. ſed hanc Synodum, ejuſque acta demum ævo Caroli Magni conficta, & Sylveſtro Papæ ſuppoſita eſſe, plura in ea occurentia evidenter evincunt, & hodie paſſim Eruditis ſat eſt perſuaſum. ☜

IV. Meminit quoque hujuſmodi Epiſcoporum, Presbyterorum, ac Diaconorum *Cardinalium* non ſemel Sanctus Gregorius.

Et quidem, cum Iſauriæ Epiſcopus, ob imminentes hoſtes refugium habuiſſet in inſulam Corcyram, atque ad Eccleſiam quamdam iſtius inſulæ ſe cum ſua plebe recepiſſet; velletque in illa non tantum corpus Sancti Donati, quod ſecum attulerat, collocare, & conſecrare, ſed inſuper *Pontificalia* exercere, atque ea de cauſa lis inter Epiſcopum Iſauriæ, & Epiſcopum hujus inſulæ orta eſſet, reſcribit huic Sanctus Gregorius *l.* 12. *Epiſt* 2. Sacerdotes, vel Clerum Iſauriæ civitatis ab illa Eccleſia non eſſe repellendos: „ ſic tamen, inquit, ut dilectioni tuæ, in cujus Parochia (id eſt diœceſi) caſtrum ipſum eſt poſitum, emiſſa procuretur cautione munitio, per quam promittat Epiſcopus Iſauriæ, *nullam* ſibi in eo *poteſtatem*, nullum privilegium fore, nullam *juriſdictionem*, nullam tanquam *Cardinalis* Epiſcopus ulterius *auctoritatem* defendere: ſed poſt pacem Deo propitio redditam ablato venerabili Sancti Donati, ſi maluerint, corpore, ad propria ſe modis omnibus reverſuros.

Hic Gregorium per Epiſcopum *Cardinalem* intelligere *proprium*, *fixum*, & *ordinarium* Epiſcopum, perquam manifeſtum eſt: quapropter vir eruditus Petrus Guſſanvillæus in notis ad citatam epiſtolam, verbo *Cardinalis Epiſcopus*, ſine ulla hæſitatione hanc notam appoſuit, *id eſt*, *titularis*, ſive *principalis*, ut *in Epiſtola ſequenti*; ſive *proprius*, ut *in Epiſtola* 8.

V. Presbyterorum *Cardinalium*, & *non Cardinalium* in eodem ſenſu frequens quoque apud S. Gregorium eſt memoria.

Et quidem reſcribens Caſtorio Epiſcopo Ariminenſi, ut poſtulante Timothea illuſtri femina Oratorium pro ejus devotione in honorem Sanctæ Crucis abſque *Miſſis publicis* ſolemniter conſecret, hanc cautionem apponit: „ ita ut in eodem loco nec futuris temporibus baptiſterium conſtruatur, nec Presbyterum conſtituas „ *Cardinalem* ". *Lib.* 2. *indict.* 10. *Epiſt.* 9.

Similiter ſcribit Epiſcopo Firmano, ut cuidam ſuo Diœceſano Oratorium pro ſua devotione extruat; eadem rurſus addita conditione ut conſecretur abſque *Miſſis publicis*; & ut in eodem loco nec futuris temporibus *baptiſterium* conſtruatur, nec Presbyterum *Cardinalem* conſtituat.

Hic videmus Gregorium nolle ornari *Presbyterum Cardinalem*: at vero ſcribens eidem Epiſcopo pro conſecratione Eccleſiæ, quam quidam ejus diœceſis Comes in ſuo Caſtro, ſuoque ſumptu conſtruere, & dotare volebat, vult, Presbyterum ibi conſtitui *Cardinalem*. *Lib.* 10. *Indict.* 5. *Epiſt.* 12.

Ratio vero cur hic Presbyterum *Cardinalem* conſtitui præcipiat, & alibi inhibeat, hæc eſt; quod Oratoria, de quibus in prioribus epiſtolis, ſolummodo conſtruerentur, & dedicarentur ad alicujus privatam devotionem; nequaquam vero ad publicas ſynaxes, ſeu publicos populi conventus. Quare & abſque publicis Miſſis conſecrari debebant. Per Miſſas *publicas* enim intelligit Gregorius, juxta phraſim illius temporis, Miſſas ad quas una cum ſuo Paſtore *plebs* convenire debebat.

Oratorium autem, de quo in poſtrema citata epiſtola, non pro privata Comitis devotione deſtinabatur, ſed inſuper; ut ad illud populus convenire poſſet. Sic enim ſcribit Gregorius: „ Presbyterum quoque te illic conſtituere volumus *Cardinalem*, ut quoties „ præfatus Conditor fieri ſibi Miſſas fortaſſe voluerit, *vel Fidelium concurſus exegerit*, nihil ſit, quod ad Miſſarum ſacra exhibenda ſolemnia valeat impedire.

In hoc ergo Presbyterum *Cardinalem*, id eſt *proprium*, & *fixum*, quem hodie *Curatum*, ſive *Plebanum* diceremus, conſtitui vult pro populi ibidem convenientis directione; at in illis Presbyterum non *Cardinalem*; ſive, uti hodie diceremus, *Cappellanum*, ſive Presbyterum non fixum; ab Epiſcopo tamen poſtulandum, ſi Fundator Oratorii ibi Miſſas celebrari velit; uti expreſſe monet S. Gregorius.

VI. De Gratiano Diacono ad Metropolitanum Epiſcopum ita ſcribit idem Pontifex *lib.* 5. *indict.* 14. *ep.* 11. & refertur a Gratiano *diſt.* 71. *can.* 5. „ Fraternitatem tuam a nobis petiiſſe recolimus, „ Eccleſiæ Benafranæ Diaconum tuæ concederemus Eccleſiæ *Cardinandum*. Et quoniam nec Epiſcopum, cui obſecundare, nec „ *propriam* habet Eccleſiam, hoſte ſcilicet prohibente; quo ſuum „ debeat miniſterium exhibere, petitionem tuam non prævidimus „ differendam. Idcirco ſcriptis tibi præſentibus eum neceſſario duximus concedendum, habituro licentiam Diaconum illum, noſtra interveniente auctoritate, Eccleſiæ tuæ, Deo propitio, conſtituere *Cardinalem*.

Itaque ætate S. Gregorii, Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi *Cardinales* proprie erant, Epiſcopi, Presbyteri, ac Diaconi, qui Eccleſiis erant intitulati, ſeu *incardinati*, tanquam *fixi* ac *proprii* illarum Eccleſiarum Paſtores, & Miniſtri.

VII. Hinc non tantum in Eccleſia Romana, ſed in omnibus paſſim Eccleſiis erant Presbyteri, ac Diaconi *Cardinales*, præter *Cardinalem*, hoc eſt, *proprium* Epiſcopum. Et quidem uſque ad ſæculum undecimum, Curiones Eccleſiarum Parochialium in Eccleſiis Gallicanis dictos fuiſſe *Presbyteros Cardinales*, oſtendit ex illius temporis monumentis auctor Tractatus Gallici *de Origine Cardinalium pag.* 16. *edit.* 1670.

VIII. Atque hoc ſenſu intelliguntur Sacerdotes *Cardinales* in *cap.* 2. *tit. de Officio Archipresbyteri*; quos etiam antiquus Gloſſographus vocat *principales*; & in Corpore Juris Canonici correcto editionis Antuerpienſis anni 1648. ad marginem notatur ex Antonio Auguſtino; „ *Cardinales* Sacerdotes hoc loco non Urbis tantum „ Romæ, ſed *aliarum* etiam civitatum *primos* interpretamur, qui„ bus tituli, id eſt, *Parochiæ* committuntur.

Auctor dictæ Decretalis dicitur *Leo Papa*, abſque expreſſione ulteriori; ſed Antonius Auguſtinus monet, *Leonem IX.* appellari a quibuſdam ex veteribus libris: quæ inſcriptio ſi vera ſit, vel ex hac Decretali habemus, etiam ætate Leonis IX. id eſt circa medium ſæc. XI. Parochialium Eccleſiarum Curiones, fuiſſe dictos Sacerdotes *Cardinales*.

Itaque *Cardinales* Eccleſiæ Romanæ, quemadmodum aliarum Eccleſiarum, erant Presbyteri, & Diaconi, qui Eccleſiis, & titulis Presbyterorum, aut Diaconorum erant intitulati, ſeu *incardinati*, tamquam *fixi*, ac *proprii* miniſtri.

IX. Porro Diaconiæ erant loca, in quibus per Diaconos Regionarios pauperes, viduæ, pupilli, ſenes cujuſque Regionis alebantur; habebantque hæc loca, quæ quaſi publicæ domus hoſpitales erant, Oratoria ſeu ſacella adjuncta. Qui igitur hiſce locis tanquam *proprius* Diaconus ad miniſtrandum dictis perſonis, & loca illa regenda præficiebatur, Diaconus *Cardinalis* appellabatur, erantque hujuſmodi *Diaconiæ*, ſive domus hoſpitales in ſingulis Urbis Regionibus; atque ideo *Diaconi* illi etiam dicti fuere *Regionarii*.

X. At uſu harum Hoſpitalium domorum paulatim exoleſcente, ipſiſque ædibus dirutis, ſolis ſacellis ac oratoriis nomen *Diaconiæ* adhæſit, a quibus tandem *Diaconi Cardinales Urbis Romæ* dicti fuere.

Porro hæ Diaconiæ per quatuordecim Regiones Urbis diſtributæ erant; atque hinc primitus Diaconi hiſce præfecti, dicti ſunt *Cardinales* primæ, ſecundæ, &c. Regionis; ſcilicet a Regione, in qua titulus ipſius ſitus erat. At ſucceſſu temporis antiquata hac appellatione dici cœperunt, ad exemplum Cardinalium Presbyterorum, Diaconus Cardinalis hujus, vel illius Diaconiæ v. g. *S. Theodori*, *S. Adriani*, &c. nimirum a titulo Diaconiæ.

XI. His quatuordecim Diaconiis, ſive tituli *Cardinalium* Diaconorum additi jampridem fuerunt (ait Onuphrius Panvinius in libro *de Epiſcopatibus, Titulis, & Diaconiis Cardinalium pag.* 25.) „ quatuor alii Diaconi Cardinales, quorum munus tantum erat, „ Lateranenſi Baſilicæ, vel Pontifici Romano, ibidem celebranti „ miniſtrare, quos & Altaris Lateranenſis miniſtros appellatos fuiſ„ ſe legi, ſicque XVIII. numerus expletus.

XII. Hæc Onuphrius, qui ibidem *pag.* 27. enumeratis hiſce octodecim

decim Diaconiis, sive Titulis Cardinalium addit: „ Porro autem has Diaconias semper fuisse legi, & numquam, vel additis novis, vel antiquis sublatis, „ mutatas usque ad Leonis X. Pontificatum, qui primus omnium Romanorum Pontificum, Diaconiam unam novam adjunxit, quæ fuit Diaconis *S. Onuphrii in Vaticano*, quam Joannis Cardinali Lotharingo a se creato tradidit.

XIII. Titulos *Cardinalium Presbyterorum* viginti octo, qui ante millesimum & centesimum abhinc annum extiterunt, *pag.* 8. enumerat Onuphrius; quorum aliquos circa tempora Gregorii I. mutatos fuisse monet; ita tamen ut numerus viginti octo Presbyterorum Cardinalium integer permanserit, ut habetur ex Pandulpho Pisano in vita Greg. II. usque ad Honorii Papæ II. tempora, annumque Christi 1125. quo id observari desitum, uti latius exponit Onuphrius *pag.* 17.

XIV. Quoad *Cardinales Episcopos*, cum antiquitus Episcopus *Cardinalis*, alius non esset, nisi *proprius*, & *intitulatus* Ecclesiæ cujusque Episcopus; nullus in Urbe Roma præter Episcopum Romanum, sive Pontificem dici potuit Ecclesiæ Romanæ Episcopus *Cardinalis*. Unde & multis sæculis ignoti fuere alii *Episcopi Cardinales* Ecclesiæ Romanæ; atque admodum verisimile est, nonnisi circa seculum XI. aut XII. contigisse, quod narrat Onuphrius *pag.* 13. nimirum, quod „ Ecclesiæ Lateranensi, quæ est specialis Sedes Romani Pontificis, propter suam, & Episcopi Romani excellentiam *septem* Episcopi ex circumvicinis civitatibus assignati sint, qui suis statis solemnibusque diebus singuli coram Romano Pontifice in eadem Basilica celebrarent divina mysteria, vel Pontifici celebranti assistentes essent, atque ob eam causam postea Episcopi, & *Cardinales*, id est, *Principales*, quod huic Ecclesiæ, & Romani Pontificis ministerio adscripti essent, appellari cœperunt.

XV. Hi septem Cardinales Episcopi, si jungantur cum 28. Cardinalibus Presbyteris, & 18. Diaconis, conficiunt 53. Cardinales; qui numerus tamen circa tempora Honorii II. id est, circa initium seculi XII. minui cœpit, & ad incertum numerum sensim delabi. Immo teste Onuphrio *pag.* 18. ad eam paucitatem redacti sunt, ut non essent nisi septem Cardinales viventes, videlicet tres Presbyteri, & quatuor Diaconi, quando creatus fuit Nicolaus III, anno 1277. qui ibidem notat, post tempora Nicolai III. rursus cœpisse augeri numerum Cardinalium; qui ut nec graves Ecclesiæ essent, nec superflua numerositate vilescerent, quod numerum 24. excedere non possent, in Concilio Basileensi cautum est.

XVI. „ Primus Papa Sixtus IV. nulla habita ratione Decreti Concilii Basileensis, supra omnes Prædecessores suos (si Onuphrio *pag.* 18. credimus) Cardinalium numerum maxime ampliavit; cujus exemplum optime secutus est Alexander Papa VI. Nullus tamen horum Pontificum antiquum 53. numerum excessit, ut essent videlicet plures quam 53. quum nec eum numerum attigerint; sed omnium Romanorum Pontificum primus fuit Leo X. qui antiqui statuti ratione non habita, in magna illa 31. Cardinalium creatione, veterem & antiquum, atque a nullo umquam Romanorum Pontificum excessum, numerumque longe superarit. Nam sub Leone X. plus minus 65. Cardinales simul viventes fuerunt, quod numquam alias contigerat post fundatam Romanam Ecclesiam. Ejus exemplum secuti sunt Paulus III. & qui nunc vivit Paulus IV. Prior enim ad 63. numerum Cardinales auxit, sequens ad 70. quem quoque numerum numquam fuisse satis constat ". Hæc ille.

XVII. Hunc numerum tamquam respondentem septuaginta viris, quos de Senioribus in suum adjutorium ex mandato Domini assumpsit Moyses, & septuaginta Discipulis, quos binos ante faciem suam misit Christus, retinendum decrevit Sixtus V. in sua Constitutione, quæ incipit, *Postquam verum ille*, decernens „ ut in posterum connumeratis omnibus cujuscumque ordinis Episcopis, Presbyteris, & Diaconis *Cardinalibus*, qui nunc sunt, quique in futurum creabuntur, cuncti simul numerum *septuaginta* nullo umquam tempore excedant, ac talis numerus quovis prætextu, occasione vel causa etiam urgentissima minime augeatur ". Declarans insuper electionem, ac nominationem alicujus ultra dictum numerum *nullam*, *irritam*, ac *inanem*.

Hic est ergo modernus Cardinalium numerus; quorum titulos quis creaverit, & a quibus Pontificibus novi erecti fuerint, in citato libro enumerat Onuphrius; hoc una monens, hodie dumtaxat esse sex Episcopos Cardinales; eo quod Ecclesia Episcopalis SS. Ruffinæ, & Secundæ alias Sylve Candidæ Calixto II. unita fuerit Episcopatui Portuensi.

Quemadmodum circa numerum Cardinalium varia, pro temporum varietate, intercessit disciplina, ita nec minor circa Cardinalium eminentiam, ac dignitatem intervenit mutatio.

XVIII. Antiquitus enim Cardinales Romanæ Ecclesiæ alii non erant, ut ex jam dictis facile est colligere, quam ipse Romanæ Ecclesiæ ordinarius Clerus, constans ex Presbyteris, & Diaconis. Unde *Presbyterium*, de quo S. Cornelius Papa ad S. Cyprianum, idem fuisse quoad officium, & functiones cum hodierno Cardinalium Collegio, notat Pamelius in notis ad citatam Epistolam Cornelii: „ Presbyterium, ait, intelligit tum hic, tum paulo post Collegium, sive Senatum (ut loquitur D. Hieronymus Epistola ad Rusticum) *Cleri Romani*, utpote sine cujus consilio arduum nihil soleat agere Romanus Pontifex. Atque adeo, tum hinc, tum ex Epistolis Cypriani ad Clerum Romanum constat, Presbyteros & Diaconos Ecclesiæ Romanæ, in eadem auctoritate jam olim fuisse, qua nunc pollent, eodem etiam munere functos, quo *nunc Cardinales*; nempe ut essent Consiliarii, & Assessores Episcopi Romani. Quod plane perspicuum fit ex verbis illis Epistolæ 55. ad Cornelium: *florentissimo illic Clero tecum præsidenti*. Erant tamen illis Episcopi tum temporis superiores ". Hæc Pamelius.

XIX. Cum ergo *Cardinales* Romanæ Ecclesiæ non essent nisi Presbyteri, ac Diaconi suis respective Ecclesiis, aut Titulis *incardinati*; ipsum Clerum Ecclesiæ Romanæ eo modo constituentes, quo aliarum particularium Ecclesiarum Presbyteri, ac Diaconi suæ respective Ecclesiæ Clerum conficiebant, nulla quoque supra reliquos prærogativa in illa qualitate eminebant; quemadmodum sex, aut septem illi Episcopi Romæ adjacentes, etiam postquam Romanæ Ecclesiæ Cardinales creati fuere, ob eam causam (uti monet Onuphrius *pag.* 30.) „ neque Patriarchis *, neque Metropolitanis, vel Archiepiscopi, neque etiam Episcopis aliarum Civitatum, licet Cardinales non essent, ante se tamen consecratis, digniores erant, nec etiam eos præcedebant: sed eorum præcedentia erat ratione temporis, quo Episcopi creati fuerant; etenim Episcopus *Cardinalis* Ostiensis, si post Episcopum Veronensem, qui non erat Cardinalis, vel post alium quemque creatus fuisset, superiorem eo locum, neque in consessu, neque in procedendo habebat; eos tantum Episcopos præcedebat, qui post eum creati fuerant: quæ omnia idcirco dico, *quod nihil dignitatis*, aut *præeminentiæ illis dabat antiquitus, esse Cardinales* ". Hæc ille, una observans, quod usque ad tempora Gregorii VII. & Urbani II. id religiose observatum fuerit.

XX. Et si Zerolæ in praxi Episcopali, verbo *Episcopus*, aliisque Canonistis credimus, Episcopi usque ad Clementem V. & Joannem XXII. erant in dignitate supra Cardinales; quinimmo, uti post alios Canonistas asserit Barbosa *Lib.* 1. *Juris Eccles. cap.* 3. *numer.* 17. „ usque ad tempora Bonifacii VIII. nullus erat Episcopus, qui vellet fieri *Presbyter Cardinalis*, quia putabant non licere descendere *a majore* dignitate *ad minorem*.

Et Ludovicus Gomesius in prooemio ad Regulas Cancellariæ: „ Episcopi usque ad tempora Clementis V. & Joannis XXII. in Ecclesia Dei, ita in excelso honoris, & existimationis fastigio positi fuerunt, ut dignitate deprimi ac gradu minui arbitrarentur, si ex Episcopis ad Cardinalatus officium assumerentur.

XXI. Quo vero tempore crescere cœperit Cardinalium Romanæ Ecclesiæ dignitas, nequit præcise determinari; illud sat constat, sensim atque gradatim ad eam, in quo modo conspiciuntur, eminentiam pervenisse.

☞ Et quidem Cardinalium dignitatem cum Ecclesiæ & Romani Pontificis dignitate semper crevisse, monet Onuphrius *pag.* 34. una advertens, dignitatem Pontificis Romani maximam fuisse tempore Alexandri III. „ Sub quo, ait, Romana Ecclesia ad maximum in terris fastigium evecta fuit, Imperatore potentissimo Friderico Ahenobarbo, eoque Ecclesiæ Romanæ infestissimo hoste, conculcato, victo, pacemque ab Ecclesia petere coacto.

XXII. Tunc ergo, teste Onuphrio, primum ex Episcopis Cardinales fieri cœpti: hac tamen moderatione: „ ut quoties accideret aliquos creari Cardinales, qui Episcopi vel Archiepiscopi essent, singulis una ex *Cardinalibus* Ecclesiis (Episcopalibus) tradebatur, quod tunc incongruum videretur, ex *Episcopo Presbyter* fieri, sed minus inconveniens ex Episcopo vel Archiepiscopo fieri *Episcopus Cardinalis*.

XXIII. Succedentes Pontifices Cardinalium eminentiam, ac dignitatem continuo magis magisque elevarunt; pluraque eminentiæ, atque dignitatis ornamenta, & argumenta addiderunt.

„ Innocentium IV. ipsis Cardinalibus, cum a summo Pontifice ad Terras Ecclesiæ regendas mitterentur, *rubeum pileum* tradidisse circa annum Domini 1244. " ex relatis Canonistis refert Barbosa loco citato *num.* 8. additque: „ Quod postea vel per consuetudinem, aut expressam concessionem *omnibus* Cardinalibus datum est.

Paulus II, publico Decreto mandavit, „ proposita pœna (teste Ciaconio in ejus vita) ne quisquam *birretam coccineam* præter Cardinales ferret. Quibus etiam primo Pontificatus sui anno *pannum* ejusdem coloris dono dedit, quo equos & mulas sternerent, dum equitarent.

Hæc Cardinalitia insignia cum tantum Cardinalibus e Clero sæculari assumptis, essent data, Gregorius XIV. etiam *Regularibus rubrum pileum* concessit, & aliquibus tunc præsentibus propria manu imposuit; uti videre est in ejus Constitutione, quæ incipit. *Sanctissimus*; estque nona inter ejus Constitutiones in Bullario Romano.

XXIV. Posthæc sub Urbano VIII. decretum fuit, ut jam non *Illustrissimi* vocarentur, prout hactenus, sed *Eminentissimi*, huncque titulum non esse communicandum nisi solis Electoribus Electoribus Ecclesiasticis Imperii, & vetitum Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Prælatis, sub pœna anathematis titulum illum assumere.

XXV. Denique Innocentius X. anno 1645. confirmavit Decretum Congregationis Sacrorum Rituum, quo præcipitur omnibus Cardinalibus, etiam quacumque natalium seu præcellentium aliarum dignitatum prærogativa insignitis, ut *solo nomine Cardinalis* contenti, non aliis titulis nuncupentur, nec uti inter eos possint, quam *Eminentissimi, ac Reverendissimi*; nec non *Eminentiæ Reverendissimæ*. Insuper jubentur omnes Cardinales e propriis sigillis & signis quibuscumque, vulgo *armis* nuncupatis, amovere „ coronas, signa, ac omnes notas seculares, præter eas, quibus intra scutum armorum, eorum familiæ tamquam de essentia, & integritate eorumdem armorum utuntur, & ut in posterum ab illorum usu abstineant, *solo pileo, de pretioso Christi sanguine rubente insigniti*, ac decorati; ac ulterius sanctissimus Dominus noster inhibuit sub excommunicationis latæ sententiæ, ac aliis arbitrii sui pœnis, sculptoribus, pictoribus, ac aliis quibuscumque, ne prædictas notas seculares in sigillis, & armis, aliisque insignibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium sculpere, ac pingere, aut sculpi, vel pingi mandare audeant.

☞ Si ex gravitate pœnæ comminatæ, scilicet *Excommunicationis latæ sententiæ*, judicandum esset de enormitate criminis, indubie Pictores, aut Sculptores hujus Decreti transgressores, judicandi essent *enormis* criminis rei: sed scitur, similem censurarum comminationem ex consueto, sed nequaquam probando hodierno Curiæ Romanæ stylo omnibus passim Decretis apponi.

Unde

Unde nec mirum, similes censurarum comminationes ut meri styli passim reputari, & in judiciis pro talibus haberi.

Optandum, ut Curia Romana in censuris infligendis serio attenderet ad Decretum Concilii Tridentini *sess. 25. c. 3. de Reform.* in verbis: „ Quamvis *excommunicationis* gladius, nervus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris, sobrie tamen magnaque *circumspectione* exerendus est, cum experientia doceat, si temere aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, & perniciem potius parere, quam salutem ".

XXVI. Censura Innocentii X. & Decretum Congregationis Rituum satis demonstrant Cardinalitiam dignitatem tunc tanti fastigii reputatam, ut reliquæ dignitates seu seculares, seu Ecclesiasticæ illius splendore tanquam ad majus lumen offuscari viderentur. Neque aliam de Cardinalitia excellentia ideam tempore Eugenii IV. habitam fuisse, manifestum est ex litteris ejus ad Henricum Archiepiscopum Cantuariensem relatis in Bullario Romano tomo I. *pag.* 351. in quibus asserit, tantæ esse dignitatis Cardinalatum, ut quasi absorbeat aliam quamcumque dignitatem, hoc utens argumento: „ Cardinales licet certarum Ecclesiarum dum ad Cardinalatum assumuntur Episcopi sint, nihilominus eos *non Episcopos*, sed *Presbyteros Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales*, Sedes Apostolica appellat; quinimmo si eis suas priorias Ecclesias in titulum dimittat, non amplius sub *nomine Ecclesiarum*, sed *tituli Cardinalatus* scribit, quasi ad majorem dignitatem & jurisdictionem assumpserit; alioquin non ascendisse, sed descendisse, non honorari, sed dehonorari, viderentur.

XXVII. Immo in tantum videbatur aliquibus supra Episcopalem dignitatem Cardinalitia dignitas eminere, ut nonnulli Episcoporum ministerio ad vilia quæque munia uti non vererentur; quemadmodum refert, & reprobat Leo X. in Bulla reformationis Curiæ edita in Concilio Lateranensi *sess. 9.* statuitque. „ Eos, quos vel nunc habent, vel in posterum sunt habituri, *honorifice, ut fratres*, ac juxta eorum status condecentiam tractent.

XXVIII. In hanc quoque Episcopalis auctoritatis dejectionem & vilipendium, vehementius in ipso Concilio Tridentino invectus scribitur nominatissimus ille Bracarensium Archiepiscopus Bartholomæus *De Martyribus*; qui dum durante Concilio una cum Cardinale Lotharingiæ Romam ivisset, atque ibidem intelligeret, invaluisse consuetudinem, ut in Congregatione aut Conventu coram Pontifice, Cardinales sederent *tectis* capitibus, Episcopi vero & Archiepiscopi essent *erecti detectis* capitibus, tanta vehementia, totque argumentis indignitatem illius consuetudinis Pontifici exposuit, ut præter omnium espectationem, Pontifex resolverit, hunc morem tamquam abusum, Episcopali characteri nimium derogantem abrogare; uti & reipsa abrogavit, mandans in Congregatione eodem die habita, ut Episcopi æque ac ipsi Cardinales sederent *tectis* capitibus. Historiam, ac totum ejus coram Pontifice discursum refert Scriptor Gallicus ipsius vitæ *l. 2. c. 22.*

XXIX. Si officium Cardinalium expendamus, atque hodiernum cum pristino conferamus, etiam hic mutationem non modicam intervenisse videbimus.

Cum enim pristini Romanæ Ecclesiæ Cardinales, essent Presbyteri, ac Diaconi, suis respective Ecclesiis, & titulis tanquam *Ordinarii*, atque *fixi* ministri adscripti, etiam *præcipuum* officium eorum erat, illarum Ecclesiarum, vel titulorum curam gerere, muniaque Presbyteri seu Parochi, aut Diaconi obire, iisque se totos impendere: quamvis & ipsi tunc etiam Presbyterium constituerent, cujus consilio, & opera Romanus Episcopus uteretur, uti supra notavimus.

XXX. At si disciplinam a sex circiter sæculis stabilitam expendamus, videbimus, percipuum Cardinalium Romanæ Ecclesiæ officium esse, Romano Pontifici in negotiis gerendis consilio, & opera assistere, atque ex hoc capite Cardinalium eminentiam atque dignitatem præcipue, ne dicam unice, fuisse desumptam, & consideratam.

Et quidem Leo IX. scribens ad Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum, cum dixisset, quod sicut cardine totum regitur ostium, ita in Petro, & ejus Successoribus totius Ecclesiæ disponatur emolumentum, mox ut consequens infert: „ Unde & Clerici ejus *Cardinales* dicuntur; *Cardini* utique illi, quo cætera moventur, *vicinius* adhærentes.

Itaque jam non ab intitulatione, aut incardinatione alicujus Ecclesiæ, *Cardinales* vocantur; sed a majori adhærentia Pontifici Romano. Hinc & sub idem tempus *laterales* Pontificis dici cœperunt.

☞ XXXI. Petrus de Marca *lib. 1. de Concordia Sacerd. & Imp. cap. 9. n. 7.* observat jam pridem Pontifices jurasse in sua inauguratione, se ministerium suum cum consilio Cardinalium gesturos. Immo non tantum cum *consilio* Cardinalium, seu sui Cleri consuevisse jam pridem causas *majores* decidere, aut quæstiones ad se delatas resolvere, sed convocatis Episcoporum Synodis, uti monet de Marca, & supra latius ostendimus.

Sed „ hodie (ait de Marca ibidem *num.* 8.) eo jure utitur Romanus Pontifex, ut eos quidem in consilium adhibeat, sed eorum assensu non indigeat ".

Quo tempore eo jure uti cœperint Pontifices, & quasi monarchice Ecclesiam regere; incertum est. Interim illud notat ibidem de Marca, quod etiam ævo Petri Damiani, id est anno 1061. Episcopi Cardinales eum locum tenebant, ut de illis Damianus dixerat. „ Patriarcharum & Primatum jura transcendunt, & super ipsos quoque Pontifices authenticam prævalent proferre censuram ". Quin & ætate sancti Bernardi, immo & pluribus sequentibus sæculis Cardinales eam sibi vindicasse auctoritatem, ibidem ostendit de Marca.

XXXII. Hac de causa ad Cardinales Romanæ Ecclesiæ sæculo XII. scribens S. Bernardus, ait: „ Nulli dubium quin ad vos specialiter spectet de Regno Dei surgentes succidere spinas, sedare querelas . . . Agite pro loco, quem tenetis, pro dignitate, qua polletis, pro potestate, quam accepistis ". *Epist.* 89.

Hic Bernardum reputare, & agnoscere Cardinales tanquam superintendentes *Regno Dei*, id est, *Ecclesiæ*, atque una cum Pontifice illius curam agentes, manifestum est. Unde ad Eugenium III. dicit: „ Veniamus ad *Collaterales*, & Coadjutores tuos. Hi seduli tibi, hi intimi sunt . . . An non eligendi de toto orbe, *orbem judicaturi* "?

XXXIII. Quin & inspiciantur citatæ litteræ Eugenii IV. aliorumque Bullæ, quibus dignitas Cardinalium adstruitur; videbitur, argumenta, quibus adstruitur, in hoc unum refundi, quod ipsorum consilio, & opera negotia non tantum Ecclesiæ Romanæ, sed universalis expediantur; ipsique præcipuas in hisce partes habeant; atque ideo tot quoque eximias dotes in Cardinalibus, tametsi dumtaxat *Diaconis*, posteriora Concilia, & Pontifices desideraverint; quemadmodum in Concilio Basileensi *sess.* 23. & Tridentino *sess.* 24. *c. 1. de reformat.* Ubi „ ea omnia & singula, quæ de Episcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina; & cæteris qualitatibus alias in eadem Synodo constituta sunt, eadem etiam in creatione sanctæ Romanæ Ecclesiæ *Cardinalium*, etiamsi *Diaconi* sint, exigenda, quos Sanctissimus Romanus Pontifex ex omnibus Christianitatis nationibus, quantum commode fieri poterit, prout idoneos repererit, assumet.

☞ XXXIV. Legitur, quod Decreta hujus sessionis, scilicet 24. ante eorum promulgationem communicata fuerint Oratoribus Regis Christianissimi; quod hi responderint, quod „ quantum attinet ad *Cardinales* nihil aliud in hac parte placere nobis potest, quam quod de illis aliquando optime constitutum est, scilicet, ut non plures sint *viginti quatuor*, nec aliquis posthac creetur, ut in demortui locum subrogetur, antequam totus ordo ad illum numerum redierit. Item etiam, ut ex omnibus Christiani orbis regnis, & provinciis assumantur, sic tamen, ut ex eadem urbe, aut Diœcesi duo eligi non possint; illi autem, qui eligendi sunt, moribus, pietate, & conditione præstent; neque triginta annorum ætate minores sint: neque fratres sint, aut nepotes ex fratre, aut sorore Romani Pontificis, aut alicujus Cardinalis viventis, nullo etiam Archiepiscopatus officio, beneficio Ecclesiastico, aut alia quavis causa a perpetua illa assistendi Romano Pontifici sollicitudine, quæ eis incumbit, revocentur: Denique providendum, ut quorum eadem est par dignitas, eorum quoque æqualis sit omnino reditus ".

Hujus suggesti articuli reformationis meminere Regis Christianissimi Oratores in suis observationibus ad Decreta reformationis in dicta *sessione* 24. publicata, quas miserunt ad Regem; monentque se obtinere non potuisse, ut ab eis suggesta Decreto insererentur; eo quod *persuasum esset, nemini licere præscribere Romano Pontifici* quid in eligendis sibi Cardinalibus spectare, aut sequi debeat. Habentur hæ notæ in libello, cui titulus: *Memoires sur le Concile de Trente, pag. 576.*

Ex hac persuasione Curiæ Romanæ; nec non Episcoporum notanter Italiæ huic Curiæ præ cæteris obnoxiorum, scilicet quod Romano Pontifici in eligendis Ministris, & regimine Ecclesiæ a nemine leges præfigi possent, summum in riformandis abusibus præsertim Curiæ Romanæ, obstaculum objectum fuisse, & historia, & acta hujus Concilii abunde probant.

XXXV. His obiter dictis, revertamur ad Cardinalium munus, quod in dirigendis negotiis maxime hodie elucet ex Congregationibus Cardinalitiis, quæ quidem antiquitus ignotæ, sed hodie admodum frequentes sunt.

Hæ Congregationes sunt quidam Cœtus sive Collegia quodammodo Cardinalium per Pontifices instituta ad certa aliqua negotia dirigenda, discutienda, quin & terminanda; atque de illis etiam ad judicium ferendum speciem aliquam tribunalis referentia: ideoque & suos Officiales, & inferiores Ministros singulæ habere solent.

XXXVI. Harum Congregationum quædam sunt jam pridem a Pontificibus erectæ, atque stabilem statum habentes; dicunturque *Ordinariæ*, aliæ vero *Extraordinariæ*, quæ scilicet extra ordinem per Pontificem particulariter pro aliquibus negotiis ordinari solent; cessantque, negotiis illis absolutis.

Inter Congregationes autem ordinarias, & stabiles, quædam sunt, quæ explent ea omnia, quæ Pontificem non ut Caput Ecclesiæ universalis, aut regimen Ecclesiæ universalis spectant; sed quæ Pontifici tanquam Episcopo particulari Urbis, ejusque districtus incumbunt: qualis v. g. est Congregatio *Visitationis Apostolicæ*, uti ostendit Cardinalis De Luca in relatione Romanæ Curiæ *Discursu* 24.

Aliæ sunt, quæ concernunt regimen temporale Status Ecclesiastici; quales sunt Congregatio *super consultatione negotiorum Status Ecclesiastici*, quæ vulgo *Consulta* dicitur: item Congregatio *boni regiminis*, aliæque, de quibus Cardinalis De Luca in citata relatione *Discursu* 25. 26. & 27.

Aliæ denique Congregationes, illæque præcipuæ sunt, quæ versantur circa regimen universalis Ecclesiæ; sive quæ dirigunt, atque expediunt ea negotia, quæ ad Pontificem, & Curiam Romanam ex omnibus Provinciis undique deferuntur.

XXXVII. Cumque hic in Belgio videamus multa Decreta, ac Resolutiones sub nomine harum Congregationum, & signanter Congregationum *Inquisitionis*, sive *S. Officii*, *Indicis*, *Interpretum Concilii Tridentini*, *Sacrorum Rituum*, & *super negotiis Episcoporum*, & *Regularium* circumferri, atque interdum etiam publicari, non inutile judicavi, si harum Congregationum notitia haberetur: cumque omnes Episcoporum, & nonnullæ quoque Abbatiarum Belgicarum provisiones *consistorialiter* expediantur, etiam aliquid de *Consistorio* Papæ dicere non importunum credidi (*a*).

CA-

(*a*) De origine, & objectio istarum Congregationum legatur vita Sixti V. Summi Pontificis a Gregorio Leti elaborata. Legatur quoque Sixti V. Constitutio, quæ incipit. *Immensa æterna Dei*, 72. in Bull. Rom.

CAPUT II.

De Consistorio Cardinalium.

I. CONSISTORIUM generaliter accipiendo, est quivis locus ubi *consistitur*, Ita jam pridem Tertullianus de Resurrectione mortuorum *cap.* 20. terram, in qua homines consistimus, *consistorium* dixit. Interdum vero in strictiori appellatione *Consistorium* Veteres dixere locum, in quo Princeps de rebus publicis consultat, ac deliberat cum suis Consistorianis, uti multis probat Gothofredus in notis ad *l.* 3. *Cod. de officio omnium judicum lib.* 1. *tit.* 10.

II. Hinc postmodum invaluit, ut Cardinalium concessus coram Pontifice in ejus palatio per modum Senatus, dictus sit *Consistorium*; atque in ea appellatione hodie sumitur, dum de *Consistorio* Papæ, atque de Beneficiis, ac negotiis *Consistorialibus* sermo incidit.

III. Duplex autem hodie est *Consistorium*. Aliud scilicet *extraordinarium*, magisque solemne; cui præter Cardinales intersunt alii quoque Prælati, Ministri, ac Principum Oratores, & Magistratus, qui Papæ præsidenti assistunt; quod & *publicum* dicitur.

Alia species *Consistorii* est, quod *ordinarium* vocatur, fitque in forma minus solemni cum solo interventu Cardinalium, pro negotiis pertractandis; soletque *secretum* dici

IV. Ter in hebdomada Consistorium solemne haberi tempore Innocentii III. solitum fuisse probant ejusdem Pontificis acta, quæ *pag.* 28. ex editione Bosqueti hæc habent: ,, Ter in hebdomada *solemne Consistorium*, quod in *consuetudinem* jam divenerat, *publice* celebrabat, in quo auditis querimoniis singulorum, minores causas examinabat per se tam subtiliter, & prudenter, ut omnes super ipsius subtilitate, & prudentia mirarentur.

V. Hodie vero illud rarius habetur ad Papæ beneplacitum, prout negotiorum urgentia (inquit Cardinalis De Luca *in relatione Curiæ Romanæ Discursu* 5. *n.* 6.) exigit. Pro frequentiore tamen praxi, bis in mense; atque ordinaria dies est feriæ secundæ de mane; quamvis aliquando alia etiam die habeatur; quia hoc a Pontificis dependet arbitrio.

VI. Resoluta ergo a Pontifice Consistorii in certum diem, horam, & locum indictione, & Cardinalibus in Curia præsentibus die præcedente insinuata, ,, singuli Cardinales cum solemni comitatu, & obsequio ad illud accedunt; *more Regio*: adeo ut in hac functione (uti notat De Luca) magis, quam in aliis, Romanæ Curiæ majestas videatur elucere; atque ita verificari id, quod antiqui Scriptores de profanæ triumphantis Romanæ Reipublicæ Senatoribus dicere solent, ut scilicet *tot Reges* reputari mereantur.

VII. Congregatis Cardinalibus, Papa in Sede aliquantulum elevata sedente, atque adhuc januis apertis, patenteque omnibus Nobilibus, qualificatis Viris, ac Prælatis aditu, singulis Cardinalibus petentibus præstatur a Papa privata auricularis audientia super propriis, vel Principum, aut amicorum, vel familiarium precibus, aliisque negotiis.

Hac privata audientia, pro Papæ beneplacito, absoluta, omnes a loco Consistorii ejiciuntur, *solis* Cardinalibus cum Papa remanentibus; atque tunc negotia *Consistorialia* tractari incipiunt.

VIII. Tempore Innocentii III. causas minores in Consistorio, auditis utriumque partibus, per Pontificem decisas fuisse, acta hujus Pontificis supra relata evincunt; notatque De Luca, non ita pridem ,, *Consistorium* haberi solitum fuisse, pro brevioribus causis in forma *contentiosa*, etiam cum interventu Procuratorum, & Advocatorum utriusque partis decidendis per Pontificem cum voto Cardinalium; atque ex hujusmodi decisionibus aliqua pars Canonum registratorum in quinque libris Decretalium, est desumpta.

IX. Negotia vero, quæ hodie in Consistorio explicantur, teste De Luca, forensem, & contentiosam formam amplius non habent: Sed solum *gratiosam*, vel *politicam*, ut Principis supremum Senatum decet.

X. Inter negotia *Consistorialia* hodierna, primaria est novorum Cardinalium creatio; atque juxta stylum consuetum (ait De Luca loco citato *num.* 9.) ,, Papa, vel in Consistorii initio, aut frequentius in fine, dicit Cardinalibus, quod habent Fratres, atque nominando illos, quos in Collegium cooptare vult, eos interrogat, quid ipsis videatur: eisque approbantibus, vel laudantibus fit Decretum promotionis, quæ illico publicatur extra Consistorium per Curiam; quandoque tamen non exprimendo numerum eorum, qui promoveantur, aliquorum nomina publicare non solet, sed ea, ut dicitur, *reservat in pectore*. Et quamvis illa quandocumque etiam extra actum Consistorii aperire valeat, quinimmo ex integro Cardinalium promotionem ita facere, cum omnia pendeant a jure, & a formalitate positiva, dum, ut præcedenti discursu advertitur, Cardinalium interventus, & consensus est voluntarius, & consultivus; attamen observantia huc usque dedit, quod tam promotio, quam publicatio jam promotorum, non nisi in Consistorio fieri consuevit.

XI. Altera Consistorialis functio est, provisio Ecclesiarum Patriarchalium, Metropolitanarum, & Cathedralium vacantium. Hæc provisio qua forma expeditatur in duplici Consistorio describit De Luca loco citato, & a nobis supra *tit.* 14. *cap.* 4. expositum est; hoc tamen monet De Luca, optimum quidem nimiumque commendabile esse institutum, quod scilicet dictæ provisiones non fiant nisi in Consistorio, & quidem iterato ex voto Cardinalium, ,, sed desiderandam videri aliquam meliorem ejus praxim; quoniam, ait, ut quandoque fert fama, sive vera, sive falsa, citra Papæ rectam intentionem sequuntur ejusmodi electiones in personis parum dignis, quarum mali mores, vel alii defectus innotescant. Et tamen ex quodam usu, vel ex alia causa, nemo loquitur, adeo ut istud optimum, nimiumque proficuum institutum quando practicaretur, ad formalitatem redactum videatur.

Quod vero Cardinales in Consistorio teneantur detegere crimina, & defectus promovendorum, ostendit Cardinalis Palæotus de sacri Consistorii consultationibus *part.* 4. *qu.* 2.

XII. Consistorialiter quoque providetur nonnullis Monasteriis Regularibus; quæ propterea communiter *Consistorialia* nuncupantur.

Pontifices enim (uti refert Perardus Castel in tractatu de usu, & praxi Curiæ Rpmanæ *pag.* 35. edit. 1693.) jam pridem convenerunt cum Cardinalibus, provisiones de certis Monasteriis non daturos, nisi de eorum consilio, *& Consistorialiter*, prout in litteris provisionis exprimitur: ,, De persona tua nobis, & *fratribus nostris* accepta, Ecclesiæ N. de *fratrum eorumdem consilio* Apostolica auctoritate providemus.

Quæ porro Monasteria sint *Consistorialia*, præsertim in Belgio, & Provinciis vicinis, videbitur infra, ubi de Abbatibus, eorumque electione, & confirmatione agetur. Illud quoque advertendum, quod Monasteria, quæ ex se sunt *consistorialia*, interdum expediantur extra Consistorium, & non Consistorialiter; sed per *Datariam*; cujus rationem sub titulo *De Dataria* videbimus.

XIII. Coadjutoriæ cum futura successione, tam Cathedralium, & Metropolitanarum Ecclesiarum, quam Monasteriorum Consistorialium, similiter *Consistorialiter* expediuntur.

Dimissio quoque sive libera, sive per translationem alicujus Ecclesiæ, vel Monasterii *Consistorialis* pariter in Consistorio admittenda est: prout etiam novæ erectiones Cathedralium, aut Metropolitanarum cum dismembratione territorii, novæ Ecclesiæ assignandi; sive earumdem Ecclesiarum uniones, vel divisiones in Consistorio fiunt; dicunturque causæ *Consistoriales*.

XIV. Quia vero in plerisque illis actibus *Consistorialibus* solent fieri oppositiones; debeatque consequenter auditis hinc inde partibus examen institui, quod speciem disputationis, aut discussionis contentiosæ habet; quæ, ob majorem Consistorii majestatem, uti loquitur De Luca, ab eo exulavit, ideo erecta fuit particularis Congregatio, dictorum negotiorum Consistorialium præparatrix, seu Consistorii consultrix, quæ proinde *Consistorialis* nuncupatur; constituta ex aliquo competenti numero Cardinalium, ac etiam peritorum Prælatorum cum proprio Secretario, qui juxta hodiernam observantiam non est Prælatus, sed peritus togatus; atque in ista Congregatione prius formiter examinantur materiæ, partibus opponentibus auditis in forma mere contentiosa, proportionata tamen stylo Congregationum Cardinalitiarum circa formalitatem telæ judiciariæ. Hæc de Luca.

Verbo, hæc Congregatio *Consistorialis* est ipsius Consistorii pars, & quasi Assessor; adeo ut non nisi de ejus voto negotia, quæ controversiam pati possunt, expediantur.

☞ XV. Quamvis negotia Consistorialia, ut est promotio Cardinalium, proponantur Cardinalibus *Consistorialiter* congregatis; eorumque suffragia per Papam ibidem præsentem exquirantur, nihilominus illorum omnium decisio dependet a *solo* Pontifice; votaque Cardinalium dumtaxat reputantur *consultativa; quod in negotiis* ad alias Congregationes Cardinalium spectantibus, & a Pontifice ad eas remissis obtinere indubitatum reputatur in Curia Romana (quamvis jam pridem aliter obtinuerit, uti supra notatum est) utpote, quæ omnem auctoritatem, & jurisdictionem in *solo* Romano Pontifice residere; ejusque regimen esse plane Monarchicum, existimat.

Nequaquam proinde hæc Consistoria, vel Cardinalium Congregationes paris auctoritatis reputanda sunt cum pristinis Synodis, quas in negotiis majoris momenti Romani Pontifices convocare consueverant: in his enim una cum Romano pontifice interveniebant Episcopi, non tamquam Pontificis simplices Consiliarii; sed ut *veri judices*, & suffragio *decisivo* cum ipso Pontifice gaudentes: ideoque in hisce Synodis decreta, & decisa, dicebantur *synodaliter* decreta & decisa, & tamquam Synodorum Decreta evulgabantur.

Interim ex his, quæ tum hoc capite, de Consistorio, nec non in sequentibus de Officio Cardinalium in hice Congregationibus observata sunt, verissimum esse constat, quod notavit Cardinalis Bellarminus, hodiernum officium Cardinalium esse Pontifici perpetuo assistere, eumque in regenda *Universa* Ecclesia consilio, & industria adjuvare.

XVI. At perperam concludit Bellarminus, quod Cardinalis non Episcopus, sed dumtaxat *Presbyter*, aut *Diaconus* dignitate emineat supra Episcopum, propterea quod simplices Episcopi non Cardinales nunquam adhibeantur ad regimen *Universæ* Ecclesiæ; nisi rarissime, id est, cum ad Generale Concilium convocantur;

at Cardinales fere quotidie præsto sunt Pontifici, neque ullum negotium majoris momenti sine eorum consilio peragitur.

Si enim hinc, vel in speciem peti posset Cardinalium præeminentia supra Episcopos, quidni eadem consequentia concludi posset, Presbyteros, Diaconos, cæterosque Clericos, e quibus pluribus sæculis constitit *Presbyterium*, & *Senatus* Romanæ Ecclesiæ, sive quorum consilio Romani Pontifices in negotiis præsertim alicujus momenti utebantur (quemadmodum & reliqui Episcopi suo Presbyterio, sive Senatu) supra Episcopos reliquos dignitate excelluisse? Quod nemo umquam hactenus prætendisse, aut asseruisse legitur?

Scimus quidem, Diaconos Romanæ Ecclesiæ jam pridem se voluisse Presbyteris ejusdem Ecclesiæ anteferre; sed eorum superbiam, & supercilium acerrimo stylo in hoc perstrinxisse sanctos Patres, & signanter sanctum Hieronymum, passim notum est, de quo videri possunt, quæ observo ad *Canonem* 18. Nicænum, in quo Canone ejus temporis Diaconorum insolentia reprimitur, quemadmodum & in *Canone* 7. Concilii Trullani.

CAPUT III.

De Congregatione Sancti Officii, sive Inquisitionis; atque una de origine Inquisitionis.

1 *Episcopi vi officii sui jubentur invigilare in hæreses.*
2 *Per* XII. *secula nulli fuere Fidei Inquisitores præter Episcopos.*
3 *Innocentius III. seculo* XIII. *primum aliquos Monachos Fidei Inquisitores constituit.*
4 *Episcopi eos aversabantur; sed Pontifex eos sustinebat.*
5 *Multas difficultates tum ab Episcopis, tum a Magistratibus illi Monachi patiebantur; contra quas illos animat Pontifex; eisque auctoritatem magnam impartitur.*
6 *Prædictis Monachis una cum Episcopo Oxomensi jungitur S. Dominicus.*
7 *Dominicus socios aliquos sibi in adjutorium assumit; & Ordinis sui fundamenta Tolosæ jecit.*
8 *Dominicus, ejusque socii tamquam Fidei Inquisitores in hæreticos insurgunt.*
9 *Primum in Concilio Tolosano sub Gregorio IX. specialis modus contra hæreticos procedendi præscriptus fuit, sed totam auctoritatem procedendi contra hæreticos Episcopis committit.*
10 *Postmodum Gregorius IX. Officium Inquisitionis Fratribus Dominicanis commisit.*
11 *Hi nimio suo rigore populum contra se excitarunt.*
12 *Ipsis adjunxit Fratres Minores, qui ipsorum rigorem temperarent.*
13 *Fridericus Imperator leges in favorem Inquisitionis evulgavit.*
14 *Has Innocentius IV. confirmavit.*
15 *Officium Inquisitionis commisit Dominicanis, & Minoritis una cum Ordinariis locorum.*
16 *Plures posthac Inquisitiones per Italiam erectæ sunt, nullæ tamen hactenus in Urbe Romana.*
17 *Primus anno 1542. Paulus III. Congregationem Inquisitionis instituit.*
18 *Eamdem confirmavit Pius IV. declarans, acta per majorem partem Cardinalium habenda esse pro actis Congregationis.*
19 *Pius V. declaravit, gesta per majorem partem Cardinalium* præsentium *esse reputanda, ac si ab omnibus essent acta, licet etiam* duo *dumtaxat fuissent præsentes.*
20 *Auctoritatem Cardinalium hujus Congregationis latius exposuit Sixtus V.*
21 *Præter Cardinales plures Officiales ad hanc Congregationem spectant?*
22 *Qui sint* Consultores?
23 *Consultores cum aliis Officialibus conveniunt feria secunda.*
24 *Quæ in hac Congregatione expediantur?*
25 *Congregatio Cardinalium S. Officii habetur feria* IV. *cujus forma describitur.*
26 *Acta in hac Congregatione per Assessorem S. Officii Pontifici referuntur.*
27 *Qui sint* Qualificatores?
28 *Formula Decretorum, quæ ab hac Congregatione emanavit.*
29 *Feria* V. *habetur Congregatio eorumdem Cardinalium coram Pontifice, quæ proprie est Congregatio S. Officii, sive Inquisitionis.*
30 *Quid in hac Congregatione tractetur, & qua forma habeatur?*
31 *Decreta hujus Congregationis eduntur sub nomine Pontificis.*
32 *Hæc Decreta tamen sunt revera Decreta Congregationis.*
33 *Decreta Congregationis, quibus potissimum adscribenda?*
34 *De quibus potissimum hæc Congregatio cognoscat?*
35 *Licentia legendi libros prohibitos ab hac Congregatione postulanda.*
36 *An Inquisitionis auctoritas hic in Belgio obtineat?*
37 *Ejus Decreta Galli non admittunt.*

I. EPISCOPOS vi sui muneris Episcopalis obligari, ut populum sibi commissum a periculo, aut infectione hæresis præservent, atque Ecclesiam sibi commissam ab omni fermento hæreticæ pravitatis immaculatam custodiant, indubitatum est; ideoque & Episcopos esse naturales Inquisitores Fidei, sive ipsis jure quodammodo naturali, ex Episcopali, & Pastorali cura profluente, competere jus inquirendi in hæreticos, aut de hæresi suspectos.

II. Quapropter per duodecim circiter secula, nullos Ecclesia Fidei Inquisitores præter Episcopos, & Pastores noverat, neque ullum præter Episcopale notum erat Inquisitionis tribunal, aut speciale officium; sed pari cura eademque auctoritate Episcopi invigilabant, & procedebant contra hæresim, sicuti contra alia, non minus subinde perniciosa vitia; nec non contra hæreticos, atque alios homines sceleratos.

III. Primus sub initium sæculi XIII. Innocentius III. contra hæresim Albigensium in Provinciam Tolosanam, eique adjacentes misit Arnaldum Abbatem Cisterciensem, Petrum de Castro-novo, & Radulphum Monachos Cistercienses, idque plena auctoritate procedendi contra hæreticos, ut patet ex litteris ad ipsos datis 29. Maji an. 1204. in quibus plenam, ac omnimodam potestatem eis concessam explicat his verbis: „ Ut autem injunctæ vobis non tam nostræ, „ quam divinæ legationis imperio, officium possitis melius, & libe- „ rius exercere, plenam vobis in Aquensi, Arelatensi, & Narbo- „ nensi Provinciis, & vicinis etiam Diœcesibus, si quæ sunt *hære- „ ticorum* labe *pollutæ*, concedimus *facultatem destruendi, disperden- „ di, & evellendi*, quæ destruenda, disperdenda, & evellenda no- „ veritis, & ædificandi, & plantandi, quæ ædificanda fuerint, & „ plantanda; illos qui contra prohibitionem vestram venire præ- „ sumpserint, canonice puniturі: siquis vero pro violenta manu- „ um impositione in latæ sententiæ Canonem inciderit, auctorita- „ te nostra suffulti, ei absolutionis beneficium impendatis, injun- „ gentes eidem, ut contra hæreticos accingatur ".

IV. Episcopis autem adversantibus Legatos in causa fidei, Petrus de Castro-novo litteris ad Innocentium III. scriptis, missionem petiit; cui Pontifex rescribens, eum ad fortiter, ac viriliter progrediendum animat, ac tandem ita concludit: „ Devotionem „ tuam monemus, & exhortamur in Domino per hæc scripta Apo- „ stolica mandantes; quatenus opportune, importune instans, ar- „ guens, & obsecrans in operando in omni patientia, & doctri- „ na, opus Evangelistæ, ac ministerium tibi commissum studeas „ adimplere: firmiter sperans in Domino Jesu Christo, quod ipse, „ qui affectum tibi præstitit laborandi, ne tuus labor inutilis ha- „ beatur, effectum tribuet, & affectum ".

V. Hæc aliaque, e quibus intelligitur, quas difficultates, & oppositiones Legati illi, tum ab Episcopis, tum sæcularibus Magistratibus passi sint: videri possunt apud Bollandum in Actis Sanctorum ad diem 5. Martii commentario historico de *vita & gestis B. Petri de Castro-novo*; ubi quoque fit mentio litterarum Innocentii III. ad Archiepiscopum Narbonensem, quibus ipsum reprehendit ob auxilium dictis Legatis negatum. Item litterarum ejusdem Pontificis ad Episcopum Agathensem, & Abbatem S. Pontii, in quibus inter alia scribit Pontifex, quod Biterrensis Episcopus requisitus a dictis Petro de Castro-novo, & Radulpho, cum iis ire noluerit ad commovendum super hoc negotio auctoritate Apostolica Comitem Tolosanum, nimirum Raymundum, quo impense Albigensibus hæreticis favebat: deinde, quod idem Episcopus rogatus ab ipsis Legatis, ut Consules civitatis Biterrensis ad adjurandam hæresim, atque contra hæreticos Ecclesiam defendendam commoneret, non solum non obedierit, sed etiam id fieri penitus impedierit; cumque dicti Legati auctoritate Apostolica convocato Clero injunxissent Episcopo, ut nisi infra præfixum diem Consules hæresim abjurarent, ipsos non differret excommunicationis vinculo innodare, nihil tamen præstitisset; atque ideo Petrus, & Radulphus ipsum ab administratione, nec non & Episcopali officio suspenderint, donec se Pontificis conspectui præsentaret: Clero Biterrensi, ne interim ei obedirent in aliquo, in virtute obedientiæ, & sub excommunicationis pœna districtius inhibentes.

Verum tametsi hæc sat ostendant, quanta esset Monachorum illorum, tamquam Sedis Apostolicæ Legatorum, auctoritas; nihilque ab Innocentio III. prætermissum fuerit, quominus suis hisce Legatis in hoc negotio sua auctoritate assisteret, nihilominus parum aut nihil, prædicando contra hæreticos proficiebant; adeo ut præ tædio injunctæ sibi legationi renuntiare intenderent; eo quod jam biennio prædicationi insistentes, nihil aut parum se profecisse viderent, uti testatur Petrus Monachus Cœnobii Vallum-Cernay in historia Albigensium *cap.* 3.

VI. At cum de his Petrus de Castro-novo, & Radulphus deliberarent, contigit, quod Didacus Episcopus Oxomensis, una cum S. Dominico tunc ejusdem Ecclesiæ Canonico ad Curiam Romanam venerint. Hos idem Pontifex an. 1206. in Provinciam Tolosanam pari auctoritate contra hæreticos misit, qui apud Montem-Pessulanum dictis Monachis se junxerunt; animosque fortiter, ac viriliter in hoc prædicationis munere pergendi ipsis addiderunt.

VII. Porro transacto biennio, cum Episcopus ad Ecclesiam suam coactus fuisset reverti, Dominicus, aut felicius & efficacius operi huic incumbere posset, aliquot sibi Presbyteros seculares socios, & coadjutores adscivit, quibus tandem circa an. 1215. ab Episcopo Tolosano concessa fuit Eccle'a S. Romani in civitate Tolosana, cum omnibus proventibus, & juribus, ad quam Dominicus cum sociis illis Presbyteris migravit, primaque sui Ordinis fundamenta jecit; quem anno sequenti Honorius III. confirmavit.

VIII. Hi itaque Fidei Inquisitores quaquaversum per Provincias discurrentes, tum prædicatione, tum exhortatione hæreticis se opponebant; quin & subinde ipsos Magistratus, & principes contra hæreticos incitabant; immo & populum concitabant, ut sub nomine Cruce-Signatorum in hæreticos armerentur, indulgentias promittentes iis, qui arma contra hæreticos sumerent.

IX. Nihil tamen hactenus speciale constitutum erat circa modum contra hæreticos procedendi, nullumque certum Tribunal Inquisitionis erectum.

Gregorius IX. summo contra hæresim zelo animatus, Romanum Sancti Angeli Diaconum Cardinalem Legatum suum ad Provincias illas Albigensium hæresi infectas misit, qui an. 1229. celeberrimum Concilium celebravit Tolosæ, in quo de consilio Archiepiscoporum, Episcoporum, Prælatorum, & Baronum, & Militum edidit 16. Decreta, quibus modus inquirendi, ac puniendi hæreticos præscribitur, quæ legi possunt tomo XI. Conciliorum generalium *col.* 427. Hoc unum notandum, quod Concilium illud totam auctoritatem inquirendi, & puniendi Episcopis, tamquam naturalibus Fidei Inquisitoribus, attribuat.

X. Verum idem Gregorius IX. vehementi in hæreticos zelo succensus, existimans Episcopos flaccidius forsan, quam oporteret; in

in hæreticos armari, anno 1231. hoc Inquisitionis officium solis Fratribus Dominicanis, qui ad id officii obeundum præcipue erant instituti, commisit per litteras ad Priorem Fratrum Ordinis Prædicatorum in Lombardia; quæ extant tomo XI. Conciliorum generalium *col.* 335.

XI. Hi ergo quasi defectum, aut negligentiam Episcoporum suo zelo supplere volentes, tanto rigore processerunt contra illos, quos hæresi infectos, aut de ea suspectos, aut hæreticorum fautores existimabant, ut Comes, & populus Tolosanus e civitate sua omnes illos Fidei Inquisitores, nec non totum Dominicanorum Ordinem, una cum Episcopo Tolosano, qui erat ejusdem Ordinis, atque illis enixe favebat, expulerint.

XII. Ipsos quidem postmodum auctoritate Apostolica restituit Joannes Viennensis Archiepiscopus, & Inquisitionem exerceri jussit, adjuncto tamen Collega ex Ordine Fratrum Minorum, qui Prædicatorum *rigorem sua mansuetudine temperaret*, inquit Guillelmus de Podio-Laurentii in Chronico *cap.* 8. de quo vide etiam Spondanum ad annum 1234. *num.* 3. (*a*).

XIII. Ad hæc Fridericus II. Imperator circa annum 1244. Constitutiones acerbissimas contra hæreticos, eorumque fautores evulgavit; ipsosque Inquisitores sub sua, ac Magistratuum protectione esse voluit; ac insuper, ut Magistratus, illos, quos ipsi Inquisitores illis ostendissent hæreticos, diligenti custodia detinerent; *ut post Ecclesiasticæ damnationis judicium*, ait, *pœnam subeant, quam merentur*. Hæ Constitutiones habentur apud Goldastum in *Constitutionibus Imperialibus* tom. pag. 76. 77. & 78.

XIV. Has Friderici leges anno 1251. confirmavit Pontifex Innocentius IV. pluraque pro stabiliendo Inquisitionis Tribunali adjecit per Constituaionem, quæ incipit, *Ad extirpandas*, quæ dirigitur *Dilectis filiis, Potestatibus, sive Rectoribus, Consiliis, & Communitatibus civitatum, aliorumque locorum per Lombardiam, Romaniolam, & Marchiam Tervisanam constitutis*; in qua per 38. capitula expressit, quæ a Magistratibus contra hæreticos, eorumque fautores observanda sunt.

XV. Inquisitionis officium Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus cum Episcopis commisit Innocentius IV. uti patet ex Constitutionibus ipsius, partim Fratribus Prædicatoribus, partim Fratribus Minoribus Fidei Inquisitoribus inscriptis; quæ omnes extant inter Constitutiones dicti Pontificis in tomo I. Bullarii Romani.

XVI. Itaque jam Inquisitionis Tribunali formato, plures, præsertim in Italia, & terris Pontifici Romano temporaliter subjectis, Inquisitiones fuere erectæ; ipsique Inquisitores præcipue ex Ordine Prædicatorum designati fuere: At in Urbe, & Curia Romana (uti notat Cardinalis De Luca in relatione Romanæ Curiæ *disc.* 14. *num.* 3.) Inquisitionis Tribunal, per ipsummet Pontificem, cum iis Ministris, & adjutoribus, quos juxta opportunitates assumere in tempore videbatur, regebatur.

XVII. Primus anno 1542. Paulus III. sex Cardinales constituit, & deputavit suos & Apostolicæ Sedis *in omnibus, & singulis Reipublicæ Christianæ civitatibus, oppidis, terris, & locis, tam citra, quam ultra Montes ubilibet etiam in Italia consistentibus, ac in Romana Curia super negotio Fidei Commissarios, & Inquisitores generales, & generalissimos*. Constitutione, quæ incipit, *Licet ab initio* 34. in Bull. Rom.

XVIII. Pauli III. vestigia premens Pius IV. octo Cardinales ad idem negotium deputavit, addens, & declarans, ut *quidquid per* majorem *partem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, qui in Congregatione pro dicto officio convenerint, dictum, gestum, statutum, decretum, terminatum, seu sententiatum extiterit, sit validum, & firmum, ita & taliter, quod nullo modo impugnari possit, perinde ac si omnes, & singuli Cardinales prædicti in dicta Congregatione convenissent, & major pars consensisset*. Constitutione, quæ incipit, *Cum nos* 79. in Bull. Rom.

XIX. Declarationem Pii IV. confirmans, & renovans ejus successor Pius V. declaravit, gesta per *majorem* partem præsentium esse reputanda, ac si ab omnibus essent ordinata, tamets tantum *duo* fuissent præsentes; Constitutione, quæ incipit, *Cum felicis* 23. in Bull. Rom.

XX. Denique Sixtus V. per Constitutionem, quæ incipit, *Immensa æterna Dei* 72. in Bull. Rom. quindecim erigens Cardinalium Congregationes, primo loco Congregationem pro Inquisitione hæreticæ pravitatis, quæ & *Sancti Officii* dici consuevit, instituit, sive institutam confirmavit his verbis, quibus Cardinalium ad eam Congregationem pertinentium auctoritatem, & officium expressit. *Nos quoque confirmamus, & corroboramus, illusque omnia instituta, omnesque & singulas Facultates a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris Cardinalibus ad eam Congregationem pro tempore delectis concessas; omnemque auctoritatem, & potestatem eis communicatam, scilicet inquirendi, citandi, procedendi, sententiandi, & definiendi in omnibus causis, tam hæresim manifestam, quam schismata, apostasiam a fide, magiam, sortilegia, divinationes, Sacramentorum abusus, & quæcumque alia, quæ etiam præsumptam hæresim sapere videntur, concernentibus; non solum in Urbe, & Statu temporali, nobis, & huic Sanctæ Sedi subjecto, sed etiam in universo terrarum Orbe, ubi Christiana viget Religio, super omnes Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, & alios inferiores, ac Inquisitores, quocumque privilegio illi suffulti sint, quorum, ac aliorum prædictorum series his nostris litteris ad verbum expressa censeatur, confirmamus.*

XXI. Præter Cardinales, qui hanc Congregationem proprie constituunt, ac propterea dicitur Congregatio *Cardinalium* Sancti Officii, ad illam quoque pertinent alii Ordinarii, & inferiores Officiales, qui hoc Inquisitionis Tribunal regunt, & administrant in actuali jurisdictionis exercitio, ac processuum formatione, reorumque examine.

(*a*) Spondano Comes adjungatur Auctor Benedictinus, qui novam Gallico Idiomate Occitaniæ historiam conscripsit; hic tom. 1. eam historiam nitide paravit, atque eam exhausisse videtur.

Horum unus, qui Judicis ordinarii partes subit, dicitur *Commissarius Sancti Officii*, de Ordine S. Dominici ex Lombardia.

Hic in Consiliarium, sive Assessorem habet Prælatum, vel Clericum secularem, qui vocatur *Assessor S. Officii*. Alii item sunt Ministri, v. g. Fiscalis, & Notarius.

XXII. Deinde ad hanc Congregationem quoque spectant Theologi, & Canonum periti, qui *Consultores S. Officii* vocantur, atque ex diversis Religionibus pro Papæ beneplacito soliti assumi; quamvis interdum etiam e Clero seculari assumantur.

Inter Regulares tamen (uti loco citato monet Cardinalis de Luca) fixum locum occupant duo Ordinis S. Dominici Professores, nimirum Magister Generalis dicti Ordinis, & Magister sacri Palatii; ac etiam alter Professor Ordinis Minorum Conventualium, cui tamquam fixo, & invariabili congruit singulariter nuncupatio Consultoris S. Officii, habens hoc munus magis peculiariter, illudque præ ceteris Consultoribus exercet.

XXIII. Hi Consultores cum Patre Commissario, Assessore, Fiscali, & Notario Sancti Officii, conveniunt singulis feriis secundis in Palatio Sancti Officii prope Basilicam Vaticanam.

XXIV. In hac Congregatione (quæ a Consultoribus, qui præcipuam ejus partem constituunt, *consulta* dicitur) leguntur processus criminales, ac etiam Episcoporum, atque localium Inquisitorum litteræ, aut relationes, aliaque etiam gravioris momenti negotia, quæ Cardinales Consultoribus committunt; idque pro majore instructione Assessoris, ait De Luca, qui ea relaturus est in alia Congregatione, ad quam conveniunt Cardinales.

XXV. Hæc Cardinalium Congregatio habetur singulis feriis quartis, in Conventu Fratrum Prædicatorum prope Ecclesiam B. Mariæ *super Minervam*. Congregatis Cardinalibus, primum habetur Congregatio *secreta*, in qua soli Cardinales cum Commissario, & Assessore interveniunt, & deliberatur de negotiis, quæ Consultoribus commissa non fuerunt, majusque secretum requirere videntur.

Postquam vero super his sufficiens discussio facta est, advocantur Consultores, eorumque consilium, seu votum expetitur.

XXVI. Eorum vero, quæ in hac Cardinalitia Congregatione decreta, aut resoluta sunt, eodem die post meridiem per Assessorem Sancti Officii fit relatio ad Sanctissimum, qui huic Congregationi non intervenit.

Hac de causa, hujus Congregationis Decreta prodeunt sub nomine Cardinalium Sancti Officii, facta tamen mentione relationis ad Sanctissimum, ac etiam votorum Theologorum, si ad hoc negotium specialiter deputati fuerint.

XXVII. Notandum enim, quod subinde examen Librorum, aut propositionum committatur quibusdam Theologis, qui examine facto, referant Congregationi, an aliquam, & qualem censuram libri, aut propositiones mereantur, qui *Qualificatores* a qualificatione censuræ dici solent, nec unquam Congregationi intersunt, nisi cum relationem negotii ipsis commissi sunt facturi.

XXVIII. Formula ergo Decretorum hujus Congregationis ita concipi solet: *Feria IV. Sacra Congregatio Eminentissimorum, & Reverendissimorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium in tota Repubblica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum, habita in Conventu S. Mariæ super Minervam post examen Theologorum specialiter ad hoc deputatorum, facta relatione ad Sanctissimorum, præsenti Decreto declarat* &c.

XXIX. Feria V. habetur alia Congregatio eorumdem Cardinalium, idque coram Sanctissimo in Palatio Apostolico; hæcque videtur proprie esse Congregatio Inquisitionis, sive Sancti Officii, de qua in citata Constitutione Sixti V. *cui*, inquit, *ob summam rei gravitatem, Romanus Pontifex præsidere solet*.

XXX. In hac Congregatione præcipue tractatur casus, seu negotium, quod ex omnibus illa hebdomada relatis præcipuum videtur, quodque præ cæteris coram sua Sanctitate discuti meretur.

Postquam casus propositus coram Pontifice mature discussus fuit, atque Theologi, si negotium ipsorum examini commissum fuerit, relationem suam absolverunt, omnes dimittuntur, exceptis solis Cardinalibus. Hi coram solo Pontifice vota sua depromunt, atque ex eorum suffragiis ipse concludere solet. Quo facto, & signo dato, rursus intrat Assessor Sancti Officii cum Patre Commissario, quibus resolutionem Congregationis significat sua Sanctitas.

VXXI. Tametsi resolutiones, quæ hic accipiuntur, & Decreta, quæ eduntur, revera sint resolutiones, & Decreta Congregationis Inquisitionis, & ob id a Notario Congregationis signentur; tamen quia ipsi Congregationi Papa præsidet, & concludit, idcirco in Decretis hujus Congregationis, non ipsi Cardinales, sed ipse Papa tamquam decernens, & resolvens, introducitur, hac fere formula: *Feria V. die .... mensis .... anni .... in generali Congregatione S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis* (*vel alias*, apud Sanctum Petrum, *si ibi Pontifex resideat*) *coram Sanctissimo D. N. ac Eminentissimis, & Reverendissimis Dom. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis*; Sanctissimus Pater *prædictus auditis votis eorumdem Dominorum Cardinalium* (*si negotium commissum fuerit examini Theologorum additur*, & Theologorum votis) statuit & decrevit &c.

XXXII. Porro notandum, quod licet Decreta hæc non secus ac Congregationis Feriæ IV. sint revera Decreta Congregationis Sancti Officii, hæc tamen Pontifici potiori jure adscribi posse videantur, quam Decreta Congregationis Feriæ IV. In illa enim, quæ Feria V. ipso præsente habetur, ipsemet vota Cardinalium, & Theologorum, eorumque rationes audit, & expendit; ubi Decreta Congregationis Feriæ IV. tantum per Assessorem Sancti Officii ipsi Pontifici referuntur, ac compendiose vota Cardinalium, & Theologorum exponuntur: inter quæ quantopere intersit, nemo non videt.

XXXIII. Ad hæc ex prædictis facile intelligitur, quod Decreta, & resolutiones tametsi in Congregatione coram Pontifice sint facta, potissimum tamen Cardinalibus sint adscribenda: utpote e quorum votis, & suffragiis Pontifex concludere consuevit.

Quinimmo in negotiis, quæ Theologorum examini committuntur, præcipue ipsis Theologis decisiones, & resolutiones, quæ super illis accipiuntur, adscribendæ: quia ipsi Cardinales consueverunt, sine novo examine se votis Theologorum conformare. Si tamen inter Theologos super resolutione negotii non conveniat, iterato examen Theologis committitur; aut si res magni momenti sit, v. g. si agatur de proscriptione alicujus Libri, qui auctorem habet in magna dignitate, & auctoritate constitutum, subinde aliqui Cardinales librum illum per se legunt, & examinant; quin & votum suum cum rationibus in scriptis exponunt, & aliis Cardinalibus communicant.

XXXIV. Hæc Congregatio præcipue cognoscit de causis fidei, omnibusque eo spectantibus; ideoque & libris invigilat, eosque examinat, & censura dignos proscribit; neque hac in parte auctoritas hujus Congregationis per Congregationem Indicis, vel in minimo læsa est, aut imminuta; uti capite sequenti notabitur.

XXXV. Ad hæc Gregorius XV. generatim revocavit omnes licentias legendi quoscumque libros prohibitos a quibuscumque concessas: vetuitque deinceps eas concedi, nisi a Congregatione S. Officii, quæ singulis hebdomadis coram nobis, ait, haberi solet. Constitutione, quæ incipit, *Apostolatus Officium* 40. in Bull. Rom. Atqte in conformitatem hujus Constititutionis, videmus passim licentias legendi libros prohibitos a Cardinalibus hujus Congregationis signatas.

XXXVI. Tametsi Belgium non agnoscat tribunal ullum Inquisitionis, ut coram illo Belgæ de hæresi accusati, aut suspecti judicialiter conveniri queant, uti infra *Parte III.* latius ostendetur, nihilominus Decreta hujus Congregationis super prohibitione librorum, aut propositionum aliquarum censura hic recipi, & promulgari solent.

☞ XXXVII. Verum in Gallia Ministri Regii nullam volunt permittere horum Decretorum publicationem sub nomine hujus Congregationis, ne sensim Inquisitio Romana auctoritatem suam in Regnum Galliæ prætendere videretur.

Hac de re discursum prolixum coram Senatu Regio habuit Advocatus Regius Talonius anno 1647. occasione Decreti hujus Congregetionis, quo condemnabatur hæc propositio: *Petrus & Paulus sunt duo Ecclesiæ capita, unum caput constituentes.*

Hoc Decretum Nuntius Apostolicus miserat ad Archiepiscopos & Episcopos cum mandato illud per suas respective Diœceses publicandi; ipsumque Decretum cum annexo hoc Nuntii Apostolici mandato, sine prævia Regis licentia fuerat impressum, & publice venum expositum.

Cum autem contenderetur, hoc suo mandato Nuntium Apostolicum auctoritatem suam excessisse, & contra Regiam auctoritatem attentasse, jussum fuit Officium Fiscale contra hanc impressionem, & mandatum Nuntii Apostolici coram Consilio Regio, ad ejus cessationem agere.

Inter cætera igitur primo loco huic Decreto opposuit Procurator Regius, quod in Gallia publicum esset decretum emanatum a Congregatione Inquisitionis, quam vocant *Sancti Officii*, sub hoc titulo, *Decretum sanctissimi Domini nostri Innocentii Divina Providentia Papæ* X. eo prætextu, quod Papa fuerit in præsens in confectione hujus Decreti.

Post hæc exponit Officium Fiscale, quod Regnum Galliæ recognoscat quidem, quemadmodum & omnes Catholici, auctoritatem, & potestatem Romani Pontificis, ut *Capitis* Ecclesiæ, omnium Christianorum Patris, eoque titulo ipsi exhibendam omnem reverentiam, & obedientiam, sed Gallos nequaquam recognoscere *auctoritatem*, aut jurisdictionem Congregationum, quæ Romæ habentur; quæ pro arbitrio Pontificis institui possunt: neque Decreta harum Congregationum in hoc Regno executionem, aut auctoritatem obtinere.

Unde ulterius observat, quod quotiescumque aliquod Decretum in materia contentiosa ab aliqua Congregatione Romana emanatum in Consiliis Regiis fuerit exhibitum, puta in materia Dispensationis, nullitatis votorum, translationis Religiosorum, Curia declaravit, *Breve* seu Decretum ab hac Congregatione emanatum nullum, & abusivum: remittens impetrantes pro obtinenda alia provisione recurrere ad Cancellariam, in qua acta expediantur, sub nomine Pontificis, in quo residet legitima auctoritas.

Monebat quoque, quod si Decreta ab hac Congregatione *Sancti Officii* evulgata passim in Regno reciperentur, & executioni mandari permitterentur, esset introducere auctoritatem *Inquisitionis*: quandoquidem hæc Congregatio Romana assumat hunc titulum: *Generalis & Universalis Inquisitio in Universa Reipublica Christiana adversus hæreticam pravitatem*; atque ita tandem prætenderet processum instituere contra subditos Regis, quemadmodum sibi attribuit auctoritatem procedendi contra quoscumque libros pro suo arbitrio.

Merito & Ministri Principum nostrorum circa hæc Decreta eodem motivo attenderent; quandoquidem non magis in Belgio, quam in Gallia Tribunal Inquisitionis receptum sit, aut recipi possit, sine multorum incommodorum sequela, neque Belgium Tribunal Inquisitionis Romanæ unquam agnoverit: ut energice exponitur in Consulta Consilii Brabantiæ non ita pridem data (*a*), quæ integra habetur in appendice monumentorum Tractatus nostri *de Recursu ad Principem* sub litt. S. ☜

(*a*) Hoc monumentum in hac nostra editione suum retinebit locum, qui inferius notatur.

CAPUT IV.

De Congregatione Indicis.

1 *Synodus Romana anno 494. Catalogum Librorum confecit, quos legere vel non legere liceret.*
2 *Hic tantum actu fuit de lectione publica.*
3 *Non erat hic Index Librorum prohibitorum, prout hodie accipitur.*
4 *Hic index tantum sæculo præterito confici cœpit.*
5 *Facultas Theologica Lovaniensis rogatu Caroli V. Indicem confecit.*
6 *Paulus IV. primus a Romanis Pontificibus Indicem confici jussit.*
7 *Hic Index Pauli IV. in quatuor classes erat distinctus.*
8 *Quid in hoc Pauli Indice a quibusdam reprehensum?*
9 *Variæ fuerunt in Synodo Tridentina Patrum sententiæ circa Indicem formandum*
10 *Tandem delecti fuere Patres, qui Indicem conficerent.*
11 *Resolutio Patrum Decreto firmata.*
12 *Synodus complementum confectionis Indicis tandem ad Pontificem remisit.*
13 *Pius IV. Indicem probat, & evulgat.*
14 *Confectio Regularum Indicis a Synodo Patribus Delectis commissa non fuit, & quare eas composuerint?*
15 *Indicem una cum Regulis per speciale* Breve *probavit Pius IV.*
16 *Forma ipsius Indicis.*
17 *Hic Index in multis consentit cum Indice Pauli IV.*
18 *Quot sint Regulæ Indicis, & quid præcipue contineant?*
19 *In prohibitione librorum fit relatio ad pœnas in his regulis præscriptas.*
20 *Qua ratione hic Index dici possit* Tridentinus?
21 *Regulæ Indicis non possunt pari ratione Synodo Tridentinæ adscribi.*
22 *De Instructione postmodum Indici, & Regulis adjecta.*
23 *Libri aliqui interdum una in Provincia recte vetantur, licet non in altera, idque variis titulis.*
24 *Ad Episcopos ac Fidei Inquisitores præcipue spectat librorum examen, & censura.*
25 *Qua de causa instituta Congregatio Indicis?*
26 *Qui hanc Congregationem constituant?*
27 *Quid hodie circa librorum examen competat* Magistro Sacri Palatii?
28 *Habet etiam hæc Congregatio* Consultores.
29 *Soli Cardinales proprie Congregationem constituunt: Et quod eorum præcipuum officium?*
30 *Ob quosvis errores libri non passint prohibendi.*
31 *Huic Congregationi Pontifex non assistit.*
32 *Per hanc Congregationem non est derogatum auctoritati Congregationis S. Officii circa prohibitionem librorum.*
33 *Interdum liber relatus in Indicem postmodum speciali Decreto Congregationis S. Officii ulterius proscribitur.*
34 *Episcoporum ac Inquisitorum auctoritati detractum non est.*
35 *His in partibus Index Romanus in omni suo rigore non est receptus.*

I. SUB nomine Concilii Romani habiti tempore Gelasii I. Papæ anno 494. extat Decretum, quo declaratur, qui libri ab Ecclesia Romana recipiantur, & qui non recipiantur, & qui legi, & qui non legi debeant.

II. Verum ut ex verbis Decreti manifestum est, hic dumtaxat agitur de lectione *publica*, sive de lectione in Ecclesia tempore divini Officii, ad instructionem & ædificationem populi.

Postquam enim acta Martyrum multis encomiis Synodus extulisset; utpote qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant; asseruitque nec quemquam Catholicorum dubitare, & majora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis viribus, sed gratia Dei, & adjutorio universa tolerasse, subjicit: *Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in Sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia & eorum, qui conscripsere, nomina penitus ignorantur & ab infidelibus, aut idiotis superflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur.*

Hæc satis ostendunt, hoc unum voluisse Synodum, a publica lectione & divino Officio amovere quidquid, vel speciem falsitatis, aut aliquam fabulæ mixturam habere videbatur; quod adhuc manifestus circa finem Decreti indicatur his verbis: *Cæterum qui libri in* Ecclesiasticis Officiis *per anni circulum a nonnullis legantur pro fidelium ædificatione, adnotandum censuimus.*

III. Itaque Catalogus, sive Index ille Librorum nequaquam dici potest, *Index Librorum prohibitorum*, juxta usitatam modernam phrasim; nimirum, Index exhibens, Libros, omnibus, tam *privatim*, quam publice legi prohibitos; qualis Librorum *Index* ante decimum sextum sæculum extitisse non reperitur.

IV. Circa medium vero decimi sexti sæculi, cum invalescentibus Lutherana, & Calviniana hæresibus, Libri plurimi mentito nomine auctoris, ac hæretico fermento conspersi ederentur, qui nec facile a libris Catholicis discerni possent; atque hinc multi simplices incauta horum Librorum lectione seducerentur, varii cœperunt a Theologis confici Catalogi, seu Indices Librorum, in quibus ipsi notabant Libros, quos vel ab hæreticis confectos, vel hæresi conspersos credebant.

V. Et quidem rogatu, & mandato Caroli V. Facultas Theologica Lovaniensis Indicem Librorum hæreticorum, & de hæresi suspectorum, quorum lectionem *pro eo saltem tempore*, ubi loquitur, *populo haud convenire judicabat*, confecit, qui & auctoritate ejusdem Cæsaris anno 1546. publicatus fuit.

Cumque continuo plures hæreticorum libri prodirent, pluresque hæresi respersi notarentur, rursus alium fusiorem Librorum illorum

Indicem eadem Sacra Facultas concinnavit, quem addito speciali edicto, publicari idem Carolus mandavit anno 1556. Hi Librorum Indices, una cum Cæsariis Edictis referuntur in prima parte Edictorum Flandriæ *Lib, 1. Rubr. 7.*

VI. Theologorum, atque Cæsaris exemplo excitatus Paulus IV. Pontifex, anno 1557. præcepit iis, qui Inquisitioni contra hæreticam pravitatem erant Romæ præpositi, ut & ipsi Indicem Librorum prohibitorum conficerent; qui anno 1559. absolutus, auctoritate Pontificis publicatus fuit.

VII, Hic Index in tres classes erat distinctus, Prima classis exhibebat nomina eorum, quorum omnia opera cujuscumque argumenti, etsi profani, omnino vetantur: inter quos & quorumdam nomina Catholicorum occurrunt.

Secunda classe continebantur libri singulatim damnati, dum alii eorum auctorum libri non vetebantur.

Tertia classis complectebatur scripta quædam anonyma, adjecta clausula generali vetante libros omnes anonymos editos ab anno 1519. Denique adjiciebatur Catalogus LX. Typographorum, quorum omnium libri, quos typis suis evulgarunt, prohibentur, a quocumque demum auctore, aut idiomate prodiissent.

VIII. Similem antehac Librorum prohibitorum Indicem a Rom. Pontificibus evulgatum fuisse haud reperitur: unde de hoc Pontifice dicere non dubitat Spondanus; „ quod primus extiterit, qui „ *universalem* omnium perniciosorum Librorum, cujuscumque ar„ gumenti, etiamque profani, a quibuscumque, etiamque religione „ *Catholicis* scriptorum, vel etiam a suspectis Typographis de qua„ cumque arte editorum Indicem contexere studuerit; cum ad eum „ usque diem, Librorum prohibitiones, tam a Pontificibus, quam „ ab Imperatoribus factæ, numquam excessissent terminos *Libro„ rum hæreticorum*; aliive pestilentes legi prohibiti fuissent, *nisi* „ quorum auctores etiam damnati extitissent ". Hæc ille ad annum 1557. §. 5. ibidem addens. „ Illud in hoc Indice Pauli rigi„ dius visum, quod pœna legentibus Libros eo Catalogo compre„ hensos, ac prohibitos denuntiata erat excommunicatio latæ sen„ tentiæ Pontifici reservata, privatio, ac incapacitas quorumcum„ que munerum, ac Sacerdotiorum, perpetua infamia, cum aliis „ pœnis arbitrariis, Quo factum est, ut Pius IV. Pauli Successor, „ rigorem hunc temperans, totum illud Librorum negotium ad „ Concilium Tridentinum retulerit ", Hactenus Spondanus,

IX. Quod ad Concilium Tridentinum attinet, cum post suspensionem decem circiter annorum, rursus sub Pio IV. omni suspensione sublata, ejus resumptio in sessione habita 18. Januarii anno 1562. communi Patrum assensu declarata esset, habita fuit Congregatio 26. ejusdem mensis, in qua a Præsidibus Concilii inter alia propositum fuit: „ ut Libri a diversis auctoribus post hæreses na„ tas editi, una cum Catholicorum contra eos censuris examina„ rentur, quo Synodus, quid super illis habeat decernendum, sta„ tuat ".

Super hoc articulo varias fuisse Patrum sententias ex actis Concilii constat. Et quidem inter alios Archiepiscopus Granatensis „ ab „ ea occupatione Patres dehortatus fuit, quippe longissima, & „ quæ Synodum abstraheret ab altioribus negotiis, magisque indi„ gentibus ipsius proxima cura ". Bartholomæus de Martyribus „ Archiepiscopus Bracarensis adjecit, *posse id committi Academiis*.

Petrus Contarenus Paphensis Episcopus „ non mediocri affectus benevolentia " (uti monet Pallavicinus *lib. 15. hist. Concilii Trident. cap, 19. num. 10.*) „ erga Paulum IV. cui familiaris intimus fuerat „ ante Pontificatum, & a quo postea thiaram acceperat, suade„ bat, ut nulla fieret in Indice Pauli mutatio: esse verius recen„ tium ingeniorum intemperantiam, quam religionis studium, vel„ le decessorum opera reformare, non quo illa meliora redderen„ tur. Caverent, ne Sanctiones Majorum illi revocantes, posteros „ stimularent ad eorum exempla sequenda in eorumdem Decretis „ abolendis.

E contra Daniel Barbarus Adjutor Patriarchæ Aquilejensis monuit, Indicem Pauli IV. correctione plurima indigere; cum eodem modo proscriberet opus licentiæ juvenilis, & opus hæreticæ pravitatis. Christophorus Patavinus existimavit, novum ab initio Indicem Pauli reformandum. Deinde monebat *quosdam etiam ex libris esse, qui inter bona plurima mali aliquid continebant, & hos emendandos quidem esse, non omnino refellendos; cum ea sit terrenarum rerum conditio, ut is, qui mallet omne bonum, quod purum non est eliminare, & non potius illi defæcando studere, genus humanum omni bono privaret.*

X. Inter has Patrum dissensiones, & disputationes, tandem plerisque consentientibus, ut aliquibus conficiendi Indicis cura demandaretur; ac rogatis Patribus, ut librorum Censores, qui eam curam susciperent, designarent, communi suffragio Præsidibus Concilii horum electio delata fuit: a quibus designati fuere Georgius Drascovitius Episcopus Quinqueecclesiensis Orator Cæsarius pro regno Hungariæ, Joannes Trivisanus Patriarcha Venetus, 4. Archiep. 9. Episc. Abbas unus Cassinensis, & duo Generales, scilicet Minorum de Observantia, & Eremitarum S. Augustini. *Sed ita ut non ante finem Concilii Index publicaretur; uti refert Spondanus ad annum 1562. §, 17.*

XI. Hanc Patrum resolutionem edito Decreto Synodus Tridentina publicavit, *sess,* 18. declaravitque, Synodum censuisse, *ut delecti ad hanc disquisitionem Patres de censuris, librisque, quid facto opus esset, diligenter considerarent, atque etiam* ad eamdem S. Synodum *suo tempore referrent; quo* facilius *ipsa possit varias, & peregrinas doctrinas tamquam zizania a Christianæ veritatis tritico separare, deque his* commodius *deliberare, & statuere, quæ ad scrupulum ex complurium animis eximendum, & tolledos multarum querelarum causas, magis opportuna videbuntur.*

XII. Post hunc Patrum delectum, & publicatum hoc Decretum, nihil de hoc Indicis negotio in Concilio ulterius actum legitur, usque ad illum diem, quo finis Concilio impositus fuit; quando inter alia, etiam Decretum Patribus prælectum, & ab ipsis probatum fuit, in quo prius relatis, quæ Sessione XVIII. decreta erant, subditur: *audiens nunc (Synodus) huic operi ab iis (quibus opus conficiendi Indicis fuerat demandatum) extremam manum impositam esse, nec tamen ob librorum varietatem, & multitudinem possit distincte, & commode a S. Synodo dijudicari, præcipit, ut quidquid ab illis præstitum est, Sanctissimo Romano Pontifici exhibeatur, ut ejus judicio & auctoritate terminetur, & evulgetur.*

Duo igitur in Tridentina Synodo circa Indicem librorum acta sunt, Primum, cura illius conficiendi demandata fuit quibusdam delectis Patribus cum relatione ad Synodum; quo ipsa tunc commodius deliberare ac statuere posset. Secundum, omnium eorum, quæ a delectis illis Patribus acta erant, relatio facta ad Sanctissimum, ut ejus judicio, opus illud terminaretur, & evulgaretur.

XIII. Conformiter ad hoc Decretum Concilii, Index a Patribus delectis confectus, Pio IV, tunc Pontifici oblatus fuit, uti ipse testatur in Brevi, quod incipit, *Dominici Gregis*; additque, quod eum doctissimis, probatissimisque Prælatis accuratissime legendum, examinandumque tradiderit; ipseque etiam legerit.

XIV. Porro, licet in Synodo Tridentina solummodo actum esset de conficiendo Indice librorum hæreticorum, vel de hæresi suspectorum, aut alias perniciosorum, nec aliud delectis Patribus commissum legatur: quo scilicet facilius ipsa Synodus *possit varias, & peregrinas doctrinas tamquam zizania, a Christianæ veritatis tritico separare*, ipsi tamen Prælati ad hoc opus deputati animadvertentes, in Indice Romæ jam pridem confecto *nonnulla parum explicate posita, quæ interpretatione indigerent, re multum diuque deliberationibus agitata, ac viris etiam ex omni natione, Theologicæ Facultatis scientissimis, in consilium adhibitis*, subjectas regulas *componendas judicarunt, ut quod jure fieri posset, doctorum hominum commodis, & studiis, salva veritate ac religione, prospiceretur*, Hæc ex præfatione P. Francisci Foretii Ord. Præd, Deputationis Tridentinæ ad conficiendum Indicem, Secretarii.

Hæ sunt *regulæ*, quæ vulgo dicuntur, *Regulæ Indicis*; ipsique Indici præponi solent; quas non ex mandato, aut præscripto Conc. Trid, compositas esse, ex verbis mox relatis sufficienter constat,

XV, Prædictum ergo Indicem cum regulis subjectis, tandem litteris in forma *Brevis*, quæ incipiunt *Dominici Gregis* 24. Martii anno 1564. adeoque tribus a soluta Synodo mensibus, probavit, & ab omnibus observari mandavit Pius IV.

XVI. In hoc Indice unaquæque pene alphabeti littera tres classes habet, ad exemplum Indicis Pauli IV.

In prima classe non tam libri, quam librorum Scriptores continentur, qui aut hæretici, aut nota hæresis suspecti fuerunt: *horum enim (ait P. Franciscus Foretius in citata præfatione) Catalogum fieri oportuit, ut omnes intelligant, eorum scripta, non edita solum, sed [illegible]lenda etiam, probibita esse.*

Illud insuper monet Foretius, non in omnes hujusmodi auctores a Patribus inquisitum fuisse, *sed iis pene contenti fuere*, ait, *qui in Romano Catalogo descripti sunt.*

In secunda classe referuntur libri, *qui propter doctrinam non sanam, aut suspectam, aut quæ offensionem etiam in moribus fidelibus afferre potest, rejiciuntur; etiamsi auctores, a quibus prodiere, ab Ecclesia nunquam desciverint.*

Tertia *eos libros complectitur, qui sine scriptoris nomine exierunt in vulgus, & doctrinam continent, quam Ecclesia Romana tamquam Catholicæ fidei, aut morum integritati contrariam, refutandam, ac refellendam esse decernit. Non enim omnes libros, qui nomen auctoris non præferunt, damnandos putarunt, quandoquidem sæpe viros doctos ac sanctos novimus, ut Respublica quidem Christiana ex eorum vigiliis fructum caperet, ipsi vero inanem gloriam evitarent, libros optimos sine nomine edidisse.* Hæc ex præfatione Patris Francisci Foretii, Tridentinæ deputationis ad confectionem Indicis, Secretarii.

XVII. Hæc si conferantur cum his, quæ de Indice Pauli IV. dicta sunt, facile apparebit, Patres ad Indicem concinnandum delectos, non quidem Indicem Pauli in omnibus probasse, ejus tamen in multis normam tenuisse.

XVIII. Regulæ a Patribus hisce concinnatæ, quæque Indici hodie præmitti, atque vulgo *Regulæ Indicis* vocari solent, sunt decem numero, multaque continent ab Episcopis, Inquisitoribus, Typographis, aliisque circa librorum lectionem, expurgationem, venditionemque observanda; ac tandem edicitur: *Ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem libros aliquos legere, aut habere. Quod si quis libros hæreticorum, vel cujusvis auctoris scripta ob hæreseos vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat. Qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.*

XIX. Ad has pœnas in hodierna Romana librorum prohibitione fit allusio dum dicitur; *sub pœnis in Indice librorum prohibitorum contentis.*

Sed quia pœnæ variæ sunt pro varietate librorum prohibitorum; neque juxta hodiernum Congregationis stylum solet exprimi, quo ex capite liber proscribatur, incerta quoqua manet pœna, quam contravenientes incurrunt.

XX. Porro cum ex ante dictis constet, Synodum Tridentinam nullum Indicem librorum prohibitorum composuisse; sed dumtaxat Patribus quibusdam ejus curam demandasse, & quidem expresse, *cum relatione ad Synodum*, ut facta relatione, ipsa demum commodius deliberare, & statuere posset; atque tandem instante Synodi conclusione, opus a Patribus delectis confectum ad Romanum Pontificem remiserit, eo quod *ob librorum veritatem, & multitudinem non posset distincte, & commode a Sancta Synodo dijudicari*, evidens est, hunc *Indicem* non alio ex capite posse dici *Tridentinum*, nisi quod Synodus quibusdam Patribus ejus conficiendi curam demandaverit; atque hi, durante Concilio, huic operi *ultimam*

timam

timam manum apposuissent, aut saltem (ut loquitur Clemens VIII. in Bulla, quæ incipit *Sacrosanctum*) *in negotio illo non parum essent progressi*; aut denique, quia totum illud negotium a Synodo ad Pontificem remissum fuisse.

XXI. De regulis vero *Indicis* non idem per omnia dici potest. Cum enim, uti supra monui, Synodus Patribus ad Indicem delectis, nullam de componendis hisce regulis curam dederit; atque de solo *Indice* librorum perniciosorum in Synodo actum fuerit, patet, non posse has *Regulas* hoc ex capite *Tridentinas* nuncupari; sed eas solis illis delectis Patribus, qui illas citra ullum Synodi mandatum, composuerunt, esse adscribendas.

Unde S. Carolus in Synodo sua quinta, Indicem librorum prohibitorum vocat quidem Indicem *jussu* Tridentini contectum; at in prima sua Synodo loquens de his regulis, ait: *Regulas Indicis de libris vetitis ab iis, qui illi negotio a Sacrosancta Synodo Tridentina præfecti fuerunt ex auctoritate Sanctissimi D. N. Pii IV. editas, &c.* ita eas simpliciter dictis Patribus attribuens.

XXII. His regulis subjicitur insuper *instructio eorum, qui libris, tum prohibendis, tum expurgandis, tum etiam imprimendis, diligentem, ac fidelem (ut par est) operam sunt daturi*, non a delectis Patribus a Synodo Tridentina ad concinnandum Indicem, confecta, sed postmodum adjecta.

In hac instructione inter cætera sub titulo *De prohibitione librorum* §. 5. præscribitur: „ Episcopi, & Inquisitores, seu ab iisdem „ subdelegati, & deputati, tam in Italia, quam extra, penes se „ habeant singularum Nationum Indices, ut librorum, qui apud „ illas damnati, ac prohibiti sunt, cognitionem habentes, facilius „ prospicere possint, an etiam a suæ jurisdictionis terris, eosdem „ recognitos arcere, vel retinere debeant.

XXIII. Hæc patenter supponunt, interdum libros aliquos in certa Provincia, aut Natione prohiberi, quæ in aliis Provinciis non similiter prohiberi, aut non eodem rigore debeant; quod non uno ex capite contingere potest.

Certum in primis est, expressiones aliquas posse esse nocivas apud populum minus in fide Catholica, aut Religione instructum, aut hæreticis permixtum, quæ nequaquam offenderent populum melius instructum, vel nullam cum hæreticis communionem habentem: adeoque librum aliquem ob hujusmodi expressiones, esse uno in loco prohibendum, & non alio; idem esto de tempore judicium.

Ad hæc contingere subinde potest, ut liber aliquis in certa Provincia, aut Diœcesi a Pastoribus, & animarum Directoribus, tamquam pius, & instructioni populi conveniens fuerit commendatus, & vicissim a populo avide receptus, & sine offensione lectus: vel etiam a viris spectatæ doctrinæ, & magnæ apud populum auctoritatis probatus. Quis porro ambigat, quin hujusmodi circumstantiis concurrentibus fieri subinde posset, ut libri illius in tali loco prohibitio non conveniret, tametsi alio loco non esset improbanda.

Quid enim, si liber ille revera quidem obscuriores quasdam contineat expressiones, aut etiam leviores aliquos errores, ita ut ex ejus lectione aliquod erroris periculum populo imminere possit; ideoque, sepositis particularibus circumstantiis, merito prohiberetur, sed si periculum ex hujusmodi obscurioribus expressionibus, aut levioribus erroribus populo imminens conferatur cum scandalo, quod ob particulares circumstantias concurrentes, ex libri illius prohibitione in tali loco imminet; fieri potest, ut periculum ex lectione istius libri imminens, nullatenus æquiparari queat scandalo ex prohibitione ejusdem orituro, ideoque convenientius foret a prohibitione supersedere; ipsorumque Pastorum curæ permittere, ut obscuriores expresiones populo clarius exponant.

Facile quippe contingeret, ut ob libri hujusmodi prohibitionem, populus de Pastorum, aut Prædicatorum, qui librum illum commendarunt, sinceritate vacillare inciperet; atque suspecta habere, quæ de articulis fidei, aut morum præceptis a Pastoribus audivit: quod malum multo gravius, atque populo nocentius esse posse, quam periculum erroris, quod ex lectione illius populo esset mutuendum, dubitari nequit.

Cæterum tota prædicta instructio eo præcipue tendit, ut ostendat, qualiter Episcopi, Inquisitores, & Universitates in prohibendis, & corrigendis libris, procedere, quasque regulas tenere debeant.

XXIV. Ad Episcopos quippe, atque Fidei Inquisitores præcipue pertinet invigilare, ne populus ex librorum lectione, hæresi, aut aliis perniciosis in fide, aut moribus erroribus inficiatur; quare & erecta in Urbe Congregatio *Inquisitionis* sive *Sancti Officii*, invigilare cœpit prohibitioni, & correctioni hujusmodi librorum.

XXV. Cum autem hac Congregatione in gravioribus actualibus negotiis fidei magis occupata (uti loquitur De Luca in relatione Romanæ Curiæ *disc.* 19.) ista materia revisionis, & prohibitionis librorum forsan non adeo diligenter, & accurate ageretur, Sixtus V. hanc Congregationem *Indicis* tamquam dictæ Congregationis *Sancti Officii* Vicariam, & adjutricem erexit, eadem primæva potestate penes ipsam matrem adhuc remanente.

XXVI. Congregatio autem hæc constituitur ex competenti numero Cardinalium pro Papæ beneplacito. Habet præterea Secretarium ex Ordine S. Dominici, qui una cum Cardinale Præfecto Decreta Congregationis signat.

XXVII. Præterea habet perpetuum, & fixum Consultorem, Magistrum Sacri Palatii similiter ex Ordine S. Dominici, qui primitus apparet assumptus, ut quasi Theologus in rebus fidei in privatis occurrentiis (ait Cardinalis De Luca in citata relatione *disc.* 8.) Papam informaret, antequam sub Paulo III. erigeretur Congregatio Inquisitionis; quin & ante erectionem dictæ Congregationis Inquisitionis, ac Indicis, ipsi pene soli librorum revisio, expurgatio, ac impressio concredita erat.

Hinc etiamnum hodie, impressio librorum in Urbe ejusque districtu sine licentia Magistri Sacri Palatii inhibita est. Retinet quoque facultatem, quam forte solus ante erectionem istarum Congregationum exercebat, ait De Luca, revidendi, si velit, libros alibi impressos, qui in urbe ejusque districtu vendantur seu legantur: ut proinde mirum non sit, ipsum tamquam perpetuum, ac fixum Consultorem his Congregationibus interesse.

XXVIII. Ad hanc insuper Congregationem pertinet magnus numerus, Theologiæ, aliarumque litterarum Professorum, qui, inquit de Luca, frequentius omnes vel pro majori parte sunt Religiosi diversarum Religionum, sub nomine seu vocabulo *Consultorum*.

Partes horum sunt, revidendi vel examinandi libros, qui tamquam suspecti denuntiantur, juxta distributionem, quæ per Secretarium eis fieri solet; cum obligatione referendi, & examinandi in plena Congregatione, quæ diem certum non habet; ubi tum determinatur, an liber prohiberi aut expurgari, vel suspendi debeat, vel absolute permitti possit: solentque ut plurimum Cardinales se judicio Consultorum, qui librum reviderunt, & examinarunt, conformare.

XXIX. Soli tamen Cardinales votum decisivum obtinent, quibus a Sixto V. in erectione hujus Congregationis injunctum est, ut libros, *qui post Indicem Concilii Tridentini jussu editum prodierunt, Catholicæ doctrinæ, Christianorumque morum disciplinæ repugnantes, expendant, & recognoscant, ac ubi nobis retulerint, nostra auctoritate rejiciant, hominum vero injuria, & dolo depravatos emedent, eos libros, qui, paucis erroribus rejectis, alioquin utiles studiosis esse possent, expurgandi, atque corrigendi modum ineant, Indicesque expurgatorios conficiant, novos præterea libros approbandi, & imprimendi rationem præscribant.*

XXX. Hic obiter notandum, mentem Pontificis nequaquam fuisse, ut libri studiosis alioquin utiles, ob leviores aliquos errores, aut duriora aliqua dicta absolute proscribantur. Et sane (ut recte monet De Luca citato *disc.* 19. *num.* 15.) *id apud omnes commendabile reputatur, ut quo magis fieri potest*, parce, *ac* circumspecte *in hac probibitione procedatur, ne facilitas vel* frequentia *vilipendium causet, aliaque producat inconvenientia eo modo, quo in Ecclesiasticis censuris, Canones, atque Concilia docent, ac monent.*

XXXI. Huic Congregationi Pontifex non assistit; unde etiam dumtaxat sub nomine Cardinalium Congregationis Indicis, nulla Pontificis facta mentione, Decreta edi solent.

Decreta quidem jam formata, priusquam imprimantur, per Secretarium Congregationis Pontifici exhiberi, & ostendi consueverunt; sed quia Pontifex nec librum legit, nec Consultorum, qui illum examinarunt, & reviderunt, relationem audit, sed Decreto formato simpliciter annuit, nulla ejus in Decreto mentio injicitur, sed sub solius Congregationis nomine publicatur.

XXXII. Cum vero hæc Congregatio tantum sit quasi Vicaria, & adjutrix Congregationis Inquisitionis, per ejus erectionem auctoritas Congregationis Inquisitionis proscribendi libros, nec in minimo diminuta est.

XXXIII. Quin & nonnunquam contingit, ut liber aliquis per Decretum hujus Congregationis in Indicem relatus, postmodum etiam per speciale Decretum Congregationis Inquisitionis proscribatur; quemadmodum contigit circa librum Amadæi Guimenii, qui 5. Aprilis anno 1666. a Congregatione Indicis prohibitus; & in Indicem librorum prohibitorum relatus, rursus die 12. Septembris anno 1675. a Congregatione Inquisitionis prohibitus fuit; ut refertur in Brevi Innocentii XI. die 16. Septembris anno 1680. quo eumdem librum iterato proscribit: eo quod non obstante iterata illa per Congregationem Indicis, & Inquisitionis prohibitione, *nonnulli propriæ salutis immemores eumdem legere, & retinere damnabili lectione, usu & praxi præsumerent.*

XXXIV. Episcopis, ac Fidei Inquisitoribus salvam manere in suis respective Diœcesibus, & districtibus facultatem libros proscribendi, expurgandi, & corrigendi, quotidiana praxi manifestum est: quinimmo Inquisitio Hispanica (si fides sit Francisco Salgado in Supplicatione ad Sanctissimum *parte* 2. *cap.* 33. *num.* 145.) nec in Sicilia *permittit expurgationem, & prohibitionem emanatam a Congregatione de Indice Romæ existente publicari, nisi prius per Consilium ipsum supremum Sanctæ Inquisitionis Hispaniæ, illi libri prohibiti, expurgati noviter, & accurate examinentur, & expurgentur, ita ut si quid prohibitionis aut expurgationis dignum reperiat, sub censura dumtaxat sua, non attenta quæ a Congregatione de Indice emittitur, publicentur. Super quo, ait, plurima exemplaria præ manibus habui ex Registris hujus supremi Consilii quæ facile hic potuissem inserere, nisi defessus calamus tam ingentem laborem recusaret.* Hæc ille.

XXXV. Sed neque hisce in Provinciis Indicem librorum prohibitorum in omnibus receptum esse notoria Belgii praxis evincit.

Quis enim inter Jurisconsultos, aut Juris studiosos scrupulo angitur; aut cui scrupulus movetur, dum passim legunt Commentaria Joannis Shneiduini ad Institutiones Justiniani; Commentaria Francisci Dei Amaya in tres posteriores libros Codicis; Commentaria Donelli Enucleati; opera Andreæ Corvini, Matthæi Wesembeccii, aliosque libros quamplurimos Decreto Romano in Indicem librorum prohibitorum relatos.

Immo licet nomen Caroli Molinæi esset relatum in primam classem Indicis Romani, quo indicabatur, omnia ejus scripta, non edita solum, sed edenda etiam, prohibita esse, nequaquam tamen crediderunt Viri auctoritate Philippi II. atque Albani Ducis Consilio anno 1571. delecti ad Indicem expurgatorium pro Belgio concionandum, omnia generatim Molinæi opera hic in Belgio vi illius relationis in Indicem, esse proscripta; sed ejus opera de novo examinanda censuerunt, atque post examen institutum quædam illorum, prius facta aliqua majori vel minori expurgatione, aliqua vero, nulla purgatione, aut correctione adhibita, legi posse judicarunt. Et quidem de ejus ad Consuetudines Parisienses Commentario, hoc testimonium reddunt: *In hoc opere nihil est quod hæresim sapiat, quapropter illud admittatur.* Scripsit idem novum intellectum quinque legum. *Nihil*, inquiunt de illo Expurgatores, *continet quod repurgari debeat, quapropter admittatur.* Idem etiam scripsit novum, & analyticum intellectum quatuor & aliorum plurium legum, de quo hoc proferunt judicium: *Nihil repurgatione dignum habet, quapropter admittatur.*

C A-

CAPUT V.

Ulterius quæritur, quid Hispani, quid Galli, quid Belgæ sentiant de auctoritate Indicis librorum prohibitorum.

☞ I. SUPERIORI capite observatum est, quod nec in Hispaniis, nec in Sicilia permittantur publicari Decreta e Congregatione *Indicis* emanata, nisi fuerint revisa per Inquisitionem, teste Francisco Salgado, qui insuper monet *n.* 144. reflectendum: *Quod assidue practicari videamus circa libros Catholicorum Auctorum horum Regnorum tractantes, & fundantes Regis Catholici jurisdictionem, aut Regalias maxime in rebus Ecclesiasticis sibi competentes, aut de jure, aut indultis Apostolicis, sive etiam immemorabili consuetudine a Sede Apostolica diu tolerata, qui ob id solum solent integraliter in Romana Curia prohiberi, & vetari, & ad hoc Brevia Apostolica transmitti ad Inquisitionem supremam Hispaniæ publicanda.*

II. Adjungit autem, quod Rex Catholicus *omni conatu, cultu tamen reverenti, huic violentiæ suis juribus Regalibus, & sibi ipsi illatæ occurrat, agnoscens hanc prohibitionem dumtaxat tendere ad infringenda sua jura, nec non in grave, & intolerabile præjudicium suum, ac proinde impediens talis Brevis executionem ad evitanda scandala, penes se illud retineat, interim quod per supplicationem de damnis, & incovenientiis consulat Sedem Apostolicam, ut de remedio paternali clementer provideat.*

III. Similem querelam in prohibitione Librorum, & Scriptorum jura Regia fundantium coram Senatu Regio deposuisse legimus Regis Christianissimi Advocatum Fiscalem Tolonium in discursu super non admissione Decretorum e Congregatione *Inquisitionis* Romanæ emanatorum; inter alia enim inconvenientia ex publicatione horum Decretorum timenda hoc proponit: *Quod per hanc Congregationem proscripta quondam fuerint Arresta Parlamenti prolata contra Joannem Chastel, Opera Præsidis Thuani, Libertates Ecclesiæ Gallicanæ, aliique libri concernentes personam Regis, Regiamve Jurisdictionem* (a).

IV. Nec minus recte, ac vere advertit eruditus, atque sat notus auctor difficultatum propositarum Doctori Martino Steyaert, *part.* 9. *difficult.* 93. quod Theologi Romanæ Curiæ quasdam sibi adoptaverint opiniones, quas ab omnibus quasi pro Catholicis veritatibus haberi vellent; licet sciant eas a plurimis Theologis, immo integris Ecclesiis impugnari: puta, quod Papæ possint deponere Reges; quod sint infallibiles; quod sint supra Concilia generalia; quod Episcoporum Jurisdictio immediate proveniat a Pontifice, & non immediate a Jesu Christo; quod solus Pontifex possit de materia fidei judicare, &c.

Sed cum asserere non audeant, errorem esse, oppositum sentire; aliud medium impendunt, ut opinionibus oppositis deterreant, nimirum prohibendo libros, in quibus oppositæ opiniones reperiuntur, aut stabiliuntur. Quis enim ambigat, quin metu imminentis censuræ seu prohibitionis plures deterreantur se pro opposita sententia declarare super his materiis; probe scientes, quantopere per hanc Romanam prohibitionem, apud plerosque ultramontanis opinionibus imbutos, & sibi, & scriptis suis præjudicium immineat.

Et quidem in regulis a confectoribus Indicis expurgatorii observandis præscribitur regula septima, *Expurgendæ sunt etiam propositiones, quæ sunt contra libertatem, immunitatem, & jurisdictionem Ecclesiasticam.*

Cum autem jura, quibus passim Principes supremi, eorumque auditoria utuntur in materiis Ecclesiasticis, a Curialibus Romanis reputentur contraria libertati, & immunitati, ac jurisdictioni Ecclesiasticæ, non mirum, si libros, & scripta, in quibus hæc jura Principibus asseruntur, & vindicantur, in Indicem librorum prohibitorum relata videamus.

V. De his latius egi in Tractatu *de publicatione legum, & placito Regio, parte* 4. ubi fusius expositum est, quomodo, & quibus motivis ad proscriptionem librorum in Curia Romana procedatur; & ex quo capite frequenter contingere possit, hanc librorum proscriptionem sub & obreptitie impetrari, & quibus ex causis similia Decreta possint in publica commoda impingere, quibus præcavendis, merito suspendatur, & interdicatur eorum publicatio, saltem donec placitum Regium accesserit.

VI. Capite 4. observatum fuit, quod tametsi opera Molinæi in primam classem Indicis Romani essent relata, nihilominus a viris ad conficiendum Indicem expurgatorium in Belgio auctoritate Regia Deputatis, plura ejus opera simpliciter; alia, modica adhibita expurgatione, fuerunt declarata ab omni censura, aut prohibitione exempta.

VII. Et sane non soli Galli, sed exteri quicumque Jurisperiti agnoscunt plurima admodum utilia, atque summa eruditione ab hoc Auctore, tam in civili, quam canonico Jure esse scripta.

Inter cæteros nominatissimus Jurisconsultus, & Episcopus Segoviensis, qui & Concilio Tridentino interfuit, Didacus Covarruvias pluribus locis suorum operum laudat Molinæum; atque signanter *lib.* 3. *variarum resol. c.* 1. *nu.* 4. notat Molinæum eleganter interpretatum in commentario ad consuetudines Parisienses *cap.* 1. *tit. de feudis*, atque lectorem ad eum remittit.

Ad hanc Covarruviæ citationem reflectens Franciscus Pinsonius in nota ad observationes Molinæi ad tit. Decretalium *de feudis*, ait: *Non minum esse a viro laudatissimo Hispano, & Catholico Segoviensis Ecclesiæ Præsule laudatum fuisse* (*Molinæum*) non inverso vel immutato nomine, sed proprio; *ut fecere Romani, & Itali, qui tractatum ejusdem Molinæi* de Usuris, *cujus doctrina indigebant; imprimi curarunt, tum Latine, tum Italice sub* ementito nomine Caballini, *ut nomen ipsius tacerent*.

Bullam Clementis VIII. contra opera Molinæi, nec hic, nec in Gallia receptam esse, ostendi in præcitato *Tractatu de promulgatione legum part.* 4. *cap.* 2. §. 4.

Ex his, quæ circa opera Caroli Molinæi, aliaque opera, quæ a confectoribus Indicis expurgatorii declarata sunt a prohitione, & censura exempta, sat constat Indicem librorum prohibitorum per Pium IV. evulgatum hic in Belgio non fuisse simpliciter receptum, uti in citato tractatu fusius ostendimus.

Similiter idem ille Index expurgatorius per speciale edictum Philippi II. Regis Catholici anno 1571. probatus, & recipi jussus, probat nequidem *Regulas Indicis* per Pium IV. Indici Romano adjectas, hic simpliciter admissas esse.

VIII. Confectores quippe hujus Indicis expurgatorii *quatuor* dumtaxat regulas, ex decem regulis per Pium IV. Indici Romano subjectis, sub initium sui Indicis expresserunt, reliquarum sex regularum nulla facta mentione.

Indicium non obscurum, visum fuisse hisce Indicis expurgatorii confectoribus has quatuor regulas (quæ unice spectant libros hæreticorum, vel hæresim continentes, aut res lubricas seu obscenas tractantes) præ cæteris in Belgio recipiendas, & observandas.

Cum autem Philippus II. per suum edictum voluerit, hunc Indicem expurgatorium, prout ab his viris deputatis erat confectus, per omnia recipi; neque sciatur aut legatur aliud Principis edictum, aut placitum super publicatione vel receptione Indicis Romani, aut regularum eidem subjectarum post emanasse, aut datum fuisse, concludendum est, nec Indicem Romanum, nec regulas eidem adiectas hactenus in Belgio fuisse receptas, nisi conformiter ad præscriptum hujus Indicis expurgatorii.

IX. Pro quo ulterius notandum, examen hoc per Collegium Censorum auctoritate Regia inchoatum fuisse, & absolutum demum an. 1570. mense Julio, adeoque ab edita Bulla Pii IV. sex circiter annis, necnon post etiam editum edictum Philippi II. die 15. Februarii 1569. quo præcipiebatur, Indicem Romanum prout per Pium IV. fuerat publicatus observari, & recipi, ipsumque edictum ad omnia Consilia Regia transmitti, ut eorum auctoritate per Provincias more solito publicaretur: atque de hoc edicto loquitur Haræus in Annalibus Belgicis ad ann. 1570. & ipsum secuti plures alii scribere non dubitarunt, Indicem Romanum hic in Belgio promulgatum, & auctoritate Regia simpliciter receptum fuisse.

Verum admodum verisimile est, Consilia Regia, recepto hoc edicto advertisse, nullatenus convenire, ut hic Index Romanus simpliciter promulgaretur ob multifaria incommoda, quæ ex hac promulgatione in hisce Provinciis obventura prævidebant, & quæ in subsequenti edicto Rex ipse expressit.

Hinc & indubie contigit, ut censuerint a publicatione illius prioris edicti esse supersedendum, & interim monendum, atque de iis incommodis instruendum Ducem Albanum, ejusque Ministros, qui, re maturius examinata, judicarunt expedire, ut quemadmodum super Decretis Concilii Tridentini factum fuerat, ita etiam circa hunc Indicem fieret, nimirum ut Index in hisce Provinciis publicaretur ea moderatione, ut & populus ab iis, qui in libris hoc Indice prohibitis continebantur, erroribus conservaretur, & nihilominus occurreretur incommodis, quæ ex simplici, & generali illius Indicis promulgatione secutura prævidebantur.

Itaque hunc in finem auctoritate Ducis Albani tunc Belgii Gubernatoris institutum fuit prædictum Collegium Censorum, & confectus præmemoratus *Index expurgatorius* eo modo, quo supra exposuimus, & in consequentiam illius prodiit edictum Philippi II. anni 1571. cujus supra meminimus.

X. Porro hoc Regio edicto prædictus Index Romanus cum adjunctis regulis non simpliciter sed magna cum moderatione, conformiter ad *Indicem expurgatorium*, auctoritate Regia tandem receptus fuit, prout in Capite præcedenti, necnon in Tractatu de Promulgatione Legum exposuimus.

Cum autem post editum hoc posterius edictum non legatur super prædicto Indice Romano, aut regulis eidem annexis aliud etiam auctoritate Regia institutum fuisse, aut super iis prodiisse aliud aliquod speciale edictum, immo nec speciale aliquod *Placitum Regium* postulatum, multo minus concessum: concludendum est hunc Indicem Romanum, atque regulas eidem annexas hic in Belgio non esse rite publicata, & recepta, nisi cum ea moderatione, quam Collegium Censorum adhibitam voluit, & quam supra, indicatis locis, latius exposuimus. ☙

(a) In Galliis nedum Inquisitionis, & Indicis Decreta habeant aliquam auctoritatem, immo eorum promulgatio prohibetur. Spectantur Episcopi Galli ut Judices tum Fidei, tum motum, adeoque eorum est cognoscere, quæ ab ovibus removenda, quæ vero ipsis præbenda sint pabula cognitionis, & doctrinæ; nec solum arcere debent, quæ morum puritatem inquinare, aut disciplinæ vigorem infringere possunt, sed etiam propellant necesse est libros, unde Fidei integritas in discrimen adducatur. Deinde Francorum Rex non permittit Librum fieri juris publici, nisi post hujus Operis examen factum a viris, quos Gallorum Cancellaris, aut Sigillorum Regiorum Custos designavit. Tandem supremi Senatus vetare solent, ne vendantur Libri, qui possunt aliquod inferre incommodum vel damnum tranquillitati publicæ, juribus Regis, Libertatibus Gallicanis, & bonis moribus.

CAPUT VI.

De Congregatione pro executione, & Interpretatione Concilii Tridentini.

1 *Qua ratione Synodus Tridentina voluerit difficultates occasione suorum Decretorum emergentes, resolvi?*
2 *Pius IV. generaliter inhibuit omnibus, Decreta Synodi Tridentinæ interpretari.*
3 *Interpretationem Sedi Apostolicæ reservavit.*
4 *Congregationem Cardinalium pro executione Concilii Tridentini instituit.*
5 *Huic Congregationi non erat auctoritas interpretandi Decreta Synodi; sed tantum exequendi.*
6 *Aliquando dubitavit hæc Congregatio, an propter decisos casus ad interpretationem Concilii Tridentini spectantes, non incidisset in censuram?*
7 *Sixtus V. interpretandi potestatem huic Congregationi attribuit; & dicitur*, Congregatio pro Interpretatione Concilii Tridentini.
8 *Præcipue versatur hæc Congregatio circa Interpretationem Synodi Tridentinæ.*
9 *Quæ executionem Concilii Tridentini spectant, interdum etiam ad alias Congregationes mittuntur.*
10 *Hæc Congregatio curat, ut Synodi locales juxta præscriptum Synodi Tridentinæ habeantur; & Decreta Synodorum Provincialium ab ipsa revidentur.*
11 *Audit quoque postulata Episcoporum visitantium Limina Apostolorum.*
12 *In hac Congregatione nulla adest mixtura Prælatorum, præter Secretarium: & inter Cardinales, unus dicitur* Cardinalis Præfectus.
13 *Resolutionibus nisi debite munitis non creditur.*
14 *Declarationes ab hac Congregatione frequenter dantur super particularibus casibus.*
15 *Declarationes datæ pro casu particulari raro alteri casui applicari possunt.*
16 *Declarationes hujus Congregationis raro publicantur.*
17 *Non habent vim legis.*
18 *Interdum Congregatio a Declaratione data recedit; & contrariam dat.*

I. SYNODUS Tridentina *sess.* 25. in fine *De recipiendis, & observandis Decretis Concilii*, declaravit: *Quod si in his recipiendis aliqua difficultas oriatur; aut aliqua inciderint, quæ declarationem, quod non credit, aut definitionem postulent: præter alia remedia in hoc Concilio instituta, confidit Sancta Synodus, Beatissimum Romanum Pontificem curaturum, ut vel evocatis ex illis præsertim Provinciis, unde difficultas orta fuerit, iis, quos eidem negotio tractando viderit expedire, vel etiam Concilii generalis celebratione, si necessarium judicaverit, vel commodiore quacumque ratione ei visum fuerit; Provinciarum necessitatibus pro Dei gloria, & Ecclesiæ tranquillitate consultatur.*

II. Porro nullum Concilium generale posthac celebratum est, neque evocationes ex Provinciis frequentatæ; sed Pius IV. in Bulla confirmationis ipsius Concilii, quæ incipit, *Benedictus Deus*, *Apostolica auctoritate inhibuit omnibus, tam Ecclesiasticis personis cujuscumque sint ordinis, conditionis, & gradus, quam Laicis, quocumque honore, ac potestate præditis; Prælatis quidem sub interdicti ingressus Ecclesiæ, aliis vero quicumque fuerint, sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis; ne quis sine auctoritate nostra audeat ullos commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumque omnino interpretationis genus super ipsius Concilii Decretis quocumque modo edere; aut quidquam quocumque nomine, etiam sub prætextu majoris Decretorum corroborationis, aut executionis, aliove quæsito colore, statuere.*

III. Deinde subjicit: *Si cui vero in eis aliquid obscurius dictum & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit; ascendant ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apostolicam, omnium fidelium magistram, cujus auctoritatem etiam ipsa sancta Synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates, & controversias, si quæ ex eis Decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, & decidendas, quemadmodum ipsa quoque sancta Synodus decrevit, reservamus, parati, sicut ea de nobis merito confisa est, omnium Provinciarum necessitatibus ea ratione, quæ commodior nobis visa fuerit, providere, decernentes nihilominus irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.*

IV. Mensibus aliquot post Concilii Tridentini confirmationem, & hanc interpretandi Decreta Sedi Apostolicæ factam reservationem, erecta fuit ab eodem Pontifice aliquorum Cardinalium (illorum præsertim, qui Concilio interfuerant, quique de mente Concilii magis credebantur instructi) Congregatio per Constitutionem, quæ incipit, *Alias nonnullas* 18. in Bullar. Rom.

V. Hæc Congregatio tametsi non esset instituta pro *Interpretatione* dubiorum, quæ oriri possent circa Decreta Concilii Tridentini, quæ omnia vult Pontifex ad se referri; sed pro executione, & observantia illorum Decretorum; tamen eo etiam tempore, uti observat Cardinalis De Luca, aliqua oriente dubietate, istas partes interpretandi assumebat; atque aliquæ, licet pauciores, declarationes prodierunt; quæ majoris vel eo titulo auctoritatis reputandæ sunt, uti monet De Luca, *quod plures tunc in ea Congregatione sedebant Cardinales, qui vel tamquam Præsidentes & Legati, vel tamquam Prælati postmodum ad Purpuram assumpti, in ipso Concilio intervenerant; ideoque tamquam Sessionum, ac disputationum conscii, melius Patrum sensum callebant.* In annot. ad Conc. Trid. *disc.* 1.

VI. Quin & refert Fagnanus, hanc Congregationem aliquando dubitasse, an ipsa incidisset in censuram, de qua in citata Constitutione, *Benedictus Deus, decidendo multos casus propositos ad interpretationem Concilii pertinentes, absque eo quod ullam relationem Sanctissimo fecerit. Et cum Congregatio hac de re consuluisset Pium V. Sanctitas sua dixit, se non credere Congregationem incidisse in hujusmodi censuras; quoniam opinabatur hanc prohibitionem eos tantum comprehendere, qui proprio ausu interpretari præsumpsissent, ut indicant illa verba*, audeant interpretari; *tamen pro futuro, dixit, se tribuere facultatem Congregationi, ut absque alia delegatione posset decidere casus, quos Congregatio tamquam claros putaret decidendos; quos vero tamquam dubios putaret referendos Sanctitati suæ, referret, prout postea fecit, ut disertis verbis est adnotatum in libris publicis Sacræ Congregationis manu Cardinalis Garaffæ.* Ad cap. 12. de judiciis.

VII. Postmodum Sixtus V. in sua Constitutione, quæ incipit, *Immensa* 74. in Bull Rom. inter cæteras Congregationes, hujus quoque Congregationis meminit, eique clarius, non tantum exequendi, sed etiam interpretandi Concilii Tridentini Decreta, scilicet *reformationis* (eorum quæ ad Fidei dogmata pertinent interpretatione sibi reservata) facultatem impartitur; ideoque Congregatio, quæ in citata Constitutione Pii IV. dicebatur *Congregatio super executione, & observantia Sacri Concilii Tridentini*, in hac Sixtina Constitutione vocatur *Congregatio pro executione, & interpretatione Concilii Tridentini*, quamquam & ante hanc Sixtinam Constitutionem, quæ edita est anno 1588. Cardinales eidem Congregationi præfecti dici cœperint Concilii Tridentini *Interpretes*; & Congregatio *interpretum* Concilii Trid. uti constat ex litteris super confirmatione primæ Synodi Mechliniensis, de quibus *tit.* 20. *c.* 3. *n.* 6.

VIII. Et quidem, uti monet De Luca, *hujus Congregationis principale institutum versatur in hac parte* interpretandi, *atque proferendi oracula in abstracto super dubiis, quæ proponuntur; & super hac parte* interpretativa *aliæ Congregationes se non intromittunt, unde propterea hæc facultas est privativa:* Hoc est, privative ad hanc Congregationem spectat.

IX. Quæ vero executionem ejusdem Concilii attinent, quamvis frequenter etiam ad hanc Congregationem remittantur; atque propterea Congregatio hæc non raro etiam particulares casus in forma contentiosa agitandos, & decidendos assumat, nihilominus subinde hujusmodi casus, licet circa Decreta Concilii Tridentini versentur, ad aliam Congregationem, v. g. Regularium, & Episcoporum, mittuntur seu referuntur.

X. Ulterius voluit Sixtus V. in dicta Constitutione, ut hæc Congregatio provideat, Synodos Provinciales, & Diœcesanas, prout a Synodo Tridentina ordinatum est, celebrari; *Provincialium vero, ait, ubivis terrarum illæ celebrentur, Decreta ad se mitti præcipiat, eaque singula expendet, & cognoscet.* Hinc stylus invaluit, quod Decreta Synodorum Provincialium, dum pro confirmatione Romam mittuntur, ab hac Congregatione tantummodo recognoscantur, & emendentur; uti ex Fagnano supra, *Titul.* 2. *cap.* 3. *num.* 18. notatum fuit.

XI. Huic quoque Congregationi incumbit, audire postulata Episcoporum *Limina Apostolorum* ad præscriptum sui juramenti visitantium; eisque congrua responsa dare, cæteraque materiam hujus visitationis spectantia expedire, de quibus actum est *Tit.* 15. *c.* 2.

XII. In hac Congregatione, quemadmodum monet De Luca, nulla adest mixtura Prælatorum, uno excepto, qui Secretarii munus gerit.

Inter Cardinales vero hujus Congregationis unus habet præfecturam pro subscriptione Litterarum, & Decretorum, ipsiusque Congregationis cura, & directione, diciturque *Cardinalis Præfectus*.

XIII. Subscriptione hujus Cardinalis Præfecti, & Secretarii, nec non sigillo ipsius Congregationis, resolutiones ab hac Congregatione emanantes muniri debent; adeo ut declaraverit hæc Congregatio, probante Urbano VIII. 2. Augusti anno 1632. declarationibus seu impressis, seu imprimendis, ac etiam manuscriptis nullam fidem in judicio vel extra habendam, nisi in authentica forma solito sigillo, & subscriptione Cardinalis Præfecti, & Secretarii ejusdem Congregationis, fuerint munitæ.

XIV. Declarationes in hac Congregatione frequenter dari occasione casuum particularium, qui ad hanc Congregationem deferuntur, supra notatum fuit: *Quapropter erroneum est (uti monet Cardinalis De Luca) in particularibus Declarationibus cum consueta cæca fide vim constituere; cum illæ, quæ singulos, vel particulares concernunt casus, ex eorum particulari qualitate, & circumstantiis manare soleant; ideoque alteri diversas circumstantias habenti, non semper sunt applicabiles, cum diversimode ob diversam facti qualitatem, sæpius decernere congruat.* Hæc ille in *Annotat. Concil. Trid. disc.* 1. *n.* 11.

XV. Ut ergo declaratio ab hac Congregatione emanata alicui casui particulari applicetur, expendendum, ac inquirendum, num forsan hujusmodi declaratio non emanaverit occasione alicujus particularis casus quibusdam singularibus circumstantiis vestiti: aut certe non cum iisdem, quæ casum occurrentem circumstant.

XVI. Declarationes ab hac Congregatione emanantes per modum Legis, aut Constitutionis publicari non consueverunt; sed per litteras sigillo Congregationis, nec non subscriptione Cardinalis Præfecti, & Secretarii munitas, consulentibus solent intimari; nisi publicationem casu Pontifex fieri mandet; quemadmodum quoad Decretum circa communionem quotidianam ab hac Congregatione 12. Februarii anno 1679. emanatum, contigit.

XVII. Hinc facile intelligitur, Declarationes has, non ut Leges generales esse habendas; neque pro hujusmodi Concilii Tridentini interpretatione, a qua recedi nunquam liceret; quemadmodum plurimis relatis auctoritatibus latius deducit Bertrandus Loth in Resolutionibus Belgicis *Tract.* 2. *art.* 18.

XVIII. Et quidem ipsa Congregatio nonnunquam ab interpretatione alicujus Decreti Concilii Tridentini data, postmodum re

matu-

maturius discussa, recessit, uti notat Fagnanus contigisse circa intellectum *Cap.* 2. *sess.* 24. *de reformatione. Nam cum ante censuisset, Decretum, quo ibidem disponitur, ne in posterum Episcopi Comprovinciales ad Metropolitanam Ecclesiam accedere inviti compellantur, intelligendum esse de* personali *accessu ipsorum Episcoporum, non autem de* Procuratore mittendo: *postea tamen die* 17. *Julii* 1578. *de eadem re maturius deliberans censuit, Concilium liberasse suffraganeos etiam ab onere mittendi* Procuratorem, *non obstante consuetudine etiam immemorabili. Sed quia prius diversum senserat, dixit referendum Sanctissimo, qui probavit sententiam posteriorem Congregationis, jussitque dari litteras ad Episcopos, præsertim Regni Neapolitani, quibus eis significaretur, etsi alias Sacra Congregatio aliud censuisset; tamen postea perpensis aliis rationibus visum est Sanctitati suæ ita fuisse decretum. Et iterum cum antea declarasset in Parochialibus juris patronatus mixti Laicorum, & Ecclesiasticorum, requiri formam examinis per concursum; tamen postea animadvertens in mixto prævalere qualitatem, quæ magis favet patronatui; facta relatione Sanctissimo, ac de ejus mandato iterum articulo discusso, recessit a prima declaratione.*

CAPUT VII.

De quibusdam momentis, quæ spectant Congregationem Concilii Tridentini Interpretem.

1 *Quid prævidit Concilium circa difficilem suorum Decretorum receptionem?*
2 *Æquitas medii, quod proposuit ad illam difficultatem explanandam.*
3 *In plurimis extra Italiam Provinciis Declarationes prædictæ Congregationis non audiuntur.*
4 *Rationes exponuntur.*
5 *In Belgio istæ Declarationes habentur ad summum, ut resolutiones Doctrinales.*
6 *Sixtus V. declaravit petendam esse ab ea Congregatione confirmationem Conciliorum Provincialium.*
7 *Quomodo fit illa confirmatio?*
8 *Fit quandoque, ut Decreta per Congregationem Interpretem reformata non possint executioni mandari.*

☞ I. OCCURRUNT in Concilio Tridentino plurima circa reformationem Decreta, quæ nullatenus accommodari possunt disciplinæ, & libertatibus Ecclesiarum, vel Regnorum, quæ extra Italiam vigent. *Fuit Concilium, inquit Spondanus, ad ann.* 1564. num. 3. *Ferdinando Cæsari, Carolo Galliæ, & Philippo Hispaniæ Regibus in nonnullis, quæ rationibus suis, & commodis, aut receptis consuetudinibus officere sentiebant, minus acceptum.*

Equidem fatendum est vix fuisse possibile, Decreta reformationis exteriorem Ecclesiæ disciplinam spectantia ita concipi, & efformari, ut omnium passim Provinciarum receptis moribus, & populorum genio convenirent: id profecto notum fuit Patribus Tridentinis: quapropter decreverunt, prout jam notatum est, ut si quæ super his Decretis dubietas oriretur, Romanus Pontifex evocatis e singulis Provinciis, præsertim ex illis, unde difficultas orta est, viris intelligentibus, remedium afferret.

II. Quis ambigat, quin per hos e singulis Provinciis, præsertim ex illa, unde difficultas orta est, viros intelligentes facilius & certius intelligi posset, qua ratione, & interdum qua moderatione, vel modificatione Decreti executio esset urgenda, attentis Provinciæ illius moribus, & populi genio, quam ex Cardinalibus, & Prælatis hujus Congregationis plerumque Italis, & Curiæ Romanæ opinionibus, & unice imbutis, & assuetis.

III. Ut proinde nec mirum Decreta seu Declarationes hujus Congregationis in plerisque extra Italiam, ac signanter in his Belgicis Provinciis non recipi; neque Decreta Concilii Tridentini conformiter ad has Declarationes executioni mandari seu recipi, uti in hoc opere sæpius notatum est; & signanter inferius num. 4. hujus capitis.

Optabant Belgæ, Galli, & Germani, ut Sedes Apostolica sequeretur medium a Concilio Tridentino propositum; arbitrabantur enim fore, ut difficultatibus emolliendis inserviret; at Pius IV. neglecto illo medio Constitutionem dedit, qua reservaret interpretationem Decretorum Concilii Tridentini privative soli Cardinalium Congregationi; sed nec in Belgio, nec in plerisque aliis Provinciis ea Bulla recepta est; passimque Doctores in casuum resolutione Concilii Tridentini Decreta interpretantur, quemadmodum & plures, tum ex professo, tum incidenter in suis editis operibus Decreta commentantur, & interpretantur non secus atque aliorum Conciliorum Decreta.

IV. Cum hæc Congregatio super interpretatione Concilii Tridentini ex solis Cardinalibus plerumque Italis constet, interpretatio Decretorum Concilii Tridentini consuevit ab hac Congregatione fieri conformiter ad praxim, & opiniones in Curia Romana receptas, quæ cum frequenter a Provinciarum exterarum moribus, & inveteratis Privilegiis dissentiant, non mirum, quod interpretationes, & declarationes ab hac Congregatione emanantes Provinciarum moribus, & institutis nonnunquam adversentur; quin & ipsa Decreta in eum sensum inflectantur, qui stylo, & opinionibus in Curia Romana receptis consonat: tametsi ipsa Decreti verba alium sensum non obscure præferant: & Patribus Tridentinis aliud placuisse ex tenore Decreti appareat.

Quod & advertens Franciscus Zypæus *Consult.* 1. *de Elect. n.* 6. monet, Concilium Tridentinum in his Ditionibus receptum esse, prout sonat, *non ut quotidianæ interpretationes, Decreta aut Constitutiones Roma adferri possint.*

V. Certum quoque est, nec in Belgio, nec in plerisque aliis Provinciis hasce declarationes, & interpretationes super intellectu Decretorum Concilii Tridentini, recipi tanquam decisiones Juris, quibus in judicio standum sit; sed ut summum tanquam resolutiones doctrinales reputari. Unde & Petrus de Marca de Concord. Sacerd. & Imp. *lib.* 6. *cap.* 24. *n.* 12. de hisce declarationibus ait: *Declarationes illæ vim legis non obtinent in Gallia*, uti & supra *num.* 17. ex Bertrando Loth notatum fuit de Belgio.

VI. Juxta Constitutionem Sixti V. quam *num.* 10. præcedentis capitis citavimus, omnium Conciliorum Provincialium Decreta, & Ordinationes ex judicio, & arbitrio hujus Congregationis pendere, manifestum est.

VII. Cum autem hæc Congregatio Cardinalium solicite attendat, ut omnia sint conformia constitutionibus summorum Pontificum, & praxi, atque opinionibus in Curia Romana receptis, mirum videri non debet, per hanc Congregationem, Decreta Conciliorum Provincialium, tametsi spectatis Provinciarum institutis, & moribus, nec non populi genio admodum convenientia, reformari, ut Constitutionibus summorum Pontificum (quantumvis in Provinciis non sint receptæ) nec non praxi, & prætensionibus Curiæ Romanæ in omnibus conformia reddantur.

VIII. Hinc ulterius contingit, ut nonnulla Conciliorum Provincialium Decreta per hanc Congregationem reformata in Provinciis nec observari, nec executioni mandari permittantur; eo quod sic reformata, attentis Provinciarum institutis, & moribus, nonnunquam plus obessent quam prodessent. Exemplum illius habetur in reformatione Decreti Concilii Provincialis Mechliniensis anni 1607. super observantia Clausuræ Monialium, de quo vide, quæ notata sunt ex Zypæo *ad tit.* 20. *c.* 3. *n.* 16. Immo, ut supra ad *tit.* 20. *cap.* 3. *n.* 3. notatum est, credunt Belgæ, Decreta Synodorum Provincialium independenter a confirmatione Sedis Apostolicæ plenam suam firmitatem, & auctoritatem habere. ☜

CAPUT VIII.

De Congregatione super negotiis Episcoporum, & Regularium.

1 *Hodiernæ quæstiones inter Regulares olim pene erant ignotæ.*
2 *Quæ hodie quæstiones pariunt, olim erant ignota.*
3 *Unde & quando quæstiones originem sumpserint?*
4 *His controversiis decidendis erecta est hæc Congregatio.*
5 *Hodie unica est Congregatio super negotiis Episcoporum, & Regularium.*
6 *Hæc Congregatio habet majorem numerum Cardinalium; & quare?*
7 *Ob multitudinem negotiorum dicitur* occupatissima.
8 *Est mere Cardinalitia, & feria VI. habetur.*
9 *Quas causas Regularium audiat.*
10 *Quis Congregationis stylus, dum quæstio est cum Episcopis?*
11 *Quis item, dum quæstio est inter ipsos Regulares?*
12 *Pleræque quæstiones inter Regulares, & Episcopos, aut Parochos, moribus hodiernis deciduntur in* Partibus.

I. PLERASQUE quæstiones, quæ hodie inter ipsos Regulares, vel etiam inter Regulares, & Episcopos, aliosve de Clero agitantur, pluribus sæculis ignotas fuisse, nec nisi ex mutata Monastica, ac Regulari disciplina, variisque successu temporis impetratis privilegiis originem sumpsisse, manifestum est.

II. Nam uti recte advertit Cardinalis De Luca *Disc.* 1. *De Regularibus: Certum est, atque apud omnes Scriptores concorde, quod antiqui, sive Monachi sive Anachoritæ, aliique Regulares, qui (a Monachis discretis Mendicantes dicuntur) non erant Clerici; quinimmo clericari prohibiti erant, ideoque more reliqui populi secularis sub Parocho vivebant, a quo Sacramenta, aliaque divina recipiebant; indeque prodiit, quod decimas, reliqui populi more, solvebant; ac etiam ejusdem populi, & Cleri secularis more subjacebant loci Ordinario, seu Diœcesano ob adhuc non introductum usum privilegiorum super illa exemptione, quam hodie praxis docet.*

Hinc proinde sequebantur, quod nulla aderat controversiarum occasio inter Regulares, & Ordinarios, vel Parochos, aliosque Clericos seculares, quoniam si more reliqui populi Ordinario, & Parocho respective in omnibus subjacebant, atque non se ingerebant in Divinorum, & Sacramentorum administratione, minusque in funeribus, & anniversariis, utique nulla suberat controversiarum occasio.

Prout fere nulla suberat occasio controversiarum, sive inter diversarum Religionum Professores super præcedentis, aliisque præeminentis, ut hodierna praxis docet, aut inter ipsosmet Religiosos ejusdem Ordinis, vel Instituti; tum quia cum non intervenirent in processionibus, aliisque Ecclesiasticis functionibus deerat præcedentiæ occasio; tum etiam quia attento eo primævo statu, ejusdem Ordinis, vel Instituti Professores, ac Monasteria, non constituebant illam universitatem, quam pene omnes Religiones hodie constituunt sub uno Prælato Generali, aliisque Officialibus, ac Prælatis, qui sub Diffinitorum, vel Assistentium, seu Consultorum, ac Provincialium, & Visitatorum, seu alio vocabulo nuncupantur, cum formalibus comitiis generalibus, ac Provincialibus, quæ statutis temporibus celebrari solent, unde propterea manant inter eosdem Religiosos pro hujusmodi Prælaturis, aliisque muneribus contentiones, ac factionariæ æmulationes, & divisiones, cum solum aliqua rara dissensio pro electione Abbatis, ac Prælati localis inter singulorum Monasteriorum alumnos antiquitus audiri solita esset, dum quodlibet Monasterium per se, ac independenter regebatur.

III. Postquam vero per exemptiones Monasteria pene omnia præsertim Mendicantium, a jurisdictione, & subjectione Episcoporum subtrahi cœperunt; atque Ordinum regimen ad formam

Reipu-

Reipublicæ, vel universitatis redactum est; nec non Regularibus concessa fuerunt indulta se clericandi, sacrosque Ordines suscipiendi, ac etiam Sacramenta, aliaque divina ministrandi; factum est, ut frequentissimæ essent Regularium quæstiones, & difficultates, vel inter ipsos Religiosos in eadem Religione; vel inter diversarum Religionum Professores; vel cum locorum Ordinariis; aut cum Parochis, & cum Capitulis Canonicorum, aliisque Clericis sæcularibus.

IV. Porro cum etiam ex Juris communis dispositione, Religiosorum causæ, non per juris apices, neque cum tela judiciaria, sed summarie, ac potius in forma extrajudiciali tractari debeant, Sixtus V. inter plures a se erectas Congregationes, hanc quoque erexit, super negotiis Regularium, eam conjungendo cum altera super negotiis Episcoporum: „ Ita ut (ait De Luca *dicto discursu n.* „ 15.) unam eamdemque constituant; & merito, ob hujusmodi ne„ gotiorum frequentem connexionem, ut ita more Principis, absque „ strepitu, & figura judicii, & absque processu, vel tela judiciaria; „ *summarie*, sola facti veritate inspecta, & quandoque, immo fre„ quentius, etiam per solas extrajudiciales, ac secretas informatio„ nes, controversias terminet, prudentiales regulas sæpius adhi„ bendo potius, quam rigores legales".

V. Unica ergo est hodie Congregatio *super negotiis Episcoporum, & Regularium*; cum tamen in ipsa Sixti V. Constitutione duplex sit Congregatio: una nimirum, quæ dicitur, *pro consultationibus Regularium*; altera vero, *pro consultationibus Episcoporum, & aliorum Prælatorum*,

VI. Cum ergo duplex hæc Congregatio in unam redacta sit, recte monet Cardinalis De Luca *discursu* 16. in Relatione Romanæ Curiæ, quod hæc Congregatio duo peragat negotiorum genera, scilicet Episcoporum, & Regularium: „ quæ propterea, ait idem, „ quoad negotia Curialia fori Ecclesiastici, quæ non concernunt „ fidem, sed ad Christianæ Reipublicæ regimen spirituale perti„ neant, videtur *omnium major*, ideoque *majorem* habere solet nu„ merum Cardinalium, ob majorem negotiorum multiplicitatem".

VII. Quin & eodem Cardinale teste: „ Hæc Congregatio dici„ tur *occupatissima*, atque in negotiorum multitudine omnium *ma*„ *jor* ob faciles recursus, querelas, & contentiones Regularium".

☞ Nequaquam obscurum est, hanc negotiorum, & difficultatum multitudinem, quæ ad hanc Congregationem deferuntur, pro majori parte oriri ex exemptionibus, aliisque privilegiis per Romanos Pontifices sæculis posterioribus Regularibus notanter Ordinum Mendicantium indultis.

Ob has multiplices difficultates quotidie exorientes, integram horum privilegiorum revocationem urgere non destiterunt zelosiores Ecclesiarum Prælati, uti in hujus operis decursu non semel notatum est, ac una qua de causa Curia Romana his Prælatorum postulatis obstiterit, nec ad horum Privilegiorum revocationem inclinari potuerit, ostendemus *part. 2. hujus operis tit. 6. & part. 3. tit. 12.* (*a*). ☜

VIII. Congregatio mere *Cardinalitia* vocatur; quia nullos, præter Cardinales, alios inferiores Prælatos habet, nisi unum, qui Secretarii officium exercet, a quo Litteræ, & Decreta Congregationis scribuntur, & signantur; una cum subscriptione unius e Cardinalibus, qui *Cardinalis Præfectus* appellatur.

Hæc Congregatio haberi consuevit feria sexta cujuslibet hebdomadæ in Palatio Apostolico.

IX. „ Causas Regularium non solum publicas, sive super regi„ mine Religionis in universum, sive inter unam Religionem, & „ alteram, sed etiam privatas inter Religiosos super electionibus, „ officiis, & Prælaturis, aut super præcedentiis, aliisque præemi„ nentiis, cæterisque occurrentiis generaliter, inquit De Luca, hæc „ S. Congregatio cognoscit, & determinat summarie, & de pla„ no sola facti veritate inspecta, quandoque cum extrajudicialibus „ probationibus, vel cum sufficientibus probationibus, per Scri„ pturas, nullo tamen adhibito formali processu, cum Notario, „ & cum tela judiciaria".

X. Stylus autem hujus Congregationis est, ut, si quis exhibito libello conqueratur, se a suo v. g. Episcopo gravatum, scribatur Epistola familiaris nomine Congregationis signata per Cardinalem Præfectum, & Secretarium cum incluso libello supplici ad Episcopum, vel alium Superiorem, ut super expositis in libello supplici Congregationem informet; qua informatione habita, si Congregatio videat, quod circa facta conveniatur; totaque difficultas ad punctum juris reducatur, tunc negotium in Congregatione discutitur, & resolvitur; ipsaque resolutio rursus per litteras, ut ante signatas intimatur.

Si vero informatio accepta ipsi Congregationi non appareat sufficiens, aut super factis non conveniat cum libello supplice, tunc Congregatio interdum per alias litteras libellum supplicem, pro ulteriori informatione mittit ad Metropolitanum, aut viciniorem Episcopum, vel etiam aliam personam in dignitate constitutam.

XI. Idem est Congregationis stylus, quando quæstio, seu controversia agitur inter ipsos Regulares; hoc uno excepto, quod hoc casu litteræ pro informatione inscribantur Procuratori Ordinis, qui in Curia semper assistit; quandoque tamen & ipsi Generali Ordinis; a quibus accepta informatio (si Congregationi insufficiens, aut minus sincera appareat, nec in factis conveniatur) capiuntur aliæ informationes ea via, quæ Congregationi videtur opportunior.

In hac Congregatione, quemadmodum nec in alias Congregationibus Cardinalitiis, non admittuntur recusationes & causa suspicionis, sive suspectationes, uti monet De Luca *disc. 16. num. 6.*

XII. Moribus hodiernis, præsertim Belgicis, controversiæ inter Regulares, & Episcopos, aut Parochos fere solent in possessorio tractari coram Tribunalibus Regiis, & in petitorio apud Judices Ecclesiasticos ordinarios, aut Delegatos in Patribus (*b*).

CAPUT IX.

De Sacra Congregatione Rituum.

1 *In quem finem hæc Congregatio instituta?*
2 *Qui huic Congregationi interveniant?*
3 *Præcipue circa ritus Ecclesiasticos occupatur,*
4 *Aliæ subinde quæstiones ad illam mittuntur.*
5 *Hæ quæstiones etiam ad alias Congregationes interdum mittuntur.*
6 *Stilus hujus Congregationis.*
7 *Congregatio super Canonizatione Sanctorum hodie ab hac nonnihil diversa; & qui hanc constituant?*
8 *Describitur compendiose modernus ritus Canonizationis.*
9 *Canonizatio Sanctorum hodie privative ad Sedem Apostolicam spectat.*
10 *Olim sola Episcoporum auctoritate aliquis* ut Sanctus *publice coli poterat.*
11 *Id sine multis cæremoniis peragebatur.*
12 *Sedes Apostolica canonizare renuebat sine assensu* plenariæ *Synodi.*
13 *Primus cum suo Consistorio canonizavit Eugenius III. quem sequentes Pontifices sunt imitati.*
14 *Sæculo XII. Pontifices Canonizationem Sanctorum sibi privative reservare cœperunt.*
15 *Etiam Beatificatio Sedi Apostolicæ reservata,*
16 *Belgium* publicum *Sanctorum cultum a* privato *aliquando distinxit.*
17 *Hic privatus cultus Decreto Urbani VIII. sublatus videtur.*
18 *De ritibus Ecclesiasticis jampridem Episcopi judicarunt..*
19 *Pius V. vetuit aliquid immutari circa Breviarium Romanum, inconsulta Sede Apostulica.*
20 *Ecclesiæ, quæ receperunt Breviarium Romanum, nihil circa Breviarium mutare possunt sine approbatione Sedis Apostolicæ.*
21 *Auctoritas mutandi, aut corrigendi Breviaria mansit integra penes Ecclesias, quæ non receperunt Breviarium Romanum.*
22 *Unde apocrypha in divinum Officium irrepant?*

I. HANC Congregationem una cum pluribus aliis primum instituit Sixtus V. Constitutione 74. in Bullario Romano, eique quinque Cardinales præfecit: *quibus, ait, hæc præcipue cura incumbere debeat, ut veteres ritus sacri ubivis locorum, in omnibus Urbis, Orbisque Ecclesiis, etiam in Cappella nostra Pontificia, in Missis, divinis Officiis, Sacramentorum administratione, cæterisque ad divinum cultum pertinentibus, a quibusvis personis diligenter observentur, cæremoniæ si exolverint, restituantur, si depravatæ fuerint, reformentur, libros de sacris ritibus, & cæremoniis, in primis Pontificale, Rituale, Cæremoniale prout opus fuerit, reforment, & emendent Officia minent, & nobis prius consultis, concedant. Diligentem quoque curam adhibeant circa Sanctorum Canonizationem, festorumque dierum celebritatem, ut omnia, rite & recte, & ex Patrum traditione fiant.*

II. Ex his colligitur, quod si primævam hujus Congregationis erectionem attendamus, soli quinque Cardinales, eam constituant; at hodie præter Cardinales, quorum numerus dependet a beneplacito Papæ, interveniunt huic Congregationi plures Prælatis, quorum unus est Secretarius (inquit Cardinalis De Luca in Relatione Romanæ Curiæ *disc.* 18. ac etiam aliqui Religiosi Theologiæ Professores, & præ cæteris Magister Sacri Palatii, & Sacrista Papæ; ac etiam unus aut plures Magistri cæremoniarum Papæ.

III. Ulterius ex citatis verbis Constitutionis colligitur, quod primarius finis institutæ hujus Congregationis sit, ut omnia in divinis Officiis, Sacramentorum administratione, atque Dei cultu rite, & religiose, prout dignitas, ac majestas tanti operis exigit, peragantur; nihilque in ritibus, aut cæremoniis irreligiosum; aut indecens occurrat: ac per consequens, Cardinales, aliosque ad hanc Congregationem spectantes, oportere multum esse versatos circa verum, ac genuinum Ecclesiæ sensum, in ritibus ac cæremoniis præscribendis; nec non in discernendis ritibus, quos Ecclesia jam pridem probavit, & ad populi devotionem excitandam, ipsiusque divini operis majestatem imprimendam induxit, ab illis, quos posterioribus sæculis, vel irriverentia, vel superstitio, vel avaritia, vel Prælatorum, & Pastorum incuria, aut ignorantia invexit.

IV. Præter quæstiones, quæ ritus, cæremoniasque concernunt, quæque primario ad hanc Congregationem spectant, plures aliæ etiam quæstiones ad ipsam referri solent, v. g. præcedentiarum, aliarumque præeminentiarum in processionibus, aliisque publicis functionibus; aut etiam super jure funerandi, vel celebrandi Officium funebre aliisque, quæ divinum Officium turbare possent: quæque eo pertinent, ut rite & recto ordine omnia Ecclesia peragantur.

V. Hæ

(*a*) Moventur potissimum Galli duabus rationibus, ob quas Jurisdictionem prædictorum Tribunalium nolunt agnoscere: I. Quia negotia, quorum cognitio istis Congregationibus tribuitur, debent primo definiri a Judicibus ordinariis, deinde, si adsit appellatio ad Sedem Apostolicam, a Judicibus per Summum Pontificem delegatis, qui litem in loco, ubi mora est, definiant. II. Quia Præsules Galli non agnoscunt extra Regnum Francorum, alium Superiorem Ecclesiasticum præter Papam, qui Ecclesiæ Catholicæ Caput est visibile.

(*b*) In Galliis quid observari solet, accipe ex D. de Héricourt part. 1. *des Loix Eccles.* p. 62. n. 9. *Les contestations entre les Evèques, & les Reguliers*, dit ce savant Avocat, *sont portées devant les Juges seculiers pour le possessoire, ou devant les Juges ordinaires pour le petitoire, & devant les Juge delegués sur les lieux per le Pape en cas d'appèl. Elles sont ordinairement terminées par la voie de d'appel comme d'abus.*

V. Hæ tamen quæſtiones, præſertim ſi inter Regulares incidant, non raro ad Congregationem ſuper negotiis Epiſcoporum, & Regularium mittuntur, atque ab ea deciduntur; adeo ut privativa ſingularis cognitio hujus Congregationis Rituum (quemadmodum monet De Luca in *Relat. Curiæ Romanæ diſ.* 18. *num.* 24.) verſetur in præſcribendis ritibus in divinis Officiis, ac etiam ſuper Canonizatione Sanctorum.

VI. Stylus hujus Congregationis circa examen controverſiarum, earumque deciſionem, nec non ſcriptionem litterarum plane conformis eſt ſtylo, quem obſervat Congregatio ſuper negotiis Epiſcoporum, & Regularium, qui capite præcedenti deſcriptus eſt.

VII. Juxta Conſtitutionem Sixti V. eadem Congregatio, quæ de ritibus, & cæremoniis Eccleſiaſticis cognoſcit, & ſtatuit, curam quoque habere debet circa Canonizationem Sanctorum. Inſpecta nihilominus hodierna praxi Curiæ Romanæ, Congregatio ſuper Canonizatione Sanctorum, vel eorum Beatificatione nonnihil ab hac diverſa eſt; eamque Cardinalis De Luca *extraordinaria* vocat; eo quod in ea ultra Cardinales, & Prælatos ad Congregationem *Rituum* ſpectantes, quaſi extra ordinem adjungantur alii Prælati; nimirum Promotor fidei, tres ſeniores Auditores Rotæ, qui tamquam periti Canoniſtæ munus Aſſeſſorum gerere videntur. Unus quoque ex Protonotariis participantibus. Adhibentur quoque alii Theologi, qui Conſultores, vel reſpective Qualificatores dicuntur. Quin & pro conſilio adhiberi ſolent Medici, & Philoſophi, aliique Profeſſores, qui judicent, an operationes, quæ miraculis adſcribuntur, revera dici debeant ſupernaturales, an vero provenire nequeant a cauſa aliqua naturali.

VIII. Poſtquam vero probationes mature in pluribus Congregationibus diſcuſſæ fuerunt, atque negotium Canonizationis jam præparatum eſt, tunc habetur Congregatio magis ſolemnis coram ipſo Pontifice, qui audito voto Congregationis interponit quidem Decretum ſuper Beatificatione, aut conceſſione cultus particularis in aliqua Eccleſia, aut Ordine; ſed Canonizationem ſeu abſolutam adſcriptionem in Catalogum Sanctorum non decernit.

Sed hoc examine peracto in hac ſolemni Congregatione coram Papa, aliud inſtituitur in pleno Conſiſtorio ſecreto; ac denique habetur Conſiſtorium ſolemnius & publicum, ad quod conveniunt omnes Archiepiſcopi, & Epiſcopi, qui in Curia præſentes ſunt, quorum omnium etiam votum exquiritur, per quamdam Concilii (cui pridem Sanctorum Canonizatio deferebatur) imaginem.

In hoc Conſiſtorio præmiſſis precibus, aliiſque cæremoniis, quæ in Cæremoniali Romano *lib.* 1. *ſect.* 6. late deſcribuntur, inſtante Procuratore cauſæ Pontifex alta voce ſedens cum mitra pronuntiat in hunc modum: „ Ad honorem Sanctæ Individuæ Trinitatis, & exaltationem fidei Catholicæ, & Chriſtianæ religionis augmentum, auctoritate ejuſdem Dei Omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & noſtra, de Fratrum noſtrorum conſilio decernimus, & definimus, bonæ memoriæ N. Sanctum eſſe, & Sanctorum Catalogo adſcribendum, ipſumque Catalogo hujuſmodi adſcribimus.

IX. Si modernam Eccleſiæ diſciplinam ſpectemus, hoc Canonizatoinis negotium privative ad hanc Congregationem ſpectat. Nullus enim hodie tamquam Sanctus de novo coli, & honorari *publice* poteſt, niſi per Pontificem ritu jam deſcripto in Catalogum Sanctorum relatus; ſeu ut vulgo dicitur Canonizatus fuerit.

X. Multis quidem ſæculis auctoritate Epiſcopali hæc Canonizatio ſive relatio in Sanctorum Catalogum facta fuit; idque ſine ullo exteriori pene ritu ſeu cæremonia.

XI. Cum enim Epiſcopis de ſanctitate vitæ alicujus defuncti ſufficienter conſtaret, facultas dabatur populo eum publice tamquam Sanctum colendi; ejuſque reliquiæ publice populi venerationi exponebantur; atque hoc ſimplici ritu Sanctorum Catalogo adſcriptus cenſebatur.

Unde Baldericus Tornacenſis Epiſcopus *lib.* 1. Chronici ſui Cameracenſis, & Atrebatenſis Eccleſiæ *cap.* 35. deſcribens Canonizationem Hadulfi Epiſcopi Atrebatenſis per Engranum Epiſcopum Cameracenſem ſimpliciter dicit: *Sanctum corpus levavit*; id eſt publice expoſuit. *In qua elevatione, ad declaranda Sancti Viri merita, mulier quædam ab immundo ſpiritu mirifice liberata eſt. Unde Epiſcopus lætus, verbo facto ad populum, Beati Hadulfi ſolemnia in numero Sanctorum notificavit.*

Et de Oberto Leodienſi Epiſcopo ſcribit ad annum decimum ſæculi duodecimi Sigebertus Gemblacenſis: „ Sanctus Guibertus Fundator Gemblacenſis Monaſterii, quem Deus multis miraculis per annos 12. clarificaverat, aſſenſu generalis Synodi ab Oberto Legienſi Epiſcopo *elevatur*, cum mirabili concurſu, & gaudio populorum.

XII. Circa ſæculum undecimum hæc Canonizatio a Sede Apoſtolica poſtulari a nonnullis cœpta fuit; ſed eam non niſi comprobante generali Synodo, annui conſueviſſe, reſpondebant Pontifices.

Benedicto Rempeſlegienſi Abbati, Guolgoſium Anteceſſorem ſuum canonizari poſtulanti, facile concedi non poſſe, reſpondit Urbanus II. hanc addens rationem: „ Non enim Sanctorum quiſque debet Canonibus admiſceri, niſi & teſtes adſint, qui ejus miracula viſa ſuis oculis atteſtentur, *& plenariæ Synodi* firmentur aſſenſu.

Similiter Ulricus Conſtantienſis in Germania Epiſcopus, Sanctum Conradum Anteceſſorem ſuum canonizari ſupplicans, ad crebras ſuas litteras hoc immutabilis ſententiæ reſponſum accepit a Romana Eccleſia, vitam ejus in Concilio recitandam, & comprobandam fore generali. Hæc ex Chronico Eccleſiæ Conſtantienſis recitat Chriſtianus Lupus, *tom.* 3. *Scholiorum pag.* 569.

XIII. Notat autem ibidem, quod primus fuerit Eugenius III. qui ſine Concilio ſolus in ſuo Conſiſtorio canonizavit Sanctum Henricum de poteſtatis plenitudine, uſus hoc fundamento, quod *Romanæ Eccleſiæ auctoritas ſit omnium Conſiliorum firmamentum*; tametſi una fateretur, *quod hujuſmodi petitio* Canonizationis, *niſi in generalibus Conciliis admitti non ſoleat*. Extat diploma Canonizationis tom. 1. Bull. Rom. *pag.* 61. „ Quem (Eugenium) ait Lupus, in Sancto Eduardo, & S. Thoma Cantuarienſi Alexander III. & in aliis Sanctis canonizandis alii Pontifices ſunt deinceps imitati.

XIV. Quin & circa idem tempus, Pontifices ſibi auctoritatem canonizandi privative cœperunt reſervare; eaque reſervatio generaliter, & ab omnibus tandem Eccleſiis recepta fuit, potiſſimum auctoritate cujuſdam Decretalis Alexandri III. relatæ in Decretales Gregorii IX. in *c.* 1. *tit. De Reliquiis, & veneratione Sanctorum*, aſſerentis, & edicentis: *etiamſi per eum miracula fierent; non liceret vobis ipſum pro Sancto abſque auctoritate Romanæ Eccleſiæ venerari*.

Et de eodem Pontifice Alexandro ſcribitur: „ Hic Papa conſtituit, ut nullus novus Sanctus in veneratione haberetur, niſi ex auctoritate Apoſtolica, & niſi ſit canonizatus a Papa: tamen ante quilibet Epiſcopus ſuum Sanctum ſolemniter canonizavit". Hæc Lupus ex incogniti Scriptoris hiſtorica compilatione.

XV. Neque tantum Canonizatio ſive relatio alicujus in Catalogum Sanctorum, qua tamquam Sanctus toti Eccleſiæ proponitur, permittiturque, ut *publico* cultu ubique, & per univerſalem Eccleſiam, ceu Sanctus colatur, hodie Sedi Apoſtolicæ reſervata eſt; ſed etiam *Beatificatio*, qua permittitur non quidem *ubique*, & ab *omnibus* tamquam Sanctus coli; at particulari duntaxat Ordini, Provinciæ, aut Eccleſiæ.

XVI. Publicum Sanctorum cultum a privato olim Belgium noſtrum palam diſtinxiſſe, advertimus ex Molano in Natalibus Sanctorum Belgii ad 5. Januarii in Sancto Gerlaco, quod inter decantandas Litanias tum Sancti Canonizati ſonora voce invocarentur; non Canonizati ſine cantu rogarentur, quaſi privata cujuſque prece. Molanus enim de Beato Gerlaco Eremita in Territorio Falkenburgenſi agens, ait: „ Commemoratio ejus fit in vigilia Epiphaniæ Domini: ſed quia non eſt Canonizatus, Miſſæ Sacrificium peragitur de æterna Sapientia, & dum Litaniæ canuntur, *ſubmiſſa* voce interſeritur, *Sancte Gerlace, ora pro nobis*.

XVII. Verum Urbanus VIII. plura circa Canonizationem Sanctorum ſervanda præſcribens, Conſtitutione edita 3. Octobris 1625. inter cætera vetuit, ne cujuſquam cum ſanctitatis aut martyrii fama quacumque defuncti imagines, aut quidquid venerationem, vel cultus præ ſe ferat, in Eccleſiis, Oratoriis, locis publicis ſeu privatis, ante Apoſtolicam Beatificationem ſeu Canonizationem ponantur. Vide latius Zypæum *Conſult.* 2. *de Reliq. & Venerat. Sanct.*

Hoc Urbani Decreto ſublatum quoque eſſe prædictum *privatum* cultum olim Sanctis non canonizatis impendi ſolitum, obſcurum non eſt: quandoquidem dubitari nequeat, per illum aliquam venerationem impendi illi, quem populus, licet voce ſubmiſſiore, tanquam *Sanctum* invocat: unde nec ulli novo Sancto non canonizato, aut ut minus beatificato, hodie impendi ſimilem cultum videmus, vel audimus.

Privative ergo ad Sedem Apoſtolicam hodie ſpectat Sanctorum Canonizatio, & Beatificatio; eamque per hanc Congregationem, juxta ritum jam deſcriptum, expedire ſolet; neque aliæ Congregationes huic materiæ ſe immiſcent.

XVIII. Quoad ritus vero divinorum Officiorum, de his Epiſcopos in ſua reſpective diœceſi potuiſſe libere ſtatuere, & judicare, etiam uſque proxime elapſum ſæculum incluſive, conſtat ex Synodis, quas ſupra *tit.* 16. *cap.* 9. allegavimus.

XIX. At Pius V. Breviarium Romanum correctum evulgans, ſtatuit: „ Breviarium ipſum nullo umquam tempore vel totum, vel parte mutandum, vel ei aliquid addendum, vel omnino detrahendum.

Hac proinde Conſtitutione factum, ut ſi quid *Breviario Romano* judicaretur addendum, vel demendum, aut ex parte mutandum, id a Sede Apoſtolica eſſet poſtulandum: quæ pro hujuſmodi quæſtionibus, aut cauſis decidendis, Congregationem Rituum conſtituit.

XX. Quapropter, Eccleſiæ, quæ Breviarium Romanum receperunt (uti pene omnes Eccleſiæ ſæculares Belgicæ) nulla nova Officia Brevia addere, vel vetera detrahere, aut lectiones, aliave in Breviario præſcripta mutare propria auctoritate poſſunt; ſed ea a Congregatione Rituum & Sede Apoſtolica poſtulare, & exſpectare tenentur, & ſolent.

XXI. Eccleſiæ vero ſæculares, vel Ordines Regulares, in quibus uſus Breviarii Romani non eſt receptus, etiam auctoritatem priſtinam ſua Breviaria revidendi, corrigendi, & mutandi retinent; eaque pacifice utuntur, & plura tum Epiſcoporum, tum Prælatorum Regularium auctoritate Breviaria correcta, & in aliam plane formam redacta, hoc ſæculo edita, & evulgata vidimus.

Neque Eccleſiæ illæ, aut Ordines, nova Sanctorum Officia, quæ hodie ſub ritu duplici, aut ſemiduplici a Congregatione Rituum frequentius prodeunt, paſſim recipiunt: ſed præſcripta Breviariorum ſuorum ſequuntur.

☞ XXII. Finis primarius Congregationis Rituum eſt, ut illa invigilet, ne quid in Officia divina irreligioſum, & eorum majeſtati contrarium irrepat; cum vero illa conſtet viris eruditis, mirum eſt, quod in Breviario Romano plurima adhuc reperiantur Apocrypha. Quidquod, illud amplius mirandum ſubit a Congregatione Rituum Officia Sanctorum probari Breviario Romano jungenda incertis hiſtoriis, & divina Majeſtate indignis referta.

Admodum veriſimile eſt, id contingere e nimia facili divinorum Officiorum approbatione: ad unius enim *Cardinalis relationem permittuntur, ſeu approbantur*, ait Pater Daniel Papebrochius Jeſuita, in Conatu Chronico-hiſtorico ad Vitam Sancti Cleti Papæ: ibidem arguit ille eos, qui ex his, quæ ſimilibus officiis inſerta reperiunt ſuis opinionibus faventia, magni ponderis argumentum reperiſſe arbitrantur. Illud incommodum timendum non eſt in plurimis Galliarum Diœceſibus, ſi quidem aut vetera Breviaria reviſa ſunt ac reformata, aut nova fuerunt inſtituta, in quibus nihil, quod ſit apocryphum deprehenditur.

CAPUT X.

Ritus Sanctos Canonizandi iterum exponitur.

1 *Veritas miraculorum facilius, & solidius in locis, in quibus patrata dicuntur, haberi potest.*
2 *Ad aliquem canonizandum praeter miracula, requiritur eminens Sanctitas, quam Ecclesia Romana approbet.*
3 *Veritas Canonizationis fundatur in factis non revelatis.*
4 *Hodie sola auctoritate Summi Pontificis Canonizatio perficitur.*
5 *Canonizandi auctoritas Sedi Apostolicae sensim reservata.*
6 *Circa finem saeculi* X. *creditur coepisse morem extra Italiam recurrendi ad Summum Pontificem pro Canonizatione Sanctorum.*
7 *Putat Mabillonius antiquum morem fuisse adhuc* XI. *&* XII. *saeculo observatum a plurimis Metropolitanis.*
8 *Haec libertas Sanctos canonizandi mansit usque ad Gregor. XI. idest saec.* XIII.
9 *Observat tamen Bailletius saec.* XIII. *&* XIV. *quosdam Episcopos antiqua libertate usos fuisse.*
10 *Pompa Canonizationis.*
11 *Interdum Vir defunctus, per simplicem sui nominis insertionem in Breviario Romano censetur canonizatus. Illud quoque fit per Breve Pontificis, vel per Decretum Cardinalium.*

☞ I. NUMERO septimo Capitis praecedentis observatum est ex Constitutione Sixti V. negotium Canonizationis Sanctorum ad Rituum Congregationem pertinere: una quoque notatum est ex Cardinale De Luca, quod juxta modernum stilum Curiae Romanae pro negotio Canonizationis Sanctorum, praeter Congregationem *Rituum*, habeatur alia Congregatio *extraordinaria*; cui ultra Cardinales, & Praelatos ad Congregationem hanc spectantes, plures intersunt personae, ut acta gestaque, ac signanter miracula in probationem sanctitatis canonizandi adducta, examinent, & discutiant.

Si igitur in hac Congregatione acta, & gesta canonizandi, nec non miracula, quae per canonizandum, sive in vita, sive post mortem patrata, & facta esse praetenduntur, examinari & discuti debeant; quis ambigat, quin horum veritas facilius, & certius haberi potuerit, dum juxta veterem disciplinam, & stylum adscriptio in catalogum Sanctorum fiebat auctoritate Episcoporum, qui *per se* in locis, in quibus canonizandus, sive in catalogum Sanctorum referendus, vitam peregerat, ipsaque miracula perpetrata dicebantur, super his inquirere, omniaque accurate examinare, & discutere poterant; atque ita per hanc informationem assequi possent de omnibus accuratiorem, & solidiorem notitiam, quam ex relatione aliorum Romanus Pontifex accipere queat: ut proinde nec mirum sit, hunc stylum per novem, aut decem saecula, constanter servatum esse.

II. Quantumvis certum sit, etiam ex moderno stylo praecipuum argumentum pro sanctitate canonizandi peti ex miraculis, quae per canonizandum seu in vita, seu ad ejus invocationem post mortem perpetrata probantur, recte tamen monet Christianus Lupus tom. 3. Schol. in Can. *pag.* 571. *quod non quaevis, licet miraculis illustrata, justitia ad Canonizationem sufficit: esse debet eminens, & ab omni etiam* FAMAE NAEVO *immaculata.* In probationem hujus sui asserti adducit Constantinum Magnum, quem (ait) *ob summa in Rempublicam, ac Ecclesiam merita Romanus Senatus receptum in caelos variis post mortem picturis est protestatus, quem item in solemnes Sanctorum tabulas accepit omnis Orientalis Ecclesia: hunc, inquam, Constantinum in laudatas tabulas numquam admisit* LATINA ECCLESIA, *quod is sub vitae finem vafris Eusebianae criminationis artibus circumductus, licet nullo pacto orthodoxam fidem, ejus tamen defensorem sanctum Athanasium male tractasset.*

Post haec pergit Lupus: *Aurelii Carthaginensis Archiepiscopi in Africanam Ecclesiam singularissima merita, vitamque vere Episcopalem quis ignoret? Ipsum tamen, quod adversum Romanas appellationes, &* Sardinenses Canones *pertinaciter, quasi pro suae Dioeceseos juribus, litigasset, Sanctorum numero Apostolica Sedes numquam adscripsit.*

Deinde exemplum adducit Roberti Episcopi Lincolniensis, de quo haec scribit: *Adversus Romanae Ecclesiae exactiones, & Apostolicas Ecclesiasticorum Beneficiorum reservationes dure olim recalcitravit: etenim excommunicatus Innocentium IV. Pontificem appellavit, ac evocavit ad divinum tribunal; evocatioque a quibusdam dicitur accepisse effectum. Quidquid sit: scribit Henricus Cnyghtonus* lib. 2. c. 16. Hac de causa quamvis Robertus perspicuis effulgeret miraculis, non est permissus canonizari. *Quod ipsum late exponit Matthaeus Parisiensis, addens, etiam Sewalum Eboracensem Archiepiscopum fuisse eadem de causa excommunicatum ab Alexandro IV. appellasse item ad divinum judicium, & tamquam Martyrem in ipso mortis lecto miraculis coruscasse.* Haec Lupus.

Ad exempla per Lupum adducta reflectens vir eruditus A. Bailletius in praefatione ad vitas Sanctorum *nu.* 90. monet nonnumquam contingere, ut in catalogum Sanctorum Roma non referat, quantumvis & meritis, & miraculis fulgentes, qui Curiae Romanae molestiam causarunt, aut scandalum dederunt Ecclesiae facto, vel scripto: *Ceux qui ont donne* quelque chagrin à la Cuor de Rome, *ou quelque scandale à l' Eglise, soit par leur conduite, soit par leurs ecrits.*

III. Quandoquidem veritas, & notitia Sanctitatis ex actis, & miraculis canonizandi hauriri debeat, (uti *num.* 7. *cap. praeced.* intelligitur) mirum videri non debet, quod jam pridem Romani Pontifices, priusquam judicium Canonizationis proferrent, hanc praemitterent protestationem: *Antequam ad pronuntiationem veniamus, protestamur publice apud vos omnes hic praesentes, quod per hunc actum Canonizationis non intendimus aliquid facere, quod sit contra fidem*, aut Ecclesiam Catholicam, seu honorem Dei.

Hanc protestationis formulam descripsit Christianus Lupus ex opere Ecclesiasticorum rituum Christophori Marcelli *sect.* 6. *cap.* 6. ad quam reflectens tom. 3. Schol. in Canones *pag.* 574. ait: *quae protestatio palam supponit errandi possibilitatem.*

Eamdem errandi possibilitatem supponunt, quae in Ordine Romano XIV. apud Joannem Mabillonium tomo 2. Musaei Italici (cujus auctorem esse credit, & probat Jacobum Cajetanum Cardinalem, qui floruit saeculo XIV.) in hoc Ordinario, Rubrica 115. describitur *modus, qui servari consuevit circa Canonizationem alicujus Sancti*: atque inter caetera dicitur: *finito vero sermone*, Dominus Papa praedicat *se oraturum, & hortatur alios, ut orent, ut supra, scilicet quod Deus non permittat eum errare in hoc negotio.*

Et sane, cum hic actus super pluribus particularibus factis, & testium depositionibus fundetur, in quibus etiam Ecclesiam Universalem errare posse, communi consensu docent Doctores, non mirum, si & ipsi Romani Pontifices, se in hoc actu Canonizationis errori obnoxios esse professi fuerint.

Quapropter & communiter Canonistae secuti glossam in *cap. unic. de Reliquiis & venerat. sanct. in* verbo *Sedi Apostolicae*, docuerunt, accidere posse, ut Ecclesia in Canonizatione Sanctum erraret. Recte tamen monet ibidem Glossographus., „quod preces in „honorem talis acceptae, & gratae sint *per fidem enim Christi* „(ait) *omnia purgantur, & sic quod veritas Canonizationis deficiat, non deficiat fides.*

Similiter Pater Veronius in doctissima sua fidei Regula ab illustrissimis Fratribus Wallemburgicis laudata, & probata *cap.* 2. §. 7. advertens: „Sanctos maxime canonizari ex miraculis factis post „tempora Apostolorum, quorum miraculorum plenae sunt vitae „Sanctorum, tum in vita, tum post mortem ab eis editorum, „& nullum talium miraculorum esse revelatum in verbo Dei, „proinde nullum esse de fide divina; quomodo ergo (concludit „Veronius) Canonizatio ex illis facta; seu judicium Ecclesiae, „quod sint Sancti, esset fide divina credendum?

„Ex quo (pergit) rursus dicimus, ne quidem *infallibilem* esse „in his Canonizationibus Papam, aut Concilia etiam Generalia. „Quam suam assertionem, & conclusionem ibidem pluribus probat Veronius.

IV. Num. IX. cap. 9. observatum est, quod juxta modernam Ecclesiae disciplinam penes solum Pontificem sit auctoritas per solemnem Canonizationem aliquem referendi in catalogum Sanctorum: licet enim, antequam ad ultimum actum hujus Canonizationis procedat, & super eo pronuntiet, habeatur consistorium solemne, & publicum, ad quod conveniunt omnes Archiepiscopi & Episcopi, qui in Curia praesentes sunt, quorum omnium etiam votum exquiritur, uti cap. praeced. ex Cardinale De Luca *num.* 8. notatum est; quia tamen Episcopi ad hoc Consistorium convenientes, nec examini nec discussioni factorum, & allegatorum intervenerunt; nec in hoc solemni Consistorio acta illa Episcopi, caeterique ibidem praesentibus Praelatis exhibeantur examinanda, & discutienda, nequaquam Judices esse possunt, sed si quod eorum votum exquiritur, ad meram actus solemnitatem contingit: ut proinde merito notaverit Cardinalis De Luca, in hoc Consistorio Episcoporum votum exequiri per quamdam *Concilii imaginem.*

Primitus autem dum per Pontifices, aut Metropolitanos relatio in Sanctorum Catalogum auctoritate Synodorum decernebatur, omnis discussio, & examen meritorum, & miraculorum coram Synodo peragebatur; ipsumque Decretum Canonizationis omnium, qui Synodo assistebant, auctoritate & nomine edebatur; omnesque *Judicis* partes in hoc actu obtinebant. Et quidem in ipso Conventu Lateranensi, in quo ab Episcopo Augustano confirmatio, sive approbatio Canonizationis Uldarici Episcopi Augustani postulata fuit, gesta ipsius Uldarici, atque miracula, quae per ipsum patrata ferebantur, in ipso Conventu praelecta, & exposita fuere; cunctorumque praesentium judicium expetitum fuit, videmusque non tantum Pontificem, sed & Episcopos, aliosque in Synodo praesentes eadem formula cum ipso Pontifice Decreto Canonizationis subscripsisse.

Licet igitur coram Pontifice perageretur actus Canonizationis, non tamen a solius Pontificis judicio fides Canonizationis dependebat, sed omnium Episcoporum ipsi in hoc actu assistentium.

At vero hodie existimatur, quod fides Canonizationis a solius Pontificis judicio dependeat, quodque Consistoria, aliaque in hoc actu Canonizationis juxta praescriptum Romanae Curiae stylum intervenire solita non ad substantiam, sed solummodo ad solemnitatem actus pertineant.

Unde cap. praec. num. XI. notavimus ex Bailletio, quod omissis omnibus actus hujus solemnitatibus per simplex Breve Pontificis, & Decretum Congregationis relatio in Sanctorum Catalogum fiat.

Quin & jam pridem Gregorium VII. non existimasse solemnem hunc Canonizationis ritum, aut actus illos quasi judiciales, & praevias informationes requiri, ut quis per Romanum Pontificem ut *Sanctus* publico cultu honorari permittatur, probant, quae de hoc Pontifice referuntur, atque inter alios de ipso scribit Christianus Lupus tom. 3. Schol. in Canones *pag.* 573. *omnium usque ad Siricium antiquorum Pontificum festa Romano Breviario inseruit, adeoque ipsos canonizavit.*

V. Superiori capite, num. X. probatum fuit, auctoritate Episcoporum pluribus saeculis relationem in Catalogum Sanctorum peractam fuisse: fateturque Belarminus, ante saeculum VIII. pro Canonizatione Sanctorum ad Romanum Pontificem non fuisse recursum. Immo credit vir eruditus Joannes Mabilonius in praefato ad saeculum V. Benedictinorum *nu.* 101. demum saeculo X. id fieri coepisse; nec ullum extare authenticum, & indubitatae fidei monumentum de solemni per Romanum Pontificem, facta Canonizatione, antiquius diplomate Joannis XV. (qui sedit saeculo, decimo). Hic in frequenti Episcoporum Conventu, ad preces Luitolfi Epi-

Episcopi Augustani Uldaricum ejusdem Ecclesiæ Episcopum in Sanctorum Album retulit anno 995. (*a*): extant integræ hæ litteræ Joannis XV. super hac Canonizatione, apud præfatum Mabillonium ad calcem vitæ hujus Uldalrici in prædictis actis *pagina* 471.

Mabillonio consentit Daniel Papebrochius in *diss.* 20. ad calcem vitæ Joannis XV. in suo Conatu Chronico-historico, similiter credens nullum antiquius extare exemplum Canonizationis ab extero a Pontifice postulatæ; una tamen monens, quod Episcopi *suburbicarii* ad *specialem* ordinationem Romani Episcopi spectantes, auctoritate referendi aliquem in numerum Sanctorum per elevationem corporis defuncti non uterentur sine licentia Episcopi Romani; putatque per Episcopum Romanum tunc temporis hanc in Sanctorum catalogum relationem, in Synodis Romanis, quæ quotannis Romæ habebantur, factam fuisse.

Credit præterea Papebrochius admodum verisimile esse, Episcopos *suburbicarios*, qui ordinationi Episcopi Romani suberant, pro corporis alicujus tamquam sancti elevatione, sive, ut hodie loquimur, Canonizatione, recurrisse ad Romanum Pontificem, quemadmodum aliarum Provinciarum Episcopi pro eadem solemnitate per agenda ad suos *Metropolitanos*, aut *Primates* recurrere consueverant; ut quemadmodum in Synodis Provincialibus, aut Metropolitanis visitantibus Provincias, vel etiam ad comitatum Regium accedentibus Provincias, vel etiam ad comitatum Regium accedentibus, & ibidem pluribus Episcopis Comprovincialibus convenientibus hæc solemnitas in Provinciis peragebatur, ita quoque in Synodis Romanis Præsidente Pontifice, & Episcopis *suburbicariis* convenientibus absolveretur: atque hunc morem durasse, quoad usque magis magisque invaluit usus, etiam apud exteras Nationes recurrendi in his, aliisque majoribus causis ad Sedem Romanam.

VI. Arbitratur autem ibidem Papebrochius cum Mabillonio, quod id demum circa finem sæculi x. cœperit: ac per consequens, quod ad illud usque tempus idem fuerit Ecclesiæ Romanæ mos Canonizationis, qui in aliis Provinciis ab Episcopis servabatur: quod consequenter nec creditum fuerit prioribus illis sæculis, ampliorem esse effectum Canonizationis factæ in Synodis Romanis per Episcopum Romanum cum Episcopis suburbicariis, quam esset similis Canonizationis per alios Primates, sive Metropolitanos in suis respective Synodis Provincialibus peractæ: sed eam persuasionem demum sub finem sæculi x. invalescere cœpisse, ac propterea tunc a quibusdam pro obtinenda, aut confirmanda Canonizatione ad Romanum Pontificem cœpisse recurri.

Quin & ex dictis etiam verisimile est, dum Pontifices, ac signanter Urbanus II. responderunt, similes relationes in Sanctorum catalogum fieri non posse, nisi in Concilio *Generali* (uti notavimus *num.* 12. *cap. præced.*); per Concilium *Generale* non intellexerint Concilium *Universale*, sive *OEcumenicum*, sed duntaxat Synodum ex pluribus Episcopis & Prælatis constantem; uti reflectit vir eruditus Bailletius in præfatione ad *tom.* 1. de Vitis Sanctorum *num.* 97.

VII. Monet autem supra citatus Mabillonius, quod licet circa hæc tempora, scilicet sæculum x. & xi. nonnulli Episcopi pro obtinenda Canonizatione recurrerent ad Sedem Apostolicam, nihilominus Episcopi, præsertim Metropolitani in pluribus locis antiquam hac in re facultatem retinerent, eaque uterentur, uti manifestum est ex Canonizatione sancti Guiberti per Obertum Leodiensem Episcopum facta sæculo xii. de qua dixi *num.* 11. *cap. præced.*

VIII. Verisimile est, hanc Episcopis libertatem remansisse, donec auctoritate Gregorii IX. fragmentum Epistolæ sub nomine Alexandri III. in collectionem Decretalium relatum fuit in *cap.* 1. *tit. de Reliquiis, & venerat. Sanct.* & pro jure communi a Canonistis, & Theologis sensim haberi cœpit.

Verumtamen liber hic Decretalium non statim ubique receptus fuit; neque Decretales in eo contentæ tantæ apud omnes auctoritatis fuerunt, ut Episcopi, aliique Ecclesiarum Prælati crederent, se jure, & auctoritate, quibus hactenus gavisi fuerant, vigore harum Decretalium esse spoliatos.

IX. Unde notat Bailletius, quod etiam post tempora Innocentii III. quidam Episcopi adhuc usi fuerint auctoritate declarandi Sanctum pro districtu suæ Diœcesis. Nam legitur de Episcopo Mindensi (Minden) in Westphalia, qui anno 1373. (id est centum, & amplius annis post evulgatas Decretales Gregorii IX.) instituit festum Episcopi Feliciani per totam *suam Diœcesim*, mox ut ejus sanctitas per miracula cœpit se manifestare.

Evidens est, quod hæc Feliciani Episcopi in catalogum Sanctorum relatio esset dumtaxat particularis, ultra eam Episcopi Diœcesim se non extendens.

Notat autem Mabillonius, quod particularis Canonizatio, usque ad sæculum x. in usu fuerit, quæ tamen accedente totius Ecclesiæ consensu, & approbatione *generalis* evadebat.

X. Quemadmodum posterioribus sæculis relatio in Sanctorum numerum, quæ hodie Canonizatio dicitur, Sedi Apostolicæ fuit reservata, ita quoque peragi cœpit non tantum cum majoribus cæremoniis, sed & actibus quasi judicialibus.

Quin & ipse actus Canonizationis tanto cum fastu, & exteriori apparatu absolvi consuevit, ut sine ingentibus sumptibus fieri nequeat.

De hoc fastu & apparatu, sumptibusque ad eum necessariis, aliquando graviter conquestum fuisse Hadrianum VI. in ejus vita testatur Blazius Ortizius, in Canonizatione sanctorum Antonini, & Benonis illos fieri vetuisse. Verba hujus auctoris sunt: „ Quamvis summa pecuniarum non exigua in ejusmodi actu, tum in Pontificia familia toganda, tum in aliis impendiis soleat insumi, circumspectissimus tamen Papa tales sumptus, quasi alienos a sanctimonia, & puritate Canonizationis fieri vetuit.

Et licet hujus Pontificis pio desiderio non fuerit per omnia satisfactum, soleantque etiamnum hodie ingentes sumptus fieri in hoc actu Canonizationis, nihilominus subinde Pontifices perpecisse leguntur.

XI. Et quidem monet vir eruditus Bailletius in præfatione ad vitas Sanctorum *num.* 99. quod interdum per simplicem insertionem nominis alicujus defuncti in Breviario Romano censeatur Canonizatus, vel etiam per speciale Breve Pontificis, & Decretum Congregationis Cardinalium, uti patuit (ait) nostra ætate in Joanne de Matha, & Felice Valezio, quorum Ordines parcere voluerunt sumptibus Canonizationis, quia fieri debuissent ex ærario captivorum (*b*).

(*a*) Extat Bulla Canonizationis S. Uldarici in Codice Constitutionum, quas in unum volumen redegit Justus Fontaninus Arch. Ancyranus an. 1729. sed hæc Bulla data dicitur an. 993. quapropter S. Uldaricus in Sanctorum Album ante annum 995. relatus est.

(*b*) Qui plura de Canonizatione Beatorum legere voluerit, adeat Codicem in folio Justi Fontanini Romæ editum an. 1729. vel tomos 4. in folio, quos dum esset Cardinalis publici Juris fecit Summus, ac eruditus Pontifex Benedictus XIV. Nihil eo opere doctius, nihil fœcundius, ubi agitur de viris sua Religione conspicuis, quos Sedes Apostolica in Album Sanctorum retulit.

TITULUS VIGESIMUS TERTIUS.

De Officialibus Curiæ Romanæ.

CAPUT PRIMUM.

De Vice-Cancellario, & Cancellaria Romana.

1 *Cancellarii olim unde dicti? & eorum dignitas.*
2 *Cancellaria quid significet?*
3 *In Ecclesiis Cathedralibus jam pridem erat* Cancellarius.
4 *A quo tempore creverit auctoritas* Cancellari *Romani.*
5 *Quare vocetur* Vice-Cancellarius?
6 *Vice-Cancellarius habet fixum titulum Cardinalitium.*
7 *Graviora negotia in Cancellaria expediuntur.*
8 *Primus Officialis Cancellariæ post Vice-Cancellarium, est* Regens *Cancellariæ; & quod hujus officium?*
9 *Qui sint Præsidentes de* majore, *vel* minore *Parco?*
10 *Præsidentes de* majore Parco *etiam dicuntur Abbreviatores, a conficiendis* abbreviaturis.
11 *Qua forma* abbreviaturæ *expediantur.*
12 *Præsidentes de* majore Parco *dubia plura per modum Collegii decidunt.*
13 *Præsidentes de* minore Parco *quid agant?*
14 *Quomodo ex abbreviatura fiat* Bulla?
15 *Plures enumerantur inferiores Cancellariæ Officiales, qui omnes sua habent emolumenta, quæ dicuntur taxæ* Cancellariæ Apostolicæ.
16 *In harum exactione excessus.*
17 *Nonnulli Scriptores in istos abusus invehuntur.*
18 *Eos Gregorius XV. reprimit.*
19 *Habet Cancellaria suas Regulas; quæ* Regulæ Cancellariæ *dicuntur.*
20 *Hæ Regulæ pro directione Cancellariæ primitus fuere editæ.*
21 *Hæ Regulæ perpetuæ non sunt; sed a singulis Pontificibus de novo publicantur.*
22 *Hodie etiam quædam ex his Regulis extra Cancellariam se extendunt, & earum usus quoque in Belgio obtinet.*

I. CANCELLARII olim dicti potissimum fuere, qui ad *cancellos forenses*, seu judicum stabant. Papias: *Cancellarius qui in cancellis primus est*. Hi supplicantes introducebant ad judicem; uti legitur apud Cassiodorum *lib.* 12. *Epist.* 1. ex quo satis colligitur, *Cancellarios*, dictos, quod ad *cancellos* judicum starent, eorumque jussa ac mandata exequerentur; patetque non exiguam fuisse eorum auctoritatem, & dignitatem; uti ostendit Gothofredus ad *l.* 3. *Cod. Theod. de Assessoribus.*

II. „ Cancellaria, vox barbara, inquit Budæus ad Pandectas, „ usurpata pro loco, ubi publicæ litteræ a Scribis Principum, & „ Magistratuum conficiuntur. Hinc Cancellarius dicitur, cujus eæ „ primæ sunt partes, videre, ut nulla Principis constitutio, nulla „ sanctio, nullum rescriptum, nulli codicilii Regii, non e Republica, atque etiam a dignitate Reipublicæ principalique exeant. „ Hæc ille.

III. Legitur quoque in Ecclesiis Cathedralibus jam pridem munus Cancellarii fuisse, sigilla ad causas, & negotia conferre, literas Capituli facere, & consignare, uti habetur in Statutis Leicheveldensis Ecclesiæ, in Monastico Anglicano *tom.* 3. *pag.* 24.

IV. Quando vero Cancellarii munus ad eam pervenerit eminentiam, & prærogativam, in qua hodie in Romana Curia conspicitur, non omnino constat.

„ Qui hujus eminentissimæ dignitatis originem ex antiquis historiarum monumentis disquisierunt (ait Joannes a Chokier) tradunt illam demum post tempora Innocentii III. inventam, & cre-

,, erectam fuisse, eamque etiam exercuisse privatæ Sortis homines, sed probitate, & eruditione spectatissimos: postea sub Bonifacio VIII. dignitatem hanc uni ex Illustriss. Cardinalibus tributam; idque ex congruentia rationis, & quoniam justitiæ regimen penes Vice-Cancellarium residebat, par erat munus illud commendare personis illustribus, in quibus maxime excellunt, familiamque ducunt Illustriss. Cardinales.

V. At illud quæritur, cur hodie, etiam Cardinale eo munere fungente, non dicatur *Cancellarius*, sed *Vice-Cancellarius*; quasi *vices* dumtaxat ageret Cancellarii. Varii varia commenti sunt, uti refert Cardinalis De Luca in Relatione Romanæ Curiæ *Discurs.* 10. qui verisimilius credit, Vice-Cancellarium dici cœpisse, cum dignitas Cardinalitia ad tantum fastigium elevata est, ut non videretur huic dignitati Cardinalitiæ congruere, assumere officium inferius sive Prælativum; quod tamen *provisionaliter*, seu jure cujusdam commendationis per Cardinalem administrari non sit incongruum; quemadmodum, & in munere *Datarii* praxis docet. Si enim Cardinalis eo munere fungatur, non vocatur *Datarius*, sed *Pro-Datarius*, Ergo illud adjectum, *vice*, quod partes *vicarias* denotat, non statum inferiorem, sed potius digniorem hic significat.

VI. Vice Cancellarius habet fixum titulum Cardinalitium, eumque admodum conspicuum, & illustrem, scilicet Ecclesiæ Collegiatæ S. Laurentii in Damaso: hicque commodam, & amplam habitationem in insigni vereque Regio Palatio, quod *Cancelleriæ* dicitur: in quo ipsa *Cancelllaria* tamquam per speciem magni Tribunalis, statutis diebus tenetur, aliæque functiones publicæ peraguntur.

VII. Primaria & graviora Sedis Apostolicæ negotia publica, & solemnia, qualia sunt Consistorialia, aliaque plurima, per ejus manus transeunt; adeo ut cum quadam proportione dicendus sit *Cancellarius* Papæ, eo modo, quo in singulis Diœcesibus quilibet Episcopus habet Notarium, & Cancellarium majorem, qui acta Synodalia, & judicialia, ac etiam Pontificalia conscribit, & authenticat; uti notat Cardinalis De Luca loco citato *num.* 5.

Plures habet Vice-Cancellarius Officiales, quorum aliqui sunt majores Prælati, Prælaturam annexam habentes.

VIII. Primarius post Vice-Cancellarium est ille, qui dicitur *Cancellariæ Regens*. Hujus non exigua est auctoritas, quæ ad longum describitur in ultima Regula Cancellariæ, quæ inscribitur: *De potestate Revendiss. D. Vice-Cancellarii, & Cancellariam Regentis*. In primis ipse revidet Bullas expeditas, & promulgatas, & si quis error irrepserit, eum corrigit; ac ad calcem Bullæ reformatæ manu sua scribit: *correcta prout jacet.*

IX. Præterea inter Officiales Cancellariæ, qui Prælaturam habent, sunt præsidentes de *majori*, vel *minori Parco*; ita dicti a loco Cancellariæ, in quem conveniunt, qui vulgo *Parcus* dicitur.

X. Hi de *majori Parco* nominantur etiam *Abbreviatores*, a conficiendis litterarum Apostolicarum *breviaturis* sive minutis; quas ex signatura Cardinalis Vice-Cancellarii, ejusdemque *contracedula*, tamquam matrice conficiunt.

XI. Pro quo notandum, quod facta in Consistorio provisione per Pontificem de Ecclesia Cathedrali, Cardinalis Vice-Cancellarius accipiat Decretum provisionis Papalis, illudque in libro materiarum Consistorialium consignet sub hac formula: *Romæ apud Sanctam Mariam Majorem.*

Cardinalis Vice-Cancellarius accipit Decretum Provisionis Papalis, quod consignat in libro materiarum Consistorialium sub hac formula: *Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, die . . . mensis . . . anno . . . fuit Consistorium, in quo Sanctissimus Dominus noster, referente Cardinale N. providit Ecclesiæ N. per obitum N. vacanti de persona N. cum retentione compatibili, absolutione, clausulis, &c.* Post hæc Cardinalis Proponens conficit *schedam*, sive *schedulam*, quæ dicitur *schedula Consistorialis Cardinalis Proponentis*, per quam significat Cardinali Vice-Cancellario Pontificem in Consistorio providisse tali personæ de Ecclesia Cathedrali; qua recepta Vice-Cancellarius conficit aliam schedulam, quæ vocatur, *contra-cedula*, in qua summarie narrat, qualiter Pontifex in Consistorio providerit Ecclesiæ N. de Episcopo, & Pastore; eamque cedulam Secretarii sui subscriptione, proprii sigilli impressione, & manus suæ subscriptione munit.

XII. Ulterius Prælati de *majori Parco* quoddam quasi Tribunal constituunt, in quo collegialiter convenientes decidunt dubia, quæ oriri contingit super litterarum formula, vel clausulis, & Decretis in eis adjiciendis, ac etiam super emolumentorum solutionibus, aliisque contingentiis.

XIII. Prælati de *minori Parco* (ait Petrus Gastelius in sua praxi Curiæ Romanæ *pag.* 24. edit. 1693.) proprie sunt *Officiales otiosi*, exiguam habentes jurisdictionem; in id unum intendentes, ut Bullæ ferantur, & radantur Prælatis de *majori Parco*.

XIV. Facta minuta per Prælatum seu *Abbreviatorem* de *majori Parco*, qui est in turno, mittitur deinde ad alium Abbreviatorem, ut eam revideat; quæ revisa traditur Scriptori Bullarum.

Tum ,, per Apostolicos Scriptores, ait De Luca, juxta eorum formulas efformantur litteræ, quæ *Bullæ* dicuntur, sub plumbo, in ejusdem Vice-Cancellarii aula seu palatio, quod *Cancellariæ* nomen seu vocabulum habet; eodem modo quo per ejusdem Cancellariæ Scriptores, & Officiales aliæ efformantur litteræ super provisionibus aliorum Beneficiorum, nec non super Apostolicis dispensationibus, aliisque gratiis, & concessionibus, quæ fiant extra Consistorium per organum Datarii.

XV. Plures sunt Cancellariæ Officiales, qui Bullis illius revidendis, transcribendis, plumbandis, registrandis occupantur; quorum ,, alii, inquit De Luca, vocantur Summistæ, alii Scriptores, alii Secretarii, alii Plumbatores; alii Equites, alii Cubicularii, & Scutiferi; alii Protonotarii, alii Subdiconi, & alii sub diversis vocabulis nuncupantur.

Hi omnes participant vel in annatis, vel in emolumentis, quæ pro litterarum expeditionibus solvuntur; atque jura hæc communiter dicuntur *taxæ Cancellariæ Apostolicæ.*

☞ XVI. Inter Extravagantes Joannis XXII. legitur sub *titulo* 13. Extravagans, quæ incipit, *Cum ad Sacrosancta*, in qua designantur, & taxantur jura Abbreviatoribus & Scriptoribus litterarum, & gratiarum solvenda, Hinc communiter existimatur, hunc Pontificem fuisse eorum emolumentorum, quæ hodie Taxæ Cancellariæ Apostolicæ dicuntur, primum auctorem.

Quidquid sit, hoc habetur ex Joannis XXII. Constitutione, quod eo tempore Scriptores, & Abbreviatores, aliique expediendis in Cancellaria Romanis litteris præpositi, in exigendis juribus multum excederent, atque eorum excessus excitasse multorum murmura, quasi nihil gratis Romæ obtineretur.

Ulterius ex eadem Constitutione habetur, quod ad obviandum his excessibs Joannes XXII. *taxaverit*, quid his Ministris pro singulis esset solvendum.

Cum igitur hæc jura per hunc Pontificem fuerint pro singulis litteris determinata, & *taxata*, non mirum, quod ab eo tempore *taxæ* Cancellariæ hæc jura fuerint vocata; & hic Pontifex creditus primus earum auctor: tametsi antea quædam jura exigerentur.

Cum autem plurimi essent in Curia Romana Ministri, & Officiales Bullis, & litteris scribendis, revidendis, & plumbandis, signandis, ac registrandis præpositi; ac insuper hæ taxæ essent non tantum proportionatæ labori, & operæ in conficiendis his litteris impendendis, sed insuper majores, vel minores pro ratione gratiarum, vel provisionum, super quibus Bullæ, vel litteræ expediendæ erant, non mirum has taxas multorum querelas excitasse, & tamquam simoniacas, aut saltem ut de ea admodum suspectas fuisse reputatas.

Accedebat, quod litteræ seu Bullæ non relaxarentur nisi his taxis solutis; summa autem facilitate, immo vix negarentur his taxis solutis.

XVII. Inter alios sæculo xv. scribens Paulus Anglus Decretorum Doctor in suo *Speculo aureo* in has taxas invehitur; atque ex illo habetur, quod eo tempore accepissent suam stabilitatem, & pro ratione gratiarum, & provisionum essent *taxatæ*.

Quo autem tempore hæ *taxæ*, sive jura ad commoditatem Ministrorum litteris Cancellariæ expediendis præpositorum typis mandatæ, & evulgatæ fuerint, incertum est.

Hoc scitur, quod anno 1514. sedente Leone X. Romæ apud Marcellum Silber in Campo Floræ expressus fuerit libellus sub hoc titulo: *Taxæ* Cancellariæ Apostolicæ, & taxæ Sanctæ Pœnitentiariæ, in quo per ordinem designatur quantitas taxæ solvendæ quo quibuscumque litteris dispensationum, absolutionum, &c. in Cancellaria, & Pœnitentiaria Romana obtinendis.

Hujus libelli meminit vir eruditione, & pietate clarissimus Cladius Enspencæus Doctor Theologus Parisiensis in Commentario Epistolæ Apostoli ad Titum *cap.* 1. qui ibidem describens Curiæ Romanæ avaritiam, & pecuniæ cupiditatem, in ejus probationem inter cætera adducit hunc libellum dicens: ,, *Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet*. Liber palam, ac publice hic impressus, hodieque, ut olim venalis *taxæ Cameræ seu Cancellariæ Apostolicæ* inscriptus, in quo plus scelerum discas licet, quam in omnibus omnium vitiorum summistis, & summariis, & plurimis quidem licentia, omnibus autem absolutio empturientibus proposita.

Quidquid sit de hac Expencæi durissima in hunc libellum redargutione, nec non de Curiæ Romanæ pecuniarum aviditate, & gratiarum, absolutionum, atque dispensationum venalitate, per hunc auctorem descripta illud sane optandum esset, ut tandem Curia Romana suo agendi modo, hunc libellum adeo scandalosum improbaret; omnibusque notum faceret, Romanos Pontifices tamquam fideles dispensatores mysteriorum Dei in mitigandis Canonibus, delictisque condonandis solam ædificationem Ecclesiæ, & fidelium salutem præ oculis habere; atque ab ipsis tamquam Christi Vicariis præ cæteris observari, quod a Christo omnibus mandatum fuit, Matth. c. 10. v. 8. *gratis accepistis, gratis date*, atque ita palam probarent, falsum esse, quod de Curia Romana vulgo dicitur, quod in relaxandis Canonibus, seu Decretis positivis, tam diversa sit in Curia Romana divitis, atque pauperis conditio, ut vix quidquam prohibeatur, quam ut ne quis gratis contraveniat, & quod vetatur, numerata pecunia statim dispensetur, quasi nullum sit peccatum majus, quam nummis carerere, uti fusius describit præcitatus Espencæus. ☜

XVIII. In taxarum exactione cum plures excederent, Gregorius XV. hanc Regulam Cancellariæ proposuit: *Item, idem D. N. exactionibus, quas Sanctitas Sua non sine displicentia plerumque fieri intellexit per Officiales Romanæ Curiæ, qui constitutis sibi emolumentis pro exercitio officiorum, quæ obtinent, non contenti, ultra a prosequentibus negotiorum quorumdam expeditionem in eadem exigere non verentur, obviare volens, districte præcipiendo inhibuit omnibus & singulis, quævis officia in eadem Curia obtinentibus, de cætero quidquam prætextu officiorum, quæ obtinent, quovis colore, etiam celerioris expeditionis ultra emolumenta ejusmodi exigere, seu ad hunc effectum expeditionem eorum, quæ eis incumbunt, malitiose differre, sub excommunicationis. & præter illam suspensionis a perceptione emolumentorum hujusmodi pro prima ad semestre, & pro secunda ad annum, & pro tertia vicibus, quibus sic excederent, privationis officiorum per eos obtentorum, in quibus sic excesserint, pœnis; ac voluit, quod S. R. E. Vice-Cancellarius, & Camerarius excedentes ipsos respective, prout eis subsunt, per subtractionem emolumentorum eorumdem, ac alias, ut præmittitur, compellant ab hujusmodi illicitis exactionibus abstinere, & contra eos per prædictas pœnas & alias, prout melius expedire viderint, procedant.*

XIX. Habet Vice-Cancellarius, seu Cancellaria quasdam a Pontificibus Regulas, juxta quas ipse Vice-Cancellarius, ejusque Officiales negotia ad Cancellariam spectantia, nec non litteras necessarias gerere, & expedire debent; quæ propterea *Regulæ Cancellariæ* vocantur.

XX. Unde Ludovicus Gomesius in proœmio ad Regulas Cancella-

cellariæ *quæſt.* 2. notat, quod *Regulæ Cancellariæ ab initio introductæ fuerint, ut Officiales Cancellariæ per eas in litteris expediendis inſtruerentur, ut patet, ait, ex Regulis Joannis XXII. & Benedicti, ac aliorum. Et licet a tempore Nicolai V. aliquid plus ad eas circa judicia additum fuit, illud tamen reſpicit actum in Curia gerendum.*

XXI. Hæ Regulæ *perpetuæ* non ſunt, ſed morte Pontificis extinguuntur, quod in earum procemio indicatur his verbis: *Et ſuo tempore duraturas.* Quare ſinguli Pontifices altero ſuæ aſſumptionis die eas de novo evulgant, atque in Cancellaria per Vice-Cancellarium publicari jubent; idque nonnunquam novis Regulis additis, vel antiquis immutatis, vel etiam ſubinde aliquibus expunctis, & omiſſis.

XXII. Itaque ſi ipſam harum Regularum originem primumque inſtituendi finem attendamus, dumtaxat regimen, ac directionem Cancellariæ Romanæ ſpectare videntur; at hodie inter has Regulas non paucæ reperiuntur, quæ etiam collationes Beneficiorum, aliaſque materias concernunt; & quarum uſus de extra Cancellariam Romanam quoque extendit; pluresque in Belgio, & Provinciis vicinis receptæ ſunt; de quibus in materia Beneficiorum Part. 2. hujus Operis ſingillatim tractabitur; oſtendetur, in quibus recentiores Regulæ a veteribus diſcrepent; & quomodo in hiſce Provinciis receptæ ſint.

C A P U T II.

De Datario & Dataria.

1 *Datarii officium olim ignotum.*
2 *Quæ hodie per Datariam expediuntur, olim pene incognita fuerunt.*
3 *Quomodo reſervationes Beneficiorum, & Penſionum circa ſæculum* XIV. *invaluerint?*
4 *Ex illis, aliiſque reſervationibus originem habuit Dataria.*
5 *Quare Cardinalis aſſumptus ad officium Datarii, dicatur* Pro-Datarius?
6 *Quod ſit officium Subdatarii?*
7 *De Officiali Datariæ, qui dicitur* Conceſſum; *& quæ forma hic ſignet libellos?*
8 *Subdatarius ſubinde mittit libellos ad aliquam Congregationem Cardinalium; & qua forma remittantur?*
9 *De Summario libelli a Subdatario conficiendo: debet eſſe libello conforme.*
10 *Datarius una cum Subdatario, & Officiali, qui dicitur* Per obitum, *diſcutiunt libellos Papæ offerendos.*
11 *Qua forma Papa ſignet?*
12 *Libelli Supplices hodie dupliciter ſignari ſolent.*
13 *Tres dicuntur partes Signaturæ; quæ deſcribuntur: & quid ſit* Signatura?
14 *Cur tertia pars Signaturæ apponatur?*
15 *Subdatarius Supplicam ſignatam mittit ad Reviſorem; & quid officium* Reviſorum?
16 *Reviſor mittit Signaturam ad Officialem* parvæ Datæ; *& unde dicatur* parva Data?
17 *Ab hoc Officiali Signatura tranſit ad ſecundum Reviſorem.*
18 *Frequenter mittitur deinde ad Officialem, qui vocatur* Componendæ.
19 *Poſt hæc ponitur* magna Data: *& quid hæc ſit?*
20 *Tum mittitur ad Officialem, qui dicitur,* Miſſis.
21 *Ab hoc mittitur ad* Regiſtratores: *& quis ſit Regiſtrationis effectus.*
22 *Poſt Regiſtrationem mittitur ad Cancellariam, ut expediantur* Bullæ *neceſſariæ.*
23 *De differentia inter modum, quo Litteræ ſunt per Papam ſignatæ.*
24 *Quid circa parvas Datas obtineat in Gallia?*

I. OFFICIUM *Datarii*, prout hodie accipitur in Curia Romana, antiquum dici haud poſſe probat Cardinalis De Luca in ſæpius citata Relatione Romanæ Curiæ, *Diſcurſu* 9. t. 15.

II. *Antiquitus enim (ait De Luca loco citato* n. 6.*) Papa forte nihil vel parum ſe ingerebat in illis negotiis, circa quæ pene totum Datarii munus hodie verſatur; ut nempe ſunt collationes Beneficiorum reſervatorum vel affectorum, nec non reſervationes penſionum ſuper iiſdem, ac diſpenſationes Matrimoniales, aliæve diſpenſationes puta ſuper natalibus, vel ſuper irregularitate, aut ſuper bigamia, vel ſuper ætate, & ſimiles; ac etiam ſunt Apoſtolica beneplacita ſuper alienationibus bonorum Eccleſiæ, vel conceſſiones officiorum venialium, & ſimilia, quæ omnia moderna ſunt, dictis antiquis temporibus incongrua.*

III. Hæc Cardinalis De Luca; qui deinde ibidem *n.* 12. *&* 13. deducit, qua ratione circa ſæculum XIV. introductæ ſint reſervationes Beneficiorum; atque ex his deinde originem ſumpſerint frequentiores penſionum Eccleſiaſticarum reſervationes.

IV. *Cum itaque (pergit De Luca* num. 14.*) hujuſmodi proviſiones non publice in Conſiſtorio, ſed privatim in Aula, per ſupplices libellos, aut per ſupplicationes manu Papæ ſignatas, fierent, caſus autem præberet; quod idem Papa ex negotiorum multiplicitate non valens omnia memoria retinere, eadem Beneficia pluribus perſonis conferret; unde propterea continua oriebantur jurgia, ſuper temporis anterioritate, quæ etiam in Beneficialibus, atque in gratiarum conceſſionibus attendenda eſt, quod ſcilicet gratia anterior poſteriori præfertur;* Burrat. & add. dec. 421. & paſſim. *Idcirco quædam privatum potius, ſeu fiduciarum Miniſtrum, tamquam per ſpeciem Secretarii, ad id deputare congruum fuit, qui curam hujuſmodi ſupplicationum, & expeditionum haberet, atque poſtquam Papa per ejus ſignaturam gratiam perfecit, ipſe adnotaret tempus, ſeu diem, ut ita dignoſceretur, quænam eſſent gratiæ anteriores, & quæ poſteriores; ac etiam (& fortius) ut ita convinci poſſet, an congruo tempore, gratia petita, & reſpective conceſſa eſſet, eo quia abſque veriſimili notitia mortis, Beneficia adhuc non vacantia, quando recens vacatio ſperabatur, extorqueri ſolebant, uti etiam hodierna praxis quandoque docet.*

Idemque Miniſter, vel Officialis, qui hanc habebat curam, adnotandi ſcilicet datam *temporis, tamquam rerum beneficialium peritus, gerebat quoque munus Conciliarii, vel Auditoris Papæ, ad effectum inſpiciendi, idemque conſulendi, an ea vacatio caderet, nec ne; ſub ejus reſervationibus, ac proviſione; ſeu quomodo pro Beneficiorum qualitate proviſio facienda eſſet; aut an Oratores, qui ſupplicationes porrigebant, eſſent digni, ac idonei, nec ne.*

Exinde propterea prodiit hoc Datarii nomen, ſeu vocabulum; non quidem a verbo dare, *quoniam non ipſe, ſed Papa dat Beneficia, aliaſque gratias, ſed ab alio barbaro, ac linguæ Latinæ Profeſſoribus ignoto vocabulo* Datare, *quia ſcilicet adnotabat* datam (*a*) *quæ in Principum legibus, ac proviſionibus, & gratiis, ab antiquo tempore adhiberi conſuevit, ut docet tenor plurium Imperialium Conſtitutionum in Codice, ac etiam docent Apoſtolicæ Conſtitutiones, aliaque diplomata etiam antiqua.*

V. Porro Datarii officium juxta modernum Curiæ Romanæ ſtylum, inter præcipua munia reputatur; adeo ut ſubinde etiam Cardinales ad id aſſumantur: ea tamen differentia; quod ſi Cardinalis ſit, tunc non *Datarius*, ſed *Pro-Datarius* dicatur: *Forte ait De Luca quia non congruat eximiæ Cardinalitiæ dignitati, aſſumere officium inferius, ac Prælatitium, quod ita proviſionaliter, ſeu jure cujuſdam commendationis per Cardinalem adminiſtrari non incongruat.*

VI. Habet Dataria præter Datarium plures Officiales, & adjutores ipſius Datarii; ex quibus duo primi ſeu majores, alter *Subdatarius*, & alter *Per obitum* dicitur.

Subdatarius proprie loquendo eſt ſubſtitutus Datarii; nequaquam tamen a Datario dependens; ſed a Papa immediate conſtituitur; & Prælatis Curiæ annumeratur.

Ipſius eſt revidere omnes libellos ſupplices, qui Papæ offerri poſtulantur, exceptis illis, qui ſunt pro impetrandis Beneficiis vacantibus per mortem in terris *Obedientiæ*, qui revideri debent per Officialem, qui dicitur *Per obitum*. Subdatarius viſis libellis, eos pro varietate materiæ diſtribuit.

VII. Et quidem ſi in libellis agatur de aliqua ex materiis ordinariis v. g. de reſignatione ſimplici Beneficiorum, quæ a Papa ſignari non debebt, remittuntur ad Officialem, qui vocatur, *Conceſſum*; qui ſignat libellos ſupplices ſibi a Subdatario tranſmiſſos, cum hac nota ad marginem libelli appoſita, *Ad Ordin.* quæ ſignificat *ad Ordinarium*. Hic Officialis ſignat libellos hac forma: *Conceſſum ut petitur in præſentia Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ:* & hoc ſi fuerit factum in præſentia Papæ; alioquin ſignat ſimpliciter, *Conceſſum*: deinde apponit nomen ſuum.

VIII. Si Subdatarius videat ex ipſa materia libelli, quod Papa petitioni non annuet, niſi prævio judicio Congregationis Cardinalium, ad quam illa materia pertinent, tunc Subdatarius libellum ad illam Congregationem remittit, cum hac apoſtilla: *Ad Congregationem Rituum*, aut aliam. Secretarius autem Congregationis ſolet reſpondere per chartulam, quam ipſi libello inferius annectit hac fere forma: *Sacra Congregatio Rituum*, vel alia, *cenſuit gratiam hanc concedendam, ſi Sanctiſſimo D. N. placuerit.*

IX. Quod attinent ad libellos ſupplices pro gratiis, quæ a ſolo Papæ arbitrio dependent, illos *Subdatarius*, aut aliquis ejus ſubſtitutus examinat, atque ad calcem illorum apponit ſummarium libelli ſupplicis.

Hoc vero ſummarium debet eſſe conforme ipſi libello, quia Pontifex priuſquam gratiam annuat, vel neget, non ſolet integrum libellum ſupplicem, ſed tantum hoc *ſummarium* legere.

X. Datarius antequam accedat Papam pro ſignatura, vocare ſolet *Subdatarium*, & *Per obitum*, ut ſciat quos libellos Papæ offerre debeat. Ipſi vero inter ſe diſcutiunt illos, qui aliquam difficultatem habere videntur, ad informandum Papam. Poſthæc plures ſimul libellos Papæ offerunt ſignandos; cui tunc Datarius una cum *Subdatario* aſſiſtit; Officialis vero *Per obitum* nonniſi Subdatario infirmo.

XI. Hi exponunt Pontifici rationes, ob quas gratia ſit concedenda, vel neganda; iiſque auditis, ſi Papa renuat, Subdatarius ſcribit, *Nihil*, vel, *Non placet Sanctiſſimo*: ſi vere annuat, ſignare ſolet hac formula, *Fiat ut petitur*, & apponit primam litteram ſui nominis, non quidem Pontificatus, ſed baptiſmatis: v. g. modernus Pontifex Innocentius XII. ponit litteram A. quia ante Pontificatum vocabatur *Antonius*.

XII. Hodie fere, ait Rebuffus, omnem ſignaturæ ſolent dupliciter ſignari; atque primum *fiat* collocatur inter partis petitionem, & conceſſionem; ſecundum vero *fiat* in margine clauſularum ſeu diſpoſitionis conſcribitur.

XIII. Pro quo notandum, ſupplicam conſcribi ſolere in medio folio chartæ. In ſummitate exprimitur Diœceſi, in qua Beneficium eſt ſitum, ſi de Beneficio agatur; ſin vero quæſtio ſit de gratia Beneficium non concernente, exprimitur Diœceſis ſupplicantis; v. g. *Mechlin. Antnerp.* &c. Ad latus autem dextrum ſupplicæ exprimitur gratia petita, ut *Proviſio*, *Reſignatio ſimplex*, *Diſpenſatio in* 3. *&* 4. *gradu conſanguinitatis*, &c. Deinde ſupplica incipit, *Beatiſſime Pater*, &c. Ac tum ſequitur nomen Oratoris

(*a*) Origo hujus vocis (Data, unde Datarius) inde manavit, quod Imperatorum Conſtitutionibus, quæ Præfectis Prætorio, aut aliis Magiſtratibus in Provincias mittebantur, dies quos *Datæ* eſſent, iis, a quibus perferebantur, annotaretur, ſicut dies, quo acciperentur. Hinc crebro in Conſtitutionibus iiſdem hæc verba leguntur, *Data* tali die, *accepta* tali die. Mabillonium vide lib. 2 de re diplomatica capit. 25. 26. &c.

toris ſive Supplicantis, gratia quæ petitur, ac reliqua neceſſario exprimenda pro impetratione ſimilis gratiæ; diciturque hæc prima pars Signaturæ, eamque vocant Pragmatici Romani, *Corpus Signaturæ*. Tum relinquitur aliquod ſpatium vacuum pro Signatura Papæ, a qua Papæ ſignatura, hæc charta dicitur *Signatura*, uti obſervat Rebuffus. Poſt hæc ſupplica concluditur ſub hac ſolita verborum formula: *Et cum abſolutione a cenſuris ad effectum dumtaxat, &c.* cum omnibus decretis, reſtrictionibus, & clauſulis, quibus gratiæ hujuſmodi concedi conſueverunt: unde, uti monet Rebuffus, hæc tertia pars Signaturæ, eſt diſpoſitio, & Papæ conceſſio; & quod ipſe ſimpliciter conceſſit, dicendo *fiat uti petitur*, hic ſingillatim exprimitur.

XIV. Itaque hæc tertia pars apponitur, quia ſupponitur, quod Papa in ſpatio illo vacuo, apponet ordinariam Signaturam, quam Rebuffus vocat ſecundam partem Signaturæ. In praxi Benefic. tit. *De forma Signaturæ ſimplicis proviſionis*, agens de hac ſecunda parte Signaturæ inquirit, quid interſit, num ſignetur per *Fiat*, an vero per *Conceſſum*.

XV. Poſtquam ſupplica fuerit ſignata, Subdatarius eam mittit ad primum *Reviſorem*. Porro duo ſunt in Dataria *Reviſores*, quibus incumbit revidere omnes ſupplicas ſignatas (exceptis Matrimonialibus pro quibus eſt ſpecialis Reviſor) utrum nimirum *ſummarium* ad calcem ſupplicæ adjectum, & cui Papa gratiam annuendo ſe conformat, uti ſupra monuimus, ſincere exprimat totum contentum ſupplicæ.

Si primus *Reviſor* deprehendat aliquid contineri in ſupplica non expreſſum in *ſummario*, ſubinde ipſe illud e ſupplica eradit, ſubinde vero eam ſupprimit: interdum vero Datarium. aut Subdatarium adit, atque cum illis ſuper defectu ſupplicæ tractat: Et quidem hi judicant, utrum non obſtante illo defectu expediri queat: quia primarii hi Officiales cenſendi ſunt *Organum Papæ*; & quia quotidie cum Papa agunt, judicantur ſcire intentionem Papæ. Dum ergo in caſu dubio hi ſignificant primo *Reviſori*, ut pergat; hic ſignat ponendo primam litteram ſui nominis ad initium *ſummarii*.

XVI. Hic Reviſor pro ulteriore expeditione mittit Signaturam ad Officialem *parvæ Datæ*, qui in calce ipſius ſummarii ponit *parvam Datam*; quæ propterea dicitur *parva*, quia paucis verbis inſcribitur, ſcilicet, *S. M. M. Kalendis Martii anno* 4. eaque poſtmodum per Datarium extenditur; cujus proprium officium eſt, ſupplicas *Datare*, immo ipſa *parva Data* (uti obſervat Pyrrhus Corradus in praxi Diſpenſationum *lib. 2. cap. 7. num. 30.*) tantum inſervit in ſignum memoriæ ſuper gratia conceſſa vel concedenda, ut ad Datam illius temporis retrotrahatur.

XVII. Poſt poſitam *parvam Datam*, tranſit Signatura ad ſecundum *Reviſorem*, qui revidet rurſus, quod a primo jam reviſum eſt; & ſi nullum defectum reperiat, ipſamque Signaturam admittendam judicet, illam ſignat apponendo ſuum nomen infra nomen primi Reviſoris, exprimendo primam nominis ſui litteram.

XVIII. Si materia ſupplicæ ſit ſubjecta juribus *Componendæ*, ut ſunt Prioratus titulares, Abbatiæ, Coadjutoriæ, Indulta, &c. tunc ab Officiali *parvæ Datæ* Signatura tranſit per manus illius, qui *Componendæ* Officialis vel Adminiſtrator eſt: eoque caſu unus Reviſorum ponit litteram *C.* vel *Comp*, quo inſinuatur, eſſe *Componendum* antequam Datarius ponat magnam *Datam*. Si autem materia non ſit ſubjecta *Componendæ*, & requirantur Bullæ, tunc ponitur, *Expediantur litteræ*.

In variis materiis jura non adeo fixa ſunt, quin frequenter ſuper iis cum Officiali *Componendæ*, & Datario componendum ſit: quod in his matteriis ſpiritualibus quam male nonnunquam oleat, nemo non videt.

XIX. Quando Officiali *Componendæ* eſt ſatisfactum, ponit ſuper plicam Signaturæ inferius, *Solvit*: atque ab hoc Officiali tranſit ſupplica rurſus ad Subdatarium, qui nomine ſeu vice ipſius Datarii ponit magnam Datam, v. g. *Datum apud S. Mariam Majorem Kalendis Julii anno 4. Pontificatus Innocentii, Divina Providentia Papæ XII.*

XX. Hac *Data* expedita, tranſit Signatura ad Officialem, qui dicitur *Miſſis*; eo quod *mittat* Signaturas ad regiſtra.

XXI. Unus ex Regiſtratoribus ſupplicam regiſtrat, atque in dorſo Signaturæ notat librum, & folium regiſtri, ac deinde cum ipſo regiſtro fert ad unum e quatuor Magiſtris regiſtrorum, ad *auſcultandum*, ut ajunt, *ſupplicam*; hoc eſt, videndum, num ſupplica plane conformis ſit regiſtro. Quo facto, hic Magiſter regiſtri ponit in dorſo ſupplicæ magnum *R.* & in ſuperiore parte iſtius litteræ ponit primam litteram ſui prænominis, & in calce ſuum cognomen integrum. Hæc vero littera *R.* ſignificat, *Regiſtrata*. *Per hunc regiſtrationis actum, ait De Luca, ſequi dicitur omnimoda gratiæ perfectio, adeo ut jus quæſitum eſſe dicatur Gratiato, non autem prius.*

XXII. Notandum denique, quod ſecuto hoc regiſtrationis actu, ſupplica ſive Signatura dimittatur e Dataria, & conſignatur Expeditoribus, ut per Officiales Cancellariæ expediantur littteræ, quæ pro gratiæ executione neceſſariæ ſunt, & ſine quibus ſupplicationes, quamvis perfectæ, & regiſtratæ, non ſuffragantur impetrantibus, ob Regulam Cancellariæ 26. *De non judicando juxta formam ſupplicationum, ſed litterarum expeditarum.*

Obſervat tamen Joannes a Ghoquier ad Regulam 31. Cancellariæ, dictam Regulam non obſtare, nec procedere, quando Supplicatio producitur pro declaratione litterarum, & ad probandum circumſtantias, & qualitates, gratiæ, & an illa ſit per *Fiat*, an per *Conceſſum*.

XXIII. Multum quippe refert, num uno an alio modo ſignatura ſit expedita; quod tamen ex Bulla dignoſci nequit: quia Bulla eodem modo expeditur, ſive uno ſive alio modo ſignatura facta ſit.

Si enim unus habeat ſignaturam per *Fiat*, & alter eodem die habuerit per *Conceſſum*, illa huic præferetur juxta Regulam Cancellariæ, quæ eſt 34. Innocentii X. & hoc tenore exprimitur: *Item voluit D. N. quod concurrentibus eadem die ſuper quocumque Beneficio per* Fiat, & Conceſſum, *ſignaturis, ex iis, per* fiat *etiam* ut petitur, *habens, alteri per* Conceſſum *etiam* motu proprio *habenti præferatur, etiamſi in illa per* Conceſſum, *prægnantiores, & quantumlibet privilegiatæ eſſent clauſulæ. Ideoque bonum eſt* (*inquit Rebuffus loco citato* num. 13.) *producere ſignaturam, alioqui ex Bullæ tenore dignoſci non poteſt. Unde quis cautus eſſe debet, ut tam Bullam, quam ſignaturam conſpiſciat, & ex illis veritatem elicere poterit.*

XXIV. Notandum, quod circa *parvas Datas* ſit ſpeciale Gallorum privilegium. Mox enim ut Curſor e Gallia attulit ſupplicas in materia Beneficiali, Banquarius Romanus ſupplicam præſentat Officiali *parvæ Datæ*, qui *datam* ejus diei, quo Curſor advenit, apponit, modo ante mediam noctem illius diei ſupplica exhibeatur; alias diei ſequentis; & licet ſignatura multo poſt tempore expediatur, ſemper tamen manet eadem *data*; ſcilicet quæ poſita fuit eo die, quo Curſor e Gallia advenit; hocque eſt particulare Gallis privilegium. Aliæ enim Nationes accipiunt ſignaturas *data* currente. Vide latius Perardum Caſtel in praxi Curiæ Romanæ.

CAPUT III.

De tempore, quo erecta eſt Dataria, & de compoſitione ſuper fructus male preceptos.

1 *Quis auctor Datariæ?*
2 *Compoſitio ſuper fructus male perceptos.*
3 *Pontifex interdum concedit abſolutionem a crimine, nec tamen cenſetur* rehabilitare *ad Beneficium.*
4 *Cui reſtitui debeant fructus ex Beneficio male precepti, quæritur.*
5 *Praxis, quam in his reſtituendis Galli obſervant.*
6 *Tribus modis in Curia Romana litteræ, quæ Beneficiorum proviſionem ſpectant, expediuntur.*
7 *Ratio, cur proviſiones in* Dataria *potius quam in* Cancellaria *expediuntur.*

☞ I. COMMUNIS opinio eſt, reſervationes Beneficiorum potiſſimum a temporibus Joannis XXII. frequentari cœpiſſe, atque per has reſervationes factum eſſe, ut neceſſe fuerit per Pontificem inſtitui Officialem, qui *Datarius* dictus eſt, admodum quoque veriſimile eſt, totam hanc praxim *Datariæ* cum omnibus ſuis miniſtris, nec non taxis, quas vocant Cancellariæ, a temporibus hujus Pontificis Curiam Romanam intraſſe, aut ſaltem ſuum accepiſſe incrementum, ut vel inde pateat, quam funeſtam ſequelam habuerint odioſæ illæ Beneficiorum reſervationes; & quam pernicioſa fuerit Eccleſiæ ea Juriſperitorum perſuaſio, Pontificem eſſe *Dominum* omnium Beneficiorum; ac per conſequens Pontifici liberum eſſe, omnia beneficia ſuæ diſpoſitioni reſervare, atque de iis pro libitu diſponere.

II. Superius notatum fuit, in Curia Romana eſſe quaſdam materias, quæ dicuntur ſubjacere *Componendæ*; quo ſignificatur, ſuper his materiis non eſſe fixa, & determinata jura, ſed ſuper his eſſe pro varietate caſuum, & circumſtantiarum *componendum* cum Officiali Datariæ, qui ab hac compoſitione dicitur *Componenda*.

De hoc Officiali ſcribens Perardus Gaſtellus in ſua praxi Curiæ Romanæ Gallice conſcripta ſub hoc titulo: *Uſage, & Pratique de la Cour de Rome* pag. 27. editionis 1693. obſervat hunc Officialem præterre quamdam ſpeciem *Theſaurii*, ſeu Receptoris dependentis a Datario; cui incumbit, recipere jura ſolvenda in materia ſubjecta *Componendæ*; uti ſunt (ait Caſtellus) *cauſæ matrimoniales, penſiones ſine cauſa*, & quæ procedunt ex *fructibus male perceptis*, quales ſunt confidentiarii ſimoniaci, & cæteri, qui fructus Beneficiorum perceperunt ſine titulo, conſequenter ſupponuntur fructus *ſuos* facere non potuiſſe.

Similiter & pro obtinenda diſpenſatione, abſolutione, & nova proviſione ob commiſſam ſimoniam, vel vitium, quod proviſionem reddidit invalidam, quæ ſolent paſſim in omnibus caſibus concedi.

III. Hoc notari meretur, ex ſtylo Curiæ Romanæ, uti ibidem monet Gaſtellus, per Pontificem quidem interdum concedi abſolutionem a crimine, puta ſimoniæ, confidentiæ, &c. ſed non propterea Pontificem per hanc abſolutionem *rehabilitare* ad Beneficium, ſuper quo (ait) *nova* proviſio impetranda: id eſt, non ſolet Pontifex diſpenſando ſuper ſimonia, aut alio vitio reddente proviſionem invalidam, ipſam prouiſionem per datam diſpenſationem reddere validam, ſed vult ut poſt hanc impetratam ſuper vitio diſpenſationem, & abſolutionem, impetretur nova ejuſdem Beneficii, & quidem in Curia Romana proviſio; & litteræ proviſionis ſolutis juribus, ſeu taxis leventur.

IV. Cum autem (ait Gaſtellus fructus *male* percepti ſint frequenter reſtitutionis incertæ, ſive incertum ſit, cui debeant reſtitui; aliquibus ſubſtinentibus, reſtitui debere Eccleſiæ, aliis ſucceſſoribus, nonnulis ſuſtinentibus eos elargiendos eſſe pauperibus; tandem quæſtio hæc deciſa fuit in *favorem Cameræ Apoſtolicæ*, ſub obtentu, quod omnium proventuum Eccleſiaſticorum diſpenſatio, & adminiſtratio ad nullum in particulari ſpectantium, cenſeantur pertinere ad Pontificem.

Itaque hoc titulo Officiales Curiæ Romanæ ſuſtinent, hos fructus *male perceptos* pertinere ad Cameram Apoſtolicam; & conſequenter cum hac Camera ſuper his fructibus eſſe *componendum*, priuſquam litteræ *novæ* proviſionis, aut rehabilitationis expediantur.

V. Verum, uti ad hunc locum Gaſtelli notat Guillelmus Noyer: *Hæc Curialium prætentio ſuper fructibus* male perceptis *in Gallia nec probata, nec recepta fuit; nam* (*ait*) *Pontifici jus non eſt applicandi Cameræ Apoſtolicæ fructus Beneficiorum Regni Galliæ, neque permittitur, ut intruſi, ſimoniaci, aliique, qui gavisi ſunt fructibus Beneficiorum abſque legitimo titulo, componant ſuper fructibus* male *preceptis in præjudicium Eccleſiarum, quibus ſunt reſtituendi, in uſum ornamentorum, aut eorum reparationem. De hac praxi regni Galliæ etiam conſuli poterit Commentarius Pythæorum ad* articulum 51. *Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ.*

VI. Mo-

VI. Monet & hic Gaſtellus, proviſiones Beneficiorum Conſiſtorialium, ut ſunt Abbatiæ, frequenter ad hunc Officialem, qui dicitur *Componendæ* remitti, priuſquam litteræ expediri queant; eo quod per Cancellariam ſuper his proviſionibus litteræ non expediantur, ſi requiratur aliqua diſpenſatio, vel alia ſpecialis difficultas occurrat, quæ Pontificiam diſpenſationem, aut declarationem requirat.

Pro faciliori horum notitia, obſervandum, in Curia Romana tribus diverſis modis litteras Apoſtolicas, ſuper proviſione Beneficiorum expediri.

Primus modus eſt per ſpeciale Breve Apoſtolicum, qui rarior eſt, nec niſi in favorem *ſublimium Principum*, & dum gratis Pontifex alicui providere intendit, impendi conſuevit.

Alius modus eſt, qui obſervatur in proviſione Beneficiorum Conſiſtorialium per *Cancellariæ* viam, ſive *Conſiſtorialem*: dum nimirum in proviſione omnia ſunt ſine difficultate; ita ut nulla ſpecialis diſpenſatio, aut declaratio Pontificis requiratur.

Tertius denique modus eſt per *Datariam*, ſive Cameram Apoſtolicam, qui eſt modus frequentior: eo quod per hanc expediri debeant omnes proviſiones Beneficiorum non Conſiſtorialium, quandocumque in horum proviſione defectus, dubietas, aut difficultas per Pontificiam diſpenſationem, aut declarationem tollenda occurrit.

VII. Nec mirum, Curiales ſollicitos eſſe, ut proviſiones potius in *Dataria*, vel Camera Apoſtolica debeant expedire, quam in *Cancellaria*; quia in *Dataria* majora jura, quam in Cancellaria ſolvenda ſunt.

Et quidem ſi proviſio Beneficiorum Conſiſtorialium expediatur per Cameram, aut Datariam cum *derogatione Conſiſtorialitatis*, ultra taxam Cancellariæ debet in Dataria ſolvi præterea *tertia pars iſtius taxæ*: uti hic monet Guillelmus Noyer in Curia Romana quondam Banquarius Expeditionarius.

CAPUT IV.

De Pœnitentiario, & Pœnitentiaria.

1 *Sicuti Epiſcopi ſuum habuere Pœnitentiarium, ita & Pontifex.*
2 *Pleraque negotia olim tam pro foro externo, quam interno per Pœnitentiarium expediebantur.*
3 *Quomodo erecta Pœnitentiaria?*
4 *Abſolutio obtenta in Pœnitentiaria.*
5 *Auctoritatem Pœnitentiarii primus reſtringere cœpit Pius IV.*
6 *Novam plane Pœnitentiariæ formam induxit Pius V.*
7 *Numerum Officialium diminuit.*
8 *Officia Pœnitentiariæ non ſunt venalia.*
9 *Primus Miniſter Pœnitentiariæ eſt* Major Pœnitentiarius.
10 *Sunt inſuper Pœnitentiarii Minores ex diverſis Ordinibus Religionum aſſumpti.*
11 *Hi in communi vivunt ſubjecti Pœnitentiario Majori in his, quę Pœnitentiariam ſpectant.*
12 *Præter hos plures ſunt Pœnitentiariæ Officiales; quorum primus eſt* Regens *Pœnitentiariæ.*
13 *Quod* Regentis *officium?*
14 *De Datario Pœnitentiariæ; & qua forma ponat* Datam.
15 *De Procuratoribus Pœnitentiariæ, & quod horum munus?*
16 *Conſultores Pœnitentiariæ.*
17 *De* Sigillatore *Pœnitentiariæ.*
18 *Quis* Corrector, *ſive* Reviſor*?*
19 *De Scriptoribus Pœnitentiariæ.*
20 *Juramentum Officialium Pœnitentiariæ.*
21 *Major Pœnitentiarius quolibet menſe Officiales convocat, ad caſus occurrentes decidendos.*
22 *Interdum Papam conſulit.*
23 *Negotia ad Pœnitentiariam ſpectantia.*
24 *Litterę expediuntur ſub nomine Pœnitentiarii Majoris, vel Pœnitentiarię, in forma commiſſoria.*
25 *Quibus hę litterę dirigi ſoleant?*
26 *De qualitate Doctoris, ſeu Magiſtri in Commiſſario requiſita.*
27 *De qualitate Confeſſarii requiſita.*
28 *Qua forma concipiatur ſupplicatio, & commiſſio?*
29 *Non niſi ſuper* occultis *impedimentis Matrimonialibus in Pœnitentiaria diſpenſatur.*
30 *Abſolutiones a cenſuris, etiam* non occultis *conceduntur; & qua forma expediantur?*
31 *Formula Litterarum, quibus abſolutio a cenſuris committitur.*
32 *Pius V. prohibet, ne aliquid in Pœnitentiaria exigatur.*
33 *Omnia* gratis *in Pœnitentiaria expedienda.*

I. Quemadmodum Epiſcopi jam pridem habuerunt *Pœnitentiarium* generalem, ad quem tamquam ad ipſum Epiſcopum abſolutione gravium criminum recurſus haberetur, & quem in perplexis atque difficilioribus caſibus inferiores Confeſſarii conſulerent (uti ſupra tit. 12. cap. 3. oſtenſum fuit) ita & Romanus Pontifex jam pridem Pœnitentiarium ſuum habuit (*a*).

Cumque labentibus ſæculis, plurium criminum, ac cenſurarum abſolutiones, nec non votorum, atque irregularitatum diſpenſationes, atque Canonicorum impedimentorum relaxationes ad Sedem Apoſtolicam devolutæ ſunt, etiam major & frequentior pro iis obtinendis fuit ad Sedem Apoſtolicam accedendi neceſſitas.

(*a*) Quinto ſæculo, ex Presbyteris Eccleſiæ Romanæ quoſdam conſtituit Simplicius Papa, ut auctor eſt Anaſtaſius Bibliothecarius, ſuper pœnitentes, ut iis præeſſent, & eorum exomologeſes, ſeu confeſſiones audirent. De eorum Officiis pluribus egit Octavianus Veſtrius lib. 1. de Judicis Aulæ Romanæ. VVill. Brito lib. 12. de Pœnitentiario Eccleſiæ Romanæ his verbis cecinit.
„ Dic Jacobo, Papæ vice qui delicta reorum
„ Audit, & abſolvit confeſſos ille reatus.

II. His vero ſolus Pontifex examinandis, & decidendis inſufficiens, ea omnia Pœnitentiario ſuo plene commiſit; idque primitus, ut notat Cardinalis De Luca, tam in foro externo, quam interno; adeo ut pleraque negotia, quæ hodie per *Datariam*, & *Secretariam Brevium* expediuntur, concederentur per organum *Pœnitentiariæ*: ita ut tunc temporis non eſſet neceſſe ſuper diſpenſatione v. g. Matrimoniali, pro foro interno recurrere ad Pœnitentiariam, & pro foro externo ad Datariam, quemadmodum hodie fieri debet.

III. Verum cum tractu temporis plura continuo negotia ad Pœnitentiariam Apoſtolicam devolverentur, tandem neceſſe fuit, alios Officiales ei adjungere, qui unum quaſi cum ipſo Pœnitentiario tribunal conſtituunt, quod *Pœnitentiaria* dicitur.

☞ IV. Priſtina illa praxis, quam jam pridem in Eccleſia Romana viguiſſe monet De Luca, quod nimirum, tam in foro externo, quam interno valeret diſpenſatio, vel abſolutio obtenta a Pœnitentiario, ſive in Pœnitentiaria; nec eſſe pro foro *externo* recurrendum ad Datarium, & pro foro *interno* ad Pœnitentiarium, indubitanter conformior erat priſtinæ Eccleſiæ diſciplinæ, quæ forum internum ab externo non diſtinguebat. Hinc videmus Curiam Romanam continuo magis a priſtina diſciplina deflexiſſe, dum non tantum in materiis contentioſis, ſed & in voluntariis, & gratioſis, puta in diſpenſationibus, abſolutionibus, & ſimilibus, forum externum ab interno ſeparare cœpit; atque utriuſque diverſum eſſe effectum voluit.

V. Duravit hæc ſumma Pœnitentiarii auctoritas uſque ad tempora Pii IV. qui anno 1562. Bullam reformationis Pœnitentiariæ Apoſtolicæ edidit, quæ incipit: *In ſublimi* 53. in Bull. Rom.

In hac Bulla præfatus Pontifex, quod ad Pœnitentiariæ Apoſtolicæ officium conſiderationis oculis directis, attenderit, in Pœnitentiariæ officium, in quo *morum cenſura, & animarum ſalus præcipue vertitur*, plures & diverſos abuſus, propter ſuperiorum temporum licentiam, & injuriam irrepſiſſe, ideoque hanc præſentem reformationem decreviſſe, qua plurimas facultates Pœnitentiario, & ejus Officialibus adimit.

VI. Ulterius progreſſus Pius V. novam plane formam ipſius Pœnitentiariæ, priore in totum renovata, & abolita, induxit per Bullam, quæ incipit, *In omnibus* 83. in Bull. Romano: „ Qua, „ ait, ipſum Pœnitentiariæ officium certis quibuſdam facultatibus, „ quæ aliis magis convenerunt, exoneratum atque expeditum, de„ hinc ea, quæ *animarum ſalutem* præcipue concernunt, *attentio„ re* ſtudio proſequatur.

VII. Functionibus Pœnitentiarii imminutis, conſequens erat, ut & Officialium, & Miniſtrorum quoque numerus diminueretur. Unde in citata Conſtitutione ſuppreſſo, & abolito magno numero Officialium, & Miniſtrorum, certos ac paucos, qui hoc Tribunal regant, negotiaque ad illud pertinentia expediant, Pontifex deſignavit.

VIII. „ Illorum autem omnium Officiorum in ipſo Pœniten„ tiariæ officio conſtitutorum (ait Pius V.) venditionem, aut „ quamvis aliam voluntariam, tacitam, vel expreſſam ea dimit„ tentium diſpoſitionem expreſſe prohibemus; ſed illa omnia pro„ bis, & peritis *gratis omnino*, & ſine aliqua dimittentium, aut „ aliorum quorumcumque acceptione concedantur; quod ſi ſecus „ factum fuerit, quæcumque conceſſiones de illis pro tempore fa„ ctæ, nullius ſint roboris, vel momenti.

Optandum eſſet, ut id ad omnia ubique officia, præſertim quæ circa ſpiritualia verſantur, extenderetur; ut ſcilicet nulla eſſent *venalia*: notum quippe eſt illud vulgare: Qui emit, vendere debet.

IX. Primus Pœnitentiariæ Miniſter eſt Pœnitentiarius Apoſtolicus, qui *Pœnitentiarius Major* dicitur, iſque juxta Conſtitutionem Pii V. officium ſuum per *ſeipſum* exercere debet, *quare*, ait, *ſit Presbyter Magiſter in Theologia, ſeu Decretorum Doctor.*

X. Præter Pœnitentiarium *majorem* ſunt inſuper in tribus Patriarchalibus Eccleſiis Urbis *Pœnitentiarii minores*; qui ex diverſis Religionibus aſſumuntur. In *Lateranenſi* Baſilica Religioſi Ordinis Minorum Obſervantium reformatorum. In *Vaticana*, Societatis Jeſu. In *Liberiana*, ſive *S. Mariæ Majoris*, Ordinum Prædicatorum. Illi omnes confeſſiones excipientes, in ſignum majoris poteſtatis, *virgam* in manibus tenent, quibus pœnitentes tangere conſueverunt.

XI. Hi reſpective in domo Baſilicæ propinqua ſub obedientia unius eorum, qui Superior deputatur, regulari modo, tamquam in clauſtro vivunt; „ atque in pertinentibus ad hoc munus, ait „ Cardinalis De Luca, ſunt ſubjecti Pœnitentiario, ejuſque viſita„ tioni, & correctioni; in iis vero, quæ concernunt diſciplinam „ regularem, ſunt ſubjecti Prælato propriæ Religionis.

Hic obiter nota notabilem regulam in materia exemptionis; nimirum quod concurrente diverſa qualitate in eamdem perſonam, illa perſona poſſit eſſe exempta in una, & ſubjecta in alia qualitate.

Ad hos minores Pœnitentiarios a majori Pœnitentiario mitti ſolent abſolvendi, aut a voto vel impedimento relaxandi, qui in Curia præſentes, abſolutionis aut relaxationis gratiam mereri judicantur.

XII. Alia ſpecies Officialium eſt illorum, qui regunt Pœnitentiariam per quamdam ſpeciem Tribunalis, audiendo ſcilicet ſupplicationes ſuper peritis abſolutionibus, & diſpenſationibus, præcipue abſentium ab Urbe, pro quibus expediendæ ſunt litteræ in forma.

Juxta hodiernum Curiæ ſtylum, & prætactam reformationem Pii V. primus poſt Pœnitentiarium Officialis eſt ille, qui vocatur *Regens Pœnitentiariæ*; teneturque ex Conſtitutione Pii V. eſſe *Magiſter in Theologia, vel Decretorum Doctor, vir eximia doctrina præſtans, caſuumque conſcientiæ peritus*; uti & alter Officialis, qui *Datarius* vocatur.

XIII. Regens vices Majoris Pœnitentiarii gerit, habens etiam facultatem plures abſolutiones, & diſpenſationes, quæ nimirum negari

negari non solent, non consulto *Majore Pœnitentiario*, concedendi. Has ipse quoque signat, idque per *Fiat*, quemadmodum ipse Pœnitentiarius, sed aliter quam Papa. Hic enim signat hac forma: *Fiat ut petitur*; Pœnitentiarius vero aut ejus Regens: *Fiat de speciali*: vel, *Fiat de expresso*; si nimirum, facto prius verbo cum Sanctissimo concedatur gratis; uti observat Marcus Leo in praxi Pœnitentiariæ *part. 1. cap. 1. num.* 8.

XIV. Datarius Pœnitentiariæ in calce supplicationum scribit datam diei, mensis & anni Pontificatus Papæ viventis in hunc modum: *Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub sigillo Pœnitentiariæ*, si Pontifex in Palatio Vaticano resideat; si vero in monte Quirinali, ponitur: *Apud Sanctam Mariam Majorem, quinto Idus Julii Pontificatus Sanctissimi Domini Nostri Innocentii Papæ Duodecimi anno quarto*.

XV. Adsunt præterea in hoc Tribunali, uti asserunt Marcus Leo, & De Luca, tres Procuratores (quamvis duo dumtaxat assignentur a Pio V.) seu Secretarii in hac materia bene periti, qui per turnum, ait De Luca, inter se distribuuntur libellos, qui porriguntur sine nomine, sub aliquo signo, vel cifris (*a*), ut dignoscantur ab iis, qui negotia gerunt; ipsique Procuratores desuper efformant supplicationes juxta stylum Tribunalis, quam in Congregatione (de qua mox dicetur) proponunt.

XVI. Præterea habeat Pœnitentiaria duos Consultores, unum scilicet Theologiæ Magistrum, qui Theologus Pœnitentiarii vocatur, & alterum Doctorem in Decretis.

XVII. Habet insuper suum *Sagillatorem*. „ Hic (ait Marcus Leo „ loco citato *n.* 14.) publicum sigillum Sacræ Pœnitentiariæ apud „ se retinet, litteras Majoris Pœnitentiarii nomine expediendas, „ *intus*, & *extra*, Bullas vero *intus* subscribit tantum post *Correctorem*, subsequenti forma: *Gratis ubique*. *J. Rospigliosus* „. Hæc ille, cujus tempore Sigillator erat Julius Rospigliosus.

XVIII. Corrector seu Revisor est Officialis, qui supplicationes a Procuratoribus Pœnitentiariæ confectas perlegit, & cum necessitas expoicit, corrigit, & pro adimpleti sui muneris signo notulam peculiarem imprimit in extremis Supplicationum paginis: litteras demum omnes in forma Brevis, ac Bullas secundum præscriptam supplicationis formam expediendas, & expeditas subscribit.

XIX. Demum in hoc Tribunali sunt tres Scriptores, qui postquam Supplicatio signata est, de commissione Procuratorum, litteras vel Brevia juxta formam Supplicationis scribunt, ut postmodum subscribantur, & claudantur, ac sigillentur, Oratoribus, vel eorum Agentibus consignanda.

XX. Omnes hi Pœnitentiariæ Officiales juramento interposito promittunt, *quod officium suum fideliter exercebunt, ejusque ratione nihil ab aliquibus etiam sponte oblatum, vel donatum accipient, præterquam salarium sibi constitutum; Secreta Sacræ Pœnitentiariæ, & occultos casus, ac personas, de quibus in ea tractabitur, numquam cuiquam extra officium revelabunt*.

XXI. „ *Major Pœnitentiarius* (*inquit Marcus Leo cap.* 2. *n.* 1.) *semel quolibet mense, & sæpius si necessitas poscat, suos convocat Officiales, una cum Procuratoribus, seu Secretariis, per Cappellanum ejusdem Pœnitentiariæ, quæ convocatio appellatur Signatura Pœnitentiariæ, eo quod spectantibus Majori Pœnitentiario, prædictisque Officialibus, Memorialia signentur a D. Regente; illorumque interventu graviores casus a prædictis Procuratoribus de mandato ipsius Domini Regentis propositos discutit, & cum eorum voto gratias concedit, vel negat*.

XXII. Interdum tamen, ut monet De Luca, ubi dubitatur de potestate dispensandi, ipsemet Pœnitentiarius, vel quandoque Regens Papam adit, atque ab eo tam oraculum, quam auctoritatem recipit.

XXIII. Negotia, quæ cum Brevibus sive litteris in forma Brevis expeditis in Pœnitentiaria explicantur, sunt dispensationes super *occultis* irregularitatibus ex causa homicidii, vel illegitimorum natalium, aut alterius defectus: ac etiam revalidationes Matrimoniorum contractorum cum impedimento dirimenti, sed plane *occulto*; item revalidationes simoniacarum provisionum, modo simonia sit *occulta*.

Item absolutiones a censuris, præsertim ab excommunicatione ob percussionem Clerici: hocque casu in hoc Tribunali conceditur absolutio, tametsi negotium sit publicum, atque excommunicatio judicialiter declarata sit.

XXIV. Porro litteræ ab hoc Tribunali emanantes, semper prodeunt sub nomine *Pœnitentiarii Majoris*, aut Sacræ Pœnitentiariæ; idque frequentius in forma commissoria: id est, committendo aliquem in partibus, qui super irregularitate vel impedimento dispenset, & a crimine absolvat.

XXV. Diriguntur autem alicui Confessario sub hac formula: *Discreto Viro Confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario; per latorem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo, salutem in Domino*.

Hæc formula communis omnibus hisce dispensationibus, exprimit qualitates personæ, cui earum executio committitur; sive cui auctoritas dispensandi a Pœnitentiario auctoritate Apostolica specialiter munito, committitur.

Duplex autem in Delegato qualitas exprimitur, & requiritur.

XXVI. Primo, ut sit *Doctor* Decretorum, vel *Magister* in Theologia, quod est idem (uti bene monet Sanchez *de Matrimonio lib.* 8. *disp.* 34. *num.* 5.) quod in Theologia *Doctor*.

Hinc consequens, has litteras illos exequi non posse, qui in aliqua Universitate publice Theologiam, vel Jus Canonicum prælegunt, & docent, si revera ad *Doctoris* gradum non sint promoti; nec enim Pœnitentiarius has dispensationes committit nisi illis, qui revera hoc gradu sunt insigniti; quia, ait Sanchez loco citato, *publicum Academiæ testimonium suæ peritiæ habent*.

(*a*) Chifres.

Van-Espen Tom. I.

Hic rursus obiter nota, quomodo Ecclesiæ perniciose imponant, qui hos gradus inidoneis annuunt.

Ulterius infertur, non posse dispensationes has expediri per Regulares, qui juxta suorum Ordinum instituta quibusnam Ministrorum privilegiis fruuntur, atque in ipso Ordine *Magistri* creantur, & vocantur; nisi ipsi vere ad Magisterii gradum in aliqua Academia promoti sint; eo quod ad hos litteræ dirigantur ob publicum Academiæ testimonium.

XXVII. Secunda qualitas in Delegato requisita, est approbatio ab Ordinario: id est, ut ultra gradum Doctoratus sit approbatus ab Ordinario, ut possit excipere confessiones hujus personæ, cum qua est dispensandum. Unde approbatus ad excipiendas confessiones certarum dumtaxat personarum, non potest exequi has litteras, si lator earum non sit de numero illarum personarum.

XXVIII. Post hæc exprimitur in litteris ipsa Supplicatio Oratoris, quæ pro varietate ejus, quod petitur, varia est.

Subsequitur deinde ipsa commissio dispensandi, quæ pariter diversimode nonnihil concipitur pro diversitate materiæ, adhibita semper cautione, *Audita prius ejus Sacramentali confessione* .... *In foro conscientiæ, & in ipso actu Sacramentalis confessionis tantum, & non aliter, neque ullo alio modo; ita quod hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragentur; nullis super his adhibitis testibus, aut litteris datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum illarum exemplum extat, neque eas latori restituas: quod si eas restitueris, nihil ipsi præsentes litteræ suffragentur*.

Hæc ostendunt, quam sollicite caveatur, ne dispensationes, præsertim Matrimoniales in hoc Tribunali expeditæ ad forum externum extendantur, ut ita frequentius ad Datariam recursus habeatur.

XXIX. Additur præterea clausula, *Dummodo impedimentum ex præmissis proveniens sit occultum*: eo quod super solis *occultis* in Pœnitentiaria, super aliis vero in Dataria dispensationes concedantur: sed de his plura Parte secunda, ubi de Dispensationibus Matrimonialibus ex professo agetur.

XXX. Illud hic observandum, quod licet dispensationes, præcipue Matrimoniales, non nisi super *occultis* in Pœnitentiariam concedantur, tamen absolutio a censuris, etiam publicis in Pœnitentiaria sæpius expediatur.

Et quidem si innodatus censura ob percussionem v. g. Clerici, *personaliter* ad Curiam Romanam accedat, se primo præsentat Pœnitentiario Majori, vel ejus Regenti, atque ab altero eorum absolvitur; vel juxta stylum consuetum ab eis petit facultatem, ut ab aliqua ex ejus minoribus Pœnitentiariis possit absolvi; qua facultate obtenta, Pœnitentiarium minorem adit, a quo absolvi petit. Absolutione obtenta, adire debet unum ex tribus Procuratoribus Pœnitentiariæ, qui conficiat litteras in forma Brevis ad Ordinarium ipsius absoluti dirigendas, quibus Ordinario intimatur, illum in forma Ecclesiæ consueta a censura esse absolutum: eumque ut talem recipiendum.

XXXI. Formulam hanc litterarum, uti & illarum, quibus absolutio a censuris committitur Ordinario, eo quod ipse Orator ad Urbem *personaliter* accedere nequeat, refert & exponit Marcus Leo *part.* 3. Hoc unum notandum, quod in litteris, quæ Ordinario diriguntur, Pœnitentiarius Major titulos Episcoporum, aut Archi-Episcoporum præmittat suo nomini hac similive formula: *Venerabili in Christo Patri Episcopo*, vel *Archi-Episcopo N. Leander Coloredo*, &c. *salutem in Domino*.

XXXII. *Illud autem* (*inquit Pius V. in citata Constitutione*) „ *sancte & inviolate apud officium prædictum* (*Pœnitentiariæ*) *volumus observari, ut nihil prorsus pro litterarum confectione, & expeditione, nec alias etiam pro charta, atramento, cera, capsula, cordulis, aliisque rebus ad ipsam expeditionem pertinentibus, exsolvatur*.

XXXIII. Unde monet De Luca, omnes expeditiones in Pœnitentiaria concedi *gratis*, absque solutione, ne quidem mercedis Procuratorum, & Scriptorum; ideoque aliud solvendum non est, nisi aliquid modicum ipsi Correspondali, *& ad quod adverti debet* (*ait De Luca*) *ne ab iniquis Curialibus crumenarum tortoribus, qui furibus vel grassatoribus assimilari debent, decipiantur, cum assertione, quod expensas pro hujusmodi expeditionibus facere oportuerit*.

C A P U T V.

De Secretario Brevium, & de differentia inter Brevia, & Bullas.

1 *Olim in Curia Romana nulli erant Secretarii, & quare?*
2 *Primus Secretariorum est Secretarius* Status.
3 *Quis dicatur Secretarius* Brevium?
4 *Quid sit* Breve *Apostolicum?*
5 *Jam pridem Pontifices in signandis litteris* privatis *usi sunt annulo Piscatoris?*
6 *Quid sit* Bulla *juxta stylum Curiæ Romanæ?*
7 *Quando inceperint Pontifices litteras* plumbo *obsignare?*
8 *Prima differentia inter Bullam, & Breve, ex diversitate sigilli.*
9 *Secunda ex diversitate membranarum.*
10 *Tertia ex diversitate characteris.*
11 *Litteræ Pœnitentiariæ, quæ* Brevia *dicuntur, aliam ab his* Brevibus *Pontificiis formam habent.*
12 *Quæ negotia per* Brevia *expediri soleant?*
13 *Forma litterarum nulla specialis olim in Curia Romana.*

34 *Quæ cautio adhibeatur, ne falsitas circa Brevia fieri contingat.*
35 *De conservatione eorum, quæ creduntur in Curia Romana minoris esse momenti.*

I. ANTIQUO tempore, quemadmodum observat Cardinalis De Luca in relatione Curiæ Romanæ *disc.* 7. nulli erant in Curia *Secretarii*; quia quæ hodie per Secretarios expediuntur, expediebantur per Vice-Cancellarium, qui erat Secretarius Papæ. At postremis hisce temporibus excrescentibus negotiis, plures fuere constituti Secretarii; iique varii pro diversitate negotiorum, & litterarum per ipsos expediendarum.

II. Primus inter illos est, qui vocatur *Secretarius Status*. Hic licet non sit in Ordine Hierarchico Officialium aut Magistratuum Papæ, est tamen summæ confidentiæ, & auctoritatis. *Atque de facto, ait De Luca, secundum locum occupare videtur in iis, quæ concernunt politicam, ac etiam in parte civilem utriusque status administrationem, dum graviora negotia majoris confidentiæ cum Regibus, & Principibus, ac etiam cum Legatis, & Nuntiis Apostolicis, per hoc organum junctum cum altero Cardinalis Nepotis pertractantur, & quandoque etiam in civilibus, & Ecclesiasticis negotiis, Ordinariis Locorum, vel Gubernatoribus, aliisque Officialibus, & Magistratibus Status Ecclesiastici, oracula, & mandata Papæ explicantur.*

III. Secretarius *Brevium* dicitur, per cujus organum expediuntur litteræ Apostolicæ, quæ dicuntur in forma *Brevis*. Quædam enim negotia expediuntur per litteras, quæ *Brevia* Apostolica vocantur, alia vero per *Bullas*.

IV. Breve Apostolicum ita definit Rebuffus: *Scriptura modica in parvis concessa negotiis, in papyro frequenter scribi solita, rubea cera, annulloque* Piscatoris *sigillata, ac signo Secretarii subscripta.* In praxi Benef. titulo *de Brevi Apostolico.*

V. Jam pridem Pontifices in signandis *privatis* litteris usos fuisse *Annullo Piscatoris*, probat Epistola Clementis IV. ad Petrum Grossum nepotem suum data anno 1265. cujus hæc est finalis clausula: *Non scribimus tibi, nec familiaribus sub Bulla, sed sub* Piscatoris annulo, *quo Romani Pontifices in suis secretis utantur* (a).

VI. Bulla vero juxta stylum Curiæ Romanæ sumitur pro litteris Pontificum plumbeo sigillo notatis, eorum Decreta continentibus.

VII. Originem hujus moris investigans Polydorus Virgilius *lib.* 8. *de Invent. rerum cap.* 2. ait, satis constare Agattonem in cera annulo impressisse sigilla: *Verum, ait, postea cum Romanus Pontifex multa irrogaret privilegia, & diplomata diuturniora forent, placuit Stephano III. ac deinde Hadriano I. tabulas Apostolicas plumbo obsignari. Fuit is annus salutis 772. cum ipse Hadrianus factus est Pontifex: nam* antiquius *non reperitur sigillum* plumbeum: *quemadmodum constat, ante Carolum M. Imperatorem, litteras auro obsignasse Principum Romanorum neminem.*

Vetustiora tamen diplomata Pontificum *plumbo* obsignata reperiri, asserit Dominicus Raynaldus Bibliothecæ Vaticanæ custos, apud D. Du-Cange in Glossario suo, Verbo, *Bulla plumbea*. Et quidem Bullam plumbeam Sylvestri Papæ asservari in Archivio Aretino asserit; uti & Leonis I. Gregorii Magni, ac Sergii, vetustissima diplomata in papyro, ex frutice confecta; plumbo obsignata, in Archivio Castri S. Angeli.

Observat quoque idem Raynaldus, *in plumbo* diplomatum vetustissimorum Pontificum non impressas fuisse imagines Petri, & Pauli, sed tantum illius Pontificis nomen, cujus litteræ obsignabantur. Vetustiorem quippe usque adhuc Bullam cum imaginibus Petri, & Pauli non se reperisse ait, quam sub Hadriano IV. qui 1153. vixit.

VIII. Quidquid sit de antiquitate ritus hodierni obsignandi Litteras Pontificias, quas hodie *Bullas* dicimus, illud constat, *Bullas* a litteris in forma *Brevis* in hoc a se mutuo differre, quod Bulla sigillo *plumbeo* pendente quidem ex *chordis sericeis*, si sit Bulla *gratiosa*; si vero sit *justitiæ*, ex *filo cannabis*; Breve vero sub Annullo Piscatoris expediatur.

IX. Circa membranas quoque, & characteres differentia est. Pro Brevibus enim in usu sunt membranæ subtiles, & albæ, pro Bullis autem membranæ magis nigræ, & grossæ.

X. Brevia scribuntur in charactere latino, nitido, & eleganti, ac intelligibili; *in Bullis autem (ait de Luca) retinetur antiquus stylus characteris gallici, eo quia in Gallia de tempore, quo Sedes Apostolica residentiam habebat in Civitate Avenionensi, magis practicari cœperunt reservationes, & affectiones Apostolicæ Beneficiorum, cum expeditione Bullarum, & cum solutione Anatarum, aliorumque emolumentorum.*

XI. Adhibetur etiam in Curia vocabulum *Brevium* in illis expeditionibus, ait De Luca, quas concedit Tribunal Pœnitentiariæ, sed aliam omnino formam habent, diversumque sigillum, uti supra notavimus.

XII. Quæ provisiones, & gratiæ expediantur per *Bullas* in Cancellaria Apostolica; quæ vero per *Brevia* per Secretarium Brevium, enumerat Cardinalis De Luca, & fusius Rebuffus in Praxi titulo *de Brevi Apostolico*; notatque De Luca, in summa omnia per *Breve* expediti, *quæ per Papam concessa, ex Regulis Cancellariæ, vel ex stylo non exigunt necessitatem Litterarum sub plumbo per viam Cancellariæ.* Rebuffus vero monet, *quod Breve in parvis materiis concedatur, & ubi non est multa pecunia exponenda: & sic in casibus conscientiæ, & in absolutionibus dari potest, & pauperibus ac viduis.*

Ulterius monet idem Rebuffus, *quod per* Breve *concedi potest, ubicumque in* Signatura *est expressum, ut in forma* Brevis *expediri possit. Et hoc solet, inquit, a cautis Pragmaticis Curiæ Romanæ in Signatura poni, quod hoc expediatur per* Breve, vel quod *sola Signatura sufficiat, & maxime in modicis, ut expensæ vitentur.*

☞ XIII. Has expediendi formulas in Curia Romana hodie usitatas, antiquiores sint quam taxe Cancellariæ, nescio. Hoc sat certum est, plurimis sæculis Episcopum Romanum in scribendis litteris, simplici formula, ac aliis Episcopis communi usum esse, uti probant litteræ pristinorum Pontificum, quæ nobis hodie supersunt; nec aliam præter communem litterarum scribendarum formam præferunt.

Immo eas expediendi formulas in forma *Brevis*, & per *Bullas*, nec seculo XIII. notas fuisse, vel inde habetur, quod nec inter Innocentii III. litteras hæc distinctio observetur; videturque indicare Cardinalis De Luca verbis *num.* 10. relatis, eam diversam formam præcipue invaluisse seculo XIV. una cum beneficiorum reservationibus, & Annatarum solutionibus. ☜

XIV. Porro quia Brevia aliud non habent signum authenticum nisi subscriptionem Secretarii, & impressionem *Annuli Piscatoris* in rubea cera facile delebili, & amovibili, hinc pro certitudine expeditionis, non tantum registrantur in libris, seu regestis sub fideli custodia, sed insuper minutæ, seu matrices manu ipsius Papæ subscriptæ, per Secretarium pro sua indemnitate conservantur, ac etiam pro verificatione gratiæ concessæ, in Archivio Apostolico diligenter custodiuntur, *illis forsan gratiis, vel Brevibus exceptis, quæ conceduntur super rebus* consuetis, *modicique momenti, adeo ut pene nemini negentur, unde propterea generalis commissio, seu probata fides Secretarii, ac impressio dicti annulli Piscatoris sufficientes videntur, ut ex gr. sunt Brevia super dispensatione Interstitiorum pro suscipiendis sacris Ordinibus in tribus diebus festivis, aut super dispensatione ætatis 13. mensium ad suscipiendam Ordines sacros, sive quædam species Indulgentiarum, quæ sub certa forma omnibus conceduntur; puta pro Altari Privilegiato in una die hebdomadæ, & in Octava Mortuorum, pro Indulgentia Plenaria in una tantum solemnitate totius anni alicujus Ecclesiæ, cum similibus gratiis, quæ sub certa & generali formula inalterabili, cuique petenti conceduntur: quoniam cum fraudis, vel falsitatis timor desuper verisimiliter non cadat, ideirco superfluæ videntur dictæ majores diligentiæ; potissime ob hujusmodi expeditionum multiplicitatem; magnamque copiam, unde propterea quando desideratur aliquid speciale, & alterativum formulæ consuetæ, tum dictæ diligentiæ intrant, pro diversa negotiorum qualitate, diversisque stylis, quibus in his materiis deferendum est.*

☞ XV. Observatum est numero superiori, in Curia Romana concedi plures, gratias, ac dispensationes, quæ *modici momenti* dicuntur. Quod si parvi æstimari debeant, cur tot edita fuerunt Decreta Conciliorum, quibus allaboratum fuit, ut disciplina, quæ per has dispensationes, & concessiones evertitur, stabiliretur, vel collapsa restauraretur, uti & in novissima Synodo œcumenica Tridentina quoque factum fuit?

Præterea, si hæc adeo sint *exigui momenti*, ut omnibus *indifferenter* concedantur; quid necesse fuit, ut Episcopis, quibus tamquam Apostolorum successoribus plena auctoritas dispensandi, nec non ligandi, & solvendi, vigore clavium, de jure competit, & per novem ut minus sæcula integra permansit, auferri debuerit, & Romano Pontifici reservari; nec non ipsos fideles ad Romanam Curiam pro illis obtinendis remitti, ac impensis gravari oportuerit? ☜

(a) Ex his constat ante annum 1265. *Annulum Piscatoris* jam notum fuisse; immo posset supponi ea ætate antiquior, quod observandum est adversus continuatores *Glossarii* D. Ducange, qui asserebant anno 1731. hanc vocem ante 400. annos minime fuisse notum. *Annulus autem Piscatoris* dicitur; quod illo S. Petrus, qui Piscator erat, primus usus fuisse a vulgo existimetur; at revera quod ejusdem Divi Piscatoris imaginem insculptam habeant.

TITULUS VICESIMUS QUARTUS.

De Instituto Regularium, & eorum Admissione.

CAPUT PRIMUM.

De primævo Monacorum Instituto, eorum Regulis, & Constitutionibus.

1 *Vitam Monastica e vita primorum fidelium originem accepit.*
2 *Probatur ex Cassiano.*
3 *Primi Monachismi Auctores privata sua electione, & instinctu vitam illam assumpserunt.*
4 *Vita Monastica principaliter tantum spectat* privatam *Monachorum salutem.*
5 *Probatur auctoritate Sanctorum Basilii, & Hieronymi.*
6 *Superiorum ex tempore data præcepta erant primitus Monachis pro Regula.*
7 *Probatur ex S. Augustino.*
8 *Veteres Patrum Regulæ tantum sunt privatæ Institutiones Monachis ex tempore datæ.*
9 *Etiam Regulæ Sancti Augustini non nisi privata instructio fuisse videtur.*
10 *Primis sæculis vix ullæ Regulæ litteris fuere consignatæ.*
11 *Antiquitus Regularum frequens mutatio, & plures frequenter in eodem Monasterio receptæ.*

12 *Primus Sanctus* **Benedictus** *Regulas mutandi licentiam tantiſper caſtigavit, & qua occaſione id factum?*
13 *Multis ſæculis nulla aut Epiſcoporum, aut Sedis Apoſtolicæ approbatio Regulæ Monaſticæ neceſſaria fuit.*
14 *Primus approbationem Sedis Apoſtolicæ requiſivit Innocentius III.*
15 *Quædam obſervantur circa approbationem Sedis Apoſtolicæ.*
16 *Non dicitur hodie vera* Religio Monaſtica, *qua non profitetur* Regulam *ex* approbatis.
17 *Olim nota non erant diſcrimina inter* Regulas *Monachorum, & Ordinis* Conſtitutiones.
18 *Primum diſcrimen quod hodie inter* Regulam, *& Conſtitutiones intercedere dicitur.*
19 *Secundum diſcrimen.*
20 *Qua occaſione creditum eſt ſolum Pontificem poſſe derogare Regulæ?*
21 *Tertium diſcrimen cum quadam reflexione.*

I. VITAM Monaſticam, præcipue Cœnobitarum, ſive in communi viventium, originem ſumpſiſſe e vita primorum fidelium, de quibus in Actibus Apoſtolorum legitur, c. 4. v. 22. *Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia, notavit*, & pluribus expreſſit Caſſianus.

II. Poſtquam enim tria Monachorum genera annotavit *Collat.* 18. *cap.* 4. deinde *cap.* 5. Cœnobitarum originem ita deſcribit: *Cœnobitarum itaque diſciplina, a tempore prædicationis Apoſtolicæ ſumpſit exordium. Nam talis extitit in Hieroſolymis omnis illa credentium multitudo, quæ in Actibus Apoſtolorum ita ſcribitur: Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Poſſeſſiones, & ſubſtantias vendebant, & dividebant ea omnibus prout cuique opus erat.* Et iterum: *Neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Dividebatur autem ſingulis prout cuique opus erat. Talis, inquam, erat tunc omnis Eccleſia, quales nunc perpaucos in Cœnobiis invenire difficile eſt. Sed cum poſt Apoſtolorum exceſſum tepeſcere cœpiſſet credentium multitudo, ea vel maxime, quæ ad fidem Chriſti de alienigenis, ac diverſis gentibus confluebat, a quibus Apoſtoli pro ipſis fidei rudimentis, ac inveterata gentilitatis conſuetudine nihil amplius expetebant, niſi ut ab immolatitiis idolorum, & fornicatione, & ſuffocatis, & ſanguine temperarent, atque iſta libertas, quæ gentibus propter infirmitatem primæ credulitatis indulta eſt, etiam illius Eccleſiæ, quæ Hieroſolymis conſiſtebat, perfectionem paulatim contaminare cœpiſſet, & creſcente quotidie, vel indegenarum numero, vel advenarum, primæ illius fidei refrigeſceret fervor, non ſolum hi, qui ad fidem Chriſti confluxerant, verum etiam illi, qui erant Eccleſiæ Principes, ab illa diſtrictione laxati ſunt. Nonnulli enim exiſtimantes id, quod videbant gentibus pro infirmitate conceſſum, ſibi etiam licitum, nihil ſe detrimenti perpeti crediderunt, ſi cum ſubſtantiis, ac facultatibus ſuis fidem Chriſti confeſſionemque ſequerentur. Hi autem, quibus adhuc Apoſtolicus inerat fervor, memores illius priſtinæ perfectionis, diſcedentes a civitatibus ſuis, illorumque conſortio, qui ſibi, vel Eccleſiæ Dei remiſſioris vitæ negligentiam licitam eſſe credebant, in locis ſuburbanis, ac ſecretioribus commanere, & ea, quæ ab Apoſtolis per univerſum corpus Eccleſiæ generaliter meminerant inſtituta, privatim ac peculiariter exercere cœperunt, atque ita coaluit iſta, quam diximus diſcipulorum, qui ſe ab illorum contagio ſequeſtraverant, diſciplina. Qui paulatim tempore procedente ſegregati a credentium turbis, ab eo quod a conjugiis abſtinerent, & a parentum ſe conſortio, mundique iſtius converſatione ſecernerent, Monachi ſive Monazontes ſingularis, ac ſolitariæ vitæ diſtrictione nominati ſunt. Unde conſequens fuit, ut ex communione conſortii Cœnobitæ, cellæque, ac diverſoria eorum Cœnobia vocarentur.*

III. Ex hoc Caſſiani diſcurſu non obſcurum eſt, quod nonnulli ſalutis ſuæ ſecurius faciliuſque agendæ deſiderio ſuccenſi, privata ac propria electione, & inſtinctu ſeceſſerint, & quod hodie vocatur *Monachale* Inſtitutum, aſſumpſerint, eique originem dederint.

IV. Patet inſuper, hanc ſucceſſionem Monaſticam non publicum, & commune Eccleſiæ bonum (niſi in quantum privatorum virtutes, & vitæ ſanctitas, totam Eccleſiam exornant, & juvant) ſed privatum ipſorum recedentium, ſed eam vivendi normam amplectentium commodum, & emolumentum, ſive ſalutem propriam principaliter ſpectaſſe; eumque in finem a primis illis Monachis fuiſſe arreptam: quod & manifeſtum eſt ex iis, quæ paſſim a Patribus de Monachis, & eorum vivendi inſtituto dicuntur.

V. Baſilius enim, ait: *Monachorum vitæ ratio*, unum *ſibi tantummodo propoſitum habet*, animæ ſalutem, *& quidquid prodeſſe ad eum finem poteſt.*

Sanctus Hieronymus de ſe, & Vincentio Monachis loquens idem aſſerit: *Ob id enim & ego Antiochiam, & ille Conſtantinopolim, Urbes celeberrimas reliquimus, non ut te in populo prædicantem (alloquitur Joannem Conſtantinopolitanum) laudaremus, ſed ut in agris, & in ſolitudine adoleſcentiæ peccata deflentes, Chriſti in nos miſericordiam deflecteremus.* Et rurſus libros adverſus Vigilantium, hæc de Monachis habet: *Monachus non* Doctoris, *ſed* plangentis *habet officium, qui vel* ſe, *vel* mundum *lugeat, & Domini pavidus præſtoletur adventum; qui ſciens imbecillitatem ſuam, & vas fragile, quod portat, timet offendere, ne impingat, corruat, atque frangatur; unde & mulierum maxime adoleſcentularum vitat aſpectum, & in tantum caſtigator ſui eſt, ut etiam quæ tuta ſunt, pertimeſcat.* Verbo, perlegantur omnes omnino Patrum Regulæ Monaſticæ, videbitur, in hoc unum directas, ut Monachi propriam ſuam ſalutem, & profectum facilius ſecuriuſque, juxta normam Evangelicam, operari queant.

VI. Hinc quidquid pro temporum, locorum, & perſonarum circumſtantiis, in eum finem utilius atque opportunius videbatur, id a Præpoſitis & Superioribus ſtatuebatur. Voluntas Superiorum eis pro regula erat; atque Superioribus obedire prima Monachorum virtus, & Monaſticæ diſciplinæ fundamentum.

Neque enim primis ſæculis Monachi certam fixamque Regulam profitebantur aut promittebant; ſed quidquid ad profectum Monachorum videbatur hic & nunc conveniens, a Superioribus ordinabatur; idque Monachis pro Regula erat.

VII. De Patribus Cœnobitarum ſeu Monachorum in communi viventium ſcribit Auguſtinus, *lib.* 1. *de Moribus Eccleſiæ*, *c.* 31. *Hi Patres non ſolum ſanctiſſimi moribus, ſed etiam divina doctrina excellentiſſimi, omnibus rebus excelſi, nulla ſuperbia conſulunt iis, quos filios vocant*, magna ſua in jubendo auctoritate, magna illorum in obtemperando voluntate. *Conveniunt autem diei tempore extremo de ſuis quiſque habitaculis, dum adhuc jejuni ſunt, ad audiendum illum Patrem, & conveniunt ad ſingulos Patres terna, ut minimum, hominum millia: nam etiam multo numeroſiores ſub uno agunt. Audiunt autem incredibili ſtudio, ſummo ſilentio, affectiones animorum ſuorum, prout eos pepulerit differentis oratio, vel gemitu, vel fletu, vel modeſto, & omni clamore vacua gaudio ſignificantes.*

VIII. Si quis ſeu Orientalium, ſeu Occidentalium antiquas Monachorum Regulas, quas Lucas Holſternius nuper ſub titulo *Codicis Regularum* evulgavit, attentius expenderit, non difficulter intelliget, pleraſque earum non eſſe, niſi particulares aliquibus Monachis ex tempore, aut data occaſione datas vivendi formulas, ſive privatas inſtructiones, ſucceſſu temporis aliis communicatas, & a pluribus tamquam diſciplinæ Monaſticæ utiles, & convenientes Regulas receptas; quod etiam ipſe Holſtenius in præfatione ad dictum Codicem, *cap.* 3. notavit.

Loquens quippe de antiquis Regulis in ſuo Codice contentis, ait: *Ille a ſingulis, ut* præſens uſu poſcebat, *Patribus ſcriptæ, aliorum ſimilia cupientium ſtudiis deſcriptæ in commune proponebantur, ut ex his quique pro locorum, & nationum differentia vitam uniformi, quoad præcipua, diſciplina temperarent. Primaria ſane, & quaſi fundamentalis Monachorum Regula Evangelium erat: illa, inquam, Chriſti conſilia, quæ caſtrare ſeipſum propter regnum cælorum, quæ abnegare ſe, & crucem tollere, quæ patrem, & matrem, uxorem, agros propter Chriſtum relinquere, quæ vendere patrimonia, & dare pauperibus, ſicque nudos Chriſtum ſequi ſuadebant. Regulæ particulares nihil niſi ejus primæ, ac* univerſalis *regulæ* applicationes, *aut* declarationis, *locis, & perſonis* plerumque aptatæ *habeantur.*

IX. Quin & S. Auguſtini Regulam nunc toto orbe per tot Religioſorum virorum, ac fœminarum cœtus diffuſam, non niſi plane extemporaneam fuiſſe, quamvis in ſe digniſſimam, ſcriptionem, ad unius ſolius Parthenonis uſum, in quo ipſa ſancti Doctoris ſoror præpoſita fuerat, obſervat R. P. Papebrochius ad vitam S. Alberti, 8. Aprilis. *Etenim, ait, neque Poſſidius, qui vitam Magiſtri ſui ſcripſit, neque ipſe Sanctus Doctor, ex cujus ſcriptis plurima pars rerum ab eo geſtarum nobis innoteſcit, uſpiam mentionem fecere curæ impenſæ Sanctimonialibus per regulæ ſcriptionem, & ipſa regula nuſquam inter Auguſtini ſcripta numeratur: licet Poſſidius poſt vitam catalogum texuerit omnium, quorum potuit notitiam conſequi, etiam ſingularium epiſtolarum, adeo ut videatur plane extemporanea, quamvis in ſe digniſſima, fuiſſe ſcriptio; cujus, tamquam alium deinceps uſum non habituræ, exemplar ſervare S. Doctor neglexerit, & tamen ex illis aliquando producta anguſtiis quantam approbationem non retulit.*

☞ Verum Pater Sebaſtianus a ſancto Paulo Ordinis beatæ Mariæ de Monte-Carmelo in *exhibitione errorum*, quos in Actis Sanctorum per Papebrochium evulgatis ſe reperiſſe contendit, inter alios exhibet & hunc *art.* 13. *Papebrochius cum Eraſmo Roterodamenſi, ſancti Auguſtini regulam negat eſſe ſcriptam viris.*

Huic *errorum exhibitioni* reſponſionem apologeticam reponens Papebrochius oſtendit in reſponſo ad dictum *articulum* 13. non ſolum Eraſmum Roterodamenſem (uti prætendere videbatur P. Sebaſtianus, ſed & plures alios viros doctiſſimos id aſſeruiſſe; quod & pluribus ibidem relatis eorum textibus evincit; una notans ſancti Auguſtini Regulam *viris* demum aptatam fuiſſe per ſanctum Benedictum Abbatem Monaſterii Anianenſis, qui ſæculo IX. *Concordiam Regularum* compilavit, & plures alias regulas ſeu inſtructiones primitus ſolis fœminis datas, *viris* adaptavit; uti obſervat Papebrochius. ☜

X. Itaque recte obſervavit Haeftenus, Diſquiſit. Monaſt, *lib.* 1. *Tract.* 1. *Diſquiſit.* 2. quod *primis ſæculis vix ullæ litteris conſignatæ fuerint Regulæ, & ipſimet Regularum Conditores, ait, antequam eas ſcriberent, communi tantum traditione, conſuetudine, & uſu ſuos regebant; eratque iis* Superioris imperium inſtar vivæ cujuſdam Regulæ, *ſicut Regula mutus quidam Superior.*

XI. Hinc antiquitus mutatæ paſſim Regulæ, & plures etiam in eodem Monaſterio non raro ſervatæ, uti de Athanenſi teſtatur Gregorius Turonenſis, *lib.* 10. *hiſt. cap.* 29. in quo, ait, ſervatas *fuiſſe Regulas Sancti Baſilii, Caſſiani, & reliquorum Abbatum*, detractis ſcilicet & uſurpatis iis, quæ pro locorum ac temporum conditione intempeſtiva, aut opportuna videbantur.

XII. Si viro erudito Joanni Mabillonio credimus, vagam illam Regulas mutandi licentiam primus tantiſper caſtigavit Sanctus Benedictus, cujus diſcipulis ſuſceptam ſemel Regulam abdicare numquam fas fuit. *Id vero inde proceſſit, ait Mabillonius, quod cum ſanctiſſimus Legiſlator primus aut certe inter primos, ſolemnis profeſſionis formam, modumque præſcripſerit; intra profeſſionis terminos incluſerit Regulæ ſuæ obſervationem, a qua deinceps recedere non liceat.* In præfatione ad primam partem ſæculi IV. Benedictinorum, *num.* 53.

Obſervat vero Holſtenius in citata præfatione, quod nec ipſe S. Benedictus. „ Regulam univerſalem ſuis ubique omnibus pro-

mulgarit; sed *peculiarem* duntaxat Cassinensi Cœnobio, cui præe-
„ rat: quæ inde *privata* diligentia descripta, & imitandi studio
„ publicata est.

☞ Quandoquidem admodum varius sit hominum genius; atque pro varietate temporum & locorum, plurima conveniant uni populo, & non alteri, pro climatis, & morum diversitate, non sine fundamento ambigi posset, num disciplina, quæ inter primos Monachos viguit, nimirum regulam & normam vivendi pro cujusque Monasterii, & temporum ac locorum conditione moderandi & præscribendi (de qua superius) non foret convenientior, quam hodierna, quæ sub una generali Regula universum Ordinem, per dissitas inter se Provincias diffusum immutabiliter vigore ejusdem professionis obstringit; signanter quoad ea, quæ vitæ monasticæ, & trium votorum solemnium substantiam non attingunt. ☜

XIII. Quia ergo Monachorum Regulæ a Præpositorum voluntate primitus dependebant, mirum non est, si antiquis Patrum Regulis, nec Episcoporum, neque Sedis Apostolicæ approbatio vel confirmatio appareat (*a*).

XIV. Primus Innocentius III. in Concilio Lateranensi in *cap. fin. tit. De Religiosis Domibus*, decrevit, ut *qui voluerit religiosam domum de novo fundare, Regulam & institutionem accipiat de approbatis*.

Hoc Decreto vetitum creditur, sine auctoritate seu approbatione Sedis Apostolicæ novam Religionis *Regulam* condere: diciturque ipse Innocentius III. Beato Dominico Ordinis sui confirmationem petenti respondisse, ut Regulam aliquam *approbatam* eligeret, quam & elegit, nimirum Regulam S. Augustini, quæ tum totius Ecclesiæ consensu recepta & probata erat.

☞ XV. Verum circa hanc receptum opinionem duo sunt observanda. Primum ad veram Religionem nec hodie requiri, ut ipsa Religio sive institutum cum omnibus suis constitutionibus per Sedem Apostolicam sit approbata, vel confirmata, ut reputetur vero Religio, & in ea professi veri Religiosi, vel Religiosæ, etiam ad effectum dirimendi matrimonium, post emissum in ea votum castitatis; sed sufficere, quod emittant professionem juxta *Regulam* per Sedem Apostolicam expresse vel tacite approbatam, puta sanctorum Augustini, Basilii, Benedicti, Francisci, &c. sub quibus passim omnes, licet instituti admodum diversi, Ordines tam virorum quam mulierum militant, & pro veris Religiosis reputantur, tametsi aliquorum institutum nunquam per Sedem Apostolicam sciatur probatum.

Secundo notandum, quod ea Sedis Apostolicæ approbatio sive confirmatio, quæ hodie necessaria reputatur, ut vera sit Religio, & in ea professi habeantur veri Religiosi, nequaquam extulerit hodiernum Monachorum sive Regularium Institutum, vel professionem supra pristinos Monachos, quorum Regulæ auctoritate Sedis Apostolicæ, aut etiam Episcoporum non erant approbatæ; nec ista approbatio modernos Religiosos in aliam Monachorum sive Regularium speciem mutavit.

Hæc enim vel Pontificia vel Episcopalis approbatio Regulæ vel Instituti Monachalis nihil ipsi Regulæ vel Instituto addit, sed dumtaxat eum in finem posterioribus sæculis requiri cœpit ut provideretur, ne sub prætextu novæ Religionis improba conventicula in Ecclesiam irreperent.

Hinc tandem & Principes noluerunt ad suas ditiones sine sua licentia admitti novos Ordines, aut Monasteria, ne sub titulo Religionis intrarent hominum conventicula reipublicæ suæ minus convenientia, uti infra ostendemus.

Itaque hodierni Religiosi Regulam approbatam per Sedem Apostolicam professi manent nihilominus in ordine laicorum non minus quam veteres Monachi.

Similiter nec hodie per solam religiosam professionem Monachi ad Ordinem Hierarchicum magis pertinere noscuntur, quam pristini illi Monachi, qui se in simplici laicorum statu consistere existimabant, donec ab Episcopis per ordinem Clericalem & Hierarchicum ordinati essent; credebantque se per eam ordinationem in alium statum & ordinem translatos, & se tunc Monachatum exuisse censebant, uti in decursu hujus operis non semel annotabitur. ☜

XVI. Quin si quæ mulierum aut virorum hodie congregatio sit, quæ privatam sibi vivendi Regulam præscripserit, atque illam professi, vitam solitariam etiam cum emissione trium votorum agant, nequaquam dicetur Religio; neque *vota* in illa emissa dicentur vota *solemnia* Religionis; eo quod Regulæ & Religionis approbatio desit.

XVII. Ad hæc quamdiu Monachis præcepta & ordinationes Superiorum pro Regula fuerunt, quidquid pro bono disciplinæ & vitæ Monasticæ observantia a Præpositis ordinabatur, vice *Regulæ* erat: neque nota erant discrimina inter *Regulam* Monasticam, & inter Constitutiones Ordinis, quæ postrema ætas invexit; quorum hæc præcipua a recentioribus allegantur.

XVIII. Primum desumitur a diversitate auctorum. Regulæ enim dicuntur, quæ a SS. Patribus Ordinum Fundatoribus, aut aliquibus Episcopis jam pridem præscriptæ sunt, & ipsi professionis formulæ solent sub nomine *Regulæ* includi. Constitutiones vero dicuntur, quæ a Capitulis generalibus, aut Ordinum Congregationibus, diversis temporibus emanarunt.

XIX. Secundum discrimen desumitur a duratione vel perpetuitate: Regula enim vix aut ne vix quidem mutari solet: Constitutiones vero pro temporum & locorum varietate non raro mutantur. Unde S. Antoninus *parte* 1. *tit.* 16. *cap.* 1. §. 4. ex Joanne Andrea scribit, quod Regulæ mutari non possint, nisi a Summo Pontifice: Constitutiones vero mutari queant per Prælatos Religionum, qui tantæ sunt auctoritatis, quantæ fuerunt eas instituentes. Hanc S. Antonini sententiam veram esse, moderna Religiosorum Praxis evincere videtur. Passim enim Religiosi Ordines potestate mutandi suas Constitutiones sive Statuta utuntur; Regulam vero mutandi nequaquam.

☞ XX. Quod soli Pontifici credatur esse auctoritas derogandi Regulæ, aut super ea dispensandi, ut modo asserebat Sanctus Antoninus, id verisimiliter invaluit, postquam creditum fuit, nullam esse proprie dictam Religionem, nisi in qua emittitur professio juxta Regulam a Sede Apostolica approbatam.

Postquam enim receptum fuit, Regulam debere esse a Sede Apostolica approbatam, ut vera sit Religio; neque verus sit Monachus vel Religiosus, qui juxta Regulam sic approbatam professionem non emisit; consequens visum fuit, neminem præter Pontificem in Regula sic approbata posse dispensare. Ut proinde hæc inter Regulam & Constitutiones Ordinis differentia, quoad perpetuitatem, demum circa sæculum XIII. invaluisse videatur, una scilicet cum opinione eam Sedis Apostolicæ confirmationem requirente ut vera & proprie dicta Religio habeatur, atque eam professi reputentur veri & proprie dicti Religiosi. ☜

XXI. Tertium discrimen nonnulli constituunt inter Regulam, & Constitutiones; quod illa arctius, & sub graviori culpa obliget, quam hæ. Et quidem apud Patres Discalceatos declaratum est (uti ex eorum Statutis refert Haeftenus loco citato *Disquis.* 3.) Regulam, exceptis votis & Officio divino, ad culpam tantum venialem obligare. Constitutiones autem non ad culpam, sed ad pœnam impositam, vel a Superiore imponendam, nisi contemptus adsit, aut contrarium ejus quod statuitur, ex natura sua, aut aliunde culpa sit.

Quidquid sit, circa hoc Regulam inter & Constitutiones discrimen, illud indubitatum, neque hoc, neque præcedentia discrimina inter Regulam, & Constitutiones antiquitus nota fuisse; nullumque in Canonibus, aut Patrum scriptis illorum discriminum esse vestigium; sed jam pridem ipsis Monachis omnia Superiorum Statuta in pari fuisse veneratione.

CAPUT II.

Multis sæculis Ordinum Monasticorum ignota diversitas; quomodo postmodum inducta; & quomodo restricta novorum Institutio?

1 *Varietas circa exteriorem disciplinam, diversitatem Ordinum primitus non faciebat.*
2 *Una erat Monachorum societas, & facilis de uno Monasterio ad aliud transitus.*
3 *Uniformitatem Monachorum durasse usque ad sæculum* XI. *observarunt Lucas Holstenius, & Christianus Lupus.*
4 *Primus Benedictinos ab aliorum Ordinum Monachis discrevit Trithemius; optandumque ut hodie super hac discretione quæstiones cessarent.*
5 *Diversitas Ordinum a S. Odone incepisse videtur.*
6 *Sæculo* XI. *& sequenti multum invaluit.*
7 *Concilium Lateranense sub Innocentio III. novum Ordinem institui vetuit, & quare?*
8 *Hoc Decretum non observatum.*
9 *Prædictum Decretum renovavit Concilium Lugdunense sub Gregorio X.*
10 *Etiam post hoc Concilium nimia Religionum excrescentia.*
11 *Primi approbationem sui Ordinis a Sede Apostolica petierunt Sancti Dominicus, & Franciscus.*
12 *Quare requiratur approbatio Sedis Apostolicæ?*
13 *Approbatio novæ Religionis hodie Sedi Apostolicæ est reservata.*
14 *Quis hodie hujus approbationis effectus?*

I. QUAMQUAM olim etiam inter Monachos pro temporum, & locorum varietate, varia esset exterior aliquantulum disciplina, prout hanc illamve Monasteriorum Præpositi Monachis magis convenire judicabant; nullam tamen hæc exterior disciplinæ varietas, Ordinum diversitatem inducebat; ita nimirum ut ob eam diversi, ac distincti Monachorum Ordines haberentur, sicut in uno professi libere ad alium transire non possent.

II. *Una quippe erat eorum societas* (*ait Mabillonius in præfatione ad primam partem sæculi IV. Benedictinorum* num. 52.) *facilis, & promiscuus in alia Monasteria Monachorum invicem cum Præfectorum licentia commeatus: tametsi omnia separata erant; sed una charitatis lege confœderata. Primaria vitæ Monasticæ Regula erat abdicatio rerum omnium, tum propriorum studiorum, qualis in Evangelio præscribitur. Ad hæc secessio a sæculi tumultu: Officia divina statis horis, obedientia summa, juge silentium, labor manualis, ciborum tenuitas, & delectus, corporis castigatio, delictorum etiam levium pœnæ graves; in summa, propriæ salutis una fere & maxima cura; pro aliena continentes, ac sollicitæ preces; pro Ecclesia etiam suscepti labores, ubi postulabat charitas, aut necessitas. Legumlatorum omnium Regulæ eo spectabant: & quæ ad id magis conducere videbatur, eam suscipiebant Monachi cujusque Monasterii pro Rectorum arbitrio, & voluntate apud Occidentales, seu Latinos.*

III. Hanc Monachorum uniformitatem usque ad sæculum XI. perdurasse observavit quoque Vir eruditus Lucas Holstenius in *præfatione ad Codicem Regularum*; asseritque, diversitatis Ordinum, qualis hodie inter varios Ordines præsertim Mendicantium cernitur, ne vestigia quidem sibi ante annos sexcentos apparere: „ Quocumque intueor, inquit, *uniformem* ubique Monachatus rationem, & *facilem*, ac *promiscuum* invicem transitum, mutuumque commeatum professionum, & Cænobiorum, cerno. Orientales Monachi, quando in Occidentem venerant, cum ibi profitentibus religiosam vitam sine discrimine censebantur: vicissim Occidentales in Oriente; quod cum innumeris exemplis demon-
„ strari

(*a*) Constat. tamen ineunte nono sæculo. Regulam Canonicorum Regularium non fuisse positam in voluntate Præpositorum; approbata illa fuit in Comitiis Imperii generalibus, anno 816. Aquisgrani habitis; iis adfuerunt Imperator, Præsules, & Proceres omnium Ordinum. Et in celebri illo Conventu fuit injuncta ipsius Regulæ observatio.

„ ſtrari poſſit, unum tantum hic afferam Caſſiani, & Germani „ Gallorum Monachorum, qui Ægypti Monaſteria peragrarunt, „ Inſtituti Monaſtici cognoſcendi cauſa, & animo in patriam re- „ ferendi hauſtam inde notitiam diſciplinæ, in ſuum & popularium „ ſuorum uſum, unde ſatis apparet exiſtimaſſe ipſos unum eſſe in „ commune omnium ubique Monachorum modum, & uſum Reli- „ gionis profitendæ.

Nullos fuiſſe *diverſos* Monachorum Ordines tempore Gregorii VII. id eſt, ſub finem ſæculi XI. annotavit quoque Chriſtianus Lupus *tom. 5. Schol. pag. 279.*

IV. Et Mabillonius in *citata præfatione num.* 50. aſſerit, neminem Antiquorum, qui de Monachis ſcripſere, Benedictinos ab aliis uſquam diſcreviſſe ante Trithemii ætatem; id eſt, ante finem ſæculi XV.

Optandum, ut & hodie ceſſarent inutiles illæ altercationes, quæ de Sanctis certo Ordini vindicandis præter modum excitari, ac progredi ſolent: vigeretque charitas veterum Monachorum, quibus unus Ordo erat, ſicque eadem ſocietas; atque omnes invicem æquali charitate complecterentur.

V. Circa ſæculum X. per Sanctum Odonem Abbatem Cluniacenſem, quem Flodoardus in Chronico ad annum 942. *multorum reſtauratorem Monaſteriorum, ſanctæque Regulæ reparatorem* appellat, erecta fuit Cluniacenſis Congregatio, propriis Ritibus adſtricta Regulæ S. Benedicti. Tunc quæ priſcos Ritus retinebant Monaſteria, alterius Ordinis dici cœperunt, tametſi ejuſdem Regulæ unione confœderata; ſed exigua erat hæc diverſitas.

VI. At ſæculo XI. Carthuſienſi, Camaldulenſi, Vallumbroſa, Grandimontenſi, ac Ciſtercienſis familiis exortis, major facta Monachorum diſcretio, ob varias veſtes, aut Regulas, varioſque ritus, quibus ſingulis utebantur. *Nigros* appellabant veteres Benedictinos; Ciſtercienſes primum *griſeos*, tum *albos*, ſeu *candidos*. Hinc S. Bernardus in Apologia ad Guillelmum Abbatem: *Unum Ordinem profeſſione teneo, cæteros charitate.*

Hoc vero ſæculo, ac ſequenti ita multiplicari Religiones, totque novæ continuo exurgere cœperunt, ut ex earum multitudine, & varietate confuſio in Eccleſia timeretur, quin & ſubinde ne ſub ſpecie virtutis, ac Religionis ſuperſtitio, immo & hæreſis, ac impietas nonnunquam ſe intermiſcerent; quemadmodum in illis, qui ſe *Humiliatos*, aut *Pauperes de Lugduno* vocabant, compertum fuit; quos Lucius III. in *cap. 9. de Hæreticis*, In *Integra*, tamquam hæreticos damnavit.

VII. Itaque his providere volens Eccleſia, ſub initium ſæculi decimitertii in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. ſtatuit: *Ne nimia Religionnm diverſitas gravem in Eccleſiam Dei* confuſionem *inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam Religionem converti voluerit, unam* de approbatis *aſſumat.* Refertur in *cap. 9. fin. tit. de Religioſis Domibus.*

Meminit hujus Decreti Matthæus Pariſienſis ad annum 1246. ſcribens: *In quo Concilio (Lateranenſi) poſt Ordines* Prædicatorum, *&* Minorum *initiatos, & auctorizatos, irrefragabiliter ſancitum, & ſtatutum fuit, aſſenſum Fratribus Cardinalibus, cum tota ſacri Concilii Univerſitate præbentibus, ne ex tunc amplius* novi *Ordines adinvenirentur, vel adinventi admitterentur, ne ſcilicet authentici, ac jam recepti Ordines vileſcerent, ſpreti, & ſimiliter damnificati.*

VIII. Verum non obſtante hoc Conciliari Decreto, variæ nihilominus ac novæ quotidie Religiones exoriebantur; *admirantibus, immo obſtupentibus (ait Matthæus Pariſienſis* loco citato) *viris ſapientibus, & diſcretis, ſuper tot* novis *Ordinibus quotidie exorientibus, & emergentibus, quod ſpretis Beatiſſimi* Benedicti *pleni ſpiritu omnium Sanctorum, & magnifici Auguſtini diſciplinis, contra Statutum Concilii ſub glorioſæ memoriæ Domino Papa Innocentio III. celebrati, tot viri litterati ad inauditos ac noviter inventos Ordines ſubito convolarunt.*

IX. *Cum igitur contra Decretum Concilii Lateranenſis non ſolum importuna petentium inhiatio Religionum multiplicationem extorſiſſet (uti loquitur Concilium Lugdunenſe ſub Gregorio X.) verum etiam præſumptuoſa temeritas diverſorum Ordinum præcipue Mendicantium (quorum nondum approbationis meruere principium) effrænatam quaſi multitudinem adinveniſſet: repetita Conſtitutione idem Concilium diſtrictius inhibuit* (a)*, ne aliquis de cætero novum Ordinem, aut Religionem adinveniat, vel habitum novæ Religionis aſſumat. Cunctas affatim* (b) *Religiones, & Ordines Mendicantes poſt dictum Concilium adinventos, qui nullam confirmationem Sedis Apoſtolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni, ait, ſubjicimus, & quatenus proceſſerant, revocamus.* Refertur in *cap. Unico de Religioſis domibus in VI.*

X. Ingentem numerum Religionum Mendicantium per hoc Decretum reduxiſſe Concilium, notat Fagnanus: *cum tamen, ait, ab eo tempore uſque adeo excreverint, ut a multis viris piis Apoſtolicæ Sedis proviſio hac in re deſideretur.* Ad *cap. Cum ſit ars tit. de ætate, & qualit. Ordinand. num.* 15.

XI. Monet Cardinalis Bellarminus *lib. 2. de Monachis cap. 4.* ante Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. Ordinis ſeu Religionis novæ inſtitutionem non indiguiſſe approbatione, ſeu confirmatione Sedis Apoſtolicæ; primoſque fuiſſe SS. Dominicum, & Franciſcum, qui ſui Ordinis confirmationem petierunt; una monens, Innocentium III. ad edendum jam dictum Decretum, permotum fuiſſe, ob periculum Eccleſiæ imminens, ſuperſtitionum, ac rituum a Catholica, & ſolida pietate alienorum, ſi cuilibet privato novam Religionem inſtituere liceret.

XII. Si ergo Bellarmino credimus. Sedis Apoſtolicæ approbatio requiritur vice teſtimonii, quo conſtet, ex judicio Sedis Apoſtolicæ, novum hoc Inſtitutum nihil a doctrina Evangelii, aut Eccleſiæ diſſentaneum continere.

(a) In Textu legitur *inhibentes.*
(b) *Affatim*, id eſt, *Generaliter.*

XIII. Quidquid ſit, id certum eſt, nullam hodie Religionem de novo inſtitui, aut admitti poſſe, ſine Sedis Apoſtolicæ prævia approbatione, ſeu confirmatione, atque admiſſionem, & inſtitutionem novæ Religionis numerari inter cauſas Sedi Apoſtolicæ reſervatas.

XIV. Declaravit inſuper Bonifacius VIII. in *cap. Unico de Voto in VI.* votum Religionis demum eſſe *ſolemne*, atque ad dirimendum Matrimonium contractum efficax, *per profeſſionem tacitam, vel expreſſam, factam alicui de Religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatis.*

„ Ergo, ait Gloſſa, ſi profitetur Religionem non approbatam, „ ſi poſtea contrahat, tenet Matrimonium: quod verum puto (per- „ git Gloſſa) etiamſi, quando profitebatur, credebat illam appro- „ batam.

Neque juxta modernam diſciplinam, *Regulares*, ſive *Relgioſi* dicuntur, tametſi in communi vivant, & tria vota Religionis emittant, ſi ea non emittant in Religione *approbata*; uti obſervat Zypæus ad *tit. de Regularibus*. Elenchum Ordinum approbatorum habemus apud Miræum ad calcem *Codicis Regularum.*

CAPUT III.

De nova conſtructione Monaſteriorum.

1 *Nova Monaſteria ſine conſenſu Epiſcopi loci exſtrui non poſſunt.*
2 *Hæc diſciplina hodie magis, quam olim neceſſaria.*
3 *Eam innovavit Synodus Tridentina.*
4 *Cauſa cognita, & auditis intereſſe habentibus, conſenſum dare debent Epiſcopi.*
5 *Regulares aliorum Ordinum in eodem loco exiſtentes audiendi.*
6 *Locorum Incolæ audiendi.*
7 *Hæc conformia moribus Belgicis.*
8 *Expendendum num incolæ ſufficientes ſint novis, & antiquis intertinendis.*
9 *Eccleſiarum Parochialium Æditui, & Paſtores audiri debent.*
10 *Multiplicatio Monaſteriorum nocere poteſt Eccleſiis Parochialibus, & quo ex capite?*
11 *Jam pridem Principis conſenſus expetitus.*
12 *Hic etiam hodie neceſſarius eſt.*
13 *Hujus conſenſus vindicias adverſus Paulum V. propugnavit Venetorum Reſpublica.*
14 *Moribus noſtris in admiſſione novi Conventus adjici ſolent variæ modificationes.*
15 *Modificatio adjecta admiſſioni PP. Societatis in Galliam, & Belgium, de non præjudicandis juribus Ordinariorum, & Parochorum.*
16 *Hæc clauſula ſolet in omni paſſim admiſſione addi.*
17 *Variæ modificationes adjectæ admiſſioni PP. Oratorii ad Urbem Rothomagenſem.*
18 *Variæ conditiones adjectæ per Concordata inter Parochum, & Regulares in admiſſione Conventus, quoad jura Parochialia, & celebrationem divini Officii.*
19 *Interdum modus adjicitur facultati quæſtuandi, & numerus admittendorum Fratrum limitatur.*
10 *Reſtringitur facultas recipiendi temporalia eorum, quæ Monaſterium ingrediuntur.*
21 *In omni paſſim Regularium admiſſione hujuſmodi modificationes, & reſtrictiones adjectæ fuerunt.*
22 *In admiſſione novi Conventus merito examinatur, num diſciplina Regularis in Ordine illo vigeat.*
23 *Sacra Congregatio interdum ſuſpendit receptionem Novitiorum ob collapſam diſciplinam.*
24 *Rex Galliæ aliquando inſtitit, ut non admitterentur Novitii, niſi priſtina diſciplina eſſet reſtituta.*

I. „ PLACUIT (ait Synodus Chalcedonenſis *Can. 4.*) nullum quidem uſquam ædificare, aut conſtruere *Monaſterium*, vel „ Oratorii domum, præter *conſcientiam civitatis Epiſcopi.*

„ Eſt antiquus (inquit Lupus ad dictum Canonem atqui apud „ Orientales in deſuetudinem abierat, Canon. Etenim hac Syno- „ do dudum prior Sanctus Auguſtinus nullum in Africa Monaſte- „ rium conſtituit, niſi de licentia Epiſcoporum. Cauſam ſcribit „ S. Ivo Carnotenſis Epiſcopus in litteris ad Goffredum Abbatem „ Vindocinenſem: *Omnis traditio Religionis novitate, ac raritate* „ *viget & floret; antiquitate, & numeroſitate, niſi diſtricte ligetur, & ſervetur, frigeſcit ac vileſcit.* Gentis multiplicatio læti- „ tiæ magnificationem quandoque ſubnervat. Quocirca non niſi „ ſub Epiſcopali oculo, & examine congruit Monaſteria multipli- „ cari (c).

II. Hæc diſciplina hiſce noſtris temporibus magis neceſſaria eſt eo titulo; quod Monachi, ſive Religioſi præſertim Ordinum Mendicantium hodie amplius, quam olim hierarchicis functionibus applicentur, immo tamquam Epiſcoporum, & Paſtorum copiæ auxiliares reputentur. „ Ordinariorum quippe eſt (uti bene advertit „ Zypæus, *tit. de Regular. num.* 35.) in ea ſtatione quemque col- „ locare, quam non admittendorum commoditas, qui non ſibi, „ ſed ovibus paſcendis opportuna quæſituri veniunt, ſed ſalus po- „ puli ab eo requirit.

III. Qua-

(c) Carolus Magnus juſſit, ut illud Decretum executioni mandaretur, ut conſtat art. 22. Primi Capitularis, quod dedit anno 789.

Ante Caroli Magni ætatem, Concilium Agathenſe an. 506. celebratum, ſtatuerat his verbis Can. 27. „ Monaſterium novum niſi Epiſcopo aut permittente, „ aut Probante, nullus incipere aut fundare præſumat ". Ea lex obſervata ſemper fuit in Gallis; ut fuſius probatur in novis Cleri Gallicani Commentariis Tom. 4. tit. 1. *des Miniſtres de l' Egliſe qui ſont Reguliers*, cap. 4.

III. Quapropter Canonicam hanc disciplinam injuria temporum collapsam renovare, haud dubitavit Synodus Tridentina *sess.* 25. *de Regularibus cap.* 3. statuens, „ Ne de cætero ulla Monasteria, „ seu virorum, seu mulierum erigantur sine *Episcopi*, in cujus Diœ„ cesi erigenda sunt, licentia prius obtenta.

IV. Hujus saluberrimi Decreti executionem plures Romani Pontifices editis Constitutionibus urserunt; atque inter cæteros Clemens VIII. in Constitutione, quæ incipit, *Quoniam ad institutum* 99. in Bull. Rom. Atque insuper addit: Locorum *Ordinarios* non „ posse licentiam ad novos Conventus cujusque Ordinis Mendican„ tium, in civitatibus, & locis ordinariæ eorum jurisdictioni sub„ jectis erigendos impertiri, nisi *vocatis*, & *auditis* aliorum in iis„ dem civitatibus, & locis *existentium Conventuum Prioribus*, seu „ Procuratoribus, & aliis *interesse* habentibus, & causa servatis „ servandis cognita, constiterit, in iisdem civitatibus & locis *no*„ *vos* hujusmodi erigendos Conventus, sine aliorum detrimento „ *commode* sustentari posse.

V. „ Ut ita, ait Zypæus, novis admissionibus gratificatio fieret, „ ut veteribus penuriam, egestatem & famem non ingereret.

Hanc Clementis Constitutionem Paulus V. an. 1618. observari injunxit Episcopis Belgii, litteris ad eos datis, ait Zypæus. *tit. de Regul. num.* 35. eamque innovans Gregorius XV. per Bullam quæ incipit, *Cum alias* 31. in Bull. Rom. addit; „ Ne „ de cætero ullum Monasterium, aut domus cujuscumque Ordinis, „ aut Instituti de novo erigatur, nisi in eo *duodecim* saltem Fra„ tres, aut Monachi seu Religiosi inhabitare, ac ex reditibus, & „ consuetis eleemosynis sustentari valeant, ac Priores, seu Procu„ ratores aliorum Monasteriorum, non solum in prædictis, sed e„ tiam in aliis per quatuor millia passuum circumvicinis locis, ad „ id vocati, & auditi fuerint, ac tali erectioni consenserint; vel „ alias Ordinariis locorum constiterit, Religiosos Monasterii, vel „ Conventus sic erigendi, absque detrimento Religiosorum in Mo„ nasteriis, seu Conventibus antea in civitatibus, seu locis hujus„ modi erectis degentium; ibi in numero duodecim commode, & „ & congrue manuteneri, & ali posse.

VI. „ Si vero novi Conventus, Domus, Congregatio, vel So„ cietas hujusmodi instituendæ erunt; nullique alii Regulares ini„ bi reperiantur, Ordinarii locorum (pergit Gregorius XV.) nihi„ lominus diligenter inquirant, an locorum *Incolæ*, & habitatores, „ quorum & *consensum* requirant, ac adhibeant, hujusmodi duo„ decim Religiosos in Conventibus, ut præmittitur, instituendos, *commode* alere, & manutenere valeant.

☞ Constitutionem Gregorii XV. de non construendis novis Monasteriis sine consensu Ordinarii renovavit Urbanus VIII. per Bullam, quæ incipit *Romanus Pontifex*, quæ & in Belgio placetata habetur integra, *Par.* 3. *Edict. Fland. lib.* 1. *Rub.* 4. In hac Bulla Pontifex revocat quascunque licentias a Romanis Pontifex revocat quascunque licentias a Romanis Pontificibus quocumque modo obtentas citra consensum Ordinarii; nec non formam ibidem præscripsit, juxta quam nova Monasteria ædificanda sunt.

Insinuat insuper Urbanus idcirco censuisse revocandas licentias a suis prædecessoribus indultas, eo quod per has indulgentias Decreta enervarentur; immo quodammodo inutilia, & sine effectu redderentur.

Si serio expenderentur licentiæ, & indulta, quæ passim per Pontifices conceduntur, seu potius per sub & obreptionem, vel nimiam etiam importunitatem extorquentur, appareret per ea frequenter Decreta Conciliorum, & Romanorum Pontificum enervari, & quodammodo inutilia reddi.

VII. Hæc omnia & Belgicis, vicinarumque Provinciarum moribus consona sunt. Neque enim novi Conventus, aut Domus Religiosorum, præcipue Mendicantium solent admitti, nisi prius auditis Conventuum, Domorum, & Congregationum Regularium, signanter Mendicantium præexistentium Superioribus, aut Procuratoribus: atque insuper Incolis loci, in quo de novo Conventus, aut Domus constituenda est.

VIII. „ Expendere debemus (ait Carolus Fevret, *Tract. de Abu*„ *su lib.* 2. *cap.* 1. §. 10.) num Conventus, quorum nova constru„ ctio prætenditur, sint dotati, & utrum civitates sint amplæ, „ & abundantes, ut queant & novis, & antiquis Conventibus „ sufficere. Nam in parvis civitatibus recipere multitudinem Con„ ventuum Fratrum Mendicantium, est extrahere panem e mani„ bus pauperum, & suffocare avitam pietatem per novam: opor„ tet sanguinis extractionem attemperare viribus ægri, efficereque „ ne pietas in quamdam degeneret inhumanitatem, mendico suum „ auferendo panem, ut alteri detur.

IX. Præter locorum Magistratum, & Incolas, qui in *Corpore*, ut ajunt, congregati, novi Conventus, seu Domus extructioni consentire debent, insuper audiendi omnes interesse *habentes*; uti loquitur Clemens VIII. in præcitata Constitutione.

His in primis accersendi sunt Parochialium Ecclesiarum Rectores, & Magistri.

Ecclesiæ Parochiales sunt pristinæ, & primitus constructæ Ecclesiæ; ac per consequens, ait Carolus Fevret, loco citato §. 11. præcipue earum interest; quia populus inescatus novitate, facile abstrahitur ab ea assidua frequentatione, quam Ecclesiæ Parochiali tamquam matri, quæ eos per Baptismum genuit, debent. Tantum autem Parochiali Ecclesiæ decrescit, quantum diminuto concursu accedit aliis. Quapropter, cessante necessitatis causa, non debent novæ Ecclesiæ, & Monasteria in præjudicium Ecclesiarum Parochialium ædificari; uti post Glossam in *cap.* 1. *tit. de Novi operis nunt.* tradit Panormitanus ad *cap.* 1. *tit. de Ædificand. Eccles.*

X. Quantum Parochialibus Ecclesiis, quæ olim maxime floruerunt; & in quibus extruendis, ac dotandis Fidelium avita pietas eluxit, Fratrum Mendicantium similiumque Religiosorum multiplicatio detraxerit, Parochiæ ubique pene dejectæ, ac collapsæ sat superque testantur.

Porro hanc Parochialium Ecclesiarum collapsionem atque egestatem provenire a neglectu frequentationis; atque ex eo quod populus ad alias Ecclesias, & Oratoria divertat, jam pridem advertit S. Carolus qui ut populum ad frequentationem Ecclesiarum Parochialium incitaret, incommoda ex neglectu frequentationis profluentia, recensens, inter alia dicit: „ Hinc Ecclesiis Parochialibus, „ quæ a Majoribus tanto pietatis studio exædificatæ sunt, instau„ randis, ornandis, sartis tectisque habendis cura multis ex parti„ bus neglecta; in illisque nulla pene, aut exigua Ecclesiastica, ad „ divina Officia obeunda, supellex.

XI. Principis quoque consensum jam pridem expetitum fuisse, probat Epistola Pepini Regis Francorum ad S. Bonifacium Archiepiscopum Moguntinum; in qua loquens de quodam Monastario, quod Bonifacius de novo construi jusserat in *solitudine Buconia* juxta flumen Fuldæ, hæc habet: „ Sicut ex auctoritate S. Petri Prin„ cipis Apostolorum, pro quo legatione fungeris, privilegio Sedis A„ postolicæ sublimatum constat esse Monasterium, a te noviter „ constructum, ita etiam *nostræ auctoritatis præcepto*, quod actum „ est, *roborari* convenit.

XII. Si modernam Belgii, & vicinarum Provinciarum disciplinam spectemus, nullus novus Ordo admitti, aut novum Monasterium construi sine Principis licentia potest.

Ludovicus XIII. Rex Galliæ, edicto die 21. Novembris 1629. & 13. Decembris sequenti per Parlamentum Parisiense probato, vetuit, ne quodcumque Monasterium; Domus, aut Conventus Regularium sive virorum sive mulierum in quocunque loco, aut civitate sui Regni, etiam Ordinis jam ante recepti, & admissi, construatur, sine *expressa licentia Regis* per litteras ab uno e Secretariis Statutus signatas, & majori Regis sigillo munitas; ut Rex judicare queat de prædicta constructione, & juxta circumstantias decernere, quibus in locis, & civitatibus talis nova constructio admittenda sit pro fidei, & Religionis Catholicæ augmento (*a*).

Et Carolus V. in Ordinatione die 19. *Octob.* 1520. vetuit, in Brabantia novas Ecclesias, aut Cappellas ædificari, sub pœna ædificatori infligenda, & demolitionis.

☞ Edictum illud deinde per plura recentiora Edicta renovatum; ac nominatim, ne sine præviis litteris Regiis nova Monasteria, aut Conventus extrui queant, quæ habentur *part.* 3. *edict. Brabantiæ lib.* 1. *tit.* 10. atque inter alias *cap.* 7. referuntur litteræ Regiæ ad Concilium Provinciale Namurcense, quibus significatur, quod, cum litteræ Placiti Regii fuerint negatæ Monialibus Cælestinis, intentio Regis sit, ut eas jubeant recedere; bonaque ab eis acquisita in manus sæcularium transferantur.

Insuper scribitur mentem Regis esse, ut *filiæ de pœnitentia* vulgo dictæ *Repentines* non recipiantur in modum Congregationis, aut Conventus Religiosi, nec ulla bona habeant in communi.

XIII. Similis quoque lex jam pridem nota fuit apud plerasque gentes: legiturque. quod anno 1337. Respublica Veneta hanc stabiliverit legem: *Ne vel Ecclesiæ, Monasteria Hospitalia, vel aliud quidquam Venetiis ipsis sine Magistratus licentia, & consensu fabricaretur*; eamque legem tum 1515. tum 1561. confirmavit.

Cum autem postmodum hæc Respublica animadverteret, talem provisionem, non tantum ipsi civitati Metropoli, sed etiam cæteris suæ ditionis Civitatibus ad mare, & alibi sitis necessariam fore, earumdem Rectorbus mandavit, ut nec Religiosis, nec laicis erectionem Ecclesiarum, Monasteriorum, aut Hospitalium sine Superiorum consensu permitterent; sed illud omne sub pœna excommunicationis, & confiscationis tum erectorum ædificiorum, tum etiam ipsius fundi prohiberent.

Hæc fusius enarrat Paulus (*b*) Venetus in Tractatu, cui titulus: *Considerationes Censurarum Pauli V. Pontificis contra Serenissimam Rempublicam Venetam*, in quo solidis rationibus, & auctoritatibus ostenditur, per hanc a Republica latam legem, nec libertati Ecclesiasticæ, nec auctoritati Pontificiæ ullum præjudicium generari: neque condere talem legem, esse (prout voluit Pontifex Paulus V. in litteris ad Rempublicam Venetorum) „ Exercere po„ testatem supra Ecclesiam, sed dominari super fundum, aream, „ aut superficiem, super qua ædificium illud erigitur, quod etiam „ nemo negare potest, purum & merum sæculare esse. Neque sane „ (ut recte notat idem Auctor) ullus privatus, qui Ecclesiastico fa„ bricaturam alicuius Ecclesiæ super suo ipsius fundo recusat, dici „ potest, quod Ecclesiæ, vel Ecclesiastico aliquid præscribat; sed „ quod in proprio suo fundo, prout ipsi placet, disponat, & tan„ tum prohibeat, ad quod a legibus non obligatur. Non enim il„ lud Ecclesiæ dici potest, quod fabricari potest, sed quod jam ædi„ ficatum, & dedicatum est. Et habet privatus quilibet dominium „ super fundum suum proprium; Principes vero super omnes fun„ dos simul totius seu dominii habent potestatem majorem.

Hinc Auctor hic concludit: „ Quemadmodum itaque iniquum „ est, ædificare Ecclesiam super fundum cujusdam privati, absque „ illius permissu: ita etiam æquum esse non potest, loco Principis, „ ubicumque libuerit, contra ipsius voluntatem tale quid moliri.

Quod argumentum ibidem fusius prosequitur; ostenditque non minus Principi, quam cuilibet privato liberum esse, suum territorium, sive fundos certis ædificiis ædificandis, etiam ad rem sacram, vel cultum divinum dicandis, negare. Extat hic Tractatus apud Melchiorem Goldastum, *tom.* 3. *Monarchiæ pag.* 286. cum aliis pluribus Tractatibus, hujus legis æquitatem, & justitiam adstruentibus; atque inter alios, Tractatus Antonii Quirinii Patritii, & Senatoris Veneti, qui inter alia recte advertit, quod finis hujus legis sit.

Publi-

(*a*) Id renovatum est Edicto, quod Mense Augusto 1749. dedit Rex Ludovicus XV.

(*b*) Paulus Venetus vulgo nuncupari solet *Fra Paolo Sarpi*, celebris ob Concilii Tridentini Historiam, quam conscripsit. Hic non solum in Opere, cui titulus, *consideratione censurarum*, &c. sed etiam in aliis scriptis, inter quæ primum obtinet locum *Tractatus de Juribus Principum vindicatis*, Jura Reipublicæ Venetæ acerrime propugnavit. Hujus Operis titulus novitius est, suppositusque fuit alteri, quem suo Tractatui Fra Paolo dederat his verbis: *consolationes ad pacem animis timoratis conciliandam*, &c.

Publica pax, & tranquillitas, quæ occasione novorum Monasteriorum facile turbaretur; siquidem novi hominum cœtus hoc modo sæpe sunt introducti, & cum iis etiam plerumque novi mores, per quos simpliciores, nobiles, & ignobiles sub vario prætextu Religionis non raro seducuntur, ut huic, vel illi parti, cum ingenti publicæ libertatis præjudicio, & summo dissensionum periculo adhæreant. Et quis, quæso, Princeps (pergit Quirini) æquo animo ferret, ut cœtus quilibet sibi antea nec visus, nec notus pro suo libitu in quocumque loco suæ ditionis vellet pedem figere? Nonne prius de ejusdem conditione, propter quid scilicet venerit, & quid rerum agat, inquireret, aut num sibi ipsi, suisque subditis periculum, vel detrimentum aliquod afferre posset, bono jure investigaret? Sæpe enim sub pallio, & tegumento Religionis res aliæ occultantur, uti bene hic auctor reflectit, & ostendit;

Cum vero objiceretur, mentem Pontificis non esse loqui de omnibus Monasteriis in Republica Veneta ædificandis, sed de illis solum ædificiis, seu Monasteriis licentiam a Pontifice factam esse, quæ in locis non periculosis, aut suspectis eriguntur, respondet idem Auctor: *Necessarium esse, ut illa distinctio loci, temporis, & aliarum circumstantiarum alicui sit nota, quæ tamen cognitio nulli alii debetur, quam domino fundi, utpote de cujus periculo, & securitate agitur, quæ nullius alterius præjudicio debet submitti; ex quo consequitur, penes ipsum solummodo esse, permittere, aut non permittere, & licentiam dare, vel denegare, hæc vel illa ædificandi. quod unicum est legis nostræ, ait, argumentum.*

XIV. Illud quoque notoria praxi, & moribus nostris receptum est, quod Senatus Regii in expeditione litterarum, quibus novas Religiones, aut Conventus admittunt, solent adjicere varias conditiones, & modificationes, prout, auditis quorum interest, & expensis privilegiis, ac legibus Patriæ, Ecclesiæ, & Reipublicæ expedire indicaverint.

XV. Parlamentum Parisiense admittens Bullas, & Institutiones Patrum Societatis, quæ prius communicatæ fuerant Episcopo Parisiensi, Decano, & Facultate Theologicæ, aliisque, quorum intererat, decrevit, ut dictæ Bullæ in libris Parlamenti registrarentur, & Patres Societatis illis uti possent, iis exceptis, in quibus Bullæ illæ contrariari, aut præjudicare possent legibus Regni, Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, Concordatis inter Pontificem & Regem, juribus Episcopalibus, & Parochialibus, in quorum præjudicium nullis Bullis, Indultis, aut Privilegiis uti possent. Hæc latius cum modificationibus, ac conditionibus admissioni adjectis videri possunt relata in Actis Cleri Gallicani, *tom. 1. tit. 2. cap. 14.* (*a*).

Similiter Philippus II. admittens dictos Patres Societatis in hisce Belgicis Provinciis, litteris admissionis hanc clausulam adjecit, quod Socii illius Societatis se non poterunt ingerere exercitio ullius rei spectantis ad Officium Pastorale, sine scitu, consensu, & beneplacito tam Curatorum, quam Episcoporum, & aliorum Ordinariorum, quibus auctoritas competit.

XVI. Quin & monet Carolus Fevretius, *l. 2. de Abusu c. 1. n. 12.* prædictam clausulam admissioni Patrum Societatis adjectam, adjici generaliter omnium Regularium utriusque sexus admissioni.

XVII. Tomo 2. Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *c. 32. n. 8.* refertur admisso Patrum Oratorii ad Civitatem Rothomagensem an. 1616. cui per Senatum Regium præter dictam clausulam generalem, adjectum fuit, quod dicti Patres, nullam publicam functionem facient in suo Conventu, aut Ecclesia diebus Dominicis, & Festis solemnibus, illis horis, quibus divinum Officium in Ecclesiis Parochialibus celebratur; ne Parochiani a solita Officiorum illorum Parochialium frequentatione abstrahantur. Deinde quod non administrabunt Sacramenta etiam Pœnitentiæ ulli illorum Parochianorum, nisi de consensu Ordinarii, vel licentia Parochorum; neque ulla Parochorum jura occupabunt; Quodque nullus hujus Congregationis poterit disponere de suis bonis mobilibus, aut immobilibus in favorem Congregationis, sive per testamentum, sive inter vivos de ampliore portione, quam uni ipsorum hæredi cedere posset, idque sub pœna nullitatis.

XVIII. Anno 1664. cum ageretur de admissione Patrum Recollectorum S. Francisci ad oppidum, & territorium de Eecloo Diœcesis Brugensis, initum fuit concordatum inter Pastorum, Clerum, & juratos Ecclesiæ Parochialis Rectores ex una, & Patrem Provincialem nomine sui Ordinis ex altera, partibus: desuper etiam prævie auditis, & interpellatis Dominis Ballivo, Burgimastris, & Scabinis præfati oppidi; conclusumque concordatum in palatio Episcopi Brugensis 19. Januarii 1664.

In hoc Concordato inter cætera articulis 7. 8. 9. habetur: *Similiter non licebit prædictis Patribus Recollectis celebrare Missam, vel quodcumque aliud Officium, nec concionari, aut Sodalitatem habere eo tempore, quo in Ecclesia Parochiali fiet vel matutina, vel summa Missa, Concio, Processio, Officium Vesperarum vel Laudis, uti nec Missam cantare Dominicis, & Festis, nisi finita Concione seu Catechismo, qui pro tempore fiet in dicta Ecclesia Parochiali, neque ante horam undecimam auditam, ad quam tamen ad quadrantem antea poterunt pulsare. Concionari etiam non poterunt in sua Ecclesia tempore matutino Dominicis & Festis, nisi forte in Festis Sancti Francisci, Portiunculæ, & Patroni. Quandocumque ab hora Octava usque ad undecimam contigerit per peregrinos, aut adventantes Patres celebrari aliquam Missam in Ecclesia PP. Recollectorum, non poterit ad eamdem Missam prævie pulsari. Non poterunt etiam in Ecclesia PP. Recollectorum, omissa Parochiali, celebrari solemniter Missæ Confraternitatum, Opificum, & aliæ ordinarie in Parochiali celebrari consuetæ.*

Item art. 13. *Nullo modo populum directe vel indirecte divertere poterunt a supradicta Ecclesia Parochiali, sed hortabuntur, ut illam diligenter frequenter, Missæ solemni, aliisque Officiis, & Concionibus, ac Catechismo ibidem intersit, proprio Pastori debitum honorem, reverentiam, ac obedientiam impendat, illique ad minus semel in anno, idque circa Festum Paschæ confiteatur; si qui tamen Patris Recollectis etiam tunc confiteri voluerint, audiri ab illis poterunt & absolvi, dato aliquo signo, per quod Pastori de illorum Confessione constare possit.*

Denique art. 17. & 18. *Præterea, quia ratione Communionis Paschalis sæpe oritur contentio inter Pastores, & Clerum Regularem: Rustici etiam alii imperiti decipiuntur, dum putant se præcepto Ecclesiæ apud Regulares satisfacere posse, non licebit Patribus Recollectis intra quindenam Paschalem Venerabile publice in sua Ecclesia exponere, nec etiam privatim Sacram Synaxim administrare, nisi illis, quos constabit, prævie in Parochia satisfecisse. Sicut nec ægrotis privatim, & in occulto, neque publice, nisi de consensu Pastoris, & eo impedito, Sacram Synaxim deferre poterunt.*

Eodem Concordato plura continentur, quibus jura Parochialia, tam circa sepulturas Parochianorum, & Officia, & jura funeralia, quam Processiones conservantur, de quibus suo loco dicetur.

Cumque super observantia hujus Concordati quæstio orta esset inter Pastorem dictæ civitatis & Patres Minores Recollectas, per sententiam Vicariatus Brugensis, vacante Sede Episcopali, 6. Octob. 1683. mandatum, & injunctum fuit dictis Patribus, ut præcise, & punctualiter præfatum ipsorum Concordatum, & contractum admissionis observent: nec non virtute illius inhibitum ipsi, ne Missam celebrent diebus Dominicis, & Festis ab Octava usque ad undecimam, etiamsi in Ecclesia Parochiali *nullum* Officium fiat; nisi casu peregrini, aut adventantes eo venirent, cum in absque prævio pulsu tum excipiantur.

XIX. Frequens quoque modificatio adjicitur, præsertim admissioni Ordinum Mendicantium, circa numerum Fratrum recipiendorum, vel etiam modum, & limites quæstuandi; item quantitatem bonorum acquirendorum.

Sic Parlamentum Rothomagense admittens Fratres Minores vulgo *Recolletas* Cæsortii, quæstuandi facultatem restrinxit ad ipsam civitatem ejusque suburbium. Fevret. *Tract. De abusu l. 2. c. 1.*

In admissione PP. Minorum S. Francisci ad civitatem, & territorium Turnhautanum Diœcesis Antuerpiensis, cautum fuit, ut numerus eorum tantum 8. aut 9. esset; quodque tantum esse eorum Conventus quasi quoddam refugium, cui dumtaxat præesset *Vicarius* a Guardiano Herentalensi omnino dependens: ipsique Fratres nullatenus essent oneri ipsi Communitati, neque Ecclesiæ Parochiali in aliquo præjudicarent; quin & sua divina Officia peragere deberent in Ecclesia Parochiali: neque ipsi Cappellam, multo minus Ecclesiam habere possent; sed ad summum altare *portatile* usque ad revocationem. Uti latius exprimunt Acta admissionis die 23. Januarii 1652.

Senatus Burgundiæ anno 1610. in conformitatem litterarum Regis, consensus Episcopi Cabillonensis, & Magistratus, ac Incolarum Civitatis, admisit Fratres Montis-Carmeli ad Civitatem Cabillonensem sub expressa conditione, quod *quæstuare non possent*: uti refert Fevretius loco citato.

XX. Parlamentum Divionense admittens litteras Regias obtentas per Ursilinas Cabillonenses in Martio an. 1620. & ut in conformitatem earum construeretur Conventus Ursilinarum in dicta civitate ad instructionem, & eruditionem puellarum, has conditiones adjecit; quod Conventus construi non posset in veteri civitatis parte, neque ipsæ Ursilinæ mendicare possent; quod prius quam domicilium figerent, ostenderent ipsi Magistratui Civitatis, quod haberent in capitalibus quinque millia librarum Gallicarum; non possent recipere in suum Conventum puellas habentes Patrem & Matrem, sine horum consensu; neque puellas parentibus orbatas, sine consensu Tutorum vel Curatorum: quodque nulla harum puellarum habentium liberam rerum suarum dispositionem, si habeat 12. millia librarum, possit dare Conventui plus quam tria millia, & si minus quam 12. millia librarum Gallicarum in bonis, habeat, nequeat dare ultra quartam partem; idque dumtaxat quousque dictus Conventus fuerit constructus, & dotatus usque ad 4. millia florenorum, quo casu nihil poterunt a puellis accipere præter pensionem aliquam vitalitiam morte earum extinguendam.

Ita refert Carolus Fevretius loco citato; qui testatur in particularibus casibus conformiter ad jam dictum Arrestum non semel judicatum fuisse (*b*).

XXI. Si quis Regularium utriusque sexus admissiones scrutari velit, reperiet, tum in litteris Regiis, tum etiam in Concordatis cum Capitulis, Magistratibus, & Parochialium Ecclesiarum Curatis, & Magistris initis, similes passim conditiones, & modificationes fuisse additas; at illud experientia docet, lapsu temporis, conditiones, & modificationes negligi; atque ex illo neglectu incommoda, quibus per illas restrictiones occurri posse credebatur, plura in dies oriri, in grave sæpe populi atque Ecclesiarum, præsertim Parochialium gravamen, & nocumentum; adeo ut non raro satius esset, novorum Conventum exstructionem non admittere, quam hujusmodi modificationibus, & conditionibus, concordatisque, futuris incommodis velle occurrere.

XXII. Adhæc in admissione novorum Conventuum merito attenditur, num in ordine illo Regularis disciplina sit integra; an vero non ita collapsa, ut nisi prius in suum primævum statum restituatur, potius expediret numerum Conventuum, atque Religiosorum diminui quam multiplicari.

XXIII. Ita Sacra Congregatio sub Urbano VIII. die 14. Junii 1628. & die sequenti, Fratrum Minorum de observantia S. Francisci familiæ Cismontanæ consultationibus præposita, volens, quantum potest in Domino ipsorum postulatis satisfacere circa Novitios ad habitum, & professionem admittendos; Sanctitate sua appro-

(*a*) Leguntur quoque in novis Commentariis Cleri Gallicani tom. 4. *des Ministres de l'Eglise, qui sont Reguliers.* col. 592.

(*b*) Jurisprudentiam, quam ea de re observant, vel observare debent Galli, aperte & erudite demonstrant Auctores novorum Commentariorum Cleri Gallicani tom. 4. cap. 8. col. 1915. 1916. &c. & col. 1570. 1571. &c.

approbante, censuit, tunc demum esse illis permittendum, ut Novitios recipiant, cum constiterit ex ipsorum Conventibus eos sustulisse *abusus omnes*, qui Regulae S. Francisci observantiae adversantur. Fagnanus ad *Cap. nimis prava tit. De Excess. Prael. num.* 55. subjiciens ibidem abusus, quos S. Congregatio emendatos volebat.

Meminit rursus ejusdem resolutionis idem Fagnanus ad *Cap. Cum virum tit. de Regularib. num.* 50. Additque, ab eadem Congregatione decretum fuisse, *ut Fratribus ad certum numerum decedentibus, illorum Conventus traderentur Fratribus* Reformatis *seu* strictioris *observantiae ejusdem Ordinis, a quibus tantum reciperentur Novitii*. Et in hujusmodi prohibitione multos annos perduratum est. *Et utinam, ait Fagnanus, paulo diutius perseveratum fuisset: nam ubi numerus Fratrum reformationis multum excrevisset, pauci in familia superstites deposita jam saepe vestiendi Novitios, & majores dignitates assequendi; facile ad reformationem transiissent. Atque ita nulla esset in Religione divisio, vel scissura, sed tota ad primum institutum, & Regulae puritatem redacta fuisset. Verum fratribus reformationem pollicentibus, tandem oportuit illis ad vestiendos Novitios aditum aperire. Docuerunt enim Ordinariorum attestationibus, se adimplevisse conditiones sibi praescriptas, & legatis annuis in Curiis Episcopalibus solemniter renuntiasse. Et sic tributa fuit illis licentia vestiendi usque ad certum numerum in singulis Provinciis praefinitum. Nobis tamen quantum per modestiam licuit* semper reluctantibus.

XXIV. *Memini etiam, pergit ibidem Fagnanus, Regem Christianissimum superioribus annis supplicasse S. D. N. ut in regno Galliae de caetero non vestirentur Novitii, nisi in Religionibus, in quibus* vere *servatur regularis disciplina juxta primaevum institutum: quod tamen etsi sanctissimum foret, nihilominus magnopere haesitatum est, ne prohibitio tam generalis magnos motus excitaret, ita ut diu postea sustineri non posset, cum tamen satius sit legem non condere, quam conditam protinus abrogare. Multo securius, & fructuosius haec praestari possent in generali Concilio, quemadmodum factum legimus in Concilio Lugdunensi sub Gregorio X. ut patet ex* Cap. Unico, De Relig. Domibus lib. 6. Decretalium.

TITULUS VIGESIMUS QUINTUS.

De Admissione ad Religionem, & de Novitiatu.

CAPUT PRIMUM.

Qualiter probandus admittendus ad Religionem?

1 *Multum nocet disciplinae Regulari praeceps, & in considerata admissio ad Religionem.*
2 *Nec tantum Religioni, sed & ipsis intrantibus est nociva.*
3 *Quam probationem requirat Regula Benedictina?*
4 *Similem requirit Clemens VIII.*
5 *Quanto tempore, & circa quae postulans examinari debeat, priusquam ei ingressus annuatur?*
6 *Postulans aliquo tempore in* Cella *Hospitum probandus.*
7 *Hi probandi modi an semper adhibendi?*
8 *Semper diligenter probandus.*

I. QUI collabentis collapsaeque Monasticae disciplinae causas propius attenderit, haud difficulter intelliget, unam e praecipuis esse, praecipitem, ac improvidam ad Religionem admissionem.

Hinc quippe contingit, ut inepti, atque Religionis Monasticae spiritu vacui, immo mundi adhuc spiritu turgidi in Monasteria irrepant, qui tum reliquos inficiant: sensimque omnem Monasticam disciplinam enervent; quin & evertant.

II. Neque ipsi Ordini dumtaxat nocet haec indiscreta, & praeceps ad Religionem receptio, sed ipsis quoque ita admissis periculosa, & plurimum nociva esse solet.

Dum enim sine serio examine discussioneque admittuntur, fit ut sibi ipsis haud sat cogniti, neque de vita Religiosa satis instructi, eam vivendi institutionem amplectantur, ad quam postea experiuntur, se revera a Deo vocatos non fuisse; neque eas animi corporisque dotes, & qualitates habere, quae huic vitae instituto rite obeundo sunt necessariae, dum interim votorum suorum vinculis ad eam vivendi rationem constricti, in eo vitae instituto, non raro maximo cum renisu, ac salutis periculo continuare tenentur. Quae inde anxietates, gemitus, & pejora ex illis resultantia incommoda sequantur, quotidiana experientia nimium probat.

Mirum ergo videri nequaquam debet, si prima Patrum cura semper fuerit, ut super vocatione, moribus, animi corporisque dotibus ad Religionem admitti postulantium, serium examen institueretur.

III. *Noviter veniens quis ad Religionem* (ait *S. Benedictus* cap. 58. suae Regulae) non ei facile *tribuatur ingressus, sicut ait Apostolus*: Probate spiritum si ex Deo est. 1. Joan. cap. 4. v. 1. Id est, utrum spiritus, quo ad vitam religiosam amplectendam ducitur, vere ex Deo sit: utrum ad Religionem impellatur, ut Deo liberius serviat; suamque salutem securius operetur; an non potius alicujus temporalis commodi adipiscendi, aut incommodi evitandi motivo impellatur; nihilque humani respectus sese immisceat.

IV. Sancti Benedicti tot Monachorum Patris vestigia premens Clemens VIII. in Decretis pro Novitiorum receptione §. 32. mandat, ut *Superiores* diligenter inquirant, *quo spiritu, qua mente ac voluntate id Regularis vitae genus elegerint, quem sibi finem proposuerint, num zelo melioris frugis, ac perfectioris vitae, & ut Deo liberius famulari possint, an potius levitate, vel humano aliquo affectu, aut inordinato animi motu ducantur*. In Bullario Romano *part. 3. pag.* 128. dixerat jam ante §. 19. ipse Clemens, compertum esse *nihil ad gravem illam, ac laudatissimam priscorum Patrum vivendi rationem* relaxandam, majorem vim *habuisse, quam vel nimiam in recipiendis Novitiis* facilitatem *supra numerum, quem capere, atque alere Monasteria ipsa possent; vel* negligentiam in probando, & examinando *eorum spiritu, an vere esset ex Deo, atque ex praecipuo desiderio illi inserviendi; vel denique incuriam in eis educandis atque instituendis*.

De modo & tempore, quo hoc examen institui debeat, non una fuit omnium Patrum, & temporum disciplina.

V. Sanctus Benedictus post citata verba modum, & tempus probationis subjungens, ait: *Ergo si veniens perseveraverit pulsans, & illatas sibi injurias, & difficultates ingressus, post quatuor aut quinque dies visus fuerit patienter portare, & persistere petitioni suae, annuatur ei ingressus*.

Primum ergo examen institui vult S. Benedictus super vocatione postulantis ingressum per illius humilitatem; ut ex illa appareat, num aliquousque in spiritu humilitatis profecerit; ac se ut reum poenitentem, & vilem tractari, & despici sustinere possit: quae dispositio ad statum Monasticum, qui status est humiliationis, & poenitentiae, cumprimis necessaria est. Unde & in omnium Patrum regulis, super hoc spiritu humilitatis primum examen institui mandatur.

VI. Post hoc examen annuitur quidem ei ex praescripto Regulae Benedictinae, *ingressus*; nequaquam ad Cellam *Novitiorum*; sed, ait Regula, *sit in cella hospitum paucis diebus*.

Hic erat quasi secundum postulantium examen. Quid vero facere deberet *noviter* veniens in cella hospitum, S. Benedictus non declarat; sed id ex aliorum Regulis facile eruitur.

Auctor Regulae Tarnaensis (*a*) habet; *Ubi de Senioribus deputatus tam diu jubeatur advenientibus deservire, quousque devotio ejus fuerit patientia teste monstrata*. Et S. Fructuosus cap. 21. *Hospitibus, sive peregrinis stramina comportabit, aquam pedibus lavandis calefaciens*.

Haec ergo in cella hospitum mora instituta videtur, ut interim in mores, & actiones ipsius noviter venientis adverteretur; atque hinc major de ejus spiritu, ac vocatione certitudo haberi posset. Unde S. Isidorus *cap. 4. Regulae*, ait: Vitam *enim uniuscujusque* in hospitalitatis *servitio tribus mensibus* considerari *oportet: quibus peractis ad coetum sanctae Congregationis accedere. Neque enim suscipi intus quemquam convenit, nisi prius foris positus, ejus humilitas sive patientia probetur*.

Verbo, hujus ac praecedentis examinis probationis scopus est, ut noviter venientium spiritus, ac vita aliquousque sit perspecta, priusquam ad Congregationem, ac intra Monasterium cum Novitiis admittatur.

VII. Proinde non sine fundamento jam pridem sustinuit Petrus Venerabilis Abbas Cluniacensis, S. Benedictum hoc suae Regulae praescripto, solam praecipitem ac temerariam postulantium admissionem improbare; neque vetare alicujus ad Religionem, sine hujus ritus observantia, admissionem; si modo sat de ejus vocatione constet, & admissionem saluti ejus conducere sat appareat. *Lib. 1. Epist.* 28.

VIII. Quare S. Basilius multa circa examen recipiendorum disserens, omnia ad unum hoc reducit; quod oporteat inquirere de praeterita vita, & conversatione: *ne forte simulata quis mente, & fallaci animo* ad Religionem *accedat*. In Regulis fus. disp. *Interrog.* 10.

His consonant Patrum Eremitarum Sancti Augustini Constitutiones *part. 2. c. 2. Si quis in Ordine nostro recipi petierit, non statim annuatur eis quicumque sit ille, sed* probetur *spiritus ejus, si ex Deo est, quia desideria* dilatione *crescunt, & in* privatis *colloquiis voluntas, mens, & intentio ipsius a Priore Conventus, vel a Magistro Novitiorum, seu ab alio* perfecte exploretur; *quod si perseveraverit in proposito, Prior eum faciat* diligenter *examinari a duobus examinatoribus ad hoc munus deputatis*. (*b*)

CAPUT II.

De Novitiatu.

1 *Postulans ad Religionem satis probatus admittitur ad Cellam Novitiorum.*
2 *Hujus Cellae frequens mentio in Regulis Patrum.*
3 *Erat separata a reliquorum Religiosorum habitaculo; & quare?*
4 *Separationem Novitiorum a reliquis Fratribus Professis multum urget Clemens VIII.*
5 *Novitiis praeficiendus aliquis* Senior, *qui hodie dicitur* Magister Novitiorum.

6 *Qua-*

(*a*) S. Maurice d'Agaune.

(*b*) Gallicana Canonicorum Regul. Congregatio, quae, regnante Lud. XIII. suum habuit exordium, ad suscipiendam Novitii Vestem neminem olim admittebat, nisi eum antea tribus, vel pluribus mensibus in habitu Clericali probasset. *par. 2. Constit. cap. 2. num.* 12. Verum ea disciplina sensim sine sensu mutata est; Post quindecim dies ab ingressu suo Candidatus veste Novitiis destinata induitur; id in more positum est plurimis abhinc annis: quapropter examen Candidati peragitur, dum vitae Religiosae, & Canonicae tirocinium ponit Novitius.

6 *Qualis eligendus in Magistrum Novitiorum? Et circa quæ debeat esse sollicitus?*
7 *Quid circa Magistrum Novitiorum statuerit Clemens VIII?*
8 *Novitio diligenter exponenda Regula, & obligationes Monasticæ.*
9 *Idipsum enixe commendant Synodi Belgicæ.*
10 *En Decreto Clementis VIII. etiam Fratres* Conversi *de omnibus rite instruendi.*
11 *Novitiis persuadendum, esse vivendum secundum Regulam, non autem juxta normam vivendi multorum.*
12 *Quid eum in finem statuerit Innocentius XII.?*
13 *Tempus Novitiatus non ubique fuit uniforme.*
14 *Jure Decretalium poterant Abbates tempus Novitiatui præfixum ex causa abbreviare.*
15 *Ob excessus in hac abbreviatione commissos multis Decretis opus fuit; quibus Fratres Mendicantes illudebant.*
16 *Contra præcipitem Novitiorum Mendicantium admissionem plures editæ Decretales, & efficacissime illi occurrit Synodus Tridentina.*
17 *Synodus Tridentina sequuta Regulam Benedictinam, tempus Novitiatus esse voluit* annale.
18 *Professionem ante tempus Novitiatus expletum declaravit absolute nullam; sustulitque Decisionem* Cap. 2. & 3. De Regularibus in VI.
19 *Nec renunciatio Novitii, nec consensus Monasterii Professionem anticipatam reddere possunt validam.*
20 *Annus Novitiatus debet esse* integer.
21 *Requiritur annus* continuus.
22 *Quæ interruptio anni Novitiatus reddat Professionem nullam, incertum apparet.*
23 *An qui extra Monasterium aliqua parte anni mansit de licentia Superioris, possit valide profiteri sine novo Novitiatu.*
24 *Si ex speciali Statuto Ordinis prolixius, quam annale tempus pro Novitiatu requiratur, huic Synodus Tridentina non derogavit; facta tamen ante tempus ex Statuto præscriptum Professio non est invalida.*
25 *Qui anno Novitiatus expleto Monasterium deserit, reversus valide sine novo Novitiatu profiteri potest.*

I. POSTQUAM postulans rite examinatus, ac discussis sufficientia signa vocationis dedit, ad Novitiatum, juxta S. Benedicti, aliorumque Patrum Regulam recipiendus est. „ Postea autem sit, „ inquit Benedictus, in Cella *Novitiorum*, ubi meditetur, & „ manducet, & dormiat.

II. Hujus cellæ Novitiorum meminere & aliæ Patrum Regulæ, Ferreoli Regula *cap. 5.* de tempore probationis seu Novitiatus tractans, ait: „ *Vicinam* tamen Monasterio *cellulam*, dum prænota„ tum tempus observat, accipiat. Victumque quotidianum a Mo„ nasterio, si inter reliquos operetur, exspectet, lectioni ante „ omnia, & orationi dans operam ".

Sanctus Fructuosus *cap. 21. Regulæ*, hæc habet; „ Neque interna Fratrum diversoria accedet, sed delegata in exteriore curte cella perfruetur.

III. Manifestum ergo est jam pridem ex præscripto Regularum, Novitios ab aliis Fratribus fuisse separatos: „ Ne (ait Hugo Me„ nardus ad *cap. 65. §. 1. Concord. Regul.*) quæ in Monasterio ge„ runtur in eorum notitiam venirent, & discedentes ea seculari„ bus revelarent. Id etiam eorum tranquillitati maxime congru„ um erat; ut ab omni consortio sejuncti, facilius contemplatio„ ni, & vitiorum extirpationi studerent.

IV. Hanc Novitiorum a cæteris Fratribus separationem multum urget, & observari præcipit Clemens VIII. in citatis Decretis §. 26. *Quod vero ad loci qualitatem uniuscujusque Novitiatus spectat, ait, locus hujusmodi propria clausura ab ea parte Conventus, & Monasterii, in qua degunt professi, segregatus sit, atque distinctus; habeatque tot ad dormiendum cellulas separatas, quot erunt numero Novitii, vel dormitorium ita capax, ut pro singulis singuli lectuli commode sterni possint; in quo etiam cellula, vel certus ac determinatus locus pro Magistro, ejusque socio reperiatur. In eo etiam præter alias communes commoditates, aptus locus adsit ad spirituales collationes seu conferentias faciendas, ac lectiones, instructionesque Magistri audiendas, & in quem hiemis tempore ad calefaciendum se igne communi recipiant. Oratorium insuper seu Cappella, si commode fieri poterit, ad Novitios in spiritualibus, præsertim in cæremoniis, Ecclesiasticisque functionibus exercendos. Hortus quoque peculiaris ad honestam recreationem, bene conclusus atque munitus adsit; sin minus, hortum cæteris Fratribus communem recreationis tempore ingrediantur. Ipsis vero Novitiis ibi commorantibus, curabit Magister cum loci Superioris auctoritate (si opus fuerit) ne in eumdem quisquam alius ingrediatur. Ad hujusmodi locum Novitiatus nemini, ejusdem vel alterius Ordinis Regulari, etiam Conventus, & Monasterii Officiali, uno umquam tempore sub quovis prætextu aditus pateat, præterquam Magistro, ejusque Socio, ac etiam Monasterii, aut Conventus Superiori, si quandocumque ingrediendum sibi necessario existimaverit; quo tamen casu aliquem semper ex senioribus Conventus, vel Monasterii Patribus socium assumat. Hujus loci clausuræ clavis apud Magistrum semper asservetur, illique soli liceat ex gravi tantum causa ingressum illuc alicui permittere; si quis autem Novitiorum quempiam alloqui voluerit, Magistro præsente, & non aliter alloquatur.*

V. Subjicit deinde S. Benedictus: „ Et Senior ei talis depute„ tur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum curiose „ omnino intendat, & sollicitus sit, si revera Deum quærit, si „ sollicitus sit ad opus Dei, ad obedientiam, ad opprobria.

Senior, cujus hic meminit Benedictus, est ille, qui hodie appellatur *Magister Novitiorum*. An autem singulis Novitiis Seniores dandi sint, non expressit Benedictus. „ Nec puto, ait Menardus, „ hanc esse mentem S. Benedicti, qui fere sequitur Ægyptiorum „ Monachorum normam, juxta quam *uni* Seniori *decem* juniores „ dantur instituendi, ut constat ex Cassiano *lib. 4. de Instit. cap. 7.* „ Quod & modernæ disciplinæ Monasticæ est conforme, quæ uni „ plerumque Magistro plures Novitios committit.

VI. Requirit Benedictus, ut pro Novitiis instituendis eligatur *Senior* aliquis, id est, in exercitiis Monasticis bene exercitatus, qui verbo & exemplo Novitium instruere sit idoneus; qui insuper *aptus sit ad lucrandas animas*; hoc est, aptus ad imprimendum vitio contemptum mundi, & rerum temporalium, eique inspirandum amorem rerum cœlestium; nec non magnam ideam eorum, quæ mundus despicere solet.

Post hæc, qui *curiose omnino intendat, & sollicitus sit, si Novitius revera Deum quærat*: id est, num in exercitiis Religionis, ac ipsa vitæ Monasticæ electione unice Deum quærat: utrum nulla humana consideratio se immisceat, quæ ipsum ad hoc vitæ genus eligendum impellat. Denique sollicite attendat, num ita Novitius in omnibus se gerat, ut merito ac cum fundamento judicari possit, ipsum ad Religionem a Deo esse vocatum. Quæ sat ostendunt, quanta prudentia non carnis, sed spiritus in Magistro Novitiorum opus sit.

Merito ergo Patres Eremitæ S. Augustini decreverunt „ in Magi„ strum Novitiorum eligi Fratrem honestum, ac *probatum*, & sui „ Ordinis *præcipuum Zelatorem*, provectæque ætatis, quantum fieri „ poterit, a quo ad Dei laudem, & Ordinis decorem, cum *omni* „ *sanctimonia*, & *bona doctrina* diligenter erudiantur, & instruantur.

VII. Clemens VIII. in Constitutione sua de recipiendis Novitiis, hæc de Magistro Novitiorum, & ejus socio habet §. 27. „ Ipse „ Magister Sacerdotali Ordine sit initiatus, ac in quinto saltem „ supra trigesimum ætatis suæ anno constitutus, & per decennium „ a professione emissa in Religione perstiterit. Socius vero trigesi„ mum annum excedat; sintque ambo *doctrina*, quantum per Su„ periorum diligentiam, & vires fieri poterit, *vitæ* etiam ante„ actæ exemplo *præstantes*, *orationis* præterea, & *mortificationis* „ *operibus addicti*, *prudentia charitateque referti*, non sine affabi„ litate graves, *zelum Dei* cum mansuetudine præ se ferentes, ab „ omni cordis & animi perturbatione, ira præsertim, & indigna„ tione, quæ in se, & erga alios charitatem impedire consueve„ runt, quam longissime alieni, & tales demum, qui *in omnibus* „ *seipsos bonorum operum exemplum* præbeant, ut ii, qui eorum „ curæ subsunt, illos non tam metuant, quam revereantur, nec „ illis umquam detrahere quidquam possint.

VIII. Prosequitur Regula Benedictina citato cap. 58. *Prædicentur* „ *ei omnia dura, & aspera, per quæ itur ad Deum. Si promiserit de stabilitate suæ perseverantia, post duorum mensium circulum legatur ei hæc Regula per ordinem, & dicatur ei: Ecce lex, sub qua militare vis: si potes observare, ingredere; si vero non potes, liber discede. Si adhuc steterit, tunc ducatur in supra dictam cellam Novitiorum, & iterum* probetur in omni patientia. *Et post sex mensium circulum legatur* ei Regula: *ut sciat ad quod ingreditur. Et si adhuc stat, post quatuor menses iterum* relegatur *ei eadem Regula, Et si habita secum deliberatione promiserit omnia custodire, & cuncta sibi imperata servare, tunc suscipiatur in Congregatione, sciens se jam sub lege Regulæ constitutum, quod ei ex illa die non liceat egredi de Monasterio, nec collum excutere de sub jugo Regulæ, quam sub tam morosa deliberatione licuit, aut excusare, aut suscipere.*

Unicus in his omnibus scopus S. Benedicti fuit, ut Novitius exacte de Regula reliquisque vitæ Monasticæ exercitiis, & obligationibus instruatur; nihilque leviter ac inconsiderate arripiat, ejusque animi, ac spiritus in his omnibus constantia bene probetur.

Et quia ab hoc puncto totius disciplinæ Regularis recta observantia, atque ipsorum etiam Novitiorum salus plerumque dependet, in eo observantiam illius non tantum priscorum Patrum Regulæ, sed & recentiorum Ordinum Constitutiones, & Synodorum Decreta urserunt.

IX. Synodus Cameracensis P. I. *Tit. de Monasteriis c. 14.* „ man„ dat omnibus Monasteriorum Superioribus, ut *Regulæ* ac Statu„ torum Monasterii, in quo juvenes cupiunt profiteri, *lectio* & „ *explicatio* eisdem Novitiis fiat: ne *imprudentius* voveant; si ipsis „ minus constet, ad quid se per professionem obligent.

„ Novitiorum *diligens* institutio fiat (inquit Synodus Audoma„ rensis) neque solum Ecclesiæ Officium, sed & *professionem* ipsam „ ac *Religionis vota*, & *Regulam*, nec non Monasterii Statuta do„ ceantur, *probeque* ea intelligant, ac *in eis exerceantur*, prius„ quam ea profiteri aut vovere signantur ". *Tit. 17. cap. 4.* Idem mandat Synodus Mechliniensis Diœcesana *tit. 12. cap. 5.*

X. Quin præcipit Clemens VIII. in jam sæpius citata Constitutione, „ ut omnes etiam *Conversi* recipiendi de omnibus prædi„ ctis, priusquam ad habitum Regularem admittantur, ab iis, „ quibus munus illud incumbit, diligenter instruantur.

XI. Verum frustranea erit, quod & passim experientia docet, Regulæ, Statutorumque prælectio; atque rigida etiam votorum explanatio, ni una persuadeatur Novitiis, vivendum esse juxta præscriptum Regulæ, & Statutorum prout sonant; tametsi forsitan vita multorum non sit conformis; neque ipsis attendendum esse, quid passim alicujus Ordinis, aut Monasteriis Religiosi faciant, sed quid Regula, Statutaque præscribant, & ad quid ipsa Religiosa professio Religiosos obliget. Ni enim hæc Novitiis fortiter imprimantur, facile fiet, ut quantumvis aspera ac difficilia in Regula, ac Statutis contineri audiant; illa credant tamen cum commoda, ac mundana vita componi posse; dum vident Religiosos eamdem Regulam, ac Statuta professos similem vitam ducere.

XII. Ut vero Novitii, ac recenter Professi haberent ob oculos exactæ Regularis disciplinæ exemplar, quo ipsi efficacius ad illam incitarentur, modernus Pontifex Innocentius XII. ex sententia Congregationis Cardinalium specialiter super reformatione Regularium institutæ, edito Decreto 18. Julii 1691. præcepit singulorum Ordinum Regularium Superioribus *ut in unaquaque Provincia* per

per Italiam, & Insulas adjacentes, quamprimum deputent aliquos Conventus, quos magis aptos censuerint, vel unum saltem, ibique auctoritate Apostolica statuant omnimodam observantiam Regulæ, Constitutionum uniuscujusque Ordinis, & Decretorum Apostolicorum, præcipue vero exactæ vitæ Communis ad formam eorumdem Decretorum, ab omnibus Religiosis, qui in Conventibus, ubi recipiendi Novitii, & Professi educandi sunt, morabuntur, omnino servandæ.

Quæ omnia, quo facilius, efficacius, & durabilius ad praxim deduci valeant, in virtute S. Obedientiæ eisdem Superioribus; *ut in supra dictis Conventibus non collocent, nisi Religiosos graves, devotos, exemplares, Regularis Observantiæ, & puritatis Regulæ studiosos, orationi præsertim, ac mortificationi, sine quibus non potest Religiosa vita consistere, addictos, quique consentiant, exacte servare Vitam Communem, atque inde amoveant eos omnes, qui tam Sanctæ Ordinationi contradicere, seu verbis, aut factis quoquo modo sese opponere audeant.*

☞ Notandum tamen, quod ex hac separatione Novitiorum a cæteris Religiosis professis natum sit contingere, quod Novitiis nimium occultentur, tum Monasticæ disciplinæ collapsio, tum multorum Religiosorum a Regulæ observantia deflexio; quæ si Novitiis apprime essent cognitæ non raro intelligerent, quam difficile ipsis postmodum erit, in tanta disciplinæ Monasticæ deformitate ac collapsione, & inter tam defectuosos fratres, veram atque integram vitæ Monasticæ disciplinam observare, & emissis votis per omnia satisfacere.

Ex his quoque parentes, nec non adolescentium directores intelligere possunt, sui muneris, & officii esse eos, quos sciunt ingressum in monasterium meditari, subinde de hac disciplinæ & regulæ collapsione præmonere & instruere, difficultatesque exponere, quas ob hanc deformationem sint habituri, si vitam vere religiosam in his monasteriis ducere, & votis suis per omnia satisfacere intendant. ☜

XIII. Anno integro Novitium probandum esse, Regula Benedictina supponit. Antiquorum Monachorum, præsertim Ægyptiorum Regulæ ad triennium Novitiarum passim produxerunt; quas sequutus Imperator Justinianus sancivit, ut accedentes ad vitam Monasticam per *triennium* in veste *laica* maneant, divina addiscentes eloquia, & ut reverendissimi eorum Abbates requirant eos, unde eis desiderium vitæ singularis accesserit, & discentes ab eis, quod nulla maligna occasio ad hoc eos adduxit, habeant eos inter eos, qui adhuc docentur & monentur, & experimento percipiant eorum tolerantiam & honestatem: *Non enim facilis est vitæ mutatio*, inquit, *sed cum animæ sit labore*, Novella 5. *cap.* 2.

☞ Utriusque temporis pro Novitiatu conficiendo meminit Gratianus. Et quidem *causa* 17. *quæst.* 2. *Can.* 1. refert sub nomine Alexandri Papæ II. quod tum sancti Benedicti, tum sancti Gregorii Papæ constitutio Canonica interdicat, *Monachum ante unius anni probationem effici.*

Deinde *can.* 3. sub nomine Decreti Bonifacii (sed quod reipsa desumptum est ex Novellis Justiniani, ut notant Correctores Romani) refert: *Si quis* incognitus *monasterium ingredi voluerit, ante* triennium *Monachi habitus ei non præstetur.*

Ut autem has auctoritates conciliet Gratianus, ad calcem *Canonis* 2. subjungit: *Auctoritas illa Alexandri secuta est institutionem beati Gregorii, & beati Benedicti, quæ probandis annum indulget, sed tantum* notis, ignotis *vero triennium concedit.*

Absona plane restrictio, cujus nulla aut in regula sancti Benedicti, aut apud sanctum Gregorium mentio habetur.

Similiter nec apud Justinianum ullum inter *notos* & *ignotos* discrimen constituitur: sed simpliciter *triennium* probationis præscribitur. Neque in Novellis Justiniani legitur, quemadmodum hic apud Gratianum in prætenso Decreto Bonifacii, *si quis incognitus*, sed indefinite: *Si quis autem ad monasticam vitam venire voluerit.*

Si Gratianus loca & tempora distinxisset, obvia fuisset conciliandi ratio: scitur enim, nec ubique, nec semper eamdem fuisse circa tempus probationis disciplinam. ☜

XIV. Verum cum tempus illud annuum, aut triennale unice spectare videretur, ut & Novitii rite de vita Monastica essent instructi, & Monasterium de Novitio cepisset experimentum, nullatenus ad substantiam professionis pertinere visum fuit; quod multis jam pridem probavit Petrus Venerabilis Cluniacensium Abbas *Lib.* 1. *Epist.* 28. & evidenter supposuit Innocentius III. in *Cap.* 16. *tit. De Regularibus*, annalem probationem asserens esse Patrum institutum, Novitii pariter & Monasterii gratia inductum; cui tamen utriusque consensu renuntiari posse asserit; ideoque professionem ante expletum probationis annum factam, validam esse: *Quia*, ait, *multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem.* Post hæc subjungit: *Prohibendum est autem Abbatibus, ne passim ante tempus probationis quoslibet ad professionem admittant.*

XV. Quia tamen in potestate Abbatum manebat tempus probationis abbreviare, eam abbreviationem vel importunis precibus victi, aut aliquo humano respectu impulsi sæpius annuebant: atque inde rursus fiebat, non sat probatos ad professionem admitti; ut propterea iteratis Decretis ad hunc abusum coercendum opus fuerit.

Sed cum *hi Canones spectare viderentur ad solum S. Benedicti Ordinem* (*inquit Christianus Lupus* tom. 3. Schol. pag. 627.) *novelli tunc Fratres Prædicatores, & Minores pergebant sine* probationis anno *ad professionem admittere. Admittebant etiam* inhabiles *personas, atque ita suos Ecclesiæ utilissimos Ordines* gravabant *ac* vitiabant.

XVI. Plura quidem tam ab Innocentio IV. quam a Bonifacio VIII. contra hanc præcipitem Fratrum Mendicantium ad professionem admissionem edita fuere Decreta, quæ in sexto Decretalium sub titulo de Regularibus referuntur; sed eorum vel non observantiam, vel inefficaciam advertentes Patres Tridentini decreverunt *sess.* 25. *cap.* 15. *De Regularib. Ne in quacumque Religione tam virorum quam mulierum, qui minore tempore, quam per annum, post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur. Professio autem facta sit nulla, nullamque inducat* obligationem *ad alicujus Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis observationem, aut ad alios quoscumque effectus.*

XVII. Sequuta est ergo Synodus Benedictinam Regulam, annuam probationem præscribentem. Quam Regulam S. Benedicti, uti recte notat Lupus loco citato, *esse omnium regularum dominam semper censuit Apostolica Sedes.*

XVIII. Omnimodam tamen illam professionis *nullitatem*, ad robur & firmitatem sui Decreti superaddidit Benedictinæ Regulæ Synodus: quo etiam sublatam esse decisionem *Cap.* 2. & 3. *De Regularib. in VI.* ex resolutione S. Congregationis annotavit Fagnanus ad *Cap. Perlatum De his quæ vi metuve causa*, *n.* 20. & 30. quatenus ibi declarabatur, quod professione facta durante anno probationis non obligaret quidem ad individuam religionem, quam esset professus, sed tamen professum adstringeret ad aliquam religionem in genere: ita ut professo integrum non esset ad sæculum reverti. At juxta Decretum Tridentinum, professio ante expletum annum Novitiatus emissa, est nulla *nullitate absoluta*; ut ipsi professo liberum sit non obstante illa professione ad sæculum redire.

XIX. Neque ipsius Novitii renuntiatio validam reddere potest professionem: quia annus ille probationis, ut recte notat Zypæus in *Jure novo tit. De Regularib.* non in illius privati favorem, sed *publicæ* politiæ causa inductus est: quæ etiam ex indiscreta & præcipiti ad professionem admissione, non exigua incommoda sæpius experitur.

XX. Annum Novitiatus debere esse integrum; ut etiam defectus unius horæ professionem redderet nullam, late docet Fagnanus ad *Cap. Ad nostram tit. De Regularibus*.

XXI. Annum probationis ex mente Synodi Tridentinæ, debere esse continuum, seu nullatenus interruptum, post alios resolvit Zypæus *Consult.* 18. *De Regular.* In tantum ut si Novitius vel die uno religionem deseruerit: reversus teneatur rursus integrum annum probationis, sub pœna nullitatis professionis, absolvere. Et duarum horarum interruptionem reddere Novitiatum nullum, resolvit S. Congregatio apud Fagnanum ad *Cap. Ad nostram De Regularib. num.* 27.

XXII. Contrarium tamen innuunt Constitutiones PP. Eremitarum S. Augustini *pag.* 2. *cap.* 3. ubi statuunt: *Si aliquis Novitius infra assignatum sibi tempus probationis, aspexerit retro, si postmodum transacta die eadem suæ egressionis redire voluerit, non recipiatur, nisi ea conditione & modo, ut iterum per annum & diem debeat in probatione manere, nisi ejus vita & conversatio talis fuerit, quod videatur discretioni Prioris Provincialis* misericorditer esse dispensandum. Hæc dispensandi facultas data Provinciali videtur indicare, non credidisse Statuti illius conditores, ex mente Synodi Tridentinæ annum probationis debere ita esse continuum, ut vel modica illius interruptio Novitiatum inchoatum omnino reddat invalidum. Supposita enim illa nullitate per Concilium inducta, non posset Provincialis super novo Novitiatu dispensare.

At videntur Patres illi supposuisse, modici temporis interruptionem pro interruptione non esse considerandam, nec impedire quominus id obtineatur, ob quod requiratur annus Novitiatus *continuus* sive *non interruptus*; nimirum, ut Novitius vitæ Monasticæ austeritates omnes experiatur; quæ uno anni tempore majores esse possent, quam alio, & difficilius est, vitæ alicujus molestias per annum *continuum*, quam per interrupta intervalla sustinere; quæ ratio tunc dumtaxat obtinere videtur, dum notabilis esset interruptio. Unde in prædicto statuto additur; *Non tamen cum eo, qui ultra mensem extra Ordinem permanserit, ullo modo dispensari debet.*

Nihilominus, si Fagnano credimus, *Procuratori generali Ordinis Minimorum quærenti, an Novitius, qui a Monasterio, ut aliam Religionem ingrederetur, abierat, ac* duas tantum horas *in alio Conventu moram traxerat, moxque facti pœnitens reversus fuerat, teneretur incipere novum annum probationis: Responsum est, teneri ab eo die quo rediit*, Ad *cap. Insinuante tit. Qui Clerici vel Voventes, &c. num.* 26.

Incertum ergo aliquosque apparet, quæ interruptio Novitiatum vitiet, ipsumque Novitium ad novum Novitiatum peragendum obstringat, sub pœna nullitatis professionis secuturæ; uti etiam apparet ex auctoribus in utramque partem adductis per Barbosam in Jure Ecclesiastico *Lib.* 1. *cap.* 43. *num.* 124.

XXIII. Illud certius esse videtur, si aliquam partem Novitiatus Novitius in Monasterio peregerit, atque durante Novitiatu de mandato Superiori exiverit, ac sub illius obedientia, & ex rationabili causa residuo anni tempore extra Monasterium manserit; si expleto anno professionem sine alio Novitiatu emiserit, professionem valere, quemadmodum resolvisse S. Congregationem testatur Fagnanus loco citato *num.* 38. eamque resolutionem multis argumentis adstruens; una tamen monens *num.* 41. id hodie non procedere in eo, qui extra Monasterium habitum Regularem assumpsisset, nec umquam per anni circulum Monasterium esset ingressus.

XXIV. Cum vero Synodus Tridentina annum probationis requirat, ut & Novitius plene sit instructus de his, quæ professio secum trahit, & Monasterium de capacitate & spiritu ipsius Novitii, nequaquam Synodus reprobare intendit Statuta aut consuetudines Religionum, quæ prolixius probationis tempus requirunt; sed illa integra ac inviolata permittit: ita tamen, ut si anno probationis expleto, at nondum evoluto ulteriori tempore per Statuta aut consuetudinem requisito, ad Professionem admittatur Novitius, professio propterea non sit invalida: eo quod Statuta tempus illud requirere non soleant sub pœna nullitatis, & ita quoad Novitios in Societate Jesu expresse docet Barbosa loco citato *numero* 133.

XXV. Si autem integro anno Novitiatus absoluto ante emissam Professionem Monasterium deseruerit, reversus poterit sine novo Novitiatus anno ad Professionem admitti: quia verum est, per annum integrum ac continuum in probatione fuisse: & ita respondit S. Congregatio apud Fagnanum ad *cap. Presbyterum tit. De Pœnit. & remiss. num.* 116. nisi Religionis aut personæ conditio sit immutata; id Superiores Religionis diligenter animadvertere debent.

CAPUT III.

De Libertate Novitii deserendi Religionem ante Professionem; & ad eam spectantibus.

1 *Ante emissam Professionem manet Novitio integra libertas redeundi ad sæculum.*
2 *Novitii olim probabantur in veste* laicali.
3 *Hæc disciplina sæculo XII. adhuc erat in Ordine Cisterciensi.*
4 *Hinc originem sumpsisse videtur* tacita *professio.*
5 *Quomodo hæc disciplina mutata?*
6 *Quare distinctus habitus Novitiorum ab habitu Professorum?*
7 *Non mutabatur habitus Novitii, ut major maneret libertas egrediendi.*
8 *Eumdem in finem capilli puellarum ante Professionem non abscinduntur.*
9 *Pueri a parentibus oblati hac oblatione hodie non adstringuntur; secus olim.*
10 *Jure communi, ex moderna disciplina nemo ex oblatione parentum Religioni adstringitur.*
11 *Equum est, ut meditantes ingressum Religionis consulant parentes; professio tamen facta invitis parentibus est valida.*
12 *Interdum auctoritate Regia filii-familias jubentur extra Monasterium collocari, ut parentibus detur ad ipsos liber accessus.*
13 *Neque id a jure dissonum est.*
14 *Nulla renuntiatio aut obligatio a Novitio fieri potest, nisi sub certis conditionibus, ut major maneat Novitio libertas.*
15 *Etiam procedit in eo, qui meditatur ingressum.*
16 *Decretum Concilii Tridentini loquitur de omni renuntiatione, modo appareat factam esse animo ingrediendi Religionem.*
17 *Renuntiatio facta a Novitio post* 10. *menses probationis valet; licet professio ultra annum protrahatur.*
18 *Decretum Synodi Tridentinæ vetans donari ex bonis Novitii ipsi Monasterio,*
19 *Synodus loquitur de* gratuita *&* ultronea *donatione.*
20 *Synodus non dicit aliquid posse exigi pro expensis Novitiatus.*
21 *Nullatenus probat praxim Monasteriorum etiam opulentorum* exigendi *expensas Novitiatus.*
22 *Hæc praxis a multis improbatur.*
23 *Ex contra mentem Fundatorum.*
24 *Decretum habet locum in bonis parentum.*
25 *Etiam in Novitio, qui est sui juris.*
26 *Etiam facta donatio sub cautione de restituendo.*

I. DURANTE Novitatu, vel etiam eo finito, necdum tamen emissa Professione, integra manet Novitio libertas Monasterium deserendi, & ad sæculum redeundi *cap.* 23. *tit. De Regularibus*. Et in *cap.* 2. *eodem in VI.* Fratribus Minoribus, & Prædicatoribus in virtute obedientiæ, & sub pœna excommunicationis districtius inhibetur, ne aliquem intra annum probationis constitutum, ante emissam Professionem tacitam vel expressam impedire præsumant, ne ad sæculum rediret.

II. Olim Novitii probabantur in veste *laicali*; neque ante emissam Professionem vestem mutabant; uti colligitur ex Regula Benedictina *cap.* 58. ubi præcipitur, ut post Novitiatum expletum, & emissam professionem *suscipiendus Frater in Oratorio exautur rebus propriis, quibus* vestitus *est, &* induatur rebus *Monasterii*.

Conformiter ad hanc ejus temporis disciplinam scribit S. Gregorius apud Gratianum *dist.* 53. *can. Legem*: milites ad Religionem divertentes *juxta normam Regularem debere in* suo habitu *per triennium* probari, *& tunc* Monachicum *habitum, Deo auctore, suscipere*.

Et in Conventibus Regum Francorum de suscipiendo ad Religionem præcipitur: *Ipse vero nec* tondearur, *nec* pristina vestimenta *immutet*, priusquam *obedientiam promittat*.

III. Hanc disciplinam tempore S. Bernardi apud Cistercienses in usu fuisse sat aperte innuit S. Bernardus *epist.* 1. ad Robertum, eumdem obsecrans ut meminerit, quod demum anno Novitiatus transacto, post annum *sponte* professus, *tunc primum, sæculari veste relicta, habitum Religionis susceperit*.

IV. Hinc forsan successu temporis originem sumpsit *tacita* professio per habitus Monastici susceptionem, cujus frequens in Decretalibus Gregorii IX. mentio occurrit. Cum enim ante professionem *habitus* Monasticus suscipi non soleret, qui eum suscipiebat, *profiteri censebatur*.

V. Cum vero, uti supra notavimus, circa sæculum XII. aut XIII. in pluribus Religionibus annus Novitiatus negligeretur, etiam mox a receptione *habitum* Monasticum induere cœperunt Aspirantes. Hoc autem ritu sic introducto; quod scilicet habitus Monasticus mox a receptione ad Religionem traderetur, quia Novitiatus tum prætermittebatur; cum postea Pontifices, & Concilia Novitiatum urserunt, nec ante illum expletum professionem admitti voluerunt, remansit consuetudo tradendi habitum Monasticum in ipsa receptione; atque ita introducta disciplina ipsum Novitiatum in habitu Monastico peragendi, quæ hodie apud omnes Regulares servatur; neque Novitiatus ante habitum susceptum inchoatus reputatur.

VI. Porro quia eo tempore adhuc vigebat tacita professio per susceptionem *habitus Professorum*; ne ex susceptione vestis Monasticæ in ipso Novitiatu dubium oriretur, num professionem emisisset, decrevit Gregorius IX. *cap. pen. tit. de Regularibus*; *Quod cum in locis Religiosis Novitiorum habitus non distinguatur ab habitu Professorum: professionis tempore benedicantur vestes, quæ profitentibus concedantur, ut Novitiorum habitus a Professorum habitu discernatur.*

VIII. Quidquid sit de origine mutatæ hujus disciplinæ, causam Statuti sui (id est, ut Novitiatus in veste laicali fieret) eam S. Benedictum habuisse *credierim* (*ait Haeftenius* disq. Monast. lib 5. tract. 2. disp. 2.) *ut* libertati *Novitiorum consuleretur: eoque minori cum infamia Monasterio egredi possent, quod nunquam Monasticum habitum detulissent.*

☞ Et sane non dubium est, quin maior esset libertas Novitiis ad sæculum revertendi, si Novitiatus in veste laicali etiamnum hodie peragеretur. Scitur enim vulgo non nihil ignominiosum reputari, si semel susceptus Religionis habitus exuatur; eo quod per exteriorem vestis religiosæ gestationem, quasi jam Monachi seu Religiosi reputati, redeuntes ad sæculum Monachum exuisse videantur, & existimentur. Interim nec dubitandum, quin durante moderna disciplina monastica peragendi Novitiatum in habitu monastico, & a laicali plane distincto minor quasi videatur Novitio egrediendi libertas, adeoque major, & exactior in recipiendis ad Novitiatum cura, & morum & spiritus discussio, & inquisitio merito requiratur. ☜

VIII. Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 24. *cap.* 7. libertati professionis Virginum Deo dicandarum consulens, renovansque omnia statuta, ac consuetudines huic libertati contraria, inter alia prohibet, *Ne quarumcumque virginum capilli ante professionem resecentur.*

IX. Ob eamdem libertatem, tandem posterioribus sæculis data est facultas integra illis, qui ante pubertatem, id est, masculi ante 14. & puellæ ante 12. ætatis annum a parentibus Religioni erant oblati, dum ad pubertatem venerint, relicta Religione, ad sæculum redeundi contra veterem disciplinam, quæ pueros a parentibus ante pubertatis annos oblatos ipsi Religioni ita obstringebat, ac si ipsi per se professionem emisissent; juxta illud Concilii Toletani IV. *Can.* 48. apud Gratianum *Caus.* 20. *q.* 1. *Can.* 3. *Monachum aut* paterna devotio, *aut propria professio facit. Quidquid horum fuerit*, alligatum *tenebit*. Plures in hujus disciplinæ probationem Canones citat Gratianus, ac tandem concludit: *Ex his auctoritatibus colligitur, quod* paterna professio *pueros tenet* obligatos; *nec licebit eis a proposito discedere, quod paterna devotione in* puerilibus *annis susceperunt*. De hac puerorum oblatione, ejusque ritu, & effectu late tractat Haeftenius *Disq. Monast. lib.* 5. *tract.* 1.

X. At juxta responsum Cœlestini III. datum anno 1191. & relatum in *cap.* 14. *tit. De Regularibus*, mutata veteri disciplina, puer in minore ætate a parentibus oblatus, postquam ad annos pubertatis sive discretionis pervenit, si Monachalem habitum retinere noluerit, non est ullatenus compellendus: *quia tunc liberum sibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex successione proveniunt, postulare.*

Cui responso moderna Monastica disciplina est conformis; maxime cum nec ante 16. ætatis annum ullam sive virorum, sive mulierum professionem admittat; uti infra dicetur.

XI. Quamvis justum sit, ac obedientiæ, & reverentiæ parentibus debitæ plane consonum, ut liberi inconsultis ac reluctantibus parentibus professionem non emittant, nequaquam tamen ipsa professionis validitas a parentum dependet consensu; licitumque subinde esse potest, invitis ac reclamantibus parentibus Monasterium ingredi, & professionem emittere. Unde est illud apud Gratianum *Caus.* 20. *quæst.* 2. *Can.* 2. *Si vero in* fortiori *ætate* (*id est ultra annos pubertatis*) *adolescentula, vel adolescens servire Deo elegerit, non est* potestas parentibus *prohibendi*.

XII. Si tamen ex circumstantiis, & conjecturis sit non infundata suspicio, quod per fraudes, aut minas, vel alia nonnulla humana motiva ad Religionem, insciis parentibus, juvenes, aut puellæ fuerint invitati, & allecti, nonnunquam officio judicis, petentibus parentibus, aut etiam tutoribus, Superiores compelluntur illos parentibus, vel curatoribus reddere; aut saltem eos in loco aliquo a Monasterio separato collocare, ut ibidem a parentibus examinentur, atque eorum voluntas, num libera sit, & recta, ac sana, discutiatur, quemadmodum frequenter auctoritate Senatus Regii factum fuisse refertur *T. II. Libert. Eccles. Gall. c.* 33. & nuper a Consilio Sanctiori Bruxellis ordinatum fuit in causa Josephi Vande Walle Novitii apud Patres Societatis.

XIII. Neque id dissonum est a jure communi, quo statuitur, pueros ante annos pubertatis non posse invitis parentibus, aut tutoribus Religionem ingredi, & si contra facerint, posse repelli, & Religiosos officio judicis compelli ad redendum. *Cap.* 8. *&* 11. *tit. De Regularibus*.

XIV. Ad eamdem libertatem Monasterium deserendi, Novitio conservandam, Synodus Tridentina *Sess.* 25. *cap.* 16. *de Regularibus*, decrevit: *Nulla renuntiatio, aut obligatio ante professionem facta, etiam cum juramento, vel in favorem cujuscumque causæ piæ, valeat, nisi cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii, fiat intra* duos *menses* proximos *ante professionem; ac non alias intelligatur effectum suum sortiri*, nisi *secuta professione; aliter vero pacta, etiamsi cum hujus favoris* expressa renuntiatione, *etiam* jurata, *sit* irrita, *&* nullius effectus.

Renuntiatio, de qua in Decreto, non tantum complectitur renuntiationem rerum aut jurium temporalium, sed etiam renuntiationem Beneficii, quod ante ingressum ipse Novitius possidebat adeo ut Beneficium illud nequeat valide conferri, nisi renuntiatio juxta formam hujus Decreti facta sit.

Verba enim in primis generalia sunt, omnem renuntiationem complectentia. Ipse quoque scopus Concilii, ne scilicet per similem

renuntiationem adimatur libertas Novitiis Religionem deſerendi, in hac renuntiatione militat; quandoquidem dubium non ſit, quin per ejuſmodi renuntiationem, Novitius mediis vivendi deſtitutus, cogeretur quodammodo invitus in Religione perſeverare; quapropter & S. Congregationem ſæpius illa reſolviſſe refert Fagnanus ad *cap. Statuimus tit. de Regularib. num.* 19. ac per conſequens derogatum eſſe *cap.* 4. *de Regularib. in VI.* in quantum ibidem Epiſcopo permitti videtur, conferre Beneficium ejus, qui Religionem ingreditur, intra annum probationis, *ſi ad id ipſius Novitii acceſſerit conſenſus*.

XV. Inſuper Decretum Concilii Tridentini procedere, quando renuntiatio fit quidem ante ingreſſum Religionis, ſed tamen *intuitu ingreſſionis*, in Monaſterium, declaravit S. Congregatio, referente Azorio, *part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 20. *quæſt.* 6. quia alias fraus fieret Decreto.

XVI. Inſuper Decretum intelligi de quacumque renuntiatione, aut alienatione facta ante ingreſſum; modo appareat, eam intuitu & animo ingrediendi factam, ſuſtinet poſt Navarrum, & alios Zypæus in Jure Novo *tit. de Regularib. n.* 29. creditque Declarationem Cardinalium, qua contrarium declaratum dicitur, eſſe accipiendam de caſu, quo renuntiatio facta eſt in ſæculo, abſque intuitu, aut intentione ingrediendi; „ alioquin, ait, non id ſatis „ cum intentione Concilii, & indiſtinctis verbis conveniet; adeo- „ que an Declaratio authentica eſſet, dubitandum eſſet ".

XVII. Porro renuntiationem ſive obligationem factam a Novitio, qui decem menſibus in Novitiatu fuiſſet, futuram validam, ſi cum conſenſu Epiſcopi ejuſve Vicarii facta ſit, tametſi Superior ex juſta cauſa profeſſionem ultra annum diſtulerit, notat ibidem Zypæus: eo quod facta ſit infra duos menſes proximos tempori, quo profeſſio legitime emitti potuiſſet; atque ita reſolviſſe S. Congregationem.

XVIII. Ad hæc pro aſſerenda libertate Novitii deſerendi Religionem, decrevit Synodus Tridentina *ſeſſ.* 25. *cap.* 16. *de Regularib. Sed neque ante profeſſionem, excepto victu & veſtitu Novitii, vel Novitiæ illius temporis, quo in probatione eſt, quocumque prætextu, a parentibus, vel propinquis, aut curatoribus ejus Monaſterio aliud ex bonis ejuſdem tribuatur: ne hac occaſione diſcedere nequeat, quod totam, vel majorem partem ſubſtantiæ ſuæ Monaſterium poſſideat: nec facile, ſi diſceſſerit, id recuperare poſſit.*

XIX. Hoc Decreto in primis decernitur, nihil a parentibus vel propinquis, aut curatoribus ex bonis Novitii Monaſterio ante emiſſam profeſſionem quocumque prætextu tribui poſſe, etiam *liberaliter* ſeu *ultronec*, citra ullum pactum aut conventionem cum Monaſterio; excepto victu & veſtitu illius temporis, quo in probatione eſt.

XX. Nullatenus ergo ex hoc Decreto elici poteſt, mentem Concilii fuiſſe, Monaſterium poſſe *exigere*, atque *paciſci* cum ingrediente, ejuſve parentibus ſuper expenſis, & veſtitu Novitii; nam dumtaxat declarat Synodus, quod Parentes nihil queant tribuere in Monaſterio ex bonis Novitii, excepto victu & veſtitu Novitii, vel Novitiæ illius temporis, quo in probatione eſt: quod Suareſius, aliique recentiores quoque annotarunt. Verum eſt (ait Suareſius *lib.* 4. *de Simonia cap.* 17. *num.* 19.) „ Concilium Tridentinum non „ loqui de *pacto*, nec de *modo* recipiendi, id eſt, an poſſit Mo- „ naſterium ita ſuſtentationem petere, ut ſine illa nolit Novitium „ recipere.

XXI. Hinc ulterius infertur, nec in ſpeciem Tridentinum hoc loco favere hodiernæ multorum Monaſteriorum, etiam admodum opulentorum praxi, exigendi ab ingredientibus, eorumve parentibus ea, quæ pro victu, & veſtitu Novitii, aut Novitiæ illius temporis, quo in probatione eſt, neceſſaria creduntur.

XXII. Unde prædicta praxis a non paucis, etiam poſt Concilium Tridentinum reprobata fuit. Et quidem Directorium Eccleſiaſticæ diſciplinæ, Colonienſi præſertim Eccleſiæ accommodatum, ſub initium decimi ſeptimi ſæculi evulgatum auctoritate Epiſcopi Tricaricenſis Sedis Apoſtolicæ per Germaniam inferiorem, & Belgarum Provincias Nuntii, & a Facultate Theologica Lovanienſi probatum, relato hoc Concilii Tridentini Decreto, ait: „ Quin nec pro ipſo victu, aut veſtitu Novitii aliquid *ex pacto* detur. Cum e- „ nim Novitiatus res ſit ſpiritualis, cui annexum eſt jus ad victum „ & veſtitum, a Simonia abeſſe non poteſt, de his paciſci; vel pro „ jure Novitiatus acquirendo ad victum, & veſtitum contribuere. „ Si quis autem, jure Novitiatus acquiſito, ſumptus liberaliter re- „ fundere velit, licite id facere poteſt, modo nullum intercedat „ pactum, conventio, ſpes, aut mutuus intellectus.

Sententiam hanc ex profeſſo propugnat, & pluribus adſtruere conatur Petrus a S. Audomaro, alias Wallon-Capelle, Prior Monaſterii Montis D. Guinoci, cujus verba retuli in Diſſertatione de Peculiaritate & Simonia circa ingreſſum Religionis *part.* 2. *cap.* 5. §. 3.

XXIII. Quidquid ſit de Simonia, illud indubitatum eſt, improbandum eſſe, Monaſteria aliunde fundata, ab ingredientibus Religionem exigere expenſas pro victu, & veſtitu, etiam frequenter non ſine magno ac notabili Parentum incommodo, ac fidelium ſcandalo; quia, ut bene advertit Zypæus in Jure novo *tit. de Regularib. n.* 26. Monaſteriorum fundationes tam pro Novitiis, quam pro profeſſis inſtitutæ ſunt.

Omnium quippe Fundatorum mens fuit, quam in teſtamento ſuo expreſſit Fundator Cluniacenſis Monaſterii, his verbis: „ Ut illis „ eſſent Monaſteria ad perpetuum refugium, qui pauperes de ſæ- „ culo egreſſi, *nihil* ſecum præter bonam voluntatem attulerunt, „ *ut noſtrum*, ait, *ſupplementum ſit abundantia illorum*.

Latius de hac Fundatorum intentione conſule S. Auguſtinum *conc.* 3. *in pſalm.* 103. Vide citatam Diſſertationem *part* 2. *cap.* 5. §. 4.

XXIV. Ut rurſus ad Decretum Concilii, a quo nonnihil deflеximus, redeamus, notandum, quod Decretum quidem tantum loquatur verbis expreſſis de bonis Novitii aut Novitiæ; ſed quia bona parentum quodammodo ſunt bona liberorum, & Novitii libertas ad redeundum ad ſæculum non parum læderetur; ſi bona parentum alienata ſciret, nec facile recuperari poſſe; merito S. Congregatio reſolvit apud Fagnanum loco citato *num.* 55. Decretum Concilii habere locum, etiamſi aliquid tribuatur non ex puellæ propriis bonis, ſed parentum, vel conſanguineorum.

XXV. *Et rurſus oborto dubio pergit Fagnanus, an, ſi Novitius ſit ſui juris, & non habeat parentes, poſſit in Religionis ingreſſu, præter victum aliquid donare Religioni amore Dei, cenſuit non poſſe, ex verbis expreſſis* dict. cap. 16.

XXVI. Denique, teſte Fagnano, reſolvit eadem Congregatio, Decretum obtinere, etiamſi aliquid ex bonis Novitii, aut Novitiæ a Monaſterio recipiatur ſub nomine depoſiti, ſeu ſub cautione de reſtituendo, profeſſione non ſecuta.

CAPUT IV.

Quomodo Novitii de bonis ſuis diſponere poſſint, & debeant?

1 *Novitii libere poſſunt de bonis ſuis per teſtamentum diſponere.*
2 *In hac diſpoſitione Novitius merito attendit ad verba Chriſti:* Vade & vende omnia; & da pauperibus.
3 *Id inculcant Regulæ Monaſticæ.*
4 *Regulæ Patrum nequaquam interdicunt Novitiis aliquid ex ſuis bonis Monaſterio donare.*
5 *Qua ratione datum Monaſterio cenſeatur datum pauperibus?*
6 *Cavendum Religioſis ne quem intuitu rerum temporalium ad Religionem admittant.*
7 *In receptione rerum temporalium Novitii caute procedendum, ne ſcandalum detur.*
8 *Malebat S. Tereſia ut pauperes, quam divites ſe offerrent, & quare?*
9 *Quid in diſpoſitione rerum temporalium Novitiorum obſervari voluerit S. Franciſcus?*
10 *Aliqui nihil a Novitiis recipi voluerunt.*
11 *Cavere debent Religioſi, ne a Novitiis diſpoſitionem in favorem Monaſterii extorqueant.*
12 *Odioſæ ac ſuſpectæ ſunt donationes factæ Novitiis ipſis Monaſteriis.*
13 *Quid in Gallia circa illas obtineat?*
14 *Quid in Belgio?*

I. NOVITIUM ante emiſſam profeſſionem libere poſſe per teſtamentum de bonis ſuis diſponere, jam pridem expreſſit Juſtinianus in *Novella* 5. *cap.* 4. neque id per Concilium Tridentinum, *ſeſſ.* 25. *cap.* 16. *de Regularibus*, mutatum eſſe, omnes conſentiunt, & quotidiana praxi notorium eſt.

II. Porro in hac temporalium diſpoſitione, oportet, ut Novitius ſpecialiter meminerit hujus ſententiæ Evangelicæ: *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Matth. 19. v. 21. Hæc enim tamquam ſpeciatim dicta ad illos, qui vitam Monaſticam amplecti volunt, Novitiis proponi Monachorum Patres deſiderarunt; ut nimirum ex illis normam diſponendi de rebus ſuis temporalibus aſſumerent

III. „ Si dives eſt, ait Regula Patrum, habens multas divitias, „ & converti voluerit, debet primo Dei voluntatem implere, & „ conſequi præceptum illius, præcipue quod adoleſcenti diviti di- „ citur; *Vende omnia tua, & da pauperilus, & tolle crucem tuam,* „ *& ſequere me.*

Et S. Fructuoſus in Regula *cap.* 4: „ Qui ingredi petunt acrius „ percunctentur, ſi fecerint illud, quod dives quondam adoleſcens, „ qui omnia, quæ in lege præcepta ſunt, ſe impleſſe jactabat, ad „ quem Dominus ait: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia,* „ *quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me, & habebis* „ *theſaurum in cælo* ". Matth. 19. v. 21.

Auctor Regulæ, qui vulgo *Magiſter* dicitur, quemque non multo poſt tempora Gregorii M. vixiſſe credit Hugo Menardus, qui & de ejus Regula dicere non dubitat: „ Hæc Regula magna cum ſim- „ plicitate, fervore, & Regularis obſervantiæ cura procedit ". Hic, inquam, cum oſtendit Religionem ingredienti convenire, ut ante omnia, rebus ſæcularibus ſe privet, mox recipi poſtulantem alloquens, ait: „ Ideoque conſtituimus ſalubre conſilium, ut au- „ dias vocem Domini tibi dicentem: *Vade, vende omnia, & da* „ *pauperibus, & veni, ſequere me.* Quam ergo ſi ſequi vis vocem, „ vade & vende, quæ habes, & omne pretium huc ante me de- „ fer, ut, te præſente, a me *pauperibus* erogetur „. Rationem deinde ſuggeſti conſilii ſubjicit: „ Hanc ideo voluntatem Abbas in- „ gredientibus tribuit, ut non ab introeuntibus judicetur, potius „ res hominum deſiderare, quam animas.

IV. Sed petet quis, num ergo Ingredientes Monaſterium ita res ſuas *pauperibus* dare debent, ut numquam in favorem Monaſterii diſponere poſſint: Nequaquam: nam S. Benedictus in ſua Regula expreſſis verbis recipiendo ad Religionem optionem dat, ſi quidem ſit ætate major, ut res, ſi quas habet, aut eroget pauperibus, aut conferat Monaſterio.

V. Nec mirum, quia juxta mentem Patrum, qui res ſuas offert Monaſterio, eas etiam *pauperibus* tribuit: ut nimirum vel pauperes de ſæculo egreſſi, & nihil præter bonam voluntatem afferentes, ex iis ſuſtententur; aut certe per ipſos Monaſterii Præfectos pauperum uſibus impendantur, juxta naturam ac conditionem proventuum Monachalium; nec alia intentione Monaſteria ſibi ab Ingredientibus oblata recipere poſſunt. Unde citatus *Magiſter* poſtquam loco ſupra allegato dixiſſet; Novitium ſi noluerit ſua vendere, & dare pauperibus, poſſe ea Monaſterio offerre, monendo adjungit: „ Jam de ipſis rebus Ingreſſi, Abbas, in ſua poteſtate mutatis, „ quidquid *neceſſariæ utilitati Monaſterii* abundare viderit, pro ani- „ ma fratris ipſius *propter præceptum ſupradictum ſequendi Dominum*

„ *per eleemosynam; distracta illa re supervacua, pretium ejus pau-*
„ *peribus tribuat*: ut quod ille imperitus frater non meruit face-
„ re, pro illo iste quasi doctus Magister valeat adimplere.

Ad hæc *Magistri* verba reflectens Hugo Menardus: „ Notanda, „ inquit, hominis integritas, sinceritas, simul & charitas. Quam „ longe abest a quorumdam avaritia, aut curiositate, qui aut bo„ na Novitiorum in arca recondunt, aut ea insanis substructionum „ molibus erigendis, similibusque vanitatibus impendunt, Christo „ in suis membris algente, & esuriente.

Nequaquam ergo Patrum Regulæ interdicunt Novitio aliquid Monasterio hac intentione offerre; neque illicitum Religiosis ea recipere, modo tamen caveant.

VI. Primo, ne quem recipiant amore pecuniæ, ita quod si possent illum pecuniam habere sine persona ista, non reciperent personam, sed ut habeant pecuniam, personam recipiunt, & hoc *penitus impurum est, & Simoniacum*, ait S. Bonaventura: *Quia ibi pecunia causa est receptionis personæ, non e converso. Et hoc plerique* (*pergit Doctor Seraphicus*) *etiam ex mera inopia faciunt, optantes aliquem venire cum pecunia, quem, reciperent, ut eorum inopia repararetur, vel debita contracta solverentur, vel bona concupita emerentur, vel ædificia construerentur.*

VII. Secundo, monet idem Doctor, illicitum quidem non esse, personam recipere non pro pecunia, sed cum pecunia, ita ut si nihil afferret, tamen reciperetur pro Deo; *sed*, ait, *caute agendum coram hominibus, ne detur eis occasio scandali, & ne sit ibi affectus avaritiæ ex spe lucri.*

VIII. Hæc omnia expendens Seraphica Mater Teresia; intelligensque quam facile, ac quasi insensibiliter aliquid ex jam dictis interveniat, dum persona, a qua temporalia, præsertim notabilia, sperantur, Religioni se præsentat; ad Confessarium suum scribit: *Pater quoties filias nihil secum in Conventum adferentes ex solo Dei amore suspicio, inexplicabile mihi gaudium esse pro certo habeas*". Epist. 16.

IX. Et S. Franciscus *cap. 2. suæ Regulæ* vult: *Ingressuris dicant Ministri Provinciales verbum Sancti Evangelii, quod* Vadant, & vendant omnia sua, & ea studeant pauperibus erogare. *Quod si facere non potuerint, sufficit eis bona voluntas. Et caveant Fratres, & eorum Ministri*, ne solliciti *sint de rebus temporalibus; ut libere faciant de rebus suis, quidquid Dominus inspiraverit eis. Si tamen consilium requiratur, licentiam habeant Ministri mittendi eos ad aliquos Deum timentes, quorum consilio bona sua pauperibus distribuant.*

Hæc Franciscus, ut omnem inordinatum affectum, ac sinistram suspicionem in receptionem rerum temporalium a Fratribus amoliretur.

X. Quin ut occasionem malorum, quæ tum ipsis offerentibus, tum recipientibus Fratribus imminent, efficacius removeret S. Fructuosus Episcopus Bracarensis *cap. 18. Regulæ*, statuit: „ Ut *nihil* „ de facultatibus Ingredientis in eumdem locum, ubi ingredi se „ petit Monasterium, vel ad *unum nummum* recipiatur: sed & „ ipse *manu sua* cuncta *pauperibus* eroget.

XI. Tertio, summopere cavendum Religiosis, ne dum gratanter, & ex mera offerentium liberalitate superficie tenus recipere videntur, blandimentis, variisque persuasionibus, aut falsis subinde adductis motivis, ab Introeuntibus temporalia extorqueant; quo contingat, ut coacte potius extorta, quam voluntarie oblata accipiant; quod jam pridem Synodus Cabilonensis secunda acriter perstrinxit: *Constituit sane sacer iste Conventus, ut Episcopi, sive Abbates, qui non in fructum animarum, sed in avaritiam, & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines illectos circumveniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione non solum acceperunt, sed potius subripuerunt, pœnitentiæ Canonicæ; sive Regulari, ut puta turpis lucri sectatores subjaceant.*

Et licet non semper ex parte Religiosorum similes inductiones interveniant, fatendum tamen, raro donationes, & oblationes, quæ fiunt a Novitiis in favorem Monasterii, procedere a libera omnino ac spontanea voluntate; sed frequenter ex timore, ut minus reverentiali, atque zelo non satis discreto, & prudenti; atque hac præcipua ratione jam pridem suspectæ admodum, & odiosæ fuere hujusmodi donationes, & oblationes, uti late ostendit Ludovicus Servin Advocatus in Parlamento Parisiensi. *plaidoye* 21.

XIII. Et quidem in Gallia (uti testatur Julianus Brodeau in Notis ad Louetium *Litt. C. num. 8.*) Regula generalis est, quod Religiosus Novitius neque professione instante, neque ante, quidquam possit directe, aut indirecte donare, aut legare Monasterio, in quo professionem est emissurus in præjudicium suorum hæredum, sive ex propriis bonis, sive acquisitis, aut etiam mobilibus, tam quoad proprietatem, quam usumfructum; atque ita decisum esse Edicti Aurelianensis *art.* 19. & expressius *art.* 28. Edicti Blesensis: quemadmodum, ait, per alias Ordinationes Regias cautum est, quod pupillus nec directe, nec indirecte aliquid possit dare suo tutori, pædagogo, aut alteri suo curatori: æger durante suo morbo, medico, apothecario, chirurgo, aut suo custodi; discipulus suo pædagogo, famulus aut famula suo hero, aut heræ; eo quod præsumatur, hujusmodi donationes numquam procedere a voluntate omni ex parte plane libera, sed ex aliquo affectus reverentiali ut minus cum quadam violentia, & metu, vel ex aliquo zelo immoderato, & liberalitate indiscreta, non condita sale prudentiæ: & uti recte notat Balsamon in Notis ad Canon. 40. Epistolæ Canonicæ Sancti Basilii: *Eorum qui in potestate sunt, consensus infirmi sunt.*

Senatus Regius, pergit Brodeau, conformiter ad citata Edicta sæpius judicavit, idque tam quoad donationes inter vivos, quam testamentarias factas in favorem Monasteriorum; idque tam in patria juris scripti, id est, quæ jure Civili utitur & regitur, quam in patria consuetudinaria, quæ scilicet proprio jure consuetudinario regitur, quicumque prætextus, aut favor donationem comitaretur.

Plura Curiæ Regiæ Arresta ibidem notat, & refert Brodeau; atque inter illa occurrunt nonnulla cum specialibus circumstantiis: quæ ostendunt, ægre admodum admitti donationes factas a Novitiis in favorem Monasteriorum, ad exclusionem consanguineorum hæredum ab intestato (*a*).

Ulterius refert; quod an. 1635. 11. Jan. editum fuerit celebre regulamentum, per quod ad instantiam Advocati Regii vetitum fuit generaliter Superioribus Monasteriorum Monialium recipere, aut permittere, ut recipiantur ullæ pecuniæ pro admissione alicujus ad Religionem, vel professionem; sed dumtaxat recipere possint aliquam pensionem vitalitiam moderatam, & quæ respectu ditiorum excedere nequeat summam quingentarum librarum Parisiensium; idque sub pœna nullitatis, & restitutionis ulterioris summæ; quod & aliis pluribus sententiis postmodum confirmatum fuisse testatur.

Ac rursus an. 1667. ad instantiam Advocati Regii, generalior inhibitio facta fuit per Arrestum in modum Regulamenti emanatum a Parlamento Parisiensi, relatum in Libro, cui titulus: Journal du Palais *part. 2. pag.* 169.

XIV. Similiter cum quædam nobilis puella ingressa Monasterium Urselinarum in Urbe Bruxellensi, dedisset tum donatione inter vivos, tum per testamentum Monasterio quantitatem suorum bonorum ascendentem circiter ad 36. millia florenorum, fratribus puellæ se opponentibus huic dispositioni, quæstio coram Judicibus Regiis dudum agitata, tandem 24. Decembris 1682. per sententiam Parlamenti Mechliniensis limitata, & taxata fuit tam ipsa pensio Novitiatus, quam ipsa dos dictæ puellæ, & quæ inde dependent, ad summam octo millium florenorum; tametsi hi ipsi fratres puellæ consensissent, & judicassent, quod Rex posset illi, non obstante sua minorennitate, dare *veniam ætatis*, ad disponendum *libere* de suis bonis; quam etiam *veniam* a Rege obtinuerat.

Rursus cum altera soror supra nominatæ puellæ ingressa esset Monasterium Urselinarum in civitate Gandensi; ac ejus mater tam pro expensis Novitiatus, quam dote promisisset quatuor millia florenorum; ac postmodum ante professionem, matre mortua, dicta puella Monasterio donasset bona sua, quæ ascendebant circiter ad 20. millia florenorum, rursus fratres puellæ hanc donationem impugnarunt coram Consilio Flandriæ, a quo 7. Maji an. 1688. declaratum fuit, quod Moniales Urselinæ deberent esse contentæ dictis quatuor millibus florenorum; omnem ulteriorem donationem & dispositionem in favore Monasterii indebite, & nulliter factam. A qua sententia cum esset appellatum ad Parlamentum Mechliniense, declaravit 2. Septembris 1690. male appellatum, & bene fuisse a Consilio Flandriæ judicatum.

Hinc apparet, non tantum in Gallia, sed & Belgio hujusmodi donationes, & dispositiones Novitiorum, aut Novitiarum in favorem Monasterii, præsertim excessivas, esse odiosas, & multis titulis suspectas, & rescissioni, ac annullationi obnoxias (*b*).

CAPUT V.

De examine Puellarum ante habitus susceptionem, & Professionem.

Decretum Synodi Tridentinæ circa hoc examen.
2 *Decretum Tridentinum quando duplex examen requirat?*
3 *An hodie duplex requiratur?*
4 *Episcopus ejusve Vicarius vocari debet ad examen Puellarum etiam in Monasteriis exemptis.*
5 *Primo examen institui vult Synodus Tridentina super voluntate, & intentione Puellarum, & ideo solæ examinandæ.*
6 *Potest etiam examen institui extra septa Monasterii.*
7 *Inquiri debet, quo motivo Puella inducatur ad Religionem.*
8 *Inquirendum num satis deliberavit priusquam resolverit ingredi Religionem.*
9 *Quærendum utrum nullus metus, aut violentia interveniat?*
10 *Interroganda Puella super his, quæ ad vitam Religiosam spectant.*
11 *Examinator tenetur Puellæ explicare, quid vota Religionis contineant, & ad quæ vita Religiosa obstringat.*
12 *Quid de hac re decreverit S. Carolus?*
13 *Episcopi solliciti sint, ut doctos, & prudentes Commissarios huic examini deputent.*
14 *Debet inquiri circa conditiones Puellæ.*
15 *Item utrum Monasterium sit idoneum.*
16 *Unde desumenda idoneitas, & quomodo hic subinde monenda Puella?*
17 *S. Congregatio aliquando prohibuit recipi Puellas ad Professionem ob relaxationem disciplinæ Regularis.*
18 *Quid inquirendum circa Directores Monialium;*

I. SYNODUS Tridentina libertati professionis Virginum Deo dicandarum prospicere volens, statuit atque decrevit: „ Ut, si „ puella, quæ habitum Regularem suscipere voluerit, major duo„ decim annis sit, non ante eum suscipiat; nec postea ipsa, vel alia „ professionem emittat, quam exploraverit Episcopus, vel eo ab„ sente, vel impedito, ejus Vicarius, aut aliquis eorum sumptibus „ ab eis deputatus, virginis voluntatem diligenter, an coacta, an „ seducta sit, an sciat quid agat, & si voluntas ejus pia, ac libe„ ra cognita fuerit, habueritque conditiones requisitas juxta Mo„ nasterii illius, & Ordinis Regulam, nec non Monasterium fuerit „ idoneum; lilibere ei profiteri liceat: cujus professionis tempus ne
„ Epi-

(*a*) Ut innotescat, quod in Galliis observari debet, legantur articuli 14. 15. 16. & 17. Edict. an. 1749. Integrum extat in fine Tit. 1. sub littera I.

(*b*) Ea disciplina quatenus observatur in Galliis, constat plurimis Parlamentorum Arrestis; quæ referuntur in novis Cleri Gallicani Collectaneis, tom. 4. col. 1018. 1019. &c.

„ Episcopus ignoret, teneatur Præfecta Monasterio cum ante mensem certiorem facere: quod si Præfecta certiorem Episcopum non fecerit; quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit ”, *Sess. 25. cap. 17.*

II. Ex verbis Decreti sat manifestum est, non tantum ante professionum, sed etiam ante habitus susceptionem, puellam majorem annis duodecim, ab Episcopo ejusve Commissario examinandam esse, & ita sæpius a S. Congregatione decisum esse refert post Piasecium, Zerolam, aliosque, Fagnanus ad *cap. Cum virum tit. De Regularib.* Et ita mandat fieri Synodus P. II. Mechliniensis *tit. 24. c.* Unde & duplex extat formula examinis, juxta quam in hac Mechliniensi Diœcesi Commissarius Episcopi puellam, tum ante susceptionem habitus, tum ante professionem interrogare debet.

III. Credit quidem Diana, uti refert Zypæus, „ consuetudine „ obtentum, ut unicum in professione examen sufficiat, non tamen, ait Zypæus, illa est ubique uniformis: sed magis reverentes Canonum Sacrorum utrumque examen observant ”, In Jure Novo *Tit. de Regularibus.*

IV. Utrumque examen etiam requirit Synodus P. II. Cameracensis *tit. 20. cap. 20.* additque: *Etiamsi Monasterium sit exemptum;* quod non tantum S. Congregatio sæpius declaravit, sed etiam quotidiana, & notoria praxis confirmat, juxta quam Commissarius Episcopi solet vocari ad examinandas puellas professuras in Monasteriis etiam *exemptis*, & quæ Regularium directioni, & jurisdictioni subsunt.

Examen circa tria potissimum institui vult Synodus Tridentina.

Primum quidem circa libertatem, ac piam voluntatem puellæ habitum suscepturæ, aut professionem emissuræ.

Hunc in finem vult Synodus P. II. Mechliniensis, ut Episcopus ejusve Commissarius, non aliter puellas examinet, *quam eas solas esse certo cognoscat:* et hoc pacto major sit puellæ omnia, quæ in corde habet, eloquendi libertas.

VI. Quin addit S. Carolus in Synodo P. Mediolanensi V. „ Quod si causa sit, probabilisve Episcopi judicio suspicio, qua„mobrem potius esse censuerit, ut etiam e septis Monasterii „ puella egrediatur, & ut alio loco ejus voluntas perquiratur, „ tunc vel in Ecclesiam Monasterii exteriorem, vel in aliam „ proximam, prout commodius, decentiusve fieri viderit, illam „ perduci jubeat.

Itaque Episcopi judicio permissum credidit S. Carolus, ut eo loco puellam examinet, quo pro indaganda ac assequenda ejus sincera voluntate, ac intentione opportunius judicaverit.

VII. Pro assequenda facilius recta, ac pia puellæ in assumenda vita Religiosa intentione, & voluntate, merito ante omnia examen instituitur circa motivum, quo inducta fuit ad hunc statum: ubi prudens ac sagax Commissarius per interrogationes, ac responsiones facile deprehendet, num humana consideratio sese non nimis immisceat.

VIII. Deinde inquiret, a quo tempore ceperit hanc resolutionem; exponendo, quam periculosum sit, hujusmodi statum stabilem, ac perpetuum præcipiti resolutione arripere, ideoque ulterius serio interrogabit, an saltem super negotio tanti momenti mature deliberaverit, & consilium cum proprio Confessario, aut alia persona gravi ceperit. Hic merito advertet Commissarius, num Confessarius, aut persona cui consilium communicavit, non habeat interesse, ut persona Religionem ingrediatur; aut sit satis doctus, & prudens, qui sanum consilium det, de quo indubie per Commissarium puella monenda, ac instruenda est.

IX. Diligenter ac summa cum sagacitate exploranda, num nullus metus, saltem reverentialis ex parte parentum, aut consanguineorum, ut minus indirecte, vel oblique interveniat: quod eo diligentius inquirendum, quo circumstantiæ magis aut minus metum hunc insinuant: v. g. quod sit familia quidem illustris, aut juxta vulgi existimationem notabilis, sed multis prolibus gravata, nec sufficiens, quæ omnibus prolibus honeste secundum mundi existimationem in statu matrimoniali provideat.

X. Ulterius interoganda puella, an sciat quid agat, & ad quæ per Religionis professionem sit obliganda; an Regulam, & statuta, ac austeritates Religionis expenderit. An expenderit, quid sit vovere perpetuam castitatem, paupertatem, obedientiam, clausuram, (*a*) &c.

XI. Hæc sunt præcipua puncta præscripta in formula examinandi Novitias ante professionem, & susceptionem habitus Regularis in hac Provincia Mechliniensi, quæ tamen parum ad dignoscendam voluntotem ae vocationem Novitiæ valebunt, nisi ipse Commissarius non tantum probe sciat, quid contineant, & ad quid obligent tria vota Religionis juxta mentem Patrum, & Regulæ; sed etiam sciat ea breviter, & perspicue Novitiæ explicare, atque ostendere, quod non sufficiat, vota ac Regulam, quam vovere intendit, observare, prout in nonnullis relaxatis Monasteriis observatur; sed vota esse exsolvenda, prout vere coram Deo sonant, & Regula præscribit.

XII. Hinc S. Carolus in prima sua Synodo Provinciali vult, ut Commissarius Episcopi „ Novitiæ demonstret, quam gravis ea „ res sit, quamve multas res tria illa Religionis vota requirant, „ ut vinculi vim intelligat, quo se obstringi vult.

XIII. Ex quibus patet, quam Episcopi solliciti esse debeant, ut prudentes, ac experti, doctique Commissarii ad hoc examen deputentur; ne alias saluberrimum hoc Concilii Tridentini Decretum inane plane reddatur; nihilque exinde proveniat, nisi aliquis nummus, aut munusculum in commodum Archi-Presbyterorum, aut aliorum Commissariorum.

XIV. Secundo, inquiri vult Synodus Tridentina, num puella *habeat conditiones requisitas juxta Monasterii illius, & Ordinis Regulam:* quod indubie tam de conditionibus corporis, quam animæ intelligendum est: idque non tantum ut sustineat Regulam, prout forsan in Monasterio a relaxatis, aliquibus servatur, sed prout ea juxta normam professionis servanda est.

XV. Tertio, ex præscripto Synodi Tridentinæ inquirendum a Comissario Episcopi, an *Monasterium sit idoneum;* hoc est, tale sit, in quo ea sit Regularis disciplina, ut merito sperari queat, quod in illo ipsa puella vota sua exacte exsolvere, & vitam Religiosam sine salutis discrimine agere queat.

XVI. Quid enim si Episcopus ejusve Commissarius intelligat, omnes aut pleraſque Moniales in illo Monasterio *peculia* possidere, atque vitio proprietatis infici, aliave vitia, & Regularis disciplinæ relaxationes ibidem inolevisse; nonne merito judicavit Monasterium illud esse *inidoneum*, in quo ipsa puella secure vota sua exsolvat, & vitam Religiosam agat; adeoque puellam jure merito moneoit, ut attendat, an inter Moniales, & Sorores a Regula sua recedentes poterit ipsa Regulam inviolatam observare.

XVII. Sic legimus apud Fagnanum ad *cap. Monachi tit. de Statu monach* quod S. Congregatio Cardinalium in pluribus Monasteriis Monialium, in quibus ex relatione Episcoporum intellexerat non servari vitam *communem*, inhibuerit receptionem puellarum ad professionem; *periculosum* existimans profiteri in Monasterio, in quo Moniales omnes essent proprietariæ.

XVIII. Quidni quoque Episcopus ejusve Commissarius præsertim in Monasteriis *exemptis* attendat ad Confessarios, & Directores spirituales ipsius Monasterii? Quis enim nescit, quod ab idoneitate aut inidoneitate illorum pro magna parte dependeat bonum, vel malum regimen Monialium; quodque graves molestias experiantur, si malos aut saltem parum idoneos Directores sortiantur: ut merito etiam de hoc puncto puella moneatur; ubi serio expendat, num difficultates, quæ hoc ex capite non raro oriuntur, sustinere poterit, ac sufficienter ponderaverit.

(*a*) Id quidem conforme est Edicto Blesensi, quod ab Henrico III, datum est an. 1579. confirmatum fuit in Declaratione Regia 30. Feb. 1742.

TITULUS VICESIMUS SEXTUS.

De Simonia circa ingressum Religionis.

CAPUT PRIMUM.

Est Simonia aliquid exigere pro sustentatione Professuri, dum Monasterium est sufficiens.

1 *Disciplinam Monasticam multum enervat temeraria, & preceps ad Religionem admissio.*
2 *Ne hoc fiat cavenda est omnis temporalis lucri ex admissione cupiditas.*
3 *Connexio hujus materie cum precedenti.*
4 *Aliquem admittere ad Religionem* amore pecuniæ *Simoniacum est.*
5 *Pro admissione ad Religionem pecuniam accipere est eque Simoniacum, ac eam exigere ad Canonicatum.*
6 *Simoniacum est exigere pecuniam pro sustentatione Professuri, quando Monasterium est* sufficiens.
7 *Eadem ratione, qua illicitum est vendere Prebendam annexam Canonicatui, etiam illicitum est vendere jus sustentationis, quando Monasterium est sufficiens.*
8 *Jus sustentationis annexum est admissioni ad professionem.*
9 *Primo, ex intentione Fundatorum.*
10 *Secundo ex mente Ecclesie.*
11 *Admissus ad professionem etiam consequitur jus ad sustentationem.*
12 *Nihil potest accipi pro jure sustentationis, quin una censeatur acceptum pro admissione ad professionem.*
13 *Probatur ex Gratiano.*
14 *Cum quis* gratis *admissus est ad Religionem, nihil potest accipi titulo sustentationis.*
15 *Proponitur novus titulus, quo aliqui exactiones dotium a Simonia vindicare volunt.*
16 *Primum argumentum, quo tituli illius infirmitas ostenditur.*
17 *Secundum argumentum.*
18 *Tertium argumentum.*
19 *Quartum argumentum.*
20 *Quintum argumentum.*

I. NIHIL esse, quod ipsam disciplinam Monasticam, ipsamque Religionem ita natum si enervare, immo pessumdare, ac totaliter corrumpere, quam indiscretam, ac præcipitem ad Religionem non satis probatorum admissionem, titulo præcedenti notatum fuit; ac una ostensum, nihil adeo a Monachorum Patribus, & Ecclesiæ Prælatis inculcatum, quam Postulantium atque Novitiorum sedulam probationem, & diligens circa mores, & vocationem illorum examen.

II. Ut vero justum de vocatione, & idoneitate postulantium, ac Novitiorum formetur judicium, summopere cavendum, ne judicium per spem aliquam lucri, vel commodi temporalis ex admissione Postulantis, aut Novitiis consequendi corrumpatur; atque hinc contingat, ut non tam morum integritas, ac vocationis sinceritas in ipso Postulante expendantur, quam commodum temporale, qua

ex

ex ejus admiſſione ſperatur: Nam uti in ſimili notat S. Gregorius, amor pecuniæ facit, ut nulla de actu probatio, nulla ſollicitudo de moribus, nulla de vita diſcuſſio; ſed ſolummodo dignus, qui dare pretium ſuffecerit, æſtimetur. *Lib. 7. epiſt.* 111.

III. Priuſquam ergo de ipſa Religioſa profeſſione agam, prius de Simonia, ex ipſa pecuniæ cupiditate ſeu avaritia profluente, agendum credidi; quam vel eo titulo ſtudioſe cavendam in admiſſione ad Religionem, & Eccleſiæ Canones, & Monachorum Regulæ, ac Conſtitutiones inculcant, quod per eam contingat, ineptiores non raro ad Religionem admitti, & capaciores excludi.

IV. Amore pecuniæ alicui Religionis ingreſſum annuere, cui ille negatus fuiſſet, ſi pecunia ſine illa perſona haberi potuiſſet; ita ut conſequenter perſona ad Religionem admittatur *propter pecuniam*, Simoniacum eſſe cum S. Bonaventura tradunt Theologi, & Canoniſtæ.

Frequenter contingit (*ait S. Bonavent. in Libello* Apol. quæſt. 18.) *ut perſonam recipiant* amore pecuniæ, *ita quod ſi poſſent illam pecuniam habere ſine perſona iſta, non reciperent perſonam; ſed ut habeant pecuniam, perſonam recipiunt, & hoc penitus impurum eſt, &* Simoniacum, *quia ibi pecunia* cauſa *eſt* receptionis *perſonæ, & non e converſo. Ubi ergo recipitur perſona* propter pecuniam, Simonia eſt, *quia ibi venditur ſpirituale, id eſt, conſortium ſpiritualis ſocietatis pro temporali, ſcilicet pro pecunia.*

V. Immo ſi pro ingreſſu Religionis, ſeu admiſſione ad conſortium ſpiritualis Societatis, ſive vitæ Monaſticæ, pecunia exigatur, æque expeditum eſt apud omnes, Simoniam committi a Religioſis exigentibus; non ſecus atque a Canonicis exigentibus pecuniam pro admiſſione alicujus ad Canonicatum ſive conſortium ſpiritualis Societatis Canonicalis.

VI. Illud quoque expeditum eſt, quod ſicuti Patronus, aut Collator Canonicatus eſt Simoniacus, atque ipſum Canonicatum vendere cenſeatur, ſi pecuniam non quidem directe, & principaliter exigat pro Canonicatu, ſed pro Præbenda temporali, ſeu jure recipiendi temporalia emolumenta Canonicatui annexa, ita quoque Simoniam committi a Monaſterii *opulentis* ſeu *ſufficienter dotatis*, ſi a Poſtulantibus admitti ad Religionem exigant pecuniam, non quidem directe, & principaliter pro *ipſo ingreſſu*, ſed pro *ſuſtentatione* ſive alimentatione, quam ei poſt profeſſionem, tamquam uni de communitate Monaſterium ſubminiſtrare tenebitur.

VII. Ratio enim, ob quam Patronus ſive Collator Canonicatus per hujuſmodi exactionem fiat Simoniacus, hæc eſt, quod Præbenda ſeu jus percipiendi temporalia ſit ita annexum Canonicatui, ut Canonicatu obtento neceſſario illud ſequatur; adeoque Canonicatu *gratis* obtento, etiam una obtineatur jus percipiendi temporalia, tamquam ipſi Canonicatui inſeparabiliter ex coſtitutione Eccleſiæ, & mente Fundatorum annexum: ita ut de ſimilibus ſibi mutuo eo modo annexis, & ſe concomitantibus, recte dixerit S. Thomas 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 4. *Rebus iſtis venditis, etiam ſpiritualia venditioni ſubjici*. Quia, teſte Paſchali II. in *can. 7. cauſ.* 1. *quæſt.* 3. *Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

VIII. Porro jus ad ſuſtentationem non minus annexum eſſe admiſſioni ad Religionem, ſive Profeſſionem Religioſam non minus tribuere jus ad alimentationem ex proventibus Monaſterii ipſi Profeſſo, quam admiſſio ad Canonicatum tribuit jus ad Præbendam temporalem Canonicatui annexam; ipſa conditio proventuum Monaſticorum, ſive mens Fundatorum, ſive ipſius Eccleſiæ præſcripta attendantur, evincit.

IX. Ea enim eſt, & ſemper fuit Fundatorum, ac dotantium Monaſteria intentio, illudque deſiderium, ut ex rebus eorum temporalibus alerentur ii, qui omnibus renuntiantes, tamquam *pauperes* in hoc ſeculo Chriſto unice vivere volunt, quemadmodum pie, ac docte exponit S. Auguſtinus in *Pſal.* 103. & ex omnium pene Fundatorum, atque dotationum antiquis monumentis eſt manifeſtum; eamque præ cæteris fuſius, ac luculentius in ſuo teſtamento expreſſit piiſſimus Cluniacenſium Fundator Guilelmus Dux Aquitaniæ: qui poſtquam diutius ſecum deliberaſſet, qua ratione per temporales ſibi datas divitias æternas mercari poſſet, dicit: *Hoc nulla ſpecie vel modo; fieri poſſe videtur, niſi ut juxta Domini præceptum amicos mihi faciam* pauperes *ejus: utque hujuſmodi actio non ad tempus, ſed continue peragatur*, Monaſtica *profeſſione congregatos ex propriis ſumptibus ſuſtentem. Ea ſiquidem fide, ea ſpe, ut quamvis ipſe cuncta contemnere nequeam, tamen dum mundi contemptores; quos juſtos credo, ſuſceperim, juſtorum mercedem accipiam . . . . . Præcipimus ſiquidem, ut* maxime *illis ſit hæc noſtra donatio ad perpetuum refugium, qui* pauperes *de ſæculo egreſſi, nihil ſecum* præter bonam voluntatem *attulerint, ut* noſtrum ſupplementum *ſit* abundantia *illorum.*

E quibus perſpicuum eſt, intentionem pii Fundatoris fuiſſe, ut his bona ſua eſſent in ſuſtentationem, & ſupplementum, qui *pauperes* de ſeculo egreſſi non pecuniam, aut aliud quidpiam temporale, ſed *bonam* ſolummodo *voluntatem* ſecum attulerunt.

X. De hac Fundatorum mente perſuaſus S. Gregorius, ſcribit ad Fortunatum Epiſcopum Neapolitanum: *Alicui Monaſterio nec tu, nec Presbyteri tui præter diligentiam diſciplinæ aliquid moleſtiæ inferatis. Aut ſi quid illic pro diverſorum devotione acceſſerit, vobis vindicare æſtimetis*: Cum monachis *ibi* ſervientibus debeat proficere quidquid a fidelibus taliter offerri contigit Refertur in *cap.* 1. *tit. de Statu Monach.*

Deinde quidquid ex labore, aut induſtria aliove titulo Religioſis obvenit, non ipſis Monachis *in particulari*, ſed ipſi Monaſterio, ſeu Communitati acquiritur; ut in omnium, qui de Communitate ſunt, neceſſitates cedat, juxta illud Canoniſtarum evulgare axioma: *Quidquid Monachus acquirit, Monaſterio acquirit.*

XI. Quæ oſtendunt recte jam pridem notaſſe Dionyſium Carthuſianum, *Lib.* 1. *De Simonia art.* 11. „ Quod (Regulares) recipiendo ad Ordinem ſeu vitam Monaſticam, recipiant eum ad vitam „ communem, & *eorum* quæ habent faciant *eum participem* ſecundum inſtitutionem, & intentionem SS. Patrum qui Ordines „ fundaverunt.

XII. Cum ergo Monachi vi ſuæ profeſſionis, & admiſſionis ad Societatem Monaſticam conſequantur jus vivendi ex bonis Monaſterii, æque ac Canonicus vi ſuæ admiſſionis adipiſcitur jus ad Præbendam, conſequens eſt, quod ſi quid pro jure alimentationis ſeu ſuſtentationis ab ingrediente exigatur, nec ipſum quoque ingreſſum *gratis* dari; atque hic quoque applicari poſſet illud dictum Paſchalis II. ſupra relatum: *Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

XIII. Neque hic illud applicare jam pridem dubitavit Gratianus noſter: *Sed adhuc objicitur, ait, quod qui ingreſſuri Monaſterium pecunias tribuunt*, non propoſitum *Religionis, ſed* participationem ſtipendiorum *Eccleſiæ emunt*. Temporalia *ergo, non ſpiritualia ementes, nequaquam Simoniaci habendi ſunt. His itaque reſpondetur, non ſolum qui* ſpiritualia, *ſed etiam qui* temporalia eis annexa pretio *accipiant vel tribuunt*, Simoniaci *judicantur* ". Hæc Gratianus *Cauſa* 1. *q.* 3. qui in ſuæ dictionis confirmationem, inter cæteras Patrum, & Canonum auctoritates, jam allegatum Paſchalis II. dictum adducit.

XIV. *Itaque ſpiritualibus* (*ſcilicet admiſſione ad Ordinem, & Profeſſionem*) *primo* gratis *exhibitis, non poſſunt Religioſi* (*ait Dionyſius Carthuſianus*, lib. 2. De Simonia, art. 4.) *a recepto aliquid temporale exigere per modum* debiti *perſolvendum, aut nec tamquam pretium religionis, nec* tamquam ſuſtentaculum vitæ, *ad quod ei exhibendum* jam ſeipſos *obligaverunt.*

XV. Sunt nonnulli, qui Simoniam committi fatentur, ſi vel pro Religionis ingreſſu, vel pro *ſuſtentatione* ingreſſi poſt Profeſſionem *temporale* quidquam exigatur; ſed ſecus, inquiunt, *ſi ut Monaſterio provideatur de mediis, unde ſuſtentare Profeſſum poterit, & liberetur ab incommodis ex alimentatione Profeſſuri ſecuturis.*

XVI. Sed nonne, dum aliquid exigitur a Profeſſuro, ut Monaſterio provideatur de mediis, unde ſuſtentare Profeſſurum poterit, reipſa exigitur pro ſuſtentatione vel alimentatione, ipſi Profeſſuro tamquam uni de communitate ex proventibus Monaſterii ſubminiſtranda?

XVII. Num quiſquam credat, Simoniam in verbis dumtaxat conſiſtere, ſi dicamus, Simoniam committi, dum ab ingrediente aliquid exigitur pro ſuſtentatione, nequaquam varo committi, ſi exigatur, *ut Monaſterio provideatur de mediis, unde ſuſtentare Profeſſurum poterit?*

XVIII. Inſuper ſi hoc colore exigere liceat; atque ſimili formatione intentionis, & verborum adornatione & expreſſione, exactiones rerum temporalium a labe Simoniaca eximi poſſint, nonne non inutilia dumtaxat, ſed & ridicula reputanda tot Eccleſiæ Decreta, & Monachorum ſtatuta, quibus cavetur, ne ab iis, qui ad Religionem tranſire volunt, aliqua pecunia exigatur; quibus itidem diſtricte inhibetur Religioſis univerſis, ne a volentibus ingredi eorum Monaſteria, nec ante nec poſt receptionem, pecunias aut res alias, etiam ad uſum Eccleſiaſticum; ſeu quemvis pium uſum deputandas, directe vel indirecte petere vel exigere quoquo modo præſumant; quemadmodum loquitur Extravagans *Sane in vinea, De Simonia*, nec non alia Decreta inferius citanda.

XIX. An dicemus, Monaſteria illa *gratis* ad Religionem poſtulantes admittere; eo quod Religioſi ſciant ſuam formare intentionem, quod non exigant pro admiſſione ad Religionem, aut ſuſtentatione Profeſſuri, ſed ut *Monaſterio provideatur de mediis, unde ſuſtentare Profeſſurum poterit?*

XX. Denique quid opus erat tot iteratis Decretis ad eliminandam hanc Simoniam, ſi Eccleſia crediddiſſet, Monaſteriorum Superiores, & Regulares exigentes, & ſtipulantes pecuniam, ſeu dotem ab Ingreſſuris, a Simonia immunes, modo intentionem ſuam formarent, ſe pecuniam non exigere pro receptione ad Religionem, aut ſuſtentatione Ingreſſuri poſt Profeſſiones, at ſolum ut Monaſterio providcatur de mediis, unde ſuſtentare Profeſſum poterunt, & liberetur Monaſterium ab incommodis ex alimentatione Profeſſuri ſecuturis? Quid enim movere potuiſſet Regulares, ut hac formatione intentionis a Simonia non abſtinuiſſent? cum nihil minus pecuniæ, aut commodi temporalis, quod unice intenditur, habuiſſent.

Utinam illi, qui hujuſmodi verborum formulis, & intentionum reſtrictionibus ſacris Canonibus, & Ordinum ſuorum Statutis illudunt, attendant ad illud Apoſtoli; *Deus non irridetur*. Gal. cap. 6. v. 7.

CAPUT II.

An titulus paupertatis *exactiones* dotium juſtificet?

1 *A multis ſæculis Regulares palliare voluerunt exactiones Simoniacas titulo paupertatis.*
2 *Frequenter prætexitur paupertas Monaſterii, quæ revera non ſubeſt.*
3 *Plura Monaſteria videntur ſufficientia, quia proventus male impendunt.*
4 *Falſo creditur, quod ſupellectilem, menſam, aliaque liceat augere auctis proventibus.*
5 *Unde proveniat, quod Monaſteria quædam quo ditiore, eo majorem dotem requirant?*
6 *Exigere aliqua ultra neceſſaria ad ſuſtentationem Profeſſuri in commodum Monaſterii eſt Simoniacum; etiamſi Monaſterium ſit* pauper.
7 *Fœda Simonia eſt exigere pecuniam pro extruendis conviviis in die veſtitionis, aut profeſſionis.*
8 *Non excuſantur a Simonia Monaſteria, ſi exigant pecuniam in communes Monaſterii neceſſitates.*
9 *Monaſteria etiam inſufficientia incurrunt Simoniam, quia perſonam recipiunt propter pecuniam.*

10 *Oſten-*

Ostenditur, quod Ecclesia poterit generaliter inhibere omnem temporalem exactionem.
11 *Quod titulum paupertatis excluserit, probatur ex generalitate Canonum.*
12 *Probatur extravagante* Sane in vinea.
13 *Hæc Extravagans clarissime titulum paupertatis excludit.*
14 *Plures Pontifices illam innovarunt.*
15 *Ejus observatio in quibusdam Ordinibus præcipitur.*
16 *Probatur, quod Concilium Lateranense sub Innocentio III. titulum paupertatis excluserit.*
17 *Idem probatur ex Constitutionibus Fratrum Eremitarum S. Augustini.*

I. PLURES e Regularibus præsertim mulieribus sub prætextu *paupertatis* Simoniacas exactiones in receptione ad Religionem jam pridem exercuisse testatur Synodus Lateranensis sub Innocentio III. in *Cap.* 40. *tit. De Simonia*, his verbis. „ Quoniam Si„ moniaca labes adeo *plerasque* Moniales infecit, ut *vix* aliquas „ *sine pretio* recipiant in Sorores, *prætextu paupertatis* volentes „ hujusmodi vitium *palliare*, &c.

Num hic verus an falsus fuerit *paupertatis prætextus* parum refert; hoc constat, Moniales illo prætextu Simoniacas suas exactiones, teste ipsa Synodo, voluisse palliare.

Et circa idem tempus de Monialibus sui temporis scribit Jacobus a Vitriaco Cardinalis, Historiæ Occidentalis *cap.* 15. quæ *passim & publice* pro miserabili „ Cœnobiorum ingressu pecuniam exi„ gebant, allegantes *suam paupertatem*, & de Simoniæ pessimo „ crimine non curantes, domum orationis in forum negotiationis „ convertebant.

Multis autem titulis contingit falsum, atque infundatum esse paupertatis prætextum.

II. Primo, quod paupertatem, ac insufficientiam Monasterii prætexant, quæ revera non subest, eo quod multa prætendant esse necessaria, quæ necessaria non sunt.

„ *Religiosi*, *ait Dionysius Carth.* lib. 1. de Simon. art. 17. *si sub* paupertatis colore *aliquid volunt a recipiendis, aut receptis personis exigere, considerent, quia, ut ait Dominus* (a) *Antissiodorensis in Summa sua* parcitas *seu* tenuitas *victus atque vestitus voto paupertatis indispensabiliter est annexa: immo & secundum Philosophos natura paucis minimisque contenta est. Et sicut ad abstinentiam, prout est virtus naturalis & acquisita, pertinet non plus de cibo, ac potu accipere, quam expedit homini ad usum rationis expeditum, & convenientem naturæ sustentationem; ita ad abstinentiam (ut est virtus infusa) spectat etiam aliquid necessariorum naturæ subtrahere, ut pro peccatis aliqua recompensatio fiat, & Passioni Christi conformet se Christianus per quotidianam quamdam sanguinis sui minorationem, ac sui ipsius salubrem mortificationem. Hinc juxta Apostolum*, Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. *Certumque est illud ad Religiosos potissimum pertinere. Antequam ergo* sub paupertatis prætextum *aliquid exigere audeant, diligenter seipsos examinent, an ante omnia prætacta jam rite observent, ne superfluitatem judicent necessitatem, & ne sufficientiam judicent indigentiam: ne delicatioribus, abundantioribus, pretiosioribus cibis, ac potibus, vestimentis, ac cæteris utensilibus, atque ad corpus pertinentibus utantur, quam regula instruit, præcipit seu permittit, ne dispositione utantur nimis laxa.*

III. Indubie si proventus Monasteriorum juxta Religiosam paupertatem, & modestiam impenderentur, plurima Monasteria, quæ indigentiam, ac insufficientiam prætendunt, eoque titulo dotes ab ingredientibus exigunt, convenienti numero Religiosorum intertinendo plusquam sufficientia deprehenderentur.

IV. Et unde tot Monasteria abunde fundata, & dotata insufficientiam, & paupertatem hodie prætendunt? nisi quod persuasum videatur multis Monasteriorum Superioribus, licitum esse pro modo, & abundantia proventuum Monasterii, supellectilem, nec non mensam Religiosorum, ac hospitum augere; & splendidius, lautiusque instruere; adeo ut in Monasteriis quibusdam opulentioribus, quæ vulgo *Abatiæ* vocantur, supellex etiam argentea, quin & deaurata conveniens, ac quasi necessaria credatur; cœnacula Abbatum, ac Hospitum aulæis tapetibusque, non secus, ac Principum aulæ decorata esse oportere; Religiosorum, ac Hospitum mensam pro ratione proventuum, ferculorum varietate instructam esse debere supponant. His denique Abbatum famulitium, atque externum apparatum conformem esse oportere existiment.

Hoc agendi modo, quis miretur, si Monasteria, etiam abunde fundata & dotata *paupertatem & insufficientiam* prætexant?

Quid enim facilius, quam ita reditus Monasterii impendendo, debitis aliquibus gravari; aut aliis, quin & sibi etiam persuadere, reditus annuos Monasterii non esse sufficientes oneribus ferendis, & impensis quotidianis sustinendis, dum jam semel persuasum sibi habent, eam debere esse vivendi rationem?

V. Ex hac quoque perversa Regularium quorumdam persuasione, originem cœpisse videtur abusus, quem suo tempore communem esse dicebat S. Antonius in Summa, *lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 5. *num.* 18. & nostro tempore deploravit Joannes Wiggers; nimirum: *Quanto Monasterium est abundantius, tanto volunt majores dotes*. Cum enim supellex, mensa, totaque Monasterii instructio proventibus Monasterii abundantioribus commensuretur; etiam majores prætendi posse dotes existimant; ut ita data respondeant aliqualiter recipiendis.

VI. Adhæc si Monasterium sit revera *pauper*, ac insufficiens ut Ingressum intertineat, paupertatis titulus ipsos Religiosos temporalia a Professuro exigentes a Simonia totaliter non eximet; si non contenti iis, quæ alimentationi Professuri sufficiunt, plura in commodum ipsius Monasterii extorqueant; uti post alios etiam ipse Navarrus *Tract. de reditibus Eccles.* tamquam indubitatum tradit. *Illud* pro certo *habeant & animadvertant*, *ait ex pacto aliud accipere* ultra id quod necessarium sustentationi Monialis *judicio cordatorum censeatur, esse Simoniacum: nam ex pacto nihil apud possunt accipere præter* illud quod alendæ Moniali sit necessarium, *eo quod ei Monasterium præ inopia non potest tribuere. Si ergo aliquid* ultra *acceperint, vel si dotem exegerint, quando Monasterium posset eam alere, illicite recipiunt.*

VII. Post hæc subjungit Navarrus: *Quod si hæc vera sunt, quid, quæso, dicemus ad prodigas illas expensas, & profanos apparatus fieri solitos ex pacto tacito, vel expresso, dum vel ingrediuntur Monasterium vel professionem emittunt? Quid aliud moderatius, quam ut hæc vehementer interdicantur & culpentur, ac puniantur illæ, quæ talia faciunt, & simul etiam doceantur, quanto honestior appareret cunctis hæc inspicientibus, modesta quædam humilisque temperantia spirituali conjuncta contemplationi, quam pomposa intemperantia mundanæ cuidam admixta voluptati in* funeralibus ejus, quæ per professionem moritur mundo, & nascitur vel excrescit Deo.

Hunc abusum in Cap. 19. *tit. De Simonia*; nec non in *Extrav. Sane De Simonia*, aliisque Conciliorum ac Pontificum Decretis frequenter reprobatum, deplorante Christiano Lupo, *Belgica infirmitas etiamnum hodie ad sæva disciplinæ damna retentat*. Utinam Superiores remedium efficax adhibeant.

VIII. Quin & Monasteria etiam *vere* insufficientia ultra necessaria ad alimentationem Ingressuri exigentia, Simoniam non evadent, si Joanni Wiggerio credamus, tametsi per illa, quæ exigunt, intendant communibus Monasterii necessitatibus occurrere: „ Nam, inquit, non magis potest Monasterium quæstum facere „ ex admissione aut receptione ad Novitiatum aut Professionem, „ quam Montes Pietatis possunt facere quæstum ullum ex mutuo, „ quantumvis essent indigentes & in posterioribus: eaque fundan„ tur, pergit idem auctor, *non in prohibitione humana, sed in* „ *jure Divino*.

IX. Ulterius prætextu paupertatis in Monasteriis *vere* insufficientibus, ac inopia laborantibus, committitur Simonia; „ quia „ frequenter contingit, ut personam recipiant (inquit S. Bonaven„ tura loco supra citato) *amore pecuniæ*, ita ut si possent pecu„ niam habere *sine persona* ista, non reciperent personam; sed ut „ habeant pecuniam, personam recipiunt, & hoc *penitus impium* „ est & *Simoniacum* .... Et hoc faciunt plerique etiam ex *mera* „ *inopia*, optantes aliquem venire cum pecunia, quem reciperent, „ ut eorum inopia repararetur, vel debita contracta solverentur. „ De talibus dicit Ecclesiasticus, *Propter inopiam multi deliquerunt*, cap. 27. v. 1.

X. Cum ergo titulus paupertatis non raro falsus sit & infundatus, merumque pallium ad tegendas Simoniacas exactiones, aut certe plures eo abutantur, atque in Simoniacas pactiones ejus occasione incidant, satis apparet, quod merito Ecclesia potuerit prætextum hunc Religiosis eripere; atque ut ab omni pactione & exactione Simoniaca, ejusque periculo, & suspicione sint remotiores & tuti, præcipere, ut nullam, etiam *titulo paupertatis* in admissione ad Religionem pactionem stipulationemve interponant; tametsi casu aliquo per se & ex natura sua posset esse licitum, ut Monasterium *vere* insufficiens ab Ingressuro peteret, ut necessaria suæ alimentationi subministraret; diceretque se non aliter admittere posse, eo quod Monasterium revera destituatur mediis temporalibus alimentationi ejus necessariis: quæ si adessent, libenter *gratis* admitterent; nec quidquam ex ejus velint admissione lucrari.

Si tamen quis attendat, quam facile in Simoniacas, suspectas, ac scandalosas exactiones Monasteria incidant, si titulus paupertatis admittatur, non difficulter intelliget, quam merito Ecclesia omnem in admissione ad Religionem, pactionem atque exactionem prohibuerit; neque titulum paupertatis in ullo suo Decreto tamquam sufficientem ad justificationem hujusmodi exactionis admiserit; quod & revera fecisse multis argumentis probari potest.

XI. Omnia in primis Decreta has exactiones proscribentia generaliter ac indistincte loquuntur; nulla inter opulenta & non opulenta Monasteria facta distinctione.

In primis Synodus Nicæna II. *Can.* 19. deplorat tantam execrabilem avaritiam Ecclesiarum Præfectos invasisse, ut nonnulli eorum virorum ac mulierum, qui pii ac Religiosi dicuntur, Domini mandati obliti fallantur, & eos, qui ad vitam Monasticam accedunt, pecunia admittant; ac deinde indistincte in eos advertens, decernit: „ Si quis inventus fuerit hoc facere, si quidem sit Mo„ nasterii Præfectus ex Sacerdotali Ordine deponatur: sin autem „ Præfecta, a Monasterio extrudatur, & alii Monasterio trada„ tur ad subjectionem.

Concilium Turonense anno 1163. sub Alexandro III. in *Cap.* 8. *tit. De Simonia*, rursus generaliter ac indefinite ita loquitur: „ Non satis utiliter in populo avaritia redarguitur, si ab his qui „ in Clero constituti videntur, & *præcipue* qui *contempto* sæculo „ Religiosum nomen profitentur & regulam, modis omnibus non „ cavetur. Prohibemus igitur, inquit, ne *ab iis*, qui ad Religio„ nem transire volunt, *aliqua* pecunia *requiratur*.

Et in Concilio Lateranensi III. sub eodem Pontifice in *Cap.* 2. *tit. De Statu Monach.* indistincte iterum dicitur: *Monachi non pretio recipiantur in Monasterio.*

XII. His generalibus Conciliorum Decretis insistens Urbanus V. in *Extravag. Ne in vinea De Simonia in Communib.* Universis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Præpositis, & Magistris, nec non Abbatissis & Priorissis, aliisque Prælatis, quovis nomine nuncupatis, & eorum Officialibus quarumcumque etiam Ecclesiarum, Monasteriorum, Prioratuum, Domorum, & locorum quorumlibet, Religionum, Ordinum etiam militarium, tam exemptorum quam non exemptorum, quocumque nomine censeantur, ac Capitulis & Conventibus singularibus eorum, tenore præsentium auctoritate

Apo-

(a) *Dominus*, id est, *Guilelmus* Episcopus Antissiodorensis.

Apostolica (*quamvis*, ait, *sit eis a jure inhibitum*) districtius inhibet ,, ne tam a maribus quam a mulieribus volentibus ingredi ,, eorum Religionem, Ecclesias, Monasteria, Prioratus, Domos ,, seu loca, in earumdem personarum receptione, aut ante aut ,, post illam quoscumque pastus, prandia seu cœnas, pecunias, jo- ,, calia, aut res alias etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quemvis ,, pium usum alium deputata, vel deputanda, directe vel indire- ,, cte petere, vel exigere quoquo modo præsumant. Sed eas po- ,, tius cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu & vestitu si- ,, cut alias personas suarum Ecclesiarum, Monasteriorum, Prio- ,, ratuum, Domorum, & locorum sincera charitate pertractent: ,, illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes pure & sponte, ,, & plena liberalitate, omnique pactione cessante, dare vel of- ,, ferre Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, Domibus, & locis hu- ,, jusmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi.

XIII. Quomodo clarius & expressius omnem quemcumque prætextum aut titulum excludere potuisset Pontifex? Unde Dionysius Carthusianus *Lib.* 1. *De Simonia art.* 14. de hac Urbani Constitutione agens dicit, eam tam evidenter excludere titulum *paupertatis*, ut verba *nullam recipiant evasionem aut palliationem*.

Et *Lib.* 2. *art.* 10. ait, quod ,, Urbanus V. tam evidenter, ,, immo *clarissime*, omnifarie & rigorose prohibuit omnem hujus- ,, modi exactionem directe indirecteve, factam, sive sub ratione ,, pretii, sive colore *indigentiæ*, & *sustentaculi vitæ*, ut Consti- ,, tutio illa nullam prorsus recipiat *inflexionem*, *retorquentiam*, ,, *epykizationem seu interpretationem ad oppositum*, quemadmodum ,, luce clarius ex verbis ipsius est demonstratum.

,, XIV. Quam etiam Urbani Constitutionem, pergit prædictus ,, Doctor, confirmavit successor ejus Gregorius absque exceptione ,, & interpretatione. Ideo dato, inquit; (*Nota Bene*) quod *Tho-* ,, *mas*, *Raymundus*, *Joannes*, *& qui ante Urbanum V. fuerunt*, ,, intenderint dicere, quod aliquid *per modum sustentaculi vitæ exi-* ,, *gi possit* a persona recipienda seu recepta, & quod hoc *non sit* ,, *Simoniacum ex sua natura*, attamen omnia illorum scripta & ,, dicta cessant atque solvuntur per hoc, quod Dominus Apostoli- ,, cus, post eos determinavit & jussit oppositum, per cujus defi- ,, nitionem & prohibitionem omnis talis exactio, quæ per verba ,, Doctorum jam prædictorum a quibusdam licita probatur ac repu- ,, tatur absolute prohibetur, immo & *Simoniaca* esse censetur, ita- ,, que Simoniaca est ad minus de *jure positivo*, ut puta, *quia prohibita*.

XV. Hanc Constitutionem Urbani amplexi Canonici Regulares Capituli Windesemensis, statuerunt; ,, A Novitiis nec vestis, nec ,, *aliud aliquid exigatur*, ne exigens, quod absit, illius Extrava- ,, gantis Domini Urbani, quæ incipit, *Ne in vinea*, pœnam in- ,, currat". *Part.* 3. *cap.* 1.

Canonici Præmonstratenses anno 1630. decreverunt: ,, Ut si ,, supplicantes admitti ad Ordinem, examinati & probati, fini Or- ,, dinis convenire, putentur, exclusa omni Simonia, & Consti- ,, tutione Urbani Papæ, quæ incipit, *Ne in vinea Domini*, &c. ,, *integre* observata, admittantur.

XVI. Quidquod si Concilium Lateranense in *cap. tit. De Simonia*, titulum *paupertatis* sufficientem existimasset, ut Moniales ab Ingredientibus dotem sive pecuniam pro alimentatione exigere, atque ea stipulari citra Simoniam possent, quomodo omnes illas Moniales tam dantes, quam recipientes, sine *ulla distinctione* aut *inquisitione*, tum Monasterium *revera* esset *insufficiens*, potuisset Concilium tamquam *Simoniacas* damnare, & gravissimis pœnis subjectas declarare? cum omnes illæ Moniales exactiones illas *prætextu paupertatis* vellent palliare; hoc est, non secus ac hodie titulum *paupertatis* in justificationem harum exactionum allegarent. Neque dubium videtur, si Synodus credidisset titulum *veræ paupertatis* sufficientem, ut exactiones illas ab omni labe Simoniæ purgaret, quin plures e Monialibus illis se a culpa potuissent probare immunes. Quis enim dubitet, etiam eo tempore Monasteria aliqua fuisse æque ac hodie indigentia & insufficientia; & quæ consequenter exactiones suas justificare potuissent, si titulus *paupertatis* tamquam legitimus agnitus fuisset.

XVII. Similiter non apparet dubitari posse, quin sub initium decimi septimi sæculi, in Ordine PP. Eremit. S. Augustini fuerint Conventus non minus quam hodie paupertate gravati; & tamen sine ulla distinctione inter opulenta & insufficientia, sive indigentia, anno 25. ejusdem sæculi, generaliter ,, *omnibus* & singulis Prioribus, ,, & quibuscumque Superioribus, ac aliis Fratribus nostræ Religio- ,, nis, inquiunt, stricte præcipimus & mandamus, *ut nullus ex eis* ,, *fratrem aliquem ad Ordinem recipiat*, *vel recipi faciat*, *vel ut* ,, *recipiatur consentiat*, *vel permittat*, *re aliqua accepta vel deten-* ,, *ta*, *vel pactione aliqua interveniente tacita*, *vel expressa*; quod ,, si quis immemor suæ salutis contra fecerit, si officium habuerit ,, cum cura animarum, ipso facto sit tali officio privatus, & ad ,, aliquod officium cum prædicta cura in nostro Ordine nullatenus ,, assumatur, nisi super hoc secum per Capitulum generale fuerit ,, dispensatum, & per quinquennium voce activa & passiva ca- ,, reat. Quicumque vero Frater subditus inveniatur Simoniam in ,, eodem casu commisisse, eidem pœnæ subjaceat; & pœnam gra- ,, vioris culpæ per mensem sustinere cogatur.

CAPUT III.

Media convenientia ad extirpandas pactiones Simoniacas.

1 *Convenit ut amputetur prætextus* paupertatis.
2 *Non facile admittenda Monasteria non sufficienter dotata.*
3 *Sententia S. Caroli super hoc articulo.*
4 *Votum Christiani Lupi de eodem articulo.*
5 *Non admittendi plures ad Religionem, quam a Monasterio ali possunt.*
6 *Quid circa hoc decreverit Synodus Tridentina?*
7 *Synodus suo Decreto omnia Monasteria, etiam Mendicantium, complectitur.*
8 *Quid sint* consuetæ eleemosynæ *ex mente Synodi?*
9 *Synodus per suum Decretum palam exclusit titulum* insufficientiæ.
10 *Probatur ex Synodis particularibus post Synodum Tridentinam celebratis.*
11 *Pontifices Decretum Synodi Tridentinæ sæpius innovarunt.*
12 *Primum incommodum, quod ex his exactionibus provenit.*
13 *Secundum incommodum.*
14 *Tertium incommodum.*
15 *Quartum incommodum.*
16 *Ostenditur æquitas Decreti Tridentini de non admittendis pluribus, quam ali possunt e proventibus Monasterii.*
17 *Non semper utile est Religioni, multiplicari numerum Religiosorum.*
18 *Canonem exactiones dotium vetantes*, perpetuam *rationem habent.*
19 *An per consuetudinem dici possint abrogati?*
20 *Quid de dotibus Monialium senserit S. Carolus?*

I. UNICUM pene prætextum exigendi dotes ab Ingredientibus Religionem esse, aut prætendi Monasterii *paupertatem*, aut insufficientiam ad alendum Ingressurum ex communibus Monasterii obventionibus, supra ostensum est. Quapropter præcipuum adversus Simoniacas hasce exactiones remedium est, auferre, sive amputare hunc paupertatis prætextum.

II. Hunc in finem conveniet, ut Episcopi aliique, ad quos novi Conventus admissio spectat, nullos novos, præsertim Monialium, admittant, nisi constet, convenientem Monialium numerum, vel ex reditibus Monasterii, vel consuetis eleemosynis posse sustentari.

III. Sanctus Carolus tantopere hanc in Monasteriis sufficientiam judicavit necessariam, ut in primo ejus Concilio Provinciali decretum sit; ,, Monasteria, in quibus duodecim non sunt, quæ pro- ,, fessæ velo utantur, quæque eum numerum propriis fructibus, aut ,, consuetis eleemosynis alere non possunt, transferre, & cum aliis ,, Monasteriis ejusdem, aut alterius Ordinis unire studeat Episco- ,, pus diligenter; vocatis ad id Superioribus Regularibus, si modo ,, res agatur ejus Monasterii, cujus cura ad illos pertineat. Si ,, vero ejusmodi unio minime expedire videatur, eum numerum ,, Monialium tempore interire, & ad nihilum redigi sinat, adem- ,, pta omnino illis Monialibus facultate recipiendi Novitias.

IV. Christianus Lupus, quamvis pacta super dote danda cum Ingredientibus, aut eorum parentibus interdum licita esse crederet, titulo *transactionis super futura hæreditate* per professionem ingredientis ad Monasterium devolvenda (cujus tituli insufficientiam late probavit in Dissertatione Canonica *de Simonia circa ingressum Religionis*) tamen pro animi sui candore fatebatur, pacta illa esse de tœdo isto ulcere (Simoniæ) graviter suspecta, frequenterque infecta, esse semper sodida, statui Monastico dedecorosa, immo & graviter perniciosa, ideoque eliminanda. Quid enim, ait, possit esse fœdius, aut perniciosius, quam stipulata pecunia solos opulentos ad Monasteria admittere? ,, Quare ob ,, inopiam patientibus & necessarium fratrum, & sororum nu- ,, merum alere non valentibus Monasteriis, servanda est antiqua, ,, quam Regulæ suæ B. Benedictus inseruit, Patrum lex, ut spon- ,, te oblatum acceptetur, & nihil penitus exigatur. Quam legem ,, diversæ generales Synodi innovarunt, & usque ad paucos abhinc ,, annos Belgium nostrum observavit sanctissime: Reducenda om- ,, nino est illa animi castitas, rogandique Episcopi nostri, ut no- ,, vis & superfluis, a quibus nobis oriuntur tantæ sordes, præ- ,, sertim Monialium Monasteriis, non sinant suas Ecclesias ,, gravari.

Hæc ille in responsione ad quæstionem: *Num licita pacta de dote danda ab Ingredientibus Monasterium*, cujus responsionis seu resolutionis originale servatur in Monasterio Carmelitissarum in civitate Alostana; ejusque copiam mihi submisit D. Papebrochius Ecclesiæ Collegiatæ B. Martini ibidem Præpositus.

V. Alterum remedium eodem collimans subministravit Concilium Arelatense relatum in *Cap.* 1. *tit. de Instit.* ut non amplius in Monasterio Canonicorum atque *Monachorum* suscipiantur, seu etiam puellarum, nisi quantum ratio permittit; & in eodem Monasterio *absque necessariorum penuria* degere possunt.

Hæc Canonica disciplina manifeste titulum paupertatis sive insufficientiæ, in justificationem dotalitii pacti adduci solitum, excludit: cum prohibeat admitti plures, quam ex proventibus Monasterii ali possunt.

VI. Hanc disciplinam innovans Synodus Tridentina, postquam omnibus Monasteriis utriusque sexus, exceptis domibus Fratrum S. Francisci Capucinorum, & eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, indulsit, ut bona immobilia in communi possidere eis liceret, subjicit; ,, In prædictis autem Monasteriis, & domi- ,, bus tam virorum quam mulierum bona immobilia possidenti- ,, bus, vel non possidentibus, is tantum numerus constituatur, ac ,, in posterum conservetur, qui ex reditibus propriis Monasterio- ,, rum, vel ex consuetis eleemosynis, commode possit sustentari: ,, nec de cætero similia loca erigantur sine Episcopi, in cujus ,, Diœcesi erigenda sunt, licentia prius obtenta". *Sess.* 25. *cap.* 3. *De Regularibus*.

VII. Ex contextu verborum sat patet, Synodum voluisse suo Decreto generaliter complecti *omnia* Monasteria, etiam Ordinum Mendicantium, tametsi immobilia possidere nequeant, sed ex *solis eleemosynis* vivant. ,, Neque obstat (ait Fagnanus ad citatum ,, *cap.* 1. *n.* 13.) impossibilitas taxationis, quoniam in Monaste- ,, riis non possidentibus bona stabilia, fieri potuit *taxatio secun-* ,, *dum consuetas eleemosynas*.

VIII. Ulterius contextum Decreti expendenti obſcurum non erit, per *conſuetas eleemoſynas* ibidem deſignari, eleemoſynas quas Fratres Ordinum Mendicantium a populo petere, & accipere conſueverunt; & e quibus pene ſolis vivunt illi, qui bona ſtabilia in communi non poſſident.

Unde Pius V. in Conſtitutione, quæ incipit *Curæ Paſtoralis* 8. in Bull. Roman. dicit, *conſuetas eleemoſynas*, quarum inſpecta quantitate, numerus Monialium, juxta præſcriptum Concilii Tridentini, figendus eſt per converſas Sorores extra Monaſterii clauſtra commorantes colligendas eſſe, aut ſi eo modo neceſſitatibus Monialium provideri nequeat, Ordinarii locorum, aut earum Superiores provideant de aliis perſonis piis, & Deo devotis, quæ *fidelium eleemoſynas colligant*: E quibus ſatis intelligitur, Pium V. per *conſuetas eleemoſynas*, de quibus in Decreto Tridentino, intellexiſſe eleemoſynas, quæ *oſtiatim* a Fidelibus petuntur, & colliguntur.

Dicimus ergo cum Joanne Wiggerio de Jure, & Juſtitia *tract.* 7. *cap.* 4. *lib.* 10. „ quod nullam habeat probabilitatis ſpeciem commentarius ille, quem aliqui faciunt ſuper verbis Concilii, quod, cum „ dicitur vel *ex conſuetis eleemoſynis*, ibi ſub *conſuetis eleemoſynis* „ comprehenduntur *dotes*, quas vocant, inferendas a Novitiis.

„ Quomodo enim illæ ſunt *eleemoſynæ*, ut recte advertit dictus „ Auctor, quæ ad tam certam ſummam ſolemni ſtipulatione ſeu „ pactione determinantur, & quomodo illæ poſſunt dici *conſuetæ* „ *eleemoſynæ*, cum per accidens, & quaſi extra ordinem accedant.

IX. Cum ergo Synodus Tridentina velit generaliter in omnibus Monaſteriis eum tantum numerum Religioſorum conſervari, qui ex reditibus Monaſterii vel *conſuetis* eleemoſynis, hoc eſt, *eleemoſynis*, quæ a Fidelibus colliguntur, commode poſſit ſuſtentari, conſequens eſt, Synodum omnem paupertatis, aut inſufficientiæ prætextum excluſiſſe. Si enim numerus, qui ex prædictis commode ſuſtentari poteſt, expletus eſt, jam vetante Concilio plures recipere fas non eſt,

X. De hac Synodi ſententia haud dubitaſſe videntur Patres Synodi Cameracenſis P. I. quorum plures Concilio Tridentino interfuerant eo tempore, quo prædictum Decretum confectum, & evulgatum fuit. Cum enim declaraſſent, ſe velle omnem etiam ſpeciem deteſtabilis Simoniæ a Religionis ingreſſu amovere, tum ſerio præcipiunt ſacros Canones inſecuti; „ ne Monachi vel Moniales aliquem vel aliquam ad profeſſionem recipiant, mediante alicu„ jus pecuniæ, aut muneris pacto; ne ea quidem ex cauſa, inquiunt, „ quod plures alere non poſſint ſine aliquo ſubſidio; cum Tri„ dentina Synodus *cap.* 3. *de Regularibus*, aperte velit, ne plures „ recipiantur in Monaſterium, quam ex propriis Monaſteriorum „ reditibus, vel ex conſuetis eleemoſynis commode ali poſſint.

Plura in eamdem rem Synodorum Decreta retuli in citata Diſſertatione Canonica *parte* 2. *cap.* 4. §. 9. Et §. 10. judicium Joannis Heſſelii, qui Synodo Tridentinæ tempore formati allegati Decreti interfuit, atque tanquam indubitatum ſupponit, quod Decretum illud a Synodo editum ſit, ut omnem Simoniæ committendæ prætextu *paupertatis*, occaſionem Monaſteriis adimeret.

XI. Oſtendi inſuper in citata Diſſertatione eodem capite §. 7. quod varii Pontifices Decretum hoc Tridentini Concilii innovarint, & ejus executionem urſerint; quodque inter alios Innocentius X. in Conſtitutione, quæ incipit *Inter cætera* 23. in Bullario Romano dixerit: „ Inter cætera, quæ ad Regularem diſciplinam „ inſtaurandam conſervandamque Sacroſancta Tridentina Synodus „ ſalubriter decrevit, illud ſemper *præcipuum* & *maximi* momen„ ti habitum eſt, quo injungitur, ut in ſingulis Monaſteriis, & „ Domibus is *tantum* numerus conſtituatur, & impoſterum con„ ſervetur, qui vel ex *reditibus propriis* Monaſteriorum, vel *con*„ *ſuetis* eleemoſynis commode ſuſtentari poſſit.

Ulterius, ut Monaſteria ab his exactionibus pactionibuſque caveant, admodum utile erit expendere incommoda, quæ exactiones pactioneſque illæ parere ſolent.

XII. In primis per ſimiles pactiones *decori Eccleſiaſticæ*, & *immaculatæ Religionis detrahitur*, & *in multorum mentibus fidelium ſcandalum generatur*, *Extravag.* Sane *De Simonia in Commun.*

Notorium enim eſt, quomodo per hujuſmodi pactiones, & contractus ſuper dotibus Ingredientium paſſim notam avaritiæ, quin & Simoniæ Monaſteria incurrant; atque ſæculares de ipſis Religioſis eam concipiant ideam, quod etiam in ipſa ad Religionem admiſſione lucrum quærant, & augumento rerum temporalium ſtudeant, tametſi verbo paupertatem profiteantur; atque hinc contingit, ut minus illis afficiantur, quin & ipſam Religionem deſpicere incipiant.

XIII. Deinde cum hominibus ſæcularibus paſſim Monaſteriorum paupertas non innoteſcat; immo in Eccleſiarum, ædificiorum, ſupellectilis, aliorumque exteriorum apparatu ipſa ſæpe Monaſterii paupertas non appareat, immo frequenter illorum apparatus contrarium innuat, etiam nonnunquam ob ſcandalum Fidelium ab exactione dotis eſſet abſtinendum, etiamſi daretur, eo ſepoſito, dotem licite peti poſſe; quemadmodum late oſtendit Dionyſius Carthuſianus *lib.* 1. *De Simonia art.* 6. Locum integrum retuli in Diſſertatione citata *cap.* 5. §. 11.

XIV. Nec tantum ſæculares, ſed etiam Religioſi aliorum Monaſteriorum opulentorum offenduntur. Dum enim intelligunt hæc aliave Monaſteria ſine ſcrupulo dotes exigere: facile ſibi perſuadent, ſe æque ac illa indigere; atque ita fit, inquit Joannes Wiggerius: „ ut Monaſteria ſatis dotata idem imitentur, etiamſi poſ„ ſint quoque numerum longe majorem quam habeant, commode „ alere". *De jure* & *juſtitia*, *Tract.* 7. *cap.* 4. *dub.* 10. *num.* 57.

XV. Præterea teſte Pontifice in citata Extravagante *Sane*, per hujuſmodi pactiones & exactiones contingit, ut *quamplures tam execrationes hujuſmodi criminis, quam expenſarum onere, a ſacræ Religionis propoſito retrahantur.*

„ Nec dubium (ut recte advertit Dionyſius Carthuſianus *lib.* „ 2. *de Simonia art.* 2.) quin exactio, pactio, ſeu temporalium „ exibitio ita gravet, & a Religione impediat pauperes, dum fit „ pro *ſuſtentaculo* vitæ ipſorum, ſicut ſi fiat pro ſpiritualium ex„ hibitione. Et proh dolor! exclamat idem Doctor, quam multæ „ bonæ *pauperculæ* quotidie clamant, conqueruntur, & dicunt ſe „ eſſe paratas ad Religionis & vitæ recluſæ ingreſſum, ſed non „ poſſe acquirere locum, eo quod jam undique temporalia exigan„ tur. Similiter quædam puellæ, & fœminæ divites, Deum ti„ mentes, Religionemque ingredi cupientes, paratæ quoque ad „ comportandum pro ſe ſufficientiam temporalem, ex conſidera„ tione uſitatæ exactionis, & pactionis Religioſarum quarumdam, „ retrahuntur ab ingreſſu ad eas.

„ Dum vero pauperes defectu temporalium rejiciuntur, & aliæ timoratæ conſcientiæ, & vero Religionis ſpiritu plenæ, horrore hujuſmodi pactionum, ut minus de labæ Simoniæ ſuſpectarum a Monaſteriis hujuſmodi retrahuntur; quid inde natum evenire, niſi quod minus idoneæ, & ſpiritum Religionis non habentes ad Religionem admittantur cum maximo Regularis diſciplinæ nocumento. Nam, uti bene advertunt Patres Synodi Burdigalenſis anno 1583. *tit.* 25. „ Experientia docet, diſciplinam Religioſam eo„ rum vitio ex parte collapſam eſſe, qui in Religioſas familias „ intruſi, aut alia quavis ratione humana inducti potius, quam a „ Spiritu Sancto vocati fuerunt.

XVI. Qui hæc aliaque incommoda, quæ haſce ſtipulationes contractuſque ſuper dotibus Ingredientium ſequuntur, ſerio expenderit, haud difficulter percipiet, quam merito Synodus, ut omnem eorum prætextum præſcinderet, præceperit; „ Ut is tantum nu„ meris conſtituatur; ac in poſterum conſervetur, qui vel ex re„ ditibus propriis Monaſteriorum, vel ex *conſuetis* eleemoſynis „ commode poſſit ſuſtentari.

XVII. Nec obſtat, quod ex hac Decreti exacta obſervantia numerus Regularium ſubinde minor ſolito eſſet; nam recte dixit citata Synodus Burdigalenſis: Sancta & Religioſa paucorum congregatio, „ quantumvis magna ineptorum hominum multitudine, Deo „ & hominibus acceptior eſt, & Eccleſiæ utilior.

Quin advertit Cardinalis Bellarminus, quod poſtquam Regulares cœperunt multiplicari ſine numero, multi non a Deo vocati ad ſtatum perfectionis, ſed aliis rationibus adducti, Monaſteria repleverint; „ & impletum eſt, ait, illud Iſaiæ: *Multiplicaſti gen*„ *tem*, *non magnificaſti lætitiam*, *cap.* 9. *v.* 3. Inde nata ſunt ſcan„ dala gravia, & multiplicia omnibus nota, quæ materiam uberem „ præbent columbæ gemendi, & plangendi relaxationem, ne di„ cam corruptionem Ordinum Religioſorum. *Lib.* 2. *de Gemitu columbæ*, *cap.* 6.

XVIII. Si quis incommoda, quæ exactiones & ſtipulationes dotium, tametſi titulo paupertatis veſtitas, comitantur, expenderit; haud difficulter quoque intelliget, Canones dictas exactiones generaliter vetantes, rationem quamdam *perpetuam* habere; ideoque hiſce merito applicari illud S. Thomæ; „ Si maneat ratio ea„ dem, propter quam lex primo utilis erat, non conſuetudo le„ gem, ſed lex conſuetudinem vincit; niſi forte propter hoc ſo„ lum inutilis lex videatur, quoniam non eſt poſſibilis ſecundum „ conſuetudinem patriæ, quæ erat una de conditionibus legis". 1. 2. *q.* 79. *art.* 3. *ad.* 2.

XIX. Hinc conſequens eſt, periculoſe hiſce Canonibus contrariam conſuetudinem opponi; præſertim, quia ſi quid humani ac poſitivi juris in Canonibus illis occurrat, illud tale eſt, ut ſine exacta illius obſervantia admodum difficulter caveatur, quod jure etiam naturali vetitum omnes agnoſcunt; ut ſupra *cap.* 3. oſtendimus. Legatur Diſſertatio prima, *part.* 2. *cap.* 4. *pag.* 10.

Ad hæc (uti recte advertunt Doctores Lovanienſes) „ conſue„ tudo hæc ſtipulandi dotes non eſt univerſalis, & ſicubi ſit, non „ eſt attendenda; ubi adeo enixa eſt adverſus præfatas exactiones „ Pontificum voluntas, & tam ſeria „ ſollicita; & expreſſa totieſ„ que repetita Canonum prohibitio, prout eſt in præſenti materia (*a*).

XX. His, quæ huculque dicta fuerunt, opponi ſolet Decretum Concilii Mediolanenſis II. ſub S. Carolo, his verbis expreſſum: *Epiſcopus præterea tum impenſas æſtimet, quæ* & *in Religionis ingreſſu*, & *tempore profeſſionis fieri ſolent pro veſtitu*, *aut pro aliis rebus*, *ad ipſius puellæ*, *vel Monaſterii uſum commoditatemve pertinentibus*; *tum pecuniæ etiam ſummam præſcribat*, *quam puella alimentorum nomine Monaſterio det*, *niſi cenſus*, *aut alia bona immobilia*, *quorum annui fructus*, *ejuſdem judicio*, *ad ea alimenta ſatis ſint*, *monaſterio attribuantur*. *Ea autem omnis pecuniæ ſumma*, *eo nomine ab Epiſcopo decreta*, *reipſa apud certum hominem*, & *virum bonum deponatur*, *qui profeſſione confecta*, *illam ſtatim Monaſterio tradat.*

Advertendum hic nullatenus probari, quod Moniales ab Ingreſſuris aliquam dotem exigant; aut de ea cum Ingreſſura, ejuſve parentibus ſtipulentur, vel contrahant: ſed Epiſcopo duntaxat injungitur, ut is conſideratis, in *ſingularibus* caſibus, omnibus circumſtantiis tum ex parte Ingreſſuræ, tum ex parte Monaſterii, determinet, an æquum aut juſtum ſit aliquid dari Monaſterio.

Quin enim frequente juſtum eſſe poſſit, ut parentes ſuas proles Monaſterio offerentes, aliquid in earum alimentationem offerant, dubium non eſt; immo nonnunquam contingere poſſet; ut etiam ob avaritiam, ac tenacitatem parentum, qui proles ſuas in Monaſteria intrudere volunt, ut alias proles ditare, & ſecundum ſæculum extollere poſſint, a Monaſterio proles repellantur.

Itaque quidquid ex hoc Concilio haberi poteſt, illud eſt, ut Epiſcopus in *ſingulis* caſibus determinet & judicet, quid hic & nunc Monaſterio ex bonis Ingreſſuræ ſit attribuendum; nequaquam Monialibus, quæ ex proprio intereſſe hic ſæpius procedunt, permittat dotes exigere, aut ſtipulari; ſed hæ recipiant Novitias, prout Epiſcopus hic & nunc ſpectatis omnibus circumſtantiis judicaverit, qui indubie, ſpectatis circumſtantiis, ſæpius judicare debebit, nihil ab Ingreſſura, ejuſve parentibus petendum eſſe.

T I-

(*a*) Vitium iſtius Simoniæ fuſius diſcutit, & damnat Doctiſſimus Van-Eſpen in Diſſertationes, quæ Titulum hunc in fronte gerit: *de Peculiaritate in Religione*, & *Simonia circa Ingreſſum Religionis*. Huic Diſſertationi addenda ſunt varia ſcripta, quæ ſequuntur, quibus occaſionem dedit illa Diſſertatio.

TITULUS VIGESIMUS SEPTIMUS.

De Professione, & ejus effectu.

CAPUT PRIMUM.

De Professione solemni, ejusque ritu; & an *tacita* hodie obtineat?

1 *Quam vim habeat solemnis Monachorum benedictio antiquitus ignota?*
2 *Ritus professionis a Sancto Benedicto præscriptus.*
3 *Regula Benedictina requirit, ut Professus petitionem suam signet; quod modernæ disciplinæ est conforme.*
4 *Ritus externi in Regulis, & Constitutionibus præscripti non sunt de essentia professionis.*
5 *Jure Decretalium professiones* tacitæ *admittuntur; neque per Synodum Tridentinam omnino sunt sublatæ.*
6 *Moribus Galliæ, & Belgii professio non nisi per* scripturam *probari potest.*
7 *Professio* tacita *hodiernis moribus non admittitur.*
8 *Puella, quæ* 30. *annis post Novitiatum habitum professarum gestaverat, & tamquam professam se gesserat, admissa fuit ad hæreditatem paternam tamquam* non professa.
9 *Carthusiani in suis Constitutionibus excludunt* tacitas *professiones.*

I. SOLEMNEM ac publicam Monasticam benedictionem variis ritibus, ac cæremoniis vestitam in Professione adhiberi solitam, aliam vim non habere, quam habet super populum Sacerdotis oratio, visum jam pridem fuit S. Ivoni Carnotensi. Eam S. Antonio, ac aliis antiquis dicit fuisse ignotam: multiplicatis vero postmodum Monachorum gregibus inductam ex quadam cautela, tamquam Religionis vinculum humanæ infirmitati provisum. „ Ut Monasticus Ordo, inquit, quanto firmius in conspectu Dei „ & hominum, & solemnius ligaretur, tanto robustius, ac devo„ tius a Monachis servaretur: & qui vellent ao hoc proposito „ recedere, testimoniis pluribus convincerentur, & tamquam ju„ rati in Christi Sacramenta tyrones ad propositum suum reverti „ cogerentur. Quibus liquet, traditiones hujusmodi nihil esse aliud „ quam quædam Religionis vincula, humanæ instabilitati provi„ sa". *Epist.* 41.

Hanc S. Ivonis reflexionem probans Christianus Lupus ad *Canonem* 40. *Trullanum*, recte consequenter notat: „ Dionysium il„ lum, qui nobis Monachorum benedictiones producit, non esse „ *Areopagitam* Apostoli discipulum, sed sancto Antonio, ac pri„ mis ejus discipulis posteriorem.

Quo tempore hæ Monachales benedictiones, ac professionis ritus primum invaluerint, incertum est.

II. Extat ritus professionis in Regula S. Benedicti non absimilis ei, quem omnes passim Religiones observant; si quasdam orationes ac preces, quas posterior ætas addidit, excipias.

„ Suscipiendus in Oratorio coram omnibus (ait Regula Bene„ dictina, *cap.* 58.) promittas de stabilitate sua & conversione „ morum suorum, & obedientia, coram Deo, & Sanctis ejus: ut, „ si aliquando aliter fecerit, ab eo se damnandum sciat, quem ir„ ridet. De qua promissione sua faciat petitionem ad nomen San„ ctorum, quorum reliquiæ ibi sunt, & Abbatis præsentis. Quam „ petitionem manu sua scribat, aut certe si non scit litteras, al„ ter ab eo rogatus scribat. Et ille Novitius signum faciat, & „ manu sua eam super altare ponat. Quam dum posuerit, inci„ piat ipse Novitius mox hunc versum Ps. 118. *Suscipe me, Do*„ *mine, secundum eloquium tuum, & vivam; & non confundas* „ *me ab expectatione mea.* Quem versum omnis Congregatio ter „ respondeat, adjungentes: *Gloria Patri*, &c. Tunc ille frater „ Novitius prosternatur singulorum pedibus, ut orent pro eo, & „ jam ex illa die in Congregatione reputetur.

III. Quod Regula requirit, ut petitionem suam Profitens *manu sua scribat*, aut certe ab alio scriptam *signo Crucis* signet ad majorem cautelam in casu, quo professio negaretur, merito in omnibus passim Monachorum Congregationibus receptum est: quin & in Constitutionibus Fratrum Eremitarum S. Augustini legitur: „ ut „ quandocumque fit aliqua professio, præsens semper sit *publicus* „ *Notarius*; qui eadem die de omnibus, quæ viderit, & audierit, „ *publicum* conficiat instrumentum, in quo *distincte* notetur, pro„ fessum libere, & sponte, & non vi, vel metu spopondisse; id„ que verbo protulisse.

IV. Verum hæc scriptura, uti & reliqui ritus in Regulis, Constitutionibusve Religiosorum quovis modo præscripti, essentiam professionis attingere non solent.

V. Ideoque Jure Decretalium, etiam professiones sine ulla solemnitate; immo & sine verbis, solo aliquo facto exteriori validæ declarantur; easque sine verborum formula, & non expresse factas Canonistæ *tacitas* professiones appellant; quarum species occurrit in *cap.* 22. *tit. de Regularib.* & fusius exponitur in *cap.* 1. *eodem in* 6. creditque Fagnanus ad *cap. Ad nostram tit. eodem*, nec per Concilium Tridentinum professionem *tacitam* sublatam, quæ de jure communi censebatur emissa, & facta per susceptionem *habitus* professorum; modo hæc non fiat completo probationis, & expleto XVI. ætatis anno.

VI. Apud Gallos, ex Constitutione Molinensi, *art.* 551. cautum est, professionem Monachalem non nisi per scripturam probari posse. Similiter apud nos Edicto perpetuo Alberti, & Isabellæ *art.* 21. est statutum, ut professio Religiosa fiat per litteras, & non per testes, nisi allegaretur registra esse deperdita; quo casu probatio per testes recipi posset. Qui vero deperdita registra allegat, ei probationis onus incumbit; uti monet Antonius Anselmo ad Edictum perpetuum, *art.* 17. (*a*).

VII. Cum igitur neque in Gallia, neque in Belgio nostro ulla professionis quam per scripturam probatio admittatur, facile colligere est, non professiones *tacitas*, quæ ex solis quibusdam factis, aut modo agendi colliguntur, & de quibus per nullum authenticum, scriptumque instrumentum constat; sed solas professiones *expressas*, de quibus per scripturam constare potest, in judiciis admitti posse.

VIII. Unde non ita pridem certam puellam, quæ post annum probationis per triginta circiter annos habitum Monialium professarum gestaverat, & cum aliis Monialibus tamquam professa Capitulo, & deliberationibus intervenerat, ad hæreditatem paternam tamquam *non professam* admittendam judicavit Senatus Parisiensis; eo quod de *expressa* professione non constaret; uti refert D. Dufresne, *part.* 2. *du Journal des Audiences*.

IX. Refert quoque Wamensius in additione ad *consilium* 454. ex secunda parte novæ collectionis Statutorum Ordinis Carthusiensis, *cap.* 18. *Professionem tacitam in nostro Ordine non habemus, neque permittimus, sed omnes volumus expresse, & publice professos* (*b*).

CAPUT II.

De Ætate Profitentium.

1 *Sanctus Basilius ætatem* 16. *aut* 17. *annorum requisivit.*
2 *Hoc tempus Synodus Trullana ad* 10. *annorum ætatem contraxit; & quare?*
3 *Tempore Sancti Ambrosii eadem ætas ad professionem Monasticam sufficiebat, quæ ad Matrimonium requirebatur.*
4 *Hæc disciplina Juri Decretalium videtur conformis.*
5 *Nonnulli Ordines ob disciplinæ asperitatem maturiorem ætatem requisierunt.*
6 *Ne aliquis immaturæ ætatis ad Religionem admitteretur, ætas* 20 *aut* 18. *annorum requisita.*
7 *A Patribus Tridentinis exaratus Canon requirens ætatem* 18. *annorum, & quare ab eo recessum?*
8 *Perniciosa vulgi opinio, quod Professurum oporteat* mundum novisse.
9 *Decretum Synodi Tridentinæ requirens annum* 16. *completum.*
10 *Synodus non improbat statuta majorem ætatem requirentia.*
11 *Professio facta completo annum* 16. *ætatis, sed ante ætatem per statuta requisitam, est valida.*

VARIA jam pridem fuit disciplina circa ætatem in recipiendis ad vitam monasticam, requisitam.

I. Sanctus Basilius in Epistola sua Canonica, *can.* 18. professiones Virginum validas non reputabat, quæ ante 16. aut 17. annum fiebant. „ Professiones, inquit, ab eo tempore judicamus, quo „ ætas rationis complementum habuerit. Non enim pueriles vo„ ces omnino in his ratas esse existimare oportet: sed eam, quæ „ supra 16. vel 17. annos nata fuerit, rationisque compos; & diu „ examinata, probataque perseveraverit.

II. Synodus Trullana ætatem a Sancto Basilio requisitam ad ætatem 10. annorum contraxit; volens ut qui Monachicum jugum est subiturus, non sit minor quam 10. annorum natus; ejus quoque rei examinatione in Præsulis arbitrio sita, an augeri tempus conducibilius existimet ad introductionem, & constitutionem, in vita Monastica. Post hæc Patres illius Synodi rationem allegant, ob quam a Regula Sancti Basilii nonnihil recedendum crediderint: de qua vide notas nostras ad *can.* 40. *Trullanum*.

III. Si Sancto Ambrosio credimus, *lib.* 3. *de Virginibus*, ætas sufficiens ad matrimonium carnale, etiam ad matrimonium spirituale per professionem sufficere debet; adeo ut ætas 12. annorum in puellis, & 14. in adolescentibus sufficiens judicaretur.

IV. Hanc disciplinam Ecclesia Latina tandem recepisse videtur; eamque, si jus commune seu Decretalium spectemus, firmavit; uti colligere est ex *cap.* 8. 11. & 12. *tit. de Regularibus;* addita tamen hac exceptione desumpta ex *epist.* 48. *lib.* 1. Sancti Gregorii: „ Quia dura est in insulis Congregatio Monachorum, etiam „ pueros in iisdem Monasteriis ante 18. annum suscipi prohibe„ mus". *Cap.* 6. *tit. eod.*

V. Ex hac consideratione ex vitæ austeritate deprompta, aliqui Monachorum Patres, & Superiores ætatem nonnihil majorem, quam jure communi statuebatur, requisierunt.

Et quidem Carthusiani, ut ipsorum pristina Ordinis statuta indicant, ante 20. *annum* nullum ad suum Ordinem recipiebant; haud idoneum judicantes militiæ adeo laboriosæ ante eam ætatem sustinendæ. „ Pueros sive adolescentes non recipimus, inquiunt, „ sed viros, qui juxta præceptum Domini per manum Moysi, „ 20. ad minus annorum, ad bella sacra possit procedere.

VI. Inter statuta Congregationis Cluniacensis a Petro Venerabili

X 2 sæculo

(*a*) Quid Gallis præscriptum sit, ut notio certa & firma de Vestitionibus, & Professionibus Religiosis competat, reperitur in Declaratione, quam Ludovicus XV. Rex dedit 9. Aprilis 1739.

(*b*) Quid Galli de tacitis Professionibus sentire debeant, discent ex novis Cleri Gallicani Collectaneis *tom.* 4. *tit.* 1. *col.* 89. 90. &c. ubi quoque exponitur, quod non satis clare, nec satis vere D. Van-Espen *num.* 8. dixit de Jurisprudentia Senatus Paris. circa succedendi capacitatem eorum, qui per annos complures Vestem Religiosam gestarunt.

seculo XII. collecta, habetur: *Statutum est, ut nullus etiam ex concessione futurus Monachus* Regularibus *usque ad* 20. annos *vestibus induatur*.

Causa hujus instituti fuit (inquit Petrus Venerabilis) immatura, nimisque celer infantium susceptio, *qui antequam aliquid rationabilis intelligentiæ habere possent, sacræ Religionis vestibus induebantur, & admixti aliis, puerilibus ineptiis omnes perturbant. Biblioth. Cluniacens. pag.* 1364. *Statuto* 36.

Anno 1238. Otho Sedis Apostolicæ in Anglia Legatus, convocatis totius Regni Abbatibus Ordinis Sancti Benedicti, quædam Statuta eis proposuit, quorum primum erat: ut nullus *ante* 20. *annum completum* ad professionem, & ante 19. ad probationem *in Monasterium* de cætero admittatur. Apud Matthæum Parisiens. ad annum 1238.

Synodus Parisiensis sub initium sæculi XIII. vetuerat quemquam ante 18. annum in Monasterium recipi; quod & sub idem tempus Synodus Oxoniensis decreverat.

VII. Si Cardinali Pallavicino credimus, a Patribus Concilii Tridentini paratus fuit Canon, quo statuebatur fas non esse regularem professionem emitti ante annum 18. *Sed Archiepiscopus Pragensis (Bartholomæus de Martyribus) vir claustri peritus, ait Pallavicinus, prævalide dehortatus est Patres ab eo consilio, affirmans, deteriorem fructum reddi plerumque Cœnobiis ab iis, qui a teneris annis illic sati non fuerint, adeoque adhuc illæsi a vitiis laxioris libertatis: satius esse, sancire, ut probationis tempus ad duos annos produceretur; ita tamen ut fas esset, professionem emitti anno decimo sexto. Lib.* 24. *cap.* 6.

☞ Verum esse solet, quod notavit Bartholomæus de Martyribus; attamen in tenera ætate frequenter occurrit, ut non ea sit adolescentium, aut puellarum maturitas, ut sufficienter cognoscant, ad quæ per professionem monasticam se obstringant, & quas difficultates secum trahat integra votorum persolutio præsertim in Monasteriis, in quibus disciplina sensim relaxata, & a præscripto regulæ, quam profitentur, receditur.

Vix dubium, quin ob hanc judicii imbecillitatem, plures etiam sanctissimi Ordinum Fundatores, in admittendis ad professionem majorem, & maturiorem ætatem requisierint: quod nec Synodus Tridentina, quæ licet permittat emitti professionem anno decimo sexto, nequaquam tamen improbat statuta Ordinum, majorem in profitentibus ætatem exigentia: uti nec prolixiorem, quam annalem novitiatum, si eum regula, aut statuta requirant. ☜

VIII. Hic obiter nota, quam longe abesset magnus ille Præsul ab ea vulgi opinione, quod priusquam Monasticam vitam quis profiteatur, eum oporteat *mundum novisse*; hoc est, ejusdem vulgi sensu, vitiis & voluptatibus mundi nonnihil fuisse immersum, quod quam ipsis adolescentibus perniciosum, multis ostendit Petrus a S. Audomaro vulgo *VVallon-Cappelle*, Prior Monasterii Sancti VVignoci, *lib.* 3. *Instit. monast. cap.* 24. exclamatque: *O utinam nulli Religiosorum unquam audissent, vidissent, & gustassent quidquam secularium, non sane adeo multi perdite viverent in suis Cœnobiis, nec tot apostatæ essent, jugumque Christi suave detractarent*.

IX. Archiepiscopi Pragensis ratione, aliisque motivis inducti Patres Tridentini tandem decreverunt, *in quacumque Religione, tam virorum, quam mulierum, professio non fiat ante* 16. annum expletum . . . . . *Professio autem antea facta sit* nulla, nullamque *inducat obligationem ad alicujus regulæ, vel Religionis, vel Ordinis observationem, aut alios quoscumque effectus. Sess.* 25. *de Regularibus, cap.* 15.

X. Si quis verba hujus Decreti attendat, facile intelliget, mentem Patrum quidem fuisse, ut *ante* 16. *annum* facta professio esset nulla, & invalida; adeoque noluerit in minori ætate ad professionem nullum, seu virum, seu mulierem admitti posse: sed tamen nequaquam improbasse particulares Ordinum quorumdam Constitutiones, *majorem* ætatem requirentes: quod & Sacram Congregationem aliquando declarasse testatur Fagnanus ad *cap. Nullus tit. de Regularibus, num.* 15. *Quippe quod Concilium non ponit, inquit, ut Professio fiat anno* 16. *sed non possit fieri* ante, *sed post*. Qui & ibidem, *num.* 13, observat, in Religione Fratrum Capucinorum Sancti Francisci, ex statutis Ordinis Novitios non recipi ad habitum *ante* 17. *annum* completum, si Clerici sint, & ante 19. si Laici, & per consequens, non admitti Clericos ad professionem, nisi *exacto* 18. & Laicos 20. *anno*. Et in Religione Minorum Conventualium S. Francisci Novitii Clerici prohibentur ad professionem admitti ante *annum* 19. & Laici ante 25. *completum*, ex Constitutione Pii V. quæ incipit, *Illa nos*. Hæc Fagnanus; qui insuper, *num.* 16. monet, generaliter a Clemente VIII. in Decretis super receptione, & educatione Novitiorum, prohiberi, *Conversos* recipi ad habitum Regularem, ante annum ætatis 20. & consequenter ad professionem non ante annum 21.

Quousque hoc Decretum extendatur, ac receptum sit, ex usu & consuetudine ipsi Superiores Ordinum intelligere possunt.

XI. Si tamen anno ætatis 16. *expleto*, professio fuerit facta, non expectato anno ætatis ulteriore per statuta Ordinis requisito, non videtur propterea professio futura invalida: eo quod statuta; dum majorem ætatem requirunt, invaliditatem aut nullitatem professionis adjunctam habere non soleant: quemadmodum supra de longiori, quam annali Novitiatus tempore in aliquibus Ordinibus præscripto notatum est (*a*).

CAPUT III.

De Formula Professionis, & quid contineat?

1 *Pristina Professionis formula nullum particulare votum exprimebat.*
2 *Qui vitam monasticam profitetur, omnia ejus essentialia promittere censetur.*
3 *Olim formula professionis nullam determinatam regulam exprimebat.*
4 *Sanctus Benedictus primus formulæ professionis observantiam suæ regulæ inclusit.*
5 *Quæ hodiernæ formulæ professionis Benedictinæ expresse includantur.*
6 *Paupertatis, & castitatis vota* tacite *censentur comprehensa.*
7 *Quoad tria vulgaria Religionis vota formula Benedictina reipsa convenit cum recentioribus.*
8 *Etiam votum* stabilitatis *tacite continetur in formulis recentioribus.*
9 Stabilitas *loci formula Benedictina* expressa, *quid significet?*

I. SI pristinas Monachorum regulas, actaque revolvamus, nullam reperiemus professionis formulam, quæ aliquod particulare votum alicujus virtutis, aut actionis exprimat; sed simplicem dumtaxat Monasticæ vitæ professionem

II. Noverant enim pristini Monachi, eum, qui se dedicat Monachatui, vovetque vitam, ac professionem Monachalem, *virtualiter* vovere omnia, quæ sunt *substantialia* Monachatui: uti sunt vera morum conversio, cælibatus sive continentia, voluntaria paupertas, obedientia, loci stabilitas, aliaque eo pertinentia.

III. Immo per quinque circiter sæcula adeo indeterminata, ac generalis erat Monachorum professio, ut nequidem certam determinatamque regulam profiterentur; sed eam, quæ ad observantiam vitæ Monasticæ magis conducere videbatur, judicio Superiorum suscipiebant Monachi; ad eamque servandam vi suæ professionis se adstrictos credebant.

IV. Hinc mutatæ passim regulæ, & plures in uno eodemque Monasterio servatæ, uti monet vir eruditus Joannes Mabillonius in præfatione ad *Part.* 1. *Sæculi IV. Sanctorum Benedictinorum*; & addit, quod *Sanctissimus Legislator Benedictus, primus aut certe inter primos solemnis professionis formam, modumque præscripserit, atque intra professionis terminos incluserit Regulæ suæ observationem, a qua deinceps recedere non liceat*.

V. Juxta formulam a S. Benedicto præscriptam, prout hodie extat, & a Benedictinis usurpatur, tria explicite promittuntur; nimirum *stabilitas loci*, *conversio morum*, atque *obedientia* secundum Regulam a S. Benedicto conscriptam. *Quamquam (uti monet Mabillonius in citata præfatione*, num. 59.) in *veteri Benedictinæ professionis formula apud Theodemarum, & duabus aliis in appendice nostra, ait, relatis, atque in Regulæ Magistri* cap. 89. (*quæ Regula non tam specialis est, quam commentatio Benedictinæ*) *nulla etiam occurrat mentio* conversionis morum: *nimirum quia* obedientiæ secundum Regulam *voto satis contineri videbatur*.

VI. Verum sicuti ipsa *morum conversio*, tametsi in formula professionis non expressa, satis videbatur comprehensa, eo quod observantia Regulæ promitteretur, ita quoque voluntariæ paupertatis, ac cælibatus seu castitatis vota inclusa censebantur, quia etiam illa tamquam vitæ Monasticæ *essentialia* Regula supponit; atque etiam complectitur.

VII. Quapropter formula Benedictina reipsa, quoad tria illa vitæ Monasticæ ordinaria vota, non differt a recentioribus quorumdam Ordinum formulis, quibus tria illa vota *explicite* continentur: v. g. in formula Fratrum Minorum S. Francisci, qua promittit Profitens, toto tempore vitæ suæ servare Regulam Fratrum Minorum per Dominum Honorium Papam confirmatam: vivendo in *obedientia, sine proprio, & in castitate*. Sic quod recentiores formulæ explicite promitti volunt, id Benedictina, ac pristina Monachorum professio virtualiter semper continebat, & modo continet; & hanc Profitentes, eadem quoque vovent, quæ illæ complectuntur.

VIII. Similiter loci *stabilitas*, quam exprimit professio Benedictina, etiam in recentioribus professionis formulis *virtualiter* continetur, tametsi explicite de ea mentio non fiat.

IX. Si enim Benedictina Regula rite expendatur, notum erit, voto *stabilitatis* Monachum ita obstringi, ut nunquam vitam Monasticam deserere; aut sine licentia Superioris Monasterio egredi possit, uti recte advertit Cardinalis a Turre-Cremata in commentario ad Regulam S. Benedicti, *Tract.* 127.

Postquam enim Novitius anno integro probatus fuit, Regulamque tertio sibi prælectam serio expendit, *si habita secum deliberatione, ait Regula*, promiserit *se omnia custodire, & cuncta sibi imperata servare, tunc suscipiatur in congregatione, sciens se sub lege Regulæ constitutum, quod ei ex illa die* non liceat egredi de Monasterio, nec collum excutere de sub jugo Regulæ, *quam sub tam morosa deliberatione licuit aut excusare, aut suscipere*.

Ecce ipsi Monacho clarissime proponitur, ad quid facta professione voto suo sit constringendus, nimirum, posthac liberum ipsi nequaquam futurum de Monasterio egredi, nec jugum Regulæ excutere; quod omnibus professionibus Monasticis, ac Religiosis commune esse, nemo negaverit.

(*a*) Ut de ætate, quæ ad profitendam vitam Religiosam necessaria est, innotescat Galliarum Jurisprudentia, advertendum est, quid de eo tempore statuerit Concilium Tridentinum. *In quacumque Religione*, inquit, *tam virorum quam mulierum, Professio non fiat ante decimum sextum annum expletum*. Sess. 25. c. 15. Huic Decreto conformis est articulus 28. Edicti Blesensis. *La Profession tant des Religieux que des Religieuses ne sera auparavant l'age de* 16. *ans accomplis, ni devant l'an de Probation apres l'Habit pris*. Hanc disciplinam secutæ sunt Synodi, quæ in Galliis deinde celebratæ fuerunt.

C A P U T IV.

Profeſſio Religioſa an Profeſſum adſtringat ſtabiliter Monaſterio? Et quid ab exeunte Monacho obſervandum?

1 *Regula Benedictina Monachis ſolitudinem commendat.*
2 *Eadem paſſim in Regulis, & Canonibus commendata.*
3 *Votum ſtabilitatis Monachos ad perpetuam clauſuram non adſtringit.*
4 *Multa circa egredientes Fratres præſcripſit Sanctus Benedictus a moderna diſciplina Monaſtica non diſſona.*
5 *Egreſſuri debent ſe Superioris, & Fratrum orationi commendare; hinc hodierna* benedictionis *poſtulatio.*
6 *Benedictina Regula non ſinit Monachum* ſolum *egredi.*
7 *Regula Orientalium non permittebat Monachum* ſolum *cum extraneo colloqui.*
8 *Etiam poſteriores Regularium, præſertim Mendicantium Conſtitutiones præcipiunt, egredienti ſocium adjungi.*
9 *Monachi ad Monaſterium revertentes orationem propter exceſſus petere debent.*
10 *Monachi menſas laicorum declinare debent dum egrediuntur.*
11 *Quid de hoc articulo recentiores Ordinum Conſtitutiones?*
12 *Decretum Synodi Tridentinæ circa Regulares ſine licentia a ſuis Conventibus recedentes.*
13 *Quid circa illos habeant Ordinum Conſtitutiones.*
14 *Non facile admittenda Regularium evagatio.*

I. PRÆCITATA Regulæ Benedictinæ verba ſat inſinuant, mentem ſancti Patris eſſe, Regulamque, quam profitentur, exigere, quod Monachis ſuo arbitrio, & propria voluntate de Monaſterio exire non liceat. Quod ipſum clarius expreſſit, *cap.* 66. ſuæ Regulæ, ubi ait: *Monaſterium (ſi fieri poteſt) ita conſtrui debet, ut omnia neceſſaria, id eſt, aqua, molendinum, hortus, priſtinum, vel artes diverſæ intra Monaſterium exerceantur*: ut non ſit neceſſitas, *ait*, Monachis vagandi foras, *quia omnino non expedit animabus eorum.*

II. Neque ſoli Benedicto hic ſolitudinis amor inſedit, ſed omnibus Monachorum Patribus fuit cummunis, & paſſim in omnibus Regulis ſolitudo inculcata, atque eccleſiaſticis Decretis præcepta tamquam perfectionis Monaſticæ aſſequendæ, & conſervandæ primarium inſtrumentum; uti videre eſt in *Can.* 4. Chalcedonenſi, & 46. *Trullano*. Hinc illud ſub nomine Eugenii Papæ apud Gratianum 16. *q.* 1. *Can.* 8. *Monachus clauſtro ſit contentus: quia, ſicut piſcis ſine aqua caret vita, ita ſine Monaſterio Monachus.* Sedeat itaque ſolitarius, & taceat; quia mundo mortuus eſt, Deo autem vivit.

III. Nequaquam tamen hinc quis concludat, ex S. Benedicti, aut Eccleſiæ intentione Monachos, ſeu Religioſos voto ſtabilitatis obſtrictos, vi illius perpetua clauſura eſſe Monaſterio concluſos; quia & ipſe Benedictus in ſua Regula non ſemel ſupponit, Monachos e Monaſterio cauſa neceſſitatis, aut utilitatis cum licentia Superioris egredi poſſe.

IV. Et quidem *cap.* 67. de Fratribus itinerantibus agens, expreſſit quæ in exitu, quæ in reditu ipſis agenda ſint: quæ nec ab hodierna Religioſorum, etiam recentiorum diſciplina aliena ſunt.

V. Ac in primis vult, ut *dirigendi Fratres in via*, omnium Fratrum vel Abbatis ſe orationi commendent.

Ad idem collimat, quod in ſua Regula *cap.* 8. habet S. Fructuoſus: *Nemo Monachus uſpiam ſine* benedictione *ſui Senioris progrediatur.*

Ad quæ verba reflectens Hugo Menardus ad *cap.* 61 §. 9. Conc. Reg. ait: *Antiquus, & laudabilis in Monaſteriis mos invaluit, ut nunquam Monachus* ſine benedictione, *vel oratione ſui Rectoris foras progrediatur, ut hac veluti circumvallatus mundi pericula, & dæmonum tela declinare poſſit.*

Hujus porro diſciplinæ non tantum in *Can.* 64. Trullano, ſed etiam in hodiernis ac recentioribus Religioſorum Conſtitutionibus mentio paſſim occurrit; nec praxis diſſonat.

Fratres (inquiunt Conſtitutiones Fratrum Eremitarum S. Auguſtini part. 2. cap. 17.) *antequam domum exeant*; genufleſſi benedictionem petant a Superiore, *dicentes*, Benedicite Pater: *Superior vero det illam tamquam* deprecans Deum, *quod in eundo, ſtando, & redeundo, eos ab omnibus animæ, & corporis periculis ſervare dignetur.*

VI. Oſervat inſuper vir eruditus Hugo Menardus, quod S. Benedictus loquatur in plurali, *Dirigendi Fratres: Quia, ait, nunquam ſolus Monachus, ſed duo vel tres in via dirigendi ſunt*, ob mutuam cuſtodiam animi *præſertim*.

VII. Quin & ex Regula Orientali notat idem Menardus, *diſciplinam antiquam illorum Patrum non permiſiſſe Monacho* ſoli *cum* extraneo colloqui, *ſed dediſſe comitem, & ſermonum teſtem, non quemvis de trivio, ſed* probatum moribus; *ne daretur occaſio maligno.*

VIII. Ab hac provida Patrum diſciplina nec recentiores Monachorum, ac Religioſorum Regulæ, Conſtitutioneſque receſſerunt.

Statuimus, ut nullus Frater noſtri Ordinis, ſive conventualis ſit, ſive hoſpes (verba ſunt Conſtitutionem Eremitarum S. Auguſtini) cujuſcumque dignitatis, vel gradus, vadat ad civitatem, vel oppidum abſque ſocio Fratre *Ordinis noſtri Clerico, vel laico, ſeu Converſo a Priore aſſignando, neque aliquem Prior* ſolum *mittat, niſi ob gravem & urgentem neceſſitatem .... Sed nec ipſe Prior* ſolus *vadat, niſi pro inevitabili neceſſitate.*

Similia in aliorum Ordinum Conſtitutionibus, ac Statutis paſſim occurrunt, refertque Petrus Martyr in Compendio Conſtitutionum Ordinis FF. Prædicatorum *part.* 2. *c.* 74. ſtatutum: *Cum diſcurſus inutilis, & vagus Fratrum turbationem, & ſcandalum pariat, & ex defectu* combinationis *Fratrum, diſſolutiones, & inſolentiæ creſcant; ideo neque ſine licentia, neque* ſine ſocio *itinera conficiant Fratres, & combinati nullo modo ſe ſeparent ab invicem, quin ſe videre poſſint, & valeant mutuo teſtimonium perhibere, in quocumque ſint loco, vel negotio, & tranſgreſſores acrius puniantur.*

IX. Pergit ulterius Benedictus: „ Revertentes autem de via Fratres, ipſo die, quo redeunt, per omnes horas Canonicas, dum expletur opus Dei, proſtrati ſolo Oratorii, ab omnibus petant orationem propter exceſſus; ne quid forſan ſubripuerit in via viſus, aut auditus malæ rei, aut otioſi ſermonis.

Laudabilis plane praxis, ut nimirum per hanc humiliationem, atque Fratrum communes preces mundentur regredientes de via ab infectione, ſi quam a mundana converſatione contraxerint.

Ad idem tendit, quæ in pleriſque Religionibus ſervatur, & præſcripta eſt diſciplina; ut Fratres ad Monaſteria revertentes *benedictionem* a Superiore petant, & accipiant.

Addunt Conſtitutiones Eremitarum S. Auguſtini *part.* 2. *cap.* 17. „ Cum Fratres debent aliquo ire, eadem die non reverſuri; in eundo, & redeundo ante majus altare dicant *Pſalmum cum precibus, & orationibus*, prout in Officiis noſtri Ordinis continentur.

X. Præterea S. Benedictus *cap.* 51. *Regulæ* habet: „ Fratres, qui pro quovis reſponſo diriguntur, & ea die ſperant reverti ad Monaſterium, non præſumant *foris manducare*, etiamſi omnino rogentur a quovis, niſi forte eis ab Abbate ſuo præcipiatur.

„ Hæc eſt (ait Hugo Menardus ad *cap.* 58. §. 1. Concord. Regul.) antiqua Monachorum diſciplina *nobis ſane imitanda*, ut *menſas laicorum* præſertim nobilium, & divitum, quantum in nobis ſitum erit, declinemus". Hactenus ille, qui ibidem latius exponit pericula Monachis ex hiſce laicorum conviviis imminentia.

XI. Eodem indubie collimat, quod in pleriſque, præſertim Fratrum Mendicantium Conſtitutionibus ſerio inculcatur, ut extra Monaſteria in civitatibus *nec bibant, nec manducent.*

Et quidem inter noviſſima Decreta ann. 1678. inſtante Patre Chriſtiano Lupo tunc Ordinis Eremitarum S. Auguſtini in Belgio Provinciali, per Cardinalem Protectorem, probante Sacra Congregatione Cardinalium, edita, decimum quartum eſt: „ Omnibus *cujuſcumque conditionis*, aut *præeminentiæ* Patribus, ac Fratribus in ſalutaris obedientiæ merito præceptum ſit, ne quis extra Conventum in civitate, vel oppido, aut ſuburbiis intra ejuſdem civitatis, aut oppidi muros comprehenſis, audeat *comedere*, vel *bibere*, ſine expreſſa, & in *ſcriptis* habita licentia Patris Provincialis.

XII. Noviſſime decrevit Synodus Tridentina *ſeſſ.* 25. *cap.* 4. *de Regul.* „ Nec liceat Regularibus a ſuis Conventibus recedere, etiam prætextu ad Superiores ſuos accedendi, niſi ab eiſdem miſſi, aut vocati fuerint. Qui vero ſine prædicto mandato *in ſcriptis obtento* repertus fuerit, ab Ordinariis locorum tamquam deſertor ſui Inſtituti puniatur.

Hoc Superiorum *mandatum* vulgo dicitur hodie *obedientia*. Unde in Conſtitutionibus PP. Eremitarum S. Auguſtini *part.* 2. *cap.* 17. ubi de licentia exeundi danda a Priore agitur, ad marginem notatur: *Quando obedientia in ſcriptis debet dari.*

XIII. Et ibidem præcipitur: „ Si autem Frater aliquis extra Provinciam ſine litteris *teſtimonialibus* ſui Provincialis exiverit, veniens ad Conventum aliquem noſtri Ordinis ab oſtiario intromittatur, & poſtquam prædictas litteras non oſtenderit Prior eum in carcerem includi faciat, nec inde extrahatur, donec Provincialis providerit quid de eo ſit agendum. Idem ſit omnino judicium de Fratribus ejuſdem Provinciæ ſine litteris teſtimonialibus venientibus.

In aliorum Ordinum Conſtitutionibus graves quoque pœnæ intentantur iis, qui ſine hujuſmodi litteris a ſuis Conventibus recedunt.

XIV. Ex hactenus dictis facile colligi poteſt, quod licet nec votum ſtabilitatis, nec profeſſio Monaſtica adſtringat Profitentem ad perpetuam clauſuram, nihilominus Patres Monachorum judicaverit, evagationem Monachorum, ac frequentem cum ſecularibus converſationem Monaſticæ profeſſioni eſſe contrariam, & Religioſæ perfectioni conſervandæ periculoſam; unde non niſi ex cauſa, & multis adhibitis cautionibus egreſſum e Monaſterio concedendum eſſe præceperunt.

„ Evitentur quoad fieri poterit (inquiunt Conſtitutiones Eremitarum S. Auguſtini *part.* 2. *cap.* 17.) Fratrum diſcurſus per civitates, & oppida; nec enim Religionis opinio, ac *devotio* apud ſeculares ex eo augetur, immo in dies magis ac magis minuitur.

Et in compendio Conſtitutionum PP. Prædicatorum *part.* 2. *cap.* 71. refert Petrus Martyr: „ Licentiæ autem hujuſmodi *difficulter* a Prælato concedi debent. Unde Romæ 1601. ordinatur, & præcipitur Conventuum Præſidentibus ſub pœna abſolutionis ab officio, ne facile facultatem præbeant, etiam de conſilio Patrum, Fratribus vagandi extra Conventum, vel eundi ad alios Conventus, ſeu oppida, etiam prætextu alicujus neceſſitatis, niſi vera ſit, & urgentiſſima, cum conſtet hujuſmodi diſcurſus magna parere incommoda, & ſcandala". Idem confirmatur Romæ 1608.

C A P U T V.

An Profeſſio Religioſa permittat tranſitum de una Religione ad aliam?

1 *Primitus liber erat, & frequens Monachorum de uno ad aliud Monaſterium tranſitus.*
2 *Quid circa peregrinos Monachos ſtatuerit Sanctus Benedictus?*
3 *Rarior cœpit eſſe Monachorum tranſitus, & quare?*

4 *Ratio-*

4 *Rationes, quæ rariorem transitum suadent.*
5 *Legitima causa transitus Monachorum.*
6 *Aliquando Monachus tenetur ad aliud Monasterium, aut Ordinem transire.*
7 *Suspectus aliquando visus fuit crebrior Monachorum transitus; hic intelligatur?*
8 *Ex Decreto Tridentino nullus potest transire ad* laxiorem *Religionem, etiam prætextu privilegii?*
9 *Nulla Regularis superioris licentia ad hoc sufficit; & a quo licentia transeundi peti debeat?*
10 *Qualiter transitus Regularium Mendicantium prohibitus?*
11 *Qua de causa concedatur transitus ad* laxiorem *Religionem?*
12 *Ad* strictiorem *Religionem qualiter permissus transitus?*
13 *Unde judicandum de* rigore, *aut* laxitate *Religionis?*
14 *Non facile ob relaxationem disciplinæ in aliquo Monasterio transeundum ad diversum plane Ordinem.*
15 *Quid si dubitetur, non Religio sit* arctior?
16 *Monachus meditans transitum tenetur consulere suum Superiorem.*
17 *Quid si Superior consensum transeundi neget?*
18 *In Italia transitus etiam ad* Strictiorem *non fit, nisi de licentia S. Congregationis.*
19 *Transiens ad aliam Religionem, an novum* Novitiatum *absolvere debeat?*
20 *Monachus transitum postulans* exacte *probandus, antequam ad professionem admittatur.*

I. PRIMITUS dum *una* quasi erat omnium Monachorum congregatio, unumque institutum, facilior ac frequentior quam hodie erat Monachorum de uno Monasterio ad aliud transitus.

II. Hinc in Regula S. Benedicti extat caput integrum 61. *De Monachis peregrinis, qualiter suscipiantur*; vultque Benedictus, ut *Si quis Monachus peregrinus de longinquis Provinciis supervenerit, si pro hospite voluerit habitare in Monasterio, & contentus est consuetudine loci, quam invenerit: & non forte superfluitate sua perturbat Monasterium, sed simpliciter contentus sit, quod invenerit, suscipiatur quanto tempore cupit.*

Si vero postea, pergit Regula, voluerit stabilitatem *suam firmare,* non renuatur *ei talis voluntas; & maxime, quia tempore hospitalitatis potuit ejus vita dignosci. Quod si superfluus aut vitiosus inventus fuerit tempore hospitalitatis, non solum non debet sociari corpori Monasterii, verum etiam dicatur ei honeste, ut discedat, ne ejus miseria etiam alii vitientur. Quod si non fuerit talis, qui mereatur projici, non solum, si petierit, suscipiatur Congregationi sociandus; verum etiam suadeatur, ut stet: ut ejus exemplo alii erudiantur: quia in omni loco uni Domino servitur, & uni Regi militatur.*

III. Et quantumvis Benedictus loqui videatur de Monachis, qui nullam loci stabilitatem, aut determinatam Regulam fuerunt professi; nihilominus, etiam postquam Monachi loci stabilitatem, certamque Regulam vovere cœperunt, ipsis licitum fuit, non tantum Monasterium, sed & Ordinem mutare; id tamen rarius contigit, nec nisi fere urgentibus ex causis. Illa enim Monasterii Ordinisque semel suscepti mutandi prurigo tanquam levis animi nota suspecta habita est a Patribus: multisque titulis improbata.

IV. Et quidem S. Bernardus *lib. de præcepto, & dispens. cap.* 16. multis de causis hanc mutationem improbat. Primo, „ *propter scandalum ipsorum, quos deserit. Deinde, quia certa pro dubiis relinquere tutum non est, forsan enim hæc tenere potest. Tertio, suspectam habeo, ait, levitatem, qua id, quod facile volumus antequam probemus, experti jam nolimus, uno prope momento id ipsum & cupientes, & respuentes tam leviter, quàm & irrationabiliter.*

V. Bernardo consonans S. Anselmus pluribus idem argumentum prosequitur; ac tandem concludit: *Quapropter, quicumque Cœnobitarum forte propositum aggreditur; expedit ei, ut in quocumque Monasterio professus fuerit, nisi tale fuerit, ut ibi* malum invitus facere cogatur, *tota mentis intentione, amoris radicibus ibi radicare studeat; atque aliorum mores, aut loci consuetudines, si contra divina præcepta non sunt, etiamsi inutiles videantur, dijudicare refugiat. Lib. 1. Epist. 29.*

Legitimam proinde causam mutationis aliam agnoscere non videtur Anselmus, nisi *peccandi necessitatem*; quam quis sibi imminere videt, si in Monasterio manere cogatur. Quam rationem S. Bernardus his verbis expressit: Nam si hæc (conversio morum & obedientia) *ibidem pro improbitate nimirum, atque irreligiositate cohabitantium* obtineri *forte nequierint, duce spiritu libertatis* indubitanter *suadeo* transire ad alium locum, *ubi non impediatur homo reddere Deo vota sua, quæ distinxerunt labia sua.* Et rursus *Epist. 7. ad Adamum Monachum*, reddens rationem, ob quam in suo Monasterio reciperet Monachos propria Monasteria deserentes, ait: *Hac ratione illos suscipimus, quoniam non putamus esse malum, si vota labiorum suorum, quæ in locis suis potuerunt quidem promittere, sed* nequaquam *persolvere Deo, qui ubique est, ubicumque reddant.*

VI. Si itaque Religiosus seu Monachus videat Communitatem suam adeo deformatam, ut nulla videat nec in Fratribus, nec in Superioribus observantiæ Regularis exempla, sed e contrario continuas transgressiones, atque ad prævaricandam Regulam, quam vovit, incitamenta; ita ut, spectata sua fragilitate, videat sibi moraliter impossibile esse, in tali Communitate posse vota labiorum suorum Deo digne persolvere, vitamque vere Religiosam agere, indubie duce spiritu libertatis poterit, immo debet se a tali Communitate, si fieri potest, separare, tutioremque locum quærere.

VII. Ex dictis satis apparet, quod suspecta ac multis incommodis obnoxia iam pridem visa fuerit Monachorum, qui *loci stabilitatem* promiserunt, & *certam* Regulam vivendi voverunt, mutatio, sive translatio ad aliud Monasterium sive Religionem, eo nimirum sensu, ut desinant esse Monachi Monasterii, vel Congregationis, cui semel per professionem solemnem erant incorporati; atque una a Regula, cui se adstrinxerunt, absolvantur, & alterique Regulæ, & Religioni alligentur.

VIII. Juxta disciplinam modernam per Concilium Tridentinum *Sess. 25. cap. 9.* de Regular. „ *Nemo Regularis cujuscumque facul-* „ *tatis vigore transferri potest ad laxiorem Religionem.*

IX. Quin nec Superioris cujuscumque Regularis licentia, sed sola Pontificis ex justa causa dispensatio sufficit, quod & in praxi servari notat Fagnanus ad *cap. Cum dilecti tit. de Renunt. Et hujusmodi licentiæ, ait, transeundi ad* laxiorem *Religionem, etiam legitimis subsistentibus causis, consueverunt concedi a Papa in signatura gratiæ, & a Sacra Pœnitentiaria, a qua conceduntur plerumque ad suplicationem Generalis, vel Procuratoris Ordinis, & de utriusque Religionis consensu S. Pœnitentiariæ exhibito, ut sæpissime vidi observatum, ait Fagnanus; atque ita ipsimet Superiores Regulares agnoscunt, se non habere potestatem super hoc dispensandi, cum pro ea obtinenda recurrant ad Sedem Apostolicam.* Hæc ille *num. 28.*

X. Ulterius cum experientia constaret, nonnullos e Religiosis Mendicantibus ad alios Ordines, præsertim Monasticos convolare, fucatis quidem coloribus, asserentes id fieri ob frugem melioris vitæ, aut arctioris observantiæ, sed revera, ut liberius degerent, dignitatesque, & Beneficia Monastica consequi valerent, & ex certis aliis causis honestati non consonis (uti loquitur Pontifex in *Extravagante 1. de Regularib. in comm.*) generaliter prohibitus fuit Fratribus Mendicantibus transitus ad alium quemcumque Ordinem non Mendicantium, excepto solo Ordine Carthusianorum, sine licentia Papæ, idque sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, & soli Papæ reservatæ. *Dicta Extravagante.*

XI. Dispensat autem sacra Pœnitentiaria super transitu ab Ordine strictiori ad laxiorem ob ægritudinem, aut infirmitatem: quam esse solam justam causam dispensandi credit Fagnanus, additque: Quinimmo bonæ memoriæ Antonius Cardinalis Carafa olim Signaturæ *Sanctissimi* Præfectus in sua *Glossa manuscripta ad cap. 19. Sess. 25. De Regularib.* testatur, se nunquam vidisse in Signatura gratiæ concedi transitum ab arctiore ad *laxiorem* Religionem, nisi ob infirmitatem, vel debilitatem provenientem ex observantia ipsius Regulæ arctioris, cum vir Religiosus non possit ipsius statuta servare.

Verum, ut etiam hæc causa sit justa, videtur expendendum esse; num incommoda, quæ sequerentur in Religione, a qua transitus petitur, ex relaxatione aliquali Statutorum aut Regulæ in gratiam illius, qui illa in omni rigore ob corporis infirmitatem servare non potest, tanta sint, ut præponderent incommodis, quæ sequi solent ex translatione Regularis ad aliam Religionem, præsertim laxiorem.

XII. Si quis autem, inspirante Spiritu Sancto, desideret, non ficte, sed sincere ad frugem melioris vitæ transmigrare, eumque in finem Religionem *arctiorem* amplecti, nequaquam prohibendus, etiam sub prætextu, quod quibusdam Monachis & Canonicis, nec non Hospitalariis aut Templariis a Sede Apostolica sit indultum, ne postquam aliquis fuerit professus apud eos, ad alium locum *ipsis invitis*, arctioris etiam Religionis obtentu transire valeat: quia *ubi Spiritus Dei est*, ait Pontifex in *cap. 18. tit. De Regularib. ibi libertas:* & *qui Dei Spiritu aguntur, non sunt sub lege, quia lex non est posita justo.* 2. ad Cor. c. 3. v. 17. 1. ad Tim. c. 1. v. 9.

XIII. Porro ut hoc ex capite fiat transitus, ad sensum hujus Decretalis nequaquam est attendendum, uti observat Fagnanus, an Monasterium, ubi primo quis fecit professionem, a principio suæ fundationis fuerit strictioris Regulæ, quam Monasterium, ad quod fit transitus, sed an secundum Monasterium *modo* sit arctioris observantiæ. Itaque sive laxior vita oriatur ex transgressione Regulæ, sive ex inobservantia Constitutionum, a Religione, in qua remissius vivitur, potest quis licite transire ad minorem melius observatam.

Idem observat Cardinalis De Luca *Discursu 38. De Regularibus*, aitque recte adverti a Canonistis, „ quod *strictius* est Monasterium „ Religionis *laxioris*, in quo servatur Regula, quam illud *strictioris* „ Religionis, in quo Regula non servatur. Neque refert, ait, „ quod Regula sit stricta, si vita est larga, neque perfectio consi- „ stit in Instituto, sed in observantia.

XIV. Quia tamen Monacho certam Regulam professo manendum est in ejusdem Regulæ & Religionis observantia, ni notabilis causa avocet, non immerito post Joannem Andream monet Fagnanus, transitum ad aliam Religionem sive Ordinem, ob disciplinæ collapsionem, fieri non posse, nisi totus ordo sit collapsus, nec subsit spes reformationis. Unde si Monasterium v. gr. S. Benedicti sine spe reformationis sit collapsum: nihilominus si plura Monasteria ejusdem Ordinis, saltem in patria vel Provincia reperiantur non collapsa, tunc minime licebit ad aliam Religionem transmigrare. Hæc ille ad *cap. Sane tit. de Regularibus*, qui & ad *cap. Licet tit. eodem num.* 21. juxta prædicta, ait, quempiam posse transire de arctiore Religione, in qua remissius vivitur, ad minorem Religionem melius observatam; uti docet S. Thomas 2. 2. *q.* 189. *art.* 8. ubi refert in Collationibus Patrum, Abbatem Joannem dicere de seipso, quod a vita solitaria, in qua professus fuerat, transiit ad minorem, scilicet eorum qui vivunt in societate, propter hoc, quod vita Eremitica cœperat declinare, & laxius observari.

XV. Si vero dubitetur, num secunda Religio sit arctior, necessarium videtur judicium Superioris, uti post alios Canonistas notat ibidem Fagnanus.

XVI. Ad hæc ne zelo sanctioris vitæ Monachus decipiatur, atque Angelus satanæ se transformet in Angelum lucis, tenetur Monachus transire volens petere licentiam Superioris, eique causam transitus exponere, qui eam sedulo expendat, perspiciatque utrum revera ex zelo sanctioris vitæ hunc transitum meditetur, nihilque sit quod hic & nunc eum transitum impediat.

XVII. Si

XVII. Si Superior licentiam transeundi neget, poterit quidem ta juris communis dispositionem movente Spiritu Sancto, tran- ; sed merito hic prudentum atque expertorum judicium expe- , ne alias seipsum Monachus fallat, vel etiam zelo præcipiti gna in Religione scandala & contentiones excitet.

XVIII. Quare notat Cardinalis De Luca, „ neque a *laxiore* ad *strictiorem* transeundi licentiam concedi sine licentia Sacræ Con- gregationis Regularium, quæ audito Superiore primæ Religionis, id concedere solet certas præscribendo Religiones, in quibus benevoli receptores inveniantur, pro facti qualitate ac singulorum casuum circumstantiis". *Disc.* 41. *Concilium Trid.* Quod extra Italiam obtineat, dubito. Quod dicitur, Sacram Con- egationem hanc licentiam non annuere, nisi *audito Superiore mæ Religionis*, conforme est Regulæ Benedictinæ, quæ ait; Caveat autem Abbas, ne aliquando de alio noto Monasterio Monachum ad habitandum suscipiat sine consensu Abbatis ejus, aut litteris commendatitiis; quia scriptum est; *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*", *Cap.* 61.

XIX. Cum vero per veram translationem Monachus a Mona- rio sive Religione, in qua professionem emisit, absolvatur, & eri Monasterio vel Religioni per professionem incorporetur; vi- nque suam juxta normam vivendi in hac Religione aut Mona- rio observatam instituere debeat; ipsaque Religio eum pro sua ta professione debeat agnoscere, etiam novum Novitiatum seu num probationis præmittendum esse bene probat Fagnanus ad *. Ad Apostolicam tit. de Regularibus*, & post ipsum Cardina- De Luca *disc.* 38. *de Regularibus*, qui tamen ibidem monet, quod S. Congregatio passim dispensare soleat, aliquo brevi ter- mino contenta, quoties præsertim non agitur de transitu ad *strictiorem magisque asperam* vitam; quoniam rigor integri & continui anni, qui regulariter dispensari non solet, procedit, ubi agitur de imprimendo statum Regularem in genere, cum formali ac omnimoda mutatione status irretractabilis, de sæculari in Regularem, ac de libero in servum, seu de vivo in mortuum. Secus autem ubi, isto statu jam impresso, agitur tantum de accidentali mutatione vitæ potius sub una, quam sub altera Regula".

XX. Monet nihilominus sæculi nostri Monasticæ disciplinæ zelo- s instaurator Abbas Trappensis (*a*) majorem exactioremque pro- tionem merito exigi in receptione Monachi transeuntis, quam receptione alicujus de sæculo. *Et sane, qui per experientiam verunt, inquit, difficilius esse reformare, seu potius totaliter im- utare aliquem venientem ex aliquo Monasterio, quam si e medio culo veniret, non dubitabunt, quin novus Novitiatus sit necessa- s, non tantum, uti loquitur quidam Pontifex, ob bonum Po- lantis, qui se obligat, sed etiam in securitatem Congregationis æ eum recipit. Qui de sæculo immediate egreditur, est quasi ta- la rasa, cui quidquid libuerit, insculpitur & imprimitur; esset- e res insolita, ut is adeo esset præsumptuosus, ut non reciperet m submissione, & docilitate instructiones & præcepta in re, cujus ctenus nullam notitiam habet. At non idem dici potest de Mona- is; hi veniunt ab observantiis suis Monasticis pleni principiis, præ- ntionibus, & imaginationibus falsis, habitibus ibidem contractis r in perpetuum addicti, ad ea contradicenda atque carpenda, æ nec suis judiciis, nec ideis de Religionis statu præconceptis con- rmia sunt, promptissimi. Tandem tam multa in eis prius sunt e- ertenda, quam fiant capaces eorum, quibus & mente & corde im- endi sunt, ut tempus Novitiatus & probationis non tam contra- dum sit quam protrahendum. Equidem ex hujusmodi translatio- us tam rarus est profectus, ut antiqua Instituta, quæ Ordini, egularitati, ac paci studuerunt, iis aditum præcluserint, aut sal- m eas, nisi quam maxime præconsulte non admittant.*

Antiquis majorem admittendi facultatem conferre potuit integra r non impedita libertas, pacem Congregationis turbantes dimitten- , sed jam cum non adsit amplius æqualis potestas, & etiam ab in- itis Religiosi morum non integrorum, quantumcumque sese efferat rum depravatio, retineri debeant, nulla cura, nullum studium, o deceptio in ejusmodi Institutis evitetur, non est subeundum. Et ici potest, sanctum Benedictum, si nostris viveret diebus, perspe- issetque quam raro in fines exspectatos mutationes hujusmodi deve- iant, non tantum tempus probationi Religiosorum extraneorum de- natum, ad unam diem diminuturum non fuisse, sed potius eorum ovitiatum in annos duos protracturum. Hæc ille ad *cap.* 61. *Reg. ened.*

CAPUT VI.

Quid observandum a Regulari prætendenti Professionem suam fuisse invalidam?

1 *Olim liberum fuit omni tempore allegare & probare nullitatem professionis.*
2 *Decretum Synodi Tridentinæ circa licentiam allegandi dictam nullitatem.*
3 *Nullitas professionis hodie proponi debet intra quinquennium a die professionis.*
4 *Id etiam procedit tametsi nullitas prætendatur ex impedimento* perpetuo.
5 *Per lapsum quinquennii non inducitur tacita professio.*
6 *Reclamatio post quinquennium admittitur, si impedimentum sit no*torii *facti permanentis.*
7 *Contra lapsum quinquennii non admittitur excusatio ignorantiæ.*
8 *Metus aut vis tametsi perpetua non admittitur contra lapsum quinquennii.*
9 *De stylo Curiæ Romanæ datur restitutio in integrum adversu lapsum quinquennii; & qua forma expediatur?*
10 *In Gallia restitutio illa non admittitur.*
11 *Causa nullitatis debet tractari coram Ordinario & Superiore Regulari.*
12 *Quis hic dicatur Superior Regularis; & quis Ordinarius?*
13 *Synodus Tridentina Superiori Regulari adjungens Ordinarium, non recedit a jure communi.*
14 *Conventus prætendens nullitatem alicujus professionis, eam coram ordinario idque intra quinquennium allegare debet.*
15 *In Gallia deduci debet coram delegatis per Rescriptum Apostolicum Judicibus* in partibus.
16 *Qui sponte habitum Religiosum dimisit, causam nullitatis allegans, non auditur antequam habitum resumpserit.*
17 *Neque hic attenditur, num justa causa fuerit habitum dimittendi.*
18 *Edictum Caroli V. contra Religiosos abjicientes habitum Religiosum.*

I. OLIM, uti notant Canonistæ ad *cap.* 1. *tit. de his quæ vi metusve causa fiunt*, si professus, qui e Monasterio exiverat, justam causam timoris, seu nullitatis suæ professionis prætendebat & allegabat, ad suum Monasterium redire non compellebatur, nisi causa prius deducta atque decisa.

II. At cum similis a Monasterio recessus atque indefinita ac illimitata contra professionem semel emissam reclamandi licentia, varia secum traheret incommoda, Synodus Tridentina hisce obviare volens, statuit *sess.* 25. *cap.* 19. *de Regularib. Quicumque Regularis prætendat se per vim & metum ingressum esse Religionem: aut etiam dicat, ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile; velitque habitum dimittere quacumque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia Superiorum, non audiatur,* nisi intra quinquennium tantum a die Professionis; *& tunc non aliter, nisi causas, quas pretenderit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur; sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur; interim vero nullo privilegio suæ Religionis juvetur.*

III. Tria hic statuit Synodus. Primo, ut Regularis prætendens professionem suam esse nullam ob *vim metumve* illatum, aut *defectum ætatis*, aut *quid simile*, debeat causas nullitatis allegare, & deducere intra quinquennium a die professionis, alias non audiendus.

IV. Cum vero Synodus nullam causam nullitatis excipiat, sed duabus expressis generaliter dicat, aut *quid simile*; id est, similiter inducens nullitatem professionis, non videtur distinctio facta a Synodo, inter impedimenta temporalia, & perpetua; uti bene probat Fagnanus ad *cap.* 1. *tit. de his quæ vi metusve causa fiunt*; docet enim sententiam asserentem, invaliditatem professionis ex impedimento *perpetuo* etiam lapso quinquennio posse proponi, semper a sancta Congregatione Regularium fuisse reprobatam; ac discusso articulo respondisse, quo etsi impedimentum sit *perpetuum*, illud tamen deducendum fuisse infra legitima tempora.

Insuper refert, Gregorius XIII. ex sententia sanctæ Congregationis declarasse, Regolarem elapso quinquennio non esse audiendum, tametsi professus alleget, vim & metum semper durasse.

V. Hinc ulterius infert Fagnanus, Synodi mentem haud fuisse, ut per lapsum quinquennii inducatur tacita professio, sed tantum, ut post tanti temporis silentium *audientia* negetur: Neque enim absurdum est, ut qui tam diu tacuit, deinceps non audiatur.

VI. Si tamen impedimentum sit notorium facti permanentis, adeo ut nulla super ejus existentia aut non existentia quæstio moveri queat, sed ad oculum pateat, tunc post quinquennium proponi poterit; non quia *perpetuum* est; sed ob notorietatem *facti permanentis*. Ut v. g. si vir in habitu muliebri professionem emiserit in Monasterio Monialium, quo item casu, quemadmodum monet ibidem Fagnanus, non obstat quinquennium Concilii, propter periculum scandali, & peccati.

VII. Quinquennium autem ex verbis Synodi currit a die professionis; ideoque lapso quinquennio a die professionis via ordinaria, & juxta Decretum Synodi Regularis causas nullitatis deducere volens, non est audiendus; tametsi ignorantiam nullitatis, aut impedimenti prætendat, aut fuisset aliunde impeditus, quominus ipsam causam nullitatis deducere potuerit. Quod & ipsa Synudus non obscure innuit, cum dicit: *audiendum non esse, nisi intra quinquennium tantum a die professionis.*

VIII. Huic conforme est, quod dicitur Gregor. XIII. ex sententia Congregationis Concilii declarasse, nempe eos, qui per vim & metum se Religionem professos prætenderunt, nisi intra quinquennium reclamaverint, eo lapso non esse audiendos, tametsi allegarent vim & metum semper durasse (*b*).

IX. Hunc tamen quinquennii lapsum non impedire, quin ex justa causa detur restitutio in integrum, plures Canonistæ contendunt; eamque opinionem confirmat praxis Curiæ Romanæ; uti notat Cardinalis De Luca, *disc.* 41. *de Regularib.* monens ibidem, „ non pertinere ad Judices de hujus restitutionis in integrum concessione cognoscere, vel judicare; cum id *privative* pertineat „ *ad Papam*; qui eamdem restitutionem concedere non solet, ait, „ nisi prævia consultatione Sacræ Congregationis Concilii, cui „ frequentius commissiones super hujusmodi restitutionis petitione „ dirigi solent; licet quandoque, sed *nimium raro*, etiam huic „ Congregationi Regularium directæ fuerint: ac propterea in una, „ vel

(*a*) Bouthiller de Rancè.

(*b*) Disciplina, quæ hac de re in Ecclesia Gallicana observari solet, legitur in novis Cleri Gallicani Commentariis, Tom. 4. col. 289.

„ vel altera Congregatione assumitur ... „ stet necne de sufficienti causa ... formalis disputatio, an con- „ sultatione accedente, signatur ... d... ctæ restitutionis; istaque con- „ bus a Concilio demandatis. ... commissio directa præfatis Judici-

X. Et hæc quidem juxta Decretum Concilii Tridenti... praxim Romanam; at in Gallia ubi etiam Regio Decreto ... quoad hanc quinquennii præfixionem hunc quinquennii lapsu ... tum est, restitutio in integrum contra Pontificii cum clausu... recipi non solet; neque executio Rescripti admodum extraor... ejusmodi restitutionis admitti; nisi in casu *tit. C. num.* ... ario, uti docet Brodeau in notis ad Louet, quibus hujus... oidem referens plura Parlamentorum Judicata, prosequitur ... modi restitutiones abusivæ declaratæ fuere; & latius modum ... Car... olus Fevret, *tract. de Abusu lib. 5. c. 3.* Et ad... notat... dum exemplum refertur in libro, cui titulus, *Journal du Palais, tom. 7. pag. 65.*

M... onet insuper Fevretius ibidem, *num. 26.* non sufficere, intra quinque... annium fuisse reclamatum; sed constare debere de reclamatione per instrumentum authenticum in scriptis; quemadmodum professio ipsa Religiosa per scriptum, non autem per testes probari debet; uti supra monuimus.

XI. Secundo, juxta Decretum Concilii Tridentini debet Regularis causas nullitatis, quas prætendit, deducere coram Superiore suo, & Ordinario.

XII. Superior, de quo in Decreto, intelligitur Superior localis, id est, illius Monasterii, in quo professionem emiserit, seu ubi a Superioribus collocatus fuerit: cum sub nomine Superioris regularis, inquit de Luca, *disc. 41. ad Concil. Trid.* veniat ille, qui est Prælatus illius Monasterii, vel Conventus, non autem totius Ordinis.

Huic convenit Arrestum Parlamenti Parisiensis, quo declaratum fuit, Provincialem Minimorum abusive processisse propria sua auctoritate ad declarationem nullitatis professionis alicuius sui Religiosi. *Fevret dicto loco.*

Similiter Ordinarius habetur ad mentem Synodi, qui est Ordinarius loci, in quo situm est Monasterium Regularis nullitatem deducentis.

XIII. Porro Synodus ad majorem cautelam Superiori Regulari adjungens Ordinarium, non plane corrigit jus commune, uti bene observat Fagnanus ad *cap. Nullus tit. de Regularibus.* „ Quoniam de jure veteri, ait, monasteria subjecta erant Episcopo „ Diœcesano, *can. Monasteria 18. quæst. 2.* & ad eum spectabat „ cura, & sollicitudo Monachorum: unde ipse poterat nulliter „ professos ejicere, sicut poterat illos ad Religionem admittere ". Hæc Fagnanus; ex his ulterius concludens, Concilium Tridentinum, dum jubet adhiberi Episcopum in judicio nullitatis professionis, esse favorabile, & late interpretandum; cum per illud reditus fiat ad jus commune.

XIV. Quamvis ergo Synodus Tridentina verbis expressis duntaxat loquatur de Regulari *subdito* volente nullitatem professionis deducere, nihilominus prætendit Fagnanus, juxta naturam correlativorum, quod si Religio ipsa, seu Conventus contendat nullitatem professionis, eadem quoque deducenda sit coram Ordinario: quin & ex eadem ratione correlativorum, ac insuper ex eo; quod sit professio quidam contractus ultro citroque obligatorius inter Professum, & Monasterium, in quo consequentes utrinque æqualitas servanda est, conjicit, Monasterium seu Religionem teneri intra *quinquennium* causas nullitatis deducere; eoque elapso non amplius audiendum; quod & sanctam Congregationem censuisse testatur.

XV. Refert autem Fevret loco citato, *num. 28.* in terris Ecclesiæ, & quibusdam Provinciis, quas *Obedientiæ* vocant causam hanc ad præscriptum Synodi Trident. peragi; at in Gallia usu receptum esse, ut professionis nullitatem prætendens, recurrere teneatur ad Pontificem, a quo obtineat Rescriptum, quo causa delegetur Judicibus *in partibus:* & si aliter fiat, processum tanquam abusivum rescindi (*a*).

XVI. Tertio, mandat Synodus, ut, si Regularis antequam causam nullitatis coram Superiore suo, & Ordinario deduxerit, habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur; interim vero nullo privilegio suæ Religionis juvetur.

XVII. Porro ut ad Monasterium redire, habitumque assumere cogatur, donec causa integre deducta, & finita sit, non attenditur, num justa causa dimittendi habitum fuerit, vel non; uti monet De Luca citato *disc. 41. de Regularibus.* Mandat enim Synodus simpliciter, ut Regularis, qui sponte habitum dimisit, priusquam causa legitime deducta fuit, restituatur, ac si nunquam habitum dimisisset; ne alias, ait, „ ita Religioso sub hoc prætex- „ tu concedatur licentia vivendi extra claustra, durante lite; quæ ita in longum protrahi posset, quamvis agnosceretur, quod litis eventus futurus esset malus, dum ita obtineretur intentum vivendi interim in sæculo.

XVIII. His consonat, quod Carolus V. Edicto anni 1535. Bruxellis edito, declarat. „ Ne quis Apostatas Religiosos, aut sine „ licentia exeuntes recipiat, aut hospitetur, vel assistat; sed de- „ nuntiet Officiario loci, qui apprehensos restituat Monasteriorum „ præfectis, unde fugerunt, & si super dispensatione, aut profes- „ sione litigandum sit, Judex in habitu eos manere, & in aliquo „ loco Religioso interim degere jubebit ", Zypæus in Jure novo, *tit. de Apostatis numer. 9.*

(*a*) Nec Fevretius, nec Van-Espen optime noverunt hac de re Ecclesiarum Galliæ disciplinam, cum docuerunt in Gallia usu receptum esse, ut Professionis nullitatem prætendens recurrere teneatur ad Pontificem, a quo obtineat rescriptum, quo causa delegetur Judicibus *in partibus*, & si aliter fiat, Processum, tamquam abusivum, rescindi. Neque enim in Gallia rescriptum necessarium est, ut Officialis habeat auctoritatem judicandi, an reclamatio, quæ fit adversus solemnem Religionis Professionem, sit legitima, & ut possit de validitate votorum decernere. Infinitæ prope sunt sententiæ, quas in eo genere Galli Officiales absque Summi Pontificis rescripto pronunciarunt: cum autem earum multitudo delectum impediat, indicabo duntaxat Opus, in quo illæ vel citantur, vel transcriptæ sunt. Legatur potissimum Collectio, quam edidit Mongeot Parisiis an. 1655.

In Diœcesibus Italiæ, & aliis, in quibus Conc. Trid. Decreta disciplinam spectantia, recepta sunt, Officiales sine ullo Sedis Apostolicæ rescripto, cognoscunt de valore, & nullitate Professionis Religiosæ; id testatur Fagnanus in Caput, quod incipit: *Nullus de regularibus, & transeuntibus ad Religionem*, num. 27. Quin & Zypæus Canonicus, & Officialis Antuerpiensis docet in Flandriæ Diœcesibus viros Religiosos teneri confugere ad auctoritatem Episcopi Diœcesani, nec hunc indigere rescriptis, ut de eorum votorum valore, vel nullitate decretum ferat.

CAPUT VII.

An Monachi contumaces, & rebelles possint post professionem e Monasterio ejici, & a Religione abscindi?

1 *Olim licitum fuit, Monachum rebellem, & incorrigibilem e Monasterio ejicere.*
2 *Tentanda omnia pro ejus emendatione priusquam ejiciatur.*
3 *Monachus ejiciendus induebatur veste sæculari, & abscindebatur absolute a Religione, & a Superiorum Regularium cura, & regimine solvebatur, & Episcopo subdebatur.*
4 *Hæc disciplina etiam sæculo IX. quin & XIII. obtinuit.*
5 *Hæc tamen disciplina paulatim mutari cœpit, & quare?*
6 *Jus Decretalium non admittit ejectionem absolutam e Monasterio, vel Ordine.*
7 *Jus Decretalium repugnat antiquis Monachorum Regulis.*
8 *Aliquando acriter disputatum, num jus Decretalium hac in parte esset in usu, & an conveniret in usum deduci.*
9 *Decretum Urbani VIII. circa ejectionem incorrigibilium, aliquousque veterem disciplinam renovans.*
10 *Num moribus nostris hoc Decretum sit receptum?*
11 *Circa Monachos Apostatas hodierna disciplina a pristinis Monachorum Regulis recedit.*
12 *Magna cura adhibenda a Superioribus, ut rebelles ad meliorem frugem reducant.*
13 *Veteres Monachorum Patres solliciti fuerunt, ne ovis morbida alias inficeret.*
14 *Merito exactius examen hodie circa recipiendos ad professionem, quam olim præmittitur.*

I. MONACHOS incorrigibiles olim potuisse ejici a Monasterio, ex Monachorum Regulis manifestum est.

Et quidem S. Benedictus, *cap. 28. Regulæ*, præscribens modum, quem Superior in correctione Monachi inobedientis servare debet, si omnibus adhibitis nihil profecerit, vult, ut a Congregatione abscindatur. „ Si quis Frater frequenter correptus pro qualibet „ culpa, inquit, si etiam excommunicatus non emendaverit, acrior „ ei accedat correptio; id est, ut verberum vindicta in eum pro- „ cedat. Quod si nec ita correxerit, aut forte, quod absit, in „ superbiam elatus, etiam defendere voluerit opera sua, tunc „ Abbas faciat, quod sapiens Medicus. Si exhibuit fomenta, si „ unguenta adhortationum, si mendicamina Scripturarum divina- „ rum, si ad ultimum ustionem excommunicationis, vel plagas „ virgarum, etiam si viderit nihil suam prævalere industriam, „ adhibeat etiam, quod majus est, suam & omnium Fratrum pro „ ea orationem; ut Dominus, qui omnia potens est, operetur „ salutem circa infirmum Fratrem. Quod si nec isto medio sana- „ tus fuerit, tunc jam utatur Abbas ferro abscissionis, ut ait „ Apostolus: *Auferte malum ex vobis:* 1. Cor. c. 5. v. 13. Et „ iterum: *Infidelis si discedit, discedat:* 1. Cor. c. 7. v. 15. ne „ una ovis morbida omnem gregem contaminet.

II. Vult ergo Benedictus, ut quidem nihil a Superiore omittatur, quo Monachus ad obedientiam, & meliorem frugem, ac præcipue ad humilitatem reducatur; sed si pertinax atque rebellis perseveret, ne modicum fermentum totam massam corrumpat, cum ex Congregatione, & Monasterio ejici præcipit.

Sanctus Isidorus vult Monachum inobedientem prius ergastulo coarctari, eoque ad obedientiam reduci: „ Quod si tum in malo „ perseverans perduraverit, & prona voluntate pœnitentiam age- „ re noluerit, & sæpe ac sæpe contumax murmurator patule con- „ tra Seniores, vel Fratres in facie persistiterit, & cum propin- „ quis se vindicare maluerit, in colatione deductus *exuatur* Mo- „ nasterii *vestibus*, & *induatur*, quas olim adduxerat, *sæcularibus*, „ & cum confusionis nota *e Monasterio expellatur*, ut cæteri „ emendentur, dum fortasse solus tali correptione ille delinquens „ corrigitur ". *Apud Menardum ad cap. 37. Conc. Reg. §. 4.*

III. Hinc elucet, Monachos rebelles, & incorrigibiles e Monasterio non tantum fuisse ejectos, sed etiam veste Monachali exutos, & sæculari indutos, a Monastica disciplina, & Abbatum, ac Superiorum cura, & regimine solutos; atque ita cum reliquis laicis Episcoporum, ac Pastorum sollicitudini concreditos.

IV. Quod & sæculo IX. obtinuisse sat aperte declarant Patres Concilii Meldensis anno 845. decernentes *Canone 59.* „ Ut Mo- „ nachus de Monasterio, sine consultu vel præsentia *Episcopi*, aut „ Vicarii ejus ad hoc regulariter deductus non ejiciatur: *cujus* „ *dispositione*, & auctoritate *de cætero* vita, & conversatio *eje-* „ *cti*, ne perditus perpetuo fiat, si aliquo modo salvari potest, „ ordinari debet atque decerni.

Quin & sæculo XIII. scripsit S. Thomas, *Quodlib. 12. q. fin.* „ Quandoquidem Apostolus velit, ut auferatur malum de Com- „ munitatibus nostris, ne modicum fermentum totam massam cor- „ rumpat, justum est, ut abscindamus ac ejiciamus Monachum in- „ corrigibilem & insolentem.

Nequa-

Nequaquam igitur repugnat professioni Monasticæ, quominus Monachi post emissam professionem propter inobedientiam, & rebellionem e Monasteriis ejiciantur, ne contagio ipsorum reliqui inficiantur.

V. Verum cum experientia compertum fuerit, quod nonnulli Prælati ad ejiciendos suos Monachos essent proniores; atque exinde vagandi occasionem acciperent Monachi cum evidenti salutis suæ detrimento, nec non publico Fidelium scandalo, hinc disciplina circa hanc ejectionem mutari cœpit.

Et quidem Gregorius IX. in *cap. fin. de Regularib.* „ Ut Præsidentes Capitulis celebrandis secundum Statutum Concilii Generalis, seu Patres Abbates, seu Priores fugitivos suos, & ejectos de Ordine suo solliciti requirant annuatim. Qui si in Monasteriis suis recipi possint secundum Ordinem Regularem, Abbates, seu Priores eorum, monitione prævia per Censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem illorum, salva Ordinis disciplina. Quod si hoc Regularis Ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem Monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis Religiosis Domibus ejusdem Ordinis ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ necessaria ministrentur.

VI. Hæc Decretalis, dum mandat ejectos annuatim perquiri; necessario supponit (ut recte post alios Canonistas advertit Fagnanus ad dictum *cap. fin. n.* 37. *&* 38.) „ de cætero illos ejici non posse, ita ut extra loca ipsorum vagentur, sed tantum ne stent cum aliis Religiosis; alioquin inutilis esset circuitus; ut cogendi essent Superiores Regulares ad recipiendos ejectos incorrigibiles, si statim iterum possent illos e Monasterio ejicere . . . Præcipit ergo Gregorius, ut expulsi de cætero ita recipiantur, ut amplius ab Ordine expelli non possint, sed in locis competentibus intra idem, vel aliud Monasterium detineantur ad agendam pœnitentiam; quod clarius probatur communi intelligentia, ad *cap. Cum in Ecclesiis tit. De majoritate, & obedientia*, in verbis: *Alioquin de Fratrum consortio penitus excludatur*; non enim dixit, *incorrigibiles excludi debere a Monasterio*, sed *a consortio*, ita ut non stent cum aliis, sed recludantur in locis competentibus, ut hic præcipitur, ad agendam pœnitentiam". Hactenus Fagnanus; qui & ibidem plures refert famosos Canonistas, qui notarunt, per hanc Decretalem expulsionem incorrigibilium e Monasterio, vel Ordine esse sublatam; eamque Sententiam probatam esse a sancta Congregatione sub Pio IV, edito Decreto, & Procuratoribus Ordinum intimato, quo prohibetur, ne quis Regularium, in posterum ejiciatur e Monasterio, etiamsi sit incorrigibilis, sed peccantes a Superioribus ignominia, & carcere castigentur, & acrius etiam, si opus fuerit, pro modo delictorum puniantur.

VII. Non diffitetur equidem Fagnanus huic Decreto, ac Decretali contrariari non tantum S. Benedicti, sed & Augustini, aliorumque Patrum Regulas, quæ satis clare permittunt omnimodam expulsionem incorrigibilium ex Religione.

VIII. Neque pariter dissimulat, acriter disputatum fuisse sub initium hujus sæculi tempore Urbani VIII. num hæc Decretalis, nec non prædictum Congregationis Decretum usu recepta essent, conveniretque in usum deduci; prægnantesque rationes a Regularibus fuisse adductas, quibus suadebatur, expulsionem e Monasterio esse permittendam; quas ibidem etiam proponit Fagnanus; sed nec rationes deerant, quæ hujus Decretalis, & Decreti observantiam postulare viderentur.

IX. Omnibus perpensis, Sacra Congregatio, probante Urbano VIII. inter cætera Decreta de Regularibus Apostatis, & Ejectis statuit sequentia: „ Ad hæc, ut in posterum nullus legitime professus ejici possit, nisi *sit vere incorrigibilis*; vere autem incorrigibilis minime censeatur, nisi non solum concurrant ea omnia, quæ ad hoc ex juris dispositione requiruntur, sublatis in hac parte Statutis, & Constitutionibus cujusque Religionis & Ordinis, etiam a Sede Apostolica approbatis, & confirmatis; verum etiam *unius anni spatio in jejunio, & pœnitentia probetur in carceribus*: proindeque Religio privatos habeat carceres in qualibet saltem Provincia. Elapso autem anno si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit, *ne contagione pestifera* plurimos perdat, tamquam pecus morbidum, ac membrum putre *tandem ejici possit*, sed ab ipsomet Generali tantum, ex consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus Generalibus; tumque non nisi instructo secundum eorum stylum & Constitutiones processu, & plene probatis causis expulsionis ad sanctorum Canonum præscriptum.

X. Juxta hujus Decreti tenorem revocata aliquatenus videtur pristina Monachorum circa incorrigibilium, & rebellium Monachorum expulsionem disciplina; sed multum dubito, num moribus nostris hæc congruant; hancque etiam cum tanta moderatione expulsionem patiantur.

Et quidem, teste Zypæo, in Jure novo, *tit. de Apostatis*, mandavit S. Congregatio Nuntio Belgii 29. Februarii 1608. at Decretalem Gregorii IX. de qua supra, in his regionibus juberet, efficeretque observari per Superiores Regularium.

Neque in Gallia hujusmodi expulsionem permitti, sat indicat Renatus Choppinus in suo Monastico, *lib.* 1. *tit.* 3. atque in contradictorio judicio declaratum fuisse, fas non esse Superiori Monachum e Monasterio ejicere, aut ad triremes condemnare, refert Boniface, *lib.* 2. *tit.* 31. *cap.* 4.

XI. Quoad Apostatas jam notavimus, Edicto Caroli V. cautum fuisse, ne quis Apostatas Religiosos, aut sine licentia exeuntes recipiat, aut hospitetur, vel assistat; sed denuntiet Officiario loci, qui apprehensos restituat Monasteriorum Præfectis, unde fugerunt.

Sat aperte significat Edictum, Religiosos Apostatas etiam invitos, ac rebelles Monasteriorum Præfectis esse restituendos, ac in Monasterium retrudendos, quo rursum a pristina Monastica disciplina nonnihil receditur.

Pristina enim disciplina nonnisi pœnitentes, & emendationem promittentes, qui a Monasterio propria voluntate se subtraxerant, readmittebat: atque illos, quos in sua Apostasia obstinatos videbat, a Monasterio repellebat.

„ Frater (ait Regula Benedictina, *cap.* 29.) qui proprio vitio egreditur de Monasterio, si *reverti voluerit*, spondeat prius omnem emendationem vitii, pro quo egressus est; & sic in ultimo gradu recipiatur, ut ex hoc ejus humilitas comprobetur. Quod si denuo exierit, usque tertio ita recipiatur; jam postea *sciens* omnem sibi *reversionis aditum denegari*.

XII. Interim ex illa Patrum disciplina quisque sat intelligere potest, quam curam & sollicitudinem, ac prudentiam desideraverint, ac requisierint Patres in Monasteriorum Præfectis, quo subditos suos ad obedientiam, ac meliorem frugem quacumque via reducerent.

XIII. Discere quoque poterunt Monasteriorum Moderatores, aut Monasticæ disciplinæ Zelatores, quam solliciti fuerint Monachorum Patres, ut morbidas, atque putridas, ac pene disperatas oves a suis gregibus separarent, scientes quam facile, vel ab una ove totus grex inficiatur.

XIV. Denique cum moderna disciplina non permittat, Monachos rebelles ipsamque Religionem quantumcumque turbantes expellere, & a Congregatione omnino dimittere, major merito hodie in recipiendis ad Monasticam professionem cura, diligentiusque atque exactius examen, & probatio adhibenda sunt, quam olim, dum similes e Monasterio ejicere licebat, uti recte advertit, & monet zelosissimus Monasticæ disciplinæ Abbas Trappensis in commentario ad *cap.* 61. Regulæ Benedictinæ; cujus verba supra *cap.* 5. retulimus.

TITULUS VIGESIMUS OCTAVUS.

De Voto Obedientiæ.

CAPUT PRIMUM.

Qualis debeat esse Obedientia?

1 *Præcipua virtus Monachorum est* Obedientia.
2 *De ea Magister Novitios præcipue instruere debet.*
3 *Qua ratione* Obedientia *dicatur primus gradus humilitatis?*
4 *Obedientia debet esse generalis.*
5 *Obedientia requirit plenam a voluntate Superioris dependentiam.*
6 *Debet esse sine mora.*
7 *Requiritur ut sit* fervens, *non tepida.*
8 *Debet exhiberi* hilari, *ac* prompto *animo.*
9 *Debet verus* Obediens *renuntiare propriæ voluntati.*
10 *Tenetur etiam renuntiare proprio judicio.*

DE Monachis suis temporis loquens S. Hieronymus *epist.* 22. ad *Eustochium*; ait: *Prima apud eos confœderatio est*, obe- ire *majoribus, & quidquid jusserint, facere*. Similiter Sulpitius everus *Dialogi* 1. *cap.* 11. *Præcipua, inquit, ibi virtus & prima* Obedientia.

II. Et Cassianus Magistri Novitiorum officium describens, lib. 4. nst. c. 8. *ait: Hæc erit ejus sollicitudo, & eruditio principalis, doceat juniorem primitus suas evincere voluntates; quem studiose his ac diligenter exercens, hæc illi semper imperare de industria ocurabit, quæ senserit animo ejus esse contraria. Multis siqui- m experimentis edocti tradunt, Monachum, & maxime juniores, ne voluptatem quidem concupiscentiæ suæ refrenare posse, nisi prius mortificare per* obedientiam *suas didicerint voluntates.*

III. *Primus humiltiatis gradus est obedientia sine mora*, ait S. Benedictus in Regula c. 5. Non quidem ordine, sed utilitate, uti notat Smaragdus c. 13. Diadematis Monachorum: *Obedientia, ait, salus est omnium fidelium, obedientia genitrix est omnium virtutum, obedientia regni cælorum inventrix est cælum aperiens, hominem de terra elevans obedientia cohabitatrix est Angelorum, obedientia Sanctorum omnium cibus est; ex hac enim ablactati sunt, & per hanc ad perfectionem venerunt.*

Cui convenit illud S. Ferreoli Ucetiensis Episcopi in Regula c. 1. *Primum ut Monachus, quem proprie manet multas in se virtutes ædificare*, obedientiæ *in se collocet fundamentum. Ut vero* Obedientia *Religiosa vera sit, ac perfecta; requiritur:*

IV. Primo, *Præceptis Abbatis in omnibus* (uti loquitur S. Benedictus c. 4.) *obedire, etiamsi aliter, quod absit, agat*. Vel ut c. 7. dicit: *Pro Dei amore cum* omni *obedientia se subdere majori.*

Nihil itaque recusandum est (*inquit S. Columbanus in Regula* c. 1.) *obedientibus veris Christi discipulis, quamvis* durum, *&* arduum *sit: sed cum* fervore, *cum* lætitia *arripiendum est. Quia si talis non fuerit obedientia, non erit acceptabilis Deo, qui ait:* Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. *Matth. cap.* 10. *v.* 38. Et S. Benedictus c. 68. *Si cui Fratri aliqua forte gravia, aut impossibilia injunguntur, suscipiat quidem jubentis imperium cum omni mansuetudine, & obedientia. Quod si omnino virium suarum mensuram viderit pondus excedere, impossibilitatis*

atis suæ causa est, qui sibi præest, patienter & opportune suggerat, non superbiendo, aut resistendo, vel contradicendo. Quod si post suggestionem suam in sua sententia Prioris imperium perduraverit, sciat junior ita sibi expedire, & ex charitate confidens de adjutorio Dei obediat.

V. Secondo, perfecta Monachi obedientia exigit, ut Monacus in omnibus a voluntate Superioris dependeat; nihilque sine ejus agat consensu. Hinc S. Benedictus c. 49. suæ Regulæ, loquens de operibus supererogationis, vult, ut *hoc ipsum, quod unusquisque offert, prius Abbati suo suggerat, & cum ejus fiat oratione, & voluntate: quia quod sine permissione Patris spiritualis fit præsumptioni deputabitur & vanæ gloriæ, non mercedi. Ergo, ait, cum voluntate Abbatis* omnia *agenda sunt. Et c. 67. vindictæ regulari vult subjacere eum, qui præsumpserit* quidpiam, *etiam* parvum, *sine Abbatis jussione facere.*

VI. Tertio, debet esse Obedientia sine mora. Hanc conditionem exponens S. Benedictus c. 5. ait de veris obedientibus, *Mox ut aliquid imperatum a Majore fuerit, ac si* divinitus *imperetur, moram pati nesciunt in faciendo: de quibus Dominus dicit:* in auditu auris obedient mihi. *Et idem dicit Doctoribus:* Qui vos audit, me audit. *Ergo hi tales relinquentes statim, quæ sua sunt, & voluntatem propriam deserentes mox ex occupatis manibus, & quod agebant imperfectum relinquentes vicino obedientiæ pede jubentis vocem factis insequuntur; & veluti uno momento prædicta magistri jussio, & perfecta discipuli opera, in velocitate timoris Dei, ambæ res communiter citius explicantur.*

Benedicto congruens S. Columbanus, ait: *Ad* primum verbum *Senioris* omnes *ad obediendum audientes* surgere oportet: *Quia obedientia Deo exhibetur, dicente Domino nostro Jesu Christo, Luc. cap. 10. v. 16.* Qui vos audit, me audit.

Et S. Bonaventura: *Obediens non est, sed negligens, qui* secundum expectat mandatum. *Ut obedientia Religiosi Deo sit acceptabilis, debet esse prompta sine dilatione.*

VII. Quarto, obediendum *non tepide* monet Regula Benedictiona c. 5. sed ferventer, sollicite, & diligenter: & hoc est ex Charitate obedire. Charitas enim excitat fervorem, & sollicitudinem. Unde c. 71. dicitur: *Omnes juniores Prioribus suis* omni charitate, *& sollicitudine obediant.*

VIII. Quinto, obedientia exhibeatur *hilariter*, sive, ut Regula Benedictina exponit, *cum bono animo; quia hilarem datorem diligit Deus: 2. Cor. c. 9. v. 7. Nam cum malo animo si obedit discipulus, & non solum ore, sed etiam in corde si murmuraverit, etiam si impleat jussionem, tamen acceptum jam non erit Deo, qui cor respicit murmurantis.* Dict. c. 5.

IX. Porro talis nequaquam erit Religiosa obedientia nisi prius propriæ renuntietur voluntati. Unde & S. Benedictus veros obedientes dicit, *voluntatem propriam deserentes.* Et inter instrumenta bonorum operum reponit; *voluntatem propriam odisse.* Et c. 7. suæ Regulæ vult, ut *quis propriam non amans voluntatem desideria sua non delectetur implere.*

X. Nec tantum propriæ voluntati renuntiare, atque Superiorum se voluntati subjicere tenetur obediens Religiosus; sed etiam proprio judicio renuntiando alienum sequi; juxta illud de veris obedientiæ Filiis dictum S. Benedicti, cit. c 5. *Non* suo arbitrio *viventes, vel desideriis suis, & voluptatibus obedientes, sed ambulantes* alieno judicio, *& imperio in cœnobiis degentes, Abbatem sibi præesse desiderant:* Vel ut ait *c. 72. non quod sibi utile* judicat *sequatur, sed quod magis alii.* Atque hæc est illa priscis recentioribusque toties commendata *obedientia cæca*; de qua latius capite sequenti.

CAPUT II.

De Obedientia *cæca*.

1 *Veri obedientes alieno judicio vivant; & hinc obedientia* cæca?
2 *Obedientia an exigat, ut in omnibus obediatur Superioribus?*
3 *Interdum magna in obediendo discretiones opus est.*
4 *Non semper Monachum excusat præceptum, aut licentia Prælati.*
5 *Qua ratione obedientia dicitur* cæca.
6 *In quibus obedientia debeat esse cæca?*
7 *In aliquibus cum magna discretione, & discussione obediendum est.*
8 *Valde perversum est obedire Superioribus contra legem Dei aliquid præcipientibus.*
9 *Aliquorum obedientia merito dicenda inobedientia.*
10 *Quandonam voluntas Prælati suscipienda, ut voluntas Dei?*
11 *Obedientia fiduciam conciliat Monacho in agendis, si Prælatus sit talis, qualis esse debet,*
12 *Subinde major difficultas est, majusque meritum in refragando, quam obediendo Prælatis.*

I. SAnctus Benedictus de veris obedientibus ait: *Non suo arbitrio viventes, & desideriis suis, & voluptatibus obedientes, sed ambulantes alieno Judicio, & imperio.* Cap. 5. Regulæ.

Cui congruit illud S. Gregorii in I. Regum cap. 14. *Vera obedientia nec Præpositi* interiora discutit, *nec præcepta discernit; quia, qui omne vitæ suæ* judicium *majori subdidit, hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur operetur:* Nescit enim judicare, quisquis perfecte didicerit obedire: *quia hoc tantum bonum putat, si præceptis obediat.*

Et Joannes Climacus *Gradu* 4. *Obedientia est* inexaminatus *atque* in discussus *motus, spontanea mors .... Obedientia est sepulcrum voluntatis, & excitatio humilitatis: nihil resistit, nihilque discernit, mortua in malis, & in bonis apparentibus.* Ita legit editio Veneta.

Hinc illa a Patribus, aliisque vitæ Monasticæ Magistris, tot encomiis celebrata *obedientia cæca*.

II. Quid igitur? Obediendumne indifferenter, ac generaliter Superiorum mandatis, nullumque subditis periculum obediendo imminere potest: adeo ut sine discussione, aut examine, *cæca obedientia* in omnibus Prælatorum præceptis obtemperantes in suis actionibus sint omnino securi, quod nihil Dei voluntati contrarium faciant? Nequaquam sane.

III. *Admonendi sunt subditi* (*ait S. Gregorius apud Gratianum* 2. q. 7. Can. 57.) *ne plures* quam expedit *sint subjecti, ne cum student plus quam necesse est hominibus subjici, compellantur vitia eorum venerari.*

IV. Cui consonat, quod Adamo Monacho, se ob præceptum Superioris, quod sequutus fuerat, excusare volenti respondit S. Bernardus. *Epist.* 7.

Sed quid ad me inquiebat Monachus? Ille viderit, cui mihi contradicere fas non erat. Non est discipulus super magistrum. Docendus, non docturus, ejus lateri adhærebam. Sequi debui, non præire præceptorem auditor. Ad hæc exclamabat Doctor mellifluus: *O Monachum obedientissimum, qui ex quibuslibet Seniorum verbulis ne unum quidem jota prætervolet! Non attendit quale sit quod præcipitur, hoc solo contentus, quia præcipitur. Et hæc est obedientia sine mora. Si ita oportet, sine causa legitur in Ecclesia:* Omnia probate, quod bonum est tenere, *1. Thess. c. 5. v. 21. Si ita oportet, deleamus jam de libro Evangelii:* Estote prudentes sicut serpentes, *sufficientes quippe, quod sequitur,* Et simplices sicut columbæ, *Matth. cap. 10. v. 16. Nec dico a subditis mandata Præpositorum esse dijudicanda, ubi nihil juberi deprehenditur divinis contrarium institutis, sed necessariam assero & prudentiam, qua advertatur, si quid adversatur, & libertatem, qua & ingenue contemnatur.*

Prudentia ergo Christiana etiam in obediendo necessaria est Monacho.

Et sane quia omnis Superior homo est, isque peccatis, & ignorantiis obnoxius, quidni & in præcipiendo a lege Dei incommutabili recedere possit? Quod si contigerit, *indubitanter*, uti loquitur Bernardus, *pergendum in Petri sententiam*: Quia *oportet Deo magis obedire, quam hominibus.* Act. c. 5. v. 29.

V. Qua ratione ergo *cæca* obedientia? Respondeo, *cæca* est ad ea quæ cupiditas seu amor proprius suggerit. Vera enim ac perfecta obedientia non solet discutere, aut inquirere, quæ contra Superiorum mandata amor proprius sive cupiditas suggerit, ut se a mandatis eximere possit; ut puta, quod naturæ nimium dura & aspera, immo quodammodo *impossibilia*: quod alteri potius quam sibi id injungendum esse, quod importuno præcipiatur tempore; quod ultra Regulam; quod indiscrete; immo malo & averso animo, aliaque similia: Ad ista, inquam, *cæca* est perfecta obedientia, nihilque eorum sollicita attendere, aut discutere; Prælatorum judicio, tamquam Dei Ordinationi se subjiciens.

VI. De his intelligi oportet illud Bernardi, tractatu De præcepto, & dispensatione *cap. 10. Porro* imperfecti cordis, *& infirmæ prorsus* voluntatis *indicium est, Statuta Seniorum* studiosius *discutere;* hærere ad singula, *quæ injunguntur*, exigere de quibusque rationem, & male *suspicari de omni præcepto cujus* causa latterit, *nec unquam libenter obedire, nisi cum audire contigerit, quod* forte libuerit: *aut quod non aliter licere seu expedire monstraverit vel* aperta *ratio, vel* indubitata *auctoritas. Delicata satis immo nimis molesta est hujuscemodi obedientia. Non plane hæc illa est, quæ ex Regula traditur,* obedientia sine mora.

VII. At cum de transgressione legis divinæ agitur, nequaquam vera obedientia *cæca* est; sed tota luminosa, & undequaque prospiciens, & attendens utpote ex luminosa Dei charitate Superioribus tamquam Deo obediens, sollicite cavet, ne Superioribus obediens, Deo inveniatur inobediens.

VIII. Sciunt hi quod ad Adamum Monachum dicebat S. Bernardus in citata *Epistola 7. Valde autem perversum est profiteri te obedientem, in quo nosceris superiorem propter inferiorem, id est, divinam propter humanam solvere obedientiam. Quid enim? quod jubet homo, prohibet Deus, & ego audiam hominem, surdus Deo? Non sic Apostoli. Clamant quippe dicentes:* Melius est obedire Deo, quam hominibus. *Igitur facere malum quolibet etiam jubente, constat non esse obedientiam, sed potius inobedientiam.*

IX. Illa ergo obedientia, quæ nonnulli se in omnibus sine ulla discussione Superiorum voluntati subjiciunt; præsertim in his, quæ corruptæ naturæ, & concupiscentiis magis favent, & ad Regulæ, ac disciplinæ Monasticæ relaxationem tendunt; idque non raro ut sibi Abbatum, aut Superiorum gratiam, aut favorem concilient, sæpius potius *inobedientia*, quam obedientia dicenda erit, atque hic merito applicari potest, quod Adamo Monacho similem obedientiam obtendenti respondit S. Bernardus: *Vanissimam præsumptionem, turpissimam levitatem, crudelissimam dissensionem,* obedientiæ, *modestiæ, mansuetudinis nominibus velas, & velatis sordibus sacra illa vocabula maculas.*

X Itaque dicamus cum S. Basilio in *Regulis breviter disputatis* q. 114. *Quod si quid nobis imperatum sit, quod idem sit cum mandato Domini, adjuvetve, illud tamquam voluntas Dei studiosius diligentiusque a nobis suscipi debet, idque servari convenit, quod dictum est. Eph. cap. 4. v. 2.* supportantes invicem in charitate Christi. *Quoties vero aliquid, quod mandato Domini, aut repugnat, aut aliqua ex parte vitiet contaminetve, facere ab aliquo jussi fuerimus, tunc commode illud usurpabimus:* Oportet obedire Deo magis, quam hominibus.

XI. Illud equidem indubitatum est, per obedientiam Religiosam conciliari fiduciam, ac pacem internam, si Monachi nacti fuerint Superiorem, qui rectum iter ad Deum volentibus pergere (uti loquitur S. Basilius) *sciat commostrare, qui ornatus virtutibus sit, cujus universæ totius ipsius vitæ actiones testimonio sint, charitatem in eo erga Deum inesse, qui divinarum litterarum scientiam habeat, virum integrum, nec ulli distractioni indulgentem, ab avaritia abhorrentem, minime libenter gerendis se negotiis admiscentem, quietum, amantem Deum, egentium studiosum, minime iracundum, injuriarum immemorem, natura propensum ad eos docendos, qui ad ipsum accedant, quem gloria inanis non inflet, superbia non extollat, adulatio non frangat, severum atque constantem, cui denique nihil si* præ-

præstantius honorare Dei. Tunc Monacho recte dicetur: *Voluntatem tuam exuito, ac foras projicito: atque ubi hoc feceris, dede te illi, ut sincerissimum veluti vas quoddam existas, qui quæ in te infundantur virtutes, ad laudem Dei gloriamque ab omni vitio castas conserves.*

XII. At e contrario si Superior scientia convenienti appareat destitutus, plus habens de mundi, quam Religionis spiritu, magis ad relaxationem, quam Religiosam observantiam inclinatus; tunc indubie non tantum prudentia, ac discretione magna in obediendo; sed etiam non raro magna virtute, & constantia opus erit, ut Superiorum voluntati & inclinationi non pareatur: quin & subinde difficilius erit in Monasteriis, quibus similes Superiores præsunt, Deo fideliter servire, & vota sua exacte persolvere, quam in Monasteriis reformatis ardua quæque, ac aspera vitæ Monasticæ exercitia cum plena, ac perfecta obedientia subire (*a*).

CAPUT III.

An obediendum Superiori aliquid contra vel supra Regulam præcipienti?

1 *Quod ante professionem erat libertatis, post professionem fit necessitatis.*
2 *Superiori obediendum est juxta Regulam.*
3 *Promissio obedientiæ fit*, salva professione, *sive* secundum Regulam.
4 *Abbas non potest suo arbitrio Regulam infringere.*
5 *Differentia eorum, quæ in Regula occurrunt.*
6 *In his, quæ ad substantiam Regulæ pertinent, Superior dispensare nequit.*
7 *Vitam communem relaxare Superior non potest.*
8 *Superioribus eam auctoritatem sibi asserentibus credendum non esse, declaravit Clemens VIII.*
9 *Quædam in Regula præcipiuntur, quæ ad substantiam Regulæ non spectant.*
10 *Quomodo in his Superiores interdum dispensare possint?*
11 *Obedire Superiori relaxanti aliquid de Regula plus meriti habet, quam exteriori Regulæ observantiæ insistere.*
12 *Superiori fas non est arctiorem vivendi normam suis præscribere, quam Regula continetur.*
13 *Potest aliquando Superior aliquid subdito imponere, quod Regula non præscribit.*
14 *Id permittit S. Benedictus.*
15 *His non refragatur S. Bernardus.*
16 *Non facile recusanda obedientia, dum aliquid imponitur, quod supra Regulam videtur.*

I. QUOD de Regula S. Benedicti dixit S. Bernardus, id universim de omnium Ordinum Regulis dicendum, nimirum quod illa „ omni homini proponitur, imponitur nulli: prodest, „ si devote suscipitur & tenetur: non tamen, si non suscipitur, „ obest. Quod autem in voluntate est suscipientis, non in potestate „ proponentis, voluntarium merito dixerim, non necessarium. „ Attamen hoc ipsum quod dico voluntarium, si quis ex propria „ voluntate semel admiserit, & promiserit deinceps tenendum, pro„ fecto in necessarium sibi ipse convertit; nec jam liberum habet „ dimittere, quod ante tamen non suscipere liberum habuit. Ideo„ que quod ex voluntate suscepit, ex necessitate jam tenebit: qui „ omnino necesse est eum reddere vota sua, quæ distinxerunt labia „ sua, & ex ore suo, aut condemnari jam, aut justificari.

Uno verbo, quæ in Regula continentur, nec tamen a Deo, aut Ecclesia præcepta sunt, non profitentibus quidem libera sunt, nec eos gravant non observata: cum tamen profitentibus, ait ibidem Bernardus, *in præcepta prævaricantibus, in crimina fiant.*

II. Quemadmodum ergo non sufficit Religioso velle Superiori obedire, ni una & Deo obediat; quia, ut ait Bernardus *loc. cit. c.* 14. „ ut interior oculus vere simplex sit, duo illi arbitror esse „ necessaria, *charitatem* in intentione, & in electione *veritatem*": ita nec Superiori obediendum, nisi secundum Regulam imperet. Regulam enim, quam professus est, tenetur Religiosus servare; & consequenter obedientiam ita exhibere Superiori, ut Regulæ votique non inveniatur prævaricator.

III. Quod & in ipsa professionis formula indicatum voluit Benedictus, cum obedientiam exigit, non simpliciter sed *secundum Regulam*.

Hoc advertens S. Bernardus, ait: " Hic qui profitetur, spon„ det quidem obedientiam, sed *non omnimodam*, sed *determinate* „ *secundum Regulam* ". Et alibi: „ Dico ergo Abbati per omnia „ obtemperandum, sed *salva professione* ". *Epist.* 7.

IV. Nequaquam ergo Abbati, aut Superiori obedientia exhibenda, si obediendo constitueretur Regulæ transgressor. Neque enim Abbatis est Regulam invertere, aut ab ea pro suo recedere arbitrio. „ Notum est (ait Bernardus *Ep.* 7.) solemniter ac regulari„ ter profiteri quemque in præsentia Abbatis. In *præsentia* ergo „ *tantum*, non etiam *ad nutum* ipsius fit cujusque professio. *Testis* „ proinde adhibetur Abbas non *dictator* professionis; *adjutor* non „ *fraudator* adimpletionis; *vindex* non *auctor* prævaricationis. „ Quod absque ulla exceptione coram Deo, & Sanctis ejus propria „ manu & ore firmavi, audiens ex Regula, si quando aliter fece„ ro, a Deo me esse damnandum, quem irrideo? Si Abbas meus, „ aut etiam Angelus de cælo contraria jusserit, libere recusabo „ hujusmodi obedientiam, quæ me transgressorem voti proprii, „ & pejerare faciat nomen Dei mei.... Viderit denique Ab„ bas meus, quid sibi faciendum putet de eo, quod ex Regula ad „ ipsum specialiter dirigitur, ut *præsentem Regulam in omnibus con-* „ *servet*; & item quod universaliter præcipitur, & nemo excipi„ tur: ut omnes scilicet *per omnia magistram sequantur Regulam;* „ *nec ab ea temere devietur a quoquam*. Ego sic ipsum sequi decre„ vi semper, & ubique magistrum, ut nequaquam a Regulæ, quam „ teste ipso juravi, & statui custodire, deviem magisterio.

V. Sed numquid Abbas, aliusve Regularis Superior in Regula dispensare potest, eique dispensanti a subditis obedientia exhibenda? Pro hujus quæstionis elucidatione, & resolutione prænotandum, quædam in Regula esse; quæ etiam inviolabili, & immobili lege Dei præcepta sunt; ut v. g. quidquid de amore Dei & proximi, de humilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus Regula præscribit. Alia sunt, quæ quidem præcepto divino omnibus non sunt, sed tamen talia sunt, ut sine illis professio Religiosa; seu vota emissa nequaquam servari queant.

VI. Quoad hæc nulla est Superiori dispensandi auctoritas; quia ipse non destructor professionis, sed vindex professionis constituitur: nec Regulam ipse destruere, sed conservare jubetur. Unde inter monita, quæ Abbati proponit S. Benedictus illud est *præcipuum, ut præsentem Regulam in omnibus conservat. Neque enim*, ait Bernardus, *Abbas supra Regulam est, cui semel & ipse spontanea se professione submisit.*

VII. Si ergo Abbatis alteriusve Prælati jussio servari nequeat sine manifesta relaxatione vel infractione votorum, aut vitæ communis, quæ, ut ait Synodus Tridentina *Sess.* 25. *De Regularibus c.* 1. ad substantiam *Regularis vitæ pertinent; & bases sunt, &* fundamenta *totius Regularis disciplinæ, quibus non exacte conservatis, totum corruat ædificium necesse est, nequaquam ei obediendum erit; sed dicere poterit subditus, quod in simili dixit Bernardus: Libere recusabo hujusmodi obedientiam, quæ me transgressorem voti proprii constituit, & pejerare faciat nomen Dei mei.*

VIII. Hisce principiis insistens Clemens VIII. in Constitutione, quæ incipit *Nullus omnino*, perposita vita communi, ad quam vi suæ professionis Regulares obligantur, pœnisque in non observantes decretis, monet universos, se a dictis pœnis nequaquam futuros immunes ob Superiorum quamcumque indultam licentiam: *etiamsi, ait, Superiores asseverent se ejusmodi dispensationes, aut licentias dare posse: quibus ea in re fidem minime adhiberi volumus.*

IX. Tertii denique generis præcepta in Regulis Monasticis occurrunt, quæ quidem ad legis divinæ, ipsiusque professionis Monasticæ observantiam plurimum conducunt, atque pro facilitanda votorum impletione ordinatissime præscripta fuere, nequaquam tamen ita necessaria sunt, quin interdum sine illis non tantum lex divina, sed etiam ipsa Religiosa professio exacte observari queat; immo si ad litteram Regulæ semper deberent observari, nonnunquam legis divinæ, aut professionis Monasticæ impletioni plus obessent, quam prodessent, cujus generis sunt jejunia, vigiliæ, aliæque corporales exercitationes.

X. Hæc, quia & per ipsam Regulam, cui & Abbas subjectus est, ordinata sunt, quamdiu charitati (cui augendæ, & fovendæ unice Regula subservit) militant, immobiliter fixa sunt, inquit S. Bernardus, immutarique omnino ne ab ipsis quidem Præpositis sine offensa possunt. At si contraria aliquando charitati visa fuerint, his dumtaxat, quibus hoc posse videre datum est, & providere creditum est, nonne justissimum esse liquet, ut quæ pro charitate inventa fuerunt, pro charitate quoque, ubi expedire videbitur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud forte commodius demutentur? Hæc Bernardus *Tractatu de Præcepto, & Dispensatione cap.* 2. qui ibidem *cap.* 4. fuse ostendit, neque hæc in Abbatis ita voluntate sita esse, ut ejus serviant voluntati, sed magis charitati. *Esto proinde (pergit Bernardus) ut interdum Regulæ littera cedat pro tempore charitati, cum ratio* necessitatis *vel* charitatis *exegerit, absit tamen, ut hominis cujuspiam subdatur voluntati..... Arbitor namque sanctas illas observantias Prælatorum prudentiæ, & fidei creditas, non subditas voluntati.*

Licet ergo Prælati nec in his externis atque corporalibus observantiis Regulam abolere, aut mutare queant, possunt tamen pro temporum, ac personarum circumstantiis in illis ex justa causa dispensare, ut charitati subserviant. Neque in hoc Regulæ repugnant, sed obsequuntur; quæ hæc non quidem Prælatorum voluntati, sed providæ dispensationi relinquit.

XI. Proinde obedientia Religiosa, tametsi a Regula recedere non debeat, nec Prælatus Regulæ prævaricationem sequi, tamen Prælato pro tempore, aut personis ex rationabili causa in hisce dispensanti obsequi tenetur; immo & in hisce subinde locum habere potest *cæca* obedientia: ac interdum plus meriti erit in obediendo, quam in arctiori ipsius Regulæ exteriore, & litterali observantia.

XII. Porro sicuti Prælato fas non est, Regulam pro suo arbitrio relaxare, subditosque ab ejus observantia generaliter, & in perpetuum eximere; ita nec illi fas est, ejus rigorem augere, atque subditos arctiori Regulæ subjicere.

Is, qui profitetur, (verbis loquor S. Bernardi) spondet quidem obedientiam, non tamen omnimodam, sed determinate secundum Regulam, ... ut oporteat eum, qui præest, non fræna suæ laxare voluntati super subditos: sed præfixam ex Regula sibi scire mensuram. ..... Ergo Prælati jussio vel probibitio non prætereat terminos professionis. Nec ultra extendi potest, nec contrabi citra. Nil me Prælatus probibeat horum, quæ promisi, nec plus exigat quam promisi. Vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate .... Ponant ergo Præpositi metam obedientiæ subjectorum ex votis labiorum ipsorum, non suorum desideriorum: monentes, eos non cogentes ad celsiora; condescendentes eis cum necesse fuerit ad remissiora, non cadentes cum eis. De Præcept. & disp. c. 4. *&* 5.

XIII. Verum hinc nullatenus consequens, Abbatem, aliumve Superiorem non posse subinde in certis circumstantiis, & justis de

(*a*) Sunt quidam alii casus, in quibus non teneretur Vir Religiosus Gallus obedire suo Generali, qui extra Regnum Galliæ versaretur; quales sunt illi, quos complectitur Arrestum Regium datum 8. Jan. an. 1676. En contextus *Veut & ordonne Sa Majesté, conformément à l'usage du Royaume, qu'aucune Sentence, Decret, Ordonnance, Lettres citatoires, Commissions, & autres Rescrits envoyés par les Généraux des Ordres Réguliers, ne pouront être exécutés dans le Royaume, Pays & terres de son obéïssance, qu'ils n'ayent été autorisées par ses Lettres Patentes, scellées du grand Sceau. Enjoignant à tous les Provinciaux, sous les peines de Droit, de faire publier le présent Arrêt dans tous les Couvents de leurs Provinces, & de tenir la main à l'exécution d'icelui, selon sa forme & teneur.*

causis, vel in pœnam delinquentis, vel pro exercitio virtutis huic illive Religioso injungere aliquod opus magis arduum, v. gr. jejunium prolixius, quam Regula præscribit.

XIV. In his rursus ipsa Religiosa obedientia elucere debet: quod & non obscure supponit S. Benedictus *cap. 68.* suæ Regulæ, præcipiens, ut Monachus etiam obediat, si aliqua forte *gravia* aut *impossibilia* injungantur; aperte satis innuens, illa a Prælato ultra Regulam imponi subinde posse.

XV. Dicta igitur S. Bernardi nequaquam accipienda sunt de Præpositis, qui justa de causa in casu aliquo particulari aliquid ultra Regulam imponunt; sed de his, qui *generaliter* atque pro *omni* tempore, subditis suis duriorem arctioremque vivendi normam, quam per regulam præscripta est, imponere vellent; atque ita quodammodo alia ipsis Regula præscriberetur: quo casu locum haberet illud Bernardi: *Solum id a me exigi posse arbitor, quod promisi.*

XVI. Quoad ea vero, quæ in particulari casu, atque certis de causis ultra Regulam subinde injunguntur, verificatur illud ejusdem Doctoris immediate subjunctum: „ Perfecta obedientia legem „ nescit, terminis non arctatur: neque contenta angustiis professionis, largiore voluntate fertur in latitudinem charitatis . . . . „ Quamquam nec istam Regula ipsi tacuerit, ubi monet, si fratri „ impossibilia injunguntur, *ut confidens de adjutorio Dei, obediat ex* „ *charitate*. In eadem denique Regula tertius humilitatis describitur gradus, ut *omni obedientia Monachus se subdat majori*. Dicens quippe, *omni*, non vult nos in obediendo mensura esse contentos professionis, non attendere promissi debitum, non de pacto „ sumere modum; sed transire alacriter etiam votum, & obedire „ in omnibus ". Huc usque S. Bernardus.

C A P U T IV.

An Regularibus a præcepto Superiorum appellare liceat?

1 *Quid agendum Religioso, qui credit sibi aliquid durius, aut supra vires a Superire imponi?*
2 *Quomodo dura & quasi impossibilia subinde acceptare debeat Religiosus.*
3 *Olim incognita erat a præceptis Superiorum appellatio.*
4 *Alexander III. scribit non admittendas appellationes a correctione Regulari, & quare?*
5 *Concilii Lateranensis sub Innocentio III. Decretum contra similes appellationes.*
6 *Appellatio a correctione Prælatorum de Jure communi non datur quoad effectum suspensivum.*
7 *Facultas appellandi impedit fructum correctionis Monasticæ.*
8 *Nonnulli Ordines contra has appellationes specialibus Pontificum Bullis sibi providerunt.*
9 *Ordo Cisterciensis privilegio munitus est contra appellationes ad Sedem Apostolicam.*
10 *Aliquando per Statuta Ordinum probibita fuit appellatio a correctione sub pœna excommunicationis.*
11 *Senatus Regius similia Statuta subinde in contradictorio Judicio probavit.*
12 *Innocentius IV. concessisse dicitur Ordini S. Benedicti, quod Superiores appellationi deferre non debeant.*
13 *In aliquibus casibus particularibus Parlamenta Regia solent Regularium appellationes admittere.*
14 *Moribus nostris a correctione Regulari appellatio ordinarie non admittitur.*

I. CONTINGIT quandoque, ut Religiosus credat, sibi a Prælato aliquid ultra vires, aut extra Regulam impositum: quid tum agere debeat, docet S. Benedictus *cap. 68. Regulæ: Quod si omnino virium suarum mensuram viderit pondus excedere, impossibilitatis suæ causas ei, qui sibi præest, patienter & opportune suggerat, non superbiendo, aut resistendo, vel contradicendo.*

Admittit igitur in duris, ac pene impossibilibus excusationem subditi; sed quæ fiat *patienter*, *opportune*, non *superbiendo*, non *resistendo*, non *contradicendo*; suggeratque potius, quam multa exaggeratione sibi displicere ostendat.

II. Post hæc subjungit Benedictus: *Quod si post suggestionem suam in sua sententia Prioris imperium perduraverit, sciat junior ita sibi expedire, & ex charitate confidens de adjutorio Dei, obebiat.*

Divino enim adjutorio (*ait Haeftenus* Disq. Monast. lib. 6. tit. 2. disq. 7.) *per obedientiam fit nonnunquam possibile, quod erat impossibile per naturam, faciet namque gratia, quod abhorret natura; adimplebit charitas, quod adhorret infirmitas.*

III. Procul ergo abest a mente Patrum, ut Religiosis, ubi credunt sibi durius aliquid, quam oporteret, a suis Prælatis impositum, aut imperatum, non tantum contradicendi, sed & a judicio Prælatorum appellandi sit indulta facultas, cujus, vigente avita Monachorum simplicitate, nec vestigium occurrit: Immo ubi illa appellandi potestas a Monachis etiam usurpari cœpit, mox illa reprobata fuit, tamquam malum præsentissimum, quo discoli atque inobedientes Monachi se a correctione Prælatorum subtrahere, malitiamque suam liberius exercere possent.

IV. Et quidem sæculo XII. Abbati S. Petri scribit Alexander III. *Ad nostram noveris audientiam pervenisse; quod si quando subditos tuos vis pro suis excessibus* secundum Regulam S. Benedicti, *& institutionem tui Ordinis corrigere, & castigare, ipsi ut* malitiam suam liberius valeant exercere, ad remedium appellationis confugiunt. *Quia vero remedium appellationis non ideo est inventum, ut alicui a Religionis, & Ordinis Observantia exorbitanti debeat in sua nequitia patrocinium exhibere, mandamus, quatenus, siquando quilibet subditorum tuorum ad remedium* appellationis *convolaverit, non ideo minus eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta Regula continetur, & institutionem corrigas & castiges.*

Hoc Alexandri responsum relatum in *cap. 3. tit. De Appellat.* jus commune constituit.

V. Similiter Concilium Lateranense sub eodem Pontifice celebratum advertens, quod nonnulli *dum Superioris sententiam, & disciplinam Canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem objiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant, quod ad præsidium innocentum dignoscitur institutum, voluit observari, ne Religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra Regularem* (*sive ut alii legunt* Regulam) *Prælati sui, & Capituli sui disciplinam* appellare *præsumant, sed humiliter, ac devote suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdem injunctum. Cap. 26. tit. de Appellat.*

VI. Ex his aliisque juris textibus statuunt Canonistæ, a correctione Prælati Regularis non dari appellationem, saltem quoad effectum suspensivum, si limites correctionis non excedat, neque tela judiciaria procedat in puniendo; uti latius exponit Fagnanus ad citatum *Capitulum 3.*

VII. Et sane quis non videat, omnem disciplinam Regularem pessumdari, omnemque correctionis fructum impediri, si Subditis licitum sit passim a Superiorum correctione appellare, atque per appellationem correctionis executionem suspendere?

VIII. Quapropter nonnulli Ordinum Superiores, ut se contra has appellationes firmius, & efficacius munirent, etiam specialibus Bullis, & declarationibus a Sede Apostolica sibi providerunt; uti videre est apud Renatum Choppinum in Monastico *lib. 2. tit. 3. n. 16.* & Carolum Fevretium in tractatu de abusu *lib. 9. cap. 2. n. 8.*

IX. Refertur inter alia monumenta Bulla Alexandri III. qua, auctoritate Apostolica conceditur, & indulgetur Ordini Cisterciensi: *ut Abbates hujus Ordinis, qui de aliquo crimine covicti, a Patribus Abbatibus secundum formam Ordinis depositi, suæ prælationi cedere noluerint*, appellandi *ad Sedem Apostolicam facultatem non habeant; districtius etiam inhibemus, ait Pontifex, ne Religiosus, aut Monialis prætextu cujuslibet quæstionis, vel difficultatis in Ordine emergentis, extra ipsum appellare præsumant, decernentes eos, qui sic egerint, si sint Abbates, sive Monachi, sive Conversi, vigori dicti Ordinis inibi introducto, omni appellatione cessante, subjacere.*

Bonifacius VIII. anno 1296. eadem confirmavit his verbis: *Auctoritate vobis Apostolica indulgemus, ut ad correctiones & punitiones Monachorum, & Monialium delinquentium infligendas, Prælati Ordinis vestri, ad quos ea spectare noscuntur, libere providere valeant, secundum generalia facta, & facienda dicti Ordinis Instituta: ita ut non liceat Monachis, Monialibus, & Sororibus ab eisdem appellare.*

X. Conformiter ad has aliasque Pontificum declarationis, nec non Patrum Regulas, & jus commune, sæpius per ejusdem Ordinis Constitutiones, ac Deliberationes cautum fuit sub pœnis gravissimis, ne quis, præsertim in materia correctionis, & disciplinæ appellare audeat. Notanter in Capitulo generali ann. 1223. dictum fuit: *Statuimus atque præcipimus in virtute obedientiæ, ne quis de cætero in Ordine nostro vocem* appellationis *emittat; excommunicamus etiam, & anathematizamus omnes tam Conventum, quam personam, quæ contra Ordinis Instituta, seu contra obedientiam taliter appellaverit, sciatque se statim in Canonem latæ sententiæ incidisse. Denique quicumque contra præsentem Constitutionem appellare præsumpserit; si sit Abbas, sciat se esse depositum; si Monachus, aut Conversus, pœnam conspiratorum sustineat.*

XI. Cumque hæc admodum conducant, immo pene necessaria sint disciplinæ, quietique Monasticæ conservandæ, nequaquam facile eis derogari permittendum.

Unde cum Generalis hujus Ordinis contra quamdam sui Ordinis Abbatissam mandasset inquiri, ac ad pœnam condignam procedi; hæcque ad Sedem Apostolicam appellasset, & ab ea Rescriptum ad Judices *in partibus* obtinuisset, qui de causa appellationis seu conjunctim, seu separatim cognoscerent, & judicarent; a Promotore dicti Ordinis interjecta appellatione *tamquam ab abusu*, tam ab executione Rescripti Apostolici, quam commissione uni e Judicibus facta, Parlamentum Regium Diense 4. Februarii 1551. declaravit, bene appellatum & injuste impetratum, & fulminatum fuisse prædictum Rescriptum per Abbatissam; atque Judicem delegatum vi illius male processisse; uti refert Fevretius *loco cit.*

XII. Scribitur quoque, Innocentium IV. dedisse Bullam Ordini Benedictinorum anno 1252. in hæc verba: *Quia Monachi refugi disciplinæ frequenter obstaculum interponunt; sicque hujusmodi appellationis obtentu, remanent talium excessus impuniti, mandamus quatenus illarum appellationum obtentu non obstante, Superiores officii sui debitum exequi non omittant.*

XIII. Similiter Parlamentum Parisiense advertens, frequentes appellationes Monachorum ad judices Regios plurimum nocere correctioni morum, atque discolorum, & indisciplinatorum audaciam fovere, solemni Arresto 19. Octob. 1543. inhibuit universis Regularibus sub pœna arbitraria recurrere ad Judices Regios *subalternos* per viam *appellationis*; sed solum per viam requisitionis, ac implorationis brachii sæcularis, idque duntaxat in casum seditionis, tumultus, aut gravis scandali; permittens nihilominus idem Supremus Senatus recursum ad suum Tribunal casu quo esset *clarus & notorius* abusus, infractio legum & Ordinationum Regni, Arrestorum Curiæ, Statutorum Ordinis per Regem probatorum, Canonum & Decretorum Conciliorum: quo casu & non alio, permittitur Regularibus habere recursum ad Senatum Supremum, idque vel via appellationis tamquam *ab abusu*, aut implorationis brachii sæcularis. Et siquando pro alio casu ad Curiam recursum haberent, Curia permitteret Superioribus cogere subditos ad obedientiam; atque contra rebelles ea correctione regulari uti, quæ ipsis opportuna videretur

XIV. Itaque sive spectemus pristinam Monasticam disciplinam, sive jus Decretalium, sive mores nostros, dicere possumus cum Renato Choppin, in Monastico *lib. 1. tit. 3. n. 16.* Sublatum est merito omnis appellationis ad Superiorem Judicem perfugium ab indicta pœnali Cœnobitæ vitiorum emendatione, ne impunitatis spe irrita fierent Monasticæ Religionis præcepta, neglectisque iis regulares pœnæ condictæ forent inutiles.

TITULUS VIGESIMUS NONUS.

De Voto Paupertatis.

CAPUT PRIMUM.

Abdicatio *omnis* proprietatis est *essentialis* Statui Religioso?

1 *In omni professione Religiosa includitur votum paupertatis.*
2 *Abdicatio* proprii *est essentialis Monasticæ professioni.*
3 *Professio Monastica includit observatiam consilii Evangelici de abdicatione rerum temporalium.*
4 *Quam rerum abdicationem consilium Evangelicum exigat?*
5 *Monachus omnibus rebus temporalibus se* nudare *debet.*
6 *Monachus nihil vel* minimi *sibi appropriare potest.*

I. TAMETSI formula professionis Religiosæ usitata nullam *paupertatis*, aut *proprii* abdicationis expressam mentionem faciat, votum tamen *paupertatis* in omni professione Religiosa includi, ipsumque paupertatis votum esse unum e tribus substantialibus votis Religionis, nemo dubitat.

II. Immo ipsa abdicatio *proprietatis* adeo annexa censetur Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere, uti respondit Innocentius III. in *cap. 6. tit. de Statu Monach.* „ *Proprii* carentia (inquit Lupus *tom. 4. Schol. pag.* „ 55.) est Evangelicæ perfectionis, ac Monasticæ professionis por„ tio *essentialis*, ideoque clarum est, quod nec Summus Pontifex „ possit in ipsa dispensare.

Unde jam pridem ad Monachos dixit S. Basilius: *Si quis proprium esse dicit, absque dubio alienum se facit ab Electis Dei*. In regulis brevioribus *cap. 27.*

III. Nemo enim unquam dubitavit, quin Monachalis professio includeret Evangelicorum consiliorum observantiam; atque illud præsertim, quod Christus tamquam assequendæ Evangelicæ perfectioni opportunissimum expressit his verbis: *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*. Matt. 19 v. 21.

IV. Quibus verbis Christus eam rerum terrenarum abdicatione ab hujus consilii Evangelici observatore requisivit, qualis est illius, qui simpliciter res suas omnes venderet, ac earum pretium titulo simplicis, & absolutæ donationis in pauperes effunderet, atque ita omnimodo se rebus omnibus terrenis plene exuens nihil sibi proprium retineret.

V. Hinc illud Cassiani in Regula *cap. 27.* „ Qui convertitur, præ „ omnibus erudiri debet, ut nihil ei peculiare liceat possidere, sed „ ita se *nudatum* ex omni parte cognoscat, ut præter tunicam, „ pallium, calciarium (*a*), vel matulam suam nihil amplius habeat. Et S. Benedictus: „ Ne quis præsumat aliquid habere *proprium*, „ *nullam omnino rem*, neque codicem, neque tabulas, neque gra„ phium, sed *nihil omnino* ". Cap. 33. Reg.

VI. Itaque vi voti paupertatis Religiosus in primis nihil sibi proprii, etiam vel minimi vendicare potest, neque rem quamcumque tametsi victui suo subservientem ita habere, ut de illa independenter a voluntate Superioris disponere prætendat. Unde illud S. Isidori in sua Regula *cap. 5.* „ Monachi neque in suis cellulis quid„ piam quod *ad victum*, vel ad quamlibet rem aliam pertineat, „ sine regulari dispensatione habere, vel possidere præsumant (*b*).

CAPUT II.

Religiosi privati sunt omni jure successionis.

1 *Jure Justinianæo Monachi vi suæ professionis a successione parentum non excluduntur.*
2 *Leges Justinianææ de Monachorum jure ad hæreditatem parentum jam pridem hic abrogatæ.*
3 *De immemoriali consuetudine Regni Galliæ excludente Monachos a jure succedendi, testatur Guilielmus Benedictus.*
4 *Ejusdem consuetudinis testis est Rebuffus.*
5 *De simili Belgii consuetudine testantur Petrus Gudelinus, & Franciscus Zypæus.*
6 *Hanc Belgii consuetudinem speciali Edicto firmavit Carolus V.*
7 *Succedendi incapacitas omnes generaliter veros Religiosos complectitur.*
8 *Non habet locum in obstrictis voto paupertatis, sed non Religiosis.*
9 *Quid circa Patres Societatis obtineat?*
10 *Dispensatio Papæ an Religiosum reddat successionis capacem?*
11 *Ob penuriam Monasteriorum aliquando parentes tenentur Monacho alimenta subministrare.*

I. INSPECTO Jure Justinianæo, si parentes testamentum faciant, eamdem portionem hæreditatis, sive legitimam relinquere tenentur suo filio Monasterium ingresso, & professo, quam illi assignare debuissent, si sæculo mansisset. Si vero sine testamento parentes decesserint, ipse eo modo parentibus succedit, quo successisset, si Monachus factus non esset: *Nullo eis* (ait Justinianus in *l. 56. Cod. de Episcopis, & Clericis*) *impedimento ex sanctimoniali conversatione generando, sive soli, sive cum aliis ad successionem vocantur.*

II. Hæ Justinianææ Sanctiones an unquam in Gallia, aut hisce in Provinciis receptæ fuerint, non constat. Illud certum est, jam pridem sive per contrarias Leges sive per contrariam consuetudinem omnino fuisse abrogatas, ipsosque Monachos quoad successionem in bona parentum reputatos fuisse *civiliter mortuos*.

III. Hujus inveteratæ consuetudinis apud Gallos testis est Guilielmus Benedictus, qui a duobus circiter sæculis scripsit, hanc tunc fuisse consuetudinem *immemorabilem*, quod Religiosi parentibus non succedant. Ad *cap. Raynutius tit. De Testam. cap. 220. & seq.*

Verba ejus sunt: *Et idem quod in Cordigeris* (*c*), *& Mendicantibus, ut parentibus succedere non possint, servatur in præsenti Regno Franciæ ex ipsius generali consuetudine, de quolibet alio Religioso, etiam non Mendicante cujuscumque Ordinis existat; in quo Regno fuit* immemorabiliter *observatum, quod Religiosi nunquam suis* ab intestato *successerunt parentibus patri nec matri; & minus cæteris eorum consanguineis; nec jura* suitatis *profitendo retinuerunt, & per consequens non succedunt.*

Nec pariter servatur lex fin. Cod. de Episcop. & Cler. *nec quod ibi dicunt Doctores, maxime Joannes Faber, quod Monachus jure suitatis transmittat in Monasterium hæreditatem paternam, sicut filius in potestate patris tempore mortis constitutus illam transmittit in quoscumque hæredes: quoniam hæc omnia juris communis statuta* in Regno Franciæ non servantur quoad Religiosos: *quia non subest Imperatori, qui tales leges condidit. In quo Regno etiam Monasteria* nunquam successerunt, *nec succedunt: nec visum fuit* unquam Monasteria succedere, *nec successiones petere ex personis professorum viventium, aut mortuorum, saltem quam obtinuerunt: nec etiam jure proprio tamquam loco filiorum existunt. Cum etiam vere Monasterium loco filii non sit, ut clare decidit Panormit.* 15. Constit. *Felinus magis plene* 18. col. in C. In præsentia tit. De probationibus. *Immo notorie eis, & quibuscumque Religiosis partagium ab intestato petentibus a suis fratribus, vel aliis parentibus, in Cancellaria Regia litteræ denegantur, obstante eis generali Regni consuetudine.*

IV. De eadem consuetudine testatur Rebuffus dicens: *Nullus Religiosus professus, quamvis filius vel propinquior cognatus sit, ex consuetudine Regni Franciæ potest suis succedere parentibus vel consanguineis, nec Monasterium pro eo. Ratio hujus consuetudinis esse potest, quia Religiosi pro mortuis habentur. Ideo non tenetur pater in hoc Regno de consuetudine observata filium suum Religiosum hæredem instituere; vel aliquam ei ficto mortuo legitimam relinquere.* In procemio ad *Constit. Reg. glossa 5. num. 22. & 24.*

Moribus Galliæ in hoc articulo plane conformes esse Belgii nostri mores, & consuetudines, & quotidiana praxis ostendit, & Practici Nostrates uno consensu testantur.

V. Et quidem Petrus Gudelinus in suo tractatu De Jure novissimo *lib. 6. cap. 10.* variis propositis quæstionibus pro elucidatione Juris Justinianæi, deinde jus consuetudinarium more suo subjiciens, ait: *Magna pars superiorum quæstionum cessat moribus, seu legibus harum Regionum & Regni Franciæ, utpote quibus is, qui professus est Religionem, adeo pro mortuo, adeo ex numero hominum civiumque per omnia sublatus habetur, ut fit deinceps omnis hæreditatis expers atque incapax, nec legitima portio liberorum ipsi debeatur, omnemque testamenti factionem etiam inter liberos amittat; ac succedant ei mox propinqui ipsius ab intestato, non secus quam si e vita migrasset; nihilque prorsus rerum ejus Monasterio, quod intrat, acquiratur, absque expressa dedicatione, seu donatione.*

Franciscus Zypæus in Notitia Juris Belgici *Tit. De Episc. & Cler. n.* 10. de hac Belgica consuetudine testatur his verbis: *Professus Religionem adeo* pro mortuo *est apud nos*, ut omnis hæreditatis *sit* incapax, *legitima liberorum ei non debeatur, testamenti factionem etiam inter liberos non habeat, succedant ei propinqui ab intestato tamquam mortuo, nihil Monasterio cedat, nisi quod expresse donavit, legavit.*

VI. Hanc Belgicam inveteratam consuetudinem speciali Edicto firmavit Carolus V. 21. Februarii anno 1588. ordinans, & statuens, ut nulli Religiosi professi, *neque ulla Monasteria, aut claustra pro eis, se poterunt dicere hæredes in aliqua domo mortuaria, neque titulo successionis habere, aut capere aliqua bona.*

VII. Hæc vero succedendi incapacitas, & omnimoda exclusio omnes Religiosos voto paupertatis obstrictos comprehendit, quocumque etiam Sedis Apostolicæ privilegio, vel indulto munitos; etiam Fratres & Sorores tertii Ordinis Sancti Francisci vulgo *De Pœnitentia*; si claustraliter, & instar Religiosorum in unum claustrum congregati vivant: quemadmodum judicatum fuisse Fevretius loco citato refert, & tradit Choppinus de Sacr. Pol. *lib. 2. tit. 8.*

VIII. Monet tamen ibidem Choppinus eos non excludi a parentum successione, si certis votis, aut regulis vivant extra claustrum in domo parentum, aut inter sæculares.

Eadem distinctio adhibenda circa Eremitas, & Hospitalarios, uti videri potest apud Fevretium, & ab ipso citatos *lib. 4. De Abusu cap. 7. n. 15.*

IX. In admissione PP. Societatis in Regno Galliæ addit fuit clausula, quod Sodales hujus Societatis, tam hi qui tantum vota *simplicia* emiserunt, quam alii, non poterunt acquirere in hoc Regno quæcumque bona immobilia quocumque titulo, sine Regis licentia: Item quod non poterunt Sodales ejusdem Societatis capere ullam successionem, sive directam sive lateralem, non magis quam cæteri Religiosi: in casum tamen quo e Societate dimitterentur, in suum jus reintrarent sicut ante.

Itaque juxta hanc Declarationem, post emissionem votorum simplicium Patres Societatis omnis successionis sunt incapaces; ea tamen limitatione, quæ in aliorum Ordinum Religiosis non obtinet, quod si post emissa Religionis vota dimittantur, rursus successionis capaces reddantur, & ita aliquo tempore post dictam Declarationem observatum fuisse refert Carolus Fevretius *lib. 4. De Abusu cap. 7. n. 14.* ibidem una monens, quod cum cum per experientiam constaret, multas familias turbari, & in multa graviaque incommoda incidere, dum paternorum bonorum facta divisione, & bonis nonnunquam distractis, ipsaque familia juxta statum bonorum instituta, tandem aliquis de eorum familia per plures annos in So-

(*a*) *Ses Souliers, & son petit lit.*
(*b*) Id fusius pertractavit Eruditus Choppin in suo Monast. *l. 2. tit. 3. edit. 1624.*

(*c*) Cordigeri, *Porteurs de cordes ou Gordeliers*, sic dicti a S. Ludovico Francorum Rege propter Cordam, seu Restem, qua cincti sunt.

Societate professus post emissionem votorum simplicium dimittitur, & cum aliis ad successionem admitti prætendit; ac ipsam consequenter hæreditatis divisionem, & bonorum applicationem invertere, tandem, ait Fevretius, hæc moderatio adhibita fuit, ut si quis e Societate dimittatur ante elapsum quinquennium ab emissione votorum simplicium, is admittatur ad petendam successionem; secus vero si dimittatur elapso quinquennio a die professionis: idque, inquit Fevretius, hodie ubique observatur; ita ut de eo amplius non dubitetur; annotatis pluribus Parlamentorum Regiorum Arrestis, quæ idipsum confirmarunt. Quin & judicatum est anno 1631. Jesuitas dimissos e Societate, qui absoluto biennali Novitiatu emiserunt vota simplicia, non posse, exemplo aliorum Religiosorum, succedere; uti refertur apud Le Prestre *Centur. 1. c. 28.* in Annotationibus (*a*).

X. Tanta est Religiosorum moribus nostri succedendi incapacitas, ut teste Mansuero in sua Praxi *tit. 32. n. 18.* per consuetudinem Regni Franciæ, Papa non possit dispensare, ut Monachus succedat, etiam dato, quod factus sit Episcopus, & maxime in his, in quibus non habet jurisdictionem temporalem. Quapropter Rescripta Apostolica Religiosos a voto absolventia cum facultate *succedendi*, in Gallia nequaquam admittuntur. „ Quinimmo, ait Du„ rant. *quæst.* 13. licet ab executione hujusmodi dispensationis ap„ pellare ad Senatum tamquam *ab abusu*". Videri potest Julianus Brodeau in notis ad Louetium *lit. C. n. 8.* ubi allegat plura Arresta, quibus declaratum fuit, Milites Ordinis S. Joannis Hierosolymitani excludi a successione in hæreditatem, eo quod essent veri Religiosi.

Neque promotionem Monachi ad Episcopatum, illum reddere capacem successionis in bona parentum, non semel judicatum esse refertur in recentioribus Additionibus ad *Cap. 27. Cent. 1.* Claudii Le Prestre (*b*)

XI. Si tamen Monasterium per injuriam temporis, aliove inforfortunio destrui, aut in ruinam cadere contingat, impotensque fiat Monachis necessaria subministrandi, æquitas sane hoc suadet, ut hi ad quos Monachi notabilis hæreditas devoluta est, eo casu illis in necessariis subveniant; atque ita in certis casibus, & circumstantiis judicatum fuisse refert Tornet *litt. P. num. 85.* condemnatosque hæredes Monachi ad aliquam annuam, & alimentariam portionem Monacho subministrandam, attenta & paupertate Monasterii, & quantitate bonorum ad hæredes per professionem Monachi devoluta.

CAPUT III.

Paupertas Religiosa permittit bonorum etiam immobilium possessionem in communi; hodie necessaria *amortizatio*.

1 *Monachi olim in Ægypto ex quotidiano manuali opere victitarunt.*
2 *Opus manuale semper, & ubique Monachis commendatum.*
3 *An prætextu orationis Monachus ab opere manuali excusandus; sententia S. Augustini.*
4 *S. Benedictus opus* manuum *suis discipulis commendat.*
5 *Monachus non tantum sibi, sed etiam aliis opere manuum succurrere studeat: neque prætextu lectionis ab eo excusandus.*
6 *Varia Monachorum opera, quorum præcipuum aliquando fuit describere libros.*
7 *Sæculo* XII. *S. Albertus in Regula opus* manuum *commendabat, & sæculo* XIII. *S. Franciscus.*
8 *Aliqua etiam olim fuere Monasteria, in quibus non e solo opere manuum Monachi victitabant.*
9 *Sanctus Benedictus supponit aliqua esse Monasteria, in quibus e solo opere manuum Monachi vivere non deberent.*
10 *Id ipsum indicat S. Augustinus,*
11 *Fideles multa offerebant Monasteriis in sustentationem Monachorum.*
12 *Tanta divitiarum copia ad Monasteria sensim devoluta est, ut etiam quædam deberent* militiam *Regibus præstare.*
13 *Sæculo* XI. *summa fuit Fidelium ad fundanda, & dotanda Monasteria propensio.*
14 *Collapsionem disciplinæ in Ordine Cisterciensi ex abundantiæ divitiarum deplorat Alexander III.*
15 *Prohibita rerum immobilium in Monasteria, & alia corpora vulgo* manus-mortuæ, *translatio.*
16 *De prima hujus prohibitionis lege.*
17 *Constitutio Philippi Pulchri.*
18 *Edictum Caroli V.*
19 *Allates se huic Edicto opposuerunt.*
20 *Edictum alterum Caroli V. quod hodie est in usu.*
21 *Quid Carolum ad hoc edendum moverit?*
22 *Quod hic statuit Carolus, etiam primis sæculis ab Imperatoribus decretum fuit.*
23 *Quid intelligatur in Edicto Carolino per* manummortuam?
24 *Ut aliquid censeatur relictum* manui-mortuæ, *debet esse relictum corpori ut corpori.*
25 *Quid proprie sit* amortizatio?
26 *In Gallia solus Rex amortizat.*
27 *Quæ bona in Brabantia censeantur amortizata ex Concordato inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem?*
28 *Amortizatio denegari non solet, quando Pastoribus, aut Monasteriis de competentia non est provisum.*
29 *Quomodo incommodis ex translatione bonorum in manus mortuas crituris, occurratur?*

I. Cœnobitarum seu Monachorum suo tempore per Ægyptum in communi viventium Institutum describens S. Augustinus De Moribus Ecclesiæ *lib. 1. c. 31.* ait: „ Nemo quidquam pos„ sidet proprium; nemo cuiquam onerosus est. *Operantur manibus* ea, „ quibus & corpus pasci possit, & a Deo mens impediri non pos„ sit . . . . Sane quidquid necessario victui redundat (nam redun„ dat plurimum ex *operibus* manuum, & epularum restrictione) „ tanta cura egentibus distribuitur, quanta non ab ipsis, qui di„ stribuunt comparatum est. Nullo modo namque satagunt, ut „ hæc sibi abundent, sed omni modo agunt, ut non apud se rema„ neat, quod abundaverit, usque adeo ut oneratas etiam naves in „ ea loca mittant, quæ inopes incolunt.

Et Theodoretus scribit: „ In Ægypto ferunt quædam esse Mo„ nasteria, quæ virorum habeant quinque millia *opus facientium*, „ Deumque interea laudantium, qui *opificio* suo non solum victum „ parant necessarium, sed peregrinis etiam egentibus subve„ niunt.

Hæc non obscure evincunt, Monachos Ægyptios nihil præter quotidianum opus manuum suarum unde victitarent habuisse; unde & quidam Solitarius apud Socratem *lib. 4. Histor. c. 23.* dixisse fertur: *Monachum, qui opus non faceret, non secus ac alieni cupidum, judicatum iri*.

II. Sane *opus manuum* universis Monachis, tam per Occidentem, quam Orientem summopere commendatum fuisse, tum ex scriptis, & historiis pristinis, tum Monachorum Regulis notum est.

III. Et quidem „ cum Carthagine cœpissent esse Monasteria (ait „ Hugo Menardus in Concord. Regul. *cap. 55. §. 1.*) orta inter „ Monachos contentione, an e re Monastica magis esset, aut ani„ mum duntaxat ad orationem, & contemplationem appellere, & „ piorum Christianorum oblationibus vitam sustentare, juxta illud „ Evangelii, Matth. c. 6. *Nolite solliciti esse, quid manducetis aut* „ juxta Apostolum: *Qui non laborat, non manducet*. 2. Thessal. „ cap. 3. labore manuum victum sibi comparare: Aurelius Cartha„ ginensis Antistes totam litem Sancti Augustini arbitrio permisit, „ qui obtemperans librum illum præstantissimum de *Opere Mona*„ *chorum* composuit, atque ita, qui laborem manuum a Mona„ chorum disciplina removendum esse contendebant, lite ceciderunt, ut ipse testatur *cap. 1.* ejusdem libri, & *lib. 2. Retracta*„ *tionum cap.* 21.

IV. Utque veterum Orientalium Regulas omittam, Sanctus Benedictus in Regula sua *cap.* 48. ait: Otiositas inimica est animæ, „ Et ideo certis temporibus occupari debent Fratres in *labore ma*„ *nuum*; certis iterum horis in lectione divina . . . . Si „ autem necessitas loci, aut paupertas exegerit, ut ad fruges col„ ligendas per se occupentur, non contristentur, quia tunc vere „ Monachi sunt, si *labore manuum* vivunt, sicut & Patres nostri, „ & Apostoli.

V. Sanctus Isidorus Regulæ suæ *c.* 6. „ Monachus semper *opere*„ *tur manibus suis*, ut quibuslibet variis opificum artibus, labo„ ribusque studium suum impendat, sequens loquentem Apostolum, „ qui dicit: *Neque panem gratis manducavimus: sed in labore, &* „ *fatigatione nocte, & die laborantes*. Et iterum: *Qui non vult* „ *operari, non manducet*". 2. Thessal. cap. 3. Deinde adducto exemplo Patriarcharum, Apostolorum, aliorumque multorum summæ auctoritatis virorum, qui corporale opus fecerunt, unde vitam corporis sustentabant, subjicit: „ Si igitur tantæ auctoritatis „ homines laboribus, & operibus, etiam rusticanis inservierunt, „ quanto magis Monachi, quos oportet non solum vitæ necessaria „ propriis manibus exhibere, sed etiam indigentiam aliorum labo„ ribus suis reficere . . . Qui sic volunt vacare lectioni, ut non „ operentur, ipsi lectioni contumaces existunt, quia non faciunt, „ quod ibi legunt. Ibi enim scriptum est: *Operantes suum panem* „ *manducent*. Et iterum: *Ipsi enim scitis quomodo oportet imitari* „ *nos: quia non inquieti fuimus apud vos, neque panem gratis ab* „ *aliquo manducavimus, sed in labore, & fatigatione die & nocte* „ *operantes, ne quem vestrum gravaremus*. 2. Thessalon. cap. 3. vers. „ 7. & 8. Qui per infirmitatem corporis operari non possunt, huma„ nius, clementiusque tractandi sunt: nec contra eos murmurandum „ est ab eis qui vires laborandi habent; sed magis consulendum „ est eis, quos sciunt corpore infirmos. Ipsi autem, qui non pos„ sunt, eos qui laborant & possunt, meliores sibi feliciore sque fa„ teantur. Qui vero languidus est, & laborem operum corporalium „ sustinere non potest, consulendum est illi, & ejus infirmitas tem„ peranda est. Qui vero sani sunt, & fallunt, procul dubio dolen„ di atque lugendi sunt: quia non corpore, sed (quod pejus est) „ mente ægroti sunt: quique, etsi humanis oculis convinci non pos„ sunt, Deum tamen non fallunt. Tales igitur ferendi sunt, si æ„ gritudo latet; aut distringendi, si sanitas pateat. Monachi ope„ rantes, meditari aut psallere debent: ut carminis verbique Dei „ delectatione consolentur ipsum laborem. Si enim sæculares opi„ fices inter ipsos labores suorum operum amatoria turpiaque can„ tare non desinunt, atque ita horam suam in cantibus, & fabulis „ implicant, ut ab opere manus non subtrahant: quanto magis ser„ vus Christi sic manibus operari debet, ut semper laudem Dei in „ ore habeat, & lingua ejus psalmis, atque hymnis inserviat. La„ borandum est ergo corpore, animi fixa in Deum intentione: sic„ que manus in opere implicanda est, ut mens non avertatur a „ Deo. Propriis autem temporibus oportet operari Monachum, & „ propriis, orationi, lectioni incumbere.

VI. Aliæ Patrum Occidentalium Regulæ idem passim inculcant, decernitque Sanct. Ferreolus Episcopus Regulæ *cap.* 28. Monachum absque certis solemnitatibus, vel manifesta ægritudine diem

(*a*) Legitur Declaratio, quam Ludovicus XIV. dedit 16. Julii 1715. Decernit Jurisprudentiam, quæ hac de re in Galliis observari debet circa Ex Jesuitas.

(*b*) Itaque cum in Galliis Vir Religiosus ad Episcopatum evectus in bona parentum non potest succedere; opportunum quoque videtur, ut ejus parentes in ejus peculium non succedant, sed bona ipsius addici deberent pauperibus Diœcesos, cujus erat Episcopus: nihilominus Arresta vigent, quibus Episcopi, qui fuerat Religiosus, successio parentibus ejus adjudicata est.

ſine operatione tranſigentem a convivio excludendum, jubente beato Apoſtolo; *Qui non laborat, non manducet*. Hic deinde varia Monachorum illius temporis opera recenſet; atque inter cætera ait, *ſcribere eſſe præcipuum opus*. Nec ſane dubium, antiquum & uſitatiſſimum Monachorum fuiſſe, libros ſcribere.

Id abunde teſtantur veteres Bibliothecæ Monaſteriorum multis adhuc codicibus MSS. refertæ, in quibus ſcribendis Monachi deſudantes doctrinam poſteritati conſervaverunt.

VII. Ex hactenus allegatis habemus, Monachis ubique commendatum fuiſſe *opus manuale*, illudque & S. Albertus ſæculo XIII. Fratribus Montis-Carmeli in Regula multum commendans exemplo S. Pauli concludit his verbis; *Hæc via ſancta, & bona; ambulate in ea*. Et S. Franciſcus idem inculcat, ut capite quinto videbimus.

Inſuper nequaquam obſcurum eſt, plurimos Monachos ex opere manuum ſuarum victitaſſe.

VIII. Sed illud quoque conſtat, nonnulla etiam antiquitus fuiſſe Monaſteriorum clauſtra, in quibus non e ſolis Monachorum laboribus quotidianis Monachi ſuſtentarentur, ſed vel ex oblationibus parentum eorum, qui ingrediebantur, vel etiam ex bonis fidelium in ſuſtentationem Monachorum ipſis Monaſteriis donatis.

IX. Regula enim S. Benedicti, uti ex allegatis verbis pateſcit, Monachos ad colligendas *per ſe* fruges obſtringit, ſub hac expreſſa conditione, *Si neceſſitas loci, aut paupertas exegerit*, non obſcure ſupponens, non ſemper loci *neceſſitatem*, aut *paupertatem* opus illud manuale a Monachis exigere.

Et *capite* 58. *vult, ut Novitius ante profeſſionem res, ſi quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut facta ſolemniter donatione*, conferat Monaſterio, *nihil ſibi reſervans ex omnibus*. Et Sanctus Iſidorus *c.* 4. *Qui relicto ſæculo ad militiam Chriſti pia, & ſalubri humilitate convertuntur, omnia ſua primum aut indigentibus dividant, aut* Monaſterio *conferant* .... *Qui aliquid habentes in ſæculo convertuntur, non extollantur, ſi de* ſuis facultatibus *quandocumque* Monaſterio contulerunt, *ſed potius timeant, ne per hæc in ſuperbiam labantur, & pereant, quibus melius eſſet, ſi divitiis cum humilitate in ſæculo perfruerentur, quam ut jam pauperes affecti, de earum diſtributione elatione ſuperbiæ extollerentur*.

X. Quin duobus ut minus ſæculis ante hos ſcribit S. Auguſtinus: „ Quæ aliquid habebant in ſæculo, quando ingreſſæ ſunt Monaſterium, libenter velint eſſe *commune* „. *Epiſt.* 109. *cap.* 4. (*a*).

Non tantum ergo ex labore manuum, ſed etiam ex oblationibus eorum, qui Monaſterium ingreſſi ſua Monaſterio obtulerunt, Monachi vivebant.

XI. Nec Ingredientes dumtaxat in ſuſtentationem eorum, qui pauperes e ſæculo ad Monaſteria divertebant; de ſuis rebus offerebant; ſed vel præcipue ipſi Fideles laici Monaſteria ex bonis ſuis fundantes, vel fundata dotantes.

Sanctus Auguſtinus explicans *Pſalmum* 103. dicit per *Cedros Libani* poſſe intelligi nobiles ſæculi, excelſi genere, opibus, & honoribus: per *Paſſeres* vero, minutos & parvos, aut humiles hujus ſæculi, id eſt, ait; *ſunt quidam ſervi Dei audientes in Evangelio, dimitte omnia tua, vel, vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælis, & veni, & ſequere me*.

Quomodo hi pauperes tanquam Paſſeres nidificent in Cedris Libani, ſubjicit: Etenim & Cedri Libani, *nobiles, & divites, & excelſi hujus ſæculi, quoniam cum timore audiunt*, Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, *attendunt res ſuas, villas ſuas, & omnes ſuperfluas copias, quibus videntur excelſi, &* præbent illas ſervis Dei; *dant agros, dant hortos, ædificant Eccleſias*, Monaſteria, *colligunt Paſſeres, ut in Cedris Libani nidificent Paſſeres: Ergo* ſatiantur *Cedris Libani, quas plantavit Dominus, & illic Paſſeres nidificabunt. Attendite totam terram ſi non ita eſt*.

XII. Quanta fundorum ac divitiarum copia, tum per oblationes ingredientium, atque effuſam fundatorum, aliorumque fidelium libertatem ad Monaſteria ſenſim devoluta fuerit, notius eſt, quam probari debeat; in tantum, ut ſæculo IX. legamus, Abbatias plures ad eas divitias perveniſſe, ut etiam ipſis Regibus dona annua, & *militiam* ſuppeditare deberent; uti videre eſt apud Labbeum *tom.* 7. *Conciliorum generalium col.* 1513. ubi refertur Conſtitutio Ludovici Pii edita circa annum 817. ſeu notitia de Monaſteriis, „ quæ in Regno, vel Imperio ſuo *dona*, & *militiam* facere poſ- „ ſunt, quæ ſola dona ſine militia, quæ vero nec dona, nec mi- „ litiam, ſed ſolas orationes pro ſalute Imperatoris, vel filiorum „ ejus, & ſtabilitate Imperii.

XIII. Quæ fuerit ſæculo XI. Laicorum in Monachos liberalitas, & ad fundanda dotandaque Monaſteria propenſio, ex iis ſolis, quæ ſub initio Ordinis Ciſtercienſis acta ſunt, colligi poteſt.

Vix enim primum hujus Ordinis Monaſterium, ſcilicet Moliſmenſe, fundatum erat a S. Roberto Ordinis hujus Auctore, quin ex eo Monaſterio Religioſi a Principibus in vicinia, ad nova in eorum fundis conſtituenda Cœnobia petiti ſint. Quin & adhuc vivente Moliſmi primo Fundatore S. Roberto, ad tantas divitias aſcendit, ut brevi ſancta Moliſmi initia collapſa ſint, & ex nimia temporalium felicitate, & abundantia remiſſior facta diſciplina, tanta paulatim eam remiſſionem ſubſequente morum corruptela, ut quantumcumque S. Robertus exemplo, & monitis anniteretur, revocari Monachi non poſſent ad priſtinam integritatem. Vide Papebrochium in commentario prævio ad vitam S. Roberti 29. Aprilis §. 1. *n.* 7.

XIV. Quin & unius ſæculi ſpatio Ordo ille tanta divitiarum affluentia auctus fuit; atque in illa affluentia a priſtina vitæ ſanctitate, & diſciplinæ Monaſticæ integritate adeo decidit, ut de illo hæc ſæculo XII. ſcribat Alexander III. „ Recolentes qualiter hæc „ plantatio ſancta, hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domi- „ ni Sabaoth, ſub primis Ordinis patribus pullulavit, & palmites „ longe lateque producens ad mortifera circumquaque venena pel- „ lenda protulit flores, & odores effudit; pervigili cuſtodia cuſto- „ diatis eorum in omnibus inhærere veſtigiis, per quos, cooperan- „ te Domino, in deſerto hujus mundi flos hujuſcemodi plantatus „ eſt honeſtatis. Hi enim Monaſticæ frugalitatis contentiſſimi, opti- „ mum ponentes in paupertate principium, totius ſufficientiæ aſſe- „ cuti ſunt complementum, Eccleſiæ cari, Epiſcopis, & Prælatis „ accepti, atque in conſpectu Regum ac Principum fama, & me- „ rito glorioſi. Nunc autem, quod dolentes dicimus, & ſi non ab „ omnibus, neque in omnibus, a pleriſque tamen, & in pluribus „ ab illa ſancta inſtitutione dicitur declinatum, in tantum, ut ali- „ qui ex vobis primæ inſtitutionis obliti penitus, vel ignorantes „ contra Ordinis veſtri Regulam, villas, molendina, Eccleſias, & „ altaria poſſident, fidelitates (*b*), & dominia ſuſcipiunt, juſtitia- „ rios, & tributarios tenent, & omne ſtudium adhibent, ut ter- „ mini eorum dilatentur in terris, quorum converſatio debet eſſe „ in cælis. Læditur hinc Ordo penitus, & vitiatur (nec eſt muta- „ tio dexteræ excelſi), quin immo potius de dextera tranſeunt in „ ſiniſtram; qui cum, relicto ſæculo, ſub paupertatis habitu Deo „ militare decreverunt, in negotiis denuo ſæcularibus implicantur. „ Inde eſt, quod vobis ab iis, qui foris ſunt, contentiones, & li- „ tigia ſuſcitantur, & Abbatibus in cauſis forenſibus occupatis, „ plurimum in commiſſis domibus & tepor Ordinis, & diſſolutio „ naſcitur charitatis, maxime quia charitas in paupertate plus pro- „ ficit, & cupiditatis dedignata conſortium, niſi illa reſtringatur, „ hæc tepeſcit. Ideo ſanctum, ac venerabile collegium veſtrum pre- „ cibus, & monitis, quibus poſſumus, exhortamur; quatenus do- „ mus illæ, quæ a prima ſui origine in Ordine ipſo ſunt funda- „ tæ, conſtitutis, & ordinatis terminis ſint contentæ; nec velint „ inordinate ad ea manus extendere, quæ ſine laboribus, & peri- „ culis multis, & demum ſine criminibus, & magna confuſione „ non poterunt retinere „. *Cap.* 3. *tit. de Statu Monach.*

XV. Cum vero continuo magis ad Monaſteria, aliaque corpora Eccleſiaſtica, bona devolverentur; idque non ſine gravamine Principum, & Laicorum: eo quod bona ſic ad corpora illa devoluta eximerentur a variis oneribus, quibus Reſpublica ſublevari, & Principis ærarium conflari debet; tandem Principes huic ad corpora Eccleſiaſtica bonorum devotioni modum ponere debuerunt.

Et quidem Principes noſtri edixerunt, ne res *immobiles* cujuſcumque naturæ & conditionis in Monaſteria, Capitula, aliaque Corpora, quæ vulgo *manuſmortuæ* dicuntur, quovis titulo transferri poſſent.

XVI. „ Primum in Belgio Edictum prohibitorium, ait Antonius „ Anſelmo in ſuo Triboniano Belgico *cap.* 50 §. 6. (quod ad ma- „ nus mea pervenit) eſt Guidonis Comitis Flandriæ de anno 1293. „ Verum illud promulgatum pro Flandris ſolis, & non pro Bra- „ bantis „. Hæc ille; qui §. 7. dicit, „ primo Religioſis, & Mo- „ naſteriis bona ſtabilia in Brabantia acquirere vetitum eſt in Ta- „ bulis Ducis Joannis de anno 1312. *art.* 12 „ Extat *Vol.* 1. Edictorum Brabantiæ *Lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 1. Loquiturque generaliter de perſonis Eccleſiaſticis.

XVII. Huic prohibitioni acceſſit deinde Conſtitutio Philippi Pulchri die 20. *Sept.* 1301. extans in citato volumine Edictorum Lib. 2. *tit.* 3. *cap.* 4. vetaturque Eccleſiaſticis Brabantinis titulo emptionis acquirere bona immobilia ſita in Brabantia, niſi ſub conditione, quod venditor aut ejus hæredes ea ſemper poterunt redimere.

XVIII. Cum vero, uti loco citato §. 8. notat Anſelmo, hæc Conſtitutio uſu recepta non eſſet, nova prohibitio de non acquirendo Eccleſiaſticis facta eſt *art.* 14. in additione novi Introitus Caroli V. 26. Apr. 1515. extatque in dicto volumine *Lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 17. quo cavetur, nulla bona ſeu allodialia, ſeu feudalia, ſeu emphyteuticaria, vel cenſualia poſſe vendi, transferri, aut cedi quacumque ex cauſa, vel titulo in Monaſteria, Hoſpitalia, Capitula, Collegia, aut alias Manus-mortuas; niſi hujuſmodi translatio fieret de unanimi Principis, & Magiſtratus Metropolis Civitatis, ſub qua bona illa ſita ſunt, conſenſu.

XIX. Sed neque hæc Conſtitutio ſtatim ſuum habuit effectum. Nam Abbates ſive Status Eccleſiaſticus Ordinum Brabantiæ, Libello ſupplice expoſuerunt Conſilio Brabantiæ, dictam Conſtitutionem a Civitatibus Brabantinis ſubreptitie, ipſis inauditis, fuiſſe extortam; ſuper quo libello ordinatum fuit, ut partes hinc inde ſummarie coram Commiſſariis audirentur; ac interim executio iſtius Conſtitutionis eſſet in ſuſpenſo, 26. April. 1516. Habentur litteræ in allegato volumine Edictorum. *Lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 2.

XX. Verum cum Abbates & Prælati eorumque Mandatarii cauſam non proſequerentur, tandem ad inſtantiam Fiſcalium ſuſpenſio ſublata fuit, prodiitque Conſtitutio Caroli V. per formam Edicti perpetui 19. Octobris 1520. relata in citato volumine Edictorum *lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 4. qua ſtatuitur, quod nemo quocumque titulo, prætextu, vel colore, neque quacumque de cauſa, ratione, aut occaſione, poterit quamcumque rem immobilem ſitam in Brabantia vendere, aut quocumque modo alienare in uſum, aut favorem alicujus Monaſterii, Eccleſiæ, Collegii, Conventus, Hoſpitalis, vel perſonarum Eccleſiaſticarum ſeu in *Manus-mortuas*, ſine expreſſo conſenſu Principis, Vaſſallorum, & Magiſtratus civitatis Metropolis, ſub cujus diſtrictu bona erunt ſita: quodque nulli Prætores, Viri Feudales, Scabini (*c*), Magiſtratus, aut alii Judices, & Officiales intervenient, aut patientur hujuſmodi venditiones, ceſſiones, vel permutationes in *Manus-mortuas* fieri; neque dicta corpora Eccleſiaſtica in bona illa inhæredari.

Declarans inſuper omnem hujuſmodi translationem bonorum immobilium in dictas *Manus-mortuas*, nullam & ſine effectu.

Denique decernit, ut nulla bona immobilia per particularem, & generalem ſucceſſionem, vel teſtamentum, ordinationem, donationem, vel ab inteſtato, devolvantur vel cedant, quibuſcumque Monaſte-

(*a*) Hanc Epiſtolam nuncupant Sancti Auguſtini Regulam; quicumque viri Regulares, & Moniales Auguſtinum, ut ſui Ordinis, vel Parentem, vel Patronum agnoſcunt.

(*b*) Fidelitates, *des Sermens des fidelite*.

(*c*) Scabini, *Echevins, ou Aſſeſſeurs du Preteur ou du Bourg. Maitre*.

nasteriis, Collegiis, Capitulis, vel aliis Manibus mortuis, declarans quidquid in contrarium forsan statueretur a quocumque, & quacumque ex causa, nullum ac nullius effectus; utque perpetuum tamquam nullum reputetur, & habeatur.

XXI. In narrativa ipsius Constitutionis declarat, se ad hanc Constitutionem edendam impulsum fuisse, quod expendisset, tantam jam bonorum tam feudalium, quam allodialium, & aliorum, copiam penes corpora Ecclesiastica possideri, ut ex illis se honeste, ac sufficienter intertinere possint. Attenta quoque magna Ecclesiarum, Monasteriorum, Hospitalium, Conventuum, Cappellaniarum, & fundationum multitudine, per quam suos subditos, & Vasallos multum gravari asserit.

Neque ergo in odium Ecclesiasticæ immunitatis, aut libertatis hæc constituit Carolus V. aliique ante ipsum Principes nostri; sed ne cives, & incolæ suis facultatibus exhaurirentur.

XXII. De hac Carolina Constitutione ita loquitur Tuldenus noster in Codice *Tit. de Sacrosanctis Ecclesiis num.* 4. „ Vetuit Edicto suo Carolus V. bona Immobilia Ecclesiis, aliisque piis locis „ ultra acquiri absque consensu Principis. Quod providentissimus „ Imperator neque sine magna ratione, neque sine exemplo consti„ tuit. Idem enim olim Imperator Nicephorus Phocas edixerat, „ Zonar. *Tom.* 2. *Annal.* aliique Christiani Imperatores *lib.* 20. & „ 27. *C. Theod. de Episcopis, & Cleric.* etiam D. Hieronymo lau„ dante *lib.* 2. *ep.* 12. *Non de lege*, inquit, *conqueror, sed de cau„ sa, quia hanc legem meruimus.* Namque in sacri Officii reveren„ tiam congestæ Majorum pietate opus pene causam reverentiæ „ imminuerant, quorumdam (ante saluorem Concilii Tridentini „ medelam) „ fastu, luxu, desidia. Nam, ut ait Salvianus *lib.* 2. „ *ad Eccles. Cathol. Nimia profusione opum non suffulcitur Religio*, „ *sed evertitur*.

XXIII. Pro intellectu hujus Carolinæ qua hodie utimur, notandum, *manum-mortuam* in hac materia appellari, *Ecclesiam, civitatem, Collegium* (*ait Pecquius Tractatu De amortizatione* cap. 2.) *sive illud quodcumque Corpus, vel Ecclesiasticum, vel sæculare, quod bonorum capax est. Ideo vero* manus-mortua *hujusmodi Corpus appellatur, quod quemadmodum, ait Pecquius morientis hominis manus, id quod comprehendit, firmissime conclusum tenet, neque facile remittit: sic etiam, quidquid Ecclesia seu Corpus istiusmodi semel acquirit, & in manum, hoc est, potestatem suam semel accipit, non nisi magna cum difficultate, & solemnitate in commune hominum commercium deinde remittit, sed accumulando conservat.*

XXIV. Ut ergo aliquid censeatur relictum *manui-mortuæ*, debet illud esse relictum *Corpori* ut *Corpori*: nam si singulis de Corpore sit relictum, non censetur relictum *manui-mortuæ*.

Hoc ex capite, si quis pauperes certæ urbis vel Parochiæ instituit hæredes, vel cognationi suæ annua cibaria reliquerit in sumptus studiorum, instituta fundatione in Collegio Academico, defendi probabiliter potest (ait Stockmannius *Decis. Brabantina* 4.) non *manum-mortuam*, seu Corpus aliquod, vel Collegium esse vocatum, sed singulas personas esse vocatas certo ordine, inter quæ multum interesse ostendit *L. Cum Senatus* 20. *ff. de rebus dubiis*, in verbis: *Nisi singulis legetur, hi enim non quasi Collegium, sed quasi certi homines admittentur ad legatum*. Hæc Stockmannius; qui & addit: „ Unde & res immobiles sic relinqui posse non im„ probabiliter audivi sustineri in lite quapiam (*a*).

XXV. Amortizatio juxta hodiernum loquendi usum nihil aliud est, quam indulgentia, dispensatio, & concessio facta iis, quos *manus-mortuas* vocamus, bona immobilia acquirendi, & possidendi.

XXVI. Hanc hodie in Gallia solus Rex indulget; uti testatur Paponius in suis Arrestis *Lib.* 1. *tit.* 14. *Arresto* 1. In his Regionibus Carolus V. in sua Constitutione cavit, Amortizationem non concedendam, nisi de expresso, unanimi, & communi assensu ipsius Principis, & Magistratus urbis Metropoliticæ, sub qua bona amortizanda sita sunt.

XXVII. In Concordatis inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem initis 10. Mart. 1541. *tit.* 3. *num.* 1. dicitur: „ Illa bona *tan„ tum* censeri debent *amortizata*, quæ a jurisdictione sæculari per „ Principem sunt exempta, litteris desuper rite expeditis, vel quæ „ a 70. aut 80. annis tamquam amortizata per Ecclesiam possessa „ sunt.

XXVIII. *Diploma Amortizationis* (*ait Anselmo in suo Triboniano Belgico* cap. 87. §. 2.) *vix negari solet, quando Principi, cæterisque constat, Pastoribus, seu Monasteriis non esse provisum de competentia.*

XXIX. *Quia vero* (*pergit Anselmo*) *per hujusmodi concessionem Regi, vel Dominis loci damnum infertur propter laudimia* (*b*), & *publicationes, seu confiscationes, & per eas bona immobilia subducuntur e potestate sæculari. adeoque impositionibus gravari non possunt, sicut cætera bona in manibus Laicorum existentia: hinc pro obtinendo jure morticinii* (*c*) *solent supplicantes Regi pro jure confiscationis offerre censum aliquem irredimibilem, & cum Domino loci ratione laudimiorum componere, & denique bona amortizanda subjicere, & obnoxia reddere impositionibus, talliis, contributionibus, precariis aliisque oneribus, perinde ac si essent in potestate sæculari. Hoc modo cessant incommoda, seu rationes, ob quas prohibitum est Ecclesiasticis, & Monasteriis acquirere.*

Si quis plura scire desideret de hac Amortizationis materia, consulat Pecquium in tractatu *de Amortizatione bonorum*; & Zypæum in Jure novo tit. *de foro competenti*, & alios ab illis citato,

CAPUT IV.

De Amortizatione iterum differitur.

1 *Inquiritur origo Amortizationis.*
2 *Quid Reges Galli, & Hispani hac de re sanxerint?*
3 *Dissidium hac de re inter Sedem Apostolicam & Rempub. Venetam.*
4 *Hanc interdicto subjecit Paulus V.*
5 *Causa Reipublicæ a Paulo Veneto propugnatur.*
6 *Probatur quod Respublica in sua lege de rebus Ecclesiæ non disposuerit.*
7 *Juramentum in alienatione bonorum immobilium.*

☞ I. CAPITIS præced. num. 26. dictum est acquisitionem bonorum immobilium fieri non posse a Communitatibus, quæ *Manus-mortuæ* nuncupantur, nisi principis consensus accesserit: *Necessarius ille fuit ex quo sub finem secundæ stirpis Regum Francorum adventitia feudorum jura in mutationibus introduci cœperunt*, Ait D. Ducange Dict. verbo Admortizatio: *Nam ante ea tempora fundos libere acquirebant Ecclesiæ, acceptis tantum a Regibus litteris* Emunitatis, *soluto censu annuo, redditisque Domino feudali debitis servitiis pro quibuscumque possessionibus suis obnoxiis, præter mansum integrum, qui ab omni redhibitione immunis erat:* sancitum est *inquit Carolus Magnus, ut* uniquique Ecclesiæ unus mansus integer absque ullo servitio attribuatur. ☜

Mansus Ecclesiasticus dicitur ea agri portio, quæ ipsi Ecclesiæ in dotem assignari solebat, vel presbytero Ecclesiæ deservienti cum aliquot mancipiis; quæ quidem portio ab omnibus oneribus immunis erat. Quo præcise tempore quodlibet Ecclesiæ bonum *immobile* fuerit *amortizationi* obnoxium, assignari non potest.

☞ II. Galli, & Hispani Reges diversis temporibus prohibuerunt, ne bona *immobilia* transferrentur in Monasteria, aliaque corpora Ecclesiastica, sive, ut vocant *manus-mortuas*, nisi obtentis litteris amortizationis.

Non desunt, qui ausu temerario scribere, & docere tentarunt Principes sæculares similem legem ferendo suam excedere potestatem, eamque legem tamquam immunitati, & libertati Ecclesiasticæ contrariam omnino esse reprobandam.

III. Et quidem legitur, quod cum Respublica Veneta sub initium decimi septimi sæculi similem legem edidisset, eam Paulus V. declaraverit per specialem Bullam, ut Ecclesiæ libertati, & immunitati contrariam, atque per Rempublicam revocari mandaverit.

IV. Cum vero Respublica mandato Pontificis non parendum, editamque hanc legem nullatenus libertati, aut immunitati adversam arbitraretur, immo eam conservationi Reipublicæ plane necessariam; tandem idem Pontifex Rempublicam Ecclesiastico interdicto subjecit; cui interdicto tamquam subreptitie, vel obreptitie a Pontifice extorto nullatenus obtemperandum censuit Respublica, omnibusque suis subditis tam laicis, quam Ecclesiasticis seu sæcularibus, seu regularibus vetuit sub gravissimis pœnis huic interdicto obtemperare, sed illud voluit, ut nullum atque invalidum ab omnibus haberi, & ut tale publico edicto declaravit.

Hac occasione plures singulares tractatus editi leguntur, quibus æquitas, & justitia hujus legis sollidissime adstruitur, & Principum auctoritas in ferenda simili lege vindicatur.

V. Plures ex his tractatibus inserti leguntur tomo 3. Monarchiæ Imperii per Melchiorem Goldastum; atque inter alios doctissimus tractatus Pauli Veneti sub hoc titulo: *Considerationes censurarum Pauli V. Pontificis contra Serenissimam Rempublicam Venetam*, ubi advertit, quod lex, quæ prohibet, ne quis laicorum *immobilia* sua bona ad Ecclesiasticos transferat, *nihil Ecclesiasticis præcipiat, sed laicis solummodo, & sæcularibus legem imponat, & quam injuriam facere Princeps eo potest, dum subditis, ne cum hoc vel illo certo hominum genere contractus ineant, prohibet? In omnibus enim regnis usitatissimum est, ut prohibeatur, ne omnis generis merces aut exportentur, aut etiam sine discrimine inferantur, hoc itaque fiet in offensionem exterorum? Non credo quemquam in hanc consequentiam assensurum; idque tanto magis, quando privati talem legem de suis ipsorum bonis statuunt, & in contractibus has conditiones inserunt, ne is, quicumque ipsis in societate est, commodum suum Ecclesiis vendere, aut alio quovis modo ad easdem alienare possit. Quemadmodum etiam nonnulli, ut bona ab iis parta inter suos maneant, in testamentis præcavent, ne quid ad Ecclesias transferatur: & ita sane omnes leges de fideicommissis libertati Ecclesiæ repugnarent, dum scilicet bona in Ecclesiis relinquere prohibent.*

VI. Post hæc probat, in hac lege Principem non disponere de rebus Ecclesiæ, sive ad Ecclesiam jam spectantibus, sed de rebus suæ jurisdictioni plane subjectis, & eatenus sibi propriis disponere; ac propterea posse statuere, ne ad Ecclesiasticos, sive *manus-mortuas* bona illa transferantur; præsertim, quod per eam translationem quodammodo ejus jurisdictioni subtrahantur, nec jura Principis salva & integra esse possint.

Quapropter sicut privatus quisque potest præcavere, ne sua bona ad Ecclesiam transferantur citra violationem libertatis Ecclesiasticæ, non dubium, quin idem liceat Principi, si ex ea translatione sua jura inverti prævideat.

VII. Non obstantibus iteratis, iisque admodum rigorosis Principum edictis, vetantibus omnem bonorum *immobilium* quocumque titulo alienationem, & translationem in corpora Ecclesiastica, sive *manus-mortuas* nihilominus deprehensum fuit, plurima hujusmodi, suppositis aliorum privatorum hominum nominibus, in Monasteria, aliasque *manus-mortuas* cum non exiguo Reipublicæ detrimento transferri. Quare ad obviandum hisce fraudibus, necessaria visa est nova rursus Principis ordinatio, quæ prodiit 3. Decembris anni 1638. relata Parte 1. Edict. Brab. *lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 9. qua inter cætera ad præveniendas fraudes, per quas nonnulli nomen suum supponebant

(*a*) Hoc Legatum existimatur factum Manui-mortuæ, quia addicitur Collegio, quod est Communitas.

(*b*) Laudimium dicitur præmium, quod præstatur pro renovatione Emphyteutica. *In Long. legib. lib.* 4. *eod.*

(*c*) Morticinii nomine intelligitur Tributum, quod Dominus post sui Vassalli mortem exigebat ab hæredibus defuncti.

bant in alienatione bonorum immobilium, quasi in ipsos bona illa immobilia transferrentur, cum tamen revera hæc alienatio esset in commodum *manus-mortuæ*, injungitur tam venditoribus, quam emptoribus dictorum bonorum immobilium, ut in venditione & emptione, eorumque inhæredatione declarent sub *juramento* hanc alienationem non fieri *directe*, seu *indirecte* in commodum alicujus *manus-mortuæ*: utque in ipsa acta inhæredationis fiat expressa mentio factæ hujus declarationis.

Dolendum sane, quod Ecclesiasticorum, & Religiosorum quorumdam nimia aviditas copulandi agrum agro, Principes coegerit, subditis suis simile juramentum imponere, eos periculo perjurii sæpius exponendo; ita ut hic merito applicaretur, quod occasione similis legis suo tempore dixit sanctus Ambrosius; *legem non reprehendo, sed doleo, quod talem legem meriti fuerimus* (a).

C A P U T V.

Qui Ordines *Mendicantes*, & eorum specialis paupertas; ac quæ Religiosa *Mendicitas*?

1 *Qui Religiosi dicantur* Mendicantes?
2 *Ordines* Mendicantes *olim reditus habere non poterant.*
3 *Aliqui sunt Mendicantes ex* Regula, *alii ex* Constitutionibus.
4 *Soli Franciscani sunt Mendicantes ex* Regula.
5 *Merito S. Franciscus dicitur primus* Mendicantium *auctor*.
6 *Ordo S. Dominici in prima sua fundatione reditus in communi possedit.*
7 *Similiter Ordo Eremitarum S. Augustini.*
8 *Ordo Carmelitarum dici non potest Mendicantium ex* Regula.
9 *Tempore editi libri Decretalium non videntur Ordines Eremitarum S. Augustini, & Carmelitarum fuisse Ordines* Mendicantes.
10 *Hi Ordines videntur sensim Ordinibus* Mendicantibus *fuisse annumerati.*
11 *Circa medium sæculi* XIII. *videtur Ordo Carmelitarum Ordinum Mendicantium institutum cœpisse arripere.*
12 *Similiter circa idem tempus Ordo Eremitarum S. Augustini eam vitæ normam cœpit imitari.*
13 *Ex Decreto Concilii Lugdunensis sub finem sæculi* XIII. *constat hos Ordines needum tamquam Ordines Mendicantes fuisse* approbatos.
14 *Decretum Concilii Lugdunensis mutilatum tempore Bonifacii VIII.*
15 *Ex illa mutilatione colligitur Ordines illos tunc fuisse tamquam* Mendicantes *probatos.*
16 *Ordo Minimorum Ordinibus Mendicantibus annumeratus.*
17 *Ordo Societatis Jesu declaratur esse* vere *de Ordinibus Mendicantibus, & quo titulo?*
18 *Similiter Ordo Discalceatorum Ordo Mendicantium declaratur.*
19 *Ordines Mendicantes olim renuntiarunt possessioni bonorum etiam in* communi.
20 *Creditum fuit hanc paupertatem Ordinibus illis maxime convenire, & quare?*
21 *Experientia postmodum docuit, quod, multiplicato Religiosorum, & Monasteriorum numero, difficile esset sine multis incommodis hanc paupertatem servare.*
22 *Imbecilliores, & imperfecti difficulter molestias ex hac paupertate provenientes sustinere possunt.*
23 *Hi ut molestias, & incommoda evadant, pro vitæ subsidiis ad media inordinata recurrere cœperunt.*
24 *Id evincitur ex Epistolis S. Bonaventuræ.*
25 *Plures Ordines Mendicantes cœperunt etiam ante Concilium Tridentinum reditus in* communi *possidere.*
26 *Synodus Tridentina id omnibus concessit, exceptis Minoribus de Observantia, & Capucinis.*
27 *Synodus non vult plures recipi, quam ex reditibus Monasterii, & consuetis eleemosynis sustentari possunt.*
28 *Cur Minores de Observantia, & Capucini in Decreto Tridentino excepti?*
29 *Quid in publicatione Concilii Tridentini in Belgio circa prædictum Decretum fuerit notatum?*
30 *Licet Ordinibus Mendicantibus concessum sit possidere reditus in* communi, *non tamen desierunt dici* Mendicantes *a* Mendicitate.
31 *Quod S. Franciscus de Mendicitate dixit, id merito pro norma Religiosæ Mendicitatis accipitur.*
32 *S. Franciscus noluit, ut Fratres mendicarent, nisi deficientibus aliunde vitæ subsidiis.*
33 *Ut Fratres a sollicitudine anxia vitæ necessariis acquirendis liberaret, voluit, ut non erubescerent in necessitate eleemosynas* ostiatim *petere.*
34 *Petere aut accipere eleemosynas extra necessitatem, & ultra necessitatem, speciem* furti *reputavit S. Franciscus.*
35 *S. Franciscus tantum voluit Fratres mendicare, dum ex labore manuum vivere non possunt.*
36 *Nicolaus III. declaravit a labore manuum exemptos, qui studiis aut Ecclesiasticis ministeriis obeundis vacant.*
37 *S. Thomas docet tribus titulis Religiosos posse ex eleemosynis vivere.*
38 *Hodie pene solo titulo ministerii populo impensi Religiosi ad eleemosynas petendas admittuntur.*
39 *Sine consensu civilis Magistratus ægre hic admittitur collectio eleemosynarum.*
40 *Viventes eleemosynis debent tanquam pauperes* paucis *esse contenti.*
41 *Non debent Ordines otiosis, & non laborantibus gravari.*
42 *Cavere debent in eleemosynarum collectione speciem avaritiæ, & turpis quæstus.*
43 *Sollicite cavere debent vitia, & abusus* Quæstorum.

I. HI dicuntur Mendicantes (ait Glossographus ad *Cap. Un. De Excessibus Prælat. in VI.* „ in verbo, *Mendicantes*) quibus „ victum tribuit incerta mendicitas, & qui reditus aut possessiones „ ex Regula, vel Constitutionibus habere non possunt ", Quæ definitio accepta ex *Cap. Unico §. Confirmatos De Religiosis Domibus in VI.* in quo dicitur, Ordines aliquos per Sedem Apostolicam confirmatos, & post Concilium Lateranense sub Innocentio III. institutos, „ quibus ad congruam substentationem reditus, aut pos- „ sessiones habere professio, sive Regula quælibet interdicunt, sed „ per *quæstum publicum* tribuere victum solet *incerta mendicitas*.

II. Si igitur jus commune inspiciamus, Religiosi, quos *Mendicantes* dicimus, nec *in communi* reditus, aut possessiones ad congruam sustentationem habere possunt, victumque tanquam pauperes ex eleemosynis, etiam si opus fuerit, nec ultro offerantur, *ostiatim* emendicatis accipere debent.

III. Duo vero, ut ex allegatis intelligitur, sunt hujusmodi Ordinum Mendicantium genera. Alii enim sunt tales ex *Regula*, alii vero ex *Constitutionibus* ipsi Regulæ, quam profitentur, postmodum adjectis.

IV. Prioris generis sunt soli Franciscani: quorum Regula a S. Francisco dictata, & ab Honorio III. probata in Constitutione, quæ incipit, *Solet annuere 5. in Bull. Roman. cap.* 6. hæc habet: „ Fratres *nihil* sibi *approprient*, nec domum, nec locum, nec ali- „ quam rem, sed tanquam peregrini, & advenæ in hoc sæculo, in „ paupertate, & humilitate Domino famulantes, *vadant pro elee-* „ *mosyna* confidenter. Nec oportet eos verecundari, quia Domi- „ nus pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo. Hæc est illa cel- „ situdo altissimæ paupertatis, quæ vos carissimos fratres meos, „ hæredes & reges regni cælorum instituit, pauperes rebus fecit, „ virtutibus sublimavit. Hæc sit portio vera, quæ perducit in ter- „ ram viventium, cui, dilectissimi Fratres, totaliter inhærentes, „ nihil aliud pro nomine Domini nostri in perpetuum sub cælo ha- „ bere velitis.

Et rursus in suo Testamento, quod in Bullario Romano ipsi Constitutioni Pontificiæ subjicitur, de hac paupertatis professione ita loquitur: „ Et ego manibus meis laborabam, & volo laborare, & „ omnes alii fratres mei firmiter volo, quod laborent de labo- „ ritio, quod pertinet ad honestatem. Et qui nesciunt, di- „ scant, non propter cupiditatem accipiendi pretium laboris, „ sed propter bonum exemplum, & ad repellendam otiositatem. Et „ *quando non daretur nobis pretium laboris, recurramus ad mensam* „ *Domini, petendo eleemosynas ostiatim.*

V. Nullæ aliæ Monachorum Regulæ hujus abdicationis redituum, ac possessionum etiam in *communi*, aut *mendicitatis* ullibi meminere: ut merito S. Franciscus primum hujus instituti fundamentum posuisse dicatur; atque primus Ordinum Mendicantium Fundator eo titulo jure merito dici queat.

Tametsi enim aliorum Ordinum, qui hodie Mendicantes dicuntur, institutio, Ordinem S. Francisci præcessisse potuerit, nonnisi tamen post institutum Ordinem S. Francisci, atque ab eo exaratam hanc Regulam, hoc vivendi institutum acceperunt: ac propterea Mendicantes non *ex Regula*, sed ex *Constitutionibus* dicuntur.

VI. Et quidem Dominicani Regulam S. Augustini a suo Fundatore acceperunt; nec aliam hucusque receperunt, quæ de hac abdicatione redituum, aut mendicitate loquatur.

Unde & Ordinem Dominicanorum in suo exordio reditus, ac fundos quin & decimas, & Ecclesias cum suis proventibus *in communi* possedisse, evidens est ex Bulla Honorii III hujus Ordinis confirmatoria, quæ incipit: *Religiosam vitam*. Quinimmo nonnisi quadriennio post Ordinis confirmationem in generali Conventu Bononiæ coacto, a Beato Dominico, aliisque Ordinis Fratribus omnium bonorum abdicatio facta est, & ne in posterum habere liceat, Constitutione edita sanxerunt; atque tunc ex eleemosynis, etiam *Mendicato* acquirendis, vivere cœperunt; idque ad exemplum, & imitationem, ut dicitur, S. Francisci.

VII. Similiter Eremitas S. Augustini eamdem cum Dominicanis Regulam S. Augustini profitentes nequaquam Mendicantes *ex Regula* dici posse, compertum est.

VIII. Nec Ordo Montis Carmeli, sive Carmelitarum talis dici potest. Regula enim S. Basilii, sive Regula Albertina Regulæ Basilianæ conformis, quam hi primitus acceperunt, & nunc profitentur, redituum & bonorum immobilium *in communi* possessionem non prohibet: Immo ex ipsa Regula Albertina *cap.* 7. sat constat, Fratres Montis-Carmeli primitus bona *in communi* possedisse.

IX. Quo vero tempore hi duo Ordines, nimirum Eremitarum S. Augustini, & Carmelitarum, fuerint Ordinibus Mendicantibus annumerati, & tanquam tales a Romanis Pontificibus recogniti ac probati, non satis constat.

Illud sat constare videtur, tempore Gregorii IX. neutrum illorum Ordinum *Mendicantibus* fuisse annumeratum: quia uti observat Azorius *Institutionum Moralium part.* 1. *Lib.* 12. *cap.* 23. in toto libro Decretalium jussu hujus Pontificis collecto, solummodo referuntur duo Ordines Mendicantes, *Prædicatorum* scilicet, & *Minorum*.

X. Verisimile est, hos Ordines *sensim* & citra ullam specialem, & expressam Pontificiam Constitutionem Ordinibus Mendicantibus fuisse annumeratos.

XI. Siquidem Innocentius IV. in Bulla, qua Regulam a S. Alberto Fratribus Eremitis de Monte-Carmelo traditam declaravit, & in aliquibus mitigavit, quæ incipit, *Quæ honorem* 6. in Bull. Rom. *cap.* 13. testatur, Fratres Ordinis illius *mendicare consuevisse*: „ Ab „ esu carnium abstineatis, nisi pro infirmitatis, vel debilitatis re-

(a) Ut possit innotescere hodierna Francorum Jurisprudentia, legatur Edictum, quod Rex noster Ludovicus XV. dedit mense Augusto anno 1749. Refertur inter monumenta hujus voluminis sub littera I.

„ medio ſumantur. Et quia, ait, oportet vos frequenter *mendicare* itinerantes, ne ſitis hoſpitibus oneroſi, extra domos veſtras ſumere poteritis pulmenta cocta cum carnibus.

Plura in eadem Regulæ mitigatione contineri, quæ innuit, jam tum Carmelitas (qui primum more Eremitico vixerant, atque adhuc *Eremitæ de Monte-Carmelo* in Bulla Honorii III. Regulæ Albertinæ confirmatoria, dicebantur) ad vitam Cœnobiticam, atque ad normam aliorum Mendicantium cœpiſſe regulari; uti ex collatione Regulæ Albertinæ, quemadmodum in Bulla Honorii III. continetur, cum eadem Regula per Innocentium IV. mitigata, & mutata, facile videri poteſt.

XII. Alexander IV. immediatus Innocentii IV. ſucceſſor in Bulla, qua diverſas Eremitarum Congregationes, quarum quædam S. *Guilelmi*, quædam *S. Auguſtini* Ordinum, nonnullæ autem Fratris *Joannis Boni*; aliquæ vero *de Fabali*, aliæ vero *de Britinis* cenſebantur, inivit in unam Congregationem ſub denominatione *Fratrum Eremitarum S. Auguſtini*, ejuſque Regula, ac uniformis habitus delatione, ibidem §. 6. hæc habet: „ Vos univerſos, & ſucceſſores veſtros a baculis & ferulis deportandis, & quod non cogamini ad *recipiendas poſſeſſiones aliquas, vel habendas*, decernens perpetuo liberos, & exempto". Incipit Bulla, *Licet Eccleſiæ* 6. in Bull. Rom.

Refert inſuper Azorius Inſtitutionum Moralium *part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 24. ex S. Antonino, quod Innocentius IV. immediatus Prædeceſſor Alexandri IV. decreviſſet jam dictos Eremitas ſub variis nominibus & Ordinibus viventes in unum corpus redigere, ut more Prædicatorum, & Minorum *cibo mendicato* viverent, ad populum conciones haberent, pœnitentium confeſſiones exciperent, & cæteras functiones Eccleſiæ obirent; ſed cum morte præventus perficere non potuerit, Alexander IV. ejus ſucceſſor perfecit.

Ex his non obſcurum eſt, circa hoc tempus, ſcilicet ſub medium ſæculi XIII. hos Ordines incepiſſe reditus, ac poſſeſſiones etiam in *communi* abdicare; atque ad exemplum Fratrum Minorum, & Prædicatorum ex *eleemoſynis* vivere; ac in cæteris quoque *Mendicantium* Inſtitutum arripere.

XIII. Hos tamen Ordines inter Ordines Mendicantes *ſpecialiter*, nec eo tempore fuiſſe relatos, neque pro talibus a Sede Apoſtolica recognitos, indicat Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi an. 1274. celebrato; ubi Ordinum præcipue Mendicantium multiplicationem nimiam redarguens; ipſoſque Ordines Mendicantes poſt Concilium Lateranenſe ſubinductos, & S. A. approbationem necdum commeritos, cenſens ſupprimendos; atque una declarans, quod ad *Prædicatorum*, & *Minorum* Ordines (quos evidens ex eis utilitas Eccleſiæ univerſali proveniens perhibet *approbatos*) præſentem non patiatur Conſtitutionem extendi; de Eremitarum S. Auguſtini, & Carmelitarum Ordinibus ita loquitur „ Cæterum, *Carmelitarum*, & *Eremitarum* Ordines, quorum inſtitutio dictum Concilium generale præceſſit, in *ſuo ſtatu manere concedimus*, *donec* de ipſis aliter fuerit ordinatum. Intendimus ſiquidem tam de *illis*, quam de reliquis, etiam non Mendicantibus Ordinibus, prout animarum ſaluti, & eorum ſtatui expedire viderimus, providere.

Ita habet Decretum a Gregorio X. in Concilio Lugdunenſi editum, extatque tomo XI. Conciliorum generalium *col.* 989. Ex quo non obſcurum eſt, Gregorium X. conceſſiſſe quidem, ut hi Ordines in *ſuo ſtatu*, prout tunc erant, permanerent, donec de ipſis aliter provideretur, ſed nequaquam *poſitive* probaſſe, aut poſitive *probatos* credidiſſe.

XIV. Scio quidem in *cap. unico* §. *Sane De Religioſis domibus in VI.* ubi hoc Decretum refertur, pro his verbis, in *ſuo ſtatu*, legi in *ſolido ſtatu*; ſed ſcio quoque jam pridem Gloſſographum ad citatum Capitulum verbo, *In ſolido*, notaſſe: *alias ſolito*: „ Et hoc, ait, detrahit Bonifacius (ſcilicet VIII. Sexti Decretalium Auctor)" de Concilio Gregorii: ſic enim dicebat littera, *in ſuo ſtatu* volumus permanere, donec de ipſis fuerit ordinatum: Intendimus ſiquidem, &c." prout ſupra ex Concilio relatum eſt. Subjungit deinde Gloſſographus: „ Et dicebatur, quod Gregorius nolebat aliquem de Mendicantibus dimittere, niſi Prædicatores, & Minores: De non Mendicantibus tres, Ciſtercienſem, Ordinem Nigrorum, & de Templariis, & Hoſpitalariis unum Ordinem facere". Hæc Gloſſa.

XV. Interim ex iſta textus mutatione, & mutilatione non obſcurum eſt advertere, tempore Bonifacii VIII. id eſt, ſub finem ſæculi XIII. aut initium XIV. Ordines Carmelitarum, & Eremitarum S. Auguſtini Ordinibus Mendicantibus fuiſſe *ſtabiliter* annumeratos, atque ut tales agnitos ac receptos: ideoque & ab eo tempore paſſim quatuor famoſi Ordines Mendicantium recenſiti fuere; ſcilicet, Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Auguſtini, & Carmelitarum; de quibus loquens Synodus Colonienſis an. 1536. *part.* 4. *c.* 7. ait: „ Aliquot retro ſæculis in Eccleſiam recepti ſunt quatuor Mendicantium Fratrum Ordines, quo Parochorum in verbi miniſterio cooperarii forent.

XVI. His quatuor Ordinibus ſucceſſu temporis plures acceſſerunt, atque inter Ordines Mendicantes recenſiti. Ordinem S. Franciſci De Paula vulgo *Minimorum*, inter Ordines *Mendicantes* comprehendi ſpeciali Bulla declaravit Pius V. quæ incipit, *Apoſtolicæ Sedis*. 49. in Bull. Rom.

XVII. Idem Pontifex per Bullam, quæ incipit, *Dum indefeſſæ*. 131. in Bull. Rom. Religionem Clericorum Regularium Societatis Jeſu; eſſe *vere* de *Ordinibus Mendicantibus* declaravit ...; „ Tum quia, ait, ipſa Societas *mendicans* exiſtit, quippe quæ ex ejus Inſtituto, & Conſtitutionibus a Sede Apoſtolica confirmatis, *bona ſtabilia poſſidere nequit*, ſed *incertis* eleemoſynis, fideliumque largitionibus, & ſubventionibus vivit; tum quia non minus, quam cæteri Mendicantes in *excolenda* vinea Domini aſſidue laborat.

XVIII. Carmelitarum Diſcalceatorum Ordinem eſſe unum e quatuor Ordinibus Mendicantibus, ſcilicet, Ordinem *Carmelitarum*, cujus Religioſi Regulam, ab Alberto Patriarcha Hieroſolymitano habitantibus in Monte-Carmelo traditam, & ab Innocentio IV. confirmatam, profitentur, & obſervant, declaratur in Bulla Clementis VIII. quæ incipit, *Romanum Pontificem* 101. in Bull. Rom.

XIX. Ex hactenus dictis habemus, Ordines Mendicantes, partim ex Regula, uti S. Franciſci, partim ex Conſtitutionibus & conſuetudine, jam pridem renuntiaſſe reditibus, & poſſeſſionibus, non tantum in particulari, ſed etiam *in communi*; ita ut nec ipſa *Communitas* reditus, & poſſeſſiones, e quibus ſinguli ſua neceſſaria acciperent, habere poſſet.

XX. Hanc paupertatem Ordinibus ſive Religionibus Mendicantibus, quæ non tantum ad contemplandum, ſed etiam ad *contemplata* aliis tradendum ordinantur, magis convenire docuit S. Thomas 2. 2. *qu.* 187. *art.* 7. „ Quia, inquit, illis Religionibus, quæ ordinantur ad contemplata aliis tradenda, competit vitam habere maxime ab exterioribus ſollicitudinibus expeditam. Quod quidem fit dum *modica*, quæ ſunt *neceſſaria* vitæ, *congruo tempore procurata* conſervantur.

Non dubium, quin, ſi vitæ neceſſaria ſuo tempore ſubminiſtrarentur iis, qui ad contemplandum, ac contemplata per prædicationem aliis tradendum ſunt ordinati, ſine minore ſollicitudine, ac conſequenter ſine minore impedimento ſuis functionibus inſiſtere poſſent: *Nam, ut ait idem Doctor, poſſeſſiones communes multas ſollicitudines ingerunt de ipſis conſervandis, & cuſtodiendis, & excolendis.*

XXI. Verum vix Ordinibus hiſce exortis, & nonnihil multiplicatis, viſum fuit, quam difficile, quamque moleſtum ſit, tantum Religioſorum numerum Fidelium eleemoſynis ſuſtentari; adeo ut ex Matthæo Pariſienſi ad ann. 1258. in ſuo Monaſtico referat Dadinus Alteſerra *lib.* 1. *cap.* 11. „ Univerſitas inſuper Pariſiaca per Prædicatores, & Minores non mediocriter eſt perturbata; tot autem Ordines exorti ſunt, quod hi hos, & e converſo ſupplantant: *nec ſufficit*, ut conſuevit populus, eos *plebejis eleemoſynis* ſuſtentare.

XXII. Inſuper altiſſima illa paupertas, quæ nec *in communi* reditus poſſeſſioneſque admittit; ſed jubet vitæ neceſſaria a Fidelium mera liberalitate, quaſi *mendicato* exſpectare, frequenter non exigua ſecum trahit incommoda ac moleſtias, quibus ferendis pene non ſufficiunt etiam illi, qui ad vitæ Monaſticæ perfectionem jam aliquatenus pervenerunt.

Unde S. Thomas in Opuſculo 15. *cap.* 16. expreſſe fatetur, quod expediat propter eos, qui non ſunt *ſummæ* perfectionis capaces, *communes* poſſeſſiones poſſideri.

Hinc plurimæ inordinationes, & ipſa quoque Regularis diſciplinæ collapſo tandem in multis Monaſteriis ſecutæ ſunt.

XXIII. Cum enim multiplicatis Ordinum Mendicantium Fratribus, cœpiſſent & imbecilliores minuſque perfecti inter ipſos reperiri, qui moleſtias & incommoda, ex ſumma illa, & utiliſſima paupertate provenientia, animo Chriſtiano ferre non poſſent; compertum fuit, quod multi, ut ſe a moleſtiis ac indigentiis eximerent, recurrerent ad media ab Inſtituto ſuo, & mente Patrum aliena, ac ipſius Religionis diſciplinam enervantia, immo quæ ipſi populo, ac Clero hos Ordines odioſos redderent.

XXIV. Et quod mirum, eodem ſæculo quo primum exorti fuerunt Mendicantes, ad Provinciales, & Cuſtodes ſui Ordinis ſcribit Seraphicus Doctor Bonaventura, tunc Ordinis Minorum Miniſter Generalis electus: „ Perquirenti mihi cauſas, cur ſplendor noſtri Ordinis quodammodo obſcuratur, Ordo exterius inficitur, & nitor conſcentiarum interius defœdatur; occurrit negotiorum multiplicitas, qua pecunia noſtri Ordinis paupertati ſuper omnia inimica avide petitur, incaute recipitur, & incautius contrectatur. Occurrit quorumdam Fratrum otioſitas, quæ ſentina eſt omnium vitiorum; qua plurimi conſopiti, monſtruoſum quemdam ſtatum inter contemplativam & activam eligentes, non tam carnaliter, quam crudeliter ſanguinem comedunt animarum. Occurrit evagatio plurimorum, qui propter ſolatium ſuorum corporum, gravando eos, per quos tranſeunt, non exempla poſt ſe relinquunt vitæ, ſed ſcandala potius animarum. Occurrit importuna petitio, qua omnes tranſeuntes per terras adeo abhorrent Fratrum occurſum, ut eis timeant, quaſi prædonibus obviare. Occurrit ædificiorum conſtructio ſumptuoſa, & curioſa; quæ pacem Fratrum inquietat, amicos gravat, & hominum perverſis judiciis multipliciter nos exponit. Occurrit multiplicatio familiaritatum, quam Regula noſtra prohibet, ex qua ſuſpiciones, infamationes, & ſcandala plurima oriuntur. Occurrit improvida commiſſio officiorum, qua Fratribus nondum uſquequaque probatis, nec carne maceratis, nec ſpiritu roboratis imponuntur officia vix portanda. Occurrit etiam ſepulturarum, & teſtamentorum avida quædam invaſio, non ſine magna turbatione Cleri, & maxime Sacerdotum.

Similia deploravit idem ſanctus Doctor in alia Epiſtola ad eoſdem Provinciales & Cuſtodes Ordinis ſui iterato data, & in Ordinis Annalibus, ac temporis illius hiſtoriis latius relata.

Neque alii Mendicantium Ordines ab iis incommodis immunes fuiſſe, eorum chronica & antiqua monumenta, & iis eliminandis oppoſita Statuta, abunde evincunt.

XXV. Prudentiores autem proprius expendentes, aucto Religioſorum numero, nec non ipſius primo Religionis fervore, & Laicorum in eos affectu deferveſcente, difficulter poſſe ſine magnis incommodis, abſque communibus reditibus, & poſſeſſionibus Ordinem, ejuſque diſciplinam in ſua puritate ſtare, conſultius credidere, ut illi ſaltem Ordines, quibus non *ex Regula*, ſed ſolum *ex Conſtitutionibus* vetitum erat *in communi* reditus, & poſſeſſiones habere, ab his Conſtitutionibus nonnihil recederent; atque ad Regulam, quæ reditus, & poſſeſſiones *in communi* poſſidendas permittebat, redirent.

XXVI. Quod cum jam pluribus in Religionibus eſſet per licentiam Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinis contrarias Conſtitutiones inductum, tandem Synod. Trid. probavit, „ concedendo omnibus Monaſteriis & Domibus, tam virorum, quam mulierum, & Mendi-

„ can-

„ cantium, exceptis Domibus Fratrum S. Francisci *Capuccinorum*, „ & eorum, qui Minores *de Observantia* vocantur, etiam quibus „ ex Constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apo- „ stolico non erat concessum; ut deinceps bona immobilia possi- „ dere liceat ". *Sess. 25. de Reformat. Regularium & Monial.* „ *cap.* 3. (*a*).

XXVII. Utque Synodus efficacius occurreret incommodis, quæ ex nimia Monasteriorum egestate, & necessariorum ad vitæ sustentationem carentia, nata sunt oriri, eodem Decreto sancivit: „ In „ prædictis autem Monasteriis tam virorum, quam mulierum bona „ immobilia possidentibus, is tantum numerus constituatur, ac in „ posterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis Monasterio- „ rum, vel ex consuetis eleemosynis commode possit sustentari.

XXVIII. Ab hoc Decreto circa possessionem bonorum immobilium excipi voluere *Capucini*, & *Minores de Observantia*, eo quod non tantum eorum Constitutiones, sed ipsa S. Francisci *Regula*, quam profitentur, hujusmodi bonorum possessionem interdicat, eosque ad altissimam illam paupertatem adstringat.

XXIX. Circa Decretum Tridentinum bonorum immobilium possessionem Monasteriis Ordinum Mendicantium permittens, prævie ad publicationem ipsius Concilii in Belgio. id notarunt Regia Consilia, non aliter admitti posse, ut Monasteria illa bona immobilia deinceps possideant, quam si ex *consensu Principis bona amortizentur*. Brabanti addiderunt, si id aliter accipiatur, fore contra articulos inaugurationis, seu læti Introitus suæ Provinciæ quibus custodiendis Regia Majestas jurejurando adstringitur. Ita refert Antonius Anselmo in suo Triboniano Belgico *c.* 32. §. 43.

XXX. Quantumvis vero Monasteriis Ordinum Mendicantium, exceptis Capucinis, & Minoribus de Observantia S. Francisci, facta sit licentia possidendi bona immobilia *in communi*; atque ea facultate pleraque hodie utantur; nequaquam tamen propterea desierunt esse, & vocari Ordinis *Mendicantes*.

Mendicantes quippe præcipue dicti sunt a *Mendicitate*, quam etiam hodie cum bonorum immobilium, & redituum *in communi* possessione tamquam partiale medium, quo sibi vitæ subsidium procurare queant, adhuc retinent.

XXXI. Porro sicuti nulla Monachorum Regula ante S. Franciscum vetuit bonorum redituumque in communi possessionem, ita primus ipse S. Franciscus in sua Regula, *Mendicitatis*, seu conquirendi eleemosynas *ostiatim* mentionem fecit; occasionemque nomenclaturæ *Mendicantium Fratrum* dedit.

Quidni igitur, quod S. Franciscus de hac mendicitate dixit, pro norma Religiosæ Mendicitatis habeatur, ac reputetur?

XXXII. Voluit S. Franciscus in sua Regula, ut Fratres, quibus dedit Dominus gratiam *laborandi*, laborent fideliter, & devote; ita tamen ut per laborem sanctæ orationis, & devotionis spiritum non extinguant, cui debent cætera temporalia deservire.

Insuper vult, „ ut de mercede laboris, pro se, & suis Fratri- „ bus necessaria corporis recipiant, & hoc humiliter sicut decet „ servos Dei, & *paupertatis sanctissimæ* sectatores.

Hæc *c.* 5. ac tum *c.* 6. subjungit: „ Fratres nihil sibi appro- „ prient; nec domum, nec locum; nec aliquam rem; sed tam- „ quam peregrini, & advenæ in sæculo, in paupertate & humili- „ tate Domino famulantes, *vadant pro eleemosyna* ". Quasi diceret, si merces laboris vitæ necessariis non sufficiat, tunc Fratres tamquam peregrini, & advenæ in hoc sæculo *vadant pro eleemosyna*. Quod apertius indicat in suo Testamento.

Hic enim rursus non verbis dumtaxat, sed suo exemplo Fratres ad laborandum excitans, dicit: „ Et ego manibus meis *laborabam*, „ & *volo laborare*, & omnes alii Fratres mei, firmiter volo, quod „ laborent de laboritio, quod pertinet ad honestatem. Et qui ne- „ sciunt, discant, *non propter cupiditatem* recipiendi pretium labo- „ ris, sed propter bonum exemplum, & ad repellendam otiositatem:

XXXIII. Ut vero amplius Fratres a cupiditate, & sollicitudine lucri ex laboritio suo acquirendi avocaret, §. sequenti subdit. „ Et quando non daretur nobis pretium laboris, recurramus ad „ mensam Domini, petendo *eleemosynas ostiatim*.

Quasi diceret, laboremus strenue manibus nostris; sed sine anxietate, & cupiditate lucri. Si enim contingat nobis non dari *pretium laboris*, tunc non erubescamus, ut tamquam peregrini, & advenæ in hoc sæculo in paupertate, & humilitate Domino famulantes, *vadamus pro eleemosyna confidenter*, sive recurramus *ad mensam Domini*, petendo eleemosynas ostiatim.

Quare nequaquam obscurum est, S. Franciscum noluisse, Fratres recurrere ad mensam Domini petendo eleemosynas ostiatim, nisi dum jam omnibus rebus, & facultatibus, etiam in communi abdicatis, ipsoque laboris pretio deficiente, necessariis vitæ subsidiis destituuntur.

XXXIV. Hinc illud ejusdem Patris legitur apophthegma 41. „ Fratres quantoties hortabatur ut inanes discursus, & nimias sol- „ licitudines in acquirendis, vel colligendis eleemosynis vitarent, „ & omnino quæstus superfluos abhorrerent, dicens: Fratres, pe- „ tite tantum victui, & vestitui necessaria. Ego de me fateor; & „ gratias ago Deo, quod nunquam fui fur, aut latro eleemosyna- „ rum; semper enim minus accepi, quam me contingeret, ne alii „ pauperes sua sorte fraudarentur; quia contrarium facere semper „ furtum reputavi.

Nihil ergo superflui quæstus ex eleemosynis conquiri voluit S. Franciscus, ipsius mendicitatis Religiosæ, atque altissimæ illius paupertatis primus inter Monachorum Patres institutor, quin & *furtum* eleemosynarum aliis pauperibus debitarum esse reputavit, si quid præter victui & vestitui necessaria acciperetur.

XXXV. Ad hæc manifestum est, S. Franciscum enixe commendasse Fratribus, ut *manibus laborarent*: & casu quo ex laboritio pretium sufficiens victui, & vestitui non acciperent, tunc in subsidium, tamquam pauperes, & advenæ in hoc sæculo, *ad mensam Domini recurrerent, petendo eleemosynam ostiatim*.

XXXVI. Verum Nicolaus III. in *Exiit*, *tit. De Verborum Significatione in VI.* elucidans nonnulla dubia circa Regulam S. Francisci, quam ipse aliquando professus fuerat, & exponens verba illa Regulæ, quibus Fratribus labor *manuum* præcipitur, declarat: „ Quod consideratis verbis prædictis, & forma seu modo loquendi „ sub quibus Fratres ad hujusmodi exercitium inducuntur, non vi- „ deatur ea fuisse instituentis intentio, quod *vacantes studio*, vel „ *Divinis Officiis*, & *ministriis* exequendis manuali labori, seu ope- „ rationi subjiceret, vel ad hoc illos arctaret.

XXXVII. Et ante Nicolaum III. S. Thomas docuit, Religiosos posse ex eleemosynis vivere: primo propter *necessitatem*, quæ provenit vel ex corporis infirmitate, ex qua contingit, quod non possint sibi labore manuum victum quærere, vel si illud, quod ex opera manuum conquirunt, ejus ad victum non sufficiant.

Secundo possunt juxta S. Thomam Religiosi ex eleemosynis vivere, si *prædicent* auctoritate Prælatorum, aut altari ministrent, & Sacramenta administrent; vel etiam si *studio Sacræ Scripturæ* ad *communem* utilitatem totius Ecclesiæ insistant.

Post hæc subdit S. Thomas: „ Si vero aliqui sint Religiosi, qui „ absque necessitate, & utilitate, quam afferant, velint *otiosi* de „ eleemosynis, quæ dantur pauperibus, vivere, hoc est iis *illici-* „ *tum*. Unde S. Augustinus dicit in libro *De Opere Monachorum*: „ Plerumque ad hanc professionem servitutis Dei, & ex conditione „ servili aliqui veniunt, & ex vita rusticana, & ex opificum exer- „ citatione, & plebejo labore, de quibus non apparet utrum ex „ proposito servitutis Dei venerint, an vitam inopem & laborio- „ sam fugientes vacui pasci, atque vestiri voluerint, & insuper „ honorari ab eis, a quibus contemni conterique consueverant. „ Tales ergo se, quominus operentur, de infirmitate corporis ex- „ cusare non possunt: Præteritæ quippe vitæ consuetudine convin- „ cuntur ". Et postea subdit: „ Si nolunt operari, non mandu- „ cent. Neque enim propterea ad pietatem divites humiliantur, ut „ pauperes ad superbiam extollantur. Nullo enim modo decet, ut „ in ea vita ubi Senatores fiunt laboriosi, ibi fiant opifices otiosi, „ & quo veniunt, relictis deliciis suis, qui fuerant prædiorum Do- „ mini, ibi sint rustici delicati ". Hactenus S. Thomas 2. 2. *q.* 187. *art.* 4. *in C.* qui ibidem cum sibi objeciset in argumento 5. quod „ Apostolus nolebat vivere de sumptibus Fidelium, ut occasionem „ auferret pseudo-Apostolis, & ne scandalum poneretur infirmis, „ ergo videtur, quod propter easdem causas Religiosi debeant ab- „ stinere, ne de eleemosynis vivant ". Respondet. „ Quod quan- „ do apparet *manifesta* necessitas, & utilitas; propter quam aliqui „ Religiosi de eleemosynis vivant absque opere manuali, non scan- „ dalizantur ex hoc infirmi; sed malitiosi, more Pharisæorum, „ quorum scandalum contemnendum Dominus docet *Matth.* 5. Sed „ si non esset *evidens* necessitas, & utilitas; posset exinde genera- „ ri scandalum infirmis; quod esset vitandum.

Igitur juxta S. Thomam, cui & S. Bonaventura variis in locis consentit, Religiosi ex eleemosynis vivere possunt, tametsi *manibus* non laborent, si pro Ecclesia spiritualiter, ac utiliter *laborent*; atque hoc fere unico titulo hodie Fratres Mendicantes ad colligendas eleemosynas admittuntur.

XXXVIII. Moribus siquidem Belgii vicinarumque Provinciarum passim obtinuit, ut Religiosi ad civitates cum facultate eleemosynas ostiatim petendi, sive *quæstuandi*, ut aiunt, admittantur, modo veniant tamquam Parochialium Ecclesiarum, & Ordinariorum Sacerdotum, ac Ministrorum coadjutores, & subsidiarii, & cum onere inserviendi populo in spiritualibus, ubi id necessitas postularit.

Neque extra civitates alii e Religiosis ad quæstuandum, sive ad eleemosynas quærendas admitti solent, nisi qui iis in locis stationes habentes, certis diebus ibidem Parochis in prædicatione, aut Sacramentorum administratione assistunt.

XXXIX. Pro hoc notandum, quod hodie in hisce aliisque Provinciis ægre permitteretur, ut Religiosi etiam ex Ordine Mendicantium aliquo in loco eleemosynas colligerent, vel peterent, nisi consentientes Magistratu loci. Neque licitum esse, sine consensu Regis, collectam aliquam publicam, etiam pro pauperibus, aut Religiosis, tametsi Bulla Pontificia munitis instituere in Gallia, aliisque Regnis, ostendit Carolus Fevretius *lib.* 3. *de Abusu cap.* 1. *num.* 18. quod & in Belgio ægre permitteretur; præsertim si de notabili collecta ageretur.

XL. Porro quocumque titulo hæc Religiosa Mendicitas sive quæstuatio instituatur, semper in illa observanda est moderatio & modestia, quam ipsi Ordinum Fundatores, & ipsæ Regulæ Religiosæ paupertatis, & modestiæ requirunt.

Atque in primis in hac eleemosynarum collectione ipsi Religiosi ex iis viventes, merito attendere debent, se tamquam *pauperes*, & *advenas* in hoc sæculo vivere; hancque esse præ cæteris Religionibus Fratrum Mendicantium professionem; atque eo titulo *paucis* tam in victu, quam in vestitu debere esse contentos.

Quod evidenter supponit S. Thomas 2. 2. *qu.* 188. *art.* 7. *in C.* probans Religionibus institutis ad contemplandum, & contemplata aliis tradenda convenire, non habere *possessiones* in *communi*: quia minorem affert sollicitudinem, dum *modica*, inquit, quæ sunt *necessaria* vitæ, congruo tempore procurata conservantur; non obscure supponens, quod Religiones hujusmodi *modicis* debeant esse contentæ.

Ad quæ reflectens S. Thomæ Commentator Cardinalis Cajetanus, ait, unam ex causis, ob quas experientia teste hodie plus sollicitudinis afferat, vivere ex eleemosynis, quam ex moderatis possessionibus, esse *nimios* Religiosorum *sumptus*. „ Nam, inquit, „ quod triginta Religiosi hodie exigunt, paulo ante *centum* forte „ sufficiebat.

XLI. Ulterius cum hodie pene solo titulo *laboris spiritualis* eleemosynæ

(*a*) Eo Decreto primum offensus fuit supremus Parisiorum Senatus; sed cum Ordines Mendicantes in possessione quorumdam bonorum immobilium jam versarentur, usu factum est, ut iis Ordinibus sua bonorum possessio permitteretur. *Disc. sur le recept. du Conc. de Trente, pag.* 41.

mosynæ a populo petantur; easque eo intuitu populus det, merito quoque Ordines illi attendunt, ne populus nimium gravetur sustentatione eorum, qui ad spiritualem hunc laborem impendendum nullatenus conducunt. Quare, ut ait Cajetanus *loco cit.* „ non deberent omnes ad harum Religionum professionem recipi, sed soli „ idonei ad officium prædicandi, & confessiones audiendi, & mini„ stri eorum necessarii.

Hac de causa Magistratus locorum in admissione Ordinum Mendicantium nonnunquam numerum admittendorum ad hunc Conventum limitant, ne alias excessivus eorum numerus administrandis populo spiritualibus haud necessarius, nimium oneri sit; uti supra notavimus.

XLII. Sollicite insuper ad laborare debent, ut ita in hac eleemosynarum collectione se exhibeant, ut notam cupiditatis & avaritiæ non incurrant, ipsique populo suadeatur, prædicationem, cæteraque spiritualia officia quæstus causa non institui.

Hac de re laudabile est Ordinis PP. Prædicatorum statutum: „ Cum prædicatores se tanquam veros Religiosos, & viros Apo„ stolicos exhibere debeant, & nulli materiam scandali præbere, „ & ab omni specie mali abstinere, idcirco nullo modo debent per„ mittere, ut dum actu prædicant, colligantur pecuniæ, sive pro „ domo, sive pro quacumque persona, ne notam cupiditatis, vel „ avaritiæ incurrant, & prædicationis officium in vilipendium ve„ niat. Et ob id sub pœna excommunicationis mandatur omnibus „ fratribus, ne de cætero prætextu cujuscumque extranei quæstus, „ & indulgentiæ prædicandæ quovis modo discurrant, pretium, „ aut salarium, pro hujusmodi prædicationibus accipiant, vel ad „ hoc fratrem aliquem inducant. Et nihilominus tales divini ver„ bi corruptores, qui labe cupiditatis, & quæstuaria illusione splen„ dorem nostræ Religionis offuscant, officio prædicationis, & bo„ nis ad usum concessis, sint ipso facto privati, & per annum ad „ carceres deputentur. Poterunt tamen Prædicatores, & fratres „ Conventum commendare, & populo paupertatem, & necessita„ tem exponere, ut suo tempore eis eleemosynas conferat, & ad „ hoc adhortari ". Hæc ex Summario Constitutionum, declarationum, & ordinationum pro regimine Sacri Ordinis Prædicatorum, *part.* 2. *c.* 59.

XLIII. Denique in hac quæstuatione se ita exhibere debent, ut suo modesto, & religioso agendi modo ab odioso illo *quæstorum* hominum genere a Conc. Trid. abolito se plane distinguat; non minis, aut fraudibus inducant Fideles ad eleemosynas, non peteant tamquam debitum, aut solitum, neque ulla arte, etiam prætextu dicendi aliquas orationes, aut lucrandi certas indulgentias, aut aliter extorqueant pecunias, aut alia bona, sed *simpliciter*, *pie* & *modeste* petendo eleemosynam pro sustentatione Fratrum, accipiant tantum, quod sibi sponte offertur, nec super iis eleemosynis ullam quovis nomine conventionem faciant, etiam in utilitatem ipsorum Monasteriorum, quemadmodum Pius V. & Gregorius XIII. ex sententia S. Congreg. Concilii Trident. in simili quoad collectionem eleemosynarum ac intertentionem (a) Hospitalium responderunt; uti refert Fagnanus ad *Cap. Cum ex eo*, *tit. De Penit. & remiss. n.* 21. 22. *&* 23.

CAPUT VI.

Omnia undecumque Religiosis obvenientia in communes usus Fratrum sunt dispensanda.

1 *Norma dispensandi Monasteriorum proventus recte desumitur e norma primorum Christianorum.*
2 *Inter primos Christianos omnia erant communia.*
3 *Erant communia, ut in singulorum* usus *pro cujusque necessitate distribuerentur.*
4 *Eamdem dispensandi normam inculcat Regula S. Augustini; estque basis totius vitæ Monasticæ.*
5 *Augustino consonat S. Benedictus.*
6 *Quidquid a parentibus datur Religioso, debet dari Prælato, ut in communes usus distribuatur*
7 *S. Benedictus voluit, ut res alicui Religioso a parentibus donata, potius uni alteri per Abbatem detur: & quare?*
8 *Hanc proventuum in communes usus dispensandorum normam probat Synodus Tridentina.*
9 *Mentem Synodi Tridentinæ exposuit Clemens VIII.*
10 *Hanc Clementis declarationem, & Constitutionem innovavit Urbanus VIII. ac novissime Innocentius XII.*
11 *Synodus P. I. Cameracensis sequuta mentem Concilii Tridentini, declaravit omnia undecumque Religiosis obvenientia, ut com*munia *esse dispensanda.*

I. BONA ac proventus Religiosorum in *communi viventium*, quos Cœnobitas dicimus, quomodo sint dispensanda, ostendit ipsa dispensationis norma, quam servarunt primi Christiani Hierosolymis *in communi* viventes, qui ipsam Cœnobitarum vivendi rationem prælinearunt. Hanc sacer Textus his verbis expressit: *Multitudinis autem Credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Act.* 4. 2. 32.

II. Asserit Sacer Textus, quod nemo istius multudinis aliquid *suum* esse diceret; id est, nihil sibi appropriaret, sed illis *omnia* essent *communia*; nimirum ut in *communem* multitudinis *usum*, non tamquam uni magis, quam alteri propria, sed tamquam *omnibus* indifferenter *communia* dispensarentur, quemadmodum Scriptura in sequentibus exponit. *Quotquot enim*, ait *possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.*

Capite 2. dixerat Auctor Sacer: *Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia.* Ad quid erant *communia?* Exponit Sacer Textus addens. *Possessiones, & substantias vendebant, & dividebant ea omnibus, prout cuique opus erat.* Act. 2. v. 44. & 45.

III. Erant ergo omnia illis *communia*, ut multitudini, sive Congregationi illorum Fidelium, seu Credentium in *communem* usum, sine respectu, a quo plura, vel pauciora obvenissent, distribuerentur, immo *singulis* indifferenter prout *cuique opus* erat.

IV. Hæc est illa dispensandi norma, quam Patres tamquam vitæ Cœnobiticæ primarium fundamentum, & totius disciplinæ Regularis basim in suis Regulis fortissime inculcarunt.

In Regula, quæ S. Augustini dicitur, quamque hodie tum Canonici Præmonstratenses, & qui vulgo simpliciter *Canonici Regulares* dicuntur, tum Eremitæ S. Augustini, item Dominicani, pluresque alii utriusque sexus Ordines profitentur, hæc habentur *c.* 1. „ Pri„ mum propter quod in unum congregati estis, ut unanimes habi„ tetis in domo, & sit vobis anima una & cor unum in Deo, & „ non dicatis aliquid *proprium*, sed sint in vobis *omnia communia*, „ & distribuatur unicuique vestrum a Præposito vestro victus, & „ tegumentum, non æqualiter omnibus, quia non æqualiter vale„ tis omnes, sed potius unicuique sicut opus fuerit. Sic enim le„ gitur in Actis Apostolorum: *Quia erant ipsis omnia communia.*

Ecce Augustinus voluit, ut nullus aliquid haberet *proprium*, sed omnia essent *communia*; ita scilicet *commune* opponens *proprio*. Sed quare *omnia communia?* Ut distribuatur unicuique de Congregatione prout *opus* est; sive ut in *communem omnium usum* pro cujuscumque *necessitate* omnia *indifferenter* dispensarentur.

Audiamus id Augustinum clarius *c.* 8. suæ Regulæ exponentem: „ Etiam cum quis suis filiis, aut aliqua necessitudine ad se perti„ nentibus in Monasterio constitutis, aliquam contulerit vestem, „ sive quodlibet aliud inter necessaria deputandum, non occulte „ accipiatur, sed sit *in potestate Præpositi, ut in rem communem* „ *redactum, cui necesse fuerit, præbeatur.*

Augustinus ergo communia esse *omnia* voluit, etiam a parentibus aut consanguineis alicui *particulari* de congregatione oblata, ut *cui necesse fuerit præbeantur*; id est, indifferenter dispensetur, tamquam toti Congregationi, sive *omnibus communia*, nulli autem peculiaria.

V. Sanct. Benedictum etiam audiamus: „ Ne quis, inquit, præ„ sumat aliquid habere *proprium*, *nullam omnino rem*, neque codi„ cem, neque tabulas, neque graphium, sed nihil omnino: quippe „ quibus nec corpora sua, nec voluntates suas licet habere in pro„ pria potestate: omnia vero necessaria a Patre sperare Monaste„ rii: nec quidpiam licet habere, quod Abbas non dederit, aut per„ miserit. *Omniaque omnibus sint communia*: ut sicut scriptum est; „ *Nec quisquam suum aliquid dicat, vel præsumat.*

Nulli aliquid *proprii* esse vult Benedictus, sed omnia *communia*; ut scilicet ex illis quisque omnia necessaria a Patre Monasterii speret, sive accipiat.

VI. Utque hanc communionem amplius persuaderet, mandat: „ Ut si a parentibus Religioso quidquam directum fuerit, non præ„ sumat suscipere illud, nisi prius indicatum fuerit Abbati, quod „ si jusserit suscipi, in Abbatis sit potestate, cui illud jubeat da„ ri. Et non contristetur Frater, cui forte directum fuerit, ut non „ detur occasio diabolo ". *Cap.* 54. *Regulæ.*

Ergo etiam filiis a parentibus directa, sive oblata, ita voluit esse *communia*, ut in potestate Abbatis sit, cui voluerit illa jubere dari.

VII. Et ne *occasio diabolo detur*, persuadendi scilicet filio Religioso, rem sibi a parentibus directam magis sibi, quam alteri esse debitam, neque omnibus plane communem, voluisse S. Benedictum potius alteri dari, quam filio, cui erat directa, non obscure citata verba Regulæ innuunt, & jampridem observavit Dionysius Carthusianus, dum citatis hisce Regulæ verbis subjicit: „ Rursus ex „ hoc, quod rem alicui Monacho missam voluit S. Benedictus *po*„ *tius alteri* datam, quam illi, concluditur, quam *seriose*, & *in*„ *tegre* volebat, omnem a suis proprietatem, peculiumque exclu„ di ". In *Tract. de reform. claust. art.* 14.

VIII. Hanc rerum omnium perfectam communionem in omnium Patrum Regulis, & Ordinum Constitutionibus expressam, & enixe commendatam, Synodus Tridentina tamquam fundamentum, ac basim totius Regularis disciplinæ ab omnibus Superioribus observari præcipit; eamque inter substantialia Regularis vitæ reponere non dubitavit: mandatque Superioribus, ut omnis cura diligentiaque ab iis adhibeatur, ut ab illa non recedatur; „ Cum compertum sit, „ ab eis non posse ea, quæ ad *substantiam* Regularis vitæ perti„ nent, relaxari; si enim illa, quæ *bases* sunt, & *fundamenta* to„ tius Regularis disciplinæ exacte non fuerint conservata, totum „ corruat ædificium necesse est ". *Sess.* 25. *de Regularibus c.* 1.

Post hæc subjicit *c.* 2. tamquam ex priori Decreto consequens: „ Nemini ergo Regularium, tam virorum quam mulierum, liceat „ bona immobilia, vel mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, „ etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut etiam „ nomine Conventus possidere, vel tenere: sed statim ea Superio„ ri tradantur, Conventuique incorporentur. Nec deinceps liceat „ Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad „ usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam (a).

Quasi diceret, vita Regularis requirit, ut *omnia* sint *communia*, id est, in usum communem totius Communitatis, sive Fratrum dispensentur: igitur nemini Regularium quocumque prætextu licet aliqua bona tamquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere, & tenere; sed ea Conventui incorporanda sunt, tamquam

bona

(a) Entretien.

(a) Hoc Concilii Tridentini Decretum receptum est a Clero Gallicano; simulque confirmatum in ejus Comitiis Generalibus Meloduni habitis an. 1579. *tit.* 25. *cap.* de reform. Regularium.

bona ipſius Conventus, ſive Congregationis, in uſum Conventus, & Congregationis diſpenſanda.

IX. Hunc Synodi Tridentinæ ſenſum clarius expoſuit Clemens VIII. in Conſtitutione edita pro reformatione Regularium, quæ incipit, *Nullus omnino*, 60. in Bull. Rom. ubi §. 2. de hoc Concilii Decreto ita loquitur: „ Quo Tridentini Concilii Decreto de paupertatis voto cuſtodiendo fidelius obſerventur, præcipitur, ut „ nullus ex Fratribus, etiamſi Superior ſit, bona immobilia, aut „ pecuniam, proventus, cenſus, eleemoſynas, ſive ex concionibus, „ ſive ex lectionibus, aut pro Miſſis, tam in propria Eccleſia, „ quam ubicumque celebrandis, aliove ipſorum juſto labore, & cau- „ ſa, & quocumque nomine acquiſita, etiamſi ſubſidia conſangui- „ neorum, aut piorum largitiones, legata, aut donationes fuerint, „ tamquam propria, aut etiam nomine Conventus poſſidere poſſit; „ ſed ea omnia ſtatim Superiori tradantur, & Conventui incorpo- „ rentur, atque cum cæteris illius bonis, reditibus, pecuniis, ac „ proventibus confundantur, quo communis inde victus, & veſti- „ tus omnibus ſuppeditari poſſit.

Manifeſtum ex ſententia Pontificis, *Conventui bona incorporari*, idem eſſe, atque omnia undecumque Religioſis obvenientia cum cæteris Monaſterii, ſeu Conventus bonis, reditibus, pecuniis, ac proventibus confundi, quo *communis inde victus, & veſtitus omnibus* ſuppeditari poſſit; ſive ut verbo dicatur, ut omnia inter Regulares ſint communia, & dividantur *ſingulis prout cuique opus erit*.

X. Citatam Clementis Conſtitutionem innovarunt Urbanus VIII. in Conſtitutione, quæ incipit, *Sacra Congregatio* 28. in Bull. Rom. ac Pontifex Innoc. XII. in Decreto edito 18. Julii 1695. hic enixe mandat, vitam *communem* juxta Decreta ſuorum Prædeceſſorum in Monaſteriis obſervari; atque certos Conventus deſignari ad Novitios educandos, in quibus vita communis exacte obſervetur, uti ſupra *tit. 25. c. 2. n. 22.* annotavimus.

XI. Biennio poſt abſolutam Synodum Tridentinam habita Synodus Provincialis Cameracenſis, cui & plures, qui Synodo Tridentinæ interfuerant, aſtiterunt, decrevit: „ Ut omnis illa pecunia „ vel res, quam Monachus, vel Monialis acquirere labore, ſive „ induſtria, ſive amicorum liberalitate, ſeu denique alia qualibet „ occaſione poſſit, Superiori tradatur, ita ut ad nutum ejus *tam-* „ *quam res communis* expendatur ". *Tit. 8. c. 10.*

Nequaquam ergo dubitarunt hujus Synodi Patres, quin mens Synodi Tridentinæ eſſet, ut res omnes Religioſis undecumque obvenientes, Superiori eſſent tradendæ eum in finem, ut tamquam *res communes* expenderentur.

CAPUT VII.

Peculia Monachorum contrariantur voto paupertatis, & vitæ communi.

1 *Deſcribitur peculium ſervorum, cum quo peculium Monachorum in multis convenit.*
2 *Oſtenditur quomodo hæc duo peculia conveniant.*
3 *Peculium Monachorum eſt ſeparatum a proventibus Monaſterii, ſicuti peculium ſervorum a rationibus Dominorum.*
4 *Ubi habentur peculia, non poſſunt eſſe* omnia *communia.*
5 *Quemadmodum peculium ſervi recte dicitur* patrimonium *ſervi; ita & peculium Monachi, ejus* patrimonium *bene dicitur.*
6 *Peculium Monachi recte aſſeritur ſpectare ad Monachum, licet proprietas* civilis *eſſet penes Monaſterium.*
7 *Peculium, &* proprium *in Monacho ſunt ſynonyma.*
8 *Monachi peculia habentes reputantur* proprietarii.
9 *Reſervationes redituum vitalitiorum, aut cujuſcumque alterius rei in* particulares *uſus voto paupertatis adverſantur.*
10 *Rerum reſervationes in particulares uſus adverſantur vitæ communi, quam Religioſi profitentur.*
11 *Sententia Chriſtiani Lupi de ſimilibus reſervationibus.*
12 *Superiorum diſſimulatio, aut diſpenſatio has reſervationes licitas reddere nequit.*
13 *Reſervationes illæ diametraliter profeſſioni Religioſæ opponuntur.*
14 *Subditi credere non debent Superioribus aſſerentibus ſe poſſe in vita communi diſpenſare.*
15 *Non eximuntur a vitio proprietatis, qui peculia tenent* dependenter *a voluntate Superiorum.*
16 *Licentia Superiorum facit ſubinde Religioſos liberius peccare.*

I. PEculium Monachorum, cujus frequenter in Regulis Monachorum, & Canonibus Conciliorum mentio occurrit, in multis cum peculio ſervorum (de quo in Jure Romano multa dicuntur) convenit; immo ex hoc originem ſumpſiſſe non difficile ex utriuſque deſcriptione apparebit.

Peculium ſervorum ita definiri poteſt: „ Patrimonium *puſillum*, quod ſervus domini permiſſu *ſeparatum* a rationibus dominicis habet ". *L. 5. ff. de peculio.*

„ Peculium (ait Florentinus in *l. 39. ff. eodem*) & eo conſiſtit, „ quod *parcimonia* ſua quis paravit, vel *officio* meruit a quolibet „ ſibi donari; idque *velut proprium* patrimonium ſervum ſuum ha- „ bere quis voluit.

II. Hæc quomodo conveniant peculio Monachorum, nequaquam obſcurum eſt videre.

Quid enim aliud eſt peculium Monachorum, niſi aliqua puſilla pecunia, aut puſillus reditus, aliudve ſimile, quod Monachus parcimonia, vel proprio labore, aut parentum, conſanguineorum, ſive amicorum liberalitate ſibi acquiſivit, atque a rationibus Conventus permiſſu Superioris *ſeparatum*, ſervat ſive retinet in ſuos uſus *particulares*, & non in *communes* totius Conventus ſive Fratrum, tamquam rem omnibus ad uſum communem expendendam.

III. Sicuti ergo peculium ſervi eſt ſeparatum a rationibus, ſeu proventibus dominicis, eo quod *permiſſu* domini in *particulares* uſus ſervi ſit conceſſum; ita & peculium Monachi a rationibus, ſive proventibus Monaſterii vere dicitur ſeparatum; eo quod reſervetur in uſus, non totius Conventus, quemadmodum reliqui proventus ipſius Conventus, ſed in *ſingulares hujus Monachi*.

Hinc non difficulter intelligitur, qua ratione peculia Monachorum vitam communem, quam Religioſa profeſſio requirit, labefactent.

IV. Neque enim poſſibile eſt, inter illos Religioſos *omnia* eſſe communia, ut *dividantur ſingulis prout cuique opus erit*; ſive ut ex illis tamquam ex rebus communibus victus, & veſtitus, aliaque neceſſaria indifferenter ſubminiſtrentur, ubi aliqua reſervantur ad *uſus particulares* hujus illiuſve Monachi, & conſequenter nec Conventui incorporantur, ſive cum cæteris Monaſterii reditibus, ac proventibus confunduntur, ut in omnium uſus *indifferenter*, prout cuique opus erit, diſpenſentur.

Id recte advertit pius, ac eruditus Petrus Wallon-Capelle Prior Monaſterii S. Winoci, dicens: „ Quod *alicui certo* præfixum ſer- „ vatur, *commune* dici non poteſt.

V. Ulterius quemadmodum peculium ſervi recte vocatur *patrimonium*; immo *proprium patrimonium* ſervi, tametſi proprietas *civilis* (cujus ſervus Jure Romano eſt incapax) ſit penes dominum, quia tota utilitas, & plenus uſus eſt apud ſervum, ita quoque peculium Monachi recte dicitur puſillum, immo & *proprium patrimonium* Monachi, tametſi ipſa civilis & nuda proprietas ſit apud Monaſterium: eo quod peculii, ſive reditus vitalitii, aliarumque rerum plenus uſus Monacho ſit reſervatus.

VI. Cum enim rerum temporalium utilitas unice fere in earum uſu conſiſtat, quidni res aliqua dicatur *propria* ſive *appropriata* illi, cui ejus uſus eſt *appropriatus* ſeu reſervatus.

Neque rerum temporalium nuda proprietas vel poſſeſſio multum prodeſt, aut nocet, ſed earum uſus. Quod jam pridem in Monachis notandum duxit Dionyſius Carthuſianus, dicens: „ Magis no- „ cet Religioſo habere *uſum peculii* ſine proprietate *civili*, quam „ habere *proprietatem ſine uſu*. Proprietas namque in ſe non eſt „ peccatum, nec ad peccandum inducit, niſi *per uſum rei* ... „ Immo quantum ad progreſſum de malo in malum, parum aut „ nihil refert, an habetur *uſus ſine proprietate, an cum proprieta-* „ *te* ". Tr. de Reform. Clauſt. *art. 16.*

VII. Merito ergo *peculium* & *proprium* pro ſynonymis accipiuntur a Gloſſographo qui in nota marginali ad *cap. Monachi tit. de ſtatu Monachi*, ad verbum *peculium* appoſuit hanc notam, *id eſt Proprium*.

Idipſum præterito ſæculo in Conventu Canonicorum Regularium Congregationis Windeſemenſis, quidam ejuſdem Congregationis Canonicus in ſua contra *proprietarios* oratione notavit, & expreſſit. „ Quamvis, ait, ſecundum proprietatem votum aliud ſit *pecu-* „ *lium*, aliud *proprium*, in præſenti tamen materia, *proprium ſem-* „ *per pro peculio* ſumitur ". Habetur hæc oratio ad calcem libri, cui titulus, *Regula S. Auguſtini cum Conſtitutionibus Canonicorum Regularium Capituli VVindeſemenſis*, &c. impreſſi Ultrajecti anno 1553. in qua fortiſſime ipſa Religioſorum peculia retunduntur, omneſque prætextus præſcinduntur.

Vidimus quoque capite præcedenti, quod Auguſtino omne id ſit *proprium*, quod non eſt *commune*, ad hoc ut ſingulis de Congregatione ex eo diſtribuatur *prout cuique opus erit*; ideoque quodcumque reſervatur in unius *particulares uſus*, Auguſtino *proprium dici*.

VIII. Non mirum proinde ſi paſſim proprietariis, & vitam communem infringentibus annumerentur Religioſi, qui reditus vitalitios, aut pecunias, aliaſve res propria induſtria, labore, aut parentum vel amicorum liberalitate partas, in ſuos *particulares* uſus reſervant.

„ Proprietarii (inquit Directorium Colonienſe) ſimiliter cenſean- „ tur, & *contra* vitam *communem* agere Religioſi, qui in *proprios*, „ ac *particulares* uſus, reditum aliquem ſibi emunt, aut emptum „ retinent ". Directorium hoc Eccleſiaſticæ Diſciplinæ Colonienſi præſertim accommodatum, editum eſt a Domino Octavio Frangipano Mirtho Epiſcopo Tricaricenſi, Apoſtolicæ Sedis per inferiorem Germaniam, & Belgiarum Provincias Nuntio; & Sacra Facultate Theologica Lovanienſi probatum.

IX. Synodus P. I. Mechlinienſis volens vota Religionis exacte obſervari, inter alia præcipit: „ Penſiones autem vitales, aut re- „ ditus perpetuos nulli permittantur recipere, neque liceat eis ra- „ tione officiorum, vel miniſteriorum pecuniam corradere, aut „ *conſervare*, etiamſi in *pios uſus* convertere velint, ſed omnia in „ *communem uſum* convertantur ". *Tit. De Regular. c. 2.*

Nequaquam obſcurum eſt, Synodum hanc ſuppoſuiſſe, voto paupertatis eſſe contrarium, rem quamcumque in uſus particulares reſervare, nec in *communem* uſum convertere.

Similiter Synodus P. I. Cameracenſis, ut *huic peſtifero vitio (proprietatis) obviam eatur, omnibus omnium Ordinum Superioribus mandat, ut reſcindant, & aboleant prorſus univerſa illa emolumenta, & jura, quæ antiquo more quibuſdam Monaſteriorum Officialibus concedi ſolebant. Breviter, pergit Synodus, omnis illa pecunia, vel res, quam Monachus vel Monialis acquirere ſive labore, ſive induſtria, ſive amicorum liberalitate, ſeu denique qualibet alia occaſione poſſit, Superiori mox tradatur: ita ut ad nutum ejus, tamquam* res communis, *expendatur* ". *Tit. De Monaſteriis c. 10.*

Judicavit hæc Synodus, vitio proprietatis haud obviam iri, niſi omnis pecunia Monacho quocumque titulo obveniens Superiori mox tradatur, ut ad ejus nutum tamquam *res communis* expendatur: argumento haud obſcuro, Synodum judicaſſe, reſervationes pecuniarum, aliarumque rerum ad uſus *particulares* hujus illiuſve Religioſi, voto paupertatis & vitæ communi eſſe contrarias.

X. Viderunt id quoque Patres Ordinis Eremitarum Sancti Auguſtini, qui advertentes, quod *radix & fomes omnium fere malorum ſit Proprietas*, injungunt Superiori Generali ſui Ordinis, ut *eam omnino eradicare procuret*, „ nulloque modo in noſtra Religione, „ inquiunt, tolerari permittat, ſed quod juxta SS. Apoſtolorum „ morem, & D. P. N. Auguſtini Regulam, *communis omnibus vita*, ac

„ om-

,, *omnium* rerum temporalium inter ipsos Fratres sit beata *communitas*, ,, unde omnia bona profluenter prospereque succedant ". *Part. 3. c. 4.*

Patenter supponunt hi Patres, nullatenus vitium *proprietatis* eradicari posse, nisi *communis omnibus* vita, & *omnium rerum* temporalium inter Fratres beata *communitas*, rerum reservationi ad usus particulares hujus illiusve Religiosi e diametro repugnans, stabiliatur.

XI. Quapropter Christianus Lupus ejusdem Ordinis Professus, & quondam Prior Provincialis, tertiæ claussis *proprietarios* (de quibus Cassianus *Monast. Instit. Lib. 7. cap. 14.*) ait esse illos, qui omnia quidem sua Monasterio dant, aut pauperibus, sed sibi aliquam *reservant* pensionem, aut censum. ,, Ipsorum, ait, exordium est om- ,, nino vitiosum. Monastica quippe professio non est aliud, quam ,, omnium temporalium abrenuntiatio, atque ita adversum illos re- ,, cte dixit in tertia collatione Abbas Paphnutius: *Necdum Evan- ,, gelicum implet mandatum; qui omnino sibi adhuc ex suis facul- ,, tatibus aliquid reservat* ". Et adjungit; ,, *Sicut nonnulli tepido- ,, rum faciunt*. Utroque pede claudicant: nec Monachum induunt, ,, nec sæcularem deponunt ". Hæc Lupus *tom. 4. Schol. ad Cant. 6. Tolosanum*; qui deinde relatis variis vitiis ex hac pensionum, aut censuum reservatione profluentibus, quæ ipsa Cœnobia pedetentim ad universam formam omnis monasticæ disciplinæ expertem transvertunt, infert: ,, Quare qualiscumque professioni adjecta pensio- ,, nis reservatio est *adversa* communi substantiæ, aut certe *fœda* ,, conditio, ideoque habenda pro non apposita. Eam Præfecti ob- ,, ligantur circumducere, & in communem substantiam evocare. ,, Nulla hic dotalis eleemosyna, nec similis quis humanæ infirmita- ,, tis palpo fucus valeat patrocinari.

XII. Si ergo hujusmodi peculiorum, vel pensionum reservationes adversæ sint professioni Religiosæ, utpote voto paupertatis, & vitæ communi contrariæ, sequitur, quod eas nec Superiorum dispensatio vel indulgentia licitas reddere queat: ,, Cum compertum sit, ait Synodus ,, Tridentina, ab eis (Superioribus) non posse ea, quæ ad *substanti- ,, am* Regularis vitæ pertinent, relaxari ". *Sess. 25. de Regul. c. 1.*

XIII. Unde Synodus Audomarensis habita præterito sæculo sub Joanne Six, in hac Universitate quondam Majoris Collegii Theologorum Præside, deplorans, ex quo in oblivionem abiit exemplum initio nascentis Ecclesiæ in Ananiam, & Saphiram editum, invasisse pleraque Monasteria exitiosam rerum proprietatem, ex diametro Monasticæ professioni contrariam; præcipit, ut Præfecti & Præfectæ vigilent, si suæ suorumque saluti consultum velint, ut exterminetur hæc pestis, curentque, ut, ablatis ab omnibus, iis omnibus rebus, quas ut proprias possident, victus, & vestitus, cæteraque vitæ necessaria, æqualiter omnibus, pro indigentiæ uniuscujusque necessitate, & Monasterii facultate, placide, ac benigne ex *communi* thesauro, ac penu subministrentur, non pecuniis æstimata, ac compensata, sed ipsis rerum speciebus præsentia. Id enim, inquiunt, eis in virtute sanctæ obedientiæ Dei loco præcipimus, quam, id quod Superiores quidem ex officio prorsus curare tenentur, *nulla ipsis relicta dispensandi facultate*. Religiosi vero, ex ea quam Deo fecerunt sponsione, observare, Deinde postquam ostenderunt ex *Cap. Cum ad Monasterium*, *tit. De Statu Monach.* quod nec Summus Pontifex possit super proprietate habenda cum Monacho dispensare, tanquam ex præcedentibus consequens subjiciunt: ,, Quare ,, aboleatur ea consuetudo, qua consueverunt Superiores Religio- ,, sis singulis annuam numerare, aut permittere pensionem, at- ,, que ita redimere necessaria vitæ eorum: nec alicui pecunia per- ,, mittatur, nisi pro injuncta a Prælato administratione; sed *pror- ,, sus omnia in communem usum convertantur*; ita ut impleatur a ,, Religiosis, quod sibi imitandum sumpserunt, & ad *quod Reli- ,, gione sempiterna se obligarunt* (*non potest res ista inculcari satis*) ,, illud primitivæ Ecclesiæ; *Multitudinis credentium erat cor unum, ,, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid su- ,, um esse dicebat, sed erant illis omnia communia; dividebatur au- ,, tem singulis prout cuique opus erat*, Act. Ap. cap. 4. vers. 32. 35.

XIV. Et ne Religiosi crederent se Superiorum auctoritate, aut indulgentia posse reddi securos; aut temere Superioribus dispensandi facultatem sibi asserentibus fidem haberent, Clemens VIII. in citata Constitutione, postquam declaravit, ac præcepit, ut res omnes undecumque, & quacumque ex causa Religiosis obvenientes, cum cæteris Conventus redditibus, pecuniis, ac proventibus confundantur, quo *communis* victus, & vestitus *omnibus* suppeditari possit, addit, quod ,, nulla quorumcumque Superiorum dispensatio, ,, nulla licentia, quantum ad bona mobilia vel immobilia, fratres ,, excusare possit, quominus culpæ, & pœnæ ab ejusdem Concilii ,, Decreto impositæ, & ipso facto incurrendæ, obnoxii sint: etiam- ,, si Superiores asseverent se ejusmodi dispensationes, aut licentias ,, concedere posse: quibus in ea re fidem minime adhiberi volumus.

Ad quæ verba reflectens Fagnanus, ait: ,, His verbis impro- ,, bantur opiniones illorum, qui asserunt Regulares excusari a *pro- ,, prietate*, cum habent peculium de *licentia Superioris*, & *depen- ,, denter ab eorum voluntate*, & *nutu*; jam enim patet non pen- ,, dere a *voluntate*, & *dispensatione Superiorum*, pergit Fagnanus, ,, *quin omnia sint confundenda cum cæteris bonis Monasterii* pro ,, *communibus necessitatibus*.

Non inepte proinde Religiosis peculia, ac pensiones suas vitalitias auctoritate Superiorum vindicantibus respondit Petrus a Wallon-Capelle Prior Monasterii S. Winoci: ,, Utinam non ex consen- ,, su eorum, & indulgentia fierent! Siquidem minus in Deum pec- ,, caretur. Nam per crudelem hanc dispensationem, & conniven- ,, tiam fit, ut sine ullo conscientiæ scrupulo, ac proinde sine ullo ,, pœnitentiæ remedio peccetur (*a*).

(*a*) Bonorum proprietatem in singulis Religiosis esse vitium immane, demonstrant duo monumenta, quæ integra transcripsit D. Van-Espen: primum inscribitur *Statutum Capituli Generalis Cisterciensis*, &c. alterum vero *Decretum Episcopi Tornacensis*, &c. Extant ad calcem hujus voluminis, consignata sub littera K. De isto vitio plura dabit Dissertatio, cui titulum *de Peculiaritate* fecit D. Van-Espen, quæque inter varias Dissertationes ejusdem Auctoris primum locum obtinet.

CAPUT VIII.

Omnibus ex *communi* Monasterii substantia necessaria subministranda, & quæ in horum usu observanda?

1 *Vitio proprietatis occasionem dant Superiores vitæ necessaria non subministrantes.*
2 *Sanctus Benedictus omnibus vult necessaria dari, ut vitium proprietatis extirpetur.*
3 *Idem sollicite inculcat S. Augustinus.*
4 *Palmare fundamentum communitatis Monachalis est subministratio necessariorum.*
5 *Quid Synodi Tridentinæ, & Synodorum Belgicarum de hac obligatione Superiorum Decreta?*
6 *Unica via eliminandi vitium proprietatis est necessariorum placida subministratio.*
7 *Ut huic obligationi satisfacere queant Superiores, voluit Synodus Tridentina, ut non plures quam ex obventionibus ali possunt, recipiantur.*
8 *Hunc fuisse scopum Synodi ostenditur ex Bellarmino.*
9 *Multum conducit ad observantiam Regularem observantia dicti Decreti Tridentini.*
10 *Religiosi cavere debent, ne quidquam eorum, quæ ad usum conceduntur, possideant ut proprium.*
11 *Qui eo affectu possidet, coram Deo est proprietarius.*
12 *Ut veteres Monachi se ab eo affectu immunes ostenderent, dicere non poterant tunicam* meam, *tabulas* meas, *&c.*
13 *Quid ad præcavendum hunc affectum in Religiosis fecerit Sancta Teresia?*
14 *Quando merito eodem, quo usa est, remedio utantur Superiores Religiosorum?*
15 *Cavere debet insuper Religiosus, ne concessis ad usum* utatur ut propriis.
16 *Hoc præcipue cavendum in his, qui extra Monasteria morantur.*
17 *Prudentissimum circa hoc Canonicorum Præmonstratensium Decretum.*

I. EXPERIENTIA semper compertum fuit, nullo ex capite vitium proprietatis tantum in Monasteriis sumere incrementum, quam ex negligentia, & duritia Superiorum subditis placide, ac benigne vitæ necessaria, ex *communi* Monasterii substantia non subministrantium.

Hinc nihil tantopere in Patrum atque Conciliorum Regulis commendatum Superioribus, quam ut cuique, prout opus est, ex communi Monasterii penu placide, ac benigne suppeditent; tanquam efficacissimum vitio proprietatis arcendo, ac extirpando remedium.

II. ,, Ut hoc vitium *peculiare* radicitus amputetur (ait S. Be- ,, nedictus in Regula *cap. 55.*) dentur ab Abbate omnia, quæ ,, sunt necessaria; id est, cuculla, tunica, pedules caligæ, bracile, ,, cultellus, graphium, acus, mappula, tabula: *ut omnis auferatur necessitatis excusatio*.

III. Quam sollicite inculcet S. Augustinus, ut Prælati omnibus, non quidem æqualiter, sed pro cujusque necessitate victus, & vestitus ex communi Monasterii substantia suppeditent, tota ejus Regula clamat.

IV. Synodus Tolosana anno 1056. jussu Victoris II. Pontificis convocata, assistentibus tribus Archiepiscopis Arelatensi, Aquensi, & Narbonensi, aliisque Coepiscopis *Canone* 6. decrevit: ,, ut Ab- ,, bates curam Monachorum, & Monasteriorum, exerceant, & eis ,, victum, & vestitum secundum Regulam S. Benedicti præbeant, ,, & hoc agentes *proprium* eos habere nullatenus permittant.

Ad hunc Canonem notas suas apponens P. Lupus: ,, Ad eradi- ,, candam plene *proprietatis* lepram, Canon, inquit, recte addit, ,, *eis victum & vestitum præbeant*. Hoc enim est primum, & pal- ,, mare Monachalis communitatis fundamentum.

V. Synodus similiter Tridentina postquam vitium proprietatis e Monasteriis eradicandum esse monuit; mox etiam Superioribus præcipit, ut *nihil subditis, quod sit necessarium, denegetur*.

Quamque hac in parte Synodi nostræ Belgicæ sollicite monuerint Monasteriorum Prælatos, hæc bina earum Decreta ostendunt.

Synodus Cameracensis apprime intelligens omnia a se Decreta ad eliminandum proprietatis vitium fore inutilia, & inefficacia, ni ex communi Monasterii proventu necessaria Religiosis suppeditentur, hæc suo Decreto adjicere voluit: ,, Tandem quo ea omnia facilius, ,, diligentius, nec non absque tædio queant observari, præcipit ,, Sancta Synodus cunctis cunctorum Monasteriorum sexus utrius- ,, que Superioribus; quatenus secundum Regulam, ac Majorum in- ,, stituta benigne, nec non placide subministrent omnia in univer- ,, sum, quæ suis subditis necessaria fuerint, & convenientia, ne ,, inferioribus præbeant ansam detrimenti voto paupertatis valde ,, gravidi; in qua quidem re, si negligentiores extiterint, admo- ,, niti a suo Superiore omnino compellantur.

Eodem motivo Synodus P. I. Mechliniensis, cum pestiferum hoc proprietatis vitium penitus eliminandum censuisset, tanquam consequens præcipit, ,, ut victus, vestitus, cæteraque vitæ subsidia sin- ,, gulis ex *communi* pro necessitate indigentiæ, & Monasterii fa- ,, cultatibus subministrentur ", *Tit. de Regul. cap. 2.*

VI. Non sine fundamento proinde supra nominatus Canonicus Regularis in Oratione coram Congregatione Canonicorum Regularium Windesemensi, volens Prælatis ostendere excellentiorem, & breviorem viam ad obviandum vitio *proprietatis*, hanc ostendit, ,, ut ,, faciatis quæ fecit Dominus, & discipuli ejus. Cum enim vidisset ,, Jesus turbas esurientes, nec haberent, quod manducarent, no- ,, luit ut irent in villas, & vicos, & procurarent sibi; nec etiam ,, voluit eos dimittere jejunos in domos proprias; ne deficerent in ,, via; sed ait Discipulis suis: vos date illis, quod edant. Ita, ,, Venerandi Patres, vos date subditis vestris necessaria, ne opus ,, habeant ab amicis quidquam emendicare. Si vestes, si cul-

,, tellos,

,, tellos, si devotos libellos, aut simile quid desideraverint, vos ,, (si tamen superflua non quæsierint) in charitate emite illis: ,, sic occasionem *proprietatis* amputabitis, & ex domibus vestris ,, eliminabitis.

,, Sed reperiuntur, proh dolor! Prælati parum curantes, quid ,, subditi faciant, aut unde sibi, quæ desiderant, acquirant: dum- ,, modo ipsi sua marsupia resolvere non cogantur, pecunias plus ,, diligentes, quam Fratrum animas Christi Sanguine redemptas. ,, Hinc est quod Fratres sibi ipsis provideant. Hinc proprietas in- ,, crementum capit. Quæ ubi ingressa semel fuerit, multas secum ,, trahit pedissequas, inobedientiam, intemperantiam, ebrietatem, ,, & id genus pestes alias.

VII. Ne vero Superioribus detur prætextus negandi subditis necessaria, eo quod Monasterii proventus communes omnibus non sufficiant, merito conformiter ad anteriores Canones, & jus commune in *cap. 1. tit. de Institut.* præcepit Synodus Tridentina, ,, ut ,, in Monasteriis, & domibus tam virorum, quam mulierum, bona ,, immobilia possidentibus, vel non possidentibus, is *tantum* nume- ,, rus constituatur, ac imposterum conservetur, qui vel ex rediti- ,, bus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis *com-* ,, *mode* possit sustentari". *Sess. 25. de Regul. cap. 3.*

VIII. Quin etiam in formando hoc Decreto fuerit is Patrum Tridentinorum scopus, haud dubitavit Cardinalis Bellarminus, dum inter media extirpandi vitium proprietatis, reponit hujus Decreti maxime necessarii observantiam; ,, Tunc enim Præpositi, ,, ait, jure cogere poterunt ad omnem proprietatem fugiendam, & ,, execrandam, si Ordo ipse singulis ea præbeat omnia, quæ singu- ,, lis necessaria sunt". *De gemitu columbæ lib. 3. cap. 6.*

IX. Ob hæc aliaque, quæ exacta illius Decreti custodia a Monasteriis incommoda avertere posset, dixit Innocentius X. in Bulla, quæ incipit, *Inter cætera* 23. in Bull. Roman. quod ,, inter cæte- ,, ra, quæ ad Regularem disciplinam instaurandam conservandam- ,, que Sacrosancta Tridentina Synodus salubriter decrevit, illud ,, semper præcipuum, & maximi momenti habitum est, quo injun- ,, gitur ut in singulis Monasteriis, & domibus regularibus is tan- ,, tum numerus constituatur, & in posterum conservetur, qui vel ,, reditibus propriis Monasteriorum, vel consuetis eleemosynis ,, commode possit sustentari.

Quantopere Pontifices allaboraverint, quotque Decreta iterato edita fuerint, ut hoc Concilii Tridentini Decretum exacte observaretur, colligi potest ex illis, quæ de hac re recitat Fagnanus ad *cap. Relatum tit. Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant.*

X. Sed ne in ipso *necessariorum* usu vitium proprietatis se immisceat, duo a Religioso observanda sunt, quæ Clemens VIII. in sæpius citata Constitutione his verbis expressit: ,, Ne eorum, quæ ,, ad necessitatem concessa erunt, ullus quidquam possideat *ut pro-* ,, *prium* neque *ut proprio* utatur.

Primum igitur in his, quæ ad *necessitatem* Religioso conceduntur, cavendum est, ne quidquam eorum possideat *ut proprium*; id est, eo loco habeat, quasi in illud *aliquid juris præ aliis* de Conventu prætenderet; illudque *ad nutum* Superioris sibi auferri, atque alteri applicari posse haud crederet.

XI. Quin Religiosus, qui hoc animo res sibi ad necessitatem concessas possidet, affectu *proprietarius* sit, nemo ambigit. Hinc illud S. Augusti in sua Regula *cap. 8.* ,, Si fieri potest, non ad vos per- ,, tineat, quod vobis indumentum pro temporum congruentia pro- ,, feratur; utrum hoc *recipiat* unusquisque, *quod deposuerat*, *an* ,, *aliud quod alter habuerat*: dum tamen unicuique, prout cuique ,, opus est, non negetur.

XII. Immo ut ab hoc affectu Monachi se ostenderent plane exemptos, jam pridem vitio vertebatur Monachis, si vel verbo dixissent, *tunicam meam*, *tabulas meas*, *graphium meum*; uti videre est in Concordia Regularium edita per Hugonem Menardum *cap. 42.* qui ibidem ad §. 16. ait: ,, Non minima hæc hominis infirmitas, ,, ut qui in mundo multas opes, & pretiosa quæque reliquerit, in ,, claustro ad nescio quas gerras, & quisquilias *animum* adjungat, ,, quæ sane nos a Deo separant, cum illis affectu serviamus, non ,, Deo; nobisque illæ dominentur, non Deus. Quamobrem, ait, ,, antiqui illi Patres id unum maxime studebant, ut animam disci- ,, pulorum ab ejusmodi rerum affectu averterent: quemadmodum ,, fecit S. Dorotheus, qui discipulum suum Dostheum elegantis cu- ,, jusdam cultelli usu prohibuit, quod animum ejus erga ejusmodi ,, regulam propensum videret. Ut ipse Dorotheus in ejus vita refert.

XIII. Patrum spiritu plena S. Teresia in suis Constitutionibus c. 53. habet, ,, ut si quam Sororum adverterit Priorissa cuipiam rei, ,, sive cellæ, sive cuilibet alteri rei cum affectu tenacius adhære- ,, re, magna sollicitudine curet ab illa Sorore rem illam auferri; ,, idque in omnibus Monasteriis, sive ea proprios habeant proven- ,, tus, sive non, exacte & cum rigore observetur. Hoc ipsa Su- ,, perior sollicite exequatur, nec patiatur ab aliis contra iri; quod ,, si factum fuerit, ipsa a Provinciali severe puniatur.

XIV. Hoc saluberrimo remedio merito utentur Ordinum quorumcumque Prælati, & Superiores, dum ex modo agendi aut loquendi advertunt, aut non infundate metuunt, ne quis subditorum rem aliquam sibi ad usum concessam, affectu *proprietatis*, sive *ut propriam* detineat, quemadmodum supra citatum Directorium Coloniense monet; ac de hoc præ cæteris esse suspectos, qui aliqua pretiosiora, aut elegantiora in usum suum habent, quam reliqui de Communitate, quæ non *sine murmure* resignare vellent; monetque, vel eo solo titulo res hujusmodi Religiosis esse auferendas, *quia erga res minimas potest esse inordinatissimus affectus, qui sit peccatum mortale.*

XV. Alterum in his, quæ *ad necessitatem* conceduntur, a Religiosis sollicite cavendum est, ne concessis utantur ut *propriis*; sive ne utantur rebus suo usui, & ad necessitatem concreditis, tamquam *proprietarii*. Quod tunc facere censebuntur, si rebus illis utantur non tanquam *alienis*, & ad *necessitatem* sibi concessis, sed de illis tanquam *domini*, & *proprietarii* libere disponant.

XVI. Hoc vero præcipue metuendum in his, qui extra Monasterium morantur, quorum conditio non permittit, ut *necessaria* sua *quotidie* a Superiore accipiant, sed requirit, ut aliqua pecuniæ summa eis credatur, quam in conquirendis sibi necessariis suo tempore expendant; qua occasione contingit, ut illa pecunia non tanquam *pauperes*, & *nihil proprii* habentes, sed tanquam pleni domini, & proprietarii in quoscumque usus etiam non *necessarios*, nec a Superiore intentos, utantur.

XVII. Prudentissime ergo Canonici Præmonstratenses in suis Constitutionibus *distinct. 2. cap. 23.* monuerunt ,, sui Ordinis Parochos, ,, eorumque Cappellanos, & quosvis alios foris aliquod Beneficium, ,, vel Officium obtinentes, ut memores sint se Religiosos esse, *&* ,, *tanquam pauperes nihil possidere*". Cui Decreto tanquam consequens præcipiendo subnectunt, ut nulla notabilia dona, sive Parentibus, sive quibuscumque absque suorum Prælatorum consensu largiantur: aliaque nonnulla adjungentes, quæ pro *usus* illius *restrictione* servire possunt; quo fiat ut nec ipsi, utpote voto paupertatis obstricti, rebus ad usum concessis *ut propriis* utantur.

CAPUT IX.

Quomodo bona Monasterii a Superioribus dispensanda?

1 *Modum dispensandi præscribit norma Apostolica in Actibus Apostolorum descripta.*
2 *Hanc a Superioribus servari volunt Regulæ Monasticæ.*
3 *Superior singulorum necessitates sine personarum acceptione attendere debet.*
4 *Ægrorum sollicitam curam habere debet.*
5 *Præcipua radix* peculiorum *est neglecta cura infirmorum.*
6 *Providendum infirmis de necessariis, etiamsi exinde Monasterium debita aliqua contrahere deberet.*
7. *Ita dispensandæ res Monachis a parentibus, aut aliunde obvenientes, ne videantur hi plus juris habere, quam reliqui de Communitate.*
8 *Periculum hujus persuasionis erit, si Superiores rerum illarum usum passim illis concedant, quibus illæ obveniunt.*
9 *Statutum Canonicorum Regularium, quo huic periculo occurritur.*
10 *Ut necessitatibus singulorum ex communi Monasterii substantia queat provideri, congruit ut necessaria statui paupertatis sint commensurata.*
11 *Religiosi vi suæ professionis debent omnem in vestibus, & supellectile fastum vitare.*
12 *Decretum Canonicorum Præmonstratensium de servanda modestia, & paupertate Religiosa.*
13 *Difficile est in magna divitiarum affluentia paupertatem servare.*
14 *Collapsio disciplinæ, & observantiæ Monasticæ ex affluentia divitiarum profluit.*

I. MODUM, quem in dispensandis bonis *communibus* inter primos Fideles (qui normam vivendi Cœnobitarum, sive Religiosorum in communi viventium delineaverunt) Sacer Textus paucis his verbis expressit: *Distribuebatur singulis prout cuique opus erat*; hoc est, secundum uniuscujusque indigentiam.

II. Hanc dispensationis normam ut Prælati, & Superiores servent, sollicite Monachorum Regulæ inculcant. *Est ejus*, ait S. Basilius, *penes quem dispensandi munus est, illud exequi diligenter: Distribuebatur singulis prout cuique opus erat. In Regulis breviorib. respond. 131.*

,, Victus & tegumentum (inquit S. Augustinus in Regula *cap. 8.*) ,, *non æqualiter* omnibus distribuatur, quia *non æqualiter valetis* ,, *omnes*, sed potius unicuique, sicut *cuique opus* fuerit: sic enim ,, legitur in Actibus Apostolorum: *Quia erant eis omnia commu-* ,, *nia, & distribuebatur unicuique, prout cuique opus erat*". Act. Ap. c. 2. v. 44. 45.

Quibus consonat illud S. Benedicti in Regula *cap. 34.* ,, Sicut ,, scriptum est; *dividebatur singulis prout cuique opus erat*. Ubi non ,, dicimus ut personarum, quod absit, acceptio sit, sed *infirmita-* ,, *tum* consideratio. Ubi qui minus indiget, agat Deo gratias, & ,, non contristetur; qui vero plus indiget, humilietur pro infir- ,, mitate, & non extollatur pro misericordia, & ita omnia mem- ,, bra erunt in pace.

III. Igitur Superior ut justam rectamque dispensandi normam teneat; debet singulorum conditiones, & infirmitates considerare, atque ita singulis sine personarum acceptione ex communibus Monasterii proventibus, ad quos nullus præ alio plus juris habet, distribuere, *prout cuique opus fuerit*. ,, Non ab eo (uti loquitur de Ab- ,, bate S. Benedictus *cap. 2.*) persona in Monasterio discernatur, ,, non unus plus ametur, nisi quem in bonis actibus & obedientia ,, invenerit meliorem; æqualis sit ab eo omnibus charitas; una ,, præbeatur omnibus secundum merita disciplina.

IV. Illud vero sollicite in hac temporalium dispensatione attendere debent Superiores, ut ægrorum & infirmorum curam habeant, providentes ut nihil necessarii ipsius desit.

,, Infirmorum (ait S. Benedictus *cap. 36.*) cura *ante omnia*, & ,, *super omnia* adhibenda est, ut sicut revera Christo, ita eis servia- ,, tur, quia ipse dicturus est: *Infirmus fui, & visitastis me*. Et: ,, *Quod fecistis uni de his minimis meis, mihi fecistis* .... *Matth.* ,, *cap. 25. vers. 36. & vers. 40.*) Ergo cura *maxima* sit Abbati, ,, ne aliquam negligentiam patiantur. Quibus Fratribus infirmis sit ,, cella super se deputata, & servitor timens Deum, & diligens, ,, ac sollicitus ..... Curam autem *maximam* habeat Abbas, ne a ,, Cellariis, aut servitoribus negligantur infirmi: qui ad ipsum re- ,, spicit, quidquid a discipulis delinquitur.

De Monachis sub Regula S. Pachomii viventibus scribit in præfatione ejusdem Regulæ S. Hieronymus: *Ægrotantes ministrorum sustentantur obsequiis, & ad omnem copiam præparatis cibis.*

,, Ægro-

„ Ægrotantium cura, sive post ægritudinem reficiendorum, sive aliqua imbecillitate etiam sine febribus laborantium, uni alicui debet injungi (ait S. Augustinus in Regula) ut ipse de Cellario petat, quod *cuique opus* esse prospexerit.

Sanctus Fructuosus in sua Regula *cap.* 7. vult, ut infirmi „ tanto ministerio foveantur, ut nec propinquorum affectus, nec urbium delicias requirant; sed quod *necesse habuerint*. Cellarius & Præpositus provideant.

V. Et quid mirum, in omnium Ordinum Regulis, & Constitutionibus adeo enixe commendari curam infirmorum! Experientia enim manifestum est, nullam esse Religiosis majorem tentationem, privata peculia sibi corradendi, & conservandi, quam si videant, ex communi Monasterii penu infirmis necessaria non subministrari.

Unde citatum Directorium Coloniense deplorans, quod „ procul a *voluntaria paupertate* abessent, qui ut in lecto ægritudinis suæ non egeant, & penuriam, aliaque paupertatis incommoda non sentiant, pecuniam corradunt atque seponunt, vel reditus vitales aut perpetuos habent, unde tempore ægritudinis & necessitatis suæ consolationem habeant, & se a molestiis paupertatis tueantur atque defendant ". Causam horum abusuum in ipsos Prælatos refundere non dubitat. „ Quorum, ait, immisericordia huic irreligiosæ sollicitudini, & nefariis ausibus occasionem dedit & januam aperuit; ut qui famulos Dei, qui omnia propter Christum dereliquerunt, dum ægrotabant ita dereliquisse visi sunt, ac si eorum cura tum ad eos non pertineret.

VI. Merito proinde Patres Eremitæ S. Augustini in suis Constitutionibus *part.* 2. *cap.* 14. volunt, ut „ sollicite intendat Prior, ne aliquid desit *infirmario*, quod necessitati expediat infirmorum, etiamsi ob remedium eorum opus esset apud creditores *magna debita* contrahere, vel etiam *bona* Conventus *distrahere*, & *vendere*; quando aliter *mendicari* non possent.

VII. Attendere quoque tenentur Superiores; ut res, quæ Religiosi vel sua propria industria, vel labore, aut parentum sive amicorum liberalitate acquirunt, ita in ipsorum Fratrum necessitates dispensetur, ne ex modo dispensandi ipsis Religiosis ingeratur opinio, quasi plus juris ad harum usum haberent ipsi, quorum industria, & labore sunt acquisitæ, vel in quorum gratiam a Parentibus datæ sunt, quam cæteri de Communi.

VIII. Huius vero persuasionis periculum erit, si advertant Superiores haud difficulter usum earum rerum concedere his, quorum labore partæ sunt, aut in quorum gratiam a parentibus oblatæ fuerunt, tametsi aliunde sciatur, Religiosos illos præ cæteris illarum rerum usu non indigere; immo esse interdum non paucos in communitate, quibus usus earum rerum magis conveniret, quin & subinde esset necessarius.

IX. Hoc periculum ut præveniant Superiores, admodum est conveniens, ut sæpius observent, quod in Constitutionibus Canonicorum Congregationis Windesemensis legitur *part.* 2. *cap.* 7. „ Quod si alicui nostrum vestis, aut cultellus, aut aliud quid missum fuerit, ad Priorem deferatur, *& ex bona consuetudine non ei cui missum est, sed alii potius detur*.

X. Ut autem omnium necessitatibus provideri possit ex *communibus* Monasterii *proventibus*, multum juvare poterit, si *necessaria* dispensentur secundum quod ipsa professio Religiosæ *paupertatis* requirit. „ Mobilium vero usum (ait Synodus Tridentina) ita Superiores permittant, ut eorum supellex statui *paupertatis*, quam professi sunt, conveniat; nihilque superflui in ea sit ". *Sess.* 25. *cap.* 2. *de Regularibus*.

XI. Si omnibus in Christo baptizatis recte dixerit Augustinus: *Quid tibi cum pompis sæculi, quibus renuntiasti?* nonne potiore ratione id Religiosis dicitur, qui præ reliquis Christi-Fidelibus specialiter paupertatem, & mundi contemptum profitentur; ita ut diametraliter eorum professioni videatur opponi, quidquid in eorum supellectile aut Monasterii divitias, aut mundi fastum præfert? Quod intelligens S. Benedictus in Regula *cap.* 7. ait: „ Sextus humilitatis gradus est, si *omni vilitate*, vel extremitate contentus sit Monachus.

Vilitate, ait Hugo Menardus, *in cibo & potu, vestimento, calceario, & quocumque opere injuncto*. Ad Concord. Regul. *c.* 16. §. 1.

Et *cap.* 55. loquens S. Benedictus de vestibus Monachorum, post varias earum designatas species, ait: „ De quarum rerum omnium colore, & *grossitudine* non causentur Monachi, sed quales inveniri possunt in Provincia, in qua habitant, aut quod *vilius* comparari potest.

Si Sanctus Thomas recte resolvat, *vilitatem* vestium Religiosis convenire, *quia Religio est status pœnitentiæ, & contemptus mundanæ gloriæ*; quidni eadem consequentia inferatur, vilem supellectilem, humilia ædificia, cæteraque, quæ *mundanæ gloriæ contemptum* exhibent, Religiosis convenire?

Unde jam pridem S. Bonaventura sui Ordinis Provinciales monuit, ut sumptuositatem ædificiorum, „ librorum, ac ciborum ita statuant amputare, ut a *professionis excellentia vitæ observantia non discordet*.

Et ante S. Bonaventuram, dixerat Sanctus Bernardus de Ordine Cisterciensi: *Ordo noster abjectio est, humilitas est, voluntaria paupertas est*. Epist. 142.

XII. Ut Patrum ac veterum statuta de hac *paupertate*, & moderatione in supellectile, ac toto vitæ genere exhibenda omittam, unum hic e novissimis Canonicorum Præmonstratensium statutis adducam. Monent ipsi Ordinis sui Prælatos, ut memores *suæ professionis*, „ ac SS. Patrum vestigiis inhærentes, modesta supellectili, & mensa, ac frugali victu semper utantur. In reliquo etiam vitæ genere, ac in tota sua domo caveant, ut quid appareat, quod a sancto *paupertatis* instituto sit alienum, vel quod non simplicitatem, Dei zelum, ac contemptum vanitatum præseferat ". *Dist.* 2. *cap.* 4. §. 1. *&* 2.

XIII. Scio quidem difficile esse Religiosis, & Abbatibus in magna illa divitiarum abundantia, quæ hodie in pluribus Abbatiis habetur, paupertatem in *omni* vitæ genere conservare; nihilque vel in supellectili, vel mensa, aut domo, vel comitatu habere, quod non paupertatem, & mundanæ gloriæ contemptum præferat: Sed nec illud ignoro, quod in ipsam divitiarum copiam, Religiosæ disciplinæ & perfectionis casum, & collapsionem plures veri Religiosi refuderint.

XIV. „ Posteaquam census Monachi habere cœperunt, & reditus (inquit Trithemius *Homil.* 7.) pristina mox *humilitatis* studia defecerunt, crevitque paulatim cum divitiis, rerum temporalium *superbia*. Quamdiu fuerunt pauperes Monachi Deum in veritate coluerunt, postea vero quando *divitiis abundasse* cœperunt; *simplicitatem* fugavit duplicitas: Integritas namque observantiæ regularis abundantiam peperit rerum temporalium; sed paulatim *divitiæ* Monachorum *puritatem* Ordinis *funditus* extinxerunt.

Item *Sermone* 2. ad Monachos, cum dixisset, Ordinem Benedictinum mirum in modum orbem illustrasse, a suoque splendore tandem sensim decidisse, causam illius casus assignans, ait: „ Contulit Monachis Religio sancta divitias, donec matrem filia suffocavit. Nam ut Scriptura dicit: *Omnes, qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes diaboli*, ad Tim. cap. 6. v. 9. incrassatus est dilectus, & recalcitravit; impinguatus, & dilatatus terrenis possessionibus, dereliquit institutionis *primæ sancta studia*; abiit post *vanitates* falsas, quem copia rerum temporalium; divitiis spiritualibus inopem, & miserum fecit:

Sed de his latius infra, ubi de causis collapsionis disciplinæ Monasticæ agetur.

C A P U T X.

Titulus administrationis in simplici Monacho est pallium (*a*) *proprietatis*.

1 *An in* Cap. 2. tit. De Statu Monach. *permittatur Monacho peculium de licentia Abbatis titulo administrationis*.
2 *Sententia Glossæ*.
3 *Veteres Canonistæ docuerunt administrationem tantum posse concedi* Officialibus.
4 *Decretum Synodi Tridentinæ Veterum Canonistarum expositioni conforme*.
5 *Superiores non possunt Bonorum* stabilium *administrationem simplici Monacho committere*.
6 *Synodus etiam vetat administrationem concedi* simplici *Monacho cum* dependentia *a voluntate Superioris*.
7 *Licentia Superiorum non reddit Monachum immunem a vitio* proprietatis; *nec fidem adhibere debet Superiori asserenti se talem licentiam dare posse*.
8 *Ostenditur Synodum Tridentinam non permittere, ut concedatur administratio* simplici *Monacho, tametsi ad* nutum *Superioris* revocabilis.
9 *Nulla ex causa, nec ullo casu administratio* simplici *Monacho dari potest*.
10 *Dum conceditur* simplici *Monacho, constituitur in effectu usufructuarius*.
11 *Tametsi concedatur tuntum* dependenter *a nutu Superioris*.
12 *Administratio concessa Officiali illum non facit proprietarium, & quare?*
13 *Officialis potest constitui* proprietarius, *si proventus expendat in usus* proprios.
14 *Proprietarii erunt, si emolumenta seu jura recipiant & reservent in usus proprios*.
15 *Decretum Synodi Cameracensis contra jura Officialium*.
16 *Titulus administrationis pallium proprietatis aliquando erit, tametsi administratio committatur Officialibus Monasterii*.
17 *Diebus Dominicis proprietarii anathemate feriuntur*.

I. CREDUNT nonnulli, Monachis permissa esse peculia titulo administrationis de consensu Abbatis, aut Superioris, juxta illud, quod ex Concilio Lateranensi refertur in *c.* 2. *tit. De Statu Monach.* „ Qui vero peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum, a communione removeatur altaris.

Ergo, inquiunt, Monacho peculium habere licet, si ei ab Abbate injuncta fuerit administratio: atque ipso peculio utatur de *licentia* Abbatis, & *dependenter* ab ejus voluntate.

II. Verum, uti recte notat Glossa ad citatum Capitulum, Monachus potest habere peculium de licentia Abbatis, sed *causa administrationis*; id est (uti advertit Fagnanus ad dictum Capitulum *num.* 42.) propter officium administrandi, quia Officialis est Monasterii. Et Innocentius famosus, & antiquus Canonista exemplicat in Officialibus puta *Vestiariis*, vel *Eleemosynariis*.

III. Et Hostiensis in Commentario ad hunc textum expresse dicit, non comprehendi nisi Officiales pro administratione *temporalium* deputatos. „ Puta, ait, quia est Vestiarius vel Eleemosynarius, vel Cellarius, vel alius quicumque certum habens officium, ratione cujus habet recipere, & expendere in *usus Monasterii* sive Monachorum temporalia, sive sint pecuniæ, vel quæcumque alia.

Idem asserit Joannes Andreas, additque, „ Monachum non posse etiam *de licentia* Abbatis habere peculium, si ejus officium tantum versetur *circa spiritualia*; ut si sit Prior Claustralis, Sacrista, vel quis alius audiens confessiones, vel tantum vacans observantiæ Regulari.

Verbo,

(*a*) Pallium eo loci significat prætextum, simulationem, *deguisement*.

Verbo, juxta mentem Glossographi, & veterum illorum Canonistarum, permittitur Monacho habere peculium, si ab Abbate sit constitutus Officialis Monasterii, qui vi sui officii administrationem habeat peculii in utilitatem Monasterii, nequaquam vero in utilitatem propriam.

IV. Hanc Doctorum responsionem tanquam menti Concilii Lateranensis consonam amplexa Synodus Tridentina *sess. 25. cap. 2. de Regularib.* statuit: „ Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum Monasteriorum, aut Conventuum ad solos Officiales eorumdem, ad nutum Superioris amovibiles, pertineat.

V. Nulli ergo Regularium, bonorum stabilium administrationem concedi a Superioribus posse declarat Synodus, sed *solis* Officialibus; idque *dependenter*, & ad nutum Superiorum; id est, quod etiam illam administrationem possint illis Officialibus semper auferre.

VI. Unde (ut monet Fagnanus loco citato *numer. 49.*) „ valde inepta est illorum interpretatio, qui asserunt Concilium hoc loco non prohibere administrationem, quam habent Regulares *dependenter a voluntate suorum Superiorum*. Siquidem verba Concilii non diriguntur in subditos, sed *in Superiores tantum*, ibi (*nec deinceps liceat Superioribus*): unde cum improbetur administratio illa, quæ conceditur a Superioribus, sequitur evidenter ut proprie improbetur administratio, quam habent Regulares *dependenter a voluntate* eorumdem Superiorum; nam si Superioribus non licet concedere alicui administrationem stabilium, ergo non pendet ab eorum voluntate efficere administrationem licitam, vel illicitam; sicuti videmus usum superfluum bonorum non fieri licitum ex eo, quod Regularis dicat: *Ego teneo immobilia superflua dependenter a voluntate meorum Superiorum, & ad eorum nutum*, quia Superiores non habent super hoc dispensandi facultatem.

VII. Testatur quoque ibidem *num. 51.* quod „ consulta S. Congregatio, an propter talem dispensationem seu licentiam Superiorum possidentes, vel tenentes bona immobilia, vel mobilia superflua, a culpa vel pœna excusentur; responderit, non excusari neque a culpa, neque a pœna ipso facto incurrenda; ac insuper, Superioribus asseverantibus hujusmodi se licentias posse concedere, fidem non esse adhibendam.

VIII. Præterea cum Concilium Tridentinum primo constituat Regulam negativam per hæc verba: *Non liceat deinceps Superioribus, &c.* ac deinde subjiciat exceptionem a regula, dicens: *Administratio autem ad solos Officiales ad nutum amovibiles pertineat*: Si Concilium in dicta regula (ait Fagnanus loco citato *num. 52.*) „ non prohibuisset simplici Monacho administrationem ad nutum; regula non differret ab exceptione, quia eodem modo esset permissa administratio ad nutum simplici Monacho, atque Officiali Monasterii, quod esset absurdum, quia de natura exceptionis est, ut sit contra regulam, & eam vitiet in casibus exceptis.

IX. Ex his aliisque argumentis ex ipso Decreto Tridentino desumptis concludit tandem Fagnanus *numer. 59.* „ Administrationem bonorum stabilium, seu peculium, ex nulla causa, & nullo casu Regularibus esse permissam, *solis* Officialibus duntaxat exceptis.

Ratio vero diversitatis inter simplicem Monachum, & Officialem quoad administrationem rerum temporalium nequaquam obscura est.

X. Dum enim *simplici* Monacho conceditur administratio, ea conceditur ut proventus in suos particulares usus convertat; atque ita „ *in effectu* potest dici usufructuarius bonorum (ait Fagnanus „ *n. 42.*) nam cum possit de fructibus disponere, dicitur habere jus utendi & fruendi, & sic *usumfructum*. Nec refert, quod non possit de illis disponere, nisi in honestos usus: nam nec Clerici sæculares possunt erogare fructus superfluos Beneficiorum suorum, nisi in usus pios, & tamen in vita dicuntur usufructuarii.

XI. „ Et similiter, pergit Fagnanus, nihil refert quod administratio possit eidem auferri ad nutum Abbatis; siquidem hoc non tollit, quin durante administratione, habeat jus utendi & fruendi. Unde proprie dici potest usufructuarius *ad beneplacitum*.

„ Quapropter, infert idem, Titulus *administrationis* nihil est aliud, quam *palliamentum* quoddam ad cohonestandum *proprium*; vere enim usufructuarius est dominus fructuum.

XII. At secus est in Officiali Monasterii, quia is constituitur administrator in utilitatem Monasterii sive Communitatis; adeoque de proventibus nequaquam disponere potest in usus proprios; sed omnia convertere, ac dispensare debet in usus Monasterii, sive illos, ad quos ejus officium seu administratio illum adstringit; alioquin si in privatos suos usus impendat, nec furti, nec *proprietatis* crimen evadet.

XIII. „ Sollicite etiam observabit Procurator (inquiunt Constitutiones Canonicorum Regularium Capituli Windesemensis *part. 2.*) „ ut concreditas sibi pecunias in *nullos*, quam *officii sui* usus „ expendat, exacte ad id Prioris sui ordinationem, & voluntatem „ exequendo, ne alioquin *furti* judicio, & tanquam *proprietarius* „ condemnetur.

XIV. Quin nec Officiales immunes erunt a vitio proprietatis, si ipsi ratione suæ administrationis seu officii aliqua jura accipiant, eaque non in communes, sed privatos suos usus reservent impendenda: cum non minus illa, quam alia quæcunque Religiosis quocumque titulo obvenientia debent Conventui incorporari, ut in communes usus expendantur.

XV. Hinc Synodus P. I. Cameracensis *tit. De Regularib. cap.* 10. volens pestifero proprietatis vitio obviare inter alia mandat: „ Rescindant insuper Superiores & aboleant prorsus universa illa *emolumenta*: & *jura*, quæ antiquo more quibusdam Monasteriorum „ Officialibus concedi solebant.

XVI. Si ergo Officialibus ad nutum Superiorum etiam amovibilibus, tantum possit concedi bonorum stabilium administratio; ut proventus in usus *communes*, tanquam *Communitatis* Officiales administrent, facile est videre, quod titulus administrationis non definit esse merum *palliamentum* ad *cohonestandum proprium*, si v. g. administratio redituum vitalitiorum Officialibus quidem Monasteriorum committitur, non in communem Monasterii, sed in privatam illius, in cujus favorem sunt reservari, utilitatem.

☞ XVII Ut a crimine proprietatis Religiosos deterreat Concilium Montis-Pessulani habitum an. 1214. mandat Canone 19. ut in quolibet Monasterio, vel Canonica Regulari, diebus Dominicis proprietarii in Capitulo excommunicentur.

T I T U L U S   T R I G E S I M U S.

De Voto Castitatis.

CAPUT PRIMUM.

Professio Religiosa includit votum Castitatis saltem implicite: & ad quid obliget?

1 *In pristinis Monachorum formulis professionis nulla occurrit expressa voti Castitatis mentio.*
2 *Etiam plures recentiores illius expressam mentionem nonfaciunt.*
3 *Primus illius expressam mentionem fieri voluit S. Franciscus.*
4 *Hodierna Franciscanorum formula votum Castitatis expresse continet.*
5 *Exemplo S. Francisci nonnulli Ordines cœperunt votum Castitatis in formula professionis exprimere.*
6 *Formula professionis Eremitarum S. Augustini hodie exprimit votum Castitatis.*
7 *Similiter formula Carmelitarum, licet Regula id non exprimeret; quare, & quando exprimere cœperit?*
8 *Etiam Monachi, in quorum professionis formula votum Castitatis non exprimitur, voto Castitatis obstringuntur; & quomodo?*
9 *Votum Castitatis duo includit.*
10 *Monachi Matrimonium contrahentes olim excommunicabantur.*
11 *An votum Castitatis olim dirimeret Matrimonium, incertum; at hodie certum est.*
12 *Ut votum Religionis dirimat Matrimonium, debet emitti in Religione per Sedem Apostolicam* approbata.
13 *Solemnitas voti, uti & efficacia ad dirimendum, pendet a jure positivo.*
14 *Ipsa professio non dat voto illam efficaciam, sed positiva Constitutio ei accedens,*
15 *Primum votum, quod emittunt Scholares Societatis Jesu, quodam sensu recte dicitur solemne.*

I. IN nullis Veterum Monachorum Regulis, quin nec in Benedictina, ulla expressa, & specialis professio sive promissio servandæ Castitatis sive continentiæ occurrit; immo nec in hodierna Benedictinorum professionis formula Castitatis servandæ ulla mentio habetur.

II. De suo similiter Carthusiensium, aliisque Ordinibus testatur Petrus Dorlandus: „ Nos Carthusienses, sed & Cluniacenses, & „ Camaldunenses, & Cistercienses, & Canonici Regulares, nec „ paupertatis, nec *Castitatis* votum palam emittimus.

Neque in primigenia Carmelitici Ordinis Regula a S. Alberto exarata ulla *Castitatis* professio continetur; sed *capite 1.* dicitur duntaxat, quod Priori *obedientiam promittat quilibet aliorum, & promissam studeat operis veritate servare*:

III. Primus, qui Castitatis, & paupertatis expressam mentionem professionis formulæ adjecit, videtur fuisse S. Franciscus; qui *c. 1.* suæ Regulæ habet: „ Regula & Vita Fratrum Minorum hæc est, scilicet Domini Nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, „ *vivendo in obedientia, sine proprio, & in Castitate*.

Deinde *c. 2.* ait: „ Finito vero anno probationis, recipiantur „ ad obedientiam, promittentes vitam istam, & Regulam istam „ semper observare.

Ex quibus sat manifeste habetur, quod juxta Regulam S. Francisci Professuri promittere deberent, idque verbis *expressis*, vivere in obedientia, *sine proprio*, & in *Castitate*.

IV. His consonat hodierna formula professionis Fratrum Minorum, quæ hoc tenore exprimitur: „ Ego frater N. voveo & promitto Deo, & Beatæ Mariæ Virgini, & Beato Francisco, ac „ omnibus Sanctis, & tibi, Pater, toto tempore vitæ meæ servare „ Regulam Fratrum Minorum per Dominum Honorium Papam confirmatam, vivendo *in obedientia, sine proprio, & in Castitate*.

V. Ordinis Minorum formulam tanquam clarius, & expressius tria illa vota exprimentem, nonnulli alii Ordines postmodum imitati sunt; atque tria illa, vivere in *obedientia*, *sine proprio*, & *in Castitate*, in formula suæ professionis exprimere cœperunt.

VI. Ita Fratres Ordinis Eremitarum S. Augustini expresse vovent obedientiam, & *vivere sine proprio*, & *in Castitate*, secundum Regulam Patris Augustini usque ad mortem: quamquam ipsa Regula Augustini ullam professionem expressam *Castitatis* præscribat: quam nec Ordo Prædicatorum, nec Canonicorum Regularium, tametsi uterque Regulam Augustini profiteatur, in suæ professionis formula exprimit. (a)

VII. Pro-

(a) Id non est accurate verum de omnibus Canonicis Regularibus; si quidem ii, qui in Galliis nuncupantur Canonici Congregationis Gallicanæ, expressam Castitatis mentionem in suorum votorum formula efficiunt.

VII. Professioni Carmelitarum per Innocentium IV. in Constitutione, qua Regulam Albertinam declarat, & mitigat, addita fuere hæc verba: *cum Castitate & abdicatione proprietatis*. „ Verebantur enim (ait R. P. Papebrochius in commentario prævio ad vitam S. Alberti 8. Aprilis *cap.* 11. *num.* 115.) „ ne absque *explicita* trium „ Religiosorum votorum professione, negarent aliqui pro vere Re„ ligiosis habendos Carmelitas; ex vulgi scilicet imperiti sensu: „ Nam explicita trium votorum professio usitata non fuit in Mo„ nachatu veteri ". Additque, „ quod ante *Mendicantium* tem„ pora nunquam fuit tam clare expressa trium votorum Religio„ sorum distinctio.

VIII. Num igitur veteres Monachi, atque etiam moderni, qui in suæ professionis formula *Castitatis* mentionem non faciunt, *Castitatis* voto non obstringuntur? Omnino Nam qui se Deo per susceptionem vitæ Monachalis dedicat, vovetque, is se obstringi vivere secundum eam vivendi normam, quam vovet.

Porro vita Monastica includit, ac semper inclusit *essentialiter* cælibatum sive custodiam continentiæ, seu obligationem vivendi *in Castitate*; ita ut si cælibatum destruas, ipsum Monachatum destruas.

Qui ergo Regulam, ac vitam Monasticam olim vovebat, quique hodie eam vovet, etiam consequenter vovet vivere *in Castitate*; tametsi formula professionis votum Castitatis explicite non contineat; eo quod Regula, & vitæ norma, quam professus est, obligationem vivendi in Castitate *essentialiter* includat; juxta illud Innocentii III. in *cap Cum ad Monasterium tit. de Statu Monach.* „ Abdicatio proprietatis, & *custodia Castitatis* adeo est annexa Re„ gulæ Monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit di„ spensare.

IX. Duo vero includit votum *Castitatis* in Religione emissum. Primum, vivere in *Castitate* extra Matrimonium; sive omnia peccata seu interna seu externa contra *Castitatem* vitare; idque etiam ex voto; adeo ut, si Religiosus peccet contra Castitatem, non tantum committat simplex peccatum *carnis*; sed etiam contra votum; & votifragus sit.

Secundum, quod includit votum *Castitatis*, est abstinere a conjugio, & ab omni actu conjugali.

X. Unde jam pridem in Concilio Chalcedonensi *can.* 16. decretum legitur; „ Virginem, quæ se Domino Deo dedicavit, simili„ ter & *Monachos* non licere matrimonio conjungi. Sin autem hoc „ fecisse inventi fuerint, sint excommunicati. Offendendæ autem „ in eos humanitatis auctoritatem habere statuimus Episcopum ejus „ loci „. Gratianus *caus.* 27. *quæst.* 1. *can.* 22.

XI. Num professio Monachalis, ipsiumque votum Castitatis *implicite* saltem in professione Monastica contentum, etiam olim matrimonium contractum *dirimeret*, nullumque redderet, non æque expeditum est.

Illud expeditum est, votum Castitatis sive explicite sive implicite in Religione approbata emissum, hodie matrimonium contractum *dirimere*; atque tale votum ponere impedimentum *dirimens*; uti expeditum est in *cap. unico de Voto in VI.*

XII. Hoc quoque ex eadem Decretali habetur, hodie illud votum duntaxat dici „ solemne, ac ad matrimonium dirimendum „ efficax; quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri Ordi„ nis, aut professionem expressam vel tacitam factam alicui de „ Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis.

XIII. Constat insuper, hanc efficaciam votorum dirimendi matrimonium contractum, esse ex mero jure positivo.

Si enim præveniendo jus positivum, votum Castitatis a Monacho emissum efficaciam habuerit dirimendi matrimonium postea contractum, indubie etiam illam efficaciam habuit votum Castitatis emissum in Religione per Sedem Apostolicam *non approbata*.

Certum quippe est, ante sæculum XIII. nequaquam receptum fuisse, ut nova Monachorum institutio a Sede Apostolica approbationem vel confirmationem habere deberet, uti supra *tit.* 24. *cap.* 2. notavimus.

Cum vero hodie hæc efficacia solis votis in Religione per Sedem Apostolicam approbata emissis tribuatur, manifestum est, hoc totum a jure positivo dependere. Unde illud Glossæ ad citatum Capitulum unicum: „ Non est ipsum votum, quod matrimonium „ dirimit; sed est ipsa *Constitutio* Ecclesiæ.

XIV. Hinc quoque elicitur, non esse ipsam externam formam professionis seu emissionis, quæ faciat votum *solemne* ad hunc effectum *dirimendi* matrimonium; sed ipsa Constitutio positiva dans hanc efficaciam alicui voto, ipsa illud reddit *solemne* ad hunc effectum; atque ita juxta modernam phrasim, vota dicuntur *solemnia*, quibus jus positivum similem vim attribuit: & hoc titulo recte dicitur in allegato Capitulo unico: „ quod voti *solemnitas* ex *sola* Constitutione Ecclesiæ est.

XV. Hinc consequens, quod proprie loquendo, votum primum in Societate, postquam a Gregorio XIII. in Bulla, quæ incipit, *Ascendente Domino*, efficax factum est ad dirimendum matrimonium, (*a*) non incongrue *solemne* dici possit; quamvis adhuc *simplex* vulgo dicatur, ideo forsan, quod non *stabiliter* statui alicui adstringat: eo quod post emissionem hujusmodi voti, possit adhuc e Societate dimitti, & a voto absolvi.

(*a*) Opinionem contrariam docuerat Dominus de *Hericourt* in *prima & secunda editione*, quam de Legibus Ecclesiasticis vernaculo idiomate conscripsit; motus rationibus R. P. Daurnemine suam revocavit sententiam in responsionibus, quas dedit observationibus, quæ *capiti editionis* an. 1743. appositæ sunt. Ecce ejus contextus: *ces vœux (il parle de ceux des Jesuites) forment un empechement dirimant, suivant la Bulle de Gregoire XIII.* Ascendente Domino, *de l' année* 1584. *& suivant le Rituel de Paris, p.* 344. Vide pag. 22. & 23. *Observationum*, quibus D. *de Hericourt* responsiones annexæ sunt; & *Diaria Trevoltiana* 1723. pag. 1757.

CAPUT II.

Mulierum ad claustra, & Oratoria Monachorum ingressus quomodo vetitus?

1 *Antiqua Patrum Regula omnem mulierum conversationem Monachis severe interdixit.*
2 *Quarumcumque mulierum ingressus in Monasteria Monachorum vetitus.*
3 *Ægerrime tulit S. Gregorius mulierum in Monasteria ingressum; & vetuit Monachis habere Commatres.*
4 *Abbas permittens mulierem ingredi Monasterium festivitates videndi causa, pœnitentiæ subjicitur.*
5 *Interdum etiam excommunicandus dicitur.*
6 *Nonnullæ mulieres illustriores obtinuerunt licentiam intrandi Monasteriorum septa; at eam revocavit Pius V.*
7 *Gregorius XIII. Constitutionem Pii V. renovavit, & declaravit in illa* omnes *generaliter mulieres comprehendi.*
8 *Decretum Eremitarum S. Augustini contra ingressum mulierum in Monasteria.*
9 *Olim etiam ad Ecclesias Monachorum mullieribus non patebat accessus.*
10 *Ea disciplina fuit sæculo VII. in Monasterio Laubiensi:*
11 *Etiam sæculo V. in Monasterio S. Bertini.*
12 *Ut mulieres a suis Oratoriis Monachi arcerent, Missas* publicas *in iis fieri noluerunt: Quid Missæ publicæ.*
13 *Hæc disciplina etiam usque ad sæculum* XIII. *durasse videtur.*
14 *Hæc disciplina etiam hodie, & populo & Monachis sæpe esset conveniens, & utilis.*
15 *Dum mulieres ad Ecclesias Religiosorum admittuntur, curandum ut a Religiosis sint sejunctæ.*
16 *Laudabile quoad hoc PP. Prædicatorum Decretum.*
17 *Etiamsi juxta modernam disciplinam liberior sit mulierum ad Ecclesias, & Monasteria Religiosorum accessus, omnis tamen familiarior conversatio vitanda.*
18 *Salubre in hoc Eremitarum S. Augustini Decretum.*

I. MULIERUM conversationem Monachis in Castitate vivere desiderantibus, & ad eam servandam vi suæ professionis adstrictis admodum periculosam existimantes Patres, omne, quantum possibile est, commercium mulierum Monachis interdixerunt.

„ Familiaritatem omnium mulierum (ait vetus Patrum Regula, „ quam Lucas Holstenius *tertiam* vocat) tam parentum, quam „ extranearum pro custodienda vita, vel cavendis laqueis diaboli, „ ab omnibus Monasteriis, vel culturis Monachorum, seu frequen„ tationem Monachorum a Monasteriis puellarum, sicut Regula „ docet, prohibere censemus. Neque ulla mulier in interius atrium „ Monasterii ingredi audeat. Quod si cum consilio, vel voluntate „ Abbatis Monasterium, vel cellulas Monachorum quædam fuerit „ ingressa, merito ipse Abbas & nomen Abbatis deponat, & in„ feriorem se omnibus Presbyteris recognoscat; quia talis sancto „ gregi præponi debet, qui eos immaculatos Deo offerre procuret; „ non per quaslibet familiaritates diabolo sociare festinet.

II. Regula S. Cæsarii Episcopi Arelatensis, *cap.* 11. „ Mulieres „ in Monasterio nunquam ingrediantur ". Et fortius alius Arelatensis Episcopus S. Aurelianus in Regula, *cap.* 15. „ Mulieres ve„ ro, nec Religiosæ nec sæculares nullæ omnino, nec Abbatis, nec „ cujuscumque Monachi mater, aut quælibet propinqua aut nota „ ad salutandum, aut ad orationem ingredi permittatur

III. Quam ægre tulerit S. Gregorius mulierum in Monachorum domos ingressum, colli potest ex Epistola ejus ad Valentinum Abbatem, *lib.* 3. *Epist.* 40. in qua scribit: „ Pervenit ad nos, quod „ in Monasterio tuo passim mulieres ascendant, & quod adhuc „ est gravius, Monachos tuos sibi commatres facere, & ex hoc „ incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hac occasione „ humani generis inimicus sua eos, quod absit, calliditate deci„ piat: ideo hujus te præcepti serio commonemus, ut neque mu„ lieres in Monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas „ ascendere, neque Monachos tuos eas commatres sibi facere. „ Nam si hoc denuo ad aures nostras quocumque modo pervene„ rit, sic te severissimæ noveris ultioni subdendum, ut emendatio„ nis tuæ qualitate cæteri sine dubio corrigantur.

IV. Quin & jam pridem Antissiodorensi Concilio decretum fuit: *Si quis Abbas mulierem in suo Monasterio ingredi permiserit, aut festivitates aliquas ibi spectare præceperit, tribus mensibus in alio Monasterio retrudatur, pane & aqua contentus.* Can. 26.

V. Et Concilium Turonense II. *Can.* 15. „ Ut mulier intra se„ pta Monasterii *nullatenus* introire permittatur. Si Abbas in hac „ parte, aut Præpositus negligens apparuerit, qui eam viderit, & „ non statim ejecerit, *excommunicetur*.

Plures in hanc rem Canones refert Gratianus, *caus.* 18. *quæst.* 12.

VI. Cumque nonnullæ mulieres, præcipue illustrium familiarum a Romanis Pontificibus licentiam contra hanc Canonicam institutionem accepissent; atque hac licentia prætenderent sibi liberum in ipsa Monasteriorum etiam virorum septa patere introitum, Pius V. expendens periculum ex hujusmodi mulierum ingressu, & conversatione Religiosis imminens, Constitutionem in forma *Brevis* edidit, qua omnes hujusmodi licentias quocumque titulo, & quibuscumque mulieribus concessas revocavit, & annullavit, „ districte „ prohibentes, ait mulieribus quidem prædictas facultates, & li„ centias prætendentibus, sub excommunicationis latæ sententiæ „ pœna, postquam harum litterarum notitiam habuerint, a qua „ non possint nisi a nobis, aut a Romano Pontifice, qui pro tem„ pore fuerit, absolvi, præterquam in mortis articulo, ne dictas „ domos, & Monasteria ingredi audeant.

„ Ipsi vero Monasteriorum, & Conventuum Abbatibus, Præ„ positis, Prioribus, & aliis Præsidentibus quocumque nomine vo„ centur, & eorum Monachis, Canonicis, & Fratribus, sive mendi-

„ can-

„ cantibus, sive non mendicantibus, sub privationis officiorum, „ quæ in præsentia obtinent, & inhabilitatis in posterum ad illa „ & alia omnia, & suspensionis a divinis ipso facto, sine alia de- „ claratione, incurrendis pœnis, ne eas introducere, admittereve „ præsumant.

VII. Hanc constitutionem rursus renovavit Gregorius XIII. in Constitutione, quæ incipit, *Ubi gratiæ*, 28. in Bull. Roman.

Cumque postmodum dubitaretur, num hoc Decreto tantum comprehendere voluisset mulieres hujusmodi licentias habentes, respondit idem Pontifex, mentem suam fuisse, comprehendere *omnes & quascumque mulieres alias tam in genere, quam in specie*. Habetur hæc declaratio in Bull. Rom. ad calcem citatæ Constitutionis.

Disciplinam hanc Patrum Regulis, atque Conciliorum, & Pontificum Decretis expressam, & firmatam, passim Ordinum Constitutiones inculcant; serioque ac sollicite conservari præcipiunt.

VIII. Et Constitutiones Eremitarum S. Augustini *part.* 2. *c.* 13. de hac disciplina ita loquuntur; „ Stricte prohibemus, ne aliquis „ frater Prælatus, vel subditus mulierem cujuscumque status, gra- „ dus, Ordinis, conditionisve sit, quacumque etiam dignitate, „ ac præeminentia præditam, etiam Comitissam, Marchionissam, „ aut Ducissam in Monasteria Fratrum Ordinis nostri introducere, „ vel admittere præsumat, *sub privationis officiorum, quæ in præ-* „ *sentia obtinuerit, & inhabilitatis in posterum ad illa, & alia om-* „ *nia, ac suspensionis a divinis ipso facto* sine alia declaratione, „ pœnis incurrendis, præterquam in casibus sequentibus. Videlicet; „ quando fiunt processiones, vel mortui sepeliuntur, ac etiam pro „ iis suffragia fiunt: tunc namque ad illa loca, in quibus dicta pia „ opera exercentur, accedere mulieribus licitum est; ita tamen „ quod porta qua intratur ab Ecclesia in claustrum, non clauda- „ tur ullo modo quamdiu mulieres intra steterint, quæ, eo finito „ propter quod intraverunt, exire compellantur.

IX. Non tantum ingressus mulierum in *interiora* ipsorum Monasteriorum septa olim vetitus erat; sed etiam ab ipsis Ecclesiis, sive Oratoriis Monachorum mulieres passim arcebantur; neque ad ea ipsis patebat ingressus.

X. Refertur a Fulcuino in libro de gestis Abbatum Laubiensium *cap.* 1. de S. Ursmaro Abbate Laubiensi, & Episcopo in *functoria* tantum prædicatione sacrato (de quo Episcoporum genere vide Mabilonium in præfatione ad partem I. sæculi III. Benedictorum *num.* 33. 34. *&* 35.) quod cum Ecclesiam Monasterii dedicasset anno 697. nolens „ pollui cadaveribus mortuorum, fecerit aliam in honore „ B. Mariæ in montis vertice, cui subjacet prædictum Monaste- „ rium; ubi cœmeterium esset Fidelium, & ad quam confflueret „ populus. Nam *illicitus*, ut *nunc quoque* nisi certo tempore, apud „ aliam (Monasterii Ecclesiam) erat *fœminarum* accessus ". Extat apud Mabillonium in Actis Benedictinorum sæculo III. *part.* 1. *pag.* 247.

XI. In *lib.* 2. *De miraculis S. Bertini Abbatis Sithivensis* (*a*) narratur: „ Adala nobilissima conjux Arnulfi Comitis, cum sæpissime „ magis iufirmitatibus esset aggravata, cœpit desiderare, ut in hoc „ Monasterin (S. Bertini) ei licentiam Monachi darent intrare, „ ut coram *Altari S. Bertini*, pro salute sua deprecatura liceret „ se prosternere. Hujus igitur rei causa, ait auctor, advocatis ve- „ nerabilibus Episcopis Wicfrido Tarvennensis (*b*) Ecclesiæ Epi- „ scopo, & Foloerto Cameracensis, denudavit eis desiderium suum, „ accepta etiam licentia a Monachis anno Nativitatis Domini 938. „ annoque quinto Ludovici Regis (*c*) feria secunda Paschæ intro- „ duxerunt eam præfati Episcopi in eodem Monasterio, non sine „ *tremore maximo*: quoniam hoc illa *prima* facere præsumpserat, „ quod ante *Reginarum nulla* concupiscere vel audebat ". Apud „ Mabillonium loco citato *pag.* 138.

En sæculo decimo quanta cum difficultate, & Episcoporum auctoritate huic Comitissæ ad *Altare* S. Bertini datus est accessus!

XII. Quid plura? cum notorium sit plurimis sæculis in more positum fuisse; immo & vice privilegii interdum in Fundatione cautum, ut missæ *publicæ*, id est, ad quas populus conveniret, in Monachorum Ecclesiis non fierent; „ ne scilicet (ut ait Gregorius „ *lib.* 4. *Epist.* 43.) in servorum Dei secessibus occasio præbeatur po- „ pularibus conventibus, & simpliciores ex hoc animas plerum- „ que, quod absit, in scandalum trahat: frequentior *etiam introi-* „ *tus mulierum* arceatur.

XIII. Hancque disciplinam, Missas *publicas*, sive ad quas esset publicus populi conventus, in Monasteriorum Ecclesiis non celebrandi, usque ad tempora S. Bernardi permansisse, ex Philippo Abbate Bonæ Spei *lib. De continentia Clericorum cap.* 83. observat Cardinalis Bona *lib.* 1. *Rerum Liturg. cap.* 13. *num.* 3. quin & Innocentium III. Veterum vestigiis insistentem prohibuisse, ne Diœcesis Episcopus in Monasterio Carroffensi, cujus privilegia confirmabat, Missas *publicas* ageret.

XIV. Scio quidem contrariam disciplinam hodie præsertim post exortos Ordines Mendicantes invaluisse, atque in Ecclesiis sive Oratoriis Monachorum *publicas* Missas, a conventu populi adstantis, & offerentis ita dictas, passim celebrari: at & illud scio, quod non raro magis cautum esset, & populo, & Monachis, si juxta disciplinam Patrum suorum, a suis Ecclesiis præcipue hi, qui ad instructionem populi specialiter non sunt vocati, publicum populi conventum arcerent. Populo quidem, ut in matrice seu Parochiali Ecclesia suis nutrirentur Pastoribus; Monachis vero, ne sæcularium contagione polluerentur, aut in sua devotione saltem distraherentur.

XV. Similiter, quamvis horum temporum disciplina mulieres ad plerasque Religiosorum Ecclesias admittat, illud tamen sollicite cavendum, ut quantum fieri potest, Religiosi a mulieribus sint sejuncti; neque psallentium choris intermisceantur.

XVI. Qua de re prudenter in suis Constitutionibus caverunt PP. Prædicatores: *Mulieres Claustrum, vel* Oratorium *vel alias officinas nostras non ingrediantur, nisi in die consecrationis Ecclesiæ, &* tunc *licebit eis ingredi* Chorum, *& Claustrum. In Parasceve vero* tantum Chorum *intrare poterunt usque ad officium.*

Quin ut Chorus a sæcularium conventu magis esset liber, decreverunt sequentia: *In Ecclesiis nostris debent esse* intermedia, *quæ dividunt* Chorum a sæcularibus, *& debent ubique ita esse disposita, ut Fratres* Chorum *ingredientes non possint a sæcularibus videri, nec ipsi sæculares videre. Poterunt tamen aliquæ fenestræ aptari, ut tempore elevationis Dominici Corporis aperiantur, & Sacramentum a sæcularibus adoretur.* In Constitutionibus editis per Petrum Martyrem *part.* 1. *cap.* 16.

XVII. Insuper quæcumque disciplinæ intervenerit pro temporum varietate immutatio, illud tamen invariatum manet, omnem Religiosis, non minus ac Clericis, familiarem, & non necessariam cum mulieribus conversationem esse interdictam: ipsisque Superioribus sollicite esse invigilandum: ut omnem similem conversationem rescindant, & occasionem præveniant.

XVIII. Qua in re notandæ Constitutiones Eremitarum S. Augustini, quæ *part.* 2. *cap.* 13. hæc habent: „ In Ecclesia, seu ad o- „ stium Conventus nullus Frater cum mulieribus loquatur sine li- „ centia Prioris, & sine socio a Priore assignato, qui audiat, & „ videat, nisi talis cum matre, vel sorore carnali, seu alia mu- „ liere maxime sibi consanguinitate, vel affinitate conjuncta lo- „ queretur. In quo casu sufficit, quod socius videat, licet non au- „ diat: excipimus tamen viros graviores, & ætate maturiores. „ Omnia tamen supradicta quoad omnes Fratres serventur, quoties „ contigerit aliquem extra Monasterium egredi, ut cum mulieribus „ loquatur.

„ Caveat autem Prior, ne nimis frequenter eidem Fratri licen- „ tiam concedat cum eadem, vel eisdem mulieribus colloquendi, „ vel eas ad proprias domos visitandi, nisi forte talis persona es- „ set tantæ scilicet auctoritatis, & tam claræ famæ, quod ex ejus „ collocutione potius Religioni nostræ honor, quam dedecus accederet.

„ Fratres vero foras missi pro necessariis domui petendis, loqui „ poterunt cum mulieribus etiam alter sine altero, si tunc neces- „ sitas sic loqui exigit, intrare tamen domum ad sedendum, vel „ confabulandum non licebit.

„ Procurator, & Fratres alii cum ad procurandum necessaria „ Fratribus vadunt, poterunt præsente socio suo, & vidente de „ hujusmodi cum muliere sola loqui, ita tamen quod cum una ea- „ demque muliere frequens non sit talis collocutio ".

CAPUT III.

De Clausura Monialium vetante egressum Monialium.

1 *Ab initio Ecclesiæ fuerunt nonnullæ mulieres in perpetua castitate viventes.*
2 *Pro conservanda castitate convenit sæcularium personarum fuga.*
3 *Egressus e Monasterio Monialibus jam pridem interdictus.*
4 *Quæ cura olim haberetur, ut castitati Virginum extra Monasteria habitantium consuleretur.*
5 *Seculo V. Clausura Monialium nota fuit.*
6 *Fixa & generalis non fuit circa Monialium Clausuram disciplina ante sæculum* XIII.
7 *Constitutio Bonifacii VIII. circa Clausuram Monialium.*
8 *Decretum Concilii Tridentini eamdem Constitutionem innovans.*
9 *Pius V. declaravit omnes quascumque Moniales Decreto Tridentino comprehendi.*
10 *Idem Pontifex egrediendi licentiam nonnisi ex tribus causis concedi posse, edixit.*
11 *Vigore Concilii Tridentini Episcopus habet auctoritatem in omnia generatim Monasteria Monialium in his, quæ Clausuram concernunt.*
12 *Episcopus potest visitare Monasteria Monialium etiam Regularibus subjecta, quoad ea, quæ* Clausuram *spectant.*
13 *Primus effectus Clausuræ est prohibitus egressus Monialium e Monasterio.*
14 *Quæ sit* justa *causa dandi licentiam egrediendi, non determinavit Tridentinum: tres expressit Pius V.*
15 *Prima causa est*, magnum incendium; *& quid per illud intelligatur?*
16 *Quæ sit* infirmitas, *ratione cujus egressus sit permittendus?*
17 *Causæ a Pio V. expressæ etiam in Synodis fuerunt probatæ.*
18 *An aliquando liceat indulgere egressum ob rationes a Pio V. non expressas?*

I. AB ipso Ecclesiæ exordio fuisse mulieres virginitatem servantes, etiam ipsa Acta Apostolorum testantur, *Cap.* 21. *vers.* 9. ubi de Philippo refertur: *Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.*

Idem confirmant Patrum de Virginibus multiplicia scripta; quibus suam erga illas specialem curam, ac sollicitudinem expresserunt.

Nunc Nobis (ait S. Cyprianus *de disciplina & habitu Virginum*) „ ad Virgines sermo est, quarum quo sublimior gloria est, major „ & cura est. Flos est ille Ecclesiastici germinis, decus atque or- „ namentum gratiæ spiritalis, læta indoles, laudis & honoris opus „ integrum atque incorruptum; Dei imago respondens ad sancti- „ moniam Domini, illustrior portio gregis Christi. Gaudet per „ illas atque in illis largiter floret Ecclesiæ matris gloriosa fœcun- „ ditas: quantoque plus copiosa virginitas numero suo addit, tan- „ to plus gaudium matris augescit. Ad has loquimur, has adhor- „ tamur affectione potius quam potestate: non quod extremi & „ minimi, & humilitatis nostræ admodum conscii, aliquid ad cen- „ suram licentiæ vindicemus; sed quod ad sollicitudinem magis cau- „ ti, plus de diaboli infestatione timeamus.

(*a*) *De Sithieu, aujourd'hui S. Omer.*
(*b*) *Therouenne.*
(*c*) *Louis d'Outremer Roi de France.*

II. Inter cætera autem, quæ pro custodia virginitatis Patres suggessere, fuit hominum sæcularium, atque præcipue alterius sexus fuga, atque ab omni mundana, & externa hominum conversatione sequestratio.

III. Et quidem, dum circa sæculum IV. formari cœperunt Virginum Monasteria, cœpit quoque eis egressus e monasterio, si non totaliter, saltem extra necessitatis casus, & citra Superioris licentiam interdici.

Sanctus Basilius De Institutione Monachorum, inter alia præcepta seu regulas habet: ,, Egredi vero *extra Monasterium*, præterquam ubi statutis temporibus *necessitas* postulaverit, nemini licitum esto.

Ne vero crederetur, quæ ab eo tradita sunt ad solos Monachos spectare, monet ea non tantum in virorum, sed & virginum Monasteriis esse servanda; atque in his eo accuratius, quanto in his majus est periculum. ,, Verum, ait, quoniam non virorum modo Conventus sunt, sed etiam *virginum*, cætera quidem omnia, quæ hactenus præcepta tradidimus, æque utriusque communia sunt. Unum tamen illud scire convenit, longe accuratiorem, majoremque in fœminarum vita quam in virorum, disciplinam requiri, veluti voluntariæ paupertatis virtutem, quietem atque silentium, obedientiam, studium in sorores, cautionem *in publicum prodeundi*, diligentem, quibuscum colloquium sit, animadversionem, parem inter ipsas mutuo benevolentiam, & illud, quod nulla seorsim apud eas conventicula sint. In his enim omnibus in virginum vita accurandis, majore quodam multo opus est studio ". Hæc Basilius *de Instit. Monach.*

Hinc lucet, quam sollicite Basilius Virginibus clausuram Monasterii commendaverit.

De Monasterio Virginum in Thebaide, in quo sæculo IV. vixit S. Euphrasia, legitur in hujus vita: ,, Nulla earum *januas exibat*. Erat autem janitrix per quam responsa omnia fiebant matura ". Apud Bollandum ad 13. Martii.

IV. Eodem sæculo in Concilio Carthaginensi III. *Can.* 33. decernitur: ,, Ut Virgines sacræ, cum parentibus, a quibus custodiebantur, privatæ fuerint, Episcopi, vel Presbyteri, ubi Episcopus absens est, providentia, gravioribus fœminis commendentur, aut simul habitantes invicem custodiant: ne passim vagando, Ecclesiæ lædant existimationem.

V. Sanct. Cæsarius in Regula ad Virgines *cap.* 1. ,, Si qua, relictis parentibus suis, sæculo renuntiare, & sanctum ovile voluerit introire, ut spiritualium luporum fauces, Deo adjuvante, possit evadere, usque ad mortem suam de Monasterio non *egrediatur*, nec de Basilica, ubi ostium esse videtur.

VI. Qua sollicitudine Virginibus clausura omnibus sæculis inculcata fuerit, speciali Tractatu novissime ostendit Joannes Baptista Thiers, qui tamen recte advertit, non semper nec ubique eamdem fuisse circa clausuram sacrarum Virginum disciplinam; neque fuisse aliquam generalem Ecclesiæ legem, omnibus indifferenter Monialibus clausuram perpetuam imponentem ante Bonifacium VIII. qui sub finem sæculi XIII. & initium XIV. Pontificatum gessit.

VII. Hic edita Constitutione, quæ refertur in *cap. Periculoso, de Sta u Regular. in VI.* Generaliter omnibus Monialibus perpetuam clausuram imposuit. ,, Periculoso & detestabili quarumdam Monialium statui (quæ honestatis laxatis habenis, & Monachali modestia, sexusque verecundia impudenter abjectis, extra sua Monasteria nonnunquam per habitacula sæcularium personarum discurrunt, & frequenter intra eadem Monasteria personas suspectas admittunt, in illius, cui suam integritatem voluntate spontanea devoverunt, gravem offensam, religionis opprobrium, & scandalum plurimorum) providere salubriter cupientes, præsenti Constitutione perpetuo irrefragabiliter valitura, sancimus, universas & singulas Moniales præsentes atque futuras, cujuscumque Religionis sint vel Ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes, sub perpetua in suis Monasteriis debere de cætero permanere clausura; ita quod nulli earum Religionem tacite vel expresse professæ, sit vel esse valeat quacumque ratione, vel causa (nisi forte tanto, & tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo seu scandalo commorari) Monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas.

VIII. Hanc Bonifacii Constitutionem innovavit Synodus Tridentina *Sess.* 25. *De Regularibus cap.* 5. atque ,, universis Episcopis, sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipit, ut in omnibus Monasteriis sibi subjectis, ordinaria, in aliis vero Sedis Apostolicæ auctoritate, clausuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, & ubi inviolata est, conservari maxime procuret: inobedientes atque contradictores per Censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacumque appellatione postposita, compescentes, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Quod auxilium ut præbeatur, omnes Christianos Principes hortatur S. Synodus, & sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda, omnibus Magistratibus sæcularibus injungit. Nemini autem Sanctimonialium licet post professionem exire a Monasterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi ex aliqua legitima causa, ab Episcopo approbanda: indultis quibuscumque, & privilegiis non obstantibus.

IX. Pontifices Romani, signanter Pius V. & Gregorius XIII. dictam Bonifacianam Constitutionem, nec non hoc Concilii Decretum suis respective Bullis non tantum particulatim approbarunt, ac denuo innovarunt, sed aliquatenus etiam adauxerunt.

Etenim cum dubitari potuisset, num Synodus Tridentina suo Decreto comprenderet monasteria Monialium, in quibus clausura nunquam fuit recepta, & quæ ex sua Regula aut Institutione ad clausuram non adstringuntur, Pius V. declaravit, ,, universas & singulas Moniales, præsentes atque futuras, cujuscumque Religionis, Ordinis vel Militiarum, etiam Hierosolymitanæ sint, quæ vel jam receptæ sint, vel in posterum in quibusdam Monasteriis sive Domibus recipientur, & tacite vel expresse Religionem professæ, etiamsi *conversæ*, aut quocumque alio nomine appellentur, etiamsi ex institutis, vel fundationibus earum regulæ ad clausuram non teneantur, nec unquam in earum monasteriis, seu domibus, etiam ab immemorabili tempore ea servata fuerit, sub perpetua in suis monasteriis, seu domibus debere de cætero permanere clausura, juxta formam dictæ Constitutionis fel. record. Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, quæ incipit, *Periculoso*, in sacro Concilio Tridentino approbatam, & innovatam, quam nos auctoritate præfata etiam approbamus & innovamus, in omnibus & per omnia, ac illam districte observari mandamus.

Insuper cum Synodus causam legitimam egrediendi Monasterium Episcopi judicio permisisset, Pius V. in determinationem, ac generalitatem restringens, nulla occasione, nullove alio prætextu licentiam indulget, ,, *nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis lepræ, aut epidemiæ*, quæ tamen infirmitas, præter alios Ordinum Superiores, quibus cura Monasteriorum incumberet, etiam per Episcopum, seu alium loci Ordinarium, etiamsi prædicta monasteria ab Episcoporum, & Ordinariorum jurisdictione exempta esse reperiantur, cognita & expresse in scriptis approbata sit, a Monasteriis præfatis exire, sed nec in prædictis casibus extra illa, nisi ad necessarium tempus stare licere (*a*).

X. Si ergo Bonifacianam Constitutionem, atque Decretum Synodi Tridentinæ, una cum Bulla Pii V. spectemus, in omnibus Monialium monasteriis indistincte clausura erit servanda; atque per Episcopos partim ordinaria, partim delegata auctoritate, ubi recepta non fuit, aut violata, introducenda erit, & ubi hactenus inviolata mansit, sollicite conservanda.

XI. ,, Ex quo manifeste fundata dignoscitur (ait Stephanus Weyms) Episcoporum, & Ordinariorum quoad clausuram hanc, aliaque eo spectantia, jurisdictio in cujusvis Ordinis Moniales, etiam eas quæ a Regularibus reguntur, & alias sunt exemptæ ". Hæc ille ad Constitutiones 24. per Tridentinum innovatas, *constit.* 15. *num.* 11. quod & clare expressit Pius in citata Bulla *Cura Pastoralis*, & manifeste supponit §. 10. ejusdem Bullæ, qui ita habet: ,, Per hoc autem in Monasteriis exemptis, Ordinarii locorum, *quoad alia*, nullam credant sibi jurisdictionem vel potestatem aliquatenus attributam.

XII. Unde fertur declaratum a Sac. Congregatione Concilii 17. Julii 1597. ,, Episcopos posse Moniales *Regularibus subjectas*, in iis, quæ clausuram concernunt, toties visitare, quoties vere cognoverint expedire.

Et Concilium Aquense an. 1585. *tit. de Visitatione*, ait: ,, Monialium Monasteria *Regularium juri curæve* subjecta, Episcopi, quoad *clausuram* attinet, accurate visitent, Loca ipsa introspectent, atque e superiori etiam parte circumlustrent, & caute solerteque inspiciant prospectus omnes, aditus, & cætera denique omnia, quæ ad clausuram recte tuendam ullo quovis modo pertinent.

Atque ita in contradictorio judicio in Consilio Privato Regio Parisiensi pro Episcopo Podiensi contra Moniales S. Claræ, judicatum fuisse 26. Augusti 1563. refert Claudius Henrys in suis Decisionibus sive Arrestis *tom.* 2. *lib.* 1. *quæst.* 1.

XIII. Porro hujus clausuræ modus & effectus est, uti ex citatis Pontificum Bullis, & Decreto Concilii Tridentini constat; primo, ut Monialibus post professionem egredi non liceat Monasterii sui claustra sive interiora septa, etiam ad *breve* tempus, quocumque prætextu, nisi ex aliqua legitima causa, ab Episcopo approbanda, indultis quibuscumque, & privilegiis non obstantibus, uti loquitur Tridentinum.

XIV. Quæ autem censenda sit *justa causa*, Synodus Tridentina non expressit; eamque judicio Episcopi permisisse videtur: at Pius V. nulla occasione, aut prætextu egressum permittit, *nisi ex causa magna incendii, vel infirmitatis lepræ, aut epidemiæ*.

XV. ,, Nomine *magni incendii*, ait Barbosa, intelligitur incendium ita magnum & evidens, ut certum sit, aut saltem probabile multum esse videatur, quod nisi Moniales omnes statim a monasterio exeant, omnes simul sint morituræ, ac consumandæ præ nimia exustione ignis.

XVI. ,, Sub nomine vero *infirmitatis lepræ*, ait idem, intelligitur infirmitas quædam adeo contagiosa, quod si ipsius radix. & origo foras non ejiciatur (hoc est Monialis eo morbo infecta) cito omnes ejusdem Monasterii Sorores inficeret . . . Sub nomine denique *epidemiæ*, quantum ad præsens attinet propositum, intelligitur morbus quidam *pestifero*, similiter ac eadem ratione contagiosus Communitati præjudicialis ". Hæc Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. cap.* 44. post plures alios ibidem *num.* 73. relatos.

XVII. Et longo tempora ante Pium V. Synodus Moguntina an. 1549. *cap.* 79. egressum non permittit, nisi fuerint *inevitabili* necessitate compulsæ, *aut tali morbo infectæ, unde ex contagione aliis periculum immineat*.

Synodus quoque Cameracensis D. anno 1550. inter causas concedendi egressum, reponit *morbum, quo cum aliis absque gravi periculo commorari non posset*.

XVIII. Credit nihilominus idem Barbosa post alios ab ipso citatos, quod non obstante restrictione Pii V. Moniales possint exire e Monasterio ex aliis causis similibus, aut urgentioribus in Bulla Pii V. nominatim non expressis, v. g. tempore belli, cum periculum imminet invasionis a militibus, multaque incommoda sustinennendi, nisi se in locum tutum recipiant.

Synodus Tridentina causam exitus ab Episcopo *approbandam* statuit. Pius V. vero vult, ut ,, *infirmitas*, ratione cujus egressus permit-

(*a*) Id quoque in Galliis & quidem clarius, & strictius constat Declaratione quam Rex noster Ludovicus XV. dedit 10. Februarii 1742. articulo 2.

„ permittitur, præter alios Ordinum Superiores, quibus cura Mo- „ nasteriorum incumberet, etiam per Episcopum, seu alium loci „ Ordinarium, etiamsi prædicta monasteria ab Episcoporum, & „ Ordinariorum jurisdictiones exempta esse reperiantur, cognita & „ *expresse* in *scriptis* approbata sit ", Additque: „ Sed nec in „ prædictis casibus extra illa (Monasteria) nisi ad *necessarium* „ tempus stare liceat ".

C A P U T IV.

De Clausura vetante ingressum in Monasteria; quæ sit circa clausuram Belgica disciplina?

1 *Per clausuram Monialium vetitus personarum extranearum in Monasteria ingressus.*
2 *Nullus Monasteria Monialium intrare potest sine licentia in* scriptis *obtenta; nec illa dari potest nisi in casibus* necessariis.
3 *Quando Episcopi aliive Superiores ingredi possint, & quid ab illis observandum?*
4 *Casus* necessarii, *quibus ingressus annui potest, intelligi debent respectu Monasterii*, non respectu Ingredientis.
5 *Synodus Cameracensis non permittit Episcopum ingredi nisi causa visitationis, aut necessitatis.*
6 *Non licet Sacellanis ingredi chorum Monialium, prætextu ibi celebrandi aut concionandi.*
7 *Neque in vestitione, aut professione licitus est ingressus; nec personis necessariis, nisi cum magna cautela.*
8 *Per frequentiora ad cancellos colloquia violari clausura potest.*
9 *Ad Episcopum spectat hujusmodi colloquiis modum ponere, etiam in Monasteriis curæ Regularium subjectis.*
10 *Episcopus punire potest Regularem etiam exemptum ob colloquium cum Moniali.*
11 *Multum conducit ad conservationem clausuræ prohibitio colloquendi cum Monialibus.*
12 *Episcopis Belgii volentibus introducere clausuram multæ difficultates oppositæ.*
13 *Synodus Cameracensis rationes Monialium* clausuram *recusantium censent Pontifici exponendas.*
14 *Proponuntur rationes, quæ potuerunt introductioni clausuræ opponi.*
15 *Clausura non in omnibus Belgicis Monialium Monasteriis recepta.*
16 *Concilium Tridentinum quoad clausuram in Belgio in omni suo rigore non est receptum; uti nec Constitutio Pii V.*
17 *Multæ in Belgio sunt Moniales, quarum Institutum rigorem clausuræ non compatitur.*
18 *Non dubium per clausuram multis periculis occurri.*
19 *Allaborare debent Superiores, ut in Monasteriis exterioris clausuræ rigori non subjectis, finis clausuræ habeatur.*
20 *Vetitus sæcularium personarum in Monasteria clausuræ non subjecta ingressus.*
21 *Omnis periculosa & suspecta conversatio generaliter Monialibus interdicenda.*
22 *Vetita Institutio conviviorum, quibus intersint personæ extraneæ in Monasteriis Monialium etiam clausuræ non subjectis.*
23 *Egressus e Monasterio Monialibus, quamvis clausuræ non adstrictis, concedi debet cum magna moderatione.*
24 *Septa Monasterii facta sunt, ut Moniales sejunctæ a sæculo vivant.*
25 *Circumspecti esse debent Superiores, dum egressum permittunt; Decretum Synodi Cameracensis circa egressum Monialium ægris ministrantium.*
26 *Simile Decretum Archiepiscopi Mechliniensis pro* nigris *Sororibus.*
27 *Olim in plerisque Xenodochiis erant* utriusque *sexus Religiosi ad serviendum* utrique *sexui infirmo.*
28 *Laudabile hoc institutum, modo caveantur incommoda ex simultanea cohabitatione timenda.*
29 *Merito advocantur viri, ut sexui virili ministrent.*
30 *Decretum Tridentinum de transferendis Monasteriis Monialium ad urbes.*
31 *Hoc Decretum hic effectum habere non potuit.*

I. SECUNDUS effectus clausuræ Monialium est, prohibitus quarumcumque personarum extranearum ad Moniales accessus, quem hisce verbis expressit Bonifacius VIII. „ Nullique aliquatenus in- „ honestæ personæ, nec etiam honestæ " (nisi rationabilis & manifesta causa existat, ac de illius, ad quem pertinuerit, speciali licentia) „ ingressus vel accessus pateat ad easdem: ut sic a mun- „ danis conspectibus separatæ, omnino servire Deo valeant libe- „ rius, & (lasciviendi opportunitate sublata) eidem corda sua, „ & corpora in omni sanctimonia diligentius custodire.

II. Synodus vero Tridentina vetat, quemquam ingredi intra se- „ pta Monasterii, cujuscumque generis, sexus, vel ætatis fuerit, „ sine Episcopi vel Superioris licentia in scriptis obtenta, sub ex- „ communicationis pœna ipso facto incurrenda. Dare autem tan- „ tum Episcopus aut superior licentiam debet, ait Synodus, in „ casibus *necessariis*; neque alius ullo modo possit, etiam vigore „ cujuscumque facultatis, vel indulti hactenus concessi, vel impo- „ sterum concedendi.

III. Hæc autem *necessitas* ingrediendi a Tridentino requisita, sic accepta & intellecta est, ut etiam ipsi Prælati tam sæculares quam regulares, quibus cura & regimen monasteriorum incumbit, ita demum auctoritate sibi ex officio attributa ingrediendi monasteria Monialium uti possint, si id faciant in casibus *necessariis*, & a paucis, iisque *senioribus*, ac religiosis personis comitati, quemadmodum declaravit Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit, *Dubiis*, edita pro majore declaratione alterius Bullæ ejusdem Pontificis, quæ incipit, *Ubi sacra* 28. in Bull. Rom. per quam revocatis quibuscumque licentiis seu indultis, etiam a Romanis Pontificibus concessis, ingrediendi Monialium Monasteria, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, prohibet ac interdicit „ omnibus & quibuscumque personis Ecclesiasticis, & Sæcularibus, ac etiam Or- „ dinum quorumcumque etiam Mendicantium Regularibus, ne præ- „ textu licentiarum ab Episcopis vel Superioribus, quibus illas con- „ cedendi in casibus necessariis tantum ex Decreto Concilii Tri- „ dentini tribuitur, Monasteria ipsa Monialium pro libito, sed „ necessitatibus urgentibus dumtaxat ingredi, neve Moniales sub „ eisdem pœnis illos aliter admittere præsumant.

IV. Casus *necessarii*, quibus Episcopis licet ingressum personarum sæcularium permittere, intelliguntur *respectu Monasterii*, non autem respectu ingredientis; sive necessitas debet se tenere ex parte *Monasterii*; uti sæpius declarasse sanctam Congregationem, testatur Fagnanus ad *cap. Cum virum, tit. De Regularibus, num.* 20.

V. Ad citatam Gregorii XIII. Constitutionem respexisse apparet Synodus P. II. Cameracensis, ann. 1586. *tit. De Regularibus, cap.* 14. ubi habet: „ Sed nec ipsi Episcopi, aut eorum Vicarii, aut „ alii Superiores Monialium unquam ingrediantur septa clausuræ, „ nisi *visitationis*, aut alia *necessaria causa*, sub pœnis contra in- „ gredientes a jure decretis.

VI. Præcedenti vero capite de Præfecto Monialium ita loquitur: „ Præfectus quoque ejusmodi Monialium, seu ejus Cappellanus, „ aut alius Sacerdos eam Ecclesiæ partem, ubi ipsæ psallunt, ne „ quidem prætextu ibidem celebrandi vel concionandi ingrediatur. „ Quod si quis ibi celebrare, aut concionari ausus fuerit, suspen- „ sionis a divinis, Præfecta, quæ cum admiserit, excommunicatio- „ nis pœnam ipso facto incurrant.

VII. Similiter *cap.* 12. vult: ut „ ad eas (Moniales) nullus om- „ nino aut viris aut mulieribus etiam illustribus, etiam in *vesti-* „ *tionum* aut *professionem* solemnitatibus pateat accessus, sed per „ cancellos, cum *necessitas* erit, colloquantur, exceptis tamen per- „ sonis *necessariis*, utpote Confessario, (cum ad ægrotantium Mo- „ nialium, quæ ad confessionale accedere non possunt, confessio- „ nes audiendas, aut sanctissimum Eucharistiæ vel Extremæ Un- „ ctionis Sacramentum ipsis deferendum, & similia charitatis offi- „ cia iisdem ægrotis impertienda, erit admittendus) Medico, Chi- „ rurgo, bajulo vini aut cerevisi, fabris, & similibus personis, „ quibus tamen non nisi in necessitate ingressus pateat, quos duæ „ antiquiores Sanctimoniales comitentur.

VIII. Quod vero Synodus Cameracensis citato *c.* 12. nonnisi cum *necessitas* habuerit, etiam ad cancellos colloquia Monialium cum viris aut mulieribus permittat, omnino ad finem clausuræ obtinendum conducit.

Quis enim nesciat, ex hujusmodi colloquiis non tantum quietem atque tranquillitatem Monialium turbari, sed & corda earum humano & mundano pulvere conspurcari; quin & nonnumquam castitati earum periculum imminere, earumque integritatem violari.

IX. Hinc consequens est, per illa colloquia clausuram aliquatenus violari, & consequenter ad Episcopum pertinere, hujusmodi collocutionibus modum ponere, etiam in Monasteriis regimini Regularium subjectis.

„ Ideoque cum Episcopus Bellunensis (*a*) olim retulisset S. Congregationi Concilii nonnullos abusus „ circa facultatem *alloquendi* „ Moniales Regularibus subjectas, S. Congregatio respondit, hoc „ caput, quod *clausuram*, ejus conservationem ac restitutionem „ respicit, ad Jurisdictionem Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ „ delegati (*b*) pertinere ". Hæc Fagnanus ad *cap. Quanto, tit. De Privilegiis, num.* 13.

X. Cumque Gregorius XV. in Constitutione sua, quæ incipit, *Inscrutabili* 18. in Bull. Rom. declaraverit, Episcopum punire posse Regulares etiam exemptos delinquentes *circa clausuram*, ex consequenti resolutum fuit (uti asserit idem Fagnanus loco citato, *num.* 9.) Regularem accedentem sine legitima licentia ad Monasterium Regularibus subjectum, ibique in loco *colloquiis* destinato cum Moniali colloquentem ab Episcopo puniri posse.

XI. Experientia enim docet (ait Fagnanus ad *cap. Quanto tit. De Privilegiis, num.* 11.) „ ad clausuræ conservationem magno- „ pere pertinere, ut Regulares ad monasteria Monialium non ac- „ cedant, nec *cum Monialibus colloquantur*, absque legitima licen- „ tia: idcirco enim tot prohibitiones sub gravibus pœnis hac in re „ a Sede Apostolica emanarunt; ergo Episcopus potest illos arce- „ re, & contrafacientes punire. Et revera maxime absurdum vi- „ detur, ut Episcopi gravissimo illo Decreto præcipiantur clausu- „ ram inviolatam custodire, & tamen nequeant ab illa arcere, „ quos expedire judicaverint.

Hactenus Fagnanus, qui & ibidem docet, Episcopum posse prohibere, ne quis sine sua, aut Commissarii sui licentia ad monasteria Monialium etiam colloquendi causa accedat, (quemadmodum decrevit Sanctus Carolus in sua Synodo P. VI. *tit. de Monialibus*) atque eo decreto Regulares quantumvis exemptos ligari, & contravenientes puniri ab Episcopo posse.

XII. Episcopos Belgii non parum sollicitos fuisse, ut conformiter ad Sacros Canones, nec non Concilii Tridentini Decretum, & Apostolicas Bullas, clausura Monialium vel violata restitueretur, vel inviolata conservaretur, ex citatis Synodis & pluribus eorum Decretis manifestum est; at & illud constat, nec paucas nec leves ipsis oppositas difficultates, dum Moniales, quæ hactenus clausuram non erant professæ, neque ex sua Regula ad illius rigorem adstringebantur, ad rigorosam illam clausuram juxta Decretum Tridentinum & Pontificias Constitutiones, constringere voluerunt; quod vel ex ipsa Synodo Cameracensi, quæ multa circa clausuram Monialium decrevit, manifestum est.

XIII. Im-

(*a*) *Belluno Urbs Italiæ.*

(*b*) In Galliis Episcopus non agit ut Sedis Apostolicæ Delegatus; sed proprio jure utitur, ubi medetur abusui, quem Superior Monasterii exempti reformare negligit, Consule *acta & novos Cleri Gallicani commentarios*, *t.* 4. ubi de *Reformatione Regularium* agunt.

XIII. Immediate post Decreta de clausura subdit *cap.* 16. „ Quia vero *non paucæ* , *neque leves* in plerisque Monasteriis claudendis difficultates suboriuntur , supplex totius Synodi nomine libellus conficiatur, qui expressis omnibus & singulis incommodis difficultatibusque , nec non Monialium clausuram recusantium rationibus & argumentis diligenter expositis, Santissimo Domino nostro offeratur, rogeturque illius Sanctitas , ut hujus Provinciæ necessitatibus & incommodis pro sua paterna charitate peculiari aliqua ratione providere, ac succurrere dignetur : habito autem ab illius Sanctitate responso, & cum Reverendissimis Dominis Episcopis per litteras communicato , quæcumque ad hanc materiam pertinebunt, certius explicari poterunt .

XIV. Quæ fuerint rationes & argumenta ex parte Monialium proposita, atque ex Decreto Synodi per libellum supplicem Pontifici exhibita ; aut quid ad libellum responderit Pontifex , hactenus mihi assequi non licuit

Verisimile vero est, rationes Monialium potissimum fuisse, quod in Belgio haud ita militare videntur ea , quæ alibi clausuræ hujus rigorem exigunt, ut etiam propterea Moniales *clausuram* non professæ , neque vi Regulæ suæ ad eam obstrictæ , nihilominus ad eam suscipiendam constringi deberent ; tamquam medium conservandæ castitati atque virginali integritati promissæ pene necessarium.

Si enim Belgici climatis constitutio , genius populi , & mores gentis attendantur , non apparet cum clausuræ rigorem esse adeo necessarium, ut etiam Moniales ad clausuram non professæ, neque ad eam vi suæ Regulæ constrictæ, invitæ, ac reluctantes per Censuras & pœnas essent cogendæ : præsertim ubi etiam quædam ex sua fundatione ad ægrorum curam agendam destinantur , quæ cum rigorosa & arcta clausura nequaquam consistit.

Accedit quod hic in Belgio laudatæ matronæ intaminatæque Virgines plateas ac templum publicæ passim frequentent sine ullius offensa aut scandalo populi , ita quidem ut si quæ hic clausura Italica teneretur , proxima videretur infamiæ & censuræ . Videmus insuper tot millia Beginarum ab aliquot jam sæculis in Belgio sine illo clausuræ rigore caste & religiose viventium, quæ simplici voto castitatis adstrictæ sunt : tot idem Virgines , quas Filias *devotas* vulgo vocant, in ædibus paternis , aut simul commorantes absque ulla clausura, sine periculo , scandalo , aut opprobrio a Bonifacio indicatis , caste & devote viventes.

Hæc aliaque videntur Moniales nonnullas contra introductionem rigorosæ clausuræ ursisse ,

XV. Quidquid sit , certum & indubitatum est , nequaquam in omnibus Monasteriis Monialium hic in Belgio clausuram in omni suo rigore , qui in Constitutione Bonifacii , & Decreto Concilii Tridentini expressus est , esse receptam , multaque Monialium monasteria partim sub regimine Regularium , ut Cistercientium , partim sub regimine Episcoporum , sine clausura tolerari , & vivere.

XVI. Unde Tridentinum , quoad clausuræ rigorem , hic in Belgio universaliter receptum negat Zypæus *Consult.* 9. *de Regularibus* , multo minus Constitutionem Pii V, notatque quidem in Synodo P. II. Mechliniensi *Tit. de Regularibus* , *cap.* 3. haberi , quod „ Sanctimoniales etiam *exemptæ* scire debeant , sibi non licere post professionem, etiam ad *breve* tempus , Monasterium egredi ; nisi ob aliquam ex tribus causis expressis in Constitutione sanctæ memoriæ Pii V. hac de re edita , quæ *inviolabiliter est observanda* " ; sed observat quod Synodus cum Principi probanda offerretur , in iis articulis , qui Principi fuerunt exhibiti , haberet , *ut Episcoporum conscientiæ committeretur observantia clausuræ* , *qui eam urgerent* , *prout promptitudo* , *vel pervicacia Monialium permitteret* . Verum Romani substituerunt , *ne Sanctimoniales egrederentur* , *nisi tribus ex causis in Piana expressis* , *eaque inviolabiliter observaretur* . Hæc Zypæus , qui & inde infert non constare , Constitutionem Pianam hic esse debite placitatam & publicatam.

XVII. Et revera si Bulla Pii V. hic esset rite publicata & recepta , etiam clausuræ obstringerentur Moniales illæ , quarum fundatio cum clausura non consistit : nam dicta Bulla absolutissimas habet derogationes etiam *fundationum* , & tamen uti observat Zypæus in Jure Novo *tit. de Regularib. num.* 4. „ In infinitis per Belgium Xenodochiis mulierum *Grisearum & Nigrarum* , ut vocant , Sororum Monasteriis „ etiam reformatissimis , & sub Episcopis religiosissimis , æque ut doctissimis , videmus clausuram eam non observari , quod earum fundatio , & institutum cum ea incompatibile sit.

Hæc licet in Belgio ita tolerentur , neque Monialibus , quæ hactenus strictam clausuram non receperunt , scrupulus moveri debeat ex dictis Pontificiis Constitutionibus , „ fatendum tamen est , uti recte advertit Zypæus loco citato , pericula multa per clausuram submoveri . Perire solet , qui amat periculum . Et quamvis de more gentis majus id minusve sit , merito tamen & ibi vigilatur , ubi non est summum.

XVIII. Quapropter & in Monasteriis strictæ , ac rigorosæ clausuræ non subjectis , invigilare sollicite debent eorum Superiores , ut eatenus clausura servetur , atque sæcularium conversatio cum Monialibus , ita limitetur , ut ipsæ Moniales sine offensa , Religionis opprobrio . & scandalo populi vivere , a publicis , ac mundanis conspectibus separatæ omnino Deo liberius servire , & eidem corda sua , & corpora in omni sanctitate custodire valeant .

XIX. Hinc Synodus P. II. Cameracensis in dicto *cap.* 16. quo declaravit , aliqua Monasteria sine clausura permittenda , donec Sanctissimus fuerit consultus , ait ; „ Interea vero in dictis Monasteriis , quæ clausuram non admittunt , observari curent Episcopi , ut nec viris , nec mulieribus intra loca regularia dictorum Monasteriorum pateat accessus .

XX. Sanctus Augustinus *lib.* 1. de moribus Ecclesiæ *cap.* 23. de Sanctimonialibus in Ægypto sine rigore clausuræ suo tempore viventibus , loquitur , „ quæ habitaculis segregatæ , ac remotæ a viris , quam *longissime* decet , pia tantum charitate illis junguntur , & imitatione virtutis : ad quas juvenum nullus accessus est , neque ipsorum quavis *gravissimorum & probatissimorum senum* , nisi usque ad vestibulum , necessaria præbendi , quibus indigent , gratia .

Itaque Episcopi , aliique Monasteriorum strictam clausuram non habentium , merito impediunt omnem quamcumque periculosam , ac familiariorem Monialium cum sæcularibus , aliisve etiam viris Religiosis conversationem , atque congressum .

XXI. Cum vero non parum periculosus multisque incommodis obnoxius sit congressus Monialium cum sæcularibus in conviviis ; merito Alphonsus Archiepiscopus Mechliniensis Decreto suo 19. Novembris 1679. inhibuit omnibus Monasteriis Monialium sive clausuræ subjectis , sive *non subjectis* , institui convivium in die professionis , vel vestitionis Monialium , aut occasione jubilæi , aut medii jubilæi alicujus Monialis vel die Regalium , aut Patroni vel Patronæ , cum invitatione , aut congressu personarum extranearum sive Laicarum sive Ecclesiasticarum , tametsi etiam consanguinitate conjunctæ fuerint .

XXII. Quoad egressum , is sane etiam in Monasteriis clausuræ non subjectis , cum magna cautela , & moderatione permittendus erit .

Si ad Eustochium Virginem nullo claustro inclusam scribit S. Hieronymus ; *Rarus* sit egressus in publicum . . . . Numquam causa deerit procedendi , si semper quando *necesse* est processura sis . . . . . Sorores tuæ cursitent , & quærant quomodo Christum hospitem suscipiant , Tu semel , sæculi onere projecto sede ad pedes Domini , & dic : *Inveni eum* , *quem quærebat anima mea* : *tenebo eum nec dimittam* . . . . Cant. cap. 3. v. 4. Semper te cubiculi tui *secreta* custodiant , semper tecum Sponsus ludat intrinsecus . . . Cave ne domum exeas , & velis videre filias regionis alienæ : quamvis fratres habeas Patriarchas , & Israel parente læteris . *Dina egressa corrumpitur* . Gen. cap. 34.

Si hæc Hieronymus ad Eustochium in domo parentum commorantem scribat pro custodia castitatis , quidni potiori ratione ad Moniales dicta censeantur , quæ non tantum voto castitatis solemni obstrictæ , sed etiam vi sui status , & professionis specialiter a mundana conversatione sejunctæ sunt , nec nisi violente quodammodo , & Ecclesia dissimulante ab omnimoda , & absoluta clausura eximuntur .

XXIII. „ Ad hoc enim septa Monasterii vobis facta sunt (scribebat sæculo XI. S. Ivo Carnotensis ad Sanctimoniales Dunenses) , ne mundi amatores intra claustra mundum fugientium recipiatis , ne ad *publicum prodeatis* , ac de corporali mundi visione tractis introrsum fœdis imaginibus , atque expugnata intus virginitate , corpus quoque corruptioni subjici permittatis .

XXIV. Valde ergo circumspecti , & parci esse debent Monasteriorum Directores , ut Monialibus egressum concedant , & si illum necessitate urgente concedant , eam adhibeant cautelam , quæ periculum , aut scandalum ejusmodi egressui conjunctum præveniat .

XXV. Eam cautelam circa Moniales infirmis curandis ex fundatione , aut instituto deputatas , observatam cupientes Patres Synodi P. II. Cameracensis , statuunt : „ Religiosæ vero etiam Mendicantes quæ ægrotorum ab immemorabili tempore , atque adeo ex fundatione agunt , *solæ* numquam emittantur ad ægrotos , nec *juniores* , quantum fieri potest , sed eæ , quæ Matris seu Præfectæ judicio probabuntur " . *Tit. de Regular. cap.* 17.

XXVI. Hæc cautio in omnibus passim Nigrarum , atque Grisearum , similiumque Monialium Constitutionibus occurrit .

Et signanter in Constitutionibus *Nigrarum* Sororum hujus Mechliniensis Diœcesis a Jacobo Boonen Archiepiscopo Mechliniensi præscriptis , habetur ; „ Mater numquam permittet aliquam Sororum *solam* ire ad infirmos , quæcumque sit , sed *duas* simul ; quæ numquam se mutuo possunt dimittere , sive vadant ad templum , sive forum , sive alio quocumque , & quando una Sororum in cubiculo infirmorum dormiet , tunc altera pro servitio infirmi vigilabit .

Quam ejus exacta observantia optanda sit , nemo non intelliget , qui expenderit pericula imminentia hisce Monialibus , dum solæ inter sæculares in domo sæculari versantur .

XXVII. Quæ pericula augentur in junioribus præcipue dum etiam alteri sexui inservire debent ; ut propterea non sine magno fundamento Majores nostri Xenodochia , ac domos leprosarias fundantes , voluerint esse instituti religiosi utriusque sexus , ut utrique sexui ægroto ministrarent . Tales sunt (ait Zypæus Jure Novo *Tit. De Regular. num.* 41.) fundationes Xenodochii Antuerpiensis , Lirani , & aliorum .

Fundatio etiam *Leprosaria* extra mœnia hujus oppidi Lovaniensis vulgo *Ter Banck* , primitus fuit pro novem mulieribus , & novem viris , qui utrique sexui lepra infecto servirent ; uti patet ex Bulla Honorii III. qua domum illam directioni Abbatis Villariensis subjicit ; & inter monumenta hujus domus asservatur .

XXVIII. Indubie laudabile esset institutum , ut utrique sexui infirmo sui respective sexus personæ assisterent ; modo tamen ipsi inservientes mulieres , & viri ita essent separati , & a se mutuo sejuncti , ut ex mutua cohabitatione nullum periculum , nullumque scandalum esset metuendum .

XXIX. Ex iis interim facile est intelligere , laudabiliter , ac prudenter nonnullos Collegiorum Academicorum Moderatores advocare potius viros aliquos Religiosos , quam mulieres , qui infirmis studiosis assistant .

XXX. „ Et quia Monasteria Sanctimonialium extra mœnia urbis vel oppidi constituta , malorum hominum prædæ , & aliis facinoribus sine ulla sæpe custodia sunt exposita : current Episcopi , & alii Superiores , si ita videbitur expedire , ut Sanctimoniales ex iis ad nova , vel antiqua Monasteria inter urbes vel oppida frequentia reducantur , invocato etiam auxilio , si opus fuerit , brachii sæcularis . Impedientes vero , vel non obedientes , per Censuras Ecclesiasticas parere compellant " . Synod. Trident. *Sess.* 25. *De Regularibus* , *cap.* 5.

XXXI. Verum cum de publicatione Concilii Tridentini in Belgio tractaretur , eumque in finem ad Consilia Regia ejus Decreta

creta

creta reformationis examinanda essent transmissa, circa hoc Decretum notatum fuit in litteris responsoriis ad Gubernatricem Belgii Margaritam Parmensem; *Negant Consilia id in Belgio ad effectum perduci posse, ob sumptus ingentes, aliaque incommoda*. Ita refert Antonius Anselmo in suo Tribomano Belgico *cap.* 32. §. 45.

Unde etiam videmus plurima etiamnum hodie Sanctimonialium Monasteria extra mœnia urbis & oppidi; prudenter tamen invigilant Superiores, ut tempore bellorum tempestive ad urbes transferantur; ut hoc pacto saltem ab incommodis & periculis, de quibus Synodus Tridentina, eximantur.

T I T U L U S T R I G E S I M U S P R I M U S.

De Monasteriorum Superioribus.

C A P U T P R I M U M.

Quid Abbates & Abbatissæ? & varia eorum distinctio.

1 *Præfectis Monachorum, & Canonicorum in* communi *viventium; nomen* Abbatis *generaliter datum.*
2 *In aliquibus Ecclesiis sæcularium Canonicorum nomen* Abbatis *mansit.*
3 *Quid proprie significat* Abbas?
4 *Qua ratione nomen illud congruat Monasteriorum Præfectis.*
5 Abbas *semper meminisse debet, quid nomen illud significet.*
6 *Idem qui dicitur Abbas, etiam aliquando vocatur* Major.
7 *Etiam olim* Prælatus *dicebatur; uti & hodie, sed alia ratione quam olim.*
8 *Dictus quoque* Præsul: *& qua de causa?*
9 *Quid hodie nomen* Præsulis *indicare soleat?*
10 *Olim iidem, qui dicebantur & erant* Abbates, *etiam vocabantur* Priores.
11 *Olim omnium Monasteriorum Præfecti dicti sunt Abbates.*
12 *Quare recentiores Ordines nomen* Abbatis *rejecerint?*
13 *Præfectæ Monialium dictæ* Abbatissæ.
14 *Sicut nomen* Abbatis, *ita &* Abbatissæ *in quibusdam Religionibus rejectum.*
15 *Olim Monasteriorum Præfecti omnes erant* perpetui.
16 *Aliqui Ordinis, qui perpetuos habuerant, posterioribus sæculis maluerunt habere* temporales, *uti & Ordines Mendicantes, & quare?*
17 *Abbates alii* perpetui, *alii* Triennales.
18 *Olim Abbates & Monachorum Præfecti, uni tantum Monasterio erant præfecti, neque alteri Superiori Regulari subjecti.*
19 *Sæculo X. cœperunt constitui Abbates* Generales.
20 *Quid* Pater Abbas, *& quæ ejus auctoritas.*
21 *Recens est Abbatum* Commendatariorum *exordium.*

I. Cœnobii Præfectum atque Monasticæ Congregationis Caput veteres Monachi, & ipse S. Benedictus *Abbatem* nominarunt. Similiter Præfectis Canonicorum, dum in *communi* vivebant, atque Monasticam disciplinam aliquatenus tenebant, nomen *Abbatis* tributum legimus, Concilium Turonense II. *can.* 24. „ Simili „ modo & *Abbates* Monasteriorum, in quibus *Canonica* vita anti„ quitus fuit, vel nunc videtur esse, sollicite suis provideant Canonicis ". Et Parisiense VI. *can.* 37. „ Decet, immo necesse est, „ ut *Abbates Canonicorum* attendant, ut quid *Abbates* vocentur.

II. Atque hinc factum, ut etiam postquam Canonici ad vitam singularem transierunt, in aliquibus Ecclesiis adhuc nomen *Abbatis* penes eorum primarium Præfectum manserit, uti ostendit Molanus *lib.* 2. *de Canonicis cap.* 5. observatque non recte colligi, Ecclesiam Canonicorum olim fuisse *Monachalem*, eo quod nomen *Abbatis* Præfecto Canonicorum tribuatur.

III. Porro Præfectus seu Superior Congregationis Monasticæ sive Monasterii dictus fuit *Abbas* ab officio; quod singulari ratione inter Monachos debet esse *paternum*. Abbas enim lingua Hebraica, & Siriaca idem sonat, quod Latine *Pater*. Hieronymus in *epist. ad Galatas cap:* 4. „ Abba Pater; *Abba Hebraicum* est, idipsum „ significans, quod & Pater, & hanc consuetudinem in pluribus „ locis Scriptura conservat, ut Hebraicum verbum cum interpre„ tatione sua ponat.

IV. Itaque jam pridem Monachorum Præfecti, *Abbates*, sive *Patres* appellabantur, ut etiam ipsa expressione nominis, officii sui admonerentur. Nam, ut ait, Tertullianus *lib. De oratione cap.* 2. *appellatio ista & pietatis est, & potestatis. Pietatis*, quia Superiores, instar parentum debent subditos tamquam filios diligere. *Potestatis*, quia eosdem peccantes corrigere, & castigare debent.

Hinc S. Benedictus *Abbatem* monet, *ut miscens terroribus blandimenta; dirum magistri, pium Patris ostendat effectum*. In Reg. *cap.* 2.

V. Hanc nomenclaturam inculcat, & urget idem Sanctus Legislator, dicens: „ Meminisse *semper* debet *Abbas* quod est, memi„ nisse *quod dicitur* ", In Reg. *cap.* 2. quod caput ita exorditur: „ Abbas, qui præesse dignus est Monasterio, semper meminisse de„ bet, quod dicitur, & nomen *Majoris* factis implere. Christi „ enim agere vices creditur in Monasterio, quando ipsius præno„ mine vocatur, dicente Apostolo: *Accepistis spiritum adoptionis* „ *filiorum, in quo clamamus Abba Pater* ". Rom. c. 8. v. 15.

VI. Interdum Abbas etiam *Major* dictus fuit, sumendo nomen illud substantive, adeo ut ipsam dignitatem, & præeminentiam Abbatis denotet; atque ita accipitur in Regula Benedictina *cap.* 5. „ Mox ut aliquid imperatum a *Majore* fuerit, ac si divinitus im„ peretur, moram pati nesciunt in faciendo.

In Regula Pachomii: „ Ægrotantem absque concessu *Majoris* nul„ lus audeat visitare ". Et in Regula Magistri: „ Nam non venia „ *Majoris* ad ipsos pertineat, nisi pœnitentiæ similis satisfactio ab „ eis æqualiter fuerit operata ". In his nomen *Majoris* pro Abbate sumi sat apertum est, unde etiam hodie apud Camaldulenses Eremitas, Monasterii Præfectus dicitur *Major*.

VII. Abbas quoque communiter vocatur *Prælatus*, quod subditis suis præferatur. Unde de Præposito dicit Regula Benedictina; „ Quanto *Prælatus* est cæteris, tanto eum oporteat sollicitius ob„ servare præcepta Regulæ, *Cap.* 65.

Hodie Abbates dicuntur *Prælati*, & Prælatis annumerantur tamquam quamdam præminentiam, & dignitatem obtinentes, uti communiter observant Canonistæ ad *cap.* 7. *tit. de Judiciis*, quos citat Ascanius Tamburinus De jure Abbatum *tom.* 1. *disp.* 1. *q.* 3.

VIII. Abbates etiam vocati sunt *Præsules*. „ Dicitur autem *Præsul* (inquit Haeftenus *lib.* 3. *tract.* 5. *disp.* 2.) quasi *præsultor*, „ qui in sacris præsiliebat 2. nam in omnibus pompis, ludisque „ Circensibus juvenes ibant in numerum saltantes, & subsilientes, „ qui Ludii, & Ludiones dicebantur, ut annotat Turnebus. *Præ*„ *sul* dicebatur, qui primus erat inter Salios, id est, Martis Sa„ cerdotes, a saliendo dictus Onomasticum: *Præsul* χοροστάτης, id „ est, qui chorum instituit, & ei cantu, vel saltu præit. Unde „ non ineleganti metaphora *Præsul* vocatur, qui cæteris in officio, „ aut munere, præsertim Ecclesiastico, præest.

IX. Moribus hodiernis *Præsul* nomen dignitatis sonat, & Abbatibus tamquam in dignitate constitutis tribuitur; quamquam non immerito Abbates attendant, qua de causa eis hoc nomen primitus datum sit, atque opere complere satagant, quod nomine præferunt.

X. Abbates subinde quoque *Priores* olim dicti fuere; sive Priores iidem fuere quod Abbates. Ita in Regula Benedictina, aliisque nonnullis, *Priores* pro Abbate sumptos esse multis ostendit Haeftenus *lib.* 3. *tract.* 6. *disq.* 2. quasi *Prior*, sive *primus* inter suos.

XI. Distinctio autem hodierna invaluit; ut in quibusdam Religionibus, Monasteriorum atque Congregationum primi Præfecti dicantur *Abbates*, *Prælati*, &c. in aliis vero vocentur Priores, Guardiani, Rectores, &c. sed ea distinctio sua canitie veneranda non est. Ante enim recentiores Ordines sæculo XI. & sequentibus exortos, omnium Monasteriorum Præfecti, sive Capita dicebantur *Abbates*, sive *Patres*; quæ voces officium Superioris in subditos convenienter exprimunt.

XII. Quod vero recentiorum Ordinum Fundatores nomen *Abbatis* Monasteriorum Præfectis datum noluerint, inde contigisse apparet. Cum, disciplina monastica sensim collabente, & una Monachorum humilitate, & pietate imminuta, cœpissent Monasteriorum Præfecti, *Abbates* dicti, ad non exiguum tum in Ecclesia, tum in Republica eminentiæ gradum elevari, nomen quoque *Abbatis* dignitatem, & gradum eminentiorem sonare cœpit; atque ita *Abbates* reputari pro personis in dignitate constitutis. Itaque recentiorum Ordinum sanctissimi Fundatores, omnem suis filiis superbiæ, ac fastus occasionem eripere volentes, aliud eis nomen humilius, & mundo abjectius inditum voluere.

XIII. Quemadmodum Monachorum summi Præfecti, *Abbates* seu Patres jam pridem dicti fuere, eadem ratione Monacharum, seu Monialium Præfectæ *Abbatissæ* dictæ sunt: eo quod & ipsæ tamquam *Matres* erga sibi subditas sese exhibere debeant. Unde Abbatissa in Concilio Parisiensi VI. *Can.* 39. *Mater spiritualis* dicitur.

XIV. Abbatissæ autem ad exemplum Abbatum cœperunt quoque sensim aliquam sibi dignitatis, & eminentiæ sæcularis speciem arrogare; adeo ut *Abbatissæ* nomen aliud mundanæ excellentiæ præferre cœperit; atque hinc contigisse apparet, ut posteriores Monialium Ordines, humilitatis causa nomen *Abbatissæ* declinaverint; ipsasque Præfectas potius *Priorissas*, Matres aliove simili nomine appellandas censuerint.

XV. Antiquitus Monasteriorum Præfecti, sive Abbates perpetui, sive ad vitam fuisse videntur; neque ulla veteri monastica Regula, aut Constitutione, de Abbatibus, aut Abbatissis triennalibus mentio fit.

XVI. Verum postremis hisce temporibus plures Congregationes, & Ordines, qui hucusque perpetuos habuerant, maluerunt habere temporales, & quidem Congregationi Cassinensi Eugenius IV. & Alexander VI. concesserunt facultatem uniendi sub eadem Congregatione omnia ejus Monasteria, & Abbates in eis *ad tempus* creandi juxta determinationem Capituli Generalis, & Diffinitorium; quorum Bullæ extant apud Tamburinum in appendice ad Tomum I. De Jure Abbatum: qui ibidem *Disp.* 1. *qu.* 3. notat, idcirco hoc factum fuisse, quia omnes fere Abbatiæ, & Prælaturæ Regulares excedentes valorem 200. florenorum auri de Camera, Clericis sæcularibus commendabantur; ad quod evitandum Congregationes Regulares nisæ sunt, illas *manuales* efficere, mediante indulto Apostolico; quia tunc „ Summus Pontifex non solet de illis pro„ videre; cum enim collatio debeat esse de sua natura perpetua, „ Papa non solet providere de manualibus ad evitandum absur„ dum, quod provisus ab illo possit ab inferiori removeri.

Hac, aliisque rationibus moti Medicantium Ordinum, & eorum qui sub iis comprehenduntur Moderatores, suorum Ordinum Prælatos, & Superiores ad tempus dumtaxat constitui voluerunt, atque plerumque triennales constituerunt.

XXVII. Itaque juxta hodiernam disciplinam, Abbates, Priores, aliique Monasteriorum Præfecti, alii dicuntur *perpetui*, alii vero *temporales*, seu etiam *triennales*.

Et quidem ex Constitutione Gregorii XIII. quæ incipit, *Exposcit*, *Abbatissæ* nonnisi ad *triennium* eligi possunt; at in Belgio quoad hoc pun-

hoc punctum Constitutio hæc recepta non est; sed passim eliguntur Abbatissæ perpetuæ. Triennales vero & perpetuos Abbates quoad dignitatem ac privilegia inter se non differre multis adstruit Tamburinus loco citato; ita ut Abbates triennales, aut ad tempus gaudeant iisdem privilegiis, quibus Abbates perpetui: nihilominus quoad jus nominationis Regiæ, & electionis, inter hos esse differentiam infra ostendetur.

XVIII. Adhæc olim omnes Abbates erant *locales*, sive uni dumtaxat Monasterio præpositi: atque unumquodque Monasterium suum dumtaxat *Abbatem* ut Superiorem agnoscebat, ac illi tantum & non alteri subiiciebatur, & obtemperabat: „ Nec unus Abbas (ait Tamburinus De Jure Abbatum *tom.* 1. *disp.* 3. *quæst.* 1.) alteri Abbati, sed omnes Episcopis locorum subditi erant juxta *Can. Abbates*, & *Can. Monasteria* 18. *qu.* 2. atque ita observatum fuisse tempore SS. Basilii, Augustini, & Benedicti ex eorum Regulis arguitur.

XIX. Hæc disciplina pene intacta mansit usque ad sæculum x. quando primum per S. Odonem Abbatem Cluniacensem, ejusque Successores, infinita propemodum Monasteria sub unius Abbatis regimine se unierunt, & *Principi* Monasterio Cluniacensem, ejusque Successores, infinita propemodum Monasteria sub unius Abbatis regimine se unierunt, & *Principi* Monasterio Cluniacensi subiacerunt; ex quo originem traxit Congregatio Cluniacensis; cujus Monasteriorum Abbates *locales* Abbati Cluniacensi tamquam Abbati *generali*, ab eo tempore subiecti fuerunt.

Hanc Cluniacensem Congregationem sæculo xi. & sequente secutæ Camaldulensis Congregatio auctore S. Romualdo, Vallumbrosana auctore S. Joanne Gualberto, Cisterciensis auctore S. Roberto Abbate Molismensi, aliæque quamplures omnes unum Generalem constituerunt, cui singulorum Monasteriorum Abbates subjicierentur.

Atque ita tandem Abbatum *localium*, & *generalium* distinctio, quæ erat primitus ignota, invaluit.

XX. Abbatibus Generalibus aliquo modo similes sunt, qui hodie vocamus *Patres Abbates*. Dicitur enim *Pater Abbas*, Domus illius Abbas, quæ alteram genuit, sive Monasterii, a quo aliud Monasterium ortum habuit, qui *Abbas Majoris Ecclesiæ* dicitur apud Cistercienses in charta vulgo *Charitatis cap* 5. Qui quidem Abbas jus superioritatis, & visitationis habebat in Monasteriis, quæ genuerat, ut habent Institutiones Capituli generalis ejusdem Ordinis.

XXI. Recentior est Abbatum Titularium, & Commendatariorum distinctio, atque ipsius disciplinæ monasticæ declinantis surculus; uti infra ubi ex professo de Abbatibus Commendatariis, quorum in Gallia, & Italia frequens usus est, ex professo tractabitur.

CAPUT II.

De Priore Claustrali, Obedientiario, & Conventuali, eorumque differentiis.

1 *Qui olim dicebatur* Præpositus, *hodie dicitur* Prior.
2 *Hodie primus post Abbatem solet vocari* Prior.
3 *Priores alii hodie* Claustrales, *alii* Conventuales.
4 Claustralis *quis, & unde dicatur, & quis hodie* Supperior?
5 *Claustrali non absimiles Priores* Obedientiarii, *& hi unde dicti?*
6 *Quæ olim dictæ* Obedientiæ?
7 Cellæ *Obedientiariæ unde originem sumpserint?*
8 *Ab his* Cellis *originem habuerunt* Prioratus forenses.
9 *His Prioratibus præesse debet unus* Prior.
10 *Hujusmodi Prioratus uni* soli *Monacho tradi non potest.*
11 *Prioratus hi per Clericos* sæculares *deserviri debent, si* plures *Monachi poni nequeant.*
12 *Priores horum Prioratuum dicti Obedientiarii, & forenses, & debent esse* amovibiles.
13 *Prioratus illi ad* firmam *dari vetantur, & quid sit firma?*
14 *Abbates Monachis Prioratus dantes ad* firmam, *Simoniam committebant, & proprietatem fovebant.*
15 *Litteræ Pontificiæ, quibus conceditur Monachis facultas hujusmodi Prioratus in perpetuum possidendi, subreptitiæ judicantur.*
16 *Synodus Tridentina improbat dari* Prioratus *in perpetuum possidendos.*
17 *Priores Claustrales, & Obedientiarii semper sunt ad* nutum *Abbatum amovibiles, tametsi non consueverint revocari.*
18 *Priores Conventuales etiamsi sint tantum* triennales, *non possunt amoveri, nisi ex causa, & servato juris ordine.*
19 *Minor causa requiritur, ut amoveatur Prior Conventualis, quam ut amoveatur Clericus a suo Beneficio.*
20 *Prior* Claustralis *sub Abbate* Commendatario *ad hujus* nutum *amoveri non potest.*
21 *Provinciales, & Generales non sunt ad* nutum *amovibiles.*
22 *Priores* Conventuales *censentur in dignitate constituti.*
23 *Prior Conventualis potest delegari* judex *a Sede Apostolica, secus* Claustralis.

I. QUI olim apud Monachos *Præpositi* dicebantur, posterioribus sæculis *Priores* dicti fuere.

Præpositus enim antiquitus dicebatur in Regulis Monachorum, qui curam Monasterii gerebat post Abbatem, atque ita accipitur in Regula S. Benedicti *cap.* 65. ubi præcipitur: „ Ut Præpositus illa agat cum reverentia, quæ ab Abbate suo ei injuncta fuerunt, nihil contra Abbatis voluntatem, aut ordinationem faciens.

Sicuti ergo qui primam post Abbatem curam Monachorum agebat, olim *Præpositus* vocatus fuit, ita posterior ætas eum vocavit Priorem. Hinc illud in Statutis Lanfranci *cap.* 3. „ Servata Abbati in omnibus reverentia, *Prior*, qui & *Præpositus in Regula* nominatur, *honorabilior* est reliquis ministris domus Dei.

II. Hac notione a tempore Petri Damiani *Priorem* dictum esse constat ex eius Opusc. 13. *cap.* 16. ubi ordine describens officia Monasterii, immediate post Abbatem subiicit *Priorem*, nulla facta mentione Præpositi; „ quod postea quoque (ait Haeftenus *lib.* 3. *tract.* 6. *disq.* 2.) servatum videri potest in usu Cisterciensi, Cæremoniali Bursfeldensi, Constitutionibus Vallisolitanis (*a*) ". Quin & generaliter usus obtinuit, ut in Monasteriis Abbatialibus prima post Abbatem persona dicatur *Prior*.

III. Cum vero, uti supra notavimus, in quibusdam Ordinibus, & Congregationibus usus obtinuerit, ut primarius Monasterii Præfectus non dicatur *Abbas*, sed *Prior*, hinc etiam tandem invaluit, ut quidam Priores dicti fuerint *Claustrales*, quidam *Conventuales*.

IV. Prior *Claustralis* dicitur, qui curam Monasterii, & Monachorum gerit sub Abbate; ita ut ipse Abbati subsit.

Claustralis dictus fuit hujusmodi Prior, tamquam ipsius *Claustri* continuam curam agens. „ Cum enim (ait Haeftenus loco citato) in aliqua parte Claustri, sive peristylii, aut ambitus, Monachi communiter ad lectionem residerent, nec sine licentia *Claustrum* egrederentur; constitutus est, qui ex officio illis intenderet, dictusque *Prior Claustri*, vel *Claustralis*. Hinc Lanfrancus in statutis *cap.* 3. *Prior Claustri* quocumque *Major* Prior eat, si fieri potest, in *Claustro* semper, aut circa *Claustrum* debet semper esse, & *ordinem Claustri* in omni sollicitudine servare.

Notandum hic dici Priorem *majorem*, qui Monasterio tamquam caput, & primarius Prælatus præest, quem hodie Priorem *Conventualem* dicimus: Priorem vero *Claustri* dici illum, qui Prior illi *Majori* subest, & sub illo curam Claustri agit; quem hodie *Supp-priorem* dicere solemus. Nec enim juxta hodiernam disciplinam, & modum loquendi Prior *Claustralis*, sive *Claustri* dici consuevit, nisi in Monasteriis, quibus præest Abbas *Regularis*; in Monasteriis vero, quibus præest Prior Conventualis, ille, qui sub tali Priore Monasterio, præest, *Supprior* appellari solet.

V. Prioribus *Claustralibus* non absimiles sunt Priores *Obedientiarii*, sive etiam *Forenses*, ita dicti, quod in *Obedientiis* sive *Cællis* a principalibus Monasteriis dependentibus (quas etiam *Prioratus* recentior ætas vocavit) curam haberent Monachorum extra Monasterium, sive *foris*, sub ipso tamen Abbate principalis Monasterii.

VI. „ *Obedientiæ* dictæ fuerunt *Cellæ*, *Præposituræ*, & *Grangiæ* (ait D. Du-Cange in Glossario mediæ, & infimæ latinitatis, Verbo, *Obedientia*) a Monasteriis dependentes, quod Monachi ab Abbate illuc mitterentur vi *ejusdem Obedientiæ*, ut earum curam agerent, aut eis deservirent.

Cellæ vero dicebantur Monasteriola, seu ut eas olim vocabant, *Abbatiole*, quæ *majoribus* Abbatiis suberant.

VII. Cum enim Monachi variis in locis prædia possiderent; eo interdum aliquot e suis mittebant, qui fruges colligerent, vel reditus reciperent, & ad Monasterium suo tempore deferrent; unde nonnunquam *Grangiæ* dictæ. Subinde vero ad eas destinati Monachi, ut vitam solitariam agerent, vel denique *Cellæ* subinde ædificatæ propter nimium Monachorum numerum, ut ex Monasteriis eo mitterentur Monachi, aliisque identidem *pulsantibus* locum darent, uti notat Du-Cange in citato Glossario, Verbo, *Cellæ*.

VIII. Ab istis cellis Obedientiariis originem duxere *Prioratus* rurales, seu Forenses. Cum enim interdum plures ad eandem *Obedientiam*, sive Cellam mitti necesse esset; „ Monachi Obedientiarii subinde cappellas, & Ecclesiolas ibi construxere, quo in iis sacrum peragerent Officium, & monastica munia obirent, quibus præerat, qui *Prior* dicebatur. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis *cap.* 51. „ Fratres, qui ad obedientias commorantur singulis locis, *tres*, si fieri potest, aut *duo* ad minus esse debent. In victu, & vestitu, & tonsura a communi institutione non recedant: ad mensam silentium teneant: in Ecclesia non loquantur: Completorium & in æstate & in hyeme tempestive dicant: per vicos non discurrant, &c. In quocumque loco ubi duo, vel plures simul habitant, *unus* eorum, cui *Abbas* hoc injunxerit, inter eos *Prioris* officium agat, & cæteri obediant.

IX. Et in Concilio apud Montempessulanum a Petro Beneventano Legato Sedis Apostolicæ, a quinque Archiepiscopis, & 28. Episcopis anno 1214. celebrato, statuitur *can.* 30. „ Ut si talis fuerit Prioratus, in quo *tres* Fratres valeant commorari, tres ad minus Fratres ibidem ponantur, & unus ex iis *Prior* fiat, qui *curam* omnium habeat.

X. De his obedientiis, seu Prioratibus loquitur Concilium Lateranense in *c.* 2. *tit. de Statu Monach.* „ Prioratus quoque, seu *obedientiæ* pretii donatione nulli tradantur ". Et in *c.* 3 *tit. de Cappellis Monach.* Litteræ, quibus concessum dicebatur a Sede Apostolica Monachis quibusdam, ut in *singulis* ipsorum Prioratibus *singuli* Monachi commorentur, si pluribus non suppetunt facultates eorumdem, judicantur ab Apostolica Sede non emanasse: quia obviant Concilio Lateranensi, vetanti Monachos *singulos* extra Monasterium in Ecclesiis commorari, nulla facta ipsius Concilii Lateranensis mentione.

XI. Archiepiscopo Burdigalensi rescripsit Honorius III. „ Cum ad audientiam nostram pervenit, quod nonnulli Monachi lege tibi diœcesana subjecti, in quibusdam Prioratibus habitant *solitarii*, contra statutum generalis Concilii: Ideoque mandamus, quatenus ipsorum Abbates, seu Priores, ut vel ipsos ad claustrum revocent, facientes in ipsis Ecclesiis deserviri per Clericos sæculares: vel alios Monachos eisdem associent, cum quibus vitam possint ducere regularem, monitione præmissa, per Censuram Ecclesiasticam compellas ". Refertur in *c.* 4. *tit. de Cappellis Monach.*

XII Priores ergo in hisce Cellis, seu obedientiis constituti, dicti fuere *Obedientiarii*, seu *forenses*; erantque *Claustralibus* in hoc similes, quod similiter ut hi, ab Abbate constituerentur, & ad *nutum* Abbatis essent amovibiles, sive revocari possent; immo nec ad

vitam

(*a*) *Valladolid, Ville d'Espagne dans l'ancienne Castille.*

vitam constitui poterant juxta Decretum Innocentii III. in *Cap. 6. tit. De statu Monach.* ubi dicitur; „nec alicui committatur aliqua obedientia *perpetuo* possidenda tanquam in sua sibi vita locetur, sed cum oportuerit amoveri, sine *contradictione* revocetur..

XIII. Citra idem tempus Synodus Oxionensis ait: „Monachus Ecclesiam vel Monasterium, vel quodlibet prædium Ecclesiæ suæ non audeat retinere *ad firmam.*

„Firma (ait D. Du-Cange in citato Glossario, Verbo *Firma*) est prædium, seu villa alteri elocata ad *certum* tempus, sub præstatione annua, vel annonaria, vel rerum ad victum necessariarum, vel denique pecuniaria. Hinc *datio ad firmam* pro contractu, quo sub annuo reditu fundi ad aliquot annos possidendi dantur.

XIV. „Vacuas *Cellas*, seu Præposituras Abbates elocabant suis Monachis, atque ita Simoniam committebant (ait Christianus Lupus) fovebantque proprietatem, ac inobedientiam. Conductor enim Monachis gerebat se, non ut *manualem*, sed ut *firmum*, ac *immobilem*, & tuam quoad administrationem, quam eius resignationem dependere nolebat a voluntate Abbatis„. Hæc Lupus in Scholiis ad *Can.* 6. Concilii Tolosani *tom. 4. pag. 77.*

XV. Deinde addit: „Et Monachi, & Regulares Clerici, quod *Cellas* aut Præposituras a suis Abbatibus, aut Episcopis deinceps conducere, & ad vitæ finem *firmi* retinere non possent, firmitatem illam ab Apostolica Sede flagitabant, & quandoque impetrabant: & quidem suæ professionis qualitate supressa. Omnes hujusmodi gratias esse subreptitias, communis vitæ professioni, ac paupertatis voto *substantialiter* adversas, ideoque nullas, declarat Pontifex, & ab omnibus exsufflandas, *in Cap. 5. & 6. tit. De Confirmatione utili, vel inutili.*

XVI. His consonat Synodus Tridentina *Sess. 24. c. 2. De Regularib.* in verbis: „Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum Monasteriorum, seu Conventum ad solos Officiales eorumdem, ad *nutum* Superiorum *amovibiles*, pertineat,

XVII. Ex his unanimi consensu concludunt Canonistæ, Priores *Minores*, quales sunt Claustrales, & Obdientiarii, aliosque Monasteriorum Officiales ad *nutum*, & *beneplacitum* Abbatum esse amovibiles, & revocabiles (*a*), quemadmodum videre est apud Fagnanum *ad cap. Cum ad Monasterium tit. De Statu Monach, num.* 33. & sequentibus; ampliatque *num.* 37. conclusionem, ut, locum habeat non obstante, quod Priores manuales *non consueverint* revocari: quia cum sit in facultate Abbatis, si non sit usus tali facultate, consuetudo non introducitur, cum in actibus *mere facultativis* non inducatur consuetudo.

XVIII. Priores autem Conventuales, qui, ut supra dictum est, sunt Monasteriorum primarii præsertim & Capita, quique a Capitulo sive Congregatione eligi, & per Superiorem confirmari solent, nequaquam sunt *ad nutum* amovibiles. Et quamvis in pluribus Religionibus Præfecti Mendicantium sint triennales, tamen (ait Fagnanus *ad Cap. Per tuas tit. De Simonia num.* 8.) durante triennio removeri non possunt, nisi ex justa causa, & juris ordine servato. Textus est clarus in *Cap. Monachi tit. De Statu Monach.* cujus hæc sunt verba; *Priores autem cum in Ecclesiis Conventualibus per electionem Capitulorum suorum fuerint Canonice instituti, nisi pro manifesta, & rationabili causa non mutentur.*

XIX. Notat tamen ibidem Fagnanus ex *cap. Qualiter tit. De Accusationib.* in mutatione Priorum, & Prælatorum Regularium, causam non requiri adeo gravem, sicuti exigitur ad privandum Clericos sæculares suis dignitatibus, & Beneficiis, sed quod ex levioribus causis ab administratione removeri possit.

XX. Et quamvis in Monasteriis habentibus Abbatem Commendatarium, ex usu Regni Galliæ Prior intendens Regulari disciplinæ dicatur *Claustralis*, quia tamen quoad disciplinam est caput Monasterii, neque in his, quæ disciplinam Regularem concernunt, ab Abbate Comendatario dependeat, etiam ab Abbate amoveri non potest, & ita non semel judicatum fuisse pro Priore Claustrali contra Abbatem Commendatarium, refert Joanne Tornet in sua Collectione Arrestorum, *litt. A. cap.* 9.

XXI. Quod de Prioribus *Conventualibus* docuere communiter Canonistæ, idem obtinet in *Provincialibus*; qui a Capitulo provinciali, & *Generalibus*, qui a Capitulo generali eliguntur; ut nimirum durante termine sui regiminis sine causa, & ordine judicii amoveri nequeant.

XXII. Cum Priores *Conventuales* sint non secus ac ipsi Abbates Conventuum suorum quasi Prælati, & Capita: quin & vi suæ electionis, seu institutions *perpetui*, nisi ex speciali stato, aut præscripto Regulæ ad tempus duntaxat eligantur, etiam & ipsi in dignitate constiti intelliguntur, secus vero Priores *Claustrales*, & *Obedientiarii*.

XIII. Quapropter cum ex Constitutione Bonifacii VIII. in *cap. Statutum de Rescriptis in* VI. nullis nisi dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, seu Ecclesiarum Cathedralium Canonicis, causæ auctoritate litterarum Sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejusdem committi possent, dictum est in *Clementina 2. de Rescriptis*, causas a Sede Apostolica delegari posse Priori *Conventuali*, non autem *Claustrali*; idque non alia da causa; nisi quod *Conventuales* in dignitate constituti intelligantur, secus Claustrales, ut ad dictam Clementinam notant Canonostæ.

(*a*) Illud non est accurare verum quoad Priores Canonicorum Regularium Congregationis Gallicanæ: Prior enim S. Genovefæ Parisiensis est *claustralis*, nec tamen est amovibilie ad nutum Abbatis. Siquidem igitur a Capitulo Generali ejusdem Congregationis, ut per triennium curam Domus gerat sub Abbate Regulari; durante trienio, Prior ab Abbate removeri non potest ad nutum, sed tantum juxta de causa, & juris ordini servato.

CAPUT III.

De Auctoritate Prælatorum regendi, & corregendi Subditos.

1 *Abbas, & Priores Conventuales sunt Monasteriorum Pastores.*
2 *Curam animarum habent.*
3 *In diligendis Prioribus Conventualibus mature procedendum.*
4 *Abbates, & Priores debent Subditos verbo, & exemplo instruere.*
5 *Debent ea esse doctrina instructi, ut omnibus prodesse possint.*
6 *Pracepto divino illis mandatum est, oves suas agnoscere, & eas pascere.*
7 *Debent habere exactam subditorum notitiam, & quare?*
8 *Quomodo se diversimode ad omnes pro varietate dispositionis ipsorum habere debeant?*
9 *Debent continue suis invigilare, ut notitiam habere queant.*
10 *Quid de hac Prelatorum vigilantia senserint Canonici Pramonstratenses?*
11 *Penes Abbates & corrigendi ac puniendi auctoritas.*
12 *Multa mala timenda, si hac auctoritate Superiores abutantur.*
13 *Prudentia hic Pracipue in Superiore exigitur.*
14 *Primo, expendere debet qualitatem personarum; & qui durius increpandi?*
15 *Qui obsecrandi, & qui arguendi?*
16 *Correctio fit* verbis, *aut* verberibus, *& quibus hac illave impendenda?*
17 *Superiores in correctione considerare debent causam.*
18 *Tempus quoque attendendum est.*
19 *Superior modum in puniendo servare debet.*
20 *Superiori cavendum, ne nimis culpas subditorum dissimulet.*
21 *Varia sunt pœna Monastica.*
22 *Etiam pœna corporales inter Monachos usitata.*
23 *Etiam carceris pœna olim nota, sed hodie usitatior.*
24 *Excommunicatio usitata apud Monachos.*
25 *Qui ex Regula Benedictina excommunicationi subjecti?*
26 *Effectus excommunicationis Monastica.*
27 *Colloquens aut conversans cum excommunicato, incidit in excommunicationem.*
28 *Quam curam circa excommunicatos habere debeat Abbas?*
29 *Quomodo excommunicati reconciliatio fiat?*
30 *Etiam pro levioribus delictis excommunicatio inflicta.*
31 *Excommunicatio non accipitur hic pro Censura Ecclesiastica.*
32 *Quid cum Monacho incorregibili agendum remissive, & quare hodie frequentior incarcerationis usus?*

I. ABbatibus Regularibus, uti & Prioribus Conventualibus incumbere curam animarum, sive eos esse non tantum Patres, sed & quasi Pastores Religiosorum, quibus præsunt, non tantum veteri disciplinæ sed etiam modernæ conforme est. Hinc etiam Abbatiæ, & Prioratus a Canonistis, Beneficiis, & dignitatibus *curam animarum* annexam habentibus annumerantur, in *cap. Cum in cunctis tit. de Electione.*

II. Semper cogitet (Abbas) ait Sanctus Benedictus, quia *animas* suscepit *regendas*, de quibus & rationem redditurus est .... Sciatque, quia qui suscipit *animas regendas*, præparet, se ad rationem reddendam. Et quantum sub *cura sua*, Fratrum se habere scieret numerum, agnoscat pro certo, quia in die judicii ipsarum *omnium animarum* est redditurus Domino rationem „ *Cap. 2. Regula.*

III. Ad institutionem Priorum Conventualium natura deliberatione procedendum esse monent Costitutiones PP. Eremitarum Sancti Augustini, hac addita ratione: „Nam licet omnia mature debeant Pater Præsidens, & alii Definitorii Patres determinare, specialem nihilominus ac *pracipuam diligentiam* debent adhibere in institutione *Priorum*, quibus ex efficio incumbit *cura animarum*, quæ est *ars artium*, & *scientia scientiarum*, scientes nihil esse, quod Religioni magis officiat, quam quod ad curam animarum assumantur indigni; necesse est enim; ut tales sint familiæ, quales earum existunt Priores. „ *Part. 3. cap. 7.*

IV. In primis ergo Abbates, & Priores tanquam Pastores, & animarum sibi creditarum Directores, debent vero, & exemplo suos istruere, & ab ipsam observantiam Regulæ, & prfessionis Monasticæ incitare, & urgere.

V. Unde Sanctus Benedictus postquam dixisset, Abbatem magnum onus, & scilicet curam animarum in se suscipere, mox tanquam consequens infert: „Oportet ergo eum esse *doctum lege divina*: ut sciat, & sit, unde proferat nova, & vetera„ *Cap. 64. Reg.*

Et *cap. 2.* suæ Regulæ, idem ex eodem fundamento latius adstruit, diciens: „Ergo cum aliquis suscipit nomen Abbatis, duplici debet doctrina sui præesse discipulis; idest, omnia bona & sancta *factis* amplius, quam verbis ostendat: ut capitibus discipulis mandata Domini verbis proponat; juris vero corde, & simplicioribus, *factis* suis divina præcepta demonstret. Omnia vero, quæ discipulis docuerit esse contraria, in suis factis indicet non agenda; ne aliis prædicans, ipse reprobus inveniatur.

Sanctus Isidorus, *cap. 2.* Regulæ, ita de Abbate loquitur; „Iste *se imitandam* in cunctis operum exemplis exhibebit... Singolos autem hortamentis mutuis excitabit, alloquens cunctos, exhortans, vel ædificans in eis, si quid eorum vitæ pro uniuscujusque gradu prodesse perspexerit.

VI. Quid plura? Synodus Tridentina, *Sess. 23. c. 1. de Reform.* supponit, & declarat, præcepto *divino* mandatum esse omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, verbi divini prædicatione ac bonorum omnium *operum* exemplo pascere.

Ad hoc Decretum reflectentes Canonici Præmonstratenses anno 1630. edixerunt, ut „omnes Prælati (prout sibi *a Domino mandatum* atque commissum est) subditis suis, *tum verbis*, *tum factis* (si enim absint opera, parum efficient verba) dogmata, &

,, vitæ perfectæ normam tradant. " *Dist. 2. cap. 2. §. 7.* Et rursus eadem *dist. c. 3. §. 1.* Prælatos monent, ,, ut, ante omnia ,, anxie caveant, ne vel scandalosa, vel aliqua statum suum minus decentia perpetrent, considerantes, quod tot moribus ,, digni sint, qnot ad subditos perditionis exempla transmittunt; ,, sed e contra sic virtutibus studeant, ut eorum vitam quicumque intueantur, omnium virtutum exemplar ante oculos ,, propositum habeant.

VII. Ut Abbates, aliique Monasteriorum Superiores *boni Pastoris* partes rite expleant, necesse est, ut subditorum suorum exactam notitiam habere satagant. Nec enim oves recte pasci poterunt, nisi Pastor exactam earum notitiam habeat; alia enim, & alii pascua, & alimenta spiritualia conveniunt, aliter & aliter dispositis.

,, Non una eademque cunctis exhortatio congruit (ait Sanctus Gregorius in *Prologo 3. partis de Cura Past.*) ,, quia non cunctos ,, par morum qualitas adstringit. Sæpe namque aliis officiunt, ,, quæ aliis prosunt: quia & plerumque herbæ, quæ hæc alia animalia nutriunt, alia occidunt: & lenis sibilus equos mitigat, ,, catulos instigat. Et medicamentum, quod hunc morbum imminuit, ,, alteri vires jungit, & panis, qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet ,, sermo Doctorum, ut & ad sua singulis congruat, & tamen a ,, communis ædificationis arte nunquam recedat.

VIII. Quæ ad Pastores generaliter dixit Sanctus Gregorius, jam dixerat ad Abbates Sanctus Benedictus *cap. 2.*

Sciat Abbas quam difficilem & arduam rem suscepit ,, regere animas, & *multorum servire moribus....* Et alium quidem blandimentis, alium vero increpationibus, alium suasionibus: & secundum uniuscujusque qualitatem vel intelligentiam, *ita se omnibus conformet, & aptet*, ut non solum detrimenta gregis sibi ,, comissi non patiatur, verum in augmentatione boni gregis gaudeat. ,, Et paulo supra. ,, Tantundem erit liber (Abbas) ut ,, si inquieto, vel inobedienti gregi Pastoris fuerit omnis diligentia ,, attributa, & morbidis earum actibus universa fuerit cura exhita.

IX. Porro hæc omnia nullatenus præstare Superior poterit, nisi assidue, tamquam vigilans Pastor, omnibus suis attendat, ut per continuam vigilantiam non exteriora tantum, sed vel præcipue interiora, id est affectus ac animi motus ovium suarum exquirat; sicque oves suas agnoscat, quod præcepto quidem divino, declarante Concilio Tridentino, mandatum est omnibus, quibus cura animarum commissa est.

X. Quid de memorata indefessa sollicitudine, ac continua super gregem vigilantia Prælatis incumbente senserint anno 30. decimi septimi sæculi Præmonstratenses, ex statutis illo anno conceptis, & evulgatis cognoscere licet: ,, Qui Abbatialem functionem suscipiunt, inquiunt, quæ suarum sunt partium, agnoscere studebant, ,, & intelligant se non ad propria commoda, ad divitias & luxum, sed ad labores, & sollicitudines pro Dei gloria vocatos, ,, & se obstrictos esse, ut attendant sibi, & gregi sibi commisso; ,, ac proinde obligatos, juxta Apostolum, ut *vigilant, in omnibus laborent, ac ministerium suum impleant.* " 2. Tim. c. 4. v. 5.

,, Omnes Prælati, prout omni jure obligantur, stricte resideant ,, ut suo gregi, cujus sanguis a supremo Pastore de ipsorum manibus aliquando requiretur, *vigilanter* intendere queant.

,, Rarissime autem absint, nisi aliud officii eorum ratio postulet, ,, quo in casu dumui suæ bene prospiciant, ac assidue curent ne ,, subditi per eorum absentiam aliquod detrimentum patiantur, ,, scientes quod non sit admittenda Pastoris excusatio, si oves lupus comedit, & ipse etiam custodiæ minime incumbens nescit.

,, Habeant cum Priore, aliisque Superioribus de suorum moribus ,, profectu atque defectu, frequentes inquisitiones, & collationes.

,, Sæpe filios suos visitent, vel ad se vocant, eosque tamquam ,, veri Patres in spiritu lenitatis instruant, moneant, consolentur, ac dum opus est, corripiant, objurgent, atque castigent.

,, Vultum pecoris sui agnoscere studeant, & omnia interiora ,, penetrare nitantur, quo facilius & interiorum vitia extirpare, & virtutes inserere queant.

Hisce non contenti ulterius adjiciunt: ,, pro sua ac subditorum ,, salute, necessitatibus, atque profectu (prout sunt obligati) ardentes ac nunquam intermissas fundant præces.

XI. Penes Abbates, & Priores Conventuales, qui sunt Monasteriorum capita, & Pastores, esse auctoritatem subditorum excessus corrigendi, & puniendi indubitatum est; atque omnes Regulæ Monasticæ illam auctoritatem Abbatibus jam pridem attribuerunt.

XII. Non minima sane officii Abbatis, aliusve cujuscumque Superioris pars est, hac auctoritate rite defungi. Ut enim correptio subditorum cum fructu fiat, magna opus est prudentia & dexteritate; immo & discretione, & charitate erga subditos.

Si enim hæc in Superiore desint, fortuito, quæ Superiori inesse debet, degenerabit in asperitatem, suavitas in remissionem, zelus in furorem; compassio vertetur in noxiam conniventiam; patientia sine discretione audaciam, & consuetudinem gignet peccandi.

XIII. Monet Abbatem S. Benedictus *can. 64. Regula*: *Oderit vitia, diligat fratres. In ipsa autem correptione prudenter agat*,

Prudentia hæc requirit, ut Abbas in correctione hæc quatuor serio expendat, & diligenter distinguat.

XIV. Primo, personarum, quibus correctio impendenda, qualitatem & conditionem consideret. Quam considerationem clarissime explicat S. Benedictus.

Apostolicam enim illam sententiam 2. *ad Timoth. 4. Argue, obsecra, increpa*, tribus hominum generibus ab Abbate vult applicari, *cap. 2.* suæ Regulæ.

Indisciplinatos & inquietos, ait, *debet Abbas durius arguere.*

Indisciplinati proprie dicuntur, qui disciplinam recipere nolunt, sive qui nullatenus corrigi volunt.

Inquieti vero dici possunt, qui nullo loco quodammodo consistentes, continuo per Monasterium vagantur, & cursitant de uno loco ad alium. Hi quia suo exemplo & modo agendi alios provocat ad relaxationem, & ordinem perturbant, durius argui debent: uti latius exponit Haeftenus. *lib. 8. tract. 8. disq. 5.*

XV. Ad alterum genus personarum pergens Benedictus, ait: *Obedientes autem, & mites, & patientes, ut in melius proficiant, obsecrare debet Abbas.*

Hi sunt, qui cum delinquerunt, mox aut intus moti a Spiritu, aut foris correpti ab homine, ad pœnitentiæ remedium confugiunt.

De tertio hominum genere sic loquitur Benedictus: *Negligentes & contemnentes, ut increpat, & corripiat*,

XVI. Cum vero correctio vitiosorum *verbis* fieri possit, & *verberibus*, quibus hæc illave impendenda sit, subjicit: ,, Honestiores quidem atque intelligibiles annos prima vel secunda admonitione *verbis* corripiat: improbos autem & duros, ac superbos, vel inobedientes, *verberum* & corporis castigatione ipso ,, initio peccati coerceat.

XVI. Secundo, prudentia Superioris attendere debet causam, sive gravitatem culpæ: Nam, ut ait S. Benedictus *cap. 23. Secundum modum culpæ, excommunicationis, vel disciplinæ debet extendi mensura.*

Spectandum igitur quale peccatum sit, quod reprehenditur; an Communitati valde noxium, an relaxationi viam sternat; an malo exemplo, & contagio alios inficiat; an ex consuetudine sæpius perperratum, an vero rarius, & ex infirmitate.

Culparum distinctio in leviores & graviores in Regulis Monasticis notissima est, & quæ leviores, quæ graviores reputandæ sint, passim indicatur.

XVIII. Tertio, considerat *prudens* Superior, *quando* corripiendum. Hoc intendit Benedictus cum Abbatem monuit *miscere temporibus tempora*. Quod explanans S. Bernardus *Sermone 2. de Resurrect.* ait: ,, Habeat mens nostra spiritum discretionis, ut miscens ,, apte *temporibus tempora* opportune æmulari, & nihilominus ignoscere sciat. Samaritanus sit custodiens, & observans quando ,, oleum misericordiæ, quando vinum fervoris exhibeat.

XIX. Denique prudens Superior in corripiendo, & puniendo modum servare debet, juxta illud Benedicti *cap. 64.* ,, In ipsa correptione prudenter agat (Abbas) & ne quid nimis: Ne dum nimis cupit eradere æruginem, frangatur vas: suamque fragilitatem semper suspectus (a) sit: memineritque *calamum quassatum non conterendum*. Isai. cap. 42. Matth. 12. in quibus non dicimus, ,, ut permittat nutriri vita: sed prudenter, & cum charitate ea ,, amputet, ut viderit cuique expedire, sicut jam diximus, & studeat plus amari, quam timeri. Non sit turbulentus & anxius ,, non sit nimius, & obstinatus; non sit zelotypus, & nimis suspiciosus, quia numquam requiescet.

XX. Sed dum timet Superior in correctione excedere, cavendum ne in alterum extremum labatur; nimiaque remissione sive indulgentia delinquat. Quare monet Abbatem S. Benedictus *c. 2.* ,, Neque dissimulet peccata delinquentium, sed mox ut cœperint ,, oriri, radicitus eas, ut prevalet, amputet; memor periculi ,, Heli Sacerdotis de Silo.

Hæc omnia evincunt, quam vere dixerit Benedictus: *Sciat* (Abbas) *quam difficilem & ardua rem suscepit, regere animas, & multorum servire moribus.*

XXI. Quemadmodum in Regulis Monasticis defectum leviorum & graviorum varia distinctio occurrit, ita quoque magna pœnarum varietas passim legitur.

XXII. Et quidem præter pœnas leviores, quæ ad humiliationem sive confusionem Monachorum potissimum spectabant, vel ad aliquam mortificationem & pœnitentiam pertinebant, ut dierum aliquot jejunium, aut abstinentia a certo potu vel cibo, etiam corporales pœnæ usitatæ erant. Nihil enim usitatius in Regulis Monasticis, quam virgarum inflictio.

In Regula Pachomii, *art. 87.* de eo, qui fratres ad pecandum sollicitat, & simpliciorum animos pervertit; *Separabunt*, ait, *eum extra Monasterium, & verberabunt eum ante fores triginta novem* id est, tiginta novem plagis, idque juxta morem Judæorum, qui in flagellatione non excedebant numerum 39. plagarum: uti notat Menardus ad *Concord. Regul. cap. 30. 4.*

Apud S. Isidorum in Regula *cap. 17. Gravior culpa diuturna excommunicatione purgatur, & flagellis emendatur.*

In Regula Benedictina crebra hujus pœnæ fit mentio. Et quidem *c. 28.* vocat *acriorem correctionem, id est, verberum vindictam plagas & virgarum*, & *cap. 23.* vocat *vindictam corporalem.*

XXIII. Subinde etiam carcere includebantur, & quidem vinculis nonunquam constricti, uti legitur in Regula S Eructuosi *c. 16. Vinculisque astatus ferreis, carcerali sex mensibus angustia maceretur.*

In recentioribus tamen Ordinum Constitutionibus frequentior quam in pristinis Monachorum Regulis incarcerationis mentio occurrit, cujus ratio infra notabitur.

XXIV. Præter has pœnas corporales, frequens, & in Regulis præsertim Benedictina notissima erat *excommunicatio*; de qua multis capitibus suæ Regulæ disseruit Benedictus.

XXV. ,, Si quis frater cotumax, aut inobediens, aut superbus, ,, aut murmurans, aut in aliquo contrarius existens sanctæ Regulæ, & præceptis Seniorum suorum contemptor repertus fuerit ,, (ait Benedictus *cap. 23.*) hic secundum Domini nostri præceptum admoneatur semel, & secundo secrete a Senioribus suis. ,, Si non emendaverit, objurgetur publice coram omnibus. Si vero neque sic correxit, si intelligit qualis pœna sit, *excommunicationi* subjaceat.

XXVI. Deinde *cap. 25.* ait: ,, Si autem Frater, qui gravior ,, culpæ noxa tenetur, suspendatur a mensa simil & ab Oratorio ,, nullus

(a) Iste modus loquendi, *suam fragilitatem semper suspectus sit*, nonnihil obscuritatis involvere videtur; has dissipat tenebras hujus textus conversio, quam e Latino in Gallicum idioma fecit D. *de Vert* his verbis. *Qu'il ne perde jamais de vue sa propre fragilité, & qu'il se souvienne qu'il est defendu d'achever de briser le roseau, qui est deja eclatté*, Regle de S. *Benoit*, p. 195. *edit.* 1680.

„ nullus ei Fratrum in ullo jungatur consortio, neque in colloquio „ solus sit ad opus sibi injunctum, persistens in pœnitentiæ luctu, „ sciens illam terribilem Apostolo sententiam, dicentis: 1. Cor. „ cap. 5. v. 5. *Traditum hujusmodi hominem sathanæ in interitum „ carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini*. Cibi autem refectio- „ nem solus percipiat, mensura, vel hora, qua prædiderit ei Ab- „ bas competere. Nec a quoquam benedicatur transeunte, nec „ cibus qui ei datur.

Sanctus Fructuosus loquens de Monacho excommunicato, *c.* 14. decernit: „ Ut in solo pane, & aqua in vespera post cœnam Fra- „ trum medium accipiat paximatium, & non ad satietatem aquam, „ & hoc ab Abbate *exsuflatum non sanctificatum* „. Nimirum hoc est, quod Benedictus dixit: *Neque benedicatur cibus, qui ei datur. Paximatium*, cujus hic sit mentio, videtur fuisse panis *bis coctus*, & siccus, de quo consule Menardum ad *Concord. Regul. c.* 31. §. 17.

XXVII. In tantum Fratrum separationem ab excommunicatis ursit S. Benedictus, ut *c.* 26. decernat: „ Si quis Frater præsumpse- „ rit sine jussione Abbatis fratri excommunicato quolibet modo se „ jungere, aut loqui cum eo, vel mandatum ei dirigere, similem „ sortiatur excommunicationis vindictam.

XXVIII. Porro quia omnis hæc pœna tendit unice in emendationem, ac correctionem excomunicati, declarat S. Benedictus *c.* 27. quam sollicitus esse debeat Abbas circa excommunicatos, ex quo discere possunt Superiores, quam curam & affectum erga delinquentes, & infirmiores Fratres exhibere debeant; „ Omni sol- „ licitudine curam gerat Abbas, inquit, circa delinquentes fratres; „ quia *non est opus sanis medicus, sed male habentibus*. Matth. c.9. „ v. 12. Et idio uti debet omni modo, ut sapiens medicus: immit- „ tere synpectas, id est Seniores sapientes fratres, qui quasi secre- „ te consolentur fratrem fluctuantem, & provocent ad humulitatis „ satisfactionem: & consolentur eum, ne abundatiori tristitia ad- „ sorbeatur; sed sicuti ait Apostolus: *Confirmetur in eo charitas, & „ oretur pro eo ab omnibus*. Magnopere enim debet sollicitudinem „ gerere Abbas, & omni sagacitate, & industria curare, ne ali- „ quam de ovibus sibi creditis perdat. Noverit enim se infirma- „ rum curam suscepisse animarum, non super sanas tyrannidem, „ & metuat Profectæ comminationem, per quam dicit Deus: *Quod „ crassum videbatis* (a), *assumebatis; & quod debile erat projicie- „ batis*. Ezech. c. 34. v. 3. & 4. Et Pastoris boni pium imitetur „ exemplum, qui relictis nonaginta novem ovibus in montibus, „ abiit unam ovem, quæ erraverat, quærere, cujus infirmitati in „ tantum compassus est, ut eam in sacris humeris suis dignaretur „ imponere, & sic reportare ad gregem „ *Matth. c.* 18.

XXIX. Quomodo tandem excommunicatus, si se emendaverit, reconciliandus esset, exponitur, *cap.* 44. Regulæ Benedictinæ: „ Qui pro gravioribus culpis ab Oratorio, & a mensa excommu- „ nicatur, hora qua opus Dei, in Oratorio celebratur, ante fores „ Oratorii prostratus jaceat, nihil dicens, nisi tantum posito in „ terra capite stratus pronus omnium de Oratorio exeuntium pe- „ dibus se projiciat. Et hoc tamdiu faciat, usque dum Abbas ju- „ dicaverit satisfactum esse. Qui dum jussus ab Abbate venerit, „ volvat se ipsius Abbatis, deinde omnium vestigiis, ut orent pro „ ipso. Et tunc si jusserit Abbas, recipiatur in Choro, vel in or- „ dine, quo Abbas decreverit, ita sane, ut Psalmum, & lectio- „ nem, vel aliud quid non præsumat in Oratorio imponere (*b*), „ nisi iterum Abbas jubeat. Et in omnibus horis, dum completur „ opus Dei, projiciat se in terra in loco, in quo stat, & sic sa- „ tisfaciat, usque dum ei jubeat iterum Abbas, ut quiescat jam „ ab hac satisfactione.

Hic notandum, quod excommunicatus paulatim, & per partes communioni, & officiis restituatur: in quantum nimirum viderit Abbas illum sensum magis humiliatum, & pœnitentem.

XXX. Subjicit deinde S. Benedictus: „ qui vero pro *legibus* culpis „ excommunicantur tantum a mensa, in Oratorio satisfaciant us- „ que ad jussionem Abbatis; tamdiu hoc perficiant, usque dum „ benedicat, & dicat, *sufficit*.

XXXI. Porro cum Benedictus etiam pro levioribus culpis *excommunicationem* infligendam supponat, admodum verisimile est, neque apud Benedictum, nec alios pristinos Monachorum Patres *excommunicationem* sumptam esse pro Censura Ecclesiastica, sive proprie dicta excommunicatione *majori*; qua Monachus ab ipso *corpore* Ecclesiæ abscissus censeretur; quam nonnisi pro gravissimis criminibus infligi posse in confesso est, & infra *part.* 3. *titulo de Censuris* latius ostendetur.

Accedit quod *cap.* 24. mensuram *excommunicationis* velit extendi juxta *modum culpæ*, quod excommunicationi proprie dictæ applicari nequit; quæ simpliciter excomunicatum a corpore Ecclesiæ rescindit.

Adhæc cum Abbates olim essent *laici*, non apparet, qua ratione Censuras Ecclesiasticas a potestate Clavium dependente infligere potuissent.

Verisimilius proinde est, hujusmodi *excommunicationes* tantum fuisse aliquas Pœnas Regulares Monachi inflictas ad propriam, & aliorum emendationem, & præcautionem.

Nihilominus quia per illas Monachi separabantur a reliquorum consortio, & oratione, pro magna sane habebantur pœna; & qui illa multabantur, sathanæ tradi videbantur: eo quod jam reliquorum oratione, & consolatione destituti, viderentur sathanæ insidiis magis expositi. Uti latius exponit, & ostendit Josephus Mege in Commentario ad *caput* 26. Regulæ Benedictinæ.

Quod tamen hodie Abbates, aliive Monasteriorum Prælati excommunicationem *majorem*, quæ sit Censura Ecclesiastica, ferre possint, ostendemus, dum de Censuris Ecclesiasticis agemus; ubi una regulas observandas, notabimus.

XXXII. Si Frater excommunicatus, neque *excommunicatione*, neque corporali correctione emendetur, potest Abbas juxta præscriptum Regulæ Benedictinæ, & aliarum Regularum, e Monasterio illum ejicere, & abscindere, quemadmodum supra *tit.* 27. *c.* 7. probavimus; ubi tamen una observavimus, hanc disciplinam moribus hodiernis esse mutatam; neque posse Superiores hodie Monachos incorrigibiles a Monasterio rescindere; sed esse ergastulis coercendos; uti & apostatas, si ad Monasteria reducantur; quemadmodum recte observasse Boerium observo, cujus verba hic addo: „ Oportet supplere hodie ubicumque invenitur in Regula, Monachus „ *projiciatur*, vel *expellatur a Monasterio*: id est *retrudatur in ergastulum*, sive in carcerem, sive in aliud Monasterium ad agen- „ dam penitentiam trasmittatur.

Hinc non obscurum est, cur in posterioribus Regulis frequentior *incarnationis* mentio fiat, quam in antiquis; dum olim rebelles, & incorrigibiles e Monasterio expelli, & a Religione abscindi poterant (*c*)

CAPUT IV.

Quandonam Superior debeat petere *consilium*, vel *consensum* Capituli; & qui Capitulum constituant?

1 *Regimen Abbatis ex præscriptio S. Benedicti est* Monarchicum.
2 *Abbati opus est* consilio.
3 *Consiliarios ab Abbate adhiberi vult S. Benedictus*.
4 *In rebus* arduis *totam Congregationem consuli vult Benedictus*.
5 *Ad Congregationem spectant tam laici, quam Clerici*.
6 *Ex Regulis Monasticis tam laici, quam Clerici in Capituli* suffragium *habent; quod & nunc in Ordine S. Francisci obtinet*.
7 *Sæculo XIV. admitti cœperunt ad Capitulum* soli, *qui in ordine* Subdiaconatus *sunt*.
8 *Ratio hujus Decreti*.
9 *Aliquando Regulares ad Ordines suscipiendos cogi debuerunt*.
10 *In quibus Ordinibus id præcipue contigerit?*
11 *Hodie nimius in Regularibus ad Ordines suscipiendos pruritus, & unde hæc mutatio?*
12 *Hodie in omnibus pene Monasteriis Fratres laici, & Clerici sacro Ordine non insigniti, suffragio etiam* consultivo *privati sunt*.
13 *In Monasteriis Monialium sola Moniales* Choristæ, *exclusis* Conversis, *Capitulum constituere solent*.
14 *Sorores* Conversæ *in Ordine S. Francisci manutenta in electione Abatissæ: & unde distinctio Sororum* Conversarum, *&* Choristarum?
15 *Quanto requiritur consilium, aut consensus Capituli, debet* Capitulariter *dari*.
16 *Abbatis est, negotium Congregationi proponere, & quomodo proponendum*.
18 *Quomodo consilium Fratrum Abbas excipere debeat?*
18 *Quid Abbati faciendum audito Fratrum* consilio?
19 *Abbas cavere debet præformare suam opinionem*.
20 *Abas consilium audire*, non *sequi tenetur*.
21 *Tenetur Abbas in omnibus sequi Regulam*.
22 *In causis* levioribus *vult S. Benedictus adhiberi consilium* Seniorum.
23 *Qui nomine* Seniorum *intelligantur?*
24 *Hodie plerisque Ordinibus regimen Superiorum est pro parte* aristocraticum.
25 *Quæ sint negotia* graviora, *quæ expediri nequeunt* sine consensu *Capituli, sive Congregationis?*
26 *An solus Abbas possit admittere ad professionem sine concensu Communitatis*.
27 *Abbas etiam hodie non tenetur habere consensum* Capituli, *nisi in casibus specialiter designatis*.
28 *Dum* consensus *Congregationis exigitur, non requiritur* omnium.
29 *Actus est nullus, si Abbas* consilium *non petierit, si petere tenetur, etiamsi sequi non deberet*.

I. REGIMEN Monarchicum institutum fuisse a Sancto Benedicto, manifestum est ex *c.* 65. suæ Regulæ.

Cum enim advertisset per urdinationem *Præpositi*, qui quasi secundum Abbas esse præcedebat, „ scandala gravia in Monasteriis „ oriri, dum sunt aliqui, ait, maligno spiritu superbiæ inflati, „ existimantes se *secundos Abbates* esse, assumentes sibi tyranni- „ dem, scandala nutriunt, & dissensiones in Congregationibus „ faciunt.

Deinde ut his, aliisque incommodis obviet, subjicit; „ Ideoque „ non prævidemus expedire propter pacis charitatisque custodiam, „ in *Abbatis* pendere *arbitrio ordinationem* Monasterii sui „: ita ut alii omnes, quocumque etiam officio fungantur, illi subditi, non æquales sint, nec parem cum eo magistratum gerentes.

II. Sed cum arduam, & difficilem rem susceperit, scilicet *regere animas*, opus ipsi est consilio, ut videat quæ ei agenda sint. Nam ut ait Sapiens *Prov.* 13. *Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia*.

III. Quapropter S. Benedictus postquam Abbati oneris sibi impositi

(*a*) In *vulgata editione* legitur, *Quod crassum erat occidebatis .... Quod infirmum fuit, non consolidastis*.

(*b*) Iste contextus, quem vox *imponere* obscurum facit, Gallicæ fidei sic creditus est a D. *de Vert*. *Il n'entonnera point de pseaumes, & il ne dira ni leçons ni autres prieres semblables, si l'Abbé ne lui en donne un ordre un ordre expres*. Regle de S. Benois, pag. 138. edit de 1689.

(*c*) Legatur hac de re Renatus Choppin, Monasticon *l.* 3. *tit.* 3. *num.* 17. Refert plurima Arresta, quæ Superioribus Regularibus vetant, ne suos Religiosos criminis cujuslibet reos e suis Monasteriis, vel Ordinibus ejiciant: solius est Magistratus civilis ejusmodi reos e Monasterio educere, ut vel ad mortem, vel ad triremes, &c. pro criminum gravitate condemnet. Consulatur quoque Pag. *l.* 24. *tit.* 16. *art.* 4.

positi gravitatem, & agendorum difficultatem fuse, & distincte proposuit *c.* 2. suæ Regulæ, capite sequenti subjungit de ejus *Consiliariis* sive quos in *consilium* adhibere debeat, & quæ in expetendo consilio ab Abbate, & quæ a *Consiliariis* sunt observanda. „ Quo„ ties aliqua præcipua agenda sunt in Monasterio, inquit, convo„ cet Abbas omnem Congregationem, & dicat ipse unde agatur. „ Et audiens consilium Fratrum, tractet apud se; & quod utilius „ judicaverit, faciat.

IV. In primis vult S. Benedictus in rebus præcipuis tractandis per Abbatem convocari *omnem* Congregationem; idest, omnes qui sunt de Congregatione; sive Monasterio: etiam *juniores*, *quia*, ait, *sæpe juniori Dominus revelat*, *quod melius est*.

V. Cum ergo omnes tam laici, quam Clerici ad Congregationem pertineant: immo tempore S. Benedicti nulli, aut pauci essent in Monasterio Clerici, manifestum est ex præscripto Regulæ, tam *laicos*, sive ut hodie loquuntur, *Fratres conversos*, quam Clericos, seu *ad Chorum* professos, Congregationem sive Capitulum (quod in causis arduis congregari, & consuli debet) constituisse, atque æquale suffragium habuisse.

VI. Neque in antiquis Monachorum regulis neque recentioribus, ut S. Francisci, ulla hujus distinctionis inter Fratres laicos, & Clericos mentio fit.

☞ Quamvis novitia sit distinctio inter Monachos ad chorum professos, & *Fratres*, quos dicimus *Conversos*, qui ad obeunda opera manualia recipiuntur; nihilominus quidam e Monachis olim *conversi* dicebantur; nimirum hi, qui ad provectam usque ætatem sæcularem vitam duxerant, & postmodum vitam monasticam amplectebantur, & morum *conversionem* profitentes ab ea *conversi* appellati: iique distinguebantur hac appellatione ab iis, qui *ab infantia* in Monasteriis enutriti, eamdem vitam amplexati erant; atque inde *nutriti*, sive *oblati* propter oblationem parentum de ipsis factam dicebantur, uti observat Du-Cange in Glossario mediæ, & infimæ latinitatis, verbo, *Conversi*, atque de his *nutritis*, & *conversis* agi apud sanctum Anselmum in libro *de similitudinibus c.* 78. ex ipso contextu manifestum est; quapropter recto notavit dictus Auctor, errasse Haeftenum, qui credit ibidem agi de his, quo hodie Fratres *conversos* dicimus, qui *& laici* dicuntur, & a Monachis *ad Chorum* professis distinguuntur; quos non nisi circa sæculum XII. ortum habuisse observat Claudius Fleury in historia sua Eccles. *l.* 63. *num.* 58. qui occasionem hujus distinctionis inde ortam credit, quod *laici* litteras non discerent, & lingua latina vulgari esse desiisset; atque ita *laici* idioma latinum non callentes, Officio divino quod latine peragebatur, idonei essent.

Quidquid sit de origine, indubitatum est, distinctionem modernam inter *laicos*, sive *conversos*, & professos *ad Chorum*, prout hæc in plerisque Monasteriis est usu, recentioris disciplinæ esse; quodque in ratione Monachatus non distinguantur; sed omnes eodem vinculo, iisdemque votis Religioni sint adstricti. ☜

Unde etiamnum hodie in Ordine Fratrum Minorum Fratres *laici* concurrunt, & suffragium habent cum aliis Clerici in electione *Discreti*; modo tamen a *quinque* annis professionem emiserint, cum illi, qui Ordine sacro sunt insigniti, suffragio gaudeant, tametsi *duobus* tantum annis sunt professi. *Cap.* 7. §. 3. *Constit.*

VII. Hæc disciplina, qui omnes differentes ad Congregationem, sive Capitulum admittebat, primum mutari cœperit sæculi XIV. quando sub nomine Concilii Viennensis i *Clementina*, *Ut*, *tit.* 11, *De Ætate*, *& qualit. Ordinand.* decretum fuit: „ Ut nullus de cæ„ tero in hujusmodi Ecclesiis (Cathedralibus, vel Collegiatis, sæ„ cularibus, vel *Regularibus*) vocem in Capitulo habeat, etiamsi „ hoc sibi ab aliis libere concedatur, nisi saltem in *Subdiaconatus* „ Ordine fuerit constitutus.

VIII. Ratio Decreti in præfatione exprimitur: „ Ut ii, qui „ divinis in Cathedralibus, vel Collegiatis, sæcularibus, vel *re*„ *gularibus* sunt mancipati officiis, vel mancipabuntur in poste„ rum, ad *suscipiendos* sacros Ordines *propensius inducantur*.

IX. Hic obiter notandum, eo tempore in quibusdam Ecclesiis *Regularibus* Religiosos ita fuisse morosos in suscipiendis *Sacris* Ordinibus, ut etiam pœnis ad id adigi deberent; quod & indicat aliud sub nomine ejusdem Concilii Decretum in *Clementina*, *Ne in agro tit. De Statu Monach.* quo decernitur. „ Ad Ampliationem au„ tem cultus divini statuimus, quod Monachi *quilibet* ad monitio„ nem Abbatis se faciant ad omnes Ordines sacros (excusatione „ cessante legitima) promoveri.

X. Nomen *Abbatis* insinuat, hoc Decretum potissimum Monachos *Abbatiales* spectasse: utpote qui aliunde divitiis abundantes, nihil e susceptione Ordinis sacri lucri, aut commodi sperent, malebant otii delicias, quam Ordine suo initiati divinis Officiis peragendis vacare. Unde ab hoc Decretum reflectens Christianus Lupus, ait: „ Post ablatum per divitias opus manuum; cœperunt „ Monachi ab otio invadi, ideoque sacro saltem ministerio ad„ versus illud muniendos Pontifex judicavit „. Ad *Canon.* 6. *Chalced.*

XI. Hodie vero postquam ex susceptione Ordinis sacri aliquod emolumentum, uti ex celebratione Missarum apud Medicantes, vel aliqua prerogativa haberi cœpit, tantus est ad sacros Ordines pruritus, ut nullus pene nisi ætate destitutus ad eos non ascendat; immo ascendere ambiat, idque fere nulla capacitatis habita ratione; ut merito hodie desiderentur Decreta, quibus a sacris Ordinibus suscipiendis arcerentur; uti infra *part.* 2. *Titulo De Sacramento Ordinis* ostendentur.

XII. Itaque post hoc Viennensis Concilii Decretum, ac præsertum sequutam ejusdem innovationem per Synodum Tridentinam *Sess.* 22. *cap.* 4. *De Reformat.* cœperunt in plerisque Religionibus Fratres *Laici*, aliique sacro Subdiaconatus Ordine non insigniti, a Congregationibus Capitularibus excludi, & suffragio activo etiam *consultivo privari*.

XIII. Cum vero in Monasteriis virorum Fratres *Laici*, seu *Conversi* a Congregationibus Capitularibus essent exclusi, solique Clerici, seu *ad Chorum*, ut ajunt, *professi*, Congregationem sive Capitulum conficerent, horum exemplo in Monialium Monasterii sub eisdem Regulis militantibus, sensim etiam primo recepta fuit distinctio Sororum *Laicarum*, seu *Conversarum*, & Sororum *Choristarum*, sive ad *Chorum* professarum, ac dein Sorores illæ *Laicæ* e Congregationibus Capitularibus excludi cœperunt, prout hodie in plerisque Monasteriis excluduntur.

XIV. Quia tamen omnes Moniales, seu *Laicæ*, *seu Choristæ*, vere sunt de Congregatione, seu Conventu, nec ullum Ecclesiæ Decretum sit hanc exclusionem probans, merito Senatus Parisiensis anno 1624. per sententiam manutenuit Sorores Laicas, seu Conversas Ordinis S. Claræ, sive Urbanistas, in possessione dandi suum suffragium in electione Abbatissæ, uti refertur in Apendice ad Opera *Claudii Le Prestre p.* 86. narraturque discursus Advocati Regii in favorem Sororum *Conversarum*; qui inter alia notabat, primitus nullam fuisse inter Sorores eamdem Regulam professas differentiam, sed successu temporis ea distinctionem esse inductam potius ex necessitate divitiarum, quam meritorum, aut alia rationabili consideratione; ut nimirum solæ *pauperes* admittantur tanquam *Conversæ*, *divites* vero *ad Chorum*: tametsi subinde illæ capaciores sint præ his ut divinis officiis occuparentur, & hæ manualibus operibus exercerentur. Hi, qui Monasteriis intendunt, expendere poterunt, quid hisce fieri conveniat

Ut Ad Regulam Benedictinam, a qua nonnihil deflexímus, redeamus, dicit ab Abbate *convocandam Congregationem*.

XV. Pro quo notandum, quod si negotium aliquod sit *capitulariter* tractandum; sive ut *consilium* Capituli audiatur, sive *consensus* obtineatur, tunc debeant omnes *capitulariter* congregati audiri, & consilium aut consensum suum dare; neque sufficiat, si *singuli* audiantur, & suffragium suum singuli privatim depromant; immo actus sic expedictus ob defectum non *congregati Capituli* esset nullus, uti communiter docent Canonistæ relati a Tamburino de Jure Abbatum *tom.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 2. *num.* 25.

XVI. Deinde ait Benedictus: *Dicat ipse*, *unde agatur*. Hoc est, negotium ipse Abbas proponat, idque juxta modernam disciplinam Præsidenti Congregationi competere solet.

Ita autem proponat, ut meri proponentis partes agat; & suam *propriam celet sententiam*, ait Haeftenus *l.* 3. *tract.* 5. *disq.* 6. „ Ne „ forte assentatores ei placere studentes, ejus potius sequantur „ voluntatem, quam rei utilitatem: aut ne timidiores metu dis„ plicendi verum dicere vereantur. Vitabit proinde, ne quis in „ unam magis, quam in alteram partem propensum ejus animum „ percipiat.

XVII. Pergit Bendictus; „ *Audiat consilium Fratrum*, scilicet „ *omnium*, qui Congregationem constituunt. Audiendi autem be„ nigne, patienter, sine molesta interruptione, concesso loquen„ di spatio, & libertate, nec verbo aut signo alienorem a quo„ quam animum ostendat „ ait Haeftenus.

XVIII. Audito omnium consilio, *tractet apud se*, ait Benedictus, id est, singulorum sententias, & rationum momenta expendat, examinet, & ponderet, nec enim semper quod plures sentiunt, hoc melius. Proinde ubi negotium non dependet a pluralitate suffragiorum, quæ numeranda sunt, Abbas non tam numeret sententias, quam æqua appendat. Ac præcipue attendat illud monitum Tobiæ ad filium suum: *Omni tempore benedic Deum*, *& pete ab eo ut vias tuas dirigat*, *& omnia consilia tua in ipso permaneant*. Tobiæ 4.

XIX. Ut vero æqua lance consilia Fratrum appendat Abbas, necesse est, ne uni potius quam alteri opinioni ex humana aliqua ratione adhæreat, quousque Fratrum consilia audiverit; quod recte expressit S. Dorotheus. *Doct.* 7. his verbis: *Nihil decretum & præfixum in mente*, *vel sensu habeat*. Si enim antequam consilium petit aliquam animo agglutinatam opinionem habet, vix unquam ullo Fratrum consilio, quamvis salubri, ab ea deducetur.

XX. Post expensa Fratrum consilia, *quod utilius judicaverit*, ait Benedictus, *faciat* Abbas.

Hæc manifeste supponunt, ex præscripto Regulæ Benedictinæ non competere Monachis in rebus tractandis, nisi solum votum *consultivum*; ultimam vero decisionem pendere a *solo* Abbate: adeoque regimen Abbatis, ut supra monuimus, a S. Benedicto fuisse institutum *monarchicum*.

Quod ulterius in verbis sequentibus inculcat, dicens: Sic au„ tem dent Fratres *consilium* cum omni humilitatis subjectione, „ non præsumant procaciter defendere quod eis visum fuerit; sed „ magis in Abbatis pendeat *arbitrio*, ut quod salubrius *judicave*„ *rit*, ei cuncti obediant.

XXI. Ne tamen *Abbas* hac sua auctoritate abutatur, & subditis graviora quam professio eorum exigit, imponat, addit: „ In „ omnibus igitur *omnes* magistram sequantur *Regulam*, neque te„ mere ea declinetur a quoquam.

Et ne quis ambigat, num sub hac generali expressione comprehendatur ipse Abbas, mox subiungit. „ Ipse tamen *Abbas* cum „ timore Dei, & observatione *Regulæ* omnia faciat, sciens, se „ procul dubio de omnibus judiciis suis æquissimo judici Deo ra„ tionem redditurum.

XXII. Totius Congregationis *consilium* expeti vult S. Benedictus si *præcipua* agenda sint in Monasterio; hoc est, in causis *gravioribus*; „ Si qua vero, ait, *minora* agenda sunt in Monasterii uti„ litatibus, *Seniorum* tantum utatur consilio, sicut scriptum est: „ *Omnia fac cum consilio*, & *post factum non pœnitebis*. Ecclesia„ stici cap. 32. v. 24.

XXIII. Qui hic per *Seniores* intelligantur, non determinat Benedictus. Cardinalis a Turrecremata *Tract.* 15. *in c.* 3. *Regulæ*, *ait* „ Senior hoc loco non semper videtur notare senectutem ætatis, „ aut prioritatem conversionis: quia quandoque in multis hujus„ modi nec abundat consilii maturitas, nec rerum experientia. „ Sed Seniores credimus hic prudentiores & magis expertos, ap„ appellandos, secundum illud Tobiæ c. 4. v. 19. *Consilium a Sapiente*

„ *requi-*

„ *require* „ . Verum quia invidiosum sæpe est, relictis professione senioribus, designare alios tamquam prudentiores, & magis discretos; hinc apud quosdam in usu est, consulere seniores secundum Ordinem professionis.

In aliis nonnullis Ordinibus eliguntur *Assistentes*, aut *Discreti*; quorum *consilio* vel *assensu* Superiores omnia agant; de quorum electione & auctoritate singolorum Ordinum Constitutiones consulendæ & sequendæ sunt.

XXIV. Illud insuper ex omnium pene Ordinum & Congregationum Costitutionibus, etiam eorum qui sub Regula Benedictina militant, intelligi potest, hodie ob depravatos hominum mores, ac naturæ humanæ corruptionem, & quia (ut ait Ascanius Tamburinus loco citato *quæsito 2. num. 2. & 3.*) non omnes, qui regunt, esse possunt Augustini, aut Benedicti, nec subditi Possidii, factum esse, ut Religiones loco Monarchiæ absolutæ, cum ea simul Aristocratiam amplexatæ sint: immo fere omnes Religiones tam Mendicantium, quam non Mendicantium, regimen Aristrocraticum elegerunt, relicto Monarchico, ait Tamburinus, qui ibidem relatis variorum Ordinum Constitutionibus ostendit eorum regimen esse Aristocraticum.

XXV. Atque inter alia recitat ex Joanne Trithemio aliquo, quæ Abbas non tantum sine consilio, sed nec sine *consensu* Monachorum exequi potest: ut sunt v.g. „Res Monasterii immobiles, agros, „ prata, & alia hujusmodi vendere. Secundo dicit, quod non potest recipere ad professionem Monachum sine consensu Conventus. Tertio, quod non potest Monasterium gravare pignoribus, „ & aliis cautionibus, magnam summam recipiens pecuniarum super bona Monasterii, absque evidenti necessitate, & Fratrum „ suorum *consensu*. Quarto, quod non licet Abbatis dimitere Monachum ad aliud Monasterium ejusdem Ordinis, sine prædictio „ *consensu*. Quinto, non potest aliqua Statuta ipsis imponere, quæ „ se ultra Regulam extendant, nisi *consentiant* Monachi. Sexto. „ non potest aliquem ad Confraternitatem spiritualem totius Monasterii accipere, nisi concurrant Monachi subditi. Septimo, „ non potest præbendarios perpetuos recipere ad Monasterium, „ sine *voluntate* Conventus. Deinde subdit hæc verba: Sunt & alii „ casus, in quibus, si non est semper necessarium, est tamen honestum, ut sine Fratrum suorum Abbas assensu eorum nihli attentet. In disciplina autem conservanda potest Abbas; sine ipsorum consensu, vel voluntate, si tamen expedit, limites Regulæ non omittens, agere, prout sibi melius visum fuerit expedire.

Quæ hic asserit Trithemius sine *consensu* Monachorum a solo Abbate expediri non posse; etiam hodie in plerisque Religionibus cum *consensu* totius Congregationis expediri consueverunt.

☞ XXVI. Inter ea, quæ per Abbatem *de consensu* Congregationis expedienda sunt, ex Ascanio Tamburino notata refertur receptio & admissio Novitii ad professionem.

Verum si inspiciantur sola verba Regulæ Benedictinæ, videtur quod admissio ad professionem *soli* Abbati competat *de consilio* Congregationis: quod & supponere videtur Josephus Meige in Commentario ad hanc Regulam; una tamen asserens, quod Jus commune hac in parte Regulæ Benedictinæ derogaverit, & auctoritatem Abbatis restrinxerit: ita ut hodie non tantum *consilium*, sed & consensum Congregationis habere debeat: atque non tantum ex constitutionibus totius Ordinis, prout existimasse videtur Trithemius, & post eum Ascanius Tamburinus; sed etiam ex Jure communi receptio & admissio Novitii ad professionem esset una ex causis gravioribus, quæ sine *consensu* Congregationis per solum Abbatem absolvi non possent: qua in re Ordinum & Monasteriorum Constitutiones, & continuata praxis maxime sunt attendenda.

Contingere enim potest, ut alicujus Congregationis aut Provinciæ Monasteria pressius, & constantius Regulæ Benedictinæ adhæserint; atque conformiter ad regulam Abatibus in hac in re pristina auctoritas fuerit conservata.

Quidquid sit de hac Abbatum auctoritate, hoc certum, est quod Abbas tanquam Pater suorum Monachorum, non nisi summa cum prudentia hac sua auctoritate, in admittendis Novitiis ad professionem sine consensu sui Capituli, uti debeat: quandoquidem similis admissio ad professionem vix fieri queat, sine charitatis & unionis inter Fratres detrimento; ac notanter si ex parte Abbatis carnalem aliquem erga Novitium affectum in hac ad professionem admissione concurrere circumstantiæ ostendant. ☜

XXVII. Quia tamen ex sua institutione Abbatum regimen est monarchicum; nec nisi *consilium* etiam in rebus arduis expetere debet ex præscripto Regulæ, dicendum, quod *consensus* Capituli sive Congregationis ad validitatem actus non exigatur, nisi in casibus a Jure vel Costitutionibus Ordinis *specialiter* expressis; quemadmodum Episcopus *consensum* sui Capituli habere non debet, nisi in casibus a Jure dissignatis; uti supra *tit.* 8. *c.* 4. *num.* 5. notavimus.

XXVIII. Illud insuper notandum, quod dum *consensus* Congregationis requiritur, non *omnium* de Congregatione requiratur; sed ordinarie sufficiat *major* pars totius Congregarionis; aut etiam interdum sufficiat; præsertim in electionibus, *major* pars comparata ad alias partes, quæ alios elegerunt, nisi aliqua statuto aliud fuerit expressum.

XXIX. Denique licet Abbas, aliusve Superior in casibus in quibus tantum debet requirere *consilium*, non teneatur *consilium* datum sequi; tamen actus esset nihilominus *nullus*, si a Capitulo Congregatione debite convocata consilium non expetiisset; uti docent communiter Canonistæ, quos citat Ascanius Tamburinus loco citato *quæstio* 8. *num.* 1.

CAPUT V.

De Cura temporalium Abbatibus incumbente; & Officialibus ab ipsis constituendis.

1 *Cura temporalium primario Superioribus Monasteriorum incumbit.*
2 *Superior dispensare debet sine acceptione personarum in usus Communitatis.*
3 *Superiores tantum sunt* Dispensatores, *& finem a Fundatoribus præfixum attendere debent.*
4 *Monitum Synodi Cameracensis.*
5 *Quibus debeatur bona Monasterii, quæ necessitatibus Religiosorum supersunt?*
6 *Prælati utentes rebus Monasterii ut* propriis, *censendi sunt* proprietarii.
7 *Alienatio rerum Monasterii soli Abbati vetita, etiamsi sint annexa* mensæ *Abbatiali.*
8 *Superiores tenentur reddere computum suæ administrationis.*
9 *An Episcopus interveniat computui.*
10 *Superiores ita circa temporalia versentur, ut spiritualia non negligant.*
11 *Superiores temporalibus curadis deputant Officiales.*
12 *Præcipuus inter hos Cellerarius, sive Procurator; & qualis eligendus?*
13 *Cavendum ne Procurator ita circa temporalia versetur, ut exercitia spiritualia omittat.*
14 *Periculosum est in Procutorem constitui, qui in virtute non est multum exercitatus: & quare?*
15 *Convenit, ut negotia Monasterii multum distrahentia committantur sæcularibus.*
16 *Officiales in administratione temporalium dependentia Superiore Monasterii.*
17 *Potest Abbas eorum auctoritatem restringere vel ampliare.*
18 *Cavenda in administrationem temporalium species avaritiæ.*

I. PRÆCIPUAM rerum temporalium inspectionem & superintendentiam esse penes Abbates, aliosque Monasteriorum primarios Præfectus, eosque esse præcipuos rerum illarum dispensatores, tam ex sacris Canonibus, quam Regulis Monasticis constat.

„ Universa (ait Gelasius Papa in *can. Nullam caus.* 18. *q.* 2.) „ quæ vel ad divini cultus reverentiam, vel ad *utilitatem* Monasterii pertinent, *Abbatis sollecitudo*, ad quem potestas *tota* „ pertinere convenit, debeat adimplere.

Regula Benedictina pluribus locis, ac signanter *c.* 2. 32. 54. & 57. hanc in dispensandis rebus temporalibus auctoritatem in Abbate manifeste supponit, quam Regula S. Augustini non obscure pressit, ubi ait: „ Non dicatis vos aliquid habere proprium, sed „ sint vobis omnia communia; & distribuantur unicuique vestrum „ *a Præposito vestro*,

Circam hanc Abbatum, aliorumque Superiorum dispensandi ac regendi res temporales potestatem plura observanda sunt.

II. In primis Superiores in rebus communibus dispensandis tenere debent normam sibi in Actis Apostolicis his verbis præformatam: cap. 2. & cap. 4. *Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat*; hoc est, ut sine personarum acceptione *singulis* Religiosis distribuatur prout *cuique* opus erit; de qua dispensandi norma egimus *tit.* 29. *cap.* 5. & 7. atque insuper in hac dispensatione eam tenere moderationem, ut ea, quæ Religiosis ad *necessitatem* dantur limites paupertatis Religiosæ non excedant, uti eodem titu- *cap.* 8. ostendimus,

III. Cum vero rerum proventuumque Monasterii sola dispensatio Abbatibus concredita sit, non autem eorum ipsi data sit proprietas, tenentur ipsi Abbates se tamquam fideles dispensatores & administratores, nequaquam vero ut *proprietarios* aut *rerum dominos* exhibere; ac per consequens in rebus illis dispensandis semper præfixum habere finem, quam ipsi Fundatores, qui hanc eis dispensationem crediderunt, intenderunt.

IV. De hoc puncto serio monet Abbates, & Abbatissas Synodus P. I. Cameracensi titulo *De Monasteriis cap.* 16. „ Cæterum monet S. Synodus, Abbates, & Abbatissas, & alios Monasteriorum „ Præfectos, & Præfectas, ut sui meminerint officii, seque non „ esse dominos bonorum Monasterii, immo ne fructuum quidem; „ sed tantum dispensatores & administratores: neque se pro libitu „ dispensare posse, sed secundum intentionem Ecclesiæ, & piorum Fundatorum. Proinde valde reprehensibile esse eorum factum, qui ex bonis, vel etiam fructibus Monasterii sui ditant „ propinquos, vel amicos suos. Itemque eorum, qui superfluum „ & nimis fastuosum habent famulitium & comitatum, nimium „ equorum numerum, quique nimiunm splendide & sumptuose „ ædificant, præsertim ædificia non sacra.

V. Hoc Decretum innovans ejusdem Provinciæ Cameracensis Synodus Diœcesana Audomarensis sub Joanne Six anno 1585. addit: *Id quod necessariis usibus superfluit, debetur Pastoribus, quibus tenujus, quam oportet provisum est, debetur alendis pauperibus, ædificandis Dei templis, augendæ ornandæque Christianæ Reipublicæ, & similibus finibus.*

Deinde monet Prælatos, ut meminerint, *nec se a voto paupertatis absolutos; sed bonorum communium duntaxat dispensatores esse.*

VI. Et revera si Prælati bona Monasterii non tantum non fideliter dispensent, sed tamquam *propriis* in quoslibet usus pro arbitrio suo utantur, & de iis disponant; non tantum *injustitiæ*, quemadmodum alii rerum temporalium dispensatores, sed *proprietatis*, & voti infractionis rei reputabantur coram Deo; uti apposite jam pridem notavit Petrus a S. Audomaro vulgo Wallon-Capelle, *l.* 2. *Institut. Monast. c.* 9. *Quoad dispensationem rerum temporalium ipsis* (*Prælatis*) *commissam, inquit, iis casibus, quibus contingit Dispensatorem dominorum temporalium* furtum *in sua dispensatione* com-

committere opere vel voluntate, peccatum proprietatis *incurrunt ....* Proprietarii *igitur sunt, infert dictus Auctor, immo fures & sacrilegi, non minus, quam Judas loculos Christi expilans, quoties facultatibus Christi, & Ecclesiæ utuntur, vel possident tamquam* proprias: *quod maxime cavebat S. Augustinus, ipso teste: cum datur mihi vestis pretiosa, ait, vendo eam, ut quia vestis non potest esse communi, pretium commune sit.* Maxime vero proprietarii sunt, pergit Auctor, *quando iis abutuntur in statuendis sibi magnificis monumentis, aut celebribus exequiis, vel anniversariis sibi præfigendis, magnis Ecclesiæ sumptibus, in erigendis superbis ædificiis, eisque decorandis tapetibus variisque picturis, in luxu, in exquisitioribus cibis, & vinis pretiosis, mensæ superfluo apparatu, in vasis argenteis, & aureis, in laudis, in alenda multitudine famulorum, canum, equorum, &c.*

Non immerito ergo notavit Joannes Hesselius in *Decalogum c.* 147. Præfectis Monasteriorum *speciale* periculum imminere peccandi vitio *proprietatis*, propter *temporalium dispensationem* eis creditam.

VII. Adhæc, quia sola administratio, & dispensatio Abbati credita est, idcirco ad instar aliorum administratorum nullam habet auctoritatem bona immobilia, aut etiam pretiosiores res mobiles sine consensu Conventus alienandi: quod & locum habere quoad bona mensæ Abbatiali specialiter addicta, iis in Monasteriis, in quibus bona inter Conventum & Abbatem sunt divisa, notat Renatus Choppinus *l.* 2. *Monastic. tit.* 2. *num.* 16. refertque sæpius in judicio contradictorio ita fuisse declaratum.

VIII. Sicuti administratores, & Curatores rerum alienarum tenentur suæ administrationis, & curatelæ reddere rationes sive computum, ita *in multis Ordinibus* (*uti observat Zypæus* consult. 6. *De Regular.*) *Regula, Constitutiones, aut mores habent, aut Abbates, & Abbatissæ quotannis coram Conventu* computum *faciant.*

IX. Insuper decrevit Greg. XV. in Constitutione, quæ incipit, *Inscrutabili* 18. in Bull. Rom. *Sed & administrantes bona ad eadem Monasteria Sanctimonialium, ut præfertur, etiam Regularibus subjectarum, pertinentia, sive Regulares extiterint, sive sæculares quomodolibet exempti, Episcopo loci, adhibitis etiam Superioribus Regularibus, singulis annis rationes administrationis, gratis tamen exigendas, reddere teneantur, ad idque juris remediis cogi, & compelli queant.*

Sed (uti monet Zypeus, citata Consultatione) ea Bulla nondum hic omnino recepta est! Et Abbas S. Vedasti contra Episcopum Atrebatensem Concilii Mechliniensis judicio obtinuit, ne illam ibi via regia possi exequi.

Neque hactenus in Belgio usu obtinere videmus, ut Episcopi compotibus Monasteriorum exemptorum interveniant; at illorum, quæ sub Episcopi directione, & auctoritate consistunt, Episcopus *per se*, aut per suum Commissarium, idque frequentius intervenire solet.

X. Abbatibus, aliisque Monasteriorum Superioribus administrationem habentibus, serio expendendum illud S. Benedicti monitum *cap.* 2. *Regulæ num.* 7. *Ante omnia ne dissimulans, aut parvipendens salutem animarum sibi commissarum, non plus gerat sollicitudinem de rebus transitoriis, terrenis; atque caducis; sed semper cogitet, quia animas suscepit regendas, de quibus rationem redditurus est. Et ne causetur de minori forte substantia, meminerit scriptum:* Matth. *cap.* 6. & Luc. *cap.* 12. Primum querite Regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. *Et iterum*: Nihil deest timentibus eum. *Ps.* 33. *v.* 10. *Sciatque quia qui suscepit animas regendas preparet se ad rationem reddendam.*

XI. Ne autem Abbates & Superiores, quibus cura spiritualis Monasterii incumbit, nimium se debeant temporalibus negotii mergere, passim in Regulis, Constitutionibus Monasticis, & Synodorum Decretis cautum fuit, & moribus comprobatum, ut rebus temporalibus administrandis & curandis aliqui inferiores Officiales a Superioribus deputentur.

XII. Inter hos præcipuus reputatur, qui in Regula Benedictina *c.* 31. dicitur *Cellerarius*, vel uti alii legunt, *Cellarius*, atque idem est, qui hodie in quibusdam Monasteriis *OEconomus*, *Provisor*, vel *Procurator* appellatur.

Qualis esse debeat Cellerarius dicit S. Benedictus: *Eligatur, ait, de Congregatione sapiens, maturus moribus, sobrius, non multum edax, non elatus, non injuriosus, non tardus, non prodigus, sed timens Deum, qui omni Congregationi sit sicut Pater. Curam gerat de omnibus: sine jussione Abbatis nihil faciat. Quæ jubentur custodiat; fratres non contristet. Si quis frater ab eo forte aliqua irrationabiliter postulat, non spernendo eum contristet, sed rationabiliter cum humilitate male petenti deneget. Animam suam custodiat, memor semper illud Apostolicum*: quia qui bene ministraverit, gradum bonum sibi acquiritur. *Tim. c.* 3. *v.* 13.

XIII Ad hæc verba, *animam suam custodiat*, addunt Patres Congregationis Cassinensis *num.* 2. *Cellerarii non sic se immergant temporalibus, quin vacent spiritualibus, sed sic traseat per bona temporalia, ut non amittant æterna.*

Eumdem in finem monent Bursfeldenses, *Dist.* 2. *c.* 5. *Cellerarius quamvis exemplo Marthæ circa multa sollicitari & turbari necesse habeat, non tamen se prorsus a Conventualibus alienare, aut silentium & quietem cellæ penitus abjicere, & abhorrere; sed potius quantum sinit opportunitas, necessariis expeditis, ad opus Dei, & Conventum, sed & ad cellam tamquam ad quietissimum, & tutissimum portus sinum recurrat, ut legendo, orando, meditando turbulentos animi sui motus ex cura, & dispositione exteriore surgentes, sedare possit, & spiritualibus consolationibus refrigerari.*

Eadem iisdemque pene verbis habent Costitutiones Canonicorum Regularium Capituli windesemensis *part.* 2. *c.* 38. & Constitutionenes Eremitarum S. *Augustini part.* 3. *cap.* 17.

Canonici quoque Præmonstratenses in ultimis suis Constitutionibus monent Abbates, ne Œconomum, seu Provisorem alium constituant, quam Sacerdotem, nisi gravis premat necessitates, adducta hac ratione: *Quia in ruinam agitur, qui nondum in virtute bene roboratus, suæ liberati reliquitur.*

XIV. Ante omnia ergo in edictione eorum, qui administrandis temporalibus præficiuntur a superioribus attendendum, ut præficiendi in omni virtutum genere in tantum sint exercitati, & in charitate adeo fundati & radicati, ut merito confidere liceat, quod interiorum curam per exteriorem occupationem non minuent, atque exteriorum providentiam, interiorum sollicitudine sedulo curabunt: qui, ut de Gerardo, ait S. Bernardus, non petulanti (ut assolet) in eo officio detineantur affectu, sed solo intuitu charitatis; qui quantum in ipsis est, semper optent quietem, sibi intendere, Deo vacare, ne implicitos tenent, nisi timor Dei voluntas Fratrum, ac studium obediendi. Nisi enim solitudine, piisque Religionis exercitiis: quibus anima pascitur, & mens a terrenis ad cælestia revocatur, multum afficiantur; magnopere verendum, ne sensim, illis neglectis, rerum terrenarum curis implicentur, atque ita paulatim gustum rerum spiritualium amittentes, tandem sub habitu Religionis cor sæculare inveniant: Quod vel eo magis in Officialibus metuendum, quia ipsis, ob varia quæ in temporalium administratione occurrere solent negotia, major præ reliquis Fratribus concedi debet absentandi ab ordinariis Religionis exercitiis libertas: per consequens nisi tantum in Religione profecerint, ut non timore ad ea pietatis exercitia adigendi sint, sed spiritu charitatis ad illa agantur; non parum timendum ne libertate illa abutantur.

XV. Porro ne Procurator Monasterii nimium destrahatur, ac vagandi nimiam occasionem habeat, provide decernitur, in Constitutionibus Eremitarum S. Augustini loco citato: *Poterit etiam in principalioribus Conventibus Procurator* sæcularis *constitui pro illis negotiis, quæ per laicum tractari poterunt, ad evitandos nimios discursus Procuratoris Religiosi, & ne etiam habitus nostræ sacræ Religionis in locis indecentibus quandoque compareat.*

Optandum sane, ut id in omnibus Monasteriis præsertim Abbatialibus, in quibus negotia sæpius in judiciis, & foris agenda occurrunt, observaretur.

XVI. His Officialibus concredita administratio non impedit quin penes Abbatem, & Superiores remaneant primaria ipsa cura; atque ipsi Officiales in hac administratione ab ipsis dependeant.

De Cellario ait S. Benedictus: *Sine jussione Abbatis nihil faciat.* Item. *Omnia mensurate faciat, & secundum jussionem Abbatis.*

XVII. Quin non obscurum est, quod ex præscripto Regulæ Benictinæ liceat Abbati Cellerarii potestatem ampliare aut restringere; plura aut pauciora ei committere; ait enim: *Omnia, quæ ei* injunxerit Abbas, *ipse habeat sub cura sua: a quibus* eum prohibuerit, *non præsumat.*

XVIII. Dicit insuper S. Benedictus *c.* 56. Regulæ, ut si quid ex operibus artificium Monasterii aliquid vendendum sit, illi, quibus cura vendendi facta est, videant, ne in ipsis prætiis subrepat avaritiæ malum; sed semper aliquantulum *vilius* detur, quam ab aliis sæcularibus datur, ut in omnibus glorificetur Deus.

Indubie monitum hoc S. Benedicti a Superioribus, & Officialibus Monasteriorum merito attendendum; ut hoc pacto in administratione rerum temporalium omnem avaritiæ speciem apud homines sæculares evadant.

CAPUT VI.

De usu *Pontificalium* Abbatibus Indulto.

1 *Pontificalium usus quo tempore ab Abbatibus postulari, vel impetrari cœperit?*
2 *Querela Sancti Bernardi de Abbatibus, qui multo pretio sibi Pontificalia impetrarunt.*
3 *Usus Pontificalium in Ordine Præmonstratensi, & Congregatione Bursfesdensi olim prohibitus.*
4 *Usus Pontificalium competit Abbatibus jure* privilegiario.
5 *Quæ singulis competant ex tenore privilegiorum, judicandum.*
6 *Usu* Baculi *ante alia Pontificalia Abbatibus competit, & quare?*
7 *Quid* Sudarium *baculo appensum indicet, & qui illud appensum habeant.*
8 *Pontificalibus non contenti etiam* Benedictionem solemnem *impartiendi auctoritatem impetrarunt.*
9 *Solemniter benedicendi auctoritas olim Pontificalium usi non erat annexa.*
10 *Inter Pontificalia hodie reponitur collatio Ordinum, quamvis ea usi Pontificalium non sit annexa.*
11 *Potestas conferendi Tonsuram, & Lectoratum Abbatibus asseritur Canone Synodi Nicenæ II.*
12 *Synodus Nicæna nullam mentionem fecit speciali, &* solemnis *Benedictionis Abbatialis.*
13 *Tempore hujus Synodi nondum nota erat solemnis hodierna Abbatum Benedictio, nec distinctio inter Abbates, & Priores Conventuales.*
14 *Gratianus Canonem referens, Benedictionis Abbatialis mentionem addit.*
15 *Canon ex Gratiano in Decretales relatus, jure communi receptus est.*
16 *Hinc invaluit, Monasterii Præfectum non posse Tonsuram, & Ordines conferre, nisi sit Abbas* solemniter *benedictus.*
17 *Error Gratiani mutationi disciplinæ occasionem dedit.*
18 *Synodus VII. non permittebat Monasteriorum Præfectis Ordinem conferre, nisi* solis *Monachis sibi subjectis.*
19. *Abbas potestatem suam paulatim extenderunt.*
20 *Decretum Synodi Tridentino potestatem Abbatum restringens.*
21 *Juxta hoc Decretum Abbas non potest Tonsuram Monachis alterius Monasterii conferre etiam de consensu Abbatis, nec sæcularibus habentibus* Dimissoriales *sui Episcopi.*
22 *Abbates jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, sive* nullius *Diœcesis, comprehenduntur Decreto Concilii Tridentini.*

23 *Qui*

23 *Qui censeantur Abbates* nullius *Diœcesis?*
24 *Simplex exemptio Monasterii non facit illud esse* nullius *Diœcesis.*
25 *Abbates non possunt citra* speciale *privilegium solemniter* benedicere *populo, nisi in Ecclesiis sibi* pleno *jure subjectis.*
26 *Neque alia Pontificialia extra dictas Ecclesias exercere.*
27 *Presente Episcopo, Abbas* solemniter *benedicere non potest, & quare?*
28 *Abates in Synodis cum Episcopis comparantes quibus* mitrix *uti possint?*
29 *Usus Pontificalium in Abbatibus metiendus ex tenore privilegii.*
30 *Abbates Pontificalibus cum humilitate uti debent.*

☞ I. INCERTUM est quo tempore ornamenta Pontificalia ex privilegió Romani Pontificis fuerint Abbatibus indulta; sat constat, ante sæculum septimum, aut octavum nullum hujusmodi privilegium per Romanos Pontifices fuisse Abbatibus concessum; sed demum sæculo nono, aut decimo similia privilegia per Romanos Pontifices cœpisse concedi; postquam scilicet auctoritate falsarum Decretalium sibi plenitudinem potestatis asseruerunt; atque ea potestate prætenderunt, se posse aliis communicare, quæ Episcopis erant propria.

Quin & credit Christianus Lupus, inter Pontifices primum fuisse Joannem XVIII. (*a*), qui dederit Abbatibus usum Pontificalium erant propria.

Hoc præterea notandum est, quod primitus non omnia, sed quæ minora reputabantur, dumtaxat Abbatibus fuerint indulta; puta sandaliorum. Dalmaticæ, & Chirothecarum usus; uti observavit vir eruditus Joannes Mabillonius in præfatione ad primam partem sæculi VI. Benedictorum *num.* 54. ibidem inter alia observans, quod Leo IX. qui sedit sub medium sæculi XI. indulserit Richerio Abbati Cassinensi, ad exemplar suorum predecessorum, usum *sandaliorum*, Dalmaticæ, nec non Chirothecarum.

Insuper notat, quod idem Pontifex eumdem usum Pontificalium tribuerit Warmino Abbati sancti Arnulphi, exceptis (ait) Cirothecis.

Hæc ostendunt, primitus in concedendo Pontificalium usu Pontifices admodum fuisse moderatos atque Leonem IX. existimasse usum *Chirothecarum* quid amplius, quam sandaliorum, aut Dalmaticæ.

Hoc sat constat inter ornamenta illa externa Pontificalia semper enituisse usum *mitræ*, quem Abbatibus serius communicatum fuisse credit Mabillonius; primumque fuisse Egelsinum Abbatem S. Augustini prope Cantuariam, cui Alexander II. usum *mitræ* indulsit, *ob ipsius* (ait) *Romanorum alumni, & Anglorum Apostoli dignitatem*.

II. Sæculo XII. nonnullos Abbates ex privilegio Sedis Apostolicæ usos fuisse *mitra, annulo*, atque *sandaliis*, testatur S. Bernardus tract. *de Mor. & Off. Episc. c.* 9. simulque asserit hoc privilegium a ditioribus Abbatibus vel Monasteriis in Curia Romana fuisse impetratum; quandoquidem ipse Bernardus aperte redarguet Abbates, quod similes prærogativas non tantum labore, sed & *pretio* sibi comparent. Postquam enim graviter reprehendisset Abbates, qui sub obtentu libertatis privilegia emancipationis, sive exemptionis, a jurisdictione Episcoporum in Curia Romana, non sine multo labore & *pretio* impetrabant, tandem verum & genuinum in hujsce impetrandis Monachorum scopum esse ambitionem, & superbiam sat exinde lucere scribit: *Multo* (*ait*) *labore, &* pretio *Apostoliris ademptis privilegiis per ipsa vindicat* insignia Pontificalia, *utentes & ipsi more Pontificum* mitra, annulo, *atque* sandaliis.

Sane si attenditur (*pergit Bernardus*) *rerum dignitas, hanc Monachi adhorret professio, si ministerium, solis liqueo congruere Pontificibus; profecto esse desiderant, quod videri gestiunt, meritoque nequeunt esse subjecti, quibus jam ipso se comparant desiderio. Quid si & nomen eis conferre privilegiorum posset auctoritas*, quanto *putas* auro *redimerent ut appellarentur* Pontifices. *Quo ista, o Monachi! ubi timor mentis, ubi robur frontis? quis umquam probatorum Monachorum tale aliquid, aut verbo docuit, aut reliquit exemplo.* Hæc Bernardus de Abbatibus sui temporis.

Illud habetur ex verbis sancti Bernardi, quod suo tempore Abbates non tantum multo labore, sed & *pretio* usum insignium Pontificalium obtinerent, quod & de sui temporis Abbatibus testatur Thomas Cantipratanus *l.* 1. de Abbatibus *cap.* 6. ubi de insulis loquens, ait: *Secundum statuta Ecclesiæ fere*, solis *Episcopis uti licet*: abusive *tamen quidam Abbates de novo* in magna pecuniæ mole his *utuntur*.

III. Quid de *mitra, annulo*, & *sandaliis olim* cogitatum fuerit in Ordine Præmonstratensi, declarat statutum, quod ineunte XIII. sæculo Concilia hujus Ordinis Generalia confecerunt. In eo Decreto Abbatibus Præmonstratensibus prohibitus fuit usus Pontificalium ornamentorum: nedum illud Sedi Apostolicæ displicuerit, immo laudatum probatum est in litteris, quas Innocentius III. ad Ordinem Præmonstratensem direxit; in iis habemus Innocentium III. usum hoc Pontificalium in Abbatibus existimasse contrarium humilitati religiosæ, & incentivum esse superbiæ, & ambitionis, ideo & statutum, quo is usus inhibetur, in favorem esse Religionis; utpote ad subtrahendam dissolutionis materiam conveniens, ac propterea merito Apostolico communiendum præsidio. Verba ejus sunt: *Quæ in favorem Religionis ad subtrahendam dissolutionis materiam sunt provide instituta, firma debent, & illibata servari, & ne infringi valeant, Apostolico præsidio communiri. Significasti siquidem nobis, quod communi consilio Abbatum vestri Ordinis statueritis, quod nullus Abbatum vestrorum* mitra, *vel* chirothecis *utatur; ne forsan ex ipsis supercilium elationis assumat, aut sibi videatur sublimis, cum his uti se viderit, quæ Pontificibus, & majoribus Ecclesiarum Prælatis a Sede Apostolica sunt concessa. Nos igitur institutionem ipsam sicut a vobis provide facta est & recepta, auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti pagina communimus, statuentes, ut si qua forsan Ecclesia laxioris Ordinis vestram voluerit regulam profiteri, hujusmodi Pontificalibus, etiamsi ea prius habuerit ulterius non utatur, immo potius humilitatem servet, & in ea statuta vestri Ordinis imitetur.*

Similiter Abbates Congregationis Bursfeldensis non absimilem de hoc usu Pontificalium ideam habuisse verba constitutionis probant: *Nemo* (*inquiunt* cap. 29.) *ex Abbatibus nostris etiam Apostolico suffultus privilegio, mitra, & cæteris hujusmodi insigniis, & apparatibus Pontificalibus uti præsumat; hæc enim licet interdum simplici animo rationabiliter fieri possint, tamen a lippientibus & ad judicandum pronis curiosæ vanitati magis, quam religiosæ simplicitati deputari solent.*

Insuper ex supra relatis verbis Innocentii III. constat, usum Pontificalium in Ordine Præmonstratensi tunc temporis assumptum fuisse in quibusdam Monasteriis *relaxata* disciplinæ; rejectum vero fuisse in Monasteriis reformatis: ut proinde mirum non sit, quod labentibs sæculis relaxata in plerisque Monasteriis regulari prorsus disciplina, usus Pontificalium assumptus fuerin, & toleratus (*b*).

Et sane legimus jam pridem nonnullos Abbates hunc Pontificalium usum modestiæ causa, & ad suorum reprimendam superbiam, etiam ultro oblatum vel indultum, recusasse.

Refert Mabillonius in præfatione ad partam primam seculi VI. Benedictinorum, Leonem IX. *sandaliorum* usum obltulisse Gervino Abati Certulensis; *sed illo* (ait) *ut insigniter modestus erat, hæc ornamenta recusavit*.

Refert & post Baronium, Christianus Lupus, Urbanum II. sub finem sæculi XI. Beneventano Petro Abbati Monasterii Cavensis concessisse usum *mitræ; At ille uti noluit ad reprimendam aliorum Albatum*. ☞

IV. Constat tamen Pontificalium usum successu temporis, ac præcipue sæculo XV. & sequenti omnium pene Congregationum Abbatibus sensim fuisse indultum; ut relatis singularum Congreganum specialibus privilegiis ostendit Ascanius Tamburinus *l.* 1. *de Jure Abb. disp.* 20. *quæst.* 1.

Ad hæc certum est (uti enim notat Tamburinus ibidem *disp.* 21. *quæst.* 1.) *Pontificalium* insignium exercitium, & usum Abbatibus ex jure *privilegiario* competere, non autem *ratione dignitatis*. Unde nullus Abbatum uti potest Pontificalibus, nisi jus *privilegiarium* ostendat, quod sat evidenter expressit Pontifex in *cap. Ut Apostolicæ, tit. De Privilegiis in VI.* in verbis: *Ut Apostolicæ* Sedis *benignitas, quæ nonnullis Abbatibus, aliisque Prælatis, quibus non competit ex propria dignitate, concessit in Ecclesiarum suarum gloriam, & honorem quod mitra, & aliis Pontificalibus ut possint, provideat, ne inde*, &c.

Ad quæ verba reflectens Tamburinus post panormitanum, aliosque Canonistas, ait: *Ex quibus plane* expresse *probatur, Abbatibus non ratione* dignitatis, *Pontificalium insignium usum, & exercitium, sed jure* privilegiario *competere.*

V. *Unde provenit, ait idem Tamburinus, ut non omnes Abbates eadem habeant insignia: sed alii plura, alii vero pauciora juxta* tenorem *privilegiorum & prout a Sede Apostolica eis indultum fuerit, ideo si unumquodque privilegium percuramus; quo Pontificialia hæc Monachorum Religionibus concessa sunt, inveniemus aliquibus solius* Baculi *usum, aliis vere majora concessa fuisse, quæ omnia ex privilegiis colligi possunt.*

VI. Inter Pontificalia hic enumerat Tamburinus *Baculi* usum, atque hujus *solius* usum aliquibus Abbatibus privilegio Sedis Apostolicæ concessum.

Verum Benedictus Haefrenus *lib.* 3. *Disquisitionum Monast. tract.* 5. *Disquisit.* 5. postquam ostendit, jam pridem variis nominibus appellatum fuisse *Insigne*, quod hodie *Baculum* aut frequentius *Pedum* dicimus, tandem quærit: *An ex veteri Monachorum consuetudine Abbatibus relictus, an ex similitudine & participatione quadam Episcopalis sollicitudinis, auctoritatisque eis sit communicatus.*

Quidquid sit de hac quæstione, hoc sat constat, *Baculum* Pastoralem Abatibus competiisse, antequam alia pontificialia insignia, ut sunt *mitra, annulus, sandalia* & similia, ipsis fuerint communicata,

Unde S. Bernardus, aliique ejus temporis Scriptores, dum loquuntur de insignibus Pontificalibus, quæ Abbates a Sede Apostolica sollicitabant, nequaquam *Baculum* enumerant; quem quasi jure *Pastoralis* Abbatibus competere supponebant.

Hinc quoque videmus, Abbatibus, immo & Abbatissis, nullam aliorum Pontificalium communicationem præter Baculum Pastoralem competere.

Admodum verisimile est, hoc ornamentum primitus fuisse *simplem Abbatiale*, sive Pastorale ornamentum; ac successu temporis *Pontificalibus* fuisse annumeratum.

VII. Hoc addendum, Abbatiali *Baculo* appendi jam pridem solitum fuisse *sudarium*; ad differenciam (ait Gavanteus in Rubricis Missalis *par.* 1. *tit.* 9.) Baculi Episcopalis. Quod etiam in Actis Ecclesiis Mediolanensis exprimitur; ibi enim inter varias de supellectile Ecclesiastica instructiones legitur hæc, titulo *De Baculo Pastorali: Oratio aut sudario non ornatur, si Episcopalis est: quo* insigni Abbatialis *ab illo* distinguitur. Pag. 523. edit. anni 1683.

Notat quoque Haeftneus, hoc sudarium seu velamen appendi solitum in signum *subjectionis*; quemadmodum mulieri datur velamen supra caput, *subjectionis* indicium sub viro. Quare Abbatissæ etiam hodie *Baculo* hujusmodi *velamen* appensum habent; at Abbates *exempti*, uti observat Haeftenus, hoc *sudarium* pretermittunt. Additque: *Significat porro hoc* sudarium *multo labore & sudore Dominicum gregem pasci.*

VIII. Sed

(*a*) Alii asserunt fuisse Joannem XX. constat a Joanne XV. usque ad Joanem XX. seriem Pontificum hujusce nominis esse valde obscuram. Quare non patet qui fuerit ille Joannes.

(*b*) Epistola Innocentii numeratur 197. in *l.* 1. *Epistolarum hujus Pontificis*, Constitutiones autem Congregatinis Bursfeldensis citavit Renatus Choppin *l.* 1. *Monast. tit.* 2. *n.* 18. Sed plura dedit Tamburinus, *l.* 1. *de Jure Abbatum*, *disp.* 2. *q.* 1

VIII. Sed nec ornamentis Pontificalibus contenti, ut etiam ad instar Pontificum *solemnem* populo *benedictionem* impendere, & Ordines conferre, aliaque Pontificalia sive Episcopalia exercere possent, sollicitarunt.

IX. Neque enim privilegio utendi ornamentis Pontificalibus primitus annexa erat ipsa *solemnis* benedictio, uti ex S. Bernardo manifestum est. Ipse enim adversus infulatos Abbates declamens, ait: *Cur non & sacros Ordines celebratis, & datis Benedictiones in populis?* Tanquam absonum plane supponens, quod Abbates darent benedictiones in populis.

X. Inter Pontificalia, quæ Abbatibus competere solent, etiam hodie numeratur potestas conferendi Tonsuram Clericalem, & minores Ordines; quamvis ipse usus Pontificalium ornamentorum secum non trahat hanc potestatem, ut notant Doctores ad *c. Abbates, tit. de Privilegiis in VI.* declaravit S. Congregatio apud Fagnanum ad *c. Quanto tit. De consuet. n.* 30.

XI. Hanc potestatem Abbatibus jam pridem competiisse compertum est ex *Canone* 14. Synodi Nicænæ II. sive septimæ: in quo dicitur: „Lectoris autem manum impositionem licet in proprio Monasterio etiam *soli unicuique Præfecto* facere; si ad ejus præfecturam ab Episcopo *manuum impositio* fiat ipsi Præfecto, qui scilicet & ipse est Presbyter.

XII. His verbis refertur hic Canon apud Balsamonem, & alios Græcos commentatores; e quo non obscurum est, eo tempore omnibus Monasteriorum Præfectis licuisse *Lectoratum* in suo Monasterio conferre, modo manuum impositionem ab Episcopo accepissent; id est, modo Presbyteri ab Episcopo essent ordinati. Neque enim de alia manuum impositione hic agi, & contextus Cononis satis insinuat, & Balsamon cæterique Græci Commentatores uno consensu supponunt.

XIII. Et revera tempore hujus Synodi, id est, sæculo VIII. nondum *solemnis* illa, quæ postmodum una cum Pontificalium usu invaluit, Abbatum benedictio fiebat, neque distinctio Abbates inter & Priores Conventuales, aliosve similes Monasteriorum Profectos nota erat, uti supra notatum est.

XIV. Gratianus hunc Canonem *Dist.* 69. *Can.* 1. ita refert: „Lectoris autem manus impositione licentia est Abbati solummodo in proprio Monasterio faciendi, si duntaxat eidem Abbati manus proprio facta noscatur ab Episcopo, *secundum morem præficiendorum Abbatum*, dum constet illum esse Presbyterum.

Qua lectione non obscure specialis Abbatum benedictio ab ipsa Presbiterali ordinatione distincta insinuatur. At omnibus notum est, quam parum Gratiano in relatione Canonum fidendum; quamque frequenter ab ipso originali Canonum textu recedat. Et quidem ad hunc Canonem monent Correctores Romani, hæc verba, *secundum morem præficiendorum Abbatum* non esse in Græco Canone.

XV. Innocentius III. sequutus Gratianum, & neglecto textu originali ipsius Canonis, rescibens Archiepiscopo Rothomagensi, ipsum Canonem eisdem verbis, quibus apud Gratianum extabat, retulit, quod præscriptum relatum in Decretales Gregorii IX. in *Cap. Cum contingat, tit. De ætate & qualit. præficiendorum*, partem Juris communis (*a*) constituit.

XVI. Hinc uno consensu concludere Decretalium Interpretes, duo necessaria esse ut jure communi Abbas sit fundatus in collatione Tonsuræ, & minorum Ordinum, Ordinem scilicet *Presbyteratus*, ac insuper benedictionem *solemnem* Abbatialem.

Unde juxta modernam disciplinam, si quis non sit Abbas *solemniter benedictus*. Tonsuram conferre nequit, nisi speciali & expresso privilegio Sedis Apostolicæ sit munitus.

Quapropter cum quæreretur a Sacra Congregatione Cardinalium, ac Generalis Ordinis Sylvestrinorum facultatem haberet conferendi Tonsuram, & minores Ordines, responsum fuit, teste Fagnano, de jure ipsi hanc facultatem non competere; „Nam, ait Fagnanus ex Juris communis depositione ad hoc ut Abbas suos subditos Ordinibus minoribus initiare valeat, duo necessario requiruntur, id est, ut sit *solemniter benedictus*, & sit Presbyter, ut statutum est in *Can. Quoniam* 69. *Dist.* & *Cap. Cum contingat, tit. De ætate & qualit. Præficiend.* „ Hæc ille ad *Cap. Quarto de tit. de consuetud. n.* 20. & 21.

XVII. Hic obiter nota, quod error Gratiani mutationi disciplinæ occasionem dederit, ut nimirum facultas dandi Tonsuram, & Lectoratum cuilibet Monasterii Præfecto, modo Presbyter esset, ex Decreto Synodi septimæ competens, ad solos Abbates *solemniter* benedictos restricta sit: quod & in nonnullis aliis disciplinæ punctis contigisse, in Commentario ad Canones notatum fuit; ac notanter ad *Can.* 6. Chalcedonensem.

XVIII. Hæc autem facultas juxta dictum Canonem Synodi VII. limitata erat ad Monasterium cujuslibet Abbatis, sive quod cuilibet Abbati in *proprio* Monasterio tantummodo liceret ea facultate uti.

XIX. At Abbates continuo magis ad Pontificalem auctoritatem dignitatemque aspirantes, hac limitata facultate non contenti, ejus extensionem a Sedes Apostolica sensim extorserunt; atque in primis obtinuerunt, ut non tantum in proprio Monasterio *suis* sudditis Tonsuram conferre possunt, sed *omnibus*, in quos Ecclesiasticam, & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent: obtentis insuper sæpenumero privilegiis, omnibus indiferenter eam impartiendi ut videre est in *Cap. Abbates, tit. De Privilegiis in VI.*

XX. Cum autem hæc extensio non parum Episcopale rigimen, & Hierarchicum ordinem turbaret, Synodus Tridentina *Sess.* 23. *c.* 10. *De Reform.* pristinam disciplinam renovans, statuit: „Abbatibus, ac aliis quibuscumque quantumvis *exemptis*, non liceat in posterum, intra fines alicujus Diœcesis consistentibus, etiam si *nullius* Diœcesi, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui Regularis subditus sibi non sit, Tonsuram, vel minores Ordines conferre: nec ipsi Abbates, & alii exempti, aut Collegia vel Capitula quæcumque, etiam Ecclesiarum Cathedralium, litteras dimissorias aliquibus Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed horum omnium ordinatio, servatis omnibus, quæ in hujus sanctæ Synodi Decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum Diæcesis fines existant, pertineat: non obstantibus quibus privilegiis, prescriptionibus, aut consuetudinibus etiam immemorabilibus.

XXI. Orta difficultate super intellectu hujus Decreti inter Episcopum Cathaniensem, & Monachos Ordinis S Benedicti Congregationis Cassinensis, Sacra Congregatio, auditis utrimque rationibus, inhærendo anterioribus ejusdem Congregationis resolutionibus, resolvit die 23. Novembris 1641. „Abbates Regulares *Benedictinos* ejusdem Congregationis Cassinensis, seu alterius Congregationis vel Ordinis, aut Instituti, habentes etiam *jura Episcopalia*, seu quasi Episcopalia, usumque mitræ, baculi, & benedicendi, ac facultatem primam Tonsuram, & minores Ordines conferendi, non posse dictam primam Tonsuram, nec alios Ordines minores, nisi *suis* subditis *Regularibus* conferre, non autem Regularibus alterius Congregationis, Ordinis, vel Instituti, etiamsi habeant litteras dimissorias suorum Superiorum, & consensum Ordinariorum, intra quorum Diœcesum fines ipsi Regulares ordinandi existant, & multo minus personis sæcularibus, etiam habentibus litteras dimissorias a suis Ordinariis. Ac propterea inhibuit Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis inferioribus, ut in futurum concedere non audeant supradictas litteras dimissorias hujusmodi Abbatibus directas, nec ab istis recepi. Quod si fecus fiat, tam concedentes quam ordinantes a collatione Ordinum suspensi reman ant, præter alias pœnas arbitrio ejusdem Congregationis reservatas.

XXII. Hactenus Fagnanus ad *Cap. Aquæ, tit. De Consecr. Ecclesiæ num.* 19. referens idipsum rursus an. 1658, a Sacra Congregatione responsum. Atque ita per Synodum Tridentinam derogatum est, cit. *Cap. Abbates* in quantum ibidem conceditur Abbatibus, tonsurare illos omnes etiam *non Regulares*, in quos jurisdictionem Ecclesiasticam, & *quasi Episcopalem* obtinent, uti etiam advertit Fagnanus ad *Cap. Cum inter vos, tit. De sent. & re judicata n.* 6.

XXIII. Abbates Ecclesiasticam, & quasi Episcopalem jurisdictionem habentes, sunt illi, qui distinctum habent territorium, sive quasi separatam Diœcesim nulli Episcopo subjectam, neque in *ullius* Episcopi Diœcesi consistentem; in qua tamquam Ordinarii omnem Episcopalem jurisdictionem exercent; atque Ordinarii in illo territorio reputantur; dicunturque Abbates *nullius Diœcesis*, quorum non semel in Synodo Tridentina mentio occurit; & de quibus late Fagnanus ad *Cap. Cum contingat, tit. De foro competenti*; ibidem *n.* 35. monens, quod quotiescumque Abbates: vel alii inferiores Prælati habent territorium *separatum*, illud dicuntur esse *nullius Diœcesis*; ita ut nec in Diœcesi, nec de Diæcesi alterius censeri possit, sed sit *proprium* territorium, respectu cujus etiam ipsi *Diœcesani* vocantur:

XXIV. Deinde *n.* 39. notat., simplicem, & ordinariam exemptionem non eximere a Diœcesi: ideoque esse incompatibilem cum statu *nullius Diœcesis*; cum constituti in hoc statu non agnoscant ullum Diœcesanum Episcopum, in cujus Diœcesis consistant, & a cujus jurisdictione sint exempti; sed habeant ipsi *propriam* quasi Diœcesim, sive territorium extra omnem Episcopi Diœcesim constitutum; in quo ipsi ordinariam jurisdictionem exercent, & quasi Ordinarii reputantur; adeo ut etiam de causis matrimonialibus, & criminalibus cognoscere queant, non obstante Decreto Concilii Tridentini *Sess.* 24. *c.* 20. *De Refor.* uti late probat Fagnanus ad *Cap. Accedentibus, tit. De Excessibus Prælat.*

XXV. Cum vero Abbates passim usum Pontificalium ornamentum, atque una ipsa munia Episcopalia obeundi auctoritatem, obtentu privilegiorum sibi arrogarent; ac eisdem cum vilipendio, & imminutione dignitatis, & auctoritatis Episcopali uterentur, Alexander IV. in *Cap.* 3. *De Privilegiis in VI.* declaravit, quod „Abbates, quos Sedes Apostolica in exhibitione *benedictionis* super populum speciali privilegio insignivit, in Ecclesiis, quæ ad eos pertinent, *pleno jure*, quando in eis divina officia celebrant, possint post Missarum solemnia, & vespertinas, ac matutinas Laudes benedictionem *solemnem* super populum elargiri. Alibi autem *publice*, aut per vias, civitates, castra, & villas, populis, & plebibus *benedictionem* facere vel impartiri non valeant, nisi hos eis *expresso* Apostolico privilegio sit concessum.

Hinc colligunt Canonistæ, Abbates, quibus *simpliciter* privilegium impartiendi *solemnem* benedictionem datum est, quantumcumque etiam generaliter loquatur privilegium, illam non posse extra Ecclesias *pleno jure* sibi subjectas impartiri, nisi id in privilegio specialiter sit expressum.

XXVI. Idem a paritate seu identitate rationis statuendum censent de quocumque usu Pontificalium: eo quod usus Pontificalium non secus ac ipsa benedictio solemnis, jurisdictionem seu auctoritatem quandam in utente demonstret. Unde sicut Episcopis non licet Pontificalibus extra propriam Diœcesim uti; quemadmodum supra *tit.* 16. *cap.* 2. ostensum fuit, ita nec Abbatibus extra Ecclesias *pleno* sibi jure subjectas, id est, in spiritualibus, & temporalibus; uti exponit Glossa ad citatum *Capitulum* 3. ibidem quoque notans, hoc privilegium Abbatum „non extendi extra Monasterium ipsius Abbatis; & loca sibi *pleno* jure subjecta, nam ait, istud privilegium tendit in diminutionem auctoritatis Episcopalis: ideo debet stricte interpretari, ut minus lædat.

XXVII. Adhæc, jure communi privilegium *solemniter benedicendi* locum non habet *præsente Episcopo*; uti jam pridem notavit Joannes Andreas in additionem ad Glossam in *Cap.* 3. *De Privilegiis in VI.* Rationem assignat Tamburinus de Jure Abbatum *tom.* 1. *Disp.* 21. *quæst.* 9. quia minor non debet majorem benedicere; subditque: Juri etiam communi consona sunt quamplurima privilegia per Sedem Apostolicam Abbatibus concessa, ut possint in Ecclesiis *pleno ju-*

(*a*) In Italia, non autem in Galliis, ubi Gratiani Decretum auctoritatem legis non habet.

ne jure sibi subiectis populum benedicere, & in est addita clausula: *Dummodo in benedictionibus hujusmodi aliquis Antistes, vel Sedis Apostolicæ Legatus præsens non fuerit*. Vide quoque Choppinum *lib. 1. Monast. tit. 2. num. 18.* ibi referentem privilegium simile Pauli III. in favorem Valisscholarium, cum eadem clausula, addita tamen hac disjunctiva: *Vel si præsens fuerit, ejus ad id expressus accedat assensus.*

XXVIII. Ulterius cum Episcopi offenderentur, quod in Synodis Abbates mitrati ab Episcopis in habitu non distinguerentur, Clemens IV. de consilio suorum Fratrum statuit *Cap. 6. De Privileg. in VI.* ut „ Abbates & alii, quibus *mitræ* usus est ab eadem Sede „ (Apostolica) concessus, exempti quidem in Provincialibus Conciliis, & Episcopalibus Synodis (quibus nonnulli eorum interesse „ tenentur) mitris tantummodo *aurifrisiatis* (non tamen aures „ vel argenteas laminas, aut gemmas habentibus) uti possint: Non „ exempti vero *simplicibus* & *albis*, ac *planis* utantur, in aliis vero locis exemptis & non exemptis mitris liceat illis uti, prout „ concessa eis ab eadem Sede indulta permittunt,

XXIX. Ex hac Decretali, aliisque statuunt Canonistæ, Abbatibus nulla ornamenta Pontificalia jure suæ dignitatis competere, sed tantum ex speciali privilegio; atque ipsum privilegii tenorem esse inspiciendum, ut de usu ejus judicari queat; nihilque Abbatibus in hoc usu licere, nisi quod in ipso privilegii tenore expresse est comprehensum. *Inspiciendus est*, ait Glossa, *tenor privilegii & servandus*,

XXX. Ex hactenus dictis intelligi potest, Pontificalium usum ab Abbatibus, in quorum Monasteriis hactenus non est receptus, non esse ambiendum; & ubi receptus est, magna cum simplicitate, & cautione esse assumendum.

CAPUT VII.

De Abbatibus Laicis & Commendatariis; & horum origine, & Juribus.

1 *Ecclesiam* commendare, *est idem quod* custodiendam *dare*.
2 *Commendarum olim usus probatus quod Ecclesias Pastore destitutas.*
3 *Commendæ illæ non erant in commodum Commendatarii, sed Ecclesiæ* Commendatæ.
4 *Exempla hujusmodi* commendarum, *quoad Ecclesias Cathedrales, & Parochiales apud veteres nota.*
5 *Idem primitus circa Monasteria.*
6 *Hæ Commendæ sensim in* perpetuas, *& in commodum Commendatarii commutatæ sunt.*
7 *Monasteria cœperunt etiam Laicis tradi; & Laici* Abbates *constitui.*
8 *Etiam Belgii nostri Abbatiæ Laicis sic datæ fuerunt.*
9 *Nobiles hæc Monasteria obtinentes, se* Abbates *dicebant; atque hinc* Abbi-comites.
10 *Hi Abbates constituebant* Decanos, *qui curam spiritualem Monasteriorum haberent.*
11 *Episcopi Imperatoribus exponunt quanto cum animarum suarum periculo Monasteria* Laicis *concedant.*
12 *Postulant Viros Religiosos Monasteriis præfici; & ne ob paucorum nequitiam loca sacra Laicis committantur.*
13 *Discrimen salutis eorum, qui res Ecclesiæ inutiliter dissipat.*
14 *Quomodo ob necessitatem temporis permittantur Canonicorum, & Sanctimonialium Monasteria* Laicis *committi?*
15 *Consectaria ex hactenus dictis.*
16 *Qua ratione se Reges tuerentur contra Episcopos?*
17 *Adhuc sæculo decimo erant Abbates sæculares, & qualis esset Monasteriorum sub illis Abbatibus status?*
18 *Abbatiæ a Patre in filium quasi hæreditario jure transibant.*
19 *Abusus hic duravit usque ad regnum Hugonis* Capeti.
20 *Episcopi cœperunt, præsertim sæculo undecimo, & duodecimo, Monasteria in* Commendam *retinere subventionis gratia.*
21 *Prætextu reformationis cœperunt Episcopi, & Cardinales Monasteria habere in* Commendam.
22 *Apparuit reformandi studium merum fuisse* prætextum *insumendi proventus Monasteriorum in proprio usu.*
23 *Monasteria & Ecclesiæ Cathedrales a Pontificibus dabantur Clericis sæcularibus in* perpetuas Commendas.
24 *Quibus motivis ad eas concedendas Pontifices interdum inducerentur?*
25 *Quæ mala ex hujusmodi* Commendis *orta sint?*
26 *Clemens V. omnes hujusmodi* Commendas *improbavit.*
27 *Constitutionem Clementis V. non habuisse effectum suum constat ex libello Durandi Concilio Viennensi oblato.*
28 *Usus* Commendarum *incrementum accepit, durante schismate inter Pontifices decimo quarto sæculo.*
29 *Sæculo quinto decimo Commendarum usus sub quibusdam conditionibus, & intuitu quarumdam personarum probari videbatur.*
30 *Refertur quid in hac re a Leone X. in Concilio Laterani decretum sit.*
31 *Qualiter ex præscripto Leonis X.* Commendatarii *proventus Monasteriorum percipere valeant?*
32 *Post hoc Leonis X. Decretum, Commendarum usus per Italiam passim invaluit.*
33 *In Gallia per Concordata inter Franciscum I. & Leonem X.* Commendæ *Monasteriorum videbantur sublata.*
34 *Qua ratione post Concordatum, in Gallia usus* Commendarum *manserit?*
35 *Usus Commendarum in Gallia etiam hodie perseverat?*
36 *Ob auctoritatem Concilii Tridentini a Commendis liberæ manent Abbatiæ, quæ sunt* Ordinum Capita.
37 *Commendæ hodiernæ dantur in utilitatem* Commendatarii, *antiquæ vero in utilitatem* Ecclesiæ.

38 *Pristinæ* Commendæ *erant* ad tempus; *hodiernæ* perpetuæ.
39 *Pristini Commendatarii non poterant de proventibus Ecclesiæ* Commendatæ *disponere; secus hodierni.*
40 *Hodierni* Comendatarii *censentur veri* Titulares.
41 *Solus Papa Beneficium Regulare Clerico sæculari in Commendam dare potest.*
42 *Commendæ hodiernæ cum aliis Beneficiis permutari possunt; & per mortem Commendatarii Beneficium vacat.*
43 *Commendatarius factus Religiosus non potest sine nova collatione Beneficium retinere.*
44 *Alibi Commendatarii etiam jurisdictionem in Monachos, quoad disciplinam regularem, exercent.*
45 *In Gallia eam non habent* Commendatarii, *nisi sint Cardinales.*
46 *Nonnulli Ordines speciali privilegio obtinuerunt, quod Commendatarii jurisdictionem exercere nequeant; nec Officiales Claustrales destituere.*
47 *Quæ cautio in provisione Commendarum adhibeatur, ut Monachis, & Monasterio de necessariis provideatur?*
48 *Quæ cautio adhibita a Leone X. quæ non observatur?*
49 *Ut magis cautum esset Monasteriis Commendatis, ordinata est separatio mensæ Abbatialis a Conventuali.*
50 *Quem locum inter Abbates Titulares, & alios dignitatem habentes, habere debeant* Commendatarii?
51 *Commendatarii tenentur aliquatenus ad normam vitæ* Regularis *suam instituere.*
52 *Breve Sixti IV. ad Ducem Brabantiæ, quo eum ad datione Commendarum dehortatur.*
53 *Abbates Belgii se* Commendis *opposuerunt; & Principes nostri promittunt; quod* Commendas *non permittent.*
54 *Quæ media maxime efficacia ad* Commendas *excludendas?*

I. COMMENDÆ a verbo *commendare* originem suam ducunt. Commendare vero proprie significat *deponere* sive *custodiæ* alicujus committere, sive commendare. Unde Ecclesiam alicui commendare, est Ecclesiam alicui custodiendam committere. Quapropter Ecclesiam habere in *commendam*, idem sonat, quod habere Ecclesiam suæ *custodiendæ* commissam sive depositam.

II. Hoc sensu antiquissimus est, ac probatissimus in Ecclesia *Commendarum* usus. Cum enim interdum contingeret, ut Ecclesiæ vacanti non statim de Pastore, aut Rectore provideri posset, ne interea ob defectum Rectoris Ecclesia detrimentum pateretur, cura illius alicui Episcopo, aut Clerico committebatur, qui ad tempus illi intenderet.

III. Hinc non in *suam*, sed in *Ecclesiæ* utilitatem Ecclesiam commendatam accipiebat, seu ut curam ejus ageret, atque quantum in se esset electionem novi Pastoris promoveret; neque ut fructus, & emolumenta Ecclesiæ in suum usum acciperet; at ea tamquam fidelis Administrator, seu *Commendatarius*, aut *Depositarius* Pastori futuro servaret; unice intentus, ne, vacatione durante, Ecclesia detrimentum pateretur, ipsique populo spiritualia non deessent.

IV. Similium *Comendarum* plurima in Epistolis S. Gregorii exempla occurrunt; atque de hisce intelligendum, quod sub nomine Leonis IV. refertur apud Gratianum: „ Qui plures Ecclesias retinet, unam quidem *titulatam*, alteram vero sub *Commendatione* retinere debet „. *Can. 3. caus. 11. q. 21.*

V. Quod circa Ecclesias Cathedrales, & Parochiales primitus contingit, id quoque nonnunquam circa Monasteria evenit; ut nimirum cura eorum ad tempus alicui commendaretur; qui illis non in suam, sed duntaxat Monasteriorum utilitamem, ad tempus intenderet, atque comendata haberet.

VI. Verum sicuti lapsu temporis Commendæ Ecclesiarum Cathedralium, & Parochialium sensim in *perpetuas* commutatæ sunt; idque non tam in Ecclesiarum utilitatem, quam Commendatariorum emolumentum; atque Clerici pro pallio tegendi pluralitatem Beneficiorum subservierunt, (ut infra *part. 2. tit. De pluraritate Beneficiorum* ostendetur) ita circa Monasteriorum commendas contigit; ut scilicet injuria temporis in *perpetuas* transiverint; atque Laicis, & Clericis occasionem dederint, proventus Monasteriorum *titulo Commendarum* sibi appropriandi; atque *Abbatum* nomen usurpandi.

VII. Circa sæculum octavum, & nonum proventus non tantum Abbatiarum, sed ipsas Abbatias a Regibus, & Imperatoribus datas fuisse Laicis, ut etiam nomen Abbatum sibi arrogarent, ex Historiis, & Conciliis illorum temporum est manifestum.

Legi possunt Epistolæ Lupi Ferrariensis, signanter 11. 24. & 42. in quibus deplorat Monasteriorum proventus a Fundatoribus in Monachorum, & pauperum usus ac eleemosynas destinatos, a Laicis possideri ex largitione Regum. Testatur Amoinus, *lib. 5. De gestis Francorum, cap. 24.* Carolum Calvum filio suo Carolomanno plurimas dedisse Abbatias; quem propterea vocat Amoinus, *plurimorum Monasteriorum Abbatem*; quin & de eodem testatur, quod, ut quobusdam sibi conciliaret, iis Abbatiolas, sicut erant, *integras* dederit; quibusdam de Abbatia Marciana *quam diviserat, beneficiola* dederit, refertque ibidem ab eodem Rege Carolo datam fuisse Abbatiam Sancti Mauritii Comiti Bosoni. Et *c. 36.* de Ludovico Caroli filio, & hærede hæc refert. „ Ludovicus autem accepto nuntio in Andriaca villa de morte patris suis Caroli, „ quos potuit conciliavit sibi, dans eis *Abbatias*, & Commitatus, „ ac villas, secundum *uniuscujusque postulationem*.

VIII. De Isaaco Comite Cameracensi scribit in suo Chronico Baldericus, *lib. 1. c. 70.* „ Comes *Abbatiunculam* beati Humberti possidebat, ipsamque regiam, ac locupletem Abbatiam sanctissimi Gaugerici, cum omnibus appendiciis sibi *beneficiatam* de „ regio jure tenebat.

In diplomate Caroli Calvi, quo confirmat donationem prædiorum factam Monasterio Sancti Bavonis in civitate Gandensi, apud Miræum, in Codice piarum donationum. *c. 18.* hæc habentur.

„ Carissimus fidelis noster Adelmus Comes, qui & *largitu* nostro „ *Rector Monasterii* Sancti Petri, & Sancti Bavonis, quod vocatur „ *Gand.* super fluvim *Schald.* siti &c.

IX. Hi autem Comites ex beneficentia Regum Abbatias obtinentes, etiam se Monasteriorum *Abbates* nuncupabant; atque hinc in antiquis monumentis passim dicuntur *Abbacomites*, vel *Abbicomites*; ut videre est apud D. Du-Cange in Glossario, verbo, *Abbicomites*.

X. Hi vero *Abbates* nihil nisi temporalia Abbatiarum desiderantes, & ambientes, statuebant *Decanos* (quos hodie *Priores* dicimus) *qui curam Monachorum haberent*, ut est apud Continuatorem Amoini, *cap.* 42.

XI. Quanta ex hac Laicorum Abbatum usurpatione Monasteriis, tum in temporalibus, tum spiritualibus ruina inferretur, abunde testantur, & probant sæculorum illorum historiæ, nec non summorum Pontificum, atque Episcoporum adversus illas usurpationes querelæ.

Illustre illius ruinæ testimonium reddunt Episcopi anno 844. in Synodo apud Teodonis villam congregati, cui Drogo Metensis Episcopus præsedit. Hi Apostolico zelo succensi, Lothario, Ludovico, & Carolo Calvo Imperatoribus intrepide exponunt, se dolere. „ Sacrum Monasticum Ordinem a Deo inspiratum, & ab „ ipsis Apostolis fundatum, seu a nominatissimis, ac sanctissimis „ Patribus excultum; atque a vestris, ajunt, piæ memoriæ præ- „ decessoribus propagatum, & quædam etiam loca specialius vene- „ rabilia, contra omnem auctoritatem, ac rationem, ac Patrum „ vestrorum seu Regum præcedentium consuetudinem, *Laicorum* „ curæ, & potestati, in maximo vestro periculo, & illorum per- „ ditione, & Dei, ac Sanctorum non modica ad irascendum pro- „ vocatione vos commisisse dolemus.

XII. Deinde obsecrant, ut tam magnam offensam, & justam reprehensionem, atque periculosam sine exemplo præcedentium præsumptionem ab animabus suis, & felicitate sui regni pellant; postulantes „ ut viris ex Clericali, & *Ecclesiastico*, vel „ *Monastico* Ordine Religiosis, seu & in suo sexu fœminis Deo di- „ catis atque edoctis, & in Schola Christi devotis, loco venerabi- „ lia, atque Ordinem sacrum ad custodiendum, & providendum „ committant, qui & *quæ Dei sunt Deo, & quæ sunt Cæsaris Ca-* „ *sari reddant*. Matth. cap. 22. Marci cap. 12. Luc. cap. 22. Qui, „ inquiunt, si minus perfecte, & in divina religione, & in Rei- „ publicæ utilitate profecerint, aut corripiantur, aut meliores & „ utiliores in locis eorum substituantur, & non propter *pravorum* „ *nequitiam* Ordo Religionis, loca sacrosantissima eis, quibus li- „ citum non est, committantur.

XIII. Tum vivaciter Principibus ob oculos ponunt discrimen salutis, quod ipsis ex illa horribili rerum Ecclesiasticarum dissipatione, ac profanatione imminet; asseruntque, quod *peccata populi comedant*, „ qui contra auctoritatem divinam res Ecclesiasticas in- „ debite pervadunt, & nec intercessionis ope, nec prædicationis „ consilio, vel quocumque divino auxilio, pro peccatis eorum, „ qui eas dedederant, laborant, nec pio operi, ad quos fides fide- „ lium eas tradiderat, inservire permittunt.

XIV. Considerantes vero eas esse temporum, ac rerum conditiones, ut nec Principum auctoritate omnia ad rectum, ac integrum Ordinem reduci possent, dicunt, quædam dissimulanda, quædam etiam gemenda, & usque ad tempus perferenda. „ Et ideo, ajunt, „ *cap.* 5. de Canonicorum Monasteriis, & Sanctimonialium, quæ „ sub eadem forma vivere dicuntur, consideravimus, sicut Apo- „ stolus Paulus dici, *secundum indulgentiam* 1. *Cor. cap.* 7. *v.* 6, „ non secundum imperium, ut si propter imminentem Reipublicæ „ necessitatem Laici interim committuntur; Episcopi providentia, „ in cujus Parochia consistunt, adjuncto sibi aliquo Abbate viro „ religioso, studeatur qualiter restauratio locorum, & studium, „ ac custodia officii, & Religiosis, atque subsidium temporalis ne- „ cessitatis in eisdem locis degentibus, juxta qualitatem, & quan- „ titatem moderationis, adhibeatur, & ministretur. Et qui eadem „ loca tenuerint, eis inde, sicut & de aliis Christianæ Religionis „ negotiis, pro Christi, & vestra reverentia obediatur.

XV. Ex his intelligimus, sæculo nono non solum virorum, sed & mulierum Monasteria a Laicis fuisse occupata.

Secundo, quod Episcopi non probaverint, Laicis bona Monasteriorum dari, eo prætextu seu motivo, quod Præfecti seu Prælati rebus Monasterii abutantur; aut minus religiose conserventur. Nec enim ob *paucorum pravitatem, debent eis Ordo Religionis, aut loca sacratissima, quibus licitum non est, committi*.

Tertio, habemus quod ex illo abusu, ædificia Monasteriorum jacerent destructa; studium, ac custodia officii divini & Religionis periisset, & temporalia subsidia Monachorum defecissent.

XVI. Sub idem tempus frequentes fuere coactæ Episcoporum Synodi, quæ omnes in hanc Laicorum sacrilegam usurpationem acerrime insurrexerunt; nec tamen remedium integrum adferre potuerunt; cum Principes dicerent, res Ecclesiasticas sublatas ex integro se restituere non posse, *ne sua Republica militiam defraudare viderentur*, ut in Epistola Nicolai I. ad Odonem Episcopum Beluacensem, in qua hæc præterea habentur: „ Non est leve ante „ oculos summi Judicis discrimen religiosis locis, & Monasteriis „ Deo dicatis sæcularem præficere potestatem, & ei contradere „ Pastoralis curæ sollicitudinem, qui quid sit Pastor ignorat, nec „ quærit lucrum animarum, sed pecuniæ censum; nec ut in di- „ vinis cultibus servitium impendatur, sed ut suis usibus ad do- „ minationis votum deserviatur.

XVII. Neque sæculo decimo Abbates hesce sæculares desiisse palam facit Concilium Troslejanum (*a*) habitum ab Archiepiscopo Remensi, ejusque Suffraganeis, inter quos erat quoque Episcopus Cameracensis, qui & eidem Concilio subscripsit.

Itaque, *c.* 3. vivis coloribus miserum, ac plane deflendum Monasteriorum statum describens hæc Synodus, eum potissimum Abbatibus sæcularibus attribuit. „ Respectum siquidem timoris Dei „ habentibus, ait, auditu lugubre, dictu nefas, actu dignoscitur „ horribile, quando contra omnem paratum (*b*) & totius Chri- „ stianæ Religionis auctoritatem, & consuetudinem, in Monasteriis „ regularibus Laici in medio Sacerdotum, & cæterorum Religioso- „ rum, ut Domini ac Magistri residentes, velut Abbates de illo- „ rum vita, & conversatione, ac Regula sibi penitus ignota, per- „ verso ordine dijudicant. Quæ pro certo abominatio illa est, „ quam Dominus in Evangelio præsignat, dicens: *Cum videritis* „ *abominationem desolationis stantem in loco ubi non debet, qui le-* „ *git, intelligat* “. Matth. 24. Marc. 13.

Deinde adjungunt: „ Censemus igitur, ut status Monasteriorum „ inviolatus, juxta antiquam Regulæ traditionem, & Canonum „ constituta, servetur, & ut *Abbates* sint *Religiosa* personæ, & „ regularem noverint disciplinam.

XVIII. At nec Conciliorum statuta, nec Episcoporum exhortationes, & comminationes, Monasteria e manibus Comitum & Laicorum liberare potuerunt. Nam Robertus Comes Parisiensis sæculo decimo *cupiditate* magis ductus (ait Amoinus, *lib.* 5. *cap.* 41. „ quam de cura animarum sollicitus *Abbatiam* Sancti Germani ac- „ cepit, seque *Abbatem* vocitari fecit „. Roberto mortuo, Hugo ejus filius *Abbatis* nomen sumpsit, ait Amoinus iaidem, *c.* 42. enumerans quoque Decanos, qui sub Hugone Abbate curam Monachorum gesserunt.

Transivit dicta Abbatia quasi jure hæreditario, & sucessionis usque ad Hugonem Capetum, qui uti refertur, speciali Spiritus Sancti instinctu eidem Abbatiæ renuntiavit in favorem Gualonis, qui eamdem sanctissime rexisse fertur.

XIX. Quin de hoc Hugone Capeto legitur: „ Pietate Regnum „ stabilivit, Ecclesiis, Monasteriisque jus electionis, & reditus a „ Carlovingiæ familiæ postremis Regibus usurpatos, publicarum ne- „ cessitatum specie, restituit, & quantum in novi Principatus ex- „ ordiis fieri poterat, a proceribus restitui curavit. Quam ob rem „ *Ecclesia Sancta Amator* appellatus fuit „: ut docet Fragmentum Historiæ Aquitanicæ apud Duchesnium, *tom.* 4. *p.* 80.

Quidquid sit post hujus Hugonis imperium non legitur, a Laicis Monasteria ulterius occupata fuisse, neque Laici a Principibus Abbatias fuisse concessas; atque ita ab eo tempore abusus cessasse videtur.

XX. Verum Episcopi subinde vel propria auctoritate, vel auctoritate Romani Pontificis sibi Abbatias titulo *commenda* vel administrationis adhuc retinebant; quod circa sæculum XII. & XIII. frequentius contigit. Cum enim sub id tempus Terra sancta ab infidelibus occuparetur, multi Episcopi suis Ecclesiis deturbati fuere, qui consequenter tunc erant quasi Episcopi *titulares in partibus*; quibus propterea in sustentationem Pontifices alios Episcopatus vel Monasteria in *commendam* perpetuam concedebant.

XXI. Post hæc, cum disciplina Monastica in multis tum Monachorum, tum Canonicorum Monasteriis multum esset collapsa; vita communis pene ubique desiisset; bona Monasteriorum dilapidarentur; Abbates Regulares viverent, non ut Monachi, aut Canonici paupertatem professi, sed ut Comites, aut Barones, suosque consaguineos, & familiares ex bonis Monasterii ditare studerent; jamque bona Monasterii, & bona Abbatiæ essent in pluribus Monasteriis divisa, hisque uterentur Abbates tamquam pleni dominii: hinc occasionem arripuere Cardinales, aliique Prælati auctoritate apud Pontifices, & Reges pollentes, postulandi ea Monasteria sibi *in commendam* dari, prætextu ea reformandi & restaurandi; atque ita Monasteria e Laicorum manibus erepta, in Cardinalium, Prælatorum, ac Clericorum manus devenerunt prætextu commendæ seu administrationis, speciosiori, ut apparebat, titulo, sed haud feliciori fortuna.

XXII. Mox quippe apparuit reformandi atque restaurandi studium, non fuisse nisi merum *prætextum* deglutiendi Monasteriorum proventus. Monasteria enim sic *commendata* non restaurabantur, aut reformabantur. Hoc enim unicum agebant Abbates illi Commendatarii, ut amplores proventus haberent; quo fiebat, ut parum, aut nihil Monachis intertinendis, divino officio celebrando, hospitalitati exercendæ, pauperibus sublevandis, fabricæ Monasterii sustinendæ, aut reparandæ relinquerent.

XXIII. Quam frequens esset sub initium sæculi XIV. *commendarum* usus, declarat Clemens V. in Costitutione edita anno Pontificatus sui II. id est anno 1305.

In hac Constitutione in primis fatetur Pontifex, se in primordio sui Pontificatus, nonnullis Clericis, & personis Ecclesiasticis, religiosis & sæcularibus, diversorum Ordinum Monasteria destituta suis Pastoribus, sub *commenda*, vel custodiæ seu curæ, vel guardiæ, aut administrationis titulo nomineve duxisse perpetuo, ad vitam seu ad certi temporis spatium committenda.

XXIV. Deinde subjungit, quæ ipsum ad concedendas has *commendas* impulerint; „ Ex antiqua notitia Regum, Prælatorum, „ Magnatum, & aliarum nobilium personarum Ecclesiasticarum, „ & sæcularium, memores; ac ipsorum aliquibus, tum quia in „ terris morantes eorum gradum hujusmodi promotionis habui- „ mus, tum quia solitæ ad eos amicitiæ affectibus ducebamur, „ aliquibus vero ex assueta Romanorum Pontificum liberalitate, „ quam in suis exercere soliti sunt novitiatibus, volentes hono- „ ris & liberalitatis affluentia complacere: ad eorum *importunas* „ tamen & *multiplicatas* precum instantias „ &c.

Refertur hæc Constitutio in *Extrav.* 2. *De Prabendis in Communibus*. Ex qua hoc primum discimus, Pontifices agnoscere, se homines esse, & in suis actionibus interdum etiam humanis affectibus subjacere: neque velle, suas particulares actiones esse normam aliis agendi.

XXV. De-

(*a*) Troslejum, ut observat Jacobus Sirmondus, Vici nomen est paucis millibus distans ab Augusta Suessorum; ubi alia sæculo decimo habita sunt Concilia, quæ Flodoardus in Chronico commemorat.

(*b*) *Omnem paratum*, idest, *omne Jus*, vel *omne id quod decet*.

XXV. Deinde in eadem Constitutione narrat, quod mala ex hujusmodi *commendis* provenientia haud satis perspexerit, quousque ipsum *infirmitate satis periculosa* visitavit Omnipotens; tum enim a negotiorum utcumque discussione semoti, ait; „ ad hoc „ sub diligenti examine dreximus aciem nostræ mentis, denumque prospeximus evidenter, quod Ecclesiarum & Monasteriorum eorumdem cura negligitur, bona & jura dissipantur ipsorum, ac subjectis eis personis, & populis spiritualiter primum, „ & temporaliter derogatur, eisque redundant ad noxam, quæ „ dicebantur cedere ad profectum.

XXVI. Post hæc, malis disce remedium adferre cupiens, „ Omnes & singulas promissiones hujusmodi per nos, ut præmittitur, factas, ait, quibuscumque cujuscumque Ordinis, dignitatis, „ aut status: sed etiam S. E. R. Cardinalibus quocumque modo, „ vel tempore factæ noscantur, auctoritate Apostolica ex nunc „ ex certa scientia revocamus, cassamus, & annullamus, & decernimus de cætero non habere aliquam roboris firmitatem.

XXVII. Hanc ordinationem non habuisse optatam executionem, sat manifestum est ex libello reformationis a Durando vulgo *Speculatores* Episcopo Mimatensi, Concilio Viennensi quatuor annis post dictam ordinationem exhibito, in quo *part.* 2. *tit.* 21. deplorat, quod Cardinales „ Ecclesias etiam Cathedrales, & ultramarinas sub diversis coloribus faciant commendari. Ex hac peste etiam noviter, inquit, introductum est contra jura, quod *Prioratus Conventuales*, & alia Beneficia Ecclesiastica consueta regi „ per Monachos, & alios Regulares, Domini Cardinales, ac si „ Beneficia sæcularia nequaquam sufficiant, sibi & suis faciunt „ assignari, quamquam non efficiantur Monachi, &c. Ex quibus „ in dictis Prioratibus, & Beneficiis Regularium periit in totum „ Regularis observantiæ disciplina; cum non sit inter eos, qui „ corrigat, non sit qui doceat, &c. Fundatur hospitalitas in dictis Prioratibus, & Beneficiis consueta, & jura ac bona Prioratuum hujusmodi dissipantur.

XXVIII. Hunc Commendarum usum neque auctoritate Concilii Viennensis abolitum fuisse, sed lapsu temporis, præsertim durante schismate, quod incepit ab Urbano VI. usque ad Martinum V. majus continuo incrementum, & firmiores radices exisse, ex actis illorum temporum constat.

Referente Cardinali Papiensi *Epist.* 93. respondit Paulus II. (qui obiit an. 1471.) Cardinali Portuensis exaggeranti mala ex commendis promanentia, *credere se a Pontificatu Calixti* (qui 10. circiter annis ipsum præcesserat) *in eam diem, amplius quam quingenta Monasteria esse jam commendata.*

XXIX. Tantum abest; ut post hæc, maxime in Italia, & Gallia, Commendæ minus frequentes fuerint, ut etiam usus earum jam palam, si non omnino probari, saltem sub quibusdam conditionibus, ac intuitu quarumdam personarum tolerari posse videretur.

XXX Leo X. in Concilio Lateranensi anno 1514. in Bulla reformationis Curiæ *Sess.* 9. pubblicata, primo deplorat, quod „ ex „ Commendis Monasteriorum (ut magistra rerum experentia sæpius docuit) Monasteria ipsa tam in spiritualibus, quam in „ temporalibus graviter lædantur, quippe quorum ædificia, partim Commendatariorum negligentia, partim avaritia, & incuria collabuntur, & in dies divinus cultus in his magis diminuitur, passimque obloquendi materia personis præsertim sæcularibus præbetur, non absque dignitatis Apostolicæ Sedis diminutione, a qua Commendæ hujusmodi proficiscuntur.

Indemnitati Monasteriorum consulere volens, vetat quidem Monasteria hactenus *non commendata* cuiquam posse commendari, hanc tamen subjiciens clausulam: „ Nisi pro conservatione auctoritatis Apostolicæ Sedis, & ad occurrendum malitiis eam impugnantium, pro temporum qualitate aliter nobis de Fratrum „ nostrorum consilio visum fuerit expedire.

„ Ea vero Monasteria, pergit, quæ *commendata fuerint*, cum „ per eorum cessum, vel decessum, quibus erant commendata, „ Commendæ hujusmodi cessaverint, Cardinalibus dumtaxat, ac „ personis qualificatis, & bene meritis, commendari possint.

XXXI. Postmodum subjicit quasdam modificationes, sub quibus hujusmodi Commendatarii proventus Monasteriorum percipiant: ut scilicet cujuscumque conditionis Commendatarii, etiamsi Cardinales fuerint, „ si mensam habuerint separatam, ac seorsim a mensa Conventuali, quartam suæ mensæ partem pro instauratione „ fabricæ, seu pro ornamentis, vestibus, paramentis emendis sarciendisque, aut pauperum alimonia, aut sustentatione, aut major exiget ac suadebit necessitas; si vero mensa fuerit communis, tertiam omnium fructuum dicti Monasterii sibi commendati partem pro supra dictis oneribus supportandis, & sustentatione Monachorum, omnibus aliis deductis oneribus, impartiri „ teneantur. Ac litteræ, quæ super Monasteriorum hujusmodi „ Commendis expedientur, cum clausula hoc ipsum specifice exprimente debeant expediri. Alioquin, si aliter expediantur, „ nullius sint roboris, vel momenti.

XXXII. Hinc tandem videmus Commendarum usum intuitu certarum personarum, ac sub certis quibusdam modificationibus permitti, aut saltem tolerari; earumque concessionem judicio Sedis Apostolicæ reservari; unde & post hoc Concilium usus Commendarum per Italiam sine ulla interruptione usque modo subsistit.

XXXIII. At in Concordatis inter illum eumdem Pontificem & Franciscum I. anno 1515. initis, ipse Commendarum usus plane sublatus apparet (*a*).

In his enim cavetur, quod Rex vacatione Monasterii occurrente, Religiosum ejusdem Ordinis in ætate 23. annorum ad minus constitutum, Sedi Apostolicæ nominare teneatur; quod si Rex nominaret Presbyterum sæcularem, aut Religiosum alterius Ordinis, tunc Pontifex aliquem nominare possit; quod ipsas Commendas palam excludit. Nam si Pontifex Clericum sæcularem in Abbatem, aut Priorem instituere posset, qua specie, nominationem Regiam respueret eo solo titulo, quod *Presbyterum sæcularem* nominasset? Quin ipsum Concordatum expresse declarat, quod casu quo libera collatio ad Pontificem spectare continget, provisi qualitates ante expressas habere debeant in verbis: *Prioratus vero personis, ut refertur, qualificatis dumtaxat conferri libere possint.*

Deinde pro majore præmissorum robore subjicit Pontifex: „ Electiones autem, nec non provisiones per nos, & successores nostros *contra præmissa* pro tempore factas, *nullas*, *irritas*, & „ *inanes* esse decernimus.

XXXIV. Verum quia Concordatum hoc Regem inter & Pontificem, sive Sedem Apostolicam dumtaxat initum est, etiam utriusque consensu ab eo recedi nihil vetat. Unde etiam post hoc Concordatum, usus Commendarum in Regno Galliæ usque modo perdurat; atque Rex ad plerasque Abbatias, & Prioratus Clericos sæculares in *Commendatarios* perpetuos nominat, & Papæ præsentat; quibus Papa Commendas annuendo, a Concordato communi consensu recedi videtur, & nunc longo temporis usu quodammodo videtur recessum.

Et quidem Rebuffus quadraginta circiter annis post dictum Concordatum, Commendarum quidem abusus late describit, eas tamen in Gallia, & Italia communiter receptas supponit; ac stylum in earum collatione servari solitum exponit.

XXXV. Quin & *Commendarum* usum tam firmiter stabilitum, & profundas radices egisse viderunt Episcopi Gallicani etiam post Concilium Tridentinum, ut de earum totali abolitione desperarent, unice propterea solliciti, ut dum totaliter aboleri non possent, saltem abusus, quantum possibile esset, rescinderentur.

„ Nihil nisi desiderium nobis superest (inquiunt Patres Concilii „ Remensis anno 1583. *Tit. de Regularibus*) ut Abbatiæ, Prioratusque nonnisi Regularibus spectatæ virtutis, & per electionem conferantur. Quod a Deo optimo maximo supplicibus votis contendimus, ut ad id excitare dignetur Dominos nostros „ Sanctissimum Romanum Pontificem, & Regem nostrum Christianissimum.

Quæ pro bono usu Commendarum Synodi præscripserint, mox dicentur, si ante disciplina moderna, præsertim Regni Galliæ, circa Commendas, & Commendatarios Monasteriorum expressa sit.

XXXVI. Itaque tam in Gallia, quam in Italia *Commendarum* usus usque modo quoad Abbatias, & Prioratus Conventuales, quibus Abbates, & priores perpetui Regulares alias præfici solebant, perdurat; si ea sola pene exceperis, quæ Ordinum Capita sunt: idque ob Decretum Concilii Tridentini *Sess.* 25. *cap.* 21. *De Reform.* quemadmodum observat Fagnanus ad *Cap. Cum ad nostram, tit. de Elect.*

Creditum enim fuit, quod Concilium in priore parte, ubi de Monasteriis inferioribus agit, non loquatur *præceptive*, sed *consultive*: eo quod utatur verbo *confidit*: At in posteriore parte agens de *Capitibus Ordinum*, loquatur *præceptive*, utendo verbo *teneantur*.

Quidquid sit de hac Concilii interpretatione, illud certum est, quod Romani Pontifices, qui pleraque Monasteria S. Benedicti, & Cisterciensis Ordinis (uti ibidem refert Fagnanus) dederunt in *commendam* sæcularibus Clericis, non commendaverint Monasterium Cassinense, quod est *caput* illius Congregationis: nec Monasterium *Cistercii*, quod est *caput* Ordinis Cisterciensis.

XXXVII. Porro *Commenda* juxta hodiernum stylum, & praxim, multum a *commendis* antiquitus cognitis, & a sacris Canonibus jam pridem probatis, distant.

Commendæ enim antiquæ concedebantur principaliter in favorem Ecclesiarum; ut scilicet, Ecclesiæ Pastore viduatæ interea de Rectore esset provisum: Commendæ vero nostri temporis, ait Fagnanus, fiunt principaliter non in favorem Ecclesiæ, sed personæ, ut ex fructibus sustentari valeat. Quapropter ubi olim in concessionis diplomate causa his verbis reddebatur: *Ut Ecclesia interea recte atque ordine administraretur, eam vobis commendamus*; hodie hoc tenore exprimitur „; ut *commodius* sustentari valeas, de alicujus „ subventionis auxilio providere cupientes, tale Monasterium auctoritate Apostolica concedimus, & commendamus &c.

XXXVIII. Pristinæ Commendæ tantum erant ad tempus, pro tempore nimirum vacationis, quemadmodum hodie solent esse *deservitùta* Ecclesiarum Parochialium vacantium: hodiernæ vero perpetuæ sunt; id est, ad vitam Commendatarii juxta clausulam diplomatis; *Per te quamdiu vixeris tenendum, & possidendum.*

XXXIX. Commendatarii ad exemplum dictorum Deservitorum olim non poterant de fructibus Ecclesiæ commendatæ disponere, nec præter moderata alimenta quidquam percipiebant: at moderni libere de proventibus Beneficii commendati ad instar veri Beneficiati, & Titularis disponunt juxta consuetam formulam diplomatis Pontificii: „ Ita quod durante Commenda hujusmodi de fructibus, „ reditibus, & proventibus Monasterii *disponere*, & *ordinare* valeas, sicuti *veri* Abbate, aut Priores ipsius Monasterii, qui „ fuerunt pro tempore ordinare potuerunt, & etiam debuerunt; „ alienatione tamen bonorum immobilium, & pretiosorum mobilium ipsius Monasterii tibi penitus interdicta:

Hinc hodie Commendatarius potest præsentare ad Beneficia; item eligere & conferre (ait Rebuffus in Praxi Benefic. *Tit. De Commendis*) sicut alius, qui titulum habet, quia præsentare, eligere, & conferre est *fructus* Beneficii.

„ Locare etiam potest fructus, ait Rebuffus, & possessiones sicut habens titulum". Uno verbo, moderni Commendatarii quoad perceptionem fructuum, eorumque administrationem sunt per omnia similes veris Titularibus.

XL. Quin & „ Commendatarii hodie pro veris *Titularibus*

(*a*) Observandum est, quod Bulla Concordatorum Romæ data fuerit an. 1516. & Francisci Regis Litteræ patentes pro eorum executione nonnisi 22. Martii 1517. datæ fuerint. Omnium exemplarium, quæ *Concordata* continent, haud scio an ullum sit accuratius, ac magis completum, quam illud quod reperitur in Conciliorum Collectione, quam adornavit P. Labbe. Consule *tom.* 14. *col.* 358.

„ habentur (ait Fagnanus ad *Cap. In Ecclesiis*, *tit. de Cappell. Monach. num.* 5.) tam in Galliis, quam extra, & jura *omnia* de Abbatibus, & Prioribus loquentia habent etiam locum in hisce Commendatariis.

Commenda quoque rationem veri tituli habeat, & pro titulo reputatur.

XLI. Cum ergo Clerici sæculares de jure Beneficium Regulare in *titulum* Possidere nequeant juxta Regulam, *Regularia Regularibus*, & tamen Commenda perpetua pro *titulo* reputetur: solus Papa similem *Commendam dispensative* concedere potest; unde juxta Canonistas Commenda hodierna est provisio Papæ *dispensatoria*, & via providendi per Commendam dicitur *extraordinaria*, & *dispensatoria*.

Ut tamen jura aliquatenus servari viderentur, Papa Clericis sæcularibus in *Commendam* dare mavult Beneficia Regularia, quam in *titulum*.

XLII. Hinc ulterius contingit, quod licet olim *Commendam* ad instar hodiernæ *defervitute*, permutari cum alio Beneficio non posset, hodie tamen non secus ac verum Beneficium cum aliquo Beneficio permutari possit: quia, ait Rebuffus loco citato *n.* 53. „ reputamus Commendam *verum titulum*, & sic *permutari* potest. Unde sæpius vidi Beneficium commendatum permutari cum alio in titulum, etiam coram Ordinario „. Hæc ille: qui ibidem *n.* 51. quoque observat, quod in Francia per mortem Commendatarii impetretur vacans Beneficium, *sicut si tenuisset in titulum*.

XLIII. Cum vero juxta Canonistas, mutatio tituli semel collati non fiat sine nova collatione, hinc praxis Galliæ habet, quod si Commendatarius profiteatur in Monasterio, cujus est *Commendatarius*, illud Beneficium, quod habebat in *Commendam*, sine nova provisione non transeat in *titulum*; neque illud tanquam *regulare* retinere queat; sed Beneficium vacare censeatur, non secus ac si sæcularis Clericus obtinens Beneficium in *titulum*, professionem Regularem emisisset; & tanquam vacatis, mox a professione Commendatarii de novo possit conferri, uti post Louetium tradit Feuretius, *lib.* 2. *De Abusu*, *cap.* 6. *nu.* 25.

XLIV. Ulterius „ Commendatarius Monasterii perpetuus licet non sit professus Regulam Ordinis, cujus est Monasterium, habet tamen (ait Antonius Faber, *in Cod. lib.* 1. *tit.* 2. *definit.* 34.) in Monachos *eamdem* jurisdictionem, quam haberet, si ex titulo Beneficium possideret: quia pro *vero Prælato* & *Titulario* habetur, etiam quod ad hoc, quandoquidem Commenda ipsa est *titulus dispensatorius*: nec inter Commendatarium & Titularium Ecclesiæ Rectorem *effectu* ipso quidquam interest; sed nominis tantum *sono*". Hæc ille, qui & ibidem asserit, Commendatarium posse jurisdictionem in Monachos exercere, tametsi in eodem Monasterio sit aliquis ex Monachis Prior Claustralis; quin & Priorem illum ad *nutum* Commendatarii esse *amovibilem*; testaturque anno 1591. in Senatu Sabaudiæ pro Abbate Ambronicensi Commendatario, qui jurisdictione sua in Monachos usus fuerat ad morum correctionem, judicatum fuisse contra Monachos, qui ab illa correctione *tamquam ab usus* appellaverant ad Senatum; ac rursus anno 1617. contra eosdem Monachos: „ Hoc tamen, ait, adhibito æquissimo temperamento; ut non aliter jurisdictionem hanc exercere posset Commendarius, quam si in Beneficio ipse resideret, & ordinarius Prælatus, ejusve Vicarius abesset, cujus sane jurisdictionem præcipuam conservari, & salvam esse convenit, ut Commendatarii jurisdictio tantum subsidiaria esse videatur.

XLV. Hæc vero ampla potestas seu jurisdictio in Monachos de Moribus Galliæ Abbatibus Commendatariis, exceptis *solis Cardinalibus* (*a*) non competit: sed omnis jurisdictio & correctio, ac omnia disciplinam interiorem Monasterii spectantia ad Priorem Claustralem spectant; nec iis Abbas Commendatarius se immiscere potest, uti sæpius a Senatu Regio conformiter ad *art.* 11. Decretorum Aurelianensium judicatum fuisse, refert Joannes Tournet, *litt. A*, *nu.* 9. ipsaque Novitiorum ad habitum & professionem receptio, ad Priorem Claustralem, non ad Commendatarium spectat; neque Priorem illum Commendatarius removere potest; *alioquin*, ait Tournet, *Abbas Commentarius semper revocaret Priorem utilem Monasterium quod non esset ferendum*.

Quinimmo sic Commendatarius obtinuisset indultum a Sede Apostolica cognoscendi de disciplina regulari, esset locus appellationi tamquam *de abusu* ab executione hujusmodi Rescripti, inquit Fevretius loco citato. *nu.* 26. (*b*)

XLVI. Refert insuper Fagnanus ad *cap. Edoceri tit. De Rescriptis*, Breve Innocentii X. quo ad instantiam Generalis Ordinis Cisterciensis, statuitur, non licere Commendatariis, Priores, Superiores „ ad Officiales Claustrales instituere ac destituere, visitare Monachos, eosdemque corrigere, nec facultates eisdem in litteris Apostolicis (scilicet provisionis Commendarum) concessas & expressas, ad ea quæ institutum *regulare* concernunt, ac tenore prælibatorum privilegiorum, & sacri Concilii dispositione Monastico regimini relinquuntur, trahi posse, ac debere „. Hæc in illo Brevi, quod ibidem integrum refertur; additque Fagnanus, „ Similes litteræ expeditæ fuerunt pro Monachis Camaldulensibus, sub die 20. Martii 1657.

XLVII. Ut vero Monasterium non destituatur convenienti numero Monachorum, neque divinum servitium intermittatur, hospitalitas, ac consuetæ eleemosynæ non negligantur, nec Monasterii fabrica collabatur, in litteris Commendarum adjici solet hæc clausula: „ Volumus autem quod propter hujusmodi Commendam, divinus cultus, ac solitus Monachorum & Ministrorum numerus in dicto Monasterio N. nullatenus minuatur: sed illius ac dilectorum filiorum Conventus ejusdem congrue supportentur onera consueta &c.

XLVIII. Deinde juxta Decretum Concilii Lateranensis sub Leone X. supra relatum, injungitur Commendatariis, etiam *Cardinalibus*, ut si mensam habuerint separatam a Conventuali, *quartam* suæ mensæ, alias *tertiam* partem *omnium* proventuum Monasterii, impartiri teneantur pro instauratione fabricæ, seu pro ornamentis, vestibus, & paramentis emendis sarciendisque, aut pauperum alimonia, aut sustentatione, ut major exiget aut suadebit necessitas.

Hæc latius referuntur a Rebuffo loco citato, qui & *n.* 18. sic concludit: „ Ex his constat Papam velle, ut cultus divinus non diminuatur, & onera consueta solvantur; ut patet in litteris Commendæ „. *Sed*, ait, *nihil fit a multis*. Ostendens, quod ratione istarum Commendarum, Monasteria tam in spiritualibus, quam temporalibus prorsus collabantur; *quia extranei*, ait, *qui istas Abbatias possident, nil nisi lac & lanam quærunt*, *idest*, *utilitatem*.

XLIX. Porro Gregorius XIII. in sua Constitutione, quæ incipit *Superna* 18. in Bull. Rom. edita pro Ordine Cisterciensi, ut securius ipsis Monachis a Monasterio de proventibus annuis cautum sit, §. 9. statuit, ut in Monasteriis omnibus commendatis vel commendandis, „ ubi non fuerit, instituatur mensa Conventualis ab Abbatiali mensa distincta & separata, cum annuis fructibus, reditibus, & proventibus, juxta Monasteriorum ipsorum facultates competentibus, & honestis, pro sufficienti Conventus & Monachorum, aliorumque Religiosorum ejusdem Ordinis numero, in unoquoque ex ipsis Monasteriis per ipsos Generalem, & cæteros Ordinis ipsius Superiores, aut eorum Vicarios ordinando; quam quidem mensam, quia etiam ædificiorum, & locorum ad disciplinæ Monasticæ observationem pertinentium, scilicet templorum, ornamentorum, jocalium, librorum Ecclesiasticorum, dormitorii, refectorii, aliorumque locorum regularium, nec non Monasteriorum clausuræ necessariis, & ordinariis reparationibus faciendis obligatam & obstrictam esse volumus, ut in ea instituenda expensarum annuarum ad hæc necessariarum ratio habeatur, statuimus, & mandamus, ac ad eamdem mensam sic instituendam, congruosque reditus assignandos ipsi Commendatarii omnino teneantur, & ad id etiam per Censuras Ecclesiasticas, fructuum, redituum, & proventum sequestrationes, & alia opportuna juris remedia cogi possint, & debeant.

L. In Concilio Rothomagensi anno 1581. orta est difficultas, an Abbates Commendatarii in Synodis Provincialibus recipiendi essent inter Abbates ad sedendum & deliberandum: Item, inter Dignitates ac Procuratores Capitulorum Cathedralium mota est lis contra Abbates Regulares & Commendatarios, de præeminentia in processione, sessione, & deliberatione. Difficultatibus ad Sedem Apostolicam delatis, ab eadem responsum est, quoad primam: *Commendatarios inter Abbates recipiendos esse*: Ad secundam: *Canonicos Cathedralium Ecclesiarum præferendos esse, quando capitulariter procedunt: Abbates benedictos, & qui usum mitræ habent, præcedere Commendatarios: post hos locum obtinere dignitates: & post dignitates collocandos esse Procuratores*.

LI. Eadem Synodus expendens, Commendatarios quodammodo in locum Regularium succedere, atque proventus Monasteriorum tanquam Beneficiatos & Ecclesiæ Ministros percipere, eosdem monet; „ Ut quamvis ad regularem observantiam non obligentur, ne tamen sint sine jugo atque omni regula, decet eos medium statum atque ordinem sequi ac ostendere inter regulares & sæculares Clericos in vestitu, in victu, & in omni ornatu. Tonsura utantur ampliori quam Sacerdotali, habitu propius ad regularem accedente: nec existiment sibi commendatum Monasteriorum regimen ad luxum & prodigalitatem, & consanguineorum familiam, sed ad piam & justam alienarum rerum dispensationem, & quarum non habent proprietatem, Deoque de omnibus reddendam esse rationem.

LII. Sub finem sæculi XV. via sterni videbatur, ut & in Belgio Commendarum usus introduceretur. Quod advertens Theodoricus Abbas Parcensis totius Ordinis Præmostratensis in Curia Romana Agens, a Sixto IV. impetravit *Breve* ad Carolum Ducem Burgundiæ & Brabantiæ, in quo relatis variis incommodis, quæ ex Commendarum usu ipsa Monasteria tam in spiritualibus, quam temporalibus paterentur, dicit: „ se Commendis hujusmodi, quæ non nisi ob gravem Ecclesiarum necessitatem, ac in illarum favorem: cum alias instaurari nequirent, admittendæ noscuntur, finem imponere cupere; atque propositi sui esse, quantum cum adjutorio Dei posset, ab hujusmodi *Commendis* & concessionibus penitus abstinere: „ ac deinde ad Ducem se convertens, ait: „ Et sicuti plerisque aliis Principibus Catholicis, quibus pari modo scribimus, Excellentiæ tuæ notum esse volumus, eamdem exhortantes in Domino, ac requirentes, ut sacras nobiscum Religiones confovens, ac conscientiæ tuæ consulens, quæ in supplicando super hujusmodi Commendis, non parum gravari creditur, nosque & te a multis molestiis eximens, Commendas hujusmodi a nobis petere amplius non fatigeris, & nobis desuper scribere nolis, quin potius talia petentium ambitiones, sic pro tempore refellas, ut nemo nos, & te desuper inquietare præsumat.

Subjungit deinde hæc merito notanda: „ Et ne suggestionibus quorumdam movearis, quod propter religiosarum personarum forte corruptos mores, eorum loca sæcularibus commendanda veniant, easdem personas & loca tam in capite quam in membris reformare, & corrigere multo satius est, quam in commendam & direptionem dare: ad quod faciendum operam adhibere, & diversis per orbem Religionibus scribere decrevimus.

Datæ sunt hæ litteræ 2. Martii 1476. & juxta copiam authenticam servatam in archivo Parcensi editæ sunt in Chronologia Parcensi. *cap.* 14.

(*a*) Id Juris hodie in Galliis non competit Abbatibus Commendatariis, qui dignitate Cardinalitia fulgent. Etenim omni Jurisdictione in Monachos exciderunt; ut agnovit Magnum Consilium Arresto, quod in gratiam Religiosorum Aquiscincti dedit 30. Martii 1694.

(*b*) Auctor novorum Commentariorum Cleri Gallicani, *tom.* 4, *tit.* 2. *cap.* 1. *col.* 1090. *&c.* fusius exponit quæ spectant obligationes Commendatariorum, eorum Jura circa administrationem bonorum Monasterii: prærogativas honorificas, &c. saltem in Galliis.

Post hæc eodem capite subjicitur Bulla ejusdem Pontificis, qua declarat, liberam electionem Abbatum Ordinis Præmonstratensis spectare ad singulos Conventus; neque Abbatias Ordinis illius sub ullis quantumvis generalibus reservationibus Apostolicis, *etiam in* Regulis Cancellariæ expressis, comprehendi; omnesque *Commendas* illarum Abbatiarum quacumque auctoritate concedendas, *nullas & irritas* declarat.

LIII. Verum, ut refertur in dicta Chronologia, Lucas Episcopus Sibinicensis, in partibus Belgii Nuntius Apostolicus cum potestate Legati *a latere*, & Philibertus, titulo *Sanctæ Luciæ in Silice* Presbyter Cardinalis Matisconensis, ita subreptitie & obreptitie Romæ agere sciverunt, ut præscriptis Bullis non obstantibus, eodem anno 1476. a *Sixto IV.* impetraverit Episcopus Sibinicensis Abbatiam *Sancti Michaelis*, & Cardinalis Matisconensis Abbatiam *Tongerloensem* sibi dari in *Commendam*.

Hic exurgens Ordo Præmonstratensis, & signanter Theodoricus Abbas Parcensis, causam Ordinis sui prosequens, totis viribus se opposuit, quibus & Ordines Brabantiæ, Duces & Principes patriæ se junxerunt; omnique studio & via *Commendatarios* a capienda possessione dictarum Commendarum impedire studuerunt; uti fusius ibidem narratur: referturque quomodo tandem post quatuor annorum concertationem, nec non septem Bullas in favorem dicti Episcopi Sibinicensis ab eodem Pontifice datas, emanaverit Bulla, qua declaratur, in Bullis datis Episcopo Sibinicensi non fuisse sufficienter derogatum privilegiis Ordinis Præmonstratensis; adeoque Episcopo Sibinicensi per reservatorias, & alias nullum jus in Monasterii Sancti Michaelis administrationem unquam quæsitum fuisse, vel quæri potuisse; & eadem *Commenda* prout de facto processit, caussatur, revocatur, irritatur, & annullatur; & Sibinicensi perpetuum silentium imponitur. Integra Bulla ibidem refertur, additque auctor *Chronologiæ*; „ Eodem anno 1480. aliam Bullam emisit Pontifex, qua annullavit *Commendam* Abbatiæ *Tongerloensis* datam Cardinali Matisconensi.

Sic *Commendarum* memoria in Belgio quievit usque ad annum circiter 20. decimi sexti sæculi, quando (ut narratur in citata Chronologia) Carolus V. Erardo a Marca Episcopo Leodiensi addixit primam vacantem Abbatiam dare in *Commendam*; cumque fors cecidisset super Abbatiam Sancti Michaelis Ordinis Præmonstratensis Antuerpiæ, Carolus ad eam vacantem nominavit dictum Episcopum Leodiensem; cui nominationi fortiter restiterunt Conventuales dictæ Abbatiæ, memores eorum quæ ob *Commendam* datam Episcopo Sibinicensi a quadraginta circiter annis facta essent; ac inter alia Carolo exposuerunt, ipsum in suo læto introitu Abbatibus addixisse & promisisse, nunquam Abbatiam aliquam dandam in *Commendam*. Quibus aliisque tandem effectum, ut agente Rege & Episcopo condescendente, mediante aliqua notabili pensione, Episcopus a prætensione Abbatiæ destiterit, & is qui electus a Conventu fuerat, Abbas institutus sit.

Num ab eo tempore aliquid ultra pro introducendis *Commendis* in Belgio tentatum sit, nescio; hoc scio, Principes nostros in suo læto introitu, *articulo* 56. promittere, „ quod nullas Abbatias, „ Prælaturas, aut Dignitates Brabantiæ dabunt in *Commendas*, „ nec jubebant aut sinent dari ullo modo.

LIV. Ut hoc sibi jus illibatum conservent Abbatiæ, & Monasteria, Abbatesque Laicos, & Commendatarios excludant: nihil efficacius, aut convenientius, quam in ipsis Monasteriis habeatur perfecta bonorum omnium, ac proventuum communio; rejecta distinctione, seu separatione mensæ Abbatialis a Conventuali: quæ distinctio (uti observat P. Tomassinus, De Disciplina Ecclesiæ, *part.* 4. *lib.* 2. *c.* 3.) pro magna parte occasionem *Commendis* subministravit. Deinde ut juxta leges Ecclesiæ, intentionem Fundatorum, necnon Regulas professionis Monasticæ, proventibus Monasteriorum ita moderate Abbates utantur, ut in omni ipsorum supellectile, aut domo nihil appareat a professione *paupertatis* alienum, vel quod mundi fastum redoleat, & quod reliquum fuerit in Christianam hospitalitatem, & pauperum alimoniam impendat; ut hoc pacto re ipsa ostendant, bona Monasteriorum esse *patrimonium pauperum*, quod sine sacrilegio in usus profanos impendi non potest.

CAPUT VIII.

Discutitur Decretum Concilii Tridentini, Sessione 25. *cap.* 21. relatum.

1 *Exponitur status quæstionis.*
2 *Concilium Tridentinum indistincte videtur prohibere, ne Monasteria vacatura in Commendam Clerici sæcularibus conferantur.*
3 *Mens Patrum Tridentinorum exponitur.*
4 *Forma, quam præscripserunt ut Monasteriis vacaturis provideretur, satis indicat Concilii scopum.*
5 *Auditores de Rota rectius senserunt in exponendo Decreto, ad mentem Concilii Tridentini proximius accesserunt, quam Cardinales Concilii Interpretes.*

I. NUMERO 36. Capitis præcedentis observatum est, quod in Italia usus Commendarum, etiam post Concilium Tridentinum ibidem publicatum, & receptum, perseveret, ac passim omnes Abbatiæ dentur in Commendam Clericis sæcularibus, si sola Monasteria, quæ *Ordinum Capita* dicuntur, exceperis, idque conformiter ad resolutionem Cardinalium super interpretatione Decreti Concilii Tridentini *sess.* 25. *c.* 21. *de Regularibus*, qua declaravit per hoc Decretum vetari in Commendam dari Monasteria, quæ sunt *Ordinum Capita*; quoad reliqua vero Monasteria nequaquam positive vetitum esse, ea in Commendam Clericis sæcularibus concedi: sed id conscientiæ, & judicio Romani Pontificis committi uti refert Prosper Fagnanus capite præcedenti citatus.

II. Verum si textus Concilii Tridentini rite expendatur, non obscurum apparebit per hoc Decretum Concilii Tridentini absolute, distincte ac generatim vetari *vacatura* Monasteria, quæcumque ulterius in Commendam Clericis sæcularibus dari.

In primis in hoc Decreto deplorat Concilium: „ Quod pleraque Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præpositurae, „ ex eorum, quibus commissa fuerunt, administratione non levia passa fuerint tam in spiritualibus, quam in temporalibus „ detrimenta, Post hæc declarat Concilium „ cupere se ut hæc „ Monasteria ad congruam vitæ Monasticæ disciplinam revocentur.

Porro adverterunt Patres, uti in ipso Decreto significant: „ Quod adeo dura, difficilisque ejus esset temporis conditio, ut „ nec statim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium possit adhiberi.

III. Cum igitur Patres attenderent ob hanc duram, ad difficilem temporis conditionem omnibus, nec ubique remedium, quod optarent, adferri posse, ut nimirum Monasteria tum temporis Clericis sæcularibus *commendata* possent *statim*, & *ubique* commendatariis illis eripi, & regularibus in titulum conformiter ad sacros Canones, & Patrum Regulas assignari, curam illius Romano Pontifici committendam censuit Synodus, „ *confidens* quod „ ipse pro sua pietate, & prudentia curaturus sit, quantum hæc „ tempora ferre posse viderit, ut iis, quæ *nunc* commendata reperiuntur, & quæ suos Conventus habent, regulares personæ „ ejusdem Ordinis, expresse professæ, & quæ gregi præire, & „ præesse possint, præficiantur.

Ex his evidens est Synodum Tridentinam in hac priori parte Decreti dumtaxat loqui de Monasteriis, quæ tunc in Commendam a Clericis sæcularibus possidebantur, & quæ sic possessa non videbantur ob duram difficilemque temporis conditionem, statim omnibus & ubique Commendatariis illis auferri posse, & ad regulares personas Ordinem expresse professas transferri. Unde satius duxit Synodus curam providendi his ita Commendatis Monasteriis Romano Pontifici committere, ut ipse pro sua pietate, & prudentia provideret.

Hæc autem difficultas cum non occurreret quoad Monasteria etiam hactenus Commendata, quæ per cessum, vel decessum Commendatariorum vacare contingeret, Synodus quoad similia *vacatura*, seu *vacantia* Monasteria decrevit in verbis: „ Quæ vero *in* „ *posterum* vacabunt, non nisi Regularibus spectatæ virtutis, & „ sanctitatis conferantur.

Planum est ex textu Decreti, Synodum in priori parte loqui de solis Monasteriis, quæ *tunc* in Commendam possidebantur, atque iis providendi curam confidisse Romano Pontifici, atque verbum illud *confidit*, non nisi ad similia commendata Monasteria referri posse.

In altera vero periodo, quæ incipit ab his verbis, *Quæ vero*, evidenter Synodus loquitur de Monasteriis in posterum vacaturis, atque ibidem modum præscribens, quo iis provideri desiderat, evidenter *preceptive* non autem *consultive* loquitur in verbis; *Regularibus spectatæ virtutis, & sanctitatis conferantur.*

IV. Præterea nequaquam obscurum est periodum, qua præscribitur forma providendi Monasteriis in posterum vacaturis, omnino sensum perfectum habere; neque verbum illud *confidit* ullatenus posse referri ad Decretum in posteriori hac periodo expressum, sed in hac Decreti parte, sive periodo absolute mandatur, ut Monasteria *in posterum vacatura, Regularibus spectatæ virtutis, & sanctitatis conferantur.*

Cum autem inter Commendata Monasteria reperirentur quoque quædam Monasteria, quæ essent *capita*, & Primates Ordinum, voluit Synodus ut hæc non tantum, cum in posterum per cessum, vel decessum Commendatariorum vacare contigeret, Regulares personæ iis præficerentur; sed insuper voluit Synodus: „ Ut teneatur illi, qui *in præsenti* ea in Commendam obtinent, nisi sic „ eis de Regulari successore provisum, infra sex menses Religio„ nem illorum Ordinum propriam solemniter profiteri, aut iis „ cedere; alias Commendæ prædictæ ipso jure vacare censeantur.

Non itaque in hac periodo Synodus loquitur de Monasteriis vacaturis, sed de Monasteriis, quæ in Commendam possidebantur.

Igitur a verbis, & mente Patrum Concilii Tridentini alienum est, quod Synodus sola Monasteria, quæ sunt *capita* & Primates Ordinum, præceperit, dum ea vacare contigeret, *ulterius* in Commendam non dari, uti conformiter ad quoddam Decretum Congregationis Cardinalium prætendit Fagnanus supra relatus.

Sed (uti ex verbis Decreti probatum est) Synodus voluit ut quæcumque Monasteria *in posterum vacatura*, Regularibus spectatæ virtutis, & sanctitatis conferantur.

V. Non dubium proinde quin conformius ad textum Concilii Tridentini processerint Domini de Rota, dum, referente Prospero Fagnano ad cap. *Cum ad nostrum tit. de Elect. n.* 10. declararunt hanc periodum, *quæ vero in posterum vacabunt, Regularibus spectatæ virtutis, & sanctitatis conferantur*, habere sensum perfectum, ne de cætero alicui non Regulari conferantur.

Ut proinde hæc Congregationis Cardinalium interpretatio non immerito reputari posse videatur ex iis, per quas Decreta Concilii Tridentini nonnunquam in alienum sensum inflexa reperiuntur, de quibus loquitur Zypæus *Cons.* 1 *de Election. n.* 6. ibidem propterea monet, Decreta Concilii Tridentini hic in Belgio esse recepta, prout verba sonant, non autem juxta interpretationes Cardinalium. Denique ex his patescit, praxim Belgii, quæ similes Commendas non agnoscit neque admittit, esse sat conforme Decreto Concilii Tridentini.

C A-

CAPUT IX.

De electione, & Nominatione Superiorum.

1 *Regulæ Monaſticæ Monachis dant liberam electionem Abbatis.*
2 *His conſonat lex Juſtiniani.*
3 *Canones etiam hanc electionem Monachis deferunt.*
4 *Jure Decretalium electio ſpectat ad Monachos.*
5 *In electione Abbatum ſervanda forma præſcripta in Cap.* Quia propter *tit. De Elect.*
6 *Quæ forma ſervanda in electione Abbatiſſæ?*
7 *Qui Prælati eligendi juxta formam præſcriptam in Cap.* Quia propter?
8 *Quomodo eligendi Abbates, & Abbatiſſæ temporales?*
9 *An Concilium Tridentinum derogaverit formæ præſcriptæ in dicto Cap.* Quia propter?
10 *Decretum Concilii Tridentini ſuper forma electionis.*
11 *Electio cenſetur* ſecreta, *licet Epiſcopus aliquos deputet ad excipienda vota.*
12 *An publicatio Voti, poſt vel ante electionem, reddat electionem nullam ex mente Concilii Tridentini?*
13 *Quibus competat electio, vel nominatio Superiorum, petendum etiam eſt ex Regulis, & Conſtitutionibus ſingulorum Ordinum.*
14 *In Italia vigore Regulæ Cancellariæ pleraque Abbatiæ ſunt Pontifici reſervata.*
15 *Regula Cancellariæ non concernit niſi Beneficia Regularia* perpetua.
16 *In Gallia vi Concordati Rex nominat ad Abbatias virorum.*
17 *Concordatum non comprehendit niſi viros Prælatos, qui habent titulum* perpetuum.
18 *Hoc titulo Abbatiæ* triennales *a nominatione Regia ſunt exemptæ.*
19 *Priores Carthuſianorum etiam exempti.*
20 *Similiter & Cæleſtinorum.*
21 *Ordinis Sanctiſſimæ Trinitatis quoque ſunt exempti, & quare?*
22 *Videtur ſeparatio menſæ Abbatialis a Conventuali occaſionem dediſſe nominationi Regis.*
23 *Verba Concordati non comprehendunt Monaſteria* Monialium; *uſu tamen ad illa extenditur Concordatum.*
24 *Nominatio Regia non extenditur ad Abbatiſſas triennales.*
25 *Neque ad Abbatiſſas Ordinis Sancti Franciſci, & quare?*
26 *In quo diſciplina Belgica cum jure Gallicano in hac parte conveniat?*
27 *Principes Belgii Monaſteriis ſæpius liberam electionem addixerunt.*
28 *Difficultas orta inter Principem, & Abbates occaſione indulti Leonis X.*
29 *Compromiſſum fuit in arbitros.*
30 *Pendente controverſia inita Concordata ſuper forma providendi vacantibus Abbatiis.*
31 *Quomodo hodie juxta hanc formam in electione, & nominatione procedatur.*

I. ET Monachi ſuum eligant Abbatem, antiquorum Patrum Regulæ, nec non Eccleſiaſticæ ac Civiles Sanctiones jam pridem præſcripſerint.

Regula Benedictina *cap.* 64. „ In Abbatis ordinatione illa ſemper conſideretur ratio, ut hinc conſtituatur, quam ſibi *omnis concors Congregatio* ſecundum timorem Dei, ſive etiam pars, quamvis parva, Congregationis *ſaniori* conſilio *elegerit*. Vitæ autem merito, & ſapientiæ doctrina eligatur, qui ordinandus eſt etiamſi *ultimus* fuerit in *ordine* Congregationis.

Unum circa citatum locum notandum, vocem *parva* ibidem accipi pro voce *minor*; *Helleniſmus* (ait vir eruditus Hugo Menardus ad Concord. Reg. *cap.* 5. §. 1.) poſitivus pro comparativo. Id eſt *minor* comparatione ad totam Congregationem eligentium, uti recte notat, & explicat Joſephus Meige in Commentario ad *cap.* 64 Regulæ Benedictinæ.

II. Huic legi Benedictinæ plane conformis eſt ſanctio Juſtiniani Imperatoris in *L.* 47. *Cod. De Epiſcopis, & Clericis*: „ Sacris noſtris legibus exiſtimavimus oportere & hanc addi; quæ ex virtute non autem ex temporibus Religioſas Abbatias, ſeu præfecturas tribuit, ita videlicet ut in piis Monaſteriis, aut aſceteriis, non omnimodo mortuo Abbate, vel Abbatiſſa, is vel ea, qui vel quæ tempore antiquior eſt, aut ſecundus, ſecundave deinceps eligatur. Conſentimus enim naturæ, neque omnes ſimiliter bonos, neque omnes in æquo facienti malos; ſed quem utique & vita optima, & mores honeſti, & circa pium exercitium conſtantia, & *communi reliquorum Monachorum* complimentum, aut *maxima* eorum pars idoneum ad hoc putaverit, & ſacris Evangelii propoſitis *elegerit*, ad præfecturam vocari.

III. Electionem Abbatis ab Eccleſia Monachis deferri ſat manifeſtum eſt ex Canonibus relatis a Gratiano *cauſ.* 18. *quæſt.* 2. ubi notat Gloſſa, quod hæc ſit ſecunda pars quæſtionis a Gratiano per 7 Canones probata, quod de *jure communi ad Monachos tantum ſpectat electio Abbatum*.

IV. Gloſſam uno conſenſu ſequuti Canoniſtæ docent, de jure communi, etiam *Decretalium*, electionem Abbatum ſpectare ad Monachos illius Monaſterii, cui Abbas eſt præficiendus; idem & in Priori Conventuali, qui in ſuo Monaſterio eſt quaſi Abbas (uti ſupra dictum fuit) & Abbatiſſis reſpectu Monialium obtinere aſſerunt.

V. Quin & in electione Abbatum, qui ſcilicet vere intitulati, hoc eſt, *perpetui* ſunt, obſervandam eſſe formam electionis præſcriptum in *cap. Quia propter, tit. de Elect.* communiter aſſerunt, & late probat Fagnanus ad dictum Capitulum.

VI. Eamdem formam ſervari quoque volunt in electione Abbatiſſarum, hoc *uno* excepto, quod electio Abbatiſſæ debeat fieri a *duobus* Collegii *partibus*, nulla habita collatione zeli ad zelum, nec meriti ad meritum, juxta *c. Indemnitatibus* §. *Sane, tit. de Elect. in VI.* quæ collatio quamvis per dictum *cap. Quia propter* requiri videatur, eo quod requiratur major, & *ſenior* pars, hodie tamen in deſuetudinem abiit; ſolentque in electionibus *vota numerari, non ponderari*: niſi ob aliquod Canonicum impedimentum alicujus votum annullari queat.

VII. Hæc forma electionis in dicto Capitulo *Quia propter*, generaliter ſervanda eſt in electione ad omnes dignitates tam Regulares, quam ſæculares, per quas earum poſſeſſores conſtituuntur, ac dicuntur *Sponſi* Eccleſiæ, & per quorum obitum Eccleſia dicitur *viduata*: quales reputantur inter Regulares, Abbates & Abbatiſſæ; item Priores & Prioriſſæ Conventuales, eas dignitates in titulum *perpetuum*, & ad vitam obtinentes: uti notat Fagnanus ad dictum Capitulum. De forma hujus electionis agemus infra *part.* 2. ubi de electione ad dignitates tractabimus.

VIII. Abbates vero, & Abbatiſſæ *temporales*, aliique Officiales Monaſteriorum titulum perpetuum non habentes, non reputantur *Sponſi* Eccleſiæ, nec per ipſorum mortem Eccleſia dicitur *viduata*; „ ideoque (ait Fagnanus) in eorum electione non ſunt neceſſariæ formæ hic (in Capitulo *Quia propter*) præfinitæ, ſed ſufficiunt ſingulares conſenſus Capitularium, dummodo præſtentur in communi, & omnibus collegialiter congregatis, & electio fiat a majori & ſaniore parte Capituli ". Hæc ille.

IX. Oſtendit quoque ibidem Fagnanus, Concilium Tridentinum *Seſſ.* 25. *cap.* 6. *de Regularibus*, præſcribens formam in electione Regularium obſervandam, non deragare Conſtitutioni Concilii Lateranenſis, de qua in ſæpius citato *cap. Quia propter*; ſed hanc etiamnum hodie obſervari debere in electione Abbatum *perpetuorum & intitulatorum*; formam vero a Concilio Tridentino præſcriptam in electione aliorum Superiorum Regularium; quo etiam inſinuaſſe videtur Concilium ad vocem *Abbatum* addendo vocem *temporalium*.

X. Vult ergo Concilium *Seſſ.* 25. *De Regularibus. cap.* 6. " In electione Superiorum quorumcumque, Abbatum *temporalium*, & aliorum Officialium, ac Generalium, & Abbatiſſarum, atque aliarum Præpoſitarum, quo omnia recte, & ſine ulla fraude fiant ... omnes ſupradictos eligi debere per vota *ſecreta*: ita ut ſingulorum eligentium nomina *nunquam publicentur*. Nec impoſterum liceat, Provinciales, aut Abbates, Priores, aut alios quoſcumque titulares ad effectum electionis faciendæ, conſtituere, aut voces, & ſuffragia abſentium ſupplere. Si vero contra hujus Decreti Conſtitutionem aliquis electus fuit, electio irrita ſit: & is qui ad hunc effectum ſe in Provincialem, Abbatem, aut Priorem creari permiſerit, deinceps ad omnia officia in Religione obtinenda, inhabilis exiſtat: facultateſque ſuper his conceſſæ eo ipſo abrogatæ cenſeantur, & ſi impoſterum aliæ concedantur, tamquam ſubreptitiæ habeantur.

XI. Reputatur electio *ſecreta* ad mentem Concilii, licet Epiſcopus, aut Capitulum deſignaverit aliquos, qui omnium eligentium vota ſecreto exciperent, modo poſtea nomina ſingulorum eligentium non publicentur; atque ita cenſuit Sacra Congregatio, quod in electione Abbatiſſarum, de qua in *cap.* 6. Concilii Tridentini, poſſit Epiſcopus cum ſuo Vicario vel Secretario, vel alio ab ipſo aſſumpto vota ſingulorum Monialium *oretenus* expreſſa audire; apud Garziam De Benef. *part.* 5. *c.* 4. *n.* 190. & huic reſolutioni praxis hodierna conformis eſt. Solent enim Epiſcopi Archipresbyteros, alioſve Commiſſarios deputare, qui in electione Superiorum excipiant Monialium ſuffragia; eaque in ſcriptum redacta *ſecreto* Epiſcopo mittuntur, qui iis viſis & computatis, electionem publicat, & confirmat, nulla facta votorum publicatione.

XII. Quinimmo ſi aliquis eligentium vel ante electionem diceret quem eſſet electurus; vel poſt electionem factam publicaret quem elegiſſet, non propterea electio deſineret eſſe *ſecreta* & valida, uti a S. Congregatione reſolutum eſſe refert Garzias loco citato *n.* 196. quia alias in poteſtate particularium eſſet, electionem Canonicam ſibi non placentem irritare.

Sed neque publicationem votorum factam poſt electionem, ac confirmationem rite peractam, electionem irritare recte notat Zypæus *Tit. De elect. n.* 8. „ Quamquam enim, ait, id ſit adverſus intentionem Concilii, in verbis, *nunquam publicentur*; tamen extra cauſam finalem eſt illius Decreti, in verbis, *Quo omnia recte & ſine ulla fraude fiant*. Is finis cum electione rite facta confirmataque obtentus ſit, eam quæ ex poſt facto accidunt infectam ſeu nullam reddere nequeunt.

XIII. Hactenus dicta de jure Conventus in electione Abbatum & Abbatiſſarum, ac aliorum Superiorum, procedunt de *jure communi*; a quo per ſpeciales Conſtitutiones, & conſuetudines in aliquibus Ordinibus nonnihil receſſum eſt; dum electionem ſeu deſignationem tranſtulerunt ad Generalem Ordinis, vel ad Provincialem cum ſuis Diffinitoribus ſeu aſſiſtentibus, uti videri poteſt ex ſingulorum Ordinum uſu, & particularibus Conſtitutionibus.

XIV. Adhæc in Italia Abbatum, & Priorum *perpetuum & intitulatorem* electio hodie fere ceſſat, poſtquam per *regulam* 2. *Cancellariæ* Pontifex ſibi reſervat *omnia Monaſteria virorum valorem annuum ducentorum florenorum auri communi æſtimatione excedentia, nunc quomodocumque vacantia, & impoſterum vacatura.*

XV. Hanc regulam non comprehendere Monaſteria: quæ ex indulto Apoſtolico ſunt *manualia*, notat Aſcanius Tamburinus De Jure Abbatum *t.* 1. *diſp.* 5. *q.* 2. neque de illis Pontifex providere ſolet. Unde cum Abbatiſſæ in Italia paſſim ſint *triennales* ex Conſtitutione Gregorii XIII. non conſuevit Pontifex de Monialium providere.

XVI. In Gallia vigore Concordatorum, vacantibus Monaſteriis, & Prioribus *vere electivis*, videlicet in quorum electionibus forma Capituli *Quia propter* ſervari, & confirmationes electionum hujuſmodi ſolemniter peti conſueverunt, Conventus ad electionem ſeu poſtulationem Abbatis ſeu Prioris procedere non poſſunt, ſed Rex, illorum occurrente vacatione, Religioſum ejuſdem Ordinis in ætate 23. annorum ad minus conſtitutum intra ſex menſes a

die

die vacationis Sedi Apostolicæ nominat; ut per Sedem Apostolicam Monasterio vacanti di persona nominata provediatur.

XVII. Cum autem Concordatum tantum loquatur de Menasteriis *viro electivis*, in quorum electionibus servatur forma *c. Quia propter*, & quorum confirmationes solemniter peti consueverunt, deducitur, Concordatum non comprehendere nisi *Abbates*, & *Priores*, qui sunt veri *Prælati*, id est, juxta Rebuffum, quorum obitu Ecclesia est *viduata* Pastore, de quibus supra. „ Unde si probe„ tur, ait, quod Prior habeat alium supra se, non dicitur Ec„ clesia *viduata*: ergo in illo non habebit locum dictum *c. Quia* „ *propter*, nec consequenter Concordatum.

Adhæc, uti supra notatum est, Abbates, & Priores non censentur *Sponsi* Ecclesiæ, per quorum obitum Ecclesia *viduata* dicitur, in *titulum* eumque *perpetuum* dentur; unde etiam Concordatum intelligendum esse, post Rebuffum tradit Choppinus *lib.* 1. *Monast. tit.* 1. *num.* 5. „ cum civili moderatione de *perpetuis* ju„ risque perpetui Sacerdotiis, non de *temporariis* Ecclesiæ digni„ tatibus, que *vivo* abrogari possint aliquando, ex statuta Ordi„ nis regula, ac disciplina.

XVIII. Hoc titulo a Regia nominatione quædam Monasteria Ordinis Benedictini Congregationis Casæ exempta sunt, „ quod „ *triennii* lege teneantur sacræ ejusmodi potestates, nec ultra *trien„ nium* vulgo producantur.

Similiter ibidem testante Choppino, *Gulielmitæ* seu *Albi Mantelli* Priorem sibi eligunt, eo quod in Ordine Priores sint *triennales*,

XIX. Regia insuper ad Sacrosanctas Potestates nominatio non procedit in Carthusiensi, ejusque Primatu Conventus Monastici, ait Choppinus. „ Nam etsi is Primatus pure demandetur Cœnobitæ, „ nec præfinitum in tempus: abrogari tamen huic ex causa potest „ a summo Ordinis Præsule, post inspecta lustrataque regionatim „ ejusdem familiæ Cœnobia. Singulorum adhæc Conventum Præ„ fecti ita decernunt statuuntque de profanis Monasterii reditibus „ annuis, ut nihil *proprim*, sed *communem* in usum omnia refe„ rant: quorum etiam proventuum ratiocinia quotannis medio in cœtu sacrorum sodalium excutiuntur, dispunguntur,

XX. In Ordine Cælestinorum, „ qui Conventibus singulis præficiuntur, haud nominantur a Principe, quasi *Priores Conventuales*, juxta citatum §. *Monasteriis* in Concordatis (ait Choppinus ibidem „ *n.* 7.) sed legitimis suffragiis designantur a Monastico provin„ ciali Magistratu". Rationem illius subjicit: hi sacro sodalitio præsunt *nuda* temporarii officii actoritate verius quam *Beneficii* Ecclesiastici; nec *privatim* suos faciunt fructus Monasticorum prædiorum.

XXI. Ex hisce non obscurum est, Choppinum haud dubitasse, eos solos Prioratus, sive Abbatis Regiæ nominationi subjacere, qui instar *Beneficii* Ecclesiastici possidentur, & vi quorum ipsi Priores partem proventuum quasi sibi *propriam* administrant, ac dispensant. Unde probans Ministros Ordinis SS. Trinitatis vulgo *De redemptione captivorum*, esse a Regia nominatione exemptos, inter alia adducit dicti Ordinis regulam, qua præcipitur: „ Omnes res „ undecumque licite veniant, in tres partes dividantur æquales; „ & in quantum duæ partes sufficiunt, exequantur ex illis ope„ ra misericordiæ, cum sui ipsorum, & eis necessario famulan„ tium moderata sustentatione; tertia vero pars reservetur ad re„ demptionem captivorum, qui sunt incarcerati pro fide Christi „ a Paganis, vel dato pretio rationabili pro redemptione ipso„ rum, vel pro redemptione Paganorum captivorum: ut postea ra„ tionabili commutatione redimatur Christianus pro Pagano.

Deinde his relatis subjicit; „ Unde elicias, Cœnobii cujusque „ Magistrum seu Ministrum potius vulgo dictum, omnia habere „ cum Sodalitio communia, nec fructuarii instar *Beneficiarii* pro„ fanos templi reditus privatim dispensare „. Quasi diceret, non „ mirum si Ministri hi nominationi Regiæ non subjacent, cum non *instar Beneficiarii* proventus dispensant.

XXII. Quare credendum est, quod separatio mensæ Abbatialis a Convantuali occasionem dederit non tantum introducendis Commendis; sed etiam *nominationi* Regiæ: dum per hanc divisionem. Abbates facti sunt quasi *Beneficiarii*, & Abbatiæ, & Prioratus transierunt in Dignitates, & Beneficia, quibus annexum esset jus percipiendi certos proventus; quamquam jam introducta nominatione, etiam extensa fuerit ad Abbatias, quæ hanc divisionem non fecerunt: uti & in Commendis contigit.

XXIII. Monialium Monasteria Concordato non comprehendi post Rebuffum notat Choppinus *num.* 11. Quapropter vi Concordati, Regiæ nominationi nulla Monialium Monasteria subjacent, uti etiam in contradictorio judicio per Senatum Regium aliquando judicatum esse refer Choppinus; qui tamen observat, sensim nominationem Regiam ad Abbatias Monialium esse extensam, Regemque personas Monasterio præficiendas Pontifici nominasse, quamvis ipsi Pontifices ægre ejusmodi nominationem admittere voluerint. Ideo vidi „ (inquit Rebuffus ad Concordata *pag.* 559. edit. Paris. 1664.) „ quasdam nominationes per Regem factas, in quibus dicebat Pa„ pa, providemus tali N. dummodo Monialium majoris, & sanio„ ris partis consensus intervenerit „. Quin & postquam nominatio Regia invaluit, adhuc tamen, teste Choppino, in litteris provisioni a Pontifice additur hæc clausula: *Dummodo consensus majoris partis Monialium accedat*.

XXIV. Ulterius, sicuti Regis nominatio vigore Concordati non respicit Abbates, aut Priores *temporales*; ita nec Concordati extensio postea facta ad Monasteria Monialium comprehendit Abbatissas, aut Priorissas *temporales*, quemadmodum observat Rebuffus.

XXV. Adhæc, usum illum Regiæ nominationis ad Virginum Monasteria „ benigne interpretati sunt Judices (ait Choppinus *Lib.* 1. „ *Monast. tit.* 1. *n.* 11.) ex animo sensuque Principis non habere „ locum in mulieribus Franciscanæ sectæ Monasteriis. Quamquam „ enim horum Magistræ, titulo decorantur Abbatum fœminarum, „ communibusque nunc fruantur possessionibus, parando victui ido„ neis: haud propterea utique a Franciscanis Constitutionibus de„ scivere, quæ singulis propium quidvis abuerint rerum profana„ rum. Nihil quippe Monastica Antistes particulare sibi sumit ex „ communi fundorum Ecclesiæ proventu, ac reditu: verum annui, „ & ordinarii illorum fructus communem in mensam Conventus „ haud dubie inferuntur, & insumuntur.

Hic rursus videmus, Choppinum exemptionem horum Monasteriorum a Regia dominatione in hoc refundere, quod nulla in Ordinis istius Monasteriis *mensa Abbatialis* a Conventuali fuit nota *divisio*.

XXXI. In Belgio, quoad Monasteria Regiæ nominationi non obnoxia, praxis, ac usus congruit cum usu Regni Gallicani, non autem per omnia quoad Monasteria seu virorum seu mulierum Regiæ nominationi obnoxia.

XXVII. Prælatis enim sive Abbatibus Brabantiæ multoties a Pricipibus libera electio juxta sanctionem Canonicas, & Ordinum Constitutiones eorumque privilegia addicta fuit.

XXVIII. Porro circa initium decimi sexti seculi Carolus V. a Leone X. obtinuit indultum, ut in his Ditionibus Belgicis nullus ad Dignitates Abbatiales, aut quorumcumque Monasteriorum, etiam per Priores, aut Præpositos regi & gubernari solitorum, regimina per Pontificem, aut Sedem Apostolicam, seu ejus Legatos, & Nuntios præfici; nec illis de quorumcumque personis quovis modo previderi possit: nisi, ait Pontifex, habitis prius per Nos, aut Sedem Apostolicam, intentionem & consensum, tuis de personis ad hujusmodi dignirates, & regimina promovendi. Ita est expressum in Bulla prout habetur parte 1. Edictorum Brabantiæ *l.* 1. *tit.* 7. *c.* 2. & in citata Chronoligia Parcensis; at credo legi debere *intentione & consensu tuis*: ut sit sensu: *Nisi habitis prius per Nos, aut Sedem Apostolicam intentione & consensu tuis*, de personis, &c.

Vigore hujus Bullæ cum instinctu quorumdam suorum ministrorum vellet Carolus, neglecta Religiosorum libera electione, nominare personas sibi *gratas* ad dignitates Abbatiales; unanimiter Abbates, & Abatissæ, Præpositi, ac Priores Conventuales se opposuerunt; allegantes tum vi suarum fundationum, tum titulo variorum privilegiorum, ac immemorialis consuetudinis, Religiosis competere liberam electionem suorum respective Abbatum, Abbatissarum, Præpositorum, & Priorum: neque huic juri electionis per Bullam ullatenus esse derogatum; immo Bullam in corroborationem, ac præservationem illius juris in favorem Monasteriorum a Carolo fuisse sollicitatam & impetratam, quæmadmodum hæc omnia latius deducuntur in Compromisso, quo de consensu Caroli, & Abbatum, & aliorum hæc difficultas, quibusdam arbitris commissa fuit 12. Feb. 1521. Habetur *parte* 4. Edictorum Brabantiæ *lib.* 4. *tit.* 1. *cap.* 6.

Verum cum questio hæc ob varias difficultates per arbitros non decideretur, tandem sub Philippo II. Caroli immediato successore inita est Concordia super modo Monasteriis vacantibus de Abbatibus providendi: quæ saltem *provisionaliter* quosque quæstio principalis coram arbitris indecisa pendens terminaretur, observari deberet. Cum autem quæstio nec hactenus decisa fuerit, is modus providendi *provisionalis* quasi in absolutum transiit, atque hodie juxta illum proceditur. Impressa est hæc Concordia in dicta *parte* 4. Edictorum loco citato *cap.* 12.

XXIX. In hac Concordia promittit Princeps, quod, si quando aliquam Abbatiarum vacare contigerit, mittet aliquos Commissarios, duos nimirum ex Abbatibus Brabantiæ ejusdem Ordinis quatenus reperiantur, & quos judicaveritis magis idoneos, aut alterius Ordinis, illis deficientibus, una cum aliqo alio tertio Comissario (qui hodie esse solet Cancellarius Consilii Brabantiæ) qui Commissarii super idoneitate, & qualitate Religiosorum ejusdem Monasterii diligenter inquirent, ac informationem suam Principi cum suo *adviso* (id est *judicio*) remittant; ac deinde eum, ait Princeps, quem maxime idoneum inveniemus, si quis modo idoneus reperiatur, desumemus, habita ratione tam advisi eorum Commissariorum, quam vitæ, conversationis, & idoneitatis electorum, idque ex depositionibus eligentium, ex quibus constabit, quis ex electis in spiritualibus, & temporalibus sit magis idoneus: „ Et casu quo (pergit princeps) aliquod „ Canonicum seu legitimum obstiterit im„ pedimentum contra hujusmodi electos, seu, ut præfertur, Re„ ligiosos designatos, curabimus novam informationem capi, tam „ super ejusdem Monasterii, quam aliorum ejusdem Ordinis in Bra„ bantia successive Religiosis, ad finem ut ex designatis desuma„ mus seu approbemus, quem reperiemus magis idoneum.

XXX. Itaque juxta normam hujus Concordiæ, qua hodie hic utimur, Religiosi coram Commissariis Regiis aliquos in Abbetem eligunt, sive proponunt, idque ordine illo quo ad eos Prælaturam digniores credunt; atque tres ex illis pluralitate suffragiorum electos, solent Commissarli suo adjuncto, super designatorum capacitate, & meritis, judicio, Principi proponere; e quibus Princeps unum designat, qui Religiosis Capitulariter congregatis per Episcopum vel alium Superiorem, auctoritatem confirmandi seu installandi habentem, proponitur; atque ab ipsis per quamdam immaginem seu speciem electionis in Abbatem recipitur.

XXXI. Eadem forma servari solet in designatione, & electione Abbatissarum; sustinetque, Principem vi prædictæ Concordiæ non posse nominare nisi unam ex electis, & propositis a Monialibus.

CAPUT X.

De Confirmatione, & Benedictione Abbatum.

1 *Abbates electi vel nominati debent a Superiore confirmari.*
2 *Abbates a suo Episcopo confirmandi; nisi sint exempti.*
3 *Interdum Abbates, & Superiores electi una censentur confirmati.*
4 *A quo confirmatio postulanda juxta Concordata Germaniæ.*

5 *In*

5 *In Gallia Abbates a Rege in vim Concordati nominati, tenentur a Sede Apostolica confirmationem habere.*
6 *In Belgio aliquaando quæstio suborta fuit circa Abbates a Rege nominatos.*
7 *Usu obtinuit, ut Abbates in Belgio confirmentur, juxta jus commune, & Ordinum particularia privilegia.*
8 *Quomodo Abbatum confirmatio, & provisio expediatur juxta stylum Curiæ Romanæ?*
9 *Ex taxa Cameræ Apostolicæ constat, Abbatias Belgicas plerasque esse* conciſtoriales.
10 *Abbates in vim provisionis Apostolicæ possessionem non accipiunt sine placito Regio.*
11 *Solemnis Benedictionis Abbatialis nulla in Regulis Monasticis mentio.*
12 *Verisimiliter una cum Pontificalium usu invaluit.*
13 *Benedictio* ſolemnis *non faciat Abbatem.*
14 *Etiam hodie sine illa benedictione potest esse verus Abbas.*
15 *Ante benedictionem vocatur simpliciter Abbas.*
16 *A quo benedicendus Abbas?*
17 *Ritus in multis convenit cum ritu consecrationis Episcopalis.*
18 *Promittit fidelem rerum Monasterii dispensationem.*
19 *Traditur ei Regula ad regendum Monasterium.*
20 *Abbatissæ etiam solemniter benedicuntur; & regere Monasterium juxta Regulam promittunt.*
21 *Abbatissæ spirituale, & temporale regimen Monasterii committitur.*

I. ABBATES alioſque Monaſteriorum Superiores, qui vel per electionem Conventus, vel per nominationem Regiam conſtituuntur, neceſſario a Superiore confirmandos eſſe, priuſquam ſe adminiſtrationi immiſceant, uno conſenſu tradunt Canoniſtæ ad *cap. Qualiter, tit. De Electione.*

II. Jure communi Abbates *non exempti*, poſtquam a ſuo Conventu fuerint electi, ab Epiſcopo Diœceſano, cui *immediate* ſubjiciuntur, confirmandi ſunt; uti communiter tradunt Canoniſtæ ad *cap. Statuimus, tit. De ſuppl. neglig. Prælat.* Exempti vero confirmationem petere debent a Pontifice; quando ſcilicet exempti *immediate* ſunt Papæ ſubjectis: „Secus autem (ait Aſcanius Tamburi„nus De Jure Abbatum *tom. 1. diſp. 7. quæſt. 2. num. 2.*) ſi Ab„bas habet alium Prælatum *medium* cui ſubſit, prout Abbates & „Prælati locales habentes Abbatem, & Preſidentem *Generalem,* „*Provincialem*, a quo confirmentur.

III. Deinde Abbates & Prælati locale, qui non per electionem *Conventuum* eliguntur, ſed a Generali cum definitorio conſtituuntur, non indigent confirmatione; uti recte ibidem *num. 4.* monet Tamburinus: „Quia quando ad eumdem ſpectat electio, & confir„matio eodem jure, tunc eo ipſo, quod eligit, etiam confirma„re cenſentur (*a*).

Hinc in Italia Abbates *perpetui*, qui a Pontifice *conſiſtorialiter* deſignantur, nulla alia indigent confirmatione.

IV. Concordata Germaniæ concedunt, quod in Monaſteriis *immediate* ſubjectis Sedi Apoſtolicæ fiant Canonicæ electiones, quæ ad *dictam Sedem deferantur*: „quas etiam, ait Nicolaus V. ad „tempus Coſtitutionis, felicis recordationis Nicolai Papæ III. quæ „incipit *Cupientes*, expectabimus, & elapſo dicto termino, ſi non „præſentatæ, vel ſi præſentatæ minus Canonicæ fuerint, provi„debimus, & ſi Canonicæ fuerint, *confirmabimus*.... Et in Mo„naſteriis dictæ Sedi *immediate non ſubjectis*, alii Regularibus Be„neficiis, ſuper quibus pro *confirmatione*, vel proviſione addictam „Sedem non conſuevit haberi recurſus, electi, ſeu illi, quibus „providendum eſt, pro *confirmatione*, & proviſione hujuſmodi ad „Curiam Romanam venire non tenebuntur.

V. In Gallia vigore Concordatorum Rex nominat perſonas Monaſteria vacantia Sedi Apoſtolicæ; ut ab hac Sede *proviſionem* accipiant; quæ proviſio pro confirmatione reputatur. Quare quoad Abbatias, & Prioratus Regiæ nominationi ſubjectos, *confirmationes* ſeu proviſiones a Sede Apoſtolica peti, & obtineri debent.

VI. In Belgio aliquando quæſtio fuiſſe legitur, num Abbates per Regem deſignati a Sede Apoſtolica *confirmationem* ſive proviſionem obtinere tenerentur: eo quod in indulto Caroli V. Philippi II. & Alberti Arciducis, de nominando ad primarias Eccleſiarum dignitates habeatur, *quod ſic nominati a Sede Apoſtolica obtinebunt confirmationem*; ſed quoad primas dignitates ſæculares poſt Epiſcopales quoad hoc punctum indultum non eſt receptum: nec enim ullus a Rege ad hujuſmodi dignitatem nominatus, confirmationem a Sede Apoſtolica petit. Quoad Abbatias vero, Principes hoc indulto uti non videntur, ſed jure quo prius potiebantur; ut nimirum Monaſteriis quidem ſua maneat Canonica electio, hoc tamen temperamento, ut eligant quem Principes, prius facta inquiſitione juxta ſupra citata Concordata, ſibi *gratum*, & maxime idoneum deſignaverit.

VII. Unde moribus Belgi, Abbatum confirmatio peti, & obtineri conſuevit juxta jus commune, & particulares cujuſque Ordinis Conſtitutiones, & privilegia. Pauciſſima autem, eaque a juriſdictione Ordinariorum *exempta* Ordinis *Benedictini* Monaſteria, a Sede Apoſtolica proviſionem ſeu *confirmationem* petere conſueverunt.

VIII. Proviſio Abbatiarum excedentium valorem annuum ducentorum florenorum *auri* de Camera expeditur conſiſtorialiter, ſive in Conſiſtorio Cardinalium, idque prævia informatione, ac propoſitione, quæ in Cathedralium Eccleſiarum proviſione ſervari conſuevit; uti expreſſe declaravit Gregorius XIV. in ſua Conſtitutione, quæ incipit, *Onnus Apoſtolica*, de qua ſupra *tit. 14. cap. 3.* actum fuit; ubi & ritus informationis latius deſcriptus fuit.

IX. Ex taxa autem Abatiarum & Monaſteriorum, quam exhibet Aſcanius Tamburinus ab calcem tomi primi De Jure Abbatum, *ad exemplar libri Sacri Colegii, & Reverendiſſimæ Cameræ Apoſtolicæ*, patet, Abbatias Belgii omnes futuras *Conciſtoriales*, ſi earum proviſio Romæ peteretur; taxa enim illarum ibidem notata, multum excedit valorem annuum *ducentorum* florenorum auri de Camera.

X. Circa Abbatis, quarum proviſio a Sede Apoſtolica habenda eſt, notandum, quod licet Pontifex in Conſiſtorio det proviſionem, nequaquam tamen in vim iſtius proviſionis, poſſeſſionem Abbatiæ aut ejus adminiſtrationem accipere queat proviſus, ante expeditionem Bullarum, & priuſquam placetum Regium hice in partibus acceſſerit, quemadmodum in proviſione Cathedralium Eccleſiarum obtinere ſupra *tit. 14. cap. 5.* oſtenſum eſt.

XI. De ſolemni, quæ hodie in uſu eſt, Abbatum benedictione nihil in Regulis Monaſticis, aut antiquis hiſtoriis, aut Eccleſiaſticis monumentis occurrit.

Meminit quidem Canon 14. Synodi VII. Abbatum, qui ab Epiſcopo *manus impoſitionem* acceperunt: ſed uti bene notant ad dictum Canonem Balſamon, Zonaras, aliique Græci Commentatores, tantum ſermo eſt de impoſitione manus, qua Abbas in Presbyterum ab Epiſcopo fuit ordinatus. Unde errat Gloſſa, dum ad *Can. 1. diſt. 69.* apud Gratianum *hanc manus impoſitionem* pro *benedictione Abbatiali* accipit.

XII. Admodum veriſimile eſt, ſolemnem illam Abbatum benedionenem, quæ ad Epiſcopalem conſecrationem non parum accedit, invaluiſſe, quando Abbates cum ornamentis Pontificalibus ad ipſam quodammodo Pontificalem, ſive Epiſcopalem eminentiam. ac dignitatem aſcendere cœperunt.

XIII. Quidquid ſit, illud certum eſt, benedictionem illam *ſolemnem* non conſtituere aut efficere Abbatem; nec ita neceſſariam eſſe hanc benedictionem in Abbate, uti eſt conſecratio in Epiſcopo. Unde ſæculo XI. ſcripſit S. Ivo Carnutenſis: *Promotionem Abbatis non facit Epiſcopalis Benedictio, ſed Fratrum communis electio.*

XIV. Adhæc Alexander III. in *c. 1. tit. De ſuppl. negl. Prælat.* conceſſit Ciſtercienſibus, ut „ſi Epiſcopus *tertio* cum humilitate, „ac devotione, ſicut convenit, requiſitus, Abbates *benedicere* re„nuerit, liceat Abbatibus proprios Monachos benedicere, & alia, „quæ ad hoc officium pertinent, exercere „. Ex quo conficitur, benedictionem nullatenus eſſe Abbati conſtituendo neceſſariam.

Quin nec hodie Abbatum *triennales* benedicitur (ait Tamburinus De Jure Abbatum *tom. 1. diſp. 11. quæſt. 3.*) & tamen gaudent prerogativis, quibus benedicti.

XV. Notantque ulterius Canoniſtæ, electum & confirmatum, tametſi *necdum benedictum*, vocari ſimpliciter *Abbatem* in citato *cap. 1. & cap. 13. tit. De Accuſationibus*; idemque de ſtylo Cancellariæ Romanæ ſervari ſcribit Oldradus *conſil. 14.* ſubdens, Abbatis Beneficia vacare poſt ademptam poſſeſſionem *ante Benedictionem.*

XV. Benedictionem de jure communi Abbates accipere debent a proprio Epiſcopo, uti notatur in citato *cap. 1.*

Martinum V. Abbati S. Pancratii de Florentia Congregationis Vallis Umbroſæ, & Eugenium IV. Congregationi Cæleſtinorum conceſſiſſe privilegium, ut a quocumque maluerint Antiſtite gratiam & communionem Sedis Apuſtolicæ habente, benedictionem accipiant, refert Tamburinus loco citato *quæſt. 10.*

Et teſte Choppino *l. 2. Monaſt. tit. 1. num. 7.* per Bullam Innocentii VIII. Ciſtercienſes habent privilegium ſpecialem pro Abbate capite Ordinis, ut poſſit novis Abbatibus, & Abbatiſſis ſuis Ordinis ſacræ benedictionis munus impedire, *citra Epiſcopi* auctoritatem, edita Bulla an. 1484.

Deinde hoc privilegium extendit Clemens VIII. per Bullam 24. Julii 1599. concedendo Abbati Capiti Ordinis Ciſtercienſis conſtituendi, ac delegendi Abbates Commiſſarios per Provincias cum poteſtate benedicendi novos Abbates, & Abbatiſſas ſui Ordinis: quo privilegio etiamnum hodie utitur in Belgio Ordo Cirſtercienſis.

XVII. Ritus hodiernus benedicendi Abbates, pene per omnia coincidit cum ritu conſecrationis Epiſcopalis, referturque in Pontificali Romano, in quo hæc duo notanda occurrunt.

XVIII. Primo, quod inter articulos examinis hic recenſeatur: *Vis res Monaſterii tibi commiſſi fideliter cuſtodire, & in uſus Eccleſiæ, Fratrum, Pauperum, & Peregrinorum diſtribuere?* Reſpondet Benedicendus: *Volo.*

XIX. Secundo, ubi Epiſcopo conſecrando traditur liber Evangeliorum, Abbati traditur Regula ſui Ordinis, his verbis: *Accipe Regulam a Sanctis Patribus traditam, ad regendum cuſtodiendumque gregem tibi a Deo creditum, quantum Deus ipſe te confortaverit, & fragilitas humana permiſerit.*

XX. Abbatiſſæ etiam ſolemniter benedici conſueverunt ritu in Pontificali deſcripto, in quo inter cætera hæc notanda ſunt.

Primum, quod Prælatus benedicens tradat electæ Abatiſſæ Regulam dicens: Accipe Regulam a Sanctis „Patribus traditam, „ad *regondum cuſtodiendumque gregem* tibi a Deo commiſſum, quan„tum Deus ipſe te confortaverit, & fragilitatis humana permiſerit. „Accipe gregis Domini *maternam* providentiam, & *animarum pro„curationem*, & per divinæ legis incedendo præcepta, ſis ei dux „ad cæleſtis hereditatis paſcua.

XXI. Deinde abſoluta benedictione Prælatus eam intronizat, dicens: „Accipe *plenam* & *liberam* poteſtatem regendi hoc Mona„ſterium, & Congregationem eius, & omnia, quæ ad illius re„gimen *interius* & *exterius* ſpiritualiter & temporaliter pertine„re noſcuntur.

Ex his videmus, Abbatiſſæ regimen non tantum exterius & temporale, ſed & interius ac ſpirituale, quin & *precurationem animarum* committi.

(*a*) Obſervandus eſt Abbates trennes confirmationes non indigere, ut res ſuorum Monaſteriorum ſpirituales, & temporales poſſint adminiſtrare: iſtud enim jus ſtatim ab eorum electione illis competit.

CAPUT XI.

Quis Ordo & ætas in Superioribus Regularibus requiratur?

1 *Abbates olim non erant Presbyteri.*
2 *Hanc disciplinam supponit Conventus Aquisgranensis sæculo IX.*
3 *Non refragatur huic disciplinæ Regula Benedictina.*
4 *Gratianus censuit ex Regula Benedictina Abbates debere esse Presbyteros.*
5 *A mente Regulæ aberravit Gratianus.*
6 *Alius Gratiani error.*
7 *Ad disciplinam sui temporis respexisse videtur Gratianus.*
8 *Jure Decretalium Abbates tenentur ad Presbyteratum promoveri.*
9 *Idem est de Priore Conventuali.*
10 *Hodie cura animarum requirit Sacerdotium: & quare?*
11 *Jure communi requiritur ætas 25. annorum in Abbate, & Priore.*
12 *Per Concordatum Gallicanum recessum est ab hoc jure communi.*
13 *Qua ratione in Gallia Abbates compellantur ad suscipiendum Presbyteratum.*
14 *Quæ ætas jure communi in Abbatissa, & Priorissa requiratur?*
15 *Concilium Tridentinum requirit annum 40. completum.*
16 *Quid Concilium Tridentinum velit, dum in Monasterio non reperitur, quæ has qualitates habeat?*
17 *Quandonam ex alio Monasterio eligi possit vel debeat?*
18 *In electione Superiorum magis ad merita, quam ad ætatem attendendum.*

I. OLIM non omnes Abbates Presbyteros fuisse ex antiquis Monachorum Regulis, & vitis sat manifestum est; unde jam pridem sine ulla hæsitatione Repertus Abbas *lib. 2. in Regulam Benedictinam cap. 10.* postquam loquutus esset de disciplina requirente in Abbate Presbyteratum, ait: *Olim non ita erat: multi Abbates erant, qui sacros Ordines non habebant.*

Ad quæ aliaqua reflectens Hugo Menardus in appendice 4. *ad c. 23. Concordiæ Regularum*, ait: „Quare quorumdam recentiorum „ opinioni suffragari non possum, qui dicunt Abbatem teneri ad „ Sacerdotium ex regulæ S. Benedicti instituto.

Deinde refert plura exempla Abbatum, qui nunquam Presbyteri fuerunt; atque inter alia S. Eugendi, qui nunquam ad hunc Ordinem promoveri voluit, „& cum de hoc Ordine suscipiendo sol„ licitaretur, vixit, utilius multo esse Abbati propter *juniorum am„ bitionem* liberum a Sacerdotio præesse fratribus.

II. Hanc pristinam disciplinam non obscure supponit Conventus generalis Abbatum an. 817. Aquisgrani coram Ludovico Pio habitus ad reformationem Monachorum, ubi *cap. 62.* dicitur: „ Ut „ Abbas Præpositus, vel Decanus, quamvis *Presbyteri non sint*, „ Lectoribus benedictionem tribuant.

III. Neque his refragatur, quod ex Regula Sancti Benedicti Abbas animas regendas suscipiat, atque ita *curam animarum* habeat; quæ videtur Sacerdotium supponere; ita ut communiter tradant Canonistæ. Beneficium curam animarum annexam habens exigere in Beneficiato, ut saltem ad Sacerdotium intra tempus a jure definitum promoveatur. Verum *regimen animarum*, de quo S. Benedictus, comprehendebat quidem omnem auctoritatem & jurisdictionem in Monachos, statuendi, præcipiendi, corrigendi, puniendique, quantum saluti Monachorum, & disciplinæ Monasticæ congruit; sed Eucharistæ, Pœnitentiæ, aliorum Sacramentorum administrationem, quæ Ordinem Sacerdotalem exigunt, non complectebatur; quo sensu etiamnum hodie Abbatissis, necnon quibusdam Superioribus laicis, ut apud Cellitas seu Alexianos, cura seu regimen animarum & spiritualis jurisdictio absque potestate clavium competere dicitur, uti late probat Zypæus *Resp. 10. de Regul.* & quoad Abbatissas, manifeste supponit Pontificale, eis *animarum procurationem* incumbere, ut capite precedenti notatum est.

IV. Gratianus tamen censuisse videtur, quod ex præscripto Sancti Benedicti Abbas deberet ad Sacerdotium promoveri; eo quod Abbatis sit egredientibus Fratribus *Benedictionem* impartiri; quam non nisi a Sacerdote dari posse credidit Gratianus. Verba eius sunt, subjecta *Canoni 39. caus. 16. quæst. 1.* „ Superiori auctoritate non „ prohibentur Abbates Sacerdotes fieri; cum beatus Benedictus „ jubeat Abbatem Fratribus egredientibus, & regredientibus, *be„ nedictionem* dare: quod non nisi *Sacerdotum* est.

V. Verum ur notat Haeftenus in *prologomeno 18. §. 11.* in vitam S. Benedicti, Gratianum hic a sensu ac mente Patrum aberravit, dum credidit *benedictiones*, de quibus in Regulis Monasticis, non nisi a *Presbyteris* dari potuisse. Nam, uti bene monet Haeftenus, hæ Monasticæ observantiæ, uti & benedictiones Ministrorum, & Lectorum mensæ nullam cum sacerdotali Ordine habent connexionem, nec ab eo dependent. Paternas potius has dixerim, ait Haeftenus, quibus abeuntes vel redeuntes prosequuntur filios.

Plura ibidem, ait Haeftenus, quibus etiam ex ipsa Regula Benedictina evincit, *benedictiones* hujusmodi non fuisse Presbyterales; multisque ostendit, Abbates ex præscripto Regulæ non debuisse esse Presbyteros, atque contrariis argumentis occurrit.

VI. Notat insuper Haeftenus ibidem, Gratianum multum aberrare, ac sibi quasi contradicere, dum eodem loco ait, *Lectionem Evangelii cum subsequente oratione dicere, Sacerdotalis esse officii:* cum ipsemet *Dist. 25. Can. Perlectis*, ex Isidoro scripsit, ad *Diaconum* pertinere *Evangelium prædicare. Nam sicut Lectoribus vetus Testamentum, ita Diaconis novum prædicare præceptum.*

VII. Cæterum Gratianus benedictiones Monasticas, atque lectionem Evangelii asserens esse *officii sacerdotalis*, forsan ad disciplinam sui temporis reflexit; eo quippe tempore Abates plerique Presbyteri erant. Immo tum in Synodo Pictaviensi sub finem sæculi undecimi docretum erat *can. 7.* „ Ut *Abbates*; Decani, & Præpo„ siti, qui Præsbyteri non sunt *Presbyteri fiant*, aut Prælationes amittant.

VIII. Hic Canon postmodum relatus in Decretales Gregorii IX. in *cap. 1. tit. De ætat., & qualit. Ordinand.*, partem juris communis constituit.

Hinc nullus dubitat, quin juxta juris communis dispositionem, atque hodiernam disciplinam. Abbates Regulares, & Titulares debeant esse Præsbyteri, aut infra annum ad Presbyteratum, quemadmodum alii Dignitatem, aut Beneficium cum cura animarum annexa possidentes, promoveri.

IX. Quod de Abbatibus hic statuitur, idem quoque in *Priore* Conventuali juxta modernam disciplinam ex eadem ratione obtinere receptum est: utpote cui non minus, quam Abbati cura animarum imminet; atque ita Beneficiis *curatis* annumeratur, quæ Presbyteratum requirere nullus ambigit.

X. Curam enim animarum hodie involvere potestatem Clavium, aliaque a sacerdotali charactere dependentia, receptum est; nec illi *proprie curam animarum* juxta modernam phrasim habere censentur, qui vi sui muneris non debent Sacramenta, & cætera a clavibus, & Sacerdotio dependentia suis subditis administrare; quamvis alias sano sensu curam animarum habere dici possint; ut supra est expositum.

XI. Ulterius, quamvis in Regula Benedictina, aut aliis Regulis Monasticis non determinetur *ætas* Abbatum, aut Priorum Conventualium, hodie tamen ex jure communi, nec Prioratus Conventuales, uti nec Abbatiæ, sunt conferendi aut committendi cuiquam, nisi annum 25. attigerit, *Clemen. 1. §. Daterum De statu Monach.* quæ est ætas legitima ad Sacerdotium. Priore ergo disciplina quoad Sacerdotii necessitatem in Abbate stabilita, consequens erat & hanc introduci.

XII. Hinc Rebuffus reflectens, quod vi Concordati Rex Galliæ possit ad Abbatiam nominare Regularem in 23. duntaxat ætatis anno constitutum, non dubitat concedere, non tantum esse derogatum juri communi quoad ætatem, sed etiam per consequens dispensatum censeri in susceptione Sacerdotii: ut nimirum illud infra annum conformiter ad jus commune suscipere non teneatur. Ad Concordata titulo *De Regia & Prælat. Nominatione §. Monasteria*, verbo, *viginti trium annorum*; ibidem addit, quod de jure communi requireretur, quod Abbas esset Sacerdos: „ tamen hodie, ait, „ consuetudo se habet in contrarium.... sed non secundum Lu„ cam, Abbatiæ fructus devorare, & Deo non servire, & non „ promoveri (ad Sacerdotium) & tales sunt Deo exactam ratio„ nem reddituri, sed conscientias eorum oneramus.

XIII. Huic abusui obviam itum est Decreto Blesensi *art. 9.* quo cavetur, ut Abbates, & Priores Conventuales, qui ætatem legitimam attigerint, teneatur intra annum ad Ordinem Presbyteratus promoveri a tempore provisionis computandum: quod si infra biennium subsequens non fuerint promoti ad illum Ordinem, Beneficia per ipsus obtenta declarabuntur vacantia, & impetrabilia; ac insuper cogentur restituere fructus perceptos impendendos in pios usus. Le Preste *Cent. 2. c. 78. in Annotationibus* (a).

Ibidem quoque in corpore notat, pro obtinendo simplici Prioratu Regulari sive in titulum, sive in Commendam, requiri ætatem 14. annorum; tametsi nullus Ordo requiratur, sed simplex Tonsura sufficiat, & ita sæpius judicatum fuisse asserit.

XIV. In Abbatissa, & Priorissa Conventuali jure communi in *cap. Indemnitatibus tit. De Elect. in VI.* requiritur ætas 30. annorum complectorum; neque per Concordata Galliæ huic articulo derogatum esse monet Rebeffus loco citato; quia Concordata non loquuntur de Monialibus.

XV. Concilium Tridentinum *Sess. 25. cap. 7. de Regularibus*, vult, ut „ Abbatissa & Priorissa, & quocumque alio nomine ap„ pelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo „ annis post expressam professionem laudabiliter vixerit.

Requiri annum quadragesimum *completum* post Garziam probat Fagnanus ad *c. Cum in cunctis, tit. De Elect. num. 123.*

XVI. „ Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem Monasterio, pergit Synodus, ex alio ejusdem Ordinis eligi possit. Si „ hoc etiam incomodum Superiori, qui electioni præest, videa„ tut; ex iis, qui in eodem Monasterio annum trigesimum ex„ cesserint, & quique saltem annis post professionem recte vixe„ rint, Episcopo, vel alio Superiore consentiente, eligatur.

XVII. Refert autem Fagnanus ad *cap. Dum in cunctis, tit. De Elect. num. 114.* quod si reperitur in Monasterio Monialis quadragenaria cum qualitatibus a Synodo requisitis, tunc non possit eligi ex alio Monasterio etiam ejusdem Ordinis. Sin autem talis in ipso Monasterio minime reperiatur, tunc etiam poterunt de consensu Episcopi aut Prælati electioni præsidentis, eligere aliam, quæ *trigesimum* annum excesserit, & *quinque* annis saltem post professionem recte vixerit. Quod si nec talis in proprio Monasterio reperiatur, nec quadragenaria in alio Monasterio ejusdem Ordinis tunc poterunt ex alio Monasterio ejusdem Ordinis eligere, quæ *trigesimum* ætatis annum expleverit, & ad præscriptum Decreti Tridentini professa sit. Nulla tamen, ait, minoris ætatis eligi poterit, sed postulanda a Sede Apostolica: idque ob prohibitionem in citato *cap. Indemnitatibus*.

XVIII. Cæterum in electionem Abbatum & Abbatissarum præcipue ad merita, & capacitatem attendevdum est, quemadmodum optime expressit S. Benedictus in Regula, & Justinianus in sua Sanctione; quorum verba capite nono *num. 1. & 2.* relata sunt; neque certa ætas, aut tempus professionis jure positivo prescripta fuerunt, nisi quia credebatur, quod hæc conducerent, ut melius de capaciore provideretur Monasteriis.

TITU-

(a) Hanc obligationem suscipiendi Sacerdotii Gallis Abbatibus, & Prioribus Commendatariis esse impositam, sub iisdem pœnis declaravit Arrestum Consilii Magni datum 27. Martii anno 1623.

TITULUS TRIGESIMUS SECUNDUS

De Regularium Reformatione, & Viſitatione.

CAPUT PRIMUM.

Præcipuæ cauſæ collapſæ diſciplinæ Monaſticæ recenſentur.

1 *Omnia humana mutabilitati obnoxia.*
2 *Ordines etiam ſanctiſſime inſtituti eam ſenſerunt.*
3 *Prima cauſa relaxationis peculiaritas.*
4 *Hac eradicanda eſt.*
5 *Receſſus a paupertate in victu, veſtitu, ædificiis, & ſupellectile, diſciplina Monaſtica exitialis.*
6 *Hic receſſus trahit ad Monaſteria homines carnales.*
7 *Facit, ut in admiſſione ad Religionem humana multa intercurrant.*
8 *Similis ad Religionem introitus, & admiſſio relaxationi Religionis occaſionem ſubminiſtrat.*
9 *Sæcularium hominum ad Monaſteria confluxus Monaſticam diſciplinam labefactat.*
10 *Omiſſio orationis Religionis ſpiritum extinguit.*
11 *Hæcque & alia multa oriri ſolent ex divitiarum affluentia.*
12 *Ex rerum temporalium nimia abundantia collapſam Monaſticam diſciplinam plures deplorarunt.*
13 *Rerum temporalium abundantia non omnino repugnat cum perfectione vitæ Monaſticæ.*
14 *Eſt tamen difficile utramque ſimul componere.*
15 *Quid ad obviandum periculis orituris ex hac abundantia, ſtatuerit Ordo Cartuſianorum?*
16 *Ordines Mendicantes omnem rerum temporalium poſſeſſionem ideo abdicarunt.*
17 *Penuria horum Ordinum ex nimia Fratrum multiplicatione orta, plures relaxationi cauſas dedit.*
18 *Prima eſt negotiorum multiplicitas.*
19 *Secunda evagatio nimia.*
20 *Tertia, affectata amicitia & familiaritas cum divitibus, & Magnatibus ſæculi.*
21 *Quarta, occupatio jurium Parochialium.*
22 *S. Bonaventura reſtrictum voluit numerum Fratrum; uti & primi Capucinorum Patres.*
23 *Penuria facit, ut plures non ſatis probati ad Religionem admittantur, quod Monaſticæ diſciplinæ exitiale eſt.*
24 *Regularum interpretationes, & mitigationes, diſciplinæ rigorem relaxandi occaſionem dederunt.*
25 *Sæcularium confeſſiones excipere Ordinum Mendicantium prolapſioni occaſionem dare poteſt.*
26 *Applicatio ad functiones Hierarchicas hiſce Ordinibus relaxandi materiam ſubminiſtrare nata eſt.*

I. „ ÆTERNA lex (ait Lipſius *l.* 1. *de Conſtantia cap.* 6.) a „ Principio dicta omni huic mundo, naſci, denaſci, ori„ ri, aboriri: nec quidquam ſtabili, aut firmum arbiter ille rerum „ eſſe voluit; præter ipſum „. *Apud quem*, teſte Apoſtolo, *non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio*. Jac. c. 1. v. 17.

II. Hanc rerum humanarum viciſſitudinem, ac mutabilitatem experti quoque fuere quotquot etiam ſanctiſſime inſtituti ſunt Monachorum atque Religioſorum Ordines.

Quis neſcit, quam ſancta fuerint Ordinum illorum initia! quam bonum per Eccleſiam univerſam ſparſerint odorem! quam ſancte Patres illorum, ac etiam horum filii vixerint! Sed nec hoc ignoratur, a perfectione, & ſanctitate ſua Ordines illos ſenſim ad magnam ſubinde prolapſos fuiſſe deformitatem; cujus prolapſionis pene tot ſunt teſtimonia, quot de rebus Monaſticis ſunt Scriptores.

Illi conſuli poterunt. Non hic eorum teſtimoniis omiſſis, cauſas præcipuas collapſionis, & defectionis Monaſticæ diſciplinæ breviter annotabimus; ut qui reformationi Monaſteriorum intendere, ac invigilare jubentur, cauſas & radices collapſæ diſciplinæ intelligentes, iis tollendis, & eradicandis præcipue incumbant, & adlaborent.

III. Harum facile præcipua jam pridem reputata eſt *peculiaritas*, ſive vitium *proprietatis*.

Et quidem Sanctus Gregorius *l.* 10. *ep.* 22. mandat Epiſcopo Mariano, ut *peculiaritatem* a 4. aut 5. Monachis, in quibus hactenus corrigi minime potuit, ſtudioſiſſime compeſcat, & Monaſterium a tali *peſte* mundare feſtinet: Quia, ait ſi illic peculiaritas a Mo„ nachis habetur, neque *concordia*, neque *charitas* in Congrega„ ne eadem poterit permanere.

Si autem *concordia*, & *charitas* a Congregatione Monaſtica exulet, ſane quid exurget niſi confuſa Babylon, & vitiorum ſpelunca.

Unde Dionyſius Cartuſianus tractatu *De Reformat. clauſtr. art.* 16. dans rationem cur Patres Monachorum proprietatem, ſive peculium tam rigoroſe prohibuerint, ait: „ Conſideraverunt enim quod „ ex proprietate, ſeu peculio tamquam ex venenoſa radice multa „ peccata proveniunt, ut puta contumatia, ſuperbia, contentio, „ partialitas, avaritia, vana gloria, invidia, mendicantium, lu„ xuria ocupatio infructuoſa, cura ſuperflua, multiplex diſſolu„ tio, varia mentis diſtractio, acedia, negligenſque divini officii „ perſolutio, atque ſimilia.

IV. Pluribus hæc ibidem proſequitur Dionyſius, uti videri poterit in Diſſertatione mea Canonica *de peculiaritate, part.* 1. *c.* 3. §. 5. ibi plura eam in rem referuntur.

Qui igitur reformationi intendunt ante omnia adlaborare debent, ut vitium hoc radicitus evellant, occaſioneſque peculiaritatis Monachis adimere ſtudeant; juxta ea quæ, tum in citata Diſſertatione, tum ſupra *tit.* 29. notavimus.

V. Exitialis quoque Monaſticæ diſciplinæ eſt receſſus a paupertate religioſa in victu, veſtitu, ſuppellectile; ædificiorum ſtructuris & ornatu, totoque vitæ genere.

Dum enim ſemel a paupertate, ac ſimplicitate, a Monaſtica in his deflectitur, facile ad delicias, & exceſſus in cibo, & potu, mollitiem in veſtibus, ſæculi pompam, & faſtum in ſupellectile, ſuperfluitatem in ædificiis, & a Chriſtiana hoſpitalitate ad ſæcularia, & mundana convivia, & epulas devenitur.

Hæc vero ubi ſemel invaluerint, ſenſim omnem paupertatis, ſimplicitatis, nec non mortificationis, & pœnitentiæ ſpiritum in Monachis extinguent: ac de ſpiritualibus carnales, & mundanos efficient: quemadmodum de ſimilibus ſuo tempore dixit S. Bernardus in Apologia ad Guillelmum Abbatem.

VI. Ulterius, dum in Monaſteriis menſa laute instructa, ædificia ut Principum pene palatia, ſupplex ſuperba habentur: natum eſt fieri, ut Monaſteria hujuſmodi non tam ambiant illi, qui rejectis pompis ac deliciis mundi, Chriſto pauperi in paupertate, & humilitate vivere deſiderant, quam illi, qui commode & laute vivere volunt; ac ſub Chriſto paupere quærunt, quod in ſæculo invenire non poſſunt.

Hinc deinde fit, ut plures in ſimilia Monaſteria irrepant, „ quos „ non traxit divina vocatio ad humilitatem Chriſti (verba ſunt „ Bellarmini *l.* 1. *c.* 6. *de Gemitu columbæ*) ſed carnalis effectus, „ qui mentem excæcat, duxit illos, vel ad vitam commodiorem, „ cum eſſent pauperes, vel ad honores ambiendos in Religione, „ cum in ſæculo non invenerunt, qua via poſſent aſcendere: vel „ alio humano conſilio veſtem induerunt, ſed mores non muta„ verunt.

VII. Quin & ipſa quotidiana experientia docet, quod Monaſteria hujuſmodi ſecundum ſæculum commoditatibus, & apparatibus externis inſtructa reputent pro non exiguo, etiam juxta mundi æſtimationem, beneficio, quod multa ſollicitudine & amicorum interpellatione interdum obtinendum eſt, alicujus ad Religionem admiſſionem: in tantum, ut non raro hic humanæ plures conſiderationes interveniant.

VIII. Hujuſmodi autem ad Religionem introitus, & admiſſiones; quid aliud, quam ipſius Monaſticæ diſciplinam integram ruinam parere poſſunt.

Senſerant malum illud ſæculo ix. Monachi Fuldenſes, ſupplicantes idcirco Carolo Magno, ut „ nullus ante probationem ſu„ ſcipiatur, neque corpori Monaſterii ſocietur: ne forte, in„ quiunt, alienis propter *commoda terrena* potius, quam propter „ *æterna vitæ* amorem ſe ſociare voluerit, receptus & inhoneſto „ ſuo more conturbet fratres.

IX. Ad hæc dum ita omnia in Monaſteriis ſplendent, & abundant; atque a Monaſtica paupertate, frugalitate, & ſimplicitate receditur, quantus ad Monaſteria hominum mundanorum confluxus? qui ipſis Monachis non tantum quietem adimunt, ſed ſua viſitatione, converſatione, & colloquiis ſpiritum ſæculi inſpirant; eoſque totos ſæculares efficiunt, ut de Monachis propterea non raro verificari queat illud Prophetæ Regii: *Commixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum*. Pſalm. 105. v. 35.

X. Quam facile inſuper in Monaſteriis hiſce orationes, ac meditationis ſpiritus extinguatur, probe intelligit, qui novit, quam parum cum abundantia, ac deliciis in cibo, & potu, aliiſque corporis oblectamentis hujuſmodi ſpiritus conſiſtat. Spiritu vero orationis ſemel refrigeſcente, etiam ipſa religio refrigeſcat neceſſe eſt, uti bene, & fuſe oſtendit Joannes De Lezana *de Reform. Regularium c.* 3. *&* 4.

XI. Hæc aliaque, ut ſunt otium, evagandi libertas, rerum temporalium cura, atque de hiſce cum hominibus ſæcularibus tractandi uſus; immo & lites ac forenſes contentiones ſuſtinendi, & proſequendi neceſſitas, Monaſticæ diſciplinæ adeo exitialia, unde primitus oriri ſolent, niſi ex ipſa divitiarum, & rerum temporalium nimia affluentia? e qua & ipſos Abbates Laicos, & Commendatarios progenitos eſſe ſupra vidimus.

Hinc jam pridem a multis animadverſum eſt, ipſam divitiarum affluentiam, Monaſticam diſciplinam, avitamque pietatem in multis Ordinibus extinxiſſe.

XII. Quid hac de re dixerit Trithemius ſupra *tit.* 29. *cap.* 7. *num.* 14. notatum eſt; Cui adde Arnoldum Abbatem Lubecenſem in ſupplemento Helmodi *l.* 3. *cap.* 9. „ Crevit poſſeſſio, & eva„ nuit religio, ſiquidem ex *temporalium abundantia*, dum cœpe„ runt *carnaliter* vivere, cœperunt etiam carnaliter ſapere; re„ frixit charitas, ſubintravit mundialitas.

Quid mollem ac diſſolutam Monachorum vitam, luxum, & ornatum in veſtibus, & ſupellectile, ſplendidum Prælatorum apparatum, nec non luxum, & abuſum in templis, & ædificiis, a S. Bernardo tam acriter exagitatum, in Ordinem Benedictinum invexerat, niſi ipſa rerum temporalium abundantia.

Quid rurſus Ordinis Ciſtercienſis, qui tamquam *vitis fructifera, & Vinea Domini Sabbaoth ſub primis ſuis Prioribus pullulaverat, & palmites ſuos longe lateque producens ad mortifera pellanda circumquaque venena flores protulit*, ut loquitur Alexander III. quid, inquam, Ordinis hujus ſanctitatem labefactavit, niſi ipſa rerum temporalium affluentia? quemadmodum idem Pontifex deplorat in epiſtola ad Abbates Ciſtercienſes relata in *c.* 3. *tit. De ſtatu Monach.* & ſupra *tit.* 29. *c.* 3. *n.* 14. exhibita.

XIII. Ex his nequaquam tamen concludendum, divitias, multarumque rerum temporalium abundantiam nullatenus cum integritate diſciplinæ Monaſticæ, ipſoque ſpiritu Religionis poſſe conſiſtere.

„ Certe multas opes olim poſſedit Ordo S. Benedicti in quibuſ„ dam Monaſteriis (uti notat Mabillonius in præfactione ad primam

præ-

„ partem ſæculi IV. Benedictinorum *n.* 143.) ſed eis recte uſi ſunt, „ ait, majores noſtri. In Cœnobio Cluniacenſi una die ſeptemdecim milla pauperum congrua ſtipe donati ſunt, ut legitur apud „ Udalricum *l.* 3. *Conſuetudinum Cluniacenſium c.* 12.

Noſtra quoque ætas conſpicit Monaſteria in magna rerum temporalium copia, ſummam auſteritatem, & paupertatem, cum ſumma in pauperes effuſione, & Chriſtiana hoſpitalitate conjunctam, ſervantia, atque per totam Europam vitæ Monaſticæ profectionis odorem ſpargentia.

XIV. Negari tamen nequit, quin ſummæ defficultatis, magnæque perfectionis ſit, inter divitias, eam tenere moderationem, ut a paupertate, & ſimplicitate Monaſtica non devietur, eaſque omnes ſupra memoratas collapſionis, & diſſolutionis cauſas totaliter evitare.

Unde qui reformandæ Monaſticæ diſciplinæ intendunt, nequaquam abundantiam divitiarum deſiderare debent; & ſi adſit, multum ac præcipue ſatagere, quomodo diſſolutionum rivulos ex hac abbundantia divitiarum tanquam ex infecto fonte emanantes, occludere vel exſiccare queant.

XV. Hoc expenderunt primi Ordinis Carthuſienſis Fundatores, de quibus refert Robertus Montenſis in ſupplemento Sigeberti ad *an.* 1133. „ Carthuſienſes præ cæteris continentes, peſti avaritiæ, qua „ plurimos ſub religionis habitu laborare videmus, terminos poſuerunt, dum certum numerum hominum, (ideſt, colonorum „ ſeu feudatariorum) animalium, poſſeſſionum, quem eis prætergredi nullo modo liceat, ſtatuerunt „. Et de iiſdem Jacobus a Vitriaco in hiſtoria Occidentis *lib.* 2. *c.* 18. „ autem certum animalium numerum, & certas metas poſſeſſionum, quibus *mediocritas auſteram* vitam valeant ſuſtentare.

XVI. Similiter S. Franciſcus, aliique Ordinum Mendicantium Patres videntes ex ipſa rerum temporalium poſſeſſione, præcipue Monaſticæ diſciplinæ relaxationem & diſſolutionem promanaſſe, omnem rerum temporalium poſſeſſionem non tantum in particulari, ſed etiam in communi, ſuis interdixerunt, uti ſupra notatum fuit: ut ita occaſiones relaxationis e divitiarum abundantia profluentes in ipſa radice amputarent.

XVII. Verum ea eſt rerum humanarum inſtabilitas, ut nec hi Ordines in ea paupertate fundati, diu ipſam relaxationem, & caſum evitare potuerint; quin & ipſa paupertas, quam pro firmanda ac fortiter ſtabilienda diſciplina Patres ſanctiſſime ordinarunt, cauſas relaxationis ſubminiſtravit.

Cum enim Ordines illi ſenſim multiplicaretur, moduſque certus, & moderatus in recipiendis Fratribus non ſervaretur, eorum paupertas, & neceſſariorum defectus, & quæ hinc conſequuntur moleſtiæ, eos ad conquirenda vitæ ſubſidia etiam cum relaxatione diſciplinæ quodammodo coegit.

XVIII. Hinc „ illa (quam ordine primam inter cauſas collapſio- „ nis Ordinis ſui exprimit S. Bonaventura in *Epiſt.* 2. ad Provinciales ſui Ordinis) negotiorum *multiplicitas*, qua pecunia (ait „ ipſe Doctor) noſtri Ordinis paupertati ſuper omnia inimica, avide petitur, incaute recipitur, & incautius contrectatur.

XIX. Ex eadem multiplicatione Fratrum, & exinde proveniente mediorum temporalium penuria, profluebat quoque „ evagatio „ plurimorum, qui propter ſolatium ſuorum corporum (ait Doctor „ Seraphicus) gravando eos, per quos tranſeunt, non exempla „ poſt ſe relinquunt, ſed ſcandala potius animarum.

XX. Inde ulterius cum divitibus, ac Magnatibus hujus ſæculi familiaritas nimia; adeo ut vix 30. annis ab ipſo FF. Minorum, & Prædicatorum exortu de quibuſdam eorumdem Ordinum ſcribat Matthæus Pariſienſis Monachus Benedictinus, ad ann. 1235. „ Erant enim Magnatum Conſiliatores, & Nuntii, etiam Dom. Papæ „ Secretarii, nimis in hoc gratiam ſibi ſæcularem comparentes „. Teſtaturque idem actor Pontificem iiſdem Fratribus torvo vultu dixiſ- „ ſe: Quid eſt hoc, Fratres? quo prorumpitis? Nonne profeſſi eſtis „ paupertatem ſpontaneam, ut diſcalceati, & inglorii peragrantes „ vicos & caſtella, & loca remotioria, prout opus Dei exigit, „ Verbum humiliter ſeminetur? Præſumitis jam, invitis dominis, „ feudorum manſiones vobis uſurpare. Jam videtur in magna ſui „ parte Religio veſtra expirare.

XXI. Ulterius, paupertatis ac neceſſitatis ſublevandæ prætextu in Ordinem paulatim invecta eſt, uti ibidem deplorat Bonaventura, ſepulturarum & teſtamentorum avida quædam invaſio, non ſine magna turbatione Cleri, & maxime Sacerdotum. Sic in alia ad eoſdem Provinciales epiſtola ſcribit: „ Sed & ſepulturarum ac te- „ ſtamentorum litigioſa, & avida quædam invaſio cum excluſione il- „ lorum, ad quos animarum cura ſpectare dignoſcitur, non modicum „ nos Clero toti fecit exoſos, ſicut experientia, docente percepimus.

XXII. Has ſimileſque diſſolutiones Ordinum Mendicantium cauſas, & occaſiones, quidni Fratrum nimiæ multiplicationi, & ex ea profluenti neceſſariorum defectui adſcribamus; ut propterea S. Bonaventura in citata epiſtola his abuſibus remedia adhibere volens, inter alia Ordinis ſuis Provincialibus præcipit: *Reſtringatis receptione multitudinis; quia modis omnibus volo, quod conſtitutio de receptione ſtricte ſervetur.*

Quare in illa reformatione Fratrum Minorum, quæ Ordini Capucinorum originem dedit, in primis illius conſtitutionibus hæc habentur: „ Statuimus ut Conventus familiæ *ſeptimum*, vel *octavum* Fratrum numerum non excedant præterquam in magnis ci- „ vitatibus, ubi decem, vel duodecim circiter Fratres commode habitare poterunt. In reliquis urbibus, aut oppidis non amplius „ quam ſeptem, vel octo Fratres commorentur: ob id potiſſimum; ut „ perfectius & ſine impedimento, Regula ac *ſancta paupertas* obſerventur. Ea ſiquidem erat S. P. Franciſci voluntas, ut in chronico „ Ordinis habetur; ut *pauci* duntaxat Fratres in loci degerent.

XXIII. Præterea temporalium rerum penura, nec non Ordinem multiplicandi ſtudium, fecit, ut plures haud ſat probati, & exercitati ad Ordinem reciperentur; uti ex multis contra præcipitatam, ac indiſcretam admiſſionem, Ordinum illorum, nec non Pontificum Decretis, variis temporibus editis cognoſcitur, quæ ſupra *tit.* 25. *c.* 2. *n.* 16. nota ſunt. Præcipue vero præcipitanter, & ſine ſufficienti examine admittebantur, a quibus temporalia ſuis Monaſteriis obventura ſperabant; ut hoc pacto ſuæ inopiæ conſulerent.

Quod notavit S. Bonaventura, Scribens enim quod Simonia committeretur a recipientibus ad Ordinem; „ ſi perſonam recipiant „ *amore pecuniæ*, ita quod ſi poſſent illam pecuniam habere ſine „ perſona illa, non reciperent perſonam; ſed ut habeant pecuniam, „ perſonam recipiunt, ſubjicit: Et hoc plerique faciunt etiam ex „ *mera inopia*, optantes aliquem venire cum pecunia quem reci- „ perent, ut eorum inopia repararetur, vel debita contracta. De „ talibus dicit Eccleſiaſticus: *propter inopiam multi deliquerunt, c.* „ 17. Hæc Bonaventura in Apolog. *qu.* 18.

Hi porro haud ſat probati, & ex humana aliqua conſideratione facilius, quam oportebat admiſſi, rigorem Regulæ non ferentes, eam per ſubtiles interpretationes mitigare ſtudebant.

XXIV. Hiſce interpretationibus, quæ omnes ad rigorem Regulæ mitigandum tendebant, acceſſerunt mitigationes, & privilegia ſucceſſu temporis a S. Sede Apoſtolica importune ſæpius impetrata. quibus a Regulæ ipſius rigore ſenſim recedebatur, uti videre eſt in *cap. Exiit de Verb. Sign. in VI.* Clem. *Exivi*; item Extrav. Joannis. XXII. *Quorumdam*, & *Quia nunquam eodem titulo*; in quibus de difficultatibus, & mitigantibus Regula Franciſcanæ agitur; qualia & ſuper aliorum Ord. Regulis Romanorum Pontificum Bullæ, & Breva extant in Bullario Romano.

Regulæ ſuæ, ac Ordinis collapſionem ex illa gloſſarum, & interpretationum inventione prævidens Franciſcus, in ſuo Teſtamento omnibus ſuis Fratribus Clericis, & Laicis præcepit per obedientiam, „ ut non mittant *gloſſas* in Regula, neque in iſtis ver- „ bis, dicendo, ita voluit intelligi: ſed ſicut Dominus dedit mihi „ ſimpliciter, ait, & pure dicere, & ſcribere Regulam, & iſta „ verba, ita pure, & ſimpliciter ſine gloſſa intelligatis; & cum „ ſancta operatione obſervatis uſque in finem.

XXV. Allegatis prolapſionis cauſis, non immerito tamquam non minima accenſenda eſt, ſecularium utriuſque ſexus confeſſionum exceptio; cui functionis Fratres nonnunquam non ſatis in virtute, ac vita religioſa exercitari, & ſoliditate perfecti, dum ipſi a peccatorum ſordibus alios purgare volunt, nonnunquam contingit, ut plus ipſi inficiantur, quam pœnitentes ipſorum opera expurgentur. Quare in Ordinum Conſtitutionibus nihil adeo ſollicite inculcatur, quam ut non niſi admodum probati, & ætate jam provecti ad ſæcularium præſertim mulierum, confeſſiones excipiandas admittantur.

Immo ut hoc a Fratribus periculum averterent, primi Ordinis Capucinorum Patres, a Gregorio XIV. impetrarunt Bullam, qua omnibus Ordinis Fratribus quacumque dignitate vel auctoritate ſuffultis interditum fuit ſæcularum quorumcumque etiam Clericorum confeſſiones excipere; prout refertur in Bulla Clem. VIII. quæ incipit, *Alias* 82. in Bullario Romano, qua dictam Gregorii XIV. Conſtitutionem nonnihil mitigat, & moderatur, nimirum *ut Miniſter generalis ejuſdem Congregationis Capucinorum, & diffinitores in capitulo generali congregati, & in eodem capitulo tantum, quibuſvis ejuſdem Congregationis Religioſis, ad confeſſiones audiendas approbatis, prout ipſis Miniſtro generali, diffinitoribus videbitur, licentiam audiendi ſæcularium utriuſque ſexus confeſſiones uſque ad novi capituli generalis celebrationem, & non ultra, & ſic de capitulo generali in capitulum generale concedere reſpective poſſint, & valeant.*

XXVI. Ad hæc quis neſcit, quam multas hæc Hierarchicarum ſanctionum occupatio hiſce Mendicantium Ordinum Religioſis ſubminiſtraverit, cum ſæcularibus, & mundanis hominibus converſandi occaſiones, ipſius Religionis ſæviſſimas peſtes?

Quot hic non habentur evagandi, & egrediendi occaſiones, & prætextus, immo & neceſſitates, quæ tamen ſine diſpendio vitæ religioſæ raro contingunt.

Religioſum & honeſtum Monachum (*ait S. Thomas a Villa-Nova* Serm. 2. in Dominica 1. Quadr.) *ſub charitatis prætextu, ad pacem inter fratres componendum, a ſolatium infirmis exhibendum; & alia pietatis opera exercenda extra Cœnobium ducit Satan: ut ſic per plateas vagantem, libidine inficiat, curioſitate ſuadit, ambitione inflet, curis ſæcularibus diſturbet, & a devotionis fervore diſtrahendo tepefaciat, & infrigidet.*

Quam ſciliciti fuerint Monachorum Patres, ne facile Conventu Fratres egrederentur; quotque præcautionibus uſi ſint, oſtendimus ſupra *tit.* 27. *cap.* 4.

Singulari ſane titulo Religioſis congruit illud Auguſtini *lib.* 19. *de Civitate Dei c.* 19. *Otium ſanctum quærit charitas veritatis; negotium juſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis. Quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipienda atque intuenda vocandum eſt veritati, ſi autem imponitur, ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem.*

Interim expendant hi, quibus reformandi & corrigendi cura, & auctoritas credita eſt, qua ratione hiſce relaxationis cauſis, & occaſionibus pro tempore, & loco occurrere, aut mederi poſſint; ipſamque Religionem collapſam ad priſtinam perfectionem reducere (qui eſt unicus reformationis ſcopus, ut infra videbitur) vel integram conſervare, & contra prolapſionis pericula munire queant.

CAPUT II.

Ad quos reformandi auctoritas pertineat?

1 *Olim Epiſcopi, & Abbates reformationi Monaſteriorum intendebant.*
2 *Præcipua penes Epiſcopos erat Auctoritas.*
3 *Juxta hodiernam diſciplinam prima correctio Monachorum eſt penes Abbates; & his negligentibus, penes Epiſcopos.*
4 *Epiſcopus ſolus procedere non poteſt; ſed aſſumptis Religioſis ejuſdem Ordinis.*
5 *Abbates Commendatarii non habent auctoritatem reformandi diſciplinam Regularem.*

6 *Statuta circa diſciplinam Regularem fieri poſſunt ſine interventione Abbatis Commendatarii, ſecus circa temporalia,*
7 *Sæpius ad effectum reformationis neceſſaria eſt Principum auctoriritas.*
8 *Auctoritate Ludovici Pii multa pro reformatione Monaſtica diſciplina facta.*
9 *Principes olim mittebant ſuos Legatos ad inſpiciendum ſtatum Monaſteriorum.*
10 *Parlamentum Regium aliquando compellit Epiſcopum, ut nominet Conſilierium Regium, qui reformationi præſit.*
11 *Senatus quomodo nominat ſubinde perſonas pro reformandis Monaſteriis.*
12 *A Senatu Regio Superiori Regulari mandatum, ut ad reformationem procedat, adjuncto Conſiliario Regio.*
13 *Epiſcopis, aliiſque Reformatoribus adjunguntur interdum a Senatu Regio præter Conſiliarios certæ perſonæ Regulares,*
14 *Aliquando injuctum fuit Epiſcopis, ut Conſiliariis, aut aliis perſonis reformandi curam darent.*
15 *Quando Superior non eſt Regnicula, injungitur, ut committat Vicarios.*
16 *Non minor hodie, quam olim in hac re Principum auctoritas; & Synodus Tridentina curam Principum hac in parte excitat.*
17 *Reformationis executio non ſuſpenditur per appellationes.*
18 *Generales ordinum in Regno non reſidentes, ſine licentia Regis ad reformandum non admittuntur.*
19 *Delegatus ad reformandum non poteſt alium ſubdelegare,*

I. SI priſtinam monaſticam vivendi normam attendamus, reformationem Monaſteriorum tum penes Epiſcopos, tum Abbates fuiſſe; atque hos illoſque indifferenter Ordinum, ac Monaſteriorum reformationi intendiſſe, coſtabit.

Et quidem ſæculo 9. Epiſcopos, Abbateſque reformandis Monaſteriis, atque ad preſtinam diſciplinam reducendis, in ipſis etiam Synodis intentos legimus.

In Concilio Moguntino anno 813. ſecunda Turma conſediſſe dicitur „ Abbates, ac probati Monachi Reg. S. Benedicti legen„ tes, atque tractantes diligenter, qualiter Monachorum vitam „ in miliorem ſtatum atque augmentum cum Dei gratia perdu„ cere potuiſſent.

II. Quæm autem poſt diſcuſſionem Regulæ reperta ſunt pro obſervantia diſciplinæ Monaſticæ oportuna, Synodi, quæ præcipue ex Epiſcopis conſtabat, auctoritate decreta fuerunt.

Simili auctoritate uſi fuere Epiſcopi in Conciliis ſub idem tempus coactis, non dubitantes, quin præcipua reformandi Monaſteria auctoritas ſibi competeret, juxta illud Concilii Arelatenſis apud Gratianum *cauſ.* 18. *q.* 2. *can.* 17. „ Monaſteria vel Monachorum „ diſciplina ad eum pertineant Epiſcopum, in cujus ſunt terri„ torio conſtituta.

III. An iſpecta diſciplina in Decretalibus Gregorii IX. expreſſa Abbatibus ac Ordinum Regularium Moderatoribus prima reformandi ac corrigendi Monachos cura, & auctoritas incumbere videtur; uti colligitur ex *c. Quanto, tit. De Officio Ordinarii*: ubi dicitur, tum demum correctionem Monachorum delinquentium circa diſciplinam, & regulam Monaſticam, pertinere ad Epiſcopum, ſi ipſi Prælati ſive Abbates poſt factam ab Epiſcopo monitionem neglexerint: quod hic notat Gloſſographus, dicens: „ Nota quod *correctio* Regularium *primo* pertinet ad *Prælatos* ipſorum „ & ſi Prælati ſunt negligentes, tunc Epiſcopi eos corrigant ſe„ cundum quod hic dicitur.

Sicuti Monachorum correctio, Abbatibus, aliiſve Prælatis negligentibus, ad Epiſcopum ſpectat, ita & reformatio Regularium, ſaltem quoad non exemptos.

IV. „ Hoc autem Epiſcopus poteſt, ait Rebuffus, vocatis ali„ quibus Abbatibus, & Religioſis reformatis, ſed non ſolus, ut „ fuit dictum in Senatu contra Epiſcopum Carnutenſem, qui *ſolus* „ proceſſerat contro Religioſos Santi Petris (*a*) anno 1526. die „ 13. menſis Decembris. „ Hæc ille in commentario ad Concordata *p.* 557. Verbo, *Reformatis*, editioni 1664.

Immo in negotio reformationis aſſumendos eſſe Religioſos ejuſdem Ordinis, & eamdem regulam profeſſos, cujus ſunt Monaſteria reformanda, docet Panormitanus ad *c. Ea qua, tit. de Statu Monach.* atque ita judicatum fuiſſe 9. Martii anno 1473. refert Fevretius *l.* 3. *de Abuſu c.* 4. (*b*).

V. Porro ſicuti Abbates Commendatarii in his, quæ diſciplinam Monaſticam, ac obſervantias Regulares concernunt, nullam plane habent auctoritatem niſi fuerint Cardinales, uti ſupra *tit.* 41. *c.* 7. notatum eſt; ſed tota illorum directio eſt penes Priores Clauſtrales, ita quoque reformatio Monaſteriorum, quantum ad diſciplinam modumque vivendi, ad ſolos Superiores Regulares pertinet, excluſis Commendatariis.

VI. Unde cum anno 1581. quædam Abbatiæ certa ſtatuta pro ſtabilienda ſuorum Monaſteriorum reformatione edidiſſent ſub hoc titulo: *Statuta & reformationes Congregationis Benedictinorum exemptorum, & Abbatiarum trium Provinciarum Senonenſis, Turonenſis, & Bituricenſis a Sancta Sede dependentium*, interjeſta appellatione tamquam *ab abuſu* per quoſdam Abbates Commendatarios ad Supremum Regis Parlamentum, a quibuſdam dictorum ſtatutorum articulis, dictum fuit per arreſtum 30. Octobris 1583. recte ſtatutum fuiſſe quoad ea, quæ concernunt ſtatum ſpiritualem Religioſorum, Regulam, & diſciplinam Monaſticam: quoad vero concernentia temporalia Monaſterii, male, abuſive, & nulliter fuiſſe ſtatutum; idque recte, ait Fevretius, quia ad ſtatuendum, aut ordinandum quidpiam circa temporalia, conſenſus Abbatum Commendatariorum requiritur.

VII. Porro frequenter contigit, ut Epiſcoporum, & Prælatorum reformandi ſtudium, & labor ſint ſine fructu, ni Principes manum adjutricem addant.

Quod ſciens piiſſimus Imperator Ludovicus cognomento *Pius*, in diplomate de Ordine in Monaſterio S. Dionyſii ejus auctoritate per Epiſcopos reſtituto, ita loquitur: „ Quopropter ſæpiſſime Sacer„ dotes Domini, quorum id officii eſſe noveramus, admonere cu„ ravimus, ac noſtram principalem auctoritatem *adjutricem* ad „ eorum miniſterium juxta voluntatem Dei exequendum, prompte „ exhibuimus: ut quidquid in Ordinibus Eccleſiaſticis, vel in qua„ cumque perſona emendatione dignum invenirent, paſtorali au„ ctoritate, poſtpoſita qualibet corporis negligentia, vel perſona„ rum acceptione, incunctanter corrigere, & ad ſtatum rectitudi„ nis perducere decertarent. „ *tom.* 7. *Conc. col.* 1774.

VIII. De hoc Ludovico inter alia refert Amoinus *de Geſti Regum Francorum, lib.* 5. *cap.* 9. „ Itidemque conſtituit Deo amabi„ lis Imperator Benedictum Abbatem, & cum eo ſtrenue Mona„ chos per omnia vitæ, qui per omnia Monachorum euntes re„ deunteſque Monaſteria, uniformem traderent cunctis Monaſte„ riis (tam viris quam Sanctimonialibus fœminis) vivendi ſecun„ dum regulam S. Benedicti incommutabilem morem.

Eodem pietatis zelo „ anno quarto ſui imperii idem imperator, „ Aquiſgrani in Palatio cum pluribus Monachis Conventum fa„ ciens (ait Leo Oſtienſis Monachus Benedictinus in Chronico Caſ„ ſinenſi *lib.* 1. *cap.* 16.) utiliſſima noſtri Ordinis obſervationi ſe„ ptuaginta duo generalia Capitula conſtituit. „ Deinde ſubjicit de his Capitulis dictus auctor: „ Quæ omnia apud nos perinde fe„ re ac Regula S. Benedicti obſervantur,

Extant hæc Capitula apud Labbeum *tomo ſeptimo* Conciliorum *ad annum* 817. & apud Haeſtenum ad calcem Diſquiſitionum Monaſticarum, eruditis notis illuſtrata.

IX. Ulterius, ad promovendam Monaſteriorum reformationem mittebant Imperatores ſuos Legatos, quos *Miſſos* diceant, qui Monaſteria adirent; quæque eſſet Monachorum vita, & converſatio diligenter inſpicerent: quemadmodum in Capitularibus Regum Francorum videmus, atque Capitulare quintum anni 806. *cap.* 4. habet: „ Ut prædicti *Miſſi* per ſingulas civitates .... diligentes in„ quirant de converſatione ſingulorum, vel quomodo emendatum „ habent, quod juſſimus de eorum lectione, & cantu, ceteriſque „ diſciplinæ, & Eccleſiaſticæ Regulæ pertinentibus.

Hæc principum auctoritas non minor eſt hodie, quam olim fuit, nec minus etiam hodie neceſſaria, ut reformatio executionem fortiantur.

X. „ Parlamentum in hoc Franciæ Regno (ait Rebuffus loco „ citato) conceſſit Epiſcopum, ut creet Vicarios generales certos „ *Conſiliarios* Clericos, qui faciant ſtatuta, & alia ad *reformationem* „ pertinentia, ut vidi ſæpius, inquit, ſervari in hoc Senatu.

XI. Teſtatur quoque Joannes Tournetius in ſua collectione Arreſtorum *Littera A art:* 9. quod, incidente quæſtione & materia reformationis, Senatus Regius conſueverit ad hoc deputare unum e Conſiliariis ſuis, vocatis ſeu adjunctis uno vel duobus ejuſdem Ordinis Religioſis, qui ſubinde per ipſam Curiam nominantur; ſubinde vero eorum electionem ipſi Conſiliario deputato committit.

XII. Anno 1513. 18. Novembris evocatus ad Curiam Regiam Provincialis PP. Prædicatorum Provinciæ Franciæ, cui inſinuatis arreſtis Curiæ ſuper reformatione Prioratus Piſciaci eidem injunctum fuit ab eadem Curia, dictæ reformationi diligentiſſime incumbat, eamque abſque ulla diſſimulatione, aut fictione perficiat; quod ni faciat, Curia providebit; utque efficacius aut convenientius reformationem exequi valeat, ipſaque reformatio pleniorem ſortiatur effectum, Curia unum e ſuis Conſiliariis adjunxit; qui ſecum accipiat unum e Clericis Cameræ Computuum, cui exhibeantur computus temporalium ipſius Prioratus. Ita refertur a Pithæo *tom.* 2. Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ *c.* 11. Et rurſus (ut *art.* 12. dicitur) 20. Decembris 1520 eidem Provinciali per Curiam Regiam mandatum fuit, ut indilate ad dicti Monaſterii reformationem realiter procedat, eamque indilate perficiat, ac de ejus perfectione Curiam informet ante feſtum Purificationis proximum: utque ad executionem ejuſdem reformationis viriliter pergat, ipſaſque Religioſas dicti Prioratus ad ejuſdem obſervationem modo ac forma in arreſto Curiæ expreſſi compellat; deputans dicta Curia unum e ſui Conſiliariis, qui eidem reformationi aſſiſtat, ac manum adjutricem concedat.

XIII. Item eodem an. 1520. injunctum fuit per arrectum Parlamenti Toloſani Archiepiſcopo Toloſano reformare Conventum PP. Auguſtinianorum dictæ Civitatis Toloſanæ, in eum finem ipſi adjungendo Inquiſitorem Fidei. Guardianum Conventum Minoritarum extra muros dictæ civitatis, & Priorem Carmilitarum ejuſdem civitatis; deputans idem Parlamentum duos Conſiliarios, qui ipſi Archiepiſcopo ejuſve Officialibus in facienda reformatione aſſiſtant: injungendo Officiariis, & Magiſtratui Toloſanis porrigendi manum adjutricem pro executione reformationis.

Similiter injunctum fuit Priori S. Martini in Campis, ut titulo Vicariatus ſibi per Abbatem Cluniacenſem dati, procederet ad reformationem Collegii Cluniacenſis in civitate Pariſienſi, advocatis ſibi in conſilium Abb. S. Victoris, Priore Cœleſtinorum, & Vicario S. Germani, conformiter ad arreſta antehac data, adjuncto uno Conſiliario. Ita per Curiam reſolutum 1529.

XIV. Et anno 1532. cum Epiſcopus Silvanectenſis expoſuiſſet, ſe non eſſe ſufficientem, ut reformationem cujuſdam Conventus Ordi-

(*a*) Ideſt *S. Petri*. An. 1551. Senatus Pariſienſis Arreſtum dedit, quo Religioſiorum hujus Abbatiæ reformatio decreta eſt; cui Ludovicus de Guillard Epiſc. Cartunenſi. deinde adlaboravit, adjuntus a duobus Monachis Ordinis S. Benedicti.

(*b*) Diverſis tamen temporibus plurima in Galliis Arreſta data ſunt, quibus reformationis cura commiſſa eſt viris, qui ejuſdem Ordinis non erant, aut qui erant Clerici ſæculares. Inter plurima, quæ in novis Clerici Gallicani Collectaneis occurrunt ejuſmodi Arreſta, celebre illud eſt quod e *Conſilio Status Regis* die 15. Nov. 1669. exiit, ut Ordo Cœleſtinorum in Galliis reformaretur a D. de Contes Decano Eccleſiæ Pariſienſi, D. Porcher Doctores Sorbonico N. Abbate de *Priores* & Patre L'Allemant Sanctæ Genovefæ Priore, & Pariſienſis Univerſitatis Cancellario.

Ordinis S. Augustini sibi a Curia injunctam perficiat, dictum fuit, ut aliquos ex Consiliariis Regiis suos pro facienda reformatione Vicarios constitueret; qui tum reformationem in ea qualitate præscriptam auctoritate Regia observari juberent. *Art.* 20.

Quin interdum injuctum fuit Episcopo, ut aliquibus Religiosis per Curiam designatis committat potestatem reformandi Monasterium in capite, & in membris. *Art.* 21.

☞ Testatur Rebuffus in Concordatis *tit. de Regia ad Prælatur. nominatione* §. 1. in verbo *reformatis*, se plures in Galiis vidisse Senatum Regium ex officio extra ordinem cognoscere de reformatione Monasteriorum, & solere compellere Episcopum Diœcesanum, ut creet Vicarios Generales quosdam Senatores Clericos, qui adant statuta, & alia, quæ pertinent ad reformationem.

Similiter in Belgio nostro Principes eoruquem Magistratus nequaquam dubitarunt, sibi jus esse Monasticæ ac regulari disciplinæ conservationi, & restaurationi intendere, & suam, ad eam conservandam, aut restaurandam, auctoritatem impendere.

Et quidem cum circa annum 1556. Principi innotuisset, in quadam Abbatia disciplinam Monasticam admodum esse collapsam, gravesque abusus irrepsisse, adeoque reformatione omnino opus esse, Princeps ad vacantem hanc Abbatiam novum Abbatem nominando, ipsi nominato instrictionem pluribus artuculis constantem dedit, secundum quam, ipse se & Religiosos suos reformare teneretur sub pœna distitutionis quantum *ad se*; & sub pœna translationis ad aliud Monasterium reformatum, vel pœna carceris, quantum ad Religiosos, si in his, quæ in hac instructione continebantur, non obedierint.

Huic instructioni in hæc verba consensit & subscripsit nominatus Abbas: „Supra scriptam instructionem, & articulos in ea con„tentos ex jussu Regiæ Majestatis mihi exhibitos ego N.... ab ea„dam Majestate Sua ad dignitatem Abbatialem Monasterii N.... „nominatus promitto in verbo Sacerdotis cum omni diligentia ob„servare, & observari facere, executionique fideliter mandare. „Actum Bruxellis die 27. mensis Augusti anno 1556. Ego Frater „N.... fateor ita esse, & manu propria hoc scripsi anno 1683. Simile regulamentum a Consilio privato Bruxellis præscriptum fuit alteri Abbatiæ N.... in Belgio.

Et rursus circa annum 1702. cum Principi innotuisset quoddam Monastriorum Canonicorum Regularium tam in spiritualibus, quam in temporalibus, ad modum collapsum atque in multis indigere reformatione, per supremum suum Senatum Brabantiæ provisionale præscripsit regulamentum quo tam circa administrationem temporalium, quam circa spiritualia exercitia in posterum regi deberet. Tria hæc regulamenta exhibentur in appendice monumentorum, ad calcem hujus vol. sub. litt. L. ☜

XV. Ad praxim Gallorum radire iterum non pudeat. Ann. 1543. Curia Regia informata de dissolutione cujusdam Conventus PP. Augustinianorum, injunxit Generali Ordinis, ejusve Commissario residenti ultra Montes, ut Vicarios suos designet duos ejusdem Ordinis notabiles, & reformatos Religiosos, qui secum adjunctis quatuor aliorum Ordinum Religiosis in Arresto designatis, aut saltem duobus ex illis, reliquis impeditis, ad integram illius Monasterii reformationem procedant; atque statuant, & ordinent, quæ eum in finem necessaria videbuntur; adjunctis pro faciliore executione duobus Consiliariis Regii. Ibidem *art.* 25.

XVI. Plura similia Parlamentorum arresta, ac Regia mandata super reformatione, ejusque forma, nec non executione, & confirmatione reformationis, referuntur tum in citato tomo Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *c.* 34. tum a Joanne Tournetio loco supra indicato; e quibus patescit, non minorem nunc esse Principum, ac Magistratuum curam, & autorictatem circa negotium reformationis, quam olim fuerit. Quæ Principum cura in reformationis negotio promovendo menti, & desiderio Synodi Tridentinæ Plane consonat, quæ hortatur Principes, atque in virtute sanctæ obedientiæ præcipit, ut Episcopis & aliis Prælatis in reformationis executione suum auxilium, & auctoritatem impendant; quoties requisiti fuerint. *Sess.* 25. *cap. ult. de Regula*.

XVII. Intelligimus quoque ex hactenus indicatis Parlamentorum arrestis, quod juxta hodiernum stylum, ipsa reformatio per appellationem etiam tamquam *ab abusu*, nequaquam suspendatur. Passim enim Arrestis Curiarum in negotio, reformationis additur expressa clausula, quod reformatio suum sortietur effectum, *non obstante oppositione, aut appellatione quacumque*.

XVIII. Patet insuper, quod Generales Ordinum Romæ residentes, ac reformationem, seu visitationem Monasteriorum in Gallia procedere nequeant, nisi de consensu Regis; neque Vicarios, nisi Regnicolas deputare queant, uti videre est *tom.* 2. Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ *c.* 33. ac signanter *art.* 45. & *c.* 34. *art.* 31. 36. 39. Eadem est Belgii nostri notoria praxis (*a*).

XIX. Notat quoque Tournetus, quod Commissarii super *Reformatores* alios subdelegare nequeant; atque ita ex Joanne Gallo *quæst.* 18. judicatum refert; quod etiam juri communi conforme est: eo quod in hac delegatione præsumatur electa industria personæ; quæ sane nec mediocris in hoc negotio requiritur.

(*a*) Nemo arbitretur his Arrestis a Regibus Francorum sibi arrogatam fuisse potestatem Ecclesiam regendi, vel Monasteriis ubi de spirituali jurisdictione agitur, tradendi leges: suam tantum interposuere auctoritatem: & Regulæ quas Ecclesia viris Religiosis dedit, executioni mandarentur. Cum enim Deus Tutores curandis populorum bonis Reges instituerit: religionem certe, qua nihil est in omni bonorum genere præstantius, Regum Tutelæ ante omnia commendavit. Hinc adeo summa iis divinitus delata potestas est, qua & Republicæ cum imperio præessent, & essent Ecclesiæ præsidio; ut eadem auctoritate & sua jura sancirent, & divina tuerentur; *haberetque Rex cælestis*, quod ait Sixtus III. Pontifex, *terrarum Reges suo numini fœderatos*.

C A P U T III.

De Congregationibus, & Capitulis Regularium.

1 *Multis sæculis ignota fuit plurium Monasteriorum in unum corpus adunatio.*
2 *Sæculo IX. aliqua illius species fuit; sed evanuit.*
3 *Prima Congregatio fuit Cluniacensis, exorta sæculo decimo.*
4 *Quantopere aucta fuit hæc Congregatio?*
5 *Monasterio Cluniacensi hujus Congregationis capiti præest tamquam Abbas Commendatarius Cardinalis Bullionius; cujus auctoritate prodiit Breviarium reformatum Cluniacense.*
6 *Quædam circa hoc Breviarium observata.*
7 *Sæculis sequentibus ad exemplum hujus Congregationis plures instituta sunt.*
8 *Exordium Congregationis Bursfeldensis, cui & Monasteria Belgica nonnulla subjecta sunt.*
9 *Congregatio a reformatione sumpsit.*
10 *Describitur origo Congregationis VVindesemensis Canonicorum Regularium.*
11 *Unde nomen acceperit?*
12 *In humilitate, & paupertate fundata fuit, & multa Belgica Monasteria complectitur.*
13 *Ordines Mendicantes qua ratione dici queant* Congregationes?
14 *Plurimum Monasteriorum in unam Congregationem unio servit ad reformationem.*
15 *Ordo Cisterciensis instituit Capitulum* generale.
16 *Capitula generalia ad reformationem sunt opportuna; eaque celebrari voluit Concilium Lateranense IV.*
17 *Nomine* Priorum, *qui Capitulis intervenire debent, qui intelligantur.*
18 *Decretum Concilii Lateranensis sæpius innovatum.*
19 *Decretum Concilii Tridentini de redigendis Monasteriis in Congregationes.*
20 *In Ordinibus Mendicantibus duplicis generis sunt Capitula* communia.
21 *Quoties hæc Capitula instituenda sunt?*
22 *Præter Capitula generalia habenda etiam Capitula* quotidiana.
23 *Hæc Capitula haberi solebant a Canonicis, & Monachis post recitatam* Primam.
24 *In his Capitulis legebatur* Martyrologium.
25 *Deinde versus* Pretiosa *cum subsequentibus precibus, & quare?*
26 *Sequebatur lectio Regulæ; quæ hodiernæ* lectioni Brevi *ad finem Primæ recitari solitæ, respondet.*
27 *Versus* Pretiosa, *& sequentia propriæ ad* Primam *non pertinent.*
28 *Regula in Capitulo etiam exponebatur; quod & juri communi conforme est.*
29 *Quomodo se habere debeant Monachi tempore lectionis Regulæ.*
30 *Capitula hæc præcipue pro defectum ac abusuum correctione, & reformatione habenda.*

I. PER septem sæcula ignota fuit plurimum Monasteriorum in unam Congregationem, seu Corpus adunatio, quæ unum ac eumdem Præfectum, sive Abbatem generalem recognoscerent; sed singula Monasteria ab invicem erant omnino discreta, ac separata, proprios suos habentia Abbates, & Rectores; idque sub eadem, vel sub diversa Regula; nullatenus sibi mutuo aut uni subjecta (*b*).

II. Primus sæculo nono fuit Benedictus Abbas Anianensis, cui Ludovicus Pius plura Monasteria sub Regula S. Benedicti militantia regenda commisit, quibus omnibus ipse loco Abbatis Primarii præesset; atque hic prima plurimum Monasteriorum adunationis, seu unionis, vel Congregationis species enituit; sed quæ cito evanuit. Mortuo enim Benedicto Aniano: eadem illa Monasteria, quæ sub ipso tamquam *primario* Abbate aliquousque unita fuerant, rursus translata sunt ad proprios Rectores, qui hanc Benedictinæ Congregationis veluti primam ideam violarunt, & ad diversos ritus iterum redacti sunt, uti observat Mabillonius in præfatione ad sæculi quarti Benedictinorum *part.* 1. *num.* 26.

III. At sæculo decimo fundato per Guilhelmum Arverniæ Comitem Monasterio Cluniacensi in Burgundia, S. Odo, secundus ejusdem Monasterii Abbas, reformationem strenuam Ordinis Benedictini aggressus, plurima Monasteria Cluniacensi Monasterio adunavit, ut unum corpus constituerent; atque ritus, & disciplinam Cluniacensis Monasterii sequerentur; ipsumque Cluniacensem Abbatem pro suo *Primario* Abbate recognoscerent.

De hoc Ordine scribit Glaber Rodolfus *l.* 3. *hist. cap.* 5. „Hic „in tantum hujus instituti (Benedictini) propagator extit, ut a „Beneventana Provincia, quæque habentur in Italia, & in Gal„lis usque ad Oceanum mare potiora Monasteria, illius ditioni „gratularentur esse subjecta.

Illum a studio reformationis, & Ordinis propagatione mirifice depredicat Petrus Venerabilis Abbas Cluniacensis *l.* 6. Epist. 17. una describens inferendam Monasticæ disciplinæ collapsionem tempore Odonis; adeo ut dicat: *In cunctis pene Europæ nostra finibus, de Monacho, præter Tonsuram & habitum nihil.* „Instituti ille di„vino operi fere tunc solus, & Cluniaci prima jaciens funda„menta, post huc illucque Religionis semina, quamdiu advixit, „IV. Reformationem atque Monasteriorum sub Cluniacensi adunationem Odonis succussores continuo promoverunt, ac propagarunt, in tantum, ut infinita pene Monasteria sensim huic Congregationi

se

(*b*) Auctor Historiæ Ordinum Religiosorum tom. 1. p. 158. arbitratus Sanctum Pachomium, qui obiit an. 348. extitisse patrem plurium Monasteriorum, quæ in unam Congregationem ante an. 348. adunata fuerant. Enumerat 7. Monasteria, quibus tamquam Superior generalis præfuit. Non igitur ignota fuit per septem sæcula Plurium Monasteriorum adunatio.

se univerint, & Abbati Cluniacensi subiecerint; quæ omnia recensentur in Bibliotheca Cluniacensi sub hoc titulo; *Catologus Abbatiarum, Prioratuum, & Decanatuum, mediate & immediate, Abbatia seu Monasterio Cluniacensi subjectorum*. In hac quoquoque Bibliotheca referuntur Pontificia ac Regia diplomata, quibus hæc Congregatio variis temporibus firmata, ac privilegiis, & rebus temporalibus aucta fuit; ac insuper varia Satuta, quæ in variis hujus Congregationis, seu Ordinis generalibus conventibus edita.

V. Hæc prima videtur fuisse sub Regula S. Benedicti instituta Congregatio, sive plurium Monasteriorum sub uno Abbate Cluniacensi adunatio; quæ hodie dicitur Congregatio, vel etiam Ordo Cluniacensis; cui modo tamquam Abbas Commendatarius præest Eminentissimus Cardinalis Bullionius (*a*) sub cujus nomine, & approbatione anno 1683. prodiit novum, & reformatum *Breviarium Monasticum ad usum sacri Ordinis Cluniacensis*: in quo Breviario præcipue observatum fuit, ut Officium divinum ad Regulam S. Benedicti, & veterem ac probatum Ecclesiæ morem, ac Patrum mentem diceretur.

VI. Atque hinc nonnulla a Breviario Romano, ac ritu hodierno, etiam Benedictinorum, diversa occurrunt; ut v. g. quod in Officio tridui ante Pascha cantentur Psalmus, *Venite*, & *Hymnus*, item versiculus, *Gloria Patri*; quod tempore Adventus, & Quadragesimæ cantetur, *Te Deum laudamus*, quorum hæc sola ratio est, quia illa S. Benedicti Regulæ consona sunt.

Insuper ea Psalmorum servata distributio, ut singulis hebdomadibus omnes recitentur: in quo non tantum mens S. Benedicti servata, sed & pristinus Ecclesiæ mos retentus est; ut hac ratione Psalterium Scripturæ Sacræ quasi compendium, Clericis, & Monachis familiare redderetur, quod ut etiam memoriter scirent, jam pridem Synodus Nicæna II. *Can.* 2. desideravit.

Hoc insuper observatum, ut omnia fere, tum in Responsoriis, Antiphonis, Versibus aliisque ex Scriptura Sacra sint desumpta; quod in Ecclesia jam pridem usitatum fuisse sat constat; adeo ut in Coloniensi I. *cap.* 6. hæc legantur: „ Cum olim a Sanctissimis „ Patribus institutum fuit, ut *sola Scriptura Sacra* in Ecclesia recitarentur, nescimus qua incuria acciderit, ut in eorum locum „ successerint alia cum his neutiquam comparanda „ &c.

Cura quoque fuit, ut per annum tota Scriptura legeretur, & si quando Scriptura occurrens in choro legi non possent, legeretur in refectorio.

Denique studium sedulum impensum fuit, ne quid falsi aut de falsitate suspecti in Sanctorum festis adferretur; quod Ecclesiæ menti conforme esse, & divini Officii majestati congruum alibi ostendimus. Cætera in compilatione hujus Breviarii observata breviter in præfatione exponuntur.

VII. Post hanc Cluniacensem Congregationem, plure sub Regula S. Benedicti exortæ sunt Congregationes sive Ordines, quorum Monasteria in unum corpus adunata uni *supremo* moderatori subjiciuntur; ut Ordo Gamaldulensis, auctore S. Romualdo; Vallis-Umbrosus, auctore S. Joanne Gualberto; Cisterciensis a S. Roberto Abbate Molismensi primum institutus, a Stephano ejus successore auctus, ac demum a S. Bernardo Abbate Clarevallensi mirum in mudum propagatus. Aliæ deinceps plurimæ sequentibus sæculis exortæ fuere, tam sub S. Benedicti, quam Basilii, Augustini, & Francisci Regulis militantes Congregationes, quas post Miræum in *Originibus Monasticis*, recenset Ascanius Tamburinus de Jure Abbatum. *T.* 2. *quæst.* 24.

Inter has sub S. Benedicti, ac Agustini Regula militantes Congregationes, duæ sunt admodum famosæ, & per Germaniam ac Belgium late diffusæ: nimirum una Benedictinorum, quæ dicitur *Bursfeldensis*, altera Canonicorum Regularium, quæ vocatur *VVindesemensis*.

VIII. Bursfeldensis demum sæculo xv. initium sumpsit; nimirum post finitam Synodum Constantiensem anno circiter 1420. a qua Synodo Joannes Rodius Abbas Cænobii S. Matthiæ apud Treviros Visitator generalis per Germaniam constitutus, seipsum in primis, ac Monasterium suum reformavit, & Decretorum a se editorum confirmationem a Romano Pontifice impetravit; uti refert Aubertus Miræus in *Originibus Monasticis l.* 2. *cap.* 25. originem & progressum hujus Congregationis his verbis exponens. Inter cætera „ vero Ordinis hujus Monasteria *Bursfeldia*, pauperculum Saxo„ niæ Cænobium, Reformationis Decreta primum suscepit anno „ millesimo quadringentesimo trigesimo septimo, & in *Reinhausense*, aliaque vicina aliquot Saxoniæ Monasteria derivavit. „ Mortuo deinde Joanne Rodio, *Joannes Hagensis*, Abbas Bursfel„ densis, qui in Monasteriis aliquot veterem disciplinam jam in„ staurarat, agente *Jacobo* Trevirensi Archiepiscopo, successor il„ li datus est. Sed cum nollet is pauperculum Bursfeldense suum „ Cœnobium relinquere, alius in Rodii locum ut generalis Refor„ mator est suffectus, sed exiguo admodum fructu. Itaque tempo„ ribus istis in Germaniam venit *Nicolaus Cusanus*, Cardinalis, & „ Sedis Apostolicæ Legatus, qui *Joannem Hagensem*, pietatis opi„ nione celebrem ad se evocatum generalem Ordinis Reformato„ rem pronuntiavit. Quo factum est, ut idem Cusanus conven„ tum seu Capitulum, ut vocant, annuum pro conservatione Re„ formationis institueret, Præsidis seu Præfecti domicilium e S. „ Matthiæ Trevirensi Cœnobio Bursfeldiam transferret, omnia„ que Reformationis Decreta a Romano Pontifice curaret, ap„ probanda.

IX. Deinde *cap.* 26. catalogum Monasteriorum huic Congregationi variis temporibus unitorum subjicit, inter quæ plura e Belgicis sunt; una notans annum quo singula Congregationi accesserunt.

Hic observa, Congregationem hanc a reformatione sumpsisse exordium, sive Monasteria reformationem desiderantia in unam Congregationem coaluisse. Unde de hac nascente Congregatione loquens Trithemius, ait: „ Hæc est, quæ carnem castigat, vitia fu„ gat, abstinentiam colit, pauperes, pro posse largiter sustentat. „ O Sancta Monachorum unio, in qua charitas iperat, humilis sub„ jectio obtemperat, obedientia militat, & castitas sancta trium„ phat, oratio vigilat, persevarantia bonorum operum fructificat. Hæc Trithemius *De viris illustribus Ord. S. Benedicti cap.* 12.

X. Sæculo xiv. fuit in Oppido Daventriæ quidam Gerardus vulgo *De Groot*. Hic zelo Religionis excitatus, Conventum Clericorum Daventriæ collegit, inter quos erat Florentius Radivini Daventriæ Episcopi Vicarius, cujus suasionibus „ iidem Clerici, pro„ bante Gerardo, vitam communem inter se statuerunt, quam „ postea summa cum laude non modico tempore tenuerunt: quin „ & considerantes communem vitam esse viam ad eam vitæ per„ fectionem assequendam, quæ vegebat in primitiva Ecclesia, quæ„ que summopere laudatur in Actis Apostolorum, illud vitæ com„ munis institutum perpetuo tenere sub obedientia ejusdem Domi„ ni Florentii, excepta solemni professione votorum, communi „ Decreto firmaverunt, victum, vestitum, & cætera necessaria la„ bore manuum in communi procurantes.

Hæc ex Joanne Buschio in Chronico Capituli Windesemensis re„ fert Gabriel Pennotus in historia Canonicorum Regularium *l.* 2 *c.* 63. qui ibidem subdit: Cum autem præfatus vir Venerabilis Gerardus animadverteret, illud vitæ genus, quod sub nullo instituto regulari a Sede Apostolica probato esset fundatum, diu subsistere non posse, maxime quod infensos sibi haberet nonnullos ex Ordinibus Mendicantium, morti proximus Fratribus suis persuasit, ut Ordinem Canonicorum Regularium assumerent: „ Quia, in„ quiebat, non multum a vestra jam devota conversatione vide„ tur discrepare, nisi quod in illo professi servant ex professione „ & voto, vos sine voto servatis charitatem, & tria vota substan„ tialia.

XI. Defuncto Gerardo, Florentius una cum aliis hujus Congregationis Fratribus consilium ipsius Gerardi de costituendo Monasterio, & assumendo Ordine Canonicorum Regularium, sedulo cogitare, ac deliberare cœperunt: ac tandem omnibus expensis locum opportunum prope Swollam *VVindensem* nuncupatum, nacti, ibidem de consensu Episcopi Trajectensis anno 1386. Monasterium ædificare cœperunt; quod adjuvantibus collata pecunia viris piis. anno sequenti absolutum fuit, atque mox in eodem Monasterio sex de Fratribus Daventriensibus sub Gerardo Magno pie istitutis. Ordinem & Regulam Canonicorum Regularium professi sunt: atque in summa paupertate, ac humilitate vitam Regularem instituentes, plura sensim Monasteria ipsis, reformationis causa, unita fuere; atque in unam Congregationem seu Caiptulum, quod a loco fundati primi Monasterii *Vvindesemense* nuncupatur, coaluerunt.

XII. Unde recte notavit Pennotus; hujus amplissimæ Congregationis exordia humilia quidem fuisse secundum sæculum, sed alta secundum Deum, in humilitate, & paupertate profunda, & asperitate fundata.

Catalogum Monasteriorum, quorum plura in Belgio sita sunt, huic Congregationi sive Capitulo unitorum, exhibet Miræus in *Originibus Canonicorum Regularium c.* 13.

XIII. Ordines Mendicantes, aliique post illos instituti, in unum corpus sub uno capite coadunati sunt, & tot dici possunt Congregationes seu Corpora, quot Ordines: licet & ipsi tamen in plures particulares quasi Congregationes seu Capitula soleant per Provincias dividi; ita tamen, ut hæ Congregationes seu Capitula simul in unam generalem Congregationem, sive Capitulum sub uno Generali ministro conveniant.

XIV. Porro unio illa Monasteriorum in unum Corpus seu Congregationem ad disciplinam Monasticam, aut regimen Monasteriorum rite ordinandum, & conservandum, vel collapsum restaurandum, maxime conveniens, & opportunum apparuit; eo præcipue titulo, quod frequentius in unum convenientes Monasteriorum Superiores, communi consilio deliberare, & communi opera ac studio adlaborare in bonum ipsis Religionis melius, & efficacius valeant.

XV. Unde Cisterciensis Congregatio seu Ordo in sua primigenia Constitutione (quæ vulgo dicitur, *Charta charitatis*) probata ab Eungenio III. in Constitutione, quæ incipit: *Sacrosancta Romana* 2. in Bull. Rom. (cui ipsa *chara charitatis* subjicitur) statuit: „ ut „ omnes Abbates de Ordine nostro, singulis annis ad generale Ca„ pitulum Cisterciense omni postposita occasione, conveniant; il„ lis solis exceptis, quos corporis infirmitas retinuerit: qui ta„ men idoneum nuntium delegare debebunt, per quem necessitas „ remorationis eorum valeat Capitulo nuntiari. Et illis item ex„ ceptis, qui in remotioribus partibus habitantes eo termino ve„ nient, qui eis fuerit in Capitulo constitutus. Quod si quis, alia „ quacumque occasione quandoque remanere a nostro generali Ca„ pitulo præsumpserit, pro culpa veniam petat, nec sine gravi „ animadversione transeat.

Hujus Capituli generalis meminit S. Bernardus *ep.* 28. ad Petrum Abbatem Cluniacensem scribens: „ Decretum est mihi ultro „ non egredi Monasterio, nisi ad *Conventum Abbatum* apud Ci„ stercium.

Refert Matthæus Parisiensis ad annum 1151. „ In *Capitulo* Ci„ sterciensi statutum est, ne de cætero aliqui novam construerent „ Abbatiam, quia numerus Abbatiarum illius Ordinis usque ad „ quingentas excrevit.

Et in *c. Nuper, tit. de Decimis*, fit mentio Constitutionis factæ per Abbates Ordinis in *generali Concilio* congregatos, ne de cætero Fratres ipsius Ordinis emant possessiones; de quibus decimæ Ecclesiis debeantur, &c.

XVI. Cum vero deprehenderetur, hæc *Capitula* in Ordine Cisterciensi instituta, & annuatim celebrari solita, admodum convenien-

(*a*) Scribebat Doctissimus Van-Espen exeunte 17. sæculo: quo tempore Cardinalis Bullionius Ord. Cluniacensi præerat Abbas Generalis; cui successit Cardinalis ab Alvernia: hodie, idest an. 1750. hujus Ordinis Abbas Generalis habetur Eminentissimus Cardinalis Rupefucaldius Archiepiscopus Bituricensis.

nientia esse disciplinæ Monasticæ sustinendæ, aut collapsæ rursus restaurandæ, Concilium Lateranense IV. sub Innocentio III. desiderans; disciplinam in multis Monasteriis & Ordinibus non parum collapsam restaurari, & primævam Regulam reformari, statuit: „ Ut in singulis regnis, sive Provinciis fiat, de triennio in triennium (salvo jure Diœcesanorum Pontificum) *commune* Capitulum Abbatem atque Priorum, Abbates proprios non habentium, „ qui non consueverunt tale Capitulum celebrare: ad quod universi conveniant præpeditionem Canonicam non habentes, apud „ unum de Monasteriis ad hoc aptum.

Additque deinde Concilium: „ Hoc ipsum Regulares *Canonicos* „ secundum Ordinem suum volumus, & præcipimus observari.

Et quia Cistercienses præ cæteris erant in celebrandis hisce Capitulis magis experti, ordinat Concil. „ Advocent autem in hujusmodi „ novitatis exordiis duos Cisterciensis Ordininis Abbates ad præstandum sibi consilium, & auxilium opportunum, cum sint in hujusmodi *Capitulis* celebrandis ex longa consuetudine *plenius* informati.

XVII. Nomine *Priorum* in Decreto Concilii Lateranensis, videntur intelligi omnes illi Priores, qui curam animarum in Monasterio sustinent; nec alium in eodem Monasterio Superiorem in regimini immediato Monasterii agnoscunt; quales sunt Priores *Conventuales*: de quibus supra *tit.* 30. *cap.* 3.

XVIII. Hanc Concilii Lateranensis constitutionem plures Pontifices, ac inter alios Benedictus XII. in Constitutionibus pro reformatione Benedictinorum, & Canonicorum Regularium, & Clemens V. in *Clem. Ne in agro §. fin. de Statu Monach.* expresse innovarunt, & observari mandarunt.

XIX. Demum Synodus Tridentina perpendens non obstante prædicta Concilii Lateronensis ordinatione, ejusque iterata innovatione, multa esse Monasteria admodum deformata, & de quorum reformatione nulla spes superesse videretur, quamdiu ab omni Congregatione, ac Capitulo, præsertim si etiam ab Episcoporum jurisdictione, & visitatione essent exempta; voluit, ut „ Monasteria „ omnia, quæ generalibus Capitulis aut Episcopis non subsunt, „ nec suos habent ordinarios regulares Visitatores, sed sub *immediata* Sedis Apostolicæ protectione, ac *directione* regi consueverunt, teneantur infra annum a fine præsentis Concilii, & deinde de quolibet triennio sese in Congregationes redigere, juxta formam Constitutionis Innocentii III. in Concilio generali, quæ incipit, *In singulis*: ibique certas Regulares personas deputare, quæ „ de modo & ordine, de predictis Congregationibus erigendis, ac „ statutis in eis exequendis deliberent, & statuant. Quod si in „ his negligentes fuerint; liceat Metropolitano, in cujus Provinciæ prædicta Monasteria sunt, tamquam Sedis Apostolicæ delegato, eos pro prædictis causis convocare. Quod intra limites „ unius Provinciæ non sit sufficiens talium Monasteriorum numerus „ erigendam Congregationem, possint duarum vel trium Provinciarum Monasteria unam facere Congregationem „. *Seff.* 25. *c.* 8. *de Reform.*

XX. Hæc Capitula sive comitia in Ordinibus Mendicantibus, aliisque recenter institutis sub uno Præfecto *generali*, solent esse duplicis generis: alia nimirum *generalia*, ad quæ omnium Provinciarum Præfecti & Deputati conveniunt, atque universum Ordinem representant; & in quibus totius Ordinis *generalis* præfectus eligi consuevit.

Alia vero *Provincialia*, ita noncupata, quia ad illa conveniunt soli Monasteriorum Præfecti, & Deputati, unius Provinciæ. Ordinum enim Mendicantium, aliorumque sub eadem forma viventium Monasteria dividuntur in varias Provincias; atque unicuique Provinciæ unus præficitur, dictus *Provincialis*, tamquam totius Provinciæ moderator.

In Ordine autem Benedictinorum, & Canonicorum Regularium quorum Monasteria ex prima institutione sunt magis a se mutuo distincta, tantum habetur unius generis Capitulum *generale*, nimirum omnium Monasteriorum singularium Congregationum, in quas tandem Monasteria illa se redegerunt, & univerunt.

XXI. Qua forma, & ritu hæc oncilia sint celebranda, ex singulorum Ordinum Constitutionibus præcipue peti debet. Hoc unum monet Concilium Lateranense, & novissime Tridentinum, ut saltem de *triennio* in *triennium* commune Capitulum habeatur; id est, ut ultra triennium non differatur, n quaquam improbans Ordinum illorum constructiones, aut consuetudines, frequentiorem Conciliorum illorum celebrationem præscribentes.

Unde cum dubitatum esset, an ob hoc Decretum Concilii Lateranensis, & Tridentini aliquid esset immutandum in illis Religionibus, vel Congregationibus Monachorum, in quibus Capitula celebrantur *singulis annis*, & Præsides eliguntur *annales*, responsum fuit a S. Congregatione: nihil esse immutandum, immo retinendos esse Præsides *annales*, ne si *triennales* fierent etiam forsan Capitula non amplius singulis annis haberentur, quæ fieri potissimum solent pro electione Præsidis: „ & tamen, inquit, quis neget frequentiam Capitulorum Congregationem prodesse ad regularem disciplinam, vel conservandam, vel ubi collapsa est, & reparandam „. Apud Fagnanum ad *c. In singulis, tit. De Statu Monach. num.* 12. (a)

XXII. Præter Capitula generalia, & Provincialia, jam pridem usitata fuisse tam apud Monachos, quam Canonicos in communi viventes Capitula quotidiana, tum ex Conciliis, tum Monachorum Regulis & Costitutionibus notissimum est, uti ex mox dicendis patebit.

XXIII. Hæc vero Capitula haberi solebant post Primam absolutam, priusquam ad sua opera Fratres diverterent. Unde in Constitutionibus Congregationis sive Capituli Bursfeldensis *Dist.* 1. *c.* 4. legitur „ *Omni* tempore, *Prima* regulari finita, itur ad locum capitulare.

XXIV. In hoc Capitulo primo legi consueverat Martirologium. In Synodo Aquisgranensi an. 817. *c.* 69. *Ut ad Capitulum primitus Martyrologium legatur*, & Radulphus De Rivo Decanus Tungrensis enumerans, quæ suo tempore, id est, sæculo xv. in Capitulo, quod fit post Primam, legebantur; dicit. *Primo, memoriam Sanctorum in recitatione Martyrologii.* De Can. observantia *propos.* 14.

XXV. Sequebatur deinde, eodem Radulpho teste, Versus *Prethiosa* cum Capitulo *S. Maria*. Quod & citatus Canon Aquisgranensis significat, ubi post allegata verba subjungit: *Et dicat. Versus.*

Post hæc, ut scribit Radulphus, & ante ipsum Amalarius Fortunatus: „ quia tunc ad labores diurnos præparari debemus, adduntur præces congruentes, dicendo ter, *Deus in adjutorium.* „ deinde ter *Kyrie eleison. Pater noster* cum versu *Respice*, & oratione *Dirigere*.

XXVI. Tandem sequebatur lectio Regulæ, uti in dicto Canon. Aquisgranensi præscribitur, & sæculo VIII. Monachi Fuldenses supplicantes Carolo M ut liceat eis orationum, & psalmodiæ modum tenere, quem Patres eorum habuerunt, inter olim usitata referuntur: *Mane quando in unum convenimus, Capitulum de Regula coram fratribus legebatur. L. 3. antiq. Fuld. cap.* 12.

Hæc quotidiana lectio Regulæ non dissonat a mente S. Benedicti, qui *cap.* 64. Regulæ, ait: „ Hanc autem Regulam *sæpius* volumus *in Congregat.* legi, ne quis fratrum se de ignorantia excuset.

Ab hac lectione alicujus *Capituli* ex Regula, postmodum locus ipsius confessus *Capitulum* dictum fuit, ut observat Haeftenus *l.* 8. *disquis. Monast. tract.* 1 *disq.* 1. una observans, hanc lectionem Regulæ respondere *lectione Brevi*, quæ hodie juxta ritum Breviariii Romani dicitur in fine *Primæ*. Cumque diceretur olim suo finem confessus, sive post præces alias in Capitulo recitantes, facile intelligitur, antiquæ illius disciplinæ vestigium esse, quod etiamnum hodie in rubrica Breviarii Romani præscribatur, hanc brevem lectionem dicendam *ad absolutionem Capituli*.

XXVII. Obiter quoque hic observat, multisque probat Haeftenus lectionem Martyrologii, versum *Pretiosa*, & reliqua quæ sequuntur in Breviario Romano post orationem Primæ, consuetamque clausulam *Benedicamus Domino*, non esse proprie partem primæ, sed recenter, Capitulis quotidianis, præsertim apud Canonicos litis, per modum appendicis adjecta esse, uti etiam testatur Durandus *l.* 5. *Divin. Off. c.* 5.

XXVIII. Nec tantum legebatur Regula in Capitulo, sed ut eam præcipue juniores intelligerent, a Superiores erat exponenda.

Unde Clemens V. in *Clem. Ne in agro §. Sane de Statu Monach.* ait: Regula quoque cum in Capitulo legitur, ab illo qui præter „ ipsi Capitulo, vel alio cui hoc ipse injunxerit, propter juniores „ vulgariter exponatur „. Idipsum mandat Benedictus XII in Constitutione super reformatione Monach. S. Ben. *c.* 5.

His conforme sunt Constitutiones Capituli Bursfuldensis, quæ præcipiunt: „ Lector, finita lectione Regulæ, præsentet librum „ Præsidenti omni tempore. At ille omnibus expeditis *exponat* „ lectionem Capituli, si expositione indigerent.

XXIX. Ad hanc autem Regulæ lectionem, pium admodum ac utile exercitium tradit Trithemius in *Ex. Monast. tract.* 3. *consid.* 2. „ Dum lector, ait, passum (*b*) unum de more ex regula recitat, „ devotus Cœnobita in corde dicat: Adjuva me, dulcissime Domine *Jesu Christe*, ut secundum hanc normam servi tui *Benedicti* religiose possim vivere, & in tuo santissimo servitio fideliter permanere. Deinde cogitet, quoniam, sicuti regula bonis, & devotis ad profectum quotidie legitur, sic tepidis, malis, seu negligentibus, ut sint inexcusabiles, ad damnationis cumulum recitatur. Denique noverit se ad fidelem connatum obligari omnium, quæ regula continet, quemadmodum tenor professionis habet.

XXX. Ultimus isque præcipuus Capituli actus est, culparum ac defectuum Monachorum ultronea confessio, & agnitio (de qua late tractat Haeftenus *l.* 8. *Disq. Monast. tract.* 2.) atque earum correctio, & abusuum reformatio.

In citata Benedicti XII. Constitutione *cap.* 5. postquam dictum esset, quod per quotidianam, & ordinariam factionem Capituli regularis fortificatur, & durat nervus Monasticæ disciplinæ statutumque ut quotidie hujusmodi Capitulum habeatur, subjungitur: „ In quo priusquam ad quævis alia procedatur, plene (secundum „ regulam Monasticam, & Ecclesiarum, Monasteriorum Conventualium, & aliorum locorum præfatorum consuetudines approbatas) Monachorum, seu Fratrum excessus transgressiones, & „ negligentiæ corrigantur, ac de disciplina & reformatione regulari agatur in illo.

Similiter in ejusdem Pontificis Constitutione totius Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini, post ordinatum Regularem Capitulum præcipitur §. 7. „ In quo antequam ad tractanda alia procedatur, Canonicorum excessus, transgressiones, & negligentiæ „ corrigantur ac de disciplina, & reformatione regulari tractetur „ salubriter, & agatur, nullo ibidem proterve aut clamose, sed „ irreverenter se habere quomodolibet præsumente.

Similia passim in aliorum Ordinum constitutionibus occurrunt, quæ si sedulo observarentur, appareret, Capitula hæc ad conservandam, vel restaurandam Monasticam disciplinam morumque correctionem pie utiliterque esse instituta.

CA-

(a) His quæ dicta sunt de Capitulis Generalibus Ordinum Regularium, non erit supervacaneum addere Editum, quod Ludovicus XI. Gallorum Rex dedit 3. Septembris 1476, quodque dixerit ad Supremum Parisiorum Senatum, & ad Magistratus aliorum urbium sui Regni, his verbis: *Nous vous mandons & commandons, ... que vous faites crier, & publier a son de trompe, & cri public... Que nul Abbé, Prieur, Religieux ou autre de quelque état, qualité, nation ou condition qu'il soit, ne soit tant oié ou hardi d'aller au Chapitre des Abbates de Ceteaux, Cluni, la Grande Chartreuse, n'a au un des autres Chapitres Généreux ou Provinciaux hors de nosdits Royaumes & obeissance, & ce suripeine; c'est a savoir aux-dits Religeux de Cluni, & de Citeaux de non avoir, ne jamais obtenir, ne posseder aucun Benefice en notredit Royaume, de bannissement de notredit Royaume.... Et audits Religeux Mandians sur peine du dit benissement, & d'extirper, de jetter, & mettre hors de notredis Royaume tous les Religeux de l'Ordre de ceux qué feront le contraire.*

(b) Passus *Passage* sive versiculus Regulæ.

CAPUT IV.

De Visitatione Monasteriorum.

1 *Frequens Visitatio multum ad conservandam disciplinam Monasticam conducit.*
2 *Visitatio Monasteriorum pluribus saculis ad Episcopos pertinuit.*
3 *Etiam saculo IX. eadem erat Episcoporum auctoritas.*
4 *Exemptio Monasteriorum Visitationi Episcoporum obicem injecit.*
5 *In Capituli debent designari* Visitatores.
6 *Quandonam Episcopus Monasteria* immediata *Sedi Apostolica subjecta visitare possit?*
7 *Monasteria Commendata etiam* exempta *quando ab Episcopo visitari possint?*
8 *Exemptio non se extendi ad functiones hierachicas.*
9 *Monasteria, quibus cura animarum personarum sacularium imminet, Episcoporum Visitationi subjacent.*
10 *Constitutio Gregorii XV. pro faciliori hujus Decretri executione.*
11 *Beneficia curata Monasteriis* exemptis *unita subjecta Visitationi Episcoporum.*
12 *Confraternitates personarum sacularium erecta in Ecclesiis Regularium, Episcoporum Visitationi subsunt.*
13 *A quibus visitanda Monasteria Monialium.*
14 *In Capitulis generalibus designandi* Visitatores *Regulares.*
15 *Hi visitatores cumulative cum Episcopo concurrunt.*
16 *Synodus Lateranensis volens Visitatores designari etiam de* non exemptis *loquitur.*
17 *Synodus Tridentina non pracipit, omnia Monasteria in Congregationes redigi, & Visitatores Regulares accipere.*
18 *Monasteria Episcopis subjecta possunt in Congregationem redigi, & habere* Visitatores *Regulares.*
19 *Habere* Visitatores *Regulares non est sufficiens argumentum exemptionis.*
20 *Generales, & Provinciales Ordinis etiam visitare tenentur.*
21 *Si sint* extranei *solent in Galliis petere veniam Principis.*
22 *In Regno Gallia tenentur constituere Vicarios Regnicolas.*
23 *Generales exteri suorum Ordinum Monasteria in Belgio sita non possunt visitare sine licentia Principis.*

I. DUO sunt præcipui disciplinæ Monasticæ axes: Capitulorum Exacta, & crebra celebratio, in quibus Monachorum culpæ, & defectus discutiuntur, & emendantur, & *visitatio* frequens Monasteriorum, *c. In singulis tit. de Statu Monach.*

His duobus axibus in suis primordiis sustentatus fuit Ordo Cisterciensis, si Cæsario *lib. 1. c. 1. de Initiis Cisterciensium* credimus hæc scribenti: „ Quid est *visitatio*? Disciplinæ conservatio. Duo „ enim Primitivi Patres instituerunt ad vitiorum correctionem, „ & charitatis conservationem, videlicet generale Capitulum, & „ *singulis annis visitationem* Monasteriorum

II. Primis sæculis, quibus incognita erat Monasteriorum, vel Monachorum a jurisdictione Episcoporum exemptio, Episcopis visitandis Monasteria suæ Diœcesis, tam virorum, quam mulierum, cura incumbebat.

Hinc illud apud Gratiannm ex Synodo Aurelianensi: „ Non se„ mel, sed *sapius* in anno Episcopi *visitent Monasteria Monacho*„ *rum*, & si aliquid corrigendum fuerit, corrigatur „. *Can. 29. caus. 18. quast. 2.*

Et in Canone præcedenti ex S Gregorio *l. 7. Epist. 18.* refertur: „ *Visitandi* exhortandique gratia ad Monasterium, *quoties pla*„ *cuerit*, ab Antistite civitatis accedatur: sed sic charitatis offi„ cium illic Episcopus impleat, ut gravamen aliquod Monasterio„ rum non incurrat.

III. Quin & sæculo IX. Concilium Tullense jus visitandi Monasteria ipsis Episcopis competere supponit, ubi *Can. 9.* statuit: „ Ut „ Congregationes Canonicorum, & Monachorum, ac Sanctimonia„ lium, secundum canonicam institutionem a *propriis Episcopis* stre„ nue visitentur, & eorum religio, & habitus exquiratur.

IV. At labentibus sæculis exorta Monasteriorum ac Regularium a jurisdictione Episcoporum exemptione, cœperunt Monasteria exemptionis ptivilegio munitio visitatione Episcoporum rejicere, atque ab ea se exemptos prætendere; utpote quæ superioritatem aliquam, & jurisdictionem in visitante respectu visitati requirit.

V. Cumque experientia ostenderet Monasteria ita exempta paulatim defectum debitæ visitationis in summam dissolutionem prolabi, ipsosque Abbates ab omni pene correctione exemptos pro libitu dominari, ac ipsam Monasterii substantiam dilapidare, Concilium Lateranese sub Innocentio III. statuit ut in Capitulis generalibus, quæ de triennio in triennium celebrari mandat de quibus capite præcedenti actum est) „ ordinentur religiosæ ac cirscumpe„ ctæ personæ, quæ *singulas* Abbatias ejusdem regni ac Provin„ ciæ, non solum Monachorum, sed Monialium, secundum formam „ sibi præfixam, vice Sedis Apostolicæ studeant *visitare*, corri„ gentes & reformantes, quæ correctionis, & reformationis of„ ficio viderint indigere.

VI. Quod Decretum probans Synodus Tridentina, decernit: Quod si Monasteria, quæ generalibus Capitulis, aut Episcopis non subsunt, nec suos habent ordinarios Regulares Visitatores, sed sub immediata Sedis Apostolicæ protectione, ac directione, regi consueverunt, si nec, instante Metropolitano, in Congregationem se redegerint, neque Capitulis generalibus subdiderint, *Episcopis, in quorum Diœcesibus sita sunt, tamquam Sedis Apostolica Delegatis subdantur. Sess. 15. c. 8. De Regul.*

VII. Ulterius Synodus Tridentina considerans Episcopis primario ac quasi naturaliter ipsam Monasteriorum curam, atque ex ea resultantem visitandi auctoritatem incumbere, decernit *Sess. 2. c. 8. De Reformat.* „ Ut si quæ sint Monasteria commendata, etiam „ exempta, & si vigeret in iis regularis observantia, provideant „ Episcopi paternis admonitionibus, ut eorum Regularium Supe„ riores juxta eorum regularia instituta debitam vivendi ratio„ nem observent, & observari faciant, & sibi subditos in officio „ contineant, ac moderentur. Quod si admoniti intra sex men„ ses eos non visitaverint, vel correxerint; tunc iidem Episcopi, „ etiam ut Delegati Sedis Apostolicæ eos visitare possint, & cor„ rigere, prout ipsi Superiores possent, juxta eorum instituta: „ quibuscumque appellationibus, privilegiis, & exemptionibus pe„ nitus remotis, & non obstantibus.

VIII. Deinde quia Regularium exemptio ultra regularem disciplinam, & ea, quæ Regulares *ut tales* concernunt, non extenditur; neque ad hiererchica sine confusione hierarchiæ divinitus institutæ extendi potest (uti infra *part. 3.* titulo *De Exemptionibus Regularium* ostenditur) etiam Monasteria quacumque exemptione munita quoad hierarchica Episcoporum visitationem recipere tenetur.

IX. Hinc Synodus Tridentina *Sess. 25. c. 11. de Regula.* decrevit: „ In Monasteriis seu domibus virorum seu mulierum, quibus „ imminet animarum cura personarum sæcularium, præter eas, „ quæ sunt de illorum Monasterium seu locorum familia, per„ sonæ, tam regulares, quam sæculares, hujusmodi curam exer„ centes subsint *immediate* in iis, quæ ad dictam curam, & Sa„ cramentorum administrationem pertinent, jurisdictioni, *visita*„ *tioni*, & correctioni *Episcopi*, in cujus Diœcesi sunt sita.

X. Pro Decreti hujus elucidatione, atque faciliori, & efficaciori ejus executione edita est Constitutio a Gregorio XV. quæ incipit, *Inscrutabili* 18. in Bull. Rom. in qua inter cætera §. 4. hæc habentur: „ Matura deliberatione nostra, & ex certa scientia, ac de „ Apostolicæ potestatis plenitudine hac generali, ac perpetuo va„ litura Constitutione decernimus, statuimus, & declaramus, ut „ deinceps tam regulares, quam sæculares, quomolibet exempti, „ sive animarum curam personarum sæcularum Monasteriis, seu „ dominibus regularibus, aut quibusvis aliis Ecclesiis, vel Bene„ ficiis sive regularibus, sive sæcularibus incumbentem exerceant; „ sive alias Ecclesiastica Sacramenta, aut unum ex illis ministrent „ sine prævia Episcopi licentia, & approbatione sive quoquo mo„ do in dictæ curæ exercitatio, aut in eorumdem Sacramentorum, „ vel alicujus ex illis administratione de facto, absque ulla aucto„ ritate se ingerant in his, quæ ejusmodi curam seu administratio„ nem concernunt, omnimodæ jurisdictioni, visitationi, & cor„ rectioni Diœcesani Episcopi, tamquam Sedis Apostolicæ Delega„ ti, *plene* in omnibus subjiciantur.

XI. Eodem fundamento, Beneficia curata Monasteriis annexa seu unita, ab Ordinario loci visitanda esse, non obstante ipsorum Monasteriorum quacumque exemptione, declaravit *Synodus* Trident. *Sess. 7. c. 7. de Reform.*

Plura Regia Edicta, & Parlamentorum Arresta, quibus Episcopis jus visitandi Ecclesias Parochiales Monasteriis *exemptis* unitas, aut etiam ipsas *Ecclesias Regulares*, quibus cura personarum sæcularium incumbit, asseritur, referantur in actis Cleri Gallicani *t. 1. tit. 2. cap. 12.*

XII. Confraternitates personarum sæcularium erectas in Ecclasiis Regularium, tametsi *exemptis* Episcopus jure ordinarie visitare potest; quin & earum sacella, & oratoria quantum ad administrationem Confratrum attinet, uti decisum a Sacr. Congregatione refert Fagnanus ad *c. Grave, tit. De Officio Ordinarii n.* 46.

XIII. Quoad Monialium Monasteria statuitur in *Clem. Attendentes De Statu Monach.* „ ut singula Monialium Monasteria per Or„ dinarios, *exempta*, videlicet, quæ ita Sedi Apostolicæ subjiciun„ tur quod nulli alii subjecta noscuntur, *Apostolica*; *non exempta* „ vero, *ordinaria* auctoritate, ac exempta alia per alios, quibus „ subsunt, annis singulis debeant visitari.

His conforme est Decretum Tridentinum *Sess. 25. c. 5. De Regularib.* quo decernit ut „ Monasteria Sanctimonialium Sedi Apo„ stolicæ *immediate* subjecta, etiam sub nomine Capitulorum San„ cti Petri, vel Sancti Joannis, vel alias quomodocumque nuncu„ pentur; ab Episcopis tamquam Sedis Apostolicæ Delegatis guber„ nentur, non obstantibus quibuscumque. Quæ vero a Deputatis „ in Capitulis generalibus, vel ab aliis Regularibus reguntur, sub „ eorum cura, & custodia relinquantur.

Quomodo Episcopi vi Concilii Tridentini visitare possint Monasteria Monialium, quantumvis *exempta*, & a Regularibus *regi* solita, circa ea, quæ clausuram ejusque custodiam concernunt, supra *tit* 30. *n.* 3. *n.* 11. & 12. notatum fuit.

XIV. Præter Episcopos, naturales quodammodo Monasteriorum in suis Diœcesibus consistentium Visitatores, sunt insuper Visitatores Regulares a Capitulis generalibus seu Provincialibus designandi; quæmadmodum ex verbis Concilii Lateranensis supra relatis constat.

XX. Hi Visitatores nec per visitationem Episcoporum a sua visitatione excluduntur; uti nec ipsi visitationem Episcopi, quoad Monasteria illi subjecta, aut circa ea, in quibus Monasteria etiam *exempta* Episcopi subjiciuntur, impedire possunt: & ita judicatum fuisse anno 1602. refert Tournetius in sua collectione Arrestorum *Litt. A, c. 11.* idque conformiter ad jus commune.

XVI. Synodum enim Lateranensem in hac Costitutione non tantum de Monasteriis *exemptis*, sed etiam de *non exemptis* sive jurisdictioni, ac visitationi *Ordinariorum immediate* subjectis loqui, dubitari non sinunt, cum verba in initio Decretl apposita: *Salvo jure Diœcesanorum Pontificum*, tum hæc finalia: „ Porro Diœce„ sani Episcopi Monasteria *sibi subjecta*, ita studeant reformare, „ ut cum ad ea *pradicti Visitatores accesserint*, plus in illis inve„ niant, quod commendatione, quam quod correctione sit dignum.

XVII. Sed recte advertit Zypæus *consult. 1. De Censibus num.* 16. quod Synodus Tridentina, licet velit a Monasteriis in Congregationem redactis observari formam a Concilio Lateranensi in Capitulo *In singulis* præscriptam, non tamen jubeat omnia generaliter

Mo-

Monaſteria etiam *non exempta*, & *Ordinariorum Viſitationi ſubjecta*, quemadmodum Synodus Lateranenſis voluit, in Congregationes redigi: ſed duntaxat Monaſteria, quæ Epiſcopis *non ſubſunt*, nec ſuos habent *Ordinarios* Regulares *Viſitatores*, ſed ſub *immediata* Sedis Apoſtolicæ protectione, ac *directione* regi conſueverunt.

Quare hodie multa etiam in Belgio ſunt Monaſteria, præcipue mulierum, Epiſcopis *immediate* ſubjecta, *nulli* Congregationi Regularium unita; neque ullos *Regulares Viſitatores* habentia.

XVIII. Nullatenus tamen repugnat juri communi, nec Concilio Tridentino Monaſteria in Congregationem eſſe redacta, & conſequenter Viſitatoribus a Capitulis generalibus deſignatis ſubjecta, & tamen una Epiſcoporum juriſdictioni, ac viſitationi ſubjici. Nec enim Synodus Tridentina vetuit, uti monet Zypæus, Monaſteria *Epiſcoporum* juriſdictioni, ac *viſitationi* ſubdita, in Congregationem redigi, ipſoſque Regulares Viſitatores ab eadem Congregatione accipere: licet ipſum quoad ſimilia Monaſteria non mandaverit.

XIX. Itaque Monaſteria eſſe in Congregationem redacta, atque *Viſitatoribus Regularibus* ſubjecta, nullum eſt exemptionis argumentum; neque titulus ſufficiens, ut Epiſcopus a viſitatione excludatur; ut infra *part. 3. titulo de Exemption.* latius oſtendetur.

XX. Inſuper „ Abbates, qui ſunt Ordinum capita, ac cœteri „ prædictorum Ordinum Superiores Epiſcopis non ſubjecti, quibus „ eſt in alia inferiora Monaſteria Prioratuſque legitima juriſdi„ ctio, eadem illa ſibi ſubdita Monaſteria & Prioratus, ſuo quiſ„ que loco atque ordine, ex officio *viſitent* (ait Concilium Tri„ dentinum *Seſſ. 25. c. 20. De Regular.*) etiamſi *commendata* exi„ ſtant.... Teneaturque quicumque prædictorum Ordinum Mo„ naſteriis præſunt, prædictos *Viſitatores* recipere, & illorum or„ dinationes exequi.

Unde in omnium paſſim Ordinum Mendicantium, iiſque communicantium Coſtitutionibus, injungitur, Ordinum illorum Generalibus, & Provincialibus, ut Monaſteria ſibi ſubjecta ſollicite viſitent.

XXI. Sed quia Ordinum iſtorum Generales fere ſolent eſſe Itali, aut ſaltem extranei, ſuam in Galliis viſitationem, utpote juriſdictionis aliquam ſpeciem præferentem, ſine conſenſu Principis fecere non permittuntur; videmuſque paſſim, quod priuſquam ad Francorum Provincias veniant, ipſum Principem, aut ejus Miniſtros certiores reddant; ejuſque bengeplacitum expetant, cujus plura exempla referuntur *tomo ſecundo Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ, cap. 33.* (*a*)

XXII. Refert inſuper Fevretius *l. 3. De Abuſu cap. 5. §. 12.* quod in Gallia, Generales Ordinum extra regnum reſidentes, debeant conſtituere Vicarium generalem regnicolam, qui Monaſteriis in Gallia ſitis intendat; atque non ſemel judicatum fuiſſe teſtatur. Idem teſtatur Brodæus in notis ad Louetium *litt. D. num.* 49.

☞ XXIII. Eadem quoque in Provinciis Belgicis Juriſprudentia obſervatur: legitur quod anno 1593. Generalis Ordinis Ciſtercienſis in Gallia reſidens, deſiderans viſitare Monaſteria ſui Ordinis in Belgicis partibus ſita, juſſerit per duos Prælatos a Principe facultatem illam viſitandi poſtulare, quem facultatem Princeps reformationem Monaſteriorum impedire nolens benigne annuit, ea tamen conditione, quod Generalis in ipſo actu viſitationis deberet ſecum adhibere duos Prælatos ejuſdem Ord. hiſce in Provinciis reſidentes.

Cumque an. 1551. quidam Religioſi Ordinis FF. Prædicatorum in Galla reſidentes, ſine Regio *Placito* tentaſſent quædam in his partibus Monaſteria ejuſdem inſtituti viſitare: Regina Hungariæ Belgii gubernatrix (*b*) eoſdem viſitatores ad ſe evocavit, eiſdemque ulteriorem viſitationem interdixit: quorum per litteras acriores die 6. Junii horum Monaſteriorum Provincialem, & Religioſos reddidit certiores; una, ſub pœna regiæ indignationis, ſerio inhibens ullos viſitatores Gallos, aut alios in poſterum admittere, niſi prius eis *placito*, & conſenſu ſuæ majeſtatis conſtiterit. Anno 1616. Belgii Gubernator ſimiles ſcripſit litteras 27. Junii ab Abbates, Truncinienſem juxta Gandavum, ac ſanctorum Cornelii, & Cypriani Ninoviæ Ordinis Præmonſtratenſis ſuper eo quod ſui Ordinis Generalem etiam ſine prævio Regis *placito* ad viſitationem admiſiſſet. Extant hæ litteræ ſub *Littera* M. inter monumenta ad calcem hujus voluminis poſita.

Ad hæc praxis Belgii in hoc conformis eſt praxi regni Galliæ (de qua *n. 22.*) quod Generales Ordinum extra has Provincias reſidentes, nullam poſſint *per ſe* in Monaſteria, aut Religioſos harum Provinciarum auctoritatem, aut actum jurriſdictionis exercere; ſed teneantur in hiſce partibus conſtituere Commiſſarium Generalem, qui nomine eorum Monaſteriis, quæ in hiſce Provinciis ſita ſunt, intendat; quemadmodum videmus Ordinem Ciſtercienſem nec non Præmonſtratenſem ſuum reſpective habere Commiſſarium Generalem, eo quod horum Ordinum Generales habeant fixam reſidentiam in Regno Galliæ.

CAPUT V.

De ſcopo & Forma Viſitationis, & Reformationis.

1 *Scopus Viſitationis eſt corrigere, & reformare Monaſteria in ſpiritualibus, & temporalibus.*
2 *Hic ſcopus exprimitur in formula delegationis Viſitatoris Apoſtolici.*
3 *Idem patet ex Ordinum Coſtitutionibus.*
4 *Viſitatores eligendi, qui ſunt obſervantiores ſtrictioris deſciplinæ.*
5 *Forma Viſitantionis petenda ex ſingulorum Ordinum Conſtitutionibus, & qualem præſcribat Congregatio Burſfeldenſis, & quid in hac præcipue notandum?*
6 *Viſitatorum auctoritas ex ſingulorum Ordinum Conſtitutionibus plurimum dependet.*
7 *Viſitatorum Apoſtolicorum ex Pontificum diplomate petenda auctoritas.*
8 *Quomodo fiat hodie Viſitatorum Monial. deputatio per Epiſcopos.*
9 *An acta Viſitatorum Regular. per appellationem ſuſpendantur?*
10 *Reformationis ſcopus eſt Regulæ reſtauratio.*
11 *Monachi ultra Regulam, quam profeſſi ſunt, non ſunt conſtringendi.*
12 *Omnes jam pridem facta Reformationes unice ad Regulæ reſtaurationem factæ. Oſtenditur exemplo Ciſtercienſium.*
13 *Exemplo Patrum Capucinorum.*
14 *Exemplo item Patrum Diſcalceatorum.*
15 *Nihil aliud intendit in ſua Reformatione Synodus Tridentina.*
16 *In reformando diſtinguenda eſſentialia Religionis ab accidentalibus.*
17 *In his moderatius, quam in illis procedendum,*
19 *Inter reformatio præcedere debet exteriorem.*
18 *Monaſteria ſolum* exterius *reformata facile deformantur.*
20 *Reformatio ſuaviter, &* pedetentim *introducenda.*
21 *Reformationes Ordinum ab uno paſſim Monaſterio inchoata.*
22 *Ad formandam Reformationem conducit Monaſteriorum in unam Congregationem adunatio.*
23 *Ex Reformatione orta ſunt pleraque Congregationes.*
24 *Oſtenditur origo Congregationis quatuor Abbatiarum Belgicarum.*
25 *Ex articulis, & actis hujus Congregationis oſtenditur, hanc Congregationem ad ſtabiliendam Reformationem inſtitutam eſſe.*
26 *Qua ratione pro firmanda Reformationé Congregationes in diſtinctos Ordines tranſiverint.*
27 *Ex enſio, & moltiplicatio Reformationis frequenter Reformationi retinendæ nocet, eamque deſtruit.*

I. SCopum viſitationis expreſſit Honorius III. in *cap. fin. tit. de Statu Monachorum*, his verbis, „ Cum Viſitatores ſecundum „ Statutum generalis Concilii ordinati a generali Capitulo Abba„ tum proceſſerint ad viſitationis officium exequendum, de ſtatu „ Monaſteriorum, & obſervantiis regularibus diligenter inquirant, „ & tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus corrigent, & re„ forment, quæ corrigenda viderint: ita tamen quod Monachos „ delinquentes per Abbatem loci corrigi faciant, eiſque injungi „ pœnitentiam ſalutarem juxta *beati Benedicti Regulam*, & Apo„ ſtolica Inſtituta, non ſecundum normam pravæ conſuetudinis, „ quæ quaſi pro lege in quibuſdam Eccleſiis implevit.

II. Et in formula facultatis viſitandi Monaſteria Monialium ex delegatione Apoſtolica apud Borboſam inter formulas Epiſcopales *form.* 44 injungitur Viſitatori, ut „ de ipſorum Monaſteriorum „ ſtatu, ac ipſarum Monialium vita, & moribus, Regularibus in„ ſtitutis, ac monaſticæ diſciplinæ obſervantia diligenter inquirant, „ ac ſuper his, & quibuſcumque abuſibus, nec non criminibus, „ exceſſibus, & delictis, ſi quæ deprehenderit, proceſſus faciat, „ informationes quaſcumque ſumat, & quæcumque in præmiſſis, „ & circa ea neceſſaria, ſeu quomodolibet opportuna fuerint, fa„ ciat, gerat, & exequatur.

III Hic eſt viſitationis ac reformationis ſcopus, quem Viſitatores præ oculis præcipue habere debent, & ſingulorum Ordinum conſtitutiones, diverſis quidem verbis, ſed eodem plane ſenſu exprimunt inculcantque, ut nimirum Viſitatores tum in ſpiritualibus, quam in temporalibus Provinciam reformare, & ad debitum modum vivendi redigere conentur; uti loquuntur Conſtitutiones Eremitarum S. Aguſtini *part. 3. cap. 12.*

IV. Merito ergo monet Patres Capituli ſeu Congregationis Burſfelde ſis, ut „ ſingulorum Monaſteriorum Viſitatores maturiori de„ liberatione, altiorique conſilio tales deputentur, qui diſtrictio„ nem regularis diſciplinæ promovere, & efficaciter conſervare „ poſſe præſumuntur. Ex illorum quippe idoneitate, diligentia, „ & fidelitate, inquiunt, directio & obſervatio totius obſervan„ tiæ non mediocriter dependere creditur. „ Et rurſus de viſi„ tatione loquentes, dicunt: Viſitatores eſſe convenit Religionis præcipuos zelatores, moribus maturos, & diſcretos: nec non circa explendum actum viſitationis ſuæ, multum ſollicitos, & circumſpectos. „ *In Conſtitut. diſt. 1. c. 2. & 3.*

Unicus ergo Viſitatorum ſcopus eſſe debet, ut videant, num tam in ſpiritualibus, quam temporalibus Monaſteria juxta Regulam, & ac laudabiles Conſtitutiones regantur quidquid his contrarium invaluiſſe intelligant, corrigere & reducere ad normam Regulæ, & regularis obſervantiæ ſtudeant (*c*).

V. Circa formam & modum in viſitatione ſervandum, Ordinum ſingulorum Conſtitutiones præcipue attendendæ ſunt, quæ formam modumque Conſtitutionis latius, prout Ordini magis convenire videbatur, exprimere ſolent. Illud in omnibus pene ſaltem in ſubſtantia præſcribitur, quod in Coſtitutionibus Burſfeldenſibus his verbis exprimitur: „ Quod quidem Fratres per Viſitatores mone„ antur, atque in virtute ſanctæ obedientiæ ipſis præcipiatur, ut „ de

(*a*) Undecima die Apr. 1680. exiit e Conſilio Regis Francorum Arreſtum, quo prohibetur Franciſcanis Conventualibus S. Bonaventuræ, ne in ſuis Conventibus patiantur reſidere Religioſos ſui Ordinis, niſi ſint Galli & ſubditi Regis; permittit tamen Rex, ut in iiſdem Conventib. ſuam figant reſidentiam extranei Franciſcani, modo licentiam ſcripto exaratam a Rege obtinuerint; inſuper decernit Doctores, qui ſuos Gradus in Regni facultatibus non receperunt, excludendos e prærogativis, quas Statuta Ord. Franciſcani Doct. in Galliis concedunt. Inde concluditur nullum Franciſcanum poſſe ad dignitates ſui Ordinis in Gallia promoveri, niſi Gallus ſit; aut ſi extraneus eſt, niſi conſenſu Regis ſit munitus. Acta Cleri Gallicani *tom. 4. col.* 575.

Arreſto, quod Parlamentum Aquarum Sextiarum dedit 30. Maji 1628. ſtatutum fuit, ut Domibus Carmelitarum *Provinciæ* non alii præeſſent Priores, quam Regnicolæ. Act. Cleri Gall. *col.* 668 *tom.* 4.

(*b*) Hæc erat Maria Auſtriaca, Imperatoris Caroli V. ſoror.

(*c*) Eadem eſt mens Edicti Bleſenſis dati anno 1579.

„ de Abbate, de Priore, vel de seipsis, Fratres invicem, de Con- „ versis etiam, ac totius domus statu, quidquid super iis, de qui- „ bus interrogati fuerint, accusatione dignum, vel emendatione „ cognoverint, nullatenus amore, vel odio, seu timore cujuscum- „ que, veritate superessa, singuli edoceant evidenter. Eadem Abbas „ loci Fratribus sua auctoritate præcipiat: „ addita tamen hac clausula: „ Alias indiscrete nemo constringatur, utpote per extor- „ sionem juramenti aut excommunicationem: nisi forsan quis de- „ prehendatur, malitiose veritatem celans. „ Clausula hodie non immerito notanda: cum non raro videamus, subditorum conscientias, etiam in levibus ac modicis materiis exactione juramentorum, & censurarum comminatione nimium constringi, & vexari.

VI. Potestas seu auctoritas Visitatorum rursus non parum a Constitutionibus, & consuetudine singulorum Ordinum dependet; quæ nonnunquam limites, aut formam, quos statuendo, aut decernendo observent, præscribunt.

Sic videmus in Constitutionibus Eremitarum S. Augustini *part.* 3. *c.* 12. statutum: „ Cum autem ad determinationem visitationis „ ventum fuerit, si aliquas novas ordinationes relinquere volue- „ rint custodiendas, debent primo super his cum Priore, & qua- „ tuor Patribus deputatis, vel duobus in minoribus Conventibus „ conferre, & eorum sensui, qui noverunt plenius statum domus, & patriæ, fidem adhibere.

Item *cap.* 11. dicunt; „ Ad officium Priores Provicialis pertine- „ re saltem semel in anno omnes Conventus tam Fratrum; quam „ Monialium suæ Provinciæ porsonaliter visitare, & in eis corri- „ gere ac reformare, quæ secundum Regulam S. Augustini, & „ Constitutiones ac ordinationes sui Ordinis, ac definitiones tam „ generalis Capituli, quam Provinciæ invenerit corrigenda, ac „ reformanda. „ Deide addunt; „ Nihil tamen poterit Prior Pro- „ vincialis præcipere toti Provinciæ sub pœna sanctæ ob dientiæ „ vel excummunicationis, nisi de consilio, & assensu Deffinito- „ rum. Idem intelligi volumus de Provinciæ Visitatoribus.

VII. Si qui sint per speciale diploma Pontificum, aut litteras Regis, vel per Episcopum deputati alicujus Monasterii, vel Provinciæ Visitatores, eorum auctoritas, & potestas ex ipso litterarum tenore dignosci debet.

VIII. Docet quotidiana praxis ab Episcopis deputari, qui Monasteria, præsertium Monialium, visitent, non quidem ut ipsi sua auctoritate aliquid statuant, aut decernant, sed acta visitationis fideliter ac secreto ad Episcopum mittant; qui iis visis & examinatis, statuat ac decernat, prout convenire judicaverit. Quales deputati dici consueverunt *Commissarii* potius quam *Visitatores*: cujus gneris nonnunquam & a Rege deputari contingit, præsertim ut circa temporalia Monasteriorum inquirant, & referant.

IX. Decreta ac ordinata in visitatione ejus sunt auctoritatis ac firmitatis, ut nulla appellatio aut ad Superiorem recursus, eorum suspendat executionem, quemadmodum supra *tit.* 17. *cap.* 4. circa acta visitationis Episcoporum ostensum est; modo tamen nec circa materiam, nec circa modum limites visitationis excesserint Visitatores. Nam si hos limites excedi contingat, nonnunquam etiam Regularium appellatio effectum suspensivum habebit; quemadmodum notat Zypæus *Consul.* 1. *De Majorit. & Obed. & Resp.* 1. *De Appellat.*

X. Scopus reformationis idem esse debet, qui visitationis, idemque Reformatorum studium. Quid enim est reformatio, nisi deperditæ formæ restauratio. Forma autem sive norma vivendi Monachorum, est ipsa, quam professi sunt, *Regula*; adeoque reformatio Monastica non aliud sonat, quam formæ illius vivendi deperditæ restaurationem.

Unde, aut Haeftnus in notis ad *Canonem.* 1. *Conventut Aquisgranensis* an 817. ad calcem Disquisitionum Monasticarum: „ Qui „ collapsa Monasticæ vitæ disciplinam meditantur restaurare, pri- „ mo omnium in ipsam *Regulam*, ceu *primogeniam formam* ocolos „ conjiciunt, ut ad ejus amussim, quidquid vel hominum negli- „ gentia, vel temporum malignitate dilapsum fuerit, postliminio „ revocetur,

XI. Et sane uti post Glossographum in *Can. Integritas caus.* 33. *q.* 2. tradunt Canolistæ, Monachi *inviti* non possunt compelli ad districtiorem vitam, quam Regula præscribit: quia ea res est magis voti quam præcepti; magis liberæ voluntatis, quam coactionis.

XII. Pervolvantur omnium Ordinum reformationes, & primæ Regulæ restaurationem intentam fuisse facile reperietur.

De S. Roberto ejusque Sociis, qui Ord. Benedictini reformationi (unde Cisterciensium Ordo exortus est) initium dederunt, scribit auctor *Exordii Magni l.* 1. *c.* 24. „ *Regulam* B. Benedicti in loco il- lo „ ordinare, & *unanimiter* statuerunt *tenere*, rejicientes a se *quid-* „ *quid Regula refragabatur*. Sicque *rectitudinem Regulæ* supra cun- „ ctum vitæ suæ tenorem ducentes, tam in Ecclesiastici, quam „ in cæteris observationibus, Regulæ vestigiis sunt adæquati, & „ conformati. „ Quare in ipsa sui Ordinis *charta* fundamentali, „ quam *charitatis* vocant, articolo primo præscribitur: *Regula D. Benedicti observatur sine novo sensu, sine mutatione aliqua.*

XIII. Utque antiquiores Ordinum varias reformationes prætercam, quid sæculo decimo sexto aliud intenderunt, Matthæus Bachius, aliique, qui reformationi, unde Ordo Capucinorum exortus est adlaborarunt, nisi genuinam Regulæ S. Francisci, rejectis mitigationibus diversis temporibus adjectis, observantiam? uti ex Costitutione Clementis VII. quæ incipit: *Religionis zelus.* 21. in Bullario Romano, manifestum est.

XIV. Similiter S. Theresia reformando Ord. Carmeliticum, unde originem habet Ordo Carmelitarum Discalceatorum, quid voluit, nisi primævam Regulam S. Alberti Patriarchæ Hierosolymitani, rejecta illius mitigatione per Eugenium IV. facta, reducere? uti late refertur in Constitutione Gregorii XIII. quæ incipit, *Pia consideratione.* 64. in Bull. Rom. in qua relata mitigatione Eugeniana, dicit, hosce Fratres huic mitigationi, ac relaxationi renuntiasse, atque *primitivam* Regulam observare. Unde Clemens VIII. hunc Ordinem eximens ab omnimoda dependentia & subiectione Patrum Carmelitarum, qui a dicta mitigatione dicuntur *Mitigati*, voluit, ut hujus Generalis in posterum vocaretur, *Præpositus Generalis Discalceatorum sive Primitivorum, videlicet Primitivam Regulam Ordinis B. M. de Monte Carmelo observantium*, in Costitutione, quæ incipit, *Pastoralis.* 23. in Bullario Romano.

XV. Quid plura? cum ipsa etiam Synodus Tridentina formationi Regularium intenta hoc unum præ oculis habuerit: hocque unum Superioribus reformationi invigilantibus præceperit, ut in hoc sedulo incumbant, ut „ omnes regulares, tam viri, quam mulie- „ res, ad *Regulæ*, quam professi sunt, præsciptum, vitam insti- „ tuant, & componant; atque in primis, quæ ad suæ professio- „ nis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis, & castitatis, ac si „ quæ alia sunt alicujus Regulæ, & Ordinis peculiaria vota & præ- „ cepta, ad eorum respective *essentiam*, nec non communem vi- „ tam, victum, & vistitutum pertinentia, fideliter observent.

XVI. Porro in hoc reformationis negotio, plura notanda, & observanda sunt.

In primis distinguenda sunt, quæ ad Religiosæ professionis perfectionem ut obedientiæ, paupertatis, & castitatis, ac si quæ alia sunt alicujus Regulæ, & Ord. particularia vota & præcepta, ad eorum respective *essentiam*, nec non communem vitam, victum, & vistitum conservanda pertinent, ab his, quæ minus principalia, & quasi *accidentalia* sunt, & sine quibus ipsa Religiosæ professionis perfectio absolute, licet forsan difficilius, obtineri, & conservari potest; uti non obscure distinguit Synodus Tridentina loco citato,

XVII. Si quid circa priora collapsum sit, omni modo Superiores ad ejus reformationem intendere tenentur nihilque omittere, quod huic reformationi conveniens, & opportunum judicaverint: quia ut ait Synodus Tridentina „ si illa, quæ bases sunt, & fundamen- „ ta totius Regularis disciplinæ, exacte non fuerint conservata; „ totum corruat ædificium necesse est,

Si circa posteriora vero, idest, *accidentalia*, minusque necessaria ad Religiosæ professionis perfectionem assequendam, aliquid relaxatum sit; atque in his ipse rigor Regulæ nonnihil mitigatus fuerit, major potest esse Superiorum moderatio in reductione ipsius Regulæ præsertim si hæc mitigatio longo usu, aut forsan etiam actoritate Sedis Apostolicæ aliquando probata sit.

XVIII. Secundo, ut vera reformatio Ord, alicujus aut Monasterii rite fiat, & stabiliatur, oportet primum, & ante omnia, Superiores adlaborent, ut verbo & exemplo subditos doceant, & inclinent, ut *voluntarie* & affectuose mores suos ad Regulæ præscriptum componant; atque ita prius reformationi interioris hominis studeant, quam ad exteriores Regulæ austeritates cogant.

Si enim solum reformatio circa exteriora quædam fiat, atque ad eam *inviti* quodammodo pœnarum forsan metu, aliove humano motivo constringantur, non vera, sed simulata quædam erit reformatio; nec stabilis, utpote carens firmo fundamento, erit. Perruptis enim & disjectis humanis illis vinculis sive claustribus, quibus ad exteriorum illorum aliqualem observantiam Monachi constringebantur, rursus ad laxitates recident, & ubi impune poterunt, ab exteriora illa se reformatione eximent, & ad ea, quibus animus afficitur, relabentur.

XIX. „ Quis enim confidat firmum & stabile permansurum quod ab „ *invito* laxitatem aucupante pendeat? „ ait pius Joannes Midotius in Commentario communitatis Norbertinæ *antiqui rigoris p.* 99 *edit.* 1633. Qui ibidem subjicit: „ In quo si me ratio deficeret, id tamen „ abunde comprobant exempla Ordinum qui reformationem capta- „ runt ab ista tantum exteriori observatia regulari. Meminisse enim „ potes (ita loquitur ad suum Ethiconem) eorum, qui a viginti „ quinque annis tentarunt suorum reformationes, ob idque servare „ regularem observantiam juxta Ordinis instituta suis edixerunt, fre- „ quentiores congressus cum sæcularibus, itiones crebras ad amicos, „ & mansiones diutinas, certam religiosæ puritatis perniciem ple- „ nissime vetuerunt, cælestium rerum meditationem, & corporis af- „ flictiones desuetudine omissas ad reliquam Regulæ observantiam „ addiderunt. Diceres nullum hoc sæculo specimen aliud reformatio- „ nis sanctius vel religiosius excogitatum, At quam diuturna stetit „ hæc pulchra species reformationis? Semestris ut maximum, sen- „ simque observantia revoluta est ad consuetudinem.

XX. Tertio, si de reformatione alicujus Ordinis agatur, ea non simul ad omnes, sed pedetentium introducenda. Neque enim facile Religiosi alicujus Ordinis omnes, & simul reformantur, aut a mitigata disciplina, solitaque vivendi norma abducuntur: sed pedetentium ab ea monitionibus, & suasionibus suaviter abducendi sunt.

Ut enim advertit citatus auctor, „ quia potissimum in animo „ consistit, isque liber, & voluntarius ad reformationem adferen- „ dus est, neque omnibus tanquam cæleste quoddam beneficium in- „ est, aut contrario affectu obsistente inesse potest, fit ut univer- „ sus aliquis Ordo ex tot hominibus sensu affectuque diversis com- „ positus, simul statim restitui non possit, singulorum animis „ non ferentibus hanc morum recoctionem, & veluti repastina- „ tionem.

XXI. Hinc videmus, reformationes Ordinum, passim ab uno Monasterio inchoatas, sensim ac pedetentim ad plura Monasteria propagatas; immo & unius Monasterii reformationem subinde non ab omnibus; sed a quibusdam duntaxat, ac præsertim junioribus, laxiori disciplina necdum assuetis, primo fuisse susceptam: ipsique Abbates aliosve Superiores etiam ipsam laxiorem disciplinam in Senioribus dissimulasse, & tolerasse.

XXII. Ulterius, ut firmior esset Monasteriorum reformatio, jam pridem opportunum visum fuit, ut Monasteria eodem spiritu animata, & sub eadem severiori disciplina militare desiderantia, se in unam Congregationem redigant; ut ita communia inter Capitula Conventusque celebrantia communi opera, & consilio reformationem, ipsamque puriorem disciplinam fovere, & integram servare possent.

XXIII. Hinc ex reformatione Congreg. Cisterciensem, Bursfelden-

sfeldensem, & Windesemensem originem habuisse capite 2. notavimus; atque nostra pene ætate ortum habuit unio sive Congregatio quatuor Abbatiarum sub nomine, & patrocinio Beatæ Mariæ; scilicet S. Dionysii juxta Montes in Hannonia, S. Hadriani Gerardimonte, Affligemensis juxta Alostum, & S. Gisleni.

XXIV. Anno enim 1625. in Monasteriis S. Dionysii, & S. Hadriani suscepta fuit reformatio, quæ paulo post ad Monasterium Affligemense transivit, quando Cornelius Jansenius S.T. Doctor, & Sacrarum Litterarum Professor Regius in hac Lovaniensi Academia, ac postmodum Iprensium Episcopus, piam illam ac nunquam satis laudatam orationem de interioris hominis reformatione ibidem pronunciavit.

Hæc vero tria reformata Monasteria, ut in se suscepta reformatione firmarent, anno 1628. iniverunt se, & in Congregationem redegerunt; cui se anno 1643. Abbas S. Gisleni cum suo Monasterio adjunxit.

XXV. Quod vero hæc Congregatio ad stabiliendam reformationem unice facta fuerit; solamque stabilitatem reformationis in hac unione ob oculos habuerint ipsius Congregationis Auctores, ex conditionibus & articulis ipsius unionis sat manifestum est.

Acta unionis sic incipiunt; „ Ad stabiliendam reformationem „ introductam, seu inchoatam in Monasteriis SS. Petri & Pauli „ Affligemensis, & Dionysii in Borgueroja, & S. Hadriani Gerar- „ dimonte Ordinis S. Benedicti, Prælati eorumdem sequentes articu- „ los conceperunt, & exacte in perpetuum observare promiserunt,

Deinde articulo primo statuitur: „ Singulis annis Capitulum ce- „ lebrabitur, in quo convenient præfati Prælati, nec non Depu- „ tati singulorum Conventuum, ita tamen, quod soli Prælati sint „ habituri vocem decisivam, alii tantum consultivam.

Quid vero in hisce Capitulis præcipue tractandum sit, sequenti articulo declaratur: „ Tractabitur autem, & ordinabitur in „ eisdem Capitulis de iis, quæ pertinebunt ad felicem statum „ præfatorum Monasteriorum, *& exactam observantiam dictæ refor-* „ *mationis*, juxta Regulam S. Patris Benedicti, & Constitutiones „ seu declarationes super ea editas, & cum Regula impressas Tul- „ li apud Simonem Belgrand anno 1625. quatenus nimirum con- „ cernunt ritus, mores, observantiasque Monasticas, & exceptis „ capitibus, & articulis Constitutionum, seu declarationum, qui „ tangunt jurisdictionem, regimen, exemtiones, & alia ejusmo- „ di, textu Regulæ non specifice determinata.

Articulo V. hæc habentur: „ Visitatores in prædictis Capitu- „ lis a Prælatis deputandi singulis saltem annis, aut sæpius, si „ ita visum fuerit, prædicta Monasteria visitabunt, & corrigen- „ da absque mora *secundum Regulam*, & præfatas Constitutiones, „ seu declarationes supra receptas, debite corrigent.

Articulus decimus habet: *Nihil unquam fiet, aut statuetur, quod directe aut indirecte vergat* in detrimentum reformationis, *pro cujus* conservatione *omnes strenue semper laborare tenebuntur.*

Quæ omnia evincunt, unicum scopum institutæ hujus Congregationis fuisse; per eam firmius susceptam reformationem stabilire, & conservare, atque promovere.

Ut vero ostendant, se nolle per hanc unionem subterfugere correctionem, & vigilantiam Ordinariorum articulo 2. hanc expressam adjiciunt clausulam: *Per hæc omnia nihil intenditur, neque unquam quovis modo, aut prætextu quidquam attentabitur, vel contra jus Principis, vel contra jurisdictionem, sive auctoritatem Ordinariorum, neque etiam Archiepiscopi Mechliniensis, tanquam Prælati Monasterii Affligemensis. Sed omnia eorum jura, & auctoritas (non modo Abbates confirmandi, aut benedicendi, sed etiam Monasteria visitandi, defectus corrigendi, & quæcunque alia ad ipsorum jurisdictionem, & officium pertinentia faciendi) integra, & illibata manebunt, qualia erant ante reformationem: hoc unico excepto, quod nihil in ejusdem reformationis detrimentum dicti Ordinarii neque Archiepiscopus, ut Prælatus Affligemensis agere, vel pati poterunt.*

XXVI. Denique, quia admodum difficile, immo pene impossibile est, ut in una Congregatione ac Conventu laxioris, ac strictioris observantiæ Monachi concorditer vivant; aut reformatio stabilis maneat in Monasteriis, si illa a Superioribus non reformatis dependeant, idcirco Congregationes Monasteriorum reformatorum se paulatim a dependentia, ac subjectione non reformatorum eximere studuerunt, atque Superiores suæ Congregationis accipere; quemadmodum & in recentioribus etiam nonnullis, ut Capucinis, Discalceatis, aliisque plurimis visum est; qui propterea tandem in Ordinem plane e non reformato, seu *mitigato* distinctum transierunt, & a Sede Apostolica per speciales Bullas ab omni aliorum Superiorum non reformatorum subjectione, & dependentia subtracti sunt.

XXVII. Sed sicuti difficile est inregrum Ordinem collapsum simul reformare; atque ab inveterata vivendi norma ad strictiorem ducere; ita quoque summæ difficultatis est, Congregationem aut Ordinem jam multiplicatum in primævo reformationis spiritui conservare. Cum enim Ordo aut Congregatio est Conventibus multiplicata, natum est fieri, ut sensim nonnulli irrepant, qui spiritui reformationis destituuntur; quique laxiorem vivendi disciplinam strictiori præferant; eamque sensim in alios etiam propagent juxta illud Apostoli: *Modicum fermentum totam massam corrumpit.* Gal. cap. 5. v. 9. Quod maxime verendum in illis Ordinibus, & Congregationibus, quorum Monasteria ita inter se uniuntur, sibique conjunguntur; ut Religiosi passim de uno ad aliud migrent: tunc enim contingit, ut si aliquot Monasteria reformationis spiritu destituantur, etiam alia facile per communicationem corrumpantur.

TITULUS TRIGESIMUS TERTIUS.

De Quasi-Regularibus.

CAPUT PRIMUM.

De Patribus Oratorii.

1 *Sanctus Philippus Nerius sermones ad populum instituens Congregationi Oratorii initium dedit.*
2 *Postulatur a Florentinis, ut Ecclesiæ eorum curam suscipiat.*
3 *Philippus postulatis annuens Congregationis fundamenta ponit.*
4 *Quam vivendi normam tenuerint primi Congregationis Patres?*
5 *Congregatio hæc specialem sibi Ecclesiam assignari petit, & suam Congregationem a Sede Apostolica confirmari,*
6 *Erigitur Congregatio auctoritate Sedis Apostolicæ; & Ecclesia Parochialis eidem unitur.*
7 *Eidem conceditur facultas condendi statuta.*
8 *Quando prima Congregatio* Oratorii *plene formata?*
9 *Hæc Congregatio primitus specialia statuta non habuit.*
10 *Sub initium hujus sæculi statuta collecta sunt, & a Paulo V. confirmata.*
11 *Institutum hoc in Belgium, aliasque Provincias propagatum.*
12 *In Gallia alia Congregatio* Oratorii *instituta, & a Paulo V. probata.*
13 *Petrus Berullus hujus Congregationis Generalis institutus, & quæ ejus auctoritas?*
14 *Huic impartitur Pontifex auctoritatem, Congregationem ubique Terrarum instituendi, & statuta condendi, vel mutandi.*
15 *Hæc Congregatio a Neriana independens in varias Provincias propagata.*
16 *Cura Jacobi Boonen Archiepiscopi Mechliniensis hujus Congregationis fundamenta hic jacta sunt.*
17 *Accersitus e Gallia P. Bourgoin, qui recenter institutas domos visitaret, & formaret.*
18 *Epistola Archiepiscopi ad Superiores domorum, ut Visitatori obediant.*
19 *Visitator hic e Gallia missus domos Oratorii Provinciæ Mechliniensis in una Congregationem univit.*
20 *Hæc Congregatio amplectitur institutum Congregationis Gallicanæ; est tamen ab ea* independens.
21 *Nulla alia Congregatio hujus instituti est a Gallicana independens.*
22 *Domus instituti Neriani nullam inter se habent communionem: nec Congregationem Generalem constituunt.*
23 *Congregatio Oratorii nulla vota religionis, aut professionem religiosam in suis alumnis agnoscit.*
24 *Præcipuus scopus Congregationis est, alumnos suos functionibus Sacerdotalibus applicare, & quid Neriana hic præstet?*
25 *Congregatio Gallicana suos vult ad omnia munia Sacerdotalia obeunda esse paratos.*
26 *Vult ut hæc munia suscipiantur, & exerceantur ad nutum, & arbitrium Episcoporum.*
27 *Describitur status Congregationis Gallicanæ, & Belgicæ.*
28 *Regimen Congregationis quod personas, & res ipsa spectat ad Præpositos, & primario residet in Congregatione.*
29 *Quando, & qua forma indicenda Congregatio?*
30 *A Congregatione eligitur Præpositus, & duo Assistentes; Quæ horum auctoritas?*
31 *Præpositi est Superiores domorum constituere, & mutare.*
32 *Ipsius est novos ad Congregationem admittere.*
33 *Præpositi est domos visitare; novas erigere non potest.*
34 *Cujus sit statuta condere?*
35 *Singularum domorum sunt immediati Superiores, iique* triennes.
36 *Quod horum officium?*
37 *Quomodo domus sibi mutuo in temporalibus succurrere debeant?*
38 *Quid Superioriores præcipue inculcare debeant?*
39 *Ad Superiores spectat inferiorum Ministrorum deputatio.*
40 *Tempus* institutionis *supplet vices* novitiatus.
41 *Institutionis tempore elapso, probati Congregationi incorporantur, & quis hujus incorporationis effectus?*
42 *De Fratrum laicorum incorporatione.*
43 *Incorporati pro libitu e Congregatione recedere possunt sed non facili* inviti *dimitti.*
44 *Incorporati retinent rerum suarum dominium, & liberam de iis disponendi facultatem.*
45 *An divites de proventibus communibus domus vivere possint?*
46 *Disciplina vivendi ostendit, institutum Oratorii merito dici* Quasi-Regulare.

I. SANCTUS Philippus Nerius Presbyter Romanus, annis aliquot in Ecclesia sancti Hieronymi crebros ad populum sermones, & exhortationes, magno cum fructu, & populi concursu habuit: atque nonnullos discipulos, qui in hoc opere assistebant, adscivit.

II. Deinde circa annum sexagesimum quartum decimi sexti sæculi cives Florentini ejus fama extitati, illum conveniunt postulantes, ut Ecclesiæ suæ in Urbe Romana, quæ Sancti Joannis Baptistæ nomine celebris habetur, curam susciperet.

III. Philippus post maturam rei discussionem, & cum Deo factam consultationem, Florentinorum precibus annuit, sibique id placere dicit; cupere tamen aliquot e suis discipulis Sacerdotio primum initiari; seque præterea e templo S Hieronymi haudquaquam recessurum eisdem significat. Accipiunt Florentini conditionem, domum ad habitandum attribuunt: stipendium unde vivant, offerunt. Tres igitur e suis Philippus Sacris initiari facit; inter quos unus erat Cæsar Baronius ob Annalium Ecclesiasticorum editionem toti orbi notissimus.

Cum his tribus ad Sacerdotium promotis, quibus alii duo se junxerunt

xerunt, Philippus se ad domum a Florentinis assignatam contulit, communem victum instituit, atque Congregationem instituere aggressus est. Hæc ex vita ejusdem Sancti scripta per Antonium Gallonium, & descripta per Papebrochium ad 26. Junii.

IV. Deinde *cap.* 8. *num.* 89. vitam occupationesque dictorum Sacerdotum ita prosequitur: *Qui patres unanimes in Domino ambulantes, magno cum animorum fructu in Christi vinea excolenda apud Florentinos pro viribus laborare cœperunt: accedentium confessiones audire: Eucharistiæ Sacramentum, qui per Sacerdotium poterant ministrare: a prandio ad Ecclesiam S. Hieronymi se recipere, ut ibi de more sermones de rebus piis ad multitudinem facerent. Dominicis diebus, præter Oratorii sermoni, quotidianos, modo Baronius, modo Bordinus in æde sacra Florentinorum, populo qui aderat cupidissime audiente, e suggestu concionabatur. Quibus rebus brevi factum est, ut tam Sacerdotum numerus, quam confluentium ad eum locum multitudo mirifice augeretur.*

Deinde *num.* 90. ait: *Hoc quidem vivendi genere plus annos usi sunt Patres, eadem domo viventes, seque suaque divino obsequio, & animarum lucro tradentes. Erat omnium marsupium unum, communis mensa, eaque sobria ac frugalis: oratio & meditatio plurima, Sacerdotibus, qui illis initiis quinque erant, rem divinam facientibus, cæteri aut quotidie, aut alternis diebus cœlesti pane reficiebantur. Id vitæ institutum ita multis probatum est, ut plerique ingeniis doctrinaque præstantes, cum Sacerdotes tum laici, ultro sese in Patrum contubernium contulerint: non enim omnes religionis vinculis se adstringere omnino audent. Hæc igitur fuere nostris hominibus Congregationis initia.*

V. Porro cum maximus hujus Congregationis fructus continuo magis se manifestaret, nec tamen hactenus esset ei firmitas, nullaque propria Ecclesia, tandem circa annum septuagesimum quintum a Gregorio XIII. petierunt hujus Congregationis Sacerdotes, ut Ecclesiam Beatæ Mariæ *a Valli-Cella* huic Congregationi assignare, ac in perpetuum unire vellet; atque in ea Congregationem Presbyterorum, & Clericorum sæcularium *de Oratorio* nuncupandam, erigere & instituere.

VI. Huic petitioni annuens Gregorius, per Bullam, quæ incipit, *Copiosus* 101. in Bull. Rom. in prædicta Ecclesia Congregationem Presbyterorum, & Clericorum sæcularium *de Oratorio* nuncupandam auctoritate Apostolica perpetuo erexit, & instituit: illique Congregationi sic erectæ, & institutæ præfatam Ecclesiam cum onere curæ animarum Parochianorum, aliisque omnibus, & singulis oneribus, & honoribus ac annexis, nec non omnibus bonis, & proventibus auctoritate Apostolica concessit, & assignavit.

VII. Insuper eidem Congregationi, illiusque Rectori, ac Presbyteris, & Clericis pro tempore existentibus liberam concessit facultatem, ut pro salubri statu, & directione ejusdem Congregationis, illiusque personarum, quæcumque honesta, & rationabilia Statuta, & Ordinationes de novo edere, aut edita limitare, aut mutare valeant; quæ a Sede Apostolica approbata ab omnibus inviolabiliter observari deberent.

VIII. Huic Congregationi sic institutæ, & probatæ non statim se junxit Philippus. Scribit enim Antonius Gallonius *c.* 10. *num.* 126. *Quamquam Philippus omnium, quæ a suis alumnis apud Vallicellam gerebantur, auctor esset & dux; non tamen ita subito habitationem templi S. Hieronymi ut desereret, induci potuit; id enim multis annis post, Petri Donati Cæsii Cardinalis opera impetratum est; anno scilicet 1583. Atque tunc primum Congregationis Corpus, arctiore vinculo colligatum, totum integrum, capite cum membris conjuncto, conspici cœpit.*

IX. Statuta aliqua, vivente Philippo, Congregationi præscripta fuisse non legitur. *Etenim Philippus omnium consilia pro cujusque ingenio, solitus paterno moderari affectu, satis habuit ad pietatem simul inflammatos in ipsa rerum humanarum despicientia amore ferventiores videre suos, & qua diuturna experientia ad probitatem assequendam, Deumque promerendum eis placere noverat, & in dies prodesse; tamquam a Domini spiritu probare, & confirmare.*

X. Hæc ille; qui circa annum 1612. illa, quæ ipse Philippus Nerius hac ratione condenda curavit, vel ab ejus institutione inter Congregationis hujus homines consuetudine recepta, ac deinceps perpetuo servata erant, in unum collegit, atque in septemdecim capita distinxit: quæ Paulus V. post cognitionem aliquam auctoritate Apostolica etiam approbavit, illisque omnibus & singulis perpetuæ, & inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjecit, anno 1612. per Bullam, quæ incipit, *Christi fidelium* 92. in Bull. Rom.

Hæc sunt Congregationis *de Oratorio* vulgo *Nerianæ* Statuta, quæ prædictæ Bullæ Paulinæ inseruntur, & referuntur a Miræo inter Regulas, & Constitutiones Clericorum in Congregatione viventium una cum præfatione Collectoris, e qua præfatione superiora verba accepta sunt.

XI. Hæc Congregatio, quæ primum fundamentum Romæ in Ecclesia B. Mariæ *in Vallicella* accepit, longe lateque sensim suos palmites extendit non tantum per Italiam, sed in Belgium usque.

Hujus enim Congregationis *Oratoria*, id est quæ Statuta normamque ejus vivendi tenent, atque filias Congregationi Nerianæ se profitentur, hæc in Belgio enumerat Miræus.

Aprifcollense in Brabantia ab Alberto, & Isabella Bulgarum Principibus fundatum, ac dotatum, cum onere Parochiali. Duacense in Gallo-Flandria ab Hermano Ottembergio Episcopo Atrebatensi fundatum anno 1626. Cerviense in Hannonia cum onere Parochiali. Braniense in Hannonia etiam cum onere Parochialis.

XII. Alia Congregatio sub nomine *Oratorii Jesu-Christi Domini Nostri*, sub initium XVII. sæculi instituta, & a Paulo V. per Bullam, quæ incipit, *Sacrosancta Romana Ecclesia.* 91. in Bull. Rom. approbata est.

In hac Bulla ad postulationem Mariæ Reginæ Francorum, & Henrici Parisiorum Episcopi, Pontifex erigit, & instituit unam Congregationem sub nomine *Oratorii Jesu Christi Domini Nostri*, in honorem, „ ait, *orationum*, quas in diebus carnis suæ fudit; ut ii, „ qui Congregationem ipsam ingredientur, eumdem Jesum Christum pro nobis in *oratione* positum, & pernoctantem reverentur, atque etiam instituti, ad quod vocati sunt, moneantur, „ & præsertim semper hanc præcipuam omnibus communem, & „ omni tempore congruentem officii eorum partem, quæ in orationibus pro populo, ac in Dei laudibus celebrandis versantur, „ habeant.

XIII. Ad hæc cum dicta Regina, & Episcopus a Pontifice petiissent, ut Petro de Berulle Presbytero Parisiensi (cujus ministerium felici progressui, & directioni ipsius Congregationis utile futurum confidebant) cura erectionis, & institutionis committeretur, Pontifex illorum precibus hac in parte annuens, eumdem Petrum in Præpositum generalem hujus Congregationis deputat & assumit.

XIV. Impartitur itidem Pontifex auctoritatem dicto Petro, ut hanc Congregationem tam in civitate Parisiensi, quam in omnibus aliis civitatibus, oppidis, terris, & locis, ad quæ a locorum Episcopis vocatus fuerit, & non alias, instituat.

Ipsi una dans facultatem condendi nova Statuta pro felici directione, & statu Congregationum opportuna; factaque, edita, & condita quoties pro rerum, ac temporum qualitate, & vicissitudine, seu alias videbitur, corrigendi, immutandi, alterandi, aliaque omnia, & singula a similium Congregationum, nec non quorumcumque Ordinum approbatorum Constitutoribus, aut aliis Superioribus etiam generalibus, de jure vel consuetudine sive ex privilegio, aut alias quomodocumque fieri, & exequi solita, faciendi & exequendi.

XV. Hæc Congregatio Oratorii Jesu Christi Domini Nostri plane independens a Romana, quæ a suo primo sancto Institutore dicitur *Neriana*, mox non tantum per Galliam, sed hoc etiam Belgium nostrum propagata fuit. Domos ac familias a Congregatione progenitas recensent Miræus loco citato, sub titulo: *Congregatio Jesu Christi a Petro Berullo Cardinale instituta*, c. 3.

XVI. Ad Belgium quidem, rogante ac instante zelosissimo, ac nominatissimo Mechlinensium Archi-Præsule Jacobo Boonen, missus fuit a Petro Berullo tunc S. R. E. Cardinale, Pater Franciscus Bourgoing cum uno alterove Congregationis hujus Patribus, qui sub auctoritate prædicti Archi-Præsulis prima Lovanii anno 1626. Oratorii fundamenta posuerunt, quæ postmodum Mechliniam anno 1629. deinde Bruxellas, aliaque loca vicina propagata sunt.

XVII. Ut vero novellæ plantæ incrementum majus acciperent, atque adinstar Congregationis Gallicanæ dirigerentur, eodemque spiritu animatæ cohærerent, dictus Mechliniensium Archi-Præsul Superioribus Domorum Lovaniensis, & Mechliniensis significavit datis litteris 21. Octobris 1631. quod præfato Patri Bourgoineo (qui a Generali Congregationis Gallicanæ Visitator generalis constitutus fuerat) dederit facultatem, & auctoritatem: easdem domos tam quoad spiritualia, quam temporalia, quoad personas & res, visitandi; ac in visitatione corrigendi, immutandi, statuendi, & ordinandi prout judicaverit; idque, quantum poterit, conformiter Constitutionibus Congregationis Generalis in Gallia habitæ; quæ omnia latius continentur in dictis litteris Archi Episcopi Mechliniensis, quas hic ex originali, quod asservatur in domo Lovaniensi, subjiciam.

XVIII. *Jacobus Dei & Apostolicæ Sedis gratia, Archiepiscopus Mechliniensis, omnibus & singulis Presbyteris, & Clericis Congregationis Oratorii Domini Nostri* Jesu Christi, *Domorum Lovaniensis, & Mechliniensis nostræ Diœcesis, Gratiam, Benedictionem, & Pacem in* Christo Jesu, *qui est pax nostra.*

Cum jam pridem plurimi in hac nostra Belgica, & peculiariter in hac nostra Diœcesi, ad pium aliquod Sacerdotum in Congregatione viventium Institutum adspirare per se ferrent, qui propria perfectioni Sacerdotali incumbendo, fervorem antiquæ pietatis in Clero renovare, ac velut ignem, quem Dominus misit in terras, accendere pro viribus studerent; illud autem Institutum a fel. mem. Eminentissime Cardinale Petro de Berulle cœptum, & in Galliis, Burgundia, & aliis in locis longe lateque cum bono Christi odore jam propagatum, maxime nostris desideriis conveniens esse concernimus; utpote cujus sit proprium functiones Ordini Sacerdotali essentialiter convenientes, & sibi a Reverendissimis Hierarchis præscriptas exercere, eisdemque Reverendissimis in illarum exercitio obedire, & ad illorum nutum præsto esse, nec non & alios Sacerdotes in usu scientiæ, & in pietatis exercitiis instituere, atque omnem pro modulo suo operam Pastoribus, aliisque curam animarum habentibus impendere, & opem ferre; ad præfatum Cardinalem, velut ad fontem, unde Congregationis illius spiritus manavit, recurrendum esse, cum bona eorum, ad quos spectat, venia duximus. Qui quidem nostris benigne votis annuens Reverendum admodum Patrem Franciscum Bourgoing unum e primis hujusce spiritalis ædificii vivis lapidibus, atque in multis alias probatum, cum uno aut altero suæ Congregationis in has partes, rei hujusce causa, destinavit. A quo, sub nostra auctoritate, prima Lovanii Oratorio Fundamenta posita, & postmodum Mechliniæ, & aliis in locis collocata fuerunt, adeo ut felicioris, & amplioris in dies progressus major spes affulgeat. Cum insuper a Reverendissimo Patre Generali dictæ Congregationis in Gallia facta potestate, tamquam primus ejusdem Assistens, & Visitator Generalis ad universas domos, non sine fructu, & renovatione animorum, idem P. Bourgoing nuper missus fuerit, & postmodum habita sint ejusdem Congregationis generalia Comitia, in quibus multa ad bonum illius regimen, & ordinationem constituta fuerunt. Ut hæ novella planta in agro nostro, divina irrigante gratia, incrementum, ad Christi Domini gloriam, accipiant; & quatenus opportunum sit, adinstar ejusdem Gallicæ Congregationis, dirigantur: eodemque spiritu animata cohæreant, eidem Reverendo Patri Superiori Domorum Lovaniensis, & Mechliniensis nostræ dictæ Diœcesis, easdem tam quoad spiritualia, quam temporalia, quoad personas, & res nostra auctoritate, visitandi, & in visitatione corrigendi, aut immutandi, quæ correctione, aut immutatione indigere judicaverit,

vertit, nec non statuendi, & ordinandi, quantum fieri poterit, conformiter Constitutionibus dictæ Congregationis generalis in Gallia habita, aliaque monita, & Statuta pia, & patriæ moribus convenientia dandi, omnia a nobis postea videnda, ac probanda, & confirmanda facultatem concedimus; ac singulos, & omnes dicti Oratorii in hac nostra Diœcesi in Domino plurimum exhortamur, ut in ejus honorem, qui fuit obediens usque ad mortem, *hanc visitationem, debita cum animarum submissione, & devotione suscipiant, & omnia in illa, ut supra, statuta & ordinata humiliter observent. Deus, & Pater Domini nostri* Jesu Christi *benedicat vos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in* Christo Jesu. *Datum Lovanii nostra Diœcesis sub manu, & Sigillo nostri, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo primo, die vigesima prima Octobris. Rev. Pat. Franciscus Bourgoing. Jacobus Archiepiscopus Mechliniensis. De Mandato Illustriss. & Reverendiss. Domini Archiepiscopi. Tim. Hojus Sec.* 1631.

XIX. Post varias visitationes, in quibus etiam pia valde, ac utilia exercitia, & ordinationes pro directione Domorum illarum præscripsit; nec non post habitas multiplices liberationes, tandem anno trigesimo quarto decimi septimi sæculi visum fuit dicto Patri Bourgoineo, nec non Meclinienſium Arshiepiscopo, & Antonio Triest Gandavensium Antistiti (cujus etiam Diœcesi nonnullæ Congregationis Oratorii Domus erectæ erant) particularem Congregationem ex omnibus Domibus seu familiis in Diœcesi Mechliniensi, & Gandavensi, aut etiam aliis Archiepiscopo Mechliniensi suffraganeis, jam institutis, aut posthac instituendis erigere; prout dictus Bourgoineus erexit, probantibus dictis Prælatis; eique Constitutiones decem capitibus comprehensas præscripsit; quibus & hodie hæc Congregatio utitur, & regitur.

XX. Voluit quidem ut in omnibus, quantum fieri posset, esset hæc Congregatio conformis Congregationi Gallicanæ, ejusque spiritu animaretur; sed eam tamen in regimine a Congregatione Gallicana independentem esse voluit.

Unde in dictis Constitutionibus habetur *c. 4 Domus* Oratorii Domini Jesu *erecta vel erigenda in* Provincia *Mechliniensi, constituent simul unam Congregationem* a nulla *alia* dependentem.

XXI. Et quidem hæc unica est Congregatio a Gallica progenita, ejusque vivendi normam imitata, quæ ab ea sit independes.

Sunt enim & aliæ Congregationes ejusdem Instituti, quæ e pluribus particularibus domibus sive familiis unam Congregationem constituunt; atque unum Præpositum Congregationis habent, qualis in Hannonia est Congregatio Montensis; sed omnes hæ a Congregatione Gallicana dependent, atque Præpositum hujus Congregationis pro suo Generali agnoscunt; a quo etiam Præpositi singularum Congregationum confirmationem accipere debent: secus præpositus Congregationis Provinciæ Mechliniensis, ut infra dicetur.

XXII. Hæc dependentia, & unio minor est inter Domos, quæ normam vivendi Gongregationis Romanæ sive Nerianæ sequuntur.

Hæ enim Domus omnes separatim, & per se independenter planè a se mutuo per suos respective immediatos Superiores reguntur, sine ulla ab alia dependentia, aut mutua unione; ideoque nec ulla harum domorum sive familiarum nota communia, aut generalia comitia; nullusque generalis Præpositus, aut Superior, qui omnibus familiis intendat.

XXIII Congregationi Oratorii tam Romanæ, quam Gallicanæ, atque ab his progenitis Congregationibus commune est quod Congregationi adscripti, nullo Religionis voto, aut religiosa professione Congregationi obstringantur; sed in simplici ac primævo statu Sacerdotali, ac Clericali vivant; immo nec ulla similia vota Congregatio admittere queat; sed *ipsa Congregatio in primævo, & puro statu Sacerdotii, quale Christus Dominus instituit, & in Ecclesia sua reliquit, nihil addendo, vel detrahendo, perpetuo sit permansura, adeo ut quocumque loco & tempore, & Congregationis Conventu, nulla in ea* professio *sive* vota *admittantur: & casu quo aliqui* professionem *emittere vel admittere vellent, quamvis essent plures numero, ipso tamen facto e corpore Congregationis separati erunt, & bona qualibet, & cujuscumque natura ac domos, cæteris, qui in primævo instituto, ac pure Sacerdotali, licet pauciores numero remanserint, relinquere tenebuntur.* Ita Constitutiones Congregationis Belgicæ *cap. 2.* quæ iisdem pene verbis in Statutis Nerianis exprimuntur *cap. 4.*

XXIV. Presbyterorum vero hæc Congregatio potissimum instituta fuit, ut in communi viventes functionibus Sacerdotalibus fructuosius, & cum populi majore ædificatione incumbere possent.

Nerianæ seu Romanæ Congregationis scopus sive *spiritus* fuisse videtur, Parochialis alicujus Ecclesiæ curam agere, eamque dirigere; nequaquam vero omnibus indifferenter Sacerdotalibus functionibus applicari.

Hinc in Congregationis statutis *cap. 8.* legitur: *Cum sit multi in Ecclesia Dei, qui audiendis Monialium confessionibus, aut dant operam, aut dare optime possint; propterea ne quis ab instituto Congregationis nostræ propria possit abduci, statutum est, ne nostrorum aliquis sese obliget, aut dedat confessionibus audiendis, moribus reformandis, rebusque earum gerendis. Idem dicimus de Seminariis, Collegiis, Congregationibus, Societatibus, aut aliis Universitatibus, rebusque earum quomodolibet tractandis.*

Hinc passim domus, seu familiæ hujus Neriani instituti uni Ecclesiæ Parochiali regendæ præfectæ sunt, eamque jure Parochiali regunt; nullas præterea hierarchicas functiones obeuntes.

XXV. At Congregationis Gallicanæ, & Belgicæ ab ea progenitæ præcipuum Institutum est, ut illis adscripti omnibus quibuscumque functionibus hierarchicis, ad quas ab Episcopis locorum vocabuntur, applicentur.

Unde in Constitutionibus Congregationis nostræ Belgicæ, sive Provinciæ Meclinienſis, unus e præcipuis finibus institutæ Congregationis assignatur: *ut omnia quæ sunt Sacerdotum munia, & functiones, ex fonte gratiæ, & spiritu Christi summi Sacerdotis, & Sacerdotii institutoris peraget: hinc Congregatio gratiæ spiritum, & institutum* Catholicum *seu* universale, *non autem ad certas aliquas functiones limitatum habet.* Cap. 8.

Deinde tanquam consequens subjicitur: *Proinde mores regionis, & ritus Ecclesiæ loci, in quo fundata est, quantum potest & decet, sequitur, ac etiam* omnia plane *munia Ordini Sacerdotali, aut Pastorali officio convenientia (uti sunt SS. Sacramentorum administratio, prædicandi, exhortandi, catechizandi munus, juventutis institutio, Monialium directio, & hisce similia) exercere potest, & sese ad ista ministeria paratam exhibere debet.*

XXVI. Has autem functiones nisi ad arbitrium, & nutum Episcoporum exercendas ac subeundas eadem Congregatio profitetur, his verbir in citato capite 8. expressis: *Ad illas porro functiones obeundas, nullam Congregatio facultatem, jurisdictionem, aut potestatem sibi vindicat, aut propriam habet a summo Pontifice, sed omnimodam accepit a Reverendissimis Dominis Episcopis, ita ut ipsi non tantum impediendi, prohibendi, intercedendi; sed etiam præcipiendi, injungedi, & in virtute sanctæ obedientiæ ad exercenda dicta munia Sacerdotalia & Pastoralia, ubi & qua expedire videbuntur, obligandi erga Congregationem, & singulos ex ea, auctoritate polleant. Intendit namque Congregatio, quantum in se est, normam vitæ Sacerdotalis ad primævam Christi Domini institutionem continua priorum temporum praxi observatam reducere, ac ad originem sui revocare principii, & votum seu promissionem obedientiæ, quam Sacerdotes in consecratione emitere solent, quasi renovare, & in praxim omnino reducere. Ut sicut Religiosi postmodum in Ecclesia magno ejus bono exorti, ex vi votorum suorum, Prælatis suis per omnia obediunt, ita sint in hac Congregatione e Clero simul viventes, qui Reverendissimis Dominis Episcopis in usu sui Ordinis omnino, & immediate subjacent, ejusque ex amore ejus, qui Patri suo* obediens fuit usque ad mortem, *ad Philip. cap. 2. v. 8. plane submittere se debeant unde ipsi Reverendissimi Domini Episcopi plures ad manum semper habeant operarios, quibus ad omnia munia prædicta uti possint ad nutum.*

XXVII. Quare in ipsa præfatione harum Constitutionum declaratur, *quod hujus Congregationis status firmus, & perpetuus alius non est.* Quam Institutum Sacerdotum, vel ad Sacerdotum aspirantium simul, & in communi viventium, sub directione Præpositorum sive Superiorum, *& sub plena auctoritate, & jurisdictione Illustrissimorum, seu Reverendissimorum Hierarcharum: quorum principale, & præcipuum institutum sit perfectioni Sacerdotali totaliter incumbere, & in humilitatis spiritu ac pia vitæ studiis Altissimo famulatum exhibere, singulasque actiones, & functiones Ordini Sacerdotali proprie convenientes, sibi a Reverendissimis præscriptas; & non alias amplecti, nec non Sacerdotum & aliorum ad sacros Ordines aspirantium in usu præsertim scientiæ, & in pietatis exercitiis institutioni vacare, &c.*

XXVIII. Porro hæc omnimoda in exercitio functionum Sacerdotalium ab Episcopis dependentia nequaquam impedit quominus rectio *sive regimen Congregationis quoad personas, bona, & domus ad ejusdem Præpositos spectet: cujus quidem directionis potestas primaria in ipso corpore, sive Conventu Congregationis legitime convocata, cui etiam Præpositus Congregationis subierit, & in quo pluralitatem suffragiorum tenebitur sequi, residere decernitur.* Ita Constitutiones Belgicæ *cap. 2.*

XXIX. Convocatio vero Congregationis juxta dictas Belgicas Constitutiones fieri debet unoquoque triennio de consensu Episcoporum, loco & die indicendis ab ejusdem Patre Præposito, neque ultra tres menses post expletum triennium prorogari potest.

Penes Congregationem legitime convocatam est jus eligendi Præpositum Congregationis: *Qui debebit pro hac Mechliniensi Diœcesi per Archiepiscopum confirmari; immo & pro Provincia, petito tamen prius consilio Episcopi Ordinarii ejus, qui electus erit, si iis alterius, quam Mechliniensis Diœcesis in hac Provincia fuerit,* Cap. 4.

XXX. Præter Præpositum, a Congregatione legitime convocata, & congregata ex pluralitate suffragiorum, eliguntur duo *Assistentes*, qui Præposito in negotiis dirigendis assistant.

Hi una cum Præposito in omnibus deliberationibus circa res *temporaneas* jus habent vocis *decisiva: Quoad spiritualia vero, directionem, ordinem, politiam & regulas, & res hujusmodi, etiam exteriores,* consultivæ *solum.*

XXXI. Solius item Præpositi est, Superiores domorum ab Episcopis loci approbandos constituere, vel destituere, seu deponere, & mutare, quandocumque judicaverit: idem tamen ex causa faciendi jus est etiam penes Congregationem convocatam.

XXXII. Item ejusdem Præpositi est, quos a Deo vocari viderit, admittere, & alia omnia circa personas, domos, spiritualem profectum, & bona Congregationis, ex consilio tamen Assistentium peragere.

XXXIII. Prætera quamvis Congregatio a visitatione Episcopi non eximatur, nihilominus quoad ea, quæ sunt directionis, jus etiam visitandi ad Præpositum Congregationis spectat; qui a visitatione domestica per se, vel alium nunquam prohiberi potest; eamque ad minimum unoquoque triennio instituere debet.

Novas domos erigere solus Præpositus non potest, sed id ad Episcopos loci Ordinarios spectat.

XXXIV. Nova statuta quoque, & leges condere ad solam Congregationem convocatam spectat, postmodum ab Episcopis confirmanda; potest tamen Præpositus mandata, & ordiationes ad tempus seu usque ad proximam convocationem servandas, ad omnes domos, modo his Constitutionibus ac Episcoporum auctoritati nihil detrahant, destinare.

XXXV. Præter generalem Congregationis Præpositum, penes quem omnium domorum, totiusque Congregationis cura, & directio quædam eminens residet, sunt insuper singularum domorum, sive Conventuum immediate Superiores; quorum tempus Superioritatis triennio concludi debet, & ad secundum triennium tantummodo, & non ultra prorogari potest.

XXXVI.

XXXVI. *Horum proprium officium eſt perſonas, & domos ſuæ curæ commiſſas tam quoad ſpiritualem ſtatum, quam quoad temporalium adminiſtrationem dirigere, & conſervare, & quantum in ſe eſt promovere. Cap. 6.*

Quoad temporalem tamen domorum ſtatum, aut exteriorem earum faciem, nihil innovare aut mutare, vel contractum, aliudve negotium notabile res temporales ſpectans concludere, ſine auctoritate Præpoſiti Congregationis poſſunt.

XXXVII. Licet ſingulæ domus, ſeu familiæ ſua habere ſoleant bona ſeparata; tamen quia in unam Congregationem omnes ſunt unitæ, ut unitas ſpiritus per charitatis vinculum conſervetur, & fortius colligetur, monentur Superiores domorum, *ut ſtudeant, & ſe invicem charitate complecti, atque etiam quando ſecundum Deum ſe poſſe judicabunt, præſertim cum domus certis, & perpetuis reditibus fundatæ erunt, aliqua domibus magis indigentibus ſubſidia temporalia præſtare ex iis, quæ honeſtæ ſuarum ſuſtentationi, & intertentioni ſupereſſe poſſent.*

XXXVIII. In ſpiritualibus ſtudium Superiorum eo præcipue collimare debet, ut ſpiritum vitæ Jeſu Chriſti D. N. Sacerdotis in æternum in ſuis excitent; atque intendant maxime animarum profectui, & perfectioni, occurrendo omnibus impedimentis, ſuccurrendo infirmitati, & neceſſitatibus ſingulorum: denique firma in illis ſolidæ virtutis, veræque pietatis fundamenta jaciant, & ſtabiliant.

XXXIX. Ad domorum Superiores præterea pertinet, inferiores quoſcumque ſingularum ſuarum reſpective domorum miniſtros, ſive officiales inſtituere, & mutare prout judicaverint, & illis in eorum exercitio ſuperintendere, eoſque dirigere, atque defectus ſupplere.

XL. Quia Congregatio *Oratorii* nulla Religionis vota, nullamque religioſam profeſſionem agnoſcit, idcirco nec proprie *novitiatum* habet: ne tamen haud probati Congregationi incorporentur, probationis tempus præmitti quoque voluit, quod *inſtitutio* dicitur; eo quod illo durante in exercitiis pietatis, aliiſque ad Congregationem ſpectantibus functionibus *inſtitui* debeant, & probari.

Hoc *inſtitutionis* tempus ex præſcripto Congregationis Belgicæ extenditur ad triennium cum trimeſtri, ad honorem ejuſdem ſpatii vitæ converſantis Jeſu Chriſti in terris, quo ſuos Apoſtolos formavit atque inſtituit.

XLI. *Inſtitutionis* tempore elapſo, ſi reperti ſint tales, qui Congregationi judicetur convenire: *Sacerdotes vocem activam habebunt, atque omnes cenſebuntur* incorporati: *nec poterunt quacumque occaſione e Congregatione dimitti, niſi ob cauſam valde notabilem, quæ de novo acciderit, & talis a Patre Præpoſito Congregationis, nec non a tribus Patribus domorum, in quibus illi habitarent, judicata ſit, vel ab ipſo ſolo, ſi res communicari non poſſit. Cap. 9.*

XLII. Fratres vero *ſervientes* ſive Laici debent ſcripto declarare, ſe nulla ſpe mercedis velle ſervire: atque per duos ut minus annos converſari, & ſervire debent in habitu ſæculari, & tunc veſtiri non poterunt, & poſt duos alios annos cenſebuntur *incorporati*: nec dimitti poterunt niſi ob rem valde gravem, & modo quo Sacerdotes, aut ad Sacerdotium aſpirantes. Poterit tamen Præpoſitus diſpenſare ut citius veſtiantur, vel etiam tempus prorogetur. *Cap.* 10.

XLIII. Porro quamvis jam *incorporati*, e Congregatione niſi ob gravem cauſam inviti dimitti nequeant, ipſi tamen nulla aſſignata cauſa ſemper pro libitu e Congregatione recedere poſſunt.

XLIV. Adhæc cum nullum paupertatis votum emittant, per hanc *incorporationem* nihil perdunt, aut amittunt de ſuis juribus, gradibus, Beneficiis, aut bonis temporalibus; de quibus etiam libere, non ſecus ac alii Clerici ſæculares diſponere poſſunt.

XLV. Si qui tamen reditus ſufficientes, vel ex Beneficiis, vel ex patrimonio habent, merito tantum in comune conferent, quantum eorum neceſſitatibus impendi debet, ne alias ex proventibus communibus in uſum pauperum deſtinatis viventes, ſuum cenſum cum aliorum detrimento augere velint.

Qua de re in Statutis Congregationis Nerianæ *cap.* 8. hæc leguntur: *Quicumque admittuntur in Congregationem, ſciant cujuslibet anni reditus expendendos in bonos, quos ipſi judicaverint; uſus, neque quidquam cumulandum; ne quis ſcilicet e noſtra Congregatione ullam curam ponat in divitiis parandis: immo vero ex cenſu pro ſuis cuique facultatibus in commune commodum Congregationis libere conferendum eſt. Quod a noſtris adeo ſervatum eſt hactenus, ut ſi quis ob inopiam id non præſtiterit, vel præſtare intermiſerit, ſtatim atque de ſuo abundantior quoquo modo factus eſt, pecuniam pro rata portione dare ac ſolvere non deſtiterit. Ita eis conveniens ac conſentaneum ſemper viſum eſt ſtipendiis propriis militare, & a rebus etiam Congregationis tamquam ab alienis abſtinere, quibus ipſa debet, in primis non habentes unde vivant, ſuſtentare ſuos.*

Hæc plane conſona ſunt regulis, quas in rebus temporalibus diſpenſandis obſervare debebant Canonici in communi viventes (quarum vivendi normam Congregationis hujus Presbyteri æmulantur) quarum ſummarium *cap* 107. in Synodo Aquiſgranenſi expreſſum ita habet: *Cum quo damno animæ ſuæ ab Eccleſia, quæ pauperes paſcit, accipiunt illi, qui ſibi de ſuo ſufficiunt.*

Porro ſicuti Canonici in *communi* viventes; licet non eſſent vere *Regulares*, utpote voto paupertatis non adſtricti, tamen quaſi-Regulares reputabantur; atque proptorea eorum domus tunc *Clauſtra*, *Monaſteria*, & *Abbatiæ* dicebantur, & eorum Superiores *Abbates*: quidni ob earumdem vivendi rationem Monaſticæ diſciplinæ multum ſimilem, Sacerdotes Oratorii dicantur *quaſi-Regulares*?

Unde videmus, quod etiam ſubinde quaſi pro Regularibus aliquatenus reputentur; atque in eorum admiſſione ipſi Magiſtratus adjiciant modificationes ſimiles iis, quæ Regularium admiſſioni adjici conſueverunt; cujus exemplum ſupra *Tit.* 24. *cap.* 3. *n.* 16. relatum eſt.

XLVI. Hactenus tamen dicta ſufficienter oſtendunt, Inſtitutum Oratorii nullatenus dici poſſe inſtitutum *Religioſum*, prout id hodie accipitur, utpote ipſa Religionis ſubſtantialia vota non agnoſcens. Si tamen vivendi diſciplina in ipſis Conſtitutionibus præſcripta, & hucuſque obſervata attendatur, apparebit, eam eſſe plane conformem cum diſciplina Clericorum, & Canonicorum in communi viventium, quam Synodus Aquiſgranenſis anno 816. expreſſit, & compendioſe deſcripſi in Diſſertatione Canonica de Inſtituto Canonicorum *p.* 3. *cap.* 6. §. 2.

CAPUT II.

De Canoniſſis.

1 *Canoniſſarum Belgica Collegia.*
2 *Judicium Miræi de Canoniſſarum origine.*
3 *An hodierna Collegia Canonicarum fuerint Monaſteri* duplicis *Sanctimonialium, & Monachorum?*
4 *An Canoniſſæ hodiernæ ſucceſſerint Sanctimonialibus, & quo tempore primum audiri cœperit nomen* Canonicarum?
5 *Canoniſſis in Synodo Aquiſgranenſi Sæculo IX. Regula præſcripta; ſed ab his multum deſciverunt hodiernæ.*
6 *Canonicæ, de quibus Synodus Aquiſgranenſis, votum* perpetuæ *caſtitatis & ſtabilitatis emittebant.*
7 *Diſciplinam plane Regularem, & communem vivendi normam obſervabant, neque* ignobiles *excludebantur.*
8 *In Canonicarum Monaſteria, virorum introitus ſollicite cavetur.*
9 *Erant Sanctimonialibus ſimiliores, quam hodiernis Canonicis.*
10 *In quo a veris Monialibus differrent?*
11 *Quamdiu diſciplina hæc inter Canonicas fuerit ſervata?*
12 *Ad exemplum Canonicorum videntur Canonicæ ſæculo* XII. *&* XIII. *ad vitam ſingularem tranſiiſſe.*
13 *Exemplo Canonicorum cœperunt Canonicæ ſe a voto caſtitatis eximere.*
14 *Ad exemplum Canonicorum ſingulariter viventium, Canonicæ dictæ ſunt ſæculares.*
15 *Canonicarum ſæcularium meminit ſæculo* XII. *Bonifacius VIII.*
16 *Quomodo ſæculo* XIII. *ad vitam ſæcularem tranſiiſſent Canonicæ, & quæ earum vivendi norma?*
17 *Ad Collegia Canonicarum hodie nonniſi* nobiles *puellæ admittuntur.*
18 *Ad nuptias tranſire poſſunt, excepta Abbatiſſa, & quibuſdam* Offi*cialibus, & quæ hujus exceptionis ratio?*
19 *Quis hodiernus Canonicarum veſtitus?*
20 *Canonici hodie Colegiis Canonicarum adjuncti, quod eorum officium?*
21 *Unde contingat Canonicos a Canoniſſis deſpici?*
22 *Abbatiſſa aliquando juriſdictionem in Clericos exercet.*
23 *De Juriſdictione Abbatiſſæ Collegii Canonicarum Nivellenſis.*
24 *Qualis data ſit, & hodie competat Collegio Canonicarum Montenſi?*
25 *Malbodienſium Canonicarum Juriſdictio.*
26 *Canonicæ ſæculares ex mente Fundatorum debent etiam* Canonice *vivere.*
27 *Eas reformari ſæculo* XVI. *deſideravit Synodus Colonienſis.*
28 *Quid in illis obſervatum voluerit Synodus Auguſtenſis?*
29 *Collegium Canonicarum, abjecta vita ſæculari, ad Regularem tranſivit.*
30 *Collegia Canonicarum reputantur corpus* Eccleſiaſticum.
31 *Abbatiſſæ horum Collegiorum ad Synodos vocantur.*
32 *Collegia hæc ſolent eſſe ſub* immediata *Principis protectione, & conſequenter ſine ejus conſenſu viſitare nequeunt.*

I. HABEMUS hic in Belgio noſtro nonnulla Canonicarum ſive Canoniſſarum Collegia, quæ una cum aliis in Germania & Lotharingia fundatis, & hodiedum exſtantibus recenſet Miræus ad calcem notarum in Regulam Canonicorum. Et in notis ad *cap.* 13. *Cod. Donat.* de Canoniſſis Belgicis, hæc habet: „ Canoniſſarum nobili ſtirpe progenitarum, quæque ad nuptias tranſire poſſunt, Collegia in Hannonia ſunt duo, Monteſe, & Malbodienſe: toti em in Comitatu Namurcenſi, Andennenſe & Monaſterienſe, & unum in Brabantia Nivellenſe, omnium apud Belgas (ut arbitror) antiquiſſimum.

II. De origine Canonicarum hæc ſcribit idem Auctor libro de Collegiis Canonicorum *cap.* 19. „ Non ſum neſcius multos contendere olim Canonicarum iſtarum, ut cæterarum virginum Collegia, ſi non omnia, ſaltem pleraque *voto* ſeſe *caſtitatis perpetuæ* ſolita obſtringere, etſi ad ipſas Canonicæ ægre forſan admittant.

III. Vir eruditus Joannes Mabillonius de Canonicarum exordio diſſerens, contendit in pleriſque Canonicarum Colegiis primitus fuiſſe ordinatas *Sanctimoniales* ſub Regula S. Benedicti; iiſque Monachos Præfectos; atque ita primitiis fuiſſe *duplicia* Monaſteria, ſcilicet Sanctimonialium, & Monachorum. „ Quemadmodum, ait, in Belgica Provincia ſucceſſerunt Collegia *Canonicarum* Monachabus, ita & Monachis Canonicorum Conventus: ut ſicut primitus Monachi Monachabus, ita poſtmodum Canonici Canonicabus Sacramenta adminiſtrarent. Puellas in illis Cœnobiis degentes (pergit Mabillonius) velo conſecratas, & voto caſtitatis obſtrictas fuiſſe, clarius eſt, quam ut probatione indigeat.

IV. Hæc ille in præfatione ad ſæculum II. Benedict. *num.* 32. qui & alibi aſſerit: „ Ante ſæculum IX. inauditum fuit in Galliis Canonicarum nomen, & inſtitutum: audiri primum cœpit in Concilio Cabilonenſi (anno 813. habito) quod Sanctimonialibus a primæva religione deficientibus, & Canonicas ſeſe jactantibus, primum *inſtructionem pro Sanctimonialibus, quæ ſe Canonicas vocant*, *cap.* 53. ac ſequentibus præſcripſit. Notanda capitis 53. hæc verba “: *Libuit namque huic ſacro Conventui quaſdam admonitiunculas breviter iis Sanctimonialibus ſcribere, quæ ſe Canonicas vocant: quoniam hæ quæ ſub Monaſtica regula norma degunt, totius vitæ ſuæ ordinem in eadem, quam profitentur, regula ſcriptam habent.* „ Novum ego, inquit Mabilonius, tum erat Canonicarum nomen, nova Religio, quibus Concilium dictat regulas, quas Lodovicus Auguſtus anno poſt tertio in Concilio Aquiſgranenſi

(in

„ (in quo ſua Canonicis, & ſua Canonicabus regula condita eſt, explicari curavit“ In obſervationibus prævіis ad vitam S. Gertrudis *ad an.* 658. ſæc. XI. Benedictionem.

Itaque ſi Mabillonio credimus, circa ſæculum IX. quædam Sanctimonialium Monaſteria in Canonicarum Collegia, quemadmodum nonnulla Monachorum in Canonicorum Capitula, degenerarunt.

V. Quidquid ſit de hoc Mabillonii opinione, id ſatis conſtat, Canonicas, quibus in Synodo Aquiſgranenſi anno 817. Regula præſcripta fuit, multum in vivendi diſciplina ab hodiernis Belgicis Canonicabus fuiſſe diverſas.

VI. In primis Canonicæ, de quibus Synodus, non ſecus ac reliquæ Sanctimoniales, *perpetuo* caſtitatis vinculo obſtringebantur; uti conſtat ex *cap.* 8. *Regulæ*; ubi præcipitur, ut non facilis ab Abbatiſſis detur ingreſſus iis, qui Monaſteria expetiverint: „Quia, ait, poſtquam ſe Domino in hac militia devinxerint, nequaquam ſibi licitum erit propriis uti conſiliis, nec ſæcularibus penitus implicare poſſe negotiis; nec frequentiam virorum, aut collocutionem familiarem abſque cauſa inevitabili habere debent. Proinde ſcrutentur prius arcana cordis ſui, ſimulque ſuper adnotatas SS. Patrum ſententias aſſidua meditatione perlegant, ne inconſulte & minus caute *vinculum continentiæ* & virginitatis arripientes, redeant poſt ſatane, & fiant ſicut canis reverſus ad vomitum.

VII. Debebant in Monaſteriis *jugiter* reſidere. Veſtibus *nigris* utebantur. Omnes *in communi* dormitorio, ſed ſingulæ in ſingulis lectis dormiebant. In refectorio quotidie *pariter* reficiebantur, niſi cum infirmitas, aut ætatis imbecillitas id facere prohibuiſſet. Omnes *ſibi* charitatis officio viciſſim *ſerviebant*. Illis in refectorio comedentibus, & ſilentium tenentibus, continuatim legebatur lectio. Ad collationem quotidie veniebant: & hanc inſtitutionem ſeu Regulam, ſive aliarum ſcripturarum lectiones perlegebant, & de animæ ſuæ ſalute pertractabant, ubi etiam delinquentes juxta modum delicti corripiebantur: uti hæc omnia conſtant ex *cap.* 10. Regulæ; ex quo pariter intelligitur, quod non tantum nobiles; ſed & ignobiles in Canonicarum Cœnobia admitterentur. *Nobiles genere*, ait, *nequaquam ignobilioribus ſe præferant, ſcientes quia perſonarum acceptor non eſt Deus.*

VIII. Sedulo curabatur, ut virorum ad Monaſteria Canonicarum non pateret acceſſus; omniſque virorum familiaritas & converſatio caveretur *cap.* 19. 20. *&* 26. Regulæ. Quin & *cap.* 27. decernitur, ut „Presbyteris, qui ipſis Miſſarum ſolemnia celebrare debent, extra Monaſterium ſit locus, & Eccleſia, ubi cum miniſtris ſuis habitent, & divinæ ſervitutis obſequium expleant: & non niſi ſtatuto tempore Monaſterium ingrediantur puellarum; & cum eis Diaconus tantum, & Subdiaconus, qui ſcilicet & vitæ honeſtate clareſcant, & non ſe, ſed JESUM CHRISTUM amare cupiant; nec ſua quærant, ſed quæ JESU CHRISTI: & non amplius ibi immorentur, niſi in Miſſarum celebrationibus ad Sanctimoniales publice faciendis; quibus rite & devote celebratis, illico foras egrediantur. Sanctimoniales namque velo ante poſito, ut moris eſt; Horas Canonicas & Miſſarum ſolemnia celebrent. Sed & hoc caveant, ut nulla illarum cum iiſdem Presbyteris, eorumque miniſtris aliquam ſermocinationem familiarem habeat. Si qua igitur peccata ſua Sacerdoti confiteri voluerit, id in Eccleſia faciat, ut ab aliis videatur, ſicut in dictis SS. Patrum continetur: exceptis infirmis, quibus in domibus id facere neceſſe eſt.

IX. Hæc omnia ſat oſtendunt, Canonicas, quales Regula Aquiſgranenſis deſcribit, multum ab hodiernis in vivendi norma fuiſſe diſtinctas; magiſque *Sanctimonialibus* & *Monialibus*, quam modernis Canonicabus fuiſſe ſimiles; unde etiam paſſim *Sanctimoniales*; earumque Collegia *Monaſteria* vocantur.

X. Differebant autem a veris *Sanctimonialibus*, quod paupertatem ſive rerum ſuarum abdicationem non voverent; ſed tamen ante ingreſſum (ſiquidem facultates ſuas nollent offerre Eccleſiæ) ita jubebantur diſponere, ut ad vitam tendentes æternam, nullam earum occaſione patiantur perturbationem: utque remota quarumcumque forenſium rerum occupatione, ſuum liberius, & quietius poſſint cuſtodire propoſitum. *Capite* 9. *Regulæ*.

XI. Quarto tempore hæc vivendi norma apud Canonicas viguerit incertum eſt. Illud notat Aubertus Miræus, Collegium Canonicarum Nivellenſe (quod inter Belgica Canoniſſarum Collegia videtur antiquiſſimum) in communione bonorum, ac poſſeſſionum uſque ad annum 1059. perſtitiſſe: „quo anno, ait, prædia illius Eccleſiæ in tres portiones. Enrico IV. Imperatore agente fuerunt diviſa: In Xenodochium, in Beneficium Abbatiſſæ, & in Præbendas 72. Fratrum ac Sanctimonialium. Diviſionem iſtam Lotharius Imp. anno 1136. approbavit“. Hæc Miræus in notis ad calcem Indicis Collegiorum Canonicarum, qui habetur in Codice Regularum, qui & utrumque illud diploma tranſcripſit in Notitia Eccleſ. Belgii, *cap.* 89 *&* 147.

Hinc habemus, quod circa ſæculum XI. proventus Canonicarum cœperint dividi; atque in *præbendas* degenerari; ac conſequenter paulatim magis magiſque a diſciplina Sanctimonialium ſeu Monialium recedere.

XII. Immo admodum veriſimile apparet, quod ſicuti Canonici circa ſæculum XII. & XIII. deſerta vita communi tranſierunt ad vitam ſingularem, ita quoque Canonicæ circa idem tempus a vita communi tranſire cœperint ad vitam ſingularem.

De Monaſterienſi S. Petri Collegio Canonicorum 10. & Canoniſſarum 15. ſcribit Miræus: „Relicta vita *communi* anno 1282. *ad proprietariam* tranſierunt.

XIII. Quemadmodum Canonici vi ſui Canonicatus non exiſtimarunt ſe voto *perpetui* cælibatus conſtringi, ſolamque Clericalem Tonſuram ſufficere crediderunt; atque dimiſſo Canonicatu poſſe tranſire ad ſtatum Matrimonialem: ita ſenſim quoque invaluit, ut Canonicæ a voto perpetuæ caſtitatis ſe exemerint; liberumque ſibi eſſe exiſtimarint, ſtatum Matrimonialem, relicta vita Canonicali, aſſumere.

XIV. Porro ſicuti Canonici poſt dimiſſam vitam communem, & arreptam ſingularem, dicti fuere *Sæculares*, ad diſtinctionem eorum, qui vivunt ſub certa Regula *in communi*; ita Canonicæ poſt tranſitum ad vitam ſingularem dici cœperunt *Canonicæ ſæculares*.

Recte proinde notaſſe videtur Molanus *lib.* 1. *de Canonicis cap.* 15. talem fuiſſe ſæculo IX. „Canonicarum proportionem erga Sanctimoniales, ſeu Monachas, qualis erat Canonicorum erga Monachos, licet ſicut Canonici a veteri illa Regulæ diſciplinam plurimum receſſerunt, ita & Canonicas hac in parte ſequaces habuerunt.

XV. De his Canonicabus *ſæcularibus*, ſeu vitam ſingularem agentibus diſceptatur in *cap.* 43. *§. penult. de Elect. in* 6. cujus auctor eſt Bonifacius VIII. qui ſedebat ſub finem ſæculi XIII. declaratque formam præſcriptam in Electione Abbatiſſarum, & Præfectarum Monialium, etiam ſervandam in illis Monaſteriis), „ubi ſunt juxta quarumdam Provinciarum conſuetudinem mulieres, quæ nec propriis renuntiant, nec profeſſionem faciunt Regularem, ſed vivunt ut in ſæcularibus Eccleſiis Canonici“ Vocanturque in *Rubrica* Decretalis *Canonicæ ſæculares*.

Cæterum una declarat Bonifacius VIII. quod per hanc ſuam Conſtitutionem, earum ſtatum, Ordinem, & Regulam nolit nec intendat approbare; quæ eadem clauſula legitur in Clementina *Attendentes, de Statu Monachorum*, ubi mulieres illæ expreſſe dicuntur *Canonicæ ſæculares, & ut ſæculares Canonici vitam ducunt.*

XVI. Qua ratione ad exemplum Canonicorum ſæcularium cum vita ſingulari, ad ſæcularem quodammodo, ſæculo XIII. tranſiiſſent Canonicæ, narrat illius temporis non contemnendus Hiſtoricus Cardinalis De Vitriaco in Hiſtoria Occid. *cap.* 33. „Ad imitationem & exemplum prædictorum Canonicorum (ſæcularium) in partibus Hannoniæ & Brabantiæ, & in quibuſdam Theutonicorum, & Alemannorum Provinciis ſunt mulieres, quas Canonicas ſæculares ſeu Domicellas appellant. Non enim Moniales nominari volunt, ſicut Canonici ſæculares Monachi non dicuntur. Hæ ſiquidem adeo perſonas accipiunt, quod non niſi filias militum, & nobilium in ſuo Collegio volunt recipere; religioni & morum nobilitati ſæculi nobilitatem præferentes. Purpura autem & byſſo, & pellibus griſeis, & aliis jucunditatis ſuæ veſtibus induuntur, circumdatæ varietatibus, cum tortis crinibus, & ornatu pretioſo circumamictæ ... Pellibus autem agninis quantumcumque ſubtilibus, & delicatis utuntur ... Clericorum autem, & puellarum, & juvenum ſervorum etiam ſibi miniſtrantium cinctæ obſequio in domibus propriis honorifice, & ſplendide epulantur, nec deſunt menſis eorum conſanguinei in primo gradu ſibi propinqui, quos cognatos ſuos appellant. In dormitorio autem juxta Eccleſiam ſuam de nocte quieſcunt ... Sunt autem in iiſdem Eccleſiis pariter Canonici ſæculares in diebus feſtis & ſolemnibus ex altera parte chori dum prædictis Domicellis canentes, & earum modulationibus æquipollenter reſpondere ſtudentes.... Similiter in Proceſſionibus compoſitæ & ornatæ Canonici ex una parte, & Dominæ ex alia parte concinentes procedunt. Quædam ex ipſis poſtquam diebus plurimis de Chriſti patrimonio vixerunt, relictis Præbendis, & Eccleſiis, charioribus ſibi perſonis matrimonio copulantur,

Quod de ſui temporis Canonicabus ſcribit Vitriacus, hoc pene totum de hodiernis Belgicis Canonicabus verificatur.

XVII. De Nivellenſibus ſcribit in ſua deſcriptione Belgii Guicciardinus: Nec in ſodalitium hoc admittuntur, niſi magnatum & virorum Principum filiæ, quæque quadruplæ minimum nobilitatis membra paterni ſimul, & materni ſtemmatis numerent. Idem de Canonicorum Montenſium & Molbodenſium, & aliis Belgicis Collegiis teſtatur, & notoria praxis docet, nullas ſcilicet in harum ſodalitium, niſi nobilitate inſignes admitti.

XVIII. Similiter quod de tranſitu ad ſtatum matrimonialem ſcribit Vitriacus, etiam de noſtris Guicciardinus aſſerit; nimirum iis licere, oblata occaſione, & pro arbitrio nubere; exceptis Abbatiſſa & Officialibus, quæ perpetuæ caſtitatis *voto* adſtringuntur, exemplo forſan Canonicorum, inter quos Decanus, aliique in dignitate conſtituti, ad ſacros Ordines, iiſque annexum votum caſtitatis, ſuſcipiendos conſtricti eſſe ſolent.

XIX. Veſtes & ornatum noſtratium Canonicarum ita deſcribit Guicciardinus de Nivellenſibus differens: „Mane quidem, & dum Religioni operantur, cultu ſpirituali, ſive Eccleſiaſtico, ſed qui nobiles deceat, & ut ipſæ ſunt, candido pellibuſque pretioſis ſuffuato; a meridie vero, ſæculari, ut vocant; veſte, e ſerico vel id genus materiæ nobilium puellarum in morem, ornatæ“. *Pag.* 253.

XX. Habebant Presbyteros, qui Canonicabus ſacra miniſtrarent; eaque exequerentur, quæ Ordo Eccleſiaſticus ſexui femineo non permittit.

Hi primitus etiam ex communibus Monaſterii bonis alebantur; at dum Canonicæ ad vitam ſingularem tranſiere, etiam ipſi Preſbyteri ſenſim in Canonicos ſæculares tranſierunt, atque hinc hodie duplex Capitulum, alterum Canonicarum, & alterum Canonicorum.

Hi Canonici, ait Miræus in notis ad Regulam Canonicarum. „in Sanctimonialium Canonice viventium templis Miſſarum ſolemnia celebrant, & habent ii inſuper ſua propria ac peculiaria templa, in quibus horas Canonicas cantant, & alia ſacra munia obeunt.

Quibuſdam etiam diebus ſolemnioribus, in templis cum Canonicabus divinum Officium peragunt, & in ſupplicationibus procedunt; uti de Canonicis ſui temporis retulit Cardinalis De Vitriaco.

XXI. Illud notat Molanus. „Paſſim hujus ordinis Canonicæ, ſuos confratres in Præbendis, pares in dignitate, propter Sacerdotium, longe ſuperiores, vix alio loco habere dignantur, quam ut Sacellanos ſuarum generoſarum Dominationum, quamvis quædam inter eas ſint nuptiarum expectatrices, & ſollicitatrices. Quod, ait, ex eo capite fieri arbitror, quia Abbatiſſæ juriſdictioni ſubſunt“. *Lib.* 1. *De Canonicis cap.* 15.

XXII. De juriſdictione Abbatiſſæ in ſuas Canonicas, & Clericos habemus Decretalem Honorii III. in *Cap. Dilecta, tit. De Majoritate, & Obed.* ex qua quoque intelligimus, quod Abbatiſſa Clericos *ſuæ juriſdictioni ſubjectos propter inobedientias, & culpas eorum Officio beneſi-*

neficioque suspenderet; mandatque Pontifex Abbatis S. Michaelis Abrandensis Diœcesis, „ quatenus dictas Canonicas & Clericos, ut Abbatissæ prefatæ obedientiam, & reverentiam debitam impendentes, ejus salubria monita & mandata observent, monitione præmissa per censuras Ecclesiasticas, appellanione remota. compellat.

XXIII. Abbatissæ Canonicarum Belgicarum similiter Clericos suæ jurisdictioni subiectos esse prætendunt; atque de Abbatissa Nivellensi refert Guicciardinus. Est autem hæc ipsa Antistita, non sacri tantummodo hujus Collegii caput, verum etiam Domina spiritualis simul, & temporalis, ut vocant, Nivellæ & territorii ejus, haudquaquam exigui. „ *pag.* 253. *edit.* 1652.

XXIV. Collegio Canonicarum Divæ Gualtrudis; præesse voluit, ait Guicciardinus; Abbatissam, & luculentam profecto dictionem, cum civili pariter atque sacra jurisdictione, & amplissima potestate ex patrimonio suo attribuit... Factum deinde, ut lapsu temporis Abbatialis, ut sic dixerim, dignitas, & Imperatoris Romani in eam jus hæreditate obvenerit Hannoniæ Comiti Balduino Ex quo tempore Comites successores in hunc usque diem sunt Antistites sæculares, Patroni, Custodes Judices; Protectores, ac defensores dictæ ædis Divæ Gualtrudis, personarum in ea degentium, & bonorum Collegio relictorum, quibus & sine ullo prorsus obstacolo hactenus perfruuntur, & Antistites suas regendi vices mandant. Quæ ex legibus in æternam memoriam tam insignis Fundationis tantam habet auctoritatem ac præeminentiam, ut succedente novo Hannoniæ Comite, ipsa eum (ut coram nuper spectavimus in persona Philippi Regis) magna solemnitate suscipiat, ac in Comitatus, & dignitatis Abbatialis, aliorumque bonorum a Collegio dependentium possessionem immittat: ipso contra jurejurando se obstringente ad privilegia omnia, immunitates exemptiones, consuetudines, & possessiones templi, atque Cænobii Divæ Gualtrudis conservandas. „ *pag.* 456.

XXV. De Malbodiensi Canonicarum Collegio loquens Guicciardinus, dicit: „ Est autem & penes istas Canonicas suprema in oppidum, & territorium ejus jurisdictio, sic ut civilem simul & criminalem justitiæ administrent. Gaudent insuper eo privilegio signare possint quotannis definitam quandam, & certam summam mitarum (ita nuncupant minutissimum illud ex plumbo monetæ genus Divæ illius effigiem præferens) quarum duodecim singulos valent denarios, sive (ut vulgo loquimur) grossos Flandriæ. Et exponitur quidem plumbea ista monetula per totam quam late patet Hannoniam, usque ad ipsam Bruxellam, sic ut nemini liceat eam defugere. *pag.* 469.

XXVI. Cæterum sicuti Canonicorum ad vitam singularem transitus, nullatenus ipsos Canonicos exemit quin juxta suam institutionem *Canonice* vivant; uti latius supra *t.* 7. *c.* 4. ostensum fuit; ita nec similis Canonicarum a vita communi ad vitam singularem transitus efficere potest, quin juxta mentem Fundatorum; quamdiu de proventibus Ecclesiasticis vivunt, se divino cultui consecrent: Certum quippe & indubitatum est, proventus illos non alium in finem illis Collegiis Canonicarum attributos; quam ut puellæ in illis susceptæ, & ex illis viventes, cultui divino vacent, & canonice, & regulariter vivant.

Hodie vero præter divini, Officii, sive Horarum Canonicarum persolutione nihil pene de vita canonicali, & Religiosa in vivendi ratione apud Canonissas nostrates superest, de reliquo instar puellarum nobilium sæcularium, sed ex bonis & proventibus Ecclesiasticis viventes.

Hi, ad quos honorum Collegiorum cura, & regimen pertinent, despicere possunt, num similis vivendi disciplina conformis sit menti ac voluntati Fundatorum, & utrum Ecclesia vitam illarum *singularem* tolerans, eam quoque vivendi rationem permittat.

XXVII. Eas reformari desiderabat Synodus Coloniensis an. 1536. habita, atque in Ordinem, & quamdam Ecclesiasticam disciplinam revocari: „ Vitam, conversationem, ac mores Canonissarum, quæ sæculares ob id appellantur, quod perpetuæ castitatis; ac reliqua vota Monastica non emittant, reformari omnino ducimus necessarium. Nam vitam agant plures nimio licentiosam, ac plerisque scandalosam. Quæ ut in ordinem, & Ecclesiasticam quandam disciplinam, quoad fieri potest, revocentur, nobis cum visitationem aggrediemur, curandum est.

XXVIII. Circa idem tempus Syodus Augustensis *c.* 12. voluit. ut: „ Canonissæ continentiæ studium nulla voti solemnitate obstrictum sectantes, commune habeant dormitorium, habitu modesto, mundo, & castitatis indice utantur. Magna quoque instituti sui commoda (ait Synodus) ex mensæ communione perciperent: si contra inveteratum apud eas morem adduci ad hoc possent: quod ut faciant, eas in Domino hortamur.

XXIX. Canonissarum vitæ laxioris genus cum iniquius ferrent puellæ Monasterii Horrensis apud Treviros, objecto Canonicarum indumento, & vitæ genere, ad S. Benedicti leges se revocarunt anno 1494. Eximio sane exemplo, & hortatu D. Joannæ de Bertstein Abbatissæ (ait Mobillonius loco citato) quæ avitam Ordinis Monastici disciplinam vetustate, & morum corruptella collapsam reduxit.

XXX. Tametsi Canonicæ hodiernæ a vita communi transierint ad vitam singularem, & e Sanctimonialibus, aut Canonicis quasi Regularibus factæ sin *sæculares*, nihilominus reputantur etiamnum hodie Corpus *Ecclesiasticum*; nam uti rectæ notat Bertradus Loth in suis Resolutionibus Belgicis *tract.* 9. *q.* 2 *rat.* 2. „ præsens horum Collegiorum status est, ut sint Eccl. Collegiales sæculares, & tales agnoscantur ab Ordinariis locorum; Capitula habeant, & Ecclesias, quæ non sunt nomina laica. Visitantur auctoritate Ecclesiastica, vitæ institutum ab eadem recipiunt, & ordinationes, cum opus est. In processionibus non tantum inter Ecclesiasticos procedunt, Sacerdotes, Sacellanos producunt, & Canonicos de suo Collegio; sed & supra reliquum Clerum supreminent, dignissium locum sustinente ipsa Abbatissa, pedo, prælatorum Ecclesiasticorum insigni ante lato.

XXXI. Quapropter Abbatissæ horum Collegiorum, etiam ad Synodos, non secus atque aliæ Abbatissæ Regulares, & Capitula Ecclesiarum Collegiatarum vocantur. Et quidem Synodo Provinciali Cameracensi an. 1565. subcribunt: „ Margaretæ De Hinkaert Abbatisse de Malbodio. Joannes de Rametz Procurator. Margaretæ De Novelles Abbatissæ de Nivella, Alphonsus Deyllern U. J. Licentiatus Procurator. Domicellarum Capituli S. Valdetrudis Montensis Simon Bosquet Procurator.

XXXII. Hæc Collegia pleraque a Regibus fundata, etiam sub *immediata* Regis protectione esse reputantur: ideoque juxta Decretum Synodi Tridentinæ *Sess.* 22. *c.* 8. *de Reform.* ab Episcopis sine Principis licentia visitari non posse. Declarando enim quod Episcopi habeant jus visitandi Hospitalia, Collegia quæcumque, ac Confraternitates laicorum, etiam quas scolas, sive quocumque alio nomine vocant, subjicit hanc exceptionem: *Non tamen quæ sub Regum Immediata protectione sunt, sine eorum licentia.*

CAPUT III.

De Beguinis.

1 *Quo tempore inceperint* Beguinis, *incertum.*
2 *Sæculo XIII. erant mulieres, quæ dicebantur* Beguinæ.
3 *Mulieres illæ etiam sæculo XIV. videntur vixisse sicut hodiernæ* Devotariæ *in domibus privatis.*
4 *Quædam illarum simul habitare, & sub certis legibus vivere cœperunt.*
5 *Ecclesias Parochiales frequentabant, & Presbyteris Parochialibus erant subjectæ; nec proprium Parochum habebant.*
6 *Hebebant Directores, & Directrices sicut hodiernæ Devotariæ.*
7 *Interdum ex speciali privilegio dabatur Cappellanus, salvo jure Ecclesiæ Parochialis.*
8 *Hodie plerisque Beghinagiis est proprius Parochus.*
9 *Olim Beguinæ a suis Directoribus, & Directricibus normam vivendi accipiebant.*
10 *Primitus nullam professionem emitebant: Quæ hodierna professionis formula?*
11 *Vivendi disciplina in singulis pene Congregationibus olim erat diversa, hodie secus*
12 *Quo tempore Beghinagia pleraque instituta, & quis primus Fundator?*
13 *Sæculo XIV. institutum hoc non modicas subiit vexationes.*
14 *Varii illis adscripti errores, & status earum damnatus; atque hinc & Belgicæ vexatæ fuerunt.*
15 *Joannes XXII. declaravit non omnes* Beguinas *ea damnatione comprehendi.*
16 *Item præcepit, ut Belgicas* Beguinas *a vexatione Episcopi tutarentur.*
17 *In Gallia institutum Beguinarum desiit, & quare?*
18 *In quibus Beguinarum institutum, & moderna vitæ disciplina conveniat eum cum Regulari?*
19 *Qua ratione Beguinæ censeri possint statum assumpsisse, idque potiore ratione, quam Filiæ devotæ.*

I. DUo tempore Beguinæ, quarum hodie in Belgio, & vicinis aliquibus Provinciis magus est numerus, initium sumpserint, ac præsertim ad eam, quam modo observant vivendi norma, redactæ sint, non parum obscurum est.

II. De S. Ludovico Rege Galliarum scribit Thomas Cantipratanus *l.* 2. *de Apibus c.* 29. *n.* 40. *Rex devotissimus Ludovicus, in tantum amplectitur virgineæ dignitatis pudicitiam sectantes, ut Parisiis collegerit* Beghinarum *maximam multitudinem, ut se in humiliatis obsequiis exerceant, & salute.*

Et de Philippo Mommiraltio testatur ibidem *cap.* 38. quod octo Monasterium Ordinis Cisterciensis Fundator extitit, exceptis, ait Congregationibus Beghinarum, *quas ad* quinque millia, *& eo* amplius *in diversis locis in Christi servitio mancipavit.*

Quam vivendi rationem hæ mulieres, quæ Beguinæ hic dicuntur tunc tenerent, incertum est.

III. In *Etrav. Recta ratio, De relig. domibus inter communes,* cujus auctor est Joannes XXII. dicitur; *In multis mundi partibus plurima sunt mulieres, quæ vulgo* Beguinæ *vocatæ, segregatæ, quandoque in parentum domibus, aut suis, interdum vero in aliis, aut conductis sibi communibus domibus simul habitantes.*

Similiter idem Pontifex in litteris ad Episcopum Cameracensem, quas refert Miræus *l.* 1. *Diplom. c.* 91. testatur, quod relatione fide digna didicerit, plurimas esse in civitate, & Diœcesi Cameracensi mulieres, *Beghinas* simpliciter nuncupatas, *quæ in sancta, & solida simplicitate viventes, aliquæ proprias, aliquæ parentum, aliquæ conductas, vel sibi communes, & cum honesta familia domos inabitantes, aliquæ vero, rerum cogente defectu, simul in iisdem domibus, & diversis Beghinagiis, ad majorem castitatis observantiam, commorantur.*

Ex his aliisque monumentis recte colligit Petrus Coens Canonicus Anturpiensis in Disquisitione historica de Origine Beghinarum *sect.* 3. non tantum eas, quæ in Congregationibus seu Beghinagiis habitabant, sed omnes Devotarias tunc fuisse vocatas cammuniter *Beghinas.*

IV. Illarum quædam successu temporis sibi fecerunt Congregationes, & ordinationes, ac elegerunt Magistras etiam antequam designatis locis simul in communi habitarent.

Cui consonat quod ex Petro Herentalio refertur in magno Cronico Belgico ad *ann.* 1207. *Multæ mulieres tam senes quam juvenes, contempto sæculo, cum suis delectationibus, sponso qui in cœlis est servire desiderantes, fecerunt sibi Congregationes simul commorantes, & vocabantur* Beghinæ.

V. In

V. in citata Extravag. Joannis XXII. uti & in ejuſdem litteris ad Epiſcopum Cameracenſem de his mulieribus *Belghimis* refertur: „ Vitas deducunt honeſtas, Eccleſias de nocte frequentat, „ Diœceſanis locorum, & Parochialium Eccieſiarum reverenter „ obediunt.

VI. Hinc conſtat, Beghinas illas ſubjectas Presbyteris *Parochialibus*, nec tunc proprium Parochum habuiſſe. Si Petro Coenſio credimus in dicta Diſquiſitione *ſect.* 5. *num.* 2. „ Habitabant mu„ lieres iſtæ, & puellæ ſparſim per civitates, & habebant Di„ rectores, & directrices, quæ zelo pietatis eum vivendi modum „ promovebant.

Sic ſcribit Thomas Cantipratanus *l.* 2. *de Apibus c.* 30. §. 31. Vidi ſanctum virum magiſtrum Guidonem Presbyterum Beghinarum in Nivella. Et *c.* 54. §. 10. meminit Eiliſabeth de Gravio apud Nivellam in Brabantia *magiſtra* 2000. *Baghinarum*, cui tamen, uti obſervat Coenſius, nullum tunc Nivillæ eſſet Beghinagium; ſed Beghinæ habitarent ſparſim per eivitatem, ut ea de cauſa neceſſe fuerit, ibidem multiplicare Parochias.

VII. Ex archivis Capituli Antuerpienſis profert Coenſius *loc. cit.* n. 4. fragmentum litterarum Epiſcopi Cameracenſis de anno 1315. per quas Beghinis Antuerpienſibus, „ de gratia *ſpeciali*, uſque ad „ revocationem conceſſit, ut in Cappella *infirmaria* Beghinagii di„ cti loci poſſent Miſſas, & alia divina Officia facere celebrari „ per Sacerdotes, quorum Eccleſiæ debitis propter hoc officiis „ non fruſtrentur, *ſalvo jure Parochiali*.

Et anno 129. Epiſcopus Comeracenſis concendens licentiam conſtruendi Valencenis in vico *de Saolice* Hoſpitale pro Beghinis una indulget, quod „ Cappellanus qui in dicto Hoſpitali deſervit, o„ nibus tam manentibus, in ipſo Hoſpitali, quam aliis Religioſis „ mulieribus, quæ *Beghinæ* dicuntur, in vico eodem, & vicina „ commorantibus, quæ per conſilium Cappellani ipſius Goſpitalis „ Religioſum tenebunt propoſitum, Eccleſiaſtica Sacramenta pote„ rit miniſtrare, ubi quoque celebrabitur ſolemniter divinum Of„ ficium, &c.... His autem omnibus ſalvis, Presbyter S. Nico„ lai in omnibus perſonis prædictis curam Parochialem habebit „ &c. Ibidem n. 6.

VIII. cum vero multiplicatis Beghinis videretur inconveniens, immo & periculoſum, quod earum tanta multitudo quotidie per civitatem tranſire deberet ad Eccleſiam Parochialem, Beghinagiorum Fundatores, quin & ſenſim ipſæ Beghinæ ab Epiſcopis poſtularunt, & obtinuerunt ſeparationem Beghinagii, ſive Eccleſiæ ſuæ a Parochia; nec non proprios Paſtores Parochiarum Paſtoribus non ſubjectos, neque ab his dependentes, quales hodie pleraque Beghinagia habent.

IX. Quemadmodum hodiernæ mulieres, quas *Devotarias* dicimus, tametſi etiam plures ſimul in una Congregatione vivant, non ſolent ab Epiſcopis, ſed a ſuis Directoribus, aut etiam a ſuis Magiſtratibus ſtatuta, & normam vivendi accipere; ita & Beghinæ primitus a ſuis Paſtoribus, & Magiſtrabus vitæ normam accipiebant,

In litteris Epiſcopi Cameracenſis, quibus communicatur Bullla Joannis XXII. (de qua ſupra) conceditur, ut Beghinæ ſub *obedientia Magiſtrarum* in habitu griſeo; humili & honeſto remaneant, nulla ſtatutorum facta mentione; ut non obſcurum ſit, tunc temporis nulla adhuc fuiſſe Beghinarum ſtatuta ſpecialia, ſed in vivendi norma a directione, & voluntate Magiſtrarum, & directorum dependiſſe, ſicuti hodie filiæ, quas *Devotarias* dicimus.

X. Notat Coenſius *ſect.* 2. *n.* 17. quod primitus Beghinæ, quemadmodum hodie noſtræ Devotariæ, nullam ſolerent profeſſionem facere, ſed ſola veſtium mutatione, & cum aliis communi habitatione fierent Beghinæ: atque poſterioribus duntaxat temporibus præſcriptam eſſe hodiernam profeſſionis formulam, quæ his verbis exprimitur; *Ego N. promitto tibi D. Parochiano, & Magiſtrabus nunc exiſtentibus, & futuris obedientiam, & caſtitatem, tamdiu ac in Curia Baghina habitabo.*

XI. Cum vero vivendi diſciplina penderet a ſingularum Congregationum Directoribus, & Directricibus, varia erat pene ſingularum Congregationum vivendi norma; quam diverſitatem: minus convenientem judicans Archiepiſcopus Mechlinenſis Hauchinus ſub finem decimi ſexti ſeculi, „ ex variis ordinationibus ſelegit puncta utilio„ ra, & conventiora, quibus omnes *unanimiter*, ſalutariter, & „ virtuoſe in ejuſmodi Congregatione poſſent converſari, & per„ ſeverare, renovans & annullans omnes præcedentes ordinatio„ nes & ſtatuta, quæ Beghinagia in communi concernebant, un„ de & habitum quem modo geſtant, votum quod emittunt, præ„ ſcripſit; quæ etiam in aliis quibuſdam Diœceſibus abſque ordi„ natione proprii Epiſcopi fuerunt acceptata vel iis conformia ab „ Ordinariis, prout ab Illuſt. D. A. Bergis Antuerpiæ, fuere pro„ poſita, ita ut Illuſt. D. Hauchinus ſaltem in Brabantia, merito „ dici poſſit Patriarcha Beghinarum, cum Inſtitutum iſtud eo mo„ do reformavit, & ad majorem perduxit perfectionem, quam „ antea ibidem unquam habuit, & Beghinagia Diœceſis iſtius, „ quæ prius propter diverſitatem Statutorum erant quaſi diverſi „ inſtituti, fecit eſſe ejuſdem, & unius moris.

Ex hactenus dictis facile eſt colligere, Beghinas ſenſim, nec ubique eodem tempore ad eam vivendi rationem, quam hodie pleriſque in locis obſervant, pertigiſſe.

XII. Pleraque in Belgio, ac locis circumvicinis Beghinagia ſæculo XIII. & XIV. erecta fuiſſe, ex fundationum monumentis oſtendit Coenſius in ſæpius allegata Diſquiſitione *ſect.* 4. creditque omnium antiquiſſimum eſſe Leodienſe inſtitutum, ut ipſe putat, a quodam Lamberto *Le Begues* vel *Begge*, de quo in Belgii Chronico legitur ad *an.* 1618. „ Apud Leodium electus eſt in Epiſcopum Ra„ dulphus; ille Præbendas, & Beneficia per Udelinum carnificem „ vendebat, ad quem propter hæc multi confluebant, contra quod „ hommo quidam publice prædicavit, & quidem ſine malitia. Præ„ lati indignati, per Epiſcopum capi illum faciunt, & ducentes „ per Eccleſiam, unguibus impingunt: ipſe vero prophetando di„ xit, heu, heu, dies venient cum ſubtus altare B. M. Mariæ porci „ terram effodient, quod poſt accidit. Vocabatur illo Lambertus „ Beghe, a cujus nomine adhuc Beghinæ vocantur, quia primus „ invenit Ordinem Beghinarum, & eis primum caſtitatis normam „ verbo & exemplo prædicavit.

XIII. Quidquid ſit de Beghinagii Leodienſis antiquitate, aut Beghinarum primo auctore, aut earum origine, illud certius eſt, quod ſæculo XIV. non modicas, aut leves hoc Inſtitutum ſubierit difficultates; eo quod nonnullæ mulieres, præſertim in Alemania dictæ Beguinæ, & viri earum Inſtitutum æmulantes dicti *Begardi* apud Sedem Apoſtolicam fuiſſent infamati, quaſi de Summa Trinitate, & divina Eſſentia diſputarent & prædicarent, ac circa Articulos fidei, & Eccleſiaſtica Sacramenta opiniones Catholicæ fidei contrarias introducerent, & multorum ſimplicium animas in diverſos errores inducerent.

XIV. Errores illis adſcripti referunt in *Clement. Ad noſtram, tit. De Hæreticis*, & in *Clem. Cum de quibuſdam, tit. De Religioſis Domibus*, ſub nomine Concilii Viennenſis, ubi erroribus Beguinarum relatis, earum ſtatus damnatio his verbis exprimitur: „ Nos „ tam ex his, quam ex aliis de ipſarum opinione ſiniſtra frequen„ ter auditis, eas merito ſuſpectas habentes, ſtatum earumdem ſa„ cros approbante Concilio perpetuo diximus proſcribendum, & a „ Dei Eccleſia penitus abolendum: eiſdem & aliis mulieribus qui„ buſcumque ſub pœna excommunicationis, quam in contrarium „ facientes incurrere volumus ipſo facto, injungentes expreſſe, ne „ ſtatum hujuſmodi dudum ſorte ab ipſis aſſumptum quoquomodo „ ſectentur, vel ipſum aliquatenus de novo aſſumant.

Ob hanc damnationem Belgicæ Beghinæ etiam a nonnullis in criminis ſuſpicionem vocatæ fuerunt: adeo ut Antuerpiæ (referente Zypæo in Jure novo *tit. De Regularibus n.* 9.) omnia eorum bona Fiſcales Rationatores arripuerint.

XV. Sed cum habita informatione intellexiſſent Joannes XXII. immediatus Clementis V. (ſub quo Concilium Viennenſe celebratum fuerat) ſucceſſor, multas eſſe in variis mundi partibus Beghinas, nullatenus de prædictis erroribus ſuſpectas, editis litteris declaravit, haſce ſub *prohibitione aut abolitione prædictis non contineri*: „ Loco„ rum Ordinariis nihilominus injungentes, eas ſub prætextu hu„ juſmodi nullatenus moleſtari permittant. Et ſi quid forſitan ex „ hoc in bonis, aut juribus a quibuſcumque contra eas attenta„ tum eſt hactenus, vel attentari contigerit in futurum: per illos „ prædictos Ordinarios auctoritate noſtra in ſtatum reduci debitum „ volumus: invocato (ſi opus fuerit) auxilio brachi ſæcularis.

Refertur in *Extrav. Ratio recta, De Religioſis Domib. in Comm.*

XVI. Præter hanc generalem declarationem, etiam ſpecialibus litteris ab Epiſcopos Cameracenſem, Leodienſum, & Ultrajectinum (quibus pene totum Belgium tunc temporis in ſpiritualibus parebat id ipſum declaravit; uti monet Zypæus loc. cit. n. 10. addens in litteris, ut facta inquiſitione in mores, & religionem Beghinarum, ſuarum reſpective Diœceſium, ſi tales invenirentur, quales in dicta *Extravagante* deſcribuntur, non paterentur innocentes cum nocentibus ad paria judicari, ſed ab omni moleſtia eximerent: moleſtatores, ſi qui fuerint, per Cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione remota, compeſcendo.

Epiſcopi inquiſitione facta ipſas paſſim tutati ſunt; atque ab eo tempore Beghinæ hic in Belgio pacifice vivere, ac in dies magis magiſque multiplicari, & ad uniformem atque regularem quamdam vivendi normam redigi cœperunt.

XVII. Non eadem fuit Beghinarum ſors in Gallia, Cum enim (ait D. Du-Cange in ſuo Gloſſario, verbo *Beghina*) Beghinarum inſtitutum haberetur contemptui, ſenſim deſiit, & in earum „ locum ſucceſſere Sorores *Tertii Ordinis S. Franciſci*, quibus in„ didem traditæ in urbibus Galliæ earum ædes

Neque mirum videbitur, eam fuiſſe in Gallia Beghinarum ſortem, qui attenderit, Philippum Pulchrum Galliarum Regem præcipuum fuiſſe Concilii Vienenſis (in quo Beghinarum abolitio decreta erat) promotorem, ejuſque particulare intereſſe poſtulaſſe, ut ejus Decreta executioni mandarentur; ideoque, uti notat Thomaſſinus in Diſciplina Eccleſiaſtica *par.* 4. *l.* 1. *c.* 62. §. 11. fieri facile potuiſſe, Philippum Pulchrum omnes Beghinarum Congregationes aboleviſſe, ut Clementi V. & Concilio Viennenſi faveret.

XVIII. Norma vivendi Beghinarum, earumque inſtitutum hodiernum in Belgio, mixtum, ac medium quodammodo eſt inter Regulare & ſeculare, ſive laicum.

In primis ſi veſtes, & habitum conſideremus, is plane a laicali eſt diverſus; atque Religioſo veſtitui conformis; ſolent pleraque veſte nigra uti; atque capitis velamento inſtar Monialium.

Secundo, profeſſionem aliquam, votumque caſtitatis, & obedientiæ ſaltem temporaneum; ritu etiam quodam ſolemni ſub formula ſuperius relata, inſtar Monialium emittunt.

Tertio, leges & ordinationes vivendi ab Ordinariis locorum non ſecus ac Moniales accipiunt; atque eorum viſitationi æque ac Moniales ſubjacent. Parochum quoque proprium fere ubique habent, ejus directioni, & curæ ſubduntur.

Fatendum nihilominus, etiam modernum Beghinarum vivendi genus in multis a Religioſo Monialium inſtituto diſcrepare.

Primo, nullum votum Religionis *perpetuum* emittunt, ſed tantum *temporaneum* caſtitatis, & obedientiæ, non diutius adſtringens, quam Beghinæ manere volunt; ita ut omni hora libere exire, & ab omni voto ſe eximere, atque matrimonium contrahere poſſint.

Secundo, paupertatis votum nullum, ne quidem temporaneum faciunt; ſed etiam Beghinæ exiſtentes, manent rerum ſuarum proprietariæ, capaceſque acquirendi, & retinendi, non ſecus atque aliæ mulieres laicæ & ſæculares; iiſque libere utuntur, & tam inter vivos, quam mortis cauſa pro ſuo arbitrio de illis diſponunt.

Tertio, licet pleræque in Behinagiis muro, & clauſtro nocturno vallatis habitent, proprias tamen, ac ſeparatas ædes inhabitant; in quibus rem domeſticam adminiſtrant; quaſi laicæ & ſæculares ma-

matresfamilias, mensam, supellectilem, totamque domesticam œconomiam pro suo arbitrio instituentes. Unde vita comunis inter eas quoque exulat.

Quarto, clausuram Monialium non servant, sed libere exeunt, atque per civitatem sua negotia, & rem familiarem procurant; consaguineos familiaresque invisunt, & domos civium frequentant, nisi quod certis legibus, quoad dies, & horas exeundi, & redeundi libertas, per ordinationes, & statuta clerisque Beghinagiis nonnihil limitata, & restricta sit.

Quinto, nullam certam Regulam a Sede Apostolica probata profitentur; atque hoc ex capite juxta Decisionem Concilii Lugdunensis in *c. 1. De Religiosis Domibus in 6.* earum institutum Ordo Religiosus vel status Religiosus dici nequit.

Hoc sensu accipiendum quod Joannes XXII. in allegata Extravagante, de Beguinis in diversis mundi partibus pie, & ab erroribus immunem vitam agentibus dicit: „Cæterum statum *Beguinarum* hujusmodi, quas esse *permittimus*, nullatenus ex præmissis intendimus *approbare*: id est tamquam novum Ordinem seu „ statum Religiosum.

Neque enim dubium est, Beguinarum vivendi rationem haberi ab Ecclesia, & a Romanis Pontificibus (qui illis multa jam pridem privilegia, ac immunitates concesserunt, quæ in earum archivis etiamnum hodie reperiuntur) tamquam laudabilem; & eatenus probatam, ut institutum illud sequentes salutem suam secure queant operari.

XIX. Adhæc nec illud negandum, quod licet susceptio habitus Beguinarum, aut earum professio non efficiat eas vere *Religiosas*: neque dici queant assumpsisse proptera statum omnino *fixum*: & immutabilem, uti est status religiosus, tamen quia per habitus illius assumptionem se a sæculo, & mulierum sæcularium vestitu, & vivendi ratione, ac contubernio separant, atque ad aliquod particulare vitæ institutum transferunt; idque ea intentione, ut toto vitæ tempore in eo permaneant; tametsi absolute possint sine peccato ad sæculum, & communem sæcularium vivendi rationem reverti, etiam vere dici potest, Beguinas eatenus *statum* se vitæ conditionem assumpsisse, & ita vulgo creditur, filias professione Beguinarum emissa ad *statum* pervenisse: ac propterea si consuetudo, aut testator aliquid detulerit Filiabus cum ad statum aliquem pervenerint, id debetur Filiabus factis Beguinis, nisi ex circumstantiis appareat, quod consuetudo vel testator per *statum*, intellexerit statum *Religiosum*, vel statum *Matrimonialem* sive omnino *stabilem* & *fixum*; uti latius deducit Zypæus *Resp. 14. De Regularibus*.

Denique certum est, Beguinas potiori ratione dici posse ad statum etiam Ecclesiasticum pervenisse, *quam* filias, quas hodie *Devotarias* sive *Spirituales* dicimus: utpote nullam professionem castitatis etiam ad tempus, saltem publice, ac vi sui instituti emittentes, neque a sæcularium contubernio, & vivendi communi vulgarium instituto æque ac Beguinæ se separantes; neque in Congregationem sub obedientia Superiorum se redigentes sed quæ vi sui instituti possunt etiam inter sæculares, aut privatim, uti maluerint, vitam vulgarem in cælibatu sine ullo voto agere; idque in veste a veste Religiosa plane disparata, & a vulgari honestarum matronarum parum diversa: ubi e contrario vesti *Beguinarum* ad vestem Religiosam proxime accedit.

MONU-

MONUMENTA
JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI
Quæ in primo Volumine citantur.

MONITUM.

ADſunt ſimul Monumenta, quæ in prioribus hujus Operibus editionibus diſperſa leguntur. Collecta Lector ea reperiet ſecundum ſeriem paginarum, in quibus citata ſunt: huic collectioni inſerere oportuit declarationem Ludovici XIV. ann. 1693. & ejus Succeſſoris Ludovici XIV. Edictum ann. 1749. Cum enim geminum hoc utriuſque Regis Galliarum Decretum in decurſu Operis citatum fuerit, manca profecto videretur ea collectio, ſi hæc duo Decreta deſiderentur. Ut autem ordo, quem in Opere monumenta obtinent, innoteſcat, ſingula litteris majuſculis, quibus in decurſu Operis notata ſunt in iſta collectione deſignantur.

Monumentum I. citatum pag. 18. num. VIII.

A

SENTENTIA CONSILII BRABANTIÆ

Pro Jure Parochorum *Per ſe* concionandi, non obſtante Stationariorum immemoriali poſſeſſione.

CUM in Concilio clementiſſimi Domini Noſtri Regis Caroli ejus nominis ſecundi, Regis Caſtiliæ, Legionis, Aragoniæ, utriuſque Siciliæ, Hieroſolymæ, Luſitaniæ, Navarræ, &c. Archiducis Auſtriæ, Ducis Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgii, Lucemburgii, &c. Comitis Habſpurgenſis, Flandriæ, Arteſiæ, &c. Conſtituto in hac ſua Provincia, & Ducatu Brabantiæ, quæſtio & lis mota fuerit inter Patrem Priorem & Conventuales Patrum Prædicatorum hujus civitatis Bruxellenſis, Impetrantes ab una, & Dominium Præpoſitum, paſtorem, Ædituos, & Magiſtros Pauperum Eccleſiæ Parochialis de Caudenbergh ejuſdem civitatis reos citatos ab altera partibus, in qua cum partes in rotula 7. Novembris 1674. regulatæ fuiſſent verbalia ſuas in memorias reducere, atque hinc inde ſatisfactum fuiſſet, Impetrantes per ſuos dixiſſent in ſubſtantia: Primo quod, cum ipſi Impetrantes vel ab anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quarto, & ſequentibus, ulteriuſque uſque ad exhibitionem dictarum memoriarum, ſtationem ſuam ſemper habuerint in Eccleſia Parochiali Citatorum, ad concionandum in eadem Eccleſia quibuslibet Feſtis totius anni, pariterque ad corrogandum cum ſcutella eleemoſynam pro dicto ſuo Conventu, tempore concionis in eadem Eccleſia per aliquem ſuorum Religioſorum, ſignanter cum id notorie conſtaret ex documentis id concernentibus penes ipſos, prædeceſſoreſque eorum omni tempore aſſervatis, quodque dicti Impetrantes a prædicto immemoriali tempore uſque ad præfatam exhibitionem memoriarum pacifica, & quieta poſſeſſione gaviſi eſſent ut in prædictis concionibus ſtationalibus in dicta Citatorum Eccleſia circuirent per quemdam Religioſorum ſuorum pro eleemoſyna ſui Conventus, prout id omnibus manifeſtum erat; his nihilominus non obſtantibus contigiſſet prima die Maji anni ſuperiores 1674. concionante in præfata Citatorum Eccleſia hora ordinaria Parte Procuratore Conventus Imperantium, eoque juxta priſcam conſuetudinem auditoribus omnibus commendante eleemoſynam, cum exinde ſocius ejus cum capſula ſua circuire intendere, hoc ipſis via facti fuerit inhibitum ab Ædituo, & Magiſtris Pauperum ejuſdem Parochiæ, qui eo uſque fuerant conſiderati, ut via meri attentati, turbationis, via facti & novitatis, ſpecialiter vero idem Æditus, fratri laico Impetrantium, & ſocio præfati Patris Procuratoris inhiberent circuitum cum ſcutella ſua eleemoſynaria, ita ut præfatum fratrem laicum ſecedere & abire compulerint, non ſine magna admiratione ſcandaloque pubblico quorumvis auditorum, pariterque cum maxima ignominia, & contemptu ſui Conventus, quinimmo, quod amplius eſt, quod idem Æditus publice ſcutellam clauſiſſet, tali modo Impetrantium pacificam, & immemorialem poſſeſſionem impediens, quod plene conſtaret ex teſtimoniis præparatoris, & depoſitionibus Joan. Beckers, & Joan. Van-Eſſche, qui concioni iiſdem die & hora interfuerant; poſſe vero idem amplius plurimorum teſtimonio roborari & manifeſtari, cauſa eo directa, quod talia & via facti, & attentata directe repugnarent ſæpius memoratæ priſcæ & immemoriali poſſeſſioni Impetrantium, itidemque eſſent contraria Diplomatibus quibuſvis, & Edictis Supremum hujus Belgii Principum, quodque inſuper providerent, juriſque ſui æquitatem conſervarent, Impetrantibus conſultum fuiſſet ad prædictum Conſilium recurrere, quod idem conſecutive humillime imploraſſent, & requiſiſſent; idcirco ut eidem placuiſſet in finem præſcriptum ipſis concedere litteras patentes manutenentiæ in forma, quod conformiter ad prædictas ipſorum preces eædem ipſis litteræ indilate conceſſæ fuerint, & expeditæ a die 7. Maji 1674. quod eaſdem in promptis etiam executioni mandari duraſſent, ad diem undecimam ejuſdem menſis Maji 1674. per primarium præfati Conſilii Apparitorem, prout ex ejuſdem relatione pateret; quod idem primarius Apparitor, cum ei debite innotuiſſet de poſſeſſione Impetrantium, & turbatione via facti Citatorum, eoſdem Impetrantes nomine Suæ Majeſtatis ut Ducis Brabantiæ manutenuiſſe in poſſeſſione circumeundi cum ſcutella per Religioſos ſuos tempore concionis ſtationum ſuarum in dicta Eccleſia, pariterque emolumentorum inde provenientium, & eorum quæ inde dependerent, quod idem primum Apparitor tum inſuper juſſione expreſſa mandaſſet Ædituo Pepermans, omnibuſque ad quos ſpectare poſſet, ne Impetrantes in pacifica & tranquilla ſua poſſeſſione ejus, quod ſupra memoratum eſt, turbarent, aut quovis modo impedirent; ulterius ut ipſi Citati impedimenta quæcumque, & turbatione dictæ pacificæ & tranquillæ poſſeſſioni contrarias indilate, & ſine ulla mora abſque ſumptu, & damno amoliri tenerentur, & reparere. Quod dicti Citati videlicet tam Æditi, quam Magiſtri Pauperum, prout & Paſtor primario Apparitori exequenti in promptis reſpondiſſent, Impetrantes deinceps in Templo ſuo non concionaturos, aut ad Templum ſuum venturos (quod maxime notandum foret) ut in concionibus ſuis, quæ ſingulis diebus anni Feſtis haberentur, circuirent cum ſcutella; quod ipſi Citati Impetrantibus expreſſe admodum inhiberent, ne cathedram ſuam in prædicta Eccleſia ſua aſcenderent, quodque talis eſſet prætenſim intentio Paſtoris ejuſdem Eccleſiæ; quod ipſi Citati non obſtantibus præmemoratis rigoroſis mandatis & Edictis hujus Supremi Conſilii, & in comtemptum auctoritatis ejuſdem eo uſque fuiſſent temerarii, idque in prejudicium prædictæ manutenentiæ executioni mandatæ, ut die ſeconda Pentecoſtes an. elapſi 1674. mero attentato, & via facti impediviſſent Patrem Godefridum Goddry Religioſum Ordinis Impetrantium, quominus cathedram aſcenderet, & juxta antiquam, & immemorialem ſuam poſſeſſionem in prædicta Citatorum Eccleſia concionaretur hora octava matutina; quod ipſi Citati in eum finem, effectum, videlicet dictus Pepermans cum ſuis, introrſum ad januam dictæ cathedræ novam juſſiſſent affigi ſeram, nec clavim tradere voluiſſent, qua aperiretur; quod ipſi Citati e contrario iſtorum ſpeciatim dictus Perpemans cum magno ſcandalo, & ignominia Ordinis Impetrantium, vice Patris Godefridi Goddry, Patrem quemdam Capucinum dictam cathedram juſſerint aſcendere, ut ibidem vice ipſius concionaretur, quæ omnia plene conſtarent & præparatoriis, & juratis atteſtationibus Huberti Gooſſens Profeſſione ſua Typographi in hac civitate, & Hadriani Van der Vlot profeſſione Œnopolæ, qui in memorata Eccleſia tum præſentes interfuere; quod dictus Pepermans contra primum Impetrantium injurioſa, & ſcandaloſa quædam verba protuliſſet, quod ſuper eo, & ſuper memorata via facti in promptis nomine Impetrantium tamquam ſuper mero attentato, facta fuerit proteſtatio, ſimulque fuerint requiſitæ deſuper litteræ patentes attentati in talibus cauſis ſervientes, cum ulteriori interdicto, ne ſimile quid in poſterum attentaretur, ſub pœna ſexaginta realium aureorum, qui cederent emolumento ſuæ Majeſtatis, quodque exemplar illarum traderetur in manu Officio Fiſcalis, ut ad onus prævaricantium ſui muneris debitum exequeretur; quod viſo libello, & conſulto Officio Fiſcali, idem libellus remiſſus eſſet ad rotulam, ut ibidem fierent ſupplicationes in eo expreſſæ, inhibitione facta Citatis, ne quid attentarent uſque ad diem primam ſervientem, quod dictus libellus in præfata rotula fuerit exhibitus, dataque illius inſpectione Citatis iidem eo uſqoe fuiſſent paſſione abrepti, ut noluerint eidem acquieſcere, aut obedire, quod e contrario dicti Citati continue turbaſſent Impetrantes, qui hactenus in tranquilla & pacifica fuerant poſſeſſione (ut ſupra dictam eſt) quod eum in finem nunquam permiſiſſent Impetrantibus, ut præfatæ litteræ patentes manutenentiæ effectum ſuum ſortirentur, non obſtantibus rigoroſis mandatis, juſſionibus, & interdictionibus hujus Conſilii, quod idcirco, uſque in hanc horam nunquam voluiſſent admittere Impetrantes, aut Religioſos ab eis miſſos ut con-

cionarentur, aut cum scutella pro eleemosyna circuirent, sed eosdem seper dimisissent cum ignominia totius sui Ordinis, & contemptum auctoritatis hujus sæpe memorati Consilii; adeoque, ut supra dictum est, nolentibus Citatis acquiescere & obedire expressis mandatis, quæ in præfactis litteris manutenentiæ urgebantur, & continebantur, ex parte Impetrantium fuerint citati ad opponendum per eumdem primarium Apparitorem ad rotulam 30. Maji tum proxime elapsi potest vacantias; quod Van den Brandem ibidem comparens pro Impetrantibus proponendo exposuisset contenta litterarum suarum patentium manutenentiæ, & conclusisset pro auctoritate mandatorum in iis expressorum, & alias prout in mandato, & in casum litis, pro recredentia cum expensis, damnis, & interesse, quod Van den Branden eodem die exposuisset contenta in præfacto suo libello in materia attentati, & conclusisset prout in eodem cum expensis, quod Du Prenne pro Citatis contra conclusiones Van den Branden ibidem consignatas & captas, esset contestatus die 27. Junii 1674. adeoque conclusisset pro sub & obreptione dictarum litterarum patentium manutenentiæ, & ulterius ad non receptionem tam in materia principalis quam attentati, equidem in modo & forma cum expensis, ideque maxime ob rationes prætensim, quod Archiepiscopi nemini tribuerent auctoritatem ad concionandum, nisi Pastores in eo consentirent, quod illud Impetrantibus esset prætensim notum, tam ex eorum patentibus, quam ex quodam prætenso mandato, quod ipsis Pastor fieri curasset, quod ipsi prætensim mandatis talibus acquievissent, in eumque finem prætensim se domi continuissent feria secunda Paschatis, dieque Annuntiationis Divæ Virginis, quod per illud Impetrantes prætensim renuntiassent suæ stationi, quod similes stationes essent revocabiles ad nutum Pastoris loci & Superioritatis Ecclesiasticæ, quod tale quid prætensim potuisset in statione Patrum Minoritarum civitatis Michliniensis, qui similem stationem prætensam obtinebant vi contractus a multis annis in Metropolitana ejusdem civitatis; quodque hoc contra Stationantes prætensim esset judicatum in magno Consilio suæ Majestatis ibidem anno 1664. quod tales stationes prætensim precario donentur, & concedantur, quod his positis ipsi Citati Cathedram suam occludendo Impetrantibus turbationem nullam movissent, quod per illud jure suo usi fuerint, & nemini fecerint injuriam, quod per illud prætensim multo minus attentarint; quod contra hæ per Van den Branden pro Impetrantibus fuisset replicatum in rotula 5. Septembris tum proxime elapsi, adeoque concludendo perstitisset, ut alias, ut ante ubique cum expensis, vel quod alias, &c. idque propterea, quod pro maxima parte positiones præfatæ responsionis Citatorum expresse admodum ab Impetrantibus negarentur, quod acceptaretur confessio ad Citatis facta, quod Perpemans cum suis origo esset, & prima causa turbationis illius via facti modi agendi, quod præparatoriæ attestationes Citatorum minus adversarentur Impetrantibus quam faverent, quodque easdem (in quantum pro) cum confessio turbationum ibidem factarum acceptarent, quod contra hæc Du Prenne simpliciter loco duplicæ perstitisset, atque tale erat factum & casus positio, & in quo Citati plane fuissent infundanti, dum interim supra, & causa ad probandum regulata plene patere, quod Impetrantes a tempore immemoriali fuissent in pacifica & tranquilla possessione concionandi in Ecclesia Citatorum, quibuslibet anni Festis diebus, concionisque tempore circumeundi cum scutella pro eleemonsyna sui Monasterii; quod illud satis patuisset, ex notitiis, quas desuper tot sæculis servassent, & in lite per extractum authenticum exhibitis, possetque ulterius manifestari ubi negotium ad id dispositum & ordinatum fuerit, quod ipsi Impetrantes principaliter, & unice ex auctoritate prædicti Concilii se manuteneri curavissent in possessione circumeundi cum scutella pro eleemosyna sui Conventus, toties quoties in Ecclesia Citatorum concionarentur, quod illud præcise demonstraret exacta relatio primarii Apparitoris, qui eas litteras executioni mandavit, pariterque ipsum manutenentiæ Diploma, ad quod brevitatis causa remitteretur, quod talis possessio & turbatio tamquam versans in negotio pure temporali spectaret ad notitiam Tribunalium Civilium, quod ipsi Citati, & specialiter Pepermans ejusque consortes auctores & perturbatores fuissent pacificæ & tranquillæ possessionis Imperantium, quod illud superabunde declaretur & præscriptis, cum præparatoriis attestationibus ex partæ sæpius memoratorum Impetrantium traditis; præteriretur quod omnes Canonicæ leges, omnes Synodi, & Sacrosanctæ Concilia, permulta insuper decreta sanctæque Sedis expressa mandata, quæ ab immemoriali tempore usque ad prædictarum memoriarum exhibitionem, emanarunt, nihil aliud clament, nisi quod Religiosi ex Ordine Impetrantium, ubivis, in quibuscumque Ecclesiis, sacellis, & locis absolute permissum esset concionari, Verbumque Dei populis annuntiare; prout id instructive ulterius deduceretur; quod non foret in potestate illius alterius Ecclesiasticæ superioritatis talia revocare, aut irrita facere, attento quod hoc ab eo fieri deberet, qui talia Privilegia, & potestatem ipsis Ordinique ipsorum in perpetuum concessisset, quod id solummodo spectaret ad potestatem suæ Sanctitatis, quæ propter rationes, eam moventes sola hoc posset revocare: verum cum nullæ hactenus fuissent rationes, ut tales revocationes fierent; sed e contrario ut hæc Privilegia magis & amplius augerentur ob beneficia, & utilitates, quas populus inde quotidie perciperet, hinc ne minima ratio quidem, aut fundamentum subesset, cur talis ipsorum immemorialis possessio Impetrantibus denegaretur; ultra ea quæ superius sufficienter essent declarata, quæque itidem suo tempore demostrarentur (si opus foret) ultra confessionem ab ipsa parte superius factam, quod hæc turbatio unice, & specialiter oriretur a dictis Ædituis, & Magistris pauperum præfatæ Ecclesiæ S. Jacobi de Caudenbergh, ut constat ex actis per eos ipsos in lite productis, nec possent iidem Citati ex quadam attestatione Philippi Verdelet, data 16. Maji, tum proxime elapsi, & ab iis similiter in lite exhibita commodum ferre, & attento quod per illam se iidem jugularent, cum idem Deponens testabatur quod ad requisitionem Citatorum missus fuisset ad Monasterium Impetrantium, ut ad diem 1. Maji Concionatorem haberent: ut ea conditione quod in eadem Ecclesia pro eleemosyna sui Conventus non circuirent, quid adhuc egerent testibus, & quid manifestius ad condemnationem Citatorum, quandoquidem per id ipsum possessionem Impetrantium quoad conciones de novo continuassent, turbationemque etiam tum solummodo movissent quoad temporale, sive concernens circuitum cum scutella pro Conventus sui eleemosyna; & quandoquidem in materia possessoria, & ad obtinendum in materia manutenentiæ nihil aliud secundum jura requireretur præter probationem possessionis, & turbationem ex adverso motam, & consequenter, ad Impetrantes quoties in Ecclesia Citatorum concionarentur, impediri aut turbari licuisset in circuitu cum scutella pro eleemosyna sui Conventus, prout effectu contigisset, uti esset in confesso vel ipsius partis; hinc firmum esset ac stabile, quod Impetrantium litteræ patentes; in hoc casu deberent confirmari cum expensis, damnis, & interesse, cum possessio hic superius clare esset demonstrata; quin ipsi parti esset in confesso, quodque turbatio adversus hæc mota, etiam resultaret ex factis hic ante descriptis ab ipsa parte passim admissi, & ab Impetrantibus preparatorie plene probatis cum præsentatione eadem facta ulterius ad subrabundantiam probandi, si opus foret, quibus omnibus attentis, &c. hic conjungendo, &c. præsisterent etiam nunc Impetrantes expresse admodum prout alias, cum expensis, aut alias salutariter omni meliori modo prædicti vero Citati in scripturis suis memorialibus dixissent sequentia in substantia: quod quandoquidem inter Citatos statutum esset ob graves admodum rationes accedente etiam prævio mandato Superintendentium eleemosynis Impetrantem cum gratiarum actione amovere, & indicere quod inutile foret, ut deinceps Religiosos suos ad ipsorum Ecclesiam mitteret ad concionandum Festis diebus, quo sibi ad excluſſionem ejusdem Ecclesiæ, & Pauperum propria facerent emolumenta circuitus tempore concionis, prædicti Æditui & Magistri Pauperum in corpore Impetrantem de eadem resolutione certiorem ante fecissent in Quadragesima 1674. exponente ipsi magnum gravamen, necessitatem, & paupertatem tam Ecclesiæ quam pauperum, super quibus cum Impetrantes deliberasset cum Patribus discretis sui Conventus, respondisset personis præfatis, se nolle ut deinceps quispiam Religiosorum suorum Ecclesiam præfatam concionaturus intraret, seque expunxisse, & delevisse concionem seu Thema per quemdam suorum Religiosorum compositum, & destinatum concioni ibidem habendæ; quocirca conformiter ad resolutionem prædictam, & responsum desuper datum, Religiosos suos domi detinuisset feria secunda, & tertia Paschatis, & Festo Annuntiationis Divæ Virginis, dum & conciones per alios fuerunt habitæ, & circuitus pro eleemosyna factus ad emolumentum Ecclesiæ præfatæ, & Pauperum, Festo autem SS. Apostolorum Philippi, & Jacobi ad requisitionem Citatorum, quemdam Religiosorum suorum misisset Impetrans ut iterum concionaretur, cui facto cum ne minima quidem subesset suspicio, quo sibi voluisset Impetrans attribuere prædictam oblationem directe contra resolutionem ipsi intimatam, contigisset quod præfati Æditui, & Magistri Pauperum simile quid observantes, fratri laico inhibuissent ne circuiret, quibus fuisset Impetrans quasi vero permotus, ut in hocce Concilio peteret litteras patentes manutenentiæ, quibus obtentis, ob reticentiam verarum causæ circumstantiarum, vi earum Citatis diem indixisset in rotula per primarium Apparitorem 12. Maji 1674. ad trigesimam ejusdem mensis, quantumvis vero prædicti Citati dicto primario Apparitori expresse declarassent hanc suam esse intentionem, quod Religiosi Impetrantium deinceps non concionarentur pro emolumentis oblationum, quodque idcirco se vellent opponere, adeoque præn ominatæ litteræ manutenentiæ resolverentur in simplicem citationem, tam secundum jus scriptum, quam praxim hujus prædicti Consilii, nihilominus Impetrans, eo titulo quod cuidam Religiosorum suorum inhibuissent Citati ne concionaretur Feria 2. Pentecostes ejusdem an. 1674. libellum ulterius obtulisset 13 Maji, & super inhibitione, aut impedimento prætensim requisivisset litteras patentes attentati, obtinuissetque ut remitteretur ad rotulam cum interdicto provisionali usque ad primam; quod postmodum 30. per Procuratorem suum Van den Brandem proponentem primo in materia manutenentiæ jussisset enarrari contenta litterarum suarum patentium, & conclusisset pro confirmatione mandatorum in iis expressorum, aut alias prout in mandato, & in casum litis ad recredentiam, facta Procuratori Du Prenne occupanti pro Citatis earum litterarum visione cum tribus annexis præter relationem, & proponens eidem in materia attentati repetiisset umiliter contenta libelli, concludens prout in eodem cum expensis ac sustinens, quod concessa interdictio effectum suum continuaret sortiri; contra quæ simul, & semel respondentes Citati in rotula 17. Junii subsequentis, conclusissent in finem, ut litteræ patentes manutenentiæ in hoc Consilio impetratæ declararentur sub & obreptitiæ, quodque Impetrantes, eo quod vi earum taliter, & prout fecerant, conclusissent, pariterque in materia attentati declararentur, equidem in modo, & forma non receptibiles cum expensis, aut alias, &c. cum rationibus extra mandatum peremptorie allegantes, quod prætensis circuitus cum scutella tempore concionis, super quo D. Impetrans se voluisset manuteneri, in omnem eventum, ut accessorius solummodo considerari posset ad jus concionandi, quod autem Domini Archiepisc. Mechlinienses in hac Diœcesi auctoritatem non concederent concionandi nisi ea conditione, ut in hoc ipsa pariter consentirent Pastores, prout id Impetranti probe notum erat, & alias ex patentibus Religiosorum posset videri, præter quæ verum esset quod Pastor in hac Citatus ipsi prohibuisset in Parochiali sua Ecclesia concionari; cui inhibitioni effective etiam Impetrans acquievisset, quin effective renuntiasset prætensæ suæ stationi juxta certificationes cum responsione præfata exhibitas, quod similes stationes precariæ tantum reputarentur, & dependentes pro omni tempore a voluntate Pastorum, & alterius Ecclesiasticæ Superioritatis, qui easdem posent revocare, prout simile quid potuisset in statio-

tione, quam Patres Minoritæ Mechliniæ vi contractus, & a multis annis habuiſſent in Metropolitana Mechlinienſi; cum enim in eâ cauſa a prædictis Patribus requiſitæ eſſent litteræ manutenentiæ, iidem per ſententiam deſuper ſecutam in magno ſuæ Majeſtatis Conſilio 12. Novembris 1665. declarati fuiſſent infundati, & non receptibiles, quibus attentis dici non poſſent turbationem ullam motam eſſe contra Impetrantem per occluſionem Cathedreæ concionatoriæ, multo minus turbationem talem, quæ redoleret attentatum, aut viam facti; contra quæ replicando Impetrans, eaſdem allegationes, licet admodum peremptorias, unde & ſimpliciter impugnaſſet per impertinentiam, & negationem, nec quidquam ex ſua parte novi in contrarium allegaſſet, cum autem Citati ſimpliciter loco duplicæ perſtitiſſent, partes in rotula ſeptimæ Septembris tum proxime lapſi regulatæ fuiſſent reſcribere per memorias, qui Citati ſatisfaciendo ex ſua parte produxiſſent allegationes, & deductiones hic ſupra factas, quatenus inde poſſet conjici Impetrantes non eſſe fundatos, his addendo quod concionare, & Verbum Dei populo annuntiare præcipua Epiſcoporum eſſe functio juxta Apoſtolicam doctrinam, & Concilii Tridentini teſtimonium *Seſſ.* 24. *cap. de Reform. Immo Epiſcopis ſolis prædicandi munus de jure competeret, cæteris nonniſi ex ipſius conceſſione*, ajebat idem Concilim *Seſſ.* 5. *De Reform. cap.* 2. poſt S. Gregorium Nazianzenum, & Philoſophorum *de ſacra Epiſcoporum auctoritate cap.* 13. §. 1. hæc concionandi auctoritas reputaretur ab Epiſcopis proprie, & ad excluſionem quorumvis aliorum communicata Paſtoribus, cuilibet in ſua Parochia, tamquam eorum Vicariis ibidem, & Coadjutoribus, & juxta doctrinam Barboſæ in Collectaneis ad idem Concilium Tridentinus *ſeſ.* . . . . *cap.* 4. §. 4. unicum Impetrantium munus foret aliorumque Religioſorum ſubvenire Epiſcopis in prædicationis miniſterio, cum rogati aut vocati forent, proprer quas rationes etiam hic non liceret ullis Religioſis concionari in Parochiali Eccleſia, niſi cum venia illuſtriſſimi, quæ venia etiam non aliter concederetur, niſi ea conditione quod in eo conſentire deberent Paſtores, juxta notorias patentes Impetrantium, & quorumvis aliorem Religioſorum, adeo ut, cum Impetrantes de jure forent impotentes ad concionandum in præfata Eccleſia parochiali de Coudenberg, niſi cum venia Illuſtriſſimi & pariter Paſtorum ibidem, prætenſa eorum poſſeſſio non poſſet idcirco aliter admitti, quam ut precaria aut gratioſa, quandoquidem notorium foret quod quidquid neceſſario deberet ex alicujus permiſſione fieri, revocari etiam poſſet ad nutum permittentis *cap.* Si cui *de Præbendis in* 7. & Bartol. *in l.* Jubemus §. ſane ſi hæc *Cod. de Sacr. Eccl.* Commentarios faciens ad verbum *Permittere*; *dum a legislatore uſurpatur, denotat perpetuitatem, propterea quod lex perpetua ſit, contrarium tamen obtinet in aliis rebus præſertim geſtis a particularibus, in quibus iſtiuſmodi verbum ſignificat actum temporaneum, qui a permittente poſt unum actum deinceps impediri poſſit, utpote precario conceſſus.* Adeout omnimode infundatum eſſet, quod ex ſpeculatione quorumdam actum conſecutive factorum ex neceſſitate, & ex prævia permiſſione, deducere quis vellet poſſeſſionem ut manuteretur juridice invitu, & renuente permittente, prout hic contingeret, non ſolum contra voluntatem priorum Citatorum, verum etiam ipſius Illuſtriſſimi Archiepiſcopi, cum tamen munus prædicandi in Eccleſia Parochiali adeo ſit functioni Paſtorali annexum, ut nemini, ne quidem pro tempore concedi poſſit niſi cum venia & interventione Paſtorum; procul abſit ut Religioſi ad ſimiles Cathedras jus perpetuum poſſent pretendere ratione alicujus poſſeſſionis, quæ non alia foret niſi precaria aut gratuita, non ſolum contra bonum inſtitutum, & ordinem, qui in Hierarchia aut Eccleſia foret, verum etiam in præjudicium Parochianorum, qui per talia a Paſtoribus ſuis abſtraherentur, privarenturque cibo, aut nutrimento verbi Dei ipſis per eoſdem Paſtores ſubminiſtrando, tam de jure divino, quam naturali, ſi quando autem Paſtores ob multiplices occupationis idem per ſe facere non poſſent, tum exacti muneris & obligationis ipſorum foret ad id comittere, & ſubſtuere perſonas idoneas, quod fieri neceſſe erat cum abſoluta dependentia, ut iidem Paſtores amovere poſſent concionatores, qui ſæpius ratione incapacitatis nullum fructum, aut utilitatem conferrent Parochianis, adeo ut manutenentia per Impetrantes requiſita malo admodum foret exemplo, exiſtimante Carolo Fevret in Tractatu *de abuſu lib.* 3. *cap.* 3 propterea nullam manutenentiam concedi poſſe in ſimili materia aut caſu, qualis erat de Verbo Dei annuntiando, quæ opinio corroboraretur, & ſtabiliretur per declarationem Cardinalium datam ſuper 4. *c. ſeſ.* 24. prædicti Concilii Tridentini in verbis: *nulla habita ratione cujuſcumque conſuetudinis etiam immemorialis*, dum agit de Monachis volentibus ſibi attribuere auctoritatem concionandi in Cathedris Dominorum Epiſcoporum aut Paſtorum, inſuper vero bene examinando fundum negotii manifeſte deprehenderetur, quod Religioſi nullum poſſint habere titulum, ut per ſe in prædictis Cathedris concionarentur, illis repugnante jure divino, contra quod nunquam præſcribere ur, & prædictis Conſtitutionibus Pontificis, adeo ut ex æqua juſtitia nequidem in eo poſſent manuteneri contra reſolutiones, quæ in contrarium ſumerentur auctoritate ordinaria, & in vim juris communis, quarum executio nunquam cenſeretur incidere in viam facti, aut attentati *c. 2. de ſpoliat. in* 6. quo expreſſe deciditur quaſcumque vias turbationis, attentati, aut ſpoliati ceſſare, quandocumque is, contra quem agere intendimus, munitus eſſet, & ſuffultus jure communi, ad quæ omnia conformiter etiam judicatum foret in præfato magno Conſilio, in caſu huic ſimili, non obſtante antiqua, & immemoriali poſſeſſione interveniente, & quidem innixa cuidam contractui ex parte prædictorum Minoritarum, præterquam quod in caſu ſubjecto concurret. Impetrantes ſtationi ſuæ prætenſæ in omnem eventum renuntiaſſe per reſponſum, quod dediſſent prædictis Æedituis, & Magiſtris Pauperum latius in acta, quæ inde extat, memoratum, *quemadmodum enim poſſeſſio animo retineretur, ita contraria animi declaratione amitteretur.* Conchrius *in var. reſolut. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 43. & quantumvis poſtea Feſto SS. Philippi, & Jacobi anni tum proxime elapſi concionati fuerint, id contigiſſet ad requiſitionem Citatorum, qui exiſtimaverant Impetrantes ſeſe conformaturos juxta normam prædictarum reſolutionum ipſis antea propoſitarum, quibuſque jam tum, cum tertio recurriſſet occaſio concionis ad diem feſtum, acquieviſſent, ut pateret ex documentis in lite per Citatos exhibitis, ad quæ omnia conſecutive pluresque alias rationes perſiſterent Citati in & ſuper omnibus, prout alias cum expenſis, aut alias ſalutariter, &c. Poſtmodum autem die videlicet 6. Februarii ultimo elapſi oblatus fuiſſet libellus a prædictis Citatis in quo exponebatur in ſubſtantia, quod in materia manutenentiæ litem ſuſtinerentur Citati contra prædictos Impetrantes rationes cujuſdam ſtationis Feſtorum dierum, in qua iidem Impetrantes nitebantur per Curiam manuteneri, licet male & infundate, prout a Citatis in lite ex variis capitibus fuiſſet demoſtratum, quibus iidem pro ulteriori confirmatione æquitatis ſui Juris lubenter adjunxiſſent, ſententiam ibidem annexam pronuntiatam in magno Michlinienſi Suæ Majeſtatis Conſilio in materia ſimili manutenentiæ, inter Reverendum Patrem Provincialem Guardianum, & Conventuales Minoritarum ibidem ab una, & Dominum Archiepiſcopum, junctis Dominis Præpoſito, Decano & Canonicis Metropolitanæ Eccleſiæ ab altera partibus, ex qua conſtaret prædictos Patres Minoritas declaratos eſſe non receptibiles, eo quod voluiſſent manutaneri in ſtatione, quam prætendebant vi contractus, & ex antiquo ſe obtinere, ut in eadem Metropolitana concionarentur, alterius ad prædictum finem lubenter etiam adjunxiſſent Supplicantes, quod contra manutenentiam per Impetrantes requiſitam ſeſe oppoſuiſſent ex prævio conſenſu, mandato & juſſione Illuſtriſſimi Archiepiſcopi, qui etiam ulterius declaraſſet ſuam eſſe intentionem, ut deinceps in præfata Eccleſia Parochiali, quoad punctum concionandi, aſſumerentur tales Concionatores ſeu Seculares, ſeu Regulares, quales prædicti Paſtores judicarent expedire. At vero cum ſtatus negotii obſtaret quonimus Citati eadem exhiberent, recurrerent ad prædictum Conſilium, humillime ſupplicantes quatenus prædicta facta, & allegata inſuper ad litem aſſumerentur, idemque libellus ad dictum effectum ratus haberetur pro Civili quo viſo libello, cum ſtatutum fuiſſet, ut ſupplicantes petitionem ſuam exponerent in rotula, debite vocata aut citata parte, aut ejus Procuratore, factaque illius in rotula expoſitione, dicti Impetrantes contra exibuiſſent rationes impertinentiæ. Quibus omnibus bene & mature expenſis, clementiſſimus Dominus noſter Rex Dux Brabantiæ, &c. admittens ad litem præfatum libellum Civilem, & rationes impertinentiæ, declarat præfatas litteras patentes manutenentiæ ſub & obreptitias, Impetranteſque, eo quod vi earum taliter, & prout fecerunt, concluſerint, pariterque in materia attentati infundatos, & non receptibiles, condemnans eoſdem Impetrantes in expenſas hac de cauſa factas, juxta debitam taxam, & moderationem præfati Conſilii. Actum & pronuntiatum Bruxellis 3. Octobris 1675. extenſumque ad requiſitionem, & ſumptus Citatorum.

A. V. GINDERTALEN.

Monumentum II. citatum pag. 24. num. IV.

B

Reglement gegeven bij den Souvereijnenen Raede van Brabant over d'adminiſtratie van dekerke en H. Geeſt goderen.

Reglement voor de Parochie van Poppel onder het Biſdom Hertngen-boſch.

I.

IN den eerſten, dat alle Jaeren Sandaeghs voor Licht-miſſe onder, ofte naer de Vroegh-miſſe, ſal VVorden geprocedeert tot den Keus van einen nieuvven Kerch-meeſter ende H. Geeſt-meeſter door den Paſtoor ende tvve Schepenen, door den Officier en de VVeth, daer toe te deputeren.

Ordinationes ſeu Conſtitutiones datæ a ſummo Concilio ſeu Senatu Brabantico ſuper adminiſtratione bonorum Eccleſiaſticorum & Sancti Spiritus.

Ordinationes pro Parochia loci dicti Poppel in Epiſcopatu Sylva-Ducis.

I.

PRIMO loco, annuatim Dominica ante Purificationem Beatæ Virginis ſub vel poſt Miſſam matutinam procedetur ad electionem novi Ædilis ſeu Magiſtri Eccleſiæ, & Magiſtri ſancti Spiritus per Paſtorem & duos Scabinos, ad id nominandos per Officialem & Legales.

Dat

I I.

Dat de ſalve alſoo gokoſen zynde ſullen doen behoorelycken Eedt in handen van den Officier ter preſentie van den Paſtoor.

I I I.

Dat Sondaeghs voor den 16. Septembris naer de Vroeg-miſse, den Paſtoor ſal in de Kerke hebben te publiceren, datmen acht oft thien daegen daer naer ſal doen de Rekeninge van de Kercke ende H. Geeſtmeeſters.

I V.

Dat de Rekeningen ſullen moeten gesloten ende geappoſtileert VVorden ten ſelven daege als die ſullen gedaen VVorden.

V.

Dat de Rendanten hunne Bekiningen ſelfs ſullen moeten oVerbrengen by hun geſtelt ende geſchreven.

V I.

Dat de ſelve Rendenten niet honnende ſchryven, ofte andorſints, onbequaem zynde om hune Rekeningen te ſchryven ofte te ſtellen, den Heer Paſtoor hert ſelve ſal mogen doen, ende den Secretaris de ſelve teekene- ſonder ſolaris daer van te genienten.

V I I.

Ende alſoo het Recht-huys als nu gehoudeun VVordt in eene Herberge, el VVaer het niet en convenieert dat de Rekeningen geſchieden, ſoo VVordt gepermitteert de ſelve ſullen gedaen VVordent ten huyſe van den Paſtoor vor Schepenen publieckelyck, ende met open deuren, op dat ieder daer toe mag acces habben.

V I I I.

Dat de Kerck ende H. Heeſt-meeſtors geene diſtributie van Almoeſſen en ſullen mogen doen, tenuſy met conſene van den Paſtoor, ende ingeVelle daet eenige groote diſtributien ſouden dienen gedaen te VVorden, daer over ſal oock gevraeght VVorden het conſent van de voorſz twee Schepenen.

I X.

Dat de kleyne noodige reparatien ſullen mogen geſchieden door de Kerck ende H. Geeſt-meeſters met conſt van den Paſtoor, maer de de groote reqaratien ſullen moeten geſchieden, met oveſtaens ende toeſtem-minge van de voorſz tvve Schepenenen.

X.

Dat de Kerck ende H. Geeſt-meeſters de goederen van de Kercke ende H. Geeſt niet en ſullen mogen verhuren al publieckelyck met overſtaen van den Paſtoor en de voorſz tvvee Schepenen.

X I.

Dat de ſelve Kerck-ende H. Geeſtmeeſters geene pennigen en ſullen mogen aenleggen als met interventie van den Paſtoor en de voorſz tvve Schepenen.

X I I.

Dat in cas van eenige verſchillen, de ſelve ſullen gedecideert VVorden op den voet voet van het Placeaert van den 31. Auguſti 1608.

X I I I.

Dat alle de voorſz deveiren ingevolge van deſen Reglemente, oft anderſints ter ſaeck van de voorſy. goederen te geſchieden, ſallen moeten gratis *gedaen VVorden ſonder eenige onkoſten 't ſy van Vacatien: Maelteydt, Verteiren, ofte anderſinis. Ordonnerende aen teder ſic hier naer te reguleren. Alles by proviſie tot dat anderſint by den Hove ſal gediſponeert VVorden. Aldus gedaen binnen de deſe ſtadt Bruſſeles onder het Cachet vanſyne Majeſteyt den 18. December 1702. ſub* Bodry.

I I.

Quod ita electi præſtabunt juramentum in debita forma inter manus Officialis, præſente Paſtore.

I I I.

Quod Dominica ante 15. Septembris poſt ſacrum matutitinum Paſtor in Eccleſia publicabit octo vel decem diebus poſt, reddendas fore rationes Magiſtrorum Eccleſiæ & Sancti Spiritus.

I V.

Quod rationes & computus & claudentur eodem die, quo reddentur.

V.

Quod rationes reddentes eas perſonaliter a ſe ſcriptas & formatas præſentabunt.

V I.

Quod rationes reddentes, ſi non ſciant ſcribere, vel alias incapaces ſcribendi vel formandi ſuas rationes ſeu computus. Dominus Paſtor poterit id facere, & Secretarius ſignare, nullo inde percepto ſalario.

V I I.

Quod, quoniam leges ſeu legales jam conveniunt in popina, in qua non decet exhibere ratione, erit licitum id facere in domo Paſtoris, publice coram Scabinis, apertis januis, ut cuilibet ſit liber acceſſus.

V I I I.

Quod Magiſtri Eccleſiæ & Sancti Spiritus nullatenus poterunt facere diſtributiones eleemoſynarum, niſi ex conſenſu Paſtoris, & dum erunt faciendæ conſiderabiles diſtributiones, etiam poſtulabitur conſenſus ſupradictorum Scabinorum.

I X.

Quod parvæ reparationes poterunt fieri, conſentiente Paſtore, per Magiſtros Eccleſiæ & Sancti Spiritus: majores vero, intervenientibut & conſentientibus ſupradictis duobus Scabinis.

X.

Quod Magiſtri Eccleſiæ & Sancti Spiritus non poterunt elocare bona Eccleſiæ & Sancti Spiritus, niſi publice, intervenientibus Paſtore & duobus ſupradictis Scabinis.

X I.

Quod Magiſtri Eccleſiæ & Sancti Spiritus nullam pecuniam poterunt penſioni annuæ aſſignare vel dare, niſi intervenientibus Paſtore & ſupradictis Scabinis.

X I I.

Quod ſi aliqua diſſidua oriantur, decidentur juxta diploma affixum ſub data 31. Auguſti anni 1608.

X I I I.

Quod omnia dicta officia reddenda juxta hanc Conſtitutionem, vel aliter quoad ſupra dicta bona, deducebunt gratis fieri; ſine ullis ſumptibus ſive titulo vocationum, conviviorum, expenſarum, vel aliter, mandando omnibus, ut ſe his accommodent, quæ omnia proviſionaliter fient, donec aliter ab Aula ſtatuatur. Datum in hac urbe Bruxellenſi ſub ſigillo Majeſtatis ſuæ 18. Decembris 1702. ſignatum *Bodry*.

Reglement op de Kerck, Capelle ende H. Geeſt-goederen vande Dorpen van Vorſelaer en Lichtaert, onder het Biſdom van Ant-werpen,

I.

IN den eerſten dat Sondaegs voor den vlfthienſten September van jederen jaere, den Paſtoor van elcke Parochie ſal in de Kercke publiceren, datmen den eene tVVinrigſten der ſelver maen VVeſende den Feeſtdagh van den heyligen Matheus, ſal doen de Rekeninge van de Kerck, Capelle ende H. Geeſt.

I I.

Dat jeder Rendant ſal moeten maecken velle Rekeninge ende daer voor verantvvorden.

I I I.

Dat de Rekeneneng ſullen moeten geappoſtilleert ende gesloten VVerdendenſelven daege dat ſy geſchieden.

I V.

Dat de Rendanten ſelfs ſullen moeten hunne Rekeningen overbregen gen by hun geſtelt ende geſchreven.

V.

Dat de ſelve Rendanten niet konnende ſchryven oft anderſint onbequaem zynde om hunne Rekeningen te ſcryven oft te ſtellen, den Paſtoor het ſelve ſal mogen doen ende Secretaris de ſelve teekenen ſonder ſolaris daer voor te genieten.

V I.

Ende alſoo het Recht-huys alſnu in byde de voorſz Parochien gehouden VVordt in een Herberge, alvvaer het niet en convenieert dat de Rekennengen geſchieden, ſoo VVordt gepermitteert dat den Officier ende Schepenen publiockelyck, ende met opene deure, op dat jeder daer toe acces magh hobben.

V I I.

Dat de klyne noodige neparatien ſullen mogen geſcieden door de Kercke Capellè, ende H. Geeſt-meeſters, met conſent van den Paſtoor, maer de groote reparatien ſul en moeten goſchieden met overſtaen ende toeſtemminge van den Officier en Schepenen,

Ordinatio ſeu Conſtitutio pro bonis Eccleſia, Sacelli & Sancti Spiritus pagorum Vorſelaer & Lichtaert, Epiſcopatus Antuerpienſis.

I.

PRimo quod Dominica cujuslibet anni ante 15. Septembris, Paſtor quilibet publicabit in Eccleſia 21. ejuſdem menſis Feſto Sancti Matthæi reddendas fore rationes ſeu computum Eccleſiæ, Sacelli & Sancti Spiritus.

I I.

Quod quilibet rationum redditor debit facere computum integrum, & pro eo cavare.

I I I.

Quod rationes ſeu computus debebunt apoſtillari & claudi eodem die, quo reddentur.

I V.

Quod reddentes ſeu exhibitores perſonaliter a ſe formatas & concluſas rationes præſentabunt.

V.

Quod ſi iidem reddentes ſeu exhibitores non ſciant ſcribere, vel alias non ſint in potentia ſcribendi, vel formandi ſuas rationes, aut computus, Paſtor poterit id facere, & Secretarius ſignare, nullo inde percepto ſalario.

V I.

Et quoniam Congegatio Legis hodie dum ſervatur in duabus dictis Parochiis, in popina, in qua non expedit; nec decet rationes reddere, erit licitum id facere in domo Paſtoris publice coram Officialibus & Scabinis, januis apertis, ut unicuique ſit liber acceſſus.

V I I.

Quod parvæ reparationes neceſſaria poterunt fieri per Magiſtros Eccleſiæ, Sacelli & Sancti Spiritus, cum Paſtoris conſenſu, ſed conſiderabiles debebunt fieri intervenientibus & conſentientibus Officiali, & Scabinis.

VIII.

Dat dic Kerck, Capelle ende H. Geest-meesters niet en sulen mogen verhueren de goederen, Kerck, Capelle ende H. Geest aengaende als publieckelyck, ende met overstaen van den Pastoor, Officier ende Schepenen.

IX.

Dat de selve Kerck, Capelle ende H. Geest-meesters geene penningen en sullen mogen aenleggen, als ter interventie van den Pastoor, Officier ende Schepenen.

X.

Dat de aengelegde penningen, de VVelck tot noch toe sonder geneoghsaeme versekeringe zyn uytgestelt, sullen moeten ingevoordert oft behoorlyck versekert VVorden.

XI.

Dat de openstaende Rekeningen ende Sloten sullen in VVynigen tydt VVorden gedaen en de ingevoordert.

XII.

Dat de Rekeningen behoorelyck gedaen endegesloten, sullenVvorden gestelt in de Komme vande respective Kercle, alvvaer oock de overige penningen van de sloten sullen meeten gebrocht VVorden, tusschen veerthien dagen naer dat de Rekeningen geschiet zyn.

XIII.

Dat de Kerck ende H. Geest-meesters geene distributie van Aelmossen en sullen mogen den, ten sy met consent van den Pastor, ende ingevalle daer eenige grote destributien souden dienen gedaen te VVorden, daer over sal oock gevraegt VVorden het consent van de voorsz. Officieren endo Schepenen.

XIV.

Dat in cas van eenige verschillen, deselve sullen gedecideert VVorden op den voet van het placaert van den eenendertigsten Augusti, sesthien hondert acht.

XV.

Dat alle de voorsz, devoiren ingevolge van de sen Reglemente, oft andersints ter saecke van de voorsz. goederen te geschieden, sullen moeten gratis gedaen VVorden sonder eenige onkosten' t sy van vacatien, maeltyd, verteir oft andersints, ordonnerende een-jeder sich hier naer te reguleren, alles by provisie, tot dat andersints by den Hove sal gedisponeert VVorden. Aldus gedaen binnen dese Stadt Brussele, onder het Cachet secreet van Syne Majesteyt den thiensten Julii, seventhien hondert negen, geparapheert Grysp. vt. ende VVas onderteeckent Bodry, ende gecacheteert met Syne Majesteyte secretem Segele in rooden au VVelle gedeekt met VVit pampier.

Dit Reglement is geextendeert gevvest mutatis mutandis voor de Parochie van Boore-Meerbeeck onder de Meyerye van Campenhout in het Aerts-bisdom van Mechelen, op de 22. October 1771. sub Secretarie Vander Linden.

VIII.

Quo Magistri Ecclesiæ, Sacelli & Sancti Spiritus, non poterunt elocare bona Ecclesiæ, Sacelli & Sancti Spiritus, nisi publice & intervenientibus Pastore, Officiali, & Scabinis.

IX.

Quod dicti Magistri Ecclesiæ, Sacelli & Sancti Spiritus non poterunt pensioni assignare ullam pecuniam nisi intervenientibus Pastore, Officiali, & Scabinis.

X.

Quod debebunt reassumi, vel in securitatem redigi in debita forma pecuniæ huc usque sine sufficiente securitate pensioni assignatæ.

XI.

Quod rationes apertæ & clausæ fient exiguo temporis spatio, & consequteter executioni tradentur.

XII.

Quod rationes debitæ confectæ & clausæ debebunt deponi in cista Ecclesiarum respectivarum, ad quas etiam deferentur pecuniæ restantes ex clausis computibus 14. diebus post redditionem computuum.

XIII.

Quod Magistri Ecclesiæ & Sancti Spiritus nullas eleemosynas poterunt distribuere, nisi consentiente Pastore, & dum agetur de faciendis majoribus distributionibus, postulabitur consensus Officialium & Scabinorum.

XIV.

Si accidant diffidia, dicidenda erunt juxta affixum diploma 31. Augusti 1608.

XV.

Quod omnia officia reddenda juxta hanc Ordinationem vel aliter respectu prædictorum bonorum, fient *gratis* absque ullis sumptibus sive titulo vacationum, conviviorum, expensarum, aut aliter: mandando unicuique, ut se his accommodet, omnia provisionaliter, donec ab Aula aliter statuatur. Datum in hac Civitate Bruxellensi, sub sigillo Secreto Majestatis suæ 10. Julii anni 1709. sub signo calamari signatum *Bodry*, & erat impositum Secretum Majestatis suæ hostia rubra obductum papyro alba.

Hæc Ordinatio fuit extensa mutatis mutandis pro Parochia Boort-Meerbeeck Satrapia Campenhout in Archiepiscopatu Mechiliniensi 22. Octobris 1711, sub Secretario *Vander Linden*.

Reglement voor de Parochie van Haren, by Brusseles.

I.

DAT altydt sullen VVesen tvvee Kerck-meesters ende tvve H. Greest-meesters, VVaer van de tvvee ondiste sullen afgaen ter expiratie van' t tvveede jaer van humen dienst.

II.

Dat in hunne plaetse t' elcken jaere op Saterdagh voor Lichtmisse eenen nieuvven Kerkende H. Geest-meester gekosen sal VVorden door den Pastoor ende door den Heere, ofte in syn afvvesen door des selfs eersten Officier.

III.

Dat de selve alsoo gekosen den gevvoonelycken Eedt sullen moeten doen in handen van den Officier.

IV.

Dat de Kerck en H. Geest-meesters jaerelyckx ter plaetse van' t Genecht, geen Herberg vvaesende, Rekeningen sullen moeten doen ter interventie van den Pastoor ende van den Heere oft des selfs eersten Officier, ende vantVVe schepenen met den Greffier van 't dorp van Haren.

V.

Dat dese tvve Rekeningen by separate Cohieren samen ten selven tydgoden sullen VVorden gratis, ende sonder dat daer VVoor door iemane dem eenigen salaris gevraeght oft genoten sal mogen VVorden.

VI.

Dat de Rendanten hunne respective Rekeningen sullen moeten overbrengen behorrelyck by hun geschrecven en gestelt, om geappostilleert en gesloten zynde, by den Secretaris van Haren geteeckent te VVerden.

VII.

Dat by aldien eenige der gen die over de Rekeningen moetem staen, ten dage dier niet en compareren, des niet tegenstaende tot hooring ende slytinge geprocedeert sal VVorden door de presenten.

VIII.

Dat de Kerck en H. Geest-meesters d' administratie van het respectief inkomen sullen hebden.

IX.

Dat de ordinaire reparatien ende belastingen van de Kerkgeschieden sullen met kennisse van den Pastoor ende van den Herere oft de selfs eersten Officier.

X.

Dat het uytrycken det Aelmoessen op den selven voet sal gedaen VVorden.

XI.

Dat de verhueringe van de Goederen der Kercke en H. Geest, publieckelyck en gratis als hoven sal gedaen VVorden ten overstaen van den eersten Officier, tvvee Schepenen en van den Secretaris in 't by vvesen van den Pastoor en van den Heere, dunckt sulckx hue goedt.

XII.

Dat geene verkoopinge van goederen, quytinge van Rentem, aenlegginge van Penningen, oft andere Contracten smaeck helbende van aenatie, en sullen mogen geschieden ten sy met kennisse van den Pa-

i

Ordinatio pro Parochia Haren prope Bruxelles.

I.

QUod semper erunt duo Magistri Ecclesiæ, & duo Magistri Sancti Spiritus, quorum duo Seniores deferent sua servitia, finito secundo anno,

II.

Quod ipsorum loco quolibet anno, sabbato ante Purificationem, eligetur novus Magister Ecclesiæ & Sancti Spiritus, a Pastore & Domino loco, vel in ejus absentia a primario ejus Officiali.

III.

Quod ita electi præstabunt inter manus Officialis juramentum solitum præstari.

IV.

Quod Magistri Ecclesiæ & Sancti Spiritus debebunt rationes suas annuas reddere in loco (non existente popina) in quo Lex convenit, intervenientibus Parocho & Domino Territoriali, vel ejus principali Officiali, & duobus Scabinis cum judicii Scriba pagi *Haren.*

V.

Quod hi duo computus reddentur eodem tempore *gratis*, separatis sexternioribus, & absque quod ullus possit nec postulare, nec ullo salario gaudere.

VI.

Quod reddentes rationes præsentaturi sint suos computus respectivos a se scriptos & debite efformatos, ut, illis apostillatis & clausis, signentur a Secretario *Haren*.

VII.

Quod si contingat aliquos illorum qui computibus debent interesse, non adesse die statuto, procedetur a presentibus ad auditionem & clausuram.

VIII.

Quod Magistri Ecclesiæ & Sancti Spiritus respective habebunt administrationem proventuum seu redituum respectivorum.

IX.

Quod reparationes & expensæ ordinariæ Ecclesiæ fient cum cognitione Parochi & Domini, aut ejus principalis Officialis.

X.

Quod distributiones eleemosynarum eodem modo fient.

XI.

Quod elocatio seu conductio bonorum Ecclesiæ & Sancti Spiritus fiet publice, & *gratis* ut supra, intervenientibus Officiali principali, duobus Scabinis, & Secretario, coram Pastore & Domino, & si id bonum judicent.

XII.

Quod nulla venditio bonorum, nulla refusio redituum, nulla expositio pecuniæ pro lucro percipiendo, vel alii contractus, qui nolent alienationem, poterunt fieri nisi cognoscentibus Parocho, Domino,

ſteor, van den Heere ende van alle andere ginteresſeerde, en met conſent van Syne HooghVVeerdigheydt en Octroy van Syne Majeſteyt.

XIII.

Dat gemaeckt ſullen VVorden tvvee Kiſten ofte Commen, d'een voor de Kercke ende d'ander voor den H. Geeſt, VVaer inne be VVeart ſullen VVorden de reſpective documenten, letteragien, Rekiningen, &c. mitsgaders de contante Penningen.

XIV.

Dat voor elcke Kiſte ſullen gemaeckt VVoorden dry verſcheyde sloten, ende dry sleutels, VVaer van den Paſteor van elcke Kiſte eenen sleutel den Heere oft des ſelfs cerſten Officier van elck eene, ende de Kerck e H. Geeſt-meeſters van hunne reſpective Kiſten eenem ſullen hebben.

XV.

Dat VVegens de VVeer reſte men ſich ſal reguleren volgens 't geſtatueerde by 't Placcaert van den een dertigſten Auguſti 1608. Actum den 24. Januarii 1713.

Onderteeckent, BODRY.

mino, & omnibus, quorum intererit & ex conſenſu Archiepiſcopi, & permiſſu Majeſtatis Suæ.

XIII.

Quod fient duæ ciſtæ, una pro Eccleſia, & altera pro Sancto Spiritus, in quibus cuſtodientur documenta reſpectiva, litteræ, rationes ſub computus, &c. ſicut etiam pecuniæ paratæ.

XIV.

Quod pro qualibet ciſta fient tres differentes ſeræ & tres claves; Paſtor uniuſcujuſque ciſtæ habebit unam, Dominus vel ejus principalis Officialis etiam uniuſcujuſque unam, & Magiſtri Eccleſiæ & Sancti Spiritus etiam ſuarum ciſtarum reſpectivarum.

XV.

Quod inſuper obſervabuntur Statuta in affixo diplomate 31. Auguſti anni 1608. Datum 24. Januarii 1713. *Signatum* BODRY.

Reglement op de Kercke ende Heyligh-Geeſt-Goederen der Parochie van Evere.

I.

DAT altydt ſullen VVeſen tvvee Kerck meeſters en de tvvee Heyligh Geeſt-meeſters vaer van de tvvee oudiſte ſallen af gaen ter expiratie van het tvveede jaer van hunnen Dienſt.

II.

Dat in hunne plaetſe t'eleken jaere op ſaterdag voor Lictmiſſe eenen nieuvvenkerck ende Heyligh Geeſt Meeſter gekoſen ſal VVorden, door den Heere, ende den Paſtoor, oft in het afvveſen van den voorſz. Heere; door den Paſtoor, ende den eerſten Officier van den Heere, die VVelcke in cas van gneenigheyt hen ſullen vergelicken by het trecken van het Loth.

III.

Dat de ſelve alſoo gekoſenzynde, gevvoonelycken Eedt ſullen moeten doen in handen van den Officier.

IV.

Dat op den tvveden Sondaghvan September van jederen jaere dea Paſtoor van de Parochie ſal in de Kercke publiceren dat-men Dondeaagh van de ſelveVVek ſal doen de Rekeninge van de Kercke ende van den Heyligen Geeſt.

V.

Dat iederen Rendant ſal moeten maecken volle Rekeninge, ende daer vooren verantvvoorden.

VI.

Dat de Rekeningen ſullen moeten geappoſtilleeert ende geſloten VVorden ten ſelven dage dat ſy geſchieden.

VII.

Dat de Rendanten ſelfs ſullun moeten hunne Rekeningen overbrengen by hun geſtelt ende geſchroven.

VIII.

Dat de ſelve Rendanten niet konnende ſchryven, oft anderſints onbequaen zynde om hunne Rekeningem te ſchryven oft ſtellen, den Paſtoor hert ſelve ſal mogen doen, ende den Secretaris oft Greffier de ſelve teechenen ſonder ſalaris daer voor te genieten.

IX.

Ende alſoo het Recht-huyſalſnu in de voorſchreve Parochie gehouden VVort in eene herberge, alvvaer het niet en convenieert dat de Rekeningen geſcieden, ſoo VVordt gepermittert dat die ſelve ſullen gedaenvvordenten huyſe van den Paſtoor, voor den Landit-Deken, denvoorſchreven Paſtoor, Officierende Schepenen publickelyck, ende met open deuren, op dat jeder daer toe magh acces hebben.

X.

Dat de Kerck ende Heyligh-Geeſtmeeſters d'adminiſtratie van het reſpectief inne-Komen ſullen hebben.

XI.

Dat de klyne noodige reparatien niet excederende de ſomme van tvvelff guldens courant, ſullen mogen geſchieden door de Kerck ende Heyligh-Geeſt-meeſters met conſent van den Paſtoor, maer dat de groote reparatien ſullen moeten geſchieden ooch met overſtaen ende toeſtemminge van de Officier ende Schepenen.

XII.

Dat de Kerk ende Heyligh-Geeſtmeeſters niet en ſullen mogen verbueren de Goederen, Kerck ende Heyligh-Geeſt aegaende, als publieckelyk ende metoverſtaen van den Paſtoor, Officier, ende Schepenen, ſonder preferentie te gevenaen de Huerelingen, 't zy innegeſetenen ofte aff-geſetenen ende dat op de oude conditien te ſchryven door die voorſz. Herck ende Heylingh-Geeſt-meeſters, 't en VVaere dat by gemeyn conſent VVirde goet gevonden eenige artikelen teveranderen, ende in cas van onbequaembeyt van de voorſchreve VVerck ende Heylig-Geeſtmeeſters ſal ingevolght VVorden het gediſpeneerden met den beven-ſtaende achtſten artikel.

XIII.

Dat de ſelve Kerck ende Heyligh-Geeſt-meeſters geene Penningen en ſullen mogen aenleggen als ter interventie van den Paſtoor, Officier, ende Schepenen.

XIV.

Dat de aengeleghde penningen devvelke tot noch toe ſonder genoech-ſaeme verſekeringe zyn uytgeſet, ſullen moeten ingeverdert oft behoorelre verſekert VVorden.

XV.

Dat de openſtaende Rekeningen, ende sloten ſullen in VVeyningen tydt VVorden gedaen en ingevoordert.

Ordinatio pro bonis Eccleſiæ, & Sancti Spiritu Parochiæ Everenſis.

I.

QUod ſemper erunt duo Magiſtri Eccleſiæ, & Sancti Spiritus, quorum duo Senieres ſervitia ſua deſerent circa finem anni ſecundi.

II.

Quod die Sabbati ante Purificationem B. Virginis ipſorum loco eligetur novus Magiſter Eccleſiæ, & Sancti Spiritus a Paſtore; & a Domino territoriali ſeu loci, vel abſente dicto Domino, a Paſtore & Officiali principali dicti Comini, qui caſu quo non convenirent, convenient mittendo ſortem.

III.

Quod ita electi tenebuntur præſtare ſolitum juramentum inter manus Officialis.

IV.

Quod Dominica ſecunda Septembris, cujuslibet anni Paſtor Parochiæ in Eccleſia publicare debeat Jovis die ejuſdem hebdomadæ exhibendas fore rationes ſeu computus Eccleſiæ & Sancti Spiritus.

V.

Quod quilibet reddens tenebitur facere computum integrum, & pro eo cavere.

VI.

Quod computus debebunt Calamari ſigno muniri & claudi eodem die, quo reddentur.

VII.

Quod reddentes tenebuntur perſonaliter præſentare ſuos computus a ſe formatos & ſcriptos.

VIII.

Quod ſi idem reddentes non ſciant ſcribere, vel alias incapaces hoc præſtandi aut conficiendi ſuos computus, Paſtor id poterit efficere & Secretarius vel judicii Scriba ſignare, nullo inde percepto ſalario,

IX.

Et quoniam Lex dictæ Parochiæ convenit hodie dum in popina, in qua non decet reddere rationes, erit licitum id facere in domo Paſtoris, publice coram Decano Rurali, dicto Paſtare, Officiali & Sabinis, januis apertis, ut unicuique ſit liber acceſſus.

X.

Quod Magiſtri Eccleſiæ & Sancti Spiritus habebnnt adminiſtrationem reſpectivorum redituum.

XI.

Quod minores reparationes neceſſariæ, dummodo non excedant ſummam 12. florenorum, poterunt fieri per Magiſtros Eccleſiæ & Sancti Spiritus, conſentiente Parocho, majores vero, intervenientibus, & conſentientibus Officiali & Scabinis,

XII.

Quod Magiſtri Eccleſiæ & Sancti Spiritus non poterunt elocare bona Eccleſiæ & Sancti Spiritus niſi publice intrervenientibus Paſtore, Officiali & Scabinis, abſque quod dent preferentiam conducentibus ſive incolis, ſive peregrinis, & hoc ſub antiquis conditionibus, quæ ſcriptis tradentur a dicti Magiſtris Eccleſiæ & S. Spiritus, niſi ex communi conſenſu congruum videretur mutare aliquos articulos, & caſu quo dicti Magiſtri Eccleſiæ & S. Spiritus ſint incapaces, inhærendum erit diſpoſitioni datæ in articulo octavo præfato.

XIII.

Quod dicti Magiſtri Eccleſiæ & S. Spiritus non poterunt ullas pecunias reditibus aſſignare, niſi Paſtore, Officiali & Scabinis interventientibus.

XIV.

Quod curandum erit, ut in ciſtam redeant vel in ſecuritatem veniant pecuniæ huc uſque abſque ſufficienti cautione (aſſignatæ penſioni.

XV.

Quod computus aperti & immo clauſi fient exiguo temporis ſpatio, & conſequenter executioni mandabuntur.

XVI.

Dat de Rekeningen behoorelyck gedaen ende gesloten, sullen VVerden gestelt in de respective Commen van de Kercke ende van den Heyligen Geest van Evere, alvaer oock de overige penningen van de sloten van de Rekeningen van jeter corpus *sullen moeten gebrocht VVorden tusschen vierthien dagen naer dat de Rekeningen geschiedt zyn, ende vorders oock sullen gedepositeert VVorden alle documenten ende litteragien die goederen van de voorschreve Kerke ende Heyliken Geest respective raekende.*

XVII.

Dat voor elcke Comme sullen zyn ende gemaeckt VVorden dry verscheyde sloten, ende dry sleutels, VVaer van den Pastoor van elke Kiste ofte Comme sal ebben eenen sleutel, den eersten Officier van elcks eenen, ende de oudtste Kerck ende Heyligh-Geest-meesters van hunne respective Comme ofte Kiste oock eenen.

XVIII.

Dat de Herck en Heyligh-Geest-Meesters sullen mogen doen alle distributien van almoessen niet excederende dry guldens met consent van den Pastoor, ende ingevalle daer eenige groote redistributien souden dienen gedaen te VVorden, dat daer over sullen oock moeten staen ende hun consent geven den voorsthreven eersten Officier, ende Schepenen.

XIX.

Dat in cas van eenige verschillen de selve sullen gedecideert Voorden op den voet van het Placcaert van den een-endertighsten Augusti festihen hondert achthien.

XX.

Dat alle de voorschreve devoiren ingevolge van desen Reglemente oft andersints ter saecke van de voorschreve Goederen te geschieden, oock door VVie het soude mogen VVesen, Geestelycke persoonen, ofte VVerelycke, sullen moeten gratis *kedaen VVorden, sonder eenike angosten 't zy van vacatien, Maeltydt, verteir, oft anderstets, kelyck oock door den Pastoor ende Coster* gratis *sullen moeten gedaen VVorden allen de Diensten ende Begraffenissen van gene, genietende d' assistentie van den Huysarmen.*

Ordonnerende een jeder hem hier naer te reguleren alles by provisie tot dat anders by den Hove sal gedispencert VVorden, Aldus gedaen binnen deser stad Brussele den derden October seventhien-honder tachttien,

Onderteckent, CATZ.

XVI.

Quod debite clausi & finiti reponentur in Cistis respectivis Ecclesiæ Sancti Spiritus Everensis, quo etiam adferentur pecuniæ restantes a clausis computibus intra quatuordecim dies post redditas rationes, & in quibus præterea deponentur documenta, & litteræ, in quibus agitur respective de bonis Ecclesiæ & Sancti Spiritus.

XVII.

Fient pro qualibet Cista tres diversæ seræ, & totidem claves; Pastor utriusque unam retinebit, primus Officialis pariter unam cujuslibet Cistæ & senior Magistrorum Ecclesiæ & Sancti Spiritus pariter retinebit unam clavem de Cistis ipsorum respectivis.

XVIII.

Magistri Ecclesiæ & Sancti Spiritus poterunt facere, consentiente Parocho, eleemosynarum distributiones non excedentes summam trium florenorum: dum vero considerabiliores erunt faciendæ, dicti principalis Officialis & Scabini debebunt intervenire & consentire.

XIX.

Casu quo accidant diffidia, decidenda erunt juxta Affixum diploma 31. Augusti 1618.

XX.

Dicta Officia reddenda consequenter ad hanc Ordinationem vel aliter quoad supra dicta bona, debebunt ab unoque sive ille sit Ecclesiasticus, sive Sæcularis, *gratis* fieri, sive sumptibus, sive titulo vacationum, conviviorum, expensarum, vel altero; etiam Pastor & Æditus Servitia & Sepulturas *gratis* facient eorum, qui gavisi fuerint mensa Sancti Spiritus.

Mandando omnibus & singulis, ut his se conforment provisionaliter, donec aliter ab Aula statutum fuerit. Datum Bruxellis 3. Octobris 1718.

Signatum, CATZ.

Vonnis gegeven in den Souvereyne Raede van Brabant, nopende de administratie der Kerke en Heylig Geest Goederen den 27. Februarii 1714.

Fr. Wolfganck Willem Rompen, Pastoor der vryheyt van Tervueren, Suppliant.

Die Meyr, Borge-Meesters, Schepenen, ende Regeerders der selve vryheyt, gedaegde.

GESIEN *in Syne Majesteyts Souvereynen Raede geordonneert in Brabant, de Requeste des Suppliants aldaer gepresenteert, by appointement van den negesten Junii seventhien hondert elf, versonden voor Commissarissen van desen Hove, inhoudende, dat soo ingevolge diversche Synodien van dese Nederlanden, als Reglementen by desen Hove geemaneert op 't stuk van d' administratie van de Kerken, ende Goederen, aen de Pastoors ten platten Lande toequamp het bevvin ende administratie van de Goederen competerende aen de Kerken ende armen van hunne respective Prochien, soo ende gelyck binnen de vryheyt van Tervuren 't bevvin ende administratie der Goederen van den Heyligen Geest, den Pastoor aldaer beneffens d' arme meesters toequamp, ende de voorsaeten des Suppliants oock altydt in possessie VVaeren geveest, als quamp te blycken uyt de Declaratie van Borge-Meester, Schepenen ende Arm Meesters der voorseyde vryheydt, op VVelcke Declaratie den voorseedt des Suppliants in den jaere festhienhondert negen-en seventig hadde bekomen gehadt Brieven van maintenue tegens de Borge-Meesters, Schepenen, ende Jacobus* Druaert *als Rent-Meester van den armen van Tervuren, alsvvalnoer de selve Borge-Meester, Schepenen, ende Rent-Meester den voorsaedt des Suppliants hadde gelaeten in syne paisible possessie, op VVelcken voet den Suppliant, sedert sine aenkomste tot de voorseyde Pastorye altydt paisibelyck VVas gebleven: in de vermelde administratie, ende volgens op syne billetten door hem beneffens d' arme Meesters geteeckent, altydt de distributien van graenen, gelt ende andere Aelmoessen VVas geschiedt aen de Huyds-Armen aldaer, des-niet-tegenstaende soo bevondt den Suppliant hem feytelyck geturbeert in syne voorschreve paisible possessie door den Officier* Carel Michiels *als hebbende gedaen verbod op den vysden Mey seventhien-honder elf, ten versocke van Meyer, Borge-Meester ende Schepenen hun aldaer qualificerendo pretense over-Momboirs van de Kerke ende armen der voornoemde vryhoyt, aen de tegenvoordige arm-Meesters* Cornelis Labon *ende* Adriaen Vander Smissen *van geene billetten in 't togkomende meer te geven aen d' armo-lioden als de gene by hun eigen handt gteekent; sonder eenige teeckeninge van jemandt anders daer by te laeten voegen op pene, &c. ende vermits dusdaenige feytelyckheden in een Landt van Justitie niet en Vaeren tollerabel, soo concludeerde den Suppliant ten eynde den voorsoyden Raede gedient soude VVesen aer hem t' accorderen opene brieven van maintenue in forma met clausule van interdictie, het verbael dien-volgende voor de voorseyde Commissarissen gehouden den negenthiesten Junii seventhien-hondert elf, alvvaer den Suppliant door synen Procureur proponerende den inhouden van de voorschre-*

Sententia data in Consilio Brabantico super administratione bonorum Ecclesiæ & Sancti Spiritus, 27. Februarii, anni 1714.

Franciscus VVolfgangus VVilhelmus Rompen Pastor Immunitatis Tervuerensis, Supplicans.

Præfecti, Consules, Scabini, & Rectores ejusdem Immunitatis, Citati, seu in judicium vocati.

VISO in Concilio supremo Brabantico statuto a Majestate sua, libello supplice præsentato per Supplicantem remisso ad Commissarios hujus Aulæ, per citationem de 9. Junii anni 1711. cum hoc tenore; quod tam per Synodos Belgiorum, quam per Ordinationes hujus Aulæ emanatas quoad administrationem Ecclesiarum & ipsarum bona, directio & administratio bonorum spectantium ad Ecclesias & pauperes planæ patriæ concernat Pastores Parochiarum respectivarum: quod in Immunitate Tervuerensi directio & administratio bonorum Sancti Spiritus ibidem erat penes Pastores & Magistros pauperum; quod Prædecessores Supplicantis hac semper possessione fuissent gavisi, ut patebat ex declaratione Consulum, Scabinorum & Magistrorum pauperum dictæ Immunitatis: quod, attenta hac declaratione, Antecessor Supplicantis obtinuisset diplomata manutenentiæ, anno 1679. contra Consules, Scabinos & Jacobum *Druaert* tanquam Receptorem pauperum Tervuerensium, super quod dicti Consules, Scabini & Receptor reliquerunt prædecessorem Supplicantis in pacifica sua possessione; quod Supplicans ab adventu suo ad dictum Pastoratum in eadem manserat quoad hanc administrationem; quod consequenter schedulis ab ipso & a Magistris pauperum signatis, semper factæ fuissent eleemosynæ & distributiones frumentorum pauperibus in dicta Immunitate; quod nihilominus Supplicans turbaretur via facti in sua possessione pacifica ab Officiali *Carolo Michiels*, qui, requirentibus Præfecto, Consulibus & Scabinis, prætensam qualitatem Ducis Ædilium Ecclesiæ, & pauperum *Cornelio Labon*, & *Hadriano Vander Smissen*, ne in posterum darent schedula pauperibus, nisi signatas propria ipsorum manu nulla alia admissa, neque addita signatura, sub pœna, &c. Talibus autem viis facti intollerabilibus in patria Justitiæ Supplicans concludebant, ut placeret Consilio ipsi dare Litteras Patentes manutenentiæ in debita forma, cum clausula interdictionis; processu verbali deinde habito coram Commissariis, 19. Junii 1711. in quo Supplicans per suum Procuratorem proponendo contenta in sua dicta supplica inserebat ut per ipsam. Conclusio contraria Citatorum ejusdem diei, ut Supplicans declararetur non admittendus in his quæ concludebat, *idque cum expensis*; citatio ibidem facta eodem die, auditis verbaliter partibus, mandabat Citatis ut Supplicanti daretur accessus ad omnes computus pauperum & ad acquisita ab anno 1675. inclusive, cum exhibitione acquisitorum ad id servientium, & demonstratione modi quo computata fuissent, ut desuper quoad factum & partibus

audi-

ven Requeſte concluderende als in de ſelve, de contrarie concluſie der Gedaede, afgeteeckent ten ſelven daege to. nient ontfanckelyckheyt des Suppliants in ſyne voorſeyde concluſie cum expenſis, *den appointement daer op ten ſelven daege gevolgt; daer by't. Ho partyen mondelinge gehoort, ordoneerde aen de Gedaegde, aen den Suppliant tegeven acces tot alle Rekeningen van den armen ende acquitten dier, ſedert 't jaer ſeſthienhondert vyſ-enſeventig inclus, ordonnerende voorts aen de ſelve binnen acht dagen te bevvyſen in VVelcker voegen ſedert veertig jaer Berrevvaerts gegeven zyn geVveeſt d' Ordonnantie van uytereyckinge van d' arm billetten met overleg van d' acquitten daer toe dienende ende bevvys hoe de ſelve in de Kekeninge gepaſſeertzyn, om 't ſelvegedaen ende partyen gehoort, voorders ende ſommierelykc gediſponeert te VVorden naer behooren, den naerderen appointemente gegeven ien verbaelen van den derden Julii 1711., daer by't Hof partyen gehoort, ordonnerde aen de ſelve* hinc inde *te maecken een pertinent applicaet van de ſtucken de VVelcke zy pretendeerde te gebruyſchen tot onderſtandt van hunne VVederſeytſche ſuſten en, ende de ſelve binnen acht dagen aen malckander te behandingen, om de ſelve geſien zynde by hun, acth dagen daer naer te compareren, ende ſommierlyck enda mondelinge gehoort ende gediſponeert te VVoorden, authoriſerende des onvermindert* de conſenſu partium *ende ſonder prejudicie van hnn recht, ſoo ten principaele als in de proviſie, de perſoon van* François le Roye, *om middelertydt uyt-te reycken de billetten van diſtributie voor den armen, geſien de reſpective ſchrifteliche applicaeten by partyen ter VVederſyden-overgegeven, mitſgaders de voordere verbaelen in ſaecke gehouden, behelſende 't debath aldaer gemouveert, ſop nopende 't verſoeck van conſignatie van de Teſtamente, Codicillen, donatien, ende andere Acten, die de Gedaegde pretendeerde den Suppliant ten onderen te helben als anderſints, ende d' expurgatte daer over byden Suppliant te onderen te hebben als anderſints, ende d' expurgatie daer over by den Suppliant gedaen; den appointemente vervolgens gegeren ten kerbaelen van den ſerventienſten Februarii ſeventhien-hondart tvvelf, daer by 't Hof ordonneerde aen patyen* hinc inde *te fourneren i op al gelet, 't Hef maintineert, den Suppliant in de poſſeſſie van beneffens de Heilig-Geeſt-meſters te teeckenen die billetten dienende tot uyt relckinge der almoeſen aen den armen, uytgenomen ten opſickte der gevailen, alvvaer by d' Acten van fondatie anderen regel ofte VVeth bevonden VVordt geſtelt te zyn, ende ordonneert den de Gedaegde te doen caſſerent alle beletſelen ter contrarie, condemnerende de ſelve Gedaegde in de koſten ter behoorlycke taxatie ende moderatie van den Hove. Aldus gedaen binnen de Stadt Bruſſel den ſes-entvvintigſteu Februarii ſeventhien hondert vecrthien. Onder teechent,*

A. V. GHINDERTAELEN.

auditis, ulterius & ſummarie diſponeretur ut æquum & juſtum, citatio ulterius data in proceſſu verbali 3. Julii 1711. per quam Aula, partibus auditis illis, mandabat *hinc inde* ut congrue applicarent documenta, quibus prætendebant uti, ut fundarent ex utraque parte ſua concluſa, ut parti utrique extraheretur octiduum, ut illis viſis, comparerent etiam poſt octiduum, & deſuper illis verbaliter & ſummarie auditis decerneretur; data poteſtate nihilominus ex conſenſu partium, abſque præjudicio cujuſcumque juris, *Franciſco le Roi*, ut *ad interim* daret ſchedulas diſtributionum pauperibus, viſis reſpectivis applicatis, ſeu ſcriptis partis utriuſque, ulterioribus proceſſibus verbalibus cauſæ, quoad diſſidia in illa mota tum pro petita conſignatione Teſtamentorum, Codicillorum, Donationum, & aliorum actuum quæ Citati in ſua poteſtate prætendebant habere, & expurgatione deſuper a Supplicante facta: citatio data poſt proceſſum verbalem 17. Februarii 1711. in qua Aula mandabat partibus *hinc inde* ut ad acta venirent: Aula omnibus perpenſis & attentis manutenet Supplicantem in poſſeſſione ſimul cum Magiſtris Sancti Spiritus, ut ſignent ſchedulas ſervientes diſtributioni eleemoſynarum erga pauperes, exceptis caſibus, in quibus per acta fundationis aliter ſtatutum & Decretum videretur, & mandat Citatis ut curent annullari omnia impedimenta hiſce contraria, condemnans dictos Citatos ad expenſas ſub debita taxatione & moderamine Aulæ. Ita datum in civitate Bruxellenſi, die decimo-ſeptimo Februarii anno 1714. *Signatum.*

A. V. GHINDERTAELEN.

Monumentum III. citatum pag. 21. in nota.

C.

DECRETUM EPISCOPI PRINCIPIS LEODIENSIS

Pro fideli, & recta adminiſtratione bonorum Fabricæ Eccleſiæ, & Menſæ S. Spiritus.

Maximilien-Henri, par la grace de Dieu, Archevêque de Cologne, Prince-Electeur du Saint Empire Romain, Archichancilier par l'Italie & du Saint Siege Apoſtolique Legat né, Evêque & Prince de Liège, & Hildesheym, elu Evêque de Munſter, Adminiſtrateur de Bergteſgarde, Duc des deux Bavieres, du Haut Palatinat, VVeſtphalie, Engeren & Bouillon, Conte-Palatin du Rhin, Landgrave de Leuchtenberg, Marquis de Franchimont, Comte de Looz, Herne, &c.

SUR rapport a Nous fait, que dans nos Villes, Bourgades & Villages de notre Pays & Diocéſe de Liége, il ſe gliſſeroit un abus tres-conſidérable au ſuiet des comptes tant des Biens appartenans aux Egliſes; Fabriques, & Luminaires, que Mambours des Pauvres, les uns des Auditeurs d'iceux ſe faiſant mettre a dîner, les autres ſe faiſant payer en argent, au lieu de ſervir gratuitement l'Egliſe & les Pauvres d'icelle; les Mambours deſquels feroient des éfractions de muids a petit prix, comme auſſi la diſtribution des pains ainſi que bon leur ſemple, les donnant aux Riches auſſibien qu'aux Pauvres. Voulant a ce remédier, Avons ordonné, comme Nous ordonnons par les préſentes, a tous Mambours & Auditeurs deſdits comptes, d'y vaquer gratuitement pour Dieu & pour les Pauvres, ſans prétendre choſe que ce ſoit pour dépenſe de bouche ou autrement. Comme auſſi Nous ordonons à tous Mambour deſdites Egliſes & Pauvres, de ſuivre au futur les éfractions du Clergé de Liége pour les muids qui leur ſont dûs, & de ne faire diſtribution deſdits Biens, ſoit en argent, ſoit en pains, à autres qu'à ceux qui ſont vraiment Pauvres, & connus pour tels par les Paſteurs, pardevant leſquels & les deux plus vieux Echevins ou Principaux du Lieu, tous les comptes ſuſdit de l'Egliſe & Pauvres, ſeront rendus & examinés gratuitement: Ordonnant a tous Paſteurs & Ceſſerviteurs deſdites Egliſes, de publier cettui notre Mandement, au jour de Dimanche, pendant la Meſſe paroſſiade, dans chaque leurs Egliſes: & pour meilleure & abſolute obſervance, de choiſir chacun dans leur Paroiſſes un ou deux Synaux pour annoter les contraventeurs, & leur en faire pertinente relation, afin qu'il ſoit procédé contr' eux a la peine de cinq florins d'or pour les Pauvres de la Paroiſſe.

Et comme plaintes Nous ont auſſi été faites, que des perſonnes peu ſoigneuſes des leur inſtruction chrétienne, tant néceſſaire pour le ſalut de leurs ames, ſortiroient pendant la grande Meſſe de l'Egliſe, pour n'entendre le Sermon ou l'Exortation du Paſteur, & s'en iroient caquetter au portail de l'Egliſe, ménant grand bruit & commettant inſolence, Nous le défendons tres-ſérieuſement, & enchargeons les Paſteurs de ſurveiller ſoigneuſement làdeſſus pour que telles perſonnes ſoient châtiées d'un florin d'or d'amende pour chaque fois, applicable aux Pauvres, comme deſſus. Donné en natre Ville de Bonne, le vingtiéme Mai mil ſix cens quatre-vingtſix, étoit ſigné, MAXIMILIEN HENRI. Et puis écrit, lieu (☩) du Scel, & enſuite contraſigné,

FERD SCHICH.

Formula qua expeditur Nominatio Regia ad Abbatias.

CHARLES, par la grace de Dieu, Roi de Caſtille, de Léon, &c. A religieuſes Perſonnes nos cheres & bién aiméces les Prieure; Religieuſes & Convent de l'Abbaye N. Salut & dilection Comme a Nous, comme Duc de Brabant, affiert, & appartient d'avoir ſoigneux égard que les Prélatures, Abbayes, Prieurés & autres Dignités étant en icelui Pays, ſoient pourvues de gens Catholiques, de bonne vie & converſation, pour les entretenir en bonne & Chrétienne Religion, & par Indult Apoſtolique, droit de Perſonnage, Régale, & autrement Nous compete, & ayons droit des auſdites Prélatures & Dignités, quand'elles vaquent, nommer perſonnes ſuffiſantes, idoines, & a Nous agréables, Et il ſoit par le trépas de Dame N. votre derniere Abbeſſe, ladite Abbaye préſentement vacante, Nous ayons fait informer de l'idoineté & capacité des Religieuſes d'icelle, entre leſquelles Nous ſeroit être préſentée Dame N. Religieuſe de la même Abbaye: Savoir vous faiſons, que le bou rapport que fait Nous a été de ladite Dame N. & de ſes ſens, auperience, bonne religieuſe vie & converſation, Nous l'avons par la Delibération de notre trés-cher & féal Couſin Dom Franciſco Antonio de Agurto, Marquis de Caſtannaga, Chevalier de l'Ordre d'Alcantara, Lieutenant, Gouverneur, Capitaine Général de nos Pays-Bas, a dénommé & dénommons par ces préſentes a la dite Abbaye N. vous conſentans & requirans, que procédant a l'élection de votre nouvelle & future Abbadeſſe, vous éliſiez & acceptiez à icelle Dignité, ladite Dame N. comme Perſonne à ce capable & à Nous agréable, à laquelle conſentons & permettons de pouvoir ſur ce obtenir de Notre

Saint

Saint Pere le Pape, e l'Evêque Diocésain, ou autre Superieur, telles Bulles Apostoliques & Provisions de confirmation qu'il appartiendra, & icelles à dûe execution, ou surplus prendre & apréhender la vraie, rèelle & actuelle possession de ladite Abbaye, ensemble des droits, fruits, profit & émolumens d'icelle, pour d'orénavant la tenir, régir & administer, tant au spirituel qu'au temporel, en a gardés & observés les solemnités en tel cas requises & accoustumées. Si donnons en mandement à nos très-chers & féaux les Chef Président & Gens de nos Privé & Grand-Conseil, Chancelier de Gens de notre Conseil ordonnè en Brabant, & a tous autres nos Justiciers, Officiers & Sujets: à qui ce regarder, à qu'à vous en ce que dit est, ils assistent, il bosoin en avez, & en outre fassent, souffrent & laissent ladite Dame N. de cette notre présente nomination, accord & consentement, pleinement & paisiblement jouir & user, cessant tous contredits & empêchemens au contraire: Car ainsi Nous plaît-il. Donné en notre Ville de Bruxelle, &c. *Christ. Ut inferius erat signatum.*

Par le Roi, GALVAN.

Monumentum IV. *citatum pag.* 42. *num.* VIII.

D.

LITTERÆ DUCIS SABAUDIÆ BELGII GUBERNATORIS

Ad Priorem & Collegium J. U. Doct. Proff. ordin. in Universitate Lovaniensi.

HONORABILES docti & sincere dilecti. Cum Serenissimus Rex Dominus & cognatus noster observandus pro sua in bonarum disciplinarum, & præsertim Jurisprudentiæ studiis provehendis propensione, nonnullorum Professorum stipendia augenda duxerit, novasque quasdam lectiones instituti mandarit; nos tam laudabile Majestatis suæ institutum executioni mandare cupientes, jussimus pro singulis litteras pro obtinenda debita stipendiorum solutione congruas expedire. Verum cum præ cæteris Majestatis suæ cordi sit, ut novæ lectioni Decretorum recte provideatur, quam Majestas sua pro horum temporum (quibus disciplina Ecclesiastica graviter convellitur) necessitate, cupit ad primævam genuinamque suam revocari originem, sic ut magis ad Ecclesiæ ædificationem, quam litium judiciorumque disceptationem dirigatur, dum diu multumque ad eam provinciam idoneus quispiam quæsitus esset, tandem Majestas sua ob singolarem Petri Ximeny commendationem, illum quantumvis reluctantem eo impulit, ut conditionem eam susciperet. Circa quem quidem ea fuit suborta difficultas, quod duntaxat Bacalaureus sit in Jure Canonico, & altiorem gradum docendique auctoritatem non haberet. Verum non visum fuit hoc impedimentum, tam egregium institutum debere remorari, & uti Regia Majestas de eo cum ipso dispensavit, sic etiam vos non gravate eum ad hanc professionem admissuros esse confidemus, ea tamen conditione, ut intra annum a die cœptæ professionis Doctoralia insignia recipiat. Cum hæc autem lectio non minus Theologiæ operam dantibus, quam Juris Canonici studiosis utilis futura videatur, talem ei horam assignari a vobis velimus, quæ utriusque sit accommoda. Ad hæc etiam intellexisse vos arbitramur constituisse Majestatem suam, quo ii, qui Jurisprudentiæ primam daturi sunt operam, universa ejus disciplinæ elementa rectius sempliciusque percipiant, ut deinceps, & institutionum altera instituatur lectio, quia omissis iis, quæ prolixiorem, exactioremque requirunt explicationem, is qui ad hanc assumentur professionem, summatim duntaxat textum Justinianæum explicet, glossasque leviter, ac perfunctorie tantum attingat, sic ut eas auditores legere, & potiora aliqua inde retinere assuescant. Et ne ultra septa hæc novus professor transiliat, intra anni spatium totos quatuor libros Institiutionum omnino Majestas sua vult absolvi, cujus vos diligentem habere curam, ac Majestati suæ vel Nobis denuntiare velimus, si aliter fiat. Eamdem quoque brevitatem desideramus observari in altera lectione nova, qua visum fuit non abs re fore, si quispiam titulos ipsos utriusque Juris interpretetur, quo & facilius eos tyrones addiscant, & ordinem rerum, materiarumque (qui memoriam in primis sublevant) complectantur, & significationem uniuscujusque tituli plenius percipientes ad graviora legum scita perdiscenda, viam sibi præstruant, & hanc quoque lectionem anni termino præscriptam Rex voluit, sicut post minores vacationes mense Octobri semper a capite hæc Institutionum prælectio titulorumque expositio inchoetur, Institutionum autem consuetæ atque ordinariæ lectionis dignitati nihil Majestas sua detractum voluit, sed cum eam ampliore stipendio decoravit, id desiderat, ut diligentia quoque majore tractetur. Cum autem intelligamus eum, qui illi hactenus præfuit, adversa laborare valetudine, quæ forte in longum tempus protrahi posset, cupimus, ut de Vicario ita provideatur, ne quid publica studia detrimenti accipiant. Ad has autem lectiones delegimus D. Joannem Venduvilium, Petrum Backium Juris utriusque Doctores, & Joannem Ramum Licentiatum, ex quibus, ni unus nobis assumendus videatur, ad operam vicariam ægrotantis, vos velimus dispicere, qui ex iis ad singulas lectiones magis videantur vel propensi vel idonei. Et cum in rerum novarum institutione, quid vel secus sit, experimento primum intelligi certius soleat: visum nobis fuit, ut singulis in unum duntaxat annum hæ lectiones addicantur, quo ipsum interea spectata diligentiæ, & speratæ utilitatis cognito successu, sub ejus finem de eorumdem confirmationem melius constitui queat. Superest igitur, ut de Ximeny admissiones, & quos quibus lectionibus magis aptos censeatis vestram nobis sententiam perscribatis, quo similiter super stipendiorum solutione providere eis possimus. Quid autem super augmento veterum stipendiorum, vel institutione novorum pro utriusque Juris Professoribus ordinatum sit, ex schedula inclusa intelligitis. Deus vos conservet. Datum Bruxellæ XXII. Aprilis 1557. post Pascha.

Monumentum V. *citatum pag.* 51. *num.* X.

SENTENTIA EXTENSA SENATUS BRABANTIÆ.

Contra Archidiaconum Gondromi 10. Martii 1700.

Le Prévôt & Pasteur de Limbourg, Vice-Archidiacre & Official de Condros au pais & Duché de Limbourg & autres pais d'Outremeuse, & pour lui en prenant la cause, le Conseiller & Procureur-Général & les Etats du pais de Limbourg. Supplicans, l'Archidiacre dudit Condros, Rescribent.

VEU au Conseil souverain de Sa Majesté, ordonné en Brabant, la Requête y présentée par le premier Suppliant le 31. de Juillet 1693. par laquelle il donnoit a connoitre que suivant les privileges du pays de Brabant & d'Outremeuse, aucuns Sujets Ecclesiastiques ou autres de même pays, ne pouvant être évoqués ni convenus en Jugement pardevant le Juge Ecclesiastique ou autres hors ledit pays, le Rescribent avoit donné commission au Suppliant pour exercer la Jurisdiction Ecclesiastique dans ledit Condros, laquelle il avoit longues annés paisiblement exercée ensuite du placet dudit Conseil; mais comme François Pirotte avoit présenté Requête audit Rescribent, pour que le Suppliant auroit à lui envoyer les actes du debat, que ledit Pirotte avoit pardevant le Suppliant contre Corneil de Haut Regard, au sujet da la Cure de Waudre, afin d'en connoître, ledit Rescribent: sans considerer qu'il ne pouvoit exercer aucune Jurisdiction sur les Sujets du Pays de Limbourg, avoit par appointement du 31. Mai 1693. dit: *communicetur præsens supplica Officiali nostro Limburgensi, sine transmittendi nobis acta, interim quacumque prajudicialia suspendentes*, ledit Rescribent avoit pour lors ordonné au Suppliant de lui envoyer les Actes d'un Procés ventillant pardevant lui; & apres avoir examiné lesdits Actes, il les avoit renvoyés avec la Sentence par écrit, avec ordre au Suppliant de la Prononcer comme il l'avoit couché: mais comme le sentimen dudit Suppliant & de ses Assesseurs n'étoit conforme á ladite Sentence, il en avoit donné avis audit Rescribent, dont il avoit eu pour réponse qu'il n'avoit pas envoyé la Sentence pour la faire examiner de ses Assesseurs, mais bien pour la prononcer, comme etoit à voir per la piéce en étante; & quoique par toute civilité & raison il avoit donné à connoître au Rescribent qu'il ne lui étoit permis d'exercer aucune Judicature en ce pays, il ne laissoit pas pourtant à continuer de le troubler dans sa Judicature, avec menace de révoquer sa commission, raison pourquoi ledit Suppliant se retiroit vers ledit Conseil, le suppliant trés humblement d'être servie de lui vouloir accorder Lettres de maintenue *informa*, avec clause de mandement, tenant lieu: Vû aussi la rescription y servie a l'encontre par le Rescribent le 29. d'Octobre 1693. par laquelle il disoit d'avouer que suivant les privileges des pays de Brabant & d'Oultremeuse aucuns Suejets Ecclesiastiques ou autres du même pays, ne pouvoient être évoqués ni convenus en jugement pardevante le Juge Ecclésiastique, ou autres hors ledit pays, & que pour cette raison & au lieu, & que le Rescribent vaqueroit lui-même en Brabant, pour prendere cannoissance de toutes les causes des Brabançons qui pourroient survenir en son districl, ainsi que l'Archidiacre da Hasbeye le faisoit lui-même ès terres de l'Obéissance de Sa Majesté, il avoit substitué la Suppliant en sa place en l'an. 1691. pour exercer la Jurisdiction en son nom & de son autorité dans ledit Condros, ne croyant pas que sur cette substitution seroit suivi aucun placet qui n'étoit pas aussi nécessaire, celui du 18. Avril 1671. ne pouvant servir pour ladite substitution faite par le Rescribent dix années ap-

res: & en tous cas, supposant que le placet de Sa Majesté seroit requis pour que le Suppliant pourroit exercer la Jurisdiction en vertu de certe substitution; pardessus que tout ce qu'il auroit fait jusqu'a présent seroit nul & de nulle valeur, il étoit notoire que ce placet ne pourroit changer le nature de ladite substitution; tellement que de révocable qu'elle ètoit de soi & en vertu de la clause sous laquelle elle avoit été fait *usque ad revocationem nostram duntaxat*, elle seroit devenue irrevoquable, & qu'ainsi il avoit toujours demeurè libre au Rescribent de la revoquer, comme il avoit fait, de maniere qu'il n'y avoit aucune apparence de possession, sur laquelle il pourroit fonder sa demande à fin de maintenue, & qu'il avoit tort de se plaindre de ce que le Rescribent avoit été obligé de faire en meilleure administration & execution de la justice, pour empêcher des coups que le Suppliant mèditoit de faire par une trop grand partialité pour l'une des parties, ce qui n'étoit pars de cette matiere, & surtout le Rescribent s'ètonnoit d'autant plus du procédé du Suppliant, qu'il ne pouvoit ignorer qu'Antoine Delva ayant fait de même contre le prédecesseur du Rescribent, & ayant même obtenu en ce regard Lettres de maintenue, icelles avoient été déclarées sub & obreptices, & sans effet, & lui non fondé ni recevable, & condamnés à deuxtiers des dépens, ainsi qu'ètoit à voir par la Sentence pareillement en étant, parmi quelles & autres raisons débattans l'ultèrieur contenu de la dite Requête d'impertinences, frivolité, & dégéneration, contendoit le Rescribent à ce que levant l'interdiction accordée sur ladite Requête, icelui pour avoir requis par icelle, ainsi qu'il avoi fait, seroit déclaré non fondé ni ricevable, & condamnés ès dépens. Vû de suit le replique, rescription ultèrieure & duplique desdites parties, ainsi que la Requête civile du Rescribent du 23. Decembre 1694. avec les raisons d'impertinence y alencontre servies de la part du Suppliant. Vû en outre la Sentence interlocutoire y ensuivi le 26. de Mars 1695. par laquelle ledit Conseil, avant de faire droit, ordonnoit aux Emprenans de venir *ad causam* pour, &c. Vû en outre la conclusion desdits emprenans, par laquelle ils disoient en substance, que selon les loix & privileges fondamentales de ce pays, les Sujets du Roi, soit Ecclèsiastiques, ou seculiers, ne pouvoient ètre arrètès, èvoquès ni tires en justice hors de ce même pays; mais ils devroient ètre traitès & jugès par des Juges du pays: qu'aussi le Rescribent n'ignorant pas certe vèrite, & scachant qu'il ne pouvoit faire en ce pays aucun Acte jurisdictionel en qualitè d'Archidiacre du Condros, à raison qu'il devoit tenir & tenoit fixement residence dans la Ville de Liege, il avoit lasè continuer le Suppliant dans l'exercice de la Jurisdiction Ecclèsiastique audit Condros, ensuite de la commission lui donnèe pour ce sujet, & egrèe par le Roy par Acte du 18. April 1671. jusqu'à ce qu'il lui avoir pris envie d'ordonner aut Sppliant de lui envoyer les Actes & Pièces du Procè instruit devant lui Suppliant, entre le Procureur d'Office d'une, & Me Nicolas Gregoire d'eutre part des les examiner, y porter Sentence, & en charger par sa Letre du 27. Juin 1693. le Suppliant de la prononcer, á quoi le Suppliant n'ayant voulu dèfèrer, comme il nu pouvoit en aucune maniere, à moins de souscrire a une emprise evidente, le Rescribent s'ètoit voulu attribuer l'autoritè de le dèporter, en rèvoquant, comme il avoit prètendu de faire per Acte du 28. Août de ladite annèe, sa commission; mais comme l'une & l'autre choquoient ègalement lesdites loix & privileges, le premier, parce que les sujets du Roi ne pouvoient ètre jugès qu'en ce pays, & par des Juges y domiciliès: Et le second, parce qu'il y doit ètre un Tribunal fixe pour les gens d'Eglise aussi bien que pour le sèculier; que les Juges y devoient juger avec une pleine & entiere libertè, & que partant ils ne pouvoient ètre rèvocables *ad nutum*, lesdits Emprenans concluoient, à ce que l'entreprise du Rescribent ènoncèe & faite respectueusement par sa Lettre du 27. de Juin 1693. fût dèclarèe nulle, invalide & sans effet, lui ordonnant de la casser & mettre à nèant avec dèpens, dèclarant de plus que la personne qui se devoit etablir dans la Province de Limbourg pour y exercer ladite Jurisdiction Ecclesiastique, y devoit tenir fixe domicile, & ne pruvoit ètre deportè ni revoquè *ad nutum* aussi avec dèpens, ou qu'autrement, &c. lequel ècrit ayant ètè appointè de communication le 28. de Juin 1695. le Rescribent avoit servi á l'encontre son ècrit de rèsponse, & conclusion contraire contenant en substance qu'il ne vouloit aucunement tirer en dispute les loix & Privileges du Pays, enoncès en l'article, 1. dedit ècrit, mais que le contenu du second article, oú les Emprenans disoient que les Suiets du Roi devoient ètre traitès & juges par des Juges du pays contenoit un èquivoque, s'il entendoit par là que les Sujets de Sa Majestè devoient ètre jugès par des Juges qui tenoient leur Tribunal dàns le pays, on admettoit tres-volontiers ce point: mais s'il entendoit par là que les Sujets de Sa Maejestè devoient ètres jugès par des Juges qui soient nès & domiciliès dans le pays, on denioit absolument ce proint pour ce qui regardoit la Jurisdiction Ecclèsiastique, le contraire ètant avèrè & ètabli par plusieurs exemples publics & par une usance immemoriale, qu'en premier lieu il ne pouvoit pas avoir un exemple plus solemnel qu'au regard des Archevêques des Malines, lasquels, quoique pour la plûpart point nès dans le pays, n'avoient pas laisses pour cela d'exercer leur Jurisdiction dans toutes les parties du Bràbant qui ètoient de leur Diocèse; aussi les Archevêques avoient leur domicile & Palais en la Ville de Malines, qui ètoit une Province sèparèe de celle de Brabant: & nonobstant cele, ils exerçoient & avoient toujours exercè leur Jurisdiction dans le brant; & combien que par succession de tems il avoient ètablis un Official dans la ville de Bruxelles, cela ne s'etoit fait que pour plus grande commoditè de ladita Ville, à cause que l'Official qui rèsidoit en la Ville de Malines ne pouvoit pas commodèment vacquer aux affaires de Bruxelles, anssi ledit Official qui residoit à Bruxelles n'ètoit pas dèlèguè seul pour les affaires du Brabant, dèlegation primative ètoit restreinte au district de Bruxelles & de l'Eeau de S. Pierre dans le reste du Brabant, comme Louvain, Tirlemont, Diest, Arschot, Leau, S. Leonard, & autres quartiers, l'Official qui résidoit & étoit domicilié à Malines, avoit la delegation & Jurisdiction concurrente avec l'Official qui residoit à Bruxelles, mais l'Official qui residoit à Malines n'exerçoit dans la Ville de Malines la Jurisdiction qu'il avoit sur les Habitans de la Province de Brabant: il exerçoit certe Jurisdiction dans un lieu qu'il designoit à cet effet dans la Terre & Province de Brabant, & ce pour que le Sujets du brabant ne pourroient pas se plaindre d'evocation. C'est en certe conformitè que les Archidiacres de Liege, qui n'etoient nes ni dumiciliés dans le pays de Brabant, etoient en possession immemoriale de juge par soi-même ou par leurs Substituts, de toutes le causes appartenantes à leur Jurisdiction ou districte de Brabant: que l'article 3. dudit ecrit contenoit plusieurs periodes, lesquelles il convenoit de considerer separement, pour autant mieux les recontrer & y donner solution particuliere, les Emorenans desoient en premier lieu audit article que le Rescribent ne pourroit faire en ce pays aucun Acte Jurisdictionnel en qualité d'Archidiacre de Condros, à raison qu'il tenoit sa fixe residence en la Ville de Liege. Cette primiere partie dudit article étoit entierement abusive; au contraire il ètoit libre au Rescribent d'exercer par soi-même en Brabant la Jurisdiction Ecclesiastique, laquelle lui competuit sur les Sujet de Sa Mtjestè en sadit qualitè d'Archidiacre; s'il vouloit exercer cette Jurisdiction par loi-même, il n'etabliroit pas pour cela son Tribunal dans la Ville de Liege, il etabliroit à cet effet son Tribunal dans la Terre de Brabant au district qui etoit sujet à sa Jurisdiction Ecclesiastique, les Emprenans disoint en secund lieu audit article que le Rescribent auroit laissè continuer le Suppliant dans l'exercice de la Jurisdiction Ecclesiastique audit Condros, en suite de la commission a lui pour ce donnèe & agrèe par le Roi par acte du 18. Avril 1771. les Emprenans montroient audit article que le Conseil du Suppliant s'etoit mêlè & assistè pour faire dresser leur Ecrit; car pourquoi avancoient-ils certe continuation figurèe; sinon pour couvrir le tort du Suppliant, lequel ètoit evident en ce qu'il étoit notoire que par la morte de feu l'Archidiacre, prédecesseur du Rescribent, la qualitè d'Official, laquelle le Suppliant pouvoit avoir reçu de lui étoit venu à cesser étant notoire en droit, *quod sit idem Tribunal Episcopi & ejus Officiales, idem Tribunal Archidiaconale & ejus Officialis, atque adeo moriente Episcopo, cessat qualitas ejus Officialis, uti & moriente Archidiacono*, dont il avoit en cet Archidiocese de Malines un exemple tout nouveau, arrivé par le trépas de l'Archevêque Alphonse de Berges par la mort duquel est venu à cener la qualitè d'Official en la personne du Curê du Beginage Martin Oudenhagen, qui étoit encore en vie. Si donec cette qualité étoit venue à cesser en la personne du Suppliant par la mort de feu l'Archidiacre, oncle du Rescribent, ainsi que cela étoit notoire en droit & usance journaliere, le Suppliant ne pouvoit pas prêtendre présentement la qualité d'Official du chef de feu le prédecesseur du Rescribent; tout ce qu'il y pouvoit prétendre, devoit avoir sa source & la force de de la delegation fait par le Rescribent, & de la commission lui donnée à cet effet. Si les Emprenans vouloient examiner ladite commission, & tout ce qui étoit ensuivi, ils trouveroient sans doute plus de matiere pour le joindre au Rescribent, & pour emprendre de cause pour lui, que pour l'emprendre pour le Sappliant, ils troveroient que depuis que la primiere commission du Suppliant étoit venue à cesser par la mort de feu l'Archidiacre de Condros; predecesseur du Rescribent, le Suppliant ne s'étoit jamais mis en devoir pour obtenir des Lettres de placet, afin de pouvoir exercer au pays de Brabant sa nouvelle commission, & ainsi on laisse à considerer aux Emprenans s'ils veulent continuer à defendre une personne, laquelle sans demander, moins obtenir des Lettres de places, vouloit exercer au pays de Brabant une commission d'Official par lui obtenue du Rescribent, ils trouveroient au-dessus de cela dans sa delegation donnée par le Rescribent le mots *ad nostram revocationem*, sur lesquels on avoit raisonné dans les Ecrits precedens, & on diroit en general contre l'article 3. que le Rescribent n'avoit jamais doutè du pouvoir qu'il a de juger par lui même au pays de Limbourg, anquel lui compete la Jurisdiction Ecclesiastique en qualitè d'Archidiacre de Condros, nonobstant qu'il tenoit sa residence en la Ville de Liege: si le Rescribent avoit deleguè au Sppliant ladite Jurisdiction Ecclesiastique, cela n'avoit pas ètè fait par aucune obligation, mais par la volontè libre du Rescribent à l'instante & très-instante priere du Suppliant: cela s'ètoit aussi fait pour la commoditè du Rescriben, afin qu'il ne seroit pas obligè d'aller luimême au pays de Limbourg pour y exercer la Jurisdiction à chaque cas, lequel y auroit pû arriver. Quant à ce que les Emprenans disoient en l'Art. 4. qu'il auroit pris envie au Rescribent d'ordonner au Suppliant de lui en voyer les Actes & Pieces du Procès instruit pardevant le Suppliant entre le Procureur d'Office d'une, & Me Nicolas Gregoire d'autre part, le Rescribent avoit eu des raisons très-pressantes pour se faire former de ladite procedure, le devoir du Rescribent n'ètant pas de laisser agir ses substituts en toutes les causes comme ils le trouvoient à propos; le devoir du Rescribent, qui est *oculus Episcopi*, pour se bien acquiter de sa charge, ètoit de se faire du moins quelquefois informer de l'ètàt de la partie du Diocese qui ètoit sous sa Jurisdiction, & de l'ètat des causes qui font quelque bruit & eclat, comme a fait celle instituèe contre le nomme Gregoire; mais il ètoit abusif de dire que le Rescribent y auroit portè Sentence, & qu'il auroit encharge le Suppliant par la Lettre du 27. Juin 1693. de la prononcer; que c'ètoit envain que les Emprenans figuroient cette pretendue raison, pour laquelle le Rescribent auroit revoquè la commission du Suppliant, le Rescribent ne croyant pas qu'il devoit verifier autre raison pour cet effet, que sa seule volontè, puisque ces sortes de commissions, delegations ou substitutions, comme tous les autres mandats, ètoient revocables *ad nutum*, de celui qui avoit commis, deleguè ou

sub-

ſubſtitué; qu' auſſi l' Acte de revocation inſinué au Suppliant ne contenoit & n' avoit dû contenir aucune raiſon particuliere, bien loin qu' il contiendroit la prétenduè raiſon figurée pars les emprenans: au contraire du cinquié me article, le Suppliant auroit beaucoup mieux fait de ſe conformer au projet de Sentence a lui envoyée de la part du Reſcribent, lequel étoit ſuggéré par des hommes ſcavans, deſintéreſſez, ſans faveur ni diſſimulation, le Reſcribent n'ayant fait en cela que enſuite de ſon devoir & de ſa conſcience; enſeigner & diriger le Suppliant pour qu'il aurout porté Sentence conforme à la diſpoſition du droit, & proportionnée au méfait de celui qui étoit accuſe: par quel enſeignemet & direction, perſonne n' avoit été évoqué ni jugé hors du Pays, étant captieux de dire que le Reſcribent l'auroit voulu déporter pour cette raiſon: Il étoit vrai qu' il avvoit plu au Reſcribent de déporter le Suppliant, & de revoquer la commiſſion, laquelle il lui avoit donnée, mais il ne s' enſuit pas de la que le Reſcribent avoit révoqué ladite commiſſion pour telle prétendue raiſon particuliere, & partant le Reſcribent ne croyoit pas d'avoir en aucune maniere contrevenu á aucune ſoi ou privilége de ce Pays de Brabant, n' ayaut jugé perſonne hors du Pays, les Archidiacres ni autres Juges Eccleſiaſtiques, n' etant pas obliger de tenir reſidence continuelle dans ce Pays; & quant á ce que les Emprenans diſoient qu' il devoit y avoir un Tribunal fix en ce Pays pour les Gens d' Egliſe, auſſi-bien que pour lex Seculiers, la conſtitution de ce Tribunal dependoit du Reſcribent, á qui compétoit la Juriſdiction ordinaire Eccléſiaſtique parmi la partie de la Terre de Brabant, qui étoit & avoit été de tout temps immemorial ſous le diſtrict de Gondros, que le Tribunal étoit le Tribunal du Reſcribent, & nullement de ſon Dêlégué, Commis ou Subſtitué, ſinon pour le temps qu' il lui plaiſoit de continuer certe Délegation, Commiſſion ou Subſtitution. Finalement, quant à ce qu' étoit dit ſur la fin de l' Article IX. que les Juges ne pouvoien être revocables *ad nutum*, parce qu'ils devoient juger avec une pleine & entiere libert é; cet argument étoit trop général pour être de quelque ſolidité ou de conſidération; que tous les Echevins du Plat-pays de cette Province ſont rèvocables *ad nutum*: ils ne laiſſoient pour cela d' étre Juges durant leur commiſſion: tous les Juges dèlèguez ètoient révocables *ad nutum*, enſuite des termes du Droit-ècrit; ils ne laiſſoient pas cependant d'etre Juge auſſi longtemps que leur dèlègation duroit; & ſi la crainte que leur commiſſion étoit rèvoquèe, étoit capable d'induire les Juges à faire une injuſtice, il ſeroit plus convenable de les voir bientôt révoquer, que de voir dans lex Tribunaux des gens qui, par crainte de perdre un bain temporel, porteroient des Sentences contraires au mouvement de leur conſcience: au moyen de quoi le Reſcribent concluoit à ce que les Emprenans, pour avoir conclu ainſi qu' ils l'avoient fait ſur la fin dudit Ecrit, fuiſent dèclarez non fondez ni recevables *cum expenſis*. Vû de ſuite l' Ecrit de replique des Emprenans, ſervi le 27. Septembre 1695. par lequel ils diſoient en ſubſtance, que le Reſcribent ne voulant tirer en diſpute les Loix & Privileges du Pays, il ne devoit faire paſſer pour equivoque ce qu' on avoit dit en conſéquence des mêmes Loix & Privilégees, que les Sujets du Roi devoient être traitez & jugez par des Juges du Pays: non pas que par des Juges du Pays, pour cauſes Eccleſiaſtiques, on vouloit entendre des Juges nez au Pays, mais bien des Juges y domicliez; que les pauples de ce Pays ayant de tout temps eu en horreur d' étre traitez par des Juges etrangers, n' avoient rien eu plus à cœur que de laiſſer à la poſtérité un uſago par forme de Loi, qui baniroit ſemblables jugemens; ce que les Princes avoient du depuis confirmé & établi par leurs inauguration & pluſieurs pragmatiques: enſuite deſquels tous ceux qui ne relidoient pas, étoient inhabiles pour juger; parce que tout homme etoit réputé pour ètranger qui n' y étoit pas habitue, quand méme il en fût originaire, du moins en matiere de Judicature; & qu'ainſi tout Tribunal étoit cenſé étranger, qui étoit compoſé d' un Juge étranger: *Prima illa tabula Cortenbergenſes a Duce & proceribus Regionis ſolemniter Jurata, qua nobis tamquam Solonis axones, vel Lycurgi Rethra Religioſa ſunt, nihil ſtudioſius inculeant, quam jus dicendum eſſe ſubditis & incolis per judices indigenas, eo loco, ubi forum ſortiuntur, & ſecundum cujuſque civitatis leges; interpoſita ſide de non ferendo aut permittendo, ut quis adverſus ea faciat*; Stockmans *in Tractatu ſuo: Defenſio Belgarum, cap. 1. num. 4.* donant par ce mot *indigenas* à connoître qu'il faut que les Juges ſoient habitans du Pays, ce qu' il déduiſoit plus amplement *num. 7. Cum olim tres cauſarum ſpecies ad audieatientiam Eccleſiaſticam Leodenſis, vel Cameracenſis Epiſcopi deduci poſſent, videlicet de teſtamentorum validitate, de pactis matrimonialibus & rebus in pios uſus donatis, ſeu per amortizationem ſubductis ſaculari poteſtati; providerunt poſtea majores noſtri de his etiam ſpeciebus, & diſerte a Principe ſtipulati ſunt die 26. Aprilis 1515. ne ulla ex cauſa ad Tribunalia Eccleſiaſtica, municipes vel incola Brabantia evocari poſſent, aut Juriſdictionem vicinorum Epiſcoporum agnoſcere cogerentur; niſi apud Delegatos eorum, qui in Brabantia reſiderent; qua nova cautio ſolemni Principis Sacramento firmata ad hanc diem religioſe cuſtoditur*. Que comme il ne ſe pouvoit introduire aucune contume ni preſcription, par quel laps de temps que ce pouvoit étre, contre & au préjudice des Loix fondamentales du Pays, renouvellees & fermentées dans toutes les inaugurations de nos Princes Souverains, il étoit inutile d'alleguer des exemples & uſances contraires; c'étoient des tolerances dont l' on ne pouvoit tirer aucune conſéquence, & qui n' anoient méme jamais été pratiquèes par les Supplians, ou leus prédéceſſeur, dans le Pays de Brabant ou Limbourg, où ils n' avoient jamais exercé per euxmémes aucune Juriſdiction Eccléſiaſtique, mais y avoient toujour établi des Juges qui y avoient de tout temps tenu leur fixe reſidence, conformément lex Loix du Pays, qui étoit ce que l' on prétendoit ici, ſans qu'il étoit néceſſaire de toucher ici davantage la queſtion, ſi par la mort de l' Archidacre la qualité de ſon Official venoit à ceſſer, la Suppliant à qui elle concernoit promptement, l'ayant aſſez établi par ſes Ecrits précédens, nonobſtant l' eſſemple du Curé de Beginage en cette Ville, Martin Oudenhagen, lequel, comme on ſçait, n'avoit plus continué la fonction d' Official aprés le trépas de l' Archevéqué de Malines, parce qu'il s' n avoit plus l' envie de porter le fradeau de certe Charge, qu'il s' en étoit ainſi demis volontairement & de ſon propre mouvement, après quoi il avoit toujour tenu ſon propre domicile en cette Ville, ſi long-temps qu' il avoit été revétu de ladite Charge, & jugé à l' excluſiòn de tous autres, toutes les cauſes Ecclèſiaſtiques qui s' étoient préſentées. à l' exemple de quoi, le Reſcribent ſe dovoit auſſi régler, laiſſant le jugement libre & tout entier, & en toutes les cauſes, aut Juge d' Egliſe établi audit Limbourg, ſans s'en attribuer la cannoniſſance lui méme, qui n'avoit pas de qualité de juges en ce Pays, faute de reſidence perſonnelle & de permiſſion du Roi, comme Duc de Brabant & de Limbourg: de ſorte que l'entrepiſe énocée & fait reſpectivement par ſa Lettre du 17. Juin. 1693. étoit un attentat inexcuſable ſur les Privileges du Pays, icelle Lettre faiſant voir clairement, malgré tout ce que le Reſcribent en diſoit par le quarante-huitiéme Article de ſon Ecrit, qu' il avoit enchargé le Suppliant de lui envoyer les Actes & Pieces du Procès, y mentionnez; de les examiner, en porter Sentence, & ordònner aut Supplian de la prononcer; qui n' étoit pas ſeulement d'adminiſter juſtice entre les Sujets du Roi par un Juge étranger, comme l' étoit le Reſcribent habitué dans la Ville de Liége, mais auſſi la rendre hors les limites du Pays; ſous une Juriſdiction étrangere, l'une & l' autre également contre & en préjudice du Droit-public, dont l'obſervance avoit été jurée ſi ſolemnellement par toutes leſdites inaugurations, y compriſe auſſi celle du Roi notre Sire, que Dieu conſerve longues années. Que les Juges du Plat-pays de cette Province ne l'étoient pars, comme le Reſcribent l' alléguoit, n' étant point dans le pouvoir ceux qui les établiſſoient, de les démettre ſans cauſe légitime, avant le temps ordinaire du changement; & ainſi il y avoit un Tribunal fixe non plus ni moins qu' en toutes les autres Villes du Brabant; de quoi l' on ne ſe contentoit pas encore au Pays de Limbourg, puiſqu'il étoit notoire que tous les Juges, méme juſqu' à ceux du plus chétif Village, y ſont perpétuels: Il étoit donc inutile de dire que les Juges déléguez, quoique revocables *ad nutum*, ſeroient Juges auſſi long-temps que laur commiſſion duroit, attendu qu'il ne ſuffiſoit pas d'avoir des Juges, mais qu'il en falloit avoir conformément auy du Pays; c'eſt à-dire, des Juges, qui puiſſent juger toutes ſortes de cauſes avec une indépendance totale de celui qui les établiſſoit, & une libertè toute entiere, & de ſuite compoſer un Tribunal fixe & ordinaire, ce qui ne ſe pouvoit pas trouver dans des Juges révocables *ad nutum*, à la faveur deſquelles & autres raiſons, & debattant l'ultérieur contenu dudit Ecrit d'impertinence & dénnégation, *quatenus contra*, perſiſtoient les Emprenans comme auparavant, avec dépens. Vû en outre la duplique dudit Reſcribent, par laquelle il diſoit autres, que les pauples de ce Pays n' avoint jamais eu en horreur les Juges etrangers, comme les Emprenans alléguoient, mais bien les evocations qui ſe faiſoient hors dn Pays, qui les obligeoient de plaider à grands frais, & ſans l'aſſurance de leus perſonnes, pardevant des Tribunaux etrangers établis hors du Pays. Les Inaugurations & Pragmatiques des Princes ſouverains de ce Pays avoient blâmé & aboli les évocations, mais ni les Inaugurations ni les Pragmatiques n' avoient jamais blâmé l'exercice de la Juriſdiction Eccléſiaſtique par ceux à qui elle compétoit, nonobſtant qu'ils ne reſidoient pas dans le Pays; c'eſt-à-dire, nonobſtant qu' ils n' y avoient pas ni domicile conſtitué ou abſolu, qui ſe nomme en Droit *domicilium incolatus & conſtituitur in eo loco ubi quis larem & rerum ſuarum ſummam conſtituit., lib. 2. cap. de municip. & originar.* pourvû que cette Juriſdiction s' exerceroit dans le Pays méme, & que les Surſéans du Brabant ne ſeroient pas évoquez hors du Pays, ceaux qui avoient exercé cette Juriſdictions ayant toujours été tenus, quant à cet effet, pour domiciliez dans le Pays, à raiſon de leur Dignité & Juriſdiction qu'ils y avoient tenue & exercée, ce domicile étant appellè en Droit *domicilium Dignitatis*; enſuite de quoi un Prètre eſt cenſé avoir domicile au Lieu de ſon Bénéfice, un Magiſtrat, au Lieu ou deſervoit ſa Magiſtrature nonobſtant qu' il auroit ailleurs ſon domicile conſtitué, *ſive incolatus*, comme il étoit remarqué par Argentré aux Coutumes de Bretagne, *Ort. 9. Gloſſ. 1. num.* 6. Que les Emprenans avoient pourtant grand tort de dire, comme ils avançoient, qué tout Tribunal étoit cenſé étranger, qui eſt compoſé d' un Jure qui eſt étranger; ou, au contraire, que les Juges qui avoient Juriſdiction dans le Pays, étoient cenſez, par l'exercice de cette Juriſdiction dans le Pays, avoir leur domicile dan le Pays meme: Que les Emprenans citoient envain les Tables de Corterberg, ou plûtôt les paſſages de Stockmans, faiſant mention avec éloge deſdites Tables, ou non ſeulement ledit Stockmans ne parloit pas touiour ſive le méme éloge deſdites Tables; comme, par exemple, en la Deciſion premiere, *num.* 21. où il diſoir: *In Tabulis Cortenbergenſibus Joannis Brabantia Ducis annis* 1312. 1313. *quanta ruditas & infantia*; mais auſſi leidites Tablés ne parloient aucunement de la Juriſdiction Eccléſiaſtique; auſſi Stockmans dans le lieu cité pas les Emprenans, entendoit pas les monts *judices indigenas*, des Juges nez & domicliez dans le Pays, ce que les Emprenans mème avoient dû avouer ne pouvoir étre appliqués aux Juges Eccléſiaſtiques, leſquels ils avoient avoué ne devoir pas étré nez dans le Pays, comme cela a été uſité dans le Brabant au regard des Juges ſéculiers. Le mots *ſecundum cujuſque civitatis Leges*, dont Stockmans ſe ſervoit audit paſſage, marquoient auſſi qu' il y entendoit de parler des Juges ſéculiers; méme il n'agiſſoit pas audit paſſages du cas en queſtion, mais il y agiſſoit pour diſapprouver les évocations, qu' il appelloit *peregrina juditia*, pour leſquelles deſapprouver il n' employoit pas ſeulement leſdites Tables

bles

bles de Cortenberg, mais aussi le Traite fait en l'an. 1251. entre Henry Duc & Prince de Brabant, *&* l'Evéque de Cologne, où il avoit été convenu, *Ne occasione debitorum, conventionum, vel pactionum, alter alterius res vel personas in civitate Coloniensi, vel in terra Ducis accipere posset vel arrestare*, lequel Traité ne contenoi notoirement que les èvocations, & nullement le sujet du présent dèbat. Les Emprenans ne pouvoient pareillement se prêvaloir de ce pui ètoit deduit plus amplement par ledit Stockmans audit Traité *Defensio Belgarum, cap. 1. num. 7.* Car combien qu'il ètoit vèritable, *quod cum olim tres causarum species ad audientiam Ecclesiasticam Leodiensis, vel Cameracensis Episcopi deduci possent, videlicet de Testamentorum validitate, & de pactis matrimonialibus, & rebus in pios usus donatis, sive per amortizationem subductis saeculari potestate, providerunt postea majores nostri, de his etiam speciebus diserte a Principe stipulati sunt; ne ulla ex causa ad Tribunalia Ecclesiastica municipes, vel incolae Brabantiae evocari possent.* Nèanmoins ce qui étoit ajoutè en aprés, *aut Jurisdictionem vicinorum Episcoporum agnoscere teneerentur, nisi apud delegatos eorum qui in Brabantia residerent.* Cela étoit ajoutè par ledit Stockmans du sien, & n' étoit contenu dans aucuns Edits des Princes Soucrains de ce Pays, ni dans aucuns Concordats ou Traités publies, méme l'usance immémoriale y ètoit directement contraire; car combien que les Evéques de Liége, & de Cambray, ou leurs Archidiacres, avoient eu leurs Dèlégues, qui de temps en temps voient residè dans le Pays, ce nonobstant lorsque les personnes ausquelles compètoit la Dignité & Jurisdiction principale avoient voulu venir dans le Pays, ils y ont toujours exerce leurs Jurisdictions, & fonctions en dèpendantes, sans participation ou concurrence de leurs Dèlègès, aussi-bien qu'il s' étoit toujours pratiquè au regard des Archidiacres de Malines, qui combien ils y ètablissoint un Official en Brabant, y venoient neanmoins exercer leur Jurisdiction par eux-mémes, indèpendemment de leurdit Official, quand ils le trouveroient convenir, & pour montrer plus clairement que ces mots *aut Jurisdictionem vicinorum Episcoporum agnoscere teneerentur nisi apud delegatos eorum, qui in Brabantia residerent;* etoient ajoutez par ledit Stockmans du sien, & sans aucum fondement, il convenoit de considèrer les mots immédiatement suivans, par lesquels il veut confirmer son discous, lorsqu' il disoit *Quae nova cautio solemni Principis juramento firmata ad hanc diem religiose custoditur:* Que cette prètendeu confirmation par serment du Prince, consistoit dans l'addition de la joyeuse Entrée, en date du 26. Avril 1515. Article III. comme remarquoit le méme Auteur, à la page dedit num. 7. C'ètoit donc ladite joyeuse Entrée qui devoit faire decision du discours tenu par ledite Stockmans, puisq' il s'y rapportoit luiméme. On verroit dans ladite joyeuse Entrée pu'elle empechoit les evocations, mais on ne verroit pas que lesdites joyeuses Entrées empecheroient que les Eveques de l'ège & de Cambray, ou leurs Archidriaces, ausquels competoit la Jurisdiction ordinaire Ecclèsiastique, n'auroient pû exercer leur Jurisdiction ordinaire par eux-mémes dans les Tribunaux qu' ils avoient ètablis dans le Pys: Que les mots de ladite joyeuse Entrèe, sonnoient comme s'ensuit. *Item dat d'ondersaeten onser voors. Landits van Brabant in den Bisschopdomme van Luyck ende Camerick buyten den selven Land van Brabant gelesen voor t' geestelyck gerechte met en sullen mogen VVorden betogen van heure personen ofte goeden die in onsen voors. Lande van Brabant gelegen oste geseten syn, maer dat die inde Geestelycke Hovender selve Bisschoppen binnem den Lande van Brabant gestelt, getegen sullen VVorden te rechte, alsoo lange als den geestelycken Hove in den selven onsen Lande van Brabant liggen sullen.* L' on voyoit clairement par ladite joyeuse Entrée, que l'intention du Prince n' avoit été que d' impécher les evocations; que pour le reste, il ne faisoit aucune distinction entre les Evèques, & leurs Dèlègues; il disoit suelement que les Tribunaux Ecclésiastiques devoient etre etablis dans le Pays, le Tribunal, ou la Cour ecclésiastique, étant un lieu propre, & convenable pour tenir rôle, comparition, & pour exercer d' autres Actes dèpendans de la Jurisdiction ecclesiastique; & ce lieu devoit étre établi dans le Pays; que les mots propres de ladite joyeuse Entrèe, bien loin qu' ils pourroient servir pour exclure les personnes principales, montroient bien clairement que tout le droit demeure aux personnes principales, *in verbis: Maer dat die inden Geestelycken Hove der selve Bisschoppen binnen den Lande van Brabant gestelt, &c.* Qu' il n' y est point dit que les Surseans du Brabant devoient étre assignez pardevant les Cours Ecclesiastiques des Officiaux; établies dans le Pays; mais elle parloit bien clairement des Cours ecclèsiastiquès des Evéques: marque èvidente qu'elle ne vouloit rien déroger au droit des personnes principales, mais qu'à cet egard elle vouloit laisser le tout dans la disposition du Droitcommun, pourvù qu'il ne seroit pas contrevenu au point unique dont y ètoit traitè, qui consistoit dans l'évocation; & partant c'ètoit en vain que les Emprenans disoient qu'il ne se pouvoit introduire aucune coutume ni prescription, par quel laps de temps que ce pouvoit étre, contre & au prèjudice des Loix fondamenteles du Pays, renouvellés & fermentèes dans toutes les inaugurations des Princes Souverains de ce Pays, puisq' on avoit montrè si ouvertement l'impertinence desdites Loix pour l'intention des Emprenans, & qu' au contraire, elles confirmoient la soutenue & intention du Rescribent. Il ne pouvoit pas étre inutile d'allèguer des observances contraires comme vouloient soutenir les Emprenans; carpuisque l' observance donnoit l'esprrit & la force à la Loi *Sitque consuetudo optima Legis interpres. Leg. Si interpret. 37. ff. de Leg.* lesdites observances contraires fai soient voir que les Emprenans tournoient fort mal le sens & l'esprit de ladite joyeuse Entrèe, comme cela étoit montré ci-dessus: aussi les Emprenans ne pouvoient pas dire avec justice que ces observances contraires consistoient dans des Actes publics: *Qui exercentur in invitos, & contra cujuscumque conditionis personas*, ou lesdites observances contraires consistoient dans des Actes pas seulement reiterez, méme journaliers, ayant toujours ètè pratiqué par le Rescribent & ses Prèdècesseurs dans la partie du Pays de Limbourg, sujette, à la Jurisdiction, en qualitè d'Archidiacre de Condres; aussibien qu'il avoit toujours ete pratiquè por le prèsent Archidiacre de Hasbaye & ses Prédécesseurs, dans la partie du Brabant qui etoit sujette à sa Jurisdiction, les successifs Archidiacres de Condros ayant de tout temps immemorial visitè par eux-mémes la partie du Pays de Limborg qui etoit sujette à leur Juriction, y ayant corrigé les abus qui ètoient venus à leur connoissance, y ayant portè à cet effet des Decrets & Sentences qu' ils avoient toujours mis en execution; s' ils y avoient ètabli des Juges pour pardevant eux ètre dèmenuèes les causes de haute recherche, cela n' avoit ètè fait que pour commodite particuliere, parce qu' ètant de residence en la Cathedrale de Liège, ils ne pouvoient commodement faire par eux-mémes tous les dèvoirs qu' ils convenoit de faire dans ces sortes des causes: mais cela n' ètoit ni ne changeoit rien dans leurs devoirs, Cette Jurisdiction qu'ils donnoient à leurs Officiaux ou Dèputez, n'etoit qu' une communication que lesdits Officiaux ou Dèputez exerçoient au nom de leurs principaux, dans les causes pour lesquelles ils ètoient commis *ad certas duntaxat causas*, soit qu'il seroient commis *ad universitatem causarum sive simpliciter, sive ad revocationem.* Les Emprenans disoient qu'il n' ètoit pas nècessaire de toucher davantage la question, si par la mort de l'Archidiacre la qualitè de son Official venoit à cesser. Ils faisoient bien de ne point toucher davantage ce point, qui se trouvoit clairement dècidè au Droit-canon enfaveur du Rescribent, par les raisons ci-devant avancèes: *Quod sit idem Tribunal Episcopi & ejus Officialis, idem Tribunal Archidiaconi & ejus Officialis.* Si les Emprenans veuloient toucher davantage ce point, ils feroient paroitre autant plus clairement les raisons pour lesquelles leur principal devoit etre condamne, ètant impertinent dire que le Sieur Martin Oudenhaghen n' auroit plus continuè sa fonction d'Official après le trèpas de feu l' Archevèque de Malines, parce qu' il n' auroi plus eu envie de porter le fardeau de cette Charge, & qu' ainsi il s'en feroit demis de son prope mouvement, où cette qualitè ètoit venu à cesser par la mort de Jeu l' Archevèque Alphonse, & qu' on ne pourroit pas montrer que depuis ladite mort il auroit exercè quelque acte de Jurisdiction. Il pouvoit bien ètre vrai qu'il n' auroit pas fait des devoirs pour solliciter sa continuation, *sede vacante*; mais cependant il demenroit toujours vèritable que se fonction d' Official ètoit venu à cesser par la mort dudit Archevèque: Que si les Emprenans ne se vouloient pas contenter dudit exemple, on leur pourroit encore monter plusieurs autres, tant dans le Diocèse d'Anvers, que dans l'Archidiocèse de Malines, comme aussi dans les Diocèses de Gand, de Bruges, de Ruremonde, ausquels on a vû que la qualitè d' Official ètoit venu à cesser par la mort de l'Evèque. Les Emprenans ne devoient pas dire que ledit Oudenhaghen, qui avoit ètè Official de l' Archevèque de Malines en Brabant, auroit jugè, à l' exclusion de tous les autres, les causes du Brabant; car, en premier lieu, ledit Archeveque Alphonse avoit jugè par luiméme plusieurs causes du Brabant, nonobstant qu'il avoit sondit Official en Brabant, & en second lieu, le Sieur Coriache, Chanoine de la Mètropolitaine à Malines, qui en cette qualitè, & aussi à cause de sa fixe demeure, avoit son domicile dans la Ville de Malines, avoit an méme temps son Tribunal en Brabant en qualitè d'Official de l' Archeveque, ayant ètabli le lieu d' assignations pour les ajournemens au rôle & autres comparitions, au quartier de Brabant, qui n' ètoit guères èloignè de Malines, & s'appelloi *Passebrugge*, où il avoit jugè en qualitè d'Official, toutes les causes de Louvain, Tirlemont, Diest, Archot, Sichem, Leau Vilvorde & autres quartiers du Plat-pays aux environs; d'où les Emprenans montroient qu'ils ètoient très-mal informez de ce qu'avoit ètè pratiquè dans le Dioceses de Malines au sujet de l' eyercice de la Jurisdiction ecclèsiastique, pour venir dire que ledit Oudenhaghen auroit juge, à l' exclusion de toutes les causes du Brabant, & partant c'etoit en vain qu ils vouloient regler le Rescribent à l'exemple dudit Oudenhaghen. Le Rescribent ne devoit ètre règlè, à l'exemple d'un Official, au regard duquel méme les Emprenans avoient commis tant d'erreurs, devant au contraire étre règlè à l'exemple d' une personne à qui compètoit la jurisdiction en chef, *& jure dignitatis*, & ainsi à l'exemple des Archeveques de Malines, lesquels, nonobstant qu' ils avoient leur residence à Malines, exerçoient & avoient toujours exercè leur jurisdiction en Brabant quand bon leur avoit semblè, lesquels méme avoient toujours dèputè des Officiaux residens dans la Ville de Malines, avec pouvoir d'exercer la jurisdiction en Brabant, lesquels Officiaux, quoique residens en la Villes de Malines, avoint toujours exercè paisiblement ladite jurisdiction en Brabant, avec ce seul tempèrament, qu'ils ne pouvoient èvoquer un inhabitant de Brabant pour comparoitre en la Ville de Malines, mais que le lieu d'assignation devoit étre dèsiguè en Brabant. La Lettre du Rescribent, dont ètoit fait mention par les Emprenens, ne pouvoit étre regardèe ni comme une Sentence, ni comme un autre Acte joridique & de suite l'on ne pouvoit attribuer a cette Lettre ni le nom d' attentat, ni d'entreprise; que les èvocations ne se faisoient pas par des Lettres particulieres ou familieres, comme ètoit celle dont les Emprenans parloient; que le Tribunal que le Rescribent avoit dans le Pays de Brabant, n' ètoit pas moins pour le Rescribent, à qui en qualitè d'Archidiacre, compètoit la jurisdiction en chef, *& jure dignitatis*, que pour son Official & Dèpute; que ce Tribunal ne dèpendant de la residence d' un juge, il suffisoit que le Juge y venoit exercer ses fonctions au temps nècessaire & opportun: si les Juges ètablis etoient rèvocables *ad nutum*, ou pas, cela ne regardoit aucunement les Emprenans, qui n' avoient aucun droit sur la Jurisdiction ecclèsiastique: il suffisoit pour le Rescribent, qua les sacres Canons, selon lesquels ladite Jurisdiction devoit être règlèe, admettoit & approuvoit telle rèvocation; que les

Juges

Juges du Plat-pays en Brabant se changeoient *ad nutum*, de ceux qui les avoient établis. Si les Juges séculiers du Plat-pays en la Province de Limbourg étoient perpétuels, ce que l'on ignoroit, il étoit notorie que l'on ne pouvoit tirer aucun argument des Juges séculiers, aux Juges ecclésiastiques: l'on avoit seulement allégué l'exemple des Juges du Plat-pays en Brabant, pour montrer que c'étoit sans fondement & contre l'observance, que les Emprenans vouloient soutenir avec tant de force, que les Juges an Brabant devoient étre perpétuels; que les Emprenans ont de toute maniere grand tort de vouloir disputer au Rescribent d'exercer la Jurisdiction par soi-méme, ainsi que lui & ces prédécesseurs l'avoient toujours fait à la vûe de tout le monde en la Province de Limbourg, & les Archidiacres de Hasbaye en la partie de Brabant qui etoit sous leur District, & méme, si les Emprenans ou autres, vouloient contrevenir a cette observance, ce différend ne devroit pas se décider pardevant ce souverain Conseil, mais pardevant des Commissaires de Sa Majesté & de l'Evéque de Liège, ensuite du Concordat arrété le 10. Mars 1541. entre l'Empereur Charles V. de glorieuse mémoire, & ledit Evéque, où il y est dit, Tit. 9. Art. 29. *Insuper visum est Commissariis antedictis quod si super præmissis & articulis superius non decisis dubium emergat aut difficultas oriatur inter Justitiarios Principium, talis difficultas terminari & sedari debeat mutuis communicationibus vel litteris, ita quod una Jurisdictio aliam non turbet, vel impediat*: & partant le Rescribent excipiant sur ladite observance immémoriale, & débattant l'ultériur contenu dudit Ecrit de replique, de frivolité, impertinence & denégation, concluant, persistoit comme devant. A tout eu ègard, la Cour combinant les débats mús par-Requéte de premier Suppliant, du 31. Juillet 1693. & par la conclusion de seconds Supplians, du 28. Juin 1695. & rejettant la Requéte civile du Rescribent, ordonne audit Rescribent & à tous ceax qu'il appartiendra, d'établir, le cas y arrivant, en ladite Province de Limbourg, pour autant qu'elle est sous ledit Archidiaconè du Condros, un Official, ou Juge, qui y tiendra domicile fixe pour y administrer a Jurisdiction ecclésiastique; le condamner de mettre à néant son entreprise énoncée & faite par son Decret du 30. Mai, & par sa Lettre du 27. Juin, ambédeux dudit an. 1693. declare que parmi ce, les conclusions ulterieures prises au procés, viennent à cesser; adjuge aut premier Suppliant la maintenue par lui requise, & condanne le Rescribent en l'emende de ladite Requéte civile rejettée, comme aussi ed deux tiers des dépens pour ce engendrés à due taxation & modération dudit Conseil, compensant le restant tiers pour cause. Ainsi fait en la Ville de Brucelles le 10. de Mars 1700. *Signè* BO.RY.

Monumentum VI. *citatum pag. 93. num.* XXVII.

F. G.

RATIONES SACRÆ THEOLOGIÆ PARISIENSIS CONTRA

Quorumdam propositiones, qui Breviarium secundum correctionem Concilii Tridentini introducere cupiebant, antiquo usu Breviarii Ecclesiæ Parisiensis penitus abrogato.

DEUs Optimus Maximus semper gavisus; & usus est varietate, ut patet in ipsa creatione, in qua diversitate delectatus est. Hic enim ejus potens, & sapiens providentia patet ex concentu & harmonia rerum diversarum atque contrariarum.

Hoc pugnat cum ratione, & cum fide per charitatem operante. Nam ratio inferior debet consentire cum ratione æterna, quæ diversitatem in conditione universi posuit a principio, ut sit concordia discors: ut etiam magis excitemur ad virtutem, cum ejus plura exempla proponuntur: ut Deus magis laudetur in multitudine, & varietate mirabilium ipsius.

Hoc minueret Dei optimi Maximi gloriam, Sanctorum cultum, & Christianorum ædificationem exemplarium.

Hoc valde minuit Episcoporum & Diœceseon auctoritatem.

Qui hoc promovent non sunt viri simplices, & devoti seu spirituales, sed astuti, politici, qui ex re qualibet, quolibet modo rem suam mundanam conantur facere. Astitit Regina a dextris sponsi circumamicta varietate.

Ut omnis novitas est suspecta, ita talis mutatio magna non potest esse sine detrimento magno.

Hoc foveret Cantorum & Ecclesiæ servitorum inobedientiam atque dissolutionem, quum omnium Ecclesiarum unum esset & idem officium.

Quot sumptus necessarii essent? Rustici non possint juvare suos Curatos in officio agendo; Hoc autem maxime est necesarium in pagis.

Spiritus Sanctus fecit loqui magnalia Dei omnibus linguis (*Act.* 11.) quod est argumentum diversitatis in officio Ecclesiæ, ut universo & in membris corporis humani cernitur.

Nobis sapientia, prudentia, virtute, & donis Sancti Spiritus excellentiores fuerunt antiqui sancti Patres; qui justis de causis singulis Diæcesibus singula concesserunt & ordinaverunt Breviaria. M retur ergo Gallia suum Marcellum, dum miratur suum Sylvestrum Roma.

Talis immutatio hæreticos juvaret atque delectaret, quasi in errore aut inscitia fuissent Patres Catholici in re tanta. Hoc esset scandalum piis Catholicis, qui hoc pacto possent dubitare de ipsa fide & religione, cujus consuetam professionem ita immutatam cernerent' Quid hoc affert utilitatis?

Reliqui Episcopi habent potestatem politiæ, & ordinationis in suis Diœcesibus, ut Romanus in sua: hoc autem bona ex parte convellerectur.

Ad quid amplex aretur Breviarium Romanum, quod a paucis annis ter immutatum, & derelictum vidimus? Succedente alio Papa, novum erit forsan Breviarium expectandum?

Hoc est contra libertatem Ecclesiæ Gallicanæ, quæ si Romanæ in hac professione generali & maxima se submittat, quid restat nisi quod etiam ex consequenti sæpe submittet in reliqua omni politia? Nam accessorium sequitur principale.

Semper unaquæque Ecclesia & Provincia gavisa est suis ritibus, juxta illud:

Si fueris Romæ, Romano vivito more;
Si fueris alibi, vivito sicut ibi.

Ecclesiæ pagorum sæpe non sequuntur ordinationem suæ Cathedralis, & Cathedrales sequerentur Breviarium Romanæ Ecclesiæ?

Avari & semper ambitiosi Romani sic rem suam facere provi dent ex impressione, sicut videmus jam factum ex privilegiis multis ad hanc rem spectantibus.

Corrigantur, & tamen valde prudenter, & non curiose aut scrupulose nimis, si quæ indigent correctione in Breviariis Diœceseon, non autem deserantur.

Hic Prædicatores & Curati non tam facile populum docerent, ignorantes legendas multorum Sanctorum particularium, particularibus locis magis celebrium & cognitorum.

Ubi Deus Opt. Max. dedit Sanctos, ibi quoque vult per illos invocari a fidelibus populis: sicut voluit rogari a filiis Israel per patres illorum Abraham, Isaac, & Jacob. Retineantur ergo Breviaria singularum Diœceseon.

Si objiceretur cultus particularium Sanctorum, qui sunt in tanto & prope infinito numero, non ita juvaretur per illos Ecclesia. Nam rogati & laudati rogant atque juvant: ideo ordinavit Ecclesia per Spiritum sanctum illos in locis suis particularibus celebrari,

Quum adhuc Ecclesia nascens & spiritus doctrinæ fervens in unum locum congregabatur, unusquisque suam particularium devotionem afferebat (1. *Cor.* 14.) quanto magis ergo ipsis per universum orbem dispersis, unaquæque Parochia, vel saltem Diœcesis, suam & devotionem, & precandi forma retinebit, semper tamen ordinate? Hic terra diversorum fructuum arbores & semina nutrit.

Non major est ratio quod omnes Sacerdotes ubique dicant unum Breviarium quam quod omnes laici unam tantum orationem Deo Opt. Max. offerant.

Deus Opt. Max. qui decimis & primitiis vult recognosci, non magis vult talia sibi offerri ex iis, quæ nascuntur in singulis Provinciis (non enim omnis omnia fert tellus) quam desiderat coli & laudari ex mirabilibus, quæ contulit & operatus est per singulos & particulares Sanctos singularum, & particularium Provinciarum.

Quid inde provenit nisi Romanæ non dico Religionis, sed superbiæ & ambitionis auctio? Non cedat crista Gallica Romano supercilio, non enim hic de Religione, sed de superbia astuta agitur. Ubi enim minus, quam Romæ Conciliorum OEcumenicorum Decreta observantur? An non est hoc in Cleris dominari magis, quam Ecclesiam ædificare? Dixit antiquitas, quod major est Orbis urbe: hic vero urbs Orbem tentat complecti & sibi subjicere.

Hic latet anguis in herba, hoc suspecto maxime, astuto & malo tempore. Vitentur ergo qui mutant tempora & leges (*Daniel.* 8.) Monet Christus (*Matth.* 14.) eum solum, qui usque ad finem perseveraverit salvum fore. Perseverantia autem non est obstinatio novitatis profanæ, sed antiquitatis Religiosa continuatio.

Non propter vitandos sumptus temporales admittatur ignominiosa & detrimentosa plaga spiritualis.

In Ecclesia triumphante in Cælo (ad cujus exemplar & similitudinem in Terra cuncta debent fieri) ut cordium, ordinum & graduum variæ, ita & diversæ sunt laudum & coronarum formæ.

Non putamus abesse ab impietate, illorum memoriam in terris sepelire, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ & in Cælis gloriosa. Hoc autem fieret, si particularem Diœceseon particularia Breviaria tollerentur. Non enim satis est eos in scriptis retineri, nisi & honorifice in Ecclesiis recitentur.

Hoc non vult Concilium, nec intendit Papa, sed Papæ adulatores suis propriis utilitatibus cum Religionis amplitudinis detrimento inservientes.

Si recipiatur Romanum Breviarium, aut bona pars ejus amittetur, aut infinitæ devotionum particularium ad celebritatem singulorum Sanctorum in illo Breviario omissorum: deferentur fundatores, & officia, in quibus obligantur, cum summa injustitia, Ecclesiæ particulares. Monachi suum retineant Breviarium: & suo utantur cum decoro Hierarchici Pastores.

Qui hoc persequuntur, alii sumptum timent, alii adulantur & lucrum sperant, alii vero occulte & astute cultum & splendorem Catholicæ professionis imminuere, & Ecclesiam Catholicam turbare intendunt.

Hoc

Hoc propositum convellit, non sine magno Religionis detrimento, consuetudines & traditiones Ecclesiasticas, quod non potest fieri sine Catholicorum scandalo, atque hæreticorum elatione, qui gloriabuntur nostram talem immutationem esse argumentum præcedentis erroris atque inscitiæ in Religionis Catholicæ professione, idem concludendo de ejus persuasione & doctrina. Talis ergo mutatio hoc maxime fieret tempore imprudenter, atque periculosissime.

Hic Episcopi in suis Diœcesibus, si intelligunt quod sunt, habent potestatem orationis modum constituendi, sicut Papa in Romana Diœcesi & Ecclesia (hoc enim sonat & significat vocabulum Pontifex, *Hebr. v. & ix.*) alioqui fierent Papæ Cappellani.

AREST de la Cour donné en l'Audience, sur l'appel d'abus du changement du Breviaire d'Anjou, ordonné, par l'Evêque d'Angers en l'Englise de la Trinité audit Angers, de l'injonction par lui faite, d'user de celui du Concile de Trent 1603.

EXTAIT DES REGISTRES DU PARLEMENT.

ENtre Maitres Guillaume Amis Chanoine, Nicolas Bodin Curé & Chanoine prébendé en l'Eglise de la Trinité d'Angers, Jean Doussart, Joachim Fradin, Michel Le Boucher, Jacques Breon, Pierre Viguais, Sebastien-Guillaume Jamois, Michel Susanne, François Mousteau, Jean Bouthelie, Laurent Fleurs, Bertrand Lionnet, Lezin Percher, René Le Vanier; Olivier Fontaine, Jean Du Biez, Jean Garnier, Michel Roustion, Chanoines & Chapelains de ladite Eglise, faisant la plus grande & plus saine partie du Corps & Communauté d'icelle Eglise, appellans comme d'abus des Ordonnances faites par Messire Charles Miron Evéque d'Angers, des 26. Octobre 1599. & 26. Mars 1600. portant changement du Breviaire d'Anjou, & injonction d'user de celui de Rome, réformé suivant l'avis des Peres assemblés à Trente, sur la Requête de Maitres Gaspard Le Liévre, Urban Hodemon, & Joan Hiret Chanoines; Fracois Bienyenu & Laurent Cousteau, Chapelains; Etienne Remois Diacre, & Martin Martineau, tous habitués en ladite Eglise de la Tginité. Et encore lesdits Bodin & Consors, Demandeurs en Lettres du 29. Juillet ensuivant audit an. 1600. tendantes à fin d'êtres reçus appellans en adhérant des procédures faites en exécution desdites Ordonances, & des contraintes faites à aucuns desdits Chanoines & Chapelains de signer les articles du changement dudit Breviaire d'Anjou, & de ce qu'il auroit été ordonné que l'on acheteroit des livres à l'usage de Rome, & que taxe feroit faite sur les Paroisses, & pareillement, de ce que l'Official dudit Evéque auroit ordonné que ledit Guillaume Jamois, l'un desdits appellans, seroit emprisonné pour n'avoir voulu faire le Service suivant l'Ordonnance d'icelui Evéque; & condamné en deux écus d'amend, & à vuider Angers, & se retirer en sa Cure d'Atée-aux-Champs. Et outre, lesdits Bodin, Jamois, Susanne & autres susdits, appellans de ce qu'a la Requête du Promoteur en l'Officialité d'Angers, auroit été ordonné que l'Ecrivain Sergent Royal lequel avoit fait l'Exploit d'intimation sur le relief d'appel comme d'abus desdit Appellans, seroit cité pardevant l'Official pour déclarer de qui il avoit eu charge de faire ladite intimation; & de toute la procédure faite au préjudice desdites appellations comme d'abus, tant contre ledit Michel Susanne, qu'autres: & particuliérement ledit Susanne, appellant comme d'abus du Decret de prinse de corps contre lui decerné par l'Official dudit Evéque d'Angers, le cinquiéme jour de Mars 1602 emprisonnement fait de sa personne és prisons du petit Châtelet de cette Ville de Paris, & de tout ce qui s'en est ensuivi. Et encore lesdits Bodin, Jamois, Susanne & Consors, demandeurs en Requête tendante à fin d'avoir commission pour informer des faits & brulemens des Messels, Breviaires & autres livres du chant de la dite Eglise de la Trinité, faits de l'Ordonnance dudit Evéque d'Angers, ou son Official, depuis que la Cour a été saisie desdites appellations comme d'abus, & autres faits mentionnés en ladite Requête, circostances & dépendances, d'une part: Et lesdits Le Liévre, Hodemon, Hiret, Cousteau, Remois, Martineau, & icelui Evéque d'Angers, & Maitre Christophe Ogier Promoteur, intimés & défendeurs à l'entérinement de ladite Requête, d'autre, Et les Religieuses, Abbesse & Convent de Notre-Dame de Rouseray audit Angers, demanderesses en Requête à fin d'étre reçues à intervenir en la cause. *La Cour* a déclaré & déclare l'Evéque d'Angers bien intimé: ordonne que présentement il défendra tant à l'appel du Procureur Général du Roi, que des Parties de Robert, Et aprés que Bouchel, qui a requis délai, n'a voulu défendre, & Servien pour le Procureur Général du Roi, pour le profit du défaut, perséveré en ses conclusions, la Cour a recû & reçoit le Procureur Général du Roi appéllant comme d'abus des procédures & Ordonnances de l'Eveque d'Angers, son Official & Promoteur, l'a tenu & tient pour bien relevé. Et pour faire droit tant sur son appel, que des Parties, leur a donné & donne défaut contre ledit Evéque, son Avocat & Procureur présens: Et en adjugeant le profit d'iceluit, dit qu'il a été en tout mal & abusivement procédé, ordonné & exécuté, tant par ledit Evéque, que par son Official & Promoteur. Ordonne que le Service divin ordinaire en l'Eglise de la Trinité sera continue, & a fait & fait inhibitions & défenses audit Evéque d'innover aucune chose en l'exercice & célébration du Service divin aux Eglises de son Diocése, sans l'autorité du Roi; & à son Promoteur & Official, d'entreprendre cour, jurisdiction & connoissance, que celle qui leur est attribée par les Ordonnances. Et pour se voir faire plus amples défenses, & répondre aux conclusions que ledit Procureur General voudra prendre & élire contre eux, seront ajournés à comparoir en personne au mois, & jusqu'à ce qu'ils aient comparu, leur interdit l'exercice de la Jurisdiction Ecclésiastique. Condamne les Intimés és dépens des causes d'appel, dommages & intérets des emprisonnemens, & de ce qui s'en est ensuivi; Ordonne si aucuns des Appellans sont détenus prisonniers, que les prisons leur seront ouvertes, Aura le Procureur Général du Roi commission pour informer des faits concernans les livres de ladite Eglise de la Trinité brules, & paroles scandaleuses proférées aux Prédication publiques; pour ce fait & rapporté, ordonner ce que de raison; Et sur le surplus par lui requis, ladite Cour en delibérera au Conseil. Fait en Parlement, le vingtseptième jour de Fevrier l. an 1603.

Monumentum VII. *citatum pag.* 151. *num.* XX.

H.

DECLARATION DE LOUIS XIV. ROI DE FRANCE,

Donnée à Versailles au mois 'Avril 1693. concernant la reception & dote des personnes qui entrent dans le Monasteres, pour y embrasser la Profession Religieuse Régistrée au Parlement le 7. Mai de la même année.

LOUIS, par la grace de Dieu, Roi de France & de Navarre: A tous ceux qui ces présentes Lettres verront *Salut*. Le zéle avec lequel Nous employons l'autorité qu'il a plu à Dieu nous donner dour maintenir en toutes choses la discipline Ecclésiastique; & les ordres que Nous donnâmes dans les années 1666. & 1667. touchant l'établissement des Monasteres, & la réception des personnes qui embrassent la profession Religieuse, marquent assez le desir que Nous aurions de voir observer dans leur pureté les régles les plus étroites eui ont été faites sur ce sujet: mais comme quelques-uns des Monasteres que l'on a laissé établir dans notre Royaume, & particuliérement depuis le commencement de ce siecle, n'ont eu aucuns biens assurés lors de leur établissement, & que plusieurs n'ont encore qu'une portion médiocre de ce qui leur est nécessaire pour leur subsistance, les Supérieurs de ces Maisons ont cherché des secours à leur nécessité dans les dotes qu'elles ont reques des personnes qui y sont entrées; & quelques Monasteres qui ne se trouvoient pas dans le même besoin, n'ont pas laissé d'augmenter encore par cette voie les biens considérables qu'ils avoient, méme par les fondations qui en avoient été faites. Nos Parlemens ont réprimé ce désordre dans des occasions où l'on avoit donné des sommes excessives pour l'entrée de quelques personnes dans des Monasteres, & ils ont méme taché d'en empécher la continuation par les Arréts généraux qu'ils ont rendus: cependant comme ces Arréts n'ont pas eu le succés que l'on devoit attendre de la justice de leus dispositions, & que les voies dont on s'est servi pour en éluder l'execution, se sont trouvées encore plus préjudiciables à nos Sujets, que ce qui avoit été pratiqué auparavant, Nous voyons la necessité qu'il y a d'y apporter des remédes tels que l'ordre de l'Eglise & le bien de notre Etat peuvent désirer: & en attendant que la paix, que Nous souhaittons avec tant d'ardeur, Nous mette plus en état de procurer un si gran bien, Nous ne voulons pas différer plus long-tems à empécher un abus que l'on ne sçauroit tolérer, & à pourvoir en méme tems par provision à la subsistance des Monasteres qui en ont un veritable besoin, par une voie qui a été approuvée & pratiqué par les plus saints Prélats depuis & en execution du dernier Concile, & qui ne fera pas onereuse aux familles de nos Sujets. A *ces Causes*, de l'avis de notre Conseil, & de notre certaine science, pleine puissance & autorité royale, Nous avons statué & ordonné statuons & ordonnons, que les saints Decrets, Ordonnances & Réglemens concernans la réception des personnes qui entrent dans les Monasteres pour y embrasser la profession Religieuse, seront exécutées ce faisant, defendons à tous Superieurs & Supérieures d'iceux, d'exiger aucune chose directement ou indirectement en vue & considération de la reception, de la prise de l'habit ou de la profession, Permettons néanmoins aux Monasteres des Carmelites, des Filles de Sainte-Marie, des Ursulines & autres qui ne sont proint fondés, & qui sont établis depuis l'an. 1600. en vertu de Lettres Patentes bien & duement enregistrées en nos Cours de Parlement, de recevoir des pensions viageres pour la subsistance des personnes qui y pren-

y prennet & y font profession. Voulons qu'il en soit passé des Actes pardevant Notaires, avec leur Peres, Meres, Tuteurs ou Curateurs à la charge que lesdites pensions ne pourront, pour quel- que cause & sous quelque prétexte que puisse être, excéder la somme de cinq cent livres pour chacun an dans notre bonne ville de Paris, & autres dans lesquelles nos Cours de Parlement sont établies, & celle de trois cent cinquante livres dans toutes les autres villes & lieux de notre Royaume, & que pour la sureté desdites pensions l'on puisse assigner des fonds particuliers, dont les revenus ne puissent être saisis jusqu'à concurrence desdites pensions, pour dettes créées depuis leur constitution, faisant dés à présent main-levee de toutes les saisies qui pourroient en être faites, & ce, nonobstant toutes surséances & Lettres d'Etat: enjoignons à nos Cours & Juges de les ordonner lorsq'elles leur seront demandées. Permettons pareillement auxdits Monasteres de recevoir pour les meubles, habits & autres choses absolument nécessaires pour l'entrée des Religeuses jusqu'à la somme de deux mille livres, une fois payée, dans les villes où nosdites Cours de Parlement sont établies, & jusqu'à celle de douze cent livres dans les autres villes & lieux, dont il sera passé des Actes pardevant Notaires; & en cas que les Parentes & Héritiers des personnes qui entreront dans lesdits Monasteres, ne soient pas en volonté ou en etat d'assurer lesdites pensions viageres en tout ou en partie; permettons auxdits Supérieurs de recevoir des sommes d'argent ou des biens immeubles qui tiennent lieu desdites pensions, pourvû que lesdites sommes d'argent ou la valeur desdits biens immeubles n'excédent pas la somme de huit milles livres dans les villes où nos Cours de Parlament établies, & ailleurs celle de six milles livres & qu'ou l'on voudroit donner une partie en argent ou immeubles, & l'autre en pensions moindres & au-dessous desdites cinq cent livres & trois cent cinquante livres, lesdites sommes d'argent ou biens immeubles que l'on pourra donner pour suppléer auxdites pensions soient reduites & réglées sur le même pied, & suivant la même proportion, voulons que les hêritages que l'on pourra donner à cet effet, soient estimés prealablement par des Experts qui seront nommés d'office par nos principaux Juges des lieux, lesquels donneront ensuite permission auxdits Monasteres de les recevoir par forme d'aliment, & au lieu de pensions viageres, & qu'il soit passé des Actes pardevant Notaires de la délivrance desdites sommes d'argent, ou des biens immeubles qui seront ainsi donnes; voulons que les dotes & pensions ci-devant promises & constituées, même pendant & depuis l'année 1667, par les Parents ou Tuteurs d'aucunes Religieuses ayent lieu, nonobstant tous Jugemens & Arrêts qui pourroient avoir été rendus au contraire, à condition que si lesdites dotes ou pensions se trouvent excéder les sommes reglées ci-dessus, elles demeureront réduites suivant notre présente Déclaration, en cas que les Peres, Meres, Freres & Sœurs desdites Religieuses le demandent dans six mois après l'enrégistrement & la publication qui en sera faite dans nos Cours. Permettons aux autres Monasteres, même aux Abbayes & Prieurés qui ont des revenus per leurs fondations, & qui prétendront ne pouvoir entretenir le nombre des Religieuses qui y sont, de présenter aux Archevêques & Evêques des états de leurs revenus & de leurs charges, sur lesquels ils nous donneront les avis qu'ils trouveront à propos touchant les Monasteres de cette qualité, où ils estimeront que l'on pourra permettre de recevoir des pension, des sommes d'argent ou des immeubles de la valeur exprimée ci-dessus, & sur le nombre des Religieuses qui y seront reçues à l'avenir, au-de là de celui qu'ils croyent que lesdits Monasteres peuvent entretenir de leurs revenus, pour, les avis desdits Archevêques & Evêques vus, y être pourvu ainsi qu'il appartiendra; défendons aux femmes, veuves & filles qui s'engagent dans les Communautés séculieres dans lesquelles l'on conserve sous l'autorité de la Supérieure, la jouissance & la propriéte de ses biens, d'y donner plus de trois mille livres ens fonds, outre des pensions viageres telles qu'elles sont marquées ci-dessus; défendons pareillement aux Peres, Meres, & à toutes autres personnes, de donner directement ou indirectement auxdits Monasteres & Communautés, aucunes autres choses que celles qui sont expliquées par notre présente Déclaration, en considération des personnes qui y font profession & qui s'y engagent, à peine de trois mille livres d'aumône contre les donateurs, & de la perte par lesdits Monasteres & Communautés qui les auront acceptées, des choses données si elles sont en nature, ou du payement de la valeur si elles n'y sont pas; le tout au profit des Hôtels-Dieu & des Hopitaux généraux des lieux: n'entendons néanmoins comprendre dans la présente disposition les donations qui seroient faites aux Monasteres pour une retribution juste & proportionnée des prieres qui y pourroient être fondées, quand même les Fondateurs y auroient des Parents, à quelque dégré que ce puisse être; voulons qu'à l'égard des Communautés des personnes séculieres & régulieres, qui ne sont point confirmées pars nos Lettres Patentes, notre Edit du mois de Decembre 1666. soit incessamment exécuté, & à l'égard de celles qu'on ne jugera pas nécessaire de confirmer, ou transférer, Nous déclarons dès à present nulles, toutes les réquisitions & donations d'héritages, rentes ou autres immeubles faites pour elles, & à leur profit; voulons que lesdits biens, pour ce qui est des Communautés de personnes Religieuses, soient donnés aux Monasteres dans lesquels les Archevêque ou Evêques des lieux jugeront à propos d'envoyer les Religieuses qui se trouveront dans lesdites Communautés, & pour ce qui est de celles des persones séculieres, lesdits biens soient donnés aux Hôtels-Dieu & aux Hopitaux généraux des lieux où lesdites Communautés étoient établies. Ordonnons au surplus que notre Edit du mois de Décembre de l'an. 1666. contenant les formalités qui doivent être observées pour l'établissement des Communautés séculieres & regulieres, soit ponctuellement exécuté, même à l'égard des translations des Monasteres & Communautés d'un lieu ou d'une Maison à une autre, lesquelles ne pourront être faites qu'après que toutes les formalités portées par ledit Edit pour les premiers établissemens desdits Monasteres, auront été observées: Enjoignons à nos Juges & Officiers d'y tenir ponctuellement la main, & de prononcer contre les Communautés qui seront établies ou transférées sans avoir satisfait auxdites formalités, sur les peines portées par notredit Edit. Si donnons en mandement à nos amés & féaux Conseillers, les Gens tenant notre Cuor de Parlement à Paris, que ces présentes ils ayent à faire lire, publier & enrégistrer, & le contenu en icelles, garder & observer de point en point selon leur forme & teneur, sans y contrevenir, ni souffrir qu'il y soit contrevenu, en quelque sorte & maniere que ce soit: car tel est notre plaisir; en témoin de quoi nous y avons fait mettre notre scel. Donné à Versailles le vingthuitiéme jour d'Avil., l'an de grace mil six cent quatre-vingttreize, & de notre regne le cinquantiéme. *Signe* Lovis; & sur le repli, par le Roi PHELIPEAUX. *Visa*, Boucherat & scellée.

Registrées, oui, & ce requérant le Procureur Général du Roi, pour être executées selon leur forme & teneur, copies collationnées envoyées dans le Siéges, Bailliages & Sénéchaussées du ressort; pour y être lues, publiées & registrées. Enjoint aux Substituts dudit Procureur Général d'y tener la main & d'en certifier la Cour dans un mois, suivant l'Arrêt de ce jour. A Paris en Parlement, le sept May mil six cent quatre-vignt-treize,

signe DONGOIS.

Monumentum VIII. *citatum pag.* 161. *in nota.*

I.

EDIT DU ROI, CONCERNANT LES ETABLISSEMENS

Et Acquisitions des Gens de main-morte. Donné à Versailles au mois d'Août 1749. Régistré en Parlement le 2. Septembre 1749.

LOUIS, par la grace de Dieu, Roy de France & de Navarre: A tous présens & à venir, Salut. Le desir que nous avons de profiter du retour da la paix, pour maintenir de plus en plus le bon ordre dans l'intérieur de notre Royaume, nous fait regarder comme un des principaux objets de notre attention les inconvéniens de la multiplication des Etablissemens des Gens de main-morte, & de la facilité qu'ils trouvent à acquerir de fons naturellement destinés à la subsistance & à la conservation des familles. Elles ont souvent le déplaisir de s'en voir privées, soit par la disposition que les hommes ont à former des établissemens nouveaux qui leur soient propres, & fassent passer leur nom à la posterité, avec le titre de Fondateur, soit par une trop grande affection par des Etablissemens déja autorisés, dont plusieurs Testateurs préferent l'interêt à celui de leur héritiers légitimes: indépendemment même de ces motifs, il arrive souvent que par les ventes qui se font à des Gens de main-morte, les biens immeubles qui passent entre leurs mains, cessent pour toujours d'être dans le Commerce, ensorte qu'une tres-grande partie des fonds de notre Royaume se trouve actuellement possedée par ceux dont les biens ne pouvant être diminués par des aliénations, s'augmentent au contraire continuellement par de nouvelles Acquisitions. Nous sçavons que le Rois nos Predecesseurs, en protégeant les Etablissemens qu'ils jugeoient utiles à leur Etat, ont souvent renouvellé les défenses d'en former de nouveaux sans leur autorité, & le feu Roy notre très-honnorè Seigneur & Bisayeul y ajouta des peines sévères pars ses Lettres-patentes en forme d'Edit du mois de Décembre 1666: il est d'ailleurs dans notre Royaume un genre de biens, tels que les Fiefs & les Censives, dont les Etablissemens même les plus autorisés pouvoient être contraints à vuider leurs mains, parce qu'en diminuant par l'acquisition qu'ils en faisoient, les droits dûs à notre Domaine; ils diminuoient aussi ceux des Seigneurs particuliers, lorsque les fonds acquis étoient dans leur mouvance, & ils ne pouvoient s'affranchir de cette obligation, qu'en obtenant des Lettres d'amortissement, qui ne devoient leur être accordées qu'en connoissance de cause & toujours rélativement au bien de l'Etat; mais ce qui sembloit devoir arrêter le progrès de leurs Acquisitions, a servi au contraire a l'augmenter contre l'intention du Législateur, par l'usage qui s'est introduit de recevoir d'eux, sans aucun examen, le droit d'amortissement qu'ils se sont portés sans peine à payer, das l'espérance de faire mieux valoir les fonds qu'ils acqueroient, que les anciens Propriétaires. La multiplication des rentes constituées sur des Particuliers, a contribué encore à l'accroissement des biens possedés par des Gens de main-morte, parce qu'il arrive souvent ou par la négligence du Débiteur à acquitter les arrérages de ces rentes, ou par les changemens qui surviennent dans sa fortune, qu'ils trouvent le moyen de devenir Propriétaires des fonds même sur lesquels elles étoient constituées. Ils se sont servis enfins de la voye du Retrait féodal pour réunir à leur domaine

domaine les Fiefs vendus dans leur mouvance. Plusieurs Coutumes à la vérité, les ont déclarés incapables d'exercer ce droit ; mais le silence des autres donne lieu de former un doute sur ce sujet, qui ne peut être entiérement résolu que par notre autorité. Le meilleur usage que nous puissions en faire dans une matiere si importante, est de concilier, autant qu'il est possible, l'interêt de familles avec la faveur des Etablissemens véritablement utiles au public. C'est ce que nous proposons de faire, soit en nous reservant d'autoriser ceux qui pourroient être fondés sur de nous motifs suffisans de religion & de Charité, soit en laissant aux Gens de main-morte deja établis, la faculté de nous exposer les raisons qui peuvent nous porter à leur permettre d'acquerir quelques fonds ; & en leur conservant une entie e liberté de posseder des rentes constituées sur nous, ou sur ceux qui ont la même condition qu'eux, dont la jouissance leur sera souvent plus avantageuse, & toujours plus convenable au bien public, que celles des domaines ou des rentes hypotequées sur les biens des Particulieres. A ces causes, & autres considérations à ce nous mouvantes, de l'avis de notre Conseil & de notre certaine science, pleine puissance & autorité Royale, nous avons par notre présent Edit perpétuel & irrévocable, dit, statué & ordonné, disons, statuons & ordonnons ; voulons & nous plaît ce qui suit :

ARTICLE PREMIER.

Renouvellant, en tant que de beson, les Défenses portées par les Ordonnances des Rois nos Prédecesseurs ; voulons qu'il ne puisse être fait aucun nouvel Etablissement de Chapitres, Colléges, Séminaires, Maisons ou Communautés Religieuses, même sous prétexte d'Hospices, Congregations, Confréries, Hôpitaux ou autres Corps & Communautés, soit Ecclesiastiques, Seculiéres ou Régulieres, soit Laïques de quelques qualités qu'elles soient ; ni pareillement aucune nouvelle érection de Chapelles ou autres Titres de Benéfices, dans toute l'étendue de notre Royaume, Terres & Pays de notre obéissance ; si ce n'est en vertu de notre permission expresse porté par nos Lettres-patentes enrégistrées en nos Parlemens ou Conseils supérieurs, chacun dans son ressort ; en la forme qui sera prescrite ci-aprés.

II. Défendons de faire à l'avenir aucune disposition par acte de derniere volonté pour fonder un nouvel Etablissement de la qualité de ceux qui son mentionués dans l'article précédent, ou au profit de personnes qui seroient chargées de former ledit Etablissement, le tout à peine de nullité, ce qui sera observé, quand même la disposition seroit faite à la charge d'obtenir nos Lettres-patentes.

III. N'entendons comprendre dans les deux Articles précédens les Fondations particulieres qui ne tiendroient à l'établissement d'aucun nouveau Corps, Colége ou Communauté, ou à l'érection d'un nouveau Titre de Bénéfice & qui n'auroient pour objet que le célébration des Messes ou Obits ; la substance d'Erudians ou de pauvres Ecclésiastiques ou Séculiers, des Mariages de pauvres filles, Ecoles de charité, soulagement de Prisonnier, ou Incendiés ; ou autres œuvres pieuses de même nature, & également utiles au public ; à l'égard desquelles Fondations il ne sera point nécessaire d'obtenir nos Lettres-patentes, & il suffira de faire homologuer les actes ou dispositions qui les contiendront en nos Parlemens & Conseils superieurs, chacun dans son ressort, sur les conclusions ou requisitions de nos Procureurs Généraux, voulons qu'il soit en même tems pourvû par nosdits Parlemens ou Conseils supérieurs, à l'Administration des biens destiné à l'execution desdites Fondations, & aux comptes qui en seront rendus.

IV. Ceux qui voudront faire par des actes entrevifs un nouvel Etablissement de la qualité mentionnée dans l'Article premier, seront tenus, avant toute donation ou convention, de nous faire présenter le proiet de l'Acte, par lequel ils auront intention de faire ledit Etablissement, pour en obtenir la permission par nos Lettres-patentes, lesquelles ne pourront être expediées, s'il nous plaît des les accorder, qu'avec la clause expresse, que dans l'Acte qui sera passé pour consommer ledit Etablissement, il ne pourra être fait aucune addition ni changelment audit projet qui sera attaché sous le contre-scel de nosdites Lettres-patentes ; & après l'enrégistrement desdites Lettres, ledit Acte sera passé dans les formes requises pour la validité des Contrats ou Donations entre-vifs.

V. Déclarons que nous n'accorderons aucunes Lettres-patentes pour permettre un nouvel établissement, qu'aprés nous être fait informés exactement de l'objet & de l'utilité dudit Etablissement, nature, valeur & qualité des biens destinés à le doter, par ceux qui peuvent en avoir connoissance, notamment par les Archevêques ou Evêques Diocésains, par les Juges Royaux, par les Officiers Municipaux ou Syndics des Communautés, par les Administrateurs des Hôpitaux, pars les Supérieurs des Communautés deja établies dans les lieux où l'on proposera d'en fonder une nouvelle, pour, sur le compte qui nous en sera par eux rendu, chacun en ce qui peut le concerner, suivant la différente nature des Etablissemens, y être par nous pourvû ainsi qu'il appartiendra.

VI. Losqu'il y aura lieu de faire expedier nos Lettres-patentes, pour autoriser l'Etablissement proposé, il sera fait mention expresse dans lesdites Lettres, ou dans un état qui sera annexé sous le contre-scel d'icelles, des biens destinés à la dotation dudit Etablissement, sans que dans la suite il puisse en être ajoute aucuns autres de la qualité marquée par l'Article quatorziéme ; qu'en se conformant à ce qui sera réglé ci-aprés, sur les acquisitions qui seroient faites par des Gens de main-morte ; ce que nous voulons être pareillement observé, même à l'égard des Etablissemens déja faits en vertu de Lettres patentes dûement enrégistrées, & ce nonobstant toutes clauses ou permissions générales, par lesquelles ceux qui auroient obtenu lesdites Lettres, auroient été autorisés à acquerir des biens fonds indistinctement, ou jusqu'à concurrence d'une certaine somme.

VII. Lesdites Lettres-patentes seront communiquées à notre Procureur-Général en notre Parlement ou Conseil supérieur, dans le ressort duquel ledit Etablissement devra être fait, puor être par lui fait telles requisitions, ou pris teles conclusions qu'il jugera à propos, & lesdites Lettres ne pourront être enrégistrées, qu'aprés qu'il aura été informé à sa requiête de la commodité ou incommodité dudit Etablissement, & qu'il aura été donné communication desdites Lettres aux personnes dénommées dans l'Art. V. ci-dessus, suivant la nature dudit Etablissement, comme aussi aux Seigneurs dont les biens seront mouvans immédiatement, en fief ou en roture, ou qui ont la Haute Justice sur lesdits biens, même aux autres personnes dont nos Parlemens ou Conseils supérieurs jugeront à propos d'avoir l'avis ou le consentement, & seront lesdites formalités observées a peine de nullité.

VIII. Les oppositions qui pourront être formées avant l'enrégistrement desdites Lettres, comme aussi celles qui se feroient aprés ledit enrégistrement, seront communiquées à notre Procureur-Général pour y être sur ses conclusions statué par nosdits Parlemens ou Conseils supérieurs, ainsi qu'il appartiendra.

IX. Desirant assurer pleinement l'exécution des dispositions du présent Edit, concernant les Etablissemens mentionnés dans l'Article premier, déclarons nuls tous ceux qui seroient faits à l'avenir, sans avoir obtenu nos Lettres-patentes, & les avoir fait enrégistrer dans les formes ci dessus prescrites : Voulons que tous les actes & dispositions, qui pourroient avoir été faits en leur faveur, directement ou indirectement ; ou par lesquels ils auroient acquis des biens de quelque nature que ce soit, à titre gratuit ou onéreux ; soient déclarés nuls, sans qu'il soit besoin d'obtenir des Lettres de Rescision contre lesdits actes, & que ceux qui se seroient ainsi établis, ou qui auroient été chargés de former ou administrer lesdits Etablissemens ; soient dechûs de tous les droits résultans desdits actos & dispositions ; même de la répétition des sommes qu'ils auroient payees pour lesdites acquisitions, ou employées en constitution de rentes, ce qui sera observé, nonobstant toute prescription, & tous consentemens exprès ou tacites qui pourroient avoir été donnés à l'exécution desdits actes ou dispositions.

X. Les enfans ou présomptifs héritiers seront admis, même du vivant de ceux qui auront fait lesdits actes ou dispositions, à réclamer les biens par eux donnés ou alienés : Voulons qu'ils en soient envoyés an possession, pour en jouir en toute propriété, avec restitution des fruits ou arrérages, à compter du jour de la demande qu'ils en auront formée : Laissons à la prudence des Juges d'ordonner ce qu'il appartiendra par rapport aux jouissances échues avant ladite demande, & le contenu a présent Article aura lieu pareillement, aprés la mort de ceux qui auront fait lesdits actes ou dispositions, en faveur de leurs héritiers, successeurs ou ayans cause le tout à la charge ; qu'encore que la faculté à eux accordée par le présent Article n'ait été exercée par l'un d'eux, elle profitera également à tous ses cohéritiers ou ayant le même droit que lui, lesquels seront admis à partager avec lui, suivant lex loix & coutumes des lieux, les biens reclamés soit pendant la vie ou la mort de celui qui aura fait lesdits actes ou dispositions.

XI. Les Seigneurs dont aucun desdits biens seront tenus immédiatement, soit en fies ou roture, & qui ne soront pas eux-mêmes du nombre des gens de main-morte, pourront aussi demander à étre mis en possession, avec restitution des jouissances, à compter du jour de la demande qu'ils en formeront ; à la charge néanmoins qu'en cas que les personnes mentionées en l'Article précedent, forment leur demande même postérieurement à celles desdits Seigneurs, ils leur seront préférés ; comme aussi que lesdits Seigneurs seront tenus de leur remetrre lesdites fonds si lesdites personnes en forment la demande en l'an & jour, aprés le Jugement qui en aura mis lesdits Seigneurs en possession ; auquel cas les fruits échûs depuis ledit Jugement, jusqu'au jour de ladite demande, demeureront ausdits Seigneurs : Voulos que la propriété desdits fonds leur soit acquise irrévocablement, s'il n'a point été formé de demande dans ledit délai, & lorsque lesdits Seigneurs seront du nombre des Gens de main-morre, il y sera pourvû ainsi qu'il est marqué par l'Article suivant.

XII. Enioignons à nos Procureurs Généraux dans chacun de nosdits Parlemens & Conseils supérieurs ; de tenir la main a l'exécution du présent Edit, concernant lesdits Etablissemens, & en cas de négligence de la part des Parties ci-dessus mentionnées, il sera ordonné sur le requisitoire de notre Procureur Général, que faute par les personnes dénommées en l'Article X. & par les Seigneurs qui ne seroient Gens de main-morte, de former leurs demandes dans le délai qui sera fixé à cet effet, & qui courra du jour de la publication & affiches faites aux lieu accutumés, de l'Arét qui aura été rendu ; lesdits Biens seront vendus au plus offrant & dernier encherisseur, & que le prix en sera confisqué à notre profit, pour être par Nous appliqué à tels Hôpitaux, ou employé au soulagement des Pauvres, ou à tels ouvrages publics que Nous jugerons à propos.

XIII. A l'égard des Etablissemens de la qualité marquée par l'Article premier, qui seroient anterieurs à la publication du présent Edit, voulons que tous ceux qui auront été faits depuis les Lettres Patentes en forme d'Edit, du mois de Décembre 1666. ou dans les trente années précedentes, sans avoir été autorisez par des Lettres Patentes bien & dûment enregistrées, soient déclarez nuls, comme aussi tous actes ou dispositions faites en leur faveur ; ce qui aura lieu nonobstant toutes clauses & dispositions générales par lesquelles il auroit été permis à des Ordres ou Communautés régulieres d'établir de nuovelles Maisons dans les Lieux qu'ils jugeroient à propos : Nous réservant néanmoins à l'égard de ceux desdits Etablissemens qui subsistent paisiblement, & sans aucune demande en nullité formée avant la publication du présent Edit, de Nous faire rendre compte tant de leur obiet, que de la nature & quantité des Biens dont ils sont en possession, pour y pourvoir ainsi qu'il appartiendra, soit en leur accordant nos Lettres Patentes, s'il y échet, soit en reunissant lesdits Biens à des Hôpitaux ou autres

tres Etablissemens déja autorisez ; soit en ordonnant qu'ils seront vendus, & que le prix en sera appliqué ainsi qu' il est porté par l' Article précédent.

XIV. Faisons défenses à tous les Gens de main-morte d' acquérir, recevoir ni posséder à l' avenir aucuns fonds de terre, maisons, droits réels, rentes foncieres ou non rachetables, même des rentes constituées sur des particulier, si ce n' est aprés avoir obtenu nos Lettres Patentes pour parvenir à ladite acquisition, & pour l' amortissement desdits Biens, & aprés que lesdites Lettres, s' il Nous plaît de les accorder, aurent été enregistrées en nosdites Cours de Parlemens, ou Conseils supérieurs, en la forme qui sera ci-aprés prescrite; ce qui sera observé nonobstant toutes clauses ou dispositions générales qui auroient pû être inserées dans les Lettres Patentes ci-davant obtenues par des Gens de main-morte, per lesquelles ils auroient été autorisez à recevoir ou acquérir des Biens-fonds indistinctement, ou jusqu' à concurrence d' une certaine somme.

XV. La disposition de l' Article précédent sera observée, même à l' égard des fonds, maisons, droits réels & retes qui seroient réputes meubles, suivant Coutumes, Statuts & Usages des Lieux.

XVI. Voulons aussi que la disposition de l' Article XIV. soit exécutée, à quelque titre que lasdits Gens de main-morte puissent acquérir les Biens y mentionnez, soit par vente, adjudication, échange, cession ou transport, même en payement de ce qui leur seroit dû, soit par donations entre vifs, pures & simples, ou faites à la charge de service ou fondations; & en général pour quelque cause gratuite ou onéreuse que ce puisse être.

XVII. Défendons de faire à l' avenir aucune disposition de derniere volonté, pour donner aux Gens de main-morte des Biens de la qualité marquée par l' Article XIV. Voulons que lesdites dispositions soient déclarés nulles, quand même alles seroient faites à la charge d' obtenir nos Lettres Patentes, ou qu' au lieu de donner directement lesdits Biens auldites Gens de main-morte, celui qui en auroit disposé, auroit ordonné qu' il seront vendus ou régis par d' autres personnes, pour leur en remettere le prix ou les revenus.

XVIII. Déclarans n' avoir entendu comprendre dans la disposition des Articles XIV. XV. XVI. XVII. cidessus, les rentes constituées sur Nous, on sur le Clergé, Diocéses, Pays d' Etas, Villes ou Communautés, que lesdites Gens de main-morte pourront acquérir & recevoir sans être obligez d' obtenir nos Lettres Patentes: Voulons qu' ils en soient dispensez, même pour celles qu' ils ont acquises par le passe.

XIX. Voulons qu' à l' avenir il ne puisse être donné ni acquis pour l' execution de fondations mentionnees dans l' Article III. que des rentes de la qualité marquée par l' Article précédent, lorsque lesdites fondations seront faites par des dispositions de derniere volonté; & si elles sont faites par des actes entre vifs, il ne pourra être donné ou acquis, pour l' exécution desdites fondations, aucuns des Biens énoncez dans l' Article XIV. qu aprés avoir obtenu nos Lettres Patentes, & les avoir fait enregistrer, ainsi qu' il est porté par ledit Article: le tout à peine de nullité.

XX. Dans tous les cas où il sera nécessaire d' obtenir nos Lettres Patentes, suivant ce qui est porté par les Articles XIV. & XIX. elles ne seront par Nous accordées qu' aprés Nous être fait rendre compte de la nature & valeur des Biens qui en seront l' objet; comme aussi de l' utilité & des inconvéniens de l' acquisition que lesdites Gens de main-morte voudroient en faire, ou de la fondation à laquelle ils seroient destinez.

XXI. Lesdites Lettres Patentes, en cas que Nous jugions à propos des les accorder, ne pourront être enregistrées que sur les conclusions de nos Procureurs Généraux, après qu' il aura été informé de la commodité ou incommodité de l' acquisition ou de la fondation, & qu' il aura été donné communication desdites Lettres aux Seigneurs dont lesdits Biens seroient tenus imméditement, soit en fief ou en roture, ou qui y auroient la Justice, même aux autres personnes dont nosdites Cour de Parlemens, ou Conseils supérieurs, jugeroient à propos de prendre les avis ou le consentement, & s' il survient des oppositions, soit avant ou aprés l' enregistrement desdites Lettres, il y sera statué sur les conclusions de nosdits Procureurs Généraux, ainsi qu' il appartiendra.

XXII. Defendons à tous Notaires, Tabellions on autres Officiers, de passer aucun Contrat de vente, échange, donation, cession ou trasport des Biens mentionnez dans l' Article XIV. ni aucun bail à rente ou constitution de rente sur des particuliers, au profit desdites Gens de main-morte, ou pour l' exécution desdites fondations, qu' aprés qu' il leur sera apparu de nos Lettres Patentes, & de l' Arrêt d' enregistrement d' icelles, desquelles Lettres & Arrêt il sera fait mention expresse dans lesdits Contrats on autres Actes, à peine de nullité, d' interdiction contre lesdits Notaires, Tabellions ou autres Officiers, des dommages & intérêts das Parties, s' il y échet, & d' vue amende qui sera arbitrée suivant l' exigence des cas, laquelle sera appliquée, sçavoir, un tiers au dénonciateur, un tiers à Nous, & un tiers au Seigneur dont les Biens seront tenus immédiatement, & en cas qu' ils soient tenus directement de notre Domaine, ladite amende sera appliquée à notre profit pour deux tiers.

XXIII. Il ne sera expédié à l' avenir aucune quittance du droit d' Amortissement qui seroit dû pour les Biens de la qualité marquée par l' Art. XIV. s' il n' a été justifié de nosdites Lettres Patentes & Arrêt d' enregistrement d' icelles, desquelles Lettres & Arrêt il sera fait mention expresse dans lesdites quiettances; ce qui sera exécuté à peine de nullité, & en outre de confiscation au profit de l' Hôpital général le plus prochain, des sommes qui auroient été payées pour l' amortissement desdits Biens avant lesdites Lettres & Arrêt. Voulons que ceux qui les auront payées, ne puissent être admis à obtenir dans la suite des Lettres Patentes pour raison des mêmes Biens; Nous reservant au surplus d' expliquer plus amplement nos intentions sur les cas où le Droit d' Amortissement sera dû, & sur la quotité dudit Droit.

XXIV. Défendons à toutes personnes de prêter leurs noms à des Gens de main-morte pour l' acquisition ou la jouissance de Biens de ladite qualité, à peine de trois mille livres d' amende, applicables ainsi qu' il est porté par l' Article XXII. même sous plus grande peine, suivant l' exigence des cas.

XXV. Les Gens de main-morte ne pourront exercer à l' avenir aucune action en Retrait féodal ou seigneurial, à peine de nullité; à l' effet de quoi, Nous avons dérogé & dérogeons à toutes Loix, Coutumens & Usages qui pourroient être à ce contraires; sauf auxdites Gens de main-morte à se faire payer les Droits qui leur seront dûs suivant les Loix, Coutumes ou Usages des Lieux.

XXVI. Dans tous les cas dans lesquels les Biens de la qualité marquée par l' Article XIV. pourroient echeoir ausdites Gens de main-morte, en vertu des Droits attachez aux Seigneuries à eux appartenantes, ils seront tenus de les mettre hors de leus main dans un an, à compter du jour que lesdits Biens leur auront été dévolus, sans qu' ils poissent les faire passer à d' autres Gens de main-morte, ou employer le prix desdits Biens à en acquiérir d' autres de la même qualité, & faute de satisfaire à la présente disposition dans ledit temps, lesdits Biens seront réunis à notre Domaine, si la Seigneurie appartenante audites Gens de main-morte est dans notre Mouvance immediate; & si elle releve des Séigneurs particuliers, il leur sera permis dans le délai d' un an après l' expiration dudit temps, d' en demander la réunion à leurs Seigneuries salute de quoi, iis demeureront réunis de plein droit à notre Domaine, & les Fermiers & Receveurs de nos Domaines feront les diligences & poursuites nécessaires pour s' en mettre en posession.

XXVII. Pour assurer l' entiere exécution des dispositions portées par les Articles XIV. XV. XVI. XVII. XIX. XX. XXI. XXV. cidessus, concernant les Biens de la qualité marquée ausdits Articles, Voulons que tout ce qui est contenu en l' Article IX. au sujet des nouveaux Etablissemens non autorisez, soit observé par rapport aux dispositions ou actes par lesquels aucuns desdits Biens auroient été donnez ou aliénez, contre ce qui est réglé par le présent Edit, à des Gens de main-morte, Corps ou Communautés, valeblement établis, ou pour l' exécution des fondations ci-dessus mentionnées. Voulons pareillement que les personnes denommées aux Articles X. & XI. puissent répeter lesdits Biens, ainsi qu' il est porté ausdits Articles, & qu' en cas de négligence de leur part, ils soient vendus sur la requisition de notre Procureur Général, suivant ce qui est prescrit par l' Article XII.

XXVIII. N' entendons rien innover en ce qui concerne les dispositions ou actes ci-devant faits en faveur des Gens de main-morte légitimement établis, ou pour l' exécution desdites fondations, lorsque lesdites dispositions ou actes auront une date autentique avant la publication des présentes, ou auront été faits par des personnes décédées avant ladite publication; & les contestations qui pourroient naitre au sujet desdits dispositions ou actes, seront jugées par les Loix & la Jurisprudence qui avoit lieu avant le présent Edit, dans chacun des Pays du ressort de nosdits Parlemens ou Conseils supérieurs.

XXIX. Toutes les demandes qui seront formées en exécution des dispositions du présent Edit, seront portées directement en a Grand' Chambre, ou premiere Chambre de nosdites Cours de Parlemens ou Conseils supérieurs, & ce privativement à tous autres Juges, pour y être statué, sur les conclusions de notre Procureur Général; dérogeant à cet effet à toutes évocations, *Committimus* ou autres Privileges accordez par le passé, ou qui pourroient l' être dans la suite à tous Ordres, même à l' Ordre de Malthe, à celui de Fontevrault, ou à toutes Congrégations, Corps, Communautés ou Particuliers, lesquels n' auront aucun effet en cette matiere. *Si donnons en mandement* à nos amez & féaux Conseillers, les Gens tenans notre Cour de Parlement de Paris, que notre présent Edit ils aient à faire lire, publier & enregistrer, & le contenu en icelui garder & observer de point en point selon sa forme & teneur, nonobstant tous Privileges & autres choses à ce contraires: *Car* tel est notre plaisir. Et afin que ce soit chose ferme & stable à toujours, Nous y avons fait mettre notre Scel. *Donné* à Versailles au mois d' Août, l' an de grace mil sept cens quarante-neuf, & de notre Regne le trente-quatrieme, *Signé*, LOUIS. *Et plus bas*, Par le Roi, M. P. *De Voyer d' Argenson*, *Visa*, *Daguesseau*. Et scellé de grand Sceau de cire verte, en lacs de soie rouge & verte.

Registri, Oui & ce requérant le Procureur Général du Roi, pour être exécuté selon sa forme & teneur, & copies collationnées envoyées aux Bailliages & Sénéchaussées du Ressort, pour y être lues, publiées & registres: Enjoint aux Substituts du Procureur Général du Roi d' y tenir la main, & d' en certifier la Cour dans le mois, suivant l' Arrêt de ce jour. A Paris, en Parlement, le deux Septembre mil sept cens quarante-neuf.

Signé, YSABEAU.

Registré en la Chambres des Comptes, Oui & ce requérant le Procureur General du Roi, pour être exécuté selon sa forme & teneur: En consequence, ne pourront les nouveaux Etablissemens des Gens de main-morte, & les nouvelles acquisitions par eux faites, avoir lieu qu' en vertu de Lettres Patentes bien & duement registrées en la Chambre, lesquelles Lettres Patentes, avant d' être registrees, serons communiquées tant aux personnes denommées es Articles V. & VII. du présent Edit, qu aux Receveurs & Controleurs generaux des Domaines de la Generalité où lesdits Biens sont situez, pour connoitre si lesdits Biens ne sont point, en tout ou en partie, dans la Mouvance directe Censive du Roi, à l' effet de faire jouir [illegible] Seigneur Roi, s' il y échet, de la faculte octroye e aux Seigneurs particuliers, par [illegible] Article XI. du present Edit, de reunir lesdits Biens à leur Domaine. Et seront lesdits Receveurs generaux des Domaines, dans le cas de réunion lesdits Biens au Domaine du Roi, tenus d' en compter au profit audit Seigneur Roi: comme aussi de

de se charger de leurs comptes, tant en recette que dépense, des Biens dont la confiscation aura lieu au profit dudit Seigneur Roi ; en exécution de l'Article XII. du présent Edit : Et pour d'autant plus assurer à l'avenir l'exécution du présent Edit, ensemble se conformer aux Déclarations du Roi des 29. Decembre 1674. 18. Juillet 1702. & 20. Novembre 1725. le Procureur Général du Roi fera toutes diligences pour contraindre les Gens de main-morte à rendre en la Chambre les déclarations de leur temporel. Sera au surplus ledit Seigneur Roi très-humblement supplié, dans le cas de réunion desdits Biens à son Domaine, de faire procéder ausdites réunions pardevant les Commissaires de la Chambre, ainsi qu'il en a été usé par le passé : Ordonne que ledit Edit, ensemble le présent Arrêt, seront signifiez à la diligence du Procureur Général du Roi, aux Receveurs généraux des Domaines, à ce qu'ils aient à s'y conformer. Les Bureaux assemblez, le cinq Décembre mil sept cens quarante-neuf.

Signé, NOBLET.

Monumentum IX. citatum pag. 182. in nota.

X.

STATUTUM CAPITULI GENERALIS CISTERCIENSIS

Contra vitium proprietatis, anni 1683.

CUM ad audientiam Capituli Generalis clamosa relatione pervenerit pessimum ac detestabile proprietatis vitium, quod ipsamet Religionis fundamenta evertit, in Provincia Vasconiæ quodammodo impune regnare in perditionem animarum manifestum : hoc malum radicitus extirpare cupiens Capitulum Generale injungit ac mandat Reverendo admodum Domino Abbati de Claravalle, ut omni mora postposita, ad dictam Provinciam Vasconiæ personaliter accedat, eamdemque visitando inter cæteros abusus dictum proprietatis vitium singulariter damnet, inhibeat, ac proscribat sub pœnis in jure ac Ordinis statutis contentis. Et ut hæc damnatio ipsius, inhibitio, ac proscriptio efficaciorem sortiatur effectum, idem Reverendus admodum Dominus de Claravalle in Capitulis singulorum Monasteriorum residens, peculiares omnium personarum Regularium pecunias ad se deferri jubeat, easque in commune confusas Cellerariis tradat in commune servaturas : similiter faciat de blado, vino, aliisque rebus tam mobilibus, quam immobilibus. Insuper strictissime præcipit idem Capitulum Generale Vicario Generali, aliisque Superioribus Monasteriorum, aliorumque locorum Regularium supradictæ Provinciæ Vasconiæ, ut ordinationes a dicto Reverendo admodum Domino Abbate de Claravalle faciendas manuteneant ac executioni mandent sub pœna depositionis & inhabilitatis ad quæcumque officia consequenda. Et ut omnibus terror salutaris injiciatur, præcipit etiam Capitulum Generale, ut si quæ persona Regularis Ordinis nostri in hoc detestabili proprietatis vitio obsordescens e vita decesserit, in sterquilinio una cum suæ libertatis substantia projiciatur. Quas omnes supradictas ordinationes, inhibitiones, & pœnas præsens Capitulum Generale extendit ad omnes Regulares personas Ordinis universi. Mandatur etiam Abbatibus, Prioribus, & Abbatissis sub pœna standi extra stallum & locum præsidentiæ suæ, & aliis arbitrio Visitatoris infligendis, ut Religiosis necessaria administrent, ne occasio eis detur ad habendam proprietatem.

DECRETUM EPISCOPI TORNACENSIS

Contra vitium Proprietatis.

GILBERT DE CHOYSEUL DU PLESSIS-PRASLAIN,

Par la Providence de Dieu Evêque de Tournay, à nos très-cheres filles en Jesus-Christ, la Prieure & les Religieuses de l'Hôpital de N. Ordre de S. Augustin, en notre Diocèse, Salut & Benediction.

SUR ce qui nous a été représenté de l'état de votre Monastere, & que nous en avos reconnu par nousmêmes, Nous avons statué & statuons, ordonné & ordonnons, qu'à chaque Chapitre que vous tiendrez, vous ne manquerez jamais de lire quelque partie de la Régle de Saint Augustin que vous professez, en sorte que vous la lisiez de suite, & que vous en recommenciez perpétuellement & sans discontinuation la lecture, lorsque vous l'aurez achevée, en sorte qu'elle vous soit toujours présente à l'esprit, à la memoire & au cœur, & comme nous ne voulons y ajouter aucune chose, quelque douce qu'elle soit, Nous entendons aussi que vous la gardiez exactement & sans aucun relâchement, & ce faisant, Nous vous enjoignons très expressément de retrancher toute proprieté, & tout ce qui en pourroit avoir la moindre apparence ; non seulement parceque votre Voeu vous y oblige, mais ancore parceque rien n'est plus exprès dans ladite Régle que ce retranchement & cette desappropriation. C'est pourquoi Nous vos defendons, sous peine d'encourir l'indignation de Dieu, qui ne veut pas qu'on se mocque de lui, en lui promettant ce qu'on ne lui veut pas tenir, d'avoir aucune chose en particulier, soit qu'il provienne de votre travail manuel, ou d'autre part. Et si quelques-unes de vous ont quelque pension, dons, gratifications de leurs parens ou autres, Nous leur ordonnons sous les peines portées par les saints Canons contre les proprietaires, de le mettre dans le dépôt commun, sans qu'elles puissent être à couvert despites peines, en laissant les choses susdites entre les mains de la Prieure, dans les boëtes, coffres ou autrement, avec des marques qui se rapportent à elles en particulier ; Ainsi Nous entendons que tout soit dans la masse commune, sans que rien soit affecté à aucune plus qu'aux autres. Nous chargeons particulierement la Prieure de tenir la main à l'exécution de nôtre présente Ordonnance, sous peine d'en répondre au redoutable Jugement de Dieu, qui demandera compte aux Supérieurs du salut des ames qui sont commises à leurs conduite : Et Nous enjoignons aussi aux Confesseurs ordinaires & extraordinaires, de faire connoître à toutes celles qui se confesseront à eux, l'obligation de conscience qu'elles ont d'obéir à notre présente Ordonnance, ou plûtôt à celle de Dieu & de l'Eglise, sans quoi elles ne pourroient être à l'avenir aucunement excusées de péché contre leur vœu exprès & solemnel, ni en état de recevoir l'absolution. Et néanmoins Nous ordonnons très-expressement à la Prieure, de pourvoir abondament, autant que le revenu de la Maison le pourra permettre, à toutes les Sœurs, de ce dont elles auront besoin, selon l'état, les forces, & les Offices & fonctions de chacune d'icelles, laquelle Prieure rendra compte tous les ans de son administration, pardevant Nous ou nos Délégués. Ordonnons de surplus, que tout se fasse avec tant d'amour & de charité, que chacune n'ayant rien en particulier, toutes néanmoins possedent tout, selon les termes de Sait Paul, & que conformément à la Régle de Saint Augustin, qui est celle des Apôtres, vous n'ayez toutes qu'un cœur & qu'une ame. Donnons chargé expresse à notre Promoteur de tenir la main à l'exécution des Présentes, de vous les notifier, & de tout nous en rendre un fidéle compte.

Locus † Sigilli.

Donné à Tournay le 18. Juillet 1676.

Et étoit signé,

GILBERT Evêque de Tournay

Et plus bas par mondit Seigneur,

DESCHAMPS *Secr.*

Monumentum X. citatum pag. 213. num. XIV.

L.

INSTRUCTIO PRO DOMINO LAMBERTO DE LIMBURGO,

Nominato per Regiam Majestatem ad Abbatiam VALLIS DEI, *secundum quam ipse se, & Religiosos suos, reformare tenebitur, sub pœna destitutionis quantum ad se, sub pœna translationis ad aliud Monasterium reformatum, vel pœna carceris quantum ad Religiosos, si in his, quæ sequuntur, non obedierint.*

IN primis, quia turpiter diffamati sunt de mulierum conversatione, sive vere, sive false, ante omnia in futurum cavendum, ne obscœni rumoris amplius ulla occasio detur; idcirco Majestas mandat sub pœnis prædictis, ne ulla mulier claustrum Monasterii ingrediatur, maxime juvencula vicina & aliquo modo suspecta; quod si quædam admittendæ sint, utpote a longe venientes parentes & cognatæ religiosorum, nunquam nec illæ, nec aliæ ingrediantur camerulas, aut cellulas eorum, & susceptæ per Portarium recta ad templum causa orationis, inde ad cameram hospitum, & locum publicum designatum, vel ad hoc ab Abbate futuro designandum, deducantur, nec permittantur discurrere per Monasterium, nec quispiam Monachorum eisdem jungatur aut loquatur, nisi de licentia Abbatis; & in mensa ipsius, tam viri quam mulieres omnes eo præsente, vel Priore reficiantur, & non alibi, & hoc ut melius observetur, ordinabit Abbas unum Portarium, non Religiosum propter nimiam familiaritatem vicinorum, sed virum sæcularem, senem, & maturum, de cujus honesta conversatione & fidelitate securus sit, cui sub destitutione sui officii præcipiatur, ne aliquam unquam vicinam mulierem maxime juvenculam suspectam recipiat, & munuscula litteras, ac quælibet alia dona undecumque missa Abbati deferat, nec versa vice similia alibi transmittat, per Religiosos sibi tradita, nisi etiam prius Abbati significet, quia hoc strictissime in regula prohibetur.

Item ut omnes compotationes & excessus in conviviis omnino abrumpantur, nec ullus præsumat cum hospitibus aut viris, aut mulieribus bibere, aut comedere, nec etiam inter se, nisi in locis regularibus & publicis, & cum licentia Prælati: Et quia hoc vitio omnes plus justo notantur, & Deum gravissime offenderunt, & vicinos scandalizaverunt, Regia Majestas strictissime Abbati præcipit, ut ipse primo, deinde & sui Religiosi ab omni crapula & ebrietate abstineant, quia omnium malorum sunt causa, nec permittat Abbas, ulla ratione, ut post honestam refectionem mensæ suæ, quispiam cum amicis aut quibuscumque in longam & profundam noctem vigilet commessationibus, aut genio suo indulgendo, & si quis hoc præsumpserit, gravissime corrigatur; sed, dictis gratiis, ipse Abbas ad suum cubiculum, cæteri Religiosi ad dormitorium revertantur, diceturque, omnibus introgressis, semper post completorium claudatur, ne ulli pateat egressus.

Item ne quis proprium habeat, nec aliquid quod ab Abbate datum vel permissum non fuerit, ut habet Regula S. Benedicti, minime habeant pecuniam, quia illa (ut quidam ait) obcœnos inducit mores, & Monachus, ait Bernardus, habens obolum, non valet illum. Et ut omnis occasio proprietatum tollatur, Abbas omnibus sine personarum exceptione, tribuat necessarium, nec præsumat aliquis aliquid dare, recipere, emere, aut vendere, sine voluntate Abbatis.

Item præcipitur Abbati, ut quantum possibile fuerit, & ratio temporis, ac bona Monasterii admittunt, collapsa penitus reparet ædificia, & ut hoc fiat, frugaliter vivat, abstinens ab omni superfluitate & curiositate.

Item quia Monachorum non est, maxime Ordinis Cisterciensis habere curam animarum, & inter sæculares quotidie conversari (nam nomen Monachi solitudinem prædicat) præcipitur futuro Abbati, ut Religiosus, qui vicinæ Curæ deservit, revocetur: quia ut Regia Majestas intellexit, cum magno scandalo vivit, vel si sint alii extra Monasterium viventes, exceptis his, qui Monasteriis Monialium vivunt; & ipsæ Curæ committantur sacerdotibus sæcularibus viris dignis, & idoneis.

Item quia dicta Regia Majestas etiam intellexit quorumdam relatu Religiosos bene potos, aliquando usque ad effusionem sanguinis concertasse, & multis contumeliis, injuriis, conviciis invicem affecisse, prohibetur sub Majestatis suæ indignatione, & pœnis præmissis, ne hoc amplius contingat.

Item ne quis Religiosorum unquam exire claustra Monasterii præsumat, sine Abbatis licentia speciali, & sine comite, & nunquam concedatur ut ingrediatur domos vicinarum. Et ut omnis clandestinus excursus impediatur; Abbas curabit muros & clausuram Monasterii in gyrum reparari, & claudi portam posteriorem, & ita obstrui, ne cuiquam pateat per illam, sine voluntate Abbatis, egressus, & solus Abbas, aut is, cui id fidet, clavem habeat.

Supra scriptam instructionem & articulos in ea contentos ex jussu Regiæ Majestatis mihi exhibitos. Ego Lambertus de Limbourg ab eadem Majestate sua ad dignitatem Abbatialem Monasterii Vallis-Dei, nominatus, promitto in verbo Sacerdotis, cum omni diligentia observare, & observari facere, executionique fideliter mandare. Actum Bruxellæ, die 27. Mensis Augusti anno 1556. Ego Frater Lambertus de Limburgo fateor ita esse, & manu propria hoc scripsi.

LETTRES écrites par le Conseil privé, aux Prieur & Religieux de l'Abbaye N. Province de Flandres, pour la reforme des abus commis, & les desordres qui y etoient glisses.

RELIGIEUSES personnes, chers & bien amés: Comme les plaintes continuelles qu'avons eu depuis plusieurs années des désordres & scandales commis par les Religieux de l'Abbaye, Nous ont obligé de commettre un Conseiller de notre Conseil Privé, l'Abbé de Grandmont & le Prévôt d'Afflighem de l'Ordre de saint Benoît, pour en être informés avec certitude; & que par leur besogne Nous avons reconnu à nostre grand déplaisir, le peu de respect envers leurs Supérieurs, le mépris, les ménaces & autres mauvais traitemens qu'ils leur ont inferés; les désordres & scandales qu'ils ont donnés par leur vie dereglée dans la clôture de l'Abbaye & dehors, qui sont tout publics, & qui s'augmentent de jour en jour, & particuliérement par les visites que les Religieux reçoivent continuellement de femmes & filles dans la chambre dite la Neuve, & les mérendes qu'ils leur donnent en ladite chambre, & encore avec plus de scandale & liberté dans le quartier du Grenetier & autres chambres hors de la clôture de la seconde porte de l'Abbaye, dont ils tiennent les clefs en leur particulier; & par les visites qu'ils reçoivent dans les maisonnettes qu'ils ont dans leurs jardins particuliers dans l'Abbaye; qu'allant dans la Ville ou dehors, ils sortent sans Compagnon, ou retournent séparément de jour & de nuit avec quelque soupçon d'avoir été dans des lieux peu décens à l'état monastique: la diffamation qu'il y a eu depuis plusieurs années des conversations des Religieux dans le quartier du Portier de la primiere grande porte: Que ces désordres & scandales sont facilités en partie, parce que plusieurs Religieux ont quitté le Dortoir & occupé des chambres en bas, dont ils ont la liberté de dévaguer de nuit dans l'Abbaye. Nous, pour faire cesser la continuation desdit scandales publics, auxquels & à plusieurs autres, les Superieurs ecclésiastiques n'ont pû apporter aucun remede jusqu'à maintenant, Nous vous ordonnons, à la délibération de notre Lieutenant, Gouverneur & Capitaine Général, de vivre tous selon votre Regle & Statuts, sous l'obéissance de vos Superieurs. Et comme particuliérement il convienne que les Religieux ne reçoivent plus de visites de filles & femmes, que sous les galeries qui ont été à ce bâties du côté de la seconde grande porte, & qu'ils ne reçoivent plus aucunes visites des hommes ni autres, hors la clôture de la seconde porte au quartier du Grenetier, ni autre en la même cour, & que chacun remette au Prieur les clefs qu'il en a, excepté le Prévôt, & que tous quittent les chambres qu'ils ont occupées au pan ou ailleurs, & se retirent de nuit au dortoir, & que nul ne puisse plus sortir & aller par la Ville & dehors sans Compagnon qui soit dénommé de la prudence des Supérieurs, ni se séparer l'un de l'autre: Que le Portier de la grande porte soit incontinent congédie avec sa famille, & mis en sa place un homme de probité qui ne soit marié, & qui soit sans servante, & que les portes soient incontinent ôtées aux maisonnettes qui sont dans les jardins particuliers des Religieux dans l'Abbaye, & qu'icelles maisonnettes soient toutes ouvertes pardevant & de côté. Nous nous confions que vous Prieur pourvoirez prontement à ce que lesdits désordres & scandales viennent à cesser par les moyens & remedes ci-dessus spécifiés, auquel effet Nous vous prenons & les autres Supérieurs, en notre souveraine protection; & déclarons à vous Prieur, aux Abbés futurs & autres Superiurs, toute sorte d'assistence & main-forte, en cas de besoin, afin que ces remedes soient permanens. Et comme Nous sommes informés que tous les désordres & scandales ont été fomentés par la maniance d'argent que les Religieux ont eu, Nous ordonnons au Prieur & autres présens Administrateurs de l'Abbaye, de commettre des personnes séculieres à la recette de tous les Biens & revenus de l'Abbaye l'Eglise & autres fondations quelconques, ensemble aux offices de Maîtres des Ouvrages, de la Vénérie ou Chasse, Intendant des Bois, & tous autres qui ne sont pas de la Regles, qui sont utiles & nécessaires à l'Abbaye, & quittet les profits & émolumens en argent, & autres qui sont attribués aux offices qui sont de la Regle; le tout pour le présent & le futur. Notre intention est aussi que cette Lettre soit ouverte & lûe en plein Chapitre, en présence des Fiscaux de notre Conseil en Flandres, ausquels avons ordonné de s'informer de jour à autre de l'éxécution & observance, & de Nous en rendre compte. A tant Religieuses Personnes, chers & bien amés, notre Seigneur vous ait en sa faint garde. De Bruxelles, le 6. Février 1683.

Regulamentum pro reformatione Scholarium in oppido Leeuwensi 1702.

Rapport gedaen in Syne Majestyts Souvereynen Raede geordonneert in Brabant van de Requesten aldaer gepresenteert van wegens die van 't Godtshuys der Canonicken Regulieren gesegt *Scholieren* binnen de stadt Souleeuw: ende reciprockelijck van wegens den Heere Schats hunnen Prior lest gecosen; tot dien rapport gehadt hebbende vant' gene tusschen dese partyen voor Commissarissen in de saeck gedeputeert, sommierelijk ende sonder figure van proces; is getracteert ende afgehandelt, raekende de Regels; ende den voet, op den welcken t' sel ven Godts-huys, tot betere ende vruchtbaerigere gestelteniße soude connen gebrocht woorden; ende voorts gesien de pointen wederzeyts door de voors: partyen; dien aengaende geconcipieert ende overgegeven; T: Hof; wederhoudende noch ter tydt te disponeeren over de vervallenthydt van de voors. Electie; ordonneert by provisie, om de troubelen int' voors. Godts-huys ontstaen te doen cesseren; ende te doen prevenieren den imminenten onderganck van dese soo aensienelijcke Coninckklijcke fondatie, t'gene geenen uytstelt is lijdende.

Voor eerst; dat voornoemden gecosen Prior Schats, sal verblijuen met den naeme deser digniteydt, ende met eere daer toe stende.

Maer dat; by forme van provisie; ende tot dat andersints sal wesen versien, hengesagh soo over de regeringe van 't temporeel, als over de directie van de discipline van t' voors. Godts-huys; sal worden uytgewerckt door den gewesen Prior den Heere Pluymers, die besonderlinge sal gehouden wesen geduerende Syne provisioele bewindinge ende administratie, te doen rekeninge; bewys *& reliqua*, over alle de voorgaende administratien, tot de gene van den tegen woordigen gecosen Prior inclus; ende sulckx ten overstaen van de vier outste van t' selvel Godts-huys, ende aen t' Hof te doen blycken dat sulckx geschiet is.

WVelcke rekeningen voordaen op de selve forme sal moeten geschieden van jaere tot jaere;

Dat, mits de cleyne gemeente vant' voors. Godts-huys; den voornomden provisionelen administrateur sal excuseren alle soorten van Officien voor de Religieusen, ende moeten stellen eenen discreten persoon die voor den kelder, graen-solderende alle andere provisen sorge draege;

Desgelyckx sal hy jemant, niet wesende vant' voors. Godtshuys committeren, die de directie, sorghe ende administratie sal hebben van de lantbauwinge, de welcke die van t' voors. Godtshuys nu tegen voordigh syn doende; ende den welcken sal gehouden zyn alle jaeren syne rekeninge te doen *in forma*, als boven; sonder dat hy administrateur sal gedoogen dat iemant van de voors. Religieusen, t' zy ter saecken vande voorseyde lantbauwerye, als om eenighe andere affairen, hoedanigh die mochten wesen, sal gaen buyten t' voors. Godts-huys; noch langhe discoursen houden int' voors. Clooster met buyten mans ofte vrouwen; ten sy uyt seer pressante redenen ende met syn expres consent; waar in ende in alle Cloosterlycke directie die voors. Religieusen dun selven sullen gehoorsaemen sonder contradictie.

Merckelijck int' doen der Goddelycke diensten op den Choor; waer van niemandt hem sal mogen absenteren; ende in 't celebreren oft assisteren der Missen soo vroege als hooge ob die behoorlycke uren: int' savonts ider te doen retireren naer het dormitorium op syne celle met modestie sonder te spreken: veel min te gaen in andere cellen: int' selve dormitorium, den refter ende andere reguliere plaetsen te doen versien sonder uytstel van behoorelycke deuren ende sloten, ende het voors. dormitorium dagelykx te doen sluyten int' nacht slot, om niet geopent te worden als smorgens op de gewoonelycke ure: int' doen observeren vant silentium in de Kercke, Choor, Refter, Dormitorium, ende andere Religieuse plaetsen: int' niet gedoogen dat jemant van de Religieusen hem sal mogen absenteren van de gemeene tafel oft dat jemant vremts daer toe worde gebracht; onder de welcke sal gedaen worden de Lecture van de H. Schriture ofte pieuse boecken; noch dat buyten de maeltydt worde gedroncken, oft dat jemant gae naer oft in de Keucken: gelyck oock int' niet te gedoogen dat enige Religieusen brieven schryven ofte ontfangen, noch hun bemoven met enige Geestelyke oft werelycke affairen, alles ten sy met permissie vanden voornoemden Administrateur.

Die oock sal sorge draegen datter geene diensten buyten het Clooster door de voors. Religieusen en sullen mogen aengenomen worden, selfs niet Cloosters, ten sy tot gemeenen distributie; in t' aensien, dat alle incomsten soo vant' voors. Clooster, jaergetyden, bedieninge, honorarien van Missen, speci-renten als andersints, t' saemen moeten depositeert worden onder den voornoemden Administrateur, om door den selven gedistribueert te worden tot de nootsaeckelyckheden der Religieusen, op last van alle half jaeren daer van rekeninge te doen aen de vier outste Religieusen, aen de welcke hy oock al kennisse geven van alle de affairen van eenich merckelyck gewight, die wekelyck souden mogen voorvallen, sonder nochtans naer te laeten alle vrydaegen Cappittel te houden, ende het Clooster, ende de Religieusen van alle nootsaeckelyckheden te doen versien soo vele sal mogelyck wesen, merckelyck de siecken; tot dien, van eenen eerlycken stichbaeren ende geleerden priester te besorgen, om op de daegen ende uren door den voors. Administrateur te prefigeren, lessen te geven inde Theologie scholastique ende morale, van welcke niemant hem sal mogen absenterem, WVelcken Administrateur tot uytwerckinge van ellen t' gene tot syne sorge staet, ende om hem daer inne te doen gehoorsaemen, tot cesseringe van alle oneenicheden ende tweedrachten, tot restitutie vande Cloosterlycke discipline ende tot conservatie van het temporeel, sal mogen gebruycken sulcke Officiers, als hy soude mogen noodigh hebben, selfs voordere middelen te versoecken om de refractarissen te brengen onder de gehoorsaemhydt.

Rapport fait au Conseil souverain de Sa Majesté ordonné en Brabant, des Requêtes y présentées de la part de ceux du Cloître des Chanoines Reguliers; dits *Ecoliers* dans la Ville de Liau, & réciproquement de la parte du sieur Schats, leur Prieur, dernierement choisi: eu aussi rapport de ce qu' entre ces parties a été traité & arrêté devant les Commissaires députes en cause, sommairement & sans figure de procés, touchant les régles & le pied sur lequel ledit Cloître pourroit être réduit à un état meilleur & plus avantageux: vû de plus les points concûs réciproquement à cet égard, & exhibés par lesdites parties: la Cour, réservant quant à présent de disposer sur la nullité dudit choix, ordonne par provision pour faire cesser les troubles émûs dans ledit Cloître, & pour prévenir la destruction imminente de cette fondation Royale si respectable, ce qui ne souffre aucun délai.

Premierement que ledit Prieur élû Schats retiendra le nom de cette dignité & la préeminence y attachée.

Mais que par forme de provision & jusqu'à ce qu' autrement soit pourvû, le pouvoir, tant sur le gouvernement du temporel que sur la direction de la discipline dudit Cloître, sera exercé par l' ancien Prieur le sieur Pluymers, qui pendant sa déserviture & administration provisionnelle sera particulierement tenu de rendre compte de la recette & de la dépense de toutes les administrations précédentes, y comprise celle du Prieur présentement élû; & cela à l' intervention des quatre plus anciens du même Cloître, & d' en faire conster à la Cour.

Lesquels comptes devront dorénavant se rendre annuellement sur le même pied.

Qu' eu égard au patit nombre de Religieux dudit Cloître, le susnommé Administrateur provisionel excusera les Religieux de toutes sortes d' offices, & établira un homme de probité qui aura soin de la cave, du grenier, & de toutes sortes de provisions.

Il établira pareillement quelqu' un qui ne soit pas dudit Cloître; qui aura la direction, le soin & l administration de l' agriculture; laquelle se fait présentement par ceux dudit Cloître; & qui sera tenu de rendre annuellement son compte *in forma*, comme cidessus, sans que lui administrateus souffrira que quelqu' un desdits Religieux, soit à cause de ladite agriculture, ou pour aucunes autres affaires, telles qu' elles puissent être, sort hors dudit Cloître, ou tienne dans le Cloître des longs entretiens avec des personnes etrangeres de l' un ou de l' autre sexe, ne fût pour des raisons trespressantes & de son consentement exprés, en quoi & en toute direction claustrale lesdits Religieux lui obéïront sans replique.

Particulierement en faisant les Offices Divins au Cœur, duquel personne ne pourra s' absenter, & en célébrant les Messes aux heures dûes, tant celles du matin que la grande, ou en y assistant: en faisant chacun se retirer le soir au Dortoir dans sa Cellule, avec modestie sans parler, beaucoup moins entrer dans les Cellules d' autres: en faisant pourvoir, sans délai, le Dortoir, le Réfectoire & autres places régulieres, des portes & serrures convenables, & faisant journalierement fermer le Dortoir avec la serrure de nuit, pour ne pas s' ouvrir que le matin à l' heure ordinaire; en faisant observer le silence dans l' Eglise, le Chœur, le Réfectoire, le Dortoir & dans les autres places claustrales; & en ne souffrant qu' aucun des Religieux s' absente de la table commune ou qu' aucun étranger y soit invité; pendant laquelle se fera la lecture de l' Ecriture sainte ou des livres de dévotion; ni qu' hors le tems de la table soit bû, ou qu' aucun n' aille ou dans la Cuisine, ou aux environs: comme aussi en ne souffrant qu' aucun Religieux écrive ni reçoive des lettres, ni s'entremêle d' aucunes affaires, soit écclesiastiques ou temporelles, le tout ne fût que de la permission dudit Administrateur.

Qui aura également suin qu' aucuns services hors du Cloître, pas même Conventuels, ne soient admis par lesdits Religieux, ne fût que pour la distribution commune: vû que tous les revenus, tant dudit Cloître, anniversaires, administrations, honoraires des Messes, rentes voluptuaires qu' autrement, doivent être déposés ensemble sous ledit Administrateur, pour par icelui être distribués aux nécessités des Religieux, avec charge d' en rendre compte tous les demi ans aux quatre plus anciens Religieux, auxquels il donnera aussi connoissance de toutes les affaires, de quelque importance considérable qui pourroient survenir chaque semaine, sans cependant ometre de tenir Chapitre tous les Vendredis, & de faire pourvoir, autant que sera possible, & le Cloître & les Religieux de tout leur nécessaire, nommement les malades; ainsi que de leur procurer un honnête, vertueux & sçavant Prêtre, pour donner, aux jours & heures à désigner par ledit Administrateur, les leçons en Théologie, scolastique & morale, desquelles personne ne pourra s' absenter. Lequel Administrateur, afin de mettre en exécution tout ce dont il est chargé, & afin de se faire obéir en ceci, pour faire cesser toutes divisions & contestations pour la restitution de la Dicipline Monastique, & pour la conservation du temporel, pourra employer tels Officiers qu' il pourreit en avoir besoin, même employer des remédes ultérieurs pour réduire les refractaires sous l' obéissance.

Alles

Alles by provisie tot dat in cas van noode naerder sal versien vvorden. Aldus gedaen binnen de Stadt Brussel den 27. dagh der maent November vanden jaere 1702. geparapheert *Grysp. V.* onderteeckent *A. V. Ghindertaelen* ende besegelt met Syn Majest. segel gedruckt in roode hostie.

Le tout par provision jusqu'à ce qu'en cas de besoin il y soit ultérieurement pourvû. Ainsi fait en la Ville de Bruxelles le 27. du mois de Novembre 1702. étoit paraphé *Grysp. V.* signé *A. V. Ghindertaelen*, & cacheté du cachet de Sa Majesté en hostie vermeille.

Monumentum XI. *citatum pag.* 217. *num.* XXIII.

M.

LETTRES ECRITES AU PROVINCIAL

Et à quelques cloistres de l'Ordre de S. Dominique, és pays de par-deça, par lesquelles il leur est interdit de recevoir ou admettre aucuns Visitateurs étrangers sans Lettres de Placet du Prince.

Marie, par la grace de Dieu, Reine Douairiere de Hongrie, &c. Regente, &c.

Religieuses personnes, cheres & bien amées, ces jours passez adverties qu'aucuns de l'Ordre des Freres Prêcheurs, résidens au Royaume de France, étoient venus ès pays de par-deça; & sans le sceau, congé & consentement de l'Empereur Monseigneur ou de Nous, s'étoient ingérés & avancés de visiter aucuns Cloistres, Convens ou Monasteres, & même le vôtre; Nous les avons fait venir ici, & leur fait interdire de proceder à ultérieure visitation, n'ayant eu (comme encore n'avons) contentement de ce qu'ils en ont ja fait, ni de vous qui les avez reçûs & admis dicelle visitation, dont vous avertissons, en vous réquerant, & de la part de S. M. Imp. ordonnant bien expressément que doresnavant vous gardiez de faire le semblable, sans recevoir ni admettre par-ci après nuls Visitateurs de France, ou d'ailleurs, ni leur donner ni payer aucun prétendu droit, n'est qu'il vous apparoisse du placet & placet & admission de S. M. & en ce ne faites faute, sur autant que doutez encourir son indignation. A tant, &c. de Bruxelles de 6. de Juin 1551.

LETTRES sur le même sujet aux Abbés de Tronchienes, lez-Gand, & de sant Cornil à Ninove, de l'Ordre de Prémontré.

Joseph Lothaire, Conte de Kinigsegg, &c.

Reverend Pere en Dieu cher & bien amé, comme vous avez admis le Général de votre Ordre à visiter votre Maison, sans vous être informé s'il étoit muni des Lettres de placet à ce requises, & qu'il ne lui est pas permis d'exercer semblables Actes de Jurisdiction dans ces Provinces, ni à vous de le souffrir sans l'aggréation de Sa Majesté Impériale & Catholique, Nous vous faisons cette pour vous interdire très-sérieusement en son nom d'admettre à l'avenir ledit Général à faire ses visites, ou exercer aucune Jurisdiction dans votre Abbaye, sans être muni des Lettres de placet, à piene qu'il sera pourvû à votre charge comme en justice sera trouvé convenir pour le maintien des hauteurs & souveraineté de Sadite Majesté; à quel effet vous communiquerez cette aux Religieux de votre Convent, le Chapitre assemblé, & la ferez enrégistrer dans les Registres de vos Notices, pour qu'à l'avenir vous ne puissiez prétexter aucune ignorance. A tant Reverend Pere en Dieu, &c. De Bruxelles le 27. de Juin 1716.

ADDI-

ADDITIONES SEU OBSERVATIONES IN JUS ECCLESIASTICUM UNIVERSUM.

Observationes quæ sequuntur, auctorem sibi vendicant D. Gibertum Canonistam doctissimum: cum in opere, qui inscribitur *Jus Ecclesiasticum* advertisset Vir eruditus plurima desiderari, quæ Ecclesiæ Gallicanæ disciplinam spectant operæ pretium judicavit Observationes, quæ subjiciuntur, in formam supplementi componere; quibus in manuscripto Codice, qui mihi creditus est, hunc fecit titulum:

USAGES DE FRANCE

Sur toutes les matieres Canoniques de pratique tirées des Ordonnances Royaux, de la Jurisprudence des Arrêts, des Réglemens du Clergé & des Statuts Diocésains, pour suppléer à ce qui manque au Livre intitulé Jus Ecclesiasticum Universum. *Addition ou Supplement, commode pour les François, qui verront de suite ce qui les concerne particulierement dans un Ouvrage aussi important.*

Hæc Additio seu Supplementum Gallico idiomate publici Juris fit, idest, ea lingua qua ea elaboravit D. Gibertus; eumdem ordinem sequitur, quem in suo opere observavit D. Van-Espen.

PARTIE PREMIERE.

TITRE PREMIER.

De Clercs.

CHAPITRE IV.

Il faut attacher les Clercs à certaines Eglises.

ONSIEUR Van-Espen auroit pu remarquer qu' encore que le Decret du Concile de Trente, qui défend de donner les Ordres à qui que ce soit sans l' attacher à quelqu' Eglise, ait été reçu par les Conciles de France, il n' y est pas cependant observé; il falloit prouver l' usage des Païs-Bas sur ce Decret par des actes plus recens que les Conciles qui y ont été tenus près celui de Trente.

TITRE II.

De la vie & de l' honnêteté des Clercs.

CHAPITRE II.

Modestie des Clercs dans leurs habits.

Num. 8. IL auroit dû observer qu' un Clerc Bénéficier ne peut être privé de son Bénéfice pour le port des habits seculiers que lorsqu' il persevere d' en porter après les trois injonctions Canoniques faites dans les formes prescrites, *proced. crim. des Official. p.* 31. *part.* 1. la privation du Bénéfice est la principale des peines Canoniques portées contre cette faute, & on a dit ici qu' il faut faire des injonctions avant que de procéder à l' exécution des Statuts Synodaux sur l' indécence des habits; ils défendent les Justaucorps, les Cravates, & toute autre couleur que la couleur noire. L' Edit de 1606. art. 6. permet de proceder nonobstant l' appel, comme d' abus contre les Ecclésiastiques séculiers qui portent des habits indécens. Voyez la note de Neron sur cet article.

CHAPITRE III.

Les Clercs doivent fuir l' incontinence.

CE qu' il dit que les Clercs sur la seule injonction de leur Supérieur, doivent renvoyer les femmes suspectes d' incontinence qu' ils ont chez eux, & s' abstenir de toute frequentation scandaleuse, a besoin d' explication; car s' il entend que le mepris d' une seule injonction verbale donne droit de punir le coupable des peines Canoniques, ce qu' il dit n' est pas conforme aux Usages de France, où il faut trois injonctions par écrit qui ayent été sans effet, pour pouvoir procéder à cette punition du Clerc suspect d' incontinence; que s' il prétend seulement que le Clerc averti par son Supérieur, doit avoir assez de respect pour cet avertissement; pour obéir incessamment & ne pas attendre qu' on l' contraigne par des procedures: ce qu' il dit a lieu dans tout pais.

CHAPITRE V.

Les jeux de hazard sont defendus aux Clercs.

LEs Ordonnances des Rois de France défendent les jeux de hazard à toutes sortes de personnes, Orleans *art.* 101. Blois *art.* 80. Moulins *art.* 59.

Les Clercs ne se doivent pas mêler des affaires séculieres.

Num. 3. VAN-ESPEN auroit dû avertir qu' en France il est permis aux Curés de prendre la ferme des Dîmes de leurs Paroisses par l' art. 24. de l' Edit de 1606. qui les prive seulement de la préference qu' ils y prétendoient sur toute autre personne.

Num. 10. Il auroit dû étendre à la France ce qu' il dit des Païs-Bas, que les Ecclésiastiques n' y ont pas besoin de dispense pour étudier en droit civil ou en médecine, & le prouver par la Pragmatique Sanction, *tit.* 4. §. 12. & par le Concordat *tit.* 5. §. 8. L' un & l' autre supposent que les gradués en droit civil ou en medecine, peuvent avoir des Bénéfices.

TITRE III.

Des Pasteurs & des Vice-Pasteurs.

CHAPITRE I.

Chaque Paroisse doit avoir son Curé.

Num. 4. LEs Ordonnances de France & les Arrêts concernant les Paroisses supposent communement que les Paroisses y ont des bornes distinguées, sans excepter même celles où il y avoit plusieurs Curés en titre; car quoiqu' il y eût plusieurs Curés, il n' y avoit pourtant qu' une Paroisse; on a des preuves de cette distinction des bornes dans l' administration de Sacremens, dans les enterremens, & dans la perception des dîmes, des prémices & des offrandes.

Num. 5. Les Ordonnances Royaux touchant le Sacrement de Pénitence & le Sacrement de Mariage supposent que l' administration des Sacremens appartient principalement au Curé. Edit de la jurisd. art. 12. Ord. de Blois art. 40. Edit de 1606. mois de Decembre art. 12. Ord. 1629. art. 39. & 179. Declaration de 1639. art. 1. Edit de mars de 1697. Declaration du 15. Juin 1697.

CHAPITRE II.

Des Vice-Pasteurs, à qui en appartient le choix, & à quoi ils sont tenus.

Num. 1, 2, 3. LE Concile cité ici par Van-Espen n' est pas le seul qui prouve que le choix des Vicaires appartient au Curè: je les ai ramassés dans une consultation faite sour la question, si le Curé a droit de renvoyer ses Vicaires.

Num. 4. Les Ordonnances Royaux concernant la célébration des mariages, s' adressent aux Vicaires comme aux Curés, *art.* 40. de Blois, il fait mention expresse des Vicaires, edit du mois de Mars 1697. il comprend les Vicaires sous le nom de Prêtres, qu' il joint aux Curés, ausquels il défend comme aux Curés de marier d' autres personnes que leurs vrais Paroissiens.

CHAPITRE V.

On répond à l' objection tirée de la réponse 68 des régles du droit in VI. le peuple est mieux instruit par le le Curé que par des étrangers.

Num. 4. LE rapport de l' Auteur va trop loin, car si la raison pour laquelle le Curé ne peut commetre les instructions, qu' il est obligé de faire est, que son industrie personelle a été chiosie à cet effet, il ne pourra pas commettre lorsq' il sera legitimement empêché *cap.* 4. *tit. de Off. jud. deleg. cap.* 12. *eod. tit. in* 6. Ils apprennent que ceux qui sont personnellement delegués même par le Pape ne peuvent jamais en soudéleguer, quoiqu' ils soient legitimement empêches, supposé qu' ils ayent été delegués pour leur industrie, comme lorsqu' ils ont été chargés de faire une coquête ou une information, ou de pourvoir à une Eglise. §. 1. *du chap.* 43.

TITRE IV.

Des Custodes ou Gardiens des Eglises Paroissiales.

CHAPITRE III.

Qualités requises dans les Custodes.

Num. 5. LA consequence que Van-Espen tire des fonctions des Custodes & des qualités qu' elles requierent est fort juste; car il s' ensuit nécessairement delà, 1. que l' office de Custode est Ecclesiastique; 2. qu' il ne peut être vendu sans simonie, mais il faut la restraindre au cas dont il parle, autre chose en est, lorsque le Custode n' a autre soin que des ornemens, des vases sacres, du pain & vin pour la Mese, de la decoration de l' Eglise & des Autels, parcequ' en tout cela il n' y a rien qu' un laic ne puisse faire; & si l' Office est laical, il ne paroît pas que ceux qui le vendroient commissent une simonie sujette aux peines des Simoniaques, laquelle est bornée aux Ordres, aux Benefices, & à l' entrée en Religion *Extrav. Comm.* 1. & 2. *de simonia.*

CHAPITRE III.

A qui appartient de choîsir le Custode, & quels sont ses droits.

Num. 1. CE que cite Van-Espen du Synode de Saint Omer, que le Custode aide le Curé dans toutes ses fonctions, confirme son observacion du ch. 1. n. 2. sçavoir, que le Custode est le ministre du Curé dans l' administration des Sacremens & dans la célébration des Offices divins.

Num. 2. Parmi les actes ci-dessus cités touchant le Clerc de l' œuvre & des Sacremens de S. Nicolas des Champs; il y a un Arrêt du Parlement de Paris du 14. Mars 1681. qui maintient les Marguillers dans le droit & la possession, de nommer le Clerc, *p.* 389. leur droit étoit fondé sur deux Sentences contradictoires, deux transactions, quatre contracts & leur possession étoit immémoriale, *p.* 380. On cite cet Arrêt pour montrer la conformité de l' usage de France avec celui des Païs-Bas, lequel autorise les Laïcs dans l' acquistion du droit de nommer le Custode par des titres particuliers.

TITRE V.

Des Marguilles des Fabriques de Paroisses, & des Maîtres des pauvres, ou des tables du Sain-Esprit, de leur election & de leur Serment. V. là dessus le tit. 3. part. 3. tom. 3. des memoires du Clergé.

LEs articles les plus considérables sont, 1. qu' on peut être contraint à accepter la charge ce Marguiller, & non de celle de maitre des Confréries. 2. que comme il y a deux sortes de Tuteurs honoraires & oneraires, il y a aussi deux sortes de Marguillers, les uns pour protéger l' œuvre, l' assister de leur conseil, l' appuyer de leur credit: les autres pour l' administration des biens meubles & immeubles. 3. il y a des Provinces où il n' y a point des Marguillers de Paroisse, telle est la Provence; 4. il ne paroit pas qu' il y ait des Curés qui soient exclus de l' élection del Marguillers; l' usage de la France sur le même sujet des Marguilles dans les autres chefs, est observé avec soin dans les Païs-Bas, comme le remarque Van-Espen. Chénu dans son premier recueil des Réglemens, *tit.* 1. *ch.* 12. dit sans distinction, que les Marguilles doivent être Laïcs & du tiers état; il l' a tiré de l' art. 65. de l' Ord. de Blois. Van-Espen dit que les femmes en sont exclues, ce qui n' est vrai qu' à l' égard des fabriques; car pour les Confréries, elles sont admises à cet emploi; il ajoute que dans le serment que font les nouveaux Marquillers, ils promettent de passer obligation devant Notaire de bien administrer; ce qui ne se pratique pas partout.

Num. 5. On pourroit dire que la raison de la diversité d' usage sur la qualité des personnes qui reçoivent le serment des Marguillers, est que leur emploi est mixte, qu' ils sont comptables à l' Eglise & an Prince, au Curé & au Magistrat.

CHAPITRE II.

Ce que les Marguillers & les Maîtres des Pauvres, doivent principalmente observer dans l' administration.

EN France l' Ordonnance de Blois art. 52. & 53. & l' Edit de Melun art. 3. 9. ont pourvu au bon ordre de cette administration: Il y a plusieurs Réglemens concernant les Confréires dans le *chap.* 3. *part.* 2. des proced. civil. des Officialités. L Ordonnance de Roussillon *art.* 37. l' Ord. de Moulins *n.* 5. *art.* 74. l' Ordonnance de Blois art. 37. condamnent les banquets des Confréries, l' art. 185. de l' Ord de Villers-cotterets de 1539. abolit les abus des Confreries & tous autres. Voyez Boutin sur cet article. L' art. 79. de la même Ord. veut que les baux se fassent en public apres la publication fait au plus offrant, sans prendre de pots de vin, & que ces baux ne puissent excéder 9. ans. (*a*) Quant aux procés qui regardent les fabriques des Paroisses de France, voyez la declaration du 2. Octob. 1703. d' où on infere que les Marguilliers ne peuvent intentér des procès sans avoir obtenu le consentement de l' Assemblée paroissiale.

CHAPITRE III.

De la distribution de l' usage des revenus de la fabrique & de la table du Saint-Esprit.

L' ART. 73. de l' Ord. de Moulins parle de l' administration des aumônes publiques & veut qu' elle se fasse au pront des pauvres des lieux: Aux Edits des Princes du Païs-Bas contre las personnes capables de gagner leur vie par leur travail, cités par Van-Espen *n.* 3. nous ajoutons pour la France les art. 2. 3. 4. 5. 6. de l' Ord. de François premier de 1536. Boch. decret. Ecclesiastiq. *lib.* 5. *tit.* 13. *chap.* 76. Num. 7. l' Ord. de Blois art. 66. l' Edit de Melun art. 9. pourvoient à la conservation des titres des biens Ecclesiastiques; il y a d' autres Ordonnances qui en font de même. Voyez les Mem. du Clergé tom .... part. 3. tit. 2 c. 4. on y cite aussi plusieurs arréts sur le même sujet. V. encore le tit. 6. part. 3. num. 12.

CHAPITRE IV. & V.

Qui sont ceux qui doivent assister à la Reddition des comptes de fabriques, ce qu' il faut observer sur ce sujet.

L' ART. 17. de l' Edit de la Jurisdict. donné en 1695. marque le dernier usage de France sur ce sujet; il ordonne d' avertir les Marguillers de préparer leur compte, 15. jours avant la visite, de punir ceux qui ne les auront pas préparés; il permet au Curé d' [illegible] duir ces comptes en certains cas; il enjoint au Magistrat d' exécuter les Otdonnances de visite au sujet des Comptes, il veut que l' audition s' en fasse sans frais.

Pour le *n.* 7. du *ch.* 5. voyez le *ch.* 3. de la 2. *part.* des proced. civil. des Officialités.

CHAPITRE VI.

On propose des Régles générales sur cette matiere.

LEs régles qu' il donne ici conviennent à toute autre autre matiere de discipline, car après en avoir separé ce qui est de droit naturel, ou divin, il faut examiner, sur ce qui est de pure discipline, quel est l' usage, parcequ' il déroge aux loix ecrites, n' y avant

(*a*) Quædam hac de re dicta sunt tom. 7. Differt. in jus novissimum § 8. de Edictis Principum, & in nota quæ adjacet summario de recta administratione bonorum Eccles.

vant point d' usage particulier, il faut considérer les loix des Conciles du païs & celles du Prince qui les a autorisées : au défaut de ces loix, il faut faire attention aux loix générales du Prince pour toutes les Eglises de ces Etats; s' il n' y en a point, il faut chercher ce que le Concile de Trente a ordonné, supposé qu' il y ait été reçu par un acte exprés, autrement il en c' est de ces Décrets comme des autres Canons reçus uniquement par l' usage, & ils sont compris dans la premiere Regle : le Concile de Trente déclarant qu' il faut recourir au droit commun selon qu' il est reçu dans le païs, de toutes ces régles, il faut excepter le cas auquel la fondation ou la transaction ou la convention des parties ou quelqu' autre titre particulier établissent un droit particulier au même sujet des Marguilliers. M. Van-Espen auroit dû citer l' art. 16. & 21. de l' Edit de la Jurisdiction concernant les reparations des Eglises, la fourniture de Croix, Calices, Livres, ornemens, ausquelles la fabrique est tenue, lorsqu' elle a des revenus suffisans.

Il faut y joindre la déclaration du 31. Janvier 1690. celle du 18. Fevrier 1661. elles réglent ce que l' on doit faire lorsq' il y a des dépenses extraordinaires a faire pour l' augmentation des anciens batimens & la construction des noveaux.

TITRE VI.

Des Doyens de la Chrétienté ou Ruraux.

CHAPITRE I.

Il y a des Doyens de la Ville & de la Campagne.

Num. 3. & 5. VAN-ESPEN ne parle que des Doyens des Pays-Bas, & on ne voit rien dans la suite du titre, qui montre qu' il pretende aussi parler de ceux de France; pour suppléer donc à ce qui manque ici, voyez le tit. 30. de mes institut. j' y ai ramassé avec soin ce que les statuts Synodaux des Eglises de France ordonnent de plus considérable au sujet de ces Doyens; cela n' empêche pas que le titre de Van-Espen ne soit utile pour la France, car il y a plusieurs endroits concernant la morale, qui est de tout païs.

Num. 4. Il y a en France des Archiprêtres en titres hors des cathedrales, ibid. mem. du Clerg. ch. dern. du tit. premier de la premiere partie num. 43. on y cite un Arrêt du Parlement de Toulouse, en fayeur de l' Archiprêtre de Lisle d' Albigeois. j' ai connu un Curé du Diocése d' Alais qui étoit Archiprêtre à raison de sa Cure, il y en a deux à Paris, saint-Severin & la Magdelaine. Ce que Van-Espen dit à la fin du chap. de la cessation des Synodes Diocésains n' a pas lieu en France, où il s' en tient encore beaucoup, il en est de même de ce qu' on lit à la fin du ch. 3. du pouvoir des Archiprêtres, sûr les Monast. des Religieuses. 2. du droit qui leur est attribué de convoquer les Curés quand ils le jugent à propos *chap. 4. num.* 1. 2. du droit d' empêcher que ceux qui ont obtenu des lettres de Vicaires de Paroisse n' en exercent les fonctions, si les Curés ne les ont signées, *chap.* 5. n. 5. du droit d' assister à la reddition des comptes des Hôpitaux, des Beguinages & des Monasteres soumis à l' ordinaire, *chap.* 5. num. 5.

TITRE VII.

Des Chanoines, tant des Eglises Cathedrales que des Collegiales: de leurs droits & de leurs devoirs.

CHAPITRE IX.

De la Residence des Chanoines.

Num. 5. VAN-ESPEN auroit dû expliquer 1. quelles sont les causes honnêtes pour lesquelles les Chanoines peuvent s' absenter sans permission du Supérieur, & sans lesquelles ils ne peuvent pas dans les trois mois, dont le Concile de Trente parle, ch. 12. §. 24. 2. quelle difference il y a entre proceder, non en accordant, mais en defendant; ces expressions peuvent causer du scrupule aux personnes timides & eclairées; il étoit plus convenable de dire que le Concile a prouvé le statut ou l' usage qui permet trois mois d' absence, sans deroger à celui qui n' en permet pas tant, & qu' il ne faut pas abuser de cette permission, s' en servant pour contenter ses passions: mais en user selon l' intention de l' Eglise qui l' accorde ou pour le repos, ou pour des voyages de bienséance, ou de pieuse curiosité, ou pour prevenir les affaires qui pourroient detourner de l' assistance à l' Office dans les autres tems, où elle est d' etroite obligation.

CHAPITRE XI.

Des Cas legitimes de recevoir les distributions sans assister à l' Office.

Num. 2. CE qu' il dit que la maladie & l' évidente utilité de l' Eglise ne suffisent pas, s' ils ne sont joints à la Coutume, ne s' accorde pas avec les Canons ou les Statuts, qui sans avoir égard à la Coutume ont donné les distributions aux Chanoines qui sont dans un de ces cas; & quand ils se seroient fondés sur la Coutume, ils ne l' auroient suivie que parcequ' ils l' auroient jugée juste & raisonnable; ainsi, afin qu' un Chanoine malade ou absent pour l' utilité évidente de l' Eglise soit legitimement des distributions, il n' est pas nécessaire que l' usage les lui donne, mais il suffit que des Canons ou des Statuts particuliers le fasient; c' est en vertu de tels Canons que le Théologal & le Pénitencier gagnent les distributions, & qu' il en de même en certaine Province du Grand-Vicaire, Official, Promoteur, Administrateur des affaires du Chapitre.

TITRE VIII.

Du Chapitre Cathédral.

CHAPITRE I.

LE Chapitre Cathédral représente le Sénat de l' Eglise, & ne fait qu' un Corps avec l' Evêque.

Num. 5. La déclaration qu' il cite n' a pas été enregistrée, il auroit dû citer l' art. 45. de l' Edit de la Jurisdiction dûment enregistré.

CHAPITRE II.

Le Chapitre Cathédral quoiqu' exempt, doit respecter l' Evêque comme son chef, & en quoi consiste le droit de l' Evêque.

LEs droits des Evêques ont été bien expliqués par M. le Merré Chanoine de Chartres dans son liv. des droits des Evêques.

CHAPITRE III.

Quelle est la place & l' autorite de l' Evêque dans les Chapitres exemts.

Num. 7. VAN-ESPEN justifie ce que j' ai dit que la Présidence de l' Evêque ne prouve pas qu' il assiste comme Evêque.

Num. 8. Ce qu' il dit de la voix prépondérante donée à l' Evêque qui préside au Chapitre, regarde le cas où il entre comme Evêque, & ceux où il entre comme Chanoine: il est rare en France que l' Evêque qui entre comme Chanoine préside au Chapitre.

CHAPITRE IV.

En quoi l' Evêque doit demander le conseil ou le consentement du Chapitre.

Num. 1. L'ENDROIT de Saint Cypr. va trop loin, puisque ce Saint y dit qu' il ne vouloit rien faire sans le consentement du peuple, au lieu qu' il vouloit seulement demander le conseil du Clergé.

Num. 2. L' expression du Conc. de Carta. est obscure *præsentia Clericorum*: la nécessité de la présence des personnes à un acte, n' emporte pas autorité sur cet acte: il y en a autant de preuves, qu' il y a d' actes qui demandent des témoins.

Num. 3. 4. 5. Il y a déja bien long-tems que ce n' est plus l' usage que l' Evêque consulte son Chapitre, lors même qu' il met dans les actes la clause *de consilio fratrum nostrorum*: elle n' est plus que de stile comme dans les actes que le Pape est obligé de faire du Conseil des Cardinaux.

Comme le droit d' être le Conseil de l' Evêque a passé du Clergé du Diocése au Chapitre, il a aussi passé du Chapitre aux Chanoines *de Comitatu*, ou à ceux qui composent le Vicariat usité dans les Païs-Bas *num.* 9

Num. 6. On peut donner pour régle que l' Evêque a besoin du contentement du Chapitre dans tous les actes, où celui-ci a un intérêt particulier, comme ceux où il s' agit de l' aliénation des biens de l' Eglise Cathédrale ou des Collations communes par l' union, ou de la jurisdiction par l' érection du Evêqué nouveau, ou d' une nouvelle Metropole au préjudice de l' ancienne, ou d' une primatie, au préjudice de quelques droits honorifiques des Metropoles qu' on y soumet. Les textes qui prouvent la nécessité du consentement du Chapitre dans ces affaires, sont ramassés dans les Régles concernant les Chapitres, 2. *part.* §. 1. 1. 4.

TITRE IX.

Du Chapitre, le Siége étant vacant.

CHAPITRE I.

Le Chapitre succede à la jurisdiction de l' Evêque.

L'AUTEUR auroit dû excepter les cas qui sont reservés à la personne de l' Evêque, quoiqu' ils appartiennent à sa jurisdiction ordinaire, tel est par rapport à la France le cas de visite des Paroisses situées dans les Monasteres, dans les Commanderies & les Eglises des Religieux qui se prétendent exempts, *art.* 15. de l' Edit de la Jurisdict. Tels sont par rapport aux païs qui reçu le Concile de Trente, le cas d' absolution de l' héresie *chap.* 6. §. 24. & le cas du procès criminel contre un Chanoine exempt. où il s' agit de crime atroce, meritant la déposition; l' Evêque seul fait l' information sommaire, & ordonne la prise de corps *chap.* 6. §. 25.

Num. 5. On ne peut pas dire que ce qui appartient à l' Evêque en vertu des Décrets du Concile de Trente lui appartienne par un droit tout particulier, car ils sont partie du droit commun où ils ont été reçus: il n' en est pas de même du pouvoir acquis à quelques Evêques par le seul usage, comme celui de dispenser de certains empêchemens de mariage; car il lui appartient par un droit particulier, ce qui n' empêche pas pourtant que le Chapitre ne puisse l' exercer parcequ' il appartient à la jurisdiction ordinaire que cet usage a rétabli: que si le Chapitre ne succede pas au droit de dispenser de ces empêchemens lorsque l' Evêque l' a par Indult est une grace accordée à la personne de l' Evêque, & l' usage acquiert la jurisdiction au Siége.

CAPITRE II.

Quels sont les pouvoirs de l'Evêque ausquels le Chapitre ne succede pas.

Num. 10. IL auroit dû dire qu'en France le siége commence d'être rempli dès que l'Evêque a signifié ses provisions au Chapitre, parcequ'il entre déslors dans le droit d'exercer la jurisdiction.

CHAPITRE III.

Du Vicaire qu'on a coutume d'établir pendant la vacance du Siége.

Num. 6. CE que Van-Espen dit de la pratique de France n'est pas vrai depuis l'Edit de 1700. qui permet aux Evêques de révoquer les Officiaux, car le pouvoir appartient à la jurisdiction ordinaire à laquelle l'Evêque succede.

CHAPITRE IV.

De qui le Vicaire tient la jurisdiction, quelle est celle qu'il reçoit.

Num. 5. LE droit qu'il attribue au Chapitre de limiter la jurisdiction du Vicaire-général, est sujet aux inconvéniens que le Concile de Trente a voulu éviter en ordonant au Chapitre, de choisir un Vicaire. Ces inconvéniens sont 1. la nécessité de tenir presqu'à tous momens des assemblées Capitulaires: 2. la longueur des affaires même de peu de conséquence par la division qui surviendroit dans les assemplées entre les Chanoines: 3. le danger de mal gouverner par l'assujettissement de suivre la pluralité des voix, laquelle seroit frequemment pour le mauvais parti, parceque le nombre des Chanoines peu instruits ou peu zelés pour le bien de l'Eglise est souvent le plus grand. En effet par le droit de limiter la jurisdiction du Vicaire-general, le Chapitre pourroit se reserver la plus grande partie des affaires, aussi bien que les plus importantes, parceque ce droit n'est pas limité. Ces inconvéniens obligent les Chapitres qui jouissent du droit de se reserver des affaires, d'en user sobrement.

Num. 6. Il est surprenant que donnant au Chapitre le droit de limiter la jurisdiction du Vicaire-général sans restriction, on veuille lui ôter le droit de le révoquer lorsqu'il le juge à propos; car l'un & l'autre est fondé sur la même raison, qui est que le Chapitre tient la place de l'Evêque qui peut revoquer le Vicaire comme il peut limiter son pouvoir.

Num. 7. Le Capitre n'est pas obligé en France non plus que l'Evêque d'alléguer la cause de la revocation du Vicaire-général.

TITRE X.

Des Chanoines gradués.

CHAPITRE I.

L'Origine & la fin de l'établissement de ces Chanoines particulierement dans le Païs-Bas.

IL n'y a point de ces Chanoines en France quoiqu'il y ait des Canonicats qui requierent des degrés comme ceux du Théologal, du Pénitencier, toutes les Dignités des Cathédrales, & la premiere des Collégiales. Car 1. les unes & les autres dignités ne requierent que le Baccalaureat en Droit ou en Théologie, & les Chanoines affectées aux Gradués requierent de droit commun le Doctorat ou la Licence. 2. Parmi ces Chanoines il y en a trois pour des Gradués dans les Décrets, & en France il n'y a aucun Bénéfice affecté à ces Gradués. 3. Entre les mêmes Chanoines il y en a trois pour des Gradués Nobles, & quoiqu'il en France plusieurs Chapitre où l'on ne peut être Chanoine sans être noble, tels sont S. Jean de Lyon, S. André de Vienne, S. Pierre de Macon, il n'y a point de ces Canonicats affectés aux Gradués nobles, autrement que dans les autres Chapitres, sçavoir à raison des Dignités de la Théologale ou de Pénitentierie. 4. Il n'y a en France aucun nombre determiné de Canonicats affectés aux Gradués, aux Docteurs, ou licentiés en Théologie ou en droit. 5. ces Canonicats ne sont sujets à aucune grace expectative, & tous les Canonicats de France sont sujets aux brevets des joyeux avénemens, du serment de fidélité, au privilege des Gradués, & à l'indult de Messieurs du Parlement de Paris, outre que les dignités sont aussi sujettes à ces Indults.

CHAPITRE III.

Des Gradués nobles.

LA Pragmatique Sanction & le Concordat favorisent les nobles par rapport aux grades en droit & conséquemment par rapport aux Benefices effectés aux Gradués; la Pragmatique *tit.* 4. *chap.* 2. §. 12. & 13. le Concordat *tit.* 5. §. 4. & 6. les dispensant de deux années d'étude pour le Baccalaureat.

Il est étonnant que dans le païs où l'on a affecté plusieurs Benefices aux nobles soit femmes soit hommes, on ait laissé la liberté de donner les Evêchés, les Archevêchés, les Primaties, les Patriarchats, Cardinalats, & même la Papauté à des roturiers; peut-être qu'on a cru que le mérite distingué nécessaire pour ces hautes dignitées doit tenir lieu de noblesse, & qu'au défaut de noble égal en mérite, il falloit preferer la roture à la noblesse à l'égard de ces dignités; mais que par rapport aux Canonicats & autres Benefices soit reguliers pour lesquels un mérite commun suffit, il ne falloit jamais préferer les roturiers aux nobles.

TITRE XI.

Des Dignités des Chapitres.

CHAPITRE I.

Du Prévôt.

Num. 3. VAN-ESPEN pouvoit expliquer d'où vient que le prévôt a la premiere voix & la presséance dans les actes publics, & qu'il précéde aussi le Doyen, quoiqu'il soit soumis au Doyen comme à son Pasteur; il auroit dû dire qu'il s'agit d'assemblées & d'actes publics ou le Doyen n'est pas comme Pasteur, mais comme la second dignité du Chapitre; c'est pour une semblable raison qu'en certains Chapitres, le Curé ne prend sa place qu'aprés les Chanoines, quoiqu'il soit leur Curé.

CHAPITRE IV.

De l'Ecolâtre.

IL faut faire observer les differences qu'il y a entre l'Ecolâtre & le Théologal; il y en a deux principales, la primiere est que l'Ecolâtre a été établi pour enseigner aux jeunes Clercs & aux pauvres, les humanités & les commencemens des saintes Lettres, avec les principes de la Religion; car il y a grande apparence qu'il n'a été autre chose dans son origine que le maître établi par le Concile de Latran, pour montrer la Grammaire aux Clercs & aux pauvres gratuitement: *Clericos & Scholares pauperes gratis doceat*, chap. 1. *de Magistr.* au lieu que le Théologal a été institué pour enseigner la Théologie aux Prêtres; mais sur tout ce qu'il faut savoir par rapport au soins des ames, *Sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet quæ animarum curam spectare noscuntur, chap.* 4. *ibid.*

La seconde est que le Théologal est tenu présent à l'Office, quoiqu'il n'y assiste pas, supposé qu'il fasse regulierement ses fonctions, *Concile de Basle Pragmat, Sanction, Concordat, cinquiéme Conc. de Latran*, au lieu qu'il n'y a ni loi ni usage qui attribue semblable privilege à l'Ecolâtre.

Num. 6. Van-Espen a raison de ne pas attribuer positivement à l'Ecolâtre le droit d'établir les maîtres & les maîtresses d'école, parceque cela appartient à d'autres en certains lieux, *art.* 25. de l'Edit de la jurisdict. 1695. à Paris c'est à M. le Chantre à donner les provisions; dans les Villages ce sont les habitans qui les choisissent, & les Curés qui les approuvent.

CHAPITRE V.

Du Trésorier.

VAN-ESPEN auroit dû parler des Trésoriers des saintes Chapelles de France, car d'une part leurs Bénéfices sont des Dignités de Chapitres, les saintes Chapelles étant véritables Chapitres: d'autre part, il y a des particularités remarquables au sujet des Tresoreries. 1. Elles donnent la premiere place & le premier rang dans ces Chapitres. 2. Elles donnent jurisdiction sur tous les membres du Chapitre comme sur ceux qui sont soumis au Chapitre. 3. Il y en a qui ont les fonctions Curiales. 4. Il s'en trouve qui ont jurisdiction quasi Episcopale dans un certain district: toutes ces particularités se rencontrent dans la sainte Chapelle de Paris, dans celle du bois de Vincenes, dans celle de Bourges.

Il est assez probable que les premiers Officiers des saintes Chapelles ont été appellés Trésoriers à cause du Trésor des saintes Reliques qui y sont gardées, & la garde en est principalement commise au Chef.

CHAPITRE VI.

Du Théologal.

Num. 6. 7. 8. IL auroit dû ajouter, 1. que l'ordonance d'Orleans, *art.* 8. prescrit que le Théologal prêchera tous les Dimanches & les fêtes solemnelles, qu'il fera par semaine trois leçons publiques de l'Ecriture sainte, que les Chanoines seront contraints d'y assister par privation de leurs distributions. 2. Que l'ordonnance de Blois *art.* 33. enjoint l'exécution de cet article 8. que l'art. 13. de l'Edit de la Jurisdiction défend au Théologal de substituer d'autres personnes pour prêcher à sa place, sans permission de l'Ordinaire.

Il faut observer que la Théologale qui n'est point sujette dans les Païs-Bas à aucune grace expectative, l'est en France à toutes celles qui y sont en usage, indults, grades, brevets de joyeux avenement & de serment de fidelité.

TITRE XII.

Des Dignités des Eglises Catédrales.

VAN-ESPEN met l'Official & le Grand-Vicaire parmi les Dignités des Cathédrales, cependant ils ne sont pas de ces dignités. 1. l'Official est un Officier de l'Evêché & le Grand-Vicaire est un des Officiers de l'Evêque. 2. l'un & l'autre est souvent pris d'ailleurs que de sa Cathédrale. 3. les dignités des Cathédrales sont en titre & perpétuelles; au contraire l'Official & le Grand-Vicaire n'ont qu'une commission revocable *ad nutum*.

CHAPITRE I.

De l'Archidiacre.

QUOIQUE Van-Espen ait parlé de la dignité de l'Archidiacre avec beaucoup d'erudition, néanmoins on peut ajouter à ce qu'il en a dit, plusieurs observations importantes. 1. suivant la coutume, il doit être Prêtre. 2. il doit remettre à l'Evêque le procès-verbal de sa visite. 3. il est fort vrai-semblable qu'il doit en remettre l'original. 4. il y a une grande différence entre le droit de visite qui appartient à l'Archidiacre, & celui que l'on donne à des députés d'un Chapitre, puisque ceux-ci ne sont Visiteurs que par commission, & l'Archidiacre l'est en titre. 5. il y a des Archidiacres qui ne sont pas membres des Chapitres, excepté qu'ils ne soient Chanoines. 6. il y en a beaucoup qui ont droit de déport, & quelques-uns qui jouissent du droit de dépouille. 7. l'Archidiacre qui a charge d'ames est obligé d'avoir 25. ans. 8 l'Evêque ne pourroit retablir les anciennes fonctions des Archidiacres abrogées par les Canons postérieurs ou par la coutume. 9. un Archidiacre qui n'a d'autre fonction que celle de visiter un certain district, n'est obligé à la résidence qu'autant qu'il en faut pour s'acquitter du devoir de la Visite. 10. l'Archidiacre n'a pas droit de visiter les Eglises Collégiales, ni les Monastéres qui sont das son district, ni les Paroisses situées en des lieux exempts.

Van-Espen a encore omis de marquer le droit François contenu dans l'Ordonnance d'Orleans 1560. *art.* 6. l'Edit d'Henri 4. 1606. *art.* 17. l'Edit de la jurisdict. *art.* 14. 15. 17.

N. 12. Il auroit dû joindre les Eglises de France à celles du Païs-Bas, par rapport à la parte de la jurisdiction contentieuse par les Archidiacres.

N. 21. Il confond l'institution autorisable avec l'institution collative, & il la distingue de celle qui donne la Mission ou le soin des ames, contre le sentiment commun & la commune maniere de parler, laquelle est fondée 1. sur le sommaire du ch. 4. *tit. de Offic. Archid. Archidiaconus sine mandato Episcopi non committit curam animarum, id est, non habet institutionem auctorizabilem.* Gonzalez sur ce ch. explique la concession du soin des ames par l'institution autorisable; le Concile de Tolede 1324. ch. 4. interpréte l'institution autorisable par la commission du soin des ames: *Nullus in Beneficio curato administret, donec in eo per Diœcesanum Episcopum institutione autorizabili fuerit institutus, seu sibi commissa fuerit cura animarum.*

N. 23. 24 Aux exemples qu'il apporte de quelques Archidiacres des Païs-Bas qui jouissent d'une jurisdiction extraordinaire, par rapport aux autres Archidiacres, il auroit dû joindre l'Archidiacre de Beaune & ceux de Chartres, qui connoissent des causes de mariage & des causes criminelles.

N. 29. Il auroit dû avertir qu'en France il suffit que l'Archidiacre soit bachelier en droit ou en Théologie.

Les preuves de toutes ces observation sont dans le titre 29. §. 5. de mes Institutions plusieurs fois citées.

CHAPITRE II.

De l'Archiprêtre Cathédral.

VOYEZ le titre 30. de mes Institutions partie premiere, vous y trouverez ce que l'Auteur a omis ici du droit commun ou du droit François touchan l'âge, les dégrés, les droits, & les fonctions de cette dignité.

CHAPITRE III.

Du Pénitencier.

VOYEZ le chapitre trente-quatre de mes Institutions partie premiere.

CHAPITRE IV.

De l'Official de l'Evêque.

Num. 6. CE que Van-Espen dit que les Officiaux de doivent multiplier selon le nombre des Provinces comprises dans un même Diocése, n'est vrai pour la France, qu'au cas que chacune soit du ressort d'un autre parlement.

CHAPITRE V.

Du Vicaire de l'Evêque.

Num. 6. CE que Van-Espen assure que le Grand-Vicaire n'exerce jamais la jurisdiction contentieuse, n'est pas exact, car dans le cours de la vacance il peut faire des procedures qui appartiennent à la jurisdiction contentieuse.

N. 5. Ce qu'il dit dans le sommaire, que la jurisdiction du Grand-Vicaire est deleguée, a besoin d'explication, car si par jurisd. deleguée il entend celle qu'il exerce par commission; & non en titre, il a raison; le Grand-Vicaire n'exerce que par commission, mais elle est générale & semblable à celle qui se donne à un Procureur choisi pour toutes les affaires d'une personne d'une famille ou d'une Communauté; il n'en est pas de même s'il entend par-là, que la jurisdiction du Grand-Vicaire n'est pas ordinaire, mais deleguée, prenant ce terme dans le sens opposé à l'ordinaire, en sorte que le Grand-Vicaire ne puisse commettre les affaires concernant le Grand-Vicariat, les unes separément des autres, de même que le delegué par d'autres que par le Prince ne peut commettre même separément les affaires qui lui sont confiées; car le Grand-Vicaire peut commettre separément les affaires du Vicariat, par exemple, l'examen pour l'Ordination de quelques personnes, ou pour l'approbation nécessaire pour la prédication ou pour l'administration des Sacremens: d'où vient qu'il est compris parmi ceux dont parle le c. 20. *tit. de Off. jud. ord.* & comparé 1. aux Vicaires des Paroisse ou aides des Curés dont la jurisdiction est ordinaire, quoiqu'ils l'exercent par commission, *toto tit. x. de Offic. Vic.* 2. aux Legats du saint Siége que Clement IV. qualifie d'Ordinaires, les comparant aux Proconsuls envoyés dans les Provinces, c. 2. *de Off. Legati in* 6. vers la fin du titre 24. des Institutions citées.

N. 6. Van-Espen auroit dû citer l'art. 2. de l'Edit de la jurisdiction qui ordonne l'insinuation des lettres de Vicariat.

N. 7. Il auroit dû citer le ch. 4. *de Off. Legati* qui apprend que les lettres de Legat se doivent interpréter par l'usage d'où l'on peut inferer la même chose pour les lettres de Vicariat.

N. 8. Il auroit dû citer le chap. 1. *de Off. Vicar. in* 6. il dit expressément que l'Official perd la jurisdiction par l'excommunication encourue par l'Evêque.

TITRE XIII.

CHAPITRE IV.

Des Conditions qu'il faut avoir dans la nomination du Roi aux Benefices.

AU sentiment de Van-Espen on peut ajouter que le Roi de France prétend qu'il n'y a aucun cas ou le Pape puisse pourvoir aux Bénéfices consistoriaux sans sa nomination, & l'usage est conforme à sa prétention: 1. pour le cas de négligence de nommer dans le neuf mois. 2. pour le cas de nomination de personnes qui n'aient pas les qualités requises, car dans l'un & dans l'autre cas le Pape ne pourvoit pas sans que le Roi nomme pour le cas de vacance, *in Curia per obitum*, le Roi ne souffre pas qu'il soit pourvû eux Evêchés sans sa nomination: à l'égard des Abbayes, il tolere quelquefois que le pourvû par le Pape sans sa nomination, jouisse aprés s'être opposé aux provisions pour la conservation de son droit.

TITRE XIV.

De la Confirmation des Evêques.

CHAPITRE I.

A qui il appartient de confirmer les Evêques.

Num. 11. & 12. LEs provisions du Pape sur la nomination des Evêques sont plutôt des Lettres d institution que des Lettres de confirmation. Si ce n'est qu'on ne donne à la nomination toute la force de l'élection; ce qu'on pourroit sans injustice, parceque la nomination tient la place de l'election & paroît être une espece d'élection par compromis, les Chapitres ayant transmis leur droit entre les mains du Roi, mais en ce cas il faudroit reconnoître que les nommés par le Prince aux Evêchés situés hors de l'Italie, peuvent administrer ce qui appartient à la jurisdiction avant les provisions du Pape, suivant le ch. 28. & 44. *tit. de Elect.* ce qui feroit un remede efficace contre les mauvaises difficultés que font les Officiers de la Cour de Rome & le retardement des provisions si pernicieux au bien des ames.

CHAPITRE II.

La Confirmation se doit donner avec connoissance de cause.

LE §. 14. tit. 2. de elect. de la Pragmat. confirme ce que l'Auteur dit de la necessité de l'élection & de l'élu avant la Confirmation.

CHAPITRE V.

Num. 13. 14. 15. 16. IL omet une formalité nécessaire pour la clôture de la regale, c'est que l'Arrêt de main levée enregistré en la Chambre des Comptes de Paris soit signifié au Procureur du Roi du lieu où est l'Evêché, & envoyé au Bailliage pour y être enrégistré à la delicence des substituts du Procureur-général, qui sont tenus d'en certifier la Cour, arrêt de réglement du 15. Mars 1677. rapporté par Pinton tom. 1. des Regal. pag. 89.

Num. 13. Depuis l'union de l'Abaye de S. Nicaise à la S. Chapelle sous Louis XIII. le Roi fait don des fruits de la vacance au nommé, à la réserve d'un tiers réservé sous Louis XIV. en 1676. pour les nouveaux Convertis.

TITRE XV.

De la Consécration des Evêques.

LA France ne differe pas en ceci des autres nations Catholiques; il suffira donc d'observer, 1. Que le scrutin qui précéde la consécration, confirme les opinions du Royaume, touchant la qualité de l'obéissance du au Pape V. les Institutions citées par. 1. tit. 17.

2. Dans

2. Dans le serment qui se prête au Pape avant la consécration, il y a bien des choses qui ne sont que de stile, on les observe dans les institutiones citées p. 1. tit. 72. vers la fin à l' occasion du semblable serment prêté par les Abbés avant leur benediction.

3. En France la consécration de l' Evêque ne fait pas vaquer les pensions qu' il a sur les Benefices. A l' égard des Bénéfices, ils n' y vaquent qu' après l' enregistrement du serment prêté au Roi. Institutions citées part. 1. tit. 16. part. 2. tit. 124.

TITRE XVI.

Du soin Episcopal.

CHAPITRE V.

Num. 11. LEs termes du Concile qu' il rapporte *n.* 7. ne peuvent souffrir l' extension du Decret à d' autres fonctions qu' a celle de la Collation des ordres; on le voit par la peine qu' il impose à ceux sur qui l' Evêque exerce les fonctions Pontificales hors de son Diocèse, puisqu' elle n' est autre chose que la suspense des ordres reçus.

Num. 12. & 14. Il faut que faire porter la Croix élevée devant soi soit une marque de jurisdiction coactive, puisque les Archevêques & les Primats ne peuvent jouir de cet honneur que dans leur distrift, & il leur est permis d' exercer la jurisdiction volontaire par-tout ailleurs.

CHAPITRE VII.

L' Evêque est principalement chargé du soin des ames de tout son Diocèse.

Num. 5. 6. 7. 8. 9. IL y a des Canons de tous les siécles qui prouvent que tous ceux qui exercent le soin des ames, le tiennent de l' Evêque, ils sont ramassés dans le second tit. de la collection des Canons concernant les droits & devoirs des Curés.

Num. 6. 8. L' art. 22. de la déclaration de l' Assemblée de 1645. porte expressément qu' il n' y a point d' exemption per rapport au soin des ames, & qu' il ne doit être exercé que sous les ordres des Evêques y compris les lieux de nul Diocèse.

Il y a pourtant encore en France plusieurs Prélts ayant jurisdiction quasi Episcopale sur plusieurs Paroisses dont les Curés ne reçoivent qué d' eux leur mission ou institution autorisable.

Num. 9. On ne voit pas pourquoi l' Auteur distingue la Collation des Bénéfices de l' institution Collative du titre, puisque la Collation donne le titre.

CHAPITRE VIII. & IX.

De la residence des Evêques, & des causes legitimes de s' absenter de leur Diocese.

ON voit le droit François sur ce sujet dans le chap. 18. des preuves des libertés, & dans la Confer. des Ord. liv. 1. tit. 8. part. 1. §. 10. suivant la maxime ci-dessus remarquée cap. 1. il faut qu' on tienne en France que la résidence des Evêques est de droit divin, car si Dieu a institué les Evêques, pour gouverner des Eglises particulieres, il faut qu' il les ait obligés d' y résider, parcequ' ils ne peuvent remplir leurs devoirs envers les Eglises sans y résider. La même matiere est encore traitée par rapport aux usages de France dans les notes sur le Concile de Trente. §. 6. chap. 1. les Rois & les Magistrats ont signalé leur zele pour obliger les Evêques à résider: les moyens qu' ils ont employé à cet effet en sont des preuves; on se convainc de l' un & de l' autre par la lecture des lieux indiqués; ce n' est pas le lieu d' en dire davantage; il suffira d' observer que ce que l' Auteur rapporte chap. 6. num. 4. du Concile de Trente, ne se pratique pas en France, & que du precepte divin de la Résidence il s' ensuit qu' il n' y a ni privilege ni coutume qui puisse en exempter.

TITRE XVII.

De la Visite des Evêques.

CHAPITRE II.

De la retribution due pour la Visite.

Num. 17. L'EDIT de la jurisdiction art. 27. attribue au Juge d' Eglise la connoissance des procès, au sujet du droit de visite entre personnes Ecclésiastiques, car il est un de ces honoraires dont il lui renvoye le Réglement & le jugement.

CHAPITRE III.

Des lieux sujets à la Visite des Evêques.

L' USAGE de France paroît contraire à ce que Van-Espen dit que toutes les Cures sont sujettes à la visite de l' Evêque; car les Cures qui sont dans l' enclos des Monastéres chefs d' Ordre, ou des Monastéres qui sont la demeure ordinaire des Généraux, ou de ceux qui ont jurisdiction quasi Episcopale, en sont exemptes; telles sont les Cures de Cluni, de Citeaux, de saint Germain à Paris.

La déclaration du 29. Mars 1696. favorise cette observation. Il y a un arrêt prouc Citeaux contre M. Felix Evêque de Chalons sur Saone.

Il en est de même des Cures situées dans un distinct où les Prélats inférieurs exercent la jurisdiction spirituelle, telles sont celles qui dépendent du Monastére d' Aurillac, ou du Monastére de Montivilliers, ou de certains Chapitres, & entr' autres celui d' Orleans.

Les Arrêts qui paroissent contraires à cette observation ont été rendus dans des circonstances particulieres, & pour ce sujet ils ne doivent pas être tirés à consequence.

Num. 7. Il n' y a pas de preuves que la Bulle de Pie V. qui deroge à la derniere de ces exceptions, soit reçue en France; la déclaration des Cardinaux qu' il y joint, émane d' une Congrégation, dont elle ne reconnoît pas l' autorité; il faut dire la même chose sur les autres qu' il cite encore dans ce chapitre & dans le suivant.

Num. 13. L' art. 6. de l' Ordonnance d' Orleans; confirme ce que l' Auteur dit de l' assujettissement des Chapitres des Cathédrales à la visite de l' Evêque, nonobstant toute exemption.

TITRE XIX.

Des Métropolitains.

TOut le pouvoir des Métropolitains en France se réduit 1. A juger par appel. 2. A conferer par devolution. 3. A donner le visa ou les provisions sur le refus des Suffragans. 4. A user du Pallium, à célébrer Pontificalement, & à faire porter la Croix élevée dans les Diocéses de ses Suffragans. 5. A convoquer les Assemblées Provinciales, & à y présider. 6. A empêcher qu' aucun de ses Suffragans ne soit soustrait à sa jurisdiction sans son consentement.

CHAPITRE I.

Num. 12. 13. 14. POur ce qui est de nécessité du consentement du Roi pour l' érection des Métropoles on l' infere du Concord. *tit. de regia ad Prælaturas nominatione*, car comme le Pape ne peut pourvoir à aucune Prélature de France sans la nomination du Roy, il faut qu' il ne puisse ériger aucune Métropole sans son agrément, parceque cette érection ne se peut faire sans diminuer les droits d' une autre Métropole à laquelle le Roi nomme, & sans lui donner une nomination, dont il ne doit se charger qu' au cas qu' il le juge à propos: on infere la même chose de l' article 68. des libertés.

CHAPITRE III.

De l' obéissance des Suffragans au Métropolitain.

Num. 9. ON doit excepter la France de ce que Van-Espen dit, que vers le 14. siécle la confirmation & la consécration des Evêques ont été reservées au Pape, car la Pragmatique Sanction faite en 1438. tit. 2. §. 14. & 15. suppose que cette confirmation appartient quelquefois à d' autres, car après avoir prescrit les régles qu' il faut observer dans la confirmation, on exhorte le Pape à donner l' exemple aux autres.

CHAPITRE IV.

En quel cas le Métropolitain est le Juge ordinaire de ses Suffragans.

Num. 3. EN France on ne souffriroit pas que les Evêques de la Province, joint à ceux de la Province voisine, jusqu' au nombre de 12. fussent les seuls & les premiers Juges des Evêques en matiere criminelle, mémoires du Clergé, tom. 1. c. 1. num. 29.

Num. 14. En France le Métropolitain connoît en personne des appels interjettés des Ordonnances des Evêques. Voyez les Institutions citées *part. 1. tit. 26. pag. 118.*

CHAPITRE V.

De l' autorité que les Métropolitains ont aujourd' hui dans les Diocèses des Suffragans.

Num. 12. CE que Van-Espen dit que par la négligence des Suffragans le causes de toute la Province passent au Métropolitain, a besoin d' explication; car celles qui concernent la jurisdiction contentieuse ne vont au Métropolitain que par appel fondé sur un deni de justicé, ou sur les griefs causés par un jugement; & dans l' un & dans l' autre cas, ce n' est pas la seule négligence des Suffragans, mais la plainte des parties, qui porte les causes au Métropolitain; pour les affaire, qui appartinnent à la jurisdiction volontaire, on n' en voit point d' autres en France qui passent au Métropolitain per la seule négligence des Suffragans que la collation des Bénéfices.

TITRE XX.

Des Concile Provinciaux.

QUant au Droit François, il faut ajouter qu' il y a plusieurs ordonnances qui prescrivent la tenue des Conciles Provinciaux de trois en trois ans; ce sont l' Edit de Mélun 1580. art. 1, l' Edit de 1610. par Louis XIII. art. 6. Declaration de 1656. de Louis XIV. on a tenu 8. Conciles en conséquence de l' Edit de Mélun, sçavoir de Rouen 1581. de Reims 1583. de Bourdeaux 1583. de Tours 1583. de Bourges 1584. d' Aix 1585. de Toulouse 1590. & de Narbonne 1609. Par la disposition de cet édit, comme par celle de la Déclaration citée, on voit que les Magistrats n' étoient pas favorables à la tenue des Conciles, car ces Ordonnances leur défendent trés-expressement de l' empêcher : après l' Edit de 1610. il s' est tenu un Concile à Bourdeaux en 1624. on y avoit glissé quelques mots capables de donner ombrage aux Magistrats & de les indisposer contre; ce sont ceux-ci, *y reserver & juger les plus grandes causes* : on commença un Concile à Rouen cinq ans après la déclaration de 1641. il y a une lettre du Roi à l' Archevêque pour la continuation.

Les Assemblées générales du Clergé ont souvent arreté de tenir de ces Conciles, ceux qu' elles ont deputé pour faire des remontrances au Roi l' ont plusieurs fois supplié d' en permettre la tenue. Voyez les mémoires du Clergé tom. 1. tit. 2. chap. 1. n. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24.

Ces Conciles n' ont pas demandé des lettres-patentes pour l' exécution de leurs Décrets; ils ont cru qu' elles n' étoient pas nécessaires, parcequ' ils avoient été faits par des Conciles tenus en exécution des Ordonnances Royaux, & quelqu' un même par ordre ou permission, ou exhortation expresse, comme on l' a prouvé dans les Dissertations sur les Concile de Trente (*a*).

On peut mettre au nombre des Conciles Provinciaux de France, les Assemblées Provinciales tenues dans chaque Métropole pour l' acceptation juridique de la Bulle contre les maximes des Saints par M. de Cambrai.

TITRE XXI.

Des Légats & des Nonces Apostoliques.

EN France le Nonce differe du Legat beaucoup plus qu' ailleurs; car le Nonce n' a aucune jurisdiction dans le Royaume; au lieu qu' on y considere le Legat comme un Vicaire du Pape, qui a l' une & l' autre jurisdiction, sçavoir la volontaire & la contentieuse temperée par les usages du Royaume, en sorte qu' il ne puisse exercer ses pouvoirs que selon qu' ils sont modifiés par les arrêts de vérification. Voilà en général ce que l' Auteur auroit dû observer ici par rapport à la France.

CHAPITRE IV.

Num. 8. CE que Van-Espen dit dans le sommaire qu' en France on modifié les facultés des Nonces, est faux, puisque comme il a été remarqué, il n' a point de jurisdiction.

Num. 13. Lorsqu' il dit que la jurisdiction du Légat n' est pas ordinaire en France; par jurisdiction ordinaire, il entend celles qui viennent des Bénéfices, & des Offices de France, car il l' oppose à étrangere, & en cela il a raison, parceque le Légat n' a d' autre jurisdiction que celle du Pape, laquelle n' est pas ordinaire en France, puisqu' elle n' a lieu qu' en certains cas qui lui sont permis, & la jurisdiction ordinaire a lieu en tout cas de sa competence, excepté qu' elle ne soit reservée à un autre.

Num. 17. Les trois chefs ausquels Van-Espen réduit les pouvoirs des Nonces de France ne sont pas de leur compétence.

TITRE XXIII.

Des Officiers de la Cuor de Rome.

PAR rapport à ce qui regarde ces Officiers, ou plûtôt aux lettres qu' ils expédient, il n' y a rien de particulier concernant les François, sinon 1. Que les expéditions au sujet des Bénéfices sont dattées du jour de l' arrivée du Courier. 2 Que de 71. régles de Chancellerie il n' y en a que 5. ou 6. qui soient reçues en France. Voyez mes Institutions *part.* 2. depuis *le tit.* 91. jusqu' au *tit.* 100. on y explique toutes celles qui sont reçues, & il n' y en a que 6. 3. Les brefs de Pénitencerie n' ont pas lieu dans le for extérieur. 4. Il n' y faut des Bulles que pour les Bénéfices consistoriaux, & pour les premieres Dignités des Cathédrales & Collégiales.

(*a*) Consulatur etiam hac de re dissertatio Espenii in Jus Novissimum. Extat illa tom. IV. versus medium editionis Gallicanæ; hujus vero nostræ Tom. IX. sub initio.

TITRE XXV.

CHAPITRE III.

Num. 13. TOURNET, Henris, Bouchel rapportent des arrêts qui défendent aux Religieux de recevoir des enfans de famille sans le consentement des parens; il y en a aussi qui dans certaines circonstances ont dérogé à cette régle; voyez la N. sur la maxime 10. chap. 12. de la seconde partie, des loix Ecclésiastiques dans leur ordre naturel. Voyez aussi Fevret l. 2. cap. 1. num. 14. l' usage présent est que sur la requête des parens qui demandent leurs enfans, le Magistrat ordonne aux Religieux de les rendre pour les mettre dans un lieu non suspect, où, pendant le tems qu' il prescrit, leur vocation est examinée par des personnes pieuses & éclairées & suivant leur avis on les rend aux parens ou au Monastere.

Num. 21. 22. 23. 24. En France il est permis aux Monasteres des Religieuses non fondées de recevoir pour les meubles & habits & autres choses absolument nécessaires pour l' entrée des Religieuses, 2000. livres dans les Villes, & d' en passer de actes pardevant Notaires, outre la dot pour l' entretien, payable en 500. liv. de pension pour les Villes de Parlement, & de 350. dans les autres Villes, ou en 8000. livres en fonds, pour les Villes de Parlement, & 6000. liv. pour les autres ou moitié en pension ou moitié en fonds, à proportion de la somme exigible en pension ou en fonds, déclaration du 28. Avril 1693. A l' égard des Monasteres fondés qui n' ont pas assez de revenus pour la subsistance des filles qui demandent d' entrer, le Roy permet d' y pourvoir sur les avis que les Evêques ou Archevêques donneront de leurs besoins.

CHAPITRE V.

Num. 3. L' ORDONNANCE de Blois art. 28. ne fait mention que de l' examen avant la profession, & l' attribue au Supérieur de l' Ordre pour les Monasteres de sa jurisdiction, de même qu' à l' Evêque pour ceux qui lui sont soumis, les Conciles de France postérieurs à cette Ordonnance, parlent de l' un & de l' autre examen, & ne disent rien du superieur de l' Ordre : à l' égard de l' unité d' examen, il y a un arret du Parlement de Paris, contre M. l' Evêque de Chartres, Godet de Marez, qui le deboute de la prétention d' examiner avant la prise d' habit, il est rapporté dans le recueil des arêts notables de differens Tribunaux : le motif en fut que les Religieuses avoient pour elles l' Ordonance citée, & l' Evêque n' avoit point de possession contraire; M. de Cosnac Archevêque d' Aix prétendoit l' un & l' autre examen, même dans les Monastères exemts; Ordonnance de 1702. à la fin du titres de Religieuses : l' art. 19. de l' Edit de la jurisdiction favorise la prétention des Evêques de faire l' examen avant la profession dans les Monastères exemts comme dans les autres; car il réserve à l' Evêque comme le Concile de Trente, le droit de permettre aux Religieuses de sortir du Monastere; en effet il est difficile de le faire comme il faut, sans faire sortir les Novices dont la profession approche.

TITRE XXVI.

CHAPITRE VII.

De l' expulsion des Religieux incorrigibles.

Num. 16. EN disant que la France ne souffre pas que les Religieux qui sont des vœus solemnels, soient renvoyés dans le monde pour quelque crime que ce soit, il auroit dû ajouter; il est vrai qu' il y est permis aux Péres Jesuites de mettre hors de la Societé les Religieux après la profession.

TITRE XXVIII.

Du Vœu d' obéissance.

CHAPITRE IV.

S' il est permis aux Religieux d' appeller du precepte de leur Superieur.

Num. 8. 9. 10. 11. 12. IL faut expliquer par l' art. 34. des libertés & par l' arrêt de Réglement du Palement de Paris 8. Mars 1717. les exemples des Bulles qu' on a ramassé contre les appels hors de l' ordre, & les arrêts qui ont confirmé ces Bulles, & les restraindre aux cas où l' appel est injuste & frivole, car l' appel juste est un remédé nécessaire contre l' injustice, & justifié par la loi naturelle & divine, aussibien que par toutes les autres loix qui permettent de se défendre contre l' oppression.

TITRE XXX.

Du Vœu de Chasteté.

LE Droit François ne differe point en ceci, du droit commun, soit pour la substance du vœu, soit pour les précautions nécessaires, afin qu' il soit bien observé; la substance consiste à s' abstenir de tout plaisir permis & défendu: concernant la chasteté, les précautions sont d' écarter les occasions de violer ce vœu, & perticulierement celle de la fréquentation des personnes de différent sexe; d' où vient la défense faite aux Reguliers, de laisser entrer les femmes dans leurs Convens même pour les processions ou

ou predications si s'ils n'ont des Bulles visées par l'Evêque art. 27. des Regul. De là viennent tant d'Ordonnances Royaux au sujet de la clôture des Religieuses, portant qu'elles ne sortiront sans juste cause approuvée de l'Evêque, & sans la permission de celui-ci par écrit, & que personne ne pourra entrer dans leur Cloître sans la même permission. art. 19. de l'Edit de la jurisdict. Blois art. 31. de là encore l'avertissement donné aux Evêques de pourvoir à la translation des Monasteres qui sont en des lieux non sûrs art. 4. 1606. de là les défenses faites aux Religieux de demeurer hors de leurs Monasteres, si ce n'est que leurs affaires les demandent ailleurs, auquels cas ils doivent demeurer dans un autre Monastere de l'Ordre, supposé qu'il y en ait dans le lieu, ou dans quelque Communauté Religieuse, ibid. art. 7. arrêt de Réglement du Parlement de Paris du 14. Mai 1696. & arrêt du Conseil privé 1641. Ordonnance de l'Official de Paris contre des Religieux & des Religieuses demeurans hors de leur Cloitre, portant qu'ils s'y retireront dans quinzaine, & que les Curés s'informeront s'il y en a dans leurs Paroisses, & s'ils en découvrent, ils en donneront avis au Promoteur 1681. instit. à la pratiq. p. 803. procedur. crim. des Official. part. 1. c. 7. p. 251. on y voit différentes procedures contre ces sortes de Religieux.

Je ne connois point en France de Religieuses non cloîtrées, ou à qui on permette de vivre comme si elles ne l'étoient pas; il y en a dans le Païs-Bas c. 4. de ce titre num. 15. 16. c'est un abus contraire au droit commun; il faut en excepter les Hospitalieres, dont l'instutution paroit incompatible avec la clôture, c'est là tout ce qui paroit regarder la substance du vœu de Chasteté, & les précautions pour le faire observer: à l'égard des Chefs qui n'appartiennent que de loin au vœu, on trouve quelques particularités dans le droit François, 1. la connoissance de l'appel comme d'abus au sujet des contestations sur la clôture est reservée aux Parlemens; lors même que le Monastere ou les Supérieurs du Monastere ont leurs causes commises ailleurs, article 20. de l'Edit de la jurisdiction.

2. Res Religieuses même exemptes ont besoin de la permission de l'Evêque pour pouvoir sortir; il faut qu'elle soit par écrit, art. 33. du Réglement des Reguliers.

3. Les Religieux quelqu'exemts qu'ils soient, ne jouissent pas de l'exemption, lorsqu'ils delinquent au sujet de la clôture des Religieuses ou de l'administration de leur bien, art. 31. du même Réglement.

4. L'Evêque a droit d'examiner les Novices pour la profession dans les Monasteres, *ibid. art.* 31.

5. D'approuver les Confesseurs ordinaires & extraordinaires deputés par les Supérieurs Reguliers, *ibid. art.* 36.

6. Les servantes séculieres ou écolieres enfermées dans les lieux réguliers, sont obligées à la clôture, *ibid. art.* 36.

TITRE XXXI.

Des Superieurs des Monasteres.

CHAPITRE II.

Des differences entre les Prieurs Reguliers.

LEs Prieurés Conventuels qui étoint electifs au tems du Concordat, sont de nomination royale, il n'y a point de Prieuré collatif dont la nomination appartienne au Roi en vertu du Concordat.

CHAPITRE III.

De l'autorité des Prélats pour la Correction.

VAn-Espen auroit dû observer que les Prélats commendataires n'ont aucune jurisdiction sur les Religieux, si ce n'est pars indult ou par l'usage qui leur a conservé celle qu'ils avoient autrefois.

N. 31. Ce qu'il dit vers la fin qu'aujourd'hui tous les Prélats Reguliers ont droit de porter l'excommunication majeure, doit être restraint à ceux qui ont jurisdiction Episcopale sur les Religieux dans le for externe; le Concile de Trente sess. 25. c. 3. le reserve à l'Evêque privativement à tous Prélats inférieurs: d'où vient qu'aucun Chef d'Eglise Cathédrale, ni aucun Archidiacre, ni aucun autre, ayant encore quelque jurisdiction dans le for externe, n'a plus droit d'excommunier de cette maniere, on peut appliquer à ce sujet ce que dit Fevret l. 7. c. 2. n. 3. au sujet du pouvoir d'accorder des monitoires, car l'excommunication des monitoires est de même espèce que le autres: ainsi ceux qui n'ont pas droit de donner des Monitoires, n'ont pas droit d'excommunier; le ch. 13. *de foro compet.* montre qu'il y avoit des Prélats inférieurs qui ayant la jurisdiction contentieuse n'avoient pas droit d'excommunier: le ch. 12. *de major. & obed.* fait voir qu'il y avoit des Abbesses qui ayant le pouvoir de suspendre même les Clercs *de Officio & Beneficio*, n'avoient pas celui de les excommunier.

CHAPITRE IV.

Cas ausquels le Supérieur a besoin du consentement ou du conseil du Chapitre.

LE num. 24. semble ne s'accorder pas avec le num. 26. car si à présent le Gouvernement de la plûpart des Religions est Aristocratique, il faut que le Supérieur ait besoin du consentement du Chapitre, hors des cas expressément exceptés, puisque dans le Gouvernement Aristocratique tout se doit faire par le Corps des Seigneurs, conjointement avec le Chef; ainsi le Chef doit avoir besoin de ce consentement, si ce n'est en certains cas que le bien du Corps demande qu'ils lui soient réservés, mais peut-être parle-t'il num. 24. du Gouvernement Régulier par rapport aux changemens que les nouvelles Constitutions y ont fait, & dans le num. 26. il le considere par rapport au droit commun, selon lequel il étoit originairement Monarchique.

N. 27. Il y a plusieurs régles de droit qui paroissent contraires à ce qu'il dit que dans le cas ou le Prélat a besoin du consentement de Chapitre, il n'est pas nécessaire que tous consentent; mais ces régles ne peuvent être restraintes aux cas qu'il excepte par le mot *ordinairement*, ces régles sont: *quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet. Et in re communi potior est conditio prohibentis.*

Ce qu'il ajoute que dans les elections il suffit d'avoir la plus grande partie considérée par rapport aux autres qui ont élu d'autres personnes, est contraire à plusieurs textes du droit qui disent clairement qu'il faut la plus grande partie considérée par rapport aux capitulans. Voyez le ch. 48. *de elect.*

N. 28. Il faut restraindre ce qu'il dit de la nullité des actes faits sans l'agrément du Conseil, aux cas où elle est portée par les Constitutions; car 1. les actes faits sans le consentement de parties intéressées, ne sont pas nuls, mais seulement cassables sur leus plaintes, & le conseil est une chose moins importante que le consentement, puisque le Supérieur n'est pas obligé de suivre le sentiment de ceux qui n'ont que voix Consultrice, & il est tenu de se rendre à la pluralite de voix de ceux dont le consetement est nécessaire.

CHAPITRE V.

C'est aux Abbés d'administrer le temporel des Monasteres & aux Officiers qu'il commet à cet effet.

Num. 9. L'Art. 18. de l'Edit de la jurisdiction suppose que les Canons donnent aux Evêques le droit de veiller sur la conservation des biens des Monasteres tant d'hommes que de femmes, car en exécution des Canons, il leur ordonne de visiter les Monasteres & de remédier au desordre qu'ils y trouveront touchant l'administration des biens temporels; l'art. 37. du réglement du Clergé de France touchant les Reguliers, suppose aussi que les Evêques sont obligés de tenir la main à ce que les biens des Religieuses soient duement administrés, quoiqu'elles soient exemptes, & qu'ils ont droit d'y remédier au défaut des Supérieurs même Reguliers.

CHAPITRE VII.

Des Abbés Laiques & Commendataires.

IL ne parle du Droit François par rapport aux Commendes, qu'aux n. 43. & 45. & ce qu'il en dit num. 45. n'est pas exact, car les Cardinaux ne jouissent plus de la jurisd. inferieure dans les Monasteres qu'ils ont en Commende sans indult, mais ils peuvent en jouir en vertu d'indult, il y en a des preuves dans le recueil des piéces concernant le procès du Cardinal de Bouillon, avec les Religieux reformés de Cluni: on peut suppléer ces deux défauts par le titre 111. de la seconde part. de mes institutions.

CHAPITRE IX.

De l'Election & de la Nomination des Supérieurs.

LEs guides que suit l'Auteur en ce qu'il dit du droit François sur ce sujet, ne sont pas trop sûrs: il y a eu du changement considérable depuis leur mort.

N. 5. Suivant le Concordat on n'est obligé de suivre la forme du ch. *quia propter*; dans l'Election des Abbés qu'au cas que les constitutions de l'Ordre n'en prescrivent point de particuliere tit. 3. §. 3.

N. 21. Le Roi nomme à la premiere ministerie des Maturins quoiqu'elle n'ait point de manse séparée.

N. 25. Si le Roi ne nomme pas aux Abbayes des filles de l'Ordre de S. François, ce n'est pas parceque les Supérieurs n'ont point de manse separée, autrement le Roi ne nommeroit à aucune Abbaye de filles, parceque les Abbesses n'ont point de manse séparée; mais c'est qu'elles sont pauvres, & que le revenu provient principalement des quêtes. Ajoutez que pour pouvoir donner une Abbaye en commende, il suffit que l'Abbé ait l'administration des revenus, sans autre obligation que celle d'entretenir les Religieux, les lieux Reguliers, les Eglises, faire acquiter le service, exercer l'hospitalité & faire les autres aumônes nécessaires; en effet il seroit aisé de justifier que la separation des manses est postérieure aux commendes de plusieurs Abbayes; on en a des preuves dans les arrêts du Parlement de Paris qui ont ordonné le partage des biens des Monasteres entre l'Abbé ou le Prieur d'une part, & les Religieux de l'autre; voyez Neron pag. 488. & mes Institutions si souvent citées pag. 691.

CHAPITRE XI.

De l'ordre & de l'âge requis dans les Superieurs Reguliers.

Num. 15. EN rapportant le Decret du Concile de Trente qui requiert pour les Abbayes des filles 40. ans accomplis, & 8. ans de profession, si ce n'est qu'il ne s'en trouve pas dans le Monastere qui ayent ces deux qualités, auquel cas il se contente de l'âge de 30. ans & de 5. ans de profession: Van-Espen auroit dû remarquer que ce Decret n'est pas reçu en France, mais que comme dans le Royaume on comprend les Abbesses sous le nom des Abbés, on y étend aux Abbesses ce que le Concordat ordonne touchant l'âge des Abbés.

On y requiert 10. ans de profession ou 6. ans d'offices Claustraux art. 4. de l'Edit de 1606.

TITRE XXXII.

CHAPITRE V.

Du but & de la forme de la visite & de la reforme.

Num. 7. LE Cardinal d'Estrées a été Visiteur Apostolique de l'Abbaye de S. Claude; pour pouvoir exercer une semblable commission, il faut être François, avoir des lettres patentes enregistrées au Parlement dans le ressort du-quel sont les lieux soumis à la visite, & que les lieux soient immediats au S. Siége.

FINIS.

ZEGERI BERNARDI
VAN-ESPEN
PRESBYTERI, JURIS UTRIUSQUE DOCTORIS
ET SACR. CANONUM IN ACADEMIA LOVANIENSI PROFESSORIS

JUS ECCLESIASTICUM UNIVERSUM
CÆTERAQUE SCRIPTA OMNIA
Decem Tomis comprehensa.

OPUS NATIVÆ INTEGRITATI SUMMO STUDIO RESTITUTUM, Episcopis, eorum Vicariis, & Officialibus Ecclesiasticis, ac Laicis Judicibus, Advocatis, Patronis, Parochis, Confessariis, tam Sac. Theologiæ quam Jurisprudentiæ Viris studiosis utilissimum, & apprime necessarium.

EDITIO RECENTISSIMA

Omnibus anteactis longe præstantior, & nitidior, plurimis Tractatibus hactenus ineditis, Litteris, & Monumentis passim suo loco positis, præsertim vero selectis Adnotationibus

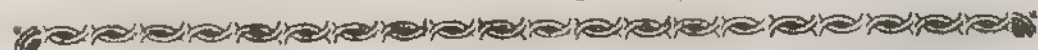
CLARISS. DOCT. THEOLOGI, ET CANONISTÆ

JOANNIS PETRI GIBERT

NUPERRIME AUCTA ET ILLUSTRATA.

TOMUS SECUNDUS.

VENETIIS, MDCCLXXXI.
EX TYPOGRAPHIA JOANNIS GATTI,

IN VICO S. RAPHAELIS ARCHANGELI,
SUPERIORUM APPROBATIONE, AC PRIVILEGIIS.

E L E N C H U S

Eorum, quæ in secundo Volumine continentur.

I N D E X
TITULORUM ET CAPITUM.
P A R S S E C U N D A.
D E R E B U S.

S E C T I O P R I M A.
DE SACRAMENTIS.
T I T U L U S P R I M U S.

De Sacramentis in genere.

TITU-

SECTIO SECUNDA.

DE ECCLESIIS, ET FESTIS.

ELENCHUS

MONUMENTORUM

Quæ in secundo Volumine Juris Ecclesiastici Universi citantur.

JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI
PARS SECUNDA.
DE REBUS.

SECTIO PRIMA. (a)
DE SACRAMENTIS.

TITULUS PRIMUS.
DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentorum Eſſentia, Numero, & Diviſione.

1 *Variæ ſignificationes vocis* Sacramenti.
2 *Quid proprie hodie dicatur* Sacramentum? *ejuſque definitio.*
3 *Quid de Sacramentorum inſtitutione, eorumque numero habeat hodierna Fides profeſſio?*
4 *Quid doceat Synodus Tridentina?*
5 *Quoad numerum conveniunt Eccleſia Latina & Græca.*
6 *Quando incêperint Sacramenta explicari per formas & materias?*
7 *Unde hæc explicandi methodus initium habuerit?*
8 *Quæſtiones hic moveri ſolitæ Theologis relinquuntur.*
9 *Diviſio Sacramentorum in* neceſſaria & voluntaria; *& quomodo hic Canoniſtæ a Theologis diſſentiant?*
10 *Sacramenta alia imprimentia* characterem, *alia non imprimentia.*
11 *Quid ſit* character?
12 *Sacramenta alia reiterabilia, alia non reiterabilia.*
13 *Patres dum dixerunt quædam Sacramenta iterari non poſſe, etiam* characterem *imprimi dixerunt.*
14 *Explanantur Decretales ſub titulo* De Sacramentis non iterandis.
15 *Olim Sacramenta non iterabilia rurſus conferebantur, dum rationabiliter de eorum validitate dubitabatur; idque ſine expreſſione conditionis.*
16 *Quando invaluerit forma conferendi ſub* conditione?
17 *Quandonam Sacramenta characterem imprimentia, & præcipue Baptiſmus, ſint ſub conditione reiteranda?*
18 *An baptizati ab Hæreticis ſint hodie rebaptizandi ſub conditione?*

I. VOCIS *Sacramentum* variæ ſunt tam apud Profanos, quam Eccleſiaſticos Auctores, ſignificationes.

Primo quidem ſignificat juramentum, divino teſtimonio firmatum, uti in *Authentica Sacramenta Puberum, Cod. Si adverſus vendit.* Secundo, ſumitur pro ſecreto ſive arcano ſacro, prout id accipit Apoſtolus ad Epheſios 1. *Ut notum faceret Sacramentum voluntatis ſuæ*, id eſt, arcanum ſuæ voluntatis circa prædeſtinationem Electorum. Tertio, extenditur etiam ad deſignanda myſteria, licet non ſint ſacra. Ita apud Joannem in ſua Apocalypſi *cap.* 17. res illæ occultæ ſignificatæ per *beſtiam & mulierem*, vocantur *Sacramentum beſtiæ, & mulieris.* Quarto, Sacramentum interdum ſumitur pro abſtracto a Sacramentis proprie dictis, & a Sacramentalibus, quales ſunt cæremoniæ in Sacramentorum adminiſtratione adhiberi ſolitæ. In hac ſignificatione legitur apud Auguſtinum *lib.* 2. *de peccat. meritis cap.* 26. Quinto, accipitur ſubinde pro ipſa *Miſſarum* liturgia, uti nonnullis adductis teſtimoniis notat Du-Cange in Gloſſario, verbo *Sacramentum.*

II. Denique vox *Sacramentum* jam pridem a Patribus, & hodie comuniter accipitur pro Sacramento proprie dicto; definiturque in *Can.* 32. *Diſt.* 2. *De Conſec.* ſub nomine S. Auguſtini; *Inviſibilis gratiæ viſibilis forma.* Verum, uti ſat innuunt Correctores Romani ad citatum Canonem, hæc definitio apud Auguſtinum iis verbis expreſſa non reperitur; ſed in libro de catechizandis rudibus *cap.* 26. hæc leguntur: *De Sacramento ſane, quod accepit, cum ei bene commendatum fuerit, ſignacula quidem rerum divinarum eſſe viſibilia, ſed res ipſas inviſibiles in eis honorari.* In Epiſtola autem 166. hæc: *Si autem malus eſt, operatur per illum Deus viſibilem Sacramenti formam, ipſe autem donat inviſibilem gratiam.* Hæc Auguſtinus. Ex quibus locis (inquiunt Correctores Romani) videtur colligi potuiſſe vulgata iſta Sacramenti definitio.

Hodie a Theologis ſequutis Catechiſmum Romanum traditur communiter hæc *Sacramenti* definitio: *Inviſibilis gratiæ viſibile ſignum ad noſtram juſtificationem inſtitutum.*

Definitionis illius expoſitionem late poſt citatum Catechiſmum proſequuntur paſſim Theologi Scholaſtici; præſertim qui ex profeſſo de Sacramentis ſcripſerunt.

III. Fidei profeſſio a Pio IV. præſcripta, & hodie ubique per Eccleſiam Catholicam recepta, de Sacramentorum inſtitutione, & numero habet: *Profiteor quoque ſeptem eſſe vere, & proprie Sacramenta novæ legis, a JESU CHRISTO Domino noſtro inſtituta, atque ad ſalutem humani generis, licet non omnia ſingulis neceſſaria, ſcilicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre.*

IV. Hæc quoad Sacramentorum inſtitutionem, eorumque numerum, & gratiæ infuſionem, ſuis Canonibus *Seſſ.* 7. *De Sacramentis*, ita expreſſit Synodus Tridentina: *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuiſſe omnia a JESU CHRISTO Domino Noſtro inſtituta; aut eſſe plura, vel pauciora, quam ſeptem, videlicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Unctio-*

(a) Ut Volumina hujus Operis commodius diſtribuantur, Partis ſecundæ diviſio in quatuor Sectiones opportuna videtur; levis illa mutatio methodo, quam prudens D. Van Eſpen ſibi præſcripſit, non nocebit.

Unctionem, Ordinem, & Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse vere, & proprie Sacramentum, anathema sit. Can. 1. & Canone 6. ait: *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ vel justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit.* Rursus Canone 7. *Si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi rite ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit.* Denique Canone 8. *Si quis dixerit, per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.*

V. Quoad numerum Sacramentorum nobiscum consentiunt Græci, tametsi ab Ecclesia Latina schismate divisi; uti ex professo ostendit Petrus Arcudius de *Concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis in septem Sacramentorum administratione*; ubi *lib.* 1. *cap.* 2. hæc habet: *Sacra Mysteria seu Sacramenta tot esse numero apud Græcos, quot apud Latinos, nimirum septem, nemo unquam (quidquid dicant utriusque gentis communes hostes hæretici nostri temporis) in dubium revocavit. Horum enim sunt paginæ plenæ Sanctorum Patrum tam Græcorum, quam Latinorum. Tametsi enim numerum Sacramentorum antiqui Auctores non expresserint, expressuri sane, si suo ævo Sacramentarii extitissent, res tamen ipsas, ubi sese offert occasio, tractant. Et usus Ecclesiæ Orientalis hoc idem clare confirmat. Sed & posteriores Græci, abhinc tamen multis annis ad nostra tempora, hunc numerum docent, atque testantur. Simeon Archiepiscopus Thessalonicensis, qui librum integrum eumque satis prolixum de septem Ecclesiæ Sacramentis edidit, sic habet: Septem sunt dona Spiritus Sancti teste Esaia cap.* 11. *septem item Ecclesiæ Sacramenta, quæ ab eodem Spiritu Sancto vim operandi habent, quæ nimirum sunt Baptisma, Chrisma, Communio, Manus Impositio, Matrimonium, Pœnitentia, & Sanctum Oleum.*

Hæc Arcudius, qui plura ibidem Græcorum testimonia producit, uti & Leo Allatius *de Ecclesiæ Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione lib.* 3. *cap.* 16. qui insuper aliqua profert ex Synodis quibusdam Constantinopolitanis, & Græcis auctoribus, quibus probat. Græcos nobiscum in septenario Sacramentorum numero consentire.

VI. Quoad effectum Sacramentorum, quomodo & quando gratiam producant, multa disputant Theologi; uti & circa materiam, & formam Sacramentorum varias quæstiones movent; quæ præcipue circa sæculum XII. aut XIII. exoriri & mirum in modum excrescere cœperunt. Nam si Morino credimus, nonnisi circa illa tempora Sacramenta per materias, & formas explicari cœperunt. *Primus Scholasticorum, ait, quem legi, qui hanc Sacramenta explicandi methodum amplexus est, & docuit, Guillelmus est Antisiodorensis, qui scribebat paulo post annum Christi* 1215. Hæc Morinus *De SS. Ordinat. part.* 3. *exercit.* 1. *cap.* 3. *num.* 6. additque *num.* 10. ante hæc tempora, Theologos totam hanc Sacramentorum materiam explicasse *per verba* Signi & rei sacræ *seu* invisibilis, *dicentes Sacramentum constare signo & re sacra, seu invisibili. Per* signum *intelligebant, quod postea per* materiam *significatum est; atque etiam quod per* formam, *scilicet sensibus percipitur.* Per rem sacram *seu* invisibilem, *effectum Sacramenti, gratiam scilicet sanctificantem. Hic est apud Antiquos frequentissimus explicandi modus; unde illa definitio, Sacramentum* est invisibilis gratiæ visibilis forma. *Formam vocant speciem, quæ sensibus percipitur.*

VII. Notat autem ibidem Morinus *num.* 3. istam explicandi Sacramenta rationem e Philosophia Peripatetica natam esse; utpote quæ rerum naturas sub his nominibus formæ & materiæ inquirere & examinare solet. Hac ergo Philosophia (quæ circa sæculum XII. scholas intravit) Doctores Theologi imbuti, eamdem philosophandi rationem in Theologiam, atque potissimum in Sacramentorum doctrinam introduxerunt. *Hinc, ait Morinus, potissima eorum cura fuit, definire quæ fuerint Sacramentorum materiæ, quæ formæ, & sub horum nominum insigniis principales de Sacramentis quæstiones efformare & protendere.*

VIII. De quæstionibus illis circa Sacramenta in generali, tum singula in particulari, si quis instrui desideret, consulere poterit Theologorum Scholasticorum commentaria in S. Thomam, & particulares eorum de Sacramentis tractatus. neque enim hasce quæstiones, quæ nec ad externam Sacramenta administrandi rationem, neque Canonicam disciplinam spectant, movere aut discutere intendo, sed eas Theologis relinquo; ut contentus circa Sacramenta breviter proponere, & discutere disciplinam, quam Sacri Canones, Synodalia Decreta, & Ritualia in eorum administratione servandam præscripserunt.

IX. Prima Sacramentorum divisio a Canonistis sequutis Gratianum ad Canonem 39. *caus.* 1. *quæst.* 1. & Pontificem in *Cap* 8. *tit. De Transactionibus*, statuitur; quod aut sunt *necessaria*, aut *voluntaria*. Necessaria dicunt esse quinque: scilicet, Baptismum, Confirmationem, Pœnitentiam, Eucharistiam, & Extremam Unctionem, quæ omnia ad particularem cujusque profectum (ait Paulus Lancelottus in Institutionibus Juris Canonici *lib. tit.* 2. §. 1.) sunt principaliter instituta. Rationem vero, cur dicantur *necessaria*, assignat ibidem Lancelottus: *Quia sine interitu salutis æternæ prætermitti, & contemni non possunt.* Vel ut aliis verbis expressit Glossa ad citatum Capitulum 8. *Quia sine istis homo salvari non potest, si ex contemptu omittuntur, & haberi possunt.*

„ Voluntaria dicuntur, quæ sine salutis dispendio pro cujusque
„ arbitrio recipi possunt, & refutari, inquit Lancelottus; qualia
„ sunt Ordo sacer & Matrimonium: & hæc ad totius Ecclesiæ pro-
„ fectum, & subsidium principaliter pertinent.

Hinc ille versiculus a Canonistis relatus:

Ordo voluntatis, totus est, dare quinque necesse.

Quem exponens Panormitanus ad Rubricam tituli Decretalium *De Sacramentis non iterandis*, ait: „ Per quæ patet quod Ordo,
„ & Matrimonium sunt *voluntatis*: reliqua *necessitatis*: quod est
„ dicere, nolens ordinari vel uxorari bene potest esse in statu sa-
„ lutis, sed reliqua quinque contemni non possunt.

Theologi vero necessitatem *absolutam* considerantes; nullum Sacramentum præter Baptismum necessarium vocare solent; eo quod hoc solum sit, sine cujus susceptione saltem in voto, homo salvari nequit.

X. Ulterius Sacramenta a Canonistis, & Theologis dividuntur in ea, quæ *characterem*, imprimunt, & ea quæ illum non imprimunt. Quam divisionem sat aperte stabilivit Synodus Tridentina *Sess.* 7. *De Sacramentis in genere Canone* 9. anathema pronuntians in eum, qui dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem.

XI. Quid sit ille *character*, qui in tribus illis Sacramentis imprimi dicitur, a quatuor circiter sæculis anxie, & copiose a Theologis Scholasticis inquiri cœpit, uti notat Morinus *De SS. Ordinat. part.* 3. *exercitat.* 3. *cap.* 1. una observans, plures ingenue fassos, nihil apud Patres aut in antiquis Canonibus de hoc charactere solidi occurrere; sed ad ipsius Ecclesiæ auctoritatem, quæ characterem illum agnoscit, esse recurrendum; atque præcipue ab antiquis Scholasticis recursum fuisse ad Decretalem Innocentii III. in *cap. Majores tit. de Baptismo*, ubi expressis verbis dicitur, Baptismo *characterem* imprimi.

Verum in quo consistat hujus characteris essentia, non determinavit Innocentius III. ipsaque Synodus Tridentina simpliciter quoque dixit, imprimi per dicta Sacramenta *Characterem in anima, hoc est, signum aliquod spirituale, & indelebile.*

Quid vero sit *signum* illud, inter Theologos & Canonistas non convenit. Verisimilius est, aliud dicere noluisse Synodum, nisi quod per hæc Sacramenta imprimatur in anima ens quoddam morale, quale solet imprimi, dum quis ad dignitatem, aut conditionem aliquam *stabilem*, & *permanentem* assumitur; ut exempli gratia ad dignitatem Regalem, Doctoralem, &c. In horum enim adeptione, & collatione accedit ipsi accipienti hujusmodi dignitatem, vel conditionem quoddam ens morale, ratione cujus perpetuo reputetur Rex, Doctor, &c.

Unde non male Joannes Doujatius in notis ad Institutiones Lancelotti *lib.* 2. *tit.* 2. §. 3. loquens de hoc signo ait: *Hoc signum tria Sacramenta, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, ideo, ni fallor, imprimere censetur in anima suscipientium, quod per ea homines specialiter ad Dei cultum destinentur.*

XII. Ex ipsa divisione Sacramentorum in ea, quæ imprimunt *characterem*, & ea quæ illum non imprimunt, profluit alia divisio; scilicet in Sacramenta, quæ reiterari possunt, & ea quæ reiterari non possunt. Immo ipse character, uti jam descriptus, est, supponit per Sacramenta, quæ illum imprimere dicuntur, aliquem *stabiliter & firmiter* ad conditionem aliquam & functiones Ecclesiasticas deputari vel assumi: adeo ut ipse character, vel ideo impressus credatur, quia per Sacramentorum illorum susceptionem aliquis stabiliter, permanenter ad aliquam conditionem, & functionem est deputatus.

Id non obscure innuit Synodus Tridentina citato Canone 6. dum ex ipsa impressione characteris mox infert: *Unde ea iterari non possunt.*

XIII. Quapropter Augustinus dum frequenter urget ipsam indelebilitatem Baptismi, ipsumque Baptismum neque per schisma, neque per apostasiam amitti; licet nomine *characteris* non utatur tamen id quod nomine *characteris* significatum voluit postmodum Ecclesia, sufficienter espressit; atque signanter *lib.* 1. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 1. apud Gratianum *Can.* 40. *Dist.* 4. *De Consecrat.* dicens: *Nullus autem illorum negat habere Baptismum etiam Apostata, quibus redeuntibus, & per pœnitentiam conversis, dum non redditur, amitti non potuisse judicatur. Sic & illi, qui per sacrilegium schismatis ab Ecclesiæ communione discedunt, habent utique Baptismum, quem priusquam discederent acceperunt Nam & ipsi, si redeant, non eis iterum datur. Unde ostenditur illud, quod acceperant in unitate positi, non potuisse amittere ab unitate separatos.*

Similiter *Professio fidei* nullam *characteris* mentionem facit; sed simpliciter credere jubet, *Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse;* supponens, satis indicari *characteris* impressionem, dum ea reiterari non posse definit.

XIV. Porro in Decretalibus extat titulus *De Sacramentis non iterandis*: vel ut in aliquibus codicibus habetur, *De Sacramentis iterandis vel non.*

Refertur sub hoc titulo responsum Innocentii III. super dubio ipsi ab Episcopo Heliensi proposito: *Utrum scilicet permitti debeat ministrare, qui sine manuum impositione fuerit ad Ordinem Subdiaconatus assumptus. Et si Confirmationis Sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus.* Ad quod breviter respondendum duxit Innocentius, *quod in talibus non est aliquid iterandum*, sed caute *supplendum, quod incaute fuerat prætermissum.*

Conformiter Gregorius IX. in *cap.* 3. *tit. eod. ait Presbyter & Diaconus cum ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt: quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore, ad hujusmodi Ordines conferendos,* caute *supplendum, quod per errorem extitit prætermissum.*

☞ Nequaquam obscurum est, Innocentium III. in hoc suo responso, uti & Gregorium IX. attendisse ad Theologiam Scholasticam, quæ sæculo XI. invalescere iam cœperat, & de materia & forma, aliisque ad Sacramenta spectantibus multa scrupolose inquirebat, quorum nihil aut patrum apud antiquos Patres legitur: quod hisce, aliisque hujus ætatis Pontificibus sat familiare fuisse eorum Decretales, & responsa evincunt. ☜

XV. Supposuisse tam Innocentium III. quam Gregorium IX. Sacrementa in casibus sibi propositis nequaquam *invalide* fuisse collata, vel inde evincitur, quod ea reiteranda non dicant sed solummodo supplendum quod incaute fuerat omissum.

Neque

Neque enim nuquam dubium fuit, quin Sacramenta, etiam Baptismi, Confirmationis, & Ordinis iterum essent conferenda, si rationabiliter de eorum *validitate* dubitabantur; immo simili casu antiquitus ea sine ulla expressione conditionis reiterata fuisse, multa evincunt.

Et quidem ex Concilio Carthaginensi V. ubi *Can.* 5. legitur apud Gratianum *Can.* 3. *Dist.* 4. *De Consecrat. Placuit*, *ait Synodus, de infantibus, quoties non inveniuntur* certissimi *testes qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi Sacramentis respondere absque ullo scrupulo eos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat Sacramentorum purgatione privari.*

Idem habetur ibidem *Can.* 112. *&* 113. ex Sancto Leone: *Quoniam*, ait, *non potest in iterationis crimen venire, quod omnino factum esse nescitur*. Vel ut alio loco: *Conferendum eis videtur quod collatum esse nescitur: quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis.*

XVI. Quo autem tempore invaluerit, Sacramenta hæc non iterabilia reiterari sub expressa condizione *si suscepta non sunt*, non omnino constat; illud fat verissimile, eam administrandi formulam invaluisse, postquam responsum Alexandri III. de quo in *cap.* 2. *tit. De Baptismo*, Decretalibus Gregorii IX. fuit insertum; ac pro jure communi in scholis prælectum: in quo responso dicitur: *De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmissis:* Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, *&c.*

Juxta hanc Decretalem tandem a Canonistis, & Theologis Scholasticis hæc baptizandi formula recepta fuit; ac Ecclesiarum Ritualibus passim præscripta.

Rituale Romanum sub titulò De forma Baptismi, ita habet: *Cum Baptismum iterare nullo modo liceat, si quis sub conditione sit baptizandus, ea conditio explicanda est hoc modo*: Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus SS.

XVII. Deinde monet Rituale: *Hac tamen conditionali forma*, Non passim *aut* leviter *uti licet; sed* prudenter, *& ubi re* diligenter *pervestigata*, probabilis *subest dubitatio, infantem non fuisse baptizatum.*

Eodem pene tenore hanc formulam expressit Rituale nostrum Mechliniense, eamdem moderationem in ejus usu præscribens; una tamen designans *probabilem dubitationem* ordinarie esse, quando infans ab obstetrice baptizatus dicitur; facile enim ab illa vel turbatione, vel ignorantia erratur, & aliquid essentiale omittitur.

XVIII. Deinde ulterius subjungit: „Et quia nostri temporis Hæ„retici pro insatiabili suo in Ecclesiam odio, Sacramentorum for„mulas plerumque invertunt, materiam contemnunt, aut legiti„mam intentionem non habent, merito Baptismus, ab eis colla„tus, de nullitate suspectus haberi debet. Proinde ab eis baptiza„ti sub conditione baptizentur, ac omissæ cæremoniæ suppleantur.

Nonnulli, qui propius Hæreticorum hodiernorum baptizandi modum investigarunt, & observarunt, non probant eam in rebaptizandis ex illorum hæresi ad Ecclesiam revertentibus facilitatem. Et quidem Patres Concilii Rothomagensis anno 1581. fatentur in plerisque Diœcesium hujus Provinciæ locis, morem fuisse, ut baptizati ab Hæreticis, præsertim a Calvinistis, redeuntes ad Ecclesiam iterum Baptizarentur sub conditione: „ Quia dubitabant nonnul„li de valore Baptismi ab hujusmodi Hæreticis collati, eo quod „non haberent intentionem baptizandi in remissionem peccato„rum. Verum quoniam illa formula baptizandi sub conditione „fuit introducta propter Baptismata occulta, & de quibus non „apparebat, nec uni mulieri seu alteri privatim baptizandi credi „debeat. Contra vero constabat Calvinistas in cœtu publico ba„ptizare in forma verborum, & materia a Christo instituta, nec „de hoc facto ambigi poterat: vetamus ablutionem repeti cum „quibuscumque verbis a Calvinismo, aut aliis hæresibus similiter „baptizantibus ad nostras Ecclesias transeuntibus, ne de anaba„ptismo redarguamur.

Hactenus Concilium Rothomagense titulo *De Sacramentis num.* 2. cujus verba pene exscripsit, & adoptavit Concilium Aquense anno 1585. titulo *De Sacramento Baptismi*.

Quid vero circa Baptismum ab Hæreticis collatum agendum sit; quidve pro certo, aut dubio habendum sit, ut Baptismus aliave Sacramenta characterem imprimentia sub conditione iterari queant, præcipue Episcoporum est judicare, & præscribere.

CAPUT II.

Quæ in Sacramentorum administratione servanda; & quis eorum præcipuus Minister?

1. *Pastores ut semper sancte Sacramenta administrare queant, sancte vivere debent.*
2 *Quomodo ante eorum administrationem se præparare debeant?*
3 *In administratione Sacramentorum eorum effectus, & usus exponendus.*
4 *Nec tantum suscipientium, sed & adstantium ratio habenda.*
5 *In quorum Sacramentorum administratione id præcipue faciendum?*
6 *Pastores ad Sacramenta administranda semper debent esse parati.*
7 *An Pastor teneatur administrare peste infectis?*
8 *Quare cæremoniæ in administratione Sacramentorum adhibeantur?*
9 *Quid de cæremoniis credendum tradat Synodus Tridentina, & moderna Fidei professio?*
10 *Cæremoniæ pro arbitrio privatorum immutari nequeunt.*
11 *Illæ adhibendæ juxta præscriptum librorum Ritualium, qui illum in finem sunt conscripti.*
12 *An liceat a Ritibus præscriptis recedere, prætextu quod contrarii sint conformiores primitivæ Ecclesiæ disciplinæ?*
13 *Episcopi subinde libros Rituales revidere debent.*
14 *Decreta circa administrationem Sacramentorum potissimum ad Parochos diriguntur.*
15 *Parochos in sua Parochia est* ordinarius *Sacramentorum minister.*
16 *Nullus in aliena Parochia, aut alienis Parochianis Sacramenta administrare potest.*
17 *Parochus qua ratione dicatur* proprius *Sacerdos*, Pastor, *aut* Curatus?

I. „CUM in Ecclesia Dei nihil sanctius, aut utilius, nihil ex„cellentius, aut magis divinum habeatur, quam Sacra„menta ad humani generis salutem a Christo Domino instituta, „(ait Rituale Romanum) Parochus, vel quivis alius Sacerdos, „ad quem eorum administratio pertinet, meminisse in primis de„bet, se *sancta* tractare; atque omni fere temporis momento ad „tam *sanctæ* administrationis officium paratum esse oportere. Qua„mobrem illud perpetuo curabit, ut integre, caste, pieque vitam „agat: nam etsi Sacramenta ab impuris coinquinari non possunt, „neque a pravis ministris eorum effectus impediri; impure tamen, „& indigne ea ministrantes, in æternæ mortis reatum incurrunt.

Eadem Pastoribus, & Sacerdotibus enixe commendant Synodi nostræ tum Provinciales, tum Diœcesanæ Belgicæ: *Ne dum aliis cælum aperiunt, ipsi sibi viam muniant ad gehennam*. ait Synodus Buscoducensis sub Masio Episcopo *tit.* 2. *cap.* 1.

II. Censuit insuper Cameracensis D. anno 1567. monendos Pa„stores omnes, ut Sacramenta administraturi, summa animi de„votione Omnipotemtis Dei implorent auxilium, quo in illis pla„ne divinis functionibus mundam rectamque mentem afferant „. Quin & addit Rituale Romanum: „ Ipse vero (Parochus) ante„quam ad huiusmodi administrationem accedat, paululum, si op„portunitas dabitur, orationi, & sacræ rei, quam acturus est, „mediationi, vacabit.

III. Ut autem fidelis populus ad suscipienda Sacramenta majori cum reverentia, atque animi devotione accedat, præcipit Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 7. *De Reform.* „ Episcopis omnibus, ut „non solum, cum hæc per seipsos erunt populo administranda, „prius illorum *vim* & *usum* pro suscipientium captu explicent, „sed etiam idem a singulis Parochis, pie prudenterque, e„tiam lingua vernacula, si opus sit, & commode fieri pote„rit, servari studeant.

IV. Idipsum in suis passim Synodis, ac Ritualibus libris Episcopi sedulo inculcant; monentque, ut in administratione Sacramentorum non tantum suscipientium, sed etiam præsentium, & adstantium ratio habeatur.

„In administratione quorumcumque Sacramentorum (ait Syno„dus P. II. Mechl. *tit.* 2. *cap.* 3.) vis & efficacia eorum, pro ca„ptu sumentium, ac *præsentium*, sæpe a Pastoribus explicentur.

Similiter Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 5. *cap.* 6. Omnes, qui „administrant Sacramenta, illorum vim & usum, pro eorum qui „sumpserint, & *adfuerint* capacitate, & intelligentia diligen„ter explicent.

Et Synodus Atrebatensis sub Francisco Richardoto titulo de *Sacramentis in genere cap.* 1. „ præcipit omnibus Pastoribus, ut in „Sacramentorum administratione semper aliquid adferant ad ex„plicandam institutionem, & utilitatem Sacramenti, ex quo *præ„sentes* ædificationem aliquam capiant.

V. Quantumvis in omnium Sacramentorum administratione id faciendum injugatur Pastoribus, facilius tamen ac fructuosius id fieri posse videtur in administratione Baptismi, Eucharistiæ per modum Viatici, & Extremæ Unctionis; tum quod in horum administratione plures soleant adesse, tum quod major appareat, quam in aliorum administratione opportunitas.

Cum enim in ipso Baptismo infans renascatur; atque specialiter fiat professio vitæ Christianæ, & abrenuntiatio satanæ, & pomparum sæculi, opportunissimum videtur, tunc ipsis præsentibus in memoriam revocare, quomodo & ipsi aliquando in Christo renati eam professionem emiserint, & renuntiationem solemniter fecerint; expendantque num conformiter ad eam sponsionem hactenus vixerint.

In administratione Viatici, & Extremæ Unctionis ipsa hominis morientis præsentia attentionem majorem in ipsis adstantibus, præsertim consanguineis, & familiaribus morientis, nata est conciliare.

VI. „ Pastores ad administranda Sacramenta vocati (ait Syno„dus P. II. Mechl. *tit.* 2. *cap.* 5.) officio suo fungi non tardent, „*graviter* alioqui puniendi; *gravissime* vero, si quem ipsorum ne„gligentia, sine Baptismo, Confessione, Sacro Viatico, aut Ex„trema Unctione, ex hac vita migrare contigerit.

Idem omnes passim Synodi inculcant, additque Synodus Antuerpiensis sub Miræo, *tit.* 2 *cap.* 3. „ Ac ubi populus est numero„sior, bis in die, mane circa horam septimam, & vesperi sub „Laudibus, in templo (Pastor) sese præsentem exhibeat omnibus „opera illius uti volentibus.

VII. Cumque Pastor animam suam debeat ponere pro ovibus suis, concluditur, Pastorem neque ob periculum contagionis seu infectionis pestis posse subditis suis negare administrationem Sacramentorum, si alius non adsit, qui ejus vices suppleat; quapropter anno 1668. judicatum fuit in Parlamento Parisiensi, Pastorem potuisse privari suo Pastoratu ob non administrata Sacramenta tempore pestis, ut refertur in opere, cui tit. *Juernal des Audiences pag.* 3. *lib.* 4. *cap.* 1.

Hanc esse Pastorum obligationem tamquam notoriam supposuit, & expressit Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 5. *cap.* 10. „ Tamen „quia experientia cognitum est, ait Synodus, eam esse multo„rum Parochianorum infirmitatem, & pusillanimitatem, ut a pro„prio Parocho abhorreant, simul atque eumdem alicui, vel le„viter de peste suspecto Sacramenta administrasse intelligunt, præ„cipit ut tempore pestis Cappellani constituantur sumptibus æra-

„ rii publici, vel collectis singulorum Parochianorum, in quorum „ utilitatem evidenter hoc cedere intelligitur, qui Sacramenta „ dictis peste infectis, iisque solis administrent, quibus Cappellanis „ Episcopi dent curam animarum.

Quæ cura, & cautio in administrandis Sacramentis, aliisque spiritualibus subsidiis impendendis adhibenda sit tempore pestis, fuse exposuit S. Carolus in sua Synodo Provinciali V. *part.* 2. Constitutionum: quæ merito ab Episcopis, & Pastoribus hujusmodi occasione incidente consuli poterunt.

VIII. Ulterius ut major sit erga Sacramenta rudioris populi devotio, & reverentia, jam pridem a primis Ecclesiæ sæculis ritus seu cæremoniæ quædam in Sacramentorum administratione adhiberi consueverunt; quibus & ipsi Sacramentorum effectus subinde explanantur, & populo sensibiliter proponuntur; mentemque Fidelium ad rerum divinarum contemplationem excitant.

Unde Synodus Tridentina *Sess.* 22. *de Sacrificio Missæ cap.* 5. postquam dixisset varias cæremonias, in Sacrificio Missæ ex Apostolica disciplina, & traditione adhiberi, finem earum subjicit his verbis; „Quo & maiestas tanti Sacrificii commendaretur, & men„ tes fidelium per hæc visibilia Religionis, & pietatis signa, ad „ rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contempla„ tionem excitarentur.

IX. De his ritibus sive cæremoniis definit Synodus Tridentina *Sess.* 7. *can.* 13. „ Si quis dixerit receptos & approbatos Ecclesiæ „ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhi„ beri consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro „ libitu omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum „ Pastorum mutari posse, anathema sit.

Professio fidei hæc habet: „ Receptos quoque, & approbatos „ Ecclesiæ Catholicæ ritus, in supradictorum omnium Sacramento„ rum solemni administratione, recipio & admitto.

X. Ritus hi tametsi ad ipsum Sacramentorum valorem, vel substantiam non pertineant, possintque salva eorum validitate omitti, & mutari, immo pro temporum ac locorum diversitate ritus hi varii fuerint, & etiamnum sint; tamen sapienter Ecclesia declaravit eos non posse arbitrio quorumcumque inferiorum Pastorum vel ministrorum mutari, aut de novo introduci: ne alias sub specie Religionis, & pietatis, superstitio, aut avaritia, vel irreverentia in Sacramentorum administratione sensim immisceantur: quod aliquot ante Synodum Tridentinam sæculis non infrequens fuit; ipsisque hæreticis, ritus Ecclesiasticos explodendi, ac generatim rejiciendi prætextum dedisse videtur.

XI. Quapropter, absoluta Synodo Tridentina, varii ab Episcopis pro suis respective Ecclesiis seu Diœcesibus compositi fuere libri, quos vulgo *Ritualia*, vel *Pastoralia*, aut *Manualia* vocare solent.

Horum librorum scopum esse, præscribere, quos in administrandis Sacramentis, & celebrandis divinis Officiis Parochi, aliique Ecclesiæ ministris observent, non autem quæstionum Theologicarum, aut dogmatum decisionem facere, indicat ipsa librorum nomenclatura, & in præfatione ad suum Rituale expressit Paulus V. his verbis; „ His ita constitutis, restabat, ut uno etiam volumine comprehensi, sacri & sinceri Ecclesiæ Catholicæ *ritus*, qui in Sacramentorum administratione, aliisque Ecclesiasticis functionibus servari debent ab iis, qui curam animarum gerunt, Apostolicæ Sedis auctoritate prodirent, ad cujus voluminis præscriptum, in tanta Ritualium multitudine, sua illi ministeria tamquam ad publicam, & obsignatam normam peragerent, unoque ac fideli ductu inoffenso pede ambularent cum consensu. "

XII. Quamvis non omnes ritus, seu cæremoniæ in libris Ritualibus singularum Diœcesium præscripti, ex Apostolica disciplina, & traditione descendant; sed plures postremis Ecclesiæ temporibus sint introducti; immo nec omnes & singuli haberi debeant tamquam ab Ecclesia Catholica probati; nihilominus Parochis, aliisque inferioribus ministris fas non est citra necessitatem privata auctoritate in publica Sacramentorum administratione, aut divinorum Officiorum persolutione a ritibus in Rituali, vel Pastorali suæ Diœcesis præscriptis facile, & passim recedere; eo etiam titulo, quod ritus contrarius puriori primitivæ Ecclesiæ disciplinæ videatur conformior; ne alias hæc licentia paulatim latius serpens, confusionem, aliaque incommoda in ipsos sacros ritus, & Sacramentorum administrationem inducat.

„ In administrandis Sacramentis (ait Synodus P. II. Mechl. *tit.* 2. *cap.* 1.) *Pastorale* suæ Ecclesiæ Cathedralis omnes sequantur, & eo deficiente, Ecclesiæ Metropolitanæ, nihil temere addendo, demendo, vel immutando Idipsum cæteræ quoque Synodi Belgicæ mandant; rationemque mandati hanc præmittit Synodus D. Cameracensis anno 1567. tit. *De Sacramentis cap.* 3. In signis externis ac cæremoniis ne qua malevolis relinquatur offensio, utque juxta Apostoli sententiam, idipsum dicamus omnes, *perfecti in eodem sensu atque sententia.* " 1. Cor. cap. 1. v. 10.

XIII. Cæterum, sicuti Synodus Tridentina, aliæque eam sequutæ Synodi sæpius monuerunt Episcopos, ut suarum respective Ecclesiarum Breviaria, & divini Officii libros reviderent, & expurgarent ab omni eo, quod cum divini Officii majestate non convenire judicarentur, ita & Episcoporum est Rituales libros suarum Diœcesium subinde revidere, & diligenter examinare, num nihil in ritus, vel per negligentiam aut ignorantiam intrusum sit; quod pietatem ac reverentiam Sacramentis debitam minuat, aut saltem minus promoveat, vel etiam superstitionem aliquam redoleat; vel Fideles facile in superstitionem natum sit inducere. Ac denique expendant, an ritus aliqui hoc tempore induci haud possint; qui & usui ac instituto Sacramentorum sint conformiores, & ad pietatem & reverentiam erga sacra mysteria in mentibus Fidelium excitandam convenientiores, & efficaciores.

XIV. Ex citatis hactenus Synodorum ac Ritualium Decretis, & monitis circa observanda, & cavenda in administratione Sacramentorum illud perspicuum est, ea potissimum ad Parochos dirigi; hosque præcipue circa Sacramentorum administrationem instrui.

XV. Nec mirum, cum enim Parocho totius Parochiæ cura spiritualis incumbat, quemadmodum *part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 1. ostensum fuit, etiam ipsi principaliter & iure ordinario competit Sacramentorum administratio ad exclusionem omnium aliorum inferiorum Sacerdotum, adeo ut si qui in ejus Parochia aut ejus Parochianis Sacramenta administrent, id nonnisi ut ejus coadjutores, & subsidiarii, ac de ipsius tacito vel expresso consensu facere censeantur.

Hoc Parochorum jus non obscure expressit Synodus Tridentina, monens Episcopos *Sess.* 24. *cap.* 13. *De Reformat.* ut pro tutiori animarum eis commissarum salute, distincto populo in certas propriasque Parochias unicuique *suum perpetuum peculiaremque Parochum* assignent, qui eas cognoscere valeat, & *a quo*, ait, *solo licite Sacramenta suscipiant.*

XVI. De hoc Parochorum jure haud dubitans Martinus Rythovius Episcopus Iprensis, qui Concilio Tridentino interfuerat, in sua Synodo anno 1577. *tit.* 11. *cap.* 5. ita loquitur: „ Cum in omnibus rebus, pro pace & tranquillitate, sit certus ordo servandus, neque conveniat quempiam in *alienam* messem manum suam mittere; sed unusquisque super grege sibi credito vigilare debeat: Ordinamus ut nullus Sacerdos (cessante periculo, & citra necessitatem) extra limites suæ Parochiæ aut etiam in sua Parochia alienis Parochianis Sacramenta, absque proprii Pastoris consensu, aut nostra speciali licentia, administrare præsumat. "

Idipsum iisdem pene verbis expressum est in Synodis Buscoducensibus sub Metsio, & Masio Præsulibus; Cameracensi anno 1567. item anno 1604. Audomarensi anno 1585. aliisque; adeo ut jure communi & etiam Belgico, Parochi sint *ordinarii* Sacramentorum ministri in suis respective Parochiis, & respectu suorum Parochianorum.

XVII. Hoc ex capite Parochus *proprius Sacerdos* respectu populi sibi commissi vocatur in *cap. Omnis utriusque sexus tit. De Pœnitentiis, & Remiss.* utpote cui jure *proprio* competit Sacerdotale officium populo impendere. Item antonomastice *Pastor* dici consuevit; utpote cui incumbat populum divini verbi prædicatione, & Sacramentorum exhibitione spiritualiter pascere. *Curatus* quoque nonnunquam appellatur; eo quod *cura* populi ipsi primario incumbat.

Quomodo & quousque Sacramentorum, signanter Eucharistiæ, & Pœnitentiæ, administratio etiam aliis Sacerdotibus, præsertim Regularibus, sive vigore privilegiorum, sive consuetudinis, communicata fuerit; eaque in Ecclesiis Parochialibus, aut extra eas, ipsis tamen Parochianis exhibere sine licentia Parochorum liceat, tractando de singulis Sacramentis notabimus.

CAPUT III.

De idiomate, quo administrari possunt Sacramenta.

1 *An conveniat preces patrio idiomate recitari?*
2 *Quid S. Cyrillus Gentis Sclavonicæ Apostolus expertus fuerit in usum suæ linguæ?*
3 *Idioma patrium in divinorum Officiorum recitatione non displicuit Joanni VIII. Summo Pontifici.*
4 *Duci Uratislao petenti ut in Bohemia* Sclavonico *idiomate Officium divinum recitaretur, negavit Gregorius VII.*
5 *Sententia D. Fleury historici exponitur.*
6 *Ab usu hodierno recedere non debent ministri sine superiorum licentia.*
7 *Parochi tamen utiliter exponunt quid ritus significent, quid Ecclesia suis precibus impetrare velit.*

☞ I. CAPITE præcedenti, num. 3. 4. & 5. observatum Synodum Tridentinam, aliasque Synodos mandasse omnibus curam animarum sustinentibus, ut in administratione Sacramentorum populo exponant eorum virtutem sive effectum; necnon quæ sint in suscipientibus necessaria, ut cum fructu ea suscipiant.

Cum igitur in precibus atque collectis, quas in administratione Sacramentorum & divinorum officiorum celebratione Ecclesia præscribit in suis passim ritualibus, manualibus, & libris ecclesiasticis recitandas, plurima occurrant, per quæ fideles in horum notitiam venire possent, quis ambigat quin ad populi instructionem, atque excitandam pietatem, & erga sacra reverentiam plurimum valeret, si hæc lingua vernacula sive idiomate patrio recitarentur (*a*), quemadmodum pluribus sæculis in Ecclesia usitatum fuit.

II. Idipsum expertus dicitur sanctus Cyrillus Apostolus Gentis Sclavonicæ, de quo legitur in ejus vita apud Bollandum ad 9. Martii in secundis actis, *pag.* 22. „ Apostolicus (Hadrianus II.) & „ reliqui rectores Ecclesiæ corripiebant beatum Cyrillum, cur vi„ delicet ausus fuisset, *in Sclavonica lingua* Horas canonicas sta„ tuere. At ille humiliter respondens dixit: Attendite, vos Fra„ tres & Domini, sermonem Apostoli dicentis: *Loqui variis lin„ guis nolite prohibere.* Secutus ergo Apostolicam doctrinam (lin„ guam) quam impugnatis institui. At illi dixerunt, quamvi„ Apostolus loqui variis linguis persuaserit, non tamen pe„ hoc in ipsa, quam statuisti, lingua, divina solemnia volui„ decantari.

„ Cum autem propter hujusmodi institutionem plus & plus a„ pud eos cresceret altercatio, beatus Cyrillus dictum Davidicum „ protulit in medium dicens: Scriptum est enim: *Omnis lingu*

„ *laudet*

(*a*) Tridentinis Patribus visum est *sess.* 22. c. 8. & usum præsentem non es[…] mutandum; saltem si agatur de liturgia. Petierunt nonnumquam Principes, […] patrio idiomate sacra mysteria celebrarentur, verum repulsa passi sunt.

laudet Dominum; & si omnis spiritus laudando magnificat Dominum, cur me prohibetis sacrarum Missarum solemnia, & Horarum Sclavonice modulari? Siquidem si quivissemus illi populo aliter aliquando cum cæteris nationibus subvenire in lingua Græca, vel Latina, omnino quæ reprehenditis non sanxissem, sed quia idiotas, & viarum Dei totaliter eos reperi ignaros, solum hoc ingenium almiflua sancti Spiritus gratia cordi meo inspiravit, per quod etiam *innumerum* populum Deo acquisivi. Quapropter, Patres & Domini cogitate consultius, si institutionis meæ normam hanc expediat immutare. At illi audientes, & admirantes tanti viri industriam, & fidem, studiosa deliberatione præhabita, statuerunt supradicto ordine, & sermone, in illis partibus, quas beatus Cyrillus Deo acquisierat, sicut statuerat, canonicas Horas cum Missarum solemniis ita debere deinceps celebrari.

III. Neque hanc Missarum, & Horarum canonicarum, aliorumque divinorum Officiorum decantationem, & recitationem, in idiomate patrio ad populi ædificationem, displicuisse Joanni VIII. habetur ex ejus epistola sub idem pene tempus scripta ad Suantopulkon gloriosum Comitem Moraviæ, in qua hæc scribit: „ Nec sane fidei vel doctrinæ aliquid obstat, sive *Missas* in *Sclavonica* lingua canere, sive sacrum Evangelium, vel lectiones divinas novi & veteris Testamenti bene translatas, & interpretatas legere, aut alia *horarum Officia omnia* psallere, quoniam qui fecit tres linguas principales Hebræam scilicet, Græcam, & Latinam, ipse creavit & alias omnes ad laudem, & gloriam suam.

Itaque nec sub finem sæculi IX. quando sedit Joannes VIII. vetita videtur fuisse divinorum Officiorum lingua vulgari decantatio, vel recitatio.

IV. Credit D. Claudius Fleury in sua historia Ecclesiastica *lib.* 63. *num.* 8. primam originem prohibitionis legendi sacram Scripturam, & ecclesiastica Officia in lingua vulgari referendam esse ad tempora Gregorii VII. (*a*) qui postulanti Uratislao Regi, vel Duci Bohemiæ, ut divina Officia lingua *Sclavonica* apud gentem Sclavorum recitari possent, absolute renuit, & ut populi hac in parte postulatis Rex obsisteret, mandavit. Istius prohibitionis hanc rationem assignat, quod „ omnipotenti Deo sacram Scripturam placuit quibusdam locis esse occultam, ne si ad liquidum cunctis pateat, forte vilesceret, & subjaceret despectui, aut prave intellecta a mediocribus in errorem induceret.

V. Hoc a Gregorio hic positum prohibitionis fundamentum, nequaquam sat firmum visum fuit octo primorum sæculorum Patribus, qui licet non ignorarent in sacris Scripturis nonnulla obscuriora, & abditiora contineri, nihilominus & sacram Scripturam, necnon divina Officia idiomate vulgari, & singulis populis proprio, legi & publice recitari permiserunt, uti recte notat D. Fleury loco citato, qui & *suo discursu* 3. *historico num.* 24. ait: „ (*b*) Non moveor ratione, qua pretendunt varii moderni (veterem disciplinam recitandi divina Officia lingua vulgari, merito abrogatam esse) ad conservandam reverentiam Religioni debitam: hæc enim cæca reverentia, ait, non convenit nisi falsis Religionibus fundatis super fabulis, & frivolis superstitionibus. Vera Religio tanto in majori pretio erit, quanto melius nota fuerit“. Idem pluribus ostendit Daniel Papebrochius in erudita Dissertatione XVIII. in Conatu suo Chronico-historico vitæ Nicolai I. subjecta; in qua notat, quod Innocentius IV. etiam sæculo XIII. permiserit cuidam Episcopo, ut conformiter ad consuetudinem apud Sclavos receptam, divinum Officium in lingua ibidem usitata recitaret, hac subjecta ratione, *Quod sermo rei, & non sit res sermoni subjecta*.

VI. Cum a veteri & Patrum disciplina hoc in puncto recessum sit, & jam in Ritualibus seu Manualibus auctoritate sua Episcopi præscripserint, ut hæ preces dicantur lingua *latina*; summa prudentia hic opus est; ne prætextu majoris utilitatis, aut pristinæ Patrum disciplinæ, ab hoc usu & Ritualium præscripto, Parochi, aliique inferiores Ecclesiæ ministri sine legitima Superiorum licentia recedant.

VII. Quin tamen vel ante, vel post administrata Sacramenta parochi utiliter pro populi captu, quod per externos illos ritus & preces, Ecclesia significare, & a Deo impetrare velit, lingua vernacula exponere queant, dubium non est. ☞

CAPUT IV.

An aliquid in Sacramentorum administratione exigi possit?

1 *Populi devotioni officit, Sacerdotum ex Sacramentorum administratione quæstus captatio.*
2 *Primi Christiani omnem temporalium exactionem abesse volebant, sed voluntarie offerebant.*
3 *Eamdem disciplinam Ecclesia semper retinuit.*
4 *Neque sub obtentu consuetudinis temporalia exigi permisit.*
5 *Quid circa hoc statuerint Synodi Belgicæ?*
6 *Nec titulo paupertatis hæc exactio permittitur.*
7 *Ecclesia vult retineri oblationum usum; nec vetat voluntarie oblata accipi.*
8 *Cavenda in oblatorum receptione tacita exactio.*
9 *Sacramenta æque prompte administranda pauperibus ac divitibus.*
10 *Cavendum ne voluntariæ Fidelium oblationes transeant in coactas.*
11 *Aliquando prohibita etiam ultronea temporalium oblatio in receptione Sacramentorum.*
12 *Quid voluerit observari S. Carolus?*
13 *Quomodo omnis turpis quæstus, ejusque species in administratione necessario cavendus?*
14 *Difficulter omnis* mali species *cavetur, dum Ministri ex oblatis in administratione Sacramentorum vivere debent.*
15 *Danda Ministris Ecclesiæ ea competentia, ut in administratione Sacramentorum oneri non sint Fidelibus.*
16 *Decimatorum dandi eam competentiam obligatio.*
17 *Offerenda in Sacramentorum administratione aliquando a Superiobus taxata, & quare?*
18 *Sic taxata dici solent* jura *Pastoralia; & in administratione Matrimonii & sepulturis potissimum obtinent; & quare?*
19 *Videntur successisse in locum decimarum personalium.*
20 *Jura illa hic ægre sine consensu Regis imponi possunt.*
21 *Minus incommodi habebat decimarum personalium, quam hodierna jurium Pastoralium in administratione Sacramentorum solutio.*
22 *Laici ab impositione onerum per Judicem Ecclesiasticum, subinde ad Senatum Regium appellare possunt.*
23 *Vix jura illa sine offensione exigi possunt; & quid hic a Superioribus faciendum?*
24 *Circumspecte in horum jurium exactione Ministri Ecclesiæ se gerere debent.*

I. Nihil est, quod populi erga sacra Religionis nostræ mysteria reverentiam, & existimationem pietatemque ita minuat, quam si videat, ea a Sacerdotibus atque Ecclesiæ ministris ad quæstum torqueri; ipsosque ex eorum administratione commoda temporalia sibi aucupari.

Hinc nihil unquam magis exhorruit Ecclesia, quam pactiones, conventiones, atque exactiones cujuscumque rei temporalis in Sacramentorum administratione, quæ speciem Simoniæ, aut ut minus turpis quæstus apparentiam præ se ferre solent.

☞ Abusum hujusmodi exeunte XIII. sæculo notavit, & summopere deploravit Guillelmus Durandus Episcopus Mimatensis, vulgo *Speculator*, in Tractatu *de modo Generalis Concilii celebr. Parte secunda, rubrica* 68. Quod sepulturæ in multis locis vendantur, & in aliis pro Baptismo, Pœnitentia, Eucharistia, & aliis Sacramentis pecunia ex quadam pestifera consuetudine recipiatur, & levetur: neque prosunt remedia super hoc constituta, pro eo quod multi ex majoribus columnis, & Prælatis Ecclesiæ in hoc peccant; ideo quia ab his male agitur, facile trahitur a subditis in exemplum.

Utinam nec hodie pestifera ejusmodi consuetudo exemplo similium Prælatorum firmaretur! qui Parochos ipsos, aliosque Ecclesiæ ministros ac sordidum hunc quæstum ob defectum congruæ, & honestæ competentiæ & quodammodo cogunt. ☞

II. De primis Christianis in suo Apologetico *cap.* 39. scribit Tertullianus: „ Præsident probati quique Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti: neque enim pretio ulla res Dei constat; etiam quod arcæ genus est, non de *honoraria* summa quasi redemptæ religionis congregatur: Modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, & si modo possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert. Hæc quasi deposita pietatis sunt.

In antiquis, ac etiam Pamelii editionibus Operum Tertulliani, pro his verbis, *non de honoraria summa*, legitur, *non de oneraria summa*; sed priori modo legi in vetustissimo codice observat Rigaltius; quasi diceret: „ In nostris Conventibus congregatur summa, quæ non sit tamen *dehonestamento* religioni, nec ideo venalis aut redempta dici debet religio nostra „. Hæc Rigaltius.

Primi ergo Christiani prompto animo offerebant, quæ Ecclesiæ ministris pauperibusque sustentandis sufficiebant; sed pecuniæ quamcumque exactionem in Sacramentorum, aut aliorum sacrorum administratione exhorrebant.

III. Et licet in nonnullis disciplinæ articulis Ecclesia coacta fuit, aliquando a primitiva Patrum puriore disciplina nonnihil recedere, in hoc tamen articulo, eam semper retinuit disciplinam, ut omnem in ipsa Sacramentorum exhibitione temporalium exactionem omnemque turpis quæstus speciem abesse voluerit.

IV. Sæculo XII. Coucilium Lateranense sub Innocentio II. *Can.* 2. pecuniam dari aut exigi pro quocumque Sacramento vetat, additque: „ Et nec pro pastu, nec sub obtentu *alicujus consuetudinis* ante vel post a quoquam aliquid exigatur, vel ipse (qui Sacramenta suscipit) dare præsumat: quoniam Simoniacum est.

Et rursus eodem sæculo Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. in *Cap.* 9. *De Simonia*, *horribile nimis* reputat, quod in quibusdam Ecclesiis pro Sacramentis aliquid requiratur. „ Putant autem, inquit, plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa consuetudine invaluisse arbitrantur, non attendentes, quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam.

Sub idem tempus Concilium Turonense prohibens pro Chrismatis, aut olei receptione aliquam pretii exactionem attentari, subjicit: Nec sub *obtentu cujusdam consuetudinis* reatum suum quis teneatur: quia temporis diuturnitas non diminuit peccata, sed auget“: *Cap.* 8. *tit. De Simonia*.

V. His Conciliorum Decretis insistentes posteriores Belgii, ac vicinarum Provinciarum Episcopi, omnem tum in suis Ritualibus libris, tum in Synodorum Decretis, temporalium exactionem in Sacramentorum administratione proscripserunt; eaque *gratis*, & sine ulla quæstus specie dari jusserunt.

„ Cum Sacramenta Ecclesiæ (ait Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 5. *cap.* 5.) non solum sine Simoniæ labe, verum etiam sine *avaritiæ suspicione* administranda sint, caveant omnes, ne in eorum administratione quidquam exigant directe, vel *indirecte*.

Syno-

(*a*) Obiit ille Pontifex summus an. 1085.

(*b*) *Je ne suis point touché de la raison*, ait, D. Fleury, *qu'alleguent plusieurs Modernes, de conserver le respect pour la Religion. Ce respect aveugle ne convient qu'aux fausses Religions, fondées sur des fables & des superstitions frivoles. La vrait Religion sera toujours d'autant plus respectée, qu'elle sera mieux connue.* Textum patrio idiomate conceptum ipse retulit D. Van-Espen.

Synodus D. Mechlinienſis *tit.* 2. *cap.* 3. ait: „ Sacramenta „ omnia libere conferantur, nihilque *omnino* directe, vel *indirecte* „ in eorum adminiſtratione exigatur.

Hæc hiſque ſimilia paſſim Synodi, & libri Rituales inculcant.

VI. Et quia nonnulli paupertatis, aut neceſſitatis prætextu haſce exactiones colorare prætendunt, plures Synodi expreſſe & hunc prætextum, tamquam inſufficientem rejiciunt.

„ Illud præterea diligenter caveant Parochi, omneſque alii, ad „ quos cujuſvis Sacramenti adminiſtratio ſpectat, ne pro illis ad- „ miniſtrandis ab ullo, vel *omnium rerum inope* Sacerdote, ver- „ bis aut etiam ſignis quidquam prorſus, vel *minimum quovis* „ modo petatur, exigaturve “: ait Synodus Aquenſis anno 1589. *tit. de Sacramentis*.

„ Pro Sacramentorum miniſterio, nullus Sacerdos, quamvis e- „ gens, verbis vel *nutibus* quidquam prorſus, vel *minimum* petat, „ exigatve “: inquit Synodus Avenionenſis anno 1594. *tit.* 11.

VII. Verum dum adeo ſevere Sacramentorum miniſtris omnis cujuſcumque rei temporalis exactio in adminiſtratione Sacramentorum vetatur, intentio tamen Eccleſiæ in hac prohibitione non eſt, laicos fideles a veteri, & in Eccleſia probato oblationum, & eleemoſynarum uſu etiam in ipſa Sacramentorum adminiſtratione retrahere; aut ipſis miniſtris inhibere a Fidelibus liberali animo oblata accipere.

Quinimmo Concilium Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. in *cap.* 42. *tit. De Simonia*, ſicuti vetat aliquid a miniſtris in Sacramentorum miniſterio exigi, ita pariter vult laudabiles conſuetudines aliquid offerendi a laicis obſervari.

Et Rituale Romanum Pauli V. poſtquam omnem exactionem in Sacramentorum adminiſtratione proſcripſit, immediate ſubjungit: „ „ Si quid vero nomine eleemoſynæ, aut devotionis ſtudio, *peracto* „ jam Sacramento, a fidelibus *ſponte* offeratur, id licite pro *con-* „ *ſuetudine* locorum miniſter accipere poterit.

Nonnulla vero in hac oblatorum receptione a Parochis, aliiſque Sacramentorum miniſtris obſervanda ſunt.

VIII. Primo, ne in ſimilium oblatorum receptione tacita ſaltem exactio, Simoniæ aut avaritiæ ſuſpicionem ingerens, intercedat.

Tacitæ hujus exactionis frequenter ſunt rei, qui verbo aut facto eos arguunt avaritiæ, aut inhumanitatis, qui poſt adminiſtrationem Sacramentorum nihil, aut parum offerunt. Quis enim ambigat, quin ſic agendo cogant quodammodo Fideles ad dandum, dum negando, avaritiæ aut inhumanitatis notam ſibi impingendam norunt.

IX. Secundo, ſollicite cavendum, ne Sacramenta majori promptitudine, & hilaritate adminiſtrentur illis, a quibus plura offerenda ſcitur; facile enim major illa promptitudo & hilaritas, avaritiæ turpiſque quæſtus ſuſpicionem inſinuabunt.

X. Tertio, cavendum eſt, ne gratuitæ oblationes ex devotione Fidelium procedentes, facile in præceptum & neceſſitatem vertantur; adeo ut ſi quis offerre prætermittat, avarus immo injuſtus audiat.

Hinc enim continget, ut Fideles vel paupertate, præſertim occulta, vel expenſarum gravitate territi, Sacramenta aut non ſuſcipiant, aut ſaltem diutius, quam oportet, differant. Quod hodie, proh dolor! non raro circa ſuſceptionem Viatici, & Extremæ Unctionis evenire, nimis quam manifeſtum eſt.

XI. Ob hæc aliaque ex oblatorum receptione pullulantia incommoda, quæ difficulter in totum præcaventur, olim Synodus Eliberitana decrevit: *Hi qui baptizantur, ut fieri ſolebat, nummos in concham non mittant, ne Sacerdos, quod Gratis accepit, Pretio diſtrahere videatur*. Statuti illius rationem expoſuit in Concilio Baſileenſi Julianus Cardinalis: “ Apoſtolus præcipit ab omni *ſpecie* „ mali abſtinendum, 1 Theſſ. *cap.* 5. *verſ.* 22. Nonne *gratis* of- „ ferre, & eleemoſynam dare eſt pium, & charitatis opus; ſed „ quoniam tempore Baptiſmi nummos projicere in concham præ- „ tendebat *ſpeciem* mali, emendari & aboleri juſſit Eccleſia.

XII. Quin Sanctus Carolus noluit, ut Presbyteri quamcumque rem pro adminiſtratione Sacramentorum acciperent, etiam ſub *obtentu eleemoſynæ*; ut omnem *occaſionem*, & *notam avaritiæ* adimeret; utque exacte per omnia obſervarent hæc verba; *Gratis accepiſtis, gratis date* Matth. cap. 10. verſ. 8.

XIII. Scio quidem hanc diſciplinæ puritatem nec ubique vigere, nec in omnibus Eccleſiis hodie in præcepto eſſe, ut nimirum miniſtri non poſſint, jam adminiſtrato Sacramento, *gratis* oblata recipere: ipſa tamen ſacra miniſterii functio omnes miniſtros adſtringit, ut in oblatorum receptione, eam ſervent moderationem, & agendi modum, ne avaritiæ, turpiſve quæſtus notam incurrendo, miniſterium ipſorum vituperetur, & Sacramentis debita reverentia vileſcat. Caveantque ſedulo, ne liberales fidelium oblationes tandem in ſuſpectas exactiones degenerent; quo fiat, ut vel fideles a Sacramentorum receptione retrahantur, aut diutius quam convenit, differant.

XIV. Multopere ſane dolendum, quod in multis Parochiis Belgicis Paſtores, ac præcipue Vice-Paſtores adigantur ex oblationibus in Sacramentorum adminiſtratione fieri conſuetis, victitare; neque aliunde ad honeſte vivendum ipſis ſuppetat, hincque contingat, quod ipſa neceſſitate compellente, ſi non directe, & expreſſe temporalia in Sacramentorum adminiſtratione exigantur, *indirecte* tamen & *tacite* ſatis inſinuetur dandi neceſſitas: adeo ut ipſis Laicis quaſi perſuaſum ſit, oblationes illas non eſſe voluntarias, ſed ſe ad offerendum conſtrictos credant.

XV. Sane proſpiciendum eſt Epiſcopis, aliiſque Superioribus, & „ Magiſtratibus, “ ut Parochis Evangelii Prædicatoribus (verba „ ſunt Synodi Colonienſis anno 1536. *part.* 8. *cap.* 2.) certa ac „ competens ſubminiſtratio victus, & veſtitus fiat, idque ad eum „ modum, ne in adminiſtrandis Sacramentis quidpiam exigendo, „ oneri ſint Parochianis, aut cibum vicatim diſcurrendo emendicare cogantur, quo nihil turpius aut ſordidius.

XVI. Hoc quoque indubitatum eſt, quod Epiſcopi, & alii decimas poſſidentes Prælati, eorumque Capitula & Monaſteria „ (uti loquitur Chriſtianus Lupus Diſſert. 2. prooemiali ad tom. „ 3. Scholiorum in Canones *cap.* 7.) rigidum coram Deo onus „ portent dandæ Parochis ſuſtentationis integræ, & *miſeras* plebes „ liberandi ab exactionibus variis ſuſpectis, & offenſivis, ad quas „ iſti a neceſſitate coguntur.

XVII. Interim dum aliunde Parochis, & Sacerdotibus Sacramentorum, aliorumque ſpiritualium officiorum miniſtris ſufficienter nequit ſuccurri, coguntur que neceſſitate quodammodo ex oblatis vivere, non inconveniens viſum eſt, ut Epiſcopi, aliique Superiores, & Magiſtratus determinent ſive taxent, quid a fidelibus Parocho, aliiſque miniſtris in adminiſtratione Sacramentorum, aliiſque functionibus ſit dandum.

Hoc quippe pacto contingit, ut Paſtoribus, aliiſque Sacerdotibus adimatur occaſio, conventiones pactioneſque Simoniam, aut ſaltem turpem quæſtum redolentes cum Parochianis ineundi.

Ulterius per hanc Superiorum taxationem fit, ut Parochiani contra Parochum, & Sacerdotes conqueri nequeant, quaſi Parochianos injuſtis, & exceſſivis juribus & exactionibus gravent, dum id dumtaxat petunt, quod Superiores judicarunt a ſubditis in Parochorum, & Miniſtrorum ſuſtentationem ſolvendum.

XVIII. Hæc jura, quæ Paſtoralia dici ſolent, potiſſimum in adminiſtratione Sacramenti Matrimonii, & ſepulturis locum habent: eo quod in his ſine minoribus incommodis, & ſcandalo peti poſſe videantur.

Atque in primis hic periculum non eſt, quod ob jura ſolvi conſueta, & taxata Matrimonium differetur, aut omittetur; neque in ejus dilatione multum incommodi eſſe conſuevit; nec ſepultura ideo omittitur; aut ſi forſan non ea, qua alias pompa fiat, nihil aut parum inde incommodi timendum; quemadmodum (uti ante monuimus) timendum eſt, dum Viaticum aut Extrema Unctio, propter oblationes & expenſas faciendas, differtur, aut etiam omittitur: unde nunquam legitur, quod aliqua jura in horum adminiſtratione ſolvenda, taxata aut præſcripta fuerint.

XIX. Jura hæc in Funeralibus aut contractu Matrimonii ſolvi ſolita, & a Superioribus ad certam quantitatem taxata, videntur in locum decimarum perſonalium (quæ de jure communi debentur, & hodie paſſim in deſuetudinem abierunt) ſucceſſiſſe; ut ſicuti laici eo titulo debebant de omni ſuo lucro decimas dare Sacerdotibus, ita vice illarum ſolvant jura iſta vel viventes, dum Matrimonium ineunt, vel poſt mortem, dum ſepeliuntur.

Hanc ſurrogationem in locum decimarum perſonalium non obſcure expreſſit Synodus Atrebatenſis ſub Franciſco Richardoto *tit. de Sacramentis cap.* 3. Cum enim *cap.* 2. mandaſſet, ut Paſtores in adminiſtratione Sacramentorum „ omnes avaritiæ ſordes, & „ quæſtus inhoneſti & reprobati ſuſpiciones evitent; ne mercedem „ (quaſi in rebus ſanctis, & ſpiritualibus commutatio ulla juſta „ eſſe queat) vel exigant ſordide „: deinde capite ſequenti ſubjungit: „ Sed tamen ubi ſolidi fructus nulli ſunt, aut exigui Bene- „ ficiorum Curatorum, & minores quam ſufficiant alimoniæ Pa- „ ſtorum: ſi populus ſe durum, & avarum præbeat, nec liberali- „ ter pro ſuo quiſque modulo aliquid conferat Paſtoribus Sacra- „ menta miniſtrantibus; agi debebit cum Majeſtate Regia, ut iiſdem „ Paſtoribus greges neceſſaria commode provideant, ſive per de- „ cimas perſonales, quas certum eſt ceſſiſſe conſuetudini laudatæ, „ qua populus pro adminiſtratione Sacramentorum liberaliter ho- „ norarium aliquod impendere ſolebat; ſive alia quavis ratione: „ alioqui valde eſſet inhumanum laborem paſtoralis officii require- „ re ſine juſta mercede, & ſublata omni ratione parandi victus, „ & veſtitus.

XX. Præterea in hoc Decreto notandum, quod dicatur, agi debere cum Majeſtate Regia, ut laici ad ſimilia jura ſolvenda cogantur. Sciebant quippe hujus Synodi Patres, ægre permitti in Belgio, viciniſque Provinciis, ut temporalia hujuſmodi onera laicis citra conſenſum, & auctoritatem Regis imponantur: neque facile ad eorum ſolutionem ſe conſtringi patiantur, niſi conſenſum Regis acceſſiſſe conſtiterit (*a*).

Hinc teſte Antonio Anſelmo in ſuo Triboniano Belgico, *cap.* 33. cum de publicatione Concilii Tridentini hic tractaretur; eumque in finem ad Conſilia Regia reformationis Decreta expendenda miſſa eſſent, *ad cap.* 4. *Seſſ.* 21. *De Reformat.* ubi datur Epiſcopis facultas novas Parochias erigendi, & ſi neceſſe fuerit *compellendi* populum ea ſubminiſtrare, quæ ſufficiant ad vitam Sacerdotum ſuſtentandam „ *cummunis* nota fuit, compulſionem illam populi, & „ exactionem fieri non poſſe ſine *auctoritate Regia*, neque hanc ju- „ riſdictionem Eccleſiaſticis Judicibus unquam competiiſſe.

XXI. Quamvis, aut dictum eſt *num.* 19. jura in funeralibus, & contractu Matrimoniali ſolvi ſolita, probabiliter ſucceſſerint in locum decimarum *perſonalium*, illud tamen incommodi habent hæc jura præ decimis *perſonalibus*, quod horum jurium exactio, & perſolutio facilius nata ſit ingerere ſpeciem ſimoniæ aut turpis quæſtus, quam perſolutio & exactio decimarum *perſonalium*, eo quod prædicta jura ſolvantur, & exigantur cum reſpectu ad *ſingulas* ſepulturarum, aut matrimoniorum celebrationes, eaque ratione ſuſpicionem facile ingerent, ea perſolvi vel exigi quaſi pretium exhibiti miniſterii divini.

Decimæ vero perſonales, non ſecus atque hodiernæ decimæ prædiales, & mixtæ ſolvebantur, & exigebantur ſine reſpectu ad *ſingulas* functiones Eccleſiaſticas: neque plus minuſve ſolvebatur aut exigebatur, ſive ſacra illa ſæpius vel rarius adminiſtrata eſſent: Proinde nulla ex earum ſolutione, vel petitione ſuſpicio oriri nata erat, functiones has intuitu retributionis temporalis impendi: quam non raro horum jurium exactio, & receptio ingerere ſolet.

Hinc

(*a*) Jus Canon cum decernit cogi poſſe laicos ad jura pecuniaria miniſtris Eccleſiæ ſolvenda, quæ uſu veteri ſunt legitime determinata. Ita cap. *Ad Apoſtolicam* l. 5. Decretalium tit. 3.

Hinc ulterius ſequitur, quod imputatio decimarum perſonalium in competentiam Paſtoralem non eſſet obnoxia iiſdem incommodis, quibus eſſe ſolet imputatio dictorum jurium in dictam competentiam: hæc enim jurium illorum imputatio quodammodo Paſtores cogit ad *rigidam* horum jurium exactionem, quæ vix ſine ſuſpicione ſimoniæ, vel ut minus turpis quæſtus, fieri ſolet.

XXII. De Sacerdotis honorario ex funerarii Sacrificii opera agendum apud profanum Judicem, & non apud Eccleſiaſticum, judicatum fuiſſe anno 1532. refert Renatus Choppinus *lib. 2. de Sacra politia tit. 2. num. 2.* & pluribus confirmat Carolus Fevretius tractatu *De Abuſu lib. 4. cap. 8.* aſſeritque Senatum Regium ſolere improbare, & caſſare ſuſpectas ac minus honeſtas exactiones, quæ in ſacrorum adminiſtratione fiunt tametſi longa conſuetudine firmatas, & a ſententia Judicis Eccleſiaſtici ſimiles exactiones adjudicante, *tamquam ab abuſu* ad Senatum Regium laicos appellare poſſe.

Decanus, & Capitulum Eccleſiæ Cathedralis Engoliſmenſis tamquam Paſtores Primitivi cujuſdam Eccleſiæ Parochialis condemnaverant Parochianos, ad ſolvendum quid modicum pro vino quoties communicarent, interjecta per Parochianos appellatione *tamquam ab abuſu*, dictum fuit per Parlamentum Pariſienſe anno 1551. male & abuſive judicatum.

XXIII. Cæterum, quacumque auctoritate jura illa ſint taxata, nemo non ſcit, quam difficulter illa ſine omni fidelium ſcandalo, & offenſione exigantur: & quam facile horum exactio nata ſit populo ingerere ſuſpicionem, Sacramenta aliaque ſacra officia a Sacerdotibus intuitu retributionis adminiſtrari; ipſorumque Sacerdotum quæſtui Sacra ſubſervire, dum vident, illa non niſi conſtituta mercede adminiſtrari; idque eo majore, quo ſolemnius adminiſtrantur.

Hinc non difficulter intelligitur, Superioribus tum Eccleſiaſticis, tum ſæcularibus adlaborandum eſſe, ut quantum rerum conditio patitur, Paſtoribus, aliiſque Eccleſiæ miniſtris ita de temporalibus provideatur, ut ab ejuſmodi ſcabioſis, & ſuſpectis jurium exactionibus abſtinere queant: quod nec difficile eſſet, ſi proventus Eccleſiaſtici iis, qui in vinea Domini laborant, juxta mentem Eccleſiæ, & Fundatorum aſſignarentur: de quo latius infra ubi de Decimis, & bonis Eccleſiæ tractabitur (*a*).

XXIV. Denique ex dictis concludant Paſtores, aliique Eccleſiæ miniſtri, quod, dum ob temporum duritiem aliunde quam ex his juribus neceſſaria vivendi media non ſuppetunt, in horum jurium & oblationum receptione aut petitione, eam ſaltem ſervare ſtudeant moderationem, & circumſpectionem, ne avaritiæ turpiſve quæſtus notam incurrant, qua ipſorum apud laicos miniſterium vituperetur, & Sacramentorum, aliorumque Sacrorum uſus vileſcat (*b*).

(*a*) Addendus quoque eſt tractatus, quem Doctiſſimus Van-Eſpen elucubravit *de jure Parochorum ad Decimas, & Oblationes* &c. tractatus iſte ſuum obtinet locum inter diſſertationes ab eodem auctore elaboratas.

(*b*) Conſule quid auctor noſter hac de re ſcribit *part. 2. ſect. 4. tit. 7. c. 4. num. 43. 44.* &c.

TITULUS SECUNDUS.

De Baptiſmo.

CAPUT PRIMUM.

De Neceſſitate, Forma, & Materia Baptiſmi; quomodo hæc adhibenda?

1 *Primum & maxime neceſſarium Sacramentum eſt Baptiſmus.*
2 *Dicitur aliorum Sacramentorum* janua.
3 *Innocentius III. dubitavit, num Ordo a* non Baptizato *ſuſceptus eſſet invalidus: aliqua Sacramenta ab illo valide recipi poſſe credidit.*
4 *Credidit* tutius *Ordines a tali ſuſceptos reiterandos.*
5 *In quo fundata fuerit reſolutio Innocentii?*
6 *Non temere de ſuſcepto Baptiſmo dubitandum.*
7 *Deſcribitur Baptiſmus* Flaminis.
8 *Per Baptiſmum Flaminis quis ſalvari poteſt?*
9 *Patrum ſententiis acquieſcendum.*
10 *Quid ſit Baptiſmus* Sanguinis?
11 *Solus Baptiſmus* Fluminis *habet rationem veri Sacramenti.*
12 *Forma Baptiſmi Latinorum.*
13 *Forma Græcorum nonnihil in verbis diverſa; eamque ut ſufficientem probat Eccleſia Latina.*
14 *Eſpoſitio* Cap. 1. tit. de Baptiſmo.
15 *Materia Baptiſmi aqua naturalis.*
16 *Quæ cenſenda aqua* naturalis?
17 *Extra caſum neceſſitatis cum dubio liquore baptizare non poteſt.*
18 *Ritus adhibendi aquam in Baptiſmo non ubique eſt idem.*
19 *Eccleſia Græca olim uſa fuit* Immerſione, *& eam hodierna eorum Ritualia præſcribunt.*
20 *Idem ritus etiam apud Latinos aliquando uſitatus fuit.*
21 *Ritus baptizandi per* immerſionem *multis ſæculis in Eccleſia Latina perſeveravit.*
22 *Baptizare per* immerſionem *non ſpectat ad valorem Baptiſmi, ſed ad diſciplinam.*
23 *An per* infuſionem, *an per* immerſionem *Baptiſmus ſit conferendus, pendet a conſuetudine, & præſcripto Eccleſiarum.*
24 *Debet aqua ſic adhiberi ut ſit* ablutio, *non* aſperſio.
25 *Aqua ſic infundenda, ut ipſe Baptizandus cenſeatur vere* ablutus.
26 *Quæ cenſenda pars notabilis, ratione cujus Baptizandus dicatur* ablutus.
27 *Quomodo Græci aquam infundant?*
28 *Trina immerſio multis Canonibus olim præcepta fuit.*
29 *Licet* trina *immerſio videatur ab Apoſtolis deſcendere, non ſpectat tamen ad eſſentiam Baptiſmi.*
30 *Aliquando præceptum ut* unica *fieret immerſio, & quare?*
31 *Regula quæ in hac diſciplinæ diverſitate tenenda eſt:*

PRIMUM inter Sacramenta numeratur *Baptiſmus*, de quo in Symbolo fidei Conſtantinopolitano dicitur: 1. *Confiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum.* Et Synodus Tridentina: *Si quis dixerit, Baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem; anathema ſit.* Seſſ. 6. *De Baptiſmo. Can. 4.*

II. Quin & jam pridem a Theologis dicitur, Baptiſmum eſſe januam aliorum Sacramentorum: id eſt, alia Sacramenta ad ſui valorem requirere prævie in ſuſcipiente Baptiſmum: quod ſequutus Bonifacius VIII. in *cap. 2. De Cognat. ſpirituali in VI.* vocat Baptiſmum Sacramentorum *fundamentum, & januam reliquorum.*

III. Tempore Innocentii III. id eſt, ſæculo XIII. ineunte, dubium fuiſſe, an non baptizatus, qui tamen crederet ſe baptizatum non poſſet *valide* ordinari, manifeſtum eſt reſponſo ipſius Innocentii in *cap. 3. tit. De Presbytero non baptizato*; ubi ipſe Pontifex multa adducit, quæ validitatem Ordinis ita ſuſcepti evincere videbantur; atque inter alia tamquam certum ſupponere apparet, quod „ illud non ſit generaliter verum, neque de novis, neque „ de veteribus Sacramentis, quod Baptiſmus ſit *fundamentum* illorum, quoniam & Sacramentum Conjugii, & Euchariſtiæ a „ non baptizatis recipi poteſt.

IV. Poſt hæc ſubjungit: „ Quia vero in Concilio apud *Compendium* legitur conſtitutum, ſi quis in Presbyterum ordinatus deprehenderit ſe non baptizatum; baptizetur, & iterum ordinetur: nos circa latorem præſentium in hoc dubitabili caſu, quod „ tutius eſt ſequentes, mandamus, quatenus ipſum per ſingulos „ Ordines, uſque ad Sacerdotium promovere procures, & permittas eum in Sacerdotio miniſtrare, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur eſſe factum: nec male de Sacramento ſentitur, cum illud non Religionis contemptus, ſed articulus neceſſitatis excludit.

Ex his haud obſcurum eſt, Innocentium de validitate ſuſcepti Ordinis a non baptizato dubitaſſe; neque crediſſe, Baptiſmum eſſe fundamentum omnium Sacramentorum.

V. Ad hæc ſat patet, Innocentium dubium ſuum de invaliditate Ordinis, ſuamque reſolutionem de iterando Ordine fundaſſe in quodam Decr. Conc. *apud Compendium*; quod refertur ſub nomine illius Concilii apud Gratianum *cauſ. 1. q. 1. Can. 60.*

Verum adverterunt Eruditi, hoc Decretum in nullo Concilio *apud Compendium* reperiri. Extat autem *lib. 6. Capitularium Regum Francorum c. 94.* neque antiquior ejus fons reperitur.

☞ Ea Criticorum animadverſio ſatis oſtendit Innocentium III. uſum fuiſſe auctoritate Gratiani ſine diſcuſſione; quod quidem non tantum in ſuperiori reſponſione, ſed in plurimis aliis contigiſſe videtur: neque enim ſummus Pontifex ſolebat diſcutere, num a Gratiano relata eſſent genuina vel authentica. Hinc ulterius contigit (uti in hoc opere ſæpius notatum) plura ſenſim, poſt evulgatas & receptas has Decretales Innocentii III. & aliorum Pontificum, qui ſimiliter ſine examine, Decreto Gratiani uſi ſunt, a Canoniſtis & Theologis pro indubitatis fuiſſe recepta, quæ vel Patribus fuerant ignota, aut ſaltem nondum determinata.

VI. Ut vero ſcrupuloſis anxietatis, & dubitationis occaſionem adimat Innocentius, addit: „ Et certe de illo, qui natus de Chriſtianis parentibus, & inter Chriſtianos eſt fideliter converſatus, „ tam violenter præſumitur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præſumptio pro certitudine ſit habenda, donec evidentiſſimis forſitan argumentis contrarium probaretur.

VII. Dicit præterea Innocentius in citato Capitulo 3. Quod quis „ non ſolum per Sacramentum fidei, ſed per *fidem* etiam Sacramenti efficitur procul dubio membrum Chriſti.

Illud autem quod dicit *Fidem Sacramenti*, per quam quis efficitur membrum Chriſti, vocari ſolet *Baptiſmus Flaminis*, de quo verbis Auguſtini dicitur apud Gratianum in *Can. 34. Diſt. 4. De Conſecrat.* „ Invenio non tantum paſſionem pro nomine Chriſti, „ id, quod ex Baptiſmo deerat, poſſe ſupplere, ſed etiam *fidem*, „ converſionemque cordis, ſi forte ad celebrandum myſterium „ Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque enim latro ille pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro meritis „ facinorum ſuorum: nec quia credidit, paſſus eſt, ſed dum patitur, credidit. Quantum itaque valeat etiam ſine viſibili Sacramento Baptiſmi, quod ait Apoſtolus ad Rom. cap. 10. verſ. „ 10. *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*; in illo latrone declaratum eſt. Sed tunc impletur inviſibiliter, cum myſterium Baptiſmi non contemptus Religionis, ſed „ articulus neceſſitatis excludit (*a*).

VIII. De eodem Flaminis Baptiſmo agit Pontifex in *cap. 2. tit. De Presbytero non baptizato*, reſpondens Cremonenſi Epiſcopo: „ Presbyterum, quem ſine unda Baptiſmatis extremum diem „ clau-

(*a*) Hoc S. Auguſtini teſtimonium a Gratiano deſumptum eſt ex lib. 4. S. Doctoris de Baptiſmo cap. 22.

,, claufiffe fignificafti, quia in S. Matris Ecclefiæ fide, & Chrifti nominis confeffione perfeveraverit, ob originali peccato folutum, & cæleftis patriæ gaudium effe adeptum afferimus incunctanter.

Antonius Auguftinus in notis ad primam collectionem Decretalium, ad hæc verba, *Effe adeptum*, ait: *Potuiffe adipifci*, malim. ,, Quid enim fi alicujus occulti peccati reus mortuus eft? Quod fi non fatisfecit pro aliis etiam confeffus?

IX. Poft hæc Epifcopum remittit ad libros SS. Auguftini & Ambrofii, addens hanc notandam fententiam: Sopitis igitur quæftionibus Doctorum, *Patrum fententias teneas*, & in Ecclefia tua juges preces, hoftiafque Deo offerri jubeas pro Presbytero memorato.

X. Præter Baptifmum *Flaminis*, meminit quoque Auguftinus in citato *Can.* 34. & in *Can.* 37. Baptifmi, qui vulgo vocatur Baptifmus *Sanguinis*; qui confiftit in morte pro Chrifto tolerata, five *Martyrio*; in quo proprio fanguine pro Chrifto fufo fidelis abluitur, antequam præ anguftiis temporis, aliove impedimento vivificis Baptifmi undis regeneretur; de quo in dicto *Can.* 37. fub nomine Auguftini: ,, Catechumenum quamvis in bonis operibus defunctum vitam æternam habere non credimus, *excepto Martyrio*, ubi tota Baptifmi Sacramenta complentur. Et apertius ipfe Auguftinus *lib.* 3. *De Civitate Dei c.* 7. ,, Quicumque etiam non percepto regenerationis lavacro pro *Chrifti Confeffione moriuntur*; tantum eis valet ad dimittenda peccata, quam fi abluerentur facro Fonte Baptifmatis.

XI. Verum licet ex his fufficienter conftet, Baptifmum *Flaminis* (qui in perfecta peccatorum deteftatione ex Dei amore, & defiderio recipiendi Sacramentum Baptifmi confiftit) & Baptifmum *Sanguinis* fupplere vices Sacramenti Baptifmi, nihilominus certum eft, neutrum effe Sacramentum; neque verum *Baptifmum*, de quo loquitur Chriftus, dum ait: *Nifi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteft introire in regnum Dei*. Joan. 3. verf. 5. Et rurfus: *Euntes docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Matth. 18. verf. 19.

Hic Baptifmus aquæ, five *Fluminis* eft proprie dictus Baptifmus; atque folus rationem veri Sacramenti novæ legis habet; appellaturque communiter, Sacramentum *Regenerationis*; eo quod per illum homo fpiritualiter *regeneretur*, five *renafcatur*; conftituaturque *Filius Dei*; & de hoc folo Baptifmo hoc titulo tractabitur.

XII. Formam hujus Sacramenti clare expreffit Chriftus, dum *Matthæi* 28. in jam relatis verbis Apoftolos juffit baptizare in *nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.

Unde Ecclefia Latina jam pridem hac forma ufa fuit. *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: quæ extat in Sacramentario S. Gregorii, & in veteri ordine Romano paulo poft tempora S. Gregorii compofito (*a*).

XIII. Ecclefia Græca, uti legitur in eorum Rituali apud Jacobum Goar, pag. 355. utitur hac forma: *Baptizatur fervus Dei N. in nomine Patris*, & *Filii, & Spiritus Sancti, nunc & femper, & in fæcula fæculorum. Amen.*

Hanc formam tamquam fufficientem probavit Eugenius IV. in Decreto Unctionis Armenorum, quod extat in appendice Concilii Florentini tom. 13. Concil. col. 5791. ,, Quoniam, ait, cum principalis caufa, ex qua Baptifmus virtutem habet, fit S. Trinitas, inftrumentalis autem fit minifter, qui tradit exterius Sacramentum; fi exprimitur actus, qui per ipfum exercetur miniftrum, cum S. Trinitatis invocatione perficitur Sacramentum.

Itaque invocationem Sanctæ Trinitatis atque ipfarum Perfonarum diftinctam expreffionem in ipfa Baptifmi collatione juxta Chrifti verba, & mandatum Ecclefia obfervavit; eamque ad effentiam ac validitatem Baptifmi neceffariam fuppofuit, minus follicita quibus præcife verbis ipfe actus miniftri exprimeretur, de quo nec Patribus cum hæreticis fuiffe contentionem legimus: modo tamen (uti loquitur Eugenius IV. in citatis verbis) fufficienter *exprimatur actus, qui per ipfum exercetur* miniftrum.

XIV. Unde credendum eft, quod Pontifex (*b*) *cap.* 1. *tit. De Baptifmo*, dicens, quod fi quis puerum ter in aquam immerferit ,, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen, & non dixerit, *Ego baptizo te* in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, *non eft* puer baptizatus ,,: eam in invaliditatem non refundat in omiffionem illorum formalium verborum, *Ego baptizo te*; cum illa verba Græci non adhibeant, fed in hoc potius, quod actus qui per miniftrum exercetur, non cenferetur fufficienter expreffus.

XV. Quemadmodum ex verbis Chrifti *Matth.* 28. ad Apoftolos dictis, Ecclefia intellexit, invocationem SS. Trinitatis, & trium divinarum Perfonarum diftinctam expreffionem effe neceffariam in Baptifmo; ita ex verbis Chrifti ad Nicodemum *Joan.* 3. *Nifi quis renatus fuerit ex* aqua, *& Spiritu fancto non poteft introire in regnum Dei*, intellexit, fideles effe regenerandos five baptizandos in vera ac naturali *aqua*.

Unde a quodam Epifcopo interrogatus Innocentius III. ,, Utrum parvuli fint pro Chriftianis habendi, quos in articulo mortis conftitutos propter *aquæ penuriam*, & abfentiam Sacerdotis, aliquorum fimplicitas in caput ac pectus ac inter fcapulas pro Baptifmo *falivæ* confperfione linivit ,,? Refpondit Innocentius in *cap.* 5. *tit. De Baptifmo*: ,, Quod cum in Baptifmo duo femper, videlicet verbum, & *elementum* neceffario requirantur, juxta quod de verbo Veritas ait: *Euntes in mundum univerfum prædicate Evangelium omni creaturæ, & baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Eademque dicat de elemento: *Nifi quis renatus fuerit ex* aqua *& Spiritu Sancto non intrabit in regnum cælorum*; dubitare non debes, illos *verum non habere* Baptifmum, in quibus non folum utrumque prædictorum, fed eorum alterum eft omiffum.

Et Synodus Tridentina *Seff.* 7. *Can.* 2. *de Baptifmo*: ,, Si quis dixerit, aquam *veram*, & *naturalem* non effe de *neceffitate* Baptifmi, atque ideo verba illa Domini Noftri Jefu Chrifti: *Nifi quis renatus fuerit ex aqua &, Spiritu Sancto*, ad metaphoram aliquam detorferit, anathema fit.

XVI. Quæ vero dicenda fit *vera*, & *naturalis* aqua, ex communi, & vulgari loquendi ufu judicandum eft; neque extra cafum neceffitatis adhibendus eft liquor, de quo dubium fit, num fit *vera*, ac *naturalis* aqua, prout hæc communiter, & vulgariter intelligitur: tametfi fubtiliter philofophando fpeculative defendi poffet, liquorem illum effentialiter ab *aqua* naturali non differre.

XVII. Ubicumque vero morale aliquod dubium fubeft, unm liquor aliquis fit *vera*, ac *naturalis aqua* (extra cafum neceffitatis ubi alius haberi nequit) nequaquam adhibendus eft: imo fi Paftor aquam *veram*, & *naturalem* habere poffet, tametfi cum *evidenti periculo vitæ*, nequaquam poffet cum liquore *dubio*, tali cafu infantem baptizare; fed deberet tunc juxta Chrifti *mandatum*, *animam fuam ponendo pro ovibus fuis*, aquam veram ac naturalem comparare; ne alias falutem æternam illius infantis periculo exponat: uti recte advertit, & multis profequitur Farvacquius *De Baptifmo cap.* 2. *q.* 2. *cafu* 4. §. 1. & 2.

XVIII. Quo ritu aqua adhiberi debeat, an per *immerfionem*, ita ut ipfe baptizandus *aqua* immergatur; an per infufionem five afperfionem; ut nimirum aqua infundatur ipfi baptizando, non una olim fuit, nec hodie eft omnium Ecclefiarum difciplina.

XIX. In Ecclefia Orientali jam pridem *immerfionem* ufitatam fuiffe, conftat ex Cyrillo Hierofolymitano *catechefi myftagogica* 2. ubi alloquens recenter baptizatos, ait: ,, Et confeffi eftis falutarem confeffionem, & *merfi* ter in aqua, rurfus *emerfiftis*: atque ita per hæc fymbola triduanam Chrifti fignificaftis *fepulturam*.

Meminit quoque Sanctus Chryfoftomus *Homil.* 6. *in Epiftola ad Coloffenfes*, immerfionis in Baptifmo adhibitæ; quin & hodie eum baptizandi ritum Euchologia five Ritualia Græcorum præfcribunt; atque poft expreffam formam Baptifmi monitum fubnectitur: *Unaquaque prolatione* demergens, & educens *eum ex aqua*.

Ad hæc verba reflectens Jacobus Goar in notis ad Rituale Græcorum *p.* 365. *n.* 24. ait: *Antiquus* immerfionis *mos hic annotatur*.

XX. Quin & in Ecclefia Latina hunc *immerfionis* ritum multis fæculis ufitatum fuiffe diffiteri non poffumus. Et quidem fæculo II. ordinarium folitumque fuiffe teftatur Tertullianus *libro de Corona militis cap.* 3. ubi relatis nonnullis, quæ Baptifmum præcedunt, ait: *Dehinc ter mergitamur*. Immo adeo conftans erat hic baptizandi ritus, ut quidam dubitaffe videantur de valore Baptifmi per *infufionem* collati; uti colligere eft ex quæftione a Magno propofita S. Cypriano: ,, Quæfifti (ait S. Cyprianus *Epift.* 75. ad Magnum) etiam Fili chariffime, quid mihi de illis videatur, qui in infirmitate & languore gratiam Dei confequuntur, an habendi fint *legitimi* Chriftiani, eo quod aqua falutari non *loti* fint, fed *perfufi*.

XXI. Et quidem ritus ille multis fæculis etiam in Ecclefia Latina perfeveravit, uti videre eft apud Auctores, qui de divinis Officiis fcripferunt; adeo ut S. Thomas etiam fuo tempore judicaverit, *tutius effe baptizare per modum* immerfionis: *quia*, ait, *hoc habet* communis *ufus* 3. parte q. 66. art. 7.

Conftat tamen ex ipfo Sancto Thoma ibidem *art.* 8. quod eodem tempore ritum *infufionis* feu *afperfionis* nonnulli adhibere inciperent.

XXII. Immo licet ritus *immerfionis* effet communis, ac in omnibus paffim Ecclefiis ufitatus, tamen eum non effe de effentia Baptifmi fatis indicabant, qui de ejus ufu fcribebant.

Walfridus Strabo fæculo IX. fcribit: ,, Notandum autem, non folum *mergendo*, verum etiam *defuper fundendo*, multos fuiffe baptizatos, & adhuc *poffe ita* baptizari, fi *neceffitas* fit, ficut in paffione B. Laurentii quemdam urceo allato legimus baptizatum. Hoc etiam folet evenire, cum provectiorum granditas corporum in minoribus vafis hominem tingi non patitur ,,. *Libro de Rebus Ecclef. cap.* 26.

Similiter S. Cyprianum validum exiftimaffe Baptifmum illius, qui tantum effet *perfufus*, patet ex refponfione ipfius ad quæftionem fibi a Magno propofitam; dum ait: *Unde appareat* afperfionem *quoque aquæ inftar lavacri falutaris obtinere*. Quam refolutionem tamquam fuo tempore certiffimam, amplectitur, & probat S. Auguftinus *lib.* 6. *contra Donatiftas cap.* 7.

Unde etiam Græci quamvis ex præfcripto fuorum Ritualium deberent baptizare *immergendo*; tamen tefte Jacobo Goar loco jam citato, *infufiones fæpius utuntur*.

XXIII. Itaque ritus ille *immerfionis* annumerandus eft punctis difciplinæ, quæ pro temporum & locorum varietate mutari, & variari poffunt: quod etiam Rituale Romanum Pauli V. nota, & fingularium Ecclefiarum confuetudinem hic effe retinendam mandat. Baptifmus licet fieri poffit aut per *infufionem* aquæ, aut ,, per *immerfionem*, aut per *afperfionem*; primus tamen vel fecundus modus, qui magis funt in ufu, pro Ecclefiarum confuetudine retineantur.

XXIV. Cæterum circa *infufionem* obfervandum, eam debere effe talem, ut revera moraliter, & vulgariter loquendo, Baptizandus cenfeatur *ablutus*; unde Paftorale Mechlinienfe loquens de aqua in Baptifmo adhibenda, ait: ,, Eam vero adhibeat Baptizans in *notabili* quantitate, fic ut *ablutio*, *non afperfio* merito cenfeatur.

Nullatenus ergo probandum, quod Paftor tempore peftis, veritus infici pefte, infantem recenter natum ex matre pefte infecta *afpergillo* baptizaret; eo fere modo, quo Sacerdotes in templis populum afpergunt aqua luftrali; quam praxim late improbat Farvacquius *cap.* 5. *q.* 4. *cafu* 2.

XXV. Ulterius *infufio* aquæ ita adhibenda eft, ut *ipfe* baptizatus dicatur vere *ablutus*; ideoque in primis monet Paftorale Mechlinienfe, ut Baptizans fit *folicitus*, *at ablutio non tantum fiat in capillis*, *fed in cute*. Deinde requiritur, ut abluta fit pars aliqua notabilis, ratione cujus ipfe baptizandus moraliter dici queat *ablutus*.

(*a*) Circa feptimum fæculum in lucem prodiiffe Ordo Romanus creditur.
(*b*) Pontifex ille, de quo agitur, erat Alexander III. qui obiit ann. 1181.

XXVI. Quæ vero ſit dicenda notabilis pars, vix aliter quam ex communi Eccleſiæ praxi, & piorum fidelium fide determinari poteſt; cenſeturque communi exiſtimatione talis pars ipſum *caput* infantis: neque aliud membrum hodie ſaltem in Eccleſia Latina ablui ſolet, ſed nec alterius ſolius membri ablutionem extra caſunt neceſſitatis permittit Rituale Romanum dicens: ,, Nemo in ,, utero matris clauſus baptizari debet. Sed ſi Infans *caput* emiſerit, & periculum mortis immineat, baptizetur in *capite*; nec ,, poſtea ſi vivus evaſerit, erit iterum baptizandus. At ſi aliud ,, membrum emerſerit, quod vitalem indicet motum, in illo, ,, ſi periculum impendeat, baptizetur, & tunc ſi natus vixerit, ,, erit ſub conditione baptizandus eo modo, quo ſupra dictum ,, eſt: *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* ,, Si vero ita baptizatus deinde mortuus prodierit ex utero, de- ,, bet in loco ſacro ſepeliri.

XXVII. Jacobus Goar ubi teſtatur Græcos hodie interdum per *infuſionem* baptizaret, una monet: ,, Quoad enim licuit obſerva- ,, re puerum ſedentem in vaſe, vel pelvi, ad cubitum profun- ,, do, ter ſuperinfuſa *non modicæ* quantitatis aqua *calida* puri- ,, ficat: Vel certe ne aquæ copia obruatur, & forte nimiam ,, epotet, pronum poſitum, & ſiniſtra in ventre ſuſtentatum, ,, Sacerdos capite & toto corpore ſalutaribus aquis abluit, ,, & luſtrat.

XXVIII. Trinam merſionem olim uſitatam fuiſſe conſtat ex S. Auguſtino, aliiſque Patribus, quos refert Gratianus *Diſt.* 4. *de Conſecrazione Can.* 78. & ſequentibus; quin & Canon 50. vulgo *Apoſtolorum*, relatus a Gratiano ibidem *Can.* 79. vult ut ,, ſi quis Presbyter, aut Epiſcopus *non trinam* ,, merſionem unius myſterii celebret, ſed *ſemel* mergat in Ba- ,, ptiſmate, deponatur.

Quin & ibidem apud Gratianum *Can.* 82. ſub nomine Pelagii Papæ ad Gaudentium refertur: ,, Multi ſunt, qui in nomine *ſo-* ,, *lummodo* Chriſti *una* etiam merſione ſe aſſerunt baptizare. E- ,, vangelicum vero præceptum ipſo Deo, & Domino Salvatore ,, noſtro Jeſu Chriſto tradente, nos admonet in nomine Trinita- ,, tis, *trina* etiam *merſione* ſanctum Baptiſma unicuique tribuere, ,, dicente Domino Diſcipulis ſuis: *Ite, baptizate omnes gentes in* ,, *nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti* ". Matth. cap. 28. v. 19.

XXIX. Hæc aliaque a Gratiano relata teſtimonia ſufficienter evincunt, *trinam* merſionem jam a primis ſæculis fuiſſe uſitatam, atque ex Apoſtolica quodammodo traditione deſcendere; at eam ſpectare ad eſſentiam Baptiſmi nequaquam evincunt: immo non niſi ad diſciplinam (circa quam varia poteſt eſſe Eccleſiaſtica conſuetudo) pertinere ſine ulla dubietate reſpondit S. Leandro Hiſpalenſi Epiſcopo, Sanctus Gregorius *lib.* I. *Epiſt.* 41. referturque a Gratiano loco citato *Can.* 80. ,, De *trina* merſione baptiſmatis, ,, nihil reſponderi verius poteſt, quam quod ipſi ſenſiſtis; quia ,, in una fide nihil officit S. Eccleſiæ conſuetudo diverſa: Nos ,, autem, quod tertio mergimus, triduanæ ſepulturæ Sacramen- ,, ta ſignamus: ut dum tertio infans ab aquis educitur, reſurre- ,, ctio triduani temporis exprimatur. Quod ſi quis forte etiam ,, pro Summæ Trinitatis veneratione exiſtimet fieri, neque iſtud ,, aliquid obſiſtit baptizandos ſemel in aquis mergere, quia dum ,, in tribus Perſonis una ſubſtantia eſt, reprehenſibile eſſe nulla- ,, tenus poteſt, infantem in Baptiſmate vel ter, vel ſemel immer- ,, gere: quando & in tribus merſionibus Perſonarum Trinitas, & ,, in una poteſt Divinitatis, ſingularitas deſignari.

XXX. Circa idem tempus Patres Concilii Toletani IV. intelligentes inter Sacerdotes ſummas eſſe de *trina*, vel *ſimpla* merſione contentiones; atque Arianos ex *trina* illa merſione arguere *Trinitatem eſſentiæ* in Perſonis, auctoritate S. Gregorii freti decreverunt *Can.* 6. ,, Propter vitandum ſchiſmatis ſcandalum, vel ,, hæretici dogmatis uſum, *ſimplam* teneamus Baptiſmi *merſionem*; ,, ne videantur apud nos, qui *tertio* mergunt, hæreticorum pro- ,, bare aſſertionem, dum ſequuntur & morem. Et ne forte ſit du- ,, biam hujus ſimpli myſterium Sacramenti .... videat in eo uni- ,, tatem Divinitatis, & Trinitatem Perſonarum oſtendi. Unita- ,, tem dum *ſemel* immergimus; *Trinitatem*, dum in nomine Pa- ,, tris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizamus.

In antiquo Sacramentario Gallicano, quod ex antiquo Codice manuſcripto Monaſterii Bobienſis edidit vir eruditus Joannes Mabillonius *tom.* I. *Muſæi Italici* (quem Codicem ſcriptum ante annos mille ex charactere conjicit Mabillonius) extat formula Baptiſmi his verbis expreſſa *pag.* 324. *Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, unam *habentem* ſubſtantiam, *ut habeas vitam æternam, partem cum Sanctis.*

Si Sacramentarium illud compoſitum ſit ad uſum Eccleſiæ Gallicanæ ante annos mille; adeoque circa ſæculum VII. quo dictum Toletanum Concilium habitum fuit, mirum non eſt, ſi hæc verba, *unam habentem ſubſtantiam*, ad vitandum Arianorum errorem addenda cenſuerint, ſicuti Patres Toletani eodem motivo *ſimplam* merſionem adhiberi voluerunt.

Interim hic notare poſſumus, Eccleſiam interdum ritus aliquos quantumvis antiquitate venerandos mutare, ubi id ob naſcentes errores magis convenire judicat.

XXXI. Paſtores vero, aliique inferiores miniſtri in his obſervare debent regulam, quam in ſimilibus tradit S. Auguſtinus *Epiſt.* 54. *num.* 2. ad Januarium: ,, Nec diſciplina ulla eſt in his ,, melior gravi prudentique Chriſtiano, quam ut eo modo agat, ,, quo agere viderit Eccleſiam, ad quam forte devenerit. Quod ,, enim neque contra fidem, neque contra bonos mores eſſe con- ,, vincitur, indifferenter eſt tenendum, & propter eorum, inter ,, quos vivitur, ſocietatem, ſervandum eſt.

CAPUT II.

Diſcutitur illorum verborum, *ego te Baptizo*, neceſſitas ad conſtituendam Baptiſmi formam.

1 *Dubium hac de re Pontii Claromontani.*
2 *Mauritius Epiſcopus Pariſienſis dubium ſolvit.*
3 *Stephanus Epiſcopus Tornacenſis dubium primo fovere videtur.*
4 *Summo deinde ſtudio amplectitur Clauſulam*, ego te Baptizo.
5 *Ex dubio Pontii, & reſponſo Stephani concluditur laicos in caſu neceſſitatis ſolitos olim fuiſſe baptizare abſque prædicta clauſula.*
6 *Relata in corpus Decretalium Decretali Alexandri III. creditum eſt validum non eſſe Baptiſmum ſine his verbis* ego te Baptizo.
7 *Nemini, cum baptizat, fas eſt ea omittere.*

☞ I. SUPERIORI Capite num. 14. leviter perſtricta eſt quæſtio de neceſſitate horumce verborum, *ego te baptizo*, in Baptiſmi adminiſtratione proferendorum; quocirca non erit ſuperfluum eam profundius diſcutere, ac primo examinare, quis huic movendæ occaſionem dederit.

Duodecimo ſæculo Pontius Epiſcopus Claromontanus dicitur conſuluiſſe Mauritium Epiſcopum Pariſienſem, & Stephanum S. Genovefæ Abbatem, qui poſtmodum fuit Epiſcopus Tornacenſis, de quodam puero, ,, qui cum natus eſſet, nec poſſet Sacerdos ad ,, baptizandum eum congrue reperiri, Pater ejus immerſit eum ,, aqua dicens: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: ,, Additque. Et hæc eſt peſſima conſuetudo in terra noſtra, ut ,, in talis neceſſitatis articulo dicant; *In nomine Patris, & Fi-* ,, *lii, & Spiritus ſancti*, nec totam exprimant verborum for- ,, mam, quæ debet exprimi in Baptiſmo, quod *undiare* vocant". Quærit igitur Epiſcopus, utrum Baptiſmus ſic collatus ſit validus, vel utrum puer poſtea debeat baptizari?

II. Super hoc per Epiſcopum Claromontenſem propoſito dubio, reſpondit Mauritius Epiſcopus Pariſienſis: ,, Quia in quem modum ,, forma baptiſmi tradi vel recipi debeat, Scripturarum divina- ,, rum auctoritate, & ſanctorum Patrum teſtimonio traditum ha- ,, bemus in hunc modum, ſcilicet: *Ego te baptizo in nomine Pa-* ,, *tris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Et tanta eſt verborum viva- ,, citas, ut nihil immutari, nihil innovari oporteat, niſi vero to- ,, ta hæc verba ſimul a quocumque, & quacumque lingua profe- ,, rantur, Baptiſmum eſſe non credimus. Quia ergo ſicut littera- ,, rum veſtrarum teſtimonio cognovimus, præſentium lator in ſub- ,, merſione filii ſui, *ego te baptizo*, ſiluit, & tantum *in nomine* ,, *Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, protulit, Baptiſmus non ,, fuit, & ideo puer ille baptizandus eſt, quia Baptiſmum nun- ,, quam ſuſcepit.

III. Stephanus vero, quantumvis Epiſcopi Pariſienſis auctoritate plurimum deferens, ejus opinioni difficulter ſe refragari audere profiteretur, tamen reſcribere non veretur, ſibi videri Baptiſmum in neceſſitate collatum ſub hac formula: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, eſſe validum, neque infantem ſub ea formula baptizatum, eſſe rebaptizandum; ,, Quia, inquit, qui ,, Sacramentum Baptiſmi inſtituit, formam tradidit baptizandi: ,, ite, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine ,, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: qui baptizandi ſibi pote- ,, ſtatem retinuit in hac forma, miniſterium aliis conceſſit: Ne- ,, mo dixerit, pergit Stephanus; quia quod dicitur, *Ite docete om-* ,, *nes gentes*, vel Sacramenti obtineat ſubſtantiam, vel exprimat ,, formam. Teneamus quod ſequitur, *baptizantes eos in nomine* ,, *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, nondum ibi legi, *bapti-* ,, *zantes eos*, & dicentes: *Ego te baptizo in nomine Patris, &* ,, *Filii, & Spiritus Sancti*. Si baptizare intingere, & Baptiſmus ,, intinctio eſt, quid aliud ſunt *baptizantes*, niſi intingentes? In- ,, tingendo ergo cum intentione baptizandi, ſi proferat quod ,, Veritas jubet, id eſt: *In nomine Patris, & Filii, & Spi-* ,, *ritus Sancti*, baptizaſſe videtur, & formam a Chriſto traditam ,, compleviſſe.

Poſt hæc adductis in hanc ſententiam plurium Patrum, ac ſignanter ſancti Auguſtini teſtimoniis, quibus relatis, ita concludit: ,, Vides, Pater, quia ſolis verbis Evangelicis conſecratur Ba- ,, ptiſmus, nunquam in toto Evangelio lego: *Ego te baptizo in* ,, *nomine Patris, & Filii, &c.* ſed tantum, *baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

IV. Quantumvis autem crederet, tum Scripturarum, tum Patrum auctoritate ſuam opinionem de validitate Baptiſmi in neceſſitatis articulo, omiſſis his verbis, *ego te baptizo*, collati ſufficienter probatam; fatetur nihilominus, clauſulam hanc, *ego te baptizo*, eo etiam tempore fuiſſe inductam, & præſcriptam: ,, Clauſulam enim (ait) quæ a baptizantibus debet, & ſolet di- ,, ci, ſcilicet, *ego te baptizo*, ſumma reverentia deoſculor, ſum- ,, mo ſtudio amplector; eam mater Eccleſia ſic induxit, ut eſſet ,, de *ſolemnitate miniſterii*, non de *ſubſtantia Sacramenti*: nam ſi ,, aliud dixerimus, abſque medio confitebimur damnatus, quos ,, in neceſſitatis articulo a laicis novimus baptizatos. Hoc enim ,, dicere ſolent, qui litteras ignorantes, parvulos *undaiſant* in no- ,, mine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, in quibus verbis eam- ,, dem virtutem ineſſe, quam in latinis ſyllabis, idem ſignifican- ,, tibus, & credimus, & fatemur.

Ex his habemus, eo tempore receptam & præſcriptam fuiſſe hodiernam Baptiſmi formulam: *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* eamque in ſolemni Baptiſmo a ſacerdotibus fuiſſe uſitatam, quin & præceptam impendi.

Unde licet crederet Stephanus, hæc verba, *ego te baptizo*, non pertinere ad *ſubſtantiam Baptiſmi*, ſcribere tamen non dubitat ,, arguendos vehementer, & pœnitentia afficiendos ſacerdotes, qui

„ vel per negligentiam, aut imperitiam aliquid omiſerunt de ver-
„ borum ſolemni dignitate.

Neque ignorabat vir hic tum eruditione, tum ſanctitate celebris, nefas eſſe ſacerdotibus, a præſcriptis & receptis formulis recedere, aut eas mutare ſub prætextu, quod hæ formulæ in Evangelio, aut ſanctis Patribus non reperiantur expreſſæ, nec ad ſubſtantiam Sacramenti pertinere dignoſcantur.

V. Inſuper ex hac Stephani reſponſione; & Pontii Claromontenſis Epiſcopi propoſito dubio habetur, *laicos* in caſu neceſſitatis abſque cæremoniis præſcriptis infantem immergentes, ſive baptizantes, ſolitos fuiſſe uti ſimplici invocatione ſanctiſſimæ Trinitatis, ſine expreſſione horum verborum, *Ego te baptizo* (*a*).

Interim quia moderna forma, *Ego te baptizo, in nomine Patris, &c.* ubique in ſolemni Baptiſmo adhibebatur, & a Sacerdotibus adhiberi præceptum erat, admodum probabile eſt Mauritium Epiſcopum Pariſienſem, more Scholaſticorum, crediſiſſe, eam formulam, quam videbat exeunte XII. ſæculo, jam receptam, Scripturarum & ſanctorum Patrum teſtimoniis eſſe traditam quantumvis nec Scriptura, nec Patres uſlibi hæc verba, *Ego te baptizo*, pro forma Baptiſmi requiſiviſſe legantur.

Eodem veriſimiliter fundamento, Alexander III. in Decretali, in textu citato, reſpondit: Quod ſi puer *tertio in aquam* immerſus fuerit *ſub hac formula: In nomine Patris, &c. non ſit baptizatus, ſi baptizans non dixerit, Ego te baptizo.*

VI. Poſtquam autem hæc Decretalis Alexandri III. relata fuit inter Decretalis Gregorii IX. communi Canoniſtarum, & Theologorum Scholaſticorum conſenſu creditum fuit Baptiſmum ſine horum verborum, *Ego te baptizo*, expreſſione, invalidum eſſe.

Nec dubium quin ad hanc Alexandri III. Decretalem, nec non ad receptam in Eccleſia Latina formulam baptizandi cum hiſce verbis, *Ego te baptizo*, reſpexerit Eugenius IV. in ſuo Decreto pro Armenis, dicens: „ Principalis cauſa, ex qua Baptiſmus vir-
„ tutem habet, eſt ſanctiſſima Trinitas. Inſtrumentalis autem eſt
„ miniſter, qui tradit exterius Sacramentum; *ſi exprimitur actus*,
„ qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctiſſimæ Trinitatis
„ invocatione perficitur Sacramentum.

Non enim obſcure innuit, expreſſionem actus miniſterialis in Baptiſmo requiri ad ejus effectum; adeo ſollicite requirens, ut actus, qui per miniſtrum exercetur, exprimatur.

VII. Et quamvis, his non obſtantibus, aliqui dubitaverint, utrum hæc verba, *Ego te baptizo*, ad ſubſtantiam pertineant Baptiſmi, cum nec iis etiamnum hodie utantur Græci, uti ſuperiori Capite *num.* 13. dictum eſt, nec in Evangelio, aut ſanctis Patribus hæc verba occurrant, uti notavit Stephanus Tornacenſis; nihilominus indubitatum eſt fas non eſſe Sacerdotibus ea in ſolemni Baptiſmo, immo nec laicis in neceſſitate baptizantibus omittere; eoſque ſollicite inſtruendos, & monendos, ut ſervata formula hodie recepta, *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* baptizent, nihilque ex prædicta formula intermittant.

CAPUT III.

De Miniſtro, loco, tempore adminiſtrandi Baptiſmi.

1 *Ordinarius Miniſter Baptiſmi olim fuit Epiſcopus.*
2 *Olim Epiſcopi* per ſe *Baptiſmum conferebant.*
3 *Quomodo Parochi hodie jus baptizandi ab Epiſcopo accipiant?*
4 *Parochi hodie ſunt* ordinarii *Miniſtri Baptiſmi.*
5 *Baptizare ſolemniter nemo poteſt ſine conſenſu Parochi.*
6 *Presbyteris, & Diaconis adminiſtratio Baptiſmi delegari poteſt; non autem inferioribus.*
7 *In caſu neceſſitatis etiam* laici *baptizare poſſunt.*
8 *An laicus* bigamus, *aut qui Baptiſmum ſuum* integrum *non habet, in neceſſitate baptizare poſſit?*
9 *Mulier in neceſſitate poteſt baptizare.*
10 *Hæretici valide baptizant.*
11 *An Baptiſmus collatus a non Chriſtiano, ſeu non baptizato ſit validus?*
12 *Quilibet homo in caſu neceſſitatis poteſt baptizare.*
13 *Nemo ſeipſum poteſt baptizare.*
14 *Olim fere in ſola Eccleſia Cathedrali Baptiſmus ſolemniter dabatur.*
15 *Olim Eccleſiæ Baptiſmales diſtinctæ a Parochialibus.*
16 *Unde factum ut Parochiales factæ ſint pleræque Baptiſmales?*
17 *An in domibus privatis Baptiſmum adminiſtrare liceat?*
18 *Antiquitus tempus Paſchatis, & Pentecoſtes adminiſtrando Baptiſmo præſtitutum erat.*
19 *Conſuetudo extra illud tempus conferendi Baptiſmum aliquando improbata.*
20 *Quare illud tempus adminiſtrationi Baptiſmi ſit conveniens?*
21 *Multis ſæculis hæc diſciplina viguit; ſemper tamen exceptus fuit caſus neceſſitatis.*
22 *Quomodo hæc diſciplina ſenſim abrogata fuerit?*
23 *Baptiſmus infantium nullo prætextu differendus.*
24 *Quid pro conſervanda priſtina diſciplina decreverit S. Carolus?*
25 *Plura hodie adhuc ſuperſunt veteris ritus veſtigia.*

I. ORDINARIUS Baptiſmi miniſter in primis eſt Epiſcopus, tamquam populi ſibi commiſſi primarius, & ordinarius Paſtor. „ Dandi (Baptiſmi) jus habet (ait Tertullianus *lib. de Ba-*
„ *ptiſmo cap.* 16.) ſummus Sacerdos, qui eſt *Epiſcopus*, dehinc Pres-
„ byteri & Diaconi, non tamen *ſine Epiſcopi* auctoritate.

Et S. Hieronymus contra Luciferianos: „ Sine Chriſmate, &
„ Epiſcopi *juſſione*, neque Presbyter, neque Diaconus jus habent
„ baptizandi.

Quin & ſæculo VIII. Synodus Veronenſis *Can.* 8. decrevit:
„ ut omnes Presbyteri, qui in Parochia ſunt, ſub poteſtate E-
„ piſcopi eſſe debeant, & de eorum ordine nullus Presbyter præ-
„ ſumat in illa Parochia *baptizare*, vel Miſſas celebrare ſine *juſ-*
„ *ſione* Epiſcopi.

Hinc evidens ex ſententia Patrum, ſolis Epiſcopis jure proprio, & ordinario competere collationem Baptiſmi.

II. Et quidem olim Epiſcopi *per ſe* Baptiſmum conferre ſolebant. De S. Ambroſio ſcribit in ejus vita S. Paulinus: „ Erat
„ etiam in rebus divinis implendis fortiſſimus, in tantum, ut
„ quod implere ſolitus erat circa *baptizandos*, quinque poſtea E-
„ piſcopi a tempore quo deceſſit, vix implerent.

Dixitque ſuo tempore S. Hieronymus de Epiſcopis generaliter: *Dant Baptiſmum, Catechumenos erudiunt.* In *cap.* 3. *Sophoniæ.*

III. Sed nec hodie Baptiſmum ſolemniter, & extra caſum neceſſitatis conferre licite poſſunt Presbyteri, niſi poteſtate ab Epiſcopo accepta, & in ipſo ex plenitudine Sacerdotii Epiſcopalis derivata; hac tamen modernam inter & priſtinam diſciplinam intercedente differentia: quod juxta modernam, Parochi accipiant quidem curam animarum ab Epiſcopo, & per eam jus adminiſtrandi Sacramenti; ſed ea accepta, illa tunc independenter ab Epiſcopo, ac quaſi jure *proprio & ordinario ideſt, jure* ſui Officii & Beneficii Parochialis adminiſtrent: ubi e contra olim Presbyteri quamvis curam animarum exercentes *a juſſione* Epiſcopi, in ipſa Sacramentorum adminiſtratione continuo dependerent.

IV. Quapropter hodie Parochi ſive Presbyteri Parochiales ſunt in ſuis reſpective Parochiis *ordinarii* Miniſtri Baptiſmatis, illudque jure *proprio*, & *ordinario* miniſtrant.

Unde ait Pontificale Romanum Pauli V. „ *Legitimus* quidem
„ Baptiſmi Miniſter eſt *Parochus*, vel alius Sacerdos a Parocho
„ vel Ordinario delegatus.

V. Et Paſtorale Mechlinienſe: „ Jure datum eſt Sacerdotibus
„ baptizare, ſed id in *aliena* Parochia, aut alienos Parochianos
„ exequi non licet, niſi de Parochi, aut Ordinarii licentia.

Nulli ergo Presbytero, Diacono, aut Clerico ſive ſæculari, ſive regulari licet baptizare cum conſuetis cæremoniis, & extra caſum neceſſitatis in aliqua Parochia, ſine *licentia Parochi*, aut *Epiſcopi*; quam tamen licentiam Epiſcopus in præjudicium Parochi, nec dare ſolet, nec facile dare debet.

VI. Presbyteris, & Diaconis officium baptizandi in ipſa Ordinatione aſſignatur, atque ad baptizandum quodammodo deſtinantur: Quandoquidem Epiſcopus ordinans ad Sacerdotem dicat: *Sacerdotem oportet offerre, benedicere, præeſſe, prædicare, & Baptizare.* Et in Diaconi Ordinatione: „ *Diaconum oportet miniſtra-*
„ *re ad altare, Baptizare, & prædicare*". Quare his Baptiſmi ſolemnis adminiſtratio delegare poteſt; ſecus dicendum de inferioribus Clericis, aut laicis.

Quin *cap.* 1. *tit. De Clerico non ordinato miniſtrante*, ſub nomine Hormiſdæ Papæ refertur: „ Si quis baptizaverit, aut aliquod
„ divinum officium exercuerit, *non ordinatus*, propter temerita-
„ tem abjiciatur de Eccleſia, & nunquam ordinetur.

VII. Sine cæremoniis; & in caſum neceſſitatis non tantum Presbyteris, Diaconis, & Clericis, ſed & laicis jus eſt baptizandi; illudque jus eis aperte vindicat Tertullianus libro de Baptiſmo *cap.* 17. *Alioquin etiam laicis jus eſt dandi Baptiſmi. Quod enim*, ait, *ex æquo accipitur, ex æquo dari poteſt... Proinde & Baptiſmus, æque Dei cenſus, ab omnibus exerceri poteſt.*

Et Auguſtinus apud Gratianum *Dist.* 4. *De Conſecrat. Can.* 21.
„ In neceſſitate cum Epiſcopi, aut Presbyteri, aut quilibet mini-
„ ſtrorum non inveniuntur, & urget periculum ejus qui petit,
„ ne ſine iſto Sacramento hanc vitam finiat, etiam laicos ſolere
„ dare, Sacramentum, quod acceperunt, ſolemus audire.

VIII. Sed hæc non de omnibus laicis intelligi inſinuare videtur vetus *Canon* 38 Eliberitanus; qui a miniſtrando Baptiſmo etiam in neceſſitate, arcere videtur laicum, qui ſuum Baptiſmum *integrum non habet*, aut *bigamus* eſt. Verba Canonis ſunt: „ Peregre
„ navigantes, aut ſi Eccleſia in proximo non fuerit, poſſe Fi-
„ delem, qui Lavacrum ſuum *integrum* habet, nec ſit *bigamus*,
„ baptizare in *neceſſitate* infirmitatis poſitum Catechumenum; ita
„ ut ſi ſupervixerit, ad Epiſcopum eum perducat, ut per manus
„ impoſitionem proficere poſſit.

Ut hic Canon intelligatur, notandum cum viro erudito Albaſpinæo Epiſcopo Aurelianenſi in notis ad hunc Canonem, per illa verba, *Qui Lavacrum ſuum integrum habet*, id indicari: „ quod
„ quis poſt lavacrum *non peccarit*, neque *pœnitentiam ullam* ſu-
„ bierit: quod peccato poſt Baptiſmum commiſſo, omnium, ut
„ ita loquar, gratiarum ac beneficiorum, quæ acceperat, jactu-
„ ram faceret; ideoque Baptiſmum ejus, qui deliquiſſet, *non in-*
„ *tegrum* aut incorruptum videri amplius; quod ex illo divinæ
„ gratiæ, qua inſtructus erat, quaſi gradu excidiſſet.

Sicuti ergo juxta priſtinam Patrum diſciplinam nullus bigamus, aut *pœnitens*, hoc eſt, qui enormi peccato Baptiſmum violaſſet, ad Sacerdotium promoveri poterat, aut Sacerdotale officium exercere; ita nec *laicum bigamum*, aut *pœnitentem* ad hujus muneris *Sacerdotalis* exercitium admittendum cenſent Patres Eliberitani; uti obſervat Albaſpinæus, & poſt illum Franciſcus Le Roy Anteceſſor Andegavenſis, in ſuis Inſtitutionibus Juris Canonici lib.

(*a*) Ea agendi ratio niti videtur auctoritate Theologorum qui circa XII. ſæculum viſi ſunt negaſſe hæc verba, *ego te Baptizo*, ad valorem Baptiſmi eſſe neceſſaria. Hos inter Theologos appellatur Præpoſitivus, qui 4. parte ſuæ ſummæ ſic diſſerit de forma Baptiſmi. *Quæri ſolet utrum verba hæc in nomine Patris, &c. ſufficiant, an hoc verbum, Baptizo, ſit de eſſentia Sacramenti; Magiſtri noſtri omnes dixerunt quod hoc ſufficit, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Præpoſitivo ſuffragatur Petrus Cantor, cujus de Sacramentis ſumma Pariſiis in Bibliotheca Sancti Victoris aſſervantur Manuſcripta. Eamdem quoque opinionem propugnaſſe viſus eſt Hugo a Sancto Victore lib. 2. pag. 6. cap. 13. de Sacramentis fidei. Mirum igitur videri non debet, quod Petrus Claromontanus dubius hæſerit de valore Baptiſmi abſque his verbis, *Ego te Baptizo*, collati.

lib. 2. tit. 3. de Baptismo; una monentes, „nec illud ita intelligendum, quasi ab eo laico Baptismus conferri non possit, qui solus etiam in necessitate occurrat *bigamus*, & *pœnitens*: sed ut ex multis laicis ibi præsentibus, ille solus baptizare possit, qui adhuc *integrum* Lavacrum habeat, & non sit *bigamus*.

Hic obiter nota, quantam vitæ innocentiam Patres desideraverint etiam in laico, ut vel necessitate quodammodo cogente aliquod *Sacerdotale* munus obire possit.

IX. Mulieres a baptizandi officio excludere videtur Canon Concilii Carthaginensis IV. apud Gratianum *Dist. 4. de Consecrat. Can.* 20. „Mulier quamvis docta, & sancta, viros in Conventu docere, vel aliquos *baptizare* non præsumat.

Verum ex ipso contextu satis intelligitur, quod sicuti ibidem agitur de *publica* instructione; ita quoque agatur de *solemni* & *publica* administratione Baptismi, idque extra casum necessitatis. Unde jam pridem ad citatum Canonem hanc clausulam adjecit Gratianus: *Nisi necessitate cogente*; remittens ulterius ad *Can. Super Quibus caus.* 30. *q.* 3. ubi refertur hoc, sub nomine Urbani, Vitali Presbytero Brixiensi datum responsum: „Hoc videtur nobis ex sententia respondendum: ut & Baptismus sit, si instante necessitate *fœmina* puerum in nomine Trinitatis baptizaverit.

Hoc responsum post Eugenium IV. in Decreto pro Armenis amplectitur Ecclesia Catholica; censetque etiam mulierem *valide* baptizare posse (*a*).

X. Quoad Hæreticos, an Baptismus ab iis in forma legitima, & secundum intentionem Ecclesiæ collatus esset validus, tempore S. Cypriani magnas fuisse motas difficultates notum est; nimirum Cypriano; & Episcopis Africanis hujusmodi Baptismum invalidum sustinentibus, de quo est *Can.* 70. *caus.* 1. *q.* 1. apud Gratianum: Verum vicit sententia Stephani, Cornelii Romanorum Pontificum, aliorumque Baptismum validum esse asserentium; eamque tamquam indubitatam suo tempore tradidit S. Augustinus, e cujus scriptis desumpti sunt Canones 28. 29. & 34. *Dist. 4. de Consecrat.*

XI. De infideli autem, vel Judæo, qui in Christum nunquam credidit, qui nec Baptismum accepit, etiam ipse Augustinus dubius hæsit. „Et hæc quidem alia quæstio est (ait *lib. 2. contra Epist. Parmeniani cap.* 13) utrum & ab iis, qui *nunquam* fuerint *Christiani*, possit Baptismos dari: nec aliquid temere inde affirmandum est sine auctoritate tanti Concilii, quantum tantæ rei sufficit.

Quin & sæculo IX. Bulgaros de validitate Baptismi a *Judæo*, vel *Pagano* collati dubitasse, ex Epistola Nicolai I. ad consulta Bulgarorum colligitur. In eo enim, ait Pontifex: „A quodam *Judæo*, nescitis utrum Christiano, an *Pagano*, multos in patria vestra baptizatos asseritis; & quid de illis agendum sit *consulitis*. En hæsitatio Bulgarorum; cui respondet Pontifex: „Hi profecto si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in Christi nomine, sicut in Actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut S. Ambrosius exponit) constat eos non esse rebaptizandos“. Apud Gratianum *Dist. 4. de Consec. Can.* 24.

Post hoc Pontificis responsum ab omnibus creditum est, etiam *infideles*, si de cætero essentialia Baptismi adhibeant, valide Baptismum conferre; illudque tamquam Ecclesiæ doctrinam in instructione pro Armenis expressit Eugenius IV. *In casu necessitatis*, inquit, *etiam Paganus baptizare potest*.

XII. Hinc omnia passim Ritualia, & Pastoralia monent, Baptismi Ministrum, quoties infans in vitæ periculo versatur, esse *quemlibet* hominem; quod si plures, qui baptizare possint, adsint, ordinem inter illos servandum præscribit Rituale Romanum his verbis: „Si adsit Sacerdos, Diacono præferatur, Diaconus Subdiacono, Clericus laico, & vir fœminæ; nisi, ait, pudoris gratia deceat fœminam potius quam virum baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius fœmina sciret formam, & modum baptizandi“. Quod ultimum non raro contingit in concursu alicujus vulgaris laici cum *obstetrice*, quæ solet & debet esse magis de forma baptizandi instructa, ut infra dicemus.

Ordinem in Rituali Romano præscriptum, iisdem plane verbis exhibet quoque Pastorale Mechliniense (*b*).

XIII. Tametsi a ministrando Baptismo in casu necessitatis nemo repellatur, nequaquam tamen quemquam posse seipsum baptizare respondit Innocentius III. in *cap.* 4. *tit. De Baptismo*: resolvitque Judæum, qui in mortis articulo existens, nec alius adesset, qui ipsum baptizaret, in aquam seipsum immersit, dicendo: *Ego Me baptizo in nomine Patris, &c.* denuo ab alio esse baptizandum; cum inter baptizantem, & baptizatum debeat esse discretio.

XIV. Quemadmodum primis sæculis pene soli Episcopi Baptismum solemnem conferebant; atque Baptismi soli Ministri *Ordinarii* reputabantur; ita in sola Ecclesia Cathedrali seu Episcopali, vel certe Baptisterio illi Ecclesiæ juncto, Baptismus *solemnis* administrabatur: notatque Christianus Lupus, quod olim sola principalis Ecclesia habuerit Baptisterium. *De Africanæ Ecclesiæ appellat. cap.* 28.

Illius vestigium hodie visitur Florentiæ in Italia. In ea enim civitate (uti observat Du-Cange in Glossario, verbo *Baptisterium*) „e ratione maximi templi Ecclesia est rotunda S. Joanni Baptistæ sacra: Hanc *Baptisterium* appellant, tota & hæc marmorea, habens januas, quas æneæ valvæ operis egregii occludunt. In medio illius Ecclesiæ Baptisterium e marmore lucidissimo visitur, in quo Florentini omnes Baptismi lavacrum percipiunt, neque alibi quisquam, præterquam in hoc Baptisterio aquis salutaribus tingitur. Quæ quidem adnotare libuit, tamquam veteris moris institutum; cum olim in civitatibus, in Ecclesiis tantum Cathedralibus, aut iis adjunctis Baptisteriis Baptismus conferretur, in quibus etiamnum supersunt ejusmodi Baptisteria, tametsi nulli fere usui.

XV. Multiplicato postmodum Fidelium numero, etiam in una eademque civitate plura *Baptisteria* construi cœpere; non tamen nisi in principalioribus Ecclesiis, aut prope eas, quas propterea *Baptismales* dixerunt, *Can.* 54. *&* 55. *caus.* 16. *q.* 1. ad distinctionem earum Ecclesiarum etiam Parochialium, quæ *Baptisterio* carebant; quemadmodum etiamnum hodie in aliquibus civitatibus plures cernuntur Ecclesiæ Prochiales *Baptisterio* destitutæ.

Et quidem in civitate Leodiensi, licet sint triginta circiter Ecclesiæ Parochiales, tamen nonnisi quinque sunt *Baptismales*; atque earum una, quæ Cathedrali juncta est; quæ forsan olim ipsius Ecclesiæ Cathedralis *Baptisterium* constituebat.

XVI. Dum sequentibus sæculis Parochi facti sunt *ordinarii* Ministri Baptismi; illudque ministerium pene totum ad illos fuit devolutum; tunc quoque contigit, ut omnes passim erectæ Parochiales Ecclesiæ *Baptisterium* acceperint; in quo omnes Parochiæ incolæ solemniter baptizarentur, & spiritualiter renascerentur: atque hoc titulo Ecclesiam Parochialem tamquam *matrem*, quæ in Christo ipsos genuit, recognoscerent, & venerarentur. Hæc omnia fusius exponit, & probat Josephus Vicecomes, in Observationibus Ecclesiasticis de antiquis Baptismi Ritibus *lib.* 1. *cap.* 8. *&* 9.

Itaque Parochiani singuli in sua respective Ecclesia Parochiali (si Baptismalis fuerit) baptizandi sunt; neque magis fas est aliquem in *aliena* Parochia, quam ab alieno Parocho baptizari.

XVII. Prohibuit autem Concilium Viennense relatum in *Clem. unica de Baptismo*; „Ne quis de cætero in aulis vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed dumtaxat in Ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati; aliquos (nisi Regum vel Principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint, aut talis necessitas emerserit propter quam nequeat ad Ecclesiam absque periculo, propter hoc accessus haberi) audeat baptizare. Qui autem secus præsumpserit, aut suam in hoc præsentiam exhibuerit, taliter per Episcopum suum castigetur, quod alii attentare similia non præsumant.

Hanc Clementinam insequens Rituale Romanum addit, quod dum in Principum domibus Baptismus confertur, „id fiat in eorum Cappellis, seu Oratoriis, & in aqua Baptismali de more benedicta“. Adjungitque Pastorale Mechliniense: „Et præmissis exorcismis, & catechismo, aliisque adhibitis cæremoniis in Pastorali præscriptis.

XVIII. Olim solemni Baptismo duo tempora scilicet Paschatis, & Pentecostes præscripta fuisse, testis est Tertullianus *libro de Baptismo cap.* 19. scribens: *Diem Baptismo solemnem Pascha præstat*. Et paulo post: *Exinde Pentecoste ordinandis lavacris latissimum spatium est*.

XIX. Cumque sæculo IV. apud quasdam Ecclesias invaluisset consuetudo baptizandi passim ac libere in Natalis Christi seu apparitionis, nec non Apostolorum seu Martyrum festivitatibus, Siricius Papa scribens ad Himerium Tarraconensem *cap.* 2. non dubitat dicere, quod hæc consuetudo sit *improbabilis & emendanda confusio*, „quæ, ait, a nostris Consacerdotibus (quod commoti dicimus) non ratione auctoritatis, sed sola temeritate præsumitur... Cum hoc sibi privilegium & apud nos, & apud *omnes* Ecclesias, Dominicum specialiter cum *Pentecoste* sua *Pascha* defendat, quibus solis per annum diebus ad fidem confluentibus generalia Baptismatis tradi convenit Sacramenta“. Deinde concludens ait: „Hactenus erratum in hac parte sufficiat: nunc præfatam regulam omnes teneant Sacerdotes, qui nolunt ab Apostolicæ Petræ, super quam Christus universalem construit Ecclesiam, soliditate divelli.“ Fragmentum hujus Epistolæ habetur *Dist. 4. de Consecrat. Can.* 11.

Cumque rursus sæculo V. nonnulli Episcopi per Siciliam constituti in vigilia, & die Epiphaniæ Dominicæ Baptismum conferre præsumerent, S. Leo in Epistola ad universos Episcopos per Siciliam constitutos, non dubitat asserere, ipsos ab *Apostolicæ institutionis consuetudine discrepare*; ac se mirari, ipsos ac prædecessores ipsorum *tam irrationabilem novitatem usurpare potuisse*.

XX. Post hæc *cap.* 2. ostendit, servandam esse temporum ac mysteriorum distinctionem. Deinde *cap.* 3. docet, diem Resurrectionis Dominicæ sive Paschatis convenienter baptizandis fidelibus esse destinatum: Quia *apparet regenerandis filiis hominum, & in Dei filios adoptandis, illum diem esse, & illud tempus electum, in quo per similitudinem formamque mysterii, ea quæ geruntur in membris, his quæ in ipso sunt capite gesta congruerent*: „dum in Baptismatis regula & mors intervenit interfectione peccati, & sepulturam triduanam imitatur trina demersio, & ab aquis elevatio, resurgentis instar est de sepulcro.

Paschati „additur etiam Pentecostes, ait Leo, ex adventu Spiritus sancti sacrata solemnitas, quæ de Paschalis festi pendet articulo. Et cum ad alios dies alia festa pertineant, hæc semper ad eum diem, qui Resurrectione Domini est insignis occurrit.

Tandem adductis nonnullis argumentis, quibus hanc disciplinam probet, concludit: „His itaque, fratres charissimi, tot ac tantis existentibus documentis, quibus omni ambiguitate submota, evidenter agnoscitis, in electis baptizandis... *duo tantum tempora*,

(*a*) Id observandum est adversus Calvinum, qui in suo *Antidoto* negat laicos, & fœminas posse in casu necessitatis baptizare.

(*b*) Idem quoque præscribunt, aut supponunt alia Diœceseon Ecclesiæ Occidentalis Ritualia: At de Græcorum, & Orientalium Euchologiis id non omnino certum est, siquidem testatur Arcudius tract. de Bapt. cap. 2. plurimos e Græcis Schismaticis contendere, quod peccent laici, qui in casu necessitatis Baptisma conferunt.

„ id est, *Pascha & Pentecosten* esse servanda, hoc vestræ indicimus charitati, ut ab Apostolicis institutis nullo ulterius recedatis excessu. Quia multum post hæc esse non poterit, si quisquam Apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas.

Epistolam Leonis in plures partes divisam refert Gratianus citata *Dist.* 3. *Can.* 12. 13. 14. Ac deinde *Can.* 15. 17. & 18. referuntur Decreta Concilii Gerundensis, & Gelasii Papæ eamdem disciplinam confirmantia.

XXI. His addi potest Epistola 4. Gregorii II. qua ostenditur, disciplinam duabus dumtaxat his Festivitatibus baptizandi adhuc sæculo VIII. obtinuisse. Quin & sæculo XI. eamdem disciplinam superstitem fuisse probat Concilium Rothomagense anno 1072. *Can.* 20. decernens: „ Item juxta sanctorum Patrum Decreta, scilicet „ Innocentii Papæ, & Leonis, statuimus, ne *generale Baptisma*, „ nisi *Sabbato Pascha*, *& Pentecostes* fiat. Hoc quidem servato, „ quod parvulis, quocumque tempore, quocumque die petierint, „ regenerationis lavacrum non negligatur. Vigilia vel die Epiphaniæ ut nullus nisi infirmitatis necessitate, baptizetur, omnino „ interdicimus.

Porro quod excipiatur casus necessitatis, id jam pridem in Decretis Sirici, ac Leonis cautum fuit, nimirum: „ Si qui *necessitate* mortis, ægritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragii „ urgentur, *omni* tempore debent baptizari: uti loquitur S. Leo „ in citata Epistola, & apud Gratianum dicta *Dist.* 4. *Can.* 16.

Quia autem infantibus ordinarie morale periculum imminet, recte hoc Concilium decernit, „ ut parvulis quocumque tempore, „ quocumque die petierint, regenerationis lavacrum non negetur.

XXII. Ulterius, quia tandem invaluit, ut alii quam infantes ad Baptismum veniant, hinc quoque factum est, ut, pristina disciplina totaliter pene abrogata, Baptismus etiam *solemnis* non tantum infantibus, sed etiam adultis conferri quovis tempore cœperit. Dicit tamen Rituale Romanum: „ Antiquum rituum (scilicet solemni cæremonia in Sabbato Sancto Paschæ, & Sabbato Pentecostes baptizandi) „ quantum fieri commode potest, in adultis baptizandis, nisi vitæ periculum immineat, retineri decet, aut „ certe non omnino prætermitti, præcipue in Metropolitanis, aut „ Cathedralibus Ecclesiis.

Hoc desiderio retinendi pristini ritus Patres Concilii Redingensis (*a*) in Anglia anno 1279. censuerunt, „ declarandum vel statuendum, ut pueri per *octo* dies *ante Pascha*, & per dies totidem *ante Pentecosten* de matrum uteris nati, si absque periculo „ reservari valeat, reserventur usque illa tempora (Paschatis & „ Pentecostes baptizandi.

XXIII. Verum cum in tam tenera ætate vix sine periculo aliquo infantes sine Baptismo per tot dies reservari possint, merito Synodi nostræ, nec non libri Rituales præscribunt, ut infantes quamprimum baptizentur; atque signanter Pastorale Mechliniense ait: „ Hortetur Parochus subditos suos, ut infantes non differant „ ad Baptismum offerre, ut saltem *intra triduum* a partu baptizentur; neque etiam ipsi puerulo Baptismum impendere differat, etiamsi illegitimus sit, nec habeat fidejussorem pro alimentatione.

Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 6. *cap* 2. „ vult, ut Parochi „ pro pueris baptizandis vocati, quanto *breviorem* potuerunt, „ præfigant horam, qua puer ad Ecclesiam deferatur, eaque ad „ Ecclesiam se conferant: quod si propter ipsorum moram puer „ sine Baptismo moriatur, graviter puniantur.

Et Synodus Diœcesana Cameracensis anno 1567. *tit. de Baptismo cap.* 1. injungit Pastoribus, „ ut studiose fideles doceant, eisque nostra etiam, ait, auctoritate injungant, ut *quo citius*, *& commodius* possint, proles suas regenerandas Ecclesiæ suæ offerant. Nec susceptorum quorumvis vel absentia, vel mora. Baptismum sine licentia Parochi differant diutius, quam ad *secundum* diem a partu. Neque hujus rei gratia infantes per *laicas* „ personas baptizari procurent, nam illud maximo salutis periculo „ non caret; istud vero extra necessitatem factum, ut Ecclesiæ „ traditioni est contrarium, ita irregularitatis censura castigatur.

Eadem reliquæ Belgicæ Synodi passim inculcant; præsertim, ne ob susceptorum absentiam, aut moram Baptismus differatur, aut per laicas personas conferatur.

XXIV. Sanctus Carolus veteris disciplinæ, nec non Apostolici instituti tenacissimus, non ignorans vetus fuisse ac religiosum institutum, Baptismum in festis Paschalibus in Ecclesia Cathedrali solemniter conferre, ut hujus instituti memoria, quantum sine infantium periculo fieri posset, conservaretur, in suo Concilio P. IV. *part.* 2. §. 2. statuit: „ Si qui infantes intra alicujus urbanæ Parochialis Ecclesiæ fines a Sabbato sancto usque ad Sabbatum in „ albis, & a Sabbato item vigiliæ Pentecostes usque ad Sabbatum „ proximum nati baptizandi sunt; ad Cathedralem Ecclesiam, cui „ pro observantiæ officio, proque veteris instituti usu, statis illis hebdomadis hoc tribui debet, deferantur: si modo cuiquam „ ob mortis periculum, in Parochiali Ecclesia, quæ propius adest, Baptismum statim administrare necesse non sit.

Hæc Carolus, qui ibidem prescribit quod Fontis Baptismalis benedictio in vigilia Paschatis, & Pentecostes, frequenti Sacerdotum, & Cleri ad Ecclesiam Cathedralem conventu, & solemni ritu sit peragenda.

XXV. Hæc Fontis Baptismalis illis diebus benedictio, veteris moris conferendi his diebus Baptismatis est vestigium; uti & lectio Prophetiarum tunc fieri solita; indicans catechismum Catechumenorum, qui immediate ante Baptismum prælectione Scripturarum instituebatur.

Similiter orationes, quæ tempore Paschali pro Renatis fonte Baptismatis specialiter funduntur; ac signanter quod per totam octavam Paschatis, & Pentecostes in Canone Sacerdos orans dicat: *Pro his quoque quos regenerare dignatus es ex aqua, & Spiritu sancto*, manifesta sunt pristinæ disciplinæ relicta vestigia.

(*a*) *Reding* sive *Rending*, urbecula ad Tamesim fluvium sita.

CAPUT IV.

De Ritibus Baptismi.

1 *Pristina Ecclesiæ disciplina aperit hodiernorum rituum originem.*
2 *Plures olim fuere Catechumenorum ordines.*
3 *In primo ordine Catechumeni catechizabantur.*
4 *Sacra Scriptura ipsis compendiose exponebatur.*
5 *Explorabatur, quo motivo ad fidem Christianam accederent.*
6 *Aliter rudiores, aliter eruditiores instruebantur.*
7 *Describitur secundus Catechumenorum ordo, qui* Audientes *dicebantur.*
8 *Tertius Catechumenorum ordo, qui* Orantes, *vel* Genuflectentes *dicti sunt.*
9 *In tertio ordine constituti &* Peccantes *interdum ad secundum rursus retrudebantur.*
10 *Catechumeni secundi ordinis exire debebant ex Ecclesia ante Catechumenos tertii ordinis.*
11 *Catechumeni suos habebant speciales Catechistas.*
12 *Origo hodierni Catechismi, & qua ratione a pristino differat?*
13 *Catechumeni in tertio ordine exercitati per suos Catechistas baptizandi Episcopo offerebantur, &* nomine *eorum* dabantur.
14 *Quid hæc* nominum datio?
15 *Quartus ordo Catechumenorum, qui* Competentes *dicti.*
16 *Quo die* nomina danda?
17 *Catechumeni* Competentes *dicti* Electi.
18 *Per signum* crucis, & manus *impositionem ad hunc ordinem admittebantur.*
19 *Hujus ritus etiam hodie supersunt vestigia.*
20 *Symbolum Fidei competentibus tradebatur, & exponebatur.*
21 *Etiam hodie hic ritus inter cæremonias Baptismi superest.*
22 *Catechumeni ante Baptismum debebant* reddere Symbolum: *& quid hæc* redditio Symboli?
23 *Hæc* redditio *Symboli etiamnum inter cæremonias Baptismi superest.*
24 *Non tantum circa fidem, sed vivendi præcepta Catechumeni instruebantur, & examinabantur.*
25 *Illud examen potissimum instituebatur, quando Catechumeni erant in quarto gradu.*
26 *Vitæ mutationem æque ac* fidei *professionem publice Catechumeni profitebatur.*
27 *Hodie similis quoque fit profecto.*
28 *Dies Baptismi annue recolendus.*
29 *Catechumeni exorcismis, crucis signationibus, & orationibus exercebantur.*
30 *Exorcismi & exsufflationes super infantes dicuntur.*
31 *Manus impositio antiquissima.*
32 *Ritus illi adhuc in Ecclesia perseverant.*
33 *Catechumeni utebantur* minutis *Sacramentis, & quare?*
34 *Sacramentum Catechumenorum erat* sal.
35 *Quid hodie huic ritui respondeat?*
36 *Catechumeni demum ad Baptismum admittebantur, quando sufficienter erant probati.*
37 *Idem hodie in adultis observandum.*
38 *Recenter baptizati induebantur veste alba.*
39 *Vestis hæc totum corpus tegebat.*
40 *Veste illa utebantur per septem dies Paschales.*
41 *Quid hodie de hoc ritu observetur?*
42 *Neophytis sive recenter baptizatis dabantur ardentes cerei.*
43 *Gestabant hos cereos per septem dies.*
44 *Hodie etiam datur candela accensa.*
45 *Olim Neophyti post susceptum Baptismum statim confirmabantur.*
46 *Hodie chrismantur a Sacerdote in vertice.*
47 *Neophytis etiam antiquitus dabatur S. Eucharistia.*
48 *Dabatur quoque Neophytis lac & mel.*
49 *Etiam adultis illud dabatur.*
50 *Quid mysterii hæc mellis, & lactis gustatio denotaret?*
51 *Propter recenter baptizatos voluit Ecclesia dies Paschales esse dies lætitiæ.*
52 *Eo etiam hodierna lætitiæ signa tempore Paschali tendunt.*

I. COMPLURA, quæ hodie circa baptizandos, aut recenter baptizatos ex præscripto Ecclesiæ peraguntur, facilius percipientur, si attendamus disciplinam, quam olim in Baptisma adultorum, extra casum necessitatis Ecclesia observavit.

Hinc quippe facile intelligemus, quid plerisque hodiernis ritibus occasionem dederit, quæ circa illos sit ac fuerit vera Ecclesiæ intentio, & qua ratione etiam hodie pristinam Ecclesiæ disciplinam, si non secundum litteram, & exteriorem corticem, saltem juxta ejus spiritum ac interiorem quasi medullam, servare possimus.

II. Plures primitus fuere eorum, qui ad Baptismum disponebantur, classes sive ordines, in quibus sensim ad Christianismum, & Baptismum disponebantur, & gradatim quasi ascendebant.

III. Dum enim homini pagano seu gentili desiderium aliquod divinitus injiciebatur convertendi se ad Christianismum, primum *privatim* in domo circa vanitatem, & superstitionem paganismi, nec non ipsa prima *Christianismi* principia ac fundamenta edocebatur; illudque munus Diaconi, alii ve inferiores Clerici obibant.

Hinc ille tractatus S. Augustini *de Catechizandis rudibus*, scriptus ad postulationem cujusdam Diaconi Carthaginensis hujusmodi instructionibus occupati; uti ex his Augustini verbis intelligimus:

„ Petiisti

,, Petiisti a me, Frater *Deo gratias*, ut aliquid ad te de Catechizandis *rudibus*, quod tibi usui esset, scriberem. Dixisti enim ,, quod sæpe apud Cathaginem, ubi *Diaconus* es, ad te adducuntur, qui fide Christiana *primitus* imbuendi sunt.

IV. In hoc tractatu Augustinus modum perutilem, & concinnum instruendi sive catechizandi rudiores præscribit, atque in primis vult, ut catechizando historia veteris Testamenti breviter exponatur; ut ex hac ipsa historia Catechizandus ad Christum, ejusque Ecclesiam ducatur.

,, Nequaquam tamen propterea integram sacram Scripturam debemus memoriter reddere, vel nostris verbis, ait, omnia quæ ,, his continentur voluminibus (Sacræ Scripturæ) narrando evolvere & explicare; quod nec tempus capit, nec necessitas postulat: sed cuncta *summatim generatimque* complecti, ita ut eligantur quædam mirabiliora, quæ suavius audiuntur.

Quare veteris Testamenti expositio convertendis ad Christum, & Ecclesiam conveniat, subjungit: ,, Neque enim ob aliud ante ,, adventum Domini scripta sunt omnia, quæ in Sanctis Scripturis legimus, nisi ut illius commendaretur adventus, & futura præsignaretur Ecclesia, id est, populus Dei per omnes gentes quod est corpus ejus; adjunctis atque adnumeratis omnibus ,, Sanctis, qui etiam ante adventum ejus in hoc sæculo vixerunt, ,, ita credentes eum venturum esse, sicut nos venisse.

V. Monet deinde *cap. 5.* a Catechista diligenter inquirendum, quo motivo Catechizandus moveatur ad fidem Christianam suscipiendam. ,, Si enim, ait, aliquod commodum expectando ab hominibus, quibus se aliter placiturum non putat, aut aliquod ,, ab hominibus incommodum devitando, quorum offensionem ,, aut inimicitias reformidat, vult fieri Christianus; non fieri vult ,, potius quam fingere.

Hæc merito attendunt, qui hodie convertendis, & instruendis hæreticis incumbunt; utpote qui non raro spe commodi alicujus temporalis consequendi ad fidem Catholicam amplectendam desiderium aliquod ostendunt, vel potius fingunt.

VI. Ulterius, *cap. 5.* ostendit Augustinus, aliter idiotas, aliter eruditiores Paganos esse Catechizandos; pluraque alia deinde præscribit, quæ tractatus illius utilitatem prætertim pro illis qui Catechizandis populis occupantur, evincunt; probatque pristinum Catechizandi modum multo sublimiorem fuisse hodierno.

VII. Postquam autem per hanc privatam instructionem aliquousque essent de Religione Christiana instructi, tum ad publicas instructiones, quæ in Ecclesia per Episcopum habebantur, accedebant; atque inde *Audientes* dicebantur; tumque primum proprie *Catechumeni* vocari poterant; ,, Quia (ait Isidorus ,, *lib. 8. De Origine vocum cap. 14.*) Catechumenus dictus ,, pro eo quod adhuc doctrinam fidei *audit*, necdum tamen ,, Baptismum percepit ". Quare & a Latinis Patribus Catechumenus passim *Auditor*, vel *Audiens* nuncupantur; uti notat & probat Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii *pag. 129.*

VIII. Postquam vero Catechumeni in hoc ordine aliquo tempore perseverassent, & in excipiendis publicis instructionibus diligenter fuissent; animumque ad amplectendam fidem Christianam testati ad altiorem gradum ascendebant, ubi participes consortesque fiebant orationum, & exorcismorum, qui super Catechumenos fundebantur; quem in finem in genua in ipsa Ecclesia procumbebant, inde *Orantes Genuflectentes* appellati.

IX. Duplicis hujus Ordinis Catechumenorum, scilicet *Audientium*, & *Genuflectentium* meminit *Can. 5.* Neocesariensis, qui ex versione Gentiani Herveti ita habet: ,, Catechumenus sin ,, Dominicum ingrediens, in Catechumenorum ordine steterit, is autem peccat: si *genu* quidem *flectens*, *audiat*, ,, non amplius peccans. Sin autem etiam *audiens* adhuc peccet, extrudatur.

Hunc Canonem sic exponit Aristenus: ,, Nonnulli modo accendunt; quocirca & ut *imperfectiores* post Scripturarum, & E- ,, vangeliorum *auditionem* statim emittuntur. Alii autem *ante* ,, *tempus aliquod* advenerunt, & *perfectiores* evaserunt: quare ,, post Evangelium, & *preces* pro Catechumenis factas expectant, ,, & dum dicitur, *Catechumeni, capita vestra Domino flectite*, *Genuflectunt*. Perfectiores itaque, ut qui bona Dei verba prægustarunt, si lapsi fuerunt, *statione* sua moventur, & cum ,, *Audientibus* collocantur; si autem & cum *Audientes* sint, peccant, ab Ecclesia *perfecte* expellantur.

Hanc Aristeni expositionem eruditiores Canonum Interpretes, tum Græci tum Latini, communi consensu amplectuntur; agnoscuntque ex mente hujus Synodi, Catechumenum in altiori gradu, scilicet *Genuflectentium*, constitutum, & ibi peccantem, rursus ad inferiorem, quasi in pœnam retrudi; qui vero in primo gradu Catechumenorum, id est, *Audientium* constitutus in peccatum labitur, ab Ecclesia *perfecte*, sive absolute pellatur, seu non amplius tamquam Catechumenus admittatur.

In eumdem sensum accipiendus *Canon. 14. Nicænus*: De Catechumenis, qui *lapsi* sunt, visum est & sanctæ magnæ Synodo, ut ii tribus tantum annis *Audientes*, postea *orent* cum ,, Catechumenis.

X. Insuper hic observant Canonum Commentatores, *Catechumenos Audientes*, sive primi ordinis, tantum potuisse lectioni Scripurarum interesse, ac ea finita mox exire debuisse, at vero *Genuflectentes* mansisse quousque a Diacono diceretur: *Quicumque Catechumeni discedite*.

XI. Catechumeni vero in *Audientium*, aut *Genuflectentium* classe suos interim Magistros seu Catechistas habebant, qui eosdem in fide, & vita Christiana instruerent; atque eorum profectui, modoque vivendi invigilarent. ,, Optatum inter Lectores ,, *Doctorem Audientium* constituimus " ait S. Cyprianus *Epist. 24.*

XII. Hinc collige, originem hujus Catechismi, qui inter cæremonias Baptismi hodie reponitur; eumque primitus fuisse verum Catechismum, seu instructionem Catechumenorum, vel baptizandorum.

XIII. Dum convenienti tempore in hisce gradibus essent exercitati, judicarenturque idonei, qui Baptismum accipere possent a suis Catechistis, ad Episcopum ducebantur; atque testimonium de Catechumenorum scientia, & vita reddentes, ac quodammodo spondentes (unde *Sponsores*; vel etiam *Fidejussores* dicti) illos ad Baptismum præsentabant; quando & una Catechumeni *nomina* sua dabant; ut nimirum annotarentur inter illos, qui jam proxime ad suscipiendum Baptismum erant destinati seu *electi*.

XIV. De hac *nominum datione* frequens in pristinis Canonibus, & Patribus mentio occurrit: ,, Baptizandi *nomen suum dent*, ac ,, diu sub abstinentia vini & carnium, ac manus impositione crebra examinati, Baptismum percipiant ,, ait Synodus Carthaginensis IV. *Can 85.*

Sanctus Augustinus multis locis *dationis nominum* meminit; atque signanter libro *De Fide, & operibus*, ubi ait: ,, Quod autem ,, fit per omne tempus, quod in Ecclesia salubriter constitutum ,, est, ut ad nomen Christi accedentes, Catechumenorum nomen ,, accipiant: hoc fit multo diligentius, & instantibus his diebus, ,, quibus *competentes* vocantur: cum ad percipiendum Baptismum ,, *sua nomina* jam *dederunt*.

XV. Datis nominibus, Catechumeni in perfectiore, & superiore classe collocabantur; dicebanturque *competentes*, ut ex relatis S. Augustini verbis constat.

Sanctus Isidorus *lib. 2. De Ecclesiast. Officiis cap. 21.* Competentes dicit, ,, qui jam doctrinam fidei, post continentiam vitæ, ad gratiam Christi percipiendam festinant: ideoque appellantur *competentes*, id est gratiam Christi *petentes*.

Eamdem rationem nomenclaturæ insinuat Augustinus libro *De fide, & operibus cap. 6.* dicens: ,, Cum fontis illius Sacramenta *peteremus*, atque *ob hoc competentes* etiam vocaremur.

XVI. Quo tempore, & die nomina danda essent, varia fuit pro varietate temporum, & Ecclesiarum disciplina.

Initium Quadragesimæ primitus ad hoc ordinatum fuisse, non obscure innuit S. Augustinus *Sermone 13. ad Neophytos*: ,, Per omnem *Quadragesimam* vacaverunt (competentes) orationibus, & ,, jejuniis, in sacco & cinere dormierunt, futuram vitam peccatorum suorum confessione quærentes.

Sub idem tempus ad Episcopum Tarraconensem scribit Siricius Papa: ,, Generalia Baptismatis tradi convenit Sacramenta, his ,, dumtaxat electis, qui ante *quadraginta* dies *nomen dederint*, & ,, exorcismis, quotidianisque orationibus, atque jejuniis fuerint ,, expiati.

In Ordine Romano, qui circa tempora S. Gregorii scriptus creditur, hoc tempus ad quartam feriam hebdomadæ quartæ Quadragesimæ contractum est; uti videre est sub titulo *De Denuntiatione scrutinii ad Electos*.

De hac varietate consule Notas ad Sermonem 212. Augustini in editione novissima Parisiensi.

XVII. Quidquid sit de varia in hoc puncto Ecclesiarum disciplina, id constat, Catechumenos in hoc *Competentium* ordine constitutos, etiam vocatos fuisse *Electos* tamquam jam ad Baptismum proxime suscipiendum adscriptos; immo jam inter *Fideles* computatos; uti docet S. Isidorus loco citato, ubi ipsos *Audientes* asserit esse *quasi hospites*, & *vicinos* Fidelium; *de foris*, ait, audiunt mysteria, audiunt gratiam, sed *adhuc non* appellantur *Fideles*. ,, Competentes autem (pergit Isidorus) jam petunt, ,, jam accipiunt, jam catechizantur, id est, imbuuntur in- ,, structione Fidei, & Sacramentorum. Istis enim salutare Sym- ,, bolum traditur, quasi commonitorium Fidei, & sanctæ con- ,, fessionis indicium, quo instructi agnoscant, quales jam ad gra- ,, tiam Christi exhibere se debeant.

XVIII. Ad hanc ultimam classem per *crucis* signum, ac *manus impositionem* recipiebantur, quemadmodum testatur Augustinus *lib. De peccatorum Meritis, & Remiss. cap. 26.* ,, Nam & Catechu- ,, menos secundum quemdam modum, per signum *crucis*, & ora- ,, tionem manus impositionis puto sanctificari.

Et clarius *libro De Catechizandis Rudibus cap. 26.* ubi ex professo dicit, quod postquam Catechizatus, est instructus, ac interrogatus, an quæ audivit credat, atque observare desideret, si responderit, ait, *solemniter utique signandus est, & Ecclesiæ more tractandus*.

XIX. Hujus ritus etiam hodie superest memoria; quia juxta Rituale Romanum, post factam exorcizationem, & varias preces fusas infantem, tandem prævie ante introductionem in Ecclesiam, signat Sacerdos infantem in fronte *signo crucis*, & *imponit manum super caput infantis*.

XX. His itaque Catechumenis non tantum prima Religionis rudimenta sive elementa tradebantur, quemadmodum incipientibus, sed etiam abstrusiora mysteria, quæ passim infidelibus occultabantur. Atque in primis Fidei Symbolum *Competentibus* tradebatur, & exponebatur.

Id aperte tradit S. Augustinus *lib. 1. Retractat. cap. 17.* ubi rationem reddens scripti a se libri *De fide ac symbolo*, ait: *In quo de rebus ipsis ita differitur, ut tamen non fiat verborum illa contextio*, quæ *tenenda* memoriter competentibus *traditur*: quasi diceret, in exponendo Symbolo non facta est illa verborum contextio, quæ solet esse dum Symbolum traditur ad discendum *Competentibus*; quam contextionem ipse Augustinus in tractatu *De Symbolo ad Catechumenos* observavit; ubi & in ipso limine hunc ritum ita exponit: ,, Accipite, Filii, Regulam fidei, quod *Symbolum* dicitur. Et cum acceperitis, in *Corde* scribite, & *quotidie* dicite apud vos) antequam dormiatis, antequam procedatis, vestro symbolo vos munite. Symbolum nemo scribit ut ,, legi possit: sed ad recensendum, ne forte deleat oblivio, quo

,, tra-

„ tradidit diligentia, sit vobis codex vestra memoria. Quod audituri estis, hoc credituri, & quod credideritis, hoc etiam lingua reddituri; ait enim Apostolus, *ad Rom. cap.* 10. *vers.* 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Hoc est enim symbolum quod *recensuri* estis, & *reddituri*.

XXI. Huic traditioni Symboli respondet quod hodie ad præscriptum Ritualis Romani, cum fuerint ingressi Sacerdos, infans, & Susceptores, efficitur: Sacerdos procedens ad fontem cum Susceptoribus conjunctim clara voce dicit Symbolum; si autem adultus fuerit baptizandus, tunc is cum Sacerdote illud recitat.

XXII. Quod hic, & alibi sæpius de *redditione* Symboli dictum est, id significat ritum multis sæculis usitatum, recitandi publice ac solemniter ipsum *Symbolum* ante Baptismi susceptionem per modum cujusdam professionis fidei.

Totum hunc redditionis ritum, & rationem exponit S. Augustinus *lib. 8. Confess. cap.* 2. ubi loquitur de Victorino nobili Rhetore Romano, qui cum primo se Christianum esse occulte Simpliciano Episcopo Mediolanensi intimasset, sed palam profiteri erubescebat, tandem hortatu dicti Episcopi, deposito timore, subito dixit Simpliciano: „ Eamus in Ecclesiam, Christianus volo fieri. At ille non se capiens lætitia perrexit cum eo. Ubi autem imbutus est primis instructionum Sacramentis, non multo post etiam *nomen dedit*, ut per Baptismum regeneraretur, mirante Roma, gaudente Ecclesia.

Post hæc subjicit Augustinus: „ Denique ut ventum est ad horam *profitendæ fidei*, quæ verbis certis, conceptis, retentisque memoriter, de loco eminentiori in conspectu populi fidelis Romæ reddi solet ab iis, qui accessuri sunt ad gratiam tuam, oblatum esse dicebat Victorino a Presbyteris ut secretius redderet, sicut nonnullis, qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat; illum autem maluisse salutem suam in conspectu sanctæ multitudinis profiteri.

Hæc ergo Symboli *redditio* erat quædam publica *fidei* professio; de qua etiam loquitur S. Augustinus *Sermone* 58. *&* 59. ultimæ editionis.

XXIII. Huic redditioni Symboli sive professioni fidei, respondet illa professio fidei, quam immedietate ante Baptismum ad interrogationem Sacerdotis facit baptizandus per se, si sit adultus; per Susceptores vero, si fuerit infans.

XXIV. Nec tantum circa fidem cura, & sollicitudo Pastorum, & Episcoporum versabatur, sed vel maxime circa præcepta ac principia vitæ Christianæ, morumque disciplinam solliciti erant Pastores; ut de illis ipsi Catechumeni ante Baptismum rite essent instructi; ipsisque constaret, Catechumenos sincere diabolo ejusque operibus renuntiasse, ac Christum induisse; caventes vel maxime ne Baptismum indignis, nec a peccatis suis debite conversis annuendo, darent sancta canibus.

Hac de re librum integrum *De Fide, & Operibus* scripsit S. Augustinus, in quo ex professo ostendit, non tantum fidem, sed etiam morum doctrinam esse tradendam ante Baptismum; multisque probat & invictissime adstruit, peccatis prius esse renuntiandum, vitamque mutandam, quam quis ad Baptismum (extra casum necessitatis) admittatur; atque *cap.* 6. hæc habet: „ Videamus unde agitur, id est, utrum ad percipiendum Baptismum sic admittendi sunt homines, ut nulla ibi vigilet diligentia, ne *Sanctum canibus* detur: usque adeo ut nec apertissimi adulterii perpetratores, & ejus perseverantiæ professores, a Sacramento tantæ sanctitatis videantur arcendi: quo sine dubio non admitterentur, si per ipsos dies, quibus eamdem gratiam percepturi, suis nominibus datis, abstinentia, jejuniis, exorcismis que purgantur, cum suis legitimis, & veris uxoribus se concubituros pronteretur, atque hujus rei, quamvis alio tempore licite, paucis ipsis solemnibus diebus nullam continentiam servaturos. Quomodo igitur ad illa sancta recusans correctionem adulter admittitur, quo recusans observationem non admittitur conjugatus.

Ex hoc Augustini discursu insuper discimus, Catechumenos tempore Catechumenatus, abstinentia, jejuniis, exorcismisque exercitatos ac purgatos, & etiam conjugatos actu conjugali abstituisse.

XXV. Hoc quoque ibidem indicat Augustinus, exercitia illa Catechumenorum, ac Pastorum circa Catechumenos sollicitudinem, nec non scrutinium sive examen super eorum fide, & vitæ mutatione potissimum instituta fuisse eo tempore, quo in hoc gradu *Competentium* versabantur, quod inferius adhuc apertius declarat, dicens: „ Quod autem fit per omne tempus, quo in Ecclesia salubriter constitutum est, ut ad nomen Christi accedentes Catechumenorum *gradus* excipiat, (hoc est, uti notant Operum Revisores, ipse *gradus* Catechumenorum eos *excipiat*, qui ad Christi nomen accedunt) hoc fit multo diligentius; & instantius his diebus; quibus *Competentes* vocantur, cum ad percipiendum baptismum sua *nomina* jam dederunt.

In veteri Ordine Romano circa tempora S. Gregorii scripto dicitur: „ præscribuntur septem scrutinia Catechumenorum a die quo *nomine* data sunt, usque ad Vigiliam Paschatis, qua Baptismus conferendus erat.

XXVI. Porro sicuti Catechumeni per Symboli recitationem *pullice* suam profitebantur fidem; ita quoque vitæ suæ mutationem testabantur, renuntiando *publice* diabolo, ejusque operibus ac pompis.

Unde in hæc verba S. Pauli ad Timotheum 1. *Tim. cap.* 6. *vers.* 12. *Apprehende vitam æternam, in qua vocatus es; confessus bonam confessionem coram multis testibus*, scribit S. Hieronymus: „ Confessus es bonam confessionem in Baptismo, *renuntiando sæculo; & pompis ejus coram multis* testibus, coram *Sacerdotibus*, vel *Ministris*, Virtutibusque cælestibus.

Hanc renuntiandi morem ex traditione ad nos dimanasse asserit S. Basilius *libro de Spiritu Sancto cap.* 27. „ Ter immergi hominem unde est traditum? Reliqua, item quæ fiunt in Baptismo, veluti *renuntiare sathana*, ex qua scriptura habemus? nonne ex privata & arcana traditione?

Sanctus Ambrosius *libro de Initiandis cap.* 2. „ Ingressus es regenerationis sacrarium; repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. *Renuntiasti* diabolo & operibus ejus, mundo & luxuriæ ejus ac voluptatibus.

XXVII. Huic renuntiationi respondet hodierna renuntiatio, quam Catechumenus vel per se, vel per Susceptores ad interrogationem Sacerdotis pronuntiat.

XXVIII. Sed quia hæc professio plerumque hodie in infantia fieri solet per Susceptores, monet S. Carolus in sua Synodo VI. *cap.* 8. ut Parochus, & Confessarius cohortationis officio in id incumbant, ut Fidelium unusquisque annue recolat diem suum Baptismatis, atque eo potissimum die, „ sancte sese excitet ad præclaram illam sponsionem, & Christianam professionem, quam in sacro lavacro per sponsores solemniter edidit. *Repete*, inquit Sanctissimus Pater noster Ambrosius, *quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renuntiasti diabolo & operibus ejus: mundo & luxuriæ ejus ac voluptatibus: memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tuæ series cautionis*.

XXIX. In hoc quoque Catechumenorum gradu frequentiores erant orationes, & exorcismi, iisque adjunctæ manuum impositiones, ut iis mediantibus Catechumeni a vitiis contractis in Gentilitate amplius purgarentur, & ad Baptismum digne suscipiendum disponerentur.

Unde Augustinus *libro de Fide, & operibus cap. 6. num.* 9. ait: „ Vel non intueamur alios, qui per singulos annos ad lavacrum regenerationis accurrunt, quales sint ipsis diebus, quibus catechizantur, *exorcizantur*, scrutantur, quanta vigilantia conveniant, quo studio ferveant, qua cura pendeant.

XXX. Exorcismos, & exsufflationes etiam super infantes baptizandos suo tempore dici solitos fuisse, testatur Augustinus; atque ex illo Ecclesiæ ritu probat, Ecclesiam agnoscere infantes peccato originali obnoxios nasci. Sic enim scribit ad Sixtum Presbyterum *Ep.* 194. *n.* 43. ult. edit. „ Circumstipantur enim & divinarum auctoritate lectionum, & antiquitus tradito, & retento firmo Ecclesiæ ritu in Baptismate parvulorum, ubi expertissime demonstrantur infantes, & cum *exorcizantur*, & cum ei se per eos, a quibus gestantur, *renuntiare* respondent, a diaboli dominatione liberari.

Et infra *num.* 46. „. Quid ad hoc respondeant, quod *exorcizantur*, & *exsufflantur* infantes; hoc enim procul dubio fallaciter fit, si diabolus eis non dominatur. Si autem dominatur, & ideo non fallaciter *exorcizantur*, & *exsufflantur*, per quid dominatur, nisi per *peccatum* (*a*) princeps utique peccatorum?

XXXI. Manuum impositionis quoque super Catechumenos frequens est apud Veteres mentio. „ Non uniusmodi est sanctificatio, nam Catechumenos secundum unum suum quemdam modum per *signum Christi*, & orationem sub *manus impositione* puto sanctificari: " ait Augustinus *lib.* 2. *De Baptismo Parvul. cap.* 37. Plura testimonia idipsum probantia notat Du-Cange in suo Glossario, verbo *Manus impositio*.

Per *signum Christi* in citatis verbis intelligere Augustinum *signum Crucis*, perspicuum est, & ipsos Catechumenos cruce signari solitos fuisse pluribus locis testatur. Et quidem *lib.* 1. *Confessionum*, ubi suæ inter Catechumenos relationis mentionem faciens, ait: *Signabar jam signo* crucis *ejus*.

XXXII. Hinc facile intelligimus, quam immerito Hæretici ritus nostros Baptismi, qui potissimum in exorcismis, exsufflationibus, manuum impositionibus, crucis signationibus, & orationibus variis consistunt, tamquam novos & quasi superstitiosos explodant cum eos videamus jam pridem a Patribus fuisse adhibitos, & nobis traditos.

XXXIII. Catechumeni in quarto ordine (*b*) constituti, jamque Baptismo proximi, minutis quibusdam Sacramentis, sive Sacramentalibus utebantur: ut nimirum per ea ad vera Ecclesiæ Sacramenta suscipienda paulatim disponerentur, quemadmodum exponit Vir eruditus Gabriel Albaspinæus *lib.* 2. *Observat. cap. fin.* „ Inter cæteros ritus, ait, quibus olim formabantur Catechumeni, *minutis* quibusdam Sacramentis utebatur Ecclesia, non solum ut mysteriorum rudes Eucharistiæ paulatim assuescerent, sed etiam ut vitæ Christianæ semina, quæ in ipsa auditione animis combiberant, horum Sacramentorum usu foverent. Nam quamvis Corporis Christi perfecta illi (*c*), & omnino formata membra non erant, utcumque tamen ei adhærebant, Christianitatisque spiritum quodammodo ducere incipiebant.

XXXIV. Sacramenti Catechumenorum meminit S. Augustinus *lib. De Catechizandis Rudibus cap.* 26. „ De Sacramento *sane* (scilicet salis) ait, quod accipit (Catechumenus) cum ei bene commendatum fuit, signacula quidem rerum divinarum esse visibilia, sed res ipsas invisibiles in eis honorari; nec sic habendam esse illam speciem benedictione sanctificatam, quemadmodum habetur in usu quolibet: dicendum etiam quid significet, & sermo ille, quem audivit, quid in illo *condiat*, cujus illa res similitudinem gerit.

Notant hic eruditi Operum Augustini Revisores, Lovaniensem editionem legere, *condatur*; sed ipsi notant: „ Verius *MSS.* & *Am. condiat*. Nam agitur hic, inquiunt, de Sacramento *sa-*

„ *lis*,

(*a*) Diabolus eo loco vocatur *peccatum*, quia auctor est peccati.

(*b*) Sunt Theologi, qui arbitrantur non extitisse olim nisi tres classes Catechumenorum, primam *Audientium*, secundam *Genuflectentium*, tertiam *Competentium*; quartam classem admittit noster Auctor, quia videtur distinguere gradum *Competentium* a gradu *Electorum*, dum alii utrumque non secernunt.

(*c*) Scilicet Catechumeni, qui in quarta classe versati dicuntur.

„ *lis*, quo Catechumenus initiatur. Huc pertinet illud Auguſtini „ *lib.* 1. *Conf. cap.* 11. *Et ſignabar jam ſigno crucis ejus, & condiebar ejus ſale, jam inde ab utero Matris meæ.* Ipſa eſt, „ quam hic dixit *ſpeciem benedictione ſanctificatam*: adeoque paulo ſupra, loco *ſane* legendum videtur, *ſalis*.

Per Sacramentum ab Auguſtino intelligi *ſalem* Catechumeno tradi ſolitum, probat quoque Concilium Carthaginenſe III. cui ipſe Auguſtinus interfuit, *Can.* 5. hæc decernens: „ Item placuit ut „ per ſolemniſſimos Paſchales dies Sacramentum Catechumenis non „ detur, niſi *ſolitum ſal*, quia ſi Fideles per illos dies Sacramentum non mutant, nec Catechumenis oportet mutari.

XXXV. Hic habemus originem benedictionis *ſalis*, quæ hodie in collatione Baptiſmi fieri debet, atque in os infantis immitti ſub hac verborum formulas: *N. accipe* ſalem *ſapientiæ; propitiatio tibi ſit in vitam æternam.*

XXXVI. Catechumeni jam ſufficienter probati, & inſtructi ad Baptiſmum admittebantur: Nam ut ait *Canon* 2. Nicænus, *Catechumeno tempore opus*; ut ſcilicet rite diſponatur: „ Quid enim agit totum tempus, quo Catechumenorum locum, & nomen tenent, niſi ut audiant, quæ fides, & qualis vita debeat eſſe „ Chriſtianis, ut cum *ſeipſos probaverint*, tunc de Menſa Domini manducent, & de Calice bibant, inquit Auguſtinus *lib.* „ *De Fide, & bonis Operibus cap.* 6.

XXXVII. Nec minus hodie ipſi baptizandi *adulti* prævie probandi ſunt quam olim; utrum ſcilicet in fide ſint ſat inſtructi, & vitam anteriorem revera deteſtentur. Hoc probe intelligentes, & expendentes duo zeloſiſſimi decimi ſeptimi ſæculi Præſules, Franciſcus Epiſcopus Heliopolitanus, & Petrus Epiſcopus Berytenſis, qui in Tunchini, & Cochinnæ regnis multo cum fructu Evangelium annuntiarunt, quaſdam ediderunt Inſtructiones, quas Cardinalis Bona juſſu Congregationis de propaganda fide recenſens, Apoſtolico ſpiritu ſcriptas fuiſſe teſtatur; eaſque ejuſdem Congregationis Typographus Romæ evulgavit.

In his conqueruntur Prælati illi de quibuſdam Miſſionariis, qui de numero potius, quam de virtute a ſe baptizatorum gloriantes, *obvios quoſvis, vix exploratа illorum voluntate, una aut altera inſtructione contenti, ſacro Baptiſmi fonte abluunt.*

Poſt hæc declarant ſibi viſum eſſe, „ Catechumeni tempus non „ breviori quam quadraginta dierum ſpatio vulgo definire, nec „ alios ad Baptiſmum admittendos eſſe, niſi qui ante quadraginta dies nomen dederint. Cum enim experientia, quæ ſacris „ Canonibus conſona eſt, ſatis notum ſit, diuturniorem moram „ eſſe perutilem ad obtinendam in Chriſtiana fide perſeverantiam; „ diutius probari debent rudioris, & obtuſioris tardioriſque ingenii ſervi, & qui temporalis pœnæ vitandæ gratia fidem amplecti velle videntur, aut ſperant aliquid lucri, & commodi „ ſe conſecuturos ex eo quod Chriſtiani fiant: Ii denique, qui „ levis & inconſtantis animi ſigna aliqua dederunt.

Declarant præterea, Miſſionarios, qui paſſim tempus illud præoccupant, fidei Chriſtianæ & animarum ſaluti plurimum nocere. *Enim vero, inquiunt, comprobatum eſt experientia Chriſtianos pejores non inveniri, quam qui ante competentem inſtructionem ad Baptiſmum admiſſi ſunt; quippe qua facilitate Chriſto nomen dederunt, eadem ut plurimum nuntium ei remittunt.*

Tertio declarant Miſſionarios non poſſe ad Baptiſmum admittere Catechumenos, tametſi in fide bene inſtructos, & eum ardenter petentes, niſi ante ex bona converſatione exploratum ſit, eos priſtinis vitiis ac criminibus renuntiaſſe, moreſque vere Chriſtianos induiſſe.

Nolunt quoque ad Baptiſmum admitti Gentiles, quantumvis emendationem vitæ ſpondeant, niſi ante illius ſuſceptionem *operibus*, non verbis tantum ſuam emendationem probaverint. *Sicut a ſacro Baptiſmatis fonte rejiciendi ſunt (inquiunt) qui vitiis ac peccatis obſtinate adhærent: ita populi ab eo expellendi, qui nolunt interioris converſionis ſigna* operibus *dare: cum inde pateat, infectam peccati amore voluntatem adhuc gerere.*

Denique declarant, nullam eſſe habendam rationem nonnullorum, qui de Baptiſmatis dilatione conqueruntur, quaſi propter inopinatos caſus, Catechumenos morti ac proinde æternæ damnationi exponant.

Hæc omnia latius videri poſſunt apud Gaſparem Jueninum in Commentario hiſtorico, & dogmatico De Sacramentis *Diſſert.* 2. *quæſt.* 7. *cap.* 2. *art.* 2. (a)

XXXVIII. Baptizati e fonte Baptiſmatis educti veſtibus albis induebantur, de quo ritu teſtatur Cyrillus Hieroſolymitanus *Catecheſi myſt.* 4. ejus ritus rationem reddens: „ Exutis veſtibus antiquis, & iis, quæ ſecundum ſpiritum *albæ*, indutis, perpetuo „ jam in albis incedere oportet. Non hoc ideo dicimus, quaſi alba te ſemper veſtimenta habere neceſſe ſit; ſed quod his, quæ „ vere alba, ſplendida, & ſpiritualia ſunt, veſtiri te oporteat.

Ejuſdem ritus meminit S. Ambroſius *libro de initiandis cap.* 7. *Accepiſtis (ait ad recenter baptizatos) poſt hæc veſtimenta* candida, *ut eſſet indicium, quod exueritis involucrum peccatorum, indueritis innocentiæ caſta velamina.* Gratianus *Diſt.* 4 *de Conſecr. Can.* 92. Et Canone præcedenti idem adſtruitur auctoritate Rabani Mauri; pluresque ejus myſticæ rationes redduntur.

Infinita ſunt penes omnes omnium ſæculorum tam Latinos, quam Græcos Scriptores, hujus ritus teſtimonia.

XXXIX. Veſtem hanc totum corpus baptizati tegiſſe, ac propterea baptizatos exteriori habitu totos albos, & candidos apparuiſſe, innuunt non obſcure omnia illa Patrum teſtimonia, quibus teſtantur ſimpliciter & indefinite, baptizatos accepiſſe *veſtem candidam*; quod *induerentur* veſtibus albis; quodque dicerentur *Nivei, Albi, Candidi*: quæ omnia dici non potuiſſent, niſi ipſi baptizati *veſtem* toti corpori congruentem accepiſſent.

Ad recenter baptizatos ſermonem habens S. Auguſtinus in Vigiliis Paſchalibus, ita loquitur: „ Infantes iſti, quos cernitis ex- „ terius *dealbatos*, interiuſque mundatos, qui *candore veſtium* ſplen- „ dorem mentium præfigurant, &c. „ *Serm* 223. ex edit Benedictinorum, qui ibidem notant, *infantes* dictos fuiſſe noviſſime baptizatos etiam ætate majores.

XL. Veſtem hanc in omnibus pene Eccleſiis ſeptem diebus retinebant Neophyti; id eſt, ea in Sabbato ſancto egredientes de fonte Baptiſmatis induebantur, & Sabbato ſequenti eam deponebant. Hujus diſciplinæ luculentus teſtis eſt S. Auguſtinus *Sermone* 157. de Dominica in Octava Paſchatis: „ Paſchalis ſolemnitas, ait, „ hodierna feſtivitate concluditur, & ideo *hodie* Neophytorum „ *habitus commutatur*, ita tamen, ut *candor*, qui de habitu de- „ ponitur, ſemper in corde teneatur.

Quare ſeptem hos dies, *albas* vocabant teſte Rabano *lib.* 2. *De Inſtit. Cler. cap.* 39. „ Alios ſeptem dies in memoriam ejuſdem „ Reſurrectionis Dominicæ congrua feſtivitate ſubjungens, quas „ ſeptem dies, *albas* vocitamus propter eos, qui in ſancta nocte „ baptizati, *albis* per *totam* hebdomadam utuntur veſtibus.

Nequaquam etiam obſcurum eſt, ex allatis teſtimoniis, Neophytos ſeu recenter baptizatos *veſtem candidam* integris illis ſeptem diebus tamquam ordinariam, & vulgarem veſtem detuliſſe: nec tantum in Eccleſia, ſed ubique cum ea inceſſiſſe; quod & aliis teſtimoniis confirmat Vicecomes dicto loco *cap.* 14.

XLI. Hodie ex præſcripto Ritualium imponitur capiti recenter baptizati *linteolum* candidum loco veſtis albæ, ſub hac verborum formula: *Accipe veſtem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini noſtri* Jeſu Chriſti, *ut habeas vitam æternam.*

XLII Neophytis olim cereos traditos fuiſſe in manibus refert Cyrillus Hieroſolymitanus *Catecheſi* 1. *myſtag.* & ejuſdem meminit S. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 40. *De Baptiſmo*; ubi Baptiſmi cæremonias deſcribens, in earum numer in geſtationem cerei quoque reponit, & *oratione* 39. de baptizatorum luminibus loquens, ait: „ Baptiſmus porro *luminum* nomine appellatur; quod „ purget & illuſtret. Quo etiam fit, ut *faces* eo tempore in lætitiæ ſignum accendamus.

Et ſæculo IX. ſcripſit Amalarius Fortunatus *lib.* 1. *De Eccleſ. Officiis cap.* 26. „ Clamante voce Sacerdotis ut deſcendat virtus „ Spiritus Sancti in aquam, *cerei* Neophytorum deponuntur in „ aquam. Quare hoc? Niſi ut demonſtretur modo *cereus* ſignare „ Spiritum Sanctum.

XLIII. Cereo ſeptem diebus, quemadmodum veſte candida Neophytos olim uſos fuiſſe, clare expreſſit ſæculo VIII. (a) ſcribens Alcuinus *De Divinis Officiis, cap. De Sabbato in albis*; ubi poſtquam dixiſſet, quod Neophyti ſeptem diebus *veſtibus albis* uterentur; id eſt, a *Sabbato ſancto* uſque ad *Sabbatum in albis*, ſubjicit: „ Ita noſtri baptizati, extinctis peccatis præteritis, du- „ cuntur quotidie ad Eccleſiam *columna cerei illuminata* præ- „ cedente eos.

XLIV. Hodie Sacerdos dat Neophyto vel Patrino candelam accenſam, dicens: *Accipe lampadem ardentem, & irreprehenſibilis cuſtodi Baptiſmum tuum: ſerva Dei mandata, ut cum Dominus venerit ad nuptias, poſſis occurrere ei una cum omnibus Sanctis in aula cæleſti: habeaſque vitam æternam, & vivas in ſæcula ſæculorum.*

XLV Poſt ſuſceptum Baptiſmum ſtatim baptizati Chriſmate ab Epiſcopo in fronte ungebantur; ſive confirmabantur. „ Oportet (ait Canon 48. Laodicenus) eos qui illuminantur „ (ſive, ut legit Dionyſius Exiguus, *qui baptizantur*) poſt Baptiſma inungi ſupercæleſti Chriſmate, & eſſe regni cæleſtis „ participes.

Hujus diſciplinæ apud primæ, & mediæ ætatis Scriptores Græcos, & Latinos infinita ſunt, & obvia teſtimonia, quæ citat Menardus in notis ad Sacr. Gregorii *pag.* 144. additque: „ Nec „ ungebatur Neophytus in *vertice* a Preſbytero, cum ejuſmodi „ unctio inſtituta ſit ob defectum Epiſcopi ". Quinimmo, ut recte advertit Gabriel Albaſpinæus *lib.* 1. *Obſervat. cap.* 25. Nemo „ *Chriſtiani* nomen olim ſortiebatur, nemo *perfectus* exiſtimabatur *Chriſtianus*, qui dono Spiritus ſancti *confirmatus*, & donatus non eſſet.

Hocque eſt, quod Canone 39. Eliberitano dicitur: Gentiles ſi „ in infirmitate deſideraverint ſibi manum imponi; ſi fuerit eorum ex aliqua parte vita honeſta, placuit, eis manum im- „ poni, & fieri Chriſtianos.

Idipſum Cyrillus Hieroſolymitanus *Catecheſi* 3. *Myſtag.* evidenter expreſſit, dicens: „ Hujus ſancti Chriſmatis dono accepto, „ merito appellamini *Chriſtiani*: veram efficientes appellationem „ in ipſa regeneratione; ante enim quam hæc gratia vobis donata eſſet, non eratis proprie digni eo nomine, ſed pergentes eo „ uſque progreſſi eſtis, ut efficeremini Chriſtiani.

Plura in hanc rem adducit Chriſtianus Lupus in notis ad librum Tertulliani *De Præſcriptionibus cap.* 41.

XLVI. Hodie Neophytus a Preſbytero cum Chriſmate ungitur in vertice (quæ unctio, uti ſupra ex Menardo notatum eſt, olim non fiebat) his verbis: *Deus Omnipotens Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti qui te regeneravit ex aqua, & Spiritu ſancto, quique dedit tibi remiſſionem omnium peccatorum, ipſe te liniat* chriſmate *ſalutis in eodem Chriſto Jeſu Domino noſtro in vitam æternam.*

XLVII. Poſt Confirmationis Sacramentum Neophytis collatum, etiam Euchariſtiæ participes efficiebantur. Quem ritum evidenter expreſſit S. Ambroſius libro *De Initiandis cap.* 8. & aliorum veterum teſtimoniis aſſerit Hugo Menardus loco cit. *pag.* 106. oſtendit-

(a) Jueninus loco citato obſervat circa Baptiſmi collationem vim antiquorum Canonum his etiam temporibus adhuc vigere; quamvis ritus eorum externus multis abhinc ſæculis non obtineat.

(a) Alcuinus obiit anno 784.

ditque; non tantum adultis, sed & *infantibus* recens baptizatis Sacram Eucharistiam datam fuisse; quod & Augustinus pluribus locis expressit; quamvis nunquam crediderit, Eucharistiæ sumptionem *infantibus* necessariam esse ad salutem, ut recte probat Cardinalis Bona *lib. 2. Rerum liturgic. cap.* 12.

XLVIII. Datum quoque fuit Neophytis *lac*, & *mel*: cujus ritus non obscure meminit Tertullianus *libro de Corona militis*, *cap.* 3. ibi referens quid in Baptismate ageretur ait: *ter mergitamur amplius aliquid respondentes, quam Dominus in Evangelio determinavit. Inde* (ex aqua) *suscepti* lactis, *&* mellis, *concordia prægustamus*. Ejusdem ritus meminit quoque *lib. 1. contra Marcionem*, dicens quod per Lactis, *&* Mellis *societatem* Christus *suos infantes lactet*.

Hinc illud Canonis 40. in Codice Ecclesiæ Africanæ: „ Primitiæ vero: *lac* & *mel*, quod uno die solemnissimo ad *infantium mysterium*, solet offerri, quamvis in altari offerantur, suam „ tamen habeant propriam benedictionem, ut a Sacramento Dominici Corporis, & Sanguinis distinguantur.

XLIX. Hæc verba ad *mysterium infantium*, non significant, *lac* & *mel* solis *infantibus*, & non adultis recenter baptizatis datum fuisse; sed quod daretur Neophytis ad indicandum mysterium *infantiæ*; hoc est, ut per hoc indicaretur recenter baptizatis, quod per Baptisma omni malitia, & dolo depositis, debeant semper infantium simplicitatem conservare, juxta illud S. Petri ad Neophytos; *Quasi modo geniti infantes sine dolo lac concupiscite*. 1. Petr. c. 2. v. 2.

L. In antiquo Ordine Romano extat specialis benedictio *lactis*, & *mellis*, his verbis: „ Benedic, Domine, has creaturas „ lactis, & mellis, & pota famulos tuos *fonte* perenni, qui est „ spiritus veritatis, & *enutri* eos de hoc lacte, & melle ". Deinde subjungit: „ Tu enim, Domine, promisisti Patribus no„ stris Abraham, Isaac, & Jacob dicens: Introducam vos in ter„ ram repromissionis, terram fluentem *lac* & *mel* ". Quibus verbis indicatur alia ratio mystica, nimirum quod baptizati, relicto Ægypto, id est, gentilitate, ingrediantur in Ecclesiam, terram fluentem lacte, & melle; id est, omnibus deliciis spiritualibus.

Tandem subjicitur oratio, quæ indicat, *lac* & *mel* fuisse in unum commixta. „ Conjunge, Domine, famulos tuos spiritu cha„ ritatis, & pacis, sicut *conjunctum* est hoc *lac* & *mel*, in Chri„ sto Jesu Domino nostro.

LI. Propter recens baptizatos Ecclesia in festis Paschalibus ingentia lætitiæ signa jam pridem exhibuit; ut propterea objicienti cuidam: „ ipsum Dominum *post lavacrum* statim tentationes „ circumsteterunt, quadraginta diebus jejuniis functum ". Ergo & nos, *a lavacro* potius jejunare oportet, responderit Tertullianus *lib. de Baptismo cap.* 20. Et quis enim prohibet, nisi *necessitas gaudii*, & gratulatio salutis. Et auctor Sermonis 163. *de tempore* inter sermones Augustini; nunc 168. in appendice ad tomum 5. operum Augustini, ait: „ Hic igitur dies est, Dilectis„ simi, quem fecit Dominus, ut audistis, celsior cunctis, lucidior „ universis, in quo sibi *novam* plebem, ut ipsi videtis, *regene„ rationis* spiritu conquisivit, in quo singulorum mentes *gaudio*, „ & *exultatione* perfudit.

LII. Neque lætitiæ signa in Officio divino tempore Paschali alio tendere, quam ad demonstrandum gaudium de nova generationis prole, jam pridem expressit Rupertus Abbas *lib. 7. De divinis Officiis cap.* 11. ubi ait: „ Quia nox illa sacratissima, in „ qua jam, ut dictum est, prima resurrectione resurgunt, qui „ baptizantur, novi Ecclesiæ filii, protinus tamquam de fa„ licibus direpta nostra certatim organa persultant, *allelu„ ja* ". Et mox infra, „ Hoc *alleluja* sicut & reliquum hu„ jus diei Officium, maxime *baptizatorum* est *exultatio*, eo quod „ prima, ut dictum est, resurrectione jam consurrexerunt „ cum Christo.

Pluribus hæc prosequitur Josephus Vicecomes de antiquis Baptismi ritibus *lib. 5. cap.* 48. ostenditque in signum majoris gaudii, ac lætitiæ spiritualis, septem dies Paschales *Festos* olim fuisse; uti & Pentecostales; atque exinde apud nos etiamnum hodie *Octavas* superesse.

CAPUT V.

De Patrinis, & Obstetricibus.

1 *Catechistæ Catechumenorum olim dicti* Sponsores.
2 *Interdum etiam* Susceptores *dicti*.
3 *Quando alius in Baptismo, alius in Catechismo* Susceptor *adhibitus fuerit, incertum*.
4 *Primitus soli viri in Baptismo virorum, & solæ mulieres in Baptismo mulierum adhibebantur: & quare?*
5 *Quando, & quare hæc disciplina mutata?*
6 *Susceptorum officium olim fuit Neophytos ad Baptismum præsentare*.
7 *Hi ipsos baptizatos egredientes e fonte Baptismatis suscipiebant: & quid huic ritui hodie respondeat?*
8 *Qui curam Neophytorum ante Baptismum habuerant, eam post Baptismum continuare debebant*.
9 *Hodie Patrinorum officium circa curam baptizatorum fere unice versatur*.
10 *Monitum Concilii Coloniensis de hac obligatione; eamque omnes Synodi Belgicæ inculcant*.
11 *Pastores attendere debent quos in Patrinos admittant*.
12 *Qui ab hoc munere rejiciendi?*
13 *Eligendi potius, qui animæ prolium, quam qui inopiæ consulere possunt*.
14 *Patrini non defunguntur suo munere dando munusculum*.
15 *Quid circa muneris dationem Edictis Caroli V. hic in Belgio decretum fuerit?*
16 *Parochi, aliique Ecclesiastici, & Monachi non facile officium Patrini assumere debent; & quare?*
17 *Parentes olim suas proles offerebant ad Baptismum*.
18 *Quomodo, & quare id fuerit vetitum?*
19 *Epistola suppostitia Papæ* Deusdedit *mutatæ disciplinæ occasionem forsan dedit*.
20 *Obstetrices ad procurandum Infantibus Baptismum concurrunt; & quid de his decreverit Synodus Mechliniensis?*
21 *Obstetrices non admittendæ, nisi a Pastore loci examinatæ, & instructæ*.
22 *Synodorum Decreta confirmarunt Principes; voluntque in earum admissione; ut interveniat Magistratus loci*.
23 *Obstetrices quam curam adhibere debeant circa proles ex illegitimo concubitu, earumque matres*.
24 *Obstetrices instruendæ circa formam, & materiam Baptismi*.
25 *Quid agendum, si mulier gravida antequam pariat moriatur, ut proli Baptismus conferri queat?*

I. EX dictis capite præcedenti intelligi potest, olim nonnullos fuisse instructioni, & directioni Catechumenorum specialiter intendentes; qui ipsos Catechumenos, cum tempus Baptismi instaret, ad Episcopum adducerent, sive præsentarent, a Tertulliano *de Baptismo cap.* 18. *Sponsores*, & ab aliis frequenter *Fidejussores*, aut etiam *Fideidictores*, tamquam qui de fide ac sufficiente instructione Catechumenorum *fidem darent* vel *sponderent*, vel subinde *Offerentes* dictos, eo quod Catechumenos ad Baptismum *offerent*.

II. Nonnunquam & *Susceptores* appellabantur, eo quod Catechumenos ex aquis Baptismalibus exeuntes *susciperent*, abluerent, & vestirent. Hinc illud S. Basilii ad Posthumianum *Epist.* 128. „ Primo Baptismate initiatus es ad pietatem: utinam te e „ sacro *fonte levassem*.

Et in antiquo Ordine Romano post datum Baptismum, subjungitur: „ Et sint parati, qui eos *suscepturi* sunt cum linteis in ma„ nibus eorum, & accipiant ipsos a Pontifice & Presbyteris vel „ Diaconis, qui eos baptizant.

III. Gratianus sub nomine Higini Papæ *Dist. 4. de Consecr. Can.* 100. refert: In *Catechismo*, & *in Baptismo*, & in Confirmatione „ unus *Patrinus* fieri potest; si necessitas cogit. Non est tamen „ consuetudo Romana: sed per singulos singuli suscipiunt.

Si Decretum hoc Higino Papæ, qui sedit sæculo 11. adscribi posset, exinde haberemus, etiam antiquius in Baptismo, & in *Catechismo* diversos fuisse Patrinos, sive Susceptores. At cum omnibus vel parum eruditis hodie compertum sit, Decretum illud Higino Papæ adscribi non posse, nihil pro hujus disciplinæ in antiquitate ex illo elici potest. Sed nec apud pristinos Scriptores; aut in antiquis Canonibus quidquam occurrit, quod vel insinuet, antiquitus solitum fuisse, alium in Baptismo, alium in Catechismo Patrinum adhiberi.

Quin tamen interdum contingeret, ut alius instructioni Catechumeni præesset, eumque ad Baptismum offerret; ac alius tempore Baptismi accederet, qui eum de aquis Baptismatis emergentem susciperet vel levaret; & cum illius post Baptismum susciperet, dubitari nequit: sed nulla de eo specialis lex, aut disciplina apud antiquos occurrit (*a*).

IV. Cumque frequens esset adultorum Baptismus; ac toti pene *nudi* immergerentur aquis Baptismatis, etiam plerumque viri viros, & mulieres fœminas de Baptismo suscipiebant; uti colligitur ex antiquo auctore Constitutionum Apostolicarum *lib. 3. cap.* 16. ubi ait: „ Deinde aut tu, Episcope, aut *Presbyter* tuus, qui „ sub potestate tua est, facta super eos nominatim sacra invoca„ tione Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, baptizabis. Ac *virum* „ quidem suscipiat *Diaconus*, *mulierem* vero *Diaconissa*, ut *hone„ ste*, & a quibus decet fiat signum infractum.

Quin & olim mulieres electas fuisse, quæ etiam mulierum baptizandarum instructioni, ac Catechismo præessent; omniaque peragerent circa Neophytas mulieres, quæ Diaconi circa Neophytos viros; multis ostendit Morinus de Sacr. Ordinat. *part.* 3. *Exercit.* 12. *cap.* 3

V. Postquam vero Baptismus adultorum rarior, & parvulorum frequentior esse cœpit, ipseque Baptismus per infusionem, aut immersionem alicujus dumtaxat partis corporis conferri, etiam mulieres in Matrinas masculorum, & viri in Patrinos puellarum admissi sunt.

VI. Horum susceptorum munus sive officium multa olim complectebatur.

Primum, uti ex Patribus notissimum est, & observat Josephus Vicecomes de antiquis Baptismi ritibus *lib. 1. cap.* 35. horum munus erat, Neophytos ante Baptismum fidei mysteriis imbuere; vitæque Christianæ normam docere; atque sufficienter instructos Episcopo ad Baptismum offerre.

Hinc forsan hodiernus ritus in administratione Baptismi habet, ut juxta præscriptum Ritualis Mechliniensis Presbyter baptizaturus interroget Patrinos, *Quid petitis?* quo non obscure innui videtur, *Patrinorum* esse, baptizandos ad Baptismum offerre.

VII. Post hæc, ut jam dictum est, hi ipsos baptizatos e fonte Baptismatis egredientes suscipiebant, & complectebantur; vesteque candida operiebant, & propterea *Susceptores* dicebantur.

Hujus

(*a*) Tres habuit Patrinos Philippus Ludovici VII. Francorum regis filius, scilicet Hugonem Sancti Germani Parisiensis Abbatem, Hervejum Abbatem sancti Victoris, & Odonem Sanctæ Genovefæ Abbatem. Tribus Patrinis adjunctæ sunt tres Commatres nimirum Constantia Ludovici Regis Soror, & duæ viduæ Parisinæ. Legatur historia Ludovici VII. apud Chesnium tom. 4.

Hujus ritus vestigium in hodiernis Ritualibus apparet, ubi præscribitur, ut tempore quo infans baptizatur, Sacerdos *jubeat Patrinum, vel Matrinam, vel utrumque (si ambo admittantur infantem suscipere) apponere manum baptizando*; quasi nimirum hoc pacto ipsum infantem de fonte susciperent, & levarent.

Immo hac sola manuum impositione verum Patrinum effici; ac contrahi cognationem spiritualem inde resultantem communiter creditur; qua de re latius infra ubi de impedimento Matrimonii ex hac cognatione spirituali resultante agetur.

VIII. Qui vero ipsos baptizandos ante Baptismum instruxerant, & tanquam sat instructos, & rite dispositos Episcopis baptizandos obtulerant; seque quasi *Vades* pro recta illorum fide, & vitæ Christianæ desiderio constituerant, illos non mox a suscepto Baptismo deserebant, sed in suam curam recipiebant; ut hoc pacto sponsionem suam liberarent; quod vel præcipue cum infantes baptizarentur, exigebatur.

Sæculo IX. Concilium Parisiense VI. *lib.* I. *cap.* 19. eamdem obligationem in Patrinis, & parentibus agnoscit: „ Ut parentes, ait, filios suos, & *patrini* eos, quos de fonte lavacri suscipiunt, erudire summopere studeant, illos, quia eos genuerunt, & eis a Domino dati sunt; & istos; quia pro eis *fidejussores* existunt.

IX. Cum vero hodie infantum Baptismus hic frequens sit; immo fere solus administretur, etiam officium Susceptorum seu Patrinorum potissimum in eo versatur, ut baptizatis infantibus, cum ad ætatem legitimam, & usum rationis pervenerint, curam omnem impendant; ut in fide Catholica rite instruantur, & innocentiam baptismalem integram conservent.

X. „ Susceptores infantis (Patrini qui dicuntur) merito admonentur (ait Synodus Coloniensis anno 1536. *part.* 7. *cap.* 4.) quod ipsi sint, qui Ecclesiæ *nomine*, & in Ecclesiæ fide Christi parvulos *offerant* per Baptismum, ac se propemodum pro parvulis *fidejussores* constituant, nomine parvuli respondentes: quem etiam postquam adoleverit, Symbolum simul, & orationem Dominicam edocere, atque vitam Christo ac professione in Baptismo facta dignam perpetuo agere, saltem ubi id necessitas poscere videbitur, cohortari non omittent.

Similiter Synodus Buscoducensis sub Masio ejusdem Urbis Episcopo *tit.* 3. *cap.* 6. *vult, ut moneant Pastores, ut quicumque viri, quicumque fœminæ proles de sacro fonte spiritualiter susceperint, cognoscant se fidejussores pro iis apud Deum extitisse, & ideo super eos sollicitudinem veræ charitatis impendant, & admoneant, ut castitatem custodiant, virginitatem usque ad nuptias servent, cantica turpia, vel luxuriosa ex ore non proferant, non superbiant, non invideant, a maledicto & perjurio linguam custodiant, &c. quæ fuse persequitur Augustini* Sermo de Resurrect. *ad quem Pastores remittimus*.

Sermo, ad quem hæc Synodus remittit, aliquando inter Sermones S. Augustini relatus fuit; sed in ultima Operum Augustini revisione tanquam suppositititius in appendicem tomi quinti rejectus est; constituitque ibid. Serm. 168. notantque eruditi Revisores, partem posteriorem, in qua citata verba continentur, Cæsarii Arelatensis stylum referre.

Quidquid sit, hanc Patrinorum obligationem omnes passim Synodi Belgicæ inculcant; Patrinosque de illa a Pastoribus serio monendos volunt.

XI. Quia autem Susceptores sponsores sunt pro iis, qui baptizantur, fidei ac vitæ Christianæ, quam illis debent, recte instruantur, & Paternam in se curam Spiritualem filiorum ante & post Baptismum suscipiant necesse est: „ videant Pastores (verba sunt Synodi Audomarensis anno 1585. *tit.* 3. *cap.* 6.) quibus tenellas Christi oviculas credant: caventque ne quosvis ad hoc officii genus admittant, & parentes moneant, ne quosvis promiscue eligant; verum eos tantummodo, de quibus probabile fiat fore ut præstent id quod promittunt. Alienum enim est, recens in Christo parentes, aut dare, aut admittere, de quorum paterna sollicitudine spes verisimilis non concipiatur.

XII. Deinde tanquam consequens infert: „ Rejiciantur proinde ab hoc munere quicumque hæretici, quicumque excommunicati, quicumque notorie criminosi, & scandalose viventes; rursus ii qui ipsimet nesciant ea, quæ docere oporteat Neophytum, & qui per ætatem, aut mentis inopiam ipsi notitiam non habent fidejussionis ejus, ad quam se offerunt, denique alii quicumque a quibus fidei liberationem, exonerationemque verisimiliter non exspectant.

Idem inculcat Synodus Mechliniensis anno 1609. & addit: „ *Eadem cautio fit de Commatribus*; cui & aliæ Synodi passim conveniunt.

XIII. Monet autem citata Synodus Buscoducensis *cap.* 7. „ Fideles in Baptismo filiorum suorum eos potius Patrinos, & Matrinas eligant, qui eorum *animæ* consulere, quam qui *inopiæ* subvenire possint.

XIV. Et quia „ persuadent sibi quidam (ait citata Synodus Audomarensis *cap.* 7.) sponsioni suæ se fecisse satis, si munus aliquod post Baptismum offerant baptizati parentibus, quod quasi ad educationem institutionemque prolis serviat: idcirco consultum foret abrogare prorsus illam munerum offerendorum consuetudinem, quemadmodum Edicto Cæsareo aliquando cautum fuit, si temporum iniquitas pateretur. Interim recte faciant in Patrinos electi, si non tam *munera* offerre, quam promissorum meminisse curent, *muneribus* neutiquam redimendorum: ita fiet, ut idonei Patrini & quærantur, & inveniantur.

XV. Edictum Cæsareum, cujus meminit Synodus, editum est a Carolo V. 7. Octob. 1531. ubi *art.* 12. præcipitur omnibus cujuscumque status, aut conditionis, ne eligant in Patrinos suarum prolium aliquos, ut ab iis munus aliquod accipiant, immo si quid a Patrinis offeratur, vetat illud a parentibus prolis baptizatæ accipi; inhibens insuper Patrinis aliquid dare sub pœna dupli illius quod datum est; nisi essent proles pauperum, & miserabilium personarum. Habetur *libro* I. Edictorum Flandriæ *pag.* 751.

Verum hujus Edicti rigorem idem Carolus edito Decreto anno 1545. *art.* 3, nonnihil mitigavit, permittens dare munusculum trium florenorum non excedens. Habetur eodem libro Edictorum *pag.* 782.

Licet hoc Edictum hodie non observetur, interim ex his omnibus apparet sollicitos fuisse, & Ecclesiæ, & Reipublicæ Magistratus, ut parentes in electione Patrinorum potius attenderent, qui spiritualiter, quam qui temporaliter prolibus prodesse possent, nec in electione Patrinorum spe munerum excæcarentur.

Addit nihilominus prædicta Synodus: „ Porro prohibere id nolumus, quin subveniant tenuioris fortunæ puerperis Patrinii ii, quibus res lautior est, quinimmo modis omnibus id probamus, & desideramus.

XVI. Instructio seu Decreta pro Pastoribus civitatis, & Diœcesis Leodiensis per Episcopum Vigiliarum (*a*), & Nuntium Apostolicum in visitatione Apostolica anno 1613. evulgata, inter alios ab officio Patrini excludendos recenset eos, de quibus constat, vel est verisimile, quod hoc officium *passim* præstare nequeant, ut qui, ait, curæ Pastoralis, vel alia vitæ professione prohibentur, cujusmodi sunt „ Pastores, & omnes utriusque sexus Religiosi, ut in Religiosis disponit Capitulum *In Baptismate, de Consecratione Dist.* 4. quæ ratio militat etiam in aliis Ecclesiasticis, ut prudenter consideravit Synodus Mediolanensis II. *Decreto* 17. Hoc idem docet Catechismus Romanus; nam quanto minus istis involvuntur curis Pastores, tanto melius cum illis agitur.

Canon, cujus auctoritate utitur hoc Statutum, est 103. apud Gratianum *de Consecrat. Dist.* 4. qui incipit: *Non licet*; estque Canon 25. Synodi Antissiodorensis habitæ anno 578.

Declarat Synodus Gandensis *tit.* 3. *cap.* 8. innovata in Decretis evulgatis per Episcopum Triest, sub Monachis etiam comprehendi *Monasteriorum Præfectos*, ut *per se*, ita quoque *per Procuratorem*, infantem e sacro fonte suscipere prohibeantur.

De Parochis vero hæc habet: „ Et ne Parochi, aliique curam animarum gerentes, onus hujusmodi suscipiant, peroptamus; & nisi rogati ex causa gravi id præstare debeant, quatenus opus est, inhibemus.

XVII. Parentes olim proles suas præcipue parvulas ad Baptismum obtulisse evidens est ex S. Augustino, *Epist.* 98. ad Bonifacium Episcopum, ubi ita scribit *n.* 6. „ Illud autem nolo te fallat, ut existimes reatus vinculum ex Adam tractum aliter non posse disrumpi, nisi parvuli ad percipiendam Christi gratiam *a Parentibus* offerantur. Sic enim scribens dicis, ut sicut parentes fuerunt auctores ad eorum pœnam, per *fidem* parentum identidem justificentur: cum videas multos non offerri a parentibus, sed etiam a quibuslibet extraneis, sicut a Dominis servuli aliquando offeruntur.

Evidenter hic supponitur, ordinarie parentes filios suos solitos fuisse offerre ad Baptismum, alias inepta fuisset Bonifacii hæsitatio, & non satis congrua Augustini responsio.

Idipsum clarioribus verbis expressit Sanctus Cæsarius Arelatensis Episcopus sæculo VI. *Homilia* 12. inter editas a Stephano Baluzio, ubi post expressam professionem fidei & renuntiationem diaboli in Baptismo fieri consuetam, subjicit: „ Quod quia infantes *per se* minime profiteri possunt *parentes ipsorum* pro eis *fidejussores* existunt.

XVIII. Pluribus id probat Josephus Vicecomes de antiquis Baptismi ritibus *lib.* I. *cap.* 33. hoc una observans, quod nunc consuetudo illa *penitus* abrogata sit.

Causam, cur id factum fuerit, ait Josephus, apud Patres non reperio; si conjecturis utendum, existimo fuisse, velut admonerentur Fideles eam spiritualem *educationem a* carnali *longe distare, vel ut mysteriorum fidei Christianæ peritioribus illa Provincia demandaretur: cum parentes in maxima rerum divinarum ignoratione versari sæpe contingat*.

Verisimilius crediderim, parentibus officium Patrini in Baptismo proprii filii fuisse interdictum, postquam cognatio spiritualis, atque ex ea resultans impedimentum Matrimonii inter Patrinum & baptizati matrem inductum fuit; cujus cognationis, & impedimenti apud pristinos Auctores mentio nulla occurrit.

XIX. Meminit quidem illius impedimenti Epistola, quæ sub nomine *Deusdedit* Papæ, fato functi an. 676. extatque apud Gratianum *caus.* 30. *q.* I. *Can.* I. sed eam Epistolam falsam, ac illi Pontifici suppositam eruditis omnibus compertum est; & monet Labbæus in nota marginali ad hanc Epistolam *tom.* 5. Conciliorum *Col.* 1648. Hæc tamen supposititia Epistola non obscure indicat hujus impedimenti saltem aliquod initium tunc fuisse: unde & post sæculum VII. videmus in Conciliis hujus impedimenti mentionem fieri; ac nominatim in Concilio Moguntino an. 813. statuitur: „ Nullus *proprium filium*, aut *filiam* de fonte Baptismatis suscipiat: nec *Commatrem* ducat uxorem, filiolam, nec illam, cujus filium, vel filiam ad Confirmationem duxerit: ubi autem factum fuerit, separentur “. *Can.* 55. sed de his latius infra, ubi de impedimentis Matrimonii agetur.

XX. Cum obstetrices non parum concurrant ad Baptismi administrationem infantibus procurandam, non erit importunum etiam de illis hic agere, de quibus ea de causa etiam Synodi tractare solent. Et quidem Synodus Provincialis II. Mechliniensis *cap.* 7. prohibet singulorum locorum Magistratibus, ne quam „ ad obstetricandum parturientibus admittant, nisi prius a Curato loci, ubi obstetrix moratur, testimonium sinceræ, & Catholicæ „ fidei

(*a*) *Bisceglia* urbs Regni Neapolitani in Apulia.

„ fidei habeat, professionemque fidei coram Archipresbytero suo faciat, nec non materiam formamque Baptismi testimonio ejusdem Curati probe calleat; & ultra consuetum juramentum, jure etiam, quod infantes a se suscipiendos quantocius, vel saltem intra tres dies, baptizare curabit; aut si obsistentibus parentibus, vel amicis id efficere non possit, mox Pastori loci eos denuntiet.

XXI. Similiter Synodus Provincialis Cameracensis Secunda *tit.* 6. *cap.* 11. „ mandat, ut nullæ mulieres deinceps ad hujus officii exercitium admittantur, nisi prius per Pastorem loci examinatæ, & si opus sit, instructæ fuerint. Rogentur autem Magistratus, ut inter cætera ab iisdem obstetricibus juramentum exigant, quod pueros baptizandos, ante diem tertium omnino Parochis denuntiabunt.

XXII. Decreta utriusque Synodi Provincialis illarum Provinciarum Synodi Diœcesanæ recipiunt, & renovant; insuper & ipsi Principes Belgii Synodorum Decreta suis respective Edictis pro confirmatione Synodorum Provincialium Cameracensis, & Mechliniensis editis, probaverunt: additque præterea Edictum Principis ad Synodum Mechliniensem *art.* 8. „ Eas ab Officiali, & Magistratu loci debere admitti ad id muneris; qui tamen nullas admittant, nisi prævie bene sint instructi de earum capacitate, & religione, idque per attestationem scriptam Pastoris, in cujus Parochia morantur.

XXIII. Si aliquando contingat prolem illegitimam adferri ad ædes patris nolentis eam pro sua agnoscere, „ talis proles, inquiunt Decreta Gandensia sub Antonio Triest 1650. *cap.* 11. nullo pacto ibidem deposita relinquetur, nisi deferens eam curaverit baptizari. Quare Pastores frequenter moneant obstetrices aut alias mulieres, quæ parturientibus vel ex charitate, vel lucri causa assistunt, ut huic nostro Decreto sese conforment, ac insuper ne officio suo fungi, & puerperas adjuvare differant causa eliciendi nomen patris, quando ex illicito concubitu conceperunt.

XXIV. Et quia experientia docet, obstetrices, aliasque mulieres interdum parvulos in necessitate baptizantes errare in forma & ritu, & forte in materia Baptismi, mandat idem vigilantissimus Præsul (quod merito ubique observetur) in prædictis Decretis *cap.* 12. Parochis, ut sæpius pro concione, & in Catechismo singula ad baptizandum requisita, clare & distincte explicent, ita ut facile omnes intelligant, aquæ naturalis perfusione super parte nuda, & vivente principali, & simul formæ pronuntiatione a Christo Domino institutæ, hujusmodi Sacramentum a baptizante, & formam ita pronuntiante conferri.

XXV. Præterea, cum summum discrimen sine Baptismo discendi immineat proli, si mulier gravida priusquam pariat, moriatur, monuit jam pridem Synodus Coloniensis 1280. *cap.* 4. „ Ut si certum sit, quod mulier prægnans moriatur, teneatur os ejus apertum: & cum magna cautela uterus ejus aperiatur: & si infans vivus fuerit, educatur, & baptizetur ". Hoc ipsum iisdem verbis reperitur inter antiqua Decreta Diœcesis Cameracensis, renovata in Synodo Cameracensi anno 1550.

Porro cum non raro contingat, nullum in Parochia reperiri, aut saltem hic, & nunc haberi posse, qui peritiam modumque convenientem aperiendi uterum, absque periculo exscindendi infantem habeat, oportet ut ipsimet Pastores, præcipue rurales, hujus rei aliquam notitiam a perito aliquo Medico accipiant, qua subinde, cogente necessitate, uti possint.

CAPUT VI.

De Purificatione post partum.

1 *Lex Mosaica quid præscripserit mulieribus parturientibus?*
2 *Diva Virgo huic legi se ex humilitate subjecit; atque hinc Festum* Purificationis.
3 *Solebant mulieres honorare* puerperium *Divæ Virginis; quod inhibuit Synodus VI.*
4 *Quid agerent Fideles?*
5 *Quare id inhibuerit Synodus: & quid* puerperium *ad mentem Synodi?*
6 *Mulieres Novi Testamenti legi Purificationis non subjectæ, & quare?*
7 *Pium tamen est, ut mulieres a partu aliquo tempore ab ingressu Ecclesiæ abstineant; & hodie mulieres Catholicæ aliquo tempore abstineant; & nonnisi* purificatæ *intrant.*
8 *Purificatio fieri debet in Ecclesia Parochiali, & a proprio Parocho.*
9 *Sententia Sacræ Congregationis Cardinalium super hoc jure Parochorum.*
10 *Sententia hæc de mandato Episcopi Anturpiensis publicata, cum inhibitione facta Regularibus mulieres purificandi.*
11 *Decretum Synodi Cameracensis huic sententiæ conforme.*
12 *Quo ritu mulieres in templum introducantur?*
13 *Ex ritibus patet purificationem fieri ad exemplum Divæ Virginis.*
14 *Mulieres solent Sacerdoti nummum offerre: & quare?*
15 *Mulieres nunquam possunt extra Ecclesiam, aut per substitutas purificari.*

I. JUXTA legem Mosaicam, de qua *cap.* 12. *Levitici*: „ Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruæ. Et die octavo circumcidetur infantulus: Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ. Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Cumque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet Sacerdoti, qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur a profluvio sanguinis sui. Ista est lex parientis masculum, aut fœminam. Quod si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea Sacerdos, & sic mundabitur.

Mulier interea ingredi sanctuarium seu templum non poterat, donec implerentur dies purificationis.

II. Diva Virgo, etsi huic legi non subjecta, quia *non suscepto semine* pepererat; nihilominus voluntarie, & ex humilitate se subjicere voluit; eamque legem subivit: uti legitur *Lucæ* 2. Atque hinc originem sumpsit festum Purificationis B. Mariæ Virginis; quod circa tempora Justiniani Imperatoris institutum fuisse notat Baronius in notis ad Martyrologium ad diem 2. Februarii.

III. Occasione hujus festi consuetudo ex quadam plebeja ignorantia invaluerat sæculo VII. ut hoc die homines *placentas* sive *similam* coquerent, ac sibi mutuo mitterent, *honoris scilicet prætextu puerperii impollutæ Virginis Matris*, ait *Canon* 79. Synodi VI. sive Trullanæ, adjungens: *Statuimus, ut deinceps nihil tale fiat a Fidelibus.*

IV. Exponens hunc Canonem Zonaras, ait: „ Nonnulli, se in eo semper Virginis ac Dei Matris honori aliquid deferre existimantes, die, qui sanctam Christi Natalis Festivitatem proxime consequitur, quædam facere soliti sunt, ex eis quæ in *aliarum* quoque mulierum *puerperio* agi consuevere.

Mulieres autem consueverant propter periculi & doloris evasi gaudium, convivia cum ferculis, & placentis facere.

V. Hoc ergo cum etiam in honorem Virginis agerent; atque ita indicarent, Divam Virginem adinstar aliarum mulierum *puerperio* fuisse obnoxiam, Patres Synodi sextæ id præsenti Canone fieri prohibent: Absque *puerperio* editum ex Virgine divinum Partum esse confitentes, ut qui sine semine constitutus sit: idque toti gregi annuntiantes, eos, qui ex ignorantia faciunt, quod non decet, correctioni subjicimus.

„ Puerperium (de quo in præsenti Canone) est (ait Zonaras) emissio fœtus, quam doloris sensus ac profluvium sanguinis comitantur: quibus quidem malis nullatenus obnoxiam fuisse Deiparam credimus.

VI. Porro sicut Deipara ob rationem jam dictam legi purificationis subjecta non fuit; similiter mulieres novi Testamenti, tametsi *puerperio*, omnibusque, quæ illud consequuntur, non secus ac mulieres veteris Testamenti subjectæ, hac lege cæremoniali non constringuntur: quia ut ait Innocentius III. *in Cap. unico tit. De Purificatione post partum.* „ Licet secundum legem Mosaicam certi dies determinati fuissent, quibus mulier post partum a templi cessaret ingressu, *lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum* facta est ". Joan. c. 1. v. 17.

Hinc ulterius infert & respondet Archiepiscopo Armachano in Hibernia, „ quod postquam umbra legis evanuit, & illuxit veritas Evangelii: si mulieres post prolem emissam acturæ gratias Ecclesiam intrare voluerint, *nulla* proinde peccati *mole* gravantur, nec Ecclesiarum est eis aditus *denegandus*, ne pœna illis converti videatur in culpam.

Et sub nomine S. Gregorii refertur *Canon.* 2. *Dist.* 5. „ Si mulier eadem hora, qua genuerit, actura gratias intrat Ecclesiam, nullo pondere peccati gravatur.

VII. Addit nihilominus Innocentius III. in citata Decretali: „ Si tamen ex veneratione voluerint aliquamdiu abstinere, devotionem earum non credimus improbandam

Unde & hodie mulieres sive ex quadam erga Ecclesiam, ac divina mysteria, quæ in ipsa peraguntur, veneratione, sive exemplo Divæ Virginis, quæ ex humilitate legi se subdidit, cui non erat subjecta, etiam consueverunt ad tempus aliquod ab ingressu Ecclesiæ abstinere; nec in eam intrare, nisi se Sacerdoti præsentaverint, & ipse precibus aliquibus præmissis introduxerit, juxta ritum præscriptum in modernis Ritualibus sub titulo: *Ordo introducendi mulierem in Ecclesiam post partum.*

VIII. In Synodo P. II. Mechliniensi *tit.* 3. *cap.* 8. dicitur: „ Puerperæ, cum a puerperio domum exeuntes se ad Ecclesiam contulerint, a *proprio* Parocho juxta probatissimam Ecclesiæ consuetudinem purificentur.

Hæc Synodus patenter supponit, ritum hunc purificationis in Ecclesia Parochiali, atque a proprio Parocho esse celebrandum; quod & generalis Belgii consuetudo confirmat; atque Sacra Congregatio Cardinalium nuper probavit (*a*).

IX. Cum enim in civitate Antuerpiensi nonnulli Regulares in suis Ecclesiis mulieres ad purificationem post partum admitterent; ac ea de re Pastores civitatis illius ad sacram Congregationem querelas detulissent, prodiit Sententia hujus tenoris.

„ Conquerebantur Parochi civitatis Antuerpiensis, quod non obstante contraria consuetudine, nec non Constitutione Synodi Provincialis, per sacram Congregationem recognitæ, & per Sedem Apostolicam approbatæ, Regulares Mendicantes functionibus Pastoralibus se immisceant, & præsertim audiant in suis Ecclesiis mulieres post partum ad purificationem admittere: addebantque, a Domino Episcopo Anturpiensi, „ utpo-

(*a*) Eadem consuetudo viget quoque in Galliis: in earum Ecclesiis vetus est ille mos, ut constat ex antiquo Rituali Catalaunensi, & Lemovicensi, ubi ritus mulieris post partum purificandæ describitur. Consule Doctissimum Edmundum Martene Benedictinum de Antiquis Ecclesiæ ritibus tit. 2. pag. 378. 382. Edit. Antuerp. ann. 1736.

„ utpote Regulari, hujuſmodi præjudiciis per Regulares illatis minime conſuli. Quare ab Apoſtolicæ Sedis auctoritate ſubſidium ac tutelam ſuppliciter petentes, quærebant: An prædictis Regularibus civitatis Antuerpienſis liceat in propriis Eccleſiis mulieres poſt partum ad purificationem admittere.

Die 18. *Novembris* 1662. *Sacra Congregatio Eminentiſſimorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, utraque parte audita, cenſuit, prædictis Regularibus civitatis Antuerpiæ non licere.* Signatum I. *Epiſcopus Sabienſis Cardinalis Scachetti Præſes, & C. de Vechiis Ep. Cluſ. Sac. Rit. Congregat. Secret.* & a latere impreſſum erat ſigillum præfati Cardinalis Præſidis in rubro pane (*a*).

X. Hæc ſententia ex mandato Epiſcopi Antuerpienſis publicata fuit, ac per publicum programma locis conſuetis affixa 20. Novembris 1663. per Petrum Van-den Petre tunc Epiſcopi officialem; una vigore auctoritatis ſibi commiſſæ „ inhibens præfatis *Regularibus*, ne deinceps a iquas mulieres poſt partum *ad purificationem* admittant: mulieribus autem puerperis injungens, ut juxta ſententiam præmiſſam ad Eccleſias *ſuas* reſpective *Parochiales* pro *purificatione* ſe conferant, ut ibidem, juxta probatiſſimam Eccleſiæ conſuetudinem a *proprio Parocho* benedicantur.

XI. Quod hic a ſacra Congregatione declaratum fuit, etiam in Synodo P. II. Cameracenſi, *titul.* 6. *cap.* 13. decretum fuerat his verbis: „ Prima vice qua mulieres a puerperio domum exeunt, juxta antiquam Eccleſiæ conſuetudinem ad Eccleſiam recta ſe conferant, gratias acturæ Deo pro beneficio puerperii, & ut a *proprio Paſtore*, ſeu ejus vicem gerente, & *non ab alio* purificentur.

XII. Sicut autem in feſto Purificationis Deiparæ ſolent Fideles cereos accenſos in manibus portare; ita quoque mulier purificationem faciens, candelam accenſam in manibus habet.

Sacerdos introducturus mulierem porrigit ſtolam ex collo dependentem manui mulieris, dicitque, *Ingredere in templum Dei & adora Filium Beatæ Mariæ Virginis qui tibi fœcunditatem tribuit prolis.*

XIII. Ex hac formula, uti & ex precibus a Presbytero recitandis haud obſcurum, hanc mulierum purificationem ad exemplum purificationis Divæ Virginis inſtitui: unde Paſtorale Mechlinienſe etiam monet, quod ſi Miſſa celebretur, *aptiſſime huic laudis officio congruat Miſſa de Purificatione beatæ Mariæ, quæ incipit, Suſcepimus.*

XIV. Omnibus cæremoniis ac precibus abſolutis, Sacerdos præbet mulieri oſculandam Crucem libri Sacramentalis dicendo: *Dominus det tibi ſuam pacem*; reſpondet miniſter: *Et vitam æternam.*

Inter oſculandum ſolet mulier nummum aliquem ipſi libro per modum oblationis imponere, qui in uſum Sacerdotis, & Miniſtri, pro locorum conſuetudine, cedere conſuevit.

Hac oblatione imitari voluere piæ mulieres Chriſti parentes, de quibus legitur: *Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus, tulerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini: quia omne maſculum adaperiens vulvam, ſanctum Domino vocabitur, & ut darent Hoſtiam ſecundum quod dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* Luc. 2. v. 22.

Circa has oblationes merito expendent, & obſervabunt Parochi, aliique Sacerdotes ea, quæ circa oblationes in adminiſtratione Sacramentorum fieri conſuetas obſervanda notavimus.

XV. Paſtorale Mechlinienſe deinde monet: „ Si contigerit mulierem adverſa valetudine, certo tempore a purificatione impediri, differatur purificatio, donec utcumque reſtituta, in Eccleſiam ingredi poſſit, etiamſi mortis immineat periculum, quia purificatio extra Eccleſiam facienda non eſt, neque ſubſtituenda alia mulier purificanda in locum defunctæ puerperæ.

(*a*) Hoc decretum reperitur integrum ad hujus voluminis finem littera N. deſignatum.

TITULUS TERTIUS.

De Sacramento Confirmationis.

CAPUT PRIMUM.

Qui confirmandi, & quomodo inſtruendi, & quo tempore confirmandi?

1 *Quæ de hoc Sacramento credenda proponat Synodus Tridentina?*
2 *Hoc Sacramentum variis nominibus olim appellatum fuit.*
3 *Olim non vocabatur* Confirmatio, *unde hoc nomen derivatum ſit?*
4 *Olim recenter baptizatis dabatur Sacramentum Confirmationis.*
5 *Quomodo, & qua occaſione hæc diſciplina apud Latinos deſierit?*
6 *Quare conveniens Eccleſia judicaverit parvulos mox a ſuſcepto Baptiſmo confirmare?*
7 *Baptizati olim non credebantur* perfecti Chriſtiani *ante Confirmationem.*
8 *Quæ eſſet illius ratio, & quare hodie dicantur* Chriſtiani?
9 *Synodi Belgicæ paſſim requirunt in confirmando ætatem ut minus 7. annorum.*
10 *Quomodo confirmandi, inſtruendi, & præparandi?*
11 *Populus de dignitate, vi, & effectu hujus Sacramenti a Parochis inſtruendus.*
12 *Pueri confirmandi teſtimonium Parochi adferre debent de ſufficienti inſtructione.*
13 *Olim hoc Sacramentum conferebatur in Paſchate, & Pentecoſte; quod & hodie fieri optavit S. Carolus.*
14 *Epiſcopus ægrum non confirmatum inviſere, & confirmare debet.*
15 *Epiſcopus Parochos tempeſtive monere debet, quando hoc Sacramentum conferre intendit: & quid hic obſervaverit S. Carolus?*

I. SYNODUS Tridentina *Seſſ. de Confirmatione, Can.* 1. ait: „ Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum otioſam cæremoniam eſſe, & non potius verum, & proprium Sacramentum, aut olim nihil aliud fuiſſe, quam catecheſim quamdam, qua adoleſcentiæ proximi fidei ſuæ rationem coram Eccleſia exponebant; anathema ſit.

Deinde *Can.* 2. „ Si quis dixerit injurios eſſe Spiritui Sancto eos, qui ſacro Confirmationis Chriſmati virtutem aliquam tribuunt; anathema ſit.

Inſuper *eadem Seſſione de Sacramentis in genere, Can.* 9. anathemate percutit eum, qui diceret in hoc Sacramento non imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile, unde illud iterari non poſſit.

Hæc Eccleſia dogmata contra modernos, & nobis vicinos Hæreticos, ex Patribus & priſtinis Eccleſiæ Canonibus adſtructa videri poſſunt apud Theologos, qui ex profeſſo de hac materia contra Hæreticos ſcribunt.

II. Illud ſingulariter pro intellectu Canonum notandum, hoc Sacramentum multis diverſiſque nominibus olim dictum fuiſſe.

In primis apud veteres frequenter vocatur ſimpliciter *manus impoſitio*; quia licet in omnibus pene ritibus Eccleſiaſticis fieret *manuum impoſitio*; ſpecialiter tamen huic Sacramento tribuebatur, quod in Actibus Apoſtolorum *cap.* 8. *manuum impoſitionem* eſſet expreſſum. Hoc nomine appellabatur a S. Auguſtino, *lib.* 3. *contra Donatiſtas, cap.* 6. Item a S. Iſidoro, *lib.* 2. *De Offic. Eccl. c.* 26. Amalario Fortunato *l.* 1. *de Offic. Eccl. cap.* 27.

Dicitur etiam nonnunquam *Supercæleſte Chriſma*; ut in *Canon.* 48. Laodiceno ubi dicitur: „ Quod oportet eos qui illuminantur, poſt Baptiſma inungi ſupercæleſti Chriſmate, & eſſe regni Chriſti participes.

III. Olim hoc Sacramentum frequentius *Chriſmatio* a Chriſmate, vel etiam *manuum impoſitio* dictum fuit, quam *Confirmatio*; quo nomine apud Veteres non occurrit deſignatum.

Quod indicare videtur Innocentius III. in *Cap. unico* §. 4. *tit. De ſacra Unctione*; una indicans unde *Confirmationis* nomen derivatum ſit. „ Per frontis *Chriſmationem*, ait, manus impoſitio deſignatur; quæ alio nomine dicitur *Confirmatio*; quia per eam Spiritus Sanctus ad *augmentum* datur, & *robur*.

Cui congruit inſtructio ab Eugenio IV. data Armenis, ubi effectum hujus Sacramenti exponens, ait: „ Effectus hujus Sacramenti eſt, quod in eo datur Spiritus Sanctus ad *robur*, ſicut datus eſt Apoſtolis in die Pentecoſtes, ut ſcilicet Chriſtianus audacter confiteatur nomen Chriſti.

IV. Ut vero hic effectus Chriſtianis non deeſſet, forteſque redderentur ad fidem, quam in Baptiſmo profeſſi erant, generoſe ac libere verbo, & opere profitendum, olim in more poſitum fuit, ut baptizati mox accepto Baptiſmo confirmarentur; ut titulo præcedente *cap.* 4. monuimus, & clare citatus Canon Laodicenus indicat.

Et apud Latinos Tertullianus de Baptiſmo, *cap.* 7. ait: „ Exinde egreſſi de *Lavacro* perungimur *benedicta Unctione* de priſtina diſciplina, qua ungi oleo de cornu in Sacerdotium ſolebant . . . Dehinc *manus imponitur*, per benedictionem advocans, & invitans Spiritum Sanctum.

Hujus priſtinæ diſciplinæ innumera ſunt tum apud Veteres, tum apud Recentiores obvia teſtimonia; quæ recitat Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii *pag* 144. additque quod, hac durante diſciplina, non ungebatur Neophytus in *vertice* a Presbytero; cum hujuſmodi unctio inſtituta ſit ob defectum Epiſcopi.

Hæc diſciplina, ſcilicet confirmandi Neophytos mox poſt datum Baptiſmum adhuc hodie ſervatur in Eccleſia Græca, uti ex eorum Rituali colligitur, & probat Jacobus Goar in notis ad Rituale *pag.* 367. & propterea nec aliam Chriſmatis unctionem adhibent.

V. Quando diſciplina confirmandi Neophytos, ſive Sacramentum Confirmationis cum Baptiſmo conferendi in Eccleſia Latina deſierit, incertum eſt.

Admodum veriſimile eſt, quod quamdiu frequens fuit adultorum Baptiſmus, etiam hæc perduraverit diſciplina. Nec enim dubium, quin Eccleſia ſemper optaverit, ut Chriſtiani in Chriſti militiam ingreſſi, ſpiritualibus armis ad pugnam inſtruerentur, & robur ſpirituale ad pugnandum in hac Chriſtiana militia per Sacramentum Confirmationis acciperent.

Hinc in moderno Rituali Romano ſub titulo De Baptiſmo adultorum, præſcribitur: *Si adſit Epiſcopus; qui id legitime præſtare poſſit, ab eo Neophyti Sacramento Confirmationis initiatur.*

Dum vero Baptiſmus adultorum deſinere cœpit; atque ſolus

pene infantium invaluit, ipſum Confirmationis Sacramentum conjungi Baptiſmi dationi paulatim deſiit.

VI. Viſum enim fuit ſatius eſſe Sacramentum Confirmationis differre in eam ætatem, in qua Baptizati ratione utentes majori cum fructu illud accipere poſſent; maxime quia parvulis uſum rationis non habentibus nondum cum hoſte pugnandum eſt: neque ſi morte præveniantur, ob ejus defectum ſalutis diſpendium incurrunt: cum jam per Baptiſmum regenerati a peccato originali generatione carnali contracto, ſint liberati.

VII. Sed licet quis, obſervat & probat Vir eruditus Gabriel Albaſpinæus Epiſcopus Aurelianenſis, *lib.* 1. *Obſerv. cap.* 25. quod nemo *Chriſtiani* nomen olim ſortiebatur, nemo *perfectus* exiſtimabatur *Chriſtianus*, qui dono Spiritus Sancti *confirmatus*, & donatus non eſſet.

Quod ipſum inſinuat Canon 39. Eliberitanus, dicens: *Gentiles ſi in infirmitate deſideraverint ſibi* manum *imponi*, *ſi fuerit eorum ex aliqua parte vita honeſta*, *placuit eis* manum imponi; *&* *fieri* Chriſtianos.

Hic per *manum imponi*, intelligi *Confirmari*, multis oſtendit ad hunc Canonem nominatus Epiſcopus Aurelianenſis, citans etiam Cyrillum Hieroſolymitanum *Catecheſi* 3. *Myſtagogica*, qui ſimiliter docet per Chriſmationem Neophytos primum fieri *Chriſtianos*: *Hujus Sancti Chriſmatis dono accepto*, *ait*, *merito appellamini* Chriſtiani: *veram efficientes appellationem in ipſa regeneratione*: *ante enim quam hæc gratia vobis donata eſſet*, *non eratis proprie digni eo nomine*, *ſed peragentes eo uſque progreſſi eſtis*, *ut efficeremini Chriſtiani*.

VIII. Ut verum ſit, olim Neophytos ſeu recenter Baptizatos nequaquam fuiſſe dictos Fideles, aut *perfectos Chriſtianos*; vel etiam ſimpliciter *Chriſtianos*, priuſquam Confirmationis Sacramentum accepiſſent; id non propterea contigit, quod ante Confirmationem non crederentur per Baptiſmum vere in Chriſto regenerati; ſed quia ante Sacramenti Confirmationis ſuſceptionem nondum omnibus armis ſpiritualibus inſtructi videbantur, quibus Jeſu Chriſti milites inſtructos ad prælium oportebat, idéoque ſicuti milites ſæculi non habentur pro perfectis militibus quouſque armis idoneis ſint inſtructi, ita nec Neophyti illi perfecti ac veri milites Chriſti, ſeu Chriſtiani reputabantur; quamvis revera jam eſſent per Baptiſmum regenerati, & militiæ Chriſti adſcripti, immo Chriſtum induiſſent, & cum illo ſurrexiſſent.

Ad hæc olim dum Confirmatio jungebatur Baptiſmo, nulla Chriſmatio niſi ſola Sacramentalis Neophyto impendebatur. Cum vero a *Chriſmate* dicamur *Chriſtiani*, proprie eo nomine appellari ante hanc *Chriſmationem* non poterant.

Hinc poſtquam Chriſmatio Sacramentalis Baptiſmo jungi deſiit, introducta eſt Chriſmatio *cæremonialis*, qua Neophytus non *in fronte*, ſed *in vertice* a Presbytero *Chriſmate* ungitur, uti obſervat Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii *pag.* 144. Unde hodie Chriſtiani dicimur, non a Chriſmatione Sacramentali, qua ab Epiſcopo *in fronte* ungimur, ſed a Chriſmatione cæremoniali, qua immediate poſt Baptiſmum in vertice a Presbytero ungimur ſive chiſmamur. (*a*)

IX. Paſſim Synodi Belgicæ juxta modernam Eccleſiæ diſciplinam requirunt, ut confirmandi ſaltem *ſeptennio* non ſint minores; „ ut melius (ait Synodus Mechlinienſis anno 1609. *tit.* 4.
„ *cap.* 4.) ſuſcepti Sacramenti memores eſſe poſſint; niſi ex ra-
„ tionabili cauſa Confirmanti aliud videatur.

Idem paſſim inculcant aliæ Synodi; adduntque conformiter ad Pontificale Romanum, ut non admittantur ad hoc Sacramentum, niſi rite inſtructi, & diſpoſiti.

X. Parochis præcipit Synodus Audomarenſis, ut ſubditos ſuos ſedulo moneant, „ quo Pueros ſuos Confirmationis Sacramento
„ nondum inſignitos, qui quidem ſextum ſuperaverint ætatis an-
„ num, ad illud reverenter ſuſcipiendum præparent, edoctos o-
„ rationem Dominicam, & Symbolum Apoſtolorum, quan-
„ tum fert ætas atque capacitas, jejunos, ſi permittat valetudo,
„ confeſſione expiatos, ſi doli ſint capaces, corporis habitu, &
„ capite in primis mundos.

Idipſum omnes Synodi uno conſenſu inculcant, monetque S. Carolus in ſuis Inſtructionibus de Confirmatione *pag.* 420. *edit.* 1683. „ Illud vero maxime hortabitur (Parochus) ut cum hoc
„ Sacramento Spiritus Sancti gratia uberrime conferatur, ad
„ eam conſequendam ſe jejuniis, eleemoſyna, qui per faculta-
„ tes poſſunt, aliiſque pietatis officiis, & operibus parent: at-
„ que in primis frequentiori, & ardentiori religioſæ orationis ſtu-
„ dio devote ſeſe exerceant, exemplo SS. Apoſtolorum; qui dum
„ expectarent Spiritum Sanctum, *perſeverantes erant in oratio-*
„ *ne*, *&* *jejunio* ". Act. cap. 1.

XI. Ut vero fideles ſint de hoc Sacramento amplius inſtructi; ac convenientem ideam concipiant, præcipitur Parochis, ut „ de
„ dignitate, vi, & effectu hujus Sacramenti ſubditos ſuos ſæpe
„ diligenterque inſtruant, maxime ſub id temporis, quo illud E-
„ piſcopus in iis locis adminiſtraturus eſt ". Ita Synodus Mechlinienſis P. II. *tit.* 4. *cap.* 1. idipſum aliæ Synodi ſimiliter inculcant; monetque Synodus Buſcoducenſis ſub Maſio, *tit.* 4. *cap.* 9. ut id præſtent præſertim *in feſtis Pentecoſtes*; & quandocumque Epiſcopum ad ipſorum locum venturum eſſe audiunt.

Dum Parochi populum de hiſce inſtruere volent, merito legent jam citatas inſtructiones S. Caroli, in quibus pie & fuſe ejus effectus, & dignitas, aliaque eo pertinentia explicantur.

XII. Ut confirmandorum curam recte gerere poſſint Parochi multum conferunt Epiſcopi, qui neminem confirmare volunt, niſi qui teſtimonium a ſuo Parocho attulerit; quemadmodum edito Decreto 6. Febr. 1681. declaravit Alphonſus de Bergues Archiepiſcopus Mechlinienſis.

XIII. Quamdiu hoc Sacramentum ipſi Baptiſmo quodammodo conjunctum fuit, etiam nonniſi in Paſchate, & Pentecoſte, ſecluſa neceſſitate, conferebatur, & licet mutata diciplina, Epiſcopo liberum ſit etiam alio tempore hoc Sacramentum conferre, tamen monet merito S. Carolus in ſuo Concilio IV. *part.* 2. titulo de Sacramento Confirmationis, *ne ſtata Pentecoſtes ſolemnitate id præſtare prætermittant*; adjungitque in Concilio V. eodem titulo, ut „ non ſolum ſacris ſolemnibus *Pentecoſtes* diebus, ſed
„ etiam (ſi ita civitatis ſuæ ingens frequentia, multitudoque
„ poſtularit) & Paſchæ Reſurrectionis tempore, & in Adventu
„ ſacro Domini, & quoties viſitationem obibit, Sacramentum
„ Confirmationis miniſtret, & ob eam cauſam, ut Concilio Pro-
„ vinciali IV. cautum fuit, ad miniſtrandum ſæpe accurret, qui-
„ bus in locis Diœceſis opus erit.

XIV. Poſt hæc monet: „ Quod ſi quis cum periculoſe ægrotat
„ ſe Chriſmatis Sacramento confirmatum non eſſe meminerit, ac
„ propterea id ſibi miniſtrari petat; tunc Epiſcopus, ſi eo loci
„ eſt, ubi ille ægrotat, ne ſine hoc Sacramento diſcedat; eum
„ charitate paterna inviſat, & rite confirmet.

Inſuper in ſuis Inſtructionibus inter cætera a Parochis circa hoc Sacramentum obſervanda, præcipit: *Ægrotos præterea nondum confirmatos deſignabit*, *eoſque Archiepiſcopo denuntiabit*, *ut ne ingraveſcente morbo*, *ſine hoc Sacramento diſcedant*.

Ex his conſtat, quam ideam de fructu hujus Sacramenti concepiſſet hic zeloſiſſimus Archi-Præſul; quamque ſollicitos eſſe debere Epiſcopos oſtenderit, ut nemo hoc Sacramento deſtitueretur.

XV. Volunt quoque Synodi, ut Epiſcopus Sacramentum hoc adminiſtraturus, diebus aliquot ante moneat Parochos, ut populum interea pro ejus digna ſuſceptione diſponere, & ſpecialiter inſtruere valeant; voluitque S. Carolus, eum in finem ab Epiſcopo Litteras Paſtorales, ad Parochos dandas; e quibus ipſi, quæ potiſſimum iis incumbant, haurire queant, eaſque populo publice prælegant: ita habetur in Concilio Mediolanenſi IV. *part.* 3. *tit. de Viſitatione*: & in Inſtructionibus præcipit, (merito ab omnibus Parochis æmulandum): „ Paucis ante miniſtrationem
„ diebus; Parochus, in cujus Parochia hujus Sacramenti miniſtra-
„ tio indicitur, primo orationem publicam inſtituet; ut ſui di-
„ vinæ gratiæ dona uberrime recipiant.

CAPUT II.

De Miniſtro Confirmationis, & de Chriſmate.

1 *Primis ſæculis ſolos Epiſcopos fuiſſe Miniſtros Confirmationis male adſtruitur ex Epiſtola Euſebii Papæ.*
2 *Probatur teſtimonio Innocentii I.*
3 *Præsbyteri apud Græcos etiam hodie hoc Sacramentum adminiſtrant; neque hanc diſciplinam Eccleſia Romana improbat.*
4 *An eam Innocentius III. improbaverit.*
5 *Etiam in Ecoleſia Latina Presbyteri* diſpenſatorie *adminiſtrare poſſunt.*
6 *Neque contrarium aſſeruit Eugenius IV. aut definivit Synodus Tridentina.*
7 *Sepoſita reſervatione poſitiva poſſet Presbyter confirmare.*
8 *Diſciplina, quæ ſolis Epiſcopis dat auctoritatem confirmandi, occaſionem dedit ſejungendi confirmationem a Baptiſmo.*
9 *Epiſcopi curare debent, ne quis ex eorum negligentia ſine hoc Sacramento diſcedat.*
10 *Incomoda ex hujus Sacramenti dilatione nata ſequi.*
11 *Chriſmatis benedictio ſoli Epiſcopo competit.*
12 *Primitus Epiſcopus* omni *tempore Chriſma conficere poterat.*
13 *Quandonam invaluerit, ut in Cœna Domini Chriſma eſſe conficiendum?*
14 *Olim Presbyteri a ſuis Epiſcopis Chriſma accipiebant.*
15 *Hodie ſingulis annis; ſecus olim Chriſma renovandum.*
16 *Quomodo hodie ex præſcripto Synodorum Chriſma accipiatur, & renovari debeat?*
17 *Aliquando Archidiaconi Chriſma diſtribuebant, & in illius diſtributione pecuniam exigebant.*

I. SOLUM Epiſcopum hujus Sacramenti miniſtrum eſſe, nec ab aliis quam ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus Epiſcopis unquam peractum fuiſſe, aut adminiſtrari poſſe, claris teſtimoniis declarat Epiſtola, quæ ſub nomine Euſebii Papæ refertur apud Gratianum *Diſt.* 5. *De Conſecrat. Can.* 4. „ Manus quoque *impo-*
„ *ſitionis* Sacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod
„ ab aliis perfici non poteſt, niſi a *ſummis* Sacerdotibus, nec
„ tempore Apoſtolorum ab aliis, quam ab ipſis Apoſtolis legitur,
„ aut ſcitur peractum eſſe: nec ab aliis quam ab illis, qui eo-
„ rum tenent locum, unquam perfici poterat, aut fieri debet.
„ Nam ſi aliter præſumptum fuerit, *irritum* habeatur & *va-*
„ *cuum*, & inter Eccleſiaſtica nunquam reputabitur Sacramenta.

Verum norunt hodie Eruditi, quam exigua ſit hujus ac duarum aliarum Epiſtolarum, quæ ſub nomine hujus Pontificis extant, fides, de quibus in nota marginali ad earum primam intrepide pronuntiat Labbæus: *Confictæ ac ſpuriæ omnes*: & deinde de hac, quæ ordine tertia eſt, notat: *Tota conficta eſt*. Tom. I. Concil.

II. Hoc ergo teſtimonio prætermiſſo, aliud habetur, licet nonnihil poſterius, certius tamen, nimirum Innocentii I. in Epiſtola ad Decentium, *cap.* 3. „ De conſignandis vero infantibus mani-
„ feſtum eſt, non ab alio quam ab Epiſcopo fieri licere. Nam
„ Presbyteri, licet ſint Sacerdotes. Pontificatus tamen apicem
„ non

(*a*) Ex dictis colliges nullam olim ætatem ad excipiendum Confirmationis Sacramentum definitum eſſe; ſed nihil adeo majori ſollicitudine præcavebant antiqui, quam ne ſegnes aut pigri hac in re invenirentur.

„ non habent. Hæc autem Pontificibus solis deberi; ut vel con„ signent, vel Paracletum Spiritum tradant, non solum consue„ tudo Ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio Actuum A„ postolorum, quæ asserit Petrum, & Joannem esse directos, qui „ jam baptizatis traderent Spiritum Sanctum.

Hoc Innocentii testimonio utuntur communiter Auctores de Officiis Ecclesiasticis scribentes, ut probent Episcopum esse hujus Sacramenti ministrum.

Nequaquam tamen hinc inferre licet, Episcopum ita esse a Christo designatum ministrum, ut ea potestas nullo casu inferioribus Presbyteris communicari possit.

III. Nam Græci non tantum olim, sed etiam hodie eam auctoritatem in Presbyteris agnoscunt; hique baptizatos Chrismate in fronte consignant; eamque praxim Ecclesiam Latinam non improbasse, ex iis quæ in Concilio Florentino acta sunt, non obscurum est.

In hujus quippe Concilii conclusione Eugenius IV. inter alias quæstiones hanc ordine sextam Græcis proposuit: *Quare Pontifices non inungerent sacro Chrismate, sed Sacerdotes; cum hoc Pontificibus sit datum?* Et statim subditur in textu: *Hæc a Latinis objecta Mytylinensis canonice omnia, legitimeque dissolvit.*

Hinc patet, quod etiam tempore hujus Concilii, Græci Sacerdotes confirmarent. Secundo, quod super ea praxi disputatum fuerit. Tertio, quod Græci suæ disciplinæ Canonicas rationes dederint; atque Latinorum argumentis satisfecerint. Quarto, quod Eugenius IV. aliique Latini Episcopi acquieverint; nec Græcos ad aliter confirmandum adegerint; neque de nullitate Confirmationis sic collatæ scrupulum moverint.

IV. Contrarium prorsus his videtur responsum Innocentii III. in *cap. 4. tit. De consuetudine*, ubi eam praxim Græcorum omnino improbare videtur; atque Confirmationem a Presbyteris etiam *Constantinopoli* collatam pro invalida habere.

Verum omnis difficultas evanescet, si consulatur ipsa Decretalis Innocentii, prout extat in tertia Decretalium collectione apud Antonium Augustinum; e qua eam desumpsit Raymundus omissa voce *Latinis* ad vocem *Presbyteris*; quæ ostendit Innocentium tantum respondisse de Presbyteris *Latinis* Constantinopoli degentibus; quibus præcipit, ut consuetudinem Ecclesiæ Latinæ sequantur. Hic obiter notent Canonistæ, quam utile, immo necessarium sit, interdum ad veteres Decretalium collectiones habere recursum; uti monui, & pluribus ostendi in Commentario ad Canones.

V. Cæterum tametsi disciplina Ecclesiæ Latinæ habeat, ut soli Episcopi hoc Sacramentum administrent, quin tamen Presbyteri subinde extraordinarie, & absente Episcopo, dispensatorie id ministerii exercere queant, evidenter jam pridem probavit Sanctus Gregorius.

Scripsit ipse Episcopo Calaritano in Sardinia *lib. 3. Epist. 9.* „ Presbyteri baptizatos infantes signare sacro in frontibus chri„ smate non præsumant: sed Presbyteri baptizatos ungant in pecto„ re, ut Episcopi postmodum ungere debeant in fronte “. Apud Gratianum *De Consecr. dist. 4. Can. 19.*

Cum vero intellexisset Gregorius quosdam e Sardis hoc responso scandalizatos fuisse, rescribit eidem Episcopo in hæc verba: „ Pervenit quoque ad Nos quosdam scandalizatos fuisse, quod „ Presbyteros Chrismate tangere in fronte eos, qui baptizati „ sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundum usum veterem „ Ecclesiæ nostræ fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui con„ tristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in „ frontibus baptizatos Chrismate tangere debeant, conce„ dimus “. *Epist. 26.* ejusdem libri, & refertur a Gratiano, *Dist. 95. Can. 1.*

Observatu digna sunt hæc epistolæ verbis: *Nos quidem secundum usum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus*: tacite innuens aliam esse Ecclesiæ Orientalis consuetudinem, se autem scripsisse Episcopo Calaritano in priori Epistola, ut procederet juxta consuetudinem *Ecclesiæ suæ*, id est, Romanæ; quæ Presbyteris non permittebat baptizatos sacro chrismate in frontibus consignare.

Sed cum hinc offenderetur Sardi, in hac Epistola (quæ ad priorem refertur) permittit Gregorius, *ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chrismate tangere debeant.*

VI. Itaque non dubitavit Gregorius, quin Presbyteri etiam subinde esse possent hujus Sacramenti ministri; quod & supposuit Eugenius IV. dum in Instructione pro Armeniis dixit: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem, simplicem Sacerdotem Chrismate per Episcopum consecrato hoc administrasse Sacramentum Confirmationis.*

Unde Synodus Tridentina *Can. 3. De Confirmatione*, dicens, Ministrum hujus Sacramenti esse Episcopum, expresse ad vocem *Ministrum* addidit, *ordinarium*.

VII. Plura in eamdem rem vide apud Franciscum Farvacquium, De Sacramento Confirmationis, *cap. 4. quæst. 4. §. 1. 3. & 4.* Et *quæstione 5.* ostendit, seposita reservatione, posse etiam in Ecclesia Latina Presbyterum ex sola Episcopi commissione confirmare juxta illud Synodi Toletanæ I. „ Statutum est Diaconum non Chri„ smate, sed *Presbyterum absente Episcopo*; præsente vero, si ab „ ipso fuerit præceptum “. *Canon. 20.*

VIII. Quidquid sit, certum est juxta modernam Ecclesiæ Latinæ disciplinam, quam & a sæculo IV. in usu fuisse, testis est Innocentius I. solis Episcopis fas esse hoc Sacramentum conferre; quæ disciplina verisimiliter occasionem dedit sejungendi Confirmationem a Baptismo.

Cum enim invaluisset Baptismus infantium, isque a Presbyteris plerumque conferretur, contigit, ut hi potestate confirmandi destituti, Confirmatio differretur quousque præsentia Episcopi haberetur; quæ, populo Christiano multiplicato, cum frequenter ad longum tempus expectaretur, tandem conveniens visum fuit, differri quousque baptizati usum rationis attigissent.

IX. Quia ergo ad Episcopos pertinet hoc Sacramentum ministrare, debent quoque hi omni cura invigilare, ne quis ex eorum negligentia hoc Sacramento diutius quam oportet, destituatur; quemadmodum multis ostendit Farvacquius loco citato in sua *Charitate*; optatque, „ ut Episcopi [...]ones tam vigiles sint ad mi„ nistrandum ovibus Confirmationis Sacramentum, quam alacres, „ & expediti sunt ad suscipiendum, (ut[...]am non solicitandum!) „ sublimioris Cathedræ fastigium. Certe (ait Farvacquius) Ar„ macanus Primas Hiberniæ, *lib. 9. cap. 5* non dubitat asseve„ ranter scribere: *Qui Sacramentum Confirmationis retardant, sine „ quo plurimi suorum subditorum ab hac luce [...]cedunt, graviter „ valde coram Deo delinquunt.*

X. Ex hac insuper Episcoporum mora in admin[...]ando hoc Sacramento contingit, tantam subinde multitudinem [...]nfirmandorum concurrere, ut vix confusio tempore administra[...]nis vitari queat: nequeatque Episcopus notitiam convenientem [...] confirmandis accipere: circa quæ non inutiliter consulent Episcop[...] quæ in suis Instructionibus præscripsit S. Carolus, titulo *de Mo[...] cedendi ad summendum Confirmationis Sacramentum*; in A[...] Ecclesiæ Mediolanensis *pag. 421. edit. 1683.*

XI. Sicuti ipsius Confirmationis Ministrum *ordinarium* solum Episcopum agnoscit Ecclesia Latina, ita nec *Chrismatis* conficiendi, sive benedicendi alium ministrum agnoscit; nec jam pridem agnovit; de quo præter plures Canones Africanos apud Gratianum, *Caus. 26. quæst. 6. Can. 1. & 2.* hæc habet Canon 20. Concilii Toletani I. sub initium sæculi V. „ Quamvis pene ubi„ que custodiatur, & absque Episcopo Chrisma nemo conficit „ tamen quia in aliquibus locis, vel Provinciis, Presbyte„ ri dicuntur Chrisma conferre, placuit ex hac die nullum „ alium, nisi Episcopum Chrisma facere, & per Diœcesim „ destinare.

XII. Quod vero in eodem Canone subjicitur: *Episcopo sane omni tempore licere Chrisma conficere*, manifeste evincit, nequaquam eo tempore adhuc stabilitam modernam disciplinam, quæ vult ut Chrisma tantum *feria* V. ante Pascha, sive in *Cœna Domini*, ab Episcopo conficiatur.

Hinc quoque ostenditur supposititiam esse Epistolam, quæ sub nomine Fabiani Papæ (qui sedit circa initium sæculi III.) ad omnes Orientales Episcopos extat, & e qua hoc fragmentum refert Gratianus, *Dist. 3. de Consecrat. Can. 18.* „ Litteris vestris „ inter cætera insertum invenimus, quosdam regionis vestræ Epi„ scopos a vestro nostroque ordine discrepare, & non per sin„ gulos annos in *Cœna Domini* Chrisma conficere. Errant vero, „ qui talia excogitant, & mente vesana potius quam recta sen„ tientes, hæc audient. Sicut enim ipsius diei solemnitas per „ singulos annos est celebranda, ita ipsius S. Chrismatis confe„ ctio per *singulos annos* est agenda, & de anno in annum re„ novanda, & fidelibus tradenda: quia novum Sacramen„ tum est per singulos annos, & jam dicto die innovandum, „ & vetus in sanctis Ecclesiis cremandum. Ista a sanctis A„ postolis & successoribus eorum accepimus, & vobis tenen„ da mandamus.

XIII. Videtur autem sæculo VII. præsens disciplina de conficiendo Chrismate *in Cœna Domini* invaluisse, nam illius mentio fit in Sacramentario S. Gregorii, & antiquo Ordine Romano, aliisque, qui circa ea tempora de divinis Officiis scripserunt.

XIV. Prædictus Canon Toletanus vult, ut de singulis Ecclesiis ad Episcopum ante *diem Paschæ* Diaconi destinentur, aut Subdiaconi, ut confectum ab Episcopo Chrisma possint accipere.

Et in Concilio Carthaginensi IV. *Can. 36.* apud Gratianum *Dist. 95. Can. 4.* „ Presbyteri, qui per diversas Ecclesias „ regunt, non a quibuslibet Episcopis, sed *a suis*, nec „ per juniorem Clericum, sed aut per seipsos, aut per „ illum, qui Sacrarium tenet, ante Paschæ solemnitatem „ *Chrisma* petant.

XV. Addit Gratianus post particulam *sed*, *omni anno*; idque forsan more suo inflectendo Canonem ad sui temporis disciplinam, quæ Chrisma *singulis annis* renovari volebat; quæque etiam hodie obtinet: nisi dicere malimus cum Stephano Baluzio in notis ad hunc Canonem Gratiani, mendum hic esse in editionibus Gratiani, & pro *omnio anno* legendum *omnino*.

XVI. Hodie non singuli Parochialium Ecclesiarum Rectores, *per se*, aut *alium*, Chrisma accipiunt ab Episcopo; sed Archipresbyteri id pro suis respective districtibus accipere solent; qui illud Rectoribus Ecclesiarum distribuunt, aut in civitatibus Chrisma solemniter ad Ecclesiam primariam sive matricem defertur, ad quam inferiores Ecclesiæ accedentes id quærere solent.

Synodus Mechliniensis P. II. *tit. 2. cap. 6.* ait: „ Non modo „ Archipresbyteri *singulis* annis ab Ordinario suo, vel, Sede va„ cante, a Vicario Generali, sacrum Chrisma, & sacra Olea „ tempestive petant, & per Sacerdotem, Diaconum, vel sal„ tem Subdiaconum, in mundis & honestis vasculis (scilicet stan„ neis, aut argenteis, nullo vero cupreis, testaceis, aut vi„ treis) ad locum residentiæ suæ ferri curent: sed Pastores etiam „ singuli quotannis ab Archipresbytero suo, vel ex ea Ecclesia „ unde consueverunt, per se aut alium Sacerdotem, non autem „ illo inferiorem, in similibus vasculis Sacrum Chrisma, sancta„ que Olea ferre non omittant; iisque receptis, veteribus non „ utantur: sed quidquid ex illis superfuerit, si liquidum, lam„ padi, quæ lucet ante Venerabile Sacramentum, infundatur; „ sin autem bombyci, vel gossipio immixtum fuerit, super pisci„ nam comburatur.

Huic consonat Synodus P. II. Cameracensis *tit. 5. cap. 8. & 9.* at-

atque hodiernam in requirendo, ac deferendo facro Chrifmate difciplinam Belgicam hæ Synodi exprimunt.

XVII. Sæculo IX. Parochos ab Archidiaconis aliquando Chrifma accepiffe teftis eft Hincmarus Remenfis in Capitulis anno 877. Archidiaconis datis *cap.* 5. ubi una vetuit ne a Presbyteris, *dum pro Chrifma accipiendo veniunt, eulogias exigant.*

Et in Concilio Cabilonenfi II. anno 813. *Can.* 16. apud Gratianum, *Cauf.* 1. *quæft.* 1. *can.* 106. ftatutum, ut ficut pro dedi- „ candis Bafilicis, & dandis Ordinibus nihil accipiendum eft, ita „ etiam pro balfamo five luminaribus emendis, nihil Presbyte- „ ri *Chrifma* accepturi dent.

Idem in Conciliis Toletano XI. Bracarenfi II. & Triburienfi decretum fuit; quorum Canones refert Gratianus loco citato *Can.* 101. 102. & 103. ad quod reflectens Innocentius III. reprobat confuetudinem quorumdam Epifcoporum Provinciæ Cantuarienfis, exigendi certam pecuniæ quantitatem pro *Chrifmate*, idque per *anticipatam* folutionem; ne viderentur pro *Chrifmate* accipere. Refertur in *cap.* 36. *tit. de Simonia*.

C A P U T III.

De Ritibus Confirmationis.

1 *Antiquus eft ritus manus imponendi.*
2 *Manus impofitio aliquando fumpta pro Confirmatione.*
3 *Ecclefia Romana nunquam rejecit manus impofitionem.*
4 *Confirmandus* Chrifmate *ungitur in* fronte.
5 *Unde Chrifma conficiatur?*
6 *Incertum eft an unctio* Chrifmatis *fpectet ad effentiam Confirmationis.*
7 *Quam convenienter Balfamum adhibeatur, remiffive.*
8 *Confirmandus apud Latinos ungitur in* fronte, *apud Græcos in pluribus partibus corporis.*
9 *Unctio fit adhibito figno* crucis.
10 *De verbis in unctione proferendis non convenit inter Græcos, & Latinos; nec formula unctionis pertinet ab fubftantiam Sacramenti.*
11 *Ob formulam unctionis hodiernam Latinorum invaluit nomen* Confirmationis.
12 *Ritus percuffionis poft factam unctionem, quid fignificet?*
13 *Epifcopus confirmato pacem impertitur.*
14 *Hodie etiam affumuntur Patrini; quorum antiquitus mentio non occurrit.*
15 *Quales in Patrinos adhibendi, & quis delectus habendus?*
16 *Quod eorum officium?*
17 *Cavendum ne per horum Patrinorum adhibitionem nimis multiplicentur impedimenta Matrimonii.*
18 *Quæ in adminiftratione fervanda modeftia?*
19 *Quid nominis mutatio fignificet?*

I. IN primis Apoftolicus eft ritus *manuum impofitio* fuper confirmandos, de quo in Actibus Apoftolorum cap. 8. *Oraverunt pro ipfis, ut acciperent Spiritum Sanctum.... Tunc imponebant manus fuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.*

Eumdem ritum apud Patres paffim expreffum, & adhibitum videmus: falfumque quod Innocentius III. dixerit eum in *Chrifmationem* effe mutatum; quafi Ecclefia Romana (uti clamant Hæretici) abrogato ritu Apoftolico fola Chrifmatione uteretur.

II. Scribit quidem Innocentius III. in *cap. unico* §. 4 *tit. De Sacra Unctione: Per frontis Chrifmationem manus impofitio defignatur: quæ alio nomine dicitur Confirmatio*, nequaquam dicere voluit, *manus impofitionem* feparari a *Chrifmatione*; fed tantum, quod frontis Chrifmatio defignet five fignificet illud idem, quod olim fimpliciter dicebatur *manus impofitio*; & hodie alio nomine vocatur *Confirmatio*.

Idem dicere intendit Eugenius IV. in Inftructione pro Armeniis, dicens, quod Apoftoli *per manus impofitionem darent Spiritum Sanctum, & loco illius impofitionis detur in Ecclefia Confirmatio*; nimirum, Sacramentum quod Apoftolorum tempore dicebatur *manuum impofitio*, hodie dicitur *Confirmatio*.

III. Neque Ecclefiam Romanam rejeciffe *mannum impofitionem* in adminiftratione hujus Sacramenti, fat manifeftum eft ex Pontificali Romano, ubi præfcribitur, ut Epifcopus orationem recitet *extenfis verfus Confirmandos manibus*; five ut legitur in Sacramentario S. Gregorii, *Levata manu*, quibus idem reipfa indicatur, ac fi diceretur, *impofitis fuper Confirmandos manibus*; iis fiquidem tribus formulis idem ritus fignificatur, nempe oratio quam quis fundit fuper eo quem *manu* indicat. *Quid enim eft aliud manus impofitio* (ait Auguftinus *lib.* 3. *de Baptifmo cap.* 16.) *quam Oratio fuper hominem?*

IV. Ultra manuum impofitionem, & orationem fuper confirmandos, ungitur confirmandus Chrifmate in fronte.

De hac unctione frequens eft apud Antiquos mentio, & plura apud Theologos obvia funt teftimonia; quæ una quoque oftendunt, jam pridem orationibus Chrifma fuiffe benedictum; nec non magnam unctioni efficaciam datam fuiffe. Unus pro omnibus S. Cyrilli Hierofolymitani locus fufficit *Catechef.* 3. *Myftagogica* his verbis conceptus: „ Quemadmodum panis Euchariftiæ „ poft S. Spiritus invocationem, non amplius eft panis commu- „ nis, fed eft *Corpus* Chrifti: fic & fanctum hoc unguentum, „ non amplius eft *unguentum nudum*, neque (fi quis ita appel- „ lare malit) *commune*, poftquam jam *confecratum eft*, fed eft „ *Chrifma Chrifti*, quod adventu Spiritus Sancti per ipfius Divi- „ nitatem *energiam* habet. Quo *frons* & alii fenfus corporis tui „ fymbolice inunguntur, & corpus quidem ifto vifibili un- „ guento perungitur, anima vero Sancto vivifico Spiritu „ fanctificatur.

V. Chrifma hodie conficitur ex oleo olivarum, & balfamo, de qua ita loquitur Inftructio pro Armeniis. „ Secundum Sacra- „ mentum eft Confirmationis, cujus materia eft chrifma confe- „ ctum ex *oleo*, quod fignificat nitorem confcientiæ, & *balfa-* „ *mo*, quod fignificat odorem bonæ famæ, per Epifco- „ pum benedicto.

VI. Nequaquam tamen certum effe, num Chrifmatis unctio ipfi Sacramento fit effentialis, ita ut illa omiffa effet tamquam nullum *reiterandum* Sacramentum, fat manifeftum eft ex refponfo III. in *cap.* 1. *tit. de Sacramentis non iterandis*; „ nam ad quæ- „ ftionem; num Sacramentum Confirmationis in eo debeat ite- „ rari, qui per errorem fuit *non chrifmate*, fed *oleo* delinitus"? non refpondit Innocentius, Sacramentum effe *iterandum* tamquam nulliter collatum, *fed caute fupplendum, quod incaute fuerat prætermiffum*; uti fieri folet, dum quædam non ad effentiam requifita per errorem omiffa funt.

Cæterum hoc indubitatum eft, hodie licitum non effe, fine vero *chrifmate* hoc Sacramentum conferre.

VII. Quam convenienter *balfamum* hic adhibeatur, & quomodo virtutes homini Chriftiano neceffarias, nec non pinguedinem cæleftis gratiæ, quæ per hoc Sacramentum infunditur, defignet; pulchre explicat Sanctus Carolus in fuis Inftructionibus, De Sacramento Confirmationis *part.* 4. Actorum Ecclefiæ Mediolanenfis, *pag.* 419.

VIII. Signatur autem *in fronte*; idque ritu antiquiffimo. Nam Sanctus Cyrillus Hierofolymitanus verbis fupra relatis immediate fubjungit: „ Ac primum quidem *fronti* illinitur; ut eum abfter- „ gat a vobis pudorem, quem primus homo tranfgreffor perpetuo „ circumferebat: fimulque efficiat, ut poffitis vultu non velato „ gloriam Domini intueri.

Subdit poft hæc Cyrillus: „ Deinde vero *aures* unguntur, ut „ ad audiendum divina myfteria aures accipiatis: de quibus Ifaias „ dicebat cap. 50. verf. 4. *Et addidit mihi Dominus aures ad au-* „ *diendum*: Et Dominus in Evangelio Luc. cap. 8. verf. 8. Mat- „ th. cap. 11. verf. 15. *Qui habet aures audiendi audiat*. Poftea „ *nares*: ut divinum recipientes, ait, unguentum, dicatis: Chri- „ fti gratus odor eft Deo, in his qui falvantur. Tum vero & „ *pectus* inungitur; ut induti thoracem juftitiæ, fortiter adverfus „ infultus diaboli confiftatis.

Hæc Cyrillus *Catech.* 3. *Myftag.* conformiter fere ad difciplinam Græcorum, qui hodie ungunt baptizatum non tantum in fronte, fed in oculis, & in naribus, & in utraque aure, & pedibus. Ita Euchologium editum a Jacobo Goar, *pag.* 356.

IX. Conveniunt Græci, & Latini, quod fignent five ungant adhibito *figno crucis*. Hic appofite exponet Parochus, ait Sanctus Carolus, „ illo *crucis* figno, quo Chriftus Dominus triumphavit, „ Chriftianum hominem, in cujus *fronte* dum confirmatur, in nu- „ merum adfcribi *fortiffimorum* ejus *militum*.

X. Chrifma per modum crucis fronti confirmandi illiniens Epifcopus ritus latino dicit: *Signo te figno crucis, & confirmo te chrifmate falutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Quo tempore hac formula Ecclefia Latina uti cœperit, incertum eft; hoc certum eft, Græcos hac formula nec olim ufos fuiffe, neque hodie uti; creduntque plures (*a*) formam hodiernam Græcorum effe: *Signaculum doni Spiritus Sancti*: Neque Ecclefiam Latinam Confirmationem ritu Græcorum ita factam improbare, certum quoque eft, formulam illam Latinorum primis decem fæculis notam non fuiffe, neque ullum auctorem ante fæculum XII. illius meminiffe, ac confequenter dici non poffe *formam effentialem* hujus Sacramenti; uti latius oftendit Farvacquius in Opufculo de hoc Sacramento, *cap.* 3. *quæft.* 2. ubi §. 2. monet, quod mens Eugenii IV. in Inftructione pro Armenis non fuerit *effentiales* Sacramentorum formas, fed ad fummum affignare formas *ordinarias* in Ecclefia Latina ufitatas; ut ita Armeni de ritu Ecclefiæ Romanæ effent inftructi.

XI. Non dubium, quin poft addita hæc verba, *Confirmo te chrifmate falutis*, Sacramentum hoc vulgari nomine *Confirmationis* nuncupari cœperit; quo nomine nunquam vel raro apud Veteres nuncupatum legitur; quibus tamen verbis, & nomine convenienter præcipuus Sacramenti effectus recte indicatur; qui eft fpiritualis *Confirmatio* five roboratio ad refiftendum diabolo, & fortiter ftandum pro Evangelio, & Chrifti nomine; quemadmodum loco citato exponit Sanctus Carolus.

XII. Ubi frontis injunctio peracta eft, Epifcopus confirmatum leviter in *maxilla cædit*. Non perantiquam effe eam cæremoniam, probat filentium omnium Auctorum, qui de Officiis Ecclefiafticis fæculo IX. & X. fcripferunt, illius tamen rationem piam hanc affignat Sanctus Carolus: „ Ut fciat homo Chriftianus, fe „ jam militem effe, cujus pugna, & victoria eluceat in patien- „ tia injuriis, non illis inferendis: deinde fe in Chriftiana mi- „ litia conftitutum effe, in qua non hujus vitæ jucunditates, & „ commoda quærat, fed incommoda potius, atque adeo mala „ multa patienter ferat: ac præterea intelligat officii fui effe in „ acie ftare; telaque unde veniant obfervare; ita ut quamvis „ illis telorum ictibus corpus, honor, opefque lædantur, anima „ tamen nullo pacto offendatur.

XIII. Demum pacem impartitur confirmando Epifcopus ritu anti-

(*a*) Theologi, de quibus loquitur D. Van Efpen, funt Arcudius, Goarius, &c. At Doctiffimus Sambovius, aliique complures cenfent formam Confirmationis apud Græcos effe eam orationem, quæ in eorum Euchologiis unctionem Neophyti præcedit, quæque fic incipit: *Benedictus es, Domine*, &c.

antiquo; utpote cujus meminit priſtinus Ordo Romanus ſæculo VII. conſcriptus.

Pacem dari oſtendet Parochus, ait S. Carolus, ,, ut intelligant ,, ſe gratiæ cæleſtis plenitudinem, & pacem, quæ exſuperat o- ,, mnem ſenſum, conſecutos eſſe.

XIV. Denique juxta hodiernum Eccleſiæ Latinæ morem in hoc Sacramento: non ſecus ac Baptiſmo, adhibentur *Patrini, & Matrinæ*; atque ratione ſuſceptionis etiam hic cognatio ſpiritualis conſtituens impedimentum, etiam dirimens matrimonium, contrahitur.

Quod apud Veteres horum Patrinorum mentio non fiat, mirum apparere non debet: quandoquidem, uti ſupra monuimus, pluribus ſæculis hoc Sacramentum a Sacramento Baptiſmi vix ſepararetur; ideoque admodum veriſimile eſt, diſciplinam adhibendi ſpeciales Patrinos ſeu Sponſores, vel ſuſceptores Confirmationis incepiſſe, poſtquam Confirmatio deſiit una cum Baptiſmo adminiſtrari. Dum enim conjunctim conferebantur Confirmatio, & Baptiſmus, credebantur Patrini ſive Sponſores pro utroque intervenire; unde contigit, ut facta ſeparatione, etiam ſeparatim adhiberi cœperint Patrini; ut ita antiquus ritus manere videretur.

XV. Synodus Audomarenſis anno 1583. *tit.* 4. *cap.* 5. ne Patrinorum hæc adhibitio in Confirmatione redatur inutilis, voluit, ,, ad id muneris non quoslibes abſque diſcrimine adſumi, ſed e- ,, juſmodi omnino, qui ut ſpirituales parentes & poſſint, & ve- ,, lint eorum, quos ad Confirmationem obtulerint, paternam cu- ,, ram gerere eoſque inſtruere, quomodo adverſus viſibiles, & in- ,, viſibiles ſalutis hoſtes, ſit dimicandum certandumque viriliter. ,, Habeatur itaque delectus, & ratio talis, qualem Patrinorum ,, in Baptiſmo habendam eſſe præſcripſimus.

Et Synodus Mechlinienſis P. II. *tit.* 7. *cap.* 2. declarat, ,, eos, ,, qui in Baptiſmo Patrini eſſe non poſſunt, nec hic eſſe poſſe.

XVI. Synodus Cameracenſis P. II. *tit.* 7. *cap.* 1. ,, vult ut Pa- ,, rochus Patrinorum officium exponat populo, nempe quod eo- ,, rum puerorum, quos ſuſceperint tamquam filiorum ſpiritualium ,, curam gerere, eoſque prima fidei rudimenta docere debeant, ſi ,, ea ignorent.

Addit hæc Synodus, ut ſinguli puerorum ab aliquo præſentandi adducantur, ,, mares quidem, ait, quoad fieri poterit a viris, ,, & puellæ a mulieribus.

XVII. Synodus Buſcoducenſis, tum ſub Metſio, quam Maſio, monet conſulendum parentibus, ut pro præſentantibus ſeu tenentibus aſſumant, quantum fieri poterit, conſanguineos aut affines; aut eos, qui in ſacris Ordinibus conſtituti ſunt. Rationem addit Synodus ſub Maſio: *Ne multiplicentur matrimonii impedimenta*. Id ipſum monent Decreta Diœceſis Gandenſis ſub Antonio Trieſt, *tit.* 4. *c.* 2.

XVIII. ,, Dum Sacramentum hoc miniſtratur ,, (ait Synodus Buſcod. ſub Maſio, *cap.* 7.) ,, non modo, qui illud ſuſcepturi ,, ſint, quique eos offerunt, ſed quotquot etiam præſentes ſancto ,, illi miniſterio adſunt, ſancte pieque orent, ac ſumma animi in- ,, tentione ſpectent, quod in illa ſolemni miniſterii celebritate pe- ,, ragitur: tum vero mente reputent cæleſtia illa Spiritus Sancti ,, dona, quæ illius Sacramenti virtute Fidelibus impenduntur: ,, in primiſque tacita meditatione videant, quas in illis progreſ- ,, ſiones habeant, & an vitam agant tanta cæleſtium donorum ,, ubertate dignam.

Hoc laudandum ſuum Decretum, & hodie merito ſæpius inculcandum, deſumpſiſſe videtur Synodus ex Concilio V. Mediolanenſi ſub Sancto Carolo. *cap.* 8. ubi ad verbum exhibetur.

XIX. Addit deinde clauſulam, quæ nominis mutationis in hoc Sacramento fieri ſolitæ rationem indicat: ,, Ut qui hactenus non ,, ad normam Chriſti Domini vitam inſtruit, jam abjecto nomi- ,, ne ejuſmodi, depoſitoque veteri homine, & antiqua ſocordia, ,, rurſuſque novo ac ſancto ſuſcepto nomine, virilem in ſancte ,, agendo conſtantiam perpetuo deinde præſtet.

T I T U L U S   Q U A R T U S.

De Sacramento Euchariſtiæ.

CAPUT PRIMUM.

De Materia, Forma, & Miniſtro hujus Sacramenti.

1 *Quid de hoc Sacramento habeat moderna profeſſio fidei?*
2 *Quid Synodus Tridentina?*
3 *Contentio inter Patres Tridentinos occaſione tertii Canonis.*
4 *Materia Euchariſtiæ eſt verus panis triticeus; & vinum de vite.*
5 *Non refert, quæ ſit ſpecies vini, modo ſit vinum de vite.*
6 *Græci utuntur pane fermentato; an eo etiam Latini aliquando uſi fuerint?*
7 *Agnoſcunt Latini utrumque eſſe materiam ſufficientem.*
8 *Quiſque debet ſervare in uſu panis conſuetudinem, & præſcriptum ſuæ Eccleſiæ.*
9 *Forma hujus Sacramenti ſunt verba, quibus Chriſtus illud confecit.*
10 *Non iiſdem verbis in omnibus Liturgiis exprimitur forma conſecrationis Panis.*
11 *Varietas eſt in forma conſecrationis Calicis.*
12 *Forma hodierna conſecrationis Latinorum præſertim Calicis integra, non eſt de eſſentia Sacramenti.*
13 *Forma hodierna neceſſario ab omnibus exacte ſervanda.*
14 *Forma conſecrationis Calicis non continetur quoad omnia in Scriptura; eſt tamen conveniens.*
15 *Solus Sacerdos poteſt hoc Sacramentum conficere.*
16 *Diaconi aliquando hoc Sacramentum populo diſtribuerunt.*
17 *Diaconi id faciebant ut Miniſtri Sacerdotum.*
18 *Diſtributio Calicis magis propria fuit Diaconis, quam Panis conſecrati.*
19 *Quandiu hæc diſciplina duraverit; & quæ hodie illius veſtigia?*
20 *Hodie ſoli Presbyteri diſtribuunt: & quidem ſoli Paſtores jure* ordinario.
21 *Aliquando Religioſis vetitum fuit Euchariſtiam ſine conſenſu Parochi populo diſtribuere.*
22 *Hodie, excepta Communione Paſchali, in omnibus paſſim Eccleſiis, & ab omnibus Presbyteris diſtribuitur.*
23 *Unde hæc licentia invaluerit?*
24 *Quæ hinc incommoda?*

I. EUCHARISTIA vox Græca, proprie Latine ſignificat *gratiarum actionem*: quare Sacramentum Corporis, & Sanguinis Chriſti dictum eſt Sacramentum *Euchariſtiæ*, vel ſimpliciter, *Euchariſtia*, a facto Salvatoris; qui illud inſtituendo *gratias egiſſe* patri, Evangeliſtæ & Paulus teſtantur.

De hoc Sacramento habet hodierna fidei profeſſio: ,, Profiteor ,, in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento eſſe vere, realiter & ſub- ,, ſtantialiter Corpus, & Sanguinem, una cum anima, & divi- ,, nitate Domini noſtri *Jeſu Chriſti*, fierique converſionem totius ,, ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in San- ,, guinem, quam converſionem Catholica Eccleſia *Tranſubſtantia- ,, tionem* appellat. Fateor etiam ſub altera tantum ſpecie totum ,, atque integrum Chriſtum, verumque Sactamentum ſumi.

II. Hæc a Pio IV. hujus formulæ profeſſionis auctore deſumpta fuerunt ex Canonibus Concilii Tridentini, *Seſſ.* 13. ubi tres ſequentes Canones in hanc rem editi ſunt.

Primus: ,, Si quis negaverit in ſanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacra- ,, mento contineri vere, realiter, & ſubſtantialiter Corpus, & ,, Sanguinem, una cum anima, & divinitate Domini noſtri *Jeſu ,, Chriſti*, ac proinde totum Chriſtum; ſed dixerit tantummodo ,, eſſe in eo, ut in ſigno, vel figura, aut virtute; anathe- ,, ma ſit.

Secundus: ,, Si quis dixerit in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacra- ,, mento remanere ſubſtantiam panis & vini, una cum Corpore ,, & Sanguine Domini noſtri *Jeſu Chriſti*; negaveritque mirabi- ,, lem illam & ſingularem converſionem totius ſubſtantiæ panis ,, in Corpus, & totius ſubſtantiæ vini in Sanguinem, ma- ,, nentibus dumtaxat ſpeciebus panis, & vini; quam quidem con- ,, verſionem Catholica Eccleſia aptiſſime *Tranſubſtantiationem* ap- ,, pellat; anathema ſit.

Tertius: Si quis negaverit in venerabili Sacramento Euchariſtiæ ,, ſub unaquaque ſpecie, & ſub ſingulis cujuſque ſpeciei partibus, ,, ſeparatione facta, totum Chriſtum contineri; anathema ſit.

III. Circa tertium Canonem obſervat Pallavicinus, *lib.* 12. *Hiſt. Concilii Trident. cap.* 2. *num.* 15. ,, Cum hic Canon a Patribus ,, delectis ita fuiſſet conformatus: *Si quis dixerit, ſub qualibet ,, ſpecie, & ſub qualibet ipſius parte non contineri totum Chriſtum, ,, ſit anathema*; Joannem Æmilianum Hiſpanienſem, Tudætanum ,, Antiſtitem monuiſſe, ut adjiceretur, *facta ſeparatione*: ſiquidem ,, variabant ſententiæ, an Chriſtus eſſet ſub qualibet particula ,, hoſtiæ integræ; atque ita effectum eſt.

Veritatem horum dogmatum contra noſtri temporis Hæreticos varii Theologi doctiſſimis tractatibus ex Scriptura, & Traditione ſolidiſſime adſtruxerunt, atque præ cæteris eruditus Auctor operis Gallici, qui titulus: *Perpetuité de la Foi*.

IV. Materia hujus Sacramenti, prout exprimitur in Decreto Eugenii IV. pro Armenis (quod extat tom. 13. Concil. General. pag. 529.) *eſt panis triticeus, & vinum de vite*.

Quid ſit *panis triticeus*, quid *vinum de vite*; petendum ex vulgari æſtimatione, & judicio. Unde omiſſis Philoſophorum, aut aliorum ſubtilibus de his diſputationibus, nunquam pro materia hujus Sacramenti aliud adhibendum, extra caſum neceſſitatis, niſi illud quod juxta vulgare & commune judicium habetur, & dicitur proprie *panis triticeus*, & *vinum de vite*.

V. Quæ ſit ſpecies vini parum refert; modo revera ſit *vinum de vite*: & uti advertit Cardinalis Bona *lib.* 1. *Rerum Liturg. cap.* 23. *num.* 1. ,, nulla unquam de *vino* inter Catholicos quæ- ,, ſtio fuit; omnes enim *vini* nomine audito, illud ſtatim mente ,, concipiunt, quod ex uvis exprimitur, & hominibus in potum ,, exhibetur.

VI. De *pane* vero, pergit Cardinalis Bona, inter Orientales, & Occidentales acerrimæ motæ ſunt lites; nam Orientales *fermentato* utuntur, & hunc ſolum legitimam eſſe materiam hujus Sacramenti affirmant; Occidentales autem in *azymis* conficiunt, utentes tamen *fermentato* non damnant. Adhærent Latinis in uſu azymorum Maronitæ, & Armenii, ſed quo tempore his uti cœperint præter morem cæterorum Orientalium difficile eſt invenire. Hæc ille, qui ibidem poſt Jacobum Sirmondum ſuſtinet, etiam Eccleſiam Latinam multis ſæculis uſam fuiſſe pane *fermentato*; nec niſi poſt ſchiſma Photianum uſum azymorum introductum: e contra vero Chriſtianus Lupus, *tom.* 3. Scholiorum, Diſſertatione de Actis Leonis IX. *cap.* 7. *& ſequentibus*, & poſt ipſum eruditus Mabillonius in ſingulari Diſſertatione *de pane Euchariſt-*

co,

to, *azymo & fermentato*, multis oſtendere volunt; uſum *Azymorum* in Eccleſia Latina antiquiſſimum eſſe, & multis ſæculis ſchiſma Photianum anteceſſiſſe.

VII. Quidquid ſit de hac facti quæſtione, multis difficultatibus intricata, illud ſat certum, utrumque panem, tam *azymum*, quam *fermentatum* eſſe veram, & ſufficientem hujus Sacramenti materiam; ipſumque diverſum uſum eſſe unum e punctis diſciplinæ, de quibus recte dixit S. Anſelmus Cantuarienſis: „Quoniam multæ ſunt diverſitates, quæ non in ſubſtantia Sacramenti, neque in virtute ejus, aut fide diſcordant, neque omnes in unam conſuetudinem colligi poſſunt: æſtimo eas potius pro pace concorditer tollerandas, quam diſcorditer cum ſcandalo damnandas. Habemus enim a ſanctis Patribus, quia ſi unitas ſervatur charitatis in fide catholica, nihil officit conſuetudo diverſa“. Hæc ille in Reſponſione ad Vauleranni querelas *cap.* 1.

VIII. Illud quoque certum eſt, unumquemque teneri hac in re ritum, & morem ſuæ Eccleſiæ ſervare; adeoque juxta modernam diſciplina, Presbyteros in Eccleſia Latina non poſſe uti pane *fermentato*: immo eo utentes *graviter* peccaturos; ita quidem ut qui id ſcienter perpetraſſet, officio & Beneficio privandum eſſe, ex *Cap. finali, tit. De Celebrat. Miſſarum* concludant Canoniſtæ.

IX. De forma hujus Sacramenti Inſtructio per Armeniis loquitur his verbis: „Forma hujus Sacramenti ſunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit Sacramentum, Sacerdos enim in perſona Chriſti loquens, hoc conficit Sacramentum.

Omnes ſive Orientales, ſive Occidentales, tam antiquas, quam modernas Liturgias in hoc conſpirare notat Vir eruditione celeberrimus Benignus Buſſuet Epiſcopus Meldenſis in explicatione quarumdam difficultatum circa preces Sacrificii Miſſæ *num.* 45. quod ipſa Conſecrationis vis ipſis verbis Chriſti a Sacerdote prolatis adſcribatur: quamvis non eodem modo ubique proferantur.

X. Forma conſecrationis panis, in Liturgia Ambroſiana edita a Pamelio, eſt: *Hoc eſt enim Corpus meum, quod pro multis confringetur*.

Forma conſecrationis panis in Liturgia Græcorum exprimitur his verbis: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur*. Et in Miſſali antiquo Mozarabum, quod olim erat Hiſpanorum, exprimitur hac formula: *Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis tradetur*.

XI. Forma conſecrationis Calicis in Græcorum Liturgiis hæc eſt: *Hic eſt Sanguis meus novi Teſtamenti, qui pro vobis & multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Ita Liturgia S. Baſilii, & S. Chryſoſtomi; Liturgia S. Jacobi poſt verbum *effunditur*, addit, *& datur*.

Ambroſiani ritus formula conſecrandi Calicis in Liturgia a Pamelio edita hæc eſt: *Hic eſt enim ſanguis meus*.

In recentioribus quidem Miſſalibus ritus Ambroſiani, quibus hodie utitur Eccleſia Mediolanenſis, eadem eſt formula conſecrationis tam panis, quam vini cum Romana: quia multi ritus Ordinis Romani in Ordinem Ambroſianum a recentioribus inducti ſunt, ait Mabillon. *lib.* 1. *De Liturgia Gall. cap.* 2. *num.* 8. qui & ibidem *cap.* 4. *num.* 3. notat, eamdem fuiſſe Mozarabicam formulam; at & hanc & illam nonnihil ſæculo X. immutatam fuiſſe, magiſque Romanæ accommodatam: cujus mutationis occaſionem ex Ambroſio Morales (*a*) refert Baronius ad annum 918.

Extat hoc Miſſale Mozarabicum apud Mabillonium in citato tractatu de Liturgia Gallicana in appendice, ubi & dicta conſecrationis verba leguntur, *pag.* 448.

XII. Ex his facile eſt intelligere: non omnia, quæ in hodierna Romana conſecrationis, præſertim Calicis formula (qua univerſa hodie Eccleſia Latina utitur) occurrunt, eſſe plane neceſſaria pro validitate conſecrationis: quandoquidem videamus hodie Eccleſiam Orientalem, & olim plures Eccleſias etiam Latinas alia formula uſas fuiſſe; unde S. Thomas non aliam conſecrationis formam agnoviſſe videtur, tanquam neceſſariam pro *validitate* Sacramenti, niſi hanc: *Hoc eſt Corpus meum*, Et, *Hic eſt Sanguis meus*; *part.* 3. *quæſt.* 78. *art.* 1. & 3. concluditque proinde; „Quod ſi Sacerdos *ſola* prædicta verba proferret cum intentione conficiendi hoc Sacramentum, perficeret hoc Sacramentum.

XIII. Nihilominus quia hodierna Eccleſiæ Latinæ formula conſecrationis uſitata, ſcilicet Panis: *Hoc eſt enim Corpus meum*; Et Calicis: *Hic eſt Calix Sanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, extat in omnibus Miſſalibus; atque a pluribus ſæculis in Eccleſia Latina religioſe obſervata fuit, nemo ab ea vel in minimo recedere poteſt; atque graviter delinqueret, gravique caſtigatione dignus eſſet Sacerdos, qui vel ſcienter, vel negligenter, eam ſive quidquam omittendo, ſive addendo, aut alio quovis modo immutaret, aut mutilaret.

XIV. Prædicta quidem formula Calicis, „non eſt in Scriptura ſacra, nec in Liturgiis, (ait Menardus ad Sacrament. S. Gregorii *pag.* 19.) extat tamen in verſione Codici: eſtque optima, quia continet ſenſum aliarum formularum, quæ ſunt apud Evangeliſtas, & Sanctum Paulum“. Hæc ille, qui ibidem notat, hæc verba, *Myſterium fidei*, non extare in antiquo Ordine Romano.

Quæſtiones plures, quæ tum inter ipſos Theologos; tum etiam inter Catholicos, & Hæreticos circa materiam, & formam hujus Sacramenti agitantur; hic non attingo; utpote quæ vel diſciplinam Eccleſiaſticam non tangunt, vel minoris momenti ſunt, & ab ipſius Theologis ſufficienter excuſſæ.

(*a*) Hanc occaſionem retulit Ambroſ. Morales Chron. Hiſpan. l. 15. *cap.* 47.

XV. Si ipſius Sacramenti confeſſionem, ſeu conſecrationem ſpectemus, ejus Miniſter eſt Sacerdos legitime ordinatus: ſoliſque Sacerdotibus competere hujus Sacramenti confeſſionem, non obſcure indicat *Canon* 18. Nicænus; dum arguit Diaconos, quod quibuſdam in locis Euchariſtiam darent Presbyteris: „Quod ait, nec Canon, nec conſuetudo tradidit, ut qui *offerendi* poteſtatem *non habent*, iis qui *offerunt*, dent Corpus Chriſti.

Dicens enim, Diaconos non habere poteſtatem *offerendi*, ſed eam Presbyteris competere; non obſcure ſignificat; nec Diaconis conficiendi Euchariſtiam poteſtatem competiiſſe: quia conſecratio Euchariſtiæ non niſi in ipſa Sacrificii oblatione, etiam antiquitus fieri ſolebat.

XVI. Si vero Euchariſtiæ jam confectæ adminiſtrationem, ſive diſtributionem ſpectemus; eam aliquando etiam Diaconis competiiſſe ſat innuit citatus *Canon* 18. Nicænus. Cum enim prohibeat dumtaxat Diaconis eam *Presbyteris* adminiſtrare: idque hac ratione: „quod neque Canon neque conſuetudo tradidit, ut qui offerendi poteſtatem non habent, iis qui offerunt, dent Corpus Chriſti“: ſat inſinuat inferioribus Clericis, & Laicis Diaconos potuiſſe diſtribuere Euchariſtiam.

Et ſane ante Nicænam Synodum hanc Diaconorum functionem clare expreſſit Juſtinus Martyr *Apol.* 2. Et iis quæ cum gratiarum actione conſecrata ſunt, unuſquiſque participat, eademque ad eos, qui abſunt, *Diaconis* dantur perferenda.

XVII. Hæc vero Diaconi faciebant, tanquam Epiſcoporum, & Sacerdotum Miniſtri. Diaconus enim Græce, Latine *miniſter* dicitur, eo quod Epiſcopis, & Presbyteris miniſtret, ut ſupra *part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3. notavimus. Unde Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum *lib.* 8. *cap.* 28. ait: „Oblatione vero a Presbytero aut Epiſcopo facta, ipſe Diaconus dat populo, *non tanquam Sacerdos*, ſed tanquam qui *miniſtrat* Presbyteris.

Hac de cauſa jam pridem in Concilio Carthaginenſi IV. *Can.* 38. apud Gratianum, *Diſt.* 93. *Can.* 18. decretum fuit: „Præſente Presbytero, Diaconus Euchariſtiam Corporis Chriſti populo, ſi neceſſitas cogat, *juſſus* eroget.

XVIII. Nota, hic agi de datione *Corporis* Chriſti; qua indicatur datio Euchariſtiæ, ſub ſpecie *Panis*. Diſpenſatio enim *Sanguinis* Dominici ſub ſpeciebus *Vini* ſpecialius ac frequentius in omnibus paſſim Eccleſiis Diaconis competiit; atque de hac ſola loquitur Sanctus Cyprianus, *libro de Lapſis*, dicens: „Ubi vero ſolemnibus adimpletis *Calicem* Diaconus offerre præſentibus cœpit, &c.“. Hinc & illud a ſancto Laurentio Diacono dictum ad Sixtum Papam: „Experire utrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti *Dominici ſanguinis* diſpenſationem“: Apud Sanctum Ambroſium, *lib.* 1. *De Officiis*, *cap.* 41.

XIX. Quamdiu hic diſpenſandi uſus per Diaconos in Eccleſia duraverit, incertum eſt. Admodum veriſimile eſt, eum deſiiſſe, quando Communio Laicorum ſub ſpecie *Vini* deſiit; id eſt, circa ſæculum XII. aut XIII. Veſtigium nihilominus hujus diſciplinæ eſſe videtur, quod Diaconus in Miſſa ſolemni juxta hodiernum ritum, offerat cum Presbytero celebrante *Calicem*, atque una cum celebrante verba *oblationis* pronuntiet; non autem *Panis*; ideoque & in oblatione Calicis dicitur pluraliter: *Offerimus*, cum in oblatione Panis dicatur *ſingulariter*, uti notat Cardinalis Bona *lib.* 2. *Rerum Liturg. cap.* 9. *num.* 5.

XX. Cæterum hodie ſoli Presbyteri Euchariſtiam adminiſtrant. Et quidem cum ſoli Epiſcopi, ac Parochi vi curæ animarum ſibi jure *ordinario* incumbentis habeant jus adminiſtrandi Sacramenta, ut ſupra *tit.* 1. obſervavimus, & aperte declarat Synodus Tridentina, *Seſſ.* 24. *cap.* 13. *De Reformat.* conſequens eſt, non omnibus Presbyteris, ſed ſolis Parochis competere, Euchariſtiam jure *ordinario* ſuis reſpective Parochianis adminiſtrare; eoſque eſſe ſicuti aliorum Sacramentorum, Baptiſmi, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, & Matrimoni, ita & hujus Sacramenti *ordinarios* Miniſtros.

XXI. Conformiter ad hoc Parochorum jus decernitur in *Clementina* 1. *De Privilegiis*, quod „Religioſi, qui Clericis aut Laicis Sacramentum *Euchariſtiæ* miniſtrare, non habita ſuper his *Parochialis* Presbyteri *licentia ſpeciali*, præſumpſerint, Excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto, per Sedem Apoſtolicam dumtaxat abſolvendi: quos etiam locorum Ordinarii (poſtquam de hoc eis conſtiterit) excommunicatos faciant publice nuntiari, donec de abſolutione ipſorum ipſis ſuper hoc fuerit facta fides, nullo Religioſis ſuper hoc exemptionis, vel alio privilegio ſuffragante.

Inſecuta hanc Clementinam declaravit Synodus Moguntina anno 1549. *part.* 1. *Can.* 27. „Nulli Religioſo (etiamſi ad confeſſiones audiendas, ut præmittitur admiſſus fuerit) licere volumus cuiquam laico Sacroſanctæ Euchariſtiæ Sacramentum, ſine ſpeciali conſenſu Parochi, ad cujus curam ille pertinet, porrigere.

XXII. His tamen non obſtantibus non tantum Religioſi, ſed quicumque Presbyteri, etiam ſæculares, ſolent paſſim ſine ulla *ſpeciali* Parochialis Presbyteri licentia, quibuſvis petentibus Euchariſtiam, ſaltem extra tempus Paſchale, adminiſtrare, & illi quidem in Monaſteriorum ſuorum Eccleſiis, & hi in Sacellis aut Eccleſiis, in quibus publice conveniente populo Miſſas celebrandi facultas eſt. Quæ conſuetudo veriſimiliter invaluit, poſtquam etiam in Religioſorum Eccleſiis, & aliis Sacellis publicæ Miſſæ, id eſt, ad quas populus admittitur, celebraci cœperunt.

XXIII. Cum enim communio ſit quaſi pars ipſius Sacrificii, conſequens viſum fuit, quod ubi Sacrificio intereſſe liceret, ibi & Communionem accipere poſſent; atque ita tandem jus Eccleſiæ Parochialis ad ſolam Communionem Paſchalem, & Parochorum ad hujus, nec non Viatici adminiſtrationem redactum creditur.

XXIV. Cæterum ſicuti ex Parochialis officii neglectu plurima in-

incommoda nata sunt oriri, uti verbis S. Caroli ostensum est *part. 1. tit. 3. cap.* 10. ita hæc libera, & generalis a quocumque Sacerdote, & ubique accipiendæ Eucharistiæ libertas, secum nata est trahere inter alia incommoda, Sacramenti illius multiplicem profanationem; dum scelestis, quibusque, & etiam notoriis peccatoribus, via aperta est, sine ullo repulsionis metu ad Sacram Eucharistiam accedendi. Quid enim facilius est, quam neglecto Parochiali Presbytero, cui ejus vita nota esse posset, ad alium aliquem ignotum Presbyterum recurrere, atque ab eo Eucharistiam petere, & accipere?

Quis non videat, quam parum efficacia sint futura, durante hac consuetudine, quæcumque de repellendis publicis, & notoriis peccatoribus a Sacra Communione in Synodis toties decreta fuerunt? Episcopi aliique Prælati, quibus disciplinæ Ecclesiasticæ conservatio, & restauratio (præsertim quæ ad dignam Sacramentorum susceptionem exigitur, aut saltem multum conducit) specialiter incumbit, expendere poterunt, qui secundum temporum & locorum conditionem fieri, aut statui expediat, ut hisce incommodis occurri possit.

CAPUT II.

Qui ad Communionem admittendi, qui repellendi?

1 *Eucharistia semper considerata ut cibus spiritualis.*
2 *Recenter baptizati etiam* infantibus *olim data.*
3 *Hæc disciplina sæculo* XI. *adhuc vigebat in Ecclesia Latina, & hodie viget apud Græcos.*
4 *Synodus Tridentina hanc disciplinam non improbat; sed Eucharistiam infantibus non esse* necessariam *docet.*
5 *Hodie pueri non admittendi, ut ad usum rationis pertigerint, & rite sint instructi.*
6 *In pueris admittendis ad Communionem non tantum scientiæ, sed præcipue probationis ratio habenda.*
7 *Quæ ratio in præparandis pueris ad primam Communionem servanda?*
8 *Quæ cura adhibenda circa pueros, qui pene ad ætatem convenientem pervenerunt.*
9 *Consultum ut pueri prævie aliquoties Parocho fuerint confessi.*
10 *Ecclesia semper fuit sollicita, ne indignis Eucharistia detur.*
11 *Olim ante Communionem alta voce dicebatur a Diaconis,* Sancta Sanctis.
12 *Hodie Parochus sæpius monere debet populum, qua præparatione accedere debeat?*
13 *A Sacra Communione indigni repellendi.*
14 Si *notorie, & publice indigni sint, etiam publice repellendi.*
15 *Hi repellendi, nisi de eorum pœnitentia constet, & scandalo satisfecerint.*
16 *Etiamsi Sacramentaliter confessi, & absolutionis obtentæ testimonium habeant.*
17 *Non tantum* nominatim *in Ritualibus expressi sunt repellendi, sed quicumque peccatores publici.*
18 *Qui* revera *sunt conversi, sed hactenus non est* nota *conversio,* occulte, *non publice admittendi.*
19 *Qui* publici *peccatores communi, & vulgari acceptione dicantur?*
20 *A mente Ecclesiæ recedunt, qui hic requirunt* notorietatem juris.
21 *Ex hac restrictione inutilia redduntur Decreta Ecclesiæ in hac materia.*
22 *Minus verendum quod hic excedent Parochi, quam quod deficient: & quare?*
23 *Opus tamen est quadam Christiana prudentia.*
24 *Hodie damnatis ad mortem in quibusdam Ecclesiis datur S. Eucharistia.*
25 *Alia olim fuit disciplina: & quæ hujus ratio?*
26 *Quid circa occultos peccatores ad Communionem accedentes observandum?*

I. SEMPER in Ecclesia considerata fuit Eucharistia tanquam cibus, & potus spiritualis, quo in Christo spiritualiter renati, vitam hanc spiritualem alere, confortare, & conservare deberent.

II. Hac consideratione multis sæculis usitatum fuit, ut mox post collatum Baptismum etiam ipsa Sacra Eucharistia, tanquam spirituale alimentum recenter in Christo renatis porrigeretur; ut supra *tit. 2. cap.* 2. monuimus. Idque adeo generaliter observabatur, ut & ipsis pueris in tenera & infantili ætate baptizatis Eucharistia daretur.

Hujus disciplinæ plurima eaque evidentissima testimonia extant, præsertim apud Patres sex aut septem primorum sæculorum. Immo in ipso S. Gregorii Sacramentario *titulo De Sabbato Sancto*, de infantibus baptizatis dicitur: „ Qui etiam non prohibentur „ *lactari* ante Sacram *Communionem*, si nec esse fuerit.

Quod & præscribitur in veteri Ordine Romano, qui ipso Gregorio recentior putatur.

III. Hanc disciplinam dandi sacram Communionem *infantibus* adhuc sæculo XI. viguisse in aliquibus Ecclesiis Latinis, innuit non obscure Hugo a S. Victore, qui eo sæculo scripsit: „ Pueris „ *recens* natis idem Sacramentum in specie *Sanguinis* est mini„ strandum digito Sacerdotis, quia tales naturaliter fugere possunt.

Apud Græcos eadem etiamnum hodie disciplina servatur, uti ex modernis eorum Ritualibus sive Euchologiis colligitur, testaturque Græcorum rituum peritissimus Arcudius *lib. 3. De Sacrament. Eucharistiæ cap.* 11.

IV. Ecclesia Latina tametsi nec antiquam Latinorum Patrum disciplinam, nec modernam Græcorum improbet, nihilominus ob reverentiam tanto Sacramento debitam, contrariam disciplinam sæculo XII. & sequentibus sensim inductam, in Synodo Tridentina declaravit merito esse retinendam; ipsosque *infantes* nulla *necessitate* obligari ad sacram Communionem; ac per consequens declarat, contrariam antiquorum praxim, ad disciplinam duntaxat pertinuisse. Verba Synodi sunt *Sess. 21. cap. 4. De Communione*: „ Denique eadem sancta Synodus docet, parvulos usu ra„ tionis carentes nulla necessitate obligari ad Sacramentalem Eu„ charistiæ Communionem: siquidem per Baptismi lavacrum re„ generati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei „ gratiam in illa ætate amittere non possunt: neque ideo tamen „ damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis „ aliquando servavit. Ut enim sanctissimi illi Patres sui facti „ probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt: ita „ certe, eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia „ credendum est.

V. Conformiter ad hoc Decretum, & disciplinam jam ab aliquot sæculis in Ecclesia Latina stabilitam, Rituale Mechliniense a Jacobo Boonen Archiepiscopo revisum, & in aliquibus emendatum, de parvulorum Communione hæc habet: „ Pueri ad pri„ mam Communionem non admittantur, nisi prius *diligenter* e„ xaminati & instructi, eaque discretione, & ætate sint, ut dijudicare possint Corpus Christi. “ Addebatur in veteri Manuali sub Hovio: „ Communiter ætas huic rei apta esse solet ab anno „ decimo usque ad decimum quartum “: sed illud in hodierno deletum, relictumque judicio Parochi, aut Confessarii sive Directoris, qui judicet qua ætate pueri Communionis sint capaces, cum alii citius, alii multo serius signa capacitatis ostendant.

VI. Favendum quidem citæ Communioni, ut ejus virtus malitiam ætatis præveniat; sed habita ratione non solum capacitatis, & instructionis ipsorum; verum etiam & maxime probitatis, ac pietatis, bonæ indolis, atque educationis.

Unde Rituale Romanum in pueris ad sanctam Communionem admittendis, non tantum requirit, ut habeant *cognitionem* hujus Sacramenti; sed insuper *gustum* exigit; qui sine probitate, ac pietate in suscipiente non habetur: „ Iis etiam, ait, qui propter „ ætatis imbecillitatem nondum hujus Sacramenti cognitionem, „ & *gustum* habent, administrari non debet.

VII. Ut autem pueri rite ad sacram Communionem disponantur, statuit sanctus Carolus in sua Synodo Diœcesana XI. ut „ Parochi singulis mensibus semel certa constituta die, pueros, „ qui annos novem attingunt, ad Ecclesiam evocent: sigillatim„ que ad rectam confitendi rationem instruant regulis in Sacra„ mentali libro traditis: illos autem, qui decennium attigerint, „ hebdomadæ septuagesimæ initio accersant, & sigillatim in„ struant, atque erudiant ad cognitionem, cultumque sanctissimi „ Sacramenti Eucharistiæ: doceantque quam humiliter, & reli„ giose, reverenterque ad eam sumendam accedant, ex regulis „ item præscriptis ejusdem libri sacramentalis,

Deinde post pauca: „ Cum de pueris deliberatur, qui ad sacram „ Communionem accedunt, Parochus quidem perquirat etiam a „ parentibus, de eorum pietate, & ingenii præstantia, ususque „ rationis.

VIII. Adhæc in instructionibus pro administranda Eucharistia monet Parochum, ut cum noverit pueros ad decem annorum ætatem venisse, ita ut capaces sint, qui intra aliquod tempus Communionem excipiant: „ Prima potissimum quadragesimæ „ hebdomada, vel si melius visum fuerit in Nativitatis festi, & „ hiemis tempore maxime in villis, pro eorum commoditate, „ qui alio tempore pecoribus invigilant, animarum statum co„ gnoscendo incumbat, & ut valuerit, eos qui ad supradictam „ ætatem pervenerint, aut singulos, aut multos simul cogat, ut „ supra dictum est, ad instructiones audiendas. Qui autem ex „ iis capaces fuerint, proximo Paschate communicaturi segre„ gentur; dimissis in aliud tempus aliis, ut novam circa eos „ diligentiam adhibeat.

IX. Insuper vult, ut Parochus „ moneat se neminem ad „ primam Communionem admissurum, nisi præter supradi„ ctam instructionem, eum ter, aut quater audierit confi„ tentem.

Excipe tamen ab hac prævia trina, aut quaterna confessione adolescentem solitum alteri Confessario confiteri, „ qui testimo„ nium suæ capacitatis, & ad communicandum sufficientiæ, „ peccataque ter, aut quater confessum fuisse, a Confessore, „ *qui timoratus & pius aliunde habeatur*, attulerit . . . Interea „ tamen, ait, ut suo satisfaciat debito, Parochus eum interro„ get: an sit capax, examinet; deficientibusque in hac parte „ suppleat; & si capacem invenerit, poterit ei sanctam Eucha„ ristiam impertiri; licet in hoc casu ter, aut quater non audi„ verit in confessione; cui confessoris attestatio supplebit. “ In „ Actis Mediol. *pag.* 601.

Hinc patet quantam in Parocho sollicitudinem requisierit sanctus Carolus, ut pueri rite ad *primam* Communionem, a qua sequentes non raro dependent, disponerentur; eamque curam principaliter Parocho incumbere judicaverit.

X. Porro sicuti Ecclesia sollicita fuit, ut renati in Christo hac spirituali alimonia vitam suam spiritualem nutrirent, & foverent, ita non minus sollicita fuit, ne contra Domini præceptum *Sanctum daretur canibus*; Matth. cap. 7. vers. 6. & ne quis indignus ad Sacramentum accedens, *judicium sibi manducaret, & biberet, non dijudicans Corpus Domini*. 1. Corinth. c. 11. 29.

XI. Hac de causa jam pridem usitatum fuit, ut ante Communionem *Diaconus magna voce, terribili clamore* (ut loquitur S. Chrysostomus) *tanquam præco manum tollens in altum, stans excelsus, & omnibus manifestus*, clamaret *Sancta Sanctis*: quasi diceret; *Si quis non est* Sanctus, *non accedat. Non solum*, inquit, *a pec-*

a peccatis purus, sed etiam Sanctus. *Sanctum enim non facit solum liberatio a peccatis, sed etiam præsentia Spiritus, & bonorum operum copia. Non solum*, inquit, *volo vos a cœno esse liberatos, sed albos esse, & speciosos*. Hæc ille, *Homil.* 17. *in cap.* 9. Epistolæ ad Hebræos.

XII. Quamvis ritus ille jam a multis sæculis, saltem in Ecclesia Latina in desuetudinem abierit; nihilominus juxta hodierna Ritualia, ac Synodorum Decreta Parochus tanquam alter *præco* populum sæpius admonere debet, „ qua præparatione, & quanta animi religione, ac pietate, & humili etiam corporis habitu ad tam divinum Sacramentum debeat accedere. “ Ita post Rituale Romanum, Rituale Mechliniense.

Quæ animi dispositio requiratur, ut quis fructuose, & frequenter communicet, Theologorum est e Patrum Scriptis examinare, & determinare. Illud ad disciplinam externumque forum aliquatenus spectat, qui per Parochos, aliosve Sacerdotes a Sacra Communione, etiam inviti & reluctantes repellendi, & excludendi sunt.

XIII. Juxta invariabile Christi præceptum in Apostolorum personis datum omnibus Ecclesiæ Pastoribus, *Nolite dare sanctum canibus*, invariata hactenus mansit Ecclesiæ disciplina, ut Pastores quantum in ipsis est, & ipsa temporum, personarum, ac locorum conditio patitur, adlaborare debeant: ne administrando hoc Sanctissimum Sacramentum contra Domini præceptum, *dent sanctum canibus*. Matth. cap. 7. vers. 6.

XIV. Atque hinc in primis non tantum pristina, sed etiam moderna disciplina Ecclesiæ vult, ut e sacra Communione repellantur publici, & notorii peccatores, tametsi etiam publice eam petant.

XV. Modernum Rituale Romanum de his ita loquitur: „ Arcendi sunt (a sacra Communione) publice indigni, quales „ sunt excommunicati, interdicti, manifesteque infames; ut meretrices, concubinarii, feneratores, magi, sacrilegi, blasphemi, & alii ejus generis publici peccatores, nisi de eorum pœnitentia & emendatione constet, & publico scandalo prius satisfecerint.

XVI. Rituale Mechliniense iisdem pene verbis loquitur, nisi quod addat: *Etiamsi fuerint Sacramentaliter confessi*. Idipsum passim & Synodi Belgicæ inculcant. Synodus Cameracensis D. anno 1604. *tit.* 5. *cap.* 3. Ritualium, & Synodorum mentem quasi exponens, ait: „ Publicæ meretrices, usurarii, & alii quilibet peccatores notorii, etiam *sanctissime* confessi, ad publicam Sacramentorum perceptionem non admittantur, nisi publice pœnitentiam egerint; aut ex ipsorum bona conversatione, aliove legitimo modo, de vitæ emendatione *publice* constet.

Huic consonat Decretum S. Caroli in Instructionibus pro Pastoribus, pro administranda in suis Ecclesiis Eucharistia. „ Neminem „ peccatis publicis irretitum ad Communionem excipiet (Parochus) nisi prius scandalo publico satisfecerit, etiamsi absolutionis a Pœnitentiariis, aut Confessoribus etiam regularibus, acceptæ testimonium produxerit. “ In Actis Ecclesiæ Mediolanensis *pag.* 601. edit. 1683.

XVII. Ex his perquam manifestum est, non tantum nominatim in Ritualibus expressos, tanquam pubblicos peccatores a Communione arcendos; sed quoscumque, modo *publici*, & notorii peccatores vere dici queant: quod & ratio, & ipse contextus Ritualium sufficienter evincunt.

XVIII. Adhæc ex hisce Decretis constat, nequaquam sufficere, quod hujusmodi publici notorii peccatores sint *Sacramentaliter*, etiam *sanctissime* confessi, & *absolutionis acceptæ* testimonium habeant, ut *publice* ad sacram Communionem admittantur; nisi *publice* scandalo satisfecerint, aut *publice* de eorum vitæ emendatione constet; ne scilicet eorum ad sacram Communionem admissio, scandalo sit iis, quibus hactenus eorum emendatio incognita est. Unde de hisce publicis peccatoribus, *qui revera* conversi sunt; sed tamen nondum eorum conversio publice nota est, addit Manuale Cameracense: occulte *ipsis dari poterit* (Communio) *si iis, qui adsunt, nota sit eorum conversio*.

XIX. Qui nomine *publicorum* peccatorum veniant, ex communi hominum æstimatione potissimum desumendum est, qui pro publico habent, quod quovis modo *publice* constat. Publicum enim, uti post Bartolum, aliosque Canonistas notat Fagnanus ad *Cap. Vestra, tit. De Cohabitat. Clericor. & mulier. num.* 52. est illud quod omnibus patet: item illud quod ponitur in porta Ecclesiæ. „ Ad hoc tamen, ait Fagnanus, ut aliquid dicatur publicum, „ non requiritur ut ipsius notitia singulorum auribus inculcetur, „ sed satis est quod publice sit actum. (*a*)

XX. Cum ergo Ritualia, atque Synodalia Decreta velint, universim *publicos* & notorios peccatores a Communione repelli, manifestum est, a verbis & mente Ecclesiæ omnino deviare, qui hujusmodi peccatores non prius volunt esse repellendos, quam per sententiam Judicis sint ut *notorii* peccatores declarati. Quasi non possent per notorietatem *facti* esse vere *notorii*, & *publici* peccatores, antequam per sententiam tales essent declarati. Num forsan scandalum non esset; aut *sanctum* non daretur *canibus*, si *notoriis* peccatoribus *notorietate* facti administraretur publice Eucharistia; quamvis necdum per sententiam Domini Officialis *ut tales* condemnati essent?

XXI. Deinde si sententia Judicis super *notorietate* requiratur, priusquam *notorii*, & *publici* peccatores a Communione sint repellendi, facile quisque intelliget, inutilia ac sine executione futura omnia illa de arcendis *publicis* peccatoribus Decreta, qui expenderit, quam difficile sit, quamque sumptuosum ac tædiosum, vel unam hujusmodi sententiam obtinere; quamque facile sit futurum, ut hujusmodi perditissimi homines litem ad longum tempus; immo ad finem vitæ protrahant; ipsosque Pastores vexent, & tædio afficiant.

XXII. Neque verendum est, ne Parochi, aut Sacerdotes sint nimis proclives ad repellendos a S. Communione *publice* petentes; aut forsitan nimis leviter tanquam *notorios*, & *publicos* peccatores a Communione arceant, qui tales revera non sunt. Scitur enim quam soleant hac in parte plerique esse tepidi, & timidi ob difficultates, & obloquia, quæ hinc sibi imminere prævident: ut propterea tot iteratis Decretis opus fuerit, ut Pastorum zelus excitaretur; nullum vero Synodale Decretum hactenus reperiatur, quo eorum nimis zelus reprimatur.

XXIII. Illud tamen negare nolim, & in Pastoribus & Sacerdotibus prudentiam Christianam requiri; atque non raro expedire, ut dum publicos aliquos ac notorios peccatores in sua Parochia habent, Superiores consulant; & quid agendum sit, ab iis expetant.

XXIV. *Damnatis ad mortem debet dari Encharistia*, ait Pastorale Mechliniense: addit tamen: *Sed id fiat ante diem supplicii*.

Ejusdem disciplinæ testis est S. Carolus, in Concilio V. Mediolanensi *part.* 1. *tit.* 9. hæc decernens: *Reus capitis damnatus quo die pro viatico sanctissimum Corpus Domini sumpsit; Christo Redemptori, qui pro illius etiam anima sanguinem in ara Crucis profudit, a piis Judicibus Magistratibusque illo ipso sanguine redemptis tribuatur, ut ne eo die supplici afficiatur, multis locis piæ & laudatæ consuetudinis est*. (*a*)

XXV. Aliam fuisse pristinam disciplinam, sat notorium est; eamque etiamnum hodie vigere in Gallia, & Hispania asserit Gaspar Juenin Presbyter Oratorii in suo Opere de Sacramentis *Dissert.* 4. *quæst.* 6. *cap.* 4. ubi hujus disciplinæ varias rationes adfert; nec non unde originem habuerit, inquirit; atque inter alias ex Dominico Soto hanc allegat: „ Et fortassis ortus hujusmodi „ consuetudinis fuit, ait, quod cum damnati ad mortem a Communione Reipublicæ abscindantur, in signum hujus abscissionis „ negatur eis Sacramentum Communionis tanquam Reipublicæ „ hostibus.

Quidni verisimilius vera illius disciplinæ causa fuerit, quod hujusmodi publice de scelere perpetrato convicti, & per sententiam ut tales declarati, non crederentur publice satisfecisse, ut ad sacram Communionem admitterentur.

XXVI. Quoad occultos peccatores Parocho sic præcipit Rituale Romanum: „ Occultos vero peccatores, si *occulte* petant, „ & non eos emendatos agnoverit, repellat; non autem si *publice* „ petant, & sine scandalo ipsos præterire nequeat “. Idem habet „ Pastorale Mechliniense. “ Manuale Cameracense similiter decernit, occultum peccatorem, si *publice* petat, quando sine scandalo præteriri nequit, repelli non posse; arcendum vero si *occulte* petat; additque: *Et monendus ne publice petat*.

C A P U T III.

De Communione Paschali.

1 *Primis sæculis Fideles quotidie communicabant.*
2 *Sæculis posterioribus Communio rarior esse cœpit, & ad eam urgeri debuerunt.*
3 *Aliquando præceptum fuit, ut ter in anno communicarent.*
4 *Sæculo* XIII. *Synodus Lateranensis præcipit, ut* ad minus *in Paschate communicarent,*
5 *Decretum hoc probavit Synodus Tridentina, frequentiorem tamen Communionem desiderans.*
6 *Quæ regulæ pro frequentiore Communione servandæ remissive?*
7 *Ex præcepto positivo Ecclesiæ sola Communio Paschalis necessaria; & quod dicatur tempus Paschale?*
8 *Hæc Communio in Ecclesia Parochiali facienda.*
9 *Non satisfit huic præcepto per Communionem in Ecclesiis Regularium quantumvis privilegiatorum, & quid de famulis laicis Monasteriorum?*
10 *Sanctus Carolus de hac obligatione communicandi in* Parochia *populum monendum censuit.*
11 *Aliquando statutum fuit, ut nullus intra tempus Paschale Communionem, præter Parochum, administrare posset.*
12 *Hic rigor, quomodo remissus?*
13 *Hoc præcepto qui teneantur?*
14 *An ægri teneantur?*
15 *Tempus Paschale, de consilio proprii Sacerdotis prorogari potest, & quis hodie censeatur quoad hoc* proprius *Sacerdos.*
16 *Pœna non communicantis in Paschate.*
17 *Canonis Lateranensis, & Mechliniensis obscuritas, ejusque executio difficilis.*
18 *An Parochus propria auctoritate hanc pœnam infligere queat?*

I. IN primordiis Ecclesiæ certum atque exploratum est, omnes Fideles, *quorum erat cor unum, & anima una*, quotidie perseverasse in *communicatione fractionis panis*; ut Acta Apostolorum c. 2. & c. 4. testantur: nec ullus sacris mysteriis interesse permittebatur, nisi qui offerre poterat, & de oblatis participare;

(*a*) Ad calcem hujus voluminis exarata legitur resolutio Doctorum Lovaniensium circa repulsionem publicorum peccatorum e Sacra Communione, sub littera O.

(*a*) Non solum apud Italos sed etiam apud Germanos ea est consuetudo, ut ultimo supplicio damnatis Eucharistica Communio conferatur. Mox ille H...anis, & Galliis communis quoque olim extitit; sed in utroque Regno abrogatus est, ac potissimum in Galliis ann. 1396. Edicto quod eodem anno dedit Rex Carolus VI. quodque integrum refert Fontano tom. 1. Constitut. Regum Franc. tit. 68. pag. 660.

cipare ; quam consuetudinem diu perstitisse evidens est, ait Cardinalis Bona *lib. 2. Rerum Liturg. cap. 17. num. 2.* „ Nam ex „ Justino *Apol. 2.* ex Constitutionibus Apostolicis *lib. 8. cap. 20.* „ ex Dionysio *cap. 3. Eccl. Hierarchiæ*, & aliis constat , Pontificem , confectis mysteriis , sumpsisse Eucharistiam , & *singulis* „ præsentibus *tradidisse*, sive per Diaconos, sive per seipsum.

Quotidianam Communionem suo tempore adhuc Romæ viguisse , testatur Sanctus Hieronymus Epist. 5. *ad Pammachium* , his verbis : „ Scio Romæ hanc esse consuetudinem, ut Fideles *sem-* „ *per* Christi Corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo.

Augustinus *Epist.* 52. ult. edit. hac de re varias fuisse in Africa consuetudines scribit.

Ex quibus colligimus, in Ecclesia Latina etiam usque ad sæculum quintum, in aliquibus saltem Ecclesiis *quotidianam* fuisse Eucharistiæ sumptionem.

II. At fervore Fidelium postea refrigescente, rarior esse cœpit Eucharistiæ sumptio , gustusque hujus spiritualis alimoniæ deficere , ut qui tanquam famelici ad hunc cibum accurrebant , debuerint tandem tanquam ægri ad medicamenta non tantum invitari, sed & urgeri, immo & pœnis quodammodo constringi ; idque non ut *quotidie* ; sed ut saltem in præcipuis festivitatibus hoc divino alimento reficerentur.

III. In Synodo Agathensi sæculo VI. decretum est *Can.* 18. „ Sæ- „ culares, qui in *Natali* Domini , *Pascha* , & *Pentecoste* non com- „ municaverint , Catholici non credantur , nec inter Catholicos „ habeantur “ . Apud Grat. *Dist. 2. de Consec. Can.* 19.

In Concilio Turonensi III. anno 813. *Can.* 50. legitur. „ Et si „ non frequentius, vel *ter* laici homines communicent, nisi for- „ te quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur.

Refert hæc Gratianus sub nomine Fabiani Papæ , *dist. 2. de Consec. Can.* 16. additis his verbis: *In Pascha videlicet , & Pentecoste , & Natali Domini* ; sed Decretum hoc Fabiano falso adscribi agnoscunt Eruditi ; neque disciplinam hanc sapere ætatem Fabiani , qui sub initium sæculi III. vixit , nimis notorium est : quo ex capite recte quoque notavit Ferdinardus de Mendoza in Commentario ad Concilium Eliberitanum *lib. 1. cap.* 6. Gratianum falso , *Canonem 21. dist. 2. de Consf.* quo referuntur verba Synodi Agathensis supra relata , adscribere Concilio Eliberitano : „ Nam tempore hujus Concilii , ait Mendoza , fervente adhuc an- „ tiqua nascentis Ecclesiæ devotione, *non ter* in anno , *sed quo-* „ *tidie* communicasse solitos Hispanos, testis est Dom. Hierony- „ mus in Epistola 28. ad Lucinium Bæticum.

IV. Illud ex allegatis Canonibus sat constat, sæculo IX. laicos constrictos fuisse *ter* in anno communicare. Quamdiu hæc disciplina duraverit incertum est; hoc constat, quod labente per universum orbem pietatis studio, tandem Ecclesia coacta fuerit præceptum suum ad annuam communionem restringere , de qua in Concilio Lateranensi relato in *cap. Omnis utriusque sexus , tit. De Pœnit. & Remiss.* statutum est : „ Omnis utriusque sexus Fi- „ delis , postquam ad annos discretionis pervenerit , omnia sua so- „ lus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio „ Sacerdoti , & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus stu- „ deat adimplere , suscipiens reverenter *ad minus* in *Pascha* Eu- „ charistiæ Sacramentum : nisi forte de proprii Sacerdotis consi- „ lio ob aliquam rationabilem causam , ad tempus ab hujusmodi „ perceptione duxerit abstinendum : alioquin & vivens ab in- „ gressu Ecclesiæ arceatur , & moriens Christiana careat sepultura.

V. Hunc Canonem præ oculis habens Synodus Tridentina declarat *Sess. 13. Can. 9. de Eucharistia* : „ Si quis negaverit, om- „ nes & singulos Christi-Fideles utriusque sexus , cum ad annos „ discretionis pervenerint, teneri *singulis* , annis, saltem in *Pa-* „ *schate* ad communicandum , juxta præceptum sanctæ Matris „ Ecclesiæ, anathema sit.

Verum Synodus probans , ac innovans prædictam Concilii Lateranensis ordinationem , declarat quidem , adstringi omnes Christi-Fideles præcepto *positivo* Ecclesiæ, ut *minus semel* in anno in Paschate communicare ; sed tamen alio in loco declarat , votum suum fuisse , ut Christi-Fideles *frequentius* ad Sacram Communionem accedant ; immo ut in singulis Missis Fideles adstantes non solum spirituali affectu , sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicent . *Sess. 22. cap. 6. de Sacrificio Missæ* (*a*).

VI. Variæ regulæ , quas Parochi , aliique animarum Directores in suadenda frequentiore, aut rariore Communione sequi debent, ex sanctis Patribus a Theologis assignari solent: & nuper aliquas expressit Innocentius XI. in Decreto circa *Communionem quotidianam* edit. 21. Februarii 1679.

VII. Itaque spectando ipsum solum positivum Ecclesiæ præceptum , huic juxta modernam disciplinam satisfit *semel ad minus* communicando in Paschate ; sive tempore Paschali , quod comprehendere hebdomadam Sanctam, & Octavam Paschatis ex mente Concilii declaravit Eugenius IV. in Bulla , quæ incipit : *Fide digna* 20. in Bull. Rom. quam declarationem ubique nunc servat Ecclesia ; ita ut quis Ecclesiæ præcepto de Communione *Paschali* satisfecisse censeatur, modo intra *quindenam* Paschalem incipientem a Dominica *Palmarum* , & finientem in Dominica *in Albis* , communicaverit.

VIII. Hæc Communio Paschalis in propria Parochia fieri debet ; quemadmodum hodierni libri Rituales , & Synodorum Decreta uno consensu declarant ; eamque esse mentem Concilii Lateranensis evidenter supponunt : ipsaque moderna Ecclesiæ praxis ostendit.

„ Quilibet annos discretionis habens communicare debet ut mi- „ nimum in Paschate in Ecclesia sua *Parochiali* “ ait Synodus P. „ II. Mechliniensis *tit. 7. cap. 5.*

IX. Synodus Antuerpiensis sub Miræo *tit. 7. cap.* 3. insuper declarat , quod non satisfaciant communicantes in aliis Ecclesiis quorumcumque etiam Ordinum *privilegiatorum* . Addit Synodus Buscoducensis sub Masio *tit. 7. cap. 17. Ut declaravit sacra Congregatio* . Atque post hæc tanquam consequens infert . „ Laici „ proinde famuli quicumque Regularium Monasteriis operam na- „ vant , tametsi in illis habitent , stato Paschatis tempore in sua „ quique Ecclesia Parochiali sacram communionem sumant , nisi „ ex speciali concordia aliud ipsis sit permissum “ . Idem habet S. Carolus in Concilio Mediol. V. *part. 1. cap.* 9.

X. S. Carolus veritus ne quis tempore Paschali extra propriam Parochiam communionem accipiens, præcepto Ecclesiæ non satisfaceret ; in Concilio suo Provinciali II. *tit. 1. Decreto* 12. statuit , ut Parochi , Singulis diebus , cum in Pascha Resurrectionis „ Domini nostri *Jesu Christi* Sacramentum Eucharistiæ administra- „ bunt , *antequam* illud cuiquam præbeant, ad populum conver- „ si denuntient, ut si quis eorum, qui adsunt, Parochiæ suæ in- „ cola non est , ad *suam* quisque *Parochialem* Ecclesiam abeat , „ ubi quemadmodum Canonum sanctionibus jussum est , eo tem- „ pore sacram Eucharistiam sumat.

XI. Legitur in Synodo Avenionensi habita a trium Provinciarum , scilicet Arelatensis , Ebredunensis , & Aquensis Episcopis anno 1337. *Can.* 4. sancitum , quod „ Curati nulli Parochiano suo , „ cujuscumque conditionis vel sexus existat in festo Paschæ, nec „ in octo diebus immediate præcedentibus , & octo subsequenti- „ bus , concedant licentiam recipiendi , nisi ex causa infirmita- „ tis , nec etiam alicui conferendi vel administrandi Sacramentum „ Eucharistiæ extra Ecclesias suas Parochiales , vel alias Eccle- „ sias , ubi per ipsos Curatos ministrari extitit consuetum . . . . „ Prælati autem sic præsens statutum diligenter observent , ut „ alicui, nisi ex causa rationabili , recipiendi Sacramentum præ- „ dicto illo tempore, alibi quam in Parochiali Ecclesia , licentiam „ non concedant „. Hoc statutum iisdem verbis recepit, & observari præcepit Synodus Biterrensis celebrata ab Episcopis Provinciæ Narbonensis anno 1351.

XII. Quamvis circa administrationem Eucharistiæ tempore Paschali extra Ecclesiam Parochialem non videatur ille rigor esse in usu, nihilominus si ex conditione personæ, aliisque circumstantiis non constet , personam sacram communionem postulantem , jam satisfecisse, aut certe satisfacturam præcepto de communione Paschali in Parochiali facienda, merito Sacerdos seu regularis , seu sæcularis ante administrationem communionis eam de hoc præcepto instruet, & ut in sua Parochia communicet, monebit.

XIII. Hoc præcepto tenentur omnes generaliter Christi-Fideles utriusque sexus , ubi ad annos *discretionis* pervenerint : quare & pueri , quando ad eos ætatis annos pertigerunt , & ad sacram communionem sat instructi , & probati sunt , huic præcepto satisfacere debent. Unde in Congregatione Archipresbyterorum Diœcesis Mechliniensis assistente Domino Archiepiscopo an. 1663. resolutum fuit , ut „ tempore quadragesimæ Pastores instruant pue- „ ros , qui annos discretionis attigerunt , aut alias tanti Sacra- „ menti suscipiendi capaces visi fuerunt , ut in proximo Pascha- „ te , vel in festo Ascensionis Domini , aut alio opportuno die „ *primam* communionem reverenter & cum debita animi , & cor- „ poris præparatione sumant *in Parochia* , aut alibi de *consensu* „ *proprii* ipsorum *Pastoris*.

XIV. De infirmis ita loquitur Pastorale Mechliniense conformiter ad Rituale Romanum : „ Ægrotis quoque Parochialibus , e- „ tiamsi communionem extra præscriptos Paschales dies sumpse- „ rint , in Paschalibus diebus (Parochus) illam defert , ac mi- „ nistrabit.

Si tamen appareat paulo post expletos dies Paschales infirmum in eo futurum statu , ut ipse communicaturus ad Ecclesiam accedat , tunc ipse Parochus tempus Paschale prorogare poterit.

XV. Porro Ecclesia omnes Christi-Fideles ad communionem ita demum adstringit ; „ Nisi forte de consilio *proprii Sacerdotis* , ob „ aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione du- „ xerit abstinendum.

Si enim Pastor , aliusve spiritualis Medicus judicet , hactenus sacrum hoc alimentum ægro non convenire ; idque potius mortem , quam vitam allaturum , absit ut pia Mater Ecclesia filios suos simili casu ad sacram communionem cogere intendat : mavult enim , ut diutius abstinendo digne accedant , quam præcipitanter accedendo judicium sibi manducent , & bibant.

Vult ergo Ecclesia , ut filii sui non ex socordia , & negligentia , aut contemptu sacram communionem ultra annum differant ; at si ex consilio prudentis Medici sive Directoris abstineant , ut se ad eam escam majori cum fructu , & reverentia sumendam interea præparent , procrastinationem hujusmodi non reprobat ; sed potius laudat.

Quamvis certum sit per *proprium Sacerdotem* in Canone *Omnis utriusque Sexus* , intelligi proprium cujusque Parochum , nihilominus juxta modernam Ecclesiæ disciplinam , quicumque in Paschate habet potestatem excipiendi confessionem , etiam habet potestatem tempus communionis Paschalis respectu sui pœnitentis prorogandi : utpote , qui solus possit judicare , quid huic pœnitenti conveniat : ac per consequens hodie molestari non potest propter omissam communionem Paschalem , qui se probato Confessario confessum , ejusque consilia sequutum esse ostendit.

(*a*) Ut Concilii Tridentini mens de frequenti Communione exponeretur , plurimi scriptores ore , & calamo desudarunt , unum appellare SS. Papam Benedictum XIV. satis erit ; extat ejus testimonium *lib. 7. de Synodo Diœcesana cap. 12. pag. 282. & 283.* exaratum his verbis. „ Hæc perpendentes Sapientissi- „ mi Tridentini Patres , duobus a se editis Decretis , fideles hortati sunt ad „ sanctissimæ Communionis frequentiam , sibique in votis esse demonstrarunt , „ ut quilibet tanta emineat morum integritate , ut digne possit etiam quotidie „ Christi carnibus pasci : consulto tamen abstinuerunt ab universali regula hac „ de re tradenda ; cum satis exploratum habuerint eam unice desumi posse a „ cujuslibet peculiari statu , devotione , & charitate “ . Peccem profecto , si expositioni tam claræ , tam sapienti , comites alias Concilii Tridentini interpretationes tentarem addere.

XVI. Pœna autem non communicantis in Paſchate eſt, ut *vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Eccleſiaſtica careat ſepultura*,

Ex tenore verborum, quo pœna exprimitur, nequaquam obſcurum eſt, hanc pœnam non eſſe *latæ*, ſed dumtaxat *ferendæ* ſententiæ. Quod & ſat manifeſte ſignificat Synodus P. II. Mechlinienſis, decernens: ,, Qui huic mandato Eccleſiæ non obedie- ,, rint, vel in Paſchate a Parochia abfuerint: & reverſi intra ,, octo dies non docuerint ſe alibi in Paſchate communicaſſe, ,, mox Epiſcopo denuntientur, ut ejus judicio niſi legitimam ex- ,, cuſationem attulerint, & vivi ab ingreſſu Eccleſiæ arceantur, ,, & mortuis Eccleſiaſtica denegetur ſepultura.

Idem iiſdem pene verbis decernit Synodus P. II. Cameracenſis, *tit. 9. cap. 6.*

☞ XVII. Fatendum tamen eſt, verba, quibus Concilium pœnam expreſſit, eſſe ambigua, utrum ſcilicet *latæ*, an *ferendæ* ſententiæ. Quod & obſervavit Du-Caſſe, Archidiaconus, & Officialis Candomenſis in ſuo Tractatu *de Juriſdictione Eccleſ. tom. 1. cap. 9. §. 9. num.* 15. Aſſeritque in quibuſdam Eccleſiis eam accipi, ut *latæ* ſententiæ, in aliis vero, ut *ferendæ*. atque ibidem exponit praxim Eccleſiæ Gallicanæ, qua Officialis Epiſcopi, contra Parochianum de neglecta communione Paſchali delatum procedere debeat; una monens, officium Parochi eſſe iteratis vicibus monere, & exhortari ipſos defectuoſos, ut ſe ad Communionem rite præparent, & ad eam ſe præſentent, priuſquam ipſos, ut defectuoſos Epiſcopo ejuſve Officiali denuntiet.

Et ſane Parochi in hac defectuoſorum delatione ſeu denuntiatione, magna prudentia, & moderatione uti debent; quia coactio illa judicialis per cenſuras canonicas, aliaſve pœnas, quibus ſimiles defectuoſi ad ſacram Communionem adiguntur, plus ſubinde nocet, quam prodeſt ipſorum ſaluti, & magis in ſcandalum quam in ædificationem aliorum cedere poteſt, dum ex modo vivendi, aliiſque circumſtantiis vident ad ſacram communionem adigi eum, qui nulla anteactæ vitæ emendationis ſigna hactenus præbuit; neque de criminibus, aut de vita parum chriſtiana anteacta publica pœnitentiæ opera oſtendit.

Et licet jam pridem ſancti Patres fideles ad ſacram communionem hortarentur; immo ut ad eam ſæpius per annum accederent, non tantum monuiſſe, ſed & præcepiſſe reperiantur; nequaquam tamen legimus quod ante hoc Concilii Lateranenſis Decretum ad eam ſub comminatione cenſurarum fuerint adacti. ☜

XVIII. Synodorum Lateranenſis, & Mechlinienſis Decreta inſuper non obſcure ſupponunt, nequaquam penes Parochos eſſe auctoritatem, aliquem ob omiſſam Communionem Paſchalem vivum ab Eccleſiæ ingreſſu arcendi, ſed dumtaxat deferendi ad Epiſcopum, qui re maturius examinata hominem delatum vel abſolvat, vel ad pœnam Canone decretam condemnet.

Neque enim in ſepultura illud eſt timendum ſacrilegium, quod verendum ex admiſſione publicorum peccatorum ad ſacram Communionem. Præterea cum non ita ordinarie ſit notorium; neque tam facile populo innoteſcere queat, num quis Communionem Paſchalem non fecerit; aut forſan eam omiſerit de conſilio alicujus Confeſſarii, aut conſenſu Parochi, etiam eo ex capite minus timendum eſt ſcandalum, ſi quiſpiam ad ſepulturam admittatur, etſi Communionem Paſchalem vivus omiſerit, quam ſi *notorius* criminoſus, antequam publice ſatisfecerit, ad ſacram Communionem admittatur,

CAPUT IV.

De Communione Infirmorum.

1 *Olim infirmis, & in mortis periculo conſtitutis data fuit Euchariſtia.*
2 *Euchariſtia danda moribundis hodie dicitur* Viaticum.
3 *Vox* Viaticum *olim aliter quam hodie accepta.*
4 *Multum a ſenſu Canonum aberrant, qui per* Viaticum *credunt ſemper intelligi Euchariſtiam.*
5 *Hodie duplex eſt infirmorum Communio Euchariſtica, una per modum* Viatici; *altera* ex devotione.
6 *Inter utramque notatur differentia quoad jejunium a communicante ſervandum.*
7 *Altera differentia quoad formam diſtribuendi.*
8 *Utriuſque Communionis ſolus Parochus eſt miniſter.*
9 *Privilegia Regularium ad adminiſtrationem hujus Communionis ſe non extendunt.*
10 *Synodi Belgicæ jus hoc Parochis aſſerunt; Illudque Regularibus non competere declarant.*
11 *Pœnæ decretæ in Regulares* occulte *deferentes Euchariſtiam infirmis.*
12 *Parochus ſemper debet eſſe paratus Euchariſtiam infirmis adminiſtrare, etiam* noctu.
13 *Euchariſtia ſolius adorationis cauſa ad infirmum non deferenda.*
14 *Quid faciendum Parocho, ſi infirmus Viaticum ſumere nequeat.*
15 *Ægrotus inſtruetur a Parocho, quomodo debeat ſpiritualiter ſumere.*
16 *Euchariſtia ad infirmum* publice *deferenda eſt.*
17 *Id etiam obſervandum quando per modum* devotionis *ſumenda eſt.*
18 *Euchariſtia non eſt* occulte *deferenda, quia infirmus morbum* occultare *vult.*
19 *Populus monendus, ut Sacramentum ad infirmum deferendum comitetur.*
20 *Multum in hac re poteſt Paſtorum zelus.*
21 *Quid hic ſtatuerit S. Carolus?*
22 *Indulgentiæ conceſſæ iis, qui comitantur.*
23 *Confraternitates erigendæ; quarum Sodales Sacramentum aſſocient.*

I. Jam pridem S. Euchariſtiam ægris adminiſtratam fuiſſe probat in primis Epiſtola Synodica Eccleſiæ Africanæ ad Cornelium Papam, inter Epiſtolas Cypriani eſt ordine 54. quæ eſt de pace lapſis danda *maturius* ob perſecutionem ingruentem; quibus eam ob cauſam Communionis *ſacræ* munimentum concedunt Patres, ut *tuti contra adverſarium* eſſent, licet revera infirmi corpore non eſſent, ita ſcribentes: ,, Nunc non infirmis, ſed for- ,, tibus pax neceſſaria eſt, nec morientibus, ſed viventibus com- ,, municatio a nobis danda, ut quos excitamus & hortamur ad ,, prælium, non inermes & nudos relinquamus, ſed protectione ,, Sanguinis & Corporis Chriſti muniamus, & cum ad hoc fiat Eu- ,, chariſtia, ut poſſit accipientibus eſſe tutela, quos tutos eſſe ,, contra adverſarium volumus, munimento Dominicæ ſaturita- ,, tis armemus.

Hic manifeſte ſupponitur, morientibus datam fuiſſe Euchariſtiam; quod & Canon 13. Nicænus ſupponit, ubi ait: ,, In ſum- ,, ma autem de quolibet excedente, id eſt, moribundo, & *Eu- ,, chariſtiæ* participationem petente Epiſcopus cum examinatione ,, oblationem impertiat.

II. Euchariſtia, quæ morituris adminiſtratur, hodie *Viaticum* dicitur; immo nomine *Viatici* hodie unice ipſa communio Euchariſtica morituris adminiſtrata intelligitur; ſecus apud veteres.

III. Hi enim omnia nomine *Viatici* comprehendebant quæcumque morientibus prodeſſe poſſent, ut ſecurius, tutiuſque in alteram vitam proficiſcantur.

Unde quidquid pœnitentes, aut Catechumenos morti proximos communioni Eccleſiæ reſtituere; atque Deo reconciliare poterat, *Viatici* nomine comprehendebatur. Unde Baptiſmus, Confirmatio, Abſolutio, Extrema Unctio, immo & bona opera morituris impertita, nomine *Viatici* veniebant; uti notat & late probat Vir eruditus Gabriel Albaſpinæus *Lib.* 1. *Obſer. cap.* 1. una tamen notans, Euchariſtiam etiam antiquitus, cum daretur pœnitenti ad mortem præcipitanti, veniſſe nomine *Viatici*; immo *tutiſſimum, abſolutiſſimum*, & *potentiſſimum Viaticum* reputatum eſſe; nequaquam tamen *maxime neceſſarium*; ſed hujus nomine veniſſe *abſolutionem* reſpectu Pœnitentium, & Baptiſmum reſpectu Catechumenorum.

IV. Hinc idem auctor credit per *ultimum, & neceſſarium Viaticum*, de quo in parte *Canonis* 13. Nicæni, non intelligi Euchariſtiam, ſed reconciliationem: oſtenditque, a ſenſu antiquorum Canonum non minus aberraturos, qui ubicumque *Viatici* nomen occurrit, crederent ibidem de Euchariſtia ſermonem eſſe; quam qui in priſtinis Canonibus Euchariſtiam ſignificari putarent, ubicumque vocem *communio* reperiunt; eo quod hæc juxta modernam phraſim pro ſola communione Euchariſtica ſumatur; cum olim eſſet vox generalis, complectens omnes ſpecies *communionis*, quibus aliquis quocumque modo *communioni* fidelium, aut Sacramentorum reſtituebatur; quod cum fieret perfectiſſime per *Euchariſtiam*, per illam dicebatur quis *perfectiſſime* communioni reſtitui, eaque communio *perfectiſſima* appellabatur, ut multis oſtendit Albaſpinæus, *lib.* 1. *Obſ. cap.* 1.

Hæc ſi rite expendantur, conſtabit, non modo conveniens, ſed pene neceſſarium eſſe, pro aſſequendo genuino Canonum ſenſu, ut quis aliqualem ſaltem habeat notitiam mutatæ vocum, & verborum, pro temporum, & locorum varietate ſignificationis; quemadmodum latius oſtendi in Tractatu Hiſtorico-Canonico, ubi *de mediis perveniendi ad veram, & utilem ſacrorum Canonum ſcientiam* diſſerui.

V. Hodie nomine *Viatici* venit Euchariſtia non cuivis infirmo adminiſtrata, ſed ea ſola, quæ datur, cum probabile eſt, quod eam amplius ſumere non poterit, uti loquitur Rituale Romanum. Præcipit enim, ut ,, hortetur Parochus infirmum, ut ſa- ,, cram Communionem ſumat, etiamſi *graviter non ægrotet*, aut ,, mortis periculum non immineat; maxime ſi feſti alicujus ce- ,, lebritas id ſuadeat; neque ipſe illam adminiſtrare recuſabit. ,, Deinde ſubjungit: ,, pro *Viatico* autem miniſtrabit, cum *pro- ,, babile* eſt, quod eam *amplius* ſumere *non* poterit. Quod ſi æ- ,, ger, ſumpto *Viatico*, dies aliquot vixerit; vel periculum mor- ,, tis evaſerit, & communicare voluerit, ejus pro deſiderio Pa- ,, rochus non deerit,

His conſonant Rituale Mechlinienſe, aliaque paſſim moderna Ritualia; atque hinc invaluit duplex infirmorum communio, alia *devotionis*, alia per modum *Viatici*.

VI. Inter utramque hæc notatur diverſitas; quod poſſit quidem ,, *Viaticum* brevi morituris dari non jejunis . . . Cæteris autem ,, infirmis, qui ex *devotione* in ægritudine communicant, danda ,, ſit Euchariſtia ante omnem cibum, & potum ". Ita Paſtorale Mechlinienſe, & Rituale Romanum, quod poſtremum addit: ,, Non ,, aliter ac cæteris fidelibus, quibus nec etiam per modum medi- ,, cinæ ante aliquid ſumere licet.

Permittit tamen manuale Cameracenſe: In periculo mortis con- ,, ſtitutus communicare poteſt *non jejunus*, etiam *pluries* in ea- ,, dem infirmitate, ſi periculum pluribus diebus perſeveret, nec ,, poſſit æger permanere jejunus. (*a*)

VII. Similiter aliam formam diſtribuendi Euchariſtiam per mo-

(*a*) Intervallum plurium dierum intercedat neceſſe eſt, ut æger in eodem lecto graviter decumbens pluries communicet non jejunus. Rituale Pariſienſe dies decem inter utramque Communionem per modum *Viatici* præſcribit. ,, Quod ſi per aliquod tempus in eodem periculo conſtitutus remaneat, vel ,, poſtquam periculum mortis evaſerit, denuo in illud incidat, & ſacrum Via- ,, ticum iterum devote petat; annuet ipſi Parochus, dummodo ſaltem dies de- ,, cem ab altera Viatici ſumptione interceſſerint. " Ita Rituale Pariſ.

modum *Viatici*; aliam per modum *devotionis* Ritualia præscribunt.

Dum enim infirmo datur per modum *Viatici*, dicit Sacerdos: *Accipe, Frater* (*vel Soror*) Viaticum *Corporis Domini nostri Jesu-Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, & perducat ad vitam æternam*. Si vero non per modum *Viatici* datur, dicit more ordinario: *Corpus Domini nostri Jesu-Christi custodiat animam tuam in vitam æternam*. Ita passim hodierna Ritualia. Num hæc duplex infirmorum communio etiam Antiquis nota fuerit, nescio; nullum saltem hujus distinctionis in antiquis Canonibus vestigium hactenus reperi.

VIII. Illud utique communioni infirmorum commune est, quod etiam juxta modernam disciplinam a Parocho ad infirmos Eucharistia deferenda, atque a solo Parocho infirmis distribuenda sit: nullusque Sacerdos extra casum necessitatis, sive sæcularis, sive Regularis eam ad domos infirmorum deferre sine Parochi licentia possit.

IX. Quapropter privilegia data Regularibus distribuendi sacram Communionem, etiam quibuscumque Fidelibus, intelligi de administratione in propriis suis Ecclesiis, post Canonistas notat Augustinus Barbosa *De Officio Parochi*, *part.* 2. *cap.* 20. *num.* 8.

X. Illudque Parochorum jus non obscure supponunt Ritualia & Synodi, dum semper ad Parochos verba dirigunt ubicumque de infirmorum communione loquuntur; atque nonnullæ nominatim declarant, Regularibus eam esse vetitam. „ Sciant Regulares nec ullo tempore deferre posse publice, aut *privatim* Eucharistiam ad ægros extra septa Monasterii sui „ ait Synodus Namurcensis anno 1659. *tit.* 6. *cap.* 6. Et *cap.* 7. subjicit: „ Multo minus *Viaticum* sæcularibus, aut Ecclesiasticis in mortis articulo existentibus, saltem nonnisi cum licentia, & de consensu expresso nostro (Episcopi) vel Vicarii nostri generalis, aut Pastoris loci extra casum necessitatis “. Hæc ibi citata ad marginem Constitutione Gregorii XV. anno 1622. data, ac deinde capite sequenti pœnas in contravenientes decernit: „ Si qui ex illis præsumpserint præmissis contravenire, sciant se subjacere censuris, & tam per subtractionem eleemosynarum Cleri, quam ademptionem Stationum eos cogendos iri ad observationem eorum.

Et Archiepiscopus Mechliniensis in Decreto evulgato 6. Februarii 1680. *art.* 9. ait: „ Cum juxta Decretum Concilii Tridentini, *Sess.* 24. *cap.* 13. *De Reformat.* solis Parochis competat, ratione suæ curæ, administrare Sacramenta suis respective Parochianis, districte inhibemus, ne ullus Sacerdos *sæcularis*, aut *Regularis*, cujuscumque Ordinis aut instituti sit, tam sit temerarius, aut potestatis suæ immemor, ut *occulte* ferat Sacramentum *Eucharistiæ*, aut Extremæ Unctionis ad aliquem infirmum, aliumve cujuscumque fuerit conditionis, eos admonentes ut meminerint pœnarum, & censurarum per Ecclesiam decretarum contra eos, qui contraveniunt Decretis dicti Concilii.

XI. Censuræ, quarum in hoc Decreto, & citata Synodo Namurcensi fit mentio, sunt excommunicatio, quæ in *Clementina I. de Privilegiis*, decernitur in Regulares, qui Clericis aut laicis Sacramentum *Eucharistiæ* ministrare, non habita super hoc Parochialis Presbyteri licentia speciali, præsumpserint. Cum enim privilegia data Regularibus dumtaxat concernant administrationem Eucharistiæ in propriis Ecclesiis, & Monasteriis, manet decreta censura in illos, qui eam ultra privilegiorum tenorem, administrant extra proprias Ecclesias, & septa Monasterii; atque ita quoque ad interrogationem Pastorum civitatis Antuerpiensis responderunt die 23. Junii 1664. quatuor Doctores Theologi Lovanienses, nimirum *Gerardus Van Wern*, *Jacobus Pontanus*, *Joannes Sinnich*, & *Andreas Laurent*; una addentes posse, immo & teneri Episcopum, prohibere delationem *occultam* hujus Sacramenti, sub pœnis in dicta Clementina expressis; signanter quando leviores pœnæ judicantur non sufficere ad obviandum efficaciter abusibus contrariis (*a*).

XII. Parochus autem omni tempore paratus esse debet administrare infirmis hoc Sacramentum, tam post prandium, quam ante; tam noctu, quam interdiu. Monet tamen Rituale Romanum, *noctu hoc Sacramentum deferri non debere, nisi necessitas urgeat*. Et Synodus Buscoducensis sub Masio, *tit.* 7. *cap.* 15. arguit abusum, tunc frequentem, deferendi Eucharistiam ad ægros *sub vesperam*: monendumque vult populum, ut, quantum fieri potest, nonnisi jejuni hoc Sacramentum ægri percipiant, nec expectent tempus ultimæ necessitatis. Nunquam tamen Pastor (inquit Synodus) tempore nocturno, aut alias quantumvis importuno vocatus; cum id infirmi status postulat, ab officio faciendo se excuset, *gravissime puniendus*, cujus culpa infirmus non munitus Sacramentis e vita excesserit “. Idem habet Synodus Antuerpiensis sub Miræo, *tit.* 7. *cap.* 7.

XIII. „ Cavendum autem in primis esse monet Rituale Romanum, ne ad *indignos* cum aliorum scandalo deferatur, quales sunt publici usurarii, concubinarii, notorie criminosi, nominatim excommunicati, aut denuntiati, nisi sese prius sacra confessione purgaverint, & *publicæ* offensioni, prout de jure satisfecerint.

XIV. Monet insuper Synodus Buscoducensis sub Masio *tit.* 7. *cap.* 13. „ Sacra Communio ad ægrotum non deferatur nisi ad eum, qui vere eam sumpturus est “. Et Manuale Cameracense nec deferri vult Sacramentum *ad adorandum*, *seu devotionis*, *seu cujusvis rei prætextu ad ostendendum*. Ratio hujus præcipua videtur, quia Sacramentum neque ad hoc institutum est, neque hanc consuetudinem habet Ecclesia Dei. Si vero (ait Synodus) aliquando fiat, ut dum ad eum Parochus venit, morbi vi ita illum affectum inveniat, ut eam tunc illi recte administrare non possit, cum aliis, qui adsunt, sancte oret, & si ægrotus optet, aperta pyxide, liceat ostendere adorandum. Pastorale Mechliniense, uti & Manuale Cameracense dicunt, simili casu exhibendum esse Sacramentum ad *adorandum*, *sed* inquiunt, *non detur ad osculandum*.

XV. Utrumque etiam Manuale monet, Parochi tunc officium esse, ut ægrum doceat, quo pacto possit illud spiritualiter sumere, id est, fructum & utilitatem ejus consequi, nimirum per ejus desiderium & votum, ac fidem vivam, quæ per dilectionem operatur; consolando eum his Augustini verbis: *Crede & Manducasti*. Tractatu 25. in cap. 6. Joan.

XVI. Quo ritu olim ad ægros Eucharistia fuerit delata non satis est expeditum. Illud constat ex præscripto Honorii III. in *cap. Sane, tit. De Celebrat. Missarum*, mandari Sacerdoti, ut „ eam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & & referat *manifeste* ac *honorifice* ante pectus cum omni reverentia, & timore, semper lumine præcedente, cum sit Candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides, & devotio augeatur.

Quod publicam seu manifestam delationem attinet, eam non tantum moderna Ritualia sive Manualia, sed & Synodi uno consensu urgent, & inculcant; additque nostrum Pastorale Mechliniense; „ Non enim toleranda est eorum licentia, & abusus, qui sine *gravi necessitate* sub chlamide *occulte* sine lumine, & honore illud deferunt.

XVII. Idque observandum esse, sive per modum *Viatici*, sive *devotionis* causa deferatur, ex ipsorum Decretorum expressione, & ratione perquam manifestum est; ideoque Synodus P. II. Mechliniensis postquam decrevit, ut „ Pastores, & quicumque alii Sacerdotes venerabile Corporis Christi Sacramentum ad ægrotus, aut alios *nunquam* perferant, nisi decenter, & reverenter ornati stola, & superpelliceo, &c. “ addit: „ Idque observetur, etiamsi infirmus *frequentius* in ægritudine sua *Viaticum* salutis sibi deferri petat, alioquin pœna arbitraria punientur.

Statuta Synodalia Antuerpiensia sub Sonnio anno 1570. publice deferri volunt Eucharistiam, *quandocumque extra Ecclesiam* administranda est.

Et in Congregatione Archipresbyterorum Diœcesis Mechliniensis coram ipso Episcopo anno 1663. *art.* 15. decretum fuit: „ Nunquam deferatur Venerabile in *occulto* ad infirmos, sed semper *palam* cum debita reverentia, & accensis luminaribus: qui secus fecerit citra *necessitatem inevitabilem*, correctioni arbitrariæ subjacebit “. Deinde *art.* 26. “ Si autem Religiosi aliqui *exempti* id præsumpserint attentare, non tantum per promptam subtractionem eleemosynarum, & stationum, sed etiam per alia opportuna juris remedia procedetur contra eosdem.

Similiter Episcopus Gandensis edito Decreto 17. Maji 1668. præcipit omnibus suæ Diœcesis Pastoribus, aliisque Sacerdotibus, ne „ *unquam* sive *noctu* sive *interdiu* sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum *clanculum*, & *latenter* ad infirmum deferant, quacumque tandem de causa; nisi, ait, a Nobis aut Archipresbytero nostro prius examinanda, & approbanda. Post hæc mandat, ne ullus Regularis, cujuscumque Ordinis aut Institutis, sibi arroget Eucharistiam *latenter cuivis* infirmo conferre extra septa sui Monasterii, nequidem ut *ex devotione* communicetur.

Hoc Decretum cum quidam a Clero tum sæculari tum Regulari ægre reciperent; eique nescio quæ objicerent, illud solidissime tum ex sacris Canonibus, tum Synodorum Decretis stabilivit Ignatius Gillemans Cathedralis Ecclesiæ Gandensis Canonicus, & Archipresbyter in Epistola ad amicum Pastoralem; in qua etiam ad longum refert resolutionem Doctorum Lovaniensium supra citatam.

XVIII. Synodus P. II. Cameracensis improbat abusum eorum, „ qui sanctam Eucharistiam ægris, qui morbum dissimulare volunt, seu alio quocumque prætextu *occulte* sine lumine, & sine honore deferunt, nisi, ait, de *expressa* Episcoporum licentia id faciant “. *Tit.* 9. *cap.* 2.

XIX. Deinde *cap.* 3. subjungit; „ Admodum etiam indecens est, quod solus Pastor cum Clerico suo præeunte, ut plurimum ad ægros deferendum hoc Sacramentum procedat, aut pauci ex populo sequantur, Quare sæpe populum suum moneant Parochi, ut frequens hoc sanctissimum Sacramentum prosequatur maxime ii qui sunt Confratres Sodalitatum Corporis Christi, quas optaret S. Synodus ubique per Episcopos erigi atque institui.

Post hæc *cap.* 4. „ Antequam autem ad ægros deferatur, certis campanæ pulsibus signum detur, ut fideles, quibus vacat, convenire possint.

XX. Instructio, & Decreta generalia pro Pastoribus civitatis, & Diœcesis Leodiensis facta per Antonium Albergatum Nuntium Apostolicum in visitatione Apostolica anno 1613. habent: „ Cum defertur Venerabile Sacramentum ad infirmos, Pastor pulsandam curet campanulam; qua deputati Scholæ ad Ecclesiam congregentur, ut illud debita cum reverentia, & honore comitentur, nec unquam prodeat, nisi associatus ad minus a sex viris, si commode haberi poterunt, cum luminaribus accensis, nec super hoc inexcusationes essent adducendæ, nec est credibile quin populus monitus a Pastore de gravitate negotii, & de mandato sanctissimi, non sit plene pariturus. Si enim debitam adhibere voluerit diligentiam, certum est Pastores in hoc genere a populo libenter admodum omnia obtenturos esse.

Verissime id prædixisse horum Decretorum auctorem ostendit concursus populi, atque luminis copia in delatione Eucharistiæ iis in locis, in quibus Pastorum zelus in excitanda populi pietate, ac reverentia hoc augustissimum Sacramentum elucet.

XXI. S. Carolus in Concilio Mediolanensi VI. *tit.* 9. „ vult, ut „ Paro-

(*a*) Vide hanc responsionem sub littera O. inter monumenta, quæ huic volumini sunt adjecta.

,, Parochus hortetur, & curet ut unusquisque Paterfamilias præsertim dato campanæ Parochialis signo, quo sacræ Eucharistiæ ad ægrum deferendæ significatio fit, sine mora in Ecclesiam Parochialem conveniat, vel alium de familia digniorem mittat, ad illam cerei candelæve lumine prosequendam. Si quando autem is, quis Paterfamilias est, per necessariam occupationem non potest, saltem certum aliquem hominem, vel filium natu majorem, vel denique famulum, aliumve mittat, qui id pietatis officium præstet. Atque eam ob causam domi etiam omnis Paterfamilias perpetuo funale cereum, aut candelam unam, pluresque habeat, quæ ad id pietatis opus officiumque usui sint.

Eadem pene habet Synodus Iprensis sub Rithovio *tit.* 14. *cap.* 9. Et *cap.* 10. addit: ,, Quotquot autem Sacerdotem deferentem hoc venerabile Sacramentum concomitantur, omnes tam eundo, quam redeundo a fabulis abstineant: sed pro salute infirmantis, devota mente, Dominum Deum deprecentur.

XXII. ,, Atque ut id fiat cum summa religione, populus pro concione moneatur, & excitetur, eique inculcetur, nos omnibus, & singulis Fidelibus umbellam hujusmodi deferentibus, vel devote comitantibus *quadraginta dierum indulgentias* impertiri, ait, Antonius Trieft Gandensium Antistes in statutis Synodalibus an. 1650. *tit.* 3. *c.* 6.

Similes indulgentiæ passim in Decretis Synodalibus, & Episcopalibus adducuntur, additque Synodus Namurcensis anno 1604 *tit.* 6. *cap.* 14. quod si qui impediti comitari nequeunt, in domibus suis saltem pro salute corporali, & spirituali ipsius ægroti Dominum deprecati fuerint, 20. *dierum indulgentias* habebunt.

XXIII. Adhæc optant Synodi nostræ in omnibus Ecclesiis Parochialibus saltem celebrioribus erigi Confraternitates Ss. Sacramenti; quarum Sodales specialiter honori, & cultui hujus Ss. Sacramenti intendant: atque ipsum Sacramentum quoties ad infirmos defertur, *per se*, vel *per alium*, legitimo impedimento occurrente, devote associent, juxta articulum erectioni hujusmodi Confraternitatis inseri solitum.

Confraternitates hujusmodi in pluribus Ecclesiis Belgicis sub finem præteriti sæculi, nec non hoc sæculo sunt institutæ, & a Sede Apostolica, aut Ordinariis locorum probatæ, ad normam hujusmodi Confraternitatis primitus institutæ in Urbe (*a*) in Ecclesia Domus B. Mariæ super Minervam Ordinis Fratrum Prædicatorum, quam probavit Paulus III. 1. Julii 1539. Bulla quæ incipit *Dominus Noster* 20 in Bull. Rom. In hac Bulla articulus de associatione Eucharistiæ deferendæ ad infirmos exprimitur his verbis §. 4. *Ac quod Rector cujuslibet ex Ecclesiis prædictis* (*Parochialibus*) *seu illius locum tenens, quotiescumque esset necessarium Sacramentum hujusmodi alicui infirmo ministrari, & ad illius domum deferri, campanam suæ Ecclesiæ certis ictibus pulsari facere teneretur, ad hoc ut Confratres vicini Parochiæ illius Ecclesiæ se moneri, & convocari ad associandum Sacramentum ipsum cognoscerent, & per seipsos associarent, si legitimo impedimento detenti non forent, alioquin per unum de suis dignioribus familiaribus Sacramentum prædictum ad domum dicti infirmi, facibus accensis associari, & comitari facere tenerentur*.

CAPUT V.

De Circumgestatione, & expositione Eucharistiæ.

1 *Incertum quo tempore inceperint Processiones cum Venerabili.*
2 *Primis decem sæculis ignotæ.*
3 *An aliqua apud Græcos nota sit?*
4 *Non videtur cum solemnitate Corporis Christi incepisse.*
5 *videtur sæculo* XIV. *sensim invaluisse.*
6 *In quibusdam Ecclesiis citius, in aliis serius recepta.*
7 *Sub initium sæculi* XV. *erat usitata.*
8 *Probat hunc Processionis ritum Synodus Tridentina.*
9 *Episcoporum est has Processiones dirigere.*
10 *Olim extra Missam etiam in Ecclesia Latina Venerabile* palam *populo adorandum non proponebatur.*
11 *Incertum an primitus Venerabile* palam *in Processione portaretur.*
12 *Non videtur ante recepta* Ostensoria *palam delatum fuisse.*
13 *Qua ratione ex usu Processionum profluxerit publica Venerabilis expositio?*
14 *Ritus hic expositionis licet recentior, non est tamen improbandus.*
15 *Eucharistiam posse adorandam exponi sequitur ex reali Christi præsentia.*
16 *Penes Episcopum est auctoritas hanc expositionem dirigendi.*
17 *Sacra Congregatio declaravit, nec Exemptos posse sine licentia Episcopi Eucharistiam* palam *exponere.*
18 *Idem declaravit Clerus Gallicanus.*
19 *Sententia Synodi Cataneensis de hac Episcoporum auctoritate.*
20 *Regulares etiam exempti acceptare non possunt fundationes cum onere exponendi Venerabiles, nisi accedat licentia Episcopi.*
21 *Cavendum ne nimia expositionis frequentia minuat reverentiam.*
22 *Querelas Joannis Gropperi de nimia frequentia; quæ & hodie verificari posset.*
23 *In oratione 40. horarum non semper exponendum Venerabile, & contrarius hodiernus usus an probandus?*
24 *Non exponendum in Ecclesiis, in quibus prævidetur non servanda conveniens reverentia.*
25 *Convenienter, & cum decenti conatu Venerabile exponendum.*
26 *Instruendus populus, quo mentis affectu coram Venerabili exposito consistere debeat.*

I. QUANDO in Ecclesia sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum publice per plateas solemni pompa circumferri, ipsæque processiones sive supplicationes cum Venerabili frequentari cœperint, valde obscurum, & incertum est.

II. Hoc expeditum est, primis decem sæculis hujusmodi processiones, sive circumgestationes Eucharistiæ fuisse penitus ignotas. Nec publicas processiones istiusmodi cohæsisse cum disciplina antiquæ Ecclesiæ, etiam notat Christianus Lupus in Tractatu *De sacris processionibus cap.* 2. ,, Ista namque disciplina, ait, Sacrosanctam Eucharistiam rigidissime abscondebat, non Judæis duntaxat ac Gentilibus, sed etiam Catechumenis ac Pœnitentibus.

III. Insuper constat has solemnes processiones cum Venerabili nunquam notas fuisse, nec hodie esse in Ecclesia Græcorum: unde hujus cæremoniæ seu ritus nulla in eorum Ritualibus mentio occurrit; hoc uno excepto, quod species aliqua Processionis apud illos frequentetur, similis illi, qui apud nos fieri solet in die Parasceves, dum Sacra Hostia pridie consecrata, & in parvo altari ad hoc specialiter adornato reposita, *processionaliter* præcedentibus luminaribus, & Clero populoque comitantibus defertur ad summum altare, ut ibi per Sacerdotem Missam Præsanctificatorum celebrantem sumatur.

Græci enim omnibus diebus Sabbati, & Dominicis quadragesimæ per Sacerdotes, aut Diaconos ferunt in modum *processionis* ipsa *Præsanctificata*, sive hostiam præconsecratam ex parvo Altari, quod *Propositionis* vocant, ad summum Altare: sed Diaconus, & Presbyter illa gestat imposita capiti, & longo velo contecta: quemadmodum in Ecclesia Latina in die Parasceves Hostia fertur imposita calici velo contecta, & involuta. Præter hanc processionem nulla apud Græcos legitur, in qua Eucharistia, vel *occulte*, vel *aperte* circumferatur.

IV. Plures credunt, hodiernas cum Venerabili processiones institutas fuisse, & in Ecclesia Latina originem habuisse sub Urbano IV. qui anno 1264. solemnitatem Corporis Christi feria V. post octavam Pentecostes celebrandam instituit, aut saltem jam in Ecclesia S. Martini in civitate Leodiensis institutam per omnes Ecclesias celebrari voluit: edita Bulla, quæ incipit *Transiturus*; quæ a Joanne XXII. sub nomine Clementis V. in Concilio Viennensi inserta est in lib. 3. Clement. cap. *unico* tit. 16. *De Reliquiis, & veneratione Sanctorum*.

Verum in Bulla, qua Urbanus prædictam festivitatem instituit, nulla hujusmodi processionis mentio occurrit. Deinde Urbanus peculiares indulgentias concedit iis, qui vel uni ex horis Canonicis, quas speciatim recenset, interfuerint, nullas tamen concedit iis, qui processioni assistunt. Indicium sane haud obscurum, processionem tunc temporis nondum notam fuisse.

Deinde S. Thomas, qui dicitur jussu Urbani IV. Ss. Sacramenti Officium composuisse, de hac processione non loquitur, cum tamen de omnibus Officii divini partibus differat, hanc utique non prætermissurus, si instituta fuisset: utpote quæ partem Officii divini nec exiguam, nec levis momenti constituisset.

Sed & auctores, qui sub idem tempus de institura hac solemnitate per Urbanum IV. scripserunt, de processione silent: uti & ipse Urbanus in Bulla, quæ incipit *Scimus*, inscripta Evæ reclusæ S. Martini Leodiensis; scribit quidem se festivitatem Corporis Christi instituisse; at de institutione Processionis nihil. Extat hæc *tom.* 11. Concil. *col.* 817

Itaque non apparet institutionem processionis Urbano IV. adscribi posse; neque illam tunc temporis adhuc partem illius solemnitatis constituisse.

V. Verisimile est, eam sæculo XIV. paulatim invaluisse; atque non simul in omnibus Ecclesiis, sed in aliquibus citius, in aliis serius fuisse institutam, ad solemnitatem institutæ festivitatis augendam.

In Concilio Senonensi habito anno 1320. *loc.* 1. hæc habentur: ,, Circa vero *processionem solemnem*, quæ dicta quinta feria fit a Clero & populo in *delatione dicti Sacramenti* (Corporis & Sanguinis Domini) his diebus, cum quodammodo divina inspiratione introducta videatur, nihil quoad præsens injungimus, devotioni Cleri, & populi relinquentes.

VI. Evidens hinc est, eo tempore in Ecclesia Senonensi notam fuisse solemnem processionem Venerabilis Sacramenti, eamdemque in Ecclesia Tornacensi ann. 1325. notam fuisse, ex actu Capitulari dictæ Ecclesiæ probat Joannes Baptista Thiers in Dissertatione *de expositione Venerabilis lib.* 2. *c.* 1. uti & in Ecclesia Carnutensi anno 1330. ex quadam charta ejusdem Ecclesiæ, idipsum ibidem probat.

Quod ergo scribit Donatus Bossius Jurisconsultus Mediolanensis in Chronico ad ann. 1492. ,, Anno Domini millesimo quadringentesimo quarto, vigesima nona Maji, die Jovis, Corpus Christi *solemniter*, ut postea facilitatum est, per Papiam urbem circumferri cœptum": nequaquam probat tunc in Ecclesia primum hujusmodi circumgestationem inchoatam (ut colligit Genebrardus) sed solummodo, quod ante illud tempus *Papiæ* instituta non fuisset.

VII. Quidquid sit, processionem cum Venerabili sub initium sæculi XV. fuisse usitatam sat innuit Martinus V. in Bulla, quæ incipit: *Ineffabile*, 12. in Bull. Rom. Post duplicatas enim indulgentias, quas Urbanus IV. dederat iis, qui Officio divino in festo Corporis Christi interessent, subjicit: ,, Illi præterea, qui ,, pro-

(*a*) Quoties in nostro Auctore vox illa (urbs) sola reperitur, toties *Roma* intelligi debet: secutus ille est loquendi modum a Romanis, & Canonistis usurpatum; qui summum Pontificem vocant Episcopum *Urbis*, & *Orbis*, id est Romæ & terræ universæ.

„ processiones, in quibus ipsum vivificum Sacramentum dicto fe- „ sto juxta præfatarum Ecclesiarum ritus deferetur, continuo se- „ cuti fuerint, centum dies singulis annis de injunctis eis pœni- „ tentiis misericorditer relaxamus.

VIII. Synodus Tridentina de hoc processionum usu tum in Ecclesia Latina recepto, & stabilito *Sess. 13. cap. 5. de Eucharistia:* „ Declarat pie, & religiose admodum in Dei Ecclesiam inductum „ fuisse hunc morem, ut singulis annis peculiari quodam & fe- „ sto die præcelsum hoc, & Venerabile Sacramentum singulari „ veneratione, ac solemnitate celebraretur, utque in processioni- „ bus reverenter, & honorifice illud per vias, & loca publica „ circumferretur.

IX. Cum vero hæ *processiones* præcipue institutæ sint, ut debitus honor Venerabili Sacramento exhibeatur; atque populi erga idem Sacramentum devotio magis excitetur, Episcoporum, ac Pastorum est invigilare, ne per eam frequentiam populi devotio, & reverentia defervescat; nil *processionibus* illis admisceatur: quod debitum cultum hujus Sacramenti imminuat, aut in illius vilipendium tendat, vel oculos Fidelium offendere, vel ab adoratione hujus Sacramenti eorum mentem avocare posset, quemadmodum latius *part. 1. tit. 16. c. 9.* agendo de auctoritate Episcoporum in dirigendis, & inducendis precibus publicis, ostendimus.

X. Una cum processionum ritu, credunt nonnulli, etiam publicam expositionem Venerabilis solius adorationis causa originem accepisse. Illud satis compertum, Eucharistiam multis sæculis etiam in Ecclesia extra ipsius sumptionem, & Missarum solemnia publice populo ad adorandum expositam non fuisse.

XI. Hoc non perinde compertum est, num in ipsius Processionum initiis. Venerabile Sacramentum ita circumgestaretur, quemadmodum hodie moris est, an vero, quemadmodum in processione diei parasceves fieri solet, velo aliquo coopertum portaretur; quod verisimilius credit Joannes Baptista Thiers in citata Dissertatione; creditque ex primævo illo usu, adhuc in quibusdam Ecclesiis superesse quasdam processiones, in quibus Sacramentum *occulte*, sive *contectum* circumfertur: quin asserit necdum elapsos esse 120. annos, a quibus in omnibus Galliæ Ecclesiis, etiam in processione *solemni* Festi Corporis Christi Sacramentum visibiliter delatum sit.

XII. Certum quippe apparet, Sacramentum visibiliter non fuisse delatum ante usum *Ostensoriorum*; hæc vero multo recentiora esse ipsis processionibus omnes agnoscunt: neque eorum mentio reperitur in aliquo Concilio aut Decreto alicujus Pontificis, vel Episcopi ante Concilium Coloniense anno 1452. in quo statuitur, „ quod deinceps ipsum Sanctissimum Sacramentum, nullatenus „ *visibiliter* in quibuscumque *Monstrantiis* ponatur, aut deferatur, „ nisi in Sanctissimo Festo Corporis Christi cum suis octavis se- „ mel in anno, in qualibet civitate aut oppido, seu Parochia, „ vel ex singulari indulto Ordinarii; aut alias pro pace, aut „ alia necessitate imminente, ex indispositione rempublicam „ prægravante.

Hinc constat, sæculo XV. Ostensoriorum, sive Monstrantiarum usum, saltem in aliquibus Ecclesiis, repertum fuisset; atque ipsum Sacramentum in illis positum fuisse *visibiliter* in processionibus delatum; sed num eodem tempore etiam extra processiones in altari ad adorandum publice expositum fuerit, non perinde compertum est.

XIII. Admodum verisimile est, ut notat Joannes Baptista Thiers in citata Dissertatione *pag. 225.* publicam, & visibilem Sacramenti expositionem ex ipsius visibili in processione circumgestatione originem sumpsisse.

Cum enim usus invaluisset, ipsum Sacramentum in plateis, & Ecclesiis in processione exponendi; haud inconveniens visum fuit, illud quoque in altari aliove eminentiori loco extra tempus processionis ad adorandum *visibiliter* exponere; idque primum durante Officio divino, aut ejus aliqua parte in *Festo Corporis Christi*; deinde integro illo die; postmodum per ejus octavam; ac tandem nonnullis aliis diebus, & solemnitatibus; atque ita sensim ad modernam disciplinam delapsi sumus.

XIV. Quamquam ergo agnoscere debeamus, ritum hunc publice ac visibiliter ad adorandum Sacramentum Eucharistiæ exponendi esse recentiorem, illud tamen expeditum est, ritum hunc nihil ipsius Eucharistiæ institutioni, aut fidei Ecclesiæ Catholicæ contrarium continere; immo ejus legitimum usum ex ipsa fide Ecclesiæ probari.

XV. Supposita enim reali, ac substantiali præsentia Christi in hoc Sacramento, consequens est ipsum non minus hic sub speciebus *Panis*, & *Vini* jam gloriosum latentem cultu Latriæ adorari posse, quam eum Apostoli viventem, & mortalem adoraverunt.

Hinc Synod. Trident. *Sess. 13. de Eucharistia*, cum *c. 4.* asseruisset realem præsentiam Christi in Eucharistia, tanquam consequens infert *c. 5.* „ Nullus *itaque* dubitandi locus relinquitur, „ quin omnes Christi-fideles pro more in Catholica Ecclesia sem- „ per recepto *Latriæ* cultum, qui vero Deo debetur, huic SS. „ Sacramento in veneratione exhibeant.

Et Can. 6. ait: „ Si quis dixerit in sancto Eucharistiæ Sacra- „ mento Christum Unigenitum Dei Filium non esse cultu latriæ „ etiam externo adorandum; atque ideo nec festiva peculiari „ celebritate venerandum, neque in processionibus secundum lau- „ dabilem & universum Ecclesiæ ritum, & consuetudinem, so- „ lemniter circumgestandum, vel *non publice, ut adoretur po- „ pulo proponendum*, & ejus adoratores esse idololatras; ana- „ thema sit.

XVI. Porro Sicuti Episcoporum est, publicas Venerabilis Sacramenti circumgestationes, aliasque processiones ordinare & dirigere, ut & devotioni populi, & reverentiæ huic Sacramento debitæ subserviant; ita quoque penes Episcopos est auctoritas, hanc publicam Eucharistiæ expositionem ordinare atque dirigere: adeo quidem ut nec Regulares quantumvis exempti, Venerabile sine Ordinarii sive Episcopi licentia, seu alia ex causa, quam ab Episcopo probata, in suis Ecclesiis *publice* exponere queant.

XVII. Hanc Episcoporum auctoritatem non semel probavit S. Congregatio Cardinalium; atque signanter cum an. 1644. super publica hac expositione quæstio incidisse inter Archi-Episcopum Burdigalensem, & Patres Dominicanos, re delata ad sacram Congregationem, & rite examinata, missum fuit ad Cardinalem Grimaldum Nuntium Apostolicum in Gallia, & per eumdem publicatum Decretum tenoris sequentis: Congregatio Concilii cen- „ suit non licere Regularibus, etiam in eorum Ecclesiis S. Eu- „ charistiæ Sacramentum *publice* adorandum exponere, *nisi* ex „ *causa publica, quæ probata sit ab Ordinariis.*

XVIII. Conformiter ad hanc declarationem, & ipsam auctoritatem Episcopalem, qua intendere jubentur Episcopi omnibus, quæ ad populi devotionem ab Ecclesia sunt ordinata, declaravit Clerus Gallicanus anno 1655. *nullos exemptos* sive *sæculares*, sive *Regulares* posse *exponere palam* SS. Sacramentum, illudve deferre in *publicis processionibus*, nisi in solemnitate SS. Sacramenti, aut diebus devotionum extraordinariis pro *publicis* causis indictis, & *per Episcopum approbatis, obtentaque ejus permissione*, (a)

XIX. Utque plura Synodorum Decreta his consona omittam, an. 1661. Synodus Cataneensis, cui præsidebat Michael Angelus *Bonadies* Episcopus Cataneensis, quondam totius Ordinis FF. Minorum Generalis, hoc notabile in hac materia Decretum emisit *Sess. 1. c. 4. n. 72.* „ Regulares quod in *propriis Ecclesiis* circa „ *expositionem* SS. Eucharistiæ facere possint, docentur a deci- „ sione S. Congregationis Ritus, quam omnino observari præci- „ pimus sub *mulcta interdicti Ecclesiæ, & Superiorum suspensio- „ nis*. Nimirum ne sine speciali Sedis Apostolicæ privilegio, quod „ *nobis* ostendere teneantur, illam exponant absque causa, *quam „ approbare ad nos spectat*; & quidem illa *publice* esse debet, non „ vero privata ... Quare Superiores omnes Regularium jubemus, „ intra mensem ab hujus Synodi publicatione nobis demonstra- „ re, quibus temporibus Synaxim in populorum conspectu dare „ hactenus consueverunt, & velintque impositum, ut *nos causas re- „ cognoscamus*, & *facultatem litteris obsignatam impertiamur*; qui „ negligentes fuerint, annuam *suspensionem* incurrunt a divinis. „ Declaramus præterea nemini *Regularium* licere extra claustra „ quacumque occasione, nobis *insciis & non approbantibus*, cum „ Eucharistia processionem instituere.

XX. Addit insuper Clerus Gallicanus, fas non esse Ecclesiasticis sive Regularibus, sive sæcularibus, *exemptis* vel non exemptis; se obligare per contractum, vel conventionem quamcumque publice, & in aperto exponere Venerabile; aut recipere ullam fundationem eum in finem, nisi ex ordinatione, aut consensu Episcopi Diœcesani. In Actis Cleri Gall. *tom. 1. tit. 2. c. 4. art. 22.*

Hanc Cleri declarationem, & ordinationem ut justam an. 1665. probavit Consilium Sanctius Regis Francorum una declarans, fas non esse PP. Dominicanis sine licentia Episcopi Eucharistiam in suis Ecclesiis *palam* populo exponere. In causa Episcopi Trecoriensis contra Dominicanos urbis Morlæi; uti latius refert Thiersius *lib. 5. c. 10.*

XXI. Illud in primis in hac expositione ab Episcopis, & Ecclesiarum Prælatis attendendum; ne ejus frequentia minuat reverentiam.

Hinc Synodus P. I. & II. Mechliniensis volens, ut extra Festum Corporis Christi ejusque octavam *rarius*, & non nisi in *arduis* causis pacis, & *publicæ* necessitatis vel utilitatis Venerabile in processionibus circumferatur, hanc allegat rationem: *Ne nimia frequentia minuat reverentiam.*

Sanctus Carolus in sua Synodo Diœcesana II. ait: Sanctissima „ Eucharistia, ne quavis causa, sed *publica* tantummodo, eaque „ *gravi* exponatur.

Et rursus instructionibus Sacramentalibus titulo *de exponenda Sacra Eucharistia in oratione quadraginta horarum*, statuit: „ Coram Sanctiss. Eucharistia oratio 40 horarum in Ecclesiis „ fiat, ubi Archi-Episcopus statuerit, & quando id concesse- „ rit. Ne *quavis causa* tamen Eucharistia *palam* & aperte ex- „ ponatur, sed *publica* tantum, eaque *gravi*: aliis vero de cau- „ sis orationem licebit instituere, sed *non Sacramento aperte* „ exposito.

Plura Synodorum, atque Episcoporum Decreta, quibus hæc publica Eucharistiæ expositio restringitur ad causam publicam per Episcopum approbandam, adducuntur in sæpius allegata Dissertatione Joannis Baptistæ Thiers *lib. 2. c. 5. & seq.*

Inter cætera allegat hic auctor dicto *c. 5.* querelam Joannis Gropperi Archiepiscopi Coloniensis omnibus ob præclara sua merita notissimi, de frequentiori Eucharistiæ expositione. „ Venera- „ bile Sacramentum, ait, in processionibus nimis crebro circum- „ fertur, & populo plus nimio, & plerumque *palam* spectan- „ dum exhibetur. Hæc præterquam quod piis & Deum timen- „ tibus non probentur, hæretici, & improbi quique offendicula „ inde nascentia ad suas hæreses, & improbitates stabiliendas, ac „ tuendas arripiunt.

Post hæc concludit; „ Utinam Deus ea corrigat, iisque ut „ ea corrigant, inspiret, qui ex ratione functionis suæ corrigere jure obligantur!

XXII. Si hodie viveret Gropperus, quid non diceret, dum quo-

(a) Huic declarationi adjungi potest, quod Clerus Gallicanus in Comitiis Generalibus an. 1625. & 1635. decreverat de causis publicis, quæ ad Eucharistiæ expositionem requiruntur.

quotidie etiam ex levissimis, & privatis causis in omnibus passim Ecclesiis Venerabile exponi videmus; immo ad cujuslibet pene, nescio quam devotionem, Missas votivas cum expositione Venerabilis, modo sat pingue stipendium offeratur, celebrari conspicimus. Ex hac frequentia, quam exigua sit populi in conspectu Venerabilis devotio, & reverentia, atque exterior religionis cultus, omnibus notum est.

XXIII. Adhæc, ex præcitatis S Caroli instructionibus apparet, nequaquam de mente hujus zelosissimi Præsulis, Sacram Eucharistiam palam exponendam esse in omni 40. horarum oratione; quod nec pridem usitatum fuisse in simili oratione, tametsi ex causa publica instituta, probat Thiersius *lib.* 3. *c.* 9.

Hodie vero invaluit, ut nunquam pene in aliqua Ecclesia oratio instituatur, quin una expositio Venerabilis adjungatur: quo fit, ut frequenter cum magno scandalo, & SS. Sacramenti vilipendio, & irreverentia, per majorem diei partem Venerabile uno alterove præsente, quasi ad ostentationem, expositum maneat: quod haud dubie sæpius maledictionem pro benedictione in populum attrahere notum est.

XXIV. Præterea, si juxta Synodum Tridentinam in Decreto de *evitandis, & observandis in celebratione Missarum*, Sacerdos Missam inchoare nequeat „ nisi prius, qui intersunt, decenter „ composito corporis habitu, declaraverint se mente etiam, ac de„ voto cordis affectu, non solum corpore adesse, quidni & Epi„ scopi iis in Ecclesiis, eoque tempore Eucharistiam palam exponi merito vetarent, in quibus prævident, & experientia notum est eam non esse hominum ad Ecclesias illas convenientium devotionem, & reverentiam, quæ tanto Sacramento conveniat: immo multas passim in conspectu Venerabilis insolentias committi; confabulationes, aliaque subinde peiora frequentari.

XXV. Multum quoque ad excitandam populi devotionem, & reverentiam erga Venerabile conducit, quod exponatur convenienti cultu, & ornatu.

In Concilio IV. Mediolanensi, *part.* 2. *c.* 3. statuit S. Carolus, ut dum Venerabile exponendum est „ Processio in exponendo SS. „ Sacramento per Ecclesiam agatur, Litaniis, statisque antipho„ nis, precibus, & orationibus, tum cereis accensis: itidemque in „ eo reponendo servetur.

Vult autem, ut huic processioni non minus quam sex Clerici, licet ex alia Ecclesia essent advocandi, cum accensis cereis assistant.

„ Cerei prætera in altari accensi ad summum decens; mi„ nimum vero sex decenti crassitudine, ac longitudine col„ luceant.

Hic videmus, etiam in cereorum accensione moderationem voluisse S. Carolum: sciebat enim in similibus ipsum quoque excessum populi devotionem nonnunquam impedire, atque reverentiam imminuere.

Instructio pro Pastoribus civitatis, & Diœcesis Leodiensis edita per Antonium Albergatum Nuntium Apostolicum in visitatione Apostolica ann. 1613. *pag.* 29. decernit, ut SS. Sacramentum „ debita cum reverentia honoretur, nunquam populo adoran„ dum exponatur, quin sint accensa ad minus *sex luminaria* cir„ ca ipsum; multo enim melius est, ait, ut non ita frequenter „ exponatur, & tunc cum debita reverentia, quam ut frequen„ tius, & sine debito obsequio, & reverentiæ signatione id fiat; „ ut cum nostra animi commotione multis in locis exponi vidi„ mus, & invenimus.

Conformia Synodorum, & Episcoporum Decreta plurima citat sæpius allegatus Thiersius, *lib.* 5. *c.* 8.

XXVI. Plurimum ad excitandam populi solidam devotionem valebit, si sedulo instruatur, quomodo & qua de causa Venerabile palam exponatur: ut nimirum Christus ibidem sub speciebus panis vere, & realiter præsens, ut verus Deus pro nobis homo factus, cultu latriæ adoretur; atque specialis memoria passionis ejus recolatur: majorique quasi fiducia præsente Advocato nostro ad thronum gratiæ accedamus.

T I T U L U S   Q U I N T U S.

De Celebratione Missarum.

C A P U T   P R I M U M.

De varia *Missæ* significatione, nec non Liturgiarum, & Cæremoniarum diversitate.

1 *Missa dicitur a Missione seu dimissione populi.*
2 *Missa Catechumenorum a dimissione Catechumenorum.*
3 *Missa fidelium a dimissione populi.*
4 *Missa olim in varia significatione etiam accepta.*
5 *Missa hodie sumitur pro integra sacrifici incruenti celebratione.*
6 *Quid de Missa sit accepta habeat Synodus Tridentina, & professio fidei?*
7 *Circa dogmata nulla est Ecclesiarum Catholicarum varietas, secus circa ritus.*
8 *Christus simpliciter sacrificium illud celebravit, sicuti in Scriptura est expressum.*
9 *Dedit potestatem Apostolis, eorumque successoribus ritus ordinandi, & immutandi.*
10 *Hac potestate usa est Ecclesia, dum a jejunis Eucharistiam sumi voluit.*
11 *Quo ritu Apostoli Missam celebraverint?*
12 *Refertur ritus Missæ a Justino descriptus.*
13 *Ex descriptione hujus Liturgiæ convincitur falsitas Liturgiarum, quæ sub nomine Apostolorum circumferuntur.*
14 *Pace Ecclesiæ reddita plures ritus, & cæremoniæ additæ fuerunt.*
15 *Unde Ecclesiarum in cæremoniis varietas?*
16 *Mediolanensis Ecclesia speciali Liturgia utitur, eamque retineri voluit S. Carolus.*
17 *Hispani singulare officium habuere, quod* Mozarabicum *dicebatur.*
18 *Quo tempore Hispani, hoc officio abrogato, receperint Romanum, & quid de antiquo supersit?*
19 *Ordo Gallicanus diversus fuit a Romano usque ad tempora Caroli Magni.*
20 *Quis fuerit antiquus ille ritus, inquirit Cardinalis Bona.*
21 *Missalia Gallicana evulgavit in suo de Liturgia Gallicana opere Mabillonius; & quid in illo contineatur?*
22 *Ipse ritus Ecclesiæ Romanæ non semper fuit idem.*
23 *Varietas rituum non officit unitati Fidei.*
24 *Unusquisque ritus, quos Ecclesia servare debet; nec privata auctoritate ab iis recedendum.*
25 *Optandum ut periti cæremoniarum Magistri constituerentur.*
26 *Ex horum ignorantia multa a Patrum antiquitate aliena inducta sunt.*
27 *Quædam ex Missa privata contra ordinem in Missam publicam irrepserunt.*
28 *Multa hodie in cæremoniis habentur pro lege, quæ ex abusu irrepserunt.*
29 *Unde prava in Missis privatis fuit obscura?*
30 *Ex mutatione disciplinæ, & Missæ abbreviatione magna in cæremoniis diversitas, & perturbatio orta est.*

1. NOMEN *Missa* esse Latinum derivatum a *missione* sive *dimissione* populi, multis ostendit Cardinalis Bona, *Lib.* 1. *Rer. Liturg. cap.* 1. §. 6. atque ita accipi in Concilio Carthaginensi IV. *Can.* 84. ubi dicitur: „ Episcopus nullum prohibeat usque „ ad *Missam* Catechumenorum, neque Hæreticum, neque Ju„ dæum, neque Gentilem Ecclesiam ingredi, & audire verbum „ Dei “. Hoc est usque ad *missionem* Catechumenorum, qui post habitum sermonem ante offertorium, clamante Diacono, *Catechumeni, recedite*, exibant.

II. Et Augustinus serm. 49. *cap.* 8. *De Verbis Domini*, dum dicit: „ Ecce post sermonem fit *Missa* Catechumenorum, mane„ bunt fideles, venietur ad locum orationis “: quid aliud significatum voluit, quam post sermonem, *missionem* seu dimissionem fieri Catechumenorum?

Unde S. Isidorus, *lib.* 6. *De orig. vocum*, *cap.* 16. *Missa* est „ tempore Sacrificii, quando Catechumeni foras mittuntur, cla„ mante Levita: *Si quis Catechumenus remansit, exeat foras*, & „ inde *Missa*, quia Sacramentis Altaris interesse non possunt, „ qui nondum regenerati noscuntur.

III. Porro sicuti *Missa* Catechumenorum dicta fuit a missione, sive dimissione Cathecumenorum; ita & Missa Fidelium nomen ac„ cepit a missione, sive dimissione Fidelium, clamante similiter Diacono: *Ite Missa est*.

Id non obscure indicatur in Sacramentario S. Gregorii apud Pamelium, ubi descripto Officio feriæ VI. Parasceves, tandem in fine dicitur; *Deinde communicat ipse, & omnis Clerus, & fiunt Missæ*. Ubi quoque ad marginem monet Pamelius: „ Ex postre„ ma hac clausula colligere est, cur *Missa* nuncupetur, nempe a „ *dimittendo* populo.

Eodem sensu sumitur a Cassiano, dum *cap.* 13. *lib.* 2. *Instit.* ita inscribit: *Quare post Missam nocturnam dormire non oporteat*: id est, post missionem Monachorum a nocturnis Officiis.

IV. Quamvis *Missa* primitus dicta fuerit a *missione* seu dimissione, nihilominus hoc etiam constat, varias fuisse jam pridem *Missæ* significationes; neque nomen *Missa* in eadem significatione ubique fuisse acceptum.

Missam pro quovis Ecclesiastico Officio quod in ædibus sacris peragebatur, interdum sumptam fuisse, præsertim in regulis Monachorum, ostendit Cardinalis Bona, *lib.* 1. *Rer. Liturg. c.* 2. *n.* 3. & latius Du-Cange in Glossario, verba *Missa*.

Missa quoque Catechumenorum olim accepta fuit, & hodie communiter accipitur pro ea parte Liturgiæ, quæ Missam fidelium antecedit: id est, ab introitu usque ad lectionem Evangelii, ejusque expositionem inclusive. Similiter *Missa* Fidelium sæpius appellata ea Liturgiæ pars, quæ sequitur Missam Catechumenorum usque ad finem.

Adhæc *Missa* frequenter sumitur pro festo alicujus Sancti, ut ostendit Du-Cange loco citato; notatque verisimiliter inde a Germanis, *Missæ* nomen inditum *nundinis* publicis, quæ ad alicujus Sancti festum vel Ecclesiam celebrari solent. Verb. gr. *Francofurter-misse*, *Strasbruger-misse*, idem valet ac *Francofordienses*, & *Argentoratenses nundinæ*.

V. Denique sumitur *Missa* pro tota Sacrificii divini celebratione, quatenus comprehendit utramque scilicet Catechumenorum, & Fidelium Missam: quæ acceptio posterioribus sæculis adeo invaluit, & hodie communis est, ut recentiores, ait Bona, vix aliam agnoscant hujus nominis significationem. Notatque, hinc Theologum magni nominis errandi occasionem accepisse, dum solum nostri temporis usum attendens, quoties apud Cassianum, & Be-

& Benedictum *Missæ* nomen invenit, illud de Sacrificio Missæ intellexit: „ ex quo sequeretur (ait Bona) plures in die, immo „ etiam post prandium, Sacrificia olim a Monachis oblata; quia „ etiam post Vesperas, & Completorium S. P. Benedictus sua illa phrasi utitur, & *Missæ sint*, & *Missæ fiant*. Hoc autem „ errore nihil absurdius.

Interim hoc titulo de Missa tractaturi, eam in hodierna vulgari significatione pro ipsa Sacrificii divini integra celebratione accipiemus.

VI. De Missa ita sumpta, id est, pro incruento Altaris Sacrificio definivit Synodus Tridentina: „ Si quis dixerit in Missa non „ offerri Deo verum, & proprium sacrificium, aut quod offerri „ non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari; „ anathema sit.

Item: „ Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes: „ aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent corpus, „ & sanguinem suum; anathema sit.

VII. Circa hæc dogmata, atque ipsam Sacrificii essentiam unus semper fuit omnium Ecclesiarum, tam Orientalium, quam Occidentalium consensus, uti late ostendunt Theologi, qui ex professo veritatem horum dogmatum, atque Missæ Sacrificium contra hæreticos nostri temporis adstruxerunt.

At circa ritus, & modum peragendi ipsius Sacrificii varia fuit, tam pro temporum, quam locorum diversitate disciplina.

VIII. Neminem latet, Christum Sacrificium illud incruentum in ultima Cœna instituisse, illudque celebrasse eo modo, quem apud tres Evangelistas Matthæum, Marcum, & Lucam, nec non in prima Epistola Pauli ad Corinthios descriptum legimus.

IX. Verum etsi Christus discipulis præceperit in ipsa institutione Sacrificii, ut quod a se factum fuerat, idem & ipsi deinceps in suam commemorationem facerent; certum tamen est, ipsum Apostolis suis, totique Ecclesiæ, in eorum persona, potestatem auctoritatemque dedisse, ea omnia in augustissimi hujus mysterii ritibus, seu cæremoniis addendi, demendi, immutandi, quæ illius dignitati, & populorum devotioni pro temporum, & locorum diversitate, magis congruere judicarent.

De hac Christi intentione ita certus erat Paulus, ut ea sibi tradita potestate in Corinthiorum Ecclesia uti se posse significet, cum ad eam scribit: *Cætera autem cum venero, disponam*. 1. *Corinth. cap.* 11. *vers.* 34.

X. Persuasum quoque erat Augustino, Ecclesiam accepisse plenam mutandi hos ritus potestatem; eaque usam esse sine temeritate, aut arrogantia asserit, quando voluit, Eucharistiam a *jejunis* accipi; quam a Christo Apostolis non jejunis, sed jam sumpta cœna porrectam noverat. „ Et ideo (ait) non præcepit „ pro deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesias „ dispositurus erat, servaret hunc locum ". *Epist.* 54. §. 8.

XI. Quænam ipsi Apostoli circa modum ritusque peragendi Sacrificii, post Christum addiderint, aut immutarint, varia admodum fuit, & antiquorum atque recentiorum scriptorum opinio, seu potius conjectura.

De Liturgia sive ritu celebrandi incruentum Missæ Sacrificium tempore Apostolorum, aut certe eorum, qui ipsis immediate successerant, & ab ipsis instructi fuerant, nullum apparet luculentius, & certius testimonium, quam illa Liturgiæ descriptio, quamvis breviter contracta, qua Christianos crudelissimo persecutionis tempore, id est, circa medium sæculi secundi usos fuisse testatur, qui eodem tempore vixit, S. Justinus Martyr in *apologia* 2. quam ipse ethnicis Imperatoribus sub idem tempus obtulit. Neque enim credibile est, multas Liturgiæ tempore Justini post Apostolos factas fuisse additiones, aut immutationes; cum non longo post Apostolica tempora intervallo apologiam scripserit. Is enim a proximis decessoribus suis, ex quibus non pauci Apostolos audierant, & viderant, accipere potuit, quæ qualisque fuerit, cui sæpius interfuerant, eorum Liturgia. Deinde per durissima persecutionum tempora Christianis non licuit in iis, quæ ab Apostolis acceperant, maxime vero in rebus Liturgicis plurima addere, vel immutare. Adde, his primis persecutionum Ecclesiæ temporibus Christianos multo scrupulosius iis inhæsisse, quæ Apostolis scriptis suis, viva voce, exemplo, ac per manus ipsis tradiderant.

XII. Liturgiam sui temporis ita delineat Justinus: *Die solis*, id est, die Dominica, *omnes, qui in oppidis vel agris morantur, conveniunt in eumdem locum*: qui, cum nondum essent ædificata Christianorum templa, vel Ecclesiæ, domus quædam privata esse debebat. Deinde omnibus coactis, *commentaria Apostolorum*, *aut scripta Prophetarum*, *quantum per tempus licet leguntur*.

Post lectiones, ac, lectore quiescente, Præsidens orationem, „ qua populum instruit, & ad eorum, quæ pulchra sunt, imitationem adhortatur, habet. Tum simul consurgimus omnes, & „ precationes fundimus, & sicuti jam diximus, finitis precationibus nostris, panis offertur, & vinum, & aqua. Consimiliter Præpositus ipse, quantum potest, vota & gratiarum actiones effundit, & populus fauste acclamat, dicens: Amen. Et „ distributio communicatioque fit eorum, super quibus gratiæ „ sunt actæ, cuique præsenti; absentibus autem per Diaconos „ mittitur.

XIII. Hactenus Liturgia a Justino descripta prout sæculo II. a Christianis fiebat: quæ si conferatur cum Liturgiis, quæ sub nomine SS. Jacobi, Matthæi, & Marci extant, facile apparebit, eas tam esse a simplicitate Liturgiæ a Justino exhibitæ remotas, ut licet nullum aliud suppeteret argumentum, quo probaretur Liturgias illas non posse Apostolis illis adscribi, hoc unum sufficeret; uti docte ac solide ostendit Vir eruditus Nicolaus Le Nourry Monachus Benedictinus Congregationis Sancti Mauri, in suo apparatu ad Bibliothecam maximam veterum Patrum, *Dissertat.* 2. *cap.* 2. §. 10.

XIV. Illud equidem constat, pace Ecclesiæ reddita, ipsa Missarum solemnia sensim majori cum pompa cœpisse celebrari; plurimaque pro temporum ac locorum conditione esse addita, & immutata.

XV. Et quidem, quia dispares diversarum Nationum mores, & ingenia diversos ritus, & cæremonias, ut in politicis, & ita in Ecclesiasticis exigunt, hinc in ritibus magna Ecclesiarum varietas; præsertim quia nullo extante de his Christi vel Apostolorum præcepto, libera potestas Episcopis relicta erat, id sentiendi & decernendi, quod unicuique salva fide magis expediens videbatur.

Quis nescit, quanta sit, & jam pridem fuerit inter Græcos & Latinos in his diversitas: quamque horum Liturgiæ diversæ: quanta rursus inter ipsas Orientales Ecclesias rituum varietas; quemadmodum ostendit Cardinalis Bona *lib.* 1. *Rer. Liturg. c.* 9.

Fuisse jam pridem etiam in Ecclesia Latina varias Liturgias diversarum gentium ac regnorum, notorium est.

XVI. Quis enim nescit, aliam fuisse & hodie esse Liturgiam Ambrosianam, qua usa jam pridem fuit, & nunc utitur Ecclesia Mediolanensis, a Liturgia Ecclesiæ Romanæ?

Liturgiam hanc Ambrosianam edidit Jacobus Pamelius tomo primo Liturgicorum. Ordinem autem Missæ Ambrosianæ compendiose refert Cardinalis Bona *loc. cit. cap.* 10. Porro ex ibidem relatis facile videri poterit, quæ hanc inter & Romanam Liturgiam intercedat varietas. S. Carolus veteris Ambrosiani ritus conservandi zelo, in Synodo sua Diœcesana III. *Decreto* 20. statuit: „ Ne Sacerdos ullus, qui ritu Ambrosiano Missæ sacrum „ facere debet, id (Missam) per quadragesimam *sextis feriis*, „ ne in Regularium quidem Ecclesiis faciat, etiam vel funeris, „ vel exequiarum, vel alterius cujusvis rei oblata causa ". Et in Synodo XI. hujus antiquæ consuetudinis hanc reddit rationem: „ quod illa dies plena *mœroris* sit ob *acerbissimam* Christi passionem; Sacrificium vero *spiritualem* populi præ seferat *lætitiam*. Tum statuit, ut illis diebus *Crux* in Altari solemni ritu „ adoranda exponatur, & concio de *passione* habeatur.

XVII. Hispaniam pridem distinctum a Romano Officium, sive ritum Missarum habuisse, in confesso est: dictumque fuit Officium illud *Mozarabicum*: quia cum Arabes Hispaniam pene omnem occupassent, Christiani *Mixtarabes*, & corrupto vocabulo *Mozarabes*, id est, mixti cum Arabibus dicti sunt: atque inde Officium eorum *Mozarabicum*.

XVIII. Quo tempore Officium illud compositum sit, incertum est. Nonnulli credunt, S. Isidorum Hispalensem illius auctorem; alii vero cum Cardinale Bona illud esse Isidoro antiquius existimant. Quidquid sit, illud indubitatum est, ritum illum diu in Hispania viguisse, neque ante tempora Gregorii VII. id est sæculum XI. ritum Romanum, abrogato Mozarabico, fuisse inductum. Extant ea de re variæ Epistolæ Gregorii VII. e quibus constat, quanta difficultate id tandem hic Pontifex obtinuerit: Et primum quidem a Sancio Rege Navarræ, & Arragonum, quem propterea laudat *lib.* 1. *Epist.* 63. ac deinde in Regno Castellæ, rem illam promovente Constantia Alphonsi Castellæ Regis uxore, quæ in Gallia enutrita, Romano Officio a tempore Caroli Magni illic recepto assueta erat; qua de causa ipsum Regem laudat *lib.* 9. *Ep.* 2. hæc inter cætera scribens: „ Noverit „ Excellentia tua dilectissima, illud unum admodum nobis, immo clementiæ divinæ placere, quod in Ecclesiis Regni tui, Ma„ tris omnium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ *Ordinem* recipi, & ex „ antiquo more celebrari feceris.

Tunc igitur in Hispania Romanus ritus, abrogato Mozarabico, receptus fuit; qui tamen teste Roderico Toletano *lib.* 6. *De rebus Hispaniæ cap.* 26. in aliquibus Monasteriis aliquanto tempore custoditus fuit. Et ne tantæ antiquitatis ritus omnino interiret, Franciscus Ximenius Cardinalis, & Archiepiscopus Toletanus superiori sæculo Missale Mozarabicum recudi jussit, instituto Sacerdotum Collegio, a quibus divina Officia ritu illo usque in hodiernum diem celebrantur in Sacello, quod in majori Tolatana Ecclesia ædificavit.

Ritum hunc compendiose recitat Cardinalis Bona *cap.* 11. multaque notanda in illo occurrunt. Integram Missam exhibuit Jacobus Pamelius *tom.* 1. Liturgicorum, & Vir eruditus Joannes Mabillonius in appendice probationum ad Liturgias Gallicanas *pag.* 440.

XIX. Ordinem Missæ Gallicanum olim diversum fuisse a Romano, manifestum est ex secunda interrogatione Augustini Anglorum Apostoli proposita S. Gregorio: „ Cur, cum una sit fides, „ sunt Ecclesiarum consuetudines tam diversæ: & *altera* consue„ tudo Missarum est in *Romana* Ecclesia, atque *altera* in *Gallia*„ *rum* Ecclesiis tenetur?

Hanc diversitatem minime negans Gregorius, scribit: „ Mihi „ placet, ut sive in Romana, sive in Gallicana, sive in qualibet Ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo pos„ sit placere, sollicite eligas . . . Non enim pro locis res, sed „ pro rebus loca nobis amanda sunt.

Hunc ritum conservasse Ecclesias Gallicanas usque ad tempora Caroli Magni notat Mabillonius in præfatione ad Libros tres de Liturgia Gallicana; ibidem una inquirens, quæ fuerit hujus mutationis causa.

XX. Quis fuerit antiquus Ordo Gallicanus sollicite inquirere cœpit Cardinalis Bona; ac multa tandem inquisitione facta, notas nonnullas hujus Ordinis ex antiquis Scriptoribus, & Canonibus indicavit; atque insuper duo antiqua Missalia, unum Bibliothecæ Vaticanæ, alterum Serenissimæ Suecorum Reginæ indicavit; quæ collata cum notis veteris Ordinis Gallicani, pro genuinis antiquis Missalibus, quibus Ecclesia Gallicana ante receptum Ordinem Romanum usa fuit, habenda esse ostendit.

XXI. Hæc duo Missalia integra anno 1683. protulit in lucem Josephus Thomasius Clericorum Regularium in Urbe Presbyter, tertio Missali addito; quod itidem ad priscum Gallicanæ Ecclesiæ ritum pertinere existimavit.

Deinde Vir rerum sacrarum studiosissimus Joannes Mabillonius libros tres composuit, & evulgavit ann. 1685. *De Liturgia Gallicana*, quorum tertius complectitur prædicta tria Missalia Gallicana a Thomasio jam ante publicata: additis hinc inde eruditis notis. Primum illorum vocat *Gothico-Gallicanum*: eo quod in usu fuerit, apud Gallos *Gothorum* imperio subjectos, nempe apud Septimanos vel Novempopulanos. Hoc Missale exaratum fuisse ante annos nonagentos, post Cardinalem Bona asserit Mabillonius in prologo ad librum tertium *n.* 4.

Secundum Missale vocatur, *Francorum*, idque præcipue ob mentionem *regni Francorum*, quæ in benedictione Regum non semel occurrit: tertium Missale vocatur, *Gallicanus vetus*.

Multa de antiquitate, ac ordine illorum Missalium discutit in citato prologo Mabillonius, asseritque; in primo scilicet *Gothico*, contineri purum Ordinem Gallicanum: in aliis vero Ordini Gallicano aliqua ex Ordine Romano admixta esse.

Præter tria hæc Missalia exhibet Mabillonius antiquum Ecclesiæ Gallicanæ *Lectionarium*, quod a se repertum dicit in Luxoviensi Benedictinæ Congregationis sancti Vitonis percelebri Monasterio, litteris Franco-Gallicis seu Merovvingicis ante annos mille scriptum. Continet vero Lectiones Prophetiarum, Epistolarum, & Evangeliorum per totum annum in Missa, & in aliis majorum solemnitatum Officiis recitandas.

Hoc *Lectionarium* una cum eruditis, ac perquam utilibus notis, & observationibus ad ejus antiquitatem demonstrandam, ac usum ejus vindicandum Ecclesiæ Gallicanæ, nec non obscuriora quædam illustranda, & pro veterum rituum notitia simul constituunt librum secundum Mabillonii.

In primo libro, postquam de variis Ecclesiæ Latinæ Liturgiis breviter actum est, Gallicanæ indicia, veræque notæ asseruntur, expenduntur, & probantur. Deinde facta ejusdem Liturgiæ Gallicanæ cum Mozarabica comparatione, totam ejus seriem ex Gregorio Turonensi, aliisque priscis monumentis eruit, & illustrat. Deinde vetus sacræ supellectilis apud Gallos, Ecclesiarumque forma, & apparatus describitur. Denique tam in exordio, quam fine libri ostendit ex antiquis Liturgiis Gallicanis, eamdem fuisse eo tempore Gallorum de Sacra Eucharistia, & Missæ Sacrificio fidem & persuasionem, quæ hodie est.

Evulgavit insuper ipse Mabillonius veterem Codicem sub nomine *Sacramentarii Gallicani* part. 2. tom. 1. Musæi Italici; quem invenisse se scribit in Bibliotheca percelebris, & perantiqui Monasterii Bobiensis; eumque scriptum esse asserit ante annos mille, & quidem Litteris majusculis: variisque argumentis contendit, ibi contineri ritum Gallicanum præter Canonem, qui Romanus est: atque inde conjicit, Gallos prius Romanum Canonem, quam integrum Missæ ritum Romanum suscepisse.

Plurima admodum notanda, & utilia circa ritus Ecclesiasticos reperiet, qui dictos libros viri eruditi pervolvere voluerit: quibus libri duo Cardinalis Bona *de Rebus Liturgicis* magna quoque eruditione conscripti, addi merito poterunt, ut rituum Ecclesiasticorum plena notitia habeatur.

XXII. Non tantum Ecclesiarum Orientalium, nec non particularium Occidentalium in ritibus, & a se invicem, & a Romana jam pridem fuit discrepantia; sed nec ipsa Romana Ecclesia eumdem semper ritum retinuit, ut cuilibet notorium erit, si recentiores, & hodiernos ritus, cum antiquioribus Missæ Ordinibus Ecclesiæ Romanæ contulerit, & nonnullis in exemplum adductis ostendit Mabillonius in Commentario prævio ad *tom.* 2. *Musæi Italici*, qui veteres Ordines Ecclesiæ Romanæ, cum aliis nonnullis antiquis monumentis eo pertinentibus complectitur.

XXIII. De hac rituum diversitate dici potest, quod jam pridem de variis Ecclesiarum consuetudinibus dixit S. Augustinus *Epist.* 36. ad Casulanum: „ In his rebus, de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei, vel instituta Majorum pro lege tenenda sunt: de quibus si disputare voluerimus, & aliorum consuetudine alios improbare, & orietur interminata luctatio.

Item, quod Sanctum Ambrosium in simili materia sibi respondisse refert Augustinus *Epistola* 54. *num.* 3. Ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.

XXIV. Itaque singularium Ecclesiarum ritus, atque cæremonialia sive Ritualia servanda sunt; neque Presbyteris, aliisve Ecclesiæ Ministris privata auctoritate ritum præscriptum immutare licet; eo etiam prætextu, quod contrarius ritus pristinæ Ecclesiæ disciplinæ esset conformior; videretque magis ad excitandam populi devotionem, nec non explicanda mysteria aptior & conventior.

„ Novæ cæremoniæ nullæ in Ecclesiis recipiantur sine Episcopi judicio „ ait Synodus P. I. Cameracensis *tit.* De cultu & cæremoniis *c.* 6.

Similiter Synodi P. II. *tit.* 3. *cap.* 7. Interdicit quibusvis Sacerdotibus, ne quidquam in officio Missæ, maxime in Canone, etiam prætextu pietatis intermiscere, aut novas cæremonias inducere præsumant.

XXV. Et capite primo præceperat, ut „ deputent quamprimum Episcopi cum suis Capitulis viros aliquos in Officio divino, ac cæremoniis ad illud pertinentibus exercitatos, qui in primis cæremonias ipsas scripto mandent, ac etiam dictorum veterum usuum repurgationi, & novæ editioni incumbant, quibus peractis, non liceat dictis Parochialibus, & in eisdem Beneficialibus, etiam privatim uti alio usu, quam Ecclesiæ Cathedralis.

Optandum ut periti essent cæremoniarum Magistri, qui non tantum modernorum, sed & antiquorum rituum veram ac germanam notitiam haberent.

XXVI. Ut enim recte animadvertit, & deplorat harum rerum notitia excellens Joannes Mabillonius in commentario prævio ad *tom.* 2. Musæi Italici *cap.* 21. „ Qui novos sacrorum rituum libros novissimis temporibus scripserunt, mirum est quantum sibi tribuerint in pervertenda venerabili antiquitate, cujus institutiones, nedum institutionum rationes, omnino ignorabant. Cumque quod suo tempore fieri cernebant, id omnibus retro sæculis semper actitatum fuisse autumarent, probabiles ut sibi videbantur, receptæ novitatis rationes adinvenerunt, quæ penitus veterum sententiis non raro adversantur.

Nonnulla illius exempla ibidem profert Mabillonius; & plura in suo opere *De Rebus Liturgicis* Cardinalis Bona; ac signanter *lib.* 2. *c.* 7. §. 3.

XXVII. Inter alia observat Bona ibidem, quod antiquitus cum Evangelium in ambone legebatur, erantque in templo distincta loca pro viris, & mulieribus, Diaconus verteret se adversus meridiem ad partem *virorum*: at nunc se vertat ad aquilonem, partem *mulierem*; eamque mutationem ex Missis privatis ex quodam abusu in Missas publicas irrepsisse notat ex Micrologo *de Eccles. observ. c.* 9.

XXVIII. Deinde subjicit hoc generale monitum: Hinc patet „ quam verum sit, quod a nobis in hoc tractatu sæpius inculcatur, multa hodie pro lege haberi in his, quæ pertinent ad Ecclesiasticas observationes, quæ sensim ex abusu irrepserunt, quorum originem cum recentiores ignorarent, varias conantur congruentias, & mysticas rationes invenire, ut sapienter instituta vulgo persuadeant. Porro isti, ut scite Hieronymus de Origene dixit, ingenii sui adinventiones faciunt Ecclesiæ Sacramenta.

XXIX. Sicuti nonnulla in Missam publicam, & solemnem e Missis privatis sensim introducta sunt, quæ nullatenus illis conveniunt, ita quoque non pauci ritus seu cæremoniæ in Missis privatis adhiberi soliti, difficulter intelliguntur, ac ipso Sacrificio parum convenientes videntur, eo quod primitus non pro Missis privatis, sed publicis instituti sint. Uti enim advertit Cardinalis Bona *lib.* 1. *cap.* 23. §. 2. „ Ab initio sic sacrificium principaliter institutum fuisse, ut publice ac solemniter fieret, Clero & populo astante, offerente, ac communicante, ipse tenor Missæ, & veteris Ecclesiæ praxis evincunt.

XXX. Adhæc ritus Missæ eo tempore plerique ordinati præscriptique fuere, quando adhuc populus oblationes suas inter Missarum solemnia, solemni ritu offerebat, & quando non tantum spiritualiter, sed etiam Sacramentaliter communicabat: quando item frugum, aliorumque benedicendorum benedictiones in ipsa Missa peragebantur: quædum partim abolita, partim, tepescente successu temporis populi fervore, ne Missa prolixior esset, ab ea sejuncta fuerunt, magna rituum obscuritas, quin & perturbatio contigit; uti monet Cardinalis Bona *lib.* 2. *cap.* 14. §. 5.

CAPUT II.

De Missa publica sive Parochiali.

1 *Missa publica olim dicta a conventu populi cum suo Pastore.*
2 *Conventus hic unitatem Ecclesiæ repræsentat.*
3 *Qui a Missa publica sive Parochiali se absentabat, ab Ecclesiæ unitate recedere credebatur.*
4 *Nullus alienum Parochianum ad Missarum solemnia recipere potest.*
5 *Ante sæculum* XIV. *de obligatione frequentando Missam Parochialem dubitatum non legitur.*
6 *Sæculo* XV. *exorta super hac obligatione controversia, declaratum est, populum de jure teneri Missam Parochialem frequentare.*
7 *Synodus Tridentina eamdem obligationem supposuit; & Synodi Belgicæ expresserunt.*
8 *Missæ peculiares ita in publico fieri vetantur, ne populus a Missa Parochiali abstrahatur.*
9 *Missæ fundationem, & confraternitatem ita celebrandæ, ut per eas a Parochiali non abstrahatur populus.*
10 *Officia in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis, & Monasteriis ita ordinanda, ut populus a Parochiali officio non impediatur.*
11 *Missa Parochialis statuta hora semper celebranda.*
12 *Non differenda, aut acceleranda ad nutum Nobilium.*
13 *Et populus magis ad frequentationem Parochiæ excitetur, decretum, ut Parochialis majores campanas habeat.*
14 *Olim etiam juridice contra absentes a Missa Parochiali procedebatur.*
15 *Hodie fere solis monitionibus.*
16 *Missa Parochialis specialiter pro populo offertur.*
17 *Antiquitus instructio populi pars erat Missæ Parochialis.*
18 *Synodus Tridentina vult, ut inter Missarum solemnia fiat Parochorum instructio.*
19 *Hodie in Ecclesiis ruralibus id observatur; atque observari voluit S. Carolus.*
20 *Canones urgentes Missæ frequentationem, una urgent auditionem Verbi Dei in Parochia.*
31 *Potissimum ob concionem in Missa Parochiali habendam ejus frequentatio urgetur.*

I. MISSA publica dicta est jam pridem non a loco; quia & olim in cryptis, abditisque locis agebatur; sed a conventu populi circumstantis, offerentis, & communicantis, ait Cardinalis Bona, *lib.* 1. *Rer. Liturg. c.* 13. *n.* 3.

De hac Missa loquitur S. Gregorius, *lib.* 4. *Epist.* 43. vetans in Mona-

Monaſteriis Monachorum, *Miſſas* publicas *per Epiſcopum fieri; ne in ſervorum Dei ſeceſſibus occaſio præbeatur* popularibus conventibus, *& ſimpliciores ex hoc animas plerumque, quod abſit, in ſcandalum trahat; frequentior quoque introitus mulieribus arceatur.*

Et *lib. 4. Epiſt. 46.* ſcribit Felici Epiſcopo Piſaurenſi, cum ipſi mandatum eſſet, ut locum ſive Oratorium Monaſterii abſque Miſſis *publicis* dedicaret, ad ſe delatum eſſe, quod nihilominus *Cathedra* poſita Sacra illic *publice* Miſſarum ſolemnia celebrentur. *Quod ſi verum eſt (ait Gregorius) his vos hortamur affatibus, ut omni excuſatione ceſſante, Cathedram veſtram exinde amoveri modis omnibus faciatis, nec denuo illic Miſſas* publicas *peragatis.*

Similiter *lib. 2. indict. 10. Epiſt. 9.* item *lib. 7. indict. 2 Epiſt. 72.* vult Oratorium Monaſterii abſque Miſſis *publicis* ſolemniter conſecrari; ita ut in eodem loco nec futuris temporibus baptiſterium conſtruatur, nec Presbyter conſtituatur Cardinalis, id eſt, Parochus, ut oſtendimus *part. 1. tit. 22. c. 1.*

II. Hinc haud obſcurum eſt, antiquitus Miſſas *publicas* dictas fuiſſe illas, ad quas populus una cum ſuo Paſtore conveniebat.

Cum enim *una* ſit Eccleſia Catholica, quæ ex ſingulis particularibus Eccleſiis coaleſcit, eodem vivens ſpiritu, iiſdemque ſub eodem Paſtore communicans Sacramentis; etiam quæque particularis Eccleſia Parochialis *una* eſt, quæ ſuo modo generalem illam ſanctorum fidelium communionem repræſentat, Paſtorem habens proprium, a quo regi debeant membra ſingula, foveri, ac nutriri, ut *part. 1. tit. 3. cap. 1,* oſtenſum eſt,

III. Itaque vetat S. Gregorius in Oratoriis Monaſteriorum Presbyterum *Cardinalem* ordinari, aut Miſſas *publicas* celebrari, hac quoque inter alias ratione, uti notat eruditus Reviſor Operum S. Gregorii in notis ad *Epiſt. 9. lib. 2. indict. 10.* quia verebatur ne per alias Miſſas extra Matrem Eccleſiam celebratas, diſtractis populis, *unitas* tam ſancta ſolveretur.

Eadem Sardicenſis Concilii *Can. 15.* mens fuiſſe videtur, dum vult, ut Epiſcopus, ſi quando *neceſſe eſt, eum ruri morari*, accedat ad proximum locum, in quo *Presbyter eſt, ne ſine Eccleſia videatur facere diem Dominicum.*

Et *Can. 14.* dum dicit, in ſuperiore Concilio conſtitutum fuiſſe, ut ſi quis Laicus in ea, in qua commoratur, civitate tres Dominicos dies, id eſt, per tres ſeptimanas non celebraſſet *conventum*, communione privetur; ibidem per *conventum* intelligere conventum populi ad publica Miſſarum ſolemnia, ubi una cum ſuo Presbytero, ſive Paſtore populus congregatus; quaſi *unam* Eccleſiam conſtituit, communiter tradunt Canoniſtæ, & expreſſe ſupponit S Carolus in Concilio VI. Mediolanenſi, ex illo Canone obligationem frequentandi Miſſam Parochialem adſtruens.

Ad hunc quoque Canonem indubie reflexit Synodus VI. *Can. 80.* decernens: *ut ſi Clerus in Civitate agens tribus diebus Dominicis in tribus ſeptimanis una non conveniat, deponatur; laicus vero ſegregetur.*

IV. Huic obligationi ut ſatisfieret, iam pridem in Concilio Nannetenſi cautum fuit *Can. 1. Ut Dominicis & Feſtis diebus Presbyteri antequam Miſſas celebrent, plebem interrogent, ſi alterius Parochianus in Miſſa ſit, qui proprio contempto Presbytero, ibi Miſſam velit audire. Quem ſi invenerint, ſtatim ab Eccleſia ejiciant; & ad ſuam Parochiam redire compellant.*

Refertur hoc Decretum apud Gratianum, *cauſ. 9. quæſt. 2. Can. 4.* ac inde relatum in Decretales Gregorii IX. *cap. 2. tit. De Parochiis*, partem juris communis conſtituit.

In Concilio Nannetenſi *Can. 5.* additur: *ut nullus Presbyter alterius Parochiam, niſi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Miſſam recipiat.*

V. Et ſane hæc obligatio tam perſpicue Sacris Canonibus expreſſa eſt, ut ante ſæculum XIV. aut XV. vix dubitatum fuiſſe legatur; an de jure tenerentur fideles diebus Dominis & Feſtis Miſſarum ſolemnibus in propria Parochia intereſſe. At ſæculo XIV. & XV. nonnulli Fratrum Mendicantium cœperunt prætendere juri illi, per privilegia Ordinibus illis a nonnullis Pontificibus indulta, eſſe derogatum.

VI. Ac ſignanter ſuſcitata fuit hæc controverſia ſub finem ſæculi XV. in Germania, ac præſertim in oppido Eſlingenſi Diœceſis Conſtantienſis, inter Parochos & nonnullos Eccleſiarum Prælatos ab una, & nonnullos Prædicatorum, Minorum, & Carmelitarum Ordinum Profeſſores ex altera parte. Controverſia delata ad Sixtum IV. qui ex Ordine Minorum ad Pontificatum fuerat aſſumptus, partibus utrinque coram Commiſſariis auditis, atque rationibus, utrinque allegatis mature diſcuſſis, tandem an. 1478. 17. Jun. Sixtus IV. quæſtionem decidit, edita Conſtitutione, quæ incipit, *Vices illius*, relata in Corpore Juris in *Extrav. 2. de Treuga, & Pace in communibus*, ubi inter alia ordinat: *Ut Fratres Mendicantes non prædicant, populos Parochianos non teneri audire Miſſam in eorum Parochiis diebus Feſtis & Dominicis; cum jure* cautum *ſit, illis diebus Parochianos* teneri *audire Miſſam in eorum* Parochiali *Eccleſia, niſi forſan ex honeſta cauſa ab ipſa Eccleſia ſe abſentarent.*

Hic notandum, Pontificem nequaquam per hanc Conſtitutionem jus *novum* voluiſſe condere; ſed ſimpliciter declaraſſe: ita de *jure cautum eſſe*, neque huic juri per privilegia, uti Fratres Mendicantes prætendebant, eſſe derogatum: ideoque in fine addit, hanc declarationem eſſe ſervandam, *non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, ac Privilegiis eiſdem Fratribus in genere, vel in ſpecie conceſſis.*

VII. Huic juri inſiſtens Synodus Tridentina *Seſſ. 22. Decreto de obſervandis, & evitandis in celebratione Miſſæ*, dicit: *Moneant (locorum Ordinarii) etiam eumdem populum, ut frequenter ad ſuas Parochias, ſaltem diebus Dominicis & majoribus Feſtis accedat.*

Synodi Belgicæ paſſim idipſum urgent; monetque Namurcenſis ann. 1639. *tit. 3. cap. 27. Parochiani, etſi vicini alicui Cappellæ ſub finibus Parochialis extructæ, præcipuis anni Feſtivitatibus, & in Dominicis Eccleſiam parochialem frequentare non omittant; qui vero tribus continuis Dominicis ab illa ſe abſentaverint, admoneantur primum a ſuis Paſtoribus, & ſi monitionem contempſerint, ad nos deferantur* (a).

VIII. Et quidem ſub nomine S. Auguſtini legitur apud Gratianum, *Diſt. 1. de Conſecrat. Can. 52. Et hoc attendendum eſt, ut Miſſæ peculiares, quæ per dies ſolemnes a Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut propter eas populus a publicis Miſſarum ſolemnibus, quæ hora tertia canonice fiunt, abſtrahatur.*

Hæc quidem per errorem tribui Auguſtino; & eſſe deſumpta e Capitulari S. Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis, *cap. 45.* quod circa annum 797, editum fuit, notarunt Correctores Romani, at illud interim conſtat hic de Miſſa parochiali agi; atque Miſſas peculiares vetari in publico fieri, ne ab ea populus abſtrahatur.

IX. Concilium Senonenſe, anno 1528. *cap. 15.* vult, ut ſi quæ Miſſæ ex tenore fundationis dici debeant die Dominico; *non dicantur, niſi poſt Miſſam Parochialem. Deinde monet Epiſcopos, ut non facile admittant fundationes Cappellarum, quibus ordinatur celebratio Miſſæ die Dominico, ea potiſſimum hora, qua populus univerſus convenire debet ad audiendum divina, præceptaque Dei, & Eccleſiæ.*

Concilium Rothomagenſe, anno 1581. *tit. de Curatorum, & Parochorum Officiis, num. 23.* hæc decernit. *Quoniam videmus multos adduci ad præceptorum Eccleſiæ, & miniſtrorum ejuſdem contemptum, non facile admittantur fundationes, & erectiones Cappellarum, & fraternitatum, in quibus ordinatur* celebratio Miſſæ *Dominico die*, ea potiſſimum hora, *qua populus univerſus convenire debet ad audiendum divina præcepta Dei, & Eccleſiæ. In Miſſis vero charitatum atque aliarum fraternitatum ab antiquo eo die conſtitutarum, nec panis benedicantur: & inter illarum Miſſarum ſolemnia moneatur, non eſſe prætermittendas Miſſas Parochiales propter aſſiſtentiam in ea Miſſa, quæ ex devotione, & conſilio celebratur. Quiſquis vero Presbyter in alia Miſſa, quam Parochiali, aquam, & panem benedixerit, ſit ſuſpenſus a divinis.*

X. Quin in Concilio Turonenſi, anno 1585. *cap. 15.* cautum eſt *ne prætextu divinorum Officiorum, quæ in aliis Eccleſiis, quam parœcialibus celebrari ſolent, revocari aut diſtrahi poſſint, majorem Miſſam, & Veſperas in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, & Monaſteriis poſt parœciale Officium peractum, tantum debere inchoari decernimus. Quod ut fiat commodius, Epiſcopi ſeu eorum Officiales, ipſis Rectoribus, ſeu parœcis certas horas, quibus majorem Miſſam, & Veſperas in ſuis Eccleſiis celebrare teneantur, ita præſcribant, ut parœcialibus divinis peractis, ipſi parœciani ad Cathedralem, & Collegiatas, aliaſque Monaſteriorum Eccleſias, ad divina in his audienda, pro ſua devotione ſe transferre valeant.*

Conformiter ad hos Canones, & Eccleſiaſtica Decreta anno 1574. declaravit Officialis Metropoliticus Senonenſis, Presbytero fas non fuiſſe, tempore Miſſæ *Parochialis* in eadem Eccleſia celebrare Miſſam *privatam*, contradicente Parocho, quam ſententiam Parlamentum Pariſienſe confirmavit; quamvis allegaretur, & probaretur contrarius uſus in omnibus Eccleſiis ejuſdem civitatis; uti poſt Renatum Choppinum refert Fevretius de abuſu *lib. 3. capite* 1.

XI. Inſuper ut populus ad Miſſam Parochialem frequentandam incitetur, decretum eſt, ut Parochi ſtatuta eaque populo commodiori hora Miſſam Parochialem diebus præſertim Dominicis & feſtis celebrent. *In omnibus pagis totius Provinciæ Miſſa* Parochialis *Dominicis, & feſtis diebus* certa, & eadem *hora ſemper fiat, quacumque ratione in contrarium non obſtante ſub pœna arbitraria;* ait Synodus P. II. Mechl. *tit. 12. cap. 6.*

Hanc horam pro Diœceſi Mechlinienſi determinans Synodus Diœceſana anno 1609 *tit. 11. cap 6. Mandat ut a Feſto Paſchæ uſque ad Feſtum S. Remigii, ſeu Kalendas Octobris, Miſſa Parochialis celebretur hora octava, vel circiter, a Kalendis vero Octobris uſque ad Paſcha, hora nona.*

Eamdem horam per totam Provinciam ſervari voluit Synodus P. I. Cameracenſis titulo, *De Cultu, Cæremoniis, & Officio Divino, cap. 15.* & innovavit Synodus P. II *tit. 3. cap. 10. Eamque uniformiter, & exacte per totam Provinciam; quacumque in contrarium allegatione non obſtante, mandat obſervari, ſub pœna ſuſpenſionis a Divinis ipſis Parochis contravenientibus infligenda, niſi forte ſuperveniente Concinatore horam ſervare nequeant.*

XII. Monet Synodus Turonenſis, anno 1583. *cap. 8.* ut Miſſam Parochialem Parochi celebrent hora convenienti; *nec prius aut tardius celebrent hi, quibus incumbit, etiam Nobilium, aut aliarum perſonarum favore, aut precibus, minis ſeu comminationibus in contrarium non prævalituris.*

Et Synodus Bituricenſis, anno 1584. *tit. 23. can. 8.* ait: *Non celebretur Miſſa Parochialis ad nutum Nobilium, aut Laicorum, ſed conſueta & opportuna hora.*

XIII. Eodem motivo, nimirum promovendi officium ſive Miſſam Parochialem, jam pridem conſtitutum, ut Eccleſia Parochialis plures, eaſque majores campanas habeat, quarum pulſu populum ad officium convocet: Regularium vero Eccleſiæ, & particularia ſacella, ſive oratoria unam tantum campanulam habeant. *Extr. Un. De officio Cuſtodis in Comm.* quam in Concilio Mediolanenſi IV. part. 1. tit. *De Campanis*, innovat Sanctus Carolus his verbis: „ Parochialis Eccleſia, ſi campanas tres, grandiorem ſci-
„ licet,

(a) Ex dictis concluditur jure tum veteri, tum novo teneri fideles intereſſe Miſſæ Parochiali diebus Dominicis & Feſtis; quapropter Clerus Gallicanus in Comitiis, quæ Pariſiis ann. 1655. habita ſunt ſequens decretum edidit: „ Fideles Feſtis diebus & Dominicis, aut ſaltem ex tribus Dominicis altera, jure tenentur ſiſtere ſe præſentes Miſſæ Parochiali; ad hujus vero legis obſervationem, adhibitis etiam Eccleſiæ Cenſuris ab Epiſcopis compelli poſſunt.

„ licet, mediam, & minimam habere non possit, saltem duas, „ ubi fieri potest, habeat, easque distincto soni concentu inter se „ recte consentientes, pro varia divinorum Officiorum quæ fiunt, „ ratione & significatione. Simplex Ecclesia, Oratoriumve, unam „ tantum campanulam habeat, ut Joannis XXII. Pontificis Con„ stitutione sancitum est.

XIV. Ex his patescit, quanta fuerit sollicitudo Pastorum, ut populus ad Missam Parochialem accederet: quin & olim in more fuisse, ut qui a Missa Parochiali abessent, etiam juridice coram Episcoporum Officialibus puniendi convenirentur, constat ex variis Synodorum Decretis, & signanter ex Concordato inito anno 1542. inter Episcopum Cameracensem, & Consiliaros Regios Hannoniæ, quo conventum est; quod „ qui Missam Pa„ rochialem non audient, in posterum non citabuntur, nisi qui „ abfuerint diebus solemnibus, aut abesse *consueverint* sine ex„ cusatione legitima, unde malum exemplum aut scanda„ lum oriatur.

XV. Citatio juridica ob omissam Missam Parochialem hodie fieri non solet; neque censuris mulctisque ad frequentationem populum urgere solent Episcopi; sed monitionibus contenti, populo tum in suis Decretis, tum per Parochos, aliosque Concionatores obligationem, & fructum inde provenientem proponere consueverunt; conformiter ad Synodum Tridentinam, quæ vult, „ ut Episcopi moneant populum, ut frequenter ad suas „ Parochias saltem diebus Dominicis, & majoribus festis, „ accedant.

XVI. Ut autem facilius intelligatur, qua ratione tantopere Missa Parochialis præ cæteris commendata fuerit, ipsiusque frequentationem tantopere urserint, notandum, quod ipsa Missa Parochialis primario sit instituta, ut in illa unius particularis Ecclesiæ populus una cum suo Pastore adunatus, uno animo, unoque spiritu Deum oret, atque Sacrificium offerat; atque Parochus specialiter pro populo preces, & sacrificium ad Deum dirigat.

XVII. Præterea ex mente Ecclesiæ, in Missa Parochiali non tantum Evangelium legi aut cantari debet, sed etiam explanari; & a Parocho populus instrui; sive ipsa concio Missæ Parochiali jungi debet.

Veteris enim instituti est; ut mox Evangelio recitato ipsius sequatur explanatio, quam hodie concionem dicimus, „ Hic mos „ (ait Bona *lib* 2. *Rer. Liturg. c.* 7. *n.* 6.) nunquam interrupta „ serie ab initio Ecclesiæ usque ad nostra tempora servatus est, „ ut proxime post Evangelium sermo sive homilia, vel tractatus „ ad populum haberetur.

XVIII. Hunc morem non obscure supposuit Synodus Tridentina *Sess.* 22. *cap.* 8. *De Sacrificio Missæ*; mandans Pastoribus & „ singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Mis„ sarum celebrationem, vel per se, vel per alios ex iis quæ in „ Missa leguntur aliquid exponant, atque inter cætera Sanctis„ simi huius Sacrificii mysterium aliquod declarent, diebus præ„ sertim Dominicis, & festis.

Atque generaliter *Sess.* 14. *cap.* 7. *de Reform.* præcipit, ut Episcopi curent, ut Parochi „ inter Missarum solemnia, „ ac divinorum celebrationem *sacra eloquia*, & salutis mo„ nita vernacula lingua singulis diebus festis, vel solemni„ bus explanent.

Itaque supposuit Synodus Tridentina, inter *Missarum solemnia* a Parochis *sacra eloquia* populo esse explananda; atque ita conciones Parochiales debere fieri in ipsa Missa Parochiali; ut sicuti lectio Evangelii, ita ejusdem explanatio partem quodammodo Missæ constituat.

XIX. Ita videmus in omnibus Parochiis ruralibus concionem immediate post Evangelium haberi; idque ut ubique servaretur S. Carolus desiderabat, „ Curent Episcopi, quod veteris Eccle„ siæ instituti est, sermonem sacramve concionem ubique in„ ter Missarum solemnia potissimum haberi, sive ab illo eo„ dem Sacerdote, qui Missam tunc celebrat, canitve; sive „ ab alio habeatur". Concil. Mediol. IV. part. 1. tit. *De Verbi Dei prædicatione*.

XX. Nequaquam proinde mirum videri debet, in sacris Canonibus atque Pontificum Decretis frequentius urgeri obligationem frequentandi Missam Parochialem, quam obligationem audiendi Verbum Dei in Parochia. Cum enim instructio populi sive explanatio Evangelii juxta Ecclesiæ institutum, esset pars quædam Missæ; urgendo Missam Parochialem etiam urgebatur auditio Verbi Dei in Parochia.

XXI. Unde Episcopi urgentes Missæ Parochialis frequentationem, ejusque utilitatem, eam potissimum ex instructione a Parocho fieri solita petunt.

Atque signanter anno 1594. Archiepiscopus Cameracensis, & Episcopus Atrebatensis in suis Litteris Pastoralibus declarantes, quod Fideles ipsis subditi obligarentur, & tenerentur audire Missam Parochialem in Dominicis, & festis solemnibus, nisi ob legitimam aliquam causam se absentaverint; quodque consuetudo a mille, & amplius annis frequentandi Missam Parochialem fuerit custodita magno cum animarum profectu, & consolatione, Ecclesiæ disciplinæ manutentione, Ecclesiarum Parochialium decenti ordine, & decore, tandem fideles suos alloquentes subjiciunt: „ In quibus comparentes ultra persolutionem servitii Deo a vo„ bis debiti, Sancto nimirum Missæ sacrificio interessendi, Dei „ verbo reficimini; insuperque instruimini quomodo debeatis vos „ regulare tam erga vos ipsos, familiamque vestram, quam pro„ ximum vestrum; annuntiatio vobis per Pastorem in particula„ ri, quomodo vos ipsos per totam hebdomadam dirigere debea„ tis; Quæ festa, jejunia, & abstinentiæ sint observandæ: Quæ „ peculiares preces, quæ erga infirmos, captivos, aliosque affli„ ctos misericordiæ opera sint exercenda; ubi publicationem ma„ trimoniorum intelligitis, quæ de impedimentis respondere possitis, „ & similia multa, quæ vestræ instructioni, & in bonos Chri„ stianos educationi deserviunt.

CAPUT III.

De Missa privata.

1 *Missa privata quæ hodie dicatur?*
2 *Quæ dicatur solemnis.*
3 *Olim Missa* Legitima *dicebatur, cui aderant offerens, & communicans præter Sacerdotem.*
4 *Missa primitus instituta, ut assistentes etiam communicarent; soli que communicantes interesse sinebantur.*
5 *Disciplina communicandi quomodo ad solos Altaris Ministros redacta?*
6 *Optat Ecclesia, ut assistentes Missæ. Sacrificio etiam Sacramentaliter communicent.*
7 *Parochi merito adlaborant, ut populus volens communicare, intra Missam communicet.*
8 *Ostendendum populo tempus legitimum communicandi esse post Communionem Sacerdotis.*
9 *Orationes specialiter recitantur pro communicantibus in Missa.*
10 *Communio est quasi pars ipsius Sacrificii.*
11 *Communio in Ecclesiis per* XII. *sæcula vix extra Missarum solemnia populo distributa.*
12 *Rituale Romanum hanc disciplinam expressit, uti & S. Carolus.*
13 *Retinetur in omnibus communitatibus Ecclesiasticis.*
14 *Antiquitus præter communicantes requirebatur assistentia populi, ut Missæ diceretur* publica.
15 *Seculo* IX. *invaluerant Missæ privatæ, quæ solitariæ dictæ, & in Monasteriis primum frequentatæ fuerunt.*
16 *Hæ a pluribus Synodis reprobatæ.*
17 *Missæ illæ dicebantur a* solo *Sacerdote, nemine assistente, aut ministrante.*
18 *Videntur Veteres voluisse, ut plures assisterent Missæ, & quare?*
19 *Duo Ministri etiam in Missis privatis aliquando requisiti videntur.*
20 *Petrus Damiani* solitarias *Missas propugnavit.*
21 *Ex argumento Damiani consequens videtur solo* jure positivo *Ministrum in Missa requiri.*
22 *Missæ solitariæ hodie prohibitæ, & privatæ, hodie justo frequentiores.*
23 *Antiqui Canones volunt adhiberi* Clericum; *quod & functio requirere videtur.*
24 *Synodi Belgicæ idipsum non obscure requirunt.*
25 *Carolus aperte requisivit.*
26 *Voluit Clericum probatum.*
27 *Insuper requisivit, ut ministret in habitu Clericali, & decenti; quod & aliæ Synodi requirunt.*
28 *Clericus Missæ assistens non debet aliis intendere.*
29 *Mulieribus vetitum Missæ ministrare, vel ad altare accedere.*
30 *Indignum, quod Missæ assistant pueri etiam immorigeri ac petulantes.*
31 *Sanctitati ac dignitati Sacrificii hic usus repugnat.*
32 *Sacrificium per hujusmodi pueros profanatur.*
33 *Usus hic repugnat Synodo Tridentinæ.*
34 *S. Carolus voluit per Ministrum Missæ incomposito moneri.*
35 *An conveniat, Sacerdotem Missam celebrare cum Ministro immorigero, & sordido?*
36 *Non convenit, ut similis Minister suppleat in Missa vices populi.*
37 *Hic abusus scandalizat Hæreticos, & exiguam de Missæ Sacrificio ideam in Catholicis arguit.*
38 *In hoc abusu patescit, quid possit mala consuetudo.*
39 *Unde hic abusus originem habeat, & quomodo etiam pueris mercenariam de Missa ideam imprimat?*
40 *Episcopi huic abusui abolendo merito incumbunt.*

I. MIssa privata hodie communiter dicitur illa, quæ fit sine cantu, & solemni pompa, a solo Sacerdote, uno alterove ministro Sacerdoti respondente, & assistente; sive in publico sive privato loco fiat; sive plures sive pauci, vel etiam nulli intersint, aut etiam communicent.

II. Missa vero solemnis prout huic privatæ opponitur, hodie vocatur omnis illa, quæ fit cum cantu, & aliquali saltem solemni cæremoniarum apparatu; tametsi etiam pauci assistant, & nemo præter Sacerdotem celebrantem communicet.

Veteres vero, ut Missa diceretur solemnis ac publica, huic exteriori pompæ addebant *frequentiam populi offerentis, & communicantis*, ait Bona *lib.* 1. *Rer. Liturg. c.* 13.

III. Hæcque Missa, cui nimirum populus assistebat, & communicabat, *Legitima* vocabatur. Immo teste VValafrido Strabone *lib. de rebus Eccl. cap* 22. „ Fatendum est, illam esse *Legitimam*, „ cui intersunt Sacerdos, respondens, offerens, atque communi„ cans; sicut (ait) ipsa compositio precum evidenti ratione de„ monstrat (*a*).

IV. Quantum ad *communicantes*. Certum est, Missam primitus sic institutam, omnesque orationes ita esse ordinatas, ut non tantum Sacerdos, sed & adstantes communicare supponantur; immo

(*a*) Iste VValafridi locus ita intelligendus est, quod ubi desunt Fideles Communicantes, Missa non sit legitima, quoad finem secundarium, spiritualem nempe populi Fidelis nutritionem; sed non negat eam tunc esse absolute legitimam, cum per eam Deo cultus supremus exhibeatur, & preces fundantur pro populo, ad quem finem præcipue institutum fuit Sacrificium.

immo antiquitus soli fere communicantes Sacrificio Missæ interesse sinebantur.

Sciendum est (inquit Micrologus *De Eccles. observ. cap.* 51.) „ juxta antiquos Patres, quod *soli communicantes* divinis mysteriis *interesse* consueverunt, unde & ante oblationem juxta „ Canones jubebantur exire Catechumeni, & pœnitentes; videlicet qui nondum se paraverunt ad communicandum. Hoc „ quoque ipsa Sacramentorum innuit confectio; in qua Sacerdos *non* pro *sola* sua oblatione, & communicatione, sed „ & aliorum rogat, & maxime in oratione post communionem pro *solis communicantibus* orare videtur. Nec *proprie communio* dici potest, nisi *plures* de eodem Sacrificio participent.

Idipsum pluribus adstruit Cardinalis Bona loco citato; additque *lib.* 2. *cap.* 18. *num* 2. *Hanc consuetudinem diu perstitisse evidens est.*

V. Sensim vero defervescente fidelis populi fervore, communio illa quotidiana sub singulis Missis redacta est ad solos sacros Ministros altari assistentes; atque hinc etiamnum hodie (notat Bona *l.* 2. *cap.* 17. *n.* 2.) in Missa solemni retenta est ab aliquibus Ecclesiis *communio Ministrorum, quæ Romæ nunc* permanet „ in insignioribus Basilicis, & ubi desierat, Apostolicæ visitationis Decreto *restituta* est. Sapientissimo sane consilio, ne in „ desuetudinem abeat *antiquissimus* Ecclesiæ ritus, sine quo „ vix possunt intelligi, quæ in liturgicis orationibus quotidie „ recitantur.

VI. Quin optandum sit, quemadmodum & Synodus Tridentina optavit, ut fideles Missæ assistentes quotidie etiam sacramentaliter communicarent; atque etiam fatendum sit, orationes & ritus Missæ supponere, plures esse cum Sacerdote communicantes, dubitari nequit; perperam tamen hinc infertur, Sacrificii Missæ integritati quidquam deesse, si excepto Sacrificante nullus communicet; aut Missas, in quibus solus Sacerdos *Sacramentaliter* communicat, illicitas esse; ideoque abrogandas; „ siquidem illæ quoque Missæ (ait Synodus Tridentina *Sess.* 22. *de Sacrificio Missæ cap.* 6.) vere communes censeri debent: partim quod „ in eis populus *spiritualiter* communicet; partim vero, quod „ a *publico* Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro „ omnibus fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur.

VII. Ut tamen ad antiquum morem, & ab Ecclesia multis sæculis servatum, atque etiam hodie desideratum, pro temporum, & populi conditione rediri possit; eatenus saltem ut in Missis solemnibus præsertim Parochialibus, semper aliqui e populo communicarent, Parochi in hoc saltem merito incumberent, ut Sacra Communio sine rationabili causa extra Missarum solemnia in Ecclesia non distribueretur; sed postquam Sacerdos communicavit, ipsa quoque Communio populo communicare volenti daretur.

VIII. Neque difficile erit praxim hanc introducere, eamque populo persuadere, si ostendatur, „ tempus legitimum communicandi esse ante ultimam orationem, quæ dicitur *ad complendum*: quia ejus petitio maxime est pro iis, qui communicant, „ uti loquitur Walafridus Strabo loco citato *cap.* 22. Oratio, quæ a Walafrido dicitur *ad complendum*, hodie vocari solet, *Post-Communio*, utpote post Communionem dicenda.

IX. In primis itaque populo dicendum, quod ex mente Ecclesiæ illa oratio specialiter recitetur pro iis, qui communicaverunt; uti & hæc, quam, postquam omnes communicaverint, dicit Sacerdos sub silentio: *Quod ore Sumpsimus, pura mente capiamus, & de munere temporali fiat* Nobis *remedium sempiternum*, quemadmodum monet Rodulphus Decanus Tungrensis, *De Canonum observantia, proposit.* 23. addens: „ Quæ utique orationes non pro „ his, qui *communicaturi* sunt, sed qui jam *communicaverunt*, „ juxta proprietatem sui nominis agunt: ergo & *ante ipsas* communicare non negligunt, quicumque earumdem orationum benedictione foveri desiderant.

X. Ulterius populo exponendum, quod ipsa *Communio* sive participatio Sacramenti partem quodam modo Sacrificii constituat: ideoque summope e conveniens esse, ut dum una cum Sacerdote Sacrificium offerunt, etiam una de Sacrificio *Sacramentaliter* communicando participent.

XI. Hinc indubie factum, quod duodecim & amplius sæculis constanter sit observatum, ut in Ecclesiis sacra Communio extra Missarum solemnia non distribueretur.

Et si fides Morino *lib.* 8. *de Pœnit. cap.* 14. *num.* 2. Nec in „ Ecclesia conservabatur Corpus Christi alium in finem, quam „ propter infirmos, una scilicet ex pane consecrato particula. „ Quocirca sanis non erat extra sacrificii actionem communicandi locus. Consuetudo moderna Corpus Christi propter fidelium „ communionem reservandi *recens* est, *a Monachis mendicantibus* „ primum introducta, deinde ab aliis plerisque usurpata, quæ nondum tamen *Romani ritus rubricas* expungere potuit.

XII. Quod de *rubricis* hic asserit Morinus, verissimum esse evincit *rubrica* Ritualis Romani Pauli V. quæ *titulo de Sacramento Eucharistiæ* hæc præscribit: Communio autem populi intra Missam statim post communionem Sacerdotis celebrantis fieri debet „ (nisi quando ex *rationabilis* causa post Missam sit accipienda) „ cum orationes, quæ in Missa post communionem dicuntur, „ non solum ad Sacerdotem, sed etiam ad alios communicantes spectent.

Hujus ritus venerandam antiquitatem, atque utilitatem haud ignorans S. Carolus, in Concilio V. Mediolanensi *part.* 1. *tit.* 9. statuit: „ Hoc institutum, quod *antiquissimi* ritus est, Sacerdos „ religiose servet, ut *intra Missarum solemnia*, postquam scilicet Sanguinem ipse sumpserit, fidelibus sacram communionem ministret.

XIII. His addere poterit Parochus, etiam hodie in omnibus Ecclesiasticis Communitatibus ritum illum servari; ut communio præcipue Conventualis intra Missarum solemnia distribuatur.

XIV. Præter communicantes requirebant insuper antiqui populi frequentiam, & assistentiam, ut Missa diceretur solemnis, & publica. Unde Missæ illæ ipsis erant *publicæ*, in quibus una cum Episcopo, aut Pastore populus conveniebat, tametsi etiam sine cantu fierent, quo sensu eas frequenter accepit S. Gregorius, dum vetat in Monasteriis *publicas* Missas eo fine, ne in servorum Dei secessibus occasio præbeatur popularibus conventibus; ut pluribus ostensum capite præcedenti.

Hoc sensu Missæ, quæ in Monasteriis etiam cum cantu & exteriori pompa, atque circumstante Monachorum conventu fiebant, *privatæ* dicebantur.

XV. At sæculo IX. invaluit aliud genus Missæ privatæ: quæ a quibusdam *solitariæ* dictæ fuerunt; eo quod Sacerdos solus etiam nemine ministrante, aut præsente *solitarie*, & *privatim* eas perageret.

Hæ primum in Monasteriis a Monachis frequentatæ sensim etiam ad Presbyteros sæculares transierunt.

XVI. At hæ, ubi primum invaluerunt, a pluribus improbatæ fuerunt, tanquam primario Missæ instituto, ritibusque Ecclesiasticis parum consonæ. Concilium Moguntinum anno 813. *Canone* 43. „ Nullus Presbyter, ut nobis videtur, *solus* Missam cantare valet recte. Quomodo enim dicet, *Dominus vobiscum*, „ vel, *Sursum corda* admonebit habere, & alia multa his similia, cum alius nemo cum eo sit?

Et fortius circa idem tempus Concilium Parisiense VI. *lib.* 1. *cap.* 48. „ Irrepsit in plerisque locis, partim incuria, partim avaritia reprehensibilis usus, & congrua emendatione dignus, eo „ quod nonnulli Presbyterorum sine Ministris Missarum solemnia „ frequentent, quod nec verba Domini Salvatoris, quibus mysteria Corporis, & Sanguinis sui Discipulis celebranda tradidit; nec Apostoli Pauli documenta declarant; nec etiam in „ ipsis Actis Apostolorum, si enucleatim legantur, ita fieri debere ullo modo invenitur. Unde conveniendus immo interrogandus nobis videtur hujusmodi Corporis, & Sanguinis Domini solitarius consecrator, quibus dicit: *Dominus vobiscum*, & a quo „ illi respondetur: *Et cum spiritu tuo*: vel pro quibus supplicando Domino inter cætera: *Memento, Domine, & omnium circumstantium*, cum nullus circumstet, dicit? Quæ consuetudo „ quia Apostolicæ, & Ecclesiasticæ auctoritati refragatur, & „ tanto mysterio quamdam dehonorationem irrogare videtur, „ omnibus nobis in commune visum est, ut deinceps hujusmodi „ usus inhibeatur; provideatque unusquisque Episcopus, ne in „ sua Parochia quisquam Presbyterorum, Missam solus celebrare „ præsumat, & si hanc definitionem superbiendo transgressus fuerit, Canonicæ correctioni subjaceat.

Simile Decretum Concilii Nannetensis refertur apud Yvonem *part.* 3. *cap.* 7. additque: „ Quapropter illa periculosa „ superstitio, maxime a Monasteriis Monachorum exterminanda est. Provideant autem Prælati, ut Presbyter in „ cœnobiis, & aliis Ecclesiis *cooperatores* habeat in celebratione Missarum.

XVII. His aliisque Decretis relatis concludit Bona *lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 5. „ Rejectæ itaque, & reprobatæ fuerunt Missæ *solitariæ*, quæ a solo Sacerdote nemine adstante, & respondente „ dicebantur, hac potissimum ratione, quia absurdum visum est, „ quod Sacerdos diceret *Dominus vobiscum*, *Sursum corda*, „ *Gratias agamus*, cum nullus responderet: aut invitaret ad „ adorandum dicens *Oremus*, nemine præsente, qui secum orare; & in Canone memoriam faceret omnium circumstantium, cum nemo adesset.

Quin si verba prædictorum Canonum, necnon orationes, atque ritus Missarum propius attendantur, videntur præcipue intendisse Patres, ut Missa publice, *pluribus* assistentibus, & circumstantibus diceretur.

XVIII. Et quidem Gratianus Decretum, suum scribens sæculo XII. *Dist.* 1. *de Consecrat. Canon.* 61. refert Decretum sub nomine Soteris Papæ: „ Hoc quoque statutum est, ut nullus Presbyterorum Missarum solemnia celebrare præsumat, nisi duobus „ præsentibus, sibique respondentibus ipse tertius habeatur: quia „ cum pluraliter ab eo dicitur, *Dominus vobiscum*, & illud in „ secretis, *Orare pro me*, aptissime convenit, ut ipsius respondeatur salutationi.

Decretum hoc nonnulli Anacleto Papæ adscribunt, at neutri adscribi posse recte notavit Bona loco citato: „ eo quod nihil „ magis alienum a praxi & spiritu illius sæculi, quam *solitaria* „ Missæ celebratio, nec puto, ait, voluisse sanctos illos edita „ lege tollere abusum, qui nonnisi post aliquot sæcula inter Monachos irrepsit.

XIX. Nihilominus ex supposititio hoc Decreto non obscurum est, aliquos circa tempora illius supposititii Decreti dubitasse, num Missa, uno ministro assistente, rite celebrari posset; quod & Bona ibidem annotavit.

Quin observat Boetius Epo *ad cap.* 3. *tit. De vita & honest. Cleric. num.* 7. „ Sane nostratibus olim in Sacris etiam quotidianis & inferioribus, vel secundariis, id est, non summis, „ *insolentissimum* fuisse visum, si Sacerdos ullus, absque *duobus* inservientibus, & respondentibus (altero ad Altaris cornu dextrum, altero ad sinistrum constituto) celebrasset.

XX. Non tamen defuerunt, qui *solitarias* has Missas propugnarent, atque Sacerdotem tametsi *solus* esset, posse omnia etiam *pluraliter* ad circumstantes dicta veraciter enuntiare. E præteritis quis B. Petrus Damiani in Opusculo ad Leonem *inclusum* sive Eremitam, quod, intitulavit *Dominus vobiscum*, quo pluribus ostendere conatur, quod Sacerdos in Missa possit veraciter dicere *Dominus vobiscum*, aliaque similia; atque sibi etiam respondere;

æque

æque quam Clericus privatim Horas Canonicas recitans, potest simili pronuntiare, & sibi ipsi respondere,

XXI. Ex quo consequens esset, quod nisi Decreta positiva obstarent, non minus liceret Sacerdoti sine Ministro, Missam facere, quam privatim Horas Canonicas persolvere: quam sequelam, ut legitimam non obscure quoque agnoscit Cardinalis Bona.

XXII. Quidquid sit, hoc certum est Missas has *solitarias*, quæ a solo Sacerdote, nemine præsente, aut ministrante, dicebantur, pristinis sæculis ignota fuisse; privatas vero olim rariores, quam hodie; hasque posterioribus sæculis nimium esse multiplicatas, ut infra notabitur.

Adhæc constat, juxta modernam disciplinam ob reverentiam Sacrificii vetitum esse (saltem extra casum necessitatis) sine Ministro, seu assistente Missam celebrare; atque ad minus unum requiri ministrum Sacerdoti celebranti assistentem.

XXIII. Cum autem dubitari nequeat, quin hæc functio, nimirum ministrandi, ac respondendi Sacerdoti in Missæ Sacrificio, sapiat aliquo modo conditionem functionis Ecclesiasticæ, tribuatque jus ad ipsum altare accendi; jam pridem creditum fuit, eam Clericalem esse, solisque Clericis committendam.

Unde antiquus Decreti Gratiani Glossographus commentans *Canon* 61. *Dist.* 1. *De Consecrat.* ubi dicitur, ut *nullus Presbyterorum Missarum solemnia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus*, quærit. *Numquid necessarium est, ut sint duo* Clerici, *aut numquid duo laici, aut unus Clericus, & alter laicus, aut alter masculus, & alter fœmina sufficerent?* Respondet: *Satis videtur, quod debent esse* duo Clerici.

XXIV. Antiqua Statuta Diœcesis Cameracensis renovata in Synodo Diœcesana anno 1550. *tit. de Eucharistia*, habent: *Nullus sine Clerico celebrare præsumat*.

Nonne idipsum Synodi Belgicæ quodam modo supponunt, dum non alia de causa exigunt in Ecclesiarum Parochialium custodibus statum & Tonsuram Clericalem, nisi quod Custodes tanquam Ecclesiæ ministri, teneantur Parocho in celebratione Missarum, & reliquis functionibus pastoralibus assistere, & ministrare? uti *part.* 7. *tit.* 4. *cap.* 1. & 2. ostensum fuit.

XXV. Idipsum apertius declaravit S. Carolus, dum statuit in sua Synodo Diœcesana IV. *Decreto* 28. „ In Missæ etiam sacro, „ *non laicus*, sed *Clericus*, qui Altari ministret, semper adhi- „ beatur.

Deinde subjungit: „ In omni igitur Parochiali Ecclesia illum „ talem Parochus habeat, ut est Provincialibus nostris Conciliis „ præscriptum.

Nec tantum in Ecclesiis Parochialibus, sed etiam Cappellis, & Oratoriis *Clericum*, qui Sacerdoti ministret constitutum esse vult; & nisi similis Clericus fuerit, vetat in iis ab ullo Sacerdote celebrari, *nisi*, ait, *hujus rei facultatem nominatim scripto expressam a nobis impetrarit*.

XXVI. Sed quia inter Clericos nonnunquam inveniuntur, qui huic sacræ functioni obeundæ aut digni, aut convenientes non sunt, decrevit ipse Carolus ibidem: „ Clericus ne Sacerdoti in „ altare ante ministret, quam in illius ministerii functione rite „ instructus sit, & ab eo (Magistro cæremoniarum) probatus.

Et paucis interjectis: „ Nec vero Ecclesiasticus homo, Canto- „ ris, Sacristæ Custodis, *Clerici in Missæ Sacro ministrantis* mu- „ nus, aliamve Ecclesiasticam functionem in quavis Ecclesia su- „ scipiat; nisi illius uniuscujusque muneris in ea Ecclesia geren- „ di a nobis facultatem scriptam *quotannis* renovandam, *vita e-* „ *tiam ac moribus a nobis probatus*, impetrarit.

XXVII. Neque ipso Carolo suffecit, ut Minister esset Clericus, atque circa suum ministerium, vitam, moresque probatus; sed insuper voluit, ut vestitu exteriori se tanti ministerii dignum ministrum exhiberet. Unde in Concilio Mediolanensi IV. *part.* 2. *cap.* 10. voluit, ut „ Clericus Sacerdoti ministrans semper in- „ dutus sit superpelliceo puro, & mundo, eoque non lacero, „ neque ulla alia ratione indecenti; si contra fecerit, tum ipse, „ tum Sacrista, tum Ecclesiæ Præfectus, tum Sacerdos e- „ tiam, qui sibi ministrare permiserit, plectatur arbitra- „ tu Episcopi.

Similiter Concilium Aquense anno 1585. titulo *de celebratione Missæ*, decernit: „ In celebrationem Missæ Sacerdos ne „ se conferat ad altare, nisi *Clericum* in decenti habitu, & „ cum superpelliceo mundo cum manicis, sibi inservientem ha- „ buerit. Quibus vero in locis propter inopiam Clericus ita „ commode haberi non poterit, caveat, ne celebret absque „ hujusmodi Clerico, nisi facultatem ab Episcopo scriptis im- „ petraverit.

Synodi Belgicæ injungentes Custodibus, ut parati sint quacumque hora Parocho celebranti, etiam *privatim* assistere in habitu decenti, & superpelliceo induti, sat indicant, se quoque desiderare habitum Clericalem, & honestum in Ministro Sacrificii. Decreta Synodorum videri possunt superius, *tit.* 4.

XXVIII. Sanctus Carolus addidit in Concilio Mediol. VI. „ Clericus, qui in Missæ Sacrificio ministrat, dum eam functionem o- „ bit, ne preces horarias, neque aliud quidquam de libro aliove „ officio recitet; sed toto intimæ pietatis studio ad ministerium „ attentus sit, quod tunc pie religioseque exequi debet Titulo, *quæ ad Missam pertinent*.

XXIX. Si laicos huic functioni adhibere ægre tulerint Concilia, multo minus mulieres adhibendas esse nemo non intelligit.

Scitur jam pridem dictum fuisse, *non oportet mulierem ad altare ingredi*, Canone 44. Laodiceno.

Et sæculo v. ad Episcopos Lucaniæ scripsit Gelasius I. „ Im- „ patienter audivimus tantum divinarum rerum subiisse despe- „ ctum, ut *fœminæ* sacris altaribus *ministrare* ferantur“. *Epist.* 9. *cap.* 26.

Idipsum prohibet Concilium Nannetense *Can.* 3. idque *secundum Canonem auctoritatem*. Et sæculo XIII. ad Othonem Cardinalem Tusculanum scribit Innocentius IV. „ Mulieres autem „ servire ad altare non audeant, sed ab illius ministerio omnino „ repellantur“. *Epist.* 10. *cap.* 14.

Synodus Iprensis sub Rithovio *tit.* 15. *cap.* 2. expresse statuit, ut non permittantur in altari ministrare celebrantibus fœminæ, „ *quantumvis religiosæ*.

Antiqua Decreta Cameracensia in Synodo Diœcesana anno 1550. renovata loco citato „ præcipiunt sub pœna 20. solidorum Pari- „ siensium, ne quis Presbyter permittat Altari, vel circa Alta- „ re, mulierem insistere, dum divina celebrabuntur.

Novissime quoque Synodus Namurcensis sub Wachtendonck *tit.* 6. *cap.* 11. „ Inhibet omnibus mulieribus tempore celebrationis „ Missæ, vel Laudum, quæ celebrabuntur cum Venerabili Sacra- „ mento, se inter sepimenta, vel cancellos altarium illorum si- „ stere propter reverentiam Sacramenti, ne & Sacerdos celebrans, „ aut alias Venerabile tenens, earum aspectu tentetur, sub pœ- „ na publicæ admonitionis, aut alia simili.

Plurima sunt & Synodorum, & Episcoporum Decreta, quibus inhibetur mulieribus accessus ad Altaria, præsertim dum ipsa divina in illis celebrantur; quæ consequenter ostendunt, omnino alienum a mente illorum esse, ut mulier quæcumque ipsi Sacerdoti celebranti in Altari assistat.

XXX. Ostendunt præallegata Decreta, quam indignum sit, ut actioni functionive tam sanctæ, ac sublimi in ministrum hodie, non laicus modo, sed nescio quis vilissimus, ac immorigerus puerulus, seu juvenis adhibeatur; quem nec honestiores laici, immo opifices sibi ministros adsciscere vellent.

Immo adeo apud plerosque vilunt Missæ Sacrificium, ut vel laicum honestiorem quasi pudeat; sibique quasi dedecori vertat, Sacerdoti in Missæ celebratione ministrare; illudque quodammodo proprium puerorum, aut famulorum credatur.

XXXI. Si sanctitati ac dignitati alicujus actionis merito respondeat sanctitas, & dignitas Ministrorum; non obscurum erit colligere, quam alienum sit a sanctitate hujus actionis, admittere pueros seu juvenes, qui, non dico, nullam vitæ morumque sanctitatem sed e contra magnam deformitatem frequenter præseferunt.

XXXII. Si sancta sanctæ sint tractanda; quid indignius, quam in ministrum tam sancti mysterii admittere pueros, qui nullam hujus functionis ideam habentes, omnia quæ agunt, aut dicunt, sine ullo pietatis sensu, aut cordis affectu tanquam psittaci nihil intelligentes, aut alio distracti enuntiant, aut intra dentes sæpe balbutiunt?

XXXIII. Synodus Tridentina non vult a Sacerdote Missam celebrari, „ nisi prius, qui intersint decenter composito corporis „ habitu declaraverint se mente, ac devoto cordis affectu, non „ solum corpore adesse.

Hæc si in assistentibus indifferenter requirat; an minus forsan in ministrante, qui proprius Sacerdoti assistit; atque tanquam minister Sacerdotis magis ad Sacrificii oblationem, tanquam actionem concurrit?

XXXIV. Immo S. Carolus vult, ut „ cum Sacerdos ad Altare „ accesserit Sacrificium Missæ facturus, Clericus, qui tunc illi „ ministraturus est, ubi alius non sit, qui tunc hoc officium præ- „ stare possit, circumspiciat astantes, & si quempiam animadverte- „ rit marem, vel fœminam incomposito corporis habitu, vel a- „ lias cum injuria, vel irreverentia sanctissimi illius Sacrificii in- „ teresse, moneat graviter ... Missa vero inchoata, si quid huju- „ smodi fiat, hoc idem officium admonendi itidem ille minister „ Clericus præstet modeste, & graviter.“ Concil. Mediolanense IV. *part.* 2. *cap.* 10.

Nostro hoc sæculo si vixisset Carolus, vidissetque nullum pene nisi pueros, aut viliores homines in Missæ administros adhiberi, cavisset profecto hoc monendi officium illis committere; quin potius designasset, qui removendis repellendisque a sacris Altaribus hujusmodi immorigeris, ac vilibus ministris invigilassent.

XXXV. Quandoquidem ob hujus Sacrificii sanctitatem ac reverentiam Sacerdos ex præscripto Concilii Tridentini Missam celebrare nequeat, nisi prius qui intersunt, externo habitu ostendant, se mente ac devoto cordis affectu adesse; an licitum erit Sacerdoti Missam celebrare priusquam adsit ministraturus; qui externo corporis habitu declaret, se mente, ac devoto cordis affectu adfuturum, & ministraturum?

XXXVI. Adhæc, Minister Sacrificii Sacerdoti respondens, vices totius populi supplet, & publici Ecclesiæ Ministri partes agit.

Porro an quidquam indecentius, quam ut nomine Ecclesiæ sive fidelis populi, in actione adeo sublimi deputentur vilissimi quique pueruli, aut juvenes, qui nec quid agatur intelligunt, nec attendunt.

XXXVII. Quis sane infidelium, aut Hæreticorum non putet esse actionem ludicram, aut vilissimam quamdam tragœdiam, dum videt Sacerdotem cum nescio quo immorigero, ac verba vix balbutiente puero, in altari alternatim Psalmum, & orationes recitantem; ipsam confessionem facientem, aliaque agentem? Quis unquam infideli, aut hæretico persuadebit, ibi actionem sublimissimam, & qua ipsa Religio Christiana sanctiorem, aut digniorem non habet, peragi?

XXXVIII. Immo si abusus hic adeo invaluisset; atque Fidelium fides ob multiplicitatem Missarum circa hujus actionis dignitatem ac sublimitatem pene elanguisset, etiam ipsis Catholicis indubie hic abusus appareret execrandus, & intolerabilis; utpote ipsum Sacrificium in summam profanationem ac vilipendium adducens.

XXXIX. Sane si ullibi hic verificatur, quod mala consuetudo sive corruptela, nisi citius eradicetur, in privilegium & jus assumatur, ac pro lege venerari incipiat. *Can.* 3. *Dist.* 8.

Neque

Neque hic abusus aliunde, quàm ex nimia Missarum privatarum multiplicatione, & mercenario multorum Sacerdotum celebrandi modo originem, & incrementum habuisse certum est; atque inde una quasi invaluit, quod sæpius nec pueri illi ad ministrandum haberi queant; ni & ipsi munusculo aliquo alliciantur; immo quidam ex ipsa Missæ assistentia, non secus ac Sacerdotes ex celebratione quæstum aucupentur, & sollicite quærant: atque ita ab infantia quasi mercenariam ideam de divinis Officiis, & functionibus concipiant.

XL. Episcopi, aliique Ecclesiarum Prælati, & Pastores facile ex his perspicere poterunt, quam merito totis viribus conentur hunc abusum, ipsi Missæ Sacrificio adeo indignum, & ipsum Sacrificium profanantem, & quasi risui hæreticorum exponentem, penitus eradicare; attendentes „ ut non nisi gravissime, & ut „ summum quoddam totius Ecclesiæ negotium celebretur hoc Sa„ cramentum, neque quilibet etiam nullius sensus puerulus ad „ ministrandum admittatur " : ut loquitur Petrus de Soto, *De Sacr. Euchariſt. lect. 15.*

CAPUT IV.

De Oblationibus populi inter Missarum solemnia.

1 *Oblationum usus antiquus.*
2 *Quis oblationem ritus in Ordine Romano?*
3 *Sæculo* VI. *præcipitur panis, & vini oblatio.*
4 *Ex pane oblato Eulogiæ populo distribuebantur; in quarum locum successit Panis benedictus.*
5 *Formula benedicendi Eulogias.*
6 *Panis benedictus sumebatur olim ex pane a populo oblato pro consecratione.*
7 *Hodie pro Pane benedicto offertur specialis panis.*
8 *Hic Panis est symbolum unionis, & non nisi in Missa Parochiali offerendus.*
9 *Quo affectu offerendus.*
10 *Qua ratione Panis hujus oblatio juribus honorificis adscribatur?*
11 *Occasione prærogativæ in præsentatione Panis benedicti controversiæ motæ.*
12 *Olim Eucharistia consecrabatur ex pane, & vino oblato a populo.*
13 *Hodie etiam hujus ritus extat memoria.*
14 *Oblatio panis, & vini mutata in denarios.*
15 *Primitus hi in usum pauperum cedebant; postea in usum Sacerdotis.*
16 *Paulatim usus oblationum pene defecit; & quæ defectionis ratio?*
17 *Usum oblationum instauratum voluit Sanctus Carolus.*
18 *Quibus motivis populus ad usum oblationum excitandus, & quo affectu eas facere debeat?*
19 *Notorie criminosi oblationes non recipiendæ.*
20 *Prudenter hodie in hoc procedendum.*
21 *Rejiciendi publice a sancta Eucharistia non semper repellendi ab offerendo.*

I. UT populus ad ipsius incruenti Sacrificii oblationem se concurrere amplius ostenderet; atque una cum Sacerdote sacrificium offerre, vetus in Ecclesia Christianorum mos fuit, ut qui ad Missarum solemnia conveniebant, suam unusquisque partem sacrificii offerret.

Ad hunc ritum non obscure alludit Sanctus Cyprianus *libro De Operibus, & Eleemosyna*, dicens: *Locuples & dives es, & Dominicum celebrare te credis, quæ in Dominicum sine* Sacrificio *venis, quæ partem de* sacrificio, *quod pauper* obtulit, *sumis.*

Hæc verba Cypriani expendens vir eruditus Nicolaus Rigaltius, scribit: *Sacrificia dicit eleemosynas in usus fidelium collatas. Inter eleemosynas erant* panes *per Eucharistiam* sacrandi. *De panibus autem istis quandoque dives parcus, & sterilis, hoc est, qui nihil contulerat in eleemosynam, sumebat Eucharistiam. Quod pudendum esse, ait Cyprianus.*

II. Plurima sunt pristini illius moris apud Antiquos testimonia; eumque per plura sæcula in Ecclesia perdurasse, evincit antiquus Ordo Romanus post tempora Sancti Gregorii conscriptus; in quo legitur. *Transit Sacerdos ad suscipiendas oblationes. Interim Cantores cantant offertorium cum versibus, & populus dat oblationes suas, id est,* panem *&* vinum, *& offerunt cum fanonibus candidis, primo masculi, deinde fœminæ.* In Ordine Romano II. apud Mabillonium *tom.* 4. *Musæi Italici, pag.* 47. notatque *pag.* 554. Fanones hic accipi pro *panno oblongo* ad offerendas, recipiendasve oblationes.

III. Quin & hujus ritus tanta fuit apud Majores nostros religio, ut dum sub finem sæculi VI. deprehendissent Patres Concilii Matisconensis II. Christianos nonnullos ad Missarum solemnia accedere, *nullam admoventes hostiam*, decreverint *Can.* 4. *Ut in omnibus Dominicis diebus Altaris oblatio ab omnibus viris, & mulieribus offeratur tam* panis, *quam* vini, *ut per has oblationes, & peccatorum suorum fascibus* (*a*) *careant, & cum Abel, vel cæteris juste offerentibus promereantur esse consortes.*

IV. Hunc ritum indicare quoque videtur Concilium Nannetense (quod sæculo IX. celebratum creditur) *Can.* 9. Presbytero mandans, ut de oblationibus, quæ offeruntur a populo, & consecrationi supersunt, partes *incisas* habeat in vase nitido, quas post Missam illis distribuat, qui non communicarunt. Quas particulas Canon *Eulogias* vocat, quarum vices hodie in nonnullis Ecclesiis supplet *panis benedictus*: quem in locum *Eulogiarum* successisse omnes agnoscunt; ut propterea dixerit Honorius Augustodunensis in *Gemma c.* 47. panem illum vocari *Eulogiam.*

V. Benedicebantur Eulogiæ hac formula, quæ in dicto Canone præscribitur. *Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tua sancta, & spirituali benedictione, ut sit omnibus salus mentis & corporis, atque contra omnes morbos, & universas inimicorum insidias tutamentum. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum panem vitæ, qui de cælo descendit, & das vitam, ac salutem mundo, & tecum vivit, & regnat, &c.*

VI. Præterea ex hoc Canone patet, Eulogias sive panem benedictum olim desumptum esse ex panibus oblatis pro consecratione, quod & apud Græcos servatum fuisse testatur Cabasilas in expositione Liturgiæ *cap. ult. Sacrificio peracto, ait, Sacerdos* oblatum *panem, ex quo* sacrum *panem abscidit, in* multa *divisum tradit* fidelibus: *ut qui sanctus sit, eo quod Templo fuerit dedicatus, & oblatus. Illi autem cum reverentia suscipiunt, & dextram deosculantur.*

VII. Postquam vero hodiernæ illæ graciles, & rotundæ hostiæ pro consecratione confici cœperunt, Parochiani, aut unus pro omnibus, *panem* offerre cœperunt, qui per Parochum benedictus, Parochianis inter Missarum solemnia distribuitur in signum communionis; sive ut tesseram, quam Christiani a suo Parocho accipiunt, in signum fraternæ communicationis in fide, & charitate.

VIII. Cum autem hæc unio, & contesseratio specialiter esse debeat inter fideles unius Parochiæ; utpote unam quasi Ecclesiam constituentes, etiam hoc unitatis, & charitatis symbolum in solis Ecclesiis Parochialibus, sub Missa Parochiali distribuendum est. Vid. Conc. Rothomag. 1581. *tit.* 9. *num.* 23.

IX. Optandum esset, ut nobiles aliique, tum in recipiendo, tum offerendo pane benedicto, meminissent, panem hunc esse *vicarium* sacrosanctæ Eucharistiæ, ideoque a sanctis Patribus appellari ἀντίδωρον, & ita cum humilitate accipiendum, uti monet Franciscus le Roy Antecessor Aurelianensis, in tractatu De Juribus honorificis in Ecclesia *lib.* 1. *cap.* 12.

X. Hic ostendit insuper eodem loco, hujus panis oblationem, & acceptionem Juribus honorificis eatenus annumerari, quod nobiles, aliique honoratiores personæ in illius præsentatione, & receptione aliqua prærogativa gaudeant; quod & asserit Mathias Mareschal in suo tractatu Gallico *Des Droits honorifiques, titulo De distributione panis benedicti*; testaturque, *panem benedictum ordinarie præsentari Toparchis, Nobilibus, Officialibus, aliisque secundum gradus, & officii prærogativam; quantumvis rationi magis consonum videretur, eum distribui primo occurrenti, quemadmodum sacra Eucharistia distribui solet, cujus hic panis est quoddam symbolum.* Hæc ille.

XI. Occasione prærogativæ nonnunquam quæstiones litesque oriri notat idem Mathias; ac signanter sub initium hujus sæculi quæstionem fuisse super præsentatione hujus panis inter uxorem Patroni, & Parochianos; illa sustinente sibi privative competere vice sui mariti prærogativam præsentandi panem benedictum; quod & ipsi per tres sententias conformes adjudicatum fuit.

XII. Insuper ex citato Canone Nannetensi constat ipsam Eucharistiam ex pane, quem populus offerebat, fuisse confectam, quod & indicat Sacramentarium sancti Gregorii apud Pamelium *pag.* 179. Postquam enim præcepit cantari Offertorium, ait: *Et offeruntur a populo oblationes, &* vinum, *e quibus in Altari ponuntur; ut* sacrentur.

Item Ordo Romanus loco citato, ait: *Archidiaconus accipiens oblatas ponit tantas super Altare, quantæ possunt populo sufficere.*

XIII. Quin & nonnullæ, quæ etiamnum hodie extant in Missali, orationes *secretæ*, quæ olim dicebantur *super oblata*, hunc morem evidenter supponunt; ac præ cæteris oratio *secreta* dicenda Dominica V. post Pentecostem, his verbis expressa. *Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, & has* oblationes *famulorum famularumque tuarum benignus assume; ut quod* singuli *obtulerunt ad honorem, singulis proficiat* ad salutem.

XIV. Quo tempore populus desierit panem, & vinum in Missa offerre, incertum est. Hoc constat, quod tempore Honorii Augustodunensis moris jam esset, loco panis sive farinæ *denarios* offerri; creditque Honorius, mutationis hujus originem rariori Fidelium communioni adscribendam. *Quia, ait, populo non communicante, non erat necesse, panem tam magnum fieri, statutum est, eum in modum* denarios *formari, & ut populus pro oblatione farinæ* denarios *offerret.* In Gemma animæ, *cap.* 58.

XV. Addit deinde Honorius: *Qui tamen denarii in usum pauperum, qui membra sunt Christi, cederent, vel in aliquid quod ad hoc sacrificium pertinet.*

Verum, ut advertit Christianus Lupus *Dissertatione* 2. *proœmiali ad tom.* 3. *Schol. in Canones cap.* 11. *Hæc puritas, quod non esset Apostolicæ legis, & quod priorum oblationum emolumentis, aut non possent, aut nollent privari Sacerdotes, non diu permansit: uti antea panis, & vinum, & farina, ita & hi denarii illis pedetentim appropriari cœperunt.* Et hæc fere ubique est hodierna disciplina, ut oblati denarii inter Missarum solemnia ad Altare cedant Sacerdoti, nisi alio titulo alteri competere ostendantur: sed de hoc jure latius infra, ubi de Decimis, aliisque Ecclesiasticis proventibus agetur.

XVI. Illud hic insuper monet Christianus Lupus, quod, postquam denarii oblati in usum Sacerdotum cedere cœperunt, *hinc ob avitam populi, de Cleri avaritia, & nimis proventibus calumniam, defecerit paulatim etiam denariorum oblatio, contracta fere ad solam Missam in exequiis defunctorum. Accedens* (*pergit Lupus*) *Ecclesiarum, Altarium in eadem etiam Ecclesia, Sacerdotum, plurium quotidie in eodem quoque Altari Missarum multiplicatio istam contractionem strenue adjuvit.*

XVII. Hunc oblationum morem, & institutum ab Apostolorum tempore ad nos devolutum; at injuria temporum pene abroga-

(*a*) *Fascibus*, id est onere vel congerie.

rogatum, variæ Synodi posterioribus his temporibus restituendum decreverunt: atque præ cæteris Synodus Mediolanensis IV. sub sancto Carolo *part. 2. cap. 15.* declarat: „ Oblationum institutum quo gravius his temporibus a fidei doctrinæque Catholicæ hostibus exagitatur, & languescente pietatis studio, quo magis a Fidelibus negligitur, hoc diligentius servari, atque ad executionis usum, ubi intermissum est, revocari convenit, cum præsertim, & ad divinum cultum pertineat, & populis salutare sit, ad expiandaque peccata utile.

Postea monet Episcopos, ut omni modo curent: „ ut in solemnitatibus Domini, diebusque Dominicis, ac Festis item, quos coli, aut præcepti, aut consuetudinis est, omnis Christianus aliquid, prout sua quisque *pietate devotioneque maluerit*, Deo offerre procuret, idque in Ecclesia, vel Cathedrali, cum ad Missæ Sacrificium, quod solemniter celebratur, vel in Parochiali cum Parocho convenerit.

Quo gratius autem Deo sit quod offerunt, ad præstandum accedant „ *Fideles intima animi pietate, spirituali hilaritate, sancta charitate; omnique Christianæ devotionis testificatione.*

XVIII. Hujus quoque instituti restitutionem multum ursit Synodus Coloniensis, anno 1549. *cap.* 20. declaratque illud pene totum abire cœpisse in desuetudinem, *hominibus piis causam, & originem offerendi ad Altare ignorantibus, & impiis cupiditate Sacerdotum usum illud introductum calumniose asserentibus.*

Quapropter præcipit Verbi divini Concionatoribus, ut populo veritatem rei istius & utilitatem exponant; hortenturque omnes sequi Majorum studia, ut vel exigui munusculi oblatione suam pro rebus a Deo acceptis ostendant gratitudinem.

En primum motivum, quo populus ad hunc ritum excitandus est.

Deinde subjungit alterum motivum: *Quo etiam preces Ecclesiæ in eos conquadrent.* Certum enim est, jam pridem Ecclesiam voluisse specialem in Missa memoriam offerentium fieri; atque plures etiamnum recitari orationes ad offerentes specialiter directas; uti capite sequenti latius ostendetur.

Præterea monet Concionatores, „ ut inculcent eis, quod Deus non tam ad dona, quam ad voluntatem, & mentem piorum respiciat: quamquam locupletes, & divites convenit esse liberaliores, *quo gratitudinis signum de se amplioris præbeant, & testentur se a Deo ad Dei honorem, & cultum, habere quidquid habent.*

Merito hic præmonuit Synodus, ut hæc populo proponantur, & inculcentur a Concionatoribus, *illis præsertim, qui de oblationibus populi non participant, ad cupiditatis speciem tollendam.*

XIX. Denique S. Carolus paternarum traditionum, atque Canonicæ disciplinæ zelosissimus conservator, & instaurator, in citato Concilio IV. decrevit: „ ab iis oblationes ne recipiantur, ut antiquo Canone vetitum est, qui scilicet inter se iniquo animo dissidentes, inimicitias exercent, qui usurarii, meretrices, sacrilegi, raptores, quive alio nomine publice notorieque criminosi sunt.

Canon antiquus, cujus hic meminit S. Carolus, est *Canon* 93. Concilii Carthaginensis IV. relatus apud Gratianum *Dist. 9. Can.* 2.

XX. Tametsi optandum esset, ut juxta mentem Ecclesiæ, purioremque ejus disciplinam, hujusmodi notorii, & scandalosi peccatores ab Altaribus removerentur, nec ad offertorium admitterentur; nihilominus magna prudentia, & moderatione opus est, ut Parochi præsertim ac inferiores Presbyteri eam disciplinam, ubi plane abolita est, revocent, meritoque priusquam quidquam attentent, Episcopos, aliosque Superiores consulant: qui & sacris Canonibus ab una parte, & temporum, personarum conditione, aliisque circumstantiis ab altera parte rite expensis, judicent, qualiter expediat, Canonicam hanc disciplinam esse executioni mandandam.

XXI. Neque illud dubium est, quin publici ac notorii peccatores nonnunquam ad offerendum oblationes ad Altare admittendi sint; tametsi ad sacram Eucharistiam nullatenus essent recipiendi, immo publice etiam rejiciendi, ob evidens periculum sacrilegii in hac admissione, non item in illa concurrens, nec non ob majus scandalum ex admissione ad sacram Eucharistiam, quam ex admissione ad offerendum verisimiliter oriturum.

C A P U T V.

De Honorario Missæ; & de quibus ejus occasione populus instruendus?

1 *Unde factum est ut Denarius extra Missam Sacerdoti offerri cœperit?*
2 *Quo tempore hoc cœptum fieri?*
3 *Pecuniaria eleemosyna sæculo* IX. *nota fuit.*
4 *Ex hac eleemosyna paulatim invaluit, ut laici voluerint Missas* speciales *pro se celebrari, quod initio vetitum videtur.*
5 *Idipsum erroris arguit Walafridus Strabo.*
6 *Olim arbitrio Sacerdotis relictum, utrum* unum *pro* multis, *an* singula *pro* singulis *offerentibus Sacrificia celebraret.*
7 *Hodie prohibitum plura honoraria a pluribus accipere, & uno Sacrificio satisfacere.*
8 *Sacrificium, quod hodie pro offerrente Honorarium* specialiter *offertur, pluribus commune est.*
9 *Proponitur dubium circa prohibitionem accipiendi plura honoraria pro uno Sacrificio.*
10 *Hodie non minus quam olim, Sacrificium infiniti valoris est.*
11 *Olim offerentes in Missa non petebant* speciales *pro singulis Missas.*
12 *Oferentes Honoraria hodie volunt celebrari pro se* speciales *Missas.*
13 *Sacerdotes ea lege Honoraria accipientes tenentur pro* singulis *Missas* singulas *celebrare.*
14 *Decretum Alexandri VII. in materia Honorarii.*
15 *Resolutio S. Congregationis in eadem materia.*
16 *Decreta Pontificum, & resolutiones S. Congregationis infidelitatem, & avaritiam Sacerdotum dumtaxat feriunt.*
17 *Idipsum sæculo* XIII. *ostendit Archiepiscopus Cantuariensis.*
18 *Conciliatur doctrina Walafridi Strabonis cum censuris Pontificum.*
19 *Non minus hodie, quam olim Sacrificium pluribus Missæ assistentibus pro ratione devotionis prodest.*
20 *Honorarium hodiernum est quædam oblationis species, & ita a populo offerendum.*
21 *Monendus est ne nimium fidat multitudini* Honorariorum.
22 *Ut quis sit particeps Sacrificii, quid requiratur?*
23 *Sacrificium non applicatur pro solo Sacerdotum arbitrio.*
24 *Quæ fuerit occasio eam opinionem imputandi Ecclesiæ?*
25 *Pauperes æque ac divites Sacrificii participes esse possunt.*
26 *Quid operetur specialis Sacerdotis applicatio?*
27 *Plus prodest devote Missæ assistere, quam curare pro se* specia*liter celebrari.*
28 *Ecclesia præcepit Missæ interesse, sed nunquam præcipit curari Missas speciales celebrari.*

I. CUM invaluisset vice *panis*, & *vini* offerri in Missa *denarios*, idque in usum Sacerdotis celebrantis, tandem visum est, idipsum, quod in Missa offerre licebat, quoque ante vel post Missam offerri posse.

Itaque dum jam sensim oblatio inter Missarum solemnia pene cessasset, atque in Missis præcipue privatis oblatio parum nota esset, tunc qui pro se *specialiter* tanquam *offerente* Missam celebrari, & orari volebat, id oblato *denario* a Sacerdote postulabat, atque hinc ille *denarius*, quem hodie *Honorarium*, aut *stipendium* Missæ vocamus.

II. Quo tempore denarii in Missa oblati in usum Sacerdotum cedere cœperint, & quando cessante oblatione in Missa, *denarius* extra Missam Sacerdoti offerri ab his, qui pro se Missam celebrari petebant, incertum est.

Sæpius laudatus Joannes Mabillonius in præfatione ad primam partem sæculi III. Benedictinorum *numer.* 62. fatetur, oblationi panis, & vini a laicis antiquitus fieri solitæ, successisse eleemosynam pecuniariam Presbytero factam, quam *stipendium* vocant, videturque ipsi id fieri cœptum sæculo VIII. saltem in Missis privatis, non tamen ubique, passim ante sæculum XII.

III. Pecuniariam eleemosynam satis aperte designat Chrodegangus Metensis Episcopus, in regula Canonicorum scripta sub initium sæculi IX. *cap.* 32. Et sæculo XI. pecuniam in usum Sacerdotis, etiam extra Missarum solemnia, oblatam fuisse testatur, Petrus Damiani, *lib. 5. Epist.* 15. at hujusmodi *pecuniæ oblatæ admissionem, & in Clerico, & in Monacho tunc male oluisse*, advertit Christianus Lupus. Vide Dissertationem meam *De pensionibus.*

IV. Hinc factum (ait Mabillonius) ut laici ob modicam stipem singulas quique Missas sibi arrogarent.

Hunc usum introduci cœptum reprehendere videtur Eugenius Papa II. in Concilio Romano anno 826. *cap.* 17. „ Presbyteri nullius blandiantur, aut suadeantur sermonibus, ut *non omnium* ad se concurrentium in *quibuslibet* sacris locis oblationes ad Missarum solemnitates recipiant: quia cum mediatoris Dei hominumque existant, in exercendis votis relaxandisque peccatis largissimam debent orationem peragere “. Idipsum repetit Leo IV. in Synodo Romana.

V. Eodem tempore Walafridus Strabo nascentem ejusmodi morem erroris arguit in libro *De rebus Eccles. cap.* 22. „ Sed & in hoc *error non modicus* videtur, quod quidam se non posse aliter *plenam* commemorationem eorum facere, pro quibus offerunt, nisi *singulas* oblationes pro *singulis* offerant, vel pro vivis, & defunctis non simul æstimant immolandum, cum vere sciamus unum pro omnibus mortuum, unum panem esse, & sanguinem, quem universalis Ecclesia offert. Quod si cui placet, pro singulis singulatim offerre: pro solius devotionis amplitudine, & orationum augendarum delectatione id faciat, non autem pro *stulta* opinatione, qua putet unum Dei Sacramentum, non esse generale medicamentum.

VI. His Walafridi Strabonis verbis relatis, ait Cardinalis Bona, *lib. 2. Rerum Liturg. cap. 8. n.* 7. „ Hactenus ille, cuiusque Sacerdotis arbitrio, seu devotioni relinquens *unum* pro *multis* offerentibus Sacrificium, aut *singula* pro *singulis* celebrare. Nostrorum vero temporum alia conditio est, alii mores, nec ullus ignorat, quid de hac re ab Apostolica Sede statutum sit.

Finalibus his verbis indicari, quæ tum sub Urbano VIII. tum Alexandro VII. in hac materia decreta fuere, haud obscurum est.

VII. Et quidem sacra Congregatio Cardinalium super interpretatione Concilii Tridentini, auctoritate Urbani VIII. anno 1625. declaravit: „ Ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis stipendia quantumcumque incongrua, & exigua, sive ab una, sive a pluribus personis collata fuerunt, aut conferuntur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, domibus, ac locis piis quibuscumque tam sæcularibus, quam Regularibus, sacra Congregatio sub obtestatione divini judicii mandat ac præcipit, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant: quin immo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.

VIII. Quid igitur? probavitne Urbanus VIII. ita pro uno offerri posse Missæ Sacrificium, ut illi soli & non aliis pluribus prosit; aut pro uno solo, reliquis exclusis, offerri possit, quod *errorem non modicum, & opinionem stultam* esse, dixit Walafridus? nequaquam sane. Nec enim minus Sacrificium Missæ hodie,

die, quam olim, etiam illud, quod ratione accepti *stipendii* a Sacerdote pro aliquo particulari sub *stricta*, ut vocant, *intentione*, celebratur pro *omnibus fidelibus Christianis, vivis atque defunctis offertur*. Nec minus in Missis illis, quas accepto stipendio, pro aliquo particulari celebrat Sacerdos, quam in aliis *liberæ*, ut ajunt, *intentionis*, a Sacerdote, instituitur *memento vivorum, & mortuorum*, ubi Sacerdoti liberum manet, non obstante *stricta intentione*, specialem aliquorum memoriam facere; quin ex præscripto Missalis, subjicit: *Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio, pro quibus tibi offerimus, &c.*

Unde & Synodus Tridentina docens, Missas nullas esse proprie *privatas*; sed omnes censendas esse *communes*, hanc inter cæteras rationem reddit: *Quod a publico Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro* omnibus fidelibus, *qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur. Sess. 22. De Sacrificio Missæ, cap. 7.*

IX. Cur ergo Sacerdos a pluribus *honorarium*, sive *stipendium* accipiendo non satisfacit, *unum* pro omnibus Sacrificium offerendo: quemadmodum olim dum oblatio panis, & vini in Missa fieri solebat, uno eodemque Sacrificio pro pluribus offerentibus oblato satisfaciebat? Num forsan qui hodie *specialiter* pro se petunt, *dato stipendio*, Missam celebrari, aliquid plus de Sacrificio participant, quam olim participabant *offerentes* in Missa: vel offerentes plus participabant, si pauci quam si plures offerrent?

X. Sicuti ipsum Sacrificium Missæ semper fuit quantum ex parte Christi primarii offerentis, & Hostiæ oblatæ infiniti valoris; ita semper incertum fuit, quantum ex illo infinito cuique offerenti, aut adstanti applicaretur; quidve ipsa Sacerdotis celebrantis intentio in hac fructus Sacrificii applicatione, ex mero Dei beneplacito dependente, valeret

XI. Primitus ergo fideles sua munera offerentes, non petebant Missam *specialiter pro se* celebrari; sed sufficere credebant, si Missæ Sacrificio devote conjungerentur; atque una cum Sacerdote ipsum Sacrificium offerrent; divinæ misericordiæ confidentes, Sacrificii fructum sibi applicandum pro ratione Sacrificii, & dispositionis.

XII. At alia est hodierna offerentium *honoraria*, sive *stipendialis* Missarum intentio. Hi enim ea mente, & conditione *stipendia* offerunt, ut tot Missæ quot dantur stipendia *specialiter pro se*, vel *alio* quem nominant, celebrentur, & specialiter applicentur.

XIII. Et licet incertum sit, quid hæc specialis applicatio valeat; immo sub sola intentione *generali* stando *non minus sæpe apud Deum mereatur, quam particularius exigendo*; uti monet Pius Gersonius *tract. De Sollicitud. Eccles.* nihilominus Sacerdotes *honoraria* ea intentione, & lege a Fidelibus oblata accipientes, ipsius quasi justitiæ leges infringerent; suamque avaritiam proderent, si intentioni Fidelium non satisfacerent: hancque solam justitiam, atque Sacerdotum avaritiam suo Decreto Urbanus VIII. merito jugulavit; nihil de valore Sacrificii pro pluribus oblato; aut de efficacia applicationis ipsius Sacerdotis definiens.

XIV. Eodem immo majori fundamento hanc, quam quorumdam Sacerdotum sordida avaritia, & cæca cupiditas parturiverat, opinionem damnavit Alexander VII. anno 1665. *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium* unum *offerre; neque etiam est contra* fidelitatem, *etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.*

XV. Similiter proposito dubio Sacræ Congregationi: *An cum Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum ac temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minus congruum, teneatur Missas illis ab offerente præscriptas celebrare? Respondit S. Congregatio*, Teneri.

Item, cum quæsitum esset ab eadem Congregatione: *An Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Cappellæ, legati, aut salarii, possint etiam manualem eleemosynam pro Missis votivis, aut Defunctorum, recipere, & unico Missæ Sacrificio utrique oneri satisfacere?*

Censuit Congregatio: *Sacerdotes quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Cappellæ, legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.*

XVI. Hæc aliaque sententiarum monstra, quæ sacrilega Sacerdotum quorumdam aviditas adinvenit, si quis una cum censuris hisce attendat, facile intelliget, Pontificum in censurandis propositionibus mentem dumtaxat fuisse, injustitiam & avaritiam Sacerdotum, Fidelibus Laicis imponentium, refrenare.

XVII. Quod & non obscure sæculo XIII. (quando Honorarium Missæ jam invaluerat) ostendit Archiepiscopus Cantuariensis anno 1281. in suis Constitutionibus *Can.* 2. decernens: *Nullus plura recipiat annalia celebranda, quam habet Socios celebrantes, illo casu excepto, in quo procurant suffragia fieri pro Defuncto*, consentit expresse *Defuncti memoriam alii, vel aliis copulari. Ne credat celebrans se dicendo Missam unam posse satisfacere pro duobus, pro quo utroque* promisit specialiter, *& in solidum celebrare.*

XVIII. Quod ergo suo tempore dixit Walafridus, *errorem non modicum, & stultam opinionem* esse illorum, qui prætendebant, non posse satisfieri *pluribus* Offerentibus, nisi pro *singulis singulæ* Missæ celebrarentur: ideo dixit, quia tum temporis nondum invaluerat mos hodiernus dandi stipendium Sacerdoti *ea lege* ut pro dante *specialiter* Missam celebret; sed oblatio simpliciter fiebat; ea dumtaxat conditione, ut in Sacrificio *specialis* commemoratio fieret in ordine Offerentium.

Cum ergo ex parte Offerentium nihil esset, quod ad *singulas* Missas pro *singulis* Offerentibus celebrandas cogeret; nihil quoque impediebat quominus *uno* Sacrificio, quod ex parte Sacrificii est infiniti valoris, omnibus satisfieret. At postquam populus incepit offerre Honorarium, sive stipendium Sacerdoti, ea lege, ut pro se *specialem* Missam celebret, justitiæ leges refragantur, ut uno Sacrificio, contra fidem, saltem tacite datam, pluribus satisfiat.

XIX Manet ergo etiam hodie verum, quod Missæ Sacrificium quantum est ex parte Christi primarii Sacrificantis, & Hostiæ oblatæ sit infiniti valoris; atque Fidelibus assistentibus cum proportione devotionis, & fidei fructus illius communicetur æqualiter, sive pauci, sive multi assistant.

XX. Deinde hoc quoque indubitatum est, hodiernum Missarum *stipendium* esse considerandum, ut voluntariæ cujusdam oblationis speciem; in locum oblationis in Missas primitus fieri solitæ, surrogatam.

Instruendus ergo est populus, ne *honorarium* illud habeat tanquam pretium Sacrificii, sed ut voluntariam oblationem; qua Deum tanquam rerum temporalium auctorem recognoscens, una cum Sacerdote Sacrificium offerre, & ipsius Sacrificii, ac signanter precum, quæ pro offerentibus funduntur, particeps esse mereatur.

XXI. Monendus insuper est populus, ne in numero, aut magnitudine *honorariorum* nimium confidat; quam eorum sola oblatione virtutem Sacrificii consequatur: cum non tam ad oblationum magnitudinem, quam offerentis affectum respiciat Deus.

Unde post alios dicit Petrus De Soto De Sacrificio Missæ *Lect.* 7. *intentionem Sacerdotis offerentis, & applicationem ejus prodesse quidem, sed juxta* dispositionem illorum, pro quibus *offertur: non enim quantum celebrans, aut intendit, aut vult, consequitur is pro quo celebrat, sed quantum* sua fides, & devotio *digna, vel capax est.*

XXII. Quapropter Synodus Tridentina *Sess. 22. De Sacrificio Missæ cap. 2.* docens hoc Sacrificium esse vere propitiatorium; per ipsumque fieri, ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in tempore opportuno, hanc requirit conditionem: *Si vero corde, & recta fide; cum metu, & reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus.*

Et S. Thomas ait: Hoc Sacrificium, quod est memoriale Dominicæ passionis non habet effectum nisi in illis, qui conjunguntur huic Sacramento per fidem & charitatem 3. *part. quæst.* 79. *art.* 7. *ad* 2. Et *art.* 5. *Quamvis hæc oblatio* (*Sacrificii*) *ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna; tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus secundum qualitatem devotionis, & non pro tota pœna.*

Populus ergo sæpius monendus, ut potius satagat fidem, & charitatem piumque cordis affectum in se excitare, quibus ipsi Sacrificio jungatur, quam accumulare nummos, quibus multa Sacrificia pro se offerri procuret.

XXIII. Hinc ulterius inculcandum populo, falsam omnino esse opinionem, quam per calumniam Ecclesiæ imputant hæretici, & non pauci e Catholicis, si non verbis saltem suo agendi modo probare videntur: quod *Missam ejusmodi actum externum esse sentiamus, quem Sacerdos suo arbitratu quibus velit seu vivis seu mortuis accommodare queat, etiamsi is nulla fide, nullaque præditus sit. Qui aliquam ex hoc Sacrificio ad se utilitatem redire volunt, ejusmodi sint oportet, qui ad divinam sperent misericordiam, alioqui citra propriam fidem, & devotionem aliena actio neminem salvum, & beatum facere potest, & Ecclesia Dei hac sua Sacrosancta victima homini impio non aliter hactenus conferre aliquid potest, quam ut precibus illius causa id agat apud Deum, ut pro sua clementia hujusmodi hominum corda convertat.*

XXIV. Hæc Michael Episcopus Mersoburgensis *concione* 17. *De Sacrificio Missæ*, apud Georgium Casandrum in consultatione de articulis religionis ad Imperatores Ferdinandum I. & Maximilianum II. *cap.* 24. ibi pluribus ostendit; hanc opinionem falso Catholicis affingi.

XXV. Ex his quoque facile intelligent pauperes, se posse non secus ac divites esse Sacrificii participes; modo ferventi charitate, & viva fide Sacrificio jungantur; memores quod Sacerdos specialiter memoriam agens *omnium circumstantium*, addat: *Quorum tibi fides cognita est, & nota devotio*. Quibus rursus evincitur, ut notat Cajetanus *applicationem hujus Sacrificii non* sola intentione, *sed* devotione *adjuncta perfici: cujus rei ratio sit, quia in Sacrificiis, & oblationibus*, quantitas devotionis *magis pensatur, quam* rei oblatæ.

XXVI. Quid igitur? nihil operatur intentio, sive applicatio Sacerdotis? Respondet Petrus De Soto loco citato: *Intentio quidem celebrantis, maxime quando ille Deo gratus est, multum prodest, sed nihil determinati tamen haberi potest, nec id opus est inquiri: cum proculdubio magis valeat devotio accedentis. Sacerdos vero hanc applicationem applicans* (*uti loquuntur*) *isti aut illi, hoc agit, uti eos Deo commendans, ipsi æstimationem valoris relinquat, & hoc quidem tam in ipso Sacrificio, quam in suis, quas vel ex Ecclesiæ ordinatione, vel voluntate propria Deo fundit, precibus.*

XXVII. Inde hanc sine ulla hæsitatione format conclusionem: *Unde non est dubitandum, melius & utilius esse fidelibus, astare Sacrificio Missæ, & fide & devotione illi conjungi, quam curare ut pro se sæpius celebretur.*

Et licet Sacerdos etiam pro absentibus orare, & Sacrificium offerre queat; nihilominus indubitatum est, & constat ex precibus, quæ tempore Sacrificii dicuntur, Missam specialiter pro circumstantibus, sive præsentibus offerri: ipsosque fideles præsentes una cum Sacerdote offerre; adeo ut ipse Sacerdos conversus ad populum dicat: *Orate, Fratres; ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem.*

XXVIII. Hinc Ecclesia a suis primordiis rigide mandavit fidelibus, diebus Dominicis festisque Missarum solemniis devote adsistere; at nullibi mandavit, ut quis Missam pro se celebrari curet. Neque hactenus ullus unquam asserit, neque asserere cum aliqua veri specie posset, utilius esse hominibus divitibus, etiam seposita lege positiva, jubere diebus Dominicis & festis Missam pro se celebrari, quam illi devote assistere.

CAPUT VI.

Quid Sacerdotes in receptione Honorarii servare debeant, & quæ incommoda ex Honorario profluant?

1 *Honorarium accipi debet a Sacerdote ut* oblatio *voluntaria.*
2 *Honoraria habenda sunt ut alia bona Ecclesiastica.*
3 *Indignum est, ut Honoraria habeatur ut rerum profanarum pretia.*
4 *Cavendum Sacerdoti, ne de his Honorariis mercari videatur.*
5 *Nihil pro Missis* exigendum.
6 *Synodi Tridentinæ Decretum contra conventiones super Honorariis Missarum.*
7 *Decretum Synodi Mechliniensis contra similes stipulationes.*
8 *A Missæ celebratione abesse debet animus* mercenarius.
9 *Modas agendi aliquorum Sacerdotum indicat Missas ad quæstum celebrari.*
10 *Indicium animi mercenarii in Sacerdotibus.*
11 *Secundum illius indicium.*
12 *Nonnunquam mercenario modo per ratione stipendii major, vel minor est Missæ solemnitas.*
13 *Indecens est; quod ex Honorariis Missarum Sacerdotes vivere debeant.*
14 *Hinc contingit plures non solo pietatis affectu Missam celebrare.*
15 *Verendum ne hodie plures ex humano affectu ad Altare accedant.*
16 *Plures hodie videntur ordinari Sacerdotes, ut ex Missis victitent.*
17 *Ob Honoraria Sacerdotes se facile Divitum obsequio cum vilipendio Sacerdotii addicunt.*
18 *Quod remedium contra hos abusus?*
19 *Sanctus Franciscus veritus Missas* quæstuarias, *tantum unam celebrari voluit.*
20 *Sanctus Ignatius Honoraria accipi noluit.*
21 *Monasteria omne etiam sponte oblatum Honorarium respuentia merito laudanda.*

I. HODIERNUM Missarum *honorarium* speciem quamdam esse voluntari oblationis, atque in locum oblationum successisse capite præcedenti ostendimus; consequenter, sicut Laici illud tanquam Deo acceptam oblationem Sacerdoti offerre debent, ita quoque illud Sacerdotes non tanquam pretium Missæ, sed ut *voluntariam* oblationem *grato* animo accipere tenentur; unaque ostendere, se velle Deo *voluntarie* sacrificare: *Et si quando nihil aut aliquid minus* liberali *animo* honorarii *loco eis donatum fuerit, non in hoc contristentur, minimeque aliquod indignationis dent indicium: quin potius ut ostendant se magno liberalique animo* gratis *dare, quod gratis acceperunt; ab omni cogitatione, & desiderio muneris ac* honorarii *se semper contineant, & si quando aliquid accipere cogantur, illud quamvis* exiguum *lætiori lubentiorique animo accipiant, quam paupercula illa vidua æra minuta duo, quæ sola habebat, in gazophylacium mittebat.* Ita Directorium Ecclesiasticæ disciplinæ, Coloniensi præsertim Ecclesiæ accommodatum sub finem decimi sexti sæculi per Octavium Frangipanum Mirthum Episcopum Ticaricensem Sedis Apostolicæ per Germaniam inferiorem, & Belgarum Provincias Nuntium; nec non per Facultatem Theologicam Lovaniensem approbatum, *lib. 1. tit. De Divinis Officiis num.* 53.

II. Hinc consequitur, *honoraria* hæc tanquam Fidelium *oblationes* in substentationem Ministrorum Ecclesiæ Deo factas, non secus ac alias oblationes, & decimas, bonis Ecclesiasticis esse annumerandas; uti recte docet Boetius Epo apud Duacenses olim Sacr. Canonum Primarius Antecessor, ad *cap. 1. tit. De Testamentis, num.* 80. adeoque falsam esse Doctorum de his *Honorariis* ideam, qui ea *quasi patrimonialibus* Clericorum accensent, atque a proventibus *vere* Ecclesiasticis distinguunt.

III. Peiorem adhuc de *Honorariis* his ideam formant illi, qui asserere non erubescunt, quod *stipendia* Missarum *ad modum pretii rerum habent medium, infimum, & summum*: considerantes sane illa non tanquam *voluntarias* fidelium religiosas oblationes; sed ut quædam profanarum rerum pretia. Quo quid turpius, ne dicam abominabilius cogitari potest?

IV. Cavendum autem Sacerdotibus, ne suo modo agendi, eam se de stipendio sive Honorario Missarum ideam habere ostendant; conventiones directe, aut indirecte super hisce Honorariis ineundo.

De qua infami mercatura quorumdam Sacerdotum ita anno 1324, conqueruntur Patres Synodi Toletanæ *Can.* 6. *Multa mentis amaritudine concitamur, gravique doloris aculeus perfodit mentem nostram, intelligentes, quod aliqui Presbyteri detestanda & abominabili ambitione cæcati, pro Missis per eos celebrandis pecuniam exigunt, & super hoc ac si vellent vendere rem profanam,* impudenter mercantur: *quandoque etiam publice, qui eas faciunt celebrari, æstimantes, quod ex eorum facto perniciose vendant gratiam Dei, quæ in Sacramento Missæ confertur, vel verius ipsum Deum, qui nobis sub specie dicti Sacramenti se exhibet, pecunia posse vendi.*

V. Post hæc abominandum hunc abusum ex sordida Sacerdotum avaritia promanantem extirpare volentes, subjungunt: *Verum cum dictum Sacramentum super omnia pretiosum, sit* liberaliter *sicut cætera Sacramenta celebrandum: districtius prohibemus, ne aliquis Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam temporalem; sed* grate *accipiat, si aliquid per facientem Missas celebrandi oblatum sibi* charitative *fuerit*, absque pacto & conventione quacumque: *Qui vero contrarium fecerit, a celebratione Missæ per annum noverit se suspensum, & alias pro tam gravi excessu ad arbitrium proprii Episcopi puniendum.*

VI. Synodus Tridentina advertens, Sacerdotes cupiditate excæcatos nequaquam a profano illo mercimonio cessare, injunxit Episcopis, ut e medio tollant, quidquid avaritia contra reverentiam Sacrificii Missæ induxit; atque in primis, *cujusvis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur; nec non importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potius quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a Simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino prohibeant*: In Decreto *de observandis, & evitandis in celebratione Missæ.*

VII. Decreto Synodi Tridentinæ satisfacere cupiens Synodus P. I. Mechliniensis, *tit. de Decanis cap.* 11. *Pastoribus & quibuscumque Sacerdotibus inhibet sub pœna suspensionis, ne per se vel alium*, directe, *vel* indirecte stipulentur *pro Missis votivis, ad piorum postulationem celebrandis, sed quod eis* sponte *oblatum fuerit, accipiant.*

VIII. Dum vero Synodi adeo sollicite cavent, ne quæ conventio, aut illiberalis eleemosynarum exactio; aliunde turpem quæstum sapiens, occasione celebrationis Missarum interveniat; quid aliud voluerunt, nisi generaliter præcavere, ne Sacrificium Missæ, mercenario & sordido modo a Sacerdotibus tractetur, seu potius profanetur? quod & ipsa ratio clamat, ac dignitates, & sanctitas Sacrificii expostulant.

Quod si enim fatemur (*ait Synodus Trident. loco citato*) *nullum opus adeo sanctum, ac divinum a Christi fidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in altari per Sacerdotes quotidie immolatur; satis etiam apparet, omnem operam, & diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest interiori cordis munditia, & puritate, atque exteriori devotionis, ac pietatis specie peragatur.*

IX. Si hodiernum plurimorum Sacerdotum, præsertim tenuioris fortunæ inter Sæculares, & inter Regulares, quorum Monasteria hisce Missarum *honorariis* victitant, modum agendi vel leviter attendamus, proh dolor! verendum ne & hodie verissimum sit, quod jam pridem deploravit Alvares Pelagius, *lib. 2. de Planctu Ecclesiæ, art.* 5. quod tot dicantur Missæ *quæstuariæ*, ut apud populum, vel Clerum Corpus Domini jam vilescat.

Nonne plurimos hodie conspicimus Sacerdotes ad domos mortuarias cursitare, ubi stipendia, præsertim pinguiora se accepturos sperant; non secus atque opifices ac mercenarii quique, operum suorum pinguiores mercedes venantur.

X. Quam paratos, & obvios reperies Sacerdotes plurimos ad Missæ Sacrificium quacumque hora, & quocumque loco, tametsi etiam parum opportunis & canonicis, celebrandum, si congruentia ad ipsorum placitum offerantur Honoraria! econtra quam difficiles, & refractarios habebis, ut hora & loco quantumvis populo maxime opportunis, & subinde fere necessariis, Missam celebrandam suscipere velint, si Honoraria congrua desint! quasi Sacerdotes ordinati non tam essent ad offerendum Sacrificium tanquam ministri Ecclesiæ, ad devotionem, & ædificationem fidelium, quam ut ex celebratione Missarum sibi comparent *Honoraria* sive stipendia, atque ex iis vivant. Unde similes Sacerdotes parum attendere solent, num celebratio Missarum tempore aut loco magis congruis fiat, modo hoc loco aut tempore celebrando majus Honorarium accipere possint. Quid hæc nisi mercenarium Sacerdotum illorum animum in Missarum celebratione indicant?

XI. Adhæc non paucos conspicimus, tam e Sæcularibus, quam Regularibus, mercenariorum seu opificum more, stipendia Missarum pro mensura laboris, & temporis in earum celebratione impendenda taxantes atque commensurantes.

Quid hodie familiarius, quam majora taxari stipendia dum in hoc illove altari celebrantur; eo quod ob quamdam devotionem populi erga certam Imaginem, vel Sanctum, plura ad illud Altare petantur fieri Sacra? Quo fit ut pluribus Sacerdotibus concurrentibus ad celebrandum, nonnunquam tempore aliquo sit expectandum, ob quam expectandi moram, Sacerdotes illi quasi mercenarii, Missæ celebrationem ampliori stipendio compensatam volunt.

Si Ecclesiæ utilitas postulet, ut certis destinatisque horis Sacra legantur, nonne videmus, quod more mercenariorum majus stipendium requiratur, quam si libertas hora quacumque celebrandi Sacerdotibus illis relinquatur? Quo quid evidentius, in oblatione Sacrificii non tam inspici, quid hic & nunc postulet utilitas Ecclesiæ, quam quid exigat quantitas stipendii.

Si ulterius similes Sacerdotes requirantur, ut ad dissitam aliquam Ecclesiam celebrandi gratia accedant nonne mox ut quidam bajuli, aut nuntii volent stipendium labori itineris, & tempori impendendo præcise esse proportionatum?

XII. Nec hic Sacerdotum sistitur mercenarius animus. Eo enim hodie mercenarius ille taxandi modus devenuit, ut ipsa Sacrificii solemnitas, non jam a Festi solemnitate atque Ecclesiæ præ-

scri-

scripto, sed a quantitate stipendii persoluti, aut persolvendi desumenda videatur.

Quid hodie frequentius, quam Missæ Sacrificium pro cujusque privato affectu, nulla publica causa aut Festi solemnitate occurrente, solemnissime peragi, modo stipendium pro ratione solemnitatis; more mercenario a Ministris illis taxatum, offeratur? e contra si desit hujusmodi stipendium, occurrat quantumvis magna festivitas, non ritus solemnis, sed ritus simplicior stipendio proportionatus habebitur. Quinimmo, in nonnullis Ecclesiis conspicimus, per similes mercenarios ministros, ipsum ritum ab Ecclesia præscriptum nonnunquam truncari, & fœde mutilari: quia stipendium ipsorum judicio, quo nonnisi stipendium ponderatur, non correspondet labori quem Sacrificii decantationi cum integro ritu peragendi impendere deberent? O mercimonia!

XIII. Dicat forsan nonnemo, quid mirum si honoraria, stipendiave Missarum tam anxie a nonnullis Sacerdotibus quærantur; nec faciles se ad celebrandum, nisi hæc adsint, præbeant; cum vel ipsi, vel ipsorum Conventus maiore ex parte ex hisce honorariis stipendiisve vivere cogantur? Haud diffiteor, ita in more positum esse: Sed quis & illud non deploret, immo exhorrescat, ipsum tremendum divinissimumque, atque Religionis nostræ augustissimum Mysterium, eo esse vilitatis redactum, ut ceu quoddam opificium victui quotidiano parando subservire debeat? Quis ambigat, quin temporalia modo mercenario & sordido facile ex Missarum celebratione sint quæsituri, qui Missæ celebratione tamquam medio ad vitæ necessaria paranda uti consuntur?

XIV. Atque hinc contingit, quod Sacerdotes ex Missarum honorariis victitantes, ex humano potius affectu, aut consuetudine, aut sane ex necessitate vitæ subsidia consequendi, quam devotionis affectu, & Spiritus Sancti impulsu quotidie ad Missam celebrandam accedant.

XV. Immo si horum Sacerdotum ratio agendi propius attendatur, vereendum ne cum Patribus Synodi Coloniensis anno 1536. part. 2. cap. 10. dicere etiam hodie debeamus: *Terret nec immerito nos sermo Dominicus, qui vetat nos sanctum dare canibus, & margaritas nostras projicere ante porcos, dum quosdam leviculos Sacerdotes, illotis manibus pedibusque, ut in Proverbio est, audacius in hæc sacratissima mysteria, quam in profana irrumpere comperimus. Quales sunt*, Qui humano affectu tantum & potius ex more, quam devotionis ardore *ad altare accedunt, quorum polluta est mens & conscientia, quos merito horrere[illegible] Evangelii exemplum (quod Joannis XIII. legimus in hæc [illegible]* Et postquam accepisset buccellam introivit in eum Satanas *& cætera, quæ sequuntur) ad meliorem vitæ frugem, attentemque tanti mysterii contemplationem revocaret.*

An non mirum cum Sacrilegii irreverentia hodie conspicimus, Sacerdotes vitam otiosam, immo multis defectibus, ne dicam criminibus obnoxiam agentes, necessitate victum quærendi ex stipendiis Sacrorum quodammodo compulsos, accedere ad *quotidianum* Sacrificium, non secus ac atque opifices ad opus suum [illegible] causa in dies properare solent?

Non dubium quin & hodie verum sit, quod olim dixit Sanctus Augustinus; *Omnem conditionem includere bonos, & malos, esseque Clericos perinde falsos, ac Monachos. Sunt*, ait, *& Monachi falsi, & nos novimus tales, sed non periit fraternitas pia propter eos, qui profitentur, quod non sunt; tam sunt enim Monachi falsi, quam Clerici falsi, & fideles falsi*; & tamen nonne inviti hodie videmus, quod in plerisque Monasteriis nulla bonos inter & malos, veros & falsos fratres intercedente differentia, omnes frequentissime, si non quotidie, tremendis Altaribus assistant, quin assistere jubeantur: in illis præsertim Congregationibus, quibus vivere ex Sacrorum stipendiis in more positum est. O quot exinde non timenda sacrilegia?

XVI. Hi plerumque sunt e Sacerdotibus illis, de quibus ad Nepotem suum scribit Cardinalis Bellarminus: *Plurimi ordinari cupiunt pro utilitate sua, non Ecclesiæ, & de* celebratione Missæ faciunt artem de pane lucrando: *Unde Sacerdotium contemptibile redditur, & Ecclesia scandalis scatet.*

Nec hæc tantum in ordinatione Sacerdotum sæcularium metuenda; sed & Regularium, præsertim illorum Ordinum, qui ex honorariis Missarum victum quærere solent: omnesque, modo ætatem Sacerdotio prærequisitam attigerint, ad Sacerdotium mittere consueverunt; atque Sacerdotes ordinatos honorarii quotidiani lucrandi causa, ad quotidianum Sacrificium quodammodo adigunt. Sed de hoc latius infra *tit.* 9. ubi de *Ordine* agetur.

XVII. Ex hoc quoque Sacerdotum mercenario agendi modo evenit, ut Sacerdotes se magnatibus, & divitibus quibusque celebrandi causa Cappellanos constituant: quos hi ut servos admittunt, nec honestius plerumque tractant, quam artifices, qui ad opera sua elocanda spe mercedis invitantur; gloriosum autumantes, inter famulos, seu pedissequos suos, non tantum vile aliquod hominum genus, sed ipsos quoque Sacerdotes numerare. At de hoc abusu latius *cap.* 8. ubi de Oratoriis domesticis agitur.

XVIII. Hæc aliaque, quæ ex hodiernis Missarum stipendiis profluunt; ipsumque Missæ sacrificium horrendum in modum profanant, vileque ac contemptibile Catholicis pariter, & Acatholicis reddunt, Ecclesiarum Prælati, ac præcipue Episcopi ex mandato Synodi Tridentinæ omnibus viribus, tamquam abusum vere magnum, & execrandum eradicare tenentur; omniaque remedia adhibere, quæ eum in finem subservire queunt. Inter media autem illud non minimum videtur, ut neminem ad Sacerdotium admittant, quem verisimiliter intelligunt, eo præcipue fine Sacerdotio initiandum præsentari, ut vel sibi, vel Communitati suæ ex celebratione Missarum victum conquirant; atque ita verendum sit, ne ex celebratione Missarum faciat artem de pane lucrando. De quo latius infra, *titulo de Ordine*.

XIX. Profanationem hanc, aliaque incommoda veritus Sanctus Franciscus, teste Alvare Pelagio, *voluit, quod in quocumque loco Fratres contenti essent una Missa, præsciens, Fratres se velle justificare Missas, &* ad quæstum eas reducere: *sicut videmus hodie fieri*, Hæc ille loco supra citato.

XX. Similiter Sanctus Ignatius Societatis Fundator, *part.* 6. Constitutionum cavit: *Omnes, qui sub obedientia sunt Societatis, meminerint, se gratis dare debere, quæ gratis acceperunt, nec postulando*, nec admittendo stipendium, *vel* eleemosynas ullas, quibus Missæ, *vel confessiones, vel prædicationes; vel lectiones, vel visitationes, vel quodvis aliud officium ex iis, quæ Societas juxta nostrum Institutum exercere potest, compensari* videatur: *ut sic majori cum libertate possit & proximorum ædificatione, in divino servitio procedere.*

XXI. Unde & Christianus Lupus in Dissertatione 2. prœmiali ad *tom.* 3. *Schol. cap.* 11. ait: *Reformata quædam, omnem etiam* sponte *oblatum denarium refutantia, Monasteria sunt plurimum laudanda, & orandus est Deus, ut ad omni saltem coactioni renuntiandum nos promovere; atque ita casta Patrum corda in nos reducere dignetur.*

CAPUT VII.

De Anniversariorum, & Missarum Fundationibus, eorumque Reductione.

1 *Primis sæculis anniversaria dies obitus celebrata; sed an annuatim recurreret incertum.*
2 *Sæculo* IX. *anniversaria annuatim recurrentia nota fuere.*
3 *Anniversaria Regum, & Abbatum celebrabantur in Monasteriis.*
4 *Anniversaria jam pridem cum Missa, & Psalmorum cantu peracta.*
5 *In die anniversaria antiquitus campanæ etiam pulsabantur, & eleemosynæ pauperibus distribuebantur.*
6 *Occurrente anniversario Monachis, & Canonicis refectio dabatur.*
7 *Apud Canonicos hæ refectiones in denarios Canonicis præsentibus distribuendos conversæ sunt.*
8 *Anniversaria olim pro Fundatoribus, & Benefactoribus fieri solita; nec quidquam Ecclesiæ pro eorum celebratione assignatum.*
9 *Hodie pro celebrante, Ministris, & etiam Ecclesiæ fabricæ certa summa relinqui solet.*
10 *Quo solemnia anniversaria celebranda, pendet præcipue a Fundantium voluntate.*
11 *Anniversaria nunc valde multiplicata; & unde?*
12 *Accesserunt Missarum multarum fundationes.*
13 *Fundationis Missæ quotidianæ meminit Alexander III. eamque nonnihil restringit.*
14 *Fundationes Missarum quotidianarum non facile admittendæ sunt.*
15 *Missarum quotidianarum celebratio injuncta uni Sacerdoti ignota olim fuit.*
16 *Tempus quo illa injunctio cœperit.*
17 *Qui Cappellaniam cum onere Missæ* quotidianæ *habet, an debeat quot die Missam celebrare?*
18 *Obligatus ratione Beneficii ad celebrandum, satisfacit dando substituto conveniens Honorarium.*
19 *Potest-ne semper possessor simplicis beneficii sub onere Missarum sibi retinere partem fructuum, dum alteri Sacerdoti committit celebrationem Missarum?*
20 *Qui accipit Honorarium pro Missa, non potest alteri eam committere parte Honorarii retenta.*
21 *Quæ disparitatis ratio?*
22 *Qui Beneficii etiam simplicis fructus percipit, debet se ut Ecclesiæ Ministrum exhibere.*
23 *Nulla Cappellaniarum cum solo onere celebrandi Missam utilitas esse solet.*
24 *Debet Fundatorum mens impleri, & quis soleat esse defectus.*
25 *Anniversaria, & Missæ fundatæ, frequenter admodum negligenter peraguntur.*
26 *Quæ Pastorum circa hæc cura esse debeat?*
27 *Qui animo mercenario his officiis interesse censeantur? quibus distributiones dandæ?*
28 *Vitandus animus mercenarius in persolvendis anniversariis.*
29 *Unde factum ut omnibus fundationibus Missarum satisfieri non potuerit?*
30 *Synodus Tridentina dat Episcopis facultatem anniversaria, & Missas reducendi ad minorem numerum; & quare?*
31 *Sacerdotes privata auctoritate ea reducere non possunt.*
32 *An Episcopi extra Synodum habeant illam facultatem?*
33 *Decretum Sacræ Congregationis potestatem Episcoporum restringens, in Belgio non receptum.*
34 *Reductiones faciendæ prævio examine, & auditis quorum interest.*
35 *Episcopus in reductione non tam utilitatem privatorum, quam augmentum divini cultus attendere debet.*
36 *Non multum urgendi Fideles ad Missarum fundationes, præsertim a Presbyteris; & quare?*
37 *Si Fundator voluerit Missam certo loco, aut tempore fieri, voluntas servanda est.*
38 *Potest Episcopus has conditiones interdum tollere, aut mutare.*

I. A Primis sæculis defunctorum extremum diem annua celebritate cultum fuisse, testis est Tertullianus. *De Corona Militis, cap.* 3. *Oblationes pro Defunctis, pro Natalitiis annua die facimus.*

Et apud Caſſianum, *Collat.* 19. *cap.* 1. legitur: *Nam prioris Abbatis, qui eidem Cœnobio præfuerat*, anniverſaria *depoſitio ſolemniter celebrabantur*. Plura ibidem vide apud Gazæum in notis.

An vero anniverſaria illa Officia ſemel tantum, an perpetuo recurrerent, non auſim affirmare, ait Mabillonius in præfatione in primam partem ſæculi III. Benedictinorum, *num.* 101.

II. In Vita Sancti Eigilis Abbatis Fuldenſis ſcribit Candidus Monachus: *Simili namque conſilio atque Fratrum noſtrorum de hac luce defunctorum in Natale ſancti Ignatii Martyris Chriſti, qui paulo inferius ab hac* anniverſaria *numeratus, propter interceſſionem tanti Patroni, in Miſſarum celebratione, pſalmodiis, & oratione ſancta celebrari ſancivit. Hujus rei ſiquidem Conſtituto, dum cunctæ Congregationi prælecta eſſet, ac deinde ſi placeret, interrogatum fuiſſet, reſpondebatur ab omnibus: Placet. Sed ne cui fortaſſe hæc celebratio ſuperſtitioſa, & caſſa eſſe videatur, legat collationes Sanctorum Patrum, & ibi reperiet hujus Feſtivitatis exemplum.*

Ex his non obſcurum eſt, ſimilia Anniverſaria ut minus ſæculo IX. quo dictus Sanctus vixit, nota fuiſſe.

III. Unde & eodem ſæculo Synodus Piſtenſis multorum Epiſcoporum, & Abbatum ratas habuit *refectiones*, quas Hilduinus Abbas conſtituit Dionyſianis Monachis in Feſtivitatibus Sanctorum, quorum corpora in eodem loco ſunt humata, atque *Anniverſario Dagoberti Regis ex Auriaco*. Deinde ſubdit: *Charitates etiam in* Anniverſariis *Regum, & Albatum de cellario Abbatis juxta ſolitum accommodentur. Item* refectiones, *Fratribus de rebus Eccleſiæ ac theſauri veluti Hilduinus ordinaverat ſubminiſtrandas, hoc eſt in Purificatione ſanctæ Mariæ, Aſſumptione ejuſdem, Nativitate, Miſſa ſancti Petri Apoſtoli*, Anniverſarii Ludovici Imperatoris, *Feſtivitate omnium Sanctorum, dieque* depoſitionis *ſuæ decernimus*. Habentur Tom. 8. Concil. General. col. 756.

Quin & ſub initium ejuſdem ſæculi in Conventu Abbatum Aquiſgranenſi *cap.* 73. decretum eſt *ut pro Abbate defuncto* anniverſarium *fiat Officium*.

Scribit quoque circa idem tempus Amalarius, *lib.* 3. *De Eccleſiæ Officii cap.* 44. *Anniverſaria dies ideo* repetitur *pro Defunctis, quoniam neſcimus qualiter eorum cauſa habeatur in alia vita*.

IV. Quo ritu Anniverſaria hæc antiquitus celebrarentur, incertum eſt. Hoc ſatis conſtat, non eodem ritu, nec eadem celebritate ubique fuiſſe peracta.

Ex verbis ſupra e Vita S. Eigilis relatis patet, quod Anniverſarium Sturnii Abbatis Fuldenſis, *in celebratione Miſſarum Pſalmodiis, & Oratione celebrari ſanciverit peragi* S. Eigilis Abbas.

Illud quidem Anniverſarium etiam ante Eigilis Decretum, fuiſſe a Monachis Fuldenſibus celebratum, ſed minus ſolemniter, evincit eorum libellus ſupplex Carolo Magno oblatus, in quo dicunt: *Pro Sturnio quoque Abbate in Anniverſaria* obitus *die, unam Vigiliam, & unum Pſalterium per ſingulos annos* legimus.

V. Apud Ordericum Vitalem, *lib.* 3. *hiſtoriæ* refertur, Osbernum Abbatem Uticenſem conſtituiſſe *generale anniverſarium* ſingulis annis fieri pro patribus, & matribus, pro fratribus, & ſororibus omnium Monachorum Cœnobii Uticenſis. *Anniverſarium vero, de quo loquimur (ait Vitalis) ſexto Kalendas Julii ſic agitur*. Omnia ſigna ſero & mane *ad Officium defunctorum* diu pulſantur, *volumen mortuorum ſuper altare diſſolutum palam expanditur, & deprecatio prius pro defunctis, poſtea pro vivis parentibus, & benefactoribus cunctis Fidelibus Deo offertur. Miſſa vero matutinalis ab Abbate celebriter canitur: ab eleemoſynario autem tot* pauperes, *quot Monachi ſunt, ipſa die in Cœnobio colliguntur*.

Hinc habemus, nequaquam recens eſſe, quod omnia ſigna, id eſt, campanæ ſero & mane ante Officium *diu* pulſentur.

Ulterius habetur, quod in die anniverſaria ſpecialiter eleemoſynæ in pauperes diſtribuerentur.

VI. Hoc quoque jam pridem in uſu fuiſſe videtur, ut die anniverſaria recurrente, Fratribus refectio amplior daretur, uti ſupra ex Synodi Piſtenſis Decreto vidimus. Et verbis e vita S. Eigilis ſupra relatis ab auctore ſubjicitur: *Eadem vero die ob reverentiam tantæ ſolemnitatis, ſecundum congruentiam Monaſticæ victæ ad* victum *fraternum* cultius *quid* ſolito jucundiuſque *fieri demandavit*.

Apud Miræum in Donationibus Belgicis, *tom.* 1. *pag.* 388. *cap.* 62. occurrit diploma Godefridi Barbati Ducis Brabantiæ, quo fit donatio Collegio Canonicorum Lovanii in Eccleſia Sancti Petri *de Rode* cum univerſa dote ſua, ea adjecta lege, ut in anniverſario Domini Ducis, quandocumque occurreret, Fratres ſimul eſ-
„ ſent *in charitate*; & ſi res aliquando ad ea concreſceret in an-
„ niverſariis uxoris ejuſdem Ducis Dominæ Idæ (*a*), & matris
„ ejus Aleidis ſimilis ageretur *lætitia*.

Si quis Capitulorum, & Monaſteriorum antiqua monumenta revolvat, plura ejuſmodi anniverſaria reperiet; habenturque in Collegiis Academicis pleraque defunctorum Præſidum, & Benefactorum anniverſaria cum refectione Communitati ea die danda; quam vocabulo barbaro *pitantiam dicere conſueverunt*.

☞ Quin & in regno Hiſpaniæ ſæculo XI. uſitata fuiſſe convivia defunctorum, ad quæ tum Laici, tum Clerici conveniebant, colligitur ex Synodo Coyancenſi (*b*) habita in Hiſpania, anno 1050. in qua legitur hoc pium Decretum, *Can.* 5. *Clerici & Laici, qui ad convivia defunctorum venerint, ſic panem defuncti comedant, ut aliquod boni pro ejus anima faciant; ad quæ tamen convivia vocentur* pauperes, & debiles *pro anima defuncti* ☜.

VII. In Collegiis Canonicorum poſterior ætas has refectiones, in denarios inter Canonicos celebrationi anniverſariorum aſſiſtentes diſtribuendos ubique fere convertit; quarum diſtributionum mentio fit in *Cap. Unico, De Clericis non reſidentibus in VI.* Decrevit ibidem Bonifacius VIII. id quod ſtatutum erat de diſtributionibus Horarum Canonicarum, *De diſtributionibus etiam pro defunctorum anniverſariis largiendis obſervandum*.

VIII. Antiquitus anniverſaria illa nonniſi pene pro Fundatoribus, & Benefactoribus agebantur; neque aliqua certa ac determinata ſumma, quæ Celebranti & Miniſtris in honorarium cederet, aſſignari ſolebat.

IX. At poſtquam Miſſarum honoraria invaluerunt, etiam pro celebrandis anniverſariis *honoraria* Sacerdoti celebranti, & Miniſtris aſſiſtentibus aſſignari cœperunt; idque pro ratione celebritatis, qua celebranda ſunt; inſuper nummus aliquis ipſi Fabricæ Eccleſiæ pro impenſis in Sacrificium, & ornamenta faciendis conſtitui.

X. Porro celebritas anniverſariorum, necnon relictorum, vel in pauperes, vel Miniſtros Eccleſiæ, aliave pia opera diſtributio dependent a Fundatorum voluntate, & arbitrio, quæ illorum prima lex eſſe ſolet.

XI. Sicuti cuilibet particulari liberum tandem fuit, dato Honorario, ſibi *ſpecialem* Miſſam juberi fieri; ita quoque eadem ratione invaluit, ut quiſque potuerit *ſpeciale anniverſarium* fundare; atque hoc pacto poſtremis hiſce ſæculis anniverſaria in immenſum excrevere.

XII. His acceſſere inſuper crebræ Miſſarum fundationes, quæ vel quotidianam, vel plures per menſem, aut hebdomadam, vel annum, pro ratione ſtipendiorum, & voluntate fundatorum Miſſas requirunt.

XIII. Fundationis Miſſæ quotidianæ mentio occurrit in *cap.* 11. *tit. De præbendis*: ubi narratur, quod Præpoſitus & Capitulum Eccleſiæ Collegiatæ Inſulenſis in Flandria, communi voluntate cuidam Sacerdoti Præbendam unam dediſſent in Eccleſia ſua, ita quod *Miſſam de Sancta Maria* (niſi corporis infirmitate gravatus ſit) debeat *quotidie* celebrare, & Eccleſiam nonniſi communi tam Præpoſiti; quam Capituli aſſenſu poſſet deſerere, vel cuiquam præbendæ illius *anniverſarium* delegare. Pontifex Alexander III. interpellatus hanc conceſſionem hoc tenore firmavit: *Quam ſiquidem inſtitutionem eatenus confirmamus, ut prædictus Sacerdos, niſi infirmitate corporis fuerit impeditus*, aſſidue *debeat obſequium ſuum impendere Eccleſiæ memoratæ, &* quanto *frequentius poteſt* (ſalva honeſtate ſua, & debita devotione) *Miſſarum ſolemnia celebrare: nec ſibi liceat hoc illi ſubtrahere: ſive cauſa voluptatis, ſive ſe ad aliam Eccleſiam transferendo*.

☞ XIV. Hujus reſtrictionis (*ſalva honeſtate ſua*, & *debita devotione*) ratio notanda eſt, quam ex Panormitano aſſignat Proſper Fagnanus his verbis: *Quia talis inſtituto præberet multoties occaſionem, ſeu materiam peccandi, cum facile non contingat ſacerdotem* quotidie *devotum exiſtere ad celebrationem*.

Hæc ſane ratio ſi ab Epiſcopis, & Prælatis attenderetur, agnoſcerent indubie ſimiles Miſſarum fundationes, nec facile admittendas, nec ſacerdotibus quibuſcumque eſſe committendas; cum pauciſſimi reperiantur, præſertim inter alios, qui ſolent hujuſmodi Miſſarum celebrationem ſuſcipere, ea devotione & pietate, ut quotidie ſint diſpoſiti digne ſacris Altaribus adſtare, & metuendum ſacrificium offerre.

XV. Hinc pluribus ſæculis hujuſmodi Miſſarum quotidianarum celebratio, uni Sacerdoti injuncta, ignota fuit.

Habetur quidem ex antiquis formulis fundationum ac dotationum Monaſteriorum & Eccleſiarum, quod fundatores ſolerent bona ſua in Monaſteriorum fundationem, ac dotationem pro remedio animæ ſuæ, aut parentum ſuorum offerre, nullus tamen determinatus Miſſarum numerus expreſſus reperitur priſtinis illis ſæculis.

Quin nec legitur primis Eccleſiæ ſæculis, vel in Monachorum regulis, vel in aliqua Epiſcoporum Synodo injunctum fuiſſe Presbyteris *quotidie* Miſſæ ſacrificium offerre.

XVI. Primum de hac quotidiana Miſſæ celebratione Decretum occurrit in quodam Concilio Compoſtellano, anni 1056. quod ex ſchedis Antonii Auguſtini annalibus ſuis inſeruit Baronius ad eumdem annum, & prout expreſſum ibidem fuit, inſertum legitur Tom. IX. Conciliorum Generalium *pag.* 1087. ut proinde fides hujus Concilii unice innitatur prædictis ſchedis Antonii Auguſtini.

In hoc Concilio inter alia, quæ ad diſciplinam Eccleſiaſticam conſervandum ſpectant, illud ſancitum legitur: *Ut Sacerdotes omnes*, Epiſcopi, atque Presbyteri Miſſam quotidie celebrarent.

Ad hoc ſtatutum reflectens Mabillonius in Præfatione ad ſecundam partem ſæculi VI. Benedictinorum *n.* 95. ait: *Hæc* prima *de hac re conſtitutio legitur, & quidem id maxime probandum, ſi modo Sacerdotum omnium mores tanti myſterii dignitati, & ſanctitati reſponderent, abeſſet ſordidus quæſtus, & lex conſuetudinis, quæ in trivialem uſum degenerat*.

Neque eamdem Miſſarum multitudinem a Sancto Franciſco ſæculo XIII. probatam fuiſſe ſufficienter indicavit idem Sanctus, dum juſſit fratres ſuos in ſuis Eccleſiis una Miſſa eſſe contentos, uti hoc tit. *cap.* 6. *num.* 19. dictum eſt. ☜

XVII. Quamvis uſus fundandi Miſſas quotidianas deinceps obtinuerit, cenſet tamen Fagnanus *num.* 8. *ad cap.* 11. *tit. De Præbendis ſtatutum, vel pactum, quo Sacerdos obligatur ad celebrandum unam Miſſam* quotidie *& de uno Sancto non adeo ſtricte eſſe intelligendum, ut* ſingulis *diebus abſque ulla intermiſſione, vel ſemper de illo Sancto celebrare teneatur; ſed hanc interpretationem admittere, ut illam celebret quanto frequentius poterit*, ſalva honeſtate, & devotione, *prout ejuſmodi ordinationem & pactum hic temperat, & moderatur Pontifex*.

Immo quia onus quotidie celebrandi gravius viſum fuit, Cæleſtinus Pontifex Præbendam illam in duas diviſit, uti teſtatur Innocentius III. *Lib.* 2. *Regiſtri pag.* 487. his verbis: *Verum prædeceſſor Papa memoratus, uni Presbytero eſſe nimis oneroſum attendens,*

(*a*) Ida fuit prior uxor Godefridi Barbati, cam alii Sophiam non recte nuncupant.

(*b*) Tarraconenſis Hiſpaniæ olim oppidum, nunc pagus *Valentia* dictus prope Ovetum Urbem Aſturiæ, ut teſtatur Mariana.

tendens, divina ſingulis diebus *celebrare*, *Præbendam ipſam diviſit in duas*.

Verum pro reſolutione hujus Decretalis notandum, quod Presbyter, cui hæc Præbenda cum onere Miſſæ *quotidianæ* erat aſſignata, ex vi inſtitutionis eſſet obligatus eam Miſſam quotidie *per ſe* celebrare; uti colligitur ex finali hac clauſula: *Vel cuiquam Præbendæ illius anniverſarium delegare*; & communiter notant Canoniſtæ, concluduntque ad hunc caſum, reſolutionem, ſeu moderationem Pontificis eſſe reſtringendam.

Si enim in fundatione, aut inſtitutione *expreſſe* cautum non ſit, Presbyterum fundationem gaudentem debere *per ſe* Miſſam celebrare, poteſt toties quoties ei videbitur abſtinere, atque *per alium* oneri ſatisfacere; & conſequenter cum hic ceſſet ratio illa *honeſtatis* a Pontifice pro fundamento reſtrictionis aſſumpta, ceſſat quoque ipſa moderatio.

XVIII. Quæſitum aliquando fuit a Congregatione ſub Urbano VIII. *An Rector Beneficii, qui poteſt* per alium *celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti, dare ſtipendium ad rationem redituum Beneficii. Reſpondit: Satis eſſe, ut Rector Beneficii, qui poteſt Miſſam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemoſynam congruam ſecundum morem civitatis, vel Provinciæ; niſi in fundatione ipſius Beneficii aliud cautum fuerit.*

☞ XIX. Iſta Congregationis Cardinalium declaratio ſpeciem juſtitiæ præfert, ſi præter onus Miſſarum, aliud officium ſive onus ipſi beneficiato in fundatione ſit injunctum, ratione cujus proventus beneficii percipiat.

Si vero huic beneficio nullum onus præter celebrationem Miſſarum annexum eſt, ipſe fundator proventus hoc reliquiſſe cenſetur in Honorarium Miſſarum, adeoque hujus beneficii proventus, vicem Honorarii in ſingulas Miſſas ex mente fundatoris habere videntur, atque propterea circa proventus ſimilis beneficii idem apparet ſtatuendum, quod circa Honoraria Miſſarum, quæ pro ſingulis Miſſis a fidelibus offerri conſueverunt Presbyteris.

Igitur non apparet quo titulo hic beneficiatus retinendo ſibi partem proventuum hujus beneficii, committendo alteri Sacerdoti celebrationem Miſſarum, ab injuſtitia magis eximeretur, quam Sacerdos, qui partem honorarii ſibi pro Miſſa celebranda oblati retineret, & partem dumtaxat illius alteri Sacerdoti Miſſam celebranti daret.

Cum enim fundator beneficii non requiſierit, niſi certarum Miſſarum celebrationem, ſat innuit intentionem ſuam fuiſſe, ut proventus fundationis cederent Miſſas illas celebranti, non ſecus ac alius, qui offert Honorarium Sacerdoti Miſſam celebraturo ☜.

XX. Sin autem Sacerdoti oblata fuerit eleemoſyna major ſolita, pro celebratione Miſſæ, ſi per aliam jubeat Miſſam celebrari, tenetur eamdem *integram* celebranti dare; nec *ullam* illius partem ſibi retinere poteſt, uti eadem Congregatio interrogata reſpondit. Habenturque prædicta dubia cum reſponſis, tom. 4. Bull. Rom. *pag.* 90. *&* 91.

XXI. Dictum eſt num. 18. a Congregatione Cardinalium definitum fuiſſe, quod ſatis ſit ut Rector Beneficii, qui poteſt per alium Miſſam Beneficii celebrare, tribuat Sacerdoti eleemoſynam congruam ſecundum morem Civitatis, vel Provinciæ; quamvis eadem Congregatio decreverit Sacerdotem, cui data eſt eleemoſyna major ſolita, pro celebratione Miſſæ, teneri eamdem integram conferre alteri Sacerdoti, qui pro ipſo hanc Miſſam celebraret. Ratio hujus diverſæ deciſionis videtur fuiſſe, quod in priori caſu Fundator non aſſignaverit reditus annexos Cappellaniæ *præciſe* pro *ſtipendio* ſive *honorario* Miſſarum; ſed ſimpliciter fundaverit Cappellaniam, eique aſſignaverit dotem cum onere aliquot Miſſarum celebrandarum; atque ita videatur titulo Beneficii, exſoluto hoc onere, poſſe fructus excreſcentes retinere. In poſteriori vero caſu; quia eleemoſyna *unice* offertur Sacerdoti pro celebratione Miſſæ; ſi illam Altari committat, nullus ſupereſt titulus legitimus, quo poſſet ſibi partem eleemoſynæ applicare: unde lucrum tale vocat S. Congregatio *damnabile lucrum*.

XXII. Quidquid ſit, illud conſtat, quod qui hujuſmodi Cappellaniam poſſidet, atque titulo Beneficii fructus ſibi applicat, conſiderare conſequenter debeat, Beneficium omne dari propter officium, *cap. fin. de Reſcriptis in* VI. ac proinde etiam ſe exhibere debere tanquam miniſtrum Eccleſiæ; *officium* ipſi Eccleſiæ præſtare: neque bona Eccleſiæ, ut ſunt omnium Beneficiorum etiam ſimplicum proventus, otiando conſumere poſſe.

XXIII. Qui vero vitam modumque agendi ſimilium Cappellanorum, vel Beneficiatorum expenderit, facile videbit, quam parum utilitatis & ædificationis ex hujuſmodi fundationibus provenire ſoleat, quodque fere ad nihil valeant, quam ut otioſos, ne dicam ſcandaloſos Clericos faciant, & nutriant; quamque proinde merito in Concilio Tridentino plures optaverint ſimilia Beneficia extingui, aut aliis uniri, vel aliter reformari; de quo latius infra ubi de Beneficiis agetur.

XXIV. Adhæc, ſimilium beneficiorum poſſeſſores etiam attendere debent, ſe onera a Fundatoribus impoſita ita debere adimplere, ut non verbis dumtaxat, ſed menti atque intentioni Fundatorum plene ſatisfacere ſtudeant.

Qua in re haud ſatisfaciunt, qui, ut plures ſibi fundationis proventus retinere queant, Sacerdotibus Sacra illa celebranda, aliave onera exſolvenda committunt, quos viderint minoribus honorariis onera illa velle exſolvere; nihil aut parum ſolliciti; qualiter onera illa a ſimilibus Sacerdotibus ſint exſolvenda; immo probe noverint, Sacerdotes illos mercenario modo, non ſecus atque opifices ſua opera, ſacra illa miniſteria peracturos. Et hinc fit, ut occaſione hujus fundationis, præter mentem fundatoris, plus interdum maledictionis, quam benedictionis & in Eccleſiam, & Fundatores accerſatur.

XXV. Inſuper quia ſacra illa, aliaque divina officia ſimilibus Sacerdotibus, qui ex ſtipendiis Miſſarum vivunt; atque de Miſſarum celebratione quaſi artem de pane lucrando faciunt, committuntur, fit ut plerumque plane perfunctorie & irregulariter peragantur; piaque Fundatorum voluntas, dum exterius adimpleri videtur, revera tamen negligatur. Ipſi enim indubie, & ut animæ ſuæ conſuleretur, ipſaque Eccleſia ædificaretur, hæc Officia devota ac reverenter, & modeſte, prout officiorum illorum dignitas requirit, celebrare voluere.

Unde merito Synodus Tridentina *Seſſ.* 25. in Decreto *de Purgatorio*, mandavit Epiſcopis: *Curent ut fidelium vivorum ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, eleemoſynæ, aliaque pietatis opera, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus defunctis fieri conſueverunt, ſecundum Eccleſiæ inſtituta* pie, & devote *fiant*, *&* *quæ pro illis ex teſtatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, non* perfunctorie, *ſed a Sacerdotibus, & Eccleſiæ Miniſtris, & aliis, qui hoc præſtare tenentur*, accurate, & diligenter *perſolvantur*.

XXVI. In Decretis Synodalibus Diœceſis Gandenſis ſub Antonio Trieſt *tit.* 11. *cap.* 11. ſtatuitur: *Paſtores ſedulo advigilabunt, & ſtrenue adlaborabunt, ut* vigiliæ, & exequiæ *fidelium defunctorum*, ſolemniter, tractim, & graviter, & devote *decantentur, ſub gravi mulcta in eos decernenda, qui in Officiis hujuſmodi fuerint defectuoſi*.

Si hoc Decretum ubique obſervaretur, ſperari poſſet, quod ſolito majori cum fructu atque fidelium ædificatione hæc divina Officia exſolverentur; ipſe populus veriorem, ac religioſiorem de hiſce Officiis ideam conciperet, nec tantum ut mundo aliquouſque ſatisfaceret, & ſe a vexis Sacerdotum eximeret (quemadmodum non raro hodie fit) ſed animo voluntario, & pia plane intentione vigilias, exequias, aliaque Officia celebrari poſtularet.

XXVII. Canonici quoque, & Clerici ſat oſtendunt, quo animo hiſce divinis Officiis interſint, qui *Offertorio* abſoluto, & diſtributionibus acceptis ſeu lucratis, mox, quaſi flagellis abacti, Eccleſia deſerunt: quos ut compeſceret Synodus P. II. Cameracenſis *tit.* 14. *cap.* 7. decrevit, ut illud, quod Clero ob funus, aut exequias defunctorum datur, iis, qui *eidem Officio ab initio uſque ad finem adfuerint, diſtribuatur*.

Et Synodus D. Mechlinienſis *tit.* 11. *cap.* 10. privari vult diſtributionibus illos, *qui in Miſſis votivis, &* anniverſariorum, *quæ ex fundatione ſine commendationibus canuntur*, ante primam collectam, *in Vigiliis vero* ante finem ſecundi Pſalmi Veſperarum; *& in commendationibus* ante innitium Pſalmi. In exitum *uſque ad* finem *non interſunt*.

Sacerdotes & Clerici, qui Officia hæc omittunt, mox ut honoraria ſeu ſtipendia conſueta deficiunt, ſat oſtendunt, quo affectu hæc Officia perſolvant, & frequentent. De quo latius ſupra actum eſt. *Part.* 1. *tit.* 7. *cap.* 8.

☞ XXVIII. Merito laudat Pæreſius *de Lara* in tractatu ſuo de Anniverſariis & Cappellanis *lib.* 1. *cap.* 15. Canonicos Eccleſiæ Compoſtellanæ, in qua ita adimplentur Anniverſaria illa, pro quibus *unum* dipondium datur cuilibet præbendato, etiam Canonico, ac ſi magna quantitas diſtribueretur, cujus exemplo (ait) reliquæ Eccleſiæ deberent facere, dum tamen non egeant, ſed habeant ſufficientes reditus ad ſui ſuſtentationem.

Hoc enim modo agendi oſtenderent Canonici, ſe non mere intuitu temporalium diſtributionem ſive animo mere mercenario hæc divina officia celebrare, & iis aſſiſtere. ☜

XXIX. Poſtremis hiſce ſæculis numerus Miſſarum potiſſimum multiplicatus fuit, poſtquam honorarium ſive denarius Miſſarum invaluit; eo quod offerentes ſinguli velint *pro ſe* ſpecialem Miſſam fieri. Eadem quoque ratione factum, ut *anniverſaria*, atque Miſſarum fundationes in tantum tempore Concilii Tridentini excreviſſent; ipſæque Eccleſiæ & Monaſteria tot Miſſis onerata deprehenderentur, ut iis in omnibus perſolvendis non ſufficerent.

Ulterius poſtquam invaluit Miſſarum *honorarium*; atque una populus voluit tot Miſſas celebrari, quot darentur *honoraria*, etiam multi requirebantur Sacerdotes, & Miniſtri, qui illis fundationibus ſatisfacerent.

Cum vero ſucceſſu temporis fundationum reditus vel eſſent deperditi, vel decreſcente pecuniarum valore, & rerum pretio e contra excreſcente, contigit, ut vix invenirentur Sacerdotes, qui fundationum onera vellent ſuſcipere.

XXX. Duplici hoc titulo contingebat, uti deplorat Synodus Tridentina *Seſſ.* 25. *cap.* 4. *de Reformat.* ut deperirent piæ teſtantium voluntates; & eorum conſcientias, ad quos prædicta ſpectant, onerandi occaſio daretur.

Igitur *Sancta Synodus cupiens hæc ad pios uſus relicta, quo plenius, & utilius fieri poteſt, impleri facultatem dat Epiſcopis, ut in Synodo Diœceſana, itemque Abbatibus, & Generalibus Ordinum, ut in ſuis Capitulis Generalibus, re diligenter perſpecta, poſſint pro ſua conſcientia in prædictis Eccleſiis, quas hac proviſione indigere cognoverint, ſtatuere circa hæc; quidquid magis ad Dei honorem, & cultum atque Eccleſiarum utilitatem viderint expedire*.

XXXI. Decretum hoc ſat oſtendit, Sacerdotibus non licere privata auctoritate onera Beneficiis, aut fundationibus impoſita reducere, vel immutare; ſed id quoad Eccleſias ſæculares ſpectare ad Epiſcopos.

Quapropter anno 1639. Synodus Namurcenſis *tit.* 3. *cap.* 31. conformiter ad Decretum Synodi Tridentinæ ſtatuit: *Nullus propria auctoritate reducat Miſſas, anniverſaria, & alia quæcumque onera ſuis Beneficiis incumbentia*.

Deinde *cap.* 32. addit *Et quia intelligimus plures pauciora ſacra exonerare, quam primæva ipſorum Beneficiorum inſtituto requirit; mandamus, ut de illorum reductione nos doceant intra trimeſtre*.

XXXII. Quin ſi verba Synodi Tridentinæ attendantur, reducendi, aut immutandi has pias fundationes poteſtas Epiſcopis nonniſi in Synodo Diœceſana competere videtur; uti etiam notat Garzias *de Beneficiis part.* 7. *cap.* 1. *num.* 135. addit tamen *num.* 136. *Verum eſſe tamen, quod in aliquibus Epiſcopatibus non ſit uſu rece-*

receptum hoc Decretum Concilii Tridentini : Semper enim fiunt (inquit) sine Synodo *reductiones , non tantum Missarum , Cappellaniarum , sed etiam anniversariorum , & dotationum Ecclesiarum .*

Notoria & quotidiana Belgii praxis evincit, Episcopos has reductiones absque Synodis , sua ordinaria auctoritate facere ; vel quod credant quoad hanc formam præscriptam Synodum Tridentinam hic non fuisse usu receptam ; vel quod putent eam sibi facultatem jure communi competentem , a Synodo Tridentina non fuisse ademptam , dum Synodi Diœcesanæ non habentur .

Quidquid sit , hoc constat , quod sive Synodi Tridentinæ Decretum , sive Juris communis dispositio attenduntur , hanc Episcoporum potestatem generaliter ad Missas , anniversaria , aliaque pia opera extendi , tametsi etiam post Concilium Tridentinum , & in limine fundationis constituta sint ; uti recte notat Zypæus *Consult. 1. de Celebratione Missarum* , & quotidiana praxis confirmat .

De eadem non receptione in aliquibus Ecclesiis testatur Diana *tom. 1. tract. 14. resol. 3.* Et *resol. 4.* dicit Abbates , & Generales Religionum nullatenus posse reducere absque Capitulo generali : *Quia (ait) Episcopi id facere possunt ex jure communi ; neque quoad eos Concilium statuit jus novum , sed statuit antiquum jus servari : quo vero ad Abbates , & Generales jus novum constituit .*

XXXIII. Extat quidem Decretum S. Congregationis editum anno 1625. probante Urbano VIII. in quo *art. 1. districte prohibet atque interdicit , ne Episcopi in Diœcesana Synodo , aut Generales in Capitulis generalibus , vel alias quoquo modo reducant onera ulla Missarum celebrandarum , aut* post *idem Concilium imposita , aut in* limine fundationis ; *sed pro his omnibus reducendis , aut moderandis vel communicandis , ad Apostolicam Sedem recurratur .*

Sed ut notat Zypæus in citata consultatione *num. 7.* utitur S. Congregatio vocabulis , *prohibet atque interdicit* ; quæ Concilii Tridentini non declarationem , sed *novi* juris constitutionem indicant . *Et ut in Italia , ait , facilis est ad S. Sedem accessus , adeoque Decreti non incommoda observatio ; ita in dissitis regionibus odiosa est Concilii constrictio ; nec hactenus hic recepta ; nisi forsan apud Regulares , ad quos a suis Superioribus Roma talia mitti solent .*

XXXIV. Requirit autem Synodus , ut reductio hæc fiat *re diligenter perspecta* : id est , prævio diligenti examine , num causa reductionis , aut mutationis sufficiens sit .

In hac reductione si qui sunt Patroni Fundationum , aut alii interesse habentes , necessario audiendi , & si quæ opponenda habent examinari . Unde prævie ad publicationem Synodi Tridentinæ in Belgio , ad citatum *cap. 4.* hæc a Consiliis Regis Hispaniarum annotata fuerunt : *Relinquitur arbitrio Episcoporum , Abbatum , &c ut ob tenuitatem eleemosynarum , statuant de numero Missarum , uti judicaverint expedire . Visum Consiliis , vocandos , & audiendos esse Pastores , Magistros Fabricæ , aliosque , quorum interesse ex probabili causa poterit* (*a*).

XXXV. Permittit autem Synodus , ut *re diligenter perspecta* ; id est , præmisso diligenti examine , & auditis quorum interest , Episcopi possint *statuere circa hæc , quidquid magis ad Dei honorem , & cultum , atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire .*

Itaque ex mente Synodi , Episcopi in hac reductione , & dispositione , non tam ipsorum particularium Sacerdotum , qui e stipendiis Missarum , aut proventibus fundationum emolumentum quærunt , utilitatem , quam *Dei honorem , & cultum , atque Ecclesiarum utilitatem* attendere debent .

Unde si Episcopus videat , ob multitudinem Missarum , & anniversariorum celebrandorum , non ea qua decet reverentia ac devotione , & modestia hæc peragi ; atque insuper ob hanc Missarum celebrandarum multitudinem , plurimos ineptos , & otiosos , mercenariosque Sacerdotes ordinari , quidni Missarum fundationes reducere , aut in alia pia convertere poterit ? si inde videat Missas , licet pauciores , majore cum reverentia , modestia , ac pietate celebrandas ; numerumque Sacerdotum illorum otiosorum diminuendum : cum id ad honorem , & cultum Dei , atque utilitatem Ecclesiarum expedire , nemini ambiguum esse possit .

XXXVI. Incommoda , quæ ex hac multiplicatione Missarum , & fundationum nascuntur , facile quoque persuadent , Parochos , aliosque , quibus incumbit procurare quæ magis ad honorem Dei , & Ecclesiarum utilitatem spectant , non debere ipsos Fideles multum ad hujusmodi Missarum fundationes (quæ fere ad nihil serviunt , ni ut mercenarios Sacerdotes nutriant) incitare : quod vel eo etiam titulo merito cavent Parochi , ne suadendo anniversaria , aliasve similes fundationes , avaritiæ turpisve quæstus suspicionem incurrant .

Quod prævidens Antonius Albergatus Episcopus Vigiliarum , & Nuntius Apostolicus , in instructione , quam anno 1613. pro Pastoribus Civitatis , & Diœcesis Leodiensis edidit , *pag. 40.* dedit hoc Monitum : *Caveant Pastores in suadendis* anniversariis *mortuorum , ne in* avaritiæ *notam incidant .*

XXXVII. Si Missarum fundatio requirat , ut Missæ certa hora , certoque loco , vel ad determinatum Altare celebrentur , circa ea etiam voluntatem Testatoris servandam esse declaravit Sanctus Carolus in Concilio Mediolanensi IV. *part. 2. tit. Quæ pertinent ad SS. Missæ Sacrificium* , statuens : *Quicumque Sacerdos in Altari* certo *Missam celebrare debet , si in alio celebrarit , ne , quod debet , præstitisse censeatur ; nisi Episcopi alteriusve , cui ille id curæ commiserit , jussu , concessu , permissione aliquando fecerit .*

XXXVIII. At si Episcopus videat Missas certis locis , aut horis celebrandas , convenientius ad populi ædificationem , ac Dei cultum alio loco , & tempore celebrari , facilius in his mutationem aliquam facere poterit , eo quod ipsa fundatio in suo principali hic ordinarie non alteretur : atque non minus Fundatori , immo magis ordinarie prosint Missæ celebratæ in loco , & tempore convenientiori , quam si juxta Fundationis tenorem in locis designatis , sed minus convenientibus populi ædificationi , & cultui divino celebraretur .

Sic Sanctus Carolus voluit ut in Cappellis , aut Oratoriis infra limites Parochiæ diebus Festis nonnisi *una* Missa privata , eaque in aurora , ante Missam Parochialem celebretur , additque : *Quod si die Festo etiam per illud Missæ Sacrificium quod in aurora fit , populus a Parochiali avocetur , tune Episcopus illud etiam Festo die post Missam Parochialem celebrari jubeat .*

CAPUT VIII.

De Oratoriis privatis , sive domesticis .

1 *Jam pridem quædam loca pro Missarum celebratione destinata .*
2 *Fideles unum in locum conveniebant .*
3 *Qui se e conventu hoc separabat ,* unitatem *Ecclesiæ scindere censebatur .*
4 *Olim vetitum est extra publicum conventum ad Missam convenire .*
5 *Sanctio Justiniani contra privatos conventus .*
6 *Excrescente turba Sacerdotum Ditiores cœperunt habere Cappellanos domesticos .*
7 *Quam indigne habiti hi Cappellani a suis Dominis !*
8 *Nobiles hac occasione Ecclesias Parochiales deserebant .*
9 *Hic abusus labentibus sæculis multum crevit ?*
10 *Altaria* portatilia , *quæ sæculo* XIII. *invaluerunt , abusum hunc propagarunt .*
11 *Decretum Synodi Tridentinæ contra privata Oratoria .*
12 *Privilegium datum Mendicantibus utendi Altari* Viatico *sublatum .*
13 *An Episcopi hodie possint concedere licentiam celebrandi in Oratoriis* privatis ?
14 *An Synodus Tridentina ademerit Episcopis auctoritatem dandi licentiam celebrandi in Oratoriis domesticis ?*
15 *Abusus celebrandi in Oratoriis privatis jam pridem reprobatis .*
16 *In his concedendis parci debent esse Episcopi .*
17 *Quæ in iis designandis Episcopo inquirenda ?*
18 *Danda sine præjudicio Ecclesiæ Parochialis .*
19 *Etiam facultas celebrandi in his Oratoriis , ad certos dies restringi solet .*
20 *Diebus solemnioribus ad Ecclesiam Parochialem accedendum .*
21 *Quæ personæ in his Oratoriis Missam audire possint ?*

I. AB ipsius Apostolorum temporibus fuisse loca specialiter deputata celebrandis Missarum solemniibus , non obscure indicat ipse Apostolus , ipsum Eucharistiæ ritum , & populi ad eam celebrandam conventum describens 1. *ad Corinth. cap. 11. Convenientibus* , ait , *vobis in Ecclesiam audio scissuras esse inter vos* Et paucis interjectis : *Numquid domos non habetis ad manducandum , & bibendum , aut Ecclesiam Dei contemnitis ?* Hic *Ecclesiam* accipi pro loco , ad quem Fideles sacra mysteria celebraturi accederent , hancque privatis *domibus* ibidem opponi , non obscurum est : eumque locum ita exponunt SS. Basilius in regulis brevioribus *interrogat. 301.* , & Augustinus *quæst. 57. in Leviticum .*

Ejusdem disciplinæ testis est Sanctus Justinus Martyr , *Apol. 2.* ubi ritum celebrandi divina mysteria sæculo secundo describens , ait : *Solis qui dicitur die omnium qui vel in oppidis , vel ruri degunt , in eumdem locum conventus fit , & commentaria Apostolorum , aut scripta Prophetarum quoad tempus fert , leguntur . Deinde lectore quiescente , Præsidens orationem , quæ populum instruit , habet ,*

II. Ad unum ergo locum Fideles conveniebant , ut in unam quasi Ecclesiam coadunati , ipsa Unitatis mysteria convenientius agerent , atque orantes facilius exaudirentur .

Corpus sumus (ait Tertullianus) de conscientia religionis , & disciplinæ unitate , & spei fœdere . Coimus ad Deum quasi manufacta precationibus ambiamus . Hæc vis Deo grata est . In Apolog. cap. 39.

III. Hinc qui se a Conventu publico , ac loco huic Conventui deputato separabant ; atque particulares conventus instituebant , unitatem quodammodo , Ecclesiæ scindere ; seseque ab unitate separare putabantur .

IV. Unde Synodus Gangrensis *Can. 6.* anathemate percellit Eustathii asseclas , qui publicum Fidelium cœtum contemnentes , extra Ecclesiam *privatim* conveniebant , ac sacra mysteria celebrabant (*a*).

Et

(*a*) Quæ in eo numero dicta sunt , spectant jurisprudentiam in Belgio , & Hispaniis observandam . Quæ in Galliis exercetur non multum ab illa recedit . Quamvis Concilium Tridentinum permittat Episcopis fundationes reducere , ab iis tamen exigit ut in Diœcesana Synodo id fiat . Quod si Præsules absque suis Synodis licentiam fundationes reducendi sibi vendicaverint ; ea agendi ratio nedum supremos Galliarum Senatus offenderit ; immo ab ipsis probata est ; plurimis enim Arrestis fundationum reductiones , quas Episcopi absque suis Synodis peregerant , confirmarunt : Quod si nulla fiat oppositio , tunc reductio revocatur ad actus , qui sunt jurisdictionis voluntariæ ; At si quædam intercedat oppositio , tunc ejus mediorum cognitio ad Officialis tribunal deferatur , ut de iis suum pronunciet judicium , antequam Episcopus suum de reducenda aut conservanda integra fundatione Decretum conficiat . Quod ea reductio fieri non possit absque Episcopi Diœcesani consensu constat Arresto , quod profectum est e Sanctiori Regis Galliarum Consilio 26. Jan. 1644. Consule Tom. 6. novorum Collect. Cleri Gallicani , Col. [illegible]

(*a*) Quisnam ille fuerit Eustathius , incertum est . Arbitratur Baronius ad ann. 361. n. 45. &c. esse mendum in textu Concilii , & loco Eustathii legendum esse Eutactum , quem Monachum Hæreticum fuisse asserit S. Epiph. hæresi 40.

Et ſub idem tempus Synodus Laodicena, *Can.* 58. decrevit. *Quod non oportet in domibus fieri oblationes ab Epiſcopis, vel Preſbyteris.*

V. Multis quoque contra privatos hos conventus egit ſæculo VI. Juſtinianus Imperator in ſuis Conſtitutionibus Novellis, atque ſignanter *Novella* 58. ait, omnibus interdicimus magnæ huius civitatis (Conſtantinopolis) habitatoribus, magis autem etiam totius noſtræ ditionis, in *domibus* ſuis habere quaſdam quaſi *orationum domos*: & in his *ſacra celebrare myſteria*: & hinc fieri quædam Catholicæ, & Apoſtolicæ traditioni extraordinaria. Sed „ ſiquidem *domos* ita ſimpliciter aliqui habere putant oportere in „ ſacris ſuis, *orationis* videlicet *illius* gratia, & *nullo celebrando* „ penitus horum, quæ ſacri ſunt myſterii, hos eis permittimus.

VI. Verum cum ſenſim labentibus ſæculis continuo magis excreſceret numerus Sacerdotum, Miſſæque multiplicarentur, potentiores ditioreſque, quibus non libebat certa determinataque hora, ipſis ſubinde minus commoda ad Eccleſias Parochiales Miſſarum ſolemnia cum reliquo vulgo audituri accedere: illicque per longius temporis ſpatium, in Miſſarum ſolemnibus, quæ & concionem comprehendebant, permanere, facile Sacerdotem reperire potuerunt, qui ipſis in aliquo Oratorio, aut Sacello domibus ipſorum propinquo, pro eorum nutu, & commoditate, tanquam alter quidam famulus mercede conductus, celebraret.

VII. Quam hi Sacellani domeſtici, ſeu conductitii frequentes fuerint, quamque indigne habiti a ſuis Dominis ſæculo IX. vel unius Sancti Agobardi Archiepiſcopi Lugdunenſis teſtimonium evincit. Hic in tractatu *De privilegio, & jure Sacerdotii*, *cap.* 11. ita ſcribit: *Increbuit conſuetudo* impia, *ut pene nullus inveniatur anhelans, & quantulumcumque proficiens ad honores, & gloriam temporalem, qui non domeſticum habeat Sacerdotem, non cui obediat, ſed a quo inceſſanter exigat licitam ſimul atque illicitam obedientiam, non ſolum in divinis Officiis, verum etiam in humanis; ita ut plerique inveniantur, qui aut ad menſas miniſtrent, aut ſaccata vina miſceant, aut canes ducant, aut caballos, quibus fœminæ ſedent, regnant, aut agellos provideant. Et quia tales, de quibus hæc dicimus, bonos Sacerdotes in domibus ſuis habere non poſſunt (nam quis eſſet bonus Clericus, qui cum talibus hominibus dehoneſtari nomen, & vitam ſuam ferret?) non curant omnino quales Clerici illi ſint, quanta ignorantia cæci, quantis criminibus involuti; tantum ut habeant Presbyteros proprios; quorum occaſione deſerant Eccleſias, ſeniores, & officia publica. Quod autem non habeant eos propter religionis honorem, apparet ex hoc, quod non habent eos in honore. Unde & contumelioſe eos nominantes, quando volunt illos ordinari Presbyteros rogant nos aut jubent, dicentes: Habeo unum Clericionem, quem mihi nutrivi de ſervis meis propriis, aut beneficialibus, ſive pagenſibus; aut obtinui ab illo vel illo homine, ſive de illo vel illo pago. Volo ut ordines eum mihi Presbyterum. Cumque factum fuerit, putant ex hoc quod majoris ordinis Sacerdotes non eis ſint neceſſarii, & derelinquunt frequenter publica officia, & prædicamenta.*

VIII. Sub idem tempus Concilium Ticinenſe: *Quidam Laici, & maxime* Potentes *ut* nobiles, *quos ſtudioſius ad prædicationem venire oportebat*, juxta domos ſuas Baſilicas *habent, in quibus divinum audientes Officium, ad majores Eccleſias rarius venire conſueverunt, & dum ſoli afflicti, & pauperes veniunt, quia aliud quam ut mala patienter ferant illi prædicandum eſt? Si autem divites, qui pauperibus injuriam facere ſoliti ſunt, venire non renuerint, admoneri utique poſſent, ut eleemoſynis peccata ſua redimerent, ut a fluxu rerum temporalium ſe abſtinerent. Admonendi ſunt igitur Potentes, ut ad majores Eccleſias, ubi prædicationem audire poſſint, conveniant, & quantum dono Omnipotentis Dei divitiis, & honoribus cæteros antecedunt, tanto ad audiendum præcepta Conditoris ſui alacrius feſtinent.*

IX. Porro hic abuſus ſequentibus ſæculis, jam invaleſcente Miſſarum honorario; atque cum illo Sacerdotum de hoc honorario pene victitantium multitudo, incredibile quantum acceperit incrementum, quantaque hinc Eccleſiarum Parochialium, atque Verbi divini neglectus; atque Sacrificii, & Sacerdotii contemptus, & vilipendium, uti ex hiſtoriis atque Conciliorum Decretis illorum temporum conſtat.

X. Adhæc ſæculo octavo cœpiſſet Altarium *portatilium*, ſive *Viaticorum* uſus (nec enim ante illud ſæculum agnitus fuit, ut monet Joannes Thiers in Diſſertatione *De præcipuis Altaribus cap.* 2.) tandem ſæculo XIII, a Sede Apoſtolica privilegia impetrari cœperunt, utendi hujuſmodi *Altaribus*, atque ubicumque locorum, etiam locis Deo non dedicatis, celebrandi.

Et quidem Honorium III. Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus indulſiſſe, ut ubicumque fuerint, ſine Parochialis juris præjudicio, cum Altari *Viatico* valeant celebrare, ipſe Honorius teſtatur in *cap.* 30. *tit. De Privilegiis*, declarans eam indulgentiam ſic interpretandam, ut ea etiam ſine licentia Prælatorum uti queant.

Simul a Privilegia & Regulares, & Sæculares tum a Sede Apoſtolica, tum a propriis Epiſcopis impetrantes, Miſſas paſſim in locis privatis, & ſæpius parum dignitati ac reverentiæ Sacrificio convenientibus celebrabant.

XI. Synodus Tridentina mandans Epiſcopis, ut ea omnia prohibere, atque e medio tollere ſedulo curent, quæ vel avaritia, idolorum ſervitus, vel irreverentia, quæ ab impietate vix ſejuncta eſſe poteſt, vel ſuperſtitio, veræ pietatis falſa imitatrix a tanti Sacrificii dignitate aliena induxit, inter cætera vetat: *Ne patiantur* privatis *in domibus, atque omnino* extra Eccleſiam, *& ad divinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eiſdem Ordinariis deſignanda, & viſitanda, Sanctum hoc Sacrificium a Sæcularibus, aut Regularibus quibuſcumque peragi . . . Non obſtantibus* privilegiis, exemptionibus, appellationibus, *ac* conſuetudinibus *quibuſcumque. Seſſ.* 22. *in Decreto* de obſervandis, & evitandis in celebratione Miſſæ.

XII. In primis textus Concilii manifeſte evincit, ſublatum eſſe privilegium indultum Prædicatoribus, & Minoribus utendi Altari *Viatico* ſive *portatili*, uti poſt Barboſam *de Officio Epiſcopi part.* 2. *Allegat.* 23. alioſque docet Fagnanus ad *cap. In his, tit. De Privilegiis.*

XIII. Quin & ibidem cum Barboſa aliiſque nonnullis prætendit Fagnanus, Concilium hoc Decreto ademiſſe auctoritatem Epiſcopis concedendi licentiam celebrandi quacumque de cauſa in *domibus privatis*, tametſi in illis eſſent extructa Oratoria ad divinum tantum cultum deſtinata, eamque interpretationem ſæpius ſecuta eſt Sacra Congregatio, inquit *num.* 18. eaſque declarationes refert Azorius Inſtit. Moralium *lib.* 10. *cap.* 26. quem citat Zypæus titulo *de Celebrat. Miſſarum n.* 8. qui tamen huic ſententiæ non acquieſcens, ſubjungit: *Certe, ſalva Sedis Apoſtolicæ cenſura, locus hic tantum eſt ad abuſus extirpandos eorum, qui id ſua auctoritate præſumunt, quos ne patiantur, monentur Epiſcopi, ſed ea verba* (non patiantur) *ſi ad rigorem examinentur, non inferunt, ut permittere non poſſint; vel derogationem auctoritatis Epiſcopis competentis, ne id queant, ubi juſta ex cauſa id permittendum cenſuerint.*

Hæc ibidem latius proſequitur Zypæus; cujus interpretationem Belgii vicinarumque Provinciarum Epiſcopi notorie amplectuntur; concedentes licentiam celebrandi in Oratoriis privatis quantumvis in *domibus privatis* extructis.

☞ XIV. Quod Synodus Tridentina nullatenus per ſuum Decretum voluerit Epiſcopis eam facultatem adimere; ſed duntaxat abuſibus remedium adferre; evidenter ſuppoſuit ſanctus Carolus Concilii Tridentini præcipuus director & fideliſſimus executor; quippe in ſuo Concilio Mediolanenſi I. *part.* 2. titulo, *Quæ pertinent ad celebrationem Miſſæ*, expreſſit, quæ in annuendis ſimilibus privatis, & domeſticis oratoriis, per Epiſcopos ſint obſervanda, & examinanda, prout ſuperius retulimus. Hæc palam evincunt ſanctum Carolum non dubitaſſe, quin penes Epiſcopos poſt Synodum Tridentinam ſalva eſſet auctoritas ſimilia oratoria concedendi.

Hinc habetur quam merito monuerit Zypæus, Decreta reformationis Concilii Tridentini hic in Belgio fuiſſe publicata & recepta, *prout ſonant*, non autem juxta interpretationes Romanas, ſive quæ ſub hujus Congregationis Cardinalium nomine quotidie prodeunt, & circumferuntur, uti in hujus operis decurſu non ſemel notavimus.

Hoc tamen Zypæi aſſertum, de recepti Concilii Tridentini Decretis, *prout ſonant*, intelligendum eſt ad excluſionem interpretationum dictæ Congregationis, non autem cum excluſione modificationum, quæ Decretis hujus Concilii, auctoritate Principis, pro faciliore eorum executione, appoſitæ fuere in ejus publicatione, uti & ex textu Zypæi manifeſtum eſt.

XV. Quanta moderatione, & cautione uti debeant Epiſcopi in concedendis oratoriis domeſticis, jam notavimus. Porro quia hæc oratoria domeſtica plerumque a potentioribus, & ditioribus ex quadam inata ſuperbia, quæ ſingularitatem, & a reliquis diſtinctionem appetit, ſollicite quæruntur, hinc videmus hunc abuſum jam pridem invaluiſſe: extatque ea de re Decretum Concilii Pariſienſis anni 829. *Can.* 47. contra hunc abuſum etiam conſuetudine quorumdam Sacerdotum introductum, qui, relictis Baſilicis Deo dicatis, in domibus Miſſarum celebrationem contra divinam auctoritatem, & Canonicam inſtitutionem facere præſumunt. Additque Concilium: *Et hoc ſimiliter ad Epiſcoporum culpam pertinere perſpicuum eſt.*

Hinc ulterius concludit, neceſſe eſſe ut unuſquiſque Epiſcoporum hujuſmodi temerariam conſuetudinem a Parochia ſua penitus amoveat.

Nequaquam ambiguum eſt, ſi abuſus & corruptelæ, quæ ſub obtentu conſuetudinis hodie circa celebrationem Miſſarum invaluerunt, rite expenderentur, facile intelligerent Epiſcopi, etiam frequenter ad eorum culpam abuſus hos pertinere: eo quod illis obviandis, aut extirpandis non ſatis allaboraverint, uti & tanti myſterii ſanctitas requirit, & Synodus Tridentina ipſis injunxit.

Poſt hæc prædictum Concilium Pariſienſe monet ipſos laicos, non eſſe ſui officii, ut, relictis Baſilicis Deo dicatis, & Epiſcopali auctoritate contempta, ad libitum ſuum in domibus vel certis ædiculis, quas juxta domos ſuas conſtruunt, & pallis exornant, altaria erigi faciant, & Miſſarum celebrationes Presbyteros facere compellant.

Quin & hic legitur monitum illud, quod & in ſua Synodo poſtmodum dedit Martinus Rithovius Epiſcopus Iprenſis, ſupra relatum, ſcilicet, *ſatius illius eſſe Miſſam non audire, quam eam ubi non licet, nec oportet, audire.* ☜

XVI. Conſtat mentem Synodi Tridentinæ fuiſſe, ipſum Sacrificii reverentiam, nec non Eccleſiæ diſciplinam multis titulis requirere, ut Epiſcopi admodum parce nec niſi neceſſitate, gravibuſque de cauſis, & cautelis licentiam celebrandi Miſſam in Oratoriis domeſticis indulgeant.

Intentionis Concilii Tridentini, cui interfuerat per quam conſcius Martinus Rithovius; momentumque hujus diſciplinæ expendens in Synodo ſuo anno 1577. *tit.* 15. *cap.* 4. relata ordinatione Concilii Tridentini, ſubjicit; *Quæ quidem ordinatio, ut pro rei gravitate, fideliorem obſervationem habeat, mandamus omnibus Presbyteris nobis ſubditis, ne quis prætextu antiquorum Statutorum aut conſuetudinis, extra Eccleſiam, aut intra hujuſmod Oratoria deinceps Miſſam celebrare præſumat: Injungentes omnibus Paſtoribus, & Presbyteris, ne deinceps dictæ ordinationi Concilii Tridentini contraveniant: & etiam Laicis quibuſcumque, ne per aliquos Presbyteros etiam exemptos, in ſuis ædibus Sacroſanctum Miſſæ Officium, aliqua ratione celebrari patiantur, aut petant; in pœnam arbitrariæ correctionis. Paſtores autem ſubditos ſuos, qui morbo detenti, Eccleſiam viſitare non poſſunt, doceant; ut pia devotione, ſuas preces jungant cum illis, qui corporali præſentia divinis Officiis interſunt. Et, ut ad excitandam devotionem, obſervent* divi-

divinorum Officiorum tempora, vel campanarum pulsum, per quam significatio Sacrorum, quæ in Templis peraguntur, & ubi corpore adesse non possunt corde, & piis orationibus se præsentes statuant.

Deinde his notandis verbis concludit: *Quod dum religiose faciunt, & obedienter ordinationibus parent, per quas antiqui Canones in usum revocantur, plus in vera pietate proficiunt, quam, si ex privata devotione, ad domesticas Missas importune censum extorqueant, vel sub prætextu Privilegii, irreligiosam singularitatem foveant.*

Sanctus Carolus in Concilio Mediolanensi I. *part.* 2. *tit. Quæ pertinent ad celebrationem Missæ*, ait: *Oratoriorum autem ædificationem, aut usum ne facile, sed* magna *de causa permittant iidem Episcopi.*

XVII. Dum vero hæc Oratoria necessitate, magnave causa exigente, concedenda videbuntur, vult Sanctus Carolus loco citato, ut Episcopi in iis designandis, vel probandis, hæc servent.

Ne sint in interiorum ædium partibus, in quibus domini, vel familia frequentius versentur, sed commodo & honesto loco, a cubiculis, tricliniis, & ab aula separatio, ad templi formam, & regulam proprius accedant. Nec ita angusta sint, ut qui Missam audierint, & ad ostium aut fenestram stare cogantur, aut denique ibi sacris interesse, ubi promiscue profanum aliquod exerceatur, quod fieri omnino prohibemus.

XVIII. Ulterius ne populus per hæc Oratoria a frequentatione Parochialis Ecclesiæ nimium distrahatur, addi consuevit de stylo Curiæ Romanæ, & etiam hodierno Episcoporum, quod hæc concessio fiat sine præjudicio Ecclesiæ Parochialis, uti notat Barbosa *De Officio Episcopi*, *part.* 2. *Alleg.* 23. Et in formulario Episcopali, quod extat ad calcem ejusdem operis, refertur *num.* 85. formula *facultatis construendi oratorium simplex, in quo celebretur* cum hac clausula: *Sine Parochialis Ecclesiæ præjudicio.*

Ut vero hæc clausula melius servaretur, voluit etiam Sanctus Carolus loco citato, ut *cui id permissum fuerit; is eo rarius utatur, ne distracti homines illa commoditate, Ecclesiam Dei minus frequentent; quod exemplo etiam noceat aliis.*

XIX. Adhæc de stylo ordinario in concessione Oratoriorum, & Cappellarum excipi solent præcipuæ per annum Festivitates; ut nimirum non liceat tunc ibidem celebrare; idque conformiter ad vetus Decretum Synodi Agathensis apud Gratianum, *Dist.* 1. *de Consecrat. Can.* 35. quo decernitur: *Si quis extra Parochias, in quibus* legitimus est ordinariusque *conventus, Orationem in agro habere voluerit, reliquis festivitatibus, ut ibi Missas audiat, propter fatigationem familiæ justa ordinatione permittimus. Pascha vero, Natali Domini, Epiphania Domini, Ascensione Domini, Pentecoste, & Natali Sancti Joannis Baptistæ, & si qui maximi dies in festivitatibus habentur, nonnisi in Civitatibus, aut in Parochiis audiant. Clerici vero, si qui in festivitatibus, quas supra diximus (nisi jubente sive permittente Episcopo) Missis celebrare voluerint, Communione privetur.*

Hic nota, Parochias, sive Parochiales Ecclesias esse proprie loca illa, in quibus *legitimus ordinariusque* conventus habetur.

XX. Secundo notandum, mentem Ecclesiæ semper fuisse, ut saltem diebus *solemnioribus*, Ecclesia Parochialis non deseratur; tametsi etiam cum aliqua incommoditate frequentatio fieri deberet: cui & conforme est ipsum Decretum Synodi Tridentinæ præcipiens Episcopis, ut „ *moneant populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem* diebus Dominicis, & majoribus Festis *accedant.*

Unde Synodus Namurcensis an. 1639. *tit.* 3. *cap.* 27. *Parochiani etsi vicini alicui Cappellæ sub finibus Parochialis extructæ, præcipuis anni Festivitatibus, & Dominicis, Ecclesiam Parochialem frequentare non omittant, qui vero tribus continuis Dominicis ab illa se absentaverint, admoneantur primum a suis Pastoribus, & si monitionem contempserint, ad Nos deferatur.*

XXI. Denique stylus hodiernus addit in concessionibus hujusmodi Oratoriorum, ut alii præterquam servitio personæ, cujus intuitu Oratorium conceditur, necessarii, ibidem audientes Missam, ab obligatione eam in Ecclesia audiendi per hoc non liberentur.

CAPUT IX.

Quædam observanda, & cavenda pro reverentia Sacrificii.

1 *Perniciosum est, ignotos, & vagantes Sacerdotes ad Missas celebrandas admittere.*
2 *Jam pridem vetitum, Clericum externum sine litteris commendatitiis admittere.*
3 *Postremis sæculis id magis necessarium, & quare?*
4 *Decretum Synodi Tridentinæ de non admittendo ignoto Sacerdote sine litteris commendatitiis.*
5 *Quid Synodi Belgicæ decreverint circa ignotos Sacardotes?*
6 *Sanctus Carolus voluit litteras commendatitias non esse nimis antiquas: & quare?*
Ex Decreto Sancti Caroli nullus potest ad sua Sacella, aut Oratoria admittere Sacerdotem sine licentia Episcopi.
8 *Decretum de non admittendis Clericis ignotis etiam obtinet in Ecclesiis* Regularium.
9 *Hoc Decretum a jure communi non discrepat.*
10 *Nullus ex aliena Diœcesi admittendus sine litteris Ordinarii sui.*
11 *Litteræ hæ non tantum Ordinum susceptorum; sed & vitæ morumque testimonium perhibere debent.*
12 *Parochi admittere non debent quoscumque Sacerdotes Litteris Episcopalibus munitos.*
13 *Sine Parochi licentia nullus in Ecclesia Parochiali celebrare potest.*
14 *Jus Parochi per Sententiam Regiam firmatum.*
15 *Notorie criminosus ad ministerium Altaris non admittendus.*
16 *Non admittendus nisi vita emendata maculam eluerit.*
17 *Si pridie tumulentus, aut in notorium crimen lapsus se ad celebrandum obtulerit, ob scandalum castigandus.*
18 *Qui pridie, impudicitiam etiam secretam commisit, ad celebrandum se præsentare non potest, tametsi confessus.*
19 *Nullus malæ famæ ad divina celebranda admittendus.*
20 *Sacerdotes solum quæstum sectantes ad celebrandum non recipiendi.*
21 *Merito a Divinis repellendi notorii aleatores, & tabernarum frequentatores.*
22 *Sacerdos Missam celebrare non potest, nisi adstantes externo habitu rite dispositi appareant.*
23 *Quid hac in re statuerit sanctus Carolus?*
24 *Ad excitandam populi devotionem exponenda a Parocho, quæ in Missa aguntur.*
25 *Scopus hujus instructionis est, ut populus instructus se jungat Sacerdotii, & voto id agat, quod Sacerdos* ministerio.
26 *Menti Ecclesiæ conformius est attendere iis, qui in Missa aguntur, quam ex libro preces recitare.*
27 *Simultanea plurium Missarum in eadem Ecclesia celebratio minus conveniens; & quare?*
28 *Vetitum ne inter Missarum solemnia adhibeatur cantus non satis gravis.*
29 *Hodierna Musica parum gravis; & de hac querela Cardinalis Bona.*
30 *Ecclesiæ, quæ hactenus Musicam non admiserunt, laudantur.*
31 *Quod Episcoporum ac Pastorum circa hæc Officium?*
32 *Attendendum ne organa quid lascivi sonent.*
33 *Idem est de tintinnabulis; & quomodo contravenientes puniendi?*
34 *Omnes actiones sæculares ab Ecclesiis arcendæ.*
35 *Penes Episcopos est summa auctoritas abusus in Missarum celebratione occurrentes tollendi.*
36 *Prælati Ecclesiarum non debent abusus permittere, quia jam inolucrunt.*
37 *Quam perniciosum sit argumentum, quod a tolerantia, aut facto Prædecessorum petitur.*

I. SEMPER omnibus persuasum fuit, quam perniciosum, malique exempli esset, si Sacerdotes & Clerici de una Ecclesia ad aliam transeuntes, & vagantes, indifferenter ad sacra mysteria celebranda admittantur; quam inde natum sit fieri, pessimosquosque perditissimosque homines in sacra involare, eaque profanare.

II. Hinc jam pridem a primis Ecclesiæ sæculis cautum fuit, ne quis Clericus externus, & ignotus sine litteris commendatitiis sui Episcopi recipiatur.

Canon 41. Laodicenus ita habet: *Quod non oportet eum, qui est sacratus vel Clericus sine canonicis litteris iter ingredi.*

Et apertius *Canon.* 13. Chalcedonensis vetat: *Externos Clericos, & ignotos in alia civitate sine proprii Episcopi commendatitiis litteris nusquam ullo modo ministrare.* Apud Gratianum, *Dist.* 71. *Can.* 7. Sed per errorem, & contra fidem textus Græci originalis pro *ignoto* legit *Lectori*, uti recte notat Cujacius ad *cap.* 5. *tit. De Clericis non resid.*

III. Postremis hisce sæculis, postquam invaluit titulus *Patrimonii*, quo solo plures ordinantur, nullius particularis Ecclesiæ servitio *adstricti*, multo magis hæc disciplina necessaria fuit.

Cum enim hi nulli Ecclesiæ essent adstricti, liberior ipsis de una ad aliam Ecclesiam discurrendi videbatur indulta libertas: atque hinc facile fiebat, ut immorigeri, quin & multis titulis notorie infames, Ecclesiam, in qua noti erant, deserentes, ad aliam, ubi eorum vita ignorabatur, aut ubi scirent Pastores minus esse vigilantes, aut disciplinæ Ecclesiasticæ observantes, convolarent; ibique se in Ecclesiastica munia intruderent: ipsumque Missæ Sacrificium multis modis profanarent.

IV. Hæc advertens Synodus Tridentina statuit, *Sess.* 23. *cap.* 11. *Nullus Clericus peregrinus, sine commendatitiis sui* Ordinarii Litteris, *ab illo Episcopo ad* divina celebranda, *& Sacramenta administranda admittatur.*

Adhæc volens Synodus, ut in Sacrificio Missæ omnis irreverentia vitetur, mandavit Episcopis, ut *singuli in suis Diœcesibus interdicant, ne cui* vago, *&* ignoto *Sacerdoti Missas celebrare liceat.* In Decreto, *De observandis, & evitandis in celebratione Missæ.*

V. His Synodi Tridentinæ Decretis obsequi volentes Episcopi, in suis respective Synodis prohibuerunt, Sacerdotem exterum, & ignotum ad Missam celebrandam admitti, nisi litteris testimonialibus Episcopi instructum.

Synodus P. I. Mechliniensis, tit. *De Ministris Ecclesiæ*, *cap.* 8. *Præcipit etiam Pastoribus, & Ecclesiarum Rectoribus, ne quem vagum, & ignotum Sacerdotem, sine licentia Episcopi sui Diœcesani in scriptis obtenta, ad celebrationem Missarum, aut Sacramentorum administrationem admittant, sub pœna duorum florenorum per Pastores, seu Rectores incurrenda, & vagorum Sacerdotum correctione res arbitraria. Episcopi autem prædictam licentiam non concedant, nisi visis litteris Sacerdotii, & commendatitiis, & testimonialibus Episcopi, vel Vicarii loci ultimæ residentiæ eorum.*

Et Synodus P. II. *tit.* 12. *cap.* 16. *Vago ac ignoto Sacerdoti, etiam* Regulari *Missam celebrare non liceat, nisi ostensis testimonialibus, vel commendatitiis litteris sui Ordinarii.*

VI. Prævidens Sanctus Carolus Sacerdotum mores, vitamque nonnunquam temporis successu vel immutari, aut certe amplius innotescere, & manifestari, in Concilio Mediolanensi I. *part.* 2. *tit.* 5. decernit: *Clericis alienæ Diœcesis rei divinæ faciendæ facultatem ne permittat Episcopus: nisi ostendant litteras testimoniales seu dimissorias Ordinarii sui,* duobus *tantum mensibus ante, si in provincia, si extra provinciam in Italia,* quatuor, sex *vero, si extra Italiam datas, vel si eæ* antiquiores *sint, afferant etiam scriptum testimonium de vita, & moribus ab iis Ordinariis, in quorum Diœcesi post illud tempus aliquamdiu permanserint.*

VII. Quin

VII. Quin & ibidem præceperat : „ Nemo Clericus , vel Laicus in suis sæcularibus Ecclesiis , Cappellis , vel Oratoriis quamvis ab Ordinario probatis , etiam si juris Patronatus sint , quemquam sæcularem , vel regularem Sacerdotem celebrare patiatur , qui scriptum celebrandi , singulis sex mensibus renovandum , ab Episcopo non impetraverit.

VIII. In Concilio III. Mediolanensi *tit.* 11. declarat : „ Quod primo Concilio Provinciali interdictum est , ne peregrino Sacerdoti sine dimissoriis , testimonialibusve litteris Missæ Sacrum facere liceat , id ei vetitum sit in *Regularium* etiam *cujusvis* Ordinis Ecclesiis.

☞ IV. Hoc Decretum nec a mente Concilii Tridentini , nec a jure communi discrepat : licet enim plures Regulares , præsertim Ordinum Mendicantium gaudere dicantur privilegio exemptionis , eoque titulo prætendant Ecclesias etiam suas esse a jurisdictione Episcopi exemptas : indubitatum tamen est , Episcopum posse præcipere , ne quis Sacerdotum sæcularium exterorum sine sua licentia in scriptis obtenta celebret in Oratoriis , vel Ecclesiis Regularium etiam exemptorum , & mandare Superioribus dictorum locorum , ne quemdam Sacerdotem sine prædicta licentia ad celebrandum admittant . Uti post Barbosam , aliosque ab eo citatos tradit Du-Casse Archidiaconus , & Officialis Condomensis in suo tractatu de Jurisdictione Ecclesiastica *tom.* 1. *cap.* 7. §. 7. *num.* 11.

Cum enim ad curam Episcopi spectet occurrere scandalis , & irreverentiis , quæ ex admissione promiscua similium sacerdotum ad celebrandum nata sunt obvenire , nequaquam exemptio huic curæ Episcopi obstaculo esse potest. ☜

E. Synodus Burdigalensis anno 1583. *tit.* 5. vetat ab Ecclesiarum Rectoribus , quemquam vagum ac ignotum ad celebrandum admitti , *nisi prius diligenter explorata Ordinarii licentia* , *& facultate*. Deinde adjungit : *Nullumque pariter alienæ Diœcesis admittant* , *nisi acceptas ab Ordinario suo litteras* , *sibi concessæ facultatis* , *&* anteactæ vitæ , morumque , *ac religionis testes adhibeat ; quæ vetustiores non appareant* , *quam quæ intra annum scriptæ sunt*.

Celebrata anno 9. decimi septimi sæculi Synodus Narbonensis *cap.* 20. non vult ab Episcopis facultatem celebrandi concedi Clericis alienæ Diœcesis , *nisi visis litteris Ordinum Clerici* , *& attestatione proprii Episcopi super* vita , *&* moribus *eo anno concessis* .

XI. Hactenus adducta Decreta manifeste evincunt , litteras Episcopales non tantum requiri , ut testes susceptorum Ordinum ; sed vel præcipue ut testes probæ vitæ , & bonorum morum : ipsosque Episcopos has litteras haud annuere posse , nisi præmissa , & facta diligenti inquisitione super vita , & moribus Sacerdotum dimittendorum.

Si ea cautione in litteris expediendis procederent Episcopi : neque ullus Sacerdotum in Ecclesiis , sive sæcularibus sive regularibus sine hujusmodi litteris , conformiter ad sacros Canones , & Synodorum Decreta , ad celebrandum admitteretur , quam multi scandalosi , otiosi , ac vagabundi Sacerdotes ab altaribus arcerentur ; quantæque irreverentiæ per similes Sacerdotes in sacrificio Missæ committi solitæ , vitarentur !

XII. Porro quia litteras hæ testimoniales , nonnunquam facilius , quam oportet , conceduntur , aut subreptitie vel obreptitie impetrantur , nequaquam Parochi aliique Ecclesiarum Præfecti omnes quoscumque Sacerdotes hujusmodi litteris munitos ad celebrandum admittere debent .

Quid enim si aliunde vita scandalosa Parocho , vel Rectoribus innotescat ; nullusque titulus aliunde sit , qui Sacerdoti huic jus celebrandi in tali Ecclesia tribuat , indubie poterit , immo & non raro debebit a celebrando repelli .

Adhæc Canones quidem vetant quempiam *extraneum* , & *ignotum* sine litteris Episcopi ad celebrandum admitti , sed nequaquam Parochis , aut Ecclesiarum Rectoribus præcipiunt , ut omnes hujusmodi litteris instructos in suis Ecclesiis ad celebrationem admittant .

XIII. Immo cum Parochus sit quasi caput Parochiæ , & primarius , & ordinarius Ecclesiæ Rector , nullus (ni speciali aliquo titulo munitus) potest in Ecclesia Parochiali sine speciali licentia Parochi sacras quascumque functiones obire .

Hinc Synodus Namurcensis anno 1639. *tit.* 3. *cap.* 43. ait : *Nullus aliquod officium in aliena Ecclesia , sine Pastoris ejusdem loci licentia , facere præsumat*.

Eodem fundamento Synodus P. I. Cameracensis , *tit. De Ministeriis Ecclesiasticis cap.* 9. voluit , ut *qui præsunt fabricis Ecclesiarum , nullos Sacerdotes admittant ad suffragia , & sacrificia legatorum piorum causa præstanda ; nisi ab Episcopo , aut ejus Vicario probatos , & ad id ministerium destinatos Pastoris voluntate . Cui , quod ad officium ecclesiasticum pertinet , pareant : ne per licentiam aditus improbis , & vagis ad Ecclesias concedatur cum detrimento , & scandalo publico*.

Denique addit Synodus : *Et qui admissi fuerint , Pastorem adjuvent in cultu , & officio divino*.

Si nulli ad celebrandas fundatas Missas , & anniversaria admitterentur , nisi cum onore juvandi Pastores in officio pastorali , quam multi otiosi Sacerdotes ab Ecclesiis removerentur !

XIV. Cum anno 1672. quidam in suo testamento ordinasset Missam pro refrigerio animæ suæ solemniter celebrari in Ecclesia Parochiali per Patres Carmelitas : disputatumque esset , num vi hujus testamentariæ dispositionis Carmelitæ essent admittendi ad celebrandam Missam illam ; judicatum fuit a Parlamento Parisiensi , id in Ecclesia Parochiali Carmelitas non posse sine Parochi licentia . Uti refertur , *part.* 3. Journal des Audiences , *lib.* 6. *cap.* 29.

XV. Præterea ut irreverentia vitetur , præcipit Synodus Tridentina Episcopis , „ neminem qui *publice* , & *notorie* criminosus sit , aut sancto Altari ministrare , aut Sacris interesse permittant .

XVI. Decretum hoc quoad primam partem innovans Sanctus Carolus in Concilio I. Mediolanensi , *titul.* 5. ait : „ Sacerdotes qui publice ; & notorie criminosi fuerint , a celebratione arceantur , nisi *emendata vita* sceleris maculam eluerint .

XVII. Synodus P. I. Cameracensis , *tit. De Cultu , Cæremoniis , & Officio Divino cap.* 2. vult , ut „ quicumque ad celebrandum se obtulerit , ac pridie temulentus intoiensve fuerit , aut crimen ullum *notum* admiserit , a Rectore Ecclesiæ castigandus non modo propter crimen admissum , sed & propter scandalum , & irreverentiam illatam Sacramento denuntietur Episcopo , aut ejus Vicario , vel Officiali . Rector vero si denuntiare neglexerit , tamquam tanti sceleris dissimulator puniatur .

Subjicit deinde notandam hanc rationem : *Est enim valde præposterum , & indignum , quod veliat Sacerdotes omnem a laicis reverentiam huic Sacramento exhiberi : nec ipsi tamen moribus , & religione sua exhibendam declarent* .

XVIII. Addit ejusdem Provinciæ Synodus Diœcesana Audomarensis anno 1583. *tit.* 6. *cap.* 2. nec *confessione prævia* hujusmodi Sacerdotes ad celebrandum se præsentare præsumant , *qui pridie , quamcumque secretam impudicitiam admiserint*.

XIX. Præcitata Synodus Burdigalensis , Sacerdotes , aut quoscumque alios , *publice* , & *notorie criminosos* , rem divinam facere , vel ad altare ministrare prohibendos censet , nisi qui ad meliorem frugem redierint , & morum vitæque pristinæ commutatione facta , præteritorum scelerum veniam meruerint , eamque ab Ordinariis suis impetraverint.

Namurcensis Synodus anno 1639. *tit.* 3. *cap.* 4. præcipit : *Nullus* malæ famæ , *Pastori in divinis officiis assistat* .

XX. Quod hic Synodus Tridentina , aliæque subsequens decrevere , illud Carolus V. in formula reformationis ejus nomine anno 1548. publicata expresserat ; atque præter publicis criminibus infames , etiam *solum quæstum sectantes* ad celebrationem Missæ non admittendos censuit .

XXI. Quis ambigat , horum Sacerdotum , Clericorumque generi adscribendos , quos publice notorieque propinas frequentare ; aleis , illicitisque lusibus , cum magno populi scandalo vacare videmus . Merito proinde Episcopi , aliique Ecclesiarum Prælati secum expendant , num sacris Canonibus obtemperent , dum similes Sacerdotes sacris Altaribus continuo adstare vident , & silent .

XXII. Ulterius pro reverentia tanti Sacrificii vult Synodus Tridentina , ut Sacerdos non aliter Missam celebrare incipiat „ nisi prius , qui intersint , decenter composito corporis habitu , declaraverint se mente etiam , ac devoto cordis affectu , non solum corpore adesse .

XXIII. Sanctus Carolus Decretum hoc renovans , & executioni mandari volens , in Concilio Mediolanensi IV. *part.* 2. *tit.* 10. præcipit , ut Clericus Missæ Sacrificio ministraturus aliusve , cui hoc munus incumbit , mox ut Sacerdos ad Altare accesserit , circumspiciat modeste adstantes ; „ & si quempiam animadvertit marem , vel fœminam incomposito corporis habitu , aut alias contra præscriptas regulas Provincialibus nostris Conciliis cum injuria , vel irreverentia sanctissimi illius Sacrificii interesse , moneat graviter ut opus erit : neque Sacerdos ante Missæ initium faciat , quam omnes qui adsunt , quemadmodum Tridentino Concilio curæ Episcopi commissum est , decenter composito corporis habitu declaraverint se mente etiam ac devoto cordis affectu , non solum corpore adesse . Missa vero jam incohata , si quid ejusmodi fiat , hoc idem officium admonendi itidem ille Minister Clericus præstet modeste , & graviter . Si quis vero ab iis de ejusmodi monitus non resipuerit , quamprimum eorumdem cura deferatur ad Episcopum , ut jure cum eo efficacius agatur .

XXIV. Ut vero populus majori cum reverentia , & attentione ad ea , quæ in Missa aguntur , assistat , uberioremque Sacrificii fructum percipiat , præcipiunt passim Synodi nostræ , conformiter ad Synodum Tridentinam , *Sess.* 26. *De Sacrificio Missæ cap.* 8. „ Pastoribus , & singulis curam animarum gerentibus , ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se , vel per alios , ex iis , quæ in Missa aguntur , aliquid exponant ; atque inter cætera sanctissimi hujus Sacrificii mysterium aliquod declarent , diebus præsertim Dominicis , & Festis .

XXV. Porro scopus Synodorum est , ut Fideles Missæ assistentes ; eaque , quæ a Sacerdote aguntur , intelligentes , iis sint intenti „ & voto id agant , quod Sacerdos agit ministerio ; ut scilicet discant & ipsi suam totiusque Christiani orbis salutem tam salutaris , & gratiæ hostiæ interventione , & Christi Jesu meritis , Deo Patri commendare " ; uti loquitur Concilium Moguntinum anno 1549. *pag.* 58.

Et antiqua Atrebatensia statuta renovata in Synodo an. 1570. sub Francisco Richardoto , qui Tridentino interfuit , volunt de his populum instrui , ut *religiosius* , *&* libentius *quæcumque Sacerdotes in Missa agunt , observet* .

Idem aliæ quoque Synodi innuunt , desiderantes populum instrui de his , quæ in Missa aguntur , *ut quæ in illa geruntur debita cum attentione perpendat* : quemadmodum loquitur Synodus Namurcensis anno 1659. *tit.* 16. *cap.* 1. vel *majore reverentia sacris intendat* , uti expressit Synodus Cameracensis anno 1567. *tit. De Eucharistia* , *cap.* 3.

XXVI. Neque dubium est quin populo utilius sit , & menti Ecclesiæ conformius , ipsique Sacrificio convenientius , intendere iis , quæ in Missa aguntur , quam preces alias , quamtumvis pias , sed Sacrificio Missæ haud respondentes e libro legere .

Quapropter Synodus Remensis anno 1583. *tit. De Eucharistia num.* 5. præcipiens ut laici *preces horarias* tempore divini Officii nonnisi submissa voce recitent, addit: „ Qui tamen inter eos „ doctiores, reique Christianæ peritiores extiterint *præclarius* „ agent, si loco precum ex scripto recitandarum, a præfatione, „ qua pertractantur mysteria, animo defixo mentisque fervore „ complectantur atque contemplentur.

XXVII. Formula reformationis jussu Caroli V. scripta, & anno 1550. evulgata, dicit: „ Neque sub sacro solemni convenit, „ ut coram populo eodem legantur etiam Missæ speciales, qui„ bus huc illuc populus *distrahatur*, avoceturque ut nulli Sacro „ *satis intendat*.

Idipsum in executionem hujus formulæ circa idem tempus Synodi Moguntina, & Coloniensis anno 1549. ordinarunt: atque sub initium decimi septimi sæculi Synodus Sylvæducensis sub Masio *tit.* 11. *cap.* 9. judicavit plane conveniens; ut in Ecclesiis Monasteriisve, ubi est magna Missarum frequentia, singulæ *distinctis* horis legantur; „ Ne, ait, simultanea illa plurimorum „ celebrantium turba decori domus Dei, aut mysteriorum vene„ rationi, aut gravitati aliquid decedat.

XXVIII. Si ea omnia inter Missarum solemnia cavenda sint, quæ populum ab hac sancta actione, alio distrahere possent, quis non videt, quam merito Synodus Tridentina arceri præcipiat „ ab Ecclesiis musicas eas, ubi sive organo, sive cantu *lascivum*, „ aut *impurum* aliquid miscetur.

Synodus P. I. Cameracensis, *tit. De Cultu, & Cæremoniis, cap.* 3. de musica in Missa adhibenda agens, statuit, ut quæ in Missa ad eruditionem. & doctrinam Fidelium leguntur, aut canuntur, ut Epistola, Evangelium, & Symbolum, ita legantur, aut canantur., ut præsentes *distincte* exaudire *singula* verba possint. „ Quare, ait, in Symbolo canendo placet nec organa nec „ musicam adhiberi; nisi sit simplex, ac talis ut singula verba „ sine repetitione possint intelligi. Quæ vero ad laudes pertinent, „ ut sunt Hymni, *Gloria in excelsis*, *Sanctus*; in his musica lo„ cum habeat; sed nec lasciva, nec choreis potius, quam choro „ congruens, sed gravis, & movens pios affectus.

Fortius hunc abusum proscripsit Synodus P. I. Mechliniensis ann. 1570. *tit. De Officio, & Cultu divino cap,* 10. „ Cohibeant „ Episcopi Cantores, Organistas, Campanarios, & alios quos„ cumque a lasciva, militari, & quavis indecora musica in can„ tu, organis & campanis, sub pœna decem stuferorum (*a*) „ ad pios usus arbitrio Episcopi applicanda. Et si semel puni„ ti non abstinuerint, pœna carceris, aut alia arbitraria ple„ ctantur.

Synodus P. II. Mechliniensis ann. 1607. *tit.* 12. *cap.* 7 monet, ut „ gravis tantum, & quæ ad *pios* affectus moveat musica, „ Officio divino adhibeatur, non etiam lasciva, vel sæcularis.

XXIX. Cardinalis Bona, tractatu *De Divina Psalmodia*, *c.* 17. §. 3. advertit, musicam sæpius fuisse mutatam; at illud ab antiquis observatum esse, nunquam ab alia gente mutatam fuisse musicam, quin & ipsa in *deterius* mutata sit.

Post hæc multorum auctorum relatis sententiis testantium Musicam veterem fuisse *virilem*, recentiorem vero *effractam*, & *effœminatam*, tandem concludit his verbis: „ Has veterum senten„ tias eos libentius transcripsi, quo magis hodiernæ Musicæ de„ plorabilis status innotescat. fastidit ætas nostra concentum gra„ vem, & stabilem, amatque modulos quosdam, quibus in frusta „ concisus cantus dissiliat, & enervetur.

XXX. Musicæ, & Musicorum parum gravem, & ad pietatem haud conducentem sonum multis deplorat nominatissimus Gandavensium Antistes Wilhelmus Lindanus in *Panopl. Evangel. lib.* 4. *cap.* 78. ac tandem relata hodierna musicæ confusione, & infractione, dicere non veretur; „ Illarum magis constantiam ad„ miror Ecclesiarum, quæ istum prævidentes divini cultus abu„ sum, semel Musicam illam choro maluerunt excludere, uti „ Trajectensis, & quod audio, Lugdunensis, quam illarum vene„ ror magnificam, quam ipsi & putant, & jactant adeo maje„ statem, qua Dei chorum omni phonascorum syntagmate, vo„ cum omnis generis discrimine, immo & turbarum clangore, „ cornutorum stridore, alioque strepitu vario, ne quid præter„ mittere videantur, quod cantici verba semel obscuret, sensum„ que sepeliat, & obruat, sibi præclare gloriantur adimplesse.

(a) Stuferus, id est, solidus, *un sou*.

XXXI. Episcopi atque Prælati, qui Musicam in Officio divino retinendam autumant, videant, ut „ pro illo Musices genere, „ quod nunc passim Ecclesias occupat, aliud introducatur, & „ gravius, & rebus ipsis convenientius, & si non, ut oportet, „ pronuntiationi quam cantui vicinius, saltem rebus quæ canun„ tur aptius atque accommodatius "; uti loquitur Lindanus loco citato. Vel ut in Concilio Mediolanensi I. *part.* 2. *cap.* 51. S. Carolus: " Cantus & soni graves sint, pii ac distincti, & domui „ Dei, ac divinis laudibus accommodati; ut simul & verba in„ telligantur, & ad pietatem Auditores excitentur.

XXXII. Synodus P. II. Mechliniensis verbis supra relatis subjungit; „ Similiter & organa, & quæcunque instrumenta Musi„ ca, tam in processionibus quam in Ecclesiis, modulatione sua „ *lascivas* cantiones non imitentur.

XXXIII. Deinde capite sequenti; „ Tintinnabula quoque, & „ campanas ad harmoniam quamdam pulsantes, ejusmodi pulsa„ tione turpes, inhonestas, vel scandalosas cantiones non expri„ mant, vel imitentur, sed potius hymnorum, & canticorum „ Ecclesiæ modulationes. Et sicubi necesse fuerit cum Magistratu „ deliberate agatur.

Idem de tintinnabulis habet Synodus P. I. Cameracensis loco citato *cap.* 15. addens: „ Si quis non paruerit, puniatur; ut qui „ multis labendi occasionem præbuerit, & in re Sacris dicata, „ spurca & inhonesta attulerit.

XXXIV. Denique Synodus Tridentina omnem irreverentiam a locis sacris remotam desiderans, præmissis addidit: „ Item sæcu„ lares omnes actiones, vana atque adeo profana colloquia, de„ ambulationes, strepitus, clamores arceant: ut domus Dei vere „ domus orationis esse videatur ac dici possit.

Multa pro executione hujus Decreti observanda proposuit S. Carolus in Concilio IV. Mediolanensi *par.* 1. *cap.* 17. cujus hic est titulus: *De profano usu a sacris locis tollendo*.

XXXV. Ut autem hæc omnia facilius executioni mandari queant, Synodus Tridentina vult ut Episcopi etiam tamquam Sedis Apostolicæ Delegati corrigant, statuant, prohibeant, & mandent ea, quæ opportuna videbuntur; atque ad ea inviolate servanda censuris Ecclesiasticis, aliisque pœnis fidelem populum compellant, non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque.

XXXVI. Verendum, ne plures Ecclesiarum Prælati in resecandis abusibus, qui hoc titulo notati sunt, segniores reddantur vulgari illo, sed admodum pernicioso argumento: Hoc jam diu ita observatum fuit; hoc Prædecessores nostri toleraverunt; cur nos illis volumus esse sapientiores, aut meliores? sufficit nobis vivere, ut illi vixerunt.

Perniciosum sane argumenti genus, quo detestandi, maximique abusus, cum semel invaluerint, justificari poterunt.

XXXVII. Nonne hoc specioso argumento jam pridem nonnulli justificare, ac retinere contenderunt *festum fatuorum*; „ ubi vi„ debat populus Sacerdotes, & Clericos divini Officii tempore „ larvatos, monstruosos vultibus, aut in vestibus mulierum, „ aut lenonum, vel histrionum choreas ducere, in choro canti„ lenas inhonestas cantare, offas pingues supra cornu altaris jux„ ta celebrantem Missam comedere, ludum taxillorum exarare, „ thurificare de fumo fœtido ex corio veterum sotularium (*a*) „ & per totam Ecclesiam currere.

Ita hanc celebrationem descripsit Facultas Theologica Parisiensis in Epistola Prælatis, & Capitulis Ecclesiarum Regni Galliæ inscripta, & in appendicem operum Petri Blesensis relata *pag.* 782. qua ipsos multis argumentis, ad hunc abusum longa consuetudine, & multarum Ecclesiarum praxi inolitum, tollendum movere conatur; atque inter alia argumentum a tolerantia, & facto Prædecessorum præveniens, tale de illo judicium depromit; „ Nolite subdolas hominum voces audire sic dicentium; „ Prædecessores nostri, qui erant notabiles viri reputati, istud „ permiserunt, sufficit nobis vivere ut ipsi: procul dubio istud „ argumentum *diabolicum* est; *infernalis* hæc *persuasio*; vos illo„ rum exitum ignoratis, an bonus an malus fuerit.

(a) Genus calceamentorum.

T I T U L U S S E X T U S.

De Sacramento Pœnitentiæ.

C A P U T P R I M U M.

De variis Nominibus, Patribus, Forma, & Effectu hujus Sacramenti.

1 *Sacramentum olim dictum Sacramentum reconciliationis.*
2 *Secundo*, Confessionis.
3 *Tertio*, Absolutionis..
4 *Quarto frequenter*, Manus Impositio.
5 *Quinto*, Communio *seu* Pax.
6 *Sexto*, Secunda post naufragium Tabula.
7 *Septimo*, Laboriosus Baptismus.
8 *Octavo, olim & hodie frequentissimo*, Sacramentum Pœnitentiæ.
9 *Quid significet apud veteres etiam Ethnicos* pœnitere?
10 *Quem facti sui* pœnitet, *is punit in se quod fecit.*
11 *Definitio Pœnitentiæ a Gratiano, & Canonistis tradita.*
12 *Quid de hoc Sacramento habeat Decretum Eugenii IV. & quid ejus prima pars, sive* Contritio?
13 *De Confessione, secunda hujus Sacramenti parte.*
14 *Etiam circumstantiæ peccatorum exprimendæ, & quare?*
15 *Quare* confessio *præcipue requiratur?*
16 *De satisfactione, tertia parte hujus Sacramenti.*
17 *Ratio divinæ justitiæ exigit, ut difficilius dimittantur peccata post Baptismum, quam ante commissa.*
18 *Justitia divina non permittit; ut ordinarie sine ulla satisfactione peccata remittantur.*
19 *Satisfactiones habent vim suam ex meritis Christi.*
20 *Forma hujus Sacramenti.*
21 *Effectus ejusdem.*
22 *Variæ quæstiones circa præmissa omittuntur.*

I. SACRAMENTUM hoc jam pridem diversis nominibus appellatum fuit.

Primo quidem dictum fuit Sacramentum *reconciliationis*; nimirum

rum ab effectu ; eo quod homo virtute hujus Sacramenti Deo *reconcilietur*.

II. Secundo , Sacramentum *confessionis* , a parte conspicua , & ante remissionem peccati , sive reconciliationem necessaria ; qua peccator sua peccata Sacerdoti aperire atque *confiteri* debet .

III. Tertio , Sacramentum *absolutionis* , ab actu Sacerdotis formam Sacramenti proferentis , cum dicit : *Ego te absolvo* , &c.

IV. Quarto , antiquitus frequenter dictum fuit *manuum impositio* , a cæremonia externa . Sæpius enim in decursu agendæ pœnitentiæ ipsis pœnitentibus *manus* imponebantur ab Episcopis , & Presbyteris ; idque vel dum orationes super pœnitentes fundebantur , vel absolutione donabantur . Ita accipitur in *Canon. 76.* Concilii Carthaginensis IV. ,, Si continuo creditur moriturus , reconcilietur per *manus impositionem* .

Porro cum & in aliis Sacramentis manus impositio fieret , atque inde etiam nomine *manus impositionis* , præsertim Sacramentum Confirmationis indicaretur , ne ex nominis identitate confusio oriretur , dicere solebant hoc Sacramentum , *manuum impositionem reconciliatoriam* , uti videre in Can. 3. Concilii Arausicani I. (*a*).

V. Quinto , dictum fuit *Communicatio* , sive *Communio* & *Pax* , eo quod lapsi per pœnitentiæ actionem , & absolutionem Sacerdotis restituerentur Communioni , & Eucharistiæ percipiendæ facultati , atque ad eam digne sumendam præpararentur .

VI. Sexto , *Secunda post naufragium tabula* sæpe a Patribus vocatur ; eamque nomenclaturam tamquam huic Sacramento convenientem probavit Synodus Tridentina *Sess. 6. cap. 14. de Justificatione* , his verbis : ,, Qui vero ab accepta justificationis gratia per peccatum exciderunt , rursus justificari poterunt , cum excitante Deo , per Pœnitentiæ Sacramentum , merito Christi amissam gratiam recuperare procuraverint . Hic enim justificationis modus est elapsi reparatio , quam *secundum* post naufragium deperditæ gratiæ *tabulam* Sancti Patres apte nuncuparunt .

VII. Septimo , a Patribus dicitur *laboribus Baptismus* ; quam rursus appellationem huic Sacramento convenire dixit Synodus Tridentina *Sess. 14. cap. 2. De Pœnitentia* ; rationem illius dictionis præmittens ; eo quod ad vitæ novitatem , & integritatem in Baptismo acquisitam , & per peccatum amissam , ,, per Sacramentum Pœnitentiæ sine *magnis nostris fletibus* , & *laboribus* , divina id exigente justitia , pervenire nequaquam possumus ". Quod nuper e Patribus fuse ac solide adstruxit Vir eruditus Joannes Opstratius in speciali tractatu *De Laborioso Baptismo* .

VIII. Denique hoc Sacramentum & olim , & hodie frequentius , & usitatius , aptissimeque dicitur Sacramentum *Pœnitentiæ* , a contritione , quæ primum locum inter actus Pœnitentiæ habens , dicitur animi dolor ac detestatio de peccato commisso , cum proposito non peccandi de cætero , uti docet Synodus Tridentina citata *Sess. 14. c. 4.*

IX. Pœnitere enim apud Latinos auctores etiam Ethnicos dicimur , *cum quæ ipsi fecimus , aut quæ de nostra voluntate , nostroque consilio facta sunt , ea nobis post incipiunt displicere , sententiamque in his officiis nostram demutamus* : uti latius prosequitur Morinus de administratione Sacramenti Pœnitentiæ *lib. 1. cap. 1.* notatque , hanc esse vulgatissimam apud probatissimos Linguæ Latinæ quosque auctores significationem ; atque inde concludit , etiam juxta Ethnicos auctores , pœnitentiam duo complecti , consilii sive sententiæ mutationem , & animi dolorem propter factum aliquod inde consequens .

Post hæc subjungit : Tertium addi debet , quod ex utroque necessario videtur emanare , cautio scilicet , ne postea idem consulat , aut exequatur . Vix enim aliquem facti sui serio pœnitet , qui etiam sibi non proponat ab eo in posterum abstinere , & incommoda ex priori consilio & facto exorientia impedire , & a se avertere .

Lactantius *lib. 6. cap. 24. Institutionum* hæc tria significata complectens , ait : ,, Is quem facti sui pœnitet errorem suum pristinum intelligit . Ideoque Græci melius , & significantius μετάνοιαν dicunt , quam nos possumus resipiscentiam dicere . Resipiscit enim , ac mentem suam quasi ab insania recipit , quem errati piget , castigatque seipsum dementiæ , & confirmat animum ad rectius vivendum ; tum illud ipsum maxime cavet , ne rursus in eosdem laqueos inducatur .

X. Dolor autem ille , qui pœnitentiæ semper comes est , si exardescit , eo animum facti pœnitentem ducit , & impellit , ut pœnas a seipso sumat , quemadmodum ibidem notat , & probat Morinus ; subditque : ,, Hinc apposite admodum ad geminam hanc Pœnitentiæ significationem , quæ omnibus auctoribus Ecclesiasticis ab ipsis Ecclesiæ incunabulis familiarissima , & acceptissima fuit . S. Isidorus in exhortatione ad Pœnitentiam , hanc nobis tradit istius etymologiam . *A punitione Pœnitentia nomen accepit , quasi Pœnitentia , dum ipse homo punit pœnitendo , quod male admisit* .

XI. Et apud Gratianum *Distinct. 3. De Pœnitentia , Can. 4.* auctor libri *de vera , & falsa Pœnitentia* sub nomine S. Augustini : ,, Continue delendum est de peccato , quod declarat ipsa dictionis virtus . Pœnitere enim est pœnam tenere , ut semper puniat *in se* ulciscendo , quod commisit peccando .

Ex his hanc definitionem a Canonistis , & Theologis communiter probatam , elicit Gratianus : *Pœnitentia itaque est vindicta semper puniens in se , quod dolet commisisse* .

Hinc manifestum est , convenientissime hoc Sacramentum a contritione tamquam præcipua sua parte , *Pœnitentiæ* nomen mutuasse .

XII. De hoc Sacramento habet Decretum Eugenii IV. pro Armenis : ,, Quartum Sacramentum est Pœnitentia , cujus materia sunt actus Pœnitentis , qui in tres distinguuntur partes . Prima est cordis contritio , ad quam pertinet ut doleat de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero .

De prima hac parte latius agit Synodus Tridentina *Sess. 14. De Pœnitentia cap. 4.* declaratque , quod fuerit ,, quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic *contritionis* motus necessarius ; & in homine post Baptismum lapso ita demum præparat ad remissionem peccatorum , si cum fiducia divinæ misericordiæ , & voto præstandi reliqua conjunctus sit , quæ ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur .

Declarat præterea , hanc contritionem non solum cessationem a peccato , & vitæ novæ propositum , & inchoationem , sed veteris etiam odium continere . Quod ibidem multis Scripturæ testimoniis confirmat .

Post hæc duplicem contritionem asserit . Unam charitate perfectam , Alteram *imperfectam* ; quam & *Attritionem* nuncupat ; atque utriusque effectum exponit .

XIII. Secunda pars in Decreto Eugenii ,, est *oris Confessio* ; ad quam pertinet , ut peccator omnia peccata , quorum memoriam habet , suo Sacerdoti confiteatur *integraliter* .

Hanc partem fusius exponit Synodus Tridentina loco citato *cap. 5.* declarans in primis hanc integram peccatorum confessionem a Christo esse institutam , & omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam existere .

Cum enim Sacerdotes in hujus Sacramenti administratione sustineant personam judicis , constat , judicium hoc , incognita causa , illos exercere non posse , nec æquitatem quidem in pœnis injungendis servare posse , si in genere dumtaxat , & non potius in specie , ac sigillatim sua ipsis peccata declararentur . Atque hinc concludit Synodus , oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia , quorum post diligentem sui discussionem , conscientiam habeat , in Confessione recenseri , etiamsi occultissima illa sint , & adversus duo ultima Decalogi præcepta commissa .

Quod ipsum Judicis officium exigit , idipsum & Medici munus (quod & hic Sacerdotes spiritualiter exercere debent) requirit : ,, Si enim , ait Synodus , erubescat ægrotus vulnus Medico detegere , quod ignorat , medicina non curat .

XIV. Ex his recte colligit præterea Synodus etiam eas ,, circumstantias in Confessione exprimendas esse , quæ speciem peccati mutant , quod sine illis peccata sua neque a pœnitentibus integre exponantur , nec judicibus innotescant : & fieri nequeat , ut de gravitate criminum recte censere possint , & pœnam , quam oportet , pro illis pœnitentibus imponere .

XV. Quæ hoc capite Synodus pro adstruenda necessitate Confessionis adducit , ostendunt , quod finis Confessionis omnium peccatorum Sacerdoti factæ ; non sit sola & *nuda* Confessio sive revelatio peccatorum ; sed remediorum morbis spiritualibus convenientium applicatio , quibus anima curationi disponatur , & disposita per reconciliationem perfecte sanetur , uti loquitur Morinus loco citato *lib. 1. c. 5. n. 9.* atque per consequens , omnia in Confessione esse aperienda , per quæ ipse Sacerdos tamquam medicus spiritualis veniat in convenientem notitiam vulnerum animæ ; possitque convenientia medendis vulneribus pharmaca præscribere , & applicare .

XVI. Tertia pars , ait Eugenius in suo Decreto , est *satisfactio* ,, pro peccatis secundum arbitrium Sacerdotis ; quæ quidem præcipue fit per orationem , jejunium , & eleemosynam .

De hac parte agit Synodus Tridentina citata sessione *cap. 8.* declaratque in primis , falsum omnino esse , & a verbo Dei alienum , culpam a Domino nunquam remitti , quin & universa etiam pœna condonetur . Perspicua enim & illustria in sacris Literis exempla experiuntur , quibus , præter divinam Traditionem , hic error quam manifestissime evincitur .

XVII. Ulterius dicit , ,, quod & divinæ justitiæ ratio exigere videatur , ut aliter ab eo in gratiam recipiantur , qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint ; aliter vero , qui semel a peccati & dæmonis servitute liberati , & accepto Spiritus Sancti dono , scienter templum Dei violare , & Spiritum sanctum contristare non formidarint .

XVIII. Præterea monet Synodus , ,, & divinam clementiam decere , ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur , ut occasione accepta peccata leviora putantes , velut injurii , & contumeliosi Spiritu sancto : in graviora labamur , thesaurizantes nobis iram in die iræ . Procul dubio enim magnopere a peccato revocant , & quasi freno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ , cautioresque & vigilantiores in futurum Pœnitentes efficiunt ; medentur quoque peccatorum reliquiis ; & vitiosos habitus , male vivendo comparatos , contrariis virtutum actionibus tollunt . Neque vero securior ulla via in Ecclesia Dei unquam existimata fuit ad amovendam imminentem a Domino pœnam , quam ut hæc Pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent . Accedit ad hæc , quod , dum satisfaciendo patimur pro peccatis , Christo Jesu , qui pro peccatis nostris satisfecit , ex quo omnis nostra sufficientia est , conformes efficimur , certissimam quoque inde arrham habentes , quod si compatimur , & conglorificabimus .

XIX. Ne vero videretur effectum illum humanis meritis tribuere , declarat , satisfactiones nostras , & opera pœnitentiæ omnem suam efficaciam , & meritum accipere ex meritis Chri-

(*a*) Sunt inter Theologos , qui docent manuum impositionem esse partem essentialem in Sacramento Pœnitentiæ ; hi sunt Guillelmus Altissiodorensis *lib. 4. summæ* : Vincentius Bellovacensis *lib. 8. Speculi Histor. cap. 53.* Alexander Halensis *4. parte summæ quæst. 5. memb. 1. art. 1.* Guillelmus Parisiensis *de Pœnit. pag. 461.* Quidquid sit de ea opinione , quæ multis tamen veterum Patrum testimoniis nititur ; agere imprudenter & pericula pœnitentibus afferre videntur Confessarii , qui dum absolutionem pœnitentibus impertiuntur , manus iis imponere non curant .

Christi, „ Neque vero, ait, ita nostra est satisfactio hæc, quam „ peccatis nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Jesum ..; „ Facientes fructus dignos Pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, „ ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur a Patre.

Ut autem optatum effectum in peccatoribus satisfactiones a Sacerdotibus injunctæ sortiantur, ipsis peccatis, & personis convenientes sint oportet; de quo latius infra *c. 3. & 4.*

XX. Decretum Eugenianum post expressas tres partes hujus Sacramenti, de forma eiusdem subjicit; „ Forma hujus Sacramenti „ sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, cum dicit: *Ego* „ *te absolvo*, &c.

Similiter Synodus Tridentina docet, Sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis „ Ministri „ verbis positam esse: *Ego te absolvo*, &c. quibus quidem de Ec- „ clesiæ Sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur; „ ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad „ ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ ", *Sess.* 14. *De Sacrament. Pœnitent. capit.* 3.

XXI. Effectus hujus Sacramenti est absolutio a peccatis, ait Decretum Eugenianum. Et Synodus Tridentina citato *cap.* 3. „ Sane vero res, & *affectus* hujus Sacramenti; quantum ad ejus „ vim, & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo, quam „ interdum in viris piis, & cum devotione hoc Sacramentum „ percipientibus, conscientiæ pax, ac serenitas cum vehementi „ Spiritus consolatione consequi solet.

XXII. Plurimæ tum circa singulas supra enumeratas Sacramenti partes, tum circa formam, effectumque quæstiones a Theologis Scholasticis agitantur, quas, utpote a proposito meo alienas (*a*) Theologis relinquo; pluresque a Veteribus ignotas, & a Recentioribus moveri cœptas recitat Morinus, *Lib. 8. c. 2. 3. & 4.*

CAPUT II.

De publica, solemni, & privata Pœnitentia.

1 *Quid Pœnitentia publica?*
2 *Pluribus sæculis pro peccatis* occultis *pœnitentiam* publicam *impositam fuisse credit Morinus, & primum hujus argumentum.*
3 *Secundum Morini argumentum.*
4 *Tertium ejusdem argumentum.*
5 *Quartum argumentum.*
6 *Pro peccatis* occultis *pœnitentia tametsi* publica, *non tamen* publice *imponebatur; nec Pœnitens publice reconciliabatur.*
7 *Simplices Presbyteri poterant, inconsulto Episcopo, peccatores* occultos *reconciliare.*
8 *Utrumque probatur ex Concilio Carthaginensi III.*
9 *Peccator* occultus *per censuras ad agendum* publicam *pœnitentiam cogi non poterat.*
10 *Plures nullius gravioris criminis rei ultro pœnitentiam* publicam *amplectebantur.*
11 *Magna Veterum de utilitate pœnitentiæ* publicæ *æstimatio.*
12 *Ex impositione pœnitentiæ publicæ pro peccatis occultis non sequebatur infractio* sigilli.
13 *Circa sæculum* VIII. *disciplina imponendi pœnitentiam* publicam *pro peccatis* occultis, *cœpit desinere.*
14 Sensim *hæc disciplina mutata fuit.*
15 *Postquam pro peccatis* occultis *cœpit agi pœnitentia* publica, *adhuc magnus erat Pœnitentium numerus; & quare?*
16 *Per censuras aliaque media* publici *peccatores ad publicam Pœnitentiam cogebantur.*
17 *Studium, & constantia Episcoporum ad conservandam, aut reducendam pœnitentiam publicam pro peccatis publicis.*
18 *Multis sæculis Pœnitentia etsi* occulta *ad Canonum Pœnitentialium præscriptum imponebatur.*
19 *Usque ad sæculum* XII. *non fuit nota distinctio inter* publicam, *&* solemnem *Pœnitentiam.*
20 *Hujus distinctionis origo.*
21 *Quæ hodie dicatur Pœnitentia* solemnis, *& quæ* publica, *& quæ* privata?
22 *Plura olim omni Pœnitentiæ* publicæ *competentia ad* solemnem *restricta.*
23 *Primo, quod a solo Episcopo imponeretur.*
24 *Secundo, quod* semel *dumtaxat imponi posset.*
25 *Tertio, quod qui eam egerant, a Clericatu dejicerentur, aut ad illum promoveri non possent.*
26 *Pœnitentiam publicam a solemni distinctam, a Presbytero imponi posse docent Canonistæ.*
27 Publicam *Pœnitentiam pro peccatis* publicis *imponendam esse multis ostenditur.*
28 *Idipsum probavit Synodus Tridentina.*
29 *Conformia sunt hodierna Ritualia, & Concilia.*
30 *Qualiter hodie* debeant *Presbyteri Pœnitentium* publicam *imponere pro peccatis* publicis?
31 *Qualis esse debeat species* Pœnitentiæ publicæ?
32 *Pœnitentiam* solemnem *ab Episcopis etiam hodie Ecclesia imponi optat.*
33 *Quid circa hanc statuerit S. Carolus?*

I. PUBLICA Pœnitentia dicitur, quæ in facie Ecclesiæ palam & publice peragitur.

Hanc primis sex sæculis unice fere impositam fuisse notat Morinus *lib. 4. De Administratione Sacramenti Pœnitentiæ cap.* 10. §. 5. nullumque ante sæculum septimum usum fuisse, ait, Pœnitentiæ *privatæ Canonicæ*; cum omnia crimina graviora Pœnitentia publica punirentur, minus gravia Sacerdotis arbitrio, & consilio.

II. Publicam hanc Pœnitentiam etiam pro peccatis *occultis* primis sex Ecclesiæ sæculis juxta Sacros Canones actam, & a Sacerdote, cui peccatum secreto detectum fuerat, impositam fuisse, contendit Morinus *lib. 5. cap.* 9. idque tribus potissimum argumentis ex antiqua disciplina erutis.

Primo, quia certum est, Pœnitentias Canonibus illorum temporum expressas, & pro singulorum criminum gravitate præscriptas, fuisse pœnas *publicas*, easque palam & in facie Ecclesiæ peragendas: cumque in Canonibus illis nulla occurrat publicorum ab occultis criminibus distinctio; sed indifferenter crimina exprimantur, indicium est, de utrisque Canones illos indifferenter quoque intelligendos esse.

III. Secundum argumentum ex veteri disciplina erutum ita proponit Morinus: „ Sequetur antiquos Patres de publicis criminibus „ curam tantum gessisse, de occultis vero nullam. Si enim Ca- „ nones illi de peccatis publicis intelligendi sunt, de occultis ho- „ micidiis, fornicationibus, &c. nulli amplius supersunt. Atqui „ crimina, ejusmodi sexcenta perpetrantur occulte, dum unum „ aut alterum publice deprehenditur. Consequeretur igitur gra- „ vissimorum animi morborum sanationem antiquos Patres pror- „ sus neglexisse; quod cogitare nefas est, nedum dicere. Si Pœ- „ nitentiæ rationem tantum haberent pœnarum, tolerari forsan „ hoc posset. Verum cum medicamentorum rationem potissimum „ induant, hancque rationem Patres præ cæteris spectent, dici „ non potest ulcerum tam pestiferorum nisi publice & in propa- „ tulo serperent (quod quam rarissime, & vix contingit) cura- „ tionem deseruisse, susque deque habuisse, & de levibus tan- „ tum venialibusque peccatis sanandis curiosos fuisse & sollicitos.

IV. Tertium argumentum Morini hoc est: „ Si crimina quis „ sponte enuntiasset, minori tempore in Substratione, Auditio- „ ne, &c. commoratum, quam si accusatus, & convictus esset. „ Plerique enim Canones, & Patrum pleraque dicta hanc legem „ Reis criminum dictant, cujus rei testimonia multa legere potes „ *lib. 2. cap.* 6. Si crimina ponas publica pro specie istarum le- „ gum explananda, quæ ratio fingi potest istius temperamenti? „ Si crimen publicum est, jam convictio per se facta est. Ipsa „ facta, ut ita dicam, notorietas, convictioni æquivaluit. De- „ latus tergiversari non potest. Immo ne delatore quidem opus „ habet Episcopus, cum ponatur crimen publicum, & notorium; „ sed monitore, ac ne monitore quidem: cum eo casu Episcopus „ sola muneris peragendi conscientia stimulatus publicum pecca- „ torem, & resipiscentem Pœnitentia castigare possit.

V. His argumentis plura ex Sanctis Patribus testimonia eamdem disciplinam adstruentia subjicit Morinus ibidem *cap. 9. & sequentibus*; & denique *cap.* 11. speciale argumentum desumit ex Canonibus, qui Clericos in crimen quantumvis *occultum* lapsos, non modo ab officio suspendebant; sed etiam deponebant, ita ut per aliquot sæculorum spatia ab omni spe restitutionis dejicerentur. „ Non video, ait, qua ratione idem de publica Laicorum Pœni- „ tentia dici non debeat: Si consulendum honori, & famæ, id „ sane factum potius oportuit Clericis, quam Laicis (*a*).

VI. Non diffitetur tamen Morinus, multiplicem fuisse differentiam inter Pœnitentiam publicam impositam pro peccatis *publicis*, & eamdem impositam pro peccatis *occultis*.

Pro peccatis publicis ac notoriis, quæ totam Ecclesiam commovebant, manus imponebantur ab Episcopo vel Presbytero *publice* in medio Ecclesiæ ante *absidem*, hoc est in gremio navis Ecclesiæ. *Absis* enim vel absida est sanctuarium Ecclesiæ. Eaque manus impositio eo ritu fiebat, tam in pœnitentiæ impositione, quam Pœnitentis absolutione, seu reconciliatione.

Dum vero *occulta* erant crimina, necesse non erat, *publice* in medio Ecclesiæ per manus impositionem pœnitentiam imponere; aut pœnitentem acta pœnitentia publice reconciliare: Sed sicuti peccata illa *secreto* Sacerdoti aperiebantur, ita quoque *secreto* pœnitentia imponebatur, & reconciliatio fiebat.

VII. Hinc altera consequebatur differentia; quod *publice* pœnitens ob crimen *occultum*, acta pœnitentia publica, *secreto* posset, *inconsulto* Episcopo, a Presbytero reconciliari. Secus vero pœnitens ob peccatum *publicum*. Hic enim cum nonnisi *publice* reconciliari posset, etiam sine *speciali* Episcopi licentia (nisi extrema necessitas licentiæ petendæ tempus intercluderet) a Presbytero reconciliationem obtinere nequibat. Interdictum enim erat Presbyteris, pœnitentem *publice* reconciliare.

VIII.

(*a*) Inter quæstiones, quas Theologi movent de partibus Pœnitentiæ, ea potissimum eminet, quæ de necessitate amoris Dei super omnia in Sacramento Pœnitentiæ differit; porro amoris Dei necessitas est fundamentum *Juris Ecclesiastici*, de quo pertractat Auctor noster; amoris enim Dei præceptum, quod primum in jure naturali, & Evangelico obtinet locum, eumdem quoque sibi vindicat in jure Ecclesiastico: cum ergo hoc postremum jus dependeat ab utroque priori jure; Auctor noster, ut suarum decisionum auctoritas stabiliretur, debebat saltem amoris Dei necessitatem in Sacramento Pœnitentiæ vindicare, nec illam assertionem cum aliis quæstionibus, quas a suo proposito alienas dixit, confundere; nihil enim juri magis repugnat, quam si æterna Justitia, quæ Deus est, super omnia non diligatur, aut negligatur.

(*a*) Si publica Pœnitentia eo loci quatuor gradus, quos inferius enumerat Auctor noster, complectebatur, certum est omnia crimina in omnibus circumstantiis non fuisse olim publicæ pœnitentiæ obnoxia. V. G. Mulieres adulteræ, quæ de icti conscientia stimulante vulpas suum Sacerdoti aperiebant, non ante vulgi oculos juxta Ecclesiæ Canones, pœnitentia defungebantur, sed occulte; ne hujus flagitii suspectæ aut a viris acciperentur inclementius, aut ad judices delatæ capitali supplicio afficerentur; quod observat S. Basilius *Epist. ad Amphyl. Can.* 34. Diffiteri tamen non possumus, quin plurima extiterint peccata lethalia occulte commissa, quæ publicæ pœnitentiæ fuerunt subjecta. Hac de re consulantur Tertullianus *de Pœnitentia, & pudicitia*, Basilius *Ep. ad Amphyloc.* Gregorius Nyssenus *Ep. ad Letojum*, compluresque alii Patres vetusti, quibus adjungere non pigeat Marianum Victorium in libello *de antiquis Pœnitentiis*.

VIII. Utrumque non obſcure indicat *Can.* 32. Concilii Carthag. III. qui in duas partes diviſus refertur a Gratiano *cauſ.* 26. *qu.* 6. *Can.* 14. Et *quæſt.* 7. *Can.* 5. verba Canonis ſunt ; „ Ut Pœ-
„ nitentibus ſecundum differentiam peccatorum Epiſcopi arbitrio
„ pœnitentiæ tempora decernantur , & ut Presbyter , *inconſulto*
„ Epiſcopo , non reconciliet pœnitentem : niſi abſentiæ Epiſcopi
„ neceſſitate cogente . Cujuſcumque autem Pœnitentis publicum
„ & vulgatiſſimum crimen eſt , quod univerſam Eccleſiam commo-
„ verit , ante *abſidem* manus ei imponantur .

IX. Altera differentia eaque notabilis erat . Cum publicum erat peccatum, ad agendum *publice* pœnitentiam peccatores excommunicatione , & omnimoda ab Eccleſia expulſione cogi poterant. At cum peccatum erat occultum , Pœnitentiæ *publicæ* actio erat *ſpontanea* , hoc eſt, ad eam cogi non poterant ulla excommunicatione , aut Sacramentorum publica denegatione . Peccatori equidem ejuſmodi *ſecreto* confitenti , niſi Pœnitentiam Canonicam agere vellet , reconciliationem *ſecreto* denegabat Sacerdos , ſed quod ultra in eum ageret nihil habebat .

X. Neque vero ſoli *occulti* gravium criminum rei publicam pœnitentiam ſibi a Sacerdotibus *ſecreto* impoſitam & indictam *ſpontanea* quadam voluntate ſuſcipiebant , & *publice* cum aliis pœnitentibus , etiam *graviorum* criminum reis peragebant ; ſed & leviorum dumtaxat , aut nullorum criminum ſibi conſcii , eam ultro amplectebantur ; quemadmodum notat Morinus *lib.* 5. *c.* 7.

XI. Ex hac praxi deducit ibidem Morinus , quanta fuerit de Pœnitentiæ publicæ utilitate Veterum æſtimatio . Verba ejus ſunt :
„ Quanta fuerit antiquitus Pœnitentiæ publicæ æſtimatio , quam
„ efficax auxilium ad dolorem de peccatis concipiendum , & de
„ iis remiſſionem obtinendam , afferre judicata ſit , nullo mihi
„ videtur illuſtriore argumento demonſtrari poſſe , quam ea con-
„ ſuetudine , quæ præſertim in Hiſpania viguit , illius ſponte ſu-
„ ſcipiendæ , & agendæ , nulla præcedente criminum atrocium
„ conſcientia , nulla criminum publicorum , aut occultorum con-
„ feſſione publica , nedum convictione .

XII. Hinc ulterius deducitur , Pœnitentiam publicam pro peccatis *occultis* potuiſſe ſine ullo ſigilli confeſſionalis periculo imponi & peragi . Ipſa enim Pœnitentiæ impoſitio ſecreto a Sacerdote fiebat ; & publica Pœnitentiæ actio erat etiam innocentibus , nullorumque criminum reis communis : ac per conſequens , crimen occultum ex actione Pœnitentiæ publicæ haud facile concludi poterat . Si tamen præviderent Patres ex impoſitione Pœnitentiæ publicæ crimen *occultum* revelandum iri ; tunc Pœnitentias *publicas* in *privatas* , ob revelationis periculum , commutaſſe monet Morinus *lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 20. Ita enim Pœnitentias *publicas* uſurpabant , ut privatis & ſecretis virtutem non adimerent .

XIII. Diſciplina imponendi Pœnitentiam publicam pro peccatis *occultis* in Eccleſia Latina perſeveravit uſque ad finem ſæculi ſeptimi aut initium ſæculi octavi , ſi Morino credimus *lib.* 7. *cap.* 1. atque ab eo tempore vulgari cœpit commune atque hodie ab omnibus receptum axioma : *De peccatis publicis publice ; de occultis occulte eſſe pœnitendum* .

XIV. Hoc autem obſervat Morinus , quod mutatio illa facta non ſit phyſico more in momento temporis , aut Concilii generalis alicujus Decreto , ſed paulatim , & tacito quodam Eccleſiarum conſenſu . Atque hinc factum , ut alibi ſerius , alibi citius hæc mutatio recepta fuerit .

XV. Quamvis jam recepta hac diſtinctione inter peccata *publica* , *& occulta* , deſierit Pœnitentia *publica* pro peccatis *occultis* , magnus tamen ſæculis aliquot ſequentibus numerus Pœnitentium *publicorum* , veſte , loco , victu , luctu , totaque vitæ diæta a Fidelibus diviſus in Eccleſia remanſit , uti oſtendit Morinus loco citato *cap.* 2. Et *cap.* 3. demonſtrat , quam „ ſollicite & diligenter
„ providerent illorum ſæculorum Epiſcopi , non modo ut pecca-
„ torum publicorum , quæ per varias Diœceſis parœcias perpetra-
„ bantur , cognitio illos non lateret , ſed etiam ut occulta ipſos
„ non effugerent . Ea enim diſciplina , & cautione in iis inqui-
„ rendis utebantur , ut difficile eſſet crimina occulta , nedum pub-
„ lica , eorum ſolertiam & ſollicitudinem effugere . Quamobrem
„ hoc ? Non peccantium odio , ſed amore & ſtudio ; non ut ma-
„ lum malo medicarentur , ſed ut optimi Medici , ſanitatis ægro-
„ torum deſiderantiſſimi . Omnis enim eorum cura & ſollicitudo
„ eo tendebat , ut vulnera per crimen animæ illata curarentur ,
„ ne mors Pœnitentiam præveniens animæ ut corporis interitum
„ afferret .

XVI. Poſt hæc *cap.* 4. *&* 5. probat , Epiſcopus per cenſuras , ac ſubinde etiam per invocationem brachii ſæcularis peccatores *publicos* ad agendam *publicam* Pœnitentiam adegiſſe .

☞ Nec id mirum videbitur , ſi attendatur , atrociora crimina non raro publice , & cum gravi populi ſcandalo a potentioribus , & opulentioribus ſæculi perpetrari : atque hos præ aliis difficilius ad agendam *publicam* Pœnitentiam pro commiſſis criminibus & datis ſcandalis induci poſſe .

Unde & legimus , quod dum Patres Concilii Cabillonenſis II. anno 815. deprehendiſſent , agere Pœnitentiam juxta antiquam canonicam conſtitutionem in pleriſque locis ab uſu receſſiſſe , neque antiqui moris ordinem reconciliandi ſervari , hæc decreverunt *Can.* 25. „ Ut a *Ludovico Imperatore* impetretur adjutorium , qualiter ſi
„ quis publice peccat , publica mulctetur pœnitentia , & ſecundum or-
„ dinem Canonum pro merito ſuo excommunicetur & reconcilietur :

Diſcant Epiſcopi exemplo horum Patrum , non mox abjiciendum eſſe ſtudium reducendi canonicam Patrum ſanctiſſimam diſciplinam circa Pœnitentiam publicam pro peccatis publicis , dum conſpiciunt hanc diſciplinam totaliter vel Paſtorum negligentia , vel incuria collapſam , immo quodammodo abolitam , & in deſuetudinem abiiſſe .

XVII. Legitur quoque , quod dum Epiſcopi pro gravitate criminum , & publico ſcandalo Pœnitentias *publicas* injungere pro debito ſui officii , & zelo Eccleſiaſticæ diſciplinæ voluerunt , criminum rei hujuſmodi Pœnitentias refugientes , ipſos ſubinde Principes contra Epiſcopos ſuſcitarint , ac tandem ſæculo x. & ſequentibus , ad Curiam Romanam refugerint , ut illic abſolutionem criminum ſine Pœnitentia *publica* obtinerent , quam a ſuo Epiſcopo obtinere non poterant .

Exemplum occurrit in vita ſancti Dunſtani Archiepiſcopi Cantuarienſis , qui ſedit ſæculo decimo .

Legitur quod hic ſanctus Præſul Comitem quemdam præpotentem , qui cognatam ſuam illicito ſibi matrimonio copulaverat , quem cum ſemel , ſecundo , & tertio redarguiſſet ; tandem contumacem , & perſeverantem in inceſtu , a liminibus Eccleſiæ ut publicum inceſtuoſum excluſerit .

Hunc Dunſtani agendi modum typho ſuperbiæ inflatus Comes non ferens , Regem adverſus Dunſtanum , ipſum impiæ , & immoderatæ ſeveritatis accuſans ; præcaturque , ut regia ſanctione a tyrannide (ut ipſe ajebat) Dunſtani liberaretur .

Rex autem nimium facilis ad credendum , Dunſtano mandavit , ut hominem cum ea , quam duxerat , in pace manere ſineret , & a quibus ipſum ſuſpenderat , liminibus ſacris reſtitueret .

Hoc audito dolebat Dunſtanus , religioſiſſimum Regem per mendacem hominis linguam ante rei inquiſitionem , & examinationem eſſe ſeductum .

Interim Dunſtanus , ut Reges poſtulatis , ſalva tamen diſciplina , ſatisfaceret ; hominem ad ſatisfactionem , tam pro commiſſo crimine , quam & propter injuſtam ſui criminationem apud Principem terræ factam , paulo durius increpat , cupiens modo ad Pœnitentiam & correctionem cor illius emollire . Sed Dunſtanus videns ſe nihil proficere , ſed hominem magis furere , zeloſiſſimus hic Præſul , nequaquam regiis mandatis contra Eccleſiaſticam diſciplinam obſecuturus , hominem illum non tantum a liminibus Eccleſiæ excluſum retinuit , ſed & inſuper a fidelium communione excluſit .

Tunc ille ſeipſo deterior effectus immani eſt furore correptus , & nihil eorum , quæ poſſidebat , alicujus eſſe momenti reputans , ad hoc ſolum ſe totum ſtudebat impendere , ut Dunſtano excitaret ſcandalum , & Chriſtianæ legis jugum , quo a ſua libidine coercebatur , ſibi faceret alienum . Legatos itaque ſuos Romam deſtinat , & talibus aſſueta quorumdam Romanorum corda , & ora in ſuam cauſam *largo munere* , *largiori ſponſione* permutat .

„ Quid inde ? (pergit hiſtoricus) Præſul Apoſtolicæ Sedis Joan-
„ nes XIII. Dunſtano , peccatori homini condeſcendere verbis ,
„ ac litteris , mandat , & eum Eccleſiæ gremio integre conciliare
„ monet , hortatur , imperat ,

His mandatis Apoſtolicis Vir ſanctus hæc repoſuit : Equidem
„ cum illum , de quo agitur , ſui delicti Pœnitudinem gerere vi-
„ dero , præceptis D. Papæ lubens parebo ; ſed ut ipſe in pecca-
„ to ſuo jaceat , & immunis ab Eccleſiaſtica diſciplina nobis in-
„ ſultet , & exinde gaudeat , nolit Deus .
„ Avertat etiam Deus a me , ut ego cauſa alicujus mortalis ho-
„ minis , vel pro redemptione capitis mei poſtponam legem , quam
„ ſervandam ſtatuit in ſua Eccleſia idem Dominus Jeſus Chriſtus
„ Filius Dei .

Hæc omnia latius referuntur *tom.* 9. Conciliorum Generalium *col.* 700 ac una refertur , qualiter tandem hic Comes intelligens inflexibilem Dunſtani pro diſciplina Eccleſiaſtica conſtantiam , pœnitudine ductus , abdicato illicito conjugio , Pœnitentiæ ſibi cultum impoſuerit , ac tandem in Generali Angliæ Concilio per Dunſtanum indicto , ritu publici Pœnitentis , nudis pedibus , laneis indumentis , ſe ad Dunſtani pedes provolverit , atque ab eo , inſtantibus Epiſcopis , abſolutionem obtinere meruit .

Hinc diſcant Epiſcopi , aliique Eccleſiæ Paſtores , quid poſſit Paſtoralis pro Eccleſiaſtica diſciplina perſeverans , & ad reſtaurandam Pœnitentiam publicam non timida conſtantia ☜.

XVIII. Jam vero qui ritus in impoſitione , nec non actione Pœnitentiæ publicæ obſervati fuerint , præſertim a ſæculo ſeptimo uſque ad duodecimum , late exponit Morinus *c.* 7. *& ſequentibus* ; atque *cap.* 21. 22. *&* 23. probat , multis ſæculis , etiam poſtquam invaluit Pœnitentia *occulta* , ſive privata pro peccatis *occultis* , ſemper impoſitas fuiſſe Pœnitentias *Canonicas* pro peccatis *occultis* ; ſive ſecundum Canones Pœnitentiales , non ſecus atque pro peccatis publicis ; atque ita Pœnitentiam privatam a Pœnitentiæ publicæ impoſitione , & actione per ſolius ſolemnitatis omiſſionem diſcrepaſſe . Confeſſio igitur peccatorum *occultorum* ſecreta erat : omne Pœnitentiæ exercitium *ſecreto* , & extra faciem Eccleſiæ agebatur , & abſolutio ſecreta : at ipſa opera Pœnitentiæ exercitiaque juxta Canonum præſcripta imponebantur . Neque enim minus curandis peccatis occultis , quam publicis invigilabant Eccleſiæ Paſtores ; ideoque remedia utriſque curandis indifferenter ſuis Canonibus præſcribebant .

XIX. Cum autem Pœnitentia publica ſemper quibuſdam externis ritibus , ac ſolemnitatibus veſtita fuerit , multis ſæculis omnis Pœnitentia publica etiam *ſolemnis* reputata fuit ; nec primis ſæculis diſtinctio inter publicam , & ſolemnem Pœnitentiam nota fuit : quin ſi Morino *lib.* 5. *cap.* 25. credimus , ante ſæculum XIII. hæc diſtinctio incognita fuit ; atque primum illo currente ſæculo recipi cœpta .

XX. Credit Morinus Theologos Scholaſticos diſtinctionis hujus occaſionem ſumpſiſſe ex varia diſciplina circa Pœnitentiam publicam , quæ variis temporibus a Patribus decreta fuit : quam cum in Canonibus apud Gratianum *diſtinctione* 50. ſuo aſpectu expreſſam viderent ; nec attendentes , qua ratione omnia , quæ dicebantur , uni eidemque Pœnitentiæ publicæ poſſent pro varietate temporum , & locorum applicari ; Pœnitentiam publicam in ſolemnem , & non ſolemnem diſtinguere cœperunt ; atque hac diſtinctione Canones apparenter ſibi contrarios conciliare .

„ Aberrationis iſtius cauſa , non poſtrema (ait Morinus ibid.
„ *n.* 14.) fuit Gratiani in diſcernendis Auctoribus , eorumque

„ ætate

,, ætate cæcutientia , quæ eruditorum nemini ignota eſt . Hinc
,, ſæpius apud eum præpoſtera diverſorum Canonum concordia ,
,, qui temporum diſtinctione nullo negotio vere , & pie conciliari
,, poterant . Hunc ſecuti Scholaſtici , & Canoniſtæ , Decreta &
,, Canones variorum ſæculorum uni , & eidem tempori tribue-
,, runt , & reconciliationem , quæ obviam ſæpe occurrebat , in
,, tranſverſum egerunt .

XXI. Quidquid ſit , apud Canoniſtas atque Theologos Scholaſticos receptiſſima hodie eſt Pœnitentiæ in tres ſpecies diſtinctio ; nimirum ſolemnem , publicam , & privatam.

De triplici hac Pœnitentiæ ſpecie agens Cardinalis Hoſtienſis in Summa , titulo *De Pœnitentiis , & Remiſſionibus* , ait : ,, Proprie
,, dicitur illa ſolemnis , quæ fit in capite quadrageſimæ cum illa
,, ſolemnitate , de qua habes *Diſt.* 50. *Can. In capite* " . In hoc citato Canone ſub nomine Synodi Agathenſis deſcribitur ritus impoſitionis publicæ Pœnitentiæ , eodem fere modo quo in hodierno Pontificali Romano deſcriptus habetur. Unde & notant Correctores Romani : ,, Sententia vero hujus capitis magna ex parte ha-
,, betur in Pontificali , & ordine Romano " : Pœnitentia hoc ritu impoſita , a Canoniſtis hodie communi conſenſu dicitur *ſolemnis* .

,, Publica proprie dicitur illa, inquit Hoſtienſis , quæ fit in fa-
,, cie Eccleſiæ , non cum prædicta ſolemnitate , ſed quando in-
,, jungitur peregrinatio per mundum cum baculo , & pera be-
,, nedictis .

Verum Pœnitentia publica etiam merito dicitur , quæ fit in facie Eccleſiæ , tametſi prædictus ritus non adſit . Publica enim pro-
,, prie appellatur, ab eo quod in publico fiat .

,, Privata autem Pœnitentia dicitur illa , quæ quotidie fit a
,, juſtis , & quæ ſaltem ſemel in anno eſt facienda , quando ſci-
,, licet aliquis ſolus , & ſecrete Sacerdoti confitetur ;, ait Ho-
,, ſtienſis .

XXII. Recepta hac inter ſolemnem , & publicam Pœnitentiam diſtinctione , plura ex his , quæ Pœnitentiæ publicæ jam olim tributa erant , Canoniſtæ ad ſolemnem reſtrinxerunt ; eique ſoli convenire crediderunt .

XXIII. In primis cum priſtinis Canonibus cautum eſſet , Pœnitentiam a *ſolo* Epiſcopo , vel a Presbyteris de Epiſcopi *ſpeciali* conſenſu imponi ; id ad pœnitentiam *ſolemnem* reſtrinxerunt Canoniſtæ , hancque a ſolo Epiſcopo imponi poſſe aſſerunt ; eaque ſententia etiam hodie recepta eſt : cum tamen Canones de omni *publica* Pœnitentia ſaltem pro peccatis *publicis* imponenda loquerentur . Vide Fagnanum ad *cap. Manifeſta tit. De Pœnit. & Remiſſ. num.* 5.

XXIV. Ulterius cum in nonnullis Canonibus dictum reperirent , Pœnitentiam publicam reiterari non poſſe , illud huic *ſolemni* Pœnitentiæ appropriarunt ; cum tamen pluribus ſæculis ſaltem in Eccleſia Latina omni publicæ Pœnitentiæ commune fuerit , juxta illud S. Auguſtini Epiſtola ad Macedonium . Caute ſalubriterque
,, proviſum eſt , ut locus illius humillimæ Pœnitentiæ *ſemel* in
,, Eccleſia concedatur , ne medicina vilis minus utilis eſſet ægro-
,, tis , quæ tanto magis ſalubris eſt , quanto minus contemptibi-
,, lis fuerit .

Hanc diſciplinam in Eccleſia Latina uſque ad ſæculum VIII. duraſſe oſtendit Morinus *lib.* 5. *cap.* 28.

XXV. Præterea ad hanc *ſolemnem* Pœnitentiam pertinere crediderunt Canoniſtæ , quod Canones dicunt , Clericos Pœnitentes Ordinibus ſuis nec poſt actam Pœnitentiam publicam reſtitui ; nec Laicos ad Ordines promoveri poſſe ; cum id de qualibet Pœnitentia publica , juxta Canonum præſcripta intelligeretur ; non quidem ratione Pœnitentiæ , ſed ratione criminis commiſſi ex mente Patrum : uti infra titulo *De Irregularitate* oſtendetur , ac una dicetur , quæ fuerit Canoniſtis errandi occaſio .

XXVI. Pœnitentiam publicam , ut a *ſolemni* diſtinguitur ; id eſt , quæ quidem in facie Eccleſiæ , ſeu publice peragitur ; ſed ſine ſolemnitate , in citato Canone *In Capite* , & Pontificali Romano deſcripta , a Presbytero etiam ſine ſpeciali mandato Epiſcopi , pro peccatis publicis imponi poſſe communiter tradunt Canoniſtæ , conformiter ad *Can.* 1. *tit. De Pœnit. & Remiſſ.* ubi dicitur : *Manifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda* .

XXVII. Et ſane Pœnitentiam publicam pro peccatis *publicis* non tantum ipſa Eccleſiaſtica diſciplina , ſed ratio naturalis ipſaque divina juſtitia exigere videtur .

Quid enim rationi juſtitiæque divinæ congruentius , quam ut Pœnitentia ſit peccatis proportionata ; adeoque publica pro publicis peccatis ?

Adhæc cum per peccata publica plerumque aliis ſcandalum generetur , dum videntes publice peccata committi ; ad eadem etiam committenda provocantur , niſi Pœnitentiæ alicujus timore coerceantur , ratio exigit ut quos publice peccando ad peccandum incitavit , publice Pœnitendo a peccatis revocet .

Denique dum pro peccatis *publicis* agi Pœnitentiam populus non videt , idea de peccatorum magnitudine adeo paulatim minuitur , ut niſi per manifeſta Pœnitentiæ publicæ exempla aliquando magnitudo peccatorum eorum oculis objiciatur , futurum ſit , ut ſine ullo timore peccata committant ; atque peccata alioquin gravia , appareant levia , aut nulla .

Hinc illud Apoſtoli I. ad Timoth. cap. 5. verſ. 20. *Peccantes coram omnibus argue , ut & cæteri timorem habeant* .

XXVIII. Hoc Apoſtolicum monitum aſſumens Synodus Tridentina *Seſſ.* 24. *cap.* 8. *De Reformat.* declarat : ,, Quando igitur ab
,, aliquo publice , & in multorum conſpectu crimen commiſſum
,, fuerit , unde alios ſcandalo offenſos commotoſque fuiſſe non ſit
,, dubitandum ; huic condignam pro modo culpæ Pœnitentiam
,, publice injungi oportet ; ut quos exemplo ſuo ad malos mores
,, provocavit , ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocet vi-
,, tam . Epiſcopus tamen publicæ hoc Pœnitentiæ genus in aliud ſe-
,, cretum poterit commutare , quando ita magis judicaverit expedire ,

Ex his verbis evidens eſt , voluiſſe Synodum pro peccatis *publicis* , & in conſpectu multorum commiſſis Pœnitentiam *publicam* , a Confeſſariis eſſe imponendam ; eatenus ſaltem , ut *publico* ſcandalo ſatisfiat ; utque eo pacto peccator , *quos exemplo ſuo ad malos mores provocavit , ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocet vitam* .

XXIX. His conforme eſt quod decernitur in Rituali Romano , & Paſtorali Mechlinienſi titulo *De Sacramento Pœnitentiæ* : ,, Vi-
,, deat autem diligenter Sacerdos . . . ne abſolvat eos , qui pub-
,, licum ſcandalum dederunt , niſi *publice* ſatisfaciant , & ſcanda-
,, lum tollant .

Sanctus Carolus in primo ſuo Concilio Mediolanenſi , titulo *Quæ pertinent ad Sacramentum Pœnitentiæ* , decernit : ,, Iidem (Con-
,, feſſarii) quemadmodum a Sancta Tridentina Synodo juſſum eſt ,
,, *publice* peccantibus *publicam* Pœnitentiam imponant : neque il-
,, lud Pœnitentiæ genus , niſi data ab Epiſcopo facultate , ſecreta
,, alia pœna commutare audeant .

XXX. Igitur eatenus ſaltem hodierna Eccleſiæ diſciplina Pœnitentiam *publicam* retineri , & a Presbyteris imponi vult , ut per eam ſcandalum per publica peccata datum reparetur ; utque ſua Pœnitentia peccator eos , quos exemplo ſuo ad malos mores provocavit , ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocet vitam , eamque Pœnitentiam pro peccatis publicis , ac notoriis a Presbyteris ita imponendam cenſuit Synodus , ut ſoli Epiſcopo facultatem tribuat , publicæ hoc Pœnitentiæ genus in aliud ſecretum , quando ita magis judicaverit expedire , commutandi .

XXXI. Quod vero genus Pœnitentiæ hic requiratur , non expreſſit Synodus : ſed illud Confeſſariorum prudentiæ permiſit ; qui criminis , perſonæ , loci , & temporis conditione diligenter expenſa , judicent quæ Pœnitentia publica pro ſcandalo reparando imponenda ſit : qua in re ne ſubinde præcipiti zelo aberret Confeſſarius , nonnunquam expediet , Superiores alioſque peritiores conſulere .

XXXII. Quod vero ad Pœnitentiam *publicam* omnibus illis ritibus externis veſtitam , quam *ſolemnem* vocant Canoniſtæ , attinet , eam a Patribus utiliter præſcriptam , atque cum fructu non exiguo impoſitam agnoſcit Eccleſia ; atque etiamnum hodie ipſis Epiſcopis in Pontificali exhibet , ejuſque ritum exacte deſcribit , ut pro temporum , locorum , atque criminum gravitate , & perſonarum qualitate eam reducant .

XXXIII. Huic Eccleſiæ voto obſequens S. Carolus in Concilio Mediolanenſi III. *tit. De his quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent* , ſtatuit : ,, Studeat Epiſcopus ad ſacrorum Canonum , &
,, Tridentini Concilii præſcriptum , pro publicorum delictorum
,, gravitatis ratione , & publicam , & *ſolemnem* Pœnitentiam in
,, uſum revocare . Quos vero ita ſolemniter pœnitere oportet ,
,, menſe ante quadrageſimæ initium ad ſe per Parochos deferri cu-
,, ret , ut primum ineunte quadrageſima illi Pœnitentia affici , tum
,, die cœnæ Domini Eccleſiæ reconciliari poſſint ſtato ſolemni ritu .

Hoc Decretum rurſus renovavit in Concilio Mediolanenſi V. utque utriuſque Concilii Decretum eam executionem habeat , in Synodo ſua Diœceſana II. voluit ,, ut ſi qui tale facinus commi-
,, ſerint ut pœnitentia *publica* , & *ſolemni* ſatisfacere debeant ,
,, eorum nomina Parochi menſe ante quadrageſimæ initium ad nos
,, deferant , ut ineunte quadrageſima ex inſtituto Eccleſiæ rite ea
,, pœnitentia imponatur .

Solemnem ergo pœnitentiam a ſolis Epiſcopis imponi vult , quando ipſi pro gravitate delicti , & ſcandali dati , temporum atque perſonarum conditione , non politice , ſed juxta Evangelicas , & Eccleſiaſticas regulas expenſa , imponendam judicaverint .

CAPUT III.

De Canonibus , & Libris Pœnitentialibus .

1 *Quid proprie Canones* Pœnitentiales .
2 *Eorum uſus antiquiſſimus ; & quare ?*
3 *In determinandis Pœnitentiis admodum circumſpecti , & ſolliciti erant olim Epiſcopi .*
4 *Inſigniores etiam Epiſcopi non audebant* ſoli *aliquid determinare ; ſed alios conſulebant .*
5 *Exemplum in Epiſcopis Africanis .*
6 *Alterum in Clero Romano .*
7 *Argumentum hujus diſciplinæ ſuppeditant priſcorum Conciliorum Canones .*
8 *Epiſtola Canonica S. Gregorii Thaumaturgi , & Petri Alexandrini non leve argumentum ſubminiſtrant .*
9 *Omnium fœcundiſſima eſt hanc in rem Epiſtola Canonica S. Baſilii .*
10 *Pontifices etiam ſæpius ſuper pœnitentia imponenda conſulti , & ejus exemplum ex Gratiano .*
11 *Ex cura Patrum circa Pœnitentias orti ſunt Canones Pœnitentiales .*
12 *Qua ratione mediis ſæculis compoſiti Libri Pœnitentiales ?*
13 *Horum librorum deſcriptio .*
14 *Ex præſcripto horum librorum Presbyteri Pœnitentias imponere debebant .*
15 *Epiſcopi ſedulo invigilabant , num juxta Canones Pœnitentia imponeretur :*
16 *Pro aſſequenda Canonum Pœnitentialium notitia intelligendi quatuor Pœnitentium* gradus .
17 *Quatuor hi gradus recitantur .*
18 *Deſcriptio primi gradus .*
19 *Hic gradus erat extra templum .*
20 *Quid in hoc gradu agerent Pœnitentes ?*
21 *In hoc gradu exiſtentes , nondum erant proprie Pœnitentes .*
22 *Hic gradus non ubique , nec ſemper inter gradus Pœnitentiæ computatus .*

23 *De-*

23 *Descriptio secundi gradus Pœnitentialis.*
24 *Quo loco hic gradus consisteret?*
25 *Quæ Pœnitentium in hoc gradu exercitia?*
26 *In hoc gradu nulla super Pœnitentes manus impositio aut oratio; nec opera Pœnitentialia eis imponebantur?*
27 *Qua ratione auditio Scripturæ sacræ huic gradui Pœnitentiali esset propria?*
28 *Quid per admissionem ad primum, & secundum gradum consequeretur peccator?*
29 *Tertii gradus Pœnitentialis descriptio.*
30 *In hoc gradu crebræ fiebant super Pœnitentes manuum impositiones, & orationes.*
31 *Quo tempore hæ fierent?*
32 *In hoc gradu imponebantur opera corporis afflictiva.*
33 *Hic gradus* proprie *pœnitentialis, & in illo existentes, proprie Pœnitentes fuere.*
34 *Quarti gradus descriptio.*
35 *In hoc existentes manebant toto Sacrificii tempore.*
36 *Non tamen poterant* offerre, *vel communicare*
37 *Plura hominum genera ad hunc gradum redigebantur.*
38 *Quanto tempore in unoquoque gradu subsistendum?*
39 *Episcopi tempus abbreviare poterant.*
40 *Poterat Episcopus, omisso inferiori gradu, collocare Pœnitentem in altiori gradu.*
41 *Præcipuus scopus œconomiæ Pœnitentialis erat, ut sciretur, an peccator vere esset conversus.*
42 *Episcopi diligenter observabant modum agendi Pœnitentium, & monebant Presbyteros, ut sincerum de Pœnitentibus testimonium redderent.*
43 *Quomodo circa dispensationem Pœnitentes de uno ad alium gradum ascenderent?*
44 *Quando Canones Pœnitentiales cœperint abrogari?*
45 *Quæ occasiones abrogationis.*

I. CANON Græce, Latine *regula* nuncupatur, ait Isidorus apud Gratianum *Dist.* 3. *Can.* 1. Hinc Canones Ecclesiasticis proprio, & Antiquis usitato modo loquendi, sunt regulæ morum Directrices, non unius, sed plurium Ecclesiæ Præsulum consensu præscriptæ.

Itaque Canones *Pœnitentiales* sunt *regulæ*, quibus Pontifices, Concilia, atque *SS.* Patres *Pœnitentiæ* peragendæ normam peccatoribus præscripserunt; opera pœnosa, & laboriosa cuique crimini proportionata, & opportuna decernendo, ac injungendo.

II. Horum usus antiquissimus est, & ab ipsis propemodum Ecclesiæ incunabulis exordium sumpsit.

Cum enim Patribus esset persuasum, pœnitentias convenientes peccatis impositas plurimum ad sanationem peccatoris, & remissionem criminum valere, uti variis Patrum testimoniis ostendit Morinus *lib.* 3. *De Administ. Sacr. Pœnit. cap.* 12. magnopere solliciti fuere Episcopi, ut scirent, quæ qualesque Pœnitentiæ singulis quibusvis criminibus congruerent.

III Utque in re tanti momenti, a qua ipsius animæ curatio potissimum dependet, securius procederent, nihil fere circa hanc rem pronuntiabant aut statuebant, quod antea a multis Episcopis serio deliberatum, & examinatum non esset.

Quapropter *quoties peccatum aliquod novum occurrebat, aut peccati nova species, vel magni momenti circumstantia, toties in unum conveniebant Episcopi, & scrupulose admodum inquirebant, quo Pœnitentiæ genere peccatum illud esset expiandum, & re deliberata, & definita singulis Parœciis suis id, quod communi consensu statutum erat, significabant, ut Episcopi omnes & Presbyteri crimen illud juxta Canonem recens conditum Pœnitentia imposita curarent. Tanto studio cavebant, ne reconciliationem cum indignis communicarent!*

IV. Hæc Morinus *lib.* 6. *cap.* 14. qui ibidem addit: „ Videre
„ est insignes, & doctissimos Episcopos, emergente aliquo novo
„ crimine, hærentes qua Pœnitentia esset eluendum, jubentesque
„ criminis Reos tantisper apud se flere, orare, jejunare, donec
„ Episcopi convenientes deliberassent, quo Pœnitentiæ medica-
„ mine essent sublevandi, & curandi. Videre est alios in ejus-
„ modi casu suspensos nihil de Pœnitentia statuentes, donec a
„ vicinis Episcopis responsum tulissent.

Nec ista (ait Morinus) diligentia tribus tantum, aut quatuor sæculis in Ecclesia viguit, sed undecim integris ita constanter perduravit, ut de ea nihil prorsus remissum fuerit.

V. Antiqui hujus moris locupletissimus testis est S. Cyprianus in variis suis Epistolis, ac signanter *Epistola* 53. ubi sex Episcopi eum consulunt, an tuto post *triennii* Pœnitentiam iis reconciliatio concedi posset, qui fortissime coram Magistratu, & populo frequente tormenta passi fuerant, & vicerant, deinde a Proconsule tenti, & gravissimis pœnis diutissime excruciati, tandem ceciderant, & gloriam priore certamine partam maculaverant. Neque tantum de hac re Cyprianum consulunt, sed etiam rogant, ut cum aliis Episcopis quæstionem illam communicet.

Verba Cypriani sunt: *Quoniam tamen scripsistis, ut cum pluribus collegis de hoc ipso plenissime tractem, & res tanta exigit majus, & impensius de multorum collatione consilium, & nunc omnes fere inter Paschæ prima solemnia apud se cum fratribus demorantur, quando solemnitati celebrandæ apud suos satisfecerint, & ad me venire cœperint, tractabo cum singulis plenius, ut de eo quod consuluistis, figatur apud nos, & rescribatur vobis firma sententia, multorum Sacerdotum consilio ponderata.*

VI. Hujusmodi plurima inter Epistolas Cypriani testimonia illius disciplinæ occurrunt, atque inter alia etiam testimonium Cleri Romani tempore Cypriani, Sede vacante per mortem Fabiani Papæ, ita ad ipsum Cyprianum de causa lapsorum scribentis:
„ Quamquam *nobis* in tam ingenti negotio placeat, quod tu &
„ ipse tractasti prius Ecclesiæ pacem sustinendam; deinde sic col-
„ latione consiliorum cum Episcopis, Presbyteris, Diaconis,
„ Confessoribus, pariter ac stantibus Laicis facta, Lapsorum tra-
„ ctare rationem.

Hæc Clerus Romanus *Epist.* 31. inter Epist. Cypriani.

Et ne horum lapsorum interim cura ac salus neglecta prorsus videretur, moderamen quidem aliquod excogitarunt, sed iterum nonnisi de consilio plurium Episcoporum, uti liquet ex subsequentibus: *Cujus temperamenti moderamen hic tenere quærentes diu, & quidem multi, & quidem cum quibusdam Episcopis vicinis nobis, & appropinquantibus, & quos ex aliis provinciis longe positis persecutionis istius ardor ejecerat, ante Constitutionem Episcopi nihil innovandum putavimus, sed lapsorum curam mediocriter temperandam esse credimus, ut interim dum Episcopus dari a Deo nobis sustinetur, in suspenso eorum, qui moras possunt dilationis sustinere, causa teneatur.*

VII. Ejusdem diligentiæ ac sollicitudinis argumenta insignia sunt singuli fere Canones Eliberitani, Ancyrani, Nicæni, Concilii Arelatensis I. In iis enim pene omnibus agitur de Pœnitentia certis criminibus imponenda; criminum variæ species, circumstantiæ, peccantium voluntas, necessitas, occasio discutiuntur, & unicuique speciei circumstantia aggravatæ, aut sublevatæ analoga pœnitentia a Patribus injungitur; ut pluribus annotavi in Commentario ad Canones præsertim *Ancyranos*.

VIII. Argumentum quoque non leve suppeditat Epistola Canonica S. Gregorii Thaumaturgi. Hic interrogatus a vicinis Episcopis, quæ pœnitentia certis criminibus imponenda esset in eorum Diœcesibus, occasione incursionis Barbarorum, perpetratis, illis hac Epistola respondet; eosque modum pœnitentiarum docet: ac præterea Presbyterum a se bene instructum ad eos ablegat; una addens, nonnullis peccatis pœnitentiam se definire non audere, sed expectandam Episcoporum Synodum, ac interim criminum reos ab Ecclesia pellendos. Sic scribit *Can* 5. „ Propterea ergo
„ Fratrem, & consenem nostrum Euphrosynum ad vos misimus;
„ ut secundum formam, quæ hic est, & ipse similiter det, &
„ quomodo accusationes admittere oporteat, & quos *a precibus*
„ abdicare". Et *Can.* 7. de quodam speciali crimine loquens, ait: „ illius criminis reos, etiam ab auditione arcere oportet,
„ donec *de iis, congregatis* Sanctis, *aliquid commune* visum fue-
„ rit, & ante eos Sancto Spiritui.

Insigne quoque illius disciplinæ exemplum est Epistola Canonica S. Petri Alexandrini constans 14. Canonibus, in quibus singulæ species lapsorum examinantur, & singulis pœnitentia conveniens assignatur; ut eam formam universæ Patriarchatus Alexandrini Ecclesiæ teneant.

IX. Sed nihil est in hanc rem præclarius, aut fecundius, quam Epistola Canonica S. Basilii continens 85. Canones, qui, vix uno excepto, nihil aliud spectant, quam pœnitentias singulis peccatis injungendas. Id autem fecit S. Amphilochii Iconiensis Episcopi interrogatis stimulatus, qui a tanto & tam celebri viro edoceri volebat, quibus pœnis peccata curari possent; Non enim a seipso vir alioquin magnus id audebat statuere.

Pontifices quoque sæpe consulti sunt, quæ pœnitentia nonnullis criminibus esset imponenda, & agenda, ut peccator reconciliationem a Deo, & ab Ecclesia mereretur: *Tanti enim æstimatum est ab Antiquis (ait Morinus lib. 6. cap. 15. num. 7.) dignam, & sceleribus æquatam Pœnitentiam agere, ut non modo Episcopi, quorum erat pœnitentiam dictare, sed etiam ipsi criminum rei doctissimos quosque, & in Canonum lectione optime versatos diligenter consulerent, ut eorum consilio, & ductu Canonicam Pœnitentiam agere, ejusque omnes molestias perpeti possent. Pontificem autem adibant, non ut relaxationem, nedum immunitatem a pœnitentia Canonibus instituta obtinerent: Hoc erat sæculis illis inauditum; sed ut eam integre, & juxta Canonum placita, rite, atque præstarent. Fixum enim erat eorum animis, pœnitentiam, ejusque labores omnes auxilia Dei impetrare, quibus peccatores adjuti multo facilius, securius, & efficacius ad gratiam Dei, & remissionem peccatorum obtinendam disponebantur.*

Exemplum insigne illius consultationis, & Pontificii responsi refertur apud Gratianum *Caus.* 12. *quæst.* 2. *Can.* 17. & plura a Morino loco citato.

XI. Ex his per quam manifestum est, summam jam pridem fuisse Patrum curam & studium, ut quibusque criminibus convenientes, & dignas pœnitentias, atque peccatorum remedia præscriberent; eaque certis Canonibus, seu regulis exprimerent, qui a pœnitentia præscripta *Pœnitentiales* dicti fuere.

XII. Cum vero sensim hi Canones, ac Patrum præscriptiones, & responsa de pœnitentiis imponendis multiplicarentur; atque in Canonum collectionibus nonnulla intercurrerent, quæ alio spectabant; nec non in Patrum Tractatibus sparsim multa de remediis peccatorum immiscerentur, opportunum visum fuit, pro majore inferiorum, Presbyterorum (ad quos circa sæculum VIII. impositio pœnitentiæ, præsertim pro peccatis *occultis* devolvi cœperat) commodo, Canones illos in certum ordinem, & compendium colligere; certosque libellos, nihil nisi hujusmodi Canones continentes componere, ut ita unusquisque Presbyter in promptu semper haberet regulam pœnitentiæ imponendæ. Hi libelli a materia subjecta vulgo dicti fuere *Pœnitentiales*; multaque in illis pro commoditate Presbyterorum occurrebant, quæ in Canonibus deerant.

XIII Hæc exponit Morinus in Præfatione ad libros Pœnitentiales; atque una horum librorum utilitatem adstruit, eosque *lib.* 6. *cap.* 14. *num.* 17. ita describit.

Omnes hæc collectiones quotquot sunt, inquit Morinus ibidem *num.* 17. *nihil aliud sunt quam præcedentium Canonum, & sententiarum paternarum collectiones inter se tantum differentes, quod & ordinem variam sequuntur, & varias librorum, titulorum, & capitum distinctiones. Quum enim quæstioni propria respondent, nihil de suo proferunt, sed nudos Canones, & nuda Patrum verba*

asse-

afferunt. Annis 1160. nullus doctor privatus inventus eſt, qui aliter de pœnitentia, & remediis, quibus peccata per Sacramenta Pœnitentiæ puniuntur, & curantur, ſcribere tentaverit.

XIX. Libri hi Pœnitentiales auctoritate Epiſcoporum probati, & evulgati, Presbyteris inferioribus tradebantur: ut juxta quod in illis erat præſcriptum, Pœnitentias imponerent, & Pœnitentes dirigerent.

Unde in Ordine ad celebrandam Synodum circa ſæculum x. compoſito, inter cæteras admonitiones Epiſcopi ad Presbyteros una hæc erat: *Feria IV. ante Quadrageſimam plebem ad confeſſionem invitate, & ei juxta qualitatem delicti Pœnitentiam injungite, non ex corde, ſed ſicut in Pœnitentiali ſcriptum eſt.*

Quod hic dicitur *non ex corde*, idem eſt ac ſi diceretur *non ex animi ſui motu*, non ex impetu quodam mentis, & voluntate, ſed prout in *Pœnitentiali* ſcriptum eſt; uti recte exponit Vir eruditus Stephanus Baluzius in notis ad *art.* 57. *lib.* 1. Reginonis, ubi citatus Ordo refertur.

Et formula viſitationis Epiſcopalis *art.* 95. interrogare jubet: *Si habeat Pœnitentiale Romanum, vel a Theodoro Epiſcopo, vel a Venerabili Presbytero Beda editum, &* ſecundum quod ibi ſcriptum eſt, *interroget confitentem, & confeſſo* pœnitentiam *imponat*: Apud Regionem *lib.* 1.

XV. Epiſcopi autem multum ſolliciti erant, & invigilabant, ne Sacerdotes aliter quam juxta *Canonicam auctoritatem* pœnitentiam imponerent; quemadmodum ex Conciliis ſæculo IX. celebratis videre eſt: atque ſignanter Pariſienſi VI. anno 829. quod *lib.* 1. *cap.* 32. præcipit, ut unuſquiſque Epiſcoporum in ſua Parochia inſtruat Presbyteros „ qualiter & confitentium peccata audi„ re, diſcreteque inquirere, eiſque congruum modum pœnitentiæ „ ſecundum *Canonicam auctoritatem* noverint imponere. Ratio „ quam reddunt notatu digniſſima eſt. „ Quoniam hactenus eorum „ incuria, & ignorantia multorum flagitia manſerunt impunita.

XVI. Pro aſſequenda horum Canonum (quorum tanta per undecim circiter ſæcula in Eccleſia fuit veneratio; atque conſtans ſaltem in Eccleſia Latina uſus) exactiore notitia, nonnulla neceſſario notanda, atque exponenda ſunt.

Primum, in hiſce Canonibus frequenter occurrit mentio diverſorum *graduum*, ſive *ordinum*, vel *ſtationum*, per quos pœnitentes gradatim quaſi aſcendebant, priuſquam omnimodæ ac perfectiſſimæ communioni reſtituerentur.

XVII. Communiter autem quatuor *gradus* aſſignantur; quos expreſſit Canon, qui vulgo Canonibus Epiſtolæ Canonicæ S. Gregorii Thaumaturgi ſubjicitur, atque jam pridem ex ipſis Canonibus Gregorii collectus videtur. Porro primus *graduum* ibidem occurrentium dicitur *Fletus*, ſecundus *Auditio*, tertius *Subſtratio*, & quartus *Conſiſtentia*.

XVIII. Primus gradus in citato Canone deſcribitur his verbis: „ Fletus ſeu luctus eſt extra portam Oratorii: ubi peccatorem „ ſtantem oportet Fideles ingredientes orare ut pro ſe precentur.

XIX. Ex hac deſcriptione planum eſt, Flentium ſtationem fuiſſe extra Eccleſiam; quod & non obſcure docet S. Baſilius *Can.* 56. dicens: *Debet quatuor annis deflere* ſtans *extra foras Oratorii*. Et *Can.* 75. *Triennio defleat ſtans ad fores domus orationis*.

Idipſum pluribus confirmat Morinus *lib.* 6. *cap.* 2. aſſeritque *num.* 1. in omnibus antiquis Eccleſiis Baptiſmalibus aream quamdam fuiſſe, & ſpatium ante templum & ejus veſtibulum, in qua collocata erat ſtatio *flentium*; nec ultra progredi fas illis erat:

XX Quid in hac *ſtatione* agerent pœnitentes indicat citatus Canon S. Gregorii Thaumaturgi in his verbis: *Ubi peccatorem ſtantem oportet Fideles orare, ut pro ſe precentur*. Et S. Baſilius citatis verbis Canonis 56. ſubnectens: *Et Fideles ingredientes rogans ut pro eo precentur, ſuam iniquitatem pronuntians*.

Hæc evincunt, in hoc *gradu* Pœnitentes duo præcipue egiſſe: nimirum peccata ſua publice ac palam confiteri, ſeu iniquitatem ſuam pronuntiare; atque Fidelibus Eccleſias ingredientibus adgeniculari, ut pro ipſis apud Deum, Epiſcopum, ac Clerum intercederent, quatenus ad Pœnitentiam recipi poſſent.

XXI. Neque enim ſtantes in hoc gradu adhuc proprie erant pœnitentes; ſed duntaxat orabant, & gemebant, ut poſſent ad pœnitentiam admitti: quare hic gradus potius quoddam præambulum erat ad Pœnitentiam, quam verus Pœnitentiæ gradus. Unde nihil ad hos pertinebat Miſſa Catechumenorum: nullæ ſuper eos orationes recitabantur; immo ne ad prædicationem quidem admittebantur; utpote e templi veſtibulo excluſi.

XXII. Hac de cauſa nonnulli auctores, & Canones etiam veteres hunc gradum non annumerant gradibus Pœnitentiæ, quin & monet Morinus hanc *ſtationem* eatenus fuiſſe Græcis propriam, & in Eccleſia Latina ſeptem ut minus ſæculis incognitam, in quantum ſumitur pro certa ſtatione, cui ex Eccleſiæ mandato Pœnitentes *certo* tempore adſtringebantur. Ac inſuper monet ipſe Morinus *lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 5. quod ante Novatum *Fletus* non eſſet ſtatio Pœnitentialis, in qua certo tempore manere juberentur; licet nonnulli extra fores Eccleſiæ etiam tunc Fidelium preces poſtularent, ut ad Pœnitentiam recipi mererentur; ſed *voluntarie*, ac ſine determinatione temporis id faciebant.

XXIII. Secundus gradus dicitur *Auditio*, qui in citato Canone S. Gregorii Thaumaturgi his verbis deſcribitur: „ Auditio eſt „ intra portam in Narthece, ubi oportet eum, qui peccavit, „ ſtare uſque ad Catechumenos, & illinc egredi. Audiens enim „ Scripturas, & doctrinam ejiciatur, & precatione indignus „ cenſeatur.

XXIV. Locus hujus Stationis erat porta Eccleſiæ ſeu porticus magnis Eccleſiæ portis connexa. Notandum autem monet Morinus *lib.* 6. *cap.* 3. *nu.* 2. „ antiquarum Eccleſiarum portis ædifi„ ciolum quoddam conjunctum ſemper fuiſſe, quod veſtibulum „ προπύλαιον, πρόθυρον, & πρόναον merito dici poteſt; quale viſitur „ in omnibus antiquis Romanis Eccleſiis, quod ingentibus co„ lumnis marmoreis innititur, quæ Conſtantinianum opus mani„ feſtiſſime arguunt, & nonnullæ operâ unius aut vix alterius „ poſt Conſtantinum ſæculi. Huic ædificiolo ſimilia videre eſt in „ ſingulis fere Galliæ ruſticorum Eccleſiis: ſed ea nunc profanis „ inſerviunt uſibus, quos in Eccleſiis religione ducti exercere „ non audent.

Quæ de Eccleſiis Galliæ aſſerit, idem de Belgicis quoque dicendum. In his enim ſimile ædificiolum paſſim habetur; atque in illis mulieres poſt partum venientes ad Eccleſiam *purificationis* cauſa tantiſper ſubſiſtunt, quouſque Parochus eas in Eccleſiam introducat (*a*)

XXV. Exercitia vero Pœnitentium in hac Statione erant, diligenter audire lectionem Scripturæ ſacræ, ejuſque interpretationem ſive ſermonem: quod ſignificat citatus Canon Thaumaturgicus, verbis ſupra allegatis ſubdens: *Audiens Scripturas & doctrinam ejiciatur, & precatione indignus cenſeatur*. Hæc deſumpta apparent ex *Can.* 73. Baſilii, qui ait, *ſcripturam ac doctrinam Audiens ejiciatur, & oratione indignus habeatur*.

Ex his duo elicit Morinus *lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 5. uti & Cardinalis Bona *lib.* 1. *Rerum Liturg. cap.* 17. Primum, exercitia horum pœnitentium propria, & publice ipſis impoſita fuiſſe, diligenter auſcultare Scripturam ſacram, ejuſque impoſitionem.

XXVI. Alterum, nullas manuum impoſitiones, una excepta, quæ fiebat in ipſa ad hanc Stationem admiſſione, nullaſque orationes expiatorias, aut alterius generis ſuper eos ſpecialiter fuſas fuiſſe: uti nec opera pœnalia ac laborioſa ipſi impoſita, quæ erant tertiæ ſtationis ſpecialia exercitia; ut infra dicetur. Si quæ vero a pœnitentibus in hac Statione ſuſcipiebantur, ea voluntarie ex Spiritus fervore obibant: ſed in hac, uti & *Flentium* ſtatione *imperata non lego*, ait Morinus *lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 4.

Auditio enim (*pergit Morinus*) *in ſecundum pœnitentiæ gradum conſtituta eſt veluti opprobrii cauſa, ut ad eum relegati pœnitentes fidei rudimenta iterum edocerentur, non ſecus ac infimæ claſſis Catechumeni. Ea enim non didiciſſe cenſebantur, qui regenerationis lavacro abluti graviſſimis ſceleribus iterum ſeſe polluerant; necdum digni cenſebantur, quibus opera laborioſa ad promerendam Dei gratiam, & redimenda peccata imperarentur. Fundamenta Dei, quæ tam male & negligenter didicerant, in eorum animis iterum jacere neceſſarium judicabatur.*

XXVII. Verum quidem eſt, quod ad audiendam lectionem Scripturæ Sacræ ejuſque expoſitionem præter Pœnitentes in hac Statione admiſſi fuerant etiam Ethnici, Judæi, Hæretici, Catechumeni, aliique hujuſmodi generis homines juxta Canonem Carthaginenſem: „ Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & „ *audire* Verbum Dei ſive Gentilem, ſive Hæreticum, ſive Ju„ dæum uſque ad Miſſam Catechumenorum „; ſed in nullis niſi Pœnitentibus, qui *Audientes* dicebantur, *auditio* hæc Scripturarum rationem *Stationis Pœnitentialis* habebat: Nam aliis, ut ibi ſtarent in pœnam, aut pœnitentiam, injunctum non erat.

Hi enim voluntarie ac ſine ullo Eccleſiæ mandato ibidem conſiſtebant, & Verbum Dei audire permittebantur. Pœnitentes vero ex mandato Epiſcopi ibi manebant, certo temporis ſpatio iis conſtituto; tenebanturque huic Stationi adeſſe quoties fiebat Synaxis, & ibidem ſubſiſtere donec voce Diaconi ejicerentur: uti latius proſequitur Morinus *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 5.

XXVIII. Porro, cum per admiſſionem ad hanc Stationem, uti & ad Stationem *Fletus* reciperentur graviorum criminum rei in numerum Pœnitentium; atque *Fletus* & *Auditio* in pœnitentiam imponerentur; etiam in ipſa Stationum aſſignatione eis manus adjuncta oratione imponebantur, & inſuper in graviſſimis delictis, propter quæ peccator ab Eccleſia pulſus & excilus fuerat, per hanc Pœnitentiæ impoſitionem *excommunicationis* vinculo ſolvebatur, & qui ad Eccleſiam non pertinebat, quique cum ea nullo Religioſo commercio devinciebatur, per eam Pœnitentiæ impoſitionem incipiebat ad Eccleſiam pertinere, eique curæ eſſe, juſque ad communionem, etiam perfectiſſimam recipiebat, quæ ab eo tempore ſi periculo mortis urgebatur, illi denegari non debebat. Ita Morinus *lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 2. Atque hinc apparet, non tamen gravium criminum rei infructuoſam ad haſce Stationes admiſſionem; tametſi ipſa Stationum exercitia etiam non Pœnitentes obire poſſent.

XXIX. Tertius gradus ſeu Statio vocabatur *Subſtratio* vel *Subjectio*, de qua hæc leguntur in citato Canone Thaumaturgico: *Subjectio autem, ſeu Subſtratio eſt, ut intra portam templi ſtans cum Catechumenis egrediatur*.

Dicebatur autem Subſtratio ſive Subjectio, eo quod tempore hujus Stationis eſſent quaſi continuo ſub manu Epiſcoporum, & Sacerdotum tanquam rei & humiliati, proſtrati, ſive ſubjecti.

XXX. Toto quippe tempore hujus Stationis fiebant crebræ manuum impoſitiones ſuper Pœnitente; juxta illud Felicis Papæ III. *Epiſt.* 7. „ Tribus annis inter Audientes ſint; ſeptem autem annis „ *ſubjaceant* inter Pœnitentes *manibus* Sacerdotum “. Et illud „ Concilii Carthaginenſis IV. *Can.* 80. „ Omni tempore jejunii „ *manus* Pœnitentibus a Sacerdotibus imponantur.

Plura teſtimonia hujus diſciplinæ refert Morinus *lib.* 6. *cap.* 8. qui *cap.* 9. multis probat, huic manuum impoſitioni ſemper conjunctam fuiſſe orationem: ideoque quemadmodum crebra erat ſuper Pœnitentes durante hac Statione manuum impoſitio, ſic quoque frequens ſuper iis fundebatur oratio; ut ſcilicet per eas ad veram cordis contritionem & pœnitudinem excitarentur, & præmoverentur.

XXXI. Hæc autem manuum impoſitio, & oratio ſuper Pœnitentes fiebat poſt lectionem Scripturarum, & ſermonem habitum ad populum. His enim abſolutis voce Diaconi ejiciebantur *Audientes*,

(a) Ritus iſte Purificationis mulierum obſervari ſolet non in Belgio tantum, ſed in quibuſdam Provinciis vicinioribus, ac etiam in Germania.

dientes; aliique qui hisce interesse potuerant; quibus ejectis, sub manum Episcopi succedebant hujus Stationis Pœnitentes; atque oratio ipsis propria recitabatur: hisce peractis etiam ipsis, jubente Diacono, dimittebantur; eaque dimissione facta, Fidelium Missa inchoabatur.

XXXII. Nec tantum impositio manuum atque frequens oratio super pœnitentem ad curanda expiandaque peccata in hac Statione fiebant; sed longe acriora, & austeriora pro uniuscujusque vulneris ratione, & pœnitentis conditione medicamenta applicabantur. Imponebantur enim in hac Statione pœnitentibus varia opera laboriosa & corpus, ac corporis pravos affectus exterminantia, privatim exercenda. Quanti vero essent hi pœnitentiæ labores, & quam dura opera pœnitentialia ostendit Morinus *lib. 6. cap. 11.* notatque antiquos Patres *interitum carnis* apud Apostolum, ubi dicit se incestuosum Corinthium *tradisse Satanæ in interitum Carnis*, intellexisse, de *interitu* per pœnitentiæ labores. 1. Cor. cap. 5. v. 5.

XXXIII. Quia in hac statione præcipue peccatores per crebras manuum impositiones, orationes, & propria opera Pœnitentiæ purgabantur, hinc hæc statio proprie erat *Pœnitentialis*; atque ideo (ait Morinus) in Ecclesia nunquam non viguit; cum aliæ Stationes tantum disciplinæ causa fuerint adjectæ. Ubi vero erat rarus Stationum *Fletus*, & *Auditionis usus*, ut in Occidente, & ubique ante Novatiani hæresim, tota Pœnitentia in hac statione peragebatur, teste Morino *lib. 6. cap. 8.* ac propterea soli in hac Statione Consistentes dicebantur proprie *Pœnitentes*.

XXXIV. Quarta Statio dicta fuit *Consistentia*, de qua in Canone Thaumaturgico: „ Congregatio sive Consistentia est, ut cum „ Fidelibus consistat, & cum Catechumenis non egrediatur: Po- „ stremo est participatio Sacramentorum

Id ipsum clarius expressit S. Basilius *Can. 75.* „ Postquam pœ- „ nitentiæ fructus dignos ostenderit, decimo anno in fidelium „ *orationes* suscipiatur, *sine oblatione*; & cum duobus annis una „ cum Fidelibus ad orationem *substiterit*; sic deinceps dignus ha- „ beatur *boni* communione.

Et Felix III. in citata Epistola 7. *De Consistentibus*, ait: „ Duo- „ bus annis oblationes modis omnibus non sinantur offerre, sed „ tantum sæcularibus in oratione socientur.

XXXV. Hac descriptione docemur, Consistentes jus habuisse, una cum Fidelibus orationi assistendi, id est, Sacrificio & omnibus, quæ ad Sacrificium pertinent, ritibus, usque ad [illegible], neque cum Pœnitentibus sive Substratis potuisse dimitti: atque ab hac cum Fidelium assistentia *Consistentes*, sive simul [illegible] dicti fuere.

XXXVI. Alterum ex illa descriptione habetur, quod *Consistentes* cum Fidelibus quidem Sacrificio assisterent, sed *absque oblatione*; id est, quod ipsorum munera seu oblationes ad Altare non reciperentur. Moris olim fuit, ut Fideles omnes, nisi extrema paupertate premerentur, ad Missarum solemnia sua munera in Altari offerrent; eaque oblatione quodammodo Sacrificio communicarent; uti titulo præcedenti ostendimus.

„ Pœna igitur, qua mulctabantur Consistentes, hæc erat (in- „ quit Morinus *lib. 6. cap. 17. n. 6.*) quod munera eorum ut Fi- „ delium non acciperentur; unde consequens erat, eos Corporis „ Christi non communicare. Quibus enim non licebat offerre, „ unde Corpus, & Sanguis Christi consecrarentur, iis non judica- „ bant licere ipsum Corpus & Sanguinem manducare, & bibere. „ Quapropter ista sunt æquipollentia communicare precibus sine „ oblatione, & non communicare Corpori Christi.

XXXVII. Quæ pluribus ibidem adstruit Morinus, qui *cap. 18.* ostendit, plura horum genera hanc Stationem complexam fuisse: illos tamen præcipue ad hanc Stationem spectasse, qui tanquam Pœnitentes, inferiores Stationes absolverant; atque tandem ad hanc ascenderant: „ Immo propter illos (ait) in *pœnitentialem* „ Stationem instituta fuit hæc antiqua Censura, ut post tolera- „ tas graves molestias pœnitentiæ, aliquanto tempore experiren- „ tur Patres, an iis liberari vitam ducerent Fideli dignam, at- „ que possent illis tuto credere Christi Corpus, & Sanguinem.

XXXVIII. Quanto tempore in una Statione sive Gradu esset subsistendum, ex gravitate criminis Canones plerumque determinabant. Ordinarie tempus *Substrationis* prolixius erat, quam aliarum Stationum; eo quod in hac præcipue ipsi Pœnitentes purgarentur; ipsaque esset propria statio *pœnitentialis*.

XXXIX. Notandum autem tempora atque exercitia istarum stationum Canonibus ita fuisse præfixa, ut tamen in Episcopi esset potestate, attenta vita, conversatione Pœnitentium, eorumque in peragenda pœnitentia fervore, ea contrahere aut mutare, atque humanius agere.

Hanc Episcopi auctoritatem his verbis expressit *Canon 5.* Ancyranus: „ Statuimus autem ut Episcopi modo conversationis „ examinato potestatem habeant, vel utendi *clementia*, vel plus „ temporis adjiciendi. Ante omnia autem, & præcedens vita, „ & quæ consecuta est, examinetur, & sic eis *clementia* imper- „ tiatur.

Eamdem auctoritatem Can. 12. Nicænus, item Canon ultimus Trullanus, aliique plures, quos citat Morinus *lib. 1. cap. 15.* attribuunt.

XL. Ex his Canonibus quoque evincitur, in potestate Episcopi fuisse, Pœnitentiam ex inferiori Statione, prætermissa media, ad superiorem transferre; cum videret, pœnitentem in ea Statione ita conversatum, & ita ferventer pœnitentiam peregisse, ut de ejus conversione dubitare nequiret. Ita ab *Auditione* ad *Consistentiam* transire permittit Canon. 12. Nicænus (*a*), „ quicumque & me- „ tu, & lacrymis, & tolerantia, & bonis operibus, conversio- „ nem & opere, & habitu ostendunt. „ Hæc latius prosequitur Morinus *lib. 6. cap. 19.* & breviter expressit Auctor *Canonis 86. De Pœnit. Dist. 1.* apud Gratianum: „ Ipsa tempora pœnitentiæ „ pro fide, & pro conversatione Pœnitentium abbrevianda præ- „ cipiunt, & pro negligentia protelanda.

XLI. Hujus indulgentiæ primum ac ordinarium fundamentum nos docet paucis verbis S. Gregorius Nyssenus in Epistola ad Letojum, de hujus indulgentiæ causis differens: „ Quem- „ admodum enim (inquit) porcis margaritas projicere est veti- „ tum, ita & pretiosa margarita privare eum, qui jam per alienatio- „ tionem a vitio, & purgationem homo factus est, absurdum est.

Monet hic Gregorius Letojum, Pœnitentiam Canonicam ita moderandam esse per Episcopos, ut si videant, quod peccatores „ „ diligentiori conversatione usi fuerint, & vita ad id, quod bo- „ num est, reditum ostenderint, liceat ipsis pro Ecclesiasticæ œco- „ nomiæ utilitate, tempus contrahere & celerius ad conversio- „ nem deducere: ut in eadem Epistola loquitur *cap. 4.*

Pœnitentialis enim œconomia licet etiam alios fines haberet, unus tamen e præcipuis erat, ut per eam peccator a vitiis suis expurgaretur, & Sacerdotibus de vera ejus conversione constaret. „ Ut quid temporis mora? (petit Morinus *lib. 6. cap. 16. n.* „ 6.) tot Pœnitentiæ Stationes, tam longa duratio, tot corporis „ aut Stationes? Ut expirerentur an vera esset animi conversio, „ & eo vehementi pervenisset, quæ desiderabatur. Si breve tem- „ pore ista contritio erat Episcopo comperta, quod ex animi ze- „ lo, & ardore in constanter subeundis in unaquaque pœnitentiæ „ statione præscriptis laboribus innotescebat, breviori quoque tem- „ pore reconciliabatur Pœnitens.

Quod ibi multis adductis Patrum, ac Canonum testimonis confirmat. „ Non negabant peccatoris compunctionem tam ardentem & „ inflammatam esse posse (ait Morinus ib. *cap. 17. n. 4.*) ut uno „ momento perfectam a Deo peccatorum remissionem obtineret, „ omnesque inferorum pœnas extingueret; sed hoc & rarum esse, „ & sibi quando contingeret, incognitum esse profitebantur. Ideo „ ut Pœnitentium conversionem explorarent, atque illis indulgen- „ tionem Pœnitentes a Deo promererentur, opera varia injunge- „ bant, quibus diligenter peractis eos purgatos esse & sanatos, Deo „ œconomiam Ecclesiasticam approbante, non dubitant; atque ut „ vere tales a Deo habitos reconciliabant, & communione donabant.

XLII. Hinc Episcopi pœnitentiam conversationem, mores, vitæque institutum, tum per se, tum per alios diligenter, toto pœnitentiæ curriculo explorabant, ut ex iis de interiore animi conversione judicium formarent.

Sollicite propterea monebant Presbyteros ac Diaconos, quos pœnitentibus dirigendis ac investigandis præficiebant, ne de pœnitentis in peragenda pœnitentia diligentia, munere, aut gratia inducti testimonium falsum ferrent. Sæculo IX. Hincmarus Archiepiscopus Remensis in Capitulis datis Presbyteris *art. 13.* *Nemo Presbyterorum a quocumque Pœnitente aut gratiam, aut favorem, aut munus suscipere præsumat, ut minus digne Pœnitentem ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat, & quocumque livore alium quemlibet dignius Pœnitentem a reconciliatione removet, quia hoc Simoniacum, & Deo & hominibus abominabile est.*

Quin & in visitationis Episcopalis formula hic interrogationis faciendæ est *articulus 38.* *Si aliquem minus digne pœnitentem favoris, aut familiaritatis, aut consanguinitatis gratia ad reconciliationem adducat, aut ei testimonium reconciliationis ferat.*

Id ipsum vetatur in *Cap. 14. tit. De sim.* sub nomine Alexandri III. pronuntiaturque *Simoniacum* esse.

XLIII. Si Episcopus inspectis pœnitentis conversione, & modo peragendæ pœnitentiæ nihil deprehendisset, quod illum ad *indulgentiam* inclinaret, pœnitens tempora pœnitentiæ in unaquaque Statione absolvere debebat; atque tempore unius Stationis absoluto ad Superiorem Stationem quasi suo jure ascendebat, nec poterat denegari, nisi novi criminis reus fuisset peractus: uti fieri etiam nunc videmus in Clericorum ab officio vel Ordine suo suspensione, ubi elapso tempore limitato cessat ipso jure suspensio; nec ulla opus est ad peragendam cessationem accedat solemnitas. Ita Morinus *lib. 6. cap. 5. n. 6.*

XLIV. Canonum Pœnitentialium usum & rigorem in Ecclesia Latina integrum perseverasse usque ad initium sæculi duodecimi observat Morinus; at „ hoc sæculo ineunte, pœnitentiæ exterio- „ ris severitas decrescere, minui, & obsolescere cœpit, & conse- „ quenter cum ea severitatis adminicula, scilicet antiqui illi ri- „ tus publici, tam qui pœnitentiæ actionem, quam qui pœniten- „ tium reconciliationem spectabant. Ita Morinus *lib. 10. cap. 15.* „ *n. 1.* monetque *n. 2.* Nunquam juris rigor auctoritate Eccle- „ siastica remissus est, sed in privatis causis & justis rigoris spe- „ cies in aliam frequenter commutata, plurimis occasionem dedit „ Pontificum beneficio ad præposteram relaxationem abutendi.

XLV. Occasiones plures hujus relaxationis Canonum Pœnitentialium assignat Morinus, quarum præcipuæ fuere; commutatio pœnitentiarum Canonicarum cum opere aliquo laborioso propter evidentem aut apparentem Ecclesiæ utilitatem, qualis erat susceptio armorum contra Infideles, aut Hæreticos.

Ex hac vero altera orta est, nimirum remissio alicujus partis Pœnitentiarum Canonicarum ob collatum denarium in reparationem, aut ædificationem alicujus Ecclesiæ, aliudve opus pium; quin & ad refectionem pontium, itinerum, aliasve res sæculares hæc remissio extensa fuit. Quomodo autem hæc ex priori orta sit; & qua ratione ex utraque, præcipue tamen ex posteriore Canonum Pœnitentialium relaxatio & abrogatio sequuta sit, titulo sequenti *cap. 1.* paucis ostendetur.

Tandem hisce accessit, ut notat Morinus *lib. 10. cap. 25. numer. 1.* redemptionum antiquarum facilitas, quam tum unusquisque Sacerdos arbitrio suo commutare continuavit; unde factum est more hominum solito ut ex facilibus facillimæ redderentur.

(*a*) Vide quid noster Auctor dixerit in suis Scholiis ad Canonem 14. Con. Nicæni Dissert. de Synodo Nicæna.

„ Deinde Confessariorum ordinariorum universalis sententia eo- „ dem sæculo prævalescens Pœnitentias quascumque in foro con- „ scientiæ Sacerdotum arbitrio esse infligendas, ultimam operi „ (abrogationi canonum pœnitentialium) coronidem imposuit " Hæc Morinus, qui ibidem ex auctoribus sæculi XIII. hanc sua assertionem astruit; ostendens, quod quidem Pœnitentia Canonica eo tempore adhuc Pœnitentibus a Confessariis proponeretur; sed jam inciperent magna auctoritate in ea remittenda & relaxanda uti; atque ulterius progrediendo, tandem invaluerit ea opinio, quod Pœnitentiæ imponendæ arbitrio Sacerdotum essent relictæ; nec consequenter ipsos amplius Canonibus esse obstrictos.

C A P U T IV.

De remissiori Canonum Pœnitentialium disciplina.

1 *Neglectus Canonum Pœnitentialium fuit occasio multorum abusuum.*
2 *Querelæ Conciliorum Toletani III. & Parisiensis.*
3 *Quædam statuuntur remedia.*
4 *Invitis Conciliorum monitis, negliguntur Canones Pœnitentiales.*
5 *Proponuntur remedia, ut abusus, qui in administrane Sacramenti Pœnitentiæ irepserunt, reformentur.*
6 *Vetus praxis in prioribus Ecclesiæ sæculis observata.*
7 *Directio pœnitentium publicorum committebatur Diaconis & Presbyteris, reconciliandi auctoritatem non habentibus.*
8 *Guillelmi Parisiensis hac de re sententia.*

☞ I. SUPERIORI Capite *n.* 45. enumeratæ sunt occasiones, quæ relaxationi pœnitentialium Canonum originem dederunt. Experientia satis docuit, quantus in illis exequendis extiterit Presbyterorum defectus, quantaque animarum pernicies: dum neglectis sibi præscriptis Canonibus, sive regulis, tentarunt *ex corde*, seu pro suo arbitrio & affectu pœnitentias, & vulnerum remedia præscribere & pœnitentes reconciliare.

II. De his ita conqueritur Concilium Toletanum III. anno 589. Can. XI. „ Quoniam (ait) comperimus per quasdam Hispaniarum „ Ecclesias, non secundum Canones, sed fœdissime homines pro suis „ peccatis agere pœnitentiam, ac quoties peccare libuerit, toties „ a Presbyteris se reconciliari postulent.

Et unde hæc tam perniciosa præsumptio? Non aliunde quam ex neglectu Canonum, uti ex verbis Concilii habetur. „ Ideo (ait) pro coercenda *tam execrabili* præsumptione, a sancto Concilio jubetur, ut secundum formam *Canonum antiquorum* detur pœnitentia.

Similiter Patres Concilii Parisiensis anno 829. *lib.* 1. *cap.* 32. deplorant, quod multi Sacerdotum, partim incuria, partim ignorantia, *modum pœnitentiæ*, reatum suum confitentibus, secus quam Canonica decernant, imponunt ... & ob id non vulnera peccatorum curant; sed potius foventes palpant, incidentes in illud propheticum; *Væ quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ad decipiendas animas*. Ezech. c. 13. v. 18.

III. Ut huic pernicioso abusui mederentur, statuerunt, „ ut „ Presbyteri, etiam imperiti, ab Episcopis sint instituendi solerti „ ti studio, qualiter & confitentium peccata discrete inquirere, „ ipsisque congruum modum, secundum *Canonicam auctoritatem*, „ pœnitentiæ imponere noverint.

Necessitatem hujus instructionis subjiciunt: „ Quoniam hactenus eorum incuria, & ignorantia multorum flagitia remanserunt impunita, & hoc ad animarum ruinam pertinere dubium „ non est.

Monent præterea Sacerdotes, qui aut muneris, aut amoris, aut timoris, aut favoris causa, tempus modumque pœnitentiæ ad libitum pœnitentium indicunt, audiant, quod Dominus per Ezchielem Prophetam terribiliter dicit: „ Hæc dicit Dominus Deus: Quia „ locuti estis vana, & vidistis mendacium: ideo ecce ego ad vos, „ dicit Dominus Deus; Et erit manus mea super Prophetas, qui „ vident vana, & divinant mendacium: in concilio populi mei „ non erunt, & in scriptura domus Israel non scribentur, nec in „ terram Israel ingredientur, & scietis quia ego Dominus Deus, „ *Eo quod deceperint populum meum dicentes: Pax, & non est pax.* „ Et post non multa: *Cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum, & violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, ut interficerent animas, quæ non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis*, Ezech. c. 13.

IV. Quis igitur miretur, tam exiguos hodie apparere hujus Sacramenti salutares effectus, verasque pœnitentium conversiones, quando tandem pristinis sanctorum Patrum regulis sive Canonibus, modum & tempus pœnitentiæ præscribentibus, penitus abjectis & obliteratis, pœnitentiæ etiam pro enorminibus criminibus imponendæ, factæ sunt arbitrariæ; & cuivis confessario permittitur *ex corde* sive suo arbitrio pœnitentias imponere, nullo ad Canones pœnitentiales habito respectu.

Accedit, plurimos ex hisce esse, qui ex pœnitentium oblationibus, favore, & amicitia sibi aut communitati suæ emolumentum sperant; ideoque numerum pœnitentium ambiunt, pœnitentesque, ne ad alios divertant, palpant, & iis adulantur.

Nonne hinc contingit, ut hodie verissime dici possit, etiam pro gravissimis peccatis & criminibus, homines *fœdissime* pœnitentias agere, & quoties peccare libuerit, toties & Presbyteris reconcilientur, si reconcliari postulent.

V. Si Episcopi, aliique Ecclesiæ superiores existiment, quod attenta præsentis temporis dispositione, & disciplinæ Ecclesiasticæ collapsione, non esse conveniens reducere pristinam Canonum pœnitentialium disciplinam; ipsisque Presbyteris præcipere, ut juxta Canones pœnitentiales, non autem *ex corde* pœnitentias imponant; nihilominus muneris Episcopalis est, ut saltem, quantum in ipsis est, Presbyteros, antequam ad excipiendas fidelium confessiones admittant, solerti studio instituant, vel instructos noverint qualiter & confitentium peccata discrete inquirere; ipsisque congruum modum pœnitentiæ secundum Canonicam auctoritatem imponere noverint, uti Episcopos monuit Concilium Parisiense.

Præterea exemplo sancti Caroli Presbyteros moneant, ut Canones pœnitentiales bene noverint, quin præcipiant, ut examinandi interrogentur: *An Canones pœnitentiales rite teneant.*

Deinde ut hujus sancti Præsulis exemplo Presbyteris ostendant, quam utilis sit horum Canonum notitia, prout hæc latius exponam *cap.* 6. hujus tituli, & fusius exposuit vir clarissimus Claudius Fleury in suo discursu 2. historico num. 8.

Ulterius Patres Concilii Parisiensis deprehendentes, abusum leviores & incongruas pœnitentias imponendi, & reconciliationem pœnitentium nimium præcipitandi, provenire partim ex incuria, partim ex ignorantia, hancque vel inde maxime provenire, quod uterentur *quibusdam codicillis contra Canonicam auctoritatem scriptis, quos pœnitentiales vocant*, declarant, quod ipsis omnibus in commune salubriter visum sit, ut unusquisque Episcoporum in sua Parochia eosdem *erroneas codicillos* diligenter perquirat, & inventos igni tradat, ne per eos Sacerdotes imperiti homines decipiant. Indubie si Episcopi sedulo attenderent in codicillos sive libros prælegi solitos in seminariis & collegis Theologorum his, qui ad munus Confessariorum aliquando obeundum destinantur, facile indubie deprehenderent plures ex illis non secundum *auctoritatem Canonicam* scriptos, nec minus Theologis perniciosos, quam codicillos illos, quos Concilium Parisiense igni tradendos declaravit, ne alias Sacerdotes hisce utentes, homines deciperent.

Similes libri si e manibus Theologorum eriperentur, nec ipsis prælegi sinerentur, sed his substituerentur libri Canonicam sanctorum Patrum normam in hujus Sacramenti administratione continentes, sperandum esset, quod & sensim Patrum saluberrima disciplina pœnitentialis restitueretur; atque Sacerdotes ad præscriptum Concilii Tridentini, *Quantum spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium conditione salutares & convenientes satisfactiones injungerent; haberentque præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicinam, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem.*

Non parum quoque conducet, si Episcopi solerti circumspectione, & moderatione utantur in approbandis his, quos verisimile est hoc munus Confessarii expetere, quo sibi vel communitati suæ directe vel indirecte emolumentum temporale obventurum sperent.

Nihil enim est perniciosius in hujus Sacramenti administratione, quam si a ministris hujus Sacramenti aliquod temporale quovis prætextu directe vel indirecte quæratur aut speretur, ut pluribus ostenditur *cap.* 5. hujus Tituli.

VI. Ignotum antiquis Ecclesiæ sæculis fuisse illud vitium, constat ea diligentia, qua integrum satisfactionis publicæ pensum a pœnitentibus exegerunt olim Præsules. Quamdiu perdurarunt artificiales publicæ pœnitentiæ classes, absolutio Sacramentalis pœnitentibus non conferebatur nisi in exitu substrationis, seu postquam pœnitentes decurrerant tres priores stationes, fletum scilicet, auditionem, & substrationem.

Huic paxi suæ tamen fuerunt exceptiones, scilicet dabatur absolutio ante expletam satisfactionem: 1. Cum mortis periculum urgebat. 2. Ut Pœnitentes subeundo martyrio idonei redderentur, id claret Epist. 54. S. Cypriani ad Cornelium. 3. Remittebatur pars quædam pœnitentiæ publicæ, cum ex ea Indulgentia ingens aliquod bonum in Ecclesiam redundabat. Id colligitur ex modo quo summus Pontifex Cornelius se gessit erga eos, qui in persecutione lapsi fuerant. Hac de re consulatur Ep. 52. S. Cypriani ad Antonianum.

VII. Ut Episcopis innotesceret qua ratione pœnitentes publici classes publicæ pœnitentiæ decurrebant, seligebantur Presbyteri & Diaconi qui pœnitentium curam, durante pœnitentiæ peragendæ tempore, gererent, ipsisque sedulo invigilarent, & eorum in peragendis pœnitentiis zelum fervoremque attenderent: ut exinde de eorum sincera conversione justum judicium ferre, atque Episcopo ut vere conversos pro obtinenda reconciliatione præsentare tuto possent.

Certum quidem est, solis Episcopis, spectata ætatis illius disciplina, publice pœnitentium sacramentalem, & plenam reconciliationem fuisse reservatam. Sed nec hoc negari potest, Presbyteros & Diaconos, quibus pœnitentium cura, & directio ab Episcopis demandata esset, non parum ad conversionem, & reconciliationem pœnitentium concurrisse; adeo ut quodam modo dici posset, ipsam pœnitentiæ agendæ rationem, & modum hisce Presbyteris, & Diaconis fuisse creditum, Reconciliationis Sacramentalis impendendæ auctoritate Episcopis reservata.

VIII. Simile quid etiam sæculo XII. in usu fuisse, testatur Guillelmus Parisiensis Episcopus in tractatu de Sacramento Pœnitentiæ dicens, quod consilio ita *possit dividi, ut alius audiat ad Consilium & injungendam Pœnitentiam salutarem, alius autem Benedictionem Sacerdotalem, & Absolutionem faciat super pœnitentem.*

Hoc autem licitum est (ait) „ ubi Sacerdos simplex, & sanctarum litterarum ignarus: ibi enim potest advocare socium „ tamquam *consiliarium*, & *assessorem*, sibi in judicio pœnitentiali: Si enim in judicio forensi, & sæculari hoc licet, ne erretur in illo, quanto fortius in isto judicio, ubi error incomparabiliter perniciosior? Cum enim Diaconus claves non habeat, & „ scientiam medicinæ cælestis habeat, non est dubitandum defectum Sacerdotum in hoc ipsum posse, & debere supplere.

Quod hi Sacerdotes, & Diaconi, quos ad *consilium*, & ad *imponendam pœnitentiam* adhiberi vult Episcopus Parisiensis, similes sunt illis, quos dirigendis pœnitentibus jam pridem Episcopi impendebant. Notavit quoque Edmundus Richerius *tom.* 2. defensionis suæ *cap.* 3. *n.* 56.

n. 56. relatis enim verbis Guillelmi Parisiensis, ex illis hoc notabile haberi notat : scilicet confessionem dividi posse ; ita ut uni Sacerdoti aut etiam Diacono medicinalis, & directiva fiat confessio, deinde Sacramentalis & absolutoria, alteri Sacerdoti, qui pœnitentem reconciliat : „ Profecto (ait) tempore primitivæ Ecclesiæ pœnitentiarius Presbyter, de quo loquitur Socrates, pœnitentes ad veram confessionem, & pœnitentiam dirigebat, & exhortabatur, qui postea ab illis Sacerdotibus reconciliabantur, & ad Sacram Synaxim admittebantur.

CAPUT V.

De moderna circa Pœnitentias imponendas disciplina, & quis hodie Canonum pœnitentialium usus?

1 *Modernam disciplinam circa imponendas pœnitentias expressit Synodus Tridentina, & pœnitentiarum fructum.*
2 *Quales debeant esse pœnitentiæ?*
3 *Quid in pœnitentiis imponendis attendendum?*
4 *Pœnitentiarum imponendarum determinatio arbitrio Sacerdotum committitur, & eatenus moderna disciplina a pristina differt.*
5 *Hodierna disciplina consentit veteri, si scopus Canonum pœnitentialium attendatur.*
6 *Quomodo Synodus Tridentina geminam Patrum disciplinam Sacerdotibus proposuerit.*
7 *Etiam hodie Confessarii sunt spirituales animarum medici.*
8 *Ut tamquam medici facilius in morbum inquirere queant, Fideles tempestive ad confessionem urgendi.*
9 *Confessarius more periti medici conditionem vulnerum, & ægrorum diligenter attendere debet in pœnitentiis imponendis.*
10 *Confessarii in pœnitentiis injungendis omnem speciem quæstus fugere debent.*
11 *Si Missa celebranda, aut aliena restituenda, hæc per Confessarium fieri non convenit.*
12 *Confessarius etiam Judicis partes sustinet.*
13 *Debet ideo gravitatem criminum sedulo attendere.*
14 *Hoc officium monet Confessarium ab omni temporalium exspectatione debere esse alienum.*
15 *Quomodo munera excæcaverint olim falsos Prophetas?*
16 *Synodi Belgicæ monent Confessarios, ut a temporalium spe caveant.*
17 *Merito Confessarii expendunt, quæ cura in decernendis pœnitentiis adhibita olim fuerit.*
18 *Multis titulis hodie Confessariis conveniens Canonum Pœnitentialium notitia : primo ut judicent de gravitate.*
19 *Secundo ; ut facilius pœnitentes ad suscipiendas impositas pœnitentias inducant.*
20 *Tertio, ut statuant, quando protrahenda, quando acceleranda absolutio.*
21 *Quarto, ut sint Sacerdotibus regulæ directivæ pro pœnitentiis præscribendis.*
22 *Quid de horum notitia senserit Corporis Canonici Collector?*
23 *Quam utilem horum scientiam judicaverit Sanctus Carolus?*
24 *Canones Pœnitentiales editi a S. Carolo.*

I. MODERNAM Ecclesiæ disciplinam, nec non sincerum pœnitentiarum seu satisfactionum spiritum, quem in ipsis etiam Canonibus Pœnitentialibus sibi Patres propositum habuere, expressit Synodus Tridentina *Sess.* 14. *c.* 8. *De Sacramento Pœnit.* In primis harum pœnitentiarum, seu satisfactionum multiplices fructus præmittit; atque inter alios, hunc; quod, „ magnopere a peccato revocent, & quasi fræno quodam coerceant hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque, & vigilantiores in futurum Pœnitentes efficiant; medeantur quoque peccatorum reliquiis, & vitiorum habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollant.

II. Ut vero pœnitentiæ a Sacerdotibus impositæ illum salutarem in Pœnitentibus effectum operentur, docet, quales debeant a Sacerdotibus pœnitentiæ imponi. „ Debent ergo Sacerdotes Domini (inquit) quantum spiritus, & prudentia suggesserit, pro *qualitatem criminum*, & *Pœnitentium qualitate* salutares, & convenientes satisfactiones injungere : ne si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.

III. Deinde instruit Sacerdotes, quid præcipue in determinandis pœnitentiis attendere debeant. „ Habeant autem præ oculis (ait) ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad vitæ novæ custodiam, & infirmitatis medicinam, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem.

IV. Hoc Decretum ostendit, eatenus saltem hodiernam Ecclesiæ disciplinam a pristina discrepare; quod hæc obstringeret Sacerdotes, pœnitentias seu satisfactiones imponere, prout hæ in Canonibus, & libris pœnitentialibus erant expressæ, quemadmodum capite tertio ostensum fuit : idque ante absolutionem tam eas, quæ necessariæ erant ad acquirendam cordis conversionem, eamque Sacerdoti probandam, quam quæ requirebantur ad satisfactionem pro culpa, & pœna, ad eradicandos vitiosos habitus, &c.

At moderna disciplina Sacerdotes ab exacta, & exteriori Canonum Pœnitentialium observantia eatenus absolvit, ut non constringantur, pœnitentias Canonibus præscriptas imponere, sed earum determinatio Sacerdotum prudentiæ, & arbitrio committantur, tam quoad eas quæ necessariæ sunt ante absolutionem pro acquirenda debita dispositione, & eam Sacerdoti probandam, quam quoad eas, quæ necessariæ sunt post absolutionem (de quibus specialiter Synodus Tridentina) ad satisfaciendum Deo pro pœna temporali, aliosque effectus in Decreto Synodi Tridentinæ expressos.

V. Ostendit præterea Decretum illud, modernam disciplinam a pristina non discrepare, si non tam exteriorem Canonum Pœnitentialium rigorem attendamus; sed interiorem eorum spiritum, seu scopum, quem in his Canonibus condendis, atque eorum exactam observantiam urgendo Patres habuerunt.

Quid enim aliud in his omnibus Patres intenderunt, nisi ut Sacerdotibus per hos Canones ostenderent, quæ pœnitentiæ singulorum peccatorum gravitati convenirent; quæque essent his illisve animæ vulneribus medendis, nec non in futurum præcavendis convenientiores. Et ne Sacerdotes in imponendis pœnitentiis aberrarent, eos ad Canonum illorum observantiam constringebant.

VI. Dum ergo Synodus Tridentina in allegato Decreto præcipit Sacerdotibus, pro qualitate criminum, & Pœnitentium facultate salutares, & convenientes satisfactiones injungere; atque præ oculis habere, ut satisfactio, quam imponunt, *non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicinam, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem*, ipsam genuinam Patrum disciplinam, quoad pœnitentias post absolutionem injungendas, quam in figendis, & exequendis Canonibus Pœnitentialibus intenderunt, expressit; atque eatenus hodierna per Synodum Tridentinam stabilita disciplina Patrum disciplinæ consona est : idemque modernus, & pristinus Ecclesiæ spiritus.

Et sane non minus hodie, quam olim Confessarii sunt spirituales animarum medici.

VII. Unde sæculo XIII. postquam jam Canonum pœnitentialium exterior rigor, & observantia magna saltem ex parte desierat, dixit Concilium Lateranense sub Innocentio III. in Capitulo *Omnis utriusque sexus, tit. De Pœnit. & Remiss.* „ Sacerdos autem sit discretus, & cautus, ut more periti *medici* superinfundat vinum, & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens, & peccatorum circumstantias & peccati; quibus prudenter intelligat; quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad salvandum ægrotum.

VIII. Porro ut Confessarius tamquam spiritualis medicus facilius, & animæ vulnera, & qualitatem ac conditionem ægri perfecta habere, atque cum otio examinare, & curare queat, monent Synodi nostræ, ut qui rarius confiteri solent, & tamen in Paschate ad Sacram Communionem accedere intendunt, sub initium quadragesimæ, aut saltem ante Dominicam *Lætare* ad Confessionem accedant.

„ Antiquam consuetudinem confitendi in initio quadragesimæ continuari, vel in usum revocari peroptamus „ ait Synodus Gandensis anno 1610. *Tit.* 5. *cap.* 5. innovata per Decreta Synodalia sub Antonio Triest, *Tit.* 5. *cap.* 9.

Synodus Sylvæducensis sub Metsio, *Tit. De Pœnit. Sacramento cap.* 3. præcipit Parochis, ut „ adhortentur, & inducant eosdem (Parochianos suos) ut tempore quadragesimali statim in *principio*, vel saltem ante Dominicam *Lætare* proprio Sacerdoti, aut ejus vicem gerenti confiteantur, & nihilominus circa Festum Paschæ illud idem reiterent, antequam ad Sacræ Eucharistiæ sumptionem accedant.

Idipsum in sua Synodo rursus renovavit Gisbertus Masius *tit.* 6. *cap.* 5. atque aliæ Synodi Belgicæ passim inculcant.

IX. Diligenter ergo adinstar periti medici Confessarius, & animæ vulnera, & ægri conditionem, ac spirituale temperamentum examinare, & attendere debet; ut iis rite expensis non unam eamdemque omnibus, iisque plane disparatis morbi medicinam applicet; sed singulis eam, quæ iis medendis conveniat.

Hinc monet Synodus Audomarensis, *tit.* 7. *c.* 13. ut „ Confessari confessione audita injungant Pœnitentibus salutares Pœnitentias, peccatis commissis (ait) quantum fieri potest, *contrarias* ... Pro peccato itaque luxuriæ, jejunium præcipiant, & abstinentiam; pro avaritia, eleemosynam, pro furto, aut rei alienæ detentione primo restitutionem, deinde orationes, & eleemosynam, pro ira, mansuetudinis opera, pro superbia, humilitatis; pro peccatis spiritualibus meditationes, orationes, & similia, prout observaverint Pœnitentium saluti expedire posse.

Hæc omnia latius proponit, & inculcat S. Carolus in Instructionibus pro Sacramento Pœnitentiæ; quæ habentur in Actis Ecclesiæ Mediol. *pag.* 433.

X. Adhæc confessarius adinstar Medici spiritualis, ita sua spiritualia pharmaca præscribere debet, ut ostendat, se illa unice ad ipsius ægri salutem procurandam præscribere; nihilque se in eorum præscriptione lucri quærere.

Hac de re ita loquitur S. Carolus in Instructionibus Confessariorum *part.* 2. *c.* 8. „ Ut liberior sit Confessarius in exequendo officio, quod illi cum Pœnitente est, majoreque apud eumdem in auctoritate habeatur in decernendis iis omnibus, quæ ad Pœnitentis salutem referuntur, non solum fugiet studiose avaritiam, sed etiam *omnem ejus vel minimam suspicionem*.

XI. Deinde pro fugienda omni specie lucri nominatim in Pœnitentiis injungendis, subjungit : „ Cum pœnitenti jubebit in Missæ Sacrificium faciat usquam peragi, *nec directe nec oblique* significet quasi velit ipse celebrare, vel in sua *Ecclesia*, aut *Monasterio* curare celebrari.

„ Idem faciat, pergit S. Carolus, in satisfactionibus iis, cum pœnitens vel debita incerta reddere pauperibus, vel pro votorum commutatione aliquid solvere debebit.

Tandem ut Confessarius omnem vel speciem avaritiæ subterfugiat, eum monendum censuit, „ ut neque pecunias, aliavæ, quæ a pœnitente restituenda sunt propriis dominis in se provinciam reddendi assumat, nisi necessitas id requirat, ut videlicet hoc modo pœnitens non prodatur, quod cum erit ab eo factum, curet ut is, cui rem restituit, chirographum suum in testimonium ei tribuat, ut illud pœnitenti consignet, ac plane eo modo procedat, ut *omnem speciem ac signum avaritiæ subterfugiat*.

XII. Nec tantum Medici, sive medentis officio Confessarius in pœni-

pœnitentiis imponendis fungi debet juxta allegatum Concilii Tridentini Decretum; sed etiam Judicis punientis, sive vindicantis, & castigantis.

Neque enim pœnæ satisfactoriæ, declarante Concilio, tantum debent esse ad medicinam vulnerum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem: „ Nam Claves Sacer-„ dotum non ad solvendum duntaxat, sed & ad ligandum con-„ cessas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent „ ait eodem loco Concilium.

XIII. Hoc Judicis officium ut rite exerceant, debent in primis prudenter, & circumspecte gravitatem criminum, & Pœnitentium qualitatem discutere; iisque discussis, tamquam integri ac incorrupti Judices solvere, & ligare, majorem vel minorem pœnitentiam injungendo: „ ne si forte peccatis conniveant, & indul-„ gentius cum Pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro „ gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum partici-„ pes efficiant „; uti loquitur Synodus Tridentina.

XIV. Ex hoc quoque Judicis officio Confessariis incumbente, idest statuendum, admodum cavendum Confessariis, ne a Pœnitentibus occasione Confessionis quidquam temporale accipiant, aut sperent. Præterquam quod id, ut minus speciem aliquam Simoniæ, aut saltem turpis quæstus præferat, illud etiam constat ipsa veritate teste, *Munera excæcare oculos Sapientum; & mutare verba justorum.*

Hinc de filiis Samuelis testatur sacer Textus 1. *Regum cap.* 8. *Declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera*; ac dein tamquam consequens subiicit; *Et perverterunt judicium.*

XV. Nonne hæc fuit excæcatio, quæ jam pridem pseudo-Prophetas induxit, ut falsa prophetarent, & populum seducerent, pacem dando, quam Dominus non dederat? „ Hæc dicit Domi-„ nus Deus (ait Ezechiel *cap.* 13.) væ qui consuunt pulvillos „ sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite uni-„ versæ ætatis ad capiendas animas, & cum caperent animas „ populi mei, vivificabant animas eorum.

Quæ porro tam perversi judicii ratio? Audi Prophetam: „ & „ violabant me ad populum meum, ait, *propter pugillum hordei,* „ *& fragmen panis*, ut interficerent animas, quæ non moriun-„ tur. & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentientes po-„ pulo meo credenti mendaciis ". *Ezech. cap.* 1..

Si munera, aliaque temporalia olim prophetarum judicium perverterint, & eorum verba mutaverint; num forsan minus efficacia hodie illa censebimus ab oculos Sacerdotum excæcandum, eorum judicium pervertendum.

XVI. Merito proinde monuit in suis Ordinationibus Episcopus Gandensis ann. 1629. *tit.* 3. *c.* 2. „ Caveant etiam Confessarii, „ ne quæ commoda temporalia, sibi vel suis (occasione Confes-„ sionis) a pœnitentibus aucupentur; neque convenit, ut ipso-„ rum temporalibus bonis administrandi se misceant.

Idem in suis Ordinationibus habet Gaspar Nemius Episcopus Antuerpiensis *tit. De Sacramento Pœnit. num.* 13.

Item Synodus Namurcensis anno 1659. *tit.* 5. *cap.* 16.

Verbo: „ ad audiendas Confessiones, non inani gloria, non „ lucri cupiditate, non curiositate, non denique ullo humano af-„ fectu ductus; sed salutis fidelium procurandæ studio inflamma-„ tus accedet "; ut loquitur S. Carolus loco citato.

Plura hanc in rem videri possunt in Tractatu meo *De Simonia circa Beneficia, & administratione Sacramentorum part.* 1. *c.* 7. ubi una ostendi, qui de hac munerum, aut temporalium expectatione merito habeantur suspecti; ac deinde §. 3. monui, quam periculosum sit, multisque incommodis obnoxium, quod Sacerdotes cogantur vivere ex honorariis a Pœnitentibus oblatis; quodque pro Pœnitentium numero etiam augeantur temporalia vitæ subsidia.

XVII. Si secundum modernam Ecclesiæ disciplinam atque invariabiles Evangelii regulas, Sacerdotes debeant hodie non secus ac olim, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactiones injungere convincitur, quam merito ipsi etiam Confessarii reflectant ad eam curam, & sollicitudinem, quam jam pridem Patres in discernendis ac statuendis Pœnitentiis, & peccatorum remediis adhibuerunt, quam capite tertio exhibuimus; eo fine ut Confessarii intelligant, quam moderate, circumspecte ipsi in his procedere debeant; cum nec in scientia, nec vitæ sanctitate Patribus istis comparari queant.

XVIII. Hactenus dicta insuper ostendunt, quod tametsi Confessarii hodie non adstringantur ad imponendas pœnitentias juxta præscriptum Canonum Pœnitentialium, horum tamen notitia non uno titulo sit etiamnum hodie perutilis.

Primo quidem, ut ex horum notitia aliquousque possint de criminum gravitate judicare.

Si enim non tantum in certis casibus, aut singularibus circumstantiis, sed constanter & ubique uni peccato præ alio gravior, & diuturnior pœnitentia imposita deprehendatur, pro indubitato erit, ex mente Patrum, illud præ hoc gravius esse: cum semper fixum fuerit & indubitatum, pœnitentias, sepositis particularibus circumstantiis, secundum gravitatem criminum esse imponendas.

Exempli gratia, dum in omnium temporum ac locorum Canonibus, & libris pœnitentialibus videbitur pro fornicatione etiam simplici, non minorem unquam, sed frequentissime majorem, quam *annalem* pœnitentiam, in jejuniis, aliisque carnem crucian tibus operibus peragendam, fuisse impositam; pro ebrietate vero, etiam in homine Ecclesiastico, atque etiam cum aliqua circumstantia aggravante, 40. duntaxat dierum, aut in Laico 15. aut 7. dierum, nequaquam dubium esse poterit, quin fornicationem multo graviorem, quam ebrietatem Patres, & Concilia Canonum illorum auctores existimaverint.

XIX. Secundo, notitia horum Canonum utilis erit; ut ipsis peccatoribus ostendatur (uti etiam monet celebris ille Canonum interpres Antonius Augustinus in præfatione ad libros pœnitentiales a se evulgatos) quam pœnitentiam, & vindictam illis peccatis olim Patres imposuerint; ut ita levius ferant pœnitentias leviores & modum leviorem, quibus nunc cum illis agitur; videbuntque verissimum esse, quod observat Eminentissimus Aguirius *Dissert.* 8. *ad Concil. Tolet. III. n.* 159. „ Satisfactiones imponi solitæ hoc tem-„ pore ante vel post absolutionem pro gravioribus peccatis „ (etiam ab iis Confessariis, qui *rigidi* habentur, & *crudelita-*„ *tis* incusari solent, tamquam *conscientiarum carnifices*) non æ-„ quant ne centesimam quidem partem ejus pœnitentiæ, quam „ imponebant Canones illi nec penes durationem, nec secundum „ acerbitatem: ut patebit consideranti.

XX. Tertio, hi Canones ostendent, quomodo de acceleratione, vel procrastinatione reconciliationis, non tam ex verbis, quam operibus pœnitentium statuendum sit. Ut enim *Canone* 12. Nicæno cavetur Episcopus de iis pœnitentibus aliquis humanius statuere, & tempus pœnitentiæ contrahere poterit iis, qui *lacrymis, tolerantia*, & *bonis* Operibus *conversionem*, & Opere, *& habitu ostendunt*. E quibus quoque facile constabit ut loquitur Aguirius, „ quam injuste & imprudenter ii (delicati peccatores) criminen-„ tur Confessarios (quamvis doctos, pios, ac notæ prudentiæ, „ nolentes absolutionem impendere *statim*, sed illam differentes „ donec ea *pœnalia opera* exhibeantur per aliquot hebdomadas, „ vel dies saltem, juxta prudens ipsorum judicium.

XXI. Serviet denique horum Canonum notitia, ut sint ipsis Sacerdotibus regulæ directæ, in quibus tamquam in speculo videant, quæ Pœnitentiæ ex mente SS. Patrum his illisve peccatis convenientes judicatæ fuerint; ac tum ipsi pro conditione temporum, personarum, aliarumque circumstantiarum judicent, qualiter has Pœnitentias moderari, aut mutari oporteat.

XXII. Unde nullatenus horum Canonum notitia tamquam inutilis rejicienda.

Et quidem, qui ad studiosæ Juventutis instructionem Corpus Canonicum compilavit, ad calcem Decreti Gratiani Canones pœnitentiales exhibet cum hac epigraphe; *Canones Pœnitentiales, quorum notitia viris Ecclesiasticis est valde necessaria; sunt enim regulæ Directivæ ad Pœnitentias imponendas.*

XXIII. Notitiam horum Canonum præterito sæculo non inutilem credidisse zelotum ac Sacrorum Canonum scrutatorem, & instauratorem S. Carolum, patet ex ejus Concilio I. *part.* 2. *tit.* 6. ubi ait: *Confessores Canones Pœnitentiales bene noverint*. Et in Concilio V, *part.* 3. §. 2. præcipitur, ut examinandi interrogentur: *An Canones Pœnitentiales rite teneant.*

Fructus, qui ex horum Canonum notitia hauriendi sunt, non uno loco exposuit: „ Patres docuerunt (ait in præfatione ad Ca-„ nones pœnitentiales a se editos) quam *necessaria admodum* sit „ Sacerdotibus Canonum pœnitentialium scientia. Etenim si om-„ nia, quæ ad pœnitendi modum pertinent, non prudentia so-„ lum, ac pietate, sed justitia etiam metienda sunt; certe nor-„ ma hæc e Canonibus Pœnitentialibus sumatur oportet, Sunt „ namque ii quasi regulæ quædam, quibus tum ad culpæ com-„ missæ gravitatem recte dignoscendam, tum ad imponendam pro „ illius ratione *veram Pœnitentiam* Sacerdotes Confessarii diri-„ gantur, aut ibi singula, & quæ ad peccati magnitudinem, & „ quæ ad pœnitentis statum, conditionem, ætatem, intimumque „ cordis contriti dolorem, pertinent, accurate, perpenderint; „ tum demum pœnitentiam judicio ac prudentia sua moderentur.

Et alibi postquam monuit, quod in imponenda pœnitentia Confessarius prudens esse debeat, ne forsan aut leviores, aut graviores, & diuturniores, quam oportet, imponat, pro remedio non errandi, subjungit: „ Ideo Sacerdos *Canones pœnitentiales* consu-„ let, quibus licet cum prudentia, discretione, & modo, pro pœ-„ nitentis contritione, qualitate, statu, aliisque circumstantiis „ uti debeat, observandi tamen sunt, ita ut juxta eos, quasi „ traditam sibi regulam, Sacerdos se gerat, prout expedire ei „ visum fuerit, & quando pœnitentiam Canonum rigori omnino „ conformem non imponet, eam tamen pœnitenti significabit, „ ut ad contritionem eum moveat, & leviorem injunctam pœ-„ nitentiam pie ardentius exequatur; motus scilicet ex hodiernæ „ Ecclesiæ benignitate, qua antiquioris disciplinæ rigor mitigatur,

XXIV. Ut vero facilius horum Canonum notitiam haurire possent Confessarii, illos ex variis Conciliis & Canonum Collectionibus juxta ordinem Decalogi disponi curavit; atque una cum instructionibus pro Sacramento Pœnitentiæ evulgavit, & hodie habentur in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *part.* 4. Has Canonum collectiones Confessarii merito consulent, & expendent.

CAPUT VI.

De Ordinario Pœnitentiæ Ministro.

1 *Olim soli Episcopi Pœnitentes reconciliabant.*
2 *Hæc auctoritas multis sæculis ipsis competiit quoad peccatores* publicos.
3 *Præcipua cura circa Pœnitentes Episcopis incumbebat.*
4 *Hi Diaconos, & Presbyteros invigilandis Pœnitentibus delegabant.*
5 *Postquam pro peccatis* occultis *cœpta est agi pœnitentia* occulta, *pœnitentium reconciliatio ad Presbyteros devolvi magis cœpit.*
6 *Sæculo* VIII. *& sequentibus Presbyteri erant frequentiores Pœnitentiæ ministri.*
7 *Non omnibus Presbyteris, sed fere solis Parochis respectu suorum Parochianorum hæc auctoritas competebat.*
8 *Pluribus sæculis absolutio ab alieno Sacerdote sine licentia* proprii *habita fuit nulla.*
9 *Idem supponit Concilium Lateranense sub* Innocentio III.
10 *Sæculo* XIII. *cœpit dari facultas excipiendi Confessiones Fratribus Mendicantibus, & sensim aliis Presbyteris,*

11 *Creditum fuit, Fidelibus liberum esse eligere unum ex his Presbyteris in Confessarium.*
12 *Quomodo hæc privilegia, & facultates concessa sint sine præjudicio* proprii *Sacerdotis.*
13 *Post concessa hæc privilegia, & facultates, mansit obligatio confitendi semel in anno* proprio *Sacerdoti.*
14 *Id declaravit Martinus IV.*
15 *Declaratio Concilii Basileensis conformis.*
16 *Idipsum in contradictorio judicio decisum per Sixtum IV.*
17 *Eamdem obligationem agnovit S. Carolus.*
18 *Synodus Atrebatensis idipsum declarat.*
19 *Non tantum a Laicis, sed & Clericis Synodi Belgicæ id exigunt, & quis sit singulorum* proprius *Sacerdos declarant.*
20 *Hanc obligationem fuse declararunt Archiepiscopus Cameracensis, & Episcopus Atrebatensis.*
21 *Quid de hac obligatione sentiat Ecclesia Gallicana?*
22 *Sententia Archiepiscopi Rhemensis super hoc jure Parochorum.*
23 *Ratio hujus juris, & disciplinæ.*
24 *An ubique hoc Parochi æque urgere debeant?*
25 *Parochi haud facile licentiam altari Sacerdoti confitendi negare possunt; eorumque moram Episcopus supplere potest.*

I. PRÆCIPUAM circa pœnitentes curam, nec non reconciliandi potestatem olim fuisse penes Episcopos dubitari nequit. Sanctus Cyprianus *Epistola* 11. conquerens de quibusdam Presbyteris, qui pœnitentes ante actam pœnitentiam, contempta Canonica disciplina, reconciliabant, inter alia reprehendit, quod se inconsulto id facerent. Verba ejus sunt: *Audio quosdam de Presbyteris nec Evangelii memores, nec quid ad nos Martyres scripserint cogitantes, nec* Episcopo honorem *Sacerdotii sui & Cathedræ reservantes, jam cum lapsis communicare cœpisse, & offerre pro illis, & Eucharistiam dare, quando oporteat ad hæc* per ordinem *perveniri. Nam cum in minoribus delictis, quæ non in Dominum committuntur, pœnitentia agatur justo tempore, & exomologesis fiat inspecta vita ejus, qui agit pœnitentiam, nec ad communicationem venire quis possit, nisi prius illi ab Episcopo & Clero manus fuerit imposita, quanto magis in his gravissimis, & extremis delictis caute omnia, & moderate secundum disciplinam Domini observari oportet.*

Perspicuum hinc est, Cyprianum existimasse, reconciliandi præcipuam auctoritatem fuisse penes Episcopum, Presbyterosque eam sine auctoritate Episcopi dando, Canonicam disciplinam infregisse: quod etiam Morinus advertit, addens: *Exigebat enim Ecclesiæ disciplina, ut publicæ pœnitentiæ rei* ab Episcopo, *aut illius* jussu *reconcilientur. Lib. 9. Cap. 23. num. 7.*

II. Hanc disciplinam pluribus sæculis perseverasse, ut *publici* saltem criminosi & pœnitentiæ *publicæ* subjecti, nonnisi ab Episcopo ejusve jussu reconciliarentur, constat ex *Can. 3. Concilii Carthaginensis* II. ubi legitur: *Ab universis Episcopis dictum est: Chrismatis confectio, & puellarum consecratio, a Presbyteris non fiant, vel* reconciliare *quemquam in* publica *Missa Presbyteris non licere; hoc omnibus placet.* Apud Gratianum *caus. 26. q. 6 Can. 1.*

III. Hinc pristinis illis sæculis summa Episcoporum vigilantia, & cura fuit de pœnitentibus, toto tempore pœnitentiæ; ut intelligerent, an opera pœnitentiæ quemadmodum erat imposita, ipsi Pœnitentes exequerentur; item quo animi affectu, diligentia, perseverantiaque pœnitentiam peragerent.

Ad hanc vigilantiam excitat Episcopos Synodus Nicæna *Can. 12. In his omnibus examinare convenit propositum & speciem pœnitentiæ; quicumque enim & timore, & lacrymis, & tolerantia, & bonis operibus conversionem reapse non specie tenus demonstrant, hi impleto auditionis tempore, quod præfinitum est, merito orationum communionem habebunt, postmodum vero liceat* Episcopo *humanius aliquid de iis statuere.*

Pluribus hæc prosequitur Morinus *Lib. 6. cap. 16.* ostenditque, hanc in Episcopis vigilantiam, & curam necessariam fuisse, ut de conversione, & dispositione juste judicare possent, atque dignoscere, qui citius, qui tardius ad reconciliationem essent recipiendi.

IV. Observat præterea, quod cum Episcopi non possent *per se* convenientem de omnibus pœnitentibus curam agere, Diaconos Presbyterosque delegisse, qui Pœnitentibus invigilarent: atque opportuno tempore statum vitamque ipsorum ad Episcopum referrent.

V. Hæc Episcoporum auctoritas in pœnitentiis imponendis, moderandis, & tandem pœnitentibus reconciliandis, post sæculum septimum sensim Presbyteris magis communicari cœpit.

Cum enim post sæculum septimum pro peccatis *occultis* desiit imponi pœnitentia *publica*, una quoque vulgatum fuit, pœnitentiam *occultorum* criminum Presbyteris concessam; *publicorum* vero Episcopis reservatam. Quo magis ergo labentibus sæculis pœnitentia *publica* desiit; atque pœnitentia *occulta*, & *privata* facta frequentior, etiam auctoritas pœnitentias imponendi, & Pœnitentes reconciliandi ad Presbyteros magis magisque devolvi cœpit; adeo ut tandem nonnisi *solemnis* pœnitentia Episcopis reservata remanserit, uti *cap.* 2. notatum fuit.

VI. Hinc videmus, libros pœnitentiales, nec non Canones pœnitentiales octavo, & sequentibus sæculis conditos, præcipue ipsos Presbyteros, tamquam pœnitentiæ ministros respicere; cum antiquiores Canones fere solos Episcopos instruant, atque dispensatores pœnitentiarum supponant.

VII. Verum hæc auctoritas non omnibus Presbyteris ita competebat, ut omnes indifferenter Presbyteri indistincte quoslibet Pœnitentes reconciliare possent: sed erat penes solos illos Presbyteros, qui specialiter ad curam animarum tamquam *proprii* Sacerdotes erant populo præpositi, & deputati.

Sicuti enim his solis Sacramentorum, & divini verbi dispensatio respectu populi sibi concrediti competebat; ita quoque iis solis pœnitentiarum impositio, & Pœnitentium reconciliatio concredita erat.

VIII. Immo pluribus sæculis obtinuit, ut confessio facta alieno Sacerdoti, & absolutio ab illo sine licentia proprii Sacerdotis obtenta, invalida reputaretur. Neque enim eo tempore licebat præter proprium Sacerdotem alium Confessarium, a quo valide absolveretur, eligere; nisi speciali privilegio esset munitus, quemadmodum in *cap. fin. De Pœnit. & Remiss.* dicitur: *Ne pro defectu pœnitentiæ periculum immineat animarum*, permittimus *Episcopis, & aliis Superioribus, nec non minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui Superioris licentiam providum, & discretum sibi possint eligere Confessorem.*

Ad hunc textum recte notat Glossographus: *Sic ergo videtur, quod Episcopi vel alii inferiores Prælati exempti ante istam permissionem non poterant se subjicere alicui Confessori sine licentia Superioris: quia nullus Clericus sine licentia sui Episcopi potest eligere judicium non sui judicis, personæ, vel rerum; ergo multo minus judicium animæ, quod majus.*

Hujus Decretalis cum auctor feratur Gregorius IX. apparet, adhuc sæculo XIII. hanc disciplinam viguisse; ut quisque suo proprio Sacerdoti, sive Superiori confiteri deberet; nec sine hujus licentia alteri fas esset.

IX. Idipsum non obscure supponit Concilium Lateranense sub Innocentio III. sub initium illius sæculi celebratum in *cap. Omnis utriusque sexus, tit. de Pœnit. & Remiss.* Cum enim statuit, ut omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere; nonnullis de perceptione Eucharistiæ, & hujus Decreti promulgatione interjectis, subjicit: *Si quis autem* alieno *Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat a proprio Sacerdote*, cum aliter ille ipsum non possit solvere, vel ligare.

Finalis hæc clausula sat patenter supponit, secundum disciplinam illius temporis, *alieno* Sacerdoti non fuisse potestatem solvendi, vel ligandi sine licentia proprii Sacerdotis: cum alias inepte a Concilio hæc ratio adduceretur, ad probandum, licentiam proprii Sacerdotis esse necessariam, ut quis *alieno* Sacerdoti confiteri posset (*a*).

X. At exortis hoc & sequenti sæculo Fratribus Mendicantibus, concessum iis fuit a variis Pontificibus, ut Fidelium ad eos accedentium confessiones libere excipere, iisque convenientes pœnitentias, & debite dispositis absolutionem impartiri valerent; quibus etiam ipsi Episcopi eamdem facultatem dare cœperunt; quam & ad alios quoque Presbyteros, nullam specialem curam animarum habentes, extenderant.

XI. Vigore horum privilegiorum, ac Episcopalis auctoritatis cœperunt Fratres Mendicantes, atque alii Presbyteri sæculares nullam curam animarum habentes, omnium indifferenter fidelium ad se accedentium, pro tenore privilegii, & auctoritatis Episcopalis, confessiones excipere; permultumque fuit fidelibus, sibi liberum esse, hujusmodi Presbyteris etiam sine licentia *proprii Sacerdotis* confiteri; atque valide, & licite ab iis reconciliari.

XII. Verum quemadmodum in privilegiis communiter salvum censetur *jus tertii*; ita quoque Pontifices, & Episcopi hæc privilegia, & facultates Regularibus, aliisque Presbyteris concessa voluere, salvo *jure Parochi*, sive *proprii* Sacerdotis; cui titulo curæ animarum sibi concreditæ competit *jure suo*, sive *ordinario* Sacramenta populo sibi subjecto administrare.

Sed quia juxta ordinationem Concilii Lateranensis populus non videtur, saltem ex præcepto Ecclesiæ adstrictus nisi *semel in anno* sua peccata confiteri; non videbatur *juri* proprii Sacerdotis aliquid detractum, si permitteretur populo ex devotione *alieno* Sacerdoti confiteri, si modo semel confiteretur in anno proprio Sacerdoti, sicut nihil detractum videbatur juri Ecclesiæ Parochialis, licet Fidelibus indulgeretur in Ecclesiis Regularium Sacram Eucharistiam sumere, modo *semel* in Paschate in Ecclesia *Parochiali* communicarent.

XIII. Ne ergo juri Parochi, sive *proprii* Sacerdotis videretur per privilegia, aut licentias generales Mendicantibus concessas derogatum, non semel declararunt Pontifices, & Episcopi, ita liberum esse Fidelibus confiteri quoties voluerint Presbyteris Regularibus legitime approbatis, ut tamen annue semel *proprio* Sacerdoti confiteantur, aut alieno de *hujus licentia*.

XIV. In primis Martinus IV. anno 1281. in Bulla, qua Fratribus Minoribus impartitur licentiam excipiendi Fidelium confessiones, expresse declarat, quod ii, qui Fratribus confitebuntur, *suis Presbyteris Parochialibus* confiteri, *saltem semel in anno, prout Concilium generale statuit*, teneantur, quodque iidem Fratres eosdem diligenter ad hæc, & efficaciter secundum datam eis a Domino gratiam exhortentur.

XV. Referente Augustino Patricio in Historia Concilii Basileensis, inter cæteras Mendicantium assertiones a Concilio damnatas, erat hæc. *Fratres Mendicantes etiam non præsentatos Ordinariis, omnium Confessiones posse audire, illosque, qui apud ipsos sint confessi*, non obligari *etiam* semel *in anno confiteri* proprio *Sacerdoti, nec petere confitendi veniam: cap.* 137. Extat *tom.* 13. *Concil. col.* 1608.

XVI. Rursus sæculo XV. Sixtus IV. in *Extrav. Vices De Tregua, & pace in Communib.* præcipit, ut *ipsi Mendicantes desistant prædicare, quod Parochiani non sint obligati, saltem in Paschate* proprio *confiteri Sacerdoti: Quia* (*ait*) de jure tenetur *Parochianus* saltem in Paschate proprio *confiteri Sacerdoti*.

Post hæc subjungit Pontifex: *Per hoc tamen ipsi Fratres Mendicantes non censeantur exclusi, quominus secundum* juris *communis,*

(a) Legi possunt, quæ de eo Canone Auctor noster retulit tit. XV. in suis observationibus ad Canones Concilii XV. Lateranensis de Sacramentis.

mis, & privilegiorum eis concessorum dispositionem confessiones audire, & pœnitentias injungere valeant.

Ex sententia igitur Pontificis, ipsa Privilegia Fratrum Mendicantium non intelliguntur, nisi cum hac clausula, *salvo jure Parochi ad annuam* confessionem suorum parochianorum secundum ordinationem Concilii Lateranensis.

Hanc privilegiorum expositionem utpote æquitati ac juri communi consonam, Synodi, & Episcopi passim in suis Decretis expresserunt; nec aliter Regularium approbationes, tametsi intelligendas declararunt.

XVII. Sanctus Carolus in Concilio Mediolanensi I. *part. 2. c. 6.* ait: *Innocentii III. Constitutionem in generali Concilio editam, qua sancitum est, ut Fideles saltem semel in anno* proprio *Parocho peccata sua confiteantur, inviolate omnes servent.*

Non ergo suffecit Sancto Carolo, quod Fideles semel in anno confiterentur Confessario ab Episcopo legitime approbato; sed voluit, ut *proprio* Parocho semel in anno confiterentur juxta Constitutionem Concilii generalis.

XVIII. Synodus Atrebatensis sub Francisco Richardoto anno 1570. ita statuit: *Pastores diligenter considerent ovilia sua, & inscribant singulos, qui (semel in anno saltem) confessi fuerint peccata propria, idque* proprio *Sacerdoti, aut alteri idoneo, qui hujus rei* potestatem *habeat ab ipso* Pastore, *ut intelligat, & plane cognoscat in suis gregibus, an sint aliqui, qui hoc sanctum Ecclesiæ præceptum negligant, quos tenebitur notare, & deferre. De Sacramento Pœnitentiæ cap. 2.*

Quid evidentius quam Synodi hujus Patres supponere, Parochianos semel in anno teneri confiteri *proprio Pastori*; aut alteri de Pastoris speciali licentia.

XIX. Synodus Audomarensis anno 1583. *tit. 7. cap. 2.* mandat districte observari *Canonem Omnis utriusque sexus*, ac deinde *c. 5.* declarat, illum non de solis laicis, verum etiam de *Clericis*, & omnibus, qui in Ordinibus constituti sunt, sive sacris, sive non sacris intelligendum esse, ac tandem *cap. 6.* quis sit singulorum *proprius* Sacerdos ad mentem dicti Canonis exponit his verbis: *Proprium autem Sacerdotem illum intelligi declaramus, cujus curæ quisque proprie subjectus est. Sic Parochus* proprius *Sacerdos est Parochianorum suorum, tam Sacerdotum ac Clericorum Parochiæ subservientium, aut in Parochia habitantium, nec ad certam Ecclesiam pertinentium, quam laicorum. Sic Archipresbyterum seu Decanum Christianitatis cujusque loci*, proprium *Sacerdotem esse, & agnosci volumus ut Pastorem sui Decanatus, ac Archipresbyterum Civitatensem*, proprium *Sacerdotem, ut Pastorem sui Decanatus, ita & cæterorum Archipresbyterorum, sive Decanorum Christianitatis. Eorum qui dignitatem, Canonicatum, Beneficium, vel officium, in Ecclesiis Collegiatis nobis subditis obtinent*, proprius *Sacerdos est is, cui ratione dignitatis animarum cura incumbit, aut, ubi hujusmodi non est, cui nos id muneris crediderimus, Monachorum, est Prælatus. Singuli itaque, juxta præscriptum hoc*, proprium *suum Sacerdotem agnoscant; aliquoties annis singulis, & ut minimum semel, suo quisque confitentes.*

Idipsum de Canonicis, & Cappellanis in Ecclesiis Collegiatis præcipit Synodus Cameracensis anno 1567. *tit. De Pœnit. cap. 8.* ut nimirum saltem semel in anno confiteantur suis Decanis, aut Præpositis tamquam *propriis* Pastoribus, videlicet in Paschate, aut saltem eo tempore alteri confitendi *licentiam* impetrent.

Idem non tantum a Canonicis, & Cappellanis, sed & Pastoribus, aliisque Clericis observari vult Synodus Buscoducensis sub Metio, *Tit. de Pœnit. Sacram. cap. 4.* Similiter Synodus Iprensis sub Rithovio idipsum inculcat; addita ab omnibus hac ratione: *Non enim minus Ecclesiasticos, quam laicos obligat dictum Capitulum, Omnis utriusque sexus.*

Similia in aliis Synodis Belgicis sub idem tempus celebratis leguntur; additque Synodus Tornacensis anno 1574. *Tit. de Sacram. Pœnit. cap. 3. Et ob id nullus Sacerdos regularis, vel sæcularis, etiam privilegii Apostolici prætextu, tempore quadragesimæ, pœnitentium confessiones excipere præsumat, nisi de impetrata a Pastore licentia, eidem innotuerit.*

XX. Demum sub finem præcedentis sæculi, occasione cujusdam controversiæ inter Parochos, & Fratres Mendicantes in Civitate Duacensi, & Brevis Clementis VIII. hac de causa missi ad Nuntium Apostolicum Bruxellis residentem, Archiepiscopus Cameracensis, & Episcopus Atrebatensis litteris suis Pastoralibus datis 26. Februarii 1594. idest, biennio post emanatum Breve Clementis VIII. scripserunt: *Juxta laudabilissimam consuetudinem observatam in Cameracensi Diœcesi nostra, & per totam Rhemensem Provinciam, unde antea dependebat; huc etiam additis Synodalibus nostris, nostrorumque Prædecessorum Decretis; quorum aliqua trecentis annis & amplius vetusta sunt*, obligati *estis confiteri semel in anno, scilicet pro Paschate* proprio *vestro Curato, vel alii de ejus licentia: ut post Pascha rationem nobis, prout per præfata Decreta tenetur, de defectuosis reddere valeat.*

Hæc in litteris Archiepiscopi Cameracensis, quibus ad verbum respondent litteræ Episcopi Atrebatensis; hoc solo excepto, quod pro his verbis: *Et per totam Rhemensem Provinciam, unde antea dependebat*; in litteris Atrebatensis habeatur: *Et per totam Provinciam Cameracensem, quondam Provinciam Rhemensem unde ante Diœcesis nostra dependebat.*

Declarant præterea, huic præcepto & consuetudini *per Sanctissimum Dominum nostrum Papam* (Clementem VIII. intelligunt) *vel Prædecessores ejus, minime derogatum fuisse*. Quod latius ostendit Bonaventura Basseau in suo Theophilo Parochiali *part. 4. art. 15.*

XXI. Quid de hac disciplina censeant Episcopi Ecclesiæ Gallicanæ, præterquam quod eam in omnibus pene suis respective Synodis stabiliant, dignoscitur ex declarationibus, quas non semel Clericus Gallicanus edidit, ac signanter novissime anno 1665. in generali Congregatione Cleri habita Parisiis, eam his verbis expressit: *Juris obligatio, qua Fideles* tenentur confiteri, *& communicare semel in anno, præscripta a Concilio Lateranensi sub Innocentio Papa III. confirmata in Concilio Tridentino, & explicata a S. Carolo in priore Synodo Mediolanensi religiose observari debet. Quamobrem curabunt Fideles, ut Paschatis tempore* confiteantur, *& communicent in* sua Parochia, *nisi ab Episcopo, generali illius Vicario, vel* Parocho, *extra Ecclesiam confiteri permissi fuerint.*

XXII. Conformiter ad has Cleri Gallicani declarationes, nec non Decretum Concilii Provincialis Rhemensis anni 1583. *tit. De Pœnitentia*, orta super hoc jure Parochorum controversia in Civitate Ambianensi, atque per appellationem causa devoluta ad Archiepiscopum Rhemensem tamquam Metropolitanum, hic per sententiam definitivam 22. Martii 1687. declaravit: *Quod hæc obligatio confitendi* proprio *Parocho, aut ab eo petendi & obtinendi licentiam confitendi alteri Sacerdoti, intelligenda sit de confessione annua, ad quam omnes utriusque sexus Fideles tenentur infra quindenam Paschalem, conformiter ad usum Ecclesiæ Gallicanæ, & signanter hujus Provinciæ (Rhemensis) ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ expresso in Canone* Omnis utriusque sexus *Concilii Lateranensis IV. Quod Canon Concilii Provincialis Rhemensis interpretatus juxta usum constantem illius Provinciæ, taliter obliget utriusque sexus Fideles, ut iis licitum non sit instituendi confessionem suam* annuam *omni alteri Sacerdoti sive sæculari, sive regulari, etiam legitime & indefinite approbato, sine* speciali *licentia sui Parochi, aut Episcopi Diœcesani; qui Episcopus eam cum cognitione causæ dare potest, recusante Parocho; immo & concedere in certis casibus, & ob rationes ipsi notas, & bonum conscientiarum, illis qui in his casibus non habuerint recursum ad Parochum, quem ordinarie Fideles suo Parocho debent, sed directe se Episcopo præsentarunt. Quodque Confessarii seu sæculares seu regulares etiam legitime & indefinite approbati nequeant absolvere illos, qui ad satisfaciendum* annuæ *confessioni per Concilium Lateranense præceptæ, non petiissent & obtinuissent licentiam* specialem *sui Curati aut Episcopi modo supra descripto.*

XXIII. Rationem hujus disciplinæ jam pridem exposuit S. Bonaventura in Tractatu, *Quare Fratres Minores prædicent*: Primo quidem, ut Pastor cognoscat in *quo statu quilibet commissorum sibi sit, ut saltem sciat medicinam ei competentem exhibere: instructionis, correctionis, consolationis. Secundo, ut noscat quibus possit corpus Christi indulgere, vel quos a Sacramentis arcere. Deinde ut discernantur obedientes a negligentibus vel hæreticis per observantiam talis statuti.*

XXIV. Cæterum cum præceptum *annuæ* confessionis juxta *Canonem, Omnis utriusque*, faciendæ *proprio* Sacerdoti in pluribus Belgii hujus Diæcesibus, nec ab Episcopis, nec a Pastoribus urgeatur, neque a tempore immemoriali aliquod speciale Decretum super hujus præcepti observantia emanavit, apparet, Fideles illarum Diœcesium per tacitum Prælatorum & Pastorum consensum, hactenus ab ea obligatione solutos; saltem quousque Episcopi & Superiores eam novis Decretis urgebunt.

Inferioribus vero Curatis in hujusmodi Diœcesibus hanc disciplinam sive obligationem privata auctoritate urgere, & introducere non convenit; ne alias silentibus aut secus sentientibus Episcopis plus destruant, quam ædificent; ipsasque Parochias suæ curæ commissas sine fructu turbent, animosque Fidelium inquietent.

At ubi Episcopi hactenus eam disciplinam urgent ac tuentur, suisque Decretis stabiliunt, & Fideles ei obedire, & inferiores Curati, aliique Confessarii seu sæculares, seu regulares se illis conformare tenentur.

XXV. Ne vero stante hac disciplina conscientia subditorum nimium constringatur, præcipiunt passim Synodi, ne Parochi postulantibus licentiam alteri confitendi eam facile negent.

De hac licentia in sua Synodo Diœcesana XI. ita loquitur S. Carolus. *In Diœcesi autem & generatim & sigillatim Parochus se facilem præbeat in consentiendo Parochialibus suis, de quibus nulla sit suspicio, eos medicinæ vitandæ causa Parochi judicium subterfugere, ut ad alios Confessarios a nobis testimonio scripto probato se conferant, qui peccatorum suorum confessionem audiant. Immo vero eam facultatem sponte sigillatim offerre debet iis, qui lites, controversias, dissentionesve secum exercuerint, exercentve, de iis præsertim rebus, quæ ad munus spirituale Parochialis curæ non attinent. Qua in re si Parochus defuerit, tunc Vicarius foraneus facultatem concedat, ut alias Confessarios adire possint. Verum ne idem Vicarius foraneus, & Parochus generatim consentiat, eos a quo voluerint Confessario audiri, sed ab eo, quem ipse, vel, Parochus, vel Vicarius maluerit; vel ab illo, quem e pluribus piis & peritis ab eodem Parocho & Vicario propositis, Pœnitens ipse sibi delegerit.*

Quin & illud constat, ipseque Carolus in præallegatis verbis expressit, si Parochus in concedenda licentia justo morosior fuerit, Episcopum ejusve Vicarium eam licentiam dare, & defectum Parochi supplere posse; quin & interdum eam licentiam dare iis, qui eam a Parocho non petierunt.

CAPUT VII.

De jure Parochorum, & Mendicantium Privilegiis, ubi de Confessionibus excipiendis agitur.

1 *Parochis jure proprio competit suorum Parochianorum confessiones audire.*
2 *Gersonii Sententia.*
3 *Huic conforme videtur Decretum Concilii Tridentini Sess. 21. cap. 4.*
4 *Primum de Confessionibus cujuslibet Christiani audiendis concessum ad Gregorium IX. auctorem refertur.*

5 In-

5 *Innocentius IV. Mendicantibus confeſſariis nova Bulla patrocinatur.*
6 *Diſſidia inde orta inter Paſtores & Mendicantes.*
7 *Bonifacius VIII. diſcordiam ſedare aggreditur.*
8 *At ſpes ſua ipſum fefellit, ſi Benedicto XI. credatur.*
9 *Ipſe Benedictus nedum ignem extinxerit, nova Bulla illum aluit.*
10 *Eam abrogavit Clemens V.*
11 *Ejus ſucceſſores ſuis conſtitutionibus litem non definierunt.*
12 *Parochorum cauſam ſuſcepit Gerſonius.*
13 *In Concilio Tridentino plurimi Præſules petierunt, ut hæc Mendicantium privilegia revocarentur.*
14 *Obſtiterunt Superiores Generales Ordinum regularium.*
15 *Curiæ Romanæ intererat, ut eorum privilegiis patrocinaretur.*
16 *Inter eorum Patronos emicuit S. Thomas.*
17 *Horum privilegiorum defenſor acerrimus fuit Rogerius Chonnoè.*
18 *Fundamentum, quo nitebatur illa defenſio.*
19 *Cardinalis de Luca ardens patronus Privilegiorum, quæ Regularibus conceſſa ſunt, movebatur eo principio :* Papæ eſt Ordinarius ordinariorum, *&c.*
20 *Quid ſenſerit D. Fleury Hiſtoricus?*
21 *Abytonis, qui* X. *ſæculo floruit, ſententia exponitur.*
22 *Neceſſitas confitendi proprio Epiſcopo, vel Parocho intacta manſit uſque ad* XIII. *ſæculum.*
23 *Eam agnovit Innocentius IV.*
24 *Fuerunt nonnulli Theologi, qui docuerunt eſſe iterum faciendas Parocho confeſſiones, quæ alieno Sacerdoti peractæ antea fuerant.*
25 *Quid de ea opinione ſenſerint Benedictus XI. & Joannes XXII.?*

☞ I. OBSERVATUM eſt ſuperiori capite num. 7. quod jus excipiendi confeſſiones parochianorum annexum ſit beneficio parochiali, ipſique Parocho ſive Curato competat *jure ordinario*; non ſecus ac jus annuntiandi verbum Dei, vel alia Sacramenta adminiſtrandi.

Hinc ſequitur, hoc jus excipiendi confeſſiones ſuorum parochianorum ſibi confiteri volentium Parocho non magis adimi poſſe, quam jus annuntiandi verbum Dei, vel cætera Sacramenta adminiſtrandi, aut functiones ad curam animarum ſpectantes exercendi.

II. Idipſum jam pridem notavit Cancellarius Univerſitatis Pariſienſis Joannes Gerſonius in ſermone *contra Bullam* Mendicantium; in quo aſſerit, in primis Curatos ſuccedere in locum 70. Diſcipulorum, quemadmodum Epiſcopi ſuccedere dicuntur in locum 12. Apoſtolorum, ipſoſque Curatos eſſe in eccleſia *minores Prælatos*, Et Epiſcopos *majores Prælatos.*

Ex his tamquam conſequens infert: „ Quod de ordinatione eſſentiali & ſtabili ſanctæ Eccleſiæ æque bene eſt ſtatus curatorum, ſicut ille Prælatorum, Cardinalium, Archiepiſcoporum : immo vero ſicut ſtatus ipſius Papæ, quamvis non ſit adeo perfectus.

„ Sequitur (pergit Gerſonius) Papam hunc ſtatum deſtruere, aut annihilare non poſſe: cum hic ſtatus non proveniat ex ſua poſitiva ordinatione, ſed ſine medio ex Dei ordinatione.

His poſitis concludit; „ Ad Curatos pertinet jus audiendi confeſſiones ſuorum parochianorum, aut procurare ut audiantur, & committendi, ſi Presbyter non eſt, aut ſi minus ſufficiens. Sequitur (pergit) „ Papam aut alterum non debere auferre illam poteſtatem, aut jus ipſis Curatis, abſque ipſorum placito & voluntate, ſaltem expediens non eſt.

Igitur ex ſententia Gerſonis, non tantum eſt Curatis jus audiendi confeſſiones ſuorum parochianorum : nec Curato ſine legitima cauſa poteſt adimi; ſed inſuper ſi ad eos audiendum non ſit capax, ob defectum ordinis presbyteralis, aut ſi minus ſufficiat, ipſius eſt *procurare ut audiantur, & jus committendi.*

III. Huic Gerſonis aſſerto conforme eſt Decretum Concilii Tridentini *Seſſ. 21. cap. 4. de Reform.* quo injungitur Epiſcopis, „ ut in omnibus Eccleſiis Parochialibus, in quibus populus ita numeroſus ſit, ut unus rector non poſſit ſufficere eccleſiaſticis Sacramentis miniſtrandis, & cultui divino peragendo, *cogant rectores vel alios*, ad quos pertinet, *ſibi tot Sacerdotes ad hoc munus adjungere, quot ſufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum.*

Evidens eſt Concilium ſuppoſuiſſe, ad Rectores Parochialium Eccleſiarum pertinere ſibi adjungere tot Sacerdotes, in caſu quo ipſe ſolus non ſufficiat, quot ſufficiunt Sacramentis miniſtrandis, & cultui divino peragendo. Ad Epiſcopos vero pertinet cogere Rectores ſeu Parochos, ut in caſu non ſufficientiæ tot ſibi adjungant Sacerdotes, quot ipſis ſunt neceſſarii, & in caſu negligentiæ defectum Parochorum legitime ſuppleant, Sacerdotes mittendo.

Verum eſt, Concilium ſupponere etiam ad *alios* poſſe ſpectare jus & obbligationem adjungendi Sacerdotes in adjutorium Parochi (*a*); ſed ex contextu ſufficienter conſtat, jus illud primario Epiſcopis deferri, verum aliis primitivis Paſtoribus non competit, niſi alio ſpeciali accedente titulo, uti ſupra *part. 1. tit. 3. cap. 2.* notavimus.

IV. At Romani Pontifices arbitrati ſunt ſibi jus competere concedendi cuilibet Presbytero licentiam excipiendi Fidelium confeſſiones. Id ſatis conſtare videtur privilegiis, quæ Mendicantibus religioſis hac de re contulerunt.

Primus, qui ſimile privilegium dedit, videtur fuiſſe Gregorius IX. ſcribit enim Matthæus Pariſienſis ad annum 1246. quod Fratres Prædicatores impetraverint a Papa Gregorio IX. (qui ſpecialiter eorum fautor erat) *Inauditum privilegium, hoc etiam ipſis temporibus novum.*

Bullam ſive privilegium hoc exhibet ibidem Pariſienſis, datum Anagniæ IV. Kalendas Octobr. Pontificatus ſui anno 1. id eſt anno 1227.

In hac Bulla mandat omnibus Prælatis per Angliam conſtitutis, „ ut Fratres Prædicatores benigne recipiant, & populos ſibi comiſſos ſedulo admoneant, ut ex ore ipſorum verbi Dei ſemen devote ſuſcipiant, *& confiteantur; Cum ipſis* (inquit) *auctoritate noſtra liceat confeſſiones audire, ac pœnitentias injungere.*

V. Cum autem nonnulli Prælati Anglicani Fratres Prædicatores in hujus privilegii uſu turbare viderentur, ſcilicet hos Fratres ſine ſua licentia ad prædicationis officium, vel confeſſiones excipiendas admittere renuentes, Fratres hi recurſum habuerunt ad Innocentium IV. qui mox a ſua ad Pontificatum aſſumptione, ſcilicet anno 1243. Bullam expedivit in favorem horum Fratrum, inſcriptam Epiſcopis Vintonienſi, Virgonienſi, & Norwicenſi, quibus mandat, ut dictos Prælatos auctoritate Apoſtolica compeſcant, iiſque præcipiant ut juxta *Apoſtolica ſcripta* Fratribus Prædicatoribus permittant *libere* fidelium confeſſiones excipere. Bullam hanc exhibet ibidem hiſtoricus præfatus.

Poſt hæc narrat idem hiſtoricus quanta *inſolentia* Fratres hiſce privilegiis muniti ſeſe erga Prælatos, & ordinarios Paſtores geſſerint : atque fideles a propriis Paſtoribus abſtrahere, & ut ſibi confiterentur, inducere ſtuduerint. Ut & hinc factum ſit, prout ſubjicit idem auctor : „ *Quod multi præcipue Nobiles, & Nobilium uxores, ſpretis propriis Sacerdotibus & Prælatis, ipſis Prædicatoribus confitebantur. Unde non mediocriter viluit Ordinariorum dignitas & conditio, & de tanto ſui contemptu, non ſine magna confuſione, doluerunt.*

„ Nec ſine evidenti cauſa (inquit Hiſtoricus) videbant hunc ordinem Eccleſiæ jam enormiter perturbari, quem conſtat, longis retroactis temporibus, in Deo placita ſimplicitate ambulantem, multos e ſæculo migrantes Deo præſentaſſe Sanctos, de quorum ſanctitate nefarium judico dubitare. Videbant deſuper, Parochianos ſuos *audacter jam peccare, & impudenter*, ſcientes ſe coram Presbytero *proprio non erubeſcere*, ſua enormia peccata confitendo; quod magnum reputatur periculum, cum rubor & confuſio pars ſit maxima & potiſſima pœnitentiæ. Dicebantque ſuſurrantes peccaturi ad invicem : *Perpetremus quæ nobis voluptuoſa videntur, & placentia: aliquibus enim Prædicatorum vel Minorum per nos tranſitum facientibus, quos nunquam vidimus vel nunquam viſuri ſumus, cum conſummatum fuerit quod deſideramus, ſine aliqua moleſtia confitebimur.* Et ſic contemptis Ordinariis, & eorum diſciplinis, peccatum copioſius exuberavit.

VI. Hæc diſſidia inter Prælatos & Parochos ab una, & Fratres Ordinis Prædicatorum & Minorum ex altera partibus, occaſione ejuſmodi privilegiorum, non tantum fuiſſe in Anglia, ſed etiam ſenſim in reliquas chriſtiani Orbis regiones ſe diffudiſſe teſtatur Bonifacius VIII. ſub finem hujus ſæculi XIII. in Conſtitutione, quæ incipit, *Super Cathedram*, relata inter Extrav. communes, ſub titulo *de Sepulturis.*

VII. In hac enim Conſtitutione declarat Pontifex : *Quod ab olim inter Prælatos & Rectores, ſeu Sacerdotes, ac Clericos Parochialium Eccleſiarum per diverſas mundi provincias conſtitutos ex una parte, & Prædicatorum & Minorum Ordinum Fratres ex altera, gravis & periculoſa diſcordia extitit ſuſcitata ſuper prædicationibus fidelium populis faciendis*, eorum confeſſionibus audiendis, pœnitentiis injungendis eiſdem, *& tumulandis defunctorum corporibus, qui apud Fratrum Eccleſias ſive loca noſcuntur eligere ſepulturam.*

Hanc gravem, & periculoſam diſcordiam hac ſua Conſtitutione, „ intendens paternæ ſollicitudinis ſtudio (ut ipſe loquitur) prorſus evellere, ac omnimode ſubmovere, nullis unquam temporibus futuris, favente Domino, ſuſcitandam ". Plura circa tria hæc diſcordiæ ſemina conſtituit; ac ſignanter ſuper articulo de audiendis fidelium confeſſionibus, & injungendis pœnitentiis ſtatuit, ut Superiores Ordinum illorum „ ſe conferrant *per ſe* vel *per Fratres*, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petituri a Prælatis, ut Fratres, qui ad hoc electi fuerint, in eorum civitatibus & Diœceſibus confeſſiones ſubditorum ſuorum confiteri ſibi volentium, audire libere valeant, & hujuſmodi confitentibus (prout ſecundum Deum expedire cognoverint) pœnitentias imponant ſalutares, atque eiſdem abſolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorumdem.

„ Et ſi eidem Prælati (pergit Pontifex) petitam licentiam Confeſſionum hujuſmodi audiendarum conceſſerint, illam præfati Magiſtri, Miniſtri, & alii cum gratiarum recipiant actione: dictæque perſonæ ſic electæ, commiſſum ſibi officium exequantur.

Poſt hæc ſubjungit : „ Quod ſi forte jam dicti Prælati quemquam ex dictis Fratribus præſentatis eiſdem, ad hujuſmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum: eo amoto, vel ſubtracto, loco ipſius ſimiliter eiſdem præſentandus Prælatis, poſſit & debeat alius ſurrogari. Si vero iidem Prælati præfatis Fratribus ad Confeſſionem (ut præmittitur) audiendas electis hujuſmodi exhibere licentiam recuſarint, nos ex nunc ipſis, ut Confeſſiones ſibi confiteri volentium, libere liciteque audire valeant, & eiſdem pœnitentias imponere ſalutares, atque eiſdem abſolutionis beneficium impertiri gratioſe concedimus *de plenitudine Apoſtolica poteſtatis.*

VIII. Boni-

(a) Anno 1700. 14. Julii. Cardinalis Noallius a Supremo Pariſiorum Senatu obtinuit Arreſtum adverſus Nicolaum Coignet Sancti Rochi Pariſienſis Paſtorem : illud autem declarat nullum reperiri in inſtrumentis, quibus Card. Noallius concedebat Presbyteris Ovein, Novet, & Joanni Novet licentiam audiendi Confeſſiones in Eccleſia Sancti Rochi, quamvis Parochus eos recipere renueret. Ut hujus Arreſti motivum innoteſcat, notandum eſt, quod cum querelæ ad Card. Noallium delatæ fuiſſent adverſus Paſtoris incuriam, & confeſſariorum paucitatem in ejus Parœcia, admonitus Sancti Rochi Paſtor, ut Confeſſarios ex Sacerdotibus approbatis aſſumeret ſui Archiepiſcopi monitis obtemperare renuit. Quapropter cum Præſul Eminentiſſimus querelas iterum adverſus confeſſariorum paucitatem accepiſſet, ad media, quæ jus ſuppeditat, confugit, coegitque viis juſtitiæ, ut ajunt, Paſtorem, ut admitteret tres prædictos Sacerdotes, qui confeſſiones in Parœcia S. Rochi audirent.

VIII. Bonifacius hac ſua Conſtitutione ſperabat hanc gravem, & periculoſam diſcordiam omnino evellendam; ſed ſpes ſua ipſum fefellit, ſi Benedicto XI. ejus in Pontificatum ſucceſſori credimus.

Hic enim Benedictus XI. Pontificatum ex Ordine Fratrum Prædicatorum aſſumptus, ut hæc diſſidia extingueret, novam edidit Conſtitutionem, quæ incipit, *Inter cunctas*, relatam inter Extravagantes communes ſub titulo *de Privilegiis*.

In hac ſua Conſtitutione præfatur, quod debeat „ quantum ex „ alto permittitur, pacem inſerere, ſcandala removere, jurgiorum removere materiam, & *intelligere ſuper egenum, & pauperem, quia non in finem oblivio erit pauperum, & patientia pauperum non peribit in finem*.

Quæ finalia verba evidenter Fratres Mendicantes, e quorum Ordine erat aſſumptus, reſpiciunt.

Poſt hæc ſubjungit: „ Sane dudum bonæ memoriæ Bonifacius „ VIII. prædeceſſor noſter, quamdam ſpecialem inter Prælatos, „ Rectores, ſeu Sacerdotes, & Clericos Parœcialium Eccleſiarum, „ ex parte una, & Prædicatorum ac Minorum Ordinum Fratres „ ex altera ſuper faciendarum prædicationum, *audiendarum Confeſſionum* per eoſdem Fratres, ac de eis relictis, & de funeralibus canonicæ portionis articulis, Conſtitutionem edidit, certum „ his modum imponens, prout in eadem Conſtitutione plenius „ continetur. Sed (inquit) pro ea, quam intendebat, quiete, „ *turbatio* mota eſt, pro concordia ſunt ſuborta *diſſidia*, & *pullulatæ inquietudines pro tranquillitate naſcuntur*. Sicque dum „ anſam ſolviſſe ſe credidit, nodum ligaſſe videtur, & ſeptem „ uno hydræ amputato capite ſuſcitaſſe.

„ Nec mirum (pergit Benedictus) quia plerumque pariunt novitates diſcordiam, præſertim dum ab eo, quod diu æquum „ viſum eſt, per novam Conſtitutionem receditur; nec quare „ recedatur, utilitas evidens, vel alia cauſa ſubeſt.

Ipſe autem cupiens, „ ut *gregi cura eo plenior impendatur*, quo „ amplior in agro Domini operariorum numerus operatur, *ſuper* „ *egenum* (ait) *intendentes, & pauperem*, ac novitatem removentes per eamdem Conſtitutionem inductam, hanc ipſe novam Conſtitutionem, ſive Extravagantem, Bonifacii VIII. Extravagantis abrogatoriam, evulgavit.

Evidens eſt hunc Pontificem credidiſſe, & publice per ſuam Extravagantem declaraſſe, ex Conſtitutione Bonifacii VIII. qua ipſe Bonifacius credebat gravi, & periculoſæ diſcordiæ finem imponendum, *pro concordia fuiſſe ſuborta ſcandala, & pullulaſſe inquietudines pro tranquillitate*.

Inſuper ex relatis verbis hujus Extravagantis Benedicti XI. intelligitur, hunc Pontificem exiſtimaſſe, Bonifacium per ſuam Conſtitutionem modificantem, & intra ſuos limites Ordinum Prædicatorum, & Minorum privilegia reducendo, non ſatis *intellexiſſe ſuper egenum, & pauperem*: ipſe autem per Conſtitutionem ſuam, amplificando hæc privilegia, intendit *intelligere ſuper egenum, & pauperem*, ſcilicet Fratrum inopiæ, & paupertati ope horum Privilegiorum ſuccurrendo.

IX. Ut igitur Fratribus majorem favorem impendat, atque hac ratione intelligat ſuper egenum & pauperem, hac ſua Conſtitutione declarat, „ quod *libere Auctoritate Apoſtolica abſque* „ *licentia Diœceſanorum, & aliorum Prælatorum ipſe omnia Exemptorum, & non Exemptorum, qui ſe ſubjiciunt qui ad confitendum accedunt, audiant, eis peccata ſua confitentes*.

„ Ut autem (ait Pontifex) Diœceſanis honor debitus reſervetur, præcipimus, ut Provinciales, Priores Prædicatorum, & „ Miniſtri Minorum Ordinum prælatorum, per ſe vel alios, „ verbo vel ſcripto, eis ſignificent ſe Fratres ad hujuſmodi Confeſſionum audiendarum, & pœnitentiarum injungendarum officium elegiſſe, & non nominando, aut coram ipſis ſiſtendo „ eos, nec illorum numerum exprimendo, petant humiliter a „ Diœceſanis eiſdem, quod iidem electi Fratres de ipſorum beneplacito, & licentia ubique poſſint in eorum civitatibus, & „ Diœceſibus intra eis determinatos fines officium exercere. „ Quod ſi denegent, vel *intra triduum* non concedant, ex tunc „ iidem Fratres nihilominus auctoritate eadem hujuſmodi officium exequantur. Datam vero licentiam per Diœceſanorum „ mortem nolumus terminari.

In primis probat hæc Conſtitutio, quod & a pluribus annotatum eſt, ſimilia privilegia a Fratribus ſollicitata, & per Pontifices indulta fuiſſe, ut per ea Fratrum neceſſitatibus in temporalibus ſuccurreretur: quod & Fidelibus perniciosum, & Fratribus admodum periculoſum eſſe non amplius ſit, & a multis deploratum fuit.

Atque inter alios jam pridem per Richardum Archiepiſcopum Armacanum in *Defenſorio Curatorum* coram Innocentio VI. notatum eſt, quod & eo titulo ſalubrias, & turias ut Parochianis conſitentur proprio Sacerdoti, ſive Curato, quam Fratribus Mendicantibus, quod hi a ſuis Pœnitentibus temporale ſubſidium expectantes, congruas Pœnitentias injungere non audeant, ne pœnitentium in ſe affectum amittant.

Præterea quis non videt, per hanc Conſtitutionem dictos Fratres, qui dumtaxat in ſubſidium Prælatorum, & Parochorum Ordinariorum ſunt inſtituti, & ut tales ab Eccleſia admiſſi, ad præcipuas Hierarchicas ac Paſtorales functiones, & a quibus rite adminiſtratis, recta animarum directio præcipue dependet, independenter a licentia Prælatorum, & Paſtorum Ordinariorum admitti.

X. Non mirum proinde, quod Clemens V. hujus Benedicti XI. immediatus ſucceſſor hanc Conſtitutionem omnino caſſaverit, & prælatam a Bonifacio VIII. editam innovaverit: *utpote quæ (ut ait hoc Pontifice Clemente V.) ut probata fuit effectus, nedum pacis ab Auctore peratæ fructum non attulit, quin immo diſcordiæ, pro qua ſedanda proceſſerat, fomentum non modicum miniſtravit*". Hæc Clementis V. Conſtitutio extat in Clementina, *Dudum*, *de Sepulturis*.

XI. Verum ſicuti per Conſtitutionem Bonifacii VIII. diſſidia, & ſcandala non fuerant extincta, ita nec per hanc Clementis V. Bonifacianæ Conſtitutionis confirmatoriam; uti probant ſucceſſentium Pontificum pro his diſſidiis extinguendis editæ Conſtitutiones, & Bullæ.

Atque inter alios Alexander V. ex Ordine Minorum anno 1409. ad Pontificatum aſſumptus, Bullam emiſit, quæ incipit, *Regnans in cœlis*; Fratribus Medicantibus non minus favet, quam Benedicti XI. Conſtitutio. De Bulla Alexandri V. loquens Natalis Alexander in Hiſtoria Eccleſiaſtica ſæculi XV. in vita hujus Pontificis, aſſerit quod Fratres Prædicatores, & Carmelitæ palam profeſſi ſunt, hanc ſe inſciis impetratam fuiſſe, nec eam approbare: „ Fratres vero „ Minores de Alexandri V. exaltatione intemperantius exultantes, „ ejuſque in Ordinem ſuum amore, & benignitate abuſi, pertinaciores fuerant; quibus junctis Auguſtiniani, cum Privilegiis nova „ illa Conſtitutione collatis cedere nollent, Edicto Regio, publica „ præconum voce, Parochis prohibitum eſt gravi mulcta, ne ipſos „ in Eccleſiis Confeſſiones audire, aut Conciones habere ſinerent.

XII. Bulla hæc, utpote Statum Hierarchicum non parum perturbans, multum offendit Epiſcopum, & Academiam Pariſienſem; quorum cauſam ſuſcepit celeberrimus ejus ætatis Doctor Joannes Gerſonius in ſermone, quem coram populo habuit; extatque inter ejus Opera ſub hoc titulo: *Sermo factus ad populum Pariſienſem ex parte Univerſitatis ſuper facto Bullæ Mendicantium an. 1409.*

In hoc ſermone aſſerit in Eccleſia a Deo inſtitutum Ordinem Hierarchicum ex Prælatis majoribus, ut ſunt Papa & Epiſcopi, & minoribus, qui ſunt curati, nec poſſe hunc a Deo inſtitutum Ordinem inverti, quemadmodum ibidem exponit; atque una cum jura Prælatorum, ſignanter Minorum Prælatorum, ſive Curatorum accenſet, oſtenditque hæc per Fratres Mendicantes, ſive Privilegiatos infringi non poſſe.

XIII. Diſſidia & diſcordias inter Prælatos, & Mendicantes etiam poſt Conſtitutionem Alexandri V. perſeveraſſe: immo nec tempore Concilii Tridentini, Prælatorum querelas contra hæc privilegia ceſſaſſe, ex Actis & Hiſtoria hujus Concilii evincitur: quin & conſtat plures ex Patribus inſtitiſſe, ut auctoritate Concilii hæc Privilegia totaliter revocarentur; ut ſcilicet his privilegiis revocatis, Fratres Mendicantes reducerentur ad primævam ſuam inſtitutionem, ad quam redacti ipſi ut auxiliares, & ſubſidiarii Prælatorum, & Paſtorum Ordinariorum in functionibus Hierarchicis penitus ſubderentur Prælatis, & Parochis.

XIV. Porro ex Actis, & Hiſtoria Concilii Tridentini & hoc intelligitur, potiſſimum Privilegiorum revocationi reſtitiſſe non tantum Ordinum illorum Generales, eorumque Patronos; ſed vel maxime Curiales Romanos, qui & hanc revocationem urgentes, ut Sedis Romanæ, & Auctoritatis Pontificiæ adverſarios paſſim traducebant.

XV. Nec tamen mirum apparebit, Curiam Romanam, hiſce Fratrum Mendicantium Privilegiis conſervandis faviſſe, ſi attendatur per privilegia, *plenitudinem Poteſtatis Pontificiæ* ſtabiliri: quin & ipſa Privilegia, ſignanter in quantum per illa indulgetur Fratribus excipere Confeſſiones Fidelium, & eis annuntiare verbum Dei in Epiſcoporum Diœceſibus, & Curatorum Parochiis, ſine eorum licentia, hanc *plenitudinis poteſtatis*, & juriſdictionis tamquam baſi & fundamento inniti.

Vidimus enim Pontifices, in conceſſione horum Privilegiorum; eam *de plenitudine Poteſtatis Pontificiæ* impendiſſe.

Et quidem Bonifacius VIII. in Extravagante *Supræ Cathedram*, & renovata per Clementinam, *Dudum*, poſtquam præſcripſit modum, quo Fratres debeant per Superiores Ordinum ad audiendas Confeſſiones electi, Epiſcopis præſentari, atque licentia ad audiendas Confeſſiones peti, ſubjungit: „ Et ſi iidem Prælati „ præfatis Fratribus ad Confeſſiones (ut præmittitur) audiendas „ electis, hujuſmodi exhibere licentiam recuſarint: Nos (ait) „ ex nunc ipſis ut Confeſſiones ſibi confiteri volentium libere „ liciteque audire valeant, & eiſdem pœnitentias imponere ſalutares, atque eiſdem abſolutionis beneficium impertiri, gratioſe „ concedimus de *plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis*.

Ulterius nec ignorabant Pontifices, quod Fratres Medicantes his privilegiis muniti, eam *plenitudinem Pontificiæ Poteſtatis*, & juriſdictionis, tamquam ſuorum privilegiorum baſim, & fundamentum, eodem quo ſua privilegia zelo, & ſtudio propugnaturi eſſent.

Et ſane videmus quotquot in defenſionem horum Privilegiorum ſcripſerunt, eam in Pontifice plenitudinem poteſtatis ſuppoſuiſſe, & aſſeruiſſe, ac in fundamentum, & baſim Privilegiorum aſſumpſiſſe.

XVI. Et inter alios S. Thomas in opuſculo contra Guillelmum de ſancto Amore, propugnans Privilegia Fratrum Mendicantium, ſignanter in audiendis Confeſſionibus, pro fundamento ponit c. 3. §. 14. *Quod Papa habeat immediatam Juriſdictionem in omnes Chriſtianos*.

Deinde poſtquam dixit Chriſtum eſſe proprie dictum „ Sponſum „ Eccleſiæ, monet, quod miniſtri Eccleſiæ in tantum dicantur „ *Sponſi*, in quantum vicem *veri Sponſi gerunt*, & ideo (ait) „ *Papa, qui obtinet vicem in tota Eccleſia*, ſponſus *Univerſalis* „ *Eccleſiæ dicitur*: Epiſcopus autem ſuæ Diœceſis, Presbyter „ autem ſuæ Parochiæ.

Planum eſt S. Thomam aſſerere voluiſſe Papam habere immediatam juriſdictionem in *omnes* Chriſtianos, qualem habet Epiſcopus in Chriſtianos ſuæ Diœceſis, & Curatus in ſubditos ſuæ Parochiæ: ideoque juxta D. Thomam Papa dici poteſt *Sponſus Univerſalis Eccleſiæ* tamquam *vicem* gerens veri ſponſi in tota Eccleſia, quemadmodum Epiſcopus dicitur ſponſus ſuæ Eccleſiæ, & Presbyter ſuæ Parochiæ.

Hoc poſito fundamento, conſequens eſt in Papa eſſe *plenitudinem Pontificiæ Poteſtatis*, eo ſenſu quod totam Univerſalem Eccleſiam ex omnibus particularibus Eccleſiis conſtantem, habeat pro ſua Diœceſi, atque ad omnes illas ejus Paſtoralis ſollicitudo, & auctoritas ſe extendat, ac ſi immediate ipſi eſſent, tanquam Epiſcopo, & Paſtori ſubjectæ, uti eam poteſtatis Apoſtolicæ plenitudinem expoſuiſſe Innocent. III. oſtendimus, *part. 1. tit. 19. c. 8.*

Ex

Ex his ulterius concludere poterat S. Thomas, quod ſicut poteſt Epiſcopus Presbyteris dare licentiam audiendi Confeſſiones per totam ſuam Diœceſim, ſimiliter poſſit Papa eam dare per *totam* Eccleſiam, tanquam per ſuam Diœceſim.

Habemus plura opuſcula Sancti Bonaventuræ, quibus hæc Fratrum Mendicantium Privilegia tuetur, in quibus etiam plenitudinem poteſtatis Pontificiæ exemplo Sancti Thomæ pro fundamento aſſumit, aſſerendo a Papa emanatam omnem juriſdictionem Eccleſiaſticam, uti obſervat D. Fleury *lib.* 84. *Hiſtor. Eccleſ. n.* 43.

XVII. Similiter Magiſter Rogerius Chonnoè Ordinis Fratrum Minorum, ſuſcipiens defenſionem privilegiorum, ſive Fratrum Mendicantium contra defenſorium Curatorum Richardi Archiepiſcopi Armachani, pro fundamento defenſionis aſſumpſit, & ſuppoſuit eam in Papa poteſtatis Apoſtolicæ plenitudinem.

Hæc Rogerii defenſio conſtat octo capitibus, atque primo capite, ut omnem tollat æqui vocationem, præmittit diſtinguendam eſſe duplicem poteſtatem ligandi, & ſolvendi in foro pœnitentiæ. ,, Quædam eſt (ait) quæ confertur ex vi Ordinis Sacerdotalis, ,, vel Ordinationis in Sacerdotem. Et hæc poteſtas eſt in omnibus ,, Sacerdotibus æqualis ... perpetua, & inamiſſibilis, ſicut cha- ,, racter Ordinis Sacerdotalis, & eſt cauſa remota ab actu & ,, exercitio, quod magis proprie dicitur potentia, quam poteſtas.

,, Alia eſt (inquit) Poteſtas juriſdictionis, quæ requirit relatio- ,, nem ſuper plebem aliquam, vel perſonam, tamquam ſuper ma- ,, teriam, in quam tam prima, qua ſeconda debeat exerceri. ,, Unde ſicut Faber, vel Artifex quicumque non poteſt operari ,, niſi habeat materiam, in qua operetur; ſic nec Sacerdos poteſt ,, quemquam ſolvere vel ligare, niſi ſibi miniſtretur materia ſupra ,, dicta. Quam materiam *ſolus Papa* mediate, vel immediate tri- ,, buit Sacerdotibus, vel aufert, ſicut ſuæ *placuerit voluntati* ,, tanquam ille, in quo *ſolo* hujuſmodi plenitudo Poteſtatis *extra* ,, *de uſu Pallii ad honorem*.

XVIII. Et rurſus *c.* 2. ponit pro regula, eaque *tam per ſe nota*, quod ejus (ait) impugnator eſſe *igne* vel *gladio puniendus*, ſcilicet ,, quod in Hierarchia Eccleſiaſtica ſemper eſt, aut debet eſſe ,, ſub Chriſto Summus Princeps, in quo Eccleſiæ plane ſecundum ,, ſe *tota reſiſtet auctoritas, juriſdictio ſeu poteſtas*, a qua in reli- ,, quos Præſidentes quoſcumque mediate, vel immediate omnis ,, Eccleſiaſtica juriſdictio, quam obtinent, ſine ſui detrimento ,, juxta Summi Pontificis *arbitrium* derivatur.

Hinc tandem effectum eſt, ut hæc de plenitudine Poteſtatis Apoſtolicæ opinio, quaſi articulus fidei ab ipſis proponi cœperit, & contrariam ſuſtinentes pro hæreticis reputari, & ut tales *igne*, vel *gladio* puniendi proclamari, uti ex Rogerio jam vidimus, idque Curia Romana applaudente.

Dicitur enim & in hac Curia eam de plenitudine Poteſtatis Pontificiæ opinionem pro indubitata, & quaſi de fide eſſe receptam.

XIX. Et quidem Cardinalis de Luca *tom.* 15. in *Relatione Curiæ Romanæ* referens opiniones in hac Curia recepta, ponit *Diſcurſu* 2. *num.* 37. hoc ſummarium: *Papa eſt Ordinarius Ordinariorum, eoſque prævenire valet*.

Hoc ſummarium in textu exponens, & proſequens ait: ,, Quam- ,, vis item nonnulli Epiſcopi, aliique Prælati, & Magiſtratus ultra ,, montes, quorum aliquibus, ubi etiam ſchiſmatis macula objici ,, non valeat, aliqua tamen *proximitas* forte congruere videtur, ,, *antiquas retineant opiniones* ſuper æqualitate eorum poteſtatis in ,, propria Diœceſi cum Papa, qui non poſſit citra caſus appella- ,, tionis, & recurſuum in eorum poteſtatis ac juriſdictionis exer- ,, citio ſe ingerere, eoſque impedire, quaſi quod quilibet dicatur ,, Pontifex in propria Diœceſi. Attamen (ait) eodem themate ,, retento, concluſive ſcilicet inſinuandi opiniones in Curia, tam ,, firmas ac receptas. Hæc opinio pariter damnata eſt, atque ,, receptum, quod Papa tamquam Ordinarius Ordinariorum, a ,, quo omnis Epiſcoporum juriſdictio ordinaria immediate deſcen- ,, dit, concurrere poteſt cum quolibet Ordinario.

Quin hic Cardinalis per Epiſcopos, & Prælatos, ac Magiſtratus *ultra montes*, quos ſaltem *proximitatis ſchiſmati* forte argui poſſe ſcribit, intellexerit Epiſcopos, & Prælatos, atque Magiſtratus Gallicanos dubitari nequit, utpote qui præ cæteris eam in Pontifice *plenitudine poteſtatis*, & juriſdictionis conſtanter negent; eumque ut *Ordinarium Ordinariorum*, a quo omnis juriſdictio ordinaria in Epiſcopos, aliosque Prælatos derivetur: recognoſcere renuant: immo contrariam opinionem tanquam baſim & fundamentum libertatum Eccleſiæ Gallicanæ tuentur, & propugnant.

At hoc notatu dignum eſt, quod licet hic Cardinalis, & in Curia Romana Patronus non vereatur aliquali *ſchiſmatis*, aut ſaltem ejus *proximatis* macula aſpergere Gallicanos Antiſtites, & Magiſtratus ob defenſionem dictæ opinionis, fateri nihilominus debuerit per hos Prælatos, vel Magiſtratus non eſſe inductas novas opiniones, ſed quod *antiquas opiniones retineant*.

XX. Notare quoque non dubitavit Vir clariſſimus, & in Diſciplina Eccleſiaſtica verſatiſſimus Claudius Fleury, hanc de *plenitudine Poteſtatis Pontificiæ* opinionem in fundamentum Privilegiorum a S. Thoma, aliiſque Privilegiorum Propugnatoribus aſſumptam, eſſe novam.

Referens enim per Compendium Apologiam, quam S. Thomas in defenſionem Fratrum Mendicantium oppoſuit libello Guillelmi *de S. Amore*; relatiſque verbis S. Thomæ ſupra citatis, quibus hanc plenitudinem poteſtatis Pontificiæ expreſſit, monet *lib.* 84. ſuæ Hiſtoriæ num. 42. has opiniones fuiſſe novas; *Ces maximes touchant l' autorité du Pape etoient nouvelles*.

XXXI. Nec ſub initium ſæculi noni fuiſſe opinionem, quod Pontifex Romanus poſſet Epiſcopalem auctoritatem in omnibus Diœceſibus exercere, puta quod poſſet alienos Parochianos ſine licentia proprii Epiſcopi abſolvere, conſtat ex Capitulari Ahytonis Epiſcopi Baſileenſis ad ſuos Presbyteros directo *anno* 821.

Poſtquam enim eos monuit, qualiter ſeipſos & plebem ſibi commiſſam caſte, & juſte regere, atque in Religione divina confirmare debeant, ſubjungit *cap.* 18. ,, Et hoc omnibus fidelibus de- ,, nuntiandum, ut qui devotionis cauſa ad limina beatorum Apo- ,, ſtolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata ſua, & ,, ſic proficiſcantur, quia a proprio Epiſcopo ſuo aut Sacerdote ,, ligandi, aut exſolvendi ſunt, non ab extraneo.

Manifeſtum eſt Ahytonem exiſtimaſſe, idcirco fidelibus proficiſcentibus Romam ad limina Apoſtolorum eſſe intimandum, ut domi confiteantur proprio Epiſcopo, aut Sacerdoti: eo quod Romæ Epiſcopus, aut Sacerdos eſſet extraneus: quod & notavit D. Fleury in ſua Hiſtoria *lib.* 46. *num.* 15. relatis enim verbis Ahytonis ſubdit: ,, Hic ſub nomine Epiſcopi extranei manifeſte ,, comprehenſus eſt Papa, ſicut cæteri Epiſcopi". *Ici ſous le nom d' Eveque etranger le Pape eſt manifeſtemente compris comme les autres*.

XXII. Præterea ex Ahytonis Capitulari evincitur, eo tempore eam viguiſſe diſciplinam, quod fideles tenerentur proprio Epiſcopo, aut Sacerdoti ſua peccata confiteri, nec alieno aut extraneo poſſe ſine illius licentia: quam diſciplinam uſque ad ſæculum XIII. perduraſſe notavimus n. 7. & 8. capitis præcedentis.

XXIII. Cur expediat potius proprio quam alieno Sacerdoti confiteri; docuit Innocentius IV. in Bulla, quæ incipit, *Etſi animarum*, ubi inter alia incommoda, quæ ſequuntur ex eo, quod Fratres Mendicantes Parochianos ad Confeſſiones ſibi faciendas indifferenter reciperent, hoc addit: ,, Sicque eorum prædicti Sa- ,, cerdotes, qui curam ſuſcipiendo, ipſorum ſuam pro eis ani- ,, mam obligant, dum ſibi taliter ſubtrahuntur, ſtatum eorum ,, ignorantes non poſſunt, quod in eis eſt, ægrotum ſanare, ne ,, conſolida infirmum, nec alligare confractum, & ſic dum cura ,, commiſſa non adhibentur remedia invaleſcentibus moribus ,, uſque ad interemptionem, læſio debacchatur, & iidem Sacer- ,, dotes nullam poſſunt de ſic pereuntibus animabus ſupremo Ju- ,, dici reddere rationem.

Ulterius in hac Bulla monet Pontifex: ,, Quod ex recurſu ad ,, Fratres Confeſſionis cauſa, relicto *proprio* Parocho, non tan- ,, tum indevotio & contemptus in populo prodeunt contra pro- ,, prios Sacerdotes, verum etiam *erubeſcentia*, quæ eſt magna ,, pars pœnitentiæ, tollitur, dum quis non proprio Sacerdoti, ,, quem habet continuum, & præſentem, ſed alieno & aliquando ,, tranſeunti, ad quem difficilis, & quandoque impoſſibilis eſt ,, recurſus, ſua crimina confitetur.

Nobiles & divites ex libero hoc recurſu ad Fratres Medicantes ſibi ignotos, occaſiones liberius peccandi accepiſſe deplorarunt Prælati Angliæ, uti ſuperius notavimus.

XXIV. Quin & fuere nonnulli, qui aſſeruerunt, quod ex mente Concilii Lateranenſis in Canone, *Omnis utriuſque ſexus* fideles teneantur ſaltem ſemel in anno confiteri *proprio* Sacerdoti *omnia* ſua peccata, etiam illa, quæ antea fuiſſent confeſſi *alieno* Sacerdoti: idque ob rationes ex ſancto Bonaventura, & Innocentio IV. jam adductas, ac notanter, ut per hanc omnium peccatorum Confeſſionem a proprio Sacerdote haberetur exactior de ſtatu ſpirituali Parochiani notitia.

XXV. Et licet Joannes XXII. hanc opinionem, in quantum fidelibus imponit neceſſitatem reiterandi Confeſſionem peccatorum, reprobaverit in Extravagante, quæ incipit: *Vas electionis* ſub tit. *De Hæreticis* inter *Communes*, eamdemque opinionem etiam reprobaſſe videatur Benedictus XI. in Conſtitutione, quæ incipit: *Inter cunctas* (ut ſupra diximus); nihilominus hic Pontifex in eadem Conſtitutione declarare non dubitavit, *ſalubre* eſſe ut Parochianus *omnia* ſua peccata proprio Sacerdoti confiteatur, in verbis: ,, Cæterum licet (ſicut prædicitur) *de neceſſitate* ,, non ſit *iterum eadem* confiteri peccata, tamen propter eru- ,, beſcentiam, quæ magna eſt pœnitentiæ pars, ut eorumdem ,, peccatorum iteretur confeſſio, reputamus *ſalubre* ": *diſtricte injungimus, ut Fratres ipſi confitentes attente moneat, & in ſuis Prædicationibus exhortentur, quod ſuis Sacerdotibus ſaltem ſemel confiteantur in anno, aſſerendo id ad animarum profectum procul dubio pertinere*.

C A P U T VIII.

De Approbatione Confeſſariorum, & ejus Limitatione, ac Revocatione.

1 *Primis ſæculis Presbyteri non erant* ordinarii *Miniſtri Sacramentorum*.

2 *Qua ratione Presbyteri cœperint functiones obire* jure ordinario?

3 *Obtinentes Beneficia Curata jure* ordinario, *ſeu* proprio *adminiſtrant Sacramentum Pœnitentiæ*.

4 *Parochiale Beneficium obtinens ex Decreto Concilii Tridentini vi ſui Beneficii excipere poteſt Confeſſiones*.

5 *Ratio hujus Decreti, & ea obtinet in omni Beneficio Curato*.

6 *Dimiſſo Beneficio Curato, exſpirat facultas audiendi Confeſſiones*.

7 *Curatum Beneficium poſſidens non eſt approbatus per totam Diœceſim*.

8 *Sanctus Carolus ſuppoſuit Parochum titulo ſui Beneficii extra Parochiam non poſſe excipere Confeſſiones*.

9 *Vi conſuetudinis Parochi ſine* ſpeciali *Epiſcopi approbatione excipiunt Confeſſiones extra Parochiam, & in quo hæc conſuetudo fundata?*

10 *Etiam in quibuſdam Eccleſiis Parochi unius Diœceſis poſſunt excipere Confeſſiones in alia Diœceſi ſine ſpeciali Epiſcopi approbatione*.

11 *In quo hæc conſuetudo fundata, & quare de ea interdum inquirendum?*

12 *Presbyteri non habentes Beneficium Curatum ſine approbatione Epiſcopi, Confeſſiones excipere nequeunt*.

13 *Approbatus in una Diœcesi non potest in alia Diœcesi vi hujus approbationis Confessiones excipere.*
14 *Propositio contrarium asserens censurata.*
15 *Nec sine hac approbatione Confessiones excipere potest in Monasteriis exemptis.*
16 *Presbyter quantumvis doctus, & capax non potest excipere Confessiones, nisi expresse approbatus.*
17 *Approbatio Presbyterorum non habentium Beneficium Curatum, pro arbitrio Episcopi limitari potest.*
18 *Contraria assertio censurata.*
19 *Hæc limitatio etiam procedit quoad* personas.
20 *Solent excipi in Belgio Moniales.*
21 *Regulares sine Episcopi approbatione nequeunt excipere Confessiones Monialium Regularibus subditarum ex Constit. Gregorii XV.*
22 *Dubia occasione hujus Constitutionis, & eorum resolutio.*
23 *Possunt quæcumque personæ a generali approbatione excipi.*
24 *S. Carolus excepit Clericos, & quare?*
25 *Potest etiam approbatio limitari ad locum, & quomodo ea auctoritate usus sit S. Carolus?*
26 *Quomodo approbatio semel data possit revocari?*
27 *Auctoritatem Episcopalem in limitanda, & revocanda approbatione etiam Regularium, speciali Edicto roboravit Rex Galliæ.*
28 *An Vice-Pastorum approbatio tam facile revocari queat, quam aliorum?*

I. PRIMIS Ecclesiæ sæculis præcipuam auctoritatem, & curam imponendi ac moderandi Pœnitentias, nec non Pœnitentes reconciliandi, fuisse penes Episcopos, ostendimus capite sexto.

Immo hæc auctoritas ita propria erat Episcopis, ut non nisi auctoritate, & licentia ab his accepta, Presbyteri inferiores quicumque pœnitentias injungere, atque Pœnitentes reconciliare possent.

Quin pluribus sæculis, sicut in aliis Ecclesiasticis functionibus, ita in hac Presbyteri non nisi *Delegata* quasi ac *Vicaria* auctoritate Episcoporum fungebantur.

II. Postquam vero labentibus sæculis Beneficiorum Ecclesiasticorum tituli erecti fuerunt, cœperunt Presbyteri, qui Beneficia Curata obtinebant, functiones Beneficiis illis annexas jure *ordinario*, sive *jure* suorum Beneficiorum, seu titulorum obire; atque functionum illarum dici Ministri *Ordinarii*.

III. Cum igitur præcepto divino mandatum sit omnibus quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, atque *Sacramentorum administratione pascere*, ut loquitur Tridentinum *Sess. 23. cap. 1. De reform.* etiam *jure divino* quodammodo mandatum censetur Sacerdotibus, quibus cura animarum commissa est, Fidelibus hoc Sacramentum administrare.

Cum vero juxta modernam Ecclesiæ disciplinam Presbyteri Beneficium Parochiale, aliudve Curatum in titulum possidentes censeantur habere curam animarum *jure ordinario*, seu vi sui tituli Beneficialis, etiam reputantur hujus Sacramenti *Ordinarii* Ministri; sive habere auctoritatem excipiendi confessiones eorum, ad quos cura animarum Beneficio annexa se extendit.

IV. Unde Synodus Tridentina *Sess. 23. cap. 15. De Reformatione*, decernens, nullum Presbyterum etiam Regularem posse confessiones sæcularium audire, nec ad id idoneum reputari, nisi ab Episcopo approbationem obtineat, excepit tamen: *Nisi Parochiale Beneficium obtineat*: qua exceptione ostendit, Presbytero *Parochiale* Beneficium obtinenti nullam specialem approbationem Episcopi necessariam esse, ut confessiones excipere queat (*a*)

V. Neque ratio obscura est. Quandoquidem enim hujusmodi Beneficium obtinendo una curam animarum annexam obtineat, etiam cum cura animarum auctoritatem administrandi hoc Sacramentum accepisse censetur; idque eodem titulo sive jure, quo ipsam animarum curam accepit, scilicet *jure ordinario*.

Et licet Synodus loquatur duntaxat de habentibus Beneficium *Parochiale*; idem nihilominus eadem ratione & fundamento obtinet in quocumque Beneficio sive Dignitate sæculari, & regulari, cui vera & interna cura animarum incumbit; ut hi, qui hujusmodi Beneficia, aut dignitates obtinent, & cura animarum iis annexam acceperunt, censeantur una accepisse facultatem excipiendi confessiones eorum, ad quos eorum cura se extendit; atque eatenus *ordinarios* hujus Sacramenti Ministros reputari; neque speciali approbatione ad confessiones excipiendas indigere: quod notoria praxis in Decanis Canonicorum, nec non Abbatibus, Prioribus Conventualibus, aliisque similibus ostendit.

VI. Porro cum hæc auctoritas excipiendi Confessiones profluat ex ipsa cura animarum Beneficio Parochiali aut Curato annexa, si curam animarum per dimissionem Beneficii aliove titulo habere desinat, auctoritatem quoque excipiendi Confessionem a cura animarum unice dependentem amisisse censebitur; quod in terminis tradit Piasecius in Praxi Episcopali *part. 2. cap. 1. num.* 10.

VII. Similiter quia cura animarum non se extendit ultra limites Parochiæ aut personarum, in quas vi sui Beneficii curam accepit, neque auctoritas excipiendi confessiones in consequentiam illius competens se ulterius extendere potest: etiam nullatenus vi sui Beneficii Curati dicendus est habere facultatem excipiendi Confessiones per totam Diœcesim.

Unde interrogata S. Congregatio *An provisus de Parochiali per concursum, censendus sit approbatus idoneus minister ad audiendas Confessiones in illa Diœcesi, in qua illam Parochialem obtinet? Respondit: Censeri duntaxat in ea civitate vel oppido, ubi sita est Parochialis; non autem passim per totam Diœcesim.* Apud Piasecium ibidem.

VIII. Sanctus Carolus dans facultatem Parochis, ut tempore Paschali aliorum Parochorum ministerio ad audiendas Confessiones uti possent, declaravit in Synodo sua Diœcesana XI. „ Id de Parochis tantummodo intelligi, quibus *extra Parochiæ* „ *propriæ* fines ad audiendas confessiones probatis, in scriptis „ *facultas* data est.

Hic manifeste supponit S. Carolus, facultatem excipiendi confessiones Parocho vi suæ curæ pastoralis competentem, extra fines propriæ Parochiæ non extendi; tametsi etiam alterius Parochi consensus accedat.

IX. At cum jam passim invaluisset, ut Presbyteri tam Sæculares quam Regulares etiam nullum Beneficium Curatum habentes, simpliciter approbati ad audiendas Confessiones, haberentur approbati per totam Diœcesim, ac possent in omnibus Parochiis Diœcesis, saltem de consensu Parochorum Confessiones excipere; consuetudine tandem, ac tacito Episcoporum consensu invaluisse videtur, quod Parochiale Beneficium obtinens, in vim illius censeretur approbatus ad audiendas Confessiones per totam Diœcesim, & in omnibus Parochiis hujus Diœcesis de solo consensu Parochorum, tametsi nullam specialem approbationem ad audiendas Confessiones ab Episcopo obtinuerit, præter eam, quæ cum ipsa cura animarum data fuit.

Apparebat enim injustum, quod Vice-Pastores, aliique inferiores Presbyteri ad Confessiones audiendas, etiam duntaxat ad certum tempus, approbati, possent per totam Diœcesim ea facultate uti de solo Parochorum aut aliorum, quorum interest, consensu, Parochi vero hujus Sacramenti *ordinarii* Ministri auctoritatem haberent adeo arctatam.

Hinc passim Parochus unius Parochiæ advocare solet vicinos Parochos, ut sibi in Confessionibus audiendis subsidio sint; iique publice Confessiones in aliorum Parochiis excipiant, tametsi nullam specialem approbationem habeant: quam praxim non obscure probavit Synodus Namurcensis anno 1659. *Tit. 5. cap. 7.* permittens *Pastoribus, qui in aliorum veniunt auxilium, tempore Indulgentiarum, vel Turni, Confraternitatum, aut alia justa causa, etiam audire Confessiones in illorum Ecclesia Parochiali.*

X. Quin ulterius addit: „ Prout etiam Pastores, qui in alia „ Diœcesi approbati sunt; quo similiter locum habebit in Eccle- „ siis Regularium. Videant tamen ut ii, quos in subsidium ad- „ mittent, apti sint, scientes conscientiam suam desuper oner- „ rari.

Cæterum cum hæc Parochorum facultas excipiendi Confessiones extra fines propriæ Parochiæ, & personarum sibi non subditarum, non profluat ex ipsa Cura Pastorali, sed ex consuetudine tacito consensu Episcoporum probata; si de hac consuetudine, & tacito Episcoporum consensu alibi sit dubium, merito Episcopi, & Archi-Presbyteri de ea consulentur; ne alias ipsum Sacramentum vitio nullitatis exponatur.

Hæc tamen inquisitio præcipue requiritur de Parochis ex aliena Diœcesi adventantibus. Major enim difficultas est, ut Parochus alienæ Diœcesis sine ulla Episcopi diœcesani approbatione admittatur ad excipiendas Confessiones de sola Parochi aut Superioris Regularis licentia; quemadmodum Synodus Namurcensis permittere videtur. Neque enim id passim receptum videtur, neque pro recepto habendum, nisi de Episcoporum consensu satis constet.

XI. Ante Concilium Tridentinum Parochis jus fuit cuicumque Presbytero nec Parochiali Beneficium habenti, nec per Episcopum specialiter ad audiendas Confessiones approbato, dandi licentiam excipiendi Confessiones suorum subditorum, quemadmodum hodie Parochus potest dare licentiam cuilibet Presbytero assistendi Matrimonio, administrandi Viaticum, &c. uti communiter docent Canonistæ, & satis indicat *Cap. Omnis utriusque sexus*, dum præter licentiam *proprii* Sacerdotis nihil requirit, ut Fideles alteri Sacerdoti queant.

Proinde non ita absonum apparet, si Episcopi Parochis permitterent licentiam assumendi in subsidium ad Confessiones audiendas non quemlibet Presbyterum; sed Parochum, qui ut ordinarius hujus Sacramenti minister admissus est, saltem in sua Parochia: quia tamen hæc a consuetudine & Episcoporum consensu dependent, his antea inquirendum priusquam quidquam in praxim deducatur.

XII. Quoad Presbyteros seu sæculares seu regulares Beneficium Parochiale non habentes, decernit Synodus Tridentina: „ Nul- „ lum etiam regularem posse confessiones sæcularium etiam Sacer- „ dotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi ab Episcopis „ per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus „ judicetur, & approbationem obtineat.

Ex hoc Decreto manifestum est, Synodum quoad approbationem & examen, hic per omnia Presbyteros sæculares & regulares Beneficium Parochiale non habentes æquipare; ita ut eadem in utriusque requirantur; atque æqualiter in hoc puncto ab Episcopis dependeant, & excipiendi confessiones auctoritatem accipere debeant, idque *privilegiis, & consuetudine quacumque, etiam immemorabili non obstantibus*, uti in fine sui Decreti declarat Synodus.

XIII. Cum vero Presbyteri nullam in populum jurisdictionem sive Clavium potestatem vi sui Beneficii habentes, eam juxta Decretum Concilii Tridentini accipere debeant ab Episcopo vigore approbationis ab ipso obtentæ; ipsa autem Episcopi jurisdictio se ultra fines suæ Diœcesis non extendat, consequens est, nec Episcopum per suam approbationem eam ultra suam Diœcesim exten-

(a) Laudatum Concilii Tridentini Decretum vim habet in Galliis, ut patet ex Synodis, Rothomagensi anno 1581. Burdigalensi anno 1583. Aquensi anno 1585. Tolosana 1590. Narbonensi 1609. & ex Generalibus Cleri Gallicani Comitiis anno 1625. 1635. 1645. &c. Legantur nova ejusd. Cleri collectanea. Tom. 5. tit. 5. part. 3.

tendere posse, & consequenter, quod approbatio Episcopi, quantumcumque generaliter & illimitate concessa, nequeat approbatum idoneum reddere ad confessiones excipiendas extra Diœcesim, quandoquidem ad confessiones audiendas & absolutionem impendendam requiratur in Sacerdote jurisdictio seu potestas Clavium in Pœnitentem, quam extra limites suæ Diœcesis, & in non suos subditos Episcopus dare non potest.

XIV. Quapropter merito in generali Cleri Gallicani Conventu constante ex 10. Archiepiscopis, 73. Episcopis, pluribusque Abbatibus, aliisque Prælatis, damnata fuit hæc quorumdam assertio: ,, Regulares Ordinum Mendicantium semel approbati ab *uno* ,, *Episcopo* ad confessiones audiendas *in sua* Diœcesi, habentur ,, pro approbatis *in aliis* Diœcesibus, *nec nova* indigent Episcoporum approbatione.

Eamdem postmodum in suo ad Henricum Episcopum Andegavensem misso Decreto reprobavit Alexander VII. tanquam *falsam*, & *saluti animarum perniciosam*.

XV. Quin eodem nixus fundamento, declaravit S. Carolus: ,, Ne in Monasteriis quidem & locis, ubi Regulares spiritualem ,, temporalemque jurisdictionem habent, quisquam Sacerdos etiam ,, *regularis & exemptus* confessiones audiat; nisi primum ab Episcopo, *intra cujus Diœcesis fines* ea Monasteria locaque sunt, ,, ad id probatus fuerit.

XVI. Ulterius cum regularis Presbyter æque ac sæcularis per approbationem accipere debeat jurisdictionem ad excipiendas Confessiones necessariam; sequitur, quod nec ille quantumvis doctus, & capax ad excipiendas Confessiones auctoritatem habere censendus sit, nisi reipsa approbationem obtinuerit, tametsi etiam *injustissime* ab Episcopo eam negari supponatur; quod sat clare expressit Pius V. in Bulla, quæ incipit *Romani Pontificis* 133. in Bullario Romano, declarans, nec Lectores Theologiæ posse Confessiones excipere, ni *prius* ab Episcopo *approbationem obtinuerint*. Et Alexander VII. in Decreto de 24. Septembris 1665. inter varias propositiones hanc ordine 13. damnavit: ,, Satisfacit præ- ,, cepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo ,, præsentato, sed ab eo *injuste* reprobato.

Hinc fit ut si aliquis Doctor, vel in Sacra Theologia Professor licentiam petierit, & injuste *ei negetur, non censeatur approbatus*: ita post alios citatos resolvit Barbosa de Officio Episcopi *Allegat.* 25. *num.* 15.

XVII. Sicuti Presbyteri sæculares Beneficium Parochiale seu Curatum non habentes, nullam *ordinariam* seu Beneficio annexam jurisdictionem habent, vi cujus Confessiones excipere queant; sed solam *Delegatam* sive *Vicariam*: similiter Presbyteri Regulares, etiam Mendicantes, nulli Beneficio Parochiali præfecti, solam jurisdictionem *delegatam* per approbationem Episcopi accipiunt.

Jurisdictionis autem *Delegatæ* ea est natura, quod pro arbitrio ac voluntate Delegantis restringi ac limitari ad tempus, personas atque materiam possit.

Huic notissimo juris principio innixi Episcopi, aliique Prælati Clerum Ecclesiæ Gallicanæ constituentes, sæpius in suis generalibus Conventibus declararunt, quod, *Regulares, qualiacumque privilegia aut immunitatem obtendant, Sæcularium Confessiones audire non poterunt, quin Episcopi Diœcesani examen subjerint, & ab ipso, vel ejus Generali Vicario fuerint approbati*, e quorum nutu & arbitrio pendebit, iis vel temporariam, vel perpetuam Confessiones excipiendi facultatem facere, vel sub quacumque restrictione placuerit concedere.

Quin & anno 1650. ibidem Clerus Gallicanus per litteras circulares significavit omnibus Episcopis; ut *quemadmodum in Italia*, quin & *Romæ, & plurimis aliis Provinciis & Diœcesibus observatur, posthac nulli Regulari detur facultas excipiendi Confessiones nisi ad certum tempus limitata*: hac insuper formula admissionis Regularium ad excipiendas Confessiones, & annuntiandum Verbum Dei præscripta: *N. Ecclesiæ N. Episcopus, dilecto nobis in Christo N. Ordinis vel Societatis N. Presbytero, salutem & benedictionem. Cum multa Jesu Christi messis nos cogat, undequaque ad auxilium nostrum operarios advocemus, teque charissime Frater, pium & doctum examine noverimus, aptumque ut sub nostri regiminis magisterio procurandæ fidelium saluti inservias, Verbo Dei prædicando, administrandoque Pœnitentiæ Sacramento admovere statuimus. Ad* . . . (hic debet exprimi tempus) *præsentibus post illud tempus non valituris; ea tamen conditione, ut a casibus nobis reservatis non absolvas*.

XVIII. Cum vero non obstante hac perspicua juris ratione, atque iterata totius Cleri Gallicani declaratione; nec non notoria praxi, etiam Ecclesiæ Romanæ, quidam in Diœcesi Andegavensi sustinere veriti non essent hanc assertionem: *Ubi Concilium Tridentinum est receptum, non possunt Episcopi restringere vel limitare approbationes, quas Regularibus concedunt ad Confessiones audiendas*; eam primum Clerus Gallicanus censuravit; ac postmodum Alexander VII. in citato Decreto ad Episcopum Andegavensem, *falsam, temerariam, scandalosam, in hæresim, & schisma inducentem, Sacro Concilio Tridentino, & Sedi Apostolicæ injuriosam* declaravit.

XIX. Quemadmodum Judex delegans suam jurisdictionem, illam ad certas personas restringere potest; ut nimirum Judex delegatus nonnisi inter certas personas jus dicere queat; ita quoque Episcopi potestatem clavium seu jurisdictionem Presbyteris delegando, eam quoad personas limitare & restringere possunt.

XX. Hac auctoritate passim utuntur Episcopi, dum declarant in suis respective Synodis ac Ritualibus, sub generali approbatione non comprehendi *Moniales* clausuram servantes, ad quas formulæ generales, & ordinariæ approbationes ad confessiones audiendas minime extenduntur; nisi clare & expressis terminis ad eas extendantur; uti loquuntur Decreta Synodalia Diœcesis Gandensis sub Antonio Triest, *tit.* 5. *cap.* 3.

XXI. ,, Confessarii sive Regulares, sive sæculares etiam *generaliter* approbati, non immisceant se audiendis confessionibus ,, Monialium etiam sibi *subditarum*, nisi ad id habeant *specialem* ,, facultatem, juxta Constitutionem Gregorii XV. editam anno ,, 1622. Ita Synodus Namurcensis anno 1659. *tit.* 5. *cap.* 1.

Constitutio Gregorii XV. cujus meminit hæc Synodus, incipit *Inscrutabili* 18. in Bullar. Rom. atque in illa §. 5. decernitur: *Confessores vero, sive sæculares, sive Regulares quomodocumque* exempti, *tam* ordinarii *quam* extraordinarii, *ad confessiones Monialium, etiam* Regularibus subjectarum, *audiendas nullatenus deputari valeant; nisi* prius *ab* Episcopo Diœcesano *idonei judicentur, &* approbationem, *quæ gratis concedatur, obtineant*.

XXII. Occasione hujus Constitutionis quædam dubia Congregationi Cardinalium fuere proposita; quæ una cum resolutione Congregationis subnectuntur ipsi Constitutioni in Bullario Romano; quorum nonum, decimum, & undecimum his verbis erant proposita.

Nonum: *An Regulares generaliter ab Episcopo approbati ad Confessiones personarum sæcularium audiendas, censeantur etiam approbati ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum?*

Decimum: *An Regularis ad audiendas Confessiones Monialium unius Monasterii ab Episcopo approbatus, Confessiones Monialium alterius Monasterii audire possit?*

Undecimum: *An Confessores Regulares extraordinarii semel ab Episcopo deputati, & approbati ad audiendas Monialium Confessiones pro una vice infra annum ad præscriptum Sacri Concilii Tridenti; possint virtute dictæ approbationis, plures tanquam Confessores extraordinarii, earumdem Confessiones audire absque nova Episcopi licentia?*

His propositis dubiis respondet S. Congregatio in hunc modum: *Ad IX. Regulares generaliter ab Episcopo approbatos ad Confessiones personarum sæcularium audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione*.

Ad X. Regularem ad audiendas Confessiones Monialium unius Monasterii ab Episcopo approbatum, minime posse audire Confessiones Monialium alterius Monasteri.

Ad XI. Confessores extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium Confessiones pro una vice audiendas, haud posse pluries in vim approbationis ejusmodi illarum Confessionis audire: sed ab Episcopo toties esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit.

XXIII. Sicut Monialium, ita & aliarum personarum confessio a generali hujusmodi approbatione excipi potest: modo eam Episcopi sufficienter exceptam declarent.

Ita in quibusdam Diœcesibus, ac signanter Antuerpiensi, non tantum Monialium clausuram servantium, sed & Beguinarum, a generali, & ordinaria facultate audiendi Confessiones excepta est.

XXIV. Constat quoque hac eadem auctoritate usum fuisse S. Carolum, deputando certos ac speciales Confessarios ad audiendas *Clericorum* Confessiones; uti videre est in Synodo Diœcesana IV. *Decreto* 24.

Hoc S. Caroli institutum si Episcopi sequerentur, deputando speciales Confessarios eruditione, prudentia, ac pietate præcellentes, qui Clericorum Confessiones exciperent, non dubium, quin paulatim Clerum suarum Diœcesium multo reformatiorem viderent. Nemo quippe ignorat, quam magno auxilio sint boni Confessarii ipsis Pœnitentibus ad vitæ emendationem, & progressum in virtutibus. Unde monet Synodus Tornacensis anno 1585. *Tit. De Sacram. Pœnit. cap.* 2. ut Sacerdotes bonum probatumque eligant Confessarium, cum bonus Confessarius, ait, magno sit auxilio ad obtinendam veram contritionem, & seriam vitæ emendationem. Neque illud quis inficiabitur, magna prudentia, eruditione opus esse, ut quis non tantum bonos Christianos; sed bonos Clericos, Christianorum futuros magistros, formare queat.

XXV. Eadem auctoritate possent Episcopi sæcularium, & regularium approbationes limitare quoad loca, ut v. g. non possent in domibus privatis *infirmorum* Confessiones excipere; aut saltem nonnisi habita Parochorum licentia, vel ut minus eo præmonito; quemadmodum in Institutionibus Confessariorum præscribit S. Carolus. ,, Regulares ad infirmos audiendos convocati ,, (ait) si ex temporis angustia aliud non poterint, hujus infirmi ,, Pastorem adeant, quæ spectant ad ejus statum sciscitaturi, uti ,, diligentius illum examinent, utpote in hoc vitæ termino con- ,, stitutum, a quo salus, aut æterna damnatio pendet: quod si ,, ante confessionem Pastorem convenire tempus non fuerit, sal- ,, tem post eam quamprimum Confessor adeat, ut ambo de in- ,, firmi necessitatibus, eoque spiritualiter adjuvando statuant.

XXVI. Quemadmodum ex natura jurisdictionis delegatæ est penes Episcopos auctoritas, jurisdictionis illius usum limitandi ac modificandi; ita ipsis eadem ratione competit facultas, eam jurisdictionem revocandi, vel suspendendi.

De hac auctoritate minime dubius S. Carolus in Synodo sua Mediolanensi VI. *De his quæ ad Sacram. Pœnitent. pertinent*, statuit *ut Episcopus a confessionibus audiendis suspendat, aut omnino amovet Confessarios etiam regulares jam approbatos, quos pro suæ timoratæ conscientiæ religione viderit in eo munere non ita sincere integreque, & cum ædificatione se gerere, quemadmodum & tanti ministerii illis commissi sanctitas, & animarum salus deposcit, quæ fidei concreditæ sunt*.

XXVII. Episcopalem hanc licentiam tam limitandi, quam revocandi Confessariorum jurisdictionem auctoritate Regia nuper roboravit, stabilivitque Rex Christianissimus edito Decreto mense Aprilis ann. 1695. & a Parlamento Regio probato, concernente jurisdictionem Ecclesiasticam, cujus articulus XI. hic est: ,, Pres-

„ byteri ſæculares, & regulares, non poterunt adminiſtrare Sa„ cramentum Pœnitentiæ, ſine obtenta licentia ab Archiepiſco„ pis, aut Epiſcopis, qui illam poterunt limitare quoad loca, „ perſonas, tempus, & caſus, uti convenire judicaverint, & „ eam revocare, etiam ante elapſum terminum, ex cauſis, quæ „ ad eorum notitiam poſt datam licentiam pervenerunt, nec eas „ exprimere debebunt; ita ut dicti ſæculares, & reguales in ex„ cipiendis Confeſſionibus continuare non poſſint ſub quocum„ que prætextu, niſi in caſu extremæ neceſſitatis, quoúſque „ obtinuerint novam licentiam, quin & ſubjerint novum e„ xamen, ſi prædicti Archiepiſcopi, aut Epiſcopi judicent neceſ„ ſarium; volens, ut dictæ licentiæ ſine expenſis dentur, atque „ ordinationes, quæ factæ fuerint per Archiepiſcopos, vel Epi„ ſcopos ſuper hac materia executionem habeant, non obſtante „ omni appellatione *ſimplici*, vel *tanquam ab abuſu*, tamen ſine „ ejus præjudicio.

Articulo ſequenti declarat „ *ſub articulis præcedentibus non comprehendi* Curatos, *ſive ſæculares, ſive regulares, qui concionari, & Sacramentum Pœnitentiæ in ſuis Parochiis adminiſtrare poterunt*.

XXVIII. Vice-Paſtores hic in Belgio non ſolent quidem habere verum titulum Beneficii, ratione cujus dici poſſent habere curam animarum jure ordinario, ſeu *proprio*; attamen cum revera cura animarum ipſis incumbat ratione Vice-Paſtoratus; atque ipſe Vice-Paſtoratus ſit ſpecies officii Eccleſiaſtici aliquatenus ad naturam Beneficii accedentis; non videtur ipſa facultas excipiendi Confeſſiones tam facile, & pro nutu Epiſcopi Vice-Paſtoribus adimi poſſe, uti aliis Presbyteris ſæcularibus, ſeu Regularibus, nullum hujuſmodi ſpeciale officium cum cura animarum habentibus; cum adimendo alicui facultatem excipiendi Confeſſiones, quodammodo privetur ſuo officio, ſeu Vice-Paſtoratu, cui ſine hac facultate ſatisfacere nequit.

CAPUT IX.

De Reſervatione Caſuum.

1 *Quid reſervatio caſuum?*
2 *Duplex hodie caſuum reſervatio, & quid Epiſcopalis?*
3 *Quid Papalis?*
4 *Utilitas reſervationis caſuum, & in Eccleſia jam pridem uſitata.*
5 *Hæc reſervatio non eſt tantum quoad externam politiam.*
6 *Olim omnia graviora crimina Epiſcopis erant reſervata.*
7 *Hodierna Epiſcopalis reſervatio minor eſt, quam antiquitus fuit.*
8 *Primis ſæculis reſervatio Papalis non æque nota.*
9 *Diſcutitur quo tempore cœperit invaleſcere quorumdam criminum abſolutio Papæ reſervata independenter ab Epiſcopis.*
10 *Circa ſæculum* XI. *cœpit abſolutio Pœnitentium ad Papam deferri.*
11 *Etiam ſubinde aliquorum criminum abſolutio ipſi reſervari.*
12 *Ratio illius factæ reſervationis.*
13 *Primitus nemo a caſibus reſervatis Papæ abſolvebatur, niſi eum* perſonaliter *adiret, & hinc a peccatis retrahebat reſervatio.*
14 *Qui a perſonali acceſſu excuſarentur?*
15 *Quando poteſtas abſolvendi a caſibus reſervatis Papæ communicari cœperit?*
16 *De reſervationibus Papalibus latius remiſſive.*
17 *Reſervatio criminum pertinet ad populi Chriſtiani diſciplinam.*
18 *Primo, quia incutit horrorem criminum.*
19 *Secundo, quia minuit facultatem veniæ.*
20 *Tertio, quia majoribus morbis animæ curandis præficit peritiore Medicos.*
21 *Cavendum ne reſervationes nimium multiplicentur.*
22 *In criminibus reſervandis temporum, & locorum conditio attendenda.*
23 *Hanc attendit Sanctus Carolus.*
24 *Quam moderati fuerint etiam ſæculo* XIII. *Epiſcopi in danda facultate abſolvendi a caſibus reſervatis?*
23 *Etiam ſæculi* XIII. *habebant facultatem abſolvendi a caſibus reſervatis, reſtrictam ad eos, qui ad Epiſcopos ejuſve Pœnitentiarios accedere non poterant.*
26 *Reſervationes ſuo fruſtrantur effectu, dum facultas abſolvendi a reſervatis facile communicatur.*
27 *Privilegia Ordinibus, aut Eccleſiis conceſſa, non dant facultatem abſolvendi a caſibus* reſervatis *Epiſcopo.*
28 *Regulares nequeunt abſolvere a caſibus* reſervatis *ſine ſpeciali licentia Epiſcopi, & contraria aſſervatio cenſurata.*
29 *Nulla privilegiorum auctoritate id poſſunt.*
30 *Non obtentu cujuſquam Confraternitatis.*
31 *Facultas abſolvendi a reſervatis Papæ non infert facultatem abſolvendi a reſervatis Epiſcopo.*
32 *Epiſcopi poſſunt hanc facultatem reſtringere ad certos caſus.*
33 *Unde haurienda notitia caſuum reſervatorum?*
34 *Moderate utendum facultate abſolvendi a reſervatis.*

I. RESERVATIO caſuum juxta modernam phraſim dicitur ea, qua nonnulla graviora peccata majoribus Eccleſiæ Prælatis reſervantur, ita ut inferiores ea remittendi poteſtatem non habeant: niſi hæc poteſtas ipſis *ſpecialiter* data fuerit.

II. Reſervatio alia dicitur Epiſcopalis, alia Papalis, ſeu Pontificia.

Prior eſt, qua ipſi Epiſcopi quædam peccata ſibi vel generaliter per totam Diœceſim, & reſpectu omnium generaliter Confeſſariorum, reſervant; ita ut nulli inferiores Confeſſarii quantumvis indefinite, & illimitate approbati, ab iis Sacramentalite abſolvere queant ſine ſpeciali facultate; vel ſpecialiter reſpectu huju illiuſve Confeſſarii, aut pro quadam ſuæ Diœceſis parte reſervant.

Sicuti enim Epiſcopus poteſt Presbyterorum tam ſæcularium quam regularium, præſertim Parochiale Beneficium non haben tium, approbationem ad tempus limitare; ita eamdem quoa materiam ſive peccata reſtringere poteſt.

III. Reſervatio Papalis ſive Pontificia, eſt illa, qua nonnulla atrociora crimina Papæ reſervantur, ut nullus ab iis præte Papam, aut ab eo poteſtatem habentem, abſolvere ordinarie queat.

IV. De hac caſuum reſervatione, atque Pontificum, & Epiſcoporum auctoritate loquens Synodus Tridentina *Seſſ.* 14. *cap.* 7. *De Pœnitentia*, declarat: „ Magnopere ad Chriſtiani popul „ diſciplinam pertinere Sanctiſſimis Patribus noſtris viſum eſt, „ ut atrociora quædam, & graviora crimina, non a quibuſvis, „ ſed a ſummis duntaxat Sacerdotibus abſolverentur. Unde „ merito Pontifices maximi pro ſuprema poteſtate ſibi in Eccle„ ſia univerſa tradita, cauſas aliquas criminum graviores ſuo „ potuerunt peculiari judicio reſervare. Neque dubitandum eſt, „ quando omnia, quæ a Deo ſunt, ordinata ſunt, quin hoc „ idem Epiſcopis omnibus in ſua cuique Diœceſi, in ædificatio„ nem tamen, non in deſtructionem liceat, pro illis in ſubditos „ tradita ſupra reliquos inferiores Sacerdotes auctoritate, præ„ ſertim quoad illa, quibus excommunicationis cenſura an„ nexa eſt.

V. Et Canone II. „ Si quis dixerit, Epiſcopos non habere jus „ reſervandi ſibi caſus, niſi quod externam politiam, atque ideo „ caſuum reſervationem non prohibere, quominus Sacerdos a re„ ſervatis vere abſolvat; anathema ſit.

Igitur Synodus non tantum in Pontifice, ſed & in Epiſcopis hanc auctoritatem agnovit, & ab omnibus agnoſcendam eſſe definivit.

VI. Quod Epiſcopos attinet, jam pridem pene omnia graviora peccata ipſis reſervata fuiſſe non ſine fundamento aſſeritur.

Conſtat enim, pluribus ſæculis penes ſolos Epiſcopos fuiſſe Pœnitentium publicorum reconciliationem; neque Presbyteris inferioribus fas fuiſſe Pœnitentes reconciliare, niſi vel Epiſcopo abſente, ac neceſſitate urgente; vel ex ſpeciali Epiſcopi delegatione; quemadmodum *c.* 3. oſtenſum eſt.

Cum vero de gravioribus quibuslibet peccatis multis ſæculis Pœnitentia *publica* acta fuerit (uti *c.* 2. dictum fuit) etiam graviorum criminum abſolutio Epiſcopis reſervata cenſebatur.

VII. Dum autem ſenſim Pœnitentia *publica* pro occultis agi deſiit; etiam *occultorum* criminum abſolutio Presbyteris concredita fuit; publicorum vero, pro quibus *publica* Pœnitentia erat peragenda, abſolutio Epiſcopis longo tempore reſervata fuit; ut proinde reſervatio quorumdam criminum ſive caſuum hodie ab Epiſcopis fieri ſolita, nonniſi exigua ſit priſtinæ auctoritatis Epiſcopalis particula.

VIII. De reſervatione Papali non idem per omnia dici poteſt. Nam uti notat Ludovicus Thomaſſinus *De diſciplina Eccleſiaſtica part.* 4. *lib.* 1. *cap.* 71. *num.* 1. pluribus ſæculis penes Epiſcopos fuit plena ac omnimoda auctoritas abſolvendi in foro Pœnitentiali cujuſcumque, quantumvis enormis, ſceleris reos; neque iis ſæculis ulla erat reſervatio Papalis in foro illo Pœnitentiali nota.

☞ IX. Ineunte undecimo ſæculo nondum ubique invaluerant caſus ſummo Pontifici in orbe Chriſtiano reſervati. Criminum aliquorum abſolutio non ita tunc Romano Pontifici erat reſervata, ut extra caſum neceſſitatis ab his abſolvendi nec Epiſcopus ſine licentia Pontificis haberet auctoritatem, tametſi conſtet eo tempore plures criminum reos Romam pro obtinenda a Romano Pontifice Pœnitentia, & criminum relaxatione ſe contuliſſe.

Legitur enim in Actis Concilii Lemovicenſi *anni* 1031. quod quidam coram Patribus dixerit. *Vidi nuper de Epiſcopo Engoliſmenſi, qui præſens eſt, quod dico; quod quidam ex ſuis Parochianis excommunicatus ab eo, dum ſatisfacere nollet, non poterat impetrare ab eo Pœnitentiam*, qui ſine licentia ſui Epiſcopi *Papæ Romano ſubripuit Pœnitentiæ legem, & litteras ex nomine ejus Epiſcopo detulit in Cœna Domini, quibus Epiſcopum rogabat Apoſtolicus, quatenus illi Pœnitentiam, quam impoſuerat, affirmaret.*

Poſt hæc ſubjungitur: *Epiſcopus vero intelligens fraudem, ait homini: Verſa vice quod ego debueram petere ab Apoſtolico, Apoſtolicus poſtulat a me. Non credere poſſum Mandatum hoc ab eo exortum: hoc tibi nihil utile eſt, & donec aut* a me *vel ab* hujus Sedis Archidiacono, me jubente, accipias pœnitentiam, *permane in Excommunicatione, & ejecit eum foras de Eccleſia.*

Patres hujus Synodi probantes reſolutionem hujus Epiſcopi, dixerunt, *Hoc ab ipſis Apoſtolicis cautum tenemus, ut Parochiano ſuo Epiſcopus, ſi pœnitentiam ponit, eumque Papæ dirigit, ut judicet utrum ſit, an non, pœnitentia digna pro tali reatu: poteſt eam confirmare auctoritas Papæ, aut levigare, aut ſuper adjicere: judicium enim totius Eccleſiæ in Apoſtolica Romana Sede conſtat.*

Item. Si Epiſcopus Parochianum ſuum cum teſtibus, vel litteris Apoſtolico ad pœnitentiam accipiendam direxerit, ut multoties pro graviſſimis fieri ſolet reatibus, in quibus Epiſcopi *ad dignam* hæſitant *pœnitentiam imponendam; hinc talis licenter a Papa remedium ſumere poteſt: nam* inconſulto *Epiſcopo ſuo, ab Apoſtolico pœnitentiam, & abſolutionem nemini accipere licet.* Hæc fuſius narrantur tom. 9 Concil. Gener. pagina 908. & ſequenti.

Ex his habetur, quod Epiſcopi eo tempore crediderint, fas non eſſe Parochianis, *inconſulto* Epiſcopo, ad Romanum Pontificem recurſum habere pro obtinenda etiam graviſſimorum criminum pœnitentia, aut abſolutione.

Hinc

Hinc consequens est Episcopos nequaquam credidisse, etiam gravissimorum criminum pœnitentiam imponendam, aut eorum absolutionem Romanis Pontificibus reservatam, quandoquidem nemini suorum Parochianorum pro quocunque crimine permitterent inconsulto Episcopo ad Romanum Pontificem habere recursum.

Fatentur quidem Episcopi, quod Parochiani cum testibus vel litteris ad pœnitentim accipiendam Apostolico subinde dirigantur: verum id non faciebant Episcopi ob defectum potestatis absolvendi hos criminum reos; sed duntaxat quia subinde *hæsitabant* qua pœnitentia similia crimina essent punienda; subjungitur enim in Actis, ut multoties pro gravissimis *fieri solet reatibus, in quibus Episcopi ad dignam* hæsitant *pœnitentiam imponendam*.

X. Sensim sine sensu post initium sæculi undecimi cœperunt Episcopi nonnullos graviorum criminum reos ad Sedem Apostolicam mittere, idque vel ut a Pontifice reconciliarentur, vel ut a Pontifice pœnitentia imponeretur; qua demum peracta ab Episcopis absolverentur.

XI. Nec tantum in particulari aliquo casu Pœnitentes ad Sedem Apostolicam mittebant; sed subinde etiam generali Decreto criminis alicujus reos non ab Episcopis, aut Archiepiscopis, sed a solo Pontifice absolvendos decernebant. Hoc vero hac ratione factum videretur, ut hac reservatione difficilior esset obtinendi a crimine commisso absolutionem occasio, atque hac difficultate a crimine committendo retraherentur.

De Concilio Londinensi habito anno 1143. a Wilhelmo Wintoniensi Episcopo, loquens Mattheus Parisiensis asserit, sancitum ibi esse, & generaliter constitutum, *ne aliquis, qui Ecclesiam, cœmeteriumque violaverit, vel in Clerico, aut viro Religioso manus injecerit violentas, ab alio quam ipso Papa possit absolvi*.

XII. Rationem hujus Decreti præmisit his verbis expressam: „ Nullus enim honor vel reverentia ferebatur Dei Ecclesiæ, vel „ ejus Ordinatis, a prædon bus, sceleratis, sed æque Clerici, & „ laici capiebantur, redimebantur, & in vinculis tenebantur.

Idipsum testatur Rogerius in Annalibus, qui relato superiori Decreto addit: *Unde Clericis aliquantulum serenitatis vix tandem illuxit*. Hæc tum Matthæi Parisiensis, tum Rogerii testimonia extant tom. 10. Concil. General *col.* 1033.

XIII. Qua ratione difficultas obtinendæ absolutionis nata esset, retrahere a committendo crimine Sedi Apostolicæ reservato facile apparebit, si attendatur, quod juxta disciplinam illius temporis, nemo a Pontifice absolutionem impetraret, nisi personaliter Pontifici se sisteret, & ab eo Pœnitentiam accepisset; adeo ut vel ipsa itineris fatigatio pars Pœnitentiæ judicaretur. Exemplum suppeditat Epistola incerta Ivonis Carnutensis. Quidam nobilis audacia inaudita mutilaverat quemdam Religiosum Presbyterum; impofuerat ei Ivo 14. annorum Pœnitentiam, quam susceperat nobilis: sed cum in decursu Pœnitentiæ iterato instilisset, ut pro sua adversus quemdam suum inimicum defensione sibi liceret arma portare. Ivo tandem eum ad Pontificem Romanum pro indulgentia obtinenda remisit; „ reservantes itaque „ hanc indulgentiam Apostolicæ moderationi ad Apostolorum „ eum limina direximus, quatenus & fatigat one itineris hujus „ peccatum suum diluat, & apud pietatis vestræ viscera mise„ ricordiam, quam Deus vobis inspiraverit, inveniat.

XIV. Hac quoque de causa, qui personaliter Pontificem adire non poterant, ut verb. grat. mulieres, valetudinarii, & similes, ab Episcopis absolvi poterant a censuris alias Pontifici reservatis, v. gr. violenta injectione manuum in Clericum, *Cap. 6. & 13. tit. de Sent. Excommun.*

XV. Quo tempore Pontifices absolutionem a casibus sibi reservatis inferioribus Presbyteris, & Confessoriis delegare cœperint, incertum est. Hoc constat, quod sæculo xv. pius ac doctus Gersonius desideraverit, ut hæc absolvendi facultas pluribus fuisset communicata; quo intelligitur, eo adhuc tempore parce datam esse. Verba ejus sunt: „ Saltem det facultatem Papa absolven„ di transgressores Superioribus Monasteriorum, & Ecclesiarum, „ ut quando dederit Dominus spiritum compunctionis, inveniant „ promptum remedium, & non in desperationis præcipitium „ ruant, pro difficultate Papam; vel suam Curiam adeundi „. Apud Thomassinum *part.* 4. *lib.* 1. *c.* 70. *n.* 11.

Verum ut notavit Thomassinus, fateri oportet, quod indulgendo, quod pio affectu desideravit Gersonius, & facilitando absolutionem illorum enormium criminum Papæ reservatorum, dirutum fuerit, quod de veteri Pœnitentia supererat; rupta sunt frœna, quæ scelestos refrænabant; atque præcipua ac fundamentalis ratio harum reservationum destructa est.

XVI. Cæterum de his reservationibus Papalibus, quomodo scilicet postremis hisce sæculis fuerunt multiplicatæ, Episcoporum, atque præsertim quoad crimina occulta, & aliorum inferiorum Confessariorum circa illa auctoritate, aliisque eo pertinentibus latius agetur *part.* 3. ubi de *Censuris Papæ reservatis* tractabitur.

XVII. Docet Synodus Tridentina in citato Decreto: „ Magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere jam pridem „ Patribus sanctissimis visum esse, ut *atrociora quædam, & „ graviora* crimina, non a quibusvis; sed a *summis duntaxat* „ Sacerdotibus absolverentur. (*a*).

XVIII. Hic autem reservationis effectus habetur primo ex eo quod per criminum quorumdam reservationem, populo criminum horror aliquis major objiciatur; dum ea ob sui enormitatem *summis* Sacerdotibus reservata intelligit: atque ab iis absolvendi auctoritatem inferioribus Confessariis subtractam.

XIX. Secundo, dum populus intelligit, crimen aliquod reservatum, ac per consequens eodem semel involutum non posse per obvium quemcumque Confessarium ab eo absolvi; sed pro absolutione obtinenda ad Episcopum, aliumve speciali auctoritate insignitum recurri, eique conscientiam suam pandere debere, natum est fieri, ut a crimine illo committendo aliquatenus saltem retrahatur. Notum enim est, quod sicut facilitas veniæ est incentivum delinquendi; ita econtrario difficultas veniæ minuat facilitatem peccandi.

XX. Denique magnopere ad populi Christiani disciplinam pertinet, ut morbis spiritualibus periti medici, atque congruentia pharmaca, & remedia adhibeantur.

Cum vero compertum sit morbos, quo graviores sunt, peritiores requirere medicos, atque majore cum discretione remedia esse applicanda: etiam hoc titulo reservatio ad populi Christiani disciplinam pertinet, quod graviora crimina, quæ sunt graviora animæ vulnera, non omnibus indifferentur spiritualibus Medicis curanda committantur; sed his curanda reserventur, qui præ reliquis peritiores in applicandis remediis, & morbis spiritualibus curandis creduntur.

XXI. Ex his non obscurum est colligere, ad assequendum scopum & finem reservationum a Patribus, & Ecclesia intentum, requiri in primis in reservandis criminibus non modicam discretionem: ac in primis ut non ita reservationes multiplicentur, ut ex multiplicatione tandem earum auctoritas vilescat; nec ipsa reservatio consequenter ulterius peccatorum reservatorum enormitatem persuadeat, aut horrorem peccatorum incutiat.

XXII. Insuper ut jam notatum est, præcipuus reservationum finis est populum a peccatis per difficultatem obtinendæ absolutionis tamquam quodam fræno cohibere. Cum ergo populus uno tempore, & uno loco ad certum peccatum sit proclivior quam altero, sequitur, quod subinde ad populi Christiani disciplinam magnopere pertinebit, unum idemque peccatum uno tempore, & uno loco reservari, quod alio tempore, aliove loco reservationem non exigit: eo quod hoc tempore, vel hoc loco non ea sit ad hoc peccatum populi proclivitas, & peccati hujus frequentia, ut ab eo hoc reservationis fræno cohiberi debeat, aut conveniat.

XXIII. Hanc in reservandis casibus Episcoporum prudentiam ac discretionem ut necessariam supposuisse Sanct. Carolum ostendit ejus Decretum Concilio V. Mediolanensi *cap.* 10. his verbis expressum: „ Cum pro temporum varietate casuum reservatio„ nem ab Episcopo aliquando mutari expediat, quo planius illos „ casus ei reservatos Confessarii Sacerdotes perpetuo norint, „ eos Episcopus singulis annis, vel in Synodo Diœcesana, vel „ ineunte Januario promulget, ita ut, quæ illorum casuum re„ servatio proxime facta est, vim habeat, quoad altera fiet.

XXIV. Adhæc ut hic effectus reservationum facilius, & efficacius obtineretur, jam pridem Episcopi raro admodum, & paucis facultatem a reservatis absolvendi indulgebant: sed sicuti eorum absolutionem sibi reservabant, ita quoque volebant, ut criminum rei a se absolutionem acciperent.

In Concilio Arelatensi anno 1260. *Canon.* 16. legitur, quod propter *imbecillium & impotentium, & pauperum occupationes, & penuriam*, aliquando per villas & oppida consuevissent Episcopi *Pœnitentiarios* suos in quadragesima destinare, qui eos *a casibus*, qui *Majoribus reservabantur* absolverent: indicium haud obscurum, inferioribus Confessariis per villas, & oppida constitutis facultatem a reservatis absolvendi non fuisse communicatam: neque Pœnitentiarios ab Episcopis destinatos potuisse quoslibet a casibus reservatis absolvere; at duntaxat illos, qui per impotentiam, aut penuriam ad Episcopum facile accedere non poterant; quod ipsa Synodus clarissimis terminis in fine sui Canonis expressit: *Nec Prælati, ait, super casibus sibi reservatis ad Parochianos suos Pœnitentiarios destinent*, nisi *eos*, *qui* commode *suos Prælatos* adire non possunt.

XXV. Rursus ejusdem Provinciæ Synodus quinquennio post priorem, id est, anno 1265. congregata, postquam *Canon.* 12. & 13. plures casus Episcopis reservatos enumerasset, tandem in fine *Canon.* 13. inhibet „ quod illi, qui confessiones audiunt, se in„ tromittere non debeant de absolutionibus peccatorum (reser„ vatorum) nisi personæ, quæ in aliquos prædictorum casuum „ inciderint, fuerint adeo senes vel valetudinariæ, quod ad „ Episcopos, vel eorum Pœnitentiarios, venire non possint, vel „ nisi fuerint in mortis articulo constitutæ. Et tunc eis nihilo„ minus injungatur, quod si recuperaverint sanitatem, pro præ„ dictis se debeant Episcoporum aspectibus præsentare.

XXVI. Et sane nisi Episcopi in delegando hac potestate admodum fuerint moderati; ut eam non nisi paucis, iisque pietate, eruditione, atque prudentia præcellentibus communicent, ipse reservationum usus omni suo frustrabitur effectu; quemadmodum hodie multis in locis nullum pene ejus fructum, & effectum videmus.

XXVII. Cum vero nequaquam præsumendum sit, privilegia, sive personis regularibus, sive sæcularibus, vel confraternitatibus, aut Ecclesiis a Sede Apostolica indulgeri cum disciplinæ Ecclesiasticæ, atque auctoritatis Episcopalis destructione, aut immutatione; nequaquam verisimile est, privilegia a Sede Apostolica emanasse, quibus potestas absolvendi a casibus Episcopis *reservatis* sub generalibus terminis Confessariis indulgeretur.

XXVIII. Unde inter propositiones damnatas ab Alexandro VII. anno 1665. hæc ordine 12. refertur: „ Mendicantes possunt ab„ solvere a casibus Episcopo *reservatis*, non obtenta ad id Epi„ scoporum *facultate*.

Et rursus in Decreto ad Episcopum Andegavensem idem Pontifex

(a) Per hæc verba *a summis Sacerdotibus* Episcopos profecto intellexit Concilium, cujus Decretum confirmarunt summi Pontifices, Gregor. XIII. anno 1577. Clemens VIII. anno 1601. Paulus V. ann. 1617. Urbanus VIII. anno 1628. Alexander VII. ann. 1659. Clemens X. ann. 1670. Quibus adde Clerum Gallicanum tum in Concillis Provincialibus tum in suis generalibus Comitiis.

tifex hanc propositionem, *Regulares habent potestatem absolvendi saeculares a peccatis Episcopo reservatis, etiamsi ab Episcopo auctoritas illa ipsis indulta non fuerit* damnavit, ut *falsam*; *auctoritati Episcoporum*, & Sedis Apostolicæ *injuriosam*.

Eamdem & Conventus Gallicanus in causa Episcopi Andegavensis jam ante reprobaverat.

XXIX. Quin & Sanctus Carolus Synodo Mediolanensi III. *tit.* 8. prohibens, „ ne Confessarii Regulares, eorum peccatorum, „ quorum *absolutio* Episcopo *reservata* est, vinculis irretitos Pœ- „ nitentes absolvant „ addit: „ Quemadmodum *a Sede Apostolica* declaratum est, id eis non licere, *quavis privilegiorum* „ suorum auctoritate.

Deinde in Concilio Mediolanensi V. *cap.* 10. ait: *Ab iis vero casibus* (*reservatis*) *proxime promulgatis, si quis Confessarius* cujusvis ordinis *sine facultate scripta, ab Episcopo data, aliquem absolvere attentarit*, excommunicationis *pœnam ipso facto subeat*.

XXX. Et infra: „ Ne facultatum, privilegiorumque jure, quæ „ cuicumque etiam Rosarii, & Cruce signatorum Scholæ, Con- „ fratriæ, Collegiove, etiam laicorum, quæve collegis, contra- „ tribusque in eo adscriptis ante, vel post Concilii Tridentini „ confirmationem, concessa sunt; Confessarius, cujusvis ordinis „ sit, ab iis casibus, quos sibi Episcopus in sua Diœcesi reserva- „ verit, Pœnitentes sine illius facultate absolvat. Si contrafe- „ cerit, suspensionem a divinis ipso facto incurrat.

XXXI. Neque Confessarii habentes specialem facultatem a Pontifice absolvendi a casibus *reservatis Sedi Apostolicæ*, propterea censendi sunt habere facultatem absolvendi a reservatis Episcopo; tametsi reservati Episcopo essent quoque inter casus reservatos Sedi Apostolicæ.

Pontifex enim dans eam licentiam, tantum concedit licentiam ab illis casibus absolvendi *ut sibi* reservatis: Episcopalem vero reservationem tangere non præsumitur, ut Episcopis sua integra maneat auctoritas, & ita habet Clemens X. in Bulla, quæ incipit *Superna*; & Innocentium X. declarasse Jacobo Boonen Archiepiscopo Mechliniensi testatur Bosco *tom.* 4. *Disp.* 8. *De Ministro Pœnitent. Sect.* 5. *concl.* 11.

XXXII. Porro sicuti Episcopi possunt facultatem absolvendi restringere, & modificare; ita quoque licentiam absolvendi a *reservatis*, & quoad personas & casus. Quin & declarare, quoddam speciale peccatum ob sui gravitatem non comprendi sibi generali licentia absolvendi a *reservatis*: quemadmodum in Congregatione Archipresbyterorum anno 1663. *art.* 65. declaravit Archi-Episcopus Mechliniensis, quod „ nullus Confessarius (extra „ mortis articulum) etiamsi alias *habeat potestatem* absolvendi a „ casibus *reservatis*, absolute possit a peccato quolibet mortali, „ & externo contra castitatem, si forte id contingeret (quod „ Deus avertat) complicem in eodem secum peccato, absolve- „ re: Quem proinde casum Illustrissimus Dominus respectu Con- „ fessarii complicis in casus reservatos refert, subtraendo omnem „ ad id jurisdictionem, immo etiam declarando, neminem ad „ istiusmodi casum censeri approbatum, & approbationes hacte- „ nus generaliter datas ita se restringere, & pro restrictis haberi „ velle, & quatenus opus est, ad istum omnino revocare restri- „ ctionis modum, statim a publicatione hujus Decreti, quam „ vult quamprimum fieri per Archipresbyteros in Congregatione „ Pastorum, atque ipse Illustrissimus Dominus Religiosorum etiam „ Superioribus curabit intimari.

XXXIII. Cæterum qui sint casus in singulis respective Diœcesibus reservati, videri poterit ex Synodis, & Pastoralibus seu Ritualibus singularum Diœcesium; præcipue vero ac certius ex litteris approbationis Confessariis dari solitis, in quibus casus tunc *reservati* referantur. Conveniens autem erit, ut casuum illorum habita notitia, etiam subinde Parochus populo notificet casuum illorum reservationem; ut vel inde gravitatem criminum illorum concipiat, & horrorem aliquem de peccatis illis populo incutiat (*a*).

XXXIV. Merito autem monet Synodus Gandensis *tit.* 5. *c.* 6. „ ut „ qui a casibus reservatis absolvendi potestatem accepit, „ non ad destructionem, sed ad ædificationem ea utatur, expo- „ nendo Pœnitentibus gravitatem peccatorum, & convenientes „ satisfactiones, prout spiritus suggesserit, prudenter injungen- „ do". Idipsum innovatum est in Decretis Synodalibus sub Antonio Triest, *tit.* 5. *c.* 11.

☞ XXXV. An quilibet Sacerdos in casu extremæ necessitatis jus habeat absolvendi ab omnibus reservatis, diu multumque a Theologis disputatum est; eam difficultatem solvisse videtur facultas Theologica Lovaniensis ann. 1565. in explicatione articulorum, qui ipsi eodem anno propositi sunt. En ejus verba in explicatione 3. art. *pag.* 100.

Jure divino jurisdictionem habet quilibet sacerdos quemlibet absolvendi ab universis peccatis in casu necessitatis. Nam cum Christus in necessariis non defuerit, Ministrum Sacramenti Pœnitentiæ instituendo, sicut providit quod in mortis periculo, a quolibet eum etiam excommunicato, hæretico, & schismatico quolibet cum fructu baptizari posset, non obstante quacumque censura, aut prohibitione: ita etiam disposuit, quod in eodem casu a quolibet Sacerdote, licet hæretico, aut excommunicato, possit a peccatis absolvi, immo debeat ei confiteri, & petere absolutionem, cum utrumque sit necessitatis Sacramentum, & jure divino præceptum. Propter quod probabilior est sententia Petri de Palude distinct. 25. in 4. Sentent. quæst. 1. *& Sylvestri in verbo* Confessor. 1. §. ultim. *quod ab excommunicato hæretico, & præciso liceat suscipere Sacramentum Pœnitentiæ, sicut Baptismum, quamvis non Sacram Eucharistiam, juxta capit.* Hermenegildus 24. quæstion. 1. canon. ultim. *quod desumptum est ex* 3. *lib. Dialogorum Beati Gregorii* capit. 13. *probabilior, inquam, est, quam sententia Glossæ* distinct. 32. Præter hoc *in fine, facientis differentiam inter Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ in casu necessitatis, quoad quæstionem unde derivetur talis Jurisdictio, & quomodo, an mediate, an vero immediate a Christo: ad quam tamen, probabiliorem sententiam accedere videtur Gratianus* capit. Ita Dominus, distinct. 19. *& Major in* cap. Subdiaconis 24. qu. 1. *& Beatus Thomas* 3. part. quæst. 82. art. 7. ad secundam, & in quartam sentent. distinct. 19. qu. 1. art. 2. *nam præcepta, & Ordinationes Ecclesiæ semper cedere oportet, quando concurrunt cum præceptis Christi contrariis. Nulla igitur censura impedire potest, quin ab hæretico & excommunicato absolutio Sacramentalis accipi possit, & debeat, sicuti & Baptismus in necessitate: . . . . modo tamen seductionis non immineat verisimile periculum, ut respondet Joannes Capreolus* (*b*). ☜

(a) Quos casus Superiores Regulares reservare possint, docet Clemens VIII. in Decreto, quod incipit, *Sanctissimus*, dato 26. Maji 1593.

(b) Ista desumpta sunt ex Epistola, quam D. Van-Espen conscripsit die septima Maji ann. 1599. ad Rev. Patrem Esterlin Canonicum Regularem; hic a nostro Auctore inquisierat, an Sacerdos quilibet excommunicatus jus habeat in casu necessitatis absolvendi ab omnibus casibus reservatis. Hæc Epistola asservatur in Bibliotheca S. Genovefæ.

T I T U L U S   S E P T I M U S.

De Indulgentiis.

CAPUT PRIMUM.

De variis Indulgentiarum Speciebus, sive Formulis.

1 *Indulgentiæ olim dictæ remissiones.*
2 *Unde hoc nomen derivatum?*
3 *Prima species Indulgentiæ ex Apostolo.*
4 *Quam Apostolus Indulgentiam concesserit; & quare?*
5 *Describitur secunda Indulgentiæ species.*
6 *Tertia species Indulgentiæ ad preces Martyrum; & quomodo moribundis daretur?*
7 *Quomodo eis prodesset?*
8 *Etiam sanis, & bene valentibus dabatur.*
9 *Quarta species Indulgentiæ propter opus laboriosum susceptum, & quæ hujus formula?*
10 *Insigne hujus exemplum sub Urbano II.*
11 *Potius erat Pœnitentiæ commutatio, quam indulgentia.*
12 *Quare plurimi mallent hoc opus laboriosum suscipere, quam Canonicam Pœnitentiam agere?*
13 *Quomodo hæc indulgentia occasionem dederit abrogationi Canonum Pœnitentalium?*
14 *Quinta species indulgentiæ ex præcedenti orta.*
15 *Formula hujus indulgentiæ, & quomodo hæc indulgentia sensim extensa?*
16 *Hæc indulgentia dicta a sua origine* relaxatio *Pœnitentiarum; & quare?*
17 *Hujus indulgentiæ usus demum sæculo* XI. *cœpit.*
18 *Episcopi mox admodum liberales fuere in concedenda hac indulgentia.*
19 *Non extat hujus indulgentialis formulæ monumentum ante sæculum* XI.
20 *Quidam credunt similem indulgentiam concessam a S. Gregorio; sed erronee.*
21 *Quæ erroris occasio?*
22 *Nonnulli credunt concessam a Leone III. auctoritate Epistolæ S. Ludgeri.*
23 *Hujus Epistolæ fictio ostenditur.*
24 *Indulgentia falso adscripta Sergio II. & quæ falsitatis origo?*
25 *Indulgentiæ Sancto Sylvestro sine fundamento adscriptæ.*
26 *Nullus Catholicus asserit usum indulgentiarum primum sæculo* XI. *cœpisse; sed fatentur verum quod Tridentinum dixit, & professio fidei exprimit.*
27 *Multa circa indulgentias a Theologis moventur, & traduntur; sed pauca certitudinem fidei attingunt.*

I. NOMEN *Indulgentia* derivatur a verbo *indulgere*, atque idem valet, quod aliquid remittere, seu relaxare. Unde quod hodie phrasi Ecclesiæ dicitur *Indulgentia*, olim frequentius dicebatur *remissio*; atque inde titulus Decretalium *De Pœnitentiis, & Remissionibus*.

Et in Cap. 4. *tit. De Pœnit. & remissionibus*, scribit ad Archi-Episcopum Cantuariensem Alexander III. *Quod autem consuluisti, utrum* remissiones, *quæ fiunt in Dedicationibus Ecclesiarum, aut conferentibus ad ædificationem Pontium, aliis prosit quam his, qui remittentibus subsunt. Hoc volumus Tuam Fraternitatem tenere; quod cum a non suo judice ligari nullus valeat, vel absolvi, remissiones prædictas prodesse tantummodo arbitramur, quibus ut prosint, proprii judices specialiter indulserunt*.

Hic a Pontifice vocari *remissiones*, quæ hodie dicuntur *Indulgentiæ*, evidens est ex ipso contextu.

II. Videtur autem Ecclesia nomen hoc derivasse ab usu vete-

rum

rum Imperatorum, & Juris-Consultorum: siquidem illi *Indulgentiam* solemni proprioque vocabulo appellant *remissionem* generalem criminum, quam aliquando Principes sæculi publicæ lætitiæ causa faciebant; quemadmodum videri potest in Codice Theodosiano tit. *De Indulgentiis criminum*; ac nominatim videre est in *leg.* 3. *Indulgentiam* fuisse *remissionem* criminum, quoad solam pœnam legibus debitam. Hoc pluribus ostendit Bellarminus *lib.* 1. *de Indulg. cap.* 1.

Plures hujus Indulgentiæ Ecclesiasticæ species sive formulæ, aliæ antiquiores, aliæ recentiores, occurrunt.

III. Prima eaque antiquissima est illa, qua usus est Apostolus erga incestuosum Corinthium, his verbis expressa: „ Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio hæc, quæ fit a pluribus; ita ut „ e contrario magis *donetis*, & *consolemini*, ne forte *abundantiori tristitia absorbeatur*, qui ejusmodi est. Propter quod obsecro vos, ut *confirmetis* in illum *charitatem* . . . Cui autem „ aliquid donastis, & ego: Nam & ego quod donavi, si quid „ donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur a satana: Non enim ignoramus cogitationes ejus. 2. „ *Corint.* 2.

De quo hic loquitur Apostolus, est *incestuosus* ille *Corinthius*, quem ob fornicationem, qualis nec inter gentes audiebatur, commissam, tradiderat satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus esset in die Domini nostri Jesu Christi; quemadmodum in priore sua Epistola ad Corinthios *c.* 5. scripserat.

Hunc igitur vult a Corinthiis in gratiam ac communionem nunc recipi; non quod jam *totaliter* satisfecisset, atque pœnam tanto crimini debitam *integram* persolvisset; sed ei indulgeri voluit, quod agendum supererat, *ne abundatiori tristitià absorbeatur*: *Nam quamvis peccatum confessus fuerit, ipsiusque* pœnituerit: *ostendit tamen eum, non tam Pœnitentiæ opera, quam gratia, & beneficio veniam consequi* ait S. Chrysostomus Homilia 4. in Epistolam 2. ad Corinth. Et subdit: *ob idque; ait*, donetis: & consolemini. *Et quod sequitur, idem declarat. Non enim, inquit, quod id promereatur, nec quod eam, quam par sit, Pœnitentiam præstiterit: sed quia infirmus est, idcirco hoc peto. Unde etiam subjunxit*; Ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui est ejusmodi. *Quæ verba sunt hominis magnæ pœnitentiæ testimonium ipsi tribuentis, nec eum in desperationem ruere sinentis.*

IV. Itaque ob incestuosi hujus infirmitatem, & ne diuturniori ac acerbiori pœnitentia gravatus *abundantiori tristitia absorbeatur*; atque forsan in *desperationem* adigatur, voluit Apostolus ei aliquid donari, sive *indulgeri*, ut nimirum illum ante *peractam totalem* Pœnitentiam, in gratiam & communionem recipiant.

V. Secunda species Indulgentiæ est, de qua loquitur Synodus Nicæna *Can.* 11. & Ancyrana *Canon.* 4. & 5. aliique veteres Canones decernentes, ut Episcopi modo conservationis ipsorum Pœnitentium considerato, potestatem habeant, vel *clementia* utendi, vel plus temporis adjiciendi: quemadmodum titulo præcedenti *c.* 3. ostensum est.

Licuit ergo, uti recte Soaresius *Disp.* 49. *de Indul. sect.* 3. *n.* 1. *Episcopis ex Canonicis pœnitentiis publicis, quæ pro diversis criminibus imponi solebant, aliquid Pœnitentibus remittere, si eorum vita, & laudabilis conversatio id meretur*. Hæc ille, qui ibidem fatetur ex illis Canonibus, pro adstruendis Indulgentiis nihil amplius *efficaciter* elici posse. Quin tamen hæc Episcoporum remissio seu relaxatio, aut mitigatio dici possit quædam species Indulgentiæ, dubitari nequit: cum revera pœnitentibus per Episcopos aliquid remitteretur, sive indulgeretur.

VI. Tertia species *Indulgentiæ* occurrit apud Veteres, & præsertim apud S. Cyprianum; quæ dabatur ab Episcopis ad preces & intercessionem Martyrum.

De hac Indulgentia hæc scribit S. Cyrianus *Epist.* 15. *Si quis libello a Martyribus accepto de sæculo excederent, exomologesi facta, & manu eis in pœnitentiam impositam* cum pace *fili* a Martyribus *promissa ad Dominum remitterentur*. Hoc est, lapsi in idololatriam, etiamsi *vita durante Pœnitentes non fuerint, nec* pœnitentiam *petierint*, si periculo mortis urgente, Pœnitentiam cum lacrymis & magno affectu desideraverint, eis hæc *indulgebatur*; manu in pœnitentiam imposita *cum pace*, id est, reconciliati ad Dominum dimittebantur, si modo *libellis* Martyrum essent muniti. Hoc œconomice sive per Indulgentiam in favorem Martyrum decretum fuisse scribit Cyprianus.

VII. Neque id exiguum erat Martyrum privilegium. Juxta Canonicam enim disciplinam illius ætatis, qui sanus Pœnitentiam negexerat, eam nec in vitæ periculo constitutus accipiebat, sed sine reconciliatione e vita migrabat; uti late probat Morinus *lib.* 9. *cap.* 24. ibidem ostendens, quod ante hoc œconomicum ac dispensatorium Decretum nunquam moribundis illis *pax* seu *reconciliatio* data fuerit ab Episcopis, qui sani nunquam Pœnitentiam egerant, aut petierant: at illud primum in favorem lapsorum, & Martyrum a Sancto Cypriano, & Episcopis Africanis, ac postmodum a Clero Romano inductum fuisse.

VIII. Nequaquam tamen hoc solum fuit Martyrum privilegium; neque hæc sola *Indulgentia*, intuitu precum, & libellorum Martyrum Pœnitentibus data. Certum enim est, etiam sanis ac bene valentibus pœnitentibus ob preces Martyrum, concessam fuisse aliquam indulgentiam; uti ex epistolis S. Cypriani probat Morinus *lib.* 9. *cap.* 26. & ostendetur capite sequenti, ubi exponendum erit, qua cautione, & moderatione hæc Indulgentia ab Episcopis daretur, & quid a Martyribus observatum vellent in datione Libellorum.

IX. Quarta species Indulgentiæ dici potest illa pœnitentiarum, sive pœnarum remissio, quæ sæculo x. fieri cœpit intuitu alicujus operis laboriosi propter evidentem aut apparentem Ecclesiæ utilitatem suscepti.

Indulgentia illa proponi solebat hac fere formula: *Qui hoc opus egerit, aut, ut peragatur, pro viribus annixus fuerit, peccatorum omnium remissionem consequatur.*

Magnum illud opus fere semper fuit, arma contra Ethnicos, Hæreticos, aut Schismaticos ferre; vel si ipse per se ferre non posset, suis sumptibus alere qui ferret.

X. Insigne, & memorabile hujus *Indulgentiæ*, sive remissionis exemplum fuit expeditio Hierosolymitana: hortante Urbano II. a Gallis anno 1096. suscepta, & descripta a Guillelmo Tyrio *De Bello Sacro*; qui *lib.* 1. relata exhortatione Urbani II. ad hanc expeditionem suscipiendam, subjicit verba, quibus suam exhortationem finiebat Pontifex: „ Nos autem misericordia Dei, & „ Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli auctoritate confisi, „ fidelibus Christianis, qui contra eos arma susceperint, & onus „ sibi hujus peregrinationis assumpserint, immensas pro suis de„ lictis Pœnitentias relaxamus: Qui autem in vera Pœnitentia „ decesserint, & peccatorum indulgentiam, & fructum æternæ „ mercedis se non dubitent habituros.

Hæc exhortatio habita fertur a Pontifice in Concilio Claromontano, in quo etiam hic Canon conditus est: *Quicumque pro* sola devotione, *non pro honoris, vel pecuniæ adeptione, ad liberandam Ecclesiam Dei Jerusalem profectus fuerit*, iter illud *pro* omni pœnitentia *ei repetetur*.

Hanc Indulgentiam, seu remissionem plures sequentes Pontifices confirmarunt, uti ostendit Morinus *lib.* 10. *c.* 19.

XI. Si hujus expeditionis labores, expensæ, itineris molestiæ, patriæ, familiæque abdicatio, aliaque his adjuncta incommoda expendantur, facile apparebit, quod expeditio hæc longissimis Pœnitentiis non immerito æquiparari possit, ac proinde qui hanc expeditionem Pœnitentiis Canonicis permutabant, non χρύσεα χαλκείων (a), sed paria paribus rependebant.

XII. Quia tamen hanc expeditionem susciperent omnis generis homines, etiam innocentissimi, ex sola devotione, aut spiritu voluntariæ pœnitentiæ, tegebatur hoc titulo ipsa criminis professio, quæ alias Pœnitentiæ Canonicæ præsertim *publice* peragendæ annexa videbatur; ac propterea peccatores publici hanc expeditionem præ Canonica pœnitentia eligebant.

Adhæc notum est: quam multos ad suscipiendas peregrinationes, quantumvis laboriosas, & periculosas, ac dispendiosas incitet curiositas; præsertim si specie religionis insuper velari queat; ipsæque peregrinationes etiam ab honestioribus suscipiantur, & laudentur, immo tanquam ad opus admodum pium suscipiendum Superiorum exhortatio accedat.

Denique si hominum sæcularium genitus attendatur, videbitur, quomodo sese militiæ potius, tametsi cum summo discrimine magnisque incommodis, addicant, quam duriusculam aliquam pœnitentiam a Sacerdotibus impositam acceptare, & sub Sacerdotum directione peragere velint.

Hæc si quis expenderit, non mirabitur adeo ingentem multitudinem hanc expeditionem suscepisse, exhortantibus præsertim Pontificibus, & Episcopis, atque omnium peccatorum; & integræ pœnitentiæ remissionem addicentibus; ut de hac multitudine scribens S. Bernardus *Epist.* 246. dicat: *Vacuantur urbes, & castella, & pene jam non inveniunt, quem apprehendant septem mulieres virum unum, adeo ubique viduæ vivis remanent viris*.

XIII. Hinc ulterius colligitur, qua ratione hæc indulgentia, sive potius Pœnitentiæ Canonicæ commutatio, occasio fuerit abrogationis Pœnitentiæ Canonicæ, & Canonum Pœnitentialium, dum plerique, omissa Canonica Pœnitentia, expeditionem hanc suscipiebant.

Sed hæc abrogatio majus incrementum adhuc cœpit, quando ea remissio etiam facta fuit iis, qui cum legitime impediti *personaliter* ad expeditionem non pergebant, saltem militem suis sumptibus eo mittebant, & alebant. Quis enim hos fumptus ferre non maluisset, quam multorum annorum laboriosam illam pœnitentiam ad præscriptum Canonum subire?

XIV. Ex hac Indulgentia altera sequuta est remissionis, seu Indulgentiæ species, sive formula.

Cum enim jam invaluisset, & persuasum esset, licere integram pœnitentiam remittere, & omnium peccatorum remissionem dare iis, qui pecuniam contulissent in expeditionem contra Infideles, aut Hæreticos, non apparebat, cur non liceret quoque integram, aut saltem partem pœnitentiæ remittere illi, qui eleemosynam conferret in aliud pium opus; verbi gratia, ædificationem, aut reparationem Ecclesiæ, Monasterii, hospitalis, alteriusve ædificii Ecclesiastici.

XV. Formula hujus *Indulgentiæ* erat: „ Qui denarium in ædi„ ficationem, aut reparationem hujus Ecclesiæ, aut Oratorii „ contulerit, tertiam, vel quartam, &c. partem pœnitentiarum „ imponendarum illi in Domino relaxamus.

Ita refert Morinus *lib.* 10. *cap.* 20. *num.* 2. qui & ibidem monet, quod eodem tempore extensa fuerit ista relaxatio ad res sæculares, pontium, itinerum, rerumque similium refectionem.

Denique Indulgentia hæc extensa fuit ad alia pietatis opera; verbi gratia, visitationem alicujus Ecclesiæ cum obligatione ibidem orandi ad intentionem concedentis Indulgentiam, & tenorem Bullæ indulgentialis.

XVI. Notat Morinus, quod „ hæc relaxatio merito dici pos„ sit causa remissarum, & tandem obsoletarum pœnitentiarum „ Canonicarum. Quis enim longissimis, & durissimis pœniten„ tiis nocte diuque incumbere velit, qui uno denario, aut etiam „ obolo juxta Episcopi mandatum erogato, tertiæ Pœnitentia„ rum Canonicarum parti summa quadrantis satisfacit, & tri„ plicato denario totam summam albo expungit? Quidquid sub„ tiliter dicatur, & disputetur, hoc axiomate posito difficillime

Pœni-

(a) Id est, non aurea pro æreis permutabant.

„ Pœnitentiæ Canonicæ actio persuadebitur , cum ad se ab ea „ redimendum tam facile, & parabile unicuique præsto semper „ sit remedium. Stupidissimus quisque ad hanc consequentiam in- „ telligendam idoneus est. Quis vero quæ contra subtiliter op- „ poni possunt, animo capit? Hoc paulo post demonstravit ex- „ perientia, & in hunc usque diem demonstrat.

XVII. Hactenus Morinus *lib.* 10. *cap.* 20. *num.* 3. qui & *n.* 8. advertit , hunc remissionum usum demum circa tempora Petri Cantoris , id est , circa medium sæculi XII. ortum habuisse; „ „ brevi tamen licet multi contradicerent, alii varie de iis , ea- „ rumque effectu dubitarent , magnos progressus fecisse. Nec hoc „ creditu difficile est , cum lucrum temporale, & maxima com- „ moda in Ecclesiarum fabricas , & Episcopos hinc redundent .

XVIII. Advertit insuper ex verbis Petri Cantoris , privatos „ Episcopos certatim hanc consuetudinem stabilisse ; sed cum „ scribebat Cantor , Romanos Pontifices eam , quatum ille re- „ scire potuit, nondum vulgo usurpasse, & pœnitentiæ actionem „ huic relaxationi longe prætulisse.

XIX. Circa epocham exortæ hujus Indulgentialis formulæ Eruditi passim Morino assentiuntur; atque fatentur nullum authenticum illius monumentum sæculo duodecimo antiquius hactenus repertum esse.

XX. Scribit quidem Guillelmus Altisiodorensis in summa *lib.* 4. *tract.* 6. *cap.* 9. his verbis : „ Sanct. Gregorius instituit Romæ „ ejusmodi relaxationes , (nimirum quæ dantur visitantibus Ec- „ clesias Stationum) & si aliquis est Romæ per quadragesimam, „ habet de relaxationibus plusquam quinquaginta annos “ . Plures celebres Scholastici idipsum post Altisiodorensem scripserunt , & in probationem hujus indulgentialis formulæ adduxerant.

Sed uti advertit Morinus apud S. Gregorium ista nunquam occurrunt , nec quid aliud quod aliquatenus id confirmet . Et si hujusmodi Indulgentiarum formula usitata fuisset tempore Sancti Gregorii, indubie ob suam commoditatem , & utilitatem frequentissima fuisset; cum tamen nec eo tempore, nec multis ante & post sæculis ulla memoria , ullum vestigium , ulla umbra illius occurrat.

Ad auctoritatem Scholasticorum, qui fidem Altisiodorensis secuti sunt, respondet: *Quis nescit qua critice valerent in antiquis operibus discernendis, & dispungendis perinque ipsorum sæculorum auctores ?*

XXI. Admodum verisimile est hunc Scholasticos vulgarem, qui tunc erat , errorem sequutos fuisse.

Cum enim sæculo XIII. Pontifices soliti essent dare aliquas *Indulgentias* Ecclesias Stationarias visitantibus ; atque apud Joannem Diaconum legeretur, Sanctum Gregorium *Stationes per Basilicas , vel beatorum Martyrum cœmeteria ordinasse* , vulgus ex præsentibus de præteritis judicans, supposuit, Sanctum Gregorium Stationes ordinando , etiam Indulgentias concessisse; quemadmodum a posterioribus Pontificibus factum viderat .

Scholastici , qui facta non examinabant juxta regulas historiæ aut critices , sed ad sua principia Theologica, facile recipiebant quidquid vulgo credebatur, modo principiis suis Theologicis haud repugnaret.

XXII. Nonnulli cum Baronio credunt a Leone III. sub initium sæculi IX. Indulgentias similes concessas: idque ex fide Epistolæ S. Ludgeri Episcopi Monasteriensis , quæ extat ad calcem vitæ Sancti Ludgeri ad diem 26, Martii apud Bollandum : in qua scribitur , Leonem III. anno 803. venisse ad Carolum Magnum, multas Ecclesias, Cappellas, & Altaria consecrasse , *ubique Indulgentias concedendo*; ac dein Leonem Papam cum Carolo Imperatore *Verdum* se contulisse , ac ibidem Sanct. Swibertum in Catalogum Sanctorum retulisse : *Obtulit autem* , ait , *idem Sanctus Papa eidem Ecclesiæ speciales Indulgentias* cunctis *Fidelibus celebrantibus festum Sancti Swiberti , & ad divina confluentibus* .

XXIII. Verum hujus Epistolæ fides ob varia, quæ in ipsa occurrunt, apud Eruditos non tantum vacillat ; sed uno pene consensu judicatur conficta, & S. Ludgero ab aliquo recentiore supposita.

In primis enim ipsa *S. Swiberti* Canonizatio eo modo , & ab annis quadringentis celebrari. Certum est autem, hanc celebritatem trecentis, & minus annis post Leonem III. cœpisse: usque ad illud tempus enim simplex admodum erat Canonizationis ritus; de quo vide dicta *part.* 1. *tit.* 22. *c.* 1. (*a*).

Adhuc auctor hujus Epistolæ sæpius recitat Episcopos, Archiepiscopos, Cardinales, & Proceres Pontifici assistentes , sed semper primo loco Cardinales collocat contra morem illius temporis, & sæculorum sequentium, ait Morinus *lib.* 10. *cap.* 20. *n.* 11. qui ibidem plura illius Epistolæ suppositionis indicia allegat, atque ex iis statuere non dubitat , *eam esse confictam ante trecentos annos , aut ut maxime quadringentos, nomine S. Ludgeri ab aliquo Verdensi Monacho in sui Monasterii commodum , & gloriam* .

XXIV. Pro antiquitate harum Indulgentiarum allegat quoque Baronius, aliique eum sequuti quemdam antiquum marmoreum lapidem, qui Romæ in Ecclesia SS. Sylvestri , & Martini extat; in quo lapide insculptum legitur, a Sergio Papa varia Sanctorum Corpora ibidem fuisse recondita; additurque: „ Et dictus Pon- „ tifex concessit singulis ad hanc Ecclesiam venientibus , in fe- „ stivitatibus istorum Sanctorum *tres annos* , & *tres quadragenas* de vera *Indulgentia*.

Verum cum in lapide non notetur æra positionis, aut insculptionis; quis dicet, hunc lapidem positum fuisse , aut sculpturam factam tempore ejus Pontificis? aut si lapis aliquis positus fuerit, & inscriptio facta ; quis scit , an successu temporis lapide trito, & litteris exesis, lapis renovatus, & inscriptio alia insculpta non fuerit; præsertim, quia Anastasius Bibliothecarius in vita hujus Pontificis referens hunc Pontificem , Ecclesiam in meliorem, & pulchiorem statum a fundamentis perfecisse; atque in eadem ipsum plura Sanctorum (quorum nomina exprimit) corpora condidisse; nullam tamen *Indulgentiarum* facit mentionem; nec non alia nonnulla ita refert, ut non obscurum sit, manu recentiore nonnulla addita fuisse ab eo qui lapidem posuit, & inscriptionem cudit ; quemadmodum pluribus probat R. P Papebrochius in Propyleo ad Acta Sanctorum mensis Maji *Differt.* 17.

XXV. Indulgentiæ plenariæ , quæ a S. Sylvestro concessæ dicuntur visitantibus Ecclesiam Lateranensem, nullam apud eruditos fidem merentur.

Quid enim Sylvester Papa ad ornatum Basilicarum Romanarum suo tempore , & suasu structarum contulerit , fusissime prosequitur Anastasius Bibliothecarius; sed nec hic nec alius fide dignus Historicus, antiquus, aut novus meminit *Indulgentiæ plenariæ*, quam omnibus ad Lateranensem Basilicam venientibus largitus sit ; quemadmodum in magna tabula Basilicæ istius hodie inscriptum est. Argumentum sane, tametsi negativum , vel solum sufficiens ad falsitatem illarum *Indulgentiarum* convincendam: licet nec alia positiva desint illius falsitatis argumenta .

Anastasius enim, qui omnia donaria a Sylvestro Basilicæ isti collata retulit, potest-ne præsumi rationabiliter , fuisse silentio præteriturus donarium hoc *plenariarum Indulgentiarum* , tanto quam aliorum donariorum pretiosiorum thesaurum?

Firmum itaque manet Morino, quem Eruditiores plerique hodie sequuntur, ante sæculum saltem XI. hujusmodi formulas Indulgentiarum nec Episcopis, multo minus Romanis Pontificibus usitatas fuisse.

XXVI. At hinc nemo concludat, Morinum ullumve Catholicum credere, *Indulgentiarum* usum duntaxat sæculo XI. in Ecclesiam notum fuisse ; aut potestatem concedendi Indulgentias ab Episcopis, & Pontificibus illo sæculo usurpatam.

Omnes enim Catholici libenter fatentur : *Indulgentiarum potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse ; illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse* , uti habet hodierna *Professio Fidei*; atque una cum Synodo Tridentina in Decreto *De Indulgiis* , eos damnant *qui aut unutiles esse asserunt , vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant* .

Verum qua forma , & modo concessæ jam pridem fuerint ; aut quando primum hæc aliave formula usitari cœperit, ad disciplinam historiamque, nequaquam ad fidem pertinere dicunt.

XXVII. Similiter de causa ex parte dantis, de dispositione ex parte lucrantium, aliisque similibus, jam pridem , uti & hodie multæ, præsertim a Theologis quæstiones, salva fide agitantur , & discutiuntur; quæ quia ad dogmata magis , quam ad disciplinam, aut historiam spectant, eas, ne falcem in messem alienam mittam, Theologis relinquo ; intra materiam disciplinæ , & historiæ me concludens: præsertim quia pauca, quæ a Scholasticis in hac materia Indulgentiarum agitantur, aut traduntur, ad certitudinem Fidei , & doctrinam Ecclesiæ Catholicæ pertingunt ; uti ostendit Veronius in *Regula Fidei* a Walemburgicis probata, & adoptata, ac sufficienter insinuat Episcopus Meldensis (*a*) in Expositione doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ a variis Cardinalibus, Episcopis , & Prælatis , nec non speciali *Brevi* Innocentii XI. probata ac laudata, in qua de Indulgentiis tanquam doctrinam Ecclesiæ Catholicæ hæc duntaxat proponit : „ Cum aspera pec- „ catoribus, & laboriosa opera injungit, iique illa submisso ani- „ mo subeunt , ea dicitur satisfactio : cum autem propter exi- „ miam Pœnitentium pietatem , aliave bona opera, quæ iis ipsa „ præscripserit, e debita aliquid ipsis pœna remittit , ea dicitur „ indulgentia . Nihil aliud de Indulgentiis credendum proponit „ Tridentina Synodus, quam *potestatem eas conferendi a Christo* „ *Ecclesiæ concessam esse , earumque usum esse salutarem*. Addit- „ que : *retinendum illum, adhibita tamen moderatione, ne nimia* „ *facilitate* Ecclesiastica disciplina *enervetur* “ . Unde patet Indulgentiarum dispensandarum modum ad disciplinam pertinere.

C A P U T II.

Iterum discutiuntur variæ Indulgentiarum species , earum effectus, & incommoda exponuntur.

1 *De Diuturnitate temporis , quo viguit indulgentiæ species Conciliis Nicæno & Ancyrano exposita .*
2 *Sæculo* IX. *inclinante invaluit usus Cononicas pœnitentias redimendi precibus, & eleemosynis.*
3 *Species indulgentiarum , & pœnitentiarum sæculo* XI. XII. *& usitatæ .*
4 *Antiquis Patribus ignotæ ,*
5 *Pœnitentiam publicam antiquis Canonibus statutam extinxerunt.*
6 *Hujus mutationis rationes fusius expositæ a Guillelmo Parisiensi .*
7 *Brevius relatæ a D. Fleury historico cum ejus observationibus .*
8 *Antiquitas indulgentiarum stationariarum discutitur .*
9 *In Concilio Tridentino de materia indulgentiarum disputatum est .*
10 *Quid hac de re definitum fuerit?*
11 *Doctissimi Bossuet Episcopi Meldensis sententia refertur .*

12 *Li-*

(*a*) Legatur quoque quid hac de re scripserit Eruditus Pontifex Benedictus XIV. opere quod de Canonizatione Sanctorum scripsit , quod absolvit , antequam Pontificia dignitate insigneretur.

(*a*) Id est, doctissimus Benignus Bossuet.

12. *Limites, quibus contineri debeat Theologi, ubi de indulgentiis disputant.*

☞ I. SUPERIORI capite *n.* 5. exposita est indulgentiarum species, quam Patres Nicæni, & Ancyrani suis canonibus quarto sæculo expresserunt. Ea quoque sequentibus proxime sæculi nota fuisse videtur: sub medium sæculi noni adhuc in usu fuisse constat ex Synodo Regiaticina, seu potius in urbe Regia Ticino celebrata *anno* 850. uti præfert tit. *tom.* 8. Conciliorum generalium *col.* 61. in qua *c.* 7. decernitur, quod *oporteat per oppida singula villasque curam gerere Presbyteros, qualiter Pœnitentes impositam sibi abstinentiæ formam custodiant, & utrum eleemosynam largiantur, vel aliis remissionem peccatorum promerentibus piis operibus inserviant, & qua cordis contritione, vel lamentatione seipsos afficiant, ut hac consideratione pœnitudinis tempus rationalem possit accipere terminum, & vel extendatur, si pœnitens negligenter injunctam prosecutus est, vel brevietur, si desideranter veniæ placationem studuit promoveri.*

Si hæc erga pœnitentes hodie esset Presbyterorum cura & vigilantia, eaque moderatione tempora pœnitentiæ, ejusque opera abbreviarentur, indubie major apparet indulgentiarum, & pœnitentiarum fructus, scilicet vera peccatorum conversio.

II. Verum ea Presbyterorum vigilantia in imponendis, & exigendis pœnitentiis sensim sine sensu deferbuit. Labente sæculo IX. invaluit usus canonicas pœnitentias redimendi, piis quibusdam operibus, quales erant preces vocales, eleemosynæ pauperibus datæ: redemptionem factam precibus & eleemosynis recenset Concilium Triburiense ann. 895 celebratum. De iis Abbas Regino in veteri collectione, quam Morinus manuscriptam vidit, hæc habet: *Si quis non potuerit jejunare, & habuerit unde possit redimere; si dives fuerit, pro septem hebdomadibus det solidos viginti: si non habuerit tantum unde dare posit, det solidos decem, si autem multum pauper fuerit, det solidos tres . . . . . pro uno mense, quod in pane, & aqua pœnitere debet aliquis, psalmos decantet mille ducentos genu flexo, & si non genu flexo, mille sexcentos & octoginta.*

III. Ea pœnitentiarum redemptio dedit occasionem redimendi peregrinationibus satisfactionem publicam; quapropter exeunte sæculo undecimo adæquata satisfactionis canonicæ relaxatio, iis indulta est, qui peregrinationem, seu expeditionem Hierosolymitanam contra Saracenos aggrederentur.

Circa XII. sæculum pœnitentia publica redimi cœpit pecuniis ad ædificationem templorum datis. Hac via Mauritius Episcopus Parisiensis ingens illud, quod Parisiis templum visitur, B. Virgini Mariæ extruxit. Onere etiam pœnitentiarum Canonicarum levabantur, qui in propria cute flagellationibus cedebantur, aut qui aliis pecunias dabant, aut eos precabantur, ut isti pro ipsis se flagro verberarent. Hac de re legatur vita Sancti Dominici Loricati, quam Petrus Damianus Auctor coetaneus elucubravit: testatur enim, quod Beat. Dominicus aliorum pœnitentiam trium aut amplius annorum redimeret seipsum flagellando, ita ut uno quoque die semel aut bis Psalterium recitaret, sibi utraque manu acciduandó continua flagella. Id enim Petrus Damianus asserit *capit.* 7. ubi expresse docet novam pœnitentias computandi rationem, & quomodo quinquaginta, vel centum annorum satisfactiones paucis diebus redimerentur (*a*).

IV. Ecclesia permiserat quidem arbitrio & discretioni Episcoporum abbreviare tempora pœnitentiæ, vel ejus opera mitigare, aut in alia commutare, prout id saluti pœnitentium pro eorum conditione congruere videretur, exemplo Apostoli rogantis Corinthios mitius, & indulgentius agere cum incestuoso, ne *nimia tristitia absorberetur*: sed ut pro uno eodemque opere omnibus indifferenter pœnitentibus partialis, vel totalis pœnitentiæ remissio sive indulgentia addiceretur, pristinis Patribus fuit ignotum, & uti observavit Dominus Claudius Fleury in suo sexto discursu historico num. 2. id & disciplinæ pœnitentiali in Ecclesia hactenus conservatæ erat contrarium.

V. Antea observaverat Morinus *l.* 10. *de pœnitentia*, quod formula indulgentialis, qua pœnitentiæ remissio promittebatur his, qui eleemosynas conferrent in pium aut etiam publicum aliquod opus, vel Ecclesias certis diebus visitarent, præscriptas preces ibidem recitaturi, fuerit canonicarum pœnitentiarum omnimoda abolitio, & Canonum pœnitentialium obliteratio.

VI. Rationes, quibus ejus temporis Doctores eam indulgentialem formulam hactenus ignotam sustinerent, exponit Guillelmus Episcopus Parisiensis in tractatu *de Sacramento Ordinis cap.* 13. *tom.* 1, operum *pag.* 551. Edit. Londinensis *anni* 1674.

In primis pro fundamento harum indulgentiarum ponit; ,, quod cujus potestas est Pœnitentiales satisfactiones injungere, ejusdem est eas augere, minuere, & mutare, prout ad Dei honorificentiam, & ad animarum salutem, & ad publicam, & specialem utilitatem viderit expedire.

Hoc præmisso fundamento concludit: ,, Quare & pœnitentialem afflictionem in eleemosynas, & orationes, & in omne quod Deo magis acceptum viderit esse, licitum est Prælato, suæque potestatis est & officii mutare, prout ipsi pœnitenti aut Ecclesiæ, de qua est, aut civitati, aut patriæ, aut toti Ecclesiæ viderit expedire.

Post hæc descendens ad ea; quæ in litteris, sive formulis indulgentialibus, fidelibus pro demerenda indulgentia injungi solebant, puta eleemosynas in ædificationem, vel refectionem, vel etiam ornatum alicujus Basilicæ, &c. subjicit: ,, Manifestum est, quod & major honor Deo sit, majorque utilitas animabus, ut sacrificiis, & orationibus assidue succurratur, Sanctorum suffragia, qui quæcumque voluerint, apud Dominum possunt, die ac nocte ab eis impetrentur, in qua incessanter hostes invisibiles impugnentur, cæteraque bona, quæ numeravimus, & nominavimus ibi sine intermissione animabus impendantur, major, inquam, est honor Deo, majorque animabus utilitas, quam quantacumque afflictionum pœnitentialium carnificina: Episcopalis ergo potestatis & officii est, carnificialem illam afflictionem quantamcumque sive pro parte, sive pro toto, sicut expedire viderit, in hujusmodi bonum vel simile, vel etiam alterius modi, quod publica requirit utilitas, commutare amplius, quia omnis servus bona Domini sui in honorem ipsius & gloriam, & regni vel domus suæ utilitatem tenetur expendere, & ubi majorem vel honorem, vel utilitatem, vel ambos videt, ibi largius, cum ejus fidei commissa sit eorum dispensatio, additiones aut diminutiones, commutationes, & relaxationes pœnitentialium satisfactionum Prælatis indubitanter commissæ sunt: manifestum ergo est ad eos pertinere, ut bona ista, quæ nominavimus, expendant largius aut parcius, prout negotia vel opera ex parvitate, vel magnitudine divini honoris, spiritualisque utilitatis plus aut minus requisierint: & propter hoc quia maximus Dei honor est in terra Christiana Religio maximaque animarum utilitas & privata & publica: certum est, quod pro ea plantanda, conservanda, amplianda, & defendenda, necesse habent hujusmodi expendere præfati servi Dei de prænominatis bonis quidquid prædictæ necessitatês requirunt: necesse ergo habent relaxationes, diminutiones, commutationes pœnitentiarum facere, quamtumcumque requirit plantatio, conservatio, amplificatio, defensioque Christianæ Religionis sive ultra mare, sive in Provincia, sive alibi ubicumque: & hæc est causa propter quam largissimæ indulgentiæ fiunt ab Ecclesia pro subsidio terræ sanctæ, & generaliter contra inimicos Fidei, & Christianæ Religionis. Amplius. Si Rex, vel Princeps bellum habeat, dat potestatem ducibus suis perquirendi, & conducendi bellatores, dignisque stipendiis remunerandi. Quia ergo Rex regum, & Dominus dominantium Christus bellum habuit a tempore quo cœpit Ecclesia, bellum, inquam, non solum spirituale, sed etiam litterale, seu corporale, sive materiale contra hæreticos, & alios christianæ Religionis inimicos, videlicet Paganos, & a tempore Machometi Saracenos, necessario dedit potestatem ducibus suis, id est, Prælatis, perquirendi bellatores materiales, & congruis stipendiis remunerandi. Quid autem est prædicare indulgentias, & promittere hujusmodi bellatoribus, nisi eos perquirere, & conducere Regi Regum Christo Domino? Et quid est pœnitentias eis injunctas remittere nisi partem aliquam stipendiorum eis dare? Quemadmodum stipendia peccati mors, sicut legitur 6. ad Rom. sic stipendia hujusmodi bellatorum pro maxima & nobilissima sui parte, remuneratio æterna erit ... Indulgentiæ autem, quæ fiunt pro Basilicis vel ampliandis, vel quolibet alio modo meliorandis, etiam propriam probationem habent: cum enim quilibet Sanctorum majoris incomparabilis gratiæ sit apud Deum, quam quilibet servus malus apud dominum suum, vel etiam amicus apud amicum. Manifestum autem est impetrare unumquemque servum gratiosum a domino suo, vel amicum ab amico: innumeras ergo remissiones peccatorum, & pœnitentiarum inæstimabiliter veneratoribus ac cultoribus suis a largissimo bonorum omnium largitore Deo Sanctos impetrare verisimile est. Et si isti ex igniculo dilectionis & stilla benevolentiæ ita solliciti sunt pro necessitatibus charorum suorum, quanto fortius Sancti ex camino charitatis, quo toti ardent, & diluvio redundantissimo benevolentiæ, quo toti defluunt, solliciti erunt pro necessitatibus sibi devotorum seque venerantium atque colentium .... Indulgentiæ vero, quæ fiunt pro pontibus ædificandis, pro viis sternendis, sive pro pavimentis, sive faciendis aut meliorandis illam habent rationem per se propriam. Quia ergo licet unicuique Dispensatori conducere operarios ad agenda opera domini sui: Dispensatores autem in domo Dei magna, quæ est Ecclesia, Prælati sunt: licet ergo Prælatis conducere operarios ad præfata opera quocumque pretio quo cum eis convenerint, sive indulgentiarum, & remissionum, sive alterius cujuscumque rei: laborantibus autem in hujusmodi operibus possunt Prælati Ecclesiarum dare indulgentias quas viderint expedire. Communis autem ratio, seu probatio de indulgentiis istis & eis, quæ fiunt Benefactoribus Religiosorum, est ipsa communicatio; serviunt enim hujusmodi peregrinantibus, & aliis propter pias causas iter agentibus.

VII. Rationes in justificationem harum indulgentiarum per Guillelmum Parisiensem brevi compendio referens D. Claudius Fleury in suo quarto discursu historico n. 16. reflectit, quod (*a*) *si hæ rationes essent solidæ, debuissent movere sanctos Episcopos priorum sæculorum, qui Ecclesiæ præfuerunt, & determinaverunt pœnitentias canonicas: sed* (ait) *hi longius prospiciebant, & comprehendebant ipsi, Deum infinities plus honorari per morum puritatem, & virtutem Christianorum, quam per constructionem, & decorationem templorum materialium, cantum, cæremonias; & omnem cultum exteriorem, qui non est nisi cortex Religionis, cujus anima, & essentia est virtus.*

,, Cum autem (pergit idem Historicus) (*b*) major numerus ,, Chri-

(a) Quæ n. 2. & 3. relata sunt de redemptione pœnitentiarum, ea fuerunt excerpta ex Epistola, quam D. Van-Espen die 21. Octobris 1699. ad R. P. Esterlin scripsit: ut legitur in autographo, quod in Biblioth. S. Genovefa asservatur

(a) *Ces raisons, si elles étoient solides, auroient du toucher les saints Evêques des premiers siécles qui avoient établi les pénitences canoniques; mais ils portoient leur vues plus loin. Ils comprenoient que Dieu est infiniment plus honoré par la pureté des mœurs & la vertu des Chrêtiens, que par la costruction & l'ornement des Eglises matérielles, le chant, les cérémonies, & tout le culte éxtérieur, qui n'est que l'écorce de la Religion, dont l'ame & l'essentiel est la vertu.*

(b) *Comme le Chrêtiens, pour la plupart, ne sont pas assez heureux pour conserver*

Christianorum non conservet innocentiam baptismalem, hi sapientissimi Pastores ab Apostolis instructi, summo studio inquisierant media opportuniora, & efficaciora ad lapsos peccatores convertendos, & a relapsu præservandos.

,, Porro utiliora remedia non invenerunt, quam si ipsi Pœnitentes cogerentur pro perpetratis delictis seipsos voluntarie punire proprio corpore per jejunia, vigilias, solitudinem, silentium, & omnium oblectamentorum rescissionem; ipsæque eorum piæ resolutiones oratione, & veritatum æternarum meditatione firmarentur; ac denique exercitia hæc per longa temporum spatia protraherentur, ut interea de solida conversione securitas haberetur.

,, Nec dubium quin hæc a Patribus præfixa pœnitentiæ tempora, & pia exercitia directius tenderent ad veram cordis conversionem, & humiliationem, & consequenter magis ad gloriam Dei (cui præ cæteri placet cor contritum & humiliatum) quam eleemosyna in ædificationem aut ornatum Ecclesiæ alicujus materialis collata.

,, Et sane si experientiæ credamus, nunquam Christiani sanctiores fuere, quam dum pœnitentiæ canonicæ maxime viguerunt: ubi e contra nunquam fuerunt magis corrupti, quam ab eo tempore quo pœnitentialis disciplina abolita fuit.

Hæc ille; qui & in suo sexto discursu historico ostendit, quam parum conveniret pœnitentibus in compensationem pœnitentiarum canonicarum injungere iter Hierosolymitanum, sive susceptionem militiæ: recteque reflectit, quod sancti Patres inter opera pœnitentiæ injunxerint pœnitentibus cessationem ab armis, & militia.

VIII. Canonicorum Pœnitentiarum raritati, vel etiam oblivioni contulerant indulgentiæ *stationariæ*; earum origo antiquior non videtur XIII. sæculo. Nam quod de communi vulgi errore circa indulgentias *Stationarias* per sanctum Gregorium concessas notavit Morinus, ut *numero* 21. *cap.* præcedentis retulimus, pluribus prosecutus est Daniel Papebrochius in suo Conatu chronico-historico *Dissert* 17. *subjecta vitæ Sergii II.* ubi præterea notat, quod postquam communem vulgi errorem de Indulgentiis *Stationariis* per sanctum Gregorium concessis, amplexi essent Theologi Scholastici, *mirum non sit si disciplinis ipsorum conformatos Pontifices, etiam in eo puncto (quod alioquin non Theologicum, sed Historicum erat) sua auctoritate pertranxerint, eo tempore quo nemo adhuc applicabat animum eruderandis Antiquitatibus Ecclesiasticis, sacrarumque cæremoniarum originibus illustrandis.*

Hinc ulterius concludit, nec mirum esse quod Bonifacius VIII. Pontificatus sui anno 3. Christi autem 1298. non dubitaverit in hunc modum scribere: ,, frequenti considerationis indagine perlustramus, & intra claustra pectoris sollicita meditatione discutimus, qualiter Doctor optimus, Ecclesiæ sanctæ lumen beatus Gregorius dum adhuc in terris gereret vices Christi, Patriarchalibus, & aliis ejusdem urbis Ecclesiis primo (prout tradit *Antiquitas*) & alii postmodum Romani Pontifices .... de Apostolicæ Sedis liberalitate munifica diversorum tenorem *Stationarias indulgentias* concesserint.

Porro evidens est Bonifacium non dubitasse, quin a sancto Gregorio institutæ non tantum essent *Stationes*; sed & visitantibus Ecclesias *Stationarias* Indulgentias fuisse ab ipso concessas.

Hinc discimus, uti recte ibidem advertit Papebrochius, ,, *Pontifici etiam frequenti considerationis indagine aliquid perlustranti, & intra claustra pectoris sollicita meditatione discutienti, in iis, quæ pure historica sunt, obrepere posse quidquam.*

IX. Aliæ sunt Indulgentiarum species, quarum antiquitatem libere discutiunt Theologi, sicut eadem libertate plurimas de Indulgentiarum materia movent quæstiones; nam paucæ admodum fidei certitudinem attingunt; inde contigisse verisimile est, durante Concilio Tridentino, materiam *Indulgentiarum* sæpius, & acriter inter Theologos, & Patres Concilii fuisse agitatam; plurimasque fuisse super ea exortas difficultates; præsertim unde effectus Indulgentiarum esset petendus, & quis earum esset effectus.

Ob Patrum, & Theologorum dissentiones contigit, quod in hac materia Indulgentiarum nihil definitum, nullumque Decretum editum legatur ante istantem finem, & conclusionem Concilii; postquam ,, Episcopus Mutinensis Patres monuit, si de Indulgentiis tractationem instituere vellent eum in modum, quo de justificatione tractatum esset, causis omnibus consideratis, & quæstionibus excussis, rem fore longam admodum, & difficilem, multumque temporis desiderantem: neque enim caput illud satis dilucide explicari posse, nisi prius illud constitutum sit, an sint absolutiones, an vero compensationes, & suffragia, & utrum pœnas tantum a Confessore impositas remittant, an quascumque debitas. Itidem an thesaurus, qui fundamenti loco substernitur, ex solis Christi meritis constet, an vero opus sit insuper meritis Sanctorum, an dari possit sine ulla accipientis opera; an ad mortuos etiam se extendant, & alia non minoris difficultatis.

X. *Verum ad hæc determinanda* (*pergebat Episcopus*) *Ecclesiam earum concedendarum potestatem habere, semperque eas concessisse, quodque perquam utiles sint fidelibus eas digne percipientibus, tanta disputatione opus non esse; constat enim auctoritatem eas concedendi in sacris Litteris haberi, usum continuatum ex Traditione Apostolica, & Conciliorum auctoritate, totiusque materiæ dilucidam cognitionem ex concordi doctrina Theologorum Scholasticorum. Hisce de rebus confici posse Decretum nullis difficultatibus obnoxium.* Ita refertur ab Historico Concilii Tridentini, qui & addit. *Hæc sententia magno coronæ assensu accepta est, deputatusque ipse est cum aliis Episcopis, & Fratribus ad Decretum in hanc sententiam formandum, adjuncta ad abusus tollendos provisionem.*

server l'innocence baptismale; ces sages Pasteurs, instruits pars les Apostres avoient étudié tous les moyens possibles de relever les pécheurs, & de les préserver des rechutes, & n'avoient point trouvé de meilleurs remédes, que de les engager à se punir eux-mêmes en leurs propres personnes, par des jeûnes, des veilles, la retraite, le silence, le retranchement de tous les plaisirs: d'affermir leurs bonnes resolutions par la priere & la méditation des verités éternelles; enfin, de continuer ces exercices pendant longtems pour s'assurer de la solité des conversions .... Ces pratiques tendoient plus directement au salut des ames & par consequent à la gloire de Dieu, que des aumones pour le batiment & la décoration d'une Eglise. Enfin croyons-en l'expérience: jamais les Chrétiens n'ont été plus saints que lorsque les pénitences canoniques ont été le plus en vigueur; jamais ils n'ont été plus corrompus, que depuis qu'elles sont abolies.

Et sane Decretum Concilii manifeste probat juxta mentem, & monitum hujus Episcopi, Patres Concilii doctrinam de Indulgentiis ita expressisse, ut a quæstionibus, & difficultatibus in hac materia Indulgentiarum, præsertim quoad earum effectum, seu valorem inter Theologos agitatis, omnino abstinuerit.

XI. Hoc indubie intelligens Doctissimus Bosuet Episcopus Meldensis in sua expositione fidei, tanta moderatione locutus est de hac materia Indulgentiarum, ut dicere non dubitaverit, quod nihil aliud de Indulgentiis credendum proponat Tridentina Synodus, quam *potestatem eas conferendi a Christo Ecclesiæ concessam esse, earumque usum esse salutarem.*

Quin ex verbis hujus Episcopi Meldensis *cap.* 1. *num.* 17. relatis manifestum est ipsum existimasse *Indulgentiam* unice consistere in condonatione, sive remissione pœnitentiæ, in satisfactionem criminum pœnitentibus impositæ; quæ est illa species Indulgentiæ, cujus meminere Canones Nicæni, Ancyrani, aliique veteres Canones, de qua specie Indulgentiarum actum est *num.* 4. *cap.* 1.

XII. Nec mirum; quandoquidem nec in Decretali, quæ refertur in *cap.* 14. *tit. De Pœnitentiis, & Remissionibus*, sub nomine Innocentii III. in Concilio Lateranensi, aperte dicatur *Indulgentiam* in hac pœnæ sive pœnitentiæ remissione proprie consistere: præfigens enim terminos, intra quos auctoritas Episcoporum in concedendis Indulgentiis se continere deberet, expresse declarat, ut tempus ibidem præfixum *de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat*. Si Theologi Controversistæ se intra hos limites continerent, minor ipsis esset cum adversariis in hac materia difficultas. ☞

CAPUT III.

De Moderato Indulgentiarum usu.

1 *Apostolus magna usus moderatione in concessione Indulgentiæ.*
2 *Hanc sequutæ pristinæ Synodi.*
3 *Ne hic excederent Episcopi Pœnitentibus sedulo invigilabant.*
4 *Ut moderatio hæc servaretur, jubentur Martyres, priusquam dent libellos, statum Pœnitentium expendere.*
5 *Arguuntur Martyres, qui sine prævio examine libellos tradunt.*
6 *Martyres de disciplina Ecclesiæ per Diaconos instruebantur.*
7 *Libelli non dandi nisi iis, qui erant satisfactioni* proximi.
8 *Non omnibus libellos Martyrum habentibus Indulgentia dabatur.*
9 *Episcopi libellos Martyrum examinabant; & nonnisi prævia matura discussione, Indulgentia dabatur.*
10. *Indulgentia extra casum imminentis mortis, non nisi sedata persecutione, & post mortem Martyrum dabatur: & quare?*
11 *Hæc species Indulgentiæ quando desierit?*
12 *Sæculo* XII. *cœperunt Episcopi aliqui in dandis Indulgentiis excedere; & quæ ratio excessus?*
13 *Romani Pontifices in dandis Indulgentiis etiam sæculo* XII. *moderationem tenuerunt.*
14 *Indulgentiæ aliquot centenorum, aut millium annorum fictitiæ.*
15 *Romani Pontifices applicationem Indulgentiarum aliquando commiserunt Episcopis: & quare?*
16 *Morini reflexio in Gelasii Epistolam modeste confutatur.*
17 *Concilium Lateranense culpat excessum indulgentiarum.*
18. *Episcoporum auctaritas in dandis Indulgentiis per Concilium restricta.*
19 *Concilium excitavit Episcopos ad moderationem exemplo Pontificum Romanorum.*
20 *Ostenditur Pontifices etiam sæculo* XIII. *parce dedisse Indulgentias; sed sensim fuisse liberaliores.*
21 *Ostenditur exemplo Indulgentiarum concessarum in canonizatione Sanctorum.*
22 *Sixto IV. Indulgentias nimias a se, & a Prædecessoribus indultas restrinxit: & quare?*
23 *Quare ægre delita moderatio in usu Indulgentiarum obtineri potuerit?*
24 *Moderationem juxta veterem usum servari voluit Synodus Tridentina.*
25 *Synodi noluit adhiberi fidem libellis promittentibus plurimas Indulgentias ex levissimis causis.*
26 *Merito Parochi hodie de his populum monent.*
27 *Hallucinantur, & nocent peccatoribus, qui tempore Indulgentiarum pro gravibus peccatis imponunt leves pœnitentias.*
28 *Regula Cancellariæ volens exprimi Indulgentias anteriores.*
29 *Quomodo hæc regula mutata?*
30 *Regula Cancellariæ vetans dari Indulgentias* adinstar.
31 *Congregatio Indulgentiis concedendis, & examinandis præposita.*

I. APOSTOLUM Paulum Corinthio incestuoso Indulgentiam dedisse ostendimus capite primo: ,, at non nisi post afflictionem

„ nem Pœnitentiæ tam gravem, ut ex ea desperationis pericu-„ lum metueretur, isti Corinthio residuum donat Pœnitentiæ „ ait Estius in IV. *Sent. Dist.* 20. §. 16. Unde intelligitur, quanta moderatione hæc Apostolica Indulgentia concessa fuerit.

II. Eam attendentia antiqua Concilia declararunt quidem, Episcopis esse potestatem dandi Pœnitentibus Indulgentiam, seu remissionem: at cum summa moderatione, & circumspectione eam concedendam monuerunt.

Statuimus ut Episcopi, modo conversationis examinato, potestatem habeant vel utendi clementia, *vel plus temporis adjiciendi*: ait Synodus Ancyrana *Can.* 5. additque: *Ante omnia autem, & precedens vita, & quæ consecuta est, examinetur, & sic eis* clementia *impetiatur*.

Idipsum indicat Canon 12. Nicænus, permittens iis Pœnitentibus Indulgentiam concedi, sive *humanius* cum illis agi: *quicumque, & metu, & lacrymis, & tolerantia, & bonis operibus, conversionem opere, & non tantum habitu ostendunt* (a).

Recte proinde Estius post supra citata verba immediate subjungit: *Et vetera Concilia statuunt circa eos Pœnitentes* humanius *aliquid cogitandum, qui cum omni tempore, & lacrymis perseverantibus conversationem bonam ostendissent*.

III. Hinc tanta jam pridem fuit Episcoporum vigilantia ac diligentia, ut modum conversandi, peragendique statutam Pœnitentiam ipsorum Pœnitentium probe noscerent. Idcirco Presbyteros vel Diaconos constituebant, qui continuo Pœnitentibus invigilarent, eorumque curam agerent, atque statuto tempore de conversatione, & statu Pœnitentium sine odio, aut humano affectu sincerum testimonium Episcopis darent: quo Episcopi intelligerent quam clementiam, seu indulgentiam attento modo conversationis, & statu Pœnitentium, dare conveniret.

IV. Hæc moderatio ut servaretur in largiendis Indulgentiis ad *preces* Martyrum, in primis Episcopi volebant, ut Martyres lapsorum personas, & criminum qualitates diligenter expenderent, antequam Indulgentiæ beneficium pollicerentur, sive *libellos* darent.

Unde ad Martyres scribit Cyprianus *Epist.* 10. *Oro vos, quibus possum precibus, ut Evangelii memores, & considerantes, quæ & qualia in præteritum antecessores vestri Martyres concesserint, quam* solliciti *in omnibus fuerint, vos quoque* sollicite, & caute *petentium desideria* ponderetis. *Ipsorum quoque* delictorum genera, & qualitates *cogitetis, ne si quid abrupte, & indigne vel a vobis promissum, vel a nobis factum fuerit, apud Gentiles quoque ipsos Ecclesia nostra erubescere incipiat*.

V. Cum quidam Lucianus, & ipse *unus de Confessoribus fide quidem calidus, & virtute robustus, minus tamen Dominica lectione fundatus* (ut de ipso scribit Cyprianus *Epist.* 23. his non attentis, promiscue sine examine lapsis pacem dedisset, graviter a Cypriano reprenditur: uti & a Clero Romano *Epist.* 30. inter Epistolas Cypriani; ubi & istam quorumdam Martyrum, seu Confessorum imprudentiam, & lapsorum, qui illa abutebantur, temeritatem acriter increpat.

VI. Et quia sub sævissima Deciana persecutione tempore S. Cypriani, magna esset copia Confessorum, hoc est, qui fidei causa in carceribus detinebantur, etiam plures idiotæ, nec litteras callentes, & disciplinæ Ecclesiasticæ plane ignari inter illos inveniebantur; ideoque erant *Diaconi ad carceres commeantes, qui Martyrum desideria consiliis suis, & Scripturarum præceptis gubernarent*; teste Cypriano *Epist.* 10. ne Martyres temere, nec satis moderate hos *libellos* Indulgentiarum annuerent.

Eamdem ob causam in libellis *nominatim* designari volebant a Martyribus, quibus pacem, seu Indulgentiam dari rogarent. *Sed & illud* (*ait eadem Epistola* 10.) *ad diligentiam vestram redigere, & emendare debetis, ut* nominatim *designetis eos, quibus pacem dari desideratis: audio enim a quibusdam sic libellos fieri, ut dicatur*: Communicet ille cum suis. *Quod numquam omnino a Martyribus factum est, ut* incerta, & cæca *petitio invidiam nobis postmodum cumulet*: late *enim patet quando dicitur*; ille cum suis, *& possunt nobis viceni, & triceni, &* amplius *offerri, qui propinqui & affines, & liberti, ac domestici esse asseverentur ejus, qui accipit libellum*.

VII. Deinde hæc notanda subjicit: „ Et ideo peto, ut eos, „ quos ipsi videtis, quos nostis, quorum *pœnitentiam satisfactioni* „ proximam conspicitis, designetis *nominatim* libello, & sic ad „ nos fidei ac disciplinæ congruentes litteras dirigatis.

En quanta circumspectione, & moderatione hos *Indulgentiarum* libellos a Martyribus dandos esse judicaverint Patres.

VIII. Nec tamen omnes, qui Martyrum libellos accipiebant, ideo Indulgentiam seu pacem consequebantur.

Martyres enim pacem lapsis non concedebant, sed Episcopis duntaxat pro lapsis supplicabant, ut ad suas preces & desideria Indulgentiam lapsis dare vellent.

IX. Porro Martyrum desideria, & preces Episcopi discutiebant, examinabantque; num his, pro quibus Martyres rogabant, ob honorem, & reverentiam Martyrum, eorumque preces, & merita, aliquid esset indulgendum; atque ante actam pœnitentiam *pax* danda foret.

Ad plebem suam scribit adversus quosdam Presbyteros Martyrum libellos exequi, & Indulgenriam dare ausos S. Cyprianus exul: *Audiant, quæso, patienter nostrum consilium, expectent regressionem nostram, ut cum ad vos per Dei misericordiam venerimus, convocati Coepiscopi plures, secundum Domini disciplinam, & Confessorum præsentiam, Beatorum Martyrum* litteras, & desideria examinare *possimus* “. *Epist.* 12.

Rationem assignat in litteris ad Clerum suum: *Hoc enim & verecundiæ, & disciplinæ, & vitæ ipsi omnium nostrum convenit, ut Præpositi cum Clero convenientes præsente, & stantium plebe, quibus & ipsis pro fide, & timore suo honor habendus est, disponere omnia consilii communis religione possimus*. Epist. 13.

Tanta circumspectione procedendum esse in elargiendis his Indulgentiis credit Cyprianus; *ut censeat nec a se* solo Primate *totius Africanæ Diœceseos; ideoque nec a quovis alio Episcopo Indulgentias dandas, sed a Synodo, & quidem præsente Clero: & Stantium plebe* uti advertit Lupus in citata Dissert. prœmiali *c.* 7.

X. Ulterius verisimile est, Indulgentias has datas non fuisse, nisi sedata persecutione, seu pace Ecclesiæ data, extra casum necessitatis; nec libellos Martyrum vim habuisse ante eorum obitum. Hoc non obscure indicat Cyprianus *Epist.* 10. in qua quorumdam Presbyterorum temeritatem exaggerat, quod „ contem-„ pta Domini lege, & observatione, quam Martyres, & Con-„ fessores tenendam mandant, ante *extinctum persecutionis metum* „ communicent cum lapsis, & offerant, & Eucharistiam tradant.

Metuebant enim sæviente persecutione Indulgentias dare, ne spe Indulgentiæ consequendæ minus generose, & fortiter tormenta Tyrranorum sustinerent; atque facultas veniæ, incentivum esset delinquendi.

Ante mortem Martyrum similiter difficulter eas dabant: eo quod a morte, & merito Martyrum vim suam libelli, & preces Martyrum præcipue acciperent.

XI. Hæc interim Indulgentiarum species, uti monet Morinus *l.* 9. *c.* 27. *n.* 8. cum Martyribus defecit. „ Ab eo enim tempore, „ ut Ethnicorum persecutiones desierunt, sic & Indulgentiarum „ libelli: immo Ecclesiæ monumenta post S. Cyprianum nihil „ hujusmodi commemorant.

XII. Moderationem magnam in dandis Indulgentiis ab Episcopis servatam fuisse usque ad sæculum XI. satis est in comperto; nec vix ullæ de indulgentiarum excessu ante illud sæculum querelæ apud antiquos extant.

At jam exorta, & invalescente circa hoc sæculum quinta Indulgentiarum specie, capite primo exposita, vix conveniens moderatio servari potuit; idque ob lucrum ex istius speciei Indulgentiis proveniens; adeo ut sensim ex nimia harum Indulgentiarum extensione summa disciplinæ Ecclesiasticæ collapsio, & pœnitentialis satisfactionis enervatio sequuta fuerit, uti ostendit Morinus *l.* 10. *c.* 20. quam tamen facilitatem, & effusiorem Indulgentiarum concessionem nec Ecclesia nec ipsi quoque Romani Pontifices probabant.

XIII. Romani enim Pontifices etiam sæculo XI. & XII. in elargiendis Indulgentiis moderatos, & parcos fuisse variis testimoniis ostendit Baronius. Et quidem ad annum 1177. relatis Indulgentiis *unius* anni concessis ab Alexandro III. in dedicatione majoris Altaris in Ecclesia Ferrariensi, subjicit; „ Quibus vi-„ deas usum ejus temporis concedendi per Pontifices Romanos „ Indulgentias, quæ *unius anni* terminum non excederent, præ-„ terquam in expeditione terræ sanctæ, ut constat ex aliorum „ etiam Pontificum diplomatibus.

XIV. Hæc Baronius, qui deinde quasi consequens subinfert: „ „ Quibus redarguuntur scripta, quibus proditur, concessum ab „ eodem Pontifice primis Dominicis singulorum mensium Anco-„ nitanis tantum Indulgentiarum, quantum arenæ possent cape-„ re ambæ manus simul junctæ.

Hinc obiter nota, quam a disciplina & moderatione etiam eo sæculo a Pontificibus servata, sit aliena Indulgentiarum in annos centenos, aut millenos liberalitas; quam & absurdam, & Sedi Apolicæ minime adscribendam, sed vel *mere commentitiam*, vel *imprudenter extortam* asserere non dubitat Estius in IV. *Sent. Dist.* 20. §. 20.

Similiter Dominicus Soto in IV. *Sent. Dist.* 21. *art.* 1. *q.* 2. dicit: *Quinimmo solent nonnumquam divulgari Indulgentiæ, quibus remittuntur quinque annorum millia, aut plura pœnitentiæ, & quadragenæ totidem. Ad hoc prima fronte responsio dari posset cum Gersonio Cancellario Parisiensi in suo tractatu* de absolutione Saramentali, *atque in alio* de Indulgentiis, *quod istæ* portentosæ *Indulgentiæ non emanant a Papa, sed sunt* Quæstorum imposturæ. *Quare præfatus Doctor eas* irridet. *Et revera tam immodicus excessus non est ferendus: nam audies nonnumquam Indulgentias viginti mille annorum & ampliores*.

Hactenus ille, qui deinde nonnullis interpositis quærit: *Quid de Indulgentiis* centum, *aut* mille *annorum? Dicendum* (ait) *quod hujusmodi* portenta *nunquam Papa concedere cogitavit* .... *Præterquam quod nullatenus negari potest, quin Indulgentiarum Quæstores, cum sint homines non nimis ad religionem attendentes*, deridenda *nonnumquam prædicent, qui ideo essent publica auctoritate cohibendi*.

XV. refert insuper Baronius ad annum 1118. Epistolam Gelasii Papæ II. ad *Exercitum Christianorum*, qua Indulgentiam concedit omnibus aliquid conferentibus in exercitus hujus sustentationem cum hac clausula: „ Secundum laborum, & benefi-„ ciorum suorum Ecclesiæ impensorum quantitatem, ad *Episco-„ porum arbitrium*, in quorum Parochiis degunt, pœnitentiarum „ suarum remissionem, & Indulgentiam consequantur “. Littere Pontificis una cum litteris Episcopi Cæsaraugustani, quibus has Indulgentias publicavit, habentur *tom.* 10. Concil. General. *col.* 820.

Hæ ostendunt, Romanos Pontifices etiam sæculo XII. & *partiales* duntaxat Indulgentias dedisse, & insuper earum determinationem arbitrio Episcoporum commisisse. „ Non abs re sane, cum paria non sint *omnium scelera, & merita, sanitas & infirmitas* inquit Morinus *lib.* 10. *cap* 23. *num.* 7.

☞ XVI. Verissima profecto esset Morini reflexio, & Epistolæ Gelasii convenienter applicata, si Gelasius in moderanda, vel extendenda hac Indulgentia, vel remissione voluisset pœnitentium *singulorum* conditionem, seu *sanitatem*, & *infirmitatem*, necnon *scelerum gravitatem* attendi, atque ita his mature consideratis con-

(a) Integrum Canonem, & ejus sensum diserte exponit noster Auctor in sua Differt de Nicæna Synodo Sholion in 12. Canonem.

conformiter ad ſacros Canones, tempora pœnitentiæ contrahi, vel extendi auctoritatem Epiſcoporum ſcripſiſſet.

Verum Gelaſius hanc ſcribens epiſtolam poſt inductam quartam ſpeciem formulæ indulgentialis (de qua *cap.* 1. *num.* 9.) duntaxat in hac moderatione Indulgentiarum per Epiſcopos attendi voluit *laborem*, *& eleemoſynarum quantitatem*, quæ in refectionem Eccleſiarum, & ſuſtentationem Clericorum in partibus Saracenorum conſiſtentium conferretur: „ Cæterum qui pro eodem Domini ſervitio, vel *laborant*, vel *laboraverint*, & qui præfatæ urbis Eccleſiæ a Saracenis, & Moabitis dirutæ, unde *deficiatur*, & *Clericis* ibi Deo famulantibus, *unde paſcantur aliquid donant*, *vel donaverint*, *ſecundum laborum ſuorum*, *& beneficiorum ſuorum Eccleſiæ impenſorum quantitatem*, *ad Epiſcoporum arbitrium*, *in quorum Parochiis degunt*, *pœnitentiarum ſuarum remiſſionum*, *& indulgentiam conſequantur*.

Hanc Epiſtolam Gelaſii Papæ, Epiſcopi Hiſpaniæ in Synodo congregati, recognoverunt, atque Indulgentiam a Gelaſio propoſitam probarunt, eidem in hunc modum ſubſcribentes: *hanc abſolutionem facio*, *& confirmo*.

Cum his litteris Gelaſii per Epiſcopos dicta forma ſignatis miſerunt per ſuas reſpective Diœceſes ſuos Archidiaconos, qui eleemoſynas fidelium colligerent, uti ex Hieronymo Blanca in Commentariis rerum Arragonenſium refert Baronius ad ann. 1118.

Proinde nequaquam obſcurum eſt, hanc eſſe formulam indulgentialem, quæ ſub finem ſæculi XI. ſedente Urbano II. induci cœpit, ac tandem labentibus ſæculis dicta fuit Indulgentia *Quæſtuaria a Quæſtoribus*, qui hac ſarmula indulgentiali ad ſordidum quæſtum abutabantur. De quibus *cap.* 4. agetur.

XVII. Ineunte ſæculo XIII. in concedendis Indulgentiis Pontifices ſpecialem moderationem tenuiſſe; ſed Epiſcopos nonnullos non parum in iis concedendis juſto liberaliores fuiſſe teſtatur Concilium Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. in *cap.* 14. *tit.* *De Penit. & remiſſ.* his verbis: „ Quia per indiſcretas, & ſuperfluas Indulgentias, quas quidam Eccleſiarum Prælati facere non verentur, & claves Eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio enervatur: decernimus, ut cum dedicatur Baſilica, non extendatur Indulgentia ultra annum, ſive ſub uno ſolo, ſive a pluribus Epiſcopis dedicetur, ac deinde in anniverſario dedicationis tempore 40. dies de injunctis pœnitentiis indulta remiſſio non excedat. Hunc quoque dierum numerum Indulgentiarum litteris præcipimus moderari, quæ pro quibuſlibet caſibus aliquoties conceduntur, cum Romanus Pontifex; qui plenitudinem obtinet poteſtatis, hoc in talibus moderamen conſueverit obſervare.

Hic videmus, Concilium improbaſſe effuſiorem Epiſcoporum in dandis Indulgentiis liberalitatem; eo quod per indiſcretas, & ſuperfluas Indulgentias *claves Eccleſiæ contemnantur*, *& pœnitentialis ſatisfactio enervetur*.

XVIII. Ut hunc exceſſum Epiſcoporum præpediret Concilium, Epiſcoporum in Indulgentiis dandis auctoritatem reſtrinxit ad annalem Indulgentiam in Eccleſiarum dedicatione, & in aliis ad 40. *dierum*; quæ reſtrictio & hodie ſervatur. Ante hanc enim reſtrictionem Epiſcopi dare poterant *plenariam* Indulgentiam, at ex illo tempore *plenaria* Indulgentia fuit Summo Pontifici reſervata; ait Lupus loco citato *pag.* 638.

XIX. Denique conſtat, ad eam moderationem Concilium Epiſcopos incitaſſe exemplo Pontificis; dum pro ratione injunctæ moderationis addit: „ Cum Romanus Pontifex, qui plenitudinem habet poteſtatis hoc in talibus moderamen conſueverit obſervare „. Conſtat & eam in Pontificibus moderationem probaſſe, dum eam imitandam Epiſcopis propoſuit.

XX. Et ſane Pontifices adhuc ſæculo XIII. in Indulgentiis elargiendis non modicam moderationem ſervaſſe, ex variis illius temporis diplomatibus habetur.

Urbanus IV. inſtituens Feſtum Venerabilis an. 1624. tametſi maximo deſiderio in celebritatem illius feſti ferretur, ultra *centum dierum* tamen Indulgentiam horis Canonicis illius feſti intereſſentibus non conceſſit. Has Indulgentias Martinus V. ſæculo XV. duplicavit; quas rurſus ejus immediatus Succeſſor Eugenius IV. duplicavit per Bullam, quæ incipit *Excellentiſſimus* 6. in Bull. Rom.

XXI. Sæculo XIII. primum cœperunt dari Indulgentiæ in canonizatione Sanctorum; at quam parce! Primus, qui eas conceſſiſſe legitur, fuit Honorius III. qui anno 1225. in canonizatione S. Laurentii Archiepiſcopi Dublinenſis „ omnibus vere pœnitentibus, & confeſſis, qui ad Eccleſiam ubi corpus ejuſdem ſancti requieſcit, in *die* ſolemnitatis ejuſdem, vel infra *octavas* cum devotione acceſſerint ejus orationum ſuffragia petituri, *viginti dies* de injunctis ſibi pœnitentiis miſericorditer relaxavit ". In Bulla, quæ incipit *Ineffabilis* 8. in Bull. Rom.

Ejuſdem ſæculi anno 33. Gregorius IX. in canonizatione S. Antonii de Padua, omnibus vere pœnitentibus, & confeſſis ſepulcrum hujus Sancti in feſtivitate ipſius uſque ad octavam diem cum reverentia viſitantibus *annum unum* de injuncta eis pœnitentia relaxavit. Bulla quæ incipit, *Cum dicat*, 4. in Bull. Rom. ſimilem conceſſit in canonizatione S. Dominici; at paulo poſt in canonizatione S. Eliſabeth ad *annum* addidit *dies quadraginta*.

Clemens IV. in canonizatione S. Hedvvigis Duciſſæ Poloniæ anno 1267. ſepulturam ejus viſitantibus in die feſtivitatis ejuſdem *annum unum*, *& quadraginta dies*; accedentibus vero ad prædictam ſepulturam infra ejuſdem feſti *octavas*, *centum dies* de injuncta ſibi pœnitentia relaxavit. Bulla quæ incipit *Exultat* 9. in Bull. Rom.

Calixtus III. ſæculo XV. in canonizatione S. Vincentii Ferrerii accedentibus ad ſepulcrum, & Eccleſiam hujus Sancti, *ſeptem annos*, & totidem quadragenas de injunctis eis pœnitentiis relaxavit: uti habetur in Litteris a Pio II. expeditis, quæ conficiunt primam Bullam hujus Papæ in Bullario Romano. His addidit Sixtus IV. eodem ſæculo in canonizatione S. Bonaventuræ, *Dominicis ſingulis per annum dies centum*. In Bulla, quæ incipit *Superna* 21. Bull. Rom.

Deinde Leo X. in canonizatione S. Franciſci de Paula anno 1519. in loco ſepulturæ die depoſitionis ſuæ, videlicet 2. Aprilis Officio divino devote aſſiſtentibus perpetuo duraturam *quadraginta annorum*, *totidemq; quadragenarum* Indulgentiam condonavit.

Inſuper dedit Indulgentiam *plenariam* omnibus, qui ipſi Officio divino ipſius ſolemnis canonizationis adſtiterant; qualem nullus ante hunc Pontificem hujuſmodi cauſa dediſſe legitur. Quod autem hic Pontifex conceſſit aſſiſtentibus ſolemni canonizationis Officio, hoc ſubſequentes tandem extenderunt ad viſitantes Eccleſias Sanctorum, uti hodie paſſim obſervari videmus.

Hinc perſpicuum eſt, Pontifices etiam ſæculo XIII. moderatos fuiſſe in concedendis Indulgentiis; ſed illud manifeſtum eſt, ſenſim eorum in concedendis Indulgentiis liberalitatem creviſſe; veriſſimumque eſſe quod notavit Chriſtianus Lupus, poſteriores Pontifices in largiendis Indulgentiis *longe liberaliores* fuiſſe prioribus, loco ſupra citato *pag.* 145.

XXII. Indulgentias nimias, & extenſas tum a ſe, tum ſuis a Prædeceſſoribus conceſſas, ſive importunitate multorum extortas deplorans Sixtus IV. plurimas revocavit; atque moderationem quamdam adhibuit in *Extravag.* 5. *De Pœnit. & Remiſſ. in communib.* præmiſſa hac ratione: „ ne cujuſvis Indulgentiæ, remiſſionis, vel facultatis obtentu Chriſti Fideles procliviores ad illicita in poſterum committenda reddantur; aut facilitas veniæ eis peccandi tribuat incentivum.

XXIII. At cum ex Indulgentiis præſertim quintæ ſpeciei, quæ concedebantur iis, qui in ædificationem, vel utilitatem hujus illiuſve Eccleſiæ, vel Hoſpitalis, vel Monaſterii denarium obtuliſſent, notabile lucrum in Monaſteria, Eccleſias, Hoſpitalia, alioſque de collectis illis participantes redundaret; non facile dictu, quam difficile fuerit, omnem in earum largitione, & uſu exceſſum cohibere.

XXIV. Synodus Tridentina non tantum abuſus, qui in uſum Indulgentiarum ex Quæſtorum avaritia, & fraudibus irrepſerant, quorum occaſione inſigne hoc Indulgentiarum nomen ab Hæreticis blaſphemabatur, emendatos & correctos v luit; ſed inſuper „ in his concedendis *moderationem* juxta veterem, & probatam in Eccleſia conſuetudinem adhiberi cupit; ne nimia facilitate Eccleſiaſtica diſciplina enervetur " In Decreto *De Indulgentiis*.

☞ Notandum tamen eſt quod Patres Tridentini non ignorarent Epiſcoporum auctoritatem concedendi Indulgentias a tempore Concilii Lateranenſis ſub Innocentio III. anno 1215. reſtrictam fuiſſe ad *dies* 40. excepto ſolo die Conſecrationis Eccleſiæ, quo ipſis permittitur unius anni Indulgentiam concedere; quare non videtur, quod Patres in ſuo Decreto, tam reſpexerint ad Epiſcopos, quorum auctoritas intra moderatos terminos ſciebatur concluſa, quam ad Romanam Curiam, a qua non ea moderatio, quam Synodus exoptabat adhiberi, ſervabatur in his Indulgentiis concedendis.

Cum ergo Synodus velit *moderationem* in his concedendis juxta *veterem & probatam* in Eccleſia conſuetudinem adhiberi, nemo non intelligit, quanta in iis dandis moderatio ex mente Synodi etiam hodie ſit ſervanda; nam jam oſtenſum eſt, quam moderati fuerint Veteres in Indulgentiis diſpenſandis.

XXV. Hinc merito Synodus P. I. Cameracenſis tit. *De Indulgentiis*, præcipit, ut Parochi populum ſuum diligenter admoneant, ne circumforaneis quibuſdam, aut etiam impreſſis libellis temere fidem adhibeant, qui ex levioribus, variis, & ſuperſtitioſis cauſis exorbitantes Indulgentias pollicentur: cum Indulgentiæ non niſi ex piis, & rationabilibus cauſis concedi debeant.

De eadem re ſuos pios filios monitos voluit Synodus P. I. Mechlinienſis tit. *De Indulgentiis*, additque; *Potiſſimum*, *ſi promiſſiones contineat certorum effectuum*, *periculorum ſcilicet evitationem*, *a gladiis*, *a tormentis*, *ab aquis*, *a peſte*, *aut liberationem certam a purgatorio*; *quemadmodum & Miſſis quibuſdam*, *& precibus certo numero recitandis affixas*, *alicubi videre licet*.

XXVI. Quam conveniens, immo neceſſarium ſit, ut Parochi conformiter ad hæc Synodalia Decreta populum de his ſæpius moneant, haud difficulter agnoſcet, qui vel pauliſper reflectit ad omnes illos Confraternitatum circumforaneos libellos, refertos Indulgentiis pene quotidianis, iiſque vel plenariis, vel centenorum aut millium aliquot annorum, tam pro vivis, quam pro defunctis; idque leviſſimis ex cauſis, etiam frequenter cum promiſſione certæ liberationis ex purgatorio; vel non diſcedendi ex hac vita ſine confeſſione & pœnitentia i, aliiſve ſimilibus privilegiis: per quæ paſſim fideles procliviores ad illicita committenda, aut tardiores redduntur ad faciendos dignos fructus pœnitentiæ.

XXII. Ulterius cum certum ſit, juxta veterem & probatam conſuetudinem, Indulgentias jam pridem datas fuiſſe prout merita, & fervor Pœnitentium merebatur, Synodus Tridentina declarans Indulgentias juxta *veterem & probatam* conſuetudinem dandas eſſe, ſat inſinuat, Indulgentias eſſe concedendas cum ea moderatione, ut opera pœnitentiæ non negligantur: ne alias per Indulgentias *Diſciplina Eccleſiaſtica enervetur*. Unde merito dicit Chriſtianus Lupus in citata Diſſertatione *c.* 8. „ Pœnitentiales Presbyteri, qui tempore Indulgentiæ pro gravibus peccatis imponunt leves pœnitentias hallucinantur inſigniter, & peccatoribus plurimum nocent. Quo major eis pœnitentia imponitur, eo fiunt viciniores ſatisfactioni, & ad Indulgentiæ fructum aptiores.

XXVIII. Pro moderatione Indulgentiarum videtur jam pridem confecta Regula Cancellariæ, quæ erat 57. Innocentii VIII. nunc vero eſt 53. ſolita jam pridem his verbis exprimi: „ Item voluit, quod in litteris Indulgentiarum ponatur, quod ſi Eccleſiæ, ſeu Cappellæ vel alias aliqua Indulgentia fuerit *per ipſum* conceſſa, de qua inibi ſpecialis mentio facta non ſit, hujuſmodi litteris ſint nullæ.

Notat

Notat enim Alphonsus antiquus Regularum Cancellariæ Glossator, quia Papa, *si sibi fuisset facta mentio de alia Indulgentia, forte illam non dedisset, saltem non ita de facili.*

At si indulgentia aliqua data sit eidem Ecclesiæ a Prædecessoribus hujus Pontificis secundum Indulgentiam concedentis; credit Alphonsus, & post eum Joannes Choquier, & alii ab eo citati, litteras Indulgentiæ non esse nullas, licet prioris Indulgentiæ jam concessæ mentio *specialis* facta non sit, ob verba Regulæ *per ipsum*, quæ regulam restringere videntur ad Pontificem Indulgentiam *secundam* concedentem.

XXIX. At hodie in regula illa prout a summo Pontifice Innocentio XII. promulgata est, prædicta verba *per ipsum* non habentur, uti etiam notavit R. P. Hunoldus Pletenbergius in *Notitia Congregationum, & Tribunalium Curiæ Romanæ pag.* 468. Ideo forsan expuncta, ut major in Indulgentiis moderatio servetur; nec facile plures, etiam sub prætextu, quod a diversis Pontificibus indultæ sint, in eadem Ecclesia aut Cappella habeantur: atque ita aliquando paulatim perficeretur, quod aggressus fuerat Clemens VIII. de quo Baronius, relata antiqua Indulgentiarum moderata forma, ita scribit: „ Ad quam laudabilem antiquam „ formam S. D. N. Clemens VIII. non sine divino instinctu effusas nimis Indulgentiarum concessiones restringere aggressus „ est; fiunt enim potius remissiores vasta Indulgentiarum laxita- „ te Fideles ". Hæc ille ad annum 847.

XXX. Altera Regula Cancellariæ 54. habet: „ Item voluit „ idem D. N. quod litteræ super Indulgentiis non expediantur „ *adinstar*, nisi specificentur.

Adinstar, nimirum aliarum Indulgentiarum aliis Ecclesiis, locis aut personis concessarum, super quibus non vult Pontifex expediri litteras, nisi Indulgentiæ antea concessæ specificentur: tum ne nimium multiplicentur Indulgentiæ, tum ut præcaveantur fraudes, quæ facile in hujusmodi generalitate irrepunt.

XXXI. Clemens IX. anno 1669. instituit novam Congregationem Cardinalium, & aliorum Prælatorum „ cum facultate omne „ difficultatem, ac dubietatem in Indulgentiis emergentem, quæ „ ad fidei dogma non pertineat (circa graviora & difficiliora Ro- „ mano Pontifice prius consulto) expediendi. Abusus quoque, „ qui irrepsisse possent, judicii tamen forma plane postposita, „ corrigendi, & emendandi . . . Falsas, apocryphas, indiscretasque Indulgentias typis imprimi vetandi, impressas recognoscendi, & examinandi, & ubi Pontifici retulerit, ejus auctoritate rejiciendi . . . . Ac in Indulgentiis concedendis *moderationem* adhiberi, omniaque pie, sancte, & incorrupte fieri curandi ". In Constit. quæ incipit. *In ipsis* 36. in Bull. Rom.

CAPUT IV.

De abusu Quæstorum Eleemosynarum; eorum abolitione, & de quæstu in usu Indulgentiarum vitando.

1 *Quæstores unde dicti, & quo potissimum tempore cœperint?*
2 *Formula litterarum hujusmodi Quæstoribus dari solitarum.*
3 *Quæstores non admittendi nisi ostensis litteris, & juxta earum tenorem.*
4 *Quæ a Quæstoribus cavenda ex Decreto Concilii Lateranensis.*
5 *Quæstores subinde falsum Religionis habitum assumebant.*
6 *Referuntur multiplices illorum Quæstorum excessus.*
7 *Decretum Concilii Viennensis contra Quæstores.*
8 *Hoc Decretum effectum non habuit, & quare?*
9 *Quæstores a Joanne XXIII. missi in Belgium.*
10 *Quantiessent horum abusus tempore exortæ hæresis Lutheranæ?*
11 *Horribilem & infamem horum mercimoniam, & mala ex ea provenientia proponit Conventus Principum Germaniæ?*
12 *Decretum Synodi Tridentinæ, quo usus Quæstorum aboletur, & ratio hujus Decreti.*
13 *Omnes Indulgentiæ, pro quibus* manus adjutrices *essent porrigendæ, aut quæ quæstuandi dant facultatem, revocatæ.*
14 *Ecclesia noluit arceri omnem quæstum ab Indulgentiarum usu.*
15 *Indulgentiæ hodie per Episcopum adhibitis duobus de Capitulo publicari & recognosci debent.*
16 *Id obtinet in omnibus Indulgentiis, quæ locis quibuscumque, etiam exemptis, concessæ sunt.*
17 *Eleemosynæ & charitatis oblata sine ulla mercede colligenda, & a quibus?*
18 *Quid S. Carolus ad hunc effectum decreverit?*
19 *Monendus populus non esse necessariam pecuniæ dationem pro lucranda Indulgentia.*

I. „ Eleemosynaria Indulgentia post institutum ab Urbano „ II. sacrum bellum cœpit admodum frequentari „ (ait Christianus Lupus in Dissert. *De Peccatorum, & satisfactionum Indulgentiis cap.* 4.) „ Dari cœpit omnibus, qui sanctum „ illum Domini exercitum suis eleemosynis adjuvarent. Extendi „ item ad sustendanda pauperum hospitalia, reparandas Basilicas, „ aliasque causas similes. Et tam a Romano Pontifice, quam ab „ aliis Episcopis instituti sunt Prædicatores, qui per singula oppida & pagos adjuvarent Indulgentias suis concionibus, & pœnitentium oblationes colligerent. Et hos ista ætas titulavit „ *eleemosynarum Quæstores*, ac Prædicatores *quæstuarios*.

II. De his loquitur Concilium Lateranense IV. sub Innocentio III. in *cap.* 14. *tit. De Pœnit. & Remiss.* expressa ibidem formula litterarum Apostolicarum, quæ hujusmodi eleemosynarum Quæstoribus a Sede Apostolica dari consueverant; erat autem hæc: „ Quoniam(ut ait Apostolus *Rom. cap.* 14. *v.* 10.) *omnes „ stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum*: oportet nos diem messionis extremæ, misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod, reddente Domino, cum „ multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis, firmam spem, „ fiduciamque rectam tenentes: quoniam (teste Apostolo 2. Cor. „ cap 9. v 6.) *qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet* vitam æternam. Cum igitur ad sustentationem fratrum & egenorum ad „ tale confluentium hospitale, propriæ non suppetant facultates; „ universitatem vestram monemus & exhortamur in Domino „ atque in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus „ de bonis vobis a Deo collatis pias eleemosynas, & grata eis „ charitatis subsidia erogetis: ut per subventionem vestra ipsorum inopiæ consulatur, & vos per hæc bona & alia, quæ, „ Domino inspirante, feceritis, ad æterna possitis gaudia pervenire.

III. Forma autem idcirco imprimitur, ut ex illa Episcopi litteras falsas a veris discernere possent. Quidam enim, testante Concilio, se *alios mentiendo abusiones nonnullas in sua prædicatione proponebant.* Unde Quæstores admitti prohibet, nisi prius litteras *veras* exhibeant: *Et tunc præter id quod continebitur in ipsis litteris, nihil populo proponere permittantur.*

IV. Deinde addit: „ Qui autem ad quærendas eleemosynas de- „ stinantur, modesti sint, & discreti, nec in *tabernis*, aut in „ aliis locis *incongruis* hospitentur; nec *inutiles* faciant aut *sumptuosas* expensas, caventes omnino ne *falsæ* religionis habitum „ gestent.

V. Notanda sunt verba; *alios se mentiendo ne falsæ Religionis habitum gestent.* „ Quo populum in largas eleemosynas circumscriberent isti Parasiti assumebant Monasticum habitum: Simulabant Curios, & ex alienis peccatis vivebant Bacchanalia ": ait Lupus loco citato.

VI. De Quæstorum illorum excessibus in *Clem.* 2. *De Pœnit. & Remiss.* sub nomine Concilii Viennensis refertur; „ quod non „ sine multa temeritatis audacia, & deceptione multiplici animarum, Indulgentias populo motu suo proprio de facto concedant, super votis dispensent, a perjuris, homicidiis, & peccatis aliis sibi confitentes absolvant, male ablata & incerta „ (data sibi aliqua pecuniæ quantitate) remittant, tertiam, aut „ quartam partem de pœnitentiis injunctis relaxent, animas tres, „ vel plures parentum, vel amicorum illorum, qui eleemosynas „ eis conferunt, de Purgatorio (ut asserunt mendaciter) extrahant, & ad gaudia Paradisi perducant, benefactoribus locorum, quorum Quæstores existunt, remissionem plenariam peccatorum indulgeant, & aliqui ex ipsis eos a pœna, & a culpa „ (ut eorum verbis utamur) absolvant.

Hæc autem omnia, quemadmodum monet Concilium; ut *simplices decipiant; & aurum subtili vel fallaci potius ingenio extorqueant ab eisdem.*

VII. Hos omnes excessus cohibere studuit dictum Concilium, atque inter alia districte prohibuit, „ ne Quæstores aliqui (nisi „ Apostolicas, vel Diœcesani Episcopi litteras exhibuerint) quomodolibet admittantur, nec permittantur (cum solum ipsis „ competat Indulgentias sibi concessas insinuare populo, & charitativa postulare subsidia suppliciter ab eodem) ullatenus ipsi „ populo prædicare, nec aliud exponere, quam quod in litteris „ continebitur supradictis. Litteras quoque Apostolicas Diœcesani „ Episcopi (ne quid fraudis committi valeat per easdem) antequam admittant Quæstores ipsos, examinent diligenter.

VIII. At frustraneum & sine effectu fuit hoc Decretum. Hoc enim hominum genus ad quæstum unice intentum, simili repagulo cohiberi non potuit.

Nec soli quorumdam hinc inde Episcoporum, sed etiam Romanorum Pontificum Quæstores commiserunt gravissimos abusus inquit Christianus Lupus loco allegato.

IX Et quidem inter articulos contra Joannem XXIII. in Synodo Constantiensi allegatos erat hic ordine 23. „ Dominus Jo- „ anne Papa Nicolai Mercatori in Legatione existenti concessit, „ indulsit, & commisit, ut idem Nicolaus quibuscumque hominibus utriusque sexus ac quæ libitum voluntatis deputare posset „ Confessores. Et quod hujusmodi Confessores deputati absolvere „ possent a pœna, & a culpa, certis tamen pecuniis taxatis „ mediantibus. Quas quidem prætensas Indulgentias idem Mercator publicavit, & publicari fecit in certis locis, Civitatibus, & Villis, utpote Trajecti, Mechliniæ, Antuerpiæ, & alibi, de quibus maximas pecuniarum summas exhausit, & extorsit, Christi fideles fecundo, ac statum, & vitam totius Ecclesiæ Catholicæ enormiter scandalizando.

X. Quam horribilis esset Quæstorum illorum excessus tempore exortæ hæresis Lutheranæ, narrat Joachimus Camerarius de Bello Smalcaldico: „ Veniales proponebantur defunctorum animæ, quas „ licebat redimere certo soluto pretio, & peccatis suis quisque „ qualibuscumque hanc veniam impetrare poterat numerata pecunia quantum Institor petebat. Ac nummi collecti ab illis negotiatoribus insumebantur in varias voluptates, cum de Germanorum stolidorum opibus animo illi quieto delicatissime vive- „ rent. Hæc autem mercatura vocabatur venia peccatorum.

XI. Has Quæstorum nundinationes sub idem pene tempus exposuit Conventus Noriembergensis (*a*) in sua ad Hadrianum VI. Legatione; asseritque, quod hi Indulgentiarum Buccinatores „ Laudes suis mercibus ocelnerent; miras & inauditas condonari „ per emptitias has condonationes, nedum noxas præteritas, aut „ futuras viventium; sed & defunctorum vita, existentium in purgatorio igne, modo muneretur aliquid, modo tinniat dextra. „ Post hæc, quid ex hac mercimonia natum sit oriri subdit. „ Atque his mercedum nundinationibus, simul & spoliata est ære „ Germania, & Christi pietas extincta, quando quilibet pro pretii,

(*a*) Conventus iste habitus est an. 1522. de quo vide Morinum cap. 22.

tii, quod in has merces expenderat; modo, peccandi impunitatem pollicebatur. Quod enim malorum amplius jam horrebunt mortales, quando sibi peccandi licentiam ac impunitatem, nedum in vita, sed & post obitum, ære liceat incommodico, comparari posse a nundinatoribus illis Indulgentiariis, semel persuasum habent? Maxime Germani, quibus hos veræ pietatis fucos, sua religionis persona, nihil non persuaderi difficile est, ut ingenio plane ad pietatem credulo est Germania.

XII. Cumque Patribus Tridentinis hi Quæstorum excessus nimis quam noti essent; atque ab ipsis materiam hæresi Lutheranæ præbitam esse scirent; ipsisque sat persuasum esset, a diversis Conciliis adversus horum abusus adhibita remedia fuisse frustranea; eorumque malitiam & fraudem, ita quotidie magno Fidelium omnium scandalo & querela excrescere, ut de eorum emendatione nulla spes amplius relicta videretur, unanimi consensu decretum est; „ ut posthac in quibuscumque Christianæ religionis locis eorum nomen, atque usus penitus aboleatur; nec ad officium huiusmodi exercendum ullatenus admittantur non obstantibus privilegiis, Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, piis locis, & quibusvis, cujuscumque gradus, status, & dignitatis personis, concessis, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus „. *Sess.* 21. *cap.* 9. *De Reformat.*

XIII. Cum non obstante hoc Concilii Decreto, nonnulli prætextu Indulgentiarum certis Ecclesiis, Hospitalibus & Monasteriis per Romanos Pontifices concessarum, lucrum ex illis quærere pergerent, Pius V. „ omnes & singulas Indulgentias etiam perpetuas, & peccatorum remissiones quibuscunque Ecclesiis, Hospitalibus, Monasteriis Confraternitatibus aliisve piis locis etiam per ipsum aliosve Romanos Pontifices, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis clausulis & Decretis, etiam motu proprio & ex certa scientia, ac ex quibusvis etiam urgentissimis causis, etiam causa redemptionis captivorum, & alias quomodolibet concessas; pro quibus *manus sunt porrigendæ adjutrices*, & quæ *quæstuandi* facultatem quomodolibet continent, auctoritate Apostolica perpetuo revocavit, cassavit, & annullavit, ac viribus vacuavit “. Constit. quæ incipit, *Etsi Dominici* 30. in Bull. Romano. Est & alia ejusdem Pontificis Constitutio, quæ incipit, *Quam plenum* 99. in Bull. Romano, qua similem abusum in quibusdam Hispaniarum Ecclesiis adhuc vigentem reprobat.

XIV. Ex Decreto Concilii, & hisce Pontificiis Constitutionibus non obscurum est præcipuum Ecclesiæ in abrogatione Questorum scopum fuisse, omnem quæstum ab Indulgentiarum usu arcere; „ ut tandem cælestes hos Ecclesiæ thesauros (indulgentiarum) non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri omnes vere intelligant “: ut in citato Decreto loquitur Synodus Tridentina.

XV. Ut autem fidelius dispensentur, mandat: „ Indulgentias, aut alias spirituales gratias deinceps per Ordinarias locorum, adhibitis duobus de Capitulo, debitis temporibus publicandas esse.

Synodus P. II. Mechliniensis tit. 6. expresso hoc Tridentino Decreto, addit: „ quod ab eis (Episcopis) erit *diligenter* observandum, *summa* in illis indulgentiis recognoscendi adhibita *diligentia*.

XVI. Sanctus Carolus in Concilio Mediol. V. *part.* 1. *tit. De indulgentiis*, conformiter ad citatum Tridentini Decretum declaravit: „ Ne cuivis Rectori Ecclesiæ etiam *exemptæ* quovis modo, neque ulli ordini Regularium*, neque cuiquam scholæ, confratriæ, etiam Rosarii, & Cruce signatorum, locive pii Collegio, prætextu, causave vel privilegiorum etiam antiquorum, vel indulgentiarum, quas sibi quovis modo concessas, etiam instar Ecclesiarum, locorumque piorum, confratriarumve Urbis Romæ habet, liceat illas ipsas in suis Ecclesiis promulgare; sed, ut Decreto Tridentino cavetur, per Episcopum adhibitis duobus de Capitulo, illæ quotannis publicentur, atque evulgentur.

Si hoc exatum examen previe ad publicationem Indulgentiarum ubique ab Episcopis institueretur, spes esset, majorem futuram in earum publicatione moderationem, atque illæ exorbitantes quæ in multis Confraternitatum libellis, multisque Ecclesiis proponuntur, rescinderentur.

XVII. Addit insuper Synodus Tridentina eodem hoc Decreto: „ Quibus (Episcopis adjunctis duobus de Capitulo) etiam eleemosynas atque oblata sibi charitatis subsidia, nulla prorsus mercede accepta, fideliter colligendi facultas datur.

XVIII. Hoc Decretum innovavit Sanctus Carolus in Concilio Mediolanensi V. loco supra citato; ac una omnem quæstus faciendi speciem in hac materia remotam cupiens, cavit „: Ne Indulgentiarum litteræ, inscriptionesve earum nomine exaratæ, eo loco, ubi *capsa* ad *eleemosynam colligendam* apparata est, etiam extra Ecclesiam proponantur, affiganturve, sed vel in in altari maiori, vel in alio, ubi Indulgentiæ causa, statio, oratiove constituta est.

XIX. Deinde addit: „ Ac proinde statis iis diebus Episcopus Indulgentiam promulgandam decreverit, cum fideles ad eleemosynam Ecclesiæ, locove pio tribuendam, ubi illius Indulgentiæ celebritas agitur, Parochus, Concionatorve excitabit, doceat simul diligenter, ejus consequendæ causa non esse necessario prestitutam eleemosynæ largitionem: ut cælestem eum Ecclesiæ thesaurum, spiritualique munera exponi omnes intelligant, non ad quæstum, sed ad peccatum satisfactionem, & ad pietatis exercitationem. Si vero aliquando Episcopi concessu capsa, in quam eleemosyna fidelium conjiciatur, palam ponatur, intus in Ecclesia loco longe ab altari, ubi Indulgentiæ statio agitur, decore collocetur.

CAPUT V.

De Jubileo.

1 *Primus hujus formulæ Indulgentialis Auctor creditur Bonifacius VIII.*
2 *Formula Indulgentialis ex præscripto Bonifacii.*
3 *Conditiones pro lucranda Indulgentia a Bonifacio requisitæ.*
4 *Qui plus participent, & quid per* plenissimam *Indulgentiam intelligatur?*
5 *Bonifacius VIII. non concessit Indulgentiam nisi* personaliter *Basilicas Apostolorum visitantibus.*
6 *Annum Jubilæi Clemens VI. contraxit ad annum quinquagesimum.*
7 *Clemens in sua Bulla Indulgentiæ adstruit thesaurum Indulgentiarum.*
8 *Cui thesauri hujus dispensatio a Christo credita sit, explicat.*
9 *Rationes contracti Jubilæi ad annum quinquagesimum.*
10 *Extensa Indulgentia a Clemente ad aliquos* personaliter *non visitantes Basilicas.*
11 *Quanta hominum multitudo ad lucrandas Indulgentias Romam perrexerit.*
12 *Annum Jubilæi rursus contraxit Urbanus VI. ad annum trigesimum tertium, & indixit.*
13 *Bonifacius IX. successor Urbani Jubilæum ab Urbano indictum celebravit, sed plures illud non agnoverunt, & quare?*
14 *Romana Ecclesia reductionem Urbani VI. non admisit.*
15 *Sixtus IV. reductionem Pauli II. Jubilæi ad annum 25. probavit, & illo anno omnes alias Indulgentias suspendit.*
16 *Quomodo Bonifacius IX. Indulgentias Jubilæi etiam ad alias Ecclesias extenderit, & quare hæ Indulgentiæ a nonnullis parum æstimarentur?*
17 *Sub medium sæculi XV. Indulgentia hæc nondum generaliter omnibus Ecclesiis communicabatur.*
18 *Primus extensionem fecisse legitur ad omnes Ecclesias Paulus II.*
19 *Sub medium sæculi XV. nondum Confessariis facultas absolvendi a* reservatis, *aut commutandi* vota *per Bullam Jubilæi data.*
20 *Usque ad sæculum XVI. Jubilæum non dabatur aliis Ecclesiis, nisi anno Jubilæi Romæ absoluto.*
21 *Sixtus V. primus videtur Jubilæum extra annum sequentem annum Jubilæi Romani dedisse, & quomodo subsequentes eum secuti?*
22 *Conditiones in hodierna Jubilæi forma præscriptæ.*
23 *Populus a Parocho instruendus quomodo hæ conditiones implendæ.*
24 *Datur libera electio Confessarii approbati, idque cum facultate absolvendi a reservatis, & vota commutandi.*

I. FAMOSA admodum Indulgentiæ species est, quæ *Jubilæum* vocari solet; eaque omnium largissima æstimatur.

Hujus Indulgentialis formulæ monumentum hactenus non reperitur antiquius Constitutione Bonifacii VIII. quæ refertur in Extravagante *Antiquorum*, *De Pœnitentiis & Remiss. in Communibus*.

Dicit quidem Pontifex in hac Constitutione: „ Antiquorum habet fida relatio, quod accedentibus ad venerabilem Basilicam Principis Apostolorum de Urbe, concessæ sunt magnæ remissiones & Indulgentiæ peccatorum „: sed quia harum Indulgentiarum olim concessarum non reperitur authenticum & sufficiens testimonium, hactenus hic Pontifex Bonifacius VIII. habetur primus hujus Indulgentialis formulæ promulgator.

II. In hac Constitutione Bonif. VIII. ait: *Nos de Omnipotentis Dei misericordia, & eorumdem Apostolorum ejus (Petri & Pauli) meritis & auctoritate confisi, de Fratrum nostrorum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, omnibus in præsenti anno millesimo trecentesimo a festo Nativitatis Domini nostri Jesu Christi præterito proxime inchoato, & in quolibet anno centesimo secuturo ad Basilicas ipsas accedentibus reverenter, vere pœnitentibus & confessis, vel qui vere pœnitebunt, & confitebuntur in hujusmodi præsenti & quolibet centesimo secuturo annis, non solum plenam; & largiorem, immo plenissimam omnium suorum concedemus & concedimus veniam peccatorum.*

III. Post hæc, conditiones lucrandæ Indulgentiæ exprimit his verbis: *Statuentes, & qui voluerint hujusmodi Indulgentiæ a nobis concessæ fieri participes: si fuerint Romani, ad minus, triginta diebus continuis seu interpolatis, & saltem semel in die: Si vero peregrini fuerint aut forenses, simili modo diebus 15. ad Basilicas easdem accedant.* Romanos ad 30. peregrinos ad 15. visitationis dies adstrinxit: quod nempe ad Urbem laboriosa peregrinatio sit in partem satisfactionis computanda.

IV. Hoc deinde monet; Unusquisque tamen plus *merebitur, & Indulgentiam efficacius consequeretur, qui Basilicas ipsas amplius & devotius frequentabit.*

Dum ergo dixit, se non *plenam*, aut *largiorem* duntaxat, sed *plenissimam* Indulgentiam dare; idem est, ac si dixisset, omnem *possibilem*; atque unumquemque eo amplius de ea percepturum, quo se magis per devotam Basilicarum visitationem ad lucrandam Indulgentiam præparaverit.

Antiquus Glossographus quærens, *quomodo ista se compatiantur, Plenam, largiorem, & plenissimam.* Respondet: „ Dico Papam interpretatum fuisse in Consistorio, me præsente, hanc Indulgentiam adeo plenam prout Clavium potestas se extendit.

V. Hanc Indulgentiam Bonifacius VIII. iis solis concessit, qui recurrente *centesimo* anno *personaliter* ipsas Basilicas Principis Apostolorum reverenter & devote visitarent, nulla alterius Basilicæ, aut *absentium*, qui ipsum iter suscipere, aut perficere non possent, facta mentione.

VI. Nec-

VI. Necdum a prima Indulgentia Bonifaciana anni quinquaginta erant elapsi, cum Clemens VI. ad instantiam & supplicationem Romanorum, qui de hac re ad eum nuntios miserant, mutaverit magnum Jubilæum de anno quinquagesimo in quinquagesimum, quod Bonifacius VIII. voluerat esse de centesimo in centesimum; atque ita Clemens VI. anno 1350. voluit esse Jubilæum; cum juxta Constitutionem Bonifacii annus Jubilæus tantum recurrisset anno 1400. voluitque Clemens VI. ut imposterum de quinquagesimo in quinquagesimum annus Jubilæus semper recurreret.

Extat diploma hujus Jubilæi in *Extrav. Unigenitus De Pœnit. & Remiss. in Communib.*

VII. In hac ante omnia fuse ostenditur, Ecclesiæ relictum esse thesaurum ex meritis Christi constantem; *Ad cujus quidem* thesauri *comulum beatæ Dei Genitricis, omnium Electorum a primo Justo usque ad ultimum merita adminiculum præstare noscuntur.*

VIII. Deinde dicit, quod Christus *hunc thesaurum non in sudario repositum; non in agro absconditum, sed per Beatum Petrum cœli Clavigerum, ejusque Successores suos in terris Vicarios commisit Fidelibus salubriter dispensandum, & propriis, & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter quam specialiter (prout cum Deo expedire cognoscerent) vere pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum.*

IX. His expositis, adducit rationes contracti temporis indicendi *Jubilæi*. Primo, quod Jubilæum Judaicum non quovis anno centesimo duntaxat, sed quovis *quinquagesimo* recurreret; ipsumque fuisse imaginem *Jubilæi* Christiani.

Secundo, quod „ numerus *quinquagenarius* in Testamento veteri ex Legis datione, in Novo ex visibili Spiritus Sancti in Discipulos missione, per quem datur remissio peccatorum, singulariter honoratur.

Tertio, quod vellet, „ quamplurimos ejusmodi Indulgentiæ fore participes, cum pauci multorum respectu propter vitæ hominum brevitatem valeant ad annum centesimum pervenire.

X. Præterquam quod Jubilæum ad annum quinquagesimum reduxerit Clemens VI. addidit insuper; *ut it etiam, qui pro ea consequenda ad easdem Basilicas & Ecclesiam accedent, at post iter arreptum* impediti legitime, *quominus ad urbem illo anno valeant pervenire, aut in via, vel prætaxato numero dierum non completo, in urbe decesserint, vere pœnitentes & confessi, eamdem Indulgentiam consequantur. Atque ita rursus hoc titulo Indulgentiam Bonifacii extendit, qui iis tantum qui* personaliter, *& quidem præfinito numero dierum, Basilicas Apostolorum visitassent Indulgentiam concesserat.*

XI. De hac Clementis liberalitate agens magnum Chronicum Belgii, scribit: *Anno illo Jubilæo a Clemente VI. instituto & publicato per totam Christianitatem, innumerabilis populus utriusque sexus turmatim Romam perrexit pro Indulgentiis impetrandis. Cujus tanta fuit multitudo, sicut quidam ex peregrinantibus narravit, ut* quotidie *infra dictum annum 5000. peregrinorum intrantes & exeuntes Romæ computarentur*, Hæc ibi.

XII. Rursus anno quinquagesimo a celebratione Jubilæi nondum expleto Urbanus VI. (a quo famosum ac diuturnum schisma Avenionense incepit) tempus Jubilæi contraxit ad annum trigesimum tertium; ita enim de eo scribit Theodoricus A Niem *lib. 1. De Schismate, cap. 88. Urbanus ultimo anno Pontificatus annum Jubilæi abbreviavit, scilicet ad singulos triginta tres annos, & constituit quod tunc anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo octavo in festo Natalis Domini inciperet annus Jubilæus in Urbe, & duraret per annum inclusive. Prout & factum fuit. Sed ipse Urbanus illum non vidit: Quia prius ab hac luce migravit. Et innumerabiles peregrini toto illo anno, postquam incepit Jubilæus, præsertim de Alemannia, Hungaria, Polonia, Bohemia, Anglia, & aliis Regnis ac Provinciis, quæ fuerunt de obedientia Urbani, ad Urbem venerunt? Unde & maxima offertoria Ecclesiis & Basilicis Urbis per visitatores data fuerunt, sed residuum, & major pars ad manus Bonifacii IX. & quorumdam aliorum devenit.*

XIII. Idipsum quoque refertur in magno Chronico Belgii, *pag.* 300. additque de Bonifacio IX Successore Urbani VI. *Anno Pontificatus Bonifacii primo, juxta ordinationem Domini Urbani Papæ VI. & ex hujus approbatione, plurimi qui obedientiam Bonifacio præstabant, pro Indulgentiis anni Jubilæi consequendis de universis mundi partibus ad Urbem Romanam confluxerunt. Illi vero, qui de Regno Franciæ erant, & alii ejus obedientiam repudiantes, hoc anno pro hujusmodi Indulgentiis Romam non venerunt, sed juxta primam ordinationem Clementis VI. anno Domini millesimo quadringentesimo, in maxima multitudine pro eisdem Indulgentiis obtinendis Romam venientes Limina Sanctorum visitabant.*

Grassabatur enim eo tempore schisma; sedentibus duobus, qui se pro Pontifice gererent: altero Romæ scilicet Bonifacio IX. altero Avenione in Gallia Petro de Luna, qui dicebatur Benedictus XIII. huncque ut solum legitimum Pontificem Galli & alii nonnulli agnoscebant; atque Urbanum & Bonifacium pro intrusis Pontificibus habebant; ideoque alteratum ab ipsis Jubilæum non agnoscebatur.

XIV. *Quin & post Concilium Constantiense, & extinctum schisma, etiam Romana Ecclesia abjecit illam Urbani novitatem, rediitque ad Decretum Clementis VI. Et ita fuit usque ad Paulum II. qui Jubilæi Indulgentias esse voluit quovis anno vigesimo quinto. Hæc Lupus loco citato.*

XV. Reductionem a Paulo II. factam firmavit Sixtus IV. cujus Constitutio refertur in *Extrav. Quemadmodum, De Pœnit. & Remiss. in Communib.* atque una omnes quascumque Indulgentias etiam plenarias adinstar Jubilæi quibuscumque Ecclesiis aut locis extra Urbem, & sub quacumque forma a Sede Apostolica non concessas, durante anno Jubilæo suspensas esse voluit, nec interim alicui suffragari. Et ita etiamnum hodie vivimus.

XVI. Verum Bonifacius IX. non tantum probavit reductionem Jubilæi ad annum trigesimum tertium factam per Urbanum VI. sed insuper anno Jubilæi Romæ absoluto, easdem Indulgentias per modum Jubilæi ad alias civitates extendit, de quo in citato Chronico Belgii hæc leguntur *pag.* 333. *Postquam annus Jubilæus juxta Constitutionem Urbani, & approbationem istius Bonifacii transiit, Dominus Bonifacius unum annum sub anni Jubilæi urbis Romæ Indulgentiarum forma, Coloniensi civitati concessit. Ita ut venientes Coloniam, vel ibidem habitantes, isto anno mediante visitantes certas Ecclesias ad hoc directas cum oblationibus suis, possent consequi Indulgentias, quæ visitantibus urbem Romanam in anno Jubilæo concessæ erant, videlicet plenissimam remissionem omnium peccatorum. Quo anno elapso, similis annus ab eodem Bonifacio sub eadem forma concessus est civitati Magdeburgensi. Et ad utrumque hanc civitatem missus est Collector Papæ, qui certam partem recepit oblationum. Deinde Indulgentias similes concessit visitantibus alias nonnullas civitates Germaniæ ad certot menses. Unde in Misnia, & Praga ex hujusmodi concessione concursus magnus populorum fuit. Deinde idem concessit multis locis Alemanniæ, ut visitantes certas istorum locorum Ecclesias consequerentur Indulgentias similes, quæ erant quondam concessæ tali privilegio concessionis exprimebantur. De quibus locis, vel Ecclesiis fama vulgaris erat, quod ea vel eas visitantibus concessæ olim essent a Sede Apostolica Indulgentiæ plenissimæ. Prædictæ vero Indulgentiæ non solum concedebantur in locis insignibus, sed in villis etiam non muratis, & in Monasteriis vel Ecclesiis sitis in campis. Et in omnibus privilegiis concessionum prædictarum ponebatur clausula:* Porrigentibus manus adjutrices. *Ita ut hujusmodi Indulgentias, nisi qui ipsis locis, vel Ecclesiis manum porrigeret adjutricem, nemo consequi posse videretur.*

Subjicit denique auctor: „ Unde quidam concessiones hujusmodi non magni faciebant, ut quas lucro magis, quam ex zelo, tum institutas a Papa suspicabantur.

Illud equidem constat nullum extare vestigium extensionis hujus Indulgentiæ sive Jubilæi ad alias civitates ante Bonifacium IX. unde & communiter ipse hujus extensionis auctor putatur.

XVII. *In citato Belgii Chronico pag.* 380. *legitur, Anno* 1450. *sedente Nicolao V. fuit annus Jubilæus Romæ, & magnus populus ex omni natione perrexit Romam pro Indulgentiis.*

Deinde paucis interjectis prosequitur: „ Anno sequenti Dominus Nicolaus Papa ad instantiam illustris Ducis Burgundiæ Philippi, unum annum, sub anni Jubilæi urbis Romæ Indulgentiarum forma, concessit oppido Mechliniensi, ita ut venientes Mechliniam, vel ibidem habitantes, si illo anno durante certas Ecclesias ad hoc decretas cum oblationibus suis visitarent, consequi Indulgentias omnium peccatorum possent.

Ex his discimus, quod Nicolai V. tempore (idest sub medium sæculi XV.) „ Jubilæa Indulgentia necdum ad omnes civitates, oppida, & pagos extenderetur sequenti anno, sed duntaxat ad unam Regni aut Provinciæ civitatem, & quidem ad preces Regias, ac de singulari gratia “: uti recte reflectit Lupus loco allegato, *pag* 652.

XVIII. Hanc generalem ad omnes Ecclesias extensionem primus fecisse creditur Paulus II. ann. 1464. ad Pontificatum assumptus, qui ad Indulgentias & Gratias dandas facillimus esse cœpit; adeo ut videns ex nimia sua facilitate pœnitentialem disciplinam non parum lædi, suam liberalitatem moderari debuerit per Constitutionem, quæ refertur in *Extrv.* 3. *De Pœnit. & Remiss. in Comm.*

XIX. Refert præterea Belgici Chronici Compilator, *p.* 380. & sequenti; quod sub dicto Nicolao V. eodem anno 1451. venerit in Alemanniam tamquam Papæ Legatus Nicolaus Cusanus Cardinalis; atque omnibus, qui in terminis suæ legationis habitabant, postquam ad ipsos pervenerat, vere contritis & confessis, & qui ad cistas in diversis Alemanniæ Ecclesiis de consilio suo & loci Episcoporum ordinatis certam pecuniæ summam juxta bonorum suorum facultatem voluntarie in pios patriæ illius usus mox convertendam contribuerunt, concesserit *Jubilæum*, id est, plenam omnium peccatorum remissionem . . . . . . *Ut autem omnem Clerum, & devotum populum suæ Legationis redderet aptum ad hujusmodi Indulgentias promerendas, certos Confessores in civitatibus constituit, qui sine pecunia, auctoritate Sedis Apostolicæ, etiam in casibus* reservatis *confitentes absolverent, dicens, non esse absolutos, nec Jubilæi gratiam promereri, qui suis Confessoribus contra mandatum dare quidquam præsumerent.*

Hinc colligitur, nec tempore Cardinalis Cusani litteris Jubilæi insertam fuisse hodiernam clasulam, qua omnibus Confessariis fit facultas absolvendi a casibus reservatis, & commutandi vota, paucis exceptis.

Quæ omnia evincunt, etiam in hac Indulgentiarum specie locum habere, quod capite præcedentis notavimus, nimirum, in concedendis Indulgentiis posteriores Pontifices longe fuisse liberaliores.

XX. Hactenus tamen nullus Pontificum Jubilæi Indulgentiam ad alias Ecclesias extenderat, nisi tantum in anno, qui sequebatur immediate annum Jubilæi Romæ absolutum; ut qui Romæ Indulgentias lucrati non essent, ex speciali gratia eas in suis Ecclesiis lucrari possent: neque nota erat alia indictio generalis Jubilæi ex quacumque causa.

XXI. Primus, qui Jubilæum indixit initio suæ assumptionis ad implorandum Dei auxilium pro bono regimine Reipublicæ Christianæ, videtur fuisse Sixtus V. qui mox a sua ad Pontificatum assumptione, Bullam Jubilæi publicavit; extatque in Bullario Romano *tom.* 2. *pag.* 490. neque alia anterior hujusmodi Jubilæi indictio in Bullario occurrit, monetque simpliciter Ange-

jus Cherubinus Bullarii Collector; *Similem indictionem omnes fere Pontifices promulgare solent, eas tamen præterii, hac duntaxat pro exemplo retenta, & alia addita Pauli V.* Quibus haud obscure innuit, hanc indictionem a Sixto V. primum factam, a sequentibus Pontificibus in exemplum sumptam esse.

Nec tantum in initio Pontificatus ad implorandum divinum auxilium; sed etiam aliis ex causis subsequentes Pontifices generale Jubilæum indixerunt; uti & modernus Pontifex Innocentius XII. iterato publicavit, & ad omnes Ecclesias misit.

XXII. Forma ac conditiones Jubilæi in Bulla Sixti V. expressæ, eædem sunt, quæ hodie in Bullis Jubilæi exprimi solent, ut vel inde quoque verisimile sit, ipsum primum subsequentibus Pontificibus exemplum dedisse. In primis assignantur duæ hebdomadæ, in quarum altera conditiones requisitæ impleri debent; nimirum ut quis intra hebdomadam illam tribus diebus jejunet, eleemosynam, quantum pro sua facultate visum fuerit, in pauperes eroget; atque unam ut minus Ecclesiam ex designatis ab Ordinario visitet; atque ibidem oret, ad finem in Bulla expressum; peccata sua omnia humiliter & contrito corde confiteatur, & Eucharistiam devote accipiat.

XXIII. Circa modum & rationem hæc fructuose adimplendi, populus a Parochis, occasione occurrente, rite instruendus est; atque eum in finem Parochis conducere poterunt litteræ Pastorales, quas Sanctus Carolus scripsit, & emisit occasione Jubilæi concessi a Gregorio XIII. Ecclesiæ Mediolanensi anno 1576. postquam scilicet anno præcedenti, qui erat *annus* 25. jam pro tertia vice sæculo illo recurrens, annus *Jubilæus Romæ* erat absolutus. Nec enim adhuc hactenus Indulgentiæ Jubilæi alio tempore aliis Ecclesiis fuerant concessæ. Extant hæ litteræ in actis Ecclesiæ Mediolanensis, *pag.* 936.

XXIV. Adhæc ut fideles ad prædicta omnia peragenda magis idonei efficiantur, conceditur omnibus Fidelibus, ut possint hac vice, vigore Jubilæi eligere Confessarium, sive sæcularem, sive regularem ab Ordinario approbatum, qui audita ejus Confessione, possit eum a quibuscumque criminibus, quacumque ratione reservatis, ac etiam a sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis per eum quomodolibet incursis, injuncta ei pro culpæ modo pœnitentia salutari, absolvere in foro conscientiæ duntaxat: at quæcumque per eum emissa vota (præterquam castitatis & Religionis) in alia pietatis opera commutare valeat.

Plures occasione hujus potestatis Confessariis factæ quæstiones, præsertim apud Theologos Scholasticos moventur; quarum decisio ibidem videri poterit.

CAPUT VI.

De Bullis ad consequendam Jubilæi indulgentiam concessis a Bonifacio VIII. & Clemente VI.

1 *Discutitur origo formulæ indulgentialis.*
2 *Momentum de illius origine a Bonifacio allatum non bene convenit cum historia Jubilæi.*
3 *Hæc historia refertur.*
4 *Ineunte anno 1300. circa valorem indulgentiæ, quæ anno quolibet centesimo conferri debebat, nihil adhuc fuerat determinatum.*
5 *Promulgata Bulla* Antiquorum *die 22. Februarii 1300. incredibilis hominum multitudo Romam fluxit.*
6 *Discutitur quid de antiquitate indulgentiæ centesimi anni in ea Bulla fuerit insinuatum.*
7 *Infirmum videtur testimonium, quo Bonifacius VIII. nititur.*
8 *Ipse non meminit Jubilæi Judaici sed Clemens VI.*
9 *Clemens Moysis æmulus Jubilæum ad ann. 50. reduxit.*
10 *Ad preces populi Romani facta est illa mutatio.*
11 *Inde nomen Jubilæi datum indulgentiæ plenariæ anni quinquagesimi in Ecclesia.*
12 *De Thesauro indulgentiali, cujus meminit Clemens VI. nihil certi ex antiquitate habetur.*
13 *Sententia Veronii Jesuitæ refertur.*
14 *Primitus Episcopis relicta est integra indulgentiarum concessio.*
15 *Vigilius Papa a Theodeberto Rege consultus favet huic Episcoporum juri.*

☞ I. HIs, quæ de Indulgentia Jubilæi jam dicta sunt, quædam addere non erit supervacaneum. Observatum est hujus Indulgentialis formulæ auctorem esse Bonifacium VIII. quantumvis in sua Bulla asserere non dubitet, quod „ *Antiquorum habeat* „ *fida relatio*, quod accedentibus ad honorabilem Basili„ cam Principis Apostolorum de Urbe concessæ sint magnæ re„ missiones, & indulgentiæ peccatorum.

II. Verum quam infirma fuerit hæc, de qua loquitur, *Antiquorum fida relatio*, cujus auctoritate hanc indulgentialem formulam tanquam *Antiquitati* notam promulgavit, & a novitate vindicare voluit Bonifacius, intelligitur ex Historia institutæ hujus indulgentialis formulæ descripta per Jacobum Cardinalem sancti Georgii ad *velum aureum*, qui eo tempore Romæ præsens erat.

III. Scribit hic, quod *finiente sæculo XIII. & in stante sæculo XIV. idest anno trecentesimo supra millesimum increbuerit in Urbe Romana rumor, qui pollicebatur*, tantam fore ejus anni vim, *ut ad Basilicam Principis Apostolorum Petri pergentes, omnium plenissimam peccatorum lutionem sortirentur.*

Hujus rumoris conscius factus Pontifex Bonifacius VIII. vetustorum evolvi librorum monumenta edixit, sed in his nihil ejus quod quærebatur, inventum.

Interim advenit prima dies anni hujus trecentesimi supra millesimum, nihilque præter solitum decurrente die illo visitur; at demum sub mediam noctem, seu ut loquitur Historicus, ad mediæ fere noctis intempestæ silentium, ipsi Romani ad sacram Basilicam beati Petri frequentes properant; oppressi altaria stipant, alternatimque se, ut vix accedere fas esset, impediunt, quasi ea brevi finienda die expirare, gratiam vel majorem autumarent.

„ His actis initiis (ait Historicus) in dies civium exterorum„ que fides, & peregrinatio augeri cœpit, quibusdam prima cen„ tesimi die omnium culparum sordes deleri asserentibus, cæteris „ annorum indulgentiam fore, sicque fere usque ad trimestre „ tempus similiter die, qua toti orbi venerabili revelatur *effigies* „ vulgo *Sudarium*, seu *Veronica*, (quæ incidit in Dominicam „ post Epiphaniam) longe plus solito compactis turbis conveni„ rent, utrumque dubii sperantes erant.

Itaque usque ad hunc diem *dubii hærebant*, etiam Romani circa centesimi anni indulgentiam. Interim Pontifex Bonifacius VIII. „ ut erat ingenio vigilans, refertusque solertia, conserva„ bat hæc omnia, conferens in corde suo: suoque more præsen„ tia, dum haud prohibebat, frequentiam acceptam conjiciebat, „ venientiumque firmabat votum.

IV. Itaque hactenus Pontifex circa hujus indulgentiæ valorem nihil determinaverat, eo quod in vetustorum librorum monumentis nihil de hac indulgentia *Jubilæi* reperisset, interim tamen devotioni populi favebat.

Pontifice autem sic dubio hærente, & populi Romani devotionem, & exterorum advenientium votum fovere desiderante, accessit tandem „ vivus præteritorum testis, qui (inquit Histori„ cus) peregrinationis suæ centum & septem asseverans annos „ (multis eodem Præsule Bonifacio VIII. coram adscitis) ad„ strueret meminisse Patrem alio centesimo anno Romæ, quo„ usque, quem secum detulit agricola, suffecit victus, ob Indul„ gentiam moratum, sese admonuisse ut si quod non putaret, „ advenisset futuro centesimo anno, Romæ nequaquam puer ad„ esse pigritaret, nobisque idem sciscitantibus intulit unaquaque „ ejusdem anni die illi centum annorum Indulgentiam lucrifieri „ posse, ob quam peregrinaturus accesserat.

Si fides huic testi esset, sola *centum annorum Indulgentia* anno centesimo promissa fuerat: „ At eodem Historico teste, Romæ „ plenissime culpas dilui apud Gallos vulgatum, tanti ævi duos „ adhuc testes Diœcesis Bellovacensis, pluresque alios Italici soli „ superesse, qui meminissent, nobis assertum.

His factis informationibus, Pontifex convocavit Collegium Cardinalium, atque de eorum consilio, confecta fuit famosa illa Bulla, quæ incipit *Antiquorum*, relata inter Extravagantes communes, citata est superius *cap.* 5.

V. Publicata fuit hæc Bulla Romæ in festo Cathedræ sancti Petri Antiochiæ 22. Februarii 1300. atque summo plausu a Romanis recepta.

Incredibilem porro hominum multitudinem non modo ex Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica, sed & ex Galliis, Hispania, Anglia, Germania, Hungaria concurrisse, nec solum juvenes ac vegetæ ætatis, sed etiam septuagenarios, & infirmos, qui lecticis deferebantur, confluisse scribit dictus Cardinalis.

Tradit his conformia Joannes Villanus Florentinus *lib.* 8. *c.* 36. additque, tantam fidelium multitudinem Romam convenisse, ut præter Romanos ducenta peregrinorum millia in urbe viderit, quibus omnia necessaria abunde suppeditabantur.

Hæc fusius narrat Odoricus Raynaldus ad annum 1300. qui & addit ex Annalium Colmariensium Scriptore, quod tantus fuit factus concursus Romam, *ut sæpius una dies egressi sint triginta millia hominum, pariterque ingressi.*

VI. In hac Bulla asserit Bonifacius VIII. quod Antiquorum *habeat* fida relatio, *quod accedentibus ad honorabilem Basilicam Apostolorum de urbe, concessæ sint magnæ remissiones, & indulgentiæ peccatorum.*

Nequaquam obscurum est eam *Antiquorum fidam relationem* referri ad relationem eorum peregrinorum excedentium ætatem centum annorum, qui ætatem puerilem in precedenti anno ducentesimo supra millesimum agentes, simile aliquid intellexisse se affirmabant.

VII. Verum quam infirmum sit hoc testimonium ex auditu, & similium hominum datum ad requisitionem Pontificis, & populi, id enixe desiderantium nemo non videt, præsertim de re, quæ nemini potuerat fuisse ignotæ, & cujus tamen nulla apud temporis illius historicos, aut in vetustis Pontificum regestis, aut epistolis memoria occurrebat, atque notanter Innocentii III. qui ipso anno ducentesimo supra millesimum Pontifex erat, & cujus registra, in quibus ejus epistolæ, & acta per annos singulos descripta continebantur, & in Bibliotheca Vaticana asservabantur, hujus remissionis peccatorum, aut populi ad eam lucrandam ad Basilicam Principis Apostolorum concursus non meminerunt (*a*).

Mirum videri non debet, quod tam infirmis innixa depositioni-

bus

(a) Non ita censet Benedictus XIV. Summus Pontifex in sua epistola Encyclica *de præparatione* ad annum universalis Jubilæi 1750. Nostra non interest, inquit, longiorem sermonem hic attexere de frequentiori Regum, Episcoporum, atque Ecclesiæ Prælatorum, nec non fidelium pene omnium accessu, ac assiduis ad limina Apostolorum peregrinationibus, cum Provinciam hanc universam præoccupaverint celebres aliquot eruditi, nimirum Onuphrius Panvinus, Jacobus Gretserus, &c. enumeratis quibusdam aliis auctoribus, eorum probat sententiam eruditus Pontifex Formula Marculfi, qui floruit sæculo VII. S Chrysostomi, Eginardi, ac Nicolai I. qui vivebat IX. sæculo. En Nicolai I. testimonium desumptum ex Epist. 8. ad Michaelem Imperatorem. „ Tanta millia hominum protectioni ac intercessioni Beati Apostolorum Princi„ pis Petri ex omnibus finibus terræ properantium sese quotidie conferunt; & „ & usque in finem vitæ suæ apud ejus limina semel mansura proponunt, ut „ &c. Hæc satis demonstrant in vetustis Pontificum litteris etiam IX. sæculo, multitudinem venisse Romam, ut Apostolorum limina colerent, atque indulgentiarum thesauros sibi compararent.

bus relatio, ut *fida* per Pontificem relata fuerit, cum aliunde constet, hunc Pontificem Bonifacium VIII. sat fuisse facilem, ut sine discussione vulgi opinionem sequeretur, uti ex Papebrochio supra *cap.* 2. hujus tit. *num.* 8. notatum est circa indulgentias Stationarias.

Illud nihilominus observandum est, Bonifacium VIII. equidem declarare, quod *Antiquorum fida ratio* habeat, quod accedentibus ad Basilicam Principis Apostolorum concessæ sint *magnæ remissiones, & indulgentiæ peccatorum*, sed nequaquam declaret num essent *plenariæ*, an vero dumtaxat *centum annorum*, de quo *Antiquorum* relatio, nec populi rumor conveniebat.

VIII. Præterea notandum, Bonifacium in hac Bulla non meminisse Jubilæi *Judaici*; sed primus fuit Clemens VI. qui in Bulla sive Extravagante, quæ incipit *Unigenitus*, hujus Jubilæi Judaici exemplum adduxit, ut inde occasionem captaret, anno quinquagesimo post datam a Bonifacio hanc Bullam indulgentialem, rursus renovandi, atque declarandi (idque ad instantes preces populi Romani) quod hæc *Plenaria* indulgentia non tantum de centesimo in centesimum annum recurreret, uti edixerat Bonifacius, sed de quinquagesimo in quinquagesimum.

IX. Verba Clementis VI. referre opus est. *Nos, inquit, attendentes quod annus* quinquagesimus *in lege Mosaica (quam non venit Dominus solvere, sed spiritaliter adimplere)* Jubilæus *remissionis, & gaudii, sacerque dierum numerus, quo lege fit remissio, censebatur, quodque ipse quinquagenarius numerus in testamentis, veteri quidem ex legis datione, novo, ex visibili Spiritus sancti in Discipulos missione, per quem datur peccatorum remissio, singulariter honoratur: quodque huic plura, & grandia divinarum adoptantur mysteria Scripturarum, &* clamorem peculiaris populi nostri Romani, *videlicet, hoc humiliter supplicantis, ac nos adinstar Moysi, & Aaron per proprios, & solemnes Nuntios, ad hoc destinatos specialiter orantis pro toto christiano populo, & dicentis*: Domine, aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ vivæ; *desiderantes benignius exaudire, non quidem ut sicut illius Israelitici populi indurati cesset murmuratio sed ut istius prædicti populi, & cunctorum fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, charitas vehementius incalescat: volentesque quam plurimos hujusmodi indulgentiæ fore participes, cum pauci multorum respectu propter vitæ hominum brevitatem valeant ad annum centesimum pervenire, de Fratrum nostrorum consilio prædictam concessionem indulgentiæ ex supra scriptis, & aliis justis causis ad annum quinquagesimum duximus reducendum.*

X. Non mirum sane Populum Romanum tam instanter apud Pontificem institisse, ut terminus hic ad quinquagesimum annum contraheretur, cum non ignoraret quantus fuisset ob hanc evulgatam indulgentiam per Bonifacium VIII. ad urbem concursus, quantaque ejus occasione pecuniæ moles Romanis obvenisset, non dubitans quin idem contigerit per hanc indulgentiæ publicationem.

XI. Præterea quia Clemens VI. in hac Extravagante in motivum hujus contractionis assumpsit Jubilæum de quinquagesimo in quinquagesimum annum recurrens, admodum verisimile est, demum ab edita hac Extravagante, huic indulgentiali formulæ nomen Jubilæi adhæsisse.

XII. De indulgentiarum thesauro, cujus meminit Clemens VI. in Extravagante, *Unigenitus*, ulla mentio occurrit ante sæculum XII. in ordine ad valorem, & effectum indulgentiarum: a pluribus enim observatum est, quod circa hoc tempus, invalescente Theologia Scholastica, cœperit inter Theologos disputari & inquiri, unde petendus esset *indulgentiarum* effectus, quodque hac occasione hujus thesauri meminerint, & eum impenderint, ut adstruerent indulgentiarum valorem, atque inter cæteros Alexander de Hales & Albertus Magnus (*a*).

XIII. Quapropter merito observat Veronius in sua *Regula fidei*, quidquid de hoc thesauro ejusve applicatione ad effectum indulgentiarum passim asseritur ad fidei dogma non spectare, quandoquidem nihil fidei certitudinem attingere possit, nisi a Deo fuerit revelatum, idque constet vel Dei verbo scripto, vel non scripto, ex Traditione Apostolica ad nos transmisso.

XIV. Clemens VI. postquam asseruit conformiter ad quorumdam Theologorum Scholasticorum tunc invalescentem opinionem, fructum sive effectum indulgentiarum petendum esse ex applicatione *thesauri* constantis ex meritis Christi, subjunxit, quod Christus hunc thesaurum per beatum Petrum cæli clavigerum, ejusque successores suos in terris Vicarios commiserit fidelibus salubriter dispensandum.

Verum quemadmodum ante sæculum undecimum, vel duodecimum nullam invenimus factam mentionem de applicatione hujus *thesauri* ad effectum seu fructum Indulgentiarum, ita nec reperitur apud veteres ulla mentio de hujus *thesauri* dispensatione specialiter a Christo commissa beato Petro, ejusque Successoribus Romanis Pontificibus ejus in terris Vicariis.

Sed hæc opinio demum verisimiliter invaluit, postquam invaluit opinio, notanter in Curia Romana de *plenitudine* potestatis, & jurisdictionis in Romano Pontifice, de qua tum *part.* 1. *tit.* 19. *cap.* 7. tum *part.* 2. *tit.* 6. *cap.* 6. latius actum est.

Et quantum ad hanc materiam Indulgentiarum, illud certum est usque ad sæculum XIII. plenam fuisse penes Episcopos concedendi Indulgentias auctoritatem, ac demum per Innocentium III. factam restrictionem, uti notatum est supra *cap.* 3.

Præterea & hoc negari nequit, quin *Indulgentiarum*, sive remissionum concessio potius Episcopis in suis respective Diœcesibus dispensanda conveniret, quam per Romanum Pontificem, dum hæ Indulgentiæ, seu remissiones fiebant ad præscriptum Canonum Nicænorum, Ancyranorum, aliorumque, quemadmodum per novem, & amplius sæcula facta fuit, ut in *cap.* 1. notatum est.

Cum enim vix possibile sit, ut Romanus Pontifex, tum de facti seu criminis qualitate necnon vita & conditione peccatoris sive pœnitentis in remotis partibus agentis, rite ac plene sit informatus, satius visum est, modum pœnitentiæ pro gravita criminis determinandum, necnon ejusdem mitigationem, vel condonationem, seu indulgentiam Episcopis respectu suorum respective subditorum relinquere.

XV. Id & sæculo VI. vidit, & judicavit Vigilius Papa. Hic consultus a Theodeberto Galliarum Rege, cujusmodi pœnitentia illius possit purgari delictum, qui cum uxore fratris sui illicitum præsumpsit inire conjugium? Scripsit Vigilius ad sanctum Cæsarium Episcopum Arelatensem his verbis: *Charitas tua, totius facti qualitate, ac pœnitentis ipsius compunctione perspecta, prædictum gloriosum Regem filium nostrum, & de temporis observatione non omittat instruere, & ne ulterius tale aliquid præsumatur, instanter exposcat.*

Rationem hujus commissionis hanc præmittit Pontifex: „ quia „ (sicut charitatem tuam bene nosse confidimus) modus „ pœnitentiæ *præsentium* potius Sacerdotum inspectioni com„ mittitur, ut *juxta compunctionis meritum, veniæ quoque* „ *possit indulgeri remedium*, tuæ hoc potius æstimationi credi„ mus relinquendum.

(*a*) Theologi inter articulos fidei Indulgentiarum Thesaurum collocant. Unum laudabo Juenium *quæst.* 5. *de Indulgentiarum virtute cap.* 2. *conclusione* 1. quæ his concipitur verbis: *Fide certum est admitti debere in Ecclesia Thesaurum, qui constet ex meritis superabundantis satisfactionis, quam Christus Deo Patri pro hominibus exhibuit.* Quod est de fide, debet referri ad Christum Auctorem: quapropter Thesaurus Indulgentiarum suam Christo refert originem, notus ergo fuit sanctis Patribus, qui fidei sequestres extiterunt, unde Concilium Tridentinum loquens de quibuslibet Indulgentiis, *in his concludendis moderationem juxta veterem, & probatam in Ecclesia consuetudinem adhiberi cupit.* Quod supponit antiquitus ab Ecclesia agnitum fuisse Indulgentiarum Thesaurum, & ejus applicationem quoad effectum fuisse cognitam.

T I T U L U S   S E P T I M U S.

De Sacramento Extremæ-Unctionis.

C A P U T   I.

De Materia, Forma, & Partibus inungendis.

1 *Extrema-Unctio est verum Sacramentum.*
2 *Effectus hujus Sacramenti.*
3 *Materia oleum ab Episcopo benedictum.*
4 *Quando oleum benedicatur, & quo ritu a Parochis accipiatur?*
5 *Quomodo oleum benedictum sit servandum, & annis singulis renovandum?*
6 *Apud Græcos oleum etiam a Presbyteris benedicitur.*
7 *Quæ hujus disciplinæ origo?*
8 *Ecclesia Latina hanc disciplinam Græcorum non improbat.*
9 *Qua ratione Synodus Tridentina dixerit materiam esse oleum ab* Episcopo *benedictum?*
10 *Forma hujus Sacramenti ex Decreto Eugenii IV. & Synodi Tridentinæ, & præscripto Ritualium.*
11 *Hæc forma non est necessaria ex Institutione divina.*
12 *Eam numquam adhibuit Ecclesia Græca.*
13 *Ecclesia Latina multis sæculis eamdem ignoravit, & forma indicativa fuit usa.*
14 *Forma Ambrosiana erat* indicativa; *atque usque ad præteritum sæculum in quibusdam Ecclesiis Latinis talis usitata fuit.*
15 *Usus antiquus formæ* indicativæ *non repugnat Decreto Concilii Tridentini; neque eam Synodus improbavit.*
16 *Christus nullam specialem formam hujus Sacramenti instituit.*
17 *Partes inungendas Apostolus Jacobus non expressit.*
18 *Non constat primis sæculis* plures *corporis partes fuisse inunctas.*
19 *Sæculo* VI. *moris fuisse videtur* pectus *tantum inungere.*
20 *Sæculo* VII. *cœperunt* plures *inungi; sed non eadem ubique.*
21 *Aliquando moris fuit, ut pars magis affecta inungeretur, & quæ hujus ratio, & quare postea vetitum?*
22 *Circa ritum inungendi pridem fuit Ecclesiarum varietas.*
23 *Synodus Tridentina Ecclesiæ Romanæ ritum probando, aliarum Ecclesiarum alios ritus non reprobavit.*
24 *Quæ partes ex præscripto Ritualis Romani inungendæ?*
25 *An ultra quinque sensuum organa aliæ partes sint necessario inungendæ?*
26 *Quomodo hodie in partium Unctione forma pronuntianda?*
27 *In morbis contagiosis, & morte imminente quid servari velit Manuale Cameracense?*
28 *Non facile omittenda inunctio quinque sensuum organorum.*

I. SYNODUS Tridentina *Sess.* 14. *De Sacramento Extremæ-Unctionis*, inter alia definit *Can.* 1. *Si quis dixerit Extrema-Unctionem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino nostro institutum, & a beato Jacobo Apostolo promulgatum;* sed

persit ; aut ipse infirmus sensibus & ratione destitutus sit , uti expresse inculcant Synodi nostræ .

XIII. Parochi ægrotos sæpe invisant , hortenturque ne ad extremum *Sacramenti hujus susceptionem differant; ac potius* sensibus rationisque usu adhuc integris , *illud sibi administrari petant , ut ita uberiorem ejus fructum percipiant , ait Synodus P. II.* Mechliniensis *tit. 8. cap. 1.*

XIV. Idipsum passim omnes Synodi præcipiunt ; uti & illud quod dicta Synodus Mechliniensis immediate subjicit *cap. 2. Falluntur qui existimant , suscepto hoc Sacramento , vel testamento condi non posse , vel spem convalescendi ob id imminui ; ideoque Pastores contrarium subinde populum doceant. Etsi forte alicubi usu introductum sit , ut testamentum a susceptione hujus Sacramenti conditum non subsistat , declarat hæc Synodus ejusmodi consuetudinem pro corruptela habendam esse , utpote causam , cur tam salutaris Sacramenti susceptio, ad extremum vitæ spiritum a plerisque differatur ; iique interim effectus Sacramenti non percipiant , & sæpe etiam sine eo moriantur .*

Communis atque vulgaris hæc de adempta facultate condendi testamentum opinio in hoc Belgio fuisse videtur ; quandoquidem omnes passim Synodi moneant , ut stultam hanc opinionem convellant : hacque forsan Synodorum monitione effectum , ut hodie contrarium sit persuasum , & quotidie testamenta post hujus Sacramenti susceptionem ab infirmis fieri videamus ; nec ullus eo titulo invaliditatis arguere testamenta præsumat .

XV. Utinam æque e mente Fidelium evulsa esset altera de adempta omni spe convalescentiæ stulta opinio , qua etiamnum hodie contingit , ut frequenter hoc Sacramentum ad extremum usque vitæ spiritum differatur ; atque hinc ulterius fiat , ut sine ullo devotionis affectu, non raro sine omni effectu recipiatur .

XVI. Observat Joannes Mabillonius in Præfatione ad primum sæculum Benedictinorum *num.* 10. quod sæculo XIII. invaluisset , præsertim in Britannia , stulta opinio , quod uxoratis post susceptam Sacram Unctionem non liceret reverti ad opus conjugale ; eamque superstitionem ad alia nonnulla erroris capita sensim prolapsam .

Richardus Episcopus Sarisberiensis in Constitutionibus editis anno 1217. *cap.* 68. ait : *Dicant etiam ac denuntient confidenter Sacerdotes , quod post susceptum hoc Sacramentum licitum est reverti* ad opus conjugale . Habetur *tom.* II. *Concil. general. col.* 264. Idipsum reperitur in Constitutionibus cujusdam Anonymi editis anno 1237. & habetur *eodem tom. col.* 150.

XVII. Synodus Wigorniensis anno 1240. *cap.* 19. hæc inter alia habet : *Sunt autem quidam , ut audimus , qui post perceptionem hujusmodi Sacramenti sanitati pristinæ restituti nefas reputant , vel uxores suas cognoscere , vel carnes commedere , vel etiam aliqua ratione nudis pedibus ambulare . Horum autem errorem utpote doctrinæ sanæ contrarium execramur , & eos excommunicationibus , & monitionibus duximus esse corrigendos .*

Has erroneas vulgarium opiniones rursus anno 1287. Synodus Exoniensis, & anno 1307. Synodus Vvintoniensis acriter convellunt; ut vel inde appareat , eas opiniones altas radices in mentibus vulgarium egisse .

XVIII. Ad iterata hæc Decreta reflectens Mabillonius dicit , verisimile esse , *ob ea vulgi deliramenta Unctionem infirmorum* in mortis articulum *reservari cœpisse ; ac sensim usum in omnes Ecclesias fuisse propagatum* . Cui forsan & stulta opinio de adempta facultate condendi testamentum non parum contulit .

Credit quoque Mabillonius ex hac vulgi perversa opinione factum esse , ut sæculo XIII. contra hactenus observatam disciplinam Sacræ Unctioni Viaticum præmissum fuerit .

XIX. Prædicta autem deliramenta hinc ortum suum habuisse videntur, quod veteres habuerint Sacram Unctionem pro complemento *Pœnitentiæ* : adeo ut propterea Græci etiam sani Sacra Unctione utantur in pœnitentiæ signum , & peccatorum expiationem, ut multis docet Goartius in notis ad Rituale Græcorum *pag.* 432. quamvis eam non ut Sacramentalem , sed ut *cæremonialem* duntaxat a *sanis* adhiberi credat .

XX. Hinc vetus quoque cæremonia pœnitentialis in exhibitione hujus Sacramenti , in quibusdam Ecclesiis adhibita , signandi scilicet ægrum signo crucis *ex cinere* ; atque imponendi ægro *cilicium* .

In antiquo Codice Rotaldi Abbatis apud Menardum in notis ad Sacramentarium Sancti Gregorii *pag.* 337. in ritu Unctionis dicitur : „ Tunc Sacerdos facit crucem *ex cinere* super pectus „ ejus , & imponit *cilicium* desuper , dicens : Si quis infirmatur , „ agat *pœnitentiam* , etiam ex necessitate , quia misericors est .

Idipsum habent alii veteres Sacramentarii libri editi ibidem a Menardo ; quibus Joannes Launojus addit Librum Pontificalem MS. Ecclesiæ Cameracensis , in quo ritu Unctionis describitur ; atque inter alia , Benedictio *cineris* , Benedictio *cilicii* , & nonnullæ Orationes , ac dein dicitur ; „ Tunc Sacerdos facit cru„ cem ex *cinere* cum aqua super pectus ejus , & imponit *cilicium* „ desuper .

De hoc ritu in pluribus Ecclesiis olim religiose , at non ubique uniformiter observato , ex libris Ritualibus late agit citatus Launojus sub titulo : *Explicata vetus Ecclesiæ traditio circa usum Cineris , & Cilicii in infirmis , & circa lectum seu stratum cinere respersum in morituris* . Advertitque ex Breviario Romano , S. Carolum se huic disciplinæ submisisse : de ipso enim legitur : „ Mediolanum reversus , ingravescente morbo , *cinere* ac *cilicio* „ coopertus , & oculis in Crucifixi imaginem defixit , migravit „ in cælum .

XXI. Cum ergo Extrema-Unctio jam pridem reputata fuerit pro pœnitentia ; quin & quidam ritus in *solemnis* pœnitentiæ impositione adhiberi solitus hic quoque adhiberetur ; quidni hinc sensim aliquibus persuasum fuisse credamus , comestionem carnium , actum conjugalem , & similia vetita esse post impositam hanc quasi publicam pœnitentiam; quandoquidem constaret , similia Pœnitentibus fuisse jam pridem interdicta , uti multis ostendit Morinus *lib.* 7. *cap.* 10. & sequentibus .

Quidquid sit de horum deliramentorum , & falsarum opinionum origine , seu fundamento , duo tamen certa sunt .

XXII. Primum , quod Extrema-Unctio reputata fuerit ut complementum pœnitentiæ , atque ad reliquias peccatorum abstergendas efficax , juxta illud S. Jacobi : *Et si in peccatis fuerit , remittentur ei* .

Alterum quod reputaretur , Sacramentum hoc convenienter post Sacramentum Pœnitentiæ suscipi ; ut si quæ peccatorum reliquiæ superessent , Sacra hac Unctione abstergerentur ; atque ita majore cum puritate Viaticum Corporis , & Sanguinis Domini ab infirmo sumeretur .

XXIII. Unde in Sacramentario S. Gregorii apud Menardum post recitatas preces , & Unctionem infirmi , subditur : *Deinde communicet cum Corpore , & Sanguine Domini* . Ad quæ verba notat Menardus *pag.* 334. *Ita in Codice Rotradi , & Rataldi , & Tiliano , & S. Remigii , & S. Germani a Pratis , in quibus datur Eucharistia post ipsam Unctionem . Quod valde notandum est: quia olim ungebatur infirmus antequam sumeret Viaticum Corporis, & Sanguinis Domini* . Hæc ille , qui hanc disciplinam ibidem pluribus adstruit ; atque latius prosequitur Joannes Launojus sub titulo : *Explicata vetus Ecclesiæ Traditio de data infirmis post Unctionem Eucharistia* .

XXIV. Prima parte hujus tituli profert Launojus monumenta , & exempla , quæ hanc traditionem adstruat ab anno 700. usque 1000. atque inter cætera *Canonem* 5. Concilii Aquisgranensis anno 836. celebrati : *Si quis infirmitate depressus fuerit , ne confessione atque oratione Sacerdotali , nec non* Unctione *sanctificati* Olei *per ejus negligentiam careat ; denique si finem urgentem perspexerit , commendet animam Christianam Domino Deo suo more Sacerdotali , cum acceptione Sacræ Communionis* .

Hic videmus , non tantum Unctionem datam ante Sacram Communionem; sed insuper , data jam Unctione , demum Sacram Communionem fuisse datam , si ulterius Sacerdos *finem urgentem perspexerit* .

XXV. Parte secunda sui tituli refert Launojus Scriptorum testimonia , eamdem traditionem adstruentia ab anno millesimo ad millesimum trecentesimum ; ac inter cætera monumenta adfert antiquum Librum Pontificalem MS. Ecclesiæ Cameracensis , ubi in Ordine ad visitandum infirmum primo ponuntur orationes a Sacerdote recitandæ , deinde ipsa Unctio infirmi , qua absoluta sequitur oratio : *Domine Sancte Pater omnipotens , æterne Deus , te fideliter deprecamur , ut accipienti fratri nostro Sacrosanctum Corpus , & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi Filii tui , tam corporis quam animæ sit salus . Per eumdem Dominum nostrum* , &c.

Hoc hic referendum credidi , ut appareat , etiam in Belgio nostro pridem hanc disciplinam viguisse .

XXVI. Tertia parte refertur ex Ritualibus praxis quarumdam Ecclesiarum , probans eamdem disciplinam ab anno millesimo trecentesimo ad annum millesimum sexcentesimum ; atque ibidem notat , in plerisque Ecclesiarum Gallicanorum Ritualibus sive Manualibus , etiam decimo sexto sæculo excusis , veterem ordinem administrandi Sacramentum Unctionis ante Viaticum , fuisse servatum , at illum mutatum fuisse in plerisque illis Ritualibus , decimo septimo sæculo recusis . Unum tamen Manuale Cenomanensis Ecclesiæ , quod anno 1608. recusum est , antiquum ordinem retinuisse observat .

Ex his constat , in multis Ecclesiis , etiam usque ad XVII. sæculum , aut saltem finem XVI. perseverasse praxim dandi Sacram Unctionem ante Viaticum ; ut eam in aliquibus Ecclesiis mutari cœptam sæculo XIII. ac tandem sub finem XVI. aut initium XVII. sæculi ubique pene in Ecclesia Latina mutatum esse ordinem ; atque Viaticum Unctioni præmissum fuisse .

XXVII. *Putat autem Launojus ; quod ad illam mutationem plurimum valuit male percepta* Extremæ *Unctionis notio , quæ quorumdam e Schola Theologorum animis* Extremum *Sacramentum objecit . At profecto sonat tantum Unctionem , quæ in genere Unctionis* Extrema *est , non quæ* Extremum *Fidelium Sacramentum . Hæc ille* observ. 5. *ad citatum titulum ; qui dein* observ. 6. *ostendit , apud veteres nullum occurrere testimonium , quo probetur , Sacram hanc Unctionem fuisse dictam* Extremum *Sacramentum* . Launojo consentit Mabillonius in citata præfatione *num.* 98. asserens , *Extremam* vocari cœptam sub finem sæculi XII. idque antequam Unctio Viatico posterior esset : ut proinde nomenclatura illa , Viatico eam postponendi occasionem aliquam dedisse potuerit .

XXVIII. Tametsi occasio mutati ritus nonnihil obscura sit ; ac forsan non una fuerit in omnibus Ecclesiis , illud tamen constat , ritum illum præmittendi Sacram Unctionem Viatico in omnibus Ecclesiis Latinis , solis Cisterciensibus , & paucis forsan Ecclesiis exceptis , desiisse , contrariumque ordinem non tantum consuetudine invaluisse ; sed etiam in plerisque Ritualibus , & Synodis præscriptum .

Rituale Romanum Pauli V. sub initium decimi septimi sæculi de hoc ritu præmittendi Viaticum Unctioni „ tanquam jam gene„ rali Ecclesiæ consuetudine recepto loquitur , hæc statuens : „ In „ quo illud in primis ex *generali* Ecclesiæ consuetudine observan„ dum , ut si tempus , & infirmi conditio permittat *ante Extre„ mam Unctionem* Pœnitentiæ , & *Eucharistiæ* Sacramenta in„ firmo præbeantur (*a*).

Pasto-

(a) Ecclesia Parisiensis superiori sæculo Eucharistiam infirmis conferebat ante Extremam-Unctionem , ut constat ex ejus Rituali , quod anno 1651. prælo mandatum est , verum a plurimis annis hunc mutavit ritum , ut veterem eo sequeretur modo . 1. Curandum est , inquit recentius Rituale , ut quantum statu

Paſtorale Mechlinienſe præſcribit: „ Licet Sacramentum Extremæ-Unctionis *regulariter poſt* Pœnitentiæ , *Euchariſtiæ* Sacramenta miniſtrari debeat , ei tamen qui ob inſaniam, furorem , vel alium morbum , hæc Sacramenta recipere non poteſt, conferenda eſt Extrema Unctio ſine prævia confeſſione , „ aut communione.

Similia aliarum Eccleſiarum Ritualia præſcribunt ; atque hodiernum ritum a veteri diverſum ſtabiliunt.

XXIX. Hæc Ritualium præſcripta oportet ut inferiores Presbyteri ſequantur ; nec facile hic recedendum quaſi antiqua diſciplina ipſius Sacramenti inſtitutioni videatur conformior; eo quod inſtitutum ſit ad tollendum peccatorum reliquias , & conſequenter ad diſponendum infirmum , ut fructuoſius Sacrum Viaticum recipiatur ; quia cum hic de puncto diſciplinæ agatur , non facile Presbyteris inferioribus a conſuetudine ſuæ Eccleſiæ , præſertim jam in Ritualibus libris auctoritate Superiorum ſtabilita , recedendum eſt. Si tamen infirmus aliquis de veteri Eccleſiæ diſciplina inſtructus , deſideraret ſibi ad abſtergendas peccatorum reliquias ante Viaticum adminiſtrari hoc Sacramentum , etiam poſſet infirmi deſiderio interdum ſatisfieri ; modo non timeretur inde Fidelium ſcandalum , aut Superiorum offenſio ; quemadmodum non ita quidem duo hujus Academiæ eximii Doctores ex Ordine Eremitarum S. Auguſtini , Chriſtianus Lupus , & Franciſcus Farvacquius optime de antiqua Eccleſiæ praxi inſtructi , ſibi ante Viaticum dari Extremam-Unctionem poſtularunt , & obtinuerunt.

XXX. Epiſcopi autem , aliique Prælati , quibus diſciplinæ conſervatio , & reſtauratio præcipue incumbit , expendere poſſunt , quid pro locorum , & temporum conditione retinendum , aut mutandum , vel reſtaurandum ſit ; illud attendentes , per antiquam diſciplinam dandi Sacram Unctionem ante Viaticum , futurum eſſe , non tantum , quod infirmi a reliquiis peccatorum expurgati , cum majore puritate , majorique fructu Viaticum ſint recepturi ; ſed inſuper futurum ſit quod Extrema-Unctio non differatur uſque ad extremum vitæ ſpiritum , & frequenter negligatur.

☞ Etenim non eſt dubium , quin priſtina Eccleſiæ diſciplina adminiſtrandi hoc Sacramentum ante Viaticum videretur conſequentior primariæ rationi inſtituti hujus Sacramenti , quæ eſt abſtergere reliquias peccatorum , purioremque reddere infirmum ad ſumendum Viatico (*a*).

Optandum eſſet ut revidendis Ritualibus antiquis adhiberentur viri , qui veterem Patrum diſciplinam , & veram Rituum ac cæremoniarum rationem , & originem perſpectam haberent.

Non enim dubium , quin ex ignorantia in pluribus antiquæ diſciplinæ articulis , a priſtina , & meliori Patrum diſciplina ſit receſſum , plurimaque in ritus & cæremonias irrepſerint , quæ parum aut nihil ad devotionem populi excitandam , vel ad majorem erga res ſacras venerationem conciliandam conferant : immo ipſos ritus ac cæremonias , ſpectata moderna Eccleſiæ diſciplina , ita obſcurarunt , ut vix quid pereas intendat Eccleſia , intelligi queat ; atque ad ſenſus myſticos a cujuſque judicio pendentes ſit reccurrendum. ☜

CAPUT III.

De Miniſtro , Ritu , & Iteratione hujus Sacramenti.

1 *Miniſtros hujus Sacramenti eſſe Presbyteros docet S. Jacobus , & traditio Eccleſiæ.*
2 *Idipſum declarat Synodus Tridentina.*
3 *Sanctus Jacobus* plures *Presbyteros inducit ; unde & ritu Græcorum plures interveniunt.*
4 *Nec tantum interſunt , ſed etiam inungunt.*
5 *Etiam in Eccleſia Latina* plures *adhibiti.*
6 *Sæculo* XII. *dubitatum , an* plures *requirerentur : & unum ſufficere reſolutum eſt.*
7 *Conveniens eſt , ut* plures *interveniant ; & quare ?*
8 *Sanctus Carolus deſideravit , ut* plures *intervenirent.*
9 *An conveniat , ut ſolus Parochus cum Cuſtode preces recitet ?*
10 *Regulares Presbyteri ſine licentia Parochi adminiſtrare non poſſunt.*
11 *Solus Parochus hodie eſt* ordinarius *Miniſter.*
12 *Monere debet populum , ut tempeſtive petant adminiſtrari.*
13 *Interdum ultro infirmum adire , & monere debet.*
14 *Quam periculoſum Parocho ſi ejus culpa negligatur.*
15 *Nec tempore peſtis adminiſtratio negligenda ; & an danda cum manifeſto vitæ periculo ?*
16 *Parochus delaturus Sacrum Oleum ſuperpelliceo , & ſtola indutus ſit oportet.*
17 *In delatione Sacri Olei* nola *pulſari non poteſt : & quare ?*
18 *An lumen præferendum ?*
19 *Ante delationem Sacri Olei campana pulſanda ; & quare ?*
20 *Eundo & redeundo a fabulis abſtinendum ; & orationi inſtandum.*
21 *Monendus populus ad orandum , eo quod effectus hujus Sacramenti ſingulariter orationi adſcribatur.*
22 *Manus Infirmo , Unctione peracta , imponitur.*
23 *Infirmo cereus ardens porrigitur.*
24 *Imago Crucifixi datur.*
25 *Quando hi duo ritus veriſimiliter adhiberi cœpit ? Et quid occaſione illorum adſtantibus dicendum ?*
26 *Ritus veteres in adminiſtranda Monachis extremaunctione obſervati.*
27 *Olim etiam in Eccleſia Latina in eodem morbo hoc Sacramentum reiterabatur.*
28 *Neque redarguendi Græci , qui etiam hodie reiterant.*
29 *Antiquorum opinio ſæculo XI. quod nullatenus etiam in diverſo morbo iterari poſſet ; & quod fundamentum ?*
30 *Contraria ſententia ut probabilior ſuſtinebatur.*
31 *Sententia Magiſtri Sententiarum , & Altiſſiodorenſis.*
32 *Sanctus Thomas reiterationem tantum permittit , ſi morbus , aut periculum ſit diverſum.*
33 *Eadem ſententia poſteriorem Scholaſticorum.*
34 *Quid Synodus Tridentina ſenſerit ?*
35 *Invaluit ſententia S. Thomæ , & eam paſſim Ritualia præſcribunt ;*
36 *Aliquando etiam hodie in eodem morbo reiteratur.*
37 *Damnata praxis non reiterandi hoc Sacramentum* infra annum , *tametſi* ſtatus *morbi fuerit mutatus.*
38 *Quæ circa reiterationem hujus Sacramenti ſtatuta ſunt , ad diſciplinam ſpectant.*
39 *Circa hæc quiſque ſuæ Eccleſiæ præſcriptum ſequi debet.*
40 *Parochus in dubio magis in reiterationem inclinare debet.*

I. HUjus Sacramenti Miniſtros ſat patenter expreſſit Jacobus Apoſtolus , dicens ; *Si quis infirmatur in vobis inducat Presbyteros Eccleſiæ , & orent ſuper eum ungentes cum Oleo in nomine Domini.*

Unde Innocentius I. reſpondens Decentio Epiſcopo Eugubino *cap.* 8. repetens jam relata verba Apoſtoli , ſubdit. *Cæterum illud ſuperfluum videmus adjectum , ut de Epiſcopo ambigatur , quod* Presbyteris *licere non dubium eſt. Nam idcirco* Presbyteris *dictum eſt , quia Epiſcopi aliis occupationibus impediti , ad omnes languidos ire non poſſunt.*

Tam conſtans igitur eo tempore erat perſuaſio , *Presbyteros* eſſe hujus Sacramenti Miniſtros , ut dubitaret Decentius , num Epiſcopus & illud adminiſtrare poſſet.

Porro evidens eſt Innocentium ibidem de veris & legitime ordinatis *Presbyteris* loqui ; ipſumque non dubitaſſe , quin Jacobus Apoſtolus de hujuſmodi Presbyteris loqueretur ; quemadmodum & omnia tam Græcorum , quam Latinorum antiqua & recentiora Ritualia intellexerunt uno conſenſu miniſtros hujus ſacræ Unctionis , nominando Presbyteros ſeu Sacerdotes ; idque auctoritate Apoſtoli Jacobi.

II. Unde contra noſtri temporis Hæreticos definivit Synodus Tridentina *Seſſ.* 14. *Can.* 4. *De Extrema-Unctione* : „ Si quis dixerit , Presbyteros Eccleſiæ , quos Beatus Jacobus adducendos „ eſſe ad infirmum inungendum hortatur , non eſſe Sacerdotes „ ab Epiſcopo ordinatos ; ſed ætate ſeniores in quavis communitate ; ob idque proprium Extremæ-Unctionis miniſtrum non „ eſſe ſolum Sacerdotem ; anathema ſit.

III. Cum vero Jacobus non unum Presbyterum ad infirmum induci velit , ſed *plures* , dicendo , *inducat Presbyteros* ; videntur in adminiſtratione hujus Sacramenti , non unus duntaxat , ſed *plures* Presbyteri adhibendi.

Et quidem Græcorum ritu , *ſeptem* Presbyteri hoc peragunt ; aut ſi copia tot Presbyterorum deſit ad minus *tres* adhiberi debent ; quapropter titulus Officii *Olei* Sancti in eorum Rituali apud Goartium *pag.* 408. his verbis exprimitur : *Officium Sancti Olei decantatum a ſeptem Sacerdotibus congregatis in Eccleſia , aut in domo* . Deinde relato Officio pro infirmo ante Sacram unctionem recitando , nec non oratione in ipſa Unctione dicenda , ſubjicitur in Rituali : *Hæc oratio ab* unoquoque *Sacerdotum dicitur , poſtquam dixerit Evangelium & orationem , cum videlicet infirmum oleo perungit.*

IV. Hic nota , Græcorum ritu , non tantum plures Sacerdotes in hujus Sacramenti adminiſtratione adeſſe , ut ſimul pro infirmo precentur ; ſed ut etiam in eadem infirmitate , nec non ejuſdem *temporis tractu* , plures , id eſt , ſeptem eorum Sacerdotes , *eaſdem* infirmi partes , Oleo Sacro , repetitaque debita verborum forma , perungant , quemadmodum idipſum obſervat Goartius *pag.* 438.

V. Neque Græcorum duntaxat , ſed & Latinorum praxis jam pridem fuit , ut plures Presbyteri ad Sacræ Unctionis miniſterium vocarentur ; atque ſimul pro infirmo orarent.

In veteri Codice Sacramentarii S. Gregorii apud Menardum *pag.* 253. dicitur : *Multi Sacerdotum infirmos ſperungent inſuper in quinque ſenſu*. Et in Codice Tiliano apud Menardum in notis ad Sacramentarium Gregorii legitur : „ Imponunt manus ſuper infirmum *omnes* Sacerdotes , jubente , vel tantum permittente Epiſcopo , quia Canonicus ſic ordo docet.

VI. Quin & ſæculo XII. dubitaſſe videtur Epiſcopus Carnutenſis , num Sacerdos uno tantum Clerico præſente infirmum inungere poſſet ; uti colligitur ex Decretali Epiſtola Alexandri III. ad dictum Epiſcopum , apud Antonium Auguſtinum in prima Decretalium Collectione *lib.* 5. *tit.* 27. *cap.* 9. ubi hæc leguntur : *Quæſivit a nobis tua Fraternitas , utrum Sacerdos* uno Clerico tantum *præſente infirmum debeat inungere .... Nos itaque duximus reſpondendum ; Sacerdos uno præſente Clerico , & etiam* ſolus *infirmum ungere poteſt*. Fragmentum Epiſtolæ continens

ſtatus ægroti permiſerit Extremam-Unctionem Sacramenti Pœnitentiæ adminiſtratio præcedat. 2. Conveniens eſt , ut cum diverſis temporibus Extreme-Unctio , & Euchariſtia infirmo præbendæ ſunt , Euchariſtiam ſequatur Extrema-Unctio , ſi tamen devotio infirmi aliud poſtulaverit , id ei concedatur. 3. Ut quoties cum oleo infirmorum Viaticum ad ægrotum defertum , antequam æger Viaticum ſumat , inungatur a Sacerdote. 4. Si periculum adſit , ne infirmus ſine Viatico decedat , ſtatim Viaticum ante Unctionem adminiſtretur.

In omnibus Eccleſiis Germaniæ Catholicæ , Viaticum ante Extremam-Unctionem more Romano adminiſtratur.

(*a*) Suis quoque momentis nititur uſus conferendæ Euchariſtiæ ante Extremam-Unctionem : vide Bellarminum *l.* 2. *de Arte bene vivendi cap.* 7. Cæterum in Sacramentorum diſpenſatione quiſque tenetur ſequi ritum , qui ſuis temporibus obtinet in Eccleſia , cujus eſt miniſter.

tinens reſponſum Pontificis refertur in *Cap. 14. tit. De Verbor. Signif.*

VII. Ex his duo habemus, unum, jam pridem apud Latinos, & hodie etiam apud Græcos, plures Sacerdotes in adminiſtratione hujus Sacramenti interveniſſe. Alterum, nequaquam tamen plurium Sacerdotum concurſum ita neceſſarium eſſe, quin unus ſolus valide hoc Sacramentum adminiſtrare queat.

Utrumque expreſſit S. Thomas *lib. 4. contra Gentiles cap.* 73. *Quia hoc Sacramentum* (*Unctionis*) *perfectæ curationis effectum habet, & in eo requiritur copia gratiæ, competit huic Sacramento quod* multi *Sacerdotes interſint, & quod oratio* totius *Eccleſiæ ad effectum hujus Sacramenti coadjuvet. Unde Jacobus dicit*: Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & oratio fidei ſanabit infirmum; *ſi tamen unus ſolus Presbyter adſit, intelligitur hoc Sacramentum perficere in virtute totius Eccleſiæ, cujus Miniſter exiſtit, & cujus perſonam gerit.*

Non dubium quin inſtitutioni hujus Sacramenti eſſet convenientius, ut plures Sacerdotes & Clerici ad infirmum inungendum accederent: ut ipſa plurium Sacerdotum ſimul convenientium *oratio fidei* efficacius impetraret, & infirmo gratiam accerſeret.

VIII. Hinc S. Carolus in Concilio IV. Mediolanenſi *part.* 2. ,, *cap.* 6. monet Parochum, ut ,, id Extremæ-Unctionis Sacra- ,, mentum miniſtraturus, *quot* commode poteſt, *Presbyteros* & ,, Clericos adhibere ſtudeat ſuperpelliceo indutos: qui ipſum & ,, miniſtrantem & *precantem*, pietatis orationiſque ſtudio in eo ,, miniſterio adjuvent.

Optandum ſane eſſet, ut Epiſcopi & Parochi excitarent Sacerdotes & Clericos, ut officium hoc pietatis infirmis, quando occaſio ſe offert, & aliis neceſſariis negotiis non impediuntur, impenderent, atque ſua pietate & precibus hujus Sacramenti uberiorem gratiam in infirmum quodammodo attraherent.

IX. Sane cum juxta Jacobi Apoſtoli verba, non tantum S. Unctioni; ſed & *orationi fidei* effectus Sacramenti tribuatur; atque propterea ex præſcripto Eccleſiæ, etiam multo plures in hujus, quam aliorum Sacramentorum adminiſtratione, preces recitandæ ſint; dolendum eſt, unum duntaxat Sacerdotem cum Clerico ſeu cuſtode adhiberi, eoſque non raro has preces ſeu formulas quaſdam ſibi præſcriptas ſine intimo pietatis affectu, & fidei ardore recitare: ut merito dubitetur, num ex parte ipſorum dici queat *oratio fidei*, quam S. Jacobus requirit; & an non merito adſcribi queat defectui *orationis fidei*, quod hujus Sacramenti tam exiguus appareat fructus. Licet enim Sacramentum ſuum operetur effectum ex *opere operato*, ut loquuntur, dubitari tamen nequit, quin pietas atque fides miniſtrantium & adſtantium, ac multorum adunata & charitate fideque fervens oratio non parum conferant, ut uberiorem effectum in ſuſcipiente habeat.

Hic quoque obiter reflectendum, quam merito in Synodis ſæpius decretum ſit, ut in cuſtodes Eccleſiarum Parochialium eligantur pietate ac morum probitate inſignes; uti ſupra *part.* 1. *tit.* 4. *cap.* 2. annotavimus; quandoquidem ſine, qui una cum Sacerdote preces in adminiſtratione hujus Sacramenti pro infirmo recitare ſolent.

X. Secundum modernam diſciplinam non quilibet Presbyter eſt hujus Sacramenti Miniſter, ſed ſoli Parochi; in tantum ut in *Clement.* 1. *De Privilegii* decernatur, quod ,, Religioſi, qui Cle- ,, ricis aut Laicis Sacramentum *Unctionis Extremæ*, non habita ,, ſuper hoc *Parœciali* Presbyteri licentia *ſpeciali* miniſtrare præ- ,, ſumunt, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto, ,, per Sedem Apoſtolicam duntaxat abſolvendi; quos etiam lo- ,, corum Ordinarii (poſtquam de hoc eis conſtiterit) excom- ,, municatos faciant publice nuntiari, donec de abſolutione ,, ipſorum eis fuerit facta fides, nullo Religioſis eiſdem ſuper hoc ,, *exemptionis*, vel alio privilegio ſuffragante.

XI. Inſuper Synodi, ac Ritualia alium hujus Sacramenti miniſtrum (excepto caſu neceſſitatis) quam Parochum non agnoſcunt; omniaque Decreta, ac inſtructiones omnes ad Parochos diriguntur.

Sanctus Carolus in Synodo Mediol. V. *part.* 1. *tit.* 11. expreſſe habet: *Ne alius Sacerdos, niſi* Parochus *hoc Sacramentum miniſtret. Si porro is impeditus, aut alias in mora eſt, mortiſque periculum inſtat, tunc Sacerdos alius miniſtret licet.* Et Catechiſmus Romanus *part.* 2. *De Sacramento Extremæ-Unctionis* §. 21. ait: *Neque tamen ex Eccleſiæ Decreto cuivis Sacerdoti; ſed* proprio Parocho, *qui juriſdictionem habet, ſive alteri, cui ille hujus muneris fungendi poteſtatem fecerit, hoc Sacramentum adminiſtrare licet.*

XII. In primis autem monent, ut ,, Parochi ægrotos ſæpe ,, inviſant, hortenturque, ne ad extremum Sacramenti hujus ſu- ,, ſceptionem differant; at potius ſenſibus rationiſque uſu adhuc ,, integris, illud ſibi adminiſtrari petant, ut ita uberiorem ejus ,, fructum percipiant; uti loquitur Synodus P. II. Mechlinien. ,, *tit.* 8. *cap.* 1. & aliæ paſſim Synodi inculcant.

XIII. Quin, ubi infirmum eſſe reſciverit Parochus, de quo veretur, ne forte negligentia aut malignitate domeſticorum aut propinquorum non munitus Sacramentis moriatur, adeat ædes infirmi, etiam non vocatus, eumque ad ſuſcipienda Sacramenta excitare conetur; quemadmodum habet Synodus Buſcodunenſis ſub Maſio *tit.* 8. *cap.* 2. aliæque plures.

XIV. ,, Ut vigilanter Paſtor hoc Sacramentum infirmis im- ,, pendat (ait citata Synodus Buſcudonenſis *cap.* 4.) non tan- ,, tum officii ſui ratio eum excitare debet, ſed etiam exemplum ,, B. Malachiæ Epiſcopi, de quo ſcribit Bernardus in ejus vita, ,, quod cum ad nobilem fœminam Oleo Sacro ungendam voca- ,, tus eſſet, & illa tamen ſine hoc Sacramento expiraſſet; ita ,, Vir Sanctus conſternatus eſt, ut juxta eam ſtans pro Oleo ,, Sacro, largiſſimo lacrymarum imbre mortuam perfuderit, to- ,, taque nocte gemitibus conſumpta; non prius animo quietem reſtituerit, quam defuncta ad vitam revocata gratia hujus Sa- ,, cramenti, qua caruerat, frueretur.

XV. Neque tempore peſtis, aut alterius morbi contagioſi hujus Sacramenti adminiſtrationem negligendam eſſe paſſim Ritualia & Synodi indicant, ritum & cautionem deſignantes, quibus morbis hujuſmodi infectis adminiſtrare poſſit.

Immo contrariam opinione, quæ alicubi invaluerat, quod peſte infecto miniſtrare non deberet, tanquam pernicioſum errorem reprobat Synodus Namurcenſis anno 1639. *tit.* 14. *c.* 9. dicens: *Saluti ſubditorum noſtrorum conſulere volentes, ordinamus, ut Paſtores ſuis ſubditis peſtilentia correptis, quamvis Sacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ eis adminiſtraverint, non omittant etiam Extremam-Unctionem illis dare, ſi id abſque manifeſto vitæ periculo præſtare poſſint.*

Deinde *cap.* 10. *Qui autem peſte afflatus non eſt confeſſus, nec poteſt confiteri, Paſtor teneatur, illi Extremam-Unctionem, etiam cum periculo vitæ dare.*

Ideo indubie, quod priori caſu, ipſa Confeſſio & abſolutio quodammodo Extremæ-Unctionis, ſaltem quoad remiſſionem peccatorum, & Viaticum quoad infuſionem gratiæ ſuppleverint; poſteriore vero caſu, ipſa Extrema-Unctio tanquam ſpecies Pœnitentiæ, defectu Confeſſionis & Sacramenti Pœnitentiæ ſupplere aliquo modo debeat.

XVI. Cum juxta modernam praxim, non niſi poſt Viaticum, & in *gravi* valde infirmitate Sacra Unctio conferri ſoleat: nec ægri illam in Eccleſia (quemadmodum olim frequenter fiebat) ſed domi ſuæ decumbentes accipere conſueverint; ideoque Sacrum Oleum per Sacerdotes ad ædes decumbentium ſit deferendum, pro reverentia ipſius Sacri Olei & Sacramenti, in pleriſque Synodis & Ritualibus ſtatutum eſt, ut Sacerdos ægrotum uncturus, indutus ſit ſuperpelliceo & ſtola, comitante & præcedente Cuſtode, ſimiliter ſuperpelliceo induto.

XVII. Ut tamen populus ſciat, Sacro Oleo non deberi eum cultum adorationis, qui exhibetur Euchariſtiæ, monent Synodi uti & Ritualia, ut dum Sacrum Oleum ſolum defertur, Cuſtos Sacerdotem præcedat, ſed ſine *Nola*; cujus ſonitu populus ad adorationem Euchariſtiæ excitari & moneri ſolet.

XVIII. Quin & Synodus Namurcenſis anno 1639. *titul.* 14. *cap.* 1. vult quidem ,, ut Parochum Sacrum Oleum infirmorum ,, ad ægrotos deferentem Matricularius detecto capite comite- ,, tur": ſed addit: ,, Non tamen *lumen*, aut *nolam ſonantem* ,, præferat, niſi ſimul deferatur Sanctiſſimum Sacramentum Eu- ,, chariſtiæ.

Quod de vetita *luminis* geſtatione Sacrum Oleum hic decernitur, hodie non obſervatur, immo in pleriſque Synodis & Ritualibus expreſſe decernitur, ut Cuſtos lumen præferat. In numero tamen tædarum aliove externo cultu convenit, ut ſit differentia in delatione Euchariſtiæ & Sacri Olei, ut inde populus intelligat, alium plane cultum & reverentiam Euchariſtiæ, quam Sacro Oleo exhibendum eſſe.

XIX. Adhæc monent Synodi, ut cum Sacrum Oleum ad infirmum deferendum eſt, ,, campana aliqua pulſetur ex Parochiis, ,, cujus ſonu omnes intelligant, deferendum Extremæ-Unctionis ,, Sacramentum, moneanturque Fideles, ut hoc ſigno dato, ſe ,, ad Eccleſiam conferant, & Sacerdoti ſe jungant, pro ſalute ,, ægri cum eodem deprecaturi; & ad hoc opus charitatis, etiam ,, propoſitis Indulgentiis, ubi expedire judicaverit Epiſcopus, ,, invitentur: cæteri, quibus non vacat, erigant ſaltem ani- ,, mum in cælum, & pro ſalute decumbentis aliquam oratiun- ,, culam offerant Deo; extrema enim hac neceſſitate, fidelium ,, precibus ægri maxime indigent, & iiſdem maxime juvantur.

XX. Ita Synodus P. II. Cameracenſis *tit.* 12. *cap.* 1. quod & in aliis Synodis ſcilicet Remenſi anno 1564. & Toloſana 1590. &c. ſtatuitur, additurque, ut tam eundo quam redeundo a fabulis omnes abſtineant, devoti in fundendis precibus pro ſalute infirmi, uti loquitur Synodus Iprenſis ſub Rithovio *tit.* 17. *c.* 2. monetque Paſtorale Mechlinienſe, ut inter eundum Parochus recitet Pſalmum *Miſerere*, aut alios ex Pœnitentialibus, vel Pſalmum *Beati immaculati in via*.

XXI. Opportune hic monebit Parochus ipſos Fideles, ut meminerint, effectum hujus Sacramenti ſingulariter adſcribi *orationi fidei*, juxta illud Jacobi Apoſtoli: *Et oratio fidei ſalvabit infirmum*; ac propterea ſperandum ſit, quod quo ferventius orationi inſtabunt, tanto uberiorem fructum ex hoc Sacramento infirmus ſit accepturus.

XXII. Ex præſcripto Paſtoralis Mechlinienſis, poſt peractam Unctionem, Sacerdos manum ſuam ſuper caput infirmi ponens, aut, ſi id horror morbi vetat, verſus infirmum elevans, orationem ibidem præſcriptam recitare jubetur.

Hic in datione Extremæ-Unctionis ritus publicæ Pœnitentiæ apparet. Scitur enim crebras manuum impoſitiones, & orationes, tum in ipſa Pœnitentiæ datione, tum in ejus decurſu, atque Pœnitentium reconciliatione interveniſſe.

XXIII. Ex præſcripto ejuſdem Paſtoralis, Unctione peracta, porrigit Sacerdos infirmo *cereum ardentem*, dicens: ,, Accipe ,, lampadem ardentem, cuſtodi Unctionem tuam; ut, cum Dominus ad judicandum venerit, poſſis occurrere ei cum omnibus ,, Sanctis, & vivas in ſæcula ſæculorum.

XXIV. Poſt hæc addit: *Adhibere debet infirmo imaginem Crucifixi, ut in eam oculos conjiciat, cum ſalubri confidentia in Paſſionis merita*; adjiciens orationes binas hic recitandas.

XXV. Hi ultimi ritus, qui mortem admodum vicinam deſignant, veriſimiliter adhiberi cœperunt, poſtquam Extrema-Unctio non niſi morti valde vicinis dari cœpit: neque enim in Rituali Romano aut Manualibus aliarum Diœceſium hi ritus occurrunt.

Iterim occaſione horum rituum, & aliorum, quæ in admini-

ſtra-

ſtratione hujus Sacramenti interveniunt, occaſio admodum opportuna datur Parocho, piam ac ſalutarem exhortationem, præſertim de morte, extremo judicio, & ratione vitæ prætéritæ dandæ, ad circumſtantes habendi, quemadmodum ſupra *tit.* 1. *cap.* 2. *num.* 1. dictum eſt.

☞ XXVI. Monachi Ordinis Sancti Benedicti videntur olim habuiſſe quoſdam ſpeciales ritus, dum ſuis infirmis extremam Unctionem conferrent. Edmundus Martene, Monachus Benedictinus e Congregatione ſancti Mauri *tom.* 3. de ritibus Eccleſiaſticis capit. 25. *Ordine* 13. profert Ritum vel Ordinem inungendi Monachos infirmos ex Codice manuſcripto Abbatiæ Sancti Audoeni Rothomagenſis, annorum (ut ipſe putat) circiter 400.

Ex hoc Ordine habetur, quod inunctio partium ſeu membrorum ſub eadem pene formula verborum fieret, quæ hodie uſitata eſt; ſed illud ſpeciale occurrit; quod ad ſingulas membrorum unctiones decantaretur Antiphona cum Pſalmo.

Præterea ex eodem Ordine patet, quod ex ætate adhuc ipſa Unctio *præmitteretur Viatico.*

Poſt datum autem Viaticum ſeu ſacram Communionem dicitur in eodem Ordine: *Offertur ei Crux ad adorandum, & oſculandum: deinde oſculator eum Sacerdos, & reliqui omnes per ordinem, ad quam oſculationem quiſque Fratrum petit et duas venias, alteram quidem ante oſculum alteram vero poſt.*

Itaque ſi huic Codici fides ſit, notus fuit Ritus offerendi Crucem oſculandam infirmo, etiam eo tempore, quo ſacra Unctio præmittebatur Viatico.

Cum vero nulla fiat in illo Ordine mentio porrectionis *cerei*, veriſimile eſt hunc Ritum eſſe recentiorem, ſaltem in aliquibus Eccleſiis. ☜

XXVII. In Codice ſancti Remigii (quem circa annum milleſimum ſcriptum credidit Hugo Menardus, & ex quo ordinem ad viſitandum infirmum in ſuis notis ad Sacramentarium ſancti Gregorii publicavit) hæc leguntur: „ Et *ſeptem* dies vel multo „ plures, ſi neceſſitas fuerit, tam de communione, quam *de* „ *alio officio* circa infirmum fiat.

Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium Gregorii *pag.* 335. reflectens ad citata verba, ait: *Ubi* τò de alio *ſignificatur de Unctione, quam Matthæus Galenus reſtrinxit ad partes* laborantes, *quia ut vult, Sacramentum non repetebatur. Verum* (*pergit Menardus*) id quod ait, non repeti *olim ſolitum Extremæ-Unctionis Sacramentum in eodem videlicet morbo, non videtur probabile, quia verba*, quam de alio officio, *ſunt generalia, nec poſſunt reſtringi ad Unctionem membrorum affectorum.*

XXVIII. Hanc expoſitionem & Sententiam Menardi referens, & probans Jacobus Goartius in notis ad Rituale Græcorum *pag.* 440. obſervat, Græcos non mereri acrem alicujus reprehenſionem, quamvis in eodem morbo ſeptem diverſi Sacerdotes infirmum ſacro Oleo perungant; atque ita Sacramentum iterare videantur: cum aliquando id & apud Latinos ſervatum fuerit.

XXIX. Verum ſæculo IX. oppoſita plane opinio aliquorum circa iterationem hujus Sacramenti orta eſt; nimirum: hoc Sacramentum ſemel ſuſceptum nullatenus iterari poſſe; eo quod Extrema-Unctio ſpecies eſſet *Solemnis* Pœnitentiæ; quæ cum juxta Canonum antiquorum rigorem repeti non poſſet, nec Unctionem repeti poſſe credebant.

Horum unus fuit Sanctus Ivo Carnutenſium Epiſcopus, qui *Epiſt.* 255. ſcribit: *Unctionem vero, quam ſemel accepiſtis* non æſtimo repetendam. *Unctio enim infirmorum* publicæ *Pœnitentiæ Sacramentum eſt, quam non eſſe repetendam, ſicut nec Baptiſmum, teſtatur Auguſtinus, teſtatur Ambroſius.*

Sub idem tempus Goffridus Abbas Vindocinenſis, *lib.* 22. *Epiſt.* 29. ad ipſum Ivonem ſcribens, conqueritur quod quaidam conſuetudines, ſive inſtitutiones in Monaſteriis quidam Monachi ſibi pro lege vindicent, quas ratio nullatenus admittit, nec Sanctorum quilibet Patrum invenit, ſed inſipientium hominum conſuetudo inſtituit. *Et ut cætera taceamus, ait, in hoc, ut nobis videtur*, non mediocriter errant, *quod* Unctionem infirmorum, *cum a Sancta Catholica & Apoſtolica Sede Sacramentum vocetur, & cum nullum Sacramentum iterari debeat, iterandam putant.*

XXX. Verum cum certum ſit, nonnulla Sacramenta iterari; atque ipſam etiam *publicam*, & *ſolemnem* Pœnitentiam iterari poſſe, ſi ipſum rigorem diſciplinæ ſeponas, plures fuere circa idem tempus Doctores, qui Unctionem infirmorum iterari poſſe, non ſecus atque Sacramentum Pœnitentiæ, ſuſtinebant: tametſi & ipſi faterentur, aliquos dubitare.

Alanus Porretanus *De Maximis Theologis*, *num.* 113. *Sunt qui dicunt de hoc Sacramento, quod iterari non poſſit, ſicut nec Baptiſmus; ſed quia Sacramentum Pœnitentiæ eſt, & Pœnitentia iterari poteſt, probabile eſt hoc Sacramentum iterari poſſe.*

XXXI. Magiſter Sententiarum *lib.* 4. *Diſt.* 23. fatetur, ſuo tempore quæſitum fuiſſe ab aliquibus, an hoc Sacramentum *iterari* poſſet; eo quod Auguſtinus dicat, Sacramentum non iterandum, & Sacramento non faciendam eſſe injuriam. „ Sed, ait „ Magiſter, hoc dicit, ubi agit de Sacramento Baptiſmi, Con„ firmationis, quæ nullatenus ſunt repetenda, quia ſemel tantum, „ & non ſæpius datur Baptiſmus, Confirmatio, & Ordinatio. „ Sacramentum vero Altaris, & Pœnitentiæ, & Conjugii ſæpe „ iterari videtur, quia ſæpe Sacramentum Corporis percipitur, „ frequenter Pœnitentia agitur, Conjugium ſæpe contrahitur. „ Quare ergo Unctio ſimiliter iterari non poteſt? Si morbus non „ revertitur, medicina non iteretur: ſi vero morbus non poteſt „ cohiberi, quare medicina debet prohiberi? Sicut oratio itera„ ri poteſt, ita & Unctio iterari poſſe videtur.

Gulielmus Antiſſiodorenſis *lib.* 4. *Summa tr.* 7. *c.* 11. concedit, quod quandocumque invaleſcit morbus, iteranda ſit medicina; & quia ſæpe invaleſcit morbus, docet ſæpe iterandam eſſe Extremam-Unctionem.

XXXII. S. Thomas in ſupplemento *q.* 33. *art.* 1. reſolvit, *iterari* poſſe; „ quia ſanitas corporis, & mentis, quæ eſt effectus „ hujus Sacramenti poteſt amitti, *poſtquam* fuerit per Sacra„ menta effecta, ideo hoc Sacramentum ſine ſui injuria poteſt „ iterari.

Videtur hic indicare S. Thomas, Sacramentum hoc iterari poſſe, ſi effectus, id eſt, ſanitas corporis, ſemel obtenta, rurſus amittatur, hoc eſt, non eodem morbo durante, ſed alio ſupervenіente.

XXXIII. Clarius id dixit Richardus a S. Victore in IV. *Sent. Diſt.* 23. *art.* 11. *q.* 6. reſolvens: „ hoc Sacramentum circa eum„ dum infirmum, eadem infirmitate, reſpectu ejuſdem infirmita„ tis ſtatus, *iterari* non debere. . . In eadem infirmitate in nu„ mero poſſunt eſſe ſtatus diverſi, in quorum quolibet infirmus „ eſt in notabili, & probabili periculo mortis. Ideo cum infir„ mo nullum imprimat effectum indelebilem, poteſt & debet ei„ dem homini pluries conferri, vel pro diverſis infirmitatibus, „ vel pro ejuſdem infirmitatis diverſis ſtatibus “. Hæc ille.

Idipſum docet Durandus addita hac ratione: *Extrema enim Unctio non ſolum reſpicit infirmitatem abſolute, ſed ſtatum infirmitatis, qui quoties iteratur ſive in eadem infirmitate, ſive in diverſis, poteſt & Unctio iterari.*

XXXIV. Synodus Tridentina *Seſſ.* 14. *cap.* 3. *De Extrema-Unctione*, doctrinam de *iteranda* Unctione amplexa, docet: „ Quod „ ſi infirmi poſt ſuſceptam hanc Unctionem convaluerint, iterum „ hujus Sacramenti ſubſidio juvari poterunt, cum in *aliud* ſimi„ le vitæ diſcrimen inciderint “. Ad eodem morbo, eodemque infirmitatis ſtatu durante iterari poſſit, Synodus non determinat, cum id a diſciplina pendere ſciret.

XXXV. Interim moderna diſciplina in Synodis, ac Ritualibus recentioribus præſcripta, S. Thomæ, atque Scholaſticorum, qui ipſum ſequuti ſunt, opinioni pene per omnia conformis eſt.

Synodus P. II. Cameracenſis *tit.* 11. *cap.* 4. ait: *Nec una ægritudine, etiam ad plures menſes durante, eidem ſæpius conferri debet, quamvis in diverſis ægritudinibus liceat.*

Paſtorale Mechlinienſe ita habet: *Infirmus periculoſe decumbens, in una infirmitate, ſemel tantum ungendus eſt; quod ſi poſt ſuſceptam Unctionem convaluerit, quoties poſtea in idem vitæ diſcrimen inciderit, toties hujus Sacramenti ſubſidio juvari poterit.*

XXXVI. Sed quid, ſi infirmus non quidem omnino convaluerit; ſed morbus ita remiſerit, ut mortis diſcrimen evaſiſſe videatur; at poſt Unctionem ſuceptam, adhuc eodem morbo durante, quamvis remiſſo, rurſus in vitæ diſcrimen relabatur, an Sacra Unctio reiterari poterit? Omnino: quia ſtatus morbi mutatus fuit; & aliud mortis diſcrimen obvenit.

Hunc caſum claris terminis reſolvit Manuale Cameracenſe editum anno 1562. „ Animadvertat Sacerdos adminiſtraturus in„ firmis Sacramentum Extremæ Unctionis, ſæpius iterari poſſe, „ etiam *in eadem* infirmitate ad diverſos periculorum caſus, poſt „ intervalla aliquanti temporis incidentes, quoties videlicet nunc „ remittente, nunc rurſus ingraveſcente, periculum mortis im„ minere creditur.

Et Manuale Eccleſiæ Remenſis (cui olim Eccleſia Cameracenſis erat ſuffraganea) quod ex Decreto Concilii Remenſis anno 1585. prodiit, hæc habet: *Denique poteſt hoc Sacramentum iterari, & quidem* in eadem *infirmitate, quandoquidem quis eſt in articulo mortis, modo ſit caſus diverſus, ut, qui in hydropiſi, aut longa febri, poſtquam evaſit periculum, rurſus poſt aliquot menſes de vita periclitatur.*

His conſonum apparet Concilium Tridentinum, docens hoc Sacramentum iterari poſſe, *cum in aliud ſimile vitæ diſcrimen inciderint* infirmis; non requirens, ut id vitæ diſcrimen ex alio plane morbo provenerit.

Synodus Namurcenſis an. 1639. *t.* 4. *c.* 8. vult, ut in eadem ægritudine, etiam ad plures menſes perdurante, nemini hoc Sacramentum ſæpius conferatur; addita tamen hac notanda exceptione: *Niſi peritorum judicio, ſtatus morbi mutatus fuerit.*

XXXVII. Synodus Iprenſis ſub Rithovio *tit.* 17. *c.* 3. declarat in quacumque gravi infirmitate poſſe *iterato* adminiſtrari; ac deinde tanquam conſequens ſubjicit. „ Proinde conſuetudinem. „ ſecundum quam non conſuevit hoc Sacramentum *intra annum* „ *ſecundo* ſuſcipi (etiamſi altera gravis obveniat infirmitas) tam„ quam noxiam abrogamus.

Plura diverſarum Eccleſiarum Manualia ſæculo decimo-ſexto evulgata præſcribebant, non poſſe hoc Sacramentum reiterari pro eadem infirmitate, etiamſi *intra annum* ſtatus ejuſdem ægritudinis varius eſſe queat; atque ſæpius in mortis diſcrimen reincidere poſſit infirmus.

XXXVIII. Hinc patet, quod quæ circa reinterationem hujus Sacramenti variis temporibus, & in variis Eccleſiis ſtatuta, & ſervata ſunt, magis ad diſciplinam, quam ad dogma, aut eſſentiam Sacramenti pertinere.

Hoc in primis ſatis innuebant illi, qui ſacram Unctionem *reiterari* non poſſe contendebant, eo titulo, quod eſſet Sacramentum *Pœnitentiæ publicæ*; ac per conſequens, ſicut rigor Canonicus hanc iterari non permittebat, ita nec illam eſſe iterandam.

Adhæc plures Synodi, & libri Rituales vetantes reiterationem in eadem infirmitate, hanc reddunt rationem ad diſciplinam, non ad dogma ſpectantem: *Ne Sacramentum illud vileſcat.* Ita legitur in Statutis Synodalibus Archiepiſcopatus Senonenſis an. 1524. evulgatis; & Epiſcopatus Carnutenſis evulgatis an. 1526. & recitantur a Launojo, *pag.* 360. & 361.

XXXIX. In his itaque unuſquiſque Eccleſiæ ſuæ legem, & conſuetudinem ſequi debet; alias ſi diſciplina non obſtaret, abſurdum non eſſet, *pluries* in eadem etiam infirmitate, eodemque infirmi-

firmitatis ſtatu, hoc Sacramentum juxta antiquum Eccleſiæ Latinæ, & hodiernum Græcorum morem conferre; „ quia (uti „ notat Hugo Menardus loc. cit.) non ceſſante morbo, homi- „ ne adhuc exiſtente in peccatis; ob peccata ſaltem venialia, „ quæ nobis quotidie obrepunt, quia *ſepties in die cadit juſtus* „ (*a*), jure poſſet hoc Sacramentum ſæpius in eodem morbo re- „ peti, ipſis cauſis manentibus, ob quas ipſum Sacramentum con- „ ferri ſolet.

XI. Ex his diſcat Parochus, ab iteratione hujus Sacramenti ſe non debere *ſcrupuloſe* abſtinere ob periculum nullitatis Sacramenti; ſed duntaxat, ne in diſciplinam jam ſtabilitam impingat: adeoque ſi *dubium* ſit, num forſan morbi *ſtatus* ita fuerit mutatus, ut etiam juxta modernam diſciplinam reiterari queat, magis pro *reiteratione* inclinandum; eo quod hæc reiteratio conformior ſit veteri Eccleſiæ conſuetudini, tum quod per eam novum ipſi infirmo ſubſidium ſpirituale ſperari poſſit.

(a) Obſervandum eſt, quod in *cap.* 24. *prov. v.* 13. unde iſte contextus derivatus eſt, non legatur *in die*: Simpliciter dicitur, *ſepties enim cadit juſtus*. In Luca c. 7. legitur quidem: *Si ſepties in die peccaverit*, ſed conditionaliter, & ejus verba poſſunt intelligi de homine peccatorum mortalium reo non autem de juſto.

T I T U L U S   N O N U S.

De Sacramento Ordinis.

CAPUT PRIMUM.

De Materia, & Forma hujus Sacramenti.

1 *Plures in Eccleſia dari Ordines etiam minores, definit Synodus Tridentina.*
2 *Ordo verum eſt Sacramentum.*
3 *Quomodo definitio Synodi Tridentinæ verificetur quoad Ordines minores?*
4 *Ordines quatuor minores non ſemper, nec ubique fuerunt.*
5 *Non ſunt* immediate *&* proprie *a Chriſto inſtituti.*
6 *Non habent rationem Sacramenti: nec id Tridentina Synodus definivit.*
7 *Materia Ordinis ex Decreto Eugenii IV.*
8 *Eugenii mens non fuit eſſentiales & plane neceſſarias formas & materias aſſignare.*
9 *Traditio inſtrumentorum in Ordinatione Presbyteri apud Græcos incognita.*
10 *Neque ſemper a Latinis adhibita.*
11 *Idem dicendum de traditione Evangelii in Ordinatione Diaconi.*
12 *Verba, quibus fit traditio inſtrumentorum, non poteſt dici* forma *plane neceſſaria.*
13 *Traditio inſtrumentorum primitus poſt Orationem facta fuit, & quare?*
14 *In collatione Ordinum minorum traditio inſtrumentorum citius facta, quam in collatione majorum.*
15 *Quæ hodie pro forma & materia præſcribuntur, exacte obſervanda.*
16 *Certum non eſt, an Eccleſia non poſſit aliquid requirere ut eſſentiale, quod olim eſſentiale non fuit.*
17 *Unctio in Ordinatione eſt tantum cæremonialis; nec ſemper fuit adhibita.*

I. SYNODUS Tridentina *Seſſ.* 23. *Can.* 2. *De Sacramento Ordinis*, ait: „ Si quis dixerit, præter Sacerdotium non eſſe in Ec- „ cleſia Catholica alios Ordines & Majores & Minores, per quos „ veluti per gradus quoſdam in Sacerdotium tendatur; anathe- „ ma ſit.

II. Deinde *Can.* 3. „ Si quis dixerit, Ordinem, ſive Sacram „ Ordinationum, non eſſe vere & proprie Sacramentum a Chri- „ ſto Domino inſtitutum, vel eſſe figmentum quoddam huma- „ num, excogitatum a viris rerum Eccleſiaſticarum imperitis, „ aut eſſe tantum ritum quemdam eligendi miniſtros Verbi Dei, „ & Sacramentorum; anathema ſit.

III. Quod hic Synodus definit, præter Sacerdotium eſſe in Eccleſia alios Ordines & *Majores & Minores*, quoad Majores ſemper verificatum fuit in Ordine Diaconatus, quem Majoribus Ordinibus tam Latina quam Orientalis Eccleſia ſemper annumeravit; at quoad Ordinem Subdiaconatus, verum quidem erat tempore conditi hujus Canonis, ſaltem in Eccleſia Latina, eo quod hæc & Subdiaconatum Majoribus & Sacris Ordinis jam a quatuor ut minus ſæculis annumeraſſet; tametſi & Eccleſia Latina primis circiter decem aut undecim ſæculis inter Minores Ordines, quemadmodum hodie Eccleſia, Greca habuiſſet Subdiaconatum; uti oſtenſum eſt ſupra *part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3.

IV. Tempore conditi Canonis præter Sacerdotium, & alios Majores Ordines, fuiſſe in Eccleſia Latina quatuor Minores receptos notorium eſt; licet in Eccleſia Græca unus ſolus ex illis quatuor, nimirum *Lectoratus* notus ſit; uti annotat Morinus *De Sacris Ordinat. part.* 3. *Exercit.* 11. *cap.* 1. & fuſius probat *Exercit.* 14. *cap.* 1. nunquam tres illos Minores Ordines apud Græcos collatos, aut Ordinibus fuiſſe annumeratos.

Oſtendit præterea Morinus citata *Exercit.* 11. etiam in quibuſdam Eccleſiis Latinis aliquando pauciores, aliquando plures Ordines Minores collatos fuiſſe, immo olim apud Latinos, ſaltem in aliquibus Eccleſiis non ſecus ac hodie apud Græcos, *Cantoratum* ſeu *Pſalmiſtatum* fuiſſe *Ordinem* Minorem; uti & Foſſariorum (qui mortuorum corpora curabant) Ordinem olim in quibuſdam Eccleſiis celebrem fuiſſe: qui tamen a multis ſæculis deſiit.

V. Ex his concludit Morinus poſt antiquos Scholaſticos, Subdiaconatum atque Minores Ordines non eſſe a Chriſto, neque ab Apoſtolis *immediate* inſtitutos: ſed ab Eccleſia, creſcente Fidelium multitudine pro locorum & temporum neſſitate & opportunitate eſſe conſtitutos: quamvis tamen non diffiteatur, eos eatenus poſſe dici juris divini, aut inſtitutionis Apoſtolicæ, in quantum illi Minores Ordines eminenter & formaliter in Diaconatu continebantur; atque poſtmodum creſcente Fidelium, & Miniſtrorum numero, de Diaconatu iſtos Ordines ab Eccleſia deductos fuiſſe, ut quædam munia ex illis, quæ primitus obire ſolebant Diaconi, ſpecialibus Miniſtris delegarentur.

Illud paucis verbis expreſſit Gratianus *Diſt.* 21. *Levitas autem ab Apoſtolis ordinatos legimus, quorum maximus fuit beatus Stephanus, Subdiaconos & Acolythos procedente tempore Eccleſia ſibi conſtituit.*

VI. Minores Ordines cum nec a Chriſto, nec ab Apoſtolis primitus fuerint inſtituti, illos quoque nec Sacramenta eſſe, nec rationem Sacramenti habere poſſe concludit Morinus.

Neque id refragatur allegato *Can.* 3. Synodi Tridentinæ; quia veritas hujus Canonis ſubſiſtit, tametſi etiam ſolus *Presbyteratus* eſſet Sacramentum, & rationem Sacramenti haberet; quia tunc etiam verum eſſet, quod Ordo ſive Sacra Ordinatio eſſet vere & proprie Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum; & conſequenter contrarium aſſerentes merito damnarentur; uti in dicto Canone damnantur.

VII. Quæ vero ſit hujus Sacramenti materia aut forma, Synodus Tridentina non expreſſit; at Eugenius IV. in Decreto pro Armenis de hoc Sacramento loquens, ait: „ Cujus materia eſt „ illud, per cujus traditionem confertur Ordo: ſicut Presbyte- „ ratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane por- „ rectionem: Diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem: „ Subdiaconatus vero per calicis vacui cum patena vacua ſuper- „ poſita traditionem; & ſimiliter de aliis per rerum ad miniſte- „ ria ſua pertinentium aſſignationem. Forma Sacerdotii talis „ eſt: accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro vi- „ vis & mortuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus San- „ cti; & ſic de aliorum Ordinum formis prout in Pontificali „ Romano late continentur.

VIII. Hic rurſus obſervandum eſt, quod Eugenii IV. in hoc Decreto ſeu inſtructione mens non fuerit, *eſſentiales* & a Chriſto inſtitutas materias & formas Sacramentorum aſſignare; ſed ad ſummum, formas & materias ordinarias in Eccleſia Latina tunc uſitatas; ut hoc Decreto Armenii de ritu Eccleſiæ eſſent inſtructi.

IX. Sane traditionem illam inſtrumentorum, cujus meminit Eugenius, non poſſe dici materiam *eſſentialem* Ordinum; ita ut ſine illa nunquam potuiſſent, aut etiamnum hodie poſſent valide Ordines conferri, evidenter, ut apparet, evincit Morinus, idque duobus potiſſimum argumentis.

Primo quidem ex ritu, quem Eccleſia Græca ſemper ſervavit & hodie ſervat. Certum eſt, Eccleſiam Latinam, Presbyteros Græcos, ritu Græcorum ordinatos, ſemper habuiſſe, & hodie habere pro legitime & valide ordinatis Presbyteris; atque Sacerdotium ab ipſis eo ritu collatum ut *vere & proprie* dictum Sacramentum.

Certum autem eſt, apud Græcos in Ordinatione Presbyterorum ſemper fuiſſe, & hactenus eſſe incognitam illam inſtrumentorum traditionem in Decreto Eugeniano expreſſam; uti ex eorum Ritualibus antiquioribus & recentioribus, nec non Auctoribus, qui de ritu Græcorum ſcripſerint, manifeſtum eſt.

Ex quibus per evidentem conſequentiam deducitur, hanc inſtrumentorum traditionem non poſſe dici materiam *eſſentialem* a Chriſto inſtitutam, ita ut ex Chriſti inſtitutione validitas Sacramenti ab ea dependeret.

X. Alterum argumentum non minus concludens ſuppeditat priſtinus Eccleſiæ Latinæ ſacrarum Ordinationum ritus. Si enim conſulantur Rituales libri Eccleſiæ Latinæ; itemque Auctores, qui ante ſæculum x. ſcripſerunt, atque ritum Ordinationum apud Latinos tunc uſitatum exactiſſime deſcripſerunt, videbitur, nullam tunc temporis in Ordinatione Presbyterorum traditionem inſtrumentorum interveniſſe; cum nullum illius traditionis veſtigium occurrat. Argumentum, ut apparet, evidens, hac traditionem materiam *eſſentialem* hujus Sacramenti tunc reputatam non fuiſſe; cujus nec in Ritualibus, nec in exactioribus rituum deſcriptionibus mentio fit. Alia nonnulla poſitiva argumenta, quibus oſtenditur multis ſæculis, etiam apud Latinos in Ordinatione Presbyterorum, incognitam fuiſſe inſtrumentorum traditionem hodie uſitatam, & ab Eugenio tanquam *materiam* hujus Sacramenti expreſſam, allegat Morinus loco citato.

XI. Quod de traditione inſtrumentorum in Ordinatione Presbyterorum dictum eſt, idem de traditione libri Evangeliorum in Ordinatione Diaconorum (quam ſimiliter pro materia hujus Ordinis aſſignat Eugenius dicendum eſt.

Obſervat etiam Morinus *Exercit.* 9. *cap.* 1. *num.* 4. quod antiqui omnes Rituales nonagentorum annorum ſpatio ſcripti, nec Dalmaticæ, nec *traditionis Evangeliorum* mentionem faciant. *Vix ſexcenti ſunt anni (inquit) cum in Ordinatione Diaconi* Evangeliorum tradi cœptum eſt.

Adhuc, Eccleſia Græca traditione hac in Ordinatione Diaconi nec olim uſa fuit, nec hodie utitur; & tamen nemo de validita-

liditate Ordinis Diaconatus ritu Græcorum a Græcis collati, dubitat; eamque etiam Ecclesia Romana ut validam & legitimam agnoscit.

XII. Eisdem argumentis, quibus ostenditur, traditionem instrumentorum neque Presbyteratus, neque Diaconatus materiam essentialem a Christo institutam constituere posse, evincitur quoque, verba, quibus instrumenta illa hodie traduntur, non posse dici *formam* essentialem horum Ordinum; quandoquidem æque certum sit, illa verba non fuisse adhibita, nec hodie adhiberi in illis Ecclesiis, quæ instrumentorum traditionem vel olim non agnoverunt, vel etiam nec hodie agnoscunt: quia verba illa tantummodo ipsi traditioni instrumentorum, tamquam quædam formulæ, subserviunt.

XIII. Videtur primitus hæc instrumentorum traditio facta fuisse post Ordinationem, ut hac traditione indicaretur, quid vi Ordinationis susceptæ ipsis Ordinatis agendum esset.

Hugo a Sancto Victore, qui a sexcentis circiter annis scripsit, *lib. 2. De Sacrament. fidei, part. 3. cap. 12.* De Presbyteris, ait: *Accipiunt & calicem cum vino, & patenam cum hostiis de manu Episcopi*. Rationem subiungit: *Quatenus his instrumentis potestatem se accepisse agnoscant, placabiles Deo hostias offerendi*.

Similiter Magister Sententiarum, *lib. 4. Dist. 24.* cum dixit, quod Presbyteri *accipiant etiam calicem cum hostiis*, eamdem rationem reddit: *ut per hoc sciant, se accepisse potestatem placabiles Deo hostias offerendi*.

XIV. Simili ratione in Ordinatione Subdiaconorum, & collatione Minorum Ordinum, *instrumenta*, quibus eorum ministerium exprimeretur, porrecta fuisse, admodum verisimile; quemquam ritus tradendi instrumenta in horum Ordinum collatione multis sæculis, saltem apud Latinos fuerit usitatus, antequam in Ordinatione Presbyterorum, aut Diaconorum esset notus; uti ostendit Morinus *Exerc. 11. cap. 5.* ibidem inquirens hujus moris diversitatem; una monens, nec in Subdiaconatus, nec minorum Ordinum collatione in Ecclesia Græca, traditionem instrumentorum unquam factam esse; sed hos Ordines; non secus ac Presbyteratum & Diaconatum, *per impositionem manuum* fuisse collatos.

XV. Quamvis autem hactenus dicta abunde evincant, traditionem instrumentorum non posse dici *forma essentialem* Ordinum; ita ut illa *semper* fuisset necessaria, aut nunc ubique ita requireretur, ut defectu illius Ordo *invalide* censeretur collatus; tamen in his omnibus cum omni exactitudine servanda sunt singularum Ecclesiarum Ritualia; nec quidquam omittendum, eo prætextu, quod illud cæremoniale duntaxat videatur; præsertim, quod licet satis constet, traditionem *Instrumentorum*, & verba ei respondentia aliaque recenter in Ordinum collatione adhibita, non posse dici *semper* fuisse materias aut formas essentiales a Christo institutas; tamen certum non est, an postquam ab Ecclesia communiter præscripta sunt, & recepta cum reliquis, quæ antiquitus semper adhibita sunt; non constituant *nunc* materiam & formam essentialem, a qua validitas Ordinis dependeat.

XVI. „ Quamobrem enim (ait Morinus *Exerc. 7. capit.* „ *6. n. 2.*) non poterit Ecclesia Sacramento Ordinis, ut sæpe „ fecit Sacramento Matrimonii, novas pro materia & forma con„ ditiones apponere, quarum prævaricatio Sacramentum reddat „ irritum & nullum? cum Christus nullam materiam aut for„ mam hujus Sacramenti, non secus ac Matrimonii in specie „ definiverit?

XVII. De Unctione in Ordinatione Episcoporum Presbyterorum adhiberi solita, ait Synodus Tridentina *Can. 4.* „ Si quis dixerit „ Sanctam Unctionem, qua Ecclesia in Sancta Ordinatione utitur „ non tantum non requiri, sed contemnendam & perniciosam „ esse, similiter & alias Ordinis cæremonias; anathema sit.

Hic a Synodo, Unctionem inter cæremonias reponi satis evidens est. Et merito; nam eam nec in Episcoporum, nec Presbyterorum Ordinatione unquam adhibuit Ecclesia Græca; & Ecclesia Latina, præsertim in Ordinatione Presbyterorum non semper adhibuit, immo plures Ecclesiæ satis sero eam admiserunt; uti ostendit Morinus, *De Sacr. Ordin. Exerc. 6 c. 1. & 2.*

CAPUT II.

A quo Ordines recipiendi?

1 *Semper Ordinum collatio Episcopo delata.*
2 *Jus hoc Episcopis Patres uno consensu tribuerunt.*
3 *Eugenius IV. & Synodus Tridentina Episcopum Ordinationis Ministrum dixerunt.*
4 *Id de* Ordinaria *potestate intelligendum: non de extraordinaria, seu delegata.*
5 *Episcopi jus Ordinationis ultra suas Diœceses extendere non possunt.*
6 *Episcopus olim alienum Clericum ordinare non poterat titulo* Originis, *aut* Domicilii.
7 *Titulus originis aut domicilii olim vix attendebatur.*
8 *Unicus pene titulus Ordinationis erat alicujus in Clerum adscriptio.*
9 *Hodie Beneficium Clericum Ecclesiæ adstringit, uti olim Ordinatio.*
10 *Ratione Beneficii hodie quis ab Episcopo ordinari potest.*
11 *Clericus Beneficiatus hodie, secus ac olim, triplici titulo,* Beneficii, Originis, *&* Domicilii, *ordinari potest.*
12 *Triplex hic titulus probatus per Decretalem Bonifacii VII.*
13 *Episcopus* Originis *idem est, qui* Nativitatis.
14 *Non attenditur origo seu nativitas paterna; sed* propria *Ordinandi.*
15 *Quis Episcopus* Domicilii? *& olim hic titulus parum notus.*
16 *Quando quis* Domicilium *habere censetur?*
17 *Commoratio longi temporis in aliquo loco non sufficit.*
18 *Exemplum in Academicis.*
19 *Aliquando quis dicitur habere* Domicilium *sufficiens ad suscipienda aliqua Sacramenta, & non ad suscipiendos Ordines.*
20 *Ordinarie potior habenda ratio* Originis, *quam* Domicilii; *& quare?*
21 *Decretum sancti Caroli ad præveniendam fictam domicilii electionem.*
22 *Ratione Beneficii dicitur* proprius *Episcopus, in cujus Diœcesi Beneficium est situm, licet alius sit Collator.*
23 *Indifferens est, quale sit Beneficium: modo veri Beneficii rationem habeat.*
24 *Licet non sufficiat in proventibus pro* titulo *Ordinationis.*
25 *Si plura in diversis Diœcesibus possideat, poterit a diversis ordinari.*
26 *Beneficium impetratum ad subterfugiendum examen* proprii *Episcopi non sufficit.*
27 *Episcopi in Gallia optant solum Episcopum* Originis *pro Ordinatione Ordinarium reputari; & quare?*
28 *An hoc Episcoporum votum laudandum?*
29 *Aliquando convenit, Clericum ab Episcopo Beneficii ordinari.*
30 *Quocumque titulo quis sit* proprius *Episcopus, potest etiam dare Dimissoriales.*
31 *Noluit Synodus Tridentina, ut Episcopi alienos subditos ordinarent: sed quo titulo constituatur* proprius *non definivit.*
32 *Episcopi Titulares hoc Decretum violabant, & quomodo occursum?*
33 *Ex Decreto Synodi Tridentinæ nullus ordinari potest, nisi a* proprio *Episcopo.*
34 *Id etiam procedit quoad primam Tonsuram.*
35 *Nullus potest ordinari vigore rescripti Apostolici, nisi Ordinarii sui testimonio commendatus.*
36 *Etiam Regulares a proprio Episcopo ordinandi.*
37 *Bulla Pii V. contrarium insinuans ad terminos Concilii Tridentini reducta.*
38 *Regularium Superiores debent suos mittere pro Ordinibus suscipiendis ad* proprium *Episcopum, & qui habendus eorum* proprius?
39 *Quomodo nonnunquam hic fraus committatur?*
40 *Possunt ad alium mittere, si* proprius *non ordinet, & quæ hic cautio adhibenda?*
41 *Quæ fraudes hic possint intervenire?*
42 *Quæ mala ex hujusmodi fraudibus timenda?*
43 *Decretum Innocentii XII. circa Ordinationes.*

I. A PRIMIS Ecclesiæ sæculis, tam apud Latinos, quam Græcos, ut ordinarium hujus Sacramenti ministrum habitum fuisse Episcopum, manifestum est ex Canonibus, & patribus; qui ubi de Ordinatione, præsertim Presbyterorum ac Diaconorum, loquuntur, ejus ministrum non nisi Episcopum agnoscunt.

II. Et quidem Sanctus Epiphanius Aerium Hæreticis annumerans, quod Episcopus ad eamdem cum Presbyteris sortem redigeret, atque æquæ his ac illis ordinandi jus vindicaret; errorem illum *stoliditatis* arguit, eo præcipue titulo, quod Episcopalis ordo *Patres* Ecclesiæ generet per Ordinationem; Presbyteralis *Filios* duntaxat Ecclesiæ per Baptismum; ac deinde hos Ordines ita inter se comparat: „ Siquidem unus Ordo (Episcopalis) ad gignendos *Patres* præcipue pertinet: hujus enim est, *Patrum* in Ec„ clesia *propagatio*; Alter, cum Patres non possit, *Filios* Eccle„ siæ, lotionis generatione produxit, non tamen Patres aut Ma„ gistros ". Hæresi 56. alias 77. *n. 3. & 4.*

Has prærogativas unanimi consensu Patres passim Episcopali Ordini tribuunt; & quidem nonnulli ita loquuntur, quasi hoc solo jure Episcopi Presbyteris eminerent: *Sola quippe Ordinatione superiores illi* (Episcopi) *sunt, atque hoc tantum plusquam Presbyteri habere videntur* (a), ait Chrysostomus, *Homil. 11. in Epist. 1. ad Timoth. ad c. 3.* Et Hieronymus, *Epist. 85. ad Evagrium*: *Quid facit Episcopus, excepta Ordinatione, quod Presbyter non faciat?*

Quamquam sciam etiam alias prærogativas Episcopis supra Presbyteros competere, ac olim competiisse; ac citata Patrum dicta commoda interpretatione molienda: nihilominus hæc evincunt, Patribus indubitatum fuisse, *Ordinationem* Episcopis propriam esse.

III. Recte proinde dixit Eugenius IV. in Instructione pro Armeniis: *Ordinarius Minister hujus Sacramenti est Episcopus*.

Similiter Synodus Tridentina, *Sess. 23. cap. 4. De Ordine*: „ „ Docet Episcopos Presbyteris superiores esse; ac Sacramentum „ Confirmationis conferre; *Ministros Ecclesiæ ordinare*, atque alia „ pleraque peragere ipsos posse: quarum functionum potestatem „ reliqui inferioris Ordinis nullam habent.

IV. De *Ordinaria* potestate hic loqui Synodum, non est dubitandum: cum optime novissent Patres Tridentini Abbates jure saltem *privilegiato*, ministros Ecclesiæ inferiores ordinare; Ordines nimirum Minores conferendo, de quo jure *p. 1. t. 31. c. 6.* Notum quoque erat Patribus, multos e Theologis, & Canonistis sustinere, nec sine fundamento, Presbyterum posse auctoritate *delegata* ordinare Diaconum, quin & Presbyterum, juxta illud Glossæ *ad Can. 4. Dist. 5. De Consecr.* *Ordinatus Ordinem, quem habet,*

(a) Græce legitur: πλεονεκτεῖν id est, *plus habere*; si ad litteram fiat interpretatio: at Doctissimus Pater de Montfaucon ita vertit, *atque hinc tantum videntur Presbyteris præstare.*

habet, *confert*, *Papa delegante*. Quod ex antiquis Canonistis, & Scholasticis latius prosequitur Morinus, *De Sacr. Ordinat. part.* 3. *Exerc.* 4. *cap.* 3.

V. Hoc interim habetur, *Ordinarium* Ordinationis Ministrum esse Episcopum. Sed quia singulorum Episcoporum auctoritas, & potestas ab ipsis pene Ecclesiæ exordiis, certis terminis circumscripta fuit; atque confusionis evitandæ causa statutum, ne quis in alienos terminos suam extenderet jurisdictionem; sed suis singuli essent limitibus contenti uti *part.* 1, *tit.* 16. *cap.* 5. dictum est, tanquam consequens jam pridem decretum fuit, ne quis Episcopus alterius Episcopi Ecclesiam turbaret, jura Ordinationis sine ejus licentia in alienos subditos exercendo.

Synodus Nicæna *Can.* 16. postquam vetuit, Presbyteros aut Diaconos a suis Ecclesiis sine Episcopi licentia recedere, subjungit: *Si quis autem ad alium Episcopum pertinentem audaciter invadere, & in sua Ecclesia* ordinare *tentaverit, non consentiente Episcopo, a quo discessit is, qui regulæ mancipatur; ordinatio hujusmodi irrita comprovetur* (*a*).

Similiter in Synodo Sardicensi, suggerente Osio, unanimi sententia Patres dixerunt: *Et hoc Universi constituimus, ut quicumque ex alia Parochia voluerit alienum ministrum sine consensu Episcopi ipsius, & sine voluntate ordinare, non sit rata ejus Ordinatio. Quicumque autem hoc usurpaverit, & Fratribus, & Co-Episcopis nostris, & admoneri debet, & corrigi.*

Rationem Decreti præmiserant: *Quia ex his contentionibus solet nasci discordia, & ideo prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat.*

De hac disciplina sæculo V. ita loquitur Synodus Venetica: *Episcopus quoque ab aliis Episcopis* ordinatos *Clericos*, *sine permissu eorum, a quibus fuerint ordinati, promovere ad superiorem Ordinem non præsumat*, ne concordiam fraternam *injuria illata* contaminet.

Infiniti pene sunt Canones antiqui, & recentiores hanc disciplinam stabilientes, quos ordine sæculorum servato, refert Franciscus Hallier, *De Sacr. Electionibus*, & *Ordinationibus*, *part.* 2. *Sect.* 5. *c.* 3. *art.* 1. §. 1.

VI. Sed quid si *Clericus* unius Ecclesiæ ex alia Diœcesi oriundus esset; aut forsan alibi domicilium haberet, nonne ab Episcopo *Originis*, aut *Domicilii* ad *altiorem* gradum promoveri poterat, etiam *sine licentia* Episcopi, cujus Ecclesiæ per Ordinationem erat adscriptus? Nequaquam. Id enim pristina Patrum disciplina non admittebat.

Hoc ipso enim, quo quis in Clericum aut Ministrum Ecclesiæ ordinabatur, mox ei Ecclesia vinculo perpetuo, ne sine voluntate Episcopi solubili, alligabatur, & in subditum Episcopi illius Ecclesiæ transibat; ut amplius nec originis, nec domicilii ratio haberetur: credebaturque Clericum nec alibi; quam in sua Ecclesia, cui servire tenebatur, domicilium habere.

VII. Immo, uti advertit, & multis exemplis probat Hallierius loco citato §. 4. olim in Ordinatione vix *Domicilii*, aut *Originis* ratio habebatur; nec pœnam ullam decretam reperimus in Episcopum, qui alienum *Laicum* in *Clericum* suum ordinasset; adeo ut omnes Canones eo tendere viderentur, ne quis *alienum Clericum*, seu Ministrum ab Ecclesia, cui addictus erat, abstraheret; atque per Ordinationem suæ Ecclesiæ adscriberet.

VIII. Præcipuus ergo titulus, ratione cujus quis *proprius Episcopus* quoad Ordinationem, juxta pristinam patrum disciplinam existimabatur, erat alicujus in Clerum adscriptio; qua semel facta, licebat huic Episcopo Clericum hunc ad superiores Ordines promovere: alius vero nullus, sine hujus licentia, illum ordinare poterat.

IX. Porro, quemadmodum olim ipsa Ordinatio Ordinatum certæ Ecclesiæ adstringebat: ita hodie Beneficii Ecclesiastici adeptione Clericus Ecclesiæ, in qua est titulus ipsius Beneficii, adscriptus censetur, & Clericus, seu Minister illius Ecclesiæ reputatur.

X. Itaque sicuti antiquitus Ordinatio subjiciebat Ordinatum Episcopo illius Ecclesiæ, ad quam ordinatus erat, ita hodie Beneficium subjicit Clericum Episcopo, sub cujus Diœcesi situm est Beneficium, habeturque eatenus *proprius* ipsius Episcopus, ut ab illo tamquam proprio Episcopo ad Ordines superiores promoveri queat: cum notabili tamen differentia inter modernam, & pristinam disciplinam.

XI. Pristina enim disciplina, non nisi *unicum* ipsius Clerici alicui Ecclesiæ per Ordinationem adscripti, *proprium* Episcopum agnoscebat; ita ut nullus alius Episcopus citra hujus licentiam posset jure *ordinario* Clericum ad superiores Ordines promovere; at moderna disciplina, præter titulum Beneficii agnoscit insuper *duos* alios titulos, scilicet *Originis*, & *Domicilii*; in tantum ut ratione omnium trium titulorum quis dici queat eodem tempore, & respectu ejusdem Clerici *proprius* Episcopus: atque per consequens queat Clericus Beneficiatus tres habere Episcopos *proprios*, ut a quolibet illorum sine alterius licentia ad Ordines promoveri valeat.

XII. Quo præcise tempore hæc mutatio disciplinæ inceperit, incertum est; hoc constat, nullum reperiri Canonem, nullamque Decretalem, qua hic *triplex* titulus probetur, ante Decretalem Bonifacii VIII. relatam in *cap.* 3. *De Temporib. Ordinat. in VI.* Sedit autem Bonifacius sub finem sæculi XIII. & initium sæculi XIV.

In hac Decretali, dicit Bonifacius VIII. *Cum nullus Clericum parochiæ alienæ, præter Superioris ipsius licentiam debeat ordinare: Superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus Diœcesi est is; qui ad Ordines promoveri desiderat*, oriundus; *sed in cujus Diœcesi* Beneficium *obtinet Ecclesiasticum*, *seu habeat* (*licet alibi natus fuerit*) Domicilium *in eadem*.

(a) Hunc Canonem docte, & dilucide exponit D. Van-Espen in sua dissertatione de Concilio Nicæno, Canone 16.

XIII. Episcopus originis, de quo in citata Decretali, dicitur Episcopus loci, e quo ipse Ordinandus est *oriundus*, hoc est, *originem* habet, sive *natus* est; quemadmodum sat indicat ipse Pontifex, quando loquens de *Domicilio*, ponit hanc parenthesim, *licet alibi natus sit*; quibus verbis manifeste idem indicat, quod ante dixerat de *origine*, ita ut juxta Pontificem eadem sint, *natum* esse, & *oriundum*.

Quapropter, tametsi olim major soleret esse respectus ad locum ubi quis esset *Baptizatus*, seu spiritualiter *regeneratus*, quam in quo esset *carnaliter natus*, seu *generatus*; tamen hodie spectata hac Decretali, si contingeret, aliquem uno loco esse *natum*, & alio *Baptizatum*, videretur potior ratio habenda quoad susceptionem Ordinis, Episcopi *nativitatis*, quam Baptismi.

XIV. Similiter, tametsi leges habere videantur pro loco *originis* filii illum, in quo pater ejus natus est, *l.* 6. §. 1. *Ad Municipalem*; Tamen verius est, juxta hanc Decretalem, per Episcopum *originis* intelligi Episcopum loci, in quo ipsemet Ordinandus *originem* habuit, sive *natus* est; non autem loci, e quo pater ejus oriundus est. Unde Nicolaus Garzias, *De Beneficiis*, *p.* 7. *cap.* 9. *n.* 25. postquam dixit, de stilo Curiæ verbum *oriundus* accipi per *orto*, tamquam consequens docet, quod *oriundus* de aliqua civitate est, qui *natus* est in illa civitate, non in qua pater ejus *natus* fuit. Neque in Gallia, uti monet Hallierius, *part.* 2. *sect.* 5. *cap.* 3. *art.* 3. §. 2. *Paternæ originis* quoad Ordines recipiendos ulla solet haberi ratio; ideoque monet, tutum non esse, quod quis ad Episcopum loci nativitatis *paternæ* pro suscipiendis Ordinibus accedat; si nullo alio titulo is *proprius* Episcopus sit; quod & in Belgio merito attenditur; quia nec hic originis paternæ rationem haberi videmus; maxime quia necdum Decretali Bonifacii VIII. congruere videtur.

XV. Episcopus *Domicilii* censetur Episcopus ejus loci, in quo Ordinandus *Domicilium* habet.

Hic titulus olim parum notus erat; uti notat Hallierius loco citato *art.* 4. §. 1. qui deinde §. 2. ostendit, qua ratione, necessarium fuerit posterioribus sæculis magis, quam olim remittere Ordinandos ad Episcopum *Domicilii*; atque hinc tandem legem Ecclesiasticam natam, quæ Episcopum *Domicilii* pro *proprio* Episcopo Ordinationis agnoscit.

Ut vero quis hoc titulo Episcopum pro Ordinibus suscipiendis accedat, requiritur, ut revera *Domicilium* in ejus Diœcesi fixum habeat.

XVI. Quando vere quis Domicilium alibui fixisse censeatur, explicant Imperatores in *L. Cives Cod. De Incolis*, dum ajunt: *In eodem loco singulos habere Domicilium non ambigi, ubi quis larem, rerumque ac fortunarum suarum summam constituit: unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet: unde cum profectus est, peregrinari videtur; quo si redit peregrinari destitit.*

XVII. Ut vero quis hujusmodi Domicilium fixum firmumque elegisse censeatur, potius ab animo atque circumstantiis, quam a temporis spatio desumendum est.

Fieri enim potest, ut quis pluribus annis in loco aliquo moretur, nec tamen eo in loco Domicilium fixum firmumque habere credatur, ratione cujus posset ab Episcopo illius loci ad Ordines promoveri.

XVIII. Exemplum est notorium in degentibus studiorum causa in Academia; quin & in nonnullis Professoribus inferiorum præsertim scientiarum, qui multis subinde annis continuo in Academia morantur; sed tamen *fixum firmumque* Domicilium non videntur habere; eo quod ea sit professionum illarum conditio, ut aliquot annorum curriculo absoluto, eam deserere, & alio migrare Professores soleant; nec eo animo videantur suscipi, ut perpetuo in ea functione persistant.

Unde nec Professores Humaniarum litterarum, nec Philosophiæ, neque Pædagogorum Regentes, vel Vice-Regentes solent pro Ordinibus recipiendis ad Archiepiscopum Mechliniensem, in cujus Diœcesi Universitas Lovaniensis est constituta, pro Ordinibus accipiendis recurrere; neque credo, eos facile hoc solo titulo recipiendos.

XIX. Quin nec commoratio in aliquo loco sufficiens, ut quis dicatur ibidem habere *domicilium* ad suscipienda alia Sacramenta, v. gr. Communionem Paschalem, quin & Matrimonium contrahendum, semper sufficit pro constituendo *domicilio* sufficiente ad recipiendos Ordines. Firmus enim magisque fixum domicilium videtur pro recipiendis Ordinibus requiri, uti loco citato notat Hallierius, & quotidiana praxis in juventute Academica evincit.

XX. Cæterum, quia *domicilii* probatio difficilis est; nec facile vera *domicilii* electio ac ficta ac simulata discerni potest, merito laudat Hallierius loco supra indicato §. 9. Episcopos Galliæ, quod *ab Ordinatione Clericorum*, *qui alibi nati sunt*, *sibi temperare soleant*, *non quod ut opinor* (*ait*) *id sibi interdictum putent*, *sed quod originis probatio facilior sit & expeditior*, *ad cujus proinde Episcopum remittunt*, *nisi in extranea quis patria*, *vel extra paternum domicilium fortuito natus sit*, *quo casu* domicilii, *quod* originis *locum quodammodo obtinet*, *rationem habent*, *& Ordines eis conferunt*, *qui apud eos* domicilium *habuerint*.

Hæc Hallierius, qui ibidem notat, jus originis multum præponderare juri domicilii. Quod jus originis naturale sit; jus domicilii tantum civile; jus originis necessarium; jus domicilii voluntarium; hoc variabile & temporarium, illud immutabile.

XXI. Sicuti commoratio plurium etiam annorum non sufficit, ut quis habere censeatur fixum firmumque domicilium; ut ratione illius possit ab Episcopo alique ordinari; ita nec ea semper requiritur, ut verum domicilium in aliquo loco figatur. Potest enim aliquis sine mora temporis ad aliquem locum vere migrare; ibique animo semper manendi, larem, rerumque ac fortunarum summam constituere, atque ita firmum fixumque domici-

lium

lium eligere; sed quia similis subitanea domicilii electio fraudibus, & fictionibus obnoxia est, nisi temporis mora juvetur, merito S. Carolus in Concilio IV. Mediolanensi *part. 2. tit. 8.* decrevit, ne quis ratione *domicilii* ab Episcopo ordinetur, nisi ut minus decem annis in eodem loco commoratus esset; volens, *ut suscepturus Tonsuram vel Ordines probet, se vel origine, vel Beneficio Ecclesiastico, quod in Diœcesi obtinet, vel* Decennali domicilio, *vel alia quavis legitima ratione Diœcesanum esse*.

XXII. Titulo Beneficii, *proprium* Episcopum constitui illum, in cujus Diœcesi Beneficium situm est, manifestum est ex citata Decretali Bonifacii VIII. eumque titulum ex veteri disciplina originem traxisse supra notavimus.

Nec refert si Beneficii hujus provisio seu collatio spectet ad alium Episcopum; modo revera titulus Beneficii sit in Ecclesia huic Episcopo subjecta; sive quod Beneficium quoad Episcopalia Jurisdictioni Episcopi subjiciatur; ita Garzias *De Beneficiis part. 2. cap. 4. n. 15.*

XXXIII. Adhæc, attentis verbis ipsius Decretalis, indifferens est, quale sit Beneficium; an simplex; an cum cura animarum; an requirens residentiam; an eam non requirens; an multos, an paucos proventus annexos habeat; modo tamen sit verum Beneficium, & in titulum Beneficii possideatur.

XXIV. Immo licet Beneficium adeo esset tenue in proventibus, ut non esset sufficiens pro *titulo* Ordinationis, nihilominus, si sit verum Beneficium, valebit ut ratione illius efficiatur subditus Episcopi, cui Beneficium illud subjicitur, atque possit ab illo tamquam *proprio* Episcopo ordinari, etiam ad titulum alterius Beneficii, aut patrimonii.

XXV. Quin si plura Beneficia in diversis Diœcesibus possideat, habebit & ratione Beneficii tot *proprios* Episcopo, a quibus ordinari possit, etiam sine Dimissoralibus, quot possidet Beneficia.

XXVI. Si tamen ex circumstantiis appareat, Beneficium esse tantum impetratum, ut subterfugiat proprii Episcopi examen, & alieno se subjiciat, Beneficium ita impetratum eum non subjicere Episcopo illius Beneficii, non semel declaravit S. Congregatio: uti refert Fagnanus his verbis: *Clericus primæ Tonsuræ, qui Beneficium obtinet in alia Diœcesi, etsi promoveri possit ad minores Ordines ab Episcopo Beneficii* quantumvis tenuis, *ad præscriptum capitis* Cum nullus, tit. de Temporibus Ordinationum in VI., *tamen si illud Beneficium sibi* in fraudem *conferri curavit*, ut eludat examen ac judicium sui Ordinarii, *censetur* male *promotus, & remanet suspensus ab executione Ordinum tamquam ordinatus a non suo Episcopo juxta* capit. 8. Sess. 23. ut *Sacra Congregatio declaravit*.

XXVII. Episcopi Gallicani animadvertentes, ex multiplici titulo, quo quis *proprius* Episcopus efficitur, occasionem suppeditari Clericis ineptis in Sacros Ordines involandi; & Episcoporum, quibus vita illorum nota est, & quorum examen subire metuunt, subterfugiendi, in generali Conventu Cleri Gallicani anno 1657. declaraverunt: *Vix dignosci posse, quantum annorum ad domicilium figendum requiratur, & vix posse rationem haberi Episcopi Beneficii; non ita jam (ut olim) quique Clerici Ecclesiæ suæ affigantur: cum Beneficio renuntiare sine sui Episcopi consensu, cum plura possidere possint in variis Diœcesibus, quo Clericis evagandi, & elevandæ obedientiæ ansa præbetur, Decretum Bonifacii VIII. de tribus Episcopis* proprius *vix in Gallia receptum unquam fuisse; porro expeditissimum jam esse, ut Episcopus proprius non esset, nisi unus a quo posset ordinari. Denique decretum est, monendos hortandosque Episcopos, ne quos ordinarent, nisi ex suis Diœcesibus oriundos* (a).

Hæc declaratio ostendit, Episcopos Gallicanos præcipuam rationem haberi voluisse Episcopi *originis*; eo quod hic titulus non sit ita mutabilis; neque tot fraudibus subjectus, sicut titulus *Domicilii*, aut *Beneficii*.

XXVIII. Hanc Episcoporum Galliæ declarationem, & consuetudinem, quæ licentiam ordinandi passim ad unum Episcopum *originis* restringit, nec licentiam a variis Episcopis recipiendi Ordines passim indulget, non improbat Hallierius; *tamen exoptat quam maxime, neminem, qui Beneficium residentiam requirens, præsertim vere curatum habet, absque ejus, in cujus Diœcesi tale Beneficium obtinet, licentia a quopiam ordinari; posset enim ille, quem forte ad Beneficium non admisit, ab Ordinatione, si indignus esset, rejicere: posset & eumdem, si post obtentum Beneficium aliquid rejectione dignum fecisset, vel olim fecisse de novo deprehenderetur, ab Ordinatione repellere: qui sine ejus licentia ordinatus Ecclesiæ scandalo, & infamiæ futurus est*.

XXIX. Et sane, si quis in aliqua Ecclesia Beneficium possideat, eique jam notabili tempore deservierit; atque ex conditione Beneficii, aut aliunde sufficienter pateat, eum perpetuo eidem deserviturum, omnino rationi ac pristinæ disciplinæ consentaneum est, ut is non nisi ab Episcopo Beneficii ordinetur. Similis enim Clericus, cum titulo Beneficii perpetuo vinculo quasi Ecclesiæ illi censeatur alligatus, rationem Canonum, qui adeo enixe vetarunt, alienum Clericum a quovis Episcopo ordinari, hic locum habere non obscurum erit, si quæ supra de his Canonibus dicta sunt, expendantur.

XXX. Quocumque autem titulo sive *Beneficii*, sive *Domicilii*, sive *Originis* constituatur *proprius* Episcopus, habebit licentiam non tantum conferendi Ordines; sed etiam dandi *Dimissoriales*, dispensandi super *interstitiis*, aliaque faciendi, quæ passim ab Episcopis circa Sacras Ordinationes respectu suorum subditorum licent, uti post alios docet Barbosa de Potestate Episcopi *part. 2. al. gat. 4.* & quotidiana praxis probat.

XXXI. Synodus Tridentina nihil circa titulum, quo quis *proprius* Episcopus efficitur, mutavit aut definiit; sed id non uno Decreto stabilire studuit, ut nullus ab alieno Episcopo, nisi de proprii licentia, ordinetur.

In primis *Sess. 6. cap. 5. de Reformat.* statuit: „ Nulli Episcopo liceat, cujusvis privilegii prætextu, Pontificalia in alterius Diœcesi exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia, & *in personas eidem Ordinario subjectas*.

XXXII. Huic Decreto nonnulli Episcopi mere Titulares fraudem facientes, *Cathedram collocabant in aliquo loco* nullius *Diœcesis: atque ibi quoscumque ad se venientes, etiamsi suorum Episcoporum, seu Prælatorum Litteras commendatitias non haberent, Clericali charactere insignire, & ad Sacros etiam Presbyteratus Ordines promovere præsumebant: quo plerumque fiebat* (*ait Synodus Trid.* Sess. 14. cap. 2. de Reformat.) *ut minus idonei, & rudes ac ignari, & qui a suo Episcopo tamquam inhabiles & indigni rejecti fuerunt, ordinati, nec divina Officia peragere, nec Ecclesiastica Sacramenta recte valeant ministrare*.

Incommoda, quæ hic notat Synodus, hodie etiam difficulter evitantur ob libertatem adeundi plures Episcopos pro Ordinibus recipiendis, quemadmodum ante indicavimus.

Synodus, ut iis occurrat, decernit: „ Nemo Episcoporum, qui „ Titulares vocantur, etiamsi in loco *nullius* Diœcesis, etiam „ exempto, aut aliquo Monasterio cujusvis Ordinis resederint, „ aut moram traxerint, vigore cujusvis privilegii sibi de promo„ vendo quoscumque ad se venientes pro tempore concessi, al„ terius subditum, etiam prætextu familiaritatis continuæ com„ mensalitatis suæ, absque sui proprii Prælati expresso consen„ su, aut Litteris dimissoris, ad aliquos sacros aut minores Or„ dines, vel primam Tonsuram promovere seu ordinare valeat.

XXXIII. Cum autem incommoda supra recitata non minus metuenda sint, si unicuique liceat a quocumque *vero* & non Titulari Episcopo ordinari, quam si a Titulari, Synodus suum Decretum extendens, statuit generaliter *Sess. 23. cap. 8. De Reform.* ut *unusquisque a* proprio *Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis aut specialis rescripti vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur: nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur: si secus fiat, Ordinans a collatione Ordinum per annum, & ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus*.

XXXIV. Tametsi Synodus hoc Decreto specifice non exprimat *Tonsuram* Clericalem, tamen quia generaliter vult, unumquemque a *proprio* Episcopo ordinari, etiam sub illa generalitate comprehendisse videtur ipsam *Tonsuram*: cum eam suscipiens, etiam, in latiore saltem significatione, dicatur *ordinari*. Et ratio, quæ vetat quempiam in alienum subditum Pontificalia exercere, etiam in collatione Tonsuræ Clericalis militat: quod scilicet, exercitium Pontificalium sit species jurisdictionis, saltem voluntariæ, quæ in non subditum exerceri nequit.

XXXV. Adhuc, quia Synodus Tridentina etiam suo Decreto excludit *cujusvis generalis, vel specialis rescripti* prætextum *consulta S. Congregatio Concilii Interpres, an qui facultatem a Sede Apostolica obtinuit, ut possit ordinari ab alio quam a suo Ordinario, debeat nihilominus probitatem suam, & mores Ordinarii sui testimonio comprobare. Respondit ita debere, prout Signatura Gratiæ jamdudum solita est in hujusmodi facultatibus ponere clausulam*, de Licentia Ordinarii, *cujus testimonio mores & probitas commendentur*. Ita Fagnanus ad *cap. Cum secundum tit. De Præbendis, num. 54.*

XXXVI. Decreti prædicti generalitas, nec non expressa clausula, *etiam cujusvis generalis, vel specialis privilegii prætextu*, sat ostendunt, Synodum voluisse non tantum sæculares, sed etiam *Regulares* quocumque privilegio munitos suo Decreto comprendi.

Deinde *cap. 10.* ejusdem *Sessionis*, nec Abbati permittit, *Regulari* cuicumque Tonsuram aut Minores conferre, qui *non sit ejus subditus*; sed horum omnium Ordinationem ad Episcopos, intra quorum Diœcesis fines existunt, pertinere vult. Quo satis ostendit, *Regularium*, qui Abbatibus illis non subsunt, Ordinationem ad Episcopos, *intra quorum Diœcesis terminos existunt*, pertinere; idque ut subdit Synodus, *non obstantibus quibusvis privilegiis, præscripti diebus, aut consuetudinibus etiam immemorabilibus*.

XXXVII. Indulsit quidem Pius V. Constitutione sua, quæ incipit: *Etsi Mendicantium* 41. in Bullario Romano, Fratribus Mendicantibus, quod Sacros Ordines a quolibet Antistite, gratiam & communionem Apostolicæ Sedis habente, Ordinarii loci licentia minime requisita, in locis seu domibus Fratrum hujusmodi, sive alibi recipere possent, sed Pii V. immediatus successor Gregorius XIII. hanc Constitutionem Pii V. reduxit ad terminos Juris communis & Concilii Trid. per Bullam, quæ incipit, *In tanta* 9. in Bulla Rom. atque omnia ita esse voluit, quo futura essent, si Litteræ illæ Pii V. non emanassent; *ad quam dispositionem, & decisionem, suumque integrum statum, ac terminum illa omnia* (ait) *reducimus*.

Itaque attenta hac reductione, ad terminos Juris communis & Concilii Tridentini, hodie Regulares non possunt ab Episcopis ordinari, etiam in suis domibus sine licentia Diœcesanorum, uti recte advertit Barbosa, *De Officio Episcopi, p. 2. Alleg. 4. n. 61.*

XXXVIII. Postmodum emanavit Declaratio quædam Sanctæ Congregationis Concilii Tridentini Interpretis, probata a Clemente VIII. qua declaratum est; *Superiores Regulares posse suo subdito itidem Regulari, qui præditus qualitatibus requisitis Ordines suscipere voluerit, Litteras dimissorias concedere, ad Episcopum tamen Diœcesanum, nempe illius Monasterii, in cujus familia ab iis, ad quos pertinet, is Regularis positus fuerit*.

Hic duo declarantur: Primum, Regularem pro Ordinibus sus-

(a) Hæc leguntur in novis Cleri Gallicani Collectaneis Tom. 5. tit. 7. part. 1. col. 477. 478.

scipiendis non posse a Superioribus suis mitti nisi ad Diœcesanum suum.

Secundum, Diœcesanum Regularium censeri Episcopum illius Monasterii, in cujus Diœcesi situm est Monasterium in quo Regularis Ordinandus collocatus fuit ab iis, ad quos pertinet; ita scilicet ut de familia illius Monasterii censeatur; sive incorporatus sit illi Conventui; adeoque vere dicatur jam esse de illo Conventu, seu familia, ac ibi secundum disciplinam Regularium, qui Conventum de voluntate Superiorum mutare subinde solent, vere dicatur ibi habitare, & domicilium habere.

XXXIX. Unde Superiores Regulares, qui subditos suos mittunt ad certos Conventus ea duntaxat intentione, ut ab Episcopis illorum Conventuum ordinari queant; mox eosdem Ordinatos ad priores Conventus revocaturi, indubie Concilio Tridentino, & Constitutionibus Pontificiis fraudem faciunt; ac revera subditos a non Diœcesano Ordines suscipere permittunt, quandoquidem evidens sit, Regulares sic ad alios Conventus euntes, priorem Conventum revera non deserere, neque *familiam* mutare; sed de familia seu Conventu priori manere; ac per consequens, Episcopo hujus Conventus subjectos.

Itaque Regulares censentur esse de Diœcesi Episcopi, in qua situm est Monasterium, in quo *vere* habitant, sive cujus familiæ sunt incorporati; etiamsi aliunde sint oriundi, juxta *cap.* 3. §. *Religiosi, De Temporibus Ordinat. in VI.* neque alium Diœcesanum, sive Ordinarium habere censentur: eo quod per professionem Religiosam, *origini* quodammodo renunciaverint.

Si tamen de Regularibus agatur, qui Beneficiorum sunt capaces, non apparet, quare non possint quoque titulo Beneficii Regularis promoveri ab Episcopo, in cujus Diœcesi situm est Beneficium.

XL. Additur deinde in citata Declaratione Congregationis: *Etsi Diœcesanus abfuerit, vel non esset habiturus Ordinationes, ad quemcumque alium Episcopum, dum tamen ab eo Episcopo, qui Ordines contulerit, examinetur quoad doctrinam, & dum ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem dimissoriarum in id tempus, quo Diœcesanus, vel abfuturus, vel nullas habiturus Ordinationes esset. Verum cum a Superioribus Regularibus, Episcopo Diœcesano absente, vel Ordinationes non habente, Litteræ dimissoriæ dabuntur, in eis utique hujusmodi causam absentiæ Diœcesani Episcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum, exprimendam esse, quod qui non fecerint, officii, & dignitatis seu administrationis, ac vocis activæ, & passivæ privationis, ac alias arbitrio ejusdem S. D. N. Papæ reservatas pœnas, incurrent.*

Declaratione illa relata, subdit Hallierius loco citato: „Hanc, ni fallor, moderationem, & interpretationem Tridentinæ Synodi Regularium importunæ flagitationes extorserunt, cui tamen ne sic quidem parere aliqui ipsorum volunt."

XLI. Quidquid sit de hoc Hallierii asserto, fraudem apertam illi declarationi faciunt, & menti Pontificis contraveniunt, qui credunt, & asserunt, Superiores posse *ex industria* differre dationem dimissoriarum suis subditis usque ad id tempus, quo Episcopus sit absens, vel nullas habiturus sit Ordinationes. *In quocumque casu, in quo Regulari Prælato constat, subditos suos esse, & quantum ad mores, & quantum ad doctrinam sufficienter idoneos, & tamen habeat unde probabiliter timeat fore, ut ab Episcopo rejiciantur: quia tunc rationabiliter movetur, & vere utitur jure suo, non faciet contra Decretum Clementis VIII. si expectet tempus, in quo non sunt habendæ Ordinationes in Diœcesi, ut subditos suos extra Diœcesim dimittat Ordinandos.*

Ita Nuperus Auctor Consultationem Canonicarum, *Consult.* 3. *res.* 6. *nu.* 809.

XLI. Quo posito, quid sequitur, nisi quod quandocumque Superior probabiliter timet fore, ut ab Episcopo non sint admittendi ad Ordines, quos ipse præsentandos duxerit (hos enim, & *quantum ad mores, & quantum ad doctrinam sufficienter idoneos* judicat) tunc non faciet contra Decretum Clementis VIII. si expectet tempus, in quo non sunt habendæ Ordinationes in Diœcesi, ut suditos suos extra Diœcesim dimittat Ordinandos: sive quod secundum modernam praxim loquendo idem est, si probabiliter timeatur fore, ut ab Episcopo non *omnes indifferenter* Regulares, præsertim Mendicantes, ætatem & certum in Religione tempus habentes, admittantur.

Quid enim notius, quam omnes plane Regulares, si illos, quos Laicos vocant, excipias, mox ut ætatem attigerint, certoque tempore in Religione vixerint, Ordinibus sacris, & *quantum ad mores, & quantum ad doctrinam sufficienter idoneos* a Superioribus judicari?

Si hoc non sit *fraudem* facere Declarationi, & Ordinationi Pontificis, nescio quid tandem erit *fraudem* facere; sed de hac, aliisque similibus fraudibus, quibus nonnulli se conantur subducere examini suorum Episcoporum, qui secundum suum genium rigidiores videntur, fusius egi in libello, cui titulus, *Repagulum Canonicum adversus nimiam exemptionum a jurisdictione Episcoporum extensionem*, §. 10. 11. *&c.*

XLIII. His aliisque incommodis, quæ ex recursus ad varios Episcopos pro Ordinibus suscipiendis oriuntur, medendis, summus Pontifex Innocentius XIII. Constitutionem edidit, quæ incipit, *Speculatores*; qua pene omnia, quæ tunc ex declaratione S. Congregationis; tum Decretis Episcoporum circa *proprium* Episcopum relata sunt, confirmantur; unde textum Constitutionis, quo hæc exprimuntur, hic apponendum credidi.

„Decernimus, ac declaramus, nulli Episcopo, seu cujusvis loci Ordinario, tametsi Cardinalatus honore fulgeat, licere externum quempiam, ac sibi ratione Originis, seu Domicilii, juxta modum inferius declarandum, legitime contracti, non Subditum ad Clericalem Tonsuram promovere, cujusvis Beneficii Ecclesiastici ei statim ac Tonsuram hujusmodi insignitus fuerit, seu ad quod is a Patronis jam præsentatus, seu nominatus fuerit, prætextu, etiam si Beneficium prædictum de novo ea expresse adjecta lege fundatum fuisse constiterit, ut quis immediate post Clericalem characterem susceptum ad illud instituatur; præterea Clericum, qui legitime jam a proprio Episcopo ad eamdem Clericalem Tonsuram, seu etiam ad minores Ordines promotus fuerit, non posse ab alio Episcopo ratione, ac titulo cujuscumque Beneficii in illius Diœcesi obtenti, ad ulteriores Ordines promoveri, nisi ante eorumdem susceptionem Testimoniales litteras proprii Episcopi tam Originis, quam Domicilii super suis Natalibus, ætate, moribus, & vita sibi concedi obtinuerit; easque Episcopo ordinanti in actis illius Curiæ servandas exhibuerit. Licet vero Clericus ratione cujusvis Beneficii in aliena Diœcesi obtenti, subjici dicatur jurisdictioni illius Episcopi, in cujus Diœcesi Beneficium hujusmodi situm est, eam tamen de cætero hac in re inconcusse servari volumus Regulam, ut nemo ejusmodi subjectionem ad effectum suscipiendi Ordines acquirere censeatur; nisi Beneficium prædictum ejus sit reditus, ut ad congruam vitæ sustentationem, sive juxta Taxam Synodalem, sive, ea deficiente, juxta morem Regionis pro promovendis ad Sacros Ordines, detractis oneribus, per se sufficiat, illudque ab Ordinando pacifice possideatur, sublata quacumque facultate supplendi, quod deficeret fructibus ejusdem Beneficii cum adjectione Patrimonii etiam pinguis, quod ipse Ordinandus in eadem, seu alia quavis Diœcesi obtineret; ac Episcopus sic Ordinans tam de prædictis Testimonialibus litteris, quam de reditu Beneficii hujusmodi expressam in consueta collatorum Ordinum attestatione mentionem facere debebit. Cæterum, Subditus ratione Originis in tantum sit, ac esse intelligatur, qui naturaliter ortus est in ea Diœcesi, in qua ad Ordines promoveri desiderat, dummodo tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occasione nimirum itineris, Officii, Legationis, Mercaturæ, vel cujusvis alterius temporalis moræ, seu permanentiæ ejus Patris in illo loco; quo casu nullatenus ejusmodi fortuita nativitas, sed vera tantum, & naturalis Patris origo erit attendenda. Quod si quis tanto temporis spatio in eo loco, in quo ex accidenti, sicut præmittitur, natus est, moram traxerit, ut potuerit ibidem Canonico aliquo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario ejus loci litteras Testimoniales, ut supra, obtinere, illasque Episcopo Ordinanti per eum in collatorum Ordinum testimonio similiter recensendas, præsentare teneatur. At si Pater in alieno loco, ubi ejus filius natus est, tamdiu, ac eo animo permanserit, ut inibi vere domicilium de jure contraxerit, tunc non origo Patris, sed domicilium per Patrem legitime, ut præfertur, contractum pro Ordinatione ejusdem filii attendi debeat. Subditus autem ratione domicilii ad effectum suscipiendi Ordines is duntaxat censeatur, qui licet alibi natus fuerit, illud tamen adeo stabiliter constituerit in aliquo loco, ut vel per decennium saltem in eo habitando, vel majorem rerum, ac bonorum suorum partem cum instructis ædibus in locum hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuo ibidem permanendi animum demonstraverit, & nihilominus ulterius utroque casu se vere, & realiter animum hujusmodi habere jurejurando affirmet. Si quis tamen a propriæ originis loco in ea ætate discesserit, qua potuerit alicui Canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii suæ originis testimoniales litteras, ut supra, afferre debebit, ac de illis expressa similiter mentio in susceptorum Ordinum litteris facienda erit."

CAPUT III.

De Litteris Dimissorialibus.

1 *Quæ essent apud Veteres Litteræ Dimissoriales?*
2 *Harum Litterarum mentio occurrit in antiquis Canonibus; sed alio sensu, quam hodie accipiuntur.*
3 *Litteræ Dimissoriales hodie dantur, ut quis ab* alieno *Episcopo ordinetur.*
4 *Dare litteras Dimissoriales proprie ad Episcopos pertinet.*
5 *Olim quibusdam inferioribus Prælatis facultas dandi Dimissoriales competiit.*
6 *Synodus Tridentina hanc facultatem sustulit.*
7 *Decretum S. Congregationis conforme.*
8 *Auctoritas dandi Dimissoriales competens Capitulo, Sede vacante, per Synodum Tridentinam restricta.*
9 *Pœna in contraveniente decreta.*
10 *Episcopus* confirmatus *non consecratus, potest dare Dimissoriales; & Archiepiscopus ante receptionem* Pallii.
11 *Facultas hæc ab Episcopis delegari potest.*
12 *Synodus Tridentina desiderat, ut Episcopi* per se *Ordines conferant.*
13 *Jure communi in litteris Dimissorialibus exprimenda causa, ob quam Episcopus non ordinet: sed hodie non observatur.*
14 *Non est conveniens, ut Episcopus passim suos alio mittat.*
15 *Synodus Tridentina non vult dari Dimissoriales, nisi* jam probatis.
16 *Synodi posteriores idem inculcant.*
17 *Justitia horum Decretorum.*
18 *Interdum examen aliis delegandum, & quæ cautio a S. Carolo hic adhibita?*
16 *Studentium in Academia examen sæpe aliis committitur, & quid hic præcipue attendendum?*
20 *Synodus Tridentina videtur ultra examen Ordinarii etiam requirere examen* alieni *Ordinantis vigore Dimissorialium.*

21 Id-

21 *Idque in aliquibus Diœcesibus observatur.*
22 *Sacra Congregatio declaravit, id esse arbitrarium.*
23 *In Belgio non solet secundum examen institui.*
24 *Merito attendunt Episcopi a quo Dimissoriales concessæ sint.*
25 *Sanctus Carolus noluit sine necessitate Dimissoriales dari.*
26. *Noluit eas dari, nisi pro Ordinibus una ordinatione recipiendis.*
27 *Voluit in iisdem præscribi tempus, intra quod Ordines sint suscipiendi.*
28 *Dimissoriales ad tempus, vel certos Ordines restrictæ, quando exspirent?*
29 *Litteræ Dimissoriales per mortem Episcopi non exspirant.*
30 *Concessæ a Capitulo, Sede vacante, aut Vicario, durant etiam extincta horum potestate.*
32 *Poterit novus Episcopus Litteras Dimissoriales a Capitulo datas revocare.*

I. Litterarum *Dimissorialium*, sive *Dimissoriarum* frequens est etiam apud Veteres mentio; sed alio nonnihil sensu, quam hodie accipiuntur.

Antiquitus enim fere ejusmodi litteræ non dabantur nisi Clericis, qui ad aliam Ecclesiam mittebantur non reversuri.

Cum enim secundum disciplinam illius temporis, Clerici omnes vi suæ ordinationis adstringerentur certæ Ecclesiæ, a qua sine consensu Episcopi recedere non poterant; si Clericus ad aliam Ecclesiam transire vellet, petebat ab Episcopo *dimissionem*; si Episcopus consentiebat, expediebantur litteræ, quibus significabatur, quod Episcopus hunc Clericum a vinculo, quo Ecclesiæ suæ tenebatur, absolveret, atque a se *dimitteret*; alterique Episcopo eum cederet; jusque omne, quod in eum habebat, in alterum transferret: atque hæ proprie dicebantur Litteræ *Dimissoriæ*, a verbo Latino *dimittere*.

II. Hoc sensu Litteræ *Dimissoriæ* accipiuntur a Concilio Carthaginensi I. *Can.* 5. litteras has ideo solum requirente, ne alienus Episcopus alterius Clericum usurpet; id est, suæ Ecclesiæ adscribat, & alteri eripiat, ut „ nullus omnino Clericus in quocum„ que sit gradu, potestatem habeat sine proprii Episcopi scripta „ *Dimissoria* in alienæ Ecclesiæ *catalogum* referri.

Hic *Dimissoria* requiritur, non ut Clericus ab alio Episcopo simpliciter ordinetur; sed ut in alienæ Ecclesiæ catalogum referatur; quod fieri mores illorum temporum non permittebant, nisi ab Ecclesia, cui prius fuerat adscriptus *dimittetur*; quod fiebat mediante *Dimissoria*.

III. Hodie vero vulgari nomine Litteræ *Dimissoriæ* sive *Dimissoriales* vocantur, quibus Clerici non absolute a suis Ecclesiis dimittuntur; sed quibus ad alienum Episcopum, Ordinum suscipiendorum causa duntaxat *dimittuntur*; seu quibus facultas fit alicui a *non suo* Episcopo Ordines suscipiendi; ita ut Episcopus in eam Clericum pristinum jus & auctoritatem sibi retineat; nec a se *dimittat*, nisi ad hunc solum effectum, ut ab *alieno* Episcopo, Ordinem in litteris expressum suscipiat.

IV. Sicuti autem Episcopi sunt ordinarii Ordinum Ministri; atque ad ipsos *proprie* spectat Ministrorum Ordinatio & electio, ita quoque semper ad Episcopos primario spectavit, & hodie spectat Dimissoriales litteras dare.

Inferiores Prælati, Religiosi, vel alii, nisi eis, quod suos Clericos, aut subditos, possint a quo voluerint Episcopo facere ordinanari, a Sede Apostolica specialiter *sit indultum, vel Officialis Episcopi (cum ad hoc se ipsius officium non extendat) hujusmodi nequeunt licentiam impertiri. Cap. 3 De Temporib. Ordin. in VI.*

Hic supponit Pontifex, Episcopis jure ordinario competere facultatem dandi litteras *Dimissoriales*; inferioribus vero nonnisi ex speciali Sedis Apostolicæ indulto; quemadmodum etiam indicatur in *Cap. 8. tit. De officio Archid.* ubi mandatur Episcopo, ut *interdicat Archidiacono suo, ne sine conscientia sua, & auctoritate litteras suas promovendis concedat Clericis.*

Ad quæ reflectens Glossographus, ait: „ Et ita patet: quod „ Archidiaconus non potest dare commendatitias (litteras) ad „ Ordines suscipiendos, sed solus Episcopus.

V. Subjicit tamen Glossographus hanc exceptionem: „ Si Epi„ scopus absens esset extra Parochiam suam, & necessitas vel „ utilitas Ordinandorum immineret, tunc posset illos præsentare „ aliis Episcopis, per quos ordinentur: quia absente Episcopo sup„ plet vices, sic & Archipresbyteri; & hoc intelligo (ait) si „ Archidiconus habet hoc *de Consuetudine*, alias non, nisi habet „ *speciale* mandatum.

Ex his quoque non obscurum est, olim nonnullis inferioribus Prælatis, ut Archidiaconis, Archipresbyteris, vel Abbatibus, sive per indultum, sive per consuetudinem, facultatem hanc fuisse communicatam.

VI. Verum Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 10. De Reformat.* postquam interdixit Abbatibus, ac aliis quibuscumque quantumvis exemptis, cuiquam, qui *Regularis subditus* sibi non sit, Tonsuram vel Minores Ordines conferre, subdit: „ Nec ipsi Ab„ bates, & alii exempti, & Collegia, vel Capitula quæcumque, „ etiam Ecclesiarum Cathedralium Litteras Dimissorias aliquibus „ Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed „ horum omnium Ordinatio, servatis omnibus, quæ in hujus san„ ctæ Synodi Decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum „ Diœcesis fines existant, pertineat: non obstantibus quibusvis „ privilegiis, præscriptionibus, aut consuetudinibus, etiam im„ memorabilibus.

Hoc Decreto auctoritatem dandi Dimissoriales competentem Prælatis inferioribus, vel ex privilegio, vel consuetudine, vel præscriptione esse revocatam, nequaquam obscurum est (*a*).

VII. Unde cum Capitulum Antuerpiense obtinuisset privilegium a Leone X, quo dabatur facultas dandi *Dimissoriales* de promovendo etiam extra tempora; eaque auctoritate, non obstante Decreto Concilii Tridentini, uti vellet Capitulum; quæstione per Episcopum Romam delata, & S. Congregationi proposita, rescriptum est ad Episcopum, Sacram Congregationem censuisse: „ Fa„ cultatem concedendi *Dimissorias* litteras Capitulo ademptam es„ se Decreto *cap. 10. Sess. 23.*" Litteræ extant apud Zypeum in Jure novo *tit. de Officio Ordinarii, num.* 20.

VIII. Quia Sede vacante, Capitulum succedit in jurisdictionem Episcopalem, jam olim obtinuit, ut Capitulum, Sede vacante, Dimissorias ad suscipiendos Sacros Ordines statim a morte Episcopi dare posset; at Synodus Tridentina per Decretum sub Paulo III. editum *Sess. 7. cap. 10. De Reformat.* hanc Capituli auctoritate aliquatenus restrinxit, uti supra *part. 1. tit. 9. cap. 2.* notavi (*a*).

IX. Ulterius pœnam interdicti Capitulo, si Decreto contraveniat, comminatur: & insuper ut „ Ordinati, si in Minoribus „ Ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio Clericali, præ„ sertim in criminalibus, gaudeant: in Majoribus vero, ab exe„ cutione Ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati, sint ipso ju„ re suspensi.

Hanc pœnam Synodus *Sess. 23. cap. 10. De Reformat. ad illos, qui easdem litteras non a Capitulo, sed ab aliis quibusvis, in jurisdictione Episcopi loco Capituli, Sede vacante, succedentibus, obtineret contra Decretum sub Paulo III. mandat extendi. Concedentes autem Dimissorias contra formam Decreti, ab officio, & Beneficio per annum sint ipso jure suspensi.*

X. Cæterum, quia concessio Dimissorialium ad Ordines suscipiendos, non ad ea, quæ Ordinis Episcopalis sunt, sed ad ea, quæ jurisdictionis sunt, pertinet; nemo ambigit, quin Episcopus electus, & confirmatus, licet nondum consecratus, Dimissorias dare queat: eo quod post confirmationem, etiam ante consecrationem Episcopus exerceat omnia, quæ sunt jurisdictionis, quemadmodum *part. 1. tit. 14. cap. 5.* ostensum est. Idem esto judicium de Archiepiscopo ante acceptum *Pallium* Archiepiscopale, sine quo Ordines conferre nequit, licet quæ jurisdictionis sunt exercere valeat; uti similiter *part. 1. tit. 10. cap. 7.* probatum est.

XI. Eadem ratione facultas dandi *Dimissorias* Vicariis, seu Officialibus Episcoporum competere potest, modo Episcopi eam specialiter ipsis delegaverint. Hanc auctoritatem in Provincia Coloniensi competiisse Officialibus supposuit Synodus Coloniensis anno 1536. *p. 1. cap.* 19. prohibens: „ Ne Officiales Litteras *Dimisso„ rias*, quæ vulgo *Licentiatoriæ* Ordinandi vocantur, alicui te„ mere concedant: illarum enim prætextu, qui suæ ruditatis & „ inscitiæ sibi conscii sunt, nostrorum Vicariorum in Pontificali„ bus disquisitionem subterfugiunt, ac alio migrant, ubi nullus „ Canonicæ traditionis respectus habetur.

Idipsum supposuit Synodus Moguntina anno 1549. *cap.* 14. dicens: *Commissariis nostris serio inhibemus, ne in posterum alicui Litteras Dimissorias sine magna & necessaria causa, quam bene exploratam habere debent, concedant.*

Profecto cum a certa ac Canonica Ministrorum electione, & sublimatione præcipue rectum Ecclesiæ regimen, & populi salus dependeat, Episcopi summa circumspectione in ea procedere debent, neque temere aut facile aliis Ordinationem suorum Ministrorum cedere.

XII. Et quidem Synodus Tridentina *Sess. 23. cap. 3. De Reformat.* vult, ut „ Episcopi per *semetipsos* Ordines conferant: quod „ si ægritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter, quam „ jam probatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittant.

Quamvis Synodus non exprimat nisi causam *ægritudinis*, ob quam suos ad alium Episcopum mittere queat, nequaquam tamen aliæ graves & necessariæ causæ exclusæ censentur, quibus legitime præpeditus Episcopus, ad alium Episcopum Ordinandos dimittat; quemadmodum expressit Concilium Mediolanense III. sub S. Carolo tit. *Quæ pertinent ad Sacramentum Ordinis.*

XIII. Et quidem Clemens IV. in *cap. 1. De temporibus Ordinat. in VI.* non vult aliquem Ultramontanum ab Episcopo Italo ordinari, nisi in Litteris Dimissoriis *causa legitima* contineatur, quare illum Episcopus *originis* nolit aut nequeat ordinare.

Unde jam pridem creditum fuit, & S. Carolus observavit, quod in Litteris *Dimissoriis* deberet exprimi causa, ob quam Episcopus *proprius* ordinare nequeat aut nolit; quod tamen nec in Gallia, nec in Belgio observatur, uti advertit Rebuffus in *Praxi Benef.* titulo *De formula Dimissoriarum num.* 28.

XIV. Interim ex Decreto Synodi Tridentinæ sat intelligitur, mentem Ecclesiæ nequaquam esse, ut Episcopi passim suorum subditorum Ordinationes aliis committant, quasi rem ipsis nimis molestam, aut nimis vilem; quod plane a pristinis ac Sanctis Episcopis remotissimum fuisse, multis exemplis probat Hallierius *part. 2. sect. 3. cap. 3. num. 11. §. 5.*

XV. Si vero justa fuerit causa mittendi subditum ad alienum Episcopum pro Ordinibus suscipiendis, merito addit Synodus Trident. *non aliter quam probatos* mittendos esse; id est, Dimissoria-

---

(*a*) Monitum velim lectorem in Comitiis Cleri Gallicani habitis an. 1657. statutum fuisse, ut admoneretur Nuntius Apostolicus, litteræque scriberentur ad exorandum summum Pontificem, ut prohiberet tamquam subreptitias impetrationes Rescriptorum, quibus permittebatur, ut quis attonderetur in aliena Diœcesi: denique ut Encyclicis Litteris Episcopi Regni omnes invitarentur ad eos a Tonsura Ordinibusque arcendos, qui istiusmodi rescripta proferrent, nisi, ut sancitum est a Concilio Tridentino, litteras afferrent Episcopi Diœcesani testimoniales de vita, moribus, & doctrina. Vide quoque acta Comitiorum Cleri Gallicani an. 1635. & 1665.

(*a*) Observandum est, Episcopali Sede vacante, nonnisi completo vacationis anno, Capitulum posse Laicos ad Tonsuram, & Clericos ad Ordines dimittere; quamquam intra vacationis annum potest litteras dimissorias concedere iis, quos jura *Arctatos* dicunt; seu qui ratione Beneficii tenentur intra annum sub Beneficii perdendi periculo certum quemdam Ordinem suscipere.

riales dandas non eſſe, niſi *jam probatis*, quod & alio loco ſufficienter expreſſit; vetans aliquem ab alieno Epiſcopo ordinari, etiam cujuſvis generalis aut ſpecialis reſcripti, aut privilegii prætextu, *niſi ejus probitas, ac mores Ordinarii ſui teſtimonio commendentur. Seſſ. 23. cap. 8. De Reformat.*

XVI. Has Concilii Tridentini Sanctiones explicans S. Carolus in Synodo ſua Mediolanenſi III. titulo *Quæ pertinent ad Ordinis Sacramentum*, ait: „ Infirma valetudine, aliave juſta cauſa „ impeditus Epiſcopus, ſi ſtatutos Sacros Ordines habere non po„ teſt, & aliquem propterea Clericum ſuum ad alium Epiſcopum „ mittere velit, a quo alicui Eccleſiaſtico Ordini adſcribatur; te„ ſtimonialibus litteris ei datis, hæc adſcribat, & teſtata faciat, „ vitæ in primis & morum probitatem, doctrinam, qua ido„ neus, examine habito, indicatus eſt, Eccleſiaſticum Ordinem, „ quo eſt proxime initiatus, tum præterea natales, aut diſpen„ ſationem, ſi quam ſuper illis obtinuerit: ſi vero majori Ordi„ ni adſcribendus eſt, ætatem item, & titulum ſufficientemque „ cenſum Beneficii, vel penſionis, vel patrimonii, quod ille „ habet.

Et Synodus P. II. Mechlinienſis *tit. 9. cap. 5. Epiſcopi ſubditos ſuos non niſi* jam probatos, *& examinatos ad alium Epiſcopum dimittant, juxta Decretum Concilii Tridentini.*

XVII. Juſtiſſima ſane Conſtitutio. Cum enim nemini magis nota eſſe debeat, quam proprio Paſtori, & Epiſcopo ſufficientia ac capacitas ſui ſubditi; atque ipſius maxime interſit, ne quis inidoneus e ſuis ſubditis, & in ſuæ Diœceſeos Clerum ordinetur; nihil ſane juſtius, quam ut ejus teſtimonium requiratur, ut appareat, an ipſe, qui ad Ordines ſuſcipiendos ſubditum ſuum mittit, de ipſius capacitate, antequam mittat, rite ſit inſtructus; atque de ea teſtetur.

XVIII. Quia tamen interdum contingere poteſt, ut Ordinandus a Diœceſi, aut civitate Epiſcopali ſit abſens; nec ſine magno incommodo ad Epiſcopum perſonaliter pro examine accedere poſſit, hanc cautionem addit S. Carolus in ſua Synodo Mediolanenſi V. *part. 3. de Initiandis Ordinis Sacramento*, ut „ hoc „ caſu liceat examen illud ſpeciatim Epiſcopo delegare, in cujus „ Diœceſis illi morantur: at vero tunc Litteras dimiſſorias ne „ det, antequam examinis facti litteras ab eo acceperit, cui illud „ delegavit.

XIX. Ita hodie non raro ſolent concedi Litteræ *Dimiſſoriæ* Studentibus in Academia, prælertim remotis a ſuis Diœceſibus, hac inſerta clauſula, ſi prævio examine a ſuo Præſide Collegii, aut aliis in litteris deſignatis idonei judicentur; in quo hæc cautio præcipue neceſſaria eſt, ut Epiſcopi examen illud non committant, niſi iis, quorum ſufficientiam, & integritas probe ipſis fuerit nota, & de quibus ſecuri ſint, quod non niſi bene idoneis teſtimonium capacitatis ſint daturi.

XX. Videtur inſuper Synodus Tridentina *Seſſ. 7. cap. 11. De Reformat.* præter examen proprii Epiſcopi ad alienum mittentis, nec non illius de ſufficientia ordinandi teſtimonium, inſuper requirere examen ipſius Epiſcopi Ordinantis; cum expreſſe ſtatuat: „ Facultates de promovendo a quocumque non ſuffragentur, niſi „ habentibus legitimam cauſam, ob quam a propriis Epiſcopis or„ dinari non poſſint, in litteris exprimendam, & tunc non or„ dinentur, niſi *ab Epiſcopo* in ſua Diœceſi reſidente, aut pro eo „ Pontificalia exercente, & *diligenti prævio examine*.

XXI. Et conformiter ad hoc Decretum, etiam a propriis Epiſcopis examinatos, iterum examinari ab Epiſcopo ordinaturo, Mediolani, & Neapoli, ex Bonacina, & Quaranta refert Hallierius loco citato §. 6. dicique & in Gallia ſe id ab aliquibus vidiſſe obſervari.

XXII. De hac quæſtione conſulta S. Congregatio, An ſcilicet, „ Epiſcopus Ordinans alienos ſubditos ſæculares cum dimiſſoriis „ proprii Epiſcopi aſſerentis, eos examinatos fuiſſe, & idoneos „ repertos, hujuſmodi atteſtationi deferre teneatur, vel etiam „ poſſit eoſdem Ordinandos examinare; Sacra Congratio cenſuit, „ eſſe arbitrarium, & ideo poſſe, ſed non teneri ". Apud Fagnanum ad *cap. Cum ſecundum tit. De Præbendis num. 56.*

XXIII. Conformiter ad hanc reſolutionem, ſolent hic Epiſcopi dimiſſorialibus & atteſtationi proprii Epiſcopi deferre, atque ſine novo examine ordinare; prædictum Decretum Concilii Tridentini intelligentes de his, qui *facultates de promovendo* non a *proprio* Epiſcopo ſed a Sede Apoſtolica obtinuerunt.

XXIV. Addit tamen merito Fagnanus ibidem *num. 57.* quod ſi Epiſcopus alienus ſciret, eum qui habet Dimiſſoriales eſſe criminoſum, peccaret ordinando: quia revera *manus imponendo* indigno, etiam Sacramentum indigne adminiſtraret. Quare laudandi Epiſcopi, qui non adeo faciles ſunt, ut admittant dimiſſoriales, dum ſciunt, Epiſcopum in concedendis Dimiſſorialibus & ordinandis admodum facilem eſſe, ac quoſvis paſſim ſe præſentantes ad Sacros Ordines admittere.

XXV. Ne occaſione conceſſarum litterarum Dimiſſorialium fallantur Epiſcopi; eo quod interdum contingat, ut vel hominis mores mutentur, vel quod de illius vita antea minus notum erat atque exploratum, id poſtea pateſiat, quo fiat, ut quem Epiſcopus aliquando Sacro Ordine dignum judicavit, illum ipſum poſtmodum inveniat indignum, ut ulteriore Ordine inſignitur, merito voluit Sanctus Carolus in Synodo ſua Mediolanenſi IV. titulo, *Quæ pertinent ad Sacramentum Ordinis:* in primis, ne „ E„ piſcopus cuiquam, antequam Sacræ Ordinationis tempus *proxi„ me* inſtet, Litteras hujuſmodi teſtimoniales, *Dimiſſoriaſve* pro „ Ordinibus ab alio Epiſcopo ſuſcipiendis, ſine *neceſſaria* cauſa „ unquam concedat.

XXVI. Secundo: „ Neque item iiſdem litteris facultatem det „ plures Ordines ſuſcipiendi, quam illos ipſos tantum, quos uno „ eodemque tempore ab eo ſuſcipi voluerit, ac per ſacros Cano„ nes Conciliaque licuerit.

XXVII. Tertio: „ Præfiniat præterea in illis ipſis certum ſuſci„ piendi Ordinis, cui quiſquam adſcribendus eſt, tempus, men„ ſtruum ſcilicet, vel bimeſtre, vel longius, ut pro loci diſtan„ tia, pro aliave ejuſmodi cauſa opus eſſe viderit.

Hæc oſtendunt quanta cautione in dandis litteris dimiſſorialibus procedendum judicaverit S. Carolus; ne occaſione hujuſmodi litterarum indignus quiſpiam ad Ordines promoveretur. Epiſcopi has cautiones pro locorum, perſonarumque conditione adhibere poterunt; ubi eas vel neceſſarias, vel convenientes in eumdem finem judicabunt.

XXVIII. Subjicit deinde S. Carolus: „ Quo præſtituto tempo„ re tranſacto, eas litteras eo nomine a ſe conceſſas, in poſte„ rum nihil ſuffragari, nihilque roboris habere iiſdem litteris „ declaret: Quas etiam Cancellario Epiſcopali ab illo, cui con„ ceſſæ ſunt, reddi decernat.

Verum licet hæc declaratio in litteris eſſet omiſſa, nihilominus, ſi *Dimiſſoriales* reſtrictæ ſint ad certum tempus, intra quod ad Ordinem promoveri teneatur, tempore præſtituto elapſo, litteras illas ſuum amittunt valorem & effectum; quia cum facultas ſeu mandatum non ſit niſi ad tempus, etiam ultra tempus extendi nequit.

XXIX. Si autem literæ Dimiſſoriæ ſint ſine præfinitione temporis, tunc eatenus perpetuæ ſunt; ut nec per mortem Epiſcopi revocatæ cenſeantur, uti tradit Rebuffus in Praxi Benef. titulo *De Formula Dimiſſoriarum num.* 39. & communiter Canoniſtæ, atque praxis moderna probat.

XXX. Addit præterea Rebuffus *num.* 43. Nec etiam ſi gratia illa ſuſcipiendi Ordines ab alieno Epiſcopo conceſſa ſit a Capitulo, expirabit, finita Capituli poteſtate; quia geſta a Capitulo valida ſunt, & durant ſi recte facta ſunt. Idipſum plurimis citatis docet Barboſa, De officio Epiſcopi *part. 2. Allegat. 7. num. 24.*

Quod de Dimiſſoriis datis a Capitulo, Sede vacante, conceſſis dicitur, idem dicendum de conceſſis a Vicario Epiſcopi, eas nimirum durare etiam extincta poteſtate Vicarii; uti expreſſe notat Hallierius loco citato §. 8.

XXXI. Hæc de validitate Dimiſſoriarum ſive ab Epiſcopo, ſive a Capitulo vel Vicario conceſſarum non procedunt, ſi Epiſcopus eas re integra, id eſt, ante Ordinem ſuſceptum revocaverit. Unde Rebuffus poſtquam dixerat, litteras Dimiſſorias nec per mortem Epiſcopi, nec per extinctam poteſtatem Capituli eſſe effectu ſuo evacuatas, immediate ſubjungit *num.* 44. Poterit tamen Epiſcopus revocare ea quæ nondum ſunt ſortita effectum: quam opinionem Rebuffi probans Barboſa dicto loco *num.* 25. ait: „ A „ novo enim Antiſtite revocari poſſunt per edictum omnes & „ quæcumque a prædeceſſoribus Præſulibus, vel Capitulo, Sede „ vacante, conceſſæ (*a*).

CAPUT IV.

De Examine Ordinandorum.

1 *Epiſcopo cito* manus imponere *vetitum*.
2 *Quid ſit* cito manus imponere?
3 *Ordinandi primum probandi*.
4 *Synodus vult Ordinandos examini Epiſcoporum ſubjacere*.
5 *Decretum hoc etiam Regulares comprehendit.*
6 *In omni Congregatione ſolent eſſe boni & mali*.
9 *Major perfectio requiritur in Presbyteris, quam in Monachis*.
7 *Non omnes, qui Profeſſionem Religioſam emiſerunt, ad Ordines Sacros admittendi*.
9 *Examen Ordinandorum primario ipſi Epiſcopo competit*.
10 *Si jus examinandi Ordinando alicui competat, non cenſetur excluſus Epiſcopus*.
11 *Officiales, aliique inferiores Prælati examen aliquando ſibi vindicarunt, & quid hic decrevit Synodus Colonienſis?*
12 *Convenit Epiſcopum in examine eſſe præſentem*.
13 *Epiſcopus examen aliis delegare poteſt*.
14 *Epiſcopus ultra Examinatores ordinarios, poteſt alios aſſumere; & præcipue a Canonis Cathedralibus*.
15 *Non adſtringitur Epiſcopus Canonicos Cathedrales aſſumere*.
16 *Examinatores quales eſſe debeant?*
17 *Monita S. Caroli ad Examinatores*.
18 *Examen in primis inſtituendum circa vitam Ordinandorum*.
19 *Ordinandi menſe ante Ordinationem ſe ſiſtere debent Epiſcopo; & quare?*
20 *Nomina Ordinandorum publice populo proponenda; idque conforme veteri diſciplinæ*.
21 *Priſtinam diſciplinam exprimit Pontificale*.
22 *Huic priſtinæ publicationi ſucceſſit hodierna per Parochum fieri ſolita*.
23 *Hæc publicatio potiſſimum fit, ut de vita Ordinandorum exactior notitia habeatur*.
24 *Proclamationes fieri mandant Synodi Belgicæ*.
25 *Volunt iſta fieri inſtar Bannorum Matrimonialium*.
26 *Decretum Synodi Leodienſis praxi hodiernæ conforme*.
27 *Non ſolent hodie Ordinandi menſe ante Ordinationem Epiſcopum adire; quod tamen eſſet conveniens*.
28 *Populus a Parocho monendus de harum Proclamationum ſcopo*.

29 *Ex-*

(*a*) Clerus Gallicanus in Comitiis anni 1757. hortatur Epiſcopos recens promotos, ut ejuſmodi litteras a ſuis Deceſſoribus, aut a Capitulo conceſſas revocent: deinde ut tempus figant quo litteræ a ſe conceſſæ vim habituræ ſint, v. g. trium, quatuor, quinque, vel ſex menſium.

29 *Excitandus ut pro Ordinandis oret; & quam hic sollicitus fuerit S. Carolus.*
30 *Populus monendus ad quid jejunia* Quatuor temporum *instituta.*
31 *Ordinandi aliquo die ab Episcopo designando examini se sistere debent.*
32 *Examen circa mores ipsorum quomodo instituendum; & quid de Seminaristis?*
33 *Quam difficulter habeatur exacta notitia eorum, qui extra Seminarium morantur.*
34 *Non semper deferendum testimonialibus Directorum.*
35 *Regularium testimoniis non semper fidendum.*
36 *Quanto se periculo exponant, qui passim quorumcumque testimoniis credunt.*
37 *Qualiter super scientia examen instituendum?*
38 *Quæ sigillatim inquiri voluerit S. Carolus?*
39 *Voluit ut Examinatores sibi certam formulam examinandi proponerent.*
40 *Examen unius horæ an sufficere queat?*
41 *Exercitia spiritualia Ordinationi præmittenda, & quis horum scopus?*

I. DICTUM est ab Apostolo omnibus Episcopis in persona Timothei: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* 1. ad Timoth. 5. v. 22.

II. „ Quid est autem, *cito manus imponere* (ait S. Leo *Epist.* „ 87. *cap.* 21.) nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, „ Sacerdotalem honorem tribuere non probatis.

Et ante Leonem Sanctus Chrysostomus prædicta verba Apostoli exponens *Homil.* 16. *in Epist. ad Timoth.* ait: „ Quid est illud, „ *cito*? Non ex prima probatione, nec secunda, nec tertia, sed „ ubi consideratio *diuturna* præcessit, *exactissimaque* discussio, „ tunc imponito manus.

III. Jubet rursus in eadem Epistola *cap.* 3. Apostolus, ut Ordinandi *probentur primum, & sic ministrent.*

Hinc toties in pristinis Canonibus præceptum, ne Episcopi cito manus imponant; sed prius exacte probent & examinent vitam, mores, aliasque Ordinendorum qualitates.

IV. His insistens Synodus Tridentina, neminem, nisi prævia exacta de vita ac moribus inquisitione, & præmisso super ejus doctrina examine, ordinari voluit; ut pluribus capitibus, *Sess.* 23. *de Reformatione*, expressum est; ac signanter *cap.* 12. ubi postquam ætatem singulis Sacris Ordinibus præscriptam exposuit, subjicit: „ Sciant tamen Episcopi, non singulos, in ea ætate „ constitutos debere ad hos Ordines assumi: sed dignos duntaxat, & quorum *probata* vita senectus sit. *Regulares* quoque „ nec in minore ætate, nec sine diligenti Episcopi examine „ ordinentur; *privilegiis* quibuscumque quoad hoc penitus ex„ clusis.

V. Voluit igitur Synodus generaliter omnes, non tantum Sæculares, sed & *Regulares*, ante Ordinationem examini Episcopi esse subjectos; ut nimirum Episcopus examinare queat, num digni sint ad Ordines promoveri; ne alias contra præceptum Apostoli alicui *cito manus imponendo*, peccatis alienis communicet: „ Neque enim, ut præcitatis verbis subjungit Chrysosto„ mus, ea res periculo caret: eorum, quæ ille peccaverit, tu „ quoque pœnam dabis, qui initium dedesti etiam præcedentium „ delictorum.

VI. Vita quidem Religiosa ex suo instituto, atque regulariter acta plurimum valet, ut quis ad Sacros Ordines disponatur; at notum est illud Augustini *Ep.* 132. „ Omnem conditionem in„ cludere bonos & malos, essque Clericos proinde falsos ac Mo„ nachos. Sunt & Monachi falsi, & nos novimus tales: sed non „ periit fraternitas pia per eos, qui profitentur quod non sunt; „ tam enim sunt Monachi falsi quam Clerici falsi, & fide„ les falsi.

VII. Notum quoque est, non omnem, quæ Monachis sufficeret perfectio, ad Sacros Ordines, præsertim Presbyteratus sufficere: *Multo major*, inquit S. Chrysostomus, *vitæ integritas huic* (Presbytero) *quam illis* (Monachis) *necessaria*. Hinc illud Augustini, *Aliquando bonus Monachus vix bonum facit Clericum. Lib. 2. De Sacerdot. cap.* 2.

Quibus consonat illud Doctoris Angelici: *Ordines Sacri præexigunt sanctitatem: sed status Religionis est exercitium quoddam ad sanctitatem consequendam: unde pondus Ordinum imponendum est parietibus jam per sanctitatem desiccatis, sed pondus Religionis desiccat parietes, id est, homines ab humore vitiorum.* 2. 2. *q.* 189. *a.* 1. *ad.* 3.

VIII. Quapropter Sancti Patres, etiam in primo Religionis Monasticæ fervore, non omnes passim ad Ordines Sacros promovendos judicabant, sed *quos morum gravitas & vitæ ac fidei institutio sancta commendat*, ut loquitur Siricius Papa. *Ep.* 1. *c.* 13. Unde ad Aurelium scribit Augustinus: *Cum ex his qui in Monasteriis permanent, non tamen nisi probatiores atque meliores ad Clerum assumere soleamus.* Et Sanctus Gregorius Candido Episcopo scribens, ut de Monasteriis in sua Diœcesi positis cum consensu Abbatis aliquos accipiat in Presyteros ordinandos, hoc monitum subjungit: „ Sed illius præ omnibus estote solliciti, ut „ vitam actusque eorum, qui in hoc sunt officio constituendi, „ *subtiliter debeatis inquirere*, & tunc eos, si digni fuerint, or„ dinare". *Lib.* 5. *Epist.* 27.

IX. Cum ad Episcopum spectet Ordinandis manus imponere; atque juxta Apostolum, si *manus* cito *imponat*, ipse communicet peccatis alienis; quid mirum si ubique in Sacris Canonibus & Patribus prima examinis cura ipsi Episcopo imponatur & deferatur; utpote cujus præcipue interest; ni indigni promoveantur. Hinc illud Innocenti III. in *Cap. Venerabilem tit. De Electione*: „ Est enim regulariter observatum, ut ad eum „ examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus „ spectat.

Adhæc cum Episcopo totius populi cura & Diœcesis regimen primario incumbat, quid æquius aut justius, quam ut Episcopus examinet ac inquirat in illos, qui per sacram Ordinationem in Ministros & cooperatores Episcoporum assumendi sunt?

X. Unde si in aliqua Ecclesia sit consuetudo, quod Archidiaconus Ordinandos examinet, nequaquam tamen excluditur Episcopus, ut etiam ab Archidiacono examinatos rursus de novo examinet, uti docet Glossographus ad *cap. Accepimus tit. De Ætate & qualitate Ord.* verbo: *Examinari*.

XI. Sæculo decimo sexto invaluerat in quibusdam Diœcesibus Provinciæ Coloniensis, ut in Scholasticos Cathedralium Ecclesiarum, in aliis vero in Prælatos alios cura examinationis Ordinandorum relegata esset; iisque examinandi jus esset quæsitum, & majora quam cæteris Canonis stipendia ab Ecclesia decreta.

Verum plerique Scholastici, & illi, penes quos erat examinandi potestas jura quidem sua tuebantur, nec tamen docebant juventutem nec examinabat Officiumque & curas alias aliis, non multo melioribus examinatoribus interdum delegabant: quo fiebat, ut alio in alium hanc curam transferente, aut nullæ, aut perfunctoriæ & ad modum frigidæ fierent examinationes Ordinandorum; uti deplorat Synodus Coloniensis anno 1549. titulo *De altero medio ad reformationem necessario cap.* 2. Cui malo ut mederetur, subjungit: *Quem defectum supplere cupientes, & examen ad sua principia, hoc est, ad Episcopos revocare, quibus ex lege divina incumbit* nemini cito manus imponere, *matura deliberatione præhabita, declaramus Episcopos non debere ejuscemodi examinationibus (quando non ignorant eas perfunctorie factas) statim acquiescere, & inquisitionis specie, quam ex reliquiis antiqui mortis retinent, in altari cum rogant utrum sint digni, justi & sancti, putare se satis fecisse; atque ita inutiles & indignos homines, nonnunquam etiam sceleratos, ab aliis forte (quos ea cura non admodum tangit) dignos judicatos, Sacris illis Ordinibus contra conscientiam propriam insignire. Eaque de causa requirimus Provinciæ nostræ Episcopos in Domino, ut vel ipsimet huic suo muneri satisfaciant, vel curam illam imponant viris piis, doctis, & de Ecclesiæ profectu sollicitis, quorum diligentia sit eis explorata, nisi certissimo experimento cognoverint Scholasticum, vel eum, ad quem hoc pertinet, diligentiam talem, cui merito fidant, adhibuisse.*

XII. Hic supponit Concilium, examen Ordinandorum proprie ac primario ad Episcopum spectare; unde S. Carolus in sua Synodo Mediolanensi V. *parte* 3. *titulo De Examinandi ratione*, examinis initium fieri vetat, nisi præsentes adsint Episcopus vel Vicarius ipsius. Et in Synodo Mediolanensi IV. *parte* 2. titulo *Quæ pertinent ad Sacramentum Ordinis*, præscribit, ut id Epi„ scopus, quantum sibi per occupationes licet, maxime curet, „ ut cum experimentum examenve de iis instituitur, qui *Ordi„ nibus* præsertim Majoribus initiandi, quique Ecclesiis Parochia„ libus præficiendi sunt, ipse præsens in eo examine adsit.

XIII. Suponit insuper Concilium posse subinde aliquibus esse jus aliquod examinandi Ordinandos; quod & juri conforme est. Nam de jure Archidiaconorum est, examini Ordinandorum interesse, uti supra *parte* 1. *tit.* 12. *cap.* 1. *num.* 14. & 15. ostensum est.

Bulla quoque erectionis novorum Episcopatuum in Belgio, vult, ex senioribus Graduatis Canonis duo in Theologia, & unus in jure Canonico Graduati una cum Archidiacono curam habeant examinandi promovendos ad Sacros Ordines.

XIV. Ulterius Concilium Coloniense suponit, quod licet quibusdam specialiter imposita sit cura examinis, nihilominus penes Episcopum maneat auctoritas aliquos sibi coexaminatores assumere.

Hos vero examinatores præcipue de gremio Cathedralis Ecclesiæ assumendos esse sat insinuavit jam pridem Concilium Nannetense *cap.* 11. apud Gratianum *Dist.* 24. *Can. Quando* dum dixit: Examinatores a *Latere* suo eligere debere Episcopum. Qui enim a *Latere* Episcopi dicuntur, nisi Canonici Ecclesiæ Cathedrales? Hi quoque Clerum, & Senatum Ecclesiæ repræsentant; quare sicuti olim cautum fuit, ne Episcopus sine Clericorum suorum consilio Clericos ordinet *Can. Episcopus Dist.* 24. ita consentaneum apparet; ut potius Canonici Cathedrales, quam alii in Examinatores (cæteris paribus) assumantur.

XV. Non apparet nihilominus Episcopo adempta libertas assumendi Examinatores Ordinandorum, etiam non Canonicos Cathedrales. Synodus Tridentina *Sess.* 23. *cap.* 7. *De Reformat.* simpliciter dixit: „ Episcopus autem Sacerdotibus, & aliis pruden„ tibus, peritis divinæ legis, ac in Ecclesiasticis functionibus „ exercitatis sibi adscitis, Ordinandorum genus, personam, æta„ tem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter in„ vestiget, & examinet". Nulla hic Canonicorum Cathedralium, aut aliorum Clericorum, aut sacerdotum specialis prærogativa, quoad hoc examen insinuatur; sed arbitrio Episcoporum, Examinatorum electio apparet esse concredita & ita probat praxis hodierna Belgii.

☞ Quamquam monuimus *num.* 13. per bullam erectionis novorum Episcopatuum in Belgio fuisse statutum, ut tres ad minus e Canonicis Cathedralibus, quos *Graduatos* dicimus, una cum Archidiacono curam examinandi Ordinandos subirent; scit enim Bulla: *Ex senioribus præfatis Canonicis duo in Theologia, & unus in jure canonico Graduati, una cum Archidiacono curam habeant examinandi promovendos ad sacros Ordines, & admittendos ad curam, animarum quacumque illi auctoritate provisi fuerint.*

Porro Synodus Tridentina deferens Episcopis electionem Examinatorum ad sacros Ordines promovendorum, huic Statuto nequaquam derogasse censetur: quandoquidem certum sit generale Decretum, quale est hoc Decretum Concilii Tridentini, non derogare specialibus Statutis, præsertim in limine fundationis

ex-

expreſſis, cujus generis eſt Statutum, prædictos Canonicos Gra-
duatos ad examen Ordinandorum vocans, utpote in ipſa ere-
ctione ſeu fundatione novorum Epiſcopatum expreſſum ☞.

XVI. Dotes Examinatorum a Synodo Tridentina expreſſæ, e-
tiam in Concilio Nannetenſi loco citato occurrunt. Gemina Sy-
nodus ſtatuit, ut Epiſcopus in Examinatores eligat Sacerdotes,
& alios prudentes viros *guaros divinæ legis, & exercitatos in Ec-
cleſiaſticis fundationibus.*

Longe antea S. Gregorius ſcripſerat Adeodato Epiſcopo *lib.* 2.
Epiſt. 48. *Si quando de his recipiendis (nempe ad ſacros Ordines)
tractari neceſſe eſt:* graves expertoſque *viros conſiliis veſtris ad-
hibete participes, & cum eis communi de hoc deliberatione
penſate.*

XVII. Monet autem univerſos Examinatores S. Carolus in ſua
Synodo Mediolanenſi V. *part.* 3. *tit.* 2. „ ut quicumque ſint, no-
„ verint, ſibi munus adeo grave commiti, ut ſi negligenter, aut
„ male ſe ullo modo geſſerint, Deo in primis culpæ in eo mu-
„ nere admiſſæ exactam rationem reddituri ſint.

*Quare non ſpe, non metu, non præmio, non perſonarum
ratione, non aliquo affectu ducti, muneris ſibi commiſſi curam
gerant.*

*Propoſito ſibi in primis timore Dei, ne quemquam, quem indi-
gnum norint, probent: rurſus, experimento, periculove facto, ido-
neum dignumque comperiunt, ne rejiciant. Itaque graviter, ma-
ture, prudenter, recteque tum de probando, tum de rejiciendo
deliberent.*

*Cum in locum convenerint, ubi moris eſt. Clericorum experi-
mentum fieri, priuſquam aggrediantur, a ſtata prece, orationeque
congregationum uti præſcripta, quam de libro pronuntiet, qui exa-
mini præſidet, initium faciant, hoc pie intimeque precantes, ut
Dei ope in primis illud recte, prudenter, divinæque voluntati
congruenter conficiant.*

XVIII. Examen hoc in primis inſtitui debet ſuper vita, &
moribus ipſorum Ordinandorum, quemadmodum ſtatuit Synodus
Tridentina *Seſſ.* 23. *cap.* 7. *De Reformat.* ut nimirum expendant,
an tales ſint Ordinandorum mores, ut eorum *probata vita ſene-
ctus ſit*, uti loquitur Synodus Tridentina dicta *Seſſ. cap.* 12. vel
uti de Ordinandis in Presbyteros ait Synodus eadem ſeſſione *cap.*
14. *Ita pietate ac caſtis moribus conſpicui, ut præclarum bonorum
operum exemplum, & vitæ monita ab iis poſſint exſpectari:* vel
uti loquitur Pontificale in Ordinatione Presbyterorum; *quod o-
dor vitæ eorum ſit delectamentum Eccleſiæ Chriſti; ut prædica-
tione atque exemplo ædificent domum, id eſt, familiam Dei.*

An promovendorum in Diaconos ea ſit vitæ integritas, ut
ſpes ſit, illos futuros tales, qui tamquam veri ſucceſſores Ordi-
nis Levitici, *Eccleſiam Dei velut Tabernaculum portare, & mu-
nire debeant ornatu ſancto, prædicato divino, & exemplo perfe-
cto;* uti ad Ordinandos Diaconos loquitur Pontifex ordinans.

Si promovendorum ad Subdiaconatum talis ſit vita, ut de
iis ſperari queat, *ut ſi humana fragilitate contingat in aliquo
fideles maculari, præbenda ſit ab iis aqua cæleſti doctrinæ, quæ
purificati ad ornamentum altaris, & cultum divini Sacrificiis
redeant.*

XIX. Ut vero Epiſcopus de vita ac moribus ipſius Ordinandi
facilius inſtruatur, vult Synodus Tridentina citata ſeſſione *cap.*
5. ut „ hi qui ad ſingulos Majores Ordines erunt aſſumendi,
„ per menſem ante Ordinationem Epiſcopum adeant, qui Paro-
„ cho, aut alteri, cui magis expedire videbitur committat, ut
„ nominibus, ac deſiderio eorum, qui volent promoveri, publi-
„ ce in Eccleſia propoſitis, de ipſorum Ordinandorum natalibus,
„ ætate, moribus, & vita a fide dignis diligenter inquirat, &
„ litteras teſtimoniales, ipſam inquiſitionem factam continentes,
„ ad ipſum Epiſcopum quamprimum tranſmittat.

Si juxta tenorem hujus Decreti, Ordinandi menſe uno ante
Ordinationem ſe Epiſcopo ſiſterent, indubie id plurimum con-
duceret, ut Epiſcopi ſe prævie ante Ordinationem in moribus,
atque capacitate, cæteriſque Ordinandorum qualitatibus informa-
re poſſent.

XX. Quod vero Synodus velit, nomina ac deſideria eorum,
qui ordinandi ſunt, per Parochum, aut alium, cui Epiſcopus
commiſerit, publice in Eccleſia proponi, id priſtinæ diſciplinæ
conforme eſt. Jam pridem enim Patribus uſitatum fuit, nomina
promovendorum ad Eccleſiaſticum Miniſterium publice populo
proponere; eorumque teſtimonium de Ordinandorum vita ac con-
verſatione exquirere, teſte Cypriano Epiſtola ad Clerum, & ple-
bes in Hiſpania; ubi docet, *Ordinationes non niſi ſub populi aſ-
ſiſtentis conſcientia fieri oportere, ut plebe præſente, vel detegan-
tur malorum crimina, vel bonorum merita prædicantur.*

Hinc illud Concilii Cartaginenſis IV. *Can.* 22. apud Gratia-
num *Diſt.* 24. *Can.* 6. „ Epiſcopus ſine conſilio Clericorum ſuo-
„ rum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam, &
„ *teſtimonium* quærat.

XXI. Patrum diſciplinam hodiernum Pontificale in Presbytero-
rum Ordinatione exprimit his verbis: Quoniam, fratres cha-
„ riſſimi, rectori navis & navigio deferendis eadem eſt, vel
„ ſecuritatis ratio, vel communis timoris; par eorum debet
„ eſſe ſententia, quorum cauſa communis exiſtit. Neque e-
„ nim fuit fruſtra a Patribus inſtitutum, ut de electione illo-
„ rum, qui ad regimen altaris adhibendi ſunt, conſulatur e-
„ tiam populus: quia de vita, & converſatione præſentandi,
„ quod nonnumquam ignoratur a pluribus, ſcitur a paucis,
„ & neceſſe eſt, ut facilius ei quis obedientiam exhibeat
„ ordinato, cui aſſenſum præbuerit ordinando. Horum ſiqui-
„ dem Diaconorum in Presbyteros, auxiliante Domino, ordi-
„ nandorum converſatio (quantum mihi videtur) probata &
„ Deo placita exiſtit, & digna (ut arbitror) Eccleſiaſtici ho-
„ noris augmento. Sed ne unum fortaſſe, vel paucos, aut
„ decipiat aſſenſio, vel fallat affectio, ſententia eſt expeten-
„ da multorum. Itaque quid de eorum actibus aut moribus
„ noveritis, quid de merito ſentiatis, libera voce pandatis, & his
„ teſtimonium Sacerdotii magis pro merito, quam affectione ali-
„ qua, tribuatis. Si quis igitur habet aliquid contra illos, pro
„ Deo, & propter Deum, cum fiducia exeat, & dicat; verum-
„ tamen memor ſit conditionis ſuæ.

XXII. Verum cum adverterent Patres Tridentini, hanc popu-
li conſultationem inter ipſa Ordinationis ſolemnia ex præſcripto
Pontificalis fieri ſolitam, tandem factam eſſere mere cæremonia-
lem, aliam prævie ante Ordinationem fieri voluit publice in Ec-
cleſia. Unde Synodus Iprenſis ſub Rithovio *tit.* 18. *cap.* 6. poſt-
quam egit de inquiſitionibus per hujuſmodi publicam nominum
in Eccleſia denuntiationem, addit: „ Quæ inquiſitiones eo per-
„ tinere creduntur, ut aptius juxta *Pontificalia* cohæreant, quæ
„ de *teſtimonio populi*, in Ordinibus, ex veteri conſuetudine re-
„ quiruntur.

XXIII. Hæc ſat oſtendunt, mentem Eccleſiæ in hac nominum
proclamatione eſſe, ut omnes admoneantur, ſi quid contra Ordi-
nandos notabile opponendum ſciant, illud manifeſtent, atque ita
de vita, & converſatione, nec non de reliquis ad Ordines requi-
ſitis neceſſaria, & juſta informatio haberi queat.

Neque illum Eccleſiæ ſcopum obſcure expreſſit Synodus Triden-
tina, dum ſatis inſinuat, hanc nominum publicam in Eccleſia pro-
poſitionem fieri, ut Epiſcopus de Ordinandorum natalibus ætate,
moribus, ac vita diligenter a fide dignis inquirere valeat.

De hoc Eccleſiæ ſcopo non dubius S. Carolus, voluit, ut hæc no-
minum publicatio fieret a Parocho, ab eove, cui Epiſcopus id ne-
gotii dederit, publice die feſto inter ſolemnia, in Eccleſia Cathe-
drali, & Parochiali propria, & in illa quoque in cujus finibus poſtre-
mo domicilium habuerit, & præterea ubi Epiſcopus cenſuerit.

XXIV. Synodus P. II. Mechlinienſis *tit.* 9. *cap.* 3. vult, ut „
„ fiant proclamationes promovendorum ad *ſingulos* Ordines Ma-
„ jores juxta Decretum Concilii Tridentini, & qui de iis non do-
„ cuerint, rejiciantur.

Synodus P. I. Cameracenſis *tit. de Miniſtriis Eccleſ. cap.* 3. ſimi-
liter requirit, ut *Dominica die ante, ſive per menſem ante Or-
dines futuros, aut prius, Paſtores Eccleſiarum* nominatim *denun-
tient populo eos, qui promoveri velint ad Sacros Ordines, ut li-
ceat opponere, ſi quid vitii deprehendi poſſit, & hujus proclama-
tionis factæ adferant teſtimonium Ordinandi.*

XXV. Fuſius ejuſdem Provinciæ Synodus Diœceſana Audoma-
renſis *tit.* 9. *cap.* 6. „ Curent autem & ipſi, a Parocho loci do-
„ micilii ſui, nomina ſua ac deſiderium, tribus diverſis Do-
„ minicis, aut feſtis diebus publice in Eccleſia proponi, ubi ad
„ formam Bannorum Matrimonialium, omnibus, & ſingulis ſub
„ excommunicationis pœna mandetur, ut ſi quod noverint Ca-
„ nonicum impedimentum, ob quod illi, a ſuſcipiendis Ordini-
„ bus repelli, aut non admitti debeant, ſtatim denuncient, ſive
„ illud malam, & Eccleſiæ Miniſtris indignam converſationem
„ concernat, ſive aliud quidlibet. Quibus legitime peractis, cu-
„ rent etiam litteras teſtimoniales Parochi, hujuſmodi inquiſitio-
„ nem, & bannorum proclamationem factam continentes, quam-
„ primum ad nos tranſmitti, cum declaratione an aliquod impe-
„ dimentum, ob quod ad ſacros Ordines admitti non debeant,
„ denunciatum ſit, necne.

Similiter Rithovius Epiſcopus Iprenſis in ſua Synodo *tit.* 18.
cap. 5. mandat, *nomina ac deſideria Ordinandorum*, tribus
diſtinctis *Dominicis, aut Feſtivis diebus publice in Eccleſia
proponi;* utque Parochus, aut alius, cui Epiſcopus com-
miſerit, *omnibus & ſingulis (ad formam bannorum matri-
monialium) ſub pœna excommunicationis mandet, ut ſi, quod
noverint Canonicum impedimentum, ob quod Ordinandi a ſuſci-
piendis Ordinibus repelli debeant, ſtatim denuntient.*

XXVI. Et Synodus Leodienſis anno 1619. *tit.* 8. *cap.* 4. præ-
cipit, ut „ Ordinandi teneantur Parochum ſuum ante adire,
„ curareque, ut populo ſuo ad Miſſarum ſolemnia quodam die
„ Dominico, vel feſtivo congregato, idipſum denuntiet, ut ſi
„ quis ſit, qui contra natalia, ætatem, vel *mores* ipſorum
„ quid habeat, Paſtori ſuo quamprimum indicet: litteraſque te-
„ ſtimoniales ejuſmodi publicationis factæ, & nullius impedimenti
„ reperti ſecum deferat.

Poſt hæc exprimit illos, qui ordinari prohibentur, atque inter
illos, *qui rudes, & ignari ſunt: Qui lapſi ſunt poſt Ordinem ſu-
ſceptum: Ebrietati, gulæ, aut impudicitiæ dediti: Qui in adole-
ſcentia mœchati fuerint.*

Hæc Synodus volens, ut Ordinandi Parochum proprium a-
deant, curentque ipſi ut nomina ſua per Parochum proponan-
tur, hodiernam fere praxim expreſſit. Neque enim ſolent ho-
die nomina Ordinandorum ab Epiſcopo ad Parochum mitti,
immo frequenter ipſi Ordinandi uſque ad extremos dies Or-
dinationem præcedentes, plane ignoti ſunt Epiſcopis, ſed ipſi-
met Ordinandi nomina ſua in ſchedula deſcripta publice pro-
ponenda Parocho exhibere: Neque etiam Parochi Teſtimoniales
de inquiſitione, aut publicatione facta ad Epiſcopum mittere,
ſed Ordinandis ſimplex publicationis factæ teſtimonium dare ſo-
lent; quod ipſi poſtmodum Epiſcopo exhibent, uti etiam dicta Sy-
nodus fieri vult.

XXVII. Dubium tamen non eſt, quin convenientius, & De-
creto Concili Tridentini conformius eſſet, ut Ordinandi uno
ante Ordinationem menſe Epiſcopum adirent, & nomina ſua
darent, ac tum Epiſcopum nomina ipſorum ad Parochum, a-
liumve, quem huic rei aptiorem noviſſet, publicanda mitteret,
cum obligatione de vita, ac moribus Ordinandorum diligenter in-
quirendi.

XXVIII. Hoc interim ex Synodis allegatis conſtat, ſcopum ha-
rum denuntiationum, ſeu proclamationum eſſet, ut etiam po-
pulus de vita, ac moribus Ordinandorum teſtimonium dare
queat. Quare populus ſubinde monendus, ut libere Parocho a-
liiſve,

liſve, quibus magis opportunum videbitur, pandat, ſi quæ vitia Ordinandorum noverit; oſtendendo quantum malum populo, & Eccleſiæ ex indignorum Ordinatione immineat; quodque forſan ipſis imputabitur, ſi vitia ex humana aliqua conſideratione, vel timore celantes, inidonei aut vitioſi ordinentur.

XXIX. Inſuper occaſione hujus publicationis nominum Ordinandorum, Parochus excitet populum, ut ſpecialiter oret, quatenus Deus dignos mittet operarios in meſſem ſuam, & Ordinandis miniſterium ſuum adimplendi gratiam infundere dignetur.

Hac de cauſa Sanctus Carolus in ſuo Concilio Provinciali II. tit. 1. *Decreto* 21 juſſit, *ut Dominico die, qui ſtata quatuor temporum jejunia, quibus Ordinibus Sacramentum adminiſtratur, antecedit, Parochi in ſua unuſquiſque eorum Parochiali Eccleſia, ſupplicationes, litaniaſque pie ac religioſe, vel intus habeat, vel proſequente fidelium multitudine foris Eccleſiam ſicut moris, obeat, ut Dei, Sanctorumque ope implorata, tum Epiſcopus in eorum delectu, quibus Ordines conferet, Spiritus Sancti lumine illuſtretur: tum illi quibus conferuntur, in vitæ ſanctitate, doctrina, religioſiſque virtutibus proficiant.*

Et rurſus ejuſdem ſupplicationis indicendæ meminit in Concilio Mediolanenſi IV. part. 2. tit. 8 *Impedimento irretiti hi ſunt*; monetque iterum; populum ad orandum eſſe excitandum, atque preces publicas inſtituendas, " quibus unuſquiſque ,, ſecum mente reputans, *quam pauci operarii in meſſe multa* ſint, ,, hoc Deum toto corde exoret; ut qui *Dominus eſt meſſis, ipſe* ,, *mittat operarios in meſſem ſuam* . . . . Quod ut eo nomine ,, Deum populus ſupplex ſæpius oret; id ſingulis Dominicis ,, diebus per menſem ante ſacræ Ordinationis tempus, crebra co- ,, hortatione Parochi intra Miſſarum ſolemnia præmoneant.

XXX. Adhæc merito monebunt Parochi in promulgatione jejuniorum *quatuor temporum*, ea potiſſimum inſtituta eſſe ab Eccleſia, ut hac pia corporis caſtigatione, & pœnitentiæ operibus, a Deo digni Eccleſiæ Miniſtri impetrentur; ideoque jam pridem in Eccleſia inſtitutum, extra hæc jejuniorum tempora Ordinationes fieri non poſſe; adeo ut contrariam conſuetudinem tamquam abuſum, & corruptelam jam pridem reprobaverit Alexander III. ſcribens ad Epiſcopum Herfordienſem in *cap. Sane, tit. De temporibus Ordinat.*

XXXI. Poſt hæc Synodus Tridentina *Seſſ* 23. *cap.* 7. *De Reformat.* Antiquorum Canonum veſtigiis inhærendo, decernit ,, ut, ,, quando Epiſcopus Ordinationem facere diſpoſuerit, omnes, ,, qui ad ſacrum miniſterium accedere voluerint, feria quarta ,, ante ipſam Ordinationem, vel quando Epiſcopo videbitur, ad ,, civitatem evocentur. Epiſcopus autem Sacerdotibus, & aliis ,, prudentibus viris, peritis divinæ legis, ac in Eccleſiaſticis ſanctionibus exercitatis, ſibi adſcitis, Ordinandorum genus, perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam, & fidem ,, diligenter inveſtiget, & examinet.

Hoc Decretum deſumptum eſt ex Concilio Nannetenſis in *Can. Quando Diſt.* 24. atque conformiter ad hoc Decretum, ſolent Ordinandi in feriam 4. aut 5. ante diem Ordinationis evocari ad civitatem Epiſcopalem, ut ibidem examen ſubeant ad præſcriptum Concilii Tridentini. Quoad ætatem difficultas eſſe non ſolet; hæc enim extracta ex Regiſtro Baptiſmali facile probari poteſt.

XXXII. Circa inſtitutionem, mores, cæteraſque perſonales qualitates Ordinandorum, major difficultas eſt; hicque diligentior atque exactior requiritur inveſtigatio atque circumſpectio.

In primis eorum, qui in Seminariis Epiſcopalibus educantur, Epiſcopus eam, quæ neceſſaria eſt, in viſitando, ac curando ſuo Seminario curam impendat (de qua infra titulo XI.) poterit aliqualem notitiam habere: multumque indubie hic adjutorii habebit Epiſcopus, ſi eruditum, pium, atque in diſciplina Eccleſiaſtica exercitatum Seminarii ſui Rectorem adeptus ſit; qui convenientem de ſanctitate, atque morum integritate in Ordinandis requiſita ideam habeat: cujus teſtimonialibus litteris de moribus Ordinandi ſecure fidem adhibere queat.

XXXIII. At illorum, qui vel in Accademiis, aut parentum domibus hactenus habitarunt; atque antehac Epiſcopo parum noti fuerunt, maxima ſæpius oritur difficultas; ut de moribus vitæque integritate Epiſcopi ſufficienter inſtruantur, ut ſecure ipſis manus imponere poſſint.

Neque enim ſimiles alia ſolent adferre morum vitæque recte actæ argumenta, niſi vel Præſidum ſeu Rectorum ſuorum reſpective Collegiorum, aut Parochorum teſtimonia; quibus hi teſtantur, Ordinandos eſſe tales quoad mores & vitam, ut eos ad Ordinem ſuſcipiendum capaces judicent.

XXXIV. Verum quid ex his teſtimoniis ſecuritatis ordinarie habere poterunt Epiſcopi, niſi apprime noverint, Præſides aut Parochos eſſe tales, qui ejus ſint eruditionis, prudentiæ, & pietatis, ut merito confidant, quod nulli hujuſmodi teſtimoniales ſint daturi, niſi iis quos ſciunt qualitates Ordinibus ſacris neceſſarias habere?

Alias quis neſcit, quam fragile ſæpe ſit argumentum, quod hujuſmodi litteris teſtimonialibus innititur.

Quis enim auſit negare, plures hodie juventuti formandæ in Collegiis Academicis præeſſe; itemque Parochos quamplurimos, qui aliam eamque multo inferiorem ac viliorem, immo plane diverſam de morum integritate vitæque ſanctitate in Ordinandis requiſita ideam habent, ab illa, quam in Sacris Canonibus, & in Pontificali Eccleſia expreſſit?

Nonne plures videmus hujuſmodi juventutis Magiſtros, omnibus paſſim ad Sacros Ordines litteras teſtimoniales annuere, modo annorum trium aut quatuor ſtudium perfecerint, & ſaltem ab exterioribus gravioribuſque criminibus ſe continuerint: parum attendentes, num ea ſint vitæ morumque integritate, quæ Miniſtrum Eccleſiæ decent?

XXXV. Frequenter nec certius de Ordinandorum Regularium meritis & idoneitate ad Sacros Ordines requiſitis, argumentum habebunt Epiſcopi ex teſtimonio Superiorum.

Quam multos enim videmus Monaſteriorum præſertim eorum, quæ ex Miſſarum honorariis victitare ſolent, Superiores, qui ſuos Religioſos, mox ut debitam ætatem attigerint, ad ſacrum etiam Presbyteratus Ordinem mittunt; atque teſtimoniales litteras concedunt? Cum tamen certum ſit, nec ipſi dubitare poſſint, quin in omni communitate ſint, qui non ita pietate ac caſtis moribus ſunt conſpicui, ut præclarum bonorum operum exemplum & vitæ monita ab iis poſſint exſpectari; quemadmodum in promovendis ad Presbyteratum requirit Synodus Tridentina *Seſſ.* 23. *cap.* 14. *De Reformat.*

Certitudinem de idoneitate Ordinandorum ex teſtimonio hujuſmodi nullam ſibi formare poteſt Epiſcopus, ni credat, omnes in Monaſteriis illis profeſſos, ubi ætatem legitimam attigerunt, ea pietate & caſtis moribus eſſe conſpicuos, ut Sacris initiari queant.

Hoc expendens Hallierius dicere non dubitavit. *Non adeo Superiorum Regularium fidei credendum eſt, ut quos illi tamquam dignos obtulerint, abſque ullo alio examine, atque diſcuſſione ad Sacros Ordines Epiſcopi recipiant . . . maxime cum notum ſit, inquit, totius Monaſterii intereſſe, ut quamplurimos Ordinibus Sacris initiatos habeat; & facile probi etiam & boni, inſita hominibus omnibus cupiditate Ordinis ſui gloriam promovendi (qua Regulares præ cæteris maxime flagrant, quod Ordinis ſui amplificationem & ornamentum ad Dei gloriam, & Eccleſiæ utilitatem ſpectare præſertim arbitrentur) facile, inquam, hac cupiditate ducti abripiantur, ut levius de ſui cenſeant, quam par ſit, & in pondere judicent ſuorum induſtriam, ac dotes magnifice; Sacerdotii, & reliquorum Ordinum Eccleſiaſticorum dignitatem tenuiter æſtiment.* De Sacr. Ordinat. *in append. ad ſect.* 1. §. 3.

XXXVI. Hæc ſatis probant, quam leviter procedant Epiſcopi; quantoque periculo quam ultro ſe exponant, manus cito aliquibus imponendi, & communicandi peccatis alienis, qui nulla prævia de Ordinandis, eorumque Superioribus, & Præfectis inquiſitione, omnes, quantum ad mores vitæque integritatem, & caſtitatem, tamquam ſat probatos admittunt, qui qualecumque ſuorum Superiorum, & Præfectorum teſtimonium adferunt; tametſi ſciant, aut facile ſcire poſſint, quam hi faciles ſint in dandis hujuſmodi teſtimoniis.

XXXVII. Examen vero Ordinandorum, coram Epiſcopo circa ſcientiam, fere unice inſtitui ſolet: idque non raro ſat perfunctorie, propoſitis per Examinatores quæſtionibus nonnullis ſterilibus ac ſpeculativis, v. g. quot ſint filiæ ſuperbiæ; quot partes potentiales temperantiæ, aliiſque ſimilibus; quem examinandi modum pro merito exagitat eruditus Auctor notarum in *Epiſtolam* 26. *lib.* 13. S. Gregorii *Nota* 4. additque: ,, Cenſerem primo quidem inquirendum eſſe de moribus, tum de prudentia, ,, de ſenſu communi, an ſciendi modum habeant, an lectioni Scripturarum Sacrarum vacent, quodnam ſit eorum Canonum ſtu- ,, dium, an ſint & doceri, & docere habiles?

Hic examinandi modus ſi conferatur cum his, quæ in Concil. Mediol V. *part.* 3. *tit.* 2. *De examinandi ratione*, a S. Carolo traduntur, apparebit, examinandi rationem ibidem præſcriptam, non eſſe a modo examinandi jam deſcripto multum diverſam; atque inter alia vult de omni Ordinando inquiri; an in orationis ſanctæ ſtudio ſit uſque verſatus? Quibus meditationibus inſtructus Deum tacitus oret? Qui orationis modus? Qui illius fructus, quæve utilitates? Quot quibuſve partibus illa conſtet? Quæ regulæ præparationis ad orationem?

XXXVIII. Deinde in examine Ordinandorum in Presbyteros inter cætera hæc ſigillatim ſtudioſe perquiri voluit. An pie & fideliter in miniſteriis anteactis ſe geſſerint? An ſpectata pietate; atque caſtis moribus? An præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eo expectari poſſint?

Poſt hæc nonnullis inquirendis circa Sacrificium Miſſæ propoſitis, ſubjungit: *Cum vero a cæteris omnibus, ut præſcriptum paulo ante eſt, qui Clericali militiæ adſcribuntur, de vitæ ſpiritualis ſanctiorisque inſtitutis, atque exercitationibus perquiratur, tum maxime ab iis, qui vel Sacerdotio initiantur.. A quibus omnibus, & ſingulis, cum ad examen veniunt, præter cætera, quæ ad ſanctæ ſpiritualis vitæ uſum pertinent, ea maxime explorentur, quæ de orandi modo, deque omni ſanctorum meditationum cæleſtiumque contemplationum exercitatione ab aliis, qui in eo genere religioſe ſe exercuerunt, tradita ſunt.*

XXXIX. ,, Ut autem Examinatores certam ſibi formulam pro- ,, ponant (inquit) qua illorum, qui examinantur & litterarum ,, doctrinam, & vitæ Clericalis diſciplinam, & rei Eccleſiaſti- ,, cæ peritiam experiantur, in omni experimenti, examiniſve ,, ratione, ſacris Bibliis, Catechiſmo Romano in primis, Conci- ,, lio Tridentino, ſacrorum Canonum Decretis, & aliis Ponti- ,, ficiis Conſtitutionibus, Synodiſque tum Provincialibus, tum ,, Diœceſanis utantur, unde ſuas interrogationes hauriant, qui- ,, bus, prout eſt illorum ingenii captus, explorent eorumdem & ,, ſcientiam, & Eccleſiaſticarum rerum notitiam atque uſum.

Synodus Tridentina *ſeſſ.* 23. *cap.* 7. *De Reformat.* requirens ab Epiſcopo aſſumendos in Examinatores, Viros *prudentes; peritos divinæ legis, ac in Eccleſiaſticis ſanctionibus exercitatos*, nonne ſat inſinuat, in hiſce præcipue examen Ordinandorum inſtituendum?

XL. Interim ex hactenus dictis non difficulter intelligitur, quam parum juvare poſſit examen unius mediæ, aut etiam integræ horæ, ut plena ac conveniens de Ordinandorum capacitate, & idoneitate hauriatur notitia, quamque temere ad Ordinationem vi hujuſmodi examinis procedatur; niſi Epiſcopus jam prævie circa Ordinandos ſe informaverit; aut ſaltem eam habeat ſe-

curitatem de Præfectis, ac Directoribus Ordinandorum, ut merito horum teſtimoniis deferre queat.

XLI. Ut autem ſe ad ſacros Ordines melius præparent, magnaque diſcretione ſe adſtringant, voluit S. Carolus in Concilio Mediolanenſi IV. *part.* 2. *tit.* 8. ut „ Subdiaconatum ſuſcepturus, quo diligentius vitæ perpendat rationem, cui ſe, illum ſuſcipiendo ſancte obſtringit; ac proinde de re tota accuratius deliberata, puriori mente, ardentiorique animi voluntate, ad rem tanti momenti accedat, priuſquam eo ſacro Ordine initietur, ad aliquem ſemotum locum adeat, ubi ab omnibus curis & occupationibus liber, cum omnis anteactæ vitæ ſuæ diligenti conſcientiæ diſcuſſione peccata ritæ confiteatur; tum in ſalutaribus meditationibus, aliiſque ſpiritualibus exercitationibus totus verſetur, duce & moderatore ſibi adhibito, religioſo viro, earum uſu perito, quem Epiſcopus in primis probarit. „ *In illis autem, vel menſe, vel longiori, breviorive tempore perſiſtat, prout de moderatoris conſilio Epiſcopus expedire cenſuerit. Quas item exercitationes, eodem præſcripto, & modo, eo tempore Diaconi, cum ad Sacerdotii gradum acceſſuri ſunt, pie ineant ac præſtent.*

Hæc ſpiritualia exercitia plures Synodi Belgicæ etiam præſcribunt; & ſignantur Synodus Namurcenſis anno 1659. *tit.* 8. *cap.* 5. decernit; *ante quemlibet Ordinem Majorem quilibet Ordinandus in loco aliquo a ſæcularibus remoto, per novum dies continuos exercitiis ſpiritualibus ſe fideliter probet, ibique anteactæ vitæ exomologeſim faciat, & per ſacras meditationes, & pias orationes Dei voluntatem exquirat, & ad Sacrum Ordinem ſuſcipiendum ſe præparet.*

Sed quia illa pietatis exercitia multum dependent a pietate, & prudentia Directoris, hinc merito addidit S. Carolus, ut agantur ſub Directore, *quem Epiſcopus in primis probarit.*

CAPUT V.

De Ordinum interſtitiis.

1 *Ordinum interſtitia olim nota.*
2 *Adhibita ut Ordinandi probarentur.*
3 *Varia circa moram temporis, quæ intercedere debebat, Eccleſiarum diſciplina.*
4 *Antiquitus etiam neceſſaria erant inter Minores Ordines.*
5 *Ordines etiam Minores non conferebantur, niſi illi, qui actualiter functiones erat peracturus; nec duo eidem ſimul conferri poterant.*
6 *Interdum quis, omiſſo Ordine Minore, ſuſcipiebat Majorem; nec tamen* per ſaltum *promotus cenſebatur.*
7 *Hodie Ordines Minores requiruntur ante Majores, non tantum ad probationem; ſed quaſi ad integritatem Ordinis.*
8 *Ordines Minores hodie conferuntur, licet Ordinatus nunquam functionibus illorum ſit applicandus.*
9 *Si quis, Ordine Minore omiſſo; ad Majorem ſit promotus, dicitur promotus* per ſaltum; *& debet omiſſus ſuppleri.*
10 *Quæritur quo tempore invaluerit neceſſitas præmittendi ſacris Ordinibus Minores Ordines.*
11 *Minores Ordines non requiruntur pro validitudine ſuperioris Ordinis.*
12 *Optat quoque hodie Eccleſia, ut Ordinati incumbant aliquo tempore Minoribus Ordinibus, priuſquam ad Majores promoveantur.*
13 *Inter Sacros Ordines requiritur interſtitium unius anni.*
14 *Annus non intelligitur Civilis, ſed Eccleſiaſticus.*
15 *Epiſcopus, & Capitulum, Sede vacante, poſſunt diſpenſare.*
16 *Epiſcopus ordinandum vigore Dimiſſorialium non poteſt diſpenſare.*
17 *In hac diſpenſatione præcipue attendendum, num Ordinandi ſint ſufficienter probati.*
18 *Quomodo in pluribus hodie diſpenſandi ratio obtineat?*
19 *Duo Sacri Ordines nec ex diſpenſatione Epiſcopi uni* eodem die *conferri poſſunt.*
20 *Ordines Sacri extra ſtatuta tempora, nec diſpenſante Epiſcopo, conferendi.*
21 *Corollarium ex præcedentibus.*

I. ANTIQUA Eccleſiæ lex eſt, ut uno inferiore Ordine ſuſcepto, aliqua temporis mora interponatur, priuſquam ad ulteriorem aſcendatur; atque e Laico mox ad ſupremam Sacerdotii gradum quis ſublimetur, ſed gradatim a minore ad majorem aſcendat.

II. Unde in Concilio Sardicenſi *Can.* 10. Hoſius Epiſcopus dixit: „ Hoc quoque neceſſarium exiſtimo, ut cum omni cura, & omni diligentia examinetur; ut ſi quis dives, vel ex foro Scholaſticus Epiſcopus fieri dignus habeatur, non prius conſtituatur, quam Lectoris & Diaconi, & Presbyteri miniſterium peregerit: ut in unoquoque gradu, ſi dignus exiſtimatus fuerit, ad Epiſcopatus faſtigium per progreſſionem poſſit aſcendere. Habebit autem uniuſcujuſque Ordinis gradus non minimi ſcilicet temporis longitudinem, per quod & fides, & morum probitas, & conſtantia, & moderatio poſſit cognoſci, & ipſe divino Sacerdotio dignus exiſtimatus maximum honorem aſſequetur.

Hæc temporum intervalla, quibus in inferioribus Officiis eſt ſiſtendum, antequam ad ſuperiores aſcendatur, poſterior ætas Ordinum *interſtitia* nuncupavit.

III. Circa moram temporis, quæ inter hæc temporum intervalla intercedere debet, licet non eadem ſemper & una fuerit omnium Eccleſiarum diſciplina illam nihilominus, quæ ab Eccleſia præſcripta erat, religioſe ſervandam eſſe, tam Pontifices, quam Concilia frequenter ſanxerunt; quorum plura Decreta referuntur apud Gratianum *diſtinct.* 77.

IV. Nec tantum inter Sacros ſive majores, ſed & minores Ordines, hæc temporum intervalla religioſe ſervabantur: uti ex relatis Decretis apud Gratianum videri poteſt; immo ipſa quodammodo temporis illius diſciplina aliud fieri vix permittere poterat.

V. Priſtinis enim illis ſæculis, nemo etiam minore Ordine initiabatur, niſi ut illius functionis *actualiter* exerceret, & tamquam Oſtiarius v. g. aut Acolythus Eccleſiæ miniſtraret. Et cum ſingulorum Ordinum eſſent diverſæ functiones, nemo eodem tempore duobus initiabatur; quia inconveniens viſum fuiſſet, duobus Ordinibus aliquem inſignire, qui non niſi unius Ordinis functionibus eſſet applicandus.

VI. Quare ea erat uniformis omnium Eccleſiarum praxis, eaque multis ſæculis invariata, quod Ordinum etiam Minorum collatio eum duntaxat in finem fieret, ut quis functionibus Ordini annexis applicaretur; ſi vero judicaretur aliquem altiorem Ordinem mereri, nec in Minore eſſe probandum, Minor Ordo omittebatur; eodemque omiſſo ad Majorem promovebatur; neque taliter promotus dicebatur *per ſaltum* promotus; aut Ordo omiſſus priuſquam in ſuperiore Ordine ſuſcepto miniſtrare poſſet, ſuppleri debebat, quemadmodum late & ſolide probat Morinus *De Sacris Ordinationibus part.* 3. *Exercit.* 11. *cap.* 2.

VII. At recentior ac moderna diſciplina Ordines inferiores non tantum requirit, ut quis eorum functionibus applicetur, & inſiſtat; ſed inſuper ut neceſſario prerequiſitos ad majorem Ordinem; ita ut Ordini ſuperiori aliquid quaſi deeſſe videretur, ſi omiſſo inferiore, eſſet collatus.

VIII. Hinc ſi etiam Eccleſiæ neceſſitas aut utilitas poſtulet, ut quis ſimplex Clericus repente ad Sacerdotium promoveatur; ſciaturque, illum nunquam inferiorum Ordinum functionibus applicandum, nihilominus omnibus inferioribus Ordinibus erit initiandus, quantumvis eodem die, antequam Sacerdotio initiari queat.

IX. Et quidem ſi, vel uno omiſſo, promoveretur, *per ſaltum* promotus cenſeretur; atque de huiuſmodi promotis agitur ſub titulo Decretalium *De Clerico per ſaltum promoto*, & in Concilio Tridentino *Seſſ.* 23. *cap.* 14. *De Reformat.* ubi dicitur: „ Cum promotis *per ſaltum* ſi non miniſtraverint, Epiſcopus ex legitima cauſa poſſit diſpenſare ". Nimirum ut in Ordine ſuſcepto miniſtret, poſtquam Ordinem omiſſum ſuſceperit; uti colligitur ex *cap. Unico, tit. De Clerico per ſaltum promoto.*

☞ X. Quamvis invalida non ſit ſacrorum Ordinum ſuſceptio, etiamſi iis non præmittantur Minores Ordines, conſtat tamen eum graviter peccare, qui in Eccleſia Latina eos omitteret. Quo autem tempore hodierna neceſſitas præmittendi *omnes* quatuor Minores Ordines ſuſceptioni ſacrorum Ordinum invaluerit; & quæ ejus inducendæ fuerit occaſio, vel fundamentum, non omnino conſtat.

Illud admodum veriſimile eſt multum ad eam perſuaſionem contuliſſe Epiſtolam Decretalem ab Iſidoro vulgo *Mercatore* confictam, & Caio Papæ ſuppoſitam, quæ extat integra tom. 1. Conciliorum General. *colum.* 925. ubi in margine notat Labbæus; *Suppoſita ab Iſidoro Mercatore.*

In hac ficta Decretali ſub nomine dicti Pontificis, *ab omnibus ſervari mandatur; ut ad Ordines Eccleſiaſticos ſic aſcendant, in Eccleſia cui ordinari merentur; id eſt, ſi quis Epiſcopus eſſe meretur, ſit primo Oſtiarius, deinde Lector, &c.*

Hoc fragmentum ſub nomine Caji Papæ Decretum Gratiani inſertum *Diſtinct.* 77. *Can.* 1, tamquam authenticum paſſim receptum fuit, creditumque quod etiam a primis Eccleſiæ ſæculis, Ordines omnes, etiam Minores, reliquis eſſent præmittendi.

Quin & ſenſim auctoritate huius Decretalis creditum fuit, ſuperiorum Ordinum validitatem dependere a ſuſceptione inferiorum, etiam Minorum Ordinum: ac tandem conſtitutum, & receptum fuit quod promotus ad ſuperiorem Ordinem, omiſſo vel uno ex Minoribus cenſeretur promotus *per Saltum*, eoque titulo irregularitatem contraxiſſet.

Hinc indubie profluxit deploranda hodierna diſciplinæ Eccleſiaſticæ circa Minores immo & ſacros Subdiaconatus, & Diaconatus Ordineſis collapſio.

Effectum quippe inde eſt, ut hi Ordines non ſuſcipiantur, ut ad eos promoti functiones eorum obeant atque per eorum Ordinum exercitia probentur, ac idem probati ad altiores promoveri digni inveniantur, uti ætate Patrum, & vigente priſtina diſciplina fieri conſueverat: ſed duntaxat ut quaſi quidam ritus ad validitatem Presbyteratus, aut Epiſcopatus ſpectantes.

Idipſum circa alia plurima diſciplinæ puncta, & opiniones a Canoniſtis, & Theologis communiter hodie receptas occaſione fictarum Decretalium contigiſſe, in decurſu hodie operis notatum eſt.

XI. Cæterum quatuor Minores Ordines ex Chriſti inſtituto non requiri pro integritate, aut validitate Superioris Ordinis indubitatum eſt: quandoquidem pluribus ſæculis non omnes hi Ordines noti fuerint in Eccleſia Latina, nec etiam hodie ſint in Eccleſia Græca.

Quod igitur *num.* 9. obſervatum eſt, quod Synodus Tridentina *Seſſ.* 23. *cap.* 14. *De Reformat.* permittens Epiſcopis diſpenſare cum promoto *per ſaltum*, modo in Ordine ſuſcepto non miniſtraverit, loquatur etiam de promoto vel uno Minore Ordine omiſſo; quodque hic Ordo omiſſus ſupplendum ſit, dicendum eſt Synodum in hoc proceſſiſſe conformiter ad opinionem, & praxim eo tempore in Eccleſia Latina receptam. ☜

XII. Verum tametſi hodierna diſciplina collationem inferiorum Ordinum prærequirat, tamquam partes quodammodo integrales Ordinis ſuperioris, nihilominus etiamnum hodie optat Eccleſia,

sia, ut Ordinibus illis insigniantur, qui functionibus Ordinum illorum incumbant, atque certo tempore in illis probentur, priusquam ad altiores assumantur.

Quid Synodus Tridentina, ac Synodi Belgicæ de *interstitiis* inter Minores Ordines servandis dixerint, sufficienter expositum est supra *part. 1. cap. 2.* quare hic duntaxat de *interstitiis* servandis inter Sacros Ordines dicendum.

XIII. Synodus Tridentina *Sess. 23. cap. 13. De Reformat* ait; „ Promiti ad Sacrum Subdiaconatus Ordinem, si per *annum* „ saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum, nisi aliud „ Episcopo videatur, ascendere non permittantur.

Et *cap. 14.* agens de assumendis ad Ordinem Presbyteratus, ait; „ Et hi sint qui non modo in Diaconatu ad minus per an- „ num integrum, ni ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud „ Episcopo videatur, ministraverint, &c.

Itaque ex dispositione Concilii Tridentini, cui praxis hodierna Ecclesiæ est conformis, inter Sacros Ordines requiritur ut minus unius integri anni interstitium.

XIV. Annus hic non intelligitur civilis constans integris duodecim mensibus; sed Ecclesiasticus, verb. gr. a vigilia Paschæ hujus anni usque ad vigiliam Paschæ anni sequentis; tametsi contingeret, ob mobilitatem festi Paschalis nondum duodecim integros menses a susceptione ultimi Ordinis Sacri effluxisse: quemadmodum communiter tenent Canonistæ, uti videre est apud Barbosam De Potestate Episcopi *part. 2. Allegat. 18. num. 2.* & notoria praxis comprobat.

XV. Tribuit autem Synodus Episcopis potestatem dispensandi super his interstitiis, modo id utilitas ac necessitas Ecclesiæ suæ dispensationem postulent.

Hanc eamdem potestatem esse penes Capitulum, Sede vacante; eo quod in jurisdictionem Episcopi succedat, & hæc dispensandi auctoritas jurisdictionis Episcopalis esse censeatur; uti & in Vicarium Capituli, observat Barbosa loco citato *numero 6.* & quotidiana praxis ostendit.

XVI. Episcopus autem, cui vigore litterarum Dimissorialium facta est potestas aliquem sibi non subditum ordinandi, illum ordinare nequit non observatis interstitiis, nisi proprius Episcopus dispensaverit, & in litteris Dimissorialibus id expresserint. Hic enim Episcopum cum tantum possit in hunc non suum subditum potestatem exercere vigore litterarum Dimissorialium, tenetur ejus tenorem observare, nec quidquam sibi arrogare potestatis ultra illam, quæ litteris expressa est.

XVII. Porro quia hæc *interstitia* jam pridem, uti & hodie præscripta sunt, ut Ordinandi in functionibus inferiorum Ordinum probentur, atque ex eorum recta administratione pateat, num ad altiorem gradum promoveri mereantur, juxta illud Apostoli de Diaconis Tim. cap. 3. vers. 13. *Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirent*, præcipue hic attendendum erit Episcopis, num promovendi ad sacros Ordines sint sufficienter probati.

XVIII. Quid enim si per plures annos in Seminariis, aut Collegiis Academicis fuerint versati; seseque idoneos ad sacros Ordines etiam Presbyteratus multis argumentis probaverint tametsi vel ob defectum tituli, vel ob aliam rationabilem causam, suscipere Ordines sacros distulerint: cum his indubie facilius Episcopi dispensare poterunt: eo quod finis interstitiorum jam haberi supponatur. Accedit quod cum hodie Subdiaconatus functiones ad solam publicam in Missa solemni Epistolæ decantationem, & Diaconatus ad Evangelii decantationem pene sint redactæ, nulla aut admodum exigua hodie haberi potest probatio capacitatis, seu idoneitatis pro Ordinibus Superioribus ex functionibus Subdiaconatus, vel Diaconatus, quæ non eadem a Clericis, aut Theologis in Seminariis Episcopalibus, vel Collegiis Academicis studentibus, & nondum hisce Ordinibus insignitis, haberi queat.

Igitur præcipua cura Episcoporum in conferendis Ordinibus, & in dispensando super interstitiis esse debet, ut intelligant, an Ordinandi satis sint ipsis quocumque modo probati; ut secure eis manus imponere possint.

XIX. Dispensatio Episcopalis super interstitiis non eo usque tamen se extendere potest, ut nullum inter Ordinem sacrum jam susceptum, & suscipiendum temporis intervallum intercedat, eodemque die plures conferantur: quia Synodus Tridentina citato *cap. 13.* expresse decernit: „ Duo Sacri Ordines *non eodem* „ *die*, etiam Regularibus conferantur, privilegiis ac indultis „ quibusvis concessis, non obstantibus quibuscumque.

XX. Adhæc „ ad Subdiaconatum, nisi in quatuor tempori- „ bus, aut Sabbato sancto, vel Sabbato ante Dominicam de „ Passione, nulli Episcoporum, præterquam Romano Pontifici, „ licet aliquem ordinare “. *Cap. 3. tit. De Temporibus Ordinat.* Quod de Subdiaconatu dicitur in hac Decretali, id generaliter de sacris Ordinibus asseritur in *cap. 4. tit. eod.*

☞ Verum notandum has Decretales esse Alexandri III. qui sedit sub medium sæculi XII. quando Pontifices plurima sibi reservare cœperunt, quæ prioribus sæculis, præsertim ante invectas falsas Decretales, & receptum Gratiani Decretum omnibus Episcopis erant cummunia, in iis pro utilitate, vel necessitate suarum respective Ecclesiarum uterentur.

Optandum esset, ut per has similesque; reservationes labentibus sæculis inductas canonicæ disciplinæ firmata esset observantia, & rarior ab ea recessus haberetur, ut omnibus appareret has reservationes esse inductas, ut Canonum fidelior haberetur custodia, & rarior eorum relaxatio. ☜

XXI. Itaque cum Episcopus extra statuta hæc tempora Ordines sacros conferre nequeat: ac insuper vetitum sit, eodem die duos sacros Ordines dare, consequens est, quod non obstante Episcopi dispensatione, debeat is, qui uno die horum temporum ordinatus est, expectare alterum proximum tempus Ordinationum, ut ulteriorem suscipere possit.

Hinc moris est, ut recurrant ad Sedem Apostolicam pro speciali dispensatione, qui vel extra statuta tempora Ordinationum ordinari volunt, vel uno eodemque plures sacros Ordines suscipere intendunt.

CAPUT VI.

De Titulo Ordinationis.

1 *Ecclesia, cui in Ordinatione Clericus adscribebatur, olim dicebatur ejus* Titulus.
2 *Titulum mutare non poterant.*
3 *Ordinari sine* Titulo, *erat ordinari sine adscriptione alicui Ecclesiæ.*
4 *Ordinari ad* Titulum, *& ad certam Ecclesiam olim coincidebant.*
5 *Titulus Ordinationis olim publice coram populo denuntiabatur.*
6 *Disciplina hæc nullum alium* Titulum *agnoscens duravit usque ad sæculum* XII.
7 *Concilium Lateranense loquens de* Titulo, *aliquam patrimonii mentionem primum fecit.*
8 *Concilium Lateranense pristinam disciplinam labefactare non intendit.*
9 *Occasio recedendi a pristina Disciplina ex Decreto Concilii Lateranensis sumpta.*
10 *Verisimile dictum Decretum Titulo patrimonii initium dedisse.*
11 *Sæculo* XIII. *plane diversa de Titulo Ordinationis ideo a pristina invaluit; quæ & hodie obtinet.*
12 *Decretum Synodi Tridentinæ circa Titulum Ordinationis.*
13 *Synodus Tridentina Titulum patrimonialem duntaxat ut* extraordiarium *agnovit.*
14 *Synodus Tridentina non vult in* Titulo *solum attendi, an sufficiat ad honestam sustentationem.*
15 *Requirendo Titulum beneficialem una voluit pristinam disciplinam reducere.*
16 *Quomodo intentioni Ecclesiæ non semper satisfaciant Episcopi, ad Titulum* beneficialem *ordinantes?*
17 *Qua ratione aliquando magis satisfaciant ordinantes ad Titulum* patrimonii?
18 *Quid nomine* Beneficii *hic intelligatur?*
19 *Fundatio alicujus Missæ quando pro* Titulo *servire possit?*
20 *Quid veniat nomine* patrimonii;
21 *Quomodo Beneficium censeatur vere &* pacifice *possideri, ut pro Titulo admittatur;*
22 *Quandonam patrimonium* ficte *possideatur;*
23 *Qui* ficte *patrimonium pro Titulo supponit, habetur pro Ordinato sine Titulo.*
24 *Juramentum Ordinandorum de* vera *Tituli possessione.*
25 *Quibus speciale perjurii periculum immineat;*
26 *Ad occurrendum fraudibus circa Titulos patrimoniales, quid statuerit S. Carolus;*
27 *Ut quis ordinetur ad Titulum patrimonii, non sufficit habere patrem divitem.*
28 *Pater cogi potest ad assignandum filio Titulum.*
29 *Patrimonium assignandum super re* certa.
30 *Requiritur Titulus sufficiens ad sustentationem* Ordinandi.
31 *Quid sufficiat aut requiratur, relinquitur determinationi Episcopi.*
32 *Magna requiritur in hac determinatione circumspectio.*
33 *Periculosum aliquid generaliter pro Tituli sufficientia determinare.*
34 *Nonnulli Episcopi justo rigidiores.*
35 *Quid in Tituli determinatione præcipue attendendum;*
36 *In Titulum Honoraria Missarum non imputanda.*
37 *Titulus alienari vetitus.*
38 *Juramentum Ordinandorum de non alienatione Tituli.*
39 *Edicta Principum de non alienandis Titulis.*
40 *Prohibitio alienationis intelligitur*, salvo jure tertii.
41 *Reditus redimibilis in Titulum assignatus potest redimi: sed reapplicandus.*
42 *Titulus* patrimonialis *an alienari queat mox adepto Beneficio?*
43 *Filius, mortuo patre, an bona in Titulum data retinere queat?*
44 *Quæ sit pœna sine Titulo Ordinatorum;*
45 *An Ordinati sine Titulo irregularitatem incurrant, si ministrent in Ordine suscepto;*
46 *De obligatione Episcopi providendi Ordinato de necessariis.*
47 *Unde contingat Episcopos esse plus sollicitos de titulo Ordinandi, quam de ejus idoneitate;*

I. Titulus Ecclesiasticus olim dicebatur Ecclesia, ad quam deserviendam ordinabantur Diaconi aut Presbyteri; ita ut in ea *stabilitatis* promissionem facere tenerentur, & ab ea recedere non possent.

II. Hinc Capitulare datum in Synodo, cui interfuit Bonifacius Apostolicæ Sedis Legatus circa annum 744. *c. 5.* „ De Sacerdotibus, qui suos titulos „ absque licentia Episcopi dimittunt „ aut dimiserunt, statutum est, ut tamdiu a communione ha- „ beantur alieni, quousque ad suos titulos revertantur „.

In Canonibus Isaaci Episcopi Lingonensis sæculo IX. legitur *tit. 10. c. 2.* „ Ut Presbyteri, qui in *titulis* consecrantur secun- „ dum Canones, antequam ordinentur, promissionem *stabilitatis* „ loci illius faciant.

Synodus Remensis anno 813. *Can. 20.* „ Ut Presbytero de mi- „ nore titulo ad majorem non liceat transmigrare.

Addit sub idem tempus Synodus Turonensis III. *c.* 14. *Sed in eo permaneat, ad quem ordinatus est.*

Neque alio sensu accipiebatur in Synodo Londinensi anno 1125. ubi statuebatur: *Nullus in Presbyterum, nullus in Diaconum nisi ad* certum titulum *ordinetur: qui vero absolute fuerit ordinatus, sumpta careat dignitate.*

III. Jam enim pridem *Canone* 6. Concilii Chalcedonensis vetitum erat, aliquem *absolute* sive *simpliciter* ordinare; Canonis verba sunt: *Placuit nullum* absolute *ordinari, nec Presbyterum, nec Diaconum, nec omnino aliquem eorum, qui sunt in Ordine Ecclesiastico, nisi specialiter in Ecclesia civitatis, vel pagi, vel martyrio, vel Monasterio, is qui ordinatur, destinetur. Eos autem, qui absolute ordinantur, decrevit S. Synodus irritam ac invalidam habere ejusmodi manuum impositionem, & nusquam exercere ac operari posse ad ejus, qui ordinavit, injuriam.*

Hic ordinari *absolute* opponi Ordinationi ad certam Ecclesiam, sive Oratorium vel Monasterium, cui ipsa Ordinatione alligetur, ut ibidem functiones Ordinis sui obeat, ipse Canonis contextus sufficienter probat.

☞ Vigente disciplina, qua Clericus Ordine sacro insignitus certæ Ecclesiæ adscribebatur, nulla erat quæstio de titulo; sive Ecclesiastico, sive Patrimoniali, e quo Ordinandus honestam sustentationem vitæ haberet: illaque omnia juramenta, quæ Ordinandos frequenter periculo perjurii exponunt, aliæque circa titulos Ordinationis exorientes difficultates, fuerunt ignota.

Proinde vel hoc motivo Episcopi merito adlaborarent, ut pristina illa Patrum disciplina in usum revocaretur; quod & menti Patrum Concilii Tridentini conforme videtur, dum statuerunt *Sess.* 23. *cap.* 16. *de Reformat. Vestigiis* Canonis VI. Concilii Chalcedonensis *inhærendo, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesiæ aut pio loco, pro cujus necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus.* (*a*) ☞

IV. Unde ad *titulum* promoveri olim idem sonabat, quod alicui Ecclesiæ in ipsa Ordinatione adscribi, aut eidem intitulari.

Antiqua admonitio Synodalis: *Res & facultates, quas post diem Ordinationis vestræ acquiritis, ad Ecclesiam, ad quam titulati estis, pertinere sciatis.* Et Ratherii Veronensis Episcopi Epistola Synodica ad Presbyteros: *Nullus Ecclesiam, ad quam titulatus est, relinquat, & ad aliam quæstus causa migret.* Ita quoque habetur in Capitularibus Caroli Magni *lib.* 3. *cap.* 5. Adde Concilium Placentinum anno 1095. *c.* 15.

Itaque antiquitus ordinari *ad titulum* nihil aliud erat, quam ordinari ad certam Ecclesiam, sive alicui Ecclesiæ *intitulari* seu adscribi ad hoc, ut Ordinis suscepti functionibus incumberet.

V. Huic autem titulo sive Ecclesiæ, cui quisque Ordinandorum adscribebatur, in ipsa Ordinatione *publice* denuntiabantur: cujus denuntiationis formula in antiquo Ordine Romano exprimitur his verbis: *Ascendit lector ambonem, & elevata voce legit* Brevem *in aures populi continentem: Agnoscat caritas vestra, quia ille & ille advocantur in tali officio vel in tali gradu: si quis habet contra hos viros aliquam querelam, exeat confidenter propter Deum & secundum Deum, & dicat.*

Quod si nullus aliquid opponeret, tunc vel ab Episcopo, vel ab Archidiacono pronuntiatio hæc coram populo fiebat: De domo sanctæ Mariæ eligimus Petrum in *Presbyterum ad eumdem Titulum, vel in Diaconum, aut in Subdiaconum in tali Ecclesia.* Hujusmodi publicationis & intitulationis meminit Glossa ad *cap.* 54. *tit. De Elect.* Verbo, *Intitulatum.*

VI. Hæc disciplina, quæ alium titulum non agnoscebat, nisi Ecclesiam, cui Clericus per Ordinationem adscribebatur, in ea perpetuo ministraturus, duravit usque ad sæculum XII. ita ut toto illo tempore, cum de *titulo* Ordinationis agebatur, nunquam mentio patrimonii aut proventuum, unde Ordinandus sustentationem accipere posset, ullibi fieret.

VII. Primo, Concilium Later. sub Alexandro III. habitum ann. 1179. de *titulo* Ordinationis aliquam mentionem *Patrimonii* fecit. Refertur Decretum in *cap. Episcopus tit. De Præbendis*, his verbis: *Episcopus si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum, vel Presbyterum ordinaverit: tamdiu ei necessaria subministret, donec in aliqua Ecclesia ei convenientia stipendia militiæ Clericalis assignet . . . Nisi talis Ordinatus de sua vel paterna hæreditate, subsidium vitæ possit habere.*

VIII. Sat manifestum est, Concilium Lateranense hoc suo Decreto nequaquam voluisse, pristinam & tot Canonibus stabilitam disciplinam de non ordinandis Presbyteris, aut Diaconis *sine titulo*, id est sine *adscriptione certæ Ecclesiæ*, revocare aut immutare; sed duntaxat pœnam decernere in Episcopos sine titulo ordinantes; nimirum, quod ipsi tenerentur hujusmodi Clerico tamdiu necessaria subministrare, donec in aliqua ei Ecclesia convenientia stipendia militiæ Clericalis assignet. Sed quia æquum non videbatur obligare Episcopum, ad subministrandum necessaria Clerico sine titulo ordinato, qui sufficientia habeat ex patrimonio, addidit Concilium hanc exceptionem: *Nisi forte talis, qui ordinatur, extiterit, qui de sua, vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere* (*b*).

IX. Interim quia Concilium nullam aliam pœnam contra Ordinantes *sine titulo* decrevit, nisi quod Ordinantes Clericis sic ordinatis *necessaria* subministrare tenerentur; atque ab hac pœna etiam ex Decreto Concilii eximerentur, si Clericus sic ordinatus aliunde haberet vitæ subsidium, paulatim creditum fuit Ordinationes *sine titulo* licitas esse, modo Ordinandis de sufficienti vitæ subsidio foret provisum.

X. Quare non sine fundamento creditur, hoc Decretum Concilii occasionem & originem dedisse titulo *Patrimoniali*, nec non mutationi disciplinæ per undecim sæcula circa titulum Ordinationis religiose observatæ; tametsi id præter intentionem Concilii accidisse videatur. Vide Ludovicum Thomassinum De Disciplina Ecclesiæ *parte* 4. *lib.* 2. *cap.* 2.

XI. Quidquid sit, hoc negari nequit, titulum patrimonii a sæculo XIII. passim invaluisse, atque *titulum* Ordinationis non amplius acceptum fuisse pro *Ecclesia*, cui Ordinandus adscriberetur, eum in finem, ut ibidem stabiliter functiones Ordini proprias obiret; sed pro proventibus, e quibus ipse Ordinandus honeste vivere possit: adeo ut dum hodie de titulo tractatur, hoc unum bene examinetur, an Ordinando sat provisum sit, ut honeste vivere queat; ne alias incidat in incommoda, quæ ex penuria & necessariorum defectu oriri contingit.

XII. De Titulo Ordinationis sic sumpto agit Synodus Tridentina *Sess.* 21. *cap.* 2. *De Reformat.* decernitque: *Cum non deceat eos, qui divino ministerio adscripti sunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere: compertumque sit, complures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo fere delectu admitti; qui variis artibus ac fallaciis confingunt, se Beneficium Ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinere: statuit sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis alias sit idoneus moribus, scientia, & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitime constet, eum Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidere. Id vero Beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constet, quod aliunde vivere commode possit: & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium vero, vel pensionem obtinentes ordinarii posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum; eo quoque prius perspecto, patrimonium illud, vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint.*

Ex hoc Decreto patet, Synodum quidem agnovisse duos titulos Ordinationis, *Beneficialem* scilicet, & *Patrimonialem*; non eodem tamen modo.

XIII. Nam decernendo, ne quis deinceps Clericus sæcularis ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitime constet eum *Beneficium Ecclesiasticum* pacifice possidere, satis indicat, titulum Beneficii esse titulum *ordinarium*; eumque solum ut talem agnosci a Synodo; Patrimonialem vero, tamquam *extraordinarium*; ad quem nullum ordinari permittit, nisi quem Episcopus admittendum judicaverit pro *necessitate* vel *commoditate* Ecclesiæ suæ.

Hinc colligit Fagnanus ad *cap. Episcopus tit. De Præbendis n.* 24. Synodum Tridentinam sustulisse dispositionem *cap. Tuis tit. eod.* in quantum ibi concedebatur, *indifferenter* ordinari ad titulum *Patrimonii* vel Beneficii: *Nam, ait, hodie solum Beneficium est titulus* legitimus *ad Sacros Ordines, patrimonium vero non nisi* dispensative, *quemadmodum alias etiam declaravit S. Congregatio Concilii Interpres* (*a*).

XV. Inde ulterius concludendum, Synodum Tridentinam non voluisse, in titulo Ordinationis solum attendi, utrum Ordinandus habeat sufficiens vitæ subsidium. Id enim æque ex patrimonio, quam ex Beneficio haberi potest: sed insuper, ut Clericus alicui Ecclesiæ vi sui tituli adscriptus esset, ubi *stabiliter* functionibus sui Ordinis incumberet; quemadmodum Patrum disciplina religiose servavit; quæ Clericos otiosos & vagantes nulli speciali Ecclesiæ adscriptos exclusos volebat.

XV. Per Beneficium autem ex moderna disciplina Clericus constituitur minister specialis illius Ecclesiæ, in qua ipsum Beneficium est fundatum; atque ita Synodus decernendo nullum ordinandum, nisi qui Beneficium Ecclesiasticum possidet, una censetur decrevisse, nullum esse ordinandum, nisi certæ Ecclesiæ tamquam illius Minister foret inscriptus: quod postmodum *Sess.* 23. *cap.* 16. *De Reformat.* apertius declaravit, ubi *inhærendo vestigiis sexti Canonis Concilii Chalcedonensis, statuit, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesiæ, aut pio loco, pro cujus necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus.*

XVI. Porro cum hodie plura sint Beneficia, quæ vel non requirunt residentiam, aut personale servitium, aut adeo exiguum, ut Clerici ea obtinentes, pene tota die otiosi esse, aut incertis sedibus vagari queant, nullatenus Episcopi mentem Decreti assequuntur, qui quoslibet, etiam Beneficium Ecclesiasticum habentes ordinant; si ulterius vi sui Beneficii ita censebitur Ecclesiæ adscriptus, quod ibi convenienter ad suam vocationem muneribus Ecclesiasticis fungetur, nec incertis sedibus vagabitur.

XVII. E contrario, si Episcopus Clericum, nullum quidem Beneficium habentem, sed doctum, pium, & non obscura vocationis ad statum Ecclesiasticum signa præferentem, quemque paratum videt ad obeundas functiones Pastorales aut Ecclesiasticas, quas ipsi imponere Superiores judicaverint, ad sacros Ordines solo titulo *Patrimonii* admittat vel assumat; haud dubium, quin hic ipsam Decreti mentem, & Ecclesiæ intentionem assequetur.

Et sane, plurimos hodie videmus Seminariorum, & Collegiorum Academicorum alumnos ad titulum *Patrimonii* ordinatos, qui stre-

(a) Vide quod doctissimus Van-Espen de istis Ordinationibus dixerit tomo VII. Scholion in Canonem VI. Chalcedonensem.

(b) Vide quid noster Auctor de eo Canone disseruerit Dissert. in Conc. Lateranense III. Schol. in Can. 5. & Can. 14.

(a) Hic lector advertat Decretum, quod de titulis a Concilio Tridentino latum est, fuisse in Galliis promulgatum a Synodis Provincialibus, Rhemensi 1564. Rothomagensi 1581. Burdigalensi an. 1583. Turonensi 1583. Aquensi 1583. Tolosana 1590. Edicto Blesensi, art. 7 Plurima leguntur Arresta Supremorum Senatuum, quibus titulorum patrimonialium necessitas Clericis ad Sacerdotium promovendis asseritur, ubi Beneficium sufficiens deest. Consule hac de re nova Cleri Gallicani Collectanea *tom.* 5. *tit.* 7. *part.* 3. *num.* 59. 69. *&c.*

strenue & in magnam Ecclesiarum utilitatem functionibus Ecclesiasticis, vel tamquam Vice-Pastores, vel Confessarii, aliove titulo incumbant: ita ut nullatenus titulus *Patrimonii* sit reprobandus, modo hoc unum caveatur, ne passim eo titulo otiosi ac vagabundi in sacros Ordines involent; quod jam pridem Ecclesia præcavere voluit, dum neminem *absolute* ordinari voluit; uti supra notatum est.

XVIII. Cæterum in Decreto Concilii Tridentini nomine Beneficii venit *verum* Beneficium, quod nimirum in *titulum perpetuum* per Canonicam institutionem obtinetur.

Unde ad titulum Vicariæ *temporalis*, aut alicujus fundationis Missarum, vel alterius officii ad *nutum amovibilis*, neque in titulum dari soliti, nemo potest promoveri tamquam ad titulum *Beneficii;* immo nequidem pro titulo Ordinationis servire potest, quamdiu manet in terminis *amovibilitatis ad nutum*: quia per hujusmodi officium, tametsi optimos proventus haberet annexos, non satis consultum esset Ordinato de sufficienti vitæ subsidio: cum illi *ad nutum* alterius posset auferri. Neque ipse Episcopus aliquem ordinando ad hujusmodi Vicariam, fundationem, aut officium, potest illud ex temporali seu amovibili facere *perpetuum* sive *inamovibile*, uti recte advertit Barbosa *De potestate Episcopi part. 2. Allegat. 19. num. 15.*

XIX. Si tamen fundatio Missarum, alteriusve officii Ecclesiastici ad aliquem pleno jure spectaret, ut si v. g. ipsemet fundasset ea conditione, ut pro suo arbitrio Sacerdotem ei præficeret, non apparet, cur de consensu hujusmodi Fundatoris non, posset hujusmodi fundatio in titulum Ordinationis admitti. Hoc ipso quippe, quo eam in titulum assignat, censetur eam non ad tempus duntaxat, sed *in perpetuum* ipsi Ordinando assignare. Et licet per hoc in Beneficium non transiret, nec consequenter in titulum *Beneficialem* assumi possit, saltem ut *titulus Patrimonialis* admitti poterit.

XX. In hac quippe materia, *Patrimonii* vocabulo intelligitur, non solum quidquid ex bonis patris filio obvenit, verum etiam omne, quod aliunde, & quavis ex causa illi delatum est, quia satisfit intentioni Decreti Concilii Tridentini, undecumque habeat victum, ne mendicet. Barbosa loco allegato *num. 52.*

XXI. Ut quis ad titulum Beneficii ordinetur, requiritur, ut illud *vere* & non *ficte* possideat, idque *pacifice;* id est, sine ulla lite, sive quod nullam patiatur controversiam sive juris, sive facti super ipso titulo Beneficii, in judicio vel extra judicium; Barbosa loco citato *num.* 16. tametsi esset aliqua difficultas aut controversia super aliqua parte proventum etiam majore; quia equidem verum manet, ipsum Beneficium *pacifice* possideri. Posset tamen fieri, quod tanta pars proventum esset controversa, ut Beneficium in titulum admitti non deberet; non quia *pacifice* non possideatur; sed quia dubium & controversum est, num *sufficiens* sit ad honestam Ordinandi sustentationem.

Synodus P. II. Mechliniensi *tit.* 9. ait: „ Nemo ad Ordines
„ ad titulum Beneficii quantumvis opimi promoveatur, nisi Ca-
„ nonicam institutionem, & *pacificam* possessionem antea obti-
„ nuerit.

XXII. Similiter ut titulo *patrimonii* quis ordinetur, requiritur, ut patrimonium *vere* & non *ficte* possideat; sive quod revera tamquam *proprium* illud habeat; ut proventus illos libere sibi suisque usibus applicare queat. *Ficte* autem possidere censetur, qui illud accepit ea conditione tacite vel expresse adjecta, quod illud quidem in titulum Ordinationis supponere & affectare queat, sed quod nunquam proventus illius accipiet, at illos integros aut majorem illorum partem danti relinquet.

XXIII. Ordinatus autem ad titulum *patrimonii* ex simili *ficta* donatione procedentis *non manet securus in conscientia, immo revera esset tamquam ordinatus sine* titulo, *& incurreret pœnam suspensionis positam contra ordinatum sine titulo, per Constitutionem Sixti V. contra Clericos male promotos; ita post alios citatos Barbosa citata* allegatione 19. num. 57. qui deinde addit ex Garzia de Beneficiis, part. 2. cap. 5. num. 169. *Si tamen pactum & conditio in patrimonio adsit de illo reddendo cum Ordinatus habuerit Beneficium sufficiens, vel alias, unde vivere possit, nulla tunc incurritur suspensio, cum non sit contra mentem, & dispositionem Concilii Tridentini.*

XXIV. Ut prædictis fraudibus obviarent Episcopi nostri in suis respective Synodis statuerunt, ut *juret quilibet Ordinandus ad titulum patrimonialem, aut beneficialem, quod titulum, quem pro futura sua promotione exhibet,* vere *& sine ulla* fraude *possideat.* Ita Synodus P. II. Melchliniensis, *tit.* 9. *cap.* 8.

Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 10. *cap.* 4. proponit formulam juramenti præstandi ab iis, qui *patrimoniali* titulo ad Ordines sunt promovendi, juxta quam Ordinandus inter alia jurat:
„ Quod in acquisitione bonorum meorum patrimonialium, ad
„ quorum titulum sum promovendus ad Sacros Ordines, nulla
„ fraus, aut dolus intercessit, quodque illa vere possideo.

XXV. Singulares hic imminet periculum Clericis tenuioris fortunæ, qui a consanguineis suis interdum emendicant; aut ex quadam compassione, aut respectu aliquo humano accipiunt bona aliqua in titulum, vel a parentibus bona omnia, aut majorem partem eorum, etiam consentientibus aliis prolibus sat indigentibus, in titulum assumunt; facile enim hic si non expressa, saltem tacita promissio intervenit, de non convertendis proventibus illorum bonorum in proprios usus; ita ut duntaxat ficte & specie tenus bona illa in ordinandum transferantur.

XXVI. Sanctus Carolus in suo Concilio Mediolanensi IV. *part.* 2. *cap.* 8. voluit, ut Beneficium, vel census in titulum assignatus etiam a Parocho publice in Ecclesia proponeretur ante Ordinationem; idque potissimum in ea Parochiali Ecclesia, intra cujus limites major ejus census sive Ecclesiastici, sive alterius generis pars posita est.

XXVII. Ulterius quia requiritur, ut *patrimonium* in titulum assignandum *vere* possideatur ab ordinando, non sufficit, quod ordinandus habeat patrem divitem, amplamque ex successione paterna hæreditatem exspectet; sed requiritur, ut aliquam bonorum partem a Patre sibi in titulum assignatam habeat, & *vere* possideat; uti post alios notat Barbosa loco citato *num.* 60. & late Fagnanus ad *cap. Episcopus, tit. De Præbendis numeris* 26. 27. & 28.

XXVIII. Si autem filius Ordines assumere intendat; atque ad eos vocatus videatur, pater autem titulum dare recuset, poterit ad eum assignandum cogi, non secus atque ad dandam dotem filiæ nubere volenti, quemadmodum aliis citatis monet Barbosa ibidem *n.* 63.

XXIX. Patrimonium vero in titulum assignandum constitui debet super re certa: si enim esset res incerta, sciri non posset, num annui proventus essent sufficientes honestæ sustentationi Ordinandi: unde nullus potest promoveri titulo lucri, quod ex industria acquirere posset; puta quod sit Musicus, Magister Grammaticæ, &c. & ita sæpius decisum, ait Barbosa ibidem *num.* 57.

XXX. Adhæc non quodcumque Beneficium, aut qualecumque patrimonium pro titulo Ordinationis sufficit; sed requirit Synodus Tridentina, ut tam illud, quam hoc sit sufficiens in proventibus & valore, quod Ordinando ad victum honeste sufficiat; ita ut periculum non sit, quod defectu necessarii vitæ subsidii, cum Ordinis dedecore sit mendicaturus, aut sordidum aliquem quæstum exerciturus.

XXXI. Quantum autem requiratur ad honestam illam sustentationem, non expressit Synodus; neque generaliter determinari poterat, quandoquidem uno loco, unove tempore aliqua sufficere queant, quæ alio loco, aliove tempore non sufficerent ergo hanc determinationem Synodus permittit Episcopis; illud generaliter injungendo; ut nullum admittant, nisi Beneficium, aut patrimonium, pensionemve habeat, quæ *ad victum honeste sufficiant*, aut talia, quæ eis *ad vitam sustentandam satis sint*; atque hoc pacto provideant, ne Ordinati cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum, urgente vivendi necessitate, exercere cogantur.

XXXII. Unde ipsi Episcopi hic magna circumspectione procedere debent, ut rite & diligenter expendant Beneficii proventus, ac præcipue ipsius patrimonii conditionem; attendentes conditionem temporis, loci, nec non circumstantias omnes, ob quas ipse valor Beneficii, ipsiusque patrimonii decrescere, aut proventuum solutio deficere possit; atque ita ipsos Ordinandos ad egestatem redigendos, cum sequela eorum incommodorum, quæ per tituli sufficientiam averti desideravit Synodus Tridentina.

Utinam non videremus hodie Sacerdotes seu titulo Beneficii, seu patrimonii ordinatos, cum Ordinis dedecore quasi mendice vivere, & sordidum quæstum exercere; idque non in rebus profanis, sed maxime sacris, v. g. Missarum celebratione.

XXXIII. Requirant Episcopi Beneficium, aut patrimonium, quod annue etiam ad trecentos florenos æstimatur, & taxetur, si communi æstimatione sint contenti, nonne frequenter continget, quod vel proventus injuria temporum, vel aliunde decrescent, vel solutio deficiet; atque ita Clerici eo titulo ordinati necessariis vitæ subsidiis destituentur;

Quid ergo remedii, cum vix amplior titulus requiri posse videatur; Sane si Episcopi nullum ordinarent, præsertim ad titulum *patrimonii*, nisi quem judicarent pro necessitate, aut commoditate Ecclesiarum suarum assumendum; id est, quem scirent, quod tamquam Minister Ecclesiæ posset & vellet militare, & operari, non tam solliciti esse deberent de valore tituli; hujusmodi enim facile per Episcopos servitio Ecclesiæ, unde honeste vivere possent, applicarentur.

XXXIV. Hinc Episcopi nonnulli in admittendis, & exigendis titulis interdum justo rigidiores apparent, præsertim respectu Clericorum, quos vident eruditione, pietate, aliisque dotibus Clericalibus adeo insignes, ut nullus fundatus videatur subesse metus, quod hi defectu necessariorum cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere cogentur; ubi e contrario, per nimis rigorosam in his titulis exactionem, sæpius defruadant Ecclesiam optimis, & strenuissimis operariis.

XXXV. Itaque in titulorum præfixione & exactione primum, & ante omnia ad hoc adlaborare debent Episcopi, ut præcaveatur omnis vilis & sardida mendicitas, & qualiscumque sordidus quæstus in Ecclesiæ Ministris, quapropter sollicite cavere debent, ne quocumque titulo admittant ad sacros Ordines, quos admodum verisimile est non alium in finem Ordines expetere, nisi ut de celebratione Missarum faciant artem de pane lucrando, qui est quæstus longe sordidissimus.

XXXVI. Quare procul a mente Synodi Tridentinæ aberrant Episcopi, qui in supplementum tituli computant honoraria, quæ ordinatus in Presbyterum ex celebratione Missarum lucrari poterit; cum hac computatione ipse Ordinandus quodammodo adigatur ad sordidum quæstum exercendum: dum scilicet cogitur ex celebratione Missarum seu quodam opificio vitæ necessaria quærere, sive de *celebratione Missarum facere artem de pane lucrando.*

XXXVII. Ut autem titulus Ordinationis sit firmus, & perpetuus; nec unquam contingat, Ordinandum in eam penuriam incidere, ut ea quasi cogente cum Ordinis dedecore ad mendicitatem redigatur: aut sordidum aliquem quæstum exercendum, statuit Synodus Tridentina, quod Beneficium in titulum Ordinationis assignatum & admissum regnari non possit, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum Resignans sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constiterit, quod aliunde vivire commode possit; & aliter facta resignatio nulla sit.

De patrimonio similiter & pensione in titulum datis eodem

capite

capite decrevit Synodus: „ Atque illa deinceps sine licentia Epis„ copi alienari aut extingui, vel remitti nullatenus possint; do„ nec Beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti; vel aliun„ de habeant, unde vivere possint.

XXXVIII. Synodi Belgicæ pro efficaciore executione hujus Decreti, decreverunt, ut *juret Ordinandus*; *quod titulum non resignabit, vel alienabit, nisi ei de alio titulo sufficienti sit provisum; neque tunc quidem aliter, quam cum scitu & consensu sui Episcopi, in litteris ipsius resignationis exprimendo: item quod titulum illum, qui in locum prioris tituli successerit; absque simili consensu non resignabit, vel alienabit*. Ita Synodus P. II. Mechliniensis t 9. c. 8. *Similis formula juramenti præstandi ab iis, qui ad titulum patrimonii ordinantur, extat in Synodo P. II. Cameracensi* tit. 10. cap. 4.

Et *cap.* 3. desiderat Synodus Cameracensis, ut impetretur a Regia Majestate seu Consilio Regio Edictum, quo fraudibus eorum, qui titulos patrimoniales, contra juramentum a se præstitum, sæpe alienant, occuratur.

XXXIX. Huic Synodi desiderio satisfacere volens Philipus II. in Edicto ad eam Synodum *art.* 10. voluit, *omnes alienationes, obligationes, oppignerationes, donationes, aut dispositiones hujusmodi bonorum in titulum assignatorum esse* nullas, nullusque valoris, *nisi reservato usufructu, & libero usu horum bonorum, durante vita naturali eorum, qui ad Ordines Sacros titulo patrimonii promoti fuerunt* (*a*).

Idipsum statuerunt Principes nostri in Edito ad Synodum Mechliniensem *art.* 11. & 12. utque fraudibus obvietur, volunt insuper, ut in instrumento tituli vel Ordinum, bona patrimonialia in titulum assignata specificentur.

XL. Porro hæc alienationis prohibitio ita intelligenda est, ut tamen tertio præjudicium non generetur; neque bona in titulum assignata naturam vel conditionem suam mutent in præjudicium tertii.

Unde si bona in titulum assignata subjaceant retractui gentilitio; aut certe ante assignationem pignori seu hypothecæ fuerint subjecta, etiam postquam in titulum fuerint assignata, eisdem conditionibus manent subjecta, poteruntque a proximioribus consanguineis retrahi; aut a creditoribus evinci, non secus ac si non fuissent in titulum data.

XLI. Similiter reditus redimibilis in titulum assignatus, non fit irredimibilis; sed liberum semper manet debitori eum redimere; sive capitale refundere; quod & Zypæus advertisse videtur, monens: *Cum reditus in titulum assumitur, caveri debet, si fiat redemptio, ex Episcopi judicio disponatur*.

XLII. Si pater bona filio in titulum assignaverit, poterit filius, patre mortuo, retinere; neque ea in divisionem hæreditatis veniunt; immo si filius a paterna hæreditate abstineat, poterit ea sibi retinere; tametsi multum portionem hæreditariam fratrum, vel sororum excedant: at si ad hæreditatem concurrere velit, illa aut saltem eorum æstimationem conferre debere verisimilius est, exemplo dotis, & donationis propter nuptias, quas conferendas esse nemo dubitat.

XLIII. Formula juramenti a Synodo Mechliniensi præscripta sat innuit, patrimonium in titulum Ordinationis assignatum, non esse liberum, aut libere alienari posse hoc ipso, quo Ordinatus Beneficium Ecclesiasticum fuerit assecutus; sed insuper requiri, ut de consensu Episcopi titulus patrimonii sit exoneratus, & titulus Beneficii surrogatus; idque esse conforme Decreto Concilii Tridentini, multis probat Fagnanus ad *Cap. Episcopus*, *tit. De Præbendis num.* 46. & addit: *Hanc interpretationem sæpius videri sequutam fuisse S. Congregationem; quia aliquando censuit Decretum Concilii Tridentini, dum probibet resignationem Beneficii, ad cujus titulum quis fuit ordinatus, non comprendere resignationem illius Beneficii, quod postea consequutus est Clericus jam promotus ad titulum patrimonii, sed patrimonium ipsum manere* inalienabile.

XLIV. Synodus Tridentina in fine sui Decreti addidit hanc clausulam: *Antiquorum Canonum pœnas super his innovando*.

Antiqui Canones relati apud Gratianum *Dist.* 70. Ordinationes Clericorum *sine titulo* irritas, ac vacuas esse ad injuriam ipsius ordinantis decernebant; quemadmodum ipse quoque Innocentius III. *in cap.* 16. *tit. De Præbendis*, notavit his verbis; „ Licet autem Prædecessores nostri Ordinationes eorum, qui sine „ certo titulo promoventur, in injuriam ordinantium *irritas* es„ ses voluerint, & *inanes* „ &c. Hinc nonnulli crediderunt, ex Decreto Concilii Tridentini antiquorum pœnas innovante, ordinatos sine certo titulo esse a Sacris Ordinibus suspensos, & si ministraverint, futuros irregulares.

Verum quia per citatum *cap.* 16. *tit. De Præbendis*, pœna suspensionis per antiquos Canones inflicta abrogata erat; communi pene Canonistarum consensu receptum fuit Synodum Tridentinam *antiquos* Canones duntaxat intellexisse eas Decretales, quæ Episcopum obligent ad subministrandum vitæ necessaria Ordinato sine titulo; de qua obligatione agitur in *cap.* 2. 4. & 16. *tit. De Præbendis*, & in *cap.* 36. *eod. in VI.* Hancque sententiam, proposito dubio, sacram Congregationem Concilii interpretem amplexam esse, testatur Fagnanus ad *cap. Cum secundum Apostolum tit. De Præbendis*, *num.* 63.

XLV. Unde cum quidam sine titulo ad Ordines promoti ministrassent; quæsitumque fuisset, an irregularitatem propterea incurrissent, respondit sacra Congregatio, Oratores quidem minime debuisse ad Sacros Ordines absque titulo sufficientis Beneficii, vel patrimonii promoveri, debuisseque observare, quod provide statuitur Decreto, *cap.* 2. *Sess.* 21. Cæterum Ordinatos ante felicis record. Sixti V. Constitutionem hac de re editam, nequaquam propterea esse suspensos, neque irregulares, tametsi in susceptis Ordinibus ministraverint; uti refert Fagnanus ibidem *num.* 64.

Constitutio Sixti V. cujus meminit sacra Congregatio, incipit, *Sanctum & salutare* 40. in Bullario Romano, atque in ea Clerici sine titulo sufficientis Beneficii, aut patrimonii ad Sacros Ordines promoti, declarantur perpetuo suspensi ab executione dictorum Ordinum, & si in eis ministraverint, irregulares. Sed quoad hunc articulum postmodum Clemens VIII. hanc Constitutionem Sixti V. reduxit ad terminos Concilii Tridentini per Constitutionem, quæ incipit, *Romanum Pontificem* 30. in Bull. Romano.

Si tamen Clericus fictis instrumentis, aliisve fraudibus decepisset Episcopum ordinantem, falsum titulum supponendo, & fingendo, eo casu juxta antiquos Canones Clericum suspensum fore ab executione susceptorum Ordinum; eamque pœnam quoad hunc casum à Synodo Tridentina innovatam esse, multis probat Fagnanus loco citato; atque ita aliquando respondisse sacram Congregationem refert *n.* 68.

XLVI. De obligatione Episcopi subministrandi Clerico sine sufficienti titulo ordinato, & egenti, vitæ necessaria, & quando ejus hæredes, aut successores etiam teneantur, & quibus titulis ab hac obligatione eximi interdum possit, satis late tractat Fagnanus ad dictum *cap. Cum secundum Apostolum*, qui, casu incidente, consuli poterit.

☞ XLVII. Idem Canonista probat, quod Episcopus, qui sine titulo ordinavit, non tantum ad alimenta Ordinando præstanda teneatur, sed & ejus successor: quin & subinde ejus hæredes ad ea subministranda urgeri possint.

Quidni & inde contingere dicamus, quod quidam Episcopi admodum soleant esse solliciti; & anxii de titulo Ordinationis ejusque sufficientia, ut scilicet se, suosque hæredes ab hac obligatione, ejusve periculo eximant securosque reddant, quos interim parum sollicitos, & anxios videmus circa mores, & doctrinam, aliasque qualitates Ordinandorum. ☜

(a) Id pro Gallis Edicto Aurelianensi an. 1560. declaratum est.

T I T U L U S   D E C I M U S.

De Irregularitate, ejusque Speciebus.

CAPUT PRIMUM.

De Irregularitate in genere.

1 *Quomodo apud Veteres nota Irregularitas?*
2 *In quo præcipue antiquitus fundata Irregularitas?*
3 *Multis sæculis solum* crimen *causa fuit Irregularitatis.*
4 *Qua ratione collapsio disciplinæ modernis Irregularitatibus occasionem dederit?*
5 *Descriptio Irregularitatis.*
6 *Quare dicatur impedimentum* Canonicum?
7 *Hodie non contrahitur Irregularitas, nisi in casibus in jure expressis.*
8 *Non nisi certa, & determinata sunt crimina, quibus Irregularitas est annexa.*
9 *Irregularitas crimini annexa, non censetur contracta nisi crimine consummato.*
10 *Irregularitas* directe *tantum concernit susceptionem Ordinum, eorumque usum.*
11 *Antiqui Canones huic disciplinæ occasionem dedisse videntur.*
12 *Irregularitas in quo distinguatur a Censura?*
13 *Proprium est Irregularitati, quod per pœnitentiam non tollatur.*
14 *Id consonum est pristinæ disciplinæ.*
15 *Irregularitas non semper supponit culpam.*
16 *Irregularitas fere per solam dispensationem tollitur.*
17 *Duplex species Irregularitatis.*

I. VERBUM illud *Irregularitas* in antiquis Canonibus non occurrit, ait Franciscus De Roye Antecessor Andegavensis in Institutionibus Juris Canonici *lib.* 3. *cap.* 16. sed cum regulas præscripserint, ex quibus innotescat quinam ordinari possint, vel non, hi, qui ab iis regulis alieni sunt, sive qualitates in regulis præscriptas non habent, dicebantur a regula *alieni*; uti legitur in *Can.* 17. *Nicæno*; ubi decernitur, quod si quis Clericus inventus fuerit usuras ex mutuo sumere, vel turpe lucrum sectari, *e Clero deponatur*, *& sit alienus* a *Canone*; uti vertit Hervetus; vel ut legit Dionysius Exiguus: *Dejiciatur a Clero, & alienus existat a Regula*.

Quid vero est aliud, *alienus a Canone* vel *Regula*, nisi *irregularis*, sive secundum Regulam non probatus, vel a Regula devius.

Adhæc eadem Synodus *Can.* 9. loquens de quibusdam Presbyteris sine examine ordinatis, & peccata ante Ordinationem commissa confitentibus, ait: *Tales Regulas non admittit*: Quid his verbis aliud indicat, quam Presbyteros illos esse *irregulares*; sive quod Regula eos ad Ordines non admittat; sive ex Regula seu Canone excludantur;

II. Spe-

II. Specialiter autem notandum, quod post relata verba immediate subjicit dictus *Can 9. Quia quod irreprehensibile est, Catholica defendit Ecclesia*: quod *irreprehensibile* est, recipit ac tuetur Ecclesia.

Hinc non obscurum est, Synodum irregularitatem præcipue fundasse in præcepto Apostoli volentis ordinandum in Episcopum esse *irreprehensibilem*, & *sine crimine*. 1. Timoth. cap. 3. vers. 2.

III. Et revera multis sæculis irregularitas, sive exclusio a Sacris Ordinibus, eorumve functionibus, unice fere in crimine ejusque suspicione constitit: omnisque ille censebatur *irregularis*, qui non erat *irreprehensibilis*: & *sine crimine*; ipsumque crimen commissum irregularem constituebat committentem; hoc est, eum a Sacris Ordinibus in perpetuum arcebat, si nondum iis esset initiatus; aut si jam initiatus esset; a functionibus illorum suspendebat: adeo ut nec acta pœnitentia restitueretur: atque ita revera irregularis censebatur; uti infra *cap. 6.* ostendetur.

IV. At cum sensim labentibus sæculis disciplina circa dimittendos reos alicujus criminis, præsertim occulti, nonnihil fuit relaxata; persuasumque tandem fuit, crimine per Pœnitentiam, & Sacramentalem absolutionem remisso, sublatum esse impedimentum; atque ipsum reum posse libere ad Sacros Ordines promoveri, aut ad susceptorum functiones restitui, coacta fuit tandem Ecclesia, hanc libertatem ex disciplinæ prolapsione progenitam restringere: nonnullaque crimina, defectusque nonnullos notare quæ per Pœnitentiam quidem eatenus aboleri possint, ut quis ad justitiam, & cum communibus Fidelibus usui Sacramentorum restituatur, ita tamen ut qui illis semel fuerint inquinati a Sacris Ordinibus, eorumque functionibus perpetuo maneant exclusi.

Qui itaque ob hujusmodi crimen, aut defectum a Sacris Ordinibus, aut eorum functionibus excluduntur, hodie dicuntur *irregulares*, & simile impedimentum vocatur *irregularitas*.

V. Unde irregularitas communiter definitur, *Impedimentum canonicum acceptionem Ordinum Ecclesiasticorum, aut aliquem eorum usum directe impediens, etiam post Pœnitentiam*.

☞ Emmanuel Gonzalez in Commentario ad *Cap. 4. tit. De Clericis Excomm. minist. num. 5.* monet, eam in hac significatione a nullo Pontifice fuisse usurpatam ante Innocentium III.

Quidquid sit de Epocha usurpatæ hujus vocis *irregularitas*, illud admodum verisimile est, circa tempora Innocentii III. demum invaluisse, quæ modernam disciplinam in materia irregularitatis constituunt, & inter quæ nonnulla sunt a pristina Patrum disciplina dissona; uti sæpius notatum est, & adhuc observabitur.

Nec id mirum videri debet; certum enim est, circa sæculum XII. & XIII. post evulgatum Decretum Gratiani in multis circa sacros Ordines, Ministrorum electionem, necnon eorum qualitates, a pristina Patrum disciplina sensim recessum esse, multaque introducta, & hodie esse recepta, notanter a tempore Alexandri III. Innocentii III. quæ pristina Patrum ætas ignoraverat ac signanter in hac materia irregularitatis: uti inferius notabitur. ☞

VI. Irregularitas dicitur impedimentum *canonicum*, id est, Jure Canonico, seu Ecclesiastico inductum. Cum enim jam per disciplinæ collapsionem eo deventum esset, ut etiam gravissimorum criminum rei post actam dignam de crimine pœnitentiam, & absolutionem a Sacerdote obtentam, ad sacros Ordines promoveri, aut eorum functionibus restitui possent, nullum amplius ratione criminum, aut defectuum videbatur post peractam pœnitentiam superesse impedimentum; visum itaque fuit, omne hujusmodi impedimentum adscribendum esse positivo Ecclesiæ Decreto; quo ipsa declarat, huic illive crimini aut defectui obnoxios *in perpetuum* a sacris Ordinibus, eorumve functionibus esse exclusos.

VII. Hinc ulterius pro regula invaluit, irregularitatem sive hujusmodi impedimentum non censeri contractum, nisi in casibus a jure expressis; quæ regula sat aperte probatur a Pontifice in *cap. 18. De Sent. Excommun. in VI.* ubi respondet Pontifex, quod *is, qui in Ecclesia sanguinis, aut seminis effusione polluta vel qui præsentibus majori excommunicatione nodatis scienter celebrare præsumpsit, licet in hoc temerarie agat, irregularitatis tamen laqueum non incurrat*: Addacta hac expressa ratione. *Cum id non sit expressum in jure*.

☞ Itaque si non ostendatur, jure positivo huic delicto, vel defectui irregularitas annexa; non debet hujus delicti reus se pro irregulari gerere, neque ut talis reputari. Si autem constet alicui delicto, vel defectui irregularitatem esse annexam, sed *dubium* sit, num quis simile delictum admiserit, eo casu propter *dubium* contractæ irregularitatis, tenetur se pro irregulari gerere; atque ab Ordinum susceptione, vel eorum functione, stante hoc dubio, abstinere, atque de hoc casu intelligi debere responsum Pontificis in cap. 12. de Homicidio, & in *cap. 5. De Cler. Excomm. minist.* asserit Franciscus de Roye in *instit. Juris Canon. l. 3. c. 16.*

Porro rationem suæ decisionis allegat Pontifex: *Quia in dubio oportet sequi partem tutiorem*.

Aliam insuper rationem conciliandi prædictos textus ex Fagnano adducam infra *cap. 7. num. 22. & 23.* ibidemque ex eodem Auctore notatum est, quam turpiter a regula in citatis Decretalibus assumpta, & probata ab Innocentio III. recesserint quidam Casuistæ ut suam de Probabilissimo opinionem tuerentur contra evidentem a Pontificibus expressam regulam: quod *in dubiis semita sit tutior eligenda*.

Pro intellectu hujus regulæ, videri quoque possunt quæ conformiter ad reflexiones Prosperi Fagnani notavi, & exposui in Dissertatione 31 hanc regulam, *in dubiis semita tutior est eligenda*, quæ integra habetur, inter Dissertationes post tertiam partem hujus operis editas. ☞

VIII. His per transennam dictis de semita tutiore in observanda irregularitate; constat hodie vix posse dubium moveri circa crimina; quæ irregularitatem pariunt; certa illa sunt, & determinata; quibus nimirum jus ipsum jam expresse annectit, neque ab uno ad alterum ob ejus forsan majorem, vel æqualem gravitatem argumentum duci potest, quandoquidem juxta modernam disciplinam, crimen non pariat irregularitatem, nisi id in jure sit expressum.

IX. Hinc ulterius infertur, quod si alicui crimini v. g. homicidio, aut mutilationi annexa sit *irregularitas*, hæc contracta non censeatur, nisi *reipsa* homicidium, vel mutilatio sit sequuta; tametsi adfuisse plena voluntas, & exterior conatus; cujus executio etiam casu quasi fortuito fuisset impedita.

X. Dictum fuit in descriptione: receptionem Ordinum, aut aliquem eorum usum *directe* impediens, eo quod irregularitas *primario ac directe* tendat ad impediendum receptionem, vel eorum usum impediendum.

Unde cum hodie Beneficia & Ordines, eorumque functiones sint plane disparata; neque Ordo supponat Beneficium; ipsumque Beneficium sine Ordinum usu haberi & retineri possit; etiam receptum est, irregularitatem, quamvis privet usu & exercitio Ordinum, non tamen privare Beneficio, nisi specialiter in jure fuerit expressum, quemadmodum de homicidio per Assassinos perpetrato decernitur in *cap. 1. De Homicidio in VI.*

XI. In antiquis quidem Canonibus, ubi de hoc impedimento agitur, tantum Ordinum, & eorum usus fit mentio; at notandum quod Beneficia juxta disciplinam illius temporis sacris Ordinibus essent necessario annexa. Nam recte advertit Franciscus De Roye loco citato, *cum olim Ordines & Beneficia simul omnino conferrentur, eadem irregularitas ad utrumque simul etiam præcludebat auditum*.

Postquam ergo Beneficia ab ipsis Ordinibus separari, atque eorum provisio ab ipsa Ordinatione sejungi cœpit; ipsaque disciplina, quæ utramque confundebat, jam esset oblitterata, cœpit quoque ipsa irregularitas ad solos Ordines restringi; eo quod Canones de solis Ordinibus loquerentur: atque ita tandem receptum est contra pristinam disciplinam, quod irregulares suis Beneficiis non censeantur privati, nec ab eorum functionibus suspensi, modo ab Ordinum functionibus abstineant.

XII. Deinde quia irregularitas *directe* ac primario tendit ad impediendum Ordinum susceptionem, aut eorum usum; ideo species *censuræ* non reputatur. Quia licet Censura etiam impediat Ordinum susceptionem & usum; non tamen *directe* ac *primario* ad hoc infligitur; nec directus ac primarius est hic Censurarum effectus, sed duntaxat indirectus & per consequentiam: verb. g. Censura impedit Ordinum functiones quatenus sunt communicatio quædam fidelium, ut *excommunicatio*: aut quatenus sunt officia quædam Ecclesiastica; hoc est, a personis Ecclesiasticis exercenda, ut *suspensio*: aut quatenus sunt usus Sacramentorum, ut *interdictum*: at sola irregularitas *directe* eas impedit, quatenus illæ functiones specialiter spectant ad exercitium Ordinum.

XIII. Denique dicitur in descriptione irregularitatis, *etiam post pœnitentiam*: quia proprium est irregularitati, etiam ex crimine contractæ, quod crimine per pœnitentiam remisso, nihilominus maneat irregularitas, impediens Ordinum susceptionem, aut eorum usum.

XIV. Id conforme est pristinæ disciplinæ. Licet enim crederent Patres, graviora quoque crimina per pœnitentiam deleri; atque post remissionem peccatores ad justitiam redire, & sine crimine esse; nequaquam tamen credebant, eos qui hujusmodi crimina commiserant, mox a peracta pœnitentia, & obtenta reconciliatione, dici posse *irreprehensibile* & *sine crimine* ad sensum Apostoli requirentis, ut Ordinandus in Episcopum sit *irreprensibilis* & *sine crimine*.

Quod ergo irregularitas maneat, etiam postquam crimina, ex quibus hæc orta est, per pœnitentiam sunt deleta; atque ipse reus ratione commissorum criminum impediatur ad Sacros Ordines ascendere, aut in illis ministrare, pristinæ disciplinæ reliquiæ sunt, uti infra *c. 6.* latius ostendetur.

XV. Neque tantum ob crimina incurritur irregularitas; sed ob defectus quosdam tum corporis tum mentis ea contrahitur: licet hi defectus ex nulla culpa contracti sint, neque ullam in subjecto culpam arguant: eo quod defectus illi vel naturale impedimentum Ordinum executioni ponant, vel aliquam indecentiam annexam habeant, ob quam Ecclesia non judicat passim hujusmodi defectuosos ad Ecclesiastica ministeria admittendos.

XVI. Sive autem ex defectu, sive ex crimine oriatur irregularitas, semper parit impedimentum ad Ordines suscipiendos, aut in susceptis ministrandum; neque illud impedimentum per pœnitentiam, sed nonnisi per dispensationem ordinarie & proprie tollitur.

XVII. Duplex igitur est irregularitas, altera ex defectu, altera ex crimine orta; & utraque varias sub se species complectens: præcipuas magisque hodie usitatas duntaxat proponam, ac primum quæ ex defectu, dein quæ ex crimine oriuntur.

CAPUT II.

De Irregularitate ex Bigamia.

1 *Apostolus vult Episcopum & Diaconum esse* unius uxoris virum.
2 *Quis sit sensus Apostoli?*
3 *Quare Apostolus voluerit Episcopum esse* unius *uxoris virum?*
4 *Secundæ nuptiæ nunquam reprobatæ: licet eas contrahentibus subinde pœnitentia fuerit imposita.*

5 Pa-

5 *Patres Græci Bigamum non putarunt, qui ante Baptismum plures habuit uxores; & quare?*
6 *Irregularitatem ex nuptiis cum vidua, unde desumerent Patres Græci?*
7 *S. Hieronymus Græcis consentiens.*
8 *Innocentius I. aliam rationem hujus irregularitatis esse credidit.*
9 *Augustinus Innocentio consentit; & uterque credidit Bigamiam ex nuptiis ante Baptismum contractis oriri; & quare?*
10 *S. Augustinus non in ratione morali, sed mystica hanc irregularitatem fundavit; & quæ hæc ratio?*
11 *Eadem probavit Sanctus Leo.*
12 *Exponitur quomodo in defectu Sacramenti hæc Bigamia ex sententia S. Augustini consistat.*
13 *Fundamentum irregularitatis ab Augustino assignatum sensim ubique receptum.*
14 *Sententiam Augustini fusius expressit, & probavit Innocentius III.*
15 *Bigamus hodie habetur, qui duas successive cognovit uxores, quamvis* ante *Baptismum.*
16 *An extra hunc* vera *detur Bigamia, incertum est.*
17 *Datur Bigamia* interpretativa *æquivalens* veræ *Bigamiæ.*
18 *Talis est Bigamia orta ex* iteratis *nuptiis* nulliter *contractis a constitutis in Ordine Sacro.*
19 *Similis est Bigamia ex nuptiis invalidis cum* vidua.
20 *Similis Bigamia oritur ex Matrimonio cum unica, sed ab alio prius corrupta; at hodie in usu non est.*
21 *Contrahens* valide *cum vidua quoad effectus Juris est* verus *Bigamus.*
22 *Olim Bigami tantum a Sacris Ordinibus excludebantur.*
23 *Hodie ab omni Ordine, etiam prima Tonsura excluduntur.*
24 *Id quoque obtinet in Bigamo ex nuptiis cum vidua: nec ad ullum ministerium Ecclesiasticum admittuntur Bigami.*
25 *Bigami etiam a ministerio quorumcumque Ordinum ante susceptorum suspenduntur.*
26 *Episcopus hodie nec cum Bigamo* interpretativo *dispensare potest.*
27 *Nequidem ad minores Ordines, aut Beneficia simplicia.*
28 *Quare potius cum criminosis, quam cum Bigamis liceat Episcopis dispensare?*
29 *Disciplina hodierna circa Bigamos est rigidior, quam pristina erat.*
30 *Olim facilius cum Bigamis, quam cum criminosis dispensatum fuisse, præsertim ex sententia Græcorum.*
31 *Quid sit Bigamia similitudinaria, & unde dicta.*
32 *Antiquis Patribus incognita: nec recentiores Canonistæ de ea conveniunt.*

I. APOSTOLUS in prima sua Epistola ad Timotheum *c.* 3. describens qualitates in Episcopis ac Diaconis necessarias; inter alia dicit: *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum.* Deinde de Diaconis loquens: *Diaconi sint unius uxoris viri.* Et rursus in Epistola ad Titum *c.* 1. præcipiens Tito, ut constituat per civitates Presbyteros, ait: *Si quis sine crimine est, unius uxoris vir.*

II. Verus ac genuinus sensus hujus Apostolici præcepti verbis allegatis expressi, est: *Oportere Episcopum esse unius uxoris* virum, id est, oportere ut si uxorem habeat aut habuerit, non tamen secundam acceperit, sed *unam* tantum, sive eam habuerit, sive adhuc habeat. Sic enim & paulo post vult, *eum filios habere subditos cum omni castitate*, id est, si filios habeat, ut subditi sint: ita Estius in Commentario ad cit. verb. Epist. ad Timotheum; eumque sensum a plerisque Patribus traditum esse ibidem notat, multisque ostendit hunc sensum esse menti & textui Apostoli conformem; una advertens, quod propter hanc Apostolicam hoc sensu intellectam sententiam, Ecclesia *Bigamos* a sacris Ordinibus semper excluserit; *Bigamos* utique intelligens eos, qui, priore uxore mortua, duxissent secundam.

III. Si ipsum Apostoli contextum, sive in Epistola ad Timotheum, sive in ea ad Titum propius expendamus, apparebit, Apostolum hic præcipue præ oculis habuisse incontinentiam seu ejus suspicionem: hancque tamquam fundamentum hujus irregularitatis considerasse. Dum enim scribens ad Timotheum, dicit: *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum*, quid aliud intendit, nisi exprimere vitia, a quibus immunem volebat Episcopum; & virtutes quibus eum instructum oporteret? Idem vult cum de Diaconis loquitur. Describens enim virtutes Diaconis necessarias; & vitia, a quibus eos immunes esse oporteat, inter alia addit: *Diaconi unius sint uxoris viri; qui filiis suis bene præsint, & suis domibus.*

Nec id obscurius expressit in Epistola ad Titum, ubi exponens quis in Episcopum ordinandus sit, ait: *Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos, c.* 1. *v.* 6.

Nonne hic liquet, scopum Apostoli fuisse, omne crimen, & criminis præsertim incontinentiæ seu luxuriæ suspicionem ab ordinando Episcopo removere? adeo ut & a filiis remotam voluerit luxuriæ accusationem; ne filiorum luxuria patrem in suspicionem adducat.

Et quia non tantum ab Episcopis aut Diaconis incontinentiæ omnis vel levis suspicio abesse debeat; sed & a fœminis, quæ in ministerium Ecclesiæ eligebantur, ideo & hanc conditionem in Vidua eligenda requirit. *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor, in operibus bonis testimonium habens, &c.* 1. ad Timoth. 5.

Unde ad verba Apostoli reflectens S. Chrysostomus *homilia* 2. *in Epistolam ad Titum*, ait; *Castigat hoc ipso etiam* impudicos, *dum non eos permittit post* secundas *nuptias ad Ecclesiæ regimen, dignitatemque Pastoris assumi.*

Eadem fere fuit omnium Græcorum Patrum sententia; quibus & nonnulli e Latinis consensere, ut mox ex verbis eorum citandis apparebit.

IV. Quamvis enim tam Græci, quam Latini Patres secundas nuptias nunquam crediderint illicitas, persuasum nihilominus iis erat, quod tam viri quam mulieres nuptias iterantes, insolita ac immoderata in luxuriam libidine ferrentur, aut ut minus illius suspicionem non levem ingererent.

Hinc Digamis sive nuptias iterantibus jam pridem pœnitentiam Canonicam impositam, præsertim apud Græcos legimus.

Synodus Neocæsariensis *Canon.* 3. *De his qui in plures nuptias inciderunt, tempus quidem præstitutum manifestum est, sed conversatio eorum, & fides tempus abbreviat.*

Priorem Canonis partem exhibet Gratianus *causa* 31. *q.* 1. *Can.* 8. his verbis: *Qui frequenter uxores ducunt, & de his, quæ sæpius nubunt, tempus quidem* pœnitentiæ *his manifestum constitutum est: sed conversatio, & fides eorum tempus abbreviat.*

Hæc lectio sat innuit, hic de veris Bigamis, id est, qui successive plures duxerunt legitimas uxores, agi, quemadmodum & de his agit *Canon* 7. ejusdem Synodi, statuens: *Ne Presbyter in nuptiis ejus, qui Digamus efficitur, convivatur. Cum enim requirat* pœnitentiam *Digamus, qui erit Presbyter, qui eo quod sit convivio acceptus, nuptiis assentiatur?* Hoc est (ait Zonaras ad hunc Canonem) *qui fieri potest, ut* pœnam *a Digamo exigere non pudor sit ei, qui Digami factum a se non improbari, cum nuptiis secundis ipse interfuerit, satis ostendit.*

His Canonibus de veris Bigamis seu Digamis agi, uno consensu docent Græci Canonum Commentatores; ipseque Baronius fatetur ad *ann.* 313. *n.* 91. agnoscens Bigamis *pœnitentiam* aliquam impositam fuisse: *Non quod* (ait) *secundum Matrimonium contrahendo peccent, sed quod suam ipsi* incontinentiam *manifestent; & Bigamiam, quæ in humanæ infirmitatis remedium instituta est,* licentius *usurpent.*

V. Græci itaque hanc rationem moralem, nimirum incontinentiam ejusve suspicionem, tanquam fundamentum hujus irregularitatis statuebant; atque inde tanquam consequens ulterius inferebant, Matrimonium in ipsa gentilitate, sive ante susceptum Baptismum contractum, non ponere hanc irregularitatem; eumque ad sensum Apostoli habendum *unius uxoris* virum, qui post Baptismum *unam duntaxat* habuit, licet alteram ante Baptismum habuisset; eo quod per Baptismum omnis macula contracta deleatur; atque e veteri novus homo regeneretur.

Canon 16. Apostolorum ita habet: *Qui* post sanctum Baptismum duobus *conjugiis fuerit implicitus, vel habuerit concubinam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.*

Duo ex hoc Canone habemus. Primum, quod irregularitatis fundamentum non obscure in ipsam incontinentiam seu ejus suspicionem reponat; cum eum, qui duobus conjugiis implicitus fuit, confert cum habente concubinam.

Ulterius, cum tantum eum irregularem pronuntiet, qui *post sanctum Baptismum* duobus conjugiis implicitus fuit, sat innuit, conjugii *ante* Baptismum contracti rationem habendam non esse: quod & Ballamon annotavit, dicens: *Eum, qui* post sanctum Baptismum *Digamus fuerit, vel fornicatus sit prohibet Canon fieri Episcopum, vel Sacerdotale quidpiam exercere. Quæ enim* ante Baptismum *admissa sunt omnia generis peccata prætermittit, cum factus sit* novum opus *sola gratia Sancti Spiritus.*

Idem notat Zonaras scribens: *Divinum Lavacrum sancti Baptismatis* omnes *credimus abluere* sordes *ipsis Baptizatis illitas ante Baptismum, nullumque peccatum, quod ante Baptismum ab aliquo fuerit patratum proibet ad Sacerdotium promoveri Baptizatum. Quod si post Baptismum scortatus fuerit, aut nuptiis duplicibus adhæserit, indignus qualicumque Sacerdotio judicatur.*

VI. Græci itaque hujus irregularitatis rationem desumentes ex incontinentia, ejusque suspicione; irregularitatem quoque provenientem ex conjugio *cum vidua* desumendam crediderunt ex incontinentia ejusve suspicione, nimirum ipsius mulieris nuptias iterantis, quam per mulierem in maritum aliquo modo redundare supponebant.

Unde hanc irregularitatem non fundebant in his Apostoli verbis, *unius uxoris vir*; sed potius in his quæ idem Apostolus subjungit: *Filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ.* Ep. ad Tit. c. 1.

Licet enim peccata filiorum non imputentur parentibus in culpam, si ipsi in iis dissimulandis, aut fovendis nullam culpam habuerint, tamen (ut notat S. Hieronymus in citata verba Apostoli) tam sanctum nomen Sacerdotii est, *ut nobis etiam ea, quæ extra nos sunt posita, reputentur, non quod propter vitia nostra Episcopi non fiamus, sed quod propter filiorum incontinentiam ab hoc gradu arcendi simus. Qua enim libertate possumus alienos filios corripere, & docere, quæ recta sunt, cum nobis statim possit, qui fuerit correptus, ingerere,* ante doce filios tuos .... *Non itaque justus polluitur ex filiorum vitiis, sed libertas ab Apostolo Ecclesiæ principe reservatur, quod talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.*

Itaque sicuti Apostolus incontinentiam liberorum credidit redundare in Patrem; atque libertatem adimere reprehendi incontinentes, & docendi, quæ recta sunt, eadem ratione uxoris maculam, suspicionemve incontinentiæ cum eodem effectu redundare in maritum; atque maritum ad Sacerdotium irregularem reddere existimarunt.

Hanc creditam fuisse fundamentalem hujus irregularitatis rationem, sat aperte indicat *Can.* 18. Apostolorum: *Qui* viduam *accepit* (*a*), *vel ejectam, vel meretricem, vel servam, vel mimam*

(*a*) *Qui viduam accepit.* δεχήραν λαβών. Hic Canon lege Mosaica fundatus videtur, qua Sacerdotibus proibetur, ne viduam, nec dimissam, nec profanam, nec meretricem ducant, sed puram Virginem Levit. *cap.* 21. *vers.* 15 & 14

,, *mam seu scenicam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.*

Hunc Canonem commentatus Balsamon, ait: ,, Nota præsentem Canonem: vult enim non solum eum, qui est sacratus, esse modestum, & continentem, sed etiam ejus conjugem, & ideo mulieres, quæ hic comprehenduntur, prohibuit cum sacratis hominibus Matrimonio jungi, utpote quod eas continenter vivere non credatur, propter earum sordes, & improbitatem.

VII. S. Hieronymus multo tempore apud Græcos versatus, & eorum principiis instructus, in hoc quoque articulo Græcis adhæsit; atque irregularitatem Bigamiæ in hac morali ratione fundatam crediderit. Unde in Epistolam ad Titum scribit. *Quod autem ait*, unius uxoris vir, *sic intelligere debemus, ut non omnem monogamus digamo putemus esse meliorem, sed quod is possit ad monogamiam, & continentiam cohortari, qui sui exemplum præferat in docendo*. Quasi diceret, ideo vult Apostolus, ut Episcopus sit *unius uxoris vir*, ne alias non possit ad continentiam cohortari, qui iteratione nuptiarum, ipse non sat præferat continentiæ exemplum.

Hinc mox conformiter ad Græcorum sententiam dicit: ,, Multi superstitiosius magis, quam verius, etiam eos, qui cum *Gentiles* fuerint, & unam uxorem habuerint, qua missa, *post* Baptismum Christi alteram duxerint, putant in Sacerdotio non legendos; cum utique, si hoc observandum sit, illi magis ab Episcopatu arceri debeant, qui vagam per meretrices ante exercentes libidinem, unam regenerati uxorem acceperint, & multo detestabilius sit fornicatum esse cum pluribus, quam Digamum reperiri, quia in alio infelicitas Matrimonii est, in alio ad peccandum prona lascivia.

Idem fusius adstruit, & contrarium sustinentes acerrime perstringit in *Epist.* 83. ad Oceanum, atque inter alia hanc format conclusionem: ,, Si Baptismus novum hominem facit, & ex toto novum creat, nihilque in eo veteris hominis reservatur, non potest novo imputari, quod in veteri quondam fuit ,,. Sententia Hieronymi refertur apud Gratianum *Dist.* 26. *Can.* 1. & *Caus.* 28. *qu.* 3. *Can.* 1.

VIII. Patres Latini plerique attendentes licitum secundarum nuptiarum usum, nec ita ad incontinentiæ suspicionem eisdem annexam reflectentes: crediderunt ab Apostolo in hoc præcepto non incontinentiam, sed ipsam nuptiarum iterationem simpliciter fuisse consideratam.

Innocentius I. in *Epistola* ad Victricium Episcopum Rothomagensem *cap.* 6. postquam dixit Clericum non esse ordinandum qui secundam duxit uxorem, subiicit: ,, Ac ne ab aliquibus existimetur, ante Baptismum, si forte quis accepit uxorem, & ea de sæculo recedente, alteram duxerit, in Baptismo esse dimissum, satis errat a regula, quia in Baptismo peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur.

Hæc satis ostendunt, Innocentio visum fuisse, irregularitatem simpliciter ex plurali uxorum numero esse desumendam; atque ei suffecisse, ut quis revera habeatur Bigamus, si probetur, ductam ante Baptismum fuisse veram uxorem.

IX. Eamdem sententiam amplexus est S. Augustinus, libro *De bono conjugali cap.* 18. *Propterea Sacramentum nuptiarum temporis nostri, sic ad unum maritum* (*ait*) *& unam uxorem redactum est, ut Dispensatorem Ecclesiæ non liceat ordinari, nisi* unius xoris virum. *Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui Catechumenus, vel Paganus habuerit alteram* (a)^, *ordinandum esse censuerunt*: *Rationem addit*; De Sacramento enim agitur, non de peccato; nam in Baptismo peccata omnia dimittuntur. *Sed qui dixit: Si acceperis uxorem non peccasti, & si nupserit, non peccavit, & quod vult faciat, non peccat, si nubat; satis declaravit, nuptias nullum esse peccatum: Propter Sacramenti sanctitatem sicuti fœmina etiamsi catechumena fuerit vitiata, non potest post Baptismum inter Dei virgines consecrari; ita non absurde visum, eum, qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse; sed* normam *quamdam* Sacramenti *amisisse; non ad vitæ bonæ meritum, sed ad Ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.*

X. Hic videmus, Augustinum hanc irregularitatem non in aliquam incontinentiæ labem refudisse, sed in quemdam Sacramenti defectum; eo quod contrahens secundas nuptias *quamdam Sacramenti normam amisisse* visus sit.

Quæ sit hæc *Sacramenti norma*, dein subjicit: ,, Ac per hoc sicut plures uxores antiquorum Patrum significaverunt futuras nostras ex omnibus gentibus Ecclesias *uni* viro subditas Christo, ita noster Antistes unius uxoris vir significat ex omnibus gentibus *unitatem* uni viro subditam Christo: quæ tunc perficietur, cum revelaverit occulta tenebrarum, & manifestaverit cogitationes cordis, ut tunc laus sit unicuique a Deo. Nunc sunt manifestæ, sunt latentes dissensiones, etiam salva charitate, inter eos, qui unum, & in uno futuri sunt: quæ tunc utique nullæ erunt. Sicut ergo Sacramentum pluralium nuptiarum illius temporis significavit multitudinem futuram Deo subjectam in terrenis omnibus gentibus; sic Sacramentum nuptiarum singularum nostri temporis significat unitatem omnium nostrum subjectam Deo futuram in una cœlesti civitate.

XI. Mysticam hanc Augustini rationem non obscure probavit S. Leo *Epistola* 1. *cap.* 3. editionis Quenellianæ; inter rationes præcepti Apostolici, de non ordinando Episcopo, nisi fuerit *unius uxoris vir*, adducens hanc: quod si in Sacerdotibus etiam in veteri Testamento figurabatur *Christi, & Ecclesiæ* spirituale conjugium, illud vel magis servandum in novo.

XII. Cum enim secundæ nuptiæ hanc perfectam unitatem Christi cum Ecclesia, tanquam unici cum unica immaculata sponsa repræsentare nequeant; utpote non *unius* cum *unica* immaculata sposa, videtur Sacramentum secundarum nuptiarum aliquem defectum pati, seu quamdam *Sacramenti normam amisisse*; nimirum vim repræsentativam istius conjunctionis, seu conjugii spiritalis Christi cum Ecclesia.

In hoc ergo defectu hanc irregularitatem positam esse credidit Augustinus; indecens existimans, ut is esset Sacramentorum dispensator, qui ipse in suscepto Sacramento defectum patiebatur.

XIII. Hæc irregularitatis fundamentalis ratio a tanto Doctore proposita, sensim ita invaluit, tantoque, præsertim in Ecclesia Latina, applausu recepta est, ut nequaquam dubitatum sit, quin hinc omnis Bigamiæ irregularitas esset desumenda; atque ratio illa moralis ab incontinentia ejusve suspicione, quasi ad hanc irregularitatem impertinens, neglecta quodammodo fuerit; nullaque tandem reputata vera, & proprie dicta Bigamia, nisi quando vere defectus hic Sacramenti occurrit.

XIV. Hanc sententiam expressit Cœlestinus III. in *cap.* 5. *tit. De Bigamis non ordinandis*. Consultus enim a Metensi Episcopo, an is, qui mulierem ab alio ductam, sed nondum cognitam Matrimonialiter sibi copulavit, valeat ad Sacerdotium promoveri. Ita respondit: *Quod cum duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ consistit in spiritu inter Deum, & justam animam, ad quod pertinet illud quod dicit Apostolus* 1. *Cor. cap.* 6. Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo; *Reliquum vero designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum, & Ecclesiam, ad quod pertinet illud quod Joannes Evangelista testatur cap.* 1. Verbum caro factum est, & habitavit in nobis; *profecto conjugium illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum, & Ecclesiam per Incarnationis mysterium est contractum, juxta quod Paulus exponens illud, quod dixerat Protoplastus Gen. cap.* 2. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro a carne mea, & propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: *statim subjungit, Eph. cap.* 5. hoc autem dico magnum Sacramentum in Christo, & Ecclesia. *Cum ergo propter Sacramenti defectum inhibitum sit, ne Digamus, aut maritus viduæ præsumat ad sacros Ordines promoveri, quoniam nec illa est unica unici, nec iste unus unius: profecto ubi deficit inter hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest hujusmodi signaculum Sacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minime cognitam duxit uxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures, propter hoc impediri non debet, quin possit ad Sacerdotium promoveri.*

XV. In hoc itaque hodie Canonistæ conveniunt, veram ac proprie dictam Bigamiam esse, cum quis diversis temporibus successive habuit, & cognovit duas legitimas uxores, etiam prius non corruptas; quamvis utramque vel alteram habuerit ante Baptismum; ita Fagnanus ad *cap. Nuper a nobis, tit. De Bigamis non ordinandis num.* 3.

XVI. An extra hunc casum contrahatur *vere*, ac *proprie* dicta Bigamia, inter Canonistas non convenit; eo quod hoc solo casu vere, ac proprie Sacramentum cum prædicto defectu contractum videatur, & sic contrahens *Bigamus*, idest, duarum uxorum vir proprie dici queat.

XVII. Quidquid sit, hoc constat, aliquos tanquam Bigamos repelli, & pro Bigamis reputari, qui tamen *vere* Bigami non sunt; sed duntaxat juris interpretatione pro talibus habentur; diciturque hæc Bigamia communiter *interpretativa*.

XVIII. Hujusmodi Bigami *interpretativi* omnium consensu reputantur Clerici, qui in Sacris Ordinibus constituti, more nuptiali secundas in contubernium sibi mulierculas adjunxerunt; cum quibus an dispensare posset, consulit Innocentium III. Episcopus Ratisbonensis, cui respondet Pontifex, articulum illum difficultate non carere, ac propositis in utraque parte argumentis, tandem resolvit: *Nos autem in hac quæstione tibi respondemus, quod cum hujuscemodi Clericis, qui quantum in ipsis fuit, secundas mulieres sibi Matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum Bigamis non liceat dispensari, licet in veritate Digami non existant, non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto*. Responsum Pontificis habetur in *cap.* 4. *tit. De Bigamis non ordinandis*; ad cujus elucidationem merito legitur integra Epistola, quæ est 66. *lib.* 2. editionis Baluzii; ibi ipse casus, prout supra est expressus, refertur; qui in ipsa Decretali est omissus, & pro Ratisbonensi legitur *Vratizlaviensi*.

XIX. Similiter convenit inter omnes Bigamiam *interpretativam* duntaxat incurri, si quis *invalide* cum *vidua* contraxerit, juxta responsum ejusdem Pontificis in *cap.* 6. *tit. eod.* ubi decidit, quod Subdiaconus qui de facto duxit *viduam* in uxorem, *profecto Bigamus non existit; sed nec viduæ potest in veritate dici maritus, cum inter ipsum, & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cum eo tamen* (*ait*) *contra doctrinam Apostoli, tanquam cum marito* vidua *dispensare non licet*,

(a) Superius *num.* 5. D. Van-Espen observavit apud Græcos irregularem eum duntaxat habitum fuisse, qui post Baptismum duobus conjugiis implicatus fuit, nec conjugii ante Baptismum contracti rationem esse habendam, at *num.* 9. in Ecclesia Latina ea distinctio admissa non erat tempore S. Augustini: nec deinceps recepta videtur, ut claret ex Fagnano, quem Auctor noster inferius *num.* 15. citavit. Quapropter Latinis persuasum fuit eum esse bigamum, qui successive primum, & secundum inierit Matrimonium, quamvis ante Baptismum primas contraxerit nuptias.

non propter Sacramenti defectum , ſed affectum intentionis cum opere ſubſecuto.

Hæc ratio cum etiam obtineat in nuptiis quibuſcumque cum impedimento *dirimente* initis, deciſio quoque eadem obtinere debet; unde & in his Bigamiam *interpretativa* intervenire communiter tradunt Canoniſtæ, & probat Fagnanus loco cit. *n.* 43.

XX. Similis Bigamia contrahitur, ſi quis contrahat; & conſumet matrimonium cum *unica*, ſed prius ad alio licet extra Matrimonium, *cognita*, *Can.* 2. *Diſt.* 33. At monet Vir Eruditus Janus a Coſta Anteceſſor Aurelianenſis in Summario ad titulum *De Bigamis*: „ Quod quamvis meretricem quis duxerit , vix ex novo „ jure definire poſſimus , maritum contrahere irregularitatem.

XXI. Illud a Canoniſtis controvertitur, num contrahens *valide* Matrimonium cum *vidua*, cenſendus ſit *verus* Bigamus , an vero duntaxat *interpretativus*; eo quod revera non videatur *plurium uxorum* maritus, neque plures carnem diviſiſſe; nihilominus *verum* eſſe Bigamum, poſt alios citatos pluribus probat Fagnanus loco allegato *n.* 12. & ſequentibus.

Sed an *verus*, an *interpretativus* Bigamus ſit dicendus, parum videtur referre: cum ſatis conſtet, illum, qui matrimonium contraxit cum vidua , hodie æque quoad omnes juris effectus haberi pro Bigamo ; ac illum , qui ſucceſſive duas habuit uxores .

XXII. Olim Bigami etiam *veri* , tantum a *Sacris* Ordinibus excluſi videntur ; eo quod Apoſtolus non niſi de Epiſcopis (ſub quibus & Presbyteri comprehenduntur) & Diaconis loqueretur.

Et quidem in *Can.* 3. Concilii Toletani I. relato apud Gratianum *Diſt.* 34. *Can.* 18. legitur : „ Lector ſi *viduam* alterius uxorem „ acceperit , in Lectoratu maneat , aut ſi forte neceſſitas fuerit , „ Subdiaconus fiat , nihil autem ſupra . Similiter & ſi Bigamus „ fuerit „. Tunc enim temporis Subdiaconatus necdum inter Or„ dines Sacros numerabatur , uti *p.* 1. *tit.* 1. *c.* 3. notatum eſt ,

XXIII. Concilium Lugdunenſe ſub Gregorio X. edidit Decretum relatum in *cap. Unico de Bigamia in VI.* quo declarat, *Bigamos omni privilegio Clericali eſſe nudatos , & coercitioni fori ſæcularis addictos : Conſuetudine contraria non obſtante* . Additque : *Ipſis quoque ſub anatemate prohibemus deferre Tonſuram vel habitum Clericalem.*

XXIV. Dicit autem Concilium : *Altercationis antiquæ dubium præſentis declarationis oraculo decidentes .*

Notat vero Gloſſographus *altercationem* Doctorum fuiſſe ſuper *Can. Quiſquis Diſt.* 84. ubi ex Epiſtola Siricii Papæ refertur : „ „ Quiſquis Clericus aut viduam , aut certe ſecundam uxorem du„ xerit , omni Eccleſiaſticæ dignitatis privilegio mox *nodetur* , „ Laica ſibi tantum communione conceſſa . Et per illud *nude„ tur* videbatur non eſſe privatus , ſed *privandus* ; præſens ergo „ Conſtitutio declarat hoc " : Ita ille .

Quia ergo Canon *Quiſquis* loquitur tam de eo , qui *viduam* quam qui binas ſucceſſive uxores duxit, etiam Conſtitutio pro illius declaratione edita , de utriſque intelligi debet; & ita hodie obtinet . Tam enim maritus viduæ , quam duarum ſucceſſive uxorum , omni privilegio Clericali cenſetur nudatus .

Neque hodierna diſciplina Bigamum etiam ob contractum Matrimonium cum *vidua* , ad ullum Ordinem vel Minorem , ejuſve functiones, ullumve Beneficium Eccleſiaſticum admittit ; immo nec ad ulla quantumvis infima Eccleſiæ miniſteria eos admittendos ſat inſinuat Synodus Tridentina *Seſſ.* 23. *cap.* 17. *de Reform.* Permittens enim, quod ſi miniſteriis quatuor Ordinum Minorum exercendis Clerici cælibes præſto non erunt ; ſuffici poſſint etiam conjugati vitæ probatæ, addit hanc cautionem , *dummodo non Bigami* ; quo oſtendit , etiam nec ad horum Ordinum exercitia Bigamos eſſe admittendos , quemadmodum & Synodi Belgicæ , tametſi conjugatos in Cuſtodes Eccleſiarum Parochialium admittant , *Bigamos* tamen excludunt; uti ſupra *part.* 1. *tit.* 4. *cap.* 2. notatum eſt .

XXV. Immo non tantum juxta modernam diſciplinam Bigami ab Ordinibus excluduntur , ſed & *Ordinatores eorum , poteſtate & officio ordinandi ; & Ordinati ſi ad ſacros Ordines fuerint promoti , eis ideo ſunt privandi , quia in Bigamis contra Apoſtolum diſpenſare non licet , ut debeant ad ſacros Ordines promoveri , vel in eis , ſi promoti fuerint , remanere* . Ita reſpondit Pon*tifex in* cap. 2. tit. de Bigamis non ordinandis.

Hinc habemus , Bigamum non tantum ab Ordinibus ſuſcipiendis repelli , ſed etiam prohiberi in ſuſceptis miniſtrare .

XXVI. Ulterius uno conſenſu hinc concludunt Canoniſtæ Epiſcopum non poſſe diſpenſare cum Bigamo nequidem ut in Ordine Sacro jam ſuſcepto miniſtret quod & in Bigamia *interpretativa* (ut ſi Subdiaconus nulliter contrahat Matrimonium cum vidua). obtinere deciditur in *c. final. tit. eod.*

XXVII. Quin communis eſt Canoniſtarum opinio , quam ſequitur , & pluribus adſtruere conatur Fagnanus ad *cap. Super eo tit. De Bigamis non ordinandis* , Epiſcopum cum Bigamo nequidem ad minores Ordines aut ſimplicia Beneficia diſpenſare poſſe ; atque ita declaraſſe Sixtum V. refert ib. *n.* 46. idque præcipue eo fundamento , quod Epiſcopis contra Apoſtolum diſpenſare non liceat .

XXVIII. Verum idem Apoſtolus etiam prohibet *crimineſos* in Epiſcopos , & Diaconos aſſumi ; & tamen Epiſcopis licet cum *criminoſis* diſpenſare , quemadmodum expreſſe reſpondit Innocentius III. in *cap.* 6. *tit. De Bigamis non ordinandis* , circa Sacerdotem in fornicationem prolapſum ; ideoque pari & fortiori ratione , videtur Epiſcopis concedenda diſpenſandi facultas cum Bigamo : quia minus inordinatum apparet , Bigamum , qui contrahendo ſecundas nuptias non peccavit , quam prolapſum in fornicationem ad Ordines promoveri .

XXIX. Huic argumento cum Gloſſa reſpondet Fagnanus loco citato *numero* 9. & 10. *Criminoſus poſt peractam pœnitentiam reſtitutus videtur in priſtinum ſtatum , & incipit eſſe , quod non fuit* , *cap.* Ferrum , *cap.* Ponderet , & *cap.* Domino ſancto , 50. diſt, & *ideo cum talibus diſpenſatur . Sed Bigamus non prohibetur promoveri propter crimen , ſeu propter Sacramenti defectum , ut in* cap. Debitum , infra eodem , C. Acutius , 26. Diſt. *quia carnem ſuam diviſit in plures ab unitate recedendo , & hoc Sacramentum amplius reſtitui non poteſt per aliquam ſatisfactionem , cum non ſit crimen : & ita aliud conſideravit Apoſtolus , cum dixit non Bigamum : & aliud conſideravit , dum dixit , non criminoſum .*

☞ XXX. Verum num hæc ratio ſat fundata ſit ; ſi verus ſenſus Apoſtoli attendatur , non ſine fundamento ambigitur ;

Uti enim in textu probatum eſt , Apoſtolus , dum dixit : Epiſcopus eligatur *unius uxoris vir* , intendit , ut omnis vel levis incontinentiæ ſuſpicio ab eo , qui ordinandus eſſet in Epiſcopum , abeſſet .

Quis vero dubitet , hanc incontinentiæ ſuſpicionem majorem eſſe in eo , qui publice in crimen carnis eſt prolapſus , quam qui duas ſucceſſive uxores duxit ; atque facilius ſuſpicionem incontinentiæ purgandam in ſimili Bigamo , quam in hujuſmodi prolapſo .

Hinc admodum veriſimile eſt ; priſtinos Patres , præſertim Græcos , potius diſpenſaturos fuiſſe cum Bigamo , quam cum ſimili criminoſo , ſive in crimen carnis prolapſo . Interim illud indubitatum mentem Eccleſiæ eſſe , ut Ordinandus ab omni incontinentiæ ſuſpicione ſit liber .

XXXI. An antiqui Patres cum Bigamis ſimilitudinariis diſpenſaverint , prius examinandum eſt , quam definiendum . Bigamia ſimilitudinaria nomen ſuum mutuavit a ſimilitudine quadam intercedente inter Matrimonium carnale , & Matrimonium ſpirituale , quod per ſolemni voti profeſſionem contrahi dicitur inter virginem voventem ſe Chriſto , & ipſum Chriſtum ; atque ita attentans Matrimonium carnale cum ſimili virginitatis voto obſtricta , videtur Matrimonium attentare cum ea , quæ ſpiritualiter Chriſto nupſerat ; & ſi ipſi Monachi , vel Presbyteri voto ſolemni obſtricti cum virgine Matrimonium carnale attentarent , iterare nuptias quodammodo viderentur , ideoque quadam ſimilitudine deducta a carnali Matrimonio , Bigami ſimilitudinari dicti fuere .

Hanc bigamiam ſimilitudinariam Canoniſtæ deſumpſiſſe videntur ex *Canone* 24. *cauſ.* 27. *quæſt.* 1. ubi refertur Canon 18. Synodi Ancyranæ ex verſione Iſidori , diciturque ; quotquot virginitatem pollicitam prævaricatæ ſunt , profeſſione contempta , inter Bigamos , id eſt , qui ad ſecundas nuptias tranſierunt , haberi debebunt .

Unde & notat Gloſſa , quod repellantur ab Ordine ſicut Bigami .

Verum merito dubitari poteſt , utrum Patres Synodi Ancyranæ hoc Canone intenderint , voventes , & ſuum votum violantes quaſi Bigamos , ad effectum irregularitatis haberi .

Si enim Canonis verba juxta temporis illius diſciplinam expendantur , veriſimilius apparebit ſimiles voventes ad claſſes Bigamorum rejici , in ordine ad pœnitentiam ſubeundam per Canones veris Bigamis , ſive nuptias iterantibus injunctam ; quod & aperte indicat verſio Græcorum hujus Canonis (cui congruit verſio Gentiani Herveti) quæ habet : *Quicumque virginitatem profitentes profeſſionem ſuam irritam reddunt , ii Bigamorum definitionem impleant* . Quibus verbis non aliud ſignificari videtur , quam quod ſimiles votifragi teneantur definitionem , ſive tempus pœnitentiæ definitum & Bigamis præfixum adimplere .

Hinc Theodorus Balſamon in Commentario Canonum hujus Synodi , ita hunc Canonem interpretatur : „ Eos , qui ſuam Deo profeſ„ ſionem , votumque de virginitate ſervanda irritum reddunt , Pa„ tres Bigamorum definitioni , hoc eſt , pœnæ ſubjiciunt .

In eundem ſenſum hunc Canonem commentatus eſt Zonaras ; additque : Definitionis enim nomine Canonem , & Conſtitutionem „ intelligit , ut quæcumque nimirum de Bigamis conſtituta , ac „ decreta ſunt ab iis quoque ſerventur , ac nonniſi lapſo demum „ anno admittantur (*a*).

Hæc igitur ſimilitudinaria Bigamia , potius ex interpretatione Canoniſtarum , quam ex genuino Canonis ſenſu originem ſuam habere videtur , utpote qui ad ſui temporis diſciplinam reſpicientes , ſolam irregularitatem , non autem pœnitentiam Bigamis inflictam noverant , ac proinde reputabant votifragos , dum ad claſſem Bigamorum rejectos videbant , non in ordine ad pœnitentiam , ſed in ordine ad contrahendam irregularitatem Bigamorum , Bigamis comparari. ☜

XXXII. Unde , & non mirum apud veteres , nullam hujus Bigamiæ ſimilitudinariæ mentionem fieri . Monet Fagnanus ad *cap. Nuper tit. De Bigamis* , nec hodie inter Doctores convenire , num hic dici queat *Bigamia* ; atque nonnullos credere hujuſmodi votifragos nuptias contrahentes eſſe quidem irregulares , non ex ulla ſpecie Bigamiæ , ſed propter præſumptionem incontinentiæ , & ad majorem ſacri Ordinis reverentiam ; Alios vero affirmare , tales nulla ratione eſſe irregulares , ſed ſolum ſuſpenſos tanquam notorie criminoſos ; ac tandem concludit , ſibi videri hanc quæſtionem fere eſſe inutilem ; cum parum interſit , an miniſtrare , aut promoveri non poſſint tanquam ſimilitudinarii Bigami , an vero ut irregulares & ſuſpenſi , quandoquidem etiam inter omnes conveniat , Epiſcopum ſuper hujuſmodi Bigamia diſpenſare,

C A-

(*a*) In editione Lovanienſis *num.* 30. & 31. hujus capitis deſiderantur : in decurſu operis , per oſcitantiam Typographi omiſſi ſunt . In editione Colonienſi anno 1748. non leguntur niſi imperfecti , attamen in Supplemento integri leguntur .

CAPUT III.

De Irregularitate ex defectu Natalium.

1 *Hæc irregularitas multis sæculis incognita.*
2 *Tempore Gratiani nondum nota fuisse videtur.*
3 *Non ubique eodem tempore recepta.*
4 *Innocentius originem retulit ad sæculum* XI.
5 *Circa sæculum* XI. *plures Canones & statuta edita ad exclusionem illegitimorum.*
6 *Ob Clerici incontinentiam his Canonibus opus fuit; & quare?*
7 *Jure Decretalium stabilita irregularitas.*
8 *Primum actum fuit de excludendis filiis Presbyterorum.*
9 *Tandem generaliter irregularitas extensa ad omnes illegitimos.*
10 *Hæc irregularitas etiam hodie excludit a Minoribus Ordinibus & Beneficiis simplicibus.*
11 *Prima inductæ irregularitatis ratio petita ex dignitate Sacerdotum.*
12 *Secunda ratio ad reprimendam quorumdam incontinentiam.*
13 *Tertia ob periculum incontinentiæ in filiis, & successionis hæreditariæ.*
14 *Irregularitas hæc tollitur per dispensationem; & qualiter Episcopus dispenset?*
15 *In quibus solus Pontifex cum illegitimis dispenset?*
16 *Non omnis species illegitimitatis est æque turpis; & pro obtinenda dispensatione species exprimenda.*
17 *Dispensatus ad obtinendum Beneficium*, unicum *tantum potest obtinere.*
18 *Qui semel obtinuit dispensationem, debet hujus in secunda facere mentionem.*
19 *Dispensatio restringenda, nec comprehendit nisi expressa.*
20 *Specialiter inordinatum est, ut Filius illegitimus habeat Beneficium in Ecclesia, in qua Pater habuit.*
21 *Decretum Concilii Tridentini circa eumdem Articulum.*
22 *Synodus Tridentina excludit filium, etiam a simplici Beneficio, quod Pater habuit.*
23 *Etiamsi persona* media *fuerit inter patrem, & filium.*
24 *Non potest quocumque modo filius illegitimus ministrare in Ecclesia, in qua Pater unquam Beneficium habuit.*
25 *Nec ad hoc dispensatio quantumvis generaliter concepta se extendit.*
26 *Dispensatio contra hoc Decretum haud facile annuenda.*
27 *Modus tollendi hanc irregularitatem est Religiosa Professio.*
28 *Ratio cur tollatur hoc modo irregularitas.*
29 *Illegitimi in Religione Professi non egent dispensatione pro sacris Ordinibus; secus si tantum sint Novitii.*
30 *Illegitimus per Religiosam Professionem non fit capax Prælaturæ.*
31 *Solus Pontifex hic dispensat; & quis sit stylus Pœnitentiariæ?*
32 *Per subsequens Matrimonium tollitur defectus natalium.*
33 *Fallit, si inter Parentes tempore conceptionis fuerit impedimentum dirimens.*

I. IN pristinis Conciliorum Canonibus, aut Pontificum Decretis non legitur illegitimos ab Ordinibus aut Ecclesiasticis functionibus seu ministeriis ob solum defectum natalium exclusos; modo cæteræ dotes ad Sacerdotium requisitæ ipsis non deessent. Nec enim parentum vitia aut merita, sed propria merita, aut demerita in assumendis ad Ecclesiæ munia attendenda esse credebant; quemadmodum multis Veterum Patrum testimoniis adstruit Gratianus *Dist.* 56. ubi postquam Canoni primo præmiserat hoc quasi summarium, *Presbyterorum etiam filii ad sacra officia non sunt admittendi*, immediate post recitatum hunc Canonem Concilii Claromontani sub Urbano II. *Presbyterorum filios a sacris Altaris ministeriis removemus*, subjungit: *Sed hoc intelligendum est de illis, qui paternæ* incontinentiæ imitatores *fuerunt. Verum si morum honestas eos commendabiles fecerit, exemplis & auctoritatibus, non solum Sacerdotes sed summis Sacerdotes fieri possunt.*

II. Viderunt ergo Gratianus supponere, quo filii illegitimi a sacris Altaris ministeriis non essent excludendi, si paternæ incontinentiæ imitatores non fuerint: & consequenter, quod solus *natalium defectus* neminem sacris Altaris ministeriis excluderet, aut irregularem faceret.

III. Quidquid sit de mente Gratiani & disciplina eo tempore vigente, hoc sat constat, quod irregularitatem ex solo defectu natalium Ecclesia *dudum* ignoraverit, uti recte etiam notavit Christianus Lupus *tom.* 3. *Schol. pag.* 79. „ Etenim, ait; inter Nicephori Confessoris Canones habemus, & hunc. *Qui ex concubina, scorto, Bigamis, aut Trigamis nati sunt, si virtutibus præditi appareant, & sint Sacerdotio digni, ordinentur*. Extant Canones *tomo* 9. Bibliothecæ sanctæ.

Quando hæc irregularitas primum inducta sit, haud constat; videtur non ubique eodem tempore, sed in aliis Ecclesiis citius, in aliis serius introducta, & recepta.

IV. Innocentius III. primos hujus irregularitatis auctores videtur supposuisse Urbanum II. & Synodum Pictaviensem, Andreæ enim Lundensi Episcopo, ac Danorum Metropolitæ, & suo per Septentrionem Legato, interroganti: *Si Presbyterorum filii sint indifferenter ad sacros Ordines promovendi* respondit: *De Presbyterorum filiis, tam ex Decreto* Urbani II. *quam ex Concilio colligitur* Pictaviensi, *quod ad sacros non sunt Ordines promovendi, nisi aut in Cœnobiis, aut in Canonica Regulari religione fuerint conversati*. Lib. 4. Epist. 118.

Tam Canon Urbani II. (relatus a Gratiano *Dist.* 57. *Can.* 1.) quam Canon Concilii Pictaviensis (relatus in *Cap.* 1. *tit. De Filiis Presbyterorum*) editi sunt circa finem sæculi undecimi, atque ita ad illud tempus hujus irregularitatis initia retulisse videtur Innocentius III.

V. Hoc equidem non ambiguum est, in primis circa hæc tempora plures Canones, nec non plurimarum Ecclesiarum statuta ad exclusionem illegitimorum edita esse. *Eo namque tempore* (*ait Christianus Lupus* pag. 79.) Duces & Comites suos passim *ex ancillis bastardos violenter intrudebant in sacras dignitates, atque ita servili simul & adulterino sanguine fœdabant Ecclesias, Adversum illos solemni juramento se adstrinxerunt plura Capitula, de nullis deinceps in suum Collegium admittendis* Bastardis, *nullisque servis, nisi ex Ecclesiæ suæ familia legitime natis.*

VI. Adhæc constat, eo tempore vitio incontinentiæ supra modum Clerum fuisse infectum; ac præsertim Anglicanum, uti patet ex *Epist.* 99. & 102. Paschalis II. sub idem tempus scriptis, ut & notat Vir eruditus Franciscus Florens in commentario ad *Cap.* 6. *De Jure Patronatus*, una observans plerasque Decretales, quæ tum sub titulo *De Clericis conjugatis*, tum sub titulo *De Filiis Presbyterorum* extant, pertinere ad Angliam: „ Ex quibus colligimus (ait) quamvis sæpius in Anglia, Conciliis, & „ Apostolicis Constitutionibus prohibita fuerint Matrimonia, vel „ potius conturbernia eorum, qui in Sacris erant constituti, „ prævalente tamen corruptelas, non obtemperatum.

Hi vero nefandi ac impudici Sacerdotes, omnibus artibus filios suos in Ecclesias, quasi jure hæreditario intrudebant; fiebatque tandem ipsum Dei Sanctuarium, quasi hæreditarium.

VII. Si quis attenderit varia Ecclesiarum statuta, quæ ad exclusionem illegitimorum sæculo XII. & sub initium sæculi XIII. condita sunt; nec non dubia occasione hujus irregularitatis Pontificibus proposita; atque ipsorum Pontificum super illis responsa, ac signanter Innocentii III. in *Cap.* 5. *De Electione*, in tertia collectione apud Antonium Augustinum, facile videbit, quod non videatur hæc irregularitas firmiter & generaliter stabilita ante ultimam Decretalium collectionem factam & evulgatam auctoritate Gregorii IX. quæ pro Jure communi Ecclesiastico, uno consensu recepta fuit.

In hac Collectione *Titulus* 17. *libri* ita inscribitur: *De Filiis Presbyterorum ordinandis vel non*; At in prima Decretalium apud Antonium Augustinum, additur, *Nec in paternis Ecclesiis tolerandis*. In quodam manuscripto legitur, uti notantur in margine Corporis Canonici editionis Antuerpiensis apud Meursium: *De Filiis Presbyterorum, & Aliis Illegitime Natis ordinandis vel non.*

VIII. Quidquid sit de hac tituli varia inscriptione; hoc satis constat, primum ac præcipue in Conciliis actum fuisse de excludendis filiis Presbyterorum; ideoque mirum non est, si horum tituli inscriptio præcipue meminerit. Adhæc expeditum est, maxime curæ fuisse, ne filii Presbyterorum simul cum parentibus in eadem Ecclesia tolerarentur; ad quod ipsa tituli inscriptio in antiqua Decretalium collectione respexit.

IX. Denique ex Decretis & responsis Pontificum; nec non Canonibus Conciliorum in Decretales Gregorii IX. relatis, patescit, non solum filios Presbyterorum & spurios; sed quoscumque illegitimos tandem irregulares fuisse declaratos. *Ut filii Presbyterorum* & cæteris ex fornicatione *nati, ad sacros Ordines non promoveantur, ait* Cap. 1. tit. De Filiis Presbyterorum ordinandis vel non.

Et in *Cap. fin. tit. eod.* Archiepiscopo Turonensi scribit Gregorius IX. „ Nimis in tua Provincia Ecclesiæ deformatur hone„ stas, ex eo quod filii Sacerdotum & *alii non legitime nati* ad „ Dignitates, & Personatus, & alia Beneficia curam animarum „ habentia, sine dispensatione Sedis Apostolicæ promoventur.

Immo etsi procreati essent ex legitimo Matrimonio; sed tempore illo, quo conjuges se mutuo consensu voto solemni castitatis obstrinxerant, irregulares censentur. *Cap.* 14. *tit. eod.*

X. Nec tantum ad sacros Ordines, & majora Beneficia; sed & ad primam Tonsuram, Minores Ordines, & simplicia quæcumque Beneficia, hæc irregularitas paulatim extensa est; uti expresse habetur in *Cap.* 1. *De Filiis Presbyterorum in VI.*

XI. Triplex hujus inductæ irregularitatis causa communiter a Canonistis post Glossam in *Cap. fin. De Filiis Presbyterorum in VI.* assignari solet. Prima petitur ex Sacri Ordinis prærogativa seu dignitate; quam etiam tangit S. Thomas in IV. *Sentent. Dist.* 25. *art.* 11. *quæst.* 3. *Ordinati* (ait) *in quadam dignitate præ aliis constituuntur .... Et quia obscuratur hominis claritas ex* vitiosa origine, *ideo etiam de* illegitimo *toro nati susceptione Ordinum repelluntur.*

XII. Secundam rationem jam pridem expressit in sua doctissima præfatione S. Ivo Carnutensis, dicens: *Quidam Romani Pontifices decreverunt, ne* filii Presbyterorum *assumerentur ad Presbyteratum, non quod personarum acceptio apud Deum alicujus sis momenti vel natura, quæ omnium par est genitrix, ab aliquo possit reprehendi, vel filius pro iniquitate patris condemnari ..... Sed ad reprimendam quorumdam Presbyterorum incontinentiam, vel tutius muniendam aliorum continentiam.*

XIII. Tertia ratio petitur ex incontinentia, quæ in filio timetur juxta illud vulgare: *Sæpe solet similis filius esse patri*. Qua ratione utitur Sixtus V. in Constit. contra illegitimos edita (de qua infra) §. 1. in verbis: *Illegitime genitos, qui ut plurimum parentum vitia & incontinentiam imitari solent*, &c.

Unde in formula dispensationis super hac irregularitate, juxta stylum Curiæ Romanæ inseritur hæc clausula: *Si ipse paternæ incontinentiæ imitator non sit, sed bonæ conversationis & vita.*

Addi merito posse periculum successionis quasi hæreditariæ in ministeria Ecclesiastica; quam ad excludendos filios Presbyterorum ab omni Ecclesiastico ministerio non parum consideratam

fuiſſe : immo & primam huic irregularitati originem dediſſe, ſat veriſimile eſt.

XIV. Irregularitas hæc tolli poteſt, primo per diſpenſationem. Unde S. Thomas verbis ſupra allegatis hanc exceptionem immediate ſubjicit : *Niſi cum eis diſpenſetur : & tanto eſt difficilior diſpenſatio, quanto origo eſt turpior.*

Juxta hodiernam diſciplinam quoad Minores Ordines, ac ſimplicia Beneficia Epiſcopus diſpenſare poteſt, *Cap.* 1. *De Filiis Presbyterorum in VI.* ubi dicitur : „ Is qui defectum patitur natalium, ex *diſpenſatione Epiſcopi* licite poteſt (ſi ei aliud Canonicum non obſiſtat) „ ad Ordines promoveri Minores, & obtinere Beneficium cui ani- „ marum cura non imminet, dummodo ſit tale, ſuper quo per ipſum Epiſcopum valeat diſpenſari.

Per finalem clauſulam intendit excipere Beneficia, quibus non imminet quidem *cura animarum*; ſed tamen aliunde excepta ſunt; ut ſunt *Perſonatus*, aliaque Beneficia *majora*, tametſi curam animarum *proprie* dictam annexam non habeant; ad quæ Epiſcopi diſpenſatio ſe non extendit, *Cap. fin. tit. De Filiis Presbyterorum.*

Immo teſte Rebuffo in Praxi Benef. *part.* 1. *titulo* De *Diſpenſatione ſuper defectu natalium n.* 12. ſervat ſtylus Curiæ Romanæ, „ ut Epiſcopus modo in Præbendis Eccleſiæ Cathedralis diſpen- „ ſet cum illegitimo, propter honorem & præeminentiam illius „ Eccleſiæ.

XV. Itaque quoad ſacros Ordines, & majora Beneficia, nec non curam animarum habentia, ſolus Pontifex hodie diſpenſat *Cap. fin. De Filiis Presbyterorum*, & *Cap. eod. in* 6. ubi verbis mox citatis ſubjicitur : *Ad Ordines quoque* Majores *vel Beneficia* curam animarum *habentia, ſuper quibus* nequit Epiſcopus *diſpenſare, ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ promoveri non poteſt.* In margine autem notatur : *In aliquot antiquis codicibus ita :* Vel Beneficia ſuper quibus nequit, *abſque illis verbis :* Curam animarum habentia. *Quæ lectio verior apparet ; cum multa ſint Beneficia, quæ curam animarum annexam non habent, ſuper quibus Epiſcopus diſpenſare nequit, & conſequenter in illis Pontificis diſpenſatio requiritur.*

XVI. Supra ex ſancto Thoma intelleximus, diſpenſatione quidem hanc irregularitatem tolli, addita hac cautione : *Et tanto eſt difficilior diſpenſatio, quanto origo eſt turpior.* Puta, ſi adulterini fuerint, vel ex ſtupro, inceſtu, aut ſacrilego actu nati, difficilior erit diſpenſatio, quam ſi ex ſimplici fornicatione.

Idipſum expreſſit non obſcure Innocentius III in *Cap.* 10. *t. De Renunciatione*, ubi adducto loco Scripturæ *Exodi c.* 20. *Ego ſum Deus zelotes, vindicans peccata Patrum in filios, uſque in tertiam & quartam generationem, in his qui oderunt me :* id eſt (ait) qui contra me paternum odium imitantur : *Subjicit dein hanc concluſionem cum ſubjecta moderatione : Unde patet, quod illis, qui paterna vitia non ſequuntur, propriæ poſſunt in talibus ſuffragari virtutes, illo diſcretionis adhibito moderamine, ut inter* Nothos *&* *Manzeres*, Naturales *&* Spurios *diſtinguatur.*

Unde de Stylo Curiæ „ qualitates ſpurietatis veniunt in di- „ ſpenſatione exprimendæ, alioqui legitimatio vel diſpenſatio „ nulla eſt " : ait Rebuffus loco citato *nu.* 61.

XVII. Adhuc, quia hæc diſpenſatio tanquam a jure exorbitans reſtringenda eſt, uti loquitur Pontifex in *cap.* 1. *De Filiis Presbyterorum in* 6. infertur ibidem, quod *ille, cum quo per Sedem Apoſtolicam diſpenſatur, ut non obſtante natalium defectu valet ad Beneficium, etiamſi curam animarum habeat, promoveri : nequeat prætextu hujuſmodi diſpenſationis, niſi* unicum *Beneficium obtinere.*

XVIII. Rurſus in *c.* 2. *eod. in* 6. ex eodem fundamento declaratur, quod ſi cum aliquo a Sede Apoſtolica fuerit diſpenſatum, ut non obſtante hac irregularitate poſſit ad *omnes* Ordines promoveri, & Beneficium etiam cum cura animarum obtinere; ſi poſtmodum obtineat aliam diſpenſationem, ut *duo* vel *plura* Beneficia ſimilem curam habentia poſſit recipere, & ea ſimul retineri, niſi rurſus hic defectus fuerit expreſſus, & ſuper eo diſpenſatum, hæc ſecunda diſpenſatio nulla eſt, & nullius momenti, vel ut per ſubreptionem obtenta, *cum non ſit veriſimile Sedem Apoſtolicam cum illo prædictum patiente defectum voluiſſe, ſi hoc fuiſſet expreſſum, eidem in* pluralitate *Beneficiorum hujuſmodi diſpenſare.*

XIX. Ex eodem principio recte infert Rebuffus loco ſupra allegato *n.* 47. *quod ſi Papa* ſimpliciter *diſpenſet, ut Ordines ſumere poſſit, intelligatur de* Minoribus, *non de Majoribus.*

Ulterius *n.* 48. quod „ diſpenſatus ad Ordines etiam *Sacros*, „ non cenſeatur diſpenſatus, ut Beneficium habeat. Diſpenſatus „ illegitimus ſimpliciter, ut poſſit habere Beneficium, non pote- „ rit habere curatum (ait Rebuffus ibidem *n.* 51) quia major ido- „ neitas in illis requiritur : ideo oportet exprimere in diſpenſa- „ tione & præbendas & Canonicatus in Eccleſia Cathedrali.

Inſuper „ eſt exprimendum, quod etiam Dignitates habere poſ- „ ſit, alia diſpenſatio non extenditur ad eas : immo etiam ex- „ preſſum fuerit, quod Dignitates obtinere poſſit, adhuc non po- „ terit obtinere Dignitates curatas : ideo hoc quoque exprimen- „ dum erit in diſpenſatione ". Rebuffus idem *n.* 52.

XX. Si Beneficium ſit ſitum in eadem Eccleſia, in qua Pater miniſtrat, vel miniſtravit, id neceſſario exprimendum, eo quod difficilius diſpenſetur, ut illegitimus Beneficium habeat in eadem Eccleſia, in qua Pater miniſtrat, vel aliquando miniſtravit. Quare & id ob ſpecialem inordinationem in variis Canonibus & Pontificum Decretis vetitum fuit. In *cap.* 15. *tit. De Filiis Preſbyterorum*, ſcribit cuidam Innocentius III. *Filiis Canonicorum Præbendas in eiſdem Eccleſiis conferri non ſinatis, quarum ſunt Canonici patres eorum.* Rationem notandam ſubjicit : *cum indecorum ſit, ut in Altaris officio illegitimus filius impudico patri miniſtret, in quo* Unigenitus Dei Filius *æterno Patri pro ſalute humani generis* victimatur.

Et ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. refertur in *cap.* 16. *tit. eod.* „ Ad abolendam peſſimam (quæ in pluribus „ inolevit Eccleſiis) corruptelam, firmiter inhibemus ; ne Ca- „ nonicorum filii, maxime ſpurii, Canonici fiant in ſæculari- „ bus Eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt Patres eorum.

XXI. Plura ſunt in hanc rem Pontificum & Conciliorum Decreta, quæ innovans, & in aliquibus amplians Synodus Tridentina *Seſſ.* 25. *cap.* 15. *De Reform.* edicit : *Ut paternæ incontinentiæ memoria locis Deo conſecratis, quos maxime puritas ſanctitaſque decet, longiſſime arceatur ; non liceat filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati ſunt matrimonio, in Eccleſiis, ubi eorum Patres Beneficium aliquod Eccleſiaſticum habent, aut habuerunt, quodcumque etiam diſſimile, Beneficium obtinere, nec in dictis Eccleſiis quoquo modo miniſtrare, nec penſiones ſuper fructibus Beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere.*

XXII. Hoc Decretum non tantum filios illegitimos Presbyterorum, ſed generaliter Clericorum, excludit a Beneficiis quibuſcumque, etiam *ſimplicibus*, quæ Patres eorum habuerunt ; quod & ante editum hoc Decretum edixerat Clemens VII. in Conſtitutione, quæ incipit : *Ad Canonum Conditorem* 30. in Bull. Rom.

XXIII. Adhæc, ſat manifeſtum eſt, vi hujus Decreti, Filium illegitimum non poſſe admitti ad Beneficium in Eccleſia, in qua Pater habuit aliquod quodcumque tametſi, etiam *media perſona* interceſſerit ; id eſt, poſt Patrem tertius aliquis illud Beneficium poſſederit ; & ita declaraſſe Sacram Congregationem Concilii Interpretem teſtatur Fagnanus ad *cap. Ad Extirpandas tit. De Filiis Presbyterorum n.* 11. idque expreſſe decreverat Clemens VII. in citata Conſtitutione cum derogatione Decretalis Alexandri III. in *cap.* 7. *tit. eod.* ubi filium illegitimum ad Beneficium Patris admittebat, modo Patre defuncto, *media interceſſerit perſona*, cui illud Beneficium fuiſſet collatum.

XXIV. Quin ex Decreto Concilii Tridentini non poteſt filius illegitimus quodcumque Beneficium, etiam diſſimile, obtinere in Eccleſia, in qua pater non tantum de præſenti habet, ſed vel *unquam* habuit qualecumque Beneficium ; quin nec Vicariam aut aliquod officium etiam *manuale* obtinere ; eo quod vetet non ſolum, ne filius ullum quodcumque etiam diſſimile Beneficium obtinere queat : ſed addit : *Nec in dictis Eccleſiis quoquo modo miniſtrare.*

XXV. Itaque illegitimus, quantumvis *generaliter* ad quæcumque Beneficia etiam curata, & majora diſpenſatus, nullum equidem Beneficium, quod pater quocumque modo poſſidet, immo nec aliud licet diſſimile, & ſimplex in eadem Eccleſia habere vi iſtius diſpenſationis poteſt ; ſed ſpecialis hic diſpenſatio exigitur.

XXVI. Diſpenſationem, ut filius illegitimus, & pater in eadem Eccleſia ſimul Beneficia poſſideant, non eſſe annuendam, ſat inſinuat Synodus, dum verbis ante citatis ſubjicit : *quod ſi in præſenti pater & filius in eadem Eccleſia Beneficia obtinere reperiantur, cogatur filius ſuum Beneficium reſignare, aut cum alio permutare extra Eccleſiam intra trium menſium ſpatium ; alias ipſo jure eo privatus exiſtat, ſuper* quæcumque diſpenſatio *ſubreptitia cenſeatur.*

XXVII. Alium modum purgandi, ſeu tollendi hunc defectum natalium, ſaltem quoad Ordines recipiendos, expreſſit jam pridem Canon Synodi Pictavienſis relatus in *cap* 1. *tit. De Filiis Presbyt* qui poſtquam declaravit, filios Presbyterorum, cæteroſque ex fornicatione natos ad ſacros Ordines non promovendos, ſubnectit : hanc exceptionem : *Niſi autem Monachi fiant, aut in Congregatione Canonica regulariter viventes :* vel ut alia lectio habet, *vivant.*

Eamdem exceptionem fecit in ſuo Decreto Urbano II. relato apud Gratianum *Diſt.* 56. *Can.* 1. illiuſque meminit S. Ivo in Prefatione ad ſuum Decretum rationem illius indicans, verbis ſuprà relatis hæc ſubjiciens : „ Sed quia ex iis quaſdam perſonas, „ non tantum religioſas, ſed etiam Eccleſiæ Dei neceſſarias eſ- „ ſe cognoverunt, Decretum ſuum temperaverunt : & ita ge- „ nitos, quorum *converſatio* in Monaſteriis, vel religioſis Eccleſiis *probata* fuerit, non ſolum ad Presbyteratum, ſed etiam „ ad ſummum Sacerdotium promoveri permiſerunt.

XXVIII. Ratio ergo hujus exceptionis ex mente Ivonis erat, quod ſuſpicio *incontinentiæ* ex paterna incontinentia profluens, per profeſſionem, & converſationem religioſam ablata videatur.

Adhæc, quia profeſſio Religioſa reddit profeſſum incapacem Beneficii ſæcularis, periculum non erat, ne per admiſſionem filiorum illegitimorum Beneficia fierent hæreditaria ; quod præcipue huic irregularitatis inducendæ occaſionem dedit.

XXIX. Quidquid ſit, certum eſt juxta modernam diſciplinam, per profeſſionem Religioſam tolli hanc irregularitatem ſaltem quoad ſacros Ordines ; neque illegitimos ſic profeſſos indigere ulla diſpenſatione, ut poſſint ſacros Ordines, etiam Presbyterarum ſuſcipere : non tamen ſufficere Novitiatum, ſed requiri emiſſam Profeſſionem ; eo quod hæc tantum conſtituat *Regularem* ſive Religioſum, ut notat Fagnanus ad *cap. Ut Filii, tit. De Filiis Pesbyt num* 13.

XXX. Tametſi ipſa Religioſa profeſſio illigitimos reddat capaces ad ſuſcipiendos ſacros Ordines, nequaquam tamen ipſam tollit irregularitatem ; quaſi ipſum Profeſſum totaliter, & per omnia legitimaret ; ſed tantum effectum ipſius irregalaritatis quoad excluſionem a ſacris Ordinibus ſuſpendit ; manente alio irregularitatis effectu in ſuo vigore, in quantum ipſos Profeſſos adhuc excludit ad *Prælaturis*, ut dicitur in citato Canone Synodi Pictavienſis relato in *cap.* 1. *tit. eodem* in verbis : *Prælationes vero nullatenus habeant.*

Ex quo ejiciunt Canoniſtæ, Profeſſionem non habilitare illegitimum ad *Prælationes* obtinendas : idque indiſtincte ſive in eiſdem, ſive in aliis Monaſteriis, ſive in Eccleſia ſæculari, ſive regulari, uti poſt alios notat Fagnanus loco citato *nu.* 19.

XXXI. Monet quoque ibidem Fagnanus *n.* 22. quod cum ille-

gitimis

gitimis Regularibus ad Prælaturas, & Dignitates solus Papa dispenset, „ & ita Sacra Pœnitentiaria (ait) dispensat in utroque „ foro cum Regulari ad quascumque Dignitates, & officia suæ „ Religionis, quamvis consueverint apponere clausulam, *non tamen ad Generalatum*.

XXXII. Efficacissimus tandem modus purgandi defectum natalium est subsequens parentum Matrimonium. De quo in *cap. tanta tit. Qui filii sint legitimi*, ubi Exoniensi Episcopo rescribit Alexander III. „ Tanta est vis Matrimonii, ut qui „ antea sunt geniti, post contractum Matrimonium legitimi habeantur.

Neque refert, an medium Matrimonium intercesserit; hoc est si parens post susceptum filium illegitimum interit Matrimonium cum tertia; qua mortua, demum contrahit cum illa, & qua suscepit filium illegitimum, hic filius legitimus efficitur, & quidem ita legitimatur, ut ab initio nativitatis legitimus fuisse fingatur: sive juris fictione habeatur, uti uno consensu tradunt Canonistæ.

Per hanc legitimationem ipse natalium defectus quasi in radice tollitur, ideoque legitimatus pro legitime nato reputatur ob subsecutum Matrimonium, habeturque capax non tantum ad Ordines, & Beneficia minora, sed etiam majora, & Prælaturas.

XXXIII. Non tamen hæc legitimatio procedit quoad natos ex adulterio, aut incestu, & generaliter quoad natos ex parentibus, inter quas tempore copulæ erat impedimentum dirimens; uti communiter docent Canonistæ moti verbis citati Capituli *Tanta*: „ Si autem vir, vivente uxore sua, aliam cognoverit, & ex „ ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eamdem duxerit, nihilominus spurius erit filius.

CAPUT IV.

De irregularitate ex defectu lenitatis.

1 *Ecclesia vult suos Ministros a sanguinis effusione esse alienos; & quare.*
2 *Olim Episcopi pro damnatis ad mortem intercedebant, & ad quid ea intercessio tenderet.*
3 *Mansuetudinem Sacerdotibus convenire etiam Gentiles viderunt.*
4 *Judicium sanguinis exercere indignum est Sacerdotibus.*
5 *Variis Canonibus vetitum Clericis sententiam sanguinis proferre, aut ad eam concurrere.*
6 *Neque id possunt ut Delegati Principis.*
7 *Clerici officium, cui judicium sanguinis annexum est, habere non possunt.*
8 *An Prælati jurisdictionem temporalem habentes possint per suos Officiarios judicium sanguinis exercere.*
9 *An Episcopus Clericum degradatum tradens Brachio sæculari, efficiatur illegularis.*
10 *Olim efficaciter intercedere debebat, ne morte efficeretur, & quomodo hæc efficacia intelligeretur.*
11 *Quid hodie obtineat.*
12 *Vetitum Clericis adesse ubi vindicta sanguinis exercetur.*
13 *Clericus, si præsens aliquo modo in sanguinis judicium influat, irregularis efficitur.*
14 *An Notarii, Graphiarii, & similes in causa sanguinis sint irregulares.*
15 *Quid de Advocatis, & Assessoribus.*
16 *An testes fiant irregulares.*
17 *Quomodo indirecte, & remote ad judicium sanguinis concurrentes, non fiant irregulares.*
18 *An accusantes de crimine capitali fiant irregulares, si mors sequatur.*
19 *Quæ requirantur, ut Clericus hic evadat irregularitatem, & an semper necessaria aliqua protestatio.*
20 *An exterior protestatio semper sufficiat.*
21 *In Galliis, & Belgio inutilis est illa protestatio.*
22 *Hodie protestatio Episcopi est tantum cæremonialis.*
23 *Retinetur ea protestatio, ut pristinæ disciplinæ spiritus refricetur.*
24 *An accusans evadat irregularitatem, si persequatur injuriam alteri illatam.*
25 *Etiam Laici hanc irregularitatem incurrunt.*
26 *Irregularitas non incurritur, nisi mors, aut mutilatio reipsa sequuta sit.*
27 *Testes a Judice compulsi hodie in Gallia irregulares non fiunt.*
28 *Neque etiam Graphiarii.*
29 *Super hac irregularitate solus Pontifex dispensat, & quæ dispensationis formula.*

I. SEMPER Ecclesia suis Ministris commendavit animi mansuetudinem ad exemplum Christi, qui hanc pre cæteris, ut a se discerent, Discipulis proposuit, dicens. *Matth. cap. 11. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*; Unde inter qualitates, quas in Episcopis, & Diaconis requirit Apostolus, hæc una est, *Non percussorem*, ad Tim. cap. 3. ad Tit. cap. 1.

Cum autem mansuetudini specialiter ac directe contrarietur sanguinis humani effusio; ideo ab hac Sacerdotes omnino alienos esse desideravit Ecclesia, imitans in hac Magistrum suum Christum, qui passim in Scripturis non vult *mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat*.

II. Hinc olim Episcopi unice solliciti erant, ut quos ob sua scelera reos mortis scirent, a morte vindicarent; eosque per pœnitentiæ labores ad Christum reducerent, vitamque non tantum temporalem, sed & æternam procurarent, quod evincunt crebræ illæ Episcoporum apud sæculi judices pro reis intercessiones; de quibus variis locis agit S. Augustinus, ac signanter *Epistola* 153. ad Macedonium, ibidem una ostendens, Ecclesiam non quærere impunitatem criminis, sed correctionem criminosi, *desiderans hanc vitam temporalem, non ut temporaliter vivat, sed ut spiritualiter per pœnitentiam resurgat. Morum porro corrigendorum, ait, nullus alius, quam in hac vita locus est: Nam post hanc vitam quisque id habebit, quod in hac conquisierit. Ideo compellitur humani generis charitate intervenire pro reis, ne istam vitam sic finiant per supplicium, ut, ea finita, non possint finire supplicium.*

III. Quin & ipsi Gentiles subinde viderunt, quam hæc mansuetudo Sacerdotibus conveniret, quæ eos non ad occidendum peccatores, sed ad convertendum incitaret.

Suetonius refert, Titum Imperatorem acceptasse summum Sacerdotium, ut hoc pacto *nullius morti* subscribere cogeretur, fideliter illum hoc propositum servasse, & malle se mori professum fuisse, quam ab eo recedere: *Pontificatum maximum ideo se professus accipere, ut puras servaret manus: præstitit fidem; nec auctor post hæc cujusquam necis, nec conscius, quamvis interdum ulciscendi causa non deesset: sed periturum se potius, quam perditurum adjudicans.*

IV. Itaque judicium sanguinis exercere, sententiamque mortis in aliquem proferre, indignum Sacerdotio judicavit Ecclesia: “ „ Quomodo enim Ecclesia judicare debet fundendum sanguinem „ alienum, quæ a primo ortu suo jussa est fundere sanguinem „ proprium ”? ait Ivo Carnutensis *Epist.* 246.

V. In Concilio Toletano VI. *Can.* 31. legitur: „ Sæpe Prin„ cipes contra quoslibet majestatis obnoxios Sacerdotibus nego„ tia sua committunt. Quia vero a Christo ad ministerium salu„ tis electi sunt, ibi consentiant Regibus fieri judices, ubi ju„ rejurando supplicii indulgentia promittitur, non ubi discrimi„ nis sententia præparatur. Si quis ergo Sacerdotium contra hoc „ commune consultum discussor in alienis periculis extiterit, reus „ effusi sanguinis apud Christum, & apud Ecclesiam, perdat pro„ prium gradum “. Apud Gratianum *caus.* 23. *quæst.* 8. *Can.* 29. & deinde ex Concilio Toletano XI. refertur Canone sequenti. “ „ His, a quibus Domini Sacramenta tractanda sunt, judicium „ sanguinis agitare non licet. Et ideo magnopere talibus exces„ sibus prohibendum est: ne indiscretæ præsumptionis motibus „ agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria ju„ dicare præsumant, aut truncationes quibuslibet personis infe„ rant per se, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam im„ memor horum præceptorum, aut in Ecclesiæ suæ familiis, aut „ in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, concessi ordinis ho„ nore privetur, & loco: sub perpetuo quoque damnationis „ teneatur ergastulo religatus. Cui tamen communio ex hac „ vita exeunti non est neganda propter Domini misericor„ diam; qui non vult *peccatoris mortem, sed ut convertatur, &* „ *vivat*.

Hujus Canonis meminit Alexander III. in *cap.* 5. *tit. Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant*, scribens Archiepiscopo Cantuariensi. *Clericis in sacris Ordinibus constitutis, ex Concilio Toletano judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quod si quis tale quid fecerit, honore privetur, & loco.*

Concilium Lateranense sub Innocentio III. in *cap.* 9. *tit. eod.* ait: *Sententiam sanguinis nullus Clericis dictet, aut proferat; sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, intersit.*

Hinc primo statue, quod Clericis vetitum sit, judices esse in causa sanguinis, aut sanguinis vindictam exercere, quodque ex eo judicio irregulares fiant.

VI. Neque ab irregularitate exemptus erit, si judicium hujusmodi exercuerit in qualitate Delegati Principis, uti colligitur ex *cap.* 4. *tit. De Raptoribus*; ubi Archiepiscopo Panormitano respondit Alexander III. quod si Rex Siciliæ quosdam Saracenos malefactores ipsi, aliisque Episcopis puniendos commiserit, “ pos„ sit eos pecuniaria pœna multare, & etiam flagellis afficere, „ ea, ait, moderatione adhibita, quod flagella in *vindictam* „ sanguinis transire minime videantur. Si vero ita gravis fuerit „ excessus, quod mortem, vel detruncationem membrorum de„ beant sustinere, vindictam reserves Regiæ potestati.

VII. Quapropter in citato *cap.* 5. vetatur „ sub interminatione „ anathematis, ne quis Sacerdos habeat officium Vicecomitis, „ aut Præpositi sæcularis.

Synodus Oxoniensis anno 1222. *Can.* 7. renovans Decretum Concilii Lateranensis addit: *Clerici Beneficiati, aut in Sacris Ordinibus constituti non sint SenescHali, aut Ballivi talium administrationum, nec jurisdictiones exerceant sæculares, præsertim illas, quibus judicium sanguinis est annexum.*

Ex quo non obscurum est, hujusmodi officia præcipue Clericis vetita fuisse ob *judicium sanguinis* annexum.

VIII. Hinc aliquando dubitatum fuit, num Episcopi, & Abbates, quibus fas non est, ne quidem ut Delegatis, aut Commissariis Principis judicium sanguinis exercere, quin nec administrationes, aut officia, quibus tale judicium annexum est, habere aut exercere possunt, si tamen ipsi jurisdictionem temporalem habeant, possint suis Ballivis causas *criminales* committere. Dubium tandem resolvit Bonifacius VIII. in *cap. fin. Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant in* 6. „ Episco„ pus, seu quicumque alius Prælatus, vel Clericus „ jurisdi„ ctionem obtinens temporalem: si homicidio, aut alio ma„ leficio ab aliquibus in jurisdictione sua commisso, *Ballivo* „ suo, aut alii cuicumque injungat, ut super hoc veritatem in„ qui-

„ quirens, justitiæ debitum exequatur, *irregularis* censeri *non* „ *debet*: quamvis ille Ballivus, vel alius contra malefactores ad „ pœnam sanguinis processerit, justitia mediante. Rationem subdit: Nam licet Clericis causas *sanguinis* agitare non liceat, eas „ tamen (cum jurisdictionem obtinent temporalem) debent & „ possunt, metu irregularitatis cessante, aliis delegare.

Hodie Episcopi, aliique Prælati non solent aliquam in particulari causam suis Ballivis, aut Officialis delegare, sed simpliciter constituunt Ballivos, eosque perpetuos, qui jure sui officii jurisdictionem, præsertim *criminalem*, sine ulla ipsius constituentis interventione, exercent: unde hic minor est metus incurrendæ irregularitatis.

IX. Major difficultas apparet, quando Episcopus Clericum degradatum tradit Curiæ, seu Brachio sæculari, quem scit ac traditum more efficiendum. Videtur enim Episcopus hoc in casu propinquius ac magis directe in sanguinis effusionem influere; & ad sanguinis judicium concurrere.

Innocentius III. in *cap. 26. tit. De verb. signif.* scribens Episcopo Parisien. resolvit, Clericum convictum de crimine falsi per Episcopum posse Curiæ sæculari tradi puniendum, addita hac cautione: „ Pro quo tamen debet Ecclesia *efficaciter* intercede„ re, ut citra mortis periculum circa eum sententia mode„ retur.

X. Hæc intercessio *efficax* nequaquam erit, nisi re ipsa sic degradatus Clericus, & Curiæ sæculari traditus, mortis periculum evadat.

Sed quia frequenter similis intercessio eam efficaciam non habet, similis traditio ab Episcopo facienda difficultate carere non videbatur; unde & ipse Innocentius fatetur, quod ejus prædecessores super hoc consulti non idem omnes senserint: *Cum quidam Antecessorum nostrorum super hoc consulti diversa responderint*.

Sane jam pridem Episcopi ipsos criminosos quadam Christiana violentia e manibus judicum & executorum rapiebant, ut eis vitam corporalem, pœnitendi tempus procurarent; nec unquam eos, qui ad Ecclesiam confugerant, aut ejus auctoritati suberant, laicæ potestati tradebant, nisi facta cautione, quod eos mortis supplicio non afficerent.

Quare & ipse Innocentius in citata Decretali, post relata verba subjungit: *Pro illo falsario scellerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includat*.

XI. Hodie Episcopi Clericos degradatos pro enormi crimine tradunt Curiæ sæculari, tametsi mortis sententiam in eos esse prolatam, & mox a facta degradatione eos morte plectendos certo sciant; idque citra metum irregularitatis, modo exterius *intercedant*, quamvis noverint, intercessionem plane inefficacem futuram; idque auctoritate Decretalis Bonifacii VIII, in *cap. 2, De Homicidio in VI.* (de qua infra) receptam videtur.

XII. Concilium Lateranense non tantum declarat, vetitum esse Clerico, sententiam sanguinis proferre, dictare, aut sanguinis vindictam exercere, sed insuper, *ubi exerceatur*, interesse.

Verum ut notant post Glossam Canonistæ, si Clericus in loco, ubi vindicta sanguinis exercetur, tanquam *merus* spectator ex curiositate forsan intersit, nullatenus ae vindictam sanguinis concurrens, propterea irregolaris non efficitur. *Verba Glossæ sunt: Sed si* interest *tantum, numquid propter hoc efficitur irregularis, ut propter hoc deponatur? Non videtur, quod debeat deponi; sed aliter debet puniri, quia interfuit contra præceptum*.

Hæc opinio communi hodie disciplinæ consona est. Meliores enim magisque regulares Clerici existimant quidem, si non omnino illicitum, saltem minus statui suo esse conveniens, hujusmodi spectaculis interesse; at interessantes sola hac præsentia fieri irregulares nemo credit.

XIII. At si interessendo Clericus in ipsam sanguinis vindictam sive sententiam aliquo modo influat, aut ad eam concurrat, facile hinc irregularitatem contrahet; atque ita respondit Innocentius III. Episcopum Albiganensem irregularitatem incurrisse, quia in judicio sanguinis non tantum præsentiam corporalem, sed & auctoritatem præstiterat. *Cap. 10. tit. De Excessibus Prælatorum*.

Idcirco moderna praxis habet, ut si in Parlamentis Regiis causa criminalis agitetur, ipsi Consiliarii Ecclesiastici se subtrahant, ne forsan sua præsentia in ipsam sanguinis sententiam influere videantur.

XIV. Ulterius Concilium Lateranense addit: „ Nec quisquam „ Clericus litteras scribat, aut dictet, pro vindicta sanguinis „ destinandas. Unde in Curiis Principum hæc sollicitudo non „ Clericis, sed Laicis committatur.

Ex his verbis Concilii concludunt Canonistæ, Notarios, Graphiarios, Actuarios, aliosque similes in causa sanguinis fieri irregulares; eo quod ad ipsam sanguinis sententiam ejusve executionem concurrant.

XV. Advocatos quoque, & Assessores in causa sanguinis, si contra reum postulent, vel consulant, simili ratione incurrere irregularitatem communi calculo docent; atque jam pridem declaravit Concilium Leodinense celebratum a Cardinale Othobono Sedis Apostolicæ Legato anno 1268. *Can. 6.* declaratque, officium *Advocationis* aut *Assessoris* in causa sanguinis exercentes, ipso facto ab officio suspensos, aliisque pœnis castigandos.

XVI. Porro quia testes ad condemnationem criminosi proxime videntur concurrere, Clericos in causa criminali contra reum testimonium ferre citra irregularitatis periculum non posse expeditum est; immo plures credunt, Clericum non evadere irregularitatem, si testimonium tulerit in causa *directe* tendente ad mortem sive membrorum mutilationem; tametsi illud non dixerit nisi reluctans, & a Judice compulsus; præceptum enim Judicis, & metus etiam cadens in constantem virum, sunt actus (inquiunt) accidentales & extrinseci, qui non considerantur, sed ipse concursus tantum, qui hic *directe & per se* tendit ad deformationem.

☞ Verum plures, notanter ex Pragmaticis, ac inter alios Du-Casse in sua Praxi Jurisdictionali *tom. 1. cap. 3. num. 5.* testes deponentes in causa sanguinis non fieri irregulares sustinet; creditque id non tantum procedere ex particulari consuetudine regni Galliæ; sed nec de jure hanc testium irregularitatem fundatam.

Ulterius ibidem asserit ex recepta regni Galliæ consuetudine observari, Clericos posse compelli, etiam coram Judice Laico testimonium ferre in causa sanguinis; quantumvis fateatur id contrarium variis Canonibus apud Gratianum relatis, quos non observari in regno Galliæ asserit: additque in eodem regno neminem reputari pro proxime influente in mortem eorum, nisi Judicem, partemque criminalem, sive Officiarium publicum criminaliter agentem, & executorem sententiæ criminalis.

Conformiter ad hanc regni Galliæ praxim, asserit *tom. 2. cap. 8. §. 3.* Officialem posse expedire Monitoriales, quibus cogantur testes etiam deponere in causa criminali; neque Officialem effici irregularem, licet ex depositione testium mors sequatur.

Praxi regni Galliæ, saltem quoad testes, ut nimirum Ecclesiastici teneantur, etiam in causa sanguinis, coram Judice Laico testimonium perhibere, citra metum incurrendæ irregularitatis, praxim Belgicam, ac notanter in comitatu Flandriæ, conformem esse pluribus probatur in Arresto sexagesimo nono inter Arresta collecta per Dominum Laury.

Et sane, quia hæc, aliæque plures irregularitates, jure duntaxat positivo, aut interdum etiam consuetudine sensim sunt inductæ, nihil obstat, quin & contraria consuetudine possint abrogari vel restringi; notanter dum nimia irregularitatis extensio justitiæ complemento, & publicæ tranquillitati conservandæ obstaculum esset, prout in hac specie irregularitatis facile contingeret, si ob periculum irregularitatis Clerici testes esse non possent. ☜

XVII. Qui nimis irregularitatem extendunt, docent tamen cum Gallis, quod si non directe, in causa sanguinis testatus sit Clericus, si tantum remote, & exinde per occasionem ad sententiam sanguinis deventum sit; aut aliqua criminis indicia, sed remota, & non directe, ad accusationem tendentia dederit, non propterea censeretur irregularis; tametsi ex illis indiciis crimen detectum fuerit, & sententia sanguinis sequuta; quemadmodum in simili casu resolvitur in *cap. Tua nos §. Ad ultimum, tit. De Homicidio*.

Eodem fundamento respondit Innocentius III. cuidam Episcopo, quod contra quosdam laicos contumaciter recusantes solvere decimas, implorare possit Regiam potestatem, *tametsi ad solutionem ipsarum vix absque* sanguinis effusione *valeant coarctari. Quia (inquit) si te hujusmodi querimoniam simpliciter deponente, Rex in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatem; eorum erit duritiæ, aut malitiæ imputandum. Cap. 1., tit. De Homicidio*.

Similiter, qui hortatur & monet Magistratus, ut in malefactores pro officii sui debito invigilent, atque pro merito in illos advertant, non propterea irregularis fit, licet occasione istius exhortationis, seu monitionis aliqui essent morte affecti, alias non afficiendi, quia hic concursus nimirum *remotus* est, quam ut ratione illius auctor in mortem hanc concurrere censeretur.

XVIII. Major sane difficultas est, si quis aliquem coram Magistratu de gravi injuria & delicto accuset, atque reparationem injuriæ postulet, hacque occasione accusatus morte afficiatur; cum propinquius multo, quam in priore casu ad hanc sanguinis sententiam concurrat, ipsumque judicem excitet, & promoveat.

De hoc casu agit Pontifex in *cap. 2. De Homicidio in VI.* dicens: *Prælatis vel Clericis quibuscumque, qui de laicis suis malefactoribus querelam penes sæcularem judicem deponentes, petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur, protestando expresse, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis non intendunt, imputari non debet: quamvis alias in tali casu de jure debeat pœna sanguinis irrogari, si judex mortem illis inferat justitia exigente*.

Rationem subjicit: *Alioquin si Prælati, aut Clerici propter metum hujusmodi (quia judex ad pœnam sanguinis posset procedere suis malefactoribus) taliter conqueri non auderent, daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona libere deprædandi*.

XIX. Ut ergo decisio hujus Decretalis obtineat, atque Clericus, qui hujusmodi querimoniam deposuit, irregularitatem evadat, requiritur.

Primo, ut ipse Clericus accusans *protestetur expresse, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis non intendat*.

Credunt communiter Canonistæ, hoc in casu pro evitanda irregularitate adeo esse necessariam hanc expressam protestationem, ut licet revera accusans habeat animum plane alienum, & aversum a morte, aut mutilatione accusati; equidem irregularis, etiam coram Deo constituatur, si hanc protestationem omiserit, quemadmodum notat Covarruvias ad *Clement. Si furiosus, part. 2. §. 5. num. 2.*

Sed quid, si omnes circumstantiæ clamet, accusationem unice ad reparationem damni illati a Clerico institui, an ipsa *protestatio* necessaria dicetur. Non apparet. Ad quid enim ipsa protestatio; nisi ut Clericus ostendat, se a sanguinis effusione & vindicta alienum: quod dum ipsæ circumstantiæ patenter ostendunt, testatio superflua videtur.

Ne-

Neque enim fas est credere, Pontificem aut Ecclesiam hanc exteriorem, & verbalem protestationem proposuisse, tamquam formulam quamdam, qua posita abstergeretur irregularitas; & *qua omissa* incurreretur irregularitas, uti nonnullis persuasum fuit.

XX. Ulterius eidem illi concluserunt, mediante exteriore illa verbali protestatione, Clericum evadere irregularitatem; tametsi animum habeat protestationi contrarium.

Verum quidem est Clericum exterius ita protestantem, in foro exteriori non posse pro irregulari haberi ob animum protestationi contrarium; eo quod de occultis & in solo animo latentibus Ecclesia non judicet: dubitari tamen non posse videtur, quin Pontifex *sinceram* protestationem, non autem aliquam duntaxat fucatam verborum formulam requisierit.

Quare non male notavit Cardinalis Hostiensis in Summa ad titulum *De Homicidio*, §. 5. *Quod si intentio nostra erat, ut ad mortem damnaretur, irregulares essemus, quibuscumque verbis fuerit intentio velata: licet per Ecclesiam non prohibeamur, nisi constet per confessionem vel probationem, vel quia nihil volebamus, sed aperte hoc dicebamus.*

☞ XXI. Recte monet Du-Casse Archidiaconus, & Officialis Condomensis in sua Praxi Jurisdictionali, *tom.* 1. *cap.* 3. *num.* 3. protestationem illam in Regno Galliæ esse inutilem, eo quod ad solos Officiarios publicos pertineat agere ad vindictam publicam, seu sanguinis: privati vero tantum possint agere civiliter, ad suum interesse, quæ ratio etiam obtinet in Belgio, aliisque passim Provinciis.

Scitur enim, quod non tantum in Gallia, sed passim ubique receptum sit, solum Officiarium *publicum* posse *criminaliter* ad vindictam publicam agere; privatos vero duntaxat pro suo privato interesse.

Unde videtur, quod dici queat hanc protestationem hodie & in Belgio inutilem reputandam, præsertim cum certum sit, eam protestationis formulam, posterioribus sæculis inductam fuisse, una cum pluribus aliis, quæ Theologi Scholastici, necnon recentiores Canonistæ Decretalibus scrupulosius inhærentes in hac materia irregularitatum contra veterem Patrum disciplinam induxerunt.

XXII. Interim ex ea plurium opinione, quod requiratur prædicta *protestatio*, & ut mera formula exterius prolata sufficiat, ut evitetur hoc in casu irregularitas, tandem hoc invaluit, *intercessionem* Episcopi pro Clerico degradato, & Curiæ sæculari tradendo sufficere, etiamsi sciatur, eam omni effectu frustrandam, ipsumque degradatum certo morte afficiendum.

XXIII. Equidem cum hæc irregularitas ex jure positivo humano dependeat, potuit Ecclesia irregularitatem tollere, tametsi ea *protestatio*, aut *intercessio*, quæ ex mente primitus instituentium debuit esse *sincera & efficax*, tandem desierit in quamdam æternam duntaxat *formulam*; quam equidem retineri desiderat, ut pristinæ disciplinæ, & spiritus hujus irregularitatis memoria saltem maneat, & Ecclesiæ Ministris refricetur.

XXIV. Notant ulterius Canonistæ, quod hæc protestatio non eximat Clericum accusantem ab irregularitate ad mentem Decretalis Bonifacii VIII. ubi ipse reum accusavit pro furto, vel injuria non *sibi* sed *alteri* illata: quasi Constitutio prædicti *cap.* 2. tunc locum habeat, cum accusatio proponitur pro injuria ipsi accusanti illata, aut saltem suis, & propinquis, ita Felinus ad *cap. Postulasti*, *tit. De Homicidio*, quem referat & sequitur Covarruvias loco citato: addens tamen hanc opinionem ita posse intelligi, quod „ nihilominus Clericus protestatione facta possit absque metu irregularitatis delictum aliquod præcogitatum, & denique „ tractatum in grave reipublicæ dispendium, aut proximi damnum, caute deferre ac denuntiare in medelam potius, quam „ ad punitionem.

XXV. Nec tantum Clericos hæc irregularitas spectat, sed etiam laicos; eatenus saltem, quod si in causa sanguinis sententiam tulerint; aut ad eam concurrerint eo modo quo nunc expositum fuit, fiant irregulares ad Ordines, quin & Tonsuram Clericalem suscipiendam citra dispensationem.

XXVI. Hoc tamen notandum, neque Clericos, neque Laicos irregularitatem incurrere ob concurrentiam in causa sanguinis, nisi reipsa sententia sanguinis executioni mandata fuerit; id est, mors aut mutilatio ipsius criminosi fuerit sequuta: neque refert, quo eventu, aut etiam fraude vel maleficio executio sententiæ fuerit impedita: uti ex dictis capite primo facile potest intelligi.

XXVII. Ulterius quia hæc irregularitas a jure positivo humano dependet, quid mirum si non ubique eodem cum rigore observetur. Et quidem testes a judice compulsi ferre testimonium in causa criminali, non censentur irregulares secundum Jurisprudentiam Gallicanam, moresque, & usum hujus Regni Gallicani: quia causa proxima mortis reorum non habentur; sed remota duntaxat, ait R. P. Natalis Alexander in Theologia dogmatica & morali Tractatu *De Sacramento Ordinis cap.* 4. *art.* 9. *num.* 1. additque: „ Idem esto de Notariis judicium; sed aliarum Ecclesiarum disciplinæ, ac moribus (ait) Gallicani mores non „ præjudicant.

XXVIII. Refert quoque Julianus Brodeau in notis ad Louetium *litt. B. n.* 1. judicatum in Senatu Regio *consultis classibus* anno 1523. Scribam seu Graphiarium criminalem, qui per plures annos signaverat, & pronuntiaverat plurimas sententias sanguinis; earum executioni interfuerat, non incurrisse irregularitatem; ac potuisse sine ulla dispensatione Beneficium Ecclesiasticum obtinere. Rationem subdit Brodæus: „ Graghiarius non fundit sanguinem, neque effusionis causa est; nihil confert de suo, non est „ nisi simplex judicis minister.

XXIX. Solus Pontifex in hac irregularitate dispensat; uti notat Pyrrhus Corradus in Praxi dispensationum *lib.* 5. *cap.* 2. ubi & formulam dispensationis refert, in qua nihil speciale occurrit; sed committitur simpliciter Ordinario, ut cum Oratore dispenset, si preces veritate niti comperierit, „ & dummodo Orator reperi- „ tur idoneus, vitæque ac morum probitas, aliaque merita sibi „ suffragentur, nec aliud obstet Canonicum impedimentum; & quod de cætero a similibus abstineat.

CAPUT V.

De Irregularitate ex defectu corporis.

1 *Hæc irregularitas nota in veteri Testamento.*
2 *Lex vetus quoad hunc articulum abolita.*
3 *Primis Ecclesiæ sæculis ignota.*
4 *Patres in ordinandis Sacerdotibus parum attendebant vitium corporis.*
5 *Etiam sæculo IV. irregularitas ex solo vitio corporis non desumpta.*
6 *Pontificum Decreta, quæ soli corporis defectui irregularitatem adscribere videntur.*
7 *Aliquando dubitatum, an* macula *in oculo non causaret irregularitatem.*
8 *Non videntur Pontifices* soli *defectui corporis adscribere irregularitatem.*
9 *Patiens defectum corporis potest in Altari ministrare, si* scandalum *non timeatur.*
10 *Defectuosus ad functiones Altaris admittitur, si sine irreverentia possit.*
11 *In scandalum & irreverentiam hæc irregularitas refunditur; præcipue jure Decretalium.*
12 *Quis defectus superveniens impediat executionem Ordinum?*
13 *Quis defectus indicat irregularitatem, Episcopi est judicare.*
14 *Auctoritas Episcopalis in hoc puncto fundatur in antiquo Canone.*
15 *Quæ hic ab Episcopo attendenda?*
16 *Eminentia in doctrina & moribus aliquando supplere potest.*
17 *Rescriptum de dispensatione super hoc defectu semper ad Episcopum dirigitur a Curia Romana.*
18 *Tantum per* seipsum *de defectu judicare potest Episcopus.*
19 *Potest illud judicium peragere independenter a rescripto Curiæ Romanæ.*
20 *Specialis clausula in dispensatione super defectu oculi* Canonis.

I. HÆC irregularitas notissima fuit in veteri Testamento, eo quod Levit. *cap.* 21. *ver.* 18. & 19. dictum esset a Domino ad Moysen: *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus, si parvo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.*

II. Verum hæc aliaque plura Populo Judaico præscripta, una cum veteri lege desierunt; atque in Sacerdotibus novæ legis, non tam corporis, quam mentis & animæ vitia expendenda lex nova præscripsit; voluitque Christus non ex una Tribu, sed ex omni Gente optimos quosque eligi in Sacerdotes; uti jam pridem recte notavit Auctor Constitutionum vulgo Apostolicarum *lib.* 6. *c.* 23. „ Pro una Tribu „ Sacerdotali (ait) jussit ex unaquaque „ Gente optimos quosque ad Sacerdotium eligere, neque *corporum* vitia contemplari, sed religionem, & vitam.

III. Narrat Sozomenus *lib.* 6. *hist. cap.* 30. de quodam sancto Anachoreta Ammonio, quod cum capiendus esset, ut Episcopus ordinaretur, nec rogando persuadere potuisset iis, qui ad ipsum capiendum venerant, ut abirent, abscissa sibi *auricula*: „ Abite, inquit, posthac enim, ne quidem si vellem, Sacerdotalis „ lex me ordinari sinit. *Integri* enim corporis Sacerdotem con- „ stitui opportet.

Post hæc subjicit Sozomenus: *Illi digressi, postquam intellexerunt, Judæis quidem hæc observanda esse; Ecclesiam vero de* corpore *non curare, dummodo Sacerdos* integer *sit* moribus, *denuo redierunt, eum comprehensuri; tum ille juravit, se linguam quoque sibi præcisurum, si vim facere tentassent.*

Eamdem historiam narrat Palladius in historia Lausiaca *cap.* 12. additque; *Fuisse Episcopum, qui viris illis dixerat, Ecclesiam legi veteri in hoc puncto non esse subjectam; seque paratum ordinare virum bonæ vitæ etiam naso amputato. Hæc lex (inquiebat) in usu sit apud Judæos; mihi autem si vel truncatis naribus adduxeritis, qui sit bonis moribus, ego eum ordinabo.*

IV. Et si consulamus antiquos Canones, facile videbitur, Patribus persuasum fuisse, parum de corporis defectibus curandum in electione Sacerdotum, ubi de eorum bonis moribus, ac necessariis qualitatibus ad Sacerdotii functiones rite obeundas constat.

Canon 76. vulgo Apostolorum, ait: „ Si quis vel oculo or- „ batus, vel femore oblæsus, Episcopatu autem dignus sit, „ fiat. Non enim corporis damnum eum polluit, sed animæ inquinatio". Et rursus *Canon* 77. „ Qui autem est surdus & cæ- „ cus, ne sit Episcopus; non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica „ impediantur. (*a*)

Hinc manifestum est, juxta disciplinam his Canonibus expressam, defectum corporis non ponere impedimentum Ordinis, etiam Episcopatus, sive irregularitatem; nisi talis sit defectus, qui defectuosum incapacem reddit functionibus Ordini anne-

(a) D. Van-Espen secutus est Gentiani Herveti computum; in enumeratione Canonum juxta Guillelmum Beveregium, dicuntur prædicti Canones 77. & 78. Consule quid de eorum sensu D. Van-Espen dixerit tomo VII. hujus editionis, in suis ad utrumque Canonem Scholiis.

annexis obeundis; quod & Balsamon & Zonaras in Commentariis ad hos Canones observarunt; una notantes differentiam inter veterem & novam legem; quod „ illa exigeret consecratos „ ipsorum Ministros *integros* esse *corpore*, notamque nullam ha„ bentes: ac nemo parte corporis aliqua deformatus, aut muti„ latus admitteretur ad Sacerdotium. Sed etiam post Sacerdo„ tium, si cui Sacerdotum, membri vel particulæ cujusquam „ mutilatio contigerit, Sacerdotio mulctabatur. At iis, qui con„ secrandi sunt apud nos (ait Zonaras) mutilatio corporis im„ pedimento non annumeratur". Animam nempe requiritur ha„ bere puram sine vitio & sorde. Vel ut loquitur Balsamon: „ Animam puram & integram volunt omnes habere, non autem „ corpus.

V. Innocentius I. ad Felicem Nucerianum scribens, ait; *Qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad Clerum Canones non admittunt. Cui vero casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos Canones præcipiunt & Clericos fieri, & si in Clero fuerint reperti, non abjici. In illis enim voluntas est judicata, quæ sibi ausa fuit ferrum injicere: in istis vero casus veniam meruit.*

Patet Innocentium sæculo IV. irregularitatem non desumpsisse ex mero & simplici corporis defectu, sed ex ausu *temerario*, quo sibi ferrum inferre, & seipsum mutilare ausus fuit.

Itaque nec Ecclesia Latina eo tempore defectum corporis pro irregularitate habebat.

Verum nonnulla posteriora Decreta defectuosos corpore irregularibus annumerasse videntur.

VI. Apud Gratianum *Dist.* 55. *Can.* 3. refertur ex Concilio Romano sub Hilario Papa sæculo V. *Pœnitentes, vel inscii litterarum, aut aliqua membrorum damna perpessi ad sacros Ordines aspirare non audeant. Quisquis autem talium Consecrator extiterit, factum suum ipse dissolvet.*

Et *Canone* 13. ibidem refertur ex Epistola Gelasii I. „ Illi, „ cui erutus est oculus, non possunt secundum Canones Sacer„ dotii jura concedi. Neque enim aliquid ei prodest, quod ocu„ lum invitus amisit; cum nec volens quisquam oculus amisisse „ credendus est, nec sacratissimos Canones aliquem casum in „ amissione oculi; qui ad Sacerdotium adipiscendum non impe„ diret, suis excepisse regulis invenimus; sed hoc tantummodo „ ad prohibitionem suffecisse videmus Patribus, ut qui careret „ oculo, Sacerdotii officium adipisci non possit.

Si hæc Decreta simpliciter ac generaliter, prout sonant, accipiantur, videntur hanc irregularitatem ad defectum corporis, tametsi usum Ordinis non impedientem, extendere. Quis enim nescit, uno tantummodo oculo orbatum, aut cæcum, posse interdum Ordinis etiam Sacerdotalis functiones aliquas rite obire. Unde ob hosce forsan similesque Canones, nonnulli circa hanc irregularitatem justo rigidiores atque scrupulosiores fuisse videntur.

VII. Et quidem aliquando dubitatum fuisse, an irregularis non esset, qui *maculam* in *oculo* haberet; atque super eo dubio consultum Alexandrum III. intelligitur ex ejusdem responso, quod refertur in *cap.* 2. *tit. De corpore vitiatis*. Simile dubium propositum fuisse Honorio III. colligitur ex *cap.* 1. *De corpore vitiatis*, in quinta compilatione Decretalium per Innocentium Cironium.

VIII. Attentis vero responsis Pontificum ad proposita dubia, facile intelligi poterit, Pontifices non existimasse defectum corporis constituere aliquem irregularem, nisi vel culpa defectum patientis intervenerit; vel defectus hujusmodi sit, ut vel absolute ipsum defectuosum ad obeundas functiones Ordinis reddat incapacem; aut saltem ratione illius periculum notabile irreverentiæ aut scandali subsit.

IX. In *cap.* 1. *tit. De corpore vitiatis*, de Presbytero, qui cum notabili sua culpa partem digiti amiserat, respondet Alexander III. *Quod cum ipse non perdiderit tantum de digito, quin sine scandalo possit solemniter celebrare, satis potes post peractam pœnitentiam cum eo misericorditer agere, & permittere ipsum in suo Ordine ministrare, licet ejus excessus gravis admodum extiterit.*

Manifestum est, Pontificem pro excessu commisso convenientem quidem ante Ordinis executionem a Presbytero peractam voluisse pœnitentiam; sed ea peracta, nullam judicasse habendam rationem defectus digiti; eo quod non perdidisset tantum de digito, quin *sine scandalo* posset *solemniter* celebrare.

X. Et Honorius III. de quodam Monacho, super cujus dexteræ pollicem barra quædam sortito deciderat, atque ungulam avulserat ab eo, respondet Episcopo Engolismensi, „ *quatenus si ad frangendam Eucharistiam sit in pollice ipso potens, & aliud Canonicum non obsistat, propter deformitatem hujusmodi non dimittat, quin eum ad Ordinem promoveat Sacerdotis. Cap. fin. tit. De corpore vitiatis.*

Hinc rursus patet, Pontificem supposuisse omnem irregularitatis rationem esse petendam ex deformitate, quæ Ordinis executionem impediret.

XI. Extat sub nomine Eugenii Papæ Decretalis in *cap.* 2. *tit. De Clerico ægrotante*, & habetur in appendice ad Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. *parte* 26. *cap.* 15. sub hoc titulo; *Eugenius Papa primus Sarensi Episcopo*. Quidquid sit de veritate tituli, ac Auctore Decretalis, in ea interim refertur: *Presbyterum, cujus duos digitos cum medietate palmæ a prædone abscisso, significasti, Missam non permittimus celebrare.* Rationem subjungit: *Quia nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri fieri posse confidimus.*

Non igitur in ipsum simpliciter corporis defectum irregularitatem, sive suspensionem a celebratione Missæ refundit; sed in *deformitatem*; quæ *sine scandalo*, & *debilitatem*, quæ *sine periculo* celebrationem permittere non videntur; unde & addit „ Ipsum autem cæteris officiis Sacerdotalibus fungi minime pro„ hibemus": Cur ita? Quia hæc officia secure sine periculo non obstante debilitate manus, & *sine scandolo* non refragante deformitate, obire poterat.

Quisquis igitur sensus sit Canonum, qui sub nomine Hilarii & Gelasii a Gratiano referuntur, interim ex his aliisque Decretalibus concludunt Canonistæ, juxta modernam disciplinam, vitium sive defectum corporis, qui sine culpa patientis accidit, non inducere irregularitatem quoad Ordines suscipiendos; nisi talis fuerit defectus, ut vel simpliciter impediat executionem Ordinis; aut eam corporis deformitatem annexam habeat, ut functiones Ordinis secure & sine periculo, aut offensione populi peragere non sineret.

XII. Defectus autem corporis post Ordines susceptos superveniens; ex communi Canonistarum sententia, conformiter ad relatas Decretales, non inducit irregularitatem, nisi quoad illos Ordines, & eas functiones, quæ ob defectum illum secure & sine periculo, & sine scandalo peragi nequeunt.

XIII. Quis vero defectus hujusmodi deformitatem inducat, ut sine periculo aut scandalo Ordinis executio permitti nequeat; ut ea ratione aliqua irregularitas vel quoad Ordinem suscipiendum aut susceptum subesse censenda sit, hoc potest ipso facto melius perpendi, quam aliquo statuto exprimi, ait Glossa ad *cap.* 2. *tit. De Clerico ægrotante*, verbo, *Deformitatem*.

Judicare autem & determinare in particulari casu, quæ sit notabilis aut levis deformitas, & an hic & nunc ob talem deformitatem periculum aut scandalum per Ordinis executionem sit timendum, judicio Episcopi determinandum esse, uno consensu concludunt Canonistæ sequuti Glossam in *cap.* 2. *tit. De Corpore vitiatis*; ita ut non sufficiat arbitrium Confessarii vel alterius Prælati inferioris; uti post alios citatos docet Barbosa de potestate Episcopi *part.* 2. *Alleg.* 42. *num.* 60. qui & ibidem addit; „ Respectu Regularium ad eumdem Episcopum id declarare com„ petit, non autem ad Superiores regulares, nisi eisdem expres„ se a Sede Apostolica delegaretur.

XIV. Auctoritatis Episcopalis, quoad hanc determinationem, argumentum suppeditat *Can.* 3. *Dist.* 33. ubi decernitur, quod hi, qui aliquando corporis incommoditatibus in terram elisi fuerunt, tamdiu erunt „ ab officio sui Ordine, & loco suspensi, „ quousque unius anni spatio per *discretionem Episcopi* invenian„ tur ab incursu dæmonum liberati „; Vel ut verior lectio habere videtur, *alieni*.

Non absimile hujus auctoritatis argumentum occurrit in *Can.* 2. *caus.* 7. *q.* 2.

XV. In hac determinatione tempus, locum, & personam, ejusque dotes merito Episcopus attendit.

Neque enim dubium est, quin uno loco defectus aliquis posset esse offensioni, & non alio, ubi hujusmodi defectus, vel est frequentior, aut minus attenditur. Idem dicendum de tempore.

Persona quoque plurimum attendenda. Potest enim contingere, ut defectus corporis in uno impediret debitam executionem Ordinis, & non alio; eo quod is sit aliorum membrorum vigor, ut debilitatem, aut defectum alterius supplere queat.

Exempli gratia, carens oculo sinistro, sive *Canonis*, ut vocant, communiter habetur irregularis, quoad Ordinem Sacerdotii suscipiendum, aut Missæ celebrationem post Ordinem susceptum; „ si quis tamen carens visiva virtute in oculo sinistro, sive *Ca„ nonis*, & tanta polleat virtute in dextro, ut sine deformi fa„ ciei conversione possit legere *Canonem*, non est irregularis", ait post alios Barbosa loco citato *num.* 31.

XVI. Similiter indubitatum est, quod adeo possint eminentes esse in aliquo qualitates, seu quoad mores, seu quoad doctrinam, & zelum, ut defectus corporis, qui alias offensionem populi pareret, ob hasce eminentes qualitates non causaret, aut si quæ forsan offensio timeretur, ea merito ob bona, quæ ex Ordinatione, & promotione hujusmodi defectuosi sperantur, negligi deberet.

XVII. Aliquando super aliquibus defectibus corporis peti hodie dispensationes in Curia Romana praxis quotidiana docet, monetque Pyrrhus Corradus in Praxi Dispensationum *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 19. quod cum conceditur dispensatio super hac irregularitate in Dataria Romana, hæc nunquam inscribatur, seu committatur Vicario, seu Officiali Episcopi, sed semper ipsi Episcopo idque ob textum *cap.* 2. *tit. De Corpore vitiatis*, qui Episcopo auctoritatem cognoscendi, & judicandi de defectu corporis tribuit. *Quod quidem* (*ait Corradus*) *adeo inconcusse observatur, ut cum sacra Pœnitentiaria Apostolica ex facultate sibi tradita, dispensat cum Religiosis professis, corpore vitiatis, nunquam alteri quam Ordinario illius loci, ubi orator professus est, rescribat: dando illi facultatem cum illo dispensandi super corporis vitio, seu defectu, cum illis limitationibus, & clausulis, quibus utitur Cancellaria Apostolica; sed gratis quoad omnia.*

XVIII. Clausula vero præcipua, qua utitur Cancellaria Romana in hac dispensatione, hæc est: *Committatur Ordinario, qui inspecto per* seipsum, *& considerato diligenter dicto defectu, si talis non sit, nec ex eo proveniat tanta deformitas, quæ scandalum generet in populo, aut divinis impedimentum præstet, super quo ejusdem Ordinarii conscientia oneretur; cum eodem oratore, dummodo ad id reperiatur idoneus, vitæque ac morum probitas, & virtutum merita sibi suffragentur, nec aliunde ei obstet impedimentum, dispenset.*

☞ XIX. Claret ex Pyrrho Corrado dispensationis litteras super defectu corporis, semper dirigi ad Episcopum ejus, qui defectum patitur, ut ipse *per seipsum* defectum inspiciat, & de eo judicet, & si, eo inspecto, judicet, non esse talem, ut offensionem notabilem in populo sit pariturus, aut impedimentum in Ordinis exercitio, tunc Auctoritate Apostolica ipse dispenset.

Verum

Verum indubitatum apparet, quod Episcopus, etiam nullo impetrato e Romana Curia Rescripto, judicare possit, utrum defectus corporis talis sit, qui vel scandalum generaret in populo, vel obeundis functionibus sacrorum Ordinum impedimentum præstet.

Scitur enim, non omnem defectum corporis parere irregularitatem, sed eum duntaxat, qui vel executionem Ordinis omnino impedit, vel saltem sine scandalo exequi non patitur.

Dum igitur judicio Ordinarii constiterit, quod defectus corporis talis non sit, non videtur, quo ex capite exigeretur ulterior dispensatio, præsertim cum obtenta dispensatione, nihilominus ipsius Ordinarii judicio deferatur, num defectus sit talis, qui executionem Ordinum impediat, aut scandalum parere posset.

XX. Cum autem hujusmodi dispensatio petitur super defectu *oculi Canonis*, ne ipse patiens legendo Canonem vertat se ad populum, volens oculum dextrum versus Canonem dirigere, additur in formula dispensationis hæc clausula: *Et quoties Missam celebravit, tabellam Canonis in medio altaris tenere debeat.*

CAPUT VI.

De Irregularitate ex crimine.

1 *Ordinandi ex sententia Apostoli debent esse* sine crimine.
2 *A quo tempore debuerint esse* sine crimine?
3 *Post actam pœnitentiam non admittebantur olim ad Ordines.*
4 *Non pœnitentia, sed crimen excludebat Pœnitentes ab Ordinibus.*
5 *Crimen olim etiam ab exercitio Ordinis susceptis excludebat.*
6 *Crimen* occultum *etiam olim irregularitatem inducebat.*
7 *Hæc disciplina necdum sæculo* XI. *totaliter erat abrogata.*
8 *Pontifices sæculo* XI. *eam disciplinam adhuc probarunt.*
9 *Episcopis erat potestas dispensandi, si crimen esset* occultum.
10 *Sæculo* IX. *cœpit invalescere distinctio inter crimen* publicum, *&* occultum, *& quæ ejus occasio?*
11 *Hæc distinctio a Gratiano proposita, & probata.*
12 *Gratianum sequuti Canonistæ eam distinctionem prolarunt.*
13 *Publica crimina ob infamiam hodie inducunt speciem irregularitatis.*
14 *Id intelligitur tam de infamia facti, quam juris.*
15 *Moderna disciplina prolapsos in crimen* occultum *non admittit ad Ordines, nisi post actam pœnitentiam.*
16 *Graviora nonnulla crimina etiam* occulta *irregularitatem inducunt.*
17 *Super irregularitate ex crimine occulto Episcopus dispensare potest.*
18 *Quod hic dicatur* occultum?
19 *An sufficiat, quod factum sit materialiter notum?*
20 *An deductum ad forum contentiosum semper habendum sit pro publico?*
21 *Ecclesiæ mens non est, quod criminosi etiam* occulti *a sacris Ordinibus repelli non possint.*
22 *Synodus Tridentina permisit Episcopis, ut* occulte *criminosos ab Ordinibus repellant.*
23 *Synodus Tridentina correxit Decretales.*
24 *Potest Episcopus etiam criminosum occultum suspendere.*
25 *Interdum ab Episcopo recusante ad Ordinem admittere, datur recursus ad Pontificem.*
26 *Hujusmodi recursus non facile admittendus.*
27 *Improbatur Fagnani sententia, quæ* num. 23. & 24. *relata est.*
28 *Nec arridet Sacræ Congregationis decisio* num. 25. *relata.*

I. APOSTOLUS Tito discipulo suo præscribens, quod per civitates Presbyteros constituere deberet, inter cæteras qualitates in his requisitas reponit: *Si quis sine crimine est*. Et deinde paucis interpositis: *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem*. Ad Tit. cap. 1. vers. 7.

Rursus ad Timotheum scribens: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*. Et infra de Diaconis loquens, ait: *Et hi probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes*. 1. Timoth. cap. 3. vers 2. & 10.

II. Hunc Apostolicum Canonem in Ministrorum electione, & Ordinatione pressius sequuti SS. Patres, irregulares, sive a sacris Ordinibus, eorumque usu exclusos censebant, qui non essent *sine crimine*; sive requirebant *nullum crimen habentes*; id est, qui nullo crimine innocentiam Baptismalem maculassent; quamvis jam per pœnitentiam crimen eluissent.

„ Non eo tantum (inquit S. Hieronymus) quo ordinandus „ est tempore, sine ullo crimine sit, & præteritas maculas „ nova conversatione diluerit; sed ex eo tempore, quo in Chri„ sto renatus est, nulla peccati conscientia mordeatur.

III. Ante Hieronymum disciplinæ hujus testis est Origenes adversus Celsum tamquam indubitatum, & notorium asserens, quod Christiani, lapsos in crimen carnis rursus resipiscentes, haud secus quam redivivos recipiant, tandem post *longiorem* melioris meriti approbationem, quam cum primum ad religionem discendam admitterentur. Attendamus nunc cautionem, qua similes admitterentur. *Ea tamen conditione* (ait) *ut* quoniam lapsi *sunt*, *excludantur* imposterum *ab omnibus Dignitatibus, & Magistratibus Ecclesiasticis*.

„ Hinc illud Carthaginensis IV. *Can.* 64. Ex Pœnitentibus quamtumvis sit *bonus*, Clericus non ordinetur.

IV. Circa idem tempus scripsit Siricius Papa *Epist.* 1. *cap.* 14. *Illud quoque nos par fuit providere, ut sicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem, nulli unquam Laico liceat honorem Clericatus adipisci*: qui quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati; nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum.

Hæc non tantum ostendunt, Pœnitentes ab Ordinibus fuisse exclusos, sed insuper, quod non ipsa pœnitentia, at ipsum *crimen*, ob quod pœnitentia agebatur, ipsis ad Ordines aditum præcluserit: quod etiam advertens Morinus dicere non dubitavit: „ Criminum reos, vel pœnitentiam agentes ad Ordinibus „ Ecclesiasticis prohiberi, apud Veteres æquipollebant (*a*).

V. Nec tantum quoad Ordinum susceptionem, gravium criminum rei olim habebantur irregulares, ita ut nec per pœnitentiam, & reconciliationem irregularitas tolleretur; sed etiam irregulares erant quoad Ordinum jam susceptorum usum; in tantum, ut qui, Ordine suscepto, in crimen esset prolapsus, in perpetuum ab Ordinis suscepti usu exclusus haberetur.

Hanc disciplinam multis adstruxi, & late exposui in Dissertationes De Canonicorum Instituto *part.* 2. *cap.* 2. atque in primis §. 2. eam pluribus pristinis Canonibus, & Patrum testimoniis præsertim S. Cypriani, & Basilii adstruxi. Deinde §. 3. eam a S. Gregorio multis locis expressam, & inculcatam fuisse; ac signanter *l.* 3. *Ep.* 26. scribente Januario Episcopo Calaritano: ubi una testatur, hanc irregularitatem sacris Canonibus jam pridem fuisse firmatam: „ Pervenit etiam ad nos (ait) quosdam „ de sacris Ordinibus lapsos, vel post *pœnitentiam*, vel ante, ad „ Officii sui ministerium revocari, quod omnino prohibemus, *&* „ *in hac re Sacratissimi Canones contradicunt*. Qui igitur post ac„ ceptum sacrum Ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sa„ cro Ordine ita careat, *ut ad ministerium Ulterius non accedat*.

Verba Gregorii retulit Gratianus *Dist.* 50. *Can.* 9. ibid. *Can.* 10. *&* 11. alia ejusdem Pontificis verba in eam rem subiiciens.

Eodem loco eamdem disciplinam a S. Martino Papa in Epistola ad S. Amandum Episcopum Trajectensem fortiter inculcatam demonstravi: in qua præ cæteris hæc notanda: „ Nam qui „ semel post suam Ordinationem in lapsum ceciderit; *deinceps* „ *jam depositus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipi*„ *sci*: sed sufficiat lamentationibus, & fletibus assiduis *quousque* „ *advixerit in eadem pœnitentia perdurare*, ut commissum deli„ ctum divina gratia extinguere valeat.

VI. Hanc porro irregularitatem non tantum *publice*, sed & *occulte* in crimen, præsertim carnis prolapsos incurrisse neque distinctionem inter *publica*, & *occulta* crimina pristinis Patrum sæculis notam fuisse, observatum fuit.

VII. Immo nec sæculo XI. eam ubique adhuc receptam fuisse probavimus §. 7. ex B. Petro Damiani in opusculo, quod *Gomorrhianum* intitulavit, ubi multis agit adversus illos Ecclesiarum Rectores, qui prolapsos in *occultissimam* pollutionis crimen *post actam pœnitentiam* ad Ordines promoveri; aut in susceptis mini rare posse asserebant. *Ut nobis videtur* (*ait cap.* 3.) *valde præposterum est ut consuetudinaliter hac perulenta contagione fœdati, vel ad Ordinem provehi, vel in gradu persistere audeant jam promoti. Quia & rationi contrarium, & Canonicis Patrum Sanctionibus probatur adversum*. Deinde adductis nonnullis Veterum ac signanter S. Gregorii testimonii, concludit: *Patet profecto, quia quem dignum morte crimen abjecerat, quælibet religiosa vita subsequens ad suscipiendum Ecclesiasticum gradus Ordinem non reformat: nec valet ad obtinendum honoris culmen assurgere, qui in mortalis culpæ barathrum non ambigitur cecidisse*.

Post hæc *cap.* 4. conclusionem suam multis adstruit argumentis, ac dein *cap.* 5. probat, quod *in reprobum sensum lapsi sint, qui post hoc vitium* (pollutionis) *habere sacrum Ordinem concupiscunt*.

VIII. Opusculum suum obtulit Petrus Damiani Leoni IX. Papæ; eumque enixe rogavit, ut adscitis spiritualibus ac prudentibus viris opusculum dignetur examinare, ipsique super his Capitulis ita respondere, ut omnem de nostro pectore (ait) dubietatis scrupulum tollat.

Pontifex vero ita respondit, ut satis appareat, nondum eo tempore distinctionem inter peccata publica & occulta fuisse generaliter receptam, aut a Pontifice probatam, uti ex ipso contextu responsi videri potest, quem in citato §. retuli: una cum responso Urbani II. in quo hæc scribit: „ De Presbyteris, Dia„ conis, & Subdiaconis, qui post acceptum Ordinem in aliquod „ crimen lapsi fuerunt, *sive palam*, *sive clam* constat quidem „ per Canonum sensum ab Ecclesiasticis eos officiis inhiberi: „ Tuæ tamen prudentiæ, discretionique committimus, utrum „ eorum aliqui, qui tamen infamiæ nota non fuerint aspersi, „ necessitate Ecclesiæ urgente, & ipsorum sancta conversatione „ promerente, in suis gradibus recuperari debeant. Hoc autem „ secundum indulgentiam dico, non secundum imperium.

Hic manifeste supponit Pontifex, juxta Canonum sensum, lapsos in crimen ab omni Ordinum usu in perpetuum, etiam post actam pœnitentiam esse exclusos, sive *palam*, sive *clam* crimen commissum foret; eamque disciplinam necdum tunc fuisse abrogatam.

IX. Ex hoc interim responso videmus, quod dispensandi facultas Episcopis attribueretur, ut necessitate Ecclesiæ urgente, & sancta quorumdam conversatione promerente, lapsi in crimen functionibus Ordinis restituerentur; modo nulla infamia essent aspersi; id est, si crimen esset *occultum*.

X. Et sane a sæculo nono circiter quædam inter crimina *occulta & publica* distinctio adhiberi cœpit; idque occasione trium Epistolarum, quas Pseudo Isidorus Calixto I. Sancto Gregorio ad Secundinum, & S. Isidoro ad Massanum supposuit: quemadmodum late ostendi in citata Dissertatione §. 4. *&* 6.

Cum enim in antiquis Canonibus, & Patribus legeretur, pro-

(a) Legatur hac de re Morinus *lib.* 5. *De Sacr. Pœn. c.* 28.

prolapsos in crimen ab Ordinum usu in perpetuum esse seclusos; in his vero Epistolis (quarum fictio seu suppositio nondum detecta erat) diceretur; lapsos *post actam pœnitentiam* restitui suis functionibus posse, ut hæc conciliarentur; adhibita fuit hæc distinctio, ut lapsi quidem publice seu *palam* in crimen perpetuo exclusi censerentur; at lapsi *occulte sive clam* post peractam condignam pœnitentiam, & obtentam a Sacerdote criminis remissionem, ad Ordinum suorum functiones redire possent.

XI. Gratianus alios Canonum Collectores sequutus varios Canones, & Patrum sententias, quæ lapsos indistincte a functionibus Ordinum excludebant, retulit, una referens quoque fictitias illas Epistolas; quas more suo ad concordiam revocare volens hanc distinctionem assumpsit, eamque his verbis expressit; *Possunt sic distingui præmissæ auctoritates. Quorum enim crimina* manifesta *sunt, ante vel post Ordinationem, a sacris Ordinibus dejiciendi sunt: quorum autem peccata* occulta *sunt, & satisfactione secreta secundum Sacerdotis edictum purgata, in propriis Ordinibus remanere possunt*. Dist. 50. post Can. 23.

XII. Præeunte autem Gratiano, hæc distinctio passim a Canonistis recepta & tradita fuit; atque ita sensim in Ecclesiæ quodammodo disciplinam transiit.

Itaque juxta modernam disciplinam, crimina *publica* sive manifesta, pristinæ irregularitati obnoxia manent; ut qui ante vel post Ordinationem ea commiserint, a sanctis Ordinibus dejiciendi sint; hoc est, a functionibus Ordinum suspendendi; neque ad Ordines suscipiendos admittendi: Rationem, ineunte XII. sæculo, dedit S. Ivo; qui etiam probans dictam distinctionem, atque conformiter ad illam censens, Clericum lapsum posse restitui; addit hanc cautionem: „ Si tamen *publicam* non egerit „ pœnitentiam. Talibus enim ideo Clericatus denegatur, quia „ ab insidiatoribus divinis Sacramentis pro hujusmodi derogatur „ & simplicium animus aut scandalizatur, aut infirmatur.

XIII. Ipsa ergo publica, & manifesta crimina ipsum criminosum irregularem faciunt, eo quod sine scandalo, multorumque offensione, ob *infamiam* ex crimine contractam sacris ministrare nequeat.

Unde tametsi juxta modernam disciplinam, non nisi quædam speciatim in jure expressa crimina proprie irregularitatem inducant; tamen *publica* ac *manifesta* crimina ratione infamiæ, qua ipsum reum aspergunt, speciem irregularitatis causant, juxta *cap. 87. De Regulis Juris in 6.* „ Infamibus portæ non pateant „ Dignitatum.

XIV. Hanc regulam non tantum de infamia juris, sed etiam *facti* intelligendam esse notant Canonistæ, sequuti Glossam ad dictam Regulam, Verbo, *Dignitatum*, ubi eam de utraque infamia interpretatur: *Cum dignitationis participare non debeant infames* quacumque *infamia*; citansque antiquiorem Glossam marginalem addit: *Et ut dicit, non solum impedit præfici: sed etiam facit removeri a Dignitatibus habitis.*

Et in *cap. fin. tit. De Testibus*, dicitur, quod „ accusati de „ crimine, nisi prius se probaverint innocentes, a susceptione „ Ordinum repellantur „. Quod non est, nisi qui a pendente accusatione sunt infames infamia facti, inquit Avila *De Censuris, part. 7. Disp. 4. dub. 5.*

XV. Ulterius quoad prolapsos in crimen *occultum*, tametsi ex moderna disciplina, proprie non sint irregulares, tamen nec hodierna disciplina eos ad Ordines admitti, aut Ordinibus restitui permittit, nisi *post actam* tanto crimine *dignam pœnitentiam*; sive postquam per pœnitentiam crimen eluerint; quemadmodum pluribus ostendi in allegata Dissert. §. 8. ubi dein §. 9. probavi, non uno titulo crimina a Sacerdotibus commissa esse graviora, & acerbiore pœnitentia eluenda, quam eadem a laicis perpetrata: ac deinde subsequenti §. 10. prolapsorum Sacerdotum quantumvis *occulte*, restitutionem, etiam juxta hodiernam disciplinam, debere esse *tardam*; eo quod ipsorum conversio soleat esse tarda.

XVI. In præcitato responso Urbani II. verbis allegatis subnectitur; *Si quem vero, quod absit, ait post acceptum officium contigerit, peremptorio quolibet eorum, quæ in lege morte mulctantur, sive palam, sive* clam, *occupatum crimine inveniri, eos maxime, qui adhuc mundo vivunt, ab omni eos Altaris ministerio sequestramus.*

Licet ergo Urbanus permitteret *secundum indulgentiam* nonnullos in crimen *clam* prolapsos, necessitate Ecclesiæ urgente, & ipsorum sancta conversatione promerente, Sacris Ordinibus restitui; id tamen in gravioribus quibusdam criminibus non admittendum declarat; quod modernæ disciplinæ non parum conforme est.

Tametsi enim moderna disciplina permittat nonnullos in crimen *occultum* prolapsos post actam pœnitentiam, & absolutionem obtentam ad Ordines ascendere, aut Ordinum functionibus restitui; nonnulla tamen crimina sunt, quæ quamtumvis *clam, & occulte* sint commissa, irregularitatem nihilominus inducunt; ipsosque criminum reos constituunt irregulares etiam post peractam pœnitentiam, & obtentam a Sacerdote absolutionem.

XVII. Hoc evidenter supponit Synodus Tridentina, *Sess. 24. cap. 6.* ubi declarat, quod *liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex* delicto occulto *provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare.*

XVIII. Quod dicatur delictum *occultum*, ut super irregularitate ex illo proveniente Episcopus dispensare queat, aliquando dubitatum fuit, nec eadem est Doctorum opinio: uti videre est apud Barbosam *De Officio Episcopi parte 2. Allegat. 39. n. 21.* Verius apparet, quod *occultum* hic dicatur, quod *probari* non potest, sive quod plane latet; nec periculum est, ne id facile in publicum prodeat: atque ita post alios resolvit Garzias *De Beneficiis part. 7. c. 11. n. 46.* asseritque *n. 47.* id sæpius a S. Congregatione resolutum, atque signanter responsum esse. *Absolutus vel dispensatus a proprio Episcopo in materia delicti perpetrati coram duobus vel tribus testibus, quod tamen* non fuit notorium, *non est tutus in conscientia; quia Concilium utitur termino* occulti, *quod proprie loquendo dicitur, quod probari non potest*, cap. Vestra tit. De Cohabitat. Clericor. & Mulierum; *at per duos testes probari potest, & verba Concilii intelligi debent secundum proprietatem.*

☞ Eamdem opinionem sequitur, & adstruere nititur Fagnanus *ad cap. Vestra, tit. de Cohabit. Cleric. & mulierum*, sed eum ex professo refutare conatur Du-Casse in Praxi sua Jurisdictionali *l. 1. c. 10. §. 2.* sustinens, crimen etiam posse esse *occultum*, licet commissum in præsentia duorum vel trium testium, quorum testimonio in judicio probari posset; modo non sit *publicum, & notorium*; asseritque eam esse opinionem communem, quam in eo præcipue fundat, quod Concilii Tridentini intentio fuerit, restringere auctoritatem dispensandi ad crimina *occulta*: quo indecens; & scandalosum crederet, ut Sacerdos, qui *publice & notorie* in grave crimen esset prolapsus, permitteretur sacris ministrare: quod scandalum non æque timendum est, dum crimen est *occultum*, tametsi duobus, aut tribus notum esset; qui de eo in judicio depromere possent.

Fatetur quidem dictus Auctor, esse quasdam sacræ Congregationis declarationes Fagnani opinioni faventes; sed notat, has declarationes in Gallia vim legis non habere, nec ejus esse ponderis, ut in praxi se illis Episcopi conformare debeant.

Quod de non receptis his Cardinalium declarationibus in Regno Galliæ notavit hic Auctor, id & de Belgio dici potest: uti enim non semel ex Zypæo, *Consultatione 1. de Elect. n. 6.* notavimus, Concilium Tridentinum in Belgio fuit receptum sine respectu ad has declarationes, præsertim quæ ipsam auctoritatem Ordinariorum magis restringere videntur, quam textus Concilii Tridentini exposcit.

Et sane re penitus ponderata, verisimilior apparet opinio, quam contra Fagnanum propugnat Du-Casse, præsertim quod Episcopis non sit neganda dispensandi auctoritas, nisi plene probetur eam ipsis esse ademptam. ☜

XIX. Si factum, ex quo orta est irregularitas *materialiter* quidem notum sit, sed *occultum formaliter*, sive in quantum est delictum, tunc Episcopum vi hujus Decreti posse dispensari, communi consensu tradunt Doctores apud Barbosam in Collectaneis ad citatum *cap. 6.* Concilii Tridentini *n. 30. & n. 33.* exemplificat *in irregularitate proveniente ab excommunicato celebrante, quando excommunicatio est occulta, licet celebratio sit* manifesta. Plura exempla refert *De Officio Episcopi parte 2. Alleg. num. 37.* & sequentibus.

XX. Si delictum fuerit deductum ad forum contentiosum, sed hactenus probari non potuit, atque eatenus adhuc maneat *occultum*; si tamen judicium nondum sit absolutum, neque sententia absolutoria pronuntiata, non poterit Episcopus in vim hujus Decreti super irregularitate ex simili delicto proveniente dispensare, ob clausulam in Decreto additam; *exceptis aliis deductis ad forum contentiosum*; & ita a Sacra Congregatione responsum esse testatur Garzias loco citato *num. 47.*

At vero si judicium sit finitum, & sententia absolutoria defectu probationis sequuta, Episcopum posse dispensare, ibidem tradit Garzias *n. 48.* quia manet occultum; & quia non fuit deductum ad forum contentiosum *cum effectu*, ex quo non fuit probatum. Quare illud esset, si judicium quidem sit absolutum, sed reus per sententiam punitus, quia revera, & cum effectu fuit *deductum* ad forum contentiosum; uti recte notat Garzias *n. 49.* Excepit Synodus irregularitate provenientem ex *homicidio voluntario*: de qua exceptione tractabimus capite sequenti.

Præcipua hodie ac frequentius occurrentia delicta, quibus irregularitas annexa est, sunt Simonia, homicidium, & hæresis. De irregularitate ex priore resultante agetur sub titulo *De Simonia circa Beneficia*, de secunda *parte 3.* aliquid dicetur; de tertia vero specie; *capite sequenti*.

XXI. Interim observandum, quod licet Ecclesia juxta modernam disciplinam, non omnibus criminibus, præsertim *occultis*, irregularitatem annectat, nequaquam tamen Ecclesiæ mentem esse, Episcopos debere criminosos, licet *occultos*, hoc est, quos ut tales probare judicialiter non possunt, ad Sacros Ordines admittere: quod ipsa Synodus Tridentina sat clare expressit.

XXII. *Sessione 14. de Reformatione*, in prœmio docet: *Cum proprie Episcoporum munus sit, subditorum omnium vitia redarguere: hoc illis præcipue cavendum erit, ne Clerici præsertim ad animarum curam constituti, criminosi sint, neve inhonestam vitam, ipsis conniventibus, ducant. Nam si eos pravis, & corruptis moribus esse permittant, inquit Synodus, quo pacto laicos de ipsorum vitiis redarguent, qui uno ab eis sermone convinci possent, quod Clericos ipsis patiantur esse deteriores? Qua etiam libertate laicos corripere poterunt Sacerdotes; cum tacite sibi ipsi respondeant, eadem se admisisse, quæ corripiunt?*

Ut autem Episcopi id facilius exequantur, declarat Synodus *cap. 1.* „ Cum honestius, ac tutius sit subjecto, debitam Præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, „ quam cum Præpositorum scandolo, graduum altiorum appetere „ dignitatem, ei, cui ascensus ad sacros Ordines a suo Præla„ to, ex quacumque causa etiam, ob occultum crimen quomodo„ libet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus: aut qui a „ suis Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fue„ rit suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa „ licentia de se promoveri faciendo; aut priores Ordines, gra„ dus, & dignitates, sive honores restitutio suffragetur.

XXIII. Vigore hujus Decreti, est Episcopo attributa auctoritas prohibendi suis subditis ascensum ad sacros Ordines quomodolibet; extrajudicialiter ex quacumque causa, etiam ob *occultum* crimen. *Unde ex sententia sacræ Congregationis corrigitur dispositio* cap. Tenore tit. De Temporib. Ordinat. in ea parte, in qua

decer-

decernitur, *criminosum* occultum *tantummodo commonendum*, *sed non prohibendum ascendere ad superiorem Ordinem*. Ita Fagnanus ad citatum Capitulum *nu.* 12. qui deinde *nu.* 16. refert *cap. Ad aures, tit. eod. Quod permittit Superioribus Regularibus prohibere subditos* jam promotos, *ne ascendant ad altiores gradus, ex sententia S. Congregationis fuisse ampliatum a Concilio ad Clericos sæculares*.

XXIV. Notat quoque Fagnanus ad dictum *cap. Ad aures nu.* 7. *In dicto cap.* 1. *Seff.* 14. *fuisse concessam Episcopis auctoritatem etiam suspendendi criminosos occultos ab Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus: nam etsi verba illa*, **Ex** *quacumque causa, etiam ob occultum crimen, &c., non sint apposita, nisi in priori parte dicti cap.* 1. *ubi agitur de interdictione; tamen censeri debent repetita etiam in sequenti, ubi agitur de suspensione*.

XXV. Ne autem Episcopi aliique Prælati hæc auctoritate abutantur, atque sine justa causa pro suo arbitrio, prætextu *oculti* criminis a Sacris Ordinibus impediant, aut suspendant, *Sacra Congregatio re ad Gregorium XIII. delata edidit decisionem, quæ postea perpetuo obtinuit in Dataria, videlicet: Quotiescumque Ordinarius recusaverit quemquam ordinare, committendum esse Metropolitano, vel viciniori Episcopo, ut ab eodem Ordinario prius exquirat, cur recusaverit; quo causam legitimam non allegante liceat illi eumdem recusatum ordinare*. Hæc Fagnanus ibid. *num.* 22.

XXVI. Verum Synodus Tridentina sufficienter insinuat, hujusmodi recursum non facile esse admittendum, nec Ordinarium facile in similibus turbandum; quandoquidem ad faciliorem sui Decreti executionem expresse addat: *Nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo; aut ad priores Ordines, gradus & dignitates, sive honores restitutio suffragetur*.

Accedit ipsius Decreti ratio in principio expressa: „ Cum honestius ac tutius sit subjecto, debitam Præpositis obedientiam „ impendendo in inferiori ministerio deservire, quam cum Præ„ positorum scandalo graduum altiorum appetere dignitatem.

☞ XXVII. Quæ *num*. 23. 24. & 25. ex Fagnano relata sunt, ea historice duntaxat exposuimus non ea mente ut approbentur. Ac primo quidem quod retulit Fagnanus *num.* 23. & 24. scilicet per sacram Congregationem Cardinalium declaratum fuisse, Episcopum posse in vim Decreti Concilii Tridentini, *Seff.* 14. *cap.* 1. *de Reformat.* suspendere Clericum ab Ordinibus susceptis, aut dignitatibus adeptis, eorumve functionibus, ob crimen *occultum* soli Prælato notum, idque etiam *extrajudicialiter*; nec Decreto Concilii, nec sanctis Canonibus conforme est.

In primis evidens est, ex contextu *cap.* 1. *Sess.* 14. *Concilii Tridentini*, quod Concilium non intenderit determinare, qua forma esse procedendum in suspensione ab Ordinibus *susceptis*, aut ab Ordinum susceptorum functionibus, vel muniis Beneficio, aut Dignitati annexis: sed duntaxat declarare, quod dum alicui „ *ascensus ad sacros Ordines a suo Prælato fuit interdi*„ *ctus*, aut a suis Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus „ Ecclesiasticis fuit suspensus, nulla contra ipsius Prælati vo„ luntatem concessa licentia de se promoveri faciendo; aut ad „ priores Ordines, gradus, & dignitates, sive honores, resti„ tutio suffragetur ". Supponitur hac in causa Prælatus juxta Canones processisse.

Cum itaque admissio ad sacros Ordines frequenter sit gratiosa, sive dependeat a mero beneplacito ipsius Prælati, non mirum, quod Concilium in priori parte dicat, dispositionem sui Decreti etiam habere locum, dum ascensus ad sacros Ordines, *quacumque ex causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter* alicui interdictus fuit, nimirum eo casu, quo admissio ad sacros Ordines a solo beneplacito Prælati dependet.

In secunda vero parte, ubi Concilium loquitur de suspensione ab Ordinibus *susceptis*, aut dignitatibus adeptis, vel earum functionibus, ex professo videtur Concilium omisisse prædictas clausolas, *etiam ob occultum crimen*, *quomodolibet etiam extrajudicialiter*: eo quod suspendere aliquem ab Ordinibus jam susceptis, aut dignitatibus adeptis, vel functionibus hisce annexis, requirat Ordinem judiciarium, non secus atque omnis alia censura, & consequenter ferri non potest ob crimen *mere occultum*; utpote quod in judicio probari non potest.

XXVIII. Secundo, nec approbari debet sacræ Congregationis decisio: quam ex Fagnano *num.* 25. retulimus: non diffitemur in Curia Romana stylum invaluisse, quod si Episcopus aliquem ordinare recusaverit, hic possit querelam de hac recusatione ad Pontificem instituere; quodque ex stylo Curiæ Romanæ committantur Metropolitano, vel viciniori Episcopo, ut ab eodem Ordinario exquirat rationem recusationis, quo causam legitimam non allegante, liceat Metropolitano, aut viciniori Episcopo eumdem recusatum ordinare.

Verum an hæc sacræ Congregationis resolutio, & ei innixa Curiæ Romanæ praxis textui, & menti Synodi Tridentinæ sat sit conformis, non sine fundamento ambigi potest.

Ac in primis certum est, quod tempore Synodi Tridentinæ a nullo nisi a Romano Pontifice, & in Curia Romana dari possit *licentia de se promoveri faciendo contra ipsius Prælati voluntatem*.

Igitur cum Synodus simpliciter, & indefinite decreverit, ut *nulla licentia* contra ipsius Prælati voluntatem de se promoveri faciendo suffragetur, dubitari merito potest, num Synodus hanc licentiam in Curia Romana obtentam, aut obtinendam excludere non voluerit, sive non suffragari.

Adhæc experientia docet, quod vigilantiores Episcopi frequentius per illas licentias *de se promoveri faciendo*, & recursus ad Datariam Romanam, non raro vexentur, & quodammodo cogantur admittere ad Ordines sacros, quos indignos probe noverunt, eo quod defectus non sint quidem adeo notorii, ut probari in judicio possint, vel adeo enormes, ut impedimentum canonicum pariant, sed tamen sat graves, ut ob hos merito a sacris Ordinibus repellantur.

Unde optandum esset, ut Curia Romana similes recursus non admitteret; neque similes licentias expediret; potiusque Episcoporum conscientiæ Ordinationem suorum subditorum consideret, prout Synodus Tridentina optasse videtur: notanter cum certum sit, melioribus sæculis hujusmodi recursus fuisse ignotos.

CAPUT VII.

De Irregularitate ex homicidio.

1 *Homicidium reputatur enormissimum crimen*.
2 *Homicidium semper induxit irregularitatem*.
3 *Notissima fuit hæc irregularitas*.
4 *Etiam ex homicidio ex quadam quasi necessitate commisso*.
5 *Ob defensionem vitæ etiam perpetrato*.
6 *Ex Pœnitentiali Romano Presbyter occidens in defensionem vitæ irregularis efficitur*.
7 *Cœpit disciplina circa hanc irregularitatem paulatim relaxari; sed quando, incertum est*.
8 *Clemens V. excepit homicidium ob necessariam vitæ defensionem*.
9 *Ex decisione illa Clementis non conficitur, tale homicidium esse omnino licitum*.
10 *Decisio Clementis non comprehendit homicidium ob defensionem honoris, aut bonorum temporalium*.
11 *Neque commissum in defensionem liberorum, aut parentum*.
12 *Quid de homicidio in defensionem patriæ?*
13 *Omne Homicidium causat irregularitatem, nisi expresse excipiatur*.
14 *Homicidium inducit irregularitatem modo sit voluntarium, saltem* indirecte, *& quandonam sit tale?*
15 *Ut de hac voluntarietate statuatur, expendendum, num actio ob homicidium fuisset omittenda*.
16 *Ostenditur exemplo Clerici Venatoris, & Chirurgi*.
17 *Hæc regula stabilitur auctoritate Bonifacii VIII.*
18 *Ex hoc principio plures casus resolvi possunt*.
19 *Quomodo homicidium actioni connexum esse debeat, ut actio ideo esset omittenda, generaliter determinari nequit*.
20 *Non requiritur, ut homicidium sit natum sæpius sequi, quam non sequi*.
21 *Non sufficit etiam quod natum sit frequentius sequi*.
22 *In dubio an homicidium fuerit voluntarium; debet se gerere pro irregulari*.
23 *Fundamentum hujus regulæ, & quomodo hoc fundamentum plures non sat attendant?*
24 *Decreta Synodi Tridentinæ de hac irregularitate*.
25 *Quod dicatur homicidium* voluntarium *ad mentem Synodi?*
26 *Synodus optat, ut cum homicida voluntario non dispensetur, nec Episcopus dispensare potest*.
27 *Pontifex in homicidio voluntario ad obtinenda Beneficia, aut Ordines difficulter dispensat*.
28 *Quomodo expediatur dispensatio quoad Beneficia jam obtenta, aut Ordines susceptos?*
29 *Modernæ dispensationis Stylus videtur primitus respexisse homicidium* involuntarium.
30 *Quomodo hodie expediatur dispensatio super homicidio casuali, & perpetrato in defensionem vitæ?*
31 *Episcopus potest dispensare in homicidio* non voluntario, *& occulto, & quod sit* non voluntarium?
31 *Quid Concilium Tridentinum, quid Galli sentiant de eo, qui ab irregularitate hæreseos dispensare debet?*

I. INTER gravissima crimina reputatum fuisse homicidium sat constat, & quidem e tribus illis fuisse, ob quæ in aliquibus Ecclesiis, etiam in fine vitæ absolutio negata fuerit, scitur. Juxta S. Basilium *Epist. Can.* 3. *ad Amphil. Can.* 56. *Qui sua sponte interfecit, & postea pœnitentia ductus est*, 20. *annis Sacramento non communicabit. Viginti autem anni* (*ait*) *sic in eo dispensabuntur. Debet quatuor annis deflere stans extra fores Oratorii, & fideles ingredientes rogans, ut pro eo precentur, suam iniquitatem pronuntians. Post quatuor autem annos inter auditores recipietur, & quinque annis cum ipsis egredietur septem autem annis cum iis qui in substratione orant, egredietur. In quatuor annis solum stabit cum fidelibus, sed non erit oblationis particeps. Iis autem expletis, erit Sacramentorum particeps*.

Et *Can.* 57. " Qui non voluntarie interfecit, undecim annis „ Sacramentis non communicabit. Undecim autem anni sic in „ eo dispensabuntur. Duos quidem annos deflebit, tres autem „ annos (*a*) inter auditores perseverabit, in quatuor substratus, „ & anno solum consistet, & deinceps ad Sacramenta admittetur.

II. Cum itaque homicidii crimen adeo enorme, tantique temporis pœnitentia eludendum jam pridem visum fuerit, etiam laicis, quis miretur, si ob hoc crimen laici a sacris Ordinibus excluli, & Clericis ab eorum executione suspensi, immo & depositi fuerint. Idque ad normam præcepti divini olim populo Judaico insinuati, *Exodi c.* 21. *Si quis per industriam occiderit proximum*

(a) In textu Græco editionis 1730. legitur, Τρία δὲ ἔτη, melius quam in editionibus vetustis, in quo legitur: Τρία μὲν ἔτη; id est, *tres quidem annos*.

ximam ſuum ; & per inſidias ab altari meo evelles eum ; quæ referuntur, & quaſi canonizantur in *cap.* 1. *tit. De Homicidio.*

Quin & *Can.* 55. Sancti Baſilii decernitur : „ Qui ſe latroni„ bus adverſos objiciunt , ſi ſint quidem extra Eccleſiam , ab „ omni communione arceantur : Si ſint autem Clerici , a gradu „ deponuntur .

III. Adeo nota atque vulgata fuit irregularitas ex hoc crimine reſultans , ut cuidam Epiſcopo ſcribere non dubitet Joannes VIII. apud Gratianum *Diſt.* 50. *Can.* 4. *Miror minus doctam ſcientiam tuam Sacerdotem putare poſt perpetratum homicidium poſſe in Sacerdotio miniſtrare immo (quod eſt ineptius) nobis ſuadare velle , ut ipſi tali præſumptioni præberemus aſſenſum . Quis enim tam demens , tamque perverſi ſenſus , tale quid æſtimaret , vel poſt quantamcumque pœnitentiam concedendum , cum omnino ſit Canonicæ diſciplinæ contrarium ? Debet ergo Sacerdotio privatus , lacrymarum fonte flagitium tam immane diluere , ut talibus ſaltem remediis curatus , ſalutis poſſit invenire ſuffragium .*

IX. Nec tantum homicidium per inſidias , & induſtriam ſeu animo plane deliberato , ac voluntario , doloque malo perpetratum hanc irregularitatem jam pridem induxit ; ſed & illud quod ex quadam quaſi neceſſitate , & involuntarietate perpetratum erat.

Jam enim vidimus , quod juxta Canones a S. Baſilio editos , Clericus , qui ſe latroni objiciens , ſive ſe defendendo occidit , a gradu deponatur .

V. Et ex Nicolao I. apud Gratianum *Diſt.* 50. *Can.* 6. *De his Clericis , pro quibus conſuluiſti , ſcilicet qui ſe defendendo , paganum occiderunt , ſi poſtea per pœnitentiam emendati poſſint ad gradum priſtinum redire , aut ad altiorem conſcendere ; ſcito nos nullam occaſionem dare , nec ullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet modo occidendi . Verum ſi contigerit , ut Clericus Sacerdotalis Ordinis ſaltem paganum occiderit , multum ſibi conſulit , ſi ab officio Sacerdotali receſſerit : ſatiuſque eſt illi in hac vita Domino ſub inferiori habitu irreprehenſibiliter famulari , quam alta indebite appetendo , damnabiliter in profundum demergi .*

Ad hunc Canonem reflectens Joannes Dartis Sacr. Canonum in Academia Pariſienſi Profeſſor in commentario ad diſtinctionem quinquageſimam Decreti Gratiani , ait : „ Clericus homicida non „ reſtituebatur , ne quidem ſi ſe defendendo , Paganum occidiſſet.

Conſultus quoque ſæculo undecimo exeunte Hildebertus Epiſcopus Metenſis a Sancto Ivone Carnutenſi , de Sacerdote , qui aliquem pro vitæ ſuæ defenſione occiderat ; an Sacerdotio in poſterum fungi permittendus eſſet , reſpondit Hildebertus *Epiſt.* 6. „ Non videtur Sacerdotem reum ſanguinis oportere deinceps mi„ niſtrare , quamvis *tuendæ ſalutis neceſſitate* homicidium incur„ rerit „ . Concluditque , quod ſi ſimilis caſus in ſua Diœceſi contigiſſet , ipſe *reum ad Apoſtolicam miſiſſet audientiam .*

VI. Ex Pœnitentiali Romano legitur in *cap.* 2. *tit. De Homicidio : Si ſine odii meditatione , te tuaque liberando , hujuſmodi diaboli membra (furem aut latronem) interfeciſti (ſecundum indulgentiam dico , propter imaginem Dei) ſi aliquid jejunare volueris , bonum eſt tibi , & eleemoſynam fac largiter . Si Presbyter eam fecerit , non deponatur : tamen , quamdiu vivit , pœnitentiam agat .*

VII. Quantumvis hic non deponatur Presbyter , qui ob vitæ ſuæ defenſionem alium occidit ; quia tamen vita ſua durante pœnitentiam agere tenetur , apparet quod ad executione Ordinis Sacerdotalis tota ſua vita , tamquam pœnitens abſtinere debuerit , atque ita juxta priſtinam diſciplinam ex tali homicidio irregularitatem incurrerit ; quamvis ſatis quoque conſtet , aliquid *ſecundum indulgentiam* jam cœpiſſe circa hanc diſciplinam relaxari.

Quando autem hæc relaxatio cœperit certo ſtatui nequit : quia ut recte monet Ludovicus Thomaſſinus *De diſciplina Eccleſiæ part.* 4. *lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 10. hujuſmodi libri pœnitentiales quotidie novas recipiunt pro temporum varietate , & diſciplinæ mutatione additiones ; adeoque certo ſciri nequit , quo tempore hic articulus Pœnitentiali Romano fuerit inſertus .

VIII. Deinde ſubjungit Thomaſſinus : Itaque dici poteſt , Papam Clementem V. fuiſſe primum , qui claris terminis decidit , hujuſmodi occiſorem non eſſe irregularem , in *Clem. Unica De Homicidio* : *Nullam (ait) ex hoc irregularitatem incurrit , qui mortem aliter vitare non valens , ſuum occidit , vel mutilat invaſorem .*

IX. Quidquid ſit , hoc ſat conſtat , ex hac declaratione , ſeu Conſtitutione Clementis V. nullum præjudicium generari opinioni Theologorum , contendentium , licitum non eſſe privata auctoritate occidere vitæ invaſorem , juſta illud Auguſtini *lib.* 1. *De Civitate Dei cap.* 21. *His exceptis , quos vel lex juſta generaliter , vel ipſe fons juſtitiæ Deus ſpecialiter occidi jubet , quiſquis hominem , vel ſeipſum , vel quemlibet occiderit , homicidii crimine innectitur* “ . Et *Epiſt.* 47. De occidendis hominibus , *ne ab eis quiſque occidatur , non mihi placet conſilium ; niſi forte ſit miles , aut publica functione teneatur , ut non pro ſe hoc faciat , ſed pro aliis , vel pro civitate ubi etiam ipſe eſt accepta legitima poteſtate , ſi ejus congruit perſonæ .*

X. Id quoque expeditum eſt , hanc Clementis deciſionem ultra caſum expreſſum minime extendendum ; ideoque homicidium non pro defenſione vitæ , ſed famæ , honoris , aut rerum temporalium hac Conſtitutione non comprehendi ; neque homicidam vi hujus Decretalis immunem eſſe ab irregularitate , uti ſatis bene probat Fagnanus , notatque omnes paſſim conſentire , occidentem pro defenſione rerum temporalium non evadere irregularitatem . Ad *cap. Interfeciſti , tit. De Homicidio .*

XI. Gloſſographus ad citatam Clementinam ad verbum , *ſuum* , ait : *Hæc littera innuit , ſecus in illo , qui occiderit volentem occidere patrem , filium , conjugem , vel perſonam conjunctam , quam aliter juvare non poterat . Quod verum puto : quaſi caſus ille non includatur ſub neceſſitate inevitabili , ſed evitabili .* Hæc ille . Quæ quidem Gloſſa fere ab omnibus recipitur , uti ex Navarro refert Fagnanus ad *cap.* 24. *tit. De Homicidio num.* 3.

XII. Quin etſi ipſa patriæ , immo & fidei defenſio concurreret , nequaquam tamen Clericum arma ſumentem , & aliquem interficientem , ab irregularitate ſimilis defenſio eximeret ; quemadmodum ſat aperte deciditur in *cap.* 24. *tit. De Homicidio* , ubi Honorius III. reſcribit Pelagio Presbytero , his verbis : *Petitio tua nobis exhibita continebat , quod cum inimici dominicæ Crucis , ac blaſphemi nominis Chriſtiani , caſtrum quoddam in quo morabaris , graviter invaſiſſent : exeuntibus inde habitatoribus , tam Clericis , quam laicis contra eos , ac vicem confligentibus , hinc inde occiſi quam plurimi extiterunt . Unde cum pro eo , quod aliquos percuſſiſti , irregularitatem metuas incurriſſe : Mundamus , quatenus ſi de* interfectione *cujuſquam in illo conflictu tua conſcientia te remordet , a miniſterio altaris abſtineas reverenter : cum ſit conſultius in hujuſmodi dubio abſtinere , quam temere celebrare .*

Hic enim agebatur de neceſſaria *patriæ* defenſione , cum hoſtes caſtrum graviter invaſiſſent , & tamen deciditur , Pelagium Presbyterum eſſe irregularem , ſi eum conſcientiam remordeat , quod in conflictu aliquem occiderit . Ita Fagnanus ad citatum Capitulum *num.* 1. ubi late oſtendit , irregularitatem contrahi ex occaſione in bello etiam juſto , & defenſivo : modo tamen non tanta concurrat inevitabilis neceſſitas , ut concurrat neceſſaria defenſio *propria vitæ* , atque ita ſit caſus expreſſus in citata Clementina.

XIII. *Cum enim regula ſit (ait) quod irregularis efficiatur qui aliquem interficit , aut mutilat , nec ab hac regula reperiantur excepti , niſi caſus furioſi , infantis , ſeu dormientis , & illius , qui mortem aliter vitare non valens* ſuum *occidit , vel mutilat invaſorem , ut in dicta* Clementina , *ſtabimus regulæ , quamdiu non probatur exceptio .*

Hac de cauſa Synodus Budenſis celebrata per Philippum Epiſcopum Firmanum Sedis Apoſtolicæ Legatum de aſſenſu pluriſmorum Archiepiſcoporum , Epiſcoporum , aliorumque Prælatorum anno 1279. decrevit *Can.* 7. „ ne Clerici bellicis actibus ſe „ involvant vel implicent , niſi forte pro Eccleſiarum ſuarum , „ & patriæ defenſione , non ad impugnandum , vel propulſan„ dum , ſed ad *defenſionem tantum* , ſi neceſſitas eos compellat , „ & tunc in propriis perſonis non pugnent .

XIV. Nec tantum homicidium voluntarium *directe* ideſt , animo deliberato , & animo directo commiſſum inducit irregularitatem ; ſed etiam voluntarium indirecte ſive in *cauſa* , ut ajunt , ſive quod non eſt quidem *directe* & ex propoſito intentum , ſeu volitum , ſed indirecte , ſeu *in cauſa* , ut ajunt , quia poſuit ejus cauſam , quam oportuiſſet omittere , ne homicidium illud ſequeretur.

Ut enim homicidium ſit voluntarium in *cauſa* requiritur , ut cauſam illam hic & nunc concurrentibus præſentibus circumſtantiis debuiſſet omittere , ne homicidium ſequeretur .

XV. Hinc ulterius concluditur , homicidium non ſemper eſſe voluntarium *in cauſa* , quandocumque ſequitur ex cauſa ſive actione *illicita* : neque ſemper eſſe *mere caſuale* , aut plane involuntarium , etſi præter intentionem *directam* ſequatur ex actione ex ſe licita .

Poteſt enim contingere , actionem quidem aliquam eſſe de ſe illicitam ; adeoque abſolute fuiſſe omittendam ; ſed tamen *non ideo* omitti debuiſſe , ne ex ea ſequeretur homicidium ; ipſumque homicidium huic actioni adeo remote aut infrequenter eſſe annexum , ut nullatenus ob ejus periculum omitti debuerit ; homicidiumque ex ea ſequutum *mere* caſuale reſpectu ipſius agentis , ſit reputandum .

XVI. Exemplum obvium eſt in Clerico venatore . Si enim inter venandum cogitans occidere feram , occidat hominem ; idque omnino præter intentionem , ac nihil ſimile prævidens , aut prævidere valens , homicidium non cenſetur ei voluntarium *in cauſa* ; nec conſequenter incurrit irregularitatem . Licet enim venatio Clerico ſit illicita , eamque omittere debuiſſet ; nequaquam tamen ei interdicta eſt ob *periculum homicidii* ; nec ob periculum homicidii eam omittere debuit potius Clericus , quam laicus .

Clericus vero chirurgiam contra Canonum interdicta exercens , ſi inde mors alicujus ſequatur , tametſi præter intentionem , irregularis judicatur , atque homicidium ipſi voluntarium *in cauſa* eſſe ; eo quod chirurgia Clericis ob *periculum mutilationis* , & *occiſionis* ſpecialiter ſit interdicta , atque conſequenter ob id omitti debuiſſet .

XVII. Huic fundamento innititur reſolutio Pontificis in *cap.* 3. *tit. De Homicidio in VI. Quod is , qui mandat aliquem verberari , licet expreſſe inhibeat , ne occidatur ullatenus , vel membro aliquo mutiletur , irregularis efficiatur , ſi mandatarius fines mandati excedens mutilet vel occidat : quia mandatum hoc omittere debuiſſet , ne hoc ſequeretur* : cum hoc evenire poſſe debuerit cogitare , *ait Pontifex* .

Si tamen in primo caſu tales eſſent circumſtantiæ , ut ſalus proximi , ipſaque Chriſtiana charitas requirerent hic & nunc Clerici operam , indubie fieri poſſet , quod Clericus ob periculum illud , operam ſuam nequaquam deberet omittere ; ipſaque proinde mors inde præter intentionem ſequuta ipſi ne quidem eſſet voluntaria *in cauſa* , nec per conſequens irregularis eſſet cenſendus .

XVIII. Ex eodem principio judicandum erit de variis caſibus , de quibus a Canoniſtis ac Theologis quæritur , an homicidium ex actione aliqua ſequutum ſit voluntarium *in cauſa* , inducatque irregularitatem . Expendendum enim erit , an actio , ſive ex ſe fuerit licita , ſive illicita , in hiſce circumſtantiis fuerit omittenda ob periculum homicidii ; adeo ut , qui in talibus circumſtantiis actionem illam ob hoc periculum non omittit , cenſeatur indirecte velle ipſum homicidium , quod ex ſua actione ſequuturum prævidebat , aut prævidere debebat .

XIX. Quo-

XIX. Quomodo autem homicidium præcise debeat esse conjunctum alicui actioni; aut quoties ex aliqua actione natum sit sequi, ut propterea actio illa debeat omitti; aut si ponatur & homicidium sequatur, hoc censeatur esse voluntarium *in causa*, generaliter & pro omnibus casibus determinari nequit.

XX. Hoc in primis certum est, nullatenus requiri, ut homicidium sit voluntarium *in causa*, quod illud natum sit frequentius sequi ex illa actione, quam non sequi. Fieri enim potest, quod actio aliqua deberet omitti ob periculum homicidii, tametsi ex centum, & amplius vicibus homicidium illud non semel ex illa actione natum esset sequi; eo quod actio nullam aut exiguam habens utilitatem, atque sine difficultate omissibilis, etiam ob minimum homicidii periculum esset omittenda.

Exemplum sit. Ponatur conclave capax continere ducentos homines; sciaturque autem de facto unicum duntaxat ibidem esse; sed quo loco consistat, nescitur; si quis sciens hic unum, esse sed nesciens quo loco; atque eo non abstante sine causa, sed petulanter projiciat grandem lapidem ex fornice, nesciens quo loco sit casurus, si incidat in hominem ibi consistentem, eumque occidat, erit ipsi hæc occisio voluntaria *in causa*; eo quod ille jactus lapidis in his circumstantiis fuisset omittendus ob periculum occisionis.

XXI. E contrario fieri potest, ut actio aliqua in certis circumstantiis adeo necessaria sit, tantique momenti, ut licet homicidium frequentius ex ea sequi soleat, quam non sequi, nihilominus ob periculum illud omitti *non debeat*, immo nec possit; ac per consequens nec homicidium sequutum censeri debeat voluntarium *in causa*; quemadmodum recte observat eximius D. Huygens in suis Observationibus brevibus *De Actibus humanis cap.* 4. ubi docte ac solide observat ea, quæ notari debeant, ut aliquid dicatur voluntarium *in causa*; & unde illa voluntarietas potissimum desumenda sit; quæ si rite expendantur, facilem ostendent methodum resolvendi difficultates, quæ in hac materia a Canonistis moventur.

XXII. Hoc hic interim notandum, quod licet juxta dicta *c.* 1. irregularitas non incurratur, nisi in casibus a jure expressis, nihilominus tamen, si dubium sit, num quis reus fuerit homicidii aut mutilationis, debeat se pro irregulari gerere, & ut talis ab executione Sacr. Ordinum abstinere; quemadmodum decidit Pontifex in *cap.* 12. *tit De Homicidio*, hoc innixus principio, *quod in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*, & in *cap.* 5. *tit. De Clerico excomm. minist.* eodem adducto principio: *Quia in dubiis via est eligenda tutior.*

XXIII. Ratio hujus decisionis esse videtur, quod regula *c.* 1. assignata procedat in foro externo; hoc est, quod in foro illo nullus debeat censeri irregularis, nisi ob factum, cui de jure annexa est irregularitas: neque ut talis haberi, nisi factum illud intervenisse probetur; at ipse, cui sua nota esse debet conscientia, atque seipsum juxta eam judicare, tenetur in dubio semitam tutiorem eligere; id est eam dubii partem, quæ periculo peccandi minus est obnoxia; quemadmodum exponit Fagnanus ad citatum Capitulum 12. ib. n. 7. deplorans, quod insignem *hanc sacrorum Canonum regulam de electione* tutioris *par-tis, complures ex recentioribus Theologis ita extenuent, ut fere ad nihilum redigere videantur. Quidam enim affirmant electionem tutioris partis non esse in præcepto, sed in consilio tantum: quidam dicunt eam habere locum tantummodo in dubio facti, vel personæ, non autem in dubio juris, quidam in dubio juris practico non autem speculativo: alii vero opinantur eam regulam esse restringendam ad limites hujus Decretalis, ita ut non procedat nisi in materia irregularitatis: alii demum putant eam non habere locum in opinionibus: nam cum utrimque sunt opiniones æque probabiles, aut una probabilis, & alia probabilior, contendunt licere unicuique eligere quamcumque opinionem etiam omissa probabiliore, & tutiori. Sed has omnes opiniones uti improbabiles, & minime consonat dispositioni sacrorum Canonum, latissime confutavimus in tractatu nostro* De opinione probabili, *quem posuimus in* cap. Ne innitaris, supra de Constit. præsertim a num. 44. *Hæc ille* (a).

Merito contra perniciosam hanc Probabilistarum doctrinam citatus Fagnani Commentarius consulitur.

Synodus Tridentina duobus locis hujus irregularitatis meminit, atque enormitatem criminis, & dispensationis super irregularitatem ex crimine hoc provenientem difficultatem proponit.

XXIV. *Primo* Sess. 14. cap. 7. De Reformat. *ait*. *Cum etiam, qui per industriam occiderit proximum suum & per insidias, ab altari avelli debeat: qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiamsi crimen id, nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit; nec illi aliqua Ecclesiastica Beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferri liceat: sed omni Ordine, ac Beneficio, & Officio Ecclesiastico perpetuo careat.*

Deinde *Sess.* 24. *cap.* 6. *De Reform.* declarans, licere Episcopis dispensare in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, addit hanc clausulam: *Excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum delictis.*

XXV. Juxta prius Decretum, qui *sua voluntate* homicidium perpetravit, tametsi illud *occultum* fuerit, inhabilis declaratur ad Ordines sacros suscipiendos, aut Beneficia quæcumque obtinenda; atque omni Ordine, ac Beneficio, & Officio Ecclesiastico careat, decernitur.

Homicidium *voluntarium*, de quo hic loquitur Synodus, plerique intelligunt homicidium per *industriam*, *insidias*, *& ex proposito* perpetratum, atque ita decisum referunt Garzia *De Beneficiis part.* 7. *c.* 11. *n.* 44. & Barbosam *Et officio Episcopi p.* 2. *Allegat.* 39. *n.* 49. qui & dicunt, resolutum a sacra Congregatione, quod si quis mandaverit aliquem verberari cum expresso mandato de non occidendo, aut mutilando, si mandatarius fines mandati excedens occiderit, aut mutilaverit; mandantem quidem incidisse in irregularitatem; sed tamen non censeri *voluntarium* ad sensum Concilii Tridentini. Immo si quis volens occidere Joannem, occiderit Petrum, esse quidem irregularem, non tamen homicidam *voluntarium*, de quo Concilium: quia scilicet hunc non per industriam & per insidias occidit: quod tamen requiri volunt, ut habeatur homicida *voluntarius*, de quo in Decreto Concilii Tridentini, & in facti specie resolvit Zypæus, *Consult. Unica de Homicidio*.

XXVI. Quidquid sit, hoc satis constat, Synodum Tridentinam optasse, ut cum homicida *voluntario* nec ad Sacros Ordines, nec ad Beneficia dispensetur; sed *ut omni Ordine, ac Beneficio, & Officio Ecclesiastico perpetuo careat*.

Hic in primis excludi omnem Episcopalem dispensationem, etiam ad Ordines minores, ac Beneficia etiam simplicia, compertum est.

XXVII. Et Quamvis Pontificia dispensatio non censeantur omnino exclusa, ob enixam tamen Synodi voluntatem, ut hujus criminis reus omni Ordine & Beneficio perpetuo careat: Pontifex *in despensationibus hujusmodi concedendis, non parum difficilem se reddit: nimisque ab eis abhorret; cum abominabile sit, quod effundens sanguinem humanum, offerat sanguinem Christi & Hostiam immaculatam, vel officium Deo ad Altaris ministerium præstet* ait Pyrrhus Corradus in Praxi Dispensat *lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 3. Et Fagnanus ad *cap. Henricus, tit. De Clericis pugnantibus in duello n.* 41. dicit, se non meminisse cum promovendis, in homicidio voluntario unquam fuisse dispensatum.

XXVIII. Si petatur dispensatio super homicidio quoad Ordines susceptos, aut Beneficia de facto obtenta, solet supplicatio juxta stylum Curiæ remitti ad Congregationem super interpretatione Concilii Tridentini; uti notat Pyrrhus Corradus loco citato *num.* 13. *Ubi ipsæ supplicationes proponuntur; discutiuntur, & plene examinantur, ut inde discernatur, an gratia sit concedenda, vel deneganda: quod si videatur concedenda remittitur supplicatio ad* Datariam, *cum his verbis in illius calce appositis, scilicet:* videtur concedenda, si Sanctissimo videbitur.

Hæc Pyrrus Corradus, qui & ibidem monet, postmodum Papa annuente expediri commissionem Ordinario, qua ei potestas fit cum Oratore dispensandi, eumque ad Ordines promovendi, vel in susceptis rehabilitandi, juxta tenorem commissionis.

In hac delegationis formula solet apponi hæc clausula: Si narrata vera deprehenderit, *Oratorem, imposita ei aliqua pœnitentia salutari, & attenta pace, ut præfertur, habita absolvat, secumque, dummodo ad id reperiatur idoneus, vitæque ac morum probitas, ac alia virtutum merita, sibi alias suffragentur, nec aliud Canonicum sibi obsistat, ad Beneficia & Ordines* (vel simplicia duntaxat, vel etiam majora; item minores, vel majores Ordines, prout exprimitur) *dispenset pro suo arbitrio.*

Pax, cujus hic fit mentio, intelligitur illa, quæ facta est inter homicidam & hæredes defuncti: qua demum facta, solet Pontifex dispensare.

XXIX. Porro hic dispensationis stylus primum inductus apparet ad expediendam dispensationem, seu potius commissionem dispensandi super homicidio *quasi casuali*, & involuntario, conformiter ad Decretum Concilii Tridentini in allegato *cap.* 7. ubi de dispensatione in hujusmodi homicidio hæc habet: *Si vero homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet, fuisse commissum narretur; quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum, & Altaris ministerium, & Beneficia quæcumque, ac dignitates* jure quodammodo dispensatio *debeatur, committatur loci Ordinario, aut ex causa Metropolitano, seu viciniori Episcopo, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus ac narratis, nec aliter dispensare possit.*

XXX. Quamvis de jure non videatur ulla irregularitas incurri, si revera homicidium sit *omnino* casuale, aut contigerit *vim vi repellendos, ut quis se a morte defenderet*, juxta *Clementinam unicam de homicidio*; adeoque nulla dispensatio requiri videatur: tamen quia de enormi, ac scandaloso admodum crimine agitur; & facile aliqua in his culpa, aut excessus intercurrit, voluit Synodus, ut etiam hic interveniret species aliqua dispensationis, cujus executio Ordinario delegaretur; qua vel irregularitas, si quæ forsan intervenisset, tolleretur, vel saltem omnibus rite examinatis; declararetur, nullam irregularitatem fuisse contractam: quam tamen declarationem ab Episcopo fieri non vult Synodus, nisi ex commissione Pontificis; atque hoc sensu verum est, quod nec qui casu, vel vim vi repellendo homicidium commiserit, sine licentia Pontificis ad Ordines promoveri queat; quemadmodum notat Pyrrhus Corradus *numero* 13. additque: *Quamvis aliquibus Nuntiis, præcipue Hispaniarum consuevit per Summum Pontificem tribui facultas dispensandi super irregularitate contracta ex homicidio casuali, etiam publico.*

XXXI. Et id quidem si homicidium publicum fuerit, ad forum contentiosum deductum: quia si homicidium omnino occultum sit, tunc Episcopus sine ulla delegatione, aut commissione speciali Pontificis poterit dispensare, modo homicidium non sit *voluntarium*, juxta Decretum Synodi Tridentinæ, *Sess.* 24. *cap.* 6. *De Reformat.* permittens Episcopis dispensare in irregularitatibus omnibus ex delicto *occulto* provenientibus, sola illa excepta, quæ oritur ex homicidio *voluntario*. Voluntarium autem non esse, quod fit casu, aut vim vi repellendo ob necessariam

(a) Consulatur quoque D. Van-Espen in sua Dissertatione ad Regulam; *in Dubiis semita tutior est eligenda*, &c. Et ad explanationem istius Regulæ Juris; *in pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis.*

riam vitæ propriæ defensionem, expeditum est: quin *voluntarium* hic accipi eodem sensu, quo accipitur, *capit. 7. Sess. 14.* resolvit post plures alios Zypæus, *Consult. unica De Homicidio*: ideoque si *voluntarium* non fuerit ad sensum dicti *cap. 7.* & *occultum* sit, posse Episcopum dispensare.

☞ XXXII. Quoad dispensationem irregularitatis, quæ ex hæresi provenire solet, id statuit Concilium Tridentinum *Sess. 24. c. 6. de reformatione*: *idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ, eis tantum (id est Episcopis) non eorum Vicariis sit permissum dispensare.* Notandum est hanc Concilii exceptionem: (eis tantum, non eorum Vicariis sit permissum) in Galliis locum non habere; passim enim non solum Episcopi, sed eorum Vicarii generales Pœnitentarii, immo & in nonnullis Diœcesibus Presbyteri, quos Vicarii generales subdelegarint, absolvunt ab hæresi. Vigere eam consuetudinem Rothomagi, aliisque in locis fidem facit Sambovius *tom. 2.* casuum conscientiæ *pag. 330.* ☜

TITULUS UNDECIMUS.

De Seminariis Clericorum.

CAPUT PRIMUM.

Origo, & scopus Seminariorum.

1 *Antiqua sunt Clericorum Collegia sub directione Episcopi.*
2 *Decretum Synodi Toletanæ IV. de Institutione horum Collegiorum.*
3 *His Collegiis respondent Sholæ a Carolo Magno institutæ.*
4 *Ludovicus Pius ad institutionem similium Scholarum urget Episcopos.*
5 *Similiter Concilium Parisiense.*
6 *Sæculo XI. hæ Scholæ ubique flaccescere, & totaliter interire cœperunt.*
7 *Instaurationem earum petierunt Episcopi in Synodo Tridentina.*
8 *Synodi Tridentinæ Decretum de erigendis Clericorum Seminariis.*
9 *Scopus Seminariorum ex mente Synodi.*
10 *Alumnis Seminariorum frequenter eorum finis exponendus.*
11 *Ratio institutorum Seminariorum a S. Carolo exposita.*
12 *Doctrinæ, ac præcipue pietati acquirendæ incumbendum.*
13 *Nulli in Seminario educandi, nisi ad operandum in Ecclesiasticis functionibus.*
14 *Sanctus Carolus nolebat educari* simplices *Sacerdotes.*
15 *Ad Seminarium admissi interdum ad expensarum restitutionem adstringuntur si in statu Ecclesiastico non perseverent.*
16 *Seminariorum alumni ab omni Beneficiorum ambitione debent esse alieni; idque ipsis maxime inculcandum.*
17 *Quæ a Confessario Seminarii præcipue inculcanda?*
18 *Qualis esse debeat Seminarii Confessarius.*

I. OLIM fuisse Collegia sive Monasteria, in quibus sub Episcoporum directione juniores Clerici instituebantur, & e quibus tanquam Seminariis Ministros Ecclesiæ Episcopi assumebant, manifestum est ex Possidio in vita sancti Augustini *cap. 11.* ubi scribit, Augustinum factum Episcopum, Monasterium Clericorum exstruxisse; e quo ceu quodam Seminario ad varias Ecclesias viros doctos, & exercitatos mittebat: quodque plures Episcopi, excitati exemplo Augustini, similia extruxerint.

De hoc suo Clericorum Monasterio pluribus egit sanctus Augustinus ad populum Hipponensem, *Sermone 49. & 50. De Diversis*; modum & institutum vivendi, quod tenere proposuerat, exponens; una declarans, quod statuisset, nullum ordinare Clericum, qui non secum in hoc Monasterio sive Collegio vivere voluisset.

II. De similibus Clericorum Collegiis sive Monasteriis agit Synodus Toletana IV. *Can. 23.* apud Gratianum, *caus. 12. qu. 1. Can. 1.* Prona est omnis ætas ab adolescentia in malum, *Nihil enim incertius quam vita adolescentium: ob hoc constituendum oportuit, ut si qui in Clero puberes, aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur: ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem magistrum doctrinæ, & testem vitæ habeant. Quod si aliqui ex his pupilli existunt, Sacerdotali tutela foveantur, ut vita eorum a criminibus intacta sit, & res ab injuria improborum.*

III. Hisce Clericorum Collegiis respondent Scholæ, quas institui voluere Carolus Magnus, ejusque Successores, reformandæ Ecclesiasticæ, & Clericalis disciplinæ intenti. In his adolescentes ad Clerum aliquando promovendos sacris Litteris, & Canonicis institutis sub Episcoporum regimine imbui, & rite institui volebant.

De Carolo Magno ita loquitur Concilium Cabilonense II. anno 813. *Can. 3.* „ Oportet etiam ut sicut Dominus Imperator „ Carolus, vir singularis mansuetudinis, fortitudinis, pruden„ tiæ, justitiæ, & temperantiæ, præcepit, Scholas constituant, „ in quibus, & litteræ, solertia disciplinæ, & sacræ Scripturæ „ documenta discantur, & tales ibi erudiantur, quibus merito „ dicatur a Domino: *vos estis sal terræ*: & qui condimentum „ plebibus esse valeant, & quorum doctrina non solum diversis „ hæresibus, verum etiam Antichristi monitis, & ipsi Antichri„ sto resistatur, & merito de illis in laude Ecclesiæ dicatur: „ *mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*

IV. Et Capitulare Ludovici Pii anno 823. admonitionem generalem continens ad utriusque ordinis homines, cum instructione Missorum Dominicorum, quos Imperator in diversas Provincias destinabat, de his scholis ad Episcopos ita loquitur; *Scholæ sane ad filios, & ministros Ecclesiæ instruendos, edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attineacum promisistis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi necdum perfectum est, ad multorum utilitatem, & profectum a vobis ordinari non negligantur.*

V. Ex Concilio Parisiensi III. *lib. 1. cap. 30.* refertur ad Additione II. ad Capitularia Regum Francorum *cap. 5.* *Inter nos pari consensu decrevimus, ut unusquisque Episcoporum in scholis habendis, & ad utilitatem Ecclesiæ militibus Christi præparandis, & educandis, abhinc majus studium adhiberet. Et in hoc uniuscujusque studium volumus probare, & quando ad Provinciale Episcoporum Concilium ventum fuerit, unusquisque Rectorum Scholasticos suos eidem Concilio adesse faciat, quatenus & cæteris Ecclesiis noti sint, & ejus solers studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat.*

Hæc omnia Scholas Episcopales, id est, ab Episcopis institutas; atque ab eorum regimine ac directione dependentes spectant; de quibus latius Joannes Filesacus *De sacra Episcoporum auctoritate cap. 15. §. 2.*

VI. Scholæ sive Collegia Episcopalia, in quibus juventus ad statum Ecclesiasticum sub cura atque regimine Episcoporum formabatur, circa sæculum XI. multum cœperunt flaccescere: tum ob varias Academias, seu scholas publicas tunc erigi cœptas, tum ob injuriam temporum & desidiam Prælatorum; ita ut difficile esset ab anno millesimo usque ad Concilium Tridentinum proxime elapso sæculo celebratum, præter scholas publicas, aut quasdam privatas in Monachorum, vel Canonicorum Regularium Monasteriis, alias scholas Episcopales invenire, in quibus juventus ad munia Ecclesiastica obeunda disponeretur, uti notat Ludovicus Thomassinus *De Disciplina Ecclesiæ part. 4. lib. 2. cap. 35. num. 1.*

VII. Hunc defectum Scholarum advertentes zelosiores Episcopi, hicque magna ex parte defectum bonorum Pastorum imputandum æstimantes, in Synodo Tridentina instaurationem hujusmodi Scholarum postularunt; eorumque votum, ut medium reformationi Cleri opportunum comprobatum est; *adeo ut complures affirmarent, ubi nullus alius fructus ex eo Concilio decerptus fuisset, solum hunc labores & incommoda compensaturum, quippe unicum adjumentum, quod efficax ad reparandum collapsam disciplinam agnoscebatur: cum certa sit regula, in omni Republica tales haberi cives; quales educantur.* Ita refert Pallavicinus in hist. Concilii Tridentini *lib. 22. cap. 8. num. 3.*

VIII. Hunc in finem Synodus Tridentina *Sess. 23. cap. 18.* Statuit, ut singulæ Cathedrales, *Metropolitanæ, atque his majores Ecclesiæ, pro modo facultatum, & Diœcesis amplitudine certum puerorum ipsius civitatis, & Diœcesis, vel ejus Provinciæ, si ibi non reperiantur, numerum in Collegio, ad hoc prope ipsas Ecclesias, vel alio in loco convenienti ab Episcopo eligendo alere, ac religiose educare, & Ecclesiasticis disciplinis instituere teneatur.*

IX. Vult autem Synodus, ut Episcopus ex pueris hic educatis, & formatis partim cum ei opportunum *videbitur, Ecclesiarum ministerio addicat, partim in Collegio erudiendos retineat, aliosque in locum eductorum sufficiat, ita ut hoc Collegium Dei Ministrorum perpetuum* Seminarium *sit.*

His verbis horum Collegiorum scopum expressit Synodus, ut nimirum ita in illis pueri nutriantur, & instituantur, ut tandem in Ecclesiæ Ministros, & operarios evadant, & Collegia sint revera Ministrorum Ecclesiæ *Seminaria*; quod nomen ipsis a Synodo Tridentina inditum, hactenus retinent.

X. Sanctus Carolus præcipuus Seminariorum instaurator, cujus normam, & exemplum Episcopi, qui Seminaria instituerunt, pene in omnibus sequuti sunt, in suis Institutionibus Seminarii *part. 3. cap. 1.* de hoc Seminariorum scopo agens, ante omnia præmittit: *Adolescentes, qui singulari Dei Beneficio sunt delecti, ut in Seminario instituantur, id potissimum intelligere debent, cujus gratia Concilii Tridentini Decreto Seminaria instituta sint, & intelligentes, sæpius animo repetere, omnesque nervos intendere; ut illud, divina ope suffragante, ad animarum salutem, ad Ecclesiæ utilitatem, & Pastorum solatium consequantur.*

XI. Deinde rationem institutionis Seminariorum subjungit: *Sunt igitur ea potissimum de causa Seminaria erecta, ut in iis boni strenuique operarii ad curationem animarum, quas suo sanguine pretiosissimo Christus redemit, instituantur, & ii quidem adolescentes (qui ob ætatem, cum tenera sit, & proclivior ad voluptates, & flexibilis etiam ad bonarum rerum impressiones admittendas, in operibus virtutum erudiri debent) ut eam vitæ perfectionem adipiscantur, quæ in iis, qui Doctores populorum futuri sunt, elucere debet, & severioribus disciplinæ legibus coercendi.*

XII. Post hæc infert, quod cum duo præcipue in Sacerdote, & Pastore requirantur, probitas videlicet, ac doctrina, earum utraque in Seminariis sit comparanda.

„ At sicut probitatis major est necessitas (ait) quam do„ ctrinæ; sic illis in ejus studio magis est elaborandum: cum „ præsertim acquisitio virtutum, in uniuscujusque assiduitate, &

„ indu-

„ industria, potius quam in Rectorem, aut præceptorum diligentia sit posita, ita ut nisi quis laborem adhibeat, non multum aut nihil illi aliorum vigilantia sit pro futura.

„ Quamobrem unusquisque sit ea mente, ac voluntate, idque sibi quotidie proponat, ut omnino velit in bonum Ministrum pro hujus Ecclesiæ Mediolanensis adjumento evadere; seque, Deo juvante, purum ab omni peccati labe conservare; sic enim affectus, multo facilius doctrinæ cognitionem accipiet, majore tum suo, tum cæterorum emolumento: Beneficiique magnitudinem agnoscens, quod illi tam præclara sit oblata facultas, toto animo singulis diebus Deo se offerat; rogetque ut se ad prædictum finem idoneum efficiat operarium.

Martinus Rithovius Episcopus Iprensis in sua Synodo anno 1577. *tit.* 23. *cap.* 5. postquam normam docendi, & instituendi juventutem in Seminario proposuit, subjicit: „ Omnis autem institutio in hac Schola, eo principaliter dirigatur, ut qui instituendi suscipiuntur, in timore Dei foveantur, & in bona voluntate ministeriis Ecclesiasticis sese mancipandi confirmentur: ut cum ætate ac litterarum scientia ad virtutum, & gratiarum proficiant incrementa, jactaque in eis semina, tandem in agro Domini fructus referant copiosos.

XIII. Immo unicum esse Seminariorum scopum, ut in eo operarii in messem Dominicam mittendi formentur, ita Carolo persuasum erat, ut declarat, *quod si quis decursu temporis de statu mutando consilium caperet, etiamsi de Religione ingredienda cogitaret, de eo Reverendissimum Archiepiscopum, vel Rectorem certiorem faciat. Peccaret enim* (ait) *si in Seminario hoc animo viveret, in alium finem consumens, quod ad operarios totum pro hujus Ecclesiæ auxilio sustendandos est constitutum.*

XIV. Eumdem in finem monet *part.* 1. *cap.* 2. quod si sint, qui aliqua ratione non ostendunt, se idoneos Sacerdotes ad animarum curam evadere posse, e Seminario dimittantur; *Cum* (ait) *non ea de causa sit institutum, ut in eo simplices Sacerdotes sibi tantum utiles futuri educentur.*

XV. In nonnullis quoque Diœcesibus, ingrediens Seminarium juramento promittere debet, *se nunquam ad aliam vitæ rationem discessurum, sed perpetuo Ecclesiæ Christi fideliter inservitarum in eo gradu, & ordine, qui a Reverendissimo Domino Episcopo ipsi assignabatur*: ita Synodus Burdigalensis anno 1583. De institutione, & legibus Seminariorum, quæ extant ad calcem Synodi *tom.* 15. *Concil. generalium pag.* 992. additque *quod in ipso ingressu tenebitur duos ex propinquis suis Episcopo sistere, qui pro eo caveant ac fidejubeant, se pensionem illius persoluturos pro tempore, quo in Seminario vixerit, si in ordine & statu Ecclesiastico perseverare nolit: nisi aliud justa de causa Episcopo visum fuerit.*

XVI. Quamvis autem Seminariorum alumni ad statum Ecclesiasticum, & curam animarum destinentur, ipsi tamen ab omni ambitione, & aviditate Beneficiorum & rerum temporalium alieni esse debent, sæpe animo repetentes, quod in ipsa Tonsuræ Clericalis susceptione verbis fuere professi: *Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi*: quasi dicerent, se in militia Christi non aliam hæreditatem seu partem, vel mercedem, quam Dominum expetere, aut expectare.

Unde monet S. Carolus *part.* 1. *cap.* 1. ut „ detur opera præcipue in sermonibus, & confessionibus, ut omnis ex Clericorum mentibus, sitis & aviditas Beneficiorum tollatur; ac proinde videatur, ut ea de re ne ipsi quidem inter se colloquantur; ac iis sæpius inculcetur, quam adversi ab omni rerum humanarum cogitatione, Ecclesiastici ordinis homines in via Domini ambulare debeant.

XVII. Monet quoque Seminarii Confessarium: *Studeat in omnium mentibus maximum animarum zelum, propriæ voluntatis abnegationem, veram obedientiam, paternam charitatem inserere; internascentia opimorum Beneficiorum, vel divitiarum desideria, salutaribus monitionibus extinguat, quoslibet etiam iis de rebus sermones prohibeat; solam denique illis Dei gloriam, & animarum salutem procurandam esse doceat, & expetendam.*

XVIII. Hæc *part.* 2. *cap.* 4. quod *De officio Confessarii* inscribitur, atque ante omnia præmittit: *Confessarius Seminarii illud secum reputet, ex se rectaque sui muneris administratione pendere eorum, qui in Seminario vivunt, in omni virtute progressum.*

„ Quare turpe sibi fore, nisi ita vivat, & in omni vitæ parte ita se gerat, ut ex ipsius vita moribusque, omnis virtutis atque officii exempla peti possint.

„ Pietate, mansuetudine, humilitate, prudentia, charitate, officii sui dignitatem sustineat, auctoritatem tueatur.

„ Familiæ totius pax, & concordia ejus curæ sit: quare animorum offensiones, si quæ suboriantur, sedare confestim omni ratione studeat.

„ Vitam, & mores uniuscujusque, quantum fieri possit, exploratos habeat; ut vel ad officium revocare errantes, vel in via Domini incitare ingressos possit.

Merito hæc attendunt Seminariorum, & Collegiorum intendentes, ut sollicite pios, zelosos, atque eruditos suis alumnis Confessarios procurent; cum inde magna ex parte Seminariorum, & Collegiorum fructus dependeat.

CAPUT II.

Qui ad Seminaria admittendi?

1 *Quales ad Seminarium admittendi ex Decreto Synodi Tridentinæ?*
2 *In admittendis magis morum probitatem, quam ingenium attendi voluit S. Carolus; rigidumque examen institui.*
3 *Decretum Synodi Cameracensis circa admittendos.*
4 *Pauperes sumptibus Seminarii admittendi, divites propriis sumptibus.*
5 *Qui se pauperes esse mentiti sunt, e Seminario expellendi.*
6 *Ad quæ ex Decretis Synodalibus Belgicis Seminaristæ se obstringere debeant?*
7 *Cura spiritualis Seminariorum primario Episcopis est commissa.*
8 *Episcopus in directione Seminarii duos Canonicos in consilium adhibere debet.*
9 *Scopus visitationis Seminariorum per Episcopum instituendæ.*
10 *Forma visitationis, quam tenuit S. Carolus.*
11 *Quid Seminariis a S. Carolo institutis fuerit oppositum?*
12 *Singulis Seminariis Præficiendus Rector, sive Præses.*
13 *Hujus officium describitur.*
14 *Synodus Tridentina supponit in Seminariis esse plures diversarum scientiarum magistros.*
15 *In Seminariis S. Caroli quales essent, & in Belgicis esse soleant?*
16 *Synodi Belgicæ Theologiæ studiosos ad Seminarium admitti duntaxat desiderant.*
17 *Fructus Seminariorum præcipue dependet a Professoribus.*

I. SYNODUS Tridentina in suo de erectione Seminariorum Decreto vult, ut „ in hoc Collegio recipiantur, qui ad minimum duodecim annos, & ex legitimo matrimonio nati sint, ac legere & scribere competenter noverint, & quorum indoles, & voluntas spem afferat, eos Ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros.

II. Sanctus Carolus volens e Seminariis fructum amplum colligere, sciensque quam facile a malis, & dyscolis corrumpantur etiam boni, inter alia monit *part.* 1. *cap.* 9. *Institutionem Seminarii*, quo „ maxima cautio adhibenda sit in eo præcipue, ut idonei Clerici in Seminarium recipiantur: neque solum ingenium, & habilitas ad studia litterarum, functionesque Ecclesiasticas exercendas spectentur, sed *multo* magis *moram*, ac *disciplinæ* in singulis ratio habeatur. Quales enim (ait) ii fuerint, qui admittentur, tales prorsus e Seminario fructus existent.

Normam examinis, quam in admittendis ad Seminarium teneri voluit, subjicit; quam merito Episcopi, aliique, quibus admittendorum ad Seminaria cura incumbit, expendent, & inibunt.

III. Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 21. *cap.* 10. de receptione studiosorum, hæc habet; „ Studiosi sint omnes viginti annorum, pietate, & eruditione commendabiles, & habito delectu ingeniorum, & doctrinæ, ad Seminarium per concursum a singulis Episcopis in suis Diœcesibus cum dictis Capituli, & Cleri deputatis, aut eorumdem subituris celebrandum assumantur, & pauperum filii ac commendati a contribuentibus dicto Seminario præ cæteris paribus aliis præferantur, sintque ex legitimo Matrimonio nati, non claudi, non in manibus, aut alia corporis parte notabilem defectum habentes. Quod si aliqui sint qui integram bursam contribuant, habebunt jus præsentandi idoneum sine concursu.

IV. Synodus Tridentina „ Pauperum filios præcipue eligi vult, nec tamen divitum excludit, modo suo sumptu alantur, & studium præ se ferant, Deo & Ecclesiæ inserviendi.

V. Synodus Remensis anno 1583. *tit. De Seminariis*, *n.* 12. voluit: „ Si fraude aliqui divites fuerint in Seminarium introducti, & post professionem egestatis, tales fuerint reperti, expellantur, tanquam mentiti Spiritui Sancto, & egenorum hæreditatem invadere non veriti, sumptus jam factos pro ratione temporis Seminario refundere cogantur.

VI. Similia occurrunt in Synodis Belgicis. Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 21. *c* 17. ait: „ Singuli autem studiosorum in sua ad dictum Seminarium assumptione jurent se, cum idonei invenientur, id muneris in Ecclesia Dei subituros, quos suus Episcopus illis injungendum existimaverit; alioquin refundent sumptus, quos fecerint in Seminario, pro quo dabunt fidejussores, promittentque cum ad pinguiorem fortunam devenerint, se memores futuros accepti beneficii, & in communem ejusdem Seminarii utilitatem aliquid liberaliter elargituros.

Diœcesana Mechliniensis anno 1609 *tit.* 20. *cap.* 4. *vult quoque, quod singuli in sua ad Seminarium assumptione declarabunt, se habere animum ad statum Ecclesiasticum, & insuper promittens se, cum idonei invenientur, id muneris in Ecclesia Dei subituros, quod nos ipsis injungemus, aut refusuros expensas, quibus Seminarium affecerint. Et c.* 5. *Promittent etiam, si ad pinguiorem fortunam devenerint, se in memoriam accepti beneficii Seminarium de bonis suis temporalibus adjuturos.*

Denique *c.* 6. declarat: *quod simul atque per ætatem, scientiam, & alias idonei fuerint, ut fiant Subdiaconi, Diaconi, & Sacerdotes, ad eosdem Ordines se component, &* jussi *suscipient, & in susceptis diligenter ministrabunt.*

Similia in aliis Synodis passim statuuntur, & injungitur.

VII. Curam Seminarii, atque auctoritatem præscribendi leges, & vivendi modum Synodus Tridentina Episcopis committit; utpote quorum præcipue interest, ut strenui operarii in Seminariis formentur.

Postquam enim nonnulla, quæ tum ad instructionem juventutis, tum ad morum disciplinam ac pietatem formandam conducere possunt, præmiserat, subjungit: *Quæ omnia, atque alia, ad hanc rem opportuna, & necessaria, Episcopi singuli cum consilio duorum Canonicorum seniorem, & graviorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus Sanctus suggesserit, constituent: eaque ut semper observentur, sæpius visitando operam dabunt. Dyscolos, &*

incor-

incorrigibiles, ac malorum morum seminatores acriter punient: eos etiam, si opus fuerit, expellendo: omniaque impedimenta auferentes, quæcumque ad conservandum, & regendum tam pium, & sanctum institutum videbuntur pertinere, diligenter curabunt.

Hinc manifestum est, Episcopi directioni ipsum spirituale Seminarii regimen, atque puerorum educationem, & formationem esse præcipue concredita.

VIII. Vult quidem Synodus ab Episcopo eligi duos Canonicos seniores, & graviores, de quorum consilio in hoc spirituali Seminarii regimine procedat, & eorum consilium petere, & audire tenetur; sed sequi non jubetur: potestque Episcopus eorum consilio adhibito statuere, & declarare, quæ providentia sua magis expedire judicaverit; quemadmodum declarasse S. Congregationem refertur ad calcem Decreti Concilii Tridentini *De Seminariis*; extat quoque apud Zerolam in praxi Episcopali *part.* 1. Verbo, *Seminarium*.

IX. Scopus visitationis Episcopalis esse debet, assequi ipsius Seminarii, tam quoad temporalia, quam spiritualia perfectam notitiam; ac præcipue ipsorum puerorum, sive alumnorum mores, profectum in studiis, & pietate; quemadmodum in instructionibus Seminarii a S. Carolo præscriptis deducitur *part.* 1. *c.* 8. quod *De Visitatione* inscribitur, ut „ hebdomada Resurrectionis, ac circiter festivitatem Nativitatis B. V. Reverendissimus Archiepiscopus, adhibitis in consilium Deputatis, generalem visitationem habeat; in qua deliberet, quæ ad Clericorum ejusdem Seminarii institutionem, disciplinam, mores, studiorum progressionem, rerumque temporalium administrationem attinent.

Deinde ut Archiepiscopus *certior fiat a Rectore de disciplina, & moribus cujusque, ac singulos separatim alloquatur: quæ sit eorum mens, qui sensus, quam in vocatione stabilis, inquirat, ac si quid aliud præterea scire voluerit.*

X. De ipso S. Carolo in ejus vita legitur, quod bis per annum institueret generalem Seminarii sui visitationem; eamque adeo exactam, ut ipsemet annotaret singulorum studentium ætatem, parentes, patriam, patrimonium, qualitates tam corporis, quam spiritus, atque eorum in scientiis progressum; ut ipsos pro ratione scientiæ faceret de una ad alteram classem ascendere; eosque pro cujusque capacitate ministeriis suæ Diœcesis applicaret. Præ cæteris autem se informabat, quis esset studiosorum progressus in pietate, in Oratione mentali, exercitio virtutum Clericalium; item de ipsorum tentationibus, & anxietatibus, & pœnis interioribus; ut tepidiores ad fervorem excitaret: retineret vero qui zelo præcipiti, & indiscreto ultra suas vires progredi volebant; si quos videbat tentationibus quibusdam agitatos, & quasi ad lapsum propensos, eos fortificare, & animare satagebat. Verbo omnibus omnia factus, omnes lucrari satagebat; & quos suavitate ac benignitate, crebraque monitione lucrari non poterat, pœnitentiarum impositione tandem probabat, aut ad aliud Seminarium mittebat, vel alicui bono Sacerdoti confidebat, qui eum in domum suam reciperet, & specialem curam ageret,

XI. Hæc Goudæus Episcopus Venciensis in vita S. Caroli Gallice conscripta *lib.* 1. *cap.* 21. qui fusius zelum hujus Archipræsulis in directione Seminariorum ibidem enarrat; atque una notat, quod ut primum hoc pium opus aggressus fuisset Carolus, diabolus prævidens fructum ex hac recta Seminariorum institutione proventurum, rumorem spargere cœperit hæc Seminaria esse carceres, quibus Carolus teneret juvenes inclusos; quodque fierent hectici ex nimiis vigiliis, jejuniis, & occupationibus seu exercitationibus spiritus: atque hic rumor multos adolescentes ab ingressu primum retraxisse. At illius falsitate sensim detecta, non tantum pauperum, sed & magnatum, & divitum proles admitti postulasse, atque admissionem ipsam beneficii loco reputasse.

Hinc discant Episcopi, aliique Seminariorum, & Collegiorum directores, a recta, & pia juventutis institutione, disciplinaque, ob hujusmodi malevolorum rumores, non esse deflectendum, aut remittendum.

XII. Verum quia Episcopi, variis Ecclesiæ negotiis distracti, nequaquam possunt per se semper Seminaristis intendere, ac Seminariorum curam habere, singulis Seminariis necessarius visus est Præfectus aliquis, quem S. Carolus in suis Institutionibus vocat *Rectorem*, nos vero plerumque *Præsidem* Seminarii vocare solemus.

Huic primaria post Episcopum, & sub Episcopo cura, & directio Seminarii incumbit, atque ab illo dependere solet ipsius Seminarii bona, vel mala disciplina, & institutio.

XIII. In sæpe citatis Institutionibus Sancti Caroli *part.* 2. *cap.* 2. de Rectore scribitur: „ Illud sæpius Rector animo repetat, quam grave suis humeris onus incumbat; cum ab eorum, qui in Seminario vivent recta institutione, totius Diœcesis reformatio pendeat.

Quapropter, ut qui illius fidei commissi sunt, eos e Seminario fructus percipiant, quos Ecclesia sancta, ac Tridentinum præcipue Concilium sibi proposuit, quam diligentissime curet, e in seipso eas ad vivum virtutes exprimat, quas in Clericis requiret; ita ut qui illi subjecti sunt, in eo tanquam in speculo expressam videant ejus vitæ imaginem, quæ illis omni studio sit effingenda: memineritque, exemplum vivam esse doctrinam: nec ipsi minus cum taceat, quam cum loquatur, esse alios ad pietatem incitandos.

Divinæ in primis gloriæ amplificationem, Clericorum in omni virtute perfectionem semper ante oculos habeat, & ad eum finem omnes cogitationes referat, & curas.

Studeat, ut quæ ad spiritualem progressum spectant, recte atque ordine administrentur; ut quotidianæ, aut alias statæ exercitationes, nisi necessaria & causa, non intermittantur.

Curam omnium Collegiorum ejusdem Seminarii primum, & præcipuam habeat. Hæc S. Carolus latius ibidem officium Rectoris, sive Præsidis Seminarii describens.

Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 21. *cap.* 9. *vult, ut Seminarium ipsum uni Rectori, seu Præsidenti committatur . . . . qui sit Sacerdotes, sacræ Theologiæ, aut Decretorum Doctor, aut Licentiatus.*

XIV. Præter Rectorem, sive Præsidem, cui primaria sub Episcopo Seminarii Cura, & directio incumbit, debent insuper esse plures inferiores Officiales, & Magistri, qui juventuti tum erudiendæ, tum instituendæ intendant. Et quidem Synodus Tridentina volens, ut admissi ad Seminarium, grammatices, cantus, computi Ecclesiastici, aliarumque bonarum artium disciplinam discant: Sacram Scripturam, libros Ecclesiasticos, homilias Sanctorum, atque Sacramentorum tradendorum, maxime quæ ad confessiones audiendas videbuntur opportuna, & rituum ac cæremoniarum formas ediscant, sat patenter declarat, se desiderare, ac quasi supponere, in Seminario futuros Profectores non tantum, qui Sacram Scripturam, & Theologiam prælegant; sed & qui Grammatices, aliarumque bonarum artium fundamenta tradant; uti recte notavit Zypæus *Consultat.* 3. *De Magistris numer* 8.

XV. In Seminario Sancti Caroli non tantum Theologiæ, sed & humaniorum ac Philosophiæ Professores fuisse, ex institutionibus Seminarii patet, atque idcirco & *Præfectus studiorum* erat, qui rei litterariæ præesset, & curaret, ut juvenes leges Seminarii ad studia spectantes inviolate servarent, de quo *part.* 2. *c.* 5. dictarum Institutionum.

Hic in Belgio licet in quibusdam Seminariis etiam habitent pueri studiis humanioribus incumbentes, nequaquam tamen hæ scientiæ in Seminariis tradi solent; sed passim ad lectiones, quas aliis in Scholis habentur, exeunt; & humanioribus absolutis pro ediscenda Philosophia ad Academias mittuntur.

XVI. Quin ad Belgica Seminaria fere soli illi admittuntur, qui humanioribus & Philosophia absolutis, idonei sunt, ut studio Theologico se addicant; quod & ex mente Synodorum esse, haud obscurum est.

Præterquam enim quod de sola Theologia tradenda in Seminariis fere mentio fiat, eam in admittendis ad Seminaria ætatem requirunt, qui satis appareat desiderari adolescentes, qui studia humaniora absolverint.

Synodus P. II. Cameracensis requirit, ut Seminarii studiosi sint omnes *viginti* annorum. Synodus Diœcesana Mechliniensis, *tit.* 20. *cap.* 3. vult, ut ad Seminarium non assumantur, nisi sint saltem *octodecim* annorum.

XVII. Hoc notorium, & quotidiana experientia comprobatum est, a pietate ac zelo Professorum maxima ex parte dependere Seminariorum fructum; ac e Seminariis plerumque Liberi Sacerdotes, ac Pastores Professoribus tum in pietate, tum doctrina, & zelo animarum similes, ut propterea curandum sit Episcopis, aliisque, qui Seminariis intendunt, ut Professores pietate, eruditione, ac zelo animarum præstantes præficiant, si Pastores iis qualitatibus instructos desiderent.

CAPUT III.

Media temporalia Seminariis fundandis impendenda.

1 *Primum medium a Synodo Tridentina suggestum.*
2 *Secundum medium ab eadem Synodo probatum.*
3 *Idem in Synodis Belgicis comprobatum.*
4 *Hæc media non videntur habuisse successum in Belgio.*
5 *Tertium medium in Synodo Tridentina probatum; illudque convenientius, nimirum Beneficiorum simplicium incorporatio.*
6 *Quare conveniat Beneficia simplicia Seminario uniri?*
7 *Quid de unione Beneficiorum ad collationem Episcoporum pleno jure spectantium?*
8 *Quid de Beneficiis Patronatus Laici, præsertim in Belgio?*
9 *Synodus Tridentina vult difficultatem super unione Beneficiorum judicio Episcopi terminari.*
10 *An a judicio Episcopi aliquando appellari queat?*
11 *In Seminariorum fundatione hodie invenire solet auctoritas Regia, & quare?*
12 *Quatuor Deputati, quorum consilio in administratione temporali Seminarii Episcopus uti debet.*
13 *Hi a Deputatis pro administratione spirituali distincti, & quomodo in Synodis Belgicis fuerint sex deputati nominati?*
14 *Habent duntaxat votum* consultivum.

I. SYNODUS Tridentina enixe desiderans Seminariorum erectionem, & juventutis in eisdem efformationem; una tamen considerans magnitudinem sumptuum, qui ad Collegii fabricam instituendam, ad mercedem præceptoribus, & ministris solvendam, & ad alendam juventutem necessarii sunt, tria media, e quibus hi sumptus haberi possent, proposuit.

Primum ea, quæ ad instituendos vel alendos pueros in aliquibus Ecclesiis, & locis destinata sunt, eo ipso Seminario applicata censeantur.

Hoc medium ante omnia impendi oportere, mandat Synodus P. I. Mechliniensis; nec alterius medii meminit, sed erigendi Seminarii certam rationem a Synodo Diœcesana constituendam decernit.

II. Secundum medium a Synodo Tridentina suggestum consistit in ap-

in applicatione alicujus portionis ex fructibus integris mensæ Episcopalis, & Capituli, & in pensione super fructibus, seu proventibus Dignitatum, Personatuum, Officiorum, Præbendarum, Abbatiarum, Prioratuum, etiam Hospitalium in titulum conferre solitorum; item generaliter super proventibus omnium Congregationum, & Communitatum Ecclesiasticarum, solis Ordinibus Mendicantibus, & Fratribus S. Joannis Hierosolymitani exceptis.

III. Synodus P. I. Cameracensis conformiter ad hoc medium a Concilio Tridentino propositum, præcipit: „ Ut quamprimum „ fieri possit, modus constituatur, facta omnium Beneficiorum, „ atque eorum omnium, quorum Decretum Concilii Tridentini „ *Sess.* 23. *c.* 18. mentionem facit, æstimatione, quod hæc Se„ minaria, quoad ponenda, & constituenda, sufficiens contri„ butio fiat.

Et deinde Synodus P. II. Cameracensis rursus mandat: *Ut provideatur de sumptibus ad supradicta, nec non ad studiosorum alimoniam necessariis, singuli Episcopi cum dictis suis Deputatis quamprimum fieri poterit, portionem aliquam ex omnibus Beneficiis (ubi hactenus detracta non est) detrahant; quæ in solos usus Seminarii convertatur. Titul.* 21. *cap.* 18.

Hujus medii meminit quoque Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 21. *cap.* 1. præcipitque, ut *sexagesimus denarius, aut plus minusve, prout videbitur Episcopo, cum consilio eorum, qui ex Decreto dicti Concilii Tridentini eidem sunt adjungendi, e bonis Ecclesiasticis in qualibet Diœcesi in hunc usum applicetur.*

Et in sua Synodo Diœcesana anno 1609. Archiepiscopus Mechliniensis, *ex omnibus, & singulis bonis Ecclesiasticis, quæ secundum sacrum Concilium Tridentinum ad contributionem pro Seminario tenentur, circiter sexagesimum nummum annuatim contribuendum censuit, & contribui mandavit; donec alia ratione ita Seminario provisum esse constiterit, ut prætactam portionem in totum, vel ex parte remittendam esse judicaverit.*

IV. Num hæc Synodorum, & Episcoporum Decreta, quoad applicationem hujus medii, aliquem habuerint effectum dubito. Hoc sat constat, generalem executionem istius medii, prout a Synodo Tridentina fuit propositum, non exiguis difficultatibus esse obnoxium. Quis enim nescit, quam difficulter, præsertim hisce in Provinciis, Capitula, Abbatiæ, Monasteria, Hospitalia, aliaque similia corpora permittent, ut sola Episcopali auctoritate, aut etiam Ecclesiastica quacumque auctoritate pars proventuum annuatim ipsis auferatur, Seminario Episcopali attribuatur: testaturque Zypæus *Consult.* 3. *De Magistris, num.* 5. „ hic „ detractionem per injuriam temporum ex proventibus Ecclesia„ sticis usquequaque fieri non potuisse.

V. Tertium medium a Synodo Tridentina propositum consistit in unione simplicium Beneficiorum: illudque tanquam convenientissimum variis modis extendit.

In primis concedit aliquot Beneficia simplicia, cujuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint, vel etiam præstimonia, vel præstimoniales portiones Seminario applicari, & incorporari.

Permittit autem hanc incorporationem fieri *etiam ante vacationem*; sine tamen cultus divini, & illa obtinentium præjudicio.

Ulterius vult, ut incorporatio locum habeat, etiamsi Beneficia sint *reservata*, vel *affecta*.

Declarat præterea, nec hanc incorporationem per resignationem ipsorum Beneficiorum, uniones, & applicationes suspendi, vel ullo modo impediri posse; sed omnino, quacumque vacatione, etiamsi in *Curia* effectum suum sortiantur, & quacumque Constitutione non obstante, posse uniri.

Hæc sat evincunt, enixam fuisse Synodi mentem, ut hoc medio Episcopi uti possent.

VII. Et sane cum hæc Beneficia nec residentiam, nec aliquod personale Officium requirere soleant; exigua ex his utilitas aut fructus in Ecclesiam redundare contingit: ut propterea inter articulos nomine Caroli IX. Galliarum Regis in Concilio Tridentino oblatos hic esset vigesimus quartus: „ Cumque plura sint Be„ neficia, in quibus contra Beneficiorum institutionem invaluerit „ depravata consuetudo, ut, qui ea possident, nullo teneantur „ concionandi, Sacramenta administrandi, aut alio onere Eccle„ siastico; Episcopus cum consiglio Capituli his Beneficiis curam „ aliquam spiritualem imponat, aut si utilius videatur, ea Be„ neficia vicinioribus parochialibus Ecclesiis uniat: Beneficium „ enim sine officio esse neque debet, neque potest.

VII. Hæc Beneficiorum unio, & incorporatio facile, & sine oppositione fieri poterit, si Beneficiorum collatio *pleno* jure ad Episcopum pertineat: at si ad alium collatio, vel præsentatio spectet, difficulter hic admittetur unio, nisi ipse Collator, aut Patronus, aliique interesse habentes legitime fuerint interpellati, & auditi; quemadmodum in unionibus observandum esse Canones præscribunt.

VIII. Quin si ipsa Beneficia fuerint Patronatus laici, nequaquam admittetur unio; nisi ipsius Patroni consensus accedat.

In ipsa Concilii Tridentini in Belgio promulgatione apposita fuit ad dictum *cap.* 18. hæc nota: *Committitur Episcopis cura erigendi Seminarii pro institutione adolescentum in disciplinis Ecclesiasticis, etiam cum incorporatione, & applicatione fructuum Beneficiorum juris Patronatus laici, & Hospitalium, & decimarum sæcularibus competentium.* Deinde quædam præscribuntur observanda in collationibus Beneficiorum, quæ scholasticæ dicuntur. Monent hic rursum, tangi jus Patronatus, decimas laicorum, & fundationes Regias.

Qua nota sat indicant, *consensum laicorum* esse necessarium; quemadmodum notarunt ad *cap.* 5. *Sess.* 21. ubi de unionibus agitur, & hæc nota apposita fuit: *Potestas sit Episcopis ex justis causis, uniones faciendi Ecclesiarum, & Beneficiorum. Sed monent Consilia Regia, opus esse placito Regio, & consensu Patronorum laicorum.*

IX. Ut vero facilior esset Decreti executio, voluit Synodus, „ ut si vel pro unionibus, seu proportionum taxatione, vel as„ signatione, & incorporatione, aut qualibet alia ratione aliquam „ difficultatem oriri contigerit, ob quam hujus Seminarii institu„ tio, vel conservatio impediretur, aut perturbaretur; Epi„ scopus cum supra deputatis, vel Synodus Provincialis, pro „ regionis more, pro Ecclesiarum, & Beneficiorum qualitate, „ etiam supra scripta, si opus fuerit, moderando, aut regendo, „ augendo, omnia & singula, quæ ad felicem hujus Seminarii „ profectum necessaria, & opportuna videbuntur, decernere ac „ providere valeat.

X. Hic apparet, Episcopum circa uniones, assignationes, & taxationes cum plenaria, & amplissima potestate judicem constitui; nihilominus si Episcopus, vel uniendo, vel taxando, aliove modo decernendo, videatur aliquid contra juris ordinem, & perperam decrevisse, hæc quæstio non coram ipso Episcopo ejusve tribunali erit agitanda; sed coram legitimo judice superiore; quemadmodum in casu occurrente respondit, & solide ostendit Zypæus *Resp.* 1. *de Magistris.*

XI. Porro ad evitandas difficultates; nec non ad faciliorem operis executionem, Episcopi Seminaria extruere intendentes solent implorare auctoritatem Regiam, atque Litteras Regias impetrare, quibus & ipsa Seminarii constructio probetur; nec non insuper auctoritas uniendi Beneficia; aut certas pensiones super quibusdam Beneficiis imponendi conceditur; quarum Litterarum plura exemplaria extant in actis Cleri Gallicani *tom.* 1. *tit.* 1. *c.* 5. (*a*).

XII. Ut tamen Episcopi in hac Seminariorum extructione, & mediorum applicatione securius, ac majore cum circumspectione procedant, Synodus Tridentina præcipit, ut Episcopi hæc omnia agant cum consilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter a Capitulo eligatur. Itemque duorum de Clero civitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad Episcopum, alterius vero ad Clerum pertineat.

XIII. Hi quatuor distincti sunt ab illis duobus Canonicis senioribus, & gravioribus a solo Episcopo eligendis, quorum consilio, quæ ad disciplinam Seminarii spectant, ab Episcopo ordinanda sunt.

Sex illos Deputatos in Synodo Diœcesana, partim a se, partim a Capitulo & Clero electos pronuntiavit Archiepiscopus Mechliniensis *tit.* 20. *cap.* 1. & 2. Duos quidem *quorum consilio in constituendis regulis, electione puerorum singulorum introducendorum, discipulorum expulsione, Magistris constituendis, visitatione ac similibus semper utatur.*

Quatuor vero aliorum Deputatorum *consilio in tota temporali administratione, Beneficiorum unionibus, cæterisque hujusmodi utatur.*

Similiter Episcopus Namurcensis ann. 1659. in sua Synodo *tit.* 21. *c.* 8. 9. & 10. sex Deputatos eumdem in finem electos declaravit.

XIV. Hi omnes Seminarii Deputati habent votum duntaxat *consultivum*, non *decisivum*; & quamvis eorum consilium Episcopus requirere teneatur, non tamen sequi jubetur; uti decisum refert Barbosa in Collectaneis ad *cap.* 18. *Sess.* 23. Concilii Tridentini.

C A P U T IV.

De Collegiis Academicis.

1 *Olim etiam fuerunt Scholæ publicæ.*
2 *Erigere Scholas publicas pertinet ad supremam potestatem.*
3 *Synodus Parisiensis sæculo* IX. *erectionem hujusmodi Scholarum postulavit.*
4 *Cur hæ Scholæ dictæ* Universitates?
5 *Varia Privilegia, & prærogativæ his Scholis concessa.*
6 *Ad has Scholas plures viri eruditi, & major copia studiosorum solent confluere.*
7 *In Universitatibus, & signanter in hac Lovaniensi varia erecta Collegia; & quare?*
8 *Collegia hæc suos speciales habent proventus, diversimode impendendos.*
9 *Ad Collegia, sumptibus Collegii alendi, ordinarie non nisi pauperes admittendi.*
10 *Præter Præsidem Collegii sunt & Collegiorum Provisores; & quod horum officium.*
11 *Disciplina Collegiorum præcipue dependet a Præside.*
12 *Norma vivendi præscripta Collegiorum non absimilis disciplinæ Seminariorum.*
13 *Ostenditur exemplo Collegii Hadriani VI. sive Pontificii.*
14 *A quo, & quando hoc Collegium fundatum?*
15 *Quis hic præsit? & qui admittendi?*
16 *Examen, quod circa admittendos instituitur.*
17 *Non convenit, ut Fundatores passim consanguineis suis dent prærogativam ad Bursas.*
18 *Judicium Tilmanni Clerici de Fundatoribus Bursarum cum consanguineorum prærogativa.*
19 *Admissi ad Collegium per exercitia spiritualia se recolligunt; quæ in decursu Theologico sæpius reiterant.*
20 *Quæ hujus Collegii exercitia quotidiana ante meridiem?*
21 *Quæ pomeridiana?*

(a) Ad constituenda Seminaria litterarum Regiarum necessitas probatur Edicto, quod Rex Ludovicus XV. Gallis dedit mense Augusto an. 1749.

„ riſque locis partim parentum incuria, partim Paſtorum negligentia contemptum eſt, excuſſo timore divino, multorum „ temeritas, audacia, & peccandi licentia crevit. Quare, ut „ huic malo ſemel occurratur, ſtatuit ſancta Synodus: Id curent Epiſcopi, ut quamprimum Scholæ in urbibus, oppidis, „ & pagis Diœceſium ſuarum, ſi collapſæ fuerint, reſtituantur: „ ſi conſervatæ, colantur, & augeantur.

Similiter Synodus P. I. Mechlinienſis, *tit. De Scholis*, *cap.* 2. decrevit, " ut curent Epiſcopi, ut quamprimum in oppidis & „ pagis ſuarum Diœceſium Parochiales Scholæ, ſi collapſæ ſint, „ reſtituantur; ſi conſervatæ, colantur, & augeantur; ſed præter Parochiales, non admittantur multæ.

III. Rurſus Synodus P. I. Mechlinienſis eamdem erectionem, & inſtaurationem urget; vultque, ut ubicumque Scholæ adhuc requiruntur, *agant Archipresbyteri cum Magiſtratibus, & Præfectis locorum, ut eæ mox erigantur, ſimulque rationem ineant, ipſis Ludimagiſtris, de annuis ſtipendiis providendi*. Titul. 20. cap. 1.

Idipſum omnes Synodi uno conſenſu deſiderant, & vehementer urgentur: optatque Synodus Namurcenſis anno 1604. *tit.* 2. *cap.* 1. hujuſmodi ſtipendium Ludimagiſtro aſſignari, " quo mediante, ſi fieri poteſt, doceantur *gratis*; ſic enim fiet ut a „ parentibus pueri libentius ad Scholas mittantur.

IV. Quia autem *multos inopia prohibet, ne filios in Scholis litterariis enutriant, quorum tamen ſalutis habenda eſt ratio, cum ſint & ipſi in Chriſti corpore & familia*: ait Synodus P. I Cameracenſis *cap* 2. hæc ſubjiciens. *Quotidiem autem feſtis, & maxime Dominicis, expleto Veſpertino Officio, jubet ſancta Synodus Ludimagiſtros docere eadem rudimenta fidei & catechiſmi pro captu, & ingenio juventutis, quæ litteras non didicit. Nec non ſubinde per vices interrogare, ut ſciatur an proficiat, atque huic negotio tam in pagis, quam oppidis Paſtores incumbant, aut Sacellani, aut Cleri, ſeu matricularii. Parentes ſi ſuos mittere negligant, moneantur; moniti, niſi pareant, Magiſtratui deferantur. Paſtores vero, aut Ludimagiſtri, ſi id contempſerint, ab Epiſcopo corrigantur: &, quantum fieri poſſint, in Scholis puerilibus puellæ ſeparentur a pueris.*

Similium Scholarum neceſſitatem, earumque inſtitutionem paſſim urgent & præſcribunt Synodi Belgicæ; additque Synodus P. II. Cameracenſis *capit.* 4. " ut in his locis, ubi dictæ Scholæ „ commode inſtitui non poterunt, Parochus ipſe a prandio commodiore ante vel poſt Veſperas hora, pueros campanæ pulſu convocatos, ex parvo Catechiſmo, qui ad hoc pro tota „ Provincia imprimetur, prima fidei rudimenta doceat, eumque memoriter ab iis recitari faciat.

V. Deſiderans autem Synodus hoc adeo pium ac neceſſarium inſtructionis exercitium non intermitti, addit *cap.* 6. *Ut autem ipſi etiam Parocho ſuccurratur, omnibus Sacerdotibus, & Clericis, qui intra fines Parochiæ degunt, præcipit hæc ſancta Synodus, ut eum in hoc ſancto munere, pro ſua quiſque virili, adjuvent.*

VI. Hæ Scholæ *Dominicales*, quarum frequens occurrit mentio in Synodis noſtris, reſpondere fere videntur catechizationi puerorum, quæ diebus Feſtis, & Dominicis in Parochiis recte inſtitutis, per Parochos, eorumve Vice-Paſtores fieri ſolet, de qua late actum eſt ſupra *part.* 1. *tit.* 3. *cap* 4.

Etſi hæ Scholæ (ait Synodus P. I. Mechlinienſis *cap.* 2.) „ non proprie inſtituantur ad litteras, aut artem ſcribendi atque legendi, poterit nihilominus juventus in his doceri, poſtquam in prædictis utcumque inſtituta fuerit.

VII Synodus P. II. Mechlinienſis *cap.* 5. præcipit, in Scholas Dominicales frequentantes, non tantum doceantur legere & ſcribere, verum etiam & quidem *præcipue*, inſtituantur in rudimentis fidei.

Hoc Decreto ſat oſtenditur, quod tempore hujus Synodi, id eſt, ſub initium decimi ſeptimi ſæculi, in his Scholis pueri præcipuæ docerentur legere & ſcribere, neglecta inſtructione in rudimentis fidei: quod Synodus reprobat; nequaquam tamen vetat, in utriſque pueros inſtrui; licet poſterius merito tanquam *præcipuum* majoriſque momenti priori præferat.

VIII. Principes noſtri in Edicto ad hanc Synodum *art.* 19. injungunt omnibus ſuis Officialibus, Magiſtratibus, & Vaſallis, ut in erigendis Scholis *Dominicalibus* aſſignant Epiſcopis, eorumve Deputatis; tum etiam in conquirendis pecuniis neceſſariis ad dictam erectionem, ac inſuper pro annuo ſtipendio Magiſtrorum, & Magiſtrarum.

Hic rurſus non obſcure innuitur, in his Scholis non tantum fidei rudimenta, ſed & litterarum tradenda eſſe per Magiſtros, & Magiſtras.

IX. Quapropter licet præcipuo ſcopo harum Scholarum ſatiſfieri videatur per Paſtorum pomeridianas puerorum catechizationes, in Parochiis bene inſtitutis fieri ſolitas diebus Feſtis, & Dominicis; nihilominus fatendum eſt, admodum laudabile eſſe, & harum Scholarum inſtituto conforme, ſi pauperes etiam legere doceantur: cum indubitatum ſit, quod magno ſubſidio eſſe poſſit ipſis pauperibus piorum librorum lectio, ut circa Religionis myſteria rite inſtruantur, & in pietate foveantur.

X. Ut vero optatus fructus Scholarum, ſeu quotidianarum, ſeu Dominicalium habeatur, prima cura habenda circa Magiſtros; & Magiſtras; a quorum pietate & capacitate præcipue dependet bona juventutis inſtitutio, & inſtructio.

XI. In primis jubentur Magiſtri, & Magiſtræ in ſua admiſſione emittere profeſſionem fidei Catholicæ juxta formam in Synodis expreſſam; idque iis in locis, ubi eſt Scholaſticus, in manibus *Scholaſtici*; alibi vero in manibus Decani Ruralis, uti ſtatuit Philippus II. in Edicto ad Synodum Cameracenſem *art.* 4.

Idipſum expreſſit Synodus P. II. Mechlinienſis *tit.* 1. *cap.* 3. At Edictum Principum noſtrorum ad hanc Synodum *artic.* 1. jungit Archi-Presbytero primarium loci Officialem Regium, ut & hic in receptione Profeſſionis fidei interveniens auctoritatem habere videatur. Interim in ſimilibus locorum conſuetudines præcipue attendendæ ſunt: quemadmodum de juramento Æditorum Eccleſiarum, & Magiſtrorum menſæ pauperum, monuimus ſupra *part.* 1. *art.* 2.

XII. Quantum autem ex aſſumptione Magiſtrorum dependeat, non ignorantes Patres Synodi Cameracenſis anni 1550. *in virtute ſanctæ obedientiæ; & ſub interminatione divini judicii diſtricte præcipiunt, & inhibent omnibus, & ſingulis Prælatis, & Capitulis, ac aliis, qui in Diœceſi Cameracenſi Magiſtros, & Rectores Scholarum recipiunt ſeu aſſumunt, ne quemquam in Magiſtrum recipiant, ſeu aſſumant, niſi de cujus vita, integritate, ſcientia, moribus, ac converſatione, plenam habeant notitiam, & qui perverſorum dogmatum fermento minime fuerit conſperſus.*

Conſentiunt & reliquæ Synodi præcipientes, ut non aliis in Præceptores aſſumantur, quam qui probatæ ſunt fidei, vitæ, & doctrinæ. Edictum Principum noſtrorum ad Synodum Mechlinienſem *art.* 1. nulli concedendam licentiam docendi juventutem decernit, niſi de cujus bona vita, religione, ſufficientia, & doctrina omnimoda ſatisfactio habetur.

XIII. Ut autem in Magiſtrorum admiſſione ſecurius procedatur, decretum eſt tum Synodorum, tum Principum Edictis, ut nullus ad docendum pueros, ſive in Scholis quotidianis, ſive Dominicalibus, admittatur iis locis, ubi eſt *Scholaſticus*, niſi prævia ejus approbatione. Ita habet Edictum Caroli V. datum Bruxellis die 29. Aprilis anno 1550. & habetur in primo volumine Edictorum Flandriæ *lib.* 1. *Rubrica* 7.

Et in citato Edicto Principum ad Synodum Mechlinienſem *art.* 1. dicitur, nemini licitum eſſe Scholas tenere ad inſtruendum pueros, ſive maſculos, ſive puellas, niſi prævia licentia Scholaſtici, ſi ibidem aliquis ſit.

Hoc Jus Scholaſtici, non tantum quoad Scholas ordinarias, & Parochiales; ſed & *charitatis*, id eſt, in quibus pauperes *gratis* docentur, non ſemel in judicio contradictorio firmatum eſt, ac notanter in Parlamento Pariſienſi 23. Jan. 1680. per Scholaſtico Ambienenſi contra ejuſdem civitatis Parochos; uti refertur in compilatione quadam Arreſtorum, cui titulus *Journal des Audiences*, *tom.* 4. *lib.* 3. *cap.* 4.

XIV. Ubi vero Scholaſticus deeſt, juxta citatum Caroli V. Edictum, nullus ad inſtructionem puerorum admitti poteſt, niſi prævia admiſſione, & approbatione primarii Officialis locis, & Parochi Eccleſiæ Parochialis, infra cujus fines reſidere intendit. Edictum vero Principum ad Synodum Mechlinienſem *a.*1. requirit licentiam Archi-Presbyteri, ſeu Decani Ruralis & primarii Officialis.

Synodus Antuerpienſis ſub Miræo, *tit.* 9. *cap.* 2. cum præcepiſſet in pagis inſtitui Scholas, ſubjungit: „ Ludimagiſter conſtituatur a *Patre*, *Magiſtratu*, & *Primariis* Parochiæ Incolis (qui curabunt de neceſſario ſtipendio ei provideri) cum „ conſenſu Decani Ruralis.

XV. Cæterum circa jus aſſumendi, aut præſentandi Magiſtros Scholarum, lex fundationis, & conſuetudo loci plurimum attendenda ſunt; quemadmodum de nominatione, vel electione Æditorum, & Magiſtrorum menſæ pauperum alibi notatum eſt.

XVI. Certum nihilominus eſt, Scholaſtico tamquam Scholarum Magiſtro generali curam, & ſuperintendentiam Scholarum civitatis, & ſibi ſubjectarum primario incumbere.

Hinc paſſim Synodi præcipiunt, ut Scholæ ſæpe viſitentur a *Scholaſticis* Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum; ita Synodus P II. Cameracenſis *tit.* 2. *cap.* 2. Synodus P. II. Mechlin. *tit.* 20. *c.* 3. vult, ut, Scholæ Scholaſticis Capitulorum ſubjectæ, ab iiſdem Scholaſticis, cæteræ omnes ab Archi-Presbyteris; vel „ aliis ab Ordinario deputatis, ſingulis ſaltem *ſemeſtribus ſerio* „ viſitentur.

XVII. Scopus hujus viſitationis eſſe debet, ut ſciatur, an juventus rite inſtituatur; quis ſit puerorum in litteraria ſcientia, & ſcriptionis peritia profectus; an Magiſtri, Magiſtræve inſtruendæ, erudiendæque juventuti ſedulo ſe impendant; modum convenientem, prudentiamque in regenda juventute teneant; quos libros pueris prælegant, aut legendos tradant, aut legere permittant; an nulli prælegantur, qui turpe, aut obſcœnam quid contineant, aut bonis moribus, vel fidei Catholicæ adverſum; curentque ut libri legantur, qui pueris pietatem, & morum honeſtatem inſtillent: qua de re frequentes ſunt Synodorum monitiones.

XVIII. Ulterius monet citata Synodus Antuerpienſis *cap.* 3. *Habeant autem rationem Ludimagiſtri, ut tenera ætas in pietate, & morum modeſtia inſtituatur; ideoque ad catechizationem diſcipulos ſuos deducant, eoſque ibi exiſtentes in diſciplina contineant, & ipſimet præceptores pro captu diſcipulorum ſuorum diebus Sabbati poſt meridiem fidei noſtræ rudimenta explicent. Diebus Dominicis, & Feſtis ad Miſſam parochialem, atque ut minimum quater in anno ſimul ad Confeſſionem Sacramentalem deducant; ipſique Magiſtri bono vitæ ſuæ exemplo diſcipulos ad virtutem provocent, & ab omni tabernarum frequentatione, aliiſque levitatibus abſtineant. Ubi autem conſuetudo Laudes Beatæ Mariæ quotidie, vel ſaltem Sabbato decantandi a Scholaribus intermiſſa eſt, quamprimum reſtituatur.*

XIX. Et quidem prima Scholaſtici, aliorumque Scholis ſuperintendentium, ac viſitantium ſollicitudo, & ſtudium eſſe debet, ne tenera ætas in Scholis vel ab ipſis Magiſtris, vel ſociis corrumpatur; ſed in Baptiſmali innocentia, quantum fieri poteſt, conſervetur.

Hunc quoque in finem optant Synodi noſtræ, ut tam in Dominicalibus, quam in aliis quibuſcumque Scholis maſculi a viris,

„ & puel-

„ & puellæ a mulieribus tantum instruantur: ubicumque tamen „ id obtineri non poterit, saltem locis, & interstitiis masculi „ a puellis separentur". Ita Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 20. *cap.* 3. Similiter Synodus Cameracensis anno 1604. *tit.* 2. *cap.* 2. ait. "Easdem Scholas in oppidis præsertim, & aliis lo„ cis celebrioribus simul non frequentent pueri, & puellæ; sed „ viri masculis, fœminæ puellis, quantum fieri potest, instru„ endis præsint.

Cumque Scholasticus Ambianensis visitando Scholas deprehendisset, nonnullos Ludimagistros ad suas Scholas admittere puellas, & Ludimagistras admittere masculos, querela delata ad Parlamentum Parisiense, declaratum fuit 5. Jan. 1677. vetitum esse viris admittere puellas; & fœminis admittere masculos; idque antea non semel judicatum fuerat; uti refertur ad calcem citati capitis libri, cui titulus *Journal des Audiences*.

XX. Quamvis Scholarum visitatio præcipue ruralium, & quæ Capitulorum Scholasticis non subsunt, Decano Rurali in Synodis sit commendata, nequaquam Parochis earum cura adempta est; quæ ipsis jure quasi naturali incumbit.

Quin citata Synodus Antuerpiensis *cap.* 1. vult, ut Scholæ in pagis sint in loco aliquo juxta Templum; rationem subjiciens: „ Ut tam Præceptores, quam discipuli frequentissime a Pastori„ bus, aliisque visitari, observari, & in Religionis nostræ ini„ tiis commodius exerceri possint.

Synodus P. I. Cameracensis *tit. De Scholis capit.* 5. „ In „ omnibus Parochiis, qui doceant primam juventutem, ma„ xime in his, quæ numerosam plebem habent: Pastorque „ singulis mensibus diligenter inquirat quantum proficiat pue„ ritia: idque maxime provideat, ut a teneris imbuatur „ timore, & amore Domini, ne corrumpatur ulla licen„ tia, aut doctrina; quæ nec Religioni, nec bonis moribus „ respondeat.

TITULUS DUODECIMUS.

De Sponsalibus, & Matrimonio.

CAPUT PRIMUM.

Quomodo Sponsalia contrahenda, & quod circa illa Parochorum officium?

1 *Sponsalia proprie significans Sponsalia* de futuro.
2 *Horum Definitio.*
3 *Olim Matrimonio præmitti solita; & merito hodie præmittuntur.*
4 *Sponsalia publice coram Parocho contrahenda.*
5 *Potius coram Parocho Sponsæ, quam Sponsi; & quare?*
6 *Quo loco Sponsalia contrahenda, & qualiter desponsandi debeant esse dispositi?*
7 *De Testium, & Consanguineorum præsentia in celebratione Sponsalium requisita.*
8 *Quæ per Parochum a desponsandis inquirenda?*
9 *Formula contrahendorum Sponsalium.*
10 *Consuetudo contrahendi publice coram Parocho Sponsalia non videtur universalis.*
11 *Consuetudo hæc laudabilis, & merito conservanda.*
12 *Sponsalia clandestina licet illicita, sunt tamen valida.*
13 *Sponsalia impuberum de jure valida sunt.*
14 *A Parochis hic non admittenda.*
15 *Desponsati intra breve tempus debent ad Matrimonium procedere; & quare?*
16 *Monendi Desponsi, ne simul habitent; aut familiarius simul conversentur.*

I. SPONSALIORUM sive Sponsalium nomen, tametsi diversimode præsertim apud Jurisconsultos sumatur; atque subinde Sponsalia *de presenti*, etiam veniant nomine Sponsalium, & ante consummationem Matrimonii, vir & uxor dicantur *Sponsus*, & *Sponsa*, nihilominus magis proprie frequentius in Legibus, & Canonibus accipitur pro Sponsalibus *de futuro*; neque hodie alia est Sponsalium significatio. Sponsalia enim de præsenti sunt ipsum Matrimonium ratum non consummatum; nec hodie nomen Sponsalium significari solet, nisi expresse addatur, *de præsenti*; censeturque quasi particula *alienans*, quasi nomen *Sponsalium*, ad alienam significationem transferens.

II. Sponsalia proprie dicta, sive de *futuro* dicuntur in *Canone 3. caus. 30 q. 5. Futurarum nuptiarum promissio* & in *l. ff. De Sponsalibus: Mentio & repromissio nuptiarum futurarum*; quæ quidem definitio ostendit, tanto Sponsalia differre a nuptiis, quanto spes distat a re ipsa ut notat Cujacius in recitationibus ad titulum Codicis *De Sponsalibus*.

V. Olim apud Romanos fere semper Sponsalia nuptias præcedebant, uti testatur Jurisconsultus in *l. 2. ff. De Sponsalibus*; *Sponsalia (ait) dicta sunt a spondendo: Nam moris fuit Veteribus stipulari, & spondere sibi uxores futuras.*

Nec tantum apud Romanos Gentiles, sed & Christionos, & Catholicos hæc fuit olim consuetudo, ut nuptiis Sponsalia præmitterentur; quare in libris Juris Canonici Sponsalia Matrimonio præmitti ubique videmus; ac si supponeretur; hæc tamquam præambula ipsum Matrimonium præcedere debere.

Unde & ipsum Pastorale Mechliniense, ubi de Sacramento Matrimonii Parochos instruere intendit, antea de Sponsalibus agere voluit, monetque: „ Matrimonii Sacramentum, justas ob „ causas ex *Ecclesiæ consuetudine*, præcedere debent Sponsalia.

'V. Sponsalia hæc tamquam præambula, ac quasi initialia Matrimonii, juxta mentem Ecclesiæ etiam publice, non clandestine coram Sacerdote ineunda sunt.

Et quidem juxta Manuale Cameracense, „ Sponsalia a nemi„ ne, præterquam a *Parocho* alterutrius Desponsandorum, vel „ ejus Vicario, seu alio de ipsius vel Ordinarii *licentia*, sunt „ celebranda (*a*).

Idipsum passim omnia Ritualia insinuant; Parochum ubique legitimum ac ordinarium Sponsalium Ministrorum, coram quo Sponsalia ineunda sint, supponentia.

V. Notat insuper Rituale Mechliniense, quod dum Desponsandi sunt diversarum Parochiarum coram Pastore Sponsæ Sponsalia iniri consuevisse. Merito, tum ob honestatem quamdam; honestius siquidem est, ut Sponsus videtur Sponsam in sua Parochia quærere, quam e contra; tum ad vitandas æmulationes inter Parochos. Quapropter sive in Sponsalibus, sive in Matrimonio hæc consuetudo mutari non debet: Neque tamen Parochus Sponsæ nimis esse difficilis debet ad alium ob rationes permittendum.

VI. Synodus P. I. Cameracensis *titulo De Matrimonio*, *cap.* 6. vult, ut *Sponsalia loco ac tempore fiant commodo: id est, non in œnopoliis, aut tabernis potatoriis; sed in loco sacro: non post dissolutas compotationes, cureturque, ut & Sponsus, & Sponsa sobrii, non ebrii, neque alias mente capti Sponsalia ineant.*

Illius Ecclesiæ Manuale magis specifice locum Sponsalium de„ signans, ait; „ Non aliter quam publice, aut alibi quam in „ Ecclesia, vel sacra Cappella, vel Cœmeterio fiant". Addit Mechliniense: *Aut alio loco publico seu honesto loco: minime vero in cauponis:*

Deinde monet Parochum: *Videat num desponsandi sobrii sint, ac animo bene deliberato.* Nequaquam igitur recentes a potitatione, & nugis procatoriis ad Sponsalia admittendi.

VII. Requirunt insuper Ritualia, ut adsint ad minus duo testes; immo vult Mechliniense, *videat Sacerdos, an adsint utriusque partis parentes, aut alii eorum nomine, sine quibus temere procedere non debet.*

VIII. Inquirat præterea, an contracturi Catholici sint, scientes nostræ fidei rudimenta, & an confirmati sint, an sciant interesse aliquod impedimentum Canonicum.

Quia Sponsalia ob connexionem cum Matrimonio res quasi Sacra censetur, & ad Sacramentum proxime disponens, ac quodammodo ipsius Sacramenti inchoativa ab Ecclesia reputantur; volunt Ritualia, ut Sacerdos illa celebraturus, stola seu ornamento Officii sit indutus, uti loquitur Rituale Mechliniense.

Addit deinde idem Rituale, ut ubi de omnibus jam dictis certior factus est, futurum Sponsum interroget; *Venisti huc tua libera voluntate, a nullo coactus, nec ulli alii alligatus, ut promittas te ducturum in legitimam uxorem N. quam hic manu tenes?* Sub eadem verborum formula dein Sponsam interrogare debet.

Hoc merito notandum, ut hæ aliæve interrogationes non instituantur aut proponantur, modo plane perfunctorio, & tamquam cæremoniales quædam formulæ, ad quas vix attendi solet: sed ita, ut desponsandi ad omnia attenti reddantur, jubeanturque serio singula expendere; præsertim si Parocho suspicio aliqua non infundata sit, quod aliqua subsint, quæ ipsa Sponsalia, aut futurum Matrimonium impedire, aut etiam invalidum reddere possent.

IX. Ad interrogata affirmative respondentes desponsandi, fidem sibi mutuo faciunt hac formula idiomate vulgari expressa: *Ego in præsentia astantium promitto me daturum fidem meam tibi N. quam hic manu teneo, & te ducturum in legitimam uxorem meam, si non obstiterit aliquod Canonicum impedimentum.*

Simili promissione a Sponsa facta, subjungit Sacerdos: *Et ego tamquam Minister Ecclesiæ Dei ejus nomine, hanc vestram mutuam promissionem accepto, & approbo.*

X. Hæc sunt publica ac legitima Sponsalia, quæ Matrimonio ob justas causas ex consuetudine Ecclesiæ præmitti debere censet Rituale Mechliniense; de quibus tamen nihil Rituale Romanum; ut sat verisimile sit, consuetudinem premittendi Sponsalia cum his cæremoniis non esse universalem.

XI. Interim *justæ causæ* istius consuetudinis esse possunt hæ, & similes. Ut conjugandi tempore aliquo antequam sint Matrimonium contracturi, nomen suum dent Ecclesiæ seu ejus Ministris; quo interea de eorum qualitatibus, atque de his, quæ in contractu Matrimoniali requiruntur inquiri possit: uti olim pro Baptismo nomen suum dabant Catechumeni; pro absolutione obtinenda pœnitentes; & pro Ordinibus adhuc hodie vult Ecclesia, ut antea nomen suum dent Candidati. Deinde ut de eorum consensu constat, antequam procedatur ad proclamationes. Denique ut obvietur sponsalibus seu promissionibus clandestinis, unde plurima oriuntur incommoda; quæque propterea multum dissuaderi debent utriusque sexus juventuti.

XII. Porro quamvis Ritualia Sponsalia publice celebrari exoptent, atque clandestina improbent, nequaquam tamen ea invalida,

(*a*) Sunt plurima Diœceses, in quibus non viget mos ineundi sponsalia coram Parocho in facie Ecclesiæ, v. gr. in Italia, in Occitania, &c. Quapropter in Rituali Romano nulla fit mentio de sponsalibus in facie Ecclesiæ ineundis; unusquisque ritum suæ Diœceseos sequatur.

valida, aut non obligatoria exiſtimant. Immo Manuale Cameracenſe poſtquam dixit Sponſalia a nemine præterquam a Parocho alterutrius Deſponſandorum vel ejus Vicario, ſeu alio de ipſius, vel Ordinarii licentia eſſe celebranda, immediate ſubjicit: *Et ſi aliter facta irrita non ſunt.*

Cumque nonnulli crederent ex Sponſalibus clandeſtinis nullam oriri obligationem; ſed ea ex Decreto Concilii Tridentini eſſe irrita, nullamque obligationem inducere, Synodus Diœceſana Mechlinienſis huic errori occurrere volens Decretum ſeu declarationem edidit his verbis: „ Cum Sponſalia de futuro a ſacro „ Concilio ſint relicta intacta, atque ita relicta in terminis & „ diſpoſitione Juris communis, præterquam quod per copulam „ carnalem non tranſeant in Matrimonium, certum eſt, ea eſſe „ valida, & ſervari debere, etiamſi coram Parocho, & Teſti- „ bus contracta non fuerint.

Ut ergo *de validitate*, & obligatione Sponſalium ſtatuatur, inſpiciendum eſt etiam hodie jus commune.

Hoc jure autem Sponſalia contractibus, qui ſolo conſenſu ineuntur, annumeranda ſunt, utpote quæ ad actus *validitatem* ſolum conſenſum externe ſufficienter expreſſum requirunt. Unde juxta jus commune Sponſalia nihil aliud ſunt, quam futurarum nuptiarum promiſſio.

Sicuti autem in contractibus civilibus *ſolo conſenſu* conſtantibus requiritur, ut de conſenſu illo externe ſufficienter conſtet: ipſorumque validitas ab illo unice dependet, neque atenditur conſenſus *mere* internus nullo ſigno exteriore expreſſus: ita quoque circa Sponſalium validitatem unice attendi debet conſenſus externe manifeſtatus, inſuper habito conſenſu *mere* interno ſoli Deo cognito, quique hominibus innoteſcere nequit: ac per conſequens non permittit humana ſocietas, ut ab illo dependeant contractus, qui inter homines ineuntur.

XIII. Si jus commune ſpectemus, impuberum Sponſalia valida ſunt, toto titulo Decretalium *De Deſponſatione impuberum*; atque ad eorum validitatem ſufficit ætas ſeptem annorum; immo & minor, ſi malitia ſuppleat ætatem; id eſt, ſi uſus rationis ætatem illam præveniat, ut multis probat Thomas Sanchez loco citato, *Diſp. 16.*

XIV. Verum hodie Sponſalia ſaltem publica, quæ coram Parocho ritu præſcripto contrahuntur inter impuberes ſine Superiorum auctoritate, non ſunt admittenda, atque ætatem in Deſponſandis, quæ proxime ad Matrimonium ſufficit, ſat aperte requirunt Ritualia, & Synodi.

XV. Manuale enim Cameracenſe expreſſe vult moneri Deſponſatos, ut infra *quadraginta* dies ad Matrimonium promiſſum procedant, alioquin deferendi ad Officialem, nempe poſtquam adhuc moniti fuerint.

Similiter Synodus Audomarenſis *tit.* 10. *cap.* 4. „ Præcipiant „ Parochi eis, quos ad Sponſalia contrahenda admittunt, ut in- „ tra *quadraginta* dies proximos (niſi Canonicum impedimen- „ tum obveniat) Matrimonium ipſum contrahant, nec diutius „ illius ſolemnizationem differant, abſque noſtra, aut Curiæ „ noſtræ licentia.

Synodus Diœceſana Mechlinienſis *tit.* 9. *cap.* 5. præcipit, ut „ Parochi Sponſalia coram ſe contrahentes admoneant; ut ad „ periculum incontinentiæ, aliaque inconvenientia evitanda, „ intra *ſex ſeptimanas* poſt factas proclamationes, ſi Canonicum „ impedimentum denuntiatum non fuerit, ad Matrimonii ſolem- „ nizationem procedant". Idem habet Synodus Buſcoducenſis „ ſub Maſio *tit.* 10. *cap.* 6. inſuper addens: " Et ſi præſcripto tempore non proceſſerint, eos Curiæ noſtræ inſinuent (*a*).

Hæc manifeſte indicant, ſupponi Deſponſandos in ea eſſe ætate, ut infra tempus illud ad Matrimonium procedere poſſint: quamvis Sponſalia ab impuberibus inita non irritent, aut abſolute reprobent; quare nec ea, quæ de jure communi circa deſponſationem impuberum decreta ſunt, hodie abrogata ſunt; ſed quia hujuſmodi Sponſalium uſus rarior eſt, ſufficiet, caſu aliquo occurrente, conſulere Commentatores Decretalium titulo *De Deſponſatione impuberum.*

XVI. Monendos inſuper volunt Deſponſos conformiter ad Synodum Tridentinam *Seſſ.* 24. *cap. De Reformatione Matrimonii, ne ante contractum Matrimonium ſub eodem tecto ſimul habitent, aut carnale commercium mutuo habeant*: uti loquitur Rituale Mechlinienſe: vel ut diſertius Manuale Cameracenſe: *Honeſte ſe gerant, nec in eadem domo cohabitent; aut ſimul maneant*: vel quemadmodum ait Synodus Audomarenſis *tit.* 10. *cap.* 4. *Ne ita cum altera alter verſetur, ut fornicationis periculum aut ſuſpicio eſſe poſſint.*

Merito ſane inhibentur Deſponſis ea, quæ aliis vetita non ſunt: eo quod hæc jam tanto ipſis perículoſiora ſint, quo magis creſcit affectus & ſpes propediem Matrimonio potiendi, & ſecuritas a dedecore, quod nondum deſponſati timent.

Itaque ſerio a Parochis dehortandi ſunt Deſponſi ab omni eo quod ipſis hactenus non licuit, nec proinde adhuc licet. Nec tantum timor inferni, amorque puritatis ipſis inculcandus; ſed etiam infamiæ metus, nec non periculum infauſti Matrimonii, quod ſæpe accidit ob impuritates iſtas præcedentes. Cæterum notum eſt, has etiam in Belgio, præſertim inter homines tenuiores, eſſe non parum frequentes, quapropter ſeriam admodum oportet eſſe hanc monitionem.

(a) Rituale Pariſienſe hortatur, ut quam primum poterunt ſponſi & ſponſæ matrimonium ineant, ſi ſint puberes, nec ultra annum differant.

CAPUT II.

De Vinculo Sponſalium, eorumque Diſſolutione.

1 *Sponſalia ſolo conſenſu contracta pariunt obligationem ad contrahendum Matrimonium.*
2 *An Deſponſi* abſolute *ſint cogendi ad contrahendum Matrimonium?*
3 *An per cenſuram cogi debeant?*
4 *Aliquando ob ſcandala, aliaque incommoda deſiſtendum a coactione.*
5 *Quomodo de his judici conſtare debeat?*
6 *Judex in his prudenter procedere debet.*
7 *In Gallia Judex Eccleſiaſticus cogere non poteſt per cenſuras vel condemnare ad* dotandum.
8 *Nequidem incidenter de dote aut alimentatione cognoſcere poteſt.*
9 *Officialis Epiſcopi non poteſt condemnare alternative* Duc *vel* dota.
10 *Quid circa hæc in Belgio obtineat?*
11 *Sponſalia ſolo conſenſu inita, mutuo conſenſu diſſolvuntur.*
12 *Fallit regula in Sponſalibus impuberum, & quare?*
13 *Sponſalia ſæpius etiam ſine mutuo conſenſu diſſolvuntur.*
14 *Ad diſſolvendum Sponſalia non ſufficit ſuperveniens cauſa, quæ retraxiſſet a Sponſalibus contrahendis.*
15 *Quid præcipue attendendum ut ſciatur, an ob ſupervenientes aut detectam circumſtantiam diſſoluta ſint Sponſalia?*
16 *Nonnulla ſunt quæ impediviſſent contrahi Sponſalia, & non diſſolvunt contracta.*
17 *Attendenda conditio perſonarum.*
18 *Attendendus modus initorum ſponſalium.*
19 *Sponſalia ſubinde diſſolvuntur duntaxat ex parte unius.*
20 *Interdum tantum effectus ad tempus ſuſpenditur.*
21 *Per abſentiam unius diſſolvuntur ſubinde.*
22 *Quid circa diſſolutionem Sponſalium hodie in Belgio requiratur.*

I. SICUTI ea eſt omnium contractuum, qui ſolo conſenſu perficiuntur, natura & conditio, ut mox a præſtito conſenſu obligationem pariant, ipſoſque contrahentes ad contractuum adimpletionem adſtringant; ita quoque Sponſalia mox ut vel ſolo conſenſu, ſive verbis, ſive nutibus, ſive ſignis externis ſufficienter exterius expreſſo, contracta ſunt, obligationem pariunt, ipſoſque contrahentes obligant, ut tempore debito, quod promiſſum eſt, impleant, ideſt, nuptias promiſſas contrahant.

Unde in *cap.* 2. *tit De Sponſalibus*, ſcribit Pontifex: „ Præ- „ terea hi, qui de Matrimonio contrahendo *pure*, & ſine omni „ conditione fidem dederunt, commonendi ſunt, & omnibus modis inducendi, ut fidem præſtitam obſervent.

II. Poſt hæc tamen ſubjungit Pontifex: *Si autem ſe ad invicem admittere noluerint; ne forte deterius inde contingat, ut talem ſcilicet ducat, quam odio habet; videtur, quod ad inſtar eorum, qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahunt, & poſtea tandem ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia tolerari.*

Ex hoc textu nonnulli credunt, vi promiſſionum Matrimonialium ſeu Sponſalium obligari quidem promittentem etiam *ex juſtitia* ad contrahendum Matrimonium, & promiſſionem adimplendam, ſed tamen *abſolute* renitentem per cenſuras non eſſe cogendum, ne invitus ad Matrimonium cogatur. Quod clarius indicare videtur Pontifex in *cap.* 17. *tit. eod.* Interrogatus enim, „ qua cenſura mulier compelli debeat, quæ juriſjurandi religio- „ ne neglecta nubere renuit, cui ſe nupturam interpoſito jura- „ mento firmavit; " reſpondit: „ Quod cum libera debeant eſ- „ ſe Matrimonia, *monenda* eſt potius, quam *cogenda*, cum co- „ actiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.

III. Verum quidem eſt, Pontificem in *cap.* 10. *tit. eod.* reſpondiſſe, quod ſi is, qui jurejurando aliquam in uxorem ducere promiſit, *monitis* Epiſcopi non acquieverit, *Eccleſiaſtica cenſura* eum compellat, ut ipſam in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet; ſed tamen addit hanc parentheſim: *Niſi rationabilis cauſa obſtiterit.*

Ad hanc parentheſim reflectens Cujacius in expoſitione hujus Decretalis, ait: „ Exempli gratia, rationabilis cauſa eſt, ſi illo coacto ad peragendas nuptias proſpiciatur periculum aliquod „ grande diſcordiæ & odii acerbioris.

Itaque aliud non videtur hic velle Pontifex, quam judicem omni modo anniti debere, ut promiſſionem ſuam, præſertim juramento firmatam, partes adimpleant: idque etiam per cenſuram; niſi perſpiciat, quod hæc coactio difficiles exitus ſit habitura; ut propterea merito ab illa *abſoluta* coactione abſtineatur, & contraveniens ſuæ promiſſioni in *patientia toleretur*; uti loquitur Pontifex in *cap.* 2. *tit. eod.*

IV. Hanc interpretationem, & conciliationem textuum probat quoque Thomas Sanchez *De Matrimonio lib.* 1. *diſputat.* 29. rationem ulteriorem aſſignans cur eo caſu marito a coactione judex abſtineat: *quia judicis eſt (ait) compellere ubi fini Matrimonii expediret (ex fine enim deſumenda eſt neceſſitas) ſed in eo caſu non expedit fini Matrimonii cogere, ſed potius mutuum obſequium, quod ipſius finis eſt, impedietur . . . Item quia tunc judex coactionem denegans, actori favet; vivat enim ipſius grave damnum, ut ſi petendi proprium gladium ad ſe necandum judex denegaret. Tandem, quia expedit, Eccleſiam minus malum permittere, ut majus vitet; majus autem malum eſt ſcandala, & perpetuas inimicitias oriri, quam fidem Sponſalium frangere; juſte igitur Eccleſia hoc permittet, gratia illud vitandi.*

V. Hæc ille, qui deinde *num.* 6. notat, neceſſe non eſſe, ut judici conſtet juridice de ſcandalo, ob quod a coactione deſiſtat; ſed ſufficere ut judex ex circumſtantiis, quas præ oculis habet, prudenter arbitretur ea ſcandala ſecutura eſſe: totum enim id nego-

negotium arbitrio, & prudentiæ judicis videtur esse commissum.

VI. Insuper *num.* 7. monet, id esse concedendum primæ sententiæ (id est illi, quæ ait non esse cogendum, sed si monitis non acquieverit, relinquendum, cujus Auctores citat *num.* 2.) *Judicem prudenter debere procedere absque strictissima coactione, ne consensus requisitus ad Matrimonium deficiat: quare si sponsum ita obstinatum esse videat, ut libere Matrimonio consentire repugnet, monitione potius, quam coactione utatur.*

VII. Cum autem vix sperari queat prosper successus Matrimonii, dum alterutra pars per censuras, similesque pœnas ad contrahendum plane invita, & coacta accedit, hodie receptum esse in Gallia testatur Claudius De Blondeau in Bibliotheca Canonica, verbo *Mariages* pag. 87, edit. 1689. *Quod si de initis Sponsalibus, sive facta promissione constet, judicem Ecclesiasticum pronuntiare posse, fidem esse exsolvendam, & Matrimonium contrahendum; quod si Sponsus recuset, ipsi esse imponendam pœnitentiam, aut erogationem eleemosynæ ob fidem violatam; sed ad dotandam, vel intertinendam sponsam cogere sponsum non posse, etiamsi id olim fieret per excommunicationem. Dissolvit autem Desponsos (ait) & permittit, ut ad damnum, & interesse agant coram judice sæculari* (a).

VIII. Observat quoque Choppinis *De Sacra Politia lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 15. *usu receptum non esse in Gallicis Tribunalibus Rescriptum Clementis III. in* Cap. De Prudentia, tit. De Donat. inter virum, & uxorem, *Pontificiæ notionis esse jura dotium, perinde ac nuptialis sponsionis, judicioque terminata Matrimonii controversia, dotis cognitionem in Prætorio Episcopi superfore. At moribus nostris (ait) vinculo tenus connubiali Præsulum est profanis jus reddere, tamquam de Ecclesiastico Sacramento. Eo autem functis nullum superest de dote judicium, nec de nuptialis quidem muneris restitutione, tametsi conjugalium pactionum arrhabonis, & appendicis cujusdam.*

IX. Unde si Officialis Sponsum condemnaret non simpliciter ad contrahendum Matrimonium; sed alternative *duc*, vel *dota*, censeretur abuti sua jurisdictione, atque per appellationem tamquam ab abusu sententia cassaretur, uti tradit Carolus Fevretius tractatu *De Abusu lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 16. quia in Gallia nullo modo potest judex Ecclesiasticus, ne quidem *accessorie*, de *dote* cognoscere; refertque anno 1604. solemni Arresto Parlamenti Divionensis cassatam sententiam Officialis Cabilonensis, qua condemnatus fuerat sponsus ad ducendam sponsam, aut assignandam competentem dotem, prout intra octiduum elegisset, dictumque fuit per Curiam, Officialem tantum posse cognoscere de validitate, & observantia promissionis nuptialis: non autem de dote; unde & citationes in causa, *dotis*, deflorationis, susceptionis partus, alimentorum, & similes declarantur abusivæ; uti ibidem notat Fevretius.

X. Juxta Concordata inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem potest judex Ecclesiasticus *incidenter* de dote, vel donatione propter nuptias cognoscere; cum aditus super divortio, actor in libello *principaliter* concluserit ad divortium propter adulterium, & consecutive ad lucrandam, vel perdendam dotem, vel donationem propter nuptias. Similiter & de alimentis, quæ per virum, aut mulierem peti contigerit, pendente divortii causa, vel de trattamento alterius eorumdem cognoscere poterit judex Ecclesiasticus, si hæc coram eo incidant, vel judicialiter petantur. Ita prædicta Concordata *tit.* 2. §. 3. & 5. Habentur *part.* 1. Edictorum Brabantiæ *lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 8.

Notat præterea Zypæus in Jure Novo titulo *De Foro competenti num.* 8. quod licet juxta citata Concordata, cum sine prævio contractu agitur de dote constituenda inter laicos, solus judex sæcularis cognoscat, separatim tamen super *emenda* (*Amende ou satisfaction*) tantum deflorationis in Brabantia coram Ecclesiastico actio institui possit; atque ita non semel a Senatu Brabantiæ fuisse judicatum testatur, etsi secus in Gallia juxta Paponium *lib.* 1. *tit.* 5. *art. fin.* Quod si ad Sacramentum Matrimonii eatenus spectat (ait Zypæus) quatenus alternative deflorans ducere, aut dotare cogitur, & semper fere quæritur quod ex his debeat.

Notat quoque Thomas Sanchez loco supra citato *num.* 10. quod si non disputetur de validitate Sponsalium, sed Sponsalia certa sint, atque de iis constet, potest judex sæcularis ad ea compellere, quamvis juramento confirmata non sint: sicut cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam.

XI. Sponsalia, quæ solo consensu inita sunt, & hactenus solo partium consensu subsistunt, etiam solo utriusque consensu solvi possunt, juxta illud vulgatum, nihil tam naturale, quam unumquodque dissolvi eo modo, quo colligatum est, *L.* 35. *ff. De Regulis Juris*; quod & procedit, tametsi juramento firmata sint: quia juramentum ipsam naturam contractus non immutat, *Cap.* 2. *tit. De Sponsalibus*, ubi id exemplo societatis juramento firmatæ decidit Pontifex.

XII. Fallit nihilominus hæc regula in Sponsalibus impuberum, quæ ex positiva Juris dispositione dissolvi, etiam mutuo consensu, non possunt, nisi postquam ad annos pubertatis pervenerint *Cap.* 8. *tit. De Desponsat. Impuberum*, idque statutum est, ob inconstantiam, & levitatem puerorum, ne quotidie nova contrahant sponsalia, & rursus ab iis resiliant.

XIII. Ulterius sponsalia puberum licet ab initio valida, frequenter ex causa superveniente, etiam præveniendo mutuum consensum solvuntur; tametsi juramento fuerunt firmata, quemadmodum Januensi Archiepiscopo respondit Innocentius III. in *Cap.* 25. *de Jurejurando*, solvi hujusmodi Sponsalia, si Sponsa fuerit fornicata: *quoniam (ait) in illo juramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit.* Idem esse si mulier post contracta Sponsalia fieret non tantum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, aut nasum amitteret, seu quidquam ei turpius eveniret, manifeste supponit ibidem Pontifex.

XIV. Pro quo tamen notandum; non sufficere ad dissolutionem Sponsalium, quod superveniat, aut detegatur talis circumstantia, quæ si præscripta fuisset, Sponsalia inita non fuissent, quia certum est, multa posse sufficere, ut contractus nondum initus, iniri non deberet, nec iniri conveniret, quæ nullatenus tamen sufficiunt, ut contractum dissolvant: eo quod contractu nondum inito plena sit libertas non contrahendi: quæ libertas non subest, postquam contractus fuit perfectus.

XV. Itaque ut judicetur, an ob supervenientem, aut detectam aliquam circumstantiam, Sponsalia censeantur esse soluta; ipsique Desponsi, aut alteruter eorum ab obligatione soluti, expendendum, an tales personæ secundum prudens judicium talibus verbis, & in talibus circumstantiis consensum ante datum censeantur extendisse ad casum, quo talia supervenirent. Si censeantur extendisse ad casum; quo talia superveniunt, Sponsalia non solvuntur. Si non censeantur extendisse ad istum casum, dicendum est, quod solvantur.

XVI. Hinc non difficile est colligere, multa posse etiam sine ulla culpa alterutrius supervenire, quæ Sponsalia dissolvant, sive ex parte sponsæ, sive sponsi: item quædam etiam esse, quæ quidem præscita impedivissent Sponsalia contrahi, quæ tamen supervenientia jam inita Sponsalia non dissolvant.

XVII. Adhæc, non difficulter intelligitur, quod dum de dissolutione Sponsalium agitur ob supervenientem, aut detectam aliquam circumstantiam, expendendas esse conditiones, & qualitates personarum: quandoquidem dubitari nequeat, quin ex diversitate personarum natum sit contingere, ut consensus in Sponsalia censeatur, vel non censeatur extensus ad casum, quo similia supervenissent, aut detecta fuissent.

XVIII. Illud quoque expendendum, quibus verbis, & quo modo Sponsalia inita sint; Quo enim verba fortius exprimunt voluntatis firmitatem atque constantiam; ut si juramentum quoque accedat; quo insuper magis præmeditate majorique cum solemnitate, eo difficilius ordinarie dissolvuntur, & consensus ad plura postea supervenientia fuisse extensus merito præsumitur.

Hæc omnia secum expendere, & prudenti judicio expendenda committere debet, ut quis a Sponsalium obligatione se in conscientia coram Deo solutum existimet. Si autem coram judice in foro exteriore agatur, hæc judici expendenda, & ponderanda erunt, uti late deducit Zypæus *Consult.* 1. *de Sponsalibus*, ubi ostendit, admodum difficulter ex parte sponsi dissolvi Sponsalia, si ultra promissionem defloratio sponsæ secuta sit.

XIX. Verum & hoc notandum, quod etsi ratione alicujus supervenientis circumstantiæ solvantur Sponsalia ex parte unius, non propterea semper solvi ex parte alterius. Ita fornicatio sponsi tollit obligationem ex parte sponsæ, non tamen eam tollit ex parte sponsi; sed hic Sponsalia adimplere tenetur, si ipsa velit. Idem in paupertate, lepra, infamia, & similibus supervenientibus locum habere potest.

XX. Sponsalia de futuro solvi, licet illicite, per Matrimonium cum secunda, tamquam per fortius vinculum, deciditur in *Cap.* 32. *tit. De Sponsalibus*; eatenus nimirum, quod Matrimonium, non obstantibus Sponsalibus prius initis, subsistat, & secundam hanc uxorem habere debeat.

Sed liceat ipsa Sponsa mox a contracto Matrimonio per Sponsum a Sponsalibus liberetur, possitque libere cum alio contrahere; nequaquam tamen ex parte Sponsi Sponsalia plane soluta sunt; sed duntaxat pro tempore durantis hujus Matrimonii effectus ipsorum suspenditur; atque ideo Matrimonio per mortem uxoris soluto, rursus reviviscunt, & si Sponsa velit, Sponsus in vim Sponsalium eam ducere tenetur: uti post Basilium Pontium advertit Zypæus in Jure Novo titulo *De Sponsalibus nu.* 8.

Similiter, si alteruter Desponsatorum ingrediatur Religionem, mox ab ingressu, etiam ante professionem, solvuntur Sponsalia ex parte non ingredientis; ut nimirum liberum ei sit cum alio contrahere; sed ex parte ingredientis tantummodo suspenduntur, quamdiu in Religione permanserit; sed si eam deseruerit, reviviscit ex parte ipsius obligatio: ut recte notavit Andreas Vallensis ad hunc titulum §. 4. *num.* 2.

XXI. Sponsalia quoque ex parte solius Sponsæ solvuntur, si Sponsus patriam deserat, & se ad alias partes transferat, ita respondit Pontifex in *Cap.* 5. *tit. De Sponsalibus*. Quanti temporis autem absentia requiratur, ut hoc titulo Sponsa libera censeatur a promissione sua, nullibi determinatur; sed arbitrio judicis relinquitur; nisi certum tempus, intra quod Matrimonium contrahi debeat, Sponsalibus adjectum sit: eo enim elapso, certum est, Sponsalia ulterius non obligare. *Cap.* 22. *tit. De Sponsalibus.*

XXII. Inspecto jure communi, ad solutionem Sponsalium non requiritur sententia judicis, aut solemnitas aliqua, præter utriusque Desponsatorum consensum. Ritualia Belgica autem nolunt Sponsalia propria Desponsatorum auctoritate solvi.

„ Non consentiant Parochi (ait Rituale Mechliniense) ut „ illi, qui in ætate legitima constituti Sponsalia contraxerunt, „ se mutuo ab ejusmodi promissione futurarum nuptiarum, pro„ pria auctoritate absolvant; sed illos spiritualis Curiæ Promo„ tori denuntient: ut causa per Episcopum ejusve Officialem di„ scussa, si ea secundum juris dispositionem legitima sit, ab „ ejusmodi promissione absolvantur.

Idem habet Manuale Cameracense. Et Synodus Cameracensis anno 1604. *tit.* 11. *cap.* 9. ait: „ Sponsalia contracta non „ diri-

(a) Extat consultum Supremi Senatus Parisiensis, datum an. 1645. quo rescissa fuit Sententia Officialis Andegavensis, qui damnaverat Margaritam Coudrier ad solvendam fidem, quam de matrimonio contrahendo dederat, pœna censuram Ecclesiasticarum interposita.

„ dirimant Parochi, sed rei cognitionem ad Officialem nostrum „ remittant “. Idipsum habent Synodi Audomarenses *tit.* 10. *cap.* 18.

Hæc vero intelligi oportet de Sponsalibus publicis, & coram Ecclesiæ Ministro ritu solemni contractis: quibus dum Ecclesia semel manum apposuit, nihil, se inconsulta, fieri permittit. Impeditur etiam hoc pacto levitas, quæ aliter in re tam gravi, & frequenter non sine scandalo aliisque incommodis intervenirent.

Idem habet Manuale Cameracense. Et Synodus Cameracensis anno 1604. *tit.* 11. *cap.* 9. ait: „ Sponsalia contracta non di„ rimant Parochi, sed rei cognitionem ad Officialem nostrum „ remittant “. Idipsum habent Synodi Audomarenses *tit.* 10.

Hæc vero intelligi oportet de Sponsalibus publicis, & coram Ecclesiæ Ministro ritu solemni contractis; quibus dum Ecclesia semel manum apposuit, nihil, se inconsulta, fieri permittit. Impeditur etiam hoc pacto levitas, quæ aliter in re tam gravi, & frequenter non sine scandalo aliisque incommodis intervenire.

CAPUT III.

De Proclamationibus, seu Bannis Matrimonialibus.

1 *Quid significet vox* Bannum?
2 *Bannum jam pridem in Ecclesia Gallicana sumptum fuit pro Proclamatione Matrimoniali.*
3 *Proclamationes illæ in aliquibus Ecclesiis receptæ, extensæ sunt ad omnes per Concilium Lateranense.*
4 *Earum usum probavit Synodus Tridentina.*
5 *Proclamationes faciendæ post contracta Sponsalia ante contractum Matrimonium.*
6 *Scopus Proclamationum requirit, ut fiant in Parochiis utrisque contrahentis.*
7 *Quid ex præscriptio Synodorum, & Ritualium observandum, dum Desponsi sunt diversarum Parochiarum, Decanatum, aut Episcapatuum?*
8 *Quod servandum, quando Desponsi domicilium mutarunt, aut plura habent domicilia?*
9 *Quibus diebus fieri debeant?*
10 *Debent fieri quando populus est maxime attentus, & voce intelligibili.*
11 *Populus monendus ut impedimenta etiam* occulta *revelet.*
12 *Idque etiamsi* judicialiter *probari nequeant; interdum tamen revelatio omittenda.*
13 *Desponsi in confessione de impedimentis interrogandi; cavenda tamen revelatio confessionis.*
14 *Synodus Tridentina non irritavit Matrimonium, omissis Proclamationibus, contractum.*
15 *Neque in Gallia hujusmodi Matrimonium est* invalidum.
16 *Synodus Tridentina permittit Episcopis dispensare super Proclamationibus.*
17 *Unicam causam dispensandi expressit Synodus Tridentina.*
18 *Duplicem cautionem addit Synodus; quarum una hic in Belgio non observatur.*
19 *Synodus Tridentina desiderat, ut Episcopi in concedenda dispensatione sint admodum moderati.*
20 *Quæ fuerit in his concedendis moderatio S. Caroli?*
21 *An ad evitanda maleficia concedenda dispensatio?*
22 *Quid in Gallia circa hanc dispensationem habeant Edita Regia, & quæ sit praxis?*
23 *Optandum ut raro dispensaretur; idque innuunt Synodi Belgicæ.*
24 *Qua cautione Parochi testimonium dare debeant pro obtinenda dispensatione?*
25 *Perniciosus est abusus; dispensare indifferenter sine gravi causa super omissionem Proclamationum.*
26 *Hunc abusum aboleri posse ostendit praxis plurium Diœcesium; nec non praxis Hæreticorum in Provinciis Unitis;*
27 *Quid circa hæc Parochi facere debeant?*

I. HUjus vocabuli *Bannum* non una, sed multiplex apud Scriptores, & in antiquis tabulis est notio, ait D. Du-Cange in Glossario, verbo *Bannum*; sed potissimum *Bannum* trino significatur ut plurimum accipitur. Ac primo quidem pro Edicto publico; rursus pro multa judiciaria; tertio pro districtu ac jurisdictione. Quas notiones ibidem latius expendit, & ex veteribus Scriptoribus, & monumentis deducit citatus Auctor.

II. Itaque *Bannum* jam pridem, præsertim in Ecclesia Gallicana, acceptum fuit pro Proclamatione seu *Edito*, quo Matrimonium proclamatur, sive edicitur, ut si quis futuro Matrimonio, quod *publice* proclamatur, aliquid opponendum sciat, edicat sive opponat, quemadmodum manifeste insinuat Innocentius III. in *cap.* 27. *tit. De Sponsalibus*, rescribens Episcopo Belluacensi, præsertim si legatur Decretalis, ut extat in veteri Collectione apud Antonium Augustinum, ubi hæc leguntur: *Sane quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus contrahere Matrimonium*, Bannis *ut tuis verbis utamur, in Ecclesiis*, secundum consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ *editis* &c. Quæ postrema verba omisit Raymundus, e quibus interim post Cujacium elicit Filesacus libro *De Origine Parochiarum cap. fin.* Proclamationum seu *Bannorum* matrimonialium institutum ab Ecclesia Gallicana ad cæteras manasse.

III. Quidquid sit, illud constat, quod tempore Concilii Lateranensis sub Innocentio III. celebrati, usus Proclamationum, seu *Bannorum* matrimonialium tantum in quibusdam Ecclesiis esset notus; ac demum ad omnes Ecclesias per Decretum hujus Concilii in *cap.* 3. *tit. De clandestina Desponsatione*, sit extensus.

Intelligens enim Concilium, frequenter contingere, ut contrahendo *clandestine*, ob occultum dirimens impedimentum, Ma„ trimonia nulliter contraherentur: *specialem* quorumdam lo„ corum consuetudinem (ait) ad alia *generaliter* prorogando, „ statuimus, ut cum Matrimonia fuerint contrahenda, in Ec„ clesia per Presbyteros proponantur competenti termino præ„ finito, ut intra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum „ impedimentum opponat.

IV. Synodus Tridentina similiter desiderans occurrere multiplicibus incommodis, quæ ex Matrimoniis clandestinis quotidie oriebantur, dicti sacri Concilii Lateranensis vestigiis inhærendo præcipit: *ut in posterum antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publice denuntientur, inter quos Matrimonium sit contrahendum.*

V. Vult Synodus, Proclamationes fieri *antequam* Matrimonium contrahatur, id est, postquam Sponsalia jam publice & coram Parocho contracta sunt; aut si clandestine inita sint, saltem Parocho de consensu in Matrimonium sufficienter constet.

„ Quando aliter quam coram proprio Paroco Sponsalia con„ tracta sunt, Matrimonii denuntiationes non ante ab eo fiant, „ quam ipsimet sponsus, & sponsa id exigant, aut coram assen„ sum præbeant. Qui quidem assensus, si non ejusdem Paro„ chiæ sint, a proprio cujusque Parocho cognosci, atque alteri „ ab altero testimonii litteris significari debet „. Hæc Synodus Diœcesana Mechliniensis *t.* 9. *cap.* 9.

VI. Cum scopus harum Proclamationum, seu Bannorum sit detegere impedimenta Matrimonii contrahendi, merito requirit Synodus, ut non tantum illæ fiant ab alterutrius contrahentis Parocho, sed a *Contrahentium*, id est, *utriusque* proprio Parocho, si Desponsi diversæ Parochiæ fuerint; quod expresse notavit Rituale Romanum, & nostra Ritualia Belgica, nec non Synodi fieri præcipiunt (*a*).

VII. Vult Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 10. *cap.* 3. „ *Quandocumque Matrimonium contrahere volentes sunt diversarum Diœcesium, Decanatuum, vel Parochiarum; Parochus unius ad Matrimonii solemnizationem non procedat, nisi & omnes proclamationes in Ecclesia sua fecerit, nullumque intellexerit Canonicum impedimentum, & similiter Parochum alterius Desponsorum omnes tres proclamationes fecisse, nullum Canonicum impedimentum denuntiatum esse ex testimonio ejusdem Pastoris certo cognoverit, vel de dispensatione Ordinarii ipsi constiterit. Etsi forte signaturam illius Pastoris non noverit, & testimoniales sibi exhibitas de falso suspectas habeat; exigat testimonium saltem unius personæ fide dignæ, quod testimoniales illæ sint scriptæ vel subsignatæ manu ejus, a quo scriptæ, vel subsignatæ esse dicuntur: vel si hujusmodi testimonium haberi non possit, exigat juramentum ab altero Desponsorum, quem testimoniales illæ concernunt, quod eas a Parocho suo acceperit, vel ab eo scriptas esse sciat. Et si quem hic perjurium esse, aut crimen falsi committere contigerit, is gravissime puniatur.*

Similia habet Rituale; addit tamen: „ Si vero Desponsi sint „ diversorum Episcopatuum, aut Decanatuum, corroborandæ „ erunt litteræ Parochi illius, qui Matrimonium non solemni„ zabit, Episcopi aut Decani Christianitatis testimonio.

VIII. Ut vero finis proclamationum obtineatur, merito monet Synodus Diœcesana Meclinie nsis *tit.* 9. *cap.* 8.

„ Si matrimonium contracturi in Parochia, in qua est mo„ derna eorum habitatio, *brevem* moram traxerint, ita ut ibi„ dem non sint satis noti: etsi ibidem Matrimonio jungi pos„ sint, nihilominus in Parochia, in qua prius habitarent, ubi „ verisimilius est fore ut impedimenta sciantur, denuntiationes „ omnes fieri volumus.

Hæc Synodus, ubi & in margine notatur, Congregationem Concilii Tridentini ita respondisse. Sane menti Concilii Tridentini conforme esse, ut si quis plura habeat domicilia in diversis Parochiis, fiant denuntiationes in ea, in qua diutius habitat, & principaliorem habet larem, vel potius in ea, in qua verisimilius est sciri impedimenta, pluribus citatis auctoribus resolvit Barbosa *De officio & potestate Episcopi, part.* 2. *Allegat.* 32. *num.* 11.

IX. Denuntiationes seu proclamationes Synodus Tridentina fieri vult diebus festivis; idque in Ecclesia inter Missarum solemnia; quando nimirum solet esse major populi concursus; ut ita Matrimonium contrahendum magis innotescat, & impedimenta facilius detegantur, qui est hujus Decreti scopus.

Unde eas fieri posse alio die, quam festo, si ob aliquam *solemnitatem* in Ecclesia celebrandam, quamvis sine festo in populo, *magnus* ad Ecclesiam fiat populi concursus resolvit Barbosa, aliique ab eo citati dicta *Allegat.* 32. *num.* 15. & sat patenter supponit Synodus P. II. Meclinienssis *tit.* 10. *cap.* 2. præcipiens, proclamationes fieri Dominicis, vel Festivis diebus sub summo Sacro, vel concione, aut *sub frequenti populi conventu*.

X. Debent ergo ad mentem Synodi fieri sub concione, aut in Missa, quando ipse populus solet esse frequentior; idque voce & idiomate intelligibili: qua de re anno 1663. in Congregatione Archi-presbyterorum Mechliniensium præsidente Archi-episcopo, hæc resoluta sunt *art.* 20. “ *Proclamationes publicæ, quæ ad Matrimonium contrahendum prærequiruntur, fiant* in initio *concionis*,

(*a*) Vide quid hac de re Gallis præscripserit Ludovicus XIV. in suo Edicto an. 1697.

tionis, aut post lectum in ea Evangelium, aut alio non minus commodo *tempore*, alta *tamen semper &* intelligibili *voce*; *expresso nomine usitato Desponsandorum, & caveatur ne illa alterentur, aut in aliud idioma inflectantur sub pœna arbitraria.*

XI. Cum hæ proclamationes unice tendant ad impedimentorum detectionem, Parochi est, frequenter monere populum, ut si quæ impedimenta, etiam *occulta* sciat, ipsi Parocho saltem revelet; ne alioquin ex silentio, & occultatione reus reddatur omnium malorum, quæ ex Matrimonio cum impedimento, præsertim dirimente contracto, nata sunt oriri.

XII. Neque excusatur quis a revelatione eo solo titulo, quod illud subesse in judicio probare non possit: quia equidem hujusmodi manifestatio impedimenti Parocho occasionem dare potest ulterius inquirendi; qua inquisitione forsan ita deteget impedimentum, ut etiam in judicio probari poterit.

Adhæc, licet forsan impedimentum nunquam sic esset detegendum, ut *judicialiter* probari posset; nihilominus conducet ejus manifestatio, ut Parochus accipiat inde occasionem sedulo monendi Desponsatos, de longa illa peccatorum, aliorumque incommodorum catena, cui se innectunt, qui cum impedimento dirimente contrahunt; qua monitione forsan fiet, ut ipsi contrahentes, aut alter eorum impedimenti conscius illud fateatur; atque ita Matrimonium impediatur.

Accedit, quod vel unius etiam testimonium de impedimento sufficere soleat ad impediendum Matrimonium, & juxta dispositionem juris in *cap. 22. tit. De Sponsalibus*, idque ob periculum peccati, quod ex Matrimonio sic contrahendo timetur; de quo late Sanchez *de Matrimonio lib. 1. disp. 71.*

Posset nihilominus contingere, ut occulti impedimenti manifestatio fieri non deberet; si scilicet ex ipsa manifestatione gravissima mala merito timeantur; nullum vero aut valde exiguum bonum ex revelatione speretur: quod ex circumstantiis prudenti judicio metiendum est.

XIII. Monet quoque Synodus Audomarensis, *tit. 19. cap. 10.* ut sub fidem confessionis, quæ solemnizationi Matrimonii præmitti solet, *Parochus ultro pœnitentem roget, an nulla sciat impedimenta. Non tamen (ait) quod a Parocho revelanda aut aperienda aliquando sint peccata pœnitentis, aut ea, per quæ in peccatorum illius notitiam veniatur: sed quod adduci eo & persuaderi pœnitens possit, ut aut aperiat ipse, aut aperiri permittat, proposito ipsi æternæ salutis suæ hinc pendentis discrimine. Nam si huc adduci non potest, neganda quidem ipsi est absolutio a peccatis, sed a Matrimonio, etiamsi forte illud vere non ineat, invitus repellendus non est quando res non nisi ex confessione nota est.*

XIV. Quantumvis autem Synodus Trindentina enixe desideret, ne Matrimonia sine præviis hisce Proclamationibus contrahantur; noluit tamen ab iis validitatem Matrimonii dependere; neque earum omissionem impedimentum dirimens esse, uti declaravit Sacra Congregatio Concilii Tridentini Interpres: & unanimi consensu fatentur Doctores, estque conformis ipsa quotidiana praxis; uti novissime ostendit Gerbesius Doctor Sorbonicus in suo Tractatu Gallico, *De Potestate Ecclesiæ, & Principum circa impedimenta Matrimonii.*

XV. Ostendit quoque in Gallia Matrimonia contracta sine præviis proclamationibus, aut legitima dispensatione, haberi pro *validis*, non obstante *articulo* 40. Edicti Blesensis, quo ita decernitur: *Ad occurendum abusibus & damnis, quæ ex Matrimoniis clandestinis oriuntur decrevimus, & decernimus, quod subditi nostri, cujuscumque status, qualitatis, & conditionis existant, contrahere* valide *non poterunt, sine publicis* Bannorum *proclamationibus cum competenti temporis intervallo*: id enim intelligendum esse, *valida* non esse quoad effectus *civiles*, ex variis Auctoribus Gallicis, nec non Parlamentorum Arrestis ostendit *pag.* 500. *& sequentibus, edit.* 1696. (*a*)

XVI. Post hæc subjungit Synodus Tridentina: *Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, Matrimonium malitiosa impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus Matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut, si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ & judicio sancta Synodus relinquit.*

Hoc Decreto permittit Synodus dispensationem super denuntiationibus ipsi Ordinario, id est, Episcopo Diœcesano: quem hoc loco per Ordinarium intelligi, non autem alios inferiores Prælatos, jurisdictionem quasi Episcopalem habente, ostendit Fagnanus ad *cap. 3. tit. De clandestina Despons.* atque ita a sacra Congregatione, probante Gregorio XIII. responsum fuisse testatur.

XVII. Unam duntaxat causam dispensationis expressit Synodus, nimirum cum advertitur periculum; Matrimonium *malitiose* impediendum, si tanto tempore differendum sit, quousque tres denuntiationes præcesserint.

XVIII. Addit nihilominus duplicem limitationem Synodus: Una, ut tunc saltem una denuntiatio præcedat; altera, ut periculum tale sit, ut nec tantillo tempore differri queat, permittatur sine prævia denuntiatione Matrimonium solemnizari; sed ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant. At posterior cautio hic in Belgico non solet adhiberi, teste Zypæo titulo *De Sponsalibus, num.* 10. dicitque, quod non audiverit unquam, post contractum jam Matrimonium proclamationes fuisse factas.

XIX. Adhæc, tametsi dubitari nequeat, quin præter causam expressam, crediderit Synodus alias causas occurrere, quæ dispensationem in una aut pluribus, aut etiam omnibus proclamationibus requirant, cum id relinquat judicio ipsius Ordinarii; nihilominus sat ostendit, Ordinarium debere esse admodum moderatum in relaxandis hisce proclamationibus. Et profecto, qui attenderit incommoda; quæ clandestina Matrimonia frequenter adferunt, haud difficulter agnoscet, quod sicuti justissima ratione has proclamationes præmittei voluit Ecclesia, ita quoque merito velit, summam in dispensando servari moderationem.

XX. Sanctus Carolus in Concilio V. Mediolanensi *part. 3. c.* 17. solam causam in Synodo Tridentina expressam pro legitima agnoscit; ac dein subjicit; *At vero si hæc causa non subest, quemobrem illas remittat, ea certe sola quod instat sacri Adventus, Quadragesimæve tempus, neque necessaria est, nec vero cum ratione consentiens. Rationem notandam subjiciens: Cum præsertim eo sacro tempore, qui jam Matrimonio juncti sunt, ab illius usu abstinere potius conveniens sit, nedum Sponsos una conjungi.*

XXI. Synodus Rothomagensis, anno 1581. titulo *De Matrimonio*, advertens dispensationes super proclamationibus frequentius peti ad favenda maleficia, quæ in celebratione nuptiarum nonnunquam dicuntur intervenire, eam causam ut sufficientem rejiciens, medium aptius *contra maleficia suggerit, & ut digne hoc Sacramentum recipiant, hortatur conjuges, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante consummationem Matrimonii sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum accedant. Sacerdos vero, ne ullum det maleficiis locum, cautius & circumspectius se gerat.*

XXII. In Gallia Edicto Blesensi *art.* 40. *cautum est, quod Bannorum non poterit obtineri dispensatio, nisi post primam promulgationem factam; idque solum propter aliquam urgentem, & legitimam causam, & ad requisitionem præcipuorum, & proximiorum parentum ipsorum contrahentium.*

Quamvis hic rigor hodie nonnihil sit mitigatus; atque ob necessariam causam nonnunquam in omnibus tribus denuntiationibus Episcopi dispensent: nihilominus si parentes, aliique interesse habentes prætendant, non fuisse legitimam causam remittendi omnes Proclamationes, admittitur appellatio *tamquam ab abusu*, ob contraventionem Edicto Regio; uti post Carolum Fevretium *lib. 5. cap. 2. num.* 31. notat Gerbesius in citato tractatu *p.* 508. una observans, raro admodum super tribus denuntiationibus dispensari; tuncque etiam caute, ut si forsan super data dispensatione lis intentata fuerit, rationes proferre Ordinarii queant, quibus justam fuisse dispensationem doceant.

XXIII. Optandum esset (ait Gerbesius) ut conformiter ad Edictum Blesense, publicatio Bannorum fieret, & dispensatio non concederetur, nisi ad requisitionem primariorum, & proximiorum parentum: id esset medium aptissimum, ad præveniendum Matrimonia clandestina filiorum-familias, quæ frequenter adeo turbant familias, atque rixis, & litibus intricant.

Synodi Belgicæ tam enixe præcipiunt Parochis his denuntiationes præmitti, ut non sit obscurum, quod earum publicationem summi momenti esse existimarint; & per consequens, non nisi *gravi* de causa illis esse dispensandum supposuerint.

XXIV. Ad calcem Manualis Pastorum compendiose complectentis Canones, & ritus Ecclesiasticos pro administrandis Sacramentis, juxta usum Pastoralis Mechliniensis, extat formula ad scribendum testimonium pro iis, qui egent dispensatione super proclamationibus antenuptialibus; una cum quibusdam reflexionibus ad instructionem Pastorum, quas cum ipsa formula hic apponendas censui, ut ex his appareat, quanta cum cautione ad dispensationem secundum regulas hic præscriptas sit procedendum.

Formula testimonii hæc est: „ Facta per me infrascriptum Rectorem Parochialis Ecclesiæ loci de .... Districtus .... Diœcesis N. diligenti inquisitione apud personas fide dignas super libertate N. N. & N. N. subditorum prætactæ Parochialis, cupientium inter se rite contrahere Matrimonium; scio, & testificor eos ad id esse liberos, & ab eo non prohiberi per aliquod Canonicum impedimentum. Insuper ipsos esse boni nominis, & famæ, & in Catholica fide quam profitentur, esse sufficienter instructos, uti per examen deprehendi: denique eorumdem Parentes consentire in prædictum prætensum Matrimonium, prout ex ore eorumdem Parentum coram dici. Et quia prædicti nupturientes excurrunt, ut gratiam dispensationis obtineant, & allegant pro causa, quod, &c. fidem facio causam illam revera subesse. Datum, &c.

„ *Dicitur supra* apud personas fide dignas, *quia non oportet stare dicto ipsorum nupturientium, qui soli in propria causa non sunt idonei testes; sed necessum est audire, & examinare eorum parentes, propinquos, condomesticos, vicinos, dominos, ac alios similes:*

„ *Dicitur præterea* eorumdem parentes consentire: *Debet de hoc consensu constare, parentes personaliter audiendo, quando id fieri potest, vel eos qui parentum loco sunt. Aut, si nupturientes sint sui juris, exprimatur.*

„ *Dicitur denique*, & allegant pro causa: *Causa hæc non debet esse futilis, sed concludens, & debet D. Pastor de ejus veritate testari, & nupturientes examinare num sint Catholici, confirmari, & num ea sciant, quæ scitu sunt necessaria ad salutem. Si nesciant, debet eos desuper instruere, & non dimittere pro petenda dispensatione prædicta, nisi ea calleant.*

„ *Quod si nupturientes diversarum sint Parochiarum, eorumdem respectivi Pastores debent se conformare supradictis.*

XXV. Si hæc toties iterata Ecclesiæ mandata, nec non mala, quæ ex omissione proclamationum oriuntur, serio attendantur, apparebit facilem illum, qui in quibusdam Diœcesibus inolevit, dispensationum usum esse summum ac perniciosum abusum, nulla consuetudine, quæ potius corruptela dicenda est, a justi-

(a) Hanc quæstionem fuse ac erudite pertractavit auctor Collectaneorum Cleri Gallicani *tom. 5. tit. 8. part. 3. a col.* 1214. usque ad *col.* 1242. vide quoque Dictionarium Arrestorum, verbo, *Bans de Mariage.*

justificandum, ipsisque Episcopis omnino adlaborandum esse, ut tam nocivus abusus tollatur, atque regulæ Ecclesiæ toties iteratæ, & inculcatæ serventur.

XXVI. Neque id adeo difficile esse, ostendit non tantum multarum Diœcesium praxis, nunquam, aut raro admodum super denuntiationibus, saltem omnibus, dispensandi; sed & exemplum vicinorum Hæreticorum, qui quamvis se nec Synodi Tridentinæ, nec aliarum Catholicarum Synodorum Decretis subjectos agnoscunt, nihilominus ad præcavenda incommoda ex Matrimoniis *clandestinis* nata oriri, politica ordinatione an. 1580. *art.* 3. caverunt, ne aliter consistant nuptiæ, quam si tribus publicis Proclamationibus, a Magistratu loci, singulis diebus Dominicis intercedentibus, post causæ cognitionem concessis in Ecclesiis, e suggestu in facie Ecclesiæ, aut si Reformati non sint, e Curiæ loco publicationis destinato, coram Magistratu pactum connubiale certis solemniis consummetur. Ita Simon Van Leeuven JC. Batavus, in sua Censura forensi *l.* 1. *c.* 14 *n.* 1. qui dein *n.* 2. addit: *Quarum proclamationum præcipuus effectus est, ut interea quicumque voluerit, & valuerit legitimum impedimentum exponere, se Matrimonio contrahendo opponat. Quod ut magis innotescat, non solum eo in loco, in quo sponsus aut sponsa degunt: sed etiam in quo uterque vel alteruter natus aut educatus est, vel ubi per annum, & diem proximum fixum habuerint Domicilium, publicatio illa fieri debet, ne si sponsus vel sponsa peregre advenerint, fraus aut fallacia committatur.*

Si hi prætensi Reformati, solis incommodis nuptiis clandestinis orituris permoti, adeo sollicite has proclamationes præmitti velint; nec cum aliquo cujuscumque conditionis dispensare soleant, uti notorium est: indignum sane, & scandalosum Episcopos nonnullos, tot etiam Ecclesiæ sanctionibus constrictos, adeo faciles esse in remittendis proclamationibus, ut leges Ecclesiæ tantum pauperibus, & infimæ quasi plebi præscriptæ videantur; immo quod pudet dicere, sola nummi carentia ad observantiam legis constringere videatur.

XXVII. Interim cum frequenter Parochi non possint huic abusui totaliter occurrere; sed id præcipue ab Ordinariis, eorumque Officialibus dependeat, ipsi interim saltem solliciti sint, ut juxta Synodorum, & Ritualium suorum præscriptum, non nisi causa cognita, & cum magna cautione testimonia pro obtinenda dispensatione expediant, ut si quis in dispensatione committatur abusus, is ipsis equidem imputari nequeat.

Deinde Parochus ut sollicitus pro Legum Ecclesiasticarum executione zelator, subditos suos sæpius ad hujus legis observantiam adhortetur; exponendo rationes, ob quas Ecclesia tam serio has denuntiationes præmitti voluerit; quam periculosum, & Deo ingratum sit, in ipsa Sacramenti susceptione Leges Ecclesiasticas infringere: neque ipsam dispensationem, si causa legitima destituta sit, ipsos in totum semper excusare. Denique persuadendo honestioribus, ut se huic legi subjiciant; ut ita suo exemplo alios ad ejus observantiam alliciendo, & ostendendo Legem Ecclesiæ non tantum pauperibus, & infime plebi esse præscriptam, benedictionem ampliorem a Deo accipere mereantur.

CAPUT IV.

De Matrimonio, & Consensu Matrimoniali.

1 *Matrimonii definitio.*
2 *Matrimonium* legitimum.
3 *Matrimonium* ratum *tantum.*
4 *Matrimonium* consummatum.
5 *Matrimonium ratum inter Fideles verum Sacramentum.*
6 *Definitio Matrimonii in Decreto pro Armeniis, quomodo accipienda?*
7 *Quæ sit causa efficiens Matrimonii?*
8 *Consensus Matrimonialis per* signa *exprimi potest.*
9 *Non facile admittenda hujusmodi expressio; & quare?*
10 *Etiam inter absentes potest celebrari.*
11 *Requiritur mandatum speciale.*
12 *Mandatarius ad contractum Matrimonialem alium substituere non potest.*
13 *Censetur revocatus, etiamsi revocatio non sit intimata.*
14. *Dissuadenda Matrimonia per Procuratores.*
15 *Matrimonio conditio adjici potest, & quid conditio de præsenti, aut de præterito operetur?*
16 *An contractus Matrimonialis sub conditione de futuro contingenti, ante eventum conditionis sit Matrimonium?*
17 *An eveniente conditione consensus sit renovandus?*
18 *Quem effectum habeant conditiones turpes aut impossibiles contractui Matrimoniali adjectæ?*
19 *Ad validitatem Matrimonii non requiritur consensus Parentum.*
20 *In Belgio Matrimonium invitis parentibus contractum, est validum; & quid in Gallia?*
21 *Hujusmodi Matrimonia Ecclesia detestatur.*
22 *Pœnæ in filios-familias sine consensu parentum decretæ in Gallia.*
23 *Qui Edictis pœnalibus non comprehendantur?*
24 *Quomodo puniendi Sacerdotes hujusmodi Matrimonio assistentes?*
25 *Edicta Principium nostrorum contra similia Matrimonia.*
26 *Consensu parentum judex supplere potest; & quis sit is judex?*
27 *Quod sit Parochorum officium in dissuadendis Matrimoniis ineundis sine consensu parentum?*
28 *Non semper illicitum contrahere* invitis *parentibus, dum ir*rationabiliter *sunt inviti.*
29 *Monendi parentes ne sine justa causa denegent consensum.*
30 *Quid Parocho agendum post contractum Matrimonium invitis parentibus?*

I. MATRIMONIUM generaliter sumptum definitur in *cap.* 11. *tit. De Præsumpt.* Maris & fœminæ conjunctio individuam vitæ consuetudinem retinens; eaque jam ante tradita erat a Justiniano in *Institutis de Patria Potestate* §. 1.

II. Matrimonium generaliter sic sumptum tripliciter distinguitur. Aliud dicitur *legitimum*, id est, secundum leges Gentium legitime contractum, non autem in fide Christi, quale est Judæorum, & Infidelium.

III. Aliud Matrimonium *ratum*, id est in Ecclesia approbatum, quod inter Christi Fideles legitime contrahitur; quam distinctionem aperte ponit Pontifex in *cap.* 7. *tit. De Divortiis*, dicens: *Nam etsi Matrimonium* verum *inter Infideles existat, non tamen est* ratum: *Inter Fideles autem verum, &* ratum *existit: quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum nunquam amittitur; sed* ratum *efficit conjugii Sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret.*

IV. Si postquam Matrimonium legitime contractum est, conjunctio carnalis intercesserit, jam Matrimonium a consummatione operis Matrimonialis dicitur *consummatum.*

Quamvis Matrimonium *ratum* etiam ante consummationem sit verum Matrimonium, nihilque ipsi desit ad rationem Matrimonii; nihilominus per consummationem accipit quamdam perfectionem, quantum ad significationem; redditurque vinculum Matrimonii magis indissolubile, ut infra tit. *De Divortiis* ostenditur.

V. Matrimonium *ratum* inter Fideles esse verum Sacramentum nemo Catholicorum dubitat, idque tanquam indubitatum exposuit Eugenius IV. in Decreto pro Armeniis, dicens: *Septimum est Sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi & Ecclesiæ secundum Apostolum dicentem* Eph. c. 5. v. 32. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia.

Et Synodus Tridentina *Sess.* 24. *Can.* 1. *De Sacramento Matrim.* ait: " Si quis dixerit Matrimonium non esse vere, & ,, proprie unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit;

Hæc dogmata contra nostri temporis Hæreticos, qui negant Matrimonium esse verum Sacramentum, aut gratiam conferre, adstructa, & ex Patribus, & Scriptura deducta, videri possunt apud Theologos, præsertim illos, qui ex professo contra Hæreticos puncta Fidei Catholicæ adstruxerunt.

VI. Porro definitio jam data, uti passim notant Theologi, & Canonistæ, non exprimit aut declarat causam efficientem Matrimonii, nec ejus substantiam, sed tantum effectum, qui sequitur, & promanat a præcedenti causa; societatem nimirum perpetuam omnis vitæ, quam Tertullianus *libro ad uxorem*, conjunctum appellat, & individuum usum, corporum & animorum conjunctionem individuam.

VII. Causa igitur efficiens, & perficiens Matrimonium est mutuus contrahentium consensus, ut sicuti Sponsalia de futuro contrahuntur solo consensu in nuptias futuras, ita Matrimonium per consensum de præsenti in nuptias perficitur, juxta Regulam Juris: *Nuptias non concubitus, sed consensus facit*, *L. Nuptias ff. De Regulis Juris*. Unde Pontifex in *cap.* 23. *tit. De Sponsalibus*, tanquam indubitatum suæ resolutionis fundamentum assumit, quod *sufficiat ad Matrimonium solus consensus illorum, de quorum quarumque conjunctionibus agitur.*

Quod autem dicit Eugenius IV. in citato Decreto pro Armeniis: " Causa efficiens Matrimonii, *regulariter* est mutuus ,, consensus per verba de præsenti expressus "; nullatenus sic intelligendum, quasi aliquando alia esset causa efficiens Matrimonii, quam *mutuus consensus*; sed quod is consensus non semper sit exprimendus per *verba*: ideoque vocula *regulariter* non refertur ad *mutuum consensum*, sed refertur ad consensum *per verba* de præsenti expressum.

VIII. Sicuti enim in aliis contractibus consensus non *verbis* duntaxat, sed etiam *signis*, & *nutibus* exprimi, & manifestari potest; similiter & in contractu Matrimoniali; quemadmodum dicitur *cap.* 13. *tit. De Sponsalibus*, ibi respondet Pontifex, surdum & mutuum posse Matrimonium contrahere: *Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.*

IX. Verum quia *signa* frequenter dubia, & æquivoca sunt, nec tam clare consensus per illa, quam per verba exprimi potest; hinc non nisi necessitate quodammodo cogente, signa admittenda aut adhibenda sunt. Immo ut certius de consensu constet, claram & nullis ambiguitatibus, aut æquivocationibus obnoxiam verborum formulam in contractu Matrimoniali adhibendam passim Ritualia præscribunt; a qua nec Parochi recedere, nec ut alia forma contrahatur, permittere possunt: quamvis alio modo etiam per *sola* signa expressus consensus Matrimonium *validum* constituat; si aliud Canonicum non obstet impedimentum.

X. Cum Christus elevando contractum Matrimonialem ad rationem Sacramenti, nihil immutaverit de natura contractus, consequens est, quod adinstar aliorum contractuum, qui consensu ineuntur, possit & hic inter absentes per litteras, aut per Mandatarios sive Procuratores perfici; quod ultimum inter Principes non raro contingit.

XI. Sed quia hic de re summi momenti tractatur, Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habet *speciale*, uti declaratur in *cap. fin. De Procuratoribus in VI.*

XII. *Et*

XII. *Et quamvis alias is, qui constituitur ad negotia Procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu (propter magnum quod ex facto tam arduo posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem* specialiter *sit commissum*. Ita Pontifex in citato Capitulo finali.

XIII. Quin & ibidem tanquam in hoc contractu omnino singulare additur: *Sane si Procurator antequam contraxerit, a Domino fuerit revocatus: contractum postmodum Matrimonium ab eodem (licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxit*, revocationem *hujusmodi penitus* ignoraverint) nullius *momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit*.

XIV. Ex his sat apparet, qua ratione Matrimonia per Procuratores, & inter absentes multis difficultatibus possit esse obnoxia; ut proinde consulendum sit, ut inter præsentes fiant; nec Parochi propria auctoritate hujusmodi Matrimonia admittere debeant; attento quod nec inter Theologos omnino conveniat, num hæc Matrimonia veram Sacramenti rationem habeant.

XV. Si solam rationem contractus in Matrimonio spectemus, etiam conditiones & modos ad instar aliorum contractuum adjici patitur.

Conditiones quidem de *præterito*, vel *præsenti* si adjiciantur, ipsum consensum non suspendunt; sed si verum sit quod exprimitur, consensus adest; si falsum sit, consensus deest, & consequenter Matrimonium non est: exempli gratia, si sponsus dicat, accipio te in uxorem si nobilis sis, vel si hoc illudve *fecisti*, aut *non fecisti*.

XVI. Quoad conditionem de futuro contingenti, exempli gratia, *si pater consenserit*, certum est, quod si hæc per modum veræ, & proprie dictæ conditionis sit adjecta, consensus Matrimonialis suspendatur, & per consequens Matrimonium non censeatur contractum ante conditionis eventum.

Quia autem repugnare videtur, ut quis contrahat Matrimonium requirens consensum *de præsenti*, atque translationem mutuorum corporum; & tamen in futurum a conditionis incerto eventu suspendatur consensus; credunt nonnulli, hoc casu Sponsalia *de futuro* contracta esse potius, quam Matrimonium; atque ita Emanuel Gonzales Sacrorum Canonum in Universitate Salmanticensi Professor in Commentario ad *cap. 3. De Conditionibus appositis;* siquidem (ait) non adest consensus *de præsenti*, sed *de futuro* pendens a conditionis eventu. Idipsum non obscure tradit Sanct. Thomas in *3. part. quæst. 47. art. 5.* ubi loquens de Matrimonio contracto per verba de præsenti, sed sub conditione de *futuro*, quæ sit *contingens*, ut datio pecuniæ, vel acceptatio parentum, ait: *Et tunc idem est judicium de tali consensu sicut de consensus, qui fit per verba de futuro, unde non facit Matrimonium*.

XVII. Cum certum sit, contractum per conditionem appositam suspendi, & eatenus sapere naturam Sponsalium *de futuro*; credunt aliqui, quod eveniente conditione, requiratur novus consensus; præsertim hodie post Concilium Tridentinum, coram Parocho, & testibus renovandus; quod affirmat post plures citatos Gonzales loco citato; quod licet in rigore verum non videatur, tamen non est dubium, quin in praxi hoc tutius sit; præcipue si conditio longo temporis intervallo post contractum eveniat; ut merito dubitari queat, num primus consensus adhuc virtualiter perseveret.

XVIII. Conditiones turpes, & impossibiles, propter favorem Matrimonii, pro non adjectis habendas esse constituit Pontifex in *cap. fin. tit. De Conditionibus appositis*.

Porro hæc Decretalis intelligenda videtur de conditionibus appositis, non proprie conditionaliter, sed ut modus quidam. Si enim contrahentes absolute voluissent suum consensum ab eventu conditionis turpis suspendi, non apparet, qua ratione posset ante eventum hujus conditionis dici verum Matrimonium: cum hoc sine consensu contrahentium haberi nequeat; quemadmodum constat *c. 26. tit. De Sponsalibus*.

Similiter quod in eadem Decretali dicitur de conditionibus *substantiæ* Matrimonii repugnantibus; has scilicet Matrimonium invalidum reddere, etiam de conditionibus modaliter potius, quam conditionaliter expressis intelligendum, & juri mere positivo, saltem quoad aliquas conditiones, adscribendum videtur.

Cæterum plura de consensu conditionato addere non est visum: tum quod raro Matrimonia sub conditione ineantur, & merito ob difficultates, & quæstiones inde orituras dissuadeantur; neque a Parocho, ut coram se ineantur, admittenda, vel ab ipso consulatur Episcopus.

XIX. Præter consensum ipsorum contrahentium, aliorum consensum, nequidem parentum, etiam respectu filiorum-familias, quantumvis *minorennium*, requiri ad validitatem Matrimonii declarat Synodus Tridentina, anathemate damnans eos, *qui falso affirmant, Matrimonia a filiis-familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse*. Sess. 24. cap. 1. De Reform. Matrimon.

XX. Quapropter hic in Belgio Matrimonia filiorum-familias *invitis*, aut *non consultis* parentibus pro *validis* habentur; quamvis in Gallia, si Regia Edicta in rigore verborum accipiantur, hujusmodi Matrimonia *invalida* videantur; saltem si probari queat, quod *seductio*, quæ speciem *raptus* præfert, intercesserit; quemadmodum deducit Claudius De Blondeau in Bibliotheca Canonicà, verbo *Maragies pag.* 84. ut ita invaliditatem Matrimonii non refundant in defectum consensus parentum; sed in crimen *raptus*; quod esse impedimentum dirimens ipsa Synodus Tridentina agnoscit (*a*).

XXI. Illud equidem constat, quod similia Matrimonia filiorum sine consensu parentum contracta, sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis semper detestata sit atque prohibuerit, uti loquitur Synodus Tridentina dicto *c. 1.*

Nequaquam proinde menti Ecclesiæ contrariantur Principum leges, dum hujusmodi Matrimonia etiam suis legibus prohibent; atque contrahentes, aut ad ea quomodolibet concurrentes puniunt, quin & effectibus civilibus similia Matrimonia evacuant: sed potius Ecclesiæ obsecundant, & ejus sanctiones suis legibus adjuvant.

XXII. Henricus II. Rex Galliæ Edicto suo an. 1556. *art. 1.* statuit, quod filii-familias, qui contraxerint, aut contrahent in posterum Matrimonia clandestina, invitis, aut insciis patre & matre, poterunt propter commissam hanc ingratitudinem, vituperium, & contemptum suorum dictorum parentum, transgressionem legis divinæ, & læsam honestatem publicam a suis respective parentibus exhæredari, & excludi ab eorum successione, absque spe alicujus querelæ adversus hujusmodi exhæredationem recipiendæ. Quin & liberum sit parentibus revocare omnes, & singulas donationes liberis suis factas. Insuper liberi sic juncti Matrimonio, in casum hujusmodi exhæredationis declarantur incapaces omnium jurium, & emolumentorum, vi matrimonialium contractuum, & testamentorum, legumve, aut consuetudinum municipalium beneficio illis alias quærendorum.

Insuper decernit, ut liberi insciis aut invitis parentibus juncti, & quicumque operam, aut consilium hujusmodi Matrimoniis perficiendis præstiterint, subjiciantur pœnis arbitrarii statuendis pro casus exigentia per Judices Regios; ad quos horum cognitionem pertinere vult, & quorum conscientiam onerat.

XXIII. Declarat tamen, quod non intendat hoc suo Edicto comprehendi Matrimonia contracta a filiis-familia excedentibus annos triginta; aut filiabus excedentibus annos viginti quinque, modo saltem requisiverint consilium parentum. Similiter si eorum mater transierit ad secundas nuptias, sufficiet ejus consilium expetere.

XXIV. Per Edictum Henrici III. an. 1579. Blesis editum *art.* 40. inhibetur Parochis, Vicariis, aliisque, qui solemnizationi Matrimonii assistunt, ut si coniungendi sint filiis-familias, aut aliorum potestati subjecti, ad solemnizationem procedere, nisi ipsis constet de consensu parentum tutorum, aut curatorum, alias puniendi ut fautores criminis raptus.

XXV. Eadem pene Edictis Caroli V. 4. Oct. 1540. & Philippi IV. 29. Novemb. 1623. pro Belgicis hisce Provinciis decreta sunt: ac præsertim Edicto posteriore; quo decernitur, *ut filii-familias minores 25. annis, qui insciis aut invitis parentibus, & omnes minores, qui sine consilio, & consensu proximorum consanguineorum, paterni & materni lateris, & tutorum, seu curatorum cujuscumque sint qualitatis, contraxerint, incapaces sint omnium lucrorum, quæ directe vel indirecte alter ab altero petere posset, per conventiones, donationes inter vivos, aut causa mortis, testamenta, successiones, consuetudinem, seu alium quemcumque modum; declarando irritas quascumque conventiones, & donationes in alterutriùs utilitatem pactas; eaque dispositio vigeat, quamvis postea parentum consensus superveniat*.

„ Possint hujusmodi etiam filii-familias a patre, & matre
„ exhæredari, nec recipiatur querela sub prætextu legitimæ
„ dotis, alimentationis, aut consuetudinariæ devolutionis, quo-
„ ad bona profecta a latere superstitis, qui ex eis filio inobe-
„ dienti jus adimere poterit; non aliis tamen, quibus ex eadem
„ devolutione jus aliquod debitum sit.

Habetur prius Edictum *part. 1. Editorum Flandriæ lib. 3. Rubrica* 1. Posterius vero *part. 2. lib. 3. Rubr.* 1.

Non comprehenduntur hoc Edito filii-familias majores 25. annis, dummodo *consilium* parentum requisierint; quod etiam a matre, quæ ad secundas nuptias transivit, requiri sufficit.

Itaque juxta Edicta hæc, licet Matrimonia filiorum-familias etiam minorennium sine consensu parentum non sint irrita, seu invalida in ratione Sacramenti, verumque vinculum Matrimonii inter taliter conjugatos consistat, sunt tamen quodammodo nulla quoad effectus civiles, quibus vi horum Edictorum destituuntur.

XXVI. Neque effectus hos hujusmodi Matrimonia obtinebunt, tametsi prætendatur, contractis jam nuptiis, parentes *irrationabiliter* contradixisse, nisi judex ipse jam prius de hac irrationabilitate cognoverit, & pronuntiaverit; atque ita *Auctore* judice Matrimonium celebratum fuerit.

Edictum enim Caroli, ad quod & Edictum Philippi IV. se refert, dissensum ad censuram judicis remittit, qui rationes exiget; quæ si legitimæ non fuerint, Magistratus parentum officium supplebit, & auctoritate sua contrahendi facultatem faciet, & tunc pœnæ eximitur quod Auctore judice fit.

Sub Magistratu seu Judice, tam Ecclesiasticum, quam civilem intelligi vult Zypæus in Notitia juris Belgici, *tit. De Sponsalibus n.* 8. quod eo magis (ait) apud nos rationabile est, si apud Batavos Ministr. Hæretici hac in parte vicem Magistratus obeant, quemadmodum testatur Grotius in Isagoge ad Jus Hollandicum *lib. 1. part. 5.*

Quidquid sit, cum hic præcipue agatur de validatione Matrimonii, quoad effectus *mere civiles*, & de observantia aut contraventione Regiorum Edictorum, consultius est, & Judicis Regii auctoritatem interponere; quod & Zypæus agnoscit, verbis supra relatis subjungens: ad „ vitandas tamen calumnias suasero,
„ ut civilis etiam Magistratus judicium interveniat.

XXVII. Ut autem infaustis his filiorum-familias Matrimoniis occurratur; Parochi sæpius ostendere debent, quam grave sit, atque ipsi divino præcepto de honorandis parentibus directissime oppositum, in re tanti momenti negligere parentes, nec eorum desiderio obsequi.

(a) Id docte expositum est ab Auctore Collectaneorum Cleri Gallicani *tom. 5. tit. 8. part. 3. col.* 1208. 1209. &c.

Adhæc, ut parentes consolantur, non tantum debitam erga parentes reverentiam exigere, sed etiam bonum ipsorum filiorum, quos in delectu uxoris non raro excæcat libido, præcipitantia, & juvenilis incircumspectio; ac insuper utriusque familiæ discordia, aliaque innumera, quæ ex Matrimoniis hujusmodi oriri solent mala, & quod sicuti Matrimoniorum contractorum pessimum est initium, ita quoque infaustus esse soleat progressus, & finis.

XXVIII. Ostendendum quoque filiis, non esse licitum semper invitis parentibus contrahere Matrimonium, quantumvis etiam *irrationabiliter* essent inviti; eo quod non raro mala sequutura ex hujusmodi Matrimoniis invitis parentibus contractis, sint majora, quam bonum ex Matrimoniis illis sperandum.

XXIX. At dum de his monentur filii, una quoque parentes instruendi sunt de culpa, quam incurrunt, si consensum suum negando, aut protelando prolium suarum Matrimonia ex motivis humanis sæpius insufficientibus, ac parum Christianis, causa sint quod proles in pessima quæque ruant.

XXX. Contracto autem Matrimonio, Parochi erit, pacem inter filium & parentes conciliare; atque filium ad satisfactionem, & veniæ postulationem, & patrem ad benignitatem & indulgentiam inflectere: atque S. Ambrosii modum agendi cum Sisinnio, quo invito filius uxorem duxerat, imitari. Patrem filio jure iratum agnovit Ambrosius, filium ad officium revocavit, & ad veniam rogandum adducit, patrem filio reconciliavit, ejusque ac nurus benevolam susceptionem Sisinnio gratulatus, *Epist.* 64. quæ a Parochis merito in simili occasione legetur.

Prædicta fere brevi Decreto comprehendit Synodus Coloniensis ann. 1536. *part.* 7. *cap.* 43. Postquam dixit, „ optandum esse, ut Canon Evaristi Pontificis (apud Gratianum *caus.* 30. „ *quæst.* 5. *Can.* 1.) Concilio Generali renovetur, tollanturque „ illa clandestina Matrimonia, quæ invitis parentibus ac pro„ pinquis Veneris potius quam Dei causa contrahuntur; Nam „ quanta ex his clandestinis Matrimoniis mala suboriantur in „ aperto est“, Dein addit: „ Quantum fieri potest, cavebit „ Parochus, ne liberos citra parentum auctoritatem conjungat. „ Quod si parentes negligentes fuerint, aut in admittendo Ma„ trimonio jam contracto rigidiores negatores, admonebit eos, „ ut liberos maturæ ætatis elocent, neve vinculo jam per Ec„ clesiam indissolubili pertinacius obluctentur.

CAPUT V.

Coram quo Matrimonium contrahendum?

1 *Olim coram Sacerdote nuptiæ contrahebantur.*
2 *Cur Ecclesia voluerit publice coram Sacerdote Matrimonium contrahi?*
3 *Decretum Concilii Tridentini contra Matrimonia clandestina.*
4 *Vi illius Decreti præsentia Parochi, aut alterius Sacerdotis de ejus licentia requiritur ad* validitatem *Matrimonii.*
5 *Sufficit Parochus alterutrius contrahentium.*
6 *Parochus proprius, intelligitur Parochus* Domicilii.
7 *Unde æstimandum sit, an quis certo loco Domicilium habeat?*
8 *Potest quis duplicem Parochum proprium habere.*
9 *Qui censeantur nullum Domicilium, neque* proprium *Parochum habere.*
10 *An carentes proprio Domicilio debeant contrahere coram Parocho loci, in quo tempore contrahendi Matrimonii consistunt.*
11 *Quid si alteruter Desponsorum* proprium *Parochum habitationis habeat, an coram eo contrahendum.*
12 *Decretum Synodi Tridentinæ circa Matrimonia Vagabundorum.*
13 *Quid circa hæc ab Ordinariis, & Parochis observata velint Synodi Belgicæ.*
14 *Si ex consuetudine aut statuto sit aliquis* proprius *Vagabundorum Parochus, coram eo erit contrahendum.*
15 *Milites ubi Domicilium habere censeantur.*
16 *Quid de Militum Matrimonio hic in Belgio, & quis pro milite habendus.*
17 *Assistentia Parochi non est actus jurisdictionis proprie dictus, & quæ inde consectaria.*
18 *Potest auctoritatem assistendi alteri Sacerdoti delegare.*
19 *Quomodo & quando hæc auctoritas dari debeat.*
20 *An vice-Pastores, Deservitores, aut Vicarii amovibiles possint alteri licentiam assistendi dare.*
21 *Ordinarius per totam Diœcesim assistere, & alteri licentiam assistendi dare potest, & quis habeatur* Ordinarius?
22 *An tertio Parocho dare queat alteri licentiam.*
23 *Requiritur præsentia testium, eaque simultanea cum Parocho.*
24 *Non requiruntur testes* omni exceptione *majores, & quare.*
25 *Præsentia Parochi debet esse moralis.*
26 *Matrimonium initum coram Parocho reluctante, & invito, potest esse validum.*
27 *Nec ignorantia, nec impossibilitas præsentiam Parochi supplent.*
28 *Matrimonium contractum in articulo mortis coram Parocho & testibus, subinde est invalidum in Gallia quoad effectus civiles.*
29 *Matrimonia clandestina non sunt* invalida *in locis, in quibus Decretum Concilii Tridentini non est promulgatum.*
30 *In his vicinisque Provinciis sufficienter est publicatum.*
31 *Defectum Parochi generalis quædam necessitas supplere potest, etiam in locis ubi Decretum est publicatum.*
32 *Matrimonia Acatholicorum coram Magistratu aut Ministro Acatholico in Provinciis Confœderatis reputantur* valida.
33 *Prima ratio ab incommodis.*
34 *Secunda ex morali impossibilitate.*
35 *Tertia ratio ex fine ipsius Decreti.*
36 *Quod obtinet in Matrimonio utriusque partis Acatholicæ, etiam obtinet si altera duntaxat sit Acatholica.*
37 *Sententia Doctorum Parisiensium de validitate similium Matrimoniorum.*
38 *Fortiter resistendum Matrimoniis partis Catholicæ cum Acatholica.*
39 *Sine licentia Vicarii Apostolici non licet Missionariis hujusmodi Matrimonio assistere.*

I. JAM pridem moris fuisse, ut Christianorum nuptiæ non nisi cum benedictione Sacerdotali, ac ipso Sacerdote Ecclesiæ nomine eas probante contraherentur, disertis verbis expressit Tertullianus *libro de Pudicitia*, *Ideo penes nos* (*ait*) *occultæ quoque conjunctiones, id est, non prius apud* Ecclesiam *professæ, juxta mœchiam & fornicationem judicari periclitantur.*

Et ante Tertullianum Martyr Ignatius Epistola ad Polycarpum: „ Decet vero ut ducentes uxores & nubentes, cum *Epi„ scopi* arbitrio conjungantur, ut nuptiæ juxta Domini præce„ ptum sint, non autem ad concupiscentiam.

Legitur quoque in Capitularibus Regum Francorum *lib.* 7. *cap.* 179. „ Prius conveniendus est Sacerdos, in cujus Parochia nu„ ptiæ fieri debent in Ecclesia coram populo. Et ibi inquirere „ una cum populo ipse Sacerdos debet, si ejus propinqua sit an „ non, aut alterius uxor, vel sponsa, vel adultera: Et si lici„ ta & honesta omnia pariter invenerit, tunc per consilium, „ & benedictionem Sacerdotis, & consultu aliorum bonorum „ hominum eam sponsare & legitime dotare debet.

Idipsum legitur in Canonibus Isaaci Episcopi Ligonensis *tit.* 5. *Can.* 6. & anno 909. in Synodo Trosleana sub Heriveo Archiepiscopo Remensi *cap.* 8. renovatum fuit.

II. Rationem vero cur occultas conjunctiones vetarent, easque publice coram Sacerdote fieri vellent, præmittunt; *Quia sæpe in nuptiis* clam *factis gravia peccata tam in Sponsis aliorum, quam & in propinquis sive adulterinis conjugiis, & quod pejus est dicere, consanguineis adcrescunt & adcumulantur.*

Ob hæc aliave gravissima incommoda ex clandestinis Matrimoniis oriri solita, semper Ecclesia ea detestata est: iteratisque Decretis, etiam sub gravissimis pœnis prohibuit.

III. At Synodus Tridentina animadvertens, prohibitiones illas, propter hominum inobedientiam jam non prodesse; ac insuper perpendens gravia peccata & incommoda, quæ ex hujusmodi clandestinis conjugiis quotidie oriuntur, præsertim vero eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua *clam* contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt; cui malo cum ab Ecclesia, quæ de *occultis* non judicat, succurri non possit, efficacius aliquod remedium adhibendum censuit: atque præter publicas denuntiationes, quas juxta modum supra *cap.* 3. descriptum præmitti voluit, insuper declaravit, & statuit; *Qui aliter quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti Decreto irritos facit, & annullat.*

IV. Quantumvis etiam non obstante Decreto Concilii Tridentini disputetur inter Theologos, an Parochus sit verus Minister Sacramenti Matrimonii, an vero ipsi contrahentes; atque verisimilior videatur sententia affirmantium hos esse Ministros; nihilominus illud certum est, Parochi alteriusve Sacerdotis de Parochi seu Ordinarii licentia adeo necessariam assistentiam, ut ni assistat, ex Decreto Concilii Tridentini non illicitum duntaxat, sed & *invalidum* sit Matrimonium.

V. Cum Synodus simpliciter requirat præsentiam Parochi, non *Parochorum*; neque exprimat, an viri, an mulieris, receptum est, si Desponsi sint diversarum Parochiarum, alterutrius contrahentium Parochi præsentiam sufficere, & ita sanctam Congregationem declarasse refert Fagnanus ad *cap. Quod nobis, tit. De cland.* eique moderna, & notoria praxis suffragatur.

Consuetudo in multis locis habet, ut potius coram Parocho mulieris, quam viri Matrimonium contrahatur: quæ consuetudo in honestate fundamentum habet, adeoque est merito servanda, uti supra *cap.* 1. circa Sponsalia notatum est.

VI. Est autem proprius Parochus, qui vi Decreti Concilii Tridentini Matrimonium assistere debet, is, in cujus Parochia alter Domicilium habet, ait Rituale Mechliniense, & communis praxis suffragatur.

Non sufficit ergo Parochus *originis*, sed requiritur Parochus *Domicilii*, sive illius Parochiæ, in qua tempore contracti Matrimonii alter saltem contrahentium morabatur, ut juxta vulgarem, & communem modum loquendi, ibi Domicilium habere, sive habitare censeretur; quamvis non ita fixum, nec eo animo, ut eo loco perpetuo manere intenderet.

VII. Immo quis domicilium sufficienter ad hunc effectum habere censendus est, tametsi eo animo ibidem moretur, ut post certi temporis lapsum inde sit recursurus; quin & ipsa negotia, ob quæ ibidem moratur, id aperte significent; uti in Scholaribus Academicis manifestum est. Licet enim hi duntaxat pro tempore studiorum Academicum Domicilium eligant; quia tamen pro eo tempore, juxta communem, & vulgarem loquendi modum, in Academia habitare dicuntur, Parochus Parochiæ, in qua pro eo tempore morantur, *proprius* ipsorum Parochus in ordine ad contrahendum Matrimonium habetur.

E contrario, si quis tantum recreationis, aut litis, alteriusve negotii prosequendi causa in aliquo loco, tametsi notabili etiam tempore, subsistat, non propterea ibi domicilium elegisse censebitur: eo quod juxta moralem modum loquendi ibidem habitare

non

non judicetur. Ex vulgari itaque aestimatione, & loquendi modo multum dependet, ut definiatur, ubinam quis domicilium dicendus sit habere, ut coram Parocho loci Matrimonium valide contrahere queat. Et quidem in particularibus casibus ex circumstantiis concurrentibus facilius, & securius id determinari potest, quam per generalem aliquam regulam definiri aut describi.

VIII. Hoc constat, quod subinde quis possit in duabus Parochiis eodem tempore habere domicilium; si nimirum juxta moralem loquendi modum in utraque sic familiam instituat, ut utrobique juxta moralem, & vulgarem loquendi modum habitare censeatur; licet in uno forsan loco frequentius personaliter resideat, quam in altero.

IX. Cum proprius Parochus dicatur a domicilio habitationis, consequens est, quod hi, qui tale domicilium non habent, nec *proprium* quoque Parochum habere censendi sint.

Porro qui hujusmodi domicilio carent, dicuntur *Vagi*, seu Vagantes, & incertas sedes habentes. Unde tales etiam habendi sunt, qui pristinum domicilium deserentes, navigant, vel iter faciunt, quaerentes ubi se collocent. Hi enim domicilio carentes, eatenus Vagantes dicuntur, & incertas sedes habentes; uti notat Sanchez *lib.* 3. *De Matrimonio*, *disput.* 25, *num.* 2, qui dein *num.* 3. notat, etiam & illum merito possit *vagum* appellari, qui relicto suo domicilio iter facit ad locum, in quo domicilium constituere destinavit, eo quod hactenus pro eo tempore quo est in itinere, nullum domicilium habeat; utpote priore deserto, & secundo nondum occupato.

X. Cum igitur Tridentina Synodus exigat ad validitatem Matrimonii praesentiam *proprii* Parochi habitationis sive domicilii, non apparet, qua ratione in vagis, sive vagabundis illis hoc Decretum in omni suo rigore servari queat, quandoquidem hi, ex supposito, *proprio* Parocho habitationis seu domicilii careant.

Concludendum ergo apparet, quod dum hoc Decretum respectu vagantium non potest quoad omnia exacte servari, eo quod *proprii* Parochi praesentia haberi nequeat; saltem servetur quantum potest; uti notat Zypaeus *Cons.* 7. *De Sponsalibus.*

Hinc consequens est, quod dum vagabundi non possunt coram suo *proprio* Parocho contrahere, saltem contrahere debeant in praesentia *Parochi* loci, in quo tempore contrahendi Matrimonii consistunt; neque possint eo loco coram alio Parocho, aut Sacerdote sine licentia Parochi loci Matrimonium inire. Quin & ipsa Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 7. *De Reformat. Matrim.* sat ostendit: Vagabundos coram Parocho debere contrahere, ubi *Parochis praecipit, ne illorum Matrimoniis intersint*, nisi servatis iis, quae ibidem praescribuntur; cui & communis praxis consonat.

XI. Ulterius, si supponatur Sponsus esse vagabundus sive omni domicilio destitutus, Sponsa autem domicilium fixum habeat, & consequenter *proprium* Parochum habitationis, videtur coram hoc Parocho contrahendum: eo quod sic Concilio Tridentino satisfieri queat, quod requirit praesentiam *proprii* Parochi.

Dum enim vagabundi coram Parocho loci, in quo tempore contrahendi Matrimonii reperiuntur, contrahunt, nequaquam in rigore coram *proprio* Parocho habitationis contrahunt; & eatenus ob necessitatem a Decreto Concilii receditur: qui recessus admittendus non apparet, dum alteruter contrahentium *proprium* habitationis Parochum habet: eo quoad hoc casu Decreto Concilii Tridentini satisfieri queat, contrahendo coram *proprio* Parocho Sponsae non vagabundae.

XII. Synodus Tridentina advertens, quod multi, qui vagan-
„ tur & incertas habent sedes, prima uxore relicta, aliam &
„ plerumque *plures* illa vivente, diversis in locis ducant, om-
„ nes, ad quos spectat, paterne monet, ne hoc genus hominum
„ vagantium ad Matrimonium facile recipiant, Magistratus e-
„ tiam saecularis hortatur, ut eos severe coerceant. Parochis
„ autem praecipit, ne illorum Matrimoniis intersint, nisi prius
„ diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium dela-
„ ta, ob eo licentiam id faciendi obtinuerint ". Citato *cap.* 7.

XIII. Decreti hujus executionem Synodi Belgicae uno consensu urgent, vultque Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 10. *cap.* 6. ut licentia ab Ordinario obtineatur *in scripti; neque ea licentia sine causae cognitione & matura deliberatione detur.*

Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 11. *cap.* 5. vult *ignoti, & qui certas sedes non habent, non admittantur ad contrahendum Matrimonium, nisi praeviis attestationibus Pastoris, ubi novissimam fecerint residentiam, aut aliorum fide dignorum, quorum sigilla vel signaturae sint Pastori, coram quo contrahere volent, bene notae, aut sufficienti aliorum depositione apud eumdem comprobatae.*

Non dubium ergo summa circumspectione, & non nisi auctoritate Superiorum, a Parochis hujusmodi Matrimonia esse solemnizanda. Sed tamen quia in hoc Decreto nulla clausula irritans apposita est, si Parochus neglectis iis, quae a Synodis sunt praescripta, Matrimonio astiterit, *validum* erit Matrimonium; quamvis Parochus graviter deliquerit, & a Superiore pro merito castigandus sit, uti post Sanchez notat Zypaeus in Jure novo *tit. De Sponsalibus numero* 13.

XIV. Advertit quoque Zypaeus *Consult.* 7. *De Sponsalibus*, quod omnia Concilii in citato *cap.* 7. verba sint prohibitiva, non permissiva libertatis alicujus quoad vagos; aut concessiva jurisdictionis quoad Parochos.

Hinc ulterius concludit: *Si qua in civitate peculiaris ac proprius constituatur vagorum hujusmodi Parochus, coram aliis ibi contractum Matrimonium erit irritum; tanquam non coram proprio contractum, cum is ibi exstet.*

XV. Milites nomine vagorum non veniunt, eo quod ordinarie domicilium, propriumque Parochum habere censeantur. Et quidem miles domicilium habere dicitur, *Ubi meret* (a) *si nihil in patria possideat. L.* 23. §. 1. *ff. Ad Municipalem.*

Multi autem ex hodiernis militibus in patria nihil possident, adeoque ii ubi *merent* domicilium habere videntur; & sic facile ibi Parochum, ut proprium fortiori, ubi in praesidiis, aut aliter morantur, non tamen per modum transitus. *L. Haeres Absens §. Proinde ff. de Judiciis.* Ita Zypaeus *Consult.* 2. *num.* 7. *De Off. Ordinarii.*

XVI. Milites in exercitu Regis Catholici hic in Belgio militantes habent suos respective cohortium, aut legionum Cappellanos Castrenses, qui ipsis Sacramenta administrant juxta datam ipsis facultatem a Vicario Apostolico ad Exercitus Regios per Breve Apostolicum constituto.

Quare nec dubium, quin milites in exercitu actu existentes coram suis respective Cappellanis tamquam propriis Parochis Matrimonium contrahere possint (b).

Inter Concordata Ordinariorum 23. Jan. 1595. inita, & denuo in Septembri anno 1628. inter Archiepiscopum Mechliniensem, et Delegatum exercitus, & Episcopos Comprovinciales renovata, relatum est, *ut Parochis liberum sit administrare Sacramenta omnibus divertenibus ad suas Parochias, & sepulturas iis morientibus, salvis juribus. Non licebit tamen Parochis assistere militibus seu personis de exercitu Matrimonium contrahere volentibus; nisi tanquam Praesidiarii in eorumdem Parochorum Parochiis resideant.* Ita Zypaeus, *Consult.* 2. *De Officio Ordinarii n.* 1. qui ibidem Breve Apostolicum Delegationis ad Exercitus Regios discutit; & sub eodem titulo in *Jure novo* plures dictorum Concordatorum articulos refert; nec non de militum Matrimoniis in Belgio late tractat, *Consult.* 14. *De Sponsalibus.* Ibi specialiter examina, quandonam hodie aliquis pro milite habendus sit, ut jure militari gaudeat; atque recte monet *num.* 19. *Si quis non animo militandi per collusionem nomen dederit, ut contra interdictum forsan Ordinarii a Castrensi Sacellano conjungatur Matrimonio, & mox quasi a militia mittatur, dicendum erit revera, quod simulata militia verum effectum veri, & proprii Parochi ei non potuerit producere, ideoque nec Sacellanus Castrensis Matrimonio rite & rate praeesse; nec ille valide conjungi.*

XVII. Parochi assistentia ad validitatem Matrimonii a Synodo Tridentina requisita, non est proprie actus jurisdictioni, sed simpliciter actus Pastoralis, quemadmodum administratio aliorum sacramentorum unde & *validum* erit Matrimonium, si Parochus assistat Matrimonio sui Parochiani in aliena Parochia, etiam repugnante ac reclamante Parocho istius Parochiae; quin & in alieno Episcopatu invito Episcopo; uti post alios notat Barbosa, *De Officio Episcopi parte* 2. *Alleg.* 32. *num.* 95. ibidem quoque notans, Parochum quantumvis excommunicatum, suspensum, aut interdictum posse *valide* Matrimonio assistere; eo quod maneat verus Parochus; nec assistendo actum jurisdictionis exerceat.

XVIII. Sicuti Parochus alteri Sacedoti administrationem Sacramentorum, tamquam eorum *Ordinarius* Minister, delegare potest; ita quoque alteri Sacerdoti facultatem assistendi Matrimonio suorum delegare; uti evidenter supponit Synodus Tridentina in verbis, *vel alio Sacerdote de ipsius Parochi licentia.*;

Ex contextu Synodi manifestum est, facultatem hanc non posse a Parocho concedi nisi *Sacerdoti*; unde post Navarrum, aliosque resolvit Barbosa loco citato *num.* 13. Matrimonium de licentia Parochi tempore pestis coram Acolytho contractum esse nullum.

XIX. Sufficit autem quocumque modo, sive voce, sive scripto data fuerit haec licentia; modo revera data sit tempore illo, quo Matrimonio assistitur; nam si eo tempore defuisset, licet Parochus postmodum licentiam daret, aut assistentiam ratam haberet, nihilominus invalidum est Matrimonium: „ Nam etsi (ait
„ Barbosa idem *num.* 129.) regulariter ratihabitio retrotraha-
„ tur, & mandato comparetur, *Reg. Ratihabitionem cum vulga-*
„ *ribus, De Regulis Juris in VI.* aetatem ubi lex vel statutum prae-
„ sentiam requirit corpoream, ratihabitio sequens non sufficit ad
„ actum validandum.

☞ At inter alios monat Zypaeus *Consultatione* 2. 11. *n. de Officio Ordinarii*, a nonnullis in dubium vocari, utrum sufficienter data sit licentia Sacerdoti assistendi matrimonio, si Parochus illi dederit facultatem administrandi *omnia* Sacramenta. Ad tollendam hanc ambiguitatem, convenit, ut Parochus eam licentiam concedere intendens, *specialem* licentiam assistendi matrimonio concedat, vel si eam concedere non intendat, etiam idipsum exprimat, dum alteri Sacerdoti curam suae Parochiae committit; ut ita tollantur dubia de validitate matrimonii, quae ex ambigua delegatione, sive commissione alteri Sacerdoti a Parocho facta, oriri possunt. ☜

XX. Hanc licentiam an etiam dare queant Vice-Pastores, dependet ab auctoritate, quam a Parocho acceperunt; ni enim haec subdelegandi potestas specialiter ipsis sit data, ea etiam uti non debent: quia cum ipsorum licentia administrandi Sacramenta tantum sit *delegata & vicaria*, ea proprie non delegat: cum Delegatus de jure communi subdelegare ordinarie non possit. Deservitor tamen, aut Vicarius etiam amovibilis *alteri Sacerdoti* licentiam dare potest; quia, ut inquiunt Canonistae, delegatus est ad *universitatem causarum*; qui subdelegandi auctoritas competeut: atque ita in praxi servatur.

XXI. Quia Episcopus per totam suam Dioecesim manet una cum Parochis tamquam subsidiariis ordinarius Sacramentorum Minister; etiam ipse non tantum Matrimonio assistere; sed & alteri Sacerdoti licentiam assistendi dare potest; quemadmodum & Syno-

(a) *Ubi meret*, idest ubi miles praesidet, & stipendio afficitur.

(b) Vide Decretum Archiepiscopi Mechliniensis ad hujus tomi calcem inter monumenta positum sub littera P.

Synodus Tridentina declarat in verbis: *Vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, aut Ordinarii licentia.*

Nomine *Ordinarii* hic intelligitur Episcopus Diœcesis, in qua contrahentes domicilium habent, iique omnes, qui in auctoritatem, & jurisdictionem succedunt; ut Capitulum, Sede vacante: Vicarius generalis Episcopi, & etiam Capituli, Sede vacante: nisi horum auctoritas specialiter in hoc puncto restricta sit.

XXII. Potest quidem Ordinarius hanc licentiam alteri Sacerdoti etiam *invito* Parocho delegare; at id raro, & non nisi urgente de causa faciendum: eo quod per hanc delegationem Parocho assistentia matrimonialis jure *ordinario* competens adimatur: ideoque jure suo quasi spolietur, dum hæc licentia alteri datur.

XXIII. Præter præsentiam Parochi, alteriusve Sacerdotis de Parochi seu Ordinarii licentia, necessaria est ad validitatem Matrimonii ex præscripto Synodi Tridentinæ, duorum aut trium testium præsentia; quæ *simultanea* debet esse, nec sufficit *successiva*, quia Tridentinum copulative exigit præsentiam Parochi, & testium, per dictionem, & quæ copulat; uti post plures citatos advertit Barbosa *n.* 137.

Juxta Edictum Blesense *art.* 40. requiruntur in Gallia *quatuor* testes; sed quoad hunc numerum testium, articulum illum in nulla Regni Provincia receptum fuisse, testatur Juenim *pag.* 989. unde passim, & ibidem receptum est, duos ad validitatem Matrimonii sufficere.

XXIV. Qualitatem testium nullam expressit Synodus Tridentina, neque posteriores Synodi, aut Ritualia aliquam requirunt. Unde admittuntur in testes quicumque mentis compotes, atque intelligere apti quid agatur; viri & mulieres, etiam proximi consaguinei contrahentium, sine exceptione, quæ hic non habet locum: secus in aliis negotiis ubi requiruntur testes *omni exceptione majores*.

Ratio autem cur Synodus constitutionem non restrinxit ad testes omni exceptione maiores, fuisse potest, ne obtentu *exceptionum* multoties Matrimonia irritarentur; aut saltem in dubium vocarentur.

XXV. Præsentia Parochi, & testium requiritur non corporalis duntaxat, sed moralis, ita ut sciant, & intelligunt, quid agatur, ipsiusque Parochi atque testium testimonio Matrimonium probari possit, eoque pacto occurri incommodis ex Matrimoniis clandestinis metuendis.

Quare licet Parochus corporaliter esset præsens; sed non intelligeret, aut adverteret, quid ageretur, invalidum esset Matrimonium defectu præsentiæ Parochi; tametsi malitiose intelligere, aut advertere detrectasset. Quia equidem eo casu verum est, non eam fuisse præsentiam Parochi, ut de Matrimonio coram se contracto testari posset; quacumque demum ratione id factum sit; uti probat Zypæus, *Consult.* 3. *De Sponsal.*

Similiter insufficiens erit Parochi præsentia, si contrahentes Matrimonium essent retro aliquem parietem, vel Parochus cæcus esset; quia licet verba audiret, & intelligeret, non posset secure, & certo testari, hos in individuo contraxisse; cum ipsos non vidisset, vox autem facile fallere posset; & ita post alios docet Barbosa.

XXVI. Præsentia autem moralis sufficit, tametsi Parochus invitus, ac plane reluctans præsens fuerit, modo omnia eo modo coram ipso gesta sint, ut certum de iis testimonium dare queat. Idem erit, si alium in finem, & per dolum eo vocatus fuerit; aut casualiter ibidem præsens sit, aut etiam quasi transeat: Barbosa ibidem *num.* 5. *&* 88. Quæ enim ultra moralem præsentiam Parochi, & testium requiruntur, tametsi ordinarie citra grave peccatum non omittantur, omissa nihilominus Matrimonium non irritant: ut in his obtineat illud vulgatum, *Multa fieri prohibentur; quæ tamen facta tenent.*

XXVII. Hæc Parochi, testiumque præsentia adeo necessaria est pro validitate Matrimonii, ut nec *ignorantia* etiam *invincibilis* ejus defectum supplere queat; uti nec *privati* alicujus necessitas: ideoque Matrimonium sine Parochi, testiumque præsentia contractum in articulo mortis, aut tempore belli, aut pestis, licet Parochi præsentia haberi nequeat, invalidum esse post alios resolvit Barbosa *num.* 147.

XXVIII. Quin & Matrimonia contracta in articulo mortis etiam in præsentia Parochi, & testium ab iis, qui hucusque in concubinatu vixerunt, & proles illegitimas procrearunt, habentur in Gallia pro *invalidis* ad effectus civiles, per Edictum Ludovici XIII. anni 1639. de quo videri potest Carolus Fevretius in Tractatu *De Abusu lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 43.

XXIX. Quæ hactenus dicta sunt de necessitate præsentiæ Parochi & testium, & *invaliditate* Matrimonii ex ejus defectu resultante, obtinent in locis, in quibus ipsum Tridentinum Concilium quoad hoc punctum publicatum fuit (*a*).

Decrevit quippe Concilium in fine sui Decreti, *ut hujusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post* triginta *dies habere incipiat, a die* primæ publicationis *in eadem Parochia factæ, numerandos.*

Hic sat ostendit Synodus, se noluisse Decretum vim suam habere ad *irritandum* Matrimonium iis in Parochiis, in quibus publicatum nunquam fuit, quacumque tandem ratione publicatio impedita fuerit.

XXX. In hisce vicinisque Provinciis, & Regnis, si Angliam, & Poloniam exceperis, Concilium Tridentinum sufficienter quoad hoc Decretum promulgatum esse, ostendit eximius D. Huygens in suis Observationibus, *De Sacramento Matrimonii, cap.* 36. neque de Gallia quoad nullitatem Matrimonii clandestini ex defectu præsentiæ Parochi, & testium; ulla hodie videtur vel minima dubitandi ratio amplius subesse.

(a) Clandestinitas, quæ nihil aliud est quam defectus præsentiæ Parochi & testium, est impedimentum dirimens Matrimonium.

Cum ergo in omnibus pene locis hic circumjacentibus publicatio Concilii Tridentini sufficienter facta sit; atque ita nullitas Matrimonii clandestini habeatur, admodum rari incidunt casus contracti Matrimonii in loco, ubi Concilium non est publicatum, ab incolis loci, in quo illud publicatum fuit, aut e contra: qui ubi occurrerint, consuli poterit citatus eximius Auctor, qui casus illos solide ibidem resolvit; atque inter alia recte advertit *num.* 13. quod hoc Concilii Decretum non afficiat personas ratione loci, ad quem divertunt, vel per quem transeunt; sed ratione loci, in quo habitant, ac propterea incolas loci, in quo Decretum est publicatum, non posse valide contrahere clandestine in loco diversorii, vel transitus, ubi non est publicatum.

XXX. Porro quod supra dictum est, nec *necessitatem* supplere defectum Parochi, id expresse restrinxi ad necessitatem *particularem*; nam si generalis aliqua, & inevitabilis necessitas fuerit, etiam Concilii Decretum cessabit; uti notatum fuit ob similem inevitabilem necessitatem, Vagantes posse contrahere coram Parocho loci, in quo consistunt duntaxat, & non habitant; eo quod Parochum domicilii non habeant.

Hac ratione fertur Congregatio Cardinalium declarasse: *Quod ubi etiam constat Decretum Concilii esse publicatum, vel aliquo tempore in Parochia tamquam Decretum Concilii observatum, se Parochialis Ecclesia utpote vacans proprio Parocho careat, & Cathedralis itidem Episcopo atque Capitulo habentibus a Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegandi; nullusque alius ibi sit, qui vices Parochi, aut Episcopi suppleat, Matrimonium valere absque præsentia Parochi: servata tamen in eo, in quo potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus.* Apud Zypæum titul. *De Sponsalibus, num.* 16.

XXXII. Matrimonia Acatholicórum coram Magistratu politico, aut Ministro Acatholico contracta etiam in illis locis, ubi Decretum Concilii Tridentini aliquando fuit publicatum, esse valida, etsi nec desit copia Parochi Catholici, neque sic conjunctos ad Ecclesiam Catholicam redeuntes, esse urgendos coram Parocho consensum matrimonialem renovare, non tantum in Gallia, & Germania, sed in Provinciis Confœderatis, ubi Calvinistæ dominantur, jam a sexaginta decem, & amplius annis communiter receptum fuit; (*a*) atque toto quasi orbe spectante pro validis reputata fuere, quemadmodum nuper in quadam Dissertatione sub titulo Theseos *De Sponsa duorum*, ostendit eximius D. Martinus de Swaen in hac Academia Sacræ Theologiæ Doctor; eorumque validitatem solide adstruit, profertque varias easque urgentissimas rationes, ob quas merito Pontificibus, & Episcopis visum sit, Decretum Concilii Tridentini non comprehendere Matrimonia Acatholicorum in Provinciis confederatis, sub temporali dominio Hæreticorum constitutis.

XXXIII. Prima ratio petitur ab utilitate Ecclesiæ, & salute animarum. Si enim Matrimonia Acatholicorum coram Magistratu Politico, vel Ministro Acatholico contracta, sint invalida, sequetur, *nullum conjugatum Calvinistam posse ad fidem Catholicam converti, & Ecclesiæ Catholicæ reconciliari, nisi aut deserat uxorem hæreticam converti nolentem, & nisi agnoscat se hucusque in materiali saltem fornicatione cum putatitia sua uxore vixisse; vel nisi illa consentiat, (quod raro hodie contingere videmus) de novo inire contractum conjugalem coram Presbytero.* Hæc ille §. 5.

Quantum conversioni Acatholicorum hæc sententia ponat impedimentum; & quantam contra Catholicos persecutionem excitare nata sit, (pergit Swaenius) nemo est qui non percipiat. E contra autem si valida censeantur Matrimonia coram Acatholico Magistratu, vel Ministro Calvinistico in fæderato Belgio inita, cessant incommoda enarrata, & conversioni Acatholicorum ostium aperitur.

Refert deinde eximius Auctor, hanc rationem purpuratis Patribus exposuisse magnum illum ac nominatissimum Præsulem Episcopum Castoriensem per Provincias confederatas Vicarium Apostolicum, cui anno 1671. Romæ negotia suæ missionis ageret; eosque respondisse *non convenire, ut quæstio illa a sancto Officio definiatur, verum statueret ipse, quod crederet animarum sibi creditarum saluti maxime expedire.* Et eodem anno respondit eidem Antistiti Pœnitentiaria Romana, se sentire, quod Matrimonia Acatholicorum in Belgio fœderato inita coram Magistratu vel Ministro Calvinista, deberent haberi *valida*.

Quanto autem studio, & zelo præfatus Præsul post suum ex Urbe reditum Pastoribus sibi subditis inculcare conatus sit, hujusmodi Matrimonia habenda esse pro validis, multis ostendit Swaenius.

XXXIV. Secundam rationem pro validitate hujusmodi Matrimoniorum petit citatus Auctor ex eo, quod moraliter sit impossibilis observatio Decreti Concilii Tridentini de contrahendo Matrimonio coram *Parocho Catholico* inter Acatholicos, quamdiu in his Provinciis Religio Acatholica dominatum tenet: quam moralem impossibilitatem multis iisque solidissimis rationibus evincit.

XXXV. Tertia ratio pro validitate horum Matrimoniorum desumitur ex scopo ipsius Decreti Concilii Tridentini, qui est, ut incommoda ex Matrimoniis clandestinis, quæ in foro externo probari non poterant, provenientia evitarentur. Scopus autem hic in Provinciis hisce obtinetur, dum Matrimonia publice coram Magistratu vel Ministro Acatholico, & testibus contrahun-

(a) Ut illa computatio accurata quodammodo censeatur, advertendum est quod D. Van-Espen illam peregerit exeunte XVII. sæculo, cum suum Jus Ecclesiasticum elaboraret.

buntur, idque non aliter, quam præviis tribus distinctis publicis proclamationibus : adeo ut non minus apud ipsos Acatholicos, quam apud Catholicos exsulent Matrimonia clandestina, ideoque fine Decreti cessante, non apparet ratio cur ejus observantia urgeri debeat, præsertim cum maximis illis incommodis, quæ ex urgenda hac observantia sequerentur ; uti latius videre licet apud Swaenium, nec non eximium D. Huygens, qui in suis Observationibus *De Sacramento Matrimonii* horum Matrimoniorum validitatem similiter adstruit, & argumentis in contrarium adduci solitis respondet ; atque signanter notat ex Swaenio, resolutionem Cardinalium datam Sasboldo Vicario Apostolico, relatam a Zypæo titulo *De Sponsalibus num.* 16. qua dicta Matrimonia declarantur *invalida*, emanasse id temporis, quo Rex Catholicus nullum adhuc jus liberæ Reipublicæ Provinciis illis cesserat ; a que nullius adhuc Religionis pacificum, nisi solius Catholicæ, indulgeret exercitium, exturbans ubicumque poterat Ministros Acatholicos. Quidni pro hoc tempore declarare potuit sancta Congregatio Decretum Concilii Tridentini, etiam Acatholicos obligare ; cum nec tunc subessent, nec timerentur incommoda illa, & observantiæ impossibilitas, quæ hodie mutato politico regimine, & publico Religionis exercitio, ex necessitate observantiæ istius Decreti orirentur ; uti fusius exponit Swaenius §. 6.

XXXVI. Quod de validitate Matrimonii Acatholicorum coram Magistratu vel Ministro Hæretico dictum est ; id quoque obtinere, tametsi altera pars contrahentium sit Catholica, multis solidisque argumentis evincit Swaenius §. 7. (*a*).

Si enim Matrimonia sint *valida* contracta coram Magistratu vel Ministro Hæretico, dum utraque pars est Acatholica, etiam *valida* dicenda videntur, tametsi una pars duntaxat sit Acatholica ; eodem argumento, quo Matrimonium contractum in loco ubi Decretum Concilii Tridentini non est publicatum, esset *validum* clandestine initum, licet una tantum pars in loco isto domicilium haberet, altera vero in loco, in quo Decretum est publicatum, & ita decisum fuisse a Sacra Congregatione refert Wamesius *Consilio*, *Canon.* 530.

Plura argumenta pro validitate hujusmodi Matrimonii adducit ibidem Swaenius, dicitque se non ita pridem ex amplissimo D. Van-Heussen Provicario Ultrajectino, Viro rerum Provinciarum istarum apprime gnaro, didicisse sequentia. „ Primo, quod „ Presbyteri de Clero eos, qui coram Ministro, vel Magistratu „ Acatholico conjuncti sunt, & quorum pars altera est Acatho„ lica, passim non soleant de novo conjungere.

2. *Quod constet, plures ex Religiosis, & inter illos etiam PP. Societatis, eidem sententiæ, praxique se conformare.*

3. *Quod constet, similia conjugia ante tempora Illust. Castoriensis (quamvis non ita universaliter) uti valida fuisse habita.*

4. *Quod præfatus Præsul post suum ex Urbe, id est, Roma reditum (accidit is an. 1671.) expositis S. Congregationi sententiæ suæ in hoc motivis acceptoque ab eadem responso, faceret ipse, quod magis in his regionibus congrueret, praxim jam dictam efficacius frequentiusque promoverit.*

5. *Quod Matrimonia memorata ab Acatholicis, dum juxta Patriæ leges, & consuetudines sunt contracta, similiter tamquam valida reputentur.*

XXXVII. Quin & §. 8. testatur quatuor Doctores, & Pastores Parisienses consultos ab Episcopo Castoriensi respondisse, quod Hæretici iis in locis Franciæ, ubi libere habitare permittuntur, & ubi sui exercitii liberam habent Ecclesiam, Matrimonio junguntur coram Pseudo-Ministris suis, non coram Parochis, quos Pseudo Ministros patitur Ecclesia vicem Parochorum illis gerere hac in parte. Si vero hi ad fidem Catholicam convertantur, ad S. Communionem, vel Sacramentalem absolutionem admittantur, etiamsi non celebraverint de novo Matrimonium coram proprio Parocho. Ulterius, si alter convertatur, altera in hæresi manente, non negetur converso S. Communio, vel absolutio in Francia, donec ambo compareant coram Parocho ; neque liceat converso ad fidem deserere partem hæreticam, & alteri nubere; etsi hæc nolit coram Parocho consensum renovare. Denique non sit *invalidum* Matrimonium contractum non coram Parocho, sed tantum coram Pseudo-Ministro, tametsi altera pars esset *Catholica*.

XXXVIII. Resolutioni tamen casus finalis merito addunt hanc salutarem clausulam : *Cæterum non licet, & gravissime Catholicus peccat*. Neque enim ullus negat, quin Catholici gravissime peccare soleant, cum hæreticis Matrimonia ineundo ; hæcque Matrimonia ob multiplicia incommoda, ac præsertim præsentaneum periculum perversionis ad hæresim, & parti Catholicæ, nec non prolibus imminens, esse plane detestanda ; atque Parochos debere merito sollicitos esse, ut tum in concionibus, & Confessionibus, tum privatis colloquiis exponant gravitatem peccati ; quod in contrahendis hujusmodi Matrimoniis incurritur, & ut quibuscumque motivis similia Matrimonia dissuadere conentur, quemadmodum, motiva plura allegando, ostendit Swaenius §. 10. qui dein §. 11. exponit, quam graviter Sacerdotes delinquant, & qua pœna puniantur; qui, partem Catholicam cum Acatholica conjunxerunt, vel ut in Ecclesia Acatholicorum a Ministro conjungerentur, suaserunt, vel permiserunt, dum potuerunt impedire.

XXXIX. Testatur insuper §. 10. fuisse aliquando ex mandato Congregationis Cardinalium prohibitum omnibus Pastoribus, ac Missionariis, ne nullo modo Matrimonio conjungerent personas, quarum altera esset hæretica, ac tam urgentes ex parte Missionis allegatas fuisse rationes, ut in benigniorem sententiam haud multo post inflecti sese passi fuerint Cardinales, concedentes ut obtenta licentia Vicarii Apostolici, Pastores, aliique Missionarii personas disparis religionis coram Ministro, aut Magistratu Acatholico, juxta patriæ mores, & statuta conjunctas, in præsentia sua demum conjungant. Hic vetitum Missionariis, ne id sine licentia Vicarii attentent, “ Prohibemus (inquiunt Constitutio„ nes) sub pœna suspensionis ab officio Missionis omnibus Mis„ sionariis, ne quis personas, quarum altera est Acatholica, „ nobis inconsultis, & sine *speciali* nostro consensu, præsumat „ conjungere “. Deinde addunt : „ Sæpe deterreant Pastores, „ aliique Missionarii plebem Catholicam, nec conjugii jugum „ ducant cum infidelibus, nec cum illis velint unum corpus „ fieri, cum quibus non possunt fieri unus spiritus.

(*a*) Quod si Matrimonium illud in Galliis celebretur, invalidum erit, ut constat Edicto, quod Ludovicus XIV. dedit an. 1680. nisi ante Matrimonii celebrationem dispensatio obtenta fuerit.

CAPUT VI.

De Ritibus contrahendi Matrimonii.

1 *Matrimonium certis ritibus celebrari vetus est institutum.*
2 *Ritus hi ad essentiam Matrimonii non spectant ; non tamen temere negligendi.*
3 *Monendus populus ne Matrimonium, iis neglectis, contrahat : atque eum in finem ritus populo exponendi.*
4 *Laudabilis est ritus celebrandi Matrimonium in Ecclesia.*
5 *Hic ritus licet non universalis, a Synodo Tridentina non improbatus.*
6 *Ritus Vinculum Matrimoniale designans describitur.*
7 *Formula a contrahentibus, & Parocho pronuntianda, qua contractus Matrimonialis exprimitur.*
8 *Benedictio, & traditio* Annuli *nuptialis.*
9 *Vetus Annuli usus, & ad quid primum introductus?*
10 *Mystica Annuli significatio.*
11 *Benedictio Sacerdotalis super novos Desponsos.*
12 *Missæ celebratio in aliquibus locis est vice Benedictionis, & olim non nisi intra Missarum solemnia fiebat benedictio.*
13 *Osculum pacis Desponsis dandum.*
14 *Olim Fideles inter Missarum solemnia, se mutuo osculabantur, & quomodo hic ritus mutatus?*
15 *Benedictio Desponsorum post Missam, & recitatio Evangelii super eosdem.*
16 *Plerique ritus desiderantur in Rituali Romano; eos tamen non improbat.*
17 *Parochi sequi debent ritus in suis respective Ritualibus præscriptos.*
18 *Monendi novi Conjuges, ut exemplo Tobiæ ab usu Matrimonii se aliquo tempore temperent.*
19 *Monendi quoque de licito Matrimonii usu ; sed parce, & honeste.*
20 *Annotatio Matrimonii a Parocho facienda.*
21 *Quid circa conservationem Registrorum Edicto Principum nostrorum cautum?*
22 *In celebratione nuptiarum indecoræ saltationes, & excessiva convivia vitanda.*
23 *Quid pro moderandis conviviis nuptialibus per Principes Belgii statutum?*

I. MATRIMONIUM apud Christianos etiam primis sæculis quibusdam sacris ritibus, precibusque coram Sacerdote celebratum fuisse expeditum est; sed hi ritus, precesque, varii fuere pro locorum, & temporum varietate; uti & hodie non omnium est in his Ecclesiarum uniformitas ; quam varietatem agnoscens Synodus Tridentina vult, ut Sacerdos in conjungendis Sponsis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum. *Sess.* 24. *cap.* 1. *De Reformat. Matrimonii.*

II. Hi quidem ritus ac preces ad essentiam non spectant Matrimonii ; nec earum omissio validitatem ejus impedit : eas tamen omittere citra necessitatem, aut legitimam dispensationem omnino illicitum est.

Ulterius, quia ab Ecclesia instituti sunt, Matrimonio benedictionem accrescere solent, & eorum temeraria omissio, & profanus contemptus maledictionem in ipsos contrahentes ; ipsumque Matrimonium non raro accersere.

III. Monendi proinde Fideles, ne clandestine, & prætermissis præscriptis ab Ecclesia ritibus Matrimonia inire præsumant.

Hoc ut persuadeatur, multum conducit, ostendere, plerosque ritus hodie adhiberi solitos, non esse recenter inventos, & institutos ; sed ex Antiquorum traditione ad nos pervenisse.

IV. Primo, in Belgio hodierna consuetudo habet, ut Matrimonium, quemadmodum alia Sacramenta, in Ecclesia celebrari debeant.

An olim quoque ipsum Matrimonium in Ecclesia celebratum fuerit, non perinde constat.

Legitur quidem antiquitus Matrimonia in *facie Ecclesiæ*, aut *coram Ecclesia* fuisse contracta ; sed sciendum, *Ecclesiam* ibi sumi pro congregatione, seu cœtu Fidelium ; ideoque Matrimonia in *facie Ecclesiæ* celebrari, idem valet ac *publice* coram cœtu Fidelium celebrari, hujusmodique Matrimonia *clandestinis* conjunctionibus opponebantur.

Quidquid sit, non dubium, quin laudabilis sit Ecclesiarum Belgicarum hæc consuetudo, eamque retinendam præcipit Synodus D. Mechliniensis anno 1609. *tit.* 9. *cap.* 6. „ Laudabilis est „ hujus nostræ Diœcesis consuetudo (ait) quod Matrimonia & „ in Ecclesia quæ Sacramentorum proprius locus est, & inter „ Missarum solemnia contrahantur. Quare cum sacrum Conci„ lium Tridentinum ejusmodi consuetudinem retineri vehemen„ ter

„ ter Opret, præcipimus, ne quis absque speciali nostra licen-
„ tia ei contravenire audeat.

Idipsum decernit Synodus Antuerpiensis sub Miræo, *tit.* 10. *cap.* 9. additque, *potissimum diebus Dominicis, & Festis*. Ac deinde: „ Nullus autem Pastor sub gravi pœna *post meridiem* Ma-
„ trimonium solemnizare præsumat “. Et *cap.* 6. proscribit juvenum quorumdam insolentias, quæ etiam in ipso templo circa novos Desponsos contingere solebant.

Synodus Audomarensis, *tit.* 10. *cap.* 12. ait: „ Sancta igitur
„ cum sit res (Matrimonium) non contrahatur nisi in Eccle-
„ sia, nequaquam in privatis ædibus quantumvis honestis.

V. Advertit Zypæus titulo *De Sponsalibus*, *num.* 19. quod *Concilium Tridentinum benedictionem quidem in templo suscipi mandet, non æque Matrimonium ibi contrahi: adeo ut Sacra Congregatio censuerit, Ordinarium non posse prohibere, quin Matrimonia domi celebrentur, servata Concilii forma, referente Sanchez, lib.* 3. *disput.* 15. *num.* 20. *aliisque; sed id quidem pro iis regionibus non improbo (ait Zypæus) ubi virgines raro in publicum prodeunt, sed in liberioribus gentibus, ut sunt nostræ Belgicæ, probare non possum; ubi quidem usus hactenus obtinuit, ut non extra templi parietes Matrimonia solemnizentur.* Hæc ille, qui ibidem ostendit, hunc usum in his regionibus esse laudabilem; atque referendum inter laudabiles consuetudines, quas Synodus Tridentina retineri voluit.

VI. Sponsis Ecclesiam ingressis, atque utroque per Parochum specialiter, & sigillatim interrogato, utrum venerint huc libera sua voluntate, & a nullo coacti ad contrahendum inter se Matrimonium, & utroque respondente *affirmative*, tunc Sacerdos juxta Rituale Mechliniense, conjunctis dextris amborum, & stola involutis, cum signo crucis, invocata SS. Trinitate dicat: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; inchoetur mysterium.*

Ex Isidoro refert Gratianus, *caus.* 30. *quæst.* 5. *Can.* 7. „ quod
„ nubentes post benedictionem vitta invicem quasi *uno* vinculo
„ copulantur, videlicet ideo fit, ne *compagem* conjugalis *unita-*
„ *tis* disrumpant.

Vittam hanc fuisse candido purpureoque colore variegatam testatur ibidem Isidorus, mysticam horum colorum rationem subjiciens: „ Candor (ait) ad munditiam vitæ, purpura ad poste-
„ ritatem sanguinis designandam adhibetur: ut hoc signo & con-
„ tinentiæ lex tenenda ab utrisque ad tempus admoneatur, &
„ post hæc reddendum debitum non negetur.

VII. Post hæc præmissa monitione de indissolubili Matrimonii vinculo, monet primo sponsum, ut secum & intelligibiliter pronuntiet formam contractus Matrimonialis; sive verba distincte consensum Matrimonialem exprimentia: quibus pronuntiatis, eadem proponit Sponsæ pronuntianda: ac dein data sic utrinque fide, dicit Sacerdos: *Et ego tanquam Dei Minister, vos in Matrimonium conjungo: In nomine Patris, &c.*

Ita Rituale Mechliniense; quibus fere consonat Rituale Romanum. Et quamvis nec verba a Contrahentibus, nec formula a Sacerdote pronuntianda, sint de substantia Matrimonii (*a*); sufficiatque & hodie consensum Matrimonialem, etiam sine verbis coram Parocho nulla verba proferente, neque Matrimonium confirmante, immo positive improbante, præstari, ut validum sit Matrimonium: tamen nec Parocho licet his omissis, aut alia forma Matrimonium solemnizare, aut ei consensum præbere, alias graviter puniendus; uti & Contrahentes præscriptos ritus contemnentes.

VIII. Sequitur ex præscripto Ritualium, benedictio *annuli* secundum formam in Rituali cujusque Diœcesis præscriptam. Rituale Romanum præscribit, ut Sponsus *annulum* benedictum de manu Sacerdotis acceptum imponat digito *annulari* sinistræ manus Sponsæ, Sacerdote dicente: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Ex præscripto Pastoralis Mechliniensis, Sacerdotes postquam annulum aspersit aqua benedicta, infert illum digito annulari dextræ manus Sponsæ, aut alteri secundum morem loci, dicendo: *Accipe annulum fidei Matrimonialis, in nomine Sanctissimæ Trinitatis, ut illum portans, sis armata virtute cælestis benedictionis, & proficiat tibi ad salutem æternam.*

IX. Antiquissimus est *annuli* usus apud Veteres. Et quidem tam apud Romanos, quam apud Hebræos moris fuisse, ut in omni pactione loco arrhæ annulus daretur, ex Plinio, & Historia Sacra *Genesis* 38. observat Baronius ad *annum* 57. atque ex hujusmodi usu fluxisse videtur (pergit Baronius) ut cum spondentur nuptiæ, Sponsus loco arrhæ Sponsæ det annulum.

Annuli Sponsalitii meminit quoque Tertullianus in Apologetico *cap.* 6. ubi exponens pristinam mulierum Christianarum modestiam, ait: „ Cum aurum nulla norat præter unico digito,
„ quem Sponsus oppignorasset *pronubo annulo*.

Meminit quoque hujus annuli Clemens Alexandrinus in Pædagogo suo Christiano *lib.* 3. *cap.* 11. asseritque, quod *daretur uxori non ornatus gratia, sed ut obsignaret quæ domi erant*. In signum nimirum curæ rei domesticæ: in quem quoque finem claves novæ nuptæ tradi solitas testatur Festus. Obsignari enim solitas penarias arcas, ne surriperentur a servis, ex Plinio notat Baronius loco citato: Observans insuper, annulos sponsalitios olim apud Romanos fuisse plerumque ex *ferro*: unde & Tertullianus de habitu mulierum *cap.* 15. generatim dicit: *Nam & annuli ferro fiunt.*

X. Apud antiquos Christianos annulis sponsalitiis insculptum fuisse signum fidei, quod est Hieroglyphicum amoris, & concordiæ, monet ibidem Baronius.

Hanc annuli significationem non obscure insinuat Nicolaus I. in responsis ad Bulgaros apud Gratianum *Caus.* 30. *quæst.* 5. *Can.* 3. „ Postquam arrhis Sponsam sibi Sponsus per digitum fide
„ annulo insignitum desponderit.

Et apertius Isidorus, apud Gratianum ibidem *Can.* 7. „ Quod
„ in primis nuptiis annulus a Sponso Sponsæ datur, fit hoc nimi-
„ rum, vel propter *mutuæ fidei* signum, vel propter id magis;
„ ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto
„ digito annulus idem inseritur, quod in eo vena quædam (ut
„ fertur) sanguinis ad cor usque perveniat.

Eamdem mysticam annuli significationem indicat formula traditionis annuli ex Pastorali Mechliniensi supra relata. Et in ejus benedictione dicitur juxta Rituale Romanum: „ Benedic, Do-
„ mine, annulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus,
„ ut quæ eum gestaverit, *fidelitatem integram* suo Sponso tenens,
„ in pace, & voluntate tua permaneat; atque *in mutua chari-*
„ *tate* semper vivat.

XI. Post annuli benedictionem, & traditionem, sequitur Sacerdotalis Benedictio: quam flexis genibus ante Altare a Sacerdote noviter conjuncti suscipere debent.

Quamvis formulæ Benedictionis nuptialis, quæ hodie exstant in Ritualibus sint recentiores ævi; atque in variis Ecclesiis diversæ, ipsa tamen Sacerdotalis Benedictio antiqua est, & apud Christianos jam pridem usitata.

Hujus Benedictionis meminit Clemens Alexandrinus loco citato loquens de comis fictitiis mulierum quasi benedictionem impedientibus, ait: „ Cui autem manum imponit Presbyter, cui autem
„ *Benedicit*? Non mulieri, quæ est ornata, sed *alienis* capillis,
„ & per hoc alii capiti.

Synodus Carthaginensis IV. *Can.* 13. apud Gratianum *Caus.* 30. *quæst.* 5. *Can.* 5. ait: „ Sponsus & Sponsa cum *benedicendi* sunt a Sacerdote, a parentibus suis & paranymphis offerantur.

Plures ibidem Canones, qui hujus benedictionis meminerunt, recitat Gratianus; licet forsan non tam antiqui sint, quam sunt auctores, quorum nomina referunt.

XII. Benedictione absoluta ex præscripto Pastoralis Mechliniensis, *novi conjuges honestiori loco collocati, audiunt Missam, orantes Deum pro Matrimonii jam initi prospero successu.*

Rituale Romanum indicat, Missam duntaxat celebrandam, si nuptiæ sint benedicendæ; atque ita ipsam Missæ celebrationem esse vice benedictionis. Post benedictionem enim *annuli* immediate subjicit; „ His expletis, *si benedicendæ sint nuptiæ*. Parochus
„ Missam pro Sponso, & Sponsa, ut in Missali Romano, cele-
„ bret, servatis omnibus, quæ ibi præscribuntur “. Neque alterius benedictionis meminit.

Et sane pridem benedictio nuptiarum intra Missarum solemnia
„ fiebat post *Orationem Dominicam*, & omnia alia quæ intra
„ Missarum solemnia olim benedicebantur, uti clarum est ex
„ nostris Sacramentariis “ inquit Hugo Menardus in notis ad Sacrament. *pag.* 414. qui primus edidit ex Codice Remensi exarato circa annum millesimum, *Actionem* seu Missam propriam *nuptialem*, in qua inter alia dicitur: „ Et dicis Orationem Do-
„ minicam, & sic eam (Sponsam) *benedicis*, his verbis: *Deus*
„ *qui mundi crescentis exordium* &c.

Hujus veteris ritus vestigium est, quod in Pastorali Mechliniensi præscribitur: „ Dicto *Pater noster*, Sacerdos antequam
„ dicat, *Libera nos quæsimus, Domine*, stans in cornu Epistolæ
„ versus Sponsum & Sponsam ante Altare genuflexos, dicit super
„ eos sequentes Orationes “: Hæ enim Orationes locum pristi-
„ næ benedictionis supplent.

Ad benedictionem Sacerdotalem, seu potius benedictionem Ecclesiæ ministerio Sacerdotis impertiendam, nec non ipsum Missæ Sacrificium in nuptiarum benedictione celebrari consuetum, non obscure alludit Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem cap.* 8. dicens.
„ Unde sufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus Matrimonii,
„ quod Ecclesia conciliat, & confirmat *oblatio*, & obsignat
„ benedictio.

Ad hæc verba, *confirmat oblatio*, reflectens Vir eruditus Nicolaus Rigaltius, ait: „ Cum ab Ecclesiæ Præpositis conjugium,
„ ut Septimius dixit, conciliatum solemni die Ecclesiæ sistitur,
„ communibus fidelium votis inter Sacrificiorum Orationes bene-
„ dicendum.

XIII. Addit præterea Pastorale Mechliniense: *Minister celebrantis*, osculum *pacis a sacrificante acceptum defert primum Sponso, ac deinde Sponsæ (cum gratiarum actione, ac mutuæ charitatis, desiderio illud accipient in signum charitatis, ac perpetuæ pacis Christi cum Sponsa sua Ecclesia), & postea ordinate cæteris in honorem nuptiarum præsentibus.*

Osculi nuptialis meminit Tertullianus *libro de Velandis Virginibus cap.* 11. Nec dubium quin sibi mutuo olim Sponsi osculum darent.

XIV. Fideles enim in ipsa Sacra Synaxi se mutuo osculo salutasse, seu pacem dedisse, multis ostendit Cardinalis Bona *lib.* 2. *Rerum Liturg. cap.* 16. & concludit: *Signum igitur mutuæ dilectionis, & pacis, erat osculum inter Christianos, a quo procul aberat omnis suspicio impuri effectus.*

Deinde paucis interpositis, subjungit: „ Veteri tandem sim-
„ plicitate in malitiam degenerante, subtractum paulatim est
„ osculum, ejus vices mos introductus porrigendi tabellam cum
„ Crucis, vel Christi imagine, quam superioris sæculi Scripto-
„ res *oscularium* vocant, de quo vocabulo agit Spelmannus in
„ Glossario.

XV. Absoluta Missa postquam novis Conjugibus, ac toti populo communis fuerit impensa Missæ benedictio, priusquam Sacerdos incipiat Evangelium Sancti Joannis, adducendi sunt novi Conjuges ad Altare ex præscripto Pastoralis Mechliniensis; ad quos conversus Sacerdos dicit: *Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob sit vobiscum, & ipse impleat benedictionem suam in vobis,*

(*a*) Hæc sane rejiciuntur a Theologis, qui Sacerdotem Ministrum Sacramenti Matrimonii nuncupant, quique hujus Sacramenti formam essentialem constituunt in his, vel similibus verbis; *ego vos*, &c. a Sacerdote prolatis.

vobis, ut videatis filios filiorum vestrorum usque ad tertiam, & quartam generationem, & postea vitam æternam habeatis sine fine, &c.

Ex ejusdem Pastoralis præscripto Sacerdote legere debet Evangelium S. Joannis *In principio erat Verbum*, super novos conjuges; atque lectum Evangelium Crucis impressione signatum exhibere utrique osculandum.

XVI. Pleræque hæ sacræ cæremoniæ, & iteratæ Benedictiones desiderantur in Rituali Romano; ibi brevis admodum formula solemnizandi Matrimonium habetur, subjiciens propterea hanc cautionem Synodi Tridentinæ: *Cæterum, si quæ Provinciæ aliis, ultra prædictas, laudabilibus consuetudinibus, & cæremoniis in celebrando Matrimonio utuntur, eas Sancta Tridentina Synodus optat retineri.*

XVII. Parochi igitur in hisce præscripta Ritualium suorum sequi debent; ac frequenter ostendere populo salutarem usum harum cæremoniarum; ac signanter efficaciam precum, & Benedictionum, quæ nomine Ecclesiæ super novos conjuges funduntur; quodque merito timeant, qui iis contemptis contra Ecclesiæ præscriptum Matrimonia ineunt, ne maledictionem pro benedictione in se, & proles suas accersant.

Deinde hic notandum, Benedictiones in Ritualibus præscriptas duntaxat primas nuptias concernere, uti infra ubi de secundis nuptiis agetur, latius dicetur; ratioque illius diversitatis assignabitur.

XVIII. Matrimonii solemnizatione absoluta monet Pastorale Mechliniense Parochum, *ut novos conjuges egregie etiam coram populo hortetur, ut ad exemplum Tobiæ, & sacrorum Canonum consilium, propter reverentiam Sacramenti, & Benedictionis biduo, vel triduo orationibus vacent, & castitatem servent, ut sic tamquam filii Sanctorum conjugium Christianum cum Dei timore consummantes, sciant uterque* vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non autem in passione desiderii, sicut gentes quæ ignorant Deum 1. Thess. c. 4. v. 5.

Ex Concilio Carthaginensi IV. *Can.* 13. refert Gratianus *caus.* 30. *quæst.* 5. *Can.* 5. „ Qui (Sponsus & Sponsa) cum acceperint Benedictionem, eadem nocte pro reverentia ipsius Benedictionis in virginitate permaneant.

Glossographus reflectens ad hæc verba: *pro reverentia*, ait, *Ergo non erit peccatum si aliter fiat*; quod concidit cum eo, quod Pastorale dixit, *ad sanctorum Canonum Consilium.*

XIX. Recte quoque monet Synodus Audomarensis *tit.* 10. *c.* 17. Parochos, ut novos conjuges *instruant, ubi res postulat, verecunde & modeste, ut non existiment, sibi quidvis inter se licere, nec se habere mutuam corporum potestatem, ita ut quidvis alteri liceat, cum alterius corpore; nec enim aliud corporis nomine Apostolum intelligere* 1. Cor. cap. 7. v. 4. *ubi ait*: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier; *quam membra ad generationem a natura deputata, quibus utantur eo modo, quod ex naturæ institutione generationi serviunt, non alio: Nam si alio, non conjuges, sed virum quidem uxoris adulterum, mulierem autem mariti meretricem esse, quod quodam loco ait D. Augustinus.*

Poterit hic servire Parocho quod habet S. Franciscus Salesius in Introductione ad vitam devotam *part.* 3. *cap.* 39. ubi pie; & caste exponit, quomodo conjuges se circa actum conjugalem gerere debeant.

XX. Ut contracti Matrimonii certa semper fides haberi queat, mandat Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 1. *De Reformat.* ut *habeat Parochus librum, in quo conjugum, & testium nomina, diemque & locum contracti Matrimonii describat; quem apud se diligenter custodiat.*

Hoc Decretum renovans Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 10. *cap.* 7. addit: „ Et quotannis in visitatione Archi-Presbytero exhibeant. Qui quidem liber ubi jam completus fuerit, servabitur in archivis Ecclesiæ.

XXI. Edicto perpetuo Principium nostrorum anni 1611. *art.* 20. mandatur Magistratibus quorumcumque locorum, ut quotannis accipiant exemplum sive copiam (ut vocant) authentizatam cum registro Parochiali in quo notantur Baptismata, Matrimonia, & Sepulturæ, omnium eorum, quæ hoc toto anno occurrunt; quod exemplum Pastor ipsi Magistratui dare tenebitur, ut in sua quisque Magistratus respective archiva referat, diligenterque custodiat. Insuper ut Magistratus pagorum confici jubeant duo exempla, quorum alterum mittant ad superiorem sui territorii judicem, ut ibidem reservetur; idque sub pœna arbitraria in negligentes. Volentes dictis registris eorumque exemplis plenam fidem adhiberi absque ulteriore probatione: cum nimirum de ætate, conjugio, morte, promotione ad Ordines, provisione beneficiaria, seu sæcularis officii collatione, & restitutione agetur; de quibus in ipso articulo mentio fit (a).

Ad hoc Edictum reflectens Zypæus titulo *De Parochiis n.* 6. ait, " quod valde expediret, omnes Episcopi sua saltem auctoritate Pastoribus mandarent, & exequerentur, ut in archivis „ Episcopalibus hujusmodi exemplaria reservantur.

XXII. Mandat denique Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 10. *De Reformat. Matrimonii*, curent Episcopi, *ut nuptiæ ea qua decet modestia & honestate fiant: sancta enim res est Matrimonium, & sancte tractandum.*

„ Nuptias solemnibus conviviis, saltibus, scœnis fœdare potius quam ornare, est abusus antiquus a Gentilibus devolutus „ in Ecclesia ", ait Christianus Lupus in Scholiis ad *Can.* 24. *Trullanum*: quo Canone cavetur, „ si quis Clericus ad nuptias „ vocetur, quando ad deceptionem comparata ludicra ingressa „ fuerint, surgat & discedat, Patrum nostrorum sic jubente „ doctrina.

Et antiquior Synodus Laodicena *Can.* 53. statuit, quod non oportet Christianos ad nuptias venientes se turpiter & indecore gerere, vel saltare, sed modeste cœnare, & prandere, ut decet Christianis.

Rursus Synodus Agathensis anno 506. *Can.* 39. injunxit sacratis hominibus, „ ut nuptiarum evitent convivia, nec his cœtibus admisceantur, ubi amatoria cantantur & turpia, aut „ obcœni motus corporum choreis, & saltationibus efferuntur, „ ne auditur aut obtutus sacris mysteriis deputati turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur ". Apud Gratianum *Dist.* 34. *Can.* 19.

Synodus Coyacensis in Diœcesi Ovetensi anno 1050. celebrata, sub Ferdinando Rege primo Castellæ, qui cognominatus est Pius, præsentibus omnibus Episcopis, & Optimatibus ejusdem Regni *Can.* 5. ait: „ Presbyteri ad nuptias causa edendi non erant, nisi ad benedicendum.

Cum nec in hodiernis conviviis nuptialibus leges sobrietatis, & honestatis Christianæ per omnia servari soleant, etiamnum Canonum ratio manet; atque singulariter hæc convivia a Parochis, & Sacerdotibus evitanda sunt; ut nec rogati accedant.

XXIII. Quia in hisce conviviis instruendis magnus excessus, præsertim in pagis, committi solet, per nimiam ad ea convivia solitam personarum invitationem; Carolus V. Edicto 7. Oct. 1531. *art.* 28. cavit, ut si qui convivium nuptiale instruere velint, non poterunt ad illud vocare nisi proximiores consanguineos utriusque conjugatorum, neque numerus personarum excedere queat numerum viginti; nec convivium illud protrahi possit ultra ipsum diem nuptiarum & sequentem usque ad tempus pomeridianum. Habetur *part.* 1. *Edict. Flandriæ lib.* 3. *Rubrica* 1.

Hoc Edictum renovatum est 10. Decembris 1611. sed & extensum ad quadraginta paria, sub pœna, quod tam sponsi, quam convivæ mulctam 20. florenorum incurrant: cum declaratione, quod Magistratibus, aut Officiariis facultas desuper dispensandi tributa non sit, & dispensantes ipsi ad 25. florenos mulctentur. Iterum Edicto ult. Decembr. 1613. Principes idem vetuerunt restricto numero ad 32. paria cum prorogatione ad secundum diem, sub pœna 20. florenorum, quam sponsi incurrent pro numero, aut tempore excedente.

(a) Id in Galliis sancitum est Edicto, quod Lud. XIV. dedit an. 1667. quod quidem Lud. XV. renovavit in sua Declaratione 9. Aprilis 1736.

TITULUS DECIMUS TERTIUS.

De Impedimentis Matrimoniis.

CAPUT PRIMUM.

Penes quem sit auctoritas inducendi Impedimenta Matrimonii?

1 *Quid nomine impedimenti hic intelligatur; & quotuplicis generis sit?*
2 *Impedimenta Matrimonii etiam apud Gentiles nota fuere.*
3 *Magistratuum civilium est leges Matrimonii ineundis præscribere.*
4 *Qua ratione hodie competat Ecclesiæ Matrimonia ordinare?*
5 *Hæc compendiose expressit S. Thomas.*
6 *Ex sententia S. Thomæ juxta diversos fines, diversorum jurisdictioni subjacet Matrimonium.*
7 *Sequitur, quædam esse, quæ jure naturæ impediant, & dirimant Matrimonium.*
8 *Consectarium est, Magistratum Politicum posse statuere impedimenta Matrimonii.*
9 *Certum est, Principes Gentiles quoad suos subditos Gentiles, posse inducere impedimenta etiam dirimentia.*
10 *Principibus etiam Catholicis competit auctoritas statuendi impedimenta impedientia.*
11 *An etiam* dirimentia *quoad subditos Catholicos? Opinio Sanchez.*
12 *Quid sentiat Petrus Soto?*
13 *Principum auctoritatem in statuendis impedimentis Matrimonii, adstruit Gerbesius Doctor Sorbonicus.*
14 *Hac auctoritate a multis sæculis usi non sunt Principes Catholici.*
15 *Non tamen potestas ipsis Principibus absolute adempta videtur.*
16 *A multis sæculis invaluit, ut sola Ecclesia inter Catholicos statuerit impedimenta dirimentia.*
17 *Has potestate a primis sæculis usa fuit Ecclesia.*
18 *Hanc potestatem habuit Ecclesia independenter a concessione Principum sæcularium.*
19 *Potestas Ecclesiæ corrigendi leges civiles.*
20 *Definitio Synodi Tridentinæ circa auctoritatem Ecclesiæ statuendi impedimenta.*
21 *Consuetudine induci possunt impedimenta Matrimonii.*

I. IMPEDIMENTORUM nomine hic intelligitur, quidquid Matrimonium jure reddit nullum, aut illicitum.

Nonnulla enim sunt, quæ ipsum contractum Matrimonialem non

non tantum reddunt *illicitum*, sed & *invalidum* ac *nullum*; vocanturque impedimenta *dirimentia*, eo quod *dirimant*, seu *irritent* Matrimonia cum similibus impedimentis contracta.

Alia sunt, quæ Matrimonia quidem contrahi prohibent; sed contracta non *dirimunt*, vel *irritant*; dicunturque impedimenta *impedientia*.

II. Similia impedimenta non tantum apud Christianos, sed etiam apud Infideles, & Gentiles nota semper fuerunt.

Ut enim contractus Matrimonialis finem, ad quem a natura ordinatus est, obtineret, solicitæ fuere Gentes etiam lumine fidei destitutæ, suis legibus contractum hunc sic circumscribere, ne extra finem a natura præscriptum exorbitaret. Hinc tot Romanorum Principum circa ætatem, qualitatem, cæteraque ad Matrimonium spectantia leges; quæ etiam hodie in Corpore Juris adhuc leguntur.

III. Ulterius, quia Matrimonium ad bonum politicum quoque ordinatur: atque ex Matrimoniis convenienter, aut inconvenienter initis multum dependet bonum politicum, seu Reipublicæ tranquillitas aut turbatio, indubie Magistratus Civiles prospicere debent, ut Matrimonia sic ineantur, ut bonum politicum & regimen Reipublicæ inde non patiatur, nec tranquillitas familiarum turbetur.

IV. Denique, quia Matrimonium Christianorum per Christum ad Sacramenti dignitatem & efficaciam fuit elevatum; ac jam etiam ordinatur ad sanctificationem Fidelium, quidni ad Ecclesiam spectet providere, ut per Matrimonium hunc finem Fideles assequantur?

V. Hæc omnia brevi compendio comprehendens Sanctus Thomas, ait: *In quantum igitur ordinatur ad bonum naturæ, quod est perpetuitas speciei, dirigitur in finem a natura inclinante in hunc finem, & sic dicitur esse naturæ officium: in quantum vero ordinatur ab bonum politicum, subjacet ordinationi legis civilis; in quantum igitur ad bonum Ecclesiæ ordinatur, oportet, quod subjaceat regimini Ecclesiastico*. Lib. 4. contra Gentes cap. 78.

VI. Et rursus ibidem: *Considerandum est, quod quando aliquid ad diversos fines ordinatur, indiget habere diversa dirigentia in finem, quia finis est proportionatus agenti: generatio autem humana ad multa ordinatur, etiam ad perpetuitatem Ecclesiæ, quæ in fidelium collectione consistit; unde oportet quod hujusmodi generatio a diversis dirigatur: in quantum igitur ordinatur ad bonum naturæ, quod est perpetuitas speciei, dirigitur in finem a natura inclinante in hunc finem, & sic dicitur esse naturæ officium: in quantum vero ordinatur ad bonum politicum, subjacet ordinationi legis civilis: in quantum igitur ordinatur ad bonum Ecclesiæ, oportet, quod subjaceat regimini Ecclesiastico*.

VII. Hoc principio præsupposito, evidenter sequitur, jure naturæ quædam posse requiri, sine quibus Matrimonium vel *illicite*, vel *invalide* ineatur; eo quod sine his finis a natura intentus haberi nequeat; quapropter nemo dubitat quin quædam sint, quæ jure naturæ Matrimonia impediant, & annullent.

VIII. Similiter si juxta S. Thomam, Matrimonium, in quantum ordinatur ad bonum politicum, subjaceat ordinationi legis civilis; consequens est, posse per civilem legem seu Magistratum statui quædam impedimenta, quæ sunt necessaria aut convenientia, ut Matrimonium hunc finem assequatur; unde etiam verbis supra relatis subjicit hanc conclusionem: *Ideo ex qualibet dictarum legum naturæ, humanæ, & divinæ, potest persona effici ad Matrimonium illegitima*.

IX. Atque in primis Principes *infideles* potuisse, & hodie adhuc posse statuere impedimenta non tantum impedientia; sed etiam *dirimentia* inter subditos suos *infideles*, omnes agnoscunt; eo quod hujusmodi Matrimonia maneant etiam hodie contractus *mere* civiles.

X. Adhæc, Principes sæculares Catholicos & quoad subditos suos Catholicos posse statuere impedimenta *impedientia*; ita ut ob has Principum ordinationes *illicite* cum hisce impedimentis Matrimonia contrahantur; quin & contravenientes puniri, atque effectibus civilibus, Matrimonio alioquin annexis privari queant, indubitatum est; & praxis hodierna circa nuptias filiorum-familias sine consensu parentum initas evincit.

XI. Quinimmo (uti recte notat Sanchez De Matrimonio *lib.* 7. *Disput.* 3. *num.* 2.) *absque dubio dicendum est, posse Principem sæcularem ex* genere & natura *suæ potestatis, Matrimonii impedimenta* dirimentia *fidelibus sibi subditis ex justa causa suis legibus injicere .... Ratioque potissima est, cum potestas Regia ad tranquillitatem & bonum Reipublicæ tuenda potissimum sit instituta: ejus est, id quod ad hunc finem obtinendum desideratur, providere: quale est circa Matrimonia ineunda sancire, illa impediendo vel irritando: unde enim maxime pendent tranquillitas & recta Reipublicæ gubernatio*.

„ Nec obstat (ait Sanchez) Principis sæcularis potestati, „ Matrimonium esse Sacramentum: quia ejus materia est con„ tractus *civilis*, qua ratione perinde potest ex causa justa illud „ irritare, ac si Sacramentum non esset; reddendo personas in„ habiles ad contrahendum; & sic illegitimum & invalidum „ contractum.

XII. Petrus Soto *lect.* 4. *De Matrimonio*, eodem fundamento ex S. Thoma assumpto, hanc auctoritatem Principibus sæcularibus asserit: *Nec debent* (*ait*) *Prælati Ecclesiæ gravate suscipere, si quod temporali paci viderint necessarium, sæculares Principes statuant. Nec est cur se illis opponant: sed permittant potius Matrimonium legibus humanis ordinandum, cum officium humanum sit: & addant postea ipsi, si videbitur, quod ad bonum Religionis pertinet*.

Deinde subjicit hanc clausulam: „ Quamquam civiles leges in „ his omnibus ex pietate certe & voluntate Principum facile „ cesserint Ecclesiæ, ut jam nullum censeatur Matrimonium illegitimum, quod Ecclesia tale non judicat.

XIII. Hanc positionem Petri Soto nuperrime latius exposuit atque adstruere studuit Gerbesius Doctor Sorbonicus in Tractatu *De Potestate Ecclesiæ & Principum super impedimentis Matrimonii*; in cujus secunda parte duo præcipue evincere conatur.

Primo, Principibus etiam Catholicis inter subditos suos Catholicos competere potestatem statuendi impedimenta dirimentia: & Principes ea potestate per aliquot sæcula usos fuisse. Secundo, neque hanc potestatem ullatenus repugnare potestati, quam Ecclesia semper habuit similia impedimenta statuendi.

XIV. In tertia parte sui tractatus adstruit secundam partem assertionis Petri Soto; nimirum, quod ex pietate, & voluntate Principum, *exercitium* ponendi impedimenta *dirimentia* jam sit penes solam Ecclesiam; sive quod jam nullum censeatur Matrimonium illegitimum, quod Ecclesia tale non judicat: creditque circa sæculum sextum cœpisse causas matrimoniales, præsertim quæ *vinculum* matrimoniale ex ratione Sacramenti resultant concernabant, ad tribunal Ecclesiæ cœpisse remitti; quod tempore Caroli M. & sequentium Imperatorum frequentius factum; donec tandem ad modernam disciplinam, quæ circa sæculum XII. stabilita fuisse videtur, deventum fuit; ut ipsi Principes nihil amplius circa *vinculum* Matrimonii sua auctoritate statuerent; sed integrum illius usum Ecclesiæ permitterent; ipsique pro impedimento dirimente susciperent, quod ipsa ut tale declarasset.

XV. Hanc esse modernam a sæculis aliquot stabilitam disciplinam, non uno argumento evincit; ac dein *cap.* 4. docet, eam disciplinam ex pietate, & voluntate Principum descendentem nullum inferre præjudicium Principum auctoritati inducendi impedimenta Matrimonii; quantumvis a potestatis hujus exercitio quoad subditos suos Catholicos abstineant; idque rursus conformiter ad doctrinam Petri Soto, qui verbis mox relatis immediate subjicit: *non tamen propterea vel legi, vel consuetudini Reipublicæ hoc auferendum est, ut illegitimos aliquos reddere, si velint, possint; sed potius, si opus foret, confirmandum* esset ab Ecclesia.

XVI. Quidquid sit, hoc constat, jam a pluribus sæculis Ecclesiam, & quidem privative, & cum exclusione Principum sæcularium, (*a*) impedimenta *dirimentia* inter Catholicos ordinasse; eaque pro temporum, & locorum circumstantiis, nonnunquam extendisse, vel limitasse, aut etiam relaxasse; ac per consequens negari non potest, quin Ecclesia hac potestate a primis sæculis pacifice usa fuerit.

XVII. Quod jam pridem hac potestate Ecclesia usa fuerit, sat aperte innuit *Canon* 26. vulgo Apostolorum: *Ex iis* (*ait*) *qui non ducta uxore ad Clerum promoti sunt, jubemus, si velint, uxorem ducere, Lectores, & cantores solos*: sive ut legit Dionysius Exiguus: *Sed Lectores Cantoresque tantummodo*.

Et licet Canones hi tribui nequeant Apostolis tamquam eorum auctoribus, eos tamen admodum antiquos, & primis sæculis collectos fuisse, negari non posse videtur; uti pluribus ostendi in dissertatione in Canones Apostolorum; huncque Canonem tamquam Apostolorum non tantum citant, sed & tamquam fundamentum sui Decreti assumpserunt sæculo VII. Patres Concilii Trullani; signum, quod tunc temporis indubitata Canonis hujus auctoritas haberetur: *Quoniam in* Apostolicis Canonibus *dictum est* (*inquiunt* Canon. 6.) *eorum, qui non ducta uxore in Clerum promoventur, solos Cantores, & Lectores posse uxorem ducere; & nos hoc servantes decernimus &c.*

Siricius Papa Epistola ad Himerium Tarraconensem *cap.* 6. scribens de nonnullis Monachis, qui abiecto sanctitatis proposito nuptias ambibant, ait: *Quod, & publicæ leges, & Ecclesiastica Jura condemnant*. Ergo supponit Siricius jam tum sæculo IV. dum hæc scribebat, *Ecclesiastica jura* hujusmodi sacrilegas nuptias condemnantia, fuisse stabilita.

Similiter eodem sæculo scribens ad Diodorum S. Basilius de viduo, qui sororem mortuæ suæ uxoris duxerat, atque hujusmodi Matrimonium reprobans, ait: „ Principio igitur, quod in „ ejusmodi rebus maximi momenti est, morem, qui apud nos „ est objicere possumus, quod is legis vim habeat; propterea „ quod sanctiones istæ a sanctis viris nobis sunt traditæ.

XVIII. Plura alia antiquitatis testimonia, & exempla, quæ Ecclesiæ potestatem ponendi impedimenta Matrimonii evincunt, per omnia sæcula deducit Gerbesius in citato tractatu *part.* 1. *cap.* 4. ostenditque hanc auctoritatem non accepisse Ecclesiam a Principibus sæcularibus, sed a Christo, eamque jure proprio a primis sæculis usque ad hæc tempora semper hac auctoritate usam fuisse; eamque quodammodo necessariam esse, ut Ecclesiæ Pastores providere queant, quo Fideles Matrimonium ita ineant, ut Sacramenti effectum, & finem ejus spiritualem assequantur; quod argumentum docte, & solide proponit, & explicat *cap.* 2. una tamen ostendens, quod hæc Ecclesiæ auctoritas, nec non auctoritatis exercitium nullatenus elidant aut diminuat auctoritatem

(a) Illud in Galliis non accurate diceretur. Constat enim plurimis ultimorum Regum Edictis jus apponendi impedimenta dirimentia a Monarchis Francorum decimo septimo sæculo fuisse exercitum. Unum laudabo Edictum quod Lud. XIV. an. 1697. dedit. Ante illud tempus in quibusdam Galliarum Diœcesibus, quatuor menses habitationis in eadem parœcia requirebantur; in cæteris vero sex menses, ut quis coram Parocho ejusd. domicilii posset validum contrahere Matrimonium. At Lud. XIV Edicto anni 1697. declaravit ad contrahendum valide Matrimonium, domicilium non esse sufficiens, nisi per sex menses in eadem, vel diversa Parochia contrahentes habitaverint, si esset ejusd. Diœceseos; per annum vero, si essent diversæ Diœceseos. Quapropter Auctor Conferentiarum Paris. de Matrim. t. 3. l. 4. *confer.* 5. §. 1. *edit.* 1715. observat his verbis *le domicile de six mois, ou d'un an, pour etre repute Paroissien, doit empecher ces sortes de Mariages* (contraires à cet article.) *on doit meme les regarder comme nuls, parcequ'ils sont faits en fraude de la Loi per un Curé, qui n'est pas le propre Curé des Parties*.

tatem Principum in decernendis circa Matrimonia suorum subditorum iis, quæ ad bonum politicum, & tranquillitatem Reipublicæ convenire, judicaverint; sed has duas potestates optime convenire, modo utraque ad finem suum unice collimet, & intra ea, quæ ad finem illum conducunt, se contineat.

XIX. Illud tamen fatetur, pluribusque exemplis demonstrat, penes Ecclesiam esse auctoritatem, leges civiles corrigendi, si forsan quidquam contra jus divinum, aut naturale in illas irrepserit; quemadmodum circa leges permittentes divortium, quoad vinculum, ob conjugis diuturniorem absentiam, contigisse infra ostendemus.

XX. Igitur filum traditionis insecuta Synodus Tridentina recte anathema dixit in eum, qui dixerit: *Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta* dirimentia, *vel in iis constituendis errasse*.

XXI. Porro si jure Ecclesiastico positivo impedimenta dirimentia constitui queant, nihil etiam obstat, quominus longa consuetudine, quæ vim legis habet, similia induci possint; illudque non obscure innuit Pontifex in *cap. 1. tit. De Cognatione spirituali*, respondens, filios, & filias ante vel post compaternitatem genitos simul posse conjungi; *nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscatur* (a).

Ex quo ulterius consequitur, quod secundum diversas Ecclesiarum consuetudines, possint quoque esse varia impedimenta Matrimonii. Sed tamen, quia non facile inducuntur impedimenta dirimentia ob multa incommoda, quæ ex dissolutione contracti Matrimonii, vel ejus nullitatis sunt oriri, etiam impedimenta per consuetudinem inducta potius *impedientia*, quam *dirimentia* judicanda sunt; ni manifeste appareat, ea pro *dirimentibus* esse recepta, & ut talia vulgo haberi.

CAPUT II.

An impedimentum, quod Matrimonio jam contracto supervenit, illud dirimat? Iterum exponitur jus Principum in apponendis impedimentis.

1 *Statuitur quid de hujusmodi impedimentis sit sentiendum.*
2 *Sententia Gregorii II. vel III. exponitur circa impotentiam, quæ uni e conjugatis supervenit.*
3 *Adversatur Evangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ, ut Gratianus docet.*
4 *Gratiani doctrinam amplexi sunt Theologi, & Canonistæ.*
5 *Gregorii II. responsum conforme est menti Bonifacii summum Pontificem consultantis.*
6 *Locutus fuisse ex Cathedra Gregorium probabile est.*
7 *Principes sæculares declarare non possunt dirimi Matrimonium, per impedimentum subsequens.*
8 *Quæstioni de jure Principum in apponendis impedimentis adduntur quædam non superflua.*
9 *An olim, an hodie sit auctoritas penes Principes inducendi impedimenta Matrimonium dirimentia?*
10 *Sententia Petri Soto de re exponitur.*
11 *In Gallia dicuntur Reges semper habuisse auctoritatem apponendi impedimenta.*
12 *Paucis controvertitur origo juris, quod Ecclesia habet apponendi impedimenta.*

I. QUod dictum est superiori capite, Matrimonium contractum cum impedimento dirimente, esse nullum, sive impedimenta dirimentia Matrimonium dirimere, id intelligi debet de impedimento, quod erat inter desponsos tempore initi Matrimonii; non autem de impedimento post contractum Matrimonium superveniente.

Indubitatum enim est, impedimentum quantumvis dirimens, post contractum Matrimonium superveniens, nequaquam Matrimonium contractum dirimere.

II. Legitur quidem Gregorium II. rescripsisse Bonifacio Episcopo Moguntino: *Quod proposuisti; mulier infirmitate correpta, non valuerit viro debitum reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret; sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere*, nubat *magis: non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa excludit*: Integra Epistola extat *tom.* 6. Concil. General. *colum.* 1448. & citata verba apud Gratianum *cauf.* 32. *qu.* 7. *Can.* 18. sub nomine Gregorii III. sed Jacobus Sirmundus in nota huic Epistolæ subjecta observat, eam non esse Gregorio III. sed Gregorio II. adscribendam.

Fatendum est, Gregorium, sive II. sive III. sat aperte resolvisse, ob impedimentum *impotentiæ*, quod mulieri, stante Matrimonio, infirmitate correptæ supervenerat, eatenus Matrimonium dissolvi, ut si vir ejus se non possit continere, alteri nubere queat.

III. Idipsum jam pridem notavit Gratianus, qui & propterea ad hunc Canonem monere non dubitavit: *Illud Gregorii sacris Canonibus, immo & Evangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ penitus invenitur adversum.*

Et antiquus Glossographus ad citatum Canonem Gratiani, verbo *adversum* sibi objiciens, *quod Leo IV. dicta Gregorii minoris* (id est II. vel III.) *sine exceptione mandavit tenenda*, respondet: *sed illud in aliis, in quibus bene dixit*: Evidenter supponens Gregorium in hoc responso *non bene dixisse*.

IV. Hanc Gratiani, atque Glossographi sententiam uno consensu amplexi sunt Theologi, & Canonistæ sustinentes Matrimonium legitime contractum, nequaquam dissolvi ob alterius conjugis impotentiam supervenientem; neque liberum esse alteri conjugi ad alias nuptias, vivente conjuge impotente, transire.

V. Ex Præfatione hujus Epistolæ Gregorii ad Bonifacium insuper habemus, Bonifacium postulasse a Gregorio Papa, non quid ipse Gregorius tanquam Doctor particularis de capitulis in Epistola propositis sentiret; *sed qualiter teneat, vel doceat hæc sancta Apostolica Romana Ecclesia*. Præterea ex eadem Præfatione habetur, Gregorium conformiter ad postulationem Bonifacii postulato, subjungit: *Bene satis, quia beatus Petrus Apostolus, & Apostolatus, & Episcopatus principium extitit: & consulenti tibi de statu Ecclesiæ, non ex nobis quasi ex nobis, sed ejus gratia, qui aperit os mutorum, & linguas infantium facit disertas*, qualiter tenere debeas Apostolici vigoris doctrinam, dicimus.

VI. Expendere poterunt Theologi, num Gregorius, non sit dicendus super capitulis a Bonifacio propositis, *respondisse ex Cathedra*? Præsertim cum hic Bonifacius a Gregorio II. missus esset ad convertendos populos, *ubicumque* eos reperiret, uti habetur ex Epistola III. hujus Pontificis: ut proinde, dum sic scripsit ad Bonifacium, scripsisse censeatur ad *universos*, ad quos instruendos Bonifacium miserat; & consequenter voluisse ab universis teneri circa dissolubilitatem Matrimonii ob supervenientis impotentiæ impedimentum, quemadmodum tenendum responderat ad Bonifacium.

VII. Quod si summi Pontifices jus non habeant declarandi impedimento superveniente post contractum Matrimonium, hoc esse irritum; nec Principes sæculares possunt sibi illud privilegium vindicare; quippe illa declaratio foret contraria Evangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ, quæ immota manet, a jure enim, quod continet, nemo potest dispensare.

VIII. At non eadem occurrit difficultas si agatur de impedimentis, quæ antecedunt Matrimonium, & de jure quod in iis apponendis tribuitur Principibus sæcularibus. *Num.* 12. &c. superioris capitis ea quæstio perpensa est; quædam addere juvat, quæ non erunt superflua.

IX. Ex Petro Soto aliisque *num.* 12. *cap. præced.* citatis probatum est, jam pridem auctoritatem inducendi impedimenta *dirimentia* Matrimonia fuisse penes Principes sæculares; quod & notavit Christianus Lupus in *Dissert.* 1. *Proœmiali cap.* 10. *præfixa tom.* 3. Scholiorum in Canones: *Etenim* (*ait*) *Matrimonium non solum est Christianum Sacramentum, sed & civilis contractus, unde dirimentia impedimenta statuere* dudum *sibi arrogarunt ac reservarunt Christiani Romanorum Augustini: posterioribus duntaxat sæculis Ecclesia fuit nacta istam potestatem: hinc antiqui Patres, & Canones raro istorum impedimentorum, utpote ad suam potestatem non spectantium, ex professo meminerunt.*

X. Itaque ex sententia hujus Auctoris, primaria auctoritas inducendi impedimenta dirimentia Matrimonium resides penes ipsos Principes sæculares, utpote ad quorum jurisdictionem ipsum Matrimonium tanquam contractus civilis præcipue pertineat; ita ut nonnisi (si huic Auctori credimus) auctoritatem inducendi similia impedimenta Ecclesia posterioribus sæculis nacta videatur.

Quapropter, quod *n.* 17. probatum fuit, Ecclesiam a *primis* sæculis posuisse impedimenta Matrimonii, ex sententia hujus Auctoris intelligi debet, de impedimentis duntaxat *impedientibus*, non autem dirimentibus Matrimonium.

Et sane aliud est, Regulas præscribere fidelibus, juxta quas ipsum Matrimonium oporteat a Christianis honeste, & juxta Legem Evangelicam contrahi; & aliud est ipsum contractum civilem *irritum* reddere: vel ea præscribere, quæ eum etiam in foro externo invalidum, & sine effectu redderent.

Quis enim ambigat quin Ecclesia, ejusque Episcopi, & Pastores potuerint fidelibus præscribere, eosque instruere, quomodo de rebus suis temporalibus, juxta legem justitiæ, & charitatis disponere debeant; vel quid justitia, & charitas Christiana ab ipsis in hac dispositione requirat, licet contractus ipsos civiles irritos reddere, aut legem eos dirimentem præscribere nunquam sibi asseruerint Pastores Ecclesiæ: sed in Principibus sæcularibus reliquerint, ac quorum jurisdictionem has rerum temporalium dispositiones proprie spectare sciebant.

XI. In Gallia ministri Regii auctoritatem inducendi impedimenta *dirimentia* penes Reges semper fuisse, & etiamnum hodie esse acerrime propugnant tanquam jus coronæ Principis indivulse annexum.

Unde cum quidam Theologus Parisiensis in thesibus vesperiarum, hanc auctoritatem negasse videretur; inferendo hanc propositionem; *Non audiendus quisquis hanc potestatem Ecclesiæ eripit, ut Principibus sæcularibus eam attribuat*. De hac thesi tamquam auctoritati Regiæ, & doctrinæ Ecclesiæ Gallicanæ opposita, querelas ad Parlamentum detulit Procurator Regius; eaque occasione Advocatus Regius amplum discursum pro adstruenda hac Regia auctoritate, coram Regio Parlamento pronuntiavit.

Hic discursus integer una cum discursu Præsidis Parlamenti insertus habetur in notis Gallicis super Concilio Tridentino *pag.* 316. Edit. 1706.

XII. Quidquid sit de hac Gallorum opinione, nequaquam dubitamus, quin Ecclesia habeat auctoritatem similia impedimenta inducendi, prout per Concilium Tridentinum definitum est *Can.* 4. *de Sacramento Matrimonii*.

Sed & hoc fatendum est, Concilium non definivisse, utrum ex *Christi* institutione, vel utrum ex *Principum* indulgentia tacita, vel expressa, hæc auctoritas inducendi impedimenta dirimentia Ecclesiæ competat: quod postremum post Petrum Soto *n.* 12. relatum credidisse videtur Christianus Lupus *n.* 9. & 10. hujus capitis.

(a) Anno 1634. Clerus Gallicanus in Comitiis declaravit veterem esse consuetudinem in Galliis, & legitima præscriptione stabilitam, ut Regiæ sobolis Principes, præsertim viciniores coronæ hæredes non possint sine Regis consensu Matrimonium contrahere.

CAPUT III.

De Impedimentis impedientibus; ac signanter de *tempore clauso, & Ecclesiæ interdicto.*

1 *Olim frequens erat graviorum criminum pœnitentia, perpetua Matrimonii interdictio.*
2 *Quædam species incestus inter ea crimina computata.*
3 *Item mulieris adulterium, & uxoricidium.*
4 *Crimina pœnitentiæ* publicæ *subjecta saltem temporale impedimentum inducebant.*
5 *Aliquod hujus disciplinæ vestigium superest in Hispania.*
6 *In plerisque orbis partibus impedimenta* impedientia *ex crimine abolita sunt.*
7 *Hodierna impedimenta* impedientia.
8 *Impedimentum temporis* clausi *provenit ex positivo Ecclesiæ interdicto.*
9 *Interdictum aliud est a judice, aliud a lege; hujus species est tempus* clausum.
10 *Celebratio nuptiarum diebus* pœnitentiæ *conveniens non videtur.*
11 *Varietas Ecclesiarum circa hoc impedimentum proveniebat ex varietate circa tempore jejuniorum.*
12 *Decretum Concilii Tridentini de hoc impedimento.*
13 *Synodus Tridentina novas nuptiarum prohibitiones non induxit.*
14 *Tempore* clauso *vetitæ* solemnes *nuptiarum benedictiones; item nuptialia convivia.*
15 *An traductio uxoris ad domum viri tempore* clauso *sit vetita.*
16 *Quid de actu conjugali, & qualiter de hoc coram populo disserendum?*
17 *An contractus Matrimonialis sit simpliciter vetitus tempore* clauso?
18 *In hoc impedimento Ordinarius dispensare potest.*
19 *Hoc impedimentum aliquando fuit* dirimens; *at hodie tantum* impediens.
20 *Interdictum judicio ponit impedimentum impediens.*
21 *Interdictum Episcopi, aut etiam Synodi Provincialis non irritat Matrimonium.*
22 *Judex ob suspicionem impedimenti dirimentis inter Desponsos interdicens, non ponit impedimentum* dirimens.
23 *Parochus contra interdictum assistit* valide, *licet etiam specialiter ei esset interdictum.*
24 *Quid de Vicario aut Deservitore?*

I. IMPEDIMENTA *impedientia*, quæ nimirum Matrimonium contrahi impediunt, sed contractum non *irritant*, plura leguntur in antiquis Canonibus.

Erat enim hæc pœna olim in Ecclesia frequentissima, ut qui atrox aliquod crimen admisissent nuptiis impedirentur; ne vel ipsi delicatius viverent, vel ex illorum stirpe infecta filii ejusdem criminis suspicione notati nascerentur, ait Ferdinandus Mendoza De Confirm. Concilio Eliberitano *lib. 2. cap. 21.*

II. Hujusmodi crimen erat incestus cum sua privigna, sive filia uxoris in alio Matrimonio procreata; uti habentur in *cap. 3. tit. De eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ*, & in *Can. 20. caus. 32. qu. 1.* additurque: *Seu cum duabus sororibus, aut si qua cum duobus fratribus, seu cum parte & filio, si quis relictam fratris, si quis neptem, aut novercam, aut nurum, aut consobrinam, aut filiam avunculi, aut ejus relictam, aut privignam polluerit, eos disjungi, & ulterius* nunquam *conjugio copulari præcipimus.*

III. Rursus *Canone* 22. dicitur, quod *adultera* nubat *nunquam, etiamsi mortuus fuerit vir ejus: omnibus tamen diebus vitæ suæ acerrimæ pœnitentiæ lamenta persolvat.*

Videmus quoque occisori uxoris suæ inter cætera pœnitentiæ exercitia injungi, *uxorem nunquam ducere*. Can. 8. *caus.* 33. *quæst.* 2.

IV. Uno verbo, crimina publicæ pœnitentiæ subjectæ, Matrimonii impedimentum, saltem pro tempore peragendæ pœnitentiæ secum trahebant, *Canon. 12. caus. 33. quæst. 2.* & *Can. 5.* eodem, in quo Nicolaus I. ita argumentatur: *Interfectores suarum conjugum sine judicio ... quid aliud habendi sunt, quam homicidæ, ac per hoc ad pœnitentiam redigendi? Quibus penitus conjugium denegatur.*

V. Ad hanc disciplinam reflectens Mendoza loco citato, eamque confirmans auctoritate Leonis M. & Concilii Toletani VI. *Can.* 8. subjicit: *Quod & hodie observatur in his, qui ob crimen violatæ Religionis, ab Inquisitoribus hæreticæ pravitatis* perpetua pœnitentia *puniuntur.*

VI. In Gallia vero, uti & in plerisque orbis Christianæ Provinciis, impedimenta *impedientia* ex *crimine* provenientia, pene nota non sunt, quemadmodum notat ex Cabassutio Gaspar Juenin De Sacramento Matrimonii *quæst. 7. cap. 13. art. 3.* neque in Belgio ullus eorum usus esse noscitur.

VII. Hinc hodierna impedimenta *impedientia* his solent versiculis exprimi.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque catechismus, sponsalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.

De Sponsalibus titulo præcedenti *c.* 1. actum est: de Catechismo autem agetur una cum cognatione spirituali: de *Voto* vero, prout impedimentum *impediens* constituit, tractabitur, ubi de *voto solemni* sive *dirimente* Matrimonium agetur.

VIII. Tempus feriatum ex sola prohibitione Ecclesiæ impedimentum Matrimonii constituit, neque enim jus naturale, aut divinum contractum matrimonialem ad ullos dies adstringit; aut dies ullos, quibus nuptiæ celebrari non possunt, definivit; sed circa hæc omnis disciplina a positivo Ecclesiæ Decreto dimanat: ideoque quod sit tempus hoc impedimentum constituens, ex positivo Ecclesiæ interdicto desumendum est.

IX. Quare cum aliqua interdici queant, vel per legem generalem, vel per particulare judicis, vel Superioris præceptum aut sententiam: inde passim Canonistæ concludunt, Interdictum Ecclesiæ circa Matrimonia intercedere posse, vel per legem seu Canonem, vel per judicem, seu superiorem Matrimonium contrahere prohibentem.

Per legem seu Canonem, quando generaliter omnibus certo tempore Matrimonium, seu nuptiæ celebrari vetantur; vocarique hodie solet *tempus clausum*.

X. Quemadmodum Patribus jam pridem visum fuit, quod pœnitentibus nec actus conjugalis, nec nuptiarum celebratio conveniret, ita nec hæc diebus pœnitentiæ, & luctus convenientia judicarunt.

Synodus Laodicena *Can.* 52. ait: *Non oportet in* Quadragesima; *aut* nuptias, *vel quælibet natalitia celebrare*. Apud Gratianum *caus.* 33. *q.* 4. *Can.* 8. qui ibidem alios nonnullos in eamdem rem refert.

XI. Quin & ibidem refert *Can.* 10. ex Concilio Ilerdensi: *Non oportet a Septuagesima usque in Octava Paschæ, & tribus hebdomadibus ante festivitatem sancti Joannis Baptistæ, & ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam* nuptias *celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.*

Ad hunc Canonem reflectitur in *Cap. 4. titul. De Feriis*, ubi quæstio proponitur, quomodo tres hebdomadæ ante festum S. Joannis, de quibus in citato Canone, essent computandæ; respondit que Pontifex, consuetudinem singularum Ecclesiarum in hac computatione esse sequendam.

Pro intellectu hujus Decretalis, & responsi Pontificis notandum, olim ante festum S. Joannis Baptistæ fuisse speciem quamdam quadragesimæ; at variam pro diversitate Ecclesiarum, de qua tractat Filesacius in suo opusculo, *De Quadragesima Christiana c.* 3.

Quia vero varia erat in variis Ecclesiis circa tempora *jejuniorum* disciplina; erat quoque circa *tempus clausum*, sive *Feriatum*, quo nuptiarum celebratio interdicebatur, varia disciplina: Nam hæc illi quasi correspondebat.

XII. Synodus Tridentina *Sess. 24. De Reform. Matrim. cap.* 10. eam Ecclesiarum varietatem ad uniformitatem reduxit; ac una Canonum rigorem, quoad prolixitatem *temporis clausi* nonnihil mitigavit. *Ab adventu Domini nostri Jesu Christi (ait) usque in diem Epiphaniæ; & a feria quarta Cinerum usque in Octavam Paschatis inclusive antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari sancta Synodus præcipit: in aliis vero temporibus nuptias solemniter celebrari permittit.*

Cumque hanc Ecclesiæ prohibitionem Hæretici nostri temporis tanquam superstitiosam rejicerent, Synodus Tridentina *Can.* 11. eadem Sessione eum Hæreticorum errorem proscripsit, his verbis: *Si quis dixerit, prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam, ab Ethnicorum superstitione profectam ... anathema sit.*

XIII. Notandum, quod Synodus Tridentina nullam hoc suo Decreto novam prohibitionem induxerit; sed tantum *antiquas solemnium* nuptiarum prohibitiones, certis temporibus suo Decreto expressis, diligenter ab omnibus observari præceperit. Unde pro intellectu hujus Decreti ad *antiquas* prohibitiones potissimum recurrendum sit.

Igitur ex ipsis antiquis Canonibus eruendum est, quid nomine *solemnium* nuptiarum intelligat Synodus Tridentina.

XIV. Hanc difficultatem discutiens post alios Theologos, & Canonistas Prosper Fagnanus ad *Cap. Capellanus, tit. De Feriis*, ait *n.* 6. Conveniunt omnes, his temporibus prohibitas esse nuptiarum benedictiones, de quibus habetur *Canon.* Aliter *caus.* 30. *quæst.* 5. ibi: *Sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus, & oblationibus a Sacerdote benedicetur*. Et in Concilio Tridentino *cap.* 1. ibi: *Benedictionem in templo suscipiendam.*

Deinde *n.* 7 ait: "Similiter nuptialia convivia his temporibus Feriarum prohiberi, satis constat ex *Can. uxorem; caus.* 33. *qu.* 4. ibi: *nec convivia facere*." Hæc ille.

XV. Et ulterius *n.* 7. *Sed & traductionem uxoris ad domum viri his temporibus esse interdictam. satis liquet ex dicto* Can. Nec uxorem, *nam verba illa*, nec uxorem ducere, *communiter exponuntur, id est* Traducere ... *Rationem reddit D. Thomas in* IV. Sent. Dist. 32. quæst. 1. art. 5. quæst. 4. *Quia quando novæ sponsæ traducuntur, animus conjugum magis ex ipsa novitate ad curam carnalium occupatur, & ideo in nuptiis consueverunt signa multa lætitiæ dissolutæ ostendi, & propter hoc illis temporibus, in quibus homines præcipue debent se ad spiritualia elevare, prohibitum est nuptias celebrari.*

XVI. Nec tantum traductionem, quæ fit cum *solemnitate*; sed *quamcumque* traductionem uxoris ad domum viri temporibus hisce vetitam esse, sustinet; idque potissimum eo fundamento, quod temporibus illis vetita sit *Matrimonii consummatio*; uti ibidem fuse adstruere conatur; atque pluribus pro hac opinione adductis Auctoribus concludit: *Ex quibus patet hanc esse unanimem Canonistarum sententiam, quam etiam tenuerunt ex Theologis Petrus de Palude, Cardinalis Cajetanus, S. Antoninus, & alii relati a Sanchez; eamque probavit S. Congregatio Concilii: Nam proposito dubio, an Matrimonium coram Parocho quocumque tempore contrahi possit? Sacra Congregatio censuit, posse contrahi Matrimonium* quocumque *tempore; sed temporibus comprehensis in* Cap. 16. Sess. 24. Reform. Matrim. *nuptiarum solemnitates, traductiones ad domum, &* carnalem *copulam probiberi*. Hæc Fagnanus.

Quidquid sit de hac sententia, attenta Canonum antiquorum rigorosa expressione, hoc certum est, hodie dictis temporibus nequaquam vetitum esse actum Matrimonialem, sed ad summum con-

conſilii eſſe eis temporibus abſtinere ; ut mente elatiore , & a carnalibus voluptatibus magis libera vacent orationi , & pietatis exercitiis ; qua de re interdum ſuos ſubditos Parochus monere poteſt , at magna cautela hic opus eſt , præſertim coram multitudine ; cui homines carnales ſolent eſſe immixti , qui ſpiritualia hæc minime intelligentes , ſed carnalia ſapientes , facile monitionem hanc in riſum converterent , & occaſionem libidinoſa quæque effutiendi inde arriperent .

XVII. Adhæc , quamvis inſpectis nudis verbis Canonum , & Concilii Tridentini non appareat , temporibus deſignatis abſolute eſſe vetitus contractus matrimonialis coram Parocho , & teſtibus , ſine ſolemni benedictione , aliiſque pompis , aut ſolemnitatibus ; quemadmodum multis probat Sanchez *De Matrimonio lib. 7. diſput. 71.* nihilominus de conſuetudine Belgii non ſolemnes nuptiæ duntaxat , ſed etiam ſimplex contractus matrimonialis vetitus cenſetur . Hanc conſuetudinem clare ſupponit Synodus P. II. Mechlinienſis *tit. 10. cap. 8.* ubi ſtatuit : *Tempus clauſum diligenter obſervetur , & ſi quando ex* legitima cauſa *aliqui ad Matrimonium tunc contrahendum per* Ordinarium *admittatur , abſtinendum tamen erit a ſolemnitatibus nuptialium conviviorum , choreis , ſponſarum publicis traductionibus , & ſimilibus , quæ temporis ſanctitati repugnant ; a quibus ſimiliter abſtinendum erit , etſi Matrimonium antea contractum fuerit , ſub pœna arbitraria.*

Ratio hujus inductæ conſuetudinis ea fuiſſe videtur , quod Belgica conſuetudo in Synodis ſæpius probata habeat , nuptias ſemper eodem tempore eſſe in Eccleſia publice benedicendas , quo contrahuntur ; uti titulo præcedenti *c. 4.* dictum eſt : ideoque cum Canones , & Synodus Tridentina *tempore clauſo* fieri *benedictiones* nuptiarum prohibeant , conſequens viſum fuit , etiam prohibitum eſſe contractum matrimonialem iis in regionibus , ubi contractus ille ſine hujuſmodi benedictione iniri vetatur .

XVIII. Supponit inſuper citata Synodus , contra hanc temporum prohibitionem per *Ordinarium* diſpenſari poſſe ; quod quotidiana etiam praxis probat ; quamvis de jure communi Ordinarium diſpenſare non poſſe , nonnulli ſuſtineant ; uti advertit Zypæus poſt Sanchez in Jure novo , titulo *De Matrimonio contracto contra Interdictum Eccleſiæ n. 6.*

XIX. Ulterius conſuetudo non tantum Belgica , ſed & univerſalis Eccleſiæ , ita hanc prohibitionem interpretatur , ut Matrimonium quidem *illicite* contra eam ineatur ; ſed non *invalide* : id eſt , ut conſtituat quidem impedimentum *impediens* , ſed non *dirimens* ; quamvis ex Antiquis nonnulli aliter cenſuerint , uti monet Gloſſa ad *Canonum 7. cauſ. 33. quæſt. 4.* quin & Chriſtianus Lupus *tom. 4.* Scholiorum in Canones *pag. 43.* ait : *Quod contractum extra tempora conjugium fuerit olim* ſubſtantialiter nullum , *fateor cum S. Petro Damiano* . Hic rurſum apparet , quid etiam conſuetudo circa impedimenta Matrimonii valeat ; poſſitque de dirimente facere impediens .

XX. Quemadmodum Canones nuptias celebrari certis temporibus jam pridem vetuerunt ; ita ob cauſas varias intercurrentes , poteſt judex Eccleſiaſticus Matrimonium inter certas perſonas ad tempus ſaltem interdicere ; de quo interdicto agitur ſub titulo Decretalium , *De Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ* .

Hæc judicis prohibitio ſi juſta fuerit , indubie ſervanda eſt ; & ei contraveniens puniendus ; ſed tamen ipſum Matrimonium non irritat , quemadmodum deciditur in *c. 1. 2. & 3.* dicti tituli : *Licet enim (ait Cap. 2.) contra interdictum Eccleſiæ ad ſecunda vota tranſire non debuerint , non eſt tamen conveniens , ut ob id ſolum Sacramentum conjugii* diſſolvatur : *alia tamen pœnitentia eis debebit imponi , quia contra prohibitionem Eccleſiæ id fecerunt* .

XXI. Si Epiſcopus aut etiam Synodus Epiſcopalis , vel Provincialis Matrimonium quacumque formula verborum interdixerit , *interdictum* quidem *illicitum* reddere Matrimonium , non tamen *invalidum* , apud omnes in confeſſo eſt : eo quod juxta modernam Eccleſiæ diſciplinam , nemo Pontifice inferior impedimentum *dirimens* inducere queat (*a*).

XXII. Si judex ob fundatam ſuſpicionem conſanguinitatis , alteriuſve impedimenti dirimentis inter conjungendos intercedentis , conjugi vetuerit , donec cognitum fuerit an impedimentum ſubſit , ſi contra interdictum conjuncti ſint , poterunt indubie per pœnas , immo interdictum , & cenſuras adigi , ut a ſe mutuo ſeparentur , quouſque legitime cognoſcatur , utrum eorum Matrimonium poſſit , & debeat jure ſtare , ut reſpondit Pontifex in cit. *c. 3.*

Synodus P. II. Mechlinienſis *tit. 10. c. 4. vult , ut impedimento aliquo denuntiato , vel Matrimonio Deſponſorum oppoſitione aliqua facta , non prius ad ulteriores proclamationes aut Matrimonii ſolemnizationem Parochus procedat , quam re ad Ordinarium , vel Vicarium ejus , aut Officialem delata , ab eodem intellexerit quid facere debeat* .

XXIII. Ulterius contra hoc interdictum illicite Matrimonio aſſiſtet Parochus ; ſi tamen adſtiterit , Matrimonium coram eo , & teſtibus contractum , non obſtante hoc *interdicto* validum erit , niſi aliud impedimentum dirimens inter contrahentes ſubeſſe inveniatur .

Immo tametſi Epiſcopus *ſpecialiter* inhibuiſſet , ne huic Matrimonio individuo Parochus aſſiſteret ; nec ulli alteri Sacerdoti licentiam aſſiſtendi daret ; nihilominus validum erit Matrimonium coram Parocho , aut Sacerdote ab eo delegato , contra Epiſcopi interdictum contractum ; uti poſt Sanchez , *De Matrimonio Lib. 3. Diſput. 32.* advertit Zypæus loco citato *num. 7.*

XXIV. Idem erit , tametſi tantum eſſet Vicarius ad nutum amovibilis , modo tamen eſſet loco Parochi ad integram curam animarum ; quemadmodum declaraſſe S. Congregationem refert Sanchez ibidem ; idque ideo , quia non obſtante hac ſimplici prohibitione manet delegatus ad curam animarum , & loco Parochi ; cui conſequenter competit jus aſſiſtendi Matrimonio ; aliud eſſet , ſi Epiſcopus non tantum ſimpliciter interdiceret aſſiſtere huic Matrimonio ; ſed eum utpote ad nutum amovibilem , a cura animarum amoveret , uti recte monet Zypæus loco allegato .

CAPUT IV.

De Impedimento erroris , & conditionis .

1 *Error alius antecedens , alius concomitans.*
2 *Aliquando error eſt circa perſonam ; aliquando circa qualitatem.*
3 *Error circa perſonam ſemper dirimit Matrimonium.*
4 *Error qualitatis non ſolet Matrimonium dirimere.*
5 *Error qualitatis quando cenſeatur redundare in* perſonam ?
6 *Error qualitatis facilius in Sponſalibus , quam in Matrimonio cenſetur* redundare in perſonam ; *& quare ?*
7 *Ob errorem qualitatis hodie non ſolent Matrimonia dirimi .*
8 *Conditio* ſervilis *apud Romanos dirimebat Matrimonium , ſi voluntas Dominorum non adeſſet .*
9 *Multis ſæculis idem impedimentum agnovit Eccleſia .*
10 *Qua occaſione mutata eſt diſciplina circa impedimentum conditionis ſervilis ?*
11 *Impedimentum hoc uſque ad ſæculum XII. videtur duraſſe .*
12 *Hodie conditio ſervilis non dirimit , niſi* error *interveniat .*
13 *Error conditionis* ſervilis *dirimit Matrimonium , etiam non redundans in perſonam .*
14 *Belgium* ſervos *non agnoſcit .*

I. DUo hæc impedimenta ſimul jungi , & explicari ſolent , eo quod alterum ſub altero quodammodo contineatur , error namque generatim hic ſumptus etiam errorem *conditionis* comprehendit .

Pro intellectu impedimenti *Erroris* notandum errorem eſſe duplicem : nimirum *antecedentem* , & *concomitantem* , uti Theologi loquuntur ; vel ut Juriſperiti loqui amant , dantem cauſam contractui , & in eum incidentem .

Antecedens enim vocatur , qui eſt cauſa actus ; ita ut ſi erratum non eſſet , revera actus poſitus non fuiſſet ; unde eleganter Juriſconſulti , hunc errorem , ſi cum dolo conjunctus fuerit , vocant dolum *dantem cauſam* contractui .

Error concomitans dicitur , qui non inducit ad agendum , ſed ita concomitatur actum , ut eo non exiſtente , propterea non fuiſſet omiſſus , atque ita recte appellatur a Juriſconſultis error *incidens* ; & dolus conjunctus , dolus *incidens* .

II. Porro error in Matrimonio contingere poteſt , vel circa perſonam , vel circa qualitatem perſonæ , vel ejus conditionem .

Error circa perſonam eſt , quando unus Contrahentium errat in perſona , cum qua contrahere intendit ; credens nimirum per errorem aliam eſſe perſonam , cum qua contrahit , quam revera eſt .

III. Error hic circa perſonam omnium conſenſu dirimit Matrimonium *jure naturæ* ; etiamſi error non ſit conjunctus cum ullo dolo partis alterius ; idque ſive ſit *antecedens* , ſeu dans cauſam contractui ; ſive ſolum *concomitans* , ſive *incidens* in contractum .

Licet enim error *incidens* non cauſet abſolute , & poſitive *involuntarium* ; impedit tamen fuiſſe tempore contractus poſitive voluntarium conſenſum in perſonam , quia non potuit actu fuiſſe volitum , quod ignoratum & incognitum fuit .

Ut autem Matrimonium ſit jure naturæ validum , non ſufficit , quod in perſonam conſenſiſſet , ſi noviſſet eam fuiſſe præſentem ; ſed requiritur , ut *poſitive* conſenſerit , & cum ea contraxerit .

IV. Error qualitatis eſt , quando in certa qualitate perſonæ erratur : v. g. creditur eſſe nobilis , qui eſt ignobilis , aut dives , qui eſt pauper , &c.

Hic error ordinarie ſive ſit antecedens , ſive incidens , non dirimit Matrimonium , niſi annexum habeat errorem perſonæ ; ſive ut vulgo loquuntur , *redundet in perſonam* .

Dum enim error duntaxat verſatur circa aliquam qualitatem perſonæ , nullatenus tollit conſenſum matrimonialem ; ſive conſenſum circa ſubſtantialia contractus matrimonialis . Cum enim talis qualitas non ſit neceſſaria ad contractum matrimonialem , nec eſſentiam ejus intret , error hic relinquit ſufficiens voluntarium circa *eſſentialia* ipſius contractus ; adeoque ipſum contractum defectu neceſſarii conſenſus involuntarium reddere nequit .

V. Si autem *error* ille impediret una conſenſum in perſonam , tunc indubie ipſum Matrimonium dirimeret , non tanquam error *qualitatis* ; ſed tanquam error *perſonæ* ; diciturque hic error qualitatis redundare *in perſonam* .

Tunc autem error circa qualitatem dicitur redundare *in perſonam* , quando animus contrahentis ſic fertur in certam qualitatem ; ut implicite nolit perſonam , ſi ipſi deſit qualitas in qua errat . Exemplum aſſignat S. Thomas *in IV. Sent. Diſt. 30. q. 1. art. 2. ad 5.* ſi Principi offeratur filia tanquam primogenita , & hæres Regni . Solet enim illius animus ita ferri in hanc qualitatem , ut , ſi circa illam ſit error , nolit iſtam perſonam , vel potius quia juxta prudens judicium judicari debet , quod cenſeatur noluiſſe illam filiam hac qualitate deſtitutam : nam in hujuſ-

(*a*) Hanc prærogativam ſoli ſummo Pontifici non tribuunt Galli ; requirunt inſuper Cleri Gallicani , & Principis conſenſum .

hujuſmodi, dum exterius nihil exprimitur, potius examinandum eſt, quid juxta prudens judicium quiſpiam cenſeatur nolle, aut velle, quam quid reipſa nolit, aut velit.

VI. Quandonam autem juxta prudens judicium quis cenſeatur non velle perſonam, ſi huic deſit qualitas, circa quam errat, frequenter eſt incertum.

Hoc porro certum eſt, cenſendum eſſe juxta prudens judicium, multo facilius contrahentes ſponſalia, alioſve civiles contractus ſuſpendere ſuum conſenſum ab aliqua qualitate perſonæ aut rei, quam contrahentes Matrimonium.

Ratio hujus differentiæ eſt: quod cum Matrimonium ſit contractus completus, qui conſenſum de præſenti, & abſolutum præfert, difficillime admittat conditiones hujuſmodi implicitas: ſecus quoad ſponſalia de futuro; quæ cum exprimant tantum conſenſum in actum *futurum*, facilius conditiones tales admittunt.

Adhæc cum Matrimonium ſit contractus ex natura ſua indiſſolubilis, & maximi momenti, haud facile præſumendum, quod contrahentes voluerint ab aliqua qualitate *accidentali* conſenſum ſuum dependere.

VII. Neque hodie ob errorem qualitatis Matrimonia diſſolvi videmus; quin autem conſuetudo regionis hic quoque attendenda ſit, non dubium; cum contrahentes præſumantur ſe conſuetudini loci conformare; & contractus ex ipſa conſuetudine receptа interpretationem accipere ſoleant.

VIII. Conditio, quæ inter impedimenta Matrimonii refertur, intelligitur conditio *Servilis*.

Apud Romanos hæc conditio Matrimonium eo ſenſu dirimebat; ut *Servitus* ſive conditio ſervilis contractum Matrimonialem dirimeret; atque inter perſonas conditionis ſervilis non Matrimonium, ſed contubernium eſſe cenſebatur, *L.* 14. *ff. De ritu Nuptiarum*; maxime vero ſi *ignorantibus*, aut *invitis Dominis* Matrimonium contraheretur.

IX. Cum autem Eccleſia nata, & adulta ſit in Imperio, & Republica, non Reſpublica in Eccleſia; ut loquitur Optatus Millevitanus, ipſa quantum fieri poterat, ſe legibus Reipublicæ conformabat: ne ipſa lex Evangelica Rempublicam turbare videretur.

Hinc primitus Eccleſia conjugia inter perſonas conditionis ſervilis pro nullis habuit; atque dirimi permiſit, ſi conſenſus Dominorum non interveniſſet; ut eſt apud Gratianum *Cauſ.* 29. *q.* 2. *Canon.* 8. ubi ex Concilio Cabilonenſi II. refertur: *Nobis viſum eſt, ut conjugia Servorum non dirimantur, etiamſi diverſos Dominos habeant, ſed in uno conjugio permanentes, Dominis ſerviant ſuis: & hoc in illis obſervandum eſt, ubi legalis conjunctio fuit, & per* voluntatem Dominorum. Et apertius S. Baſilius in Epiſtola Canonica ad Amphilochium *Canon.* 42. *Quæ ſine iis, qui habent poteſtatem, ſiunt Matrimonia, ſunt fornicationes. Vivente ergo patre, vel* Domino, *ii, qui conveniunt, non ſunt ab accuſatione liberi, donec conjugio* Domini annuerint; *tunc enim firmitatem accipit conjugium.*

Hic videmus quomodo Eccleſia impedimentum dirimens per leges inductum, etiam probaverit, quemadmodum ſupra notavimus.

☞ X. Ex dictis conſtat, pluribus ſæculis Eccleſiam, conformiter ad Leges civiles; Matrimonia *ſervi* cum ingenua, aut *ingenui* cum ſerva reputaſſe irrita, licet error *conditionis ſervilis* nullus interveniſſet: at circa ſæculum XII. impedimentum hoc cœpiſſe refundi in *errorem conditionis ſervilis*.

Huic mutationi diſciplinæ occaſionem dedit Apocryphum Decretum; quod ſub nomine Lucii Papæ retulit Gratianus *cauſ.* 29. *q.* 2. *Can.* 1.

Hoc enim Decreto æque indiſſolubile pronuntiatur Matrimonium ſervorum, ac ingenuorum; quod Decretum conciliare volens Gratianus cum aliis, quæ ejuſmodi Matrimonia irrita ſupponebant, diſtinctionem adhibuit inter *ſcienter*, & *ignoranter* cum perſonis ſervilis conditionis contrahentes.

Hac Gratiani auctoritate permoti Pontifices, ea diſtinctione in ſuis reſponſis paſſim uſi fuere: quæ poſtmodum in Decretales Gregorii IX. relata, Canoniſtas, necnon Theologos Scholaſticos permoverint eadem diſtinctione uti; atque ita ſenſim hæc diſtinctio recepta fuit.

Ex hoc intelligitur, quantæ auctoritatis fuerit Decretum Gratiani; ut per diſtinctionem ab ipſo primum propoſitam, tandem impedimentum dirimens inter perſonas conditionis ſervilis, etiam *invitis* dominis per leges civiles primitus inductum, & tandem etiam ab Eccleſia probatum, & receptum fuerit reſtrictum ad caſum, quo circa conditionem ſervilem *error* interveniſſe probatur. ☞

XI. Videtur impedimentum ſervilis conditionis duraſſe uſque ad ſæculum XII. aut circiter: Nam in *Cap.* 1. *tit. De Conjugio Servorum*, refertur conſultatio Archiepiſcopi Salsburgenſis ſuper Matrimoniis Servorum, quæ invitis, & contradicentibus Dominis contrahuntur; reſponſumque Hadriani Papæ in hæc verba: *Sane juxta verbum Apoſtolici; ſicut in Chriſto Jeſu, neque liber, neque ſervus eſt a Sacramentis Eccleſiæ removendus, ita nec inter ſervos Matrimonia debent ullatenus prohiberi: & ſi contradicentibus Dominis, & invitis contracta fuerint; nulla ratione ſunt propter hoc diſſolvenda. Debita tamen, & conſueta ſervitia non minus debent propriis Dominis exhiberi.*

Quamvis in noſtra hodierna Decretalium collectione non notetur quis fuerit hic Archiepiſcopus Salsburgenſis, qui Papam conſuluit, in appendice tamen ad Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. *part.* 45. *c.* 7. exprimitur *Eberardus*, qui rexit dictam Eccleſiam ab anno 1145. uſque ad ann. 1164. uti notavit Gonzalez in notis ad hoc Capitulum.

XII. Hinc patet eo tempore nondum ubique indubitatum fuiſſe; num inter perſonas ſervilis conditionis conſiſteret Matrimonium, *invitis* Dominis: una tamen conſtat illud impedimentum jam tum cœpiſſe abrogari, & hodie certum eſt, conjugia hujuſmodi valere; ea tamen moderatione, quæ in hac Decretali adjicitur: *Debita tamen, & conſueta ſervitia non minus debent propriis Dominis exhiberi.*

XIII. Et hoc quidem ſi perſonæ conditionis ſervilis inter ſe contrahant; aut etiam una libera, & altera ſerva; modo illa non fuerit *ignara* conditionis ſervilis.

Si enim error ſit circa *conditionem*; hoc eſt, ſi filia liberæ conditionis contrahat cum homine *Servo*, quem credebat eſſe *liberum*, hujuſmodi error, licet non redundet in *errorem perſonæ*, dirimit Matrimonium; liberumque eſt parti deceptæ, poſtquam error detectus eſt, aliud Matrimonium contrahere, quemadmodum reſpondit Innocentius III. in *Cap. fin. eod.*

Hanc dirimendi vim huic *errori* jure mere poſitivo competere; una eſt Canoniſtarum, & Theologorum opinio, & veriſimiliter Legum Romanarum, & antiquorum Canonum, quæ ſervorum conjugia ægre admiſerunt, reliquiæ ſunt.

XIV. Quidquid ſit, hodie hoc impedimentum in hiſce ac vicinis Provinciis parum uſui venit; eo quod ſervos hic non agnoſcamus; immo ſervos in Gallia, & Belgio beneficio regionis liberos fieri, notat Zypæus in Notitia Juris Belgici *tit. De ſervis n.* 5. (a).

CAPUT V.

De Impedimento Voti, & Ordinis.

1 *Canones ſemper improbarunt Matrimonium contra votum caſtitatis initum.*
2 *Idipſum per leges improbatum.*
3 *Virginum aut Monachorum Matrimonia non videntur olim fuiſſe invalida.*
4 *Sanctus Auguſtinus ea eſſe valida ſuſtinuit.*
5 *Quid hic ſenſerit S. Bernardus?*
6 *Ex hodiernis moribus non recte judicatur de Monachis primæ ætatis.*
7 *Quando cœperit diſtinctio inter votum* ſimplex, *&* ſolemne *ad dirimendum Matrimonium?*
8 *Gratianus videtur dediſſe occaſionem huic diſtinctioni,*
9 *Sæculo* XII. *ea diſtinctio cœpit recipi.*
10 *Nondum definitum erat, in quo conſiſteret* ſolemnitas *voti ad dirimendum Matrimonium.*
11 *Id definivit Bonifacius VIII.*
12 *Hodie externa* ſolemnitas *non ſufficit ad dirimendum Matrimonium.*
13 *Qua ratione* ſolemnitas *voti ſit ex ſola Conſtitutione Eccleſiæ?*
14 *Recte definivit Synodus Tridentina vota ſolemnia dirimere Matrimonia.*
15 *Synodus non definivit, quo ex capite Ordo dirimat Matrimonium.*
16 *Rationes morales, ob quas Matrimonium Clericis ſit interdictum.*

I. TAM mulieribus, quam viris voto caſtitatis obſtrictis, ſemper interdictum fuiſſe Matrimonium, in quantum ipſe uſus matrimonialis contrarius eſt voto caſtitatis, extra dubium eſt.

Si nupſerit virgo non peccat, non illa virgo, quæ ſemet Dei cultui dedicavit. Harum enim ſi qua nupſerit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit ait S. Hieronymus apud Gratianum *Diſt.* 27. *Can.* 5.

Et Synodus Chalcedonenſis *Can.* 16. *Si qua virgo ſe dedicavit Deo; ſimiliter Monachus, non licet eis nuptiis jungi, ſi vero inventi fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus vero eis poſſe fieri humanitatem, ſi ita probaverit Epiſcopus loci.* Ita apud Gratianum *cauſ.* 23. *quæſt.* 1. *Can.* 22. ex verſione Iſidori.

II. Ipſi quoque Principes Chriſtiani nuptias Virginum Deo ſacratarum exhorruerunt, variaſque pœnas adverſus ſollicitantes nuptias hujuſmodi virginum decreve, quæ leguntur in Codice Theodoſiano *lib.* 9. *tit.* 25. Imperatoris Joviniani lata de hac re Conſtitutio refertur his verbis in Codice Juſtinianæo *leg.* 5. *De Epiſcopis, & Clericis: Si quis non dicam rapere, ſed attentare tantum; jungendi cauſa Matrimonii, ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.*

Relata eſt hæc lex a Gratiano *De Pœnit. Diſt.* 1. *Can.* 6.

Num vero Matrimonia cum hujuſmodi virginibus voto caſtitatis obſtrictis, fuerint non tantum illicita, ſed inſuper *invalida*, non æque certum eſt.

III. Primis ſæculis ea nequaquam irrita fuiſſe ſat dilucide indicare videtur Innocentius I. Epiſtola ad Victricium Rothomagenſem, ſcribens, non eſſe admittendam ad pœnitentiam mulierem religioſam, quæ poſt fidem Deo promiſſam ad nuptias convolaverat, niſi *poſt viri obitum*; idque indubie, ne pœnitentia cedat in Matrimonii initi injuriam: tunc enim publice pœnitentibus actum conjugalem exercere non licebat. Verba Innocentii ſunt: *Quæ Chriſto ſpiritualiter nupſerunt, & velari a Sacerdote meruerunt, ſi poſtea vel* publice *nupſerint, vel ſe clanculo corruperint, non eas admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam, niſi is, cui ſe junxerant, de ſæculo receſſerit.*

Et

(a) Anno 1252. Margarita Belgarum Princeps, & ineunte XIV. ſæculo Ludovicus X. Rex Galliarum ſervis omnibus libertatem in ſuis ditionibus dederunt. Deinde tum in Gallia, tum in Belgio mos nullum agnoſcendi ſervum conſuetudine potius, quam lege aliqua invaluit.

Et citatus Canon Chalcedonensis, virginibus illis, & Monachis nequaquam injungit separationem a conjugibus; sed hoc unum præcipit, ut pœnitentiæ addicantur, de qua loci Episcopus, prout prudentia suggesserit, aliquid possit remittere.

Similiter Sanctus Leo, qui Synodo Chalcedonensi per suos legatos præfuit, interrogatus a Rustico Episcopo Narbonensi de Monachis, qui uxores acceperunt, non respondit, eos ab uxoribus separandos; sed publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandos. Verba Leonis ex *Ep.* 2. referuntur a Gratiano *caus.* 20. *q.* 3. *Can.* 1.

IV. In Africa fuisse videntur tempore S. Augustini nonnulli, qui hujusmodi virginum Matrimonia non nuptias, sed adulteria esse assererent; at his se opposuit Augustinus *libro de bono viduitatis cap.* 10. scribens: *Proinde qui dicunt talium nuptias non esse nuptias, sed potius* adulteria, non mihi *videntur diligenter, & acute considerare quid dicant . . . . Fit autem per hanc minus consideratam opinionem, qua putant lapsarum a sancto proposito fœminarum, si nupserint,* non esse conjugia, *non parvum malum, ut a maritis separentur uxores, & cum volunt eas separatas reddere continentiæ, faciunt maritos earum adulteros veros, cum, suis uxoribus vivis, alteras duxerint. Quapropter non possum quidem dicere a proposito meliori lapsas, si nupserint fœminas, adulteria esse, non conjugia: sed plane non dubitaverim dicere, lapsus & ruinas a castitate sanctiore, quæ vovetur Deo, adulteriis esse pejores.*

Evidentius videtur, quam ut probari debeat, Augustinum hic agere de fœminis, quæ castitatem Deo vovissent: Unde Gratianus compendium verborum S. Augustini hoc modo expressit: *Quidam nubentes* post votum *asserunt adulteros esse: ego autem dico, quod graviter peccent, qui tales dividunt. Dist.* 27. *Can.* 2. Ad hunc Gratiani Canonem notant Correctores Romani: *Verba propria hujus capitis non sunt inventa apud B. Augustinum*; sententia *tamen habetur in libello de bono viduitatis.* Integrum locum Augustini retulit ipse Gratianus *caus.* 27. *quæst.* 1. *Can.* 41.

V. Hanc fuisse Augustini sententiam etiam ipse S. Bernardus agnovit; eaque occasione dignam tanto Doctore protulit resolutionem libro *De Præcepto, & dispensat. cap.* 17. Monarchi nonnulli postulaverant a S. Bernardo instrui, cur vel B. Gregorius nescio *quem Venantium, habitum Monachalem, quem pie susceperat, impie rejecerat; non solum resumere non coegit, sed etiam omnem legitur indulsisse communionem Apostatæ perduranti: vel S. Augustinus conjugii legi votum quodammodo subjiciat continentiæ: ita ut in libro de Virginitate asserere videatur, ne cælibis quidem vitæ propositum copulæ posse præscribere conjugali, quominus* indissolubile *maneat, etiam quod a continentibus fallente diabolo, fractus sanctitatis voto initum fuerit Matrimonium.*

Huic dubio reponit Bernardus: *Et ad hæc nihil ad præsens certius breviusque respondendum occurrit, nisi quod ita sancti Antistites sapuerunt: rectene? ipsi viderint. Nam ego in sensibus actibusque illustrium Patrum cautus profecto sum omnino non aliud æstimare, quam quod* 1. Cor. c. 4. *Beato Apostolo teste* quæritur jam inter dispensatores, ut *videlicet* fidelis quis inveniatur. *Certus sum enim, sive in suo abundaverint sensu, sive in Dei spiritu: sicut & in cæteris, ita & in his ambos extitisse fideles, illum in dispensando quod præ manibus erat, istum in scribendo quod senserat.*

Quæstionem hanc ævo S. Bernardi agitatam multis præterea argumentis probat Joannes Mabillonius in notis ad hunc Bernardi textum in editione operum novissima anni 1690.

VI. Locus S. Gregorii de Venantio, cujus hic mentio fit, habetur in *Epistola* 33. *Lib.* 1. observatque ibidem eruditus Notator, quod S. Gregorius tam fuerit indulgens Venantio, ut S. Bernardus ex isto exemplo, quasi ex cautionibus scrupulosis vix enavigaverit; ac tum subjicit hoc notandum monitum: *Certe qui Monachos, & Virgines primæ ætatis ex hodiernis moribus æstimant, tota errant via.*

VII. Ex pœnitentiali Theodori Cantuariensis refert Gratianus citata *Dist.* 27. *Can.* 3. *Si Vir* simplex *votum Virginitatis habens adjungitur uxori, postea non dimittat uxorem, sed tribus annis pœniteat.*

Notant Correctores Romani, hanc vocem *simplex* abesse ab omnibus manuscriptis. Eam additam esse juxta disciplinam illius ætatis, quando jam distinctio inter votum *simplex, & solemne* invaluerat, admodum verisimile est: idque conformiter ad notam, quam ipsemet Gratianus ad calcem hujus distinctionis adjecit. *Hic distinguendum (ait) quod voventium alii sunt* simpliciter *voventes, de quibus Augustinus, & Theodorus locuti sunt: alii sunt, quibus post votum, benedictio accedit consecrationis, vel propositum religionis, de quibus Hieronymus, Nicolaus & Calixtus scripserunt.*

Hujus distinctionis sub nomine voti *solemnis, & simplicis*, nulla apud Veteres mentio habetur; quo vero tempore votum castitatis Matrimonia dirimere, atque vota alia *solemnia*, alia *simplicia* dici cœperint; illisque vis Matrimonia dirimendi, his tantum impediendi data sit, admodum incertum atque obscurum est.

Verisimile est, hæc sensim invaluisse; neque ubique eodem tempore; sed alibi citius, alibi serius.

☞ VIII. Credit non sine fundamento Basilius Pontius *De Matrimonio lib.* 7. *cap.* 17. nullum Canonem declarasse Matrimonium *irritum* a Monacho, aut Moniali initum post votum Religionis emissum ante *Canonem* 7. Concilii Romani sub Innocentio II. anno 1139. relatum apud Gratianum *causa* 27. *quæst.* 1. *Can.* 40. in quo decernitur: *Quatenus Canonici Regulares, Monachi, atque Conversi professi, qui sanctum transgredientes propositum, uxores sibi copulare præsumpserint, separentur: hujusmodi namque copulationem, quam contra Ecclesiasticam regulam constat esse contractam,* matrimonium *non esse censemus: qui etiam ab invicem separati, pro tantis excessibus condignam pœnitentiam agant. Idipsum quoque sanctimonialibus fœminis, si (quod absit) nubere attentarint, observari decernimus.*

Porro quia præsens Canon nullitatem Matrimonii nequaquam refundit in voti *solemnitatem*, sed in hoc quod hujusmodi copulationem, sive conjunctionem contra *Ecclesiasticam Regulam* constat esse contractam, dubitari posset, num eo adhuc tempore ab Ecclesia Romana distinctio inter votum *solemne*, & *simplex* castitatis, ad effectum dirimendi Matrimonium recepta fuerit.

Hoc interim constat, quod Gratianus, qui aliquot annis post hunc editum Canonem, Decretum suum compilavit, eam inter votum *solemne*, & votum *simplex*, quoad effectum dirimendi Matrimonium adhibuerit; idque ut textum Sancti Augustini desumptum ex libro de *Bono viduitatis*, qui Matrimonia a voventibus contracta valida esse declarat, cum præsente Canone Concilii Romani conciliaret.

Relato enim hoc Canone, & textu Sancti Augustini, pro utriusque conciliatione remittit Lectorem *ad distinct.* 27. sui Decreti, ubi ad calcem *Canonis* 8. hanc inter solemniter, & simpliciter voventes differentiam adhibendam esse monuerat. ☜

IX. Ex relata solutione Gratiani, non obscurum est ante medium sæculi XI. quo floruit Gratianus, cœpisse recipi eam distinctionem votorum inter solemnia, & simplicia. Unde & eodem, & sub initium sequentis sæculi de validitate Matrimonii contra votum castitatis initi, interrogati Romani Pontifices, juxta hanc votorum distinctionem, tamquam indubitanter tunc receptam responderunt; uti videre est in *cap.* 4. 5. *& 6. tit. Qui Clerici, vel Voventes, &c.*

X. Verum cum nondum sat aperte definitum esset, in quo ipsa solemnitas voti, qua votum illud a voto *simplici* quoad effectum dirimendi Matrimonium distingueretur, frequentes fuere quæstiones super validitate, aut invaliditate Matrimonii contra votum castitatis contracti, uti videre est in responsis Pontificum, quæ tum sub titulo *De Regularibus*; tum sub titulo *qui Clerici, vel Voventes Matrimonium contrahere possunt*, referuntur.

XI. Has difficultates, & quæstiones tandem diremit Bonifacius VIII. in *cap. unico De Voto, & voti redemptione in* 6. declarans, *illud solum votum debere dici solemne, quantum ad post contractum Matrimonium dirimendum, quod solemnizatum est per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem Religiosam.*

Hoc Bonifacii responsum relatum in Corpus Canonicum, hodie pro jure communi receptum est; constituitque modernam disciplinam.

XII. Hinc deducitur, votum virginitatis etiam emissum sub certa verborum formula, atque exhibitis externis cærimoniis, etiam *publice* in Ecclesia in manibus alicujus Prælati, non dirimere Matrimonium; neque ad hunc effectum dici solemnizatum, nisi emissum sit in aliqua Religione per Sedem Apostolicam approbata; tametsi alias ratione illarum externarum cæremoniarum, præsertim si & *perpetuum* esset, recte dicatur *solemne*; atque indubie ante hanc Decretalem Bonifacii votum *solemne* dictum fuisset.

Ulterius inde consectarium est, quod, tametsi forsan ante editam Bonifacii Decretalem, saltem aliquot sæculis omne votum *solemne* diremerit Matrimonium, hodie nullum dirimat vi hujus solemnitatis, nisi ad hunc effectum solemnizatum fuerit per susceptionem Sacri Ordinis, aut per professionem expressam, vel tacitam factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis.

XIII. Quod ergo in principio suæ Decretalis asserit Bonifacius, solemnitatem voti ex sola Constitutione Ecclesiæ esse inventam, præcipue procedit ad hunc effectum dirimendi Matrimonium; ut supra *part.* 1. *tit.* 30. *cap.* 1. ibi quoque notavi, votum *simplex* Scholarium S. J. quoad hunc effectum esse solemnizatum a Gregorio XIII. per Bullam, quæ incipit, *Ascendente Domino* (a).

XIV. Ex his facile intelligitur, quod licet primis sæculis nec votum Monachorum, nec votum annexum Ordini sacro diremisset Matrimonium, nihilominus postquam per Ecclesiam efficacia dirimendi votis illis facta fuit, negari eis non possit ea efficacia: nisi una velimus Ecclesiæ negare potestatem inducendi impedimenta dirimentia; ideoque merito Synodum Tridentinam *Sess.* 24. *Cap. De Reformat. Matrimonii*, pronuntiasse: *Si quis dixerit Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque* validum *esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto; & oppositum nihil aliud esse, quam damnare Matrimonium, posseque omnes contrahere Matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, non habere donum, anathema sit: cum Deus id recte potentibus non denegat, nec patiatur nos supra id, quod possumus tentari.*

XV. Expresse in suo Canone Synodus Tridentina usa est hac alternativa: *lege Ecclesiastica, vel voto*, eo quod inter Doctores Catholicos quæstio esset, num Ordo Sacer dirimeret Matrimonium, *ex voto*, an *ex lege Ecclesiastica*; nec hanc quæstionem, quæ parum utilitatis habet, decidere voluerit; hoc unum sufficere arbitrata definire, Ordinibus Sacris initiatos teneri ad servandam castitatem; atque Matrimonium ab iis initum esse invalidum.

XVI. Hoc magis refert scire, quod Ecclesia jam a primis Ecclesiæ

(a) Ex-Jesuitæ, ante suum e Societate egressum, fuerunt vel Scholares, vel Coadjutores: si de consensu Superioris Generalis egressi sint, possunt ad nuptias convolare, modo Sacris Ordinibus non sint insigniti. An in Galliis alicujus hæreditatem adire possint? Consulatur hac de re declaratio, quam Ludovicus XIV. dedit 16. Julii an. 1715.

cleſiæ ſæculis Clericis præſertim in Sacris Ordinibus conſtitutis nuptias interdixerit ; ne rerum temporalium ſollicitudine , ac carnalibus deſideriis voluptatibuſque implicati , a divinis Officiis , & Eccleſiaſticis miniſteriis (quibus vi ſuæ vocationis mancipati ſunt) impediantur , & retrahantur ; quaſi ad Clericos verbis Apoſtolicis diceret Eccleſia : *Volo vos autem ſine ſollicitudine eſſe . Qui ſine uxore eſt , ſollicitus eſt , quæ Domini ſunt , quomodo placeat Deo . Qui autem cum uxore eſt , ſollicitus eſt , quæ ſunt mundi , quomodo placeat uxori , & diviſus eſt* . 1. Corinth. 7.

Hanc Eccleſiæ mentem non obſcure expreſſit Alexander III. in *c.* 2. *De Cler. conjugatis* , in prima compilatione Decretalium apud Antonium Auguſtinum , ubi rationem Matrimonii Clericis interdicti reddit his verbis : *Quoniam uxorati , cum diviſi ſint , & eos cogitare oporteat , quomodo uxoribus placere valeant & ſervire , obſequiis non ſolummodo poſſunt intendere divinis* . Vel ut paucioribus expreſſit *cap.* 3. *tit. eodem* : *Quod ſimul voluptatibus , & carnalibus deſideriis , ac divinis , & Eccleſiaſticis obſequiis vacare non valeant* .

Hinc facile intelliget Canonum diligens ſcrutator, Clericos illos , qui a nuptiis abſtinent , ſed ſæcularibus negotiis , ac ſenſualibus deſideriis ſeſe immergunt , licet verba Canonum externamque diſciplinam tenere videantur , ipſam tamen ſententiam & rationem Canonum negligentes , revera in ipſos Canones dici poſſe impingere .

Hanc aliaſque rationes congruentiæ fuſius deducit D. Huygens in ſuis Obſervationibus titulo *De Matrimonio cap.* 2.

CAPUT VI.

De Impedimento Conſanguinitatis , & Affinitatis .

1 *Quo ſenſu* conſanguinitas *hic ſumatur* ?
2 *Quid* linea , *quid* gradus ?
3 *Quid linea recta ; & quotuplex* ?
4 *Quid linea collateralis* ?
5 *Oſtenditur quæ ſit æqualis , quæ inæqualis* .
6 *Regula pro dignoſcenda diſtantia in linea* recta .
7 *Regulæ pro linea collaterali* .
8 *Regulæ hæ non procedunt ſecundum computationem Civilem ; & quæ hic ſervandæ* ?
9 *Veriſimile eſt , Eccleſiam primitus uſam fuiſſe computatione Civili* .
10 *Sæculo* XI. *diverſitas computationis nota fuit ; ſed necdum ubique recepta , neque extra quæſtionem* .
11 *Primitus non videtur Eccleſia extendiſſe hoc impedimentum ultra gradus a legibus præſcriptos* .
12 *Quando impedimentum ultra hos gradus extenſum ſit* ?
13 *Videtur circa ſæculum* VIII. *aut* IX. *cœpiſſe extendi ad ſeptimum gradum* .
14 *Sed gradus computabantur juxta computationem Civilem* .
15 *Poſtmodum computari cœperunt juxta computationem Canonicam , & ita impedimentum extenſum fuit* .
16 *Extenſionem hanc reſtrinxit Concilium Lateranenſe ad quartum gradum* .
17 *Quartus gradus hic intelligitur juxta computationem Canonicam* .
18 *Primus gradus conſanguinitatis in linea laterali ponit impedimentum jure naturæ* .
19 *In ulteriore gradu tantum jure poſitivo* .
20 *Ratio inducti hujus impedimenti petita a propagatione concordiæ & charitatis* .
21 *Altera ratio petita ab honeſtate & reverentia præcipue militat in linea recta* .
22 *Matrimonium inter conſanguineos in linea recta eſt jure naturæ vetitum* .
23 *Quid affinitas , & unde dicta , & qua ratione contrahatur* ?
24 *Triplex genus affinitatis deſcribitur* .
25 *Olim omnia tria genera affinitatis Matrimonium dirimebant : hodie primum duntaxat* .
26 *Affinitatis nulli proprii ſunt gradus , & unde deſumi debeat conjunctio Affinium inter ſe* .
27 *Circa impedimentum conſanguinitatis , & affinitatis ex conjunctione licita & matrimoniali nihil innovavit Synodus Tridentina* .
28 *Canon Synodi Tridentinæ de hoc impedimento* .
29 *Decretum Synodi Tridentinæ reſtringens impedimentum affinitatis ortæ ex fornicatione ad ſecundum gradum* .
30 *Decretum intelligitur etiam de impedimento* impediente , & *Sponſalibus* de futuro .

I. CONSANGUINITAS ſumitur hic pro vinculo perſonarum ab eodem ſtipite propinquo deſcendentium ; vel quarum una deſcendit ab altera , carnali conjunctione contracto .

Ut intelligantur quæ de impedimento conſanguinitatis Canones , vel leges decernunt , attendi debent lineæ , & gradus conſanguinitatis .

II. Per lineam intelligitur ſeries perſonarum , quæ ſunt ejuſdem ſanguinis participes , Gradus vero generationis progreſſus , ſive diſtantia conſanguineorum inter ſe per unum generationis progreſſum : ſive potius eſt habitudo diſtantium perſonarum , qua propinquitatis diſtantia inter perſonas duas , vel plures diſcernitur . Linea duplex eſt , recta & collateralis , ſive tranſverſalis .

III. Recta dicitur illa , juxta quam plures perſonæ ita ab uno ſtipite mediate , vel immediate carnali generatione deſcendunt , ut una ſit ab altera genita ; veluti filius a patre , nepos a filio , &c.

Dividitur hæc linea in deſcendentium , & aſcendentium lineas , nam licet reipſa ſint una eademque linea , ea tamen ratione diſtinguuntur , quod linea aſcendentium dicatur , qua a genitis ad progenitores progredimur , illorum ſtipitem quærendo ; numerando patrem , avum , proavum , & alios .

Linea vero deſcendentium dicitur illa , qua deſcendimus a progenitoribus ad progenitos ; ſcilicet a patre ad filium , nepotem , proponentem & cæteros .

IV. Linea collateralis , ſive tranſverſalis eſt illa , ſecundum quam variæ perſonæ ab uno ſtipite mediate , vel immediate proveniunt , ipſæ tamen perſonæ a ſe invicem non deſcendunt , Quare filii Joannis qui ſunt fratres , inter ſe lineam collateralem conſtituunt , quia unus frater non deſcendit ab alio , ſed ambo immediate ab ipſo patre procedunt .

V. Hæc linea collateralis duplex eſt : una nimirum *æqualis* , quæ eſt inter perſonas *æqualiter* diſtantes a communi ſtipite . Alia *inæqualis* , inter perſonas *inæqualiter* a communi ſtipite diſtantes .

Inter duos fratres eſt linea *æqualis* ; quia ambo æqualiter a communi *ſtipite* , ſcilicet patre diſtant . Patruus autem , & conſobrinus ſunt in linea *inæquali* ; quia diſtant a communi ſtipite inæqualiter : conſobrinus ſcilicet ſecundo gradu a ſuo avo ; patruus utpote filius hujus avi , tantum primo gradu .

VI. Ut ſciatur , quoto gradu conſanguinei ſe contingant , vel quo gradu inter ſe diſtent , triplex regula aſſignari ſolet . Una pro linea *recta* , & duæ pro linea *collaterali* .

Regula pro linea *recta* , ſeu aſcendentium , & deſcendentium , eſt ; quot ſunt perſonæ , de quibus quæritur , computatis intermediis , una dempta , tot ſunt gradus inter eas .

Si ergo quæras , quo gradu diſtet proavus a pronepote , numerandæ in primis ſunt perſona proavi , & perſona pronepotis ; ac dein avi , & patris , per quos deſcendit pronepos , quæ cum faciant quatuor perſonas , una dempta , nimirum perſona proavi communi ſtipite , remanent *tres* , ac ita conficitur , proavum & pronepotem eſſe in tertio gradu lineæ rectæ .

VII. Circa lineam collateralem *æqualem* , hæc regula ſervanda eſt ; quoto gradu diſtant a communi ſtipite , tanto diſtant inter ſe , vel mutuo contingunt .

In linea autem *inæquali* , hæc eſt , collateralium in linea *inæquali* , quoto gradu *remotior* diſtat a communi ſtipite , tanto diſtant inter ſe ,

Hæc ex declaratione arboris conſanguinitatis , quæ habetur in Decreto Gratiani ad calcem *quæſt.* 5. *cauſ.* 35. ubi & hæ regulæ fuſius exponuntur .

VIII. Id quoque in hac declaratione notatur , regulas aſſignatas pro computandis gradibus in linea collaterali , tantum procedere ſecundum Canones , non autem ſecundum leges civiles .

Juxta leges civiles enim eadem regula ſervatur in linea collaterali , ſive *æquali* ſive *inæquali* , quæ juxta Canones aſſignatur pro linea *recta* ; ut ſcilicet tot ſint gradus , quot ſunt perſonæ , quouſque perveniatur ad communem ſtipitem , qui communis ſtipite ſubdicitur ; adeoque juxta hanc computationem civilem , etiam in linea *collaterali* unaquæque perſona facit unum gradum ; cum tamen ſecundum Canones duæ perſonæ tantum faciant unum gradum , Unde duo fratres ſecundum computationem civilem ſunt in ſecundo gradu ; quia computato communi ſtipite ſcilicet patre , ſunt *tres* perſonæ , & conſequenter una dempta , ſcilicet perſona patris tamquam communi ſtipite , manent equidem *duæ* perſonæ . Juxta computationem Canonicam vero contingunt ſe in *primo* gradu ; quia uterque uno duntaxat gradu diſtat a communi ſtipite , ſcilicet *patre* : adeoque inter ſe non niſi uno gradu diſtare poſſunt juxta computationem Canonicam .

IX. Admodum autem veriſimile eſt , quod Veteres computaverint gradus , non juxta dictam computationem Canonicam , ſed juxta computationem civilem . Eccleſia enim in ſimilibus ſolita fuit regulas ſuas legibus Imperii conformare ; ne videretur jura Imperii ſubvertere velle , & ita obſervat Cujacius ad *cap. pen. tit. De Conſang.*

X. Quandonam hæc computatio a civili diſtincta invaluerit , incertum eſt ; eam ſæculo undecimo notam fuiſſe colligitur ex Epiſtola Alexandri II. apud Gratianum *cauſ.* 35. *quæſt.* 5. *Can.* 2. in qua redarguit quoſdam , qui contendebant etiam juxta Canones computationem graduum inſtituendam modo a legibus præſcripto ; aſſeritque , diſcuſſam *quæſtionem in Lateranenſi Conſiſtorio , convocatis ad hoc opus Epiſcopis , & Clericis , atque Judicibus diverſarum Provinciarum ; denique diu ventilatis legibus , & ſacris Canonibus diſtincte , inveniſſe ob aliam cauſam , alteram* legum *fieri , alteram Canonum computationem . . . Hac igitur de cauſa , quia hæreditates nequeunt deferri niſi de una ad alteram perſonam , idcirco curavit ſæcularis Imperator in ſingulis perſonis ſingulos præfigere gradus . Quia vero nuptiæ ſine duabus non valent fieri perſonis , ideo ſacri Canones duas in uno gradu conſtituere perſonas* .

Poteſt in eadem rem videri ejuſdem Epiſtola ad Clericos Neapolitanos , quæ extat *tom.* 9. *Concil. general. col.* 1134. Hinc habemus eo ſæculo computationum harum diverſitatem nondum ubique receptam , nec extra quæſtionem fuiſſe ; una tamen ſatis colligitur , eam eo tempore invaluiſſe ac communiter probatam fuiſſe . Idipſum indicat opuſculum octavum Beati Petri Damiani , quod inſcribitur , *De Parentelæ gradibus* , in quo fuſe contra quoſdam Juriſperitos contendit , gradus conſanguinitatis in linea collaterali computandos eſſe juxta ſupra expreſſam computationem Canonicam .

XI. Porro ſicuti in computandis conſanguinitatis gradibus , Eccleſia ſe videtur primis ſæculis conformaſſe legibus Imperialibus ; ita nec conſanguinitatis impedimentum ultra gradus a legibus præfixos extendiſſe apparet .

Id non obſcure innuit S. Auguſtinus , *lib.* 15. *De Civit. Dei* , *cap.* 16. ſcribens ; „ Experti etiam ſumus in connubiis *conſobrinarum* , etiam noſtris temporibus propter gradum propinquitatis „ fraterno gradui proximum , quam raro per mores fiebat , quod

„ fieri

„ fieri per *leges* licebat ; quia id nec divina lex prohibuit , & „ *nondum* prohibuerat *lex humana*.

Hic Augustinus supponit , nuptias consobrinarum , quantumvis minus honestas , aliquando licitas fuisse ; *quia id nec divina lex prohibuit , & nondum prohibuerat lex humana*.

Quod autem dicat Augustinus, *nondum prohibuerat lex humana* , reflexisse videtur ad legem a Theodosio seniore latam , ne inter consobrinos inirentur Matrimonia ; cujus legis meminit Sanctus Ambrosius , *lib. 8. Epist. 66.* „ Nam Theodosius Imperator etiam patrueles fratres , & *consobrinos* vetuit inter se „ conjugii convenire nomine , & severissimam pœnam statuit , „ si quis temerare ausus esset fratrum pia pignora.

Honorius Theodosii filius eam quoque legem memorat in *Lege unica Cod. Theod. Si nuptiæ ex rescripto petantur* ; uti recte ibidem notat Jacobus Gothofredus ; una observans legem 19. *Cod. de Nuptiis* , quæ nuptias consobrinorum permittit , non esse Honorii , sed solius Arcadii , qui Theodosio patri in Orientis Imperium successerat , Honorio Occidentis Imperium moderante, quamvis dicta lex 5. tam Honorii , quam Arcadii nomen præferat.

Itaque *nondum lex humana* prohibuerat conjugia consobrinarum : quia lex Theodosii *nondum* edita fuerat ; at cum libros de Civitate Dei Augustinus scribebat , jam lex hæc evulgata erat ; ideoque verbis supra relatis subjungit ; „ Verum quis dubitat , „ honestius hoc tempore *consobrinorum prohibita* esse conjugia.

Itaque videtur Augustinus a legum prohibitione desumpsisse prohibitionem conjugiorum inter consanguineos ; nec eam ultra legis prohibitionem extendisse.

Hinc quisque facile intelliget , quid censendum de Decretis , quæ sub nomine primorum Pontificum Fabiani , Calixti , & Julii referuntur apud Gratian. *caus. 35. q. 2.* ubi impedimentum hoc, etiam ultra consobrinos extenditur.

XII. Quo vero tempore impedimentum consanguinitatis ultra præfixum a legibus Imperatorum gradum extendi cœperit , incertum est : illud sat certum sensim ea impedimenta invaluisse , nec ubique eodem tempore recepta fuisse.

Responsio Sancti Gregorii ad sextam interrogationem Augustini Anglorum Apostoli non obscure supponit , ætate Gregorii impedimentum hoc ad septimum gradum fuisse extensum ; quod & apertius indicat *Epist. 32. lib. 12.* ejusdem Pontificis.

Verum „ prædictam responsionem si quis ex varietate lectio- „ num , ex contextus inæqualitate , ex doctrinæ merito pruden- „ ter attenderit , de Auctore forsan dubitavit " : ait eruditus Operum sancti Gregorii Revisor , in notis ad hanc responsionem, qui & de citata *Epist. 32.* hoc judicium subjicit : „ Verum quam „ sit corrupta & deformata , clarum est ex multis interpolatio- „ nibus , & repetitionibus inutilibus , quas Lector studiosus , & „ prudens inter legendum observabit . Ideo a quibusdam repro- „ bata est , tamquam Gregorio Magno indigna.

☞ Hoc monumentum quod a Petro Gussanvilleo in notis ad Epistolam S. Gregorii allatum est , non arridet eruditis Monachis Benedictinis Congregationis sancti Mauri in accurata Editione Operum Sancti Gregorii , ubi hanc Epistolam Sancto Gregorio vindicant : credunt enim rationes a Gussanvilleo in contrarium adductas , leviores esse , quam ut vel dubiam reddant Epistolam Sancti Gregorii ad Augustinum , Lector rationes utrimque adductas poterit expendere.

XIII. Quidquid sit , hoc interim vel ex suppositiis Epistolis primorum Pontificum a Pseudo-Isidoro circa sæculum VIII. aut IX. confictis ; & in Decretum Gratiani postmodum relatis intelligitur , circa tempus Pseudo-Isidori impedimenta consanguinitatis ad septimum gradu cœpisse extendi : sed an etiam eodem tempore graduum computatio fieret juxta computationem canonicam supra descriptam : an vero juxta computationem civilem non sat expeditum est.

XIV. Verisimile est , primitus computatos fuisse secundum leges , & consequenter Matrimonium tantum fuisse vetitum usque ad quartum gradum inter inæquales ; uti notat Cujacius ad *cap. penultimum tit. De Consanguinitate* : quod & indicat suppositia Epistola Calixti I. apud Gratianum : *caus. 35. q. 2. Can. 2.* quæ postquam dixit consanguineorum conjunctiones vetitas tandem subjungit : *Eos autem consanguineos dicimus , quos Divinæ , & Imperatorum Romanorum atque Græcorum leges consanguineos appellant , & in hæreditatem suscipiunt , nec repellere possunt*.

Et ibidem *Can. 1.* ex Concilio Meldensi dicitur : „ De affini- „ tate *consanguinitatis* per gradus cognationis placuit usque ad „ septimam generationem observare . Nam & hæreditas rerum „ per legales instrumentorum definitiones sancita usque ad septi- „ mum gradum protendit hæredum successionem. Non enim suc- „ cederent , nisi eis de propagine cognationis deberetur.

Hæc probatio ex successione legali in hæreditatem desumpta inefficax plane , & a scopo aliena fuisset , nisi gradus conformiter ad legum præscriptum computati fuissent.

XV. Interim sæculo undecimo invaluit computatio Canonica ; & septimus gradus de quo in præcitatis Epistolis juxta eam computationem accipi cœpit : idque præcipue auctoritate præallegatæ responsionis , & Epistolæ Sancti Gregorii : uti videre licet apud Petrum Damiani in citato opusculo ; atque ita impedimentum consanguinitatis in linea collaterali tandem ad *septimum* gradum juxta computationem canonicam , & decimum quartum juxta computationem civilem extensum fuit ; idque tempore Alexandri III. pro jure receptum fuisse , non tantum quoad consanguineos, sed etiam affines , constat ex Decretali hujus Pontificis in *cap. 1. tit. De Consanguinitate*.

XVI. Porro Concilium Lateranense sub Innocentio III. perpendens hanc impedimenti extensionem absque gravi incommodo non posse observari , voluit , *ut prohibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis gradum de cætero non excedat : quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari* . Hac constitutione relata in *cap. 8. tit. De Consanguinitate* , hodie utimur.

XVII. Indubitatum est , quartum gradum hic sumendum esse juxta computationem Canonicam ; unde resolvit Gregorius IX. in *cap. fin. tit. De Consanguinitate* : *Vir , qui a stipite quarto gradu , & mulier , quæ ex alio latere distat quinto , secundum regulam approbatam qua dicitur : Quoto gradu remotior differt a stipite , & a quolibet per aliam lineam descendentium ab eodem ; licite possunt matrimonialiter copulari*.

XVIII. In primo gradu consanguinitatis lineæ collateralis Matrimonium illicitum esse , non tantum jure humano positivo , sed *naturali* , non pauci contendunt , ipseque Augustinus *lib. 15. De Civitate Dei , cap. 16.* fatetur , etiam Gentiles lumen naturali hujusmodi conjugia exhorruisse : *Quod humano genere crescente , & multiplicato (ait) etiam inter impios Deorum multorum falsorumque cultores sic observari cernimus , ut etiamsi perversis legibus permittantur fraterna conjugia , melior tamen consuetudo ipsam malit exhorrere licentiam , & cum sorores accipere in Matrimonium primis humani generis temporibus omnino licuerit , sic aversetur , quasi nunquam licere potuerit*.

XIX. In ulteriori gradu lineæ collateralis , Matrimonium hodie *solo Jure Ecclesiastico* vetitum esse , & contractum dirimi expeditum est , supponitque evidenter Innocentius III. *in cap. 8. tit. De Divortiis* , respondens , infideles , qui in secundo , aut tertio consanguinitatis gradu contraxerunt , si ad fidem convertantur ; non esse separandos : eo quod *in præmissis gradibus a Paganis quoad eos Matrimonium licite sit contractum , qui Constitutionibus Canonicis non arctantur*.

XX. Cur vero jam pridem , tum per Leges , tum per Canones inter consanguineos conjugia vetita fuerint , tradit Augustinus loco citato . *Habita est enim (ait) ratio rectissima charitatis , ut homines , quibus esset utilis atque honesta concordia , diversarum necessitudinum vinculis necterentur ; nec unus in una multas haberet , sed singulæ spargerentur in singulos ; ac sic ad socialem vitam diligentius colligandam plurimæ plurimos obtinerent . Pater quippe , & socer duarum sunt necessitudinum nomina . Ut ergo alium quisque habeat patrem , alium socerum , numeriosius se charitas porrigit*.

XXI. Hæc Augustinus ; cujus fragmentum est apud Gratianum, *caus. 35. q. 1. Can. 1.* qui ibidem hanc rationem conciliandæ concordiæ per familias pluribus exponit , ac deinde aliam adjungit his verbis : *Non solum secundum ea , quæ disputavimus , propter multiplicandas affinitates , ne habeat duas necessitudines una persona , cum duæ possint eas habere , & numerus propinquitatis augeri ; sed etiam quia nescio quomodo inest humanæ verecundiæ quiddam naturale atque laudabile , ut cui debet causa propinquitatis reverendum honorem , ab ea contineat , quamvis generatricem , tamen libidinem , de qua erubescere videmus & ipsam pudicitiam conjugalem*.

XXII. Hæc posterior ratio potissimum obtinet in linea recta seu ascendentium , & descendentium ; inter quos etiam in omni gradu matrimonia illicita , & invalida esse , atque semper fuisse jure naturali , expeditum est , juxta illud Nicolai I. in Responsis ad Consultationes Bulgarorum *cap. 39.* *Inter eas personas , quæ parentum liberorumque locum inter se obtinent , nuptiæ contrahi non possunt , veluti inter patrem , & filiam , vel avum , & nepotem , matrem , & filium , aviam , & nepotem , & usque* ad infinitum.

XXIII. Uti varia fuit circa consanguinitatis impedimentum disciplina ; ita & circa affinitatis.

Affinitas , secundum Canones , est personarum proximitas ex copula carnali proveniens , & omni carens parentela . Et dicitur *affinitas* , quasi duorum ad unum finem unitas , eo quod duæ cognationes diversæ per copulam copulantur , & alter ad alterius cognationis finem accedit.

Juxta Canones affinitas contrahitur non tantum per actum matrimonialem licitum , sed etiam per fornicarium , aut alias illicitum , *cap. 8. & 9. tit. De eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ*.

XXIV. Olim triplex erat affinitatis genus , quod copiose , & sat clare exponit Glossa ad *cap. 8. tit De consanguinitate* ; sufficietque exemplo sequenti pauci exponere ; Uxor fratris mei est mihi , consanguineisque meis affinis in primo genere affinitatis : mortuo vero fratre meo , si illa alteri nubat , hic secundus ejus maritus erit mihi , meisque consanguineis affinis in secundo genere affinitatis , & rursus , mortua uxore fratris mei , si hic secundus ejus maritus aliam uxorem duxerit , illa me , cæterosque consanguineos meos continget in tertio affinitatis genere : nam copula addita copulæ efficit hæc diversa genera affinitatis.

XXV. Hæc tria genera affinitatis olim matrimoniis impedimento fuisse docent Canonistæ , atque secundo , & tertio generi occasionem dedisse videntur Decreta , quæ sub nomine Fabiani Papæ , & Paschalis II. referuntur a Gratiano , *caus. 35 quæst. 3. Can. 3. , & 22.* , quæ sola a Canonistis in hanc rem allegari solent . Quidquid sit , tria illa genera aliquando impedimentum dirimens Matrimonium fecisse , evidenter supponit Concilium Lateranense in citato *cap. 8.* declarans , quod prohibitiones de conjugio in secundo , & tertio affinitatis genere minime contrahendo , difficultatem frequenter inducant , & aliquando periculum pariant animarum : ac deinde subjungit : Constitutiones *super hoc editas sacri approbatione Concilii revocantes , præsenti Constitutione decernimus , ut sic contrahentes de cætero libere copulentur*.

Unde juxta hoc Decretum impedimentum affinitatis ad primum genus affinitatis restrictum est ; neque ulla hodie habetur ratio secundi , aut tertii generis affinitatis.

XXVI. Porro affinitatis proprie nulli sunt gradus , ut ait Jurisconsultus in *lib. 4. §. Gradus ff. De Gradibus* , quia cum nullæ sint affinium generationes , etiam nulli gradus proprie haberi pos-

sunt; nam juxta generationes gradus institui solent, uti observat Cujacius ad titulum *De Consanguinitate*: sed gradus affinitatis, si qui sunt, ex ipsa cognatione, sive consanguinitate desumuntur.

Eo enim gradu affinitatis quis alteri partium jungitur, quo alteri per consanguinitatem junctus est, & mulier eo gradu est affinis consanguineis viri, quo vir illis est junctus gradu consanguinitatis.

Hinc qui marito est consanguineus in linea recta descendentium, aut ascendentium, in eadem linea censetur affinis ejus uxori: idque eodem gradu affinitatis, quo attingit maritum per consanguinitatem. Idem est quoad lineam collateralem.

XXVII. Circa impedimentum consanguinitatis, aut affinitatis, quæ oritur ex conjunctione licita, & matrimoniali, nihil innovavit Synodus Tridentina; adeoque secundum juris communis dispositionem, manet impedimentum consanguinitatis in linea recta in infinitum; quoad lineam vero collateralem usque ad quartum gradum, juxta computationem Canonicam similiter, & quoad affinitatem ex conjunctione legitima matrimoniali.

XXVIII. Pronuntiavit autem Synodus anathema in eum, qui dixerit, *eos tantum consanguinitatis, & affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur posse impedire Matrimonium contrahendum, & dirimere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant, & dirimant.*

XXIX. Impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducebatur, & Matrimonium contractum dirimebat, Synodus Tridentina, *Sess. 24. cap. 4. De Reformatione Matrimonii, ad eos tantum, qui in primo, & secundo gradu conjunguntur, restringit: in ulterioribus vero gradibus statuit, hujusmodi affinitatem Matrimonium postea contractum non dirimere.*

XXX. Quamvis Synodus tantum loquatur verbis expressis de hoc impedimento quatenus *dirimit* Matrimonium, tamen Pius V. in suo motu proprio incipiente *Ad Romanum*, edito an. 1566. die 20. Augusti declaravit, prædictam affinitatem ultra secundum gradum nec dirimere, nec *impedire*; uti refert Fagnagnus ad *cap. Non debet tit. De Consanguinitate. num. 19.*

Refert quoque ibidem, *num.* 18. Sacram Congregationem censuisse, „ hujusmodi restrictionem ad primum, & secundum gra- „ dum, extendi etiam ad Sponsalia per verba de futuro con- „ tracta; adeo ut nisi in primo, & secundo gradu hujusmodi „ affinitatis non dirimantur.

CAPUT VII.

De Impedimento Cognationis Legalis, & Spiritualis, nec non publicæ honestatis.

1 *Cognatio* legalis *unde orta, & cur ita dicta.*
2 *Rationes, quæ suadent conjunctos hac cognatione Matrimonio non jungendos.*
3 *Apud Romanos quousque impedimentum hoc extensum?*
4 *Quando soluta adoptione maneat impedimentum?*
5 *Impedimentum hoc legibus inductum recepit Ecclesia.*
6 *Synodus Tridentina nihil circa hoc impedimentum immutavit.*
7 *Impedimentum cognationis* spiritualis *ad exemplum hujus inductum.*
8 *Probatur auctoritate Nicolai I.*
9 *Hujus impedimenti meminit Justinianus; rationemque illius assignat.*
10 *Synodus Trullana hoc impedimentum probavit.*
11 *Qua ratione hoc impedimentum paulatim fuerit extensum?*
12 *Hoc non ex lege divina, sed mere positiva oritur.*
13 *Cur Synodus Tridentina hoc impedimentum judicaverit restringendum?*
14 *Ad summum duas personas ad suscipiendum infantem adhiberi voluit.*
15 *Inter quas personas ex Decreto Synodi Tridentinæ spiritualis cognatio contrahatur.*
16 *Quid de conjugibus prolem alienam, vel propriam suscipientibus?*
17 *Parochus baptizaturus inquirere debet, qui in Patrinos designati sint, & hos solos admittere.*
18 *Quid si hæc a Parocho sint omissa; item, quid si p ures quam* duo *admissi sint?*
19 *Quid de designato, & admisso a solo Parocho?*
20 *Suscipiens per procuratorem contrahit cognationem spiritualem.*
21 *Videtur sublatum impedimentum, quod olim ex* Catechismo *oriebatur.*
22 *Summa cura conservandi sunt libri Baptismales.*
23 *Quæ de cognatione* spirituali *orta ex Baptismo decreta, eamdem obtinent in illa, quæ ex Confirmatione.*
24 *Ecclesia hanc cognationem inducens ostendit a suscipiente curam suscepti habendam.*
25 *Ratio impedimenti* publicæ honestatis.
26 *Impedimentum hoc oritur ex Matrimonio* rato, *& Sponsalibus de* futuro.
27 *Ortum ex Matrimonio olim ad septimum, hodie ad quartum gradum extenditur.*
28 *Quosque olim extensum, si ex Sponsalibus* de futuro *oriebatur.*
29 *Restrictio hujus impedimenti per Synodum Tridentinam.*
30 *Synodus tantum loquitur de Sponsalibus de futuro.*
31 *Nihil immutavit quoad impedimentum ex Matrimonio rato.*
32 *Etiam ex Matrimonio* nullo *oritur hoc impedimentum.*
33 *Ex Sponsalibus* quavis *ratione* nullis *non oritur hoc impedimentum; secus si ab initio fuerint valida.*
34 *Ex Sponsalibus validis, non conditionatis, oritur tantum impedimentum usque ad* primum *gradum.*

I. COGNATIO legalis oritur ex adoptione, qua quis liberos naturales non habens, alienum sibi in filium adoptat s

Adoptionis istius usus jam pridem apud Romanos usitatissimus fuit; variæque de ea in Jure Romano extant Imperatorum Leges, & Jurisconsultorum Responsa.

Cognatio autem, quam adoptio parit, *civilis, legitima*, seu *legalis*, ad differentiam cognationis *naturalis*, appellatur *L. 4. §. 2. ff. De gradibus*; quia sola lege adoptio nititur, & actus est mere civilis.

II. Cum autem per legem ideo inducta esset adoptio, ut is, qui *natura* filius non erat, filius per *legem* efficeretur adoptanti, seu potius potestate Legum naturam quodammodo supplente, filius fingeretur adoptatus: consequens visum fuit, ut nec inter hos per Matrimonii vinculum alia connexio, seu necessitudo intercedere deberet.

Hic quoque militare credebatur illud Augustini capite præcedenti relatum: „ Nescio quomodo inest humanæ verecundiæ quid- „ quam naturale atque laudabile, ut cui debet causa *propinqui-* „ *tatis reverendum honorem*, ab ea contineat quamvis genera- „ tricem, tamen libidinem, de qua erubescere videmus & ipsam „ pudicitiam conjugalem.

III. Itaque jam pridem, & apud Romanos, hæc civilis cognatio impedimentum Matrimonii contrahendi inter adoptantem, & adoptatam, & generaliter omnes personas, quæ per adoptionem liberorum, & parentum loco sunt, induxit, idque etiam soluta adoptione per emancipationem. *L. 17. & 55. ff. De Ritu Nuptiarum.*

Ulterius, etiam impedimentum hoc Leges extendunt ad adoptatum, & filias naturales adoptantis: quasi jure *fraternitatis*, quod inter adoptatum tanquam filium Legalem adoptantis, & hujus proles *naturales* intercedit; hac tamen differentia, quod hoc *fraternitatis* impedimentum solvatur, soluta per emancipationem *adoptione*, dicta *L. 55. §. 1.* quia post emancipationem (ait) *extraneus* intelligitur.

IV. Soluta adoptione nuptiæ non permittuntur, ut dictum est inter eos, qui parentum liberorumque loco aliquando fuerunt, quia hac soluta, manet pudoris & honestatis ratio, quæ impedit similes nuptias, §. 1. *Instit. De Nuptiis*; quæ pudoris ratio non æque militat inter collaterales, postquam per adoptionem quæsita *fraternitas*, alieve ex transverso cognatio, eadem soluta adoptione evanuit; nec tanta religione colenda memoria fratris alteriusque cognati olim adoptivi, quam eorum qui loco parentum aliquando fuere.

V. Hoc impedimentum a legum auctoritate primum inductum, Ecclesia quoque recepit; ejusque mentio fit apud Gratianum in *Can. 6. caus. 30. quæst. 3.* & in *cap. unico, tit. De Cognatione legali*, ubi ex responsis Nicolai I. ad consulta Bulgarorum refertur: *Si qua per adoptionem mihi soror esse cœperit, quamdiu durat adoptio inter me, & ipsam, nuptiæ consistere non possunt.*

VI. Quod responsum ex Legibus civilibus sumptum esse evidens est; neque legitur, Ecclesiam circa hoc impedimentum aliquid mutasse; sed illud prout legibus decretum erat, recepisse apparet; nec Synodus Tridentina quidquam hic innovavit, uti monet Cujacius ad titulum Decretalium *De Cognatione Legali*; creditque etiam hodie, fraternitatem legalem constituere impedimentum dirimens; nimirum durante adoptione: quemadmodum Legibus constitutum erat, & ipse Nicolaus I. respondit.

VII. Ad hujus cognationis legalis imitationem, & exemplum comparata est cognatio spiritualis; atque impedimentum Matrimonii ex ipsa profluens.

Sicuti enim Adoptans Adoptatum sibi in locum filii assumit, & habet; ita quoque Susceptor, sive Patrinus recipit Baptizatum in filium suum spiritualem: idest, ut illi Patris spiritualis loco fit, sive ejus curam spiritualem tamquam alter Pater gerat, quemadmodum supra *tit. 2. cap. 5.* ostensum est.

VIII. Unde de hac cognitione, & ex ea resultante impedimento ita loquitur Nicolaus I. in citatis Responsis ad Consulta Bulgarorum *cap. 2. Ita diligere debet homo eum, qui se suscipit ex sacro fonte, sicut* patrem. *Quinimmo quanto præstantior est spiritus carne, quod illud spiritale est patrocinium, & secundum Deum* adoptio, *tanto magis spiritalis pater in omnibus est a spiritali filio diligendus . . . Nulla vero inter vos, & filios eorum consanguinitas est, quoniam spiritus ea, quæ sanguinis sunt, nescit*: Caro enim *secundum Apostolum Gal. 5.* concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem; hæc sibi invicem adversantur. *Est tamen alia inter eos gratuita, & sancta communio, quæ non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spiritalis proximitas. Unde inter eos non arbitramur esse quodlibet posse conjugale connubium; quamdoquidem nec inter eos, qui natura, & vos qui* adoptione *filii sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonium contrahi permittunt.*

Deinde tamquam consequens infert: „ Si ergo inter eos non „ contrahitur matrimonium, quos *adoptio* jungit: quanto potius „ a carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per cæleste „ Sacramentum regeneratio sancti Spiritus vincit? Longe igitur „ congruentius filius patris mei, vel frater meus appellatur is, „ quem gratia divina, quam quem humana voluntas, ut filius „ ejus vel frater meus esset, elegit; prudentiusque ab alterna „ corporis commixtione secernimur, quoniam Spiritus sanctus „ sua nos charitate coadunavit, quam si vel carnis necessitudo, „ vel invicem nos mutabile cujusdam corruptibilis hominis arbi- „ trium copulasset.

Hoc responsum Nicolai I. extat apud Gratianum, *caus. 30. quæst. 3. Cant. 1.* atque hinc intelligitur, Pontificem cognatio-

nem

nem legalem, & exinde ortum impedimentum in confirmationem hujus impedimenti aſſumpſiſſe.

IX. Hujus impedimenti ſæculo VI. meminit Juſtinianus in *L.* 26. *Cod. de Nuptiis*; ubi *ea perſona omnimodo ad nuptias venire prohibenda declaratur, quam aliquis, ſive alumna ſit, ſive non, a* ſacro *ſuſcepit Baptiſmate*. Ratio ſubjungitur: *Cum nihil aliud ſic inducere poteſt paternam affectionem, & juſtam nuptiarum prohibitionem, quam hujuſmodi nexus, per quem, Deo mediante, animæ eorum copulatæ ſunt.*

X. In Eccleſia Græca hanc cognationem ſpiritualem, & ex hac reſultans impedimentum Matrimonii, notam fuiſſe ſæculo VII manifeſtum eſt ex *Canone* 53. Synodi VI. in Trullo, ubi Patres dicunt. *In nonnullis autem locis cognovimus quoſdam, qui ex ſancto & ſalutari* Baptiſmate *infantes ſuſcipiunt, poſtea quoque cum* matribus *eorum viduis Matrimonium contrahere: ſtatuimus, ut in poſterum* nihil *fiat hujuſmodi. Si qui autem poſt præſentem Canonem hoc facere deprehenſi fuerint, ii quidem ab* illicito *Matrimonio deſiſtant: deinde & fornicatorum pœnis ſubjiciantur.*

Rationem ſui Decreti præmiſerunt; *Quoniam ſpiritualis affinitas corporum conjunctione major eſt.*

XI. Ubi autem perſuaſum fuit, hanc ſpiritualem affinitatem eſſe majorem corporum conjunctionem; ipſumque ſuſcipientem, & ſuſceptum eſſe adinſtar patris, & filii adoptivorum, difficile haud fuit, hoc impedimentum paulatim adinſtar impedimenti ex cognatione carnali, & legali profluentis extendere, quemadmodum ſenſim extenſum fuiſſe tum ex Canonibus relatis apud Gratianum, *cauſ.* 30. *quæſt.* 3. tum ex Decretalibus ſub titulo *De Cognatione ſpirituali*, videre eſt.

XII. Et quidem ſub nomine Zachariæ, & Deuſdedit Pontificum, extat Decretum apud Gratianum loco citato *Can.* 3. *Quod non oporteat filiam, quam de ſacro fonte ſuſceperit aliquando, filio ſuo in Matrimonium tradere*: hac ſubjecta ratione: *Quia in Divina ſententia germani eſſe inveniuntur.*

Hujus Canonis auctoritate aliquando uſus Cæleſtinus III. reſpondit, hujuſmodi Matrimonium eſſe dirimendum, licet ambo 30. annis pariter ſine quæſtione manſiſſent; quia diuturnitas temporis non minuit, ſed auget peccata, *cap. De Cognatione ſpirituali*, in ſecunda compilatione Decretalium apud Antonium Auguſtinum.

Verum, ut recte advertit Cujacius ad titulum *De ſpirituali cognatione*, nuſquam id reperies in *Lege divina*. Reperies quidem in veteri lege Longobardorum, *lib.* 2. *tit.* 8. ne ſuſceptus audeat filiam ſuſceptoris uxorem ducere, *quia ſpiritales germani eſſe noſcuntur*; ſed in Lege divina nuſquam.

Et revera hanc omnem cognationem, atque exinde reſultans impedimentum eſſe ex jure mere poſitivo, ſat oſtendit varia, quæ diverſo tempore, & in diverſis Eccleſiis circa hæc fuit, diſciplina.

XIII. Synodus quoque Tridentina nullam hic divinam Legem, quæ impedimentum hoc induxiſſet, aut ad certas perſonas extendiſſet, agnoſcens, illud contra jam pridem ſtabilitatem diſciplinam in multis reſtrinxit; eo quod *doceret experientia, propter multitudinem prohibitionem multoties in caſibus prohibitis ignoranter contrahi Matrimonium: in quibus vel non ſine magno peccato perſeveratur, vel ea non ſine magno ſcandalo dirimuntur* uti loquitur *cap.* 2. *Seſſ.* 24. *De Reformat. Matrimonii.*

XIV. His incommodis occurrere volens Synodus ſtatuit, *ut unus tantum, ſive vir ſive mulier, juxta ſacrorum Canonum inſtituta, vel ad ſummum* unus, & una *baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant.*

Pluribus ſæculis uſitatum fuiſſe, ut non niſi viri viros, & mulieres mulieres de fonte Baptiſmatis ſuſciperent, notatum eſt *tit.* 2. *c.* 5. *n.* 4. ut proinde merito hoc ſalubre Synodi Tridentinæ Decretum exacte ſervetur.

XV. Poſt hæc ſubjicit Synodus: *Inter quos ac Baptizatum ipſum, & illius patrem, & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum baptizatique patrem, ac matrem* tantum *ſpiritualis cognatio contrahatur.*

Hoc Decretum hodie ubique receptum eſt; ipſamque modernam Eccleſiæ diſciplinam circa cognationem ſpiritualem ex hoc Decreto metiri debemus.

Hinc contra diſpoſitionem veterum Canonum, & *cap.* 1. *tit. De cognat. ſpirituali*, hodie valet Matrimonium contractum inter filiam ſuſcipientis & baptizatum, uti cenſuit ſacra Congregatio apud Fagnanum ad dictum *cap* 1. *num.* 4. neque ultra perſonas in Decreto expreſſas impedimentum extenditur; vultque Synodus P. II. Mechlinienſis *tit.* 10. *cap.* 5. ſubinde moneri populum, nullam omnino cognationem ſpiritualem contrahi inter ſuſceptorem, & ſuſceptricem; nec etiam inter baptizatum, vel ſuſceptum, & ſuſcipientis conjugem. Quod & expreſſe declaravit Pius V. in Conſtitutione, quæ incipit *Ad Romanum* 14. in Bull. Rom.

XVI. Inde conſequens, nihil obſtare, quominus duo conjuges levent eumdem de fonte: ſed ſi alter conjugum propriam utriuſque prolem levaret, vel etiam baptizaret, cognationem hanc contraheret cum altero, quæ conjugii *uſum* impediret, ſaltem donec Ordinarius diſpenſaſſet; excipitur autem caſus neceſſitatis juxta reſponſum Joannis VIII. in *Can.* 7. *cauſ.* 30. *quæſt.* 1. quod tamen in *fornicario*, qui *propriam* prolem in neceſſitate baptizaret, non procedere, probat Fagnanus ad *cap.* 2. *tit. De Cognat. ſpirit. n.* 8. & *ſequentibus*; huncque conſequenter cum fornicaria matre prolis baptizatæ *valide* contrahere non poſſe.

XVII. Ulterius ſtatuit Synodus Tridentina: *Parochus, antequam ad Baptiſmum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant, & eum vel eos ad ſuſcipiendum tantum admittant, & in libro eorum nomina deſcribat: doceatque eos quam cognationem contraxerint; ne ignorantia ulla excuſari valeant. Quod ſi alii ultra deſignatos Baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant; Conſtitutionibus in contrarium facientibus, non obſtantibus.*

XVIII. Hæc quidem a Parochis diligenter ſervanda ſunt; attamen ſi neglecta fuerint; nulluſque in particulari deſignatus fuerit, & nihilominus infantem de ſacro fonte ſuſceperint, & baptizatum tetigerint, cognationem eſſe contractam veriſimilius eſt. Quin ſi plures, quam duo contra Synodi præſcriptum tenent, aut ſuſcipiunt baptizatum, omnes contrahere cognationem, reſolvit poſt alios Barboſa in Collectaneis Doctorum ad citatum *cap.* 2. Concilii Tridentini *num.* 38. & ita ſacram Congregationem reſpondiſſe teſtatur Fagnanus ad *cap.* 1. *De Cognat. ſpirituali*, *num.* 5.

XIX. Si parentes nullum deſignaverint, nec etiam præſentes ſint, atque Parochus aliquem, forſan fortuito præſentem, in patrinum aſſumpſerit, eum, ſi baptizatum ſuſceperit, contrahere cognationem ſpiritualem expeditum eſt: immo ſi deſignatum a parentibus Parochus non admittat, & alium caſu ingredientem in Eccleſiam vocaverit, ut baptizandum puerum ſuſciperet ac tangeret, cum eo ſpiritualem cognationem contrahi reſolvit Ludovicus Beja apud Barboſam loco citato *num.* 41.

XX. Nonnunquam contingit, ut quis per procuratorem, ſeu mandatarium infantem de fonte ſuſcipiat; quo caſu aliquando inter Doctores diſputatum fuit, a quo cognatio ſpiritualis contraheretur, an a mandante, an a mandatario, & immediate tangente; ſed de conſuetudine univerſali receptum eſt, cognatione contrahi a mittente, non vero a procuratore; quia quæ agit procurator: non agit proprio nomine, ſed nomine mittentis: tum quia mittens fuit deſignatus, non vero procurator. Ita poſt alios Canoniſtas doctiſſimos refert Barboſa, *De Officio Epiſcopi*, *part.* 2. *Allegat.* 30. *num.* 50.

XXI. Cum Synodus Tridentina tantum velit contrahi cognationem inter eos, qui infantem de fonte levarunt, apparet etiam ſublatum eſſe impedimentum impediens, quod per aſſiſtentiam in *Catechiſmo*, ſeu inſtructionem ante Baptiſmum olim contrahebatur juxta *cap.* 2. *De Cognatione ſpirituali in VI.* maxime ob generalia verba in fine Decreti a Synodo Tridentina adjecta; *omnibus inter alias perſonas hujus cognationis ſpiritualis impedimentis omnino ſublatis.*

Unde recte monet Zypæus in Jure Novo ad titulum *De Cognat. ſpirituali*, cum pueri domi baptizati ſunt, & poſtea ſupplentur preces, & ſolemnia in Eccleſia, Patrinos hic *tantum* adhibitos, in libro baptizandorum non eſſe ſimpliciter ut Patrinos deſcribendos; ſed ut *Patrinos Catechiſmi*.

☞ XXII. Quamvis Concilium Tridentinum imminuerit cognationis ſpiritualis ſpecies, quæ impedimentum dirimens pariunt, non deſunt tamen adhuc difficultates, quæ in conſcientias ſcrupulos legitimos poſſunt injicere. Quotidie occurrunt dubia circa conſanguinitatem inter baptizatos, & ſuſceptores, vel baptizatorum parentes contractam; necnon ſuper natalibus, vel ætate baptizatorum; quorum probatio, & certitudo vix aliunde, quam ex Libris, ſeu Regiſtris, quæ dicuntur *Baptiſmalia* haberi poteſt: merito proinde tam Eccleſiaſticis, quam civilibus Decretis, & ſanctionibus injunctum fuit Parochis, ut diligenter ſingulorum baptizatorum, necnon parentum, & patrinorum, & matrinarum nomina, diemque baptiſmi in libro annotent. Inſuper injungitur Parochis, ut ſi qui forte ex illicito concubitu nati ſint, etiam eos ut tales in ipſo, ſive Regiſtro baptiſmali deſignent.

Ulterius ut hæc Regiſtra fidelius conſerventur, & ad illa facilior pateat acceſſus, Principes noſtri ſignanter in Edicto perpetuo de anno 1611. *art.* 20. ordinarunt, ut Magiſtratus quorumcumque locorum, quotannis exemplum deſumant ex Regiſtris Parochialibus, in quibus notantur baptiſmata, & in Archiva ſua referant; alterumque ad ſuperiorem territorii judicem tranſmittant.

Hæc ſi ſedulo obſervarentur, quantæ evitarentur difficultates, & lites, aliaque incommoda! ☜

XXIII. Quæ de cognatione contrahenda in Baptiſmo decrevit Synodus Tridentina, eadem ſervari voluit in ea cognatione, quæ ex Confirmatione contrahitur; ut ſcilicet hæc extra confirmantem, & confirmatum, illiuſque patrem, & matrem, ac tenentem non egrediatur.

Præterea, quæ ad reſtringendum hoc impedimentum ex ſuſceptione in Confirmatione proveniens, decreverint Synodi noſtræ Belgicæ, quouſque in Patrinos eligi deſiderent, retulimus ſupra *titulo* 3. *cap.* 5.

XXIV. Cæterum, quia jam pridem Eccleſia hoc impedimentum, & hanc ſpiritualem cognationem; præſertim in Baptiſmo ideo induxit, quod Patrinus credatur fieri quaſi pater ſpiritualis ſuſcepti; ſatis inſinuat, curam ſpiritualem a ſuſcipiente tamquam patre ipſi ſuſcepto tamquam filio eſſe impendendam; de qua latius actum ſupra *titulo* 2. *cap.* 5. & *titulo* 3. *cap.* 3.

XXV. Non tantum ob conjunctionem carnalem, & exinde ortam conſanguinitatem impediri matrimonium; ſed etiam ob quamdam honeſtatem, & reverentiam, quæ ab una perſona alteri debetur, ſupra oſtenſum eſt ex Auguſtino; ac inſuper notatum, ob eam rationem manere impedimentum inter filium adoptatum, & uxorem adoptantis poſt ſolutam adoptionem: quia inhoneſtum videtur, nuptias intercedere inter perſonas, quæ aliquando inter ſe parentum, & filiorum loco fuerunt.

Hac ratione inductum quoque fuit impedimentum, quod vulgo dicitur *publicæ honeſtatis*.

XXVI. Oritur hoc impedimentum ex duobus; nimirum Matrimonio *rato non conſummato*, & *Sponſalibus de futuro*. Licet enim nulla intervenerit conjunctio carnalis, atque ita proprie conſanguinitas orta dici nequeat; tamen quia per Matrimonium mulier facta eſt vera uxor mariti; & per Sponſalia Deſponſi ſal-

tem imperfecte jam conjunctis cenſeantur, & quaſi inchoarint contractum matrimonialem; minus honeſtum viſum fuit, ut maritus cum conſanguineis ſuæ uxoris quamvis nondum cognitæ, aut ſponſus cum conſanguineis ſponſæ ſuæ nuptias contraheret.

XXVII. De hoc impedimento agit Gratianus *cauſ.* 27. *qu.* 2. atque inter alia Decreta profert unum ſub nomine Julii Papæ, quo dicitur: *Si quis deſponſaverit uxorem, vel ſubarrhaverit, & ſive præveniente die mortis, ſive irruentibus quibuſdam aliis cauſis minime eam cognoverit, neque ejus ſuperſtes frater, neque ullus de conſanguinitate ejus, eamdem ſibi tollat in uxorem ullo unquam tempore.*

Si authenticum eſſet hoc Decretum, de antiquitate hujus impedimenti ambigi non poſſet; ſed cum Eruditis ſit hodie ſat perſuaſum, eſſe ſuppoſititium, nihil inde certi haberi poteſt; uti nec ex aliis, quæ eam in rem allegat Gratianus, eo quod nihilo magis authentica ſint. Illud ſat certum, impedimentum hoc, in quantum ex Matrimonio rato oritur, ſe extendiſſe olim ad ſeptimum gradum, exemplo impedimenti affinitatis, atque una cum hoc per Concilium Lateranenſe cenſeri reſtrictum ad quartum gradum.

XXVIII. Ortum vero ex Sponſalibus de futuro ſimiliter olim ſe extendebat ad eumdem gradum, modo eſſent *pura & certa*, id eſt, cum *certa & determenata* perſona, licet quamvis ratione *invalida*: & dummodo non eſſent nulla ex *defectu conſenſus*, oriebatur impedimentum efficax ad impediendum, & dirimendum ſequentia Sponſalia, vel Matrimonia, *cap. unico, De Sponſalibus in VI.*

XXIX. At Synodus Tridentina edocta per experientiam de incommodis ex multitudine impedimentorum provenientibus, hoc quoque impedimentum limitavit; decrevitque citata *Seſſ.* 24. *cap.* 3. *Juſtitiæ publicæ honeſtatis Impedimentum, ubi Sponſalia* quacumque *ratione* valida non erunt, *ſancta Synodus prorſus tollit, ubi autem valida fuerint*, primum *gradum non excedant: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt hujuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſervari.*

XXX. Synodum hic agere de Sponſalibus proprie dictis, ſive *de futuro*, edita ſpeciali Conſtitutione, quæ incipit *Ad Romanum* 62. in Bull. Rom. declaravit Pius V. *Attendentes (ait) quod Sponſaliorum appellatione, qua dictum Concilium utitur, non niſi* improprie *Matrimonium verbis de* præſenti *conceptis contractum continentur; quodque agitur de correctione juris veteris, quo caſu ſecundum proprietatem verborum duntaxat procedendum eſt, præſertim cum longe majorem rationem prohibitionis Matrimonio per verba de præſenti contracto, quam in Sponſalibus* de futuro *vigere a nemine dubitetur.*

XXXI. Nihil ergo circa impedimentum *publicæ honeſtatis* proveniens ex Matrimonio *rato non conſumato*; innovavit Synodus Tridentina; ideoque ex priſtino jure illud etiam hodie extenditur ad quartum gradum: ita ut, qui Matrimonium contraxerit cum Catharina, ea mortua ante conſummationem, non poſſit valide contrahere citra diſpenſationem cum illa, quæ Catharinam in quarto conſanguinitatis gradu attingebat.

XXXII. Quin & hinc ulterius deducitur; hodie ex Matrimonio *quavis* ratione *nullo*, præterquam *defectu conſenſus*, oriri hoc impedimentum; quandoquidem jure veteri oriretur, & Synodus Tridentina nihil circa hoc impedimentum, quatenus ex contracto Matrimonio oritur mutaverit: & hanc ſententiam multis adſtruit Fagnanus ad *cap. Ad audientiam, tit. De Sponſalibus.*

Quoad impedimentum hoc ut proveniens ex *Sponſalibus de futuro* in duobus, jus commune correxit Synodus Tridentina.

XXXIII. Primo quidem contra Decretalem Bonifacii VIII. in *cap. unico De Sponſalibus in VI.* ſublatum prorſus eſt hoc impedimentum ex Sponſalibus *nullis*, non tantum *defectu conſenſus*, ſed *quavis* etiam alia ratione.

Sed quid, ſi valida quidem ab initio fuerint, ſed mutuo conſenſu poſtmodum diſſoluta? Cum revera fuerint Sponſalia valide contracta; adeoque verum fuerit, ipſos fuiſſe Deſponſos, non apparet ex mente Synodi, ea poſſe comprehendi ſub Sponſalibus *invalidis*, nec conſequenter impedimento *publicæ honeſtatis* ex hujuſmodi Sponſalibus ortum, a Synodo eſſe omnino ſublatum: atque ita non ſemel reſolviſſe ſacram Congregationem teſtatur Fagnanus loco citato *n.* 29., ac ſignanter 6. Julii anno 1658. Qua reſolutione ad Sanctiſſimum cum rationibus hinc inde deductis, & recentioribus ejuſdem Congregationis in hac materia reſponſis, ipſe Sanctiſſimus die 10. ejuſdem menſis prædictam Congregationis reſolutionem probavit, eamdemque juſſit in dubium deinceps non revocari.

XXXIV. Secundo, quoad Sponſalia *valida* reſtrinxit Synodus hoc impedimentum ad *primum* gradum; cum jure communi extenderetur ad quartum: ideoque Sponſus hodie poteſt contrhaere cum conſanguinea Sponſæ in ſecundo gradu.

Et quidem ut oriatur hoc impedimentum etiam uſque ad *primum* gradum, requiritur, ut ſint Sponſalia abſoluta, & valida: id eſt non conditionata, quorum effectus ſuſpenditur a conditionis eventu; cum revera non ſint abſoluta Sponſalia ante conditionis eventum. Barboſa in Collectaneis Doctorum ad citatum *cap.* 3. Synodi Tridentinæ *n.* 10.

CAPUT VIII.

De Impedimento Criminis.

1 *Adulterium apud Romanos impedimentum fuit.*
2 *Auguſtinus videtur* Adulterium *pro impedimento agnoviſſe.*
3 *Etiam ſæculo IX. idem obtinuiſſe veriſimile eſt.*
4 *Gratianus non videtur intellexiſſe Canonem Concilii Triburienſis.*
5 *Gratianus Canones generaliter de* Adulterio *loquentes reſtrinxit.*
6 *Gratiani auctoritas fecit, ut hæc reſtrictio pro jure ſit recepta.*
7 *Eam inſinuat Alexander III.*
8 *Innocentius III. eam pro jure habuit.*
9 *Adulterium dirimit, ſi ſibi mutuo fidem dederint.*
10 *Ignorantia poteſt eatenus excuſare, ut non oriatur impedimentum dirimens.*
11 *Alter caſus quo Adulterium hodie dirimit Matrimonium.*
12 *Homicidium quandonam dirimat Matrimonium?*
13 *Hæc impedimenta ſunt juris poſitivi.*
14 *Quomodo de his populus monendus?*

I. MULTA olim crimina impediviſſe matrimonium, ſupra notatum fuit. Inter hæc autem fuiſſe *Adulterium*, dubium non eſt; neque illud ſolum impediviſſe, ſed & diremiſſe Matrimonium inter adulterum & adulteram, non obſcure indicat Novella Juſtiniani 134. *cap.* 12. quod & apud Romanos cautum fuiſſe, colligitur non obſcure ex *l.* 11. §. 11. & *l.* 40. *ff. Ad L. Juliam de Adulteriis*: Unde ad dictam *l.* 40. notat Gothofredus: *Mulier nubere poteſt ei, cum quo Adulterii tantum inſimulata eſt, non convicta.*

II. Idipſum probare videtur Auguſtinus, *lib.* 1. *De Nuptiis & concupiſcentia*, *cap.* 10. ubi ita legitur: *Marito mortuo, cum quo verum connubium fuit, fieri verum connubium* non poteſt, *cum quo prius* Adulterium *fuit.*

Refert quidem Gratianus *cauſ.* 31. *qu.* 1. *Can.* 2. hunc textum Auguſtini ſine negatione, ſed perperam, uti poſt Correctores Romanos notavit Cujacius ad *cap.* 1. *tit. De eo qui duxit in Matrimonium, quam polluit per Adulterium*; ubi quoque obſervat, juxta antiquos Canones, mulierem, quæ ſciens ſe præbuit alieno marito, nunquam potuiſſe cum eo Matrimonium inire.

III. Et quidem multis ſæculis eam diſciplinam viguiſſe veriſimile eſt ex *Can.* 40. Concilii Triburienſis anno 995. in quo generaliter definitur: *Non licet ergo, nec Chriſtianæ religioni oportet, ut nullus ea utatur in Matrimonio, cum qua prius pollutus eſt adulterio.*

IV. In illo quidem Canone ſpecialis caſus proponitur, & deciditur; nimirum quo adulteri ſibi *mutuo fidem* dederant, interpoſito juramento de ineundo Matrimonio poſt mortem alterius legitimæ partis; ſed poſt deciſionem caſus, prædictam generalem concluſionem Patres ſubjiciunt: quod non advertens Gratianus, fragmentum Canonis tantum referens, hanc ei epigraphen præfixit: *Poſt mortem viri non poteſt adulteram in conjugium ducere, qui, viro vivente, Juramentum ſibi futurarum nuptiarum præbuit.*

V. Quin & Canonibus generaliter loquentibus ipſe Gratianus hanc reſtrictionem adhibendam cenſuit: *Si nihil in mortem viri machinatus fuerit, vel ſi vivente viro fidem adulteræ non dedit, ſe ſumpturum eam ſibi in conjugem, ſi viro ejus ſuperviverent.* Habetur poſt *Can.* 3. *cauſ.* 31. *quæſt.* 1.

VI. Cum autem circa ſæculum XII. & XIII. auctoritas Decreti Gratiani ita invaluiſſet, ut vix aliunde quam ex illo deſumerentur, quæ quæſtionibus diſciplinæ decidendis ſervire poſſent, tandem hæc reſtrictio Gratiani pro jure invaluit; uti obſervat Cujacius loco citato.

VII. Hinc Alexander III. ſæculo XII. hanc reſtrictionem non obſcure admittit *cap.* 1. *De eo qui duxit in Matrimonium, quam poluit per adulterium*, dicens: *Licet in Canonibus habeatur, ut nullus copulet Matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat uxore ſua vivente; vel quæ machinata eſt in mortem uxoris, &c.*

VIII. Sed apertius ſubſequentes Pontifices eam admiſere: quin & definierunt, legitimum eſſe Matrimonium *adulteri* cum *adultera*, poſt mortem legitimæ uxoris, *niſi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel, ea vivente, ſibi fidem dederit de Matrimonio contraendo*. Ubi reſpondit, & definiit Innocentius III. in *cap.* 6. *tit. eod.* quæ definitio, & reſponſum pro jure hodie recepta ſunt.

IX. Itaque juxta modernam diſciplinam, adulterium generaliter non dirimit matrimonium cum adultera initum, ſed his duntaxat caſibus.

Primo, ſi *ſibi fidem* dederint de contrahendo Matrimonio; vel ſi de facto Matrimonium initum ſit, licet ſciretur alter conjugum adhuc vivere; ſive id contigerit ante, vel poſt commiſſum adulterium; uti deciditur in *cap. fin. tit. eod.*

X. Si autem mulier ignoraverit, adulterum junctum eſſe matrimonio, non prohibetur eo caſu Matrimonium, mortua uxore, cum eo contrahere, *cap.* 7. *tit. eod.* quia non intervenit *formale* adulterium. Immo ſi *de facto* contractum ſit matrimonium, licet *nulliter* ob prius Matrimonium mariti adhuc ſubſiſtens; ſi tamen mulier, quæ hoc matrimonium ignorabat, in ſecundo manere velit, vir ab ea recedere non poteſt, *cap.* 1. *tit. eod.* quia *dignum non eſt, ut vir, qui ſcienter contra Canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet.*

XI. Alter caſus, quo non ſubſiſtit Matrimonium inter adulterum & adulteram, eſt, ſi vel maritus adulter aliquid machinatus fuerit in mortem conjugis ſuæ, vel mariti adulteræ, ut cum ea contrahere poſſet; vel adultera in mortem ſui mariti, vel uxoris adulteri, *cap.* 3. *tit. eod.*

XII. Homicidium quoque dirimit Matrimonium ſine adulterio, dum ſcilicet vir aut uxor cum tertio conſpiravit in mortem ſuæ compartis: quo caſu ſi fuerit mors ſequuta non poterit ſuperſtes cum tertio illo matrimonium inire, *cap.* 1. *tit. De converſione infidelium*; licet eſſet infidelis, & ad ejus converſionem

patrata

patrata esset talis occisio, & initum matrimonium; *Cum tale damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit.*

XIII. Impedimentum adulterii etiam juncta machinatione in mortem mariti adulteræ esse tantum juris positivi, colligitur ex Matrimonio Davidis cum Betsabee; illud tamen recte inductum est, ut hoc saltem pacto hujusmodi scelera cohiberentur, dum scirent, his criminibus ad matrimonia pervenire non posse.

XIV. Merito subinde, sed tamen caste, & prudenter, populus de hoc monendus; præcipue de *adulterio cum promissione*; quia natum est ut frequentius usu veniat. Et generatim subinde saltem moneatur, ut si adulterium, aut homicidium intervenerit, tunc inquirant an impedimentum non sit.

CAPUT IX.

De Impedimento ex Cultus disparitate.

1 *Quinam dicantur dispares cultus?*
2 *Rarus hodie hic impedimenti hujus usus.*
3 *Impedimentum hoc olim incognitum.*
4 *Hoc impedimentum consuetudine videtur introductum.*
5 *Justa de causa Ecclesia hoc impedimentum probavit.*
6 *Matrimonia Catholici cum Hæretica apud Græcos fuerunt jam pridem invalida.*
7 *Ecclesia Latina ejusmodi Matrimonia non habet pro irritis.*
8 *Parochi a similibus Matrimoniis deterrere debent ob periculum perversionis.*
9 *Secundo, ostendere debent Parochi periculum ex istis Matrimoniis prolibus imminens.*
10 *Insuper quam facile pars Catholica ab Acatholica perverti possit.*
11 *Cur Ecclesia potius Matrimonium cum non baptizato, quam cum Hæretico irritum fecerit?*
12 *Quomodo Matrimonium Catholici cum Hæretica aliquando permitti possit?*

I. CUltus disparitas hic non accipitur pro quavis in religione disparitate, quasi *dispares in cultu* censerentur, qui diversam profitentur religionem, v. g. Catholicam, & Calvinisticam, seu Lutheranam; sed soli & omnes illi dicuntur hic *dispares cultu*, quorum unus est valide baptizatus, & alter non est valide baptizatus; tametsi etiam ambo profiterentur eamdem Religionem Catholicam; modo unus eorum esset tantum baptizatus, alter vero adhuc esset Catechumenus: si autem uterque sit baptizatus, quantumvis disparem religionem profiteantur, nequaquam inter ipsos, juxta vulgarem, & jam receptum modum loquendi, est *disparitas cultus.*

II. Cum hodie, præsertim hisce in regionibus pauci sint non baptizati, & pauciores, qui cum non baptizatis conjugia inire prætendant, rarus admodum est in hisce regionibus hujus impedimenti usus.

III. De hoc inter omnes passim convenit, hoc impedimentum multis sæculis fuisse incognitum; atque olim inter dispares cultu eo modo sumptos, constitisse verum Matrimonium; taleque fuisse Matrimonium Sanctæ Monichæ matris Sancti Augustini cum Patricio viro ethnico non baptizato, quod narrat ipse Augustinus; *lib. 9. Conf. c. 9.* nec quidquam scribit, unde colligatur Matrimonium improbasse.

IV. Hoc insuper fat communiter receptum, hoc impedimentum non aliquo positivo Ecclesiæ Decreto, sed jure quodam consuetudinario esse introductum; atque hinc deducitur, consuetudine impedimenta dirimentia induci posse: quod & exprimitur in *cap. 1. tit. De Cognatione spirituali*; ubi respondet Alexander III. inter certas personas ibidem expressas conjugium iniri posse, *nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habeat.*

V. Illud negari nequit, quin justissimis de causis Ecclesia hoc impedimentum receperit; semperque visum esse, hujusmodi conjugia multis incommodis solere esse obnoxia; quæ fuse & eleganter jam pridem descripsit Tertullianus, *l. 2. Ad uxorem, c. 2.*

VI. Quoad Matrimonia baptizatorum, quorum una partium est Catholica, altera vero hæretica, apud Græcos jam pridem invalida fuisse videntur juxta *Can. 72.* Trullanum, quo decernitur: irritas *Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica conjungi, neque vero orthodoxam cum viro hæretico copulari: sed & si quid ejusmodi a quopiam factum apparuerit, irritas nuptias existimare, & nefarium conjugium dissolvi. Neque enim ea quæ non sunt miscenda misceri, nec ovem cum lupo; nec peccatorum sortem cum Christi parte conjungi oportet* (a).

Hæc conjugia *invalida* hic declarari notant Balsamon, & Zonaras in notis ad hunc Canonem: „ Nam qui simul ita vivunt „ (ait Zonaras) ut eorum animi in iis, quæ ad fidem pertinent, contrario modo affecti sint, quo pacto eos in aliis rebus convenire posse, quispiam arbitretur? Quorum sensus, in „ iis quæ sunt fidei, quorum prima est atque præcipua ratio, „ minime congruunt, quo pacto inter se æquis animis in reliqua vitæ societate communicabunt.

VII. Quamvis Ecclesia Latina nullum impedimentum saltem dirimens hactenus statuerit, quo Matrimonium Catholici cum hæretica irritetur, nihilominus jam pridem ob plura ex similibus Matrimoniis sequi nata incommoda, ea improbavit, & hodie improbat; ac novissime conformiter ad mentem Ecclesiæ Episcopus Castoriensis per Provincias confœderatas Vicarius Apostolicus hoc edidit Decretum: *Prohibemus sub pœna suspensionis ab officio Missionis omnibus Missionariis, ne quis personas, quarum altera est Acatholica, nobis inconsultis, & sine speciali nostro consensu, præsumat conjungere.*

(a) Hunc Canonem fusius exposuit Auctor noster in suis Scholiis ad Canones Concilii Quini-Sexti. *Can. 72.*

VIII. Deinde in eodem Decreto, sive Constitutionibus additur: *Sæpe deterreant Pastores, aliique Missionarii plebem Catholicam, nec conjugii jugum ducant cum infidelibus, ne cum illis velint unum corpus fieri, cum quibus non possunt fieri unus spiritus.*

Motiva, quibus Parochi fideles a similibus Matrimoniis deducant, delumi in primis possunt ex periculo perversionis, non tantum prolibus, sed & nepotibus, & pronepotibus subinde in multas generationes imminente ex hujusmodi Matrimonio cum persona Acatholica.

IX. Et quidem advertendum, periculum prolibus imminens non satis præcaveri per juramentum, & promissiones conjugis hæretici, si quidem Ministri Acatholici facile dicturi sunt istiusmodi juramenta non esse tantum non servanda; sed & servari illicite. Accedit non leve periculum hæreticæ educationis prolibus imminens, etiam vivente parente Catholico, seu a blanditiis matris hæreticæ, seu a minis Patris hæretici, potissimum iis in locis, ubi penes Acatholicos est suprema potestas. Et quod semper adest, exemplum parentis hæretici; nec non quotidiana de hæresi colloquia, & de fide quæstiones; & contentiones, quæ nata sunt, si non extinguere, saltem imminuere fidem Catholicam, ipsasque proles in fide Catholica vacillantes, & flaccidas reddere.

X. Ostendi insuper potest, non infrequenter etiam parti Catholicæ perversionis periculum imminere; eo quod tam arcta conjunctio, qualis est Matrimonialis, soleat mores partis hæreticæ facile derivare in partem Catholicam: atque sensim parte Catholica ex naturali erga compartem affectu, & morum imitatione nonnihil excæcata, incipiat hæresis ipsi minus horrida apparere: sicque minus ab hæresi abhorrere; & tandem ut comparti placeat, eam amplecti: præsertim quod qui hujusmodi Matrimonia ineunt, non soleant ab hæresi esse tantopere alieni: quia si multum eam exhorruissent, noluissent tam arcto vinculo personæ hæreticæ jungi.

XI. Plura alia motiva ex incommodis, & infaustis similium Matrimoniorum effectibus desumenda, facile Parochis; præcipue in Provinciis ubi frequentiora esse consueverunt talia Matrimonia, per quotidianam experientiam occurrent, nec dubium quin reperient, non raro ex Matrimoniis personæ Catholicæ cum Acatholica eadem incommoda oriri, quæ suo tempore Matrimonia Fidelis cum Infideli secum trahere, dixit Tertullianus loco supra allegato: potius tamen Ecclesia induxit, aut induci passa est impedimentum dirimens Matrimonium Fidelis cum Infideli, seu baptizati cum non baptizata, quam Catholici cum Hæretica: eo quod facilius sciri queat quis non sit baptizatus, quam quis dicendus ac reputandus sit Hæreticus.

XII. Adhæc, licet incommoda, quæ Matrimonia Catholici cum Hæretica comitari solent, non evincant, simile Matrimonium semper jure naturæ esse illicitum; eo quod queant esse circumstantiæ, quæ sperari faciant tanta bona ex simili Matrimonio; at hujusmodi necessitas concurrat, ut prævaleant incommodis, quæ timentur, nihilominus hoc concludunt, similia Matrimonia ut plurimum etiam jure naturali esse illicita: prudenterque positivo Decreto inferioribus Parochis, seu Missionariis esse interdictum, ne istiusmodi Matrimoniis assistant; ni prius Episcopus consenserit (a).

CAPUT X.

De Metu.

1 *Quid metus, & an causet involuntarium?*
2 *Qua ratione in actione ex metu interveniat involuntarium?*
3 *Quis sit metus cadens in virum* constantem?
4 *Quis dicendus metus levis?*
5 *Metus levis non est facile attendendus.*
6 *Quis considerandus in metu?*
7 *Quis censendus sit hic & nunc metus* gravis; *a judice determinandum; & unde?*
8 *Qualiter judex hic procedere debeat?*
9 *Metus gravis reddit Matrimonium* nullum.
10 *Impedimentum hoc potius juri naturali, quam positivo adscribendum.*
11 *An metus de se levis aliquando irritet Matrimonium?*
12 *In his Provinciis non facile ob prætensum metum Matrimonia* invalida *declaranda; & quare?*
13 *Quid Parocho agendum, si metum subesse suspicetur?*
14 *Metus gravis voluntarius in causa non dirimit Matrimonium.*
15 *Debet esse incussus ad Matrimonium contrahendum.*
16 *Non refert a quo fuerit incussus.*

I. MEtus est, inquit Jurisconsultus in *l. 1. ff. Quod metus causa gestum est*, instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio.

Metus non causat absolute involuntarium; quia qui ex metu aliquid agit, voluntarie id agit, ut illud, quod metuit, evadat.

Exem-

(a) D. de Hericourt de Legibus Eccles. *part. 2. num. 38. Edit. an. 1743.* arbitratur Matrimonium, quod Catholicus cum hæretica in Gallis contraxit, esse invalidum: nititur articulo Edicti, quod ann. 1680. dedit Ludovicus XIV. ubi de ejusmodi Matrimoniis legitur. *Declarans tels Mariages, non valablement contractés.* Quot intelligi debet de Hæreticis notorie declaratis.

Exempli gratia, qui ex navi ejicit merces ob periculum naufragii, voluntarie eligit ejectionem mercium, ut evitet imminens naufragium; ipsamque ejectionem mercium præeligit potius, quam sustinere periculum naufragii, eamque electionem voluntarie facit; id est, cum plena advertentia rationis, ac deliberatione voluntatis.

II. Advertendum tamen, quod is qui metu adactus aliquid agit, licet id voluntarie agat, ideoque coacta voluntas sit, ut loquuntur Jurisconsulti, nihilominus & illud certum est, in actione metu elicita intervenire quoddam involuntarium contrarium libertati.

Qui enim ob instans aut prævisum aliquod malum sibi imminens quidquam agit, non facturus nisi illud malum sibi immineret, non omnino libere; sed ab imminenti illo malo quasi adactus, hoc præ alio eligit.

III. Et quidem si malum imminens sit hujusmodi, ut hominem alioquin prudentem, & in rebus agendis non levem moveret, ut faceret illud, quod alias non fecisset, si periculum illius mali non adfuisset, dicitur is egisse ex metu gravi, seu prudenti: dicitur is metus vulgo metus *cadens in virum constantem*, in *c. tit. De his quæ vi metusve causa*, & *cap. 15. & 28. tit. De Sponsalibus*.

IV. Si vero malum imminens sit adeo leve, aut periculum illius ita remotum, aut tam parum verisimile; ut nullum virum prudentem; & constantem moveret ad faciendum, quod factum est, dicitur id factum ex metu levi & vano; neque jura illius rationem haberi voluerunt.

V. Unde scribit Jurisconsultus in L. 6. *ff. Quod vi metusve causa gestum erit*; *Metum autem non* vani *hominis, sed qui merito & in hominem* constantissimum *cadat, ad hoc Edictum pertinere dicemus*. Edictum nimirum Prætoris de quo in *L. 1. ff. eod. Quod metus causa gestum erit, ratum non habeo*. Deinde eodem fundamento dicitur in *L. 7. ff. eod. Proinde si quis meticulosus rem nullam frustra timuerit, per hoc Edictum non restituitur: quoniam neque vi, neque metus causa gestum est*.

Similiter in cit. *c. 28.* respondet Pontifex: „ De illato metu „ est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inveniatur il„ latus, qui potuit cadere in constantem virum, erunt non im„ merito audiendæ ". Sat innuens, ob metum levem, & vanum neminem audiendum.

VI. Itaque recte ait Covarruvias, *De Matrimonio, part. 2. §. 4. n. 5. Virum interpretor prudentem, qui sciat eligere minus malum ob majoris mali periculum evitandum*.

Hinc infert *num. 6.* „ Non esse metum cadentem in virum „ constantem, nec excusare, si quis etiam ad evitandam mor„ tem eligeret peccare mortaliter: imprudens enim esset omni„ no, qui mallet mortaliter peccare, quam mortem ipsam cor„ poris subire.

Inde ulterius patet, metum aliquem posse de se, ac simpliciter consideratum esse *metum gravem*, & qui moveret virum prudentem, si comparetur ad unam actionem, & tamen non esse talem comparatum ad aliam actionem.

Quis enim ambigat, quin metus imminentis mortis sit metus qui merito moveret virum prudentem ad eligendam amissionem notabilis summæ pecuniæ; qui tamen non sit sufficiens, ut eumdem moveat ad peccandum mortaliter.

VII. Similiter & personarum sexum, conditionem, aliasque circumstantias expendendas esse, ut judicetur, an hic & nunc fuerit metus gravis, an levis, dubium non est: atque communiter tradunt Canonistæ post Glossam, in *cap. Cum dilectus tit. De his quæ vi metusve causa*, arbitrio judicis relinquendum esse, quando metus dicatur cadere in constantem virum. *Judex enim* (*ait Covarruvias num. 15.*) *ut ipse intelligo, arbitrabitur, an vir prudens, & constans eligeret potius id agere, quod timoris causa sit, quam periculum quod imminet subire*.

VIII. Ex quo dein *num. 16. infert: Judex arbitrio proprio decernere debet, non ita anxie, atque stricte hanc eligendi prudentiam exigendam esse in fœminis, quibus a natura inest minor animi vigor, corporisque fortitudo; sed considerandum esse, quid fœmina* constans *eligeret, pensata naturali fœminarum prudentia; Aliquid enim cogeret fœminam, etiam constantem, ad eligendum id, quod vir constans minime eligeret*.

IX. His præmissis, indubitatum est, metum gravem, seu cadentem in *virum constantem*, non tantum contractum Matrimonialem subjicere legi rescissionis, sive metu adactum, contractum Matrimonialem officio judicis rescindi petere posse; quemadmodum in aliis contractibus metu initis jura statuunt; sed ipsum Matrimonium dirimere, sive Matrimonium ex simili metu initum esse *nullum*; uti aperte supponitur in *cap. 15. & 28. tit. De Sponsalibus*, & *cap. 2. tit. De eo qui duxit in Matrimonium, quam polluit per adulterium*. Ratio indicatur in *cap. 17. tit. De Sponsalibus*, cum libera debeant esse Matrimonia, & coactiones difficiles soleant frequenter exitus habere.

X. Illud hic notandum, Pontifices in citatis Decretalibus non inducere impedimentum *dirimens*; sed resolvere simpliciter, Matrimonia per metum inita esse *invalida*; adeoque impedimentum illud supponere. Et revera cum contractus Matrimonialis sit præ cæteris contractibus mutui amoris, & dilectionis conjunctio, etiam præ cæteris exigit quamdam libertatem, atque omnem coactionem abhorret: præsertim quia semel validus, & perfectus quamdam habet indissolubilitatem; neque adinstar aliorum contractuum rescindi facile potest: ut proinde merito hoc impedimentum non soli juri positivo; sed naturali adscribendum sit.

XI. Porro quamvis metus de se *levis*, neque aptus ut virum, aut etiam mulierem prudentem ad eligendum Matrimonium moveret, queat subinde in aliqua persona meticulosa causare involuntarium, seu libertatem adimere, hujus tamen rationem Ecclesia habere non solet; ne alias passim *invalida* prætendi possen. Matrimonia, & quia *non facile Ecclesia, quæ non judicat de occultis, præsumit, aut probatum habet spontaneum consensum defuisse ex leviusculo metu, quamvis a parte rei aliud sit*; ait Zypæus, *Consult. 2. De iis quæ vi vel metu*: qui addit: *Quando tamen revera ex judicio viri prudentis constaret, levem licet causam, vere tamen gravem metum incussisse, tantumque ut spontaneum consensum defuisse commonstretur, non dubitem Matrimonium pro irrito haberi: quia certe nihil interest, quo metu quis compulsus sit, dum constat compulsum esse*.

XII. Non facile tamen judicandum est, ob levem metum consensum spontaneum, & sufficientem defuisse; neque præsertim hisce in Regionibus, facile Matrimonium, ob metum prætensum *nullum* declarandum; cum juxta Ritualia non antea conjungendi sint, quam interrogati a Parocho, an venerint ad contrahendum sua voluntate, & a nullo coacti, responderint affirmative.

XIII. Si tamen Parocho suspicio suboriatur, quod metus ab alterutra parte subesset, poterit non tantum in ipso actu conjunctionis, modo prædicto interrogando, sed vel maxime prævie id examinare; puta dum uterque examinatur seorsum, an sciat scitu necessaria; aut alia occasione, quæ Parocho convenientior videbitur.

Hac inquisitionem commendat Synodus P. I. Mechliniensis, titulo, *De Sponsalibus, cap. 2.* his verbis: " Quia coactæ nu„ ptiæ tristem plerumque, & luctuosum habent exitum, dili„ genter inquirant Pastores, an Matrimonium contracturi spon„ te, & animo deliberato, non vi aut metu parentum, amico„ rum, aut aliorum coacti ad Matrimonium procedebant. Quod „ si invenerint aliquem, vel aliquam ex contrahentibus coactum „ ad contrahendum, nullo modo ad conjunctionem eorum pro„ cedere audeant; neque alteri vices suas committant, sub pœ„ na suspensionis ab officio, & beneficio.

XIV. Metum gravem dirimere Matrimonium, quia impedit spontaneum ac liberum consensum, supra notavimus; unde si ipse sponsus causam metus voluntarie posuerit, ita ut metus proveniat ex *causa* ab ipso metum patiente, voluntarie *posita*, metus *juste* ob illam causam incussus Matrimonium non irritabit. Exempli gratia, si judex carcerem aliamve pœnam minetur juveni, ni contrahat cum puella, quam sub promissione Matrimonii stupravit, & ipse juvenis ex metu comminatæ pœnæ Matrimonium contrahat cum illa, alias non contracturus, Matrimonium erit validum; quia voluntarium, quod fuit in ponendo actu, qui comminatæ pœnæ, & metui causam dedit, supplet, si quid forsan modo circa voluntarium in contractu Matrimoniali deesset.

XV. Adhæc requiritur, ut metus sit incussus in finem Matrimonii consensus extorquendi; aliter enim vis directa non fit huic contractui: v. g. si quis metu interni, vel mortis aliunde imminentis aliquam ducit; vel (ut sæpe fit) metu incontinentiæ, paupertatis, &c. validum est Matrimonium.

XVI. Illud autem non refert a quo inferatur, an ab altero contrahentium, an a tertio, v. g. a parentibus, modo injuste & directe ad extorquendum Matrimonium: eo quod & per metum taliter incussum revera spontaneus consensus impediatur; quod aperte supponit prædictum Decretum Synodi Mechliniensis (a).

CAPUT XI.

De Impedimento Raptus.

1 *Plures pœnæ per leges Romanas contra Raptorem.*
2 *Etiam in Belgio.*
3 *Ex lege Justiniani Raptus videtur fuisse impedimentum perpetuum.*
4 *Idipsum indicant Capitularia Regum Francorum.*
5 *Videtur quod olim nunquam licitum, aut validum fuerit inter Raptorum & reptam.*
6 *Aliquando relaxatum fuit hoc impedimentum.*
7 *Quid statuerit circa hoc impedimentum Synodus Tridentina?*
8 *Qua ratione dicatur per Synodum Tridentinam inductum novum impedimentum.*
9 *In quibus Decretum Tridentinum discordet a pristina disciplina.*
10 *Quæ sint pœnæ contra Raptum ex Decreto Concilii Tridentini.*
11 *In quibus hæ pœnæ locum habeant.*
12 *Synodus Tridentina videtur loqui de raptu, qui violentiam adjunctam habet.*
13 *In Gallia etiam attenditur Raptus* seductionis *sine violentia.*
14 *Hic Raptus frequentior; & quando Matrimonium dirimat.*

I. QUAM graves acerbæque pœnæ olim per leges Imperiales contra raptum decretæ fuerint, videri potest in legibus Constantini Magni, ejusque filii Constantii, nec non Gratiani, quæ referuntur in Codice Theodosiano, *lib. 9. tit. 24. De Raptu Virginum, vel Viduarum*; nec non in *L. unica Cod. Justin. eod. tit.* quas passim Interpretes ac signanter Gothofredus, ad cit. tit. Codicis Theodosiani late explicant; notatque speciatim Gothofredus, quod Constantinus Magnus, ut omnis

via

(a) Qui in Galliis personas sibi subditas per vim seu metum gravem adigunt ad contrahenda Matrimonia, illi excidunt gradu nobilitatis; fiuntque rei criminis raptus, ut constat Edicto Blesensi.

via obstrueretur ad hoc crimen committendum, neque Rapte consensu, neque parentum ratihabitione, patientia, silentio hoc crimen elui voluerit; aut raptum hoc patrocinio sustineri, Raptoremque denique ea spe sibi blandiri.

II. Hic in Belgio olim gravissimis pœnis quoque raptus puniebatur; uti ex antiquis Principum nostrorum tabulis cognosci potest, quas recitat Zypæus ad titulum, *De Sponsalibus*, *num.* 25.

III. Sed quod ad præsentem materiam, nimirum impedimenti Matrimonii, propius accedit, Justinianus in citata Lege unica decrevit: *Nec sit facultas raptæ virgini, vel viduæ, vel cuilibet mulieri*, raptorem *in suum sibi maritum exposcere, sed cui parentes voluerint* (*excepto* raptore) *eam legitimo copulent Matrimonio: quoniam* nullo *modo, nulloque tempore datur a nostra Serenitate licentia eis consentire, qui hostili more in nostra republica Matrimonio student sibi conjungere. Oportet etenim ut quicumque uxorem ducere voluerit, sive ingenuam, sive libertinam, secundum nostras leges, & antiquam consuetudinem, parentes, vel alios, quos decet, petat, ut cum eorum voluntate fiat legitimum conjugium.*

Quin ibidem Justinianus voluerit esse impedimentum *perpetuum*, nullo quantumvis *spontaneo* consensu ipsius raptæ abolendum, inter raptorem & raptam, evidens est.

IV. Ipsa quoque Regum Francorum Capitularia idipsum indicant. Legitur enim *lib. 6. cap. 69. Si quis alterius sponsam, virginem, aut viduam necdum desponsatam* rapuerit, *vel furatus fuerit, placuit ut sive eam postea sponsaverit, sive dotaverit, seu non, sive cum parentum ejus voluntate quoque commento ipsam accipere, vel tenere potuerit*, nunquam *illam uxorem habeat; sed raptori, aut furi auferatur, & proximis suis alio viro tempore congruo, si ipsa hoc malum non consenserit, nuptura legibusque acceptura reddatur. Et lib. 7. cap. 395. Placuit, ut hi qui qui rapiunt fœminas, vel furantur, aut seducunt, ut eas* nullatenus *habeant uxores, quamvis eis postmodum conveniat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint.* Extat apud Gratianum, *Caus. 36. quæst. 2. Canon.* 11. sed sub nomine Concilii Aquisgranensis; notantque Correctores Romani idipsum Decretum inveniri in Concilio Remensi Troslejano *c.* 8.

In Synodo Regiaticina, sive Ticinensi anno 850. *cap.* 10. decernitur, quod puellæ „ ipsis, a quibus raptæ sunt, legitimæ „ demum uxores *nullatenus* esse possint.

V. Ex his aliisque nonnullis Canonibus sæculis septimo, & sequentibus editis, credunt nonnulli, raptum fuisse saltem in quibusdam Ecclesiis impedimentum dirimens perpetuum inter raptorem & raptam; adeo ut nec per spontaneum consensum raptæ, tametsi a rapta in loco tuto, & extra potestatem raptoris constituta præstitus fuisset.

VI. Quidquid sit, illud constat, sæculo undecimo, & sequentibus impedimentum hoc relaxatum fuisse; atque Matrimonium inter raptorem & raptam validum reputatum, modo consensus raptæ intervenisset; respondítque conformiter ad hanc disciplinam Innocentius III. in *c. 7. tit. De Raptoribus, Rapta puella legitime contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat postmodum in consensum, & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere.*

VII. Synodus Tridentina expendens, quam parum fidendum sit consensui, quem puella quamdiu est in potestate raptoris præfert, decernit, *Sess. 24. cap. 6. De Reformatione Matrimonii*; Inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium.

VIII. Itaque juxta hoc Decretum subsistit impedimentum dirimens inter raptorem & raptam, quamdiu hæc manet in potestate raptoris; ut quamvis eo tempore puella revera consentiret in Matrimonium cum raptore, nihilominus Matrimonium sic contractum esset *nullum*; licet Jure Decretalium fuisset validum atque hoc ex capite dicitur a Synodo Tridentina, novum impedimentum dirimens hic inductum.

IX. Quod vero permittit Synodus Tridentina, si rapta a raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; eatenus a Lege Justinianæa, & Canonibus supra relatis recedit, a quibus jam tempore Synodi recessum erat.

X. Addit quoque Synodus pœnas: ut nimirum *raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, aut favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames; omniumque dignitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.*

XI. Tridentina Synodus hic duntaxat loqui videtur de raptu in ordine ad Matrimonium contrahendum, ut fusius probat Sanchez, *lib. 7. De Matrimonio, Disp.* 13. *num.* 4. hoc una monens, *num.* 10. *His pœnis locum esse, quamvis rapta causa Matrimonii non sit perducta ad locum destinatum, sed in ipso itinere resipiscat raptor; quod delictum hoc raptoris in ipsa adductione consummetur, & tunc perfecte irrogetur Matrimonii libertati injuria: nec consilium spectet, ut raptor in aliquo loco jam in eam constituerit, vel eam duxerit: sed tantum ut rapuerit causa Matrimonii, illamque sub suam potestatem reposuerit.*

XII. Quia Synodus permittit Matrimonium raptæ cum raptore, si illa in loco tuto ac libero extra potestatem raptoris consentiat, creditur a plerisque, Synodum tantum hoc Decreto comprehendisse raptum, qui ipsi raptæ violentiam infert, & quo ipsa cum renisu, & violentia corporali rapitur causa contrahendi Matrimonium; neque esse raptum ad mentem Synodi, si quis aliquam, vel aliquem minorennem blanditiis, & amatoriis incitamentis, ac lenociniis seducat, ut consentiat, & insciis, aut etiam invitis parentibus Matrimonii contrahendi causa recedat, eo quod ipsi seductæ nulla violentia illata videatur; ipsaque licet mediis inhonestis ac fallacibus inducta, revera consenserit: hæcque interpretatio hisce in regionibus recepta videtur; neque hujusmodi Matrimonia *invalida* habentur.

XIII. In Gallia vero duplicem raptum distinguunt, alterum scilicet per violentiam, sive per vim apertam; rapiendo violente personam causa Matrimonii contrahendi; alterum vero vocant per *subornationem*, sive *seductionem*: huncque frequentiorem, & periculosiorem dicunt, committiturque quando raptor corrumpit, & seducit mentem, & spiritum personæ raptæ, & per lenocinia, & incitamenta libidinis, aliave allicientia inhonesta motiva, & occultas ac artificiosas sollicitationes, & praxes inducit ad consensum Matrimonialem.

XIV. Raptus hic *subordinationis*, sive *seductionis* locum non habet in omni genere personarum, sed tantum in filiisfamilias minoribus, qui magis sunt subjecti seductioni, & ob auctoritatem parentum, quibus subsunt, non creduntur potuisse seduci, nisi eos circumveniendo, & corrumpendo eorum mentem, quemadmodum latius deducit Claudius Blondeau, *in sua Bibliotheca*, *Canonica*, *pag.* 82. editionis anni 1689. ibidem adstruens: Raptum hunc esse ex usu Ecclesiæ Gallicanæ impedimentum, ipsisque parentibus jus esse agendi ad nullitatem hujusmodi Matrimoniorum (*a*).

(a) In Galliis seductio locum non habet ultra an. 25. id constat Edicto Blesensi.

TITULUS DECIMUS QUARTUS.

De Dispensationibus Matrimonialibus.

CAPUT PRIMUM.

De usu Dispensationum Matrimonialium, & cui Auctoritas dispensandi competat?

1 *Impedimenta jure humano inducta possunt auctoritate humana tolli.*
2 *Imperatores in impedimentis a se inductis dispensarunt.*
3 *Canon Synodi Tridentinæ auctoritatem dispensandi adstruens.*
4 *Ecclesia primitus parce admodum dispensabat.*
5 *Romani Pontifices veterum Canonum custodes, & executores.*
6 *Qua occasione per dispensationes cœperint a præscripto canonum recedere?*
7 *Primus fere dispensavit Innocentius III.*
8 *Facilior semper fuit dispensatio super Matrimonio jam contracto, quam contrahendo.*
9 *Decretum Synodi Tridentinæ circa dispensationes super impedimentis Matrimonii.*
10 *Regulæ a Synodo Tridentina præscriptæ ad Romanum Pontificem diriguntur.*
11 *Ex mente Synodi raro dispensandum præsertim super Matrimoniis contrahendis.*
12 *Dispensatio non nisi ex justa ratione, & causa cognita concedenda.*
13 *Auctoritas dispensandi super impedimentis* dirimentibus, *fere soli Sedi Apostolicæ competit.*
14 *Auctoritas dispensandi competens Episcopo Leodiensi.*
15 *An eadem competat Episcopis Belgii?*
16 *Quando Episcopi possint dispensare in Matrimonio cum impedimento* dirimente *nulliter contracto?*
17 *Quandonam dispensandi reservatio Papæ facta dicenda sit cessare?*
18 *Episcopus dispensat super impedimento superveniente jam Matrimonio contracto.*
19 *Quid de impedimentis impedientibus tantum?*

I. IN his, quæ juris humani sunt, nonnunquam auctoritate eorum, qui legem tulerunt, dispensari posse, nemo unquam dubitavit; atque de hac dispensatione recte scripsit ad sanctum Anselmum Cantuariensem Paschalis II. *Epist.* 42. *Dispensationis modus, sicut Beatus Cyrillus in Epistola Ephesinæ Synodi loquitur, nulli unquam Sapientum displicuit. Novimus enim sanctos Patres nostros, & ipsos Apostolos, pro temporum articulis, & qualitatibus personarum dispensationibus usos.* Plura in hanc rem videri possunt apud Gratianum, *Caus.* 1. *quæst.* 7.

Porro inter impedimenta Matrimonii plura hodie esse, & jam pridem fuisse, solo jure humano inducta, superiori titulo ostensum fuit. Hæc itaque eadem auctoritate, qua constituta sunt, vel generaliter tolli, vel in particularibus circumstantiis suspendi posse, ut Matrimonium, non obstante hoc impedimento, licite & valide contrahi queat, nemo dubitaverit, nisi qui inficiari audeat, eum, qui legem tulit, posse legem tollere, aut justa caussa interveniente, dispensare.

II. Quapropter Imperatores dum nuptias inter certas personas lege generali vetuerunt, eas ex justa causa inter hujusmodi personas permittere posse non dubitarunt.

Inter tutorem & pupillam Jure Romano vetitæ erant nuptiæ, toto titulo Codicis, *De Interdicto Matrimonio inter pupillam & tutorem*, interveniente Principis auctoritate, seu dispensatione, nuptiæ inter pupillam & tutorem iniri poterant, ut manifestum est ex *penult. Cod. dicto titulo.*

Simi-

Similiter, ut præcedenti titul. *cap.* 6. notatum est, lege Theodosiana vetitæ erant nuptiæ consobrinorum, eas tamen impetrari potuisse Rescripto Principis, ostendit, *Lex unica*, *Cod. Theod. Si nuptiæ ex rescripto petantur*; notatque Gothofredus in Commentario ejusdem legis; una observans, S. Ambrosium, *Epist.* 66. sat aperte testari, hujusmodi nuptias a Principe impetrari potuisse.

III. Nemo ergo auctoritatem dispensandi Ecclesiæ negabit, qui auctoritatem statuendi impedimenta ei competere agnoscit: ut proinde merito Synodus Tridentina eodem Canone anathemate feriat eos, qui negant Ecclesiam in nonnullis impedimentis *dispensare* posse, quo damnat negantes Ecclesiam posse constituere, ut plures gradus consanguinitatis, & affinitatis impediant, & dirimant Matrimonium, quam qui Levitico exprimuntur.

IV. Fatendum quidem est, Ecclesiam olim in hoc, quemadmodum in aliis disciplinæ articulis, raro admodum dispensare solitam fuisse. Ægre enim Patres a fixis semel Regulis, sive Canonibus recedi permittebant.

Et quidem si Christiano Lupo credimus, etiam sæculo x. *nulla tunc etiam Regia, vel Augusta, licet in sexto duntaxat, aut septimo sanguinis, vel affinitatis gradu, vel ignoranter contracta, longe minus contrahenda Matrimonia dispensabantur, sed cuncta dirimebantur juxta rigorem sacrorum Canonum. Ejusmodi dispensationes adeo tunc ignorabat Ecclesia (pergit Lupus) ut Francus quidam Roma redux, similem sibi datam asseverans a Gregorio III. Pontifice, ac ejus vigore prætendens inire Matrimonium, gravissime scandalizarit omnem Galliam, & a nostro Apostolo Bonifacio, credere id recusante, consultu Zacharias Pontifex responderit:* Absit ut Prædecessor noster hoc ita credatur præcepisse: Nec enim ab hac Apostolica Sede illa diriguntur, quæ contraria esse Patrum sive Canonum institutis reperiuntur.

☞ V. Ea regula erat Romanis Pontificibus pristinis sæculis adeo infixa, ut scribere non dubitaret Zosimus Papa *contra Statuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem Sedis potest auctoritas: apud nos enim inconvulsis radicibus vivit Antiquitas, cui Decreta Patrum sanxere reverentiam*: Apud Gratianum *caus.* 25. *quæst.* 1. *Can.* 6.

Et Hormildas ibidem relatus *Can.* 9. *Prima salus est, rectam fidei regulam custodire, & a Constitutis Patrum nullatenus deviare.*

Et sicuti Romana Ecclesia prima est aliarum Ecclesiarum; ita & præ cæteris Canonum executricem, & custodem se esse jam pridem gloriabatur.

Confidimus (*ait Gelasius ibidem Can.* 1.) *quod nullus jam veraciter Christianus ignoret uniuscujusque Synodi Constitutum, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi Sedem præ cæteris oportere, quam primam, quæ & unamquamque Synodum sua auctoritate confirmat, & continua moderatione custodit.*

Huic Canoni hoc summarium præposuit Gratianus; *Constitutum Synodi, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, Romanam Sedem servare oportet.*

Proinde nec tunc temporis Pontifices, neque sæculo xii. Gratianus dubitarunt, quin & ipsi Romani Pontifices Constitutum Synodi, quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, Romanam Sedem servare oporteret.

Quare nec Gratianus asserere dubitavit, quod *Ministri sacrorum Canonum, & Decretorum Pontificum, sint summi Pontifices.*

Quamdiu hæc fuit Romanorum Pontificum persuasio, illibata permansit sacrorum Canonum custodia, & vix quoque fuit circa excessum dispensationum audita querela.

VI. At postquam sæculis posterioribus invaluit quorumdam Jurisperitorum opinio, Romanum Pontificem, Canonibus aut Decretis Ecclesiasticis, etiam Conciliorum Generalium, non ligari, nec constringi posse; hacque tandem opinione a Romanis Pontificibus probata & recepta, mirum quanta facilitate cœptum sit, a præscripto Canonum recedi, & contra eos dispensationes a Romanis Pontificibus impetrari, quemadmodum ex querelis contra hunc excessum virorum piorum hisce posterioribus sæculis depositis, abunde constat, & etiam hodierna praxis, seu potius abusus nimium evincit. ☜

VII. Ab impedimentis Matrimonii fere primus dispensavit Innocentius III. ait Christianus Lupus: *Othonis IV. & Philippi pro Imperio Germanico horrenda bella quis ignoret? Post Philippi cædem lucidum erat Othonis jus, verum Philippi filia obviabat. Hinc omnibus pacificandis Othonis cum ista filia conjugium convenire censuerunt Imperii Proceres, ac Episcopi, quin & ipsi Apostolicæ Sedis Cardinales Legati; sed obstabat quartus consanguinitatis gradus* (a). *Hinc tandem ad totius Imperialis Cleri, & populi preces dispensavit laudatus Pontifex, ea tamen lege, ut duo amplissima Monasteria Otho fundaret, omneque Imperium largis eleemosynis, & ferventibus orationibus istud Ecclesiasticæ disciplinæ vulnus compensaret. Ita habes apud Arnoldum Abbatem Lubecensem in Chronico Sclavorum. Otho de sancto Blasio addit, quod Cluniacensis, & Cisterciensis Ordinis Abbates eamdem compensationem per varia suorum Monachorum pia opera complere promiserint, istudque Canonis vulnus acceperint in suas conscientias, & quod spondere Otho debuerit singularum omnium Ecclesiarum defensionem, ac resumptionem sacri belli. Rima facta facile dilatatur, tandemque crescit in grande foramen, immo & in apertam portam.*

VIII. Hæc tamen, uti monet idem auctor, intelligenda præcipue de dispensatione impedimentorum ad *contrahendum* Matrimonium; nam ante Innocentium III. multas dispensationes concessas fuisse fatetur; at *hæ omnes fuerunt* (*ait*) *non præviæ ad contrahendum*, sed duntaxat posteriores *male contracti Matrimonii toleratrices dispensationes*: *Adeoque dispensationes prævias initiavit Innocentius III. ac ejus successores viam ampliarunt.*

Et revera Ecclesiam semper fuisse faciliorem in dissimulanda infractione Canonum, ubi jam infractio contigerat, nec sine magis incommodis in totum reparari poterat, aut pœna infracti Canonis urgeri, quam in concedenda Canonis nondum infracti contraventione, ex historiis, & Pontificum ac Conciliorum Decretis est manifestum.

IX. Synodus Tridentina perpendens, quod frequentius legem solvere, exemploque potius, quam certo personarum rerumque delectu, petentibus indulgere, nihil aliud sit, quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire, ut loquitur *Sess.* 25. *cap.* 18. *De Reformat.* reformationi Matrimonii intenta, avitam Patrum disciplinam in concedenda dispensatione super impedimentis reducere, quantum temporum conditio patiebatur, voluit, statuens, *Sess.* 24. *cap.* 5. *De Reformat. Matrimonii*: *Si quis intra gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat; idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum Matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerint; eisdem subjiciatur pœnis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit. Si vero solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit; tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit. In contrahendis Matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro: idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

☞ X. Cum tempore Concilii Tridentini dispensandi auctoritas in pluribus materiis, ac signanter super impedimentis dirimentibus Matrimonium, esset ad Sedem Apostolicam devoluta, sive Sedi Apostolicæ reservata, non sine fundamento docet, multisque probat Dominus Du-Cste in suo Tractatu de Jurisdictione Ecclesiastica, *tom.* 1. *cap.* 10. §. 5. post Thomam Sanchez *lib.* 3. *De Matrimonio disp.* 45. *num.* 3. Synodum Tridentinam, regulas in materia dispensationis, ac notanter super impedimentis Matrimonii præscriptas, ad Romanum Pontificem præcipue direxisse; ut ipse tamquam fidelis dispensator conformiter ad has regulas, sua in dispensando auctoritate uteretur.

Unde non sine fundamento asserit Vir clarissimus Ludovicus Dupin, de antiqua Ecclesiæ disciplina in Præloquio Dissertationis 6. *Se non satis mirari posse Petrum de Marca Parisiensem Archiepiscopum, virum alioquin acerrimi judicii, pronuntiasse controversiam hanc (de Superioritate Concilii Generalis supra Pontificem) nullius esse ad disciplinam Ecclesiasticam, libertatesque Ecclesiæ Gallicanæ vindicandas momenti; nam (ut hic auctor reflectit) si Romanus Pontifex Conciliis etiam Generalibus Superior statuatur,* Concilia sua auctoritate spoliantur, *Canones in irritum mittuntur, & omnia ad unius Pontificis nutum, & arbitrium revocantur. Ulterius (ait) si Papa sit supra Concilium, sequitur eum Summum esse Monarcham & Dominum, ipsumque ex animi sui arbitrio posse Canones abrogare.* ☜

XI. Dum regulas in materia dispensationis ad Romanum Pontificem dirigit Synodus Tridentina, ostendit simul se voluisse inhærere Patrum regulis; ut nunquam aut raro infringendi Canonis licentia daretur, adeoque nunquam aut raro, idque ex causa, & gratis dispensatio, præcipue in secundo gradu, super contrahendis concederetur: facilius autem super *contractis invalide*, cum aliquo impedimento, si nimirum cum ignorantia non affectata, aut non culpabili istius impedimenti contracta fuerint.

XII. Hinc ulterius patet, ex mente Synodi etiam hic servandam esse regulam, quam eadem Synodus postmodum, *Sess.* 25. *cap.* 18. expressit, atque omnibus intimatam voluit, his verbis: *Sciant universi sacratissimos Canones exacte ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indistincte observandos. Quod si urgens justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverit, ut cum aliquibus dispensandum esset, id causa cognita, ac summa maturitate atque gratis, a quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandam, aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur.*

XIII. Quibus vero dispensandi auctoritas super impedimentis Matrimonii competat, nec in Canonibus, immo nec in Decretalibus Gregorii IX. determinatur; neque legitur aliquo Decreto generali auctoritas hæc Episcopis adempta, & Pontifici reservata.

At consuetudine tandem invaluit, & moderna habet disciplina, ut si agatur de impedimentis dirimentibus, & de Matrimonio cum tali impedimento contrahendo, soli Pontifici dispensatio competat; nisi Episcopi ostendant, speciali consuetudine, aut privilegio dispensandi auctoritatem sibi competere.

XIV. Ecclesia Leodiensis prætendit sibi competere auctoritatem dispensandi in quarto, & in tertio hinc inde gradu consanguinitatis, quemadmodum colligitur ex instrumento appellationis interjectæ per Syndicum Episcopi, & Vicarii Leodiensis, a Decretis Nuntii Apostolici 7. Aprilis 1606. ubi *art.* 10. his verbis utitur: *Quod adhæc Episcopi Leodienses habeant antiquissimam, & immemorialem consuetudinem dispensandi ex causis legitimis in quarto Matrimonii gradu, & in tertio hinc inde; si imminens appareat periculum defectionis partium ad vicinos fidei hostes, mutuæ internecionis parentum, & amicorum inter se, ob corruptam puellam; & partes non habeant media recurrendi ad Urbem. Quod hujusmodi dispensandi consuetudo in publicatione Con-*

cilii

(a) Quartus erat consanguinitatis gradus secundum modum computandi a Canonistis observatum, septimus autem gradus juxta computum a legum peritis inventum; ut notavit P. Barre in sua Alemanniæ Historia tit. 5. p. 573. edit. Paris. 1748. Otho & Beatrix filia Philippi septimo consanguinitatis gradu erant juncti, inquit Struvius par. 7. pag. 442. not. 25.

cilii Tridentini, fuerit Illustrissimo, & Reverendissimo Episcopo Vercellensi piæ memoriæ in his partibus Nuntio Apostolico, per Livinum Torrentium tunc Vicarium Leodiensem, postea Episcopum Antuerpiensem factum, exposita, & per eumdem Illustrissimum, & Reverendissimum Nuntium laudata, & approbata. Quod hujusmodi consuetudo habeat vim privilegii, & indulti Apostolici, atque a privilegio, & indulto Apostolico initium sumpsisse censenda sit. Quod Episcopatus, & Ecclesia Leodiensis ob sui splendorem, & antiquitatem, perpetuamque in fide Catholica constantiam, Ecclesiæ Romanæ filia dicta, alias multis a sancta Sede adornata sit privilegiis, & prærogativis supra alios communes Episcopatus.

XV. Hæc ex Zypæo in Jure novo, titulo *De eo qui cognovit consanguineam uxoris, num.* 3. additque, *At vero non audio vicinos aliquos Episcopos eodem jure, privilegio, aut consuetudine uti, non eos quidem, qui noviter in Belgio instituti sunt, intra eos limites, qui a finibus Diœcesis Leodiensis, per Paulum IV. abscissi sunt 4. Idus Maji 1559. cum toto eo jure, auctoritate, & prærogativis, quibus anteriores Episcopi, in locis dimembratis usi fuerant, quod forte tamen possent, & an aliquando expediret, perpendi potest; immo hodie Archiepiscopus Mechliniensis in locis primum Leodiensi Episcopo subjectis dispensat.*

XVI. Quoad matrimonia cum impedimento dirimente præcedentibus proclamationibus bona fide contracta; cum super iis Synodus Tridentina declaret, facilius & gratis dispensari posse, nec exprimat per *quem*; videbatur Episcopis competere hæc auctoritas; eo quod juxta regulam a Canonistis communiter probatam, quando dispensandi auctoritas a Canone conceditur, neque exprimitur a quo dispensandum sit, censeatur Episcopo data dispensandi facultas. Nihilominus, quia totus contextus Decreti Synodalis ad Pontificem refertur, communiter creditur, & hic Synodum dispensationem soli Pontifici deferre; sicque consuetudine Decretum hoc explicatum esse notat Sanchez, *De Matrimonio, lib.* 8. *disput.* 6. *num.* 19. Si tamen Matrimonium sit publicum, impedimentum autem occultum, & sit scandalum in separatione, nec ad Pontificem pateat aditus, inopia, aut alia justa causa impediente, Episcopum dispensare posse docet post alios Sanchez, *lib.* 2. *disput.* 40 *nu.* 3. & ita consuetudine invaluisse monet Gerbesius in tractatu de Auctoritate Ecclesiæ, & Principum in constituendis impedimentis, *pag.* 533.

☞ XVII. Ea opinio huic innititur fundamento, quod credatur cessare reservatio jure duntaxat mere positivo inducta, dum charitas, aut necessitas proximi id exigit; quemadmodum omnem casuum, & censurarum reservationem, sive Episcopalem, sive Papalem cessare non ambigitur, si charitas, vel necessitas proximi, seu salus animarum, quæ suprema lex est, id exigat.

Quidni igitur dicamus generaliter, & hanc reservationem cessare, atque Episcopis liberam esse dispensandi auctoritatem, si salus animarum, seu charitas, aut necessitas proximi id requirat. ☜

XVIII. Notat Gerbesius loco superius citato, quod si impedimentum jam matrimonio contracto superveniat, nec dissolvat quidem matrimonium; sed ejus usum impediat; ut v. g. cognatio spiritualis ex Baptismo, vel Confirmatione; vel affinitas ex incestu, Episcopos esse in possessione super his dispensandi; eamque auctoritatem in Episcopis Canonistas agnoscere.

XIX. Super impedimentis *impedientibus tantum*, Episcopos generaliter dispensare posse; si duo exceperis, scilicet sponsalia cum tertia persona contracta, & votum perpetuæ castitatis, notat Gerbesius loco citato, *pag.* 543. eosque esse in pacifica professione; neque Canonem, aut usum contrarium esse, qui dispensationem Papæ reservet.

CAPUT II.

Sub qua forma hodie Dispensationes Matrimoniales in Curia Romana expediri, & cui committi soleant?

1 *Olim in forma* gratiosa, *hodie in* commissoria *dispensationes Matrimoniales expediri solent.*
2 *Quare dispensandi reservationes visæ sint olim odiosæ?*
3 *Quandonam dispensationes in forma* commissoria, *&* gratiosa, *suum sortiantur effectum?*
4 *Quid fieri expediret, ut fideles non graverentur illarum dispensationum petitione?*
5 *Commissarii Apostolici debent narrata in litteris, earumque contenta mature expendere.*
6 *Dataria committere solet litteras dispensationum Ordinario: Nomine Ordinarii venit etiam Officialis Episcopi.*
7 *Delegatio non solet fieri Episcopo, & Officiali, sed alteri duntaxat.*
8 *Non exprimitur nomen proprium Ordinarii; & quare?*
9 *Litteræ directæ Officiali, non possunt expediri per Episcopum.*
10 *Commissio facta Ordinario non transit ad Capitulum, Sede vacante, aut ejus Officialem.*
11 *Sede vacante, non diriguntur ad Officialem Capituli.*
12 *Si contrahere volentes sint diversæ Diœcesis, utriusque Diœcesis in supplica exprimenda; & litteræ diriguntur ad Ordinarium mulieris.*
13 *Cui inscribantur Litteræ dispensationum expeditæ in Pœnitentiaria?*

I. OLIM dispensationes matrimoniales in Romana *Curia, causæ cognitione, narratorumque verificatione præcedecente in forma* gratiosa *ut plurimum concedebantur, & quidem, ut rarior, ita & tutior erat illarum usus* ait Pyrrus Corradus a Paulo V. in Collegium Officialium earumdem dispensationum in ipsa Cancellaria Apostolica alias cooptatus, Rescriptorumque S. Pœnitentiariæ muneri deputatus, *Lib.* 7. *Praxis dispensat. cap.* 1. *num.* 1. qui deinde subjicit: *At quoniam difficile, valdeque incommodum id comperiebatur, optima profecto ratione ita sacri Canones sancivere, ut omnes dispensationes extra ipsam Curiam committantur* Ordinariis *locorum in forma communi, sive* commissoria *dirigerentur, qui non nisi causis in partibus verificatis, tum demum Apostolica Auctoritate dispensarent.*

☞ II. Duobus abhinc circiter sæculis in forma *commissoria* potius quam *gratiosa*, Romæ expediuntur dispensationes. Ratio hujus agendi rationis hæc est, cum difficile admodum sit, de negotiis in dissitis Provinciis occurrentibus, Romanam Curiam, Summosque Pontifices rite informari, & plenam ac sufficientem accipere negotiorum illorum notitiam; propterea visum est, dispensationes potius in forma *commissoria* quam *gratiosa* expedire; quare facile intelligitur, merito reservationes causarum, & dispensationum, quas recentior ætas, contra pristinas Ecclesiæ regulas induxit, semper reputatas fuisse odiosas; & e contrario, æquam semper visam esse Patrum regulam, quæ singula negotia, in suis respective Provinciis, ubi orta sunt, terminari voluit & singulis Episcopis auctoritatem integram permisit gubernandi Ecclesiam sibi commissam, & incidentia negotia Ecclesiastica, in ædificationem populi sibi commissi, dijudicandi, & determinandi.

Unde nec pristinis Ecclesiæ sæculis nota fuit formula *commissoria*, qua causarum discussio, aut examen factorum pro obtinenda dispensatione allegatorum, e Curia Romana Ordinariis locorum committeretur; quasi tota auctoritas penes unum Romanum Pontificem resideret, Episcopi vero & Ordinarii, nonnisi tamquam Pontificis Delegati & Vicarii: hujusmodi negotia, & quidem juxta tenorem commissionis, & auctoritate Pontificia absolvere, aut dispensare possent.

III. Verum cum tempore Concilii Tridentini omnem pene dispensandi auctoritatem sibi assereret Curia Romana, intelligerent Patres Tridentini in prædicta Curia sine ulla pene narratorum notitia, seu verificatione, dispensationes relaxari, huic abusui, quantum temporis conditio, & Romanæ curiæ pro tuenda sui auctoritate, & recepta praxi zelus patiebatur, occurrere volentes, præscribendum censuerunt, ut dispensationes *extra* Curiam Romanam concedendæ, suum saltem ultimum complementum non essent habituræ, nisi prius Ordinarii locorum narrata esse vera cognosceret. ☜

Id enim ostendit Decretum Concilii Tridentini *Sess.* 22. *cap* 5. *De Reformat.* quo sancitum est „ ut dispensationes quacumque au„ ctoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ „ erunt, committantur *Ordinariis* illorum, qui eas impetrave„ rint; eæ vero, quæ gratiose concedentur, suum non sortian„ tur effectum, nisi prius ab eisdem, tamquam Delegatis Apo„ stolicis, summarie tantum, & extrajudicialiter cognoscatur, „ expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non sub„ jacere.

☞ IV. Cum itaque Ordinarii, sive eorum Officiales jubeantur examinare, & discutere veritatem narratorum, atque judicare, num causæ, seu rationes dispensandi in litteris expressæ, revera subsint; indubie satius esset, ut conformiter ad avitam Patrum disciplinam, integra auctoritas dispensandi Episcopis (prout in *num.* 7. observatum fuit) ad ædificationem Ecclesiæ, & salutem fidelium permitteretur: & ita quoque fideles sumptibus, & difficultatibus sublevarentur, quibus per recursum ad Curiam Romanam pro obtinendis hisce litteris commissionis non parum gravantur. ☜

V. Quidquid sit de hoc voto restaurandæ antiquæ Patrum Disciplinæ; hodie conformiter ad Concilii Tridentini Decretum ex moderno stylo Curiæ Romanæ dispensationes matrimoniales sive in Dataria, sive Pœnitentiaria petantur, non solent concedi nisi in forma *Commissaria*, sic nuncupata, eo quod dispensandi auctoritas alteri committatur auctoritate Apostolica; idque sub certis conditionibus. Ideoque, uti recte monet Corradus *lib.* 7. *c.* 1. falluntur Commissarii sive Ordinarii, quibus Bullæ seu Litteræ dispensationum mittuntur, *dum tantæ rei pondus non æstimantes, exposita (per Oratores) qua par est diligentia, veritate, nisi negligunt edoceri, Pontificem dispensasse contenti: cum revera non dispensaverit, sed ipsis dispensandi auctoritatem certis sub conditionibus demandaverit; quæ nisi, ut jubetur, impletæ fuerint, quidquid superstruxerint, corruet.*

VI. Si Litteræ dispensationum expediantur in Dataria, tunc conformiter ad allegatum Decretum Concilii Tridentini, dispensandi auctoritas committitur Ordinario.

Sub nomine *Ordinarii* juxta hodiernum stylum Curiæ Romanæ venit non tantum Episcopus, sed etiam Vicarius Generalis Episcopi; qui est idem, qui in Belgio vicinisque Provinciis Officialem Episcopi dicimus, uti supra *part.* 1. *titul* 12. *c.* 4. notavimus; & monet Corradus *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 15.

VII. Notat Corradus *lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 37. *quod Cancellaria Romana nunquam soleat committere has Litteras Episcopo & ejus Vicario* insimul. *Quinimmo* (ait) hujusmodi dispensationes nunquam committuntur alternative; scilicet Episcopo sive ejus Vicario, sed uni tantum eorum, sicut docet notorius stylus.

VIII. Adhæc nunquam in delegatione consuevit exprimi nomen proprium Episcopi, aut Vicarii, sive Officialis; ut non tam personæ, quam dignitati vel tribunali facta appareat. Unde mortuo Officiali ante expeditionem Litterarum, poterit ejus successor sine nova delegatione eas exequi; idque per totum orbem servari, & praticari testatur Corradus loco citato *num.* 3.

IX. Quia tamen hæc delegatio tota dependet ex ipso tenore Rescripti Apostolici, nemo in vim illius procedere potest, nisi cui expresse dirigitur. Unde si Vicario, seu Officiali inscripta sit,

sit, non poterit expediri per Episcopum etiam ipso Vicario ab officio remoto, ait Corradus *num.* 40. quin & addit *num.* 44. *hæc etiam locum sibi vindicare, etiamsi contingat, ipsum Vicarium creari in Episcopum ejusdem Diœcesis, vel quocumque alio modo desinat esse Vicarius, quia adhuc cessat commissio respectu suæ personæ, & sic transit in suum successorem in Vicariatu.*

☞ Stylus iste profluxit ex persuasione Curialium Romanorum, quod totalis dispensandi auctoritas ita sit in persona Romani Pontificis, ut Episcopi, dum ipsis hæ litteræ diriguntur, reputandi sint simplicis Romani Pontificis Mandatarii, aut Vicarii, seu delegati, nulla habita ratione primigeniæ auctoritatis dispensandi in Episcopo semper remanentis; & ratione cujus non dubium, quin Synodus Tridentina ad Ordinarios voluerit dispensationes extra Curiam Romanam exequendas dirigi; utpote quibus, præveniendo positivam reservationem, auctoritas dispensandi quodammodo naturaliter competit. ☜

X. Corradus *num.* 10. *&* *sequentibus* monet, commissionem factam Episcopo aut Officiali ejus, non transire, Sede vacante, in Capitulum aut Vicarium, sive Officialem Capituli; idque ex notoria praxi Curiæ Romanæ. *Unde, si litteræ dispensationis directæ Vicario seu Officiali Episcopi, exequerentur per Vicarium Capitularem, Sede Episcopali vacante, deputatum, executio esset nulla nullumque Matrimonium vigore talis dispensationis contractum*, ait Corradus *num.* 13.

XI. Attento stylo Curiæ, & Cancellariæ, Sede Episcopali vacante, non diriguntur hæ dispensationes Vicario Capituli, quia de illo Papa non confidit, sed Episcopo viciniori, sive ejus Vicario in spiritualibus generali.

XII. Præterea monet Corradus *lib* 7. *cap.* 5. *num.* 25. quod necnon stylus Curiæ Romanæ requirat, ut si Oratores seu supplicantes pro dispensatione sint diversæ Diœcesis, utraque Diœcesis necessario exprimatur in supplica; Litteræ autem dirigantur ad Ordinarium *Oratricis*, ut illas exequatur; cumque ipsius Papæ, ejusque Cancellariæ sit, semper committere earumdem executionem Ordinario *Oratricis*, nisi utriusque Diœcesis fieret expressio, ubi Oratores ex duabus Diœcesibus orti essent: posset contingere, Litteras ipsas dirigi non *Oratricis*, sed Oratoris Ordinario contra mentem ipsius Papæ; ac propterea earum executor, si hujusmodi stylum ignoret, perperam Litteras ipsas exequeretur; ita Corradus *ibid.*

XIII. Hæc quidem quoad commissiones dispensationum, quæ pro utroque foro expediuntur in Dataria aut Cancellaria; at quæ pro foro conscientiæ tantum expediuntur in Pœnitentiaria, committuntur & diriguntur Confessario Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario, ab Oratore eligendo; quemadmodum notavi supra *part.* 1. *tit.* 23. *c.* 4. ubi & cautelam hanc latius exposui.

CAPUT III.

De Formula Litterarum Dispensationum, & quomodo se Delegatus informare debeat de impedimento allegato?

1 *Tres partes Litterarum dispensationum, & quid singulæ contineant?*
2 *Proponitur formula delegationis.*
3 *Delegatus inquirere debet de varietate narratorum.*
4 *Quomodo contingat commissarios facilius, quam oportet dispensare?*
5 *Hæc informatio ex mente Pontificis non perfunctorie facienda.*
6 *Instrumenta pro examine testium evincunt, quam strictæ esse debeat informatio.*
7 *Delegatus occasione dispensationis nihil etiam* ultro *oblatum potest accipere.*
8 *Nihil quoque pro* mercede *laboris, aut* sigillo *accipi potest.*
9 *Non potest Delegatus deferre nudæ assertioni Oratorum.*
10 *Delegatus examen testium alteri committere potest.*
11 *Tenetur Delegatus inquirere, utrum impedimentum vere fuerit expressum.*
12 *Si expressus sit gradus remotior pro proximiore, Litteræ sunt invalidæ; licet per ignorantiam sit factum.*
13 *Subinde Litteræ erunt invalidæ, etiamsi impedimentum majus pro minore fuerit expressum.*
14 *Juxta stylum Curiæ, expressio consanguinitatis pro affinitate reddit dispensationem invalidam.*
15 *Si consanguinitas procedat ex duplici stipite, id exprimendum est.*
16 *Quid, si secundus gradus consanguinitatis pro tertio sit expressus.*
17 *Si duo subsint impedimenta, quomodo exprimenda?*
18 *An sufficiat exprimere gradum remotiorem, quando est inæqualitas gradus?*
19 *Quid potissimum inquirendum circa expressionem cognationis spiritualis?*
20 *Inquisitio fieri debet super quocumque impedimento allegato.*
21 *Si inter consanguineos ante executionem Litterarum copula intercesserit, an executione supersedendum est.*

I. LITTERÆ dispensationum matrimonialium, primo continent ipsam commissionem dispensandi auctoritate Apostolica super impedimento. Postmodum sequitur altera pars, quæ vocatur *Narrativa*, in qua exprimuntur, quæ ab Oratoribus seu supplicantibus Pontifici exposita fuerunt; ac dein sequitur tertia pars Litterarum, quæ *Dispositiva* dicitur; continetque gratiam, quam Pontifex Oratoribus facere intendit; ac una conditiones in executione hujus gratiæ a Commissario servandæ.

II. Primo ergo dicit, quod certam de narratis notitiam habentes ipsi Commissario (de quo *in his specialem in Domino fiduciam obtinemus*, ait) „ per Apostolica scripta mandantes, quatenus „ deposita per te *omni* spe *cujuscumque* muneris, aut præmii, „ etiam *sponte* oblati, a quo te omnino abstinere debere mone- „ mus, te de præmissis diligenter informes, & si per informa- „ tionem eamdem preces veritate niti repereris, super quo tuam „ conscientiam oneramus, tunc cum eisdem (Oratoribus N. & „ N.) auctoritate nostra dispenses . . . Volumus autem, quod „ si spreta monitione nostra hujusmodi, aliquid muneris, aut „ præmii occasione dictæ dispensationis exigere, aut oblatum „ recipere temere præsumpseris, excommunicationis latæ senten- „ tiæ pœnam incurras.

III. Ex hac dispositiva intelligimus, auctoritatem dispensandi committi in primis sub conditione, sive obligatione inquirendi, seu accipiendi informationem de veritate eorum, quæ Pontifici in supplica per Oratores exposita fuerunt; quæ his verbis exprimitur: Mandamus quatenus deposita, &c. *Te de præmissis diligenter informes.*

Hæc autem informatio per Commissarium fieri debet tam super omnibus in narrativa contentis; idest, an vera sint, quæ tum circa impedimenta, vel circa causam & motiva dispensandi ab Oratoribus proposita fuerunt; sive quod idem est, *an preces veritate nitantur*: dein si quæ Pontifex addat, & velit verificari: etiam super his informatio sumi debet.

☞ IV. Porro Commissarius ad hanc informationem, vel executionem litterarum procedere nequit, nisi prius litteræ commissionis in Curia Romana, solutis taxis pecuniariis, fuerint levatæ, & Commissario exhibitæ.

Hinc est, quod Ministris hujus Curiæ nihil de taxis istis decedat, tametsi narrata, & contenta litterarum coram Commissario verificari, nequeant & consequenter nec ob defectum hujus verificationis, Commissarius dispensare queat, ipsæque litteræ dispensationis sic obtentæ suo careant effectu: nihil tamen de juribus seu *taxis* in Curia solutis restituitur: immo nec novæ litteræ dispensationis, quibus vitium priorum tollatur, expediuntur vel relaxantur, nisi rursus juribus & taxis solutis.

Hinc & natum est contingere, ut Commissarii importunitate Oratorum, ob factas expensas, & novas faciendas, victi, ad dispensationem nonnunquam procedant, licet precum veritas in libello supplici enunciata juxta tenorem Bullæ commissionis non sit sufficienter probata. ☜

V. Quod hæc informatio non perfunctorie, sed summa cum circumspectione, & studio fieri debeat, in primis indicat Pontifex, dum expresse mandat, ut se *diligenter* informet.

Deinde addendo *super quo conscientiam tuam oneramus*, sat indicat, serio hoc negotium peragendum esse.

VI. Adhæc instructiones pro examine testium, qui producuntur pro contrahendo Matrimonio, sive verificatione eorum, quæ in Litteris dispensationum verificanda sunt, sufficienter evincunt, quam strictum examen Sedes Apostolica in hisce requirat.

Primus articulus habet: „ Testis moneatur de gravitate jura- „ menti, in hoc præsertim negotio *pertimescendo*, in quo divi- „ na simul ac humana Majestas læditur ob rei, de qua tracta- „ tur, importantiam, & gravitatem.

Hic articulus, qui supponit, testes, priusquam testimonium dent, debere præstare juramentum de dicenda veritate; nec non rei gravitatem testibus exponi jubet, manifestum facit, quam exacte de veritate inquirendum sit, quod & alii articuli non minus ostendunt, quos refert Pyrrhus Corradus *lib.* 7. *cap.* 6. *nu.* 22. *&c.*

VII. Et ne Commissarius forsan spe lucri lactatus, aut muneribus excæcatus, non ea, qua par est, maturitate ad informationem procedat, aut capta informatione in formando judicio super precum veritate aberret, speciali clausula supra expressa, vult eum ab omni munere, aut præmio etiam *sponte* oblato abstinere, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ; immo si dispensatio fuerit data in *forma pauperum*, apponitur quoque pœna nullitatis absolutionis, & dispensationis per hæc verba: *Et nihilominus absolutio, & dispensatio hujusmodi a te faciendæ prædictæ, nullius sint roboris vel momenti.*

Speciale autem est in dispensationibus matrimonialibus, quod apponatur hæc clausula; nam istæ reputantur cæteris dispensationibus graviores, & eisdem magis imminet periculum, ne corrumpatur Judex executor, ait Corradus, *lib.* 7 *cap.* 6. *nu.* 11.

VIII. Refert ibidem *num.* 14. respondisse Sacram Congregationem, quod „ pro dispensationibus matrimonialibus non liceat „ Episcopo, sive ejus Vicario quidquam recipere, nec ratione „ sigilli, vel alicujus alterius rei, quapropter Decretum illud, „ quod solet poni in Litteris dispensationum matrimonialium, „ ut nihil muneris, aut præmii *sponte* oblati recipi possit pro „ illarum executione, ita intelligendum esse, ut neque Ordina- „ rius ipse, nec Vicarius ejus quidquam pro *mercede* laboris, „ quem in ea re susciperent, capere valeant.

IX. Itaque per hanc clausulam, *Te de præmissis diligenter informes*, „ prohibet omnino summus Pontifex (inquit Corradus „ *num.* 29. Executori, ne super narratis velit stare assertioni „ ipsorum Oratorum contrahentium". Debet insuper ipse Delegatus perpendere qualitatem istorum testium: „ Nam (uti ad- „ vertit Corradus *num.* 3.) ut plurimum deponunt per unum „ eumdemque præmeditatum sermonem, cum præcisa verba per „ ipsos sponsos testibus suggeruntur, qui a veritatis tramite sæpe „ solent deviare . . . Quia clausula prædicta non ad ornatum „ Litterarum apponitur, ut dicebant quidam Jurisconsultus, sed „ ut per eam intelligat Delegatus, se debere procedere super „ hoc cum *pede plumbeo*: quia tantum negotium committitur „ conscientiæ suæ.

X. Tametsi in hac commissione electa sit industria personæ, neque

neque poſſit Officialis alteri auctoritatem diſpenſandi delegare, ut oſtendit clauſula, *tuam conſcientiam oneramus*, examen tamen teſtium alteri delegari poteſt, quemadmodum obſervat Corradus *numer.* 41. ſed quia admodum periculoſum eſt hoc examen, hujuſmodi examen committi debet alicui viro integerrimæ fidei, & bonitatis, ait idem *num.* 45. monet quoque idem Auctor *lib. 8. cap. 1. num.* 19. quia complures ſunt Diœceſes talis amplitudinis, ut non ſit facilis acceſſus ad Officialem Epiſcopi, conſuetudine introductum eſſe in Curiis Eccleſiaſticis, ut committatur etiam Parocho Oratorum, ut exequatur dictas Litteras; ac etiam juramentum, ſi opus ſit, ab Oratoribus recipiat: uti contingit, dum diſpenſatio petita eſt ob copulam præcedentem.

XI. Debet ergo Commiſſarius inquirere, num preces ſive allegata Oratorum in ſupplica Pontifici pro obtinenda diſpenſatione oblata veritate nitantur; id eſt, an expreſſio impedimentorum, ſuper quibus diſpenſatio petitur, & cauſa, ob quam petitur, ſint ſecundum veritatem expreſſa. Neque enim Commiſſarius, juxta tenorem Reſcripti Apoſtolici ad diſpenſationem procedere poteſt, niſi prævia informatione diligenti repererit, *preces veritate niti*.

Itaque ſi ſuper impedimento conſanguinitatis, aut affinitatis poſtulata ſit diſpenſatio; inquirendum erit, num gradus conſanguinitatis, aut affinitatis, quo ſponſi ſe invicem attingunt, ſincere & veraciter ſit expreſſus; ut hinc appareat, num quoad hanc expreſſionem *preces veritate nitantur*; neque ipſum Reſcriptum ratione hujus expreſſionis ſubreptionis, vel *obreptionis* argui queat.

XII. Si ergo Oratores dixerint, quod ſe contingant in tertio conſanguinitatis, aut affinitatis gradu; deprehendatur autem per informationem ipſos eſſe in ſecundo gradu conſanguineos aut affines, non poterit Commiſſarius vi hujus Reſcripti procedere ad diſpenſationem; eo quod reperiat preces veritate non niti.

Neque referret, tametſi ipſi Oratores inculcabiliter ignoraverint ſe in ſecundo gradu eſſe conſanguineos: quia ſimilis ignorantia ſufficere poteſt, ut Oratores non arguantur de malitioſa expreſſione, & deceptione; ſed efficere nequit, ut verum ſit, *preces veritate niti*; aut cenſeri debeat diſpenſatum in impedimento *ſecundi* gradus conſanguinitatis, aut affinitatis: cum ſuper hoc diſpenſatio nequidem fuerit poſtulata; ſed tantum ſuper impedimento *tertii* gradus, quod diverſum eſt a priore; præſertim quod quo gradus conjunctior eſt, eo difficilior ſit diſpenſatio, urgentioreſque cauſæ requirantur.

XIII. Quinimmo quamvis impedimentum expreſſum ſit gravius, atque ſuper eo rarius, & difficilius ſoleat diſpenſari, quam ſuper eo, quod revera ſubeſſet, ſed expreſſum non fuit, Reſcriptum carebit ſuo effectu, nec poterit Commiſſarius procedere; ſi impedimentum omiſſum ſit diverſæ ſpeciei ab expreſſo, nec ſub hoc includatur; tametſi etiam ſciretur, quod Pontifex fuiſſet diſpenſaturus, ſi impedimentum omiſſum fuiſſet expreſſum: quia non ſufficit, quod Pontifex fuiſſet diſpenſaturus, aut dediſſet auctoritatem diſpenſandi, ſi hoc illudve factum eſſet, ſed requiritur, ut reipſa diſpenſandi ſuper hoc impedimento auctoritatem dederit.

XIV. Unde licet facilius ſoleat diſpenſari in affinitate, quam conſanguinitate in paritate gradus; nihilominus ſi expreſſus ſit tertius gradus conſanguinitatis pro tertio gradu affinitatis, ſubreptitia cenſebitur diſpenſatio; neque poterit Commiſſarius diſpenſare; dicitque Corradus *lib. 7. c. 5. n.* 72. quod ſimiles Litteras diſpenſationum perperam exequantur: *cum totum id ſit etiam contra mentem Papæ, ac notorium Curiæ ipſius ſtylum*.

XV. Si Oratores expreſſerint ſimpliciter ſecundum, aut tertium conſanguinitatis gradum, *ſubreptitia* cenſebitur diſpenſatio, ſi deprehendatur, impedimentum illud provenire ex *duobus* ſtipitibus; ſive quod ſe contingant in gradu expreſſo ratione duplicis conjunctionis; quo caſu in effectu eſt *duplex* impedimentum, cum tamen fuerit expreſſum tamquam *ſimplex*, ſive *unum*; uti latius exponit Corradus loco citato *n.* 70.

XVI. Docet quoque ibidem *num.* 94. *& ſequentibus*, quod ſi per errorem expreſſus ſit *ſecundus* gradus conſanguinitatis pro *tertio* non eſſe procedendum; idque potiſſimum ob conſuetum modum, & ſtylum ſummi Pontificis, *nempe quia diverſimode eas (diſpenſationes) concedit, ut videlicet, ut ſi in remotioribus puta in quarto ſeu tertio & quarto gradibus, eas mandat expediri per officium minoris gratiæ. Si in non tam remotioribus, puta in tertio, per Cancellariam* (a). *Si in ſecundo, ſeu primo & ſecundo, per Præfecturam Brevium, & ſub annulo Piſcatoris, ſicut alias diximus, ac propterea juxta qualitatem graduum præfatorum, diverſa officia cum diverſis Officialibus ſunt conſtituta. Unde cum mens Pontificis ea ſit, & Litteræ diſpenſationis non alias, quam per ſuos Officiales diſtinctos, diſtinctaque Collegia conſtituentes, expediantur, profecto cum ſic inveteratus ſtylus obtinuerit, ſi Litteræ ipſæ præter dictum ſtylum, ac morem, & obſervantiam Romanæ Curiæ expediantur, tamquam ſuſpectæ de falſo erunt rejiciendæ.*

XVII. Inſuper in duo intercedant impedimenta, atque ſuper utroque quidem poſtulata ſit diſpenſatio; ſed *ſeparatim* ac diverſo tempore; utraque diſpenſatio erit ſubreptitia: eo quod utraque diſpenſatio ita fuerit impetrata, ac ſi unum duntaxat impedimentum ſubeſſet, cum tamen duplex ſubeſſet. Duo autem impedimenta *ſimul* concurrentia fortius ligant, & difficilioris ſunt diſſolutionis.

XVIII. Si dictum ſit, Oratores ſe contingere tertio gradu; poſtmodum autem deprehendatur, quod ſe contingant ſecundo & tertio, non poterunt Litteræ diſpenſationis propter proximioris gradus hujuſmodi non expreſſionem, ſe ſubreptionis vel obreptionis vitio, ſeu intentionis defectu notari; ſed in omnibus, & per omnia ſuffragari; uti declaravit Pius V. in Conſtitutione, quæ incipit *Sanctiſſimus* 13. in Bull. Roman. revocata contraria declaratione Pii IV. Si tamen expreſſus eſſet ſimpliciter *ſecundus* gradus, dum ſe contingunt in *primo* & ſecundo, Litteræ haberentur ſubreptitiæ ex dicta Conſtitutione, Pii V. eum caſum expreſſe excipientis, addita hac ratione; *Cum in eos Sanctitas ſua nunquam diſpenſare intendat*. Vide latius Sanchez *lib. 8. Diſp.* 24. *n.* 25. ubi etiam oſtendit Matrimonium contractum in vim diſpenſationis, in qua proximior gradus non eſt expreſſus (modo non ſit primus) eſſe validum; tametſi *Litteræ declarativæ*, quarum meminit Pius V. non ſint obtentæ.

XIX. Eodem fundamento ſi diſpenſatio poſtulata ſit ſuper cognatione ſpirituali, inquirendum erit, num recte expreſſum ſit, unde hæc cognatio orta ſit, ſive proveniat. Si enim ſubeſſet *Filiatio*, ſeu quod Oratorum unus alterum de fonte levaſſet, & tantum eſſet expreſſa *Compaternitas*, *ſubreptitia* eſſet diſpenſatio; eo quod impedimentum ex filiatione proveniens, ſit aliud quam proveniens ex compaternitate: multoque difficilius in illo, quam in hoc diſpenſetur: teſtaturque Corradus, *lib. 8. cap. 8. n.* 15. Paulum V. ſemper recuſaſſe diſpenſare ſuper impedimento *Filiationis* ſpiritualis. Refert quoque Fagnanus ad *cap. fin. tit. De Cognat. ſpirit.* cum in caſu occurrente Congregatio exiſtimaſſet diſpenſationem annuendam ſuper *Filiatione* ſpirituali, relata ad Gregorium XIII. ſententia, Sanctitas ſua noluit diſpenſare: ſubditque Fagnanus, *Et quamvis nonnunquam poſt tempora Gregorii XIII. diſpenſatum fuerit ob dotis incompetentiam cum illius ſufficienti augmento; non tamen eſt judicandum* exemplis, *nec quod aliquando factum eſt, ſed quod fieri debet, eſt ſpectandum.*

XX. Hactenus dicta de informatione circa expreſſionem impedimenti conſanguinitatis, & affinitatis, obſervanda quoque circa alia ſeu dirimentia, ſeu impedientia impedimenta; ut nimirum diligenter ſe informet Commiſſarius, num circa expreſſionem impedimenti *preces veritate nitantur*; nihilque veri omiſſum, aut falſi expreſſum ſit, quod diſpenſationem *ſubreptitiam* vel *obreptitiam* reddere poſſet.

XXI. Si inter conſanguineos, aut affines, vel etiam conjunctos ſpirituali cognatione copula interceſſerit, ea neceſſario erit exprimenda; alias ea omiſſa, diſpenſatio cenſebitur ſubreptitie impetrata, uti non ſemel ſacra Congregatio declaravit apud Pyrrhum Corradum *lib. 8. cap. 1. n.* 37. qui & addit, id etiam ſibi locum vindicare, quamvis copula prædicta habita fuerit poſt Litteras diſpenſationis, ſeu mandati de diſpenſando obtentas, nondum a Delegato executioni demandatas; aſſeritque eo caſu opus eſſe Litteris in forma *perinde valere*, priuſquam ad executionem priorum Litterarum Delegatus procedere poſſit.

CAPUT IV.

De Cauſis Diſpenſationis, & Informatione ſuper veritate earum.

1 *Informatio a Delegato inſtituenda etiam eſt circa cauſam diſpenſationis.*
2 *Plures cauſæ cum ſuis formulis in Curia Romana admiſſæ.*
3 *Cauſa* ob anguſtiam *loci, qua formula exprimatur?*
4 *Formula cauſæ* ob incompetentiam dotis.
5 *Eadem cauſa cum clauſula* cum augmento.
6 *Item cum clauſula* pro indotata.
7 *De cauſa vulgo dicta*, Pro Oratrice excedente vigeſimum quartum annum.
8 *Cauſa communiter nuncupata*, Pro Belgis.
9 *Pro verificatione cauſarum attendendæ* formularum *Expreſſiones; harum vero ſenſus ex ſtylo Curiæ Romanæ:*
10 *Veritas cauſæ requiritur tempore executionis Litterarum.*
11 *Tenor Litterarum diſpenſationis ſuper impedimento cum adjuncta copula, aut familiariore converſatione.*
12 *De cauſa diſpenſationis ſuper voto caſtitatis.*
13 *Quid Delegatus diſpenſato imponere debeat?*
14 *Qui vigore hujus diſpenſationis uxorem duxit, ea mortua aliam ducere nequit.*

I. NON tantum circa allegatum impedimentum verſari debet Commiſſarii informatio; ſed etiam circa cauſam pro obtinenda diſpenſatione allegatam, utrum ſcilicet, & quoad illam *preces veritate nitantur*.

Ut autem exactior notitia omnium eorum, quæ hic verificari debent, & narratorum veritas habeatur, cauſas famoſiores, & magis ordinarias, una cum ſuis formulis, quibus juxta ſtylum Curiæ Romanæ proponi conſueverunt, proferam, breviterque exponam.

II. Hoc unum prænotandum, plures variaſque cauſas, ob quas diſpenſationes matrimoniales judicantur indulgendæ, jam pridem in variis Congregationibus hunc in finem habitis, eſſe admiſſas, ac ſuis ſpecialibus formulis expreſſas; neque alias præter probatas, nec ſub alia expreſſione ſeu formula a Curia Romana admitti ſolere.

III. Prima eaque una ex frequentioribus cauſis; cum quibus concedantur diſpenſationes matrimoniales, præſertim in gradibus conſanguinitatis, ſeu affinitatis remotioribus, eſt *ob anguſtiam loci*, ait Pyrrhus Corradus *lib. 6. cap. 5. n.* 34. Exprimitur hæc cauſa ſub hac formula. *Quod cum dicta Oratrix in dicto loco, propter illius Anguſtiam, virum ſibi non conſanguineum, vel affinem paris conditionis, cui nubere poſſit, invenire nequeat*, cupiunt, &c.

Si ſint conſanguinei in gradibus proximioribus v. g. ſecundo

(a) An Cancellariæ Romanæ auctoritas circa impedimentorum matrimonialium diſpenſationem in Galliis agnoſcatur, docet Auctor Confer. Pariſ. t. 3. l. 5.

aut tertio, superior formula non sufficit, sed tunc post verba *nubere nequeant*, addenda sequens clausula: *Et si extra dictum locum nubere cogeretur, dos, quam ipsa habet, non esset competens, neque sufficiens, ut cum ea virum, cui juxta status sui conditionem nubere possit, invenire valeret.*

IV. Secunda causa, eaque hodie sat usitata, dicitur *ob Incompetentium dotis* sequenti formula exprimi solita: *Quod cum dicta Oratrix dotem habeat minus competentem, juxta status sui conditionem, cum qua virum sibi non consanguineum vel affinem paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, & dictus Orator illam cum dicta minus competente dote, uxorem ducere intendat*, cupiunt, &c.

V. Interdum post verba *uxorem ducere*, additur hæc clausula: *Illiusque dotem, usque ad quantitatem, secundum dictæ Oratricis qualitatem, competenter augere intendat*. Diciturque hæc causa sic expressa: *propter dotem cum augmento*; & requiritur hoc augmentum, ut obtineatur dispensatio in quibusdam gradibus proximioribus, puta in secundo & tertio tantum; etiamsi hujusmodi gradus duplicentur seu multiplicentur ex diversis stipitibus, quemadmodum monet Pyrrhus Corradus *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 37.

VI. Subinde intitulatur hæc causa: *Pro indotata*; quando Oratrix dicitur *indotata*; & dicitur quod Orator *eam sic indotatam ducere; ac usque ad quantitatem, secundum dictæ Oratricis qualitatem ex integro dotare intendat*.

Non poterit Commissarius dispensare vigore Litterarum cum causa sic expressa, nisi prius re ipsa Oratrix ex integro dotetur, si sit pro *indotata*; vel augeatur, si fuerit, *propter dotem* cum *augmento*. Solet enim in Litteris adjici: *Et postquam dictæ Oratricis* dos competenter aucta fuerit: vel in causa *pro indotata*: *Postquam dicta Oratrix ex integra dotata fuerit*, *ut præfertur*.

VII. Tertia causa hodie usitata vocatur, *Pro Oratrice excedente vigesimum quartum annum* exprimiturque hac formula: *Quod dicta Oratrix vigesimum quartum annum, & ultra suæ ætatis agens, hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit*, cupiunt, &c.

Hæc causa (ait Corradus loco citato num. 28.) *passim admittitur pro obtinenda dispensatione in quibuscumque gradibus; nec tamen sufficit super aliquo ex proximioribus, puta secundo, seu primo & secundo; & eo magis admittitur, quo magis tempus effluxit ab ætate Oratricis ad contrahendum Matrimonium.*

Monet tamen Corradus ibidem *num.* 87. hanc causam non admitti in muliere vidua, quæ velit ad secundas nuptias convolare; sicut docet notoria praxis Curiæ Romanæ.

VIII. Quarta causa vulgo dicta, *Pro Belgis*, exprimitur his verbis: *Quod cum dicti Oratores orthodoxæ fidei cultores existant, ac Deo dante, sub obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ vivere, & mori intendant, & in illis partibus, in quibus multi sunt Hæretici, non possint animos singulorum explorare, & qui Catholicam Religionem vere profitentur, internoscere: ac propterea, ne contingat eos cum Hæreticis Matrimonium contrahere*, cupiunt, &c.

IX. Quæ pro veritate causarum prædictis formulis propositarum verificanda sint, ex attenta formularum lectione, & consideratione facile potest intelligi. Nequaquam tamen dubitandum, quin multum attendi debeat, quomodo prædictas formulas intelli at Curia Romana; quidque pro verificatione earum requirere soleat. Quamdiu autem de praxi Curiæ Romanæ certo non constat, tenenda erit proprietas verborum, quibus formulæ sunt conceptæ. Unde merito monet Corradus, non esse eligendum in Vicarium, seu Officialem Episcopi, cui Rescripta dispensationum dirigi solent, qui saltem non mediocrem Rescriptorum illorum notitiam habeat; vimque ac efficaciam clausularum noverit.

Indubie convenit pro executione hujusmodi Litterarum consulere, qui specialiter praxim Curiæ Romanæ referunt; ac notanter sæpe citatum Pyrrhum Corradum, qui praxim, & stylum illius Curiæ non mediocriter calluisse, ac sat fideliter retulisse videtur; licet in doctrinalibus parum solidus sit, & ad laxitatem propendat.

X. Hoc commune est omnibus prædictis causis, quod pro verificatione causæ requiratur, ut vera sit tempore executionis, sive tempore quo Vicarius seu Officialis auctoritate Apostolica ad dispensationem vigore Rescripti Apostolici procedit; & nisi eo tempore subsit veritas causæ, licet subfuerit tempore supplicationis, aut confecti Rescripti, Commissarius dispensare non poterit, uti late probat Garzias, *De Beneficiis*, *part.* 6. *cap.* 2. *num.* 284.

XI. Interdum autem contingit, dispensationem peti, ubi copula carnalis, aut familiarior conversatio inter consanguineos intercessit.

Supplica pro simili dispensatione obtinenda concipi solet hoc tenore: *Exponunt N. & N.... Quod ipsis alias scientibus se tertio consanguinitatis gradu invicem esse conjunctos, Orator prædictus, non quidem peccandi data opera, ut crimine admisso, hæc causa foret S. V.; & Sedem Apostolicam ad misericordiam & gratiam erga ipsos faciliores reddendi; sed solum vesana libidine victus, Oratricem cognovit. Cum autem, Pat r Sancte, nisi Matrimonium inter dictos Oratores contrahatur, dicta mulier diffamata & innupta remaneat, graviaque exinde scandala possent verisimiliter exoriri*, cupiunt, &c.

Tum subjicitur dispositiva supra relata, ac inter alia, *diligenter se informet; an preces veritate nitantur*, antequam dispenset; insuper addita hac speciali cautione ex usitato stylo Curiæ Romanæ: *Et recepto ab iis* (Oratoribus) *juramento*, *quod sub spe fa ilius habendæ dispensationis incestum hunc* (idem est de familiariore & suspecta conversatione) *non commiserint*.

X I. Quando petitur dispensatio super voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, causa frequentius exprimi solet hac formula: *Quod Orator ita stimulis carnis agitetur; ut continentiam servare posse non sperat; ac propterea Matrimonium contrahere desideret.*

Indubie hæc allegata impossibilitas moralis servandi castitatem intelligitur ex mente Pontificis, si ea revera perduret, postquam occasiones peccandi vitavit, jejunia, aliaque corporis afflictiva opera ex præscripto docti ac pii Confessarii, aliaque pro servanda castitate convenientia remedia adhibuit; cum alias justa dispensationis causa non esset.

XIII. In dispositiva injungit Pontifex Commissario, ut si ei de præmissis constiterit, votum prædictum dicto Oratori, ad hoc *ut Matrimonium* semel *duntaxat legitime contrahere possit, in frequentiam Confessionis Sacramentalis peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus, semel, vel quoties tibi videbitur, ac in alia pœnitentiæ opera per te injungenda, inter quæ sint etiam aliqua, quæ quotidie facere teneatur, ad cum finem ut ea adimplens, meminisse semper possit obligationis; qua hujusmodi voto adstringebatur, prout secundum Deum ipsius animæ saluti expedire judicaveris secumque desuper dictum votum, dispensando, dicta auctoritate commutes.*

XIV. Denique additur hæc clausula finalis: *Quod si dictus Orator mulieri, cum qua contrahet, supervixerit, maneat postea cælebs, & eodem voto ut prius obligatus.*

Per hæc quidem verba clarius declaratur, Oratorem ipsum ex vi hujus dispensationis, non posse nisi semel uxorem ducere; unde si supervixerit, non potest aliam uxorem ducere sine nova dispensatione, uti notat Pyrrhus Corradus *lib.* 8. *cap.* 10. qui tamen observat, quod si Matrimonium tantum fuerit contractum, & non consummatum, dispensatio non videatur habuisse effectum; adeoque possit vigore ejusdem dispensationis aliam uxorem ducere: quia non tam matrimonialis contractus, quam ipsa consummatio hic attenditur.

CAPUT V.

De Dispensatione super Matrimonio cum impedimento dirimente contracto.

1 *Matrimonio cum impedimento diremente contracto, necessaria dispensatio.*
2 *Si* scienter *ita contractum fuerit, id in supplica exprimi debet.*
3 *Exprimendum quoque si* consummatum *fuerit.*
4 *Omissio solemnitatum exprimenda est.*
5 *Etiamsi de licentia Ordinarii omissæ essent.*
6 *Consummatio Matrimonii ante detectum impedimentum, an exprimenda?*
7 *Perseverantia in usu Matrimonii, detecto impedimento, specifice exponenda.*
8 *Causa ordinaria hujus dispensationis cum sua formula, quæ tamen non semper admittitur.*
9 *Matrimonium nulliter contractum, obtenta dispensatione, de novo contrahi debet.*
10 *Non sufficit si ad interrogationem alicujus se mutuo agnoscant pro conjugibus.*
11 *Ut de novo contrahatur, an utrique parti innotescere debeat Matrimonii invaliditas?*
12 *Si dispensatio obtenta sit in Dataria, Matrimonium de novo contrahendum est coram Parocho & testibus.*
13 *An idem faciendum, si pro foro conscientiæ duntaxat obtenta sit in Pœnitentiaria?*

I. INTERDUM Matrimonium cum impedimento dirimente de facto quidem, sed *nulliter* contrahitur; quo casu necessaria est dispensatio, ut Matrimonium sic contractum validetur; & conjuges matrimonio uti queant.

II. Pro cujus dispensationis praxi sciendum, quod si *scienter* contraxerint cum impedimento diremente, illud necessario sit in supplica exprimendum: eo quod hæc *scientia* difficiliorem reddat dispensationem: immo Synodus Tridentina *Sess.* 24. *cap.* 5. *De Reformatione Matrimonii*, vult quod *si quis intra gradus prohibitos* scienter *Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat.*

III. Si insuper Matrimonium consummatum fuerit, id quoque exprimendum erit; quia consummatio matrimonii dispensationem difficiliorem facit, juxta clausulam in Decreto Concilii Tridentini verbis jam citatis subjectam: *Idque in eo* multo magis *locum habeat, qui non tantum contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit.*

IV. Quod si *ignoranter* cum impedimento diremente contractum sit matrimonium, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio, v. gr. proclamationes prævias, neglexerit, id omnino erit exprimendum, eo quod ratione hujus neglectus, contrahentes spe consequendæ dispensationis carere velit Synodus Tridentina; volens eos iisdem pœnis subjici, quibus subjectos declaraverat contrahentes *scienter* cum impedimento dirimente: *Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit* ait Synodus Tridentina.

V. Quinimmo si de licentia Ordinarii sint omissæ proclamationes præviæ, nihilominus id exprimendum; & si non esset expressum, Rescriptum esset subreptitium, idque juxta receptum stylum Curiæ Romanæ, uti monet Pyrrhus Corradus *lib.* 8. *cap.* 4. *num.* 8.

VI. Quando etiam ignoranter matrimonium cum impedimento dirimente contractum est, si consummatum fuerit etiam ante detectum impedimentum, nihilominus consummatio erit expri-

men-

mendá ; ita de stylo & praxi receptum, ait Corradus *lib. 8. cap. 4. num. 29.*

VII. Detecto impedimento, si perstiterit in usu matrimonii, hoc specifice erit exprimendum: quia difficiliorem reddit dispensationem, ista persistentia in actu matrimoniali post detectum impedimentum insinuante, quod nequaquam alieni fuerint a contrahendo *scienter* cum impedimento dirimente.

VIII. Causa ordinaria dispensationis super Matrimonio contracto cum impedimento dirimente solet exprimi per hanc formulam: *Cum autem, si divortium inter eos fuerit, gravia exinde scandala possint verisimiliter oriri.*

Hanc causam minime sufficientem ad dispensandum cum eis, qui *scienter* contraxerunt, & consummarunt Matrimonium cum impedimento *in secundo* consanguinitatis, aut affinitatis gradu, declaravit Paulus IV. dicens: *Absolutiones & dispensationes hujusmodi ex prætextu prædicto* (nimirum quod ex divortio gravia scandala inter eos & eorum consanguineos & affines possent verisimiliter oriri) *etiamsi proles ex matrimonio sic contracto subsecuta fuerit, nullatenus, sed solum ex causa urgentissima pro bono publico & a jure considerata, per Nos tantum, & non alium approbanda concedemus, & quod dispensationes ex alia causa nostris temporibus exulabunt: & quod nobis licere non patimur nostris successoribus indicantes.* Extat integra Bulla apud Corradum *lib. 8. cap. 3. num. 5.*

IX. Potestatem autem dispensandi tribuit Pontifex ea cautione, *ut Matrimonium inter se de novo publico, servata forma Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Ecclesiæ solemnizare, & in eo postmodum remanere libere & licite valeant.*

Cum enim matrimonium contractum ratione impedimenti dirimentis fuerit *nullum* ac *invalidum*; necessario debet de novo de utriusque consensu renovari, seu de novo contrahi: eo quod prior contractus nullus fuerit.

X. Hinc consequens est, dispensatione obtenta, non sufficere, quod Parocho interrogante mulierem, num hic sit suus maritus, & virum, num hæc sit sua uxor, uterque affirmative respondeat: quia hæc dicendo, non contrahitur de novo matrimonium; sed potius declaratur, quod sit inter ipsos matrimonium; atque in eo persistere intendant: præsertim si impedimentum fuerit utrique parti ignotum.

XI. Et quia de novo contrahere debent matrimonium, necessario utrique parti invaliditas prioris matrimonii nota sit oportet: alias enim consensus in novum matrimonium, saltem non ea, quæ requiritur, libertate habebitur. Facile enim continget, in matrimonium consentire aliquos, si prius matrimonium nesciant invalidum; aut etiam tantum de eo dubium esse sciant, qui haud consentirent, si certo scirent matrimonium esse invalidum. Quapropter si certa sit matrimonii invaliditas, etiam ut *talis* utrique conjugi proponenda est, priusquam de novo Matrimonium contrahant.

XII. Vult insuper Pontifex, ut matrimonium publice, servata forma Conc. Trident. contrahatur; nimirum coram Parocho & testibus. Et recte. Cum enim hic agatur de dispensatione pro *utroque* foro super impedimento *non occulto*, nisi secundum matrimonium publice, dicta forma servata, iniretur, sed clam inter solos conjuges renovaretur consensus matrimonialis; incommoda, quibus Synodus Tridentina annullando matrimonia clandestina occurrere voluit, ex simili matrimonio clandestine contracto oriri facile possent.

Primum enim matrimonium *publice* contractum probari posset *nullum*, ob impedimentum dirimens; secundum vero probari non posset; utpote, uti supponitur, inter solos contrahentes *privatim* & *occulte* contractum: atque ita liberum esset alteri partium convolare ad alias nuptias, non obstante hoc matrimonio, valide, sed clandestine contracto; neque etiam per Ecclesiam seu Judicem separari posset, defectu probationis hujus secundi matrimonii.

XIII. Num idem statuendum sit, si impedimentum fuerit tale, ut solis contrahentibus innotescat; nec aliis facile innotescere potest, neque in foro exteriori probari; super quo dispensatio petitur in Pœnitentiaria pro foro conscientiæ tantum, capite septimo dicetur.

CAPUT VI.

De Dispensatione in *forma pauperum*.

1 *Dispensationes in* forma pauperum *sic dictæ a paupertate Oratorum.*
2 *Quomodo hæc qualitas in litteris exprimatur?*
3 *Debet esse ex parte utriusque; & testimonio fide digno probari.*
4 *Formula attestationis super paupertate a Parocho expediendæ.*
5 *Quid circa* paupertatem *observare debeat Parochus?*
6 *Quid circa impedimentum, quod allegatur?*
7 *Valide circumspecti esse debent Parochi in danda hac attestatione.*
8 *Quo tempore paupertas Oratorum verificanda?*
9 *Hæ dispensationes concedi solent ob incestum prævium, aut ejus suspicionem.*
10 *Si post indictam separationem, aut obtentum Decretum* copula *intervenerit, novis litteris opus est.*
11 *Oratoribus ob incestum prævium imponenda pœnitentia publica.*
12 *Qualis debeat esse pœnitentia publica?*
13 *Oratori injungendum ut operam suam in aliquod pium opus conferat.*
14 *Hæc pecunia redimi nequit.*
15 *Speciales clausulæ dispensationis in forma pauperum.*
16 *Ad dispensationem non procedendum, nisi peracta Oratori imposita pœnitentia.*
17 *Delegatus non potest dispensare, si prævideat ex dispensatione oritura scandala.*

I. INTERDUM expediuntur in Curia Romana dispensationes in *forma pauperum*, ita dicta, quod nonnisi pro pauperibus hujusmodi dispensationes expediantur.

II. Unde in ipsis litteris dispensationis expresse supponitur, & exprimitur hæc Oratorum qualitas, his verbis: *Qui pauperes, & miserabiles existunt, & ex labore & industria sua tantum vivant.*

III. Et quidem ad implendam hanc dispensationem, requiritur *paupertas* & *miserabilitas* utriusque, scilicet tam Oratoris, quam Oratricis, ait Pyrrhus Corradus *lib. 8. cap. 5. num. 3.*

Debet autem hæc qualitas, quæ extrinseca est, probari; neque admittitur sola Oratorum assertio, in Curia Romana; sed solet in his proferri testimonium Parochi alteriusve fide digni.

IV. In libello nuper Leodii impresso sub hoc titulo: *Manuale Pastorum compendiose complectens Canones & Ritus Ecclesiasticos, pro administrandis Sacramentis juxta usum Pastoralis Mechliniensis*, pag. 192. extat formula ad scribendum testimonium pro iis, qui egent dispensatione Sedis Apostolicæ titulo paupertatis, tenoris sequentis: *Ego infrascriptus Rector Parochialis Ecclesiæ loci de N. sub districtu Diœcesis N. scio & testificor NN. & NN. subditos præfatæ Parochialis Ecclesiæ esse orthodoxæ Romanæ fidei cultores, verum adeo pauperes, ut de suis labore & industria tantum vivant. In cujus fidem subscripsi hac ... Mensis ... Anni ...*

V. Post hæc subjicitur duplex monitum. Primum super veritate ipsius paupertatis: *Attestatio hæc non est in ista forma expedienda, nisi ejus contenta nitantur veritate, & hæc habeatur, vel ex particulari notitia ipsiusmet Pastoris attestantis, vel ex testimoniis fide dignorum testium. Si omissa fuerit particula* tantum, *non utilis est attestatio ad finem, qui intenditur.*

VI. Alterum monitum concernit gradus affinitatis aut consanguinitatis, qui inter Oratores intercedere dicuntur. *Necessum etiam est (ait) ut Pastor antequam relaxet testimonium, quod Oratores sunt consanguinei vel affines in tali vel tali gradu, exacte sit informatus de hujusmodi gradu, & quamdam ejus habeat certitudinem. Alias pauperes Oratores, expeditis Bullis juxta vitiosam gradus expressionem, incidunt in varia incommoda.*

VII. Admodum circumspecti esse debent Parochi in hujusmodi testimoniis expediendis, singulasque particulas serio & attente expendere, atque mature examinare, num prædicta formula per omnia, uti sonat, verificari queat.

Cum enim hæc formula semper inseratur, & coram Commissario, priusquam ad dispensationem procedere queat, verificari debeat; si tunc quoad omnes suas partes verificari nequeat, dispensatio in simili forma obtenta suo affectu carebit; frequenter non sine multis impetrantium incommodis.

VIII. Notandum, quod juxta hodiernum stylum non sufficiat paupertas, & miserabilitas Oratorum tempore supplicationis; sed ea adesse & probari debet, dum litteræ dispensationis a Commissario Apostolico eximuntur, & executioni mandantur, uti observat Corradus loco citato n. 30.

IX. Hæ dispensationes solent expediri ob incestum prævium, aut ejus vehementem suspicionem, ne ob copulam jam inter eos quovis modo subsequutam, aut illius suspicionem ortam, contingat eos cum animarum jactura, & cum gravi scandalo in simili copula, aut ejus suspicione perseverare; ipsaque Oratrix infamata & innupta remanere cohatur.

Quapropter in litteris in hac forma expeditis injungitur Exequutori seu Commissario, ut Oratores *ab invicem separet*, idque sive agatur de contracto, sive contrahendo matrimonio.

X. Quin in hac specie dispensationis singulare est ex declaratione Pauli V. ut si durante hac indicta separatione, aut ante obtentum Decretum dispensationis Oratores se rursus carnaliter cognoverint, de novo recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro litteris *perinde valere*; uti monet Phyrrhus Corradus *lib. 8. cap. 5. numer.* 38. ubi & late de hujusmodi litteris discurrit; variasque earum, pro varietate casuum, formulas proponit.

XI. Ulterius in hac dispensatione speciale est, quod Oratoribus ob incestum prævium per Exequutorem, sive Commissarium debeat imponi *pœnitentia publica*, quod ita in litteris exprimi consuevit. *Eam illis pœnitentiam publicam imponas, quæ alios deterreat a similibus committendis.*

XII. Non exprimitur quidem species pœnitentiæ publicæ; sed ea pro personarum, locorum, ac criminis circumstantiis determinanda relinquitur Commissario; ita tamen publica esse debet, ait Corradus *lib. 8. cap. 6. num. 7. Ut omnibus fere loci seu oppidi, aut civitatis, ubi ipsos Oratores hujusmodi pœnitentiam peragere contingit, innotescat.*

Testatur quoque ibidem *num.* 9. consuetudine introductum, ut pro hujusmodi incestu, & excessibus, in pluribus mundi partibus tale scelus perpetrantibus, vigore dictarum litterarum injungatur, ut dum Missa solemnis decantatur in Ecclesia Parochiali Oratorum, in suis manibus teneat unusquisque ipsorum candelam accensam.

Hinc apparet, Ecclesiam Romanam in ea esse opinione, quod delicta publica etiam pœnitentia publica sint expianda; eatenus saltem, ut scandala reparentur; & alii a similibus committendis deterreantur, conformiter ad Decretum Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 8. De Reformat.* de quo latius supra *tit. 6. cap. 2.*

XIII. Oc-

XIII. Occurrit deinde in hac ſpecie diſpenſationis hoc ſingulare, quod Oratori injungi debeat a Commiſſario, *ut operam ſuam fabricæ, vel in aliud ſervitium alicujus Eccleſiæ, vel pii loci, tribus ſaltem menſibus conferat.*

Hæc pœna imponitur in caſu hujuſmodi diſpenſationis, tam civilibus, quam vilibus perſonis, ut docet quotidiana praxis, ait Corradus loco citato *n.* 15.

XIV. Monet quoque ibidem *n.* 16. pœnam illam pecunia redimi non poſſe, nec per alium perſolvi; etiamſi vellet ſolvere pecuniam alicui volenti dictam pœnitentiam pro ipſo peragere: „ Quod quidem (ait) optima ratione ſervatur; quia juxta dictum Iſidori nullam reus pertimeſcit pœnam, quam ſcit pecunia poſſe redimere, per textum in *Can. Pauper cauſ.* 11. *q.* 3. „ Debent enim, qui tale ſcelus perpetrarunt caſtigari pœnitentiis ſalutaribus, & afflictivis, quæ non debent in aliud gravamen commutari; cum non ſint res quæ delinquunt, ſed ipſæ perſonæ, & ſic non debent puniri burſæ, ubi ſunt homines puniendi; quia crimina non ſic debent tranſire impunita.

☞ XV. Ex dictis Corradi mirum ſuboriri debet, quod inceſtum, qui in divitibus non eſt crimen minus, quam in pauperibus; immo ab illis nonnunquam committitur majori cum ſcandalo, Curia Romana nulla impoſita *corporis afflictiva* pœnitentia ab omnibus divitibus pretio ſtatuto redimi permittat; neque injungatur Commiſſario, ut Oratori ob prævium inceſtum pœnitentia corporis afflictiva nullo pretio redimenda imponatur.

Similiter ſi, teſte Pyrrho Corrado, Pontifex clauſulam hanc, *nec ſcandalum ſit ex eo oriturum*; in litteris diſpenſationis in *forma pauperum*, expreſſam velit, ut oſtendat enixam ſuam eſſe voluntatem, diſpenſationem non eſſe concedendam, ſi prævideatur ex ea diſpenſatione ſcandalum *oriturum*, uti inferius *n.* 17. eſt obſervatum, mirum videri debet, cur eamdem clauſulam exprimendam non cenſuerit Curia Romana in ordinaria formula diſpenſationis: quandoquidem non magis ex diſpenſatione in *forma pauperum*, ſcandalum ſit timendum, quam ex diſpenſatione expedita in forma ordinaria; neque minus ſcandalum ex hac, quam ex illa diſpenſatione prævifum, præcavendum ſit.

XVI. Cum diſpenſationis litteræ obtentæ fuerint, non poterit Commiſſarius ad diſpenſationem procedere, niſi publica pœnitentia, juxta præſcriptam formam *integre* peracta; „ etiamſi Orator, „ quoad operam ſuam conferendam, voluit præſtare quantumcumque idoneam cautionem de ea conferenda poſt contractum matrimonium (inquit Corradus ibi *n.* 53.) quia ſicut Ordinis ſuſceptio non debet concedi Clerico in publica pœnitentia exiſtenti; ita ad matrimonium tranſire non permittitur, ipſa pœnitentia durante, ut habetur in Concilio Arelatenſi II. *Can.* 21.

XVII. Denique in litteris hujuſmodi diſpenſationis ſpeciali modo committitur diſpenſatio arbitrio Exequutoris: poſt enim peractam pœnitentiam publicam, operamque præſtitam; *demum* (ait Pontifex) *ſi tibi expediens videbitur, quod diſpenſatio hujuſmodi ſit eis concedenda; nec ſcandalum ſit ex eo oriturum.*

Itaque poſt omnia injuncta juxta tenorem litterarum peracta, committitur arbitrio Exequutoris, an diſpenſari conveniat; ac præcipue an ſine ſcandalo diſpenſatio concedi queat.

Et quamvis diſpenſatio quæcumque ſuſpendi, immo matrimonium impediri debeat; ſi ſine ſcandalo fieri nequeat; ideoque etiam ſi prædicta clauſula non eſſet in litteris appoſita, nihilominus ſubintelligeretur, voluit hic tamen Papa exprimi, ut magis dignoſcatur ſua enixa voluntas, ait Pyrrhus Corradus *lib.* 8. *cap.* 6. *num.* 64.

CAPUT VII.

De Diſpenſatione pro foro conſcientiæ expedienda per Pœnitentiariam.

1 *Delegatus debet ſe ſuper veritate contentorum in Bulla informare.*
2 *Quomodo hæc informatio fieri debeat?*
3 *Quid ſi ex informatione non innoteſcat falſitas narratorum, ſed aliunde Delegato nota ſit.*
4 *Diſpenſatio in ſolo foro interno ſuffragatur.*
5 *Commiſſarius diſpenſare nequit, niſi prius audita Oratoris Sacramentali Confeſſione.*
6 *Impedimentum debet eſſe* occultum, *& quando dicatur occultum?*
7 *Debet inquiri quod incommodum ſit ſequuturum, ſi non diſpenſetur.*
8 *Matrimonium de novo contrahi debet, ſed prius de nullitate Matrimonii utrique parti conſtare debet.*
9 *Hic magna circumſpectione Commiſſarius uti debet.*
10 *Conſenſus matrimonialis non eſt renovandus coram Parocho, & teſtibus.*
11 *Diſpenſatio hæc in ſolo foro conſcientiæ prodeſſe poteſt.*
12 *Quam ſecreto hic omnia peragenda ſint?*
13 *Qua ratione invalida cenſeatur diſpenſatio, ſi litteræ diſpenſationis Oratori reſtituantur?*

I. DE forma & inſcriptione diſpenſationum, quæ in Pœnitentiaria Romana expediuntur, aliqua diximus *Tom.* I. *part.* 1. *tit.* 23. *cap.* 4. ubi de Pœnitentiario, & Pœnitentiaria Romana egimus; hic pauca duntaxat ſpecialia in hac diſpenſatione occurentia notabimus.

Clauſula ſpecialis occurrit, modum inquirendi ſuper veritate narratorum continens, his verbis exprimi ſolita: *Si ita eſſe per diligentem Oratoris examinationem, ac poſt monita, & conſilia opportuna illi præſtita, inveneris.*

II. Non debet ergo Delegatus ſe ſuper veritate allegatorum informare auditis teſtibus; quemadmodum contingit in diſpenſatione obtenta in Dataria, quæ etiam pro foro externo valet, ſed ſufficit, ut Delegatus diligenter examinaret Oratores pro veritate expoſitorum, idque præviis monitis, & conſiliis opportunis, e quibus ſcilicet ipſi Oratores percipiant momentum hujus examinis; quod a ſincera vel non ſincera expoſitione narratorum dependeat validitas, vel invaliditas diſpenſationis, & inde conſequens etiam validitas, aut invaliditas matrimonii; atque hinc ulterius dependeat, num fo ſan tota vita durante non ſunt victuri in perpetuo inceſtu cum evidenti periculo æternæ damnationis.

III. Sed quid ſi ex Oratoris examine, ac interrogatione falſitas precum non deprehendatur; aliunde tamen illa Delegato innotuerit? Nullatenus diſpenſare poterit: diſpenſando enim contingeret, quod forte conjuges, aut alter eorum in perpetuo viverent inceſtu.

Accedit, quod cum hic petatur diſpenſatio occulte, nullum ſit inconveniens ſi privata, & occulta ſcientia Delegatus utatur; præſertim cum præſumendum ſit, Pontificem nolle diſpenſationem indulgere, quando revera cauſa diſpenſationis allegata non ſubſiſtit.

IV. Tertia clauſula exprimitur hac formula; *Ita quod hujuſmodi diſpenſatio, & abſolutio in foro judiciario nullatenus ſuffragatur.*

Quapropter, ſi vel per Superiorem ex officio, vel a quocumque privato matrimonii validitas in quæſtionem ducatur, nullatenus diſpenſatio in Pœnitentiaria obtenta ſuffragabitur; ſed quæſtio diſcutienda, & terminanda erit, ac ſi nulla diſpenſatio intervenifſet.

V. Ex ſtylo hodierno additur: *Audita prius Oratoris Sacramentali Confeſſione, eumdem hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, & injuncta ei pœnitentia abſolvas.*

Per hanc clauſulam jam ſublatum eſt dubium olim a Doctoribus motum, num diſpenſationem præcedere deberet Confeſſio Sacramentalis: hanc enim præmittendam eſſe expreſſio hodierna iſtius clauſulæ aperte ſupponit

VI. Altera clauſula in omnibus diſpenſationibus a Pœnitentiaria emanatibus eſt: *Dummodo impedimentum ex præmiſſis proveniens ſit occultum.*

Pro intellectu hujus clauſulæ obſervandum quod dicit Pyrrhus Corradus *lib.* 7. *cap.* 6. *n.* 12. „ Non ſufficit illud eſſe occultum, tantummodo tempore impetrationis diſpenſationis ſuper eo; ſed „ opus eſt, quod nullus adſit timor, quod aliquo modo poſſit „ fieri publicum in futurum; alias enim major Pœnitentiarius „ remitteret ſupplicationem ad Datariam, ut Oratores petant ſecum diſpenſari in utroque foro; quia non occultum; ſed manifeſtum dicitur, quod poteſt probari, per gloſſ. in *cap. Veſtra*, in verbo *notorium De Cohab. Cler. & mul.* Impedimentum autem occultum dicitur, quando non publice conſtet nec „ facile conſtare poteſt, ac periculum non eſt, ut in foro externo detegatur.

VII. Poſt hæc eodem contextu in formula ſubditur: *Et ſeparatio inter latorem, & dictam mulierem fieri non poſſit abſque ſcandalo; ex cohabitatione vero de incontinentia probabiliter timendum eſſe tibi viſum fuerit, aliudque Canonicum non obſtet impedimentum.*

Dictio *dummodo* præcedens, cum qua hæc clauſula connectitur, ſat oſtendit, mentem Commitentis eſſe, ut non diſpenſetur, niſi præmiſſa verificentur.

VIII. Sequitur deinde in formula: *Cum eodem latore, ut dicta muliere de nullitate prædicti conſenſus certiorata, ſed ita caute, ut latoris delictum nunquam detegatur, Matrimonium cum eadem; & uterque inter ſe novo, ſecrete ad evitanda ſcandala, præmiſſis non obſtantibus, contrahere, & in eo poſtmodum remanere licite valeant, miſericorditer diſpenſes.*

Ex hac clauſula patet primo, quod ſi impedimentum uni duntaxat partium notum ſit, nequeat Matrimonium *de novo* contrahi, niſi prius altera pars de nullitate prioris conſenſus ſit certiorata. Ratio illius facile colligi poterit ex dictis *cap.* 5. *n.* 11.

IX. Magna hic prudentia ac circumſpectione opus eſt: unde merito Exequutor hic non tantum humana, ſed vel maxime divina conſilia, & auxilia adhibebit; recurendo ad Patrem luminum, ut eum lumine ſuo illuminet, quid in caſu adeo perplexo agere debeat.

X. Patet quoque ex eadem clauſula, conſenſum hic non eſſe publice renovandum coram Parocho, & teſtibus, quemadmodum in caſu diſpenſationis in Dataria expeditæ ſuper impedimento non occulto, ſed *ſecreto* inter partes renovari ſufficiat, eo quod impedimentum ſit *occultum*, & diſpenſatio pro ſolo foro interno. Immo hæc diſpenſatio non admittit, Matrimonium publice coram Parocho, & teſtibus renovari vigore ipſius diſpenſationis: quia omnia vult *ſecretiſſime* peragi, neque incommoda, quæ ex clandeſtinis matrimoniis timebantur, hic timeri poſſunt; uti bene notat Corradus *lib.* 8. *cap.* 5. *n.* 43.

XI. Eſſentialis differentia hujus diſpenſationis in Pœnitentiaria obtentæ, & diſpenſationis in Dataria expeditæ, in hoc conſiſtit, quod hæc valeat pro utroque foro; illa vero *pro ſolo foro interno*, ut his verbis exprimitur: *In foro conſcientiæ, & in ipſo actu confeſſionis tantum, & non aliter, neque ullo modo; ita quod hujuſmodi abſolutio, & diſpenſatio in foro judiciario nullatenus ſuffragatur.*

XII. Ut omnis occaſio utendi hac diſpenſatione in foro judiciario amputetur, additur: *Nullis ſuper his adhibitis teſtibus, aut litteris datis, ſeu proceſſibus confectis; Præſentibus laniatis, quas ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ laniare tenearis, ita ut nullum illarum exemplum extet, neque eas latori reſtituas; quod ſi reſtitueris nihil ipſi præſentes litteræ ſuffragentur.*

Nulli ergo omnino teſtes in actu diſpenſationis intervenire poſſunt; nec ullæ omnino litteræ etiam privatæ qualeſcumque dari de diſpenſatione facta, multo minus proceſſus judicialis confici, quibus quovis modo in foro externo hæc diſpenſatio probari poſſet. Et ne aliquod veſtigium ſeu indicium externum diſpenſatio ſupereſſet, litteras ita laniari mandat, ut nullum exemplum extet.

XIII. Quod

XIII. Quod addit in fine, quod si latori restituantur litteræ dispensationis, ipsi eædem litteræ nihil suffragentur, subintelligitur in *foro externo*, uti post Sanchez De Matrimonio *lib. 8. Disp. 34. num.* 42. notat Marcus Paulus Leonis in Praxi Pœnitentiariæ *part. 2. cap. 2. n.* 88. ita ut si dictæ litteræ in prædicto foro exhibeantur, careant omni fide & probatione: quia illa est mens Magni Pœnitentiarii concedentis; nequaquam vero ut dispensatio facta frustretur suo effectu in foro conscientiæ.

CAPUT VIII.

Quæ circa dispensationes a Parocho populo exponenda?

1 *Parochus merito monet oratores, ut expendant, an subsit justa causa petendi dispensationem.*
2 *Ostendet quam periculosum sit mediante dispensatione Matrimonium contrahere.*
3 *Dispensatio non semper reddit aliquem coram Deo securum.*
4 *An satisfaciant dicendo, Pontifex judicetur utrum sit juxta causa?*
5 *Instruendi quod non omnes causæ in Curia Romana admittantur.*
6 *Exponenda clausula litteris inseri solita,* Si preces veritate nitantur.
7 *Monendi de clausulis hujusmodi litterarum; necnon de juramento præstando.*
8 *Litteræ in* forma pauperum *singulariter exponendæ.*
9 *Notitia formularum, & clausularum, quibus dispensationes concipiuntur, Parochis admodum conveniens.*
10 *Episcopi mandant a Parochis eas subinde populo exponi.*

I. IN primis Parochus intelligens, aliquos e suis Parochianis meditari dispensationem super impedimento Matrimonii a Sede Apostolica petere, utiliter eos monebit, ut serio expendant, an revera coram Deo sit justa causa dispensandi, id est, justa causa recedendi a Decretis, & legibus Ecclesiæ.

II. Ut autem efficacius ad id expendendum moveat, ostendet, quam periculosum sit statum aliquem assumere recedendo a regulis Ecclesiæ. Nisi enim causa talis sit, quæ Deo probetur, verendum, ne ob hunc a regulis Ecclesiæ recessum, ipsum matrimonium etiam divina benedictione frustretur: visumque non raro quam infelix fuerit exitus eorum, qui neglectis sacris Ecclesiæ ordinationibus vitæ conditionem elegerunt. Et quidem primum in Ecclesia Romana excitatum schisma, in ordinationem auctoris ipsius schismatis dispensative factam refundere non dubitavit Cardinalis Baronius, qui & illius occasione hoc notandum, & huic materiæ appositum monitum subjungit: *At plane ex facto Novatiani apparet, quanto periculo quæratur per* dispensationem, *quod est alias Ecclesiasticis legibus interdictum.*

Quam infaustus sæpe sit exitus matrimoniorum, mediante dispensatione, præsertim in gradu admodum propinquo, contractorum, quotidiana experientia sat notum est.

III. Adhæc proponet Parochus, quod non semper coram Deo aliquis sit securus, licet dispensationem a Sede Apostolica obtinuerit, si legitima dispensandi causa desit. Neque hanc esse justam excusationem, qua plerique se securos existimant, dicentes: *Papa dispensavit, ipse viderit, ego sum immunis.*

Quin uti recte monet Bellarminus *Epistola* ad Nepotem suum *Controv. 5.* „ Hic cavillus securos multos reddit, tutum vero „ neminem: quoniam Papa non est Dominus, sed dispensator; „ ideoque qui iniquam dispensationem petit, iniquitatis causa „ est, & qui ea utitur, eadem semper irretitur iniquitate.

IV. Si forsan dicant, num causa sufficiens subsit, Pontifici expendendum relinquimus, ejusque consilium expetimus; regeri poterit, quod similibus olim dixit Bernardus *Epist.* 1. *Utinam non licentiam quæsiissetis, id est, non ut liceret, sed an liceret.*

Verendum sane, ne pluribus a Sede Apostolica dispensationem efflagitantibus, improperari queat illud, quod verbis citatis subjungit Bernardus: *Malum in corde conceperant, opere tamen ausi non sunt adimplere nisi cum licentia. Conceperant dolorem, sed non pepererunt iniquitatem, donec iniquo Papa concepturi præbuisset assensum .... Quod tamen summum fecisse Pontificem nequaquam crediderim, nisi aut circumventum mendacio, aut importunitate victum.*

V. Exponere quoque convenit dispensationem petere meditantibus, quomodo non sit satis, quod causa aliqua forsan de se sufficiens subsit, hæcque verificari possit; sed quod verificanda erit una ex causis in Romana Curia admissis, idque cum formula, qua in litteris dispensationis exprimi consuevit.

VI. Ostendendum insuper, quomodo potestas dispensandi ipsi Officiali delegari soleat sub hac conditione, *si preces veritate nitatur*; cujus conditionis effectus exponendus erit; atque demonstrandum, quomodo ipsa dispensatio sæpe periclitetur, quia hæc conditio impleri nequit; eo quod preces, prout in litteris juxta stylum Curiæ expresse sunt, verificari nequeant.

VII. Adhæc monendi sunt de aliis clausulis hujusmodi dispensationum litteris inseri solitis; nec non instruendi super præstando juramento, præsertim si dispensatio petatur ob incestum, aut familiariorem conversationem præcedentem.

VIII. Denique cum frequenter contingat in Parochiis ruralibus dispensationem postulari in *forma pauperum*, convenit, ut Parochus exponat clausulas speciales, quæ in Rescripto dispensationis in tali forma expedito inseri consueverunt ex solito stylo Curiæ Romanæ.

IX. Ex his facile intelligitur, formularum, & clausularum, quæ hoc titulo præpositæ, & expositæ sunt, notitiam non tantum Officialibus, quibus executio litterarum dispensationum committi consuevit, sed & Parochis multum utilem, & quodammodo necessariam esse, ut nimirum ipsi subditis suis, quos mediante dispensatione contrahere velle sciunt, proponant ea omnia, quæ obtenta dispensatione verificare ac facere tenebuntur; eosque moneant, ut serio attendant, priusquam supplicam suam Romam mittant expensasque faciant, vel rumor de ineundo matrimonio spargatur, num revera credant se ea omnia verificaturos, & quidem illa certitudine, ut matrimonium de nullitate non periclitetur; nec non juramenta præstanda cum veritate præstituros.

X. Unde, teste Pyrrho Corrado, nonnullis Episcopi in Synodo Diœcesana ad hos errores vitandos mandare solent, ut, cum Parochi de prohibitis matrimoniis verba faciunt, diligenter doceant, & caute demonstrent, nullo modo censeri dispensatum, nisi verificatis narratis; ac præcipue, ut in supplicationibus curent verum exprimi (*a*)

(a) Plura dare poterit Dissertatio Canonica, cui D. Van-Espen fecit hunc Titulum *De Dispensationibus præsertim Matrimonialibus.*

TITU-

TITULUS DECIMUS QUINTUS.

De Divortiis, & ſecundis Nuptiis.

CAPUT PRIMUM.

De Divortio quoad vinculum; & Converſione conjugatorum.

1 *Divortium dupliciter ſumitur.*
2 *Matrimonium legitimum non ratum facilius diſſolvitur, quam Matrimonium ratum.*
3 *Matrimonium legitimum infidelium non ſemper diſſolvitur altero conjugum ad fidem converſo.*
4 *Licet etiam impedimento dirimente fuerit contractum.*
5 *Poteſt conjux converſus ad alias nuptias tranſire, ſi alter renuat ſine contumelia Creatoris converſo cohabitare.*
6 *Hic tamen recipiendus, ſi convertatur ante tranſitum prioris ad alias nuptias.*
7 *Matrimonium ratum non conſummatum interdum quoad vinculum diſſolvitur.*
8 *Jam pridem per profeſſionem Religioſam Matrimonia credebantur diſſolvi.*
9 *Id Alexander III. intellexit de matrimonio rato non conſummato.*
10 *In probationem hujus diſſolutionis adducuntur exempla Sanctorum.*
11 *Diſſolutionem hanc probavit Synodus Tridentina.*
12 *Efficacia diſſolvendi matrimonium ratum, non voto ſolemni ſed profeſſioni ſolemni tribuitur.*
13 *Matrimonium conſumatum juxta ſacros Canones per profeſſionem Religioſam non diſſolvitur quoad vinculum.*
14 *Poſt conſummationem matrimonii non licet conjugi, altero invito, profeſſionem Religioſam emittere, aut continentiam vovere.*
15 *Qui ſine conſenſu conjugis intravit Monaſterium, ad eum redire compellitur.*
16 *De conſenſu mutuo licitum eſt conjugibus continentiam vovere, & Religionem ingredi.*
17 *Uno conjugum Religionem ingrediente ordinarie; alter etiam ingredi debet, & quare.*
18 *Sacri Canones non permittunt uxoratum in Epiſcopum ordinari, niſi ejus uxor continentiam voveat, & veſtem Religioſam aſſumat.*
19 *Ratio hujus diſciplinæ.*
20 *Providendum ne uno conjugum Monaſterium ingreſſo, alter de incontinentia fiat ſuſpectus: aut ejus periculum incurrat.*
21 *In hac conjugum ſeparatione convenit; ut interponatur auctoritas Epiſcopi.*
22 *Ob adulterium non diſſolvitur matrimonium quoad vinculum.*

I. DIVORTIUM ſumitur dupliciter. Primo quidem, idque frequentius, pro diſſolutione matrimonii quoad vinculum, diciturque hæc diſſolutio proprie Divortium. Secundo, accipitur pro ſeparatione conjugum quoad torum, & cohabitationem, durante interim adhuc matrimonii *vinculo*; hæcque ſeparatio conjugum improprie Divortium appellatur.

II. Quoad divortium primo modo ſumptum, indubitatum eſt, illud facilius admitti circa matrimonium legitimum non ratum, quam circa matrimonium *ratum*, licet non conſummatum; quamvis & quoad matrimonium ratum tantum aliquando admittatur.

Matrimonium legitimum non ratum, dicitur matrimonium inter Infideles ſive non baptizatos ſecundum eorum leges, & inſtituta contractum.

III. Hoc matrimonium rationem contractus civilis duntaxat habens, neque ad rationem Sacramenti hactenus elevatum, indiſſolubilitatem ex Chriſti inſtitutione non habet; altero tamen ad fidem converſo, altero in Paganiſmo ſeu infidelitate remanente, ſeparationem vetuit Eccleſia; ut per converſionem unius conjugis & alter ſalvari poſſit; cum juxta Apoſtolum 1. *ad Corinth.* 7. contingat, *ſanctificari virum infidelem per mulierem fidelem*, & e contra.

IV. Immo etſi inter ipſos Infideles tempore contractus matrimonialis interceſſerit impedimentum dirimens, non tamen propterea conjux ad fidem converſus ab alio ſeparari debet; modo impedimentum illud non a jure naturæ; ſed a jure mere poſitivo inductum ſit; ſuper quo Eccleſia diſpenſat, " in favorem „ præſertim Chriſtianæ Religionis, & fidei, a cujus perceptione „ per uxores ſe deſeri timentes viri, poſſunt facile revocari " ait Pontifex in *cap. tit. De Divortiis*.

V. Addit tamen Pontifex hanc exceptionem; „ Niſi poſt con„ verſionem illa renuat cohabitare cum ipſo, aut etiamſi con„ ſentiat, non tamen abſque contumelia Creatoris, vel ut eum „ pertrahat ad mortale peccatum; in quo caſu reſtitutionem pe„ tenti, quamvis de injuſta ſpoliatione conſtaret, reſtitutio ne„ garetur; quia ſecundum Apoſtolum 1. Corinth. cap. 7. verſ. „ 15. *Frater, aut ſoror non eſt hujuſmodi ſubjectus ſervituti*; hoc „ eſt, poterit conjux fidelis tali caſu tranſire ad novas nuptias.

VI. Deinde ſubjungit Pontifex: „ Quod ſi converſum ad „ fidem, & illa converſa ſequatur, antequam propter præ„ dictas cauſas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere com„ pelletur.

Porro cum rarus circa hujuſmodi matrimonii diſſolutionem caſus incidat, plura dicere neceſſe non eſt: ſi quando caſus occurret, facile conſuli poterunt Commentatores ad citatam *cap. 8. & 7. eodem in titulo.*

VII. Matrimonium *ratum* non conſummatum, quamvis ſit perfectum in ratione matrimonii ante conſummationem; facilius ſolvi nihilominus quoad vinculum, quam matrimonium ratum, & *conſummatum*, nemo Catholicorum dubitat.

VIII. Et quidem illud diſſolvi per profeſſionem Religioſam non obſcure expreſſum eſt apud Gratianum *Cauſ. 26. qu. 2. Can. 26.* ibi ex Epiſtola Nicolai I. refertur hoc fragmentum: „ Nam licet „ *Matth.* 19. *verſ.* 6. ſcriptum ſit, *quod Deus conjunxit, homo non* „ *ſeparet*, Deus tamen, & non homo ſeparat, quando divini amoris „ intuitu ex conſenſu utriuſque conjugis matrimonia diſſolvuntur.

Hic quidem non ſat clare exprimitur, num per matrimonia, de quibus hic agitur, intelligantur *rata* tantum, ac generaliter rata, & conſummata; ſed Eccleſia hos alioſque Canones de hac diſſolutione loquentes, de matrimonio *rato tantum* intellexit; hocque per profeſſionem diſſolvi poſſe, nequaquam autem matrimonium *conſummatum*, declaravit.

IX. Alexander III. reſcribens Salernitano Archiepiſcopo in *cap. 2. tit. De Converſione conjugatorum*, ait: Verum poſt con„ ſenſum legitimum de præſenti, licitum eſt alteri, altero etiam „ repugnante, eligere Monaſterium, dummodo *carnalis* commix„ tio non intervenerit inter eos, & alteri remanenti (ſi commo„ nitus continentiam ſervare voluerit) licitum eſt ad ſecunda „ vota tranſire. Rationem ſubjungit; Quia cum non fuiſſent una „ caro ſimul effecti ſatis, poteſt unus ad Deum tranſire, & „ alter in ſæculo remanere.

Idipſum reſcripſi Brixienſi Epiſcopo in *cap. 7. tit. eod.* dicens; „ Quod Dominus in Evangelio dicit, non licet viro niſi ob cau„ ſam fornicationis uxorem ſuam dimittere, intelligendum eſt „ ſecundum interpretationem Sacri Eloquii de his, quorum ma„ trimonium *carnali* copula eſt conſummatum.

X. Alexander III. *Capitulo 2.* in ſuæ reſolutionis probationem adducit exempla Sanctorum, dicens: *Sicut quidam Sancti ad nuptiis vocati fuerunt*; ex quo non obſcure colligitur, Pontificem hic reflexiſſe ad ea, quæ habet Gratianus ad calcem allegati *Canonis 26.* ubi probans ſponſos poſſe ſine mutuo conſenſu continentiam vovere, ſubjungit: „ Ut enim refert Beatus Hieronymus, „ Macarius præcipuus inter Chriſti Eremitas, celebrato nuptiarum „ convivio cum veſpere thalamum eſſet ingreſſurus, ex urbe egre„ diens tranſmarina petiit, & eremi ſolitudinem ſibi elegit. Item „ Beatus Alexius Euphemiani clariſſimi filius, ſimiliter ex nuptiis „ divina gratia vocatus, ſponſam deſeruit, & nudus Chriſto fa„ mulari cœpit. Horum exemplo patet, quod ſponſi, ſponſarum „ ſuarum non exquiſito conſenſu, continentiam valent profiteri.

XI. His aliiſque moti Patres Tridentini dixerunt, *Seſſ. 24. Can. 6. De Reformat. Matrimonii*: " Si quis dixerit, matrimo„ nium ratum non conſummatum, per ſolemnem Religionis pro„ feſſionem alterius conjugum non dirimi, anathema ſit.

XII. Hanc efficaciam dirimendi matrimonium rite contractum Synodus non tribuit voto ſolemni; *ſed ſolemni profeſſioni Religionis*; nec enim omne votum ſolemne hanc vim habet. quemadmodum quoad votum ſolemne Ordini ſacro annexum declaraverat jam pridem Joannes XXII. in ſua *Extravagante unica De voto*. Similiter licet vota emiſſa a Patribus Societatis poſt probationem biennalem ſint efficacia ad dirimendum matrimonium contrahendum, non tamen dirimunt jam ante contractum, uti poſt alios notat Gonzales in Commentario ad *c. 2. tit. De Converſ. Conjugat. n. 6.*

XIII. Si leges civiles attendamus, non tantum matrimonium ratum diſſolvitur per profeſſionem Religioſam, ſed etiam *conſummatum*, *Novella* 23. *c* 40. quam legem non obſcure indicat Sanctus Gregorius *lib. 9. Epiſt.* 39. eamque tamquam legi divinæ haud conſonam rejicit: „ Si enim dicunt (ait) Religionis cauſa „ conjugia debere diſſolvi, ſciendum eſt, quia etſi hoc Lex hu„ mana conceſſit, Lex divina tamen prohibuit. Per ſe enim Ve„ ritas dicit: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Quæ etiam „ ait *Matth. c. 5. verſ. 32. Non licet dimittere uxorem excepta* „ *fornicationis cauſa*. Quis ergo huic cœleſti Legiſlatori contra„ dicat? Scimus quia ſcriptum eſt *Gen. cap. 2. verſ. 24. Erunt* „ *duo in carne una*. Si ergo vir & uxor una caro ſint, & Re„ ligionis cauſa vir dimittit uxorem, vel mulier virum in hoc „ mundo remanentem, vel etiam fortaſse ad illicita vota mi„ grantem; quæ eſt iſta migratio, vel converſio, in qua una „ eademque caro, & ex parte tranſit ad continentiam, & ex „ parte remanet in pollutione.

Idipſum repetit eodem libro *Epiſt.* 44. dicens; *Quia etſi mundana lex præcipit, converſionis gratia, utrolibet invito poſſe ſolvi conjugium: divina hoc tamen Lex fieri non permittit*: Extant hæc S. Gregorii ſcripta apud Gratianum *Cauſ. 27. q. 2. Can. 19. & 21.*

Hanc S. Gregorii, aliorumque Patrum ſententiam amplexa Eccleſia, docet matrimonium ratum & conſummatum per profeſſionem Religioſam non diſſolvi; quin & vinculum matrimonii inter conjuges manere, tametſi de mutuo conſenſu uterque ſolemnem profeſſionem Religioſam emiſiſset.

XIV. Ulterius hinc conſequens eſt, conjugem alterum non poſſe altero *invito* Religionem ingredi, aut etiam continentiam vovere, ita ſcilicet ut alter debito conjugali ob illud votum fraudari deberet invitus. Unde ſcribit S. Auguſtinus *Epiſt.* 227. ult. edit. „ Una ſola cauſa eſse poſset, qua te id quod voviſti, non „ ſolum non hortaremur, verum etiam prohiberemus implere, ſi „ forte tua conjux hoc tecum ſuſcipere, animi, ſeu carnis in„ firmitate recuſaret. Nam & vovenda talia non ſunt a con„ jugatis, niſi ex conſenſu, & voluntate communi, & ſi præ„ propere factum fuerit, magis eſt corrigenda temeritas, quam „ perſolvenda promiſſio ". Gratianus *Cauſ. 33. q. 5. Can. 6.*

Et in *cap. 5. tit. De Converſione Conj.* reſcribit Alexander III. Strigonienſi Archiepiſcopo: *Nullus conjugatorum eſt ad ſacros*

Ordi-

Ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus.

XV. Quin & idem Pontifex Pisano Episcopo respondit in *cap. 3. tit. eodem*, quod qui invita uxore intravit Monasterium, ad eam redire compellatur, asseritque, votum sic emissum non tenuisse; „ Unde ratione voti (ait) ad Monasterium non tenetur „ redire, ulterius vero non poterit uxorem accipere; promisit „ enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat, & „ ideo quoad hoc tenuit votum; non reddere autem non erat „ in ejus, sed mulieris potestate ". Idem respondit Cœlestinus III. in *cap. 12. tit. eod.*

XVI. De consensu conjugis, alterum conjugem posse ad Religionem transire, aut continentiam vovere, indubitatum est: quod & in citata Epistola expressit S. Gregorius dicens: „ Si „ vero utrisque conveniat continentem vitam ducere; hoc quis „ audeat accusare, quando certum est, quod omnipotens Deus, „ qui minora concessit, majora non prohibuit.

XVII. Verum cum satis periculosum sit, uxorem in sæculo remanere, viro Religionem ingresso, Exoniensi Episcopo scribit Alexander IV. in *cap. 4. tit. De Conversione Conjugat.* „ Cum „ sis præditus scientia litterarum ignorare non debes sanctorum „ Patrum Constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, aut „ uxor viro ejus non assumente Religionis habitum, debeat ad „ Religionem transire. (Quia cum vir & uxor una caro sint, „ sic ut docet Apostolus, non potest unus ad Deum converti, & „ alter in sæculo remanere.) Inde est quod auctoritate Apo„ stolica prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum, vel uxorem „ (nisi uterque ad Religionem migraverit) transire permittas ". Ita legitur in prima Decretalium collectione apud Antonium Augustinum; Raymundus autem verba ansulis inclusa omisit.

XVIII. Rursus idem Pontifex Strigoniensi, & Coloniensi Archiepiscopis scribit in *cap. 6. tit. eod.* „ Fraternitati vestræ auctoritate Apostolica prohibemus, ne uxoratum præsumatis in „ Episcopum ordinare, nisi uxor prius professa continentiam; „ sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem assumat.

XIX. Ratio hujus additur in integra Decretali in prima Decretalium collectione; „ Quod si in quibuslibet Ecclesiasticis gradi„ bus providenter, solerterque curandum est, ut in domo Dei „ nil sit inordinatum nihilque præposterum: multo magis labo„ randum est, ut in ejus promotione, qui super omnes grad s „ continetur, non erretur. Inde est quod Fraternitati vestræ, &c.

Ne uxoris incontinentia in Episcopi contumeliam vergat, eam ab omni periculo, & suspicione incontinentiæ exemptam oportet; quare & jam pridem in Synodo VI. *Can.* 48. decretum fuit, *ut uxor ejus, qui ad Episcopalem dignitatem promovetur, communi sui viri consensu prius separata, postquam in Episcopum ordinatus est ac consecratus*, Monasterium ingrediatur, *procul ab Episcopi habitatione extractum.*

Uxor ergo illius, qui in Episcopum consecratus est, juxta sacros Canones Monasterium ingredi debere verisimilius est.

XX. De cætero; semper sollite providendum, ut uno conjugatorum Monasterium ingrediente; aut continentiam voventer, alter cum periculo aut suspicione incontinentiæ in sæculo non maneat; quod præcipue Pontifices in suis Responsis præ oculis habuere.

Unde Priori & Fratribus Sancti Joannis scribit Alexander III. *cap. 8. tit. De Conversione Conjugat. Uxoratus sine licentia uxoris inter vos nullatenus recipiatur; quæ integræ* opinionis *existat, ita quod nulla marito suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare, vel quod minus continenter debeat vivere: quæ si talis exstiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publice in conspectu Ecclesiæ continentiam professa, in domo propria cum filiis suis; & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat; voto continentiæ celebrato, a sæcularium hominum se conversatione removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuo commoretur.*

Præcipue ergo providendum, ut incontinentiæ periculum, & suspicio amoveantur; quod clarius innuitur in citato *cap.* 4. ubi verbis supra relatis immediate subditur hæc cautio: *Verum, si ita uxor senex est & sterilis, quod sine suspicione possit esse in sæculo, dissimulare poteris, ut ea in sæculo remanente, & castitatem promittente, ad Religionem transeat vir ejusdem.*

Eadem cautio occurrit in Responso Innocentii III. in *cap. 18. tit. eodem.*

XXI. Ut autem circa hæc prudenter procedatur, convenit, ut in hujusmodi conjugatorum separatione sententia, sive judicium Episcopi interveniat, de quo ita legitur apud Gratianum *Caus. 27. qu. 2. Can.* 23. „ Si vir & uxor divertere pro sola „ religiosa inter se consenserint vita, *nullatenus sine Episcopi con„ scientia* fiat, ut ab eo singulariter proviso constituantur loco.

XXII. Olim quidem a nonnullis etiam Catholicis dubitatum fuisse, num ob adulterium alterius conjugis matrimonii vinculum non dissolveretur, certum est; quam in rem videri possunt, quæ habet Gratianus *Caus. 32. quæst.* 7. & hodie ipsi Græci tenent matrimonium per adulterium quoad vinculum dissolvi; quod & Oratores Veneti in Synodo Tridentina exposuisse scribit Cardinalis Pallavicinus *lib. 22. Historiæ Concilii Tridentini, cap.* 4. qui & postularunt aliquam Canonis concepti moderationem, ne nimium offenderentur, & perpetuam ab Ecclesia Romana secessionem facerent Græci in Insulis Reipublicæ Venetorum subjectis commorantes; quod & obtinuerunt, quemadmodum ibidem fusius narrat Pallavicinus.

Canon Concilii Tridentini tandem reformatus ita sonat: *Si quis dixerit, Ecclesiam errare cum docuit & docet, juxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere; mœchari que eum, qui dimissa adultera, aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit. Sess. 24. Can. 7.*

Conformiter ad hanc Synodi œcumenicæ definitionem profitemur, matrimonium ob adulterium non dissolvi; nec posse innocentem, vivente adultero, ad alias nuptias transire; quamvis separationem fieri posse quoad torum & cohabitationem fateamur, de qua capite sequenti.

CAPUT II.

De Separatione Matrimonii quoad torum & cohabitationem.

1 *Matrimonium Fidelium etiam consummatum variis de causis dissolvi potest quoad torum.*
2 *Adulterium uxoris justa est causa separationis.*
3 *Ratio hujus separationis.*
4 *Ecclesia in hac causa non agnoscit differentiam inter virum & uxorem.*
5 *Secundum Canones vir mulierem adulteram ante actam pœnitentiam recipere non potest.*
6 *Acta pœnitentia, potest vir recipere uxorem adulteram.*
7 *Nequaquam invitus ad eam recipiendum adigi potest.*
8 *Interdum Lex charitatis ad recipiendum obligat.*
9 *An maritus propria auctoritate uxorem adulteram recipere queat, si separatio judicis auctoritate facta fuerit?*
10 *Maritus adulterii conscius injuriam remisisse censetur, si eam cognoverit.*
11 *Maritus adulter non potest dimittere uxorem adulteram.*
12 *Separatio quoad torum fit quoque ob hæresim alterius conjugis.*
13 *Aliquando dubitatum, num ob hæresim matrimonium non dissolveretur* quoad vinculum: *at hodie certum est, non dissolvi.*
14 *Ob vitia corporis, an indicenda separatio?*
15 *Ob furtum, aliudve simile crimen conjugis, an separatio facienda?*
16 *Ob sævitiam viri, potest mulier separationem petere.*
17 *Separatio ex causa adulterii ex se perpetua, aliæ vero temporales esse solent.*
18 *Separatio quoad torum, & cohabitationem a conjuge innocente non facile petenda.*
19 *Separatio quoad habitationem sine auctoritate Judicis fieri nequit.*
20 *Causa separationis Judici probari debet.*
21 *Quid? si conjux, qui certo novit nullitatem Matrimonii, a Judice cogatur ad redendum debitum sub pœna excommunicationis.*
22 *Summa prudentia opus est in decernenda separatione.*
23 *Sententia separationis nunquam transit in rem judicatam.*
24 *Facta separatione, adimenda conjugibus incontinentiæ occasio.*
25 *Ex Concordato inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem, quæstio Divortii ad solum Judicem Ecclesiasticum spectat.*
26 *Quid de alimentis conjugi decernendis?*
27 *Quis de dote, & donatione propter nuptias lucranda, aut petenda; item de divisione bonorum judicare debeat?*

I. QUAMVIS Ecclesia teneat Matrimonium Fidelium ratum & *consummatum*, esse indissolubile *quoad vinculum*; neque posse quacunque ex causa, etiam *adulterii* dissolvi quoad vinculum, fatetur tamen, Matrimonium etiam consummatum, non una ex causa dissolvi posse quoad *torum*; ipsosque conjuges separari quoad torum & cohabitationem, salvo interim vinculo matrimoniali inter ipsos Conjuges ita separatos; quod Synodus Tridentina, *Sess. 24. Can. 8. De Reformat. Matrimonii*, definivit his verbis: *Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum, seu quoad cohabitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit.*

II. Adulterium uxoris esse causam legitimam separationis, posseque virum uxorem adulteram dimittere, nemo unquam dubitavit, ob claram sententiam Christi dicentis; *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari.* Matth. cap. 5. vers. 32.

De hac dimissione loquens Sanctus Augustinus *lib. 1. De Adulterinis Conjugiis, cap.* 5. ait: „ Licite itaque dimittitur Conjux „ ob causam fornicationis; sed manet *vinculum prioris*, propter „ quod fit reus adulterii, qui dimissam duxerit etiam ob cau„ sam fornicationis.

III. Causam dimissionis assignat S. Thomas in *IV. Sent. Dist. 35. q. 1. art. 1. Dominus dimittere uxorem concessit propter fornicationem, in pœnam illius, qui fidem fregit, & in favorem illius, qui servavit; ut non sit adstrictus ad reddendum debitum ei, qui non servavit fidem.*

IV. Porro utriusque conjugis hic par conditio est; neque majus in uxore, quam in marito crimen adulterii esse credit Ecclesia; quantumvis leges civiles plus viris, quam mulieribus indulsisse videantur; de quibus loquens Sanctus Ambrosius *lib. 1. De Abraham*, ait: *Neque sibi blandiatur de legibus hominum, omne stuprum adulterium est, nec viro licet, quod mulieri non licet.* Et Sanctus Hieronymus *Epist.* ad Oceanum acrius in has Romanorum leges insurgens, aperte dicit, aliæ sunt leges Cæsarum: aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit; ac tandem concludit; *Apud nos, quod non licet fœminis, æque non licet viris.*

V. Quin & sacris Canonibus, & Patrum Decretis jam pridem proditum est, virum conjugem adulteram, nisi pœnitentiam egerit, dimittere debere; uti pluribus adductis ostendit Gratianus, *Caus. 33. quæst.* 1. in cujus quæstionis titulo seu summa-

rio dicitur. Illa enim *quæ adulterii rea convincitur, nisi post peractam pœnitentiam in conjugii consortio retineri non debet*. Et quidem in Pœnitentiali Sancti Theodori Cantuariensis legitur: Si quis uxorem suam scit adulteram, *& non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat, & quamdiu illam pœnitet, abstineat se ab illa*. Vide *Canonem* 6. apud Gratianum loco citato, & notas Romanas. Ratio hujus disciplinæ insinuatur ibidem *Canone* 1. *Nam patronus turpitudinis ejus est, qui crimen celat uxoris*.

Unde Sanctus Augustinus *lib.* 1. *Retract. cap.* 10. quasi alibi dicta retractans, ait: " Ubi dixi hoc permissum esse non jus„ sum, non attendi aliam Scripturam dicentem: *Qui tenet adulteram, stultus & impius est*. Prov. cap. 18. vers. 22.

VI. Acta pœnitentia conjux conjugem adulteram potest recipere, & maritali affectu retinere, uti dicitur in *cap.* 3. *tit. De Adulteriis*: *Quod si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum suum reverti, debet, sed non sæpe recipere peccatricem*.

VII. Hic tamen recte notat Glossographus: *Debet, debito honestatis, non necessitatis, quia etiam post pœnitentiam posset eam accusare de adulterio*.

Admisso enim ab uno conjugum adulterio, facta est innocenti potestas in perpetuum ab ea quoad torum divertendi; atque in perpetuum liber manet a debito conjugali reddendo; potestque sine ejus consensu vitam Religiosam amplecti, vel ad sacros Ordines ascendere, uti deciditur in *c.* 15. *&* 16. *tit. De Convers. Conjug.*

VIII. Quin tamen lex charitatis nonnunquam exigat, ut vir conjugem adulteram pœnitentem ac resipiscentem recipiat & sibi reconciliet; dubium non est; multisque probat Sanctus Augustinus *lib.* 2. *De Adulterinis Conjugiis, cap.* 6. & Joan. cap. 8. v. 11. adductis verbis Christi ad mulierem in adulterio deprehensam, *Nec ego te damnabo, vade, deinceps noli peccare*, subjungit: *Quis non intelligat, debere ignoscere maritum, quod videt ignovisse Dominum amborum, nec se jam adulteram dicere, cujus pœnitentis crimen divina credit miseratione deletum*. Idem prosequitur *cap.* 9. Apud Gratianum loco citato *Can.* 7. *&* 8.

IX. Hujusmodi autem reconciliatio cum adultera conjuge proprio judicio & auctoritate fieri potest, quamvis divortii sententia a judice lata sit; eo quod ad renuntiandum juri suo liberam quilibet habeat facultatem *c. fin. tit. De Crimine Falsi*. Si tamen adulterium notorium fuerit, cavendum, ne, si pœnitentia, & resipiscentia etiam notoriæ non fuerint, scandalum detur; videaturque vir adulterium fovere, eique aliquo modo consentire.

X. Maritus uxori injuriam remisisse videtur, si post adulterium commissum, & a se cognitum, eam cognoverit, uti post Sanctum Thomam & Theologos, ac Canonistas probat Sanchez, *lib.* 10. *De Matrimonio, Disput.* 10.

XI. Similiter maritus adulter nequit ob adulterium uxoris eam dimittere; quod jam pridem docuit Sanctus Augustinus, *lib.* 1. *De Sermone Domini in Monte, cap.* 28. e quo sumptus est *Can.* 1. *caus.* 32. *qu.* 6. *Nihil iniquius* (ait) *quam fornicationis causa dimittere uxorem, si & ipse convincitur fornicari. Occurrit etiam illud ad Rom. cap.* 2. *vers.* 1. In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas. *Quapropter quisquis fornicationis causa vult abjicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus. Quod similiter & de fœmina dixerim*.

Hunc sequutus est Alexander III. in *cap.* 4. *tit. De Divortiis*, & Innocentius III. in *cap. fin. tit. De Adulteriis*, dicens: „ Cum „ paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmo„ di fornicationis obtentu suæ uxoris nequit consortium declinare.

XII. Separatio sive divortium quoad torum & cohabitationem fieri potest, non tantum ob corporalem fornicationem, sed & ob spiritualem; si scilicet alter conjugum in hæresim aut Paganismum labatur, uti dicitur in *c.* 6. *tit. De Divortiis*, & *c. fin. tit. De Convers. Conjugat.* atque communiter docent Canonistæ.

XIII. Immo etiam *quoad vinculum* matrimonium dissolvi ob hæresim alterius conjugis olim nonnullos asseruisse constat, & ita aliquem suorum Prædecessorum sensisse videri asserit Innocentius III. in *cap.* 7. *tit. De Divortiis*; dogma tamen Catholicum, scilicet ob hæresim matrimonium quoad vinculum non dissolvi, adstruit Innocentius, & contra nostri temporis Hæreticos declaravit Synodus Tridentina, *Sess.* 24. *Can.* 5. *de Reformat. Matrimonii*. *Si quis dixerit, propter hæresim aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge dissolvi posse matrimonii vinculum; anathema sit*.

XIV. Ob alia seu corporis, seu animi vitia non facile admittenda conjugum separatio. *Si uxorem quis habeat* (*ait Sanctus Augustinus*) *sterilem vel deformem corpore, sive debilem membris, vel cæcam, vel surdam, vel claudam, vel si quid aliud, sive morbis, & doloribus, languoribusque confectam, & quidquid* (*excepta fornicatione*) *cogitari potest vehementer horribile, pro fide, & societate sustineat*.

Apud Gratianum, *Caus.* 32. *q.* 5. *Can.* 18. *Et cap. pervenit, tit. De Conjug. Leprosorum*, dicitur, nec ob supervenientem lepram liberum esse dimittere conjugem.

XV. Et interrogatus Alexander III. *Utrum mulier pro latrocinio, aut quolibet alio crimine a viro suo debeat separari, & alii nubere, & de viro simili modo, utrum pro quolibet flagitio possit a conjuge dividi, & aliam sibi legitime matrimonio copulare* Respondit: *Quod mulier pro furto, vel alio crimine ab eo separari non debet*.

Addit tamen hanc exceptionem; „ Verum si conjugem suam „ ad maleficium traxerit, mulier a viro recedere poterit & se„ parari; ita quod alii nubere non licebit; quia licet separen„ tur, tamen semper conjuges erunt. In viris quoque præsentis „ sententiæ forma servetur. Hæc in *cap.* 2. *tit. De Divortiis*, præsertim si integra Decretalis prout habetur in prima collectione Decretalium, legatur.

XVI. Similiter ob sævitiam conjugis alterius *, divortium sive separationem alter conjux petere potest, ut constat ex *cap. litteras tit. De Restitutione Spoliatorum*, ubi dicitur: *Si vero tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non possis sufficiens securitas provideri, non solum non debet restitui; sed ab eo potius removeri*. Idem deciditur in *cap.* 8. *tit. ebd.* additurque: *Si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quod merito de ipso diffidat, alicui probæ & honestæ mulieri usque ad causæ decisionem custodienda studiosius committatur, in loco ubi vir, vel parentes ejus mulieri nullam possint violentiam inferre*. In antiqua collectione Decretalium.

XVII. Inter has separationes, & eam, quæ ratione fornicationis contingit, ea est differentia; quod hæc sola tamquam immediate persluens ex violatione fidei conjugalis soleat esse perpetua; aliæ vero duntaxat ad tempus, quousque malum, vel incommodum, quod ex mutua cohabitatione, aut consortio maritali timetur, cesset.

Hinc in citato *capitulo* 13. verbis supra relatis immediate subjungit hanc cautionem; „ Alioquin sufficienti (si fieri potest) „ securitate provisa profecto videtur conjux ante causæ cogni„ tionem restituenda marito ": quia securitate hac præstita, cessat causa separationis.

XVIII. Porro cum ex separatione matrimonii sive quoad torum, sive quoad cohabitationem sæpe oriri soleant maxima incommoda, tam quoad ipsos conjuges, quam liberos, totamque familiam, frequenter si non stricta justitia, charitas ipsa exigit, ut conjux innocens, & justam alioquin causam separationis habens, dissimulet, atque a separatione petenda abstineat.

XIX. Adhæc, ne conjuges sæpius ob causas frivolas, & cum publico scandalo fœdus matrimoniale solvant, nequaquam propria auctoritate unus conjugum ab altero divertere, præcipue quoad habitationem, potest; sed a judice similis separatio probanda, & decernenda est *cap.* 3. *tit. De Divortiis*, & in *Can.* 1. *caus.* 33. *quæst.* 2. damnantur, qui uxores suas dimittunt, antequam apud Episcopos comprovinciales dissidii causas dixerint, & priusquam in judicio damnentur.

XX. Judici proinde causa separationis seu divortii legitime probanda est; neque sufficit, eam alteri conjugi esse certam, nisi ipsi judici talis probetur. Hinc contingit, ut maritus ad recipiendam conjugem a judice juste subinde cogi possit, etiam sub pœna excommunicationis; eique obedire quoad forum externum teneatur, quamvis adulteram esse certo sciat.

XXI. Quin fieri potest, ut conjux ad reddendum debitum conjugi a judice adigatur, quamvis illud præstare in conscientia non possit: immo & sententiam excommunicationis patienter sustinere debeat. Fieri quippe potest, ut alteri conjugi certo constet matrimonium publice in facie Ecclesiæ contractum, esse nullum ob impedimentum dirimens; sed occultum, quoque judici probari nequit; qui casus deciditur in *cap.* 44. *tit. De Sententia Excommunicationis*.

XXII. Magna prudentia & moderatione in decernenda separatione conjugum, præsertim, si ex matrimonio etiam proles suscitatæ sint, judex procedere debet; solerterque & causas separationis, & incommoda, tum conjugibus, tum prolibus, totique familiæ ex simili seperatione timenda, attendere, & æqua lance inter se liberare. Vide Zypæum, *Consul.* 3. *De Sententia, & re judicata*.

XXIII. Hic & ostendit, sententiam divortii etiam quoad torum, & cohabitationem numquam transire in rem judicatam; debereque judicem ex officio sæpius monere conjuges, ut sibi concilientur; neque unquam hic officium judicis cessare, ut nocentem ad meliorem frugem, & reconciliationem cum conjuge sua inducat.

XXIV. Providere quoque debet judex, ut quantum possibile est, facta separatione, ipsis incontinentiæ periculum adimatur; neque publico cum scandalo vivant; quemadmodum deciditur in *Can.* 5. *caus.* 32. *q.* 2. & in *c.* 19. *tit. De Convers. Conjug.* ubi eam regulam tradit Gregorius IX. his verbis. *Mulieres vero, quæ relicto maritali toro, lapsu carnis ceciderint, si mariti earum a te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant*.

XXV. De divortio inter conjuges celebrando ex Concordia inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem, *tit.* 2. §. 2. *Solius judicis Ecclesiastici est cognitio: etiamsi quæstio fœderis matrimonialis inciderit coram judice sæculari: quo casu judex sæcularis supersedere tenebitur, & hunc articulum* (*tamquam spiritualem*) *ad judicem Ecclesiasticum, per eum infra anni spatium terminandum, remittere*.

XXVI. Juxta idem Concordatum §. 3. *De alimentis forte, quæ per virum, aut mulierem peti contigerit; pendente divorti causa, vel de tractamento alterius eorumdem, cognoscere judex Ecclesiasticus, si hæc coram eo incidant, vel incidenter petantur. Per hoc tamen non impedietur alter conjugum quid horum coram judice sæculari petere; etiam judicio divortii coram Ecclesiastico judice pendente*.

XXVII. De dote autem vel donatione propter nuptias lucranda, vel perdenda; judex Ecclesiasticus non cognoscit, nisi incidenter duntaxat: ubi scilicet ob adulterium concluditur ad divortium, & consecutive ad lucrandam dotem. *Tametsi quæstio possessorii, pendens in Consilio Brabant. non suspendatur per quæstionem motam coram Ecclesiastico super viribus, vel non viribus contractuum antenuptialium*.

De divisione bonorum judex Ecclesiasticus, qui cognovit de divortio, cognoscere non poterit, nisi ex prorogatione expressa partium, non procuratorum.

Quid circa hæc obtineat in Gallia late deducit Carolus Fevretius, tractatu de Abusu *lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 16. & 17.

CAPUT III.

De secundis Nuptiis.

1 *Apostolus probat secundas Nuptias.*
2 *Patres pro Hæretici habuerunt, qui secundas nuptias reprobabant.*
3 *Quæ nuptiæ veniunt nomine* secundarum?
4 *Secundæ nuptiæ demum licitæ sunt, priori matrimonio per mortem alterius soluto.*
5 *Mulier ob diuturnam mariti absentiam ad secundas nuptias transire non potest.*
6 *Nec sufficit, si nesciat eum vivere.*
7 *Quomodo mulier de morte certa esse possit?*
8 *Legibus Romanorum vetitum erat mulieri intra annum luctus ad alias nuptias transire.*
9 *Rationes, quibus leges hæ innitebantur,*
10 *Ecclesia credit mox a morte mariti, mulieri licitum esse transire ad alias nuptias.*
11 *Juxta sacros Canones mulier inter annum luctus nubens infa*mia *non notatur.*
12 *Cessant quoque aliæ pœnæ legales decretæ in mulieres intra annum luctus nubentes.*
13 *Quid, si intra annum luctus non nubat, sed ex stupro pariat?*
14 *Qualiter pœnæ secundarum nuptiarum abrogatæ?*
15 *Quo sensu iterantes nuptias a Patribus reprehensi?*
16 *Quare olim bigamis pœnitentia imposita?*
17 *Presbyter olim prohibitus secundis nuptiis interesse; & quare?*
18 *Hodie Presbyter secundis nuptiis, præsertim si sint tales ex parte mulieris, benedictionem non impertiit.*
19 *Commendata viduitas, non tamen improbandæ iteratæ nuptiæ.*

I. APOSTOLUS 1. *ad Corinth.* 7. v. 8. de Viduis ait: *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. Quod si non se contineant, nubant.* Et in prima ad Timotheum *cap.* 5. v. 14. de Viduis junioribus, dicit: *Volo ergo juniores nubere, filios procreare; matres-familias esse; nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.*

Denique generaliter in citato *cap.* 7. vers. 9. Epistolæ ad Corinthios: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat tantum in Domino.*

II. Ex his Apostoli clarissimis verbis uno consensu tradidere Patres, conjuges, vinculum Matrimonii per mortem soluto, posse libere ad alias nuptias transire; unaque Hæreticis annumeraverunt, qui secundas nuptias tamquam malas & vetitas reprobabant.

Unde Patres Synodi Nicænæ *Can.* 8. statuerunt, ut Hæretici, qui se *Catharos* sive *Puros* appellabant, ad Ecclesiam redeuntes, omnia in scriptis profiteri deberent, quod adhærebunt, & sequenter Catholicæ Ecclesiæ Decreta, id est, *& cum Bigamis se communicare.*

Bigami autem sunt, qui secundas nuptias inierunt; cum iis ergo communicare, erat secundas nuptias ipsos facto probare.

III. Nomine secundarum nuptiarum intelliguntur non tantum illæ, quæ primas immediate sequuntur, sed & tertiæ, quartæ, & aliæ, quæ sequuntur; neque ullas reprobat Ecclesia; Apostolus enim dicens 1. *Cor. c. 7. vers.* 39. „Quod si dormierit vir ejus, *non dicit, primus, vel secundus, vel quotus, nec nobis definiendum est, quod non definit Apostolus. Unde nec ullas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numerositatis inferre*, ait Sanctus Augustinus, *lib. De Bono Viduitatis*, *cap.* 11. apud Gratianum, *Caus.* 31. *q.* 2. *Can.* 13. Idem adstruitur ibidem *Can.* 12.

IV. Has secundas nuptias demum ut licitas agnoscit Ecclesia, si mulier sit soluta a lege viri, vel econtra: id est, *si dormiverit* vir ejus; scilicet dormitione mortis: neque aliter quam per mortem corporalem vinculum Matrimonii rati, & consummati dissolvi posse credit Ecclesia.

V. Unde quantumvis leges civiles ob captivitatem, aut diuturnam absentiam mariti permiserint aliquando mulieri transire ad secundas nuptias, Ecclesia tamen ob nullam quantumvis diuturnam conjugis absentiam, conjugi transire ad secundas nuptias permittit; sed etiam expectare jubet, quosque de morte conjugis certiorata fuerit.

Sanctus Basilius in Epistola Canonica ad Amphilochium *Can.* 31. ait: „Quæ, cum vir secessit, & non apparet, antequam de „ejus morte *certior* facta sit, cum alio cohabitavit, mœcha„tur". Et *Can.* 36. Militum uxores, quæ, cum mariti ipsa„rum non appareant, nupserunt, eidem rationi subjiciuntur, „cui eæ, quæ propter maritorum peregrinationem ac absen„tiam, reditu non expectato, nupserint. Sed res nonnullam „hic veniam admittit, quod major sit mortis suspicio.

Plures eamdem in rem Canones reperiuntur apud Gratianum, *caus.* 34. *quæst.* 2.

VI. Hinc interrogatus Clemens III. *de mulieribus, quæ viros suos captivitatis, vel peregrinationis causa absentes ultra septennium fuerint præstolatæ: nec certificari possunt de vita, aut morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem, & pro juvenili ætate seu fragilitate carnis humanæ nequeunt continere, petentes aliis copulari: respondit, quod quantocumque annorum spatio ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium Canonice convolare; nec (ait) auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum:* capit. 19. *tit. De* Sponsalibus.

Et universis Christianis in captivitate Saracenorum positis, scribit Lucius III. in *cap.* 2. *tit. De Secundis Nuptiis*, ut nullus „ex vobis amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, do„nec ei *firma certitudine* constat, quod ab hac vita migraverit conjux ejus.

His insistens Synodus Diœcesana Mechliniensis anno 1609. *tit.* 9. *cap.* 20. decernit: „Cum ex longa conjugis absentia non re„sultet certitudo de ejus obitu, & mors non præsumatur, sed „probanda sit, (quilibet enim vivere præsumitur) ad secun„das nuptias convolare desiderans, matrimonio non jungatur, „nisi habita prius legitima certitudine de morte prioris conju„gis; etiamsi non septem tantum, ut multis persuasum est, sed „etiam viginti, triginta, & plures annos continuos eum ab„fuisse constiterit.

VII. Certitudinem ergo de morte conjugis requirunt Canones, priusquam ad secundas nuptias transire conjux possit, aut Judex transitum permittere queat; at certum probationis genus non exprimunt; sed judicio, & examini judicis permittitur, ut hic ex allatis testimoniis, aliisque concurrentibus circumstantiis judicet, num certitudo sufficiens habeatur de morte conjugis, ut secundæ nuptiæ permitti queant; uti resolvit Zypæus *Consult.* 1. *De Secundis Nuptiis.*

VIII. Matrimonio per mortem naturalem mariti soluto, adhuc integrum non erat juxta leges civiles uxori superstiti mox ad secundas nuptias transire; sed jubebatur per annum defunctum maritum lugere, & a nuptiis abstinere; alias tam ipsa, quam maritus, qui eam ducebat, nec non pater, qui eam nuptui collocabat, & pater mariti, cum posset filium prohibere, infamia notabantur, *L.* 1. *&* 11. §. 1. *De his qui notantur infamia.* Item *L.* 1. *&* 2. *de Secundis Nuptiis*, in quarum prima plures pœnæ in mulierem intra annum luctus nubentem decernuntur, & in secunda, annus, qui juxta anteriores leges concludebatur intra decem mensium spatium, qui erat annus lunaris, extenditur ad annum solarem duodecim mensium.

IX. Plures sane nec contemnendæ fuere harum legum rationes. Prima quidem eaque præcipua, ut evitaretur sanguinis turbatio, & ne frequenter incertum fieret, quis natæ prolis pater esset, an primus, an secundus maritus; quæ ratio occurrit in citata *leg.* 11. §. 1.

Adhæc vetitum fuit mulieri mox a morte mariti alteri nubere, ne alias suspicionem ingereret perpetrati, viro adhuc vivente, adulterii; vel saltem de secundis nuptiis cogitasse cum eo, cui nubere adeo festinat.

Accedit reverentia, quam uxor debet memoriæ sui mariti: Nam ut Pompeius ad uxorem Corneliam ait apud Lucanum, *Ultima debet esse fides lugere virum*: præsertim quia commune est conjugum morientium votum, ne conjux superstes ad secundas nuptias transeat.

X. His tamen rationibus non obstantibus, Ecclesia credidit, conjugi superstiti mox a morte mariti liberum esse ad secundas nuptias transire, eo quod Apostolus simpliciter pronuntiet, mulierem, ut dormierit vir ejus esse liberatam a lege qua viro tenebatur, ut cui velit, nubat.

XI. Hinc ulterius credidit, mulierem secundum indulgentiam sibi ab Apostolo datam; ad secundas nuptias inter annum a morte viri transeuntem infamiæ notam non mereri, atque in terminis responderunt Urbanus III. & Innocentius III. in *cap.* 4. *&* 5. *tit. De secundis Nuptiis.* „Cum Apostolus dicat (ait Ur„banus) *Mulier, viro suo mortuo, soluta est a lege viri sui,* „*in Domino nubat, cui voluerit*: per licentiam, & auctoritatem „Apostoli ejus *infamia* aboletur". Et Innocentius eadem Apostoli auctoritate adducta, ait: „Non debet *legalis infamiæ* sustinere jacturam, *quæ licet post viri obitum intra tempus luctus (scilicet unius anni spatium) nubat, concessa sibi ab Apostolo utitur potestate, cum in his præsertim sæculares leges non dedignentur sacros Canones imitari.*

XII. Nec tantum pœna infamiæ; sed eadem ratione omnes aliæ pœnæ contra viduas intra annum luctus nubentes legibus civilibus decretæ, hodie omnino sunt sublatæ, & ita judicatum refert Antonius Faber ad Codicem *lib.* 5. *Definit.* 1. & ibidem *nota* 5. infertur: *Itaque non est deterior conditio viduæ intra annum, quam post annum nubentis.*

XIII. Idipsum notavit Gudelinus *lib.* 1. *De Jure novissimo c.* 12. ubi etiam ex Julio Claro monet, quod si mulier non quidem intra annum lectus nubat, sed luxuriose vivat, & ex stupro pariat, eam hanc infamiam, & alias pœnas a Legibus decretas non evadere.

XIV. Insuper si quæ pœnæ in odium secundarum nuptiarum per Leges decretæ fuerunt, hodie sublatæ sunt: at ea, quæ non tam in pœnam iterantium nuptias, quam in favorem liberorum primi matrimonii, aliave consideratione statuta sunt, etiamnum hodie in usu sunt; uti observat Gudelinus *loco citato*, & Zypæus in notitia Juris Belgici titulo *De Secundis nuptiis: non enim (ait) mens D. Pauli fuit aliquid corrumpere ex publicis legibus, jura parentum, & liberorum juste moderantibus.*

XV. Porro quamvis Ecclesia secundas, & ulteriores nuptias nunquam improbaverit, semper tamen agnovit, iteratas nuptias aliquam incontinentiæ suspicionem ingerere, ipsosque iterantes de ea nonnihil reddi suspectos. Hæc vero præsumptio fortior esse solet in iis, qui tertio, quam in iis, qui secundo; ac rursus servata proportione vehementior in iis, qui quarto, quam qui tertio nuptias iterant. Hinc pridem Patres mitius cum Bigamis, quam cum Trigamis egerunt; hancque intemperantiæ speciem increpantes asperioribus verbis usi fuerunt; trigamiam ipsam subinde *honestam fornicationem* vocantes; non secundas, tertias, quartas aut ulterioris absolute improbantes; sed incontinentiam toties nuptias iterantium redarguentes.

XVI. Eodem sensu accipiendi sunt Canones pœnitentiam Bigamis, sive nuptias iterantibus imponentes; atque inter alios Synodi Neocesariensis *Canon.* 3. qui ex versione Isidori refertur apud Gratianum *Caus.* 31. *quæst.* 1. *Can.* his verbis: *De his,*

qui frequenter uxores ducunt, & de his, quæ sæpius nubunt, tempus quidem pœnitentiæ his manifestum constitutum est, sed conversatio & fides eorum tempus abbreviat.

Hoc Canone pœnitentiam veris Bigamis imponi etiam Baronius agnoscit ad *annum* 314. *num.* 91. *Non quod secundum Matrimonium contrahendo peccent (inquit); sed quod suam ipsius incontinentiam manifestent, & bigamiam, quæ in humanæ imbecillitatis remedium instituta est, licentius usurpent.*

XVII. Prædicto Canoni Gratianus conjungit Canonem 7. ejusdem Synodi, quem his verbis expressit: *Presbyterum vero convivio* secundarum *nuptiarum interesse non debere: Maxime cum præcipiatur secundis nuptiis* pœnitentiam *tribuere: quis erit Presbyter, qui propter convivium illis consentiat nuptiis?*

Hoc est, ait Zonaras ad hunc Canonem: *Qui fieri potest, ut pœnam a Digamo exigere non pudor sit ei, qui Digami factum a se non improbari, cum nuptiis secundis ipse interfuerit, satis ostendit.*

XVIII. Quamvis hodie nulla pœnitentia iterantibus nuptias imponatur; atque nuptiæ secundæ etiam a Presbytero assistente probentur, nihilominus ostendit Ecclesia, non æque secundas ac primas nuptias sibi probari, dum has & non illas a Sacerdote specialiter benedici jubet, *cap.* 3. *tit. De secundis nuptiis*, & in *cap.* 1. *tit. eodem*, vult Alexander III. Cappellanum, qui benedictionem secundis nuptiis impendit, ab officio, Beneficioque suspensum, cum litterarum Episcopalium testimonio ad Sedem Apostolicam destinari.

Licet hæc pœna ac remissio ad Sedem Apostolicam hodie non sit in usu, passim tamen moderna Ritualia præscribunt, secundas nuptias non esse benedicendas; præsertim si sint secundæ ex parte uxoris; hæcque semel benedicta fuerit.

XIX. Viduitatem secundis nuptis præferendam esse, nec has tamen improbandas late probat Augustinus libro de *Bono Viduitatis*, seu Epistola ad Julianam Viduam, atque inter alia ibidem *cap.* 4. *numer.* 6, scribit: *Quapropter hoc primum oportet ut noveris, bono quod elegisti, non damnari secundas nuptias, sed inferius honorari. Nam sicut bonum sanctæ Virginitatis, quod elegit filia tua, non damnat unas nuptias tuas; sic nec viduitas tua cujusquam secundas . . . Nec ita extollas bonum tuum, ut quod malum non est tanquam malum crimineris alienum: sed tanto magis gaude de bono tuo, quanto magis vides, non tantum illo devitari mala, sed quædam bona etiam superari.*

JURIS

JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI PARS SECUNDA. DE REBUS.

SECTIO SECUNDA. DE ECCLESIIS ET FESTIS.

TITULUS PRIMUS. DE ÆDIFICANDIS, CONSECRANDIS, ET REPARANDIS ECCLESIIS.

CAPUT PRIMUM.

De Scopo Templorum, & eorum Ornatu.

1 *Loca cultui divino destinata jam pridem dicta fuere Ecclesiæ.*
2 *Christiani primitus loca hæc nolebant vocare* Templo.
3 *Primis Ecclesiæ sæculis hujusmodi loca habuere Christiani.*
4 *Prima ratio extruendi hujusmodi loca.*
5 *Secunda ratio.*
6 *Tertia ratio.*
7 *Sancti Patres credebant convenientius orationis causa convenire ad Ecclesiam, quam domi orare.*
8 *Ut scopus Ecclesiarum obtineatur, omnia ita disponenda, ut ad pietatem excitent.*
9 *Actiones profanæ ab Ecclesiis arcendæ.*
10 *Quid de arcendis profanis actionibus decreverint Synodi Belgicæ.*
11 *Neque in Cœmeteriis permittendæ.*
12 *Nec mercatus rerum ad usum Ecclesiæ spectantium in templis permittendus.*
13 *Non sunt permittendi pauperes eleemosynarum causa discurrere per Ecclesias.*
14 *Interior Templorum ornatus debet esse compositus ad excitandam populi devotionem.*
15 *Hinc receptus usus sacrarum Imaginum, & quomodo eum probaverit Synodus Tridentina?*
16 *Populus docendus, cultum Imaginibus non deberi ob earum materiam, aut elegantiam.*
17 *Ne populus in hunc errorem, & abusum incidat, aliquando certæ imagines tollendæ.*
18 *In hac amotione cum magna cautione, & prudentia procedendum.*
19 *Imagines in Templis proponuntur, ceu quidam idiotarum libri.*
20 *Quare historiæ Redemptionis, & Sanctorum in picturis proponantur?*
21 *Sollicite cavendum, ne falsi dogmatis imagines in Ecclesiis proponantur.*
22 *Non semper tollendæ imagines aliquid falsi exprimentes.*
23 *An conveniat proponi imagines Sanctissimæ Trinitatis?*
24 *Superstitio in imaginibus vitanda.*
25 *Omnis lascivia & inhonestas in picturis, & imaginibus sedulo cavenda.*
26 *Imagines Ethnicorum fabulas exprimentes e Templis tollendæ.*
27 *Nec in domibus, aut hortis imagines lascivæ tolerandæ.*
28 *Imagines Divorum ita pingendæ, ut homines ad pietatem excitent.*
29 *Abusus est statuis D. Virginis, aliorumque Sanctorum, profanum & levem ornatum adjicere.*
30 *Imaginibus & statuis Salvatoris historias Scripturæ exprimentibus, subinde aliquid minus honestum immiscetur.*
31 *Nemo insolitam imaginem publice colendam exponere potest sine approbatione Episcopi.*
32 *Quæ attendere debeant Episcopi, priusquam imagine probent.*
33 *Omnia in Templis ordinata agenda sunt; hoc ut fieret, olim invigilabant Diaconi.*
34 *Hunc in finem olim Clericorum, & Laicorum, loca erant distincta.*
35 *Locus Clericorum hodie dicitur* Chorus.
36 *Solebat velo a reliqua parte Templi separari, & ejus hodie superstes vestigium.*
37 *Quomodo Laicis chorus patere debeat juxta Sacros Canones?*
38 *Patronis hodie in choro locus competere solet.*
39 *Similiter & Magistratibus.*
40 *Mulieres ad chorum non admittendæ.*
41 *Convenit, ut mulieres a viris in Ecclesia separatæ sint.*

I. CCLESIA vox Græca proprie significans *concionem* sive *Fidelium Congregationem*, a temporibus Apostolorum frequenter etiam sumpta fuit pro Æde sacra, publico pietatis exercitio, & cultui divino destinata; uti patet ex Apostolo 1. *ad Corinthios cap.* 11. *v.* 18. ubi ait: *Convenientibus vobis in Ecclesiam audio scissuras esse inter vos.* Et paucis interjectis, scilicet *vers.* 22. *Numquid domo non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Hic Apostolum loqui de loco, ad quem Fideles conveniunt, evidens est, & ita locum post S. Basilium *in Regulis brevioribus interrogat.* 310. exponit S. Augustinus *quæst.* 157. in Leviticum, dicens: *Ecclesia dicitur locus, quo Ecclesia congregatur. Nam Ecclesia homines sunt, de quibus dicitur, ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam. Hoc tamen vocari etiam ipsam domum orationum, idem Apostolus testis est, ubi ait: Nunquid domos non*

habetis

habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis? Et hoc quotidianus loquendi usus obtinuit, ut in Ecclesiam confugere non dicatur, nisi qui ad locum ipsum parietesque prodierit, quibus Ecclesiæ congregatio continetur.

II. Quin & Christiani multo tempore loca, ad quæ orationis & cultus divini peragendi causa conveniebant, *Ecclesias* potius, quam *templa* dixere; immo a *templi* vocabulo sollicite abstinuere; ut non solum a ritibus Ethnicorum, verum etiam a vocabulis se abhorrere indicarent. Usus enim eo tempore obtinebat, ut *templi* nomine intelligeretur locus ad sacrificia & cultum falsis gentium Diis exhibenda destinatus; atque hoc sensu Octavius apud Minutium Felicem, Optatus Milevitanus, & Hieronymus negant, Christianos habere templa; uti monet Bellarminus *lib. 3. De Cultu Sanctorum cap. 4.*

III. Porro loca jam-pridem specialiter fuisse destinata, ad quæ Fideles convenirent orationis, Sacrificii incruenti offerendi, aliaque Religionis, & pietatis opera peragendi causa, non tantum ipse Apostoli locus supra relatus, sed omnes pristini Scriptores manifeste evincunt, & pluribus probat Bellarminus loco citato; ibique notat, quatuor præcipue de causis Ecclesias a Christianis fuisse extructas.

IV. Licet enim scirent, divinitatem loco non concludi, jamque horam venisse de qua ad mulierem Samaritanam dixerat Salvator, quando *veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate, nam & Pater tales quærit qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Joannis 4. vers. 23. & 24.* Nec non Apostolus: *Volo viros orare in omni loco levantes manus puras, 1. ad Timoth. 1. vers. 8.* sciebant tamen summam esse utilitatem, immo & necessitatem, in loca quædam essent specialiter deputata, ad quæ divina audituri una & oraturi Fideles convenirent; eo quod hujusmodi loca ad cultum divinum, orationemque specialiter dedicata, etiam speciali titulo præsentes ad pietatem excitent. præsertim dum omnia, quæ in locis illis aguntur, nec non totus eorum ornatus, composita sunt ad imprimendam majorem de Dei majestate ideam, & erga res sacras & Religionis nostræ mysteria reverentiam provocandam; omniaque decentius in locis sic ad usum sacrorum dedicatis, & adornatis nata sunt peragi, quam si quibusvis locis, usibus profanis indifferenter subservientibus agerentur.

V. Deinde omnino conveniens est, populum orationis, & instructionis causa in unum convenire; eo quod piorum hominum frequenti consensu excitetur animus, & objecto aliorum exemplo ad Dei cultum magis erigatur. Ut enim propius admoti titiones facibus ardent, iidem sepositi languescunt: sicut in Christianorum ampliori conventu studium pietatis accenditur; in solitudine vero aliorum Fidelium exemplo destitutum, sæpe remittitur.

VI. Denique Patribus indubitatum fuit, quod in locis Deo ejusque cultui peculiariter consecratis; quæ propterea jam pridem *Domus Dei*, vel etiam *Dominica*, aut *Oratoria*, sive *domus orationis* dicta sunt, Deus speciali modo preces, & vota Fidelium benignus suscipiat & exaudiat; quemadmodum Salomoni in dedicatione templi Hierosolymitani promissum legitur *lib. 2. Paralip. cap. 6.*

VII. Unde S. Chrysostomus *Homilia* 30. contra Anomæos Ecclesias contemnentes, dicentesque *orari domi possumus*; ita respondet: *Te, homo, decipis, & magno in errore versaris; nam etsi domi quoque detur orandi facultas, tamen fieri non potest, ut domi tam bene ores, quam in Ecclesia. Et alibi: Et domi quidem orari potest: sic autem ut in Ecclesia, non potest. Homil. 6. ad Populum Antioch.*

Sanctus Basilius libro de Baptismo *cap.* 8. de necessitate peragendi divina mysteria in locis sacris, & divino cultui speciali titulo consecratis, hæc habet: „ Nobis periculum est male obiti mandati, si loci rationem neglexerimus, maxime si Sacerdotii mysteria in locis profanis celebraverimus; propterea quod ea res indicium haberet contemptus in celebrante, offendiculum quoque generet.

VIII. Ut scopum seu finem Ecclesiarum sive locorum ad divinum cultum dedicatorum populus assequeretur, admodum solliciti fuere Patres, ut omnia, quæ populum ab oratione pietateque aut reverentia avocare possent, a locis illis arcerentur; omniaque ita disponerentur, ut nihil in iis occurreret, quod non pietati, ac reverentiæ erga res sacras fovendæ conduceret; eamque in populo excitaret.

IX. Hinc in primis ut Ecclesia dicatur *Oratorium*, sive domus *Orationis*, & domus Dei, omnem ab ea abesse profanam actionem, tametsi alias de se non illicitam, voluerunt.

Synodus VI. vulgo Trullana *Can.* 76. „ quod non oportet inter sanctos ambitus cauponariam officinam, vel ciborum species proponere, vel alias venditiones facere, suam venerationem Ecclesiis servantes. Salvator enim noster & Deus, per suam in carne vivendi rationem nos instituens, non facere domum patris sui domum negotiationis jussit, qui etiam nummulariorum mensas effudit, & eos qui sacrum commune faciunt, ejecit *Joan. cap. 2.*

Huic Canoni conformis est Canon 13. Synodi Exoniensis anno 1287. his verbis expressus; „ Pius & misericors Dominus, qui dum pro peccatis nostris irascitur, misericordiæ recordatur, templa dominica construi, & divinis precibus consecrari voluit, & præcepit: in quibus plebs fidelis ab omnibus forinsecis, & sæcularibus operibus abstinens, per oblationes, & pacificas hostias, devotæ præcipue orationis iram judicis mitigaret, ipsius clementiam humiliter postulando. Quod idem omnium Dominus tam verbis, quam operibus, specialiter volens designare, flagello facto de funiculis ementes, & vendentes ejecit de templo; asseverans domum suam domum fore orationis, & per tale commercium factam fuisse speluncam latronum. Ne igitur ubi delictorum est venia impetranda, delicta delictis gravius accumulentur: districte prohibendo statuimus, ne in quibusdam Ecclesiis nostræ Diœcesis, atriis earum, vel cœmeteriis, mercata seu placita sæcularia de cætero teneantur: nec ullas negotiationes quisquam exercere præsumat.

Post hæc Concilium Lugdunense sub Gregorio X. in *cap. 2. De Immunitate Eccles. in VI.* perpendens quod „ deceat domum Dei sanctitudo; deceat ut cujus in pace factus est locus, ejus cultus sit cum debita veneratione pacificus, edixit sequentia: Cessent in locis illis Universitatum, & societatum quarumlibet concilia, conciones (*a*), & publica parlamenta. Cessent vana; & multo fortius fœda, & profana colloquia. Cessent confabulationes quælibet. Sint postremo quæcumque alia, quæ divinum possunt turbare officium, aut oculos divinæ majestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Cessent in Ecclesiis, earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipue nundinarum ac fori cujuscumque tumultus, omnis in eis sæcularium judiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per laicos criminalis maxime agitetur, sint loca eadem a laicorum cognitionibus aliena.

X. Synodi Belgicæ similiter omnem profanam actionem a locis sacris remotam volentes, in primis statuerunt, ut Episcopi *deambulationes, ac profana colloquia impediant; convivia quoque, & negotiationes in loco sacro nullo modo admittantur. Proclamationes vero forenses non nisi extra templum, & post divinum Officium plene absolutum fiant; atque ut laici ab his efficacius comprimantur, Magistratuum locorum assistentiam implorent Episcopi, ut etiam ipsorum auctoritate ordinatio ad impediendum hujusmodi insolentias fiat, & publicetur.*

Hæc Synodus P. II. Mechliniensis titul. *De Divino Officio, cap. 10. & 11.* Et Synodus P. II. *titul. 12. cap. 9.* addens: „ Nemo in loco sacro . . . etiam post Officium divinum deambulet, sub pœna arbitraria.

XI. Similia in omnibus passim Synodis occurrunt; nec ab ipsis templis, sed & eorum cœmeteriis tanquam locis sacris, profanas omnes actiones abesse volunt.

„ Nec sine gravi injuria loci sacri tolerari potest, ut in cœmeteriis tripudietur, ideoque id districte prohibemus „ ait Synodus Mechliniensis *tit. 11. c. 17.* Deinde *cap. 18.* addit: „ Liba quoque, placentæ, & similia in cœmeteriis non vendantur; neque strues lignorum in iis fiant, & generaliter nihil in iis permittatur, quod loci religioni ac sanctitati repugnet.

XII. Notandum, quod citatus Canon Synodi VI. Trullanæ, uti & relatus Canon Synodi Exoniensis expresse adducant factum Christi ejicientis ementes, & vendentes e templo; quo non obscure innuunt, etiam Canonum horum prohibitionem spectare mercatum eorum, quæ in Sacrificium aut usum Ecclesiasticum cedere possent. Oves enim, & boves, aliaque, quæ in templo Hierosolymitano vendebantur, ad Sacrificia illius temporis pertinebant, uti monet Venerabilis Beda.

Hunc Canonum sensum expressit S. Carolus in Synodo suo P. I. *part. 2. cap. 57.* statuens: „ Ne Clericus, aut alius quivis in Ecclesiis, earumque cœmeterio, atrio, vestibulo, aut porticu, foribusve, quidquam venale exponat, ne si ad *usum* quidem *Sacrificii*, vel *Ecclesiæ* futurum sit „. Idipsum iisdem verbis decrevit Synodus Aquensis an. 1585. pluresque aliæ Synodi.

XIII. Multum ad devotionem populi conciliandam conduceret executio Decreti Synodi P. II. Mechliniensis *tit. 12. cap. 17. Pauperes per Ecclesias tempore Missarum, prædicationum, aliorumve divinorum officiorum, mendicare, seu eleemosynas petere non permittantur, sed ad valvas Ecclesiæ stare jubeantur: deputenturque ubique a Superioribus, vel Administratoribus Ecclesiarum, qui pauperes mendicantes ab Ecclesiis arceant, & expellant, & quidem, si necesse fuerit, sub certo honorario ex bonis mensarum pauperum persolvendo.* Adde quæ habet Sanct. Carolus in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *pag.* 355.

XIV. Ipse insuper interior templorum ornatus talis sit oportet, ut ipsum populum ad solidam veramque pietatem, ac sincerum Dei cultum excitare queat; atque ita hoc titulo templa dici queant, domus *Dei*, & domus *Orationis*.

XV. Hunc in finem jam pridem usus sacrarum imaginum in templis, seu Ecclesiis probatus fuit; atque novissime contra nostri temporis Hæreticos retinendum esse declaravit Synodus Tridentina *Sess.* 25. in Decreto, *De Invocatione, Veneratione, & Reliquiis Sanctorum, & Sacris Imaginibus; non quod credatur inesse aliqua in iis Divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ; vel quod ab iis sit aliquid petendum; vel quando fiducia in imaginibus sit figenda; veluti olim fiebat in gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant: ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.*

XVI. Idipsum populo sedulo inculcari Synodi nostræ Belgicæ Parochis præcipiunt; vultque Synodus P. I. Cameracensis titulo *De Immaginibus cap. 3. Doceatur præterea populus imagini cultum nullum deberi, aut propter materiam, aut propter elegantiam, aut propter pretium operis; aut propter quidvis aliud, quod sit in artificio, aut imaginis substantia, sed propter rem significatam, ad quam hic cultus, & honos præcipue refertur. Et*

sic

(a) D. Van-Espen in suis observationibus in Decreta, quæ sub nomine Gregorii X. in Concilio Lugdunensi facta dicuntur, notat concionum nomine hic designari communem populi alicujus congressum.

sic admonendus est, animum orantis, aut venerantis in rem significatam referri, & non in signum : quod nec audit, nec videt, nec sentit.

XVII. Quare in Concilio Coloniensi ann. 1452. celebrato per Dominum Nicolaum de Cusa Cardinalem, & Legatum de latere per Alemanniam, comprobante Domino Archiepiscopo Coloniensi Theodorico, statutum fuit, ut *si Ordinarii in visitationibus suarum Diœcesium, vel alias reperiant concursum populi ad aliquas imagines, cognoverintque informatione summaria recepta, populum amplius ad dispositionem figuræ talis imaginis, quam salva fide expediat, inclinari; quod tunc imaginem tollant, & alias omnino provideant, ne idololatriam committant.* Habetur tom. 13. Concil. general. *col.* 1382.

Similiter Synodus Moguntina anno 1549. *Can.* 42. ,, pravæ superstitioni viam præcludere volens, omnibus locorum Ordina- ,, riis injungit, ut si forte in territoriis suis ad imaginem ali- ,, quam concursus fieri, & homines ad ipsius imaginis figuram ,, respectum habere, & quasi quamdam Divinitatis opinionem illi ,, tribuere animadverterint, ipsam imaginem pro causæ qualita- ,, te aut t llant, aut mutent, & aliam a prima notabili quan- ,, titate differentem reponant, ne rudis populus, in intellectu ,, suo depressus, & ideo per media corporalia ad divina erigen- ,, dus, spem suam contra Ecclesiæ intentionem, in corporali, & ,, quidem certa imagine, privata phantasia atque inhæsione col- ,, locet; quasi in illa sit quædam necessitas, ut per eam, & non ,, aliter, inducatur Deus & Sancti id facere, quod petuntur.

XVIII. Monet tamen Synodus, & quidem iterato in eodem illo Canone, ut in hac re procedant *adhibitis prius in consilium Theologis, & Christianarum antiquitatum scientissimis juxta ac pientissimis viris; ut sic salubri Ordinariorum providentia a pernicioso idololatriæ scelere populi præservetur simplicitas* ait Synodus.

XIX. Scopum seu finem imaginum jam prudem brevi verborum compendio expressit S. Gregorius *lib.* 7. *Epist.* 110. Sereno Episcopo Massiliensi inscripta; *Idcirco enim pictura in Ecclesiis adhibetur, ut hi qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo Fraternitas* (ait) *& illas servare, & ab earum adoratu populum prohibere debuit: quatenus & litterarum nescii haberent, unde scientiam historiæ colligerent, & populus in picturæ adoratione minime peccaret.* Idem latius expon t *lib.* 9. *Epist.* 9. ad eumdem Serenum.

Quin & usum imaginum supra usum librorum extollere videtur Synodus VII. *actione* 6. dicens: ,, Lectio enim minus non- ,, nunquam recitatur in venerabilibus templis, imaginalis vero ,, formatio vespere, mane, & meridie tanquam in eis stabilita, ,, narrat nobis & annuntiat veritatem gestorum ". Habetur tom. VIII. Concil. General. *col.* 539.

XX. Patrum ac Synodorum doctrinæ insistens Synodus Tridentina monet in citato Decreto: *illud diligenter doceant Episcopi, per historias mysteriorum nostræ Redemptionis, picturis, vel aliis similitudinibus expressas, erudiri, & confirmari populum in articulis fidei commemorandis, & assidue recolendis: tum vero ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi; non solum quia admonetur populus beneficiorum, & munerum, quæ a Christo sibi collata sunt; sed etiam quia Dei per Sanctos miracula, & salutaria exempla oculis fidelium subjiciuntur: ut pro iis Deo gratias agant, ad Sanctorumque imitationem vitam, moresque suos componant, excitenturque ad adorandum, ac ad diligendum Deum, & ad pietatem colendam.*

Hæc verba expressit Synodus P. I. Cameracensis titulo, *De Imaginibus cap.* 4. dicens; ,, Præterea admoneatur populus, im- ,, peritæ plebis causa maxime politas esse imagines: ut illarum ,, aspectu docti & moniti, patrocinium Divorum, & pietatem ,, in Christo conservemus, & eorum vitam imitemur.

XXI. Sicuti ergo Ecclesia semper admodum sollicita fuit, ne quid falsi in divino officio, aut publice in Ecclesiis prælegeretur; ne ipsa lectio populo erroris occasionem præberet, uti supra *part.* 1. *tit.* 16. *cap.* 12. ostensum est, ita quoque cavendum est, ne in ipsis picturis & imaginibus quidquam falsi exprimatur, ne alias ex ipsis imaginibus seu idiotarum libris in falsitatem, & errorem populus incidat; quemadmodum monet Synodus Tridentina vehementer cupiens, *ut nullæ falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuantur.*

Hac de causa puerperium B. Virginis decumbentis, & ægrotantis, non esse pingendum ostendit Joannes Molanus in Historia SS. Imaginum *lib.* 2. *cap.* 27. eo quod ex hujusmodi imagine facile inducerentur rudiores in eum perniciosum errorem, quod B. Virgo ad instar aliarum mulierum dolores partus fuisset experta, & puerperium subiisset.

Et S. Carolus in Synodo Mediolanensi I. *tit.* 1. *cap.* 7. ait: ,, Illud in primis caveant Episcopi, ne quid pingatur, aut scul- ,, patur, quod veritati Scripturarum, Traditionum, aut Eccle- ,, siasticarum historiarum adversetur: ne cujus lectio prohibetur, ,, ejus imago populo proponatur.

XXII. Verum licet Episcopi, & Parochi, aliique, quibus cura incumbit, satagere debeant, ne quid falsi per imagines repræsentetur, vel ne alicujus erroris occasio populo detur; nihilominus subinde ob majora mala evitanda, & ne ex earum amotione quorumdam infirmitas nimium turbaretur, expedit aliquas imagines jam positas tolerare, licet quæ in iis repræsentantur, non sint adeo certa; immo sciantur etiam falsa; modo non talis sit falsitas, quæ nata sit in perniciosum errorem, aut circa dogmata, aut mores populum inducere, quemadmodum ostendit Molanus loco citato *cap.* 28. monens, ut interim doceantur simpliciores, quid ex hujusmodi imaginibus sit discendum, quid non discendum.

Similiter ne ex inspectione imaginum in periculosum errorem rudiores incidant, vult Synodus Tridentina: ,, Quod si aliquando ,, historias, & narrationes Sacræ Scripturæ, cum id indoctæ ,, plebi expediet, exprimi & figurari contigerit: doceatur popu- ,, lus, non propterea Divinitatem figurari, quasi corporeis ocu- ,, lis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit.

XXIII. Hic sat indicat Synodus, magna cautione imagines Divinitatem, sive Sanctissimam Trinitatem sub corporali specie exprimentes, esse populo proponendas.

Et quidem multis sæculis imagines SS. Trinitatis in Ecclesia Romana ignotas fuisse constat. Eas tempore Nicolai I adhuc Ecclesiam Romanam ignorasse, notat ex ejus Epistola ad Michaelem Augustum Christianus Lupus *tom.* 2. Scholiorum in Canones *pag.* 1175. ,, adducit tamen (inquit) licet alio fine, ra- ,, tionem, ex qua postmodum Dei Patris imagines Romana Ec- ,, clesia admisit: *Deus, qui est invisibilis, & incorporeus, non* ,, *per propriam substantiam Deitatis, sed per subjectam creaturam* ,, *apparuit mortalium oculis*, in forma Antiqui dierum. Hinc in ,, eadem ipsum Ecclesia pingit. Quod quando cœperit, fateor ,, me ignorare.

Similiter Vir eruditus Joannes Mabillonius in præfatione ad partem I. sæculi IV. Benedictinorum §. 3. *num.* 19. reflectens ad definitionem Synodi VII. super cultu SS. Imaginum, inter alia notat, in illa definitione, nihil decerni de SS. Trinitatis, Dei Patris, aut Spiritus Sancti picturis, *quas* (ait) *necdum etiam admittebat ætas illa.*

Usum tamen earum nemo hodie improbat, modo ea adhibeatur moderatio, quam Synodus Tridentina requirit; ut nimirum primum expendatur, *an id indoctæ plebi expediat*, & insuper populus rite doceatur, *non propterea Divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit.* Videri poterit Molanus *lib.* 2. *Historiæ SS. Imaginum cap.* 3. & 4.

XXIV. Post hæc monet Synodus, ut *omnis superstitio in imaginum sacro usu tollatur.*

De hoc abusu tollendo scribit Molanus *lib.* 2. *c.* 33. & 35. notatque, quod ,, sicut Synodus Cameracensis sub Maximiliano ,, Archiepiscopo primo celebrata, abominandam dicit esse vani- ,, tatem, & superstitionem eorum, qui certo pollicerentur non ,, ex hac vita migraturos sine pœnitentia & Sacramenti, qui ,, hunc illumve ex Divis coluerint: sic etiam vanissimæ super- ,, stitionis arguendum est, si quid tale sacris imaginibus alicubi ,, subscriptum habeatur.

Sed quid? si tale quidem imaginibus non sit subscriptum; sed historiæ aut miracula ita repræsententur, ut ex ea repræsentatione populus in hanc abominandam vanitatem, & superstitionem facile sit inducendus: quemadmodum non raro contingere posse, haud difficulter judicabit, qui attenderit imagines in sacellis quibusdam depingi solitas.

XXV. Addit demum Synodus Tridentina; *Omnis denique lascivia vitetur; ita ut procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur . . . . Postremo, tanta circa hæc diligentia & cura ab Episcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, aut præpostere, & tumultuarie accommodatum, nihil profanum, nihilque inhonestum appareat; cum domum Dei deceat sanctitudo.*

Hoc Decretum renovans Synodus P. II. Mechliniensis *tit.* 14. *cap.* 1. præcipit, ut ,, curent diligenter Episcopi, ut in imagi- ,, nibus tam sculptis, quam pictis loco sacro jam illatis, vel ,, deinceps inferendis, nihil inordinatum, nihil profanum, nihil ,, inhonestum appareat, neque in intima altarium tabula, vivo- ,, rum effigies depingantur.

XXVI. Et Synodus P. I. *tit. De Imaginibus*, vult: *ut e templis, & locis sacris tollantur imagines, sculpturæ, aulæa, quæ Gentilitatem, aut mendaces Ethnicorum fabulas, Satyrorum, Faunorum, Sirenarum, Terminorum, & Nympharum, ac id genus alia repræsentant. Similiter quæcumque figuræ lascivæ, procaces, & ob pudendam nuditatem, vel alias obscœnæ & superstitiosæ, quæ Fidelium mentes a religione, & devotione distrahunt, & sæpius graviter offendunt.*

Deinde *cap.* 2. subjungit: ,, Provideant præterea Episcopi, ne ,, ad ornatum supplicationum Venerabilis Sacramenti, aut Reli- ,, quiarum quarumcumque, exponat quisquam ullas similes ima- ,, gines, sculpturas, aut aulæa, idque sub pœna arbitrio eorum ,, infligenda; implorato etiam ad hoc, si opus sit, contra sæcu- ,, lares auxilio brachii sæcularis.

XXVII. Nec tantum indecens esse ut hujusmodi picturæ aut imagines lascivæ habeantur in Ecclesiis, sed etiam in hortis, aut domibus Ecclesiasticorum merito eadem Synodus *cap* 3. judicat; easque e domibus & hortis tolli jubet, & nisi Clerici obedierint, vult ut curent Episcopi contra illos ad condignam punitionem procedi.

XXVIII. De lascivia vitanda in picturis ac statuis agit pluribus in locis Molanus in citata historia, ac signanter *lib.* 2. *cap.* 37. ubi adductis relatis verbis Concilii Tridentini, infert: *Ut ergo sacris Divorum imaginibus honor, & veneratio major impendatur, oportet eas sic depingi, culpi, & effigurari, ut quosdam velut igniculos in hominum pectoribus succendant: omni levitatis atque lasciviæ, quod contuentium oculos offendere queat, offendiculo sublato.*

XXIX. Tum contra pictores, & ornatores imaginum, & statuarum, qui etiam ipsis imaginibus, & statuis D. Virginis, & aliorum Sanctorum ornatum levem, & lascivum appingere aut adjicere non verentur, sua exposita querela, concludit: *Quid commune Virgini sanctissimæ, pudicitiæ numeris omnibus perfectæ, atque expletæ, cum ornatu illo pene dixerim meretricio? Quid sanctis Martyribus, Christique Confessoribus cum plusquam profano apparatu?*

XXX. Rursus *cap.* 42. merito invehitur in pictores, qui Infantem Jesum *nudum* sculpunt, aut pingunt. *Quid enim* (ait) *in hac nuditate esse potest ædificationis? Atque utinam nulla hinc oriretur in parvulis destructio, nullum in pusillis scandalum? . . . . . Certe si antiquas picturas consulere velint, facile adver-*

advertent in eis puerum Jesum decenter & honeste depictum esse, ac sese multum a Majorum simplicitate degenerasse.

Deinde nonnullis interpositis contra illos, qui in hortis, domibusque suis retinent picturas lascivas, subjicit: Quid est necesse in templo depingere David contemplantem e fenestra Be„ trsabeam, & ad stuprum evocantem; aut amplectentem ad se „ delatam Sunamitim? Herodiadis filiam saltantem? Argumen„ ta sumpta sunt e divinis libris, sed in exprimendis fœminis „ quantum admiscent artifices nequitiæ!

Refert quoque eodem capite ex Guilielmo Durando in Rationali Divinorum Officiorum *lib. 1. cap. 3.* Græci utuntur imagi„ nibus, pingentes illas, ut dicitur, solum ab umbilico supra „ & non interius, ut omnis stultæ cogitationis occasio tollatur.

XXXI. Ut autem hæc in imaginum usu vitentur, & earum usus ad ædificationem populi reducatur, statuit Synodus Tridentina, *nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo probata fuerit.*

Insecuta hoc Decretum Synodus P. II. Mechliniensis *tit. 4. c. 1.* decrevit. „ Ne per falsi dogmatis imagines rudibus periculosi er„ roris occasio præbeatur, nulla unquam in Ecclesiis etiam „ exemptis insolita imago ponatur, nisi ab Ordinario prius ap„ probata fuerit.

XXXII. Sanctus Carolus in Synodo Mediolanensi I. *cap. 7. tit. 7.* vult, ut *uniuscujusque imaginis os, corporis habitum & statum, ornatum, & locum inspiciendum curent Episcopi; ut hæc omnia ad prototypi dignitatem, & sanctitatem apta sint & decora; atque ex imaginis inspectione pietas excitetur, nulla vero turpis cogitationis detur occasio.*

Si Episcoporum, Pastorumque cura & auctoritate procuraretur, ut nullæ imagines, aut statuæ in Ecclesia ponerentur, nisi quarum inspectio ad pietatem virtutesque incitaret intuentes; ipsarumque imaginum proprius ac legitimus usus populo frequentius exponeretur, spes esset, fore ut optatus, & intentus ab Ecclesia ex imaginum usu fructus haberetur, & hæreticis earum legitimum usum culpandi prætextu ex quorumdam abusu & indiscreto imaginum cultu accepto, subtraheretur.

XXXIII. Plurimum quoque ad decorem divini officii, nec non ad pietatem reverentiamque erga divina mysteria excitandam, & fovendam conducit, ut omnia ordinate peragantur in Ecclesiis.

Hunc in finem jam pridem erant Diaconi, aliique ministri, qui continuo invigilarent, monerentque ut omnia suo tempore & loco debita cum reverentia, & ordine fierent; quemadmodum de Diaconis *Tom. 1. part. 1. tit. 1. c. 3.* notatum fuit.

Eumdem in finem distincta erant Laicorum, & Clericorum, & mulierum, ac virorum loca; nec hi illorum loca occupare; sed omnes suis locis consistere debebant.

XXXIV. Clericorum locum a Laicorum loco separatum olim fuisse notissimum est, neque laicis eum patuisse. „ *Ut laici secus Altare, in quo sacra mysteria celebrantur, inter Clericos tam ad Vigilias, quam ad Missas penitus stare non præsumant: sed pars illa, quæ cancellis versus Altare dividitur, tantum choris psallentium pateat Clericorum*: ait Synodus Turonensis II. *Can. 4.* Recte addit Synodus, *tam ad Vigilias, quam ad Missam*; ut significet quid per *sacra Mysteria* Patres intellexerint. Idipsum habemus in *Canone* 69. Synodi VI. ubi dicitur: *Nulli omnium liceat, qui quidem sit in Laicorum numero, intra septa sacri Altaris ingredi.*

XXXV. Locus Clericorum, quem subinde *Sacrarium*, subinde *Sancta Sanctorum*, & hodie communius, *Chorum* a psallentium *choris* dicimus, a Laicorum loco cancellis quibusdam separatus erat; ut ex citato Canone Turonensis patet, & latius ostendit Leo Allatius in Epistola de *templis Græcorum*; & hodierna antiquarum Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum structura ostendit.

XXXVI. Quin & velum quoddam ipsis cancellis obductum erat; quod non nisi certis temporibus pandebatur: uti in quibusdam Monialium Monasteriis adhuc observatur. Videmus enim velum, quod earum locum ab Altari separat, pandi cum ad Canonem in Missa perventum fuerit.

Hujus veli meminit S. Chrysostomus, *Homil. 6. ad populum Antiochenum*: „ Cum vela videris retrahi, tunc superne cœ„ lum aperiri cogita, & Angelos descendere". Et meminit S. Gregorius *lib. 3. Epist. 30.* nec non sæculo XII. Petrus Blesensis *Sermone 11. in Quadr.* „ Interponitur velum inter psallen„ tes & populum, alterius quidem & gratia significationis, sed „ ad hoc tamen, ut lasciviam tollat oculorum.

Hæc omnia renovantur in *cap. 1. tit. De vita, & honestat. Cleric.* ubi sub nomine Concilii Moguntini refertur: *Ut laici secus Altare, quando sacra mysteria celebrantur, stare vel sedere inter Clericos non præsumant; sed pars illa, quæ cancellis ab Altari dividitur, tantum psallentibus pateat Clericis.*

XXXVII. Addit deinde hanc clausulam: *Ad orandum vero & fœminis (sicut mos est) pateant sancta sanctorum.* Ita legitur in editis, & vulgatis Decretalibus Gregorii IX. uti & in prima Decretalium collectione Antonii Augustini; notat tamen ibidem Antonius Augustinus aptius in veteri esse, *ad adorandum*; uti etiam legitur apud Ivonem *part. 2. Decreti cap. 137.* eamque esse genuinam Canonis lectionem; multis adstruit Emanuel Gonzales in notis ad citatum Capitulum primum; docteque advertit, errorem natum *ex more antiquariorum notissimo; non geminandi eamdem litteram seu dictionem. Veteres enim (ait) non geminabant litteram, sed* sicilicos *supra ponebant, ut ea nota lector admoneretur, duplicandam esse litteram*: cujus rei ignoratione vitia quamplurima in Pandectis resederunt; quod pluribus ibidem adductis exemplis ostendit. Itaque cum hic esset geminanda dictio *ad*, eam geminandam esse notula quadam indicarunt, quod Recentiores non advertentes geminationem omiserunt; & pro *adorandum*, posuerunt *ad orandum*.

Itaque Patres prohibent, ne laici secus Altare, dum sacra mysteria celebrantur, intra cancellos cum Clericis psallentibus stare aut sedere audeant; ad adorandum vero Corpus Domini, & communicandum sinunt, ut reserato *velo pateant* Sancta Sanctorum; non ut ad communicandum accedant; sed extra chorum existentes communicent: quemadmodum hodie in nonnullis Monialium Monasteriis videmus observari, mox ad ipsum Canonem Missæ reserari velum, quo Monialium locus ab altare separetur; tametsi nec communicandum ad Altare accedant.

XXXVIII. Hanc disciplinam etiam posteriores plures Synodi renovarunt; addita tamen aliqua moderatione quoad Ecclesiarum Patronos, & alias illustriores personas. Synodus Wigorniensis an. 1240. *Can. 3. Ne laici stent in cancellis, dum celebrantur divina, salva tamen reverentia* Patronum, *& sublimium personarum*. Plures citat Franciscus De Roye Antecessor Andegavensis *lib. 1. De Juribus honorificis in Ecclesia cap. 3.* qui postquam dixit: *Sed forte vel sordidæ Clericorum adulationi, vel Patronorum insolentiæ tribuendum est, quod etiam in choro possint habere fixa sedilia, quæ S. Ambrosius Theodosio Imperatori denegavit; & postea sacri Canones soli concesserunt Imperatori, non etiam aliis quibuslibet laicis*: deinde subjungit: *Eo jure utimur, ut qui Clericis Ecclesiam dederunt, & Canonica stipendia, honorabiliorem locum in ea teneant, ait Chassanæus in Catalogo Gloriæ Mundi part. 4. consid. 18.* Hæc ille.

XXXIX. Synodus Aquensis an. 1585. tit. *De Chor. priscum Ordinis decorem ad divinæ Majestatis obsequium revocare cupiens, decrevit, laicos homines (& multo minus mulieres) dum divina celebrantur, intra cancellos chori nequaquam esse admittendos ... Laici vero nobiliores (ait) & qui vel Christianissimi Regis Consiliarii, & Officiales, aut ex Militaribus Ordinibus, aut Communitatum Magistratibus fuerint, poterunt intra chorum admitti, si eo in loco divinis officiis interesse velint: Ita tamen (ait) ut post Clericos sedeant, nec inter Clericos ipsis sedere liceat.*

Quin tamen tanquam Patroni; aut etiam in qualitate Magistratus Regii habere queant subinde, vel ex consuetudine, concordato, aliove jure, locum ante ipsos Clericos, dubium non est; & quotidiana praxis evincit.

XL. Fœminæ vero (ait citata Synodus) cujuscumque *conditionis, & status sint, nullo unquam tempore, nullave ex causa; dum divina Officia celebrantur; aut verbum Dei prædicatur: denique iis horis, quibus Clerici tam sæculares, quam regulares in choro præsentes esse debent; intra eumdem chorum, aliquemve ejus locum secretum etiam superiorem admittantur.*

Plures tum veteres, tum recentiores, etiam ex Synodis Belgicis Canones, vetantes accessum mulierum ad Altaria tempore divini officii, relati sunt hac parte *tit. 5. cap. 3. n. 29.*

XLI. Ad decorem quoque Ecclesiarum, omnemque confusionem, & mali occasionem tollendam jam pridem receptum fuit; ut alio viri, alio loco mulieres in Ecclesia consistant.

S. Augustinus *lib. 2. De Civitate Dei cap. 28.* scribit: Populi „ confluunt ad Ecclesias casta celebritate, honesta utriusque se„ xum *discretione*". Plura in eam rem citat Christianus Lupus „ on. 2. Schol. in Canones *pag. 991.* hancque discretionem virorum a mulieribus tanquam constantem expresserunt, qui sæculo decimo, & undecimo de ritibus Ecclesiasticis scripserunt. „ Dia„ conus (ait Micrologus) cum legit Evangelium; juxta Roma„ num ordinem in ambone vertitur ad meridiem, ubi & mascu„ li conveniunt; non ad aquilonem, ubi fœminæ consistunt.

Hæc disciplina in plerisque Parochialibus præsertim Ruralibus Ecclesiis hodie religiose servatur; at in Ecclesiis civitatum nullus pene ordo retinetur; sed maxima ac deploranda confusio in plerisque Ecclesiis tempore divinorum officiorum videtur. Episcoporum, aliorumque Prælatorum officium est, juxta sacros Canones atque iterata Synodorum Decreta providere, ut omnia in templis ita sint ordinata, ut veraciter dici queant, *Domus orationis, & domus Dei.*

CAPUT II.

Abusus vitandi in cultu sanctarum Imaginum.

1 *Quid in earum cultu præcavendum?*
2 *Non eadem hac de re extitit Ecclesiarum disciplina,*
3 *Prioribus sæculis, nullus aut rarus fuit in Ecclesiis imaginum usus;*
4 *Ratio hujus disciplinæ exponitur.*
5 *Observatio D. Fleury circa Russos ad fidem recens conversos.*
6 *Canon Concilii Eliberitani spectare videtur antiquam disciplinam circa imagines observatam*
7 *Quarto sæculo usus imaginum admitti cœpit.*
8 *Apud Græcos sæculo VIII. cultus sacrarum imaginum defensores acerrimos sibi vindicabat.*
9 *Cautiones quas illi adhibuerunt ne populus in cultum idololatricum incideret.*
10 *Ætate S. Gregorii Magni usum imaginum jam receperat Ecclesia Romana.*
11 *Cur sacræ imagines in Ecclesiis exponuntur?*
12 *S. Gregorius reprehendit Episcopum, qui Sanctorum imagines fregerat.*
13 *Docet hunc Præsulem qua ratione suum populum dispersum propter fractas imagines ad unitatem revocare poterit.*
14 *Disciplinam circa sanctarum imaginum cultum a S. Gregorio observatam probarunt Galli, &c.*
15 *Huic disciplinæ adhæserunt rejectæ Synodi Nicænæ II. auctoritate.*

16 *Ad-*

16 *Adversus hujus Concilii definitionem scriptum est opusculum, & missum ad Papam Hadrianum I. Synodi Nicænæ defensorem.*
17 *Huic scripto respondit summus Pontifex.*
18 *Concilium Francofordiense reprobat Synodi Nicænæ definitionem, quæ ad Præsules Gallos directa fuerat.*
19 *Ludovico Pio imperante Parisiis habetur Concilium, in quo definitio Nicænæ rejicitur.*
20 *Galli significarunt a se imagines in Ecclesiis admitti, non adorari.*
21 *In ea sententia eos videtur confirmasse Epistola Imperatorum Græcorum.*
22 *Refertur hæc Epistola.*
23 *Ex ea conjicitur hujus Epistolæ auctores non rejecisse omnem cultum exteriorem imaginum.*
24 *Imaginum disciplinam in ea Epistola contentam Galli putaverunt conformem disciplinæ Sancti Gregorii Papæ.*
25 *Galli, & hujus Epistolæ Auctores eodem motivo permoti fuisse videntur.*
26 *In suis scriptis Galli intendebant præcavere scandalum pusillorum.*
27 *Hunc sibi proposuit finem Auctor librorum Carolinorum.*
28 *Ea quoque mens extitit Auctoris libelli, quem Ludovicus Pius ad Eugenium II. misit.*
29 *Ex dictis claret a Gallis honorariam imaginum adorationem non fuisse omnino rejectam velut per se illicitam.*
30 *Varietas circa cultum imaginum potest subsistere salva unitate & fide.*
31 *Certum non est quo tempore Galli, &c. Decretum septimæ Synodi de cultu imaginum receperint.*
32 *Inquiritur illud tempus.*
33 *Conjicitur ex Bertiniano Annalista inclinante nono sæculo, Gallos colendis Græcanico ritu imaginibus nondum assuevisse.*
34 *Probabile est ritum hunc pedetentim invaluisse in Ecclesiis Gallicana, Germanica, &c.*
35 *Hic ritus ab omnibus tandem receptus est propter auctoritatem summi Pontificis.*
36 *In cultum imaginum magno cum fervore deinde effusi sunt Galli.*
37 *Abusus ex vulgi imperitia natus.*
38 *Quid ad eum reformandum observare convenit?*
39 *Ab imaginum cultu amovendus omnis turpis quæstus.*
40 *Inde pro maxima parte originem, & progressum superstitiosus cultus imaginum sibi sumpsit.*
41 *Cavendus error Antropomorphitarum in exponendis imaginibus SS. Trinitatis.*
42 *Quid de iis imaginibus Concilium Tridentinum, quid plurimi senserint Theologi, exponitur.*
43 *Quid ex eorum opinione concludi potest?*

☞ I. DICTUM est *cap. præced. nu.* 15. Synodum Tridentina serio monuisse Episcopos, ut diligenter populum instruant de sanctarum imaginum cultu; ne alias populus in superstitiosum aut idololatricum cultum incidat.

Et sane jam pridem experientia docuit, quam difficulter omnis plane cultus irreligiosus, sive superstitionem aut idololatriam aliquam redolens in hac imaginum & statuarum publica, & externa veneratione præcaveatur, præsertim dum Sacerdotem turpis quæstus se immiscet, & vulgi ignorantia, aut nimia credulitas accedit.

II. Unde & scimus, varias in imaginum externo cultu jam pridem adhibitas cautiones; neque eamdem omnium Ecclesiarum fuisse circa hunc cultum disciplinam; sed pro temporum & populi conditione variam.

III. Et quidem tribus ut minus sæculis, nullum aut rarum fuisse in Ecclesiis Christianorum sacrarum imaginum usum, aut externum cultum fatendum est.

IV. Id autem eo creditur contigisse consilio, ne Gentilibus, aut etiam Judæis, occasio daretur suspicandi, Christianos idola, sive idololatriam, non tam deseruisse, quam immutasse.

Id jam pridem annotavit sanctus Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis in Libro *de imaginibus num.* 19. scribens: „ Si enim „ Sanctorum imagines, qui dæmonum cultum dereliquerant, venerari juberentur, puto quod videretur iis, *non tam idola reliquisse, quam simulacra mutasse.*

Accedebat, quod per externum imaginum, & notanter *statuarum* cultum, recenter ad fidem Christianam e Gentilismo conversis occasio daretur, rursus in assuetum idololatricum cultum incidendi, sive ad eum revertendi.

V. Hanc in rem observatu dignum est, quod narrat D. Fleury *lib. 7. suæ Historiæ n.* 54. quod Russii primo conversi a Gentilismo ad Christianismum per Monachos Corbienses in Saxonia, rursus in idololatriam & Gentilismum relapsi fuerint occasione cultus *sancti Viti*, ejusque *imaginis*, eamque vertisse in suum idolum, quod vocarunt *Suantovis*.

Occasione hujus eventus monet Vir Clarissimus: „ Ita periculosum est idololatris recenter conversis proponere cultum Sanctorum, eorumque imaginum, priusquam plene fuerint instructi & radicati in notitia veri Dei.

VI. Vix dubium, quin ad eam primis sæculis pene necessariam disciplinam & cautionem reflexerit Synodus Eliberitana statuens Canone 36. *picturas in Ecclesiis esse non debere; nec quod colitur, aut adoratur in parietibus depingi.*

VII. Verum postquam sub Constantino Magno, ac sequentibus Christianis Imperatoribus Gentilismus suas amittere cœpit vires; ipsique Christiani adversus idololatriam sat instructi & roborati viderentur; sensim quoque sacrarum imaginum usus, earumque cultus apud Christianos admitti & recipi cœpit: nec tamen ubique eodem tempore, nec pari ritu hic usus, & cultus admissus vel probatus fuisse scitur.

VIII. Et quidem scitur, apud Græcos saltem sæculo VI. aut VII. usum & cultum sacrarum imaginum receptum fuisse; atque sæculo VIII. ita fuisse probatum & stabilitum, ut & illarum partium sanctissimi Episcopi, eum adversus Iconoclastas, sive contractores imaginum, etiam cum profusione sanguinis asserere, & propugnare non dubitaverint.

IX. Sed & illud constat, quod hi acerrimi sacrarum imaginum propugnatores, omnem etiam studuerint adhibere cautionem, ne occasione usus aut cultus imaginum populus in cultum idololatricum incideret.

Hac de causa noluerunt admittere usum, aut cultum *statuarum*, uti habetur ex Epistola sancti Germani Patriarchæ Constantinopolitani ad Thomam Episcopum Claudiopolitanum: eo quod *statuæ* nimiam cum idolorum simulacris similitudinem habere viderentur; & quasi ideam simulacrorum oculis intuentium objicerent: asseritque Molanus in Historia sacrarum imaginum etiamnum hodie statuarum usum, vel cultum apud Grecos non admitti.

Hoc exemplo docemur, subinde certarum imaginum, aut statuarum usum e templis esse amovendum, tametsi earum usus, aut cultus in se non esset illicitus; si prævideatur ex earum usu & cultum periculum superstitiosi, & idololatrici cultus populo imminere.

X. Quo vero tempore usus sacrarum imaginum in Ecclesia Romana, cæterisque Latinæ communionis Ecclesiis fuerit receptus, non satis constat. Hoc scitur, eum fuisse admissum ætate sancti Gregorii, uti patet ex binis ejus Epistolis ad Serenum Episcopum Massiliensem: e quibus quoque intelligitur, quæ fuerit eo tempore earum Ecclesiarum circa hunc usum disciplina.

In priore Epistola (quæ est 105. *lib.* 9. Editionis Benedictinorum) scribit sanctus Ggegorius: „ Præterea indico dudum ad „ nos pervenisse, quod fraternitas vestra, quosdam *imaginum* „ *Adoratores* aspiciens, easdem in Ecclesiis imagines confregit, „ atque projecit. Post hæc subjungit „ Et quidem zelum vos, „ ne quid manufactum adorari posset, habuisse laudavimus; sed „ frangere easdem imagines non debuisse judicamus.

XI. Rationem cur eas frangi, aut projici non judicaret, subjicit Gregorius: *Idcirco enim* pictura *in Ecclesiis adhibetur, ut si qui litteras nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent.*

„ Tua ergo fraternitas, & illas servare, & ab earum *adoratu* populum prohibere debuit, quatenus & litterarum nescii „ haberent, unde scientiam Historiæ colligerent, & populus in „ picturæ adoratione minime peccaret.

Intelligens autem sanctus Gregorius, hunc Episcopum nequaquam ejus monitis acquiescere; sed in confractione & amotione imaginum pergere; in tantum, ut maxima populi pars ob eam agendi rationem ab ejus se communione abstineret, alteram ad eum Epistolam dedit (quæ est 13. *lib.* 11. ex Editione Benedictinorum), in qua acrioribus eum verbis ob hanc confractionem, & amotionem imaginum redarguit, ipsum hortando, ut usum imaginum tanquam populo utilem restituat, & ab *adoratu* earum ipsum abstrahat.

XII. Rursus in hac Epistola sanctus Gregorius Episcopum quidem laudat, quod imagines Sanctorum *adorare* vetuisset; sed quod *confregerit*, reprehendit; ac deinde subjicit: *Dic, Frater, a quo factum Sacerdote, aliquando auditum est quod fecisti? Si non aliud, vel illud te non debuit revocare, ut despectis aliis fratribus, solum te sanctam, & esse crederes sapientem? Aliud est enim (pergit Gregorius) picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum addiscere: frangi ergo non debuit, quod* non ad adorandum *in Ecclesiis; sed ad instruendas solummodo mentes nescientium fuit collatum.*

Quandoquidem sanctus Gregorius huic Episcopo exprobet, quod nullus Episcopus hactenus imagines confringendas, aut ejiciendas de Ecclesiis crediderit, nequaquam obscurum est, ætate sancti Gregorii in omnibus Ecclesiis Gallicanis usum sacrarum imaginum fuisse receptum.

XIII. Post hæc hortatur Episcopum sanctus Gregorius; ut dispersum populum ad unitatem revocare omni studio satagat; eumque in finem populo diceret: *Si ad hanc* instructionem, *ad quam imagines* antiquitus *factæ sunt, habere vultis in Ecclesia, eas modis omnibus & fieri, & haberi permitto.*

„ Atque indica (pergit Gregorius) quod non tibi ipsa visio „ Historiæ, quæ, pictura teste, pandebatur, displicuerit: sed „ illa *adoratio*, quæ picturis fuerat incompetenter exhibita; atque in his verbis, eorum mentes demulcens, eos ad concordiam revoca: si quis imagines facere voluerit, minime prohibe, *adorari* vero imagines modis omnibus veta. Sed hoc „ sollicite fraternitas tua admoneat, ut *ex visione* rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adoratione solius Omnipotentis sanctissimæ Trinitatis humiliter prosternantur.

XIV. Hanc a sanctissimo Pontifice circa imaginum usum & cultum expressam, & probatam disciplinam, summo cum applausu amplexæ fuere Gallicana, aliæque Occidentales Ecclesiæ: atque per duo ut minus sæcula tenacissime retinuerunt; ut nimirum usum sacrarum imaginum ad instructionem fidelium retinendum censuerint; sed ab earum *adoratu*, sive cultu omnino abstinendum existimarint.

XV. Et quidem huic disciplinæ circa usum sacrarum imaginum citra exteriorem adoratum, sive cultum, adeo constanter inhærendum existimarunt Galli, aliique Latinæ Communionis Episcopi, ut nec auctoritate Synodi apud Nicænam, an. 787. celebratæ, nec auctoritate Romanæ Ecclesiæ, quæ conformiter ad Decretum hujus Synodi exteriorem cultum, & adorationem sacrarum imaginum admiserat, adduci potuerint, ut a sua disci-

piius recederent, & cultum, seu adorationem sacrarum imaginum probarent, vel amitterent.

Cum enim circa annum 790. Hadrianus I. Papa acta hujus Synodi, adjunctis litteris suis, misisset ad Carolum Magnum, Carolus has litteras Hadriani, necnon acta Synodi hisce annexa communicanda censuit Episcopis.

Episcopi, litteris, & actis examinatis & discussis, rescripserunt Imperatori, Synodum hanc nullatenus recipiendam, vel recipi posse, ea potissimum ratione, quod in hac Synodo statutum legerent: *Sacras imagines Christi, & Sanctorum, non secus atque ipsum pretiosæ Crucis typum, & sanctorum Evangeliorum codicem esse adorandas, & colendas.*

XVI. Quin & per Episcopos adversus Synodum, ejusque acta exaratum fuit Opusculum in quatuor Libros divisum, in quo singulatim acta hujus Synodi refutare conantur; ipsamque Synodum tamquam erroneam, non minus quam Synodum Iconoclastarum *anno* 745. sub Constantino Copronymo celebratam, rejiciunt, & execrantur.

Hoc Opusculum sub nomine Caroli Magni missum fuit ad Hadrianum I. ut ex eo intelligeret, quibus ex causis, acta hujus Synodi, quantum spectat ad cultum, & adorationem imaginum, recipi, & probari non possent: unaque significant: se hanc Synodum nullatenus pro Synodo *OEcumenica* reputare, utpote cui nulli, præter Legatos Hadriani, Occidentales Episcopi interfuerant.

Hinc evidens est, Gallos eo tempore credidisse, auctoritatem solius Papæ non esse sufficientem, ut juberetur aliquod Concilium sine consensu principalium Ecclesiarum recipi, uti notat D. Fleury in sua Historia Eccles. lib. 44. n. 58. „ *Le me pris* „ *de ce Concile* (inquit) *faisoit voir clairement, que les Fran-* „ *çois étoient persuadés que la seule autorité du Pape ne suffisoit* „ *pas pour faire recevoir un Concile sans le consentement des prin-* „ *cipales Eglises.*

XVII. Huic scripto respondit Hadrianus per Epistolam Carolo Magno inscriptam, in qua Decretum Synodi Nicænæ adversus opposita Gallorum propugnat, ac singulatim argumentis ipsorum respondet.

XVIII. Neque tamen hæc Epistola inclinare potuit Gallicanos, aliosque Episcopos, ut a recepta disciplina, de non adorandis imaginibus recederent: quin & anno 794. jussu Caroli Magni Francofurti ad Mænum convenientes trecenti circiter Episcopi, una cum Legatis Hadriani Papæ, rursus ipsam Synodum Nicænam, de adorandis imaginibus, *Canone* 2. reprobarunt: verba Canonis sunt: *Allata est in medium quæstio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut Deificæ Trinitati, servitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui supra Sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem, & servitutem renuentes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt.*

Hoc Canone Patres Francofordienses indicare voluisse Acta sive Decretum de adorandis imaginibus Synodi Nicænæ II. indubitatum est: tametsi loqui videantur de Synodo, quam Græci *Constantinopoli* fecerunt.

Uti enim recte notavit Sirmundus: *Constantinopoli factam, sic intelligendum hoc loco, non quod in ea urbe, sed quod ab Imperatoribus Constantinopolitanis.*

Post hoc Synodi Francofordiensis Decretum nihil ulterius circa cultum sacrarum imaginum actum reperitur, regnante Carolo Magno, aut sedente Hadriano I.

Verum sub Ludovico Pio Caroli filio, & sedente in Cathedra Petri Eugenio II. quæstio hæc rursus revixit, idque, ut apparet, occasione Legatorum, quos Imperatores Græci Michael Balbus, & Theophilus miserunt, & eorumdem Imperatorum ad ipsum Ludovicum scriptæ Epistolæ.

XIX. Cum enim dicti Imperatores instanter postularent, ut Ludovicus eorum Legatis, quos ad Eugenium II. Papam destinabant, suos Legatos adjungeret, qui communi consilio, & opera apud Pontificem de usu, & cultu imaginum (super quo apud Græcos non mediocris erat excitata contentio) tractarent: jussu Ludovici Pii, & de licentia Eugenii II. Papæ, Conventus Episcoporum Parisiis super cultu imaginum habitus est.

Porro in hoc Conventu rursus Decretum Synodi Nicænæ, de adorandis imaginibus rejectum fuit; multaque a Patribus collecta fuerunt adversus adorationem, & cultum imaginum, e quibus jussu ejusdem Ludovici Pii quædam excerpta fuere, & ad præfatum Eugenium II. tunc Pontificem Romanum transmissa.

XX. His significabant Gallicani Episcopi se quidem sacras imagines recipere, & in Ecclesiis etiam admittere; sed earum *adorationem* nequaquam probare posse: immo tum ex Epistola Synodica ad Ludovicum, tum ex Synodalibus gestis, non obscurum est, in hoc Conventu durius contra cultum, & adorationem imaginum actum, & declamatum fuisse, quam sub Carolo Magno.

XXI. Admodum verisimile est, quod zelum Episcoporum Gallicanorum pro retinenda disciplina circa imaginum usum in litteris sancti Gregorii ad Serenum Massiliensem Episcopum expressa, scilicet retinendas esse imagines in Ecclesiis, sed eas non adorandas, vehementer accenderit prædicta Epistola Michaelis Balbi, & Theophili Græcorum Imperatorum ad Ludovicum Pium; quæ indictioni Conventus Parisiensis occasionem dederat.

XXII. In hac enim Epistola exponebant Imperatores, in quas impias superstitiones occasione cultus, & adorationis imaginum tandem populi prolapsi essent: *Multi* (inquiunt) *de Ecclesiasticis, & Laicis viris, alieni de Apostolicis Traditionibus facti, & neque paternos terminos custodientes, facti sunt inventores malarum rerum. Primum quidem, honorificas, & vivificas Cruces de sacris templis expellebant, & in earumdem loco imagines statuebant; ponebantque lucernas coram eis, simul & incensum adolebant, atque eas in tali honore habebant, sicut honorificum & vivificum lignum, in quo Christus verus Deus noster crucifigi dignatus est propter nostram salutem.*

Psallebant & adorabant, atque ab eisdem imaginibus auxilium petebant: plerique autem linteaminibus easdem imagines circumdabant, & filiorum suorum de Baptismatis fonte susceptrices faciebant; alii religiosum habitum monasticum sumere volentes, religiosiores personas postponebant, qui prius comam capitis eorum suscipere solebant, adhibitis imaginibus, quasi in sinum earum decidere capillos illorum sinebant.

Quidam vero Sacerdotum, & Clericorum, colores de imaginibus radentes immiscuerunt oblationibus, & vino, & ex hac oblatione post Missarum celebrationem, dabant communicare volentibus; alii autem Corpus Domini in manus imaginum ponebant, unde communicare volentes accipere fecerunt. Nonnulli vero spreta Ecclesia, in communibus domibus tabulis imaginum pro altariis utebantur, & super eas sacrum ministerium celebrabant, & alia multa his similia illicita, & Religioni nostræ contraria in Ecclesiis fiebant, quæ a Doctoribus, & sapientioribus viris satis indigna esse videbantur.

Post hæc subjungitur in Epistola: *Propterea statuerunt Orthodoxi Imperatores, & doctissimi Sacerdotes locale adunare Concilium, ad inquisitionem super per his habendam; qui in idipsum convenerunt, sancto Spiritu inspirante: talia ubique communi consilio fieri prohibuerunt,* „ & imagines de humilioribus locis efferri fecerunt, & eas, quæ in sublimioribus locis positæ erant, „ ut ipsa pictura pro Scriptura haberetur, in suis locis consistere permiserunt, ne ab indoctioribus, & infirmioribus adorarentur: sed neque eis lucernas accenderent, neque incensum adolerent, prohibuerunt: „ *quemadmodum & nos nunc sentimus, & tenemus abjicientes de Ecclesia Christi eos, qui hujusmodi malignis adinventionibus student.*

XXIII. Ex toto contextu hujus Epistolæ evidens est, Græcos Imperatores, & Episcopos hujus Epistolæ Auctores nequaquam existimasse, omnem honorariam adorationem, & exteriorem sanctarum imaginum cultum *per se* esse superstitiosum, aut idololatricum, aut existimasse eos, qui Imagines ea adoratione *honoraria*, sive cultu exteriori colunt, & venerantur, censendos esse idololatras; sed duntaxat reputasse, eam sanctarum imaginum adorationem, & cultum, prædictis superstitionibus occasionem præbuisse, & imperito vulgo occasionem dare posse in superstitiosum, & idololatricum cultum incidendi.

Ut igitur fidelibus superstitiosi hujus cultus occasionem subtraherent, satius duxerunt, imagines ex humilioribus locis efferendas, & eas, quæ in sublimioribus locis positæ erant, permittendas, ut *ipsa pictura pro Scriptura haberetur*, *ne* (inquiunt) *ab indoctioribus, & infirmioribus adorarentur.*

XXIV. Gallicani Episcopi probe intellexerunt, hanc Græcorum circa usum, & cultum sanctarum imaginum disciplinam in litteris Imperatorum expressam, eamdem esse, quam sanctus Gregorius in litteris ad Serenum Episcopum Massiliensem dixerat observandam, quamque in suis Ecclesiis hactenus conservabant.

XXV. Si attendantur, quæ Episcopi Gallicani dixerunt, circa adorationem & cultum sanctarum imaginum in Libris vulgo Carolinis, & in Epistola Synodica ad Ludovicum Pium, nequaquam obscurum erit, ipsos eodem fundamento permotos fuisse ad tuendam suam hactenus conservatam disciplinam, quo se permotos fuisse ad abolendam adorationem imaginum Græci asserebant, scilicet ad præveniendum scandalum pusillorum, & imperitorum, sive superstitiosum, & idololatricum cultum.

XXVI. Certum enim est, quod tametsi Gallicani, aliique Latinæ Communionis Episcopi, honorariam adorationem, exterioremque cultum sanctis imaginibus impendendum non judicarent, nequaquam tamen omnem eam adorationem, aut cultum *per se* esse superstitiosum, aut idololatricum crederent; sed scandalum pusillorum, & imperiti vulgi duntaxat præcavere intenderent.

XXVII. Et quidem Auctor Opusculi Carolini *lib.* 3. *cap.* 16. postquam adstruere studuit, nec eam adorationem, *quæ in honorem transire dicitur illius, quem repræsentat imago*, imaginibus Christi aut Sanctorum impendendam, eo quod per similem adorationem, adoratoris imaginum, *omnem suæ credulitatis spem* in ipsis imaginibus, & picturis collocent, immediate subjungit: *Nam etsi a* doctis *quibusque vitari possit hoc, quod illi in adorandis imaginibus exercent, qui videlicet non quid sint, sed quid innuant, venerantur*; indoctis *tamen* quibusque scandalum *generant, qui nihil aliud in his, præter quod vident, venerantur & adorant.*

Post hæc subjungitur: *Unde cavendum est, ne Evangelicam sententiam subeant, qui tot pusillos ad scandalizandum impellunt: quoniam si is, qui unum de pusillis scandalizaverit, formidolosissimæ sententiæ subjacet, multo magis exitiabili ille ferietur severitate, qui pene omnem Christi Ecclesiam, aut ad adorandas imagines impellit, aut imaginum adorationem spernentes anathemati submittit.*

Et rursus *lib.* 4. *cap.* 18. *Non enim nos imagines in Basilicis positas* idola *nuncupamus, sed, ne idola nuncupentur, adorare eas, & colere, eisque servitium impendere recusamus: quoniam plerumque non res, sed causa rei pro scelere reputatur; dum videlicet multa, quibus pene potest uti, male usa in flagitium convertuntur; sicque una eademque res bene utentibus est causa periculi.*

XXVIII. Similiter Auctor Libelli, quem Ludovicus Pius misit ad Eugenium II. Papam, aperte significat honorariam adorationem, & exteriorem cultum sanctis imaginibus impendi, *per se* non esse superstitiosum, aut idololatricum, nequaquam tamen ad evitandum scandalum, esse admittendum.

Hinc *cap.* 7. fuse ostendit, quod juxta Apostolum, etiam a lici-

licitis nonnunquam sit abstinendum *propter scandalum infirmorum*: eamque in rem, utpote ad præsentem materiam proxime accedens adducit factum Ezechiæ Regis: *Legimus (ait) serpentum morsus mortiferos pœnam justissimam peccatorum in ligno exaltato, atque prospecto æneo serpente sanatos, ut & populo subveniretur afflicto, & mors morte destructa, velut crucifixæ mortis similitudine signaretur; quem sane serpentem propter facti memoriam reservatum, cum postea populus errans tamquam* idolum *colere cœpisset, Ezechias Rex, religiosa potestate Deo serviens, cum magna pietatis laude contrivit* (a).

XXIX. Ex his evidens est, Episcopos Gallicanos, aliosque, adorationem honorariam, & externum cultum sanctis imaginibus non recusasse, quasi eum *per se* illicitum aut superstitiosum, seu idololatricum arbitrarentur: sed quia hic cultus rudioribus, & imperitis perniciosi erroris, & cultus idololatrici, vel superstitiosi occasio esse posset, eam adorationem, sive cultum, nequaquam recipiendam arbitrabantur, neque a disciplina hactenus in suis Ecclesiis conservata, & a sancto Gregorio jam pridem probata, recedendum.

XXX. Itaque varietas circa usum, & cultum sanctarum imaginum, quæ eo tempore inter Ecclesias intercedebat, Ecclesiarum illarum Communionem scidisse non legitur.

Neque enim ignorabant Romani Pontifices, & Episcopi, circa usum & cultum imaginum, variam posse esse, salva fide, Ecclesiarum disciplinam: *Nam, uti recte notavit Dionysius Petavius lib. 15. Theolog. Dogmat.* cap. 13. *imagines ex earum rerum genere sunt, quæ indifferentes nominantur, hoc est, quæ ad salutem omnino necessariæ non sunt, nec ad substantiam ipsam Religionis attinent; sed in potestate sunt Ecclesiæ, ut eas vel adhibeat, vel ablegat; pro eo atque satius esse decreverit.*

XXXI. Quo vero tempore Gallicana, cæteræque Occidentales Ecclesiæ honorariam adorationem, & exteriorem cultum sanctarum imaginum, conformiter ad Decretum VII. Synodi; necnon praxim Ecclesiæ Romanæ receperint, non æque certum est.

XXXII. Hoc constat, circa medium sæculi IX. quo tempore Anastasius Bibliothecarius Constantinopoli pro Concilio VIII. ageret, & ibidem Synodum VII. e Græco in Latinum vertit, apud Gallos nondum Decretum VII. Synodi de adorandis imaginibus fuisse receptum, ut ipse Anastasius in Præfatione suæ versioni Latinæ præfixa testatur.

Ex hac Præfatione insuper habetur, quod Galli honorariam adorationem, & exteriorem cultum *Cruci*, necnon *Codici Evangeliorum* exhiberi permitterent; quem tamen nec Christi, aut Sanctorum imaginibus impendendum esse judicabant.

Hinc ulterius non obscurum est, Canonem III. Concilii VIII. quod inclinante sæculo IX. sub Hadriano II. ejusque Legatis præsidentibus habitum est, dirigi adversus Gallicanos, aliosque Episcopos, qui adorationem honorariam vivificæ Crucis typo, & Codici Evangeliorum impendendam censebant, imaginibus tamen & picturis Sanctorum impendi non sinebant.

Hoc enim Canone nominatim anathemate feriuntur, qui nolebant icones Christi, & imagines Sanctorum æquo honore colere, ac adorare, ac ipsum salutiferæ *Crucis typum*, & sanctorum Evangeliorum Codicem.

XXXIII. Id sat intelligens Annalista Bertinianus, atque existimans justo acrius hic carpi Episcopos Gallicanos ad annum 872. ubi sermo de VIII. Synodo incidit, scribere non dubitavit: *In qua Synodo de imaginibus adorandis, aliter, quam orthodoxi Doctores ante definierant, & pro favore Romani Pontificis, qui eorum votis de adorandis imaginibus annuit, & quædam contra antiquos Canones, sed & contra suam ipsam Synodum constituerunt, sicuti, qui eamdem Synodum legerit, patenter inveniet.*

Ad verba hujus Annalistæ reflectens Vir eruditissimus Joannes Mabillonius in Præfatione ad partem I. sæculi IV. Benedictinorum *num.* 47 observat, quod licet hæc paulo durius scribat Bertinianus Annalista: *sed tamen unde* (ait) *intelligamus Gallos nondum colendis Græcanico ritu imaginibus adsuevisse.*

XXXIV. Quin tamen circa ea tempora ritus colendi, & adorandi imagines, ac picturas Christi, & Sanctorum, conformiter ad Decretum VII. Synodi, & disciplinam Ecclesiæ Romanæ pedetentim in Ecclesiis Gallicanis, aliisque Latinæ Communionis invaluerit; verisimile est: idque auctoritate hujus VII. Synodi, quam Anastasius Bibliothecarius Latine verterat, & in cujus Præfatione Gallos ad recipiendum cultum sanctarum imaginum vehementius hortatur, eosque potissimum hoc argumento urgens, quod cultus & adoratio honoraria sanctarum imaginum non videretur magis idololatrica, quam vivificæ Crucis typo, aut Evangeliorum Codici impensa.

XXXV. Non dubium autem, quin ad inducendum hunc Ecclesiæ Romanæ ritum, qui in Gallia, & in toto Occidente cœperat esse in usu, præcipue valuerit Romani Pontificis auctoritas. Scitur enim a tempore Caroli Magni, post translatum imperium a Græcis in Francos, auctoritatem Romani Pontificis apud Principes illos plurimum invaluisse, atque sub idem tempus Romanos Pontifices multum ellaborasse, ut Ritus Ecclesiastici, qui hactenus fuerant Romanæ Ecclesiæ proprii, in cæteris quoque Ecclesiis reciperentur.

XXXVI. Et quidem, uti recte monet Mabillonius *n.* 47. tanto cum fervore Galli in cultum imaginum effusi sunt, ut *magis retinaculo, quam incitamento jam opus habeat vulgi Religio.*

XXXVII. Et sane non obstantibus multiplicibus Synodorum Decretis, ac notanter novissimi Concilii Tridentini saluberrima sanctione, tantus tamque multiplex hodie visitur vulgi, & imperiti populi superstitiosus, & quasi idololatricus imaginum, ac statuarum cultus, ut non videantur Episcopi Gallicani sine fundamento veriti fuisse, ne admissa adoratione Imaginum, imperitum, vulgus difficulter a superstitioso cultu, & adoratione incompetenti abstraheretur: ut propterea in disciplina a sancto Gregorio probata, & in suis Ecclesiis hactenus conservata persistendum satius esse judicarent, ad præcavendum, & præveniendum fidelium scandalum, & superstitiosum sanctarum imaginum cultum.

XXXVIII. Quid circa usum & cultum imaginum, & picturarum, ac statuarum Christi, & Sanctorum statui & observari conveniat, ad præveniendum pusillorum, & imperiti vulgi scandalum, & præcavendum earum superstitiosum cultum, qui idololatriam sapere videtur, Romani Pontifices & Episcopi, quibus id Synodus Tridentina enixe commendavit, expendere poterunt: & interim Parochorum & Concionatorum est, populum de certo usu & cultu imaginum rite instruere.

Numero 17. capitis præcedentis notavimus Synodum Coloniensem, necnon Moguntinam injunxisse locorum Ordinariis, ut si in visitatione deprehenderint concursum ad certam imaginem; atque intelligant ex modo agendi, populum in ea imagine spem suam collocare, eam amoveant, aut alio modo provideant, quo huic abusui occurratur.

XXXIX. Non absimile Decretum ad præcavendum superstitiosum sanctarum imaginum cultum legitur in Concilio Rothomagensi *anno* 1445. can. 7. his verbis conceptum: „ Idem damnat „ modos illos, qui videntur introduci *gratia quæstus*; denomi- „ nando imagines, utpote, *Notre Dame de Recouvrance, No- „ tre-Dame de Pitie, de Consolation, de Grace, &c.* Nam ta- „ lia sunt occasio superstitionis in multis, quasi sit plus in una „ imagine, quam in altera, abusores pœna arbitraria compe- „ scantur". Sapienter notarunt hi Patres hanc sub variis nominibus sanctarum imaginum appellationem, multis superstitionis occasionem esse posse, quasi sit plus in una imagine, quam in alia, ad certum effectum obtinendum.

Quis enim ambigat, quin proclive sit, ut imperitus populus credat, speciale nomen huic imagini inditum esse, ut significetur plus aliquid virtutis inesse huic imagini ad obtinendum effectum, quem inditum nomen præfert.

Præterea verissime adverterunt hi Patres, similes modos certas imagines suis specialibus nominibus appellandi videri introduci *quæstus causa*.

XL. Certum quippe est, quod multiplex ille superstitiosus sanctarum imaginum cultus pro maxima parte, si non in totum, originem suam suumque progressum, & stabilitatem debeat turpi quæstui Sacerdotum, seu Sæcularium, seu Regularium, quem ex populari concursu, & indiscreto populi ad certas imagines affectu venantur.

Immo nec dubium, quin extirpandis superstitionibus, & abusibus circa imaginum venerationem, medium efficacissimum, & pene necessarium sit, omnem ex earum veneratione provenientem quæstum eliminare, qui directe, vel indirecte cedit in emolumentum Sacerdotum.

XLI. Est abusus vel potius error crassus vitandus, cum imagines sanctissimæ Trinitatis exponuntur: Memorabile est, quod de hæreticis humanam Deo figuram affingentibus Socrates *lib.* 6. *cap.* 7. & Sozomenus *lib.* 8. *cap.* 11. historiæ Ecclesiast. referunt; scribunt enim extitisse Monachos rudes, ac litterarum expertes, qui cum præ imperitia sacræ Scripturæ verba perperam interpretarentur, Deum esse corporeum finxerunt: quod si sacrarum litterarum ignorantia hunc errorem pepererit, a fortiori timendum est, ne ignorantia rudis populi occasione imaginum sanctissimæ Trinitatis Deum Patrem sibi fingat ut venerabilem senem, & Trinitatem corpoream imaginetur.

XLII. Capite præcedenti *num.* 23. observatum fuit quod pluribus sæculis, etiam post admissum usum imaginum Christi, & Sanctorum, Ecclesia usum imaginum *sanctissimæ Trinitatis*, in quibus Deus Pater, & Spiritus Sanctus corporali specie exprimerentur, ignoraverit: quod nec Synodus Tridentina positive, & simpliciter earum usum probaverit; quod & notavit Joannes Molanus *lib.* 2. *Historiæ sanctarum imaginum cap.* 3. qui & ibidem monet, plures etiam e recentioribus Theologis sustinuisse, rudi populo nequaquam expedire, similes imagines sanctissimæ Trinitatis in Ecclesiis publice exponere.

Similiter Cardinalis Bellarminus in controversia de cultu imaginum fatetur, nonnullos etiam inter Catholicos, puta Tostatum Episcopum Abulensem, Durandum, Pererium, admisisse cum Calvino, imagines Dei in templis non esse collocandas.

XLIII. Unde & concludit, *non esse tam certum in Ecclesia, an sint faciendæ imagines Dei, sive Trinitatis, quam Christi, & Sanctorum; hoc enim docent omnes Catholici, & ad fidem pertinet.*

☞ Illud est in opinione, & doctissimi illi Fratres Walenburgici fatentur, Synodum Tridentinam nihil decidere super *imaginibus Dei, & sanctissimæ Trinitatis*, eo quod super hoc puncto Doctores Catholici inter se essent divisi.

Hinc ulterius concludunt, quod permissio conficiendi has imagines, non sit pars doctrinæ catholicæ ab omnibus receptæ, vel recipiendæ.

Perspicere poterunt Episcopi, quid circa hasce sanctissimæ Trinitatis imagines imperitæ plebi conveniat, & quousque earum usus sit tolerandus. ☜

CAPUT III.

De ædificandis Ecclesiis; & quæ intervenire debeant?

1 *Etiam sub Imperatoribus Gentilibus Ecclesiæ ædificatæ fuerunt.*
2 *Data pace Ecclesiæ, modus ædificandis Ecclesiis præfixus est.*
3 *Vetitum fuit ædificare sine auctoritate Episcopi.*

(a) Hoc factum legitur in Sacris Scripturis l. 4. Reg. cap. 18.

4 *Oratoria privata quomodo sine auctoritate Episcopi licuerit ædificare?*
5 *Quid Episcopus attendere debeat in admissione novæ Ecclesiæ?*
6 *Quid proprie nomine Oratorii significetur?*
7 *Quid nomine Capellæ?*
8 *Quo loco olim Oratoria Martyrum exstruerentur.*
9 *In admissione novæ Capellæ attendi debet, ne populus a Parochiali Ecclesia abstrahatur.*
10 *Sacella non ædificanda quæstus causa.*
11 *Nova Ecclesia Parochialis ob præjudicium veteris sine rationabili causa construi nequit.*
12 *Causa legitima est, si populus sine* magno *incommodo ad Ecclesiam Parochialem accedere nequeat.*
13 *Ex mente Concilii Tridentini Episcopus potest exigere novæ Parochiæ erectionem, quando salus populi id exigit.*
14 *Non requiritur longinquitas, aut discrimen viarum.*
15 *Quod censeatur* magnum *incommodum, relinquitur arbitrio judicis.*
16 *Probari non debet, Parochianos aliquando discessisse sine Sacramentis ob Ecclesiæ distantiam.*
17 *In erectione novæ Ecclesiæ Parochialis Rector veteris Ecclesiæ audiri debet.*
18 *Rescriptum Romanum pro erectione novæ Parochiæ in forma gratiosa a Belgis non recipitur.*
19 *Si Rector sine justa causa consentire nolit, potest Episcopi consensum supplere.*
20 *Unde desumenda sustentatio Rectoris novæ Parochiæ ex scopus Decreto Synodi Tridentinæ?*
21 *Unde Sacerdoti novæ Parochiæ providendum?*
22 *Ex decimis percipi debet, quod ad Ministrum novæ Parochiæ sustentandum requiritur.*
23 *Vetus Parochia, unde recens Parochia derivata est, remanet hujus* Matrix *Ecclesia.*
24 *Exponuntur jura, quæ* Matrici *Ecclesiæ debentur; & quæ non debentur.*
25 *Quid circa hoc Decretum observatum in Belgio?*
26 *In Belgio sine auctoritate Regis difficulter perficitur nova Parochiæ erectio.*
27 *Episcopus aliquando instare omnibus modis debet, ut nova Parochia erigatur.*
28 *Si nova Parochia erigi nequeat, per plurium Sacerdotum adjunctionem Parochianis subinde succurrendum.*
29 *Interdum etiam per Cappellæ exstructionem.*
30 *In casu* magni *incommodi non facile omittenda novæ Parochiæ erectio.*

I. ETIAM ante Imperatores Christianos fuisse Ecclesias ædificatas, multis ostendit Cardinalis Baronius ad *annum* 57. atque idipsum evincunt Edicta Imperatorum Ethnicorum de Ecclesiis Christianorum demoliendis promulgata, quorum meminit Eusebius *lib. 8. cap.* 1. additque Eusebius, jam a Christianis, prout in dies numerus augeretur Credentium, ampliores angustioresque antiquis illis esse excitatas Ecclesias. Verba ejus sunt: *Quo factum est, ut priscis edificiis jam non contenti, in singulis urbibus spatiosas ab ipsis fundamentis exstruerent Ecclesias.*

II. Data vero pace Ecclesiæ: ipsis quoque Imperatoribus ad Christum conversis, tot passim ædificari cœperunt Ecclesiæ, ut ipsi primi Imperatores Christiani modum earum exstructioni ponere sint coacti; quemadmodum ex variis eorum legibus & Edictis in Codice Theodosiano & Justinianæo etiamnum hodie extantibus, patescit.

III. Et quidem ea ædificationi Ecclesiarum lex posita est, ne quis eas absque consensu Diœcesani Episcopi ædificet; quemmadmodum *Can.* 4. Concilii Chalcedonensis cautum est, & a Gratiano *caus.* 18. *quæst.* 2. *Can.* 10. his verbis refertur: *Placuit igitur neminem aut ædificare, aut construere Monasteria, aut Oratorii domum sine conscientia ipsius civitatis Episcopi.*

Idipsum pluribus confirmavit Justinianus Imperator, signanter *Novella* 67. cujus Rubrica habet: *Ut nullus fabricet Oratorii domos præter voluntatem Episcopi.*

Deinde *cap.* 1. ait: *Sancimus igitur præ omnibus quidem illud fieri, & nulli licentiam esse, neque Monasterium, neque Ecclesiam, neque Orationis domum incipere ædificare, antequam civitatis Deo amabilis Episcopus orationem in loco faciat, & crucem figat, publicum processum illud faciens, & causam manifestam omnibus statuens: Multi enim simulantes fabricare quasi Orationis domos, suis medentur languoribus, non orthodoxarum Ecclesiarum ædificatores facti, sed speluncarum illicitarum.*

Hoc Justiniani Decretum, tam Imperatorum, quam Synodorum sanctionibus sæpius renovatum fuit; uti videre est *lib.* 5. *Capitularium Regum Francorum*, *cap.* 382. nec non apud Gratianum *Dist.* 1. *De Consecrat.* ubi plures eam in rem Canones refert.

IV. Notandum est tamen, quod eodem libro Capitularium *cap.* 383. dicitur: *Qui in domo sua Oratorium habuerit, orare ibi potest; tamen non audeat in eo sacras facere Missas sine permissu Episcopi loci illius.*

Illud quoque ex Synodo Aurelianensi recitat Gratianus *Can.* 33. *Dist.* 1. *De Consecrat. Unicuique Fidelium in domo sua Oratorium licet habere, & ibi orare: Missas autem ibi celebrare non licet*: scilicet sine licentia Episcopi.

Sub Missarum celebratione comprehendi aliorum quoque Sacramentorum administrationem, elucet ex multis aliis Canonibus, ac signanter *Canone* 31. *Synodi VI.* qui habet: *Clericos, qui in Oratoriis, quæ sunt intra domos, Sacra faciunt, vel baptizant, hoc illius loci Episcopi licentia facere debere decernimus. Quare si quis Clericus hoc non sic servaverit, deponatur.*

Neque etiamnum hodie vetitum est, in domibus quantumvis privatis construere Oratoria orationis causa; modo nec Missæ, aut alia officia publica peragantur.

V. Porro Episcopus in admittendis novis Ecclesiis primo examinare debet, num justa causa sit ædificandi Ecclesiam; in quo examine alia attendenda sunt circa ædificationem Ecclesiarum Parochialium; alia circa novam extructionem Oratoriorum seu Sacellorum, vel Cappellarum.

VI. Oratorium proprie dicitur ædes, ubi oratur, sive locus orationi dicatus. Hinc illud Augustini *Epist.* 109. *In Oratorio nemo aliquid agat, nisi id, ad quod est factum, unde & nomen acceperit.* Vide latius Du-Cange in Glossario, verbo *Oratorium*; qui notat; Oratoria *deinde dicta esse, Sacella Monasteriis adjuncta, quæ non erant omnibus pervia uti Ecclesiæ, & in quibus Collectas celebrare non licebat, sed erant tantum ad Monachorum preces, & assiduos cantus accommodata*: quod multis Veterum testimoniis confirmat; ac post hæc monet: Oratoria *tandem dicta Sacella quædam domestica, aut privatæ ædes sacræ in agris, & villis extructæ, quæ Parochiarum jus non habebant, & a Magnatibus in fundis suis dotabantur, & ab Episcopis consecrabantur.* Pluribus dein citatis Conciliis, quæ de hisce Oratoriis agunt, concludit: *Ex quibus docemur, in iis Missas teneri propter fatigationem familiæ permitti, præterquam in maximis festivitatibus, quas & Presbyteri, qui ea deserviunt, & laici, in civitatibus cum Episcopo tenere jubentur.*

VII. De *Cappellis* varia tradit citatus Auctor in eodem Glossario, verbo *Cappella*; eamque vocem diversimode sumptam fuisse annotat, atque postmodum Cappellas dictas esse, quasvis ædiculas sacras, Oratoria, quæ proprios Sacerdotes non habebant: seu ædes sacras, quæ non erant *baptismales*. Hinc & titulus in Decretalibus *De Cappellis Monachorum, & aliorum Religiosorum*: eo quod Monachorum Ecclesiæ sint duntaxat quasi Oratoria; primario non ad conventum populi, sed Monachorum duntaxat destinata.

Aliqua Oratoria, sive Cappellæ jam pridem extructa fuere ob honorem alicujus Sancti præsertim Martyris, illaque & hodie frequentissima sunt, tum ipsis Ecclesiis majoribus juncta, tum extra illas, & loco ab iis remoto extructa.

VIII. Olim hujusmodi Oratoria in honorem Martyrum plerumque extruebantur eo loco, quo sacra ipsorum ossa reservabantur, aut ipsi pro Christo passi fuerant: quæ propterea antiquitus *Martyria* dicta fuere. Martyrum (ait Isidorus) locus, Martyrium, græca derivatione, eo quod in memoriam Martyris sit constructum, vel quod sepulcra sanctorum ibi sint Martyrum. Plura habes apud Du-Cange in Glossario, verbo *Martyrium*.

IX. Circa hæc Oratoria, Cappellas, & Sacella, ut hodie vocant, admittenda, in primis attendere debet Episcopus, ne per hæc populus a Parochiali Ecclesia abstrahatur; atque hinc ulterius ex illo Ecclesiæ Parochialis neglectu oriatur in populo crassa ignorantia, tam circa credenda, quam agenda; prospicereque, ut observetur clausula de stylo solita inseri litteris, quibus usus Oratorii seu Cappellæ conceditur, *Sine Parochialis Ecclesiæ præjudicio*; de qua aliquid dictum fuit supra, *part.* 2. *sect.* 1. *tit.* 5. *cap.* 8. ubi latius de *Oratoriis* domesticis actum fuit; & *part.* 1. *tit.* 24. *cap.* 3. ubi de simili cautione adjici solita admissioni novi Monasterii agitur.

X. Apud Gratianum, *Can.* 10. *Dist.* 1. *De Consecrat.* refertur ex Concilio Bracharensi II. *Si quis Basilicam non pro devotione fidei, sed pro quæstu cupiditatis ædificat, ut quidquid ibidem de oblatione colligitur, medium cum Clericis dividat, eo quod Basilicam in terra sua quæstus causa condiderit (quod in aliquibus locis usque modo dicitur fieri): hoc de cætero observari debet, ut nullus Episcoporum tam abominabili voto consentiat; nec Basilicam, quæ non pro Sanctorum patrocinio, sed magis sub tributaria conditione est condita, audeat consecrare.*

Profecto si in extructione Oratorium, seu Sacellorum, causam extructionis Episcopi penitius examinarent, verisimile est, quod non raro deprehenderetur, ea potius quæstus, quam solidæ devotionis causa estrui; interdumque miracula ficta supponi; falsasque, aut non sat probatas reliquias ostentari, ut oblationes populi sibi, suisque Sacellis appropriare queant. Hæc prævidens Synodus Tridentina declaravit, *nulla etiam admittenda nova miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente, & approbante Episcopo, qui simul atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & aliis piis viris ea faciat, quæ veritati, & pietati consentanea judicaverit.* In Decreto, *De invocatione, veneratione, & Reliquiis Sanctorum.*

XI. Nova Ecclesia Parochialis erigi nequit, nisi una erigatur nova Parochia. Nec enim esse potest Ecclesia Parochialis sine populo, qui communitatem seu Parochiam constituat.

Cum autem nova Parochia ordinarie constitui nequeat, nisi de veteri Parochia, in cujus limitibus nova construitur, aliquid decedat, jure cautum esse, Episcopum in novam Ecclesiæ Parochialis erectionem sine rationabili aliqua causa consentire non posse, uno consensu tradunt Canonistæ ad *cap.* 3. *tit. De Eccl. ædific.*

XII. Inter causas legitimas ædificandi novam Ecclesiam Parochialem, in primis est illa, quam assignat Pontifex in citato *cap.* 3. & probat Synodus Tridentina, *Sess.* 21. *cap.* 4. *De Reformat.* nimirum si in aliquibus Ecclesiis Parochialibus, vel Baptismalibus *ob locorum distantiam, sive difficultatem Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & divina Officia audienda accedere non possunt*: uti loquitur Synodus.

Hinc habemus, legitimam causam construendi novam Ecclesiam Parochialem esse, si sine *magno incommodo* Parochiani ad Ecclesiam Parochialem accedere nequeant.

☞ XIII. Synodus Tridentina aliquas causas expressit, obquas nova Parochia esset erigenda; nihilominus cum ex pluribus cir-

cum-

cumstantiis dependeat, quæ sit necessitas exigens erectionem novæ Parochiæ, non immerito arguit Cardinalis de Luca *Discursu 16. in Concil. Trident.* manifestum errorem illorum, qui cum aliquibus sanctæ Congregationis declarationibus, vel cum Rotæ decisionibus, aut aliquorum Doctorum traditionibus pro nova Parochiæ erectione facienda, *vel neganda, in sola littera procedunt: cum sit (ait) potius* quæstio nudi facti, *ex singulorum casuum particulari qualitate, ac individuis circumstantiis decidenda.*

Et sane unicus scopus Concilii Tridentini fuit in hoc Decreto de erigendis novis Parochiis, ut meliori modo saluti & necessitati populi succurreretur. Ut proinde id unum inspiciendam sit, an salus populi novæ Parochiæ erectionem requirat.

XIV. Itaque non exigitur, quod revera sit magna longinquitas, aut viarum discrimen; sed solum requiritur talis, ut propterea Parochianis sine *magno incommodo* non pateat accessus ad majorem Ecclesiam; uti notat Fagnanus ad *cap. 3. tit. De Ecclesiis ædificandis, num. 18.* & ita tenere Dominos de Rota testatur.

XV. *Quanta autem debeat esse hujusmodi distantia, seu Parochiæ amplitudo, ad hoc ut Parochiani dicantur non posse* sine magno incommodo *ad Ecclesiam accedere, cum jure definitum non sit, judicis arbitrio relinquitur.* Fagnanus ibidem.

Ulterius inde refertur, quod similiter justa sit erectionis causa, si inter populum alicujus villæ & Ecclesiam Parochialem torrens, vel flumen aliquod intercedant, quæ nec pontem, ha„ beant, ut nec vado transiri possint, præsertim hyemali tem„ pore cum pluviæ inundant, juxta textum hic. Quæ causa „ sufficiens est etiam sine distantia loci. Undecumque enim Pro„ veniat magna difficultas percipiendi Sacramenta dicitur sub„ esse justa causa erigendi novam Parochiam, ut ex dictis patet. „ Ideoque Concilium Tridentinum *cap. 4. Sess. 21.* alternative „ loquitur ibi, locorum distantiam sive difficultatem, ut proptे„ rea alterutrum sufficiat.

XVI. Hactenus Fagnanus *num. 19.* qui bene advertit *nu. 17.* non requiri ad probandum, sine *magno incommodo* Parochianos non posse ad Ecclesiam Parochialem accedere, *ut Parochiani aliquando decesserint sine Sacramentis, sed satis esse ad validitatem erectionis, ut immineat periculum, ne sic decedant; neque (ait) hujusmodi eventus est expectandus, quin potius præveniendum, ne contingat, cum satius sit occurrere in tempore, quam post exitum vindicare, seu post vulnerum causam remedium quærere.* Et ita censuit Sacra Congregatio.

XVII. Cum autem per novæ Ecclesiæ Parochialis constructionem facile jura Rectoris, aliorumque Ministrorum, aut Patronorum veteris Ecclesiæ Parochialis lædi possent; ad constructionem Episcopus procedere non potest, nisi Rectore Ecclesiæ, nec non aliis interesse habentibus citatis, & auditis; uti monet Fagnanus loco citato *n. 30.* asseritque, resolvisse sacram Congregationem, erectionem Ecclesiæ Parochialis factam, *non* citato Rectore veteris Ecclesiæ, *nullius momenti* existere.

XVIII. Quandoquidem indubitatum sit, plures per erectionem novæ Parochiæ posse pati interesse, puta Rectorem veteris Parochiæ, ejusque Ecclesiæ Parochialis patronos, & incolas, nulla hisce in partibus novæ Parochiæ admitteretur constructio, etiam ex *Rescripto Romani Pontificis*, nisi ejusmodi Rescriptum dirigatur in *forma commissoria*, quemadmodum (ut infra notabitur) nulla unio Beneficiorum, nisi in simili forma hic admittitur; eo quod interesse habentes, aut prætendentes, in partibus, sive in sua Provincia audiri debeant: nec Romam ea de causa citari possint, ob notorium Privilegium *de non evocando.*

XIX. Si Rector citatus, & auditus in novæ Parochiæ erectione consentire renuat, & tamen erectio illa necessaria judicetur, poterit tunc etiam illo *invito* procedi, ut uno consensu resolvunt Canonistæ ob verba finalia dicti cap. 3. *Si vero* Persona *matricis Ecclesiæ virum idoneum præsentare distulerit; vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virum honestum, appellationis cessante diffugio, instituere non omittas.*

Quidam ex antiquis Canonistis post Glossam ad dictum *cap. 3.* crediderunt, Papam quidem ex plenitudine potestatis id facere posse, invito Rectore Matricis Ecclesiæ, non autem Episcopum; at Synodus Tridentina declaravit, quod Episcopi novas Parochias etiam *invitis* Rectoribus, juxta formam Constitutionis Alexandri III. quæ incipit, *Ad audientiam* (in citato *cap. 3.*) constituere possint.

XX. Addit deinde Synodus: *Illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis noviter erectis præficiendi, competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam Matricem quomodocumque pertinentibus: &, si necesse fuerit, compellere possit populum ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam dictorum Sacerdotum sustentandam: quacumque reservatione generali, vel speciali, vel affectione, super dictis Ecclesiis, non obstantibus.*

XXI. In primis æquum, & justum apparet Presbytero hujus novæ Parochiæ relinqui, sive assignari oblationes, quæ tum inter Missarum solemnia, tum in administratione Sacramentorum, aut in funeribus defunctorum fieri solent.

Cum enim hæc a Parochianis offerantur Presbyteris tamquam Sacramentorum, & Sacrorum ministris, nihil justius, quam ut hæc cedant Presbyteris novæ Parochiæ, a quibus Parochiani Sacramenta, aliaque spiritualia percipiunt; quique sunt in hac nova Parochia horum Ordinarii Ministri.

Et cum Parochus Matricis Ecclesiæ absolvatur a cura hujus populi, æquum etiam non est ut de oblationibus hujus populi participet.

XXII. Insuper notandum, quod dum de proventibus Ecclesiæ Matricis agitur, e quibus dos novæ Ecclesiæ dicitur desumenda, non tantum debeant attendi decimæ, & proventus, qui *de facto* in sustentationem Parochi, & Ministrorum Ecclesiæ Matricis cedunt; sed & reliquæ decimæ intra limites Matricis Ecclesiæ excrescentes, quantumvis hoc titulo incorporationis ipsius Ecclesiæ Parochialis, sive præscriptionis, aliove titulo ad Monasteria, vel Capitula transierint.

Scitur enim decimas ad Capitula & Monasteria translatas titulo donationis, vel incorporationis sub ea restrictione, ut ex illius prius esset detrahendum, quod sufficiat spirituali populi necessitati.

Si igitur necessitas spiritualis exigat novæ Parochiæ erectionem, non dubium quin vigore hujus restrictionis, decimæ intra districtum Parochiæ excrescentes ad hujus Parochiæ expensas concurrere debeant.

Unde Fagnanus *ad cap. Ad audientiam tit. de ædificand. Eccles.* describens modum, quo in dotatione novæ Ecclesiæ Parochialis sit procedendum, monet *n. 37.* quod dum proventus proprii Matricis Ecclesiæ non sufficiunt, nec sit aliquis, qui velit illos augere, *cogendus erit Abbas, vel Præpositus, cui Parochialis illa subest in temporalibus*, id est, cui Ecclesia est incorporata quoad temporalia, quique vi hujus incorporationis decimas illius percipit.

XXIII. Quantumvis populus novæ Parochiæ videatur omnino desinere esse de veteri Parochia, nihilominus vetus Parochia, a qua populus novæ Parochiæ subtrahitur, remanet quasi Ecclesia *Matrix*; atque hoc titulo in Decretali Alexandri III. quæ incipit, *Ad audientiam*, per Concilium Tridentinum innovata, expresse mandatur provideri, ut *competens* in ea *honor* pro facultate loci Matrici servetur: scilicet ut aliquid (ait Glossa) *annuatim* in signum subjectionis præstetur, moderandum tamen ad arbitrium Episcopi.

XXIV. Interpretationem hanc probans Joannes Andreas addit: *Interdum* in honorem Matris Ecclesiæ *præscribitur, ut nove Ecclesiæ incolæ, vel ministri veniant ad Scrutinium, vel Baptisma, & Capitulum, vel reservabitur illi sepultura.*

Conformiter ad hanc Doctorum interpretationem, videmus passim quædam jura in ædificatione, aut erectione novæ Parochiæ, reservata Ecclesiæ Matrici, quæ eidem juxta formam erectionis exhibenda sunt.

Præter jura, in erectione specialiter reservata, nulla sibi Ecclesia Matrix jura subjectionis a nova Ecclesia Parochiali prætendere potest, uti post Abbatem probat Fagnanus ad citatum cap. *Ad audientiam*, concludens, jura subjectionis non deberi Ecclesiæ Matrici, nisi in quantum prædicta jura sibi reservavit in limine erectionis: Episcopus enim erigens novam Parochiam, & eam a priori separans, illam partem populi, quæ Ecclesiæ supponitur, a jure prioris Ecclesiæ absolvit, nisi specialiter absolutionem restringat, & declaret in quibusdam manere subjectam.

XXV. Sed illa jurium vel reservatio, vel limitatio fieri non potest absque auctoritate Principis, ut recte observant, qui de juribus honorificis scripserunt; sicut sine eadem auctoritate populus novæ Parochiæ compelli non potest ad suum Sacerdotem alendum: hujus rei probatio petitur ex his, quæ sequuntur. Cum hic in Belgio de promulgatione Concilii Tridentini tractaretur, ipsaque Decreta reformationis ad Consilia Regia missa essent, hæc observatio facta legitur ad hoc præsens Decretum: *Datur Episcopis facultas novas Parochias erigendi, & si necesse fuerit, compellendi populum ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam Sacerdotum sustentandam. Communis nota est, compulsionem illam populi & exactionem fieri non posse, sine auctoritate Regia; neque hanc Jurisdictionem Ecclesiasticis judicibus unquam competiisse.*

XXVI. Sane in erectione novæ Parochiæ difficulter obices hic perfringent Episcopi, ni auctoritas Regia accedat; idque non tantum ob difficultatem, quæ circa dotem Ecclesiæ noviter construendæ, oriri nata est; sed vel maxime propter oppositiones Rectoris, Ministrorum, Ædituorum Patronorum, aliorumque quorum jura facile quoad aliqua saltem per novæ Parochiæ erectionem læduntur: aut tales ut minus difficultates, & quæstiones movebuntur, quibus terminandis sola auctoritas Ecclesiastica non sufficeret. Unde nec in Belgio videmus ullas novas Parochias erigi, nisi auctoritas Regia interveniat.

XXVII. Interim Episcopi, quibus primario cura animarum suarum respective Diœcesium incumbit, si videant, eam esse Parochiarum latitudinem, eamque distantiam, ut salus animarum novam Parochiam exigat, omnibus modis allaborare tenentur, ut ea erigatur; ut ita necessitati populi satisfiat.

Unde cuidam Episcopo dubitanti, num propter *juramentum* de non alienandis rebus suæ Ecclesiæ, posset novas Ecclesias erigegere; eo quod hæc erectio videretur fieri cum aliquo præjudicio suæ Ecclesiæ, respondit Cœlestinus III in *cap. fin. tit. De Ecclesiis ædificandis:* „ Fraternitati tuæ mandamus, quatenus illius „ *juramenti* occasione nullatenus prætermittas, quin populo in„ digenti super Basilicarum institutione studeat salubriter pro„ videre.

XXVIII. Si Episcopus videat, hic & nunc novam Parochiam erigi non posse, saltem eo casu ad aliud remedium a Tridentino suggestum recurrendum erit: ut nimirum cogat Rectores vel alios, ad quos pertinet, sibi tot Sacerdotes ad hoc munus adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum.

XXIX.

(a) Quid in Galliis circa novæ Parochiæ erectionem observetur, accipe ex novis Cleri Gallicani Collectaneis *lib. 3. tit. 3. cap. 1. vol. 28. n. 23.* ubi articulus 24. Edicti, quod Mense Aprili an. 1695. datum est, his verbis citatur: *Les Archevêques & Evêques, pourront avec les solemnités & procedures accoûtumées, ériger des Cures dans les lieux où ils l'estimeront nécessaire.*

XXIX. Quod ſi caſus occurrat, ut ea ſit quorumdam Parochianorum habitatio, ut ſine magno incommodo ad Eccleſiam Parochialem accedere nequeant; atque periculum ſit ob nimiam a Parochiali Eccleſia diſtantiam, aut viarum, aliorumque difficultatem, ne ſine Sacramentis moriantur, erigenda ut minus erit Cappella; atque in ea conſtituendus Sacerdos, qui illis Parochianis poſſit Sacramenta, aliaque ad animarum ſalutem neceſſaria impendere; uti in caſu occurrente probavit Sacra Congregatio apud Fagnanum loco citato *nu.* 20. & hodie non raro practicatur.

XXX. Sed tamen ſi cauſa legitima erigendi novam Parochiam occurrat; non tam facile ob aliquorum intereſſe ad jam ſuggeſtum remedium confugiendum; tam quod non omnia in Cappellis fiant *ad quæ Parochiani tenentur ex jure communi, & Tridentino; quam quod magna ſit diſtantia inter Paſtorem, cujus ſunt oves propriæ, ut inſtituitur in novis Parochiis; & Sacerdotes, qui in Cappellis nec omnia præſtant; nec tamquam ſuis. Plenius ergo ſatisfit magno incommodo per erectionem novæ Parochiæ, quam per Cappellam: eaque in caſu magni incommodi mens eſse videtur Concilii Tridentini*. Reſp. 1. De ædificand. Eccleſ.

CAPUT IV.

De Conſecratione Eccleſiarum, ejuſque Ritibus.

1 *Dedicatio Templorum antiquitus nota.*
2 *Materialis templi dedicatio ſpiritualem Fidelium dedicationem deſignat.*
3 *Ad dedicationem Templi conveniebant vicini Epiſcopi.*
4 *Occaſione dedicationis ſubinde congregatæ Synodi.*
5 *Magna in veneratione habita olim Eccleſiarum dedicatio.*
6 *Populus, & Clerus ad dedicationem conveniens orationi, aliiſque pietatis officiis intendebat.*
7 *Quæ eſſent Epiſcoporum, & Sacerdotum functiones?*
8 *Preces adhiberi in dedicatione Eccleſiæ convenit.*
9 *Preces qualiter recitandæ, & quomodo ad eas populus excitandus?*
10 *Dedicatio ſeu conſecratio Eccleſiæ eſt ordinis Epiſcopalis.*
11 *Epiſcopum loci ita ſpectat Eccleſiæ Conſecratio, ut Cardinalis auctoritate Apoſtolica munitus eam Eccleſiam licite conſecrare nequeat.*
12 *Non omnium Eccleſiarum idem dedicationis ritus.*
13 *Jam pridem in dedicatione Eccleſiæ requiſitæ fuerunt Sanctorum Reliquiæ.*
14 *Unde originem habuerit ritus adhibendi Reliquias?*
15 *Ritus parandi Reliquias ex præſcripto Ritualis Romani.*
16 *Quomodo hic ritus inceperit, & in quo primitus ab hodierno diverſus?*
17 *De aſperſione aquæ luſtralis; de trino circuitu Templi conſecrandi.*
18 *Origo hujus cæremoniæ.*
19 *Ritus hodierni non omnes eodem tempore adhibiti.*
20 *Cæremoniæ conſecrationis Templi materialis adhibitæ ad ſimilitudinem cæremoniarum conſecrationis Templi ſpiritualis per Baptiſmum.*
21 *Hinc parietum inunctio, uſus* ſalis*, & alphabeti deſcriptio.*
22 *In dedicatione novæ Baſilicæ jam pridem convivia inſtituta: quæ hodie in die* anniverſaria *inſtitui ſolent.*
23 *An olim dies anniverſaria dedicationis celebratus fuerit?*
24 *Ante annum milleſimum celebratus videtur in Gallia, & hodie ubique ſolemniter celebratur.*
25 *Conviviorum, & comeſſationum exceſſus hac die committi ſolitus.*
26 *Synodi voluerunt, ut in omnibus Eccleſiis ejuſdem Diœceſis anniverſaria dedicationis die eodem die celebraretur.*
27 *Idipſum Principes decreverunt.*
28 *An conveniat, ut Paſtores vicini interſint ſolemnitati dedicationis; & an idcirco omittendum ſolemne Officium in Parochia?*

I. ECCLESIA ædificata, ejus celebranda eſt dedicatio; idque jam pridem receptum fuiſſe clara probant apud antiquiores Scriptores teſtimonia. Ut enim ea, quæ de Eccleſiarum conſecratione, & dedicatione referuntur ex Epiſtola Felicis IV. nec non aliis primorum Pontificum Decretalibus apud Gratianum *Diſt. De conſecrat.* tamquam parum authentica omittamus, celebratæ dedicationis Eccleſiæ teſtimonium luculentum exhibet Euſebius *lib.* 10. *hiſt. cap.* 3 *Poſt hæc votivum nobis ac deſideratum ſpectaculum præbeatur* dedicationum, *ſcilicet feſtivitas per ſingulas urbes, & Oratoriorum recens ſtructorum* conſecrationes.

Meminit quoque hujus feſtivitatis ſub idem tempus Sanctus Athanaſius in *Apologia* 2. ad Conſtantinum.

II. Subſequentes Patres variis locis dedicationis Eccleſiarum meminere; extantque eorum ſermones, quos in ipſa templorum dedicatione habuere; atque inter alios: plures ſermones ea de re S. Auguſtini, qui ſunt 336. 337 338. in nova editione. In horum primo ſic incipit: *Celebritas hujus Congregationis*, dedicatio *eſt domus orationis. Domus ergo noſtrarum orationum iſta eſt, domus Dei nos ipſis Si domus Dei nos ipſis nos in hoc ſæculo ædificamur, ut in fine ſæculi dedicemur*. Deinde oſtendit, quomodo ea, quæ in ædificatione templi materialis fieri quotidie videmus, ſpiritualiter in ædificatione templi, quod eſt Eccleſia Chriſti, fiant. *Credendo enim (ait) quaſi de ſilvis, & montibus ligna, & lapides præciduntur: cum vero catechizantur, baptizantur, formantur, tamquam inter manus fabrorum, & opificum dolantur, collineantur, complanantur. Verumtamen Domum Dei non faciunt, niſi quando charitate compaginantur*. Quod poſtremum late ibidem proſequitur. Totus hic ſermo in partes diviſus legitur in Breviario Romano tertia, quarta, & ſexta die infra octavam Dedicationis Eccleſiæ. Sermo autem, qui legitur ſub nomine S. Auguſtini in ipſa die Dedicationis, eſt S. Cæſarii Arelatenſis, non Auguſtini, uti notarunt eruditi Operum Auguſtini Reviſores, qui illum in appendicem rejecerunt, conficitque ibidem *Sermonem* 329.

III. Ad majorem dedicationis ſolemnitatem vicinos quoque Epiſcopos evocari ſolitos, teſtis eſt Auguſtinus *Epiſt.* 269. ad Nobilium Epiſcopum, qua ſe excuſat, quod ad dedicationem novæ fabricæ venire non poſſit. *Tanta eſt (ait) ſolemnitas, ad quam me affectus tuæ Fraternitatis invitat, ut corpuſculum meum ad vos trahere voluntas, niſi teneret infirmitas*. Deinde quibuſdam de hiemis rigore, ſuaque ſenectute interpoſitis: concludit: *Salutationem debitam reddo meritis tuis: Salutem vero meam* commendo *precibus tuis, poſcens & ipſe a Domino, ut dedicationem tantæ fabricæ pacis proſperitas proſequatur*. Et Gaudentius Brixienſis Auguſtino coætaneus, in tractatu in dedicatione Baſilicæ SS. XL. Martyrum, ſcribit: *Convenerunt igitur ſanctiſſimi Antiſtites, & Apoſtolici Viri ad perſolvendum beatiſſimis Patribus, & Præceptoribus ſuis debitæ devotionis obſequium, ut ubertate pleniſſima benedictionum ſpiritualium ditaremur*.

IV. Quin & occaſione dedicationis Eccleſiæ convenientes Epiſcopi Synodus frequenter celebraſſe notum eſt; atque ea occaſione famoſa Antiochena Synodus an. 341. celebrata fuit.

Cum enim templum Antiochenum, quod præ magnificentia *Dominicum Aureum* appellari meruit, ſub Conſtantino M. inchoatum, tandem ſub ejus filio Conſtantio eſſet abſolutum, hujus celebritatis prætenſa occaſione litteris Imperatoris evocati fuere Epiſcopi totius Orientis, etiam ex Thracia, & Palæſtina; conveneruntque ad diem deſignatum 90. Epiſcopi, ut auctor eſt Athanaſius; qui ea occaſione Synodum celebrarunt, eodem Athanaſio teſte dicente: *Antiochiæ novam Synodum per cauſam Encæniorum coegerunt*. Propterea hæc Synodus communiter etiam apud Veteres dicta fuit, Synodus *in Encæniis*.

Encænia quippe pro nova Eccleſiæ dedicatione ſumi, jam pridem uſitatum fuit; uti multis oſtendit Du-Cange in Gloſſario, verbo *Encænia*.

V. Hæc oſtendunt, quanta in veneratione apud priſtinos Patres fuerit Eccleſiarum dedicatio; quantaque feſtivitate ac ſolemnitate eam celebrandam crediderint; ut ad eam rite celebrandam abſonum haud putaverint, ut Epiſcopi etiam relictis ſuis Eccleſiis ad hanc ſolemnitatem recurrerent.

VI. In hac ſolemnitate Epiſcopi, Clerus ac populus concurrentes, hymnis, precationibus, orationibus, aliiſque pietatis, & religionis officiis pro ſuo quiſque munere inſtabant; quemadmodum late deſcribit teſtis oculatus Euſebius loco citato; qui ibidem *cap.* 4. refert orationem panegyricam in dedicatione pronuntiatam.

VII. Deinde *lib.* 4. *De Vita Conſtantini*, deſcribens dedicationem Eccleſiæ Hieroſolymorum, ad quam evocaverat Conſtantinus Epiſcopos in Synodo Tyri congregatos, *cap.* 45. Sacerdotum, aliorumque in hac ſolemnitate functiones deſcribit: *At Sacerdos Dei partim precationibus, partim ſermonibus feſtivitatem ornabant. Alii ſiquidem comitam religioſi Imperatoris erga omnium Servatorem laudibus celebrabant, Martyrii magnificentiam oratione perſequebantur. Alii ſacris Theologiæ dogmatibus ad præſentem celebritatem accommodatis, ſpirituale quoddam epulum audientibus præbebant. Quidam ſacrorum Voluminum lectiones interpretabantur; arcanos & myſticos ſenſus in lucem proferentes. Qui vero ad hæc aſpirare non poterant, incruentis ſacrificiis, & myſticis immolationibus Deum placabant; pro pace communi; pro Eccleſia Dei; pro Imperatore tot bonorum auctore; ejuſque piiſſimis liberis, preces Deo ſuppliciter offerentes, ibi nos quoque, quibus majora quam pro meritis noſtris bona contigerant, variis ſermonibus publice habitis ſolemnitatem decoravimus, nunc regalis fabricæ decorem, ac magnificentiam ſcriptis enarrantes; nunc propheticorum oraculorum ſenſus apte, & accommodate ad præſentes figuras, atque imagines interpretantes. Hoc modo* dedicationis *ſolemnitas, ipſis Imperatoris tricennalibus ſumma cum hilaritate celebrata eſt*.

VIII. Non igitur recens eſt, in ipſa Eccleſiæ dedicatione; ſeu conſecratione varias preces fundi; quibus divina benedictio ſuper domum iſtam impetretur; fiatque id quod Eccleſia quotannis orat, ut *quiſquis hoc templum beneficia petiturus ingreditur, cuncta ſe impetraſſe lætetur*; Vel uti inter ipſa conſecrationis ſolemnia: *Nulla hic nequitia contrariæ poteſtatis obſiſtat, ſed virtute Spiritus Sancti operante, fiat hic tibi ſemper purum ſervitium, & devota libertas*.

IX. Preces recitandæ exprimuntur in Pontificali Romano ſub titulo *De Dedicatione Eccleſiæ*; ſed illud dolendum, preces illas frequenter ceu quaſdam formulas duntaxat recitari; nec populum ac Clerum excitari, ut una ad dedicationem Eccleſiæ concurrens, preces ſuas precibus Epiſcopi jungat, quo fiat, ut tota Eccleſia quaſi unita, preces ſuas jungens, facilius & efficacius benedictionem divinam impetraret.

X. Quamvis hodie uſus non habeat, ut plures Epiſcopi ad Eccleſiæ dedicationem convocentur, nullus tamen niſi Epiſcopus eam conſecrare poteſt; neque Epiſcopus Diœceſanus delegare alteri, quam Epiſcopo poteſt, eo quod conſecratio Eccleſiæ inter ea, quæ *Ordinis*, non autem Juriſdictionis Epiſcopalis ſunt, recenſeatur, uti multis relatis docet Barboſa *De Offic. Epiſ. Al.* 27.

☞ XI. Ritus Conſecrationis Eccleſiarum adeo proprius reputabatur ſingulis Epiſcopis per ſuas reſpective Diœceſes ſæculo XI. ut Epiſcopi Gallicani ægerrime tulerint, quod quidam Cardinalis, tametſi Auctoritate Romani Pontificis ſpecialiter munitus, Eccleſiam a quodam Fulcone in Diœceſi Turonenſi magni-

fice

fiee constructam, sine consensu Archiepiscopi Turonensis, in cujus Diœcesi hæc nova constructa Basilica erat, consecrare attentasse, uti narrat Glaber Rodulphus Monachus, *qui*, teste Bellarmino *de Scriptoribus Ecclesiasticis*, scripsit Historias sui temporis libris quinque, *satis accurate*.

Hic Auctor *lib. 2. cap. 4.* scribit *quod quidam Fulco ædificaverit Ecclesiam admodum pulcherrimam, in pago scilicet Turonico, milliario interposito Alveacensi Castro.*

Post hæc subjungit Historicus: *expleto denique quatocius Basilicæ opere, protinus misit ad Hugonem Turonicum Archipræsulem, in cujus scilicet constituta erat Diœcesi, ut illum sacraturus, quemadmodum decreverat, adveniret. Qui venire distulit, dicens se minime posse illius votum dicando Domino committere, qui videlicet Matri Ecclesiæ Sedis sibi commissæ prædia, & mancipia surripuerat non pauca: hocque potius illi videbatur competere, ut primitus, si quid injuste diripuerat, alicui restitueret; sicque deinceps juste judici Deo propria, quæ voverat, offerre deberet.*

Cumque ista (*prosequitur Historicus*) *Fulconi a suis perlata fuissent diutina feritate resumpta, nimium indigne ferens Episcopi responsa, insuper comminatus illum valde, ac sublimius inde quod valuit, adegit consilium: mox denique copiosa argenti, & auri assumpta pecunia, Romam pergens, ac Joanni Papæ causam suæ profectionis exposuit: ac deinde poscens quod ab illo optaverat, plurima ei munerum dona obtulit. Qui protinus misit cum eodem Fulcone ad prædictam Basilicam sacrandam unum ex illis, quos in beati Petri Apostolorum Principis Ecclesia* Cardinales *vocant, nomine Petrum; cui etiam præcipit, veluti Romani Pontificis auctoritate assumpta, quidquid agendum Fulconi videbatur, intrepidus expleret.*

Quod utique audientes Galliarum quique Præsules (*pergit Historicus*) *præsumptionem sacrilegam cognoverunt ex cæca cupiditate processisse, dum videlicet unus rapiens, alter raptum suscipiens, recens in Romana Ecclesia schisma creavissent: universi etiam pariter detestantes, quoniam nimium indecens videbatur, ut is, qui Apostolicam regebat Sedem,* „ Apostolicum primitus, „ ac Canonicum transgrediebatur tenorem, cum insuper multi„ plici sit antiquitus auctoritate reboratum, ut non quispiam „ Episcoporum in alterius Diœcesi illud præsumat exercere, nisi „ Præsule, cujus fuerit, compellente, seu permittente.

Post hæc exponit, quod eodem die, quo hujus Ecclesiæ per Legatum Pontificium consecratio peracta fuisset, subito, ab inopinato validissimo exorto vento, hujus Ecclesiæ fabrica totaliter corruerit, & versa fuerit. *Quod cum multi* (*ait*) *per regionem comperissent, nulli venit in dubium, quoniam insolens præsumptionis audacia irritum constituisset votum, simulque præsentibus, ac futuris quibusque, ne huic simile agerent, evidens judicium fuit. Licet enim* (*subjungit idem Historicus*) *Pontifex Romanæ Ecclesiæ ob dignitatem Apostolicæ Sedis, cæteris in orbe constitutis reverentior habeatur, non tamen ei licet transgredi in aliquo Canonici moderaminis tenorem.*

Sicut enim unusquisque orthodoxæ Ecclesiæ Pontifex, ac Sponsus propriæ Sedis uniformiter speciem gerit Salvatoris; ita generaliter nulli convenit, quippiam in alterius *procaciter patrare Episcopi Diœcesi.*

Ex his in primis habemus, eo tempore Gallicanis Episcopis persuasum fuisse, Romano Episcopo non secus, ac aliis Episcopis, suam esse particularem Ecclesiam, uti supra *Tom. I. part. 1. tit. 16. cap. 5. ad num. 5.* fusius ostendimus.

Insuper habemus, eo etiam tempore præfatos Gallicanos Episcopos nullatenus dubitasse, quin Romanus Pontifex ob dignitatem Apostolicæ Sedis, cæteris in orbe constitutis reverentior habeatur; nequaquam tamen ei ob id licitum esse transgredi in aliquo *Canonici moderaminis tenorem*, quo constitutum est, nulli Episcopo in alterius Episcopi Diœcesi procaciter quidpiam patrare, nisi Præsule, cujus fuerit, compellente, vel permittente.

XII. Circa ritus dedicationis, seu consecrationis, non fuit in omnibus Ecclesiis, nec omni tempore idem usus.

Et quidem dedicationis ritum fuisse olim in Ecclesia Romana diversum ab eo, quem Mediolani servari mos erat, ex S. Ambrosii *Epist. 54.* intelligimus: *Cum ego* (*ait*) *Basilicam dedicare vellem, multi tamquam uno ore interpellare cœperunt, dicentes:* Sicut in Romana, *sic Basilicam dedices. Respondi: faciam, si Martyrum Reliquias invenero.*

XIII. Ex his verbis S. Ambrosii, hoc quoque intelligimus, eo tempore in dedicatione Ecclesiæ *Ritu Romano* requisitas fuisse Sanctorum Reliquias; cujus ritus meminit quoque sub idem tempus S. Paulinus *Epist. 2.* ubi de Basilica suis expensis extructa verba faciens, ait: „ Verum hanc quoque Basilicam de benedi„ ctis Apostolorum, & Martyrum *Reliquiis* sacri cineris, in „ nomine Christi Sanctorum Sancti, & Martyrum Martyris, & „ Dominorum Domini consecrabunt.

Eumdem fuisse jam pridem Græcorum ritum manifestum est ex *Canone 7.* Synodi VII. quo decernitur, ut Episcopus posthac templum consecrans sine sanctis *Reliquiis* deponatur; *ut qui* (ait) *Ecclesiasticas traditiones transgressus est.*

XIV. De hoc ritu latius agit Cardinalis Bona *lib. 1. Rerum Liturg. cap. 19. §. 5.* ibidem notans, quod mos olim Christianorum fuerit, ut durante Ethnicorum persecutione, in areis & cœmeteriis, in quibus *Martyrum corpora* quiescebant, ad Synaxim peragendam convenirent. Postquam vero cessante persecutione licuit publice templa erigere, ea cœperunt potissimum excitari iis in locis, in quibus paulo ante congregari, & clam mysteria celebrare consueverant, nimirum in locis, in quibus Martyrum corpora erant recondita; „ Atque hinc (ait) originem „ traxisse mihi videtur celeberrimus, & inviolabilis Ecclesiæ ri„ tus, ut sine Martyrum Reliquiis nullum templum, nullumve „ altare ædificetur“. Quo nimirum adhuc quodammodo ad ipsa Martyrum sepulcra ædificari templa viderentur.

XV. Juxta modernum ritum Pontificalis Romani: „ *Sero an*„ *te diem dedicationis*, Pontifex parat Reliquias, ponens eas in „ decenti, & mundo vasculo, cum tribus granis thuris; sigil„ lans ipsum vasculum diligenter; & illud ante fores Ecclesiæ „ consecrandæ ponens cum duobus candelabris, & luminaribus „ ardentibus; celebrandæque sunt vigiliæ ante Reliquias ipsas, „ & canendi Nocturni, & Matutinæ laudes in honorem Sancto„ rum, quorum Reliquiæ sunt recondendæ.

XVI. Quando hic ritus inceperit, incertum est. In Sacramentario S. Gregorii vulgo S. Eligii apud Menardum, nulla ejus mentio occurrit; uti nec in Codice, quem sæculo IX. scripsit Rodradus Presbyter; at in Codice Ratoldi, utpote recentiore, plures adduntur cæremoniæ, uti advertit Menardus in notis ad Sacramentarium; atque inter alias hæc de recondendis reliquiis, & exercendis vigiliis per totam noctem: ita tamen hic ritus describitur, ut satis intelligatur, tunc temporis, Episcopum primo cum Clericis egisse vigilias in Ecclesia aliqua veteri coram Reliquiis in Basilica nova recondendis; qua consecrata, revertebatur ad veterem Basilicam, & inde Reliquias sublatas solemni processione in novam transferebat. Hunc codicem sub finem sæculi IX. scriptum credit Menardus. Et Rabanus Maurus sub medium ejusdem sæculi scribens, de vigiliis coram Reliquiis in nocte præcedente agendis, agit *lib. 2. De Instit. Clericorum cap. 45.* eumque ritum demonstrare, ait, „ quod arca Testamenti „ cum Sanctis, quæ in ea erant, in Tabernaculo Mosaico ante „ ædificationem templi per excubias Levitarum servabantur.

XVII. Episcopus ad consecrationem Ecclesiæ accedens, tertio ipsam Ecclesiam exterius circuit, & aqua benedicta parietes ejus aspergit; ac tertio perveniens ad portam Ecclesiæ eam baculo pastorali percutit, dicens: *Attollite portas, Principes, vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ; Ps. 23.* ac tertia vice Pontifex facit crucem super liminare in ostio cum inferiore parte baculi, dicens: *Ecce crucis signum, fugiant phantasmata cuncta.*

XVIII. In antiquo Codice Sacramentarii apud Menardum hæc leguntur: „ Et cum venerint ad ostium Ecclesiæ, percutiat Pon„ tifex ter supeliminare de cambutta sua, dicens ante portam „ Antiphonam: *Tollite portas, Principes, vestras.* Et canant in„ trantes ipsum Psalmum totum ante ostium, & aperto ostio „ intrantes dicant: *Pax huic domni.*

Combutta seu cambura est virga Pastoralis Episcoporum, ait Menardus ibidem in notis *pag. 189.*

Trini circuitus hic Codex non meminit: at meminit illius recentior Codex Ratoldi, uti & Rabanus Maurus loco citato, dicens: *Pontifex simul cum Sacerdotibus feretrum portantibus, & omni Clero, ac cætero populo Laudem, & Litanias canendo, antequam ingrediatur in templum* ter foris *illud* circuit.

XIX. Aspersionis aquæ benedictæ in hac circuitione non meminit præcitatus Codex, neque Rabanus: at Ivo Carnutensis sæculo XI. in Sermone de Sacramentis dedicationis, postquam de benedictione aquæ cum admixtione *salis* fuit loquutus, subjicit: „ Ista *aqua* ad quamdam Baptismi imaginem *gyrando* Eccle„ siam tunc exterius aspergimus; quia ubi more baptizatorum, „ non potest fieri trina mersio, necesse est, ut qua possumus „ Sacramenti similitudine trina fiat aspersio. Unam enim habet „ significationem trina mersio, & trina aspersio.

Ex his non obscurum est, ritus hodiernos in Pontificali descriptos non eodem tempore fuisse adhibitos; sed alios esse recentiores, alios antiquiores.

XX. Hoc quoque allegata verba Ivonis indicant, aliquas cæremonias in consecratione templi materialis esse adhibitas ad similitudinem eorum, quæ in spiritualis templi, scilicet animæ, dedicatione per Baptismum adhibentur: eo quod a Patribus dedicatio templi materialis repræsentaretur ut figura dedicationis templi spiritualis.

XXI. Huic verisimiliter originem debent ritus signandi ipsos Ecclesiæ parietes duodecim crucibus; eosque oleo sancto liniendi: ut sicuti in spirituali dedicatione baptizandus crucis signaculo, & oleo signantur; ita hic spiritualis dedicationis figura repræsentetur.

Similiter ut Neophytis sal datur; sic & hic *sal* adhibetur.

Quin & ipsa duplicis *Alphabeti* in ipso templi pavimento delineatio, ex ritu Baptismi derivata videtur. *Quid enim* (*ait Ivo*) *per* Alphabetum *nisi initia, & rudimenta doctrinæ sacræ intelligi convenit . . . Scribit etiam Pontifex quasi Alphabeti ordinem, cum docet fidei simplicitatem.* Ut consequenter in dedicatione templi materialis fiat per Alphabeti descriptionem, quod in dedicatione, seu consecratione spirituali agitur per instructionem, seu catechizationem Neophytorum in primis fidei, & religionis elementis.

XXII. Cum in hac dedicationis solemnitate magnus esset populi concursus; & gaudium magnum ob exstructam novam Basilicam excitari soleret; etiam convivia instituta fuisse, testatur S. Gregorius *lib. 9. Epist. 71.* & pluribus probat Du-Cange in Glossario, verbo *Dedicatio*; ubi advertit convivia illa in luxum & epulas adeo deflexisse, ut „ inde postmodum *dedicationis* vo„ cabulum in malam partem tractum sit, ac pro comessatione „ publica sumptum, quod qui ad ejusmodi festa in vicos ire so„ lent, non tamen pietatis, quam comessationibus, & ludicris „ indulgendi causa eo confluant: hinc etiamnum apud inferiores „ Gallos, *faire la Ducace*, est genio & ebrietati indulgere“. Hæc ille.

Quod de inferioribus Gallis dicit citatus auctor, hoc de Belgis vicinisque populis similiter asseri potest, idem namque fit non quidem in ipsa Ecclesiarum prima dedicatione, seu consecratione, sed in anniversaria ejusdem festivitate; quando primæ dedicatio-

cationis memoria recolitur, vocarique hodie solet, *Festum dedicationis*.

XXIII. An primis sæculis annua hæc dedicationis festivitas fieret, incertum est. Eruditi Operum S. Augustini Revisores ad citatum *Sermonem* 317. addunt hanc notam *litt. A.* „ Possidius „ in indiculo *cap.* 10. notat *De dedicatione Ecclesiæ tractatus* „ *duos*: ipsa, putamus, habitos die, qua primum dedicatio fie„ bat, populi conventu celeberrimo, non vero qua post annum „ deinceps recolebatur facta jam ante dedicatio. Hujusmodi quip„ pe anniversariæ solemnitatis in vetere Carthaginensis Ecclesiæ „ Kalendario nullum vestigium.

XXIV. In Sacramentario Gallicano evulgato per Mabillonium *tom.* 1. Musæi Italici *part.* 2. ex antiquo codice reperto in Bibliotheca Monasterii Bobiensis, scripto, ut ipse credit, ante annos mille, habetur *pag.* 354. *Missa in dedicatione*, in qua collecta *ad pacem* eadem est, quæ hodie recitatur in anniversaria die dedicationis; ut vel hinc manifestum sit, etiam eo tempore, in Gallia diem *anniversariam* dedicationis Ecclesiæ fuisse celebratam; hodie volut una e præcipuis festis ubique celebratur.

XXV. Verum una fere cum festivitate, conviviorum, & comessationum abusus passim ubique invaluit. Cum vero Ecclesiarum dedicationis dies non ubique in eumdem diem incidat; solet per æstatem omnibus pene diebus Dominicis nunc in hac, nunc in illa Ecclesia dedicatio celebrari: quo ulterius contingit, ut in vicis, ac pagis vicinis ad mutuam dedicationem populus concurrat, idque comessationibus, & ebrietatibus, aliisque inde provenientibus insolentiis & voluptatibus indulgendi causa; verbo, ut Gallice exprimitur, *faire la Ducace*; aut ut Flandrice dicitur, *Kermis hauden*.

XXVI. Huic abusui volens occurrere Synodus Cameracensis anno 1550. *tit.* 8. decrevit, ut anniversaria dies dedicationis celebraretur in omnibus Ecclesiis eodem die, quo hæc in Ecclesia Cathedrali celebratur.

Similiter Synodus Coloniensis anno 1536. *part.* 9. *cap.* 11. ait: *Cum in diebus festis, qui dedicationi Ecclesiarum peculiariter dedicati sunt, plerumque indigna committantur, adeo ut videatur populus tum potissimum comessationis causa convenire: visum nobis est, ut per Diœceses nostras, uno certo die anni, quo hujusmodi festum dedicationis in Metropollitana nostra colitur, in reliquis quoque Ecclesiis omnibus, extra civitatem nostram Coloniam Agrippinam constitutis observetur.*

Synodus Tornacensis anno 1589. advertens similem abusum *præcipit Pastoribus, ut dedicationes omnium hujus Diœcesis Ecclesiarum, quæ sunt in pagis, vel etiam in suburbiis oppidorum, celebrent uno eodemque die, idque quarta Dominica post Pascha*, *Tit.* 4. *cap.* 12.

XXVII. Idipsum statuerunt Principes nostri, ac signanter Carolus V. & Philippus II. & hic quidem anno 1598. 22. Junii edito Edicto renovando præcedens Caroli V. *art.* 9. statuit: Ad amputandas occasiones ebrietatum, rixarum, contentionum, & homicidiorum ex his provenientium, quæ frequenter oriuntur ex conventibus, qui de pago in pagum fieri solent ratione dedicationum, quæ ibi celebrantur, conformiter ad id quod ante decretum fuit per suam Cæsaream Majestatem, ut omnes dedicationes Pagorum, & Parochiarum ruralium in unaquaque Provincia uno eodemque die, per Consilium Regium Provinciale, audito Episcopo loci, statuendo celebrentur: quodque hæ dedicationes non ultra unum diem protrahentur, sub pœna 50. carolinorum incurrenda per singulos, qui alio tempore, aut diutius prædicta dedicationis festa celebrabunt, aut eis assistent; idque in singulas vices. Habetur Edictum *part.* 2. *Edictorum Flandriæ lib.* 1. *Rubrica* 4.

Novissime quoque Episcopus Leodiensis 5. Aprilis 1692. per speciale Decretum voluit, ut per totum Decanatum Bastoniensem & Stabulensem dies anniversaria dedicationis cujuslibet Ecclesiæ insimul, ac una eademque die, scilicet Dominica intra octavam Sancti Lamberti celebretur, nec ultra dictam diem Dominicam quocumque sub prætextu, causa, vel colore protrahatur.

Cum vero Districtus Bastoniensis Decanatus se extra dominium temporale Principis Leodiensis extenderet; esset que sub potestate Regis Galliæ; ac propterea sine auctoritate Regia in iis partibus publicari non posset, Decanus Bastoniensis Decreti Placetum petiit in Senatu Regio Luxemburgi, qui audito Procuratore Regio, annuit, ut Decretum quoad hoc punctum publicaretur, conformiter ad Edicta Caroli V. & Philippi II. ante citata, die 30. Julii 1692. (a).

Optandum esset, ut hæc Decreta ubique vigerent; atque ipsa templi dedicatio pie juxta Ecclesiæ intentionem ubique celebraretur, abrogatis comessationibus, & compotationibus, quæ tunc fieri consueverunt (non mediocri timoratorum scandalo) a quibus juramenta, blasphemiæ, rixæ, & alia ejusmodi sequuntur, quæ Dei iram concitant & provocant; ut in suo Decreto loquitur Episcopus Leodiensis.

XXVIII. In pluribus locis mos invaluit, ut dum alicujus Parochialis Ecclesiæ anniversaria dedicationis dies celebratur, Pastores vicini Officia solemnia in sua Ecclesia omittant illo die, ut possint tempestive ad Ecclesiam, cujus dedicationis annua dies agitur, accedere; ac ibidem Officio assistere: qui mos forsan ex veteri eaque non contemnenda disciplina, qua solebant vicini Episcopi ad Dedicationem novæ Basilicæ invitari & accedere, originem habet; atque ad mutuam inter Parochos vicinos concordiam, & unitatem fovendam, & celebritatem augendam conducere videtur.

(a) Decretum Episcopi Leodiensis, & alterum datum a Senatu Luxemburgensi reperiuntur inter Monumenta hujus tomi sub littera Q. ad ejusdem voluminis calcem.

Attamen ex altera parte merito attenditur, quod dum ob dedicationem vicinæ Ecclesiæ solita Officia in Ecclesia propria omittuntur, ut Parochus dedicationi Ecclesiæ vicinæ intersit, populus quodammodo invitetur & incitetur, ut una cum suo Pastore ad eam quoque accedat; eaque occasione non raro in comessationes, potationes, & exinde promanantia vitia incidat.

CAPUT V.

De Reconsecratione, & Reconciliatione Ecclesiarum.

1 *Templum semel consecratum iterum consecrari nequit.*
2 *Hæc disciplina ex similitudine cum Baptismo inducta.*
3 *Hanc inductæ hujus disciplinæ rationem insinuant Canones.*
4 *Ecclesia in aliquibus partibus destructa,* parietibus *illæsis reconsecranda non est.*
5 *Ratio hujus disciplinæ.*
6 *Nunquam Ecclesia reconsecranda, dum manet eadem moraliter.*
7 *Si dubia sit consecratio, poterit denuo consecrari.*
8 *Sæculo XI. persuasum fuit, principali Altari everso totam Ecclesiam esse consecrandam.*
9 *Hæc persuasio fundata fuit in Canone falso Hygino Papæ adscripto.*
10 *Contraria disciplina a sæculo XII. invaluit, & hodie recepta est.*
11 *Ratio mutatæ disciplinæ.*
12 *Ecclesia violata reconciliari potest, non reconsecrari.*
13 *Sanguinis effusione polluitur Ecclesia.*
14 *Copiosa sanguinis effusio non semper inducit profanationem.*
15 *Sola percussio etiam gravis, & enormis sine sanguinis effusione, non profanat Ecclesiam.*
16 *Homicidium sine sanguinis effusione profanationem causat.*
17 *Mors secuta in Ecclesia ex vulnere inflicto extra Ecclesiam violationem non inducit.*
18 *An polluta Ecclesia censeatur pollutum Cœmeterium, aut e contra?*
19 *Effectus pollutionis templi materialis.*
20 *A qua per ipsum Episcopum benedicta reconciliatio fieri debet.*
21 *Jure Decretalium reconciliatio facienda per Episcopum; nec eam simplici Presbytero delegare potest.*
22 *Dicitur a Pontifice variis Episcopis privilegium delegandi esse concessum; ac simili gaudere videntur Episcopi Belgii.*
23 *Quare hæc reconciliatio olim soli Episcopo reservata?*
24 *Cur* Cineres *&* Hyssopus *adhibeantur?*
25 *Jam pridem a Theologis notatum; hac reconciliatione figurari reconciliationem Pœnitentium.*
26 *Reconciliatio solemnis non facienda, nisi violatio fuerit* publica; *& quando Ecclesia fuit solemniter consecrata.*

I. Ecclesiam semel solemni ritu consecratam denuo reconsecrari non posse, quocumque etiam enormi crimine pollutam, seu profanatam, expeditum est; multisque Canonibus apud Gratianum relatis expressum.

II. Cum enim receptum esset, consecrationem templi materialis repræsentare consecrationem templi spiritualis per Baptismum; atque hac ratione, ritus illius consecrationis ad similitudinem rituum hujus spiritualis consecrationis essent plures inducti, etiam visum fuit, quod sicuti templum spirituale semel per Baptismum consecratum, licet postmodum per peccatum fuerit violatum, non potest iterato per Baptismum reconsecrari; ita nec templi materialis solemnis consecratio, huic spiritualis templi consecrationi respondens, iteranda sit.

III. Hanc rationem aperte indicat Decretum, quod sub nomine Concilii Nicæni refert Gratianus *Dist.* 68. *Can.* 3. & rursus *Dist.* 1. *De Consecrat. Can.* 20. Postquam enim dictum esset; *Ecclesiis semel Deo dicatis, non debet iterum consecratio adhiberi*, ratio subjungitur: „ Quia sicut *infans* a qualicumque Sacer„ dote in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti *semel* ba„ ptizatus, non debet *iterum* baptizari, ita nec locus Deo di„ catus iterum consecrandus est (a).

Quamvis hoc Decretum inter Canones Nicænos non reperiatur; nec ullus veterum Scriptorum illius meminerit; nec consequenter ex illo æram hujus disciplinæ statuere possumus, nihilominus fundamentum illius inductæ disciplinæ non obscure ex illo colligimus.

IV. Hac disciplina stabilita, quæsitum fuit ab Innocentio III. num „ ligneis ædificiis Ecclesiæ casu consumptis; parietibus ta„ men illæsis, ac mensa principalis Altaris in sua extremitate „ modicam passa fracturam, si propter hoc ipsius altaris, vel „ etiam totius Ecclesiæ debet consecratio innovari "? Respondit Pontifex in *cap.* 6. *tit. De Consecr. Eccles.* „ Quod cum *parietes* „ in sua integritate permanserint, & tabula Altaris mota vel „ enormiter læsa non fuerit, ob causam prædictam, nec Ec„ clesia, nec Altare debet denuo consecrari.

V. Ratio hujus responsi fuit, quod *parietes* præcipuam Ecclesiæ materialis partem, & ipsius quasi exteriorem formam constituant. Hinc ipsi parietes, præ reliquis fabricæ partibus, crucibus signantur, & inunguntur, atque asperguntur. Itaque his manentibus illæsis, licet aliæ nonnullæ partes destructæ aut

(a) At Concilium Cæsar-Augustanum c. 3. statuit: „ Consecrationes Ecclesiarum factas ab hæretico iterandas esse a Catholico.

aut abſumptæ ſint , cenſetur manere moraliter eadem Eccleſia .

VI. Quandocumque ergo manet moraliter eadem Eccleſia , etiamſi per partes ſubinde fuerit reparata ; idque tam frequenter, & in tam multis partibus , ut revera totum tandem ædificium conſtet per partes renovatum , tamen ſi ſemper manſerit idem ædificium , non erit duo conſecranda ; uti poſt alios late deducit Barboſa de Officio Epiſcopi *Alleg.* 37.

VII. Verum ſicuti Baptiſmus denuo reiterari poteſt, ſi dubitetur, an valide collatus fuerit, ita quoque conſecratio Eccleſiæ reiteranda eſt ; ſi de ea dubitetur, *Can.* 18. *Diſt.* 1. *De Conſecr.* ubi ſub nomine Concilii Meldenſis refertur : „ Eccleſiæ vel Al„ taria, quæ *ambigua* ſunt de conſecratione , conſecrentur , & „ ſuperflua Altaria deſtruantur .

Hic Canon extat *lib.* 1. *Capitular. cap.* 145. demptis ultimis verbis , *de deſtruendis Altaribus ſuperfluis* ; atque hinc primitus Canonem deſumptum eſſe, non autem ex Concilio Meldenſi , in quo non reperitur, notat Stephanus Baluzius in notis ad Gratianum , una erroris fontem indicans.

Hinc equidem apparet , tempore Capitularium , id eſt, ſæculo IX. hanc diſciplinam de reiteratione conſecrationis in caſu dubio , notam fuiſſe.

VIII. Sæculo undecimo dubitatum fuiſſe , an quando Altare motum eſt , aut deſtructum , debeat ipſa Eccleſia de novo conſecrari ; illudque tanquam dubium ſibi a quodam Abbate propoſitum fuiſſe , ſignificat S. Anſelmus *lib.* 3. *Epiſt.* 159. *De quo quidem neque in Decretis , neque in Canonibus* (*ait*) *memini me aliquid legiſſe : ſed a quodam Epiſcopo audivi , quod in Decretis Eugenii Papæ legitur, Altare motum iterum conſecrandum . De his enim Domino Papæ Urbano locutus ſum , aſſiſtentibus quibuſdam Epiſcopis. Sed Papa dicebat : menſam Altaris motam , nec reconciliandam , nec iterum conſecrandam , nec amplius in Altare reputandam . Alii vero dicebant , tantum reconciliandam , nullam tamen auctoritatem oſtendentes . In hoc autem omnes concordant , quod violato principali , tota Eccleſia cum Altari iterum conſecranda eſt : nec Eccleſia conſecranda eſt ſine conſecratione Altaris , aut principalis , aut alicujus alterius in eadem Eccleſia . In his autem omnes concordant , cum quibus loquutus ſum , excepta Altaris menſa . Item ſi aliqua pars Eccleſiæ deſtructa reficitur , aut ita ſit Altari immoto , aqua tantum ab Epiſcopo benedicta , aſpergendam dicunt .*

Poſt hæc ſubjicit : *Ratio autem , quam a me quæſiviſti , hæc mihi videtur ſuper his : Altare non ſit propter Eccleſiam , ſed Eccleſia propter Altare , & ideo violato principali Altari , jam non videtur eſſe Eccleſia : quia non eſt illud propter quod Eccleſia conſtituitur , & conſecratur . Quapropter cum illud ſit novum , recte videtur cum eo conſecrari , per quod recipit ut ſit Eccleſia .*

IX. Quod hic Anſelmus dicit de Decretis *Urbani* , intelligi debet de Decreto , quod ſub nomine Hygini Papæ extat apud Gratianum *Diſt.* 1. *De Conſecr. Can.* 19. quod ita habet : „ Si mo„ tum fuerit Altare , denuo conſecretur Eccleſia : ſi parietes „ mutantur , & non Altare , ſalibus tantum exorcizetur “. Simile quid refertur ſub nomine Vigilii Papæ in *Canon.* 24. *eadem Diſt.*

Præcitatum Decretum Hygino Papæ , qui ſæculo II. ſedit , adſcribi non poſſe Eruditis hodie ſat perſuaſum eſt . Quin & obſervat Joannes Baptiſta Thiers in ſua Diſſertatione de principalioribus Eccleſiarum Altaribus *c.* 2 ſat veriſimile eſſe , nullam ſpecialem conſecrationem Altaribus ante ſæculum quintum fuiſſe impenſam ; ſed quod ſolo attactu Corporis ; & Sanguinis Domini conſecrata reputarentur , juxta illud Chryſoſtomi Homilia 20. in epiſtolam 2. ad Corinth. *Hoc Altare natura quidem lapis eſt , ſanctum autem efficitur poſtquam Corpus Chriſti excepit .*

Quidquid ſit , hoc conſtat , ſæculo undecimo ſententiam ab Anſelmo relatam communiter fuiſſe receptam , idque auctoritate dicti Canonis Hygino adſcripti . Unde eodem tempore S. Ivo Carnutenſis conſultus ſuper eodem dubio , reſcribit in eamdem ſententiam , idque eodem adducto Canone , quem etiam ipſe tanquam ex Decretis Hygini Papæ deſumptum , retulit *p.* 3. *ſui Decreti c.* 13.

X. At circa finem ſæculi XII. hæc diſciplina mutari cœpit ; uti conſtat ex Decretali Alexandri III. in *Cap.* 1. *tit. De Conſecr. Eccleſiæ* , ubi ſcribit : „ Si Altare motum fuerit , Eccleſia „ propter hoc nequaquam ſuam *conſuevit* conſecrationem iterare .

Quæ verba oſtendunt , Pontificem hic nullum novum jus induxiſſe ; ſed reſpondiſſe juxta id quod ſuo tempore *conſueverat* obſervari .

Addens autem Pontifex : *licet id quidem Canones innuere videantur* , ſcilicet Altari moto Eccleſiam eſſe reconſecrandam , indubie reſpexit ad relatos Canones apud Gratianum ; qui ſat aperte ſignificant *reconſecrationem* eſſe faciendam : ſed cum hæc ſint tantum diſciplinæ , & cæremonialia ; ideo facile mutari potuerunt : quare juxta Decretalem Alexandri III. hodie receptum eſt , ob motionem Altaris , Eccleſiam non eſſe denuo conſecrandam .

XI. Conſiderarunt enim recentiores , conſecrationem Altaris plane ſeparatam eſſe a conſecratione Eccleſiæ ; neque hanc ab illa ullatenus dependere : ut proinde nec Sancti Anſelmi , nec Ivonis ratiocinatio fundata ſit ; utpote pro fundamento ſupponens , hanc a priori dependere .

Altarium enim conſecratio plane diverſa eſt, etiam quoad ritus , a conſecratione Eccleſiæ , extatque diſtincta in Pontificali Romano ; ubi quoque præſcribitur ritus conſecrationis Altaris *portatilis* , cujus uſus circa ſæculum VIII. invaluit , & quo hodie paſſim utuntur pro Miſſarum celebratione in locis etiam non conſecratis , aut benedictis ; uti notatum eſt *part.* 2. *ſect.* 1. *tit.* 5. *c.* 8. *n.* 10.

XII. Quemadmodum templum ſpirituale per crimen profanatum , non poteſt quidem per Baptiſmum reconſecrari , ſed tantum reconciliari debet per aquas pœnitentiæ ; ita & templum materiale profanatum ſeu violatum , non quidem ſolemni ritu reconſecrandum eſt , ſed tamen reconciliandum , idque reconciliatione , quæ reconciliationi templi ſpiritualis per pœnitentiam reſpondeat .

XIII. Contingit Eccleſiam pollui variis modis ; ac in primis per ſanguinis humani effuſionem in ea factam , de qua in *cap.* 4. & *cap. fin. tit. De Conſecrat. Eccleſ.* item in *cap. unico eodem in VI.* in quibus ſimpliciter dicitur, *ſanguinis effuſione Eccleſiam violari* : ſed id indubie de injurioſa , & voluntaria effuſione intelligi debet ; quemadmodum Doctores uno conſenſu docent, & communis praxis obſervat . Unde Synodus Colonienſis anno 1536. *p.* 9. *cap.* 7. ait : „ Reconciliatur Eccleſia aut cœmeterium ob *enor„ mem* ſanguinis effuſionem , *dedita* opera *violenter* , & *injurio„ ſe* commiſſam .

XIV. Cum ergo non ipſa materialis ſanguinis effuſio ipſam Eccleſiæ pollutionem ſeu profanationem præcipue inducat , ſed ipſum crimen , quod in ſanguinis effuſione perpetratur, conſequens eſt, ipſam Eccleſiam ex mente Canonum non pollui , tametſi etiam copioſus ſanguis effluat , ſi tamen percuſſio levis fuerit : ut ſi v. g. pueri in rixa alter alterum percutiat, & ex naribus copioſus ſanguis effluat ; uti poſt alios citatos notat Barboſa de Officio Epiſcopi *Allegat.* 28. *n.* 36. Si tamen (ait) ſanguis exiret de naſo ex percuſſione violenta inter majores 14. annorum , Eccleſiam pollui , reſolvit judicatumve refert Marianus Anton. *lib.* 1. *Variarum reſol.* 112. *caſu* 6. Ita Barboſa ; quod indubie intelligi debet , ſi ex modo percuſſionis , aliiſque circumſtantiis ſat appareat , percuſſionem hanc gravem fuiſſe & enormem .

XV. Quia tamen ipſæ Decretales loquentes de pollutione ob vulnus inflictum , ſpecialiter meminerunt effuſionis ſanguinis , videntur ipſam pollutionem in *effuſionem* ſanguinis refundere : unde & communiter receptum eſt , ex percuſſione quantumvis gravi & enormi facta in Eccleſia , eam non pollui , ſi nulla ſequuta ſit ſanguinis *effuſio* , uti poſt alios reſolvit Barboſa loco citato *n.* 35. quin etſi modicum ſanguinis effundatur nequaquam cenſebitur polluta . Ipſum enim verbum , *effuſio* , videtur ſanguinis abundantiam , & copioſum fluxum denotar , Barboſa *ib. n.* 35.

XVI. Si tamen citra ſanguinis effuſionem ex vulnere in Eccleſia inflicto ſequatur mors vulnerati , indubie ipſa Eccleſia cenſebitur polluta *cap.* 4. *tit. De Conſecr. Eccleſiæ* ; ubi ſimpliciter propter homicidia in Eccleſia contingentia Eccleſiam reconciliandam eſſe reſpondit Pontifex .

XVII. Ubi autem vulnus inflictum eſſet extra Eccleſiam ; & vulneratus moreretur intra Eccleſiam , non pollui ob eam mortem ipſam Eccleſiam , reſolvit Barboſa *ib. n.* 23. quia ipſum homicidium , cui ipſa pollutio adſcribitur , non contingit in Eccleſia . Unde e contrario ſi vulnus lethale inflictum ſit in Eccleſia , & mors ſequatur extra Eccleſiam , polluta cenſebitur Eccleſia .

XVIII. Polluta autem Eccleſia , cœmeterium , ſi ei fuerit contiguum , cenſebitur quoque pollutum ; ſecus ſi remotum fuerit ab eadem .

At e converſo polluto cœmeterio non cenſetur propterea polluta Eccleſia , tametſi contigua , *cap. unico De Conſecratione Eccleſiæ in VI.* ubi una declaratur , quod , ſi duo ſint cœmeteria , quæ pariete medio ſibi junguntur , uno polluto , aliud pollutum cenſeri non debeat .

XIX. Effectus pollutionis eſt , quod in Eccleſia polluta , ante reconciliationem divina officia præſertim Miſſarum ſolemnia , celebrari nequeant *cap. fin. tit. De Conſecrat. Eccleſiæ , cap.* 11. *tit. De Privilegiis* , & *c.* 18. *De Sentent. Excommunic. in VI.* ubi Bonifacius VIII. reſpondet , quod is qui in Eccleſia polluta ſcienter celebrare præſumit , *temerarie* agat , ſed tamen irregularis non efficiatur : *cum id* (ait) *non ſit expreſſum in jure .*

XX. Reconciliatio Eccleſiæ , uti & cœmeterii ſit mediante aqua cum vino & cinere Epiſcopum benedicta . Quamvis enim aqua tam pro adminiſtratione Baptiſmi , quam piacularis pro benedictione populi a Presbyteris benedicatur ; tamen hæc aqua , quæ cum cinere miſcetur pro reconciliatione Eccleſiæ , tantum per Epiſcopum benedicitur ; unde & ad diſtinctionem alterius aquæ vocatur hæc , *aqua conſecrata* .

XXI. Porro ſicuti aqua hæc a ſolo Epiſcopo benedicenda eſt ; ita & Eccleſiæ reconciliatio , juxta reſponſum Gregorii IX. in *cap.* 9. *tit. De Conſecrat. Eccleſiæ* , non niſi per Epiſcopum fieri poteſt ; eamque per ſimplices Sacerdotes fieri , etiam ex delegatione Epiſcopi prohibet Gregorius ; non obſtante conſuetudine Eccleſiæ Braccarenſis , *quæ* (ait) *dicenda eſt potius corruptela* .

Rationem allegat Pontifex : *Quia licet Epiſcopus committere valeat , quæ juriſdictionis exiſtunt : quæ Ordinis tamen Epiſcopalis ſunt , non poteſt inferioris gradus Clericis demandare . Quod autem mandantibus Epiſcopis ſuper reconciliatione factum eſt hactenus per eoſdem , miſericorditer toleramus .*

Ex hoc textu uno conſenſu concludunt Canoniſtæ , Epiſcopum non poſſe ſimplici Sacerdoti , ſive *non Epiſcopo* committere reconciliationem Eccleſiæ antea conſecratæ ; tametſi aqua ab ipſo eſſet benedicta .

XXII. Dicit tamen Innocentius in commentario ad hunc textum , *ſe ante audiviſſe Papam pluribus Epiſcopis induſiſſe , ut per ſimplices Sacerdotes poſſent reconciliare Eccleſias , aqua tamen prius per Epiſcopum benedicta* . Ita ex Innocentio refert Fagnanus ad *cap. Aqua tit. De Conſecrat. Eccleſ. n.* 6.

An Epiſcopis Belgii ſimile a Pontifice privilegium datum ſit , neſcio ; hoc equidem ſcio , ipſos reconciliationem Eccleſiæ etiam conſecratæ , Presbytero ſubinde delegare , aqua ab Epiſcopo prius benedicta . Inter facultates a Sede Apoſtolica datas Vicario Apoſtolico Silvæducenſi , legitur *numero* 23. facultas *reconciliandi Eccleſias pollutas aqua ab Epiſcopo benedicta , & in caſu neceſſitatis , etiam aqua non benedicta ab Epiſcopo* . Habentur hæ facultates ad calcem Synodorum Silvæducenſium edit. an. 1692.

XXIII. Quod de jure hæc reconciliatio privative Episcopo tribuatur, inde factum videtur, quod hæc publica & solemnis templi materialis reconciliatio figura videatur solemnis, ac puplicæ reconciliationis animæ per peccatum pollutæ; consequenter etiam ad exemplum solemnis reconciliationis Pœnitentium, hanc reconciliationem Episcopo reservandam fore visum fuit. Quod autem in casu delegationis aqua debeat esse ab Episcopo benedicta, ostendit auctoritatem Episcopalem etiam hic aliquo modo debere intervenire.

XXIV. Ad idem referendum, quod sicut in publica ac solemni Pœnitentia, & Pœnitentium reconciliatione *cinerum* usus fuit, ita & hic cineres cum aqua misceantur.

Similiter aspersorium de herba *hyssopi* factum, quo aqua benedicta aspergenda est, quid aliud, quam Pœnitentiam reconciliationem exprimit; juxta illud Psalmistæ; *Asperges me hyssopo, & mundabor*? Psal. 50.

XXV. Et sano per reconciliationem hanc figurari reconciliationem peccatoris jam pridem adverterunt Theologi, uti notat antiquus Glossographus ad *c. unicum de Consecr. Ecclesiæ in VI.* verbo *Pollui*: Dicunt „ enim (ait) Theologi quod ideo reconciliatur Ecclesia, ut videntes Laici Ecclesiam sic lavari, quæ „ non peccavit, cogitent intra se quantum pro lavatione peccatorum laborandum sit.

Synodus Coloniensis anno 1536. *part.* 9. agens de consecratione, & reconciliatione Ecclesiarum, ostendit *c.* 17. *Locum sacrum reconciliari ad exemplum, & terrorem, ut videntes locum sacrum seu inanimatum templum nullo peccato obnoxium, lavari & purificari, delicti horrore concutiantur, & recogitent, quantum pro expiatione delictorum, & vivo Dei templo sit elaborandum.*

XXVI. Sicuti solemnis pœnitentiæ, & reconciliationis usus est duntaxat in peccatore publico, & quidem qui antea per Baptismum Deo fuerat consecratus: ita solemnis reconciliatio hæc non impenditur, nisi pollutio sit *publica*, uti recte monet Synodus Coloniensis *parte* citata *c.* 18. uti nec illa requiritur, si Ecclesia antea non fuerit solemniter consecrata. Si enim duntaxat fuit *benedicta*, tantum aqua *exorcizata* seu benedicta lavanda erit *c. fin. tit. De Consecrat. Ecclesiæ*, idque etiam per simplicem Presbyterum, uti post Glossam ad hoc Capitulum communiter docent Doctores, & communis praxis suffragatur.

C A P U T VI.

De reparandis Ecclesiis.

1 *Jam pridem proventus Ecclesiastici in reparationem Ecclesiarum impensi.*
2 *Reditibus Ecclesiasticis in quatuor portiones divisis, una cedebat in reparationem fabricæ.*
3 *In Hispania tertia pars cedebat.*
4 *Quomodo bona fabricæ hodie in reparationem Ecclesiarum cedere debeant?*
5 *Decimis onus reparandi Ecclesias qua ratione incumbat?*
6 *Beneficiati ad reparationem jam pridem fuere adstricti.*
7 *Hæc Beneficiatorum obligatio auctoritate Canonum adstruitur.*
8 *Eam declarat Synodus Tridentina; item Edictum Principum Belgii.*
9 *Quomodo jura Beneficiatos ad reparationem constringant?*
10 *Parochus habens simplicem competentiam, ad reparationem non tenetur.*
11 *Decimatores licet non sint Beneficiati, ad reparationem tenentur.*
12 *Quid de hac Decimatorum obligatione statuant Synodi Belgicæ?*
13 *Edictum Principum ad reparationem vocat ipsos Decimatores.*
14 *Pro qua parte Decimatores ad reparationem teneantur ex Edicto Principum.*
15 *Quæ decimarum portio in Gallia pro reparatione adjudicari soleat?*
16 *Portio decimarum in reparationem impendenda, intelligitur deducto omni alio onere.*
17 *Onus reparationis Decimatoribus, aut Incolis incumbens, solet tantum concernere Ecclesiam Parochialem.*
18 *Onus reparandi Cappellam ordinarie Parochianis, aut Decimatoribus non incumbit.*
19 *Interdum tamen obligantur.*
20 *Onus reparandi Ecclesiam* necessarias *reparationes spectat.*
21 *Forma reparationis arbitrio judicis determinanda, & qua a judice attendenda?*
22 *Reparatio institui non potest, nisi vocatis* quorum interest; *coram quibus & Æditui computum reddere debent.*
23 *Interdum Incolæ pro reparatione contribuere debent; sed sine auctoritate judicis sæcularis hic cogi non possunt.*
24 *Populo ad reparationem adstricto, qui teneantur, & quomodo onus imponendum?*
25 *Particularis loci consuetudo, & concordatum juri communi, & generalibus Patriæ regulis in hac materia præferuntur.*
26 *Reparatio* Navis *Incolis, & reparatio* Chori *Decimatoribus multis in locis incumbit.*
27 *Quid* Navis *nomine veniat?*
28 *An Decimatores ad reparationem* turris *teneantur?*
29 *Cui Campanarum restauratio incumbat?*
30 *Decimatores solent teneri ad ornamentorum subministrationem.*
31 *Qualia subministranda ornamenta?*
32 *Ornamenta pretiosa cur magis Parochialibus, quam Monachalibus Ecclesiis conveniant?*
33 *Quis sit judex competens in materia reparationis Ecclesiarum?*

I. NON tantum jam pridem solliciti fuere Patres, ut templa ædificarentur; sed etiam ut ædificata sarta tecta conservarentur.

Hunc in finem certam partem proventuum Ecclesiasticorum in reparationem Fabricæ reservabant.

„ De oblationibus vel agris, quos Dominus noster Rex Eccle- „ siis suo munere conferre dignatus est, vel adhuc non haben- „ tibus, Deo sibi inspirante, contulerit, ipsorum agrorum vel „ Clericorum immunitate concessa, id esse justissimum definimus, „ ut in *reparationibus* Ecclesiarum, alimoniis Sacerdotum, & „ pauperum refectione, vel redemptionibus captivorum, quid- „ quid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur, & „ Clerici in adjutorium Ecclesiastici operis constringatur „. Ita Synodus Aurelianensis I. anno 1011. *Can.* 15.

II. Divisio redituum Ecclesiasticorum in quatuor portiones, quarum una *Fabricæ* Ecclesiæ impendenda erat, adeo stabilita erat sæculo sexto, ut ad Augustinum Anglorum Episcopum scribat S. Gregorius: *Mos est Apostolicæ Sedis, ordinatis Episcopis præceptum tradere, ut de omni stipendio, quod accedit,* quatuor *fieri debeant portiones, una videlicet Episcopo, & familiæ ejus propter hospitalitatem, & susceptionem, alia Clero, tertia pauperibus, quarta Ecclesiis* reparandis. Apud Gratianum *Caus.* 12. *quæst.* 2. *Can.* 30. ibi & plures Canones hanc divisionem stabilientes occurrunt.

Hoc autem notandum, quod illa portio, quæ in citato Canone dicitur impendenda Ecclesiis *reparandis*, eadem sit, quæ in aliis Canonibus dicitur cedere *Fabricis*: eo quod Fabricæ impendi, nihil aliud sit, quam Fabricæ intertentioni, & reparationi impendi.

III. In Hispania olim moris fuisse apparet, ut tertia pars proventuum Fabricis cederet; eaque ut restaurandis seu reparandis Ecclesiis ex Episcopi ordinatione impendi debebat ex Canonum præscripto.

Et quidem Concilium Tarraconense anno 516. *Can.* 8. ait: „ Decernimus, ut *antiquæ* consuetudinis ordo servetur, & an- „ nuis vicibus ab Episcopo Diœceses visitentur, & si qua forte „ Basilica fuerit reperta destituta, *ordinatione* ejus *reparari* præ- „ cipiatur; quia *tertia* pars ex omnibus per *antiquam* traditio- „ nem, ut accipiatur ab Episcopis, novimus esse statutum“. Gratianus *Caus.* 10. *q.* 1. *Can.* 10.

Fixum igitur & indubitatum est, aliquam partem proventuum Ecclesiasticorum jam pridem Fabricis Ecclesiarum fuisse destinatam; atque eamdem reparandis Ecclesiis ex Episcoporum ordinatione impendendam fuisse.

IV. Quamvis hodie non fiat ea redituum Ecclesiasticorum divisio in partes, quarum tertia aut quarta cedat Fabricæ; tamen si quæ pro Fabrica specialiter sint deputata, ex antiqua disciplina & hodie in reparationem Ecclesiarum impendenda sunt. Hinc, ait Peckius in tractatu suo, *De reparandis Ecclesiis cap.* 14. „ Omnes in eo conveniunt Interpretes ad *cap.* 1. *tit. De* „ *ædificandis Eccles.* quod cessante consuetudine, statuto, seu „ dispositione speciali, reparatio Ecclesiæ ex ea portione, quæ „ a jure ad Fabricam deputata est, fieri debeat.

Unde & Edicto Principum nostrorum super reparatione Ecclesiarum evulgato 2. Octobris 1613. cavetur, quod in primis cessantibus *specialibus* tractatibus, aut conventionibus super reparatione facienda inter aliquos initis, proventus *Fabrica*, tam in novam ædificiorum constructionem, quam in antiquarum reparationem. Habetur Edictum *lib.* 2. Edictorum Flandriæ *pag.* 37.

V. Quod autem quarta, aut tertia pars etiam decimarum olim Fabricæ deputaretur, æquum erat; quia, uti recte post Rebuffum in tract. *De Decimis quæst.* 2. *num.* 4. monet Peckius *ibid. num.* 2. decimæ non tantum sunt institutæ pro victu Ministrorum Ecclesiæ, aut propter pauperum, & hospitum receptionem, aut Sacrificiorum oblationem; sed etiam propter *Fabricæ* Ecclesiæ constructionem, & tuitionem.

Deinde subjicit Peckius: „ Et quamvis hodie distributio illa „ antiqui juris, in omnibus non servetur; illud tamen & jure, „ & consuetudine receptum est, ut hoc onus prædictis reditibus, „ proventibus, & decimis annexum, eum sequatur, qui eorum „ usum, fruitionem, perceptionem, & commoditatem habet ... „ Utique proventus, reditus, & decimæ ejusmodi, cum onere „ reparationis, ad eum, qui percipit & fruitur, transire debent. „ Quod ex *Can. Pri cis*, & *Can. Unio*, *Caus.* 10. *qu.* 3. satis „ confirmatur, ubi si Episcopus portiones Parochiarum percipiat, „ ad Ecclesiæ reparationem obligatur.

VI. Unde & jam pridem cautum fuit, ut *quicumque Ecclesiasticum Beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas*. Ita ex Concilio Moguntino anni 813. refertur in *cap.* 1. *tit. De Ecclesiis ædificandis*, & eodem tempore in quodam Capitulari Caroli M. *cap.* 24. confirmatum legitur. Habetur *tom.* 7. Concil. generalium *col.* 1289.

Concilium quidem Moguntinum, uti & hoc Capitulare de Clericis, aut Beneficiis Ecclesiasticis hic non loquuntur; sed de Laicis, qui decimas aliave bona Ecclesiæ jure *feudi*, seu *Beneficii* tenebant; uti recte notavit, & ostendit Gonzales in notis ad dictum *c.* 1. & non obscure innuit totus contextus Canonis Concilii Moguntini, uti refertur in prima Decretalium collectione apud Antonium Augustinum, ubi adduntur hæc verba (a Raymundo Decretalium Gregorii IX. collectore omissa) *& nonam, & decimam reddant*, quæ non nisi ad Laicos decimas, & bona ab Ecclesia jure feudi tenentes referri possunt.

VII. Interim ex hac Decretali concludunt omnes passim Interpretes, habentes Beneficium in Ecclesia, teneri ad ejus reparationem; quæ conclusio, quamvis ex citato Canone Moguntino,

prout

prout primitus editus fuit, deduci non posset; nihilominus aliis Canonibus, & naturali rationi consonat.

Canones enim ipsos Ecclesiæ Beneficiatos ad restaurationem ipsius Ecclesiæ obstrictos declarant; rationi justitiæque consonum judicantes, eos, qui reditus ac proventus Ecclesiæ percipiunt, ad earum quoque restaurationem teneri.

„ De destructis Ecclesiis, ut ab eis, qui eas possident, reædificentur, & si non sufficiant, a populo adjuventur „: ait Synodus Romana sub Eugenio II. *Can.* 25.

Et generaliter Synodus Tullensis *part.* 2. *cap.* 11. „ Ut Ecclesiæ sarciantur, vel restaurentur ab iis, qui rebus earum utuntur, aut ab unoquoque tale ex earum familia præbeatur adjutorium per quod, si fieri potest, reædificentur.

VIII. His conformis est dispositio Concilii Tridentini *Sess.* 21. *cap.* 7. *De Reformat.* qua decernitur, Episcopi *Ecclesias Parochiales collapsas restaurari procurent ex fructibus, & proventibus quibuscumque ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus: Qui si non fuerint sufficientes* (*ait*) *omnes Patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt .... ad prædicta cogant.*

Edictum quoque Principum nostrorum ante citatum expresse vult, ut contribuant ad reparationem Ecclesiarum, qui Beneficia in iis Ecclesiis possident; idque, ait, *juxta juris communis dispositionem.*

IX. Jus commune Beneficiatos ad Ecclesiarum restaurationem adstringit, inspecta ipsa fructuum portione, quam ab Ecclesia percipiunt: *Æquum enim est* (*ait Peckius c.* 20.) *eum qui lucrum sentit, onus quoque sentire.*

Adhæc jus commune ea conditione Beneficiatos ad restaurationem Ecclesiæ obligat, *si eis supersit*; quemadmodum respondit Alexander III. in *cap.* 4. *tit. De Ecclesiis ædificandis*; „ De his, qui Parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quod ad reparationem, & institutionem Ecclesiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis, quæ sunt ipsius Ecclesiæ, si *eis supersint*, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.

X. Hinc communiter concluditur, & in praxi servatur, quod Parochi, qui nullas decimas habent, sed sola Pastorali competentia contenti sunt, ad Ecclesiarum reparationem non teneantur; eo quod nihil eis ex bonis Ecclesiæ superesse credatur: quandoquidem *competentia* honestæ Parochi sustentationi commensurata supponatur.

XI. Sed quia Beneficiati ad reparationem Ecclesiarum vocantur ratione proventuum, quos ab Ecclesia recipiunt, hinc Monasteria, Capitula, & alii, ad quos decimæ & proventus Ecclesiarum sunt devoluti, quamvis Beneficia Ecclesiastica vere non habeant in iis Ecclesiis, ad earum tamen restaurationem ratione perceptionis dictorum proventuum, vocantur.

Synodus habita circa annum 1279. ab Archiepiscopo Rothomagensi, ejusque Suffraganeis apud Pontem Audomari, *cap.* 8. ait: „ Statuimus etiam, ut Abbates, Priores, & aliæ Ecclesiasticæ Personæ, quæ percipiunt *majores decimas* in Parochialibus Ecclesiis, compellantur ad *restaurandam* fabricam, libros, & ornamenta, pro *rata*, quam percipiunt in eisdem.

XII. Synodus P. I. Cameracensis titul. *De Decimis cap.* 8. vult, ut *in Ecclesiis, quarum instaurari ac refici Chorus eorum sumptu debet, qui decimas capiunt, omnes Ecclesiastici, qui easdem decimas obtinent, etiamsi Patroni non sint, ex proportione decimarum, quas recipiunt, pro sua quisque proportione conferat; sive instaurari tantum iidem Chori debeant, sive de integro ædificari.*

Hoc Decretum quoad concurrentiam in reparatione Ecclesiarum omnium generatim Decimatorum servata proportione perceptionis, renovatum rursus fuit in Synodo P. II. *tit.* 14. *cap.* 12. additque: „ prædictum Decretum ad omnes infra limites Parochiæ decimas possidentes, prout juris est & rationis, extendatur; ubi nimirum integri Chori reparatio ad eos, qui decimas possident, pertinet.

XIII. Similiter Edictum Principum nostrorum vult, ut proventibus Fabricæ, & iis, quæ in eum finem per Æditues in Ecclesiis rusticanis sub Officio divino colliguntur, aut in Gazophilacium ad id in templo positum a Fidelibus conjecta sunt, haud sufficientibus, subsidium sumatur ab *omnibus* decimis in manu mortua existentibus, sive liberis ad naturam primigeniam reversis, sive adhuc feudali, vel alio nexu adstrictis, sive in manu laicali adhuc existentibus, quæ tamen doceri possint ab Ecclesia esse profectæ post Concilium magnum Lateranense sub Alexandro III. anno 1179. celebratum.

In Gallia quoque Decimatores ad reparationem, & instaurationem Ecclesiarum condemnantur, quemadmodum videri potest apud Brodæum in notis ad Lovetium *lit. R. num.* 50. & novissime ostendit Michael du Perray Advocatus in Parlamento Parisiensi in tractat. *De Portionibus congruis, &c. part.* 2. *c.* 28.

XIV. Verum sicuti olim non nisi tertia, aut quarta proventuum Ecclesiasticorum pars solebat cedere Fabricæ; ita & hodie solet ea moderatio circa Decimatores servari, ut non nisi certam portionem decimarum contribuere teneantur; ne alias contingat ob Ecclesiarum ruinas, ipsos decimarum possessores subito & inopinato ad egestatem deduci.

Et quidem sæpius citatum Edictum nostrum, decimas in subsidium accipi vult ea moderatione, ut per annos sex triens illarum contributionis subjiciatur, sive integræ decimæ duorum annorum in restaurationem Ecclesiæ cedant spatio sex annorum, id est, singulis annis *triens* omnium decimarum: verba Edicti Gallicé ita habent: *Requerant y être par eux employé le revenu entier de deux anné es, à payer en six anné es également; sçavoir, à chacune des six anné es une trierce du revenu annuel.* Id est, Requirentes, ut ad eum finem quolibet sexennio per eos æqualiter impendantur reditus duorum annorum, videlicet tertia annui reditus pars, in singulos sexennii annos adæquata.

Nequaquam obscurum est, quod *æqualitas*, quam servatam vult Edictum, non sit referenda ad æqualitatem portionum annuarum; quas ex decimis varii Decimatores habent inter se; sed ad æqualitatem *trientis* in singulos annos ex decimis in reparationem Ecclesiarum impendendi; hoc est, ut singulis annis habeatur triens omnium decimarum, quæ iis annis colliguntur, uti recte notavit Zypæus in Jure novo, *tit. De Ecclesiis ædificandis, num.* 9.

XV. In Gallia quoque in hac contributione circa decimas solet plerumque ea servari moderatio, ut nonnisi tertia pars adjudicetur; quemadmodum in summis Galliarum Prætoriis sedulo observari ex Joanne Papone, & Guillelmo Benedicto refert Peckius, *c.* 14. & affirmat Joannes Tournetius in sua Arrestorum collectione, *litt. R. cap.* 14. ita sæpius judicatum; ac signanter 18. Dec. 1616. infirmata sententia, qua incolis adjudicata fuerat *medietas* decimarum impendenda in reparationem Ecclesiæ.

XVI. Hæc autem decimarum portio intelligi debet deducto omni alio onere, uti ibidem Tournetius. Et Zypæus loco citato agens de triente decimarum per Edictum contributioni subjecto, ait *num.* 6. *Defalcanda autem est Canonica portio, quæ Pastori ex decimis solvitur, similiaque onera, atque ex residuo tantum* triens *in Ecclesiæ reparationem exigi potest: Proventus enim; bona, & fructus censentur ii, qui deductis oneribus supersunt.*

Testatur idem Zypæus, *Consut.* 2. *de Ecclesiis ædificandis, n.* 27. declarasse aliquando Sacram Congregationem sub his fructibus reparandæ Ecclesiæ ibi affectis, non comprehendi, quæ Parocho pro victu sunt necessaria.

XVII. Sicuti competentia Pastoralis ex decimis assignanda proprie, & primario tantum concernit Parochum, & Parochiam; atque ita in ejus determinatione hoc providendum, ut illud assignetur, quod *Rectoris ac Parochi e necessitati decenter sufficiat*, ut loquitur Synodus Tridentina, *Sess.* 24. *c.* 13. *De Reformat.* ita quoque onus reparationis Decimatoribus injectum, tantum concernit Ecclesiam ipsam *Parochialem*, sive eam, in qua de *jure* Parochiali divinum Officium audire, & Sacramenta suscipere tenentur; quia, ait Wamesius Consilio Canonico 511. *nu.* 8. ut decima jure communi pertinet ad Parochum, *cap. Cum contigat tit. De decimis*: ita soli Parochiali Ecclesiæ deservire debet, non Cappellis, veluti inde deductis colonis.

XVIII. Similiter Peckius in citato tractatu *cap.* 24. inquirens, qui teneantur ad reparationem Cappellæ, recte advertit, quod Rustici, ad quorum commoditatem Cappella fundata est, se queant ab onere eam reparandi eximere, si velint usu illius carere, & ad Ecclesiam Parochialem potius accedere, quam Cappellæ reparandæ impensas ferre. *Licet enim Parochiani, ut Ecclesiæ Parochialis refectionem evitent, illi renuntiare, & in Parochia nihilominus manere, non possunt; in Cappella tamen alio jure utendum videtur; quia Parochiani ab ea recedentes, ad matrem suam redeunt, primævum suum statum, vel veterem conditionem reassumunt, nullique plane in suo jure præjudicant, aut detrimentum adferunt.*

Post hæc subjungit: „ Quod si nec Parochiani, nec Patroni Cappellam reparare velint, aut ob paupertatem nequeant; eam juxta Decretum Concilii Tridentini, *Sess.* 21. *cap.* 7. *De Reformat.* transferendam esse ": Evidenter declarans Decimatores nullatenus ad earum reparationem teneri.

XIX. Addit deinde hanc cautionem: *At si ejusmodi Cappella ex justa causa Superiorem movente erecta, & constructa sit, forte ut periculum animarum, quod evenire posset, Ecclesia Parochiali nimium distante, evitetur, eo casu non puto renuntiationem Parochianorum quidquam operari, sed e contra non obstante illa, ipsos pro præterito tempore antequam inde recedere velint, si facultates ipsis sufficiant, contribuere debere.*

Immo non dubium, quod nonnunquam ipsi Decimatores ad reparationem hujusmodi Cappellæ essent pro parte saltem aliqua vocandi. Si enim Decimatores non tantum ad sustentationem Parochi, & aliorum Sacerdotum, qui pro administrandis Sacramentis, & instructione populi sunt necessarii, debeant ex decimis contribuere (ut infra titulo *De Portione congrua*, ostenuetur): quidni urgeri possint ad instaurationem non tantum Ecclesiæ Parochialis, sed etiam Cappellæ, ob distantiam a Parochiali Ecclesia, populo necessariæ, Præsertim cum decimæ totius Parochiæ jure communi censeantur ad Ecclesiam Parochialem pertinere; ideoque juxta *c.* 3. *tit. De Ecclesiis ædificandis*, nova Ecclesia, seu Cappella ex his decimis eo titulo videatur ædificanda, & restauranda.

XX. Ulterius, restauratio a Decimatoribus, aliisque, quibus incumbit, ita exigenda, ut necessitati & honestæ populi commoditati Ecclesia sufficere possit: at ea, quæ ornatum potius quam necessitatem, & honestam commoditatem spectat, requiri non potest. Unde Zypæus in Jure novo titulo *De Ecclesiis ædificandis*, monet, Edictum Principum nostrorum, ad *necessarias Templi, id est, substantiatem partium, tecti, parietum, chori, vel navis, ut loquitur, &c. reparationes restringendum esse, non vero ad ornatum interiorem extendendum? ut aliquid materiæ relinquatur devotioni aliorum.*

XXI. Verum uti in determinanda Parochorum competentia non avara manu procedendum; atque ipsius Parochiæ amplitudo, nec non decimarum quantitas, aliaque consideranda; ita quoque in reparandis Ecclesiis justum ac æquum esse censet Peckius *cap.* 1. *si expensis ac ponderatis Ecclesiarum qualitatibus, fructibus, emolumentis, & conditionibus, ad boni æquique judicis arbitrium hoc totum referatur .... Et cum* (*ait*) *aliquando in supremis Galliarum Prætoriis, quæ vulgus Parlamenta appellat, similis quæstio de reparatione Ecclesiarum incidisset, præcedente cognitione, missisque, qui Ecclesias visitarent, Commissariis, ita res temperata, & tractata fuit, ut pro ratione*

tione proventuum & circumstantiarum , ea refectio publico Senatus Decreto decerneretur ; teste Joanne Papone in libro De Arrestis Galliois , lib. 1. tit. 1. Hæc Peckius .

XXII. Ut in hac reparatione non nimium graventur Decimatores , aliique quibus onus reparandi incumbit , & omnia minore , quo potest , sumptum fiant , statuit Principum nostrorum sæpius citatum Ædictum , *quod nihil poterunt statuere Ædiles sine iis , quorum interest : quodque sine eorum consensu vetus forma non mutabitur ; sed inibitur ratio magis conveniens , vocatis in Consilium peritis , & minus sumptuosa . Edent etiam Ædiles computus suos iis , qui percipient decimas , ut videant , an bene administrentur .*

XXIII. Ubi autem hactenus assignata ad reparationem Ecclesiæ non sufficiunt , vult Synodus Tridentina citato *cap. 7. ut in illorum defectum Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta Episcopi cogant ; quacumque appellatione , exemptione , & contradictione remota .*

Verum dum de promulgatione Concilii Tridentini hic in Belgio tractaretur , ad hunc articulum notatum fuit a Consiliis Regiis , „ populum ad contributiones pro ædificandis Ecclesiis , sine „ auctoritate Judicis sæcularis constringi non posse .

Hinc in Edicto Principum nostrorum dicitur : „ ubi hæc non „ sufficiunt , ex indultu Principali , transibitur ad collectam , & „ capitationem eorum , qui in ea Ecclesia alimenta spiritualia „ recipiunt .

XXIV. Porro Edictum satis insinuat , eo casu collectam illam instituendam inter eos , qui revera sunt Parochiani istius Ecclesiæ ; sive qui in ea Ecclesia alimenta spiritualia percipiunt ; quod & juri communi , & justitiæ consonum esse ostendit Peckius *cap.* 10. una ostendens , quod hæc collecta personis ibidem habitantibus , Ecclesia utentibus , & Sacramenta sua ibidem accipientibus , pro modo & ratione rerum suarum imponenda sit . Dein *cap.* 11. ex hoc fundamento infert , quod Forensibus ratione bonorum , quæ in locis possident , collecta pro reparatione Ecclesiæ imponi nequeat : *quia (ait) hoc onus non est onus mere reale , sed mixtum , & imponitur personis principaliter , licet fiat taxatio respectu rerum .*

Eodem fundamento passim ubique receptum est , ut ubi alii sunt termini Parochiarum quoad Jurisdictionem ecclesiasticam , & alii quoad Jurisdictionem civilem , pro reparatione Ecclesiarum collectentur omnes , qui sunt intra terminos Parochiarum , quoad Jurisdictionem Ecclesiasticam ; id est , qui subsunt quoad spiritualia istis Ecclesiis Parochialibus ; licet in civilibus Jurisdictioni alterius Parochiæ sint subjecti ; uti refert Zypæus , *Consult. 1. De Magistris .*

XXV. Hactenus dicta fere procedunt , ubi consuetudo aut particularis contractus , vel concordatum aliam in facienda reparatione legem non dedit ; hæc enim si probari queat , servanda erit ; ea vero cessante , demum ad jus commune , vel generales Patriæ leges recurrendum .

XXVI. Et quidem teste Zypæo , in reparandis Ecclesiis fere passim consuetudo ad populum *Navis* reparationem transiunt ; testaturque ita judicasse Consilium Brabantiæ pro Capitulo Antuerpiensi , contra Incolas De Conteça , anno 1602. additque : *Et ita habet generalis consuetudo locorum , quæ nunc & olim sub Diœcesi Cameracensi fuerunt .*

Similiter in Gallia usu receptum , & Arrestorum auctoritate sæpius confirmatum est , Parochianos teneri ad reparationem *Navis* , Decimatores vero ad reparationem Chori . Uti videri potest apud Julianum Brodæum in notis ad Louetium , *litt. R. num.* 50. qui & rationem subjicit , quia *Chorus* Ecclesiæ est proprie locus Cleri ; *Navis* vero , laicorum ; quibus multis sæculis ingredi Chorum illicitum fuit . Recentiora Parlamentorum Arresta eamdem distinctionem inter onus reparandi Navim Ecclesiæ , & ejusdem Chorum confirmantia , recitat Michael du Perray in citato tractatu *De portione congrua* , *cap.* 36. (a) .

XXVII. Navim Ecclesiæ esse , ait Peckius , *cap.* 1. *num.* 3. eam corporis Ecclesiæ partem , quæ extra cancellum est , & in qua Parochiani sedent .

Monet tamen ibidem : „ Non totam quidem illam partem , „ *Navem* Ecclesiæ appellamus , quæ extra cancellos est , sed eam „ tantum , quæ in medio templi , columnis , parietibus , fenestris , „ & tecto constat , ac sustinetur : sic ut appellatione *Navis* , ap„ pendices & Cappellæ Ecclesiarum , in quibus malo & impro„ bato exemplo plerique ambulare solent , non contineantur , „ etiamsi uno eodemque tempore ac opere *Navi* Ecclesiæ adjun„ gantur , ipsaque Navis sine his non aliter , quam avis sine alis „ constare queat . Id quod nuper , ex informatione , quam in „ causa super ea re controversia accepi , & in qua deinde sen„ tentiam dictavi , consuetudine & antiqua interpretatione rece„ ptum esse plenissime cognovi .

Hæc ille , occasione Recordiarum , sive Concordatorum Leodiensium , quorum ibi meminit , asserique vi illorum sicuti inde plus *Navis* reparationem rejici ad illum , qui decimas percipit . Unde etiam Zypæus postquam dixit , Parochianos in Diœcesi Cameracensi ex consuetudine recepta teneri ad reparationem *Navis* Ecclesiæ addit ; *Quamvis Recordia Leodiensis rigorosius cum decimis agat*

Hoc casu *Navis* secundum descriptionem Peckii merito accipienda est : Cum enim laterales Capellæ , & appendices magis ad ornatum , quam ad necessitatem spectare soleant ; æquum non est , earum ædificatione , aut reparatione Decimatores gravare ; sed si eas ad suam commoditatem , aut majorem suæ Ecclesiæ ornatum desiderent Parochiani , eorum pietati hoc relinquendum .

XXVIII. Eadem forsan ratione hic receptum est , Decimatores non teneri ad exstructionem , aut restaurationem *Turris* , & ad ejus reparationem (ait Zypæus) , neque ante , neque post Edictum scio aliquem Decimatorem condemnatum . Turris enim , præcipue elatior , magis ad ornatum , quam ad necessitatem est .

XXIX. Sed quid de *campanis* ? Ecclesiam Parochialem posse plures habere campanas , optasseque Sanctum Carolum , ut in omnibus Ecclesiis Parochialibus haberentur ad minus duæ , *part.* 2. *sect.* 1. *tit.* 5. *cap.* 2 *nu.* 13. tamen quia usus præcipuus campanæ is est , ut per ejus pulsum ad divina officia populus vocetur , consuetudine passim receptum est , quod Decimatores ad unius tantum campanæ restaurationem teneantur , & ad eam necessariarum trabium . Testatur quoque Peckius *cap.* 13. quod Concordata , seu Recordiæ Leodienses *Prælatum , cui onus reparationis incumbit , ad unius tantum campanæ , quam Bennalem vulgo appellant , intertentionem adstringant : eamque (ait) ejusmodi esse volunt Interpretes , ut facile in eo loco exaudiri queat .*

XXX. Ratio , quæ multis locis Decimatores obligat ad restaurationem Chori , eadem quoque induxisse videtur , ut passim constringantur Decimatores , suppeditare necessaria ornamenta pro celebratione divini officii , quemadmodum advertit Brodæus loco citato , ibidem plurima in hanc rem Arresta Parlamentorum proferens .

Et sane jam pridem in Synodo Metensi , anno 888. *Can.* 2. statutum fuit , ut „ qui decimas percipit , eas accipiat in sui „ sustentationem , & ad luminaria concinnanda , & Basilicæ ædi„ ficia , vestimenta quoque Sacerdotalia , & cætera utensilia suo „ ministerio congrua obtinenda .

XXXI. Advertit Peckius *cap.* 13. quod in Recordiis Leodiensibus ornamentorum intertentio , & subministratio Decimatoribus quoque injungatur , & tametsi *casulæ* , *calicis* , & *vestimenti* , in numero *singulari* fiat mentio , plerique nihilominus arbitrati sint , quod locutio illa *singularis* , etiam pluralitatem in eodem genere in se contineat , si pluribus Ecclesia indigeat .

Deinde *nu.* 6. ait : Quod si inter eos , qui Ecclesiæ præsunt , & eum , ad quem onus reparationis pertinet , de modo , & qualitate istiusmodi vestium , & ornamentorum quæstio exurgat , utique ratio habenda est qualitatem Ecclesiæ , & ipsius facultatum , ut secundum quod abundat facultatibus , sic meliora & pretiosiora habeat ornamenta

Cum ergo ex varietate Ecclesiarum sint determinanda , merito ibidem probat sententiam cujusdam Guillelmi , qui hoc totum arbitrio judicis relinquit , & voluptuarias impensas excludit .

XXXII. Cæterum optandum esset , ut Abbates & Monasteria decimas possidentia ; eoque titulo ad reparationem Ecclesiarum , & suppeditationem ornamentorum obligata , & quorum Ecclesiæ claustrales sæpe argento & auro fulgent , & interim Ecclesiis Parochialibus vix de ornamentis ad peragendum honeste divinum officium provident , attenderent illud Sancti Bernardi in Apologia ad Guillelmum Abbatem *cap.* 11. *Dicite , pauperes , si tamen pauperes , in sancto quid facit aurum ? Et quidem alia causa est Episcoporum alia Monachorum . Simus namque , quod illi sapientibus , & insipientibus debitores cum sint , carnalis populi devotionem quia spiritualibus non possunt , corporalibus excitant ornamentis . Nos vero qui jam de populo exivimus , qui mundi quæque pretiosa , ac speciosa pro Christo reliquimus , qui omnia pulchre lucentia canore mulcentia , suaveolentia , dulce sapientia , tactu placentia , cuncta denique oblectamenta corporea arbitrati sumus ut stercora , ut Christum lucrifaciamus : quorum , quæso , in his devotionem excitare intendimus ? Quem , inquam , ex his fructum requirimus ? Stultorum admirationem , an simplicium oblectationem ? An quoniam commixti sumus inter Gentes , forte dicimus opera eorum , & servimus adhuc sculptilibus eorum ?*

XXXIII. Edictum Principum nostrorum clausulam hanc finalem subjicit : *Et si casus occurrat hic non decisus , recurretur ad Principem , aut ejus Consilium ut amicabiliter , aut alioquin summarie , & sine strepitu transigatur .*

Quamvis Canones passim Episcopis injungant curam reparandarum Ecclesiarum , illisque specialiter mandent , ut Parochiales Ecclesias , etiamsi Juris-Patronatus sint , collapsas instaurari procurent , nihilominus „ ex consuetudine generali passim fere obti„ nente etiam coram laico judice ; hoc est in his Belgii regio„ nibus , in auditorio Principis , seu Provincialibus ejus Consiliis „ agi potest „ : ait Wamesius *Consilio Canonico 522. num.* 2.

Et in Gallia frequenter judicatum refert ex Auferio Peckius *cap.* 28. per plura Arresta , quod Parlamentum Regium de Ecclesiarum reparationibus cognoscere possit ; pronuntiatumque contra Episcopos Jurisdictionem Parlamentorum in hac materia declinare volentes . Et plurima exstant in Consilio Brabantiæ (ait) adversus „ diversos Prælatos super eadem reparatione , ad in„ stantiam incolarum loci , in quo ea Ecclesia sita est , pronun„ tiata Decreta ; quod notorium est , soletque ea coactio de re„ parandis Ecclesiis per Commissarios Regios fieri , sola expensa „ sine alio salario contentos .

Quinimmo cum hic de publicatione Concilii Tridentini ageretur , nonnulli e Ministris Regiis monuerunt ad citatum *cap.* 7. „ totam hanc auctoritatem de Ecclesiis restaurandis ab antiquo „ ad Curiam Provincialem pertinuisse .

Et notoria , ac quotidiana praxis habet , quod passim in hisce , ac vicinis provinciis quæstiones refectionem Ecclesiarum spectantes in Consiliis Regiis Provincialibus tractentur .

Cum enim ejusmodi cognitio tantum respiciat proventus , & fructus bonorum Ecclesiæ , qui proveniunt ex temporalibus , super quibus Rex potest facere Ordinationes , quæ in suo serventur , caret fundamento , eam Regi negare velle , ut ex Chassanæo notat Peckius *cap.* 28. *num.* 4.

(a) Ut certo innotescat , quinam in Galliis teneantur ad Ecclesias reparandas , legendum primo est Edictum Melodunense art 9. addenda erit declaratio , quæ 18. Februarii ann. 1661. data est , tandem consulere non pigeat Diarium Audientiarum tom. 1. ubi reperitur Arrestum 12. Decembris ann. 1623. pronuntiatum .

C A-

CAPUT VII.

De expensis ad reparationes Ecclesiarum peragendas iterum quæstio perpenditur,

1 *Primis sæculis Ecclesiarum refectio fiebat ex liberalitate cujuslibet Christiani.*
2 *Constantinus Magnus jussit, ut pecunia fiscalis in hanc causam converteretur.*
3 *Observationes in eam Imperatoris agendi rationem.*
4 *Veterum Principum liberalitas eorum successores non obligavit.*
5 *Quid de proventibus fabricæ in reparationem Ecclesiarum impendendis statuat Edictum Principum Bulgarum?*
6 *Circumstantia, in qua Decimatores possunt petere, ut fabricæ computus sibi exhibeantur.*
7 *Decimatores extra Parochiam morantes ad expensas reparandæ Ecclesiæ necessarias cogi possunt.*
8 *Quid fieri debet, cum Decimatores de suis proventibus aliquid conferre recusant?*
9 *Monitum, cujus observatio expensas reparationum imminent.*
10 *Quomodo & quando Decimæ in reparationem fabricæ cedere debeant?*
11 *Quandonam Decimatores ad reparationem turris Ecclesiæ teneantur?*
12 *Quomodo, qui campanam subministrant, ad turris restaurationem tenentur?*
13 *Quid nomine* Recordiarum *Leodiensium intelligi debeat?*
14 *In Brabantia quæ sit auctoritas harum Recordiarum. & statutorum Archidiaconalium, signanter quoad onus reparandæ turris?*

☞ I. PRIMIS sæculis, cum pax Christianis restituta est, sollicitudo ædificandi, & reficiendi Ecclesias non tam onus habebatur, quam pietatis eximiæ decus, & ad illud consequendum Principes, & subditi inter se decertabant. Non enim solum plures Ecclesiæ noviter extructæ sunt, sed destructæ restitutæ fuerunt: id testatur Eusebius *lib* 10. *hist. Eccles. cap.* 2. „ Loca cuncta, quæ tyrannorum impietas ante subruerat, tamquam ex diuturna, ac pestifera labe reviviscebant, templaque nostra a solo in immensam altitudinem erigebantur, & longe majori cultu & splendore, quam illa, quæ prius expugnata fuerant, nitescebant opera & divitiis Christianorum.

II. Ipse Constantinus Magnus jussit, ut *pecunia publica, seu fiscalis* in hanc causam converteretur. Quippe *lib.* 2. *cap.* . . . . vitæ Constantini, quam adornavit Eusebius, laudatur ejusdem Principis lex, qua Præsides provinciarum admonuit, „ ne pecuniis largiendis parcerent, sed ut ex imperialibus thesauris „ sumptus ad ædium sacrarum extructionem depromerentur.

Evidentius id apparet ex epistola ejusdem Principis ad Eusebium missa, quam iste auctor *cap.* 41. retulit; quotquot, ait „ Imperator, Ecclesiis, aut ipse præses, aut alios in singulis „ locis præsidentes, & Episcopos, & Presbyteros, ac Diaconos „ nostri; cunctos admone, ut in opera Ecclesiarum omni studio, ac diligentia incumbant, quo aut reparentur, quæ adhuc „ manent, aut augeantur in majus, aut sicubi usus postulaverit, nova ædificentur. Quæcumque autem necessaria fuerint, „ ipse & reliqui alii tuo interventu tum a præsidibus provinciarum petent, tum ab officio præfecturæ prætorianæ.

III. Ex ea Epistola tres erui possunt observationes. 1. Supremam sollicitudinem pro reficiendis Ecclesiis sibi vindicant Imperatores. 2. Specialem nihilominus hanc curam Episcopis, & Clericis committunt. 3. Ad hanc refectionem necessarios sumptus e suo penu fecerunt.

IV. Verum sicuti liberalitas Constantini Magni in largiendis sumptibus, qui ad reparandas, aut ædificandas Ecclesias erant necessarii, successores hujus Principis non absolute obligavit; ita hoc onus secundum regulas juris ab aliis, qui eo obstricti erant, ferendum fuit. De iis agendum est. (*a*)

V. Edictum Principum nostrorum de *an.* 1613. non tantum præcipit proventus fabricæ in reparationem Ecclesiæ impendi, sed insuper, ut in augmentum proventuum fabricæ colligi deberent, signanter in Ecclesiis ruralibus, eleemosynæ fidelium, easque per Parochos, & concionatores esse commendandas in sacris concionibus, figendumque truncum, in quem intrantium Ecclesiam, & exeuntium Ecclesia piæ & liberales oblationes recipiantur.

Insuper & hoc notandum, si forsitan a Pastoribus primitivis, vel percipientibus Decimas vigore Concordati, vel antiquæ consuetudinis, aliquid annue pro intertentione, seu conservatione Ecclesiæ. & ornamentorum Fabricæ contribuatur, illud solere cum reliquis Fabricæ proventibus confundi, & ad instar aliorum Fabricæ proventuum in ordinarias reparationes expendi, nullo ordine servato.

Quandoquidem igitur proventus Fabricæ in reparationem Ecclesiæ, necnon ornamentorum, & utensilium, aliaque ad divinum cultum celebrandum necessaria impendi debeant, priusquam Decimatores, aut Beneficiati, in reparationem, aut subministrationem illorum contribuere debeant, non dubium quin ipsi Decimatores, & Beneficiati, aliique, quibus onus reficiendi Ecclesias, aut subministrandi ornamenta, in defectu proventuum Fabricæ incumbit, pro sua interesse intendere possint, ut hi proventus in conservationem fabricæ, & ornamentorum rite impendantur, neque in alios usus convertantur.

VI. Quin si ad reparationis expensas urgeantur, poterunt petere computus Fabricæ sibi exhiberi, ut videant num proventus Fabricæ sufficientes non sint, vel utrum aliis usibus in eorum præjudicium non impendantur, prout allegato Edicto Decimatoribus, aliisque interesse habentibus permittitur.

VII. Ubi deficiunt Fabricæ proventus, possessores decimarum ad reparationem Ecclesiarum vocari debent, tametsi non sint earum Ecclesiarum Beneficiati.

Immo recte observat Zypæus in notitia Juris Belgici tit. de sanctis Ecclesiis *n.* 11. quod Concilium Tridentinum obliget decimarum possessores ante Parochianos, etsi apud aliam Ecclesiam, cui assignatæ sunt, resideant.

„ Jure enim Parochiali (ait) proveniunt, etsi per uniones, „ seu incorporationes aliis fuerint assignatæ ": notatque ibidem „ *n.* 10. quod in Diœcesi Leodiensi soleat Episcopus, vel Ar- „ chidiaconus visitans, & Ecclesiam reparatione indigere reperiens, „ ordinare eam faciendam sumptu hujus illiusve decimarum posses- „ soris: Quod (ait Zypæus) videri potest facere, sicut Prætores „ visitantes vias, mox reparari jubent per possessores vicinorum agrorum.

VIII. Cum vero eo modo procedendo, inchoari videatur ab ipsa executione, monet Zypæus: vix in his partibus eum procedendi modum recipiendum, sed solere hic procedi via *Arresti*, injiciendo *Arrestum* in Decimas, aliave bona huic oneri subjecta, quorum possessores extra has ditiones degunt: idque ad fundandam contra eos jurisdictionem, illudque valde convenire menti Concilii Tridentini, *Sessione* 21. *cap.* 7. credit Zypæus, dum primum cupit Ecclesias reparari per Laicos Patronos, & quoscumque proventus Ecclesiasticos possidentes, quacumque (inquit) *appellatione, exemptione, & contradictione remota* (*a*).

IX. Cæterum indubitatum est, quod si Episcopi, Archidiaconi, vel Archipresbyteri, Ecclesias Parochiales, vel domos Pastorales visitantes, reparationibus ordinariis & minutionibus seu receptis faciendis sollicite intenderent, frequenter contingeret exiguis sumptibus Ecclesias domosque Pastorales sartas tectas conservandas, quæ alias defectu similium reparationum postmodum in notabilem ruinam decidunt; occasione cujus plures postmodum difficultates super earum reparatione, aut instauratione oriuntur.

X. Dictum est *n.* 14. *cap. præcedent.* quod Ecclesiarum, & Domuum pastoralium refectioni singulis annis triens omnium decimarum destinari debeat. Quod si ea summa a Decimatoribus separatim asservaretur, non ita gravate concederent expensas, quæ ab iis exiguntur, ubi reparationes Ecclesiarum fieri debent.

Trientem decimarum, de quo assertum est in Edicto *an.* 1613. computandum esse detractis oneribus, quibus decimæ sunt obnoxiæ, *cap. præced. n.* 16. notatum est; & ita sæpius judicatum refert Laury in sua Arrestorum collectione, *Arresto* 40.

Notat etiam ibidem, Decimatores non defungi abdicatione decimarum facta conformiter ad præscriptum Edicti, in reparationem Ecclesiæ, si eam *post factam reparationem* rursus in ruinam cadere contigerit; sed Decimatores iterato teneri cedere trientem decimarum conformiter ad præscriptum Edicti in hanc novam restaurationem.

Verum si Decimatores in restaurationem Ecclesiæ duorum annorum decimas juxta tenorem Edicti contulissent; sed Parochiani partem duntaxat Ecclesiæ restaurassent, atque integram eam decimarum portionem in hujus partis instaurationem impendissent, ut se interim ab impensis restaurationis eximerent, non possent postmodum Decimatores obligare ad iteratam decimarum abdicationem, in restaurationem partis Ecclesiæ, quam ipsi irreparatam permiserunt; eo quod Edictum obligare non videatur Decimatores, nisi ad unicam decimarum abdicationem in restaurationem *totius* Ecclesiæ, sive Fabricæ collapsæ, & ita judicatum in Parlamento Mechliniensi 23. Feb. 1685. ibidem refertur.

XI. Gravior occurrit difficultas circa turris reparationem, de qua *n.* 28. *cap. præced.* mentio brevior, quam par est, facta fuit. Illud in primis notandum, quod ubi ex consuetudine, quemadmodum in patria Leodiensi passim obtinuit, Decimatores tenentur ad reparationem navis, etiam teneantur ad reparationem turris, si hæc sit pars ipsius navis, sive incumbat parietibus ipsius navis; quemadmodum in *Recordiis* Leodiensibus passim notatur: modo tamen non agatur, de turri elatiori, quæ magis ad venustatem quam ad nessitatem spectat.

Simili ratione, alibi obtinet, ut ad reparationem turris, quæ ipsi choro Ecclesiæ adhæret, vocentur, qui ad ipsius chori reparationem obligantur.

XII. Denique juri communi conforme est, ut Decimatores, qui campanam subministrare tenentur, cujus sonitu Parochiani ad divinum officium vocari debent, etiam obligentur eatenus ad extructionem, vel restaurationem turris in quantum hæc necessaria

(a) Quod *num.* 1. 2. 3. & 4. continetur, desumptum est ex Epistola, quam D. Van-Espen, anno 1714. scripsit ad Parochum Villæ Evri; quæ Parisiis septem circiter Leucas distat.

(a) Eadem fere in Galliis observari debet Jurisprudentia: ut constat Declaratione, quam Ludovicus XIV. die 18. Februarii anno 1661. promulgandam curavit: *Enjoignons*, statuit Rex, *aux Archeveques, & Eveques de notre Royaume, & où ils seront legitimement empechés, a leurs grand Vicaires, de visiter incessamment les Eglises, & Maisons Presbyterales de leurs Dioceses, & de pourvoir promptement; . . . a ce qu'elles soient bien, & duement reparés, meme lesdites maisons Presbytérales baties aux lieux, ou il n'y en a pas, ensorte que le Service Divin y puisse etre duement & commodement fait & celebré, & les Cures & Vicaires convenablement logés; meme a ce que lesdites Eglises soient fournis d'ornemens, & d'autres choses necessaires, pour la celebration du Service Divin; a quoi faire, ils feront contraindre les Decimateurs, Marguilliers, Paroissiens & autres, suivant qu'ils en peuvent etre tenus, meme les Curés, pour telle part & portion qu'il sera par eux arbitré, s'ils jugent que le revenu de leur Cure le puisse commodement porter; & ce, par toutes voies dues & raisonnables, & par saisies de leurs biens & revenus. Et seront les Ordonnances rendues pour raison de ce, par lesd. Archeveques, & Eveques, leurs grandes-Vicaires & Officiaux, executées, non obstant oppositions ou appellations quelconques, & sans prejudice d'icelles.*

ſaria eſt, ut campana per totum Parochiæ diſtrictum audiri queat.

XIII. Cæterum ſciendum *Resordias* Leodienſes, de quibus loquitur Peckius in Opuſculo *de ædificandis & reparandis Eccleſiis*, & quarum meminimus, *cap. præced. n.* 17. quæque ad Parochianos reſtaurationem turris rejicere videntur, eſſe privatas Decani, ſive Archipresbyteri ruralis, & Paſtorum ſui decanatus, ſive diſtrictus ſimul Congregatorum atteſtationes: *quod recordentur* hoc vel illud in ſuo Decanatu fuiſſe ſemper obſervatum.

XIV. Unde & hic in judiciis, nonniſi pro privatis inſtrumentis, & probationibus reputantur, uti de his Recordiis, prout & de Statutis Archidiaconatus Hasbaniæ & Condruſii, occaſione cujuſdam litis, ſuper reſtauratione turris inter incolas, & Decimatores in Supremo Brabantiæ Conſilio motæ, ſe obſervaſſe, mihi indicavit Ampliſſimus quidam ejuſdem Conſilii Aſſeſſor, ita ad me ſcribens: „ Sane vix eſt, ut quoad reſtaurationem tur„rium, certi quid hiſce in partibus definiri queat, ſive aga„tur de Eccleſiis quondam Epiſcopatui Leodienſi, ſive de eis, „ quæ Cameracenſi Diœceſi fuerunt ſubjectæ.

Circumferuntur quidem Statuta Archidiaconalia Hasbaniæ, & Condruſii; item Recordiæ *plures Decanatuum Geldoniæ, Fleurnacenſis, Gemblacenſis, aliæque; ſed nec illas, prout jacent, apud nos admitti in judiciis ſimpliciter, adverti & obſervavi, licet iis majorem quam habent, habere poſſunt, aut debent, errans Peckius de reparandis, & reſtaurandis Eccleſiis auctoritatem attribuere videatur.*

Niſi enim uſus, aut rerum judicatarum auctoritas, Statutis, aut Recordiis conformis ſit, minoris Ordinis apud nos habentur.

Statuta enim Archidiaconalia, cum exteræ auctoritatis, & judicis ſint, ſubditos noſtros ligare nequeunt; & ut poſſint, Placetum *Senatus Principem repræſentantis omnino neceſſarium eſt ſecundum Edictum Philippi II. anni* 1571. *citatum per Stockmans in libello, quem ſuper jure Placeti conſcripſit.*

Recordiæ vero, cum tantum ſint declarationes extrajudiciales Curatorum, & Paſtorum, nulla publica Principis auctoritate ad legem condendam munitorum, nec ad hoc qualificatorum, ut circa facti quæſtiones, declarationes conficiant, quę fidem in judiciis faciant, pro privatis ſcriptis reputandę ſunt.

Quin nec alio jure a Principibus noſtris Alberto, & Iſabella in Edicto ſuo de anno 1613. *ſuper reſtaurationibus reparationibuſque Eccleſiarum, Principumque noſtrorum Commiſſario, & ab iis, quos Eccleſiaſtica auctoritas pro Conferentia nominaverat, habita fuerunt, ut Edictum illud aperte manifeſtat.*

Si enim per diſpoſitionem Statutorum Archidiaconalium, ut & per Recordias *difficultates in hac materia ſe offerentes ſopiri, & decidi debuiſſent: ſi eæ vim auctoritatemque legis habere debuiſſent, illud ipſum in dicto Edicto ſpecialiter expreſſum notatumque fuiſſet, dixiſſentque Principes optimi: primo more antiquo, & concordiis ſpecialibus, poſtea Statutis Archidiaconalibus, utrique deficientibus,* Recordiis, *locorum lites, & jurgia decidenda, & componenda.*

Deinde vero quarto loco, ex reditibus Fabricarum & *per alia media dicto Edicto propoſita, reſtaurationes, ac reparationes fieri debere.*

Cum vero nec de Statutis *iſtis, nec de* Recordiis *ibidem mentio fiat, nec iis auctoritas ulla tribuatur, manifeſtum evadit, Principes ad ſtatuta ejuſmodi, vel ad Recordias, nec attendiſſe, nec per judices attendi voluiſſe, niſi quatenus more antiquo, aut concordiis approbata, & ad vim alligandi elevata forent.*

Hæc hic apponenda judicavi, ut, incidente in hac materia quæſtione, intelligeretur, non nimium, vel Statutis dictorum Archidiaconatuum, aut *Recordiis* eſſe fidendum, aut inhærendum, in locis in Ducatu Brabantiæ conſiſtentibus, licet ea ante erectionem novorum Epiſcopatuum fuerint de Diœceſi Leodienſi, vel etiam de eadem Diœceſi in ſpiritualibus remanſerint: ſed potius attendendum ſit ad Edicta Principum noſtrorum, vel ad receptam in hoc Ducatu conſuetudinem.

TITULUS SECUNDUS.

De Celebratione Feſtorum.

CAPUT PRIMUM.

De Inſtitutione, & varia Specie Feſtorum.

1 *Celebratio Feſtorum ex traditione Apoſtolica.*
2 *Tempore Auguſtini Feſtum Natalis Domini celebratum; non tamen numeratum inter Feſta ex traditione Apoſtolica deſcendentia*
3 *Feſta Martyrum primis ſæculis quomodo celebrata?*
4 *Prius celebratum Feſtum S. Joannis-Baptiſtæ, quam ſingulorum Apoſtolorum; & quare?*
5 *Feſtum Annuntiationis Divæ Virginis ſæculo VII. erat receptum*
6 *Hoc Feſtum non ſemper eodem die celebrabatur, quod corrigit Synodus Toletana X.*
7 *Unde mobilitas illius Feſti provenit?*
8 *Feſtum hoc æquali cum Feſto Nativitatis Dominicæ veneratione celebratum.*
9 *Feſtum hoc proprie erat Feſtum* Incarnationis *Verbi; & tamen dicebatur Feſtum Matris Dei.*
10 *Poteſt & Feſtum Natalis Domini dici Feſtum Divæ Virginis.*
11 *Sæculo VII. non videtur, ſaltem in Hiſpania, aliud Feſtum Divæ Virginis notum fuiſſe.*
12 *De Feſto* Aſſumptionis *hæſitavit Carolus Magnus.*
13 *Sub initio ſæculi IX. reſolutum Feſtum hoc eſſe celebrandum; & quid de eo ſcripſerit Uſuardus?*
14 *Feſtum Annuntiationis in Gallia ſæculo IX. nondum videtur fuiſſe notum.*
15 *Feſtum Nativitatis, non autem Conceptionis tempore S. Bernardi erat receptum.*
16 *Quomodo plura Feſta ſenſim invaluerint?*
17 *Præcipua auctoritas inſtituendi dies Feſtos eſt penes Epiſcopos.*
18 *Merito in hac inſtitutione audiendus eſt populus; & quare.*
19 *Interdum Senatus Regius ſe opponit introductioni, aut abrogationi Feſtorum,*
20 *Nimia Feſtorum multiplicatio habet ſua incommoda.*
21 *Querela Synodi Trevirenſis de hac nimia multiplicatione.*
22 *De eadem conqueſtus Urbanus VIII. & quæ rationes querelarum.*
23 *Synodus Trevirenſis voluit aliqua Feſta eſſe dimidiata.*
24 *Similia Feſta jam pridem nota fuerunt apud Græcos.*
25 *Hæc Feſta in pleriſque Diœceſibus tranſierunt in Feſta* devotionis.
26 *In feſtis minoribus quædam permittuntur, quæ non in majoribus.*
27 *Epiſcoporum eſt ordinare qua ratione ſint inſtituenda.*
28 *Nonnulla feſta a ſolo Clero celebranda.*

I. INTER ea, quæ ex Apoſtolica traditione creduntur in Eccleſia obſervari, certorum dierum feſtorum celebrationem refert S. Auguſtinus *Epiſt.* 52. ad Januarium, dicens: „ Illa autem, „ quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto ter„rarum orbe ſervantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſto„lis, vel a plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluber„rima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri, ſicuti quod „ Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in cælum, & Ad„ventus de cælo Spiritus Sancti, Anniverſaria ſolemnitate ce„lebrantur, etſi quid aliud tale occurrit, quod ſervetur ab „ univerſa, quacumque ſe diffundit Eccleſia ". Apud Gratianum *Diſt.* 12. *Can.* 11.

II. Nec tantum hæc feſta tempore Sancti Auguſtini celebrata fuiſſe ex ipſo Auguſtino conſtat: nam Epiſtola ſequenti eidem Januario quærenti: „ cur anniverſarius dies celebrandæ Domi„nicæ paſſionis, non ad eumdem redeat anni diem, ſicut dies, qua „ creditur *natus* ": reſpondit: „ Hic primum oportet noveris „ diem Natalem Domini non in Sacramento celebrari, ſed tan„tum in memoriam revocari quod natus ſit, ac per hoc nihil „ opus erat, niſi revolutum anni diem, quo ipſa res acta eſt, „ feſta devotione ſignari. Sacramentum eſt autem in aliqua ce„lebratione, cui rei geſtæ commemoratio ita fit, ut aliquid „ etiam ſignificari intelligatur, quod ſancte accipiendum eſt.

Hic clare ſupponit Auguſtinus, diem *Natalis* Domini celebratum fuiſſe: quod & aliis pluribus locis ſignificat. Sed ideo forſan inter feſta ex traditione Apoſtolica deſcendentia non retulit, quia non proinde ut de aliis conſtabat, hujus feſti inſtitutionem ab Apoſtolis deſcendere; neque tam univerſaliter per totam Eccleſiam hoc feſtum celebrabatur: cum conſtet in aliquibus, ſaltem Orientis Eccleſiis feſtum Nativitatis Dominicæ diſtinctum non fuiſſe a feſto Epiphaniæ, uti teſtatur S. Chryſoſtomus *Homil.* 36. dicens: „ Prima feſtivitas apud nos ſunt *Epiphania*. Quæ por„ro feſti eſt occaſio. Quoniam Deus in terris viſus eſt, & cum „ hominibus converſatus eſt.

III. Dies quoque Martyrum etiam ante tempora Sancti Auguſtini celebratos fuiſſe, teſtis eſt Euſebius in Vita Conſtantini *lib.* 4. *cap.* 23. „ Miſſa quoque lex eſt (ait) ad Præſides Provincia„rum, ut diem Dominicum etiam ipſi venerarentur. Idem feſtos „ Martyrum dies juſſu Principis obſervabant, & Eccleſiaſtica„rum feſtivitatum tempora debito honore proſequebantur.

Non meminit autem feſtorum Martyrum S. Auguſtinus enumerans feſta ex traditione Apoſtolica dimanantia: quia feſta Martyrum non niſi in locis Martyrii eorum celebrari conſueverant, vel in Eccleſiis eorum nomini ſpecialiter dedicatis, quemadmodum monet Ludovicus Thomaſſinus tractatu de celebratione feſtorum *lib.* 1. *cap.* 4. ibidem examinans, quæ feſta ſæculo quinto tum in Occidentalibus, tum Orientalibus Eccleſiis celebrarentur.

IV. Deinde *cap.* 5. examinat, quæ feſta celebrata fuerint ab anno 500. uſque ad annum 800. notatque, ſub initium ſæculi ſexti in Concilio Agathenſi inter feſta ſolemniora referri feſtum S. Joannis Baptiſtæ: illudque eſſe e vetuſtiſſimis obſervat *lib.* 2. *cap.* 22. *n.* 6. quaſi fundatum ſuper ipſo textu Evangelico quemadmodum reflectit S. Bernardus *Epiſt.* 174. „ Merito Eccleſia, „ quæ cæterorum non nativitatem, ſed mortem Sanctorum ju„dicat, & prædicat pretioſam: ſingulari quadam exceptione, „ feſtis præfert gaudiis, veneraturque ipſius Natalem, de quo „ nuntiante Angelo ſingulariter legit, *& multi in nativitate* „ *ejus gaudebunt*.

Serius inſtituta fuiſſe feſta ſingulorum Apoſtolorum; ſed primitus uno communi feſto, omnium memoriam celebratam fuiſſe oſtendit citato *cap.* 5.

V. Quando celebrari cœperint ſpecialia feſta ſub nomine Dei Genitricis, ſat obſcurum eſt. Hoc ſat conſtat, ſæculo ſeptimo uſitatum, & in multis Eccleſiis ſtabilitum fuiſſe feſtum *Annuntiationis*, quemadmodum fidem faciunt Synodus Trullana *Can.* 52. & Concilium Toletanum X. *Can.* I. qui poſterior Canon plura notanda docet.

VI. Primo docemur, quod hoc feſtum jam tum in pluribus Eccleſiis celebraretur, & incongruum viſum fuerit Patribus quod

hoc

hoc festum non semper eodem tempore celebrari posset; sed uno anno citius, altero serius; quam variationem tollendam præcipiunt; ac una originem illius variationis indicant: verba Canonis sunt; ,, Invenitur enim in multis Hispaniæ partibus hujus Sanctæ Virginis festum non uno die per omnes annorum circulos agi. Quoniam transducti homines diversitate temporum, dum varietatem sequuntur, unitatem celebritatis non habere probantur. Qua de re, quoniam die, qua invenitur Angelus Virgini Verbi Conceptum & nuntiasse verbis, & indidisse miraculis, eadem festivitas non potest celebrari condigne, cum interdum quadragesimæ dies, vel Paschale festum videtur incumbere, in quibus nihil de Sanctorum solemnitatibus, sicut ex antiquitate regulari cautum est, convenit celebrari; cum etiam & ipsam Incarnationem Verbi non conveniat tunc celebritatibus prædicari, quando constat idipsum Verbum post mortem carnis gloria resurrectionis attolli, ideo speciali Constitutione sancitur, ut ante octavum diem, quo natus est Dominus, Genitricis quoque ejus dies habeatur celeberrimus, & præclarus.

VII. Mobilitas igitur hujus festi, quemadmodum & hodie adhuc contingit, proveniebat ex eo, quod dies 25. Martii, cui hoc festum erat affixum, sæpius in quadragesimam, aut Paschales dies incideret, ,, in quibus (inquit Concilium) nihil de Sanctorum solemnitatibus, sicut ex antiquitate regulari cautum est, convenit celebrari.

VIII. Docemur insuper ex hoc Canone, Patres existimasse, festum Annuntiationis non minore festivitate, quam festum Nativitatis Dominicæ esse celebrandum. ,, Ex pari enim honore constat, ut sicut Nativitatem Filii sequentium dierum insequitur dignitas, ita festivitatem Matris tot dierum sequatur sacra solemnitas.

Rationem subjungunt: *Nam quod festum est Matris nisi* Incarnatio Verbi? *Cujus utique ita debet esse solemne, sicut est & ejusdem Nativitas Verbi.*

IX. Hic docemur, quod hoc festum proprie esset festum *Incarnationis* Dominicæ; atque propterea merito crediderint Patres, eadem solemnitate celebrandum, qua ipsius Verbi Nativitas.

Adhæc docemur, quod festum *Incarnationis* Dominicæ sive Filii habuerint, & reputaverint festum *Matris;* quia revera dum Filii *Incarnatio* recolitur, etiam ipsius Matris dignitas, in cujus utero Verbum incarnari dignatum est, recolitur.

X. Si ergo multis sæculis festum Incarnationis Verbi reputatum sit pro festo Matris, quidni & Nativitatis solemnitas, pro solemnitate Matris reputari potuit? Uti recte reflectit Thomassinus *lib. 1. cap. 5. n. 7.* monetque, eam forsan fuisse rationem cur antiquitus festa Divæ Virginis non reperiantur instituta, quod crederent Patres, solemnitates Filii esse quodammodo solemnitates Matris: cum vix Homo-Deus honorari queat: nisi una per correlationem colatur Hominis-Dei Mater.

XI. Hoc insuper notat Thomassinus, quod hoc festum hic simpliciter dicatur, *Sanctæ Virginis festum, festivitas gloriosæ Matris;* atque hinc verisimile fiat, quod saltem in Hispania aliud festum Divæ Virginis nondum celebraretur. Si enim inter festa tunc numeratum fuisset festum Assumptionis, aut Nativitatis ejus, verisimile non est, quod festum Annuntiationis, seu Incarnationis Dominicæ simpliciter, & sine aliquo addito vocatum fuisset *sanctæ Virginis festum.*

XII. Quod alia specialia Divæ Virginis festa, constat, ea non eodem tempore, nec ubique simul instituta esse, sed alia serius, alia citius; alia in una, alia in alia Ecclesia primitus fuisse celebrata, & sensim ad alias Ecclesias propagata.

De festo Assumptionis omnium festorum Divæ Virginis hodie solemnissimo, quodque præ omnibus aliis habet præcedentem Vigiliam cum obligatione jejunandi, legitur in Capitulari Caroli Magni, *lib. 1. Capitularium cap. 158. De Assumptione Sanctæ Mariæ interrogandum relinquimus.*

Hic videmus nondum in Regno Galliæ generaliter hoc festum esse stabilitum tempore Caroli Magni ipsumque de eo *interrogandum* decrevisse; indubie interrogandos sui Regni Episcopos.

XIII. Hi cum anno 813. in Synodo Moguntiaca respondissent, eam festivitatem reponendam esse in catalogo festorum, Ludovicus pius Caroli filius eam celebrari jussit; eamque inter alias festivitatis enumerat, *lib. 2. Capitular. cap. 35.*

Usuardus Monachus Benedictinus, qui jussu Caroli Magni Martyrologium conscripsit, quo Romana Ecclesia, ac permultæ aliæ utuntur, propter eam Caroli forsan hæsitationem, hoc festum non assumptionis, sed *dormitionis* Dei Genitricis dixit, ad diem 15. Augusti hæc notans: Dormitio *Sanctæ Dei Genitricis Mariæ: cujus sacratissimum corpus, etsi non invenitur super terram, tamen pia mater Ecclesia ejus venerabilem memoriam sic festivam agit, ut pro conditione carnis eam migrasse non dubitet. Quo autem venerabile illud Spiritus Sancti templum nutu, & consilio divino occultatum sit, plus elegit sobrietas Ecclesiæ cum pietate nescire, quam aliquid frivolum & apocryphum inde tenendo docere.*

XIV. Nec in hoc Capitulari, uti nec in Concilio Moguntiaco, neque in Regula Crodegangi, ubi omnia festa recitantur, ulla fit mentio *Annuntiationis* Divæ Virginis; ut vel inde appareat, quod licet a sæculo septimo in Hispania, multisque aliis Ecclesiis illud festum esset receptum, nec tamen sub initium sæculi noni in Gallia celebratum fuisse.

XV. Festum Nativitatis Divæ Virginis in citatis locis non occurrit: quando institutum fuerit, haud certo constat. Tempore S. Bernardi receptum fuisse testis est S. Bernardus *Epist.* 174. ad Canonicos Lugdunenses, in qua ipsos redarguit, quod festum Conceptionis B. Mariæ absque Sedis Apostolicæ auctoritate receperint; " at, ait ortum Virginis didici nihilominus ab Ecclesia indubitanter haberi festivum atque sanctum, firmissime cum Ecclesia sentiens, eam accepisse in utero, ut sancta prodiret ... Nec fallitur omnino sancta Ecclesia sanctum reputans ipsum Nativitatis ejus diem, & omni anno cum exultatione universæ terræ votiva celebritate suscipiens.

Ex eadem Berdardi Epistola intelligimus, festum Conceptionis Divæ Virginis in aliquibus minoribus Ecclesiis per Galliam celebrari cœpisse; sed nequaquam generaliter receptum fuisse; ipsumque Bernardum reprobasse admissionem illius festivitatis in Ecclesia Lugdunensi.

XVI. Interim festum illud, uti & plura alia tractu temporis primum in una Ecclesia instituta, ad alias Ecclesias propagata fuerunt: quin & nonnulla primum ex devotione citra obligationem celebrata, sensim in festa de præcepto transierunt, quemadmodum advertit Thomassinus *lib. 1. cap. 6. nu. 19.*

XVII. Gregorius IX. in *c. 5. t. De Feriis*, enumeratis quibusdam diebus festivis, in quibus judicialis strepitus debet conquiescere, subjicit generalem clausulam, ,, ac diebus Dominicis, certisque solemnitatibus, quas singuli Episcopi in suis Diœcesibus cum Clero, & populo duxerint solemniter venerandas.

Hic intelligitur, præcipuam auctoritatem novas festivas solemnitates instituendi delatam Episcopis; quod & ex Decreto, quod sub nomine Concilii Lugdunensis retulit Gratianus *Dist. 3. Can. 1. De Consecrat.* habetur. Ibi enim relatis quibusdam solemnitatibus, quibus feriandum est, additur: ,, Et illæ festivitates, quas singuli Episcopi in suis Episcopatibus cum populo collaudaverint.

Hanc quoque Episcoporum auctoritatem aperte supposuit Synodus Tridentina *Sess. 25. cap. 12. de Regularib.* decernens: ,, Dies etiam festi, quos in Diœcesi sua servandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus serventur.

XVIII. Verum quia observantia festorum laicos in multis concernit; eosque ab opere manuum, quo victum suum lucrari non pauci jubentur, cessare oportet; atque ab omni strepitu judiciali Magistratus abstinere, merito præcitatæ Decretales speciatim dixerunt, solemnitates illas celebrandas, quas Episcopi *cum populo* collaudaverint, aut instituerint, ut nimirum populus, aut saltem Magistratus vice populi in hac institutione audiatur.

Et si advertatur, quam difficile sit, immo quodammodo impossibile, sine Principum & Magistratuum civilium adjumento, laicos ad debitam festorum observantiam adducere, apparebit recte notasse eruditum Notarum in *Epist. 3. lib.* 11. S. Gregorii auctorem: ,, Ut feriæ aut imperentur, aut cessent, non soli Pontifices, non soli Principes efficient; sed æquum est, ut conspirent populi, jusque divinum tam naturale, quam positivum consulatur.

XIX. Cum anno 1642. Episcopi Ducatus Luxemburgensis publicari jussissent Bullam Urbani VIII. super abrogatione quorumdam festorum, & nonnullorum nova institutione, interposuit se Senatus Luxemburgensis sustinens talem abrogationem, & institutionem fieri non posse sine consensu Regis; uti & ipsum Consilium privatum declaravit, & consulta sua Excellentia per Consilium resolutum fuit, nihil innovandum, quousque advisamentum Episcoporum, & Consiliorum Regiorum haberetur, tuncque ulterius deliberandum 7. Julii 1643.

XX. Interdum nimium multiplicatas fuisse solemnitates festorum, atque inde magna in populo murmura, quasi hinc erepta ipsi victitandi ex opere manuum occasione, exorta; quin & ob earum multitudinem, ac frequentiam in neglectum universa pene festa adducta fuisse, plures Synodi deplorarunt; numerumque propterea eorum minuendum decreverunt.

XXI. Synodus Trevirensis anno 1549. *Can.* 10. narrat, ,, numerum festorum admodum crevisse, sed calentem Fidelium devotionem friguisse; eoque ventum esse, ait, ut bona pars hominum *omnia* festa negligant, idque impune, nec sine Ecclesiæ dedecore. Pauperes, qui non habent unde alant uxorem, & familiam, clamant omnem fere cessationem sibi damnosam. Operæ pretium proinde nobis visum est, festorum numerum contrahere, quo & effrænes coerceantur, & aliquid detur necessitati pauperum.

XXII. Similiter Urbanus VIII. in Bulla pro observatione Festorum anno 1642. emissa, quæ incipit, *Universam per orbem* 164. in Bull. Rom. præfatur ad se delatum, tantam multitudinem Festorum per diversas Diœceses invaluisse, ,, ut multi jam dubitare videantur (inquit) quænam ex præcepto, quæve ex libera cujusque voluntate, sint servanda, pietatis fervore ob nimiam eorumdem numerositatem tepescente; quinimmo & clamor pauperum frequens ostendit ad nos eamdem multitudinem ob quotidiani victus laboribus suis comparandi necessitatem, sibi valde damnosam conquerentium, & quod summopere dolendum est, magno cum animi nostri mœrore didicimus tanta sæpe sæpius malignatum inimicum in Sancto, ut ipsa multitudine non ad ædificationem, & ad laudandum in Ecclesiis Deum populi utantur, sed ad otia, vanitates, & vitia frequenter abuti non formident, ita ut quæ ad glorificandum divinum nomen sunt primitus instituta, temporis decursu inimicus homo corruperit, & in magnam illius offensionem, gravemque jacturam converterit animarum.

Similiter Jacobus Boonem Archiepiscopus Mechliniensis in Decreto anni 1652. quo populo permittit *operari* festis S. Nicolai, Conversionis S. Pauli, Cathedræ S. Petri, SS. Marci, Lucæ, Martini, & Catharinæ, inter alias causas nominatim expressit: ,, quia ob multitudinem festorum dierum, plurimi, maxime pauperes, non pro obligatione illos sanctificant.

XXIII. Citata Synodus Trevirensis, enumeratis festis, quæ in posterum celebranda declarat, & præcipit, subjungit: *Cæterum dies Innocentium, Cinerum, Parasceves, Cœnæ Dominicæ, Sabbati Magni, Marci, Tres Rogationum, Commemorationis Animarum, & omnes reliquos dies stationum, quos Ecclesia nostra Trevirensis in diebus aliorum Patronorum, vel*

pro

pro specialibus rogationibus ab antiquo introductis, in civitate nostra Trevirensi, vel ejus suburbio observatis; usque in meridiem feriari volumus, ita ut facto Sacro, cuique ad labores, *aut* negotia *sua redire liceat.*

His dimidiatis festis annumerari possunt ea festa minora, in quibus Synodus Cameracensis anno 1604. *tit.* 4. *cap.* 6. declarat, *Christi-Fideles Missam audire teneri.*

XXIV. Similia festa *dimidiata*, quæ nimirum quasi pro dimidia diei parte celebranda sunt, jam pridem nota apud Græcos fuisse indicat Constitutio Imperatoris Græci Manuelis Comneni *De Feriis*. Post expressos enim dies, quibus integre feriandum est, dicit: *Alii vero ex parte a judiciis cessent, a mane videlicet usque ad ipsum divini ministerii tempus: ut judicibus, precationibus, atque glorificando Deo vacare liceat, ac deinde post divinum Sacrificium justitiæ operam navent, secundumque legum vim injuriam passis auxilium ferant.*

XXV. In aliquibus Diœcesibus minora illa festa transierunt in festa devotionis.

Synodus Audomarensis recensitis diebus, quibus nulla servilia, aut sæcularia opera fieri, nullum forum aut mercatum rerum venalium haberi, nulla judicialia exerceri vult, enumerat plures alios dies, qui (ait) „ & ipsi aliquando indicti fuere, vel *integre*, vel usque ad finitum divinum officium observandi; sed quum flaccescens populi devotio, dies festos non raro, ob illorum multitudinem, quæ videbatur, violaret, quin etiam illis abuteretur, sublata est hos observandi obligatio, quo tanto integrius & exactius reliqui observarentur. Cæterum, cum videamus, a magna populi parte etiamnum observari, volumus illos publicari, ut pro *devotione* observandos, & quo foveatur populi devotio, Officium in Ecclesiis ita fieri, ac si essent dies isti ex præcepto festi observandi: nec quemquam Sacerdotum liberum esse ab illarum onere Missarum, quas diebus festis debet. Denique moneri omnes, ut audiant ut minimum his diebus Missam.

Similiter Jacobus Boonen Archiepiscopus Mechliniensis in citato Decreto „ hortari vult populum, ut diebus istis (citra tamen obligationem) audiant Sacrum. Fiant autem Officia in Ecclesiis æque solemniter ac si celebrarentur in populo.

XXVI. Synodus Iprensis sub Martino Rithovio *tit.* 21. *cap.* 4; *permittit in festis Cathedræ Sancti Petri: Sancti Marci Evangelistæ: Inventionis Sanctæ Crucis: Beatæ Mariæ Magdalenæ: Laurentii: Michaelis: Lucæ; Catharinæ: Nicolai, & Sanctorum Innocentium, hebdomadale, aut aliud quodcumque forum, hactenus observatum, celebrari, & in eo mercatum exerceri. Ita tamen, ut ab omni opere manuali, ad illius diei mercatum non necessario abstineatur; divinumque Officium, ante tempus foro designatum, ab omnibus frequentetur.*

Ita quoque Alexander III. dispensans cum incolis cujusdam regionis, quod possint diebus festis piscari, addit: *Præterquam in majoribus anni solemnitatibus.*

XXVII. Ex his intelligimus, variam fuisse Diœcesium Belgicarum circa Festorum celebrationem disciplinam, in aliis plus, in aliis minus festa fuisse restricta; in nonnullis plus, in aliquibus minus indultum; quid porro debita festorum celebratio, tum populi necessitas hic & nunc requirat, quidve expediat, Episcoporum est expendere; iisque rite expensis festorum celebrationem ordinare.

XXVIII. Allegata Synodus Trevirensis post memorata festa tum integra, tum dimidiata, addit: *Cætera vero festa quacumque ratione instituta sunt vel recepta in foro libera facimus. In Choro vero & Ecclesia eadem festa, prout ab antiquo observata sunt, devote celebrentur; ita tamen, ut historiæ, & lectiones parum probatæ omittantur.*

Hujusmodi festa in Choro a Clero celebranda, hodie plurima sunt; atque quotidie Breviario Romano adjunguntur, ut vix dies ferialis supersit; at de his hoc titulo tractare non est animus, sed tantum de Festis, quæ a populo celebrari præcepta sunt, quæque propterea festa *in populo* communiter vocantur.

CAPUT II.

Quis sit finis institutionis Festorum, & quomodo observanda?

1 *Vita Christiana continuum Festum.*
2 *Qua ratione vita Christiana possit esse continuum Sacrificium?*
3 *Quinam spirituale Sabbatum observent?*
4 *Erronea de Sabbato idea.*
5 *Qua ratione omnes dies hebdomadæ dictæ fuerint* Feriæ?
6 *Ob imperfectiores potissimum dies Festi instituti.*
7 *Finis Festorum dierum.*
8 *Ut finis hic obtineatur, Officium divinum in plures horas divisum fuit.*
9 *Officium divinum seu Canonicum primitus ad ædificationem populi institutum.*
10 *Etiam desiderat hodie Ecclesia, ut idem habeatur finis Officii divini.*
11 *Jam pridem statutum, ut populus Officio Canonico, saltem diebus Festivis, interesset.*
12 *Quid de hac obligatione habeant Capitularia Regum Francorum.*
13 *De observantia hujus præcepti inquirebant Visitatores.*
14 *Etiam sæculo* XI. *vigebat hæc disciplina.*
15 *Officium Canonicum, quod in Ecclesiis quibusdam Parochialibus diebus Festis persolvitur, sapit hanc disciplinam.*
16 *Idem insinuat Missa solemnis, & Vesperæ pomeridianæ.*
17 *Edicta Principum indicant, Officia divina a populo esse frequentanda.*
18 *Edicta hæc etiam complectuntur* Laudes *vespertinus.*
19 *Quare potius fiat mentio Missæ solemnis, quam Concionis, quando de Celebratione Festorum tractatur?*
20 *Error est, satisfieri sanctificationi diei Festi per auditionem Missæ* privatæ.
21 *Satisfit tamen præcepto de audienda Missa.*
22 *Totum diem debere sanctificari probatur.*
23 *Quomodo Sanctus Carolus totum diem sanctificari voluerit, & quæ pietatis exercitia præscripserit?*
24 *Officiorum divinorum sedula & conveniens persolutio multum conducit, ut populus diem Festum sanctificet.*

I. CONTINUUM festum esse vitam hominis *christiane* viventis jam pridem notarunt Patres. Dum enim christiane homo vivit, tunc ex monito Apostoli ad Rom. cap. 12. v. 1. jugiter *exhibet membra sua Hostiam viventem*, utendo nimirum illis, ut obtemperet Deo. *Corpus etiam nostrum (ait Augustinus) cum per temperantiam castigamus, si hoc, quemadmodum debemus, propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma justitiæ Deo*, Sacrificium *est*. *Lib.* 10. *De Civit. Dei cap.* 6.

II. Deinde subjicit Augustinus: *Si ergo corpus, quo inferiore tamquam famulo, vel tamquam instrumento utitur anima, cum ejus bonus ac rectus usus ad Deum refertur, sacrificium est, quanto magis anima ipsa cum se refert ad Deum, ut igne amoris ejus accensa, formam concupiscentiæ sæcularis amittat, eique tamquam incommutabili formæ subdita reformetur, hinc ei placens, quod ex ejus pulchritudine acceperit, fit sacrificium?*

Immo ea est populi christiani dignitas; ut „ verum sacrificium esse dicat Augustinus, omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatam ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus.

Itaque christiane per omnia viventes, universæ vitæ suæ tempus, & singula ejus momenta *sanctificant*, quando totum vitæ suæ tempus non impendunt, nisi ut sancta societate inhæreant Deo; quemadmodum impendere debent, si utiliter & christiane impendere velint; nam ut idem sanctus Pater *Epist.* 130. *cap.* 7. „ Neque enim utiliter in tempore vivitur, nisi ad comparandum meritum, quo in æternitate vivatur.

III. Quare eodem Patre teste; *Spirituale Sabbatum observant illi, qui se ita temperate operibus terrenis accommodant, ut tam lectioni, quam orationi, etsi non semper, recte perfrequenter insistant, secundum illud Apostoli* 1. *ad Tim. cap.* 4. *vers.* 13. *Attende lectioni & doctrinæ, & iterum* 1. *ad Thess. cap.* 5. *vers.* 17. Sine intermissione orate: *qui enim tales sunt, quotidie spirituale Sabbatum colunt.*

IV. Parum ergo sancte præceptum de *sanctificando Sabbato* proponitur in hæc verba: Deus præcepit, ut postquam homo tota hebdomada laboravit pro corpore, tot dies impendit temporalibus, tanto tempore pro se sollicitus fuit, septimam tandem diem animæ suæ & Deo impendat. Sic enim vivendum est, ut sive laboret, Deo laboret; sive otietur, Deo sancte otietur: quatenus Psalmistæ concinere possit Ps. 73. vers. 26. *Tuus est dies, tua est nox: tu fabricatus es auroram, & solem.* Hæc sunt continue Christianorum feriæ; hoc Sabbatum continuum, quod jam tum pridem Decalogi præcepto mandavit Deus, dum nullam hominis actionem, nullum vitæ tempus voluit esse vacuum dilectione.

V. Reflectens autem Cardinalis Baronius ad loca Patrum, quibus dicitur, Christianos non hanc vel illam ad divinum cultum præscriptam habere diem; sed cunctis propensius divinum numen venerari, ait: *Ex his .... inferri posse videtur, ea potissimum ratione in Ecclesia antiquitus institutum, ut dies hebdomadæ omnes, feriæ nomine dicerentur.*

VI. Verum cum non omnium, immo paucorum Christianorum ea sit perfectio, ut *continuum* illud Sabbatum spirituale teneant & agant, visum est Patribus, propter infirmiores certos dies designare, quibus a negotiis terrenis cessantes, spiritualiter Deo, mysteriisque divinis contemplandis se consecrarent, illosque specialiter his, quæ ad salutem animæ spectant, impenderent.

Origenes *lib.* 8. contra Celsum, postquam ostendit, quod „ qui perfectus est, ratione, operibus, cogitationibus, *perpetuo* hæret Deo Verbo naturali nostro Domino, semper agit diem Domini, & nunquam non habet diem Dominicam „: tandem subjicit: „ Vulgus autem eorum, qui credentes magis videntur, quam sunt: qui vel non vult quotidie festum agere, opus habet ut contineatur talibus sensibilibus admonitionibus, ne omnino dilabatur ab officio. Hæc, ut opinor, cogitans Paulus, partem diei festi nominavit festum statis diebus recurrens, collatum ad festum illud aliud. Subindicat autem his verbis, integrum & perpetuum festum esse in vita æterna, sicut Sacra Scriptura docet.

Similiter Chrysostomus probat omnes quidem dies Christianis spiritualem posse esse festivitatem; at non immerito certos dies festivos, idque ob aliquorum imbecillitatem esse designatos: „ Neque enim temere (ait) & sine causa nobis hæc tempora Patres observarunt; sed prudenti aliqua ratione ducti id egerunt, non ut libertatem nostram temporum necessitati subjicerent; sed ut dum se imbecilliorum subjicerent egestati, ad cognitionis opes illos proveherent “. *Homil.* 63.

Pluribus hæc prosequitur Thomassinus *tractatu De Festis lib.* 1. *cap.* 1. 2. & 3.

VII. Hunc ergo in finem Ecclesia quosdam præter diem Dominicum, qui in locum Sabbati Judaici surrogatus est, alios nonnullos dies designavit, qui specialiter Deo, ejusque cultui impenderentur, & considerandis ejus mirabilibus operibus, etiam in Sanctis suis consecrarentur, & in iis, quæ ad animarum suarum salutem conducere possent, sedulo se occuparent.

Porro sicut nemo dicet, quod famulus aut operarius diem aliquem impenderit suo domino aut hero, qui aliquam duntaxat diei par-

partem domino aut hero suo impendit; ita nec dici potest diem aliquem Deo impendere, qui partem solum ejus diei Deo consecrat, & piis operibus incumbendo sanctificat: sed requiritur, ut diem totum saltem moraliter sanctificet, Deoque impendat.

VIII. Hinc a primis pene Ecclesiæ nascentis exordiis statutum observatumque fuit, ut divinum officium per certas Horas distributum, in Ecclesia publice ageretur; eique diebus saltem Dominicis festisque populus assisteret, ut hoc pacto diem integrum sanctificaret, & Dei cultui se impenderet.

IX. Si enim Officii hujus primam institutionem attendamus, illud non tam in Cleri quam Laicorum ædificationem, & gratiam, institutum intelligetur.

Unde S. Thomas quærens utrum oratio debeat esse vocalis, „ respondet, quod duplex sit oratio, communis & singularis. Communis quidem oratio est, quæ per ministros Ecclesiæ in persona totius fidelis populi Deo offertur. Et ideo oportet, quod talis oratio innotescat *toti populo*, pro quo profertur; quod non posset fieri nisi esset vocalis. Et ideo rationabiliter institutum est, ut Ministri Ecclesiæ hujusmodi orationes etiam alta voce pronuntient, ut ad notitiam omnium possint pervenire “. 2. *quæst.* 83. *art.* 12.

Et post Doctorem Angelicum notavit pius Parisiensis Cancellarius Joannes Gersonius in *Alphabeto litt. N.* quod inter cæteras „ causas multiplicationis psalmodiarum *vocalium* in Ecclesiis, una sit vitæ *laicorum* laudabilis occupatio.

A Sancto Ambrosio institutum fuisse, ut in Ecclesia Mediolanensi juxta morem Orientalium psalmi *alternatim* decantarentur, *ne Populus mœroris tædio contabesceret*; testis est Augustinus *lib.* 9. *Confess. cap.* 7.

X. Eadem quoque hodie est Ecclesiæ intentio optatque pariter ut olim, divinum Officium ita peragi, ut populi devotionem excitet. Unde præterito sæculo Concilium Senonense an. 1528. *cap.* 17. hæc statuit: *Cum in Ecclesiis Dei psalmodia cantanda præcipiatur, ut* Fidelium *devotio excitetur, in hoc nocturnum diurnumque Officium, & Missarum celebritates, assidue Clero ac populo sub maturo tenore distinctaque gradatione cantentur, ut eadem distinctione consileant, & maturitate delectent.*

XI. Optat quidem Ecclesia, ut non tantum Clerus; sed etiam populus diurno nocturnoque Officio, quantum per occupationes licet, *quotidie* assisteret; præcipue tamen ipsi curæ fuit, ut diebus Dominicis Festisque iis interesset; atque ita dies illos cultui divino *totos* consecraret.

Theodulphus Episcopus Aurelianensis in suo Capitulari *cap.* 24. ait: „ Diei Dominici tanta debet esse observantia, ut præter orationes, & Missarum solemnia, & ea, quæ ad vescendum pertinent, nihil aliud fiat... Conveniendum & Sabbato die cum luminaribus cuilibet Christiano ad Ecclesiam: conveniendum & ad *Vigilias* sive *ad Matutinum Officium*: concurrendum est etiam cum oblationibus ad *Missarum* solemnia „. Habetur tom. 7. Concil. General. *col.* 1137.

Synodus Turonensis anno 813. *Can.* 40. Die Dominica oportet omnes Christianos in Laude Dei, & gratiarum actione usque ad vesperam perseverare.

XII. In Capitularibus Regum Francorum legitur, *lib.* 6. *c.* 205. *Ne in illo sancto die (Dominico) vanis fabulis, aut locutionibus, sive cantationibus, vel saltationibus, stando in biviis & plateis, ut solet, inserviant. Sed ad Sacerdotem aut aliquem sapientem & bonum veniant, & eorum prædicationibus & bonis locutionibus, quæ ad animam pertinent, utantur. Et illo die seu Sabbato ad* Vesperas, *& ad* Matutinas *sive ad Missam, cum eorum oblationibus, si fieri potest, omnes canendo* Kyrie eleison *veniant, & eundo & redeundo* Kyrie eleison *decantent. Similiter & pastores pecorum eundo, & redeundo in campum & ad domum faciant, ut omnes eos veraciter Christianos & devotos esse cognoscant.*

XIII. Immo adeo constans erat hæc disciplina, atque ad eam conservandam ita sollicita Ecclesia, ut inter articulos, de quibus per Episcopum, Archidiaconum, vel Archipresbyterum in visitatione erat inquirendum, hic esset ordine decimus septimus: *Est, aliquis, qui in Die Dominico, vel in præcipuis festivitatibus quidquam operis faciat, & si ad* Matutinas, *& ad* Missam, *& ad* Vesperas *his diebus imprætermisse omnes accurrant*, Apud Regiinonem *De Eccl. Discip. lib.* 2. *in Inquisit. num.* 57.

XIV. Quin & sæculo XI. inter Decreta Ferdinandi Regis & Sanciæ Reginæ, & omnium Episcoporum in diebus eorum in Hispania degentium, & omnium ejusdem Regni Optimatum an. 1050. in Concilio Coyacensi promulgata, legitur, *cap.* 6. *Sexto vero titulo admonemus, ut omnes Christiani die Sabbati* advesperascente *ad Ecclesiam concurrant, & Dominica* matutinas, Missas, *&* omnes Horas *audiant*.

XV. Ex hac disciplina in pluribus Ecclesiis Parochialibus, præsertim in civitatibus remansit usus Horarum Canonicarum saltem pro majore parte diebus Dominicis & festis decantandarum; ut nimirum populus his diebus ad Ecclesiam istis horis conveniret. Verum hæc Officia non raro adeo perfunctorie decantantur, ut nimirum non sit, si a populo neglectui habeantur; neque de his frequentandis vel cogitetur.

XVI. Frequentia quoque Synodorum nostrarum Decreta, quibus præcipitur, ut diebus Dominicis præter Missam solemnem, & Concionem, etiam Vesperæ post meridiem, idque hora statuta, in omnibus Parochiis decantetur, pristinæ disciplinæ luculenta vestigia sunt.

XVII. Eodem tendunt Principum nostrorum Edicta, quibus cavetur, ne quis diebus Dominicis & Festis tempore Concionis, summi Sacri, & Vesperarum, audeat ambulare in foro, aut locis publicis, aut prope Ecclesiam, neque intrare popinas, aut publice quocumque ludo se occupare, vel choreas ducere, vel piscari, aut scholas gladiatorias, vel hortos sagittariorum frequentare sub pœna arbitraria; de quibus *Tom. I. part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 12.

Ita Edictum Philippi II. ad Synodum Cameracensem *art.* 5. quod datum fuit ad instantiam Episcoporum istius Provinciæ, qui *tit.* 4. *c.* 1. expresse decreverant, hujusmodi Edictum publicum a Regia Majestate, aut Magistratibus impetrandum, ut hoc pacto efficacius populus ad frequentationem divinorum officiorum adigeretur, & profanatio dierum festorum impediretur.

XVIII. Hic notandum, quod cum Edictorum illorum finis sit, ut publica Officia divina diebus Dominicis, & festis non impediantur, & negligantur, nullatenus dubitandum appareat, quin Edicta comprehendant quoque publicas, ac solemnes *Laudes*, quæ in Ecclesiis Parochialibus ex præscripto Synodorum, aut Episcoporum, vel sane ex laudabili consuetudine, & Parochorum probanda cura sub tempus vespertinum decantari consueverunt; utpote quæ & partem divini Officii hodie constituere videntur.

XIX. Sed mirabitur forsan quispiam, quod nec in hactenus citatis Canonibus, neque in Decretalibus Gregorii IX. ubi de celebratione festorum, aut feriarum agitur, Concionis seu instructionis vix mentio fiat: at id mirum videri haud debet. Notorium enim est, moris fuisse in Ecclesia, ut post lectionem Evangelii sequeretur ipsa Evangelii explanatio, quam hodie *Concionem* dicimus; hancque, non secus ac ipsam Evangelii lectionem, partem *Missæ* constituisse; uti latius ostensum est *part.* 2. *sect.* 1. *tit.* 5. *cap.* 2. adeoque dum in Canonibus præcipiebatur populo interesse *Missæ*, una præceptum fuit *Concioni* assistere.

XX. Ex his facile apparet, omnino a mente Canonum, & Ecclesiæ esse alienam quorumdam opinationem, qui arbitrantur, præcepto de sanctificando die Dominico, aut festivo satisfieri per unius *Missæ privatæ*, quæ semihoræ spatio absolvitur, auditionem, tametsi reliquam diei partem actionibus profanis, & inutilibus impendant: quem abusum expressit Synodus Cameracensis an. 1604. *tit.* 4. *c.* 1. eumque ut Parochi exstirpare studeant, præcepit. *Ut abusus ille (ait) divino & ecclesiastico præcepto contrarius semel tandem penitus aboleatur, quo se plerique existimant probe suo functos officio, si Missa, etiam privata tantummodo diebus Dominicis, & festis audita, reliquum diem profectioni, negotiationi, lusibus, choreis, potationibus, & aliis sæcularibus, vel etiam inutilis actionibus impendant; Parochi suis subditis frequenter inculcent ea, quæ in Catechismo Romano ad tertium præceptum Decalogi, & aliis auctoribus de recta dierum festorum observatione traduntur.*

Et omnia illa Synodorum atque Episcoporum Decreta, quibus interdicitur diebus Dominicis, & festis Missarum *privatarum* celebratio, qua populus a Missa Parochiali, & solemni abstrahi posset, ad quid tendunt, nisi ut huic abusui occurrant; occasionemque populo adimant, audita Missa privata, negligendi Missam Parochialem, ac una instructionem, quæ sub Missa Parochiali fieri consuevit.

XXI. Quapropter licet ex Ecclesiæ conniventia, & longa consuetudine, præcepto Ecclesiæ de audienda Missa die Dominico, aut festo satisfiat per auditionem Missæ *privatæ*, nequaquam tamen ex mente Ecclesiæ, ea sola auditione impletur præceptum de sanctificando die Dominico, aut festivo.

An dicemus diem aliquem *sanctificari*, id est, in Dei cultum, pietatisque opera impendi, dum vix vigesima illius diei pars Dei cultui, aut pietatis operibus impenditur?

XXII. Ut quid enim etiam hodie jubetur *toto* die festo ab opere servili, mercatu, strepitu forensi, aliisque sæcularibus actionibus abstinere, nisi ut totus dies cultui divino impendatur, & sanctificetur? *Idcirco in diebus festis ab opere mundano cessandum est, ut* liberius *ad Ecclesiam ire, psalmis & hymnis & canticis spiritualibus insistere; orationi vacare, oblationes offerre, memoriis Sanctorum communicare, ad invitationem eorum assurgere, eloquiis divinis intendere, eleemosynas indigentibus ministrare valeat Christianus*. Ita sæculo nono ad Consulta Bulgarorum respondit Nicolaus I. *cap.* 11.

XXIII. Hæc apprime pernoscens S. Carolus valde sollicitus fuit, ut diebus Dominicis ac festis populus pietatis exercitiis totaliter se impenderet, veraciterque dies illos sanctificaret; ac signanter in Concilio Mediolanensi III. *tit.* 1. decrevit, ut in primis: *Festis diebus sacrosancto Missæ Sacrificio Fideles omnes intersint. Neque vero excusentur puellæ nobiles, neque deinceps viduæ, ne permissu quidem primi nostri Concilii, ob recentem mariti mortem, aliove cujusvis consuetudinis prætextu.*

Post hæc subjungit: „ Ut vero ii dies omni pietate, & religiosius colantur; hæc crebro populum Parochi, & Concionatores admoneant, atque hortentur.

„ Ut illorum dierum tempus, quod Deo, ejusque cultui debetur, in iis actionibus *totum* consumant, in quibus sancte consumendum est.

„ Ut Concionem mane, & sacram lectionem a prandio, ubi explicari solet, audiant.

„ Ut divinis, vesperarum præsertim, Officiis præsentes pie religioseque adsint.

„ Ut in christianæ doctrinæ rudimentis ac præceptis, vel percipiendis vel recolendis versentur.

„ Ut in operibus etiam, officiisque pietatis sese exerceant, ægrotos homines visitando, morientes pie consolando, & alia ejusmodi præstando.

Eamdem in rem videri potest ejusdem sancti Præsulis Monitorum libellus, pro instituenda christiana vivendi ratione a cujuscumque conditionis, & status fidelibus, qui habetur in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *pag.* 1002. & inter alia describitur *pag.* 1011. exercitium speciale pro festis, sacris temporibus, & Vigiliis.

XXIV. Sane si ea esset Episcoporum, & Parochorum cura, ut diebus Dominicis Officia divina, aliaque pietatis exercitia tum ante, tum post meridiem congruis horis, ea qua decet reverentia, & exactitudine haberentur, non dubium, quin plurimum conducerent,

cerent, ut populus ad rite sanctificandum dies Festos incitaretur, & a profanis, quin & illicitis, ac inhonestis actionibus, ad quas otium allicit, abstraheretur: ut notoria experientia in Parochiis bene institutis compertum est.

CAPUT III.

De Operibus servilibus die festo prohibitis.

1 *Sabbatum* cessatio, *&* *sabbatizare* cessare, *&* requiescere *dicitur.*
2 *Olim Judæis præceptum erat Sabbato requiescere ab opere servili.*
3 *Quomodo Ecclesia adoptaverit præcepta data Judæis pro sanctificatione Sabbati?*
4 *Lex Constantini Magni de cessatione ab operibus die Dominica; & an hic primus, qui de feriatione ab opere edixit?*
5 *Strepitus forenses magis repugnare videntur cum celebratione festorum, quam opus servile.*
6 *Quid sit opus* servile?
7 *Recensentur nominatim opera servilia.*
8 *Ratio prohibendi opera servilia festis diebus.*
9 *Mareschalis, & Barbitonsores a suis opificiis abstinere debent.*
10 *Quid de Tonsoribus, Pistoribus, aliisque statuerit S. Carolus?*
11 *Decreta Synodorum Belgii circa Laniones, Molitores, Braxatores, & similes opifices.*
12 *His consonat Edictum Principum.*
13 *Transcribere libros pietatis* gratis *non esse illicitum diebus festis, respondit Gersonius.*
14 *Exscriptor talium librorum quomodo dicendus sit* prædicare?
15 *Potest continuo orare; & quomodo?*
16 *Est conveniens opus pœnitentiæ.*
17 *Opus hoc utilius, & magis necessarium tempore Gersonii, quam hodie; & quare?*
18 *Concludit Gersonius non esse servile.*
19 *Quomodo opera aliqua cum moderatione licita sint diebus festis, alias illicita?*
20 *Quomodo hic subinde excedant Advocati?*
21 *Circa itinerationem diebus festis moderatio servanda.*
22 *Itinera non necessaria in diem non festum convenit differri.*
23 *Famulis dandum spatium sanctificandi Festa; nec ad opera servilia cogendi.*
24 *Monendi patres-familias, ut suis famulis, & operariis indulgeant tempus veniendi ad Officia divina.*
25 *Quid de hac obligatione statuant Capitularia Regum Francorum?*
26 *Qualis debeat esse Parochorum cura, circa opiliones, bubulcos, & similes?*

I. SABBATUM, Hebraicum nomen, si Latine interpretaris, *cessatio* dicitur (ait Catechismus Romanus *part.* 3. in expositione tertii præcepti Decalogi *n.* 15.) qui & addit: *Sabbatizare propterea* cessare, & quiescere *Latino vocabulo appellatur, qua significatione factum est, ut Sabbati nomine dies septimus diceretur, quoniam absoluta perfectaque mundi universitate, Deus ab omni* opere, *quod fecerat, requievit.*

II. Ut ergo esset cessatio seu Sabbatum, post verba illa Exod. cap. 20. vers. 8. *Memento ut diem Sabbati sanctifices*, addidit Deus: *Non facies omne opus in eo, & filius tuus, & filia tua: servus tuus, & ancilla tua: jumentum tuum, & advena, qui est intra portas tuas.*

Quibus verbis (ait Catechismus Romanus n. 31.) ad id primum instituimur, ut quæcumque divinum cultum impedire possunt, omnino vitemus: facile enim perspici potest, omne servilis operis *genus prohiberi, non quidem ea re, quod sua natura, aut turpe aut malum sit, sed quoniam mentem nostram a divino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit.*

III. Quemadmodum igitur Ecclesia præceptum illud populo Judaico datum adoptavit, in quantum in illo naturale præceptum colendi Deum, certosque dies ejus cultui specialiter impendendi continetur, ita & ea, quæ pro observantia ejus præcepti vetita erant Judæis, Christianis quoque interdixit; in quantum christianam & religiosam sanctificationem Sabbati impedire possent, mentemque ipsorum a divino cultu abstrahere.

IV. Legitur Constantini Magni lex in Codice Justinianæo sub titulo *De Feriis*, cujus hæc sunt initialia verba: *Omnes judices, urbanæque plebes, & cunctarum artium officia, venerabili die solis quiescant.*

De feriatione ab operibus ea die primum edixisse Constantinum, credit eruditus Auctor Notarum in *Epist.* 3. *lib.* 11. S. Gregorii, addens; *Alii Imperatores non tam de opere, quam de judiciis statuerunt: sic Theodosius*, ut in die Dominico emancipare, ac manumittere liceat, reliquæ causæ, vel lites quiescant. *Prohibent tamen spectacula, & voluptates obscœnas*. Hæc ille.

V. Quidquid sit de hac reflexione, certum est, quod arctius frequentiusque vetitum fuerit diebus Dominicis, & Festivis strepitus forenses exercere, quam operi servili, aut manuali occupari; tum quod illi facilius differri possint, tum quod magis mentem distrahere, & a rebus divinis avocare soleant, quam opera servilia.

Adhæc constat, subsequentibus sæculis, tam ecclesiasticis, quam civilibus legibus opera servilia festis diebus vetita esse; in quantum scilicet, & hæc religiosam Festorum celebrationem, & christianam quietem impedire possunt.

VI. Opera servilia proprie hic dicuntur opera illa corporalia, in quibus unus servit alteri, atque communiter per *servos olim*, hodie per famulos seu mercenarios exerceri solent; ac inde *servilia* a *servis* jam pridem nuncupata fuere.

VII. Quæ inter opera servilia etiamnum hodie computantur, ea fere expressa habentur in Capitulari Aquisgranensi Caroli Regis an. 789. *cap.* 79. & refertur *lib.* 1. *Capitular. cap.* 75. *Statuimus quoque, secundum quod in lege Dominus præcepit, ut opera servilia diebus Dominicis non agantur, sicut & bonæ memoriæ genitor meus in suis Synodalibus edictis mandavit, quod nec viri ruralia exerceant opera, id est, nec vineam colendo, nec in campis arando, nec in metendo, vel fœnum secando, vel sepem ponendo, nec in silvis stirpando, vel arbores cædere, vel ut in petris laborare, nec domos struere, nec in horto laborare, nec ad placita conveniant, nec venationes exerceant. Sed tria carraria opera licet fieri in die Dominico, id est, hostilia carra, vel victualia, & si forte necesse fuerit corpus cujuslibet duci ad sepulcrum. Item fœminæ opera textilia non faciant, nec capulent vestitus, nec consuant, vel acupictile faciant, nec lanam carpere, nec linum battere, nec in publico vestimenta lavare, nec vervices tondere habeant licitum.*

VIII. Rationem addit: *Ut omnimodis honor, &* requies *die Dominico persolvatur: Sed & ad Missarum solemnia ad Ecclesiam undique conveniant, & laudent Deum pro omnibus bonis, quæ nobis in illa die fecit.*

IX. Concilium Parisiense seu Senonense anno 1429. *cap.* 25. decernens dies Dominicos, & festivos *cum omnimoda reverentia observari; abstinendo scilicet ab omni opere servili, & manuali, ac Divinorum auditioni cum matura devotione vacando*: mox tamquam consequens subjungit: *Illum abusum penitus reprobantes, qua* Mareschalli, *&* Barbitonsores *supradictis Dominicis, & aliis B. Mariæ, & Apostolorum, & supradictis Festivitatibus, credunt sibi licitum fore sua ministeria, etiam præter necessitatem, exercere, circa quem volumus per Ordinarios de opportuno remedio provideri, ipsos monitione prævia corrigendo.*

Et quis dubitet, quin Mareschallorum ac Tonsorum ministeria inter opera servilia, ac manualia numerari, adeoque una cum his vetita censeri debeant diebus Dominicis, & Festivis?

X. Quare S. Carolus in Concilio III. Mediolanensi reliquis opificibus Tonsores annumerare non dubitavit, licens Tonsoribus *præterea, pistoribus, sutoribus, calceariis, aliisque ejusmodi, & reliquis opificibus, quibus præscribi oportet, Episcopus certas regulas præscribat, ne deinceps dierum festorum cultum violent, in quo maxime peccare solent.*

Quam hodie abusus ille in multis Belgii locis communis sit, quamque parum religiose a Tonsoribus dies festi colantur; ususque obtineat, ut pene magis diebus Dominicis & Festis, quam aliis diebus opificia sua exerceant, nimis notum est. Episcoporum, & Magistratuum est his abusibus occurrere; legesque præscribere, quibus & ipsi Tonsores, & populus se conformare teneantur.

XI. Circa Laniones in multis locis non absimilis invaluit abusus; ut nimirum diebus festis circa opificii sui exercitia occupentur: cui occurrere volens Synodus Buscoducensis sub Masio *tit.* 12. *cap.* 2. præcipit: *ne subditi ulli operi servili, quod sine evidenti periculo differri potest, manum admoveant, uti panno laneo, vel lineo lavando, aut dealbando, aut tingendo, oves, & boves mactando, aut saliendo.*

Similiter Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 4. *cap.* 2. de dierum festorum cultu agens, ait: *Neque etiam permittantur .... molitorum, coctorum cerevisiæ, lanionum, pistorumque operæ, nisi ob notabilem necessitatem.* Idipsum iisdem pene verbis expressum est in Synodo Tornacensi anno 1589. *tit.* 4. *cap.* 1.

XII. His consonat Edictum Philippi II. ad citatam Synodum Cameracensem *art.* 7. declarans *licitum non esse molitoribus, braxatoribus, lanionibus, & pistoribus sua opificia diebus festis exercere, nisi ob notabilem necessitatem determinatam per Officialem & Magistratum loci, de consilio Decani Christianitatis, aut in ejus absentia, Pastoris loci.*

XIII. Olim proposita fuit Joanni Gersonio a quodam Monacho Domus Cartusiæ hæc quæstio: *Si liceat diebus festivis scribere devotionis libros gratis.*

Huic quæstioni ut respondeat Gersonius, specialem tractatum composuit, quem inscripsit *De laude scriptorum*, primumque inter ejus opera locum occupat; in quo ostendit per duodecim considerationes, transcribere *libros devotionis gratis* nullatenus esse opus *servile*; eique laudabiliter diebus festivis incumbi posse.

XIV. Inter has considerationes una est, quod hujusmodi librorum exscriptor prædicet non lingua, sed *manu*; eoque fructuosius, quo hæc prædicatio est magis permanens, plures instruere potest. *Certe (ait) si lingua silet, manus prædicat, & fructuosius aliquanto, quanto scriptura venit ad plures uberior, quam transiens sermo.*

XV. Deinde consideratione quarta exponit, quomodo Scriptor talium librorum continuo orare, mentemque in Deum elevatam habere queat. *Crediderit (ait) Scriptor noster, & pietate jugi recogitaverit, toties Deum, sanctosque Angelos secum esse, toties Scriptores sacros ipsum alloqui, toties Christum sibi blanda quædam oscula consolationis dare, quoties dicta eorum salubria conscribit. Contemplationem itaque lectio, & quæ scribenda sit, non impedit, sed pascit.*

XVI. Quinta consideratio asserit, scriptionem librorum esse laboriosum exercitium, macerationem quamdam corporis, posseque imponi per modum pœnitentiæ, a Confessario. *Nullus (ait) negaverit laboriosum esse scribentis exercitium. Acceptet ergo istud in pœnitentiam, seu satisfactionem, pro suis alienisque delictis, &c. Junge quod in foro pœnitentiæ potest iste labor ad satisfactionem imponi. Quem laborem si nullus hominum imponit, imposuit sane Deus ab initio, cum dixit Adæ, & posteris ejus:* In sudore vultus tui vesceris pane tuo. *Gen. cap.* 3. *vers.* 19.

XVII.

XVII. Cæteræ considerationes Gersonianæ ostendunt fructum multiplicem ex scriptione accurata piorum librorum in Ecclesiam, & populum dimanantem: qui eo tempore, quo scribebat Gersonius, nimirum an. 1428. major erat; quod necdum ars typographica esset reperta; unde neo mirum, si Gersonius, & ipsam transcribendi libros necessitatem, & utilitatem tantopere extollat.

XVIII. Interim ex omnibus concludit Gersonius: *Nihil impedit libros, seu tractatulos, vel codicillos devotionis scribere festivis diebus: habito moderamine, quale sapiens judicabit in hoc opere; quod utique non servile censendum est; sed in honorem Ecclesiæ aliquando plus vergens, quam multiplicatio vocalis orationis, immo quam insolens in aliquibus Missarum multiplicatio.*

XIX. Quæ hic circa transcriptionem piorum librorum dixit Gersonius, eadem quoad alia multa exercitia *non servilia* dici possunt; quod nimirum ea sanctificationem diei Festi non violent, modo cum ea moderatione, intentione, aliisque circumstantiis a Gersonio descriptis, fiant.

E contrario, si ea moderatio, eæque conditiones non serventur, facile fiet, ut similia exercitia sanctificationem diei Festi impediant.

Quid enim, si quis diem Festum pro majore parte impendat scribendo acta, aut instrumenta litium sub debito salario: quemadmodum Procuratorum, Advocatorum, Notariorum, aliorumque Officiatorum ministri, sive Scribæ facere consueverunt? Quis dicet hujusmodi Scriptores diem Festum sanctificare? Et de tali scriptione indubie intelligendus S. Bonaventura in *Speculo Discipl. ad Novit. part. 1. cap. 22.* ubi inter ea, quæ in diem non festivum differenda censet, numerat *scribere in quaterno.*

XX. Eadem ratione post alios Theologos docet Merbesius *prima part. q. 195. conclus. 12. Peccare Advocatos, qui cupiditatis & avaritiæ studio succensi solitos labores Dominicis diebus, & Festis obeunt, & ita sese in sæcularia negotia immergunt, ut nihil sibi temporis relinquant, quo Deum singulari cultu, iis præsertim diebus prosequantur, & suæ saluti consulant.* Idem erit de Procuratoribus, aliisque, qui negotiis tametsi liberalibus simili modo se immergunt.

XXI. Quin & circa ipsa *itinera*, quæ Synodus Aurelianensis anno 538. *Can* 28 diebus Dominicis vetita non esse declarat, quædam moderatio tenenda est.

Sanctus Theodulphus Aurelianensis Episcopus in citato Decreto, postquam dixit, tantam debere esse observantiam, ut præter orationes, & Missarum solemnia, & ea quæ ad vescendum pertineant, nihil aliud fiat, immediate subjicit: *Nam & si necessitas fuerit navigandi, sive* itinerandi, *licentia datur; ita duntaxat, ut hac occasione Missæ, & orationes non prætermittantur.*

Quamvis ergo conformiter ad Synodum Aurelianensem declaret hic Aurelianensium Antistes, diebus Dominicis esse licentiam itinerandi, eam tamen non nisi *necessitas* concurrat concedere videtur; idque ulterius ea moderatione, ut *Missæ, & Orationes* non prætermittantur.

Et fortius citata Synodus Coyacensis sub S. Ferdinando Rege Castillæ de celebratione diei Dominicæ agens dicit: *Servile opus non exerceant, nec sectentur* itinera, *nisi orationis causa, aut sepeliendi mortuos, aut visitandi infirmos, aut pro Regis secreto, pro Saracenorum impetu.*

XXII. Sane timoratorum plurium praxim etiam hodierna docet, itinera præcipue longa, quæ notabilem diei partem occupant, diebus festis non esse facile suscipienda; eaque, si sine notabili incommodo fieri queat, in alium diem esse differenda; exemplo Comitis S. Geraldi, de quo in ejus vita narrat S. Odo *lib. 2. cap. 24. Item dum ab Urbe rediret, venit Sabbato ad quamdam Ecclesiam, juxta Ecclesiam, juxta locum scilicet, ubi sulphurei videntur acervi. Cum autem vellet populus in crastinum proficisci, retinuit eos, dicens quod ob reverentiam Dominici diei, saltem usque ad* nonam *demorarentur. Nec illa demoratio fuit etiam sine beneficio temporali.*

Notandum per horam *nonam* hic intelligi horam, quæ nostræ horæ *tertiæ* pomeridianæ respondet.

XXIII. Quod olim deploravit Concilium Parisiense anno 829. *lib. 1. cap. 50.* quod utcumque dies Dominica a quibusdam Dominicis venerando custodiri videretur, sed a *conservis servitio eorum pressis* perraro debito honore coli inveniretur, hodie merito deploratur; dum videmus plures famulos famulasque diebus festis in tantum a suis Dominis impendi, & ad operas adigi; ut iis vix tempus Missam audiendi indulgeatur; indeque non raro contingat, ut circa fidei mysteria, ac vitæ Christianæ normam plane rudes sint.

Inter leges Ecclesiasticas Sancti Canuti Regis Danorum *cap.* 14 legitur: *Herus si servo invito opus addixerit die quocumque festo, servo mulctator suo, servus deinceps liber esto.*

XXIV. Apud Reginonem *De Eccl. Discipl. lib. 2. cap.* 416. refertur sub nomine Concilii Rothomagensis: *Admonere debent Sacerdotes plebes sibi subditas, ut bubulcos, atque porcarios, vel alios pastores, vel aratores, qui in agris assidue commorantur, vel in silvis, & ideo more pecudum vivunt, in Dominicis, & in aliis festis diebus saltem ad Missam faciant, vel permittant venire. Nam & hos Christus pretioso Sanguine suo redemit. Quod si neglexerint, pro animabus eorum absque dubio rationem se reddituros sciant.*

Hic notandum, quod juxta illius temporis disciplinam, nomine *Missæ* hic intelligatur *Missa solemnis*, sive Parochialis, sub qua & ipsa concio comprehenditur, juxta dicta capite præcedenti.

XXV. Et in Capitularibus Regum Francorum legitur *lib. 6. cap. 205. Et illo die, seu Sabbato ad Vesperas, & ad Matutinas, sive ad Missam cum eorum oblationibus, si fieri potest, omnes canendo,* Kyrie eleison *veniant, & eundo & redeundo* Kyrie eleison *decantent. Similiter &* pastores pecorum *eundo & redeundo in campum, & ad domum faciant, ut omnes eos veraciter Christianos, & devotos esse cognoscant.* Idem eisdem pene verbis expressit Herardus Archiepiscopus Turonensis in suis Constitutionibus *cap.* 114. Habentur ad calcem tomi primi Capitularium Regum Francorum editionis Baluzianæ. Notandum autem per *Kyrie eleison*, hic intelligi *Litanias publicas*, quæ per *Kyrie eleison* incipere solent. Consule Glossarium Du-Cange, verbo *Kyrieles.*

XXVI. Quam crassa soleat in hoc hominum genere esse ignorantia, & sæpius vita omnino gentilis, quin & impia, nimis notum est; ut merito hic rursus repetam, quod ex Synodo Namurcensi relatum est supra *Tom. 1. part. 1. tit. 3. cap. 5.* ut *Pastores tempore messis, & etiam illis diebus, quibus* opiliones, bubulci, *vel subulci in agris sunt, illos visitent ibidem & doceant, imitaturi ea in parte vestigia Salvatoris nostri Jesu Christi, qui per vicos, & plateas transibat evangelizare regnum Dei.*

CAPUT IV.

Strepitus forenses, & mercatus diebus Festis vetiti.

1 *Ex præcepto sanctificandi dies festos profluit a strepitu forensi abstinendum esse.*
2 *Quid de hoc edixerit Constantinus Magnus?*
3 *Lex Theodosii Imperatoris.*
4 *Amplior de hac re Constitutio Leonis, & Anthemii Imperatorum.*
5 *Canones legibus consentiunt.*
6 *Sententiæ pronuntiatio, etiam ante conceptæ, die festo fieri nequit.*
7 *Similiter nec sententiæ executio.*
8 *Examen testium, licet jam ante juraverint, die festo non instituendum.*
9 *Actus judiciales die festo exerciti, sunt invalidi; licet partes consenserint.*
10 *Ob necessitatem, aut pietatem interdum liciti.*
11 *Mercatus cur diebus festis prohibitus?*
12 *Distinctio inter actus judiciales, & mercatum diebus illis exercitos.*
13 *De vetitis mercatu & Nundinis die festo Decretum Synodi Cameracensis.*
14 *Conforme Edictum Philippi II.*
15 *Simile Decretum Synodorum Mechliniensium, & Edictum Principum.*
16 *Vetitum vendere carnes in macello, vel merces in domibus privatis, etiam foribus* clausis.
17 *Regulamentum Magistratus Bruxellensis circa venditionem eduliorum diebus festis.*
18 *Decretum S. Caroli diebus festis mercatum interdicens.*
19 *Etiam ementes violationis festorum complices declarat; minutiora tamen vendi permittit.*
20 *Quibus potissimum incumbat hisce invigilare?*

I. Opera servilia inhibita esse diebus Dominicis, & Festivis, ea potissimum ex causa, quia hominem abstrahunt ab iis, quæ diebus illis tractare & agere oportet; redduntque eum nimis implicatum, quam ut divinis pro exigentia & sanctificatione ejusmodi dierum vacare possit, notatum fuit capite superiori.

Ex ipsa igitur ratione præcepti consequens est merito per Canones jam pridem vetita esse diebus illis Deo sacris omnia ea exercitia, quæ hominem rebus terrenis implicare, & a cultu divino nata sunt avocare: inter quæ eminent strepitus judiciales, qui, ut capite præcedenti notatum est, magis hominem rebus terrenis implicare solent, quam opera servilia.

II. Constitutio Constantini Magni de observantia diei Dominici, seu *Solis* superiore capite relata, qua dicitur: *Omnes judices, urbanæque plebes, & cunctarum artium officia die* Solis *quiescant*: sat aperte strepitus judiciales die illo debere quiescere indicat.

Quinimmo eidem Imperatori consideranti, ipsos Gentiles a suis Feriis, sive Deorum Festis jurgia litigiorum amovisse, *indignissimum videbatur diem* Solis *veneratione sui celebrem, altercantibus* jurgiis & noxiis *partium* contentionibus *occupari*: ut loquitur in *L. 1. Cod. Theod. De Feriis.*

III. Theodosius Imperator in *L. 2. Cod. eod.* ait: *Ut die Dominio emancipare ac manumittere liceat, reliquæ* causæ, *vel* lites *quiescant.* Dein paucis interpositis adjungit: *Sanctum quoque diem Paschæ, & diem Natalis Domini, & Epiphaniæ, septem qui præcedunt, & septem qui sequuntur,* sine strepitu *volumus observari. Et quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritatur.*

IV. Verum omnibus generalior, ipsosque actus judiciarios proprius exprimens, est Constitutio Leonis & Anthemii in *l. fin. Cod. eod. Dies festos Majestati Altissimæ dedicatos, nullis volumus (inquiunt) voluptatibus occupari, nec ullis exactionum vexationibus profanari. Dominicum itaque diem ita semper honorabilem decernimus, & venerandum, ut a cunctis executionibus excusetur: nulla quemquam urgeat admonitio: nulla fidejussionis flagitetur exactio: taceat apparitio: advocatio delitescat. Sit ille dies a cognitionibus alienus: præconis horrida vox silescat: respirent a controversiis litigantes, & habeant fœderis intervallum: ad sese simul veniant adversarii non timentes, subeat animos vicaria pœnitudo: pacta conferant, transactiones loquantur.*

V. Canones ipsam dierum festorum sanctificationem unice desideran-

siderantes, eas Imperatorum leges laudarunt, atque frequenter adoptarunt, renovaruntque.

Sub nomine Concilii apud Compendium in *cap. 1. tit. De Feriis*, præcipitur, ut omnes dies Dominici observentur, & ,, in ,, eis mercatus minime fiat, neque *placitum*: neque aliquis ad ,, mortem, vel ad pœnam judicetur, nec Sacramenta (nisi pro ,, pace, vel alia necessitate) præstentur.

VI. Ex his juris textibus uno consensu tradunt Jurisconsulti, per Ferias omnem judiciorum actum quiescere debere, & si fieret, non valere, v. g. si sententia feratur: etiamsi tum solum pronuntiaretur, jam ante juridico die composita, & concepta; uti post Antonium Fabrum docet Tuldenus ad Codicem titulo *De Feriis num. 2.*

VII. Recte quoque ibidem Tuldenus reprobat quorumdam opinionem arbitrantium, *executionem* sententiæ die Feriato licitam esse, eo quod in ea non versetur causæ cognitio: *quia* (*ait Tuldenus*) *Feriæ non magis disceptatione secura judicis, quam vexatione damnati violantur, & anxia perscrutatione victoris apparitorisque. Hoc enim potissimum spectant leges.*

VIII. Notat quoque ibidem *num. 5.* non recte quosdam Interpretes *admittere diebus festis examen testium, quamvis in Profesto juraverint; neque eorum citationem ob supra citatam legem finalem: nam ejus Decretum utique judiciale est, & executio inquietat .... Sane cum constet, in festo testes adigi jurejurando non posse* cap. 1. tit. De Feriis (*qui tamen actus religionis est*) *nescio, qua ratione velint eos examine distringi posse: cum suæ potius conscientiæ ad legis divinæ normam examinandæ vacare oporteat.*

IX. Et quidem usque adeo solemnibus Feriis, quæ ob reverentiam Dei noscuntur institutæ, a strepitu judiciali *convenit abstinere* (*ait Pontifex in cap. fin. tit. De Feriis*) *ut* consentientibus *etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari.*

Ratio decisionis est, quia, ut recte monet Tuldenus *num. 4.* Feriæ religiosæ non ad litigatorum favorem, sed ad honorem Dei pertinent. Unde ibidem subjicit Pontifex: ,, Licet diebus ,, feriatis, qui gratia vindemiarum, vel messium ob necessita- ,, tes hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium pro- ,, cesserit voluntate.

X. Addit nihilominus Pontifex hanc parenthesim, *nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat*. Hinc uno consensu concludunt Canonistæ, communi praxi comprobante, urgente necessitate, vel pietate suadente, posse subinde actus judiciales diebus festis exerceri. Casus plures passim referunt Interpretes, & Doctores ad titulum Codicis, & Digestorum *De Feriis*, qui, casu occurrente, facile consuli poterunt.

XI. Sicuti ob nimiam a rebus divinis distractionem diebus festis debet quiescere strepitus judicialis; ita eadem ratione cessare debet iis diebus mercatus sive mercatura, seu negotiatio. Licet enim proprie non possit operibus servilibus annumerari mercatura, tamen ex illis est, quæ hominem sæcularibus implicat, & a divinis avocat: unde jam pridem a Canonibus, uti actum judicialem, ita & *mercatum* diebus Dominicis vetitum esse, ex verbis *cap. 1. tit. De Feriis* vidimus.

XII. Hanc tamen quoad eam prohibitionem inter actum judicialem & *mercatum* communiter notant distinctionem Doctores, quod contractus in mercatu aut nundinis die Dominico celebrati, seclusa consuetudine, sint *validi*; actus vero judiciales *invalidi*: licet enim omnes æqualiter vetentur in citato *c. 1.* non tamen mercatus irritatur neque contractus, aliique actus mercaturam spectantes; sicuti irritantur actus judiciales in dicto *cap. fin.*

XIII. Synodi nostræ Belgicæ observationem dierum festorum urgentes, mercatum nundinasque diebus illis proscribunt; vetitaque declarant; eaque ut etiam Regia auctoritate interdicerentur, postularunt.

Synodus P. II. Cameracensis *tit. 4. cap. 2.* ait: ,, Similiter ,, eidem Regiæ Majestati supplicetur pro Edicto contra aurigas, ,, nautas, & similes, ne Dominicis, & aliis festis diebus mer- ,, ces vehere possint; atque etiam subhastationes, quas vulgo ,, *recours*, aut *passamens* appellant, & multo magis *mercatus*, ,, *auctiones publicæ* tempore Missæ, & Vesperarum sub gravi ,, pœna prohibeantur: *nundinæ* etiam annuæ, & *forum* rerum ,, *venalium* hebdomadarium, cum in diem festum incidunt, in ,, alium transferantur ab Episcopis cum consilio Magistratuum.

XIV. Synodi postulationi annuens Philippus II. Edicto ad hanc Synodum mandavit *art. 8.* ut dictæ subhastationes & auctiones publicæ in alium diem non festum differantur, ita tamen ut denuntiationes, & proclamationes iis diebus, ob concursum populi, fieri possint extra Ecclesiam, finita Missa, aut Vesperis absolutis. Nundinæ annuæ, & forum publicum hebdomadarium si in diem festum incidant; vult ad diem non festum anticipari, vel differri per Magistratum cum communicatione & consilio Episcoporum.

XV. Huic consonat quod jam ante statuerat Synodus P. I. Mechliniensis titulo *De Festis, cap. 3. Si forum aut nundinæ incidant in aliquod ex celebrioribus festis, serventur illæ, vel ante, vel post festum, prout Magistratus cujusque loci judicaverint expedire*. Et in Synodo P. II. Mechliniensi, *tit. 13. cap. 4.* renovatum, & Edicto Principum *art. 9.* roboratum fuit.

XVI. Synodus Buscoducensis sub Masio *tit. 12. cap. 2.* ait: *Merces etiam suas dictis festis* ante fores, *vel in* fenestris *domorum, vel alibi venales non exponant.*

Rursus Synodus Tornacensis ann. 1643. *tit. 3. cap. 7.* ait: ,, Promotor districte invigilet contra eos, qui diebus festis & ,, Dominicis, etiam foribus *clausis* merces emere vel vendere ,, præsumunt in civitatibus ,,. Et ejusdem Diœcesis Synodus an. 1589. *tit. 4. cap. 2.* ,, prohibuit, ne die Dominico aut festo ven- ,, dantur carnes in macello, vel etiam in domibus *privatis*, nisi ,, superveniente necessitate.

Inter excessus committi solitos diebus festis, & in quos Magistratus cæterosque Officiarios invigilare hortatur Synodus Iprensis anno 1609. *tit. 6. cap. 1.* recensentur *venditiones carnium in macellis.*

Similia in omnibus passim Synodis decernuntur, mandaturque Pastoribus, Archipresbyteris, & Officiariis, ut sedulo in contravenientes invigilent.

XVII. Circa venditionem eduliorum, quæque ad victum quotidianum pene necessaria sunt, nec diu conservari possunt; solentque hodie in omnibus passim civitatibus publice exponi, extat longum ac moderatum regulamentum Magistratus Bruxellensis, confectum de consensu & cum interventione Jacobi Boonen Archiepiscopi Mechliniensis *lib. 1.* Edictorum Brabantiæ, *pag. 58.* quod licet in multis ob consuetudinem insolitam condescendat, ac nonnulla permittat, quæ melioribus temporibus permissa non fuissent: optandum nihilominus esset, ut quæ ibidem decernuntur, ubique exacte hodie observarentur, atque ad ejus normam dies festi colerentur. Hoc inter alia præcipue præ oculis habuisse videntur hujus Regulamenti auctores, ne per hujusmodi mercatus, publica & Parochialia Officia impedirentur, & consequenter nec ipsi vendentes, aut ementes a frequentatione illorum Officiorum retraherentur; ita enim pleraque ordinantur, ut vel ante tempus inchoandi divini Officii debeant sistere, vel nonnisi post absolutum divinum Officium inchoare queant.

XVIII. Decreto huic Magistratus Bruxellensis in multis consonat monitum S. Caroli anno 1581. ad Parochos missum, cujus inscriptio est: *Ne quidpiam ematur, vendaturve diebus festis*; extatque in Actis Ecclesiæ Mediolanensis *pag. 351.* Hic in primis memorat, jam pridem specialibus a se editis Decretis sub observatione Festorum, prohibitas esse emptiones, ac venditiones quarumcumque rerum, iis duntaxat exceptis, quæ ad humanum *illius* tantum diei victum necessariæ sunt, quæ tamen *publice* non exponerentur, & non nisi *determinatis* horis venundari possent, *clausis* omnino *officinis*, ostiolo solum patente.

XIX. Post hæc deplorat, *hæc tamen admodum negligi, plurimis* apertas *exhibentibus* officinas, *aliis etiam pullos, fructus, aliave id genus vendentibus per vicos, & plateas sicut cæteris diebus citra discrimen, publico scandalo pravoque exemplo .... Monere vero, non vendentes modo, verum etiam* ementes *censeri festorum violatores, quippe qui peccato cooperantur, atque adeo participes ejus fiunt: quare quisquis ea, quæ sunt usui suo necessaria pridie festi sibi comparet, exceptis quibusdam* minutioribus *rebus, quarum venditionem certis locis primo mane permittimus Edicto nostro.*

Citatum quoque Regulamentum Magistratus Bruxellensis, permittit diebus festivis vendi *minutiores* aliquos fructus facile corruptiles, idque post absolutam Missam solemnem in Parochia usque ad horam primam pomeridianam; item omnis generis acetarii post completorium.

XX. Quantus circa publicas mercium venditiones in multis civitatibus hodie sit excessus, nemini incolarum ignotum esse potest; ipsorum Archipresbyterorum, Officialium, Promotorum, & etiam civilium Magistratuum officio incumbit illis excessibus invigilare; atque delinquentes juxta Synodorum Decreta, & Edicta Principum coercere, & punire; ne alias festorum profanationis ipsi participes efficiantur.

CAPUT V.

De Spectaculis, Choreis, & Popinarum frequentatione vetitis.

1 *Ab operibus illicitis, aut ad illicita trahentibus diebus festis maxime abstinendum.*
2 *Distinctio inter observationem Sabbati Judaicam, & Christianam.*
3 *Vetita a Theodosio spectacula die Dominico.*
4 *Hæc Constitutio extensa ad omnes dies festivos.*
5 *Etiam Judæis, & Gentilibus exhibitio spectaculorum vetita diebus festivis.*
6 *Neque ob Natalem Imperatoris in diem festum incidentem exhibitio licita.*
7 *Merito spectacula vetita fuisse ostenditur ex Tertulliano.*
8 *Spectaculorum fœditatem delineat Cyprianus.*
9 *Abominationes in iis committi solitas expressit Lactantius.*
10 *Quid de his senserint SS. Augustinus, & Chrysostomus?*
11 *Spectacula sui temporis describit S. Carolus.*
12 *Belgica nequaquam ab his plane dissimilia.*
13 *Synodi & Principum Edicta quomodo ea prohibeant diebus festis?*
14 *Choreæ & tripudia inter personas utriusque sexus antiquis spectaculis admodum similia.*
15 *His merito applicantur, quæ de choreis sui temporis dixit Chrysostomus.*
16 *Judicium Cardinalis Bellarmini de choreis nostratibus.*
17 *Choreæ cum sanctificatione festorum nullatenus conveniunt.*
18 *Abominandæ choreæ, quæ in popinis inter utriusque sexus personas hodie frequentantur,*
19 *Decretum Synodi Tornacensis contra hæc conventicula.*
20 *Simile Decretum Episcopi Gandensis.*
21 *Frequentantes hujusmodi conventicula Pastores matrimonio jungere non possunt sine licentia Episcopi.*
22 *Quam abominanda in his conventiculis committantur?*
23 *Parochi contra hos abusus agere debent.*
24 *Potestatum sæcularium est contra eosdem abusus agere.*
25 *Edicta Regia contra hæc conventicula.*

26 *Fre-*

26 *Frequentantes hæc conventicula tamquam peccatores publici a Sacramentis arcendi.*

27 *Qui potissimum impedire tenentur frequentationem horum conventiculorum.*

28 *Multiplex festorum profanatio per frequentationem popinarum.*

29 *Specialiter vetita popinarum frequentatio diebus festis per Synodorum, & Principum Decreta.*

30 *Synodi procedi volunt judicialiter contra frequentantes popinas.*

31 *Exercitia etiam alias non illicita diebus festis, saltem tempore divini Officii vetita; & quare?*

32 *Profanatio festorum præcipue imputanda neglectæ executioni Decretorum Synodalium, & Edictorum Principum.*

I. SI diebus Dominicis festisque ab operibus servilibus, aliisque haud alias de se illicitis abstinendum sit, ut facilius liberiusque dies illos Deo pietatisque operibus consecrare possimus; quanto magis igitur abstinendum ab operibus malis, aut ad malum de se incitantibus, ipsumque animum suo quasi pondere ad peccata deprimentibus.

II. Augustinus hanc inter Judaicam & Christianam Sabbati observantiam assignat distinctionem, quod vacatio Christiana a malis operibus sit, vacatio Judaica a bonis operibus. *Ecce & hodiernus dies Sabbati est* (ait) *hunc in præsenti tempore otio quodam corporaliter languido & fluxo, & luxurioso celebrant Judæi; vacant enim ad nugas, & cum Deus præceperit Sabbatum, illi in his, quæ Deus prohibet, exercent Sabbatum. Vacatio nostra a malis operibus, vacatio illorum a bonis operibus est. Melius enim est orare quam saltare. Illi ab opere bono vacant: ab opere nugatorio non vacant*". *In Psal.* 91.

Et rursus *Enarratione in Psal.* 32. *n.* 6. „Observa diem Sabbati, non carnaliter, non Judaicis deliciis, qui otio abutuntur ad nequitiam. *Melius* enim tota die *foderent*, quam tota die *saltarent*. Sed tu cogitans requiem in Deo tuo, & propter ipsam requiem omnia faciens, abstine ab opere servili.

Similia habet libro *De decem cordis cap.* 3. asseritque de Judæorum fœminis, „quod melius die Sabbati lanam facerent, quam tota die in Neomeniis suis impudice saltarent.

III. Ne ergo Christiani vacando ab opere servili, aliisque functionibus civilibus, otio Judaico defluerent, deliciisque sensualibus, & operibus malis diem festum insumerent, admodum jam pridem sollicite cautum, ut ea omnia diebus Dominicis festisque vetarentur, quæ populum sensuali aliqua voluptate aut curiositate allicere, & ad vitia quodammodo impellere solent.

Sic legimus a Theodosio anno 386. constitutum: „Nullus *Solis* (id est *Dominico*) die populo spectacula præbeat, nec divinam venerationem confecta solemnitate confundat„. *L.* 2. *Cod. Theod. De Spectaculis*.

Idipsum in Occidente, nominatim in Africa ab Honorio Imperatore sanciri anno 401. petiisse Patres Africanos docet *Canon* 61. in Codice Africano (*a*)

IV. Cumque in citata Theodosii lege diei *Solis* sive Dominicæ duntaxat mentio fieret, adeoque spectaculorum exhibitio diebus festivis permissa videretur; ac dein dubitaretur, an & Judæis Gentilibusque exhibitio hæc vetita esset; aut saltem si dies *Natalis* Imperatoris in diem Dominicum aut Festivum incideret, in honorem saltem Imperatoris eo die spectacula exhiberi possent: hisce decidendis alteram eamque generaliorem edidit Constitutionem tanto Principe dignam, quæ refertur in *L. ult. Cod. Theod. De Spectaculis*.

Primo ergo hanc prohibitionem ad universos dies Festivos extendit, dicens: „Dominico, qui septimanæ totius primus est dies, & Natale, atque Epiphaniam Christi, Paschæ etiam, & quinquagesimæ diebus, quamdiu cælestis lumen lavacri, imitantia novam sancti Baptismatis lucem vestimenta testantur, quo tempore & commemoratio Apostolicæ passionis totius Christianitatis Magistræ a cunctis jure celebratur, omni Theatrorum atque Circensium voluptate per universas urbes earumdem populis denegata, totæ Christianorum ac fidelium mentes Dei cultibus occupentur.

V. Post hæc dubium secundum resolvit, subjiciens: „*Si qui etiam nunc vel Judææ impietatis amentia, vel stolidæ paganitatis errore, atque insania detinentur, aliud esse supplicationum noverint tempus, aliud voluptatum.*

VI. Expendebat nimirum ipse religiosissimus Imperator diebus illis spectaculorum voluptates haud convenire, nec minus periculi imminere Christi-fidelibus a spectaculis per Judæos, & Gentiles, quam per Christianos exhibitis.

Denique tertium scrupulum eximens, sententia Christiano Principe digna, suam legem concludit: „Ac ne quis existimet in honorem Numinis nostri veluti majore quadam Imperialis officii necessitatem compelli, & nisi divina religione contempta spectaculis operam præstat, subeundam forsitan sibi nostræ serenitatis offensam, si minus circa nos devotionis ostenderit, quam solebat, nemo ambigat, quod tunc maxime mansuetudini nostræ ab humano genere defertur, cum virtutibus Dei omnipotentis ac meritis universis obsequium orbis impenditur.

VII. Quam merito scenica hæc spectacula, ludosque theatrales diebus festis proscripserint Imperatores, patebit, si advertatur, quid de his spectaculis ludisque jam pridem dixerint Patres, & quomodo illa ut irritamenta vitiorum, & ad corrumpendos animos potentissime valentia, caute ac studiose a Fidelibus fugienda monuerint; quamque ea veri Christiani exhorruerint.

Tertullianus in libro Apologetico *cap.* 38. nomine Christianorum loquens, ait: „Æque spectaculis vestris in tantum renuntiamus, in quantum originibus eorum, quas scimus de superstitione conceptas. Quin & ipsis rebus, de quibus transiguntur, prætersumus. Nihil est nobis cum infamia circi, cum impudicitia theatri, cum atrocitate arenæ, cum xysti vanitate.

Notat hic Rigaltius ad verbum *Pretersumus*: „Præteresse dicit, ut superesse. *Prætersumus* igitur iis rebus, quas præterimus ac prætermittimus, & a quibus valde alieni sumus, videlicet ab infamia circi, impudicitia theatri, &c.

VIII. Spectaculorum fœditatem, ac spurcitiam, nec non nocendi & animos corrumpendi efficaciam graphice describit S. Cyprianus, seu alius auctor tractatus De Spectaculis inter opera Cypriani, atque inter alia scribit: *Et cum nulli hominum aut generi, aut professioni ab improbis isto sermone parcatur; ab omnibus tamen ad spectaculum convenitur: commune dedecus delectat, videlicet, vel recognoscere otia vel discere: concurritur ad illud pudoris publici lupanarium, ad obscœnitatis magisterium, ne quid secreto minus agatur, quam quod in publico discitur, & inter ipsas leges docetur quidquid legibus interdicetur. Quod inter hæc Christianus fidelis facit? cui vitia non licet nec recogitare; quid oblectatur simulacris libidinis, & in ipsis, deposita verecundia, audacior fiat ad crimina? Discit facere, dum consuevit videre?*

IX. Lactantius *lib.* 6. *Divin. Instit. cap.* 20. solita sua eloquentia theatralia hæc spectacula insectatur, eorumque abominandam, & perniciosam fœditatem vivacissime proponit: *In scenis* (*ait*) *quoque nescio an sit corruptela vitiosior. Nam & Comicæ fabulæ de stupris virginum loquuntur, & amoribus meretricum, & quo magis sunt eloquentes, qui flagitia illa finxerunt, magis sententiarum elegantia persuadent, & facilius inhærent audientium memoriæ versus numerosi, & ornati .... Histrionum quoque impudicissimi motus, quid aliud nisi libidines docent, instigant .... quid juvenes, aut virgines facient, cum & fieri sine pudore, & spectari libenter ab omnibus cernunt? Admonentur utique quid facere possint, & inflammantur libidine, quæ aspectu maxime concitatur, ac se quisque pro sexu in illis imaginibus præfigurat: probantque illa dum rident, & adhærentibus vitiis, corruptiores ad cubicula revertuntur.*

Post hæc concludit: „Vitanda ergo spectacula omnia, non solum ne quid vitiorum pectoribus insideat, quæ sedata & pacifica esse debent, sed ne cujus jus nos voluptatis consuetudo deliniat; & a Deo, atque a bonis operibus avertat.

X. Et S. Augustinus *lib.* 1. *De consensus Evang. cap.* 33. vocat ea, *caveas turpitudinum, & publicas professiones flagitiorum*. Unde vitæ suæ juvenilis errata describens, ait: „Rapiebant me spectacula theatrica, *plena miseriarum* mearum, & *fomitibus* ignis mei". *L.* 3. *Confess. cap.* 2.

Sed non est quisquam, qui acrius acerbiusque theatra insectatus sit, & fideles ab iis avertere studuerit, quam S Chrysostomus; cujus vix ulla Homilia spectaculorum reprehensione vacat; *Homil.* 29. in *cap.* 6. Matthæi, scenicos ludos civitatis *pestem* vocat; *Homilia* 69. in *cap.* 2. Matthæi: *Theatralem chorum malorum omnium fontem, scaturiginem, ac fomitem.*

XI. Si hodiernæ comœdiæ, & theatrales ludi, uti communiter publice exhibentur, proprius attendantur, facile apparebit, rationes, ob quas Christianis, & præcipue diebus festis haud convenire olim Patres judicarint, etiam in hodiernis militare.

Hinc S. Carolus inter „publicorum peccatorum illecebras, quas homines depravatæ consuetudinis errore decepti pro nihilo putant, ponit sui temporis spectacula, ludos, ludicrasque res id generis, quæ (ait) ab ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinæque Christianæ adversantur. Hæc concionator reprehendet .... perpetuo detestabitur, execrabitur, demonstrabit incommoda, publicasque ærumnas inde in Christianum populum dimanare.

Utque ostendat quam hæc cum pristinis spectaculis, in quæ Patres calamum strinxere, conveniant, addit: "In quam sententiam valde populum confirmabit argumentis, quæ gravissimi viri Tertullianus, Cyprianus Martyr, Salvianus, & Chrysostomus afferunt". In Actis Ecclesiæ Mediolanensi *pag.* 400.

XII. Si spectacula, quæ *comœdiæ*, vel etiam *opera* dici solent, expendantur, quæ hodie in civitatibus Belgicis exhiberi solent, apparebit sane, quod non parum jam descriptis spectaculis sint conformia: sanctificationis dierum Festorum minime conveniant, & nata sint populum facile a divinis officiis abstrahere; immo vix contingant, ut non tantum ad vanitatem, & curiositatem, sed & ad libidinem provocent. Perfecta enim vix creduntur, nisi obscœna aliqua, ut minus saltem recte, & sub terminis quibusdam æquivocis, quæ frequenter magis inhærent auditoribus, admisceantur.

XIII. Quapropter Synodus P. II. Cameracensis inter abusus, quibus per Synodorum Decreta hactenus mederi non potuit, numerat *spectacula ludrica*; eaque diebus Dominicis, & aliis Festis diebus tempore divini Officii, maxime Vesperarum, & Concionis, præcepit non haberi; desideratque idipsum Regio Edicto confirmari.

XIV. Si choreas, saltationes, & tripudia, quæ hodie, præcipue ruri inter personas utriusque sexus instituuntur, consideremus, apparebit his apprime quadrare, quæ in spectacula, choreasque suo tempore dixere Patres: atque ad ea *nunquam fere conveniri sine multis, & iis quidem gravissimis Dei offensionibus* (*verba sunt* S. *Caroli in Synodo Mediolanensi* III. tit. 1.) *idque ob turpes cogitationes, obscœne dicta, inhonestas actiones, morum corruptelas, & perniciosas ad omnia opera carnis illecebras illis perpetuo conjunctas, tum propter cædes, rixas, dissidia, stupra, adulteria, aliaque mala plurima inde consequentia quam sæpissime.*

XV. Verissimeque de his dici plerumque poterit, quod de iis olim pronuntiavit Chrysostomus *Homil.* 48. *in Matth. Multa* (*ait*) *nostra hac ætate celebrantur convivia, multæ* choreæ, *& salutationes homicidæ peraguntur; in quibus non jam sanctissimus præcursor interficitur, sed ipsa Christi Jesu membra immaniori quodam*

(a) Vide Scholion in hunc Can. Tom. VI. operum D. Van-Espen, hujus editionis.

quodam modo, sævitiaque jugulantur. Non asportatur in disco caput in saltationis pretium, sed adstantium plerique omnes fœdis belluinisque voluptatibus turpissime mancipantur; dum scilicet irretiuntur criminosis cupiditatibus, non abscisso cervicibus capite, sed anima a Christo Domino revulsa crudelius enecatur.

XVI. De nostratibus audi Cardinalem Bellarminum in Concione 19. *Dominicæ Quadrag. De choreis tantum dicam unum verbum, atque ideo potissimum, quod intelligam nonnullis non videri hoc verum malum, & sciam* Lovanii *esse publicas scholas, ubi docetur ars tripudiorum. Sed ego profecto: si adulterium, & fornicatio est malum, videre non possum, quomodo viros cum feminis tripudiare non sit malum, cum ad hoc illud maxime provocet . . . Tu ad calorem adolescentiæ addes calorem potationis, deinde ibis, & ridebis, cantabis, saltabis cum puellis, & ego nihil mali suspicabor.*

XVII. Hæc si rite expendantur, fatendum erit jure merito dixisse S. Carolum loco supra citato, postquam de choreis locutus fuit: *His tot offensionum, & peccatorum seminariis locum dari, iis præsertim diebus, qui dies propitiationis sunt, & iis ipsis diebus fideles plerosque nefariis istis Satanæ blanditiis illectos; a divinis officiis, religiosis supplicationibus, lectionibus sacris abduci, avertique rudes a percipiendis fidei rudimentis; aliosque ab aliis Christianæ pietatis officiis, in quæ eo tempore religiose incumbendum est, abstrahi & moveri; hoc certe gravissimum est in conspectu Dei, & Ecclesiæ.*

XVIII. Saltationes, & choreæ hodiernæ nullibi turpius, majorique cum periculo, & scandalo aguntur, quam in conventiculis juvenum ac puellarum, quæ diebus Dominicis, & Festis in popinis, præsertim in pagis haberi solent: quod Synodus Tornacensis 1589. *tit.* 4. *cap.* 11. describit, dicens: *Et cum intelligamus in quibusdam Parochiis præsertim diebus Dominicis, & Festis puellas, & viduas, vel etiam conjugatas sine suis maritis deduci ad tabernas, vel popinas, vel publica diversoria, & illic cum juvenibus aut viris potitare magno cum pudicitiæ suæ periculo; præcipimus Pastoribus, & Concionatoribus illorum locorum, ut acriter hortentur Parochianos suos, & Parochianas, ne deinceps tale quid faciant, aut fieri permittant, ostendentes quam hoc sit turpe, & periculosum pudicitiæ puellarum, & mulierum, & tristissimos eventus inde provenire, adhortantes omnes, & singulos, ne tale quid fiat. Itemque ne tabernarii vel caupones illud domi suæ fieri patiantur.*

XIX. Cum vero hoc malum hoc nostro sæculo non imminutum, sed potius auctum videretur; ipsosque dies Dominicos, & Festos turpissime per hæc abominanda conventicula profanari viderent Episcopi; omnibus modis, etiam invocato brachio sæculari exterminandum censuerunt.

Synodus Tornacensis anno 1677. habita *art.* 6. statuit: „ Pluribus conquerentibus de puellarum, & adolescentum vicorum „ protervia, qui simul popinas adeunt ... tum etiam de publicis choreis, tripudiis, aliisque ejusmodi, quibus cum magno „ Ecclesiæ ludibrio, & pietatis detrimento operam dant populi „ diebus Dominicis, & festivis, & maxime diebus dedicationis, & Patronorum .... adeantur sæculares etiam Magistratus, ipsaque supremi hujus civitatis Consilii Curia .... ut tantum scandalum tandem compescatur.

XX. Nominatissimus Gandensium Antistes Antonius Triest execrabiles has choreas execratus, Decretum edidit sub annum 1629. in hæc verba: *Abusu, qui committitur, præsertim ruri a filiabus, quæ immemores pudicitiæ ipsis propriæ, & in primis necessariæ, eo audaciæ veniunt, ut invitatæ a juvenibus tabernas frequentent Dominicis præsertim, & Festis diebus, præbet, & in dies magis præbebit occasionem plurimis dissolutionibus, & flagitiis: ea propter Pastoribus injungimus, ut in sermonibus suis ea, qua poterunt, diligentia, in abusum illum invehantur, & parentes sedulo corripiant de abominabili sua incuria, & indulgentia, quod filias suas tanto cum periculo pudicitiæ, & famæ suæ ejusmodi consortii sinant interesse.*

XXI. Episcopi Antuerpienses eumdem abusum in sua Diœcesi invaluisse intelligentes, plura adversus illum edidere severissima Decreta: quibus non obstantibus intelligens Antistes Joannes Ferdinandus hoc malum, ubi radices egit, in dies grassari & diffundi, Prædecessorum suorum Decreta die 24. Februar. 1685. edita Constitutione renovavit; injungens Archipresbyteris, & Pastoribus cum Vicariis suis, ut hujusmodi conventus ab impari sexu agitari solitos pro virili sua extirpare studeant; *Si vero accideret (ait) ut quipiam a Pastore correpti non resipiscerent, Pastor nobis deferet, ut si Matrimonio postmodum jungi vellent, despiciamus, num satius non fuerit eos a Matrimonio, vel Sponsalibus contrahendis arcere, neque adducere nos poterunt, ut consensum præbeamus, donec resipuerint, & datum scandalum reparaverint* &c.

Deplorat autem hic Antistes profanationem dierum festorum, quam hi conventus per ebrietates, perjuria, impudicitias, & intolerabiles abusus in hisce committi solita, inducunt.

XXII. Alphonsus De Berghes Archiepiscopus Mechliniensis edita de hoc abusu Epistola Pastorali anno 1675. significat, *quod maxima & deflenda pernicies irrepserit juvenes inter & puellas, qui Dominicis, Festivis, aliisque (quos vocant* Vrolijke Avonden) *tempore etiam divini officii ad tabernas identidem conveniunt; ubi potitant, & tripudia agitant in multam noctem, & interea ejusmodi miscentur colloquia, tam obscœnæ canuntur cantilenæ, & ab ipsis quidem conjugatis, qui dictis juniorum conventibus intersunt, tam impudici attactus tentantur, & exercentur; tamque frequentes scurrilitates, & sordes cum magno animarum interitu contingunt, ut vel ex auditu eorumdem horreant pii, & timorati obstupescant.*

XXIII. Mandat dein Pastoribus, ut pro virili incumbant, & adlaborent, quo *intolerabile* hoc malum, & *abominandum* abusum, *maximaque* flagitia impediant: ut e suggestu, & confessionali, & quavis ferente occasione ob oculos *efficaciter* proponant pericula, & *innumera* mala, quæ præfatos Conventus comitari solent.

XXIV. Post hæc dicit, quod cum id muneris quoque sit Potestatum sæcularium, ut cum Pastoribus invigilare, & ejusmodi mala, ubi grassantur, a juventute arcere obstringantur, Pastoribus incumbat, illas accedere, ut pro officio adlaborent, ad tantum malum extirpandum, *brachiumque*, ut vocant, *sæculare*, ubi opus, non denegent: quo fiat, ut strenue ad executionem deducantur Edicta, quæ a Majestate Regia pro sanctificatione Dominicorum Festorumque dierum non semel emanarunt.

XXV. Plura fuerunt Regia Edicta XVI. & XVII. sæculo edita pro observatione dierum festorum: quæ si juxta mentem Regis ab Officiariis, & Magistratibus civilibus executioni mandarentur, inde magna ex parte abusus, qui diebus illis committi solent, impedirentur; eaque omnia rursus innovata sunt per Decretum Regium 21. Martii 1682. quod ad instantiam Archiepiscopi Mechliniensis emanavit, specialiterque injungitur Officiariis Regiis sub Diœcesi Mechliniensi, ut operam suam conferant pro impediendis insolentiis expressis in hac Epistola Pastorali; utque illa secundum suum tenorem executioni mandetur, & observetur.

XXVI. Cum autem dictus Archiepiscopus adverteret, quod nec Epistola Pastoralis, nec Edictum Regium ad extirpandum hunc abusum sufficerent, fortiora remedia adhibenda judicavit.

Hunc in finem per litteras circulares significare jussit Archipresbyteris, quod cum intellexerint, multos adolescentes, aliosque ad tabernas ire contra suum Decretum de anno 1675. etsi eidem accesserit Regium Edictum; idcirco mandet omnibus, & singulis Dominis Pastoribus, ut *dictos publicos inobedientes habeant tanquam peccatores publicos, de quibus in Pastorali, & ad Sacramenta non admittant, assistentiamque suam iis denegent tum in sponsalibus; tum in Matrimoniis, donec publicum scandalum repararint* (a).

Tandem Epistola concluditur his verbis: qua in re illustrissi- „ mus Dominus cupit, ut R. V. (Archipresbyterum alloquitur) „ in suis visitationibus circa excessus istos & Vesperarum, ac „ Cathechismi omissiones diligenter inquirat.

Sane si sincere, & accurate expendantur nefanda, quæ in his adolescentum, & puellarum conventibus, & choreis perpetrari consueverunt, apparebit, jure meritissimo hodiernis illis choreis & conventibus applicari, quæ de sui temporis choreis Patres dixere; immo hisce choreis aptissime convenire definitionem S. Carolo aliquando probatam; *Est circulus, cujus centrum est diabolus, & cujus circumferentiæ sunt Angeli ejus circumstantes.*

XXVII. Plura de his conventiculis, nec non choreis, & tripudiis, eorumque pessimis effectibus videri poterunt in quodam tractatu *De Choreis & tripudiis, prout agitari passim solent, præsertim diebus Dominicis & Festis*, quem sub titulo Thesium evulgavit Bartholomæus Pasmans in hac Academia Doctor Theologus; ubi una ostendit, quam arcta gravisque sit Episcoporum, Pastorum, necnon Magistratuum obligatio indesinenter omnibus mediis adlaborandi, ut hoc malum extirpetur; quomodo item sub gravi peccato constringantur parentes proles suas, & Patres-familias suos domesticos ab hujusmodi conventiculis retrahere.

XXVIII. Multipliciter per frequentationem popinarum, & tabernarum dies Dominicos, & festivos violari, ob multiplicia peccata, quæ in illis committi solent, jam pridem notatum fuit; atque ob hanc popinarum frequentationem potissimum verificari illud S. Antonini *part.* 2. *tit.* 9. *cap.* 7. §. 5. *Omnium lacrymis deflenda est Christianorum cæcitas, quod gravius Deum offendant diebus festis ejusdem divino cultui dedicatis, quam tota hebdomada ad vitam parandam instituta.*

XXIX. Præter Principum Edicta, quæ generaliter usum tabernarum, ob multiplices excessus, qui in hiis committuntur, moderantur, relata *part.* 1. *tit.* 2. *cap.* 4. sunt insuper plura Principum Edicta, quibus cavetur, ut nullus Incolarum ad tabernas recipiatur; nec taberna ulli incolæ pateat diebus Dominicis, aut festis tempore Missæ, Sacri, & Vesperarum. Ita Edictum Philippi II. ad Synodum P. II. Cameracensem *art.* 5. Item Edictum Alberti & Isabellæ anno 1607., quod habetur *part.* 2. Edictorum Flandriæ *pag.* 33.

XXX. Quæ & Synodalibus Decretis sæpius injuncta fuerunt. Et quidem Synodus Antuerpiensis sub Miræo anno 1610. *tit.* 13. *cap.* 2. advertens non omnes ad sanctificationem Festorum monitionibus flecti: *Volmus (ait) contra illos transgressores sine dissimulatione procedi juxta Ecclesiæ præcepta, Serenissimorum Principum nostrorum Edicta, Prædecessorumque nostrorum Ordinationes . . . . Potissimum diligenter observetur, ne Dominicis & Festis diebus, eo tempore, quo divinum Officium fit, aut verbum Dei prædicatur, tabernæ, vel hospitia ulla aliis quam viatoribus pateant. Si vero ipsi Officiarii caupones sint, & hac occasione lucri cupiditate hanc justissimam legem ipsi violent, aut alias fuerint negligentes, mandamus Pastoribus, & aliis in Parochia Sacerdotibus, nec non & Custodibus, ut tales ad Officialem nostrum deferant: eidem Officiali nihilominus iniungentes, ut in tales inquirat etiam non monitus a Pastore.*

Similiter Synodus Mechliniensis anno 1609. *tit.* 12. *cap.* 1. ait: " Diebus Dominicis, aut Festivis tempore concionis, sum- „ mi Sacri, vel Vesperarum in tabernis potitantes, aut publi- „ cis lusibus, vel tripudiis vacantes, denuntientur, pro quali- „ tate personarum, & modo scandali puniendi ". In margine indicatur Edictum Principum pro observantia Festorum.

Eadem

(a) Epistola, & litteræ circulares Archiepiscopi Mechliniensis simul cum gemino Caroli II. Hispaniarum Regis Decreto collatæ sunt in fine hujus voluminis sub littera R.

Eadem passim in omnibus Synodis Belgicis inculcantur, & sub gravibus etiam pœnis injunguntur; nominatimque in ultima Synodo Namurcensi anno 1659. iisdem verbis adoptatur relatum Decretum Synodi Mechliniensis; additurque: *in quo casu & omnibus aliis servabitur Edictum Alberti & Isabellæ de anno 1607. publicatum Namurci anno 1608.*

XXXI. Sunt & alia exercitia, quæ licet ex se non sint illicita, & eam malorum & insolentiarum non solent habere sequelam, quam secum quasi infallibiliter trahunt choreæ, juvenum puellarumque conventicula, ac tabernarum frequentatio, tamen nata sunt avertere a divinis Officiis, & debitum Festorum dierum cultum impedire; quales sunt plerique lusus publici a corporum agitatione & industria dependentes; qui licet cum moderatione ad aliquam corporis exercitationem etiam diebus Dominicis, & Festivis tolerari possint, tamen & Synodalibus Decretis, & Principum Edictis vetitum est, publica hæc exercitia facere tempore divini Officii: ita Synodus P. II. Cameracensis, & Edictum Philippi II. ejusdem confirmatorium *art.* 5. & citatum Edictum Alberti, & Isabellæ.

XXXII. Ex omnibus hactenus relatis tum Synodorum, & Episcoporum, tum Principum Decretis, & Edictis videre est, sat multa esse provide statuta pro Festorum debito cultu; eorumque neglectam executionem esse causam illius dierum Festorum profanationis, quæ multis in locis tam horrenda est, ut timendum sit a minis, quas olim Deus per Prophetam Malachiam *cap.* 2. *vers.* 3. populo Judaico denuntiavit in verbis: *Ecce ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum.* Et illud Isaiæ *cap.* 1. *vers.* 13. *Neomeniam, & Sabbatum, & solemnitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri; Calendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens.*

CAPUT VI.

De licentia laborandi diebus Festivis.

1 *Ecclesia in observatione diei festi vult servari illud Christi:* Sabbatum propter hominem *factum est*, & non homo propter Sabbatum.
2 *Lex charitatis cedit legi positivæ de observatione Sabbati.*
3 *Lex generalis cedit legi particulari.*
4 *Christus docuit præferendam misericordiam, & charitatem* externo *cultui diei festi.*
5 *Christus ostendit, quod conditor legis, in lege dispensare possit.*
6 *Jam pridem ostendit Ecclesia, externum cultum diei festi cedere debere necessitati.*
7 *Ob necessitatem indulsit generaliter Constantinus* Agricolis *laborare.*
8 *Legem hanc correxit Leo Sapiens; qua correctione hodie utimur.*
9 *Necessitas determinanda a legitimis Superioribus.*
10 *Notabilis species dispensationis ex Decretalis Alexandri III.*
11 *Synodi Belgicæ pro dispensatione obtinenda remittunt ad Superiorem Ecclesiasticum.*
12 *Judicium de* necessitate *Synodus Cameracensis delegat Archipresbyterio, vel Pastori.*
13 *Edictum Principum videtur remittere ad Magistratum civilem.*
14 *An Episcopi sine Regio placito queant publicare ordinationes, super observatione festorum?*
15 *Conciliatio prædictorum Edictorum cum Synodo II. Cameracensi.*
16 *Quid agendum Archipresbyteris & Parochis, si Officiales civiles eam auctoritatem sibi liberalius, quam oportet, usurpent?*
17 *Circa colligendas fruges dispensatio haud facile neganda; præsertim si Magistratus judicet necessitatem esse.*
18 *Aliqua indulgeri possunt festis minus solemnibus, non indulgenda solemnioribus.*
19 *Dispensatio danda ob necessitatem* non affectatam.
20 *Quomodo adversus violatores festorum ex Decretis Synodorum procedendum?*
21 *Ex Edicto Principum locus est præventioni inter Judicem Ecclesiasticum, & Civilem; & quæ ab illo observanda?*

I. Sic Ecclesia ab operibus servilibus, aliisque per se minime illicitis, sed mentem tamen a rebus divinis avocare solitis, abstinendum censuit diebus Dominicis, & Festivis, ut tamen semper meminerit moniti Magistri sui: *Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbatum.* Marci *cap.* 2. *vers.* 27.

Quo suo monito indicatum voluit Christus, Sabbatum omniaque ad ejus sanctificationem instituta, referenda esse ad sanctificationem, & utilitatem hominis: adeoque si huic fini hic & nunc conveniant; sed e contrario in hominis detrimentum vergerent, tunc Sabbatum ejusque leges cedere debere, utpote quod propter hominem factum est.

II. Hoc ipsum sæpius Christus tum verbo, tum facto ostendit, ut Pharisaicum & superstitiosum Sabbati cultum destrueret.

Et quidem cum quodam tempore abiens Jesus per sata Sabbato, Discipuli ejus esurientes cœpissent vellere spicas, & manducare; & Pharisæi id videntes, dicerent ei Matth. *cap.* 12. *vers.* 2. *Ecce Discipuli tui faciunt quod non licet Sabbatis.* Christus a Pharisaica hac reprehensione vindicans Discipulos suos, dixit eis *vers.* 3. & 4. *Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, & qui cum eo erant, quomodo intravit in Domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum ipso erant, nisi solis Sacerdotibus.*

Hic ostendit divinus Magister, legem mere positivam etiam de concernentibus cultum Dei, postponendam legi naturali necessitatis; nullamque consecrationem rei aut diei eam legem abrogare posse, quæ proximo in necessitate charitatem exhiberi jubet.

III. Alterum argumentum in defensionem Discipulorum subjungit, dicens, *vers.* 5. & 6. *Aut non legistis in lege, quia Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violant, & sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia Templo major est hic.*

Quibus verbis docet, legem positivam generalem colendi Sabbatum nonnunquam cessare, cum alia particularis lex ad eamdem sanctificationem pertinens concurrit.

IV. Dein subjicit Christus hanc regulam *vers.* 7. *Si autem sciretis, quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes.*

Quasi diceret; quia lex charitatis præferenda est omni *externo* cultui, *externisque* sacrificiis, si eam sat expendissetis, nunquam condemnassetis Discipulos in necessitate positos die Sabbati *spicas vellentes*, easque ad esuriem suam explendam manducantes: quia externum quidem Sabbati cultum volo; sed magis misericordiam & charitatem, qua proximo in necessitate constituto succurritur.

V. Denique concludens, ait *vers.* 8. *Dominus enim est Filius hominis, etiam Sabbati:* id est, Filius hominis, qui Sabbatum instituit, eique Leges præscripsit, eatenus est etiam Dominus Sabbati, ut lege charitatis, vel necessitatis occurrente, possit in legibus illis dispensare.

His divinis regulis insistens Ecclesia, Leges suas pro dierum festivorum cultu, & sanctificatione institutas, ita semper intellexit, ut legi necessitatis & charitatis, aut legi alteri speciali eas cedere debere profiteretur; seque dierum festorum, legumque ad illorum cultum spectantium ita dominam esse, ut quando lex charitatis, aut necessitatis postulaverit, a legibus illis recedendi potestatem facere queat; quo ostendat, quod ad exemplum Sabbati, dies festus factus sit propter hominem, non homo propter diem festum.

VI. A Patribus Synodi Laodicenæ jam pridem decretum legimus *Can.* 29. *quod non oportet Christianos judaizare; & in Sabbato otiari; sed eo die operari: præferentes autem in veneratione Dominicum diem*, si modo possint, *ut Christiani hoc faciant* (a).

Ad additam clausulam, *si modo possint*, reflectens Theodorus Balsamon in Commentario in hunc Canonem, ait: *Sed & hoc scilicet die Dominico non operari, non necessario mandarunt; sed adjecerunt*, si possint Fideles. *Si enim propter inopiam, vel aliam aliquam necessitatem, etiam die Dominico fuerit aliquis operatus, præjudicium ei non affertur.*

Eamdem clausulam observat Zonaras, additque: *Lex vero civilis, a muneribus die Dominico vacationem esse, si agricolarum opera excipias, omnino jubet. Illis namque, quia forte, operibus primo quoque tempore obeundis alium diem pariter accommodatum nancisci non ita facile fuerit. Dominico quoque die operam navandi facultas concessa est.*

VII. Lex civilis, cujus hic meminit Zonaras, videtur esse Constitutio Constantini Magni relata in *L.* 2. *Cod. De Feriis*, qua permittebatur agricolis die Dominico operas suas exercere, addita hac ratione: *Quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta sulcis, aut vineæ scrobibus mandentur; ne occasione* momenti pereat commoditas *cælesti provisione concessa.*

VIII. Ad necessitatem Imperatorem reflexisse sat apertum est: sed quia necessitas hæc non semper occurrit, ac ideo videretur nimia a veneratione diei Dominicæ exemptio agricolis indulta, Leo Sapiens sæculo IX. eam legem correxit *Const.* 54. statuitque, ut omnes in die sacro a labore vacent: *neque* Agricolæ, *neque quippiam alii in illo illicitum opus aggrediantur. Si enim, qui umbram quamdam atque figuram observabant, tantopere Sabbati diem venerabantur, ut ab omni prorsus opere abstinerent, quomodo qui gratiæ lucem, ipsamque veritatem colunt, eos hunc diem qui, a Domino honore ditatus est, nosque ab exitii dedecore liberavit, non venerari par est?*

Agricolas igitur non secus, atque alios opifices per cessationem operarum suarum colere dies festos voluit Leo; quod & posteriores tam Principum, quam Episcoporum leges decreverunt; ea tamen cautione, ut necessitati lex hæc positiva cedat; quæ semper intacta mansit.

IX. Ne prætextu *necessitatis* Leges ecclesiasticas passim violentur, atque unicuique liberum sit legem transgredi, dum pro arbitrio suo, & affectu necessitatem fingit, merito hujus necessitatis determinatio non cujuslibet privati, sed Superiorum arbitrio, & judicio commissa est: ut hi necessitate, aut utilitate perpensa, judicent, an & quomodo in lege dispensandum sit.

X. Notabilis species dispensationis, quæ & regulas aliquas suppeditat, occurrit in *cap.* 3. *tit. De Feriis*, ubi rescribit Alexander III. Archiepiscopo Triburiensi, ejus Suffraganeis: *Quod cum regio vestra non multum frugibus abundet, mare, in quo populus majorem consuevit habere sustentationem sterilius solito effectum fuisse multorum relationibus cognoscentes, Beati Petri auctoritate & Pauli, & nostra indulgemus, ut liceat Parochianis vestris diebus Dominicis, & aliis festis (præterquam in majoribus anni solemnitatibus) si alecia* (b) *terræ se inclinaverint, eorum captioni ingruente necessitate intendere: ita quod post factam capturam Ecclesiis circumpositis & Christi pauperibus congruam faciant portionem.*

XI. Synodi nostræ Belgicæ pro dispensatione passim ad Episcopum, Archipresbyterum, aut Pastorum remittunt.

Synodus P. I. Mechliniensis, *tit. De Festis*, *cap.* 3. *Vetat omnibus*

(a) De Canonis 29. Laodiceni interpretatione multa erudite dedit D. Van-Espen t. VI. hujus editionis in sua Dissertatione in Concilium Laodicenum.
(b) Alecium significare solet tres species pisciculorum, qui sale condiuntur, nempe *les Harangs, les Sardines, & les Anchois.*

nibus Magistratibus , & Sæcularibus Judicibus , ne cuiquam ex omnibus prædictis festis violandi seu profanandi licentiam concedant , sed eos qui ab ipsis licentiam hujusmodi requirunt , ad Episcopum , ejusve Vicarium , vel Pastorem remittant: alioqui contra eos tamquam Synodalium Statutorum transgressores , & alias prout de jure , procedant .

XII. Similiter Synodus P. II. Cameracensis *tit.* 4. *cap.* 2. postquam dixit diebus festis , nec permitti agrorum cultum , aut messem , molitorum , coctorum cerevisiæ , lanionum , pistorumque operas , addita hac exceptione , *nisi ob notabilem necessitatem* , dicit : *cujus cognitio ad Decanum Christianitatis , vel eo absente , aut nimis procul degente , ad Pastorem loci spectabit .*

XIII. Edictum Philippi II. ad hanc Synodum , *art.* 7. pariter vult diebus festis a prædictis exercitiis abstineri , *nisi ob necessitatem declarandam (ait) per Officiarium , & Magistratum loci , de advisamento Decani Christianitatis , aut in ejus absentia Pastoris loci* . Idipsum habet Edictum Alberti & Isabellæ , quod emanavit anno 1607. super observatione dierum festorum .

☞ XIV. Episcopus Gandensis pro observatione diei Dominicæ & Festorum anno 1622. Ordinationem conceperat constantem triginta articulis , eamque communicandam censuit Principi in suo Consilio privato , ob difficultatem , quam Episcopo movebat Consilium Flandriæ , prætendens fas non esse Episcopo similes Ordinationes & Leges promulgare , iisque populum adstringere sine prævio consensu Regis . Plura quoque per Consilium Flandriæ huic Ordinationi tamquam tempori & receptis moribus minime convenientia opponebantur . Postquam vero hæc in Consilio privato fuere examinata , Ordinatio Episcopi probata fuit , exigua in ea facta moderatione , nihil tamen decidit Consilium privatum super primaria difficultate , quam moverat Consilium Flandriæ ; utrum scilicet fas esset Episcopo sine prævio Regis consensu similes Ordinationes publicare ; sed ut ab hac controversia abstraheret , hanc Episcopi Ordinationem quoad omnes suos articulos probavit , & sub nomine Regis in suo Consilio privato prodiit per modum Edicti , adhibita quadam moderatione , ac signanter circa articulum 28. Ordinationis , per quem volentes obtineri facultatem operandi die Dominico aut festo remittebantur pro ea obtinenda ad Episcopum , ejusve Vicarium , vel Officialem , aut etiam Archipresbyterum Ruralem , aut Pastorem loci , nulla facta mentione Magistratus civilis : at vero Edictum declarat , quod qui ex causa necessitatis obtinuerint veniam operandi die Festo ab Episcopo , vel ejus Vicario , vel Officiali , Archipresbytero , vel Pastore , aut etiam ab *Officiario vel Magistratu loci* , prævio advisamento , vel interventu Archipresbyteri , vel Pastoris , conformiter ad Edictum de anno 1607. forent immunes ab omni mulcta . Hæc Ordinatio Episcopi una cum Regio Edicto habetur Parte III. Edictorum Flandriæ . *Lib.* 1. *Rub.* 1. ☜

XV. Super hoc Edicto duobus aliis *n.* 13. relatis reflectens Zypæus in Notitia Juris Belgici , *tit. De Feriis* . *num.* 4. ait : *Judicio quidem Magistratus quatenus de* puro facto *necessitatis quæritur : Archipresbyteri ruralis , aut ubi is non est , Pastoris ; quatenus de obligatione præcepti Decalogi seu Ecclesiæ agitur : quæ non habet alium interpretem , quam Ecclesiasticum Magistratum ... ut & dispensatio super obligatione non alteri competere possit ; sed tantum super declaratione facti , & sic impropria locutione .*

XVI. Inter acta & resoluta in Congregatione Archipresbyterorum , præsidente Archiepiscopo Mechliniensi , habita die 25. & 26. Septembris , anno 1663. *art.* 41. & 42. habetur : *Ad evitandum abusum , quo in aliquibus locis Ballivi & Officiarii laici pro certo pretio permittunt , inconsulto Ordinario , Archipresbytero , vel alio ad id deputato , quod diebus festivis & prohibitis rustici arare possint , & carrucare , Archipresbyteri agent istic loci cum prædictis Ballivis , curabuntque significari dictis rusticis , eos per similem licentiam non evasuros correctionem Judicis Ecclesiastici , & si idipsum non sufficiat , aut tales Ballivi non desistant , transcribent Ordinario , aut Vicariatui , aut Officiali , ut desuper provideatur ; interim non impeditur rusticus , qui ab Archiepresbytero , vel Pastore dispensationem obtinuerit , istum Ballivum , vel Officiarium dictæ dispensationis certiorem reddere .*

XVII. Dispensandi occasio , præsertim in pagis , præcipue occurrit tempore messis ad colligendos fructus , quando vel ob irruentem militem , vel ob periculum intemperiei aeris collectio hæc moram non patitur ; quando non morose dispensari convenit ; *ne occasione momenti pereat commoditas ; cælesti provisione concessa* ; uti loquitur citata lex Constantini : ideoque si judicio Magistratus , *necessitatis notabilis* videatur , haud convenit , ut Archiepresbyter aut Pastor licentiam hoc casu facile neget .

XVIII. Porro in hac dispensatione circa quodcumque opus servile versetur , distinguendi dies festivi solemniores a minus solemnibus ; quemadmodum distinguit Pontifex in citato *cap* 3. *tit. De Feriis* , concedens facultatem incolis certarum regionum piscandi diebus Dominicis & festis , *præterquam in majoribus anni festivitatibus* .

Eam regulam sequuta Synodus P. I. Mechliniensis , *tit. De Festis* , *cap.* 2. postquam *interdixit omnibus suæ Provinciæ Christi-Fidelibus opera manualia , & sæcularia quæcumque , mercatum item & forum rerum venalium , atque judicialia exercere* subjungit per modum moderationis : *Ita tamen ut Episcopis in illis festis* , *quæ* minus *celebria sunt , ad populi commoditatem liceat aliquid pro sua discretione relaxare* .

Non dubium ergo quin aliqua permitti queant diebus Dominicis , & festis minoribus , quæ permittenda non sunt in solemnitatibus majoribus ; majorque necessitas requiratur , ut licentia laborandi in his solemnitatibus annuatur , quam in aliis festis aut Dominicis diebus .

XIX. Nicolaus V. a Transylvanis consultus *an pauperibus villanis ac oppidanis licitum sit vendere die Dominico , vel festo alicujus Sancti , panes , legumina , pyra , poma , & alia legumina ; vel sit licitum eis finita Missa , post prandium de campo , tempore messis , cum timetur de pluvia , portare cum pecoribus , vel equis , vel curribus , linum , fœnum , & alia blada humano usui convenientia* ? Respondit Pontifex : *Dicendum est , quod cessante necessitate ab omni opere servili abstinendum est diebus Dominicis , & festivis : sed necessitate cogente , non tamen* affectata , *seu* procurata , *licitum est præmissa exercere* . Habetur apud Odoricum Raynaldum ad annum 1447. *n.* 28.

Recte dixit Nicolaus , necessitate *non affectata , procurata* : nonnulli enim ea , quæ diebus feriatis agere , aut procurare deberent , in diem Dominicum aut festum ex proposito differunt , atque ita necessitatem affectant seu procurant ; contra quos tanquam dierum festorum violatores , agit Catechismus Romanus in expositione tertii præcepti Decalogi , *n.* 29.

XX. Si citra licentiam opera vetita diebus Dominicis , & festis exerceantur , ex Decretis Synodorum etiam pœnis pecuniariis adversus violatores agendum ; quibus *per Officialem Mechliniensem inflictis requisitus Amannus Bruxellensis noluit sententias executioni mandare , quasi ea auctoritas Ecclesiæ non competeret , & juri Principum derogaret , sed instante Illustrissimo Archiepiscopo Mechliniensi a Cancellaria Brabantiæ facta relatione Principi , condemnatus fuit eas sententias executioni mandare* , 28. *Maji* 1605. . Ita Zypæus in Jure novo , *tit. De Feriis* , *n.* 2.

XXI. Edictum Principum nostrorum de anno 1607. ut efficacior , & promptior sit , executio eorum , quæ ibidem pro cultu dierum festorum statuta sunt , vult contra violatores procedi tam per Judices Ecclesiasticos , quam per Civiles jure præventionis : ita tamen ut si per Judicem Ecclesiasticum procedatur ad mulctam pecuniariam , ea fiat cum decenti moderatione , applicanda ad usum pauperum , aut Hospitalium speciatim in sententia exprimendorum .

Insuper si citatus coram Judice Ecclesiastico alleget , probetque secum dispensatum ratione alicujus necessitatis per Officiarium , vel Magistratum loci cum advisamento Pastoris , ut eodem Edicto ordinatum est , ipse Judex Ecclesiasticus tenebitur supersedere , neque ulterius inquirere poterit , an dispensatio bene , vel male data sit (*a*) ?

(a) Ex iis , quæ in titulo de celebratione Festorum dicta sunt , recte concluditur , eorum observationem duabus absolvi partibus . Prima , quæ privativa dicitur , & in quiete seu cessatione ab opere servili consistit ; altera , quæ positiva est , & in sanctificatione istius quietis , id est , in Religioso Dei cultu versatur .

MONU-

MONUMENTA

JURIS ECCLESIASTICI UNIVERSI

Quæ in ſecundo Volumine citantur.

MONITUM.

Monumenta, quæ in anterioribus hujus Operis editionibus diſperſa leguntur, hic collecta, ut in primo Volumine, Lector deprehendet: ea quotquot ſunt, ſecundum ſeriem Paginarum, in quibus citata ſunt, in iſta collectione collocantur; ac ſingula in fronte litteris Majuſculis, quibus in decurſu Operis notata fuere, in iſtis excerptis deſignantur: quæque itidem ordinem, numerum, ac litterarum ſeriem, in priori Volumine jam inceptam proſequentia, proferuntur.

Monumentum XII. *citatum pag.* 19. *num.* IX.

N.

DECRETUM SACRÆ CONGREGATIONIS

Pro Jure Parochorum in purificatione mulierum.

PEtrus Vander Perre, Jurium Licentiatos, Canonicus Eccleſiæ Cathedralis, & Officialis Antuerpienſis, uti Commiſſarius & executor ad infraſcripta a Perilluſtri, & Reverendiſſimo Domino Epiſcopo Antuerpienſi, commiſſus, ac ſpecialiter deputatus: omnibus & ſingulis hujus Diœceſis ſubditis, quos infraſcriptum tanget negotium, ſalutem in Domino.

Cognitum ſit univerſis, quod ex parte RR. DD. Plebanorum præfatæ Cathedralis Eccleſiæ, & Paſtorum Eccleſiarum ſubalternarum hujus urbis, nobis exhibitus ſit libellus ſupplex, quo petierint, quatenus juxta commiſſionem nobis impartitam a præfato Perilluſtri ac Reverendiſſimo Domino Epiſcopo die 14. Aprilis currentis anni 1663. publicare, ac debitæ executioni demandare dignaremur ſententiam, quam præfati Domini Plebani & Paſtores die decima octava Novembris 1662. obtinuerunt a ſacra Congregatione Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, contra Regulares Mendicantes hujus urbis, tenorem qui ſequitur ſequentem:

IN ANTUERPIENSI (Epiſcopatu).

Conquerebantur Parochi civitatis Antuerpienſis, quod non obſtante contraria conſuetudine, nec non Conſtitutione Synodi Provincialis, per ſacram Congregationem recognitæ, & per Sedem Apoſtolicam approbatæ, Regulares Mendicantes functionibus Paſtoralibus ſe immiſceant; & præſertim audeant in ſuis Eccleſiis mulieres poſt partum ad purificationem admittere: addebantque, a Domino Epiſcopo Antuerpienſi, utpote Regulari, hujuſmodi præjudiciis per Regulares illatis, minime conſuli. Quare ab Apoſtolicæ Sedis auctoritate ſubſidium ac tutelam ſuppliciter petentes quærebant: An prædictis Regularibus civitatis Antuerpienſis liceat in propriis Eccleſiis mulieres poſt partum ad purificationem admittere.

Die 18. *Novembris* 1662. *ſacra Congregatio Eminentiſſimorum S. R. E. Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, utraque parte audita, cenſuit, prædictis Regularibus civitatis Antuerpiæ non licere.* Signatum *J. Epiſcopus Sabinenſis Cardinalis Sacchetti Præſes, & C. de Vecbiis, Ep. Cluſ. S. R. Ç. Secret.* & a latere impreſſum erat ſigillum præfati Cardinalis Præſidis in rubro pane.

Cum autem juſta petentibus non ſint deneganda, & Decreta præfatæ ſacræ Congregationis (quantum in nobis eſt) executioni mandare volentes, præfatam ſententiam in tenore ac forma præmiſſis publicandam duximus, & publicamus per præſentes, ac pro ulteriori ejuſdem ſententiæ executione, auctoritate præmiſſa nobis commiſſa, mandamus omnibus & ſingulis noſtræ Diœceſis ſubditis, & præſertim hujus civitatis Antuerpienſis, ſive Eccleſiaſticis, ſive ſæcularibus, cujuſcumque ſtatus ac conditionis extiterint, & quorum intereſt, ſeu quomodolibet intereſſe poterit in futurum; ut præfatæ ſententiæ, quantum ipſos concernat, ſeſe plenarie ac totaliter conforment, nec eidem auſu temerario contraire præſumant. Præfatis autem Regularibus inhibemus, ne deinceps aliquas mulieres poſt partum ad purificationem admittant: mulieribus quoque puerperis injungimus, ut juxta ſententiam præmiſſam ad Eccleſias ſuas reſpective Parochiales pro purificatione ſe conferant, ut ibidem, juxta probatiſſimam Eccleſiæ conſuetudinem a proprio Parocho benedicantur, ac purificentur. In quorum omnium ac ſingulorum fidem, ac robur, præſentes ſigillo noſtro communitas, & manu noſtra ſignatas, per Graphiarium Curiæ noſtræ expediri juſſimus, & fecimus: mandantes Primario Curiæ noſtræ præfatæ, ut in ſignum veræ & realis executionis præmiſſorum, has noſtras litteras debitis horis, & locis per exemplaria debita inſinuet atque affigat, prout in ſimilibus fieri conſuevit. Datum Antuerpiæ, anno Domini 1663. menſis Novembris die vigeſima ſexta.

P. VANDER PERRE, *Offic.*

De mandato admodum Reverendi Domini Officialis & Commiſſarii.

Locus † Sigilli.

P. *de Hertoghe Graph.*

Monumentum XIII. *citatum pag.* 26. *in nota.*

O.

RESOLUTIO DOCTORUM LOVANIENSIUM

Circa repulſionem publicorum peccatorum e Sacra Communione.

RItuale Romanum, agens de Sanctiſſimo Euchariſtiæ omnes ad Sacram Communionem admittendi ſunt, exceptis iis, qui juſta ratione prohibentur. Arcendi autem ſunt publice indigni, quales ſunt excommunicati, interdicti, manifeſteque infames, ut meretrices, concubinarii, fœneratores, magi, ſortilegi, blaſphemi, & alii ejus generis publici peccatores, niſi de eorum pœnitentia, & emendatione conſtet, & publico ſcandalo prius ſatisfecerint.

Item Paſtorale Mechlinienſe, agens ſimiliter da eodem Sacramento.

Ad publicam Communionem non admittantur publici peccatores, quales ſunt uſurarii, meretrices, concubinarii, ſortilegi, excommunicati, interdicti, aliique iſtius generis publice infames, etiamſi fuerint Sacramentaliter confeſſi, niſi de eorum pœnitentia & emendatione conſtet, & publico ſcandalo prius ſatisfecerint.

QUÆRITUR.

An Paſtor, antequam poſſit ſe practice conformare locis ante citatis, & alicui perſonæ publice infami negare Sacramentum Eu-

Euchariſtiæ (niſi prius de ejus pœnitentia & emendatione conſtet , & publico ſcandalo prius ſatisfecerit.) teneatur petere & exſpectare declarationem Domini Officialis , qua ille declaret perſonam illam eſſe publice infamem ?

RESOLUTIO.

Paſtorem non teneri petere , & exſpectare declarationem D. Officialis , qua hic declaret perſonam eſſe publice infamem , antequam poſſit ſe practice conformare locis in caſu allegatis , tribus potiſſimum rationibus evinci poteſt .

Prima quidem petitur ex ipſis verbis tum Ritualis Romani , tum Paſtoralis Mechlinienſis . Utrumque enim præcipit a ſacra Euchariſtia arceri *publice* indignos , *manifeſteque* infames ; *publicos* peccatores , niſi de eorum pœnitentia , & emendatione conſtet , & *publico* ſcandalo prius ſatisfecerint .

Arcendi ergo ſunt *publice* indigni , publice peccatores : *Publicum autem , ut poſt Covarrivias notat Fagnanus , eſt nomen generale , & verificatum in notorio , & quandoque in fama . Unde notorium poteſt dici publicum , ſicut id quod conſtat per famam , ut eſt textus in cap.* Tua tit. De Cohabit. Cler. & mulier . *Unde , ut inquit Bartolus , publicum eſt illud , quod omnibus patet . Item illud , quod ponitur in porta alicujus Eccleſiæ , dicitur eſſe publicum . Ad hoc tamen ſubdit Fagnanus : ut quid dicatur publicum ,* non requiritur , ut ipſius notitia ſingulorum auribus *inculcetur , ſed ſatis eſt quod publice ſit actum .*

Manifeſtum ſimiliter dicitur , quod eſt notorium , ut cum Fagnano docent Canoniſtæ , & ipſe communis hominum ſenſus comprobat .

Cum igitur *publicum* , & *manifeſtum* dicatur quod eſt notorium , evidens eſt , quod juxta prædicta Decreta ab Euchariſtia arcendi ſunt *publice* indigni , *manifeſteque* infames , ac *publici* peccatores , tametſi per Domini Officialis ſententiam ut tales non ſint declarati : quandoquidem nihil certius ſit , quam aliquem poſſe eſſe *notorie* infamem , aut *notorium* peccatorem ante judicis ſententiam . Hinc Juriſconſulti poſt gloſſam , notorium diſtinguunt in notorium *juris* , & *facti* . Notorium juris dicunt , de quo aliquis condemnatur , vel eſt in jure confeſſus . Quænam vero ſint notoria facti , his verſibus exprimunt :

Quæ vel nemo negat , populo vel teſte probantur ;
Vel ſe ſubjiciunt oculis , notoria dicas .

Secunda ratio aſſertionis petitur ex mente ſeu ſcopo dictorum , qui alius non eſt , quam publicam Sacramentorum , præſertim Euchariſtiæ , profanationem , & publica fidelium ſcandala impedire . Quis vero neſciat , ſcandala publica , ſacrilegamque Sacramenti profanationem provenire æque per admiſſionem publice peccantium , manifeſteque infamium , ſive ſint publici notorietate facti ſive notorietate juris ? Quapropter , nulla diſtinctione facta , Canones decernunt : *Manifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda* , *cap.* 1. *tit. De Pœnit. & remiſſ.* Nota , inquit ibidem Gloſſographus , *quod qui publice peccat , publice puniendus eſt* . Immo ſubdit , *qui publice peccant , publice corripiantur , ut vitetur ſcandalum .*

Nonne quoque manifeſte notorium notorietate facti , cum notorio notorietate juris eodem loco habent Canones , dum utrumque excommunicatione notatum æque vitandum eſſe denuntiant ? Extrav. *Ad evitanda* Martini V. in Conc. Conſtant.

Sicuti ergo Canones peccata manifeſta indifferenter publice punienda dicunt , *ut ſcandalum vitetur* ; evidens apparet , quod ſimiliter juxta præallegata Decreta , ab Euchariſtia arceri debeant omnes peccatores modo *notorii* , ſeu *publici* ſint , niſi ſcandalo *publico* ſeu notorio ſatisfecerint . Supponendum enim eſt , Decreta illa conformiter ad ſacros Canones edita fuiſſe .

Juvat naturalem verborum iſtorum ſenſum conſuetudo optima legum interpres , hactenus enim praxis illa apud Paſtores , præſertim magis zeloſos , uſitata fuit , ut publicis , & notoriis peccatoribus , quouſque ſcandalo ſatisfecerint , negaverint Euchariſtiam , nulla Domini Officialis expectata ſententia .

Tertia denique ſuperioris aſſertionis ratio petitur ab abſurdo , quod ex oppoſita opinione ſequeretur . Quis enim inficiat eas , niſi qui tergiverſationes , & tricas litium ignorat , quin ſi ſententia Domini Officialis requireretur , priuſquam manifeſte infamis , aut publicus peccator ab Euchariſtia removeri poſſet , inutilia prorſus hæc ſanctiſſima Decreta reddenda ſint .

In primis quid facilius alicui peccatori publico per hodiernas protelationes , & faciles multiplices appellationes etiam a ſententiis interlocutoriis , quam litem ad annos plurimos , immo ad vitæ finem protrahere ?

Secundo , quis non videat quam difficulter Paſtor quiſpiam his Decretis ſe ſit conformaturus , dum videt ſe non poſſe pertingere ad finem , niſi plerumque duram & odioſam litem ſuſtinere cogatur ?

Dum Chriſtus Dominus mandat : *Nolite ſanctum dare canibus* , non requirit , ut per ſententiam Judicis in foro externo ſint declarati *canes* . Similiter dum Decretis ſive Pontificis Romani , ſive aliorum Epiſcoporum præcipitur , Sacram Communionem denegare mulieribus , quæ pectus , humeros aut brachia habent denudata , non exprimitur requiri , ut interveniat ſententia declaratoria Judicis fori externi , qua hæc illave determinata perſona judicetur non ſatis eſſe cooperta , ut eo titulo excludatur a ſacra Communione . Sufficit ergo , ut ſacra Communio publice petenti denegetur , quod ejuſmodi peccata ſint publico eo facto , licet non per ſententiam Judicis .

Hinc S. Thomas in 4. *diſt.* 9. *art.* 5. *in reſp. ad* 2, *q.* dicit ; *ſi ſit ſuſpicio procedens ex fama publica non debet ei dari* (nimirum Euchariſtia peccatori) *neque in occulto , neque in manifeſto* . Sufficit ergo S. Thomæ , ut peccatori Communio denegetur , quod de ejus vita criminoſa extet publica fama .

Ita reſponſum (ſalvo meliori) Lovanii hac prima Septembris anni 1685. & ſignatum erat :

Franciſcus Van Viane S. Th. Doctor , & Profeſſ. Regius .
Henricus Scaille S. Th. Doctor , & Profeſſ. Regius .
Gummarus Huygens S. Th. Doctor .
Nat. Chamart. J. U. Doct. & Exprofeſſ. Primarius ,
J. Huns J. U. Doctor , & Profeſſor Ordinarius .
Zegerus Bernardus Van-Eſpen J. U. Doctor , & Sacror. Can. Profeſſor.

Reſolutio Theologorum Mechlinienſium conformis ,

CASUS ,

CAjus a duobus , & amplius annis continuo converſatus eſt cum Titia ; habitant in mutua vicinia ; Cajus diu noctuque frequentavit domum Titiæ manendo fere continuo ultra medias , immo fere integras noctes , & e contra Titia ſæpius quocumque tempore diurno domum Caji , idque utrimque talibus modis , ut in vicinia Titia , & Cajus laborent publica infamia in materia luxuriæ ; immo ipſimet famuli , & ancillæ Caji ſæpius apud plures vicinos conquecti ſunt de infami utriuſque converſatione : Titia vero cohabitat matri ſuæ ſcienti converſationem illam , ac diſſimulanti , immo apud plures perſonas cenſetur mater illi converſationi conſentire , ac filias proſtituere ſecundum rumorem publicum . Titia ac mater ſuper iſta converſatione , & publica infamia bis a Paſtore monitæ ſunt , ſimiliter & Cajus ſemel a Paſtore monitus , & ſecunda vice Paſtorem monentem ultimi menſis Aprilis die ſexta noluit audire loquentem , & minatus eſt (ſi adhuc redeat moniturus) domo educere .

QUÆRITUR I.

An paſtor poſſit admittere Cajum , aut Titiam ad communionem Paſchalem , antequam reparaverint ſcandalum ?

QUÆRITUR II.

An Paſtor poſſit admittere matrem Titiæ ad communionem Paſchalem , antequam ſimiliter reparaverit , vel abſterſerit infamiam prædictam ?

QUÆRITUR III.

An ſi Cajus , Titia , aut mater ejus ita ægrotarent , ut debeant eis adminiſtrari extrema Sacramenta , Paſtor id facere poſſet , antequam reparaverint ſcandalum ?

QUÆRITUR IV.

An Paſtor ad in ſupradictis caſibus neganda Sacramenta , teneatur exſpectare ſententiam Domini Officialis , qua declaret præfatas perſonas eſſe infames , & privandas Eccleſiæ Sacramentis ?

QUÆRITUR V.

Quamdiu Cajus , & Titia debeant abſtinuiſſe a mutua converſatione , & quomodo reparaſſe ſcandalum , antequam admitti poſſint ad Eccleſiæ Sacramenta ?

Infraſcripti , viſa poſitione Caſus ſupraſcripti , reſpondent ſuppoſita notorietate infamiæ publicæ , de qua in caſu ;

Ad primum , Negative .

Ad ſecundum ſimiliter .

Ad tertium , Negative , juxta Rituale Romanum in Rubrica de adminiſtratione Sacramenti Euchariſtiæ .

Ad quartum , Negative .

Ad quintum . Quoad tempus & modum relinquitur prudentiæ Paſtoris .

Ita reſolutum die 9. Aprilis 1688.

Et erat ſignatum .

I. CUYPERS I. LACMAN. G. WILT. I. OPSTRAET. P. BERTRAD. I. F. RICQUAERT. BAERTS.

Decretum Episcopi Gandensis inhibens Regularibus tam publicam, quam occultam Eucharistiæ delationem ad infirmos, extra septa suorum Monasteriorum.

Eugenius Albertus, Dei & Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus Gandensis, &c. Omnibus ac singulis Decanis, Pastoribus, Ecclesiasticis, & Fidelibus nostræ Diœcesis, salutem & benedictionem a Jesu-Christo Domino nostro.

Dum Paterna, & Pastorali sollicitudine intente circumspicimus, quid causæ divinam Justitiam provocet, ut plagis usque adeo acerbis Belgium hoc nostrum affligat, & porro graviora minetur; primum ac præcipuum occurrit, impia irreverentia, quæ jam passim in templis, non sine gravi scandalo, & offensione, perpetratur sub tremendo Missæ Sacrificio, aliisque divinis Officiis, patente etiam *Sacro-sancta Eucharistia*, & exiguus ac pene nullus honor ac cultus, qui *Jesu-Christo*, Dei Filio, ac Redemptori nostro, sub illa realiter latenti, exhibetur, signanter dum ad ædes ægrotantium defertur: eo enim corruptelæ abusus hic excrevit, ut promiscue jam & admodum facile, *Sacramentum* istud requiratur feraturque secreto, & occulte, absque ulla exteriore veneratione, aut cæremonia, & id sub levibus fictisque coloribus, ob privatam aliquam, fucatam sæpe devotionem, aut respectus prorsus humanos; quæ profecto omnia apud veros Christianos nullo loco esse deberent. Cumque hæc graviter adversentur non solum honori, qui personæ Divinæ *Jesu-Christi* Salvatoris nostri debetur, verum etiam antiquis ac generalibus Ecclesiæ Decretis, aliisque particularibus per Prædecessores nostros sancitis ac editis.

Hinc, ut debito officii, ac conscientiæ nostræ satisfaciamus, & pro viribus studiose curemus, ac provehamus cultum illum, & reverentiam, quam fideles cunctos, semper, & ubique Augustissimo *Eucharistiæ Sacramento* oportet exhibere, (dum interim de mediis opportunis ac efficacibus cogitamus, quibus præfatæ scandalosæ insolentiæ, & confabulationes in sacris ædibus compescantur) nec non ut divinum Numen, sacrilegiis istiusmodi lacessitum, propitium reddamus: Decernimus ac præcipimus omnibus, & singulis hujus Diœcesis, ac præsertim civitatis Gandavensis Pastoribus, aliisque Sacerdotibus, ne unquam, sive noctu, sive interdiu *Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum* clanculum, & latenter ad infirmos deferant, quacumque tandem de causa, nisi a nobis, aut Archipresbytero nostro prius examinanda, & approbanda: sed tenebuntur illud manifeste ac honorifice portare, servatis ritibus ac cæremoniis per Pontifices, Concilia, & Prædecessores nostros præscriptis, & statutis; idque sub pœna arbitraria.

Et quandoquidem solis Pastoribus, aut eorum vices gerentibus, ac delegatis, de jure, officio, & ex Concilii Tridentini etiam declaratione *Sess. 24. cap. 13. de reform.* competat Sacramenta administrare: Confidimus, & quantum opus est mandamus, ne ullus Regularis, cujuscumque Ordinis aut Instituti, sibi arroget *Sacro-sanctam Eucharistiam* latenter cuivis infirmo conferre, extra septa sui Monasterii, ne quidem ut ex devotione communicetur: aut alias cogemur potestate ac mediis a Deo, & Ecclesia nobis concessis, efficacius id impedire.

Atque ut hæc Constitutio cunctis innotescat, injungimus omnibus Pastoribus, & Concionatoribus, etiam Regularibus, ut tribus proxime sequentibus Dominicis diebus, illam pro Concione prælegant, illiusque observantiam Fidelibus sedulo inculcent: Denuncientque verbis nostris, eum, qui ex negligentia, aut frivolo prætextu, prætermiserit Viaticum salutis publice, & ut Catholicos decet, recipere, & ita obierit, de Fide suspectum habendum fore, etiamsi *Sacram Eucharistiam* privatim a Regulari quopiam, aut alio Presbytero percepisset.

Obtestamur denique Fideles universos ac singulos, quos Spiritus Sanctus nobis regendos commisit, per nimiam illius Charitatem, qui Carnem, & Sanguinem suum non modo pro ipsorum salute profudit, sed etiamnum quotidie in spiritualem cibum ac potum munificentissime elargitur; ut in cordibus suis vivam illam Fidem excitent, qua quotquot sunt sinceri Christiani firmiter credere tenentur, ipsum vere ac realiter existere in *Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento*; studeantque illud quanto valent maximo cultu, ac honore exteriore prosequi, dum in publicum profertur, & signanter ad ægrotantium ædes; postponentes omnem humanum respectum, sumptuum ferendorum prætextum (nam hi sæpius ad sui ostentationem verius, quam in Dei honorem assumuntur) aliosque colores, qui revera non nisi fuci sunt, & technæ, quibus Satanas, etiam per suos, perpetuo molitur splendorem gloriæ Redemptoris nostri *Jesu-Christi*, cui infensissime invidet, offuscare, & extinguere.

In quæ ut ferantur pronius, & alacrius præter Indulgentias a pluribus Pontificibus, Episcopisque concessas iis, qui *Sacro-sanctam Eucharistiam*, dum ad ægros defertur, lumine cohonestabunt, vel alias comitabuntur; concedimus quadraginta dies similium Indulgentiarum illis, qui umbellæ seu Baldachino portando manus conferent: atque ut id obsequii, *Jesu-Christo* Domino ac Regi nostro haud dubie acceptissimi, per viros spectatiores præstetur, exoptamus summopere, & quam possumus enixissime requirimus. Datum Gandavi in Palatio nostro Episcopali 17. Maji 1668.

Signatum.

EUGENIUS ALBERTUS *Episcop. Gandavensis.*

Inferius habebatur.

De mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Episcopi præfati.

Et signatum erat. A. Van Werchter Secret.

Judicium Doctorum Lovaniensium de occulta delatione Eucharistiæ ad infirmos per Regulares.

SPECIES FACTI.

Cum ab aliquot annis Antuerpiæ increverit abusus, quo Religiosi omnium Ordinum infirmis, atque impeditis ut ad Ecclesiam venire non possint, & maxime Filiabus suis spiritualibus, ante & post publicam administrationem Viatici, occulte federant sacram Communionem per omnes Parochias Civitatis; dicentes id sibi licere per privilegia: eorumque exemplo etiam alii Sacerdotes sæculares, non habentes jurisdictionem, Cappellani Ecclesiarum, & Rectores sacellorum particularium passim idem faciant, contra Decreta Canonum, & Ordinationes Synodorum, præsertim Synodi Provincialis Mechliniensis celebratæ anno 1607. *tit. 7. cap. 3.* quæ Synodus non tantum est confirmata Regio diplomate, sed etiam Romæ a sancta Congregatione recognita, & approbata per Breve Pauli V. in quo *hortatur* Pontifex, *& auctoritate Apostolica jubet, ut ejus Synodi Decreta omnia, quæ ad sacrorum Canonum præscriptum, omnes istius Provinciæ Episcopos, omnesque eorum Diœcesanos obstringunt, ab omnibus quam diligentissime, & inviolate serventur*; iisque non obstantibus pergant dicti Religiosi, aliique, in dicta functione, tametsi sæpius a Pastoribus moniti; indeque varii abusus, & scandala orta, & oritura sint in dies graviora, immo & totalis confusio Ecclesiæ Dei.

Primo enim, cum Pastores volentes obedire præceptis, & ordinationibus Ecclesiæ, recusant occulte Sanctam Communionem deferre, sed deferunt cum debito honore, passim eis dicitur a communitate; adibimus Religiosos, qui id nobis offerunt: adeoque Pastores incurrunt indignationem suorum, illi autem aucupantur gratiam.

Secundo, cum illi ante extremum periculum pro securitate & devotione, ut dicunt, occulte sacram Communionem deferunt, sæpius fit, ut postea negligatur publica administratio tam Viatici, quam Extremæ Unctionis.

Tertio, aliqui in diuturnioribus morbis occulte recipientes Sacram Communionem a Religiosis, nolunt nequidem in Paschate eam ad se publice deferri, adeoque aliquot annis non communicant de manu proprii Pastoris.

Quarto, contingit Religiosos, seu alios Sacerdotes secum gestantes in capsula, vel corporali Venerabile Sacramentum, alio divertere, aliaque fieri contra debitam reverentiam. Denique, hoc modo paulatim desinet omnis publica administratio, & omnes volunt ad se occulte Sacramenta extrema deferri; quod tamen est actus publicus, & professio Fidei Christianæ.

Quare Pastores sæpe querelas deposuerunt apud Reverendissimum Dominum Episcopum, rogantes ut efficaciter id impedire dignaretur, allegantes Decretum præfatæ Synodi Mechliniensis, & Clementinam *de Privilegiis & excessibus Privilegiorum*; in qua expresse hoc prohibetur Religiosis sub pœna excommunicationis: sed Reverendissimus prædictus existimat ibi prohiberi eis sub tali pœna delationem Viatici duntaxat, non autem particularis Communionis, id enim eis licere.

QUÆRITUR ERGO.

An dicta Clementina, desumpta ex Concilio Viennensi, intelligenda sit tantum de administratione Viatici, an de omni delatione Sacræ Communionis; præsertim occulte absque licentia speciali parœcialis Presbyteri, ut satis clare in textu dici videtur?

Secundo, utrum Episcopus non possit prohibere delationem occultam hujus Sacramenti in Urbe Antuerpiensi, & locis suæ Diœcesis, ubi est licitum publicum exercitium Christianæ Religionis; Sacerdotibus quidem sæcularibus sub pœna suspensionis a Divinis, aut alia arbitraria; Regularibus autem sub pœna excommunicationis incurrendæ ipso facto, juxta tenorem dictæ Clementinæ, in qua expresse additur, *nullo Religiosis eisdem super hoc exemptionis, vel alio Privilegio suffragante?* Super qua quæstione videri potest Reginaldus *in praxi lib. 29. n. 90. & 91.* & locis ibi citatis, & Bonacina *tom. 3.* de excommunicationibus *disp. 2. quæst. 5. pag. 15.*

Tertio, an Episcopus non obligetur in conscientia hos abusus efficaciter impedire?

RESOLUTIO.

Viso, & diligenter examinato casu superius expresso, ad Quæsita eidem subnexa respondent infrascripti.

Ad primum; prohibitionem Clementinæ esse generalem, adeo-

eligiosis prohiberi Sacram Eucharistiam, quibuscumque Laicis, quam Laicis ministrare, sive id fiat occulte, absque licentia speciali Parochalis Presbyteri; neque ad administrationem per modum Viatici, salvis tamen exceptionibus ad calcem primi Capituli ejusdem Clementinæ, quæ firmant regulam in contrarium.

Et quamvis post dictam Clementinam aliqua sint concessa Privilegia Regularibus, sive Religiosis, ut non requisita licentia Parochi, omnibus Christi-Fidelibus Sacram Eucharistiam administrare possint; id tamen intelligendum est in suis templis, & non extra. Videatur Barbosa cum iis, quos citat de officio & potestate Parochi, *part. 2. c. 20. n. 8.* Non possunt igitur Religiosi vi suorum Privilegiorum, sive publice, sive occulte, deferre Sacram Eucharistiam ad domos ægrotantium, sive Laicorum, sive Clericorum; non publice, quia haud dubie illud ad jus Parochorum spectat, & consuetudo hactenus inviolata extitat in contrarium; non etiam occulte, quia Canones & Concilia mandant, ut quando ad infirmos deferenda est Sacra Eucharistia, id fiat *manifeste, & honorifice;* seclusa scilicet necessitate. Ita statuitur capitulo *Sane, de celebratione Missarum.* Ubi Pontifex agens de delatione Eucharistiæ ad infirmos, addit, *quam in decenti habitu, superposito mundo velamine ferat, & referat manifeste, & honorifice ante pectus, cum omni reverentia, & timore, semper lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ; ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Prælati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores, si & ipsi divinam, & nostram voluerint effugere ultionem.* Cui capitulo consonat hæc ordinatio Ritualis Romani, sub tit. De Communione infirmorum. *Deferri autem debet hoc Sacramentum ab Ecclesia ad privatos ægrotantium domos, decenti habitu, superposito mundo velamine, manifeste atque honorifice ante pectus, cum omni reverentia & timore, semper lumine præcedente.* Quæ intelligenda sunt non tantum de administratione per modum Viatici, sed etiam causa devotionis, prout ex antecedentibus liquet. His quoque conformis est Constitutio Synodi Provincialis Mechliniensis, tam de anno 1507. de Sacramentis.

Ex quibus quoque patet responsio ad duo Quæsita sequentia: Posse nimirum, & teneri Episcopum prohibere delationem occultam hujus Sacramenti, ut in Quæsito secundo, etiam sub pœnis ibidem expressis; signanter quando leviores pœnæ prudenter judicantur non sufficere. Ad obviandum efficaciter abusibus in contrarium, debent enim Episcopi procurare observantiam Canonum salubriter constitutorum, præsertim cum id eis specialiter injungitur, prout per verba superius relata: *Prælati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores, si & ipsi divinam & nostram voluerint effugere ultionem.* Ita Lovanii resolutum die 23. Junii anno 1664. & subsignatum erat.

GER. VAN WERM Sacr. Theol. Doct. & Profes. Reg.
JACOBUS PONTANUS Sacr. Theol. Doct. & Professor.
JOAN. SINNICH Sacr. Theol. Doct. & Professor Ordinarius.
ANDREAS LAURENT. Sacr. Theol. Doct. & Professor Regius.

Monumentum XIV, citatum pag. 133. in nota.

P.

DECRETUM ARCHIEPISCOPI MECHLINIENSIS In qualitate Delegati Apostolici ad exercitus Regios, de administrandis Sacramentis militibus, & eorum sepulturis.

Jacobus, Dei & Apostolicæ Sedis Gratia, Archiepiscopus Mechliniensis, nec non pro Exercitibus Catholicæ suæ Majestatis per Belgium, & partes inferioris Germaniæ, ejusdem Sedis Delegatus.

OMnibus & singulis in præfatis Exercitibus, seu quarumcumque personarum militarium curam animarum habentibus quocumque nomine nuncupatis, Salutem in Domino. Ut ea, quæ a Sancta Sede concessa sunt, a Reverendissimis Ordinariis concordata, & alias ordinata pro salute militarium personarum, fiant in vinculo charitatis, inviolabiliter vobis sub pœnis gravibus arbitrio nostro statuendis, observanda mandamus sequentia.

Primo: Ut nulli Matrimonio quarumcumque personarum militarium assistatis, nisi exacte servatis iis, quæ Concilia Generalia Lateranense, & Tridentinum statuerunt, sub pœnis ibidem ordinatis. Quod si una pars Matrimonium contrahere volentium militaris est, altera pagana, ab utriusque partis Pastoribus fiant debito modo proclamationes, ac insuper persona militaris Pastorem, seu Cappellanum, qui matrimonio contrahendo legitime assistet, per fide digna testimonia scripta tam Sacellanorum, aut Pastorum, quam Capitaneorum, quibus ista persona militaris proximo anno cum dimidio supposita fuit, certiorem reddet, se liberam esse ad contrahendum, qua certioratione non erit opus, si super proclamationibus obtenta fuerit dispensatio ab utriusque contrahentium Prælato, seu Prælatis.

Secundo: Non licebit Cappellanis cujuscumque Præsidii uti Sacramentalibus Ecclesiarum Parochialium, nisi de licentia & assensu cujusque Ecclesiæ Pastoris. Quod si alicubi determinatus locus ad hoc assignatus sit, in eum sua Sacramentalia deferant Cappellani, & in eo fungantur muniis pastoralibus erga sibi subditos, ac etiam militares alios ejusdem Præsidii, si forte aliquæ cohortes, vel turmæ proprium Cappellanum non habeant: & si interdum contingat (quod tamen rarum esse debet) Cappellanum alicujus cohortis pro tempore, negotiorum causa, a Præsidio abesse, tunc militares istius cohortis usque ad reditum Cappellani sui, quoad Sacramentorum administrationem, suberunt Pastori Parochiæ, in qua hospitantur.

Tertio: Tenebuntur omni casu Cappellanis suis assistere quoad Sacramentorum quorumcumque administrationem, nisi miles, seu valens, seu infirmus, proprium Parochiæ, in qua hospitatur, Sacerdotem Pastorem ad hoc elegerit.

Quarto: Cappellani suos sepelient in Cœmeteriis Parochialibus cum licentia Parochi cujusque Ecclesiæ, & designato ab eo loco. Quod si in Ecclesia Parochiali, aut Regulari cujuscumque Ordinis privilegio gaudentis sepulturæ, electa est sepultura, Cappellanus militis tradet ad ingressum Ecclesiæ Rectori ejusdem cadaver, nisi pro bona correspondentia Cappellano sepelitionem, & officium permittat.

Quinto: Cappellanus militaris, vel electus ut supra, loci Pastor, qui ægroto militi Viaticum porrexerit, & Extremam Unctionem impenderit, ille, si velit, funeri assistet, sepulturæque solemnia peraget.

Sexto: Personæ quæcumque militares, quæ (etiamsi ad tempus tantum) negotiorum causa se ad urbes receperint, aut alia loca extra Præsidium suum, suberunt pro illo tempore, quoad Sacramentorum administrationem, Pastoribus cujusque Parochiæ, in qua diversantur, qui similibus personis petentibus Sacramenta administrabunt, nullatenus autem Cappellani militares istius Præsidii, si forte aliquot contingat ibi esse.

Septimo; Et si futuris temporibus alibi difficultas oriatur super interpretatione hujus nostri Mandati, eam nobis ipsis, aut Successoribus nostris in hujusmodi Delegatione Apostolica, omnimode reservamus. Datum Bruxellæ sub sigillo nostro, & Secretarii nostri signatura, die 8. Martii anno Domini 1644.

Locus † Sigilli.

De Mandato Illustriss. Domini Archiepiscopi Mechliniensis Præfati.

J. HERREGOUTS Secret.

Monumentum XV. citatum pag. 176. num. XXVII.

Q.

DECRETO EPISCOPI LEODIENSIS De Celebrandis Dedicationibus Ecclesiarum uno eodemque die Dominico.

Joannes Ludovicus, Dei Gratia Episcopus, & Princeps Leodiensis, Dux Bullonensis, Marchio Franchimontensis, Comes Lossensis, Hornensi, &c.

MAgno animi nostri mœrore intelleximus in Decanatu Bastionensi Archidiaconatus Arduennæ Diœcesis nostræ Leodiensis, gravia occasione Dedicationum Ecclesiarum peccata committi, per comessationes, & compotationes, quæ tunc fieri consueverunt, non mediocri timoratorum scandalo, a quibus juramenta, blasphemiæ, rixæ, & alia ejusmodi sequuntur, quæ Dei iram concitant, & provocant; cui malo, quantum possumus, remedium adferre volentes, auctoritate nostra ordinaria Præsentium tenore mandamus, & ordinamus, ut imposterum futuris temporibus per dictum Decanatum, prout & per Stabulensem ejusdem Archidiaconatus, Dies anniversaria Dedicationis cujuslibet Ecclesiæ, insimul, ac una eademque die, scilicet Dominica infra Octav. Sancti Lamberti Patroni nostri celebretur, nec ultra dictam diem Dominicam quocumque

sub

sub prætextu, causa, vel colore protrahatur, sub pœna arbitria utriusque respective Officialis, Venerabilis Nobilis sincere nobis dilecti Joannis Ernesti Baronis de Surlet Arduennæ Archidiaconi, Domini Temporalis d' Odeur, Velroux, Lexby, &c. infligenda, & in pios usus convertenda; serio injungentes utrique Decano Bastoniensi, & Stabulensi, ut in suo quilibet districtu, has nostras præsentes Ordinationis, & Mandati litteras debite, & ubique promulgari faciant, Pastoribus vero, & eorum subditis, ut eisdem sese omnino conforment: Demum Fiscis, ut in omnes & singulos contravenientes diligenter inquirant, & contra eosdem cum omni rigore procedant. Quoniam talis est nostra seria voluntas. Datum in civitate nostra Leodiensi, sub signatura, & Sigillo nostris, anno Domini 1692. mensis Aprilis die quinta.

JOANNES LUDOVICUS.

Locus † Sigilli.

Hen. Martini.

Decretum Senatus Regis Luxemburgensis, quo supradicti Decreti Episcopi Leodiensis executio permittitur cum quadam moderatione.

LEs Gouverneur, Président, & Gens du Conseil du Roi notre Sire, ordonné ès Pays, Duché de Luxembourg, & Comté de Chiny: A tous ceux qui ces présentes Lettres verront, SALUT. Sçavoir faisons, que vû la Requête présentée par M. Joan. de Hertenval, Prêtre, Curé d' Ortho, Doyen, & Official de la Chrétienté de Bastogne: Contenante, que desirant faire publier, & observer le Mandement du 5. Avril dernier, du Révérendissime Evêque, & Prince de Liége, joint à ladite Requête, il plaise au Conseil lui accorder le Placet en tel cas requis, & accoutumé; ledit Mandement portant, que les Dédicaces de toutes les Eglises dans l'étendue de ladite Chrétienneté de Bastogne, se célébreront à un même jour; sçavoir, le jour de Dimanche pendant l' Octave de Saint Lambert, sans être différé, sous quel prétexte que ce soit, à telle peine que sera arbitrée par l' Archidiacre d' Ardenne; ordonnant audit Doyen & Official de Bastogne de faire publier par son District ledit Mandement, aux Curés, & leurs Paroissiens de s'y conformer, & aut Fiscaux de Liége de procéder contre les contrevenans avec toutes les rigueurs: Ladite Requête, & Mandement communiquez au Procureur Général du Roi, par Decret du 28. Mai dernier, ensemble ses conclusions sur ce données. Vû en outre les Ordonnances de l' Empereur Charles-Quint, du 7. Octbre 1535. & de Philippe II. Roi d'Espagne, du 22. Juin 1589. réproduites d' office. LA COUR, disposant sur les conclusions du Procureur Général du Roi, Ordonne, conformément ausdites Ordonnances, que toutes les Fêtes, Dédicaces ou Kirmes des Villages ou Paroisses champêtres par tous les Doyaux de Bastogne, se tiendront le Dimanche pendant l' Octave de Saint Lambert, & qu'elles ne dureront qu' au seul jour; à peine de vingt livres d' amende à four faire, pax ceux & un chacun qui, en autre temps ou plus que ledit jour, célébreront ladite Fête, ou s'y trouveront, pour tant de fois qu' il adviendra. Et permet que le Déclaration de l' Evêque de Liège, du 5. Avril dernier, sera publiée, & affichée, pour etre exécutée seulement à l' égard des Translations des Dédicaces des Eglises dudit Doyaume. Bien entendu que les clauses insérées (*sub pœna arbitrio utriusque respective Officialis Venerabilis Nobilis sincere nobis dilecti Joannis Ernesti Baronis de Surlet, Arduennæ Archidiaconi, Domini Temporalis d' Odeur, Velroux, Lexby, &c. infligenda, & in pios usus convertenda: serio injungentes utrique Decano Bastoniensi, & Stabulensi, ut suo quilibet districtu, has nostras præsentes Ordinationis, & Mandati litteras debite, & ubique promulgari faciant, Pastoribus vero, & eorum subditiis, ut eisdem sese omnino conforment: Demum Fiscis, ut in omnes & singulos contravenientes diligentur inquirant, & contra eosdem cum omni rigore procedant: Quoniam talis est seria nostra voluntas*) n' auront aucun effet en ce Pays; mais que les contrevenans seront poursuivis pardevant les Juges de ce Pays comme il convient. Mandant au premier Huissier sur ce requis, de signifier, & mettre ces présentes en dûe exécution. Prononcé à Luxembourg le 30. Juillet 1692. *Signé*. I.F. LEMAISTRE. Et y étoit imprimé le Contre-cel dudit Conseil.

Monumentum XVI. *citatum pag.* 190. *num.* XXI.

R.

EPISTOLA PASTORALIS ARCHIEPISCOPI MECHLINIENSIS contra conventicula Juvenum & Puellarum.

PERCHARI ET DILECTI.

FRequenter Nobis exponitur, ex parte omnium propemodum Decanatuum Ruralium nostri Archiepiscopatus, Juventutis gravem admodum, & deplorabilem animarum esse jacturam, videlicet adolescentum & puellarum, qui Dominicis, Festis, aliisque diebus (quos Hilares nuncupant) stabiliter etiam tempore Officii divini conveniunt in popinis, ut potitent & tripudient, ibidemque in seram vesperam hæreant, dum & talia inter ipsos colloquia, pariterque inter personas conjugio junctas quandoque se junioribus aggregantes, miscentur, tam indecentes cantilenæ decantantur, tales attactus quæruntur, & committuntur, tot insolentiæ, & absurditates fiunt, cum gravi conscientiæ labe, ut vel sola horum narratio personis timoratis horrorem incutiat.

Idcirco Nos injungimus, ut omnem adhibeatis diligentiam, quo tantum incommodum, abusus, cæteraque hujusmodi gravia peccata impediantur, proponentes efficaciter in Concionibus, sedibus Confessionum, aliisque casibus, & opportunitatibus discrimina, & mala similibus Conventiculis annexa, Parentibusque insuper proponentes onus, quod ipsis incumbit, ut liberos suos inde contineant, tantoque magis quod probe sciant peccata, & insolentias, quæ vel ipsi forsitan juvenili tum ætate commiserunt, aut tolerarunt, aut in similibus casibus, & conventiculis viderunt, & consequenter etiam iisdem Parentibus ob oculos ponatis, se coram Deo eorumdem peccatorum comparticipes, & reos fore, quæ in liberis, aut famulantibus non impedierint, aut saltem omni modo conati fuerint impedire.

Quandoquidem vero obligato, ut prædicta in juventute impediantur, præter Pastores, etiam spectet ad Magistratus locorum, in quibus tales indecentiæ committuntur, Vestri muneris erit, eos rogare, ut ad prædicta gravia mala impedienda cooperentur, & brachii sæcularis præstent auxilium, fideliterque procedant, ad executionem Edictorum sæpius promulgatorum suæ Regiæ Majestatis, quoad factum celebrationis Dominicorum, Festorumque dierum.

Si vero nulla sequatur emendatio, continuetque etiamnum, aut pergat juventus taliter popinas frequentare, & in iis convenire, ut dictum est, postquam præfata media adhibita fuerint, declaramus nos compulsum iri, ut, adverius talia provideamus suspensione Officii divini, & administrationis Sacramentorum, respectu eorum qui se emendare noluerint, aliisve pœnis Canonicis, ne Nobis extremi judicii die, animarum Nobis commissarum, quasque tanto prétio Dei Filius redemit, perditio imputetur.

Denique Vobis injungimus, ut identidem per Reverendos Dominos Decanos Rurales respective, certiores Nos faciatis eorum, quæ circa prædicta apud vos contigerint, qualisque emendatio (prout speramus optamusque) super his omnibus secuta fuerit. Datum Bruxellis in Palatio nostro Archiepiscopali, die 25. Novembris anno Domini 1675.

Locus † Sigilli.

ALPHONSUS Archiepiscopus Mechliniensis.

Decretum Regium super executione prædictæ Epistolæ Pastoralis Archiepiscopi Mechliniensis.

CArolus Dei gratia Rex Castilliæ, &c. Cum simus informati, quod non obstantibus Edictis nostris die 7. Octob. 1531. 12. Augusti 1560. 1. Junii 1587. 22. Junii 1589. 20. Septembris 1607. ultima Augusti 1608. 1. Julii 1616. & 10. Julii 1628. circa celebrationem diei Dominicæ, & Festorum, frequentationem & multiplicationem tabernarum, & publicos ludos durantibus divinis Officiis, & aliis horis incongruis varii abusus, & irreverentiæ irrepserint, per negligentiam, & incuriam nostrorum Officialium: Hinc est, quod ad iis occurrendum, Nos, ex deliberatione chari, & nobis admodum dilecti consobrini Alexandri Farnesii Principis Parmensis, &c. præcipiendum duximus, prout præcipimus per præsentes omnibus Judicibus, Magistratibus, & Officiariis, solerter attendere, ut præcitata Edicta rite observentur, procedendo contra infractores per pœnas, & mulctas in iisdem expressas sub pœna correctionis: Et præterea speciatim prædictis nostris Officiariis Diœcesis Mechliniensis, in his ditionibus nostris, & Ducatu Brabantiæ, porrigant manum auxiliatricem, ut occurratur insolentiis expressis in Epistola Pastorali Archiepiscopi Meccliniensis de 25. Novembris 1675. & hæc secundum formam, & tenorem suum observetur: Quoniam ita nobis placet. Datum Bruxellis 21. Martii 1682. Regni nostri decimo septimo. Signatum erat *Ryc. Ut.* Super plicam erat scriptum: *Per Regem in suo Consilio*: Et signatum *Goubau.*

Litteræ circulares Archiepiſcopi Mechlinienſis die 10. Maji 1685. pro ulteriore executione allegatæ Epiſtolæ Paſtoralis.

Cum magno animi dolore audivit Illuſtriſſimus Dominus, quod multi Adoleſcentes, aliique ad tabernas vadant contra illius Decretum de anno 1675. etſi eidem nuper acceſſerit Regium Edictum: idcirco mandat omnibus, & ſingulis Dominis Paſtoribus, ut dictos publicos inobedientes habeant tanquam publicos peccatores, de quibus in Paſtorali, & ad Sacramenta non admittant, aſſiſtentiamque ſuam iis denegent, tum in ſponſalibus, tum in Matrimoniis, donec publicum ſcandalum repararint, qua in re Illuſtriſſimus Dominus cupit, ut R. V. in ſuis viſitationibus circa iſtos exceſſus, & Veſperarum, ac Catechiſmi omiſſiones diligenter inquirat.

Erat ſignatum *A. A. M. ut.*

Alterum Decretum Regium, quo prius renovatur, & latius explanatur.

Carolus Dei gratia Rex Caſtilliæ, &c. Omnibus has viſuris ſalutem. Notum facimus, quod Archipresbyteri Provinciæ Brabantiæ, & diſtrictus Aleſtani Nobis expoſuerint, quod quantumvis renovaſſemus die vigeſimo primo Maji 1682. præcedentia noſtra Diplomata & Mandata, de obſervandis Dominicis, Feſtiſque diebus, injunxiſſemuſque quibuſvis Officialibus noſtris, ut conformiter ad Epiſtolam Paſtoralem Archiepiſcopi Mechlinienſis de 25. Novemb. 1675. impedirent peccata, & ſcandaloſas indecentias, quæ in popinis in conventiculis puellarum, & adoleſcentum committuntur, tum etiam cum ipſæ domum veſperi deducuntur, interea aliqui Pagorum Toparchæ, eorum Prætores, Præfecti, aliique Officiales denegaſſent Eccleſiaſticis auxilium præſtare, quo impedirentur puellæ eaſdem popinas frequentare, ad evitandum proximas peccandi occaſiones, quæ ordinarie poſt potitationem in ſimilibus conventiculis occurrunt, eo titulo quod mens noſtra ſolum fuiſſet, ut talia conventicula inhiberentur in popinis tempore divini Officii. *Idcirco* ad præveniendum abuſos, & indecentias, quæ paſſim in talibus conventiculis occurrunt, Nos ex deliberatione chari & Nobis admodum dilecti Conſobrini, Franciſci Antonii de Agurto, Marchionis de Gaſtanaga, Equitis Ordinis Alcantaræ, Gubernatoris & Archiſtrategi Generalis Belgii noſtri, &c. judicavimus expedire, ut declararemus, prout per præſentes declaramus, mentem noſtram fuiſſe ut per Edictum noſtrum de 2. Martii 1682. inhiberemus puellis innuptis, ne conventiculis adoleſcentum in popinis, aut circa eas intereſſent, ad ibidem potitandum, aut tripudiandum, ſeu Dominicis, ſeu Feſtis, ſeu diebus feriatis, qualicumque hora diei, ſeu tempore Officii divini, ſeu alio, indicta mulcta ſex florenorum ad onus cauponis ſeu cauponæ, & trium florenorum mulcta, ad onus cujuſque adoleſcentis, & puellæ, qui contra hæc deliquerint, exigenda eorum ſumptibus a parentibus & tutoribus ipſorum, pro prima vice, & arbitraria mulcta pro ſecunda indicta. Mandamus quibuſcumque Prætoribus, Præfectis juſtitiæ, aliiſque Officialibus, ad quos poterit ſpectare, ut deſuper invigilent, & juriſdictionis ſuæ popinas præſertim Dominicis, Feſtiſque diebus viſitent, & prævaricatorum correctioni prædictæ mulctæ, & pœnæ executione intendant, iiſdem etiam mandantes, ut omnem opem (quam afferre rogabuntur) Judicibus Eccleſiaſticis eorumque Officialibus præſtent, quoad violationes, quæ Dominicis, aut Feſtis diebus in caſibus, in quibus juxta præcedentia noſtra Edicta, & Mandata ipſis permiſſum fuit agere per præventionem. Injungimuſque dilectis admodum, & fidelibus noſtris Præſidi Supremo & Conſiliariis Sanctioris noſtri & magni Conſilii, Cancellario, & Conſiliariis Conſilii noſtri Brabantiæ, Præſidi, & Conſiliariis Provincialis noſtri Conſilii Flandriæ, & Sculteto Mechlinienſi, ut hoc noſtrum præſens Mandatum locis conſuetis, & ubi opus fuerit, promulgari curent, & faciant obſervari juxta ejus formam, & tenorem; *Quia ſic nobis placet*, Datum in urbe noſtra Bruxellenſi die 6. Marti anno 1687. Regnorum noſtrorum 22. erat ſignatum *Blon. ut.* in plica ſcriptum erat: *per Regem in ſuo Conſilio*; ſubſignatum *L. A. de Claris*: eratque obſignatum magno ſuæ Majeſtatis ſigillo in cera rubra dependente ex pergamenæ duplicata lacinia.

USAGES DE FRANCE

Rapportèes par M. Gibert Docteur en Droit ſur toutes les Matières Canoniques de pratique

Tirèes des Ordonnances Royaux, de la Juriſprudence des Arrtès, des Règlemens du Clergè, & des Statuts Diocèſains, pour ſupplèer à ce qui manque à l'Ouvrage de M. VAN-ESPEN intitulè Jus Eccleſiaſticum Univerſum. *Addition ou Supplement, commode pour les François, qui verront de ſuites ce qui les concerne particulierement dans un Ouvrage auſſi important.*

Hæc Additio ſeu Supplementum Gallico idiomate publici juris fit, id eſt ea lingua, qua ea elaboravit D. GIBERTUS, eumdem ordinem ſequitur, quæ in ſuo Opere obſervavit D. VAN-ESPEN.

SECONDE PARTIE. DES CHOSES.

SECTION I. DE SACREMENS.

TITRE PREMIER
DE SACREMENS EN GENERAL.

CHAPITRE PREMIER.

De l'Eſſence, Nombre, & Deviſion des Sacramens.

N. 16. LA forme conditionelle du Baptême a pris naiſſance dans les Etats de Rois de France; car les ſtatuts de Boniface, Archevêque de Mayence en font mention; on la voit enſuite dans les Capitulaires des Rois de France, ainſi Van-Eſpen n'auroit pas dû dire qu'elle s'eſt établie après, que la déciſion d'Alex. III. ſur ce ſujet a été inſerée dans la Collection de Gregoir. IX.

N. 18. L'Egliſe de France n'a jamais approuvé la reitération du Baptême conferé par les Calviniſtes.

TITRE II.

De Baptême.

Chapitre II. & III.

Du Miniſtre.

L'Art. 8. de Edit du mois d'Octobre 1685. ordonne aux peres & meres de la Religion prétendue reformée, d'envoyer leurs enfans à la Paroiſſe, pour y étre baptiſés par les Curés, ſous peine de 500. liv. d'amende, ou de plus grande, s'il y écheoit; il veut qu'enſuite les enfans ſojent élevés dans la Religion Apoſtolique Romaine.

Chapitre V.

Des Parrains, & des Sages-Femmes.

L'Art. 9. du Réglement pour les Reguliers leur défend d'être Parrains. Voyez au ſujet des Sages-femmes mes Inſtitutions ſi ſouvent citées, *part. 1. tit. 61. pag.* 312. on y marque luſage de France au ſujet de l'autre fonction des Sages-Femmes qui eſt de viſiter les Femmes en cas de procès concernant l'impuiſſance.

TITRE IV.

De l'Euchariſtie.

Chapitre III.

De la Communion Paſcale.

LEs loix qui ordennent de la faire dans la Paroiſſe, n'exceptent aucun Paroiſſien.

N. 9. Il y a des Arrêts qui ont déclaré que les domeſtiques des Religieuſes font obligés à faire leur devoir Paſcal dans la Paroiſſe; voyez l'arrêt du Parlement de Paris du 5. Mai 1689. il ſert de regle à ces domeſtiques; il falloit joindre les Penſionnaires des Colleges, & des Communautés, ſoit ſéculieres, ſoit regulieres, excepté les Penſionnaires des Religieuſes qu'on en exempte en faveur de la clôture; on a les preuves de ce droit Curial, dans la ſeconde partie des proced. des Official. p. 56. & 431. Voyez l'art. 5. du Reglement du Clergé, 1625. 35. 45. 55.

Cha-

Chapitre IV.

De la Communion des Infirmes.

N. 8. IL auroit dû remarquer que le droit Curial d'administrer le S. Viatique, s'étend aux domestiques de Religieux, & des Religieuses, aux Pensionnaires des Colleges, & Communautés tant Regulieres que Seculieres; les preuves en sont ramassées dans les proced. civil. des Officialités p. 56. jusq'à 74. ajoutez l'art. 36. du reglement du Clergé au sujet des Reguliers, 1625. 35. 45. 55.

Titre VII.

Des Indulgences.

EN France les brefs d'Indulgences ne peuvent être exécutés sans les formalités suivantes: 1. il faut qu'ils soient enregistrés, 2. qu'ils soient certifiés véritables, & duement expediés par deux banquiers expéditionaires, 3. que l'Official en ait permis la publication. Voyez les proced. civiles des Officialités 1. art. 2. p. 327. 328. Voyez aussi l'art. 8. tit. 15. de l'Ord. de 1667. en pais d'annexe, comme la Provence & la Franche Comté, on ne peut exécuter ses brefs d'Indulgence sans lettres d'annexe; & là où l'annexe ne s'accorde qu'en conséquences des lettres-patentes du Roi, elles sont encore nécessaires pour l'exécution de ces brefs: l'Official de Paris cassa un mandement du Trésorier du bois de Vincene, en 1701. pour la publication du Jubilé de l'année saint. Il y a une declaration de 1711. qui ordonne à tous les Prélatas ayant jurisdiction quasi Episcopale, de faire publier, & exécuter les mandemens des Evêques au sujet des Jubilés, avec défenses d'en faire de particuliers différens de ceux de l'Evêque; l'art. 10. du Reglement pour les Reguliers defend aux Réguliers comme aux Clercs séculiers de publier aucune indulgence sans la permission de l'Ordinaire par écrit.

En traitant des questions qui concernent la satisfaction, il y a des Théologiens qui décident 1. Qu'un Curé qui croit qu'il n'y a point d'ames abandonnées dans le purgatoire, ne doit pas laisser de publier les Indulgences accordées pour ces ames, en avertissant, que par ames abandonnés on entend ici celles qui n'ont ni parent ni ami, qui prie ou fasse prier pour elles, & non des ames qui soient sans secours de la part de Dieu & de l'Eglise, dont il n'y en a aucune.

2. Que l'Evêque peut changer ce qui est prescrit par le bref d'Indulgence, quand de justes causes le demandent.

3. Qu'on ne peut dire sans erreur que l'Indulgence pleniere a l'effet du Baptême par rapport à la remission de la peine.

Chapitre II.

De l'usage moderé des Indulgences.

ON a des preuves de la modération des Evêques de France dans la concession des Indulgences; Voyez Bochel decret. de l'Eglise Gallic. liv. 3. tit. 1. c. 38. c. 65. 79. 86. au sujet de ceux qui accompagnent le S. Sacrement lorsqu'on le porte aux malades, car le uns ne donnent que 10. jours d'Indulgence, si c'est pendant le jour, & 20. jours si c'est pendant la nuit, les autres en donnent 20. sans distinction, les autres 40.

Il y a dans le même ouvrage, liv. 2. tit. 19. d'autres preuves sur le sujet des Evêques, & des Docteurs François zelés pour l'usage moderé des Indulgences.

Titre IX.

De Sacrament de l'Ordre.

Chapitre II.

N. 24. C'Est un abus d'admettre pour titre clerical un Benefice insuffisant pour l'honnête entretien.

N. 35. Van-Espen auroit dû remarquer que les rescrits dont il parle dans ce numero ne sont pas reçus en France.

N. 36. Voyez les articles 15. & 16. du Reglement pour les Reguliers 1625. 35. 45. 55.

Chapitre III.

N. 9. L'Evêque d'Autun donne des dimissoiree dans l'année de la vacance de l'Archevêché de Lyon, dont il a l'administration, & l'Archevêque de Lyon en fait de meme dans l'Evêché d'Autun qu'il administre pendant la vacance.

N. 20. Le chap. 11. du Concile de Trente cité par Van-Espen ne parle pas des dimissoires, mais des rescrits de Rome pour se faire ordonner sans dimissoire par tel Evêque qu'on voudra choisir; on l'inferre dux chap. 10. de la meme session, & du chap. 10. de la session 23. où le Concile donne le nom de dimissoire aux lettres que l'Ordinaire donne pour recevoir les ordres de quelques autres, & dans le ch. 11. cité, le lettres dont il parle, sont appellées *facultates de promovendo a quocumque.*

Chapitre VI.

N. 16. DAns une des consultations touchant le Sacrement de l'Ordre, je montre que le Benefice qui ne donne pas de quoi vivre, ne doit être titre clerical, & qu'encore qu'il donne dequoi vivre, il ne donne pas droit de demander les ordres.

N. 28. On a de la peine a croire qu'on forçât un pere à donner un titre patrimonial à son fils; la raison de Van-Espen ne satisfait pas, car les filles ne peuvent se marier sans dot, au-lieu qu'un Clerc peut être promu aux ordres sans titre patrimonial, puisque le titre patrimonial n'est que subsidiaire au titre de Beneficier, & que l'Evêque peut ordonner à titre de Seminaire, ou à la charge de nourrir le promu en cas de besoin.

N. 40. Il semble que si les Créanciers ont sçu ou ont pu sçavoir la publication du titre patrimonial, le Juge doit conserver au Clerc l'usufruit du titre, & assurer le fond aux Créanciers; on l'approuve dans une consultation quæ j'ai fait imprimer en parlant du Sacrement de l'Ordre.

N. 45. Il n'y a pas des preuves convaincantes que ceux qui se font ordonner sous des faux titres soient suspens par le seul fait, s'ils ne joignent à la fausseté la simonie ou la confidence; c'est le résultat de deux consultations que l'on trouvera dansce que j'ai dit du Sacrement de l'Ordre.

Titre X.

De l'Irrégularité & de ses especes.

Chapitre I.

De l'Irrégularité en général.

VAn-Espen auroit dû remarquer qu'encore que l'Irrégularité soit appellée un empêchement Canonique; il y a plusieurs cas qui sont de droit naturel ou divin, ou de l'un ou de l'autre tous ensemble, & que ces cas sont indispensables; tels sont, 1. le défaut d'usage de raison, 2. l'incapacité d'acquerir la science necessaire, 3. le défaut de corps qui exposeroit de le Corps, & le sang de Jesus-Christ à la profanation par la chute, & par l'effusion, 4. le défaut actuel de bonnes mœurs, 5. le défaut de Bapteme, 6. le défaut de sexe.

N. 3. Ce sommaire est défectueux, car la bigamie, l'infamie ou defaut de bonne réputation, le défaut de douceur, & celui de prudence ont été des irrégularités dés les premiers siécles, puisque S. Paul en fait mention dans ses Lettres à Tite.

N. 16. L'Irrégularité du défaut d'âge cesse dés qu'on a atteint l âge requis, celle du défaut de naissance cesse par le mariage subsequent, par l'entrée en Religion, l'irrégularité du défaut de science ou de prudence ou d'usage de raison finit avec ces défauts.

Chapitre II.

De la Bigamie.

N. 19. IL y a grande apparence qu'au Palais on n'avoit point d'égard à l'Irrégularité provenant du mariage contracté avec une veuve ou avec une seconde femme.

N. 22. Le cas cité par Van-Espen pour prouver que l'Irrégularité de la Bigamie n'avoit pas lieu dans les Ordres Mineurs; prouve le contraire, car le Concile de Tolède y dispense de cet empêchement pour le Soudiaconat; lorsque la nécessité de l'Eglise demandera qu'un Bigame y soit promu.

N. 27. J'ai prouvé le contraire dans une consultation sur le Sacrement de l'Ordre.

Chapitre III.

De défaut de Naissance.

N. 31. VAn-Espen auroit dû remarquer que la dispense émanée de la Pénitencerie en faveur d'un bâtard pour une Prélature reguliere ne serviroit de rien pour le for extérieur.

Chapitre IV.

Du défaut de Douceur.

VAn-Espen auroit dû observer qu'en France il n'y a que les Juges & les gens du Roi, qui contractent cette Irrégularité par l'exercice de la Justice.

Chapitre V.

Du défaut de Corps.

DE toutes les Irrégularités il n'en est point dont la dispense convienne mieux a l'Evêque que celle du défaut de Corps, puisque c'est lui qui doit juger si elle est nécessaire; d'où vient que lorsqu'on la demande au Pape, il est obligé de la renvoyer à l'Evêque, *ch.* 2. & 4.

Chapitre VI.

De l'Irrégularité qui vient du crime.

VAn-Espen auroit dû remarquer ici, qu'il y a de ces Irrégularités qui font vacquer le Benefice par le seul fait, & d'autres qui ne le font vacquer qu'apres la sentence de Juge; il devoit en alléguer des exemples.

N. 17. J'ai prouvé dans les régles sur les Irrégularités que le Con-

Concile de Trente rendant à l'Evêque le pouvoir de dispenser de l'Irrégularité du crime lorsqu'il est occulte, il entend celui qui n'est pas prouvé en Justice ; comme ce retablissement est favorabile, il faut l'étendre, & non le restraindre ; on le restraint notablement lorsqu'on le borne au cas du crime qui ne peut être prouvé en Justice.

N. 20. J'ai montré dans le même traité que par crime porté au for contentieux, il faut entendre celui qui y a été prouvé, parceque la restriction ajoutée au pouvoir que le Concile rend à l'ordinaire est odieuse ; en matieres odieuses, il faut prendre les termes avec leurs effets, c'est à dire, selon qu'ils signifient les choses faites ; d'où vient que la Censure & l'Irrégularité portées contre certains crimes n'ont lieu que quand ils sont consommés.

La Simonie ne rend pas irrégulier, si ce n'est pour le Bénéfice qu'elle procure.

N. 25. L'Evêque n'est pas obligé en France de rendre raison du refus des ordres ; il s'agit d'un Sacrement dont la collation doit être abandonée à sa conscience.

CHAPITRE VII.

De l'Irrégularité de l'Homicide.

N. 15. & 16. CE qu'il dit que la chasse n'est pas défendue aux Clercs, à cause du danger d'homicide ou de mutilation sur eux-mêmes, ou sur d'autres, doit être restraint à la chasse qui se fait sans armes, car celle qui se fait avec des armes expose trop à ce danger pour ne pas obliger l'Eglise à la défendre, afin d'éviter que ses Ministres ne deviennent irréguliers, raison qui n'a pas lieu dans les laics, qui ne sont pas tenus à être prêts à faire les fonctions Clericales.

TITRE XI.

Des Séminaires des Clercs.

CHAPITRE III.

De la dotation & fondation des Séminaires.

N. 9. & 10. LE Jugement des oppositions de l'union des Bénéfices aux Séminaires, apparient au Magistrat.

CHAPITRE IV.

N. 1. ON en a en France un exemple tout recent qui confirme ce que l'Auteur dit de la necessité de l'autorisation du Prince pour l'érections des Colleges, c'est dans les actes concernant l'établissement du College Mazarin rapporté *tome 2. des Regales p. 521.* le Roi l'autorisé par ses lettres-patentes du mois de Join 1665.

TITRE XII.

Des Fiançailles & du Mariage.

CHAPITRE II.

Du lien des Fiançailles & de leurs dissolutions.

N. 7. 8. 9. ACe que Van-Espen dit du droit Francis, il faut ajouter que dans les Provinces, où l'on ne bénit pas les Fiançailles comme la Provence, le Langedoc, le Dauphiné, & d'autres qui suivent le Rituel Romain il n'est pas nécessaire de faire intervenir de Juge d'Eglise pour résoudre les Fiançailles ; comme le seule volonté des parties en formé le lien, elle suffit pour le rompre, Van-Espen devoit encore ajouter que les Fiançailles ne durent qu'un an ; que lorsqu'une partie entre en Religion, ou lorsqu'elle se marie, le lien des Fiançailles est entiérement rompu, si son engagement dure plus d'un an ; il en seroit de même si elle étoit tombée dans l'hérésie, & si elle y perseveroit plus d'une année ; il y a quelques Diocéses où, quoiqu'on suive le Rituel Romain, on bénit pourtant les Fiançailles ; tel est celui de Bourdeaux ; Voyez le Rituel de ce Diocèse 1707. *p.* 210. 211. 212. 213. 214.

CHAPITRE III.

De la Publication des Bans.

LEs Curés du Diocèse de Paris sont tenus d'avoir un Regître des Mémoires qu'on leur donne pour publier les Bans : ces mémoires doivent être signes de ceux qui les apportent *proce. civil. des Official. part. 1. ch. 2. p. 244.*

N. 15. Il auroit dû excepter les Mariages des mineurs contractés sans le consentement de leurs pere & mere, de ce qu'il dit que le défaut de publication n'annulle pas le mariage, car le Jurisconsultes François prétendent qu'en ce cas le mariage est nul ; la déclaration du 16. Février 1692. fait contester ce sentiment.

Il auroit dû parler de la resteration des Publications, lorsqu'entre celles qui ont été faites & la célébration, il y a eu un tems considérable, dans lequel les parties auroient pû contracter quelques empêchemens ; cette publication est ordonée par un grand nombre de Statuts Synodaux ; j'en ai ramassé les extraits dans une consultation faite sur ce sujet, imprimée avec les autres qui concernent le Mariage.

N. 18. Ce n'est pas non plus l'usage en France, de faire la publication du mariage après la célébration.

N. 22. On souffre la dispense de trois bans pour les mariages de conscience, 1. lorsque les personnes passent pour mariées & qu'elles ne le sont pas, 2. lorsqu'un homme de condition épouse une femme debauchée, 3. lorsque des personnes de grande naissance se marient avec d'autres de basse condition, *In remedium, &c.* 4. lorsqu'il s'agit de réhabilitation de mariage pour un empêchement occulte.

On souffre encore cette sorte de dispense, lorsqu'il y a une véritable impuissance de faire aucune publication, comme si un Officier de guerre le Lundi reçoit ordre de partir le Mercredi ou le Jeudi, ou si un Commerçant finit ut traité de mariage la surveille de son départ, qu'il ne peut aucunement differer.

Il ne faut recevoir aucun mémoire pour la publication des bans, si les qualités, les âges & la profession des parties n'y sont énoncés : il en faut faire mention dans la publication & dans le certificat des publications. *Arrêt du Conseil d'Etat du 16. Décembre* 1698. Il faut tenir Regître des empêchemens & des oppositions faites aux mariages, *Arrêts du Parlement de Paris du 18. Juin. 1691.*

CHAPITRE IV.

Du Mariage & du consentement qu'il requiet.

N. 4. CE que Van-Espen dit contre les mariages par procureur, doit être restraint aux cas où ils ne sont pas justifiés par le bien public qui en revient ; ainsi il faut en excepter les mariages des Princes avec des Princesses éxtrangeres.

N. 19. 20. &c. J'ai montré dans une Consultation fait à dessein, que l'empêchement du rapt de séduction est fort différent de l'empêchement du défaut de consentement des parens.

CHAPITRE V.

Devant qui le mariage se doit contracter.

N. 3. & 4. L'Ordonnance de Blois art. 40. & l'Edit du mois de Mars 1697. exigent quatre témoins : les Rituels de France postérieurs a cet Edit, y sont conformes, les Statuts Synodaux prescrivent le même nombre ; l'art. cité de l'Ordonnance de Blois, veut que les témoins soient des personnes dignes de foi, ce qui renferme toutes les qualités qu'on y pouvoit requerir en détail : l'Edit ajoute que les témoins doivent être domiciliés, ce qui les rend encore plus dignes de foi, comme plus instruits ou plus capables de l'être des faits qu'ils attestent.

N. 12. 13. & 14. A l'égard des errans & vagabonds qui épousent une fille du lieu où ils se marient, il est sans difficulté que leur mariage est bon de la part du Curé : les précautions qu'on prend de les renvoyer à l'Evêque ne tendent qu'à découvrir s'ils sont déja mariés, ou s'ils ont quelques autres empêchemens, il n'y a point en France de Curé particulier pour ces personnes.

N. 39. Le décret de la Congregation qui fait entendre qu'avec la permission du Vicaire Apostolique ; les Missionnaires pourront marier les Catholiques avec les Héretiques, seroit rejetté en France, non seulement parceque cette Congregation n'y a aucune autorité ; mais encore plus parceque la France annulle ces mariages : il y a dans la premiere partie des proced. crimin. des Officialités une Sentence qui déclare ut Prêtre suspens pour avoir marié un hérétique avec une Catholique. *p.* 355.

N. 16. En France il n'y a point de Vicaire Apostolique qui approuve les Aumôniers des Troupes, mais ils sont approuvés des Ordinaires des lieux d'où elles partent ; l'en est une preuve certaine pour les Aumôniers des Vaisseaux, dans une copie de l'approbation donnée à un de ces Aumôniers par M. de Chalucet Evêque de Toulon, & dans le témoignage de l'Aumônier qui me l'a communiquée, lequel m'a assuré que tel est l'usage ordinaire.

CHAPITRE VI.

Des rits de la célébration du Mariage.

N. 19. 20. EN parlant des régles, il faut remarquer que l'Ordonnance de 1667. *tit.* 20. ordonne d'avoir des regîtres de Mariage, que dans l'acte il faut fairé mention des noms, surnoms, qualités & demeures des contractans, s'ils sont enfans de famille : elle veut encore que ses quatre témoins qui doivent assister au Mariage, déclarent sur le Regître s'ils sont parens, & en quel degré ; il faut ajouter que par l'Edit du mois de Mars 1697. les quatre témoins qui doivent certifier le Curé du domicile des parties, signeront l'acte du Mariage, & par l'Edit du 16. Février 1692. il faut énoncer dans l'acte la publication, ou la dispense des Bans, s'il y en a eu, les dispenses de mariage, l'insinuation des unes & des autres ; que suivant les Rituels, lorsque l'Evêque commet la célébration du mariage, il faut faire mention de la commission dans l'acte de mariage & s'y attacher ; que si le Curé y est présent, il mettra le mariage sur le Regître ; que s'il n'est pas présent, le Curé qui aura été commis, écrira au Curé des contractans, qu'un tel jour il a marié tel & tel, afin que celui-ci en fasse mention sur son Regître, & que pour plus grande précaution le Curé des con-

contractans, des qu'il aura connoissance de la commission, en fera mention par forme de mémoire sur les Regîtres.

Enfin on doit observer que le Roi Louis XV. a supprimé les Offices des Greffiers conservateurs des Regîtres de mariage créés pars Louis XIV.

TITRE XIII.

CHAPITRE VI.

De l'Empêchement de Consanguinité & d'affinité.

DAns les Parlemens on ne sépare pas les personnes mariées dans un degré défendu, dont la dispense s'obtient aisément, lorsque le mariage a été fait de bonne foi, du moins du côté d'une des parties, & lorsqu'il y a des enfans, mais on le oblige à se faire dispenser. On infere de l'art. 11. du tit. 22. de l'Ordonnance de 1667. que même hors la matiere du mariage, la France compte les degrés suivant la maniere prescrite par les Canons; car excluant les parens & alliés de la déposition, jusqu'au quatriéme degré, elle met dans ce dégré les enfans des cousins issus de Germain.

CHAPIRTE XI.

De l'Enlevement du Rapt.

N. 13. 14. LE rapt de séduction, selon qu'il est un empêchement en France, est toujours accompagné de l'empêchement du défaut de consentement des parens tuteurs ou curateurs, & souvent de celui du défaut de présence du propre Curé.

Il y a plusieurs exemples des faits que j'avance dans le ch. 4. de la premiere partie des procedures civiles des Officialités, lorsque les parens se pourvoient contre de tels mariage. en crime de rapt; la connoissance en appartient au Juge Laïc. *art. 25. de l'Edit de Melun*, au lieu que s'ils entreprennent de le faire casser comme ayant été célebré par d'autres que par le propre Curé, c'est à l'Official à en connoître. Les exemples rapportés dans l'endroit cité des procedures civiles, sont de ce dernier genré: la mariage y a été regardé sous cette circonstance, & c'est pour cette raison qu'on s'est addressé à l'Official.

Des Empêchemens dirimans dont Van-Espen n'a pas parlé, & qui sont frequens en France.

CEs empêchemens sont la Bigamie, & l'impuissance: on en traite au long dans le procedures civiles des Officialités *part. 1. chap. 5.* en parlant de la Bigamie, on observe que les procés au sujet de cet empêchement sont aussi fréquens que ceux qui concernent les mariages clandestins; qu'il y a deux moyens pour se pourvoir contre cette sorte de mariage, la voye d'accusation, & la voye de cassation; la premiere tend à la punition, laquelle appartient au Magistrat, & la seconde au recouvrement de la liberté de se marier à un autre, ce qui est du droit de l'Official, qui a droit de connoître *de fœdere*: Il faut toujours mettre en cause le premier mari, & la premiere femme pour s'assurer, si le second mariage est véritablement nul, car il se pourroit que le premier fût nul, & qu'il eût été declaré nul, ou qu'il pût être déclaré tel, & dans tous ces cas le second mariage seroit valide, & il faudroit le confirmer.

On observe encore qu'il est de la prudence des Curés de ne remarier personne sur de simples certificats de mort du mari ou de la femme sans Ordonnance de l'Official, laquelle les mette hors de danger d'être recherchés, supposé que dans la suite le certificat fût jugé faux ou insuffisant.

A l'égard de l'Official, il ne doit rendre de telles Ordonnances que quand la preuve de la mort est complette, comme lorsqu'elle est attestée par plusieurs témoins dignes de foi, ou par Extrait-Mortuaire, ou par d'autres certificats authentiques. Enfin on observe que quand le premier mari ou la premiere femme est dans un autre Diocése, il faut commencer par introduire la cause devant l'Official du lieu où est le Bigame en le faisant assister à son Tribunal, & par le premier Jugement l'Official doit ordonner que le premier mari ou la premiere femme soient mis en cause, autrement l'assignation qui leur seroit donnée, souffriroit quelque difficulté, parceque l'Official ne seroit pas saisi de l'affaire qui lui donne jurisdiction sur des personnes étrangeres comme parties interessées.

La Bigamie a été autrefois un crime capital, aujourd'huy elle n'est punie que de la peine d'infamie. Fevret. l. 5. ch. 3. num. 13

A l'égard de l'empêchement de l'impuissance, on peut voir dans mes Institutions si souvent citées, *part. 2. tit. 168. pag. 831.* les premiers principes généraux suivis en France sur ce sujet, & la procédure qu'on y observe dans l'endroit cité *des procédures civiles des Officialités*, & dans Fevret lib. 5. chap. 4. avec quelques autres principes remarquables sur la même matiere.

Scavoir, 1. quæ de quelque part que vienne l'impuissance, fût-elle puremont accidentelle, elle dissout le mariage si elle est perpétuelle, irréparable, & antérieure au Mariage. 2. Les Eunuques ne peuvent se marier, & il en est de même de ceux dont l'impuissance absolue est juridiquement prouvée, & reconnue. 3. On tient pour impuissant celui qui, quoique bien conformé, ne peut donner des preuves d'erection. 4. Il n'y point de tems determiné, aprés loquel la femme ne puisse accuser son mari d'impuissance. 5. La Confession du mari ne suffit jamais pour prouver son impuissance, mais il faut outre cela que ce qu'il confesse, paroisse par la vérité. 6. Si dans la visite de l'homme on découvre qu'il est certainement impuissant, l'Official ne peut ordonner la visite de la femme; celle-ci n'est que subsidiaire, & ne prouve jamais la puissance de l'homme, parceque les marques de Virginité se perdent de plusieurs autres manieres que par la conjonction conjugale. 7. Lorsqu'aprés que la visite de l'homme a été ordonnée, s'il ne comparoît pas au jour assigné, l'Official peut & doit permettre de le faire comparoître avec imploration du bras séculier: ce cas est excepté de la régle que le défendeur ne comparoissant pas, ses faits sont tenus pour confessés & averés; il s'agit du bien public de la Religion, & de l'Etat, & pour cela il faut des preuves convaincantes au nombre desquelles on ne peut mettre la confession présumée de l'accusé, car il pourroit être d'accord avec la partie, pour la cassation d'un mariage valide. 8. La procédure seroit irréguliere si l'interrogatoire ne précédoit la visite de l'homme, & si la visite de la femme étoit ordonnée avant celle de l'homme. 9. Lorsque les Experts commis pour la premere visite, ne sont pas d'accord, on nomme un tiers qui procéde à une nouvelle visite avec les autres.

10. La femme n'est pas recevable à accuser son mari d'impuissance, lorsqu'elle en a eu un enfant, avant se plainte, quoique cet enfant ait été baptisé sous le nom d'un autre; & que le mari se reconnoisse impuissant.

11. La preuve par le congrès est généralement abolie depuis long-tems, & la preuve par l'érection en présence des Experts, subsiste encore; on est obligé de la souffrir par défaut d'autre moyen pour connoître le vice intérieur qui peut rendre impuissant celui qui est bien conformé.

Il y a des Chirurgiens, qui prétendent que la bonne conformation des membres destinés à l'usage du mariage, est une marque de la bonne disposition intérieure, comme si on ne voyoit jamais des personnes qui ont de beaux yeux, avoir une mauvaise vûe par le défaut des organes intérieurs.

TITRE XIV.

De Dispenses de Mariage.

CHAPITRE IV.

Des Causes des Dispenses, & de leur vérification.

J'Ai traité cette matiere dans la pratique, & l'histoire des dispenses, conformément aux usages de France; & j'y ai observé avec soin les abus qui s'y sont glissés. A l'égard des dispenses du vœu simplex de chasteté, j'en ai parlé dans mes observation sur la pratique de la pénitence: il suffira de remarquer que sur l'un & sur l'autre Chef, il y a peu de différence entre la France, & les autres pays; ce qui consiste principalement en ce que la France rejette les dispenses sans cause, & n'admet point d'autres causes, que celles qui sont approuvées par les Canons qu'elle reçoit. Voyez les art. 41. 42. des Liberté. Les dispenses insolites n'y sont pas reçues sans Lettres-Patentes.

N. 10. S'il arrivoit qu'un jeune garçon exposé au danger d'incontinence par le vœu de chasteté, & la chaleur de son temperament s'étant marié avec dispense, perdit sa femme dans l'année de son Mariage ou peu de tems apres, il semble que dans ces circonstances l'Evêque pourroit étendre la dispense à un second mariage, sans s'écarter de l'intention du Pape, qui a été de donner un reméde pour le tems qu'il seroit nécessaire, présumant que la premiere femme vivroit jusqu'à ce que le danger fût passé.

TITRE XV.

Du Divorce, & des secondes Nôces.

CHAPITRE II.

Séparation de Lit, & de Cohabitation.

LEs Officiaux de France connoissent de la séparation de Lit, à moins qu'elle ne soit jointe à la séparation d'habitation ou à celle des biens, ou à la punition de la partie coupable. La raison de la premiere exception est qu'en ce cas la partie qui a l'administration des biens doit donner à l'autre dequoi vivre, & c'est au Juge séculier d'assigner cette pension alimentaire: la Justice de la seconde exception n'est pas moins manifeste; car il est évident que le Juge séculier est le Juge des biens, puisqu'il exerce l'autorité du Prince, qui en régle la possession; il faut dire la même chose de la troisieme exception, parceque les personnes mariées, étant Laïques, ne sont justiciables que du Juge Laïc, par rapport à la punition.

Lorsque l'Official connet de la séparation du Lit, il commence par s'assurer de la vérité des faits par l'interrogatoire des parties, & s'il en résulte qu'elles ne conviennent pas des faits, il ordonne des enquêtes respectives, lesquelles ayant été communiquées au Promoteur avec l'interrogatoire, il rend ses Conclusions, & sur ces conclusions l'Official ordonne ou la separation, ou l'adhésion suivant la qualité des preuves.

La procedure qui se fait en matiere de séparation même devant le Juge séculier, est toujours civile pour l'honneur du mariage; des arrêts l'ont ainsi reglé. Voyez le chap. 4. de la premiere partie des procés civils de Officialités. Ce qui a été dit

dit de la compétence du Juge laïc , a lieu pour quelque cauſe que la ſeparation ſoit demandée, ſçavoir , adultere , héréſie , mauvais traitemens, &c.

N. 4. Les Tribunaux ſéculiers en font de méme en France, Feyret. *l. 5. ch. 4. num.* 17. Loix Eccléſiaſtiques *part.* 3. *ch.* 5. *art.* 4. *maxime* 36. 37.

N. 9. Le Jugement de ſéperation ne porte poin de défenſe de réunion.

N. 19. Il y a pluſieurs Statuts Synodaux de France , qui défendent aux perſonnes mariées de ſe ſéparer d'habitation ſans l'autorité du Juge ; j'en ai ramaſſé les Extraits dans une Conſultation faite ſur ce ſujet ,

N. 23. En France on excepte les Jugemens rendus pour cauſe d'impuiſſance relative : on y tient que quand il y auroit des preuves poſtériures que le mari n'eſt pas impuiſſant , ou qu'il eſt devenu puiſſant à l'égard de la femme dont il a été ſeparé, il ne feroit pas recevable à demander qu'elle revint avec lui . Feyret. *lib.* 5. *ch.* 4. *num.* 13. L'auteur ne dit rien des peines portées par Juſtinien contre les femmes adulceres , leſquelles ſont en uſage en Franc. *maxim.* 31. *des Loix Eccleſiaſtiques* , *art.* 4. *chap.* 5. *part.* 3.

CHAPITRE III.

Des ſecundes Noces.

N. 10. 11. 12. 13. DAns les Provinces de France qui ſont regles par le droit écrit , les femmes qui ſe remarient dans l'an de deuil perdent leurs avantages nuptiaux. *Inſtit. au Droit François l.* 3. *ch.* 18. A l'égard du Pays coutumier il y a des cas où elles ſont punies des mêmes peines , lorſq'il y a lieu de croire qu'elles étoient groſſes du premier mari dans le tems qu'elles ſe ſont remariées , ou ſi par eur précipitation à ſe remarier , elles ſe ſont expoſées a faire ette injure au premier mari. *Loix Eccl. part.* 3. *ch.* 5. *art.* 1. *max.* 43.

SECTION SECONDE.

DES EGLISES ET DES FESTES.

TITRE PREMIER.

De la Conſtruction, Conſécration, & Réparation des Egliſes.

CHAPITRE I.

De la fin pour laquelle les Egliſes ſont bâties, & de leurs ornemens.

VAn-Eſpen ne dit pas un mot du droit François à ce ſujet, quoiqu'il y ait pluſieurs Ordonnances , & Arrêts qui le concernent, outre les Capitulaires des Rois, lib. 5. chap. 230. l. 6. ch. 295. l. 7. ch. 202. 203. 334. Les Ordonnances ſont celles de Blois art. 39. qui défend de ſe promener dans les Egliſes pendant le ſervice divin ſous peine de priſon : art. 58. qui ordonne que les privileges, libertés & immunités des Egliſes ſeront gardés ſans qu'il ſoit beſoin des Lettres de confirmation. 2. L'Edit de 1606, art. 13. qui porte que les Egliſes ne pourront être incommodées par les bâtimens d'un Temple de la Religion qui ſera voiſin; art. 19. qui défend aux Laïcs d'occuper les places deſtinées aux Eccleſiaſtiques pendant le ſervice divin. 3. L'Edit de la Juriſdiction de 1695. art. 45. qui renouvelle la diſpoſition de l'article 19. que je viens citer , & ordonne que les Laïcs qui feront des fonctions cléricales revêtus d'habits Eccléſiaſtiques feront preferables à tous autres Laïcs dans la joüiſſance des honneurs Eccléſiaſtiques; art. 32. qui défend de publier dans les Egliſes les actes de Juſtice, & autres ſemblables, concernant les affaires des particuliers; déclaration de 1698. qui étend cette défenſe aux actes qui regardent les affaires . Les Arrêts cités ſont du Parlement de Paris , & ont été rendus en exécution de l'art. 45. de l'Edit de la juriſdiction; l'un eſt de 1698. & maintient les Clercs dans la perception des honneurs Eccleſiaſtiques préférablement aux gentilshomme, pendant qu'ils aident au ſervice divin: L'autre eſt de 5699. & ordonne que les Laïcs aidant au ſervice divin revêtus d'habits Eccléſiaſtiques jouiſſent de ces honneurs préférablement à tous autres Laics.

TITRE II.

De la Célébration des Fêtes.

CHAPITRE I.

De leurs Inſtitution, & de leurs differéntes eſpéces.

N. 19. L'Article de l'Edit de la juriſdiction ſuppoſe que l'inſtitution, & la ſuppreſſion des Fêtes ſont une affaire mixte qui appartient à l'une, & à l'autre puiſſance ſpirituelles, & temporelle; à celle-ci, à cauſe des œuvres ſerviles , dont il faut s'abſtenir les jours de Fêtes ; à la ſpirituelle , à cauſe des actions de piété par leſquelles il faut les ſanctifier; car il porte que les Evêques ordonneront ce qu'ils trouveront à propos, ſoit pour l'établiſſement, ſoit pour la ſuppreſſion des Fêtes, & que leurs Ordonnances ſeront préſentées à ſa Majeſté pour être autoriſées par ſes Lettres-patentes ; il enjoint au Magiſtrat de tenir la main à l'exécution de ces Ordonnances, ſans eprendre connoiſſance , qu'en cas d'appel comme d'abus ou dntérêt de police.

L'Ord. citée ſuppoſe en pluſieurs endroits , qu'il appartient aRoi, & au Magiſtrat, & qu'il eſt de leur devoir d'employer lr autorité pour la ſanctification des Fêtes ; on y voit auſſi qlle eſt l'autorité de l'Evêque ſur ce ſujet.

CHAPITRE II.

Pourquoi établit-on les Fêtes, & comment faut il les ſanctifier?

J'ai ramaſſé ce que les Ordonnances Royaux ont preſcrit laeſſus dans la Conférence de l'Edit de la juriſdiction , avec s Ordonnances précédentes , art. 28. cela ſe réduit à n'y ten, ni foires, ni marchés , ni faire aucune repréſentation de Thitre, ni danſes publiques, ne donner ni à jouer , ni à boire, ni manger pendant le ſervice divin, & à la punition des contrevnans, laquelle eſt en certains cas corporelle , en d'autres de riſon, en d'autres d'amende arbitraire . Les Ordonnances cités dans cet endroit ſont celles d'Orleans art. 23. 24. 25. cell de Blois art. 38.

N 17. Comme les Ordonnances citées défendent ce qui détournu du ſervice divin les jours de Fêtes ; elles font entendre qu'i y a obligation d'aſſiſter à Vêpres, parcequ'elles ſont partie e l'Office divin.

CHAPITRE IV.

Le Jugemens des procés, & les marchés ſont défendus les jours de Fêtes.

L'Aticle 69. de l'Ordonnance de Moulins défend la viſitation des procés par petits Commiſſaires les Dimanches, & les Fêts , quoique les affaires de leur compétence ſoient bien preſſée, & demandent célérité d'expédition; voyez l'art. précédent qui les détaille.

Les Ordonnances d'Orleans, & de Blois dans les art. cités cideſſus h. 2. défendent les marchés, les Dimanches, & Fêtes.

L'Odonnance citée défend aux Avocats de conſulter , aux Notaire d'inſtrumenter, s'il n'y a une raiſon abſolute, & qu'ils ayent permiſſion du Curé ; elle ordonne la translation des foires ,& des marches qu'on tient les jours de Fêtes au lendemain de ces jours , & s'autoriſe des Ord' Royaux , qui l'ont ainſi prſcrit.

CHAPITRE V.

Des Spectacles, Danſes, Cabarets défendus les jours de Fêtes.

L'Ordonnance d'Orleans , & celle de Blois, art. cideſſus cités défendent ſous de groſſes peines la profanation des Fêtes par ces ſortes de divertiſſemens . L'Ord. de Poitiers auſſi citée. en fait de même , & allégue des déclarations , & arrêts qui défendent aux Cabaretiers de donner à boire , ou à manger après huit heures en Hyver , & après neuf heures en Eté.

FINIS TOMI SECUNDI.

